

॥श्रीः ॥
व्रजजीवन प्राच्यभारती ग्रन्थमाला
८४

मन्त्रानुक्रमण्या सहितं
ऋग्वेद संहिता
(मूलमात्र)

चौखम्बा संस्कृत प्रतिष्ठान
३८ यू. ए. बंगलो रोड, जवाहर नगर
दिल्ली- ११०००७
(भारत)

141142 40779

॥श्रीः ॥
व्रजजीवन प्राच्यभारती ग्रन्थमाला
८४

मन्त्रानुक्रमण्या सहितं
ऋग्वेद संहिता
(मूलमात्र)

चौखम्बा संस्कृत प्रतिष्ठान
३८ यू. ए. बंगलो रोड, जवाहर नगर
दिल्ली- ११०००७
(भारत)

ऋग्वेदसंहिता

प्रकाशक

चौखम्बा संस्कृत प्रतिष्ठान

38 यू. ए. जवाहरनगर, बंगलो रोड

पो. बा. नं. 2113

दिल्ली-110007

दूरभाष : 23856391; 41530902

सर्वाधिकार सुरक्षित

पुनर्मुद्रण 2008

मूल्य : रु. 350.00

अन्य प्राप्तिस्थान

चौखम्बा विद्याभवन

चौक (बैंक ऑफ बडौदा भवन के पीछे)

पो. बा. नं. 1069

वाराणसी-221001

•

चौखम्बा सुरभारती प्रकाशन

के. 37/117 गोपालमन्दिर लेन

पो. बा. नं. 1129

वाराणसी-221001

•

चौखम्बा पब्लिशिंग हाउस

4697/2, भू-तल (ग्राउण्ड फ्लोर)

गली नं. 21-ए, अंसारी रोड

दरियागंज, नई दिल्ली-110002

मुद्रक

ए. के. लिथोग्राफर्स, दिल्ली

ऋग्वेद-संहिता ।

प्रथमं मण्डलम् ।

॥ प्रथमोऽष्टकः ॥

[प्रथमोऽध्यायः ॥१॥ वर्गाः १-३७]

[प्रथमोऽनुवाकः ॥१॥ सूक्तानि १-३]

(१)

९ मधुच्छन्दा वैश्वामित्रः । अग्निः । गायत्री ।

॥३॥ अग्निमीळे पुरोहितं	यज्ञस्य देवमृत्विजम्	।	होतारं रत्नधातमम्	१
अग्निः पूर्वैर्भिर्ऋषिभिः	रीड्यो नूतनैरुत	।	स देवाँ एह वक्षति	२
अग्निना रयिमश्नवत्	पोषमेव दिवेदिवे	।	यशसं वीरवत्तमम्	३
अग्ने यं यज्ञमध्वरं	विश्वतः परिभूरसि	।	स इद् देवेषु गच्छति	४
अग्निर्होता कृविकृतुः	सत्यश्चित्रश्रवस्तमः	।	देवो देवमिरा गमत्	५ [१]
यवृङ्ग दाशुषे त्वमग्ने	भद्रं करिष्यसि	।	तवेत् तत् सत्यमङ्गिरः	६
उप त्वाग्ने दिवेदिवे	दोषावस्तर्धिया व्रयम्	।	नमो भरन्त एमसि	७
राजन्तमध्वराणां	गोपामृतस्य दीदिविम्	।	वर्धमानं स्वे दमे	८
स नः पितेर्वसुनधे	ऽग्ने सुपायनो भव	।	सर्वस्वा नः स्वस्तये	९ [२] (९)

(२)

९ मधुच्छन्दा वैश्वामित्रः । १-३ वायुः । ४-६ इन्द्र-वायूः

७-९ मित्रा-वरुणौ । गायत्री ।

वायवा याहि दर्शति	मे सोमा अरंकृताः	।	तेषां पाहि शुधी हवम्	१
वायं उक्थेभिर्जरन्ते	त्वामच्छा जरितारः	।	सुतसोमा अहर्विदः	२
वायो तव प्रपृच्छती	धेना जिगाति दाशुषे	।	उरुची सोमपीतये	३
इन्द्रवायू इमे सुता	उप प्रयोमिरा गतम्	।	इन्द्रवो वामुशन्ति हि	४
वायविन्द्रश्च चेतथः	सुतानां वाजिनीवसू	।	तावा यातमुप ब्रवत्	५ [३]
वायविन्द्रश्च सुन्वत	आ यातमुप निष्कृतम्	।	मक्षि॑त्था धिया नरा	६ (१५)

मित्रं हुवे पूतदक्षं वरुणं च रिशादसम् । धियं घृताचीं साधन्ता ७	
ऋतेन मित्रावरुणा वृतावृधावृतस्पृशा । क्रतुं बृहन्तन्नाशथे ८	
कवी नो मित्रावरुणा तुविजाता उरुक्षया । दक्षं दधाते अपसम् ९ [४](१८)	

(३)

१२ मधुच्छन्दा वैश्वामित्रः । १-३ अश्विनौ; ४-६ इन्द्रः; ७-९ विश्वे देवाः; १०-१२ सरस्वती । गायत्री ।

अश्विना यज्वरीरियो द्रवत्पाणी शुभस्पती । पुरुभुजा चनस्यतम् १	
अश्विना पुरुदंससा नरा शवीरया धिया । धिण्या वनतं गिरः २	
दस्रा युवाकवः सुता नासत्या वृक्तबर्हिषः । आ यातं रुद्रवर्तनी ३	
इन्द्रा याहि चित्रमानो सुता इमे त्वायवः । अण्वीभिस्तना पूतासः ४	
इन्द्रा याहि धियेषितो विप्रजूतः सुतावतः । उप ब्रह्माणि वाघतः ५	
इन्द्रा याहि तूतुजान उप ब्रह्माणि हरिवः । सुते दधिष्व नश्चनः ६ [५]	

ओमासश्चर्षणीधृतो विश्वे देवास आ गत । द्वाश्वांसो द्वाशुषः सुतम् ७	
विश्वे देवासो अप्तरः सुतमा गन्त तूर्णयः । उस्मा इव स्वसराणि ८	
विश्वे देवासो अग्निध एहिमायासो अद्भुहः । मेधं जुषन्त वह्नयः ९	
पावका नः सरस्वती वाजैर्भिर्वाजिनीवती । यज्ञं वट्ट धियावसुः १०	
चोवृयित्री सुनृतानां चेतन्ती सुमतीनाम् । यज्ञं दधे सरस्वती ११	
महो अर्णः सरस्वती प्र चेतयति केतुना । धियो विश्वा वि राजति १२ [६](३०)	

(४)

[द्वितीयोऽनुवाकः ॥२॥ सू० ४-७]

१० मधुच्छन्दा वैश्वामित्रः । इन्द्रः । गायत्री ।

सुरूपकृत्नुमूतये सुदुर्धामिव गोदुहे । जुहुमसि द्याविद्यवि १	
उप नः सवना गहि सोमस्य सोमपाः पिब । गोदा इद रेवतो मदः २	
अथा ते अन्तमानां विद्याम सुमतीनाम् । मानो अतिरूप्य आ गहि ३	
परेहि विग्रमस्तृत मिन्द्रं पृच्छा विपश्चितम् । यस्ते सखिभ्य आ वरम् ४	
उत बुवन्तु नो निदो निरन्यतश्चिदारत । दर्धाना इन्द्र इद दुवः ५ [७]	

उत नः सुमगौ अरिर्वोचैर्युदस्म कृष्टयः । स्यामेदिन्द्रस्य शर्मेणि ६	
एमाशुमाशवे भर यज्ञश्रियं नूमादन्तम् । पतयन् मन्वयत्सखम् ७	
अस्य पीत्वा शतक्रतो घनो वृत्राणामभवः । प्रावो वाजेषु वाजिनम् ८	

(३८)

तं त्वा वाजेषु वाजिनं वाजयामः शतक्रतो । धनानामिन्द्र सातये ९
यो रायोऽवनिर्महान् सुपारः सुन्वतः सखा । तस्मा इन्द्राय गायत १० [८] (४०)

(५)

१० मधुच्छन्दा वैश्वामित्रः । इन्द्रः । गायत्री ।

आ त्वेता नि पीदुतेन्द्रमभि प्र गायत । सखायः स्तोमवाहसः १
पुरुतमं पुरुणा मीशानं वार्याणाम् । इन्द्रं सोमे सचा सुते २
स घानो योग आ भुवत् स राये स पुरंध्याम् । गमद्राजैभिरा स नः ३
यस्य संस्थे न वृणवते हरीं समत्सु शत्रवः । तस्मा इन्द्राय गायत ४
सुतपात्रे सुता इमे शुचयो यन्ति वीतये । सोमासो दध्याशिरः ५ [९]
त्वं सुतस्य पीतये सद्यो वृद्धो अजायथाः । इन्द्र ज्यैष्ठ्याय सुक्रतो ६
आ त्वा विशन्त्वाशवः सोमास इन्द्र गिर्वणः । शं ते सन्तु प्रचेतसे ७
त्वां स्तोमां अवीवृधन् त्वामुक्त्वा शतक्रतो । त्वां वर्धन्तु नो गिरः ८
अक्षितोतिः सनेदिमं वाजमिन्द्रः सहस्रिणाम् । यस्मिन् विश्वानि पौंस्या ९
मा नो मर्ता अभि दुहन् तनूनामिन्द्र गिर्वणः । ईशानो यवया वधम् १० [१०] (५०)

(६)

१० मधुच्छन्दा वैश्वामित्रः । १-३ इन्द्रः, ४, ६, ८, ९ मरुतः,

५, ७ मरुत इन्द्रश्च, १० इन्द्रः । गायत्री ।

युञ्जन्ति ब्रध्नमरुधं चरन्तं परितस्थुषः । रोचन्ते रोचना विवि १
युञ्जन्त्यस्य काम्या हरी विपक्षसा रथे । शोणा धृष्णू नृवाहसा २
केतुं कृण्वन्नकेतवे पेशो मर्या अपेशसे । समुषद्भिरजायथाः ३
आदह स्वधामनु पुनर्गमत्वमेरिरे । दधाना नाम यज्ञियम् ४
वीळु चिदारुजत्नुमि-गुहा चिदिन्द्र वह्निभिः । अविन्द उस्त्रिया अनु ५ [११]
वेवयन्तो यथा मति मच्छा विद्वंसुं गिरः । महामनूषत श्रुतम् ६
इन्द्रेण सं हि दृक्षसे संजग्मानो अबिभ्युषा । मन्दू समानवर्चसा ७
अनवद्यैरमिद्युभिर्मखः सहस्वदर्वति । गुणैरिन्द्रस्य काम्यैः ८
अतः परिज्मन्ना गहि द्विवो वा रोचनादधि । समस्मिन्नुजते गिरः ९
इतो वा सातिमीमहे द्विवो वा पार्थिवादधि । इन्द्रं महो वा रजसः १० [१२] (६०)

(७)

१० मधुच्छन्दा वैश्वामित्रः । इन्द्रः । गायत्री ।

इन्द्रमिन्द्राथिनो बृह	दिन्द्रमर्कोभिरर्किणः	।	इन्द्रं वाणीरनूपत	१
इन्द्र इन्द्रयोः सचा	संमिश्र आ वचोयुजा	।	इन्द्रो वज्री हिरण्ययः	२
इन्द्रो वीर्याय चक्षस	आ सूर्य रोहयद् द्विवि	।	वि गोभिरद्विमैरयत्	३
इन्द्र वाजेषु नोऽव	सहस्रप्रधनेषु च	।	उग्र उग्रार्भिरुतिभिः	४
इन्द्रं वयं महाधनं	इन्द्रमर्भे हवामहे	।	युजं वृत्रेषु वज्रिणाम्	५ [१३]
स नो वृषन्नमुं चरुं	सत्रादावन्नपा वृधि	।	अस्मभ्यमप्रतिष्कृतः	६
तुञ्जेतुञ्जे य उत्तरे	स्तोमा इन्द्रस्य वज्रिणः	।	न विन्दे अस्य सुष्टुतिम्	७
वृषा युथेव वंसंगः	कृष्टीरित्योर्जसा	।	ईशानो अप्रतिष्कृतः	८
य एकश्चर्यणीनां	वसूनामिरज्यति	।	इन्द्रः पञ्च क्षितीनाम्	९
इन्द्रं वो विश्वतस्परि	हवामहे जनेभ्यः	।	अस्माकमस्तु केवलः	१० [१४] (७०)

(८)

[तृतीयोऽनुवाकः ॥३॥ सू० ८-११]

१० मधुच्छन्दा वैश्वामित्रः । इन्द्रः । गायत्री ।

एन्द्र सानुसिं रयिं	सजित्वानं सवासहम्	।	वर्षिष्ठमूतये भर	१
नि येन मुष्टिहत्यया	नि वृत्रा रुणधामहै	।	त्वोतासो न्यर्वता	२
इन्द्र त्वोतास आ वयं	वज्रं घना ददीमहि	।	जयेम सं युधि स्पृधः	३
वयं शूरेभिरस्तृभि	रिन्द्र त्वया युजा वयम्	।	सासह्यार्म पृतन्यतः	४
महाँ इन्द्रः परश्च नु	महित्वमस्तु वज्रिणे	।	द्यौर्न प्रथिना शवः	५ [१५]
समोहे वा य आशत	नरस्तोकस्य सनिता	।	विप्रासो वा धियायवः	६
यः कुक्षिः सोमपातमः	समुद्र इव पिन्वते	।	उर्वीराणो न काकुदः	७
एवा ह्यस्य सूनृता	विरुष्णी गोमती मही	।	पक्वा शाखा न दाशुषे	८
एवा हि ते विभूतय	ऊतय इन्द्र मावते	।	सद्यश्चित् सन्ति वाशुषे	९
एवा ह्यस्य काम्या	स्तोम उक्थं च शंस्या	।	इन्द्राय सोमपीतये	१० [१६] (८०)

(९)

१० मधुच्छन्दा वैश्वामित्रः । इन्द्रः । गायत्री ।

इन्द्रेहि मत्स्यन्धसो	विश्वेभिः सोमपर्वभिः	।	महाँ अमिष्टिरोजसा	१
एमेनं सृजता सुते	मन्दिमिन्द्राय मन्दिने	।	चक्रिं विश्वानि चक्रये	२

(८२)

मत्स्वा सुशिप्र मन्दिभिः स्तोमैर्भिविश्वचर्षणे । सचैषु सर्वनेष्वा ३
 असृग्रमिन्द्र ते गिरः प्रति त्वासुर्दहासत । अजोषा वृषभं पतिम् ४
 सं चोदय चित्रमर्वाग् राधे इन्द्र वरेण्यम् । असदित ते विभु प्रभु ५ [१७]
 अस्मान्सु तत्र चोदयेन्द्र राये रभस्वतः । तुर्विद्युम्न यशस्वतः ६
 सं गोमदिन्द्र वाजव द्रुस्मे पृथु श्रवो बृहत् । विश्वार्युर्धेहाक्षितम् ७
 अस्मे धेहि श्रवो बृहद् द्युम्नं सहस्रसातमम् । इन्द्र ता रथिनीरिषः ८
 वसोरिन्द्रं वसुपतिं गीर्भिर्गुणन्तं ऋगिर्यम् । होम गन्तारमूतये ९
 सुते सुते न्योकसे बृहद् बृहत् एदुरिः । इन्द्राय शूषमर्चति १० [१८] (९०)

(१०)

१२ मधुच्छन्दा वैश्वामित्रः । इन्द्रः । अनुष्टुप् ।

गारयन्ति त्वा गायत्रिणोऽर्चन्त्यर्कमर्किणः । ब्रह्माणस्त्वा शतक्रतु उद् वंशमिव येमिरे १
 यत् सानोः सानुमारुहद् भूर्यस्पष्ट कर्त्तवम् । तदिन्द्रो अर्थं चेतति यूथेन वृष्णिरेजति २
 युक्ष्वा हि केशिनां हरी वृषणा कक्ष्यप्रा । अथा न इन्द्र सोमपा गिरामुपश्रुतिं चर ३
 एहि स्तोमो अभि स्वरा ऽभि गृणीह्या रुव । ब्रह्म च नो वसो सचेन्द्र यज्ञं च वर्धय ४
 उक्थमिन्द्राय शंस्यं वर्धनं पुरुनिष्विधे । शक्रो यथा सुतेषु णो राणत सख्येषु च ५
 तमित् सखित्व ईमहे तं राये तं सुवीर्ये । स शक्र उत नः शक्र दिन्द्रो वसु दयमानः ६ [१९]

सुविवृतं सुनिरजमिन्द्र त्वादातमिद्यशः । गवामपं व्रजं वृधि कृणुष्व राधो अद्रिवः ७
 नहि त्वा रोदसी उभे ऋधायमाणमिन्वतः । जेषः स्वर्वतीरपः सं गा अस्मभ्यं धुनुहि ८
 आश्रुत्कर्ण श्रुधी हवं नू चिह्वधिष्वमे गिरः । इन्द्र स्तोममिमं मम कृष्वा युजश्चिदन्तरम् ९
 विद्वा हि त्वा वृषन्तमं वाजेषु हवनश्रुतम् । वृषन्तमस्य हूमह ऊतिं सहस्रसातमाम् १०
 आ तू न इन्द्र कौशिक मन्दसानः सुतं पिब । नव्यमायुः प्र सूतिर कुधी सहस्रसामृषिम् ११
 परि त्वा गिर्वणो गिर इमा भवन्तु विश्वतः । वृद्धायुमनु वृद्धयो जुष्टा भवन्तु जुष्टयः १२ [२०]
 (१०२)

(११)

८ जेता माधुच्छन्दसः । इन्द्रः । अनुष्टुप् ।

इन्द्रं विश्वा अवीवृधन्त समुद्रव्यचसं गिरः । रथीतमं रथीनां वाजानां सत्पतिं पतिम् १
 सख्ये तं इन्द्र वाजिनो मा मैम शवसस्पते । त्वामभि प्र णौनुमो जेतारुमपराजितम् २
 पूर्वीरिन्द्रस्य रातयो न वि दस्यन्त्युतयः । यद्वीवाजस्य गोमतः स्तोतृभ्यो महेते मघम् ३
 (१०५)

पुरां मिन्दुर्युवा कवि रमितौजा अजायत । इन्द्रो विश्वस्य कर्मणो धर्ता वज्री पुरुष्टुतः ४
 त्वं वलस्य गोमतो ऽपारद्विवो बिलम् । त्वां देवा अबिभ्युषस तुज्यमानास आविषुः ५
 तवाहं शूर रातिभिः प्रत्यायं सिन्धुमावदन् । उपातिष्ठन्ति गिर्वणो विदुष्टे तस्य कारवः ६
 मायाभिरिन्द्र मायिनं त्वं शुष्णमवातिरः । विदुष्टे तस्य मेधिरास तेषां श्रवांस्युत्तर ७
 इन्द्रमीशानमोजसाभि स्तोमा अनूषत । सहस्रं यस्य रातय उत वा सन्ति भूयसीः ८ [२१]
 (११०)

(१२)

[चतुर्थोऽनुवाकः ॥४॥ सू० १२-१७]

१२ मेधातिथिः काण्वः । अग्निः, ६ प्रथमपादस्य [निर्मथ्याहवनीयौ] अग्नी । गायत्री ।

अग्निं द्रुतं वृणीमहे होतारं विश्ववेदसम् । अस्य यज्ञस्य सुकृतम् १
 अग्निमग्निं हवीमग्निः सदा हवन्त विश्पतिम् । हव्यवाहं पुरुषियम् २
 अग्ने देवा इहा वह जज्ञानो वृक्तबर्हिषे । असि होता न ईड्यः ३
 तां उज्ञतो वि बोधय यदग्ने यासि दुत्यम् । देवैरा सन्ति बर्हिषि ४
 घृताहवन दीदिवः प्रति ष्म रिषतो वह । अग्ने त्वं रक्षस्विनः ५
 अग्निनाग्निः समिध्यते कविर्गृहपतिर्युवा । हव्यवाद् जुह्वस्यः ६ [२२]
 कविमग्निमुप स्तुहि सत्यधर्माणमध्वरे । देवममीव चार्तनम् ७
 यस्त्वामग्ने हविष्पति द्रुतं देव सपर्यति । तस्य स्म प्राविता भव ८
 यो अग्निं देववीतये हविष्म आविवांसति । तस्मै पावक मृळय ९
 स नः पावक दीदिवो अग्ने देवा इहा वह । उप यज्ञं हविश्च नः १०
 स नः स्तवान् आ भर गायत्रेण नवीयसा । रयिं वीरवतीमिषम् ११
 अग्ने शुक्रेण शोचिषा विश्वाभिर्वेवहृतिभिः । इमं स्तोमं जुषस्व नः १२ [२३] (१२२)

(१३)

१२ मेधातिथिः काण्वः । (आग्नीसूक्तं, अग्निरूपा देवताः=) १ इध्मः समिद्धोऽग्निर्वा, २ तनूनपात्, ३ नराशंसः,
 ४ इलः, ५ बर्हिः, ६ देवीद्वारः, ७ उषासानक्ता, ८ दैव्यौ होतारौ प्रचेतसौ, ९ तिस्रो
 देव्यः सरस्वतीळामारत्यः, १० त्वष्टा, ११ वनस्पतिः, १२ स्वाहाकृतयः । गायत्री ।

सुसमिन्द्रो न आ वह देवा अग्ने हविष्मते । होतः पावक यक्षि च १
 मधुमन्तं तनूनपाद् यज्ञं देवेषु नः कवे । अद्या कृणुहि वीतये २
 नराशंसमिह प्रिय मस्मिन् यज्ञ उप ह्वये । मधुजिह्वं हविष्कृतम् ३
 अग्ने सुखतमे रथे देवा ईळित आ वह । असि होता मनुर्हितः ४
 स्तृणीत बर्हिरानुषग् घृतपृष्ठं मनीषिणः । यज्ञामृतस्य चक्षणम् ५ (१२७)

वि श्रयन्तामृतावृधो	द्वारो देवीरसश्चतः	। अद्या नूनं च यद्वे ६ [२४]
नक्तोषासा सुपेशसा	ऽस्मिन् यज्ञ उप ह्वये	। इदं नो बर्हिःसर्वे ७
ता सुजिह्वा उप ह्वये	होतारो दैव्या कवी	। यज्ञं नो यक्षतामिमम् ८
इळा सरस्वती मही	तिस्रो देवीर्मयोभुवः	। बर्हिः सीदन्त्वसिधः ९
इह त्वष्टारमग्रियं	विश्वरूपमुप ह्वये	। अस्माकमस्तु केवलः १०
अव सृजा वनस्पते	देव देवेभ्यो हविः	। प्र दातुरस्तु चेतनम् ११
स्वाहा यज्ञं कृणोतने	न्द्राय यज्वनो गृहे	। तत्र देवाँ उप ह्वये १२ [२५] (१३४)

(१४)

१२ मेधातिथिः काण्वः । विश्वे देवाः (विश्वैर्देवैः सहितोऽग्निः), ३ इन्द्रवायुबृहस्पतिमित्रा-
श्रिपूषभगादित्यमरुद्गणाः, १० विश्वदेवाशीन्द्रवायुमित्रधामानि, ११ अग्निः । गायत्री ।

ऐभिर्गने दुवो गिरो	विश्वेभिः सोमपीतये	। देवेभिर्याहि यक्षि च १
आ त्वा कण्वा अहूयत	गृणन्ति विप्र ते धियः	। देवेभिर्गन् आ गहि २
इन्द्रवायू बृहस्पतिं	मित्राग्निं पूषणं भगम्	। आवित्यान् मारुतं गणम् ३
प्र वो भ्रियन्त इन्द्रवो	मत्सरा मादयिष्णवः	। हृप्ता मध्वश्चमूषदः ४
ईळते त्वामवस्यवः	कण्वासो वृक्तवर्हिषः	। हविष्मन्तो अरुकृतः ५
घृतपृष्ठा मनोयुजो	ये त्वा वहन्ति वह्नयः	। आ देवान्तोसोमपीतये ६ [२६]
तान् यजत्राँ कृतावृधो	ऽग्ने पत्नीवतस्कृधि	। मध्वः सुजिह्व पायय ७
ये यजत्रा य ईड्यास्	ते ते पिबन्तु जिह्वया	। मधोर्गने वर्षद्वृति ८
आकीं सूर्यस्य रोचनाद्	विश्वान्देवाँ उषर्बुधः	। विप्रो होतेह वक्षति ९
विश्वेभिः सोम्यं मध्व	ऽग्न इन्द्रेण वायुना	। पिबा मित्रस्य धामभिः १०
त्वं होता मनुहिती	ऽग्ने यज्ञेषु सीदसि	। सेमं नो अध्वरं यज ११
युक्त्वा ह्यरुषी रथे	हरितो देव रोहितः	। तामिर्वेवाँ इहा वह १२ [२७] (१४६)

(१५)

१२ मेधातिथिः काण्वः । [प्रतिदैवतं ऋतुसहितम् =] १ इन्द्रः, २ मरुतः, ३ त्वष्टा, ४ अग्निः,
५ इन्द्रः, ६ मित्रावरुणौ, ७-१० द्रविणोदाः, ११ अश्विनौ, १२ अग्निः । गायत्री ।

इन्द्र सोमं पिब ऋतुना	ऽऽ त्वा विशन्तिवन्दवः	। मत्सरासस्तदोक्तसः १
मरुतः पिबन्त ऋतुना	पोत्राद् यज्ञं पुनीतन	। यूयं हि धा सुदानवः २
अभि यज्ञं गृणीहि नो	ग्नावो नेष्टः पिब ऋतुना	। त्वं हि रत्नधा असि ३
अग्ने देवाँ इहा वह	सादया योनिषु त्रिषु	। परि मूष पिब ऋतुना ४ (१५०)

ब्राह्मणादिन्द्र राधंसः पित्रा सोममृत्तुर्नु	। तवेन्द्रि सख्यमस्तुतम्	५
युवं दक्षं धृतव्रत मित्रावरुण दूळभम्	। ऋतुना यज्ञमांशाथे	६ [२८]
द्रविणोदा द्रविणसो ग्रावहस्तासो अध्वरे	। यज्ञेषु देवमीळते	७
द्रविणोदा ददातु नो वसूनि यानि शृण्विरे	। देवेषु ता वनामहे	८
द्रविणोदाः पिपीषति जुहोत प्र च तिष्ठत	। नेष्ट्राहुतुभिरिष्यत	९
यत् त्वा तुरीयमृतुभिर्द्रविणोदो यजामहे	। अधस्मा नो वुदिर्मव	१०
अश्विना पिबतं मधु दीर्घगनी शुचिव्रता	। ऋतुना यज्ञवाहसा	११
गार्हपत्येन सन्त्य ऋतुना यजनीरसि	। देवान् देवयते यज	१२ [२९] (१५८)

(१६)

९ मेधातिथिः काण्वः । इन्द्रः । गायत्री ।

आ त्वा वहन्तु हरयो वृषणं सोमपीतये	। इन्द्रं त्वा सूरचक्षसः	१
इमा धाना धृतस्तुवो हरीं इहोप वक्षतः	। इन्द्रं सुखतमे रथे	२
इन्द्रं प्रातर्हवामह इन्द्रं प्रयत्यध्वरे	। इन्द्रं सोमस्य पीतये	३
उप नः सुतमा गहि हरिभिरिन्द्र केशिभिः	। सुते हि त्वा हवामहे	४
सेमं नः स्तोममा ग ह्युपेदं सर्वनं सुतम्	। गौरो न तृपितः पिब	५ [३०]
इमे सोमासु इन्द्रवः सुतासो अधि बर्हिषि	। तां इन्द्र सहसे पिब	६
अयं ते स्तोमो अग्रियो हविस्पृगस्तु शंतमः	। अथा सोमं सुतं पिब	७
विश्वमित्सर्वनं सुत मिन्द्रो मदाय गच्छति	। वृत्रहा सोमपीतये	८
सेमं नः काममा पृण गोभिरश्वैः शतक्रतो	। स्तवाम त्वा स्वाध्वः	९ [३१] (१६७)

(१७)

९ मेधातिथिः काण्वः । इन्द्रावरुणौ । गायत्री, ४-५ पादनिवृत् (५ हसीयसी वा) गायत्री ।

इन्द्रावरुणयोरहं सम्राजोरव आ वृणे	। ता नो मृळत ईदृशे	१
गन्तार हि स्थोऽवसे हवं विप्रस्य मावतः	। धर्तार चर्षणीनाम्	२
अनुकामं तर्पयेथा मिन्द्रावरुण राय आ	। ता वां नेदिष्ठमीमहे	३
युवाकु हि शचीनां युवाकु सुमतीनाम्	। भूयाम वाज्रदानाम्	४
इन्द्रः सहस्रदानां वरुणः शंस्यानाम्	। क्रतुर्भवत्युक्थ्यः	५ [३२]

तयोरिदवसा वयं सुनेम नि च धीमहि । स्यादुत प्रेरचनम् ६ (१७३)

इन्द्रावरुण वामहं ह्रुवे चित्राय राधसे	।	अस्मान्सु जिग्युषस्कृतम् ७
इन्द्रावरुण नू नु वां सिपासन्तीषु धीष्वा	।	अस्मभ्यं शर्मं यच्छतम् ८
प्र वामश्रोतु सुष्टुतिरिन्द्रावरुण यां ह्रुवे	।	यामूधार्थे सधस्तुतिम् ९ [३३] (१७६)

(१८)

[पञ्चमोऽनुवाकः ॥५॥ सू० १८-२३]

९ मेधातिथिः काण्वः । १-३ ब्रह्मणस्पतिः, ४ इन्द्रो ब्रह्मणस्पतिः सोमश्च, ५ ब्रह्मणस्पतिः सोम इन्द्रो दक्षिणा च, ६-८ सदसस्पतिः, ९ सदसस्पतिर्नराशंसो वा । गायत्री ।

सोमानं स्वरणं कृणुहि ब्रह्मणस्पते	।	कक्षीवन्तं य औंशिजः १
यो रेवान् यो अमीवहा वसुधित् पुष्टिवर्धनः	।	स नः सिपक्तु यस्तुरः २
मा नः शंसो अररूपो धूर्तिः प्रणङ् मर्त्यस्य	।	रक्षां णो ब्रह्मणस्पते ३
स वा वीरो न रिण्यति यमिन्द्रो ब्रह्मणस्पतिः	।	सोमो हिनोति मर्त्यम् ४
त्वं तं ब्रह्मणस्पते सोम इन्द्रश्च मर्त्यम्	।	दक्षिणा पात्वंहसः ५ [३४]
सदसस्पतिमद्भुतं प्रियमिन्द्रस्य काम्यम्	।	सन्नि मेधार्मयासिपम् ६
यस्माद्भुते न सिध्यति यज्ञो विपश्चितश्चन	।	स धीनां योगमिन्वति ७
आहर्ध्नोति हविष्कृतिं प्राञ्चै कृणोत्यध्वरम्	।	होत्रां देवेषु गच्छति ८
नराशंसं सुधृष्टम् मर्षयं सप्रथस्तमम्	।	द्विवो न सन्नमस्वसम् ९ [३५] (१८५)

(१९)

९ मेधातिथिः काण्वः । अग्निर्मरुतश्च । गायत्री ।

प्रति त्वं चारुमध्वरं गोपीथाय प्र हूयसे	।	मरुद्भिरग्न आ गंहि १
नहि देवो न मर्त्यो महस्तव क्रतुं परः	।	मरुद्भिरग्न आ गंहि २
ये महो रजसो विदुर्विश्वे देवासो अद्भुतः	।	मरुद्भिरग्न आ गंहि ३
य उग्रा अर्कमानूचु रनाधृष्टास ओजसा	।	मरुद्भिरग्न आ गंहि ४
ये शुभ्रा घोरवर्षसः सुक्षत्रासो रिशार्दसः	।	मरुद्भिरग्न आ गंहि ५ [३६]
ये नाकस्याधि रोचने द्विवि देवास आसते	।	मरुद्भिरग्न आ गंहि ६
य ईङ्घ्रयन्ति पर्वतान् तिरः समुद्रमर्णवम्	।	मरुद्भिरग्न आ गंहि ७
आ ये तन्वन्ति रश्मिभिस् तिरः समुद्रमोजसा	।	मरुद्भिरग्न आ गंहि ८
अभि त्वा पूर्वपीतये सुजामि सोम्यं मधु	।	मरुद्भिरग्न आ गंहि ९ [३७] (१९४)

[द्वितीयोऽध्यायः ॥२॥ व० १-३८]

(२०)

८ मेधातिथिः काण्वः । ऋभवः । गायत्री ।

अयं देवाय जन्मने	स्तोमो विप्रेभिरासया	।	अकारि रत्नधातमः	१
य इन्द्राय वचोयुजा	तत्क्षुर्मनसा हरी	।	शमीभिर्यज्ञमाशत	२
तक्षन् नासत्याभ्यां	परिज्मानं सुखं रथम्	।	तक्षन् धेनुं सबर्दुधाम्	३
युवाना पितरा पुनः	सत्यमन्त्रा ऋजूयवः	।	ऋभवो विष्ट्यक्त	४
स वो मदासो अगमते	न्द्रेण च मरुत्वता	।	आदित्येभिश्च राजभिः	५ [१]
उत त्वं चमसं नवं	त्वष्टुर्वेवस्य निष्कृतम्	।	अकर्त चतुरः पुनः	६
ते नो रत्नानि धत्तन्	त्रिरा साप्तानि सुन्वते	।	एकमेकं सुशस्तिभिः	७
अधारयन्त वह्नयो	ऽभजन्त सुकृत्या	।	भागं देवेषु यज्ञियम्	८ [२] (२०२)

(२१)

६ मेधातिथिः काण्वः । इन्द्राग्नी । गायत्री ।

इहेन्द्राग्नी उप ह्वये	तयोरित् स्तोममुश्मसि	।	ता सोमं सोमपातमा	१
ता यज्ञेषु प्र शंसते	न्द्राग्नी शुम्भता नरः	।	ता गायत्रेषु गायत	२
ता मित्रस्य प्रशंसतय	इन्द्राग्नी ता हवामहे	।	सोमपा सोमपीतये	३
उग्रा सन्ता हवामह	उपेदं सर्वनं सुतम्	।	इन्द्राग्नी एह गच्छताम्	४
ता महान्ता सदस्पती	इन्द्राग्नी रक्ष उज्जतम्	।	अप्रजाः सन्त्वत्रिणः	५
तेन सत्येन जागृत	मधि प्रचेतुने पदे	।	इन्द्राग्नी शर्म यच्छतम्	६ [३] (२०८)

(२२)

२१ मेधातिथिः काण्वः । १-४ अश्विनौ; ५-८ सविता; ९-१० अग्निः ११ देव्यः; १२ इन्द्राग्नी-वरुणान्यग्नाध्यः; १३-१४ द्यावापृथिव्योः; १५ पृथिवी; १६ विष्णुर्देवा वा; १७-२१ विष्णुः । गायत्री ।

प्रातर्युजा वि बोधया	श्विनावेह गच्छताम्	।	अस्य सोमस्य पीतये	१
या सुरथा रथीतमो	भा देवा दिविस्पृशा	।	अश्विना ता हवामहे	२
या वां कशा मधुमत्य	श्विना सूनृतावती	।	तया यज्ञं मिमिक्षतम्	३
नहि वामस्ति दूरके	यत्रा रथेन गच्छथः	।	अश्विना सोमिनो गृहम्	४
हिरण्यपाणिमृतये	सवितारमुप ह्वये	।	स चेता देवता पदम्	५ [४]
अपां नपातमवसे	सवितारमुप स्तुहि	।	तस्य व्रतान्युश्मसि	६ (२१४)

विभक्तारं हवामहे वसोश्चित्रस्य राधसः । सविता नूचक्षसम् ७
 सखाय आ नि पीदत सविता स्तोम्यो नु नः । दाता राधासि शुभमति ८
 अग्ने पत्नीरिहा वह देवानामुशतीरुप । त्वष्टारं सोमपीतये ९
 आ ग्ना अग्न इहावसे होत्रां यविष्ठ भारतीम् । वरुत्रीं धिषणां वह १० [५]

अभि नो देवीरवसा महः शर्मणा नृपत्नीः । अच्छिन्नपत्राः सचन्ताम् ११
 इहेन्द्राणीमुप ह्वये वरुणानीं स्वस्तये । अग्न्यासीं सोमपीतये १२
 मही द्यौः पृथिवी च न इमं यज्ञं भिमिक्षताम् । पिपृतां नो भरीमभिः १३
 तयो रिद्ध घृतवत् पयो विप्रां रिहन्ति धीतिभिः । गन्धर्वस्य ध्रुवे पदे १४
 स्योना पृथिवि भवा नृक्षरा निवेशनी । यच्छां नः शर्म सप्रथः १५ [६]

अतो देवा अवन्तु नो यतो विष्णुर्विचक्रमे । पृथिव्याः सप्त धामभिः १६
 इदं विष्णुर्वि चक्रमे त्रेधा नि दधे पदम् । समूहमस्य पांसुरे १७
 त्रीणि पदा वि चक्रमे विष्णुर्गोपा अदाभ्यः । अतो धर्माणि धारयन् १८
 विष्णोः कर्माणि पश्यत यतो व्रतानि पस्पशे । इन्द्रस्य युज्यः सखा १९
 तद् विष्णोः परमं पदं सदा पश्यन्ति सूरयः । विर्विव चक्षुराततम् २०
 तद् विप्रांसो विपन्यवो जागृवांसः समिन्धते । विष्णोर्यत् परमं पदम् २१ [७] (२२९)

(२३)

२४ मेधातिथिः काण्वः । १ वायुः, २-३ इन्द्रवायूः, ४-६ मित्रावरुणौः, ७-९ इन्द्रो मरुत्वान्,
 १०-१२ विश्वे देवाः, १३-१५ प्याः, १६-२२, २३ (पूर्वार्धस्य) आपः, २३ (उत्तरार्धस्य), २४ अग्निः ।
 १-१८ गायत्री, १९ पुरउणिक्, २१ प्रतिष्ठाः, २०, २२-२४ अनुष्टुप् ।

तीन्वाः सोमांस आ गच्छां शर्वन्तः सुता इमे । वायो तान् प्रस्थितान् पिबे १
 उभा देवा दिविस्पृशेन्द्रवायू हवामहे । अस्य सोमस्य पीतये २
 इन्द्रवायू मनोजुवा विप्रां हवन्त ऊतये । सहस्राक्षा धियस्पती ३
 मित्रं वयं हवामहे वरुणं सोमपीतये । जज्ञाना पुतदक्षसा ४
 ऋतेन यावृतावृधा वृतस्य ज्योतिपस्पती । ता मित्रावरुणा हुवे ५ [८]

वरुणः प्राविता भुवन् मित्रो विश्वाभिरूतिभिः । करतां नः सुराधसः ६
 मरुत्वन्तं हवामह इन्द्रमा सोमपीतये । सजूर्गणेन तृप्पतु ७
 इन्द्रज्येष्ठा मरुद्गणा देवांसः पूर्वातयः । विश्वे मम श्रुता हवम् ८
 हत वृत्रं सुदानव इन्द्रेण सहसा युजा । मा नो दुःशंसं ईशत ९
 विश्वान् देवान् हवामहे मरुतः सोमपीतये । उषा हि पृथिमातरः १० [९] (२३२)

जयतामिव तन्यतु—मरुतामेति धृष्णया । यच्छुभं याथना नरः ११
 हस्काराद् विद्युतस्पर्य—स्तो जाता अवन्तु नः । मरुतो मृळयन्तु नः १२
 आ पूषश्चित्रवर्हिष—मार्घणे धरुणं दिवः । आजानृष्टं यथा पशुम् १३
 पूषा राजानमार्घणि—रपगृहं गुहा हितम् । अविन्दच्चित्रवर्हिषम् १४
 उतो स मह्यमिन्दुभिः पद् युक्तो अनुसेषिधत् । गोभिर्यवं न चकृपत् १५[१०]

अम्बयो यन्त्यध्वमि—जामयो अध्वरीयताम् । पृश्नतीर्मधुना पर्यः १६
 अमूर्या उप सूर्ये यामिर्वा सूर्यः सह । ता नो हिन्वन्तध्वरम् १७
 अपो देवीरुप ह्वये यत्र गावः पिबन्ति नः । सिन्धुभ्यः कर्त्तव्यं हविः १८
 अप्सवन्तरमृतमप्सु भेषज—मपामुत प्रशस्तये । देवा भवत वाजिनः १९
 अप्सु भे सोमो अत्रवी—दुन्तर्विश्वानि भेषजा । अग्निं च विश्वशंभुव—मापश्च विश्वभेषजीः २० [११]

आपः पूणीत भेषजं वरुथं तन्वेष्टमम । ज्योक् च सूर्यं दुशे २१
 इदमापः प्र वहत यत् किं च दुरितं मयि । यद् वाहर्मभिदुद्रोह यद् वा शेप उतानृतम् २२
 आपो अद्यान्वचारिषं रसेन समगस्महि । पर्यस्वानग्न आ गहि तं मा सं सृज वर्चसा २३
 सं माग्ने वर्चसा सृज सं प्रजया समायुषा । विद्युर्मै अस्य देवा इन्द्रो विद्यात् सह कर्षिभिः २४ [१२]

(२४)

[पष्ठोऽनुवाकः ॥६॥ सू० २४-३०]

१५ आजीगर्तिः शुनःशेपः स कृतिमो वैश्वामित्रो देवरातः । १ कः (प्रजापतिः); २ अग्निः, ३-५ सविता,
 ५ भगो वा, ६-१५ वरुणः । १, २, ६-१५ त्रिष्टुप्, ३-५ गायत्री ।

कस्य नूनं केतमस्यामृतानां मनामहे चारु देवस्य नाम ।
 को नो मह्या अर्दितये पुनर्दात् पितरं च हृशेयं मातरं च १
 अग्नेर्वयं प्रथमस्यामृतानां मनामहे चारु देवस्य नाम ।
 स नो मह्या अर्दितये पुनर्दात् पितरं च हृशेयं मातरं च २
 अभि त्वा देव सवित—रीशानं वार्याणाम् । सदावन् भागमीमहे ३
 यश्चिद्धि तं इत्था भगः शशमानः पुरा निदः । अद्वेपो हस्तयोर्वुधे ४
 भगभक्तस्य ते वय—मुदशेम तवावसा । मूर्धानं राय आरभे ५ [१३]

नहि ते क्षत्रं न सहो न मन्युं वयश्चक्षनामी पतर्यन्त आगुः ।

नेमा आपो अनिमिषं चरन्ती—र्न ये वातस्य प्रमिनन्त्यभ्वम् ६

अबुध्ने राजा वरुणो वनस्यो—ध्वं स्तूपं ददते पूतदक्षः ।

नीचीनाः स्थरुपरि बुध्न एषा—मस्मे अन्तर्निहिताः केतवः स्युः ७ (२६०)

उरुं हि राजा वरुणश्चकार सूर्याय पन्थामन्वेतवा उ ।
 अपदे पादा प्रतिधातवेऽक—रुतापवक्ता हृदयाविधश्चित् ८
 शतं ते राजन् भिषजः सहस्रं—सुर्वी गभीरा सुमतिर्दे अस्तु ।
 बाधस्व दूरे निर्ऋतिं पराचैः कृतं चिदेनः प्र मुमुग्ध्यस्मत् ९
 अमी य ऋक्षा निर्हितास उच्चा नक्तं ददृशे कुहं चिद दिव्ययुः ।
 अदब्धानि वरुणस्य व्रतानि विचाकशच्चन्द्रमा नक्तमेति १० [१४]

तत् त्वा यामि ब्रह्मणा वन्दमानस् तदा शास्ते यजमानो हविर्भिः ।
 अहेळमानो वरुणेह बोध्यु—रुशंस मा न आयुः प्र मोपीः ११
 तदिन्नक्तं तद् दिवा मह्यमाहुस् तदयं केतो हृद् आ वि चंटे ।
 शुनःशेषो यमहृद् गृभीतः सो अस्मान् राजा वरुणो मुमोक्तु १२
 शुनःशेषो ह्यहृद् गृभीतस् त्रिज्वादित्यं दुपदेपु बद्धः ।
 अवैनं राजा वरुणः ससृज्याद् विद्रौ अदब्धो वि मुमोक्तु पाशान् १३
 अव ते हेळो वरुण नमोमि—रव यज्ञेभिरीमहे हविर्भिः ।
 क्षयन्नस्मभ्यमसुर प्रचेता राजन्नेनांसि शिश्रथः कृतानि १४
 उदुत्तमं वरुण पाशमस्म—दवाधमं वि मध्यमं श्रथाय ।
 अथा वयमादित्य व्रते तवा—नागसो अदितये स्याम १५ [१५] (२६८)

(२५)

२१ आजीगर्तिः शुनःशेषः स कृत्रिमो वैश्वामित्रो देवरातः । वरुणः । गायत्री ।

यच्चिच्छि ते विशो यथा प्र देव वरुण व्रतम् । मिनीमसि द्यविद्यवि १
 मा नो वधाय हन्तवै जिहीष्ठानस्य रीरधः । मा हृणानस्य मन्यवै २
 वि मृळीकाय ते मनो रथीरश्वं न संदितम् । गीर्भिवरुण सीमहि ३
 परा हि मे विमन्यवः पतन्ति वस्यदृष्टये । वयो न वसतीरुप ४
 कदा क्षत्रश्रियं नर—मा वरुणं करामहे । मृळीकायोरुचक्षसम् ५ [१६]
 तदित् समानमाशाते वेनन्ता न प्र गुच्छतः । धृतव्रताय दृशुषे ६
 वेदा यो वीनां पद—मन्तरिक्षेण पतताम् । वेद नावः समुद्रियः ७
 वेद मासो धृतव्रतो द्वादश प्रजावतः । वेदा य उपजायते ८
 वेद वार्तस्य वर्तनि—सुरोर्ऋष्वस्य बृहतः । वेदा ये अध्यासते ९
 नि पसाद धृतव्रतो वरुणः प्रस्त्याऽस्वा । साम्राज्याय सुक्रतुः १० [१७] (२७८)

अतो विश्वान्यद्भुता चिकित्वाँ अभि पश्यति । कृतानि या च कर्त्वा ११
 स नो विश्वाहा सुकृतु रावित्यः सुपथा करत् । प्र ण आर्युं पि तारिपत् १२
 बिभ्रद् द्रापिं हिरण्ययं वरुणो वस्त निर्णिजम् । परि स्पशो नि पैदिरे १३
 न यं दिप्सन्ति दिप्सवो न द्रुह्वाणो जनानाम् । न देवमभिमातयः १४
 उत यो मानुषेष्वा यशश्चक्रे असाभ्या । अस्माकमुदरेष्वा १५ [१८]
 परा मे यन्ति धीतयो गावो न गव्यूतीरनु । इच्छन्तीरुरुचक्षसम् १६
 सं नु वोचावहै पुनर्यतो मे मध्वाभृतम् । होतैव क्षदसे प्रियम् १७
 दर्शं नु विश्वदर्शितं दर्शं रथमधि क्षमि । एता जुषत मे गिरः १८
 इमं मे वरुण श्रुधी हवमद्या च मृळय । त्वामवस्पुरा चके १९
 त्वं विश्वस्य मेधिर दिवश्च रमश्च राजसि । स यामनि प्रति श्रुधि २०
 उदृतमं मुमुग्धि नो वि पाशं मध्यमं चृत । अवाधमानि जीवसे २१ [१९] (२८९)

(२६)

१० आजीगर्तिः शुनःशेषः स कृत्रिमो वैश्वामित्रो देवरातः । अग्निः, गायत्री ।

वसिष्ठा हि मियेध्य वस्त्राण्यूर्जा पते । सेमं नो अध्वरं यज १
 नि नो होता वरेण्यः सदा यविष्ठ मन्मभिः । अग्नें द्विवित्मता वचः २
 आ हि प्मा सूनवे पिता पिर्यजत्यापये । सखा सख्ये वरेण्यः ३
 आ नो बर्ही रिशादसो वरुणो मित्रो अर्यमा । सीदन्तु मनुषो यथा ४
 पूर्वं होतरस्य नो मन्दस्व सख्यस्य च । इमा उ पु श्रुधी गिरः ५ [२०]
 यन्त्रिद्धि शश्वता तना देवदेवं यजामहे । त्वे इद्धयते हविः ६
 प्रियो नो अस्तु विश्पति होता मन्द्रो वरेण्यः । प्रियाः स्वग्नयो वयम् ७
 स्वग्नयो हि वार्य देवासो दधिरे च नः । स्वग्नयो मनामहे ८
 अथा न उभयेषा ममृत मर्त्यानाम् । मिथः सन्तु प्रशस्तयः ९
 विश्वेभिरग्ने अग्निभि रिमं यज्ञमिदं वचः । चनो धाः सहसो यहो १० [२१] (२९९)

(२७)

१३ आजीगर्तिः शुनःशेषः स कृत्रिमो वैश्वामित्रो देवरातः । १-१२ अग्निः १३ देवाः । १-१२ गायत्री, १३ त्रिष्टुप् ।

अश्वं न त्वा वारवन्तं वन्दध्या अग्निं नमोभिः । सम्राजन्तमध्वराणाम् १
 स धा नः सनुः शवसा पृथुप्रगामा सुशेवः । मीढाँ अस्माकं बभूयात् २ (३०१)

स नो दुराच्चासाच्च नि मर्त्यादघायोः । पाहि सद्रुमिद् विश्वायुः ३
 इमम् पु त्वमस्माकं सुनिं गांयत्रं नव्यांसम् । अग्ने देवेषु प्र वोचः ४
 आ नो भज परमेष्वा वाजेषु मध्यमेषु । शिक्षा वस्त्रो अन्तमस्य ५ [२२]

विभक्तार्सिं चित्रभानो सिन्धोरुर्मा उपाक आ । सद्यो द्रागुषे क्षरसि ६
 यमग्ने पूत्सु मर्त्यमवा वाजेषु यं जुनाः । स यन्ता शश्वतीरिपः ७
 नर्किरस्य सहन्त्य पर्येता कयस्य चित्र । वाजो अस्ति श्रवाप्यः ८
 स वाजं विश्वचर्पणि रवीन्द्रिरस्तु तस्तता । विप्रेभिरस्तु सर्निता ९
 जराबोध तद् विविद्धि विशेर्विशे यज्ञियाय । स्तोमं रुद्राय दृशीकम् १० [२३]

स नो महां अनिमानो धूमकेतुः पुरुश्चन्द्रः । धिये वाजाय हिन्वतु ११
 स रेवो इव विश्पतिर्देव्यः केतुः गृणोतु नः । उक्थैरग्निर्वृद्धद्भानुः १२
 नमो महद्भ्यो नमो अर्भकेभ्यो नमो युवभ्यो नम आशिनेभ्यः ।
 यजाम देवान् यदि शक्रवाम मा ज्यायसः शंसमा वृक्षि देवाः १३ [२४] (३१२)

(२८)

९ आजीगर्तिः शुनःशेषः स कृत्रिमो वैश्वामित्रो देवरातः । १-४ इन्द्रः, ५-६ उलूखलं, ७-८ उलूखलमुसले,
 ९ प्रजापतिर्हरिश्चन्द्रः, (अधिषवण-) चर्म सोमो वा । १-६ अनुष्टुप्, ७-९ गायत्री ।

यत्र गावां पृथुबुध ऊर्ध्वो भवति सोतवे । उलूखलसुताना मवेद्विन्द्र जलगुलः १
 यत्र द्वाविंश जघनाधिषवण्या कृता । उलूखलसुताना मवेद्विन्द्र जलगुलः २
 यत्र नार्यपच्यव मुपच्यवं च शिक्षते । उलूखलसुताना मवेद्विन्द्र जलगुलः ३
 यत्र मन्थां विबुधते रश्मीन् यमिन्तवा इव । उलूखलसुताना मवेद्विन्द्र जलगुलः ४
 यच्चिद्धि त्वं गृहेगृह उलूखलक युज्यसे । इह द्युमर्तमं वद जयतामिव दुन्दुभिः ५ [२५]
 उत स्म ते वनस्पते वातो वि वात्यग्रमित् । अथो इन्द्राय पातवे सुनु सोममुलूखल ६
 आयजी वाजसातमा ता ह्युवा विजभूतः । हरी इवान्धांसि बर्षता ७
 ता नो अद्य वनस्पती ऋष्ववृष्वेभिः सोतृभिः । इन्द्राय मधुमत सुतम् ८
 उच्छिष्टं चम्बोर्भर सोमं पवित्र आ सृज । नि धेहि गोरधि त्वचि ९ [२६] (३११)

(२९)

७ आजीगर्तिः शुनःशेषः स कृत्रिमो वैश्वामित्रो देवरातः । इन्द्रः । पंक्तिः ।

यच्चिद्धि संत्य सोमपा अनाशस्ता इव स्मसि ।
 आ तू न इन्द्र शंसय गोष्वश्वेषु शुभिषु सहस्रेषु तुवीमघ १ (३१२)

शिषिन् वाजानां पते	शचीवस्तव दुंसना ।	
आ तू न इन्द्र शंसय	गोष्वश्वेषु शुभिषु	सहस्रेषु तुवीमघ २
नि प्वापया मिथुहशा	सस्तामबुध्यमाने ।	
आ तू न इन्द्र शंसय	गोष्वश्वेषु शुभिषु	सहस्रेषु तुवीमघ ३
ससन्तु त्या अरातयो	बोधन्तु शूर रातर्यः ।	
आ तू न इन्द्र शंसय	गोष्वश्वेषु शुभिषु	सहस्रेषु तुवीमघ ४
समिन्द्र गर्दभं मृण	नुवन्तं पापयामुया ।	
आ तू न इन्द्र शंसय	गोष्वश्वेषु शुभिषु	सहस्रेषु तुवीमघ ५
पताति कुण्डुणाच्या	दूरं वातो वनादधि ।	
आ तू न इन्द्र शंसय	गोष्वश्वेषु शुभिषु	सहस्रेषु तुवीमघ ६
सर्वं परिक्रोशं जहि	जम्भया कृकदाश्वम् ।	
आ तू न इन्द्र शंसय	गोष्वश्वेषु शुभिषु	सहस्रेषु तुवीमघ ७ [२७] (३१८)

(३०)

२२ आजीगर्तिः शुनःशेषः स कृत्रिमो वैश्वामित्रो देवरातः । १-१६ इन्द्रः, १७-१९ अश्विनौ, २०-२२ उषाः । १-१०, १२-१५, १७-२२ गायत्री, ११ पादनिचृद्गायत्री, १६ त्रिष्टुप् ।

आ व इन्द्रं किर्विं यथा	वाजयन्तः शतक्रतुम् ।	मंहिष्ठं सिञ्च इन्दुभिः १
शतं वा यः शुचीनां	सहस्रं वा समाशिराम् ।	एदुं निम्नं न रीयते २
सं यन्मदाय शुष्मिणं	एना हस्योदरे ।	समुद्रो न व्यचो बधे ३
अयमुं ते समतसि	कपोत इव गर्भधिम् ।	वचस्तच्चिन्न ओहसे ४
स्तोत्रं राधानां पते	गिर्वाहो वीर यस्य ते ।	विभूतिरस्तु सूनृता ५ [२८]
ऊर्ध्वस्तिष्ठा न ऊतये	ऽस्मिन् वाजे शतक्रतो ।	समन्येषु ब्रवावहे ६
योगेयोगे तवस्तरं	वाजेवाजे हवामहे ।	सखाय इन्द्रमूतये ७
आ घां गमद्यादि श्रवत्	सहस्रिणींभिरुतिभिः ।	वाजेभिरुप नो हवम् ८
अनुं प्रत्नस्यौकसो	हुवे तुविप्रतिं नरम् ।	यं ते पूर्वं पिता हुवे ९
तं त्वा वयं विश्ववारा	ऽऽ शास्महे पुरुहूत ।	सखे वसो जरितुभ्यः १० [२९]
अस्माकं शिषिणीनां	सोमपाः सोमपात्राम् ।	सखे वज्रिन्सखीनाम् ११
तथा तदस्तु सोमपाः	सखे वज्रिन् तथा कृणु ।	यथा त उश्मसीष्टये १२
रेवतीर्नः सधमाद्	इन्द्रे सन्तु तुविवाजाः ।	क्षुमन्तो याभिर्मदम् १३

(३४१)

आ घ त्वावान् त्मनातः स्तोतृभ्यो धृष्णविद्यानः । ऋणोरक्षं न चक्रयोः १४
 आ यद् दुर्वः शतक्रतु—वा कामं जरितृणाम् । ऋणोरक्षं न शचीभिः १५ [३०]

शश्वदिन्द्रः पोपुथद्भिर्जिगाय नानदद्भिः शाश्वसद्भिर्धनानि ।

स नो हिरण्यरथं वृसनावान् त्स नः सनिता सनये स नोऽदात् १६
 आश्विनावश्वावत्ये—पा यातं शवीरया । गोमद् दम्ना हिरण्यवत् १७
 समानयोजनो हि वां रथो दम्नावर्मत्यः । समुद्रे अश्विनेर्यते १८
 न्यध्न्यस्य मूर्धनि चक्रं रथस्य येमथुः । परि द्यामन्यदीयते १९
 कस्त उषः कधप्रिये भुजे मर्तो अमर्त्ये । कं नक्षसे विभावरी २०
 वयं हि ते अमन्मह्या—ऽऽन्तादा पराक्रात । अश्वे न चित्रे अरुषि २१
 त्वं त्येभिरा गंहि वाजेभिर्दुहितर्दिवः । अस्मे रयि नि धारय २२ [३१] (३५०)

(३१)

[सप्तमोऽनुवाकः ॥ ७ ॥ सू० ३१-३५]

१८ हिरण्यस्तूप आङ्गिरसः । अग्निः । जगती; ८, १६, १८ त्रिष्टुप् ।

त्वमग्ने प्रथमो अङ्गिरा ऋषि—र्देवो देवानामभवः शिवः सखा ।
 तव व्रते कवयो विद्वानापसो ऽजायन्त मरुतो भ्राजहृष्टयः १
 त्वमग्ने प्रथमो अङ्गिरस्तमः कविर्देवानां परि भूषसि व्रतम् ।
 विभुर्विश्वस्मै भुवनाय मेधिरो द्विमाता शयुः कतिधा चिदायवै २
 त्वमग्ने प्रथमो मातरिष्वन आविर्भव सुकृतया विवस्वते ।
 अरेजितां रोदसी होतृवूर्ये ऽसन्नोभारमयजो महो वसो ३
 त्वमग्ने मनवे द्यारमवाशयः पुरुरवसे सुकृते सुकृत्तरः ।
 श्वात्रेण यत् पित्रोर्मुच्यसे पर्या ऽऽ त्वा पूर्वमनयन्नापरं पुनः ४
 त्वमग्ने वृषभः पुष्टिवर्धन उद्यतस्रुचे भवसि श्रवाय्यः ।
 य आहुतिं परि वेदा वर्षद्रुति—मेकायुरग्रे विश आविवांससि ५ [३२]

त्वमग्ने वृजिनवर्तनि नरं सक्मन् पिपर्षि विदथे विचर्षणे ।
 यः शूरसाता परितक्म्ये धने वृध्रेभिश्चित् समृता हंसि भूर्यसः ६
 त्वं तमग्ने अमृतत्व उत्तमे मर्ते दधासि श्रवसे द्विवेदिवे ।
 यस्तातृषाण उभयाय जन्मने मयः कृणोषि प्रय आ च सूरये ७ (३५७)

त्वं नो अग्ने सनये धर्मानां यशसं कारं कृणुहि स्तवानः ।
 ऋध्याम कर्मापसा नवेन देवैर्द्यावापृथिवी प्रावतं नः
 त्वं नो अग्ने पित्रोरुपस्थ आ देवो देवेष्वनवद्य जागृविः ।
 तनुकृद् बोधि प्रमतिश्च कारवे त्वं कल्याण वसु विश्वमोषिणे
 त्वमग्ने प्रमतिस्त्वं पितासि नस् त्वं वयस्कृत तव जामयो वयम् ।
 सं त्वा रायः ज्ञातिनः सं सहस्रिणः सुवीरं यन्ति व्रतपामदाभ्य १० [३३]

त्वामग्ने प्रथममायुमायवे देवा अकृण्वन् नहुषस्य विशपतिम् ।
 इळामकृण्वन् मनुषस्य शशनीं पितुर्यत् पुत्रो ममकस्य जायते ११
 त्वं नो अग्ने तव देव पायुभिर्मघोनो रक्ष तन्वश्च वन्द्य ।
 ज्ञाता लोकस्य तनये गवामस्यनिमेषं रक्षमाणस्तव व्रते १२
 त्वमग्ने यज्यवे पायुरन्तरो ऽनिषङ्गाय चतुरक्ष इध्यसे ।
 यो रातहव्यो ऽवुकाय धार्यसे कीरेश्चिन् मन्त्रं मनसा वनोषि तम् १३
 त्वमग्ने उरुशंसाय वाघते स्पार्हं यद् रेक्णः परमं वनोषि तत् ।
 आध्रस्य चित् प्रमतिरुच्यसे पिता प्र पाकं शास्ति प्र दिशो विदुष्टरः १४
 त्वमग्ने प्रयतदक्षिणं नरं वर्मेव स्यूतं परि पासि विश्वतः ।
 स्वादुक्षद्या यो वसतौ स्योनकृज् जीवयाजं यजते सोपमा द्विवः १५ [३४]

इमामग्ने शरणिं मीमृषो न इममध्वानं यमगाम दूरात् ।
 आपिः पिता प्रमतिः सोम्यानां भूमिरस्यृषिकृन् मर्त्यानाम् १६
 मनुष्वदग्ने अङ्गिरस्वदङ्गिरो ययातिवत् सदर्ने पूर्ववच्छुचे ।
 अच्छं याह्या वहा दैव्यं जनमा सादय बर्हिषि यक्षि च प्रियम् १७
 एतेनाग्ने ब्रह्मणा वावृधस्व शक्तीं वा यत् ते चकृमा विदा वा ।
 उत प्र णेयुभि वस्यो अस्मान् त्सं नः सृज सुमत्पा वाजवत्या १८ [३५] (३६८)

(३२)

१५ हिरण्यस्तूप आङ्गिरसः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

इन्द्रस्य नु वीर्याणि प्र वोचं यानि चकार प्रथमानि वृज्जी ।
 अहन्नहिमन्वपस्तर्तुं प्र वक्षणा अभिनत् पर्वतानाम्

१

(३६९)

अहन्नहिं पर्वते शिथियाणं त्वष्टास्मै वज्रं स्वयं ततक्ष ।

वाथा इव धेनवः स्यन्दमाना अश्वः समुद्रमव जग्मुरापः

२

वृषायमाणो ऽवृणीत सोमं त्रिकेदुकेष्वपिबत् सुतस्य ।

आ सायकं मघवादत्त वज्रमहन्नेन प्रथमजामहीनाम्

३

यद्विन्द्राहन् प्रथमजामहीनामान्मायिनाममिनाः प्रोत मायाः ।

आत् सूर्यं जनयन् द्यामुषासं तादीत्ना शत्रुं न किला विवित्से

४

अहन् वृत्रं वृत्रतरं व्यसमिन्द्रो वज्रेण महता वधेन ।

स्कन्धासीव कुलिशेना विवृक्णाऽहिः शयत उपपृक् पृथिव्याः

५ [३६]

अयोद्धेव दुर्मद आहि जुह्वे महावीरं तुविबाधमृजीषम् ।

नातारीदस्य समृतिं वधानां सं रुजानाः पिपिष इन्द्रशत्रुः

६

अपाद्वहस्तो अपृतन्यदिन्द्रमास्य वज्रमधि सानौ जघान ।

वृष्णो वधिः प्रतिमानं बुभूषन् पुरुत्रा वृत्रो अशयद् व्यस्तः

७

नदं न भिन्नममुया शयानं मनो रुहाणा अति यन्त्यापः ।

याश्चिद् वृत्रो महिना पर्यतिष्ठत् तासामहिः पत्सुतः शीर्षभूव

८

नीचावया अभवद् वृत्रपुत्रेन्द्रो अस्या अव वधर्जभार ।

उत्तरा सूरधरः पुत्र आसीद् दानुः शये सहवत्सा न धेनुः

९

अतिष्ठन्तीनामनिवेशनानां काष्ठानां मध्ये निहितं शरीरम् ।

वृत्रस्य निण्यं वि चरन्त्यापो वीर्यं तम आशयदिन्द्रशत्रुः

१० [३७]

वृसर्पत्नीरहिगोपा अतिष्ठन् निरुद्धा आपः पुणिनेव गावः ।

अपां बिलमपिहितं यदासीद् वृत्रं जघन्वो अप तद् ववार

११

अश्व्यो वारो अभवस्तदिन्द्र सुके यत् त्वा प्रत्यहन् देव एकः ।

अजयो गा अजयः शूर सोममवासृजः सतवे सप्त सिन्धून्

१२

नास्मै विद्युन्न तन्यतुः सिंषेध न यां मिहमकिरद् धादुनि च ।

इन्द्रश्च यद् युयुधाते अहिश्चोतापरीभ्यो मघवा वि जिग्ये

१३

अहेयातारं कर्मपश्य इन्द्र हृदि यत् ते जघ्नुषो भीरवाञ्छत् ।

नव च यन् नवति च स्रवन्तीः श्येनो न भीतो अतरो रजांसि

१४

(३८२)

इन्द्रो यातो ऽवसितस्य राजा शमस्य च शृङ्गिणो वज्रबाहुः ।
सेदु राजा क्षयति चर्षणीना मरान् न नेमिः परि ता बभूव

१५ [३८] (३८३)

[तृतीयोऽध्यायः ॥३॥ व० १-३५]

(३३)

१५ हिरण्यस्तूप आङ्गिरसः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

एतायामोप गव्यन्त इन्द्र मस्माकं सु प्रमतिं वावृधाति ।
अनामूणः कुविदावस्य रायो गवां केतं परमावर्जते नः
उपेवृहं धनदामप्रतीतिं जुष्टां न श्येनो वसतिं पतामि ।
इन्द्रं नमस्यन्नपमेभिरैर्यः स्तोतृभ्यो हव्यो अस्ति यामन्
नि सर्वसेन इषुधीरसक्त समर्यो गा अजति यस्य वष्टि ।
चोष्क्यमाण इन्द्र भूरि वाम मा पणिभूरस्मदधि प्रवृद्ध
वधीर्हि दस्युं धनिर्न घनेन एकश्चरन्नपशाकेभिरिन्द्र ।
धनोरधि विषुणक् ते व्यायन्नयज्वानः सनकाः प्रेतिमीयुः
परां चिच्छीर्षा ववृजुस्त इन्द्रा ऽयज्वानो यज्वभिः स्पर्धमानाः ।
प्र यद् द्विवो हरिवः स्थातरुयु निरव्रतां अधमो रोदस्योः

१

२

३

४

५ [१]

अयुयुत्सन्नवद्यस्य सेना मयातयन्त क्षितयो नवगवाः ।
वृषायुधो न वध्र्यो निरृधाः प्रवद्भिरिन्द्राच्चितर्यन्त आयन्
त्वमेतान् रुद्रतो जक्षतश्चायोधयो रजस इन्द्र पारे ।
अवावहो द्विव आ दस्युमुच्चा प सुन्वतः स्तुवतः शंसमावः
चक्राणासः परीणहं पृथिव्या हिरण्येन मणिना शुभ्रमानाः ।
न हिन्वानासंस्तिरुस्त इन्द्रं परि स्पर्शो अदधात् सूर्येण
परि यदिन्द्र रोदसी उमे अबुभोजीर्महिना विश्वतः सीम् ।
अमन्यमानो अभि मन्यमानैर्निर्वृत्ताभिरधमो दस्युमिन्द्र
न ये द्विवः पृथिव्या अन्तर्मापुर्न मायाभिर्धनदां पर्यभूवन् ।
युजं वज्रं वृषभश्चक्र इन्द्रो निज्योतिषा तमसो गा अदुक्षत्

६

७

८

९

१० [२]

अनु स्वधामक्षरन्नापो अस्या ऽवर्धत मध्य आ नाव्यानाम् ।
सध्रीचीनेन मनसा तमिन्द्र ओजिष्ठेन हर्मनाहन्नाभि द्यून्

११

(३९४)

न्याविध्यदिलीविशस्य हृल्ला वि शृङ्गिणमभिनच्छुष्णमिन्द्रः ।	
यावत्तरो मघवन् यावदोजो वज्रेण शत्रुमवधीः पृतन्युम्	१२
अभि सिध्मो अजिगादस्य शत्रुन् वि तिग्मेन वृषमेणा पुरोऽभेत ।	
सं वज्रेणासृजद् वृत्रमिन्द्रः प्र स्वां मतिमतिरच्छाशदानः	१३
आवः कुत्समिन्द्र यस्मिञ्चाकन् प्रावो युध्यन्तं वृषभं दशद्युम् ।	
शफच्युतो रेणुर्नक्षत द्या मुच्छ्वेत्रेयो नृपाह्याय तस्थौ	१४
आवः शर्म वृषभं तुग्यासु क्षेत्रज्ञेषे मघवन्निष्ठ्यं गाम् ।	
ज्योक् चिदत्र तस्थिवांसो अकञ्छन्नूयतामधरा वेदनाकः	१५ [३] (३९८)

(३४)

१२ हिरण्यस्नूप आङ्गिरसः । अश्विनौ । जगती; ९, १२ त्रिष्टुप् ।

त्रिश्चिन् नो अद्या भवतं नवेदसा विभुर्वा याम उत रातिरश्विना ।	
युवोहि यन्त्रं हिम्येव वासंसो ऽभ्यायसेन्या भवतं मनीषिभिः	१
त्रयः पवयो मधुवाहने रथे सोमस्य वेनामनु विश्व इद विदुः ।	
त्रयः स्कम्भासः स्कमितास आरमे त्रिनक्तं याथस्त्रिर्वश्विना दिवा	२
समाने अहन् त्रिरवद्यगोहना त्रिरय यज्ञं मधुना मिमिक्षतम् ।	
त्रिर्वाजवतीरिषो अश्विना युवं क्रोषा अस्मभ्यमुपसश्च पिन्वतम्	३
त्रिर्वर्तिर्यातं त्रिरनुव्रते जने त्रिः सुप्राव्ये त्रेधेव शिक्षतम् ।	
त्रिर्नान्द्यं वहतमश्विना युवं त्रिः पृक्षो अस्मे अक्षरेव पिन्वतम्	४
त्रिर्नो रयिं वहतमश्विना युवं त्रिर्वृवताता त्रिरुतावतं धियः ।	
त्रिः सौभगत्वं त्रिरुत श्रवांसि नस् त्रिष्ठं वां सूरै दुहिता रुहद् रथम्	५
त्रिर्नो अश्विना दिव्यानि भेषजा त्रिः पार्थिवानि त्रिरु दत्तमज्यः ।	
ओमानं शंयोर्ममकाय सूनवे त्रिधातु शर्म वहतं शुभस्पती	६ [४]
त्रिर्नो अश्विना यजता दिवेदिवे परि त्रिधातु पृथिवीमशायतम् ।	
तिस्रो नासत्या रथ्या परावत आत्मेव वातः स्वसराणि गच्छतम्	७
त्रिरश्विना सिन्धुभिः सप्तमातृभिस् त्रय आहावास्त्रेधा हविष्कृतम् ।	
तिस्रः पृथिवीरुपरि प्रवा दिवो नाकं रक्षेथे द्युमिरक्तुमिहितम्	८ (४०६)

क१ त्री चक्रा त्रिवृतो रथस्य क१ त्रयो बन्धुरो ये सनीळाः ।
 कदा योगो वाजिनो रासमस्य येन यज्ञं नासत्योपयाथः
 आ नासत्या गच्छतं हूयते हविर्मध्वः पिबतं मधुपेर्मिरासभिः ।
 युवोर्हि पूर्वं सवितोषसो रथमृताय चित्रं घृतवन्तमिष्यति
 आ नासत्या त्रिभिरेकादशैरिह देवेर्मिर्यति मधुपेयमश्विना ।
 प्रायुस्तारिहं नी रपांसि मृक्षतं सेधतं द्वेषो भवतं सचामुवा
 आ नो अश्विना त्रिवृता रथेनाऽर्वाञ्च रयिं वहतं सुवीरम् ।
 शृण्वन्ता वामवसे जोहवीमि वृधे च नो भवतं वाजसातौ

९

१०

११

१२ [५] (४१०)

(३५)

११ हिरण्यस्तूप आङ्गिरसः । १ (पादानां क्रमेण) अग्निः, मित्रावरुणौ, रात्रिः, सविता च ।
 २-११ सविता । त्रिष्टुप्, १, ९ जगती, ।

हवाम्यग्निं प्रथमं स्वस्तये हवामि मित्रावरुणाविहावसे ।
 हवामि रात्रीं जगतो निवेशिनीं हवामि देवं सवितारमुतये
 आ कृष्णेन रजसा वर्तमानो निवेशयन्नमृतं मर्त्यं च ।
 हिरण्ययेन सविता रथेनाऽऽ देवो याति भुवनानि पश्यन्
 याति देवः प्रवता यात्युद्धता याति शुभ्राभ्यां यजतो हरिभ्याम् ।
 आ देवो याति सविता परावतो ऽप विश्वा दुरिता बाधमानः
 अभीवृतं कृशनेर्विश्वरूपं हिरण्यशम्यं यजतो बृहन्तम् ।
 आस्थाद् रथं सविता चित्रमानुः कृष्णा रजांसि तविषीं धानः
 वि जनाञ्छयावाः शितिपादो अख्यन् रथं हिरण्यप्रउगं वहन्तः ।
 शश्वद् विशः सवितुर्देवस्योपस्थे विश्वा भुवनानि तस्थुः
 तिस्रो द्यावः सवितुर्द्वा उपस्थां एकां यमस्य भुवने विराषाट् ।
 आग्निं न रथ्यममृताधि तस्थुः रिह ब्रवीतु य उ तच्चिकेतत्
 वि सुपर्णो अन्तरिक्षाय ख्यद् गभीरवेणा असुरः सुनीथः ।
 केऽदानीं सूर्यः कश्चिकेत कतमां द्यां रश्मिरस्या ततान
 अटौ व्यख्यत् ककुभः पृथिव्यास् त्री धन्व योजना सप्त सिन्धून् ।
 हिरण्याक्षः सविता देव आगाद् दधद्रतां वृशुषे वार्याणि

१

२

३

४

५

६ [६]

७

८ (४१८)

हिरण्यपाणिः सविता विचर्षणि—रुभे द्यावापृथिवी अन्तरीयते ।

अपामीवां बाधते वेति सूर्य—मभि कृष्णेन रजसा द्यामृणोति

९

हिरण्यहस्तो असुरः सुनीथः सुमृळीकः स्वर्वा यात्वर्वाङ् ।

अपसेधन् रक्षसो यातुधाना—नस्थाद् देवः प्रतिदोषं गृणानः

१०

ये ते पन्थाः सवितः पूर्यासो ऽरेणवः सुकृता अन्तरिक्षे ।

तेभिर्नो अद्य पृथिभिः सुगेभी रक्षा च नो अधि च ब्रूहि देव

११ [७] (४२१)

(३६)

[अष्टमोऽनुवाकः ॥ ८ ॥ सू० ३६-४३]

२० कण्वो घौरः । अग्निः, १३-१४ यूपो वा । प्रगाथः= विषमा बृहत्त्यः,

समाः सतोबृहत्त्यः (१३ उपरिष्टाद्बृहती । ऐ० ब्रा० २।२ चरणच्छेदः)

प्र वो युहं पुरुणां विशां देवयतीनाम् ।

अग्निं सूक्तेभिर्वचोभिरीमहे यं सीमिदुन्य ईळते

१

जनासो अग्निं दधिरे सन्नोवृधं हविष्मन्तो विधेम ते ।

स त्वं नो अद्य सुमना इहाविता भवा वाजेषु सन्त्य

२

प्र त्वा दूतं वृणीमहे होतारं विश्ववेदसम् ।

महस्ते सतो वि चरन्त्यर्चयो द्विवि स्पृशन्ति भानवः

३

देवासस्त्वा वरुणो मित्रो अर्यमा सं दूतं प्रत्नमिन्धते ।

विश्वं सो अग्ने जयति त्वया धनं यस्ते ददाश मर्त्यः

४

मन्द्रो होता गृहपति—रग्ने दूतो विशामसि ।

त्वे विश्वा संगतानि व्रता भ्रुवा यानि देवा अकृण्वत

५ [८]

त्वे इदग्ने सुमगे यविष्ठ्य विश्वमा हूयते हविः ।

स त्वं नो अद्य सुमना उतापरं यक्षि देवान्सुवीर्या

६

तं धेमिन्धता नमस्विन् उप स्वराजमासते ।

होत्राभिरग्निं मनुष्यः समिन्धते तितिर्वासो अति सिधः

७

घ्नन्तो वृत्रमतरन् रोदसी अप उरु क्षयाय चक्रिरे ।

मुवत् कण्वे वृषा द्युमन्याहुतः क्रन्दुदश्वो गविष्टिपु

८

सं सीदस्व महौ असि शोचस्व देववीतमः ।

वि धूममग्ने अरुणं मियेध्य सुज प्रशस्त दर्शितम्

९

यं त्वा देवासो मनवे वृधुरिह यजिष्ठं हव्यवाहन ।

यं कण्वो मेध्यातिथिर्धनस्पृतं यं वृषा यमुपस्तुतः

१० [९] (४३१)

यमग्निं मेध्यातिथिः कण्व ईध ऋतादधि ।

तस्य प्रेषो दीदियुस्तमिमा ऋचस् तमग्निं वर्धयामसि ११
रायस्पूर्धि स्वधावोऽस्ति हि ते ऽग्ने देवेष्वाप्यम् ।

त्वं वार्यस्य श्रुत्यस्य राजसि स नो मृळ महौ असि १२

ऊर्ध्व ऊ पु ण ऊतये तिष्ठा देवो न संविता ।

ऊर्ध्वो वार्यस्य सनिता यदुस्त्रिभिर्वाघद्भिर्विह्वियामहे १३

ऊर्ध्वो नः पाहंहंसो नि केतुना विश्वं समन्त्रिणं दह ।

कृधी न ऊर्ध्वोऽन्नरथाय जीवसे विदा देवेषु नो दुवः १४

पाहि नो अग्ने रक्षसः पाहि धूर्तेरराव्यः ।

पाहि रीषत उत वा जिघांसतो बृहद्भानो यविष्ठय १५ [१०]

घनेव विष्वग्वि जह्यराव्यस् तपुर्जम्भ यो अस्मधुक् ।

यो मर्त्यः शिशीति अत्यक्तुमि मां नः स रिपुरीशत १६

अग्निर्वक्त्रे सुवीर्यं मग्निः कण्वाय सौभगम् ।

अग्निः प्रार्वन् मित्रोत मेध्यातिथि मग्निः साता उपस्तुतम् १७

अग्निना तुर्वशं यदु परावत उग्रादेवं हवामहे ।

अग्निर्नयन्नववास्त्वं बृहद्वथं तुर्वीति दस्यवे सहः १८

नि त्वामग्ने मनुर्दधे ज्योतिर्जनाय शश्वते ।

दृदिथ कण्व ऋतजात उक्षितो यं नमस्यन्ति कृष्टयः १९

त्वेपासो अग्नेरमवन्तो अर्चयो भीमासो न प्रतीतये ।

रक्षास्विनः सदुमिद यातुमावन्तो विश्वं समन्त्रिणं दह २० [११] (४४१)

(३७)

१५ कण्वो घोरः । मरुतः । गायत्री ।

क्रीळं वः शर्धो मारुत मनर्वाणं रथेशुभम् । कण्वा अभि प्र गांयत १

ये पृषतीभिर्कुष्टिभिः साकं वाशीभिर्ऋक्षिभिः । अजायन्त स्वभानवः २

इहेव शृण्व एषां कशा हस्तेषु यद् वदान् । नि यामश्चित्रमृक्षते ३

प्र वः शर्धाय घृष्वये त्वेषद्युन्नाय शुष्मिणे । देवतं ब्रह्म गांयत ४

प्र शंसा गोष्वग्नयं क्रीळं यच्छर्धो मारुतम् । जम्भे रसस्य वावुधे ५ [१२] (४४६)

को वो वर्षिष्ठ आ नरो दिवश्च रमश्च धृतयः । यत् सीमन्तं न धूनुश्च ६
 नि वो यामाय मानुषो बृध जुगाय मन्यवे । जिहीत पर्वतो गिरिः ७
 येषामज्मेषु पृथिवी जुजुवाँ इव विस्पतिः । मिया यामेषु रेजते ८
 स्थिरं हि जानमेपां वयो मातुर्निरतवे । यत् सीमन्तु द्विता शवः ९
 उदु त्ये सूनवो गिरः काष्ठा अज्मेप्वन्नत । वाश्वा अभिजु यातवे १० [१३]
 त्यं चिद् घा क्रीर्षं पुथुं मिहो नपातममृध्रम् । प्र च्यावयन्ति यामभिः ११
 मरुतो यद्ध वो बलं जना अचुच्यवीतन । गिरिरचुच्यवीतन १२
 यद्ध यान्ति मरुतः सं ह ब्रुवतेऽध्वन्ना । शृणोति कश्चिदेपाम १३
 प्र यात शीममाशुभिः सन्ति कण्वेषु वो दुर्वः । तत्रो पु मादयाध्वे १४
 अस्ति हि ष्मा मदाय वः स्मसिं ष्मा व्रयमेपाम । विश्वं चिदायुर्जिवमे १५ [१४] (४५६)

(३८)

१५ कण्वो घोरः । मरुतः । गायत्री ।

कद्ध नूनं कंधधियः पिता पुत्रं न हस्तयोः । वृधिध्वे वृक्तचर्हिपः १
 कं नूनं कद् वो अर्थं गन्ता दिवो न पृथिव्याः । कं वो गावो न रण्यन्ति २
 कं वः सुम्ना नव्यासि मरुतः कं सुविता । क्रोष्ट विश्वानि सौमगा ३
 यद् युयं पृथिमातरो मर्तासः स्यातन । स्तोता वो अमृतः स्यात् ४
 मा वो मृगो न यवसे जरिता भूदजोग्यः । पथा यमस्य गादुप ५ [१५]
 मो पु णः परापरा निर्कृतिर्दुर्हणा वधीत । पृथीष्ट तृष्णाया सह ६
 सत्यं त्वेषा अमवन्तो धन्वाश्चिदा रुद्रियासः । मिहं कृण्वन्त्यवाताम् ७
 वाश्वेव विद्युन्मिमाति वत्सं न माता सिपक्ति । यदेषां वृष्टिरसर्जि ८
 दिवा चित तमः कृण्वन्ति पर्जन्येनोदवाहेन । यत् पृथिवी व्युन्दन्ति ९
 अध स्वनान्मरुतां विश्वमा सद्वा पार्थिवम् । अरेजन्त प्र मानुषाः १० [१६]
 मरुतो वीळुपाणिभिश् चित्रा रोधस्वतीरनु । यातेमखिद्रयामभिः ११
 स्थिरा वः सन्तु नेमयो रथा अश्वास एषाम् । सुसंस्कृता अमीशवः १२
 अच्छा वदू तना गिरा जरायै ब्रह्मणस्पतिम् । अग्निं मित्रं न दर्शतम् १३
 मिमीहि श्लोकमास्ये पर्जन्य इव ततनः । गायं गायत्रमुक्थ्यम् १४
 वन्दस्व मरुतं गणं त्वेषं पनस्युमर्किणम् । अस्मे वृद्धा असन्निह १५ [१७] (४७१)

यमग्निं मेध्यातिथिः कण्व ईध क्रतादधि ।

तस्य प्रेषो दीदियुस्तमिमा ऋचस् तमग्निं वर्धयामसि ११
रायस्पूर्धि स्वधावोऽस्ति हि ते ऽग्ने देवेष्वाप्यम् ।

त्वं वाजस्य श्रुत्यस्य राजसि स नो मृळ महाँ असि १२

ऊर्ध्व ऊ पु ण ऊतये तिष्ठा देवो न संविता ।

ऊर्ध्वो वाजस्य सनिता यदुज्जिभिर्वाघद्भिर्विह्वयामहे १३

ऊर्ध्वो नः पाह्यंहसो नि केतुना विश्वं समत्रिणं दह ।
कृधी न ऊर्ध्वाश्चरथाय जीवसे विदा देवेषु नो दुवः १४

पाहि नो अग्ने रक्षसः पाहि धूर्तेरराव्यः ।

पाहि रीर्यत उत वा जिघांसतो बृहद्भानो यविष्ठय १५ [१०]

घनेव विष्वग्वि जह्यराव्यस् तपुर्जम्भ यो अस्मधुक ।

यो मर्त्यः शिशीति अत्यक्तुमि मा नः स रिपुरीशत १६

अग्निर्वन्ने सुवीर्यं मग्निः कण्वाय सौमगम् ।

अग्निः प्रावन् मित्रोत मेध्यातिथि मग्निः साता उपस्तुतम् १७

अग्निना तुर्वशं यदुं परावत उग्रादेवं हवामहे ।

अग्निर्नयन्नवास्त्वं बृहद्रथं तुर्वीति दस्यवे सहः १८

नि.त्वामग्ने मनुर्दधे ज्योतिर्जनाय शश्वते ।

वृदिथ कण्व क्रतुजात उक्षितो यं नमस्यन्ति कृष्टयः १९

त्वेषासो अग्नेरभवन्तो अर्चयो भीमासो न प्रतीतये ।

रक्षास्विनः सवमिद यातुमावतो विश्वं समत्रिणं दह २० [११] (४४१)

(३७)

१५ कण्वो घोरः । मरुतः । गायत्री ।

क्रीळं वः शर्धो मारुत मनर्वाणं रथेशुभम् । कण्वा अभि प्र गांयत १
ये पृषतीभिर्क्रष्टिभिः साकं वाशीभिरुज्जिभिः । अजायन्त स्वभानवः २
इहेव शृण्व एषां कशा हस्तेषु यद् वदान् । नि यामश्चित्रमृञ्जते ३
प्र वः शर्धाय घृण्वये त्वेषद्युन्नाय शुष्मिणे । देवतं ब्रह्म गायत ४
प्र शंसा गोध्वम्यं क्रीळं यच्छर्धो मारुतम् । जम्भे रसस्य वावुधे ५ [१२] (४४६)

को वो वर्षिष्ठ आ नरो दिवश्च रमश्च धूतयः । यत् सीमन्तं न धूनुश्च ६
 नि वो यामाय मानुषो वृध उग्राय मन्यवे । जिहीत पर्वतो गिरिः ७
 येषामज्मेषु पृथिवी जुजुवाँ इव विश्पतिः । मिया यामेषु रेजते ८
 स्थिरं हि जानमेपां वयो मातुर्निरितवे । यत् सीमन्तु द्विता शवः ९
 उदु ते सूनवो गिरः काष्ठा अज्मेष्वात्तत । वाश्वा अभिजु यातवे १० [१३]

त्यं चिद् वा दीर्घं पुथुं मिहो नपातममृधम् । प्र च्यावयन्ति यामभिः ११
 मरुतो यद्ध वो बलं जनौ अचुच्यवीतन । गिरीरचुच्यवीतन १२
 यद्ध यान्ति मरुतः सं हं वृवतेऽध्वन्ना । शृणोति कश्चिदेपाम् १३
 प्र यात शीर्भमाशुभिः सन्ति कण्वेषु वो दुवः । तन्नो षु मादयाध्वे १४
 अस्ति हि ष्मा मदाय वः स्मसि ष्मा वयमेपाम् । विश्वं चिदायुर्जिवमे १५ [१४] (४५६)

(३८)

१५ कण्वो घोरः । मरुतः । गायत्री ।

कद्ध नूनं कंधप्रियः पिता पुत्रं न हस्तयोः । दुधिक्ष्वे वृक्तबर्हिषः १
 कं नूनं कद् वो अर्थं गन्तां दिवो न पृथिव्याः । कं वो गावो न रण्यन्ति २
 कं वः सुभ्रा नव्यांसि मरुतः कं सुविता । क्रोष्ट विश्वानि सोमगा ३
 यद् युयं पृथिमातरो मर्तांसः स्यातन । स्तोता वो अमृतः स्यात् ४
 मा वो मृगो न यवसे जरिता भुदजोग्यः । पश्वा यमस्य गादुप ५ [१५]

मो पु णः परापरा निर्कतिदुर्हणा वधीत । पृथीष्ट तृष्णाया सह ६
 सत्यं त्वेषा अमवन्तो धन्वाश्चिदा रुद्रियासः । मिह कृण्वन्त्यवाताम् ७
 वाश्वेव विद्युन्मिमाति वत्सं न माता सिपक्ति । यदेषां वृष्टिरसर्जि ८
 दिवा चित् तमः कृण्वन्ति पर्जन्येनोदवाहेन । यत् पृथिवी व्युन्दन्ति ९
 अर्धं स्वनान्मरुतां विश्वमा सद्य पार्थिवम् । अरंजन्त प्र मानुषाः १० [१६]

मरुतो वीळुपाणिभिश्च चित्रा रोधस्वतीरु । यातेमखिद्रयामभिः ११
 स्थिरा वः सन्तु नेमयो रथा अश्वास एषाम् । सुसंस्कृता अभीर्शवः १२
 अच्छा वदा तना गिरा जरायै ब्रह्मणस्पतिम् । अग्निं मित्रं न दर्शतम् १३
 मिमीहि श्लोकमास्ये पर्जन्य इव ततनः । गायं गायत्रमुक्थ्यम् १४
 वन्दस्व मरुतं गुणं त्वेषं पनस्युमर्किणम् । अस्मे वृद्धा असन्निह १५ [१७] (४७१)

(३९)

१० कण्वो घौरः । मरुतः । प्रगाथः= विषमा बृहत्यः, समाः सतोबृहत्यः ।

प्र यद्वित्था परावतः शोचिर्न मानमस्यथ ।

कस्य कृत्वा मरुतः कस्य वर्षसा कं याथ कं ह धूतयः १

स्थिरा वः सन्त्वायुधा पराणुदे वीळू उत प्रतिष्कभे ।

युष्माकमस्तु तविषी पनीयसी मा मर्त्यस्य मायिनः २

परा ह यत् स्थिरं हथ नरो वर्तयथा गुरु ।

वि याथन वनिनः पृथिव्या व्याशाः पर्वतानाम् ३

नहि वः शत्रुर्विविदे अधि द्यवि न भूम्यां रिशादसः ।

युष्माकमस्तु तविषी तना युजा रुद्रासो नू चिदाधृषे ४

प्र वेपयन्ति पर्वतान् वि विश्वन्ति वनस्पतीन् ।

प्रो आरत मरुतो दुर्मदा इव देवासः सर्वया विशा ५ [१८]

उपो रथेषु पृषतीरयुग्ध्वं प्रष्टिर्वहति रोहितः ।

आ वो यामाय पृथिवी चिदथो दवीभयन्त मानुषाः ६

आ वो मक्षू तनाय कं रुद्रा अवो वृणीमहे ।

गन्ता नूनं नोऽवसा यथा पुरेत्था कण्वाय बिभ्युषे ७

युष्मेषितो मरुतो मर्त्येषित आ यो नो अभ् इषते ।

वि तं युयोत शर्वसा व्योजसा वि युष्माकाभिरूतिभिः ८

असामि हि प्रयज्यवः कण्वं कुद प्रचेतसः ।

असामिभिर्मरुत आ न ऊतिभिर्गन्ता वृष्टि न विद्युतः ९

असाम्योजो बिभृथा सुदानवो ऽसामि धूतयः शवः ।

ऋषिद्विषे मरुतः परिमन्यव इपुं न सृजत द्विषम् १० [१९] (४८१)

(४०)

८ कण्वो घौरः । ब्रह्मणस्पतिः । प्रगाथः= विषमा बृहत्यः, समाः सतोबृहत्यः ।

उत्तिष्ठ ब्रह्मणस्पते देवयन्तस्त्वेमहे ।

उप प्र यन्तु मरुतः सुदानव इन्द्र प्राशूर्भवा सचा १

त्वामिद्धि सहसस्पुत्र मर्त्य उपब्रूते धने हिते ।

सुवीर्यं मरुत आ स्वश्व्यं दधीत यो व आचके २

(४८३)

प्रेतु ब्रह्मणस्पतिः प्र देव्येतु सुनृता ।

अच्छा वीरं नयं प्रक्षिराधसं देवा यज्ञं नयन्तु नः ३

यो वाघते ददाति सुनरं वसु स धत्ते अक्षिति श्रवः ।

तस्मा इळां सुवीरामा यजामहे सुप्रतूर्तिमनेहसम् ४

प्र नूनं ब्रह्मणस्पति मन्त्रं वदत्युक्थ्यम् ।

यस्मिन्निन्द्रो वरुणो मित्रो अर्यमा देवा ओकांसि चक्रिरे ५ [२०]

तमिद् वोचेमा विदथेषु शंभुवं मन्त्रं देवा अनेहसम् ।

इमां च वाचं प्रतिहर्यथा नरो विश्वेद् वामा वो अश्रवत् ६

को देवयन्तमश्रवज् जनं को वृक्तवर्हिषम् ।

प्रप्र वृश्वान् प्रस्त्याभिरस्थिताऽन्तर्वावत् क्षयं दधे ७

उप क्षत्रं पृश्नीत हन्ति राजभिर्मयं चित् सुक्षितिं दधे ।

नास्य वर्ता न तरुता महाधने नार्भे अस्ति वज्रिणः ८ [२१] (४८९)

(४१)

९ कण्वो घौरः । वरुणमित्रार्यमणः, ४-६ आदित्याः । गायत्री ।

यं रक्षन्ति प्रचेतसो वरुणो मित्रो अर्यमा । नू चित् स दभ्यते जनः १

यं बाहुतेव पिप्रति पान्ति मर्त्यं रिषः । अरिष्टः सर्वं एधते २

वि दुर्गां वि द्विषः पुरो भ्रन्ति राजान एषाम् । नयन्ति दुरिता तिरः ३

सुगः पन्थां अनृक्षर आदित्यास कृतं यते । नात्रावखादो अस्ति वः ४

यं यज्ञं नयथा नर आदित्या क्रजुनां पथा । प्र वः स धीतये नशत् ५ [२२]

स रत्नं मर्त्यो वसु विश्वं लोकमुत त्मना । अच्छा गच्छत्यस्तृतः ६

कृथा रोधाम सखायः स्तोमं मित्रस्यार्यमणः । महि प्सरो वरुणस्य ७

मा वो भ्रन्तं मा शर्पन्तं प्रति वोचे देवयन्तम् । सुन्नैरिद् व आ विवासे ८

चतुरश्विद् ददमानाद् बिभीयादा निधातोः । न दुरुक्ताय स्पृहयेत् ९ [२३] (४९८)

(४२)

१० कण्वो घौरः । पूषा । गायत्री ।

सं पूषन्नध्वनस्तिर व्यंहो विमुचो नपात् । सक्ष्वा देव प्र णस्पूरः १

यो नः पूषन्नधो वृको दुःशेव आदिदेशति । अपं स्म तं पथो जहि २

(५००)

अप॑ त्यं परि॑पन्थिनं॑ सु॒पीवा॑णं॑ ह॒रश्चित॑म् ।	दु॒रमा॑धिं सु॒तेर॑ज ३
त्वं तस्य॑ द्वा॒यावि॑नो ऽव॒शंस॑स्य कस्य॑ चित् ।	प॒दाभि॑ तिष्ठ॑ तपु॑षिम् ४
आ तत् ते॑ द॒स्र म॑न्तु॒भः पू॒षन्न॑वो वृ॒णीम॑हे ।	येन॑ पि॒तृन॑चो॒दयः॑ ५ [२४]
अधा॑ नो वि॒श्वसौ॑भग॒ हिर॑ण्यवा॒शीम॑त्तम ।	धना॑नि सु॒पणा॑ कृ॒धि ६
अति॑ नः सु॒श्रुतो॑ नय सु॒गा नः॑ सु॒पथा॑ कृ॒णु ।	पू॒षन्नि॑ह क॒र्तुं वि॑दः ७
अ॒भि सु॒यव॑सं नय॒ न न॑वज्वा॒रो अध्व॑ने ।	पू॒षन्नि॑ह क॒र्तुं वि॑दः ८
श॒ग्धि पू॒धि प्र यँ॑सि च शि॒ञ्जी॑हि प्रा॒स्युद॑रम् ।	पू॒षन्नि॑ह क॒र्तुं वि॑दः ९
न पू॒षणं॑ मे॒थाम॑सि सु॒क्तैर॑भि गृ॒णीम॑सि ।	वसू॑नि दु॒स्ममी॑महे १० [२५] (५०८)

(४३)

०. कण्वो गौरः । रुद्रः, ३ रुद्रः, मित्रावरुणौ च, ७-९ सोमः ।
गायत्री, ९ अनुष्टुप् ।

कद् रु॒द्राय॑ प्रचे॑तसे मी॒ङ्क्षुष्ट॑माय॒ तव्य॑से ।	वो॒चेम॑ श॒न्तमं॑ हृ॒दे १
यथा॑ नो अ॒दि॒तिः क॑रत् प॒श्वे नृ॑भ्यो यथा॑ गवे॑ ।	यथा॑ तो॒काय॑ रु॒द्रिय॑म् २
यथा॑ नो मि॒त्रो वरु॑णो यथा॑ रु॒द्रश्चि॑क्रे॒तति॑ ।	यथा॑ वि॒श्वे स॒जोष॑सः ३
गा॒थप॑ति मे॒धप॑ति रु॒द्रं ज॒लाप॑मे॒षज॑म् ।	तच्छृ॑णोः सु॒ममी॑महे ४
यः शु॒क्र इ॒व सू॒र्यो हिर॑ण्यमि॒व रो॑चते ।	श्रे॒ष्ठो दे॒वानां॑ वसुः॑ ५ [२६]

शं नः॑ क॒रत्य॑र्वते सु॒गं मे॒पाय॑ मे॒घ्ये ।	नृ॒भ्यो ना॒रिभ्यो॑ गवे॑ ६
अ॒स्मे सो॑म श्रिय॒मधि॑ नि धे॒हि श॒तस्य॑ नृ॒णाम् ।	महि॑ श्रव॑स्तुवि॒नृष्ण॑म् ७
मा नः॑ सोम॒परि॑बा॒धो मा॒रात॑यो जुहु॒रन्त ।	आ न॑ इ॒न्द्रो वा॒जे भ॑ज ८
यास्ते॑ प्र॒जा अ॒मृत॑स्य॒ पर॑स्मिन् धाम॑च॒तस्य॑ ।	
मूर्धा॑ नाभा॑ सोम वे॒न आ॒भूष॑न्तीः सोम वेदः॑	

९ [२७] (५१७)

(४४)

(नवमोऽनुवाकः ॥९॥ सू० ४४-५०)

१४ प्रस्कण्वः काण्वः । अग्निः, १-२ अग्निः, अभ्यिनो, उपाश्व ।

प्रगाथः= विपमा बृहत्याः, समाः सतोबृहत्याः ।

अ॒ग्ने वि॒वस्व॑दुप॒संश॑ चि॒त्रं रा॒धो अ॑म॒र्त्य ।

आ द्वा॒शुपे॑ जा॒तवे॑दो व॒हा त्व॒मद्या॑ दे॒वाँ उ॑प॒बुधः॑

१.

(५१८)

जुष्टो हि दूतो असि हव्यवाहनो ऽग्ने रथीरध्वराणाम् ।
सजूरश्विभ्यामुपसा सुवीर्यं मरुमे धेहि श्रवो बृहत्

२

अद्या दूतं वृणीमहे वसुमग्निं पुरुप्रियम् ।
धूमकेतुं भाक्केजीकं व्युष्टिषु यज्ञानामध्वरश्रियम्
भ्रेष्ठं यविष्ठमतिथिं स्वाहुतं जुष्टं जनाय दाशुपे ।
देवाँ अच्छा यातवे जातवेदस मग्निमीळे व्युष्टिषु

३

४

स्तविष्यामि त्वामहं विश्वस्यामृत भोजन ।
अग्ने ज्ञातारमृतं मियेध्य यजिष्ठं हव्यवाहन

५ [२८]

सुशंसो बोधि गृणते यविष्ठय मधुजिह्वः स्वाहुतः ।
प्रस्कण्वस्य प्रतिरन्नायुर्जीवसे नमस्या दैव्यं जनम्

६

होतारं विश्ववेदसं सं हि त्वा विश इन्धते ।
स आ वह पुरुहूत प्रचेतसो ऽग्ने देवाँ इह द्रवत्
सवितारमुपसमश्विना भग मग्निं व्युष्टिषु क्षपः ।
कण्वांसस्त्वा सुतसोमास इन्धते हव्यवाहं स्वध्वर

७

८

पतिर्ह्यध्वराणा मग्ने दूतो विशामसि ।
उपबुध आ वह सोमपीतये देवाँ अद्य स्वर्दशः
अग्ने पूर्वा अनुषसो विभावसो क्रीदेथ विश्वदर्शतः ।
असि ग्रामेष्वविता पुरोहितो ऽसि यज्ञेषु मानुषः

९

१० [२९]

नि त्वा यज्ञस्य साधन मग्ने होतारमृत्विजम् ।
मनुष्वद् देव धीमहि प्रचेतसं जीरं दूतममर्त्यम्
यद् देवानां मित्रमहः पुरोहितो ऽन्तरो यासि दूत्यम् ।
सिन्धोरिव प्रस्वनितास ऊर्मयो ऽग्नेभ्राजन्ते अर्चयः

११

१२

श्रुधि श्रुत्कर्णं वह्निभि देवैरग्ने सयावभिः ।
आ सीदन्तु बर्हिषि मित्रो अर्यमा प्रातर्यावाणो अध्वरम्
शृण्वन्तु स्तोमं मरुतः सुदानवो ऽग्निजिह्वा ऋतावृधः ।
पिबन्तु सोमं वरुणो धृतव्रतो ऽश्विभ्यामुपसा सजूरः

१३

१४ [३०] (५३१)

(४५)

१० प्रस्कण्वः काण्वः । अग्निः, १० (उत्तरार्धस्य) देवाः । अनुष्टुप् ।

त्वमग्ने वसँरिह रुद्राँ आदित्याँ उत । यजाँ स्वध्वरं जनं मनुजातं घृतप्रुषम् १
श्रुष्टीवानो हि द्वाशुषे देवा अग्ने विचेतसः । तान् रौहिदश्व गिर्वणस् त्रयस्त्रिंशतमा बह २
प्रियमेधवदन्निवज् जातवेदो विरूपवत् । अङ्गिरस्वन्महिब्रत प्रस्कण्वस्य शुधी हवम् ३
महिँकेरव उतये प्रियमेधा अहूषत । राजन्तमध्वराणां मग्निं शुक्लेण शोचिषा ४
घृताहवन सन्त्ये—मा उ षु शुधी गिरः । यामिः कण्वस्य सूनवो हवन्तेऽवसे त्वा ५

[३१]

त्वाँ चित्रश्रवस्तम् हवन्ते विक्षु जन्तवः । शोचिष्केशं पुरुप्रिया—ऽग्ने हव्याय वोह्वे ६
नि त्वा होताः समुत्विजँ दधिरे वसुवित्तमम् । शुक्लेण सप्रथस्तमं विप्राँ अग्ने दिविष्टिषु ७
आ त्वा विप्राँ अचुच्यवुः सुतसोमा अग्निं प्रयः । बृहद् भा बिभ्रतो हवि—रग्ने मर्ताय द्वाशुषे ८
प्रातर्यागाः सहस्कृत सोमपेयाय सन्त्य । इहाद्य दैव्यं जनं बर्हिषा सादया वसो ९
अर्वाञ्च दैव्यं जनमग्ने यक्ष्व सद्भूतिभिः । अयं सोमः सुदानवस् तं पात तिरोअह्वयम् १०

[३२] (५४१)

(४६)

१५ प्रस्कण्वः काण्वः । अश्विनौ । गायत्री ।

एषो उषा अपूर्व्या व्युच्छति प्रिया दिवः । स्तुषे वामश्विना बृहत् १
या दृष्टा सिन्धुमातरा मनोतरा रयीणाम् । धिया देवा वसुविदा २
वच्यन्ते वां ककुहासो जूर्णायामधि विष्टिषि । यद् वां रथो विभिष्पतात् ३
हविषा जारो अपां पिपेति पपुर्निरा । पिता कुटंस्य चर्षणिः ४
आद्वारो वाँ मतीनां नासत्या मतवचसा । पातं सोमस्य धृष्णया ५ [३३]

या नः पीपरदश्विना ज्योतिष्मती तमस्तिरः । तामस्मे रासाथामिषम् ६
आ नो नावा मतीनां यातं पाराय गन्तवे । युक्ताथामश्विना रथम् ७
अरित्रं वां दिवस्पृथु तीर्थे सिन्धूनां रथः । धिया युयुज्ज इन्दवः ८
दिवस्कण्वास् इन्दवो वसु सिन्धूनां पदे । स्वं वविं कुहं धित्सथः ९
अमूदु भा उ अंशवे हिरण्यं प्रति सूर्यः । व्यख्यज्जिह्वासांसितः १० [३४]

अमूदु पारमेतवे पन्थां क्रतस्य साधुया । अदर्शिं वि सुतिर्विवः ११
तत्तादिवृश्विनोरवो जरिता प्रति भूषति । मवे सोमस्य पिपतोः १२

(५५३)

वावसाना विवस्वति सोमस्य पीत्या गिरा । मनुष्वच्छंभू आ गतम् १३
 युवोरुषा अनु श्रियं परिज्मनोरुपाचरत् । ऋता वनथो अक्तुभिः १४
 उभा पिबतमश्विनो भा नः शर्म यच्छतम् । अविद्वियाभिरुतिभिः १५ [३५] (५५६)

[चतुर्थोऽध्यायः ॥४॥ व० १-२९]

(४७)

१० प्रस्कण्वः काण्वः । अश्विनौ । प्रगाथः=विपमा बृहत्यः, समाः सतोबृहत्यः ।

अयं वां मधुमत्तमः सुतः सोमं ऋतावृधा ।
 तमश्विना पिबतं तिरोअह्वयं धत्तं रत्नानि दाशुपे १
 त्रिवन्धुरेण त्रिवृता सुपेशसा रथेना यातमश्विना ।
 कण्वांसो वां ब्रह्म कृण्वन्त्यध्वरे तेषां सु शृणुतं हवम् २
 अश्विना मधुमत्तमं पातं सोममृतावृधा ।
 अथाद्य दक्षा वसु बिभ्रता रथे द्वाश्वांसमुप गच्छतम् ३
 त्रिषधस्थे बर्हिषि विश्ववेदसा मध्वा युजं मिमिक्षतम् ।
 कण्वांसो वां सुतसोमा अभिद्यवो युवां हवन्ते अश्विना ४
 यामिः कण्वमभिदिमिः प्रावतं युवमश्विना ।
 तामिः प्वस्मौ अवतं शुभस्पती पातं सोममृतावृधा ५ [१]
 सुदासे दक्षा वसु बिभ्रता रथे पृक्षो वहतमश्विना ।
 रयिं समुद्रादुत वां दिवस्पत्यस्मे धत्तं पुरुस्पृहम् ६
 यन्नासत्या परावति यद् वा स्थो अधि तुर्वशे ।
 अतो रथेन सुवृता न आ गतं साकं सूर्यस्य रश्मिभिः ७
 अर्वाञ्चा वां सतयोऽध्वरभियो वहन्तु सवनेदुप ।
 इषं पुञ्चन्ता सुकृते सुदानव आ बर्हिः सीदतं नरा ८
 तेन नासत्या गतं रथेन सूर्यत्वचा ।
 येन शश्वदूहथुर्दाशुपे वसु मध्वः सोमस्य पीतये ९
 उक्थेभिरर्वागवसे पुरुवसू अर्कैश्च नि ह्वयामहे ।
 शश्वत् कण्वानां सदसि प्रिये हि कं सोमं पपथुरश्विना १० [२] (५६६)

(४८)

१६ प्रस्कण्वः काण्वः । उषाः । प्रगाथः= विषमा बृहत्यः, समाः सतोबृहत्यः ।

सह वामेन न उषो व्युच्छा दुहितर्दिवः ।

सह द्युम्नेन बृहता विभावरि राया देवि दास्वती १

अश्वोवतीर्गोमतीर्विश्वसुविदो भूरि च्यवन्त वस्तवे । २

उदीरय प्रति मा सूनृता उषश् चोद राधो मघोनाम् ३

उवासोपा उच्छाच्च नु देवी जीरा रथानाम् ।

ये अस्या आचरणेषु दधिरे समुद्रे न श्रवस्यवः ४

उषो ये ते प्र यामेषु युञ्जते मनो दानाय सूरयः ।

अत्राह तत् कण्व एषां कण्वतमो नाम गृणाति नृणाम् ५

आ घा योषेव सूनर्युषा याति प्रभुञ्जती ।

जरयन्ती वृजनं पद्वदीयत उत्पातयति पक्षिणः ५ [३]

वि या सृजति समनं व्यर्थिनः पदं न वेत्योदती ।

वयो नकिंष्टे पत्तिवासं आसते व्युष्टौ वाजिनीवति ६

एषार्युक्त परावतः सूर्यस्योदयनादधि ।

ज्ञतं रथेभिः सुभगोषा इयं वि यात्यभि मानुषान् ७

विश्वमस्या नानाम् चक्षसे जगज् ज्योतिष्कृणोति सूनरी ।

अप द्वेषो मघोनीं दुहिता दिव उषा उच्छदप सिधः ८

उष आ माहि भानुना चन्द्रेण दुहितर्दिवः ।

आवहन्ती भूर्यस्मभ्यं सौभगं व्युच्छन्ती दिविष्टिषु ९

विश्वस्य हि प्राणनं जीवनं त्वे वि यदुच्छसि सूनरि ।

सा नो रथेन बृहता विभावरि श्रुधि चित्रामधे हवम् १० [४]

उषो वाजं हि वंस्य यश्चित्रो मानुषे जने ।

तेना वह सुकृतो अध्वरौ उप ये त्वा गृणन्ति वह्नयः ११

विश्वान् देवाँ आ वह सोमपीतये ऽन्तरिक्षादुपस्त्वम् ।

सास्मासु धा गोमदश्वविदुक्थ्यमुपो वाजं सुवीर्यम् १२

यस्या रुशन्तो अर्चयः प्रति भद्रा अहक्षत ।

सा नो रयिं विश्ववारि सुपेशसमुपा ददातु सुगम्यम् १३ (५७९)

ये चिद्धि त्वामृषयः पूर्वं ऊतये जुहुरेऽवसे महि ।

सा नः स्तोमौ अभि गृणीहि राघसोऽषः शुकेण शोचिषा १४

उषो यदद्य भानुना वि द्वारावृणवो दिवः ।

प्र नो यच्छतादवुकं पृथु च्छर्दिः प्र देवि गोमतीरिषः १५

सं नो राया बृहता विश्वेपेशसा भिमिक्षवा समिळाभिरा ।

सं द्युमेन विश्वतुरोपो महि सं वाजैर्वाजिनीवति १६ [५] (५८२)

(४९)

४ प्रस्कण्वः काण्वः । उपाः । अनुष्टुप् ।

उषो मदेभिरा गहि दिवश्चिद् रोचनादधि । वहन्त्वरुणप्सव उप त्वा सोमिनो गृहम् १

सुपेशसं सुखं रथं यमध्यस्था उपस्त्वम् । तेनां सुश्रवसं जनें प्रावाद्य दुहितर्दिवः २

वयश्चित् ते पतत्रिणो द्विपञ्चतुष्पदजुनि । उषः प्रारभतुरनु दिवो अन्तेभ्यस्परि ३

व्युच्छन्ती हि रश्मिभिर्विश्वमाभासि रोचनम् । तां त्वामुपवसुयवो गीभिः कण्वा अहूपत ४ [६]

(५८६)

(५०)

१३ प्रस्कण्वः काण्वः । सूर्यः (११-१३ रोगज्य उपनिषदः, १३ अन्त्योऽर्धर्चः द्विषद्ग्नश्च) ।

गायत्री, १०-१३ अनुष्टुप् ।

उदु त्यं जातवेदसं देवं वहन्ति केतवः । हृशे विश्वाय सूर्यम् १

अप त्ते तायवो यथा नक्षत्रा यन्त्यक्तुभिः । सूराय विश्वचक्षसे २

अहश्मस्य केतवो वि रश्मयो जनों अनु । भ्राजन्तो अग्रयो यथा ३

तरणिर्विश्वदर्शतो ज्योतिष्कृदसि सूर्य । विश्वमा भासि रोचनम् ४

प्रत्यङ् देवानां विशः प्रत्यङ्कुदेषि मानुषान् । प्रत्यङ् विश्वं स्वर्हृशे ५ [७]

येनां पावक चक्षसा भुरण्यन्तं जनों अनु । त्वं वरुण पश्यसि ६

वि द्यामेषि रजस्पृथ्व ह्य मिमानो अक्तुभिः । पश्यन्नमानि सूर्य ७

सप्त त्वा हरितो रथे वहन्ति देव सूर्य । शोचिष्केशं विचक्षण ८

अयुक्त सप्त शुन्ध्युवः सूरौ रथस्य नप्त्यः । तारिष्यति स्वयुक्तिभिः ९

उद् वयं तमसस्परि ज्योतिष्पश्यन्त उत्तरम् । देवं देवत्रा सूर्यमगन्म ज्योतिरुत्तमम् १०

उद्यन्नद्य मित्रमह आरोहन्नुत्तरां दिवम् । हृद्रोगं मम सूर्य हरिमाणं च नाशय ११

(५९७)

शुकेषु मे हरिमाणं रोपणाकांसु दध्मसि । अथो हारिद्रुवेषु मे हरिमाणं नि दध्मसि १२
उदगादयमादित्यो विश्वेन सहसा सह । द्विषन्तं मह्यं रन्धयन् मो अहं द्विषते रधम् १३

[८] (५९९)

(५१)

[दशमोऽनुवाकः ॥१०॥ सू० ५१-५७]

१५ सव्य आङ्गिरसः । इन्द्रः । जगती, १४-१५ त्रिष्टुप् ।

अभि त्वं मेघं पुरुहूतमृगिय मिन्द्रं गीर्भिमदता वस्वो अर्णवम् ।

यस्य द्यावो न विचरन्ति मानुषा भुजे मंहिष्ठमभि विप्रमर्चत १

अभीमवन्वन्त्स्वमिष्टिभूतयोऽन्तरिक्षप्रां तविषीभिरावृतम् ।

इन्द्रं दक्षास क्रमवो मदुच्युतं शतक्रतुं जवनी सूनृतारुहत २

त्वं गोत्रमङ्गिरोभ्योऽवृणोरपो तात्रये शतदुरेषु गातुवित् ।

ससेनं चिद् विमदायावहो वस्वा जावर्दि वावसानस्य नर्तयन् ३

त्वमपामपिधानावृणोरपाऽधारयः पर्वते दानुमद् वसु ।

वृत्रं यदिन्द्र शवसावधीरहि मादित् सूर्यं विव्यारोहयो हृशे ४

त्वं मायाभिरप मायिनोऽधमः स्वधामिर्ये अधि शुप्तावजुह्वत ।

त्वं पिप्रोर्नृमणः प्रारुजः पुरः प्र ऋजिश्वा नं दस्युहृत्येष्वाविथ ५ [९]

त्वं कुत्सं शुष्णहृत्येष्वाविथाऽरन्धयोऽतिथिग्वाय शम्बरम् ।

महान्तं चिदबुद्धं नि क्रमीः पदा सनादेव दस्युहृत्याय जज्ञिषे ६

त्वे विश्वा तविषी सध्वग्निता तव राधः सोमपीथाय हर्षते ।

तव वज्राश्रिकिते बाह्वोर्हितो वृश्वा शत्रोरव विश्वानि वृष्ण्या ७

वि जानीह्यार्यान् ये च दस्यवो बर्हिष्मते रन्धया शासदव्रतान् ।

शाको भव यजमानस्य चोद्विता विश्वेत् ता ते सधमादेषु चाकन ८

अनुव्रताय रन्धयन्नपवता नामूमिरिन्द्रः श्रथयन्ननाभुवः ।

वृद्धस्य चिद् वर्धते द्यामिन्क्षतः स्तवानो वज्रो वि जघान संदिहः ९

तक्षद् यत् त उशना सहसा सहो वि रोदसी मज्जना बाधते शवः ।

आ त्वा वारस्य नृमणो मनोयुज आ पूर्यमाणमवहन्नभि श्रवः १० [१०]

मन्दिष्ट यदुशने काव्ये सचां इन्द्रो वङ्कू वङ्कूतरार्धि तिष्ठति ।

उग्रो ययिं निरपः स्रोतसासृजद् वि शुष्णस्य दंष्टिता ऐरयत् पुरः ११ (६१०)

आ स्मा रथं वृषपाणेषु तिष्ठसि शार्यातस्य प्रभृता येषु मन्दसे ।	
इन्द्र यथा सुतसोमेषु चाकनोऽनुवाणं श्लोकमा रोहसे द्विवि	१२.
अर्द्धा अभी महते वचस्यवे कक्षीवते वृचयामिन्द्र सुन्वते ।	
मेनाभवो वृषणश्वस्य सुक्रतो विश्वेत् ता ते सर्वनेषु प्रवाच्या	१३
इन्द्रो अथायि सुध्यो निरेके पञ्जेषु स्तोमो दुर्यो न यूपः ।	
अश्वयुर्गव्यू रथयुर्वसूयुरिन्द्र इद्रायः क्षयति प्रयन्ता	१४
इदं नमो वृषभार्य स्वराजे सत्यशुष्माय तवसेऽवाचि ।	
अस्मिन्निन्द्र वृजने सर्ववीराः स्मत् सुरभिस्तव शर्मन्त्स्याम	१५ [११] (६१४)

(५२)

१५ सव्य आङ्गिरसः । इन्द्रः । जगती; १३, १५ त्रिष्टुप् ।

त्यं सु मेपं महया स्वर्विदं शतं यस्य सुभ्वः साकमीरते ।	
अत्यं न वाजं हवनस्यवं रथमेन्द्रं ववृत्यामवसे सुवृक्तिभिः	१
स पर्वतो न धरुणेष्वच्युतः सहस्रमूतिस्तविषीषु वावृधे ।	
इन्द्रो यद् वृत्रमवधीन्नवीवृतं मुजन्नणीसि जर्हपाणो अन्धसा	२
स हि द्वो द्वरिषु वव्र ऊर्धनि चन्द्रबुध्नो मद्वृद्धो मनीषिभिः ।	
इन्द्रं तमहे स्वपस्यया धिया मंहिष्ठारातिं स हि पप्रिरन्धसः	३
आ यं पृणन्ति द्विवि सन्नर्बर्हिषः समुद्रं न सुभ्वः स्वा अभिष्टयः ।	
तं वृत्रहत्ये अनु तस्थुरुतयः शुष्मा इन्द्रमवाता अहृतप्सवः	४
अभि स्ववृष्टिं मदे अस्य युध्यतो रघ्वीरिव प्रवणे संस्रुतयः ।	
इन्द्रो यद् वज्री धृषमाणो अन्धसा भिनद् वलस्य परिधीरिव त्रितः	५ [१२]
परीं घृणा चरति तित्विषे शवो ऽपो वृत्वी रजसो बुध्नमाशयत् ।	
वृत्रस्य यत् प्रवणे दुर्गृभिश्चनो निजघन्थ हन्वोरिन्द्र तन्युतुम्	६
हृदं न हि त्वा न्युषन्त्यूर्मयो ब्रह्माणीन्द्र तव यानि वर्धना ।	
त्वदा चित् ते युज्यं वावृधे शवस्ततश्च वज्रमभिभूत्योजसम्	७
जघन्योऽउ हरिभिः संभृतकतविन्द्र वृत्रं मनुषे गातुयन्नपः ।	
अयच्छथा बाह्वोर्वज्रमायसमधारयो दिव्या सूर्यं हुशे	८ (६२२)

बृहत स्वश्चन्द्रममेवद् यदुक्थ्यः । मकृण्वत मियसा रोहणं दिवः ।

यन्मानुषप्रधना इन्द्रमुतयः । स्वर्नृषाचो मरुतोऽमदुन्ननु

९

द्यौश्चिदुस्यामवौ अहेः स्वना दयोयवीद् मियसा वज्र इन्द्र ते ।

वृत्रस्य यद् बद्धधानस्य रोदसी मदे सुतस्य शवसाभिन्च्छिरः

१० [१३]

यदिन्विन्द्र पृथिवी दशभुजि रहानि विश्वा ततनन्त कूटयः ।

अत्राह ते मघवन् विश्रुतं सहो द्यामनु शवसा बर्हणा भुवत्

११

त्वमस्य प्रारे रजसो व्योमनः स्वभूत्योजा अवसे धृपन्मनः ।

चकृषे भूमिं प्रतिमानमोजसो ऽपः स्वः परिभूरेण्या दिवम्

१२

त्वं भुवः प्रतिमानं पृथिव्या ऋध्ववीरस्य बृहतः पतिर्भूः ।

विश्वमापा अन्तरिक्षं महित्वा सत्यमन्द्रा नकिरन्यस्त्वावान्

१३

न यस्य द्यावापृथिवी अनु व्यचो न सिन्धवो रजसो अन्तर्मानशुः ।

नोत स्ववृष्टिं मदे अस्य युध्यत एको अन्यच्चकृषे विश्वमानुषक्

१४

आर्चन्नत्र मरुतः सस्मिन्नाजौ विश्वे देवासो अमदुन्ननु त्वा ।

वृत्रस्य यद् भृष्टिमता वधेन नि त्वमिन्द्र प्रत्यानं जघन्थ

१५ [१४] (६२९)

(५३)

११ सव्य आङ्गिरसः । इन्द्रः । जगती, १०-११ त्रिष्टुप् ।

न्युष्टं पु वाचं प्र महे भिरामहे गिर इन्द्राय सद्ने विवस्वतः ।

नू चिद्धि रत्नं ससतामिवाविदुन्न दुष्टुतिर्द्रविणोदेषु शस्यते

१

दुरो अश्वस्य दुर इन्द्र गोरसि दुरो यवस्य वसुन इनस्पतिः ।

शिक्षानरः प्रदिवो अकामकर्शनः सखा सखिभ्यस्तमिदं गृणीमसि

२

शचीव इन्द्र पुरुकृद् द्युमत्तम तवेदिदमभितश्चेकिते वसु ।

अतः संगृभ्यामिभूत आ भर मा त्वायतो जरितुः काममूनयीः

३

एभिर्द्युभिः सुमना एभिरिन्दुभिर्निरुन्धानो अमतिं गोभिरश्विना ।

इन्द्रेण दस्युं दुरयन्त इन्दुभिर्युतद्वेषसः समिषा रभेमहि

४

समिन्द्र राया समिषा रभेमहि सं वाजैभिः पुरुश्चन्द्रैरभिर्द्युभिः ।

सं देव्या प्रमत्या वीरशृङ्गमया गोअग्रयाश्वावत्या रभेमहि

५ [१५] (६३४)

ते त्वा मदा अमदन् तानि वृष्ण्या ते सोमांसो वृत्रहर्त्येषु सत्पते ।

यत् कावे दश वृत्राण्यप्रति बर्हिष्मते नि सहस्राणि बर्हयः ६

युधा युधमुष वेदैषि धृष्ण्या पुरा पुरं समिदं हंस्योर्जसा ।

नम्या यदिन्द्र सख्या परावति निबर्हयो नमुचिं नाम मायिनम् ७

त्वं करश्चमुत पर्णयं वधी स्तेजिष्ठयातिथिग्वस्य वर्तनी ।

त्वं शता वज्रदस्याभिनत् पुरो ऽनानुदः परिषूता ऋजिश्चना ८

त्वमेताश्चनराजो द्विर्दशा ऽबन्धुना सुश्रवसोपजग्मुषः ।

पष्टिं सहस्रा नवतिं नव श्रुतो नि चक्रेण रथ्या दुष्पदावृणक् ९

त्वमाविथ सुश्रवसं तवोतिमिस्तव त्रामभिरिन्द्र तूर्वयाणम् ।

त्वमस्मै कुत्समतिथिग्वमायुं महे राजे यूने अरन्धनायः १०

य उहचीन्द्र देवगोपाः सखायस्ते शिवतमा असांम ।

त्वां स्तोषाम त्वया सुवीरा द्राघीय आयुः प्रतरं दधानाः ११ [१६] (६४०)

(५४)

११ सव्य आङ्गिरसः । इन्द्रः । जगती; ६, ८-९, ११ त्रिष्टुप् ।

मा नो अस्मिन् मघवन् पुत्स्वंहसि नहि ते अन्तः शवसः परीणशे ।

अक्रन्दयो नद्योः रोरुवद् वना कथा न क्षोणीभियसा समारत १

अर्चा शक्राय शाकिने शचीवते शृण्वन्तमिन्द्रं महयन्नमि ष्णुहि ।

यो धृष्णुना शवसा रोदसी उभे वृषा वृषत्वा वृषभो न्यूञ्जते २

अर्चा दिवे बृहते शूर्प्यं वचः स्वक्षत्रं यस्य धृषतो धृषन्मनः ।

बृहच्छ्रवा असुरो बर्हणा कृतः पुरो हरिभ्यां वृषभो रथो हि षः ३

त्वं दिवो बृहतः सानुं कोपयो ऽव त्मना धृषता शम्बरं भिनत् ।

यन्मायिनो ब्रन्दिनो मन्दिना धृषच्छितां गर्भस्तिमशानि पृतन्यसि ४

नि यद् वृणाक्षि श्वसनस्य मूर्धनि शृष्णास्य चिद् ब्रन्दिनो रोरुवद् वना ।

प्राचीनेन मनसा बर्हणावता यदद्या चित् कृणवः कस्त्वा परि ५ [१७]

त्वमाविथ नयं तूर्वशं यदुं त्वं तूर्वीतिं वय्यं शतक्रतो ।

त्वं रथमेतशं कृत्वये धने त्वं पुरो नवतिं दम्भयो नव ६ (६४६)

स घा राजा सत्पतिः शूशुवज्जनो रातहव्यः प्रति यः शासमिन्वति ।

उक्था वा यो अभिगृणाति राधसा दानुरस्मा उपरा पिन्वते विवः

७

असमं क्षत्रमसमा मनीषा प्र सोमपा अपसा सन्तु नेमै ।

ये तं इन्द्र वृद्धो वर्धयन्ति महिं क्षत्रं स्थविरं वृष्णयं च

८

तुभ्येदेते बहुला अद्रिदुग्धाश्चमूषदश्चमसा इन्द्रपानाः ।

व्यश्रुहि तर्पया काममेषा मथा मनो वसुदेयाय कृष्व

९

अपामतिष्ठद्भरुणह्वरं तमो ऽन्तर्वृत्रस्य जठरेषु पर्वतः ।

अभीमिन्द्रो नद्यो वत्रिणा हिता विश्वा अनुठाः प्रवणेषु जिघ्रते

१०

स शेवृधमर्षिं धा द्युम्नमस्मे महिं क्षत्रं जनाषाळिन्द्र तव्यम् ।

रक्षा च नो मघोनः पाहि सूरीन् राये च नः स्वपत्या इषे धाः

११ [१८] (६५१)

(५५)

८ सव्य आङ्गिरसः । इन्द्रः । जगती ।

दिवश्चिदस्य वरिमा वि पप्रथ इन्द्रं न मृहा पृथिवी च न प्रति ।

भीमस्तुर्विष्माश्चर्षणिभ्य आतपः शिशीति वज्रं तेजसे न वंसंगः

१

सो अर्णवो न नद्यः समुद्रियः प्रति गृभ्णाति विथिता वरीमभिः ।

इन्द्रः सोमस्य पीतये वृषायते सनात् स युध्म ओजसा पनस्यते

२

त्वं तमिन्द्र पर्वतं न भोजसे महो नृम्णस्य धर्मेणाभिरज्यसि ।

प्र वीर्येण वृवताति चेकिते विश्वस्मा उग्रः कर्मणे पुरोहितः

३

स इद् वने नमस्युर्भिर्वचस्यते चारु जनेषु प्रबुवाण इन्द्रियम् ।

वृषा छन्दुर्भवति हर्यतो वृषा क्षेमेण धेनो मघवा यदिन्वति

४

स इन्महानि समिथानि मज्मना कृणोति युध्म ओजसा जनेभ्यः ।

अधा च न अद् दधति त्विषीमत इन्द्राय वज्रं निघनिघ्नते वधम्

५ [१९]

स हि श्रवस्युः सदनानि कृत्रिमा क्षमया वृधान ओजसा विनाशयन् ।

ज्योतीषि कृण्वन्नवृकाणि यज्यवे ऽव सुक्रतुः सतवा अपः सृजत्

६

वानाय मनः सोमपावन्नस्तु ते ऽर्वाश्वा हरीं वन्दनश्रुदा कृधि ।

यमिहासः सारथ्यो य इन्द्र ते न त्वा केता आ दम्नुवन्ति भूर्ययः

७ (६५८)

अप्रक्षितं वसु बिभर्षिं हस्तयो रषाह्णं सहस्तन्वि श्रुतो दधे ।
आवृतासोऽवतासो न कर्तुमिस्तनूयु ते कर्तव इन्द्र भूरयः

८ [२०] (६५९)

(५६)

६ सव्य आङ्गिरसः । इन्द्रः । जगती ।

एष प्र पूर्वीरिव तस्यं चन्निपो ऽत्यो न योपामुदयंस्त भुवर्णिः ।
दक्षं महे पाययते हिरण्ययं रथमावृत्या हरियोगमुभ्वसम्
तं गूर्तयो नेमन्निषः परीणसः समुद्रं न संचरणे सनिष्यवः ।
पतिं दक्षस्य विदथस्य नू सहो गिरिं न वेना अधि रोह तेजसा
स तुर्वणिर्महो अरेणु पौर्ये गिरेर्मृष्टिर्न भ्राजते तुजा शवः ।
येन शुष्णं मायिनमायसो मदे दध आभूषु रामयन्नि दामनि
देवी यद्वि तर्विपी त्वावृधोतय इन्द्रं सिपेक्युपसं न सूर्यः ।
यो धृष्णुना शवसा बाधते तम इत्यतिरेणु बृहदहिरिष्वणिः
वि यत् तिरो धरुणमच्युतं रजो ऽतिष्ठिपो विव आतासु बर्हणा ।
स्वर्माह्णे यन्मद इन्द्र हर्ष्याहन् वृत्रं निरपामोडो अर्णवम्
त्वं विवो धरुणं धिष ओजसा पृथिव्या इन्द्र सदनेषु माहिनः ।
त्वं सुतस्य मदे अरिणा अपो वि वृत्रस्य समया पाव्यारुजः

१

२

३

४

५

६ [२१] (६६५)

(५७)

६ सव्य आङ्गिरसः । इन्द्रः । जगती ।

प्र महिषाय बृहते बृहदये सत्यशुष्माय तवसे मतिं भरे ।
अपामिव प्रवणे यस्य दुधरं राधो विश्वायु शवसे अपावृतम्
अध ते विश्वमनु हासद्विष्टय आपो निम्नेव सर्वना हविर्मतः ।
यत् पर्वते न समशीत हर्यत इन्द्रस्य वज्रः श्रथिता हिरण्ययः
अस्मै भीमाय नमसा समध्वर उषो न शुभ्र आ भरा पनीयसे ।
यस्य धाम शवसे नामेन्द्रियं ज्योतिरकारि हरितो नार्यसे
इमे त इन्द्र ते वयं पुरुदुत ये त्वारभ्य चरामसि प्रभूवसो ।
नहि त्वदन्यो गर्विणो गिरः सधत् क्षोणीरिव प्रति नो हर्य तद् वचः

१

२

३

४

(६६९)

मूर्तिं त इन्द्र वीर्यं । तव स्मस्य—स्य स्तोतुर्मघवन् काममा पृण ।
अनु ते द्यौर्बृहती वीर्यं मम इयं च ते पृथिवी नेम ओजसे
त्वं तमिन्द्र पर्वतं महामुरुं वज्रेण वज्रिन् पर्वशश्चकतिथि ।
अवासृजो निवृताः सर्तवा अपः सत्रा विश्वं दधिषे केवलं सहः

६ [२२] (६७१)

[एकादशोऽनुवाकः ॥११॥ सू० ५८-६४]

(५८)

९ नोधा गौतमः । अग्निः । जगती, ६-९ त्रिष्टुप् ।

नू चितं सहोजा अमृतो नि तुन्दते होता यद् दूतो अमवद् विवस्वतः ।
वि सार्धिष्ठेभिः पृथिमी रजो मम आ देवताता हविषा विवासति
आ स्वमघं युवमानो अजरस्तृप्त्वविष्यन्नतसेषु तिष्ठति ।
अत्यो न पुष्टं प्रुषितस्य रोचते विवो न सानु स्तनयन्नचिक्रदत्
क्राणा रुद्रेभिर्वसुभिः पुरोहितो होता निर्षतो रयिषाळमर्त्यः ।
रथो न विक्ष्वं असान आयुषु व्यानुषग्वार्यो देव ऋण्वति
वि वार्तजूतो अतसेषु तिष्ठते वृथा जुहूमिः सृण्या तुविष्वणिः ।
तृषु यदग्रे वनिनो वृषायसे कृष्णं त एम रुशदूर्मे अजर
तर्जुन्मो वन आ वार्तचोदितो यूथे न साह्वो अव वाति वंसंगः ।
अभिजजन्नक्षितं पार्जसा रजः स्थातुश्चरथं मयते पतत्रिणः

५ [२३]

वृधुद्वा भृगवो मानुषेष्वा रयिं न चारुं सुहवं जनेभ्यः ।
होतारमग्ने अतिथिं वरेण्यं मित्रं न शेवं दिव्याय जन्मने
होतारं सप्त जुहोते यजिष्ठं यं वाघतो वृणते अध्वरेषु ।
अग्निं विश्वेषामरतिं वसुनां सपर्यामि प्रयसा यामि रत्नम्
अच्छिद्रा सूनो सहसो नो अद्य स्तोतृभ्यो मित्रमहः शर्म यच्छ ।
अग्ने गृणन्तमंहस उरुष्यो जौ नपात् पूभिंरायसीभिः
भवा वरुथं गृणते विभावो भवा मघवन् मघवच्चः शर्म ।
उरुष्याग्ने अंहसो गृणन्त प्रातर्मक्षु धियावसुर्जगम्यात्

९ [२४] (६८०)

(५९)

७ नोधा गौतमः । अग्निर्वैश्वानरः । त्रिष्टुप् ।

वया इदं अग्र्यस्ते अन्ये त्वे विश्वे अमुता मादयन्ते ।	
वैश्वानर नाभिरसि क्षितीनां स्थूणेव जनौ उपमिद् ययन्थ	१
मूर्धा द्विवो नाभिरग्निः पृथिव्या अथाभवदरती रोदस्योः ।	
तं त्वा देवासोऽजनयन्त देवं वैश्वानर ज्योतिरिदर्याय	२
आ सूर्ये न रुमयो ध्रुवासो वैश्वानरे दधिरेऽग्रा वसूनि ।	
या पर्वतेष्वोषधीष्वप्सु या मानुषेष्वसि तस्य राजा	३
बृहती इव सूनवे रोदसी गिरो होता मनुष्योऽं न दक्षः ।	
स्वर्वते सत्यशुष्माय पूर्वी वैश्वानराय नृतामाय यक्षीः	४
द्विवश्चित् ते बृहतो जातवेदो वैश्वानर प्र रिरिचे महित्वम् ।	
राजा कृष्टीनामसि मानुषीणां युधा देवेभ्यो वरिवश्चकथं	५
प्र नू महित्वं वृषभस्य वोचं यं पूरवो वृत्रहणं सचन्ते ।	
वैश्वानरो दस्युमग्निर्जघन्वा अधूनोत् काष्ठा अव शम्बरं भेत्	६
वैश्वानरो महिम्ना विश्वकृष्टि मरुद्वाजेषु यजतो विभावा ।	
शातवनेये शतिनीभिरग्निः पुरुणीथे जरते सूनृतावान्	७ [२५] (६८७)

(६०)

५ नोधा गौतमः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

वह्निं यशसं विदथस्य केतुं सुग्राव्यं द्रुतं सद्योऽर्थम् ।	
द्विजन्मानं रयिमिव प्रशस्तं रातिं भरद् भृगवे मातरिश्वा	१
अस्य शासुर्भयासः सचन्ते हविष्मन्त उशिजो ये च मर्ताः ।	
द्विवश्चित् पूर्वो न्यसाद्वि होता ऽऽपृच्छथो विश्पतिर्विक्षु वेधाः	२
तं नव्यसी हृद् आ जायमान मस्मत् सुकीर्तिर्मधुजिह्वमश्याः ।	
यमुत्विजो वृजने मानुषासः प्रयस्वन्त आयवो जीजनन्त	३
उशिक् पावको वसुर्मानुषेषु वरेण्यो होताधायि विक्षु ।	
दमूना गृहर्पतिर्दम आँ अग्निर्भुवद् रयिपती रयीणाम्	४ (६९१)

तं त्वा वयं पतिमग्ने रयीणां प्र शंसामो मतिभिर्गोतिमासः ।
आशुं न वाजंभरं मर्जयन्तः प्रातर्मक्षू धियावसुर्जगम्यात्

५ [२६] (६९२)

(६१)

१६ नोधा गौतमः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

अस्मा इदु प्र तवसे तुराय प्रयो न हिमिं स्तोमं माहिनाय ।

ऋचीषमायाभिगव ओह मिन्द्राय ब्रह्माणि राततमा

अस्मा इदु प्रय इव प्र यंसि भराभ्याङ्ग्यं बाधे सुवृक्ति ।

इन्द्राय हृदा मनसा मनीषा प्रत्नाय पत्ये धियो मर्जयन्त

अस्मा इदु त्यमुपमं स्वर्षा भराभ्याङ्ग्यमास्येन ।

महिष्ठमच्छोक्तिभिर्मतीनां सुवृक्तिभिः सुरिं वावृधध्यै

अस्मा इदु स्तोमं सं हिनोमि रथं न तर्धेव तत्तिनाय ।

गिरश्च गिर्वाहसे सुवृक्तीन्द्राय विश्वमिन्वं मेधिराय

अस्मा इदु सतिमिव श्रवस्येन्द्रायार्क जुह्वाऽ समञ्जे ।

वीरं दानौकसं वन्दध्यै पुरां गूर्तश्रवसं दुर्माणम्

अस्मा इदु त्वष्टा तक्षद् वज्रं स्वपस्तमं स्वयं रणाय ।

वृत्रस्य चिद् विदद् येन मर्मं तुजन्नीशानस्तुजता क्रियेधाः

अस्येदु मातुः सर्वनेषु सद्यो महः पितुं पपिवाश्चार्वात्ता ।

मुपायद् विष्णुः पचतं सहीयान् विध्यद् वराहं तिरो अद्रिमस्ता

अस्मा इदु ग्राश्चिद् देवपत्नीरिन्द्रायार्कमहिहत्य ऊवुः ।

परि द्यावापृथिवी जभ्र उर्वी नास्य ते महिमानं परि दः

अस्येदेव प्र रिरिचे महित्वं दिवस्पृथिव्याः पर्यन्तरिक्षात् ।

स्वराळिन्द्रो दम आ विश्वगूर्तः स्वरिरभत्रो ववक्षे रणाय

अस्येदेव शर्वसा शुपन्तं वि वृश्चद् वज्रेण वृत्रमिन्द्रः ।

गा न त्राणा अवनीरमुश्च दुभि श्रवो द्वावने सचेताः

अस्येदु त्वेपसा रन्त सिन्धवः परि यद् वज्रेण सीमयच्छत् ।

ईशानकृद् द्वाशुपे दशस्यन् तुर्वीतये गाधं तुर्वणिः कः

११ (७०३)

अस्मा इदु प्र भरा तूतुजानो वृत्राय वज्रमीशानः कियेधाः ।

गोर्न पर्व वि रदा तिरश्चे व्यन्नर्णास्यपां चरध्वै १२

अस्येदु प्र ब्रूहि पूव्याणि तुरस्य कर्माणि नव्य उक्थैः ।

युधे यद्विष्णान आयुधा न्यूद्यायमाणो निरिणाति शत्रून् १३

अस्येदु भिया गिर्यश्च हृह्लां द्यावा च भूमां जनुर्पस्तुजेते ।

उपो वेनस्य जोगुवान ओणिं सद्यो भुवद् वीर्याय नोधाः १४

अस्मा इदु त्यदनु दाय्येषा मेको यद् वत्रे भूरेरीशानः ।

प्रेतशं सूर्ये पस्पृधानं सौवश्ये सुर्विमावदिन्द्रः १५

एवा ते हारियोजना सुवृक्तीन्द्र ब्रह्माणि गोतमासो अक्रन् ।

ऐषु विश्वपेशसं धियं धाः प्रातर्मक्षु धियावसुर्जगम्यात् १६ [२९] (७०८)

पञ्चमोऽध्यायः ॥५॥ व० १-३१]

(६२)

१३ नोधा गौतमः । इन्द्रः । विष्टुप् ।

प्र मन्महे शवसानाय शूष माङ्गूयं गिर्वणसे अङ्गिरस्वत् ।

सुवृक्तिभिः स्तुवत ऋग्मियाया ऽर्चामार्कं नरे विश्रुताय १

प्र वो महे महि नमो भरध्व माङ्गूयं शवसानाय साम ।

येना नः पूर्वं पितरः पवुज्ञा अर्चन्तो अङ्गिरसो गा अविन्दन् २

इन्द्रस्याङ्गिरसां चेद्यै विदत् सरमा तनयाय धासिम् ।

बृहस्पतिर्भिनिदद् विदद् गाः समुप्सियाभिर्वावशन्त नरः ३

स सुदुभा स स्तुभा सप्त विप्रैः स्वरेणाद्रिं स्वर्योडं नवग्वैः ।

सरण्युभिः फलिगमिन्द्र शक्र वलं रवेण दरयो दशग्वैः ४

गृणानो अङ्गिरोभिर्दस्म वि व रूपसा सूर्येण गोभिरन्धः ।

वि भूम्या अप्रथय इन्द्र सानुं द्विवो रज उपरमस्तभायः ५ [१]

तदु प्रयक्षतममस्य कर्म वृस्मस्य चारुतममस्ति दंसः ।

उपह्वरे यदुपरा अपिन्वन् मध्वर्णसो नद्यश्चतस्रः ६

द्विता वि वधे सनजा सनीळे अयास्यः स्तवमानेभिरकैः ।

मगो न मेने परमे व्योम न्नधारयद् रोदसी सुदंसाः ७ (७१५)

सनाद् दिवं परि भूमा विरूपे पुनर्भुवा युवती स्वेभिरिवैः ।

कृष्णेभिरक्तोषा रुशङ्गिर्वपुर्भिरा चरतो अन्यान्या

सनेमि सख्यं स्वपस्यमानः सुनुदीधार शर्वसा सुदंसाः ।

आमासु चिद् दधिषे पक्कमन्तः पर्यः कृष्णासु रुशद् रोहिणीषु

सनात् सनीळा अवनीरवाता व्रता रक्षन्ते अमृताः सहोभिः ।

पुरु सहस्रा जनयो न पत्नीर्दुवस्यन्ति स्वसारो अह्रयाणाम्

सनायुवो नर्मसा नव्यो अर्केर्वसूयवो मृतयो दस्म दद्भुः ।

पतिं न पत्नीरुशतीरुशन्तं स्पृशन्ति त्वा शयसावन् मनीषाः

सनादेव तव राधो गर्भस्तौ न क्षीयन्ते नोप दस्यन्ति दस्म ।

द्युमौ असि क्रतुमौ इन्द्र धीरः शिक्षा शचीवस्तव नः शचीभिः

सनायते गोतम इन्द्र नव्यमर्तक्षद् ब्रह्म हरियोजनाय ।

सुनीथार्य नः शवसान नोधाः प्रातर्मक्षू धियावसुर्जगम्यात्

(६३)

९ नोधा गौतमः । इन्द्रः । त्रिण्डुप् ।

त्वं सहो इन्द्र यो ह शुष्मैर्द्यावा जज्ञानः पृथिवी अमे धाः ।

यन्द्र ते विश्वा गिरयश्चिदम्बा मिथा हृल्लासः किरणा नैजन्

आ यन्द्ररीं इन्द्र विव्रता वेरा ते वज्रं जरिता बाह्वोर्धात ।

येनाविहर्यतकतो अमित्रान् पुर इष्णासि पुरुहूत पूर्वीः

त्वं सत्य इन्द्र धृष्णुरेतान् त्वमृभुक्षा नर्यस्त्वं पाद ।

त्वं शुष्मं वृजने पृक्ष आणौ यूते कुत्साय द्युमते सचाहन्

त्वं ह त्यदिन्द्र चोद्रीः सखा वृत्रं यद् वज्रिन् वृषकर्मन्नुम्नाः ।

यन्द्र शूर वृषमणः पराचैर्वि दस्यूर्योनावकृतो वृथाषाद्

त्वं ह त्यदिन्द्रारिषण्यन् हृल्लास्य चिन्मर्तानामजुष्टौ ।

व्यस्मदा काष्ठा अर्वते वर्यनेव वज्रिञ्छथिह्यमित्रान्

त्वां ह त्यदिन्द्रार्णसातौ स्वर्मिह्वे नर आज्ञा हवन्ते ।

तव स्वधाव इयमा समर्य ऊतिर्वाजेष्वतसाय्या भूत्

त्वं ह त्यदिन्द्र सप्त युध्यन् पुरो वज्रिन् पुरुकुत्साय दर्दः ।

बर्हिर्न सत् सुदासे वृथा वगर्हो राजन् वरिवः पुरवे कः

त्वं त्यां न इन्द्र देव चित्रा—मिषमापो न पीपयः परिज्मन् ।

यया शूर प्रत्यस्मभ्यं यंसि त्वनमूर्जं न विश्वध क्षरं ध्यै

८

अकारि त इन्द्र गोतमेभि ब्रह्माण्योक्ता नमसा हरिभ्याम् ।

सुपेशंसं वाजभा भरा नः प्रातर्मक्षू धियावसुर्जगम्यात्

९ [५] (७३०)

(६४)

१५ नोधा गौतमः । मरुतः । जगती, १५ त्रिष्टुप् ।

वृष्णे शर्धाय सुमखाय वेधसे नोधः सुवृक्तिं प्र भरा मरुद्भ्यः ।

अपो न धीरो मनसा सुहस्त्यो गिरः समञ्जे विदथेष्वाभुवः

१

ते जज्ञिरे दिव ऋष्वास उक्षणो रुद्रस्य मर्या असुरा अरेपसः ।

पावकासः शुचयः सूर्या इव सत्वानो न द्रप्तिनो घोरवर्षसः

२

युवानो रुद्रा अजरा अभोग्धनो ववक्षुरग्निगावः पर्वता इव ।

ब्रह्मा चिद् विश्वा भुवनानि पार्थिवा प्र च्यावयन्ति दिव्यानि मज्जमा

३

चित्रैरञ्जिभिर्वपुषे व्यञ्जते वक्षःसु रुक्माँ अधि येतिरे शुभे ।

असेष्वेषां नि मिमृक्षुर्ऋद्वयः साकं जज्ञिरे स्वधया दिवो नरः

४

ईशानकृतो धुनयो रिशादसो वातान् विद्युतस्तविषीभिरक्रत ।

दुहन्त्यूर्ध्वदिव्यानि धूतयो भूमिं पिन्वन्ति पर्यसा परिञ्जयः

५ [६]

पिन्वन्त्यपो मरुतः सुदानवः पयो घृतवद् विदथेष्वाभुवः ।

अत्यं न मिहे वि नयन्ति वाजिनमुत्सं दुहन्ति स्तनयन्तुमाक्षितम्

६

महिषासो मायिनश्चित्रभानवो गिरयो न स्वतवसो रघुप्यदः ।

मृगा इव हस्तिनः खादथा वना यदारुणीषु तविषीरयुग्ध्वम्

७

सिंहा इव नानदति प्रचेतसः पिशा इव सुपिशो विश्ववेदसः ।

क्षपो जिन्वन्तः पृषतीभिर्ऋष्टिभिः समित् सबाधः शवसाहिमन्यवः

८

रोदसी आ वदता गणाभियो नृषाचः शूराः शवसाहिमन्यवः ।

आ वन्धुरेष्वमतिर्न दर्शता विद्युन्न तस्थौ मरुतो रथेषु वः

९

विश्ववेदसो रयिभिः समौकसः संमिश्रास्तविषीभिर्विराजिनः ।

अस्तार इषुं दधिरे गर्भस्त्यो रनन्तशुष्मा वृषखादयो नरः

१० [७] (७४०)

हिरण्ययेभिः पविभिः पयोवृध उज्जिघ्नन्त आपथ्योऽं न पर्वतान् ।

मखा अयासः स्वसृतो ध्रुवच्युतो दुधकृतो मरुतो भ्राजहृष्टयः ११

घृषुं पावकं वनिनं विचर्षणिं रुद्रस्य सुनुं हवसां गृणीमसि ।

रजस्तुरं तवसं मारुतं गणमृजीषिणं वृषणं सश्रुत श्रिये १२

प्र नू स मर्तः शवसा जना अति तस्थौ व ऊती मरुतो यमावत ।

अर्वज्जिवां भरते धना नृभि रापृच्छयं क्रतुमा क्षेति पुष्यति १३

चर्कृत्यं मरुतः पृत्सु दुष्टं द्युमन्तं शुष्मं मघवत्सु धत्तन ।

धनस्पृतमुक्थ्यं विश्वचर्षणिं तोकं पुष्येम तनयं शतं हिमाः १४

नू हिरं मरुतो वीरवन्त मृतीपाहं रयिमस्मासु धत्त ।

सहस्रिणं शतिनं शूश्रुवांसं प्रातर्मक्षू धियावसुर्जगम्यात् १५ [८] (७४५)

(६५)

[द्वादशोऽनुवाकः ॥१२॥ सू० ६५-७३]

१० पराशरः शाक्यः । अग्निः । द्विपदा विराट् ।

पश्वा न तापुं, गुहा चतन्तं नमो युजानं, नमो वहन्तम् १

सजोषा धीराः, पदैरनु गमन्नुप त्वा सीदन्, विश्वे यजत्राः ॥१॥ २

ऋतस्य वेवा, अनु व्रता गुमुवत् परिष्टिद्यौर्न भूम ३

वर्धन्तीमार्षः, पन्वा सुशिश्वि मृतस्य योना, गर्भे सुजातम् ॥२॥ ४

पुष्टिर्न रणवा, क्षितिर्न पृथ्वी गिरिर्न भुज्म, क्षोद्रो न शंभु ५

अत्यो नाज्मन्, त्सर्गप्रतक्तः सिन्धुर्न क्षोद्रः, क ई वराते ॥३॥ ६

जामिः सिन्धूनां, भ्रातेव स्वभ्रा मिभ्यान्न राजा, वनान्यत्ति ७

यद् वातजूतो, वना व्यस्था दृग्निर्ह दाति, रोमा पृथिव्याः ॥४॥ ८

श्वसित्यप्सु, वंसो न सीदन् कत्वा चेतिष्ठो, विशामुपभुत ९

सोमो न वेधा, ऋतप्रजातः पशुर्न शिश्वा, विभुर्दरेभाः ॥५॥ १० [९] (७५५)

(६६)

१० पराशरः शाक्यः । अग्निः । द्विपदा विराट् ।

रयिर्न चित्रा, सूर्यो न संह गायुर्न प्राणो, नित्यो न सूनुः १

तक्वा न भूर्णिर्वना सिपक्ति पयो न धेनुः, शुचिर्विभावा ॥१॥ २

वाधार क्षेममोको न रणवो यवो न पक्वो, जेता जनानाम् ३

(७५८)

ऋषिर्न स्तुभ्वा, विश्व प्रशस्तो वाजी न प्रीतो, वयो दधाति ॥२॥	४
दुरोकशोचिः, क्रतुर्न नित्यो जायेव योनावरं विश्वस्मै	५
चित्रो यदभ्राद्, ह्येतो न विश्व रथो न रुक्मी, त्वेषः समत्सु ॥३॥	६
सेनेव सुष्टामं दधात्यस्तुर्न विद्युत्, त्वेषप्रतीका	७
यमो ह जातो, यमो जनित्वं जारः कनीनां, पतिर्जनीनाम् ॥४॥	८
तं वक्षराथा, वयं वसत्यास्तं न गावो, नक्षन्त इन्द्रम्	९
सिन्धुर्न क्षोदः, प्र नीचीरैर्नो ब्रवन्त गावः, स्वर्दृशीके ॥५॥	१०[१०](७६५)

(६७)

१० पराशरः शाक्यः । अग्निः । द्विपदा विराट् ।

वनेषु जायुर्मतेषु मित्रो वृणीते श्रुष्टिं, राजेवाजुर्यम्	१
क्षेमो न साधुः, क्रतुर्न भद्रो भुवत् स्वाधी, ह्रीता हव्यवाद् ॥१॥	२
हस्ते दधानो, नृम्णा विश्वान्यमे देवान् धाद्, गुहा निपीदन्	३
विदन्तीमत्र, नरो धियं धा हृदा यत् तद्वान्, मन्त्रा अशंसन् ॥२॥	४
अजो न क्षां, दाधार पृथिवीं तस्तम्भ द्यां, मन्त्रैभिः सत्यैः	५
प्रिया पदानि, पश्वो नि पाहि विश्वायुरग्ने, गुहा गुहं गाः ॥३॥	६
य ईं चिक्रेत्, गुहा भवन्त मा यः ससाव, धारामृतस्य	७
वि ये चूतन्प्युता सर्पन्त आदिद् वसूनि, प्र ववाचास्मै ॥४॥	८
वि यो वीरुत्सु, रोधन्मह्वित्वा त प्रजा, उत प्रसूष्वन्तः	९
चित्तिरपां, दमे विश्वायुः सर्वेव धीराः, संमार्य चक्रुः ॥५॥	१०[११](७७५)

(६८)

१० पराशरः शाक्यः । अग्निः । द्विपदा विराट् ।

श्रीणन्नृपं स्थाद्, दिवं भुरण्युः स्थातुश्चरथमकून् व्यूणीत	१
परि यदेषामेको विश्वेषां भुवद् देवो, देवानां महित्वा ॥१॥	२
आदित ते विश्वे, क्रतुं जुषन्त शुष्काद् यद् देव, जीवो जनिष्ठाः	३
भजन्त विश्वे, देवत्वं नाम क्रतं सर्पन्तो, अमृतमेवैः ॥२॥	४
क्रतस्य प्रेषा, क्रतस्य धीति विश्वायुर्विश्वे, अपांसि चक्रुः	५
यस्तुभ्यं दाशाद्, यो वा ते शिक्षात् तस्मै चिकित्वान्, रयिं दयस्व ॥३॥	६ (७८१)

होता निषत्तो, मनोरपत्ये स चिन्वासां, पतीं रयीणाम्
इच्छन्त रेतो, मिथस्तनूषु सं जानत स्वैर्दक्षैर्मूराः ॥४॥
पितुर्न पुत्राः, क्रतुं जुषन्त श्रोषन् ये अस्य, शासं तुरासः
वि राय और्णोद, दुरः पुरुक्षः पिपेश नाकं, स्तुभिर्दमूनाः ॥५॥

७
८
९
१० [१२] (७८५)

(६९)

१० पराशरः शाक्त्यः । अग्निः । द्विपदा विराट् ।

शुक्रः शुशुक्रौ, उषो न जारः पृथा समीची, द्विवो न ज्योतिः
परि प्रजातः, क्रत्वा बभूथ भुवो देवानां, पिता पुत्रः सन् ॥१॥
वेधा अहंतो, अग्निर्विजानन् ब्रूधर्न गोनां, स्वाद्या पितृनाम्
जने न शेव, आहूयः सन् मध्ये निषत्तो, रण्वो दुरोणे ॥२॥
पुत्रो न जातो, रण्वो दुरोणे वाजी न प्रीतो, विशो वि तारीत्
विशो यदह्ने, नृभिः सनीळा अग्निर्देवत्वा, विश्वान्यश्याः ॥३॥
नकिष्ट एता, व्रता मिनन्ति नृभ्यो यदेभ्यः, श्रुष्टिं चकथ
तत् तु ते दंसो, यदहन्तस्मानै नृभिर्यद् युक्तो, विवे रपांसि ॥४॥
उषो न जारो, विभावोन्नः संज्ञातरूपश्चिकेतदस्मै
त्मना वहन्तो, दुरो व्यृण्वन् नवन्त विश्वे, स्वर्हृशीके ॥५॥

१
२
३
४
५
६
७
८
९
१० [१३] (७९५)

(७०)

११ पराशरः शाक्त्यः । अग्निः । द्विपदा विराट् ।

वनेम पूर्वीर्यो मनीषा अग्निः सुशोको, विश्वान्यश्याः
आ दैव्यानि, व्रता चिकित्वा ना मानुषस्य, जनस्य जन्म ॥१॥
गर्भो यो अपां, गर्भो वनानां गर्भश्च स्थातां, गर्भश्च रथाम्
अद्रौ चिदस्मा, अन्तदुरोणे विशां न विश्वो, अमृतः स्वाधीः ॥२॥
स हि क्षपावौ, अग्नी रयीणां दाशद् यो अस्मा, अरं सूक्तैः
एता चिकित्वो, भूमा नि पाहि देवानां जन्म, मर्ताश्च विद्वान् ॥३॥
वर्धान्यं पूर्वीः, क्षपो विरूपाः स्थातुश्च रथमृतप्रवीतम्
अराधि होता, स्वर्निषत्तः कृण्वन् विश्वान्यपांसि सत्या ॥४॥
गोषु प्रशस्ति, वनेषु धिषे मरन्त विश्वे, बलिं स्वर्णः

१
२
३
४
५
६
७
८
९
(८०४)

वि त्वा नरः, पुरुत्रा संपर्यन् पितुर्न जिब्रेर्वि वेदो भरन्त ॥ ५ ॥
साधुर्न गृध्नुरस्तेव शूरो यातेव भीमस्त्वेषः समत्सु ॥ ६ ॥

१०

११ [१४] (८०६)

(७१)

१० पराशरः शाक्यः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

उप प्र जिन्वच्छुशतीरुशन्तं पतिं न नित्यं जनयः सनीळाः ।
स्वसारः श्यावीमरूपीमजुषञ्च चित्रमुच्छन्तीमुषसं न गावः
वीळु चिद् दृह्ला पितरो न उक्थैरदि रजन्नाङ्गिरसो रवेण ।
चकुर्विवो बृहतो गातुमस्मे अहः स्वर्विविदुः केतुमुष्माः
दर्धञ्चतं धनयन्नस्य धीति मादिवुर्यो दिधिष्वोऽ विभृत्राः ।
अतृष्यन्तीरपसो यन्त्यच्छा देवाञ्जन्म प्रयसा वर्धयन्तीः
मथीद् यवीं विभृतो मातरिश्वा गृहेगृहे श्येतो जेन्यो भूत ।
आवीं राज्ञे न सहीयसे सचा सन्ना दूत्यं भृगवाणो विवाय
महे यत् पित्र ई रसं विवे क रव त्सरत् पृशन्त्यश्चिकित्वान् ।
सुजदस्ता धृषता विद्युमस्मे स्वायां देवो दुहितरि त्विषिं धात

१

२

३

४

५

[१५]

स्व आ यस्तुभ्यं दम आ विभाति नमो वा दाशादुशतो अनु द्यून् ।
वधो अंग्रे वयो अस्य द्विबर्हा यासद् राया सरथं यं जुनासि
अग्निं विश्वा अमि पृक्षः सचन्ते समुद्रं न स्रवतः सप्त यहीः ।
न जामिमिर्वि चिकिते वयो नो विदा देवेषु प्रमतिं चिकित्वान्
आ यद्विपे नृपतिं तेज आनद् ह्युचि रेतो निषिक्तं द्यौरभीकै ।
अग्निः शर्धेमनवद्यं युवानं स्वाध्यं जनयत् सुदयच्च
मनो न योऽध्वनः सद्य एत्येकः सन्ना सूरौ वस्व ईशे ।
राजाना मित्रावरुणा सुपाणी गोषु प्रियसमृतं रक्षमाणा
मा नो अग्रे सख्या पित्र्याणि प्र मर्षिष्ठा अमि विदुष्कविः सन् ।
नभो न रूपं जरिमा मिनाति पुरा तस्या अभिशस्तेरधीहि

६

७

८

९

१०

[१६] (८१६)

(७२)

१० पराशरः शाक्यः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

नि काव्या वेधसः शश्वतस्क हस्ते दर्धानो नर्या पुरूणि ।
अग्निर्भुवद् रयिपती रयीणां सन्ना चक्राणो असृतानि विश्वा

१

(८१७)

अस्मे वत्सं परि षन्तं न विन्दन्निच्छन्तो विश्वे अमृता अमूराः ।

अमयुवः पद्व्यो धियं धा स्तस्थुः पदे परमे चार्वग्नेः

त्रिस्रो यदग्ने शरदस्त्वामिच्छुचिं घृतेन शुचयः सपर्यान् ।

नामानि चिद् दधिरे यज्ञियान्यसूदयन्त तन्वः सुजाताः

आ रोदसी बृहती वेविदानाः प्र रुद्रिया जग्निरे यज्ञियासः ।

विदन्मर्तो नेमधिता चिकित्वा नग्निं पदे परमे तस्थिवांसम्

संजानाना उप सीदन्नभिजु पत्नीवन्तो नमस्यं नमस्यन् ।

रिरिकांसस्तन्वः कृण्वत स्वाः सखा सख्युर्निमिषि रक्षमाणाः

त्रिः सप्त यद् गुह्यानि त्वे इत् पदाविद्वन्निहिता यज्ञियासः ।

तेभीं रक्षन्ते अमृतं सजोषाः पशूश्च स्थातृश्चरथं च पाहि

विद्वान् अग्ने व्युनानि क्षितीनां व्यानुषक् द्युरुधो जीवसे धाः ।

अन्तर्विद्वान् अध्वनो देवयाना नर्तन्द्वा दूतो अभवो हविर्वाद्

स्वाध्वो द्विव आ सप्त यद्वा रायो दुरो व्यृतज्ञा अजानन् ।

विदद् गव्यं सरमा हृल्लमूर्ध्व येना नु कं मानुषी भोजते विद्

आ ये विश्वा स्वपत्यानि तस्थुः कृण्वानासो अमृतत्वाय गातुम् ।

महा महद्भिः पृथिवी वि तस्थे माता पुत्रैरदितिर्धायसे वेः

अधि धियं नि दधुश्चारुमस्मिन् द्विवो यवुक्षी अमृता अकृण्वन् ।

अध क्षरन्ति सिन्धवो न सुष्टाः प्र नीचीरग्ने अरुषीरजानन्

(७३)

१० पराशरः शाक्यः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

रयिर्न यः पितृवित्तो वयोधाः सुप्रणीतिश्चिकितुषो न शासुः ।

स्योनशीरतिथिर्न प्रीणानो होतेव सन्न विधतो वि तारीत्

देवो न यः संविता सत्यमन्मा कत्वा निपाति वृजनानि विश्वा ।

पुरुप्रशस्तो अमतिर्न सत्य आत्मेव शैवो दिधिषाय्यो भूत्

देवो न यः पृथिवीं विश्वधाया उपक्षेति हितमिन्नो न राजा ।

पुरःसदः शर्मसदो न वीरा अनवद्या पतिजुष्टेव नारी

तं त्वा नरो दम आ नित्यमिन्द्र—मग्ने सचन्त क्षितिषु ध्रुवासु ।
 अधि द्युन्नं नि दधुर्मूर्धयस्मिन् भवा विश्वायुर्धरुणो रयीणाम्
 वि पृक्षो अग्ने मघवानो अश्व्यु—वि सूरयो ददतो विश्वमायुः ।
 सनेम वाजं समिथेष्वर्यो मागं देवेषु श्रवसे दधानाः

४

५ [१९]

ऋतस्य हि धेनवो वावशानाः स्मद्वृद्धीः पीपयन्त द्युमक्ताः ।
 परावतः सुमतिं भिक्षमाणा वि सिन्धवः समया ससुराद्रिम
 त्वे अग्ने सुमतिं भिक्षमाणा द्विवि श्रवो दधिरे यज्ञियासः ।
 नक्ता च चक्रुरुषसा विरूपे कृष्णं च वर्णमरुणं च सं धुः ।
 यान् राये मर्तान्तसुप्रदो अग्ने ते स्याम मघवानो वयं च ।
 छायेत विश्वं भुवनं सिसक्ष्या—पशिवान् रोदसी अन्तरिक्षम्
 अर्वद्विरग्ने अर्वतो नृभिर्नृन् वीरैर्वीरान् वनुयामा त्वोताः ।
 ईशानासः पितृवित्तस्य रायो वि सूरयः शतहिमा नो अश्व्युः
 एता ते अग्न उचथानि वेधो जुष्टानि सन्तु मनसे हृदे च ।
 शकेम रायः सुधुरो यमं ते ऽधि श्रवो देवभक्तं दधानाः

६

७

८

९

१० [२०] (८३६)

(७४)

[त्रयोदशोऽनुवाकः ॥१३॥ सू० ७४-८४]

९ गोतमो राह्वगणः । अग्निः । गायत्री ।

उपप्रयन्तो अध्वरं मन्त्रं वोचेमाश्रये । आरे अस्मे च शृण्वते १
 यः स्नीहितीषु पुर्व्यः संजग्मानासु कृष्टिषु । अरक्षद् द्वाशुषे गर्यम् २
 उत बुवन्तु जन्तव उदुर्गिर्वित्रहाजनि । धनंजयो रणेरणे ३
 यस्य दूतो असि क्षये वेधिं हव्यानि वीतये । वस्मत् कृणोष्यध्वरम् ४
 तमित् सुहव्यमङ्गिरः सुवेवं सहसो यहो । जना आहुः सुबर्हिषम् ५ [२१]

आ च वहसि तां इह देवाँ उप प्रशस्तये । हव्या सुश्वन्द्र वीतये ६
 न योरुपब्धिरश्व्यः शृण्वे रथस्य कच्चन । यदग्ने यासि दूत्यम् ७
 त्वोतो वाज्यह्वयो ऽभि पूर्वस्मादपरः । प्र द्वाश्वाँ अग्ने अस्थात् ८
 उत द्युमत सुवीर्यं बृहदग्ने विवाससि । देवेभ्यो देव द्वाशुषे ९ [२२] (८४५)

(७५)

५ गोतमो राहुगणः । अग्निः । गायत्री ।

जुषस्व सप्रथस्तमं वचो देवप्सरस्तमम् । हव्या जुह्वान आसनि	१
अथा ते अङ्गिरस्तमाग्ने वेधस्तम प्रियम् । वोचेम ब्रह्म सानसि	२
कस्ते जामिर्जनाना मग्ने को दाश्वध्वरः । को ह कस्मिन्नसि धितः	३
त्वं जामिर्जनाना मग्ने मित्रो असि प्रियः । सखा सखिभ्य ईड्यः	४
यजा नो मित्रावरुणा यजा देवाँ ऋतं ब्रुहत् । अग्ने यक्षि स्वं दमम्	५ [२३] (८५०)

(७६)

५ गोतमो राहुगणः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

का त उपेतिर्मनसो वराय भुवदग्ने शंतमा का मनीषा ।	
को वा यज्ञैः परि दक्षं त आप केन वा ते मनसा दाशेम	१
एहाम इह होता नि पीदा दग्धः सु पुरेता भवा नः ।	
अवतां त्वा रोदसी विश्वमिन्वे यजा महे सौमनसाय देवान्	२
प्र सु विश्वान् रक्षसो धक्ष्यग्ने भवा यज्ञानामभिश्स्तिपावा ।	
अथा वह सोमपतिं हरिभ्या मातिथ्यमस्मै चक्रमा सुदात्रे	३
प्रजावता वचसा वह्निरासा ऽऽ च हुवे नि च सत्सीह देवैः ।	
वेषि होत्रमुत पोत्रं यजत्र बोधि प्रयन्तर्जनितुर्वसूनाम्	४
यथा विप्रस्य मनुषो हविर्भिर्देवाँ अयजः कविभिः कविः सन् ।	
एवा होतः सत्यतर त्वमद्याग्ने मन्द्रया जुह्वा यजस्व	५ [२४] (८५५)

(७७)

५ गोतमो राहुगणः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

कथा दाशेमाग्नये कार्स्मै देवजुष्टोच्यते भामिने गीः ।	
यो मर्यैष्वसृत ऋतावा होता यजिष्ठ इत् कृणोति देवान्	१
यो अध्वरेषु शंतम ऋतावा होता तमू नमोभिरा कृणुध्वम् ।	
अग्निर्यद् वेर्मताय देवा न्स चा बोधाति मनसा यजाति	२
स हि क्रतुः स मर्यः स साधु भिन्नो न भूदद्भुतस्य रथीः ।	
तं मेधेषु प्रथमं देवयन्ती विशि उप ब्रुवते वृस्ममारीः	३ (८५८)

स नो नृणां नृतमो रिशादा अग्निर्गिरोऽवसा वेतु धीतिम् ।
 तना च ये सघवानः शर्विष्ठा वाजप्रसूता इषयन्त मन्म
 एवाग्निर्गोतमभिर्कृतावा विभ्रेभिरस्तोष्ट जातवेदाः ।
 स एषु द्युम्नं पीपयत् स वाजं स पुष्टिं याति जोषमा चिकित्वान्

४

५[२५] (८६०)

(७८)

५ गोतमो राह्वगणः । अग्निः । गायत्री ।

अभि त्वा गोतमा गिरा जातवेदो विचर्यणे । द्युम्नैरभि प्र णोनुमः १
 तमु त्वा गोतमो गिरा रायस्कामो दुवस्यति । द्युम्नैरभि प्र णोनुमः २
 तमु त्वा वाजसातम मङ्गिरस्वद्ध्वामहे । द्युम्नैरभि प्र णोनुमः ३
 तमु त्वा वृत्रहन्तमं यो दस्यूरवधूनुषे । द्युम्नैरभि प्र णोनुमः ४
 अवोचाम रह्वगणा अग्नये मधुमद् वचः । द्युम्नैरभि प्र णोनुमः ५[२६] (८६५)

(७९)

१२ गोतमो राह्वगणः । १-३ अग्निः मध्यमोऽग्निर्वा; ४-१२ अग्निः । १-३ त्रिष्टुप्;
 ४-६ उष्णिक्; ७-१२ गायत्री ।

हिरण्यकेशो रजसो विसारे ऽहिर्धुनिर्वात इव धर्जीमान् ।
 शुचिभ्राजा उषसो नवेदा यशस्वतीरपस्युवो न सत्याः १
 आ ते सुपर्णा अभिनन्त एवैः कृष्णो नोनाव वृषभो यवीदम् ।
 शिवाभिर्न स्मर्यमानाभिरागात् पतन्ति मिहः स्तनयन्त्यभ्रा २
 यदीमुतस्य पर्यसा पियानो नयन्नृतस्य पथिभी रजिष्ठैः ।
 अर्यमा मित्रो वरुणः परिजमा त्वचं पृथ्व्यन्तुपरस्य योनौ ३
 अग्ने वाजस्य गोमते ईशानः सहसो यहो । अस्मे धेहि जातवेदो महि अचः ४
 स ईधानो वसुष्कवि रग्निरीळिन्यो गिरा । रेवदुस्मभ्यं पुर्वणीक दीदिहि ५
 क्षपो राजन्नत त्मनाग्ने वस्तोरुतोषसः । स तिग्मजम्भ रक्षसो दह प्रति ६ [२७]

अवा नो अग्न ऊतिभिर्गायत्रस्य प्रभर्मणि । विश्वासु धीषु वन्द्य ७
 आ नो अग्ने रयिं भर सत्रासाहं वरेण्यम् । विश्वासु पुत्सु दुष्टरम् ८
 आ नो अग्ने सुचेतुना रयिं विश्वायुपोषसम् । माद्वीकं धेहि जीवसे ९ (८७४)

प्र पूतास्तिग्मशोचिषे वाचो गोतमाग्रये । भरस्व सुम्नयुर्गिरः १०
यो नो अग्रेऽभिदासत्यन्ति दूरे पक्वीष्ट सः । अस्माकमिदं वृधे भव ११
सहस्राक्षो विचर्षणि रग्नी रक्षांसि सेधति । होतां गृणीत उक्थ्यः १२ [२८] (८७७)

(८०)

१६ गोतमो राहृगणः । इन्द्रः, १६ इन्द्रः, (अथर्वा, मनुः दध्यङ्, च) । पंक्तिः ।

इत्था हि सोम इन्मदे ब्रह्मा चकार वर्धनम् ।
शर्विष्ठ वज्रिन्नोजसा पृथिव्या निः शशा अहि मर्चन्ननु स्वराज्यम् १
स त्वामदुद वृषा मदुः सोमः श्येनाभृतः सुतः ।
येना वृत्रं निरुद्ध्यो जघन्थ वज्रिन्नोजसा चर्चन्ननु स्वराज्यम् २
प्रेह्यभीहि धृष्णुहि न ते वज्रो नि र्यसते ।
इन्द्रं नृम्णा हि ते शवो हनो वृत्रं जया अपो ऽर्चन्ननु स्वराज्यम् ३
निरिन्द्रं मूढ्या आधि वृत्रं जघन्थ निर्विवः ।
सृजा मरुत्वतीरव जीवधन्या इमा अपो ऽर्चन्ननु स्वराज्यम् ४
इन्द्रो वृत्रस्य दोधतः सानुं वज्रेण हीळितः ।
अभिक्रम्याव जिघ्रते ऽपः सर्माय चोदय चर्चन्ननु स्वराज्यम् ५ [२९]
अधि सानौ नि जिघ्रते वज्रेण शतपर्वणा ।
मन्दान इन्द्रो अन्धसः सखिभ्यो गातुमिच्छत्यर्चन्ननु स्वराज्यम् ६
इन्द्र तुभ्यमिदं दिवो ऽनुत्तं वज्रिन् वीर्यम् ।
यन्द्र त्वं मायिनं मृगं तमु त्वं माययावधी चर्चन्ननु स्वराज्यम् ७
वि ते वज्रासो अस्थिर ब्रवाति नाव्याऽनु ।
महत् तं इन्द्र वीर्यं बाहोस्ते बलं ह्रितं मर्चन्ननु स्वराज्यम् ८
सहस्रं साकमर्चत परि शोभत विशतिः ।
शतैनमन्वनोनवु रिन्द्राय ब्रह्मोद्यत मर्चन्ननु स्वराज्यम् ९
इन्द्रो वृत्रस्य तविषीं निरहन्तसहसा सहः ।
महत् तदस्य पौंस्यं वृत्रं जघन्वा असृज चर्चन्ननु स्वराज्यम् १० [३०]
इमे चित् तव मन्यवे वेपेते मियसा मही ।
यदिन्द्र वज्रिन्नोजसा वृत्रं मरुत्वा अवधी चर्चन्ननु स्वराज्यम् ११ (८८८)

न वेपसा न तन्यतेन्द्रं वृत्रो वि भीभयत् ।

अभ्येनं वज्र आयसः सहस्रमृष्टिरायता चंचनं स्वराज्यम् १२

यद् वृत्रं तव चाशनिं वज्रेण समयोधयः ।

अहिमिन्द्र जिघांसतो द्विवि ते बद्धधे शवो ऽचंचनं स्वराज्यम् १३

अभिष्टने ते अद्रिवो यत् स्था जगच्च रेजते ।

त्वष्टा चित् तव मन्यव इन्द्र वेविज्यते मिया चंचनं स्वराज्यम् १४

नहि नु यादधीमसीन्द्रं को वीर्यं परः ।

तस्मिन्मृगमुत क्रतुं वैवा ओजांसि संधुर चंचनं स्वराज्यम् १५

यामथर्वा मनुषिता दृध्यङ्ग धियमन्तत ।

तस्मिन् ब्रह्माणि पूर्वथेन्द्र उक्था समग्रमता चंचनं स्वराज्यम् १६ [३१] (८९३)

— ❦ —

(८९)

षष्ठोऽध्यायः ॥६॥ व० १-३२]

९ गोतमो राहूगणः । इन्द्रः । पंक्तिः ।

इन्द्रो मदाय वावृधे शवसे वृत्रहा नृभिः ।

तमिन्महत्स्वाजिषु तेमर्मे हवामहे स वाजेषु प्र नोऽविषत् १

असि हि वीर सेन्यो ऽसि भूरि परादुदिः ।

असि दध्नस्य चिद् वृधो यजमानाय शिक्षासि सुन्वते भूरि ते वसु २

यदुदीरत आजयो धृष्णवे धीयते धना ।

युश्वा मवृच्युता हरी कं हनः कं वसौ दधो ऽस्माँ इन्द्र वसौ दधः ३

क्रत्वा मुहौ अनुष्वधं भीम आ वावृधे शवः ।

श्रिय ऋष्य उपाकयो निं शिप्री हरिवान् दधे हस्तयोर्वज्रमायसम् ४

आ पप्रौ पार्थिवं रजौ बद्धधे रौचना द्विवि ।

न त्वावाँ इन्द्र कश्चन न जातो न जनिष्यते ऽति विश्वं ववक्षिथ ५ [१]

यो अर्यो मर्तभोजनं पराददाति दाशुषे ।

इन्द्रो अस्मभ्यं शिक्षतु वि मजा भूरि ते वसु भक्षाय तव राधसः ६

मदेमदे हि नो दुदि यथा गवामृजुक्रतुः ।

सं गृभाय पुरु शतो मयाहस्त्या वसु शिशीहि राय आ मर ७ (९००)

मादयस्व सुते सत्त्वा शवसे शूर राधसे ।

विद्या हि त्वा पुरुषसु मुप कामान्त्ससुज्महे ऽथा नोऽविता भव

एते त इन्द्र जन्तवो विश्वं पुष्यन्ति वार्यम् ।

अन्तर्हि ख्यो जनाना मर्यो वेदो अदाशुषां तेषां नो वेदु आ भर

८

९ [२] (९०२)

(८२)

६ गोतमो राह्वगणः । इन्द्रः । पंक्तिः, ६ जगती ।

उपो पु शृणुही गिरो मघवन् मातथा इव ।

यदा नः सूनृतावतः कर आदर्थयास इद् योजा न्विन्द्र ते हरीं

अक्षन्नमीमदन्त ह्य व प्रिया अधूषत ।

अस्तोषत स्वभानवो विप्रा नविष्ठया मती योजा न्विन्द्र ते हरीं

सुसंहशं त्वा वयं मघवन् वन्दिषीमहि ।

प्र नूनं पूर्णवन्धुरः स्तुतो याहि वशां अनु योजा न्विन्द्र ते हरीं

स घा तं वृषणं रथ मधि तिष्ठाति गोविदम् ।

यः पात्रं हारियोजनं पूर्णमिन्द्र चिकेतति योजा न्विन्द्र ते हरीं

युक्तस्ते अस्तु दक्षिण उत सव्यः शतक्रतो ।

तेन जायामुप प्रियां मन्वानो ग्राह्यन्धसो योजा न्विन्द्र ते हरीं

युनज्मि ते ब्रह्मणा केशिना हरी उप प्र याहि दधिषे गर्भस्त्योः ।

उत् त्वा सुतासो रभसा अमन्दिषुः पूषण्वान् वज्रिन्त्समु पत्न्यामदः

१

२

३

४

५

६ [३] (९०८)

(८३)

६ गोतमो राह्वगणः । इन्द्रः । जगती ।

अश्वावति प्रथमो गोषु गच्छति सुप्रावीरिन्द्र मर्त्यस्तवोतिभिः ।

तमित् पृणक्षि वसुना भवीयसा सिन्धुमापो यथामितो विचेतसः

आपो न देवीरुपं यन्ति होत्रियं भवः पश्यन्ति विततं यथा रजः ।

प्राचैर्देवासुः प्र णयन्ति देवयुं ब्रह्मप्रियं जोषयन्ते वरा इव

अधि द्वयोरदधा उक्थ्यं वचो यतसुचा मिथुना या संपर्यतः ।

अस्यैयत्तो व्रते ते क्षेति पुष्यति भद्रा शक्तिर्यजमानाय सुन्वते

१

२

३

(९११)

आदङ्गिराः प्रथमं दधिरे वयं इन्द्राग्रयः शम्या ये सुकृत्यया ।
 सर्वं पुणेः समविन्दन्त भोजनं मश्वावन्तं गोमन्तमा पशुं नरः
 यज्ञैरथर्वा प्रथमः पथस्तते ततः सूर्यो व्रतपा वेन आजनि ।
 आ गा आजदुशना काव्यः सचा यमस्य जातममृतं यजामहे
 बर्हिर्वा यत् स्वपत्याय वृज्यते ऽर्को वा श्लोकमाघोपते द्विवि ।
 ग्रावा यत्र वदति कारुरुक्थ्यः—स्तस्येदिन्द्रो अभिपित्वेषु रण्यति

४

५

६ [४] (९१४)

(८४)

२० गोतमो राहगणः । इन्द्रः । १-६ अनुष्टुप्; ७-९ उष्णिक्; १०-१२ पंक्तिः;
 १३-१५ गायत्री; १६-१८ त्रिष्टुप्; (प्रगाथः=) १९ बृहती; २० सतोबृहती ।

असावि सोम इन्द्र ते शविष्ठ धृष्णवा गंहि ।
 आ त्वा पृणक्त्विन्द्रियं रजः सूर्यो न रश्मिभिः
 इन्द्रमिन्द्रिरीं वहतो ऽप्रतिधृष्टशवसम् ।
 ऋषीणां च स्तुतीरुप यज्ञं च मानुषाणाम्
 आ तिष्ठ वृत्रहन् रथं युक्ता ते ब्रह्मणा हरी ।
 अर्वाचीनं सु ते मनो ग्रावां कृणोतु वग्नुना
 इममिन्द्र सुतं पिब ज्येष्ठममर्त्यं मदम् ।
 शुक्रस्य त्वाभ्यक्षरन् धारां क्रतस्य सादने
 इन्द्राय नूनमर्चतो—कथानि च ब्रवीतन ।
 सुता अमत्सुरिन्दवो ज्येष्ठं नमस्यता सहः

१

२

३

४

५ [५]

नकिङ्खद् रथीतरो हरी यदिन्द्र यच्छसे ।
 नकिङ्खानु मज्जन्ता नकिः स्वश्वं आनशे

६

य एक इदं विदयते वसु मर्ताय द्वाशुषे ।
 ईशानो अप्रतिष्कृत इन्द्रो अङ्ग

७

कदा मर्तमराधसं पदा क्षुम्पमिव स्फुरत् ।
 कदा नः शुश्रुवद् गिर इन्द्रो अङ्ग

८

(९२२)

- यश्चिद्धि त्वा बहुभ्य आ सुतावाँ आविवांसति ।
 उग्रं तत् पत्यते शव इन्द्रो अङ्ग
 स्वादोरित्था विषुवतो मध्वः पिबन्ति गौर्यैः । ९
 या इन्द्रेण सयावरी वृष्णा मदन्ति शोभसे वस्वीरनु स्वराज्यम् १० [६]
 ता अस्य पृशनायुवः सोमं श्रीणन्ति पृश्नयः ।
 प्रिया इन्द्रस्य धेनवो वज्रं हिन्वन्ति सार्यकं वस्वीरनु स्वराज्यम् ११
 ता अस्य नर्मसा सहः सपर्यन्ति प्रचेतसः ।
 व्रतान्यस्य सश्विरे पुरुणि पूर्वचित्तये वस्वीरनु स्वराज्यम् १२
 इन्द्रो दधीचो अस्थमि वृत्राण्यप्रतिष्कृतः । जघान नवतीर्नव १३
 इच्छन्नश्वस्य यच्छिरः पर्वतेष्वपश्रितम् । तद् विदच्छर्यणावति १४
 अत्राह गोरमन्वत् नाम त्वष्टुरपीच्यम् । इत्था चन्द्रमसो गृहे १५ [७]
 को अद्य युक्ते धुरि गा कृतस्य शिर्मावतो भामिनो दुर्हणायून् ।
 आसन्निपून् हृत्स्वसो मयोभून् य एषां भृत्यामृणधत् स जीवात् १६
 क ईषते तुज्यते को बिभाय को मंसते सन्तमिन्द्रं को अन्ति ।
 कस्तोकाय क इभायोत राये ऽधि ब्रवत तन्वेष्टु को जनाय १७
 को अग्निमीष्टे हविषा घृतेन सुचा यजाता ऋतुभिर्ध्रुवेभिः ।
 कस्मै देवा आ वहानाशु होम को मंसते वीतिहोत्रः सुदेवः १८
 त्वमङ्ग प्र शंसिषो देवः शविष्ठ मर्त्यम् ।
 न त्वदन्यो मधवन्नस्ति मर्द्धितेन्द्र ब्रवीमि ते वचः १९
 मा ते राधांसि मा त ऊतयो वसो ऽस्मान् कदा चना दभन् ।
 विश्वा च न उपमिमीहि मानुष वसूनि चर्षणिभ्य आ २० [८] (९३४)

(८५)

[चतुर्दशोऽनुवाकः ॥१४॥ सू० ८५-९३]

१२ गोतमो राहृगणः । मरुतः । जगती; ५, १२ त्रिष्टुप् ।

- प्र ये शुम्भन्ते जर्नयो न सतयो यामन् रुद्रस्य सूनवः सुदंससः ।
 रोदसी हि मरुतश्चक्रिरे वृधे मदन्ति वीरा विदथेषु घृष्वयः १
 त उक्षितासो महिमानमाशत द्विव रुद्रासो अधि चक्रिरे सद्दः ।
 अर्चन्तो अर्कं जनयन्त इन्द्रियमधि श्रियो दधिरे पृश्निमातरः २

गोमातरो यच्छुभयन्ते अस्त्रिभिस्तनूषु शुभ्रा दधिरे विरुक्मतः ।
 बार्धन्ते विश्वमभिमातिनमप वत्मान्येषामनु रीयते घृतम्
 वि ये भ्राजन्ते सुमन्वास ऋष्टिभिः प्रच्यावयन्तो अच्युता चिदोजसा ।
 मनोजुवो यन्मरुतो रथेष्ववा वृषवातासुः पृषतीरयुग्ध्वम्
 प्र यद् रथेषु पृषतीरयुग्ध्वं वाजे अर्द्धि मरुतो रंहयन्तः ।
 उतारुषस्य वि प्यन्ति धारा—श्वमेवोदभिर्व्युन्दन्ति भूमं
 आ वो वहन्तु सप्तयो रघुप्यदो रघुपत्वानः प्र जिगात बाहुभिः ।
 सीदता बर्हिरुरु वः सदर्स्कृतं मादयध्वं मरुतो मध्वो अन्धसः

३

४

५

६ [९]

तेऽवर्धन्तु स्वतवसो महित्वना नाकं तस्थुरु रुरु चक्रिरे सदैः ।
 विष्णुर्यद्वावद् वृषणं मदुच्युतं वयो न सीदन्नधि बर्हिषि प्रिये
 शूरा इवेद युयुधयो न जग्मयः श्वस्यवो न पृतनासु येतिरे ।
 भयन्ते विश्वा भुवना मरुद्भ्यो राजान इव त्वेषसंहशो नरः
 त्वष्टा यद् वज्रं सुकृतं हिरण्ययं सहस्रभृष्टिं स्वपा अवर्तयत् ।
 धत्त इन्द्रो नर्यपांसि कर्तवे ऽहन् वृत्रं निरपामौजदर्णवम्
 ऊर्ध्वं नुनुदेऽवतं त ओजसा दाहन्नाणं चिद् विभिदुर्वि पर्वतम् ।
 धमन्तो वाणं मरुतः सुदानवो मदु सोमस्य रण्यानि चक्रिरे
 जिह्वं नुनुदेऽवतं तया दिशा—सिञ्च्युत्सं गोतमाय तृष्णजे ।
 आ गच्छन्तीमवसा चित्रभानवः कामं विप्रस्य तर्पयन्त धामभिः

७

८

९

१०

११

या वः शर्म शशमानाय सन्ति त्रिधातूनि द्वाशुषे यच्छताधि ।
 अस्मभ्यं तानि मरुतो वि यन्त रथि नो धत्त वृषणः सुवीरम्

१२[१०](९४६)

(८६)

१० गोतमो राहूगणः । मरुतः । गायत्री ।

मरुतो यस्य हि क्षये प्राथा द्विवो विमहसः । स सुगोपातमो जनः
 युज्ञैर्वा यज्ञवाहसो विप्रस्य वा मतीनाम् । मरुतः शृणुता हवम्
 उत वा यस्य वाजिनो ऽनु विप्रमर्क्षत । स गन्ता गोमति व्रजे
 अस्य वीरस्य बर्हिषि सुतः सोमो दिविष्टिषु । उक्थं मदश्च शस्यते
 अस्य श्रोणन्त्वा भुवो विश्वा यश्चर्षणीरभि । सूरं चित ससुषीरिषः

१

२

३

४

५[११](९५१)

पूर्वाभिर्हि ददाशिम शरद्भिर्मरुतो वयम् । अवोभिश्चर्षणीनाम्
सुभगः स प्रयज्यवो मरुतो अस्तु मर्त्यः । यस्य प्रयांसि पर्षथ
शशमानस्य वा नरः स्वेदस्य सत्यशवसः । विदा कामस्य वेनतः
यूयं तत् सत्यशवस आविष्कर्त महित्वना । विध्यता विद्युता रक्षः
गूहता गुह्यं तमो वि यात विश्वमत्रिणम् । ज्योतिष्कर्ता यदुश्मसि

६

७

८

९

१० [१२] (९५६)

(८७)

६ गोतमो राहृगणः । मरुतः । जगती ।

प्रत्वक्षसः प्रतवसो विरिञ्चिनो ऽनानता अविथुरा ऋजीणिः ।
जुष्टमासो नृतमासो अञ्जिभिर्व्यानजे के चिदुसा इव स्तुभिः
उपह्वरेषु यदचिध्वं ययि वयं इव मरुतः केन चित् पथा ।
श्रोतन्ति कोशा उप वो रथेष्वा घृतमुक्षता मधुवर्णमर्चते
प्रेषामज्मेषु विथुरेव रेजते भूमिर्यामेषु यद्ध युञ्जते शुभे ।
ते क्रीळ्यो धुन्यो भ्राजदृष्टयः स्वयं महित्वं पनयन्त धूर्तयः
स हि स्वसृत पृषदश्वो युवा गणोऽऽ स्या ईशानस्तविपीभिरावृतः ।
असि सत्य ऋणयावानेद्यो ऽस्या धियः प्राविताथा वृषा गणः
पितुः प्रत्नस्य जन्मना वदामसि सोमस्य जिह्वा प्र जिगाति चक्षसा ।
यद्वीमिन्द्रं शम्पृक्काण आशता दिन्नामानि यज्ञियानि दधिरे
श्रियसे कं भानुभिः सं मिमिक्षिरे ते रश्मिभिस्त ऋक्भिः सुखादयः ।
ते वाशीमन्त इप्सिणो अभीरवो विद्रे प्रियस्य भारुतस्य धाम्नः

१

२

३

४

५

६ [१३] (९६२)

(८८)

६ गोतमो राहृगणः । मरुतः । त्रिष्टुप् । १, ६ प्रस्तारपंक्तिः; ५ विराड्रूपा ।

आ विद्युन्मद्भिर्मरुतः स्वर्के रथेभिर्यात ऋष्टिमद्भिश्चर्षणीः ।
आ वर्षिष्ठया न इषा वयो न पतता सुमायाः
तेऽरुणोभिर्वरमा पिशङ्गैः शुभे कं यान्ति रथतूभिर्धैः ।
रुक्मो न चित्रः स्वर्धितीवान् पृथ्वा रथस्य जङ्घनन्त भूम

१

२

(९६४)

श्रिये कं वो अधि तनूषु वाशीं मेधा वना न कृणवन्त ऊर्ध्वा ।

युष्मभ्यं कं मरुतः सुजातास्तुविद्युन्नासो धनयन्ते अद्रिम्

३

अहानि गृध्राः पर्या व आगु—रिमां धियं वाक्यार्या च देवीम् ।

ब्रह्म कृणवन्तो गोतमासो अकै—रुध्वं ननुद्र उत्सधिं पिबध्वै

४

एतत् त्यन्न योजनमचेति सस्वर्ह यन्मरुतो गोतमो वः ।

पश्यन् हिरेण्यचक्रानयोदंष्ट्रान् विधार्वतो वराहून्

५

एषा स्या वो मरुतोऽनुभर्त्री प्रतिं शोभति वाद्यतो न वाणी ।

अस्तोभयद् वृथासा—मनु स्वधां गर्भस्थोः

६ [१४] (९६८)

(८९)

१० गोतमो राहृगणः । विश्वेदेवाः (१-२, ८-९ देवाः, १० अदितिः) । जगती;
६ विराट्-स्थाना; ८-१० त्रिष्टुप् ।

आ नो भद्राः कर्तवो यन्तु विश्वतो ऽर्द्धधासो अपरीतास ऊर्द्धिदः ।

देवा नो यथा सदमिद् वृधे अस—न्नप्रायुवो रक्षितारो द्विवेदि

१

देवानां भद्रा सुमतिर्ऋजूयतां देवानां रातिरभि नो नि वर्तताम् ।

देवानां सख्यमुप सेदिमा वयं देवा न आयुः प्र तिरन्तु जीवसे

२

तान् पूर्वया निविदा हूमहे वयं भगं मित्रमर्दिति दक्षमग्निधम् ।

अर्यमणं वरुणं सोममश्विना सरस्वती नः सुभगा मर्यस्करत्

३

तन्नो वातो मयोभु वातु भेषजं तन्माता पृथिवी तन् पिता द्यौः ।

तद् ग्रावाणः सोमसुतो मयोभुव—स्तदश्विना शृणुतं धिष्ण्या युवम्

४

तमीशानं जगत्स्तस्थुषस्पतिं धियंजिन्वमवसे हूमहे वयम् ।

पूषा नो यथा वेदसामसद् वृधे रक्षिता पायुरर्द्धधः स्वस्तये

५ [१५]

स्वस्ति न इन्द्रो वृद्धश्रवाः स्वस्ति नः पूषा विश्ववेदाः ।

स्वस्ति नस्तार्क्ष्यो अरिष्टनेमिः स्वस्ति नो बृहस्पतिर्दधातु

६

पृषदश्वा मरुतः पृश्निमातरः शुभ्रयावानो विदथेषु जग्मयः ।

अग्निजिह्वा मनवः सूरचक्षसो विश्वे नो देवा अवसा गमन्निह

७

भद्रं कर्णेभिः शृणुयाम देवा भद्रं पश्येमाक्षभिर्यजत्राः ।

स्थिरैरङ्गैस्तुष्टुवांसस्तनूभि—र्व्यशेम देवहितं यदायुः

८

(९७६)

शतमिच्छु शंरुद्रो अन्ति देवा यत्रा नश्चक्रा जरसं तनूनाम् ।
 पुत्रासो यत्र पितरो भवन्ति मा नो मध्या रीरिषितायुर्गन्तोः
 अदितिद्यौरदितिरन्तरिक्षमदितिर्माता स पिता स पुत्रः ।
 विश्वे देवा अदितिः पञ्च जना अदितिर्जातमदितिर्जनित्वम्

९

१० [१६] (९७८)

(९०)

९ गोतमो राहगणः । विश्वेदेवाः । गायत्री; ९ अनुष्टुप् ।

ऋजुनीती नो वरुणो मित्रो नयतु विद्वान् । अर्यमा देवैः सजोषाः १
 ते हि वस्वो वसवानास्ते अप्रमूरा महोभिः । व्रता रक्षन्ते विश्वाहा २
 ते अस्मभ्यं शर्मं यंसं ब्रमृता मर्यैभ्यः । बाधमाना अप द्विषः ३
 वि नः पथः सुविताय चियन्विन्द्रो मरुतः । पूषा भगो वन्द्यासः ४
 उत नो धियो गोअग्राः पूषन् विष्णवेवयावः । कर्ता नः स्वस्तिमतः ५ [१७]

मधु वाता क्रतायते मधु क्षरन्ति सिन्धवः । माध्वीनः सन्त्वोषधीः ६
 मधु नक्तमुतोषसो मधुमत् पार्थिवं रजः । मधु द्यौरस्तु नः पिता ७
 मधुमान्नो वनस्पतिर्मधुमाँ अस्तु सूर्यः । माध्वीर्गावो भवन्तु नः ८
 शं नो मित्रः शं वरुणः शं नो भवत्वर्धमा ।

शं न इन्द्रो बृहस्पतिः शं नो विष्णुरुक्रमः

९ [१८] (९८७)

(९१)

२३ गोतमो राहगणः । सोमः । त्रिष्टुप्; ५-१६ गायत्री; १७ उष्णिक् ।

त्वं सोम प्र चिकितो मनीषा त्वं रजिष्ठमनु नेषि पन्थाम् ।
 तव प्रणीती पितरो न इन्द्रो देवेषु रत्नमभजन्त धीराः
 त्वं सोम क्रतुभिः सुक्रतुर्भुस्त्वं दक्षैः सुदक्षो विश्ववेदाः ।
 त्वं वृषा वृषत्वेभिर्महित्वा द्युम्नेभिर्द्युमन्यभवो नृचक्षाः
 राज्ञो नु ते वरुणस्य व्रतानि बृहद् गभीरं तव सोम धाम् ।
 शुचिद्वमसि प्रियो न मित्रो वृक्षाय्यो अर्यमेवासि सोम
 या ते धामानि द्विवि या पृथिव्यां या पर्वतेष्वोषधीष्वप्सु ।
 तेभिर्नो विश्वैः सुमना अहेलन् राजन्त्सोम प्रति हव्या गृभाय

१

२

३

४

(९९१)

त्वं सौमासि सत्पतिस्त्वं राजोत वृत्रहा । त्वं भद्रो असि क्रतुः ५ [१९]

त्वं च सोम नो वशो जीवातुं न मरामहे । प्रियस्तोत्रो वनस्पतिः ६
 त्वं सोम महे भगं त्वं यूनां क्रतायते । दक्षं दधासि जीवसे ७
 त्वं नः सोम विश्वतो रक्षां राजन्नघायतः । न रिध्येत त्वावतः सखा ८
 सोम यास्तै मयोभुव ऊतयः सन्ति दाशुषे । तामिर्नोऽविता भव ९
 इमं यज्ञमिदं वचो जुजुषाण उपागहि । सोम त्वं नो वृधे भव १० [२०]

सोम गीर्भिर्द्वा वयं वर्धयामो वचोविदः । सुमूलीको न आ विश ११
 गयस्फानो अमीवहा वसुवित् पुष्टिवर्धनः । सुमित्रः सोम नो भव १२
 सोम रारन्धि नो हृदि गावो न यवसेज्वा । मयं इव स्व ओक्वये १३
 यः सोम सुख्ये तव रारणद् देव मर्त्यः । तं दक्षः सचते कविः १४
 उरुष्या णो अभिशस्तेः सोम नि पाह्यंहसः । सखा सुशेव एधि नः १५ [२१]

आ ज्यायस्व समेतु ते विश्वतः सोम वृष्ण्यम् । भवा वाजस्य संगथे १६
 आ ज्यायस्व मदिन्तम् सोम विश्वेभिरंशुभिः । भवानः सुश्रवस्तमः सखा वृधे १७
 सं ते पर्यासि समु यन्तु वाजाः सं वृष्ण्यान्यभिमातिपाहः । १८
 आप्यार्यमानो अमृताय सोम द्विवि श्रवांस्युत्तमानि धिष्व १९
 या ते धामानि हविषा यजन्ति ता ते विश्वा परिभूरस्तु यज्ञम् । २०
 गयस्फानः प्रतरणः सुवीरो ऽवीरहा प्र चरा सोम दुर्यान् २१
 सोमो धेनुं सोमो अर्वन्तमाशुं सोमो वीरं कर्मण्यं ददाति । २२
 सावृन्त्यं विवृथ्यं सुभेयं पितृश्रवणं यो ददाशदस्मै २३ [२२]

अपाह्णं युत्सु पृतनासु परि स्वर्षामप्सां वृजनस्य गोपाम् । २४
 भरेषुजां सुक्षितिं सुश्रवसं जयन्तं त्वामनु मदेम सोम २५
 त्वमिमा ओषधीः सोम विश्वास्त्वमपो अजनयस्त्वं गाः । २६
 त्वमा ततन्थोर्वन्तरिक्षं त्वं ज्योतिषा वि तमो ववर्थ २७
 देवेन नो मनसा देव सोम रायो भागं सहसावन्नभि युध्य । २८
 मा त्वा तनदीशिषि वीर्यस्यो भयेभ्यः प्र चिकित्सा गविष्टौ २९ [२३] (१०१०)

(१२)

१८ गोतमो राहूगणः । उपाः, १६-१८ अश्विनौ । १-४ जगती;
५-१२ विष्टुप्; १३-१८ उष्णिक् ।

- एता उ त्या उपसः केतुमक्रत पूर्वे अर्धे रजसो भानुमञ्जते ।
निष्कृण्वाना आयुधानीव धृष्णवः प्रति गावोऽरुषीर्यन्ति मातरः १
- उदपतन्नरुणा भानवो वृथा स्वायुजो अरुषीर्गा अयुक्षत ।
अक्रन्नुपासो वयुनानि पूर्वथा रुजन्तं भानुमरुषीरशिश्रयुः २
- अर्चन्ति नारीरपसो न विटिभिः समानेन योजनेना परावतः ।
इयं वहन्तीः सुकृते सुदानवे विश्वेदह यजमानाय सुन्वते ३
- अधि पेशांसि वपते नूतुरिवापोर्णुते वक्ष उस्सेव बर्जहम् ।
ज्योतिर्विश्वस्मै भुवनाय कृण्वती गावो न व्रजं द्युपा आवर्तमः ४
- प्रत्यर्ची रुशदस्या अदशि वि तिष्ठते वार्धते कृष्णमभ्वम् ।
स्वरुं न पेशो विदथेष्वाञ्ज्र चित्रं द्विवो दुहिता भानुमश्नेत ५ [२४]
- अतारिष्म तमसस्पारमस्योपा उच्छन्ती वयुना कृणोति ।
श्रिये छन्दो न स्मयते विभाती सुप्रतीका सौमनसायाजीगः ६
- भास्वती नेत्री सूनृतानां द्विवः स्तवे दुहिता गोतमेभिः ।
प्रजावतो नूवतो अश्वबुध्यानुपो गोअग्रां उप मासि वाजान् ७
- उषस्तमस्यां यशसं सुवीरं दासप्रवर्गं रयिमश्वबुध्यम् ।
सुदंसा श्रवसा या विभासि वाजप्रसूता सुभगे बृहन्तम् ८
- विश्वानि देवी भुवनाभिचक्ष्या प्रतीची चक्षुर्विया वि भाति ।
विश्वं जीवं चरसे बोधयन्ती विश्वस्य वार्चमविदन्मनायोः ९
- पुनःपुनर्जयमाना पुराणी समानं वर्णमभि शुभमाना ।
श्वघ्नीव कृत्तुर्विज आमिनाना मर्तस्य देवी जरयन्त्यायुः १० [२५]
- व्युण्वती द्विवो अन्तौ अबोध्यप स्वसारं सनुतयुयोति ।
प्रमिनती मनुष्या युगानि योषां जारस्य चक्षसा वि भाति ११
- पशून् चित्रा सुभगा प्रथाना सिन्धुर्न क्षोद उर्विया व्यश्वेत ।
अमिनती दैव्यानि व्रतानि सूर्यस्य चेति रश्मिभिर्हशाना १२ (१०२२)

उषस्तच्चित्रमा मरा—स्मभ्यं वाजिनीवति । येन तोकं च तनयं च धामहे १३
 उषो अद्येह गोम—त्यश्वावति विभावरी । रेवदुस्मे व्युच्छ सूनृतावति १४
 युक्त्वा हि वाजिनीव—त्यश्वाँ अद्यारुणौ उषः । अथा नो विश्वा सौमग्नान्या वह १५[२६]

अश्विना वर्तिरस्मदा गोमद् दक्षा हिरण्यवत् । अर्वाग्रथं समनसा नि यच्छतम् १६
 यावित्था श्लोकमादिवो ज्योतिर्जनाय चक्रथुः । आ न ऊर्जं वहतमश्विना युवम् १७
 एह देवा मयोभुवा दक्षा हिरण्यवर्तनी । उपबुधो वहन्तु सोमपीतये १८[२७](१०२८)

(९३)

१२ गेतमो राह्वगणः । अग्नीषोमौ । १-३ अनुष्टुप्; ४-७, १२ त्रिष्टुप्; ८ जगती त्रिष्टुप्वा;
 ९-११ गायत्री ।

अग्नीषोमाविमं सु मे शृणुतं वृषणा हवम् ।
 प्रति सूक्तानि हर्यतं भवतं द्वाशुषे मयः १
 अग्नीषोमा यो अद्य वा—मिदं वचः सपर्यति ।
 तस्मै धत्तं सुवीर्यं गवां पोषं स्वश्व्यम् २
 अग्नीषोमा य आहुतिं यो वां दाशाद्भविष्कृतिम् ।
 स प्रजया सुवीर्यं विश्वमायुर्व्यश्रवत् ३
 अग्नीषोमा चेति तद् वीर्यं वां यदमुष्णीतमवसं पणिं गाः ।
 अवातिरतं वृसयस्य शेषो ऽविन्दतं ज्योतिरेकं बहुभ्यः ४
 युवमेतानि विवि रोचना न्यग्निश्च सोम सक्रतू अधत्तम् ।
 युवं सिन्धूरमिशस्तेरवद्या दग्नीषोमावमुञ्चतं गृभीतान् ५
 आन्यं विवो मातरिश्वा जभारा मन्थावृन्यं परि श्येनो अद्रेः ।
 अग्नीषोमा ब्रह्मणा वावृधानो—रं यज्ञाय चक्रथुरु लोकम् ६ [२८]
 अग्नीषोमा हविषः प्रस्थितस्य वीतं हर्यतं वृषणा जुषेथाम् ।
 सुशर्माणा स्ववसा हि भूत—मथा धत्तं यजमानाय शं योः ७
 यो अग्नीषोमा हविषा सपर्याद् देवद्रीचा मनसा यो घृतेन ।
 तस्य व्रतं रक्षतं पातमंहसो विशे जनाय महि शर्म यच्छतम् ८
 अग्नीषोमा सवेदसा सद्गती वनतं गिरः । सं देवत्रा बभूवथुः ९
 अग्नीषोमावनेन वां यो वां घृतेन दाशति । तस्मै दीदयतं बृहत् १० (१०३८)

अग्नीषोमाविमानि नो युवं हव्या जुजोषतम् । आ यातमुप नः सचा ११

अग्नीषोमा पिपृतमर्वतो न आ प्यायन्तामुन्निर्या हव्यसूदः ।

अस्मे बलानि मघवत्सु धत्तं कृणुतं नो अध्वरं श्रुष्टिमन्तम् १२[२९](१०४०)

(९४)

[पञ्चदशोऽनुवाकः ॥१५॥ सू० ९४-१०५]

१६ कुत्स आङ्गिरसः । अग्निः (जातवेदाः) ; ८ (त्रयः पादाः) देवाः, १६ उत्तरार्धस्य अग्निः,

मित्रवरुणादितिसिन्धुपृथिवीद्यावो वा । जगतीः १५-१६ त्रिष्टुप् ।

इमं स्तोममर्हते जातवेदसे रथमिव सं महेमा मनीषया ।

भद्रा हि नः प्रमतिरस्य संसद्यग्ने सख्ये मा रिषामा वयं तव १

यस्मै त्वमायजसे स साधत्यनर्वा क्षेति दधते सुवीर्यम् ।

स तूताव नैनमश्नोत्यंहति रग्ने सख्ये मा रिषामा वयं तव २

शक्रेम त्वा समिधं साधया धियस्त्वे देवा हविरदन्त्याहुतम् ।

त्वमादित्याँ आ वह तान ह्युश्मस्यग्ने सख्ये मा रिषामा वयं तव ३

भरामेधं कृणवामा हवींषि ते चितयन्तः पर्वणापर्वणा वयम् ।

जीवातवे प्रतरं साधया धियो ऽग्ने सख्ये मा रिषामा वयं तव ४

विशां गोपा अस्य चरन्ति जन्तवो द्विपृच्छ यदुत चतुष्पदकुभिः ।

चित्रः प्रकेत उपसो महौ अस्याग्ने सख्ये मा रिषामा वयं तव ५ [३०]

त्वमध्वर्युरुत होतासि पूर्यः प्रशास्ता पोतां जुनुषा पुरोहितः ।

विश्वा विद्वाँ आर्त्विज्या धीर पुष्यस्यग्ने सख्ये मा रिषामा वयं तव ६

यो विश्वतः सुप्रतीकः सदङ्कुसि दूरे चित् सन्तळिद्विवार्ति रोचसे ।

रात्र्याश्चिदन्धो अति देव पश्यस्यग्ने सख्ये मा रिषामा वयं तव ७

पूर्वो देवा भवतु सुन्वतो रथो ऽस्माकं शंसो अभ्यस्तु दूढ्यः ।

तदा जानीतोत पुष्यता वचो ऽग्ने सख्ये मा रिषामा वयं तव ८

वधैर्दुःशंसौ अप दूढ्यो जहि दूरे वा ये अन्ति वा के चिद्वज्रिणः ।

अथा यज्ञाय गृणते सुगं कृध्यग्ने सख्ये मा रिषामा वयं तव ९

यदयुक्था अरुषा रोहिता रथे वार्तजूता वृषभस्येव ते रवः ।

आर्दिन्वास् वनिनो धूमकेतुना ऽग्ने सख्ये मा रिषामा वयं तव १० [३१](१०५०)

अधं स्वनादुत बिभ्युः पतत्रिणो द्रप्सा यत् ते यवसादो व्यस्थिरन् ।	
सुगं तत् ते तावकेभ्यो रथेभ्यो ऽग्नें सख्ये मा रिषामा वयं तव	११
अयं मित्रस्य वरुणस्य धायसे ऽवयातां मरुतां हेळो अद्भुतः ।	
मुळा सु नो भूत्वेषां मनः पुनरग्नें सख्ये मा रिषामा वयं तव	१२
देवो देवानामसि मित्रो अद्भुतो वसुर्वसूनामसि चारुरध्वरे ।	
शर्मन्त्स्याम तव सप्रथस्तमे ऽग्नें सख्ये मा रिषामा वयं तव	१३
तत् ते भद्रं यत् समिद्धः स्वे दमे सोमाहुतो जरसे मृळ्यत्तमः ।	
दधासि रत्नं द्रविणं च द्वाशुषे ऽग्नें सख्ये मा रिषामा वयं तव	१४
यस्मै त्वं सुद्रविणो ददाशो ऽनागास्त्वमदिते सर्वताता ।	
यं भद्रेण शर्वसा चोदयासि प्रजावता राधसा ते स्याम	१५
स त्वमग्ने सौभगत्वस्य विद्वानस्माक्रमायुः प्र तिरेह देव ।	
तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता मदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः	१६[३२](१०५६)

[सप्तमोऽध्यायः ॥७॥ व० १-३२]

(९५)

११ कुत्स आङ्गिरसः । अग्निः, औपसोऽग्निर्वा । त्रिष्टुप् ।

द्वे विरूपे चरतः स्वर्थे अन्यान्या वत्समुप धापयेते ।	
हरिरन्यस्यां भवति स्वधावाञ्छुक्रो अन्यस्यां ददृशे सुवर्चीः	१
दशेमं त्वष्टुर्जनयन्त गर्भमर्तन्द्रासो युवतयो विभृत्रम् ।	
तिग्मानीकं स्वयंशसं जनेषु विरोचमानं परि धीं नयन्ति	२
त्रीणि जाना परि भूषन्त्यस्य समुद्र एकं द्विद्वेकमुप्सु	
पूर्वामनु प्र दिशं पार्थिवानामृतून् प्रशासद् वि दधावनुष्टु	३
क इमं वो निण्यमा चिकेत वत्सो मातृर्जनयत स्वधार्मिः ।	
बह्वीनां गर्भो अपसांमुपस्था न्महान् कविर्निश्चरति स्वधावान्	४
आविष्ट्यो वर्धते चारुरासु जिह्वानामूर्ध्वः स्वयंशा उपस्थे ।	
उभे त्वष्टुर्बिभ्यतुर्जायमानात् प्रतीची सिंहं प्रति जोपयेते	५ [१]
उभे भद्रे जोपयेते न मेने गावो न वाश्वा उप तस्थुरेवैः ।	
स दक्षाणां दक्षपतिर्बभूवा अन्ति यं दक्षिणतो हविर्भिः	६ (१०६२)

उद् ययमीति सवितेव बाहू उभे सिचौ यतते भीम ऋत्नम् ।
 उच्छुक्रमत्कमजते सिमस्मा न्नवा मातृभ्यो वसना जहाति
 त्वेष रूपं कृणुत उत्तरं यत् संपृश्चानः सदनं गोभिरन्दिः ।
 कुर्विर्बुधं परि मर्त्यज्यते धीः सा देवताता समितिर्बभूव
 उरु ते जयः पर्येति बुधं विरोचमानं महिषस्य धाम ।
 विश्वेभिरग्रे स्वयंशोभिरिन्द्रो ऽदब्धेभिः पायुभिः पाह्यस्मान्
 धन्वन्तोतः कृणुते गातुमुर्मिं शुक्रैरुर्मिर्भिरभि नक्षति क्षाम् ।
 विश्वा सनानि जठरेषु धत्ते ऽन्तर्नवासु चरति प्रसूषु
 एवा नो अग्रे समिधा वृधानो रेवत् पावक श्रवसे वि भाहि ।
 तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता मर्दितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः

७

८

९

१०

११[२] (१०६७)

(९६)

९ कुत्स आङ्गिरसः । अग्निः, द्रविणोदा अग्निर्वा । त्रिष्टुप् ।

स प्रत्नथा सहसा जायमानः सद्यः काव्यानि बलधत्त विश्वा ।
 आपश्च मित्रं धिषणां च साधन् देवा अग्निं धारयन् द्रविणोदाम्
 स पूर्वया निविदा कव्यतायो रिमाः प्रजा अजनयन्मनूनाम् ।
 विवस्वता चक्षसा द्यामपश्च देवा अग्निं धारयन् द्रविणोदाम्
 तमीळत प्रथमं यज्ञसाधं विश आरीराहुतमृत्तसानम् ।
 ऊर्जः पुत्रं भरुतं सृप्रदानुं देवा अग्निं धारयन् द्रविणोदाम्
 स मातरिश्वा पुरुवारपुष्टिर्विदद् गातुं तनयाय स्वर्चित् ।
 विशां गोपा जनिता रोदस्यो देवा अग्निं धारयन् द्रविणोदाम्
 नक्तोषासा वर्णमामेभ्यनि धापयेते शिशुमेकं समीची ।
 द्यावाक्षामा रुक्मो अन्तर्वि भाति देवा अग्निं धारयन् द्रविणोदाम् ।

१

२

३

४

५ [३]

रायो बुधः संगमनो वसूनां यज्ञस्य केतुर्मन्मसाधनो वेः ।
 अमृतत्वं रक्षमाणास एनं देवा अग्निं धारयन् द्रविणोदाम्
 नू च पुरा च सदनं रयीणां जातस्य च जायमानस्य च क्षाम् ।
 सतश्च गोपां भवतश्च भूरे देवा अग्निं धारयन् द्रविणोदाम्
 द्रविणोदा द्रविणसस्तुरस्य द्रविणोदाः सनरस्य प्र यंसत् ।
 द्रविणोदा वीरवतीमिषं नो द्रविणोदा रासते दीर्घमायुः

६

७

८ (१०७५)

एवा नो अग्ने समिधा वृधानो रेवत् पावक श्रवसे वि भाहि ।
तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता मर्दितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः

१ [४] (१०७६)

(९७)

८ कुत्स आङ्गिरसः । अग्निः, शुचिरग्निर्वा । गायत्री ।

अप नः शोशुचदुघमग्ने शुशुग्ध्या रयिम् । अप नः शोशुचदुघम् १
सुक्षेत्रिया सुगातुया वसूया च यजामहे । अप नः शोशुचदुघम् २
प्र यद् भन्दिष्ठ एषां प्रास्माकांसश्च सूरयः । अप नः शोशुचदुघम् ३
प्र यत् ते अग्ने सूरयो जायेमहि प्र ते वयम् । अप नः शोशुचदुघम् ४
प्र यदुग्नेः सहस्वतो विश्वतो यन्ति भानवः । अप नः शोशुचदुघम् ५
त्वं हि विश्वतोमुख विश्वतः परिभूरसि । अप नः शोशुचदुघम् ६
द्विषो नो विश्वतोमुखा तं नावेव पारय । अप नः शोशुचदुघम् ७
स नः सिन्धुमिव नावया तं पर्पा स्वस्तये । अप नः शोशुचदुघम् ८ [५] (१०८४)

(९८)

३ कुत्स आङ्गिरसः । अग्निः, वैश्वानरोऽग्निर्वा । त्रिष्टुप् ।

वैश्वानरस्य सुमतौ स्याम् राजा हि कं भुवनानामग्निश्रीः ।
इतो जातो विश्वमिदं वि चष्टे वैश्वानरो यतते सूर्येण १
पृष्टो द्विवि पृष्टो अग्निः पृथिव्यां पृष्टो विश्वा ओषधीरा विवेश ।
वैश्वानरः सहसा पृष्टो अग्निः स नो दिवा स रिपः पातु नक्तम् २
वैश्वानर तव तत् सत्यम् स्तुस्मान् रायो मधवानः सचन्ताम् ।
तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता मर्दितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः ३ [६] (१०८७)

(९९)

१ कश्यपो मारीचः । अग्निः, जातवेदा अग्निर्वा । त्रिष्टुप् ।

जातवेदसे सुनवाम सोमं मरातीयतो नि दहाति वेदः ।
स नः पर्षदति दुर्गाणि विश्वा नावेव सिन्धुं दुरितात्यग्निः १ [७] (१०८८)

(१००)

१९ वार्वागिराः ऋज्राश्वाऽम्बरीष-सहदेव-भयमान-सुराधसः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

स यो वृषा वृष्ण्येभिः समोका महो दिवः पृथिव्याश्च सम्राट् ।
 सतीनसत्वा हव्यो भरेण मरुत्वान् नो भवत्विन्द्र ऊती १
 यस्यानाप्तः सूर्यस्येव यामो भरेभरे वृत्रहा शुष्मो अस्ति ।
 वृषन्तमः सखिभिः स्वेभिरेवै मरुत्वान् नो भवत्विन्द्र ऊती २
 द्विवो न यस्य रेतसो दुर्घानाः पन्थासो यन्ति शवसापरीताः ।
 तरुह्येपाः सासहिः पौंस्येभि मरुत्वान् नो भवत्विन्द्र ऊती ३
 सो अङ्गिरोभिरङ्गिरस्तमो भूद् वृषा वृषभिः सखिभिः सखा सन् ।
 ऋग्भिर्ऋग्मी गातुभिर्ज्येष्ठो मरुत्वान् नो भवत्विन्द्र ऊती ४
 स सुनुभिर्न रुद्रेभिर्ऋग्भिर्नृपाह्ये सासह्ये अमित्रान् ।
 सनीलेभिः श्वस्यानि तूर्वेन मरुत्वान् नो भवत्विन्द्र ऊती ५ [८]

स मनुयुमीः समर्दनस्य कर्ता ऽस्माकंभिर्नृभिः सूर्ये सनत् ।
 अस्मिन्नहन्तसत्पतिः पुरुहूतो मरुत्वान् नो भवत्विन्द्र ऊती ६
 तमूतयो रणयञ्छूरसातौ तं क्षेमस्य क्षितयः कृण्वत त्राम् ।
 स विश्वस्य कुरुणस्येश एको मरुत्वान् नो भवत्विन्द्र ऊती ७
 तमप्सन्तु शवस उत्सवेषु नरो नरमवसे तं धनाय ।
 सो अन्धे चित् तमसि ज्योतिर्विदन् मरुत्वान् नो भवत्विन्द्र ऊती ८
 स सव्येन यमति ब्राधतश्चित् स दक्षिणे संगृभीता कृतानि ।
 स कीरिणा चित् सनिता धनानि मरुत्वान् नो भवत्विन्द्र ऊती ९
 स ग्रामेभिः सनिता स रथेभिर्विदे विश्वाभिः कृष्टिभिर्नृद्य ।
 स पौंस्येभिरभिभूरशस्ती मरुत्वान् नो भवत्विन्द्र ऊती १० [९]

स जामिमिर्यत् समजाति मीळे ऽजामिभिर्वा पुरुहूत एवैः ।
 अपां तोकस्य तनयस्य जेपे मरुत्वान् नो भवत्विन्द्र ऊती ११
 स वज्रमृद् दस्युहा भीम उग्रः सहस्रचेताः शतनीथ ऋग्भिर्वा ।
 चग्रीपो न शवसा पाञ्चजन्यो मरुत्वान् नो भवत्विन्द्र ऊती १२ (११००)

तस्य वज्रः क्रन्दति स्मत् स्वर्णा द्विवो न त्वेषो र्वथः शिमीवान् ।
 तं संचन्ते सनयस्तं धनानि मरुत्वान् नो भवत्विन्द्र ऊती १३
 यस्याजस्रं शर्वसा मानमुक्थं परिभुजद् रोदसी विश्वतः सीम् ।
 स परिपितु क्रतुभिर्मन्दसानो मरुत्वान् नो भवत्विन्द्र ऊती १४
 न यस्य देवा देवता न मर्ता आपश्चन शर्वसो अन्तमापुः ।
 स प्ररिक्वा त्वक्षसा क्षमो द्विवश्च मरुत्वान् नो भवत्विन्द्र ऊती १५ [१०]

रोहिच्छयावा सुमर्दंशुर्ललामी द्युक्षा राय ऋज्राश्वस्य ।
 वृषण्वन्तं बिभ्रती धूपु रथं मन्द्रा चिकेत नाहुषीषु विश्व १६
 एतत् त्यत् तं इन्द्र वृष्ण उक्थं वार्षागिरा अभि गृणन्ति राधः ।
 ऋज्राश्वः प्रष्टिभिरम्बरीषः सहदेवो भयमानः सुराधाः १७
 दस्युन्निष्ठम्यैश्च पुरुहूत एवै हत्वा पृथिव्यां शर्वा नि बर्हीत् ।
 सनत् क्षेत्रं सखिभिः श्वित्येभिः सनत् सूर्य सनदपः सुवज्रः १८
 विश्वाहेन्द्रो अधिवक्ता नो अस्त्वपरिहृताः सनुयाम वाजम् ।
 तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता मदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः १९ [११] (११०७)

(१०१)

११ कुत्स आङ्गिरसः । इन्द्रः (१ गर्भस्त्राविण्युपनिषद्) । जगतीः ८-११ त्रिष्टुप् ।

प्र मन्दिने पितुमर्दचता वचो यः कृष्णगर्भा निरहं नृजिश्चना ।
 अवस्यवो वृषणं वज्रदक्षिणं मरुत्वन्तं सख्याय हवामहे १
 यो व्यसं जाह्णुषणेन मन्युना यः शम्बरं यो अह्नन् पिप्रमव्रतम् ।
 इन्द्रो यः शुष्णमशुषं न्यावृणद् मरुत्वन्तं सख्याय हवामहे २
 यस्य द्यावापृथिवी पौंस्यं महद् यस्य व्रते वरुणो यस्य सूर्यः ।
 यस्येन्द्रस्य सिन्धवः सश्रति व्रतं मरुत्वन्तं सख्याय हवामहे ३
 यो अश्वानां यो गवां गोपतिर्वशी य आरितः कर्मणि कर्मणि स्थिरः ।
 वीळोश्चिदिन्द्रो यो असुन्वतो वधो मरुत्वन्तं सख्याय हवामहे ४
 यो विश्वस्य जगतः प्राणतस्पतिर्यो ब्रह्मणे प्रथमो गा अर्विन्दत् ।
 इन्द्रो यो दस्युरधरो अवातिरन् मरुत्वन्तं सख्याय हवामहे ५ (१११२)

यः शूरोर्मिहन्त्यो यश्च मीरुभि—र्यो धावाद्भिर्हृयते यश्च जिग्युभिः ।
इन्द्रं यं विश्वा भुवनाभि संदधु—मरुत्वन्तं सख्याय हवामहे

६ [१२]

रुद्राणामेति प्रदिशा विचक्षणो रुद्रेभिर्योषा तनुते पृथु जयः ।
इन्द्रं मनीषा अभ्यर्चति श्रुतं मरुत्वन्तं सख्याय हवामहे
यद् वा मरुत्वः परमे सधस्थे यद् वावमे वृजने मादयासे ।
अत आ याह्यध्वरं नो अच्छा त्वाया हविश्चकृमा सत्यराधः
त्वायेन्द्र सोमं सुषुमा सुदक्ष त्वाया हविश्चकृमा ब्रह्मवाहः ।
अधा नियुत्वः सर्गणो मरुद्भि रस्मिन् यज्ञे बहिर्षि मादयस्व
मादयस्व हरिभिर्ये तं इन्द्र विष्यस्व शिप्रे वि सृजस्व धेने ।
आ त्वा सुशिप्र हरयो वहन्तु शन् हव्यानि प्रति नो जुषस्व
मरुत्तोत्रस्य वृजनस्य गोपा वयमिन्द्रेण सनुयाम वार्जम् ।
तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता मदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः

७

८

९

१०

११ [१३] (१११८)

(१०२)

११ कुत्स आङ्गिरसः । इन्द्रः । जगतीः ११ त्रिष्टुप् ।

इमां ते धियं प्र भरे महो मही मस्य स्तोत्रे धिषणा यत् तं आनजे ।
तमुत्सवे च प्रसवे च सासहि मिन्द्रं देवासः शर्वसामवृक्षन्तु
अस्य अथो नद्यः सप्त बिभ्रति द्यावाक्षामा पृथिवी दर्शतं वपुः ।
अस्मे सूर्याचन्द्रमसाभिचक्षे अद्धे कर्मिन्द्र चरतो वितर्तुरम्
तं स्मा रथं मघवन् प्राव सातये जैत्रं यं ते अनुमदाम संगमे ।
आजा न इन्द्र मनसा पुरुहुत त्वायद्भ्यो मघवञ्छर्मे यच्छ नः
वयं जयेम त्वया युजा वृत्त मस्माकमंशमुर्दवा भरेभरे ।
अस्मभ्यमिन्द्र वारिवः सुगं कृधि प्र शत्रूणां मघवन् वृष्ण्या रुज
नाना हि त्वा हवमाना जना इमे धनानां धर्तारवसा विपन्यवः ।
अस्माकं स्मा रथमा तिष्ठ सातये जैत्रं हीन्द्र निभृतं मनस्तव

१

२

३

४

५ [१४]

६

(११२४)

गोजिता बाहू अमितक्रतुः सिमः कर्मन्कर्मञ्छतमूतिः खजंकरः ।
अकल्प इन्द्रः प्रतिमानमोजसा था जना वि ह्वयन्ते सिषासवः

उत ते शतान्मघवच्चुच्च भूर्यस उत सहस्राद् रिरिचे कृष्टिषु श्रवः ।

अमात्रं त्वा धिषणा तित्विषे म ह्यधा वृत्राणि जिघ्रसे पुरंदर

७

त्रिविष्टिधातु प्रतिमानमोर्जस स्तिस्रो भूमीर्नृपते त्रीणि रोचना ।

अतीदं विश्वं भुवनं ववक्षिथा शत्रुर्निद्रं जुनुषा सनादसि

८

त्वां देवेषु प्रथमं हवामहे त्वं बभूथ पृतनासु सासहिः ।

सेमं नः कारुमुपमन्युमुद्भिद् मिन्द्रः कृणोतु प्रसवे रथं पुरः

९

त्वं जिगेथ न धनां रुरोधिथा मेष्वाजा मघवन् महत्सु च ।

त्वामुग्रमवसे सं शिशीम स्यथा न इन्द्र हवनेषु चोदय

१०

विश्वाहेन्द्रो अधिवक्ता नो अस्त्वपरिहृताः सनुयाम वाजम् ।

तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता मर्दिति सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः

११[१५](११२९)

(१०३)

८ कुत्स आङ्गिरसः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

तत् तं इन्द्रियं परमं पराचै रधारयन्त कुवयः पुरेदम् ।

क्षमेदमन्यद् विव्यधन्यदस्य समीं पृच्यते समनेव केतुः

१

स धारयत् पृथिवीं प्रथञ्च वज्रेण हत्वा निरपः संसर्ज ।

अहन्नहिमभिन्नद्रौहिणं व्यहन् व्यसं मघवा शचीभिः

२

स जातूभर्मा अद्वधान ओजः पुरो विभिन्दन्नचरद् वि दासीः ।

विद्वान् वज्रिन् दस्यवे हेतिमस्या ऽऽर्यं सहो वर्धया द्युमन्मिन्द्र

३

तद्रूचुषे मानुषेमा युगानि कीर्तेन्यं मघवा नाम बिभ्रत ।

उपप्रयन् दस्युहत्याय वज्री यद्धं सुनुः श्रवसे नाम दुधे

४

तदस्येदं पश्यता भूरि पुष्टं शदिन्द्रस्य धत्तन वीर्याय ।

स गा अविन्वृत्त सो अविन्वृदश्चान् त्स ओषधीः सो अपः स वनानि

५ [१६]

भूरिकर्मणे वृषभाय वृष्णे सत्यशुष्माय सुनवाम सोमम् ।

य आहत्या परिपन्थीव शूरो ऽयज्वनो विभजन्नेति वेदः

६

तदिन्द्र प्रेवं वीर्यं चकर्थ यत् ससन्तं वज्रेणाबोधयोऽहिम् ।

अनु त्वा पत्नीर्हृषितं वयश्च विश्वे देवासो अमवृन्ननु त्वा

७

शुष्णं पिपुं कुर्यवं वृत्रमिन्द्र यदावधीर्वि पुरः शम्बरस्य ।

तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता मर्दिति सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः

८[१७](११३७)

(१०४)

१ कुत्स आङ्गिरसः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

- येनिष्ठ इन्द्र निषदे अकारि तमा नि पीद स्वानो नार्वा ।
विमुच्या वयोऽवसायाश्वान् द्रोषा वस्तेर्वहीयसः प्रपित्वे १
ओ त्वे नर इन्द्रमूतये गु नू चित् तान् त्सद्यो अध्वनो जगम्यात् ।
देवासो मनुं दासस्य श्रमन् ते न आ वक्षन् त्सुविताय वर्णम् २
अव त्मना भरते केतवेका अव त्मना भरते फेनमुदन् ।
क्षीरेण स्नातः कुर्यवस्य योषे हते ते स्यातां प्रवृणे शिफायाः ३
युयोप नामिरुपरस्यायोः प्र पूर्वाभिस्तिरते राष्ट्रि शूरः ।
अञ्जसी कुलिशी वीरपत्नी पयो हिनवाना उदभिर्भरन्ते ४
प्रति यत् स्या नीथादर्शि दस्यो रोको नाच्छा सदनं जानती गात ।
अर्ध स्मा नो मघवश्चकृतादि न्मा नो मघेव निष्पी परा दाः ५[१८]
- स त्वं न इन्द्र सूर्ये सो अप्स्व नागास्त्व आ भज जीवशंसे ।
मान्तरां भुजमा रीरिषो नः श्रद्धितं ते महत इन्द्रियाय ६
अधा मन्ये श्रत् ते अस्मा अधायि वृषा चोदस्व महते धनाय ।
मा नो अकृते पुरुहूत योना विन्द्र क्षुध्यद्भयो वय आसुतिं दाः ७
मा नो वधीरिन्द्र मा परा द्वा मा नः प्रिया भोजनानि प्र मोषीः ।
आण्डा मा नो मघवञ्छक्र निर्मे न्मा नः पात्रा भेत् सहजानुषाणि ८
अवीडेहि सोमकामं त्वाहु रयं सुतस्तस्य पित्रा मदाय ।
उरुव्यचा जठर आ वृषस्व पितेव नः शृणुहि ह्यमानः ९[१९](११४६)

(१०५)

१९ त्रित आप्त्यः, कुत्स आङ्गिरसो वा । विश्वे देवाः । पंक्तिः
८ यवमध्या महाबुद्धी । १९ त्रिष्टुप् ।

- चन्द्रमा अप्स्वन्तरा सुपणो धावते विवि ।
न वो हिरण्यनेमयः पदं विन्दन्ति विद्युतो वित्तं मे अस्य रोदसी १
अर्थमिद् वा उ अर्थिनं आ जाया युवते पतिम् ।
तुआते वृष्ण्यं पर्यः परिदाय रसं बुधे वित्तं मे अस्य रोदसी २ (११४८)

मो पु देवा अदः स्वः—रव पादि द्विवस्परि ।
 मा सोम्यस्य शंभुवः शूने भूम कदा चन वित्तं मे अस्य रोदसी ३
 यज्ञं पृच्छाम्यवमं स तद् द्रुतो वि वोचति ।
 कं क्रतुं पूर्य गतं कस्तद् बिभर्ति नूतनो वित्तं मे अस्य रोदसी ४
 अमी ये देवाः स्थनं त्रिष्वा रोचने दिवः ।
 कद् वं क्रतुं कदनुतं कं प्रत्ना व आहुति—वित्तं मे अस्य रोदसी ५[२०]

कद् वं क्रतस्य धर्णासि कद् वरुणस्य चक्षणम् ।
 कदर्यम्णो महस्पथा—तिं कामेन दुह्यो वित्तं मे अस्य रोदसी ६
 अहं सो अस्मि यः पुरा सुते वदामि कानि चित् ।
 तं मा व्यन्त्याध्योऽं वृको न तूष्णजं मृगं वित्तं मे अस्य रोदसी ७
 स मा तपन्त्युभितः सपत्नीरिव पशवः ।

मूषो न शिश्रा व्यदन्ति माध्यः स्तोतारं ते शतक्रतो वित्तं मे अस्य रोदसी ८
 अमी ये सप्त रश्मयस्तत्रा मे नाभिरातता ।
 त्रितस्तद् वेवाप्यः स जामित्वाय रेभति वित्तं मे अस्य रोदसी ९
 अमी ये पञ्चोक्षणो मध्ये तस्थुर्महो दिवः ।
 देवत्रा नु प्रवाच्यं सधीचीना नि वावृतु—वित्तं मे अस्य रोदसी १०[२१]

सुपर्णा एत आसते मध्यं आरोधने दिवः ।
 ते संधन्ति पथो वृकं तरन्तं युह्वतीरपो वित्तं मे अस्य रोदसी ११
 नव्यं तदुक्थ्यं हितं देवासः सुप्रवाचनम् ।
 क्रतुमर्षन्ति सिन्धवः सत्यं तातान् सूर्यो वित्तं मे अस्य रोदसी १२
 अग्ने तव त्यदुक्थ्यं देवेष्वस्त्याप्यम् ।
 स नः सत्तो मनुष्वदा देवान् यक्षि विदुष्टरो वित्तं मे अस्य रोदसी १३
 सत्तो होता मनुष्वदा देवाँ अच्छा विदुष्टरः ।
 अग्निर्हव्या सुषुदति देवो देवेषु मेधिरो वित्तं मे अस्य रोदसी १४
 ब्रह्मा कृणोति वरुणो गातुविं तमीमहे ।
 व्यूर्णोति हृदा मतिं नव्यो जायतामृतं वित्तं मे अस्य रोदसी १५[२२]

असौ यः पन्था आवित्यो द्विवि प्रवाच्यं कृतः ।
 न स देवा अतिक्रमे तं मर्तासो न पश्यथ वित्तं मे अस्य रोदसी १६ (११६२)

त्रितः कूपेऽवहितो देवान् हवत ऊतये ।

तच्छुश्चाव बृहस्पतिः कृण्वन्नहूणादुरु वित्तं मे अस्य रोदसी १७

अरुणो मा सकृद् वृकः पथा यन्तं वृदर्श हि ।

उज्जिहीते निचाय्या तथैव पृष्ठचामयी वित्तं मे अस्य रोदसी १८

एनाङ्गुपेण व्यमिन्द्रवन्तो ऽभि ज्याम वृजने सर्ववीराः ।

तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता—मदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः १९ [२३] (११६५)

(१०६) [षोडशोऽनुवाकः ॥१६॥ सू० १०६-११५]

७ कुत्स आङ्गिरसः । विश्वे देवाः । जगतीः ७ त्रिष्टुप् ।

इन्द्रं मित्रं वरुणमग्निमूतये मारुतं शर्धो अदितिं हवामहे ।

रथं न दुर्गाद् वसवः सुदानवो विश्वस्मान्नो अंहसो निष्पिपर्तन १

त आदित्या आ गता सर्वतातये भूत देवा वृत्रतूर्येषु शंभुवः ।

रथं न दुर्गाद् वसवः सुदानवो विश्वस्मान्नो अंहसो निष्पिपर्तन २

अवन्तु नः पितरः सुप्रवाचना उत देवी देवपुत्रे ऋतावृधा ।

रथं न दुर्गाद् वसवः सुदानवो विश्वस्मान्नो अंहसो निष्पिपर्तन ३

नराशंसं वाजिनं वाजयन्निह क्षयद्वीरं पूषणं सुमैरीमहे ।

रथं न दुर्गाद् वसवः सुदानवो विश्वस्मान्नो अंहसो निष्पिपर्तन ४

बृहस्पते सदुमिन्नः सुगं कृधि शं योर्यत् ते मनुर्हितं तदीमहे ।

रथं न दुर्गाद् वसवः सुदानवो विश्वस्मान्नो अंहसो निष्पिपर्तन ५

इन्द्रं कुत्सो वृत्रहणं शचीपतिं काटे निबाह्व ऋषिरह्वदुतये ।

रथं न दुर्गाद् वसवः सुदानवो विश्वस्मान्नो अंहसो निष्पिपर्तन ६

देवैर्नो देव्यदितिर्नि पातु देवस्नाता त्रायतामप्रयुच्छन् ।

तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता—मदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः ७ [२४] (११७२)

(१०७)

३ कुत्स आङ्गिरसः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

यज्ञो देवानां प्रत्येति सुम्न—मादित्यासां भवता मृल्ययन्तः ।

आ वोऽर्वाचीं सुमतिर्ववृत्त्या—वृंहोऽश्चिद्या वरिवावित्तगासन्

१ (११७३)

उप नो देवा अवसा गमन्त्वङ्गिरसां सामभिः स्तुयमानाः ।

इन्द्र इन्द्रियैर्मरुतो मरुद्भि रादित्यैर्नो अदितिः शर्म यंसत् २

तन्न इन्द्रस्तद् वरुणस्तदग्निस्तदर्यमा तत् सविता चनो धात ।

तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता मदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः ३ [२५] (११७५)

(१०८)

१३ कुत्स आंगिरसः । इन्द्राग्नी । त्रिष्टुप् ।

य इन्द्राग्नी चित्रतमो रथो वा मभि विश्वानि भुवनानि चष्टे ।

तेना यातं सरथं तस्थिवांसांथा सोमस्य पिबतं सुतस्य १

यावद्विदं भुवनं विश्वमस्त्युरुव्यचा वरिमता गभीरम् ।

तावौ अयं पातवे सोमो अस्त्वरमिन्द्राग्नी मनसे युवभ्याम् २

चक्राथे हि सध्याङ्गाम् मद्रं संधीचीना वृत्रहणा उत स्थः ।

ताविन्द्राग्नी सध्यां निषद्या वृष्णाः सोमस्य वृषणा वृषेथाम् ३

समिद्धेष्वग्निष्वानजाना यतस्तुचा बर्हिर् तस्तिराणा ।

तीव्रैः सोमैः परिषिक्तेभिर्वा गेन्द्राग्नी सौमनसाय यातम् ४

यानीन्द्राग्नी चक्रथुर्वीर्याणि यानि रूपाण्युत वृष्ण्यानि ।

या वां प्रत्नानि सख्या शिवानि तेभिः सोमस्य पिबतं सुतस्य ५ [२६]

यदब्रवं प्रथमं वां वृणानोऽ ५यं सोमो असुरैर्नो विहव्यः ।

तां सत्यां श्रद्धामभ्या हि यातमथा सोमस्य पिबतं सुतस्य ६

यदिन्द्राग्नी मदथः स्वे दुरोणे यद् ब्रह्मणि राजनि वा यजत्रा ।

अतः परि वृषणावा हि यातमथा सोमस्य पिबतं सुतस्य ७

यदिन्द्राग्नी यदुषु तुर्वशेषु यद् ब्रह्मण्युषु पूरुषु स्थः ।

अतः परि वृषणावा हि यातमथा सोमस्य पिबतं सुतस्य ८

यदिन्द्राग्नी अवमस्यां पृथिव्यां मध्यमस्यां परमस्यामुत स्थः ।

अतः परि वृषणावा हि यातमथा सोमस्य पिबतं सुतस्य ९

यदिन्द्राग्नी परमस्यां पृथिव्यां मध्यमस्यामवमस्यामुत स्थः ।

अतः परि वृषणावा हि यातमथा सोमस्य पिबतं सुतस्य १० (११८५)

यदिन्द्राग्नी दिवि द्यो यत् पृथिव्यां यत् पर्वतेष्वोषधीष्वप्सु ।

अतः परि वृषणावा हि यातमथा सोमस्य पिबतं सुतस्य

११

यदिन्द्राग्नी उदिता सूर्यस्य मध्ये दिवः स्वधया मादयेथे ।

अतः परि वृषणावा हि यातमथा सोमस्य पिबतं सुतस्य

१२

एवेन्द्राग्नी पपिवासां सुतस्य विश्वास्मभ्यं सं जयतं धनानि ।

तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता मर्दितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः

१३ [२७] (११८८)

(१०९)

८ कुत्स आंगिरसः । इन्द्राग्नी । त्रिष्टुप् ।

वि ह्यस्यं मनसा वस्यं इच्छन्निन्द्राग्नी जास उत वां सजातान् ।

नान्या युवत् प्रमतिरस्ति मद्यं स वां धिर्यं वाजयन्तीमतक्षम्

१

अश्रवं हि भूरिदावत्तरा वां विजामातुरुत वां घा स्यालात् ।

अथा सोमस्य प्रयती युवभ्यामिन्द्राग्नी स्तोमं जनयामि नव्यम्

२

मा च्छेद्य रश्मीरिति नाधमानाः पितॄणां शक्तीरनुयच्छमानाः ।

इन्द्राग्निभ्यां कं वृषणो मदन्ति ता ह्यर्दी धिषणाया उपस्थे

३

युवाभ्यां देवी धिषणा मदायेन्द्राग्नी सोममुशती सुनोति ।

तावश्विना भद्रहस्ता सुपाणी आ धावतं मधुना पूङ्गमप्सु

४

युवामिन्द्राग्नी वसुनो विभागे तवस्तमा शुश्रव वृत्रहत्ये ।

तावासाद्या बर्हिषि यज्ञे अस्मिन् प्र चर्षणी मादयेथां सुतस्य

५ [२८]

प्र चर्षणिभ्यः पृतनाहवेषु प्र पृथिव्या रिरिचाथे दिवश्च ।

प्र सिन्धुभ्यः प्र गिरिभ्यो महित्वा ऐन्द्राग्नी विश्वा भुवनात्यन्या

६

आ भरतं शिक्षतं वज्रबाहू अस्माँ इन्द्राग्नी अवतं शचीभिः ।

इमे नु ते रश्मयः सूर्यस्य यभिः सपित्वं पितरो न आसन्

७

पुरंदरा शिक्षतं वज्रहस्तास्माँ इन्द्राग्नी अवतं भरेषु ।

तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता मर्दितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः

८ [२९] (११९६)

(११०)

९ कुत्स आङ्गिरसः । ऋभवः । जगती; ५, ९ त्रिष्टुप् ।

ततं मे अपस्तुतुं तायते पुनः स्वादिष्टा धीतिरुचथाय शस्यते ।
 अयं समुद्र इह विश्वदेव्यः स्वाहाकृतस्य समु तृष्णुत ऋभवः १
 आभोगयं प्र यद्विच्छन्त एतेनापाकाः प्राञ्चो मम के चिद्रापयः ।
 सौधन्वनासश्चरितस्य भूमना गच्छत सवितुर्दाशुषो गृहम् २
 तत् सविता वोऽमृतत्वमासुव दगोह्यं यच्छ्रवयन्त एतेन ।
 त्यं चिञ्चमसमसुरस्य भक्षणं मेकं सन्तमकृणुता चतुर्वयम् ३
 विष्टी शमीं तरणित्वेन वाघतो मतांसः सन्तो अमृतत्वमानशुः ।
 सौधन्वना ऋभवः सूरचक्षसः संवत्सरे समपृच्यन्त धीतिभिः ४
 क्षेत्रमिव वि ममुस्तेर्जनेनैकं पात्रमृभवो जेहमानम् ।
 उपस्तुता उपमं नार्धमाना अमर्त्येषु श्रवं इच्छमानाः ५ [३०]

आ मनीषामन्तरिक्षस्य नृभ्यः सुचेवं घृतं जुह्वाम विद्वाना ।
 तरणित्वा ये पितुरस्य सश्चिर ऋभवो वार्जमरुहन् द्विवो रजः ६
 ऋभुर्न इन्द्रः शर्वसा नवीया नृभुर्वर्जैर्भिवसुर्भिवसुर्दुदिः ।
 युष्माकं देवा अवसाहनि प्रियेऽमि तिष्ठेम पृत्सुतीरसुन्वताम् ७
 निश्चर्मण ऋभवो गार्गपिशत सं वत्सेनामृजता मातरं पुनः ।
 सौधन्वनासः स्वपस्यया नरो जिह्री युवाना पितराकृणोतन ८
 वार्जैर्भिर्नो वार्जसातावविङ्क्षुर्भुमाँ इन्द्र चित्रमा दर्पि राधः ।
 तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता मदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः ९ [३१] (१२०५)

(१११)

५ कुत्स आङ्गिरसः । ऋभवः । जगती; ५ त्रिष्टुप् ।

तक्षन् रथं सुवृतं विद्वतापसस्तक्षन् हरीं इन्द्रवाहा वृषण्वस ।
 तक्षन् पितृभ्यामृभवो युवद् वयस्तक्षन् वत्साय मातरं सचाभुवम् १
 आ नो यज्ञाय तक्षत ऋभुमद्वयः क्रत्वे दक्षाय सुप्रजावतीमिषम् ।
 यथा क्षयाम सर्ववीरया विशा तन्नः शर्धाय धासथा स्विन्द्रियम् २ (१२०७)

आ तक्षत सातिमस्मभ्यमृभवः सातिं रथाय सातिमर्वते नरः ।
 सातिं नो जैत्रीं सं महेत विश्वहा जामिमजामिं पृतनासु सक्षणिम् ३
 ऋभुक्षणमिन्द्रमा हुव ऊतय ऋभून् वाजान् मरुतः सोमपीतये ।
 उमा मित्रावरुणा नूनमश्विना ते नो हिन्वन्तु सातये धिये जिघे ४
 ऋभुर्भराय सं शिशातु सातिं समर्यजिद्वाजो अस्माँ अविष्टु ।
 तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता मदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः ५ [३२] (१२१०)

(११२)

२५ कुत्स आङ्गिरसः । १ (आद्यपादस्य) द्यावापृथिव्यौ, १ (द्वितीयपादस्य) अग्निः,
 १ (उत्तरार्धस्य) अश्विनौ; २-२५ अश्विनौ । जगती; २४-२५ त्रिष्टुप ।

इंळे द्यावापृथिवी पूर्वचित्तये ऽग्निं घर्मं सुरुचं यामन्निष्टये ।
 यामिर्भरे कारमंशाय जिन्वथ स्तामिरू पु ऊतिभिरश्विना गतम् १
 युवोर्दानाय सुभरा असश्चतो रथमा तस्थुर्वचसं न मन्तवे ।
 यामिर्धियोऽवथः कर्मान्निष्टये तामिरू पु ऊतिभिरश्विना गतम् २
 युवं तासां दिव्यस्य प्रशासने विशां क्षयथो अमृतस्य मज्मना ।
 यामिर्धनुमस्वं पिन्वथो नरा तामिरू पु ऊतिभिरश्विना गतम् ३
 यामिः परिज्मा तनयस्य मज्मना द्विमाता तृषु तरणिर्विभूषति ।
 यामिर्छिमन्तुरभवद् विचक्षण स्तामिरू पु ऊतिभिरश्विना गतम् ४
 यामी रेमं निवृतं सितमद्भ्य उद् वन्दनमैरयतं स्वर्हंशे ।
 यामिः कण्वं प्र सिषासन्तमावतं तामिरू पु ऊतिभिरश्विना गतम् ५ [३३]

यामिरन्तकं जसमान्मारणे भुज्युं यामिरव्यथिभिर्जिज्जिन्वथुः ।
 यामिः कर्कन्धुं वप्यं च जिन्वथ स्तामिरू पु ऊतिभिरश्विना गतम् ६
 यामिः शुचन्ति धनसां सुषंसदं तप्तं घर्ममोम्यावन्तमत्रये ।
 यामिः पृश्निगुं पुरुकुत्समावतं तामिरू पु ऊतिभिरश्विना गतम् ७
 यामिः शचीभिर्वृषणा परावृजं ग्रान्धं श्रोणं चक्षस एतवे कृथः ।
 यामिर्वर्तिकां ग्रसिताममुञ्चतं तामिरू पु ऊतिभिरश्विना गतम् ८
 यामिः सिन्धुं मधुमन्तमसश्चतं वसिष्ठं यामिरजरावजिन्वतम् ।
 यामिः कुत्सं श्रुतयं नर्यमावतं तामिरू पु ऊतिभिरश्विना गतम् ९

(१२१५)

याभिर्विष्पलां धनसामथ्र्व्यं सहस्रमीह आजावर्जिन्वतम् ।
याभिर्विशमश्र्वं प्रेणिमावतं ताभिर्ह पु ऊतिभिरश्विना गतम् १० [३४]

याभिः सुदानू औशिजाय वणिजे दीर्घश्र्वसे मधु कोशो अक्षरत् ।
कक्षीवन्तं स्तोतारं याभिरावतं ताभिर्ह पु ऊतिभिरश्विना गतम् ११

याभी रसां क्षोर्दसोदः पिपिन्वथु रन्श्वं याभी रथमावतं जिषे ।
याभिस्त्रिशोक उमिया उदाजत ताभिर्ह पु ऊतिभिरश्विना गतम् १२

याभिः सूर्यं परियाथः परावति मन्धातारं क्षेत्रपत्येष्वावतम् ।
याभिर्विभ्रं प्र भरद्वाजमावतं ताभिर्ह पु ऊतिभिरश्विना गतम् १३

याभिर्महामतिथिग्वं केशोजुवं दिवोदासं शम्बरहृत्य आवतम् ।
याभिः पूर्विक्षे त्रसदस्युमावतं ताभिर्ह पु ऊतिभिरश्विना गतम् १४

याभिर्विभ्रं विपिपानमुपस्तुतं कलिं याभिर्वित्तजानिं दुवस्यथः ।
याभिर्व्यश्वमुत पृथिमावतं ताभिर्ह पु ऊतिभिरश्विना गतम् १५ [३५]

याभिर्नरा शयवे याभिरत्रये याभिः पुरा मनवे गातुमीपथुः ।
याभिः शारीराजतं स्यूमरश्मये ताभिर्ह पु ऊतिभिरश्विना गतम् १६

याभिः पठवां जठरस्य मज्मनाग्निर्नादीदेचित इन्द्रो अज्मन्ना ।
याभिः शर्यातमवथो महाधने ताभिर्ह पु ऊतिभिरश्विना गतम् १७

याभिरङ्गिरो मनसा निरुण्यथो ऽग्रं गच्छथो विवरे गोअर्णसः ।
याभिर्मनुं शूरमिषा समावतं ताभिर्ह पु ऊतिभिरश्विना गतम् १८

याभिः पत्नीर्विमदाय न्युहथु रा व वा याभिररुणीरशिक्षतम् ।
याभिः सुदासं ऊहथुः सुद्वेव्यं ताभिर्ह पु ऊतिभिरश्विना गतम् १९

याभिः शंताती भवथो दवाशुषे भुज्यं याभिरवथो याभिरधिगुम् ।
ओम्यावतीं सुभरामृतस्तुभं ताभिर्ह पु ऊतिभिरश्विना गतम् २० [३६]

याभिः कृशानुमसने दुवस्यथो जवे याभिर्यूनो अर्वन्तमावतम् ।
मधु प्रियं भरथो यत् सरङ्म्यस्ताभिर्ह पु ऊतिभिरश्विना गतम् २१

याभिर्नरं गोषुयुधं नृपाह्ये क्षेत्रस्य साता तनयस्य जिन्वथः ।
याभी रथां अवथो याभिरवतस्ताभिर्ह पु ऊतिभिरश्विना गतम् २२

याभिः कुत्समार्जुनेयं शतक्रतु प्र तुर्वीतिं प्र च दुभीतिमावतम् ।
याभिर्ध्वसन्तिं पुरुषन्तिमावतं ताभिर्ह पु ऊतिभिरश्विना गतम् २३ (१२३३)

अप्रस्वतीमश्विना वाचमस्मे कृतं नो दत्ता वृषणा मनीषाम् ।

अद्युत्येऽवसे नि ह्वये वा वृधे त्रं नो भवतं वाजसातौ

२४

द्युर्भिरक्तुभिः परि पातमस्मा नरिष्टेभिरश्विना सौमगेभिः ।

तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता मदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः

२५ [३७] (१२३५)

[अष्टमोऽध्यायः ॥८॥ व० १-२६]

(११३)

२० कुत्स आङ्गिरसः । १ उषाः (उत्तरार्धस्य) रात्रिश्च; २-२० उषाः । त्रिष्टुप् ।

इदं श्रेष्ठं ज्योतिषां ज्योतिरागा चित्रः प्रकेतो अजनिष्ट विश्वा ।

यथा प्रसूता सवितुः सवार्य एवा रात्र्युपसे योनिमारैक्

१

रुशद्वत्सा रुशती श्वेत्यागा दारैगु कृष्णा सदनान्यस्याः ।

समानबन्धू अमृते अनुची द्यावा वर्णं चरत आमिनाने

२

समानो अध्वा स्वप्नोरनन्त स्तमन्यान्या चरतो देवशिष्टे ।

न मेथेते न तस्थतुः सुमेके नक्तोषासा समनसा विरूपे

३

भास्वती नेत्री सूनृताना मचेति चित्रा वि दुरो न आवः ।

प्राप्या जगद्वर्चु नो रायो अख्य द्रुषा अजीगर्भुवनानि विश्वा

४

जिह्वाभ्येऽं चरितवे मघो न्याभोगय इष्टये राय उ त्वम् ।

दुभ्रं पश्यद्भ्य उर्विया विचक्ष उषा अजीगर्भुवनानि विश्वा

५ [१]

क्षत्राय त्वं श्रवसे त्वं महीया इष्टये त्वमर्थमिव त्वमित्यै ।

विसदृशा जीविताभिप्रचक्ष उषा अजीगर्भुवनानि विश्वा

६

एषा विवो दुहिता प्रत्यदर्शि व्युच्छन्ती युवतिः शुक्रवासाः ।

विश्वस्येशाना पार्थिवस्य वस्व उपो अद्येह सुभगे व्युच्छ

७

परायतीनामन्वेति पार्थ आयतीनां प्रथमा शश्वतीनाम् ।

व्युच्छन्ती जीवमुदीरय न्त्युषा मृतं कं चन बोधयन्ती

८

उषो यदृग्निं समिधे चकर्थ वि यदावश्चक्षसा सूर्यस्य ।

यन्मानुषान् यक्षयमाणौ अजीग स्तद् देवेषु चकृषे भद्रमग्रः

९

कियात्या यत् समया भवाति या व्युषुर्याश्च नूनं व्युच्छान् ।

अनु पूर्वाः कृपते वावशाना प्रदीध्याना जोषमन्याभिरेति

१० [२] (१२४५)

- ईयुष्टे ये पूर्वतरामपश्यन् व्युच्छन्तीमुषसं मर्त्यासः ।
 अस्माभिर्ब्रु नु प्रतिचक्ष्यामू—दो ते यन्ति ये अपरीपु पश्यान् ११
 यावयद् द्वेषा ऋतपा ऋतेजाः सुम्नावरीं सुनृता ईरयन्ती ।
 सुमङ्गलीर्विभ्रती देववीति—मिहाद्योषः श्रेष्ठतमा व्युच्छ १२
 शश्वत् पुरोषा व्युवास देव्य—धो अद्येदं व्यावो मघोनी ।
 अथो व्युच्छादुत्तराँ अनु द्यू—नजरामृतां चरति स्वधाभिः १३
 व्यु॑ञ्जिर्मिद्विव आतास्वद्यौ—दप कृष्णां निर्णिजं देव्यावः ।
 प्रबोधयन्त्यरुणेभिरश्वै—रोपा याति सुयुजा रथेन १४
 आवहन्ती पोष्या वार्याणि चित्रं केतुं कृणुते चेर्किताना ।
 ईयुषीणामुपमा शश्वतीनां विभातीनां प्रथमोषा व्युश्वेत १५ [३]
 उदीर्ध्वं जीवो असुर्न आगा—दप प्रागात् तम आ ज्योतिरोति ।
 आरैक् पन्थां यातवे सूर्याया—गन्म यत्र प्रतिरन्त आयुः १६
 स्यूमना वाच उदियति वह्निः स्तवानो रेभ उषसो विभातीः ।
 अद्या तदुच्छ गृणते मघो—न्यस्मे आयुर्नि दिदीहि प्रजावत् १७
 या गोर्मतीरुषसः सर्ववीरा व्युच्छन्ति दाशुषे मर्त्याय ।
 वायोरेव सुनृतानामुदुर्के ता अश्वदा अश्ववत् सोमसुत्वा १८
 माता देवानामदितेरीनीकं यज्ञस्य केतुर्बृहती वि भाहि ।
 प्रशस्तिक्वद् ब्रह्मणे नो व्यु॑च्छा नो जनै जनय विश्ववारे १९
 यच्चित्रमग्रं उषसो वहन्ती—जानाय शशमानाय भद्रम् ।
 तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता—मदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः २० [४] (१२५५)

(११४)

११ कुत्स आङ्गिरसः । रुद्रः । जगती, १०-११ त्रिष्टुप् ।

- इमा रुद्राय तवसे कपर्दिने क्षयद्वीराय प्र भरामहे मतीः ।
 यथा शमसद् द्विपदे चतुष्पदे विश्वं पुष्टं ग्रामे अस्मिन्ननातुरम् १
 मृळा नो रुद्रोत नो मर्यस्कृधि क्षयद्वीराय नमसा विधेम ते ।
 यच्छं च योश्च मनुरायेजे पिता तदश्याम तव रुद्र प्रणीतिषु २ (१२५७)

अश्याम ते सुमतिं देवयज्या क्षयद्वीरस्य तव रुद्र मीढुः ।

सुम्नायन्निद विशो अस्माकमा चरा रिष्टवीरा जुह्वाम ते हविः

३

त्वेपं वयं रुद्रं यज्ञसाधं वहुं कविमवसे नि ह्वयामहे ।

आरे अस्मद् देव्यं हेळो अस्पतु सुमतिमिद वयमस्या वृणीमहे

४

द्विवो वराहमरुषं कपर्दिनं त्वेपं रूपं नमसा नि ह्वयामहे ।

हस्ते बिभ्रद् भेषजा वार्याणि शर्म वर्म च्छर्दिरस्मभ्यं यंसत्

५ [५]

इदं पित्रे मरुतामुच्यते वचः स्वादोः स्वादीयो रुद्राय वर्धनम् ।

रास्वा च नो अमृत मर्तभोजनं तमने तोकाय तनयाय मृळ

६

मा नो महान्तमुत मा नो अर्भकं मा न उक्षन्तमुत मा न उक्षितम् ।

मा नो वधीः पितरं मोत मातरं मा नः प्रियास्तन्वो रुद्र रीरिषः

७

मा नस्तोके तनये मा न आयौ मा नो गोषु मा नो अश्वेषु रीरिषः ।

वीरान् मा नो रुद्र भाभितो वधी हविष्मन्तः सद्रुमित् त्वा हवामहे

८

उप ते स्तोमान् पशूपा इवाकरं रास्वा पितर्मरुतां सुन्नमस्मे ।

मद्रा हि ते सुमतिर्मृळयन्तमाथा वयमव इत् ते वृणीमहे

९

आरे ते गोघ्नमुत पूरुषघ्नं क्षयद्वीर सुन्नमस्मे ते अस्तु ।

मृळा च नो अधि च ब्रूहि देवाधा च नः शर्म यच्छ द्विवर्हाः

१०

अवौचाम नमो अस्मा अवस्यवः शृणोतु नो हवं रुद्रो मरुत्वान् ।

तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता मर्दिनिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः

११ [६] (१२६६)

(११५)

६ कुत्स आङ्गिरसः । सूर्यः । त्रिष्टुप् ।

चित्रं देवानामुदगादनीकं चक्षुर्मित्रस्य वरुणस्याग्नेः ।

आप्रा द्यावापृथिवी अन्तरिक्षं सूर्यं आत्मा जगत्स्तस्थुषश्च

१

सूर्यो देवीमुषसं रोचमानां मर्यो न योषामभ्येति पश्चात् ।

यत्रा नरो देवयन्तो युगानि वितन्वते प्रति भद्रार्थं भद्रम्

२

भद्रा अश्वा हरितः सूर्यस्य चित्रा एतग्वा अनुमाद्यासः ।

नमस्यन्तो द्विव आ पृष्ठमस्थुः परि द्यावापृथिवी यन्ति सद्यः

३

(१२६९)

तत् सूर्यस्य देवत्वं तन्महित्वं मध्या कर्तोर्वित्तं सं जभार ।
 यदेदयुक्त हरितः सधस्था दाद्रात्री वासस्तनुते सिमस्मै ४
 तन्मित्रस्य वरुणस्याभिचक्षे सूर्यो रूपं कृणुते द्यौरुपस्थे ।
 अनन्तमन्यद् रुशदस्य पाजः कृष्णमन्यद्भरितः सं भरन्ति ५
 अद्या देवा उदिता सूर्यस्य निरंहसः पिपृता निरवद्यात् ।
 तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता मदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः ६ [७] (१२७२)

(११६) [सप्तदशोऽनुवाकः ॥१७॥ सू० ११६-१२०]

२५ कक्षीवान् दधतमस औशिजः । अधिनौ । त्रिण्डुप् ।

नासत्याभ्यां बर्हिर्वि प्र वृञ्जे स्तोमौ इयम्यभियेव वातः ।
 यावर्भगाय विमदाय जायां सेनाजुवा न्युहतु रथेन १
 वीळुपत्नमिभिराशुहेमभिर्वा देवानां वा जूतिभिः शाशदाना ।
 तद् रासभो नासत्या सहस्रमाजा यमस्य प्रधने जिगाय २
 तुगो ह भुज्युमश्विनोदमेघे रथिं न कश्चिन्ममृवाँ अवाहाः ।
 तमूहथुर्नैभिर्वात्मन्वतीभि रन्तरिक्षप्रुद्धिरपोदकाभिः ३
 तिस्रः क्षपञ्चिरहातिवर्जन्दि नासत्या भुज्युमूहथुः पतङ्गैः ।
 समुद्रस्य धन्वन्नाद्रस्य पारे त्रिभी रथैः शतपन्दिः पलश्वैः ४
 अनारम्भणे तदवीरयेथा मनास्थाने अग्रभणे समुद्रे ।
 यदश्विना ऊहथुर्भुज्युमस्तं शतारित्रां नावमातस्थिवांसम् ५ [८]

यमश्विना वृधथुः श्वेतमश्वं मघाश्वाय शश्वदित स्वस्ति ।
 तद् वां वृत्रं महिं कीर्तेन्यं भूत पैद्वो वाजी सवमिन्द्रव्यो अर्यः ६
 युवं नरा स्तुवते पञ्जियाय कक्षीवते अरदतं पुरंधिम् ।
 कारोतराच्छफादश्वस्य वृष्णाः शतं कुम्भौ असिञ्चतं सुरायाः ७
 हिमेनाग्निं घ्नंसमवारयेथां पितुमतीमूर्जमस्मा अधत्तम् ।
 ऋवीसे अत्रिमश्विनावनीत मुन्निन्यथुः सर्वगणं स्वस्ति ८
 परावतं नासत्यानुदेथा मुच्चाबुधं चक्रथुर्जिह्ववारम् ।
 क्षरन्नापो न प्रायनाय राये सहस्राय तृप्यते गोतमस्य ९ (१२८१)

- जुजुरुषो नासत्योत वृत्रिं प्रामुञ्चतं क्षापिमिव च्यवानात् ।
प्रातिरतं जह्रितस्यायुर्वस्रा दित् पतिमकृणुतं कुनीनाम् १० [९]
- तद् वां नरा शंस्यं राध्यं चाभिष्टिमन्नासत्या वरूथम् ।
यद् विद्वांसां निधिमिवापगूह्य मुद् दर्शतादुपथुर्वन्दनाय ११
- तद् वां नरा सनये दंसं उग्रमाविष्कृणोमि तन्यतुर्न वृष्टिम् ।
दुध्यद् ह यन्मध्वाथर्वणो वा मश्वस्य शीर्ष्णां प्र यदीमुवाच १२
- अजोहवीन्नासत्या कुरा वां महे यामन् पुरुभुजा पुरंधिः ।
श्रुतं तच्छासुरिव वधिमत्या हिरण्यहस्तमश्विनावदत्तम् १३
- आस्नो वृकस्य वर्तिकामभीके युवं नरा नासत्यामुमुक्तम् ।
उतो कविं पुरुभुजा युवं ह कृपमाणमकृणुतं विचक्षे १४
- चरित्रं हि वेरिवाच्छेदि पूर्णमाजा खेलस्य परितक्म्यायाम् ।
सद्यो जङ्गामार्यसीं विष्पलायै धने हिते सतवे प्रत्यधत्तम् १५ [१०]
- शतं मेषान् वृक्ये चक्षवान् मृज्जाश्वं तं पितान्धं चकार ।
तस्मा अक्षी नासत्या विचक्ष आधत्तं दस्मा मिषजावनर्वन् १६
- आ वां रथं दुहिता सूर्यस्य कार्ष्मेवातिष्ठदर्वता जयन्ती ।
विश्वे वेवा अन्वमन्यन्त हृद्भिः समु श्रिया नासत्या सचेथे १७
- यदयातं दिवोदासाय वर्ति भ्ररद्वाजायाश्विना हयन्ता ।
रेवदुवाह सचनो रथो वां वृषभश्च शिशुमारश्च युक्ता १८
- रथिं सुक्षत्रं स्वपत्यमायुः सुवीर्यं नासत्या वहन्ता ।
आ जह्वावीं समनसोप वाजै र्विरह्वो भागं दधतीमयातम् १९
- परिविष्टं जाह्रुषं विश्वतः सीं सुगेभिर्नक्तमूहथू रजोभिः ।
विभिन्दुना नासत्या रथेन वि पर्वतां अजरयू अयातम् २० [११]
- एकस्या वस्तोरावतं रणाय वशमश्विना सनये सहस्रा ।
निरहतं दुच्छुना इन्द्रवन्ता पृथुश्रवसो वृषणावरातीः २१
- शरस्य चिदार्चकस्यावतादा नीचादुच्चा चक्रथुः पातवे वाः ।
शयवे चिन्नासत्या शचीभिर्जसुरये स्तयै पिप्यथुर्गाम् २२
- अवस्यते स्तुवते कृष्णिनाय ऋजूयते नासत्या शचीभिः ।
प्रशुं न नष्टमिव दर्शनाय विष्णाप्वं ददथुर्विर्वकाय २३ (१२९५)

दश रात्रीरश्विना नव द्यू नवनद्धं श्रथितमृष्व॑न्तः ।

विप्रुतं रेभमुदनि प्रवृक्तं मुन्निन्यथुः सोममिव सुवेण

२४

प्र वां दंसांस्यश्विनाववोच मस्य पतिः स्यां सुगवः सुवीरः ।

उत पश्यन्नश्रुवन् दीर्घमायु रस्तमिवेज्जिमाणं जगम्याम्

२५ [१२] (१२९७)

(११७)

२५ कक्षीवान् दैर्घतमस औशिजः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

मध्वः सोमस्याश्विना मदाय प्रतो होता विवासे वाम् ।

बर्हिष्मती रातिविश्रिता गीरिषा यातं नासत्योप वाजैः

१

यो वामश्विना मनसो जवीयान् रथः स्वश्वो विश आजिगाति ।

येन गच्छथः सुकृतो दुरोणं तेन नरा वर्तिरस्मभ्यं यातम्

२

ऋषिं नरावंहसः पाञ्चजन्य मूवीसादत्रिं मुञ्चथो गणेन ।

मिनन्ता दस्योरशिवस्य माया अनुपूर्वं वृषणा चोदयन्ता

३

अश्वं न गृह्णामश्विना दुरेवै ऋषिं नरा वृषणा रेभमृषु ।

सं तं रिणीथो विप्रुतं दंसांभिर्न वां जूर्यन्ति पुढ्या कृतानि

४

सुपुष्पांसं न निरुतेरुपस्थे सूर्यं न दंसा तमसि क्षियन्तम् ।

शुभे रुक्मं न दर्शतं निखातं मुदूपथुरश्विना वन्दनाय

५ [१३]

तद् वां नरा शंस्यं पजियेण कक्षीवता नासत्या परिज्मन् ।

शफादश्वस्य वाजिनो जनाय शतं कुम्भाँ असिञ्चतं मधूनाम्

६

युवं नरा स्तुवते कृष्णिषाय विष्णाप्वं ददथुर्विश्वकाय ।

घोषायै चित् पितृषदे दुरोणे पतिं जूर्यन्त्या अश्विनावदत्तम्

७

युवं श्यावाय रुशतीमदत्तं महः क्षोणस्याश्विना कण्वाय ।

प्रवाच्यं तद् वृषणा कृतं वां यन्त्राषदाय श्वो अध्यधत्तम्

८

पुरु वर्षीस्यश्विना दधाना नि पेदव ऊहथुराशुमश्वम् ।

सहस्रसां वाजिनमप्रतीत महिहर्नं श्वस्यं तरुत्रम्

९

एतानि वां श्वस्या सुदानु ब्रह्माङ्गुपं सदनं रोदस्योः ।

यद् वां प्रजासो अश्विना हवन्ते यातमिषा च विदुषे च वाजम्

१० [१४] (१३०७)

सू नोर्मनिनाविना गृणाना वाजं विप्राय भुरणा रदन्ता ।
 अगस्ये ब्रह्मणा वावृधाना सं विश्पलीं नासत्यारिणीतम् ११
 कुह यान्ता सुष्टुतिं काव्यस्य दिवो नपाता वृषणा शयुञ्जा ।
 हिरण्यस्येव कलशं निखात—मुदूपथुर्दशमे अश्विनाहन् १२
 युवं च्यवानमश्विना जरन्तं पुनर्युवानं चक्रथुः शचीभिः ।
 युवो रथं दुहिता सूर्यस्य सह श्रिया नासत्यावृणीत १३
 युवं तुग्राय पूर्व्येभिरेवैः पुनर्मन्यावभवतं युवाना ।
 युवं भुज्युमर्णसो निः समुद्राद् विभिरूहथुर्क्रेभिरश्वैः १४
 अजोहवीदश्विना तौड्यो वां प्रोह्लः समुदमव्यथिर्जगन्वान् ।
 निष्टमूहथुः सुयुजा रथेन मनोजवसा वृषणा स्वस्ति १५ [१५]

अजोहवीदश्विना वर्तिका वा मास्नो यत् सीममुञ्चतं वृकस्य ।
 वि जयुषा ययथुः सान्वद्रे जातं विष्वाचो अहतं विषेण १६
 शतं मेपान् वृक्ये मामहानं तमः प्रणीतमश्विनेन पित्रा ।
 आक्षी ऋञ्चाश्वे अश्विनावधत्तं ज्योतिरन्धाय चक्रथुर्विचक्षे १७
 शुनमन्धाय भरमहयत् सा वृकीरश्विना वृषणा नरेति ।
 जारः कुनीन इव चक्षदान ऋञ्चाश्वः शतमेकं च मेपान् १८
 मही वामुतिरश्विना मयोभू रूत स्नामं धिष्ण्या सं रिणीथः ।
 अथा युवामिदहयत् पुरंधि—रागच्छतं सीं वृषणाववोभिः १९
 अधेनुं दत्ता स्तर्यं विपक्ता मपिन्वतं शयवे अश्विना गाम् ।
 युवं शचीभिर्विमदाय जायां न्यूहथुः पुरुमित्रस्य योषाम् २० [१६]

यवं वृकेणाश्विना वपन्ते—पं दुहन्ता मनुषाय दत्ता ।
 अभि दस्युं बकुरेणा धमन्तो—रु ज्योतिश्चक्रथुरार्याय २१
 आथर्वणायाश्विना दधीचे ऽश्व्यं शिरः प्रत्यैरयतम् ।
 स वां मधु प्र वोचहतायन् त्वाष्ट्रं यद् दत्तावपिकृक्ष्यं वाम् २२
 सदा कवी सुमतिमा चके वां विश्वा धियो अश्विना प्रावतं मे ।
 अस्मे रयिं नासत्या ब्रुहन्त—मपत्यसाचं श्रुत्यं रराथाम् २३
 हिरण्यहस्तमश्विना रराणा पुत्रं नरा वधिमत्या अदत्तम् ।
 त्रिधा ह श्यावमश्विना विकस्त—मुज्जीवसं ऐरयतं सुदानू २४ (१३२१)

एतानि वामश्विना वीर्याणि प्र पूज्याण्यायवांसोचन् ।
ब्रह्म कृण्वन्तो वृषणा युवभ्यां सुवीरांसो विदथमा वंदेम

२५ [१७] (१३२२)

(११८)

११ कक्षीवान् दधन्तमस औशिजः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

आ वां रथो अश्विना श्येनपत्वा सुमृळीकः स्ववौ यात्वर्वाङ् ।

यो मर्यस्य मनसो जवीयान् त्रिवन्धुरो वृषणा वार्तरंहाः

१

त्रिवन्धुरेण त्रिवृता रथेन त्रिचक्रेण सुवृता यातमर्वाङ् ।

पिन्वतं गा जिन्वतमर्वतो नो वर्धयतमश्विना वीरमस्मे

२

प्रवद्यामना सुवृता रथेन दस्त्राविमं शृणुतं श्लोकुमद्रेः ।

किमुङ्ग वां प्रत्यवर्ति गमिष्टा—हुर्विप्रांसो अश्विना पुराजाः

३

आ वां श्येनासो अश्विना वहन्तु रथे युक्तास आशवः पतङ्गाः ।

ये अप्तुरो विव्यासो न गृध्रा अभि प्रयो नासत्या वहन्ति

४

आ वां रथं युवतिस्तिष्ठदत्र जुष्टी नरा दुहिता सूर्यस्य ।

परि वामश्वा वपुषः पतङ्गा वयो वहन्त्वरूपा अभीके

५ [१८]

उद् वन्दनमैरतं वंसनामि—रुद्रेभं दस्त्रा वृषणा शचीभिः ।

निष्टौग्यं पारयथः समुद्रात् पुनश्च्यवानं चक्रथर्युवानम्

६

युवमत्रयेऽर्वनीताय तप्त—मूर्जमोमानमश्विनावधत्तम् ।

युवं कणवायापिरिताय चक्षुः प्रत्यधत्तं सुदृतिं जुजुषाणा

७

युवं धेनुं शयवे नाधिताया—पिन्वतमश्विना पूज्याय ।

अमुञ्चतं वर्तिकामंहसो निः प्रति जङ्घां विश्पलाया अधत्तम्

८

युवं श्वेतं पेदव इन्द्रजूत—महिहर्नमश्विनादत्तमश्वम् ।

जोहूत्रमयो अभिमूतिमुग्रं सहस्रसां वृषणं वीङ्गङ्गम्

९

ता वां नरा स्ववसे सुजाता हवामहे अश्विना नार्धमानाः ।

आ न उप वसुमता रथेन गिरो जुषाणा सुविताय यातम्

१०

आ श्येनस्य जवसा नूतनेना—स्मे यातं नासत्या सजोपाः ।

हवे हि वामश्विना रातहव्यः शश्वत्तमाया उषसो व्युष्टौ

११ [१९] (१३३३)

(११९)

१० कक्षीवान् दैर्घतमस औशिजः । अश्विनौ । जगती ।

- आ वां रथं पुरुभायं मनोजुवं . जीराश्वं यज्ञियं जीवसें हुवे ।
सहस्रकैतुं वनिनं शतद्वंसुं श्रुटीवानं वरिवोधामभि प्रयः १
- ऊर्ध्वा धीतिः प्रत्यस्य प्रयाम्—न्यधायि शस्मन्त्समयन्त आ दिशः ।
स्वदामि घर्मं प्रति यन्त्युतय आ वामूर्जानी रथमश्विनारुहत २
- सं यन्मिथः पस्पृधानासो अगमत् शुभे भस्वा अमिता जायवो रणे ।
युवारहं प्रवणे चैकिते रथो यदश्विना वहथः सूरिमा वरम् ३
- युवं भुज्युं भुरमाणं विभिर्गतं स्वयुक्तिभिर्निवहन्ता पितृभ्य आ ।
यासिदं वर्तिवृथणा विजेन्यं दिवोदासाय महि चेति वामवः ४
- युवोरश्विना वपुषे युवायुजं रथं वाणीं येमतुरस्य शर्ध्यम् ।
आ वां पतित्वं सख्याय जग्मुषी योषावृणीत जेन्या युवां पती ५ [२०]
- युवं रभं परिपूतरुप्यथो हिमेन घर्मं परितप्तमत्रये ।
युवं शयोरदसं पिप्यथुर्गवि प्र वृथेण वन्दनस्तार्यागुषा ६
- युवं वन्दनं निर्कृतं जरण्यया रथं न दत्ता करणा समिन्वथः ।
क्षेत्रादा विप्रं जनथो विपन्यया प्र वामत्र विधते दंसना भुवत् ७
- अगच्छतं कृपमाणं परावर्ति पितुः स्वस्य त्यजसा निवाधितम् ।
स्वर्वतीरित ऊतीर्युवोरहं चित्रा अभीक्रे अभवन्नभिष्टयः ८
- उत स्या वां मधुमन्मक्षिकारण्—न्मवे सोमस्यौशिजो हुवन्यति ।
युवं दधीचो मन आ विवासथो ऽथा शिरः प्रति वामश्व्यं वदत् ९
- युवं पेदवं पुरुवारमश्विना स्पृधां श्वेतं तरुतारं दुवस्यथः ।
गर्ग्यरभिद्युं पृतनासु दुष्टरं चकृत्यमिन्द्रमिव चरणीसहम् १० [२१] (१३४३)

(१२०)

१२ कक्षीवान् दैर्घतमस औशिजः । अश्विनौ (१२ दुःस्वप्ननाशनम्) । १ गायत्री,

२ ककुप्, ३ का-विराट्, ४ नष्टरूपी, ५ तनुशिरा, ६ उष्णिक्, ७ विद्यार-बृहती,

८ कृतिः, ९ विराट्, १०-१२ गायत्री ।

का गंधुद्वोत्राश्विना वां को वां जोष उभयोः । कथा विधात्यप्रचेताः ?

(१३४४)

विद्वांसाविद् दुरः पृच्छे—दर्विद्वानित्थापरो अचेताः । नू चिच्छु मते अकौ २
 ता विद्वांसा हवामहे वां ता नो विद्वांसा मन्म वोचेतमद्य । प्रार्चद् दयमानो युवाकुः ३
 वि पृच्छामि पाक्याः न देवान् वर्षद्भुतस्याद्भुतस्य दक्षा । पातं च सहस्रो युवं च रभ्यसो नः ४
 प्र या घोषे भृगवाणे न शोभे यया वाचा यजति पञ्जियो वाम् । प्रैपयुर्न विद्वान् ५ [२२]

श्रुतं गांयत्रं तर्कवानस्या—हं चिद्धि रिरेभाश्विना वाम् । आक्षी शुभस्पती दन् ६
 युवं ह्यास्तं महो रन् युवं वा यन्निरतंतसतम् । ता नो वसू सुगोपा स्यातं पातं नो वृकादधायोः ७
 मा कस्मै धातमभ्यमित्रिणे नो माकुत्रा नो गृहेभ्यो धेनवो गुः । स्तनाभुजो अशिष्वीः ८
 दुहीयन् मित्रधितये युवाकु राये च नो मिमीतं वार्जवत्यै । इषे च नो मिमीतं धेनुमत्यै ९
 अश्विनोरसनं रथं मनश्चं वाजिनीवतोः । तेनाहं भूरि चाकन १०
 अयं समह मा तनू ह्याते जनां अनु । सोमपेयं सुखो रथः ११
 अध स्वप्नस्य निर्विदे ऽभुञ्जतश्च रेवतः । उभा ता बसि नश्यतः १२ [२३] (१३५५)

(१२१) [अष्टादशोऽनुवाकः ॥ १८॥ सू० १२१-१२६]

१५ कक्षीवान् दैर्घतमस औशिजः । इन्द्रो विश्वे देवा वा । त्रिष्टुप् ।

कवित्था नूः पात्रं देवयतां श्रवद् गिरो अङ्गिरसां तुरण्यन् ।
 प्र यदानङ्गिश आ हर्म्यस्यो—रु क्रसते अध्वरे यजत्रः १
 स्तम्भीन्द्र द्यां स धरुणं प्रुषाय—हृभुर्वाजाय द्रविणं नरो गांः ।
 अनु स्वजां महिषश्चक्षत वां मेनामश्वस्य परि मातरं गोः २
 नक्षद्भवमरुणीः पूर्वं राद् तुरो विशामङ्गिरसामनु द्यून् ।
 तक्षद् वज्रं नियुतं तस्तम्भद् द्यां चतुष्पदे नर्याय द्विपादे ३
 अस्य मदे स्वर्ग्यं दा क्रताया—पीवृतमुस्त्रियाणामनीकम् ।
 यद्धं प्रसर्गे त्रिककुम्भिवर्त—दप दुहो मानुषस्य दुरो वः ४
 तुभ्यं पयो यत् पितरावनीतां राधः सुरेतस्तुरणे भुरण्यू ।
 शुचि यत् ते रेक्ण आर्यजन्त सवर्दुर्घायाः पय उस्त्रियायाः ५ [२४]

अध प्र जज्ञे तरणिर्ममत्तु प्र रोच्यस्या उपसो न सूरः ।
 इन्दुर्येमिराष्ट्र स्वेदुहव्यैः सुवेण सिश्चञ्चरणाभि धाम ६
 स्विध्मा यद् वनधितिरपस्यात् सूरों अध्वरे परि रोधना गोः ।
 यद्धं प्रमाति कृत्यां अनु द्यू—ननर्विशे पश्विपे तुराय ७ (१३६२)

अथा महो द्विव आवो हरीं इह द्युम्नासाहमभि योधान उत्सम् ।
 हरिं यत् ते मन्दिनं दुक्षन् वृधे गोरभसमद्रिभिर्वाताप्यम्
 त्वमायसं प्रति वर्तयो गो—द्विवो अश्मानमुपनीतमुभ्वा ।
 कुत्साय यत्र पुरुहूत वन्व—उन्मुष्णमननैः परिधासि वृधैः
 पुरा यत् सूरस्तमसो अपीति—स्तमद्रिवः फलिगं हेतिमस्य ।
 शुष्णस्य चित्र परिहितं यदोजो द्विवस्परि सुग्रथितं तदादः
 अनु त्वा मही पार्जसी अचक्रे द्यावाक्षामा मदतामिन्द्र कर्मन् ।
 त्वं वृत्रमाशयानं सिरासु महो वज्रेण सिष्वपो वराहुम्
 त्वमिन्द्र नर्यो यौ अवो नृन् तिष्ठा वातस्य सुयुजो वहिष्ठान् ।
 यं ते काश्य उशाना मन्दिनं दाद वृत्रहणं पार्यं ततक्ष वज्रम्
 त्वं सूरौ हरितो रामयो नृन् भरच्चक्रमेतशो नायमिन्द्र ।
 प्रास्य पारं नवतिं नाव्यानामपि कर्तमवर्तयोऽयं ज्यून्
 त्वं नो अस्या इन्द्र दुर्हणायाः पाहि वज्रिवो दुरितादुभीके ।
 प्र नो वाजान् रथ्योऽ अश्वबुध्या निषे यन्धि श्रवसे सुनृतायै
 मा सा ते अस्मत् सुमतिर्वि दंसद वाजप्रमहः समिपो वरन्त ।
 आ नो भज मघवन् गोष्वर्यो मंहिष्ठास्ते सधुमादः स्याम

८

९

१० [२५]

११

१२

१३

१४

१५ [२६] (१३७०)

॥ इति प्रथमोऽष्टकः ॥ १ ॥

—७७७७—

[प्रथमोऽध्यायः ॥ १॥ व० १-२६]

(१२२)

१५ कक्षीवान् वैर्यतमस औशिजः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप्, ५-६ विराड् रूपा ।

प्र वः पान्तं रघुमन्यवोऽन्धो यज्ञं रुद्राय मीळुधं भरध्वम् ।
 द्विवो अस्तोप्यसुरस्य वीरै—रिषुध्वेव मरुतो रोदस्योः
 पत्नीव पूर्वहृतिं वावुध्व्या उपासानक्ता पुरुधा विदनि ।
 स्तरीनात्कं व्युतं वसाना सूर्यस्य श्रिया सुहृशी हिरण्यैः
 ममत्तु नः परिज्मा वसर्हा ममत्तु वातो अपां वृषण्वान् ।
 शिशीतमिन्द्रापर्वता युवं न—स्तन्नो विश्वे वरिवस्यन्तु देवाः
 उत त्या मे यशसा श्वेतनायै व्यन्ता पान्तौशिजो हुवध्वै ।
 प्र वो नपातमपां कृणुध्वं प्र मातरा रास्पिनस्यायोः

१

२

३

४

(१३७४)

आ वो रुक्ण्युमौशिजो हुवध्ये घोषेव शंसमर्जुनस्य नंशे ।
प्र वः पूष्णे कृवन् आ अच्छा वोचेय वसुतातिमग्नेः

५ [१]

श्रुतं मे मित्रावरुणा हवेमो—त श्रुतं सदेने विश्वतः सीम् ।
श्रोतुं नः श्रोतुरातिः सुश्रोतुः सुक्षेत्रा सिन्धुरद्भिः
स्तुपे सा वा वरुण मित्र राति—र्गवां शता पृक्षयामेषु पञ्चे ।
श्रुतरथे प्रियरथे दधानाः सद्यः पुष्टिं निरुन्धानासो अगमन्
अस्य स्तुपे महिमघस्य राधः सचा सनेम नहुषः सुवीराः ।
जनो यः पञ्चेभ्यो वाजिनीवा—नश्वावतो रथिनो मह्यं सूरिः
जनो यो मित्रावरुणावभिधु—गपो न वां सुनोत्यक्षण्याधुक् ।
स्वयं स यक्षं हृदये नि धत्त आप यवीं होत्राभिर्कृतावां
स वार्धतो नहुषो दंसुजुतः शर्धस्तरो नरां गूर्तश्रवाः ।
विसृष्टरातिर्याति बाह्वसृत्वा विश्वांसु पृतसु सद्रुमिच्छूरः

६

७

८

९

१० [२]

अधु गमन्ता नहुषो हवं सूरः श्रोता राजानो अमृतस्य मन्द्राः ।
नभोजुवो यन्निर्वस्य राधः प्रशस्तये महिना रथवते
एतं शर्धं धाम यस्य सूरै—रित्यवोचन् दशतयस्य नंशे ।
द्युम्नानि येषु वसुताती शरन् विश्वे सन्वन्तु प्रभूथेषु वार्जम्
मन्दांमहे दशतयस्य धासे—द्विर्द्यत पञ्च विभ्रतो यन्त्यन्ना ।
किमिष्टाश्व इष्टरश्मिरेत ईशानासुस्तरुष ऋजते नृन्
हिरण्यकर्णं मणिग्रीवमर्ण—स्तन्नो विश्वे वरिवस्यन्तु देवाः ।
अर्यो गिरः सद्य आ जग्मुषीरो—साश्वाकन्तुभयेष्वस्मे
चत्वारो मा मशशरस्य शिश्व—रुयो राज्ञ आर्यवसस्य जिष्णोः ।
रथो वां मित्रावरुणा वीर्घाप्ताः स्यूमंगमस्तिः सूरौ नाद्यौत

११

१२

१३

१४

१५ [३] (१३८५)

(१२३)

१३ कक्षीवान् दैर्घतमस औशिजः । उषाः । त्रिष्टुप् ।

पृथु रथो दक्षिणाया अयोज्यै—न देवासो अमृतासो अस्थुः ।
कृष्णाबुधस्थावुर्याः विहाया—श्रिकित्सन्ती मानुषाय क्षयाय

१

(१३८६)

पूर्वा विश्वस्माद् भुवनादबोधि जयन्ती वाजं बृहती सनुत्री ।
 उच्चा व्यस्यद् युवतिः पुनर्भू-रोपा अगन् प्रथमा पूर्वहूतौ
 यदुद्य भागं विभजासि नृभ्य उषो देवि मर्त्यत्रा सुजाते ।
 देवो नो अत्र सविता दमूना अनागसो वोचति सूर्याय
 गृहंगृहमहना यात्यच्छा द्विवेद्वे अधि नामा दधाना ।
 सिपासन्ती द्योतना शश्वदागा दग्रमग्रमिद् भजते वसूनाम्
 भगस्य स्वसा वरुणस्य जामि-रुपः सूनृते प्रथमा जरस्व ।
 पश्चा स दध्या यो अघस्य धाता जयेम तं दक्षिणया रथेन
 उदीरतां सूनृता उत् पुरन्धी-रुदुग्रयः शुशुचानासो अस्थुः ।
 स्पार्हा वसूनि तमसापगूह्या विष्कृण्वन्त्युपसो विभातीः
 अपान्यदेत्यभ्यन्यदेति विष्णुरूपे अहनी सं चरेते ।
 परिक्षितोस्तमो अन्या गुहाक-रद्यौदुषाः शोशुचता रथेन
 सदृशीर्य सदृशीरिदु श्वो दीर्घं सचन्ते वरुणस्य धाम ।
 अनवद्यास्त्रिशतं योजना न्येकैका क्रतुं परि यन्ति सद्यः
 जानत्यहः प्रथमस्य नाम शुक्रा कृष्णादजनिष्ट श्वितीची ।
 क्रतस्य योषा न मिनाति धामा हरहर्निःकृतमाचरन्ती
 कन्येव तन्वाड शशदानां एषि देवि देवमियक्षमाणम् ।
 संस्मर्यमाना युवतिः पुरस्ता द्वाविर्वक्षांसि कृणुपे विभाती
 सुसंकाशा मातृमृष्टेव योषा-विस्तन्वं कृणुपे हृशे कम् ।
 भद्रा त्वमुषो वितरं व्युच्छ न तत् तै अन्या उषसो नशन्त
 अश्वावतीगोमतीविश्ववारा यतमाना रश्मिभिः सूर्यस्य ।
 परा च यन्ति पुनरा च यन्ति भद्रा नाम वहमाना उषासः
 क्रतस्य रश्मिमनुयच्छमाना भद्रमद्रं क्रतुमस्मासु धेहि ।
 उषो नो अद्य सुहवा व्युच्छा-स्मासु रायो मघवत्सु च स्युः

(१२४)

१३ कक्षीवान् दैर्घतमस औशिजः । उषाः । त्रिष्टुप् ।

उषा उच्छन्ती समिधाने अग्रा उद्यन्तसूर्य उर्विया ज्योतिरश्नेत् ।
 देवो नो अत्र सविता न्वर्थ प्रासावीद् द्विपत् प्र चतुष्पदित्यै

२

३

४

५ [४]

६

७

८

९

१० [५]

११

१२

१३ [६] (१३९८)

१

(१३९९)

अमिनती दैव्यानि व्रतानि प्रमिनती मनुष्या युगानि ।
 ईयुषीणामुपमा शश्वतीना मायतीनां प्रथमोषा व्यद्यौत २
 एषा द्विवो दुहिता प्रत्यदर्शि ज्योतिर्वसाना समना पुरस्तात् ।
 ऋतस्य पन्थामन्वेति साधु प्रजानतीव न दिशो मिनाति ३
 उपो अदर्शि शुन्ध्युवो न वक्षो नोधा ईवाविरकृत प्रियाणि ।
 अन्नसन्न संसृतो बोधयन्ती शश्वत्तमागात् पुनरेयुषीणाम् ४
 पूर्वे अर्धे रजसो अप्यस्य गवां जनित्र्यकृत प्र केतुम् ।
 व्यु प्रथते वितरं वरीय ओभा पूणन्ती पित्रोरुपस्था ५ [७]

एवेवेषा पुरुतमां हृशे कं नाजामिं न परि वृणक्ति जामिम् ।
 अरेपसां तन्वाद् शशदाणा नार्भादीपते न महो विभाती ६
 अन्नातेव पुंस एति प्रतीची गर्तारुगिव सनये धनानाम् ।
 जायेव पत्य उशती सुवासा उषा हृषेव नि रिणीति अप्सः ७
 स्वसा स्वप्ने ज्यायस्यै योनिमारै गपैत्यस्याः प्रतिचक्ष्येव ।
 व्युच्छन्तीं रश्मिभिः सूर्यस्या ऋज्यङ्के समनगा इव वाः ८
 आसां पूर्वासामहसु स्वसृणा मपरा पूर्वाभ्येति पश्चात् ।
 ताः प्रलवन्नव्यसीर्नुनमस्मे रेवदुच्छन्तु सुदिना उषासः ९
 प्र बोधयोषः पृणतो मघो न्यबुध्यमानाः पणयः ससन्तु ।
 रेवदुच्छ मघवद्भ्यो मघोनि रेवत् स्तोत्रे सूनुते जारयन्ती १० [८]

अवेयमश्वैद् युवतिः पुरस्ताद् युङ्क्ते गवामरुणानामनीकम् ।
 वि नूनमुच्छादसति प्र केतुर्गृह्णगृह्णमुप तिष्ठते अग्निः ११
 उत ते वर्यश्चिद् वसतेरपपन् नरश्च ये पितृभाजो व्युद्यौ ।
 अमा सते वहसि भूरि वाम मुपो देवि द्राक्षुषे मर्त्याय १२
 अस्तोङ्क्ते स्तोम्या ब्रह्मणा मे ऽवीवृधध्वमुशतीरुषासः ।
 युष्मार्कं देवीरवसा सनेम सहस्रिणिं च शतिनं च वाजम् १३ [९] (१४११)

(१२५)

७ कक्षीवान् वैधृतमस औशिजः । स्वनयस्य दानस्तुतिः । त्रिष्टुप्, ४-५ जगती ।

प्राता रत्नं प्रातरित्वा दधाति तं चिकित्वान् प्रतिगृह्या नि धत्ते ।
 तेन प्रजां वर्धयमान आयू शयस्पोषेण सचते सुवीरः १ (१४१२)

सुगुरसत् सुहिरण्यः स्वश्वो बृहदस्मै वय इन्द्रो दधाति ।

यस्त्वायन्तं वसुना प्रातरित्वो मुक्षीर्जयेव पदिमुत्तिनार्ति

आर्यमद्य सुकृतं प्रातरिच्छन्निधेः पुत्रं वसुमता रथेन ।

अंशोः सुतं पायय मत्सरस्य क्षयद्वीरं वर्धय सूनृताभिः

उप क्षरन्ति सिन्धवो मयोमुव ईजानं च युक्ष्यमाणं च धेनवः ।

पूणन्तं च पपुंरिं च श्रवस्यवो घृतस्य धारा उप यन्ति विश्वतः

नाकस्य पृष्ठे अधि तिष्ठति श्रितो यः पूणाति स ह देवेषु गच्छति ।

तस्मा आपो घृतमर्धन्ति सिन्धवस्तस्मा इयं दक्षिणा पिन्वते सदा

दक्षिणावतामिविमानि चित्रा दक्षिणावतां विवि सूर्यासः ।

दक्षिणावन्तो अमुतं भजन्ते दक्षिणावन्तः प्र तिरन्त आयुः

मा पूणन्तो दुरितमेन आरन् मा जारिषुः सूरयः सुव्रतासः ।

अन्यस्तेषां परिधिरस्तु कश्चिदपूणन्तमभि सं यन्तु शोकाः

(१२६)

७ (१-५) कक्षीवान् दैर्घतमस औशिजः, (६) स्वनयो भावयव्यः, (७) रोमशा । १-५ स्वनयो भावयव्यः,
६ रोमशा, ७ स्वनयो भावयव्यः । त्रिष्टुप्, ६-७ अनुष्टुप् ।

अमन्वान् त्तोमान् प्र भरे मनीषा सिन्धावधि क्षियतो भावयस्य ।

यो मे सहस्रमभिमीत सवा नतूतो राजा श्रव इच्छमानः

शतं राजो नार्धमानस्य निष्कात्र छतमश्वान् प्रयतान् त्सद्य आदम् ।

शतं कक्षीवाँ असुरस्य गोनां विवि श्रवोऽजरमा ततान

उप मा श्यावाः स्वनयेन दृत्ता वधूमन्तो दश रथासो अस्थुः ।

षष्टिः सहस्रमनु गव्यमागात् सनत् कक्षीवाँ अभिपित्वे अह्वाम्

चत्वारिंशद् दशरथस्य शोणाः सहस्रस्याग्रे अेषिं नयन्ति ।

मवृच्युतः कृशनावतो अत्यान् कक्षीवन्त उदमृक्षन्त पञ्जाः

पूर्वामनु प्रयतिमा देवे वञ्चीन् युक्तो अष्टावरिधायसो गाः ।

सुबन्धवो ये विश्या इव वा अनस्वन्तः श्रव ऐषन्त पञ्जाः

आर्गधिता परिगधिता या कशीकेव जङ्गहे ।

ददाति मह्यं यादुरी यादूनां भोज्या शता

६

(१४२५)

उपोष मे परा मृश मा मे दुभ्राणि मन्यथाः ।
सर्वाहमस्मि रोमशा गुन्धारीणामिवाविका

७ [११] (१४२५)

(१२७) [एकोनविंशोऽनुवाकः ॥१९॥ सू० १२७-१३३]

११ परच्छेपो दैवोदासिः । अग्निः । अत्यष्टिः, ६ अतिधृतिः ।

अग्निं होतारं मन्ये दास्वन्तं वसुं सुनुं सहसो जातवेदसं विप्रं न जातवेदसम् ।

य ऊर्ध्वया स्वध्वरो देवो देवाच्या कृपा ।

धृतस्य विभ्राष्टिमनु वष्टि शोचिषा ऽऽजुह्वानस्य सर्पिषः १

यजिष्ठं त्वा यजमाना हुवेम ज्येष्ठमङ्गिरसां विप्र मन्मभिर्विप्रेभिः शुक्र मन्मभिः ।

परिज्मानमिव द्यां होतारं चर्षणीनाम् ।

शोचिष्केशं वृषणं यमिमा विशः प्रावन्तु जूतये विशः २

स हि पुरु चिदोर्जसा विरुक्मता दीद्यानो भवति दुहन्तरः परशुर्न दुहन्तरः ।

वीळु चिद् यस्य समृतौ श्रुवद् वनेव यत् स्थिरम् ।

निष्पहमाणो यमते नायते धन्वासहा नायते ३

हृह्ला चिदस्मा अनु दुर्यथा विदे तेजिष्ठाभिरराणिभिर्वाष्ट्यवसे ऽग्नये वृण्ध्यवसे ।

प्र यः पुरुणि गाहते तक्षद् वनेव शोचिषा ।

स्थिरा चिदन्ना नि रिणात्योर्जसा नि स्थिराणि चिदोर्जसा ४

तमस्य पृक्षमुपरासु धीमहि नक्तं यः सुदर्शितरो दिवातरा द्वापुषे दिवातरात् ।

आवुस्यायुर्गमणवद् वीळु शर्म न सुनवे ।

भक्तमभक्तमवो व्यन्तो अजरा अग्रयो व्यन्तो अजराः ५ [१२]

स हि शर्धो न मारुतं तुविष्वणि रप्रस्वतीष्वरस्विष्टनिरार्तनास्विष्टानिः ।

आर्दद्भुव्यान्यादुदि र्यजस्य केतुरर्हणा ।

अर्ध स्मास्य हर्षतो हर्षीवतो विश्वे जुषन्त पन्था नरः शुभे न पन्थाम् ६

द्विता यदी कीस्तासो अभिद्यवो नमस्यन्त उपवोचन्त भृगवो मभ्यन्तो वृशा भृगवः ।

अग्निरीशे वसुतां शुचिर्यो धर्णिरेषाम् ।

प्रियां अपिधीर्वनिषीष्ट मेधिर आ वनिषीष्ट मेधिरः ७ (१४३२)

विश्वासां त्वा विशां पतिं हवामहे सर्वासां समानं दंपतिं भुजे सत्यगिर्वाहसं भुजे ।

अतिथिं मानुषाणां पितुर्न यस्यासया ।

अमी च विश्वे अमृतांस आ वयो हव्या देवेष्वा वयः

८

त्वमग्ने सहसा सहन्तमः शुष्मिन्तमो जायसे देवतातये रयिर्न देवतातये ।

शुष्मिन्तमो हि ते मदो शुष्मिन्तम उत क्रतुः ।

अथ स्मा ते परिं चरन्त्यजर शुष्टीवानो नाजर

९

प्र वो महे सहसा सहस्वत उषर्बुधे पशुषे नाग्ये स्तोमो बभूत्वग्नये ।

प्रति यदीं हविष्मान् विश्वासु क्षासु जोगुवे ।

अग्ने रेभो न जेत ऋषूणां जूणिर्हीतं ऋषूणाम्

१०

स नो नेदिष्ठं ददृशान आ भ्रात्रे देवेभिः सचंनाः सुचेतुनां महो रायः सुचेतुनां ।

महिं शविष्ठ नस्कृधि संचक्षे भुजे अस्यै ।

महिं स्तोतुभ्यो मघवन् त्सुवीर्यं मथीरुग्रो न शर्वसा

११ [१३] (१४३६)

(१२८)

८ परुच्छेपो दैवोदासिः । अग्निः । अत्यष्टिः ।

अयं जायत मनुषो धरीमणि होता यजिष्ठ उशिजामनु व्रतमग्निः स्वमनु व्रतम् ।

विश्वश्रुष्टिः सखीयते रयिरिव श्रवस्यते ।

अदब्धो होता नि पदविलस्पदे परिवीत इलस्पदे

१

तं यज्ञसाधमपि वातयामस्युतस्य पृथा नर्मसा हविष्मता देवताता हविष्मता ।

स न ऊर्जामुपामृत्यया कृपा न जूर्यति ।

यं मातरिश्वा मनवे परावतो देवं भाः परावतः

२

एवेन सद्यः पर्येति पार्थिवं मुहुर्गीं रेतो वृषभः कर्निकदृद् दधद् रेतः कर्निकदृद् ।

ज्ञातं चक्षाणो अक्षभिर्देवो वनेषु तुर्वणिः ।

सदो दधान उपरेषु सानुष्वग्निः परेषु सानुषु ।

३

स सुक्रतुः पुरोहितो दमेदमे ऽग्निर्यज्ञस्याध्वरस्य चेतति क्रत्वा यज्ञस्य चेतति ।

क्रत्वा वेधा इषूयते विश्वा जातानि पस्पशे ।

यतो घृतश्रीरतिथिरजायत वह्निर्वेधा अजायत

४

(१४४०)

कृत्वा यदस्य तर्विषीषु पुञ्चते ऽग्नेर्वेण मरुतां न भोज्ये^१ पिराय न भोज्या ।

स हि ष्मा दानमिन्वति वसूनां च मज्मना ।

स नञ्चासते दुरितादभिद्रुतः शंसाद्वादाभिद्रुतः

५ [१४]

विश्वो विहाया अरतिर्वसुर्दधे हस्ते दक्षिणे तरणिर्न शिश्रथ^२ ऋवस्यया न शिश्रथत् ।

विश्वस्मा इदिषुध्यते देवत्रा हव्यमोहिषे ।

विश्वस्मा इत् सुकृते वारमृण्व^३ त्यभिर्द्वारा व्यृण्वति

६

स मानुषे वृजने शंतमो हितो^४ ऽग्निर्ग्रेषु जेन्यो न विश्रतिः प्रियो यज्ञेषु विश्रतिः ।

स हव्या मानुषाणा मिळा कृतानि पत्यते ।

स नञ्चासते वरुणस्य धूर्ते^५ मंहो देवस्य धूर्तेः

७

अग्निं होतारमीळते वसुधितिं प्रियं चेतिष्ठमरतिं न्येरिरे हव्यवाहं न्येरिरे ।

विश्वायुं विश्ववेदसं होतारं यजतं कविम् ।

देवासो रण्वमवसे वसूयवो गीर्भी रण्वं वसूयवः

८ [१५] (१४४४)

(१२९)

११ परच्छेपो देवोदासिः । इन्द्रः, ६ इन्द्रुः । अत्यष्टिः, ८-९ अतिशक्यौ, ११ अष्टिः ।

यं त्वं रथमिन्द्र मेधसांतये ऽपाका सन्तमिधिर प्रणयांसि प्रानवद्य नयांसि ।

सद्यश्चित्तमभिष्टये करो वशश्च वाजिनम् ।

सास्माकमनवद्य तूतुजान वेधसा^१ मिमां वाचं न वेधसाम्

१

स श्रुधि यः स्मा पृतनासु कासु चिद् दृक्षाय्य इन्द्र भरहूतये नृभि^२ रसि प्रतृतये नृभिः ।

यः शूरैः स्व^३ः सन्तिता यो विप्रैर्वाजं तरुता ।

तर्मीशानास इरधन्त वाजिनं पृक्षमत्यं न वाजिनम्

२

द्रुस्मो हि ष्मा वृषणं पिन्वसि त्वचं कं चिद् यावीररुं शूर मत्यं परिवृणक्षि मर्त्यम् ।

इन्द्रोत तुभ्यं तद् दिवे तद् रुद्राय स्वयंशसे ।

मित्राय वोचं वरुणाय सप्रथः सुमृळीकाय सप्रथः

३

अस्माकं व इन्द्रमुश्मसीष्टये सखायं विश्वायुं प्रासहं युजं वाजेषु प्रासहं युजम् ।

अस्माकं ब्रह्मोतये ऽवा पुत्सुषु कासु चित् ।

नहि त्वा शत्रुः स्तरते स्तृणोषि यं विश्वं शत्रुं स्तृणोषि यम्

४

नि धू नमार्तिमतिं कयस्य चिद् तेजिष्ठाभिराणिभिर्नोतिभि^४ रुग्राभिरुग्रोतिभिः ।

नेषि णो यथा पुरा ऽनेनाः शूर मन्यसे ।

विश्वानि पुरोरपं पणिं वह्निं रासा वह्निर्नो अच्छ

५ [१६] (१४४५)

प्र तद् वोचेयं भव्यायेन्द्वे हव्यो न य इषवान् मन्म रेजति रक्षोहा मन्म रेजति ।

स्वयं सो अस्मदा निदो वधैरजेत दुर्मतिम् ।

अव सवेदुघशंसोऽवतुर मव क्षुद्रमिव सवेत

६

वनेम तद्धोत्रया चितन्त्या वनेम रयिं रयिवः सुवीर्यं रणवं सन्तं सुवीर्यम् ।

दुर्मन्मानं सुमन्नुमि रेमिषा पृचीमाहि ।

आ सत्यामिरिन्द्रं द्युमन्मृतिभि र्यजत्रं द्युमन्मृतिभिः

७

प्रभा वो अस्मे स्वयंशोभिहृती परिवर्ग इन्द्रो दुर्मतीनां दरीमन् दुर्मतीनाम् ।

स्वयं सा रिपयध्वै या न उपेषे अत्रैः ।

हृतेमसन्न वक्षति क्षिता जूर्णिर्न वक्षति

८

त्वं न इन्द्र राया परीणसा याहि पृथौ अनेहसा पुरो याह्यरक्षसा ।

सचस्व नः पराक आ सचस्वास्तमीक आ ।

पाहि नो दूरादूरादुमिष्टिभिः सदा पाह्यमिष्टिभिः

९

त्वं न इन्द्र राया तरूषसो ग्रं चित् त्वा महिमा संक्षदवसे महे मित्रं नावसे ।

ओजिष्ठ त्रातुरबिता रथं कं चिदमर्त्य ।

अन्यमस्मद् रिरिषेः कं चिदद्रिवो रिरिक्षन्तं चिदद्रिवः

१०

पाहि न इन्द्र सुदुत सिधोऽवयाता सद्रुमिद् दुर्मतीनां देवः सन् दुर्मतीनाम् ।

हन्ता पापस्य रक्षसं छाता विप्रस्य भारतः ।

अथा हि त्वा जनिता जीजनद् वसो रक्षोहणं त्वा जीजनद् वसो

११[१७](१४५५)

(१३०)

१० परुच्छेपो दैवोदासिः । इन्द्रः । अत्यष्टिः । १० त्रिष्टुप् ।

एन्द्र याद्युप नः परावतो नायमच्छा विदथानीव सत्पति रस्तं राजेव सत्पतिः ।

हवामहे त्वा वयं प्रयस्वन्तः सुते सचा ।

पुत्रासो न पितरं वाजसातये मंहिष्ठं वाजसातये

१

पिषा सोममिन्द्र सुवानमद्रिभिः कोशेन सिक्तमवतं न वंसंग स्तातुषाणो न वंसंगः ।

मदाय हव्यतार्य ते तुविष्टमाय धार्यसे ।

आ त्वा यच्छन्तु इरितो न सूर्य महा विश्वेव सूर्यम्

२

(१४५७)

अर्विन्दद् दिवो निहितं गुहा निधिं वेनं गर्भं परीवीतमश्म—न्यनन्ते अन्तरश्मनि ।

व्रजं वज्री गवामिव सिपासन्नङ्गिरस्तमः ।

अपावृणोदिष इन्द्रः परीवृता द्वार इषः परीवृताः ३

दाहृहाणो वज्रमिन्द्रो गर्भस्त्योः क्षदेव तिग्ममसनाय सं श्यं दहिहत्याय सं श्यत् ।

संविव्यान ओजसा शवोभिरिन्द्र मज्जना ।

तथैव वृक्षं वनिनो नि वृश्वासि परश्वेव नि वृश्वासि ४

त्वं वृथा नद्य इन्द्र सतवे ऽच्छा समुद्रमसृजो रथौ इव वाजयतो रथौ इव ।

इत ऊतीरयुञ्जत समानमर्थमक्षितम् ।

धेनूरिव मनवे विश्वदोहसो जनाय विश्वदोहसः ५ [१८]

इमां ते वाचं वसूयन्त आयवो रथं न धीरः स्वपा अतक्षिपुः सुन्नाय त्वामतक्षिपुः ।

शुम्भन्तो जेन्यं यथा वाजेषु विप्र वाजिनम् ।

अत्यमिव शवसे सातये धना विश्वा धनानि सातये ६

मिनत् पुरो नवतिमिन्द्र पूरवे दिवोदासाय महि द्वाशुषे नृतो वज्रेण द्वाशुषे नृतो ।

अतिथिग्वाय शम्बरं गिरिरुग्रो अवाभरत् ।

महो धनानि दयमान ओजसा विश्वा धनान्योजसा ७

इन्द्रः समत्सु यजमानमार्यं प्रावद् विश्वेषु शतमूतिराजिषु स्वर्भीह्वेष्वजिषु ।

मनवे शासद्व्रतान् त्वचं कृष्णामरन्धयत् ।

दक्षन्न विश्वं ततृपाणमोषति न्यर्शसानमोषति ८

सूरश्चक्रं प्र बृहज्जात ओजसा प्रपित्वे वाचमरुणो मुपायती—ज्ञान आ मुपायति ।

उशाना यत् परावतो ऽजगन्नूतये कवे ।

सुन्नानि विश्वा मनुषेव तुर्वणि—रहा विश्वेव तुर्वणिः ९

स नो नव्येभिरुपकर्मन्नुकथैः पुरी दतः प्रायुभिः पाहि शग्मैः ।

दिवोदासेमिरिन्द्र स्तवानो वावृधीथा अहोमिरिव द्यौः १० [१९] (१४६५)

(१३१)

७ परुच्छेपो दैवोदासिः । इन्द्रः । अत्यष्टिः ।

इन्द्राय हि द्यौरसुरो अनन्तते—न्द्राय मही पृथिवी वरीमभि—द्युम्नसाता वरीमभिः ।

इन्द्रं विश्वे सजोषसो देवासो दधिरे पुरः ।

इन्द्राय विश्वा सर्वानानि मानुषा रातानि सन्तु मानुषा १ (१४६६)

विश्वेषु हि त्वा सर्वनेषु तुअते समानमेकं वृषमण्यवः पृथक् स्वः सनिष्यवः पृथक् ।

तं त्वा नावं न पर्पाणिं शूषस्य धुरि धीमहि ।

इन्द्रं न यज्ञैश्चितयन्त आयवः स्तोभेभिरिन्द्रमायवः

२

वि त्वा ततस्त्रे मिथुना अवस्यवो व्रजस्य साता गव्यस्य निःसृजः सक्षन्त इन्द्र निःसृजः ।

यद् गव्यन्ता द्वा जना स्वयन्ता समूहसि ।

आविष्कारिकृद् वृषणं सचाभुवं वज्रमिन्द्र सचाभुवम्

३

विदुष्टे अस्य वीर्यस्य पूरवः पुरो यदिन्द्र शारदीरवातिरः सासहानो अवातिरः ।

शासस्तमिन्द्र मर्त्यमयज्युं शवसस्पते ।

महीममुष्णाः पृथिवीमिमा अपो मन्दसान इमा अपः

४

आदित ते अस्य वीर्यस्य चर्किरन् मदेषु वृषन्नुशिजो यदाविथ सखीयतो यदाविथ ।

चकथं कारभेभ्यः पृतनासु प्रवन्तवे ।

ते अन्यामन्यां नद्यं सनिष्णत श्वस्यन्तः सनिष्णत

५

उतो नो अस्या उपसो जुपेत ह्यकस्य बोधि हविषो हवीमभिः स्वर्षाता हवीमभिः ।

यदिन्द्र हन्तवे सृधो वृषा वज्रिञ्चिकेतसि ।

आ मे अस्य वेधसो नवीयसो मन्म श्रुधि नवीयसः

६

त्वं तमिन्द्र वावृधानो अस्मयु रमित्रयन्तं तुविजात मर्त्यं वज्रेण शूर मर्त्यम् ।

जहि यो नो अघायति शृणुष्व सुश्रवस्तमः ।

रिष्टं न यामन्नप भूत दुर्मतिर्विश्वाप भूत दुर्मतिः

७ [२०] (१४७२)

(१३२)

६ परच्छेपो देवोदासिः । इन्द्रः, ६ (' १ अर्धर्चस्य) इन्द्रापर्वतौ । अत्यष्टिः ।

त्वया वयं मघवन् पूर्ये धन इन्द्रत्वोताः सासह्याम पृतन्यतो वनुयाम वनुष्यतः ।

नेदिष्टे अस्मिन्नह न्यधि वोचा नु सुन्वते ।

अस्मिन् यज्ञे वि चयेमा भरे कृतं वाजयन्तो भरे कृतम्

१

स्वर्जेपे भर आप्रस्य ववम न्युपबुधः स्वस्मिन्नञ्जसि क्राणस्य स्वस्मिन्नञ्जसि ।

अहन्निन्द्रो यथा विदे शीर्ष्णाशीर्ष्णोपवाच्यः ।

अस्मन्ना ते सध्व्यक् सन्तु रातयो भद्रा भद्रस्य रातयः

२

(१४७४)

तत् तु प्रयः प्रतथा ते शुशुक्चनं यस्मिन् यज्ञे वारमकृण्वत् क्षयं—मृतस्य वारसि क्षयम् ।

वि तद् वोचैरधं द्विता—ऽन्तः पश्यन्ति रश्मिभिः ।

स धा विद्वे अन्विन्द्रो गवेषणो बन्धुक्षिन्द्रयो गवेषणः ३

नू इत्था ते पूर्वथा च प्रवाच्यं यदङ्गिरोभ्योऽवृणोरप ब्रज—मिन्द्र शिक्षन्नप ब्रजम् ।

ऐभ्यः समान्या विशा ऽस्मभ्यं जेपि योत्सि च ।

सुन्वद्भ्यो रन्धया कं चिद्व्रतं हृणायन्तं चिद्व्रतम् ४

सं यजनान् क्रतुभिः शूर ईक्ष्य—द्धने हिते तरुणन्त श्रवस्यवः प्र यक्षन्त श्रवस्यवः ।

तस्मा आयुः प्रजावदिद् बाधे अर्चन्त्योर्जसा ।

इन्द्र ओक्थं दिधिपन्त धीतयो देवाँ अच्छा न धीतयः ५

युवं तमिन्द्रापर्वता पुरोयुधा यो नः पृतन्यादप तंतमिन्द्रतं वज्रेण तंतमिन्द्रतम् ।

दूरे चत्तार्यं च्छन्तस्वद् गहनं यदि नक्षत् ।

अस्माकं शत्रून् परि शूर विश्वतो दुर्मा दर्पोष्ट विश्वतः ६ [२१] (१४७८)

(१३३)

७ परच्छेपो देवोदासिः । इन्द्रः । १ त्रिष्टुप्, २-४ अनुष्टुप्, ५ गायत्री, ६ धृतिः, ७ अष्टिः ।

उभे पुनामि रोदसी ऋतेन दुहो दहामि सं महीरनिन्द्राः ।

अभिवलग्न यत्र हुता अमित्रा वैलस्थानं परि तृह्णा अशेरन् १

अभिवलग्न्या चिदद्रिवः शीर्षा यातुमतीनाम् ।

छिन्धि वदूरिणा पदा महावदूरिणा पदा २

अवासां मघवस्त्रहि शर्षो यातुमतीनाम् ।

वैलस्थानके अर्मके महावैलस्थे अर्मके ३

यासां तिस्रः पञ्चाशतो ऽभिव्लङ्गैरपावपः ।

तत् सु ते मनायति त्वत् सु ते मनायति ४

पिशङ्गभृष्टिमम्भूणं पिशाचिमिन्द्र सं मृण ।

सर्वं रक्षो नि बर्हय ५

अवर्मह इन्द्र दाहहि श्रुधी नः शुशोच हि द्यौः क्षा न भीषाँ अद्रिवो घृणान् भीषाँ अद्रिवः ६

शुष्मिन्तमो हि शुष्मिभिर्वधैरुग्रेभिरीयसे ।

अपूरुषघ्नो अप्रतीत शूर सत्वभिः सिसृतैः शूर सत्वभिः ६ (१४८४)

वनोति हि सुन्वन् क्षयं परीणसः सुन्वानो हि प्मा यजत्यव द्विषो देवानामव द्विषः ।

सुन्वान इत् सिषासति सहस्रा वाज्यवृतः ।

सुन्वानायेन्द्रो ददात्याभुवं रथि ददात्याभुवं

७ [२२] (१५८५)

(१३४)

[विशोऽनुवाकः ॥२०॥ सू० १३४-१३९]

६ परच्छेपो दैवोदासिः । वायुः । अत्यष्टिः, ६ अष्टिः ।

आ त्वा जुवो रारहाणा अभि प्रयो वायो वहन्विह पूर्वपीतये सोमस्य पूर्वपीतये ।

ऊर्ध्वा ते अनु सनुता मनस्तिष्ठतु जानती ।

नियुत्वता रथेना याहि द्वावने वायो मखस्य द्वावने

१

मन्दन्तु त्वा मन्दिनो वायविन्द्वो ऽस्मत् क्राणासः सुकृता अभिद्यवो गोभिः क्राणा अभिद्यवः ।

यद्ध क्राणा इरध्वै दक्षं सचन्त ऊतयः ।

सधीचीना नियुतो द्वावने धिय उप नुवतं इ धियः

२

वायुर्युक्ते रोहिता वायुररुणा वायू रथे अजिरा धुरि वोह्वे वहिष्ठा धुरि वोह्वे ।

प्र बोधया पुरंधिं जार आ संसृतीमिव ।

प्र चक्षय रोदसी वासयोपसः श्रवसे वासयोपसः

३

तुभ्यमुषासः शुचयः परावति भद्रा वक्षा तन्वते दंसु रश्मिषु चित्रा नव्येषु रश्मिषु ।

तुभ्यं धेनुः संबर्द्धा विश्वा वसूनि दोहते ।

अर्जनयो मरुतो वक्षणाभ्यो विव आ वक्षणाभ्यः

४

तुभ्यं शुक्रासः शुचयस्तुरण्यवो मदेष्टुग्रा इषणन्त भुर्वण्यपामिपन्त भुर्वणि ।

त्वां त्साः रीदमानो भगमीद्वे तक्ववीये ।

त्वं विश्वस्माद् भुवनात् पासि धर्मेणा ऽसुर्यात् पासि धर्मेणा

५

त्वं नो वायवेषामपूर्व्यः सोमानां प्रथमः पीतिमर्हसि सुतानां पीतिमर्हसि ।

उतो विहुर्मतीनां विशां ववर्जुषीणाम् ।

विश्वा इत् ते धेनवो दुह आशिरं घृतं दुहत् आशिरम्

६ [२३] (१५९१)

(१३५)

९ परच्छेपो दैवोदासिः । १-३, ९ वायुः; ४-८ इन्द्रवायू । अत्यष्टिः; ७-८ अष्टिः ।

स्तीर्णं बहिरूपं नो याहि वीतये सहस्रेण नियुता नियुत्वते श्रुतिनीमिर्नियुत्वते ।

तुभ्यं हि पूर्वपीतये देवा देवाय येमिरे ।

प्र ते सुतासो मधुमन्तो अस्थिरम् मदाय कृत्वे अस्थिरम् ।

१

(१५९२)

तुभ्यायं सोमः परिपूतो अद्रिभिः स्पर्हा वसानः परि कांशमपति शुक्रा वसानो अर्धति ।
तवायं भाग आयुषु सोमो देवेषु हूयते ।

वह वायो नियुतो याह्यस्मयु—जुषाणो याह्यस्मयुः २

आ नो नियुद्धिः श्रुतिनीभिरध्वरं सहस्रिणीभिरुप याहि वीतये वायो हव्यानि वीतये ।
तवायं भाग ऋत्वियः सरश्मिः सूर्ये सचा ।

अध्वर्युभिर्भरमाणा अयंसत् वायो शुक्रा अयंसत् ३

आ वां रथो नियुत्वान् वक्षदवसे ऽभि प्रयांसि सुधितानि वीतये वायो हव्यानि वीतये ।
पिबतं मध्वो अन्धसः पूर्वपेयं हि वां हितम् ।

वायवा चन्द्रेण राधसा गत—मिन्द्रश्च राधसा गतम् ४

आ वां धियो ववृत्युरध्वरौ उपे—ममिन्दुं मर्मजन्त वाजिनं—माशुमत्यं न वाजिनम् ।
तेषां पिबतमस्मयू आ नो गन्तमिहोत्या ।

इन्द्रवायू सुतानामद्रिभिर्युवं मदाय वाजदा युवम् ५ [२४]

इमे वां सोमा अप्स्वा सुता इहा—ध्वर्युभिर्भरमाणा अयंसत् वायो शुक्रा अयंसत् ।
एते वामभ्यसृक्षत तिरः पवित्रमाशवः ।

युवायवोऽति रोमाण्यव्यया सोमांसो अत्यव्यया ६

अति वायो ससतो याहि शश्वतो यत्र प्रावा वदति तत्र गच्छतं गृहमिन्द्रश्च गच्छतम् ।
वि सूनृता ददंशे रीर्यते घृत—मा पूर्णया नियुता याथो अध्वर—मिन्द्रश्च याथो अध्वरम् ७

अत्राह तद् वहेथे मध्व आहुतिं यमश्चत्थमुपतिष्ठन्त जायवो ऽस्मै ते संन्तु जायवः ।
साकं गावः सुवते पच्यते यवो न ते वाय उप दस्यन्ति धेनवो नाप दस्यन्ति धेनवः ८

इमे ये ते सु वायो बाह्वोजसो ऽन्तर्नदी ते पतयन्त्युक्षणा महि वाधन्त उक्षणाः ।

धन्वश्चिद् ये अनाशवो जीराश्चिदगिरीकसः ।

सूर्यस्येव रश्मयो दुर्नियन्तवो हस्तयोर्दुर्नियन्तवः ९ [२५] (१५००)

(१३६)

७ परुच्छेपो दैवोदासिः । १-५ मित्रावरुणौ, ६-७ लिङ्गोक्ताः । अत्यष्टिः, ७ त्रिषुप ।

प्र सु ज्येष्ठं निचिराम्यां बृहन्नमो हव्यं मतिं भरता मूलयद्भ्यां स्वादिभं मूलयद्भ्याम् ।
ता सम्राजा घृतासुती यज्ञेयं उपस्तुता ।

अथैनोः क्षत्रं न कुतश्चनाधूपे देवत्वं नू चिवाधूपे १ (१५०१)

अदंशि गातुरुवे वरीयसी पन्था ऋतस्य समयंस्त रश्मिभिश्चक्षुर्भगस्य रश्मिभिः ।

द्युक्षं मित्रस्य सार्दनभयंणो वरुणस्य च ।

अथा दधाते बृहदुक्थ्यं वयं उपस्तुत्यं बृहद् वयः २

ज्योतिष्मतीमदिंति धारयक्षितिं स्वर्वतीमा संचेते द्विवेदिवे जागृवांसां द्विवेदिवे ।

ज्योतिष्मत् क्षत्रमाशाते आवृत्त्या दानुनस्पती ।

मित्रस्तयोर्वरुणो यातयज्जनो ऽर्यमा यातयज्जनः ३

अयं मित्राय वरुणाय शंतमः सोमो भूत्ववपानेष्वामगो देवो देवेष्वामगः ।

तं देवासो जुपेरत विश्वे अद्य सजोषसः ।

तथा राजाना करथो यदीमहे ऋतावाना यदीमहे ४

यो मित्राय वरुणायविध्वज्जनो ऽनर्वाणं तं परि पातो अंहसो द्वाश्वांसं मर्तमंहसः ।

तमर्यमाभि रक्षत्यृजुयन्तमनु व्रतम् ।

उक्थैर्य एनोः परिभूरपति व्रतं स्तोमैराभूरपति व्रतम् ५

नमो द्विवे बृहते रोदसीभ्यां मित्राय वोचं वरुणाय मीळुषे सुमृळीकाय मीळुषे ।

इन्द्रमग्निमुप स्तुहि द्युक्षमर्यमणं भगम् ।

ज्योग्जीवन्तः प्रजया सचेमहि सोमस्योती सचेमहि ६

ऊती देवानां वयमिन्द्रवन्तो मंसीमहि स्वयशसो मरुद्भिः ।

अग्निमित्रो वरुणः शर्म यंसन् तदंश्याम मधवानो वयं च ७ [२६] (१५०७)

[द्वितीयोऽध्यायः ॥२॥ वर्गाः १-२७] (१३७)

३ परच्छेपो दैवोदासिः । मित्रावरुणौ । अतिशक्री ।

सुषुमा यातमद्रिमिर्गोश्रीता मत्सरा इमे सोमासो मत्सरा इमे !

आ राजाना दिविस्पृशा ऽस्मन्ना गन्तमुप नः ।

इमे वा मित्रावरुणा गवांशिरः सोमाः शुक्रा गवांशिरः १

इम आ यातमिन्द्वयः सोमासो दध्यांशिरः सुतासो दध्यांशिरः ।

उत वामुपसो बुधि साकं सूर्यस्य रश्मिभिः ।

सुतो मित्राय वरुणाय पीतये चारुर्ऋताय पीतये २

तां वा धेनुं न वासरी मंशुं दुहन्त्यद्रिमिः सोमं दुहन्त्यद्रिमिः ।

अस्मन्ना गन्तमुप नो ऽर्वाश्वा सोमपीतये ।

अयं वा मित्रावरुणा नृभिः सुतः सोम आ पीतये सुतः ३ [१] (१५१०)

(१३८)

४ परुच्छेपो दैवोदासिः । पूषा । अत्यष्टिः ।

प्रप्रं पूष्णस्तुविजातस्य शस्यते महित्वमस्य तवसो न तन्दते स्तोत्रमस्य न तन्दते ।
अर्चामि सुम्नयन्नह—मन्यूतिं मयोभुवम् ।

विश्वस्य यो मन आयुयुवे मुखो देव आयुयुवे मुखः १

प्र हि त्वा पूषन्नजिरं न यामनि स्तोमेभिः कृण्व ऋणवो यथा मृध उद्वे न पीपरो मृधः ।
हुवे यत् त्वा मयोभुवं देवं सख्याय मर्त्यः ।

अस्माकमाङ्ग्यान् द्युम्निनस्कृधि वाजेषु द्युम्निनस्कृधि २

यस्य ते पूषन् त्सस्ये विष्णयवः कृत्वा चित् सन्तोऽवसा बुभुक्षिरे इति कृत्वा बुभुक्षिरे ।
तामनु त्वा नवीयसीं नियुतं राय ईमहे ।

अहेळमान उरुशंस सरीं पव वाजेवाजे सरीं नव ३

अस्या ऊ षु ण उप सातये भुवो ऽहेळमानो रविवां अजाश्व श्रवस्यतामजाश्व ।
ओ षु त्वा ववृतीमहि स्तोमेभिर्दस्म साधुभिः ।

नहि त्वा पूषन्नतिमन्य आघृणे न ते सख्यमपह्नुवे ४ [२] (१५१४)

(१३९)

११ परुच्छेपो दैवोदासिः । १ विश्वे देवाः, २ मित्रावरुणौ, ३-५ अश्विनौ, ६ इन्द्रः, ७ अग्निः, ८ मरुतः,

९ इन्द्राग्नी, १० वृहस्पतिः, ११ विश्वे देवाः । अत्यष्टिः, ५ वृहती, ११ त्रिष्टुप् ।

अस्तु श्रौषद् पुरो अग्निं धिया दध आ नु तच्छर्धो विव्यं वृणीमह इन्द्रवायू वृणीमहे ।
यन्द्रं काणा विवस्वति नामां सदाधि नव्यसी ।

अध प्र सू न उप यन्तु धीतयो देवाँ अच्छा न धीतयः १

यन्द्र त्यन्मित्रावरुणावृतादध्यावृताथे अनृतं स्वेन मन्युना दक्षस्य स्वेन मन्युना ।
युवोतिथाधि सन्न स्वर्पश्याम हिरण्ययम् ।

धीभिश्चन मनसा स्वेभिर्क्षमिः सोमस्य स्वेभिर्क्षमिः २

युवां स्तोमेभिर्देव्यन्तो अश्विना ऽऽश्रावयन्त हव श्लोकमायवो युवां हव्याभ्याऽयवः ।
युवोर्विश्वा अधि श्रियः पृक्षश्च विश्ववेदसा ।

प्राधान्यन्ते वां पवयो हिरण्यये रथे दत्ता हिरण्यये ३ (१५१७)

अर्चति दक्षा व्यु॑नाकमृण्वथो यु॒ञ्जते॑ वां रथयुजो दि॒विष्टि॑—ज्वध्व॒स्मानो दि॒विष्टिषु॑ ।

आर्धं वां स्था॒म व॒न्धुरे॑ रथे॒ दक्षा॑ हिरण्यये॑ ।

प॒थेव॑ यन्ता॒धनु॑शासता रजोऽक्ष॒सा शास॑ता रजः

४

शची॑भिर्नः शची॒वसू॑ दि॒धा नक्तं॑ दशस्यतम् ।

मा वां रा॒तिरुप॑ दस॒त कदा॑ च॒ना—स्मद् रा॒तिः कदा॑ च॒न

५ [३]

वृषा॑न्निन्द्र वृषपा॒णास॑ इन्द्र॒व इमे॑ सु॒ता अ॒द्रिपु॒तास॑ उ॒द्भिदु॑—स्तुभ्यं सु॒तास॑ उ॒द्भिदः॑ ।

ते त्वा॑ म॒न्दन्तु॑ द्वा॒वने॑ म॒हे चि॒त्राय॑ राधसे ।

शी॒र्भिर्गि॑र्वाहः स्तव॒मान॑ आ ग॒हि सु॒मृली॑को न आ ग॒हि

६

ओ पू॒ णो॑ अ॒ग्ने शृ॒णुहि॑ त्व॒मीळितो॑ दे॒वेभ्यो॑ ब्र॒वासि॑ य॒ज्ञिये॑भ्यो॒ राज॑भ्यो य॒ज्ञिये॑भ्यः ।

यद्ध॑ त्याम॒ङ्गिरो॑भ्यो धेनुं दे॒शा अ॒व॒त्तन॑ ।

वि तां दु॒हे अ॒र्यमा॑ क॒र्तरी॑ स॒र्वा ए॒ध तां वे॒द मे॑ स॒चा

७

मो पु॒ वो॑ अ॒स्मद्भु॑मि ता॒नि पौ॑स्या॒ सना॑ भू॒वन् द्यु॒म्नानि॑ मोत जा॒रिपु॑—र॒स्मत् पुरो॑त जा॒रिपुः॑ ।

यद् व॑रिच॒त्रं यु॒गेयु॑गे॒ नव्यं॑ घोषा॒दम॑र्त्यम् ।

अ॒स्मासु॑ तन्म॒रुतो॑ यच्च॒ दुष्टरं॑ दि॒धृता॑ यच्च॒ दुष्टरं॑

८

दु॒ध्यद्द॑ ह॒ मे ज॒नुषं॑ पू॒र्वो अ॒ङ्गिराः॑ प्रि॒यभे॑धः क॒ण्वो अ॒त्रि॒मनु॑र्विदु॒स्ते मे॑ पू॒र्वे म॒नुर्वि॑दुः ।

तेषां॑ दे॒वेष्वा॒यति॑—र॒स्माकं॑ ते॒षु ना॑भयः ।

तेषां॑ प॒देन॑ म॒ह्या न॑म॒ गिरि॑—न्द्वा॒मी आ न॑म॒ गिरा॑

९

होता॑ यक्षद् व॒निनो॑ व॒न्त वा॒र्य बृ॒हस्प॑तिर्य॒जति॑ वे॒न उ॒क्षभिः॑ पु॒रुवा॑रे॒भिर्द॒क्षभिः॑ ।

ज॒गृभ्मा॑ दूरआ॒दिशं॑ श्लो॒कम॑द्वे॒रध॑ त्मना ।

अ॒धार॒यद॑रि॒न्दानि॑ सु॒क्रतुः॑ पु॒रु स॒न्नानि॑ सु॒क्रतुः॑

१०

ये दे॒वासो॑ दि॒व्येका॑द॒श स्थ॑ पृथि॒व्याम॑ध्येका॒दश॑ स्थ ।

अ॒प्सुक्षि॑तो॒ महि॑नैका॒दश॑ स्थ॒ ते दे॒वासो॑ य॒ज्ञमि॑मं जुषध्वम्

११ [४] (१५२५)

(१४०) [एकविंशोऽनुवाकः ॥ २१ ॥ सू० १४०-१५६]

१३ दीर्घतमा औचध्यः । अग्निः । जगती, १० त्रिष्टुप्वा, १२-१३ त्रिष्टुप् ।

वे॒दिपदे॑ प्रि॒यधा॑माय सु॒द्युते॑ धा॒सिमि॑व प्र भ॒रा योनि॑म॒ग्रये॑ ।

व॒स्त्रेणै॒व वा॒सया॑ म॒न्मना॑ शु॒चिं ज्योती॑रथं शु॒क्रव॑र्णं तमो॒हनम्॑

१

(१५२६)

अभि द्विजन्मा त्रिवृदन्नमृज्यते संवत्सरे वावृधे जग्धमी पुनः ।
 अन्यस्यासा जिह्वया जेन्यो वृषा न्यन्येन वनिनो मृष्ट वारणः २
 कृष्णपुतौ वेविजे अस्य सक्षिता उभा तरते अभि मातरा शिशुम् ।
 प्राचाजिह्वं ध्वसयन्तं तृपुच्युतमा साच्यं कुपयं वर्धनं पितुः ३
 मुमुक्ष्वोऽमनवे मानवस्यते रघुदुवः कृष्णसीतास ऊ जुवः ।
 असमना अजिरासो रघुप्यदो वार्तजूता उप युज्यन्त आशवः ४
 आदस्य ते ध्वसयन्तो वृधेरते कृष्णमभ्वं महि वपः कर्पिकतः ।
 यत् सी महीमवनिं प्राभि मर्मश दभिश्वसन् तस्तनयन्नेति नानदत् ५ [५]

भूपन् न योऽधि बभूषु नन्नते वृषेव पत्नीरभ्येति रोरुवत् ।
 ओजायमानस्तन्वश्च शुम्भते भीमो न गृङ्गा दविधाव दुर्गुभिः ६
 स संस्तिरो विष्टिरः सं गृभायति जानन्नेव जानतीमित्य आ शये ।
 पुनर्वर्धन्ते अपि यन्ति वेद्यं मन्यः यपः पित्रोः कृण्वते सचा ७
 तमगुवः कोशिनीः सं हि रेभिर ऊर्ध्वास्तस्थुर्ममृषीः प्रायधे पुनः ।
 तासां जरां प्रमुञ्चन्नेति नानदत् दसु परं जनयन्नीवमस्तृतम् ८
 अधीवासं परि मातृ रिहन्नहं तुविग्रंभिः सत्वाभिर्याति वि जयः ।
 वयो दधत् पद्वते रोहित सदाऽनु श्येनीं सचते वर्तनीरहं ९
 अस्माकमग्रे मधवन्सु दीद्वि हाध श्वसीवान् वृषभो दमूनाः ।
 अवास्या शिशुमतीग्दीद्वे वर्मेध युन्सु पग्जिभुराणः १० [६]

इदमग्रे सुधितं दुधितादधि प्रियादु चिन्मन्मनः प्रेयो अस्तु ते ।
 यत् ते शुक्रं तन्वोऽरोचते शुचि तेनाम्मभ्यं वनसे रत्नमा त्वम् ११
 रथाय नावमुत नो गृहाय नित्याग्निं पद्वतीं रास्यग्रे ।
 अस्माकं वीरौ उत नो मघोनो जनौश्च या पारयाच्छर्म या च १२
 अभी नो अग्न उक्थमिज्जुगूर्या द्यावाक्षामा सिन्धवश्च स्वर्गूर्ताः ।
 गव्यं यव्यं यन्तो दीर्घाहेपं वरमरुण्यां वरन्त १३ [७] (१५३८)

(१४१)

१३ दीर्घतमा औचथ्यः । अग्निः । जगती, १२-१३ त्रिष्टुप् ।

बलित्था तद् वपुषे धायि दर्शतं देवस्य भर्गः सहसो यतो जनि ।
 यवीमुप ह्वरति सार्धं मति ऋतस्य धेना अनयन्त समुतः १ (१५३९)

पृक्षो वपुः पितुमान् नित्यं आ शये द्वितीयमा सप्तशिवासु मातृषु ।
तृतीयमस्य वृषभस्य दोहसे दशप्रमर्ति जनयन्त योषणः

२

निर्यदीं बुभान्महिषस्य वर्षस ईशानासः शर्वसा क्रन्तं सूरयः ।
यदीमनु प्रदिवो मध्वं आधवे गुहा सन्तं मातरिश्वा मथायति

३

प्र यत् पितुः परमास्त्रीयते पर्यां पृक्षुधो वीरुधो दंसु रोहति ।
उभा यदस्य जनुषं यदिन्वत् आदिद् यविष्ठो अभवद् घृणा शुचिः

४

आदिन्मातृराविशद् यास्वा शुचि रहिंस्यमान उर्विया वि वावृधे ।
अनु यत् पूर्वा अरुहत् सनाजुवो नि नव्यसीष्ववरासु धावते

५ [८]

आदिद्धोतारं वृणते दिर्विष्टिषु भगमिव पपृचानासं क्रश्नते ।
देवान् यत् कृत्वा मज्मना पुरुष्टुतो मर्तं शंसं विश्वधा वेति धार्यसे

६

वि यदस्थाद् यजतो वार्तचोदितो ह्वारो न वक्ता जरणा अनाकृतः ।
तस्य पत्न्यं वृक्षुषः कृष्णजंहसः शुचिजन्मनो रज आ व्यध्वनः

७

रथो न यातः शिर्काभिः कृतो चामङ्गैर्भिररुपेभिरीयते ।
आदस्य ते कृष्णासो दक्षि सूरयः शूरस्येव त्वेषथादीपते वयः

८

त्वया ह्यग्ने वरुणो धृतव्रतो मित्रः शाश्वदे अयं मा सुदानवः ।
यत् सीमन् क्रतुना विश्वथा विभु रराज्ञ नेभिः परिभूरजायथाः

९

त्वमग्ने शशमानाय सुन्वते रत्नं यविष्ठ देवतातिमिन्वसि ।
तं त्वा नु नव्यं सहसो युवन् वयं भगं न कारे महिरत्न धीमहि

१०

अस्मे शयि न स्वर्थं दमूनसं भगं दक्षं न पपृचासि धर्णसिम् ।
रश्मीरिव यो यमति जन्मनी उभे देवानां शंसमृत आ च सुक्रतुः

११

उत नः सुद्योत्मा जीराश्वो होता मन्द्रः शृणवच्चन्द्ररथः ।
स नो नेपन्नेपतमैरमूरो ऽग्निर्वागं सुवितं वस्यो अच्छ

१२

अस्ताव्यग्निः शिमीवन्द्रिरकैः साम्राज्याय प्रतुरं दधानः ।
अमी च ये मधवानो वयं च मिहं न सूर्यो अति निष्टतन्युः

१३ [९] (१५५१)

(१४२)

१३ दीर्घतमा औचध्यः । (आप्रसूक्तं) = १ इधमः समिद्धोऽग्निर्वा, २ तनूनपात्, ३ नराशंसः, ४ इल्लः, ५ बर्हिः, ६ देवीः द्वारः, ७ उपासानका, ८ दैव्यौ होतारौ प्रचेतसौ, ९ तिस्रो देव्यः सरस्वतीळा-भारत्यः, १० त्वष्टा, ११ वनस्पतिः, १२ स्वाहाकृतयः, १३ इन्द्रः । अनुष्टुप् ।

समिद्धो अग्र आ वह देवाँ अद्य यत्सुचे । तन्तुं तनुष्व पुच्यं सुतसोमाय द्वाशुषे १
घृतवन्तमुप मासि मधुमन्तं तनूनपात् । यज्ञं विप्रस्य मावतः शशमानस्यं द्वाशुषः २
शुचिः पावको अद्भुतो मध्वा यज्ञं मिमिक्षति । नराशंसास्त्रिरा द्विवो देवो देवेषु यज्ञियः ३
ईळितो अग्र आ वृहेन्द्रं चित्रमिह प्रियम् । इयं हि त्वा मतिर्ममाच्छा सुजिह्व वच्यते ४
स्तृणानासो यत्सुचो बर्हिर्यज्ञे स्वध्वरे । वृञ्जे देवव्यचस्तममिन्द्राय शर्म सुप्रथः ५
वि श्रयन्तामृतावृधः प्रयै देवेभ्यो महीः । पावकासः पुरुस्पृहो द्वारो देवीरसुश्रतः ६ [१०]

आ भन्दमाने उपकि नक्तोपासा सुपशंसा । यद्वा ऋतस्य मातरा सीदतां बर्हिरा सुमत ७
मन्द्रजिह्वा जुगुर्वणी होतारा दैव्या कवी । यज्ञं नो यक्षतामिमं सिधमद्य दिविस्पृशम् ८
शुचिर्देवेवर्षिता होत्रा मरुत्सु भारती । इल्ला सरस्वती मही बर्हिः सीदन्तु यज्ञियाः ९
तन्नस्तुरीपमद्भुतं पुरु वारं पुरु त्मना । त्वष्टा पोषाय विप्यतु राये नामा नो अस्मयुः १०
अवसृजन्नुप त्मना देवान् यक्षि वनस्पते । अग्निर्हव्या सुपूदति देवो देवेषु मेधिरः ११
पूषण्वते मरुत्वते विश्वदैवाय वायवे । स्वाहा गायत्रवेपसे हव्यमिन्द्राय कर्तन १२
स्वाहाकृतान्या गृह्युप हव्यानि वीतये । इन्द्रा गंहि शुधी हवं त्वां हवन्ते अध्वरे १३ [११]

(१५६४)

(१४३)

८ दीर्घतमा औचध्यः । अग्निः । जगती, ८ त्रिष्टुप् ।

प्र तव्यसीं नव्यसीं धीतिमग्रयं वाचो मतिं सहसः सूनवे भरे ।
अपां नपाद् यो वसुभिः सह प्रियो होता पृथिव्यां न्यसीदहृत्वियः ?
स जायमानः परमे व्योम न्याविरग्रिरभवन्मातृरिध्वने ।
अस्य क्रत्वा समिधानस्य मज्जना प्र द्यावा शोचिः पृथिवी अरोचयत् २
अस्य त्वेषा अजरा अस्य भानवः सुसंहशः सुप्रतीकस्य सुद्युतः ।
मातृक्षसो अत्यक्तुर्न सिन्धवो ऽग्रे रैजन्ते असंसन्तो अजराः ३ (१५६७)

यमंरि भृगवो विश्ववेदसं नामा पृथिव्या भुवन्तस्य मज्जना ।
 अग्निं तं गीर्भिर्हिनुहि स्व आ दमे य एको वस्वो वरुणो न राजति ४
 न यो वराय मरुतामिव स्वनः सेनेव सुष्टा दिव्या यथाशनिः ।
 अग्निर्जम्भैस्तिगितैरिति भवति योधो न शत्रून् त्स वना न्यृञ्जते ५
 कुवित्रो अग्निरुचयस्य वीरसुद वसुङ्कुविद वसुभिः काममावरत् ।
 चोदः कुवित् तुतुज्यात् सातये धियः शुचिप्रतीकं तमया धिया गृणे ६
 घृतप्रतीकं व ऋतस्य धूपदं मग्निं मित्रं न समिधान ऋञ्जते ।
 इन्धानो अक्रो विदथेपु दीद्यच्छ्रुक्वर्णामुदु नो यंसते धियम् ७
 अप्रयुच्छन्नप्रयुच्छन्दिग्ने शिवेभिर्नः पायुभिः पाहि शग्मैः ।
 अदधेभिरहपितेभिरिष्टे ऽनिमिपद्भिः परि पाहि नो जाः ८ [१२] (१५७२)

(१४४)

७ दीर्घतमा आचक्ष्यः । अग्निः । जगती ।

एति प्र हाता व्रतमस्य माययो—ध्वा दधानः शुचिपेशसं धियम् ।
 अभि सुचः क्रमते दक्षिणावृतो या अस्य धामं प्रथमं ह निंसते १
 अभीमृतस्य द्रोहना अनूपत योनौ देवस्य सवने परीवृताः ।
 अपामुपस्थे विभृतो यदावस दध स्वधा अधयद् याभिरीर्यते २
 युर्यूपतः सर्वयसा तदिद् वपुः समानमर्थं वितरिञ्जता मिथः ।
 आर्वा भगो न हव्यः समस्मदा वोहूर्न रश्मीन् त्सर्मयस्त सारथिः ३
 यमी द्वा सर्वयसा सपर्यतः समाने योना मिथुना समोकसा ।
 दिवा न नक्तं पलितो युवाजनि पुरु चरन्नजरो मानुषा युगा ४
 तमीं हिन्वन्ति धीतयो दश विशो देवं मतींस ऊतये हवामहे ।
 धनोरधिं प्रवत् आ स ऋण्वत्यभिन्नजन्निर्वयुना नवाधित ५
 त्वं ह्यग्ने दिव्यस्य राजसि त्वं पार्थिवस्य पशुपा इव त्मना ।
 एनीं त एते बृहती अमिथिया हिरण्ययी वक्करी बर्हिर्नाशाते ६
 अग्ने जुषस्व प्रति हर्य तद् वचो मन्द्र स्वधाव ऋतजात् सुकतो ।
 यो विश्वतः प्रत्युङ्क्षसि दर्शतो रणवः संहटौ पितृमां इव क्षयः ७ [१३] (१५७२)

(१४५)

५ दीर्घतमा औचथ्यः । अग्निः । जगती, ५ त्रिष्टुप् ।

तं पृच्छता स जंगामा स वेदु स चिकित्वाँ ईयते सा न्वीयते ।
 तस्मिन् त्सन्ति प्रशिषस्तस्मिन्निष्टयः स वाजस्य शर्वसः शुष्मिणस्पतिः १
 तमिन् पृच्छन्ति न सिमो वि पृच्छति स्वेनेव धीरो मनसा यदग्रभीत् ।
 न मृष्यते प्रथमं नापरं वचो ऽस्य कृत्वा सचते अप्रहपितः २
 तमिद् गच्छन्ति जुह्वस्तमर्वती विश्वान्येकः शृणवद् वचांसि मे ।
 पुरुषैषस्ततुरिर्यज्ञसाधनो ऽच्छिद्रोतिः शिशुरादत्त सं रभः ३
 उपस्थायं चरति यत् समारत सद्यो जातस्तत्सार युज्येभिः ।
 अभि श्वान्तं मृशते नान्द्यं मुदे यदीं गच्छन्त्युशतीरपिहितम् ४
 स ईं मृगो अप्यो वनर्गुरुपमस्यां नि धायि ।
 व्यबवीद् व्युना मर्त्येभ्यो ऽग्निर्विद्राँ कृतचिद्धि सत्यः ५ [१४] (१५८४)

(१४६)

५ दीर्घतमा औचथ्यः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

त्रिमुर्धानं सत्तरश्मिं गृणीषे ऽनूनमग्निं पित्रोरुपस्थे ।
 निषत्तमस्य चरतो ध्रुवस्य विश्वा द्विवो रौचनार्पप्रिवांसम् १
 उक्षा महौ अभि ववक्ष एने अजरस्तस्थावितऊतिर्कृष्वः ।
 उर्याः पदो नि दधाति सानौ रिहन्त्यूधो अरुषासो अस्य २
 समानं वत्समभि संचरन्ती विध्वग्धेनू वि चरतः सुमेके ।
 अनपवृज्यो अर्ध्वनो मिमानि विश्वान् केतो अर्धि महो दधाने ३
 धीरासः पदं कवयो नयन्ति नाना हृदा रक्षमाणा अजुर्यम् ।
 सिषासन्तः पर्यपश्यन्त सिन्धु माविरेभ्यो अभवत् सूर्यो नृन् ४
 विहृक्षेण्यः परि काष्ठासु जेन्य ईळेन्यो महो अर्भाय जीवसे ।
 पुरुत्रा यदभवत् सूरहैभ्यो गर्भेभ्यो मघवा विश्वदर्शितः ५ [१५] (१५८९)

(१४७)

५ दीर्घतमा औचथ्यः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

कथा ते अग्ने शुचयन्त आयो द्वाशुर्वाजेभिराशुषाणाः ।
 उभे यत् तोके तन्ये दधाना कृतस्य सामन् रुणयन्त देवाः १ (१५९०)

बोधा मे अस्य वर्चसो यविष्ठ मंहिष्ठस्य प्रभृतस्य स्वधावः ।

पीयति त्वो अनु त्वो गृणाति वन्दारुस्ते तन्वं वन्दे अग्ने

२

ये प्रायवो मामतेयं ते अग्ने पश्यन्तो अन्धं दुरितादरक्षन् ।

ररक्ष तान् त्सुकृतो विश्ववेदा दिप्सन्त इद रिपवो नाहं देभुः

३

यो नो अग्ने अररिवा अघायु ररातीवा मर्चयति द्वयेन ।

मन्त्रो गुरुः पुनरस्तु सो अस्मा अनु मृक्षीष्ट तन्वं दुरुक्तैः

४

उत वा यः सहस्य प्रविद्वान् मर्तो मर्तं मर्चयति द्वयेन ।

अतः पाहि स्तवमान स्तुवन्त अग्ने मार्किर्नो दुरिताय धायीः

५ [१६] (१५९४)

(१४८)

५ दीर्घतमा औचथ्यः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

मथीद् यदीं विष्टो मातरिश्वा होतारं विश्वाप्सु विश्वदेव्यम् ।

नि यं दधुर्मनुष्यासु विक्षु स्वर्णं चित्रं वपुषि विभावंम्

१

वृद्धेनमिन्न ददमन्त मन्मा शिर्वरुथं मम तस्य चाकन् ।

जुपन्त विश्वान्यस्य कर्मो पस्तुतिं भरमाणस्य कारोः

२

नित्ये चिन्तु यं सद्ने जगृभ्रे प्रशस्तिभिर्दधिरे यज्ञियांसः ।

प्र सू नयन्त गृभयन्त इष्टा वश्वांसो न रथ्यो रारहाणाः

३

पुरुषिं वृस्मो नि रिणाति जम्भै राद् रौचते वन आ विभावा ।

आदस्य वातो अनु वाति शोचि रस्तुर्न शर्यामसनामनु द्यून्

४

न यं रिपवो न रिषण्यवो गर्भे सन्तं रेणुणा रेणयन्ति ।

अन्धा अप्रिया न दंभन्नमिह्या नित्यांस ई प्रेतारो अरक्षन्

५ [१७] (१५९९)

(१४९)

५ दीर्घतमा औचथ्यः । अग्निः । विराट् ।

महः स राय एषते पतिर्दन्निन इनस्य वसुनः पद आ ।

उप धर्जन्तमद्रयो विधन्नित्

१

स यो वृषा नरां न रोदस्योः श्रवोभिरस्ति जीवपीतसर्गः ।

प्र यः सस्राणः शिश्रीत योनौ

२

(१६०१)

आ यः पुरं नार्मिणीमदीवे दत्यः कविर्नभन्योऽ नावा ।

सूरो न रुरुकाञ्छतात्मा

३

अभि द्विजन्मा त्री रौचनानि विश्वा रजांसि शुशुचानो अस्थात् ।

होता यजिष्ठो अपां सुधस्थे

४

अयं स होता यो द्विजन्मा विश्वा दधे वार्याणि श्रवस्या ।

मर्तो यो अस्मै सुतुको वृदाश

५ [१८] (१६०४)

(१५०)

३ दीर्घतमा औचध्यः । अग्निः । उष्णिक् ।

पुरु त्वा वृश्वान् वेषे ऽरिग्ने तव सिद्धा । तोदस्येव शरण आ महस्य

१

व्यनिनस्य धनिनः प्रहोषे चिदरुषः । कदा चन प्रजिगतो अदेवयोः

२

स चन्द्रो विप्र मर्त्यो महो बार्धन्तमो द्विवि । प्रप्रेत् ते अग्ने वनुषः स्याम

३ [१९] (१६०७)

(१५१)

९ दीर्घतमा औचध्यः । १ मित्रः, २-९ मित्रावरुणौ । जगती ।

मित्रं न यं शिम्या गोषु गव्यवः स्वाध्व्यो विदथे अप्सु जीजनन् ।

अरेजेतां रोदसी पाजसा गिरा प्रति प्रियं यजतं जनुषामवः

१

यद्ध त्यद् वां पुरुमीळ्हस्य सोमिनः प्र मित्रासो न दधिरे स्वाभुवः ।

अध क्रतुं विदतं गातुमर्चत उत श्रुतं वृषणा पस्त्यावतः

२

आ वां भूषन् क्षितयो जन्म रोदस्योः प्रवाच्यं वृषणा दक्षसे महे ।

दीमृताय भरथो यदवते प्र होत्रया शिम्या वीथो अध्वरम्

३

क्षितिरेसुर या माहि प्रिय कर्तावानावृतमा घोषथो बृहत् ।

देवो बृहतो दक्षमामुवं गां न धुर्युष युञ्जाथे अपः

४

अही अत्र महिना वारमृण्वथो ऽरेणवस्तुज आ सन्नन् धेनवः ।

स्वरन्ति ता उपरताति सूर्य मा निमृच उपसस्तकवीरिव

५ [२०]

आ वामृताय केशिनीरनूषत मित्र यत्र वरुण गातुमर्चथः ।

अव त्मना सृजतं पिन्वतं धियो युवं विप्रस्य मन्मनामिरज्यथः

६

यो वां यज्ञैः शशमानो ह दाशति कविर्होता यजति मन्मसाधनः ।

उपाह तं गच्छथो वीथो अध्वर मच्छा गिरः सुमतिं गन्तमस्मू

७ (१६१४)

युवां यज्ञैः प्रथमा गोभिर्ऋत ऋतावाना मनसो न प्रयुक्तिषु ।
भरन्ति वां मन्मना संयता गिरो ऽहंप्यता मनसा रेवदाशाथे
रेवद् वयो दधाथे रेवदाशाथे नरा मायाभिर्ऋति माहिनम् ।
न वां द्यावोऽहमिर्नोति सिन्धवो न देवत्वं पणयो नानशुर्मघम्

८

९[२१](१६१६)

(१५२)

७ दीर्घतमा औचध्यः । मित्रावरुणौ । त्रिष्टुप् ।

युवं वस्त्राणि पीवसा वसाथे युवोरच्छिद्वा मन्तवो ह सर्गाः ।
अवातिरतमनृतानि विश्वं ऋतेन मित्रावरुणा सचेथे
एतच्चन त्वो वि चिकेतदेषां सत्यो मन्त्रः कविशस्त ऋधावान् ।
त्रिरश्विं हन्ति चतुरश्विरुग्रो देवनिदो ह प्रथमा अजूर्यन्
अपादेति प्रथमा पद्वतीनां कस्तद् वां मित्रावरुणा चिकेत ।
गर्भो भारं भरत्या चिदस्य ऋतं पिपत्यनृतं नि तारीत्
प्रयन्तमित परिं जारं कनीनां पश्यामसि नोपनिपद्यमानम् ।
अनवपृग्णा वितता वसानं प्रियं मित्रस्य वरुणस्य धाम
अनश्वो जातो अनभीशुर्वा कनिकदत् पतयदूर्ध्वसानुः ।
अचित्तं ब्रह्म जुजुप्युर्वानः प्र मित्रे धाम वरुणे गृणन्तः
आ धेनवो मामतेयमवन्ती ब्रह्मप्रियं पीपयन् तस्मिन्नूधन् ।
पित्वो भिक्षेत वयुनानि विद्वा नासाविवासन्नदिति मुरुष्येत
आ वां मित्रावरुणा हव्यजुष्टिं नमसा देवाववसा ववृत्याम् ।
अस्माकं ब्रह्म पृतनासु सहा अस्माकं वृष्टिर्दिव्या सुपारा

१

२

३

४

५

६

७[२२](१)

(१५३)

४ दीर्घतमा औचध्यः । मित्रावरुणौ । त्रिष्टुप् ।

यजामहे वां महः सजोषा हव्येभिर्मित्रावरुणा नमोभिः ।
घृतैर्घृतस्नु अध यद् वामस्मे अध्वर्यवो न धीतिभिर्भरन्ति
प्रस्तुतिर्वा धाम न प्रयुक्तिरयामि मित्रावरुणा सुवृक्तिः ।
अनक्ति यद् वां विदथेषु होता सुमं वां सूरिवृषणाविर्यक्षन्

१.

२ (१६२५)

पीपाय धेनुरदितिर्कृताय जनाय मित्रावरुणा हविर्दे ।

हिनोति यद् वा विदथे सपर्यन् त्स रातहव्यो मानुषो न होता ।

३

उत वा विश्व मद्यास्वन्धो गाव आपश्च पीपयन्त देवीः ।

उतो नो अस्य पूव्यः पतिर्दन् वीतं पातं पर्यस उस्मियायाः

४ [२३](१६२७)

(१५४)

६ दीर्घतमा औचध्यः । विष्णुः । त्रिष्टुप् ।

विष्णोर्नु कं वीर्याणि प्र वोचं यः पार्थिवानि विममे रजांसि ।

यो अस्कभायदुत्तरं सधस्थं विचक्रमाणस्त्रेधोरुगायः

१

प्र तद् विष्णुः स्तवते वीर्येण मृगो न भीमः कुचरो गिरिष्ठाः ।

यस्योरुषु त्रिषु विक्रमणे प्वधिक्षियन्ति भुव्नानि विश्वा

२

प्र विष्णवे शूषमेतु मन्म गिरिक्षित उरुगायाय वृष्णे ।

य इदं दीर्घं प्रयतं सधस्थ—मेको विममे त्रिमिरित पदेभिः

३

यस्य त्री पूर्णा मधुना पदा न्यक्षीयमाणा स्वधया मदन्ति ।

य उ त्रिधातु पृथिवीमुत द्या—मेको द्वाधार भुव्नानि विश्वा

४

तदस्य प्रियमभि पाथो अश्यां नरो यत्र देवयवो मदन्ति ।

उरुक्रमस्य स हि बन्धुरित्था विष्णोः पदे परमे मध्व उत्सः

५

ता वां वास्तून्पुश्मसि गर्मध्वै यत्र गावो भूरिशृङ्गा अयासः ।

अत्राह तदुरुगायस्य वृष्णः परमं पदमव भाति भूरि

६ [२४](१६३३)

(१५५)

६ दीर्घतमा औचध्यः । विष्णुः, १-३ इन्द्राविष्णू । जगती ।

प्र वः पान्तमन्धसो धियायते महे शूराय विष्णवे चार्चत ।

या सानुनि पर्वतानामदाभ्या महस्तस्थतुरवतेव साधुना

१

त्वेष्टमित्था समरणं शिमीवतो रिन्द्राविष्णू सुतपा वामुरुष्यति ।

या मर्त्याय प्रतिधीयमानमित कृशानोरस्तुरसनामुरुष्यथः

२

ता ई वर्धन्ति महस्य पौंस्यं नि मातरां नयति रेतसि भुजे ।

दधाति पुत्रोऽवरं परं पितु नार्म तृतीयमधि रोचने विवः

३

(१६३६)

तत्तदितदिदस्य पौंस्यं गृणीमसी नस्य त्रातुर्वृकस्य मीळ्हपः ।
 यः पार्थिवानि त्रिभिरिद विगामभि रुरु कर्मिष्टोरुगायाय जीवसे
 द्वे इदस्य कर्मणे स्वर्हशो ऽभिख्याय मर्त्यो भुरण्यति ।
 तृतीयमस्य नकिरा दधर्यति वर्यश्चन पतर्यन्तः पतत्रिणः
 चतुर्भिः साकं नवतिं च नामभिश्चक्रं न वृत्तं व्यतीरवीविपत् ।
 बृहच्छरीरो विमिमान् क्रक्रमि युवाकुमारः प्रत्येत्याहवम्

४

५

६ [२५] (१६३९)

(१५६)

५ दीर्घतमा औचध्यः । विष्णुः । जगती ।

भवा मित्रो न शेव्यो घृतासुति विभूतद्युम्न एवया उ सप्रथाः ।
 अधा ते विष्णो विदुषा चिदध्यः स्तोमो यज्ञश्च राध्यो हविष्मता
 यः पूव्याय वेधसे नवीयसे सुमज्जानये विष्णवे ददाशति ।
 यो जातमस्य महतो महि ब्रवत् सेदु श्रवोभिर्युज्यं चिदभ्यसत्
 तमु स्तोतारः पूव्यं यथा विद क्रतस्य गभं जनुषा पिपर्तन ।
 आस्य जानन्तो नाम चिद विवक्तन महस्ते विष्णो सुमतिं भजामहे
 तमस्य राजा वरुणस्तमश्विना क्रतुं सचन्त मारुतस्य वेधसः ।
 दाधार दक्षमुत्तममहर्विदं व्रजं च विष्णुः सखिवा अपोर्णुते
 आ यो विवाय सचथाय दैव्य इन्द्राय विष्णुः सुकृते सुकृत्तरः ।
 वेधा अजिन्वत् त्रिषधस्थ आर्य मृतस्य भागे यजमानमाभजत्

१

२

३

४

५ [२६] (१६४)

(१५७) [द्वाविंशोऽनुवाकः ॥ २२ ॥ सू० १५७-१]

६ दीर्घतमा औचध्यः । अश्विनौ । जगती, ५-६ त्रिष्टुप् ।

अबोधयमिर्जम उदेति सूर्यो व्युत्पाश्चन्द्रा महावो अर्चिषा ।
 आयुक्षातामश्विना यातवे रथं प्रासावीद देवः सविता जगत् पृथक्
 यद् युञ्जाथे वृषणमश्विना रथं घृतेन नो मधुना क्षत्रमुक्षतम् ।
 अस्माकं ब्रह्म पृतनासु जिन्वतं वयं धना शूरसाता भजेमहि

१

२

(१६४६)

अर्वाङ् त्रिचक्रो मधुवाह्नो रथो जीराश्वो अश्विनोर्यातु सुदुतः ।	
त्रिवन्धुरो मधवा विश्वसौभगः शं न आ वक्षद् द्विपदे चतुष्पदे	३
आ न ऊर्जं वहतमश्विना युवं मधुमत्या नः कशया मिमिक्षतम् ।	
प्रायुस्तारिष्टं नी रपांसि मृक्षतं सेधतं द्वेषो भवतं सचाभुवा	४
युवं ह गर्भं जगतीषु धत्थो युवं विश्वेषु भुवनेष्वन्तः ।	
युवमग्निं च वृषणावपश्च वनस्पतीरश्विनावैरयेथाम्	५
युवं ह स्थो मिपजा मेषजेमि रथो ह स्थो रथ्याङ् रथ्येभिः ।	
अथो ह क्षत्रमधि धत्थ उग्रा यो वाँ हविष्मान् मनसा वृदाशं	६ [२७] (१६५०)

[तृतीयोऽध्यायः ॥३॥ व० १-२६]

(१५८)

६ दीर्घतमा औचथ्यः । अश्विनौ । त्रिष्टुप्, ६ अनुष्टुप् ।

वसू रुद्रा पुरुमन्तू वृधन्ता दशस्यतं नो वृषणावमिष्टौ ।	
दत्ता ह यद् रेक्ण औचथ्यो वाँ प्र यत् सप्ताथे अक्वाभिरूति	१
को वाँ दाशत् सुमतये चिदस्यै वसू यद् धेथे नमसा पदे गोः ।	
जिगृतमस्मे रेवतीः पुरंधीः कामप्रेणैव मनसा चरन्ता	२
युक्तो ह यद् वाँ तौड्याय पेरु वि मध्ये अर्णसो धारिं पञ्जः ।	
उप वामवः शरणं गमियं शूरो नाज्म पतर्यद्भिरैवैः	३
उपस्तुतिरौचथ्यमुरुष्ये न्मा मामिमे पतत्रिणी वि दुग्धाम् ।	
मा मामेधो दशतयश्चितो धाक् प्र यद् वाँ बद्धस्मनि खादति क्षाम्	४
न मा गरन् नद्यो मातृत्मा वासा यदीं सुसंमुग्धमवाधुः ।	
शिरो यदस्य त्रैतनो वितक्षत् स्वयं वास उरो अंसावपि ग्ध	५
वृर्धतमा मामतेयो जुजुर्वान् दशमे युगे ।	
अपामर्थं यतीनां ब्रह्मा भवति सारथिः ।	६ [१] (१६५६)

(१५९)

५ दीर्घतमा औचथ्यः । द्यावापृथिवी । जगती ।

प्र द्यावा यज्ञैः पृथिवी क्रतावृधा मही स्तुषे विदथेषु प्रचेतसा ।	
देवेभिर्ये देवपुत्रे सुदंससे तथा धिया वार्याणि प्रभूषतः	१ (१६५७)

उत मन्ये पितरुद्गो मनो मातुर्महि स्वतवस्तद्वरीमभिः ।	
सुरेतसा पितरा भूमं चक्रत रुरु प्रजाया अमृतं वरीमभिः	२
ते सूनवः स्वपसः सुदंससो मही जजुर्मातरा पूर्वचित्तये ।	
स्थातुश्च सत्यं जगतश्च धर्मेणि पुत्रस्य पाथः पदमद्वयाविनः	३
ते मायिनो ममिरे सुप्रचेतसो जामी सयोनी मिथुना समोकसा ।	
नव्यनव्यं तन्नुमा तन्वते द्विवि समुद्रे अन्तः कवयः सुदीतयः	४
तद् राधो अद्य सवितुर्वरेण्यं वयं देवस्य प्रसवे मनामहे ।	
अस्मभ्यं द्यावापृथिवी सुचेतुना रयि धत्तं वसुमन्तं शतृग्विनम्	५ [२] (१६६१)
(१६०)	

५ दीर्घतमा औचथ्यः । द्यावापृथिवी । जगती ।

ते हि द्यावापृथिवी विश्वशंभुव ऋतावरी रजसो धारयत्कवी ।	
सुजन्मनी धिषणे अन्तरीयते देवो देवी धर्मेणा सूर्यः शुचिः	१
उरुव्यचसा महिनी असश्चता पिता माता च भुवन्नानि रक्षतः ।	
सुधृष्टमे वपुष्येड न रोदसी पिता यत् सीमभि रूपैरवासयत्	२
स वह्निः पुत्रः पित्रोः पवित्रवान् पुनाति धीरो भुवन्नानि मायया ।	
धेनुं च पृश्नि वृषभं सुरेतसं विश्वाहा शुक्रं पयो अस्य दुक्षत	३
अयं देवानामपसामपस्तमो यो जजान रोदसी विश्वशंभुवा ।	
वि यो ममे रजसी सुकतुयया ऽजरोभिः स्कम्मनेभिः समानृचे	४
ते नो गृणाने महिनी महि श्रवः क्षत्रं द्यावापृथिवी धासथो बृहत् ।	
येनामि कृष्टीस्ततनाम विश्वाहा पनाय्यमोजो अस्मे समिन्वतम्	५ [३] (१६६६)
(१६१)	

१४ दीर्घतमा औचथ्यः । ऋभवः । जगती, १४ त्रिष्टुप् ।

किमु श्रेष्ठः किं यविष्ठो न आर्जगन् किमीयते कृत्यं कद् यद्वचिम ।	
न निन्दिम चमसं यो महाकुलो ऽग्ने आतर्दुण इद् भूतिमूदिम	१
एकं चमसं चतुरः कृणोतन् तद् वो देवा अनुवन् तद् व आर्गमम् ।	
सौधन्वना यद्येवा करिष्यथ साकं देवैर्यज्ञियासो भविष्यथ	२ (१६६८)

अग्निं द्रुतं प्रति यदब्रवीतना—श्वः कर्त्तव्यं रथं उतेह कर्त्तव्यः ।

धेनुः कर्त्तव्या युवशा कर्त्तव्या द्वा तानि भ्रातरनु वः कृत्येमेसि

३

चकुवांसं ऋभवस्तदपृच्छत् केदंभूद यः स्य द्रुतो न आर्जगन् ।

यदावाख्यचमसाश्चतुरः कृता—नादित् त्वष्टा प्रास्वन्तन्यानिजे

४

हनमिनां इति त्वष्टा यदब्रवी—चमसं ये देवपानमनिन्दिषुः ।

अन्या नामानि कृण्वते सुते सचाँ अन्यैरेनान् कन्याऽहं नामभिः स्परत ।

५ [४]

इन्द्रो हरीं युयुजे अश्विना रथं बृहस्पतिर्विश्वरूपामुपाजत ।

ऋभुर्विभ्वा वाजो देवाँ अगच्छत् स्वर्पसो यज्ञियं भागमेतन

६

निश्वर्मणो गामरिणीत धीतिमि—र्या जरन्ता युवशा ताकृणोतन ।

सोधन्वना अश्वादश्वमतक्षत युक्त्वा रथमुप देवाँ अयातन

७

इदमुदुकं पिबतेत्यब्रवीतने—दं वा घा पिबता मुञ्चनेजनम् ।

सोधन्वना यद्वि तन्नेव हर्यथ तृतीयं घा सर्वने मादयाध्वे

८

आपो भूयिष्ठा इत्येको अब्रवी—दुग्धिभूयिष्ठ इत्यन्यो अब्रवीत ।

वधर्यन्ती बहुभ्यः प्रैको अब्रवी—हता वदन्तश्चमसाँ अपिंशत

९

श्रोणामेकं उदुकं गामवाजति मांसमेकं पिंशति सूनयामृतम् ।

आ निशुचः शकृदेको अपाभरत् किं स्विन पुत्रभ्यः पितरा उपावतुः

१० [५]

उद्वत्स्वस्मा अकृणोतना तुणं निवत्स्वपः स्वर्पस्यया नरः ।

अगोह्यस्य यदसस्तना गृहे तदद्येदमभवो नानु गच्छथ

११

समील्य यद भुवना पर्यसर्पत् कं म्वित तात्या पितरा व आसतुः ।

अशपत् यः करमं व आदुदे यः प्राब्रवीत प्रो तस्मा अब्रवीतन

१२

सुपुष्वांसं ऋभवस्तदपृच्छता—गोह्य क इदं नो अब्रूधत ।

श्वानं ब्रस्तो बोधयितारमब्रवीत संवत्सर इदमद्या व्यस्यत

१३

द्रिवा यान्ति मरुतो भूम्याऽग्नि—रयं वातां अन्तरिक्षेण याति ।

अद्भिर्याति वरुणः समुद्रै—र्युष्माँ इच्छन्तः शवसो नपातः

१४ [६] (१६८०)

(१६२)

२२ दीर्घतमा औचथ्यः । अश्वः । त्रिष्टुप् ; ३, ६ जगती ।

मा नो मित्रो वरुणो अर्यमायु—रिन्द्रं ऋभुक्षा मरुतः परि ख्यन् ।

यद् वाजिनो देवजातस्य सतेः प्रवक्ष्यामो विदथे वीर्याणि

१

यज्ञिर्णिजा रेकर्णा प्रावृतस्य रातिं गृभीतां मुखतो नयन्ति ।

सुप्राङ्जो मेम्यद् विश्वरूप इन्द्रापूष्णोः प्रियमप्येति पार्थः

२

एष च्छागः पुरो अश्वेन वाजिना पूष्णो भागो नीयते विश्वदेव्यः ।

अभिप्रियं यत् पुरोळाशमर्वता त्वेदेदेन सौश्रवसाय जिन्वति

३

यद्भविष्यमृतुशो देवयानं त्रिर्मानुषाः पर्यश्वं नयन्ति ।

अत्रा पूष्णः प्रथमो भाग एति यज्ञं देवेभ्यः प्रतिवेदयज्ञजः

४

होताध्वर्युरावया अग्निमिन्धो ग्रावग्राम उत शंस्ता सुविप्रः ।

तेन यज्ञेन स्वरंकृतेन स्विष्टेन वक्षणा आ पृणध्वम्

५ [७]

यूपवस्का उत ये यूपवाहा—श्चपालं ये अश्वयूपाय तक्षति ।

ये चार्वते पचनं संभरन्त्युतो तेषामभिगूर्तिर्न इन्वतु

६

उप प्रागात् सुमन्मेऽधायि मन्म देवानामाशा उप वीतपृष्ठः ।

अन्वेनं विशा ऋपयो मदन्ति देवानां पुष्टे चक्रमा सुबन्धुम्

७

यद् वाजिनो दामं सदानमर्वतो या शीर्षिण्या रशना रज्जुरस्य ।

यद् वा घास्य प्रभृतमास्येऽं तृणं सर्वा ता ते अपि देवेष्वस्तु

८

यदश्वस्य ऋविषो मक्षिकाश यद् वा स्वरौ स्वधितौ रिप्तमस्ति ।

यद्भस्तयोः शमितुर्यज्ञखेषु सर्वा ता ते अपि देवेष्वस्तु

९

यद्वृद्धयमुदरस्यापवाति य आमस्य ऋविषो गन्धो अस्ति ।

सुकृता तच्छमितारः कृण्वन्तु—त मेधं शृतपाकं पचन्तु

१० [८]

यत् ते गात्रादग्निना पच्यमाना—वृभि शूलं निहतस्यावधावति ।

मा तद् भूम्यामा शिषन्मा तृणेषु देवेभ्यस्तदुशद्भ्यो रातमस्तु

११

ये वाजिनं परिपश्यन्ति पक्वं य ईमाहुः सुरभिर्निहरेति ।

ये चार्वतो मांसभिक्षामुपासत उतो तेषामभिगूर्तिर्न इन्वतु

१२ (१६९९)

- यन्नीक्षणं मांस्पचन्या उखाया या पात्राणि यूष्ण आसेचनानि ।
ऊष्मण्यापिधानां चरुणा—मङ्गाः सूनाः परि भूषन्त्यश्वम् १३
- निकर्मणं निषदनं विवर्तनं यच्च पङ्क्तिशमवतः ।
यच्च पपौ यच्च घासिं जघास सर्वा ता ते अपि देवेष्वस्तु १४
- मा त्वाग्निध्वनयीद् धूमगन्धि—मोखा भ्राजन्त्यभि विक्त जग्निः ।
इष्टं वीतमभिगूतं वर्षकृतं तं देवासः प्रति गृणन्त्यश्वम् १५ [९]
- यदश्वाय वास उपस्तृणन्त्यधीवासं या हिरण्यान्यस्मै ।
संदानमवन्तं पङ्क्तिं प्रिया देवेष्वामयन्ति । १६
- यत् ते सादे महसा शूकृतस्य पाण्यां वा कश्या वा तुतोद् ।
सुचेव ता हविषो अध्वरेषु सर्वा ता ते ब्रह्मणा सूदयामि १७
- चतुस्त्रिंशद् वाजिनो देवबन्धो—वङ्कीरश्वस्य स्वधितिः समेति ।
अच्छिद्रा गात्रा वयुना कृणोत परं परुरुनुघुण्या वि शस्त १८
- एकस्त्वहुरश्वस्या विशस्ता द्वा यन्तारा भवतस्तथ ऋतुः ।
या ते गात्राणामृतथा कृणोमि ताता पिण्डानां प्र जुहोम्यग्नौ १९
- मा त्वा तपत् प्रिय आत्मापियन्तं मा स्वधितिस्तन्व आ तिष्ठिपत् ते ।
मा ते गृध्नुरविशस्तातिहार्य छिद्रा गात्राण्यसिना मिथू कः २०
- न वा उ एतन्त्रियसे न रिण्यसि देवा इदेषि पथिभिः सुगेभिः ।
हरीं ते युञ्जा पृषती अभूता—मुपांस्थाद् वाजी धुरि रासंभस्य २१
- सुगव्यं नो वाजी स्वश्व्यं पुंसः पुत्रां उत विश्वापुषं रयिम् ।
अनागास्त्वं नो अदितिः कृणोत क्षत्रं नो अश्वो घनतां हविष्मान् २२ [१०] [१७०२]

(१६३)

१३ दीर्घतमा औचथ्यः । अश्वः । त्रिष्टुप् ।

- यदक्रन्दः प्रथमं जायमान उच्यन् त्समुद्राद्गत वा पुरीषात् ।
इयेनस्य पक्षा हरिणस्य बाहू उपस्तृत्य महिं जातं ते अर्वन् १ (१७०३)

यमेन वृत्तं त्रित एनमायुन गिन्द्र एणं प्रथमो अध्यतिष्ठत ।

गन्धर्वो अस्य रश्नामगृभ्णात सूरदश्वं वसवो निरतष्ट

२

असि यमो अस्यादित्यो अर्वं असि त्रितो गुह्येन ब्रतेन ।

असि सोमेन समया विपृक्त आहुस्ते त्रीणि द्विवि बन्धनानि

३

त्रीणि त आहुर्द्विवि बन्धनानि त्रीण्यप्सु त्रीण्यन्तः समुद्रे ।

उतेवं मे वरुणश्छन्त्यस्यर्वन् यत्रा त आहुः परमं जनित्रम्

४

इमा ते वाजिन्नवमार्जनानी मा शफानां सनितुर्निधाना ।

अत्रा ते मद्रा रश्ना अपश्य मृतस्य या अभिरक्षन्ति गोपाः

५ [११]

आत्मानं ते मनसारादजाना मवो द्विवा पतयन्तं पतङ्गम् ।

शिरो अपश्यं पृथिभिः सुगेभि ररेणुभिर्जेहमानं पतत्रि

६

अत्रा ते रूपमुत्तममपश्यं जिगीषमाणमिष आ पदे गोः ।

यदा ते मर्तो अनु भोगमान लादिद ग्रसिष्ठ ओषधीरजीगः

७

अनु त्वा रथो अनु मर्यो अर्वं चनु गावोऽनु भगः कनीनाम ।

अनु व्रातास्तव सख्यमीषु रनु देवा मभिरि वीर्यं ते

८

हिरण्यशृङ्गोऽयो अस्य पाद्वा मनोजवा अवरे इन्द्र आसीत ।

देवा इदस्य हविरद्यमायन् यो अर्वन्तं प्रथमो अध्यतिष्ठत

९

ईर्मान्तासुः सिलिकमध्यमासुः सं शूरणासो द्विव्यासो अन्याः ।

हंसा इव श्रेणिशो यतन्त यदाक्षिपुर्द्विव्यमजमश्वः

१० [१२]

तव शरीरं पतायिष्णवर्वन् तव चित्तं वात इव धर्जीमान ।

तव शृङ्गाणि विप्रिता पुरुत्रा रण्येषु जभुंगणा चरन्ति

११

उप प्रागाच्छसनं वाज्यर्वा देवद्रीचा मनसा दीध्यानः ।

अजः पुरो नीयते नाभिरस्थानु पश्चात कवयो यन्ति रभाः

१२

उप प्रागात् परमं यत सधस्थ मर्वा अच्छा पितरं मातरं च ।

अद्या देवाभ्युद्यतमो हि गम्या अथा गांस्ते दाशुषं वार्याणि

१३ [१३] (१७१५)

(१६४)

५२ दीर्घतमा औचश्यः । १-४१ विश्वे देवाः; ४२ आद्यर्धर्चस्य वाक्, द्वितीयस्य आपः; ४३
 आद्यर्धर्चस्य शकधूमः, द्वितीयस्य सोमः; ४४ केशिनः (अग्निः सूर्यो वायुश्च;) ४५
 वाक्; ४६-४७ सूर्यः; ४८ संवत्सरकालचक्रम्; ४९ सरस्वती, ५० साध्याः;
 ५१ सूर्यः; पर्जन्याग्नयो वा; ५२ सरस्वान्, सूर्यो वा । त्रिष्टुप्; १२,
 १५, २३, २९, ३६, ४१ जगती; ४२ प्रस्तारपंक्तिः; ५१ अनुष्टुप् ।

अस्य वामस्य पलितस्य होतुस्तस्य भ्राता मध्यमो अस्त्यश्वः ।

तृतीयो भ्राता घृतपृष्ठो अस्यात्रापश्यं विश्वं सप्तपुत्रम् १

सप्त युञ्जन्ति रथमेकचक्रमेको अश्वो वहति सप्तनामा ।

त्रिनाभिं चक्रमजरमनर्वं यत्रेमा विश्वा भुवनाधि तस्थुः २

इमं रथमधि ये सप्त तस्थुः सप्तचक्रं सप्त वहन्त्यश्वाः ।

सप्त स्वसारो अभि सं नवन्ते यत्र गवां निहिता सप्त नाम ३

को ददर्श प्रथमं जायमानमस्थन्वन्तं यदनस्था बिभर्ति ।

भूम्या असुरसृगात्मा क्रं स्वित् को विद्वांसमुप गात प्रदुमेतत् ४

पार्कः पृच्छामि मनसाविजानन् देवानामिना निहिता पदानि ।

वत्से बृष्कयेऽधि सप्त तन्तून् वि तन्निर क्वच्य ओतवा उ ५ [१४]

अचिकित्वाश्चिकितुषश्चिदत्र कवीन् पृच्छामि विद्वाने न विद्वान् ।

वि यस्तस्तम्भ षष्ठिमा रजां स्यजस्य रूपे किमपि स्वदेकम् ६

इह ब्रवीतु य ईमङ्ग वेदास्य वामस्य निहितं पदं वेः ।

शीर्ष्णः क्षीरं दुहते गावो अस्य वविं वसाना उदुकं पदापुः ७

माता पितरमुत आ बभाज धीत्यग्रे मनसा सं हि जग्मे ।

सा बीभत्सुर्गर्भरसा निविद्धा नमस्वन्त इदुपवाकमीयुः ८

युक्ता मातासीद् धुरि दक्षिणाया अतिष्ठद् गर्भो वृजनीध्वन्तः ।

अमीमेद् वत्सो अनु गार्मपश्यद् विश्वरूप्यं त्रिषु योजनेषु ९

तिस्रो मातृस्त्रीन् पितृन् बिभ्रदेक ऊर्ध्वस्तस्थौ नेमव ग्लापयन्ति ।

मन्त्रयन्ते द्विवो अमुष्य पृष्ठे विश्वविदुं वाचमविश्वमिन्वाम १० [१५]

द्वादशारं नहि तज्जराय वर्वति चक्रं परि द्यामृतस्य ।

आ पुत्रा अग्रे मिथुनासो अत्र सप्त ज्ञानानि विज्ञानिश्च तस्थुः ११

(१७२६)

पञ्चपादं पितरं द्वादशाकृतिं द्विव आहुः परे अर्धे पुरीषिणम् ।

अथेमे अन्य उपरे विचक्षणं सप्तचक्रे पल्लर आहुरपितम् १२

पञ्चारे चक्रे परिवर्तमाने तस्मिन्ना तस्थुर्भुवनानि विश्वा ।

तस्य नाक्षस्तप्यते भूरिभारः सनादेव न शीर्यते सनाभिः १३

सनेमि चक्रमजरं वि वावृत उत्तानायां दशं युक्ता वहन्ति ।

सूर्यस्य चक्षु रजसैत्यावृतं तस्मिन्नापिता भुवनानि विश्वा १४

साकंजानां सप्तथमाहुरेकजं पळिद् यमा ऋषयो देवजा इति ।

तेषामिष्टानि विहितानि धामशः स्थात्रे रजन्ते विकृतानि रूपशः १५ [१६]

स्त्रियः सतीस्तां उ मे पुंस आहुः पश्यदक्षणात्र वि चेतदुन्धः ।

कुरियः पुत्रः स ईमा चिकेत यस्ता विजानात स पितुष्पितासत १६

अवः परेण पर एनावरेण पदा वृत्सं बिभ्रती गौरुदस्थात् ।

सा कद्रीची कं स्विदधं परागात् कं स्वित् सूते नहि यूथे अन्तः १७

अवः परेण पितरं यो अस्या नुवेदं पर एनावरेण ।

कवीयमानः क इह प्र वाचद् देवं मनः कुतो अधि प्रजातम् १८

ये अर्वाश्चस्तां उ पराच आहुः ये पराश्चस्तां उ अर्वाच आहुः ।

इन्द्रश्च या चक्रथुः सोम तानि धुरा न युक्ता रजसो वहन्ति १९

द्वा सुपर्णा सयुजा सखाया समानं वृक्षं परि पश्यताम् ।

तयोरन्यः पिप्पलं स्वाद्वत्त्यनश्नन्नन्यो अभि चाकशीति २० [१७]

यत्रा सुपर्णा अमृतस्य भागं मनिमेषं विदधाभिस्वरन्ति ।

इनो विश्वस्य भुवनस्य गोपाः स मा धीरः पाक्रमत्रा विवेश २१

यस्मिन् वृक्षे मध्वदः सुपर्णा निविशन्ते सुवते चाधि विश्वे ।

तस्येदाहुः पिप्पलं स्वाद्वत् तन्नोन्नशद्यः पितरं न वेद २२

यद् गायत्रे अर्धि गायत्रमाहितं त्रैष्टुभाद् वा त्रैष्टुभं निरतक्षत ।

यद् वा जगज्जगत्याहितं पदं य इत् तद् विदुस्ते अमृतत्वमानशुः २३

गायत्रेण प्रति मिमीते अर्कं मर्केण साम त्रैष्टुभेन वाकम् ।

वाकेन वाकं द्विपदा चतुष्पदा ऽक्षरेण मिमते सप्त वाणीः २४

जगता सिन्धुं दिव्यस्तभायद् रथंतरे सूर्यं पर्यपश्यत् ।

गायत्रस्य समिधस्तिष्ठ आहुः स्ततो मत्वा प्र गिरिचे महित्वा २५ [१८] (१७४०)

उप ह्वये सुदुषां धेनुमेतां सुहस्तां गोधुगुत दोहदेनाम् ।
 श्रेष्ठं सवं सविता साविषन्नो ऽभीद्धो घर्मस्तदु धु प्र वोचम २६
 हिङ्गुण्वती वसुपत्नी वसूनां वत्समिच्छन्ती मनसाभ्यागात् ।
 दुहामश्विभ्यां पयो अघ्नयेयं सा वर्धतां महतं सौमगाय २७
 गौरमीमेदनु वत्सं मिषन्तं मूर्धानं हिङ्गुकृणोन्मातवा उ ।
 सृक्काणं घर्ममभि वावशाना मिमाति मायुं पर्यति पयोभिः २८
 अयं स शिङ्गे येन गौरभीवृता मिमाति मायुं ध्वसनावधि श्रिता ।
 सा चित्तिभिर्नि हि चकार मर्यं विद्युद् भवन्ती प्रति वविमौहत २९
 अनच्छये तुरगातु जीव मेजद् ध्रुवं मध्य आ पुस्त्यानाम् ।
 जीवो मृतस्य चरति स्वधाभि रमर्त्यो मर्त्येना सयोनिः ३० [१९]

अपश्यं गोपामनिपद्यमान मा च परां च पृथिभिश्चरन्तम् ।
 स सध्रीचीः स विषूचीर्वसान आ वरीवर्ति भुवनेष्वन्तः ३१
 य ईं चकार न सो अस्य वेदु य ईं वृदशं हिरुगिन्नु तस्मात् ।
 स मातुर्योना परिवीतो अन्त बह्वृज्जा निर्ऋतिमा विवेश ३२
 द्यौर्मे पिता जनिता नाभिरन्न बन्धुर्मे माता पृथिवी महीयम् ।
 उत्तानयोश्चम्बोऽर्योर्निरन्त रत्रा पिता दुहितुर्गर्भमाधात् ३३
 पृच्छामि त्वा परमन्तं पृथिव्याः पृच्छामि यत्र भुवनस्य नाभिः ।
 पृच्छामि त्वा वृष्णो अश्वस्य रेतः पृच्छामि वाचः परमं व्योम ३४
 इयं वेदुः परो अन्तः पृथिव्या अयं यज्ञो भुवनस्य नाभिः ।
 अयं सोमो वृष्णो अश्वस्य रेतो ब्रह्मायं वाचः परमं व्योम ३५ [२०]

सप्तार्धगर्भा भुवनस्य रेतो विष्णोस्तिष्ठन्ति प्रदिशा विधर्मणि ।
 ते धीतिभिर्मनसा ते विपश्चितः परिभुवः परि भवन्ति विश्वतः ३६
 न वि जानामि यद्विवेदमस्मि निण्यः संनद्धो मनसा चरामि ।
 यदा मार्गान् प्रथमजा क्रतुस्यादिद् वाचो अश्रुवे भागमस्याः ३७
 अपाङ् प्राङेति स्वधया गृमीतो ऽमर्त्यो मर्त्येना सयोनिः ।
 ता शश्वन्ता विषुचीना वियन्ता न्यूनं चिक्युर्न नि चिक्युरन्यम् ३८
 क्रुचो अक्षरे परमे व्योमन् यस्मिन् वेवा अधि विश्वे निषेदुः ।
 यस्तन्न वेदु किमुचा करिष्यति य इत तद् विदुस्त इमे समासते ३९ (१७५४)

सूयवसाद् भगवती हि भूया अथो वयं भगवन्तः स्याम ।
अद्धि तृणमघ्न्ये विश्वदानीं पिब शुद्धमुदकमाचरन्ती ४० [२१]

गौरीमिमाय सलिलानि तक्ष त्येकपदी द्विपदी सा चतुष्पदी ।
अष्टापदी नवपदी बभ्रुवुषीं सहस्राक्षरा परमे व्योमन् ४१

तस्याः समुद्रा अधि वि क्षरन्ति तेन जीवन्ति प्रदिशश्चतस्रः ।
ततः क्षरत्यक्षरं तद् विश्वमुप जीवति ४२

शक्रमयं धूमसारादपश्यं विषुवता पर एनावरेण ।
उक्षाणं पृथिमपचन्त वीरास्तानि धर्माणि प्रथमान्यासन् ४३

त्रयः केशिन ऋतुथा वि चक्षते संवत्सरे वपत एकं एषाम् ।
विश्वमेकौ अमि चष्टे शचीभिर्धाजिरेकस्य दृष्टो न रूपम् ४४

चत्वारि वाक् परिमिता पदानि तानि विदुर्ब्राह्मणा ये मनीषिणः ।
गुहा त्रीणि निहिता नेङ्गयन्ति तुरीयं वाचो मनुष्या वदन्ति ४५

इन्द्रं मित्रं वरुणमग्निमाहु रथो दिव्यः स सुपर्णो गरुत्मान् ।
एकं सद विप्रा बहुधा वदन्त्यग्निं यमं मातरिश्वानमाहुः ४६ [२२]

कृष्णं नित्यान् हरयः सुपर्णा अपो वसाना दिवमुत्पतन्ति ।
त आववृत्रन् त्सर्दनादृतस्यादि धृतेन पृथिवी व्युद्यते ४७

द्वादश प्रधयश्चक्रमेकं त्रीणि नभ्यानि क उ तच्चिकेत ।
तस्मिन् त्साकं त्रिशता न शङ्कवोऽपिताः पृष्टिर्न चलाचलासः ४८

यस्ते स्तनः शशयो यो मयोभूयेन विश्वा पुण्यसि वार्याणि ।
यो रत्नधा वसुविद् यः सुवत्रः सरस्वति तमिह धातवः कः ४९

यज्ञेन यज्ञमयजन्त देवास्तानि धर्माणि प्रथमान्यासन् ।
ते ह नाकं महिमानः सचन्त यत्र पूर्वे साध्याः सन्ति देवाः ५०

समानमेतदुदकमुच्चैत्यव चाहभिः ।
भूमिं पर्जन्या जिन्वन्ति दिवं जिन्वन्त्यग्नयः ५१

दिव्यं सुपर्णं वायसं ब्रूहन्तं मृपां गर्भं दर्शतमोषधीनाम् ।
अभीपतो वृष्टिभिस्तर्पयन्तं सरस्वन्तमवसे जोहवीमि ५२ [२३] (१७६७)

(१६५) [त्रयोविंशोऽनुवाकः ॥ २३ ॥ सू० १६५-१७९]

(१५) १, २, ४, ६, ८, १०-१२ इन्द्रः; ३, ५, ७, ९ मरुतः; १३-१५ अगस्त्यो
मैत्रावरुणिः । मरुत्वानिन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

कया शुभा सर्वयसः सनीळाः समान्या मरुतः सं मिमिक्षुः ।

कया मती कुत एतास एते ऽर्चन्ति शुष्मं वृषणो वसूया १

कस्य ब्रह्माणि जुजुषुर्युवानः को अध्वरे मरुत आ वर्तत ।

श्येनो इव धर्जतो अन्तरिक्षे केन महा मनसा रीरमाम २

कुतस्त्वमिन्द्र माहिनः सन्नेको यासि सत्पते किं त इत्था ।

सं पृच्छसे समराणः शुभानि वोचेस्तन्नो हरिवो यत ते अस्मे ३

ब्रह्माणि मे मतयः शं सुतासः शुष्म इयति प्रभृतो मे अद्रिः ।

आ शासते प्रति हर्यन्त्युक्थे मा हरीं घहतस्ता नो अच्छ ४

अतो वयमन्तमेमियुजानाः स्वक्षत्रिभिस्तन्वः शुर्ममानाः ।

महोभिरैता उप युज्महे न्विन्द्र स्वधामनु हि नो बभूथ ५ [२४]

क्व स्या वो मरुतः स्वधासीद् यन्मामेकं समधत्ताहिहत्ये ।

अहं ह्युग्रस्तविपस्तुर्विष्मान् विश्वस्य शत्रोरनमं वधस्नैः ६

भूरि चकथ युज्येभिरस्मे समानेभिर्वृषभ पौंस्येभिः ।

भूरीणि हि कृणवामा शविष्ठेन्द्र कृत्वा मरुतो यद् वशाम ७

वधीं वृत्रं मरुत इन्द्रियेण स्वेन मामेन त्रविषो बभूवान् ।

अहमेता मनवे विश्वश्चन्द्राः सुगा अपश्चकर वज्रबाहुः ८

अनुत्तमा ते मघवन्नकिनुं न त्वावो अस्ति देवता विद्वान् ।

न जायमानो नशते न जातो यानि करिष्या कृणुहि प्रवृद्ध ९

एकस्य चिन्मे विभ्वस्त्वोजो या नु दधुष्वान् कृणवै मनीषा ।

अहं ह्युग्रो मरुतो विद्वानो यानि च्यवमिन्द्र इदीश एषाम् १० [२५]

अमन्दन्मा मरुतः स्तोमो अत्र यन्मे नरः श्रुत्यं ब्रह्म चक्र ।

इन्द्राय वृष्णे सुर्मखाय मह्यं सख्ये सखायस्तन्वे तनूभिः ११

एवेदेते प्रति मा रोचमाना अनेद्यः श्रव एषो दर्धानाः ।

संचक्ष्या मरुतश्चन्द्रवर्णा अच्छान्त मे छदयाथा च नूनम् १२

को न्वत्र मरुतो मामहे वः प्र यातन् सखीरच्छां सखायः ।

मन्मानि चित्रा अपिवातर्यन्त एषां भूत नवेदा म क्रतानाम् १३ (१७८०)

आ यद् दुवस्याद् दुवसे न कारु रस्माञ्चक्रे मान्यस्य मेधा ।

ओ पु वर्स मरुतो विप्रमच्छे मा ब्रह्माणि जरिता वो अर्चत

१४

एष वः स्तोमो मरुत इयं गी मीन्दुर्यस्य मान्यस्य कारोः ।

एषा यासीद तन्वे वयां विद्यामेघं वृजनं जीरदानुम्

१५ [२६] (१७८२)

[चतुर्थोऽध्यायः ॥४॥ व० १-२९]

(१६६)

१५ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । मरुतः । जगतीः । १४-१५ त्रिष्टुप् ।

तन्न वोचाम रभसाय जन्मने पूर्वं महित्वं वृषभस्य केतवे ।

ऐधेव यामन् मरुतस्तुविष्वणो युधेव शक्रास्तविपाणि कर्तन

१

नित्यं न सुनुं मधु बिभ्रत उप क्रीळन्ति क्रीळा विदथेषु घृष्वयः ।

नक्षन्ति रुद्रा अर्वसा नमस्विनं न मर्धन्ति स्वतवसो हविष्कृतम्

२

यस्मा ऊमासो अमृता अरासत रायस्पोषं च हविषा ददाशुषे ।

उक्षन्त्यस्मै मरुतो हिता इव पूरु रजांसि पर्यसा मयोभुवः

३

आ ये रजांसि तविषीभिरव्यत प्र व एवासः स्वयतासो अभ्रजन् ।

भयन्ते विश्वा भुवनानि हर्म्या चित्रो वो यामः प्रयतास्वृष्टिषु

४

यत् त्वेषयामा नदयन्त पर्वतान् द्विवो वा पृष्ठं नर्या अचुच्यवुः ।

विश्वो वो अजमन् भयते वनस्पती रथीयन्तीव प्र जिहीत ओषधिः

५ [१]

युयं न उग्रा मरुतः सुचेतुना ऽरिष्टग्रामाः सुमतिं पिपर्तन ।

यत्रा वो विद्युद् रदति किर्विदती रिणाति पृथ्वः सुधितेव बर्हणा

६

प्र स्क्रुम्भदेष्णा अनवभ्राधसो ऽलातृणासो विदथेषु सुदृताः ।

अर्चन्त्यर्कं मविरस्य पीतये विदुर्वीरस्य प्रथमानि पौंस्या

७

शतभुजिभिस्तमभिहुतेरघात् पूर्भी रक्षता मरुतो यमावत ।

जनं यमुग्रास्तवसो विरप्तिनः प्राथना शंसात् तनयस्य पुष्टिषु

८

विश्वानि भद्रा मरुतो रथेषु वो मिथस्पृध्येव तविपाण्याहिता ।

अंसेष्वा वः प्रपथेषु खादयो ऽक्षो वश्चक्रा समया वि वावृते

९

भूरीणि भद्रा नर्येषु बाहुषु वक्षःसु रुक्मा रभसासो अञ्जयः ।

अंसेष्वेताः पविषु क्षुरा अधि वयो न पक्षान् व्यनु श्रियो धिरे

१० [२] (१७९२)

महान्तो महा बिभ्वोऽ विभूतयो दूरेदृशो ये विव्या इव स्तुभिः ।

मन्द्राः सुजिह्वाः स्वरितार आसभिः संमिश्रा इन्द्रे मरुतः परिदुर्भः ११

तद् वः सुजाता मरुतो महित्वनं वीर्यं वो द्वात्रिंशतेरिव व्रतम् ।

इन्द्रश्चन त्यजसा वि हुणाति तज्जनाय यस्मै सुकृते अराध्वम् १२

तद् वो जामित्वं मरुतः परे युगे पुरु यच्छंसममृतास आवत ।

अया धिया मनवे श्रुष्टिमाव्या साकं नरो वंसनैरा चिकित्रिरे १३

येन वीर्यं मरुतः शूशवाम युष्माकेन परीणसा तुरासः ।

आ यत ततनन् वृजने जनास एभिर्यज्ञेभिस्तदुभीष्टमश्याम् १४

एष वः स्तोमो मरुत इयं गीर्मान्दार्थस्य मान्यस्य कारोः ।

एषा यासीष्ट तन्वे वयां विद्यामेपं वृजनं जीरदानुम् १५[३](१७९.७)

(१६७)

११ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । १ इन्द्रः, २-११ मरुतः । त्रिष्टुप्, (१० पुरस्ताज्ज्योतिः ।)

सहस्रं त इन्द्रोतयो नः सहस्रमिषो हरिवो गूर्ततमाः ।

सहस्रं रायो मादुयध्यै सहस्रिण उप नो यन्तु वाजाः १

आ नोऽवोभिर्मरुतो यान्त्वच्छा ज्येष्ठेभिर्वा बृहद् दिवैः सुमायाः ।

अध यदैषां नियुतः परमाः संमुद्रस्य चिद् धनयन्त पारे २

मिम्यक्ष येषु सुधिता घृताची हिरण्यनिर्णिगुपरा न ऋष्टिः ।

गुहा चरन्ती मनुषो न योषा सभावती दिदृथ्येव सं वाक् ३

परा शुभ्रा अयासो यव्या साधारण्येव मरुतो मिमिक्षुः ।

न रोदुसी अप नुदन्त घोरा जुषन्त वृधं सख्याय देवाः ४

जोषद् यदीमसुर्या सचध्यै विषितस्तुका रोदुसी नृमणाः ।

आ सूर्येव विधुतो रथं गात्र त्वेपप्रतीका नभसो नेत्या ५[४]

आस्थापयन्त युवतिं युवानः शुभे निर्मिश्रां विदथेपु पञ्जाम् ।

अर्को यद् वो मरुतो हविष्मान् गायद् गाथं सुतसोमो दुवस्यन् ६

अ तं विवकिम् वक्म्यो य एषां मरुतां महिमा सत्यो अस्ति ।

सच्चा यवीं वृषमणा अहंयुः स्थिरा चिज्जनीर्वहते सुमागाः ७

(१८०४)

पान्ति मित्रावरुणाववद्या चर्यत ईमर्यमो अप्रशस्तान् ।

उत चर्यवन्ते अच्युता ध्रुवाणि वावृध ईं मरुतो दार्तिवारः ८

नही नु वो मरुतो अन्त्यस्मे आरात्ताच्चिच्छर्वसो अन्तमापुः ।

ते धृष्णुना शर्वसा शूशुवांसो ऽर्णो न द्वेपो धृषता परि द्रुः ९

वयमद्येन्द्रस्य प्रेष्ठा वयं श्वो वोचिमहि समर्ये ।

वयं पुरा महि च नो अनु द्यून् तन्न क्रमुक्षा नरामनु ज्यात् १०

एष वः स्तोमो मरुत इयं गीर्मान्दुर्यस्य मान्यस्य कारोः ।

एषा यासीष्ट तन्वे वयां विद्यामेषं वृजनं जीरदानुम् ११ [५] (१८०८)

(१६८)

१० अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । मरुतः । जगती; ८-१० त्रिष्टुप् ।

यज्ञार्यज्ञा वः समना तुतुर्वणिर्धिर्यधियं वो देवया उ दधिध्वे ।

आ वोऽर्वाचः सुविताय रोदस्यो महे ववृत्यामवसे सुवृक्तिभिः १

ववांसो न ये स्वजाः स्वर्तवस इषं स्वरमिजायन्त धूर्तयः ।

सहस्रियांसो अपां नोर्मय आसा गावो वन्द्यांसो नोक्षणः २

सोमांसो न ये सुतास्तुप्तांशवो हृत्सु पीतासो दुवसो नासते ।

ऐषामंसेषु रम्मिणीव रारभे हस्तेषु खादिश्च कृतिश्च सं दधे ३

अव स्वयुक्ता दिव आ वृथा ययु रमर्त्याः कशया चोदत त्मना ।

अरेणवस्तुविजाता अचुच्यवुर्हृच्छानि चिन्मरुतो भ्राजदृष्टयः ४

को वोऽन्तर्मरुत ऋष्टिविद्युतो रेजति त्मना हन्वेव जिह्वया ।

धन्वच्युत इषां न यामनि पुरुषैषा अह्न्योऽ नैतशः ५ [६]

क्रं स्विदस्य रजसो महस्परं कावरं मरुतो यस्मिन्नायय ।

यच्छ्यावयथ विथुरेव संहितं व्यद्रिणा पतथ त्वेषमर्णवम् ६

सातिर्न वोऽमवती स्वर्वती त्वेषा विपाका मरुतः पिपिष्वती ।

भद्रा वो रातिः पूणतो न दक्षिणा पृथुजयी असुर्येव जञ्जती ७

प्रति टोमन्ति सिन्धवः पविभ्यो यदुभ्रियां वाचमुक्रीरयन्ति ।

अव स्मयन्त विद्युतः पृथिव्यां यदी घृतं मरुतः प्रुष्णवन्ति ८ (१८१६)

असूत पृश्निर्महते रणाय त्वेषमयासां मरुतामनीकम् ।
 ते सप्सरासोऽजनयन्ताभ्युमादित स्वधामिषिरां पर्यपश्यन्
 एष वः स्तोमो मरुत इयं गीर्मान्वार्यस्य मान्यस्य कारोः ।
 एषा यासीष्ट तन्वे वयां विद्यामेष वृजनं जीरदानुम्

१

१० [७] (१८१८)

(१६९)

८ अगस्त्यो मैत्रावरुणः । इन्द्रः । त्रिष्टुप्, २ चतुष्पदा विराट् ।

महश्चित् त्वमिन्द्र यत् एतान् महश्चिदसि त्यजसो वरुता ।
 स नो वेधो मरुतां चिकित्वान् त्सुम्ना वनुष्व तव हि प्रेष्टा

१

अयुञ्जन्त इन्द्र विश्वकृष्टीर्विद्वानासो निषिधो मर्त्यत्रा ।

मरुतां पृत्सुतिर्हासमाना स्वर्मीळ्हस्य प्रधनस्य सातौ

२

अभ्यक् सा त इन्द्र ऋष्टिस्मे सनेभ्यभ्वं मरुतो जुनन्ति ।

अग्निश्चिद्विष्मातसे शुशुक्ला नापो न द्वीपं दधति प्रयांसि

३

त्वं तू न इन्द्र तं रयिं द्वा ओजिष्ठया दक्षिणयेव रातिम् ।

स्तुतश्च यास्ते चकनन्त वायोः स्तनं न मध्वः पीपयन्त वाजैः

४

त्वे राय इन्द्र तोशतमाः प्रणेतारः कस्य चिद्वतायोः ।

ते षु णो मरुतो मृळयन्तु ये स्मा पुरा गातूयन्तीव देवाः

५ [८]

प्रति प्र याहीन्द्र मीळ्हुषो नृन् महः पार्थिवे सदर्ने यतस्व ।

अध्र यदेपां पृथुबुध्रास एता स्तीर्थे नार्यः पौंस्यानि तस्थुः

६

प्रति घोराणामेतानामयासां मरुतां शृण्व आयतामुपब्धिः ।

ये मर्त्यं पृतनायन्तमूर्धैर्ऋणावानं न पतयन्त सर्गैः

७

त्वं मानेभ्य इन्द्र विश्वजन्त्या रदा मरुद्भिः शुरुधो गोअग्राः ।

स्तवानिभिः स्तवसे देव देवैर्विद्यामेष वृजनं जीरदानुम्

८ [९] (१८२६)

(१७०)

(५) १, ३, ४ इन्द्रः; (४) अगस्त्यो वा; (२, ५) अगस्त्यो मैत्रावरुणः । इन्द्रः । १ बृहती, २-४ अनुष्टुप्, ५ त्रिष्टुप् ।

न नूनमस्ति नो श्वः कस्तद् वेदु यदभुतम् ।

अन्यस्य चित्तमग्नि संचरेण्य मुताधीतं वि नश्यति

१

(१८२१)

किं न इन्द्र जिघांससि भ्रातरौ मरुतस्तव ।
 तेभिः कल्पस्व साधुया मा नः समरणे वधीः
 किं नो भ्रातरगस्त्य सखा सन्नतिं मन्यसे ।
 विद्या हि ते यथा मनो ऽस्मभ्यमिन्न दित्ससि
 अरं कृण्वन्तु वेदिं समग्निमिन्धतां पुरः ।
 तत्रामृतस्य चेतनं यज्ञं ते तनवावहे
 त्वमीशिषे वसुपते वसूनां त्वं मित्राणां मित्रपते धेष्टः ।
 इन्द्र त्वं मरुद्भिः सं ववृस्वाध प्राशान क्रतुथा हवीषिं
 (१७१)

२

३

४

५ [१०] (१८३१)

६ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । मरुतः, ३-६ मरुत्वानिन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

प्रति व एना नमसाहमेमि सूक्तेन भिक्षे सुमतिं तुराणाम् ।
 रराणता मरुतो वेद्याभिर्नि हेळो धत्त वि मुचध्वमश्वान्
 एष वः स्तोमो मरुतो नमस्वान् हृदा तद्यो मनसा धायि देवाः ।
 उपेमा यात मनसा जुषाणा यूयं हि धा नमस इद वृधासः
 स्तुतासो नो मरुतो मृळयन्तु त स्तुतो मघवा शंभविष्ठः ।
 ऊर्ध्वा नः सन्तु कोम्या वनान्यहानि विश्वा मरुतो जिगीषा
 अस्मावृहं तविषादीषमाण इन्द्राद मिया मरुतो रेजमानः ।
 युष्मभ्यं हव्या निशितान्यासन् तान्यारे चकृमा मृळता नः
 येन मानासश्चितयन्त उस्मा व्युष्टिषु शर्वसा शश्वतीनाम् ।
 स नो मरुद्भिर्वृषभ श्रवो धा उग्र उग्रेभिः स्थविरः सहोदाः
 त्वं पाहीन्द्र सहीयसो नृन् मवा मरुद्भिरवयातहेळाः ।
 सुप्रकेतेभिः सासहिर्दधानो विद्यामेधं वृजनं जीरदानुम्

१

२

३

४

५

६ [११] (१८३७)

(१७२)

३ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । मरुतः । गायत्री ।

चित्रो वोऽस्तु यामश्चित्र ऊती सुदानवः । मरुतो अहिमानवः
 आरे सा वः सुदानवो मरुत क्रञ्जती शरुः । आरे अस्मा यमस्यथ
 तृणस्कन्दस्य नु विशः परि वृङ्क सुदानवः । ऊर्ध्वान नः कर्त जीवसे

१

२

३

[१२] (१८४०)

(१७३)

१३ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । इन्द्रः । त्रिष्टुप्; ४ विरादस्थाना, विषमपदा वा ।

गायत् सामं नभन्यं^१ यथा वे रर्चीम तद् वावुधानं स्वर्वत् ।
 गावो धेनवो बर्हिष्यदब्धा आ यत् सद्धानं दिव्यं विवासान् १
 अर्चद् वृषा वृषभिः स्वेदुहव्यै—मृगो नाश्वो अति यज्जुगुर्यात् ।
 प्र मन्वयुर्मनां गूर्तं होता भरते मर्यो मिथुना यजत्रः २
 नक्षन्द्रोता परि सद्म मिता यन् भरद् गर्भमा शरदः पृथिव्याः ।
 क्रन्वुदश्वो नयमानो रुवद् गौ—रुन्तर्दतो न रोदसी चरद् वाक् ३
 ता कर्मापतरास्मै प्र च्योन्नानि देवयन्तो भरन्ते ।
 जुजोषदिन्द्रो दुस्मर्वर्चा नासत्येव सुगम्यो रथेष्टाः ४
 तमु दृहीन्त्रं यो ह सत्वा यः शूरो मघवा यो रथेष्टाः ।
 प्रतीचश्चिद् योधीयान् वृषण्वान् वववुषश्चित्तमसो विहन्ता ५ [१३]

प्र यद्वित्था महिना नृभ्यो अ—स्त्वरं रोदसी कक्षयेडं नार्षै ।
 सं विव्य इन्द्रो वृजनं न भूमा मर्तिं स्वधावाँ ओपशमिंव द्याम् ६
 समत्सु त्वा शूर सतामुराणं प्रपथिन्तमं परितंसयध्वै ।
 सजोषस इन्द्रं मदे क्षोणीः सूरिं चिद् ये अनुमदन्ति वाजैः ७
 एवा हि ते शं सर्वना समुद्र आपो यत् त आसु मदन्ति देवीः ।
 विश्वा ते अनु जोष्या भूद् गौः सूरिश्चिद् यदि धिषा वेषि जनान् ८
 असाम् यथा सुषस्वार्य एन स्वमिष्टयो नरां न शंसैः ।
 असद् यथा न इन्द्रो वन्दनेष्टा—स्तुरो न कर्म नयमान उक्था ९
 विष्पर्धसो नरां न शंसै—रस्माकांसदिन्द्रो वज्रहस्तः ।
 मित्रायुवो न पूर्पतिं सुशिष्टौ मध्यायुव उप शिक्षन्ति यज्ञैः १० [१४]

यज्ञो हि प्मेन्द्रं कश्चिद्वन्ध—स्तुहुराणश्चिन्मनसा परियन् ।
 तीर्थे नाच्छा तातृपाणमोको क्रीर्धो न सिधमा कृणोत्यध्वा ११
 मो षू ण इन्द्रात्र पुत्सु देवै—रस्ति हि प्मा ते शुष्मिन्नव्याः ।
 महश्चिद् यस्य मीळहुषो यव्या हविष्मतो मरुतो वन्दते गीः १२
 एष स्तोम इन्द्र तुभ्यमस्मे एतेन गातुं हरिवो विदो नः ।
 आ नो ववृत्त्याः सुविताय देव विद्यामेधं वृजनं जीरवानुम् १३ [१५] (१८५३)

(१७४)

१० अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

त्वं राजेन्द्र ये च देवा रक्षा नृन् पाह्यसुर त्वमस्मान् ।	
त्वं सर्पतिर्मधवा नस्तरुत्रस्त्व सत्यो वसवानः सहोदाः	१
दनो विश इन्द्र मधवाचः सप्त यत् पुरः शर्म शारदीर्दत् ।	
ऋणोरपो अनवद्यार्णा यूने वृत्रं पुरुकुत्साय रन्धीः	२
अजा वृत् इन्द्र शूरपत्नी द्यां च येभिः पुरुहूत नूनम् ।	
रक्षो अग्निमशुषं तूर्वयाणं सिंहो न दमे अपांसि वस्तोः	३
शेषन् नु त इन्द्र सस्मिन् योनौ प्रशस्तये पवीरवस्य मृहा ।	
सृजदर्णास्यव यद् युधा गा स्तिष्ठद्वरी धृपता मृष्ट वाजान्	४
वह कुत्समिन्द्र यस्मिन्वाकन् त्सूयमन्यू ऋज्रा वातस्याश्वा ।	
प्र सूरश्चक्रं वृहतादुभीके ऽभि स्पृधो यासिपद् वज्रबाहुः	५ [१६]
जघन्वाँ इन्द्र मित्रे रु ओदप्रवृद्धो हरिवो अदाशून् ।	
प्र ये पश्यन्नर्यमणं सचायोस्त्वया शूर्ता वहमाना अपत्यम्	६
रपत् कुविरिन्द्रार्कसातौ क्षां दासायोपबर्हणीं कः ।	
करत् तिस्रो मधवा दानुचित्रा नि दुयोणे कुर्यवाचं मृधि श्रेत्	७
सन्ता ता त इन्द्र नव्या आगुः सहो नभोऽविरणाय पूर्वीः	
मिनत् पुरो न मिदो अदेवी ननमो वधरदेवस्य पीयोः	८
त्वं धुनिरिन्द्र धुनिमती ऋणोरपः सीरा न स्रवन्तीः ।	
प्र यत् समुद्रमतिं शूर पर्षि पारया तुर्वशं यदुं स्वस्ति	९
त्वमस्मार्कमिन्द्र विश्वध स्या अवृकतमो नरां नृपाता ।	
स नो विश्वासां स्पृधां सहोदा विद्यामेघं वृजनं जीरदानुम्	१० [१७] (१८६३)

(१७५)

६ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । इन्द्रः । १ स्कंधोप्रीवी बृहती; २-५ अनुष्टुप्; ६ त्रिष्टुप् ।

मत्स्यपायि ते महः पात्रस्येव हरिवो मत्सरो मदः ।

वृषां ते वृष्ण इन्दुं वजीं सहस्रसारतमः

१

आ नस्ते गन्तु मत्सरो वृषा मदो वरेण्यः । सहावीं इन्द्र सानसिः पृतनाषाळमर्त्यः २

(१८६५)

त्वं हि शूरः सनिता चोदयो मनुषो रथम् । सहावान् दस्युमव्रत मोषः पात्रं न शोचिषा ३
 मुषाय सूर्यं कवे चक्रमीशान् ओजसा । वह शुष्णाय वधं कुत्सं वातस्याश्वैः ४
 शुष्मिन्तमो हि ते मदीं द्युम्निन्तम उत क्रतुः । वृत्रघ्ना वरिवोविदा मंसीठा अश्वसातमः ५
 यथा पूर्वेभ्यो जरितुभ्य इन्द्र मयं इवापो न तृप्यते बभूथ ।
 तामनु त्वा निविदं जोहवीमि विद्यामेपं वृजनं जीरदानुम्

६ [१८] (१८६९)

(१७६)

६ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । इन्द्रः । अनुष्टुप् । ६ त्रिष्टुप् ।

मत्सि नो वस्य इष्ट्य इन्द्रमिन्द्रो वृषा विश ।
 ऋघायमाण इन्वसि शत्रुमन्ति न विन्दसि १
 तस्मिन्ना वेशया गिरो य एकश्चर्यणीनाम् ।
 अनु स्वधा यमुप्यते यवं न चकृपद् वृषा २
 यस्य विश्वानि हस्तयोः पञ्च क्षितीनां वसु ।
 स्पाशयस्व यो अस्मधु—द्विव्येवाशनिर्जहि ३
 असुन्वन्तं समं जहि दूणाज्ञं यो न ते मयः ।
 अस्मभ्यमस्य वेदनं वृद्धि सूरिश्रिदोहते ४
 आवो यस्य द्विबर्हसो ऽर्केषु सानुषगसत ।
 आजो विन्द्रस्येन्द्रो प्रावो वाजेषु वाजिनम् ५

यथा पूर्वेभ्यो जरितुभ्य इन्द्र मयं इवापो न तृप्यते बभूथ ।
 तामनु त्वा निविदं जोहवीमि विद्यामेपं वृजनं जीरदानुम्

६ [१९] (१८७५)

(१७७)

५ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

आ चर्यणिप्रा वृषभो जनानां राजा कष्टीनां पुरुहुत इन्द्रः ।
 स्तुतः श्वस्यन्नवसोपं मद्विग्युक्त्वा हरो वृषणा याद्विर्वाक् १
 ये ते वृषणो वृषभास इन्द्र ब्रह्मयुजो वृषस्थासो अत्याः ।
 तां आ तिष्ठ तेमिरा याद्विर्वाक् हवामहे त्वा सुत इन्द्र सोम २
 आ तिष्ठ रथं वृषणं वृषां ते सुतः सोमः परिपिक्ता मधूनि ।
 युक्त्वा वृषभ्यां वृषभ क्षितीनां हरिभ्यां याहि प्रवतोपं मद्विक् ३

(१८७८)

अयं यज्ञो देव्या अयं मियेध इमा ब्रह्माण्यमिन्द्र सोमः ।
स्तीर्णं बर्हिर्वा तु शक्र प्र याहि पिबा निषद्य वि मुचा हरी इह
ओ सुद्युत इन्द्र याह्यर्वा कुप ब्रह्माणि मान्यस्य कारोः ।
विद्याम वस्तोरवसा गृणन्तो विद्यामेपं वृजनं जीरदानुम्

४

५[२०](१८८०)

(१७८)

५ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

यद्ध स्या त इन्द्र श्रुष्टिरस्ति यया बभूथ जरितृभ्य ऊती ।
मा नः कामं मह्यन्तमा धृग्विश्वा ते अश्यां पर्याप आयोः
न वा राजेन्द्र आ दभन्नो या नु स्वसारा कृणवन्त योनौ ।
आपश्चिदस्मै सुतुका अवेयन् गमन्न इन्द्रः सुख्या वयंश्च
जेता नृभिरिन्द्रः पूत्सु शूरः श्रोता हवं नार्धमानस्य कारोः ।
रभर्ता रथं वाद्युष उपाक उद्यन्ता गिरो यदि च त्मना भूत
वा नृभिरिन्द्रः सुश्रवस्या प्रखादः पूक्षो अमि मित्रिणो भूत ।
१ मयं इयः स्तवते विवाचि सत्राकरो यजमानस्य शंसः
त्वा या वयं मघवन्निन्द्र शत्रू नृभि ज्याम महतो मन्यमानान् ।
त्वं त्राता त्वमुं नो वृधे भू विद्यामेपं वृजनं जीरदानुम्

१

२

३

४

५[२१](१८८५)

(१७९)

(६) १-२ लोपामुद्रा; ३-४ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः; ५-६ अगस्त्यशिष्या ब्रह्मचारी । रतिः । त्रिष्टुप्; ५ बृहती ।

पूर्वीरः शरदः शश्रमाणा नृपा वस्तोरुपसो जरयन्तीः ।
मिनार्ति श्रियं जरिमा तनूना मप्यु नु पत्नीर्वृषणो जगम्युः
ये चिदि पूर्वं क्रतुसाप आसन् त्साकं देवेभिरवदन्नृतानि ।
ते चिददासुर्नह्यन्तमापुः समू नु पत्नीर्वृषभिर्जगम्युः
न मृषा भान्तं यदवन्ति देवा विश्वा इत् स्पृधो अभ्यंशवाव ।
जयावेदत्र शतनीथमार्जि यत् सम्यञ्चा मिथुनावभ्यजाव
नदस्य मा रुधतः काम आगं श्रित आजतो अमुतः कुतश्चित् ।
लोपामुद्रा षण्णं नी रिणाति धीरमधीरा धयति श्वसन्तम्

१

२

३

४

(१८८९)

इमं नु सोममन्तितो हृत्सु पीतसुपं ब्रुवे ।

यत् सीमागश्चकृमा तत् सु मृच्छतु पुलुकामो हि मर्त्यः

५

अगस्त्यः खनमानः खनित्रैः प्रजामपत्यं बलमिच्छमानः ।

उभौ वर्णावृषिरुग्रः पुपोष सत्या द्वेवेष्वशिषो जगाम

६ [२२] [१८९१]

(१८०) [चतुर्विंशोऽनुवाकः ॥ २४ ॥ सू० १८०-१९१]

१-१० अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

युवो रजांसि सुयमांसो अश्वा रथो यद् वां पर्यणीसि दीयत् ।

हिरण्यया वां पवयः प्रुषायन् मध्वः पिबन्ता उपसः सचेथे

१

युवमत्यस्याव नक्षथो यद् विपत्मनो नर्यस्य प्रयज्योः ।

स्वसा यद् वां विश्वगूर्ती भराति वाजायेड्वे मधुपाविषे च

२

युवं पर्य उस्त्रियायामधत्तं एकमामायामव पूर्य गोः ।

अन्तर्यद् वनिनो वामृतप्सू ह्वारो न शुचिर्यजते हविष्मान्

३

युवं हं घर्मं मधुमन्तमत्रये ऽपो न क्षोदोऽवृणीतमेपे ।

तद् वां नरावश्विना पश्वइष्टी रथ्येव चक्रा प्रति यन्ति मध्वः

४

आ वां वृनाय ववृतीय दम्ना गोरोहेण तौद्यो न जिब्रिः ।

अपः क्षोणी संचते माहिना वां जूणीं वामक्षुरंहसो यजत्रा

५ [२३]

नि यद् युवेथे नियुतः सुदानू उपं स्वधामिः सृजथः पुरंधिम् ।

प्रेषद् वेषद् वातो न सूरि-रा महे वदे सुव्रतो न वाजम्

६

वयं चिद्धि वां जरितारः सत्या विपन्यामहे वि पुणिर्हितावान् ।

अधा चिद्धि ष्माश्विनावनिन्द्या पाथो हि ष्मा वृषणावन्तिदेवम्

७

युवां चिद्धि ष्माश्विनावनु द्यून् विरुद्रस्य प्रस्रवणस्य सातो ।

अगस्त्यो नरां नृषु प्रशस्तः काराधुनीव चितयत सहस्रैः

८

प्र यद् वहेथे महिना रथस्य प्र स्पन्द्रा याथो मनुषो न होता ।

धत्तं सूरिभ्यं उत वा स्वश्व्यं नासत्पा रयिपाचः स्याम

९

तं वां रथं वयमद्या हुवेम स्तोमैरश्विना सुविताय नव्यम् ।

अरिष्टनेमिं परि द्यामियानं विद्यामेपं वृजनं जीरदानुम्

१० [२४] १००३

(१८१)

९ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

कतु प्रेष्ठाविषां रयीणा मध्वर्यन्ता यदुन्निनीथो अपाम् ।
अयं वां युज्ञो अकृत प्रशस्ति वसुधिती अर्वितारा जनानाम् १
आ वामश्र्वांसः शुचयः पयस्या वातरंहसो दिव्यासो अत्याः ।
मनोजुवो वृषणो वीतप्रृष्ठा एह स्वराजो अश्विना वहन्तु २
आ वां रथोऽवनिर्न प्रवत्वान् त्सुप्रवन्धुरः सुविताय गम्याः ।
वृष्णाः स्थातारा मनसो जवीया नहंपूर्वो यजतो धिष्ण्या यः ३
इहेहं जाता समवावशीता मरेपसां तन्वाद्यं नामभिः स्वैः ।
जिष्णुर्वामन्यः सुमखस्य सूरिर्विवो अन्यः सुभगः पुत्र ऊहे ४
प्र वां निचेरुः कंकुहो वशां अनु पिशङ्गरूपः सदनानि गम्याः ।
हरीं अन्यस्य पीपयन्त वाजैर्मथ्रा रजोस्यश्विना वि घोषैः ५ [२५]

प्र वां शरद्वान् वृषभो न निष्पाद् पूर्वीरिपश्चरति मध्वं इष्णन् ।
एवैरन्यस्य पीपयन्त वाजैर्वैपन्तीरुध्वा नद्यो न आगुः ६
असर्जि वां स्थविरा वेधसा गीर्बाळहे अश्विना त्रेधा क्षरन्ती ।
उपस्तुताववतं नाधमानं यामन्नयामडृष्टुतं हवं मे ७
उत स्या वां रुशतो वप्ससो गीर्स्त्रिबर्हिषि सदसि पिन्वते नृन् ।
वृषां वां मेघो वृषणा पीपाय गोर्न सेके मनुषो दशस्यन् ८
युवां पूषेवाश्विना पुरंधि रग्निमुषां न जर्ते हविष्मान् ।
हुवे यद् वां वरिवस्या गृणानो विद्यामेघं वृजनं जीरदानुम् ९ [२६] (१९१०)

(१८२)

८ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । अश्विनौ । जगतीः ६, ८ त्रिष्टुप् ।

अभूविदं वयुनमो पु भूपता रथो वृषणवान् मदता मनीषिणः ।
धियंजिन्वा धिष्ण्या विष्पलावसू दिवो नपाता सुकृते शुचित्रता १
इन्द्रतसा हि धिष्ण्या मरुत्तभा वृक्षा दंसिष्ठा रथ्या रथीतसा ।
पूर्णं रथं वहेथे मध्व आचितं तेन द्वाश्र्वासमुषं याथो अश्विना २ (१९११)

किमत्र दक्षा कृणुथः किमासाथे जनो यः कश्चिदहविर्महीयते ।

अति क्रमिष्टं जुगतं पणोभुं न्योतिर्विनाय कृणुतं वचस्यवे ३

जम्भयंतमुभितो रायतः शुनो हतं मृधो विदथुस्तान्यश्विना ।

वाचंवाचं जग्नु रत्विनीं कृतमुभा शंसं नासत्यावतं मम ४

युधमेतं चक्रथुः सिन्धुषु प्लवमात्मन्वन्तं पक्षिणं तौड्याय कम ।

येन देवत्रा मनमा निरुहथुः सुपत्नी पेतथुः क्षोदमो महः ५ [२७]

अवविद्धं तौड्यमप्स्वन्तं रनाग्मणे तमसि प्रविद्धम् ।

चतस्रो नाथे जठलस्य जुष्टा उदुश्विभ्यामिषिताः पारयन्ति ६

कः श्विद वृद्धो निष्ठितो मध्यं अणसो यं तौड्यो नाधितः पर्यपस्वजत ।

पर्णा मृगस्य पतरोरिवाग्भ उदश्विना ऊहथुः श्रोमताय कम ७

तद वां नरा नासत्यावनु प्याः यद वां मानास उचथमवाचन ।

अम्मादद्य सदेसः सोम्यादा विद्यामेपं वृजनं जीरदानुम ८ [२८] (१९१८)

(१८३)

६ अगस्यो मैत्रायरुणिः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

तं युञ्ज्वां मनसो यो जवीयान त्रिवन्धुरो वृषणा यस्त्रिचक्रः ।

येनोपयाथः सुकृतो दुशेणं त्रिधातुना पतथो विनं पूर्णैः १

सुवृद्ध रथो वर्तते यन्नमि क्षां यत तिष्ठथः क्रतुमन्तानु पृक्षे ।

वपुर्वपुण्या संचतमियं गी द्विवो दुहित्रोपसा सचेथे २

आ तिष्ठतं सुवृत्तं यो रथो वा मनु व्रतानि वर्तते हविष्मान् ।

येन नरा नासत्यपयथै वर्तिर्याथस्तनयाय त्मनं च ३

मा वां वृको मा वृकीरा दधर्षीन्मा पर्षि धर्कमुत माति धक्तम् ।

अयं वां भागो निहित इयं गी र्दक्षाधिसे वां निधयो मधूनाम ४

युवां गोतमः पुरुमीद्वहो अत्रि र्दक्षा हवतेऽवसे हविष्मान् ।

दिशं न द्विष्टाभुजयेव यन्ता मे हवं नासन्योपयातम् ५

अतारिष्म तमसस्पायरस्य प्रति वां स्तोमो अश्विनावधायि ।

एह यातं पथिभिर्देवयानं विद्यामेपं वृजनं जीरदानुम ६ [२९] (१९२४)

[पञ्चमोऽध्यायः । ॥५॥ व० १-३१]

(१८४)

६ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

ता वा॒म॒द्य ता॒व॒प॒रं हु॒वेमो॑ च्छन्त्या॒मुष॑सि वह्नि॒रु॒क्थैः ।	
नास॑त्या कु॒हं चि॒त् सन्ता॑व॒र्यो दि॒वो न॑पा॒ता सु॒दास्त॑राय	१
अ॒स्मे ऊ पु वृ॑षणा मादयेथा॒ मुत् पु॒णीर्ह॑त॒मूर्म्या॑ म॒द॒न्ता ।	
श्रु॒तं मे अ॒च्छो॑क्तिभिर्म॒तीना॑ मे॒ष्टा न॒रा नि॒चे॒तारा॑ च॒ कर्णेः॑	२
श्रिये॑ पू॒षन्नि॑पु॒कृते॑व दे॒वा नास॑त्या व॒हतुं॑ सू॒र्यायाः॑ ।	
व॒च्यन्ते॑ वां ककुहा अ॒प्सु जा॒ता यु॒गा जु॒र्णेव॑ वरु॒णस्य॑ भू॒रेः	३
अ॒स्मे सा वा॑ मा॒ध्वी रा॒तिर॑स्तु॒ स्तोमं॑ हि॒नोतं॑ मा॒न्यस्य॑ का॒रोः ।	
अनु॑ यद् वा॑ श्रव॒स्या सु॒दानू॑ सु॒वीर्या॑य च॒र्षण॑यो म॒द॒न्ति	४
एष॑ वां स्तोमो॑ अ॒श्विना॑वका॒रि मा॒नेभिर्म॑घवा॒ना सु॒वृक्ति॑ ।	
या॒तं वर्ति॑स्त॒नया॑य॒ त्मने॑ चा॒गस्त्ये॑ नास॒त्या म॒द॒न्ता	५
अ॒ता॒रिष्म॑ त॒मस॑स्पा॒रम॑स्य॒ प्रति॑ वां स्तोमो॑ अ॒श्विना॑व॒धायि॑ ।	
एह॑ या॒तं पृ॒थिभिर्दे॒व्यानि॑ वि॒द्यामे॑षं वृ॒जनं॑ जी॒रदा॑नुम्	६ [१] (१९३०)

(१८५)

११ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । द्यावापृथिव्यौ । त्रिष्टुप् ।

क॒तरा॑ पूर्वा॒ क॒तरा॑प॒रायोः॑ क॒था जा॒ते क॑वयः॒ को वि॑ वे॒द ।	
वि॒श्वं त्म॑ना॒ बिभृ॑तो य॒द्ध नाम॑ वि॒ वर्ते॑ते अ॒ह॒नी च॒क्रिये॑व	१
भूरि॑ द्वे अ॒चर॑न्ती चर॒न्तं प॒द्वन्तं॑ गर्भ॒मप॑दी॒ दधा॑ते ।	
नि॒त्यं न॑ सु॒नुं पि॒त्रोरु॑प॒स्थे द्या॒वा रक्ष॑तं पृथि॒वी नो॑ अ॒भ्वात्	२
अ॒नेहो॑ वा॒त्रम॑दि॒तेर॒नुर्व॑ हु॒वे स्व॑र्व॒द्वधं॑ न॒मस्व॑त् ।	
तद् रो॑दसी॒ जन॑य॒तं ज॒रित्रे॑ द्या॒वा रक्ष॑तं पृथि॒वी नो॑ अ॒भ्वात्	३
अ॒त॒प्यमा॑ने अ॒वसा॑व॒न्ती अनु॑ प्याम॒ रोद॑सी दे॒वपु॑त्रे ।	
उ॒भे दे॒वाना॑मु॒भये॑भि॒रह्नां॑ द्या॒वा रक्ष॑तं पृथि॒वी नो॑ अ॒भ्वात्	४
सं॒गच्छ॑माने॒ युव॑ती॒ सम॑न्ते॒ स्वसा॑रा जा॒मी पि॒त्रोरु॑प॒स्थे ।	
अ॒भिजि॑घ्र॒न्ती भु॑र्व॒नस्य॑ नाभिं॒ द्या॒वा रक्ष॑तं पृथि॒वी नो॑ अ॒भ्वात्	५ [२] (१९३५)

उर्वी सधनी बृहती ऋतेन	हवे देवानामवसा जनित्री ।	
वृधाते ये अमृतं सुप्रतीके	द्यावा रक्षतं पृथिवी नो अभ्वात्	६
उर्वी पृथ्वी बृहले दुरेअन्ते	उप ब्रुवे नमसा यज्ञे अस्मिन् ।	
वृधाते ये सुभगे सुप्रतूर्ति	द्यावा रक्षतं पृथिवी नो अभ्वात्	७
देवान् वा यच्चकुमा कच्चिदागः	सखायं वा सदमिज्जारूपतिं वा ।	
इयं धीर्भूया अवयानमेषां	द्यावा रक्षतं पृथिवी नो अभ्वात्	८
उभा शंसा नर्या मामविष्टा	मुभे मामुती अवसा सचेताम् ।	
भूरिं चिदुर्यः सुदास्तराये	पा मदन्त इषयेम देवाः	९
ऋतं द्विवे तदवोचं पृथिन्या	अभिश्चावायं प्रथमं सुमेधाः ।	
पातामवद्याद् दुरितादुभीके	पिता माता च रक्षतामवोभिः	१०
इदं द्यावापृथिवी सत्यमस्तु	पितृमार्तर्यद्विहोपब्रुवे वाम् ।	
भूतं देवानामवमे अवोभि	विद्यामेषं वृजनं जीरदानुम्	११ [३] (१९४१)

(१८६)

११ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

आ न इळाभिर्विदथे सुशस्ति	विश्वानरः सविता देव एतु ।	
अपि यथा युवानो मत्संथा नो	विश्वं जगदभिपित्वे मनीषा	१
आ नो विश्व आस्क्रा गमन्तु देवा	मित्रो अर्यमा वरुणः सजोषाः ।	
भुवन् यथा नो विश्वे वृधासः	करन्तसुषाहा विथुरं न शर्वः	२
प्रेष्ठं वो अतिथिं गृणीषे	ऽग्निं शस्तिभिस्तुर्वणिः सजोषाः ।	
असद् यथा नो वरुणः सुकीर्ति	रिषश्च पर्यदरिगुतः सूरिः	३
उप व एषे नमसा जिगीषो	यासानक्ता सुदुधेव धेनुः ।	
समाने अहन् विमिमानो अर्कं	विष्टरूपे पर्यसि सस्मिन्नूधन्	४
उत नोऽहिर्बुध्न्योऽमर्यस्कः	शिशुं न पिप्युपीव वेति सिन्धुः ।	
येन नपातमपां जुनाम	मनोजुवो वृषणो यं वहन्ति	५ [४]

उत न इ त्वष्टा गन्त्वच्छा स्मत् सुरिर्मरभिपित्वे सजोषाः ।

आ वृत्रहेन्द्रश्चरुणिप्रास्तुविष्टमो नरा न इह गम्याः

६

(१९४७)

उत न ई मृतयोऽश्वयोगाः शिशुं न गावस्तरुणं रिहन्ति ।

तमीं गिरो जनयो न पत्नीः सुरभिर्दमं नरां नंसन्त

७

उत न ई मरुतो बृद्धसेनाः स्मद् रोदसी समनसः सदन्तु ।

पृषदश्वासोऽवनयो न रथा रिशार्दसो मित्रयुजो न देवाः

८

प्र नु यदेपां महिना चिकित्रे प्र युञ्जते प्रयुजस्ते सुवृक्ति ।

अध यदेपां सुदिने न शरुर्विश्वमेरिणं प्रुषायन्त सेनाः

९

प्रो अश्विनाववसे कृणुध्वं प्र पूषणं स्वर्तवसो हि सन्ति ।

अद्वेपो विष्णुर्वातं ऋभुक्षा अच्छा सुह्रायं ववृतीय देवान्

१०

इयं सा वो अस्म दीर्घितिर्यजत्रा अपिप्राणी च सदेनी च भूयाः ।

नि या देवेषु यतते वसूयुर्विद्यामेपं वृजनं जीरदानुम

११ [५] (१९५२)

(१८७)

११ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । अञ्ज । १ अनुष्टुप्गर्भा उष्णिक्; २, ५-७, ११ अनुष्टुप्; ११ वृहती वाः
२, ४, ८-१० गायत्री ।

पितुं नु स्तोपं महां धर्माणं तविषीम । यस्य त्रिता व्योजसा वृत्रं विपर्वमर्दयत् १

स्वादो पितो मधो पितो वयं त्वा ववृमहे । अस्माकमविता भव २

उप नः पितवा चर शिवः शिवाभिरुतिभिः । मयोभुरद्विपेण्यः सखा सुशंवो अद्वयाः ३

तव त्वे पितो रसा रजांस्यनु विष्ठिताः । द्विवि वाता इव श्रिताः ४

तव त्वे पितो ददत स्तव स्वादिष्ठ ते पितो । प्र स्वाद्मानो रसानां तुविग्रीवा इवेरते ५ [६]

त्वं पितो मुहानां देवानां मनो हितम् । अकारि चारुं केतुना तवाहिमवसावधीत् ६

यदुदो पितो अजगन् विवस्व पर्वतानाम । अत्रा चिक्षो मधो पितो ऽर्भुक्षाय गम्याः ७

यदुपामोषधीनां परिशमारिशामहे । वातापि पीव इद् भव ८

यत् ते सोम गवाशिरो यवाशिरो भजामहे । वातापि पीव इद् भव ९

कुरम्भ ओषधे भव पीवो बृक्क उदारथिः । वातापि पीव इद् भव १०

तं त्वा वयं पितो वचोभिर्गावो न हव्या सुपूदिम ।

देवेभ्यस्त्वा सधमाद मस्मभ्यं त्वा सधमादम्

११ [७] (१९६३)

(१८८)

११ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । आप्रीसूक्तं= [१ इध्मः समिद्धोऽग्निर्वा, २ तनूनपात्, ३ इलः, ४ बर्हिः, ५ देवीर्द्वारः, ६ उषासानका, ७ दैव्यौ होतारौ प्रचेतसौ, ८ तिष्ठो देव्यः सरस्वतीलाभारत्यः, ९ त्वष्टा, १० वनस्पतिः, ११ स्वाहाकृतयः] । गायत्री ।

समिद्धो अद्य राजसि देवो देवैः सहस्रजित् । द्रुतो हव्या कविर्वह १
तनूनपाहुतं यते मध्वा यज्ञः समज्यते । दधत् सहास्रिणीरिषः २
आजुह्वानो न ईड्यो देवो आ वक्षि यज्ञियान् । अग्ने सहस्रसा अंसि ३
प्राचीर्न बर्हिरोजसा सहस्रवीरमस्तृणन् । यत्रादित्या विराजन्थ ४
विराट् सम्राड्भिः प्रभ्वी बर्ह्वीश्च भूर्यसीश्च याः । दुरो घृतान्यक्षरन् ५ [८]

सुरुक्मे हि सुपेशसा ऽधि श्रिया विराजतः । उषासावेह सीदताम् ६
प्रथमा हि सुवार्चसा होतारा दैव्या कवी । यज्ञं नो यक्षतामिमम् ७
भारतीले सरस्वति या वः सर्वा उपब्रुवे । ता नश्चोदयत श्रिये ८
त्वष्टा रूपाणि हि प्रभुः पश्यन् विश्वान् त्समानजे । तेषां नः स्फातिमा रज ९
उप त्मन्या वनस्पते पाथो देवेभ्यः सृज । अग्निर्हव्यानि सिष्वदत् १०
पुरोगा अग्निर्देवानां गायत्रेण समज्यते । स्वाहाकृतीषु रोचते ११ [९] (१९७४)

(१८९)

८ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

अग्ने नय सुपथा राये अस्मान् विश्वानि देव वयुनानि विद्वान् ।
युयोध्यस्मज्जुह्वराणमेतो भूर्यिष्ठां ते नमउक्तिं विधेम १
अग्ने त्वं पारया नव्यो अस्मान् त्वस्तिभिरिति दुर्गाणि विश्वा । २
पूश्च पृथ्वी बह्वला न उर्वी भवा लोकाय तनयाय शं योः ३
अग्ने त्वमस्मद् युयोध्यमीवा अनग्नित्रा अभ्यमन्त कृष्टीः । ४
पुनरस्मभ्यं सुविताय देव क्षां विश्वेभिरमुतेभिर्यजत्र ५
पाहि नो अग्ने पायुभिरजसैरुत प्रिये सदन आ शुशुक्लान् । ६
मा ते भयं जरितारं यविष्ठ नूनं विवृन्मापरं सहस्वः ७
मा नो अग्नेऽव सृजो अघाया ऽविष्यवे रिषवे वृच्छुनाये । ८
मा वृत्वते दशते मादते नो मा रीषते सहसावन् परा वाः ९ [१०] (१९७५)

वि घृ त्वावौ ऋतजात यंसद् गृणानो अग्ने तन्वेष्टं वरूथम् ।
 विश्वाद् रिरिक्षोरुत वा निनिस्तो रमिद्भुतामसि हि देव विष्पद्
 त्वं तौ अग्र उभयान् वि विद्वान् वेषिं प्रपित्वे मनुषो यजत्र ।
 अमिपित्वे मनवे शास्यो भू मर्मजेन्य उशिग्भिर्नाक्रः
 अवोचाम निवर्चनान्यस्मिन् मानस्य सूनुः सहसाने अग्रौ ।
 वयं सहस्रमृषिभिः सनेम विद्यामेधं वृजनं जीरदानुम्

६

७

८ [११] (१९८२)

(१९०)

८ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । बृहस्पतिः । त्रिष्टुप् ।

अनर्वाणं वृषभं मन्द्रजिह्वं बृहस्पतिं वर्धया नव्यमर्कैः ।
 गाथान्यः सुरुचो यस्य देवा आशृण्वन्ति नवमानस्य मर्ताः
 तमृत्विया उप वाचः सचन्ते सर्गो न यो देवयतामसर्जि ।
 बृहस्पतिः स ह्यस्तो वरांसि विश्वाभवत् समृते मातरिश्वा
 उपस्तुतिं नमस उद्यतिं च श्लोकं यंसत् सवितेव प्र ब्राह्म ।
 अस्य कृत्वाह्न्योष्टं यो अस्ति मृगो न भीमो अरक्षसस्तुर्विष्मान्
 अस्य श्लोको विवीर्यते पृथिव्या मृत्यो न यसद् यक्षभृद् विचेताः ।
 मृगाणां न हेतयो यन्ति चेमा बृहस्पतेरहिमायौ अमि द्यून्
 ये त्वा देवोषिकं मन्यमानाः पापा भद्रमुपजीवन्ति पुत्राः ।
 न वृहयेष्टं अनु ददासि वामं बृहस्पते चर्यस इत् पियारुम्

१

२

३

४

५ [१२]

सुप्रैतुः सुयवसो न पन्था दुर्नियन्तुः परिप्रीतो न मित्रः ।
 अनर्वाणो अमि ये चक्षते नो ऽपीवृता अपोर्णुवन्तो अस्थुः
 सं यं स्तुमोऽवर्तयो न यन्ति समुद्रं न स्रवतो रोधचक्राः ।
 स विद्रौ उभयं चष्टे अन्त बृहस्पतिस्तर आपश्च गृध्रः

६

७

एवा महस्तुविजातस्तुर्विष्मान् बृहस्पतिर्वृषभो धायि देवः ।
 स नः स्तुतो वीरवद् धातु गोमद विद्यामेधं वृजनं जीरदानुम्

८ [१३] (१९९०)

(१९१)

१६ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । अमृतृणसूर्याः (विग्रमोपनिषद्) । अनुष्टुप् ; १०-१२ महापंक्तिः, १३ महावृद्धी ।

कङ्कतो न कङ्कतो ऽथो सतीनकङ्कतः ।

द्राविति प्लुपी इति न्यहृष्टा अलिप्सत

१

अहृष्टान् हन्त्यायत्यथो हन्ति परायती ।

अथो अवघ्नती हन्त्याय पिनष्टि पिप्यती

२

शरासः कुशरासो दुर्भासः सैर्या उत ।

मौञ्जा अहृष्टा वैरिणाः सर्वे साकं न्यलिप्सत

३

नि गावो गोष्ठे अंसद्वन् नि मुगासो अविक्षत ।

नि केतवो जनानां न्यहृष्टा अलिप्सत

४

एत उ त्वे प्रत्यहश्चन् प्रदोषं तस्करा इव ।

अहृष्टा विश्वहृष्टाः प्रतिबुद्धा अभूतन

५ [१४]

द्यौर्वैः पिता पृथिवी माता सोमो भ्रातादितिः स्वसा ।

अहृष्टा विश्वहृष्टा स्तिष्ठतेलयता सु कम्

६

ये अस्या ये अङ्ग्याः सूचीका ये प्रकङ्कताः ।

अहृष्टाः किं चनेह वः सर्वे साकं नि जस्यत

७

उत् पुरस्तात् सूर्य एति विश्वहृष्टो अहृष्टहा ।

अहृष्टान् त्सर्वाश्चम्भयन् त्सर्वाश्च यातुधान्यः

८

उदपतवुसौ सूर्यः पुरु विश्वानि जूर्धन् ।

आदित्यः पर्वतेभ्यो विश्वहृष्टो अहृष्टहा

९

सूर्ये विपमा संजामि हतिं सुरावतो गृहे ।

सो चिन्नु न मराति नो वयं मरामाऽऽरे अस्य योजनं हरिष्ठा मधु त्वा मधुला चकार १० [१५]

इयलिका शकुन्तिका सका जघास ते विपम् ।

सो चिन्नु न मराति नो वयं मरामाऽऽरे अस्य योजनं हरिष्ठा मधु त्वा मधुला चकार ११ (२००१) ।

त्रिः सप्त विष्णुलिङ्गका विषस्य पुष्पमक्षन् ।

ताश्चिच्छ न मरन्ति नो वयं मरामाऽऽरे अस्य योजनं हरिष्ठा मधु त्वा मधुला चकार १२

नवानां नवतीनां विषस्य रोपुषीणाम् ।

सर्वासामग्रमं नामाऽऽरे अस्य योजनं हरिष्ठा मधु त्वा मधुला चकार १३

त्रिः सप्त मयूरैः सप्त स्वसारो अयुर्वः ।

तास्ते विषं वि जघ्निर उदुकं कुम्भिनीरिव १४

इयत्तुकः कुपुम्भकस्तकं भिन्नद्वयश्मना ।

ततो विषं प्र वावृते पराचीरनु संवतः १५

कुपुम्भकस्तद्वचोद् गिरेः प्रवर्तमानकः ।

वृश्चिकस्यासं विषमसं वृश्चिक ते विषम् १६ [१६] (२००६)

॥ इति प्रथमं मण्डलं समाप्तम् ॥ १ ॥

अथ द्वितीयं मण्डलम् ।

(१)

[प्रथमोऽनुवाकः ॥१॥ सू० १-११]

१६ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) मार्गवः शौनकः । अग्निः । जगती ।

- त्वमग्ने द्युमिस्त्वमाशुशुक्षणि स्त्वमद्भ्यस्त्वमश्मनस्पति ।
 त्वं वनेभ्यस्त्वमोषधीभ्यस्त्वं नृणां नृपते जायसे शुचिः १
- तवाग्ने होत्रं तव पोत्रमृत्विद्यं तव नेष्ट्रं त्वमग्निहृतायतः ।
 तव प्रशास्त्रं त्वमध्वरीयसि ब्रह्मा चासि गृहपतिश्च नो दमे २
- त्वमग्ने इन्द्रो वृषभः सतामसि त्वं विष्णुरुरुगायो नमस्यः ।
 त्वं ब्रह्मा रयिविद् ब्रह्मणस्पते त्वं विधर्तः सचसे पुरन्ध्या ३
- त्वमग्ने राजा वरुणो धृतव्रतस्त्वं मित्रो भवसि दुस्म ईड्यः ।
 त्वमर्यमा सत्यतिर्यस्य संभुजं त्वमंशो विदथे देव भाजयुः ४
- त्वमग्ने त्वष्टा विधृते सुवीर्यं तव ग्रावो मित्रमहः सजात्यम् ।
 त्वमाशुहेमा ररिषे स्वश्व्यं त्वं नरां शर्धो असि पुरुवसुः ५ [१७]
- त्वमग्ने रुद्रो असुरो महो विवस्त्वं शर्धो मारुतं पूषा ईंशिषे ।
 त्वं वीतरुरुणैर्यासि शंगयस्त्वं पूषा विधृतः पसि नु त्मना ६
- त्वमग्ने द्रविणोदा अरंकृते त्वं वेवः सविता रत्नधा असि ।
 त्वं भगो नृपते वस्व ईंशिषे त्वं पायुर्दमे यस्तेऽविधत् ७
- त्वमग्ने दम आ विश्पतिं विश्स्त्वां राजानं सुविद्वत्रमुज्जते ।
 त्वं विश्वानि स्वनीक पत्यसे त्वं सहस्राणि शता दश प्रति ८
- त्वमग्ने पितरमिधिमिनरस्त्वां भ्रात्राय शम्या तनुरुचम् ।
 त्वं पुत्रो भवसि यस्तेऽविधत् त्वं सखा सुशेवः पास्याधुषः ९

त्वमग्ने क्रमुराके नमस्यः—स्त्वं वाजस्य क्षुमतो राय ईशिषे ।
त्वं वि भास्यन् दक्षि द्वावने त्वं विशिक्षुरसि यज्ञमातनिः

१० [१८]

त्वमग्ने अदिदिदेव द्वाशुषे त्वं होत्रा भारती वर्धसे गिरा ।
त्वमिळा शतहिमासि दक्षसे त्वं वृत्रहा वसुपते सरस्वती
त्वमग्ने सुमृत उत्तमं वय—स्तवं स्पार्हे वर्ण आ संहशि श्रियः ।
त्वं वाजः प्रतरणो बृहन्नसि त्वं रयिर्बहुलो विश्वतस्पृथुः

११

१२

त्वमग्ने आकित्यास आस्यः त्वां जिह्वां शुचयश्चक्रिरे कवे ।
त्वां रातिषाचो अध्वरेषु सश्विरे त्वे देवा हविरदन्त्याहुतम्
त्वे अग्ने विश्वे अमृतासो अद्बुह आसा देवा हविरदन्त्याहुतम् ।
त्वया मतीसः स्वदन्त आसृति त्वं गर्भो वीरुधां जज्ञिषे शुचिः

१३

१४

त्वं तान् त्सं च प्रति चासि मज्मना अग्ने सुजात प्र च देव रिच्यसे ।
पृक्षो यदत्र महिना वि ते भुव—दनु द्यावापृथिवी रोदसी उमे
ये स्तोतृभ्यो गोअग्रामश्वपेशस—मग्ने रातिभुपसृजन्ति सूरयः ।
अस्माञ्च तांश्च प्र हि नेषि वस्य आ बृहद् वदेम विदथे सुवीराः

१५

१६ [१९] (१६)

(२)

१३ गृत्समद (आक्षिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । अग्निः । जगती ।

यज्ञेन वर्धत जातवेदस—मग्निं यजध्वं हविषा तनां गिरा ।

समिधानं सुप्रयसं स्वर्णरं द्युक्षं होतारं वृजनेषु धूर्षदम्

१

अभि त्वा नक्तीरुषसो ववाशिरे अग्ने वत्सं न स्वसरेषु धेनवः ।

द्विव इवेदरतिमानुषा युगा क्षपो भासि पुरुवार संयतः

२

तं देवा बुध्रे रजसः सुदंसं द्विवस्पृथिव्योररति न्यैरिरे ।

रथमिव वेद्यं शुक्रशोचिष—मग्निं मित्रं न क्षितिषु प्रशंस्यम्

३

तमुक्षमाणं रजसि स्व आ दमे चन्द्रमिव सुरुचं ह्वार आ दधुः ।

पृश्न्याः पतरं चितर्यन्तमक्षभिः पाथो न पायुं जनेसी उमे अनु

४

स होता विश्वं पारि भूत्वध्वरं तमु हव्यैर्मनुष ऋक्षते गिरा ।

हिरिणिषो वृधसानासु जभुरद द्यौर्न स्तुमिश्चितयद् रोदसी अनु

५ [२०] (२१)

स नो रेवत् समिधानः स्वस्तये	संदत्स्वान् रयिमस्मासु दीदिहि ।	
आ नः कृणुष्व सुविताय रोदसी	अग्ने हव्या मनुषो देव वीतये	६
दा नो अग्ने बृहतो दाः सहस्रिणो	दुरो न वाजं श्रुत्या अपां वृधि ।	
प्राची द्यावापृथिवी ब्रह्मणा कृधि	स्वर्णं शुक्रमुषसो वि विंध्युतः	७
स ईधान उपसो राम्या अनु	स्वर्णं दीवेदरूपेण मानुना ।	
होत्राभिरग्निर्मनुषः स्वध्वरो	राजा विशामतिथिश्चार्कुरायवे	८
एवा नो अग्ने अमृतेषु पूर्य	धीष्णीपाय बृहद् दिवेषु मानुषा ।	
दुर्हाना धेनुर्वृजनेषु कारवे	त्मना शतिनं पुरुरूपमिषणि	९
वयमग्ने अर्धता वा सुवीर्यं	ब्रह्मणा वा चितयेमा जनों अति ।	
अस्माकं द्युन्नमधि पञ्च कृष्टिषू	च्चा स्वर्णं शुशुचीत दुष्टरम्	१०
स नो बोधि सहस्य प्रशंस्यो	यस्मिन् त्सुजाता इपर्यन्त सूरयः ।	
यमग्ने यज्ञमुपयन्ति वाजिनो	नित्ये तोके दीद्विवांसं स्वे दमे	११
उभयांसो जातवेदः स्याम ते	स्तोतारो अग्ने सूरयश्च शर्मणि ।	
वस्वो रायः पुरुश्चन्द्रस्य भूर्यसः	प्रजावतः स्वपत्यस्य शग्धि नः	१२
ये स्तोतृभ्यो गोअग्रामश्वपेशस-	मग्ने रातिमुपसृजन्ति सूरयः ।	
अस्माञ्च तांश्च प्र हि नेषि वस्य	आ बृहद् वदेम विदथे सुवीराः	१३ [२१] (२९)

(३)

११ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । आप्रीसृक्तं = [१ इध्मः समिद्धोऽग्निर्वा,
२ नराशंसः, ३ इल्लः, ४ बर्हिः, ५ देवीर्द्वारः, ६ उषासानका, ७ दैव्यौ होतारौ
प्रवेतसौ, ८ तिस्रो देव्यः सरस्वतील्लाभारत्यः, ९ त्वष्टा,
१० वनस्पतिः, ११ स्वाहाकृतयः] । त्रिष्टुप्, ७ जगती ।

समिद्धो अग्निर्निर्हितः पृथिव्यां	प्रत्यङ् विश्वानि भुवनान्यस्थात् ।	
होता पावकः प्रदिवः सुमेधा	देवो देवान् यजत्वग्निर्हन्	१
नराशंसः प्रति धामान्यञ्जन्	तिस्रो दिवः प्रति मृह्ना स्वर्चिः ।	
धृतप्रुषा मनसा हव्यमुन्दन्	मूर्धन् यज्ञस्य समनक्तु देवान्	२
इल्लितो अग्ने मनसा नो अर्हन्	देवान् यक्षि मानुषात् पूर्वो अद्य ।	
स आ वहन्मरुतां शर्धो	अच्युतमिन्द्रं नरो बर्हिषदं यजध्वम्	३ (३२)

देवं बह्विर्धमानं सुवीरं स्तीर्णं राये सुभरं वेद्यस्याम् ।
घृतेनाक्तं वंसवः सीदतेदं विश्वे देवा आदित्या यज्ञियासः
वि श्रयन्तामुर्विया हूयमाना द्वारो देवीः सुप्रायणा नमोभिः ।
व्यचस्वतीर्वि प्रथन्तामजुर्या वर्णं पुनाना यशसं सुवीरम्

४

५ [२२]

साध्वर्षांसि सनता न उक्षिते उषासानक्ता व्यप्येव रणिवृते ।
तन्तुं ततं संवर्यन्ती समीची यज्ञस्य पेशः सुदुधे पर्यस्वती
दैव्या होतारा प्रथमा विदुष्टर ऋजु यक्षतः समृचा वपुष्टरा ।

६

देवान् यजन्तावृतुथा समञ्जतो नामा पृथिव्या अधि सानुषु त्रिषु
सरस्वती साधयन्ती धिर्यं न इळा देवी भारती विश्वतूर्तिः ।

७

तिम्रो देवीः स्वधया बहिरिदं मच्छिद्रं पान्तु शरणं निषद्य
पिशङ्गरूपः सुभरो वयोधाः श्रुष्टी वीरो जायते देवकामः ।
प्रजां त्वष्टा वि ज्यतु नामिमस्मे अथा देवानामप्येतु पाथः

८

९

वनस्पतिरवसुजन्तुपं स्था कुमिर्हविः सूदयाति प्र धीभिः ।
त्रिधा समक्तं नयतु प्रजानन् देवेभ्यो दैव्यः शमितोप हव्यम्
घृतं मिमिक्षे घृतमस्य योनि धृतं श्रितो घृतम्बस्य धाम ।

१०

अनुष्वधमा बह मादर्यस्व स्वाहाकृतं वृषम वक्षि हव्यम्

११ [२३] (४०)

(४)

१ सोमाहुतिभार्गवः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

ह्रवे चः सुद्योत्मानं सुवृक्तिं विशामग्निमतिथिं सुप्रयसम् ।

मित्र इव यो दिधिषाय्यो भूद देव आदेवे जने जातवेदाः

१

इमं विधन्तो अपां सधस्थे द्वितादधुर्मृगवो विश्वादेयोः ।

एष विश्वान्यभ्यस्तु भूमा देवानामग्निरतिर्जीराश्वः

२

अग्निं देवासो मानुषीषु विश्व मित्रं धुः क्षेप्यन्तो न मित्रम् ।

स दीदयदुशतीरुम्या आ वृक्षाय्यो यो दास्वते दम आ

३

अस्य रण्वा स्वस्येव पुष्टिः संदधिरस्य हियानस्य वक्षोः ।

वि यो भरिभ्रदोषधीषु जिह्वा मत्यो न रथ्यो दोधवीति वारान्

४

(४४)

आ यन्मे अश्वं वनवृः पर्नन्तो शिग्भ्यो नामिमीत वर्णम् ।
स चित्रेण चिकित्ते रंसु भासा जुजुर्वी यो मुहुरा युवा भूत

५ [२४]

आ यो वना तातृषाणो न भाति वर्णं पथा रथ्येव स्वानीत ।

कृष्णाध्वा तपू रण्वश्रिकेत द्यौरिव स्मरमानो नभोभिः

६

स यो व्यस्थादुमि दक्षदुर्वी पशुर्नैति स्वदुरगोपाः ।

अग्निः शोचिष्मो अतसान्युष्णन् द्युगव्यथिरस्वदयन्न भूमं

७

नू ते पूर्वस्यावसो अधीतौ तृतीये विदथे मन्मं शंसि ।

अस्मे अग्ने संयद्वीरं बृहन्तं क्षुमन्तं वाजं स्वपत्यं रयिं दाः

८

त्वया यथा गृत्समदासो अग्ने गुहा वन्वन्त उपरो अमि ज्युः ।

सुवीरासो अभिमातिपाहः स्मत् सुरिभ्यो गृणते तद् वयो धाः

९ [२५] (४९)

(५)

८ सोमाहुतिर्भागवः । अग्निः । अनुष्टुप् ।

होताजनिष्ट चेतनः पिता पितृभ्य ऊतये ।

प्रयक्षञ्जेन्यं वसुं शकेम वाजिनो यमम्

१

आ यस्मिन् तप्त रश्मयं स्तुता यज्ञस्य नेतरि ।

मनुष्वद् दैव्यमष्टमं पोता विश्वं तदिन्वति

२

वृधन्वे वा यदीमनु वोचद् ब्रह्माणि वेरु तत् ।

परि विश्वानि काव्या नेमिश्चक्रमिवाभवत्

३

साकं हि शुचिना शुचिः प्रज्ञास्ता क्रतुनाजनि ।

विद्वो अस्य व्रता ध्रुवा वया इवानु रोहते

४

ता अस्य वर्णमायुवो नेष्टुः सचन्त धेनवः ।

कुवित तिसृभ्य आ वरं स्वसारो या इदं ययुः

५

यदी मातुरुप स्वसा धृतं भरन्त्यस्थित ।

तासामध्वर्युरागतौ यवो वृष्टीव मोदते

६

स्वः स्वाय धार्यसे कृणुतामृत्विगुत्विजम् ।

स्तोमं यज्ञं चादरं वनेमा ररिमा वयम्

७

यथा विद्वो अरं करद् विश्वेभ्यो यजतेभ्यः ।

अयमग्ने त्वे अपि यं यज्ञं चक्रुमा वयम्

८ [२६] (५७)

(६)

८ सोमाहुतिर्भागवः । अग्निः । गायत्री ।

इमां मे अग्ने समिधं—मिमामुपसदं वनेः	। इमा उ पु श्रुधी गिरः	१
अया ते अग्ने विधेमो—जो नपादश्वमिष्टे	। एना सूक्तेन सुजात	२
तं त्वा गीर्भिर्गिर्वणसं द्रविणस्युं द्रविणोदः	। सपर्येम सपर्यवः	३
स बोधि सूरिर्मघवा वसुपते वसुदावन्	। युयोध्यस्मद् द्वेपांसि	४
स नो वृष्टिं द्विवस्पति स नो वाजमनर्वाणम्	। स नः सहस्रिणीरिपः	५
ईळानायावस्यवे यविष्ठ दूत नो गिरा	। यजिष्ठ होतरा गहि	६
अन्तर्ह्यग्र ईर्यसे विद्वान् जन्मोभया कवे	। दूतो जन्येव मित्र्यः	७
स विद्राँ आ च पिप्रयो यक्षि चिकित्व आनुषक् । आ चास्मिन् त्सत्ति बर्हिषि	८ [२७] (६५)	

(७)

६ सोमाहुतिर्भागवः । अग्निः । गायत्री ।

श्रेष्ठं यविष्ठ भारता—ऽग्ने द्युमन्तमा भर	। वसो पुरुस्पृहं रयिम्	१
मा नो अरातिरीशत देवस्य मर्त्यस्य च	। पर्षि तस्या उत द्विषः	२
विश्वा उत त्वया वयं धारा उदुन्या इव	। अति गाहेमहि द्विषः	३
शुचिः पावक वन्द्यो ऽग्ने बृहद् वि रौचसे	। त्वं द्यूतेभिराहुतः	४
त्वं नो असि भारता—ऽग्ने वशाभिरुक्षभिः	। अष्टापदीभिराहुतः	५
द्रुन्नः सर्पिरासुतिः प्रत्नो होता वरेण्यः	। सहसस्पुत्रो अद्भुतः	६ [२८] (७१)

(८)

६ गृत्समद (आक्षिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भागवः शौनकः । अग्निः । गायत्री; ६ अनुष्टुप् ।

वाजयन्त्रि नू रथान् योगौ अग्रेरुप स्तुहि	। यशस्तमस्य म्रिळुहः	१
यः सुनीथो देवाशुषे ऽजुर्यो जरयन्नरिं	। चारुप्रतीक आहुतः	२
य उ भिया वमेष्वो वेषोषसि प्रशस्यते	। यस्य व्रतं न मीर्यते	३
आ यः स्वर्णं मानुना चित्रो विभात्यर्चिषा	। अस्त्रानो अजरैरभि	४
अन्निमन् स्वराज्यं मग्निमुक्थानि वावृधुः	। विश्वा अधि भियो वधे	५
अग्नेरिन्द्रस्य सोमस्य देवानामूतिभिर्वयम् । अरिण्यन्तः सचेमह्य—भि ज्याम घृतन्यतः	६ [२९]	

[षष्ठोऽध्यायः ॥६॥ व० १-३२]

(९)

६ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्र पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

नि होता होतृपदने विदानस्त्वं हो दीद्विवाँ असदत् सुदक्षः ।

अदब्धव्रतप्रमतिर्वसिष्ठः सहस्रभरः शुचिजिह्वो अग्निः

१

त्वं दूतस्त्वमुं नः परस्पास्त्वं वस्य अः वृषभ प्रणेता ।

अग्ने तोकस्य नस्तने तनूना मप्रयुच्छन् दीद्यद् बोधि गोपाः

२

विधेम ते परमे जन्मन्नग्ने विधेम स्तोभिर्वरे सधस्थे ।

यस्माद् योनिरुदारिथा यजे तं प्र त्वे हवींषि जुहुरे समिद्धे

३

अग्ने यजस्व हविषा यजीया ऋष्टी वेष्णमभि गृणीहि राधः ।

त्वं ह्यसि रयिपती रयीणां त्वं शुक्रस्य वचसो मनोता

४

उभयं ते न क्षीयते वसव्यं द्विवेदिवे जायमानस्य दस्म ।

कृधि क्षुमन्तं जरितारमग्ने कृधि पतिं स्वपत्यस्य रायः

५

सैनानीकेन सुविदत्रो अस्मे यदा देवाँ आयजिष्ठः स्वस्ति ।

अदब्धो गोपा उत नः परस्पा अग्ने द्युमदुत रेवद् दिदीहि

६ [१] (८३)

(१०)

६ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्र पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

जोद्धत्रो अग्निः प्रथमः पितेवे लस्पदे मनुषा यत् समिद्धः ।

अयं वसानो अमृतो विचेता मर्मजेन्यः श्रवस्यः स वाजी

१

भूया अग्निश्चित्रमानुहवं मे विश्वाभिर्गीभिर्मृतो विचेताः ।

इयावा रथं वहतो रोहिता वो तारुषाह चक्रे विमृत्रः

२

उत्तानायामजनयन् त्सुभूतं भुवद्वग्निः पुरुपेशासु गर्भः ।

शिरिणायां चिद्वकुना महोमि रपरीवृतो वसति प्रचेताः

३

जिघर्म्यग्निं हविषा घृतेन प्रतिक्षियन्तं भुवनानि विश्वा ।

पृथुं तिरश्चा वयसा ब्रह्मन् व्यचिष्टमन्नै रभसं दृशानं

४

आ विश्वतः प्रत्यञ्चं जिघर्म्य रक्षसा मनसा तज्जुषेत ।

मर्यगीः स्पृहयद्वर्णो अग्निर्नाभिर्मृशे तन्वां जमुंराणः

५ (८८)

जेया भागं सहसानो वरेण त्वावृतासो मनुवद् वदेम ।
अन्नमग्निं जुह्वा वचस्या मधुपृचं धनसा जोहवीमि

६ [२] (८९)

(११)

१२ गुत्समद् (आगिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । इन्द्रः । विराट्स्थाना, २१ त्रिष्टुप् ।

शुधी हवमिन्द्र मा रिषण्यः स्याम ते वृावने वसूनाम् ।

इमा हि त्वामूर्जो वर्धयन्ति वसुयवः सिन्धवो न क्षरन्तः

१

सृजो महीरिन्द्र या अपिन्वः परिक्षिता अहिना शूर पूर्वीः ।

अमर्त्यं चिद् दासं मन्यमानं मर्वाभिनदुक्थैर्वावृधानः

२

उक्थेष्विष्ठु शूर येषु चाकन् त्सोमेष्विन्द्र रुद्रीयेषु च ।

तुभ्येदेता यासु मन्दसानः प्र वायवे सिंसते न शुभ्राः

३

शुभ्रं नु ते शुष्मं वर्धयन्तः शुभ्रं वज्रं बाह्वोर्दधानाः ।

शुभ्रस्त्वमिन्द्र वावृधानो अस्मे दासीर्विज्ञाः सूयेण सहाः

४

गुहां हितं गुह्यं गूल्हमप्स्वपीवृतं मायिनं क्षियन्तम्

उतो अपो द्यां तस्तम्बांसु महन्नाहिं शूर वीर्येण

५ [३]

स्तवा नु तं इन्द्र पूर्या महा न्युत स्तवाम नूतना कृतानि ।

स्तवा वज्रं बाह्वोरुशन्तं स्तवा हरी सूर्यस्य केतू

६

हरी नु तं इन्द्र वाजयन्ता घृतश्चुतं खारमस्वार्धाम् ।

वि समना भूमिरप्रथिष्टाऽरस्त पर्वतश्चित् सप्रिष्यन्

७

नि पर्वतः साद्यप्रयुच्छन् त्सं मातृभिर्वावृशानो अक्रान् ।

दूरे पारे वाणीं वर्धयन्त इन्द्रेपिता धमनिं पप्रथन् नि

८

इन्द्रो महां सिन्धुमाशयानं मायाविनं वृत्रमस्फुरन्निः ।

अरेजेतां रोदसी भियाने कर्निकदतो वृष्णो अस्य वज्रात्

९

अरोरवीद् वृष्णो अस्य वज्रोऽमानुषं यन्मानुषो निजूर्वात् ।

नि मायिनो दानवस्य माया अपादयत् पपिवान् त्सुतस्य

१० [४]

पिवापिवेदिन्द्र शूर सोमं मन्दन्तु त्वा मन्दिनः सुतासः ।

पुणन्तस्ते कृक्षी वर्धयन्ति तथा सुतः पौर इन्द्रमाव

११ (१००)

त्वे इन्द्राप्यभूम विप्रा धियं वनेम ऋतया सपन्तः ।

अवस्यवो धीमहि प्रशस्तिं सद्यस्ते रायो वानेन स्याम १२

स्याम ते तं इन्द्र ये तं ऊती अवस्यव ऊर्जं वर्धयन्तः ।

शुष्मिन्तमं यं चाकनाम देवाऽस्मे रासि रासि वीरवन्तम् १३

रासि क्षयं रासि मित्रमस्मे रासि शर्धं इन्द्र मारुतं नः ।

सजोषसो ये च मन्दसानाः प्र वायवः पान्त्यग्रणीतिम् १४

व्यन्तिवन्तु येषु मन्दसानस्तृपत् सोमं पाहि इन्द्र ।

अस्मान् त्सु पृत्त्वा तरुत्राऽवर्धयो द्यां बृहद्भिरकैः १५ [५]

बृहन्त इन्नु ये ते तरुत्रोऽथेभिर्वा सुभ्रमाविवासान् ।

स्तृणानासो बर्हिः पस्त्यावत् त्वोता इदिन्द्र वाजमग्मन् १६

उग्रेष्विन्नु शूर मन्दसानस्त्रिकद्वकेषु पाहि सोममिन्द्र ।

प्रदोधुवच्छ्रुषु प्रीणानो याहि हरिभ्यां सुतस्य पीतिम् १७

धिष्वा शवः शूर येन वृत्रमवाभिन्द दानुमौर्णवामम् ।

अपावृणोज्योतिरार्याय नि संव्यतः साद्वि दस्युरिन्द्र १८

सनेम ये तं ऊतिभिस्तरन्तो विश्वाः स्पृध अर्येण दस्यून् ।

अस्मभ्यं तत् त्वाष्ट्रं विश्वरूपमरन्धयः साख्यस्य त्रितायं १९

अस्य सुवानस्य मन्दिनस्त्रितस्य न्यर्जुदं वावृधानो अस्तः ।

अवर्तयत् सूर्यो न चक्रं भिनद वलमिन्द्रो अङ्गिरस्वान् २०

नूनं सा ते प्रति वरं जरित्रे दुहीयदिन्द्र दक्षिणा मघोनीं ।

शिक्षां स्तोतृभ्यो मार्ति धग्भगो नो बृहद वदेम विदथे सुवीराः २१ [६] (११०)

(१२)

[द्वितीयोऽनुवाकः ॥२॥ सू० १२-२१]

१५ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

यो जात एव प्रथमो मनस्वान् कुवो कुवान् क्रतुना पर्यभूषत् ।

यस्य शुष्माद् रोदसी अभ्यसेतां नृम्णस्य मुह्ना स जनास इन्द्रः १

यः पृथिवीं व्यथमानामहं हृद यः पर्वतान् प्रकुपितो अरम्णात् ।

यो अन्तर्दक्षं विममे वरीयो यो द्यामस्तम्नात् स जनास इन्द्रः २ (११२)

यो हत्वाहिमरिणात् सप्त सिन्धून् यो गा उदाजदपधा बलस्य ।

यो अश्वमनोरन्तरि जजान संवृक् समत्सु स जनास इन्द्रः

३

येनेमा विश्वा च्यवना कृतानि यो दासं वर्णमधरं गुहाकः ।

श्वघ्नीव यो जिगीवाँ लक्ष्मार्द कुर्यः पुष्टानि स जनास इन्द्रः

४

यं स्मा पृच्छन्ति कुह सेति घोर मुतेमाहुर्नैपो अस्तीत्येनम् ।

सो अर्यः पुष्टीर्विज इवा मिनाति श्रदस्मै धत्त स जनास इन्द्रः

५ [७]

यो रथस्य चोदिता यः कृशस्य यो ब्रह्मणो नार्धमानस्य कीरेः ।

युक्तग्रावणो योऽविता सुशिप्रः सुतसोमस्य स जनास इन्द्रः

६

यस्याश्वासः प्रदिशि यस्य गावो यस्य ग्रामा यस्य विश्वे रथासः ।

यः सूर्यं य उषसं जजान यो अपां नेता स जनास इन्द्रः

७

यं क्रन्दसी संयती विह्वयेते परेऽवर उभया अमित्राः ।

समानं चिद् रथमातस्थिवांसा नाना हवेते स जनास इन्द्रः

८

यस्मान्न ऋते विजयन्ते जनासो यं युध्यमाना अवसे हवन्ते ।

यो विश्वस्य प्रतिमानं बभूव यो अच्युतच्युत स जनास इन्द्रः

९

यः शश्वतो महेनो दधाना नमन्यमानाञ्छर्वा जघान ।

यः शर्धते नानुददाति शूभ्यां यो दस्योर्हन्ता स जनास इन्द्रः

१० [८]

यः शम्बरं पर्वतेषु क्षियन्तं चत्वारिंश्यां शरद्यन्वविन्दत् ।

ओजायमानं यो अहिं जघान दानुं शयानं स जनास इन्द्रः

११

यः सप्तारश्मिर्वृषभस्तुविष्मा नवासृजत् सतींवे सप्त सिन्धून् ।

यो रौहिणमस्फुरद् वज्रबाहु र्यामारोहन्तं स जनास इन्द्रः

१२

द्यावा चिदस्मै पृथिवी नमेते शुष्माञ्चिदस्य पर्वता भयन्ते ।

यः सोमपा निचितो वज्रबाहु यो वज्रहस्तः स जनास इन्द्रः

१३

यः सुन्वन्तमवति यः पचन्तं यः शंसन्तं यः शशमानमूती ।

यस्य ब्रह्म वर्धनं यस्य सोमो यस्पेदं राधः स जनास इन्द्रः

१४

यः सुन्वते पचते दुध आ चिद् वाजं वर्द्धिं स किलासि सत्यः ।

वृयं तं इन्द्र विश्वहं प्रियासः सुवीरासो विदथमा वदेम

१५ [९] (१२५)

(१३)

१३ गृत्समद (अङ्गिरसः शान्होजः पश्चाद्) भार्गवः जौनकः । इंद्रः । जगतीः १३ त्रिष्टुप् ।

ऋतुर्जनित्री तस्या अपस्परि मक्षू जात आविशद यासु वर्धते ।
 तदाहना अभवत् पिप्युपी पयोः ऽशोः पीयूषं प्रथमं तदुक्थ्यम् १
 सधीमा यन्ति परि बिभ्रतीः पयो विश्वस्न्याय प्र भरन्त भोजनम् ।
 समानो अध्वा प्रवतामनुष्यवे यस्ताकृणोः प्रथमं सास्युक्थ्यः २
 अन्वेको वदति यद् ददाति तद् रूपा मिनन्तदपा एक ईयते ।
 विश्वा एकस्य विनुदस्तिक्षते यस्ताकृणोः प्रथमं सास्युक्थ्यः ३
 प्रजाभ्यः पुष्टिं विभजन्त आसते रयिमिव पुष्टं प्रभवन्तमायते ।
 असिन्वन् दंष्ट्रैः पितुरत्ति भोजनं यस्ताकृणोः प्रथमं सास्युक्थ्यः ४
 अधाकृणोः पृथिवीं संहशे द्विवे यो धौतीनामहिहन्नारिणक् पथः ।
 तं त्वा स्तोमेभिरुदमिनं वाजिनं देवं देवा अजनन् त्सास्युक्थ्यः ५ [१०]

यो भोजनं च दयसे च वर्धनमाद्रादा शुष्कं मधुमद दुदोहिथ ।
 स शेवधिं नि दधिषे विवस्वति विश्वस्यैक ईशिषे सास्युक्थ्यः ६
 यः पुष्पिणींश्च प्रस्वश्च धर्मणा ऽधि दाने व्यवनिरधारयः ।
 यश्चासमा अजनी द्धिद्युतो द्विव उरुह्वीं अभितः सास्युक्थ्यः ७
 यो नार्मुर् सहवसुं निहन्तवे पृक्षाय च दासवेशाय चार्वहः ।
 ऊर्जर्यन्त्या अपरिविष्टमास्य मुतैवाद्य पुरुकृत सास्युक्थ्यः ८
 शतं वा यस्य दश साकमाद्य एकस्य श्रुष्टो यन्द्र चोदमाविथ ।
 अरजौ दस्यून त्समुनव्दुभीतये सुप्राव्यो अभवः सास्युक्थ्यः ९
 विश्वेदनु रोधना अस्य पौस्थं ददुरस्मे दधिरे कृत्नवे धनम् ।
 पळस्तभ्रा विष्टिः पञ्च संहशः परि परो अभवः सास्युक्थ्यः १० [११]

सुप्रवाचनं तव वीर वीर्यं यदेकेन क्रतुना विन्दसे वसु ।
 जातूधिरस्य प्र वयः सहस्वतो या चकथ्ये सेन्द्र विश्वास्युक्थ्यः ११
 अरमयः सरपसस्तराय कं तुर्वीतये च वय्याय च सुतिम् ।
 नीचा सन्तमुदनयः परावृजं प्रान्धं श्रोणं श्रवयन् त्सास्युक्थ्यः १२

अस्मभ्यं तद् वसो वानाय राधः समर्थयस्व बहु ते वसुव्यम् ।

इन्द्र यन्त्रिचं श्रवस्या अनु द्यून् बृहद् वदेम विदथे सुवीराः

१३ [१२] (१३८)

(१४)

१२ गृत्समद (आक्षिप्तः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः श्रौतकः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

अध्वर्यवो भरतेन्द्राय सोम—मामत्रेभिः सिञ्चता मद्यमन्धः ।	
कामी हि वीरः सवमस्य पीति जुहोत वृष्णे तदिदेष वष्टि	१
अध्वर्यवो यो अपो वन्निवासं वृत्रं जघानाशन्येव वृक्षम् ।	
तस्मा एतं भरत तद्वृशाये एष इन्द्रो अर्हति पीतिमस्य	२
अध्वर्यवो यो हवीकं जघान यो गा उदाजदप हि वलं वः ।	
तस्मा एतमन्तरिक्षे न वात—मिन्द्रं सोमैरोणुत जूर्न वस्त्रैः	३
अध्वर्यवो य उरणं जघान नव चख्वासं नवतिं च बाहून् ।	
यो अर्बुदमव नीचा बबाधे तमिन्द्रं सोमस्य भूधे हिनोत	४
अध्वर्यवो यः स्वश्वं जघान यः शुष्णमशुषं यो व्यसम् ।	
यः पिपुं नमुचिं यो रुधिकां तस्मा इन्द्रायान्धसो जुहोत	५
अध्वर्यवो यः शतं शम्बरस्य पुरो बिभेदाश्मनेव पूर्वीः ।	
यो वचिनः शतमिन्द्रः सहस्रं मपावपद भरता सोममस्मै	६ [१३]
अध्वर्यवो यः शतमा सहस्रं भूम्या उपस्थेऽवपजघन्वान् ।	
कुत्सस्यायोरतिथिग्वस्य वीरान् न्यावृणग् भरता सोममस्मै	७
अध्वर्यवो यन्नरः कामयाध्वे श्रुष्टी वहन्तो नशथा तदिन्द्रे ।	
गर्भस्तिपूतं भरत श्रुतायेन्द्राय सोमं यज्यवो जुहोत	८
अध्वर्यवः कर्तेना श्रुष्टिमस्मै वने निपूतं वन उन्नयध्वम् ।	
जुषाणो हस्त्यमभि वावशे व इन्द्राय सोमं मविरं जुहोत	९
अध्वर्यवः पयसोध्वयथा गोः सोमेभिरीं पूणता भोजमिन्द्रम् ।	
वेदाहमस्य निभृतं म एतद् दित्सन्तं भूयो यजतश्चिकेत	१०
अध्वर्यवो यो दिव्यस्य वस्त्रो यः पार्थिवस्य क्षम्यस्य राजा ।	
तमूर्ध्वं न पूणता यवेनेन्द्रं सोमेभिस्तदपो वो अस्तु	११
अस्मभ्यं तद् वसो दानाय राधुः समर्थयस्व बहु ते वसव्यम् ।	
इन्द्र यच्चित्रं श्रवस्या अनु द्यून् बृहद् वदेम विदधे सुवीराः	१२ [१४] (१५०)

(१५)

१० गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

प्र घा न्वस्य महतो महानि सत्या सत्यस्य करणानि वोचम् ।

त्रिकद्वकेष्वपिषत् सुतस्यास्य मदे अहिमिन्द्रो जघान १

अवंशे द्यामस्तभायद् बृहन्तमा रोदसी अपृणदन्तरिक्षम् ।

स धारयत् पृथिवीं पप्रथच्च सोमस्य ता मद् इन्द्रश्चकार २

सद्येव प्राचो वि मिमाय मानैर्वज्रेण खान्यतृणन्नदीनाम् ।

वृथासृजत् पृथिभिर्दीर्घयाथैः सोमस्य ता मद् इन्द्रश्चकार ३

स प्रबोळद्वन् परिगत्या वृभीतिर्विश्वमधागार्धुधमिन्द्रे अग्नौ ।

सं गोभिरश्वैरसृजद् रथेमिः सोमस्य ता मद् इन्द्रश्चकार ४

स ई महीं धुनिमेतोररम्णात् सो अस्नातृनपारयत् स्वस्ति ।

त उत्स्राय रयिमभि प्र तस्थुः सोमस्य ता मद् इन्द्रश्चकार ५ [१५]

सोदंष्ट्रं सिन्धुमरिणान्महित्वा वज्रेणान् उपसः सं पिपेप ।

अजवसो जविनीभिर्विवृश्वन् त्सोमस्य ता मद् इन्द्रश्चकार ६

स विद्वौ अपगोहं कनीनामाविर्भवद्बुदतिष्ठत् परावृक् ।

प्रति श्रोणः स्थाद् व्यनर्गचष्ट सोमस्य ता मद् इन्द्रश्चकार ७

मिनद् बलमङ्गिरोभिर्गृणानो वि पर्वतस्य दंहितान्यैरत् ।

रिणग्रोर्धांसि कृत्रिमाण्येषां सोमस्य ता मद् इन्द्रश्चकार ८

स्वप्नेनाभ्युप्या चुमुरिं धुनिं च जघन्थ दस्युं प्र वृभीतिमावः ।

रम्भी चिदत्र विविदे हिरण्यं सोमस्य ता मद् इन्द्रश्चकार ९

नूनं सा ते प्रति वरं जरित्रे दुहीयदिन्द्र दक्षिणा मघोनी ।

शिक्षा स्तोतृभ्यो मातिं धग्भगो नो बृहद् वदेम विदथे सुवीराः १० [१६] (१६०)

(१६)

१ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । इन्द्रः । जगती । १ त्रिष्टुप् ।

प्र वः सतां ज्येष्ठतमाय सुदृतिमग्नाविव समिधाने हविर्भरे ।

इन्द्रमजुर्थं जरयन्तमुक्षितं सनाद् युवानमवसे हवामहे १

यस्मादिन्द्राद् बृहतः किं चनेमृते विश्वान्यस्मिन् त्संभुतार्थि वीर्या ।

जठरे सोमं तन्वीडं सहो महो हस्ते वज्रं भरति शीर्षणि क्रतुम् २ (१६२)

न क्षोणीभ्यां परिभ्वे त इन्द्रियं न समुद्रैः पर्वतैरिन्द्र ते रथः ।

न ते वज्रमन्वश्नोति कश्चन यद्वाशुभिः पतंसि योजना पुरु

३

विश्वे ह्यस्मै यजताय धूष्णवे कर्तुं भरन्ति वृषभाय सश्र्वते ।

वृषा यजस्व हविषा विदुष्टरः पिबेन्द् सोमं वृषभेण भानुना

४

वृष्णः कोशः पवते मध्व ऊर्मिर्वृषभान्नाय वृषभाय पातवे ।

वृषणाध्वर्यु वृषभासो अद्रयो वृषणं सोमं वृषभाय सुष्वति

५ [१७]

वृषा ते वज्र उत ते वृषा रथो वृषणा हरीं वृषभाण्यायुधा ।

वृष्णो मदस्य वृषभ त्वमीशिष इन्द्र सोमस्य वृषभस्य तृष्णुहि

६

प्र ते नावं न समने वचस्युवं ब्रह्मणा यामि सर्वनेषु दार्धृषिः ।

कुविन्नो अस्य वचसो निबोधिष दिन्द्रमुत्सं न वसुनः सिचामहे

७

पुरा संबाधावभ्या ववृत्स्व नो धेनुर्न वत्सं यवसस्य पिप्युषीं ।

सकृत्सु ते सुमतिभिः शतक्रतो सं पत्नीभिर्न वृषणो नसीमहि

८

नूनं सा ते प्रति वरं जरित्रे दुहीयदिन्द्र दक्षिणा मघोनीं ।

शिक्षा स्तोतृभ्यो माति धग्भगो नो बृहद् वदेम विदथे सुवीराः

९ [१८] (१६९)

(१७)

९ गुत्समंद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । इन्द्रः । जगतीः ८-९ त्रिष्टुप् ।

तदस्मै नव्यमङ्गिरस्वदर्चत शुष्मा यदस्य प्रत्नथोदीरते ।

विश्वा यद् गोत्रा सहसा परीवृता मदे सोमस्य हंहितान्यैरयत्

१

स भूतु यो ह प्रथमाय धार्यस ओजो मिमानो महिमानमातिरत् ।

शूरो यो युत्सु तन्वं परिव्यत शीर्षणि द्यां महिना प्रत्यमुञ्चत

२

अधाकृणोः प्रथमं वीर्यं महद् यदस्याग्रे ब्रह्मणा शुष्ममैरयः ।

रथेष्ठेन हर्यश्वेन विच्युताः प्र जीरयः सिस्रते सध्याक् पृथक्

३

अधा यो विश्वा भुवनाभि मज्जने शानकृत् प्रवया अभ्यवर्धत ।

आद् रोदसी ज्योतिषा वह्निरातनोत् सीव्यन् तमांसि दुधिता समव्ययत्

४

स प्राचीनान् पर्वतान् हंहदोर्जसा ऽधराचीनमकृणोवृषामपः ।

अधारयत् पृथिवीं विश्वधार्यस मस्तभ्रान्मायया द्यामवस्रसः

५ [१९] (१७४)

सास्मा अरं बाहुभ्यां यं पिताकृणोद विश्वस्मादा जुनुपो वेदस्स्परि ।

येना पृथिव्यां नि क्रिषिं जयध्वे वज्रेण हव्यवृणक् तुविष्वणिः

अमाजूरिव पित्रोः सचा सती समानादा सवस्स्त्वामिभ्ये भगम् ।

कृधि प्रकैतमुप मास्या भर वृद्धि भागं तन्वोऽ येन मामहः

भोजं त्वामिन्द्र वयं हुवेम वृद्धिभिन्द्रापांसि वाजान् ।

अविद्धिन्द्र चित्रया न ऊती कृधि वृषन्निन्द्र वस्यसो नः

नूनं सा ते प्रति वरं जरित्रे दुहीयदिन्द्र दक्षिणा मघोनी ।

शिक्षां स्तोतृभ्यो मातिं धग्भगो नो बृहद् वदेम विदथे सुवीराः

१ [२०] (१७८)

(१८)

१ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । इन्द्रः । निष्कृप ।

प्राता रथो नवो योजि सस्ति—श्चतुर्गुणस्त्रिकशः सप्तर्श्मिः ।

दशारित्रो मनुष्यः स्वर्षाः स इष्टिभिर्मतिभी रंह्यो भूत्

सास्मा अरं प्रथमं स द्वितीयं मुतो तृतीयं मनुषः स होता ।

अन्यस्या गर्भमन्य ऊं जनन्त सो अन्येभिः सचते जेन्यो वृषा

हरी नु कं रथ इन्द्रस्य योज मायै सूक्तेन वचसा नवेन ।

मो पु त्वामत्र बहवो हि विप्रा नि रीरमन् यजमानासो अन्ये

आ द्वाभ्यां हरिभ्यामिन्द्र या ह्या चतुर्भिर्ग पङ्क्तिर्ह्यमानः ।

आष्टाभिर्वृशभिः सोमपेयं मयं सुतः सुमत् मा मुधस्कः

आ विंशत्या त्रिंशता याष्ट्रवा डा चत्वारिंशता हरिभिर्युजानः ।

आ पञ्चाशता सुरथेभिर्निन्द्रा ऽऽ पृष्ट्या सप्तत्या सोमपेयम्

५ [२१]

आशीत्या नवत्या याष्ट्रवा डा शतेन हरिभिरुह्यमानः ।

अयं हि ते शुनहोत्रेषु सोम इन्द्र त्वाया परिषिक्तो मदाय

मम ब्रह्मेन्द्र याष्ट्रच्छा विश्वा हरी धुरि धिष्या रथस्य ।

पुरुत्रा हि विहव्यो बभूथा स्मिञ्छूर सवने मादयस्व

न म इन्द्रेण सख्यं वि योष वृस्मभ्यमस्य दक्षिणा दुहीत ।

उप ज्येष्ठे वरुथे गर्भस्तौ प्रायेप्रयि जिगीवांसः स्याम

नूनं सा ते प्रति वरं जरित्रे दुहीयदिन्द्र दक्षिणा मघोनी ।

शिक्षां स्तोतृभ्यो मातिं धग्भगो नो बृहद् वदेम विदथे सुवीराः

९ [२२] (१८७)

(१९)

१ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

अपा॒प्यस्यान्ध॑सो मदा॒य मनी॑षिणः सु॒वान॑स्य प्रय॑सः ।
यस्मिन्निन्द्रः प्र॒दिवि॑ वावृ॒धान ओ॒को दू॒धे ब्र॑ह्मण्यन्त॑श्च नरः १
अस्य॑ म॒न्वानो॑ म॒ध्वो वज्र॑हस्तो ऽहि॒मिन्द्रो॑ अ॒णोवृ॑तं वि वृ॑श्चत् ।
प्र यद् वयो॑ न स्वस॑राण्यच्छा प्रया॑सि च न॒दीनां॑ चक्र॑मन्त २
स माहि॑न इन्द्रो अ॒णो अ॒पां प्रैर॑यदहिहाच्छा समु॒द्रम् ।
अज॑नयत् सूर्यं वि॒दद् गा अ॒क्तुना॑ह्वा व॒युना॑नि साधत् ३
सो अ॒प्रती॑नि म॒नवे॑ पुरु॒णीन्द्रो॑ दाशद् वा॒शुषे॑ हन्ति वृ॒त्रम् ।
सद्यो॑ यो नृ॒भ्यो अ॒तसा॑प्यो भूत् प॒स्पृधा॑नेभ्यः सूर्य॑स्य सा॒तौ ४
स सु॑न्वत इन्द्रः सूर्य॑मा ऽऽ वे॒वो रि॑ण्छात्य॒र्याय॑ स्तुवान् ।
आ यद् र॒यि गृ॒हद॑वद्यमस्मै भर॑दंशं नैत॑शो द॒शस्य॑न् ५ [२३]

स र॑न्धयत् स॒दिवः॑ सार॑थ्ये शु॒ष्णम॑शुषं कु॒यवं॑ कुत्सा॒य ।
वि॒वोदा॑साय नव॑तिं च नवे॒न्द्रः पुरो॑ व्यैर॑च्छम्बर॒स्य ६
ए॒वा त॑ इन्द्रोच॒थम॑हेम श्रव॒स्या न त्मना॑ वाज॒र्यन्तः॑ ।
अ॒श्याम॑ तत् सा॒त्तमा॑शुषाणा न॒नमो॑ वध॒रदे॑वस्य पी॒योः ७
ए॒वा ते॑ गृत्सम॒दाः शूर॑ मन्मा॒वस्य॑वो न व॒युना॑नि तक्षुः ।
ब्र॒ह्मण्य॑न्त इन्द्र ते नवी॒य इष॑मू॒जं सु॒क्षिति॑ सु॒न्नम॑श्युः ८
नूनं॑ सा ते प्र॒ति वरं॑ ज॒रित्रे॑ दु॒हीयदि॑न्द्र दक्षि॑णा मु॒घोनी॑ ।
शि॒क्षा स्तो॒तृभ्यो॑ मा॒ति ध॒ग्भगो॑ नो बृ॒हद् वदे॑म वि॒दथे॑ सु॒वीराः॑ ९ [२४] (१९६)

(२०)

१ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । इन्द्रः । त्रिष्टुप्, ३ विराड् रूपा ।

वयं॑ ते वयं॑ इन्द्र वि॒द्धि पु॒णः प्र॑ म॒राम॑हे वा॒जयु॑र्न रथ॑म् ।
वि॒प॒न्यवो॑ दी॒ध्यतो॑ मनी॒षा सु॒न्नमि॑र्यक्षन्त॒स्त्वाव॑तो नृन् १
त्वं न॑ इन्द्र त्वाभि॑रु॒ती त्वा॒यतो॑ अ॒भिष्टि॑पासि जना॑न् ।
त्व॒मिनो॑ वा॒शुषो॑ व॒रुते॑ त्वा॒धीर॑भि यो नक्ष॑ति त्वा २ (१९८)

- स नो युवेन्द्रो जेह्वन्नः सखा शिवो नरामस्तु पाता ।
 यः शंसन्तं यः शशमानमुती पचन्तं च स्तुवन्तं च प्रणेष्ट
 तमु स्तुष इन्द्रं तं गृणीषे यस्मिन् पुरा वावुधुः शशदुश्र्व ।
 स वस्वः कामं पीपरदियानो ब्रह्मण्यतो नूतनस्यायोः
 सो अङ्गिरसामुचथा जुजुष्वान् ब्रह्मा तूतोदिन्द्रो गातुमिष्णान् ।
 मुष्णन्नुषसः सूर्येण स्तवान् शस्य चिच्छिन्नश्चत पूर्व्याणि
 स ह श्रुत इन्द्रो नाम देव ऊर्ध्वो भुवन्मनुषे वृस्मत्तमः ।
 अवं प्रियमर्शसानस्य साह्या जिह्वो भरद् दासस्य स्वधावान्
 स वृत्रहेन्द्रः कृष्णयोनीः पुरंवुरो दासीरैरयद् वि ।
 अर्जनयन् मनवि क्षामपश्च सत्रा शंसं यजमानस्य तूतोत्
 तस्मै तवस्य मनु दायि सुत्रेन्द्राय देवेभिरर्णसातौ ।
 प्रति यदस्य वज्रं बाह्वोर्धुर्हृत्वी दस्युन् पुर आयसीर्नि तारीत्
 नूनं सा ते प्रति वरं जरित्रे वृहीयदिन्द्र दक्षिणा मघोनी ।
 शिक्षा स्तोतृभ्यो मार्ति धर्मगो नो बृहद् वंदेम विदथे सुवीराः

(२१)

६ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । इन्द्रः । जगती । ६ त्रिष्टुप् ।

- विश्वजिते धनजिते स्वर्जिते सत्राजिते नृजिते उर्वराजिते ।
 अश्वजिते गोजिते अजिते भरेन्द्राय सोमं यजताय हर्यतम्
 अभिमुखेऽभिभङ्गाय वन्वते ऽपाळहाय सहमानाय वेधसे ।
 तुविग्रये वह्नये दुष्टरीतवे सत्रासाहे नम इन्द्राय वोचत
 सत्रासाहो जनमक्षो जनसह इच्यवन्नो युध्मो अनु जोषमुक्षितः ।
 वृत्तचयः सहुरिर्विश्वारित इन्द्रस्य वोचं प्र कृतानि वीर्या
 अनानुदो वृषभो दोधतो वधो गम्भीर ऋष्वो असमष्टकाव्यः
 रधचोदः श्रथन्नो वीळितस्पृथु रिन्द्रः सुयज्ञ उषसः स्वर्जनत्
 यज्ञेन गातुमप्तुरो विविद्रे धियो हिन्वाना उशिजो मनीषिणः ।
 अभिस्वरा निषवा गा अवस्यव इन्द्रे हिन्वाना द्रविणान्याशत

(२१०)

इन्द्र धेष्टानि द्रविणानि धेहि चित्तिं दक्षस्य सुभगत्वमस्मे ।

पोषं रयीणामरिंष्टिं तनूनां स्वाद्यानं वाचः सुदिनत्वमहाम्

६ [२७] (२११)

(२२)

४ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । इन्द्रः ।

१ अष्टिः, २-३ अतिशकरीः ४ अष्टिः अतिशकरी वा ।

त्रिकेतुकेषु महियो यवाशिरं तुविशुष्मं—स्तूपत् सोममपिबद् विष्णुना सुतं यथावशत ।

स ईं ममादु महि कर्म कर्तवे महामुरुं सैनं सश्वद् देवो देवं सत्यमिन्द्रं सत्य इन्दुः १

अधु त्विधीमां अभ्योजसां किंविं युधामनु—दा रोदसी अपृणदस्य मज्मना प्र वावृधे ।

अधत्तान्यं जठरे प्रेमरिच्यत सैनं सश्वद् देवो देवं सत्यमिन्द्रं सत्य इन्दुः २

साकं जातः क्रतुना साकमोजसा ववाक्षिथ साकं वृद्धो वीर्यैः सासहिर्मृधो विचर्षणिः ।

दाता राधः स्तुवते काम्यं वसु सैनं सश्वद् देवो देवं सत्यमिन्द्रं सत्य इन्दुः ३

तव त्यन्नयं नृतोऽप इन्द्र प्रथमं पूर्यं विवि प्रवाच्यं कृतम् ।

यद् देवस्य शर्वसा प्रारिणा असुं रिणन्नपः ।

भुवद् विश्वमभ्यादेवमोजसा विदादूजं शतक्रतुर्विदादिपम्

४ [२८] (२१५)

(२३)

[तृतीयोऽनुवाकः ॥३॥ सू० २३-३२]

१९ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । बृहस्पतिः, १, ५, ९, ११, १७, १९,

ब्रह्मणस्पतिः । जगती, १५, १९ त्रिष्टुप् ।

गुणानां त्वा गुणपतिं हवामहे कुर्विं कवीनामुपमश्रवस्तमम् ।

ज्येष्ठराजं ब्रह्मणां ब्रह्मणस्पत आ नः शृण्वन्नूतिभिः सीदु सार्दनम् १

देवाश्चित्ते ते असुर्यं प्रचेतसो बृहस्पते यज्ञियं भागमानशुः ।

उन्ना इव सूर्यो ज्योतिषा महो विश्वेषामिज्जनिता ब्रह्मणामसि २

आ विबाध्यां परिरापस्तमांसि च ज्योतिष्मन्तं रथमृतस्य तिष्ठसि ।

बृहस्पते मीमममित्रदुर्मनं रक्षोहणं गोत्रमिदं स्वविदम् ३

सुनीतिभिर्नयसि त्रायसे जनं यस्तुभ्यं दाशाञ्च तमंहो अश्रवत् ।

ब्रह्माद्विपस्तर्पनो मन्युमीरसि बृहस्पते महि तत् ते महित्वनम् ४

न तमंहो न दुरितं कुतश्चन नारातयस्तितरुर्न द्वयाविनः ।

विश्वा इदस्माद् ध्वरसो वि बाधसे यं सुगोपा रक्षसि ब्रह्मणस्पते

५ [२९] (२२०)

- त्वं नो गोपाः पथिकृद् विचक्षणस्तव वताय मतिभिर्जरामहे ।
 बृहस्पते यो नो अभि ह्वरो वृधे स्वा तं मर्मर्तुं दुच्छुना हरस्वती ६
 उत वा यो नो मर्चयादनागसो ऽरातीवा मर्तः सानुको वृकः ।
 बृहस्पते अप तं वर्तया पथः सुगं नो अस्यै देववीतये कृधि ७
 ज्ञातारं त्वा तनूनां हवामहे ऽवस्पतरधिवक्तारमस्मयुम् ।
 बृहस्पते देवनिदो नि बर्हय मा दुरेवा उत्तरं सुम्रमुन्नशन् ८
 त्वया वयं सुवृधा ब्रह्मणस्पते स्पाही वसु मनुष्या ददीमहि ।
 या नो दूरे तळितो या अरातयो ऽभि सन्ति जम्भया ता अन्रप्रसः ९
 त्वया वयमुत्तमं धीमहे वयो बृहस्पते पप्रिणा सस्मिना युजा ।
 मा नो दुःशंसां अभिविप्सुरीशत प्र सुशंसां मतिभिस्तारिपीमहि १० [३०]
 अनानुदो वृषभो जग्मिराहुवं निष्टप्ता शत्रुं पृतनासु सासहिः ।
 असि सत्य ऋणया ब्रह्मणस्पत उग्रस्य चिद् दमिता वीर्यहृषिणः ११
 अदेवेन मनसा यो रिपुण्यतिं शासामुग्रो मन्यमानो जिघांसति ।
 बृहस्पते मा प्रणक् तस्य नो वृधो नि कर्म मन्युं दुरेवास्य शर्धतः १२
 भरेपु हव्यो नर्मसोपसद्यो गन्ता वाजेषु सनिता धनं धनम् ।
 विश्वा इवुर्यो अभिविप्सोऽष्ट मृधो बृहस्पतिर्वि ववर्हा रथौ इव १३
 तेजिष्ठया तपनी रक्षसस्तप ये त्वा निदे दधिरे हृष्टवीर्यम् ।
 आविस्तत् कृष्व यदसत् त उक्थ्यं बृहस्पते वि परिरापो अर्दय १४
 बृहस्पते अति यवुर्यो अर्हीद् द्युमद् विभाति क्रतुमज्जनेषु ।
 यद् वीदयच्छवस क्रतप्रजात तदस्मासु द्रविणं धेहि चित्रम् १५ [३१]
 मा नः स्तेनेभ्यो ये अभि बृहस्पदे निरामिणो रिपवोऽन्नेषु जागृधुः ।
 आ देवानामोहते वि व्रयो हृदि बृहस्पते न परः साम्नो विदुः १६
 विश्वेभ्यो हि त्वा भुवनेभ्यस्परि त्वष्टार्जनत् साम्नःसाम्नः कविः ।
 स ऋणचिह्णया ब्रह्मणस्पतिर्दुहो हन्ता मह क्रतस्य धर्तरि १७
 तव श्रिये व्यजिहीत पर्वतो गवां गोत्रमुदसृजो यदङ्गिरः ।
 इन्द्रेण युजा तमसा परीवृतं बृहस्पते निरपामौञ्जो अर्णवम् १८
 ब्रह्मणस्पते त्वमस्य यन्ता सूक्तस्य बोधि तनयं च जिन्व ।
 विश्वं तद् भद्रं यद्वन्ति देवा बृहद् वदेम विदथे सुवीराः १९ [३२] (३३४)

[सप्तमोऽध्यायः ॥७॥ व० १-२५]

(२४)

१६ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । ब्रह्मणस्पतिः, १, १० बृहस्पतिः,
१२ इन्द्राब्रह्मणस्पती । जगती; १२, १६ त्रिष्टुप् ।

सेमामविद्धि प्रभृतिं य ईशिषे ऽया विधेम नवया महा गिरा ।
यथा नो मीढ्वान् त्तवते सखा तव बृहस्पते सीषधः सोत नो मतिम् १
यो नन्त्वान्यनमन्नयोजसोता दर्दमन्युना शम्बराणि वि ।
प्राच्यावयदच्युता ब्रह्मणस्पतिरा चाविशद् वसुमन्तं वि पर्वतम् २
तद् देवानां देवर्तमाय कर्त्तुं मश्रभन् हृळ्हावदन्त वीळिता ।
उद् गा आजदभिन्द् ब्रह्मणा वलमगूहत् तमो व्यचक्षयत् स्वः ३
अश्मास्यमवत् ब्रह्मणस्पतिर्मधुधारमभि यमोजसार्तुणत् ।
तमेव विश्वे पपिरे स्वर्हशो बहु साकं सिंसिचुरुत्समुद्रिणम् ४
सना ता का चिद् भुवना भवीत्वा माद्भिः शरद्भिर्दुरो वरन्त वः ।
अयतन्ता चरतो अन्यदन्यदिद् या चकार वयुना ब्रह्मणस्पतिः ५ [१]

अभिनक्षन्तो अमि ये तमानशु निधिं पर्णीनां परमं गुहा हितम् ।
ते विद्वांसः प्रतिचक्ष्यानृता पुनर्यत उ आयन् तदुदीयुराविशम् ६
ऋतावानः प्रतिचक्ष्यानृता पुनरात् आ तस्थुः कुवयो महस्पथः ।
ते बाहुभ्यां धमितमग्निमश्मनि नक्तिः षो अस्त्यरणो जुहुर्हि तम् ७
ऋतज्येन क्षिप्रेण ब्रह्मणस्पतिर्यत्र वाष्टि प्र तदश्नोति धन्वना ।
तस्य साध्वीरिषवो यामिरस्यति नृचक्षसो हृशये कर्णयोनयः ८
स संनयः स विनयः पुरोहितः स सुदृतः स युधि ब्रह्मणस्पतिः ।
चाक्षमो यद् वाजं भरते मती धना ऽऽदित् सूर्यस्तपति तप्यतुर्वृथा ९
विभु प्रभु प्रथमं मेहनावतो बृहस्पतेः सुविदत्राणि राध्या ।
इमा सातानि वेन्यस्य वाजिनो येन जना उभये भुञ्जते विशः १० [२]

योऽवरे वृजने विश्वथा विभुर्महामुं रणवः शर्वसा ववक्षिथ ।
स देवो देवान् प्रति पप्रथे पृथु विश्वेदु ता परिभूर्ब्रह्मणस्पतिः ११
विश्वं सत्यं मघवाना युवोरिदा पश्चुन प्र मिनन्ति व्रतं वाम् ।
अच्छेन्द्राब्रह्मणस्पती हविर्नो ऽहं युजेव वाजिना जिगातम् १२ (२४६)

उताशिष्टा अनु शृण्वन्ति बह्वयः सुमेयो विप्रो भरते मती धना ।

वीर्यद्वेषा अनु वशं ऋणमावृदिः स ह वाजी समिधे ब्रह्मणस्पतिः १३

ब्रह्मणस्पतेरभवद् यथावशं सत्यो मन्युर्महि कर्मा करिष्यतः ।

यो गा उदाजत् स द्विवे वि चाभजन् महीव रीतिः शवसासरत् पृथक् १४

ब्रह्मणस्पते सुयमस्य विश्वहा रायः स्याम रथ्योऽहं वयस्वतः ।

वीरेषु वीरौ उप पृङ्क्ति नस्त्वं यदीशानो ब्रह्मणा वेपि मे हवम् १५

ब्रह्मणस्पते त्वमस्य युन्ता सूक्तस्य बोधि तनयं च जिन्व ।

विश्वं तद् भद्रं यदवन्ति देवा बृहद् वदेम विदथे सुवीराः १६ [३] (२५०)

(२५)

५ गृत्समद् (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । ब्रह्मणस्पतिः । जगती ।

इन्धानो अग्निं वनवद् वनुष्यतः कुतब्रह्मा शूशुवद् रातहव्य इत् ।

जातेन जातमति स प्र संसृते ययं युजं कृणुते ब्रह्मणस्पतिः ?

वीरेभिर्वीरान् वनवद् वनुष्यतो गोभीं रयिं पप्रथद् बोधति त्मना ।

तोक् च तस्य तनयं च वर्धते ययं युजं कृणुते ब्रह्मणस्पतिः २

सिन्धुर्न क्षोदुः शिमीवाँ ऋघायतो वृषेव वध्रीरभि वृष्टयोजसा ।

अग्नेरिव प्रसितिर्नाह वर्तवे ययं युजं कृणुते ब्रह्मणस्पतिः ३

तस्मा अयन्ति द्विष्या असञ्चतः स सत्वभिः प्रथमो गोषु गच्छति ।

अनिमृष्टतविषिहेन्त्योजसा ययं युजं कृणुते ब्रह्मणस्पतिः ४

तस्मा इद् विश्वे धुनयन्त सिन्धुवो ऽच्छिद्वा शर्म दधिरे पुरुणि ।

देवानां सुप्ते सुभगः स एधते ययं युजं कृणुते ब्रह्मणस्पतिः ५ [४] (२५५)

(२६)

४ गृत्समद् (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । ब्रह्मणस्पतिः । जगती ।

ऋजुरिच्छंसो वनवद् वनुष्यतो देवयन्निददेवयन्तमभ्यसत ।

सुप्रावीरिद् वनवत् पृत्सु वृष्टं यज्वेदयज्योर्वि भजाति भोजनम् ?

यजस्व वीर प्र विहि मनायतो भद्रं मनः कृणुष्व वृत्रतूर्यै ।

हविष्कृणुष्व सुभगो यथासंति ब्रह्मणस्पतेरव आ वृणीमहे २ (२५७)

स इज्जनेन स विशा स जन्मना स पुत्रैर्वाजं भरते धना नृभिः ।

देवानां यः पितरमाविवांसति श्रद्धामना हविषा ब्रह्मणस्पतिम्

यो अस्मै हव्यैर्युतवद्भिरविधत् प्र तं प्राचा नयति ब्रह्मणस्पतिः ।

उरुप्यतीमहसो रक्षती रियोऽहोश्चिदस्मा उरुचक्रिरज्जुतः

三

४ [५] (२५९)

(२७)

१७ कूर्मो गात्समदो, गृत्समदो वा । आदित्याः । त्रिष्टुप् ।

इमा गिरावित्येभ्यो वृत्तस्त्रुः सनाद् राजभ्यो जुह्वा जुहोमि ।

शृणोतु मित्रो अर्यमा भगो नस्तुविज्ञातो वरुणो दक्षो अंशः

इमं स्तोमं सक्रतवो मे अद्य मित्रो अर्यमा वरुणो जुषन्त ।

आवृत्त्यासः शुचयो धारपूता अवृजिना अनवद्या अरिष्टाः

त आदित्यास उरवो गभीरा अदब्धासो दिप्सन्तो भूर्यक्षाः ।

अन्तः पश्यन्ति वृजिनोत साधु सर्वं राजभ्यः परमा चिदन्ति

धारयन्त आकृत्यासो जगत् स्था वेवा विश्वस्य भुवनस्य गोपाः ।

द्वीर्घाधियो रक्षमाणा असुर्य मृतावानश्रयमाना ऋणानि

विद्यामादित्या अवसो वो अस्य यदर्यमन् भय आ चिन्मयोभू ।

युष्माकं मित्रावरुणा प्रणीतौ परि श्वभ्रेव दुरितानि वृज्याम्

2

२

८३

8

4 [6]

सुगो हि वो अर्यमन् मित्र पन्था अनृक्षरो वरुण साधुरस्ति ।

तेनादित्या अधि वोचता नो यच्छता नो दुष्परिहन्तु शर्म

पिपुर्तु नो अदिती राजपुत्रा ऽति द्वेषांस्यर्यमा सुगेभिः ।

बृहन्मित्रस्य वरुणस्य शर्मो—प स्याम पुरुवीरा अरिष्टाः

तिस्रो भूमीर्धारयन् त्रीरुत द्यून् त्रीणि व्रता विदथे अन्तरेणाम् ।

कृतेनादित्या महिं वो महित्वं तदर्यमन् वरुण मित्र चारु

श्री रोचना विद्या धारयन्त हिरण्ययाः शुचयो धारयताः ।

अस्वप्नजो अनिमिषा अदब्धा उरुशंसा क्रजवे मर्त्याय

विश्वेषां वरुणासि राजा ये च देवा असुर ये च मर्ताः ।

तं नो रास्व शरदो विचक्षे ऽश्यामायूषि सुधितानि पूर्वा

६

6

٧

2

୧୦ [୬] (୧୫୧)

न दक्षिणा वि चिकिते न सव्या न प्राचीनमादित्या नोत पुश्वा । पाक्या चिद् वसवो धीर्या चिद् युष्मानीतो अभयं ज्योतिरइयाम्	११
यो राजभ्य ऋतुभिभ्यो वृदाश यं वर्धयन्ति पुष्टयश्च नित्याः । स रेवान् याति प्रथमो रथेन वसुदावा विदथेषु प्रशस्तः	१२
शुचिरपः सुयवसा अदब्ध उर्प क्षेति वृद्धवयाः सुवीरः । नकिष्टं घ्नन्त्यन्तितो न दूराद् य आदित्यानां भवति प्रणीतौ	१३
अदिते मित्र वरुणोत मृळ यद् वो वयं चकृमा कच्चिदागः । उर्वइयामभयं ज्योतिरिन्द्र मा नो वीर्या अभि नशन्तमिस्राः	१४
उमे अस्मै पीपयतः समीची द्विवो वृष्टिं सुभगो नाम पुष्यन् । उमा क्षयावाजयन् याति पुत्सु भावधौ भवतः साधू अस्मै	१५
या वो माया अभिदुहे यजत्राः पाशा आदित्या रिपवे विचृत्ताः । अश्वीव तां अति येयं रथेना रिष्टा उरावा शर्मन् तस्याम	१६
माहं मघोनो वरुण प्रियस्य मूरिदात्र आ विवुं शूनमापेः । मा रायो राजन् त्सुयमादव स्थां बृहद् वदेम विदथे सुवीराः	१७ [८] (२०६)

(२८)

११ क्रमों गार्त्समदो, गृत्समदो वा । वरुणः (१० दुःस्वप्ननाशिनी ।) त्रिष्टुप् ।

इदं कवेरादित्यस्य स्वराजो विश्वानि सान्त्यभ्यस्तु महा । अति यो मन्द्रो यजथाय देवः सुकीर्तिं भिक्षे वरुणस्य भूरैः	१
तव व्रते सुभगांसः स्याम स्वाध्वो वरुण तुष्टुवांसः । उपायन् उषसां गोमतीनामग्रयो न जरमाणा अनु द्यून्	२
तव स्याम पुरुवीरस्य शर्मं चुरुशंसस्य वरुण प्रणेतः । यूयं नः पुत्रा अदितेरदब्धा अभि क्षमध्वं युज्याय देवाः	३
प्र सीमादित्यो असृजद् विधत्तां ऋतं सिन्धवो वरुणस्य यन्ति । न श्राम्यन्ति न वि मुचन्त्येते वयो न पप्तू रघुया परिज्मन्	४
वि मच्छ्रथाय रशनामिवागं ऋध्याम ते वरुण खामृतस्य । मा तन्तुश्छेदि वयतो धियं मे मा मात्रा शार्यपसः पुर ऋतोः	५ [९] (२८६)

अपो सु स्यक्ष वरुण मियसं मत् सप्रावृतावोऽनु मा गृभाय ।

दामेव वत्साद् वि मुमुग्ध्यहो नहि त्वदारे निमिषश्चनेशे ६

मा नो वधैर्वरुण ये तं दृष्टा चैनः कृण्वन्तमसुर श्रीणन्ति ।

मा ज्योतिषः प्रवसथानि गन्म वि षू मृधः शिश्रथो जीवसे नः ७

नमः पुरा ते वरुणोत नून मुतापरं तुविजात ब्रवाम ।

त्वे हि कं पर्वते न श्रिता न्यप्रच्युतानि दूळभ व्रतानि ८

परं कृणा सावीरध मत्कृतानि माहं राजन्नन्यकृतेन भोजम् ।

अव्युष्टा इन्नु भूर्यसीरुपास आ नो जीवान् वरुण तामु शाधि ९

यो मे राजन् युज्यो वा सखा वा स्वप्ने भयं भीरवे मह्यमाहं ।

स्तेनो वा यो दिप्सति नो वृको वा त्वं तस्माद् वरुण पाह्यस्मान् १०

माहं मघोनो वरुण प्रियस्यं भूरिदात्र आ विदुं शूनमापेः ।

मा रायो राजन् त्सुयमादव स्थां बृहद वदेम विदथे सुवीराः ११ [१०] (२८७)

(२९)

७ क्रमां गार्त्समदो, शुन्समदो वा । विश्वेदेवाः । त्रिष्टुप् ।

धृत्वता आदित्या इषिरा आरे मत् कर्त रहसुरिवागः ।

शृण्वतो वो वरुण मित्र देवा भद्रस्य विद्वौ अवसे हुवे वः १

यूयं देवाः प्रमतिर्युयमोजो यूयं द्वेषांसि सनुतयुयोत ।

अमिक्षत्तारो अमि च क्षमध्व मद्या च नो मृळयतापरं च २

किम् नु वः कृणवामापरं किं सनेन वसव आप्येन ।

यूयं नो मित्रावरुणादिते च स्वस्तिमिन्द्रामरुतो दधात ३

ह्ये देवा यूयमित्रापर्यः स्थ ते मृळत नाधमानाय मह्यम् ।

मा वो रथां मध्यमवाळुते भून्मा युष्मावत्स्वापिषु श्रमिष्म ४

प्र व एको मिमय भूर्यागो यन्मा पितेव कितवं शशास ।

आरे पाशा आरे अघानि देवा मा माधि पुत्रे विमिव ग्रभीष्ट ५

अर्वाश्चो अद्या भवता यजत्रा आ वो हार्दि भयमानो व्ययेयम् ।

त्राध्वं नो देवा निजुरो वृकस्य त्राध्वं कर्तादेषपदो यजत्राः ६

माहं मघोनो वरुण प्रियस्यं भूरिदात्र आ विदुं शूनमापेः ।

मा रायो राजन् त्सुयमादव स्थां बृहद वदेम विदथे सुवीराः ७ [११] (२९४)

(३०)

११ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पञ्चाद) भार्गवः शौनकः । इन्द्रः, ६ इन्द्रासोमौ, ८ (पूर्वाऽर्धर्चस्य)

सरस्वती, ९ बृहस्पतिः, ११ भरुनः । त्रिष्टुप्; ११ जगती ।

कृतं देवाय कृण्वते सवित्र इन्द्रायाहिघ्ने न रमन्त आपः ।

अहरहयात्यकुरपां कियान्या प्रथमः सर्ग आसाम्

१

यो वृत्राय सिन्मत्राभरिष्यत् प्र तं जनित्री विदुष उवाच ।

पथो रदन्तीरनु जोषमस्मै दिवेदिवे धुनयो यन्त्यथम्

२

ऊर्ध्वो ह्यस्थादध्यन्तरिक्षे ऽर्धा वृत्राय प्र वधं जमार ।

मिहं वसान उप हीमदुद्रोत् तिग्मायुधो अजयच्छत्रुमिन्द्रः

३

बृहस्पते तपुषाश्चैव विध्य वृकद्वरसो असुरस्य वीरान् ।

यथा जघन्थ धृषता पुरा चि देवा जहि शत्रुमस्माकमिन्द्र

४

अव क्षिप द्विवो अश्मानमुच्चा येन शत्रुं मन्दसानो निजुवीः ।

तोकस्य सातौ तनयस्य भूरै रस्मौ अर्धं कृणुतादिन्द्र गोनाम्

५ [१२]

प्र हि कर्तुं बृहथो यं वनुथो रधस्य स्थो यजमानस्य चोदौ ।

इन्द्रासोमा युवमस्मौ अविष्ट मस्मिन् भयस्थे कृणुतमु लोकम्

६

न मा तमन्न श्रमन्नोत तन्द्रन्न वोचाम मा सुनोतेति सोमम् ।

यो मे पूणाद् यो द्रुद् यो निबोधाद् यो मा सुन्वन्तमुप गोमिरायत्

७

सरस्वति त्वमस्मौ अविद्धि मरुत्वती धृषती जेषि शत्रून् ।

त्यं चिच्छर्धन्तं तविषीयमाणमिन्द्रो हन्ति वृषभं शण्डिकानाम्

८

यो नः सनुत्य उत वा जिघत्सु रमिख्याय तं तिगितेन विध्य ।

बृहस्पत आयुधैर्जेषि शत्रून् ब्रूहे रीषन्तं परिं धेहि राजन्

९

अस्माकैभिः सत्वाभिः शूर शूरै र्वीर्या कृधि यानि ते कर्त्वीनि ।

ज्योगभूवन्ननुधूपितासो हत्वी तेषामा भरा नो वसूनि

१०

तं वः शर्धं मारुतं सुम्नयुर्गिरो प ब्रूवे नमसा देव्यं जनम् ।

यथा रथि सर्ववीरं नशामहा अपत्यसाचं श्रुत्य दिवेदिवे

११ [१३] (१०५)

(३१)

७ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । विश्वे देवाः । जगती, ७ त्रिष्टुप् ।

अस्माकं मित्रावरुणावतं रथं मादित्यै रुद्रेर्वसुभिः सचाभुवा ।
 प्र यद् वयो न पतन्वस्मन्स्पतिं श्रवस्यवो हृषीवन्तो वनर्षदः १
 अर्धं स्मा न उद्वता सजोषसो रथं देवासो अभि विश्वु वाजयुम् ।
 यद्वाशवः पद्यामिस्तित्रतो रजः पृथिव्याः सानौ जङ्घनन्त पाणिभिः २
 उत स्य न इन्द्रो विश्वर्षेणिर्दिवः शर्धेन मारुतेन सुक्रतुः ।
 अनु नु स्थात्यवृकाभिरूतिभी रथं महे सनये वाजसातये ३
 उत स्य देवो भुवनस्य सक्षणिस्त्वष्टा ग्रामिः सजोषा जूजुवद् रथम् ।
 इल्ला भगो बृहद्विवोत रोदसी पूषा पुरंधिरश्विनावधा पती ४
 उत त्ये देवी सुभगे मिथूदशोपासानक्ता जगतामपीजुवा ।
 स्तुषे यद् वा पृथिवि नव्यसा वचः स्थातुश्च वयस्त्रिवया उपस्तिरे ५
 उत वः शंसमुशिजामिव इमस्यर्हिर्बुध्न्योऽज एकपादुत ।
 त्रित क्रमुक्षाः सविता चनो दधे ऽपां नपादाशुहेमा धिया शमि ६
 एता वो वश्युद्यता यजत्रा अतक्षन्नायवो नव्यसे सम् ।
 श्रवस्यवो वाजं चक्रानाः सप्तिर्न रथ्यो अहं धीतिर्मयाः ७ [१४] (३१२)

(३२)

८ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । १ द्यावापृथिवी, २-३ इन्द्रस्त्वष्टा वा,

४-५ राका, ६-७ सिनीवाली, ८ लिङ्गोक्ताः । जगती; ६-८ अनुष्टुप् ।

अस्य मे द्यावापृथिवी क्रतायतो भूतमंवित्री वचसः सिपांसतः ।
 ययोरायुः प्रतरं ते इदं पुर उपस्तुते वसूयुवाँ महो दधे १
 मा नो गुह्या रिपं आयोरहन् दमन् मा न आभ्यो रीरधो दुच्छुनाभ्यः ।
 मा नो वि यौः सख्या विद्धि तस्य नः सुन्नायता मनसा तत् त्वेमहे २
 अहेल्लता मनसा श्रुष्टिमा बह दुहानां धेनुं पिप्युपीमसश्चतम् ।
 पद्याभिराशु वचसा च वाजिनं त्वां हिनोमि पुरुहूत विश्वहा ३
 राकामहं सुहवां सुष्टुती हुवे शृणोतु नः सुभगा बोधतु त्मना
 सीव्यत्वर्षः सूच्याच्छिद्यमानया ददातु वीरं शतदायमुक्थ्यम् ४ (३१६)

यास्ते राके सुमतयः सुपेशसो यामिर्द्वासि वाशुषे वसूनि ।

ताभिर्नो अद्य सुमना उपागहि सहस्रपोषं सुभगे रराणा ५

सिनीवालि पृथुष्टुके या देवानामसि स्वसा ।

जुषस्व हव्यमाहुतं प्रजां देवि दिदिद्धि नः ६

या सुबाहुः स्वङ्गुरिः सुप्रमा बहुसुवरी ।

तस्यै विस्पल्यै हविः सिनीवाल्यै जुहोतन ७

या गुङ्गूर्या सिनीवाली या राका या सरस्वती ।

इन्द्राणीमहं ऊतये वरुणानीं स्वस्तये ८ [१५] (३२०)

(३३)

[चतुर्थोऽनुवाकः ॥४॥ सू० ३३-४३]

१५ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । रुद्रः । त्रिष्टुप् ।

आ ते पितरुतां सुमनेतु मा नः सूर्यस्य संहशो युयोथाः ।

अभि नो वीरो अर्वति क्षमेत प्र जयिमहि रुद्र प्रजामिः १

त्वादत्तेभी रुद्र शंतमेभिः शतं हिमा अशीय भेषजेभिः ।

व्यस्मद द्वेषो वितरं व्यहो व्यमीवाश्वातयस्वा विपूचिः २

श्रेष्ठो जातस्य रुद्र श्रियासि तवस्तमस्तवसां वज्रबाहो ।

परि णः पारमंहसः स्वस्ति विश्वा अमीती रपसो युयोधि ३

मा त्वा रुद्र चुक्रुधामा नमोभिर्मा दुष्टुती वृषभ मा सहृती ।

उन्नो वीरो अर्पय भेषजेभिर्भिषक्तं त्वा भिषजां शृणोमि ४

हवीमभिर्हवते यो हविर्भिरव स्तोमेभी रुद्रं दिषीय ।

ऋद्वरः सुहवो मा नो अस्यै बभुः सुशिप्रो रीरधन्मनायै ५ [१६]

उन्मा ममन्द वृषभो मरुत्वान् त्वक्षीयसा वयसा नाधमानम् ।

घृणीव च्छायामरपा अशीयाः—SS विवासेयं रुद्रस्य सुमम ६

क्रस्य ते रुद्र मृळयाकुर्हस्तो यो अस्ति भेषजो जलापः ।

अपमती रपसो दैव्यस्यामी नु मा वृषभ चक्षमीथाः ७

प्र बभ्रवे वृषभाय श्वितीचे महो महीं सुष्टुतिमीरयामि ।

नमस्या कल्मलीकिनं नमोभिर्गृणीमसि त्वेषं रुद्रस्य नाम ८ (३२८)

स्थिरेभिरङ्गैः पुरुरूप उग्रो बभ्रुः शुक्रैभिः पिपिज्ञो हिरण्यैः ।
ईशानादस्य भुवनस्य भूरे—र्न वा उ योषद् रुद्रादसुर्यम्
अहंन् बिभर्षि सार्यकानि धन्वा—हंन् निष्कं यजतं विश्वरूपम् ।
अहंन्निदं दयसे विश्वमभ्वं न वा ओजीयो रुद्र त्वदस्ति

९

१० [१७]

स्तुहि श्रुतं गतंसदं युवानं मृगं न भीममुपहतुमुग्रम् ।
मूला जरित्रे रुद्र स्तवानो ऽन्यं ते अस्मन्नि वपन्तु सेनाः
कुमारश्चित् पितरं वन्दमानं प्रति नानाम रुद्रोपयन्तम् ।
भूरेर्दुतां सत्पतिं गृणीषे स्तुतस्त्वं भेषजा रास्यस्मे
या वो भेषजा मरुतः शुचीनि या शंतमा वृषणो या मयोभु ।
यानि मनुरवृणीता पिता न—स्ता शं च योश्च रुद्रस्य वशि
परि णो हेती रुद्रस्य वृज्याः परि त्वेषस्य दुर्मतिर्मही गात्र ।
अव स्थिरा मधवद्भ्यस्तनुष्व मीढ्वस्तोकाय तनयाय मूळ
एवा बभ्रो वृषभ चेकितान यथा देव न हृणीषे न हंसि ।
हवनश्रुत्रो रुद्रेह बोधि बृहद् वदेम विदथे सुवीराः

११

१२

१३

१४

१५ [१८] (३३५)

(३४)

१५ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । मरुत् । जगती । १५ त्रिष्टुप् ।

धारावरा मरुतो धृष्णवो जसो मृगा न भीमास्तविषीभिरर्चिनः ।
अग्रयो न शुशुचाना क्रजीषिणो भूमिं धर्मन्तो अप गा अवृण्वत
द्यावो न स्तुमिश्चितयन्त खादिनो व्यत्रिभिया न द्युतयन्त वृष्टयः ।
रुद्रो यद् वो मरुतो रुक्मवक्षसो वृषाजनि पृश्न्याः शुक्र ऊर्धनि
उक्षन्ते अश्वौ अत्थौ इवाजिषु नदस्य कर्णैस्तुरयन्त आशुभिः ।
हिरण्यशिपा मरुतो दविध्वतः पूक्षं याथ पृषतीभिः समन्यवः
पूक्षे ता विश्वा भुवना ववक्षिरे मित्राय वा सवुमा जीरदानवः
पृषदश्वासो अनवभ्राधस क्रजिप्यासो न वयुनेषु धूर्षदः
हन्धन्वभिर्धेनुमीं रप्शदूधमि रध्वस्मभिः पृथिभिर्भ्राजहृष्टयः ।
आ हंसासो न स्वसराणि गन्तन् मधोर्मदाय मरुतः समन्यवः

१

२

३

४

५ [१९] (३४०)

आ नो ब्रह्माणि मरुतः समन्यवो नरां न शंसः सर्वनानि गन्तवः ।
 अश्वामिव पिप्यत धेनुमूर्धनि कर्ता धियं जरित्रे वाजपेशसम्
 तं नो दात मरुतो वाजिनं रथं आपानं ब्रह्म चितर्यद् द्विवेदिवे ।
 इषं स्तोतृभ्यो वृजनेषु कारवे सनि मेधामरिष्टं दुष्टं सहः
 यद् युञ्जते मरुतो रुक्मवक्षसो ऽश्वान् रथेषु भग आ सुदानवः ।
 धेनुर्न शिश्वे स्वसरेषु पिन्वते जनाय रातहविषे महीमिषम्
 यो नो मरुतो वृकताति मर्त्यो रिपुर्वधे वसवो रक्षता रिपः ।
 वर्तयत तपुषा चक्रियाभि तमव रुद्रा अशसो हन्तना वधः
 चित्रं तद् वो मरुतो याम चैकिते पृश्न्या यदूधरप्यापयो दुहुः ।
 यद् वा निदे नवमानस्य रुद्रिया स्त्रितं जराय जुरतामदाभ्याः

६

७

८

९

१० [२०]

तान् वो महो मरुत एवयात्रो विष्णोरिषस्य प्रभुथे हवामहे ।
 हिरण्यवर्णान् ककुहान् यतसुचो ब्रह्मण्यन्तः शंस्यं राध ईमहे
 ते दशग्वाः प्रथमा यज्ञमूर्हिरे ते नो हिन्वन्तुषसो व्युष्टिषु ।
 उषा न रामीररुणैरपोर्णुति महो ज्योतिषा शुचता गोअर्णसा
 ते क्षोणीभिररुणेभिर्नाञ्जिभी रुद्रा क्रतस्य सवनेषु वावृधुः ।
 निमेघमाना अत्येन पार्जसा सुश्चन्द्रं वर्णं दधिरे सुपेशसम्
 ताँ इयानो महि वरूथमुतय उप धेदेना नमसा गृणीमसि ।
 त्रितो न यान् पञ्च होतृनमिष्टय आववर्तदवराञ्चक्रियावसे
 यया रधं पारयथात्यहो यया निदो मुञ्चथ वन्दितारम् ।
 अवाची सा मरुतो या व ऊतिरो पु वाश्रेव सुमतिर्जिगातु

११

१२

१३

१४

१५ [२१] (१५०)

(३५)

१५ गुत्समद (आङ्गिरसः शौनदोऽत्र पदचाद्) भार्गवः शौनकः । अपानपात् । त्रिष्टुप् ।

उपेमसृक्षि वाजयुर्वचस्यां चनो दधीत नाद्यो गिरो मे ।
 अपां नपादाशुहेमा कुवित स सुपेशसस्करति जोषिषद्धि
 इमं स्वस्मै हृद आ सुतष्टं मन्त्रं वोचेम कुविदस्य वेदत् ।
 अपां नपादसुर्यस्य मद्वा विश्वान्युर्यो भुवना जजान

१

२

(१५१)

समन्या यन्त्युप यन्त्यन्याः समानमूर्वं नद्यः पृणन्ति ।

तमू शुचिं शुचयो दीविवांसं मुपां नपातं परि तस्थुरापः

३

तमस्मेरा युवतयो युवानं मर्मज्यमानाः परि यन्त्यापः ।

स शुक्रोमिः शिक्वभी रेवदुस्मे वृदायानिध्मो घृतनिर्णिगप्सु

४

अस्मै तिम्रो अव्यध्याय नारी—द्वेवाय देवीर्दिधिषन्त्यन्नम् ।

कृता इवोप हि प्रसर्से अप्सु स पीयूषं धयति पूर्वसूनाम्

५ [२२]

अश्वस्यात्र जनिमास्य च स्व—द्वहो रिपः संपृचः पाहि सूरीन् ।

आमासुं पुरुषं परो अप्रमृष्यं नारातयो वि नशन्नानृतानि

६

स्व आ दमे सुदुद्या यस्य धेनुः स्वधां पीपाय सुभ्वन्नमति ।

सो अपां नपादूर्जयन्नस्व—न्त—र्वसुदेयाय विधुते वि भाति

७

यो अप्स्वा शुचिना दैव्येन क्रतावाजस उर्विया विभाति ।

व्या इदुन्या भुवनान्यस्य प्र जायन्ते वीरुधश्च प्रजामिः

८

अपां नपादा ह्यस्थादुपस्थं जिह्वानामूर्ध्वो विद्युतं वसानः ।

तस्य ज्येष्ठं महिमानं वहन्ती—हिरण्यवर्णाः परि यन्ति युद्धीः

९

हिरण्यरूपः स हिरण्यसंह—गपां नपात् सेवु हिरण्यवर्णः ।

हिरण्ययात् परि योनेर्निषद्या हिरण्यदा ददृत्यन्नमस्मै

१० [२३]

तदुस्यानीकमुत चारु नामा—पीच्यं वर्धते नप्तुरपाम् ।

यमिन्धते युवतयः समित्था हिरण्यवर्णं घृतमन्नमस्य

११

अस्मै बहूनामवमाय सख्ये यज्ञैर्विधेम नमसा हविर्भिः ।

सं सानु मार्ज्मिं दिधिषामि बिल्लै—र्दधाम्यन्नैः परि वन्द क्रग्भिः

१२

स ईं वृषाजनयत् तासु गर्भं स ईं शिशुर्धयति तं रिहन्ति ।

सो अपां नपादनभिम्लातवर्णो—ऽन्यस्येवैह तन्वां विवेष

१३

अस्मिन् पदे परमे तस्थिवांसं—मध्वस्मभिर्विश्वहा दीविवांसम् ।

आपो नप्त्रे घृतमन्नं वहन्तीः स्वयमत्कैः परि दीयन्ति युद्धीः

१४

अयांसमग्ने सुक्षितिं जनाया—यांसमु मघवद्भ्यः सुवृक्तिम् ।

विश्वं तद् भद्रं यदवन्ति देवा बृहद् वदेम विदथे सुवीराः

१५ [२४] (१६५)

(३६)

६ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । ऋतुदेवताः— १ इन्द्रो मधुश्च, २ मरुतो माधवश्च, ३ त्वष्टा शुक्रश्च, ४ अग्निः शुचिश्च, ५ इन्द्रो नभश्च, ६ मित्रावरुणौ नभस्यश्च । जगती ।

तुभ्यं हिन्वानो वसिष्ठ गा अपो ऽधुक्षन् त्सीमविभिरद्विभिन्नैः ।

पिबेन्द्र स्वाहा प्रहुतं वर्षदूतं होत्रादा सोमं प्रथमो य ईशिषे १

यज्ञैः संमिश्राः पृषतीभिर्ऋष्टिभिर्—यर्मञ्जुध्रासो अञ्जिषु प्रिया उत ।

आसद्या बर्हिर्भरतस्य सूनवः पोत्रादा सोमं पिबता दिवो नरः २

अमेव नः सुहवा आ हि गन्तन् नि बर्हिषि सदतना रणिष्टन ।

अथा मन्दस्व जुजुषाणो अन्धस—स्त्वष्टर्वेभिर्जनिभिः सुमद्व्रणः ३

आ वक्षि देवाँ इह विप्र यक्षि चो—शन् होतर्नि पद्वा योनिषु त्रिषु ।

प्रति वीहि प्रस्थितं सोम्यं मधु पिबाग्नीध्रात् तव भागस्य तृष्णुहि ४

एष स्य ते तन्वो नृम्णवर्धनः सह ओजः प्रदिवि बाह्वोर्हितः ।

तुभ्यं सुतो मधवन् तुभ्यमामृत—स्त्वमस्य ब्राह्मणादा तुपत् पिब ५

जुषेथा यज्ञं बोधतं हवस्य मे सत्तो होता निविदः पूर्या अनु ।

अच्छा राजाना नम एत्यावृतं प्रशास्त्रादा पिबतं सोम्यं मधु ६ [२५] (३७१)

[अष्टमोऽध्यायः ॥ ८ ॥ व० १-२७]

(३७)

६ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । ऋतुदेवताः— १-४ द्रविणोदा ऋतवश्च, ५ अश्विनौ ऋतवश्च, ६ अग्निः ऋतुश्च । जगती ।

मन्दस्व होत्रादनु जोषमन्धसो ऽध्वर्यवः स पूर्णं वष्ट्यासिचम् ।

तस्मा एतं भरत तद्वशो वृदि—होत्रात् सोमं द्रविणोदुः पिब ऋतुभिः १

यमु पूर्वमहुवे तमिदं हुवे सेदु हव्यो वृदिर्यो नाम पत्यते ।

अध्वर्युभिः प्रस्थितं सोम्यं मधु पोत्रात् सोमं द्रविणोदुः पिब ऋतुभिः २

मेघन्तु ते बह्व्यो येमिरीयसे ऽरिषण्यन् वीळयस्वा वनस्पते ।

आयूया धृष्णो अभिमूर्या त्वं नेष्ट्रात् सोमं द्रविणोदुः पिब ऋतुभिः ३

अपाङ्गोत्रादुत पोत्रादमत्तो—त नेष्ट्रादजुषत् प्रयो हितम् ।

तुरीयं पात्रममृक्तममर्त्यं द्रविणोदाः पिबतु द्राविणोदुसः ४

(३७५)

अर्वाञ्चमद्य यय्वं नृवाहणं रथं युञ्जामिह वां विमोचनम् ।
 पुङ्कं हवीषि मधुना हि कं गतमथा सोमं पिबतं वाजिनीवसू
 जोष्यग्ने समिधं जोष्याहुतिं जोषि ब्रह्म जन्यं जोषि सुष्टुतिम् ।
 विश्वेभिर्विश्वाँ ऋतुना वसो मह उशन् देवाँ उशतः पायया हविः

५

६ [१] (३७७)

(३८)

११ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनहः । सविता । त्रिष्टुप् ।

उदु ष्य देवः सविता सवार्यं शश्वत्तमं तदपा वह्निरस्थात् ।
 नूनं देवेभ्यो वि हि धाति रत्नमथामजद वीतिहोत्रं स्वस्तौ
 विश्वस्य हि श्रुष्टये देव ऊर्ध्वः प्र बाहवा पृथुपाणिः सिसर्ति ।
 आपश्चिदस्य व्रत आ निमृगा अयं चिद वातो रमते परिज्मन्
 आशुमिश्चिद्यान् वि मुचाति नूनमरीरमदत्तमानं चिदेतोः ।
 अह्यर्षूणां चिन्नयथाँ अविष्या मन्त्रं व्रतं सवितुर्मोक्यागात्
 पुनः समव्यद विततं वयन्ती मध्या कर्तोर्न्यधाच्छक्म धीरः ।
 उत संहारास्थाद् व्यृत्तूरदधररमतिः सविता देव आगात्
 नानौकांसि दुर्यो विश्वमायुर्वि तिष्ठते प्रभवः शोको अग्नेः ।
 ज्येष्ठं माता सुनवे भागमाधा दन्वस्य केतमिपितं सवित्रा

१

२

३

४

५ [२]

समाववर्ति विठितो जिगीषु विश्वेषां कामश्चरताममामूत् ।
 शश्वौ अपो विकृतं हित्वागा दनु व्रतं सवितुर्देव्यस्य
 त्वया हितमप्यमप्सु भागं धन्वान्वा मृगयसो वि तस्थुः ।
 वनानि विभ्यो नकिरस्य तानि व्रता देवस्य सवितुर्मिनन्ति
 याद्वाध्यं वरुणो योनिमप्यमनिशितं निमिषि जर्भुराणः ।
 विश्वो मार्ताण्डो व्रजमा पशुर्गात् स्थशो जन्मानि सविता व्याकः
 न यस्येन्द्रो वरुणो न मित्रो व्रतमयमा न मिनन्ति रुद्रः ।
 नारातयस्तमिदं स्वस्ति हुवे देवं सवितारं नमोभिः
 भगं धियं वाजयन्तः पुरंधि नराशंसो ग्रास्पतिर्नो अव्याः ।
 आये वामस्य संगथे रयीणां प्रिया देवस्य सवितुः स्याम

६

७

८

९

१० (३८७)

अस्मभ्यं तद् द्विवो अद्भ्यः पृथिव्यास्त्वया वृत्तं काम्यं राध आ गातः ।
 शं यत् स्तोतृभ्य आपये भवात्युरुशंसाय सवितर्जसिन्वे

[११ [३] (३८८)]

(३९)

८ गृत्समद् (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

ग्रावाणेव तदिदर्थं जरेथे गृध्रेव वृक्षं निधिमन्तमच्छ ।
 ब्रह्माणेव विदथे उक्थशासा दूतेव हव्या जन्या पुरुत्रा १
 प्रातर्यावाणा रथ्येव वीरा ऽजेव युमा वरमा संचेथ ।
 मेने इव तन्वाडु शुम्भमाने दंपतीव क्रतुविदा जनेषु २
 शृङ्गेव नः प्रथमा गन्तमर्वाक् छफाविव जर्मुराणा तरोभिः ।
 चक्रवाकेव प्रति वस्तोरुस्त्रा ऽर्वाश्वा यातं रथ्येव शक्रा ३
 नावेव नः पारयतं युगेव नभ्येव न उपधीव प्रधीव ।
 श्वानेव नो अरिषण्या तनूनां खृगलेव विस्रसः पातमस्मान् ४
 वातेवाजुर्या नद्येव रीतिरक्षी इव चक्षुषा यातमर्वाक् ।
 हस्ताविव तन्वेडु शंभविष्ठा पादेव नो नयतं वस्यो अच्छ ५ [४]

ओष्ठाविव मध्वास्त्रे वदन्ता स्तनाविव पिप्यतं जीवसे नः ।
 नासेव नस्तन्वा रक्षितारा कणाविव सुश्रुता भूतमस्मे ६
 हस्तेव शक्तिमभि संवृदी नः क्षामेव नः समजतं रजांसि ।
 इमा गिरो अश्विना युष्मयन्तीः क्षणोत्रेणेव स्वधितिं सं शिशीतम् ७
 एतानि वामश्विना वर्धनानि ब्रह्म स्तोमं गृत्समदासो अकन् ।
 तानि नरा जुजुषाणोप यातं बृहद् वदेम विदथे सुवीराः ८ [५] (३९६)

(४०)

६ गृत्समद् (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । सोमापूषणौ,
 ६ (अन्त्यार्धर्चस्य) अदितिः । त्रिष्टुप् ।

सोमापूषणा जनना रयीणां जनना द्विवो जनना पृथिव्याः ।
 जातौ विश्वस्य भुवनस्य गोपौ देया अकृण्वन्नमृतस्य नामिम् १
 इमौ देवौ जायमानौ जुपन्ते मौ तमौसि गूहतामजुष्टा ।
 आभ्यामिन्द्रः पक्वमामास्वन्तः सोमापूषभ्यां जनदुस्रियांसु २ (३९८)

सोमापूषणा रजसो विमानं सप्तचक्रं रथमविश्वमिन्वम् ।
विष्ववृतं मनसा युज्यमानं तं जिन्वथो वृषणा पञ्चरश्मिम्

३

दिव्यः न्यः सदनं चक्र उच्चा पृथिव्यामन्यो अध्यन्तरिक्षे ।
तावस्मभ्यं पुरुवारं पुरुक्षुं रायस्पोषं विज्यतां नाभिम्सुमे

४

विश्वान्यन्यो भुवना जजान विश्वमन्यो अभिचक्षाण एति ।
सोमापूषणाववृतं धियं मे युवाभ्यां विश्वाः पृतना जयेम

५

धियं पूषा जिन्वतु विश्वमिन्वो रयिं सोमो रयिपतिर्दधातु ।
अवतु देव्यदितिरनर्वा बृहद् वदेम विदथे सुवीराः

६ [६] (४०२)

(४१)

११ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । १-२ वायुः, ३ इन्द्रवायू, ४-६ मित्रावरुणौ,
७-९ अश्विनौ, १०-१२ इन्द्रः, १३-१५ विश्वे देवाः, १६-१८ सरस्वती, १९-२१ द्यावापृथिव्यौ
हविर्धाने वाः (१९ तृतीयपादस्य अग्निर्वा) । गायत्री; १६-१७ अनुष्टुप्; १८ बृहती ।

वायो ये ते सहस्रिणो रथासस्तेमिरा गहि ।

नियुत्वान् त्सोमपीतये

१

नियुत्वान् वायवा गह्यं शुक्रो अयामि ते ।

गन्तासि सुन्वतो गृहम्

२

शुक्रस्याद्य गवांशिर इन्द्रवायू नियुत्वतः ।

आ यातुं पिबतं नरा

३

अयं वा मित्रावरुणः सुतः सोमं क्रतावृधा ।

ममेदिह श्रुतं हवम्

४

राजानावनमिद्रुहा ध्रुवे सर्वस्युत्तमे ।

सहस्रस्थूण आसाते

५ [७]

ता सम्राजा घृतासुती आदित्या दानुनस्पती ।

सचेते अनवह्वरम्

६

गोमद्रु पु नासत्याऽश्ववद् यातमश्विना ।

वर्ती रुद्रा नृपाप्यम्

७

(४०९)

न यत् परो नान्तर आकृष्येद् वृषण्वसू ।

दुःशंसो मर्त्यो रिपुः

८

ता न आ वोळ्हमश्विना रुचिं पिशङ्गसंहशम् ।

धिष्ण्या वरिवोविदम्

९

इन्द्रो अङ्ग महद् भय मभी षदप चुच्यवत् ।

स हि स्थिरो विचर्षाणिः

१० [८]

इन्द्रश्च मुळयाति नो न नः पश्चादृघं नशत् ।

भद्रं भवाति नः पुरः

११

इन्द्र आशाभ्यस्परि सर्वाभ्यो अग्रयं करत् ।

जेता शत्रून् विचर्षाणिः

१२

विश्वे देवास आ गतं शृणुता म इमं हवम् ।

एदं बर्हिर्नि धीदत्

१३

तीव्रो वो मधुमौ अयं शुनहोत्रेषु मत्सरः ।

एतं पिबत् काम्यम्

१४

इन्द्रज्येष्ठा मरुद्गणा देवासः पूषरातयः ।

विश्वे मम श्रुता हवम्

१५ [९]

अम्बितमे नदीतमे देवितमे सरस्वति ।

अप्रशस्ता इव स्मसि प्रशस्तिमम्ब नस्कृधि

१६

त्वे विश्वा सरस्वति श्रितार्युषि देव्याम् ।

शुनहोत्रेषु मत्स्य प्रजा देवि दिदिङ्कि नः

१७

इमा ब्रह्म सरस्वति जुषस्व वाजिनीवति ।

या ते मन्म गृत्समदा कृतावरि प्रिया देवेषु जुह्वति

१८

प्रेता यज्ञस्य शंभुवा युवामिदा वृणीमहे ।

अग्निं च हव्यवाहनम्

१९

द्यावा नः पृथिवी इमं सिधमद्य विविस्पृशम् ।

यज्ञं देवेषु यच्छताम्

२०

आ वामुपस्थममुहा देवाः सीदन्तु यज्ञियाः ।

इहाद्य सोमपीतये

२१ [१०] (४११)

(४२)

३ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । शकुन्तः (= कपिञ्जलरूपीन्द्रः) । त्रिष्टुप् ।

कर्निकदञ्जनुषं प्रब्रुवाण इयार्तिं वार्चमरितेव नावम् ।

सुमङ्गलंश्च शकुने भर्वासि मा त्वा का चिदभिभा विश्व्या विदत् १

मा त्वा इयेन उद् वधीन्मा सुपुर्णो मा त्वा विदुर्दिषुमान् वीरो अस्ता ।

पित्र्यामनुं प्रदिशं कर्निकदत् सुमङ्गलो भद्रवादी वदेह २

अवं क्रन्द दक्षिणतो गृहाणां सुमङ्गलो भद्रवादी शकुन्ते ।

मा नः स्तेन ईशत् माचशंसो बृहद् वदेम विदथे सुवीराः ३ [११] (४२६)

(४३)

३ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । शकुन्तः (= कपिञ्जलरूपीन्द्रः) ।

जगतीः २ अतिशक्करी अष्टिर्वा ।

प्रदक्षिणिवृभि गृणन्ति कारवो वयो वर्दन्त क्रतुथा शकुन्तयः ।

उमे ब्राचौ वदति सामगा इव गायत्रं च त्रैष्टुभं चानु राजति १

उद्गातेव शकुने सामं गायसि ब्रह्मपुत्र इव सर्वनेषु शंससि ।

वृषेव वाजी शिशुमतीरपीत्या सर्वतो नः शकुने भद्रमा वद

विश्वतो नः शकुने पुण्यमा वद २

आवदुंस्त्वं शकुने भद्रमा वद तूष्णीमासीनः सुमतिं चिकिद्भि नः ।

यदुत्पतन् वर्दसि कर्करिथ्या बृहद् वदेम विदथे सुवीराः ३ [१२] (४२९)

॥ इति द्वितीयं मण्डलं समाप्तम् ॥२॥

मंत्रसंख्या—

प्रथममण्डलस्य मंत्रसंख्या	२००६
द्वितीयमण्डलस्य मंत्रसंख्या	४२९
सर्वयोगः	२४३५

अथ तृतीयं मण्डलम् ।

(१)

[प्रथमोऽनुवाकः ॥१॥ सू० १-१९]

२३ गाथिनो विश्वामित्रः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

- सोमस्य मा तवसं वक्ष्ये वह्निं चकथ विदथे यजध्वै ।
 देवाँ अच्छा दीद्यद् युञ्जे अग्निं शमाये अग्ने तन्वं जुषस्व १
- प्राञ्चं यज्ञं चकृम वर्धतां गीः समिद्धिरग्निं नमसा दुवस्यन् ।
 विवः शशासुर्विदथा कवीनां गृत्साय चित् तवसें गातुमीप्सुः २
- मयो दधे मेधिरः पूतदक्षो विवः सुबन्धुर्जनुषा पृथिव्याः ।
 अविन्दन्नु दर्शतमस्वः न्तर्देवासो अग्निमपसि स्वसृणाम् ३
- अवर्धयन् त्सुभगं सप्त यहीः श्वेतं जज्ञानमरुषं महित्वा ।
 शिशुं न जातमभ्यारुशवा देवासो अग्निं जनिमन् वपुष्यन् ४
- शुक्रेमिरङ्गै रज आततन्वान् क्रतुं पुनानः कविभिः पवित्रैः ।
 शोचिर्वसानः पर्यायुरपां श्रियो मिमीते बृहतीरनूनाः ५ [१३]
- वव्राजा सीमनदतीरदब्धा विवो यहीरवसाना अनग्नाः ।
 सना अत्र युवतयः सयोनी रेकं गर्भं दधिरे सप्त वाणीः ६
- स्तीर्णा अस्य संहतो विश्वरूपा घृतस्य योनौ स्रवथे मधूनाम् ।
 अस्थुरत्र धेनवः पिन्वमाना मही दुस्मस्य मातरा समीची ७
- बभ्राणः सूनो सहसो व्यद्यौद दधानः शुक्रा रभसा वपूषि ।
 श्रोतन्ति धारा मधुनो घृतस्य वृषा यत्र वावुधे काव्येन ८
- पितुश्चिदूर्ध्वजनुषा विवेद व्यस्य धारा असृजद् वि धेनाः
 गुहा चरन्तं सखिभिः शिवेभिर्दिवो यहीभिर्न गुहा बभूव ९

पितृश्च गर्भं जनितुश्च बभ्रे पूर्वैरिक्तो अधयत् पीप्यानाः ।
वृष्णो सपत्नी शुचये सर्वन्धू उभे अस्मै मनुष्येभ्य नि पाहि

१० [१४]

उरौ महौ अनिवाधे वर्वर्धा—ऽऽपो अग्निं यशसः सं हि पूर्वाः ।
ऋतस्य योनावशयद् दमूना जामिनामगिरपसि स्वसृणाम् ११
अक्रो न बाघ्निः समिधे महीनां दिदृक्षेयः सूनवे भार्कजीकः ।
उदुम्रिया जनिता यो जजाना—ऽपां गर्भो नृतमो युहो अग्निः १२
अपां गर्भं दर्शतमोषधीनां वना जजान सुभगा विरूपम् ।
देवासश्चिन्मनसा सं हि जग्मुः पनिष्ठं जातं तवसं दुधस्यन् १३
बृहन्त इद् भानवो भार्कजीक मग्निं संचन्त विद्युतो न शुक्राः ।
गुह्ये वृद्धं सदसि स्वे अन्त रपार ऊर्वे अमृतं दुहानाः १४
ईळे च त्वा यजमानो हविर्भिरीळे सखित्वं सुमतिं निकामः ।
देवैरवो मिमीहि सं जरित्रे रक्षा च नो दम्येभिरनीकैः १५ [१५]

उपक्षेतास्तव सुप्रणीते ऽग्ने विश्वानि धन्या दधानाः ।
सुरेतसा श्रवसा तुञ्जमाना अभि प्याम पूतनायूरदेवान् १६
आ देवानामभवः केतुरग्ने मन्द्रो विश्वानि काव्यानि विद्वान् ।
प्रति मतीं अवास्यो दमूना अनु देवान् रथिरो यासि सार्धन् । १७
नि दुशेणे अमृतो मर्त्यानां राजा ससाद् विदथानि सार्धन् ।
घृतप्रतीक उर्विया व्यद्यौ दुग्निर्विश्वानि काव्यानि विद्वान् १८
आ नो गहि सख्येभिः शिवेभिर्महान् महीभिरुतिभिः सरण्यन् ।
अस्मे रयिं बहुलं संतरुत्रं सुवाचं भागं यशसं कृधी नः १९
एता ते अग्ने जनिमा सनानि प्र पूर्व्याय नूतनानि वोचम् ।
महान्ति वृष्णे सर्वना कृतेमा जन्मन्जन्मन् निहितो जातवैदाः २०
जन्मन्जन्मन् निहितो जातवैदा विश्वामित्रेभिरिध्यते अजस्रः ।
तस्य वयं सुमतौ यज्ञियस्या—ऽपि भद्रे सौमनसे स्याम २१
इमं यज्ञं सहसावन् त्वं नो देवत्रा धेहि सुक्रतो रराणः ।
प्र यांसि होतवृहतीरिषो नो ऽग्ने महि द्रविणमा यजस्व २२
इळामग्ने पुरुदंसं सनि गोः शश्वत्तमं हवमानाय साध ।
स्यान्नः सनुस्तनयो विजावा ऽग्ने सा ते सुमतिर्भूत्वस्मे २३ [१६] (२३)

(२)

१५ गाथिनो विदवामित्रः । वैश्वानरोऽग्निः । जगती ।

- वैश्वानराय धिषणा मृतावृधे घृतं न पूतमग्रये जनामसि ।
 द्विता होतारं मनुषश्च वाघतो धिया रथं न कुलिशः समृण्वति १
 स रोचयज्जनुषा रोदसी उभे स मात्रोरभवत् पुत्र ईड्यः ।
 हव्यवाळगिरजरश्चनोहितो दूळभो विशामतिथिर्विभावसुः २
 ऋत्वा दक्षस्य तरुषो विधर्भणि देवासो अग्निं जनयन्त चित्तिभिः ।
 रुरुचानं भानुना ज्योतिषा महा मत्यं न वाजं सनिप्यन्नपं ब्रुवे ३
 आ मन्द्रस्य सनिप्यन्तो वरेण्यं वृणीमहे अह्नयं वाजमृग्मिर्यम् ।
 रातिं भृगूणामुशिजं कविकेतु मग्निं राजन्तं दिव्येन शोचिषा ४
 अग्निं सुधाय दधिरे पुरो जना वाजश्वसमिह वृक्तबर्हिषः ।
 यतस्तुचः सुरुचं विश्वदेव्यं रुद्रं यज्ञानां सार्धदिष्टिमपसाम् ५ [१७]
 पार्वकशोचे तव हि क्षयं परि होतयज्ञेषु वृक्तबर्हिषो नरः ।
 अग्रे दुर्व इच्छमानास आप्य मुपासते द्रविणं धेहि तेभ्यः ६
 आ रोदसी अपृणदा स्वर्मह ज्जातं यदेनमपसो अधारयन् ।
 सो अध्वराय परि णीयते कवि रत्यो न वाजसातये चनोहितः ७
 नमस्यत हव्यदातिं स्वध्वरं देवस्यत दम्यं जातवेदसम् ।
 रथीकृतस्य बृहतो विचर्षणि रग्निर्वैवानामभवत् पुरोहितः ८
 तिस्रो यज्ञस्य समिधः परिज्मनो ऽग्नेरपुनश्चुशिजो अमृत्यवः ।
 तासामेकामदधुर्मर्त्ये मुजं मु लोकमु द्वे उपं जामिमीयतुः ९
 विशां कविं विशपतिं मानुषीरिपः सं सीमकृण्वन् त्ववधिंति न तेजसे ।
 स उद्रतो निवतो याति वेविषत् स गर्भमेपु भुवनेषु दीधरत् १० [१८]
 स जिन्वते जठरेषु प्रजजिवान् वृषां चित्रेषु नानकुञ्ज सिंहः ।
 वैश्वानरः पृथुपाजा अमर्त्यो वसु रत्ना दयमानो वि वाशुषे ११
 वैश्वानरः प्रत्नथा नाकमारुहद् दिवस्पृष्ठं भन्दमानः सुमन्मभिः ।
 स पूर्ववज्जनयन्नन्तवे धनं समानमज्मं पर्येति जागृविः १२
 ऋतावानं यज्ञियं विप्रमुक्थ्य मा यं वृधे मातरिश्वां दिवि क्षयम् ।
 तं चित्रयामं हरिकेशमीमहे सुदीतिमग्निं सुविताय नव्यसे १३ [१९]

शुचिं न यामन्निषिरं स्वर्हशं केतुं द्विवो रौचनस्थामुषुर्बुधम् ।
 अग्निं मूर्धानं द्विवो अप्रतिष्कृतं तर्मीमहे नमसा वाजिनं बृहत्
 मन्द्रं होतारं शुचिमद्वयाविनं दम्भनसमुक्थ्यं विश्वचर्षणिम् ।
 रथं न चित्रं वपुषाय दर्शतं मनुर्हितं सदमिद् राय ईमहे

१४

१५ [१९] (३८)

(३)

११ गाथिनो विश्वामित्रः । वैश्वानरोऽग्निः । जगती ।

वैश्वानरायं पृथुपाजसे विपो रत्ना विधन्त धरुणेषु गातवे ।
 अग्निर्हि देवाँ अमृतो दुवस्य—त्यथा धर्माणि सनता न दूदुषत्
 अन्तर्दूतो रोदसी वृस्म ईयते होता निषत्तो मनुषः पुरोहितः ।
 क्षयं बृहन्तं परि भूषति द्युभिर्देवेभिरग्निरपितो धियावसुः
 केतुं यज्ञानां विदथस्य साधनं विप्रासो अग्निं महयन्त चित्तिभिः ।
 अपाँसि यस्मिन्नधि संवधुर्गिरस्तस्मिन्सुहानि यजमान आ चके
 पिता यज्ञानामसुरो विपश्चिता विमानमग्निर्वयुनं च वाघताम् ।
 आ विवेश रोदसी भूरिवर्षसा पुरुप्रियो भन्दते धामाभिः कविः
 चन्द्रमग्निं चन्द्ररथं हरिषतं वैश्वानरमप्सुपदं स्वविदम् ।
 विगाहं तूर्णिं तविपीभिरावृतं भूर्णिं देवास इह सुश्रियं दधुः

१

२

३

४

५ [२०]

अग्निर्देवेभिर्मनुषश्च जन्तुभिस्तन्वानो यज्ञं पुरुपेशसं धिया ।
 रथीरन्तरीयते साधदिष्टिभिर्जीरो दमूना अभिशस्तिचातनः
 अग्ने जरस्व स्वपत्य आयुर्न्युर्जा पिन्वस्व समिषो दिदीहि नः ।
 वयाँसि जिन्व बृहत्तश्च जागृव उशिग्देवानामसिं सुक्रतुर्विपाम्
 विश्पतिं यद्वहमर्तिथिं नरः सदा यन्तारं धीनामुशिजं च वाघताम् ।
 अध्वराणां चेतनं जातवेदसं प्र शंसन्ति नमसा जूतिभिर्वृधे
 विभावा देवः सुरणः परि क्षिती रग्निर्वभूव शर्वसा सुमद्रथः ।
 तस्य व्रतानि भूरिपोषिणो वयमुप भूषेम दम् आ सुवृक्तिभिः
 वैश्वानर तव धामान्या चक्रे येभिः स्वविदमवो विचक्षण ।
 जात आपृणो भुव्नानि रोदसी अग्ने ता विश्वा परिभूरसि त्मना
 वैश्वानरस्य दंसनाभ्यो बृहदरिणादेकः स्वपस्यया कविः ।
 उभा पितरा महयन्नजायता गिर्यावापृथिवी भूरिरेतसा

६

७

८

९

१०

११ [२१] (१४)

(४)

११ गाथिनो विद्वामित्रः । आप्रीसूक्तं [= १ इध्मः समिद्धोऽग्निर्वा, २ तनूनपात्, ३ इळः, ४ बर्हिः, ५ देवीर्द्वारः, ६ उपासानका, ७ दैव्यौ होतारौ प्रचेतसौ, ८ तिस्रो दैव्यः सरस्वतीळाभारत्यः, ९ त्वष्टा, १० वनस्पतिः, ११ स्वाहाकृतयः] । त्रिष्टुप् ।

समिर्त्समित् सुमना बोध्यस्मे शुचाशुचा सुमतिं रांसि वस्वः ।
 आ देव देवान् यजथाय वक्षि सखा सखीन् त्सुमना यक्षयन्ने १
 यं देवासस्त्रिरहंज्ञायजन्ते द्विवेदिवे वरुणो मित्रो अग्निः ।
 सेमं यज्ञं मधुमन्तं कृधी नस्तनूनपाद् घृतयोनिं विधन्तम् २
 प्र दीर्धितिर्विश्ववारा जिगाति होतारमिळः प्रथमं यजध्वै ।
 अच्छा नमोर्भिवृषभं वन्दध्वै स देवान् यक्षदिषितो यजीयान् ३
 ऊर्ध्वो वा गातुरध्वरे अकायूर्ध्वा शोचीषि प्रस्थिता रजांसि ।
 विवो वा नाभा न्यसावि होता स्तृणीमहि देवव्यचा वि बर्हिः ४
 सप्त होत्राणि मनसा वृणाना इन्वन्तो विश्वं प्रति यन्नृतेन ।
 नृपेशसो विदथेषु प्र जाता अमीडमं यज्ञं वि चरन्त पूर्वीः ५ [२२]

आ भन्दमाने उषसा उपकि उत स्मयेते तन्वाडे विरूपे ।
 यथा नो मित्रो वरुणो जुजोषदिन्द्रो मरुत्वा उत वा महोभिः ६
 दैव्या होतारा प्रथमा न्यृञ्जे सप्त पृक्षासः स्वधया मदन्ति ।
 ऋतं शंसन्त ऋतमित् त आहुर्नु व्रतं व्रतपा दीध्यानाः ७
 आ भारती भारतीभिः सजोषा इळा देवैर्मनुष्यैर्भिरग्निः ।
 सरस्वती सारस्वतेभिर्वाक् तिस्रो देवीर्बर्हिरेदं सदन्तु ८
 तन्नस्तुरीपमधं पोषयित्तु देव त्वष्टर्वि रराणः स्यस्व ।
 यतो वीरः कर्मण्यः सुदक्षो युक्तग्रावा जायते देवकामः ९
 वनस्पतेऽव सृजोष देवा नग्निर्हविः शमिता सुदयाति ।
 सेदु होता सत्यतरो यजाति यथा देवानां जनिमानि वेद १०
 आ याह्यग्ने समिधानो अवादिन्द्रेण देवैः सरथं तुरोभिः ।
 बर्हिर्न आस्तामर्दितिः सुपुत्रा स्वाहा देवा अमुता मादयन्ताम् ११ [२३] (९०)

(५)

११ गाथिनो विद्वामित्रः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

प्रत्यग्निरुषसश्चेकितानो ऽबोधि विप्रः पदवीः कवीनाम् । पृथुपाजा देवयद्भिः समिद्धो ऽप द्वारा तमसो वह्निरावः	१
प्रेद्वग्निर्वावृधे स्तोमैभिर्गीर्भिः स्तोतृणां नमस्य उक्थैः । पूर्वीर्कृतस्य संदृशश्चक्रानः सं द्रुतो अद्यौदुषसो विरोके	२
अधाय्यग्निर्मानुषीषु विक्ष्वः—पां गर्भो मित्र ऋतेन साधन् । आ हर्यतो यजतः सान्वस्था दभूद् विप्रो हव्यो मतीनाम्	३
मित्रो अग्निर्भवति यत् समिद्धो मित्रो होता वरुणो जातवेदाः । मित्रो अध्वर्युरिषिरो दभूना मित्रः सिन्धूनामुत पर्वतानाम्	४
पाति प्रियं रिपो अग्रं पदं वेः पाति युहश्चरणं सूर्यस्य । पाति नामां सप्तशीर्षाणमग्निः पाति देवानामुपमादमृष्वः	५ [२४]

ऋभुश्चक्र ईड्यं चारु नाम विश्वानि देवो वयुनानि विद्वान् । ससस्य चर्म घृतवत् पदं वे—स्तद्विद्वग्नी रक्षत्यप्रयुच्छन्	६
आ योनिमग्निर्घृतवन्तमस्थाय पृथुप्रगाणमुशन्तमुशानः । दीद्यान्ः शुचिर्कृष्वः पावकः पुनःपुनर्मातरा नव्यसी कः	७
सद्यो जात ओषधीभिर्ववक्षे यद्वी वर्धन्ति प्रस्वो घृतेन । आप इव प्रवता शुम्भमाना उरुप्यद्वग्निः पित्रोरुपस्थे	८
उदु प्लुतः समिधा यद्वा अद्यौद वर्ष्मन् द्विवो अधि नामां पृथिव्याः । मित्रो अग्निरीड्यो मातरिश्वा ऽऽ द्रुतो वक्षद् यजथाय देवान्	९
उदस्तम्भीत समिधा नाकमृष्वोऽग्निर्भवन्नृत्तमो रौचनानाम् । यद्वी भृगुभ्यः परि मातरिश्वा गुहा सन्तं हव्यवाहं समीधे	१०

इळांमग्ने पुरुदंसं सनि गोः शश्वत्तमं हवमानाय साध ।
स्यान्नः सनुस्तनयो विजावा ऽग्ने सा ते सुमतिर्भूत्वस्मे

११ [२५] (७१)

(६)

११ गाथिनो विश्वामित्रः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

प्र कारवो मनना वच्यमाना देवद्रीचीं नयत देवयन्तः ।
 दृक्षिणावाङ् वाजिनी प्राच्येति हविर्भरन्त्यग्रये घृताचीं १
 आ रोदसी अपृणा जार्यमान उत प्र रिक्था अध नु प्रयज्यो ।
 दिवश्चिदग्रे महिना पृथिव्या वच्यन्तां ते वह्नयः सप्तजिह्वाः २
 द्यौश्च त्वा पृथिवी यज्ञियांसो नि होतारं सादयन्ते दमाय ।
 यद्वी विशो मानुषीर्देवयन्तीः प्रयस्वतीरीळते शुक्रमर्चिः ३
 महान् त्सधस्थे ध्रुव आ निर्यतो ऽन्तर्द्यावा माहिने हर्यमाणः ।
 आस्के सपत्नी अजरे अमृक्ते सबर्द्धये उरुगायस्य धेनू ४
 व्रता ते अग्रे मदतो महानि तत्र क्रत्वा रोदसी आ ततन्थ ।
 त्वं दूतो अभवो जार्यमानस्त्वं नेता वृषभ चर्षणीनाम् ५ [२६]
 ऋतस्य वा केशिना योग्याभिर्धृतस्तुवा रोहिता धुरि धिष्व ।
 अथा वहं देवान् देव विश्वान् त्वध्वरा कृणुहि जतवेदः ६
 दिवश्चिदा ते रुचयन्त रोका उपो विभातीरनु भासि पूर्वीः ।
 अपो यदग्र उशध्रग्वनेषु होतुमन्द्रस्य पनयन्त देवाः ७
 उरौ वा ये अन्तरिक्षे मदन्ति दिवो वा ये रोचने सन्ति देवाः ।
 ऊर्मा वा ये सुहवांसो यजत्रा आयेमिरे रुध्यो अग्रे अश्वाः ८
 ऐमिरे सुरथं याह्यवाङ् नानारथं वा विभवो ह्यश्वाः ।
 पत्नीवतस्त्रिंशतं त्रींश्च देवाननुष्वधमा वह मादयस्व । ९
 स होता यस्य रोदसी चिदुर्वी यज्ञयज्ञमभि वृधे गृणीतः ।
 प्राचीं अध्वरेव तस्थतुः सुमेके ऋतावरी ऋतजातस्य सत्ये १०
 इळांग्रे पुरुदंसं सनि गोः शश्वत्तमं हवमानाय साध ।
 स्यान्नः सुनुस्तनयो विजावा अग्रे सा ते सुमतिर्भूत्वस्मे ११ [२७] (८२)

॥ इति द्वितीयोऽष्टकः ॥ २ ॥

॥ अथ तृतीयोऽष्टकः ॥

[प्रथमोऽध्यायः ॥ १॥ व० १-३४ ॥]

(७)

११ गाथिनो विश्वामित्रः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

प्र य आरुः शितिपृष्ठस्य धासे रा मातरा विविशुः सप्त वाणीः ।
 परिक्षिता पितरा सं चरेते प्र संस्रति दीर्घमायुः प्रयक्षे १ (८३)

त्रिवक्षसो धेनवो वृष्णो अश्वौ देवीरा तस्थौ मधुमद् वहन्तीः ।
 ऋतस्य त्वा सदासि क्षेमयन्तं पर्येका चरति वर्तनिं गौः २
 आ सीमरोहत् सुयमा भवन्तीः पतिंश्चिकित्वान् रयिविद् रयीणाम् ।
 प्र नीलपृष्ठो अतसस्य धासेस्ता अवासयत् पुरुधप्रतीकः ३
 महिं त्वाध्रमूर्जयन्तीरजुर्यं स्तभूयमानं वहतो वहन्ति ।
 व्यङ्गेभिर्दिद्युतानः सधस्थ एकांमिव रोदसी आ विवेश ४
 जानन्ति वृष्णो अरुषस्य शेवमुत ब्रध्नस्य शासने रणन्ति ।
 त्रिवोरुचः सुरुचो रोत्रमाना इळा येषां गण्या माहिना गीः ५ [१]

उतो पितृभ्यां प्रविदानु घोषं महो महद्भ्यामनयन्त शूषम् ।
 उक्षा ह यत्र परि धानमक्तो रनु स्वं धाम जरितुर्ववक्ष ६
 अध्वर्युभिः पञ्चभिः सप्त विषाः प्रियं रक्षन्ते निहितं पदं वेः ।
 प्राञ्चो मदन्त्युक्षणो अजुर्या देवा देवानामनु हि व्रता गुः ७
 दैव्या होतारा प्रथमा न्यृञ्जे सप्त पृक्षासः स्वधया मदन्ति ।
 ऋतं शंसन्त ऋतमित् त आहु रनु व्रतं व्रतपा दीध्यानाः ८
 वृषायन्ते महे अत्याय पूर्वी वृष्णे चित्राय रश्मयः सुयामाः ।
 देव होतर्मन्त्रतरश्चिकित्वान् महो देवान् रोदसी एह वक्षि ९
 पृक्षप्रयजो द्रविणः सुवाचः सुकेतव उपसो रेवद्रूषुः ।
 उतो चिदग्रे महिना पृथिव्याः कृतं चिदेनः सं महे दशस्य १०
 इळामग्रे पुरुदसं सनि गोः शश्वत्तमं हवमानाय साध ।
 स्यान्नः सुनुस्तनयो विजावा ऽग्रे सा ते सुमतिर्भूत्वस्मे ११ [२] (९३)

(८)

११ गाथिनो विश्वामित्रः । यूपाः, ६-१० यूपाः, ८ विश्वेदेवा वा, ११ वक्षनः । त्रिष्टुप्, ३, ७ अनुष्टुप् ।

अस्त्रान्ति त्वामध्वरे देवयन्तो वनस्पते मधुना दैव्येन ।
 यदूर्ध्वस्तिष्ठा द्रविणेह धत्ताद् यद् वा क्षयो मातुरस्या उपस्थे १
 समिन्द्रस्य श्रयमाणः पुरस्ताद् ब्रह्म वन्वानो अजरं सुवीरम् ।
 आरे अस्मदमतिं बार्धमान उच्छ्रयस्व महते सौमगाय २ (९५)

उच्छ्रयस्व वनस्पते वर्धन् पृथिव्या अधि ।

सुमिती मीयमानो वचो धा यज्ञवाहसे

युवा सुवासाः परिवीत आगात् स उ श्रेयान् भवति जायमानः ।

तं धीरांसः क्वथ उन्नयन्ति स्वाध्योऽं मनसा देवयन्तः

जातो जायते सुदिनत्वे अह्नां समर्थ आ विदथे वर्धमानः ।

पुनन्ति धीरा अपसो मनीषा देवया विप्र उदियति वार्चम्

यान वो नरो देवयन्तो निमिष्युर्वनस्पते स्वधितिर्वा ततक्ष ।

ते देवासः स्वरवस्तस्थिवांसः प्रजावदुस्मे दिधिषन्तु रत्नम्

ये वृक्षणासो अधि क्षमि निमितासो यतस्तुचः ।

ते नो व्यन्तु वार्य देवत्रा क्षेत्रसाधसः

आवित्या रुद्रा वसवः सुनीथा द्यावाक्षामा पृथिवी अन्तरिक्षम् ।

सजोषसो यज्ञमवन्तु देवा ऊर्ध्वं कृण्वन्त्वध्वरस्य केतुम्

हंसा इव श्रेणिशो यतानाः शुक्रा वसानाः स्वरवो न आगुः ।

उन्नीयमानाः कविभिः पुरस्ताद् देवा देवानामपि यन्ति पार्थः

शृङ्गणीवेच्छृङ्गिणां सं दहथे चपालवन्तः स्वरवः पृथिव्याम् ।

वाघद्भिर्वा विह्वे श्रोषमाणा अस्माँ अवन्तु पृतनाज्येषु

वनस्पते शतवल्गो वि रोह सहस्रवल्गो वि वयं रुहेम ।

यं त्वामयं स्वधितिस्तेजमानः प्रणिस्तथ महते सौमगाय

(१)

९ गाथिनो विश्वामित्रः । अग्निः । वृद्धी, ९ त्रिष्टुप् ।

सखायस्त्वा ववृमहे देवं मर्तास ऊतये ।

अपां नपातं सुमगं सुदीदिति सुप्रतूर्तिमनेहसम्

कार्यमानो वना त्वं यन्मातुरजगन्नपः ।

न तत् ते अग्ने प्रमृषे निवर्तनं यद् दूरे सन्निहामवः

अति तृष्टं ववक्षिथाथैव सुमना असि ।

प्रप्रान्ये यन्ति पर्यन्य आसते येषां सख्ये असि श्रितः

इयिवांसमति सिधुः शश्वतीरति सुश्रतः ।

अन्धीमविन्दन् निचिरासो अद्भुहो ऽप्सु सिंहमिव श्रितम्

ससुवांसमिव त्मना ऽग्निमिथा तिरोहितम् ।
ऐनं नयन्मातरिश्वा परावतो देवेभ्यो मथितं परिं

५ [५]

तं त्वा मर्ता अगृभ्णत देवेभ्यो हव्यवाहन ।
विश्वान् यद् यज्ञां अमिपासि मानुष तव क्रत्वा यविष्ठ्य
तद् भद्रं तव वृंसना पाकाय चिच्छदयति ।

६

त्वां यदग्ने पशवः समासते समिद्धमपिश्वरे
आ जुहोता स्वध्वरं गीरं पावकशोचिषम् ।

७

आशुं द्रुतमजिरं प्रत्नमीड्यं श्रुष्टी देवं सपर्यत
त्रीणि गता त्री सहस्राण्यग्निं त्रिंशच्च देवा नवं चासपर्यन् ।

८

औक्षन् घृतैरस्तृणन् बर्हिर्स्मा आदिद्धोतारं न्यसादयन्त

९ [६] (११३)

(१०)

९ गाथिनो विश्वामित्रः । अग्निः । उष्णिक् ।

त्वामग्ने मनीषिणः सम्राजं चर्यणीनाम् । देवं मर्तांस इन्धते समध्वरे १

त्वां यज्ञेष्वृत्विजमग्रे होतारमीळते । गोपा क्रतस्य दीदिहि स्वे दमे २

स घा यस्ते ददांशति समिधा जातवेदसे । सो अग्ने धत्ते सुवीर्यं स पुण्यति ३

स केतुरध्वराणां मग्निर्वैवेमिरा गमत् । अञ्जानः सप्त होतृभिर्हविष्मते ४

प्र होत्रे पुन्यं वचो ऽग्नये भरता बृहत् । विपां ज्योतींषि बिभ्रते न वेधसे ५ [७]

अग्निं वर्धन्तु नो गिरो यतो जायत उक्थ्यः । महे वाजाय द्रविणाय दर्शतः ६

अग्रे यजिष्ठो अध्वरे देवान् देवयते यज । होता मन्द्रो वि राजस्यति सिधः ७

स नः पावक दीदिहि द्युमवस्मे सुवीर्यम् । भवां स्तोतृभ्यो अन्तमः स्वस्तये ८

तं त्वा विप्रा विपुन्यवो जागृवांसः समिन्धते । हव्यवाहममर्त्यं सहोवृधम् ९ [८] (१२२)

(११)

९ गाथिनो विश्वामित्रः । अग्निः । गायत्री ।

अग्निर्होता पुरोहितो ऽध्वरस्य विचर्यणिः । स वेद यज्ञमानुषक् १

स हव्यवाळमर्त्य उशिग्द्रुतश्चनोहितः । अग्निर्धिया समृण्वति २

अग्निर्धिया स चैतति केतुर्यज्ञस्य पुन्यः । अर्थं ह्यस्य तरणि ३

अग्निं सूनं सनश्रुतं सहसो जातवेदसम् । वह्निं देवा अकृण्वत ४ (१२६)

अदाभ्यः पुरएता विश्वामग्निर्मानुषीणाम् । तूणीं रथः सदा नवः ५ [९]

साह्वान् विश्वा अभियुजः क्रतुर्वेवानाममृक्तः । अग्निस्तु विश्वस्तमः ६
अभि प्रयांसि वाहसा द्वाश्वौ अश्नोति मर्त्यः । क्षयं पावकशोचिषः ७
परि विश्वानि सुधिताऽग्नेरश्याम मन्मभिः । विप्रांसो जातवेदसः ८
अग्ने विश्वानि वार्या वाजेषु सनिषामहे । त्वे देवास एरिरे ९ [१०] (१३१)

(१२)

९ गायिनो विश्वामित्रः । इन्द्राग्नी । गायत्री ।

इन्द्राग्नी आ गतं सुतं गीर्भिर्नभो वरेण्यम् । अस्य पातं धियेषिता १
इन्द्राग्नी जरितुः सचा यज्ञो जिगाति चेतनः । अया पातमिमं सुतम् २
इन्द्रमग्निं कविच्छदा यज्ञस्य जूत्या वृणे । ता सोमस्येह तृम्पताम् ३
तोशा वृत्रहणा हुवे सजित्वानापराजिता । इन्द्राग्नी वाजसातमा ४
प्र वामर्चन्त्युक्थिनो नीथाविदो जरितारः । इन्द्राग्नी इष आ वृणे ५ [११]

इन्द्राग्नी नवतिं पुरो व्रासपत्नीस्थूनुतम् । साकमेकेन कर्मणा ६
इन्द्राग्नी अपसस्पृथुः प्र यन्ति धीतयः । क्रतस्य पथ्याङ् अनु ७
इन्द्राग्नी तविषाणि वा सधस्थानि प्रयांसि च । युवोरपूर्य हितम् ८
इन्द्राग्नी रोचना दिवः परि वाजेषु भूषथः । तद् वा चेति प्र वीर्यम् ९ [१२] (१४०)

(१३)

[द्वितीयोऽनुवाकः ॥२॥ सू० १३-२९]

७ ऋषभो वैश्वामित्रः । अग्निः । अनुष्टुप् ।

प्र वो देवायाग्नये बर्हिष्ठमर्चास्मै ।

गमद् देवेमिरा स नो यजिष्ठो बर्हिरा सवत् १

ऋतावा यस्य रोदसी दक्षं सचन्त ऊतयः ।

हविष्मन्तुस्तमीळते तं सनिष्यन्तोऽवसे २

स यन्ता विप्र एषां स यज्ञानामथा हि षः ।

अग्निं तं वो दुवस्यत् दाता यो वर्निता मघम् ३

स नः शर्माणि वीतयेऽग्निर्यच्छतु शतमा ।

यतो नः प्रुणवद् वसु विवि क्षितिभ्यो अप्स्वा ४

(१४४)

व्रीद्विवांसमपूर्व्यं वस्वीमिरस्य धीतिमिः ।
 ऋक्काणो अग्निमिन्धते होतारं विशपतिं विशाम्
 उत नो ब्रह्मज्ञविष उक्थेषु देवहूतमः ।
 शं नः शोचा मरुद्वधो ऽग्ने सहस्रसातमः
 नू नो रास्व सहस्रवत् तोकवत् पुष्टिमद् वसु ।
 द्युमदग्ने सुवीर्यं वर्षिष्ठमनुपक्षितम्

५

६

७ [१३] (१४७)

(१४)

७ ऋषभो वैदवामित्रः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

आ होता मन्द्रो विदथान्यस्थात् सत्यो यज्वा कवितमः स वेधाः ।
 विद्युदग्रः सहसस्पुत्रो अग्निः शोचिष्केशः पृथिव्यां पाजो अश्वेत्
 अयामि ते नमउक्तिं जुषस्व ऋतावस्तुभ्यं चेतते सहस्वः ।
 विद्वान् आ वाक्षि विदुषो नि षत्सि मध्य आ बर्हिर्भूतये यजत्र
 द्रवतां त उपसा वाजयन्ती अग्ने वातस्य पृथ्यामिरच्छ ।
 यत् सीमअन्ति पूर्व्यं हविर्मि—रा वन्धुरेव तस्थतुर्दुरोणे
 मित्रश्च तुभ्यं वरुणः सहस्वो ऽग्ने विश्वे मरुतः सुन्नमर्चन् ।
 यच्छोचिषा सहसस्पुत्र तिष्ठा अग्नि क्षितीः प्रथयन् त्सूर्यो नृन्
 वयं ते अद्य ररिमा हि काम—मुत्तानहस्ता नमसोपसद्य ।
 यजिष्ठेन मनसा यक्षि देवा नक्षेधता मन्मना विप्रो अग्ने
 त्वद्वि पुत्र सहसो वि पूर्वी देवस्य यन्त्यूतयो वि वाजाः ।
 त्वं देहि सहस्रिणं रयिं नो ऽद्वोषेण वर्चसा सत्यमग्ने
 तुभ्यं दक्ष कविकतो यानीमा देव मर्तासो अध्वरे अकर्म ।
 त्वं विश्वस्य सुरथस्य बोधि सर्वं तदग्ने अमृत स्वदेह

१

२

३

४

५

६

७ [१४] (१५४)

(१५)

७ कात्य उत्कीलः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

वि पाजसा पृथुना शोशुचानो बाधस्व द्विषो रक्षसो अमीवाः ।
 सुशर्मणो बृहतः शर्मणि स्या—मग्रेरहं सुहवस्य प्रणीतौ

१

(१५५)

त्वं नो अस्या जुषसो व्युष्टौ	त्वं सूर उदिते बोधि गोपाः ।	
जन्मेव नित्यं तनयं जुषस्व	स्तोमं मे अग्ने तन्वा सुजात	२
त्वं नृचक्षा वृषभानु पूर्वीः	कृष्णास्वग्ने अरुषो वि भाहि ।	
वसो नेषि च पर्षि चात्यंहः	कृधी नो राय उशिजो यविष्ठ	३
अषाळ्हो अग्ने वृषभो विदीहि	पुरो विश्वाः सौमंगा संजिगीवान् ।	
यज्ञस्य नेता प्रथमस्य पायो	जतवेदो बृहतः सुप्रणीते	४
अच्छिद्वा शर्मं जरितः पुरुणि	वेवाँ अच्छा दीद्यानः सुमेधाः ।	
रथो न सन्निरभि वक्षि वाज	मग्ने त्वं रोदसी नः सुमेके	५
प्र पीपय वृषभ जिन्व वाजा	नग्ने त्वं रोदसी नः सुदोधे ।	
वेवेभिर्देव सुरुचा रुचानो	मा नो मर्तस्य दुर्मतिः परिं ठात्	६
इळामग्ने पुरुदसं सनि गोः	शश्वत्तमं हवमानाय साध ।	
स्यान्नः सुनुस्तनयो विजावा	अग्ने सा ते सुमतिर्भूत्वस्मे	७ [१५] (१६१)

(१६)

६ कात्य उत्कीलः । अग्निः । प्रगाथः (= १, ३, ५ बृहती; २, ४, ६ सतोबृहती) ।

अययग्निः सुवीर्यस्ये	शे महः सौमगस्य ।	
राय ईशे स्वपत्यस्य गोमत्	ईशे वृत्रहथानाम्	१
इमं नरो मरुतः सश्रुता वृधं	यस्मिन् रायः शेवृधासः ।	
अभि ये सन्ति पृतनासु दुह्यो	विश्वाहा शत्रुमादृष्टः	२
स त्वं नो रायः शिशीहि	मीङ्गो अग्ने सुवीर्यस्य ।	
तुविद्युम्न वर्षिष्ठस्य प्रजावतो	ऽनमीवस्य शुष्मिणः	३
चक्रियो विश्वा भुवनाभि सासहि	श्चक्रिर्वेष्वा दुवः ।	
आ वेवेषु यतत आ सुवीर्यं	आ शंस उत नृणाम्	४
मा नो अग्नेऽमृतये	मावीरतायै रीरधः ।	
मागोतयि सहसस्पुत्र मा निदे	ऽप द्वेषांस्या कृधि	५
शग्धि वाजस्य सुभग प्रजावतो	अग्ने बृहतो अध्वरे ।	
सं राया भूर्यसा सृज मयोमुना	तुविद्युम्न यशस्वता	६ [१६] (११७)

(१७)

५ कतो वैश्वामित्रः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

समिध्यमानः प्रथमानु धर्मा समस्तुभिरज्यते विश्ववारः ।	
शोचिष्केशो घृतनिर्णिक् पावकः सुयज्ञो अग्निर्यजथाय देवान्	१
यथार्यजो होत्रमग्ने पृथिव्या यथा विवो जातवेदश्चिकित्वान् ।	
एवानेन हविषा यक्षि देवान् मनुष्वद् यज्ञं प्र तिरेममद्य	२
त्रीण्यायूषि तव जातवेदस्तिष्ठ आजानीरुषसस्ते अग्ने ।	
ताभिर्देवानामवो यक्षि विद्वा नथा भव यजमानाय शं योः	३
अग्निं सुदीतिं सुदृशं गृणन्तो नमस्यामस्त्वेड्यं जातवेदः ।	
त्वां द्रुतमरतिं हव्यवाहं देवा अकृण्वन्नमृतस्य नाभिम्	४
यस्त्वद्भोता पूर्वो अग्ने यजीयान् द्विता च सत्ता स्वधया च शंभुः ।	
तस्यानु धर्मं प्र यजा चिकित्वो ऽथा नो धा अध्वरं देववीतौ	५ [१७] (१७९)

(१८)

५ कतो वैश्वामित्रः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

मवा नो अग्ने सुमना उपेतौ सखेव सख्ये पितरेव साधुः ।	
पुरुदुहो हि क्षितयो जनानां प्रतिं प्रतीचीर्दहतादरातीः	१
तपो ष्वग्ने अन्तरां अमित्रान् तपा शंसमररुषः परस्य ।	
तपो वसो चिकित्तानो अचित्तान् वि ते तिष्ठन्तामजरा अयासः	२
इध्मेनाग्न इच्छमानो घृतेन जुहोमि हव्यं तरसे बलाय ।	
यावदीशे ब्रह्मणा वन्दमान इमां धिर्यं शतसेयाय देवीम्	३
उच्छोचिषा सहसस्पुत्र स्तुतो बृहद् वर्यः शशमानेषु धेहि ।	
रेवर्दग्ने विश्वामित्रेषु शं यो मर्मज्ज्मा ते तन्वं भूरि कृत्वः	४
कृधि रत्नं सुसनिर्धनानां स घेर्दग्ने भवसि यत् समिद्धः ।	
स्तोतुर्दुरोणे सुमगस्य रेवत् सुप्रा करत्ना दधिषे वपूषि	५ [१८] (१७७)

(१९)

५ गाथी कौशिकः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

अग्निं होतारं प्र वृणे म्रियेधे गृत्सं कविं विश्वविब्रूममूर्मम् ।	
स नो यक्षद् देवताता यजीयान् राये वाजाय वनते मुघानि ।	१ (१७८)

प्र ते अग्ने हविष्मतीमिय—म्यच्छां सुद्युम्नां रातिनीं घृताचीम् ।

प्रवृक्षिणिद् देवतातिमुराणः सं रातिभिर्वसुभिर्मयज्ञमश्वेत् २

स तेजीयसा मनसा त्वोत् उत शिक्ष स्वपत्यस्य शिक्षोः ।

अग्ने रायो नृतमस्य प्रभूतौ भूयाम ते सुद्युतर्यश्च वस्वः ३

भूरीणि हि त्वे दधिरे अनीका ऽग्ने देवस्य यज्यवो जनांसः ।

स आ वह देवतातिं यविष्ठ शर्धो यदुद्य विव्यं यजासि ४

यत् त्वा होतारमनजन् मियेधे निषादयन्तो यजथाय देवाः ।

स त्वं नो अग्नेऽवितेह बोध्य—धि श्रवांसि धेहि नस्तनूपु ५ [१९] (१८९)

(२०)

५ गाथी कौशिकः । अग्निः, १, ५ विद्देवे देवाः । त्रिष्टुप् ।

अग्निमुषसमश्विना दधिक्रां व्युष्टिषु हवते वह्निरुक्थैः ।

सुज्योतिषो नः शृण्वन्तु देवाः सजोषंसो अध्वरं वावशानाः १

अग्ने त्री ते वाजिना त्री षधस्था तिस्रस्ते जिह्वा क्रतुजात पूर्वीः ।

तिस्र उ ते तन्वो देववाता—स्ताभिर्नः पाहि गिरो अप्रयुच्छन् २

अग्ने भूरीणि तवं जातवेदो देव स्वधावोऽमृतस्य नाम ।

याश्च माया मायिनां विश्वमिन् त्वे पूर्वीः संवुधुः पृष्टबन्धो ३

अग्निर्नेता भग इव क्षितीनां दैवीनां देव क्रतुपा क्रतावा ।

स वृत्रहा सनयो विश्ववेदोः पर्षद् विश्वातिं दुरिता गूणन्तम् ४

वृधिकामग्निमुषसं च देवीं बृहस्पतिं सवितारं च देवम् ।

अश्विना मित्रावरुणा भगं च वसून् रुद्रां आदित्यां इह हुवे ५ [२०] (१८९)

(२१)

५ गाथी कौशिकः । अग्निः । १ त्रिष्टुप्, २-३ अनुष्टुप्, ४ विराट्कृपा, ५ सतोषुहती ।

इमं नो यज्ञममृतैषु धेही मा हुव्या जातवेदो जुषस्व ।

स्तोकानामग्ने मेदसो घृतस्य होतः प्राशानं प्रथमो निषद्य १

घृतवन्तः पावक ते स्तोकाः श्रोतन्ति मेदसः ।

स्वधर्मन् देववीतये अष्टं नो धेहि वार्यम् २ (१८९)

तुभ्यं स्तोका घृतश्चुतो अग्ने विप्राय सन्त्य ।	
ऋषिः श्रेष्ठः समिध्यसे यज्ञस्य प्राविता भव	३
तुभ्यं श्रोतन्यधिगो शचीवः स्तोकासो अग्ने मेदसो घृतस्य ।	
कविशस्तो बृहता मानुनागा हव्यां जुषस्व मेधिर	४
ओजिष्ठं ते मध्यतो मेव उद्धृतं प्र ते वयं ददामहे ।	
श्रोतन्ति ते वसो स्तोका अधि त्वचि प्रति तान् देवशो विधि	५ [२१] (१९२)
(२२)	

५ गायी कौशिकः । अग्निः । ४ पुरीष्या अग्नयः । त्रिष्टुप् । ४ अनुष्टुप् ।

अयं सो अग्निर्यस्मिन् त्सोममिन्द्रः सुतं वृधे जठरे वावशानः ।	
सहस्रिणं वाजमत्यं न सप्तं सस्रवान् त्सन् त्स्तूयसे जातवेदः	१
अग्ने यत् ते द्विवि वर्चः पृथिव्यां यदोषधीष्वप्स्वा यजत्र ।	
येनान्तरिक्षमुर्वीततन्ध त्वेषः स मानुरर्णवो नृचक्षाः	२
अग्ने द्विवो अर्णमच्छा जिगास्यच्छा देवाँ ऊचिषे धिष्ण्या ये ।	
या रोचने परस्तात् सूर्यस्य याश्चावस्तादुपतिष्ठन्त आपः	३
पुरीष्यासो अग्रयः प्रावणेभिः सजोषसः ।	
जुषन्तां यज्ञमद्ब्रुहोः ऽनमीवा इषो महीः	४
इळामग्ने पुरुदंसं सुनिं गोः शश्वत्तमं हवमानाय साध ।	
स्यान्नः सुनुस्तनयो विजावा अग्ने सा ते सुमतिर्भूत्वस्मे	५ [२२] (१९७)
(२३)	

५ देवश्रवा देववातश्च भारती । अग्निः । त्रिष्टुप्, ३ सतोषृहती ।

निर्मथितः सुधित आ सुधस्थे युवा कविरध्वरस्य प्रणेता ।	
जूर्यत्स्वग्निरजरो वनेष्वत्रा दधे अमृतं जातवेदाः	१
अमन्थिष्ठां भारता रेवकुनिं देवश्रवा देववातः सुदक्षम् ।	
अग्ने वि पश्य बृहताभि रायेषां नो नेता भवतादनु द्यून्	२
वश क्षिपः पुर्व्यं सीमजीजनन् त्सुजातं मातृषु प्रियम् ।	
अग्निं स्तुहि देववातं देवश्रवो यो जनानामसद्व वशी	३ (२००)

नि त्वा दधे वर आ पृथिव्या इळायास्पदे सुदित्वे अह्नाम् ।
दृषद्वत्यां मानुष आपयायां सरस्वत्यां रेवदग्ने दिदीहि

४ —

इळागमे पुरुदंसं सुनि गोः शश्वत्तमं हवमानाय साध ।
स्यान्नः सूनुस्तनयो विजावा ऽग्ने सा ते सुमतिर्भूत्वस्मे

५ [२३] (२०२)

(२४)

५ गायिनो विश्वामित्रः । अग्निः । गायत्रीः १ अनुष्टुप् ।

अग्ने सहस्व पृतना अभिमातीरपास्य । दुष्टरस्तरन्नरातीर्वचो धा यज्ञवाहसे ?

अग्रं इळा समिध्यसे वीतिहोत्रो अमर्त्यः । जुपस्व सू नो अध्वरम् २

अग्ने द्युम्नेन जागृवे सहसः सूनवाहुत । एदं ब्रुहिः संवो मम ३

अग्ने विश्वेभिरग्निभिर्वेवेभिर्महया गिरः । यज्ञेषु य उ चायवः ४

अग्ने दा दाशुषे रथि वीरवन्तं परीणसम् । शिशीहि नः सूनुमतः ५ [२४] (२०७)

(२५)

५ गायिनो विश्वामित्रः । अग्निः; ४ अग्नीन्द्रा । विराट् ।

अग्ने विवः सूनुरसि प्रचेतास्तना पृथिव्या उत विश्ववेदाः ।

ऋधग्देवाँ इह यजा चिकित्वः

१

अग्निः संनोति वीर्याणि विद्वान् त्सनोति वाजममृताय भूषन् ।

स नो देवाँ एह ब्रहा पुरुक्षो

२

अग्निर्यावापृथिवी विश्वजन्त्ये आ भाति देवी अमृतं अमूरः ।

क्षयन् वाजैः पुरुश्चन्द्रो नमोभिः

३

अग्र इन्द्रश्च दाशुषो दुरोणे सुतावतो यज्ञमिहोष यातम् ।

अमर्धन्ता सोमपेयाय देवा

४

अग्ने अपां समिध्यसे दुरोणे नित्यः सूनो सहसो जातवेदः ।

सुधस्थानि मुह्यमान ऊती

५ [२५] (२१२)

(२६)

९ गाथिनो विश्वामित्रः, ७ आत्मा । १-३ वैश्वानरोऽग्निः, ४-६ मरुतः, ७-८ आत्मा (अग्निर्वा),

९ विश्वामित्रोपाध्यायः । १-६ जगती, ७-९ त्रिष्टुप् ।

वैश्वानरं मनसाग्निं निचाय्या हविष्मन्तो अनुषत्यं स्वर्विदम् ।	
सुदानुं देवं रथिरं वसूयवो गीर्भी रण्वं कुशिकासौ हवामहे	१
तं शुभ्रमग्निमवसे हवामहे वैश्वानरं मातरिश्वा नमुक्थ्यम् ।	
बृहस्पतिं मनुषो देवतातये विप्रं श्रोतारमतिथिं रघुष्यदम्	२
अश्वो न क्रन्दुञ्जनिभिः समिध्यते वैश्वानरः कुशिकेभिर्युगेयुगे ।	
स नो अग्निः सुवीर्यं स्वश्च्यं दधातु रत्नममृतेषु जागृविः	३
प्र यन्तु वाजास्ताविषीभिरग्र्यः शुभे समिश्लाः पृषतीरयुक्षत ।	
बृहदुक्षो मरुतो विश्ववेदसः प्र वेपयन्ति पर्वता अदाभ्याः	४
अग्निश्रियो मरुतो विश्वकृष्टय आ त्वेषमुग्रमव ईमहे वयम् ।	
ते स्वानिनो रुद्रिया वर्पनिर्णिजः सिंहा न हेषक्रतवः सुदानवः	५ [२६]
व्रातव्रातं गणगणं सुज्ञस्तिभि रग्रेभामं मरुतामोज ईमहे ।	
पृषदश्वासो अनवभ्रराधसो गन्तारो यज्ञं विदथेषु धीराः	६
अग्निरस्मि जन्मना जातवेदा घृतं मे चक्षुरमृतं म आसन् ।	
अर्कस्त्रिधातु रजसो विमानो ऽर्जसो घर्मो हविरस्मि नाम	७
त्रिभिः पवित्रैरुपुणोद्व्यर्कं हृदा मतिं ज्योतिरनु प्रजानन् ।	
वर्षिष्ठं रत्नमकृत स्वधाभि रादिद् द्यावापृथिवी पर्यपश्यत्	८
उतधारमुत्समक्षीयमाणं विपश्चितं पितरं वक्त्वानाम् ।	
मेळिं मदन्तं पित्रोरुपस्थे तं रोदसी पिपृतं सत्यवाचम्	९ [२७] (२२१)

(२७)

१५ गाथिनो विश्वामित्रः । अग्निः, १ ऋतवो वा । गायत्री ।

प्र वो वाजा अमिद्यवो हविष्मन्तो घृताच्या । देवास्त्रिगाति सुमन्युः	१
ईळे अग्निं विपश्चितं गिरा यज्ञस्य सार्धनम् । श्रुष्टीवानं धितावानम्	२
अग्ने शक्रेम ते वयं यमं देवस्य वाजिनः । अति द्वेषांसि तरेम	३
समिध्यमानो अध्वरेऽग्निः पावक ईड्यः । शोचिष्केऽस्तमीमहे	४ (२२५)

पृथुपाजा अमर्त्यो घृतनिर्णिक् स्वाहुतः । अग्निर्यज्ञस्य हव्यवाद्	५ [२८]
तं सुबाधो यतमुच इत्था धिया यज्ञवन्तः । आ चक्रुरग्निमुतये	६
होता देवो अमर्त्यः पुरस्तादेति मायया । विदथानि प्रचोदयन्	७
वाजी वाजेषु धीयते ऽध्वरेषु प्र णीयते । विप्रो यज्ञस्य सार्धनः	८
धिया चक्रे वरेण्यो भूतानां गर्भमा दधे । दक्षस्य पितरं तना	९
नि त्वा दधे वरेण्यं दक्षस्येळा सहस्कृत । अग्ने सुदीतिमुशिजम्	१० [२९]
अग्निं यन्तुरमन्तुरं मृतस्य योगे वनुषः । विप्रा वाजैः समिन्धते	११
ऊर्जो नपातमध्वरे दीदुवांसमुप द्यवि । अग्निमीळे कविक्रतुम्	१२
ईळैन्यो नमस्य स्तिरस्तमांसि दर्शतः । समग्निरिध्यते वृषा	१३
वृषो अग्निः समिध्यते ऽश्वो न देववाहनः । तं हविष्मन्त ईळते	१४
वृषणं त्वा वयं वृषन् वृषणः समिधीमहि । अग्ने दीद्यतं बृहत्	१५ [३०] (२३६)

(२८)

६ गाथिनो विश्वामित्रः । अग्निः । १-२, ६ गायत्री, ३ उष्णिक्, ४ त्रिष्टुप्, ५ जगती ।

अग्ने जुपस्व नो हविः पुरोळाशं जातवेदः । प्रातःसावे धियावसो	१
पुरोळा अग्ने पचत स्तुभ्यं वा घा परिष्कृतः । तं जुपस्व यविष्म	२
अग्ने वीहि पुरोळाश माहुतं तिरोअह्यम् । सहसः सूनुरस्यध्वरे हितः	३
माध्यैदिने सर्वने जातवेदः पुरोळाशमिह कवे जुपस्व ।	
अग्ने यज्ञस्य तव भागधेयं न प्र मिनन्ति विदथेषु धीराः	४
अग्ने तृतीये सर्वने हि कानिषः पुरोळाशं सहसः सनुवाहुतम् ।	
अथा देवेष्वध्वरं विपन्यया धा रत्नवन्तममृतेषु जागृविम्	५
अग्ने वृधान आहुतिं पुरोळाशं जातवेदः । जुषस्व तिरोअह्यम्	६ [३१] (२४२)

(२९)

१६ गाथिनो विश्वामित्रः । अग्निः, ५ ऋत्विजो वा । त्रिष्टुप्:

१, ४, १०, १२ अनुष्टुप्; ६, ११, १४, १५ जगती ।

अस्तीदमधिमन्थनं मास्ति प्रजननं कृतम् ।

एतां विशप्लीमा भराग्निं मन्थाम पूर्वथा १

अरण्योनिर्हितो जातवेदा गर्भं हव सुर्धितो गर्भिणीषु ।

विदेविह ईड्यो जागृवाद्भिर्हविष्मद्भिर्मनुष्योभिरग्निः २ (२४४)

उत्तानायामव भरा चिकित्वान् त्सद्यः प्रवीता वृषणं जजान ।

अरुषस्तूपो रुशंस्य पाज इळायास्पुत्रो वयुनेऽजनिष्ट

३

इळायास्त्वा पदे वयं नामा पृथिव्या अधि ।

जातवेदो नि धीम—ह्यग्ने हव्याय वोळ्ळ्वि

४

मन्थता नरः कविमद्वयन्तं प्रचेतसममृतं सुप्रतीकम् ।

यज्ञस्य केतुं प्रथमं पुरस्ता—दृग्निं नरो जनयता सुशेवम्

५ [३२]

यदी मन्थान्ति बाहुभिर्वि रोचते ऽश्वो न वाज्यरूपो वनेष्वा ।

चित्रा न यामन्नश्विनोरनिवृतः परि वृणक्त्यश्मनस्तृणा दहनं

६

जातो अग्नी रोचते चेकितानो वाजी विप्रः कविशस्तः सुदानुः ।

यं देवास इड्यं विश्वविदं हव्यवाहमदधुरध्वरेषु

७

सीदं होतः स्व उं लोके चिकित्वान् त्सादया यज्ञं सुकृतस्य योनीं ।

देवावीदेवान् हविषा यजा—स्यग्ने बृहद् यजमाने वयो धाः

८

कृणोत धुमं वृषणं सखायो ऽसंधन्त इतन् वाजमच्छ ।

अयमग्निः पृतनापाद् सुवीरो येन देवासो असहन्त दस्यून्

९

अयं ते योनिर्ऋत्वियो यतो जातो अरोचथाः ।

तं जानन्नश् आ सीदा—था नो वर्धया गिरः

१० [३३]

तनूनपादुच्यते गर्भं आसुरो नराशंसो भवति यद् विजायते ।

मातरिश्वा यदमिमीत मातरि वार्तस्य सर्गो अभवत् सरीमणि

११

सुनिर्मथा निर्माथितः सुनिधा निर्हितः कविः ।

अग्ने स्वध्वरा कृणु देवान् देवयते यज

१२

अर्जीजनधूमृतं मर्त्यासो ऽश्रेमाणं तरणिं वीळुजम्भम् ।

दश स्वसारो अगुवः समीचीः पुमांसं जातमभि सं रभन्ते

१३

प्र सप्तहोता सनकादर्ोचत मातुरुपस्थे यदशोचदूधनि ।

न नि मिपति सुरणो द्विवेदिवे यदसुरस्य जठरादजायत

१४

अमित्रायुधो मरुतामिव प्रयाः प्रथमजा ब्रह्मणो विश्वमिदं विदुः ।

द्युम्वद ब्रह्म कुशिकास एरिर् एकएको दमे अग्निं समीधिरे

१५

यदद्य त्वा प्रयति यज्ञे अस्मिन् होतश्चिकित्वोऽवृणीमहीह ।

ध्रुवमया ध्रुवमुताशमिष्ठाः प्रजानन् विद्वाँ उप याहि सोमम्

१६ [३४] (२५८)

[द्वितीयोऽध्यायः॥२॥ व० १-२६]

(३०)

[तृतीयोऽनुवाकः ॥३॥ सू० ३०-३८]

२२ गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । विष्टुप् ।

इच्छन्ति त्वा सोम्यासः सखायः सुन्वन्ति सोमं दधति प्रयांसि ।
 तितिक्षन्ते अभिशस्ति जनानां—मिन्द्र त्वदा कश्चन हि प्रकेतः १
 न ते दूरे परमा चिद् रजां—स्या तु प्र याहि हरिषो हरिभ्याम् ।
 स्थिराय वृष्णे सर्वना कृतेमा युक्ता ग्रावाणः समिधाने अग्नौ २
 इन्द्रः सुशिरो मघवा तरुत्रो महावातस्तुविकुर्मिर्कवावान् ।
 यदुग्रो धा बाधितो मर्त्येषु कर्त्तुं त्या ते वृषभ वीर्याणि ३
 त्वं हि ष्मा च्यावयन्नच्युता न्येको वृत्रा चरसि जिघ्रमानः ।
 तव द्यावापृथिवी पर्वतासो ऽनु व्रताय निर्मितेव तस्थुः ४
 उताभये पुरुहूत श्रवोमिरेको हृळ्हमवदो वृत्रहा सन् ।
 इमे चिदिन्द्र रोदसी अपारे यत् संगृभ्णा मघवन् काशिरित ते ५ [१]

प्र सू त इन्द्र प्रवता हरिभ्यां प्र ते वज्रः प्रमुणन्नेतु शत्रून् ।
 जहि प्रतीचो अनूचः पराचो विश्वं सत्यं कृणुहि विष्टमस्तु ६
 यस्मै धायुरदधा मर्त्याया भक्तं चिद् भजते गेह्यं सः ।
 भद्रा त इन्द्र सुमतिर्घृताचीं सहस्रदाना पुरुहूत रातिः ७
 सहदानुं पुरुहूत क्षियन्त महस्तमिन्द्र सं पिणक् कुणारुम् ।
 अभि वृत्रं वर्धमानं पियारु मपादमिन्द्र तवसा जघन्थ ८
 नि सामनामिपिरामिन्द्र भूमिं महीमपारां सदर्ने ससत्थ ।
 अस्तमनाद् द्यां वृषभो अन्तरिक्षं मर्षन्त्वापस्त्वयेह प्रसूताः ९
 अलातृणो बल इन्द्र व्रजो गोः पुरा हन्तोभर्षमानो व्यार ।
 सुगान् पथो अकृणोन्निरजे गाः प्रावन् वाणीः पुरुहूतं धमन्तीः १० [२]

एको द्वे वसुमती समीची इन्द्र आ पप्रौ पृथिवीमुत द्याम् ।
 उतान्तरिक्षादुभि नः समीक इषो रथीः सयुजः शूर वाजान् ११
 विशः सूर्यो न मिनाति प्रदिष्टा दिवेदिवे हर्यश्वप्रसूताः ।
 सं यदानळध्वन् आदिदश्वैर्विमोचनं कृणुते तत् त्वस्य १२
 दिदृशन्त उषसो यामन्नक्तो विवस्वत्या महि चित्रमनीकम् ।
 विश्वे जानन्ति भहिना यदागा दिन्द्रस्य कर्म सुकृता पुरुणि १३ (२७१)

महि ज्योतिर्निहितं वक्षणा—स्वामा एकं चरति बिभ्रती गौः ।
विश्वं स्वाद्य संभृतमुस्त्रियायां यत् सीमिन्द्रो अर्द्धाद् भोजनाय
इन्द्र हृह्यं यामकोशा अभूवन् यज्ञाय शिक्ष गृणते सखिभ्यः ।
दुर्मयवो दुरेवा मर्त्यासो निपङ्क्तिणो रिपवो हन्त्वांसः

१४

१५ [३]

सं घोषः शृण्वेऽवमैरमित्रैर्जही न्येष्वशनिं तपिष्ठाम् ।
वृश्चेमधस्ताद् वि रुजा सहस्व जहि रक्षो मघवन् रुन्धर्यस्व
उद् वृह रक्षः सहमूलमिन्द्र वृश्चा मध्यं प्रत्यग्रं शृणीहि ।
आ कीवतः सल्लूकं चकथ ब्रह्मद्विषे तपुषि हेतिमस्य
स्वस्तये वाजिभिश्च प्रणेतः सं यन्महीरिष आसत्सि पूर्वीः ।
रायो वन्तारो बृहतः स्यामा—ऽस्मे अस्तु भग इन्द्र प्रजावान्
आ नो भर भगमिन्द्र द्युमन्तं नि ते देष्णस्य धीमहि प्रके ।
ऊर्व इव पप्रथे कामो अस्मे तमा पृण वसुपते वसूनाम्
इमं कामं मन्दया गोभिरश्वैश्चन्द्रवता राधसा पप्रथश्च ।
स्वर्षवो मतिमिस्तुभ्यं विशा इन्द्राय वाहः कुशिकासो अक्रन्
आ नो गोत्रा दर्दहि गोपते गाः समस्मभ्यं सनयो यन्तु वाजाः ।
द्विवक्षा असि वृषभ सत्यशुष्मो ऽस्मभ्यं सु मघवन् बोधि गोदाः
शूनं हुवेम मघवानमिन्द्र—मस्मिन् भरे नृतमं वाजसातौ ।
शृण्वन्तमुग्रमृतये समत्सु घ्नन्तं वृत्राणि संजितं धनानाम्

१६

१७

१८

१९

२०

२१

२२ [४] (२८०)

(३१)

२२ कुशिक पेयीरथिः, गाथिनो विश्वामित्रो वा । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

शासद् वह्निर्दुहितुर्नप्यं गाद् विद्रौ ऋतस्य दीधितिं सपर्यन् ।
पिता यत्र दुहितुः सेकमृञ्चन् त्सं शग्भ्येन मनसा दधन्वे
न जामये तान्वो रिक्थमारैक् चकार गर्भं सनितुर्निधानम् ।
यदी मातरो जनयन्त वह्नि—मन्यः कर्ता सुकृतोरन्य ऋन्धन्
अग्निर्जज्ञे जुह्वा रेजमानो महस्पुत्रां अरुषस्य प्रयक्षे ।
महान् गर्भो मह्या जातमेषां मही प्रवृद्धर्यश्वस्य यज्ञैः

१

२

३

(२८१)

अभि-जैत्रीरसचन्त स्पृधानं महि ज्योतिस्तमसो निरंजानन् ।
 तं जानतीः प्रत्युदायचुपासः पतिर्गवामभवदेक इन्द्रः
 वीळौ सतीरभि धीरा अतुन्दन् प्राचाहिन्वन् मनसा सप्त विप्राः ।
 विश्वामविन्दन् पथ्यामृतस्य प्रजानन्निता नमसा विवेश

४

५ [५]

विदद् यदीं सरमा रुग्णमद्वे—महि पार्थः पूर्व्यं सध्यक्कः ।
 अग्रं नयत् सुपद्यक्षराणां—मच्छा रवं प्रथमा जानती गात
 अगच्छद् विप्रतमः सखीय—क्षसूदयत् सुकृते गर्भमाद्रिः ।
 ससान मर्यो युवभिर्मखस्य—क्षथाभवदङ्गिराः सद्यो अर्चन्
 सतःसतः प्रतिमानं पुरोभू—विश्वा वेदु जनिमा हन्ति शुष्णाम् ।
 प्र णो द्विवः पद्वीर्गव्युरर्चन् त्सखा सखीरमुञ्चात्रिर्वद्यात्
 नि गव्यता मनसा सेदुरकैः कृण्वानासो अमृतत्वाय गातुम् ।
 इदं चिच्छु सदनं भूर्येषां येन मासौ असिपासन्नृतेन
 संपश्यमाना अमदन्नाभि स्वं पर्यः प्रत्नस्य रेतसो दुधानाः ।
 वि रोदसी अतपद् घोष एषां जाते निःशामदधुर्गोषु वीरान्

६

७

८

९

१० [६]

स जातेभिर्वृत्रहा सेदु हव्यै—रुदुमिया असृजदिन्द्रो अकैः ।
 उरुच्यस्मै घृतवद् भरन्ती मधु स्वाद्य दुदुहे जेन्या गौः
 पित्रे चिच्छक्नुः सदनं समस्मै महि त्विपीमत सुकृतो वि हि ख्यन् ।
 विष्कभ्रन्तः स्कम्मनेना जनित्री आसीना ऊर्ध्वं रभसं वि मिन्वन्
 मही यदि धिषणा शिशथे धात सद्योवृधं विश्वं१ रोदस्योः ।
 गिरो यस्मिन्ननवद्याः समीची—विश्वा इन्द्राय तविषीरनुत्ताः
 मह्या तं सख्यं वशिम् शक्ती—रा वृत्रे निर्युतो यन्ति पूर्वीः ।
 महिं स्तोत्रमव आगन्म सुरे—रस्माकं सु मघवन् बोधि गोपाः
 महि क्षेत्रं पुरु इच्छन् विविद्वा—नादित सखिभ्यश्चरथं समैरत् ।
 इन्द्रो नृभिरजनद् दीद्यानः साकं सूर्यमुषसं गातुमग्निम्

११

१२

१३

१४

१५ [७]

अपश्चिदेष विश्वो३ दमूनाः प्र सधीचीरसृजद् विश्वश्चन्द्राः ।
 मध्वः पुनानाः कविभिः पवित्रै—द्युभिर्हिन्वन्त्यक्तुमिधनुत्रीः
 अनु कृष्णे वसुधिती जिहाते उभे सूर्यस्य मंहना यजत्रे ।
 परि यत् तं महिमानं वृजध्वै सखाय इन्द्र काम्या क्रजिप्याः

१६

१७

(२१७)

पार्तिर्मव वृत्रहन् त्सुनृतानां गिरां विश्वायुर्वृषभो वयोधाः ।
 आ नो गहि सख्येमिः शिवेमिर्महान् महीभिरुतिभिः सरण्यन्
 तमङ्गिरस्वन्नमसा सपर्यन् नव्यं कृणोमि सन्यसे पुराजाम् ।
 दुहो वि याहि बहुला अदेवीः स्वश्च नो मघवन् त्सातये धाः
 मिहः पावकाः प्रतता अभूवन् त्वस्ति नः पिपृहि पारमासां ।
 इन्द्र त्वं रथिरः पाहि नो रिपो मक्ष्मक्ष्म कृणुहि गोजितो नः
 अदेदिष्ट वृत्रहा गोपतिर्गा अन्तः कृष्णो अरुषेधार्मभिर्गान् ।
 प्र सुनृतां विशमान क्रतेन दुरश्च विश्वा अवृणोदप स्वाः
 शुनं हुवेम मघवानिन्द्र मस्मिन् भरे नृतमं वाजसातौ ।
 शृणवन्तमुग्रमृतये समत्सु घ्नन्तं वृत्राणि संजितं धनानाम्

१८

१९

२०

२१

२२ [८] (३०२)

(३२)

१७ गार्थिनां विश्वामित्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

इन्द्र सोमं सोमपते पिबेम माध्यंदिनं सर्वनं चारु यत् ते ।
 प्रपुष्ट्या शिप्रे मघवन्नुजीपिन् विमुच्या हरी इह मादयस्व
 गवाशिरं मन्थिर्नामिन्द्र शुक्रं पिबा सोमं ररिमा ते मदाय ।
 ब्रह्मकृता मारुतेना गुणेन सजोषा रुद्रेस्तुपदा वृषस्व
 ये ते शुष्मं ये तर्विर्धामवर्धं नर्चन्त इन्द्र मरुतस्तु ओजः ।
 माध्यंदिने सवने वज्रहस्त पिबा रुद्रेभिः सगणः सुशिप्र
 त इन्वस्य मधुमद् विविप्र इन्द्रस्य शर्धो मरुतो य आसन् ।
 येभिर्वृत्रस्येषितो विवेदा मर्मणो मन्यमानस्य मर्म

१

२

३

४

मनुष्वदिन्द्र सर्वनं जुषाणः पिबा सोमं शश्वते वीर्याय ।
 स आ ववृत्स्व हर्यश्च यज्ञैः सरण्युभिरपो अर्णां सिसर्धि

५ [९]

त्वमपो यद्धं वृत्रं जघन्वा अत्यौ इव प्रासृजः सतवाजौ ।
 शयानमिन्द्र चरता वधेन वज्रिवासं परि देवीरदेवम्
 यजाम इन्नमसा वृद्धमिन्द्रं बृहन्तमृष्वमजरं युवानम् ।
 यस्य प्रिये ममतर्यज्ञिरस्य न रोदसी महिमानं ममाते

६

७ (३०९)

इन्द्रस्य कर्म सुकृता पुरुणि व्रतानि देवा न मिनन्ति विश्वे ।
 दाधार यः पृथिवीं द्यामुतेमां जजान सूर्यमुपसं सुदंसाः
 अद्रोच सत्यं तव तन्महित्वं सद्यो यज्जातो अपिबो ह सोमम् ।
 न द्याव इन्द्र तवसस्त ओजो नाहा न मासाः शरदो वरन्त
 त्वं सद्यो अपिबो जात इन्द्र मदाय सोमं परमे व्योमन् ।
 यन्द्र द्यावापृथिवी आविवेशी रथाभवः पूर्यः कारुधायाः

८

९

१० [१०]

अहन्नहिं परिशयानमर्णं ओजायमानं तुविजात तव्यान् ।
 न ते महित्वमनु भूदध द्यौ र्यदन्यया स्फुर्याद् क्षामवस्थाः
 यज्ञो हि त इन्द्र वर्धनो भू दुत प्रियः सुतसोमो मियेधः ।
 यज्ञेन यज्ञमद यज्ञियः सन् यज्ञस्ते वज्रमहिहत्य आवत्
 यज्ञेनेन्द्रमवसा चक्रे अर्वा गैर्न सुन्नाय नव्यसे ववृत्याम् ।
 यः स्तोमेभिर्वावुधे पूर्येभि र्यो मध्यमेभिरुत नूतनेभिः

११

१२

१३

विवेष यन्मा धिषणा जजान स्तवै पुरा पार्यादिन्द्रमहः ।

अहसो यत्र पीपरद् यथा नो नावेव यान्तमुभये हवन्ते

१४

✓ आपूर्णो अस्य कलशः स्वाहा सेक्तैव कोशं सिसिचे पिबध्वै ।

समु प्रिया आववृत्रन् मदाय प्रदक्षिणिकृभि सोमास इन्द्रम्

१५

न त्वा गभीरः पुरुहूत सिन्धु नार्द्रयः परि पन्तो वरन्त ।

इत्था सखिभ्य इषितो यद्विन्द्रा ऽऽहृहं चिदरुजो गव्यमूर्वम्

१६

शुनं हुवेम मघवानमिन्द्र मस्मिन् भरे नृतमं वाजसातौ ।

शृण्वन्तमुग्रमूतये समत्सु भ्रन्तं वृत्राणि संजितं धनानाम्

१७ [११] (३१९)

(३३)

१३ गाथिनो विश्वामित्रः, ४, ६, ८, १० नद्यः ऋषिकाः । नद्यः, ४, ८, १० विश्वामित्रः;
 ६, ७ इन्द्रः । त्रिष्टुप्, १३ अनुष्टुप् ।

प्र पर्वतानामुशती उपस्था दध्वे इव विधिते हासमाने ।

गावेव शुभ्रे मातरा रिहाणे विपाद्रुतुद्री पर्यसा जवेते

१

इन्द्रेधिते प्रसवं भिक्षमाणे अच्छा समुद्रं रथ्येव याथः ।

समाराणे ऊर्मिभिः पिन्वमाने अन्या वामन्यामप्येति शुभ्रे

२

अच्छा सिन्धुं मातृतमामयासं विपाशमुर्वी सुभगामगन्म ।

वत्समिव मातरां संरिह्याणे समानं योनिमनु संचरन्ती

३

एना वयं पर्यसा पिन्वमाना अनु योनिं देवकृतं चरन्तीः ।

न वर्तवे प्रसवः सर्गतक्तः किंयुर्विशो नद्यो जोहवीति

४

रमध्वं मे वचसे सोम्याय ऋतावरीरुपं मुहूर्तमेवैः ।

प्र सिन्धुमच्छा बृहती मनीषा ऽवस्युरह्वे कुशिकस्य सूनुः

५ [१२]

इन्द्रो अस्माँ अरवुद् वज्रबाहु रपाहन वृत्रं परिधिं नदीनाम् ।

देवोऽनयत् सविता सुपाणिस्तस्य वयं प्रसवे याम उर्वीः

६

प्रवाच्यं शश्वधा वीर्यं तदिन्द्रस्य कर्म यदहिं विवृश्चत् ।

वि वज्रेण परिषदो जघाना ऽऽयन्नापोऽयं नमिच्छमानाः

७

एतद् वचो जरितमपि मृष्टा आ यत् ते घोषानुत्तरा युगानि ।

उक्थेषु कारो प्रति नो जुषस्व मा नो नि कः पुरुषत्रा नमस्ते

८

ओ षु स्वसारः कारवे शृणोत युयौ वो दूरादनसा रथेन ।

नि पू नमध्वं भवता सुपारा अधोऽक्षाः सिन्धवः स्रोत्याभिः

९

आ ते कारो शृणवामा वचांसि युयार्थ दूरादनसा रथेन ।

नि ते नसै पीप्यानेव योषा मर्यायेव कन्या शश्वचै ते

१० [१३]

यदुङ्ग त्वा भरताः संतरेयु गव्यन् ग्रामं इषित इन्द्रजुतः ।

अर्षादहं प्रसवः सर्गतक्त आ वो वृणे सुमतिं यज्ञियानाम्

११

अतारिपुर्मरता गव्यवः स मभक्त विप्रः सुमतिं नदीनाम् ।

प्र पिन्वध्वमिपर्यन्तीः सुराधा आ वक्षणाः पूणध्वं यात शीमम्

१२

उद् व ऊर्मिः शम्या हन्त्वापो योक्त्राणि मुञ्चत ।

मादुष्कृतौ व्येनसा ऽच्यौ शूनमारताम्

१३ [१४] (३३९)

(३४)

११ गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

इन्द्रः पुर्भिर्दातिरुद् दासमकैर्विद्व वसुर्दयमानो वि शत्रून् ।

अंहजुतस्तन्वा वावृधानो भूरिदात्र आपृणद् रोदसी उभे

१

मखस्य ते तवियस्य प्र जूतिमिर्यमि वाचममृताय भूयन् ।

इन्द्र क्षितीनामसि मानुषीणां विशां दैवीनामुत पूर्वयावा

२

(३३४)

इन्द्रो वृत्रमवृणोच्छर्धनीतिः प्र मायिनाममिनाद् वर्षणीतिः ।

अहन् व्यसमुशधग्वने—ज्वाविर्धेना अकृणोद् राम्याणाम्

३

इन्द्रः स्वर्षा जनयन्नहानि जिगायोशिग्भिः पृतना अमिष्टिः ।

प्रारोचयन्मनवे केतुमह्ना—मविन्दुज्ज्योतिर्वृते रणाय

४

इन्द्रस्तुजो बर्हणा आ विवेश नुवद् दधानो नयीं पुरुणि ।

अचेतयद् धियं इमा जरित्रे प्रेमं वर्णमतिरच्छुक्रमासाम्

५ [१५]

महो महानि पनयन्त्यस्ये—न्द्रस्य कर्म सुकृता पुरुणि ।

वृजनेन वृजिनान् त्सं पिपेप मायामिर्दस्यूरभिभूत्योजाः

६

युधेन्द्रो म्हा वरिवश्वकार देवेभ्यः सत्पतिश्वर्षणिप्राः ।

विवस्वतः सदेन अस्य तानि विप्रा उक्थेभिः कवयो गृणन्ति

७

सन्नासाहं वरेण्यं सहोदां संसवांसं स्वरपश्च देवीः ।

ससान यः पृथिवीं द्यामुतेमा—मिन्द्रं मदन्त्यनु धीरणासः

८

ससानात्यौ उत सूर्यं ससाने—न्द्रः ससान पुरुभोजसं गाम् ।

हिरण्ययमुत भोगं ससान हृत्वी दस्यून प्रार्य वर्णमावत्

९

इन्द्र ओषधीरसनोदहानि वनस्पतीरसनोदन्तरिक्षम् ।

विभेदं वलं जुनुदे विवाचो ऽथाभवद् दमिताभिकृतनाम्

१०

शुनं हुवेम मघवानमिन्द्र—मस्मिन् भरे नृतमं वाजसातौ ।

शृण्वन्तमुग्रमूतये समत्सु घ्नन्तं वृत्राणि संजितं धनानाम्

११ [१६] (३४३)

(३५)

११ गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । ऋग्वेदः ।

तिष्ठा हरी रथ आ युज्यमाना याहि वायुर्न नियुतो नो अच्छ ।

पिबास्यन्धो अमिष्टो अस्मे इन्द्र स्वाहा ररिमा ते मदाय

१

उपाजिरा पुरुहूताय सप्ती हरी रथस्य धूर्वा युनज्मि ।

द्ववद् यथा संमृतं विश्वतश्चि—दुपेमं यज्ञमा वहात इन्द्रम्

२

उपो नयस्व वृषणा तपुण्यो—तेमव त्वं वृषभ स्वधावः ।

ग्रसेतामश्वा वि मुचेह शोणा त्रिवेदिवे सदशीरद्वि धानाः

३

ब्रह्मणा ते ब्रह्मयुजा युनज्मि हरी सखाया सधमाद आशु ।

स्थिरं रथं सुखमिन्द्राधितिष्ठन् प्रजानन् द्विद्वौ उप याहि सोमम्

४

(३४७)

मा ते हरी वृषणा वीतपृष्ठा नि रीरमन् यजमानासो अन्ये ।
अत्यायाहि शश्वतो वयं ते ५१ सुतेभिः कृणवाम सोमैः

५ [१७]

तवायं सोमस्त्वमेह्यर्वाङ् शश्वत्तमं सुमना अस्य पाहि ।
अस्मिन् यज्ञे बर्हिष्या निषद्या दधिष्वेमं जठर इन्दुमिन्द्र
स्तीर्णं ते बर्हिः सुत इन्द्र सोमः कृता धाना अत्तवे ते हरिभ्याम् ।

६

तदौकसे पुरुशाकाय वृष्णे मरुत्वते तुभ्यं राता हवीर्षि
इमं नरः पर्वतास्तुभ्यमापः समिन्द्र गोभिर्मधुमन्तमकन् ।

७

तस्यागत्या सुमना ऋष्व पाहि प्रजानन् विद्वान् पथ्याङ् अनु स्वाः
यौ आभजो मरुत इन्द्र सोमे ये त्वामवर्धन्नभवन् गणस्ते ।

८

तेभिरेतं सजोषा वावशानोङ् अग्रे पिब जिह्वया सोममिन्द्र
इन्द्र पिब स्वधया चित सुतस्या—अग्रेवी पाहि जिह्वया यजत्र ।

९

अध्वर्योर्वा प्रयतं शक्र हस्ता—द्वोतुर्वा यज्ञं हविषो जुषस्व
शुनं हुवेम मघवानमिन्द्र—मस्मिन् भरे नृतमं वार्जसातौ ।

१०

शृण्वन्तमुग्रमूतये समत्सु घ्नन्तं वृत्राणि संजितं धनानाम्

११ [१८] (३५४)

(३६)

११ गायिनो विश्वामित्रः, १० घोर आङ्गिरसः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

इमाम् पु प्रभृतिं सातये धाः शश्वच्छश्वद्वृत्तिभिर्यादमानः ।

सुतेसुते वावृधे वर्धनेभि—र्यः कर्मभिर्महन्तिः सुश्रुतो भूत्

१

इन्द्राय सोमाः प्रदिवो विद्वाना ऋभुर्येभिर्वृषपर्वा विहायाः ।

प्रयम्यमानान् प्रति पू गृभाये—न्द्र पिब वृषधूतस्य वृष्णाः

२

पिबा वर्धस्व तव घा सुतासु इन्द्र सोमासः प्रथमा उतेमे ।

यथार्पिबः पूर्व्या इन्द्र सोमा एवा पाहि पन्थो अद्या नवीयान्

३

महौ अमन्त्रो वृजने विरेष्यु—ग्रं शवः पत्यते धृष्णवोजः ।

नाह विव्याच पृथिवी चनैनं यत् सोमासो हर्यश्वममन्दन्

४

महौ उग्रो वावृधे वीर्याय समाचक्रे वृषभः काव्येन ।

इन्द्रो भगो वाजदा अस्य गावः प्र जायन्ते दक्षिणा अस्य पूर्वीः

५ [१९] (३५९)

प्र यत् सिन्धवः प्रसवं यथायन्त्रापः समुद्रं रथ्येव जग्मुः । अतश्चिदिन्द्रः सदर्शो वरीयान् यद्वीं सोमं पूणति दुग्धो अंशुः	६
समुद्रेण सिन्धवो यद्वमाना इन्द्राय सोमं सुपुतं भरन्तः । अंशुं दुहन्ति हस्तिनो भरित्रैर्मध्वः पुनन्ति धारया पवित्रैः	७
हृदा इव कुक्षयः सोमधानाः समीं विव्याच सर्वना पुरुणि । अन्ना यदिन्द्रः प्रथमा व्याश वृत्रं जघन्वाँ अवृणीत सोमम्	८
आ तू भरं मार्किरेतत् परि षाद् त्रिधा हि त्वा वसुपतिं वसूनाम् । इन्द्र यत् ते माहिं दत्तमस्त्यस्मभ्यं तद्वर्यं प्र यन्धि	९
अस्मे प्र यन्धि मघवन्नृजीषिन्निन्द्र रायो विश्ववारस्य भूरैः । अस्मे शतं शरदो जीवसे धा अस्मे वीराच्छश्वत इन्द्र शिभिन्	१०
शुनं हुवेम मघवानिन्द्र मस्मिन् भरे नृतमं वाजसातौ । शृण्वन्तमुग्रमूतये समस्तु घ्नन्तं वृत्राणि संजितं धनानाम्	११ [२०] (३६५)

(३७)

११ गायिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । गायत्री, ११ अनुष्टुप् ।

वाज्रहत्याय शर्वसे पृतनाषाह्याय च । इन्द्र त्वा वर्तयामसि	१
अर्वाचीनं सु ते मन उत चक्षुः शतक्रतो । इन्द्रं कृण्वन्तु वाघतः	२
नामानि ते शतक्रतो विश्वाभिर्गीर्भिरीमहे । इन्द्राभिमातिषाह्ये	३
पुरुष्टुतस्य धामाभिः शतेन महयामसि । इन्द्रस्य चर्षणीधृतः	४
इन्द्रं वृत्राय हन्तवे पुरुहूतमुपं ब्रुवे । भरेषु वाजसातये	५ [२१]
वाजेषु सासहिर्भेव त्वामीमहे शतक्रतो । इन्द्रं वृत्राय हन्तवे	६
द्युन्नेपु पृतनाज्ये पृत्सुतर्षु श्रवःसु च । इन्द्र साक्ष्वाभिमातिषु	७
शुष्मिन्तमं न ऊतये द्युन्निनं पाहि जागृविम् । इन्द्र सोमं शतक्रतो	८
इन्द्रियाणि शतक्रतो या ते जनेषु पञ्चसु । इन्द्र तानि त आ वृणे	९
अगन्निन्द्र श्रवो बृहद् द्युन्नं दधिष्व दुष्टरम् । उत ते शुष्मं तिरामसि	१०
अर्वावतो न आ गृह्यथो शक्र परावतः । उ लोको यस्ते अद्रिव इन्द्रेह तत् आ गंहि	११ [२२] (१०९)

(३८)

१० प्रजापतिर्वैश्वामित्रः, प्रजापतिर्वाच्यो वा, तावुभावपि वा गाथिनो विश्वामित्रो वा । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

अमि तष्टेव दीधया मनीषा मत्यो न वाजी सुधुरो जिहानः ।

अमि प्रियाणि मर्मृशत् पराणि कवीरिच्छामि संहशे सुमेधाः

१

इनोत पृच्छ जनिमा कवीनां मनोधृतः सुकृतस्तक्षत धाम् ।

इमा उ ते प्रणयोऽवर्धमाना मनोवाता अध नु धर्मेणि गमन्

२

नि पीमिदन्न गुह्या दधाना उत क्षत्राय रोदसी समञ्जन् ।

सं मात्राभिर्ममिरे येमुरुवी अन्तर्मही समृते धार्यसे धुः

३

आतिष्ठन्तं परि विश्वे अभूष जिह्रयो वसानश्चरति स्वरोचिः ।

महत् तद् वृष्णो असुरस्य नामाऽऽ विश्वरूपो अमृतानि तस्थौ

४

असूत पूर्वो वृषभो ज्याया निमा अस्य शुरुधः सन्ति पूर्वीः ।

दिवो नपाता विदथस्य धीमिः क्षत्रं राजाना प्रदिवो दधाथे

५ [२३]

त्रीणि राजाना विदथे पुरुणि परि विश्वानि भूषथः सदांसि ।

अपश्यमन्न मनसा जगन्वान् व्रते गन्धर्वा अपि वायुकेशान्

६

तदिह्वस्य वृषभस्य धेनो रा नामभिर्ममिरे सक्क्यं गोः ।

अन्यदन्त्यदसुर्य वसाना नि मायिनो ममिरे रूपमस्मिन्

७

तदिह्वस्य सवितुर्नकिर्मे हिरण्ययीममतिं यामशिथित् ।

आ सुष्टुती रोदसी विश्वमिन्वे अपीव योषा जनिमानि वव्रे

८

युवं प्रत्नस्य साधथो महो यद् दैवी स्वस्तिः परि णः स्यातम् ।

गोपाजिह्वस्य तस्थुषो विरूपा विश्वे पश्यन्ति मायिनः कृतानि

९

शुनं हुवेम मघवानमिन्द्र मस्मिन् भरे नृतमं वाजसातौ ।

शृण्वन्तमुग्रमूतये समत्सु घ्नन्तं वृत्राणि संजितं धनानाम्

१० [२४] (३८६)

(३९)

[चतुर्थोऽनुवाकः ॥४॥ सू० ३९-५३]

९ गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

इन्द्रं मतिर्द्वद्वा आ वच्यमाना ऽच्छा पतिं स्तोमं तद्या जिगाति ।

या जागृविर्विदथे शस्यमानेन्द्र यत् ते जायते विद्धि तस्य

१

(३८७)

द्विवश्चिदा पूर्वा जायमाना वि जागृविर्विदथे अस्यमाना ।

भद्रा वस्त्राण्यर्जुना वसाना सेयमस्मे सनजा पित्र्या धीः

२

यमा चिदत्र यमसूरसूत जिह्वाया अग्रं पतदा ह्यस्थात् ।

वर्षुषि जाता मिथुना संचेते तमोहना तपुषो बुध एता

३

नकिरेषां निन्दिता मर्त्येषु ये अस्माकं पितरो गोषु योधाः ।

इन्द्र एषां हंहिता मार्हिनावा नुद गोत्राणि ससृजे कुंसर्नावान्

४

सखा ह यत्र सखिभिर्नवगैरभिज्वा सत्त्वभिर्गा अनुगमन् ।

सत्यं तदिन्द्रो दृशमिर्दशगैः सूर्यं विवेदु तमसि क्षियन्तम्

५

[२५]

इन्द्रो मधु संभृतमुस्रियायां पद्मद विवेद शफवन्नमे गोः ।

गुहा हितं गुह्यं गूळहमप्सु हस्ते दधे दक्षिणे दक्षिणावान्

६

ज्योतिर्वृणीत तमसो विज्ञानज्ञारे स्याम दुरिताकुभीके ।

इमा गिरः सोमपाः सोमवृद्ध जुषस्वेन्द्र पुरुतमस्य कारोः

७

ज्योतिर्यज्ञाय रोदसी अनुष्यादारे स्याम दुरितस्य भूरैः ।

भूरिं चिद्धि तुजतो मर्त्यस्य सुपारासो वसवो बर्हणावत

८

शुनं हुवेम मघवानमिन्द्रमस्मिन् भरे नृतमं वार्जसातौ ।

शृण्वन्तमुग्रमुतये स्यात्सु घ्नन्तं वृत्राणि संजितं धनानाम्

९

[२६] (३९५)

[तृतीयोऽध्यायः ॥३॥ व० १-३१ ॥]

(४०)

९ गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । गायत्री ।

इन्द्र त्वा वृषभं वयं सुते सोमे हवामहे । स पाहि मध्वो अन्धसः

१

इन्द्र क्रतुविदं सुतं सोमं हर्यं पुरुष्टुत । पिबा वृषस्व तातृपिम्

२

इन्द्र प्र णो धितावानं यज्ञं विश्वेभिर्देवेभिः । तिर स्तवान विशपते

३

इन्द्र सोमाः सुता इमे तव प्र यन्ति सत्पते । क्षयं चन्द्रास इन्दवः

४

दृधिष्वा जउरे सुतं सोममिन्द्र वरेण्यम् । तव द्युक्षास इन्दवः

५

[१]

गिर्विणः पाहि नः सुतं मधोर्धाराभिरज्यसे । इन्द्र त्वादातमिद् यशः

६

अभि द्युन्नानि वनिन इन्द्रं सचन्ते अक्षिता । पीत्वी सोमस्य वावृधे

७

अर्वावतो न आ गहि परावतश्च वृत्रहन् । इमा जुषस्व नो गिरः

८

यदन्तरा परावतमर्वावतं च ह्वयसे । इन्द्रेह तत् आ गहि

९

[२] (४०)

(४१)

९ गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । गायत्री ।

आ तू न इन्द्र मद्वाग्धुवानः सोमपीतये	। हरिभ्यां याह्यद्विवः	१
सुतो होता न ऋत्विग्—स्तित्तरे बर्हिःपुषक्	। अयुजन् प्रातरद्वयः	२
इमा ब्रह्म ब्रह्मवाहः क्रियन्त आ बर्हिः सीद	। वीहि शूर पुरोळाशम्	३
रारन्धि सर्वनेषु ण एषु स्तोमेषु वृत्रहन्	। उक्थेर्विन्द्र गिर्वणः	४
मतर्यः सोमपासुरं रिहन्ति शवसस्पतिम्	। इन्द्रं वत्सं न मातरः	५ [३]
स मन्दस्वा ह्यन्धसो राधसे तन्वां महे	। न स्तोतारं निदे करः	६
वयमिन्द्र त्वायवो हविष्मन्तो जरामहे	। उत त्वमस्मयुर्वसो	७
मारे अस्मद् वि मुमुचो हरिप्रियावाङ् याहि	। इन्द्र स्वधावो मत्स्वेह	८
अर्वाञ्च त्वा सुखे रथे वहतामिन्द्र केशिना	। घृतस्नू बर्हिरासदे	९ [४] (४१३)

(४२)

९ गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । गायत्री ।

उषं नः सुतमा गहि सोममिन्द्र गवाशिरम्	। हरिभ्यां यस्ते अस्मयुः	१
तमिन्द्र मवुमा गहि बर्हिःषां ग्रावभिः सुतम्	। कुविह्वस्य तृप्णवः	२
इन्द्रमित्था गिरो ममाच्छागुरिषिता इतः	। आवृते सोमपीतये	३
इन्द्रं सोमस्य पीतये स्तोमैरिह हवामहे	। उक्थेभिः कुविद्रागमत्	४
इन्द्र सोमाः सुता इमे तान् दधिष्व शतक्रतो	। जठरे वाजिनीवसो	५ [५]
विष्मा हि त्वा धनंजयं वाजेषु दधुषं कवे	। अधा ते सुन्नमीमहे	६
इममिन्द्र गवाशिरं यवाशिरं च नः पिब	। आगत्या वृषभिः सुतम्	७
तुभ्येदिन्द्र स्व ओक्थेः सोमं चोदामि पीतये	। एष रारन्तु ते हृदि	८
त्वां सुतस्य पीतये प्रलमिन्द्र हवामहे	। कुशिकासो अवस्यवः	९ [६] (४२२)

(४३)

८ गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

आ याह्यवाङ्मुप वन्धुरेष्वास्तवेदनु प्रदिवः सोमपेयम् ।
प्रिया सखाया वि मुचोप बर्हि—स्त्वामिमे हव्यावाहो हवन्ते

१

(४२३)

आ याहि पूर्वीरतिं चर्षणीरौ अर्य आशिष उषं नो हरिभ्याम् ।	
इमा हि त्वा मृतयः स्तोमंतष्टा इन्द्र हवन्ते सख्यं जुषाणाः	२
आ नो यज्ञं नमोवृधं सजोषा इन्द्र देव हरिभिर्याहि तूर्यम् ।	
अहं हि त्वा मतिभिर्जोहवीमि घृतप्रयाः सधमाद्वे मधूनाम्	३
आ च त्वामेता वृषणा वहतो हरी सखाया सुधुरा स्वङ्गा ।	
धानावदिन्द्रः सर्वनं जुषाणः सखा सख्युः शृणवद् वन्दनानि	४
कुविन्मा गोपां करसे जनस्य कुविद् राजानं मधवच्चृजीबिन् ।	
कुविन्म ऋषिं पपिवांसं सुतस्य कुविन्मे वस्वो अमृतस्य शिक्षाः	५
आ त्वा बृहन्तो हरयो युजाना अर्वाग्निन्द्र सधमादो वहन्तु ।	
प्र ये द्विता दिव ऋञ्जन्त्याताः सुसंमृष्टासो वृषभस्य मूराः	६
इन्द्र पिब वृषधूतस्य वृष्ण आ यं ते श्येन उज्ञते जभारं ।	
यस्य मदे च्यावर्यसि प्र कृटीर्यस्य मदे अप गोत्रा ववर्थं	७
शुनं हुवेम मघवानमिन्द्र मस्मिन् भरे नृतमं वाजसातौ ।	
शृण्वन्तमुग्रमूतये समत्सु घ्नन्त वृत्राणि संजितं धनानाम्	८ [७] (४३०)

(४४)

५ गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । गृह्णी ।

अयं ते अस्तु हर्यतः सोम आ हरिभिः सुतः ।	
जुषाण इन्द्र हरिभिर्न आ गृह्या तित्थ हरितं रथम्	१
हर्यन्नुषसमर्चयः सूर्यं हर्यन्नरोचयः ।	
विद्वांश्चिक्त्वान् हर्यश्च वर्धस इन्द्र विश्वा अभि धियः	२
द्यामिन्द्रो हरिधायसं पृथिवीं हरिर्वर्षसम् ।	
अधारयन्द्ररितोभूरि भोजनं ययोरन्तर्हरिश्चरत्	३
जज्ञानो हरितो वृषा विश्वमा भाति रोचनम् ।	
हर्यश्चो हरितं धत्त आयुधमा वज्रं बाह्वोर्हरिम्	४
इन्द्रो हर्यन्तमर्जुनं वज्रं शुक्रैरभीवृतम् ।	
अपावृणोद्धरिभिरद्विभिः सुतमुद् गा हरिभिराजत	५ [८] (४३५)

(४५)

५ गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । बृहती ।

आ मन्द्रैरिन्द्र हरिभि—र्याहि मयूररोमभिः ।

मा त्वा के चिन्नि यमन्विं न पाशिनो ऽति धन्वेव ताँ इहि

१

वृत्रखादो वलंरुजः पुरां क्रुमो अपामजः ।

स्थाता रथस्य हयोरभिस्वर इन्द्रो हृळ्हा चिदारुजः

२

गम्भीरो उवृधीरिव क्रतुं पुण्यसि गा इव ।

प्र सुगोपा यवसं धेनवो यथा हृदं कुल्या इवाशत

३

आ नस्तुजं रयिं भरां—शं न प्रतिजानते ।

वृक्षं पक्वं फलमङ्गीव धूनुही—न्द्रं संपारणं वसु

४

स्वयुरिन्द्र स्वराळसि स्मद्दिष्टिः स्वयंशस्तरः ।

स वावृधान ओजसा पुरुदुत भवा नः सुश्रवस्तमः

५ [९] (४४०)

(४६)

५ गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

युध्मस्य ते वृषभस्य स्वराज उग्रस्य यूनः स्थविरस्य घृष्वेः ।

अजूर्यतो वज्रिणो वीर्याङ्गी—न्द्रं श्रुतस्य महतो महानि

१

महौ असि महिष वृष्णयेभि—र्धनस्पृदुग्र सहमानो अन्यान् ।

एको विश्वस्य भुवन्स्य राजा स योधया च क्षयया च जनान्

२

प्र मात्राभी रिरिचे रोचमानः प्र देवेभिर्विश्वतो अप्रतीतः ।

प्र मज्जनां द्विव इन्द्रः पृथिव्याः प्रोरोर्महो अन्तरिक्षाहजीषी

३

उरुं गम्भीरं जनुषाभ्युग्रं विश्वव्यचसमवतं मतीनाम् ।

इन्द्रं सोमांसः प्रदिवि सुतासः समुद्रं न स्रवत आ विशन्ति

४

यं सोममिन्द्र पृथिवीद्यावा गर्भं न माता बिभूतस्त्राया ।

तं ते हिन्वन्ति तमं ते मृजन्त्य—ध्वर्यवो वृषभ पातवा उ

५ [१०] (४४५)

(४७)

५ गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

- मरुत्वौ इन्द्र वृषभो रणाय पिब्रा सोममनुवृधं मदाय ।
 आ सिञ्चस्व जठरे मध्व ऊर्मि त्वं राजासि प्रदिवः सुतानाम् १
- सजोषा इन्द्र सर्गणो मरुद्भिः सोमं पिब वृत्रहा शूर विद्वान् ।
 जहि शत्रूरप मृधो नुवृस्वाऽथामयं कृणुहि विश्वतो नः २
- उत क्रतुभिर्क्रतुपाः पाहि सोम—मिन्द्र देवेभिः सखिभिः सुतं नः ।
 यौ आभजो मरुतो ये त्वाऽन्वहन् वृत्रमदधुस्तुभ्यमोजः ३
- ये त्वाहिहृत्ये मघवन्नवर्धन् ये शाम्बरे हरिषो ये गविंदौ ।
 ये त्वा नूनमनुमदन्ति विप्राः पिबेन्द्र सोमं सर्गणो मरुद्भिः ४
- मरुत्वन्तं वृषभं वावृधान मकवारिं दिव्यं शासमिन्द्रम् ।
 विश्वासाहमवसे नूतनायो ग्रं सहोदामिह तं हुवेम ५ [११] (४५०)

(४८)

५ गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

- सद्यो ह जातो वृषभः कनीनः प्रभर्तुमावदन्धसः सुतस्य ।
 साधोः पिब प्रतिकामं यथा ते रसाशिरः प्रथमं सोम्यस्य १
- यज्यायथास्तदहरस्य कामेऽशोः पीयूषमपिबो गिरिष्ठाम् ।
 तं ते माता परि योषा जनित्री महः पितुर्दम आसिञ्चदग्ने २
- उपस्थाय मातरमन्नमैष्ट त्रिममपश्यदुभि सोममूधः ।
 प्रयावयन्नचरद् गुत्सो अन्यान् महानि चक्रे पुरुधप्रतीकः ३
- उग्रस्तुराषाळभिभूत्योजा यथावशं तन्वं चक्र एषः ।
 त्वष्टारमिन्द्रो जनुषाभिभूयाऽऽमुष्या सोममपिबच्चमूषु ४
- शूनं हुवेम मघवानमिन्द्र मस्मिन् भरे नूतनं वाजसातौ ।
 शूण्वन्तमुग्रमूतये समत्सु घ्नन्तं वृत्राणि संजितं धनानाम् ५ [१२] (४५५)

(४९)

५ गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

शंसा महामिन्द्रं यस्मिन् विश्वा आ कृष्टयः सोमपाः काममव्यन् ।
यं सुकर्तुं धिषणे विश्वतष्टं घनं वृत्राणां जनयन्त देवाः
यं नु नकिः पृतनासु स्वराजं द्विता तरति नृतमं हरिष्ठाम् ।
इनतमः सत्वभिर्यो ह शूयैः पृथुजया अभिनादायुर्दस्योः
सहावा पुत्सु तरणिर्वा व्यानशी रोदसी मेहनावान् ।
भगो न कारे हव्यो मतीनां पितेव चारुः सुहवो वयोधाः
धर्ता द्विवो रजसस्पृष्ट ऊर्ध्वो रथो न वायुर्वसुभिर्नियुत्वान् ।
क्षपां वस्ता जनिता सूर्यस्य विभक्ता भागं धिषणेव वाजम्
शुनं हुवेम मघवानमिन्द्रं मस्मिन् भरे नृतमं वाजसातौ ।
शृण्वन्तमुग्रमूतये समत्सु भ्रन्तं वृत्राणि संजितं धनानाम्

१

२

३

४

५ [१३] (४६०)

(५०)

५ गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

इन्द्रः स्वाहा पिबतु यस्य सोम आगत्या तुष्टो वृषभो मरुत्वान् ।
ओरुव्यचाः पूणतामेभिरद्वै रास्य हविस्तन्वः काममृध्याः
आ ते सपर्यु जवसे युनजिम ययोरनु प्रदिवः श्रुष्टिमावः ।
इह त्वा धेयुर्हरयः सुशिष्ट पिबा त्वस्य सुपुतस्य चारोः
गोभिर्मिमिक्षुं दधिरे सुपारमिन्द्रं ज्यैष्ठ्याय धार्यसे गृणानाः ।
मन्वानः सोमं पपिवां ऋजीयिन् त्समस्मभ्यं पुरुधा गा इषण्य
इमं कामं मन्दया गोभिरश्वैश्चन्द्रवता राधसा पप्रथश्च ।
स्वयवो मतिभिस्तुभ्यं विप्रा इन्द्राय वाहः कुशिकासो अक्रन्
शुनं हुवेम मघवानमिन्द्रं मस्मिन् भरे नृतमं वाजसातौ ।
शृण्वन्तमुग्रमूतये समत्सु भ्रन्तं वृत्राणि संजितं धनानाम्

१

२

३

४

५ [१४] (४६५)

(५१)

१२ गायिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप्, १-३ जगती, १०-१२ गायत्री ।

चर्षणीधृतं मधवानमुक्थ्य ।—मिन्द्रं गिरो बृहतीरभ्यनूपत ।
 वावुधानं पुरुहूतं सुवृक्तिभि रमर्त्य जरमाणं द्विवेदिवे १
 शतक्रतुमर्णवं शाकिनं नरं गिरो म इन्द्रमुप यन्ति विश्वतः ।
 वाजसनिं पूभिर्वं तूर्णिमप्तुरं धामसाचममिषाचं स्वविदम् २
 आकरे वसोर्जरिता पनस्यते ऽनेहसः स्तुम इन्द्रो दुवस्यति ।
 विवस्वतः सदन आ हि पिप्रिये सत्रासाहमभिमातिहनं स्तुहि ३
 नृणामु त्वा नृतमं गीभिरुक्थै रभि प्र वीरमर्चता सवार्धः ।
 सं सहसे पुरुमायो जिहीते नमो अस्य प्रदिव एक ईशे ४
 पूर्वीरस्य निष्पिधो मर्त्येषु पुरु वस्त्रनि पृथिवी बिभर्ति ।
 इन्द्राय द्याव ओषधीरुतापो रयि रक्षन्ति जीरयो वनानि ५ [१५]

तुभ्यं ब्रह्माणि गिर इन्द्र तुभ्यं सत्रा दधिरे हरिवो जुपस्व ।
 बोध्याऽपिरवसो नूतनस्य सखे वसो जरितृभ्यो वयो धाः ६
 इन्द्र मरुत्व इह पाहि सोमं यथा शार्यति अपिबः सुतस्य ।
 तव प्रणीती तव शूर शर्मन्ना विवासन्ति कवयः सुयज्ञाः ७
 स वावशान इह पाहि सोमं मरुद्भिरिन्द्र सखिभिः सुतं नः ।
 जातं यत् त्वा परि देवा अभूषन् महे भराय पुरुहूत विश्वे ८
 अप्तूर्ये मरुत आपिरेषो ऽमन्दुस्त्रिन्द्रमनु दातिवाराः ।
 तेभिः साकं पिबतु वृत्रस्त्रादः सुतं सोमं द्राक्षुषः स्वे सधस्थे ९
 इदं ह्यन्वोर्जसा सुतं राधानां पते । पिबा त्वस्य गिर्विणः १०
 यस्ते अनु स्वधामसत् सुते नि यच्छ तन्वम् । स त्वा ममन्तु सोम्यम् ११
 प्र ते अश्रोतु कुक्षयोः प्रेन्द्र ब्रह्माणा शिरः । प्र बाहू शूर राधसे १२ [१६] (४७७)

(५२)

८ गायिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप्, १-४ गायत्री, ६ जगती ।

धानावन्तं करम्भिणामपुपवन्तमुक्थिनम् । इन्द्रं प्रातर्जुषस्व नः १
 पुरोळाशं पचत्यं जुषस्वेन्द्रा गुस्व च । तुभ्यं हव्यानि सिञ्चते २ (४७९)

पुरोळाशं च नो घसो जोषयासे गिरंश्च नः । वधूयुरिं योषणाम् ३
 पुरोळाशं सनश्नुत प्रातःसावे जुषस्व नः । इन्द्र क्रतुर्हि ते बृहन् ४
 माध्यंदिनस्य सर्वनस्य धानाः पुरोळाशमिन्द्र कृष्वेह चारुम् ।
 प्र यत् स्तोता जरिता तूयर्थो वृषायमाण उप गीर्भिरीडि ५ [१७]

तृतीयं धानाः सर्वने पुरुष्टुत पुरोळाशमाहुतं मामहस्व नः ।
 ऋमुमन्तं वाजवन्तं त्वा कवे प्रयस्वन्त उप शिक्षेम धीतिभिः ६
 पूषणवते ते चक्रमा करम्भं हरिवते हर्यश्वाय धानाः ।
 अपूपमन्दि सगणो मरुद्भिः सोमं पिब वृत्रहा शूर विद्वान् ७
 प्रति धाना भरत तूर्यमस्मै पुरोळाशं वीरतमाय नृणाम् ।
 विवेदिवे सदृशीरिन्द्र तुभ्यं वर्धन्तु त्वा सोमपेयाय धृष्णो ८ [१८] (४८५)

(५३)

२४ गायिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः, १ इन्द्रापर्वतौ; १५, १६ वाक्, (ससर्परी); १७-२० रथाङ्गानि;
 २१-२४ अभिशापः । त्रिष्टुप्; १०, १६ जगती; १३ गायत्री;
 १२, २०, २२ अनुष्टुप्; १८ बृहती ।

इन्द्रापर्वता बृहता रथेन वामीरिष आ वहतं सुवीराः ।
 वीतं हव्यान्यध्वरेषु देवा वर्धेथां गीर्भिरिळ्या मदन्ता १
 तिष्ठा सु कं मघवन् मा परा गाः सोमस्य नु त्वा सुधृतस्य यक्षि ।
 पितुर्न पुत्रः सिचुमा रमे त इन्द्र स्वादिष्ठया गिरा शचीवः २
 शंसावाध्वर्यो प्रति मे गृणीहीन्द्राय वाहः कृणवाव जुष्टम् ।
 एदं बर्हिर्यजमानस्य सीदा—स्था च भूदुक्थमिन्द्राय शस्तम् ३
 जायेदस्तं मघवन् त्सेदु योनिस्तदित् त्वा युक्ता हरयो वहन्तु ।
 यदा कदा च सुनवाम सोमं मग्निद्धा दूतो धन्वात्यच्छ ४
 परा याहि मघवन्ना च याहीन्द्र भ्रातरभ्यत्रा ते अर्थम् ।
 यत्रा रथस्य बृहतो निधानं विमोचनं वाजिनो रासमस्य ५ [१९]

अणाः सोममस्तमिन्द्र प्र याहि कल्याणीर्जाया सुरणं गृहे ते ।
 यत्रा रथस्य बृहतो निधानं विमोचनं वाजिनो दक्षिणावत्

इमे भोजा अङ्गिरसो विरूपा द्विवस्पुत्रासो असुरस्य वीराः ।
 विश्वामित्राय ददतो मघानि सहस्रसावे प्र तिरन्त आयुः ७
 रूपंरूपं मघवा बोभवीति मायाः कृण्वानस्तन्वं परि स्वाम् ।
 त्रिर्यद् द्विवः परि मुहूर्तमागात् स्वैर्मन्त्रैरनृतुपा ऋतावा ८
 महौ ऋषिर्देवजा देवजूतो ऽस्तभ्नात् सिन्धुमर्णवं नृचक्षाः ।
 विश्वामित्रो यदवहत सुदास मर्षियायत कुशिकेभिरिन्द्रः ९
 हंसा इव कृणुथ श्लोकमद्रिभिर्मदन्तो गीर्भिरध्वरे सुते सचा ।
 देवेभिर्विप्रा ऋपयो नृचक्षसो वि पिबध्वं कुशिकाः सोम्यं मधु १० [२०]

उप प्रेतं कुशिकाश्चेतयध्वमश्वं राये प्र मुञ्चता सुदासः ।
 राजा वृत्रं जङ्घनत् प्रागपागुदुग्धा यजाते वर आ पृथिव्याः ११
 य इमे रोदसी उभे अहमिन्द्रमृतुवम् ।
 विश्वामित्रस्य रक्षति ब्रह्मेदं भारतं जनम् १२
 विश्वामित्रा अरासत् ब्रह्मेन्द्राय वज्रिणे । करदिन्नः सुरार्धसः १३
 किं तै कृण्वन्ति कीकटेषु गावो नाशिरं दुहे न तपन्ति धर्मम् ।
 आ नो भर प्रमगन्दस्य वेदो नैचाज्ञास्व मघवन् रन्धया नः १४
 ससर्परीरमर्ति बाधमाना बृहन्मिमाय जमदग्निदत्ता ।
 आ सूर्यस्य दुहिता ततान् श्रवो देवेष्वमृतमजुर्यम् १५ [२१]

ससर्परीरभरत् तूर्यमेभ्यो ऽधि श्रवः पाञ्चजन्यासु कुष्टिषु ।
 सा पक्ष्याः नव्यमायुर्दधाना यां मे पलस्तिजमदुग्रयो दुदुः १६
 स्थिरौ गावौ भवतां वीळुरक्षो मेषा वि वंहि मा युगं वि शारि ।
 इन्द्रः पातल्ये ददतां शरीतो ररिदनेमे अभि नः सचस्व १७
 बलं धेहि तनूषु नो बलमिन्द्रानल्लुप्तु नः ।
 बलं तोकाय तनयाय जीवसे त्वं हि बलुदा असि १८
 अभि व्ययस्व खविरस्य सारमोजो धेहि स्पन्वने शिंशपायाम् ।
 अक्षं वीळो वीळित वीळयस्व मा यामादुस्मादव जीहिपो नः १९
 अयमस्मान् वनस्पतिर्मा च हा मा च रीरिषत् ।
 स्वस्त्या गृहेभ्य आवसा आ विमोचनात् २० [२२] (५०५)

इन्द्रोतिभिर्बहुलाभिर्नो अद्य याच्छ्रेष्ठाभिर्मघवच्छूर जिव्व ।
यो नो द्वेष्ट्यधरः सस्पदीष्ट यमु द्विष्मस्तमु प्राणो जंहातु २१

परशुं चिद् वि तपति शिम्बलं चिद् वि वृश्चति ।
उखा चिदिन्द्र येपन्ती प्रयस्ता फेनमस्यति २२

न सार्यकस्य चिकिते जनासो लोधं नयन्ति पशु मन्यमानाः ।
नावाजिनं वाजिनां हासयन्ति न गर्दभं पुरो अश्वाञ्जयन्ति २३

इम इन्द्र भरतस्य पुत्रा अपपित्वं चिकितुर्न प्रपित्वम् ।
हिन्वन्त्यश्वमरणं न नित्यं ज्यावाजं परिणयन्त्याजौ २४ [२३] (५०९)

(५४)

[पञ्चमोऽनुवाकः ॥५॥ सू० ५४-६२]

२२ प्रजापतिर्वैश्वामित्रः, प्रजापतिर्वाच्यो वा । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

इमं महे विवृथाय शूषं शश्वत् कृत्व ईड्याय प्र जंभुः ।
शृणोतु नो दम्योभिरनीकैः शृणोत्वग्निर्दिव्यैरजस्रः १

महिं महे द्विवे अर्चा पृथिव्यै कामो म इच्छश्चरति प्रजानन् ।
ययोर्हि स्तोमे विदथेषु देवाः संपर्यवो मादर्यन्ते सचायोः २

युवोक्तं रोदसी सत्यमस्तु महे धु णः सुविताय प्र भूतम् ।
इदं द्विवे नमो अग्ने पृथिव्यै संपर्यामि प्रयसा यामि रत्नम् ३

उतो हि वां पूर्या आविविद्र ऋतावरी रोदसी सत्यवाचः ।
नरश्चिद् वां समिथे शूरसातौ ववन्दिरे पृथिवि वेविदानाः ४

को अन्द्रा वेवु क इह प्र वोचद् देवाँ अच्छा पृथ्याइ का समेति ।
दृष्टश्च एषामवमा सदाँसि परेषु या गुह्येषु व्रतेषु ५ [२४]

कविर्नृचक्षा अभि पीमचष्ट क्रतस्य योना विवृते मदन्ती ।
नाना चक्राते सदनं यथा वेः समानेन क्रतुना संविद्वाने ६

समान्या वियुते दूरेअन्ते ध्रुवे पदे तस्थतुर्जागरूके ।
उत स्वसारा युवती भवन्ती आदु बुवाते मिथुनानि नाम ७

विश्वेदेते जनिमा सं विवित्तो महो देवान् बिभ्रती न व्यथिते ।
एजद् ध्रुवं पत्यते विश्वमेकं चरत् पतन्नि विषुणं वि जातम् ८ (५१७)

सना पुराणमध्येम्यारा न्महः पितुर्जनितुर्जामि तन्नः ।

देवासो यत्र पनितार एवैरुरो पथि व्युते तस्थुरन्तः

९

इमं स्तोमं रोदसी प्र ब्रवी म्युदूदराः शृणवन्नग्निजिह्वाः ।

मित्रः सम्राजो वरुणो युवान आदित्यासः कवयः पप्रथानाः

१० [२५]

हिरण्यपाणिः सविता सुजिह्वस्त्रिरा द्विवो विदथे पत्यमानः ।

देवेषु च सवितः श्लोकमश्रे रादुस्मभ्यमा सुव सर्वतातिम्

११

सुकृत सुपाणिः स्वर्वां क्रतावा देवस्त्वष्टावसे तानि नो धात ।

पूषण्वन्तं क्रभवो मादयध्वमूर्ध्वग्रावाणो अध्वरमंतष्ट

१२

विद्युदथा मरुतं क्रष्टिमन्तो द्विवो मर्यां क्रतजाता अयासः ।

सरस्वती शृणवन् यज्ञियासो धातां रयिं सहवीरं तुरासः

१३

विष्णुं स्तोमासः पुरुदुस्ममर्का भगस्येव कारिणो यामनि गमन् ।

उरुक्रमः कंकुहो यस्य पूर्वी न मर्धन्ति युवतयो जनित्रीः

१४

इन्द्रो विश्वैर्वीर्यैः पत्यमान उमे आ पंशो रोदसी महित्वा ।

पुंरुदरो वृत्रहा धृष्णुपेणः संगृभ्या न आ भरा भूरि पश्वः

१५ [२६]

नासत्या मे पितरा बन्धुपृच्छा सजात्यमश्विनोश्चारु नाम ।

युवं हि स्थो रयिदौ नो रयीणां वृत्रं रक्षेथे अकवैरदब्धा

१६

महत तद् वः कवयश्चारु नाम यन्द्र देवा भवथ विश्व इन्द्रे ।

सखं क्रभुभिः पुरुहूत प्रियेभि रिसां धियं सातये तक्षता नः

१७

अर्यमा णो अदितिर्यज्ञियासो ऽदब्धानि वरुणस्य व्रतानि ।

युयोत नो अनपत्यानि गन्तोः प्रजावान् नः पशुमाँ अस्तु गातुः

१८

देवानां द्रुतः पुरुध प्रसूतो ऽनागान् नो वोचतु सर्वताता ।

शृणोतु नः पृथिवी द्यौरुतापः सूर्यो नक्षत्रैर्वृन्तरिक्षम्

१९

शृण्वन्तु नो वृषणः पर्वतासो ध्रुवक्षेमास इळया मदन्तः ।

आदित्यैर्नो अदितिः शृणोतु यच्छन्तु नो मरुतः शर्म भद्रम्

२०

सदा सुगः पितुमाँ अस्तु पन्था मध्वा देवा ओषधीः सं पिपुक्त ।

भगो मे अग्ने सख्ये न मृध्या उद् रायो अश्यां सदनं पुरुक्षोः

२१

स्वदस्व हव्या समिपो दिदी ह्यस्मद्राक् सं मिमीहि श्रवांसि ।

विश्वो अग्ने पुत्सु ताक्षेणि शत्रु नहा विश्वा सुमना दीदिही नः

२२ [२७] (५३१)

(५५)

२२ प्रजापतिर्वैश्वामित्रः, प्रजापतिर्वाच्यो वा । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

- उषसः पूर्वा अध यद् व्यूषु मंहद् वि जज्ञे अक्षरं पदे गोः ।
 व्रता देवानामुप नु प्रभूषन् मंहद् देवानामसुरत्वमेकम् १
 मो षू णो अत्र जुहुरन्त देवा मा पूर्वे अग्ने पितरः पवृज्ञाः ।
 पुराण्योः सद्यनोः केतुरन्त मंहद् देवानामसुरत्वमेकम् २
 वि मे पुरुत्रा पतयन्ति कामाः शम्यच्छा दीद्ये पूर्व्याणि ।
 समिद्धे अग्रावृतमिद् वदेम मंहद् देवानामसुरत्वमेकम् ३
 समानो राजा विमृतः पुरुत्रा शयं शयासु प्रयुतो वनानु ।
 अन्या वत्सं भरति क्षेति माता मंहद् देवानामसुरत्वमेकम् ४
 आक्षित् पूर्वास्वपरा अनुरुत् सद्यो जातासु तरुणीष्वन्तः ।
 अन्तर्वीतीः सुवते अप्रवीता मंहद् देवानामसुरत्वमेकम् ५ [२८]
 शयुः परस्तादध नु द्विमाता स्वन्धनश्चरति वत्स एकः ।
 मित्रस्य ता वरुणस्य व्रतानि मंहद् देवानामसुरत्वमेकम् ६
 द्विमाता होता विदथेषु सग्रा लन्वग्रं चरति क्षेति बुध्नः ।
 प्र रण्यानि रण्यवाचो भरन्ते मंहद् देवानामसुरत्वमेकम् ७
 शूरस्येव युध्यतो अन्तमस्य प्रतीचीनं दृष्टो विश्वमायत् ।
 अन्तर्मतिश्चरति निषिधं गो मंहद् देवानामसुरत्वमेकम् ८
 नि वैवेति पलितो वृत्त आ स्वन्तर्महांश्चरति रोचनेन ।
 वर्षषि बिभ्रवुमि नो वि चष्टे मंहद् देवानामसुरत्वमेकम् ९
 विष्णुर्गोपाः परमं पाति पार्थः प्रिया धामान्यमृता दधानः ।
 अग्निष्ठा विश्वा भुवनानि वेद मंहद् देवानामसुरत्वमेकम् १० [२९]
 नाना चक्राते यम्याडं वर्षषि तयोरन्यद् रोचते कृष्णमन्यत् ।
 श्यावीं च यदर्षी च स्वसारौ मंहद् देवानामसुरत्वमेकम् ११
 माता च यत्र दुहिता च धेनू संबर्धुधे धापयेते समीची ।
 क्रतस्य ते सदर्सीळे अन्त मंहद् देवानामसुरत्वमेकम् १२
 अन्यस्या वत्सं रिहती मिमाय कया भुवा नि दधे धेनुरुधः ।
 क्रतस्य सा पर्यसापिन्वतेळा मंहद् देवानामसुरत्वमेकम् १३ (५४४)

पद्या वस्ते पुरुषा वपूँ व्युध्वा तस्थौ त्र्यविं रेहिहाणा ।
 ऋतस्य सद्य वि चरामि विद्वान् महद् देवानामसुरत्वमेकम् १४
 पदे इव निहिते वस्मे अन्तस्तयो रन्यद् गुह्यमाविरन्यत् ।
 सध्रीचीना पश्याडं सा विषूची महद् देवानामसुरत्वमेकम् १५ [३०]

आ धेनवो धुनयन्तामशिंश्वीः सबर्दुधाः शशया अप्रदुग्धाः ।
 नव्यान्वया युवतयो भवन्ती महद् देवानामसुरत्वमेकम् १६
 यदुन्यासु वृषभो रोरवीति सो अन्यस्मिन् युथे नि दधाति रेतः ।
 स हि क्षपावान् त्स भगः स राजा महद् देवानामसुरत्वमेकम् १७
 वीरस्य नु स्वश्यं जनासः प्र नु वोचाम विदुरस्य देवाः ।
 षोढ्वा युक्ताः पञ्चपञ्चा वहन्ति महद् देवानामसुरत्वमेकम् १८
 देवस्त्वष्टा सविता विश्वरूपः पुपोष प्रजाः पुरुधा जजान ।
 इमा च विश्वा भुवनान्यस्य महद् देवानामसुरत्वमेकम् १९
 मही समैरच्चम्वा समीची उमे ते अस्य वसुना न्यूष्टे ।
 शुण्वे वीरो विन्दमानो वसूनि महद् देवानामसुरत्वमेकम् २०
 इमां च नः पृथिवीं विश्वधाया उप क्षेति हितमिजो न राजा ।
 पुरःसदः शर्मसदो न वीरा महद् देवानामसुरत्वमेकम् २१
 निष्विध्वरीस्त ओषधीरुतापो रयिं त इन्द्र पृथिवी विमर्ति ।
 सखायस्ते वामभाजः स्याम महद् देवानामसुरत्वमेकम् २२ [३१] (५५३)

[चतुर्थोऽध्यायः ॥४॥ व० १-२५]

(५६)

८ प्रजापतिर्वैश्वामित्रः, प्रजापतिर्वाच्यो वा । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

न ता मिनन्ति मायिनो न धीरा व्रता देवानां प्रथमा ध्रुवाणि ।
 न रोदसी अद्भुता वेद्याभिर्न पर्वता निनमै तस्थिवांसः १
 षड् भारौ एको अचरन् बिभर्त्युतं वर्षिष्ठमुप गाव आगुः ।
 तिम्रो महीरुपरास्तस्थुरत्या गुहा द्वे निहिते दश्येका २ (५५५)

त्रिपाजस्यो वृषभो विश्वरूप उत त्र्युधा पुरुध प्रजावान् ।
 त्र्यनीकः पत्यते माहिनावान् त्स रेतोधा वृषभः शश्वतीनाम्
 अभीक आसां पदवीरबो ध्यादित्यानामहे चारु नाम ।
 आपश्चिदस्मा अरमन्त देवीः पृथग् व्रजन्तीः परि धीमवृञ्जन्
 त्री पृथस्था सिन्धवस्त्रिः कवीनामुत त्रिमाता विदथेषु सम्राट् ।
 ऋतावरीर्योषणास्त्रिस्तो अप्यास्त्रिरा द्विवो विदथे पत्यमानाः
 त्रिरा द्विवः सवितर्वायाणि द्विवेदिव आ सुव त्रिर्नो अहः ।
 त्रिधातु राय आ सुवा वसूनि भग त्रातर्धिपणे सातये धाः
 त्रिरा द्विवः सविता सोपवीति राजाना मित्रावरुणा सुपाणी ।
 आपश्चिदस्य रोदसी चिदुर्वी रत्नं भिक्षन्त सवितुः सवाय
 त्रिरुत्तमा दूणशा रोचनानि त्रयो राजन्त्यसुरस्य वीराः ।
 ऋतावान इषिरा दुळभासस्त्रिरा द्विवो विदथे सन्तु देवाः

३

४

५

६

७

८ [१] (५६१)

(५७)

६ गाथिना विश्वामित्रः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

प्र मे विविक्वाँ अविदन्मनीषां धेनुं चरन्तीं प्रयुतामगोपाम् ।
 सद्यश्चिद् या दुदुहे भूरि धासे रिन्दस्तदग्निः पनितारो अस्याः
 इन्द्रः सु पूषा वृषणा सुहस्ता द्विवो न प्रीताः शशयं दुदुहे ।
 विश्वे यदस्यां रणयन्त देवाः प्र वोऽत्र वसवः सुममश्याम्
 या जामयो वृष्णा इच्छन्ति शक्तिं नमस्यन्तीर्जानते गर्भमस्मिन् ।
 अच्छा पुत्रं धेनवो वावशाना महश्चरन्ति विभ्रतं वपूँषि
 अच्छा विवक्त्रि रोदसी सुमेके प्राव्णो युजानो अध्वरे मनीषा ।
 इमा उ ते मनवे भूरिवारा ऊर्ध्वा भवन्ति दर्शता यजत्राः
 या ते जिह्वा मधुमती सुमेधा अग्ने देवेषूच्यते उरुची ।
 तयेह विश्वो अवसे यजत्रा ना सादय पायया चा मधूनि
 या ते अग्ने पर्वतस्येव धारा सश्वन्ती पीपयद् देव चित्रा ।
 तामस्मभ्यं प्रमतिं जातवेदो वसो रास्व सुमतिं विश्वजन्त्याम्

१

२

३

४

५

६ [२] (५६७)

(५८)

१ गाथिनो विश्वामित्रः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

धेनुः प्रत्नस्य काम्यं दुहाना ऽन्तः पुत्रश्चरति दक्षिणायाः । आ द्यौतनि वहति शुभ्रयामो—पसः स्तोमो अश्विनावजीगः सुयुग्ं वहन्ति प्रति वामूतेनो—ध्वा भवन्ति पितरेव मेधाः । जरेथामस्मद् वि पुणेर्मनीपां युवोरवश्चक्रुमा यातमर्वाक् सुयुग्भिरश्वैः सुवृता रथेन दस्त्राविमं शृणुतं श्लोकमद्रेः । किमुङ्ग वां प्रत्यवर्ति गमिष्ठा ऽऽहुर्विप्रासो अश्विना पुराजाः आ मन्येथामा गतं कच्चिदेवे—विश्वे जनासो अश्विना हवन्ते । इमा हि वां गोक्रजीका मधूनि प्र मित्रासो न द्बुरुसो अग्रे तिरः पुरु चिदश्विना रजा—स्याङ्गपो वां मघवाना जनेषु । एह यातं पथिभिर्देवयाने—दस्त्राविमे वां निधयो मधूनाम्	१ २ ३ ४ ५ [३]
--	---------------------------

पुराणभोक्तः सख्यं शिवं वा युवोर्नरा द्रविणं जह्नाव्याम् । पुनः कृण्वानाः सख्या शिवानि मध्वा मदेम सह नू समानाः अश्विना वायुना युवं सुदक्षा नियुद्धिश्च सजोषसा युवाना । नासत्या तिरोअह्नयं जुषाणा सोमं पिबतमस्त्रिधा सुवानू अश्विना परि वामिषः पुरुची—रियुर्गीभिर्यतमाना अमृधाः । रथो ह वामृतजा अद्रिजूतः परि द्यावापृथिवी याति सद्यः अश्विना मधुपुत्तमो युवाकुः सोमस्तं पातुमा गतं दुरोणे । रथो ह वां भूरि वर्षः करिक्त सुतावतो निष्कृतमागमिष्ठः	६ ७ ८ ९ [४] (५७६)
--	----------------------------

(५९)

१ गाथिनो विश्वामित्रः । मित्रः । त्रिष्टुप्, ९-९ गायत्री ।

मित्रो जनान् यातयति ब्रुवाणो मित्रो दाधार पृथिवीमुत द्याम् । मित्रः कृष्टीरनिमिषामि चष्टे मित्राय हृदयं धृतवज्जुहोत प्र स मित्रं मर्तो अस्तु प्रयस्वान् यस्त आदित्य शिक्षति व्रतेन । न हन्यते न जीयते त्वोतो नैनमंहो अश्रोत्यन्तितो न कुरात	१ २
--	--------

अनमीवास इळ्या मदन्तो मितज्ञो वरिमन्ना पृथिव्याः ।
 आवृत्यस्य व्रतमुपक्षिपन्तो वयं मित्रस्य सुमतौ स्याम ३
 अयं मित्रो नमस्यः सुशेवो राजा सुक्षत्रो अजनिष्ट वेधाः ।
 तस्य वयं सुमतौ यज्ञियस्याऽपि मदे सौमनसे स्याम ४
 महौ आवृत्यो नमसोपसद्यो यातयज्जनो गृणते सुशेवः ।
 तस्मा एतत् पन्यतमाय जुष्टं मग्नौ मित्राय हविरा जुहोत ५ [५]

मित्रस्य चर्चणीधृतो ऽवो देवस्य सानसि । द्युम्नं चित्रश्रवस्तमम् ६
 अमि यो महिना दिवं मित्रो बभूव सप्रथाः । अमि श्रवोभिः पृथिवीम् ७
 मित्राय पञ्च येमिरे जना अमिष्टिशवसे । स देवान् विश्वान् बिभर्ति ८
 मित्रो देवेष्वायुषु जनाय वृत्तबर्हिषे । इष इष्टव्रता अकः ९ [६] (५८५)

(६०)

७ गाथिनो विश्वामित्रः । ऋभवः, ५-७ इन्द्र ऋभवश्च । जगती ।

इहेह वो मनसा बन्धुतां नर उजिजो जग्मुरामि तानि वेदसा ।
 यामिर्मयाभिः प्रतिजूतिवर्षसः सौधन्वना यज्ञियं भागमानश १
 यामिः शचींमिश्रमसां अपिशत यया धिया गामरिणीत चर्मणः ।
 येन हरी मनसा निरतक्षत तेन देवत्वमृभवः समानश २
 इन्द्रस्य सख्यमृभवः समानशुर्मनोर्नपातो अपसो दधन्विरे ।
 सौधन्वनासो अमृतत्वमेरिरे विष्टी शमीभिः सुकृतः सुकृत्यया ३
 इन्द्रेण याथ सरथं सुते सचाँ अथो वशानां भवथा सह श्रिया ।
 न वः प्रतिमै सुकृतानि वाघतः सौधन्वना ऋभवो वीर्याणि च ४
 इन्द्रं ऋभुभिर्वाजवाङ्निः समुक्षितं सुतं सोममा वृषस्वा गर्भस्त्योः ।
 धियेषितो मधवन् वाशुषो गृहे सौधन्वनेभिः सह मत्स्वा नृभिः ५
 इन्द्रं ऋभुमान् वाजवान् मत्स्वेह नो ऽस्मिन् त्सर्वेने शच्या पुरुष्टुत ।
 इमानि तुभ्यं स्वसराणि येमिरे व्रता देवानां मनुषश्च धर्मीभिः ६
 इन्द्रं ऋभुभिर्वाजिभिर्वाजयन्निह स्तोमं जरितुरुप याहि यज्ञियम् ।
 शतं केतेभिः शिरेभिः रायवे सहस्रणीथो अध्वरस्य होमनि ७ [७] (५९२)

(६१)

७ गाथिनो विश्वामित्रः । उपाः । त्रिष्टुप् ।

उषो वाजेन वाजिनि प्रचेताः स्तोमं जुषस्व गृणतो मघोनि ।	
पुराणी देवि युवतिः पुरंधि—रनु व्रतं चरसि विश्ववारे	१
उषो वेव्यमर्त्या वि माहि चन्द्ररथा सूनृता ईरयन्ती ।	
आ त्वा वहन्तु सुयमांसो अश्वा हिरण्यवर्णा पृथुपाजसो ये	२
उषः प्रतीची भुव्नानि विश्वो—ध्वा तिष्ठस्यमृतस्य केतुः ।	
समानमर्थं चरणीयमाना चक्रमिव नव्यस्या ववृत्स्व	३
अव स्यूमेव चिन्वती मघो—न्युषा याति स्वसरस्य पत्नी ।	
स्वर्जर्जन्ती सुभगा सुदंसा आन्ताद् दिवः पंपथ आ पृथिव्याः	४
अच्छा वो वेवीमुषसं विभातीं प्र वो भरध्वं नमसा सुवृक्तिम् ।	
ऊर्ध्वं मधुघा विवि पाजो अश्रेत् प्र रोचना रुरुचे रण्वसंहक्	५
ऋतावरी दिवो अर्कैरबो—ध्या रेवती रोदसी चित्रमस्थात् ।	
आयतीमघ उषसं विभातीं वाममेषि द्रविणं भिक्षमाणाः	६
ऋतस्य बुध उषसांमिषण्यन् वृषा मही रोदसी आ विवेश ।	
मही मित्रस्य वरुणस्य माया चन्द्रेव भानुं वि दधे पुरुत्रा	७ [८] (५९९)

(६२)

१८ गाथिनो विश्वामित्रः, १६-१८ जमदग्निर्वा । १-३ इन्द्रावरुणौ, ४-६ बृहस्पतिः, ७-९ पूषा,
१०-१२ सविता, १३-१५ सोमः, १६-१८ मित्रावरुणौ । गायत्री, १-३ त्रिष्टुप् ।

इमा उ वां भूमयो मन्यमाना युवावते न तुज्या अभूवन् ।	
क्त॑त्यदिन्द्रावरुणा यशो वां येन स्मा सिनं भरथः सखिभ्यः	१
अयमु वां पुरुतमो रयीय—च्छ्वत्तममवसे जोहवीति ।	
सजोषाविन्द्रावरुणा मरुद्भिर्दिवा पृथिव्या शृणुतं हवं मे	२
अस्मे तदिन्द्रावरुणा वसु ष्या वस्मे रयिर्मरुतः सर्ववीरः ।	
अस्मान् वरुन्नीः शरणैरव—न्त्वस्मान् होत्रा भारती दक्षिणाभिः	३ (६०१)

बृहस्पते जुषस्व नो हव्यानि विश्वदेव्य	। रास्व रत्नानि वाशुषे	४
शुचिर्मर्कैर्बृहस्पतिं मध्वेषु नमस्यत	। अनाम्बोज आ चके	५ [९]
वृषभं चर्यणीनां विश्वरूपमदाभ्यम्	। बृहस्पतिं वर्यण्यम् ।	६
इयं ते पूषन्नाघृणे सुष्टुतिर्देव नव्यसी	। अस्माभिस्तुभ्यं शस्यते	७
तां जुषस्व गिरं मम वाजयन्तीमवा धिर्यम्	। वधूयुरिव योषणाम्	८
यो विश्वाभि विपश्यति भुवना सं च पश्यति । स नः पूषाविता भुवत्		९
तत् सवितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धीमहि । धियो यो नः प्रचोदयात्		१० [१०]

देवस्य सवितुर्वयं वाजयन्तः पुरंध्या	। भर्गस्य रातिमीमहे	११
देवं नरः सवितारं विप्रा यज्ञैः सुवृक्तिभिः	। नमस्यन्ति धियेपिताः	१२
सोमो जिगाति गातुविद् देवानामेति निष्कृतम् । ऋतस्य योनिमासदम्		१३
सोमो अस्मभ्यं द्विपदे चतुष्पदे च पशवे	। अनमीवा इषस्करत्	१४
अस्माकमार्युर्वर्धयन् भूमिमातीः सहमानः	। सोमः सुधस्थमासदत्	१५
आ नो मित्रावरुणा घृतैर्गव्यूतिमुक्षतम्	। मध्वा रजांसि सुक्रतू	१६
उरुशंसा नमोवृधा मन्वा दक्षस्य राजथः	। द्राधिष्ठाभिः शुचित्रता	१७
गृणाना जमदग्निना योनावृतस्य सीदतम्	। पातं सोममृतावृधा	१८ [११] (६१७)

॥ इति तृतीयं मण्डलं समाप्तम् ॥

मंत्र-संख्या

द्वितीयमण्डलस्यान्तपर्यन्तं २४३५

तृतीय-मण्डलस्य ६१७

सर्वयोगः- ३०५२

अथ चतुर्थं मण्डलम् ।

[प्रथमोऽनुवाकः ॥१॥ सू० १-१०]

(१)

१० वामदेवो गौतमः । अग्निः, १-५ अग्नीवरुणौ वा । त्रिष्टुप्, १ अष्टिः, २ अतिजगती, ३ धृतिः ।

त्वां हग्निं सवृमितं समन्यवो देवासो देवमरतिं न्येरिर इति क्त्वा न्येरिरे ।

अमर्त्यं यजत मर्त्येष्वाम देवमादेवं जनत प्रचेतसं विश्वमादेवं जनत प्रचेतसम् १

स भ्रातरं वरुणमग्र आ ववृत्स्व देवाँ अच्छा सुमती यज्ञवन्सं ज्येष्ठं यज्ञवन्सम् ।

ऋतावानमावित्यं चर्षणीधृतं राजानं चर्षणीधृतम् २

सखे सखायमभ्या ववृत्स्वाशुं न चक्रं रथ्येव रंहास्मभ्यं दस्म रंहा ।

अग्नें मृळीकं वरुणे सचा विदो मरुत्सु विश्वभानुषु ।

तोकार्यं तुजे शुशुचान शं कृध्य-स्मभ्यं दस्म शं कृधि ३

त्वं नो अग्ने वरुणस्य विद्वान् देवस्य हेळोऽवं यासिसीष्ठाः ।

यजिष्ठो वह्नितमः शोशुचानो विश्वा द्वेपांसि प्र मुमुग्ध्यस्मत ४

स त्वं नो अग्नेऽवमो मवोती नेदिष्ठो अस्या उषसो व्युद्यौ ।

अव यक्ष्व नो वरुणं रराणो वीहि मृळीकं सुहवो न एधि ५ [१२]

अस्य भेष्ठा सुभगस्य संहग्र देवस्य चित्रतमा मर्त्येषु ।

शुचिं घृतं न तप्तमध्यायाः स्पार्हा देवस्य मंहनेव घेनोः ६

त्रिरस्य ता परमा सन्ति सत्या स्पार्हा देवस्य जनिमान्यग्नेः ।

अनन्ते अन्तः परिवीत आगा-च्छुचिः शुक्रो अर्यो रोरुचानः ७

स द्रुतो विश्वेदुभि वष्टि सद्या होता हिरण्यरथो रंभुजिह्वः ।

रोहिदंश्वो वपुष्यो विभावा सज्ञा रणवः पितुमतीव संसत् ८

स चेतयन्मनुषो यज्ञवन्धुः प्र तं मद्या रंशनया नयन्ति ।

स क्षेत्यस्य दुर्यसु सार्धन् देवो मर्तस्य सधनित्वमाप ९

(९)

सं तू नो अग्निर्नयतु प्रजान्—अच्छा रत्नं देवभक्तं यदस्य ।
धिया यद् विश्वे अमृता अकृण्वन् द्यौष्पिता जनिता सत्यमुक्षन्

१० [१३]

स जायत प्रथमः पुस्त्यासु महो बुध्ने रजसो अस्य योनौ ।

अपार्दशीर्षा गुहमानो अन्ता ऽऽयोर्युवानो वृषभस्य नीळे

११

प्र शार्धं आर्तं प्रथमं विपन्याँ ऋतस्य योना वृषभस्य नीळे ।

स्पाहो युवा वपुष्यो विभावा सप्त प्रियासोऽजनयन्त वृष्णे

१२

अस्माकमत्र पितरो मनुष्या अभि प्र सेदुर्कृतमाशुषाणाः ।

अश्मन्नजाः सुदुधा ववे अन्त—रुदुघ्रा आजन्मसो हुवानाः

१३

ते मर्मजत दह्वांसो अङ्घ्रिं तदेषामन्ये अभितो वि वोचन् ।

पश्वर्यन्त्रासो अभि कारमर्चन् विदन्त ज्योतिश्चकृपन्त धीमिः

१४

ते गव्यता मनसा हृधमुद्धं गा र्येमानं परि पन्तुमद्रिम् ।

हृह्वं नरो वचसा दैव्येन ब्रजं गोमन्तमुशिजो वि ववुः

१५ [१४]

ते मन्वत प्रथमं नाम धेनो—स्त्रिः सप्त मातुः परमाणि विन्दन् ।

तज्जानतीरभ्यनूषत वा आविर्भुवदरुणीर्यशसा गोः

१६

नेशत तमो दुधितं रोचत द्यौ—रुद् देव्या उपसो भानुरर्तं ।

आ सूर्यो बृहतस्तिष्ठदजो ऋजु मर्तेषु वृजिना च पश्यन्

१७

आदित् पश्चा बुबुधाना व्यस्य—न्नादिद् रत्नं धारयन्त द्युभक्तम् ।

विश्वे विश्वांसु दुर्यासु देवा मित्रं धिये वरुण सत्यमस्तु

१८

अच्छा वोचेय शुशुचानमग्निं होतारं विश्वभरसं यजिष्ठम् ।

शुच्यूधो अतृणन्न गवा—मन्धो न पूतं परिषिक्तमंशोः

१९

विश्वेषामर्दितिर्यजियानां विश्वेषामर्तिथिर्मानुषाणाम् ।

अग्निर्देवानामर्वा आवृणानः सुमृच्छीको भवतु जातवेदाः

२० [१५] (२०)

(२)

२० वामदेवो गौतमः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

यो मर्त्येष्वमृतं ऋतावा देवो देवेष्वरतिर्निधायि ।

होता यजिष्ठो मन्वा शुचधै हव्यैरग्निर्मनुष ईर्यधै

१

(२१)

इह त्वं सूनो सहसो नो अद्य जातो जातौ उभयौ अन्तरिगे ।
 दूत ईयसे युयुजान ऋष्व ऋजुमुष्कान् वृषणः शुक्रांश्च २
 अत्या वृधस्नू रोहिता घृतस्नू कृतस्य मन्ये मनसा जविष्ठा ।
 अन्तरीयसे अरुषा युजानो युष्मांश्च देवान् विशा आ च मतीन् ३
 अर्यमणं वरुणं मित्रमेधा मित्राविष्णू मरुतो अश्विनोत् ।
 स्वश्वो अग्ने सुरथः सुराधा एदु वह सुहविषे जनाय ४
 गोमौ अग्नेऽविमौ अश्वी यज्ञो नृवत्सखा सद्यमिदप्रमृष्यः ।
 इळावाँ एषो असुर प्रजावान् वीर्यो रयिः पृथुबुध्नः सभावान् ५ [१६]

यस्त इधमं जभरत् सिष्विद्वानो मूर्धानं वा ततपते त्वाया ।
 भुवस्तस्य स्वतवाँ पायुरग्ने विश्वस्मात् सीमघायत उरुष्य ६
 यस्ते भरादन्नियते चिदन्नं निशिषन्मन्द्रमतिधिमुदीरत् ।
 आ देवयुरिनर्धते दुरोणे—तस्मिन् रयिर्ध्रुवो अस्तु दास्वान् ७
 यस्त्वा क्रोषा य उषसि प्रशंसात् प्रियं वा त्वा कूणवते हविष्मान् ।
 अश्वो न स्वे दम आ हेम्यावान् तमंहसः पीपरो दाश्वांसम् ८
 यस्तुभ्यमग्ने अमृताय दाशद् दुवस्त्वे कूणवते यतस्तुक् ।
 न स राया शशमानो वि योष—नैनमंहः परि वरदघायोः ९
 यस्य त्वमग्ने अध्वरं जुजोषो देवो मर्तस्य सुधितं रराणः ।
 प्रीतेदसद्भोत्रा सा यविष्ठा—ऽसाम् यस्य विधतो वृधासः १० [१७]

चित्तिमचित्तिं चिनवद् वि विद्वान् पृथेव वीता वृजिना च मतीन् ।
 राये च नः स्वपत्याय देव दितिं च रास्वादितिमुरुष्य ११
 कविं शंशासुः कवयोऽदब्धा निधारयन्तो दुर्यांस्वायोः ।
 अतस्त्वं दृश्यौ अग्न एतान् पङ्क्तिः पश्येरुद्धताँ अर्य एवैः १२
 त्वमग्ने वाघते सुप्रणीतिः सुतसोमाय विधते यविष्ठ ।
 रत्नं भर शशमानाय घृष्वे पृथु रचन्द्रमवसे चर्षणिप्राः १३
 अधा ह यद् वयमग्ने त्वाया पङ्क्तिर्हस्तेभिश्चक्रुमा तनूमिः ।
 रथं न क्रन्तो अपसा भुरिजो—क्रतं येमुः सुध्य आशुषाणाः १४
 अधा मातुरुषसः सप्त विशा जायेमहि प्रथमा वेधसो नृन् ।
 विवस्पुत्रा अङ्गिरसो मवेमा—ऽङ्गि रुजेम धनिर्न शुचन्तः १५ [१८] (३५)

अथा यथा नः पितरः परासः प्रज्ञासो अग्र कृतमांशुषाणाः ।
 शुचीर्दयन् दीर्घितिमुक्थशासः क्षामा भिन्दन्तो अरुणीरपं वन
 सुकर्माणः सुरुचो देवयन्तो ऽयो न देवा जनिमा धमन्तः ।
 शुचन्तो अग्निं ववृधन्त इन्द्रं मूर्धं गव्यं परिषदन्तो अगमन्
 आयुधेव क्षुमतिं पश्वो अरुयद् देवानां यज्जनिमान्त्युग्र ।
 मतीनां चिदुर्वशीरकृपन् वृधे चिदुर्य उपरस्यायोः
 अकर्म ते स्वपंसो अभूम कृतमवसन्नपसो विभातीः ।
 अनूनमग्निं पुरुधा सुश्चन्द्रं देवस्य मर्मजतश्चारु चक्षुः
 एता ते अग्र उचथानि वेधो ऽवोचाम कवये ता जुषस्व ।
 उच्छोचस्व कृणुहि वस्यसो नो महो रायः पुरुवार प्र यन्धि

१६

१७

१८

१९

२० [१९] (४०)

(३)

१६ वामदेवो गौतमः । अग्निः, १ रुद्रः । त्रिष्टुप् ।

आ वो राजानमध्वरस्य रुद्रं होतारं सत्ययजं रोदस्योः ।
 अग्निं पुरा तनयितोश्चित्ता—द्विरण्यरूपमवसे कृणुध्वम्
 अयं योनिश्चकुमा यं वयं ते जायेव पत्य उगती सुवासां ।
 अर्वाचीनः परिवीतो नि पीदे—मा उ ते स्वपाक प्रतीचीः
 आशृण्वते अहंपिताय मन्म नृचक्षसे सुमृळीकाय वेधः ।
 देवाय शस्तिममृताय शंस ग्रावेव सोता मधुपुद् यमीळे
 त्वं चिन्नः शम्या अग्रे अस्या कृतस्य बोध्यतचित स्वाधीः ।
 कदा त उक्था संधमाद्यानि कदा भवन्ति मुख्या गृहे ते
 कथा ह तद् वरुणाय त्वमग्ने कथा द्विवे गर्हसे कन्न आगः ।
 कथा मित्राय मीळहुषे पृथिव्यै ब्रवः कदर्यम्णे कद् भगाय

१

२

३

४

५ [२०]

कद् धिष्ण्यासु वृधसानो अग्ने कद् वाताय प्रतवसे शुभंये ।
 परिज्मने नासत्याय क्षे ब्रवः कदग्ने रुद्राय नृग्ने
 कथा महे पुष्टिभराय पूष्णे कद् रुद्राय सुमखाय हविर्दे ।
 कद् विष्णवे उरुगायाय रेतो ब्रवः कदग्ने शरवे बृहत्यै

६

७

(४१)

कथा शर्षीय मरुतामुतार्थ कथा सुरे बृहते पृच्छ्यमानः ।
 प्रति ब्रवोऽर्दितये तुराय साधा विवो जातवेदश्चिकित्वान् ८
 ऋतेन ऋतं निर्यतमील आ गो रामा सचा मधुमत् पक्वमग्ने ।
 कृष्णां सती रुशता धासिनैषा जामर्येण पर्यसा पीपाय ९
 ऋतेन हि प्या वृषभश्चिकित्ः पुमो अग्निः पर्यसा पृच्छ्येन ।
 अस्पन्दमानो अचरद् वयोधा वृषा शुक्रं दुदुहे पृश्निरूधः १० [२१]

ऋतेनाद्वि व्यसन् मिदन्तः समङ्गिरसो नवन्त गोभिः ।
 शुनं नरः परि घदन्नुपास माविः स्वरभवज्जाते अग्ने ११
 ऋतेन देवीरमृता अमृक्ता अणोभिरापो मधुमद्भिरग्ने ।
 वाजी न सर्गेषु प्रस्तुमानः प्र सदृमित स्रवितवे दधन्तुः १२
 मा कस्य यक्षं सदृमिद्धुरो गा मा वेशस्य प्रमिनतो मापेः ।
 मा भ्रातुरग्ने अनृजोऽर्कणं वे मां सख्युर्दक्षं रिणोर्भुजेम १३
 रक्षां णो अग्ने तव रक्षणेभी रारक्षाणः सुमस्व प्रीणानः ।
 प्रति प्फुर वि रज वीङ्महो जहि रक्षो महि चिद् वावृधानम् १४
 एभिर्मव सुमना अग्ने अर्के रिमान् त्स्पृश मन्मभिः शूर वाजान् ।
 उत ब्रह्माण्यङ्गिरो जुपस्व सं ते शस्तिर्वैववाता जरेत १५
 एता विश्वा विदुषे तुभ्यं वेधो नीथान्यग्ने निण्या वचांसि ।
 निवचना कवये काव्या न्यशांसिपं मतिमिर्विप्र उक्थैः १६ [२२] (५६)

(४)

१५ धामदेवो गौतमः । रक्षोहाऽग्निः । त्रिष्टुप् ।

कृणुष्व पाजः प्रसितिं न पृथ्वीं याहि राजेवामवाँ इमेन ।
 तृष्वीमनु प्रसितिं दूणानो ऽस्तासि विध्य रक्षसस्तपिष्ठैः १
 तव भ्रमास आश्रुया पतन्त्यनु स्पृश धृषता शोशुचानः ।
 तपूष्यग्ने जुहा पतङ्गा नसंदितो वि सृज विष्वगुल्काः २
 प्रति स्पृशो वि सृज तूर्णितमो भवा पायुर्विशो अस्या अदधः ।
 यो नो दूरे अघशंसो यो अन्त्यग्ने माकिष्टे व्यथिरा दधर्षीत् ३ (५९)

उदग्ने तिष्ठ प्रत्या तनुष्व न्यमित्रौ ओषतात् तिग्महेते ।
यो नो अरातिं समिधान चक्रे नीचा तं धक्षयत्सं न शुष्कम्

४

ऊर्ध्वो भव प्रति विध्याध्यस्म द्वाविष्कृणुष्व दैव्यान्यग्ने ।
अव स्थिरा तनुहि यातुजूनां जामिमजामि प्र मृणीहि शत्रून्

५ [२३]

स ते जानाति सुमतिं यविष्ठ य ईवते ब्रह्मणे गातुमैरत् ।
विश्वान्यस्मै सुदिनानि रायो द्युम्नान्यथो वि दुरो अभि द्यौत्

६

सेदग्ने अस्तु सुमगः सुदानु र्यस्त्वा नित्येन हविषा य उक्थैः ।
पिप्रीषति स्व आरुषि दुरोणे विश्वेदस्मै सुदिना सासद्भिष्टिः

७

अर्चामि ते सुमतिं घोष्यर्वाक् सं ते वावाता जरतामियं गीः ।
स्वश्वास्त्वा सुरथा मर्जयेमाऽस्मे क्षत्राणि धारयेरन् द्यून्

८

इह त्वा भूर्या चरेदुष त्मन् दोषावस्तर्दीविवासमन् द्यून् ।
कीळन्तस्त्वा सुमनसः सपेमाऽभि द्युम्ना तस्थिवांसो जनानाम्

९

यस्त्वा स्वश्वः सुहिरण्यो अग्न उपयाति वसुमता रथेन ।
तस्य त्राता भवसि तस्य सखा यस्त आतिथ्यमानुष्य जुजोषत्

१० [२४]

महो रुजामि बन्धुता वचोमिस्तन्मा पितुर्गोतमादन्वियाय ।
त्वं नो अस्य वर्चसश्चिकिद्धि होतर्यविष्ठ सुकृतो दमूनाः

११

अस्वमजस्तूरणयः सुशेवा अतन्द्रासोऽवृका अश्रमिष्ठाः ।
ते पायवः सध्व्यश्चो निषद्याऽग्ने तव नः पान्त्वमूर

१२

ये पायवो मामतेयं ते अग्ने पश्यन्तो अन्धं दुरितादरक्षन् ।
ररक्ष तान् त्सुकृतो विश्ववेदा दिप्सन्त इद रिपवो नाह देभुः

१३

त्वया वयं सध्वन्यस्त्वोतास्तव प्रणीत्यश्याम् वाजान् ।
उभा शंसा सुदय सत्यताते ऽनुष्वया कृणुह्यह्याण

१४

अया ते अग्ने समिधा विधेम प्रति स्तोमं शस्यमानं गृभाय ।
दहाशसो रक्षसः प्राह्यास्मान् ब्रह्मो निवो मित्रमहो अवद्यात्

१५ [२५] (७१)

[पञ्चमोऽध्यायः ॥५॥ व० १-२६]

(५)

१५ वामदेवो गौतमः । वैश्वानरोऽग्निः । त्रिष्टुप् ।

वैश्वानराय मीळहुषे सजोषाः कथा दाशेमाग्रये बृहद् भाः ।	
अन्नेन बृहता वक्षथेनोप स्तभायदुपमिन्न रोधः	१
मा निन्दत य इमां मह्यं रातिं देवो वृदौ मर्त्याय स्वधावान् ।	
पाकाय गृत्सो अमृतो विचेता वैश्वानरो नृतमो यद्वो अग्निः	२
सामं द्विर्बाह्वं महिं तिग्ममृष्टिः सहस्ररेता वृषभस्तुर्विष्मान् ।	
पदं न गोरपगूळहं विविद्वा नग्निर्मह्यं प्रदु वोचन्मनीषाम्	३
प्र तां अग्निर्विभसत् तिग्मजम्भस्तपिष्ठेन शोचिषा यः सुराधाः ।	
प्र ये मिनन्ति वरुणस्य धामं प्रिया मित्रस्य चेततो ध्रुवाणि	४
अध्नातरो न योषणो व्यन्तः पतिरिपो न जनयो दुरेवाः ।	
पापासः सन्तो अनुता असत्या इदं पदमजनता गभीरम्	५ [१]
इदं मे अग्रे किर्यते पावकाऽमिनते गुरुं भारं न मन्म ।	
बृहद् दधाथ ध्रुपता गभीरं यद्वं पृष्ठं प्रयसा सप्तधातु	६
तमिद्वेदं व समना समानमभि क्रत्वा पुनती धीतिरश्याः ।	
ससस्य चर्मन्नधि चारु पृश्नेरग्रे रुप आरुपितं जबारु	७
प्रवाच्यं वचसः किं मे अस्य गुहा हितमुप निणिग् वदन्ति ।	
यदुस्रियाणामप वारिव व्रन् पाति प्रियं रुपो अग्रं पदं वेः	८
इदमु त्यन्महिं महामनीकं यदुस्रिया सचत पूर्य गौः ।	
ऋतस्य पदे अधि दीद्यानं गुहा रघुज्यद् रघुयद् विवेद	९
अध द्युतानः पित्रोः सचासा ऽमनुत गुह्यं चारु पृश्नेः ।	
मातुषपदे परमे अन्ति षद् गोवृष्णाः शोचिषः प्रयतस्य जिह्वा	१० [२]
ऋतं वोचि नमसा पृच्छथमानस्तवाशसा जातवेदो यवीदम् ।	
त्वमस्य क्षयसि यद्ध विश्वं विवि यदु द्रविणं यत् पृथिव्याम्	११
किं नो अस्य द्रविणं कद्ध रत्नं वि नो वोचो जातवेदश्चिकित्वान् ।	
गुहाध्वनः परमं यन्नो अस्य रेकु पदं न निद्राना अगन्म	१२ (८१)

का मर्यादा वयुना कद्धं वाममच्छा गमेम रघवो न वार्जम् ।

कदा नो देवीरमृतस्य पत्नीः सूरौ वर्णेन ततनन्नुपासः ।

१३

अनिरेण वर्चसा फल्वेन प्रतीत्येन कृधुनातृपासः ।

अथा ते अग्ने किमिहा वदन्त्यनायुधास आसता सचन्ताम् ।

१४

अस्य श्रिये समिधानस्य वृणो वसोरनीकं दम आ रुरोच ।

रुशद वसानः सुहृशीकरूपः क्षितिर्न राया पुरुवारो अद्यौत

१५ [३] (८६)

(३)

११ वामदेवो गौतमः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

ऊर्ध्व ऊ पु णो अध्वरस्य होत॒रग्ने तिष्ठ देवताता यजीयान् ।

त्वं हि विश्वमभ्यसि मन्म प्र वेधसश्चित् तिरसि मनीषाम् ।

१

अमूरो होता न्यसादि विश्वः । अग्निमन्द्रो विदधेपु प्रचेताः ।

ऊर्ध्व मानुं सवितेवाग्ने न्मेतेव धूमं स्तभायदुप द्याम् ।

२

यता सुजूर्णी रातिर्नी घृताचीं प्रदक्षिणिद् देवतातिमुराणः ।

उदु स्वरुर्नवजा नाक्रः पश्वो अनक्ति सुधितः सुमेकः ।

३

स्तीर्णे बर्हिषि समिधाने अग्ना ऊर्ध्वो अध्वर्युर्जुजुपाणो अस्थात् ।

पर्यग्निः पशुपा न होता त्रिविष्ट्येति प्रदिवं उराणः ।

४

परि त्मना मितद्वरेति होता अग्निमन्द्रो मधुवचा क्रतावा ।

द्रवन्त्यस्य वाजिनो न शोका भयन्ते विश्वा भुवना यदभ्राद् ।

५ [४]

भद्रा ते अग्ने स्वनीक संहृग् घोरस्य सतो विपुणस्य चारुः ।

न यत् ते शोचिस्तमसा वरन्त न ध्वस्मानस्तन्वीडे रेप आ धुः ।

६

न यस्य सातुर्जनितोरवारि न मातरापितरा नू चिद्विद्यौ ।

अधा मित्रो न सुधितः पावकोडे अग्निर्दीदाय मानुषीषु विश्वु ।

७

द्विर्य पञ्च जीजनन् त्संवसानाः स्वसारो अग्निं मानुषीषु विश्वु ।

उपवृधमथर्योडे न दन्तं शुक्रं स्वासं परशुं न तिग्मम् ।

८

तव त्वे अग्ने हृगितो घृतस्ना राहिंतास क्रज्वञ्चः स्वञ्चः ।

अरुपासो वृषण क्रजुमुष्का आ देवतातिमहन्त दुस्माः ।

९

(९५)

ये ह त्ये ते सहमाना अयासस्त्वेपासो अग्ने अर्चयश्चरन्ति ।

इयेनासो न दुवसनासो अर्थं तुविष्वणसो मारुतं न शर्धः

१०

अकारि ब्रह्म समिधान् तुभ्यं शंसात्युक्थं यजते व्यू धाः ।

होतारमग्निं मनुषो नि षेदुर्नमस्यन्त उशिजुः शंसमायोः

११ [५] (९७)

(७)

११ वामदेवो गौतमः । अग्निः । त्रिष्टुप्, १ जगती, २-६ अनुष्टुप् ।

अयमिह प्रथमो धायि धातुमिर्होता यजिष्ठो अध्वरेष्वीड्यः

यमप्रवानो भृगवो विरुरुचुर्वनेषु चित्रं विभ्वं विशेविशे

१

अग्ने कदा तं आनुपय भुवद् देवस्य चेतनम् ।

अथा हि त्वा जगृध्रिरे मतीसो विश्वीड्यम्

२

ऋतावानं विचेतसं पश्यन्तो धामिन् स्तुभिः ।

विश्वेषामध्वराणां हस्कर्तारं दमेदमे

३

आशु द्रुतं विवस्वतो विश्वा यश्चर्षणीरभि ।

आ जभुः केतुमायवो भृगवाणं विशेविशे

४

तमीं होतारमानुषक् चिकित्वांसं नि षेदिरे ।

रण्वं पावकशोचिषं यजिष्ठं सप्त धामभिः

५ [६]

तं शश्वतीषु मातृषु वन आ वीतमश्रितम् ।

चित्रं सन्तं गुहां हितं सुवेदं कूचिवृथिनम्

६

ससस्य यद् वियुता सस्मिन्नूर्ध्वतस्य धामन् रणयन्त देवाः ।

महौ अग्निर्ममसा रातहव्यो वेरध्वराय सवृमिहृतावा

७

वेरध्वरस्य द्रुत्यानि विद्वा नुमे अन्ता रोदसी संचिकित्वान् ।

द्रुत ईयसे प्रदिव उराणो विदुष्टरो विव आरोधनानि

८

कृष्णं त एम रुशतः पुरो माश्चरिष्णवर्चिर्वपुषामिदेकम् ।

यदप्रवीता दधते ह गर्भं सद्यश्चिज्जातो भवसीदु द्रुतः

९

सद्यो जातस्य ददृशानमोजो यदस्य वातो अनुवार्ति शोचिः ।

वृणक्ति तिग्मामृतसेषु जिह्वां स्थिरा चिदन्ना दयते वि जम्भैः

१०

(१०७)

तूपु यदन्ना तूपुणा चक्षुः तूपुं द्रुतं कृणुते यद्वो अग्निः ।
वार्तस्य मेळिं संचते निजूर्वं च्छाशुं न वाजयते हिन्वे अर्वा

११ [७] (१०८)

(८)

८ वामदेवो गौतमः । अग्निः । गायत्री ।

द्रुतं वो विश्ववेदसं हव्यवाहममर्त्यम् । यजिष्ठमुञ्जसे गिरा	१
स हि वेदा वसुधितिं महाँ आरोधनं दिवः । स देवाँ एह वक्षति	२
स वेद देव आनमं देवाँ क्रतायते दमे । दाति प्रियाणि चिद् वसु	३
स होता सेदु द्रुत्यं चिकित्वाँ अन्तरीयते । विद्रौ आरोधनं दिवः	४
ते स्याम ये अग्रये ददाशुर्हव्यदातिभिः । य ई पुष्यन्त इन्धते	५
ते राया ते सुवीर्यैः सस्रवांसो वि शृण्विरे । ये अग्रा दधिरे दुवः	६
अस्मे रायो दिवेदिवे सं चरन्तु पुरुस्पृहः । अस्मे वाजांस ईरताम्	७
स विप्रश्चर्षणीनां शर्वसा मानुषाणाम् । अति क्षिप्रेव विध्यति	८ [८] (११६)

(९)

८ वामदेवो गौतमः । अग्निः । गायत्री ।

अग्ने मूळ महाँ अंसि य ईमा देवयुं जनम् । इयेथ बहिरासदम्	१
स मानुषीषु दूळभो विश्व प्रावीरमर्त्यः । द्रुतो विश्वेषां भुवत्	२
स सद्य परि णीयते होता मन्द्रो दिविष्टिषु । उत पोता नि पीदति	३
उत मा अगिरध्वर उतो गृहपतिर्दमे । उत ब्रह्मा नि पीदति	४
वेषि ह्यध्वरीयता मुपवक्ता जनांनाम् । हव्या च मानुषाणाम्	५
वेषीर्द्वस्य द्रुत्यं यस्य जुजोषो अध्वरम् । हव्यं मर्तस्य वोळ्हवे	६
अस्माकं जोष्यध्वर मस्माकं यज्ञमङ्गिरः । अस्माकं शृणुधी हवम्	७
परि ते दूळभो रथो अस्माँ अश्नोतु विश्वतः । येन रक्षसि दाशुषः	८ [९] (११४)

(१०)

८ वामदेवो गौतमः । अग्निः । पदपङ्क्तिः, ४, ६, ७, उणिग्व्वा, ५ महापदपङ्क्तिः, ८ उणिक् ।

अग्ने तमद्या अश्वं न स्तोमैः क्रतुं न मद्रं हविस्पृशम् । ऋध्यामा तु ओहैः १
अधा हर्गने क्रतोर्मद्रस्य दक्षस्य साधोः । रथीर्कृतस्य बृहतो बभूथ २ (११६)

एभिर्नो अर्कैर्मवा नो अर्वाङ् स्वर्णं ज्योतिः । अग्रे विश्वेभिः सुमना अनीकैः ३
 आभिष्टे अद्य गीर्भिर्गुणन्तो अग्रे दाशेम । प्र ते दिवो न स्तनयन्ति शुष्माः ४
 तव स्वाविष्टा अग्रे संहृष्टि-रिदा चिदहं इदा चिदुक्तोः । भ्रिये रुक्मो न रोचत उपाके ५
 घृतं न पूतं तनूररेपाः शुचि हिरण्यम् । तत् ते रुक्मो न रोचत स्वधावः ६
 कृतं चिद्विष्मा सनेमि द्वेपो अग्रं इनोषि मर्तात् । इत्था यजमानाहतावः ७
 शिवा नः सख्या सन्तु भ्रात्रा अग्रे देवेषु युष्मे । सा नो नामिः सवने सस्मिन्मूर्धन् ८ [१०] (१३२)

(११)

[द्वितीयोऽनुवाकः ॥२॥ सू० ११-२१]

६ वामदेवो गौतमः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

भद्रं ते अग्रे सहसिन्ननीकमुपाक आ रोचते सूर्यस्य ।
 रुशद् दृशे दृदशे नक्त्या चिदरुक्षितं दृश आ रूपे अन्नम् १
 वि षाह्यग्रे गृणते मनीषां खं वेपसा तुविजात स्तवानः ।
 विश्वेभिर्यद् वावनः शुक्र देवैस्तन्नो रास्व सुमहो भूरि मन्म २
 त्वदग्रे काव्या त्वन्मनीषास्त्वदुक्था जायन्ते राध्यानि ।
 त्वदेति द्रविणं वीरपेशा इत्थाधिषे द्राशुषे मर्त्याय ३
 त्वद् वाजी वाजंभरो विहाया अभिष्टिकृज्जायते सत्यशुष्मः ।
 त्वद् रुयिर्देवजूतो मयोभुस्त्वद्वाशुर्जुवाँ अग्रे अर्वा ४
 त्वामग्रे प्रथमं देवयन्तो देवं मर्ता अमृत मन्द्रजिह्वम् ।
 द्वेषोयुतमा विवासन्ति धीभिर्दमूनसं गृहपतिममूरम् ५
 आरे अस्मदमतिमारे अंह आरे विश्वां दुर्मतिं यन्निपासि ।
 व्रोषा शिवः सहसः सूनो अग्रे यं देव आ चित् सचसे स्वस्ति ६ [११] (१३८)

(१२)

६ वामदेवो गौतमः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

यस्त्वामग्रे इनर्धते यतस्युक् त्रिस्ते अन्नं कृणवत् सस्मिन्नहन् ।
 स सु द्युमैरभ्यस्तु प्रसक्षत् तव कृत्वा जातवेदश्चिकित्वान् १
 इध्मं यस्ते जभरच्छश्रमाणो महो अग्रे अनीकुमा संपर्यन् ।
 स इधानः प्रति व्रोषामुषासं पुष्यन् रुधिं सचते ब्रह्मभित्रान् २ (१४०)

अग्निरीशो बृहत्तः क्षत्रियस्या—ऽग्निर्वाजस्य परमस्य रायः ।

दधाति रत्नं विधत्ते यविष्ठो व्यानुषङ्गात्प्रायं स्वधावान्

३

यच्चिद्धि ते पुरुषत्रा यविष्ठा—ऽचित्तिभिश्चक्रुमा कच्चिदागः ।

कृधी प्वस्माँ अर्दितेरनागान् व्येनाँसि शिश्रथो विष्वग्ने

४

महश्चिद्ध एनसो अभीक ऊर्वाद देवानामुत मर्त्यानाम् ।

मा ते सखायः सदुमिद् रिषाम यच्छा तोकाय तनयाय शं योः

५

यथा ह त्यद् वसवो गौर्यं चित् पदि पिताममुञ्चता यजत्राः ।

एवो प्वस्मन्मुञ्चता व्यंहः प्र तार्यग्ने प्रतरं न आयुः

६ [१२] (१४४)

(१३)

५ वामदेवो गौतमः । अग्निः (लिङ्गोक्तदेवता इति एके) । त्रिष्टुप् ।

प्रत्यग्निरुषसामग्रमख्यद् विभातीनां सुमना रत्नधेयम् ।

यातमश्विना सुकृतो दुरोण—मुत् सूर्यो ज्योतिषा देव एति

१

ऊर्ध्वं भानुं सविता देवो अश्रेद् ह्रस्वं दविध्वद् गवियो न सत्वा ।

अनु व्रतं वरुणो यन्ति मित्रो यत् सूर्यं दिव्यारोहयन्ति

२

यं सीमकृण्वन् तमसे विपुचै ध्रुवक्षेमा अनवस्यन्तो अर्थम् ।

तं सूर्यं हरितः सप्त यद्वाहीः स्पशं विश्वस्य जगतो वहन्ति

३

वहिष्ठेभिर्विहरन्त्यासि तन्तु—मवव्ययज्ञसितं देव वस्म ।

दविध्वतो रश्मयः सूर्यस्य चर्मेवावाधुस्तमो अप्सवन्तः

४

अनायतो अनिबद्धः कथायं न्यङ्कुत्तानोऽव पद्यते न ।

कया याति स्वधया को ददर्श विवः स्कम्भः समृतः पाति नाकम्

५ [१३] (१४५)

(१४)

५ वामदेवो गौतमः । अग्निः (लिङ्गोक्तदेवता इति एके) । त्रिष्टुप् ।

प्रत्यग्निरुषसो जातवेदा अख्यद् देवो रोचमाना महोभिः ।

आ नासत्योरुगाया रथेने—मं यज्ञमुप नो यातमच्छ

१

ऊर्ध्वं केतुं सविता देवो अश्रे—ज्ज्योतिर्विश्वस्मै भुवनाय कृण्वन् ।

आप्रा द्यावापृथिवी अन्तरिक्षं वि सूर्यो रश्मिभिश्चेकितानः

२

(१५१)

आवहन्त्यरुणीज्योतिषागा—न्मही चित्रा रश्मिभिश्चेकिताना ।
 प्रबोधयन्ती सुविताय देव्यु—षा ईयते सुयुजा रथेन ३
 आ वां वहिष्ठा इह ते वहन्तु रथा अश्वास उपसो व्युष्टौ ।
 इमे हि वां मधुपेयाय सोमा अस्मिन् यज्ञे वृषणा मादयेथाम् ४
 अनायतो अनिबद्धः कथायं न्यङ्कुत्तानोऽव पद्यते न ।
 कया याति स्वधया को ददर्श दिवः स्कम्भः समृतः पाति नाकम् ५ [१४] (१५४)

(१५)

१० वामदेवो गौतमः । अग्निः, ७-८ सोमकः साहदेव्यः, ९-१० अश्विनौ । गायत्री ।

अग्निर्होता नो अध्वरे वाजी सन् परि णीयते । देवो देवेषु यज्ञियः १
 परि त्रिविष्ट्वध्वरं यात्यग्नी रथीरिव । आ देवेषु प्रयो दधत् २
 परि वाजपतिः कवि—रग्निर्हव्यान्यकमीत् । दधद् रत्नानि वृशुषे ३
 अयं यः सुञ्जये पुरो दैववाते समिध्यते । द्युमाँ अमित्रदम्भनः ४
 अस्य वा वीर ईर्वतो ऽग्नेरीशीत् मर्त्यः । त्रिगमजम्भस्य मीळहुषः ५ [१५]
 तमर्वन्तं न सानसि—मरुषं न दिवः शिशुम् । मर्मज्यन्ते दिवेदिवे ६
 बोधयन्मा हरिभ्यां कुमारः साहदेव्यः । अच्छा न हूत उदरम् ७
 उत त्या यजता हरीं कुमारात् साहदेव्यात् । प्रयता सद्य आ ददे ८
 एष वां देवावश्विना कुमारः साहदेव्यः । वीर्घायुरस्तु सोमकः ९
 तं युवं देवावश्विना कुमारं साहदेव्यम् । वीर्घायुषं कृणोतन १० [१६] (१६४)

(१६)

११ वामदेवो गौतमः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

आ सत्यो यातु मघवाँ ऋजीषी द्रवन्त्वस्य हरय उप नः ।
 तस्मा इदन्धः सुषुमा सुवक्ष—मिहामिपित्वं करते गृणानः १
 अब स्य शूराध्वनो नान्ते ऽस्मिन् नो अद्य सर्वने मन्दध्वै ।
 शंसात्युक्थमुशनेव वेधा—श्चिकितुषे असुर्याय मन्म २
 कविर्न निण्यं विदथानि साधन् वृषा यत् सेकं विपिणानो अर्चात् ।
 दिव इत्था जीजनत् सप्त कारु—नह्ना चिच्चकुर्वयुनां गृणन्तः ३ (१६७)

स्वर्ग्यं वेदिं सुहृत्किमर्कैर्महि ज्योतीं रुरुचुर्यद्भु वस्तोः ।	
अन्धा तमांसि दुर्धिता विचक्षे नृभ्यश्चकार नृत्तमो अमिद्यौ	४
ववक्ष इन्द्रो अमितमृजीं प्युमे आ पयौ रोदसी महित्वा ।	
अतश्चिदस्य महिमा विरेच्यमि यो विश्वा भुवना बभूव	५ [१७]
विश्वानि शक्रो नर्याणि विद्रा नपो रिरैच सखिभिर्निकामैः ।	
अश्मानं चिद ये बिभ्रिदुर्वचोभिर्व्रजं गोमन्तमुशिजो वि ववुः	६
अपो वृत्रं वविवांसं पराहन् प्रावत् ते वज्रं पृथिवी सचेताः ।	
प्राणांसि समुद्रियाण्यैः पतिर्भवच्छवसा शूर धृष्णो	७
अपो यदद्रिं पुरुहूत ददं राविभुवत् सुरमा पूढ्यं ते ।	
स नो नेता वाजमा दधि मूरि गोत्रा रुजन्नङ्गिरोभिर्गृणानः	८
अच्छा कवि नृमणो गा अमिद्यौ स्वर्पाता मघवन्नाधमानम् ।	
ऊतिभिस्तमिषणो द्युन्नहूतौ नि मायावानब्रह्मा दस्युरर्त	९
आ दस्युघ्ना मनसा याह्यस्तं भुवत् ते कुत्सः सख्ये निकामः ।	
स्वे योनौ नि पदं सरूपा वि वां चिकित्सदतचिद्ध नारी	१० [१८]
यासि कुत्सेन सरथमवस्युस्तोदो वातस्य हयोरीशानः ।	
ऋञ्जा वाजं न गध्यं युयुषन् कविर्यदहन् पार्याय भूपात्	११
कुत्साय शुष्मंशुषं नि बर्हीः प्रपित्वे अह्नः कुर्यवं सहस्रा ।	
सद्यो दस्युन् प्र मृण कुत्स्येन प्र सरश्चक्रं वृहतादुभीकैः ।	१२
त्वं पिपुं मृगयं शूशुवांसं मृजिश्चने वैदथिनाय रन्धीः ।	
पञ्चाशत् कृष्णा नि वपः सहस्रा ऽत्कं न पुरो जरिमा वि ददं	१३
सूर उपाके तन्वं दधानो वि यत् ते चेत्यमृतस्य वर्षः ।	
मृगो न हस्ती तविषीमुषाणः सिंहो न भीम आयुधानि बिभ्रत्	१४
इन्द्रं कामा वसुयन्तो अगमन् त्वर्मीळ्हे न सवने चक्रानाः ।	
अवस्यवः शशमानासं उक्थैरोको न रणवा सुहृत्किं पृष्टिः	१५ [१९]
तमिद् व इन्द्रं सुहवं हुवेम यस्ता चकार नर्यां पुरुणि ।	
यो मावते जरित्रे गध्यं चिन्मक्षू वाजं भरति स्पर्हराधाः	१६
तिग्मा यदन्तरशनिः पताति कस्मिञ्चिच्छूर मुहुके जनानाम् ।	
घोरा यदयं समृतिर्भवात्यध स्मा नस्तन्वो बोधि गोपाः	१७ (१८१)

भुवोऽविता वामदेवस्य धीनां भुवः सखावृको वार्जसातौ ।	
त्वामनु प्रमतिमा जगन्मोक्षशंसो जरित्रे विश्वधे स्याः	१८
एभिर्नृभिरेन्द्र त्वायुभिर्द्वा मघवाद्भिर्मघवन् विश्व आजौ ।	
द्यावो न द्युमैरभि सन्तो अर्यः क्षपो मदेम शरदश्च पूर्वीः	१९
एवेदिन्द्राय वृषभाय वृष्णे ब्रह्माकर्म भृगवो न रथम् ।	
नू चिद् यथा नः सख्या वियोपदसन्न उग्रोऽविता तनूपाः	२०
नू द्युत ईन्द्र नू गृणान इषं जरित्रे नद्योऽं न पीपेः ।	
अकारि ते हरिवो ब्रह्म नव्यं धिया स्याम रुधयः सदासाः	२१ [२०] (१८५)

(१७)

२१ वामदेवो गौतमः । इन्द्रः । त्रिष्टुप्, १५ एकपदा विराट् ।

त्वं महौ ईन्द्र तुभ्यं ह क्षा अनु क्षत्रं मंहना मन्यत द्यौः ।	
त्वं वृत्रं शर्वसा जघन्वान् त्सृजः सिन्धूरहिना जग्रसानान्	१
तव त्विषो जनिमन् रेजत द्यौ रेजद् भूमिर्भियसा स्वस्य मन्योः ।	
ऋषायन्तं सुवज्रः पर्वतास आर्कुन् धन्वानि सरयन्त आपः	२
मिनद् गिरिं शर्वसा वज्रमिष्णन्नाविष्कृण्वानः सहसान ओजः ।	
वधीद् वृत्रं वज्रेण मन्दसानः सरन्नापो जर्वसा हतवृष्णीः	३
सुवीरस्ते जनिता मन्यत द्यौरिन्द्रस्य कर्ता स्वपस्तमो भूत् ।	
य ईं जजान स्वयं सुवज्रमनपच्युतं सदर्शो न भूम	४
य एक इच्छ्यावर्यति प्र भूमा राजा कृष्टीनां पुरुहूत इन्द्रः ।	
सत्यमेनमनु विश्वे मदन्ति रातिं देवस्य गृणतो मघोनः	५ [२१]

सत्रा सोमा अभवन्नस्य विश्वे सत्रा मदासो बृहतो मदिष्ठाः ।	
सत्रामवो वसुपतिर्वसूनां दत्ते विश्वा अधिथा इन्द्र कृष्टीः	६
त्वमधं प्रथमं जार्यमानो ऽमे विश्वा अधिथा इन्द्र कृष्टीः ।	
त्वं प्रति प्रवत आशयानमहिं वज्रेण मघवन् वि वृश्चः	७
सत्राहणं दाधृषिं तुभ्रमिन्द्रं महामपारं वृषभं सुवज्रम् ।	
हन्ता यो वृत्रं सनितोत वाजं दाता मघानि मघवा सुराधाः	८ (१९३)

- अयं वृत्तश्चातयते समीचीर्य आजिषु मधवा कृण्व एकः ।
अयं वाजं भरति यं सनोत्यस्य प्रियासः सख्ये स्याम ९
- अयं कृण्वे अध जयन्नुत न्नयमुत प्र कृणुते युधा गाः ।
यदा सत्यं कृणुते मन्धुमिन्द्रो विश्वं दुळ्हं भयत एजदस्मात् १० [२२]
- समिन्द्रो गा अजयत् सं हिरण्या समश्विया मधवा यो ह पूर्वीः ।
एभिर्नुमिर्नृतमो अस्य शाकै रायो विभक्ता संभरश्च वस्वः ११
- कियत् स्विदिन्द्रो अभ्येति मातुः कियत् पितुर्जनितुर्यो जजान ।
यो अस्य शुष्मं मुहुकैरियति वातो न जूतः स्तनयद्भिरग्रेः १२
- क्षियन्तं त्वमक्षियन्तं कृणोतीर्यति रेणुं मधवा समोहम् ।
विमञ्जनुरशनिमां इव द्यौ रूत स्तोतारं मधवा वसौ धात् १३
- अयं चक्रमिषणत् सूर्यस्य न्येतंशं रीरमत ससृमाणम् ।
आ कृष्ण ई जुहुराणो जिघर्ति त्वचो बुध्रे रजसो अस्य योनौ १४
- असिक्न्यां यजमानो न होता १५ [२३]
- गव्यन्त इन्द्रं सख्याय विप्रा अश्वायन्तो वृषणं वाजयन्तः ।
जनीयन्तो जनिदामक्षितोति मा च्यावयामोऽवृते न कोशम् १६
- ज्जाता नो बोधि दृष्टशान आपि रभिक्ष्याता मर्दिता सोम्यानाम् ।
सखा पिता पितुर्तमः पितृणां कर्तेषु लोकमुंशते वयोधाः १७
- सखीयतामविता बोधि सखा गृणान इन्द्र स्तुवते वयो धाः ।
वयं ह्या तै चकृमा सबाध आभिः शमीभिर्महयन्त इन्द्र १८
- स्तुत इन्द्रो मधवा यद्ध वृत्रा भूरीण्येको अप्रतीनि हन्ति ।
अस्य प्रियो जरिता यस्य शर्म न्नकिर्वैवा वारयन्ते न मर्ताः १९
- एवा न इन्द्रो मधवा विरुप्शी करत् सत्या चर्षणीधुदन्वा ।
त्वं राजा जनुषां धेह्यस्मे अधि श्रवो माहिंनं यज्जरित्रे २०
- नू द्रुत इन्द्र नू गृणान इयं जरित्रे नद्योऽ न पीपेः ।
अकारि ते हरिवो ब्रह्म नव्यं धिया स्याम रुध्यः सदासाः २१ [२४] (२०६)

(१८)

१३ वामदेवो गौतमः, १ इन्द्रः, ४ (उत्तरार्धर्चस्य), ७ अदितिः ।

१ वामदेवः, २-४ (पूर्वार्धर्चस्य), ८-१३ इन्द्रः, ४ (उत्तरार्धर्चस्य),

७ वामदेवः । त्रिष्टुप् ।

अयं पन्था अनुवित्तः पुराणो यतो देवा उदजायन्त विश्वे ।

अतश्चिदा जनिषीष्ट प्रवृद्धो मा मातरममुया पत्तवे कः

१

नाहमतो निरया दुर्गहैतत् तिरश्चता पार्श्वान्निर्गमाणि ।

बहूनि मे अकृता कर्त्तानि युधै त्वेन सं त्वेन पृच्छै

२

परायतीं मातरमन्वचष्ट न नानु गान्यनु नू गमानि ।

त्वष्टुर्गृहे अपिबत् सोममिन्द्रः शतधन्यं चम्बोः सुतस्य

३

किं स ऋधक् कृणवद् यं सहस्रं मासो जमार शरदश्च पूर्वीः ।

नही न्वस्य प्रतिमानमस्य न्तर्जातेपूत ये जनित्वाः

४

अवद्यामिध मन्यमाना गुहाक-रिन्द्रं माता वीर्येणा न्यूष्टम् ।

अथोदस्थात् स्वयमत्कं वसान आ रोदसी अपृणाज्जार्यमानः

५ [२५]

एता अर्धन्त्यललाभवन्ती-कृतावरीरिव संक्रोशमानाः ।

एता वि पृच्छ किमिदं भनन्ति कमापो अद्रिं परिधिं रुजन्ति

६

किमु ध्विदस्मै निविदो भनन्ते-न्द्रस्यावद्यं दिधिपन्त आपः ।

ममैतान् पुत्रो महता वधेन वृत्रं जघन्वाँ असृजद् वि सिन्धून्

७

ममच्चन त्वा युवतिः परास ममच्चन त्वा कुषवा जगार ।

ममच्चिदापः शिशवे ममृड्यु-र्ममच्चिदिन्द्रः सहस्रोदतिष्ठत्

८

ममच्चन ते मघवन् व्यसो निविविध्वाँ अप हनू जघान ।

अधा निर्विद्ध उत्तरो बभूवा-च्छिरो वासस्य सं पिणग्वधेन

९

गृष्टिः संसूव स्थविरं तवागा-मनाधूष्यं वृषभं तुभ्रमिन्द्रम् ।

अरीळ्हं वत्सं चरथाय माता स्वयं गातुं तन्व इच्छमानम्

१०

उत माता महिषमन्ववेन-वुमी त्वा जहति पुत्र देवाः ।

अथाब्रवीद् वृत्रमिन्द्रो हनिष्यन् त्सखे विष्णो वितुरं वि क्रमस्व

११

(२१७)

कस्ते मातरं विधवा मचक्रच्छ्रुं कस्त्वामजिघांसच्चरन्तम् ।
 कस्ते देवो अधि मर्द्धिक आसीद् यत् प्राक्षिणाः पितरं पादगृह्यं
 अवर्त्या शुनं आन्त्राणि पेचे न देवेषु विविदे मर्द्धितारम् ।
 अपश्यं जायाममहीयमाना मधा मे ह्येनो मध्वा जभार

१२

१३ [२६] (११९)

[पद्योऽध्यायः ॥६॥ व० १-३०]

(१९)

११ वामदेवो गौतमः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

एवा त्वामिन्द्र वज्रिन्नत्र विश्वे देवासः सुहवास ऊमाः ।
 महामुमे रोदसी वृद्धमुष्वं निरेकमिदं वृणते वृत्रहत्ये
 अवासृजन्तु जिव्रयो न देवा भुवः सम्राळिन्द्र सत्ययौनिः ।
 अहन्नहिं परिशयानमर्णः प्र वर्तनीररदो विश्वधेनाः
 अतृप्णुवन्तं वियतमबुध्य मबुध्यमानं सुषुपाणमिन्द्र ।
 सप्त प्रति प्रवत आशयान् महिं वज्रेण वि रिणा अपर्वन्
 अक्षोदयच्छर्वसा क्षाम बुध्नं वार्षा वातस्तविषीभिरिन्द्रः ।
 हुक्हान्यौभ्रादुशमान ओजो स्वाभिनत ककुभः पर्वतानाम्
 अभि प्र दद्गुर्जनयो न गर्भं रथा इव प्र ययुः साकमद्रयः ।
 अतर्पयो विसृत उज्ज ऊर्मीन् त्वं वृताँ अरिणा इन्द्र सिन्धून्

१

२

३

४

५ [१]

त्वं महीमवनिं विश्वधेनां तुर्वीतये वृष्याय क्षरन्तीम् ।
 अरमयो नमसैजदर्णः सुतरणाँ अकृणोरिन्द्र सिन्धून्
 प्रागुवो नमन्वो न वक्ता ध्वम्ना अपिन्वद् युवतीकृतज्ञाः ।
 धन्वान्यजौ अपृणक् तृषाणाँ अधोगिन्द्रः स्तर्योऽ दंसुपत्नीः
 पूर्वीरुपसः शरदश्च गूर्ता वृत्रं जघन्वाँ असृजद् वि सिन्धून् ।
 परिष्ठिता अतृणद् बद्धधानाः सीरा इन्द्रः सार्वितवे पृथिव्या
 वज्रीभिः पुत्रमगुवो अकानं निवेशनाद्धरिव आ जभर्थ ।
 व्यधो अरुयदहिमाददानो निर्भूदुखच्छित् समरन्त पर्व
 प्र ते पूर्वाणि करणानि विप्राः ऽऽविद्रौ आह विदुषे करांसि ।
 यथायथा वृष्ण्यानि स्वगूर्ता ऽपांसि राजन् नर्याविषीः
 नू द्रुत ईन्द्र नू गृणान इयं जरित्रे नद्यो न पीपेः ।
 अकारि ते हरिवो ब्रह्म नव्यं धिया स्याम रथ्यः सदासाः

६

७

८

९

१०

११ [२] (१२०)

(१०)

११ वामदेवो गौतमः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

आ न इन्द्रो दूरादा न आसा—दभिष्टिकृदवसे यासदुग्रः ।
 ओजिष्ठेभिर्नृपतिर्वज्रबाहुः संगे समत्सु तुर्वणिः पृतन्यून १
 आ न इन्द्रो हरिभिर्यात्वच्छा—र्वाचीनोऽवसे राधसे च ।
 तिष्ठाति वज्री मधवा विरग्शी—मं यत्नमनु नो वाजसातौ २
 इमं यज्ञं त्वमस्मार्कमिन्द्र पुरो दधत् सनिग्यसि क्रतुं नः ।
 श्वघ्नीव वाजिन् त्सनये धनानां त्वया वयमर्थ आजिं जयेम ३
 उशन्तु पु णः सुमना उपाके सोमस्य नु सुपुतस्य स्वधावः ।
 पा इन्द्र प्रतिभूतस्य मध्वः समन्धसा ममदः पूष्टयेन ४
 वि यो रग्श ऋषिभिर्नवेभि—र्वक्षो न पक्वः सृण्यो न जेता ।
 मर्यो न योषामभि मन्यमानो—च्छा विवक्मि पुरुहूतमिन्द्रम् ५ [३]

गिरिर्न यः स्वतवाँ ऋष्व इन्द्रः सनादेव सहसे जात उग्रः ।
 आर्दता वज्रं स्थविरे न भीम उद्रेव कोशं वसुना न्यृष्टम् ६
 न यस्य वर्ता जनुषा न्वस्ति न राधस आमरीता मधस्य ।
 उद्वावृषाणस्तविषीव उग्रा—ऽस्मभ्यं दद्धि पुरुहूत रायः ७
 ईक्षे रायः क्षयस्य चर्षणीना—मुत व्रजमपवर्तासि गोनाम् ।
 शिक्षानरः समिथेषु प्रहावान् वस्वो राशिर्मभिनेतासि भूरिम् ८
 कया तच्छृण्वे शच्या शचिष्ठो यया कृणोति मुहु का चिहृष्वः ।
 पुरु द्राक्षुषे विचयिष्ठो अंहो—ऽथा दधाति द्रविणं जरित्रे ९
 मा नो मर्हीरा भरा वृद्धि तन्नः प्र द्राक्षुषे दातवे भूरि यत् ते ।
 नव्ये देवणे शस्ते अस्मिन् त उक्थे प्र ब्रवाम वयमिन्द्र स्तुवन्तः १०
 नू द्रुत इन्द्र नू गृणान इषं जरित्रे नद्योर्ध न पीपेः ।
 अकारि ते हरित्रो ब्रह्म नव्यं धिया स्याम रथ्यः सदासाः ११ [४] (२४१)

(११)

११ वामदेवो गौतमः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

आ यात्विन्द्रोऽवस उप न इह स्तुतः सधमादस्तु शूरः ।
 वावृषानस्तविषीर्यस्य पूर्वी—द्यौर्न क्षत्रमभिभूति पुण्यात् १ (२४२)

तस्येविह स्तवथ वृष्ण्यानि तुविद्युन्नस्य तुविराधसो नृन् ।
 यस्य कर्तुर्विद्युथोऽं न सम्राट् साह्वान् तरुत्रो अभ्यस्ति कृष्टीः २
 आ यात्विन्द्रो विव आ पृथिव्या मक्षू समुद्रादुत वा पुरीषात् ।
 स्वर्णरादवसे नो मरुत्वान् परावतो वा सदर्नाहतस्य ३
 स्थूरस्य रायो बृहतो य ईशे तमु एवाम विद्येष्विन्द्रम् ।
 यो वायुना जयति गोमतीषु प्र धृष्ण्या नयति वस्यो अच्छ ४
 उप यो नमो नमसि स्तभाय त्रियति वाचं जनयन् यजधै ।
 ऋत्नसानः पुरुवार उक्थै रेन्द्रं कृण्वीत् सदर्नेषु होता ५ [५]

धिषा यदि धिषण्यन्तः सर्ण्यान् त्सदन्तो अद्रिमौशिजस्य गोहे ।
 आ दुरोषाः प्रास्त्यस्य होता यो नो महान् त्संवरणेषु वह्निः ६
 सत्रा यदीं भार्वस्य वृष्णः सिषक्ति शुष्मः स्तुवते भराय ।
 गुहा यदीमौशिजस्य गोहे प्र यद् धिये प्रायसे मदाय ७
 वि यद् वरांसि पर्वतस्य वृण्वे पयोभिर्जिन्वे अपां जवांसि ।
 विदद् गौरस्य गव्यस्य गोहे यद्री वाजाय सुधयोऽं वहन्ति ८
 भद्रा ते हस्ता सुकृतोत प्राणी प्रयन्तारा स्तुवते राध इन्द्र ।
 का ते निर्पत्तिः किमु नो ममस्ति किं नोदुदु हर्षसे दातुवा उ ९
 एवा वस्व इन्द्रः सत्यः सम्रा—ङ्कन्ता वृत्रं वरिवः पूरवे कः ।
 पुरुष्टुत क्त्वा नः शग्धि रायो भक्षीय तेऽवसो देव्यस्य १०
 नू द्रुत इन्द्र नू गृणान इयं जरित्रे नद्योऽं न पीपेः ।
 अकारि ते हरिवो ब्रह्म नव्यं धिया स्याम रथ्यः सदासाः ११ [६] (१५१)

(१२)

[तृतीयोऽनुवाकः ॥ सू० १२-३१]

११ वामदेवो गौतमः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

यन्न इन्द्रो जुजुषे यच्च बहि तन्नो महान् करति शुष्म्या चित् ।
 ब्रह्म स्तोमं मघवा सोममुक्था यो अश्मानं शर्वसा विभ्रदेति १
 वृषा वृषन्धि चतुरश्रिमस्य ब्रुयो बाहुभ्यां नृतमः शर्चीवान् ।
 श्रिये परुष्णीमुपमाण ऊर्णा यस्याः पर्वाणि सख्याय विव्ये २
 यो देवो देवतमो जायमानो महो वार्जेभिर्महद्भिश्च शुष्मैः ।
 वधानो वज्रं बाह्वोरुशन्तं द्याममेन रेजयत् प्र भूम ३ (१५५)

विश्वा रोधांसि प्रवतश्च पूर्वी—द्यौर्ऋग्वाज्जनिमन् रेजत क्षाः ।
 आ मातरा भरति शुष्म्या गो—नृवत् परिज्मन् नोनुवन्त वाताः
 ता तू तं इन्द्र महतो महानि विश्वेष्वित सर्वनेषु प्रवाच्या ।
 यच्छूर धृष्णो धृषता दधृष्वा—नहिं वज्रेण शवसाविविषीः

४

५ [७]

ता तू तं सत्या तुविनृमण विश्वा प्र धेनवः सिन्नते वृष्ण ऊध्नः ।
 अधा ह त्वद् वृषमणो भियानाः प्र सिन्धवो जवसा चक्रमन्त
 अत्राह ते हरिवस्ता उ वेवी—रवोभिरिन्द्र स्तवन्त स्वसारः ।
 यत् सीमनु प्र मुचो बद्धधाना वीर्धामनु प्रसितिं स्यन्नुयधै
 पिपीले अंशुर्मद्यो न सिन्धु—रा त्वा शमी शशमानस्य शक्तिः ।
 अस्मद्भक् शुशुचानस्य यम्या आशुर्न रश्मिं तुव्योजसं गोः
 अस्मे वर्षिष्ठा कृणुहि ज्येष्ठा नृम्णानि सूत्रा सहुरे सहांसि ।
 अस्मभ्यं वृत्रा सुहनानि रन्धि जहि वर्धर्वनुषो मर्त्यस्य
 अस्माकमित सु गृणुहि त्वमिन्द्रा—ऽस्मभ्यं चित्रौ उप माहि वाजान् ।
 अस्मभ्यं विश्वा इषणः पुरंधी—रस्माकं सु मघवन् बोधि गोदाः
 नू द्रुत इन्द्र नू गृणान इषं जरित्रे नद्योडे न पीपे ।
 अकारि ते हरिवो ब्रह्म नव्यं भिया स्याम रथ्यः सवासाः

६

७

८

९

१०

११ [८] (१६३)

(१३)

११ वामदेवो गौतमः । इन्द्रः, ८-१० कृतं वा । त्रिष्टुप् ।

कथा महामवधत् कस्य होतु—र्यज्ञं जुषाणो अमि सोममूधः ।
 पिबन्नुशानो जुषमाणो अन्धो ववक्ष ऋष्वः शुचते धनाय
 को अस्य वीरः संध्रमादमाप समानंश सुमतिभिः को अस्य ।
 कदस्य चित्रं चिकित्ते कद्रुती वृधे मुवच्छशमानस्य यज्योः
 कथा गृणोति ह्रूयमानमिन्द्रः कथा शृण्वन्नर्वसामस्य वेद ।
 का अस्य पूर्विरुपमातयो ह कुथेनमाहुः पपुर्णि जरित्रे
 कथा सबार्धः शशमानो अस्य नश्वमि द्रविणं दीध्यानः ।
 वेवो मुवन्नवेदा म क्रतानां नमो जगृभ्वाँ अमि यज्जुजोषत्
 कथा कद्रुस्या उषसो व्युष्टौ वेवो मर्त्यस्य सख्यं जुजोष ।
 कथा कदस्य सख्यं सखिभ्यो ये अस्मिन् कामं सुयुजं ततुमे

१

२

३

४

५ [९] (१६८)

किमादमत्रं सख्यं सखिभ्यः कदा नु ते भ्रात्रं प्र ब्रवाम ।
 भ्रिये सुदृशो वपुस्स्य सर्गाः स्वर्णं चित्रतममिष आ गोः
 द्रुहं जिघांसन् ध्वरसमनिन्द्रां तेतिक्ते तिग्मा तुजसे अनीका ।
 कृणा चिद् यत्र कृणया न उग्रो दूरे अज्ञाता उपसो बबाधे
 क्रतस्य हि गुरुधः सन्ति पूर्वी—क्रतस्य धीतिर्वृजिनानि हन्ति ।
 क्रतस्य श्लोको बधिरा ततर्कु कर्णा बुधानः शुचिमान आयोः
 क्रतस्य ह्रस्वा धरुणानि सन्ति पुरुषि चन्द्रा वपुषे वपुषि ।
 क्रतेन दीर्घमिषणन्त पृक्षं क्रतेन गावं क्रतमा विवेशुः
 क्रतं येमान क्रतमिदं वनोत्यु—तस्य शुष्मस्तुरया उ गव्युः ।
 क्रताय पृथ्वी बहुले गभीरे क्रताय धेनू परमे दुहाते
 नू द्रुत इन्द्र नू गृणान इयं जस्त्रि नद्योऽ न पीपेः ।
 अकारि ते हरिवो ब्रह्म नव्यं धिया स्याम रथ्यः सदासाः

६

७

८

९

१०

११ [१०] (२७४)

(१४)

११ वामदेवो गौतमः । इन्द्रः । त्रिष्टुप्, १० अनुष्टुप् ।

का सुदृतिः शर्वसः सुनुमिन्द्र—मवाचीनं राधस आ ववर्तत् ।
 वृद्धिर्हि वीरो गृणते वसूनि स गोपतिर्निष्पिधां नो जनासः
 स वृत्रहत्ये हव्यः स ईड्यः स सुदृत इन्द्रः सत्यराधाः ।
 स यामन्ना मघवा मर्त्याय ब्रह्मण्यते सुष्वये वरिवो धात्
 तमिन्नरो वि ह्वयन्ते समीके रिरिकांसस्तन्वः कृणवत् त्राम् ।
 मिथो यत् त्यागमुभयासो अगमन् नरस्तोक्तस्य तनयस्य सातौ
 क्रतुयन्ति क्षितयो योग उग्रा—ऽऽशुषाणासो मिथो अर्णसातौ ।
 सं यद् विशोऽसर्ववृत्रन्त युध्मा आदिन्नेम इन्द्रयन्ते अभीके
 आदिन्द्र नेम इन्द्रियं यजन्त आदित् प्रक्तिः पुरोळाशं रिरिच्यात् ।
 आदित सोमो वि पंपृच्यादसुष्वी—नादिज्जुजोष वृषभं यजध्वै

१

२

३

४

५ [११]

कृणोत्यस्मै वरिवो य इत्ये—न्द्राय सोममुशते सुनोति ।
 सुध्रीचीनेन मनसाविवेनेन तमित सखायं कृणुते समत्सु

६

(२८०)

य इन्द्राय सुनवत् सोममद्य पचात् पत्नीरुत भृज्जाति धानाः ।
 प्रति मनायोरुचथानि हर्यन् तस्मिन् दधद् वृषणं शुष्ममिन्द्रः ।
 यदा संमर्य व्यचेहर्षावा वीर्यं यदाजिमभ्यख्यदुर्यः ।
 अर्चिक्रवुद् वृषणं पत्न्यच्छा दुरोण आ निशितं सोमसुद्धिः ।
 भूर्यसा वस्नमचरत् कनीयो ऽर्विक्रीतो अकानिपं पुनर्यन् ।
 स भूर्यसा कनीयो नारिरेचीद् वीना दक्षा वि दुहन्ति प्र वाणम् ।
 क इमं दृशमिममेन्द्रं क्रीणाति धेनुभिः ।
 यदा वृत्राणि जङ्घन-दथैनं मे पुनर्ददत् ।
 नू द्रुत इन्द्र नू गृणान इषं जरित्रे नद्योऽ न पीपेः ।
 अकारि ते हरिवो ब्रह्म नव्यं धिया स्याम रुध्यः सदासाः ।

७

८

९

१०

११ [१२] (२८५)

(२५)

८ वामदेवो गौतमः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

को अद्य नर्यो देवकाम उशान्निन्द्रस्य सख्यं जुजोष ।
 को वा महेऽवसे पाय्यं समिन्द्रे अग्नौ सुतसोम ईडे ।
 को नानाम वचसा सोम्याय मनायुर्वी भवति वस्त उभाः ।
 क इन्द्रस्य युज्यं कः सखित्वं को भ्रात्रं वष्टि कवये क ऊती ।
 को देवानामवो अद्या वृणीति क आदित्यौ अदितिं ज्योतिरीडे ।
 कस्याश्विनाविन्द्रो अग्निः सुतस्यां ऽशोः पिबन्ति मनसाविवेनम् ।
 तस्मा अग्निमरितुः शर्मं यंस ज्योक् पश्यात् सूर्यमुच्चरन्तम् ।
 य इन्द्राय सुनवामेत्याह नरे नर्यं नृतमाय नृणाम् ।
 न तं जिनन्ति बहवो न दुभ्रा उर्वस्मा अदितिः शर्मं यंसत् ।
 प्रियः सुकृत प्रिय इन्द्रे मनायुः प्रियः सुप्रावीः प्रियो अस्य सोमी ।

१

२

३

४

५ [१३]

सुप्रान्व्यः प्राशुषाळेष् वीरः सुष्वेः पत्तिं कृणुते केवलेन्द्रः ।
 नासुष्वेरापिर्न सखा न जामि दुष्प्राव्योऽवहन्तेदवाचः ।
 न रेवता पणिना सख्यमिन्द्रे ऽसुन्वता सुतपाः सं गृणीति ।
 आस्य वेदः खिदति हन्ति नम्रं वि सुष्वये पक्तये केवलो भूत् ।
 इन्द्रं परेऽवरे मध्यमास इन्द्रं यान्तोऽवसितास इन्द्रम् ।
 इन्द्रं क्षियन्त उत युध्यमाना इन्द्रं नरो वाजयन्तो हवन्ते ।

६

७

८ [१४] (२९३)

(२६)

७ कामदेवो गौतमः । १-३ इन्द्रो वा । १-३ इन्द्रः, आत्मा वा, ४-७ इयेनः । त्रिष्टुप् ।

अहं मनु०रमवँ सूर्यश्चा—ऽहं कक्षीवाँ ऋषिरस्मि विप्रः ।	
अहं कुत्समार्जुनेयं न्यूञ्जे ऽहं कविरुशना पश्यता मा	१
अहं भूमिमद्वामार्याया—ऽहं वृष्टिं दाशुषे मर्त्याय ।	
अहमपो अनयं वावशाना मम देवासो अनु केतमायन्	२
अहं पुरो मन्दसानो न्यैरं नव साकं नवतीः शम्बरस्य ।	
शततमं वेश्यं सर्वताता दिवोदासमतिथिग्वं यदावम्	३
प्र सु ष विभ्यो मरुतो विरेस्तु प्र इयेनः इयेनेभ्य आशुपत्वा ।	
अचक्रया यत् स्वधया सुपर्णो हव्यं भरन्मनवे देवजुष्टम्	४
भरद् यदि विरतो वेविजानः पथोरुणा मनोजवा असर्जि ।	
तूर्यं ययौ मधुना सोम्येनो—त श्रवो विविदे इयेनो अत्र	५
ऋजीपी इयेनो ददमानो अंशुं परावतः शकुनो मन्द्रं मदम् ।	
सोमं भरद् दाहृणाणो देवावान् द्विवो अमुष्मादुत्तरावादाय	६
आदाय इयेनो अमरत् सोमं सहस्रं सवाँ अयुतं च साकम् ।	
अत्रा पुरंधिरजहादराती—मदे सोमस्य मूरा अमूरः	७ [१५] (३००)

(२७)

५ कामदेवो गौतमः । इयेनः, ५ इन्द्रो वा । त्रिष्टुप्, ५ शक्वरी ।

गर्भे नु सन्नन्वेधामवेद महं देवानां जनिमानि विश्वा ।	
शतं मा पुर आर्यसीरक्ष—न्नध इयेनो जवसा निरदीयम्	१
न घा स मामप जोषं जभारा—ऽभीमास त्वक्षसा वीर्येण ।	
ईर्मा पुरंधिरजहादराती—रुत वातौ अतरच्छूशुवानः	२
अव यच्छयेनो अस्वनीदध द्यो—र्वि यद् यदि वात ऊहुः पुरंधिम् ।	
सृजद् यदस्मा अव ह क्षिपज्यां कृशानुरस्ता मनसा भुरण्यन्	३
ऋजिप्य ईमिन्द्रावतो न भुज्युं इयेनो जभार बृहतो अधि ण्णोः ।	
अन्तः पतत् पतत्र्यस्य पूर्ण—मधु यामनि प्रसितस्य तद् वेः	४ (१०४)

अथ श्वेतं कलशं गोभिर्ऋक्तामापिप्यानं मघवा शुक्रमन्थः ।

अध्वर्युभिः प्रयत्नं मघवो अग्रमिन्द्रो मदाय प्रति धत् पिबध्ये शूरो मदाय प्रति धत् पिबध्ये ५
[१६] (३०५)

(२८)

५ वामदेवो गौतमः । इन्द्रः, इन्द्रासोमौ वा । त्रिष्टुप् ।

त्वा युजा तव तत् सोमं सख्य इन्द्रो अपो मनवे सस्रुतस्कः ।

अहन्नहिमरिणात् सप्त सिन्धू नपावृणोदपिहितेव खानि १

त्वा युजा नि खिक्नु सूर्यस्येन्द्रश्चक्रं सहसा सद्य इन्द्रो ।

अधि ण्णुना बृहता वर्तमानं महो ब्रुहो अपं विश्वायुं धायि २

अहन्निन्द्रो अर्द्धहविरिन्द्रो पुरा दस्यून् मध्यदिनावृभीके ।

दुर्गे दुरोणे कृत्वा न यातां पुरु सहस्रा शर्वा नि बर्हीत ३

विश्वस्मात् सीमधमौ इन्द्र दस्यून् विशो दासीरकृणोरप्रगस्ताः ।

अबधित्याममृणतं नि शत्रू नर्विन्देत्यामपचितिं वधत्रैः ४

एवा सत्यं मघवाना युवं त दिन्द्रश्च सोमोर्वमश्व्यं गोः ।

आर्द्धतुमपिहितान्यश्वा रिरिचथुः क्षाश्चित् ततृक्षाना ५ [१७] (३१०)

(२९)

५ वामदेवो गौतमः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

आ नः स्तुत उप वाजेभिर्ऋती इन्द्र याहि हरिभिर्मन्दसानः ।

तिरश्चिद्वर्यः सर्वना पुरुण्याङ्गुषेभिर्गृणानः सत्यराधाः १

आ हि ष्मा याति नर्यश्चिकित्वान् हूयमानः सोतुमिरुप यज्ञम् ।

स्वश्वो यो अभीरुर्मन्यमानः सुष्वाणेभिर्मदति सं ह वीरैः २

श्रावयेदस्य कर्णां वाजयध्ये जुष्टामनु प्र दिशं मन्त्रयध्ये ।

उद्वावृषाणो राधसे तुविष्मान् करन्न इन्द्रः सुतीर्थाभयं च ३

अच्छा यो गन्ता नार्धमानमूती इत्था विप्रं हवमानं गुणन्तम् ।

उप त्मनि दधानो धुर्याङ्गून् त्सहस्राणि शतानि वज्रबाहुः ४

त्वोतासो मघवन्निन्द्र विप्रं वयं ते स्याम सुरयो गुणन्तः ।

भेजानासो ब्रह्मदिवस्य राय आक्रायस्य दावने पुरुक्षोः ५ [१८] (३१५)

(३०)

२४ वामदेवो गौतमः । इन्द्रः, ९-११ इन्द्रोपसौ । गायत्रीः ८, २४ अनुष्टुप् ।

नर्किरिन्द्र त्वदुत्तरो न ज्यायौ अस्ति वृत्रहन् । नर्किरेवा यथा त्वम् १
सत्रा ते अनु कृष्टयो विश्वा चकेव वावृतुः । सत्रा महौ असि श्रुतः २
विश्वे चनेदुना त्वा देवास इन्द्र युयुधुः । यदहा नक्तमातिरः ३
यत्रोत बाधितेभ्यश्चक्रं कुत्साय युध्यते । मुषाय इन्द्र सूर्यम् ४
यत्र देवाँ ऋधायतो विश्वाँ अयुध्य एक इत् । त्वमिन्द्र वनूरहन् ५ [१९]

यत्रोत मर्याय क—मरिणा इन्द्र सूर्यम् । प्रावः शर्चीभिरेतशम् ६
किमावुतासि वृत्रहन् मयवन् मन्पुमत्तमः । अत्राह दानुमातिरः ७
एतद् घेदुत वीर्यं—मिन्द्र चकर्थ पौंस्यम् । स्त्रियं यद् दुर्हणायुवं वर्धीदुहितरं दिवः ८
दिवश्चिद् घा दुहितरं महान् महीयमानाम् । उपासमिन्द्र सं पिणक् ९
अपोषा अनसः स्रत् संपिष्टादह बिभ्युषी । नि यत् सीं शिश्रथद् वृषा १० [२०]

एतदस्या अनः शये सुसंपिष्टं विपाद्या । ससारं सीं परावतः ११
उत सिन्धुं विबाल्यं वितस्थानामधि क्षमि । परि ण्डा इन्द्र मायया १२
उत शुष्णस्य धृष्णुया प्र मृक्षो अभिवेदनम् । पुरो यदस्य संपिणक् १३
उत वासं कौलितरं बृहतः पर्वतादधि । अवाहन्निन्द्र शम्बरम् १४
उत वासस्य वर्चिनः सहस्राणि शतावधीः । अधि पञ्च प्रधीरिव १५ [२१]

उत त्वं पुत्रमयुवः परावृक्तं शतक्रतुः । उक्थेष्विन्द्र आभजत् १६
उत त्या तुर्वशायद् अस्नातारा शचीपतिः । इन्द्रो विद्रौ अपारयत् १७
उत त्या सद्य आर्या सरयोरिन्द्र पारतः । अर्णाचित्ररथावधीः १८
अनु द्वा जहिता नयो ऽन्धं श्रोणं च वृत्रहन् । न तत् ते सुन्नमष्टवे १९
शतमश्मन्मर्यानां पुरामिन्द्रो व्यास्यत् । दिवोदासाय वाशुषे २० [२२]

अस्वापयद् वृभीतये सहस्रा त्रिशतं हथैः । वासानामिन्द्रो मायया २१
स घेदुतासि वृत्रहन् त्समान इन्द्र गोपतिः । यस्ता विश्वानि चिच्युषे २२
उत नूनं यद्विन्द्रियं करिष्या इन्द्र पौंस्यम् । अद्या नक्लिष्टदा मिनत् २३
वामं वामं त आदुरे देवो ददात्वयमा । वामं पूषा वामं भगौ वामं देवः करुळती २४

[२३] (३३९)

(३१)

१५ वामदेवो गौतमः । इन्द्रः । गायत्री, ३ पादनिष्ठत् ।

कया नश्चित्र आ भुव—द्वती सुदावृधः सखा । कया शचिष्ठया वृता १
 कस्त्वा सत्यो मदानां मंहिष्ठो मत्सदन्धसः । इच्छा चिद्वारुजे वसु २
 अभी पु णः सखीना—मविता जरितुणाम् । ज्ञातं मवास्युतिभिः ३
 अभी न आ ववृत्स्व चक्रं न वृत्तमर्धतः । नियुद्धिश्चर्षणीनाम् ४
 प्रवता हि कर्तूना—मा हा पदेव गच्छसि । अमक्षि सूर्ये सचा ५ [२४]

सं यत् तं इन्द्र मुन्यवः सं चक्राणि दधन्विरे । अध त्वे अध सूर्ये ६
 उत स्मा हि त्वामाहुरि—न्मघवानं शचीपते । दातारमविदीधयुम् ७
 उत स्मा सद्य इत् परि शशमानाय सुन्वते । पुरू चिन्महसे वसु ८
 नहि स्मा ते ज्ञातं चन राधो वरन्त आमुर्ः । न च्योत्तानि करिष्यतः ९
 अस्माँ अवन्तु ते ज्ञात—मस्मान् त्सहस्रमूतयः । अस्मान् विश्वा अमिष्टयः १० [२५]

अस्माँ इहा वृणीष्व सुख्याय स्वस्तये । महो राये त्रिविन्मते ११
 अस्माँ अविद्धि विश्वहे—न्द्र राया परीणसा । अस्मान् विश्वाभिरुतिभिः १२
 अस्मभ्यं ताँ अपा वृधि व्रजाँ अस्तेव गोमतः । नवाभिरिन्द्रोतिभिः १३
 अस्माकं धृष्ण्या राथो द्युमाँ इन्द्रानपच्युतः । गव्युरश्वयुरीयते १४
 अस्माकमुत्तमं कृधि श्रवो देवेषु सूर्य । वर्षिष्ठं द्यामिवोपरि १५ [२६] (३५४)

(३२)

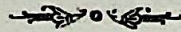
१४ वामदेवो गौतमः । इन्द्रः, २३-२४ इन्द्राश्वौ । गायत्री ।

आ तू न इन्द्र वृत्रह—अस्माकमर्धमा गहि । महान् महीभिरुतिभिः १
 भूमिश्चिद् घासि तूतुजि—रा चित्र चित्रिणीष्व । चित्रं कृणोष्युतथे २
 वृत्रेभिश्चिच्छशीयांसं हंसि वार्धन्तमोजसा । सखिमिर्ये त्वे सचा ३
 वयमिन्द्र त्वे सचा वयं त्वामि नोनुमः । अस्माँ अस्माँ इदुद्व ४
 स नश्चित्राभिरद्विवो ऽनवद्याभिरुतिभिः । अनाधृष्टामिरा गहि ५ [२७]

भूयामो षु त्वावतः सखाय इन्द्र गोमतः । युजो वाजाय घृष्वये ६
 त्वं ह्येक ईशिष इन्द्र वाजस्य गोमतः । स नो यन्धि महीमिषम् ७

(३६१)

न त्वा वरन्ते अन्यथा यद् दितासि स्तुतो मधम् । स्तोतृभ्य इन्द्र गिर्वणः	८
अभि त्वा गोतमा गिराऽनूपत प्र वावने । इन्द्र वाजाय घृण्वये	९
प्र ते वोचाम वीर्याऽ या मन्दसान आरुजः । पुरो दासीरिमीत्य	१० [२८]
ता ते गृणन्ति वेधसो यानि चकथ पौस्या । सुतेष्विन्द्र गिर्वणः	११
अवीवृधन्त गोतमा इन्द्र त्वे स्तोमवाहसः । ऐषु धा वीरवद् यशः	१२
यच्चिद्धि शश्वतामसीन्द्र साधारणस्त्वम् । तं त्वा वयं हवामहे	१३
अर्वाचीनो वसो भवाऽस्मे सु मुत्स्वान्धसः । सोमानामिन्द्र सोमपाः	१४
अस्माकं त्वा मतीना मा स्तोम इन्द्र यच्छतु । अर्वागा वर्तया हरी	१५
पुरोळाशं च नो घसो जोषयासि गिरश्च नः । वधुयुरिदं योषणाम्	१६ [२९]
सहस्रं व्यतीनां युक्तानामिन्द्रभीमहे । शतं सोमस्य खार्यः	१७
सहस्रां ते शता वयं गवामा च्यावयामसि । अस्मन्ना राध एतु ते	१८
दश ते कलशानां हिरण्यानामधीमहि । भूरिदा असि वृत्रहन्	१९
भूरिदा भूरि देहि नो मा दुभ्रं भूर्या भर । भूरि धेदिन्द्र दितासि	२०
भूरिदा ह्यसि श्रुतः पुरुत्रा शूर वृत्रहन् । आ नो भजस्व राधसि	२१
प्र ते बभ्रू विचक्षणं शंसामि गोषणो नपात् । माभ्यां गा अनु शिश्रथः	२२
कनीनकेव विद्वधे नवे द्रुपदे अर्भके । बभ्रू यामेषु शोभेते	२३
अरं म उन्नयाम्णे ऽरमुन्नयाम्णे । बभ्रू यामेष्वसिधा	२४ [३०] (३७८)

[सप्तमोऽध्यायः ॥७॥ व० १-२७]

(३३)

[चतुर्थोऽनुवाकः ॥४॥ सू० ३३-४५]

११ वामदेवो गौतमः । ऋभवः । त्रिष्टुप् ।

प्र ऋभुभ्यो दूतमिव वाचमिष्य उपस्तिरे श्वेतीरी धेनुभीले ।	
ये वातजूतास्तरणिभिरेवैः परि द्यां सुद्यो अपसो बभ्रुवः	१
यदारमकन्नृभवः पितृभ्यां परिविष्टी वेपणा दुंसनाभिः ।	
आदिदं देवानामुप सख्यमायन् धीरासः पुष्टिमवहन् मुनायै	२
पुनर्ये चक्रुः पितरा युवाना सना यूपैव जरुणा शयाना ।	
ते वाजो विभ्वौ ऋभुरिन्द्रवन्तो मधुप्सरसो नोऽवन्तु युज्ञम्	३
यत् संवत्समृभवो गामरक्षन् यत् संवत्समृभवो मा अर्पिंशन् ।	
यत् संवत्समर्भरन् भासो अस्यास्ताभिः शर्माभिरमृतत्वमाशुः	४ (३८१)

ज्येष्ठ आह चमसा द्वा कुरेति कनीयान् त्रीन् कृणवामेत्याह ।
कनिष्ठ आह चतुरस्करेति त्वष्ट ऋभवस्तत् पनयद् वचो वः

५ [१]

सत्यमूर्चुर्नर एवा हि चक्रुर्नु स्वधामुभवो जग्मुरेताम् ।
विभ्राजमानांश्चमसाँ अहेवाऽवेनत् त्वष्टा चतुरो ददृश्वान्
द्वादश द्यून् यदगोहास्याऽऽतिथ्ये रणञ्चुभवः सुसन्तः ।
सुक्षेत्राकृण्वन्नयन्त सिन्धून् धन्वातिष्ठन्नोपधीर्निम्नमापः
रथं ये चक्रुः सुवृत्तं नरेष्ठां ये धेनुं विश्वजुवं विश्वरूपाम् ।
त आ तक्षन्त्वुभवो रयिं नः स्ववसः स्वपसः सुहस्ताः
अपो ह्येषामजुपन्त देवा अमि क्त्वा मनसा दीध्यानाः ।
वाजो देवानामभवत् सुकर्मेन्द्रस्य ऋभुक्षा वरुणस्य विश्वा
ये हरी मेधयोक्था मदन्त इन्द्राय चक्रुः सुयुजा ये अश्वा ।
ते रायस्पोषं द्रविणान्यस्मे धत्त ऋभवः क्षेमयन्तो न मित्रम्
इदाहः पीतिमुत वो मदं धुर्न ऋते श्रान्तस्य सखाय देवाः ।
ते नूनमस्मे ऋभवो वसूनि तृतीयं अस्मिन् त्सर्वे दधात

६

७

८

९

१०

११ [२] (३८९)

(३४)

११ वामदेवो गौतमः । ऋभवः । जिष्णुप् ।

ऋभुर्विश्वा वाज इन्द्रो नो अच्छे मं यज्ञं रत्नधेयोप यात ।
इवा हि वो धिषणा वेयहा मधात् पीतिं सं मदा अगमता वः
विद्वानासो जन्मनो वाजरत्ना उत ऋतुभिर्ऋभवो मादयध्वम् ।
सं वो मवा अगमत सं पुरंधिः सुवीरामस्मे रयिमेरयध्वम्
अयं वो यज्ञ ऋभवोऽकारि यमा मनुष्वत् प्रदिवो दधिध्वे ।
प्र वोऽच्छा जुजुषाणासो अस्थु रभूत विश्वे अग्रियोत वाजाः
अभूदु वो विधत्ते रत्नधेय मिदा नरो वृशुषे मर्त्याय ।
पिबत वाजा ऋभवो वृदे वो महिं तृतीयं सर्वनं मदाय
आ वाजा यातोप न ऋभुक्षा महो नरो द्रविणसो गृणानाः ।
आ वः पीतयोऽभिपित्वे अह्ना मिमा अस्तं नवस्व इव गमन्

१

२

३

४

५ [३]

आ नपातः शवसो यातनोपे मं यज्ञं नर्मसा ह्ययमानाः ।

सुजोषसः सूरयो यस्य च स्थ मध्वः पात रत्नधा इन्द्रवन्तः

६

(११५)

सजोषा इन्द्र वरुणेन सोमं सजोषाः पाहि गिर्वणो मरुद्भिः ।
 अग्नेपाभिर्ऋतुपाभिः सजोषा रनास्पतीभी रत्नधाभिः सजोषाः
 सजोषस आवित्तैर्मीदयध्वं सजोषस ऋभवः पर्वतेभिः ।
 सजोषसो दैव्येना सवित्रा सजोषसः सिन्धुभी रत्नधेभिः
 ये अश्विना ये पितरा य ऊती धेनुं तत्क्षुर्ऋभवो ये अश्वा ।
 ये अंसत्रा य ऋध्नोदसी ये विश्वो नरः स्वपत्यानि चक्रुः
 ये गोर्मन्तं वाजवन्तं सुवीरं रयिं धृत्य वसुमन्तं पुरुक्षुम् ।
 ते अग्नेपा ऋभवो मन्दसाना अस्मे धत्त ये च रातिं गृणन्ति
 नापाभूत न वोऽतीतृषामाऽनिःशस्ता ऋभवो यज्ञे अस्मिन् ।
 समिन्द्रेण मवथ सं मरुद्भिः सं राजभी रत्नधेयाय देवाः

७

८

९

१०

११ [४] (४००)

(३५)

९ वामदेवो गौतमः । ऋभवः । त्रिष्टुप् ।

इहोप यात शवसो नपातः सौधन्वना ऋभवो मापं भूत ।
 अस्मिन् हि वः सर्वने रत्नधेयं गमन्तिवन्मनु वो मदासः
 आर्गन्मृणाभिह रत्नधेयं मभूत् सोमस्य सुष्ठुतस्य पीतिः ।
 सुकृत्यया यत् स्वपस्यया चै एकं विचक्र चमसं चतुर्धा
 व्यकृणोत् चमसं चतुर्धा सखे वि शिक्षेत्यब्रवीत् ।
 अथैत वाजा अमृतस्य पन्थां गृणं देवानामृभवः सुहस्ताः
 किमयः स्विच्चमस एष आस यं काव्येन चतुरो विचक्र ।
 अथा सुनुध्वं सर्वनं मदाय पात ऋभवो मधुनः सोम्यस्य
 शच्याकर्त पितरा युवाना शच्याकर्त चमसं देवपानम् ।
 शच्या हरी धनुतरावतटे न्द्रवाहावृभवो वाजरत्नाः
 यो वः सुनोत्यभिपित्वे अह्नां तीव्रं वाजासुः सर्वनं मदाय ।
 तस्मै रयिमृभवः सर्ववीरमा तक्षत वृषणो मन्दसानाः

१

२

३

४

५ [५]

६

प्रातः सुतमपिबो हर्यश्व माध्यंदिनं सर्वनं केवलं ते ।

समभूमिः पिबस्व रत्नधेभिः सखीर्या इन्द्र चक्रुषे सुकृत्या

७

(४०७)

ये देवासो अर्भवता सुकृत्या इयेना इवेदधिं द्विवि निषेद ।

ते रत्नं धात शवसो नपातः सौधन्वना अर्भवतामृतासः

यत् तृतीयं सर्वनं रत्नधेयं—मकृणुध्वं स्वपस्या सुहस्ताः ।

तद्वर्भवः परिषिक्तं व एतत् सं मदेभिरिन्द्रियेभिः पिबध्वम्

९ [६] (४०९)

(३६)

९. वामदेवो गोतमः । ऋभवः । जगती, ९ त्रिष्टुप् ।

अनश्वो जातो अनभीशुरुक्थ्योऽं रथञ्चिचक्रः परि वर्तते रजः ।

महत् तद् वो देव्यस्य प्रवाचनं द्यामृभवः पृथिवीं यच्च पुण्यथ

रथं ये चक्रुः सुवृतं सुचेतसो ऽविह्वरन्तं मनसस्परि ध्याया ।

तां ऊ न्वं१स्य सर्वनस्य पीतय आ वो वाजा ऋभवो वेदयामसि

तद् वो वाजा ऋभवः सुप्रवाचनं देवेषु विभ्वो अभवन्महित्वनम् ।

जित्री यत् सन्ता पितरा सनाजुषा पुनर्युवाना चरथाय तक्षथ

एकं वि चक्र चमसं चतुर्वयं निश्चर्मणो गामरिणीत धीतिभिः ।

अथा देवेष्वमृतत्वमानश श्रुष्टी वाजा ऋभवस्तद् व उक्थ्यम्

ऋभुतो रयिः प्रथमश्वस्तमो वाजश्रुतासो यमर्जीजनन् नरः ।

विभ्वतष्टो विदथेषु प्रवाच्यो यं देवासोऽवथा स विचर्षणिः

स वाज्यवा स ऋषिर्वचस्पया स शूरो अस्ता पृतनासु दुष्टरः ।

स रायस्पोषं स सुवीर्यं दधे यं वाजो विभ्वो ऋभवो यमाविषुः

श्रेष्ठं वः पेक्षो अधि धायि दर्शतं स्तोमो वाजा ऋभवस्तं जुजुष्टन ।

धीरासो हि षा कवयो विपश्चितस्तान् व एना ब्रह्मणा वेदयामसि

युयमस्मभ्यं धिषणाभ्यस्परि विद्वांसो विश्वा नर्याणि भोजना ।

द्युमन्तं वाजं वृषश्चुष्ममुत्तममा नो रयिमृभवस्तक्षता वयः

इह प्रजामिह रयिं रराणा इह श्रवो वीरवत् तक्षता नः ।

येन वयं चितयेमात्यन्यान् तं वाजं चित्रमृभवो दवा नः

९ [८] (४१८)

(३७)

८ वामदेवो गौतमः । ऋभवः । त्रिष्टुप्. ५-८ अनुष्टुप् ।

उप नो वाजा अध्वरमृमुक्षा देवा यात पृथिभिर्देवयानैः ।
यथा यज्ञं मनुषो विक्ष्वाहेसु दधिध्वे रण्वाः सुदिनेष्वह्नाम् १
ते वो हृदे जनसे सन्तु यज्ञा जुष्टासो अद्य घृतनिर्णिजो गुः ।
प्र वः सुतासो हरयन्त पूर्णाः क्रत्वे दक्षाय हर्षयन्त पीताः २
ऋमुक्षाय देवहितं यथा वः स्तोमो वाजा ऋमुक्षणो वृदे वः ।
जुह्वे मनुष्वद्वपरासु विश्वे युष्मे सचा ब्रुहद्विवेषु सोमम् ३
पीवो अश्वाः शुचिप्रथा हि भूताऽर्यः शिप्रा वाजिनः सुनिष्काः ।
इन्द्रः सूनो शवसो नृणातो ऽनु वश्चेत्यग्रियं मदाय ४
ऋमुमृमुक्षणो रयिं वाजं वाजिन्तं युजम् ।
इन्द्रस्वन्तं हवामहे सदासातममश्विनम् ५ [९]

सेहभवो यमवथ यूयमिन्द्रश्च मर्त्यम् ।
स धीभिरस्तु सनिता मेधसाता सो अर्वता ६
वि नो वाजा ऋमुक्षणः पृथश्चित्तं यष्टवे ।
अस्मभ्यं सूरयः स्तुता विश्वा आशास्तरीषणि ७
तं नो वाजा ऋमुक्षण इन्द्र नासत्या रयिम् ।
समश्वं चर्षणिभ्य आ पुरु शस्त मघत्तये ८ [१०] (४२६)

(३८)

१० वामदेवो गौतमः । दधिक्रा, १ यावापृथिवी । त्रिष्टुप् ।

उतो हि वां वात्रा सन्ति पूर्वा या पुरुभ्यं सदास्युर्नितोशे ।
क्षेत्रासां ददथुरुर्वरासां घनं दस्युभ्यो अभिमूतिमुग्रम् १
उत वाजिनं पुरुनिष्विध्वानं दधिक्रामु ददथुर्विश्वकृष्टिम् ।
ऋजिप्यं श्येनं प्रुषितप्सुमाशु चकृत्यमर्यो नृपतिं न शूरम् २
यं सीमनु प्रवतेव द्रवन्तं विश्वः पूरुर्मदति हर्षमाणः ।
पङ्क्तिर्गृध्र्यन्तं मेघयुं न शूरं रथतुरं वार्तामिव ध्रजन्तम् ३ (४२९)

यः स्मारुन्धानो गध्या समत्सु सनुतरश्चरति गोषु गच्छन् ।
आविर्क्रीजीको विदथा निचिक्यत । तिरो अरतिं पर्याप आयोः
उत स्मैन वल्लमथिं न तायु—मनु क्रोशन्ति क्षितयो भरेषु ।
नीचार्यमानं जसुरिं न इयेनं श्रवश्चाच्छा पशुमच्च युथम्

४

५ [११]

उत स्मासु प्रथमः सतिप्यन् नि ववेति श्रेणिभी रथानाम् ।
स्रजं कृण्वानो जन्यो न शुभ्वा रेणुं रेरिहत् किरणं ददुश्वान्
उत स्य वाजी सहुरिर्कृतावा शुश्रूषमाणस्तन्वा समर्थे ।
तुरं यतीषु तुरयन्नृजिप्यो ऽधि भ्रुवोः किरते रेणुमृञ्जन्
उत स्मास्य तन्यतोरिव द्यो—क्रीधायतो अभियुजो भयन्ते ।
यदा सहस्रमभि पीमयोधीद् दुर्वतुः स्मा भवति मीम ऋञ्जन्
उत स्मास्य पनयन्ति जना जुतिं कृष्टिप्रो अभिमूतिमाशोः ।
उतैनमाहुः समिथे वियन्तः परा दधिका असरत् सहस्रैः
आ दधिकाः शवसा पञ्च कृष्टीः सूर्य इव ज्योतिषापस्ततान् ।
सहस्रसाः शतसा वाज्यर्वा पूणक्तु मध्वा समिमा वचांसि

६

७

८

९

१० [१२] (४३६)

(३९)

६ वामदेवो गौतमः । दधिकाः । त्रिष्टुप्, ६ अनुष्टुप् ।

आशुं दधिकां तमु नु ष्टवाम द्विस्प्रथिव्या उत चर्किराम ।
उच्छन्तीर्मासुपसः सूदयन्त्वति विश्वानि दुरितानि पर्यन्
महश्चर्कर्म्यर्वतः क्रतुप्रा दधिकाव्णः पुरुवारस्य वृष्णः ।
यं पुरुभ्यो दीदृवांसं नाभिं वृद्धुर्मित्रावरुणा ततुरिम्
यो अश्वस्य दधिकाव्णो अकारित समिद्धे अग्रा उपसो व्युष्टौ ।
अनागसं तमदितिः कृणोतु स मित्रेण वरुणेना सजोषाः
वृधिकाव्ण इष ऊर्जो महो य—दर्मन्महि मरुतां नाम भद्रम् ।
स्वस्तगे वरुणं मित्रमाभिं हवामह इन्द्रं वज्रबाहुम्
इन्द्रमिवेदुभये वि ह्वयन्त उदीराणा यज्ञमुपप्रयन्तः ।
वृधिकामु सूदन् मर्त्याय वृद्धुर्मित्रावरुणा नो अश्वम्
वृधिकाव्णो अकारिषं जिष्णोरश्वस्य वाजिनः ।
सुरमि नो मुखा करत प्र ण आयूषि तारिषत

१

२

३

४

५

६ [१३] (४४१)

(४०)

५ वामदेवो गौतमः । दधिक्षाः, ५ सूर्यः । जगती, १ त्रिष्टुप् ।

दधिक्षाव्ण इदु नु चर्किराम विश्वा इन्माभुषसः सूदयन्तु ।	
अपामग्रेरुपसः सूर्यस्य बृहस्पतेराङ्गिरसस्य जिष्णोः	१
सत्वा भरिपो गविपो दुवन्यस च्छ्वस्याविष उपसस्तुरण्यसत्	
सत्यो द्वयो द्रवरः पतङ्गरो दधिक्षावेषमूर्जं स्वर्जनत्	२
उत स्मास्य द्रवतस्तुरण्यतः पूर्णं न वेरनु वाति प्रगर्धिनः ।	
इयेनस्येव ध्रजतो अङ्कसं परि दधिक्षाव्णः सहोर्जा तरित्रतः	३
उत स्य वाजी क्षिपणिं तुरण्यति ग्रीवायां बद्धो अपिक्क्ष आसनि ।	
क्रतुं दधिक्षा अनु संतवीत्वत् पथामङ्कांस्यन्वापनीफणत्	४
हंसः शुचिपद् वसुन्तरिक्षस द्योता वेदिषदतिथिर्दुरोणसत् ।	
नृपद् वरसद्वैतसद् व्योमस वृजा गोजा क्रतुजा अहिजा क्रतम्	५ [१४] (४४७)

(४१)

११ वामदेवो गौतमः । इन्द्रावरुणौ । त्रिष्टुप् ।

इन्द्रा को वां वरुणा सुन्नमाप स्तोमो हविष्मो अमृतो न होता ।	
यो वां हृदि क्रतुमौ अस्मदुक्तः पस्पर्शदिन्द्रावरुणा नमस्वान्	१
इन्द्रा ह यो वरुणा चक्र आपी देवौ मर्तः सुख्याय प्रयस्वान् ।	
स हन्ति वृत्रा समिथेषु शत्रू नवोभिर्वा महद्भिः स प्र शृण्वे	२
इन्द्रा ह रत्नं वरुणा धेष्ठे तथा नुभ्यः शशमानेभ्यस्ता ।	
यद्री सखाया सुख्याय सोमैः सुतेभिः सुप्रयसा मादयैते	३
इन्द्रा युवं वरुणा विद्युमस्मिन्नोजिष्ठमुग्रा नि वधिष्टं वज्रम् ।	
यो नो दुरेवो वृकतिर्वृभीतिस्तस्मिन् मिमाथामभिभूत्योजः	४
इन्द्रा युवं वरुणा भूतमस्या धियः प्रेतारा वृषभेव धेनोः ।	
सा नो वृहीयद् यवसेव गन्वी सहस्रधारा पर्यसा मही गौः	५ [१५]

तोके हिते तनय उर्वरासु सूरौ दृशीके वृषणश्च पौंस्ये ।
इन्द्रा नो अत्र वरुणा स्याता मवोभिर्वृस्मा परितक्म्यायाम्

युवामिद्वयवसे पूर्याय परि प्रभूती गविषः स्वापी ।	
वृणीमहे सख्याय प्रियाय शूरा मंहिष्ठा पितरेव शंभू	७
ता वां धियोऽवसे वाजयन्तीं राजिं न जग्मुर्गुव्यूः सुदानू ।	
श्रिये न गाव उप सोममस्थु रिवं गिरो वरुणं मे मनीषाः	८
इमा इन्द्रं वरुणं मे मनीषा अगमन्नुप द्रविणमिच्छमानाः ।	
उपेमस्थुर्जोष्टार इव वस्वो रघ्वीरिव श्रवसो भिक्षमाणाः	९
अश्वस्य तमना रथस्य पुष्टे नित्यस्य रायः पतयः स्याम ।	
ता चक्राणा ऊतिभिर्नव्यसीभि रस्मन्त्रा रायो नियुतः सचन्ताम्	१०
आ नो बृहन्ता बृहतीभिर्ब्रूती इन्द्र यातं वरुण वाजसातौ ।	
यद् विद्यवः पूतनासु प्रकीलान् तस्य वां स्याम सनितार आजेः	११ [१६] (४५८)

(४९)

१० त्रसदस्युः पौरकुत्स्यः । त्रसदस्युः, ७-१० इन्द्रावरुणौ । त्रिष्टुप् ।

मम द्विता राष्ट्रं क्षत्रियस्य विश्वायोर्विश्वे अमृता यथा नः ।	
क्रतुं सचन्ते वरुणस्य वेवा राजामि कृष्टेरुपमस्य ववेः	१
अहं राजा वरुणो मह्यं ता न्यसुर्याणि प्रथमा धारयन्त ।	
क्रतुं सचन्ते वरुणस्य वेवा राजामि कृष्टेरुपमस्य ववेः	२
अहमिन्द्रो वरुणस्ते महित्वोर्वी गमीरे रजसी सुमेके ।	
त्वष्टेव विश्वा भुवन्नानि विद्वान् त्समैरयं रोवसी धारयं च	३
अहमपो अपिन्वमुक्षमाणा धारयं दिवं सर्वन ऋतस्य ।	
ऋतेन पुत्रो अदितेर्ऋतावो त त्रिधातु प्रथयद् वि भूमं	४
मां नरः स्वश्वा वाजयन्तो मां वृताः समरणे हवन्ते ।	
कृपोम्यार्जि मघवाहमिन्द्र इयमि रेणुमभिभूत्योजाः	५ [१७]

अहं ता विश्वा चकरं नकिर्मा वैव्यं सहो वरते अप्रतीतम् ।	
यन्मा सोमासो ममवृन्त्यदुक्थो मे भयेते रजसी अपारे	६
विदुष्टे विश्वा भुवन्नानि तस्य ता प्र ब्रवीषि वरुणाय वेधः ।	
त्वं वृत्राणि शृण्विषे जघन्वान् त्वं वृतां अरिणा इन्द्र सिन्धून्	७ (४६५)

अस्माकमत्र पितरस्त आसन् त्सत ऋषयो दौर्गहे बध्यमाने ।
त आर्यजन्त त्रसदस्युमस्या इन्द्रं न वृत्रतुरमर्धदेवम्
पुरुकुत्सानी हि वामदाश द्रव्येभिरिन्द्रावरुणा नमोभिः ।
अथा राजानं त्रसदस्युमस्या वृत्रहणं ददथुरर्धदेवम्
राया वचं संसवांसो मदेम हव्येन देवा यवसेन गावः ।
तां धेनुमिन्द्रावरुणा युवं नो विश्वाहा धत्तमनपस्फुरन्तीम्

८

९

१० [१८] (४६८)

(४३)

७ पुरुमीळहाजमीळहौ सौहोत्रौ । अभिनौ । त्रिष्टुप् ।

क उ श्रवत् कतमो यज्ञियानां वन्दारु देवः कतमो जुपाते ।
कस्येमां देवीममृतेषु प्रेष्ठां हृदि श्रेषाम सुष्टुतिं सुहृन्त्याम्
को मृज्जाति कतम आगमिष्ठो देवानामु कतमः शंभविष्ठः ।
रथं कर्माहुर्द्वदश्वमाशुं यं सूर्यस्य दुहितावृणीत
मक्षू हि प्मा गच्छथ ईर्वतो द्यूनिन्द्रो न शक्तिं परितक्म्यायाम् ।
दिव आजाता द्विष्या सुपर्णा कया शचीनां भवथः शचिष्ठा
का वां भृदुपमातिः कया न आश्विना गमथो हूयमाना ।
को वां महाश्चित् त्यजसो अभीक उरुप्यतं माध्वी दत्ता न ऊती
उरु वां रथः परि नक्षति द्यामा यत् समुद्राद्रभि वर्तते वाम् ।
मध्वा माध्वी मधु वां प्रुपायन् यत् सीं वां पृक्षो भुरजन्त पक्ताः
सिन्धुर्ह वां रसा सिञ्चदश्वान् धृणा वयोऽरुषासः परि गमन् ।
तदू पु वामजिरं चेति यानं येन पती भवथः सूर्यायाः
इहेह यद् वां समना पपूक्षे सेयमस्मे सुमतिर्वाजरत्ना ।
उरुप्यतं जरितारं युवं ह श्रितः कामो नासत्या युवद्विक्र

१

२

३

४

५

६

७ [१९] (४७५)

(४४)

७ पुरुमीळहाजमीळहौ सौहोत्रौ । अभिनौ । त्रिष्टुप् ।

तं वां रथं वयमद्या हुवेम पृथुज्यमश्विना संगतिं गोः ।
यः सूर्या वहति बन्धुरायुर्गिर्विहसं पुरुतमं वसुयुम्

१

(४७५)

युवं श्रियमश्विना देवता तां दिवो नपाता वनथः शचीभिः ।

युवोर्वपुरभि पृक्षः सचन्ते वहन्ति यत् ककुहासो रथे वाम २

को वामद्या करते शतहव्य ऊतये वा सुतपेयाय वार्कैः ।

ऋतस्य वा वनुषे पूर्याय नमो येमानो अश्विना ववर्तत ३

हिरण्ययेन पुरुभू रथेने मं यज्ञं नासत्योपं यातम् ।

पिबाथ इन्मधुनः सोम्यस्य दधथो रत्नं विधुते जनाय ४

आ नो यातं त्रिवो अच्छा पृथिव्या हिरण्ययेन सुवृता रथेन ।

मा वामन्ये नि यमन् देवयन्तः सं यद् वृदे नामिः पूर्या वाम ५

नू नो रथि पुरुवीरं ब्रह्मन् दत्ता मिमाथामुभयेष्वस्मे ।

नरो यद् वामश्विना स्तोममावन् त्सधस्तुतिमाजमीळहासो अगमन् ६

इहेह यद् वां समना पपृक्षे सेयमस्मे सुमतिर्वाजरत्ना ।

उरुण्यतं जरितारं युवं ह श्रितः कामो नासत्या युवद्विक ७ [२०] (४८१)

(४५)

७ वामदेवो गौतमः । अश्विनौ । जगती, ७ त्रिष्टुप् ।

एष स्य भानुरुदियति युज्यते रथः परिज्मा दिवो अस्य सानवि ।

पृक्षासो अस्मिन् मिथुना अधि त्रयो हतिस्तुरीयो मधुनो वि रंशते १

उद् वां पृक्षासो मधुमन्त ईरते रथा अश्वास उषसो व्युष्टिषु ।

अपोर्णवन्तस्तम आ परीवृतं स्वर्णं शुक्रं तन्वन्त आ रजः २

मध्वः पिबतं मधुपेभिरासभि रूत प्रियं मधुने युञ्जाथां रथम् ।

आ वर्तन्ति मधुना जिन्वथस्पथो हतिं वहेथे मधुमन्तमश्विना ३

हंसासो ये वां मधुमन्तो अग्निधो हिरण्यपणी उहुव उषर्बुधः ।

उवृप्रुतो मन्दिनो मन्दिनिस्पृशो मध्वो न मक्षः सर्वनानि गच्छथः ४

स्वध्वरासो मधुमन्तो अग्रय उम्ना जरन्ते प्रति वस्तोरश्विना ।

यन्निकहस्तस्तरणिर्विचक्षणः सोमं सुषाव मधुमन्तमग्निभिः ५

आकेनिपासो अहमिर्विध्वतः स्वर्णं शुक्रं तन्वन्त आ रजः ।

सूरश्चिदश्वान् युयुजान ईयते विश्वो अनु स्वधया चेतथस्पथः ६

प्र वामवोचमश्विना धियंघा रथः स्वश्वो अजरो यो अस्ति ।

येन सद्यः परि रजांसि याथो हविष्मन्तं तराणि भोजमच्छ ७ [२१] (४८१)

(४६)

[पञ्चमोऽनुवाकः ॥५॥ सू० ४६-५८]

७ वामदेवो गौतमः । इन्द्रवायू, १ वायुः । गायत्री ।

अग्रं पिबा मधूनां सुतं वायो दिविष्टिषु ।	त्वं हि पूर्वपा असि	१
शतेना नो अभिष्टिभिर्नियुत्वा इन्द्रसारथिः ।	वायौ सुतस्य तृम्पतम्	२
आ वां सहस्रं हरय इन्द्रवायू अभि प्रयः ।	वहन्तु सोमपीतये	३
रथं हिरण्यवन्धुरमिन्द्रवायू स्वध्वरम् ।	आ हि स्थार्थो दिविस्पृशम्	४
रथेन पृथुपार्जसा वाश्वासमुप गच्छतम् ।	इन्द्रवायू इहा गतम्	५
इन्द्रवायू अयं सुतस्तं देवेभिः सजोषसा ।	पित्रं वाशुषो गृहे	६
इह प्रयाणमस्तु वा मिन्द्रवायू विमोचनम् ।	इह वां सोमपीतये	७ [२२] (४९६)

(४७)

४ वामदेवो गौतमः । इन्द्रवायू, १ वायुः । अनुष्टुप् ।

वायो शुक्रो अयामि ते मध्वो अग्रं दिविष्टिषु ।	
आ याहि सोमपीतये स्पार्हो देव नियुत्वंता	१
इन्द्रश्च वायवेष्टा सोमानां पीतिर्महथः ।	
युवां हि यन्तीन्द्रो निम्नमापो न सध्यक्	२
वायुविन्द्रश्च शुष्मिणा सरथं शवसस्पती ।	
नियुत्वंता न ऊतय आ यातं सोमपीतये	३
या वां सन्ति पुरुस्पृहो नियुतो वाशुषे नरा ।	
अस्मे ता यज्ञवाहसेन्द्रवायू नि यच्छतम्	४ [२३] (५००)

(४८)

५ वामदेवो गौतमः । वायुः । अनुष्टुप् ।

विहि होत्रा अवीता विपो न रायो अर्यः ।	
वायवा चन्द्रेण रथेन याहि सुतस्य पीतये	१
निर्युवाणो अशस्ती नियुत्वा इन्द्रसारथिः ।	
वायवा चन्द्रेण रथेन याहि सुतस्य पीतये	२ (५०१)

अनु कृष्णे वसुधिते	येमाते विश्वपेशसा ।	
वायवा चन्द्रेण रथेन	याहि सुतस्य पीतये	३
वहन्तु त्वा मनोयुजो	युक्तासो नवतिर्नव ।	
वायवा चन्द्रेण रथेन	याहि सुतस्य पीतये	४
वायो ज्ञातं हरीणां	युवस्व पोष्याणाम् ।	
उत वा ते सहस्रिणो	रथ आ यातु पाजसा	५ [२४] (५०५)

(४९)

६ वामदेवो गौतमः । इन्द्राबृहस्पती । गायत्री ।

इदं वामास्ये हविः	प्रियमिन्द्राबृहस्पती । उक्थं मर्दश्च शस्यते	१
अयं वां परि पिच्यते	सोम इन्द्राबृहस्पती । चारुर्मदाय पीतये	२
आ न इन्द्राबृहस्पती	गृहमिन्द्रश्च गच्छतम् । सोमपा सोमपीतये	३
अस्मे इन्द्राबृहस्पती	रयि धत्तं शतग्विर्नम् । अश्वावन्तं सहस्रिणम्	४
इन्द्राबृहस्पती वयं	सुते गीभिर्हिवामहे । अस्य सोमस्य पीतये	५
सोममिन्द्राबृहस्पती	पिबन्तं द्वाशुषो गृहे । मादयेथां तदौकसा	६ [२५] (५११)

(५०)

११ वामदेवो गौतमः । बृहस्पतिः, १०-११ इन्द्राबृहस्पती । त्रिष्टुप्, १० जगती ।

यस्तस्तम्भ सहसा वि ज्मो अन्तान्	बृहस्पतिस्त्रिषधस्थो रवेण ।	
तं प्रज्ञासु ऋषयो दीर्घ्यानाः	पुरो विप्रो दधिरे मन्द्रजिह्वम्	१
धुनेतयः सुप्रकेतं मर्दन्तो	बृहस्पते अभि ये नस्तत्स्रे ।	
पृषन्तं सुप्रमदब्धमुखं	बृहस्पते रक्षतादस्य योनिम्	२
बृहस्पते या परमा परावदत	आ तं ऋतस्पृञ्जो नि पेंदुः ।	
तुभ्यं खाता अंवता अद्रिदुग्धा	मध्वः श्रोतन्त्यभितो विरप्शाम्	३
बृहस्पतिः प्रथमं जार्यमानो	महो ज्योतिषः परमे व्योमन् ।	
सप्तास्यस्तुविजातो रवेण	वि सप्तरश्मिरधमन् तमांसि	४
स सुदुग्धा स ऋक्वता गणेन	वलं रुरोज फलिगं रवेण ।	
बृहस्पतिरुस्रिया हव्यसूदः	कर्निकद्वद् वावशतीरुदाजत्	५ [२६] (५१६)

एवा पित्रे विश्वदेवाय वृष्णे यज्ञैर्विधेम नमसा हविर्भिः ।

बृहस्पते सुप्रजा वीरवन्तो वयं स्याम पतयो रयीणाम्

६

स इद् राजा प्रतिजन्यानि विश्वा शुष्मेण तस्थावभि वीर्येण ।

बृहस्पतिं यः सुमृतं बिभर्ति वल्गुयति वन्दते पूर्वभाजम्

७

स इत् क्षेति सुधित ओकसि स्वे तस्मा इळां पिन्वते विश्वदानीम् ।

तस्मै विशः स्वयमेवा नमन्ते यस्मिन् ब्रह्मा राजनि पूर्वं एति

८

अप्रतीतो जयति सं धनानि प्रतिजन्यान्युत या सजन्या ।

अवस्यवे यो वरिवः कृणोति ब्रह्मणे राजा तमवन्ति देवाः

९

इन्द्रश्च सोमं पिबतं बृहस्पते ऽस्मिन् यज्ञे मन्दसाना वृषण्वसू ।

आ वां विशन्तिवन्दवः स्वामुवो ऽस्मे शयिं सर्ववीरं नि यच्छतम्

१०

बृहस्पत इन्द्र वर्धतं नः सचा सा वां सुमतिर्भूत्वस्मे ।

अविष्टं धियो जिगृतं पुरंधी—र्जस्तमर्यो वनुषामरातीः

११ [२७] (५१२)

—→*←—

[अष्टमोऽध्यायः ॥ ८ ॥ व० १-२६]

(५१)

११ वामदेवो गौतमः । उषाः । त्रिष्टुप् ।

इदमु त्यत् पुरुतमं पुरस्ता ज्योतिस्तमसो वयुनावदस्थात् ।

नूनं द्विवो दुहितरो विभाती—गर्तुं कृणवन्नृपसो जनाय

१

अस्थुरु चित्रा उपसः पुरस्ता—न्मिता इव स्वरवोऽध्वरेषु

व्यू व्रजस्य तमसो द्वारे—च्छन्तीरव्रच्छुचयः पावकाः

२

उच्छन्तीरद्य चितयन्त भोजान् राधोदेयायोषसो मघोनीः ।

अचित्रे अन्तः पणयः सस—न्त्वबुध्यमानास्तमसो विमध्ये

३

कुवित स देवीः सनयो नवो वा यामो बभूयादुषसो वो अद्य ।

येना नवगवे अङ्गिरे दशगवे सप्तास्ये रेवती रेवदुष

४

यूयं हि देवीर्कृतयुग्मिरश्वैः परिप्रयाथ भुवनानि सद्यः ।

प्रबोधयन्तीरुषसः ससन्तं द्विपाच्चतुष्पाच्चरथाय जीवम्

५ [१]

क्व स्विदासां कतमा पुराणी यया विधाना विदुधुर्कभूणाम् ।

शुभं यच्छुभ्रा उपसश्चरन्ति न वि ज्ञायन्ते सदृशीरजुर्याः

६

(५१८)

ता धा ता भद्रा उषसः पुरासु रमिद्विद्युन्मा ऋतजातसत्याः ।	
यास्वीजानः शशमान उक्थैः स्तुवच्छंसन् द्रविणं सद्य आप	७
ता आ चरन्ति समना पुरस्तात् समानतः समना पप्रथानाः ।	
ऋतस्य देवीः सर्वसो बुधाना गवां न सर्गा उषसो जरन्ते	८
ता इह्वेव संमना संमानी रमीतवर्णा उषसश्चरन्ति ।	
गूहन्तीरभ्वमसितं रुशद्भिः शुक्रास्तनूमिः शुच्यो रुचानाः	९
रयिं दिवो दुहितरो विभातीः भुजार्चन्तं यच्छतास्मासु देवीः ।	
स्योनादा वः प्रतिबुध्यमानाः सुवीर्यस्य पतयः स्याम	१०
तद् वो दिवो दुहितरो विभाती रूपं ध्रुव उषसो यज्ञकेतुः ।	
वयं स्याम यशसो जनेषु तद् द्यौश्च धृतां दृष्टिषो च देवी	११ [२] (५३३)

(५२)

७ वामदेवो गौतमः । उषाः । गायत्री ।

प्रति ज्या सूनरी जनी व्युच्छन्ती परि स्वसुः ।	
दिवो अदशि दुहिता	१
अश्वेव चित्रारुषी माता गवामृतावरी ।	
सखाभूवृश्विनोरुषाः	२
उत सखास्यश्विनो रुत माता गवामसि ।	
उतोषो वस्व ईशिषे	३
यावयद्वेषसं त्वा चिकित्विद सन्नुतावरि ।	
प्रति स्तोमैरमुत्समहि	४
प्रति भद्रा अहक्षत गवां सर्गा न रुमयः ।	
ओषा अप्रा उरु जयः	५
आपप्रुषी विभावरी व्यावज्योतिषा तमः ।	
उषो अनु स्वधामव	६
आ द्यां तनोषि रुदिमि रान्तरिक्षमुरु प्रियम् ।	
उषः शुक्रेण शोचिषा	७ [३] (५३०)

(५३)

७ वामदेवो गौतमः । सविता । जगती ।

तद् देवस्य सवितुर्वार्यं महद् वृणीमहे असुरस्य प्रचेतसः ।	
छर्दियेन दाशुषे यच्छति त्मना तन्नो महौ उदयान् देवो अकुभिः	१
दिवो धर्ता भुवनस्य प्रजापतिः पिशङ्गं द्रापिं प्रति मुञ्चते कविः ।	
विचक्षणः प्रथयन्नापुणन्नूर्व जीजनत् सविता सुप्तमुक्थ्यम्	२
आप्रा रजांसि दिव्यानि पार्थिवा श्लोकं देवः कृणुते स्वाय धर्मेणे ।	
प्र बाहू अस्माकू सविता सर्वांमनि निवेशयन् प्रसुवन्नकुभिर्जगत्	३
अदाम्यो भुवनानि प्रचाकशद् व्रतानि देवः सविताभि रक्षते ।	
प्रासांगबाहू भुवनस्य प्रजाभ्यो धृतव्रतो महो अजमस्य राजति	४
त्रिरन्तरिक्षं सविता महित्वना त्री रजांसि परिभूस्त्रीणि रोचना ।	
तिस्रो दिवः पृथिवीस्तिष्ठ इन्वति त्रिभिर्वतैरभि नो रक्षति त्मना	५
बृहत्सुम्नः प्रसवीता निवेशनो जगतः स्थातुरुभयस्य यो वशी ।	
स नो देवः सविता शर्म यच्छ त्वस्मे क्षयाय त्रिवरूथमंहसः	६
आगन् देव ऋतुमिर्वर्धतु क्षयं दधातु नः सविता सुप्रजामिपम् ।	
स नः क्षपाभिरहंभिश्च जिन्वतु प्रजावन्तं रयिमस्मे समिन्वतु	७ [४] (५४७)

(५४)

६ वामदेवो गौतमः । सविता । जगती, ६ त्रिष्टुप् ।

अभूद् देवः सविता वन्द्यो नु न उदानीमहं उपवाच्यो नृभिः ।	
वि यो रत्ना भजति मानवेभ्यः श्रेष्ठं नो अत्र द्रविणं यथा दधत्	१
देवेभ्यो हि प्रथमं यज्ञियेभ्यो ऽमृतत्वं सुवर्ति भागमुत्तमम् ।	
आदिद् द्रामानं सवितुर्व्यूणुषे ऽनूचीना जीविता मानुषेभ्यः	२
अचित्ती यच्चकृमा दैव्ये जने वीनैर्दक्षैः प्रभूती पूरुषत्वता ।	
देवेषु च सवितुर्मानुषेषु च त्वं नो अत्र सुवतादनागसः	३
न प्रमिये सवितुर्दैव्यस्य तद् यथा विश्वं भुवनं धारयिष्यति ।	
यत् पृथिव्या वरिमन्ना स्वङ्गुरिर्वर्धन् दिवः सुवर्ति सत्यमस्य तत्	४ (५५१)

इन्द्रज्येष्ठान् बृहद्भ्यः पर्वतेभ्यः क्षयौ एभ्यः सुवासि पुस्त्यावतः ।

यथायथा प्रतरन्तो वियेमिर एवैव तस्थुः सवितः सुवार्य ते ५

ये ते त्रिरहन् त्सवितः सुवासो द्विवेदिवे सौभगमासुवन्ति ।

इन्द्रो द्यावापृथिवी सिन्धुरग्निं रादित्यैर्नो अदितिः शर्मं यंसत् ६ [५] (५५३)

(५५)

१० वामदेवो गौतमः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप्, ८-१० गायत्री ।

को वस्त्राता वसवः को वस्त्रता द्यावाभूमौ अदिते त्रासीथां नः ।

सहीयसो वरुण मित्र मतात् को वोऽध्वरे वरिषो धाति देवाः १

प्र ये धामानि पूर्याण्यर्चान् वि यदुच्छान् वियोतारो अमूराः ।

विधातारो वि ते दधुरजसा क्रतधीतयो रुरुचन्त वस्माः २

प्र पुस्त्याडमदितिं सिन्धुमर्कैः स्वस्तिमीळे सख्याय देवीम् ।

उमे यथा नो अहनी निपात उपासानक्ता करतामदब्धे ३

व्यर्थमा वरुणश्चेति पन्था मिषस्पतिः सुवितं गातुमग्निः ।

इन्द्राविष्णू नृवदु पु स्तवाना शर्मं नो यन्तममवद् वरुथम् ४

आ पर्वतस्य मरुतामवांसि देवस्य त्रातुरग्नि भगस्य ।

पात पतिर्जन्यादंहसो नो मित्रो मित्रियादुत न उरुष्येत् ५ [६]

नू रोदसी अहिना बुध्न्येन स्तुवीत देवी अप्येमिरिष्टैः ।

समुद्रं न संचरणे सनिष्यवो घर्मस्वरसो नद्योऽ अपं व्रन् ६

देवैर्नो देव्यदितिर्नि पातु देवस्त्राता त्रायतामप्रयुच्छन् ।

नहि मित्रस्य वरुणस्य धासि मर्हामसि प्रमियं सान्वग्नेः ७

अग्निरीशे वसव्यस्याऽग्निर्महः सौभगस्य ।

तान्यस्मभ्यं रासते ८

उषो मघोन्या वह सूनृते वार्या पुरु ।

अस्मभ्यं वाजिनीवति ९

तत् सु नः सविता भगो वरुणो मित्रो अर्थमा ।

इन्द्रो नो राधसा गमत् १० [७] (५६३)

(५६)

७ वामदेवो गौतमः । द्यावापृथिवी । त्रिष्टुप्, ५-७ गायत्री ।

मही द्यावापृथिवी इह ज्येष्ठे रुचा भवतां शुचयन्दिरकैः ।

यत् सीं वरिष्ठे बृहती विमिन्वन् रुचद्धेक्षा पप्रथानेभिरेवैः १

देवी देवेभिर्यजते यजत्रि रमिन्ती तस्थनुरुक्षमाणे ।

कृतावरी अद्भुहा देवपुत्रे यज्ञस्य लेत्री शुचयन्दिरकैः २

स इत् स्वप्ता मुर्वनेष्वास य इमे द्यावापृथिवी जजान ।

उर्वी गभीरे रजसी सुमेके अवंशे धीरः शच्या समैरत् ३

नू रोदसी बृहन्निर्णे वरुथैः पत्नीवन्दिरियन्ती सजोषाः ।

उरुची विश्वे यजते नि पातं धिया स्याम रथ्यः सदासाः ४

प्र वां महि द्यवी अभ्युपस्तुतिं भरामहे ।

शुची उप प्रशस्तये ५

पुनाने तन्वा मिथः स्वेन वक्षेण राजथः ।

ऊह्यार्थे सनाहृतम् ६

मही मित्रस्य साधथ स्तरन्ती पिप्रती कृतम् ।

परि यज्ञं नि धेदथुः ७ [८] (५७०)

(५७)

८ वामदेवो गौतमः । १-३ क्षेत्रपतिः, ४ शुनः, ५, ८ शुनासीरौ, ६-७ सीता ।

अनुष्टुप्, ५ पुर उष्णिक्, १, ३, ८ त्रिष्टुप् ।

क्षेत्रस्य पतिना वयं हितेनेव जयामसि ।

गामश्वं प्रोषयित्वा स नो मृळातीदृशे १

क्षेत्रस्य पते मधुमन्तमूर्मि धेनुर्वि पयो अस्मासु धुक्ष्व ।

मधुश्चुतं घृतमिव सुपूतं मृतस्य नः पतयो मृळयन्तु २

मधुमतीरोषधीद्याव आपो मधुमन्नो भवत्वन्तरिक्षम् ।

क्षेत्रस्य पतिर्मधुमान् नो अस्त्व रिष्यन्तो अन्वेनं चरेम ३

शुनं वाहाः शुनं नरः शुनं कृषतु लाङ्गलम् ।

शुनं वरुत्रा बध्यन्तां शुनमष्टमुर्विङ्गय ४ (५७४)

शुनासीराविमां वाचं जुवेथां यद् विवि चक्रथुः पर्यः ।

तेनेमामुपं सिञ्चतम्

५

अर्वाचीं सुभगे भव सीति वन्दामहे त्वा ।

यथा नः सुभगासीसि यथा नः सुफलासीसि

६

इन्द्रः सीतां नि गृह्णातु तां पुषातु यच्छतु ।

सा नः पर्यस्वती दुहा—मुत्तरामुत्तरां समाम्

७

शुनं नः फाला वि कृषन्तु भूमिं शुनं कीनाशा अभि यन्तु दाहैः ।

शुनं पर्जन्यो मधुना पर्योमिः शुनासीरा शुनमस्मासु धत्तम्

८ [९] (५७८)

(५८)

११ वामदेवो गौतमः । अग्निः, सूर्यो वाऽऽपो वा गावो वा घृतस्तुतिर्वा । त्रिष्टुप्, ११ जगती ।

समुद्रादूर्मिर्मधुमाँ उदार—दुपांशुना सममृतत्वमानद् ।

घृतस्य नाम गुह्यं यदस्ति जिह्वा देवानाममृतस्य नाभिः

१

वयं नाम प्र ब्रवामा घृतस्या—ऽस्मिन् यज्ञे धारयामा नमोमिभिः ।

उप ब्रह्मा गृणवच्छस्यमानं चतुःशृङ्गोऽवमीद गौर एतत्

२

चत्वारि शृङ्गा त्रयो अस्य पावा द्वे शीर्षे सप्त हस्तांसो अस्य ।

त्रिधा बद्धो वृषभो रौरवीति महो देवो मर्त्यो आ विवेश

३

त्रिधा हितं पुणिर्मिर्गुह्यमानं गवि देवासो घृतमन्वविन्दन् ।

इन्द्र एकं सूर्य एकं जजान वेनादेकं स्वधया निहतक्षुः

४

एता अर्धन्ति हृद्यात् समुद्रा—च्छतव्रजा रिपुणा नावचक्षे ।

घृतस्य धारा अभि चाकशीमि हिरण्ययो वेतसो मध्य आसाम्

५ [१०]

सुम्यक् स्रवन्ति सरितो न धेना अन्तर्दृवा मनसा पुयमानाः ।

एते अर्धन्त्यूर्मयो घृतस्य मृगा इव क्षिपणोरीर्यमाणाः

६

सिन्धोरिव प्राध्वने शूघनासो वार्तप्रमियः पतयन्ति यद्वाः ।

घृतस्य धारा अरुषो न वाजी काष्ठा भिन्दन्मिभिः पिन्वमानः

७

(५८९)

अमि प्रवन्त समनेव योषाः कल्याण्यः स्मर्यमानासो अग्निम् ।
घृतस्य धाराः समिधो न सन्त ता जुषाणो हर्यति जातवेदाः

८

कन्या इव बहुतुमेतवा उ अश्रयञ्जाना अमि चाकशीमि ।
यत्र सोमः सूयते यत्र यज्ञो घृतस्य धारा अमि तत् पवन्ते

९

अभ्यर्षत सुष्टुतिं गव्यमाजि मस्मासु भद्रा द्रविणानि धत्त ।
इमं यज्ञं नयत देवता नो घृतस्य धारा मधुमत् पवन्ते

१०

धामन् ते विश्वं भुवनमधि श्रित मन्तः समुद्रे दृष्टान्तरायुषि ।
अपामनीके समिधे य आभृत स्तमश्याम मधुमन्तं त ऊर्मिम्

११ [११] (५८९)

॥ इति चतुर्थ मण्डलं समाप्तम् ॥

मंत्र-संख्या

तृतीयमंडलस्यान्तपर्यन्तं ३०५२

चतुर्थमंडलस्य ५८९

सर्वयोगः- ३६४१

अथ पञ्चमं मण्डलम् ।

(१)

[प्रथमोऽनुवाकः ॥१॥ सू० १-१४]

१२ बुधगविष्टिरावात्रेयौ । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

- अबोध्यग्निः समिधा जनानां प्रति धेनुमिवायतीमुपासम् ।
 यद्वा इव प्र वयामुज्जिहानाः प्र मानवः सिद्धते नाकुमच्छ १
- अबोधि होता यजथाय देवा नूध्वो अग्निः सुमनाः प्रातरस्थात् ।
 समिद्धस्य रुशददशि पाजो महान् देवस्तमसो निरमोचि २
- यदी गणस्य रक्षनामजीगः शुचिरङ्के शुचिभिर्गोभिर्ऋग्निः ।
 आद् दक्षिणा युज्यते वाजय न्त्युत्तानामूध्वो अंधयज्जुह्वमिः ३
- अग्निमच्छा देवयतां मनसि चक्षूषीव सूर्ये सं चरन्ति ।
 यदी सुवाति उषसा विरूपे श्वेतो वाजी जायते अग्रे अह्नाम् ४
- जनिष्ट हि जेन्यो अग्रे अह्नां हितो हितेष्वरूपो वनेषु ।
 दमेदमे सप्त रत्ना दधानो ऽग्निर्होता नि षसावा यजीयान् ५
- अग्निर्होता न्यसीदुद् यजीया नुपस्थे मातुः सुरभा उ लोके ।
 युवा कविः पुरुनिष्ठ क्रतावा धर्ता कृष्टीनामुत मध्य इन्द्रः ६ [१२]
- प्र णु त्वं विप्रमध्वरेषु साधु मग्निं होतारमीळते नमोभिः ।
 आ यस्ततान रोदसी क्रतेन नित्यं मृजन्ति वाजिनं घृतेन ७
- मार्जाल्यो मृज्यते स्वे दमूनाः कविप्रशस्तो अतिथिः शिवो नः ।
 सहस्रशृङ्गो वृषभस्तदोजा विश्वो अग्रे सहसा प्रास्यन्यान् ८
- प्र सुद्यो अग्रे अत्येभ्यन्या नाविर्यस्मै चारुतमो बभूथ ।
 इळेन्यो वपुष्यो विभावा प्रियो विशामतिथिर्मानुषीणाम् ९
- तुभ्यं भरन्ति क्षितयो यविष्ठ बलिमग्निं अन्ति त ओत दुरात् ।
 आ भन्दिष्ठस्य सुमतिं चिकिद्धि बृहत् ते अग्रे महि शर्म मद्रम् १० (१०)

आद्य रथं भानुमो भानुमन्तु—मग्ने तिष्ठ यजतोभिः समन्तम् ।

विद्वान् पथीनासुर्वन्तरिक्ष—मेह वेवान् हविरद्याय वक्षि

११

अवोचाम कवये मेध्याय वचो वन्दारु वृषभाय वृष्णे ।

गविष्ठिरो नमसा स्तोममग्नौ विवीव रुक्ममुकुट्यञ्चमभेत

१२ [१३] (१२)

(२)

११ कुमार आग्नेयः, वृशो वा जानः, उभौ वा; १, ९ वृशो जानः । अग्निः । त्रिष्टुप्, १२ शकवरी ।

कुमारं माता युवतिः समुद्धं गुहां बिभर्ति न ददाति पित्रे ।

अनीकमस्य न मिनज्जनांसः पुरः पश्यन्ति निहितमरुतौ

१

कमेतं त्वं युवते कुमारं पेषीं बिभर्षि महिषी जजान ।

पूर्वीर्हि गर्भः शरदो ववर्धा—ऽपश्यं जातं यदसूत माता

२

हिरण्यदन्तं शुचिर्वर्णमारात् क्षेत्रादपश्यमायुधा मिमानम् ।

वृत्तानो अस्मा अमृतं विपृक्वत् किं मामनिन्द्राः कृणवन्ननुक्थाः

३

क्षेत्रादपश्यं सनुतश्चरन्तं सुमद् युथं न पुरु शोभमानम् ।

न ता अगृध्नन्नजनिष्ट हि षः पलिकनीरिद् युवतयो भवन्ति

४

के मे मर्यकं वि र्यवन्त गोभिर्न येषां गोपा अरणश्चिदास ।

य ईं जग्मुमुख ते सृजन्त्वाजाति पृथ्व उप नश्चिकित्वान्

५

वसां राजानं वसति जनानां मरातयो नि वधुर्मर्त्येषु ।

ब्रह्माण्यन्नेरव तं सृजन्तु निन्दितारो निन्द्यासो भवन्तु

६ [१४]

शुनश्चिच्छेपं निर्वितं सहस्राद् यूपादमुञ्चो अशमिष्ट हि षः ।

एवास्मवग्ने वि मुमुग्धि पाशान् होतश्चिकित्व इह तू निषद्य

७

णीयमानो अप हि मद्वेयः प्र मे वेवानां व्रतपा उवाच ।

इन्द्रो विद्वो अनु हि त्वा चक्ष तेनाहमग्ने अनुशिष्ट आगाम्

८

वि ज्योतिषा बृहता भात्यग्निं राविर्विश्वानि कृणुते महित्वा ।

प्रादेवीर्मायाः सहते दुरेवाः शिशीते शृङ्गे रक्षसे विनिक्षे

९

उत स्वानासो द्विवि षन्त्वग्ने स्तिग्मायुधां रक्षसे हन्तवा उ ।

मदे चिदस्य प्र रुजन्ति भामा न वरन्ते परिबाधो अदेवीः

१०

(१२)

एतं ते स्तोमं तुविजातु विप्रो रथं न धीरुः स्वपा अतक्षम् ।

यदीदृशे प्रति त्वं देव हर्षाः स्वर्वतीरप एना जयेम

११

तुविग्रिवो वृषभो वावृधानो ऽशत्र्वर्यः समजाति वेदः ।

इतीममग्निममृता अवोचन् बर्हिर्धमते मनवे शर्म यंस—द्वविधमते मनवे शर्म यंसत् १२[१५](२४)

(३)

१२ वसुश्रुत आत्रेयः । अग्निः, ३ मरुद्विष्णवः । त्रिष्टुप्, १ विराट् ।

त्वमग्ने वरुणो जायसे यत् त्वं मित्रो भवसि यत् समिद्धः ।

त्वे विश्वे सहसस्पुत्र देवा—स्त्वमिन्द्रो वाशुषे मर्त्याय

१

त्वमर्यमा भवसि यत् कनीनां नाम स्वधावन् गुह्यं विमर्षि ।

अञ्जन्ति मित्रं सुर्धितं न गोभि—र्यद् दंपती समनसा कृणोषि

२

तव श्रिये मरुतो मर्जयन्त रुद्र यत् ते जनिम चारु चित्रम् ।

पदं यद् विष्णोरुपमं निधायि तेन पासि गुह्यं नाम गोनाम्

३

तव श्रिया सुदृशो देव देवाः पुरु दधाना अमृतं सपन्त ।

होतारमग्निं मनुषो नि षेदु—र्दशस्यन्त उशिजः शंसमायोः

४

न त्वद्धोता पूर्वी अग्ने यजीयान् न कान्यैः परो अस्ति स्वधावः ।

विशश्च यस्या अतिथिर्भवासि स यज्ञेन वनवद् देव मर्तान्

५

वयमग्ने वनुयाम त्वोता वसुयवो हविषा बुध्यमानाः ।

वयं समर्ये विदथेष्वाह्ना वयं राया सहसस्पुत्र मर्तान्

६ [१६]

यो न आगो अभ्येनो भश—त्यधीवृधमघशंसे दधात ।

जही चिकित्वो अभिशस्तिमेता—मग्ने यो नो मर्चयति ह्वयेन

७

त्वामस्या व्युषि देव पूर्वे द्रुतं कृण्वाना अयजन्त हव्यैः ।

संस्थे यदग्न इयंसे रयीणां देवो मर्तेर्वसुमिदिध्यमानः

८

अव स्पृधि पितरं योषि विद्वान् पुत्रो यस्ते सहसः सून ऊहे ।

कदा चिकित्वो अभि चक्षसे नो ऽग्ने कदा कृतचिद् यातयासे

९

भूरि नाम वन्दमानो दधाति पिता वंसो यवि तज्जोषयासे ।

कुविद् देवस्य सहसा चकानः सुभ्रमग्निर्वनते वावृधानः

१०

(३४)

त्वमङ्ग जरितारं यविष्ठ विश्वान्यग्रे दुरितार्तिं पथि ।

स्तेना अहश्चरिपवो जनासो ऽज्ञातकेता वृजिना अभूवन्

११

इमे यामासस्वद्विगभूवन् वसवे वा तदिदागो अवाचि ।

नाहायमग्निर्मिशस्तये नो न रीर्यते वावृधानः परा दात

१२ [१७] (३६)

(४)

११. वसुश्चुन आत्रेयः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

त्वामग्रे वसुपतिं वसूनामग्निं प्र मन्दे अध्वरेषु राजन् ।

त्वया वाजं वाजयन्तो जयेमा ऽग्निं प्यम पृत्सुतीर्मर्त्यानाम्

१

हव्यवाळग्निरजरः पिता नो विभुर्विभावा सुहृशीको अस्मे ।

सुग्राहपत्याः समिषो दिदी ह्यस्मद्भ्यक् सं मिमीहि श्रवांसि

२

विशां कविं विष्पतिं मानुषीणां शुचिं पावकं घृतपृष्ठमग्निम् ।

नि होतारं विश्वविदं दधिध्वे स देवेषु वनते वार्याणि

३

जुपस्वाग्र इळया सजोषा यतमानो रश्मिभिः सूर्यस्य ।

जुपस्व नः समिधं जातवेद आ च देवान हविरद्याय वक्षि

४

जुष्टो दमूना अतिथिर्दुरोण इमं नो यज्ञमुप याहि विद्वान् ।

विश्वा अग्रे अभियुजो विहत्या शत्रूयतामा मरा भोजनानि

५ [१८]

वधेन दस्युं प्र हि चातयस्व वयः कृण्वानस्तन्वेऽ स्वायै ।

पिपिधिं यत् सहसस्पुत्र देवान त्सो अग्रे पाहि नृतम् वाजं अस्मान्

६

वयं ते अग्न उक्थैर्विधेम वयं हव्यैः पावक भद्रशोचे ।

अस्मे रयिं विश्ववारं समिन्वा स्मे विश्वानि द्रविणानि धेहि

७

अस्माकमग्रे अध्वरं जुपस्व सहसः सूनो त्रिपथस्थ हव्यम् ।

वयं देवेषु सुकृतः स्याम शर्मणा नखिवरूथेन पाहि

८

विश्वानि नो दुर्गहा जातवेदः सिन्धुं न नावा दुरितार्तिं पथि ।

अग्रे अत्रिवन्नमसा गृणानोऽ अस्माकं बोध्यविता तनूनाम्

९

यस्त्वा हृदा कीरिणा मन्यमानो ऽमर्त्यं मर्त्यो जोहवीमि ।

जातवेदो यशो अस्मासु धेहि प्रजाभिरग्रे अमृतत्वमश्याम्

१०

(४६)

यस्मै त्वं सुकृते जातवेद उ लोकमग्ने कृणवः स्योनम् ।
अश्विनं स पुत्रिणं वीरवन्तं गोमन्तं रयिं नशते स्वस्ति

११ [१९] (४७)

(५)

११ वसुधृत आत्रेयः । आप्रीसूक्तं= (१ इध्मः समिद्धोऽग्निर्वा, २ नराशंसः, ३ इलः, ४ बर्हिः, ५ देवीर्द्वारः
६ उपासानका, ७ दैव्यौ होतारौ प्रचेतसौ, ८ तिस्रो देव्यः सरस्वतीळाभारत्यः,
९ त्वष्टा, १० वनस्पतिः, ११ स्वाहाकृतयः) । गायत्री ।

सुसमिद्धाय शोचिषे घृतं तीव्रं जुहोतन	।	अग्रये जातवेदसे	१
नराशंसः सुपूदतीमं यज्ञमदाभ्यः	।	कविर्हि मधुहस्त्यः	२
ईळितो अग्र आ बहेन्द्रं चित्रमिह प्रियम्	।	सुखे रथेभिरूतये	३
ऊर्णम्रदा वि प्रथस्वाभ्यर्का अनूपत	।	भवा नः शुभ्र सातये	४
देवीर्द्वारो वि श्रयध्वं सुप्रायणा न ऊतये	।	प्रप्र यज्ञं पृणीतन	५ [२०]

सुप्रतीके वयोवृधा यही कृतस्य मातरा	।	दोषामुपासमीमहे	६
वातस्य पत्न्यैर्लिता दैव्या होतारा मनुषः	।	इमं नो यज्ञमा गतम्	७
इळा सरस्वती मही तिस्रो देवीर्मयोभुवः	।	बर्हिः सीदन्त्वग्निधः	८
शिवस्त्वष्टरिहा गहि विभुः पोष उत त्मना	।	यज्ञेयज्ञे न उदव	९
यत्र वेत्थ वनस्पते देवानां गुह्या नामानि	।	तत्र हव्यानि गामय	१०
स्वाहाग्रये वरुणाय स्वाहेन्द्राय मरुद्भ्यः	।	स्वाहा देवेभ्यो हविः	११ [२१] (५८)

(६)

१० वसुधृत आत्रेयः । अग्निः । पङ्क्तिः ।

अग्निं ते मन्ये यो वसु-रस्तं यं यन्ति धेनवः ।
अस्तुमर्वन्त आशवो ऽस्तं नित्यासो वाजिन इषं स्तोतृभ्य आ भर १
सो अग्निर्यो वसुर्गुणे सं यमायन्ति धेनवः ।
समर्वन्तो रघुद्ववः सं सुजातासः सूरय इषं स्तोतृभ्य आ भर २
अग्निर्हि वाजिनं विशे ददाति विश्वचर्षणिः ।
अग्नी राये स्वाभुवं स प्रीतो याति वार्यमिषं स्तोतृभ्य आ भर ३
आ ते अग्र इधीमहि द्युमन्तं देवाजरम् ।
यद्ध स्या ते पनीयसी समिद व्रीदयति द्यवी-यं स्तोतृभ्य आ भर ४ (५३)

आ ते अग्न क्रुचा हविः शुक्रस्य शोचेषस्पते ।

सुश्वन्द्र दस्म विश्वे हव्यवाद्र तुभ्यं हूयत इषं स्तोतृभ्य आ भर

५ [२२]

प्रो त्वे अग्रयोऽग्निषु विश्वं पुष्यन्ति वार्यम् ।

ते हिंन्विरे त इन्विरे त इषण्यन्त्यानुष गिषं स्तोतृभ्य आ भर

६

तव त्वे अग्ने अर्चयो महिं ब्राधन्त वाजिनः ।

ये पत्वंभिः शफानां ब्रजा भुरन्त गोनामिषं स्तोतृभ्य आ भर

७

नवां नो अग्न आ भर स्तोतृभ्यः सुक्षितीरिषः ।

ते स्याम य आनुचुस्त्वाद्वृतासो दभेदम इषं स्तोतृभ्य आ भर

८

उभे सुश्वन्द्र सर्पिषो दर्वीं श्रीणीष आसनि ।

उतो न उत पुपूर्या उक्थेषु शवसस्पत इषं स्तोतृभ्य आ भर

९

एवाँ अग्निमजुर्यमु गीर्भिर्यज्ञेभिरानुषक् ।

दधदस्मे सुवीर्यं मुत त्यक्वाश्वश्चमिषं स्तोतृभ्य आ भर

१० [२३] (६८)

(७)

१० इष आग्नेयः । अग्निः । अनुष्टुप्, १० पङ्क्तिः ।

सखायः सं वः सम्यञ्चमिषं स्तोमं चाग्रये ।

वर्षिष्ठाय क्षितीनामूर्जो नपत्रे सहस्वते

१

कुत्रा चिद् यस्य समृतौ रुण्वा नरो नुषदने ।

अहन्तश्चिद् यमिन्धते संजनयन्ति जन्तवः

२

सं यद्विषो वनामिहे सं हव्या मानुषाणाम् ।

उत द्युन्नस्य शवस ऋतस्य उश्मिमा ददे

३

सः स्मा कृणोति केतुमा नक्तं चिद् दूर आ सते ।

पावको यद् वनस्पतीन् प्र स्मा मिनित्यजरः

४

अव स्म यस्य वेपणे स्वेदं पथिषु जुहति ।

अभीमह स्वजेन्यं भूमा पृष्ठेव रुरुहुः

५ [२४]

यं मर्त्यः पुरुस्पृहं विदद् विश्वस्य धार्यसे ।

प्र स्वादनं पितुना मस्ततातिं चिदायवे

६ (७४)

स हि ष्मा धन्वाक्षितं दाता न दात्या पशुः ।

हिरिश्मश्रुः शुचिदं नृभुरनिमृष्टतविधिः ७

शुचिः ष्म यस्मा अत्रिवत् प्र स्वर्धितिव रीयते ।

सुषूरसूत माता क्राणा यदानशे भर्गम् ८

आ यस्ते सर्पिरासुते अग्रे शमस्ति धार्यसे ।

ऐषु द्युन्नमुत श्रव आ वित्तं मर्त्येषु धाः ९

इति चिन्मन्युमग्निज—स्त्वादातमा प्रशुं ददे ।

आदग्ने अपुणतो अग्निः सासद्याद् दस्यू—निषः सासद्यान्नृन् १० [२५] (७८)

(८)

७ इय आग्नेयः । अग्निः । जगती ।

त्वामग्ने क्रतायवः समीधिरे प्रत्नं प्रत्नासं ऊतये सहस्रकृत ।

पुरुश्चन्द्रं यजतं विश्वधार्यसं दमूनसं गृहपतिं वरेण्यम् १

त्वामग्ने अतिथिं पूर्य विशः शोचिष्केशं गृहपतिं निषेदिरे ।

बृहत्केतुं पुरुरूपं धनस्पृतं सुशर्माणं स्वर्वसं जरद्विषम् २

त्वामग्ने मानुषीरीळते विशो होत्राविदं विविचिं रत्नधातमम् ।

गृहा सन्तं सुभग विश्वदर्शतं तुविष्णुणसं सुयजं घृताश्रियम् ३

त्वामग्ने धर्णसिं विश्वधा वयं गीर्मिर्गृणन्तो नमसोप सेदिम ।

स नो जुषस्व समिधानो अङ्गिरो देवो मर्तस्य यशसा सुदीतिभिः ४

त्वामग्ने पुरुरूपो विशेविशे वयो दधासि प्रत्नथा पुरुष्टुत ।

पुरुण्यन्ना सहसा वि रजसि त्विषिः सा ते तित्विष्णुणस्य नाधुषे ५

त्वामग्ने समिधानं यविष्ठ्य देवा द्रुतं चक्रिरे हव्यवाहनम् ।

उरुज्यसं घृतयोनिमाहुतं त्वेषं चक्षुर्दधिरे चोव्यन्मति ६

त्वामग्ने प्रदिव आहुतं घृतैः सुम्नायवः सुषमिधा समीधिरे ।

स वावृधान ओषधीभिरुक्षितोऽग्निं जयांसि पार्थिवा वि तिष्ठसे ७ [२६] (८५)

॥ अथ चतुर्थोऽष्टकः ॥४॥

[प्रथमोऽध्यायः ॥१॥ व० १-३३]

(९)

७ गय आत्रेयः । अग्निः । अनुष्टुप्, ५, ७ पङ्क्तिः ।

त्वामग्ने हविष्मन्तो देवं मर्तास ईळते ।

मन्ये त्वा जातवेदसं स हव्या वक्ष्यानुपक् १

अग्निर्होता दास्वतः क्षयस्य वृक्तवर्हिपः ।

सं यज्ञासश्चरन्ति यं सं वाजासः श्रवस्यवः २

उत स्म यं शिशुं यथा नवं जनिष्टारणी ।

धतरि मानुषीणां विशामग्निं स्वध्वरम् ३

उत स्म दुर्गुभीयसे पुत्रो न ह्यार्याणाम् ।

पुरु यो दग्धासि वना ऽग्ने पशुर्न यवसे ४

अधं स्म यस्यार्चयः सम्यक् संयन्ति धुमिनः ।

यद्वीमहं त्रितो दिव्युप ध्मातेव धर्मति शिशीते ध्मातरीं यथा ५

तवाहमग्ने ऊतिभिर्मित्रस्य च प्रशस्तिभिः ।

द्वेषोयुतो न दुरिता तुर्याम मर्त्यानाम् ६

तं नो अग्ने अभी नरो रयिं सहस्व आ भर ।

स क्षेपयत् स पोषयद् भुवद् वाजस्य सातयं उतैधि पृत्सु नो वृधे ७ [१] (९१)

(१०)

७ गय आत्रेयः । अग्निः । अनुष्टुप्, ४, ७ पङ्क्तिः ।

अग्न ओजिष्ठमा भर शुक्लमस्मभ्यमग्निगो ।

प्र नो राया परीणसा रत्सि वाजाय पन्थाम् १

त्वं नो अग्ने अद्भुत क्रत्वा वक्षस्य मेहना ।

त्वे असुर्यमार्हव क्राणा मित्रो न यज्ञियः २

त्वं नो अग्न एषां गयं पुष्टिं च वर्धय ।

ये स्तोमेभिः प्र सूरयो नरो मघान्यानुशुः ३

ये अग्ने चन्द्र ते गिरः शुम्भन्त्यश्वराधसः ।

शुष्मेभिः शुष्मिणो नरो दिवश्चिद् येषां बृहत् सुकीर्तिर्बोधति त्मना ४ (९६)

तव त्वे अग्ने अर्चयो भ्राजन्तो यन्ति धृष्णुया ।

परिज्मानो न विद्युतः स्वानो रथो न वाजयुः

५

नू नो अग्न ऊतये सबाधसश्च रातये ।

अस्माकांसश्च सूरयो विश्वा आशास्तीषणि

६

त्वं नो अग्ने अङ्गिरः स्तुतः स्तवान् आ भर ।

होतर्विभ्वासहं रथि स्तोतृभ्यः स्तवसे च न उतैधि पुत्सु नो वुधे

७ [२] (९९)

(११)

६ सुतंभर आत्रेयः । अग्निः । जगती ।

जनस्य गोपा अजनिष्ट जागृवि रग्निः सुदक्षः सुविताय नव्यसे ।

घृतप्रतीको बृहता दिविस्पृशा द्युमद् वि भाति भरतेभ्यः शुचिः

१

यज्ञस्य केतुं प्रथमं पुरोहित मग्निं नरस्त्रिपधस्थे समीधरे ।

इन्द्रेण देवैः सरथं स बर्हिषि सीदन्नि होता यजथाय सुक्रतुः

२

असंसृष्टो जायसे मात्रोः शुचिर्मन्द्रः कविरुदतिष्ठो विवस्वतः ।

घृतेन त्वावर्धयन्नग्न आहुत धूमस्ते केतुरभवद् द्विवि श्रितः

३

अग्निर्नो यज्ञमुप वेतु साधुया ऽग्निं नरो वि भरन्ते गृहेगृहे ।

अग्निर्दूतो अमवद्धव्यवाहनो ऽग्निं वृणाना वृणते कविक्रतुम्

४

तुभ्येदमग्नि मधुमत्तमं वचस्तुभ्यं मनीषा इयमस्तु शं हृदे ।

त्वां गिरः सिन्धुमिवावनीर्महीरा पृणन्ति शवसा वर्धयन्ति च

५

त्वामग्नि अङ्गिरसो गुहा हितमन्वाविन्दच्छिथियाणं वनेवने ।

स जायसे मध्यमानः सहो महत् त्वामाहुः सहसस्पुत्रमङ्गिरः

६ [३] (१०५)

(१२)

६ सुतंभर आत्रेयः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

प्राग्रये बृहते यज्ञियाय ऋतस्य वृष्णे असुराय मन्म ।

घृतं न यज्ञ आस्येड सुपूतं गिरं भरे वृषभाय प्रतीचीम्

१

ऋतं चिकित्व ऋतमिचिकिन्द्युतस्य धारा अनु तृन्धि पूर्वीः ।

नाहं यातुं सहसा न हृयेन ऋतं संपाम्यरुषस्य वृष्णाः

२

(१०७)

कया नो अग्न ऋतयन्नुतेन भुवो नवेदा उचथस्य नव्यः ।	
वेदा मे देव ऋतुपा ऋतूनां नाहं पतिं सनितुरस्य रायः	३
के ते अग्ने रिपवे बन्धनासः के प्रायवः सनिषन्त द्युमन्तः ।	
के धासिमग्नि अनृतस्य पान्ति क आसतो वचसः सन्ति गोपाः	४
सखायस्ते विपुणा अग्न एते शिवासः सन्तो अशिवा अभूवन् ।	
अर्धुषित स्वयमेते वचोभिर्ऋजूयते वृजिनानि ब्रुवन्तः	५
यस्ते अग्ने नमसा यज्ञमीदृ ऋतं स पात्यरुषस्य वृष्णः ।	
तस्य क्षयः पृथुरा साधुरेतु प्रसर्त्तानस्य नहुषस्य शेषः	६ [४] (१११)

(१३)

६ सुतंभर आग्नेयः । अग्निः । गायत्री ।

अर्चन्तस्त्वा हवामहे ऽर्चन्तुः समिधीमहि । अग्ने अर्चन्त ऊतये	१
अग्नेः स्तोमं मनामहे सिधमद्य दिविस्पृशः । देवस्य द्रविणस्यवः	२
अग्निर्जुषत नो गिरो होता यो मानुषेष्वा । स यक्षद् दैव्यं जनम्	३
त्वमग्ने सप्रथा असि जुष्टो होता वरेण्यः । त्वया यज्ञं वि तन्वते	४
त्वामग्ने वाज्रसार्तमं विषां वर्धन्ति सुदुतम् । स नो रास्व सुवीर्यम्	५
अग्ने नेमिराँ हव देवाँस्त्वं परिमूरसि । आ राधश्चित्रमृक्षसे	६ [५] (११७)

(१४)

६ सुतंभर आग्नेयः । अग्निः । गायत्री ।

अग्निं स्तोमेन बोधय समिधानो अमर्त्यम् । हव्या देवेषु नो दधत्	१
तमध्वरेष्वीळते देवं मर्ता अमर्त्यम् । यजिष्ठं मानुषे जने	२
तं हि शश्वन्त ईळते सुचा देवं घृतश्चुता । अग्निं हव्याय वोळ्हवे	३
अग्निर्जातो अरोचत घ्नन् दस्युश्च्योतिषा तमः । अविन्दुद् गा अपः स्वः	४
अग्निमीळेन्यं कविं घृतपृष्ठं सपर्यत । वेतु मे शृणवन्नवम्	५
अग्निं घृतेन वावृधुः स्तोमोभिर्विश्वर्चणिम् । स्वाधीमिर्वचस्युभिः	६ [६] (१२३)

(१५)

[द्वितीयोऽनुवाकः ॥२॥ सू० १५-३२]

५ धरुण आङ्गिरसः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

प्र वेधसे कवये वेद्याय गिरं भरे यशसे पूर्व्याय ।	
धृतप्रसक्तो असुरः सुशेवो रायो धर्ता धरुणो वस्वो अग्निः	१
ऋतेन ऋतं धरुणं धारयन्त यज्ञस्य शाके परमे व्योमन् ।	
विषो धर्मन् धरुणे सेदुषो नृञ्जातैरजातां अभि ये ननक्षुः	२
अंहोयुर्वस्तन्वस्तन्वते वि वयो महद् द्रष्टरं पूर्व्याय ।	
स संवतो नवजातस्तुतुर्यात् सिंहं न क्रुद्धमभितः परि षुः	३
मातेव यद् मरसे पप्रथानो जनंजनं धारसे चक्षसे च ।	
वयोवयो जरसे यद् दधानः परि त्मना विषुरुषो जिगासि	४
वाजो नु ते शर्वसस्पात्वन्तं मुरुं दोषं धरुणं देव रायः ।	
पदं न तायुर्गुहा दधानो महो राये चितयन्नन्निमस्पः	५ [७] (१२८)

(१६)

५ पूरुत्रेयः । अग्निः । अनुष्टुप्, ५ पंक्तिः ।

बृहद् वयो हि भानवे ऽर्ची देवायामये ।	
यं मित्रं न प्रशस्तिमि—मर्तासो दधिरे पुरः	१
स हि द्युमिर्जनानां होता दक्षस्य बाह्वोः ।	
वि हव्यमग्निरानुष—ग्भगो न वारंमुष्वति	२
अस्य स्तोमे मघोनः सख्ये वृद्धशोचिषः ।	
विश्वा यस्मिन् तुविष्वणि समये शुष्ममावृधुः	३
अथा ह्यग्न एषां सुवीर्यस्य मंहना ।	
तमिद् यद् न रोर्वसी परि श्रवो बभूवतुः	४
नू न एहि धार्य—मग्ने गृणान आ भर ।	
ये वयं ये च सूरयः स्वस्ति धामहे सचो—तैधि पुत्सु नो वृधे	५ [८] (१३३)

(१७)

५ पूरुरात्रेयः । अग्निः । अनुष्टुप्, ५ पंक्तिः ।

आ यज्ञैर्देवं मर्त्यं ह्यथा तव्यांसमृतये ।

अग्निं कृते स्वध्वरे पूरुरीळीतावसे

१

अस्य हि स्वयंशस्तर आसा विधर्मन् मन्यसे ।

तं नाकं चित्रशोचिषं मन्द्रं पुरो मनीषया

२

अस्य वासा उ अर्चिषा य आयुक्त तुजा गिरा ।

द्विवो न यस्य रेतसा बृहच्छोचन्त्यर्चयः

३

अस्य क्रत्वा विचेतसो वृस्मस्य वसु रथ आ ।

अघा विश्वासु हव्यो ऽग्निर्विष्णु प्र शस्यते

४

नू न इद्धि वार्यं मासा संचन्त सूरयः ।

ऊर्जो नपावुमिष्टये प्राहि शुग्धि स्वस्तय उतैधि पृत्सु नो बृधे

५ [९] (१९८)

(१८)

५ द्वितो मृक्तवाहा आत्रेयः । अग्निः । अनुष्टुप्, ५ पंक्तिः ।

प्रातरग्निः पुरुप्रियो विशः स्तवेतातिथिः ।

विश्वानि यो अमर्त्यो हव्या मर्तेषु रण्यति

१

द्वितार्यं मृक्तवाहसे स्वस्य दक्षस्य मंहना ।

इन्द्रं स धत्त आनुषक् स्तोता चित् ते अमर्त्य

२

तं वो दीर्घायुशोचिषं गिरा हुवे मघोनाम् ।

अरिष्टो येषां रथो व्यश्वदावन्नीयते

३

चित्रा वा येषु दीधिति रासन्नुकथा पान्ति ये ।

स्तीर्णं बर्हिः स्वर्णरे श्रवांसि दधिरे परि

४

ये मे पञ्चाशतं वृदु रश्वानां सधस्तुति ।

द्युमदग्ने महि श्रवो बृहत् कृधि मघोनां नृवदमृत नृणाम्

५ [१०] (१९९)

(१९)

५ वमिरात्रेयः । अग्निः । गायत्री, ३-४ अनुष्टुप्, ५ विराड्‌रूपा ।

अभ्यवस्थाः प्र जायन्ते प्र ववेर्विनिश्चिकेत । उपस्थे मातुर्वि चष्टे	१
जुह्वे वि चितयन्तो ऽनिमिषं नृम्णं पान्ति । आ हृळ्हां पुरं विविशुः	२
आ श्वेत्रेयस्य जन्तवो द्युमद् वर्धन्त कृष्टयः ।	
निष्करीवो बृहदुक्थ एना मध्वा न वाजयुः	३
मियं दुग्धं न काम्यमजामि जाम्योः सचा ।	
घर्मो न वाजजठरो ऽदब्धः शश्वतो दमः	४
क्रीळन् नो रश्म आ भुवः सं भस्मना वायुना वेविदानः ।	
ता अस्य सन् धूपजो न त्रिग्माः सुसंशिता वक्ष्यो वक्षणेस्थाः	५ [११] (१४८)

(२०)

४ प्रयस्वन्त आत्रेयाः । अग्निः । अनुष्टुप्, ४ पंक्तिः ।

यमग्ने वाजसातम त्वं चिन् मन्यसे रयिम् ।	
तं नो गीर्भिः श्रवार्यं देवत्रा पनया युजम्	१
ये अग्ने नेरयन्ति ते बृद्धा उग्रस्य शवसः ।	
अप द्वेषो अप हरो ऽन्यत्रतस्य सश्चिरे	२
होतारं त्वा वृणीमहे ऽग्ने दक्षस्य सार्धनम् ।	
यज्ञेषु पूर्वं गिरा प्रयस्वन्तो हवामहे	३
इत्था यथा त ऊतये सहसावन् द्विवेद्वि ।	
राय क्रताय सुक्रतो गोभिः प्याम सधमादो वीरैः स्याम सधमादः	४ [१२] (१५२)

(२१)

४ सप्त आत्रेयः । अग्निः । अनुष्टुप्, ४ पंक्तिः ।

मनुष्वत् त्वा नि धीमहि मनुष्वत् समिधीमहि । अग्ने मनुष्वदङ्गिरो देवान् देवयते यज १	
त्वं हि मानुषे जने ऽग्ने सुप्रीत इध्यसे । सुचस्त्वा यन्त्यानुषक् सुजात सर्पिरासुते	२
त्वां विश्वे सजोषसो देवासो द्रुतमक्रत । सपर्यन्तस्त्वा कवे यज्ञेषु देवमीळते	३
देवं वो देवयज्यया ऽग्निमीळीत मर्त्यः ।	
समिद्धः शुक्र दीदिह्यतस्य योनिमासदः सप्तस्य योनिमासदः	४ [१३] (१५६)

(२२)

४ विश्वसामा आत्रेयः । अग्निः । अनुष्टुप्, ४ पंक्तिः ।

प्र विश्वसामन्नत्रिव दर्चा पावकशोचिषे । यो अध्वरेष्वीड्यो होता मन्द्रतमो विशि १
न्यः प्रिं जातवेदसं दधाता देवमृत्विजम् । प्र यज्ञ एत्वानुष गद्या देवव्यचस्तमः २
चिकित्तिन्मनसं त्वा देवं मतींस ऊतये । वरेण्यस्य तेऽवस इयानासो अमन्माहि ३
अग्ने चिकित्स्वस्य न इदं वचः सहस्य ।
तं त्वा सुशिप्र दंपते स्तोमैर्वर्धन्त्यत्रयो गीर्भिः शुभ्रन्त्यत्रयः ४ [१४] (१६०)

(२३)

४ द्युस्रो विश्वचर्षणिरात्रेयः । अग्निः । अनुष्टुप्, ४ पंक्तिः ।

अग्ने सहन्तमा भर द्युन्नस्य प्रासहा रयिम् । विश्वा यश्चर्षणीरभ्याः सा वाजेषु सासहत १
तमग्ने पृतनाषहं रयिं सहस्व आ भर । त्वं हि सत्यो अर्जुतो दाता वाजस्य गोमतः २
विश्वे हि त्वा सजोषसो जनासो वृक्तर्बर्हिषः । होतारं सन्नसु प्रियं व्यन्ति वार्या पुरु ३
स हि ष्मा विश्वचर्षणि रभिमाति सहो वृधे ।
अग्रे एषु क्षयेष्वा रेवन्नः शुक्र दीदिहि द्युमत पावक दीदिहि ४ [१५] (१६४)

(२४)

४ गौपायना लौपायना वा वन्धुः सुबन्धुः श्रुतबन्धुर्विप्रबन्धुश्च । अग्निः । द्विपदा विराट् ।

अग्ने त्वं नो अन्तम उत ज्ञाता शिवो भवा वरूथ्यः १
वसुरगिर्वसुश्रवा अच्छा नक्षि द्युमतमं रयिं दाः ॥१॥ २
स नो बोधि श्रुधी हव मुरुष्या णो अघायतः समस्मान् ३
तं त्वा शोचिष्ठ दीदिवः सुन्नाय नूनमीमहे सखिभ्यः ॥२॥ ४ [१६] (१६८)

(२५)

९ वस्यव आत्रेयाः । अग्निः । अनुष्टुप् ।

अच्छा वो अग्निमवसे देवं गांसि स नो वसुः । १
रासत पुत्र क्रपूणा मृतावा पथति द्विषः १
स हि सत्यो यं पूर्वे चिद् देवासश्चिद् यमीधिरे ।
होतारं मन्द्रजिह्वमित सुदीतिभिर्विभावसुम् २ (१७०)

स नो धीती वरिष्ठया श्रेष्ठया च सुमत्या ।

अग्ने रायो दिदीहि नः सुवृक्तिभिर्वरेण्य

३

अग्निर्देवेषु राजत्यग्निर्मेतेष्वविशन् ।

अग्निर्नो हव्यवाहनो ऽग्निं धीभिः संपर्यत

४

अग्निस्तु विश्वस्तमं तु विब्रह्माणमुत्तमम् ।

अतूर्तं श्रावयत्पतिं पुत्रं ददाति व्राणेषु

५ [१७]

अग्निर्ददाति सत्पतिं सासाह यो युधा नृभिः ।

अग्निरत्यं रघुज्यदं जेता रमपराजितम्

६

यद् वाहिष्ठं तदग्र्यं बृहदर्चं विभावसो ।

महिषीव त्वद् रयिस्त्वद् वाजा उदीरते

७

तव द्युमन्तो अर्चयो ग्रावेवोच्यते बृहत् ।

उतो ते तन्यतुर्यथा स्वानो अर्तं त्मना दिवः

८

एवौ अग्निं वसूयवः सहसानं ववन्दिम ।

स नो विश्वा अति द्विषः पर्षन्नावेव सुक्रतुः

९ [१८] (१७७)

(२६)

९ वसूयव आज्ञेयाः । अग्निः, ९ विश्वे देवाः । गायत्री ।

अग्ने पावक रोचिया मन्द्रया देव जिह्वया । आ देवान् वक्षि यक्षि च १

तं त्वा घृतस्रवीमहे चित्रभानो स्वर्दशम् । देवाँ आ वीतये वह २

वीतिहोत्रं त्वा कवे द्युमन्तं समिधीमहि । अग्ने बृहन्तमध्वरे ३

अग्ने विश्वेभिरा गंहि देवेभिर्हव्यदातये । होतारं त्वा वृणीमहे ४

यजमानाय सुन्वत आग्ने सुवीर्यं वह । देवैरा संस्ति बर्हिषि ५ [१९]

समिधानः सहस्रजि दग्ने धर्माणि पुण्यसि । देवानां दूत उक्थ्यः ६

न्युग्निं जातवेदसं होत्रवाहं यविष्ठ्यम् । दधाता देवमृत्विजम् ७

प्र यज्ञ एतानुष गद्या देवव्यस्तमः । स्तूणीत बर्हिरासदे ८

एवं मरुतो अश्विना मित्रः सौवन्तु वरुणः । देवासः सर्वथा विशा ९ [२०] (१८९)

(२७)

६ त्रैवृष्णरुयुरुणः, पौरकुत्सस्त्रसदस्युः, भारतोऽश्वमेधश्च राजानः; (अभिर्मौम इति केचित्) । अग्निः ६ इन्द्राग्नी । त्रिष्टुप्, ४-६ अनुष्टुप् ।

अनस्वन्ता सत्यतिर्माहे मे गावा चेतिष्ठो असुरो मघोनः ।

त्रैवृष्णो अग्ने दशभिः सहस्रैर्वैश्वानरं त्र्यरुणाश्चिकेत १

यो मे शता च विंशतिं च गोनां हरीं च युक्ता सुधुरा ददाति ।

वैश्वानरं सुष्टुतो वावृधानो ऽग्ने यच्छ त्र्यरुणाय शर्म २

एवा ते अग्ने सुमतिं चक्रानो नविषाय नवमं त्रसदस्युः ।

यो मे गिरस्तुविजातस्य पूर्वीर्युक्तेनाभि त्र्यरुणो गुणानि ३

यो म इति प्रवोच त्वश्वमेधाय सूरये ।

ददहृचा सनि यते ददन्मेधामृतायते ४

यस्य मा परुषाः शत मुद्धर्षयन्त्युक्षणः ।

अश्वमेधस्य दानाः सोमा इव त्र्याशिरः ५

इन्द्राग्नी शतदात्र्यश्वमेधे सुवीर्यम् ।

क्षत्रं धारयतं बृहद विवि सूर्यमिवाजरम् ६ [२१] (१९२)

(२८)

६ विधववारात्रेयी । अग्निः । १, ३ त्रिष्टुप्, २ जगती, ४ अनुष्टुप्, ५-६ गायत्री ।

समिद्धो अग्निर्दिवि शोचिरभेत प्रत्यङ्मुखसंमुखिया वि माति ।

एति प्राचीं विश्ववारा नमोभिर्वैवाँ ईळांना हविषा घृताचीं १

समिध्यमानो अमृतस्य राजसि हविष्कृण्वन्तं सचसे स्वस्तये ।

विश्वं स धत्ते द्रविणं यमिन्व स्यातिथ्यमग्ने नि च धत्त इत् पुरः २

अग्ने शर्धं महते सौमगाय तव द्युम्नान्युत्तमानि सन्तु ।

सं जात्पत्यं सुयममा कृणुष्व शत्रूयतामभि तिष्ठा महींसि ३

समिद्धस्य प्रमहसो ऽग्ने वन्दे तव श्रियम् ।

वृषभो द्युम्नवो असि समध्वरेष्विध्यसे ४

समिद्धो अग्न आहुत वेवान् यक्षि स्वध्वर । त्वं हि हव्यवाळसि ५

आ जुहोता दुवस्यता ऽग्निं प्रयत्यध्वरे । वृणीध्वं हव्यवाहनम् ६ [२२] (१९८)

(२९)

१५ गौरिवीतिः शाक्यः । इन्द्रः, ९ (प्रथमपादस्य) उशना वा । त्रिष्टुप् ।

त्र्ययमा मनुषो देवताता त्रीः रौचना दिव्या धारयन्त ।
 अर्चन्ति त्वा मरुतः पूतदक्षा स्त्वमेपासृषिरिन्द्रासि धीरः १
 अनु यदी मरुतो मन्दसान मार्चन्निन्द्रं पपिवांसं सुतस्य ।
 आदत्त वज्रमभि यदहिं ह ह्यपो यद्दीरसृजत् सर्तवा उ २
 उत ब्रह्माणो मरुतो मे अस्येन्द्रः सोमस्य सुपुतस्य पेयाः ।
 तद्धि हव्यं मनुषे गा अविन्दु दहन्नाहिं पपिवां इन्द्रो अस्य ३
 आद् रोदसी वितरं वि ष्कभायत् संविद्यानश्चिद् भियसें मृगं कः ।
 जिर्गतिमिन्द्रो अपजगुराणः प्रतिं श्वसन्तमवं दानवं हन् ४
 अध क्रत्वा मघवन् तुभ्यं देवा अनु विश्वे अदहुः सोमपेयम् ।
 यत् सूर्यस्य हरितः पतन्तीः पुरः सतीरुपरा एतञ्चो कः ५ [२३]

नव यदस्य नवतिं च भोगान् त्साकं वज्रेण मघवा विवृश्चत् ।
 अर्चन्तीन्द्रं मरुतः सुधस्थे त्रैष्टुभेन वचसा बाधत् द्याम् ६
 सखा सख्ये अपचत् तूयमग्निरस्य क्रत्वा महिषा त्री शतानि ।
 त्री साकमिन्द्रो मनुषः सरांसि सुतं पिबद् वृत्रहत्याय सोमम् ७
 त्री यच्छता महिषाणामघो मास्त्री सरांसि मघवा सोम्यापाः ।
 कारं न विश्वे अह्वन्त देवा भरमिन्द्राय यदहिं जघान ८
 उशना यत् सहस्यैरर्यातं गृहमिन्द्र जूजुवानेमिरश्वैः ।
 वन्वानो अत्र सरथं ययाथ कुत्सेन देवैरर्वनोर्ह शुष्णाम् ९
 प्रान्यच्चक्रमवृहः सूर्यस्य कुत्सायान्यद् वरिवो यातवेऽकः ।
 अनासो दस्यूरमृणो वधेन नि दुर्योण आवृणद् मुधवाचः १० [२४]

स्तोमासस्त्वा गौरिवीतेरवर्धन्नरन्धयो वैदथिनाय पिप्रुम् ।
 आ त्वामृजिश्वा सख्याय चक्रे पचन् पक्तीरपिबः सोममस्य ११
 नवग्वासः सुतसोमास इन्द्रं दशग्वासो अभ्यर्चन्त्यकैः ।
 गव्यं चिदूर्वमपिधानवन्तं तं चिन्नरः शशमाना अपं व्रन् १२
 क्रथो नु ते परि चराणि विद्वान् वीर्या मघवन् या चक्रथ ।
 या चो नु नव्या कृणवः शविष्ठ प्रेदु ता ते विदथेषु ब्रवाम १३ (२११)

एता विश्वा चक्रुवाँ इन्द्र भूर्य-परीतो जनुषा वीर्येण ।

या चिच्छ वज्रिन् कुणवो दधुष्वान् न ते वर्ता तर्विष्या अस्ति तस्याः १४

इन्द्र ब्रह्म क्रियमाणा जुषस्व या ते शविष्ठ नव्या अकर्म ।

वज्रैव भद्रा सुकृता वसूयू रथं न धीरः स्वर्पा अतक्षम् १५ [२५] (११३)

(३०)

१५ वसुरात्रेयः । इन्द्रः, १२-१५ ऋणंचयेन्द्रौ । त्रिष्टुप् ।

कः^१स्य वीरः को अपश्यदिन्द्रं सुखरथमीयमानं हरिभ्याम् ।

यो राया वज्री सुतसोममिच्छन् तदोको गन्ता पुरुहूत ऊती १

अवाचचक्षं पदमस्य सस्व-रुग्रं निधातुरन्वायमिच्छन् ।

अपृच्छमन्याँ उत ते म आहु-रिन्द्रं नरो बुबुधाना अशेम २

प्र नु वयं सुते या ते कृतानी-न्द्र ब्रवाम यानि नो जुजोषः ।

वेतुदविद्वान्छृणवच्च विद्वान् वहतेऽयं मघवा सर्वसेनः ३

स्थिरं मनश्चकृषे जात इन्द्र वेपीदेको युधये भूर्यसश्चित् ।

अश्मानं चिच्छवसा दिद्युतो वि विदो गवामूर्वमुन्नियाणाम् ४

परो यत् त्वं परम आजनिष्ठाः परावति श्रुत्यं नाम बिभ्रत् ।

अतश्चिदिन्द्रादभयन्त देवा विश्वा अपो अजयद् वासपत्नीः ५ [२६]

तुभ्येदेते मरुतः सुशेवा अर्चन्त्यर्कं सुन्वन्त्यन्धः ।

अहिमोहानमप आशयानं प्र मायाभिर्मायिनं सक्षदिन्द्रः ६

वि पू मृधो जनुषा दानमिन्व-न्नहन् गवा मघवन् त्संचकानः ।

अत्रा वासस्य नमुचेः शिरो य-द्वर्तयो मनवे गातुमिच्छन् ७

युजं हि मामकृथा आदिदिन्द्र शिरो वासस्य नमुचेर्मथायन् ।

अश्मानं चित् स्वर्यं^१ वर्तमानं प्र चक्रियेव रोदसी मरुद्भयः ८

स्त्रियो हि वास आयुधानि चक्रे किं मां करन्नबला अस्य सेनाः ।

अन्तर्हार्यदुमे अस्य धेने अथोप प्रैद् युधये दस्युमिन्द्रः ९

समन्न गावोऽभितोऽनवन्ते हेह वत्सैर्विद्युता यदासन् ।

सं ता इन्द्रो असृजदस्य शाकै-र्यद्रीं सोमासः सुपुता अमन्दन् १० [२७]

यद्रीं सोमा बभ्रुधूता अमन्दन्-न्नरोरवीद् वृषभः सादनेषु ।

पुरंवुरः पपिवाँ इन्द्रो अस्य पुनर्गवामददादुन्नियाणाम् ११ (११४)

भद्रमिदं रुशमा अग्ने अक्रुन् गवां चत्वारि ददतः सहस्रा ।	
ऋणंचयस्य प्रयता मघानि प्रत्यग्रभीष्म नृतमस्य नृणाम्	१२
सुपेशसं माव सृजन्त्यस्तं गवां सहस्रं रुशमासो अग्ने ।	
तीव्रा इन्द्रमममन्दुः सुतासो ऽक्तोव्युष्टौ परितक्म्यायाः	१३
औच्छत् सा राज्ञी परितक्म्या याँ ऋणंचये राजनि रुशमानाम् ।	
अत्यो न वाजी रघुरज्यमानो बभूवृत्वार्यसनत् सहस्रा	१४
चतुःसहस्रं गव्यस्य पृश्वः प्रत्यग्रभीष्म रुशमेवग्ने ।	
धर्मश्चित् तप्तः प्रवृजे य आसीदयस्मयस्तम्बादाम् विप्राः	१५ [२८] (१२८)

(३१)

१३ अवस्युरात्रेयः । इन्द्रः, ८ तृतीयपादस्य कुत्सो वा, चतुर्यपादस्य उशाना वा, ९ इन्द्राकुत्सौ । त्रिष्टुप् ।

इन्द्रो रथाय प्रवतं कृणोति यमध्यस्थान्मघवां वाजयन्तम् ।	
यूथेव पृश्वो व्युनोति गोपा अरिष्टो याति प्रथमः सिषासन्	१
आ प्र द्रव हरिवो मा वि वेनः पिशङ्गराते अभि नः सचस्व ।	
नहि त्वदिन्द्र वस्यो अन्यदस्य मेनोश्चिज्जनिवतश्चकथ	२
उद्यत् सहः सहस्र आजनिष्ट देदिष्ट इन्द्र इन्द्रियाणि विश्वा ।	
प्राचोदयत् सुदुधा वधे अन्तर्वि ज्योतिषा संववृत्वत् तमोऽवः	३
अनवस्ते रथमश्वाय तक्षन् त्वष्टा वज्रं पुरुहूत द्युमन्तम् ।	
ब्रह्माण इन्द्रं महयन्तो अर्के रवर्धयन्नर्हय हन्तुवा उ	४
वृष्णे यत् ते वृषणो अर्कमर्चा निन्द्र ग्रावाणो अदितिः सृजोपाः ।	
अनश्वासो ये पवयोऽरुथा इन्द्रेपिता अभ्यवर्तन्त दस्यून्	५ [२९]

प्र ते पूर्वाणि करणानि वोचं प्र नूतना मघवन् या चकथ ।	
शक्तीवो यद् विभरा रोदसी उमे जयन्नपो मनवे दानुचित्राः	६
तदिह ते करणं दस्म विप्रा ऽहिं यद् भन्नोजो अत्रामिमीथाः ।	
शुष्णस्य चित्र परि माया अंगृष्णाः प्रपित्वं यन्नप दस्यूरसेधः	७
त्वमपो यदवे तुर्वगाया ऽरमयः सुदुधाः पार इन्द्र ।	
उग्रमयातमवहो ह कुत्सं सं ह यद् वामुशनारन्त देवाः	८ (२३६)

इन्द्राकुत्सा वहमाना रथेनाऽऽ वामत्या अपि कर्णे वहन्तु ।
निः शीमन्धो धर्मथो निः षधस्थान् मघोनो हृदो वरथस्तमांसि
वातस्य युक्तान् त्सुयुजश्चिदश्वान् कविश्चिदेषो अजगन्नवस्युः ।
विश्वे ते अत्र मरुतः सखाय इन्द्र ब्रह्माणि तविषीमवर्धन्

९

१० [३०]

सूरश्चिद् रथं परितक्म्यायां पूर्वं करदुपरं जूजुवांसम् ।
मरञ्चक्रमेतशः सं रिणाति पुरो दधत् सनिष्यति क्रतुं नः
आयं जना अभिचक्षे जगामेन्द्रः सखायं सुतसोममिच्छन् ।
वदुन् ग्रावाव वेदिं भ्रियाते यस्य जीरमध्वर्यवश्चरन्ति ।
ये चाकर्नन्त चाकर्नन्त नू ते मतीं अमृत मो ते अंह आरन् ।
वावान्धि यज्यूरुत तेषु धेह्यो ज्ञो जनेषु येषु ते स्याम

११

१२

१३ [३१] (२४१)

(३२)

११ गानुरात्रेयः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

अर्दुर्दुरुत्समसृजो वि खानि त्वमर्णवान् बद्धधानौ अरम्णाः ।
महान्तमिन्द्र पर्वतं वि यद् वः सृजो वि धारा अर्वा दानवं हन्
त्वमुत्तौ क्रतुर्भिर्बद्धधानौ अरंह ऊधुः पर्वतस्य वज्रिन् ।
अहिं चिदुग्र प्रयुतं शयानं जघन्वा इन्द्र तविषीमधत्थाः
त्यस्य चिन्महतो निर्मुगस्य वर्धर्जघान तविषीमिरिन्द्रः ।
य एक इदप्रतिर्मन्यमान आर्दस्मादुन्यो अजनिष्ट तव्यान्
त्यं चिदेषां स्वधया मदन्तं मिहो नपातं सुवृधं तमोगाम् ।
वृषप्रभर्मा दानवस्य भामं वज्रेण वज्री नि जघान शुष्णाम्
त्यं चिदस्य क्रतुर्भिर्निषत्तम मर्मणो विददिदस्य मर्म ।
यदीं सुक्षत्र प्रभृता मदस्य युयुत्सन्तं तमसि हर्म्ये धाः
त्यं चिद्वित्था कत्पयं शयान मसुर्ये तमसि वावृधानम्
तं चिन्मन्दानो वृषभः सुतस्यो चैरिन्द्रो अपगूर्या जघान

१

२

३

४

५

६ [३२]

उद् यदिन्द्रो महते दानवाय वधर्यमिष्ट सहो अप्रतीतम् ।
यदीं वज्रस्य प्रभृतौ वृदाभ विश्वस्य जन्तोरेधमं चकार

७

(२४८)

त्यं चिदर्णं मधुपं शयानमसिन्वं व्रवं महादुग्रः ।

अपादमत्रं महता वधेन नि दुर्योण आवृणङ् मृधवाचम्
को अस्य शुष्मं तविषीं वरात् एको धनां भरते अग्रतीतः ।

इमे चिदस्य जयसो नु देवी इन्द्रस्यौजसो भियसा जिहाते
न्यस्मै देवी स्वधितिर्जिहीत इन्द्राय गातुरुज्ञतीव येमे ।

सं यदोजो युवते विश्वमाभिरनु स्वधात्रे क्षितयो नमन्त
एकं नु त्वा सत्पतिं पाश्र्वजन्यं जातं शृणोमि यशसं जनैषु ।

तं मे जगृभ्र आशसो नविष्ठं वृषो वस्तोर्हवमानास इन्द्रम्
एवा हि त्वामृतुथा यातर्यन्तं मघा विप्रेभ्यो ददतं शृणोमि ।

किं ते ब्रह्माणो गृहते सखायो ये त्वाया निदुधुः काममिन्द्र

८

९

१०

११

१२[३३](२५३)

— ३३ —

[द्वितीयोऽध्यायः ॥२॥ व० १-२८]

(३३)

[तृतीयोऽनुवाकः ॥३॥ सू० ३३-४४]

१० प्राजापत्यः संवरणः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

महिं महे तवसे दीध्ये नृनिन्द्रयित्था तवसे अतव्यान् ।

यो अस्मै सुप्रतिं वार्जसातौ स्तुतो जने समर्थश्चिकेत
स त्वं न इन्द्र धियसानो अकैर्हरीणां वृषन् योक्त्रमभ्रेः ।

या इत्था मघवन्ननु जोषं वक्षो अभि प्रार्यः संक्षि जनान्
न ते त इन्द्राभ्यस्मिन् हृष्यायुक्तासो अब्रह्मता यदसन् ।

तिष्ठा रथमधि तं वज्रहस्ताऽऽरुहिं देव यमसे स्वश्वः

पुरु यत् त इन्द्र सन्त्युक्था गवे चकथोर्विरासु युध्यन् ।

ततक्षे सूर्याय चिदोकेसि स्वे वृषा समत्सु दासस्य नाम चित्

वयं ते त इन्द्र ये च नरः शर्धो जज्ञाना याताश्च रथाः ।

आस्माञ्जगम्यादहिशुष्म सत्वा भगो न हव्यः प्रभूथेषु चारुः

१

२

३

४

५ [१]

पृष्टक्षेण्यमिन्द्र त्वे ह्योजो नृमृणानि च नूतमानो अमर्तः ।

स न एनीं वसवानो रयिं दाः प्रार्यः स्तुषे तुविमघस्य दानम्

एवा न इन्द्रोतिभिरेव प्राहि गृणतः शूर कारुन् ।

उत त्वचं ददतो वार्जसातौ पिभीहि मध्वः सुषुतस्य चारोः

६

७

(२६०)

उत त्वे मा पौरुकुत्स्यस्य सुरे ~~सुसदस्योर्हि~~रणिनो रराणाः ।
 वहन्तु मा दश श्येतासो अस्य गैरिक्षितस्य क्रतुभिर्नु संश्वे
 उत त्वे मा मारुताश्वस्य शोणाः क्रत्वामघासो विदथस्य रातौ ।
 सहस्रा मे च्यवतानो ददान आनुकमर्यो वपुषे नार्चत
 उत त्वे मा ध्वन्यस्य जुष्टा लक्ष्मण्यस्य सुरुचो यतानाः ।
 मङ्गा रायः संवरणस्य ऋषेर्वजं न गावः प्रयता अपि गमन्

८

९

१० [२] (२६३)

(३४)

९ प्राजापत्यः संवरणः । इन्द्रः । जगती, ९ त्रिष्टुप् ।

अजातशत्रुमजरा स्वर्ध्वं त्यनु स्वधार्मिता वृस्ममीयते ।
 सुनोतन् पचत ब्रह्मवाहसे पुरुष्टुताय प्रतरं दधातन
 आ यः सोमेन जठरमापिप्रता ऽमन्दत मघवा मध्वो अन्धसः ।
 यदीं मृगाय हन्तवे महावधः सहस्रभृष्टिमुशना वधं यमत्
 यो अस्मै घ्नस उत वा य ऊर्धनि सोमं सुनोति भवति द्युमाँ अहं ।
 अपाप शक्रस्ततनुष्टिमूहति तनूशुभ्रं मघवा यः कवासुखः
 यस्यावधीत पितरं यस्य मातरं यस्य शक्रो भ्रातरं नात ईपते ।
 वेतीद्वस्य प्रयता यतंकरो न किल्बिषादीपते वस्व आक्ररः
 न पश्चभिर्वृशभिर्वध्यारभं नासुन्वता सचते पुष्यता चन ।
 जिनाति वेदमुया हन्ति वा धुनि रा देवयुं भजति गोमति व्रजे

१

२

३

४

५ [३]

वित्वक्षणः समृतौ चक्रमासजो ऽसुन्वतो विपुणः सुन्वतो वृधः ।
 इन्द्रो विश्वस्य दमिता विभीषणो यथावशं नयति दासमार्यः
 समीं पणेरजति भोजनं मुपे वि वृशुपे भजति सुनरं वसु ।
 दुर्गे चन ध्रियते विश्व आ पुरु जनो यो अस्य तविषीमचुकुधत
 सं यज्जनौ सुधनौ विश्वशर्धसा ववेदिन्द्रो मघवा गोषु शुभ्रिषु ।
 युजं ह्यन्यमकृत प्रवेप न्युक्षीं गव्यं सृजते सत्वभिर्धुनिः

६

७

८

सहस्रसामाग्निवेशिं गृणीषे शत्रिमग्र उपमां केतुमर्यः ।

तस्मा आपः संयतः पीपयन्त तस्मिन् क्षत्रममवत त्वेपमस्तु

९ [४] (२७२)

(३५)

८ प्रभूवसुराक्षिरसः । इन्द्रः । अनुष्टुप्, ८ पङ्क्तिः ।

यस्ते साधिष्ठोऽर्वसु इन्द्र क्रतुष्टमा भर ।
 अस्मभ्यं चर्षणीसहं सस्ति वाजेषु दुष्टरम् १
 यदिन्द्र ते चर्तस्रो यच्छूर सन्ति तिस्रः ।
 यद् वा पञ्च क्षितीनामवस्तत् सु न आ भर २
 आ तेऽवो वरेण्यं वृषन्तमस्य ह्रमहे ।
 वृषजूतिर्हि जजिष आभूमिरिन्द्र तुर्वणिः ३
 वृषा ह्यसि राधसे जजिषे वृष्णि ते शवः ।
 स्वक्षत्रं ते धुषन्मनः सत्राहमिन्द्र पौंस्यम् ४
 त्वं तमिन्द्र मर्त्यममित्रयन्तमद्रिवः ।
 सर्वश्रुथा शतक्रतो नि याहि शवसस्पते ५ [५]

त्वामिदं वृत्रहन्तम् जनांसो वृक्तबर्हिषः ।
 उग्रं पूर्वाषु पूर्यं हवन्ते वाजसातये ६
 अस्माकमिन्द्र दुष्टरं पुरोयावानमाजिषु ।
 स्यावानं धनेधने वाजयन्तमवा रथम् ७
 अस्माकमिन्द्रेहि नो रथमवा पुरंध्या ।
 वयं शविष्ठ वार्यं द्विवि श्रवो दधीमहि द्विवि स्तोमं मनामहे ८ [६] (१८०)

(३६)

६ प्रभूवसुराक्षिरसः । इन्द्रः । त्रिष्टुप्, ३ जगती ।

स आ गर्गदिन्द्रो यो वसूनां चिकेतद् दातुं दामनो रयीणाम् ।
 धन्वचरो न वंसगस्तृषाणश्चक्रमानः पिबतु दुग्धमंशुम् १
 आ ते हनू हरिवः शूड शिष्टे रुहत् सोमो न पर्वतस्य पुष्टे ।
 अनु त्वा राजन्नर्वतो न हिन्वन् गीर्भिमंवेम पुरुहूत विश्वे २
 चक्रं न वृत्तं पुरुहूत वेपते मनो भिया मे अमतेरिद्विवः ।
 रथावधि त्वा जरिता सदावृध कुविन्न स्तोषन्मघवन् पुरुवसुः ३ (१८१)

एष ग्रावेव जरिता तं इन्द्रे यतिं वाचं बृहदाशुषाणः ।
 प्र सुव्येनं मघवन् यंसि रायः प्र दक्षिणिन्द्ररिवो मा वि वेनः
 वृषा त्वा वृषणं वर्धतु द्यौर्वृषा वृषभ्यां वहसे हरिभ्याम् ।
 स नो वृषा वृषरथः सुशिप्र वृषक्रतो वृषा वज्रिन् भरे धाः
 यो रोहितौ वाजिनौ वाजिनीवान् त्रिभिः शतैः सचमानावर्दिष्ट ।
 यूने समस्मै क्षितयो नमन्तां श्रुतरथाय मरुतो दुवोया

४

५

६ [७] (२८६)

(३७)

५ भौमोऽत्रिः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

सं भानुना यतते सूर्यस्याऽऽजुह्वानो घृतपृष्ठः स्वश्वाः ।
 तस्मा अमृधा उपसो व्युच्छान् य इन्द्राय सुनवामेत्याह
 समिन्द्राग्निर्वनवत् स्तीर्णबर्हिर्युक्तग्रावा सुतसोमो जराते ।
 ग्रावाणो यस्येषिरं ववृन्त्य यदध्वर्युर्हविषाव सिन्धुम्
 वधूरियं पतिमिच्छन्त्येति य ई वहति महिषीमिषिराम् ।
 आस्यं श्रवस्याद् रथ आ च घोषात् पुरु सहस्रा परि वर्तयाते
 न स राजा व्यथते यस्मिन्निन्द्र स्तीव्रं सोमं पिबति गोसखायम् ।
 आ सत्वनैरजति हन्ति वृत्रं क्षेति क्षितीः सुभगो नाम पुष्यन्
 पुष्यात् क्षेमे अमि योगे भवात्युमे वृतां संयती सं जयाति ।
 प्रियः सूर्ये प्रियो अग्रा भवाति य इन्द्राय सुतसोमो ददाशत

१

२

३

४

५ [८] (२९१)

(३८)

५ भौमोऽत्रिः । इन्द्रः । अनुष्टुप् ।

उरोष्ट इन्द्र राधसो बिम्बी रातिः शतक्रतो ।
 अधा नो विश्वचर्षणे द्युम्ना सुक्षत्र मंहय
 यदीमिन्द्र श्रवाय्यमिषं शविष्ठ दधिपे ।
 पप्रथे दीर्घश्रुत्तमं हिरण्यवर्णं दुष्टरम्
 शुष्मासो ये ते अद्रिवो मेहना केतसापः ।
 उभा देवावभिष्टये दिवश्च गमश्च राजथः

१

२

३

(२९४)

उतो नो अस्य कस्य चिद् दक्षस्य तव वृत्रहन् ।

अस्मभ्यं नृमणमा भराऽस्मभ्यं नृमणस्यसे

४

नू त आभिरभिष्टिभिस्तव शर्मच्छतकतो ।

इन्द्र स्याम सुगोपाः शूर स्याम सुगोपाः

५ [९] (२९६)

(३९)

५ भौमोऽग्निः । इन्द्रः । अनुष्टुप्, ५ पङ्क्तिः ।

यदिन्द्र चित्र मेहना ऽस्ति त्वादातमद्रिवः ।

राधस्तन्नो विदद्वस उभयाहस्त्या भर

१

यन्मन्यसे वरेण्यमिन्द्र द्युक्षं तदा भर ।

विद्याम तस्य ते वयमकूपारस्य द्वावने

२

यत् ते वित्सु प्रराध्यं मनो अस्ति श्रुतं ब्रूहत् ।

तेन हृच्छा चिदद्रिव आ वाजं दर्षि सातये

३

मंहिष्ठं वो मघोनां राजानं चर्षणीनाम् ।

इन्द्रमुप प्रशस्तये पूर्वाभिर्जुजुषे गिरः

४

अस्मा इत् काव्यं वच उक्थमिन्द्राय शंस्यम् ।

तस्मा उ ब्रह्मवाहसे गिरीं वर्धन्त्यत्रयो गिरः शुम्भन्त्यत्रयः

५ [१०] (३०१)

(४०)

१ भौमोऽग्निः । इन्द्रः, ५ सूर्यः, ६-९ अग्निः । १-३ उष्णिक्;

५, ९ अनुष्टुप्; ४, ६-८ त्रिष्टुप्,

आ याह्याद्रिभिः सुतं सोमं सोमपते पिब । वृषन्निन्द्र वृषभिर्वृत्रहन्तम्

१

वृषा ग्रावा वृषा मद्रो वृषा सोमो अयं सुतः । वृषन्निन्द्र वृषभिर्वृत्रहन्तम्

२

वृषा त्वा वृषणं हुवे वज्रिञ्जित्राभिरुतिभिः । वृषन्निन्द्र वृषभिर्वृत्रहन्तम्

३

ऋजीषी वृज्जी वृषमस्तुराषाद् द्रुष्मी राजा वृत्रहा सोमपावा ।

युक्त्वा हरिभ्यामुप यासद्वर्वाङ् माध्यंदिने सर्वने मत्सदिन्द्रः

४

यत् त्वा सूर्यं स्वर्भानुस्तमसाविध्यदासुरः ।

अक्षेत्रविद् यथा मुग्धो भुवनान्यदीधयुः

५ [११] (३०६)

स्वर्मानोरध यद्विन्द्र माया अवो द्विवो वर्तमाना अवाहन् ।
 गूळहं सूर्यं तमसापव्रतेन तुरीयेण ब्रह्मणाविन्दुदग्निः ६
 मा मामिमं तव सन्तमत्र इरस्या द्रुग्धो मियसा नि गौरीत् ।
 त्वं मित्रो असि सत्यराधास्तौ मेहावतं वरुणश्च राजा ७
 ग्राणो ब्रह्मा युयुजानः संपर्यन् कीरिणां कुवान् नर्मसोपशिक्षन् ।
 अग्निः सूर्यस्य द्विवि चक्षुराधात् स्वर्मानोरप माया अघुक्षत् ८
 यं वै सूर्यं स्वर्मानुस्तमसाविध्यदासुरः ।
 अत्रयस्तमन्विन्दन् नह्यन्ये अशक्नुवन् ९ [१२] (३१०)

(४१)

२० भौमोऽग्निः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप्, १६-१७ अतिजगती, २० एकपदा विराद् ।

को नु वां मित्रावरुणावृतायन् द्विवो वा महः पार्थिवस्य वा दे ।
 ऋतस्य वा सवसि त्रासीथां नो यज्ञायते वा पशुषो न वाजान् १
 ते नो मित्रो वरुणो अर्यमायु-रिन्द्रं क्रमुक्षा मरुतो जुषन्त ।
 नमोमिवा ये दधते सुवृक्तिं स्तोमं रुद्राय मीळहुषे सजोषाः २
 आ वां येष्ठांश्चिना ह्रुवध्वै वार्तस्य पत्नम् रथ्यस्य पुष्टौ ।
 उत वा द्विवो असुराय मन्म प्रान्धांसीव यज्यवे भरध्वम् ३
 प्र सक्षणो द्विव्यः कण्वहोता त्रितो द्विवः सजोषा वार्तो अग्निः ।
 पूषा भगः प्रमूथे विश्वमोजा आजिं न जग्मुराश्वंश्वतमाः ४
 प्र वो रयि युक्ताश्वं भरध्वं राय एषेऽवसे दधीत धीः ।
 सुशेव एवैरौशिजस्य होता ये व एवा मरुतस्तुराणाम् ५ [१३]
 प्र वो वायुं रथयुजं कृणुध्वं प्र देवं विप्रं पनितारमकैः ।
 इषुध्यव कृतसापः पुरंधीर्वस्वीर्नो अत्र पत्नीरा धिये धुः ६
 उषं व एषे वन्द्येभिः झूपैः प्र यद्वा द्विवश्चितयद्भिरकैः ।
 उषासानक्तां विदुषीं विश्वमा हा वहतो मर्त्याय यज्ञम् ७
 अभि वो अर्चं पोष्यावतो नृन् वास्तोष्पतिं त्वष्टारं रराणः ।
 धन्या सजोषा धिषणा नमोमिर्वनस्पतीरोषधी राय एषे ८
 तुजे नस्तने पर्वताः सन्तु स्वैतवो ये वसवो न वीराः ।
 पनित आप्त्यो यजतः सदा नो वर्धन्तः शंसं नर्यो अभिष्टौ ९ (३११)

वृष्णो अस्तोषि भूम्यस्य गर्भं त्रितो नपातमपां सुवृक्ति ।
गृणीति अग्निरेतरी न शूषैः शोचिष्केशो नि रिणाति वना १० [१४]

कथा महे रुद्रियाय ब्रवाम् कद् राये चिकितुषे भगाय ।
आप ओषधीरुत नोऽवन्तु द्यौर्वना गिरयो वृक्षकेशाः ११
शृणोतु न ऊर्जा पतिर्गिरिः स नभस्तरिंयौ इषिरः परिज्जमा ।
शृण्वन्त्वापः पुरो न शुभ्राः परि सुचो बबृहाणस्याद्रैः १२
विदा चिन्तु महान्तो ये व एवा ब्रवाम दस्मा वार्यं दधानाः ।
वयश्चन सुभ्वः आव यन्ति क्षुभा मर्तमनुयतं वधसैः १३
आ दैव्यानि पार्थिवानि जन्माऽपश्चाच्छा सुमंस्वाय वोचम् ।
वर्धन्तां द्यावो गिरिश्चन्द्राग्रा उदा वर्धन्तामभिषाता अर्णाः १४
पदेपदे मे जरिमा नि धायि वरुञ्जी वा शक्रा या पायुर्मिश्र ।
सिषक्तु माता मही रसा नः स्मत् सूरिभिर्ऋजुहस्तं ऋजुवर्निः १५ [१५]

कथा दाशेम नमसा सुदानू नेवया मरुतो अच्छोक्तौ प्रश्रवसो मरुतो अच्छोक्तौ ।
मा नोऽहिर्बुध्न्यो रिषे धा दुस्माकं भूदुपमातिवनिः १६
इति चिन्तु प्रजायै पशुमत्यै देवासो वनन्ते मर्त्यो व आ देवासो वनन्ते मर्त्यो वः ।
अत्रां शिवां तन्वो धासिमस्या जरां चिन्मे निर्रैतिर्जग्रसीत १७
तां वो देवाः सुमतिमूर्जयन्ती मिषमश्याम वसवः शसा गोः ।
सा नः सुदानुर्भूळयन्ती देवी प्रति द्रवन्ती सुविताय गम्याः १८
अभि न इळा यूथस्य माता स्मन्नदीमिरुर्वशी वा गृणातु ।
उर्वशी वा बृहद्दिवा गृणानाऽभूण्वाना प्रभुथस्यायोः १९
सिषक्तु न ऊर्ज्व्यस्य पुष्टेः २० [१६] (३३०)

(४२)

१८ भौमोऽग्निः । विश्वे देवाः, ११ रुद्रः । त्रिष्टुप्, १७ एकपदा विराट् ।

प्र शंतमा वरुणं दीर्घिती गी मित्रं भगमदिति नूनमश्याः ।
पुष्योनिः पञ्चहोता शृणोत्व तूर्तपन्था असुरो मयोभुः १
प्रति मे स्तोममदितिर्जगृभ्यात् सुनुं न माता हृद्यं सुशेर्वम् ।
ब्रह्म मित्रं देवहितं यदस्त्य हं मित्रे वरुणे यन्मयोभु २ (३३२)

उदीरय कवितमं कवीना मुनतैनमभि मध्वा धृतेन ।

स नो वसूनि प्रयता हितानि चन्द्राणि देवः सविता सुवाति
सामिन्द्र णो मनसा नेषि गोभिः सं सुरभिर्हरिवः सं स्वस्ति ।

३

सं ब्रह्मणा देवहितं यदस्ति सं देवानां सुमन्या यज्ञियानाम्
देवो भगः सविता रायो अंश इन्द्रो वृत्रस्य संजितो धनानाम् ।
ऋभुक्षा वाज उत वा पुरंधि रवन्तु नो अमृतासस्तुरासः

४

५ [१७]

मरुत्वतो अप्रतीतस्य जिष्णो रजूर्यतः प्र ब्रवामा कृतानि ।

न ते पूर्वं मघवन् नापरासो न वीर्यं नूतनः कश्चनापं
उप स्तुहि प्रथमं रत्नधेयं बृहस्पतिं सनितारं धनानाम् ।

६

यः शंसते स्तुवते शंभविष्ठः पुरुवसुरागमज्जोहुवानम्
तवोतिभिः सचमाना अरिष्टा बृहस्पते मघवानः सुवीराः ।

७

ये अश्वदा उत वा सन्ति गोदा ये वज्रदाः सुमगास्तेषु रायः
विसर्माणं कृणुहि वित्तमेषां ये भुञ्जते अपृणन्तो न उक्थैः ।

८

अपव्रतान् प्रसवे बाधुधानान् ब्रह्मद्विषः सूर्याद् यावयस्व
य ओहते रक्षसो देववीता वचक्रेमिस्तं मरुतो नि यात ।

९

यो वः शमीं शशमानस्य निन्दात् तुच्छयान् कामान् करते सिष्विवानः

१० [१८]

तमु हुहि यः स्विपुः सुधन्वा यो विश्वस्य क्षयति भेषजस्य ।

यक्षा महे सौमनसाय रुद्रं नमोभिर्वृषमसुरं दुवस्य

११

दमूनसो अपसो ये सुहस्ता वृष्णः पत्नीर्नद्यो विभ्वतृष्टाः ।

सरस्वती बृहद्विवोत राका दंशस्यन्तीर्वरिवस्यन्तु शुभ्राः

१२

प्र सू महे सुशरणाय मेधां गिरं भरे नव्यसीं जायमानाम् ।

य आहना दुहितुर्वक्षणासु रूपा मिनानो अकृणोवुदं नः

१३

प्र सुष्टुतिः स्तनयन्तं रुवन्तं मिळस्पतिं जरितर्नूनमश्याः ।

यो अन्दिमाँ उदनिमाँ इर्यति प्र विद्युता रोदसी उक्षमाणाः

१४

एषः स्तोमो मारुतं शर्धो अच्छा रुद्रस्य सुनूर्युवन्तूरुदश्याः ।

कामो राये हवते मा स्वस्त्युप स्तुहि पृषदश्वौ अयासः

१५

प्रेषः स्तोमः पृथिवीमन्तरिक्षं वनस्पतीरोषधी राये अश्याः ।

देवोदेवः सुहवो भूतु मह्यं मा नो माता पृथिवी दुर्मतौ धात

१६

(३४६)

उरौ देवा अनिवाधे स्याम
समश्विनोरवसा नूतनेन मयोमुवा सुप्रणीती गमेम ।
आ नो रयि बृहतमोत वीराना विश्वान्यमृता सौमगानि

१७

१८ [१९] (३४८)

(४३)

१७ भौमोऽग्निः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप्, १६ एकपदा विराट् ।

आ धेनवः पर्यसा तूषर्यथा अमर्धन्तीरुप नो यन्तु मध्वा ।
महो राये बृहतीः सप्त विप्रो मयोमुवो जरिता जोहवीति ।
आ सुष्टुती नर्मसा वर्तयध्वै द्यावा वाजाय पृथिवी अमृधे ।
पिता माता मधुवचाः सुहस्ता भरेभरे नो यशसावविष्टाम् ।
अध्वर्यवश्चकुवांसो मधूनि प्र वायवे भरत चारु शुक्रम् ।
होतेव नः प्रथमः पाह्यस्य देव मध्वो ररिमा ते मदाय ।
दश क्षिपो युञ्जते बाहू अङ्घ्रिं सोमस्य या शमितारा सुहस्ता ।
मध्वो रसं सुगमस्तिर्गिरिष्ठां चनिश्चदद् दुदुहे शुक्रमंशुः ।
असावि ते जुजुषाणाय सोमः कृत्वे दक्षाय बृहते मदाय ।
हरी रथे सुधुरा योगे अर्वाग्निन्द्र प्रिया कृणुहि ह्यमानः

१

२

३

४

५ [२०]

आ नो महीमरमति सजोषा गां देवीं नर्मसा रातहव्याम् ।
मधोर्मदाय बृहतीमृतज्ञा माग्ने वह पथिभिर्देवयानैः ।
अश्रान्ति यं प्रथयन्तो न विप्रो वृषावन्तं नाग्निना तपन्तः ।
पितुर्न पुत्र उपसि प्रेष्ठ आ घर्मो अग्निमृतयज्ञसादि ।
अच्छा मही बृहती शंतमा गीर्दुतो न गन्त्वश्विना हुवध्वै ।
मयोमुवा सरथा यातमर्वाग्गन्तं निधिं धुरमाणिर्न नाभिम् ।
प्र तव्यसो नमउक्तिं तुरस्याऽहं पूष्ण उत वायोरेदक्षि ।
या राधसा चोदितारा मतीनां या वाजस्य द्रविणोदा उत तमन् ।
आ नामभिर्मरुतो वक्षि विश्वाना रूपेभिर्जातवेदो हुवानः ।
यज्ञं गिरो जरितुः सुष्टुतिं च विश्वे गन्त मरुतो विश्व ऊती

६

७

८

९

१० [२१]

आ नो द्विवो बृहतः पर्वतादा सरस्वती यजता गन्तु यज्ञम् ।
हवै देवी जुजुषाणा घृताचीं शग्मां नो वाचमुशती गृणोतु

११ (३५९)

आ वेधसं नीलपृष्ठं बृहन्तं बृहस्पतिं सवने सादयध्वम् ।	
सादद्योनिं दम आ दीद्विवांसं हिरण्यवर्णमरुपं सपेम	१२
आ धर्णसिर्वृहद्विबो रराणो विश्वेभिर्गन्त्वोमभिर्हुवानः ।	
मा वसान ओषधीरमृध्रं स्त्रिधातुशृङ्गो वृषभो वयोधाः	१३
मातृष्पदे परमे शुक्र आयो विपन्यवो रास्तिरासो अगमन् ।	
सुशेच्यं नमसा रातहव्याः शिशुं मृजन्त्यायवो न वासे	१४
बृहद् वयो बृहते तुभ्यमग्ने धियाजुरो मिथुनासः सचन्त ।	
देवोदेवः सुहवो भूतु मह्यं मा नो माता पृथिवी दुर्मतौ धातु	१५
उरौ देवा अनिवाधे स्याम	१६
समश्विनोरवसा नूतनेन मयोभुवा सुप्रणीती गमेम ।	
आ नो रयिं वहतमोत वीराना विश्वान्यमृता सौमगानि	१७ [२२] (३६५)

(४४)

१५ काश्यपोऽवत्साराः (१० क्षत्र-मनस-एवावद-यजत-सग्नि-अवत्साराः; ११ विश्ववार-यजत-मायी-
अवत्साराः; १२ अवत्सारेण सह सदापृण-यजत-बाहुवृक्त-भुतवित्-तर्याः;
१३ सुतमरश्च) । विश्वे देवाः । जगती, १४-१५ त्रिष्टुप् ।

तं प्रत्नथां पूर्वथा विश्वथेमथा ज्येष्ठतातिं बर्हिषदं स्वर्विदम् ।	
प्रतीचीनं वृजनं दोहसे गिरा ऽऽशुं जयन्तमनु यासु वर्धसे	१
श्रिये सुहशीरुपरस्य याः स्व विरोचमानः ककुभामचोदते ।	
सुगोपा असि न दमाय सुक्रतो परो मायाभिर्कृत आस नाम ते	२
अत्यै हविः संचते सच्च धातु चाऽरिष्टगातुः स होता सहोभरिः ।	
प्रसर्पणो अनु बर्हिर्वृषा शिशुर्मध्ये युवाजरो विमुहा हितः	३
प्र व एते सुयुजो यामन्निदये नीचीरमुष्मै यम्य क्रतावृधः ।	
सुयन्तुभिः सर्वशासैरभीशुभिः क्विर्विर्नामानि प्रवणे मुषायति	४
संजर्भुराणस्तर्भुभिः सुतेगृभं वयाकिनं चित्तगर्भासु सुस्वरुः ।	
धारवाकेष्टृजुगाथ शोभसे वर्धस्व पत्नीरभि जीवो अध्वरे	५ [२३]
याद्वगेव दहंशे ताद्वगुच्यते सं छायाया दधिरे सिधयाप्स्वा ।	
महीमस्मभ्यमुरुषामुरु ज्रयो बृहत् सुवीरमनपच्युतं सहः	६
वेत्यग्रजनिवान् वा अति स्पृधः समर्यता मनसा सूर्यः कविः ।	
ग्रंसं रक्षन्तं परि विश्वतो गर्य मस्माकं शर्म वनवत् स्वावसुः	७ (३७२)

ज्यायांसमस्य यतुनस्य केतुन ऋपिस्वरं चरति यासु नाम ते ।
 याद्वाहिन् धायि तमपस्यया विवृद् य उ स्वयं वहति सो अरं करत् ८
 समुद्रमासामव तस्थे अग्रिमा न रिण्यति सर्वनं यस्मिन्नायता ।
 अत्रा न हार्दि क्वणस्य रेजते यत्रा मतिर्विद्यते पूतबन्धनी ९
 स हि क्षत्रस्य मनसस्य चित्तिभि रेवावदस्य यजतस्य सधेः ।
 अवत्सारस्य स्पृणवामं रण्वभिः शर्विष्ठं वाजं विदुषा चिदध्वम् १० [२४]

इयेन आसामादितिः कक्षयोऽं मदो विश्ववारस्य यजतस्य मायिनः ।
 समन्यमन्यमर्थयन्त्येतवे विदुर्विषाणं परिपानमन्ति ते ११
 सदापृणो यजतो वि द्विषो वधीदं बाहुवृक्तः श्रुतवित् तयो वः सचा ।
 उमा स वरा प्रत्येति मातिं च यदी गणं भजते सुप्रयावभिः १२
 सुतंभरो यजमानस्य सत्पति विश्वासामूधः स धियामुदञ्चनः ।
 भरद् धेनू रसवच्छिभिये पयोऽनुवृषाणो अध्येति न स्वपन् १३
 यो जागार तमृचः कामयन्ते यो जागार तमु सामानि यन्ति ।
 यो जागार तमयं सोम आह तवाहमस्मि सख्ये न्योकाः १४
 अग्निर्जागार तमृचः कामयन्ते अग्निर्जागार तमु सामानि यन्ति ।
 अग्निर्जागार तमयं सोम आह तवाहमस्मि सख्ये न्योकाः १५ [२५] (३८०)

(४५)

[चतुर्थोऽनुवाकः ॥४॥ सू० ४५-५६]

११ सदापृण आत्रेयः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप्, ९ पुरस्ताज्ज्योतिः ।

विदा विवो विण्यन्नद्रिमुकथै रायत्या उषसो अर्चिनो गुः ।
 अपावृत ब्रजिनीरुत स्वर्गाद् वि दुरो मानुषीर्वेव आवः १
 तव सूर्यो अमर्ति न भिर्यं सादो वाद् गवां माता जानती गात ।
 धन्वर्णसो नद्यः खादो अर्णाः स्थूणेव सुमिता दंहत द्यौः २
 अस्मा उक्थाय पर्वतस्य गर्भो महीनां जनुषे पूर्यार्य ।
 वि पर्वतो जिहीत सार्धत द्यौ राविवासन्तो दसयन्त भूम ३
 सूक्तेभिर्वा वचोभिर्वैवजुष्टै रिन्द्रा न्वशी अवसे हुवध्वै ।
 उक्थेमिहिं प्मा कवयः सुयज्ञा आविवासन्तो मरुतो यजन्ति ४ (३८४)

एतो न्वध सुध्योऽ भवाम् प्र दुच्छुनां मिनवामा वरीयः ।
आरे द्वेषांसि सनुतर्दधामाऽर्याम प्राञ्चो यजमानमच्छ

५ [२६]

एता धियं कृणवामा सखायो ऽप या माताँ ऋणुत व्रजं गोः ।
यया मनुर्विशिशिप्रं जिगाय यया वणिग्वङ्कुरापा पुरीषम्
अनूनादत्र हस्तयतो अद्वि रार्चन् येन दश मासो नवग्वाः ।
ऋतं यती सरमा गा अविन्दुद् विश्वानि सत्याङ्गिराश्चकार
विश्वे अस्या व्युषि माहिनायाः सं यद् गोभिरङ्गिरसो नवन्त ।
उत्स आसां परमे सुधस्थं ऋतस्य पथा सरमा विदुद् गाः

६

७

८

आ सूर्यो यातु सुसाश्वः क्षेत्रं यदस्योर्विया दीर्घयाथे ।
रघुः श्येनः पतयदन्धो अच्छा युवा कविर्दीदयद् गोषु गच्छन्
आ सूर्यो अरुहच्छक्रमणो ऽयुक्त यद्धरितो वीतपृष्ठाः ।
उद्गा न नावमनयन्त धीरा आगृण्वतीरापो अर्वागतिष्ठन्
धियं वो अप्सु दधिषे स्वर्पा ययातरन् दश मासो नवग्वाः ।
अया धिया स्याम देवगोपा अया धिया तुतुर्यामात्यंहः

९

१०

११ [२७] (३९१)

(४६)

८ प्रतिक्षत्र आत्रेयः । विश्वे देवाः, ७-८ देवपत्न्यः । जगती; २, ८ त्रिष्टुप् ।

हयो न विद्वाँ अयुजि स्वयं धुरि तां वहामि प्रतरणीमवस्युर्वम् ।
नास्या वाश्मि विमुचं नावृतं पुनर्विद्वान् पथः पुरएत ऋजु नैपति
अग्न इन्द्र वरुण मित्र देवाः शर्धः प्र यन्त मारुतोत विष्णो ।
उमा नासत्या रुद्रो अध गाः पूषा भगः सरस्वती जुषन्त
इन्द्राग्नी मित्रावरुणादिति स्वः पृथिवीं द्यां मरुतः पर्वताँ अपः ।
द्वे विष्णुं पूषणं ब्रह्मणस्पतिं भगं नु शंसं सवितारमुतये
उत नो विष्णुरुत वातो अग्निधो द्रविणोदा उत सोमो मर्यस्करत् ।
उत ऋभव उत राये नो अश्विनो त त्वष्टोत विश्वानुमंसते
उत त्यज्ञो मारुतं शर्ध आ गमद् दिविक्षयं यजतं बहिरासदे ।
बृहस्पतिः शर्म पूषोत नो यमद् वरुथ्यं वरुणो मित्रो अर्यमा

१

२

३

४

५

(३९६)

उत त्पे नः पर्वतासः सुशस्तयः सुदीतयो नद्यश्चामणे भुवन् ।

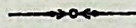
भगो विभक्ता शवसावसा गम—दुरुव्यचा अदितिः श्रोतु मे हवम् ६

देवानां पत्नीरुशतीरवन्तु नः प्रावन्तु नस्तुजये वार्जसातये ।

याः पार्थिवासो या अपामपिं वृते ता नो देवीः सुहवाः शर्म यच्छत ७

उत मा व्यन्तु देवपत्नी—रिन्द्वाण्यश्वायुश्विनी राद्र ।

आ रोदसी वरुणानी शृणोतु व्यन्तु देवीर्य ऋतुर्जनीनाम् ८ [२८] (३९९)

[तृतीयोऽध्यायः ॥३॥ व० १-३१]

(४७)

७ प्रतिरथ आत्रेयः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

प्रयुञ्जती विव एति ब्रुवाणा मही माता दुहितुर्बोधयन्ती ।

आविवासन्ती युवतिर्मनीषा पितृभ्य आ सद्ने जोहुवाना १

अजिरासस्तर्दप इयमाना आतस्थिवांसो अमृतस्य नाभिम् ।

अनन्तास उरवो विश्वतः सीं परि द्यावापृथिवी यन्ति पन्थाः २

उक्षा समुद्रो अरुपः सुपर्णः पूर्वस्य योनिं पितुरा विवेश ।

मध्ये दिवो निहितः पृश्निरश्मा वि चक्रमे रजसस्पात्यन्तो ३

चत्वार ई विभ्रति क्षेमयन्तो दश गर्भं चरसे धापयन्ते ।

त्रिधातवः परमा अस्य गावो विवश्चरन्ति परि सद्यो अन्तान् ४

इदं वपुर्निवचनं जनास श्वरन्ति यन्नद्यस्तस्थुरापः ।

द्वे यदीं विभृतो मातुरन्ये इहेह जाते यम्याइ सर्वन्धू ५

वि तन्वते धियो अस्मा अपांसि वक्षा पुत्राय मातरो वयन्ति ।

उपप्रक्षे वृषणो मोदमाना विवस्पथा वध्वो यन्त्यच्छ ६

तर्दस्तु मित्रावरुणा तर्दशे शं योरस्मभ्यमिदमस्तु शस्तम् ।

अशीमहिं गाधमुत प्रतिष्ठां नमो विवे बृहते सादनाय ७ [१] (४०६)

(४८)

५ प्रतिमानुरात्रेयः । विश्वे देवाः । जगती ।

कदु प्रियाय धाक्षे मनामहे स्वक्षत्राय स्वयंशसे महे वयम् ।

आमेन्यस्य रजसो यद्वभ्र आ अपो वृणाना वितनोति मायिनी १

ता अन्नत वयुर्न वीरवक्ष्णं समान्या वृतया विश्वमा रजः ।

अपो अपाचीरपरा अपेजते प्र पूर्वाभिस्तिरते देवयुर्जनः २ (४०८)

आ ग्रावमिरुह्यैमिरक्तुमिर्वरिष्ठं वज्रमा जिघर्ति मायिनि ।
 ज्ञातं वा यस्य प्रचरन् त्वे दमे संवर्तयन्तो वि च वर्तयन्नाहा । ३
 तामस्य रीतिं परशोरिव प्रत्यनीकमख्यं भुजे अस्य वर्षसः ।
 सचा यदि पितुमन्तमिव क्षयं रत्नं दधाति भरहूतये विशे ४
 स जिह्वया चतुरनीक ऋजते चारु वसानो वरुणो यतन्नरिम् ।
 न तस्य विघ्न पुरुषत्वता वयं यतो भगः सविता दाति वार्यम् ५ [२] (४११)

(४९)

५ प्रतिप्रम आत्रेयः, (५ तृणपाणिः) । विश्वे देवाः । अष्टिपु ।

देवं वो अद्य सविताऽमेधे भगं च रत्नं विभर्जन्तमायोः ।
 आ वो नरा पुरुभुजा ववुत्यां द्विवेदिवे चिदश्विना सखीयन् १
 प्रति प्रयाणमसुरस्य विद्वान् त्सुक्तैर्वेवं सवितारं दुवस्य ।
 उप जुवीत नर्मसा विजानञ्जयेष्ठं च रत्नं विभर्जन्तमायोः २
 अवृत्रया दयते वार्याणि पूषा भगो अर्दितिर्वस्त उग्रः ।
 इन्द्रो विष्णुर्वरुणो मित्रो अग्निरहानि मद्रा जनयन्त कृष्माः ३
 तन्नो अनुवा सविता वरुथं तत् सिन्धव इषयन्तो अनु गमन् ।
 उप यद् बोचं अध्वरस्य होता रायः स्याम पतयो वाजरत्नाः ४
 प्र ये वसुभ्य ईवदा नमो दुयै मित्रे वरुणे सूक्तवाचः ।
 अवैत्वम्भं कृणुता वरीयो विवस्पृथिव्योरवसा मदेम ५ [३] (४१६)

(५०)

५ स्वस्त्यात्रेयः । विश्वे देवाः । अनुष्टुप्, ५ पङ्क्तिः ।

विश्वो देवस्य नेतुमर्तो वुरीत सुख्यम् ।
 विश्वो राय इषुध्यति द्युम्नं वृणीत पुष्यसे १
 ते ते देव नेतयै चेमा अनुशसे ।
 ते राया ते ह्याष्टपृचे सचेमहि सचथ्यैः २
 अतो न आ नूनतिथी नतः पत्नीर्दिशस्यत ।
 अवे विश्वं पथेष्ठां द्वियो युयोतु यूयुविः ३ (४१९)

यत्र वह्निरभिहितो दुद्रवद् द्रोण्यः पशुः ।

नुमणा वीरपस्त्यो ऽर्णा धीरेव सनिता

४

एष ते देव नेता स्थस्पतिः शं रयिः ।

शं राये शं स्वस्तये इषःस्तुतो मनामहे देवस्तुतो मनामहे

५ [४] (४२१)

(५१)

१५. स्वस्त्यात्रेयः । विश्वे देवाः, ४, ६-७ इन्द्रवायू, ५ वायुः । १-४ गायत्रीः

५-१० अणिकः, ११-१३ जगती त्रिष्टुप्वाः, १४-१५ अनुष्टुप् ।

अग्ने सुतस्य पीतये विश्वैरुमेभिरा गहि । देवेभिर्हव्यदातये १

ऋतधीतय आ गत सत्यधर्माणो अध्वरम् । अग्नेः पिबत जिह्वा २

विप्रेभिर्विष सन्त्य प्रातर्यावभिरा गहि । देवेभिः सोमपीतये ३

अयं सोमश्चमू सुतो ऽमत्रे परि पिच्यते । प्रिय इन्द्राय वायवे ४

वायवा याहि वीतये जुषाणो हव्यदातये । पिबा सुतस्यान्धसो अमि प्रयः ५ [५]

इन्द्रश्च वायवेषां सुतानां पीतिमर्हथः । तास्तुपेथामरेपसावमि प्रयः ६

सुता इन्द्राय वायवे सोमांसो दध्याशिरः । निम्नं न यन्ति सिन्धवोऽमि प्रयः ७

सजूर्विश्वेभिर्देवेभि रश्विभ्यामुपसा सजूः । आ याह्यग्ने अत्रिवत् सुते रण ८

सजूर्मित्रावरुणाभ्यां सजूः सोमेन विष्णुना । आ याह्यग्ने अत्रिवत् सुते रण ९

सजूरादित्यैर्वसुभिः सजूरिन्द्रेण वायुना । आ याह्यग्ने अत्रिवत् सुते रण १० [६]

स्वस्ति नो मिमीतामश्विना भगः स्वस्ति देव्यादितिरनर्वणः ।

स्वस्ति पूषा असुरो दधातु नः स्वस्ति द्यावापृथिवी सुचेतुना ११

स्वस्तये वायुमुप ब्रवामहै सोमं स्वस्ति भुवनस्य यस्पतिः

बृहस्पतिं सर्वगणं स्वस्तये स्वस्तये आदित्यासो भवन्तु नः १२

विश्वे देवा नो अद्या स्वस्तये वैश्वानरो वसुरग्निः स्वस्तये ।

देवा अवन्तुभवः स्वस्तये स्वस्ति नो रुद्रः पात्वंहसः १३

स्वस्ति मित्रावरुणा स्वस्ति पथ्ये रेवति ।

स्वस्ति न इन्द्रश्चाग्निश्च स्वस्ति नो अदिते कृधि १४

स्वस्ति पन्थामनु चरेम सूर्याचन्द्रमसाविव ।

पुनर्वक्ताग्रता जानता सं गमेमहि १५ [७] (४२६)

(५२)

१७ इयावाश्व आत्रेयः । मरुतः । अनुष्टुप् ६, १६-१७ पङ्क्तिः ।

प्र इयावाश्व धृष्णुया ऽर्चां मरुद्भिर्ऋकमिः ।

ये अद्वोचमनुष्वधं श्रवो मदन्ति यज्ञियाः

१

ते हि स्थिरस्य शर्वसः सखायः सन्ति धृष्णुया ।

ते यामन्ना धृषद्विनस्मना पान्ति शश्वतः

२

ते स्पन्द्रासो नोक्षणो ऽतिं ऋन्दन्ति शर्वीरीः ।

मरुतामघा महो विवि क्षमा च मन्महे

३

मरुत्सु वो दधीमहि स्तोमं यज्ञं च धृष्णुया ।

विश्वे ये मानुषा युगा पान्ति मर्त्यं रिपः

४

अर्हन्तो ये सुदानवो नरो असांमिशवसः ।

प्र यज्ञं यज्ञियेभ्यो द्विवो अर्चा मरुद्भ्यः

५

[८]

आ रुक्मैरा युधा नरं ऋष्या ऋष्टीरसृक्षत ।

अन्वेनो अहं विद्युतो मरुतो जज्झतीरिव भानुरतं त्मनां द्विवः

६

ये वावृधन्त पार्थिवा य उरावन्तरिक्ष आ ।

वृजने वा नदीनां सधस्थे वा महो द्विवः

७

शर्धो मारुतमुच्छंस सत्यशवसमृश्वसम् ।

उत स्म ते शुभे नरः प्र स्पन्द्रा युजत त्मनां

८

उत स्म ते परुष्यामूर्णां वसत शुन्ध्यवः ।

उत पव्या रथानां मर्दिं भिन्वन्त्योजसा

९

आपथयो विपथयो ऽन्तस्पथा अनुपथाः ।

एतेभिर्मह्यं नामभि र्यज्ञं विष्टार ओहते

१०

[९]

अधा नरो न्योहते ऽर्धा नियुत ओहते ।

अधा पारावता इति चित्रा रूपाणि दश्यां

११

छन्दःस्तुभः कुभन्यव उत्समा कीरिणो नृतुः

ते मे के चित्र तावव ऊमा आसन् दृशि त्विषे

१२

य ऋष्या ऋष्टिविद्युतः कवयः सन्ति वेधसः ।

तमृषे मारुतं गणं नमस्या रुमया गिरा

१३

(४४९)

अच्छे ऋषे मरुतं गुणं वृणा मित्रं न योषणा ।	
द्विवो वा धृष्णव ओजसा स्तुता धीभिरिषण्यत	१४
नू मन्वान एषां देवाँ अच्छा न वक्षणा ।	
वृणा संचेत सूरिभि र्यामथ्रुतेभिरञ्जिभिः	१५
प्र ये मे बन्ध्वेपे गां वोचन्त सूरयः पृश्नि वोचन्त मातरम् ।	
अधा पितरमिष्मिणी रुद्रं वोचन्त शिकसः	१६
सप्त मे सप्त शाकिन एकमेका ज्ञता ददुः ।	
यमुनायामधि श्रुत मुद् राधो गव्यं मृजे नि राधो अश्व्यं मृजे	१७ [१०] (४५३)
(५३)	

१६ इयावाश्व आत्रेयः । मरुतः । १, ५, १०-११, १५ ककुपः २ बृहती; ३ अनुष्टुप्, ४ पुरजल्लिङ्ग,
६-७, ९, १३-१४, १६ सतोबृहती; ८, १२ गायत्री ।

को वेव जानमेपां को वा पुरा सुधेष्वास मरुताम् ।	
यद् युयुजे किलास्यः	१
ऐतान् रथेषु तस्थुषः कः शुश्राव कथा ययुः ।	
कस्मै सप्तुः सुदासे अन्वापय इळाभिर्वृष्टयः सह	२
ते म आहुर्य आययु रूप द्युमिर्विभिर्मिदे ।	
नरो मर्या अरेपस इमान् पश्यन्निति प्नुहि	३
ये अञ्जिषु ये वाशीषु स्वभानवः सक्ष रुक्मेषु खादिषु ।	
आया रथेषु धन्वसु	४
युष्माकं स्मा रथाँ अनु मुदे दधे मरुतो जीरदानवः ।	
वृष्टी द्यावो यतीरिव	५ [११]
आ यं नरः सुदानवो दवाशुषे द्विवः कोशमचुच्यवुः ।	
वि पर्जन्यं सृजन्ति रोदसी अनु धन्वना यन्ति वृष्टयः	६
ततुदानाः सिन्धवः क्षोदसा रजः प्र संसुर्धेनवो यथा ।	
स्यन्ना अश्वा इवा ध्वनो विमोचने वि यद् वर्तन्त एन्यः	७
आ यात मरुतो द्विव आन्तरिक्षादुमादुत ।	
माव स्थान परावतः	८ (४६१)

मा वो रसानितमा कुमा कुमुर्मा वः सिन्धुर्नि रीरमत ।

मा वः परि प्ठात् सरयुः पुरीषिण्यस्मे इत् सुन्नमस्तु वः

९

तं वः शर्धं रथानां त्वेषं गुणं मारुतं नव्यसीनाम् ।

अनु प्र यन्ति वृष्टयः

१० [१२]

शर्धंशर्धं व एषां व्रातंव्रातं गुणंगुणं सुशस्तिभिः ।

अनु कामेम धीतिभिः

११

कस्मा अद्य सुजाताय रातहव्याय प्र ययुः ।

एना यामेन मरुतः

१२

येन तोकाय तनयाय धान्यं बीजं वहध्वे अक्षितम् ।

अस्मभ्यं तद् धत्तन् यद् व ईमहि राधो विश्वायु सौमंगम्

१३

अतीयाम निदस्तिरः स्वस्तिभिर्हिंत्वावद्यमरातीः ।

वृद्धी शं योराप उस्मि मैषजं स्याम मरुतः सह

१४

सुवेवः समहासति सुवीरो नरो मरुतः स मर्त्यः ।

यं त्रायध्वे स्याम ते

१५

स्तुहि भोजान् त्सुवतो अस्य यामनि रणन् गावो न यवसे ।

यतः पूर्वा इव सखीरनु ह्वय गिरा गृणीहि कामिनः

१६ [१३] (४६९)

(५४)

१५ इयावाश्च आत्रेयः । मरुतः । जगती, १४ त्रिष्टुप् ।

प्र शर्धीय मारुताय स्वभानव इमां वार्चमनजा पर्वतच्युते ।

धर्मस्तुभे विव आ पृष्ठयज्वने द्युन्नश्रवसे महि नृम्णमर्चत

१

प्र वो मरुतस्तविषा उद्वन्यवो वयोवृधो अश्वयुजः परिज्रयः ।

२

सं विद्युता दधति वाशति त्रितः स्वरन्त्यापोऽवना परिज्रयः

विद्युन्महसो नरो अश्मदिद्यवो वार्तत्विषो मरुतः पर्वतच्युतः ।

३

अव्वया चिन्मुहुरा ह्लादुनीवृतः स्तनयदमा रभसा उदोजसः

व्युक्तून् रुद्रा व्यहानि शिक्कसो व्यन्तरिक्षं वि रजोसि धूतयः ।

वि यदज्जो अजथ नाव ई यथा वि दुर्गाणि मरुतो नाह रिण्यथ

४

(४७९)

तद् वीर्यं वो मरुतो महित्वनं क्रीर्यं ततान् सूर्यो न योजनम् ।
एता न यामे अगृभीतशोचिषो ऽनश्वदां यक्षययातना गिरिम् ५ [१४]

अभ्राजि शर्धो मरुतो यदर्णसं मोषथा वृक्षं कपनेव वेधसः ।
अर्धं स्मा नो अरमतिं सजोषसु श्वश्रुरिव यन्तमनु नेषथा सुगम् ६

न स जीयते मरुतो न हन्यते न स्नेधति न व्यथते न रिष्यति ।
नास्य राय उप दस्यन्ति नोतय कर्षिं वा यं राजानं वा सुयुद्ध ७

निषुत्वन्तो ग्रामजितो यथा नरो ऽर्यमणो न मरुतः कवन्धिनः ।
पिन्वन्त्युत्सं यद्विनासो अस्वरन् व्युन्दन्ति पृथिवीं मध्वो अन्धसा ८

प्रवत्वतीयं पृथिवी मरुद्भ्यः प्रवत्वती द्यौर्भवति प्रयच्छः ।
प्रवत्वतीः पृथ्या अन्तारिक्ष्याः प्रवत्वन्तः पर्वता जीरदानवः ९

यन्मरुतः सभरसः स्वर्णरः सूर्य उदिते मदथा दिवो नरः ।
न वोऽश्वाः अथयन्ताह सिंस्रतः सद्यो अस्याध्वनः पारमश्रुथ १० [१५]

अंसेषु व ऋष्टयः पत्सु खादयो वक्षःसु रुक्मा मरुतो रथे शुभः ।
अग्निभ्राजसो विद्युतो गर्भस्त्योः शिप्राः शीर्षसु वितता हिरण्ययीः ११

तं नार्कमर्यो अगृभीतशोचिषं रुशत् पिप्पलं मरुतो वि धूनुथ ।
समच्यन्त वृजनातिं त्विपन्त यत् स्वरन्ति घोषं विततमृतायवः १२

युष्माद्वत्स्य मरुतो विचेतसो रायः स्याम रथ्योऽ वयस्वतः ।
न यो युच्छति तिष्योऽ यथा द्विवोऽ ऽस्मे रारन्त मरुतः सहस्रिणम् । १३

यूयं रयिं मरुतः स्पर्हवीरं यूयमृषिमवथ सामविप्रम् ।
यूयमर्वन्तं भरताय वाजं यूयं धत्थ राजानं श्रुष्टिमन्तम् १४

तद् वो यामि द्रविणं सद्यऊतयो येना स्वर्णं ततनाम नूँमि ।
इदं सु मे मरुतो हर्यता वचो यस्य तरेम तरसा ज्ञातं हिमाः १५ [१६] (४८४)

(५५)

१० इयावाश्व आत्रेयः । मरुतः । जगती, १० त्रिष्टुप् ।

प्रयज्यवो मरुतो भ्राजहृष्टयो बृहद् वयो दधिरे रुक्मवक्षसः ।
ईर्यन्ते अश्वैः सुयमेभिराशुभिः शुभं यातामनु रथा अवृत्सत १

स्वयं दधिध्वे तविषीं यथा विद् बृहन्महान्त उर्विथा वि राजथ ।
उतान्तरिक्षं ममिरे व्योजसा शुभं यातामनु रथा अवृत्सत २ (४८६)

साकं जाताः सुभ्वः साकमुक्षिताः श्रिये चिदा प्रतुरं वावृधुर्नरः ।

विरोकिणः सूर्यस्येव रश्मयः शुभं यातामनु रथा अवृत्सत ३

आभूषेण्यं वो मरुतो महित्वनं विद्वक्षेण्यं सूर्यस्येव चक्ष्णम् ।

उतो अस्मौ अमृतत्वे दधातन शुभं यातामनु रथा अवृत्सत ४

उदीरयथा मरुतः समुद्रतो यूयं वृष्टिं वर्षयथा पुरीषिणः ।

न वो दद्या उषं दस्यन्ति धेनवः शुभं यातामनु रथा अवृत्सत ५ [१७]

यदश्वान् धूर्षु पृषतीरयुग्ध्वं हिरण्ययान् प्रत्यक्काँ अमृग्ध्वम् ।

विश्वा इत स्पृधो मरुतो व्यस्यथ शुभं यातामनु रथा अवृत्सत ६

न पर्वता न नद्यो वरन्त वो यत्राचिध्वं मरुतो गच्छथेदु तत् ।

उत द्यावापृथिवी याथना परि शुभं यातामनु रथा अवृत्सत ७

यत् पुष्यं मरुतो यच्च नूतनं यदुद्यते वसवो यच्च शस्यते ।

विश्वस्य तस्य भवथा नवेदसः शुभं यातामनु रथा अवृत्सत ८

मृळत नो मरुतो मा वधिष्टनाऽस्मभ्यं शर्मं बहुलं वि यन्तन ।

अधि स्तोत्रस्य सख्यस्य गातन शुभं यातामनु रथा अवृत्सत ९

यूयमस्मान् नयत वस्यो अच्छा निरंहतिभ्यो मरुतो गृणानाः ।

जुषध्वं नो हव्यदाति यजत्रा वयं स्याम पतयो रयीणाम् १० [१८] (४९४)

(५६)

१ इयावाइव आत्रेयः । मरुतः । बृहतीः ३, ७ सतोबृहती ।

अग्ने शर्धन्तमा गणं पिष्टं रुक्मेभिरस्त्रिभिः ।

विशो अद्य मरुतामव ह्वये विवश्चिद् रोचनादधि १

यथा चिन्मन्यसे हृदा तदिन्मे जग्मुराशसः ।

ये ते नेदिष्टं हव्नान्यागमन् तान् वर्ध भीमसंहशः २

मीळहुर्मतीव पृथिवी पराहता मदन्येत्यस्मदा ।

ऋक्षो न वो मरुतः शिमीवाँ अमो दुधो गौरिव भीमयुः ३

नि ये रिणन्त्योर्जसा वृथा गावो न दुधुरं ।

अश्मानं चित् स्वर्यं पर्वतं गिरिं प्र च्यावयन्ति यामभिः ४

(४९८)

उत् तिष्ठ नूनमेषां स्तोमैः समुक्षितानाम् ।

मरुतां पुरुतममपूर्व्यं गवां सर्गमिव ह्वये

५ [१९]

युद्धन्ध्वं ह्यरुषी रथे युद्धन्ध्वं रथेषु रोहितः ।

युद्धन्ध्वं हरीं अजिरा धुरि वोळ्हवे वहिष्ठा धुरि वोळ्हवे

६

उत स्य वाज्यरूपस्तुविज्वणिं रिह स्म धायि दर्शतः ।

मा वो यामेषु मरुतश्चिरं करत् प्र तं रथेषु चोदत

७

रथं नु मारुतं वयं श्वस्युमा हुवामहे ।

आ यस्मिन् तस्थौ सुरणानि बिभ्रती सचा मरुत्सु रोदुसी

८

तं वः शर्धं रथेशुभं त्वेषं पनस्युमा हुवे ।

यस्मिन् त्सुजाता सुभगा महीयते सचा मरुत्सु मीळहुषी

९ [२०] (५०३)

(५७)

[पञ्चमोऽनुवाकः ॥५॥ सू० ५७-७२]

८ इयावाश्व आत्रेयः । मरुतः । जगती, ७-८ त्रिष्टुप् ।

आ रुद्रास इन्द्रवन्तः सजोषसो हिरण्यरथाः सुवितार्य गन्तन ।

इयं वो अस्मत् प्रति हयते मतिस्तृष्णजे न विव उत्सा उदुन्यवे

१

वाशीमन्त ऋष्टिमन्तो मनीषिणः सुधन्वान इषुमन्तो निषङ्गिणः ।

स्वश्वाः स्थ सुरथाः पृश्निमातरः स्वायुधा मरुतो याथना शुभम्

२

धुनुथ द्यां पर्वतान् दाशुषे वसु नि वो वना जिहते यामनो मिया ।

कोपर्यथ पृथिवीं पृश्निमातरः शुभे यदुग्राः पृषतीरयुग्ध्वम्

३

वातत्विषो मरुतो वर्षनिर्णिजो यमा इव सुसहशः सुपेशसः ।

पिशङ्गान्श्वा अरुणाश्वा अरेपसः प्रत्वक्षसो महिना द्यौरिवोरवः

४

पुरुव्रप्ता अस्त्रिमन्तः सुदानव स्त्वेषसंहशो अनवभ्राधसः ।

सुजातासो जनुषा रुक्मवक्षसो द्विवो अर्का अमृतं नाम मेजिरे

५ [२१]

ऋष्टयो वो मरुतो अंसयोरधि सह ओजो बह्वोर्वो बलं हितम् ।

नुम्णा शीर्षस्वायुधा रथेषु वो विश्वा वः श्रीरधि तनूषु पिपिशे

६

गोमदश्वावद् रथवत् सुवीरं चन्द्रवद् राधो मरुतो ददा नः ।

प्रशस्तिं नः कृणुत रुद्रियासो मक्षीय वोऽवसो दैव्यस्य

७

हये नरो मरुतो मूळता नस्तुवीमघासो अमृता क्रतुज्ञाः ।

सन्त्यश्रुतः कर्वयो युवानो बृहद्विरयो बृहद्वक्षमाणाः

८ [२२] (५११)

(५८)

८ इयावाश्व आत्रेयः । मरुतः । त्रिष्टुप् ।

तमु नूनं तविषीमन्तमेषां स्तुषे गुणं मारुतं नव्यसीनाम् ।
य आश्वश्वा अमवद् वहन्त उतेशिरे अमृतस्य स्वराजः १
त्वेषं गुणं तवसं खादिहस्तं धुनिव्रतं मायिनं दातिवारम् ।
मयोमुवो ये अमिता महित्वा वन्दस्व विप्र तुविरार्धसो नृन् २
आ वो यन्तूववाहासो अद्य वृष्टिं ये विश्वे मरुतो जुनन्ति ।
अयं यो अग्निर्मरुतः समिन्द्र एतं जुषध्वं कवयो युवानः ३
युयं राजानमिर्यं जनाय विभ्वतष्टं जनयथा यजत्राः ।
युष्मदेति मुष्टिहा बाहुजूतो युष्मत् सदश्वो मरुतः सुवीरः ४
अराइवेदचरमा अहेव प्रप जायन्ते अकवा महोभिः ।
पृथैः पुत्रा उपमासो रमिष्ठाः स्वया मत्या मरुतः सं मिमिक्षुः ५
यत् प्रायासिष्ट पृथीमिरश्वैर्वीळुपविर्मरुतो रथेभिः ।
क्षोदन्त आपो रिणते वना न्यवोस्त्रियो वृषभः क्रन्दतु द्यौः ६
प्रथिष्ट यामन् पृथिवी चिदेषां भर्तेव गर्भं स्वमिच्छवो धुः ।
वातान् ह्यश्वान् धुर्यायुयुजे वर्षं स्वेदं चक्रिरे रुद्रियासः ७
ह्ये नरो मरुतो मृळता न स्तुर्वीमघासो अमृता कर्तज्ञाः ।
सत्यश्रुतः कवयो युवानो बृहद्विरयो बृहदुक्षमाणाः ८ [२३] (५१९)

(५९)

८ इयावाश्व आत्रेयः । मरुतः । जगती, ८ त्रिष्टुप् ।

प्र वः स्पळक्रन् त्सुविताय द्वावने ऽर्चां दिवे प्र पृथिव्या ऋतं भरे ।
उक्षन्ते अश्वान् तरुषन्त आ रजो ऽनु स्वं भानुं श्रथयन्ते अर्णवैः १
अमदिषां मियसा भूमिरेजति नौर्न पूर्णा क्षरति व्यथिर्यती ।
दूरेदृशो ये चितयन्त एमभि रन्तमेहे विदथे येतिरे नरः २
गवामिव श्रियसे शृङ्गमुत्तमं सूर्यो न चक्षु रजसो विसर्जने ।
अत्या इव सुभ्यश्चरवः स्थन मर्या इव श्रियसे चेतथा नरः ३ (५२१)

को वो महान्ति महतामुदंश्वत कस्काव्या मरुतः को ह पौंस्या ।
 यूयं ह भूमिं किरणं न रेजथ प्र यद् भरध्वे सुविताय वावने ४
 अश्वा इवेदरुपासः सर्वन्धवः शूरा इव प्रयुधः प्रोत युयुधुः ।
 मर्या इव सुवृधो वावृधुर्नरः सूर्यस्य चक्षुः प्र भिनन्ति वृष्टिभिः ५
 ते अज्येष्ठा अकनिष्ठास उद्भिदो ऽमध्यमासो महसा वि वावृधुः ।
 सुजातासो जनुपा पृश्निमातरो द्विवो मर्या आ नो अच्छा जिगातन ६
 वयो न ये श्रेणीः पप्तुरोजसा ऽन्तान् द्विवो बृहतः सानुनस्परि ।
 अश्वास एषामुभये यथा विदुः प्र पर्वतस्य नभन्नूरचुच्यवुः ७
 मिमातु द्यौरदितिर्वीतये नः सं दानुचित्रा उपसो यतन्ताम् ।
 आचुच्यवुर्विव्यं कोशमेत ऋषे रुद्रस्य मरुतो गृणानाः ८ [२४] (५२७)

(६०)

८ इयावाश्च आत्रेयः । मरुतोऽग्रामरुतो वा । त्रिदुषः ७-८ जगती ।

ईळे अग्निं स्ववसं नमोभि—रिह प्रसक्तो वि चयत् कृतं नः ।
 रथैरिव प्र मेरे वाजयद्भिः प्रदक्षिणिन्मरुतां स्तोममृध्याम् १
 आ ये तस्थुः पर्वतीषु श्रुतासु सुखेषु रुद्रा मरुतो रथेषु ।
 वनां चिदुग्रा जिहते नि वो भिया पृथिवी चिद् रेजते पर्वतश्चित् २
 पर्वतश्चिन्महिं वृद्धो बिभाय विवश्चित् सानु रेजत स्वने वः ।
 यत् क्रीळथ मरुत ऋष्टिमन्त आप इव सध्यश्चो धवध्वे ३
 वरा इवेद् रैवतासो हिरण्यै—रभि स्वधार्मिस्तन्वः पिपिशे ।
 भिये श्रेयांसस्तवसो रथेषु सत्रा महांसि चक्रिरे तनूषु ४
 अज्येष्ठासो अकनिष्ठास एते सं भ्रातरो वावृधुः सौमगाय ।
 युवा पिता स्वपा रुद्र एषां सुदुघा पृश्निः सुदिना मरुच्यः ५
 यदुत्तमे मरुतो मध्यमे वा यद् वावमे सुभगासो द्विविष्ठ ।
 अतो नो रुद्रा उत वा न्वस्या—ऽग्ने वितान्द्रविषो यद् यजाम ६
 अग्निश्च यन्मरुतो विश्ववेदसो द्विवो वहध्व उत्तरादधि ण्णुभिः ।
 ते मन्दसाना धुनयो रिशादसो वामं धत्त यजमानाय सुन्वते ७
 अग्ने मरुद्भिः शुभयद्भिर्ऋकभिः सोमं पिब मन्दसानो गणभिभिः ।
 पावकेभिर्विश्वमिन्वेमिरायुभि—वैश्वानर प्रदिवा केतुनां स्रजुः ८ [२५] (५३५)

(६१)

१९ इयावाश्च आत्रेयः । १-४, ११-१६ मरुतः, ५-८ तरन्तमहिषी शशीयसी; ९ वैदवद्विषः
पुरुमीळहः, १० वैदवद्विषस्तरन्तः, १७-१९ दाम्यो रथवीतिः । गायत्री,
३ निचृत्, ५ अनुष्टुप्, ९ सतोवृहती ।

के षा नरः श्रेष्ठतमा य एकैक आयय । परमस्याः परावतः १
क्वावोऽश्वाः क्वाभीशवः कथं शोक कथा यय । पुष्टे सदैव नसोर्यमः २
जघने चोद एषां वि सकथानि नरो यमुः । पुत्रकृथे न जनयः ३
परा वीरास एतन् मर्यासो भद्रजानयः । अश्रितपो यथासथ ४
सनत् साश्चर्यं पशु-मुत गव्यं गतावयम् । इयावाश्चस्तुताय या दोर्वीरायोपबर्बुहत ५ [२६]

उत त्वा स्त्री शशीयसी पुंसो भवति वस्यसी । अदेवत्रादराधसः ६
वि या जानाति जसुरिं वि तृष्यन्तं वि कामिर्नम् । देवत्रा कृणुते मनः ७
उत या नेमो अस्तुतः पुमाँ इति ब्रुवे पुणिः । स वैरेदय इत् समः ८
उत मेऽरपद् युवतिर्ममन्दुषी प्रति इयावार्य वर्तनिम् ।

वि रोहिता पुरुमीळहार्य येमतु विप्राय दीर्घयशसे ९
यो मे धेनुनां गतं वैदवद्विष्यथा ददत् । तरन्त इव मंहना १० [२७]
य ई वहन्त आशुभिः पिबन्तो मविरं मधु । अत्र श्रवांसि दधिरे ११
येषां श्रियाधि रोदसी विभ्राजन्ते रथेष्व । द्विवि रुक्म इवोपरि १२
युवा स मारुतो गण-स्त्वेषरथो अनेद्यः । शुभंयावाप्रतिकृतः १३
को वैद नूनमेषां यत्रा मर्दन्ति धूतयः । ऋतजाता अरेपसः १४
यूयं मते विपन्यवः प्रणेतार इत्था धिया । श्रोतारो यामहूतिषु १५ [२८]

ते नो वसूनि काम्या पुरुश्चन्द्रा रिंशादसः । आ यज्ञियासो ववृत्तन १६
एतं मे स्तोममूम्ये दाम्याय परा वह । गिरो देवि रथीरिव १७
उत मे वोचतादिति सुतसेमि रथवीतौ । न कामो अप वेति मे १८
एष क्षेति रथवीति-मघवा गोमतीरनु । पर्वतेष्वपश्रितः १९ [२९] (५५४)

(६२)

१ श्रुतविदात्रेयः । मित्रावरुणौ । त्रिष्टुप् ।

ऋतेन ऋतमपिहितं ध्रुवं वा सूर्यस्य यत्र विमुचन्त्यश्वान् ।
दश गतां सह तस्थुस्तद्वेकं देवानां श्रेष्ठं वर्षामपश्यम्

१ (५५५)

तत् सु वां मित्रावरुणा महित्वमीमां तस्थुषीरहमिदुदुहे ।
 विश्वाः पिन्वथः स्वसरस्य धेना अनु वामेकः पविरा ववर्त २
 अधारयतं पृथिवीमुत द्यां मित्रराजाना वरुणा महोमिः ।
 वर्धयतमोषधीः पिन्वतं गा अव वृष्टिं सृजतं जीरदानू ३
 आ वामश्वासः सुयुजो वहन्तु यतरश्मय उप यन्त्वर्वाक् ।
 धृतस्य निर्णिगनु वर्तते वामुप सिन्धवः प्रदिवि क्षरन्ति ४
 अनु भूमतिं वर्धदुर्वी बर्हिर्वि यजुषा रक्षमाणा ।
 नमस्वन्ता धृतदृक्षाधि गर्ते मित्रासाथे वरुणेळास्वन्तः ५ [३०]

अक्रविहस्ता सुकृते परस्पा यं त्रासाथे वरुणेळास्वन्तः ।
 राजाना क्षत्रमहणीयमाना सहस्रस्थूणं बिभृथः सह द्वौ ६
 हिरण्यनिर्णिगयो अस्य स्थूणा वि भाजते दिव्यश्वाजनीव ।
 भद्रे क्षेत्रे निर्मिता तिल्विले वा सनेम मध्वो अधिगर्त्यस्य ७
 हिरण्यरूपमुषसो व्युष्टावयःस्थूणमुदिता सूर्यस्य ।
 आ रोहथो वरुण मित्र गर्तं मत्तश्चक्षथे अदितिं दितिं च ८
 यद् बर्हिष्ठं नातिविधे सुदानू अच्छिष्टं शर्म भुवनस्य गोपा ।
 तेन नो मित्रावरुणावविष्टं सिपासन्तो जिगीवांसः स्याम ९ [३१] (५६३)

[चतुर्थोऽध्यायः ॥४॥ व० १-३६]

(६३)

७ अर्चनाना आत्रेयः । मित्रावरुणो । जगती ।

ऋतस्य गोपावधि तिष्ठथो रथं सत्यधर्माणा परमे न्योमनि ।
 यमत्र मित्रावरुणावथो युवं तस्मै वृष्टिर्मधुमत् पिन्वनं दिवः १
 सम्राजावस्य भुवनस्य राजथो मित्रावरुणा विदथे स्वर्हशा ।
 वृष्टिं वां राधो अमृतत्वमीमहे द्यावापृथिवी वि चरन्ति तन्यवः २
 सम्राजा उग्रा वृषभा विवस्पती पृथिव्या मित्रावरुणा विचर्षणी ।
 चित्रेभिरैरूपं तिष्ठथो रवं द्यां वर्षयथो असुरस्य मायया ३
 माया वां मित्रावरुणा दिवि श्रिता सूर्यो ज्योतिश्चरति चित्रमायुधम् ।
 तमभ्रेण वृष्ट्या गूहथो दिवि पर्जन्य द्रप्सा मधुमन्त ईरते ४ (५६७)

रथं युञ्जते मरुतः शुभे सुखं शूरो न मित्रावरुणा गविष्टिषु ।

रज्जोसि चित्रा वि चरन्ति तन्यवो दिवः संभ्राजा पर्यसा न उक्षतम् ५

वाचं सु मित्रावरुणाविरावतीं पर्जन्यश्चित्रां वदति त्विषीमतीम् ।

अभ्रा वसत मरुतः सु मायया द्यां वर्पयतमरुणामरेपसम् ६

धर्मणा मित्रावरुणा विपश्चिता वता रक्षेथे असुरस्य मायया ।

कृतेन विश्वं भुवनं वि राजथः सूर्यमा धत्थो दिवि चित्र्यं रथम् ७ [१] (५७०)

(६४)

७ अर्चनाना आत्रेयः । मित्रावरुणौ । अनुष्टुप्, ७ पङ्क्तिः ।

वरुणं वो रिशार्दस मूचा मित्रं हवामहे । परि ब्रजेव बाहो जगन्वासा स्वर्णरम् १

ता बाहवा सुचेतुना प्र यन्तमस्मा अर्चते । शैवं हि जार्यं वां विश्वासु क्षासु जोगुवे २

यन्नूनमश्यां गतिं मित्रस्य यायां पथा । अस्य प्रियस्य शर्मण्य हिंसानस्य सश्विरे ३

युवाम्यां मित्रावरुणो पुमं धेयामूचा । यद्ध क्षये मघोनां स्तोतृणां च स्पूधसे ४

आ नो मित्र सुदीतिमि वरुणश्च सधस्थ आ । स्वे क्षये मघोनां सखीनां च वृधसे ५

युवं नो येषु वरुण क्षत्रं बृहच्च बिभृथः । उरु णो वाजसातये कृतं राये स्वस्तये ६

उच्छन्त्यां मे यजता व्रुवक्षत्रे रुशद्भवि ।

सुतं सोमं न हस्तिमि रा पङ्क्तिर्धावतं नरा बिभ्रतावर्चनानसम् ७ [२] (५७७)

(६५)

६ रातहव्य आत्रेयः । मित्रावरुणौ । अनुष्टुप्, ६ पङ्क्तिः ।

यश्चिकेत स सुकतुर्देवत्रा स ब्रवीतु नः । वरुणो यस्य दर्शतो मित्रो वा वनते गिरः १

ता हि श्रेष्ठवर्चसा राजाना दीर्घश्रुतमा । ता सत्पती ऋतावृध ऋतावाना जनेजने २

ता ब्रामियानोऽवसे पूर्वा उप ब्रुवे सचा । स्वश्वासः सु चेतुना वाजो अभि प्र द्रावने ३

मित्रो अंहोश्चिदादुरु क्षयाय गातुं वनते । मित्रस्य हि प्रतूर्वतः सुमतिरस्ति विधतः ४

वयं मित्रस्यावसि स्याम सप्रथस्तमे । अनेहसस्त्वोतयः सत्रा वरुणशेषसः ५

युवं मित्रेमं जनं यतथः सं च नयथः ।

मा मघोनः परि ख्यतं मो अस्माकमुषीणां गोपीथे न उरुध्यतम् ६ [३] (५८३)

(६६)

६ रातहव्य आत्रेयः । मित्रावरुणौ । अनुष्टुप् ।

आ चिकितान सुकृतं देवौ र्मतं रिशादसा । वरुणाय ऋतपेंशसे दधीत प्रयसे महे १
 ता हि क्षत्रमविहृतं सम्यगसुर्यमाशति । अधं त्रतेव मानुषं स्वर्णं धायि दर्शतम् २
 ता वामेपे रथानां मुर्वी गव्यूतिमेषाम् । रातहव्यस्य सुष्टुतिं दधृक् स्तोमैर्मनामहे ३
 अधा हि काव्या युवं दक्षस्य पुर्मिरनुता । नि केतुना जनानां चिकेथे पूतदक्षसा ४
 तहृतं पृथिवि बृहच्छ्रवण्य ऋषीणाम् । जयसानावरं पृथ्वति क्षरन्ति यामभिः ५
 आ यद् वामीयचक्षसा मित्रं वयं च सूरयः । व्यचिंठे बहूपत्ये यतैमहि स्वराज्ये ६ [४] (५८९)

(६७)

५ यजत आत्रेयः । मित्रावरुणौ । अनुष्टुप् ।

बल्लित्था देव निष्कृतमार्दित्या यजतं बृहत् । वरुण मित्रार्यमन् वर्षिष्ठं क्षत्रमाशाथे १
 आ यद् योनिं हिरण्ययं वरुण मित्रं सदथः । धर्तारां चर्षणीनां यन्तं सुज्जं रिशादसा २
 विश्वे हि विश्वैवदसो वरुणो मित्रो अर्यमा । व्रता पदेव सश्चिरे पान्ति मर्त्यं रिषः ३
 ते हि सत्या ऋतस्पृशं ऋतावानो जनेजने । सुनीथासः सुदानवां ऽहोश्चिदुरुचक्रयः ४
 को नु वा मित्रास्तुतो वरुणो वा तनूनाम् । तत् सु वामेपते मतिरत्रिभ्य एपते मतिः ५ [५] (५९४)

(६८)

५ यजत आत्रेयः । मित्रावरुणौ । गायत्री ।

प्र वो मित्रार्य गायत वरुणाय विपा गिरा । महिक्षत्रावृतं बृहत् १
 सम्राजा या घृतयोनी मित्रश्चोभा वरुणश्च । देवा देवेषु प्रशस्ता २
 ता नः शक्तं पार्थिवस्य महो रायो दिव्यस्य । महिं वां क्षत्रं देवेषु ३
 ऋतमृतेन सर्पन्ते पिरं दक्षमाशाते । अद्बुहा देवौ वर्धते ४
 वृष्टिद्यावा रीत्यपि पस्पती दानुमत्याः । बृहन्तं गतं माशाते ५ [६] (५९९)

(६९)

४ उरुचक्रिरात्रेयः । मित्रावरुणौ । त्रिष्टुप् ।

त्री रोचना वरुण त्रिरुत द्यून् त्रीणि मित्र धारयथो रजांसि ।

वावृधानावमर्ति क्षत्रियस्याऽनु व्रतं रक्षमाणावजुर्ग्राम

१ (६००)

इरावतीर्वरुण धेनवो वां मधुमद् वां सिन्धवो मित्र दुहे ।
 त्रयस्तस्थुर्वृषभासस्तिसृणां धिषणानां रेतोधा वि द्युमन्तः २
 प्रातर्वृषीमर्दिति जोहवीमि मध्यांदिन उर्दिता सूर्यस्य ।
 राये मित्रावरुणा सर्वताते—छे तोकाय तनयाय शं योः ३
 या धर्तारा रजसो रोचनस्यो—तावित्या विव्या पार्थिवस्य ।
 न वां देवा अमृता आ मिनन्ति व्रतानि मित्रावरुणा ध्रुवाणि ४ [७] (६०३)

(७०)

४ उरुचक्रिरात्रेयः । मित्रावरुणौ । गायत्री ।

पुरुषाणि चिद्व्यस्य—वो नूनं वां वरुण । मित्र वंसि वां सुमतिम् १
 ता वां सम्यग्द्रुह्याणे—वमश्याम धार्यसे । वयं ते रुद्रा स्याम २
 पातं नो रुद्रा पायुमि—रुत त्रयेथां सुत्रात्रा । तुर्याम दस्यून तनूमिः ३
 मा कस्याद्भुतक्रतू यक्षं मुजेमा तनूमिः । मा शेषसा मा तनसा ४ [८] (६०७)

(७१)

३ बाहुवृक्त आत्रेयः । मित्रावरुणौ । गायत्री ।

आ नो गन्तं रिशादसा वरुण मित्र बर्हणा । उपेमं चारुमध्वरम् १
 विश्वस्य हि प्रचेतसा वरुण मित्र राजथः । ईशाना पिप्यतं धियः २
 उप नः सुतमा गतं वरुण मित्र व्राशुषः । अस्य सोमस्य पीतये ३ [९] (६१०)

(७२)

३ बाहुवृक्त आत्रेयः । मित्रावरुणौ । उष्णिक् ।

आ मित्रे वरुणे वयं गीर्मिर्जुहुमो अत्रिवत् । नि बर्हिषि सदतं सोमपीतये १
 व्रतेन स्थो ध्रुवक्षेमा धर्मणा यातयज्जना । नि बर्हिषि सदतं सोमपीतये २
 मित्रश्च नो वरुणश्च जुषेतां यज्ञमिदये । नि बर्हिषि सदतां सोमपीतये ३ [१०] (६१३)

(७३)

[षष्ठोऽनुवाकः ॥६॥ सू० ७३-८७]

१० पौर आत्रेयः । अभिनौ । अनुष्टुप् ।

यकुद्य स्थः परावति यदवावित्यश्विना । यद् वां पुरु पुरुमुजा यवन्तारिक्ष आ गतम् १
 इह त्या पुरुभूतमा पुरु दंसीसि विभ्रता । वरस्या याम्याधिगू हवे त्रुविष्टमा भुजे २ (६१५)

ईर्मान्यद् वपुषं वपु—श्चक्रं रथस्य येमथुः । पर्यन्या नाहुषा युगा मृत्वा रजांसि दीयथः ३
तद् वु वामिना कृतं विश्वा यद् वामनु द्रवे । नाना जातावरेपसा समस्मे बन्धुमेयथुः ४
आ यद् वाँ सूर्या रथं तिष्ठद् रघुप्यदं सदा । परि वामरुषा वयो घृणा वरन्त आतपः ५ [११]

युवोरत्रिंशिकेतति नरा सुमेन चेतसा । घर्म यद् वामरेपसं नासत्यान्ना मुरण्याति ६
उग्रो वाँ ककुहो ययिः शृण्वे यामेषु संतनिः । यद् वाँ दंसोभिरश्विना—ऽत्रिर्नराववर्तति ७
मध्व ऊ पु मधूयुवा रुद्रा सिषक्ति पिप्युषी । यत् समुद्राति पर्थथः पृक्ताः पृक्षो भरन्त वाम् ८
सत्यमिद् वा उ अश्विना युवामाहुर्मयोभुवा । ता यामेन् यामहृतमा यामन्ना मृच्छयत्तमा ९
इमा ब्रह्माणि वर्धना ऽश्विभ्यां सन्तु शंतमा या तक्षाम रथौ इवा—ऽवोचाम बृहन्नमः १० [१२]
(६२३)

(७४)

१० पौर आत्रेयः । अश्विनौ । अनुष्टुप्, ८ निवृत् ।

कूष्ठो देवावश्विना ऽद्या विवो मनावसू । तच्छ्रवथो वृषण्वसू अत्रिर्वामा विवासति १
कुह त्या कुह नु श्रुता द्विवि देवा नासत्या । कस्मिन्ना यंतथो जने को वाँ नदीनां सचा २
कं याथः कं ह गच्छथः कमच्छा युञ्जाथे रथम् । कस्य ब्रह्माणि रण्यथो वयं वामुश्मसीद्वये ३
पौरं चिद्ध्युवपुतं पौरं पौराय जिन्वथः । यदीं गृभीततातये सिंहमिव द्रुहस्पदे ४
प्र च्यवानाज्जुजुरुषो वविमत्कं न मुञ्चथः । युवा यदीं कथः पुन—रा काममृण्वे वध्वः ५ [१३]

अस्ति हि वामिह स्तोता स्मसिं वां संहशि थिये । नू श्रुतं म आ गतं—मवोभिर्वाजिनीवसू ६
को वामद्य पुरुणा—मा वने मर्त्योनाम् । को विप्रो विप्रवाहसा को यज्ञैर्वाजिनीवसू ७
आ वां रथो रथानां येष्ठो यात्वश्विना । पुरू चिदस्मयुस्तिर आङ्गुषो मर्त्येष्व ८
शम पु वाँ मधूयुवा ऽस्माकमस्तु चर्कुतिः । अर्वाचीना विचेतसा विभिः श्येनेव दीयतम् ९
अश्विना यद्ध कर्हि चि—च्छ्रूयातमिमं हवम् । वस्वीरु पु वां भुजः पूञ्चन्ति सु वां पृचः १० [१४]
(६२३)

(७५)

९ अवस्थुरात्रेयः । अश्विनौ । पङ्क्तिः ।

प्रति प्रियतमं रथं वृषणं वसुवाहनम् ।
स्तोता वामश्विनावृषिः स्तोमेन प्रति भूषति माध्वी मम श्रुतं हवम् १
अत्यायातमश्विना तिरो विश्वा अहं सना ।
वृक्षा हिरण्यवर्तनी सुषुम्ना सिन्धुवाहसा माध्वी मम श्रुतं हवम् २ (६३५)

आ नो रत्नानि विभ्रतां वश्विना गच्छतं युवम् ।

रुद्धा हिरण्यवर्तनी जुषाणा वाजिनीवसू माध्वी मम श्रुतं हवम् ३

सुष्टुभो वा वृषणवसू रथे वाणीच्याहिता ।

उत वा ककुहो मृगः पृक्षः कृणोति वापुषो माध्वी मम श्रुतं हवम् ४

बोधिन्मनसा रथ्ये विरा हवनश्रुता ।

विमिश्रयवानमश्विना नि याथो अद्वयाविनं माध्वी मम श्रुतं हवम् ५ [१५]

आ वा नरा मनोयुजो ऽश्वसः प्रुषितप्सवः ।

वयो वहन्तु पीतये सह सुमेभिरश्विना माध्वी मम श्रुतं हवम् ६

अश्विनावेह गच्छतं नासत्या मा वि वेनतम् ।

तिरश्चिदयया परि वर्तियीतमदाभ्या माध्वी मम श्रुतं हवम् ७

अस्मिन् युजे अदाभ्या जरितारं शुभस्पती ।

अवस्युमश्विना युवं गुणन्तमुप भूषथो माध्वी मम श्रुतं हवम् ८

अमूदुषा रुशंत्पशु राग्निरंधायुत्विर्यः ।

अयोजि वा वृषणवसू रथो दस्त्रावमर्थ्यो माध्वी मम श्रुतं हवम् ९ [१६] (६४२)

(७६)

५ भौमोऽत्रिः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

आ भात्यग्निरुपसामनीकुमुद् विप्राणां देव्या वाचो अस्थुः ।

अर्वाश्वा नूनं रथ्येह यातं पीपिवांसमश्विना घर्ममच्छ १

न संस्कृतं प्र मिमीतो गमिष्ठा ऽन्ति नूनमश्विनोपस्तुतेह ।

दिवाभिपित्वेऽवसागमिष्ठा प्रत्यवर्ति द्वाशुपे शंभविष्ठा २

उता यातं संगवे प्रातरह्नो मध्यंदिन उदिता सूर्यस्य ।

दिवा नक्तमवसा शंतमेन नेदानीं पीतिऽश्विना ततान ३

इदं हि वां प्रदिवि स्थानमोर्क उमे गुहा अश्विनेदं दुरोणम् ।

आ नो दिवो बृहतः पर्वतादा ऽज्यो यातमिषमूर्जं वहन्ता ४

समश्विनोरवसा नूतनेन मयोमुवा सुप्रणीती गमेम ।

आ नो उयि वहतमोत वीरा ना विश्वान्यमृता सौभगानि ५ [१७] (६४७)

(७७)

५ भौमोऽत्रिः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

प्रातर्यावाणा प्रथमा यजध्वं	पुरा गृध्रादररुषः पिबातः ।	
प्रातर्हि यज्ञमश्विना वृधाते	प्र शंसन्ति कवयः पूर्वभाजः	१
प्रातर्यजध्वमश्विना हिनोत	न सायमस्ति देवया अजुष्टम् ।	
उतान्यो अस्मद् यजते वि चावः	पूर्वःपूर्वो यजमानो वर्नीयान्	२
हिरण्यत्वद्वाधुवर्णो घृतस्नुः	पृक्षो वहन्ना रथो वर्तते वाम् ।	
मनोजवा अश्विना वार्तरहा	येनातियाथो दुष्टानि विश्वा	३
यो भूर्यिष्ठं नासत्याभ्यां विवेष	चनिष्ठं पित्वो रते विभागे ।	
स लोकमस्य पीपृच्छमीभि	रनूध्वभासः सदृमितं तुनुर्याति	४
समश्विनोरवसा नूतनेन	मयोभुवा सुप्रणीती गमेम ।	
आ नो रयिं वहतमोत वीरा	ना विश्वान्यमृता सौभगानि	५ [१८] (६५२)

(७८)

१ सप्तवधिरात्रेयः । अश्विनौ (५-९ गर्भस्त्राविष्युपनिषद्) ।

अनुष्टुप्, १-३ उष्णिक्, ४ त्रिष्टुप् ।

अश्विनावेह गच्छतं	नासत्या मा वि वेनतम् । हंसाविव पततमा सुताँ उप	१
अश्विना हरिणाविव	गौराविवानु यवसम् । हंसाविव पततमा सुताँ उप	२
अश्विना वाजिनीवसू	जुपेथाँ यज्ञमिष्टये । हंसाविव पततमा सुताँ उप	३

अत्रिर्यद् वामवरोहन्नुवीस मजोहवीन्नाधमानेव योषा ।

इयेनस्य चिज्जवसा नूतनेना ऽऽगच्छतमश्विना शंतमेन

४ [१९]

वि जिह्रीष्व वनस्पते	योनिः सूर्यन्त्या इव । श्रुतं मे अश्विना हवं सप्तवधिं च मुञ्चतम्	५
भीताय नाधमानाय	ऋषये सप्तवधये । मायाभिरश्विना युवं वृक्षं सं च वि चाचथः	६
यथा वार्तः पुष्करिणी	समिङ्गयति सर्वतः । एवा ते गर्भे एजतु निरैतु दशमास्यः	७
यथा वातो यथा वनं	यथा समुद्र एजति । एवा त्वं दशमास्य सहवैहि जरायुणा	८
वज्र मासाञ्छशयानः	कुमारो अधि मातरि । निरैतु जीवो अक्षतो जीवो जीवन्त्या अधि	९

[२०] (६६१)

(७९)

१० सत्यश्रवा आत्रेयः । उवाः । पङ्क्तिः ।

महे नो अद्य बोधया—पो राये विविर्मती ।
 यथा चिह्नो अबोधयः सत्यश्रवसि वाय्ये सुजातिं अश्वसूनुते १
 या सुनीथे शौचद्रथे व्यौच्छो दुहितर्दिवः ।
 सा व्युच्छा सहीयसि सत्यश्रवसि वाय्ये सुजातिं अश्वसूनुते २
 सा नो अद्याभरद्गसु—व्युच्छा दुहितर्दिवः ।
 यो व्यौच्छः सहीयसि सत्यश्रवसि वाय्ये सुजातिं अश्वसूनुते ३
 अमि ये त्वा विभावरि स्तोमैर्गुणन्ति वह्नयः ।
 मधेर्मघोनि सुश्रियो दामन्वन्तः सुरातयः सुजातिं अश्वसूनुते ४
 यच्चिद्धि ते गुणा इमे छदयन्ति मघस्तये ।
 परि चिद वष्टयो दधु—र्वदतो राधो अह्नयं सुजातिं अश्वसूनुते ५ [२१]

ऐषु धा वीरवद् यज्ञ उपो मघोनि सुरिषु ।
 ये नो राधांस्यह्नया मघवानो अरांसत् सुजातिं अश्वसूनुते ६
 तेभ्यो द्युम्नं बृहद् यज्ञ उपो मघोन्या वह ।
 ये नो राधांस्यह्नया गव्या भजन्त सूरयः सुजातिं अश्वसूनुते ७
 उत नो गोमतीरिष आ वह्ना दुहितर्दिवः ।
 साकं सूर्यस्य रश्मिभिः शुक्रैः शोचद्भिरर्चिभिः सुजातिं अश्वसूनुते ८
 व्युच्छा दुहितर्दिवो मा चिरं तनुथा अपः ।
 नेत्र त्वा स्तेनं यथा रिपुं तपाति सूरों अर्चिषा सुजातिं अश्वसूनुते ९
 एतावद् वेदुषस्त्वं भूयो वा दातुमर्हसि ।
 या स्तोतृभ्यो विभावयु—च्छन्ती न प्रमीर्यसि सुजातिं अश्वसूनुते १० [२२] (६७१)

(८०)

६ सत्यश्रवा आत्रेयः । उवाः । त्रिष्टुप् ।

श्रुतद्यामानं बृहतीमुतेन ऋतावरीमरुणम् विभातीम् ।
 वेवीमुपसं स्वरावहन्तीं प्रति विप्रांसो मतिमिर्जरन्ते १
 एषा जनं दर्शता बोधयन्ती सुगान् पथः कृण्वती यात्यग्रे ।
 बृहद्गथा बृहती विश्वमिन्वो—या ज्योतिर्यच्छत्यग्रे अह्नाम् २ (६७३)

एषा गोभिररुणेभिर्गुजाना	ऽस्रैधन्ती रुयिमगायु चक्रे ।	
पथो रदन्ती सुविताय देवी	पुरुषुता विश्ववारा वि भाति	३
एषा व्येनी भवति द्विर्हर्षा	आविष्कृण्वाना तन्वै पुरस्तात् ।	
ऋतस्य पन्थामन्वेति साधु	प्रजानतीव न दिशो मिनाति	४
एषा शुभ्रा न तन्वो विवानो	ध्वेव स्नाती हृशये नो अस्थान् ।	
अप द्वेषो बार्धमाना तमांस्यु	षा विवो दुहिता ज्योतिषागात्	५
एषा प्रतीची दुहिता विवो नृन्	योषेव भद्रा नि रिणीते अप्सः ।	
व्यूष्वती द्वाशुषे वार्याणि	पुनर्ज्योतिर्युवतिः पूर्वथाकः	६ [२३] (६७७)

(८१)

५ इयावाइव आग्नेयः । सविता । जगनी ।

युञ्जते मन उत युञ्जते धियो	विप्रा विप्रस्य बृहतो विपश्चितः ।	
वि होत्रा दधे वयुनाविदेक इ	न्मही देवस्य सवितुः परिष्नुतिः	१
विश्वा रूपाणि प्रति मुञ्जते कविः	प्रासावीद् भद्रं द्विपदे चतुष्पदे ।	
वि नार्कमख्यत सविता वरेण्यो	ऽनु प्रयाणमुषसो वि राजति	२
यस्य प्रयाणमन्वन्य इद ययु	र्देवा देवस्य महिमानमोजसा ।	
यः पार्थिवानि विममे स एतज्ञो	रजांसि देवः सविता महिष्वना	३
उत यासि सवितस्त्रीणि रोचनो	त सूर्यस्य रश्मिभिः समुच्यसि ।	
उत रात्रीमुभयतः परीयस	उत मित्रो भवसि देव धर्मभिः	४
उतेशिषे प्रसवस्य त्वमेक इ	दुत पूषा भवसि देव यामभिः ।	
उतेदं विश्वं भुवनं वि राजसि	इयावाश्चस्ते सवितुः स्तोममानशे	५ [२४] (६८७)

(८२)

९ इयावाइव आग्नेयः । सविता । गायत्री, १ अनुष्टुप् ।

तत् सवितुर्वृणीमहे	वयं देवस्य भोजनम् । श्रेष्ठं सर्वधातमं तुरं भगस्य धीमहि ?	
अस्य हि स्वयंशस्तारं	सवितुः कच्छन् प्रियम् । न मिनर्ति स्वराज्यम्	२
स हि रत्नानि द्वाशुषे	सुवाति सविता भगः । तं भागं चित्रमीमहे	३
अद्या नो देव सवितः	प्रजावत् सावीः सौभगम् । परा दुःष्वध्यं सुव	४
विश्वानि देव सवित	दुरितानि परा सुव । यद् भद्रं तन्न आ सुव	५ [२५]
अनागसो अदितये	देवस्य सवितुः सवे । विश्वा वामानि धीमहि	६ (६८८)

आ विश्वेदेवं सत्पतिं सूक्तैरद्या वृणीमहे । सत्यसवं सवितारम् ७
य इमे उभे अहनी पुर एत्यप्रयुच्छन् । स्वाधीर्देवः सविता ८
य इमा विश्वा जाता न्याश्रावयन्ति श्लोकेन । प्र च सुवाति सविता ९ [२६] (६९१)

(८३)

१० भौमोऽग्निः । पर्जन्यः । त्रिष्टुप्, २-४ जगती, १ अनुष्टुप् ।

अच्छा वद त्वसं गीर्भिराभिः स्तुहि पर्जन्यं नमसा विवास ।
कर्निकदद् वृषभो जीरदानु रेतो दधात्योषधीषु गर्भम् १
वि वृक्षान् हन्त्युत हन्ति रक्षसो विश्वं बिभाय भुवनं महावधात् ।
उतानागा ईपते वृष्ण्यावतो यत् पर्जन्यः स्तनयन् हन्ति दुष्कृतः २
स्थीव कश्याश्वां अभिक्षिपन्नाविर्दूतान् कृणुते वर्ष्मँडे अह ।
दूरात् सिंहस्य स्तनथा उदीरिते यत् पर्जन्यः कृणुते वर्ष्मँडु नभः ३
प्र वाता वान्ति पतर्यन्ति विद्युत उदोषधीर्जिह्वेते पिन्वते स्वः ।
इरा विश्वस्मै भुवनाय जायते यत् पर्जन्यः पृथिवीं रेतसावति ४
यस्य व्रते पृथिवी ननमीति यस्य व्रते शफवृज्जर्भुरीति ।
यस्य व्रत ओषधीर्विश्वरूपाः स नः पर्जन्य महि शर्म यच्छ ५ [२७]
दिवो नो वृष्टिं मरुतो ररीध्वं प्र पिन्वत वृष्णो अश्वस्य धाराः ।
अर्वाङ्घ्रितेन स्तनयितुनेह्यपो निषिञ्चन्नसुरः पिता नः ६
अभि क्रन्द स्तनय गर्भमा धा उदुन्वता परि दीया रथेन ।
हतिं सु कर्षं विषितं न्यञ्चं समा भवन्तुद्रतो निपादाः ७
महान्तं कोशमुदचा नि षिञ्च स्यन्दन्तां कुत्या विषिताः पुरस्तात् ।
वृतेन द्यावापृथिवी व्युन्धि सुप्रपाणं भवत्वग्न्याभ्यः ८
यत् पर्जन्य कर्निकदत् स्तनयन् हंसि दुष्कृतः ।
प्रतीदं विश्वं मोदते यत् किं च पृथिव्यामधि ९
अवर्षीर्विषमुदु पू गृमायाऽकृधन्वान्यत्येतवा उ ।
अजीजन ओषधीर्भोजनाय कमुत प्रजाम्योऽविदो मनीषां १० [२८] (७०१)

(८४)

३ भौमोऽग्निः । पृथिवी । अनुष्टुप् ।

बद्धित्था पर्वतानां खिद्रं बिमर्षि पृथिवि । प्र या भूमिं प्रवत्वति मृहा जिनोषि महिनि ?

(७०२)

स्तोमांसस्त्वा विचारिणि प्रति द्योभन्त्यक्तुभिः । प्र या वाजं न हेषन्तं पेरुमस्यस्यर्जुनि २
 हृच्छा चिद् या वनस्पतीन् क्षमया दर्धर्ष्योर्जसा । यत ते अभ्रस्य विद्युतो विवो वर्षन्ति वृष्टयः ३
 [२९] (७०३)

(८५)

८ भौमोऽग्निः । वरुणः । त्रिष्टुप् ।

प्र स्रग्नाजे बृहदर्चा गभीरं ब्रह्म प्रियं वरुणाय श्रुताय ।
 वि यो जघान शमितेव चर्मो पस्तिरे पृथिवीं सूर्याय १
 वनेषु व्यन्तरिक्षं ततान वाजमर्वत्सु पय उस्त्रियासु ।
 हृत्सु क्रतुं वरुणो अप्सवर्षिं विवि सूर्यमदधात् सोममर्द्रां २
 नीचीनधारं वरुणः कवन्धं प्र संसर्ज रोदसी अन्तरिक्षम् ।
 तेन विश्वस्य भुवनस्य राजा यवं न वृष्टिर्व्युनत्ति भूमं ३
 उनत्ति भूमिं पृथिवीमुत द्यां यदा दुग्धं वरुणो वष्ट्यादित् ।
 समध्रेण वसत् पर्वतासस्तविषीयन्तः अथयन्त वीराः ४
 इमाम् प्वासुरस्य श्रुतस्य महीं मायां वरुणस्य प्र वोचम् ।
 मानेनेव तस्थिवाँ अन्तरिक्षे वि यो ममे पृथिवीं सूर्येण ५ [३०]
 इमाम् नु कवितमस्य मायां महीं देवस्य नक्रिरा दधर्ष ।
 एकं यदुद्गा न पुणन्त्येनी रासिञ्चन्तीरवनयः समुद्रम् ६
 अर्यम्यं वरुण मित्र्यं वा सखायं वा सदुमिद् आतरं वा ।
 वेशं वा नित्यं वरुणारणं वा यत् सीमार्गश्चक्रुमा शिश्रथस्तत् ७
 कितवासो यद् रिरिपुर्न वीवि यद् वा वा सत्यमुत यन्न विद्म ।
 सर्वा ता वि प्य शिथिरेव देवाऽधा ते स्याम वरुण प्रियासः ८ [३१] (७१२)

(८६)

६ भौमोऽग्निः । इन्द्राग्नी । अनुष्टुप्, ६ विराट्पूर्वा ।

इन्द्राग्नी यमवथ उभा वाजेषु मर्त्यम् । हृच्छा चित्स प्र भेदति द्युम्ना वाणीरिव त्रितः १
 या पृतनासु दुष्टरा या वाजेषु श्रवाच्या । या पञ्च चर्षणीरभीन्द्राग्नी ता हवामहे २
 तयोदिरमवच्छवस्तिग्मा विद्युन्मघोनोः । प्रति दुणा गर्भस्त्योर्गवां वृत्रघ्न एषते ३
 ता वामेये रथाना मिन्द्राग्नी हवामहे । पतीं तुरस्य राधसो विद्वांसो गिर्वणस्तमा ४
 ता वृधन्तावनु द्यून् मतीय देवावदमा । अहन्ता चित् पुरो दूधेऽशेव देवावर्षते ५ (७१३)

एवेन्द्राग्निभ्यामहावि हव्यं शुष्यं घृतं न पूतमद्रिमिः ।

ता सुरिषु श्रवो बृहद् रयिं गृणत्सु विधृतमिधं गृणत्सु विधृतम् ६ [३२] (७१८)

(८७)

९ एवयामरुदात्रेयः । मरुतः । अतिजगती ।

अ वो महे मृतयो यन्तु विष्णवे मरुत्वते गिरिजा एवयामरुत् ।

प्र शर्धाय प्रयज्यवे सुखादये तवसे भुन्ददिष्टये धुनिवताय शर्वसे १

प्र ये जाता महिना ये च नु स्वयं प्र विद्वाना ब्रुवत एवयामरुत् ।

क्रत्वा तद् वो मरुतो नाधूषे शवो वाना म्हा तवेषा मधृष्टासो नाद्रयः २

प्र ये विवो बृहतः शृण्विरे गिरा सुशुक्रानः सुभ्व एवयामरुत् ।

न येषामिरी सुधस्थ ईष्ट औ अग्रयो न स्वर्विद्युतः प्र स्पन्द्रासो धुनीनाम् ३

स चक्रमे महतो निरुरुक्रमः समानस्मात् सर्वस एवयामरुत् ।

यदायुक्त त्मना स्वादधि ण्मुमि विष्पर्धसो विमहसो जिगाति शैवृधो नृभिः ४

स्वनो न वोऽमवान् रेजयद् वृषा त्वेपो ययिस्तविष एवयामरुत् ।

येना सहन्त ऋन्नत स्वरोचिषः स्थातश्मानो हिरण्ययाः स्वायुधास इष्मिणः ५ [३३]

अपारो वो महिमा वृन्दशवस स्त्वेयं शवोऽवत्वेवयामरुत् ।

स्थातारो हि प्रसितौ संहग्नि स्थन ते न उरुप्यता निदः शुशुक्रासो नाग्रयः ६

ते रुद्रासः सुमसा अग्रयो यथा तुविद्युन्ना अवन्त्येवयामरुत् ।

वृर्धं पृथु पप्रथे सन्न पार्थिवं येषामज्मेष्वा म्हाः शर्धास्यजुतैनसाम् ७

अष्टेषो नो मरुतो गातुमेतन् श्रोता हवं जरितुरेवयामरुत् ।

विष्णोर्महः समन्यवो युयोतन् स्मद् रथ्योऽ न वृंसना ऽप द्वेषींसि सनुतः ८

गन्ता नो यज्ञं यज्ञियाः सुशामि श्रोता हवमरक्ष एवयामरुत् ।

ज्येष्ठासो न पर्वतासो व्योमनि यूयं तस्य प्रचेतसः स्यात् दुर्धतवो निदः ९ [३४] (७१७)

॥ इति पञ्चमं मण्डलं समाप्तम् ॥

मंत्र-संख्या

चतुर्थ-मण्डलस्यान्तपर्यन्तं ३६४१

पञ्चम-मण्डलस्य ७२७

सर्वयोगः- ४३६८

अथ षष्ठं मण्डलम् ।

(१)

[प्रथमोऽनुवाकः ॥१॥ सू० १-१५]

१३ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । अग्निः । निरुदुप ।

त्वं ह्यग्निं प्रथमो मनोता ऽस्या धियो अभवो दस्म होता ।
 त्वं सीं वृषन्नकृणोर्दुष्टरीतु सहो विश्वस्मै सहसे सहध्वै १
 अधा होता न्यसीदो यजीया निळस्पद इषयस्त्रीढ्यः सन् ।
 तं त्वा नरः प्रथमं देवयन्तो महो राये चितयन्तो अनु ग्मन् २
 वृतेव यन्तं बहुभिर्वसुधैः स्वे रयिं जागृवांसो अनु ग्मन् ।
 रुशन्तमग्निं दर्शत बृहन्तं वपावन्तं विश्वहा दीदृवांसम् ३
 पदं देवस्य नमसा व्यन्तः श्रवस्यवः श्रवं आपन्नमृक्तम् ।
 नामानि चिद् दधिरे यज्ञियानि भद्रायां ते रणयन्त संहृदौ ४
 त्वां वर्धन्ति क्षितयः पृथिव्यां त्वां राय उभयांसो जनानाम् ।
 त्वं ज्ञाता तरणे चेत्यो भूः पिता माता सदृमिन्मानुषाणाम् ५ [३५]

सपर्येण्यः स प्रियो विश्वः प्रिहीतो मन्द्रो नि पसावु यजीयान् ।
 तं त्वा वयं दम आ दीदृवांस मुप जुबाधा नमसा सदेम ६
 तं त्वा वयं सुध्योऽ नव्यमग्ने सुम्नायव ईमहे देवयन्तः ।
 त्वं विशो अनयो दीद्यानो द्विवो अग्ने बृहता रोचनेन ७
 विशां कृषिं विश्वपतिं शश्वतीनां नितोशनं वृषमं चर्षणीनाम् ।
 प्रेतीषणिमिषयन्तं पावकं राजन्तमग्निं यजत रयीणाम् ८
 सो अग्न ईजे शशमे च मर्तो यस्त आनद्र समिधा हृदयतातिम् ।
 य आहुतिं परि वेदु नमोमि विश्वेत् स वामा दधते त्वातः ९
 अस्मा उ ते ग्रहि महे विधेम नमोभिरग्ने समिधोत हव्यैः ।
 वेदीं सुनो सहसो ग्रीभिरुक्थे ग ते भद्रायां सुमतौ यतेम १० (१०)

आ यस्ततन्थ रोदसी वि भासा श्रवोभिश्च श्रवस्यस्तुतः ।

बृहद्भिर्वाजैः स्थर्विरेभिरस्मे रेवद्भिरे वितरं वि माहि

११

नृवद् वसो सवृमिद्वेह्यस्मे भूरिं तोकाय तनयाय पश्वः ।

पूर्वीरिषो बृहतीरारेअघा अस्मे भद्रा सौश्रवसानि सन्तु

१२

पुरुष्यग्ने पुरुधा त्वाया वसूनि राजन् वसुता ते अश्याम् ।

पुरुणि हि त्वे पुरुवार सन्त्यग्ने वसु विधते राजन्ति त्वे

१३ [३६] (१३)

— ५० —

[पञ्चमोऽध्यायः ॥५॥ व० १-३०]

(२)

११ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । अग्निः । अनुष्टुप्, ११ शकरी ।

त्वं हि क्षैतवद् यशो अग्ने मित्रो न पत्यसे । त्वं विचर्षणे श्रवो वसो पुष्टिं न पुष्यसि १
त्वां हि प्मा चर्षणयो यज्ञेभिर्गीर्भिरीळते । त्वां वाजी यात्यवृको रजस्तुर्विश्वचर्षणिः २
सजोषस्त्वा द्विवो नरो यज्ञस्य केतुमिन्धते । यद्ध स्य मानुषो जनः सुम्नायुर्जुह्वे अध्वरे ३
ऋधद् यस्तं सुदानवे धिया मर्तः शशमते । ऊती ष बृहतो द्विवो द्विपो अंहो न तरति ४
समिधा यस्त आहुतिं निशितिं मर्त्यो नशत । व्यावन्तं स पुष्यति क्षर्यमग्ने शतायुषम् ५ [१]

त्वेषस्ते धूम ऋण्वति द्विवि षड्भुक् आततः । सूरौ न हि द्युता त्वं कृपा पावक रोचसे ६
अघा हि विक्ष्वीड्यो असि म्रियो नो अतिथिः । रणवः पुरीव जूर्यः सुनुर्न त्रययाच्यः ७
क्रत्वा हि द्रोणे अज्यसे अग्ने वाजी न कृतव्यः । परिज्मेव स्वधा गयो अत्यो न ह्वार्यः शिशुः ८
त्वं त्या चिदद्युता अग्ने पशुर्न यवसे । धामा ह यत् तं अजर वना वृश्चन्ति शिक्रसः ९
वेषि ह्यध्वरीयता मग्ने होता दमे विशां । समृधो विशपते कृणु जुषस्व हव्यमङ्गिरः १०
अच्छा नो मित्रमहो देव देवा नग्ने वोचः सुमतिं रोदस्योः ।

वीहि स्वस्ति सुक्षितिं द्विवो नृन् द्विपो अंहंसि दुरिता तरेम ता तरेम तवावसा तरेम ११

[२] (१४)

(३)

८ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

अग्ने स क्षेपहतपा ऋतेजा उरु ज्योतिर्नशते देवयुष्टे ।
यं त्वं मित्रेण वरुणः सजोषा देव पासि त्यजसा मर्तमहः १
ईजे यज्ञेभिः शशमे शमीभि ऋधद्वा रायाग्रये ददाश ।
एवा चन तं यशसामर्जुष्टिर्नाहो मर्तं नशते न प्रहसिः २

(२६)

सूरो न यस्य दृशतिरिपा भीमा यदेति शुचतस्त आ धीः ।
 हेर्षस्वतः शुरुधो नायमक्तोः कुत्रा चिद् रणवो वसतिर्विनेजाः ३
 तिग्मं चिदेम महि वर्षो अस्थ भसदश्वो न यमसान आसा ।
 विजेहमानः परशुर्न जिह्वां द्वविर्न द्रावयति दारु धक्षत् ४
 स इदस्तेव प्रति धादसिष्य छिश्ति तेजोऽयसो न धाराम् ।
 चित्रध्रजतिरतिर्यो अक्तो वेर्न द्रुपद्वा रघुपत्मजहाः ५ [३]

स ई रेभो न प्रति वस्त उम्नाः शोचिषा रारपीति मित्रमहाः ।
 नक्तं य ईमरुषो यो दिवा नृ नमर्त्यो अरुषो यो दिवा नृन् ६
 विवो न यस्य विधतो नवीनोद् वृषा रुक्ष ओषधीषु नूनोत् ।
 घृणा न यो धर्जसा पत्मना यन्ना रोदसी वसुना दं सुपत्नी ७
 धायोमिवा यो युज्येमिरुक् विद्युन्न दविद्योत् स्वेभिः शुभैः ।
 शर्धो वा यो मरुतां ततक्ष क्रमुर्न त्वेषो रभसानो अद्यौत् ८ [४] (३२)

(४)

८ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

यथा होतर्मनुषो देवताता यजेभिः सूनो सहसो यजांसि ।
 एवा नो अद्य संमना संमाना नुशन्नं उगतो यक्षि देवान् १
 स नो विभावा चक्षणिर्न वस्ते रग्निर्वन्दारु वेद्यश्चनो धात् ।
 विश्वायुर्यो अमृतो मर्त्येषू पभुद् भूदतिथिर्जातवेदाः २
 द्यावो न यस्य पनयन्त्यभ्वं भासांसि वस्ते सूर्यो न शुक्रः ।
 वि य इनोत्यजरः पावको ऽश्वस्य चिच्छिश्नथत् पुन्याणि ३
 वज्रा हि सूनो अस्यन्नसद्वा चक्रे अग्निर्जनुषाज्मानम् ।
 स त्वं न ऊर्जसन् ऊर्जं धा राजेव जेरवुके क्षेप्यन्तः ४
 नितिक्ति यो वारुणमन्नमसि वायुर्न राष्ट्रत्येत्यक्तून् ।
 तुर्याम यस्त आदिशामराती रत्यो न हतः पततः परिह्रुत् ५ [५]

आ सूर्यो न भानुमद्भिरुक् रग्ने ततन्थ रोदसी वि भासा ।
 चित्रो नयत् परि तमोस्यक्तः शोचिषा पत्मनौशिजो न दीर्यन् ६ (३८)

त्वां हि मन्द्रतममर्कशोकैर्वैवृमहे महि नः श्रोष्यग्रे ।

इन्द्रं न त्वा शर्वसा देवता वायुं पृणन्ति राधसा नृतमाः ७

नू नो अग्नेऽवुकेभिः स्वस्ति वेषि रायः पृथिभिः पर्ण्यहः ।

ता सुरिभ्यो गुणते रासि सुन्नं मदम शतहिमाः सुवीराः ८ [६] (४०)

(५)

७ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

हुवे वः सुनुं सहसो युवान् मद्रोद्यवाचं मतिभिर्यविष्ठम् ।

य इन्द्रंति द्रविणानि प्रचेता विश्ववाराणि पुरुवारो अभुक् १

त्वे वसूनि पुर्वणीक होत द्रोषा वस्तोरैरिरे यज्ञियासः ।

क्षामेव विश्वा भुव्नानि यस्मिन् त्सं सौमगानि दधिरे पावके २

त्वं विश्वु प्रदिवः सीद आसु क्रत्वा रथीरभवो वार्याणाम् ।

अत इनोपि विधृते चिकित्वा व्यानुषगजातवेदो वसूनि ३

यो नः सनुत्यो अभिदासदग्ने यो अन्तरो मित्रमहो वनुष्यात् ।

तमजरेभिर्वृषभिस्तव स्वैस्तपा तपिष्ठ तपसा तपस्वान् ४

यस्ते यज्ञेन समिधा य उक्थै र्कैभिः सुनो सहसो ददाशत् ।

स मर्त्येष्वमृत प्रचेता राया द्युम्नेन श्रवसा वि भाति ५

स तत् कृधीषितस्तूर्यमग्ने स्पृधो बाधस्व सहसा सहस्वान् ।

यच्छस्यसे द्युभिरक्तो वचोभिस्तज्जुषस्व जरितुर्धोपि मन्म ६

अश्याम तं काममग्ने तवोती अश्याम रयि रयिवः सुवीरम् ।

अश्याम वाजमभि वाजयन्तो अश्याम द्युम्नमजराजरं ते ७ [७] (४१)

(६)

७ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

प्र नव्यसा सहसः सुनुमच्छा यज्ञेन गातुमव इच्छमानः ।

वृश्चद्वनं कृष्णयामं रुशन्तं वीती होतारं दिव्यं जिगाति १

स श्वितानस्तन्यतू रोचनस्था अजरेभिर्नानदद्भिर्यविष्ठः ।

यः पावकः पुरुतमः पुरुणि पृथून्याग्रिरनुयाति भवन् २ (४२)

वि ते विष्णुर्वातजृतासो अग्ने भामासः शुचे शुचयश्चरन्ति ।	
तुविभ्रक्षासो दिव्या नवग्वा वना वनन्ति धृषता रुजन्तः ।	३
ये ते शुक्रासः शुचयः शुचिष्मः क्षां वर्पन्ति विधिंतासो अश्वाः ।	
अर्धं भ्रमस्त उर्विया वि भाति यातयमानो अधि सानु पृश्नेः ।	४
अर्धं जिह्वा पापतीति प्र वृष्णो गोषुयुधो नाशनिः सृजाना ।	
शूरस्येव प्रसितिः क्षातिरग्ने दुर्वर्तुर्भीमो दयते वनानि ।	५
आ भानुना पार्थिवानि जय्यांसि महस्तोदस्य धृपता ततन्थ ।	
स बाधस्वार्प भया सहोभिः स्पृधो वनुष्यन् वनुषो नि जूर्व ।	६
स चित्र चित्रं चितयन्तमस्मे चित्रक्षत्र चित्रतमं वयोधाम् ।	
चन्द्रं रयिं पुरुवीरं बृहन्तं चन्द्रं चन्द्राभिर्गृणते युवस्व ।	७ [८] (५४)

(७)

७ वाहस्पत्यो भरद्वाजः । वैश्वानरोऽग्निः । त्रिष्टुप्, ६-७ जगती ।

मूर्धानं दिवो अरतिं पृथिव्या वैश्वानरमृत आ जातमग्निम् ।	
कविं सप्राजमतिथिं जनानां मासन्ना पात्रं जनयन्त देवाः ।	१
नाभिं यज्ञानां सदनं रयीणां महामाहावमभि सं नवन्त ।	
वैश्वानरं रथ्यमध्वराणां यज्ञस्य केतुं जनयन्त देवाः ।	२
त्वद् विप्रो जायते वाज्यंश्चे त्वद् वीरासो अभिमातिषाहः ।	
वैश्वानर त्वमस्मासु धेहि वसूनि राजन् त्स्पृहयाय्याणि ।	३
त्वां विश्वे अमृत जायमानं शिशुं न देवा अभि सं नवन्ते ।	
तव कर्तुमिरमृतत्वमायन् वैश्वानर यत् पित्रोरदीदः ।	४
वैश्वानर तव तानि व्रतानि महान्यंश्चे नक्रिरा दधर्ष ।	
यज्जार्यमानः पित्रोरुपस्थे ऽविन्दः केतुं वयुनेष्वहाम् ।	५
वैश्वानरस्य विमितानि चक्षसा सानूनि दिवो अमृतस्य केतुना ।	
तस्येदु विश्वा भुवनाधि मूर्धनि वया इव रुरुहुः सप्त विमुहः ।	६
वि यो रजांस्यर्ममीत सुक्रतुं वैश्वानरो वि दिवो रोचना कविः ।	
परि यो विश्वा भुवनानि पप्रथे ऽदब्धो गोपा अमृतस्य रक्षिता ।	७ [९] (६१)

(८)

७ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । वैश्वानरोऽग्निः । जगती, ७ त्रिष्टुप् ।

पूक्षस्य वृष्णो अरुषस्य नू सहः प्र नु वोचं विदथा जातवेदसः ।

वैश्वानराय मतिर्नव्यसी शुचिः सोम इव पवते चारुरग्रये १

स जायमानः परमे व्योमनि व्रतान्यग्निर्व्रतपा अंरक्षत ।

व्युन्तरिक्षममिमीत सुक्रतु वैश्वानरो महिना नार्कमस्पृशत २

व्यस्तभ्नाद् रोदसी मित्रो अद्भुतो ऽन्तर्वावदक्वणोज्ज्योतिषा तमः

वि चर्मणीव धिषणे अवर्तयद् वैश्वानरो विश्वमधत्त वृष्णयम् ३

अपामुपस्थे महिषा अगृभ्णत् विशो राजानमुप तस्थुर्ऋगिमयम् ।

आ व्रूतो अग्निर्मभरद् विवस्वतो वैश्वानरं मातरिश्वा परावतः ४

युगेयुगे विदुष्यं गुणज्यो ऽग्ने रयि यशसं धेहि नव्यसीम् ।

पव्येव राजन्नघशंसमजर नीचा नि वृश्च वनिनं न तेजसा ५

अस्माकमग्ने मघवत्सु धारया ऽनामि क्षत्रमजरं सुवीर्यम् ।

वयं जयेम शानिं सहस्रिणं वैश्वानरं वाजमग्ने तवोतिभिः ६

अदब्धेभिस्तव गोपाभिरिष्टे ऽस्माकं पाहि त्रिषधस्थ सुरीन् ।

रक्षां न्व नो वृदुषां शर्धो अग्ने वैश्वानरं प्र च तारीः स्तवानः ७ [१०] (६८)

(९)

७ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । वैश्वानरोऽग्निः । त्रिष्टुप्, (७ प्रस्तारपंक्तिर्वा) ।

अहश्च कृष्णमहरजुनं च वि वर्तते रजसी वेद्याभिः ।

वैश्वानरो जायमानो न राजा ऽवातिरज्ज्योतिषाग्निस्तमांसि १

नाहं तन्तुं न वि जानाम्योतुं न यं वयन्ति समरेऽतमानाः ।

कस्य स्विह पुत्र इह वक्त्वानि परो वद्व्यावरेण पित्रा २

स इह तन्तुं स वि जानात्योतुं स वक्त्वान्युतथा वदाति ।

य ई चिकेतवृमृतस्य गोपा अवश्चरन् परो अन्येन पश्यन् ३

अयं होता प्रथमः पश्यतेममिदं ज्योतिर्मृतं मर्त्येषु ।

अयं स जज्ञे ध्रुव आ निषतो ऽमर्त्यस्तन्वा इ वधमानः ४

(७९)

ध्रुवं ज्योतिर्निर्हितं दृश्ये कं मनो जर्विष्ठं पतयत्स्वन्तः ।

विश्वे देवाः समनसः सकेता एकं क्रतुमभि वि यन्ति साधु

वि मे कर्णा पतयतो वि चक्षुर्वीक्षुं ज्योतिर्हृदय आर्हितं यत् ।

वि मे मनश्चरति दूरआधीः किं स्विद् वक्ष्यामि किमु नू मनिष्ये

विश्वे देवा अनमस्यन् भियाना—स्त्वामग्ने तमसि तस्थिवांसम् ।

वैश्वानरोऽवतृतये नो ऽमर्त्योऽवतृतये नः

७ [११] (७५)

(१०)

७ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । अग्निः । त्रिष्टुप् ; ७ द्विपदा विराट् ।

पुरो वो मन्दं दिव्यं सुवृक्तिं प्रयति यज्ञे अग्निमध्वरे दधिध्वम् ।

पुर उक्थेमिः स हि नो विभावा स्वध्वरा करति जातवैदाः

तमु द्युमः पुर्वणीक होत—रग्ने अग्निमिर्मनुष इधानः ।

स्तोमं यमस्मै ममतेव शूषं घृतं न शुचिं मतयः पवन्ते

पीपाय स श्रवसा मर्त्येषु यो अग्नये दृदाश विप्र उक्थैः ।

चित्राभिस्तमूतिभिश्चित्रशोचि—र्ब्रजस्य साता गोमतो दधाति

आ यः एषौ जायमान उर्वी दूरेदृशा भासा कृष्णाध्वा ।

अर्धं बहु चित् तम ऊर्म्याया—स्तिरः शोचिषा ददृशे पावकः

नू नेश्चित्रं पुरुवाजाभिरूतिः अग्ने रयिं मध्वन्त्यश्च धेहि ।

ये राधसा श्रवसा चात्यन्यान् त्सुवीर्योभिश्चामि सन्ति जनान्

इमं यज्ञं चनो धा अग्न उशन् यं त आसानो जुहुते हविष्मान् ।

भरद्वाजेषु दधिषे सुवृक्ति—मदीर्वाजस्य गध्यस्य सातौ

वि द्वेषासीनुहि वर्धयेलां मदम शतहिमाः सुवीराः

७ [१२] (८२)

(११)

६ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

यजस्व होतरिषितो यजीया—नग्ने बाधो मरुतां न प्रयुक्ति ।

आ नो मित्रावरुणा नासत्या द्यावा होत्राय पृथिवी वधृत्याः

१ (८१)

त्वं होता मन्द्रतमो नो अधु—गन्तर्वेवो विदथा मर्त्येषु ।
 पावकया जुह्वा३ वह्निरासा ऽग्ने यजस्व तन्वं१ तव स्वाम् २
 धन्यां चिद्धि त्वे धिषणा वहि प्र देवाञ्जन्म गृणते यजध्वै ।
 वेपिष्ठो अङ्गिरसां यद्ध विप्रो मधु च्छन्दो भनति रेभ इष्टौ ३
 अदिद्युतस्व स्वापाको विभावा ऽग्ने यजस्व रोदसी उरुची ।
 आर्यु न यं नमसा रातहव्या अञ्जन्ति सुप्रयसं पञ्च जनाः ४
 वृक्षे ह यन्नमसा बर्हिरग्ना वयामि सुगधुतवती सुवृक्तिः ।
 अम्यक्षि सद्य सदेने पृथिव्या अश्रापि यज्ञः सूर्ये न चक्षुः ५
 वृशस्या नः पुर्वणीक होत—र्वेवेभिरग्ने अग्निभिरिधानः ।
 रायः सूनो सहसो वावसाना अतिं ससेम वृजन् नान्हः ६ [१३] (८८)

(११)

६ वाईस्पत्यो भरद्वाजः । अग्निः । त्रिष्टुप् (६ पुरस्ताज्ज्योतिर्वा) ।

मध्ये होता दुरोणे बर्हिषो राळ—मिस्तोदस्य रोदसी यजध्वै ।
 अयं स सुनुः सहस क्रतावा दूरात् सूर्यो न शोचिषा ततान १
 आ यस्मिन् त्वे स्वापाके यजत्र यक्षद् राजन् त्सर्वततिव नु द्यौः ।
 त्रिषधस्थस्ततरुषो न जंहो हव्या मघानि मानुषा यजध्वै २
 तेजिष्ठा यस्यारतिर्वनेराद् तोदो अध्वन् न वृधसानो अद्यौत् ।
 अन्नोघो न द्रविता चेतति त्म—न्नमर्त्योऽवर्च ओषधीषु ३
 सास्माकैभिरेतरी न शूषै—रग्निः द्येव दम आ जातवेदाः ।
 वृद्धो बन्वन् क्रत्वा नावी—सः पितेव जास्यायि यज्ञैः ४
 अर्ध स्मास्य पनयन्ति भासो वृथा यत् तक्षदनुयाति पृथ्वीम् ।
 सद्यो यः स्पन्द्रो विपितो धर्वाया—नृणो न ताग्रति धन्वा राद् ५
 स त्वं नो अर्वन् निदाया विश्वेभिरग्ने अग्निभिरिधानः ।
 वेपि रायो वि यासि वृच्छुना मदम शतहिमाः सुवीराः ६ [१४] (९४)

(१३)

६ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

त्वद् विश्वा सुभग सौभगा—न्यग्ने वि यन्ति वनिनो न वयाः ।
 श्रुष्टी रयिर्वाजो वृत्रतूर्ये द्विवो वृष्टिरीड्यो रीतिरपाम् १
 त्वं भगो न आ हि रत्नमिधे परिज्मेव क्षयसि दुस्मर्वर्चाः ।
 अग्ने मित्रो न बृहत् ऋतस्या—ऽसि क्षत्ता वामस्य देव भूरैः २
 स सत्पतिः शर्वसा हन्ति वृत्र—मग्ने विप्रो वि पुणेर्मतिं वाजम् ।
 यं त्वं प्रचेत ऋतजात राया सजोषा नज्रापां हिनोषि ३
 यस्ते सूनो सहसो गीर्भिरुक्थै—र्यज्ञैर्मतो निंशिति वेद्यानंद् ।
 विश्वं स देव प्रति वारमग्ने धत्ते धान्यं पत्यते वसव्यैः ४
 ता नृभ्य आ सौश्रवसा सुवीरा ऽग्ने सूनो सहसः पुण्यसे धाः ।
 कृणोषि यच्छवसा भूरि पश्वो वयो वृकायारये जसुरये ५
 वद्मा सूनो सहसो नो विहाया अग्ने तोकं तनयं वाजि नो दाः ।
 विश्वाभिर्गीर्भिरभि पूर्तिमश्यां मदम शतहिमाः सुवीराः ६ [१५] (१००)

(१४)

६ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । अग्निः । अनुष्टुप्, ६ शकरी ।

अग्ना यो मर्त्यो दुवो धियं जुजोष धीतिभिः । मसुचु ष प्र पुर्व्य इषं वुरीतावसे १
 अग्निरिद्धि प्रचेता अग्निर्वैधस्तम ऋषिः । अग्निं होतारमीळते यज्ञेषु मनुषो विशाः २
 नाना ह्यग्नेऽवसे स्पर्धन्ते रायो अर्यः । तूर्वन्तो दस्युमायवो ब्रतैः सीक्षन्तो अव्रतम् ३
 अग्निरप्सामृतीषहं वीरं वृदाति सत्पतिम् । यस्य त्रसन्ति शर्वसाः संचक्षि शत्रवो मिया ४
 अग्निर्हि विघ्नना निदो देवो मर्तमुरुज्याति । सहावा यस्यावृतो रयिर्वाजेष्ववृतः ५

अच्छा नो मित्रमहो देव देवा—नग्ने वोचः सुमतिं रोदस्योः ।

वीहि स्वस्ति सुक्षितिं द्विवो नृन् द्विषो अंहीसि वुरिता तरेम ता तरेम तवावसा तरेम ६
 [१६] (१०६)

(१५)

१९ बाहस्पत्यो भरद्वाजो, वीतहव्य आङ्गिरसो वा । अग्निः । जगती; ३, १५ शकवरी;
६ अतिशकवरी; १०-१४, १६, १९ त्रिष्टुप्, १७ अनुष्टुप्; १८ बृहती ।

इममू पुं वो अतिथिमुषबुधं विश्वासां विशां पतिमृञ्जसे गिरा ।
वेतीद् द्विवो जनुषा कच्चिदा शुचि ज्योक् चिदन्ति गर्भो यदच्युतम् १
मित्रं न यं सुधितं भृगवो वृधुर्वनस्पतावीड्यमूर्ध्वशोचिषम् ।
स त्वं सुप्रीतो वीतहव्ये अद्भुत प्रशस्तिभिर्महयसे द्विवेदिवे २
स त्वं दक्षस्यावृको वृधो भूर्यः परस्यान्तरस्य तरुषः ।
रायः सूनो सहस्रो मर्त्येष्ववा छर्दियच्छ वीतहव्याय सप्रथो भरद्वाजाय सप्रथः ३
द्युतानं वो अतिथिं स्वर्णरं मग्निं होतारं मनुषः स्वध्वरम् ।
विप्रं न द्युक्षर्वचसं सुवृक्तिभिर्हव्यवाहमरतिं देवमृञ्जसे ४
पावकया यश्चित्तयन्त्या कृपा क्षामन् रुरुच उषसो न भानुना ।
तूर्वेन न यामन्नेतशस्य नूरण आ यो घृणे न ततृषाणो अजरः ५ [१७]

अग्निमग्निं वः समिधा दुवस्यत प्रियप्रियं वो अतिथिं गृणीषणि ।
उषं वो गीर्भिरमृतं विवासत देवो देवेषु वनन्ते हि वार्यं देवो देवेषु वनन्ते हि नो दुवः ६
समिन्द्रमग्निं समिधा गिरा गृणे शुचिं पावकं पुरो अध्वरे ध्रुवम् ।
विप्रं होतारं पुरुवारमनुहं कविं सुन्नैरीमहे जातवेदसम् ७
त्वां दूतमग्ने अमृतं युगेयुगे हव्यवाहं दधिरे पायुमीड्यम् ।
देवासंसृच मर्तांसश्च जागृधि विमुं विशपतिं नर्मसा नि धेदिरे ८
विमूर्षन्नय उभयो अनु व्रता दूतो देवानां रजसी समीयसे ।
यत् ते धीतिं सुमतिमावृणीमहे ऽधं स्मा नस्त्रिवरूथः शिवो भव ९
तं सुप्रतीकं सुहृशं स्वञ्च मविद्वांसो विदुष्टरं सपेम ।
स यक्षद् विश्वा वयुनानि विद्वान् प्र हव्यमग्निरमृतेषु वोचत् १० [१८]
तमग्ने पास्युत तं पिपर्धि यस्त आनद्र कवये शूर धीतिम् ।
यज्ञस्य वा निश्चिंतिं वोदिति वा तमित् पूणक्षि शर्वसोत राया ११
त्वमग्ने वनुष्यतो नि पाहि त्वमु नः सहसावत्तवद्यात् ।
सं त्वा ध्वस्मन्वदुभ्येतु पाथः सं रयिः स्पृहयाग्न्यः सहस्री १२ (११८)

अग्निर्होता गृहपतिः स राजा विश्वा वेदुर्जनिमा जातवेदाः ।

देवानामुत यो मर्त्यानां यजिष्ठः स प्र यजतामृतावा १३

अग्ने यदुद्य विशो अध्वरस्य होतः पावकशोचै वेष्टुं हि यज्वा ।

ऋता यजासि महिना वि यद् भू-हृव्या वहं यविष्ठ या ते अद्य १४

अभि प्रयांसि सुर्धितानि हि ख्यो नि त्वा दधीत रोदसी यजध्वै ।

अवा नो मघवन् वाजसाता वग्ने विश्वानि दुरिता तरेम ता तरेम तवावसा तरेम १५ [१९]

अग्ने विश्वेभिः स्वनीक देवैरूणां वन्तं प्रथमः सीदु योनिम् ।

कुलायिनै घृतवन्तं सवित्रे यज्ञं नय यजमानाय साधु १६

इममु त्यमथर्वव वृद्धिं मन्थन्ति वेधसः ।

यमङ्कयन्तमानय नमूरं श्याव्याभ्यः १७

जनिष्वा देववीतये सर्वताता स्वस्तये ।

आ देवान् वक्ष्यमृतां ऋतावृधो यज्ञं देवेषु पिस्पृशः १८

वयमु त्वा गृहपते जनानामग्ने अकर्म समिधा बृहन्तम् ।

अस्थुरि नो गार्हपत्यानि सन्तु तिग्मेन नस्तेजसा सं शिशाधि १९ [२०] (१२५)

(१६)

[द्वितीयोऽनुवाकः ॥१॥ सू० १६-२३]

४८ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । अग्निः । गायत्रीः १, ६ वर्धमाना;

२७, ४७-४८ अनुष्टुप्, ४६ त्रिष्टुप् ।

त्वमग्ने यज्ञानां होता विश्वेषां हितः । देवेभिर्मानुषे जने १

स नो मन्द्राभिरध्वरे जिह्वाभिर्यजा महः । आ देवान् वक्षि यक्षि च २

वेत्था हि वेधो अध्वनः पथश्च देवाञ्जसा । अग्ने यज्ञेषु सुकतो ३

त्वामीळि अध द्विता भरतो वाजिमिः शुनम् । ईजे यज्ञेषु यज्ञिर्यम् ४

त्वमिमा वार्या पुरु दिवोदासाय सुन्वते । भरद्वाजाय द्राक्षुषे ५ [२१]

त्वं द्रुतो अमर्त्य आ ब्रह्मा देव्यं जनम् । शृण्वन् विप्रस्य सुष्टुतिम् ६

त्वमग्ने स्वाध्वोऽं मर्तांसो देववीतये । यज्ञेषु देवमीळते ७

तव प्र यक्षि संदृश मुत क्रतुं सुदानवः । विश्वे जुषन्त कामिनः ८

त्वं होता मनुर्हितो वह्निरासा विदुष्टरः । अग्ने यक्षि दिवो विशः ९ (१३४)

अग्र आ याहि वीतये	गृणानो हव्यदातये	। नि होता सत्सि ब्रहिर्षि	१० [२२]
तं त्वा समिद्धिरङ्गिरो	घृतेन वर्धयामसि	। बृहच्छोचा यविष्ठय	११
स नः पृथु श्रवाय्य	मच्छा देव विवाससि	। बृहदग्ने सुवीर्यम्	१२
त्वामग्ने पुष्करादध्य	थर्वा निरमन्थत	। मूर्ध्नो विश्वस्य वाघतः	१३
तमु त्वा दध्यङ्कुषिः	पुत्र ईधे अथर्वणः	। वृत्रहर्णं पुरंदरम्	१४
तमु त्वा पाथ्यो वृषा	समीधे दस्युहन्तमम्	। धनंजयं रणेरणे	१५ [२३]
एह्यु पु ब्रवाणि ते	ऽग्र इत्येतरा गिरः	। एभिर्वर्धास इन्दुभिः	१६
यत्र कं च ते मनो	दक्षं दधस उत्तरम्	। तत्रा सदैः कृणवसे	१७
नहि ते पुर्मक्षिपद्	भुवन्नेमानां वसो	। अथा दुवो वनवसे	१८
आग्निर्गामि भारतो	वृत्रहा पुरुचेतनः	। दिवोदासस्य सत्पतिः	१९
स हि विश्वाति पार्थिवा	रयिं दाशन्महित्वना	। वन्वन्नवातो अस्तुतः	२० [२४]
स प्रन्वन्नवीयसा	ऽग्ने द्युन्नेन संयता	। बृहत ततन्थ भानुना	२१
प्र वः सलायो अग्रये	स्तोमं यज्ञं च धृणुया	। अर्चं गायं च वेधसे	२२
स हि यो मानुषा युगा	सीदुन्द्रोता कविक्रतुः	। दूतश्च हव्यवाहनः	२३
ता राजाना शुचिवता	ऽऽदित्यान् मारुतं गणम्	। वसो यक्षीह रोदसी	२४
वस्वी ते अग्ने संहृष्टि	रिषयते मर्त्याय	। ऊर्जो नपादुसृतस्य	२५ [२५]
क्रत्वा दा अस्तु श्रेष्ठो	ऽद्य त्वा वन्वन् त्सुरेक्षणाः	। मर्तं आनाश सुवृक्तिम्	२६
ते ते अग्ने त्वोता	इष्यन्तो विश्वमायुः	। तरन्तो अर्यो अरांती वन्वन्तो	अर्यो अरांतीः २७
अग्निस्तिग्मेन शोचिषा	यासद् विश्वं न्यत्रिणम्	। अग्निर्नो वनते रयिम्	२८
सुवीरं रयिमा भर	जातवेदो विचर्षणे	। जहि रक्षांसि सुक्रतो	२९
त्वं नः पाह्यंहसो	जातवेदो अवायतः	। रक्षां णो ब्रह्मणस्कवे	३० [२६]
यो नो अग्ने दुरेव आ	मर्तो वधाय दाशति	। तस्मान्नः पाह्यंहसः	३१
त्वं तं देव जिह्वाया	परि वाधस्व दुष्कृतम्	। मर्तो यो नो जिघांसति	३२
भरद्वाजाय सप्रथः	शर्म यच्छ सहन्त्य	। अग्ने वरेण्यं वसु	३३
अग्निर्वृत्राणि जङ्घनद्	द्रविणस्युर्विपन्यया	। समिन्द्रः शुक्र आहुतः	३४
गर्भे मातुः पितुष्पिता	विदिद्युतानो अक्षरं	। सीदन्नृतस्य योनिना	३५ [२७]
ब्रह्म प्रजावदा भर	जातवेदो विचर्षणे	। अग्ने यद् वीदयद् दिवि	३६
उप त्वा रण्वसंहंशं	प्रयस्वन्तः सहस्कृत	। अग्ने ससृज्महे गिरः	३७ (१६२)

उप॑ च्छायामि॑व घृणे॑—रग॑न्म शर्म॑ ते वयम् । अग्ने॑ हिरण्यस॑ंहशः	३८
य उ॒ग्र इ॒व शर्य॑हा ति॒ग्मशृङ्गो॑ न वंस॑गः । अग्ने॑ पुरो॑ रुरोजि॑थ	३९
आ यं ह॑स्ते न खादि॑न् शिशुं॑ जा॒तं न बिभ्र॑ति । विशा॑मग्निं स्व॒ध्वरं	४० [२८]
प्र कु॑वं कु॒वर्वी॑तये भर॑ता वसु॑वित्तमम् । आ स्वे यो॒नौ नि षी॑दतु	४१
आ जा॒तं जा॒तवे॑दसि प्रि॒यं शि॑शीताति॑थिम् । स्यो॒न आ गृ॒हप॑तिम्	४२
अग्ने॑ यु॒क्ष्वा हि ये तवा॑—ऽध्वा॑सो दे॒व सा॒धवः । अरं॑ वह॑न्ति म॒न्यवे॑	४३
अच्छा॑ नो या॒ह्या वह॑—ऽभि प्रया॑सि वी॒तये॑ । आ दे॒वान् त्सो॑मपी॒तये॑	४४
उद॑ग्ने भा॒रत द्यु॑म—द॒र्जसे॑ण द॒विद्यु॑तत । शो॒चा वि भा॑ह्यजर	४५ [२९]

वी॒ती यो कु॑वं म॒र्तो दु॒वस्ये॑—दु॒ग्मिमी॑ळीताध्व॑रे ह॒विष्मा॑न् ।

होता॑रं सत्य॑यजं रोद॑स्यो—रु॒त्तान॑ह॒स्तो नम॑सा वि॒वासे॑त ४६

आ ते॑ अ॒ग्र ऋ॒चा ह॒वि हृ॒दा त॒ष्टं भ॑रामसि । ते ते॑ भव॑न्तु॒क्ष्णं ऋ॒पभा॑सो व॒शा उ॒त ४७
अग्निं॑ दे॒वासो अ॒ग्निय॑—मि॒न्धते॑ वृ॒त्रह॑न्तम॒ग । येना॑ वसु॒न्याभृ॑ता तृ॒ळ्हा रक्षो॑सि वा॒जिना॑ ४८ [३०]
(१७३)

[पष्ठोऽध्यायः ॥ २॥ व० १-२५]

(१७)

१५ या॒हस्पत्यो॑ भ॒ग्न्याजः॑ । इन्द्रः॑ । त्रिष्टुप् । १५ द्वि॒पदा॑ त्रिष्टुप् ।

पि॒बा सोम॑म॒भि यमु॑ग्र तद॑ ऊ॒र्व ग॒व्यं म॒हि गृ॒णान॑ इन्द्र ।	
वि यो धृ॑णो व॒धिपो॑ व॒ज्रह॑स्त विश्वा॑ वृ॒त्रम॑ग्नि॒त्रिया॑ श॒वोभिः॑	१
स इ॑ँ पा॒हि य ऋ॑जीषी त॒रुत्रो॑ यः शि॒प्रवान् वृ॑प॒भो यो म॑तीनाम् ।	
यो गो॑त्रभि॒द व॑ज्रभृ॒द यो ह॑रि॒ष्ठाः स इन्द्र॑ चि॒त्राँ अ॒भि तृ॑न्धि वा॒जान्	२
ए॒वा पा॑हि प्र॒त्नथा॑ म॒न्दतु॑ त्वा श्रु॒धि ब्र॒ह्म वा॒वृध॑स्वो॒त गी॑र्भिः ।	
आ॒विः सूर्य॑ कृ॒णुहि॑ पी॒पिही॑पो ज॒हि शत्रूँ॑र॒भि गा इन्द्र॑ तृन्धि	३
ते त्वा॑ म॒दा बृ॒हदिन्द्र॑ स्व॒धाव॑ इ॒मे पी॑ता उ॒क्षय॑न्त द्यु॒मन्त॑म् ।	
म॒हाम॑नू॒नं तव॑सं वि॒भूतिं॑ मत्स॒रासो॑ ज॒हप॑न्त प्र॒साह॑म्	४
येभिः॑ सूर्य॑मु॒पसं॑ म॒न्दसानो॑ ऽवा॒सयो॑ऽप॒ हृ॒ळ्हानि॑ द॒द्वेत् ।	
म॒हाम॑द्रिं प॒रि गा इन्द्र॑ स॒न्तं नु॒त्था अ॒च्युतं॑ स॒दस॑स्प॒रि स्वा॒त्	५ [१]

तव॑ क्र॒त्वा तव॑ तद॑ कुं॒सना॑मि—रा॒मासु॑ प॒क्वं श॒च्या नि दी॑धः ।

औ॒र्णोद्वि॑र उ॒स्रिया॑भ्यो वि हृ॒ळ्हो दृ॒वाद् गा अ॑मृ॒जो अ॒ङ्गिर॑स्वान् ६ (१७९)

प्राथ क्षां महि दंसो व्युर्वी—मुप द्यामुष्वो बृहदिन्द्र स्तभायः ।

अधारयो रोदसी देवपुत्रे प्रत्ने मातरा यद्वाी ऋतस्य

अध त्वा विश्वे पुर इन्द्र देवा एकं तवसं दधिरे भराय ।

अदेवो यदभ्यौहिष्ठ देवान् त्वर्षाता वृणत इन्द्रमत्र

अध द्यौश्चित ते अप सा नु वज्राद् द्वितानमद् भियसा स्वस्य मन्योः ।

अहिं यदिन्द्रो अभ्योहसानं नि चिद् विश्वायुः शयथे जघान

अध त्वरा ते मह उग्र वज्रं सहस्रमृष्टिं ववृतच्छताश्रिम ।

निकाममरमणसं येन नवन्तमहिं सं पिणगृजीपिन्

वर्धान् यं विश्वे मरुतः सजोषाः पचच्छतं महिषां इन्द्र तुभ्यम् ।

पूषा विष्णुर्ऋणि सरांसि धावन् वृत्रहणं मदिरमंशुमस्मै

आ क्षोदो महि वृतं नदीनां परिष्ठितमसृज ऊर्मिमपाम ।

तासामनु प्रवत इन्द्र पन्थां प्रार्दयो नीचीरपसः समुद्रम्

एवा ता विश्वा चक्रुवांसमिन्द्रं महामुग्रमंजुर्यं सहोदाम ।

सुवीरं त्वा स्वायुधं सुवज्रमा ब्रह्म नव्यमवसे ववृत्यात्

स नो वाजाय श्रवस इपे च राये धेहि द्युमत इन्द्र विप्रान् ।

भरद्वाजे नृवत इन्द्र सूरीन् द्विवि च स्मैधि पायै न इन्द्र

अया वाजं देवहितं सनेम मदेम शतहिमाः सुवीराः

(१८)

१५ बर्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

तमु द्रुहि यो अभिमूत्योजा वृन्वन्नवातः पुरुहूत इन्द्रः ।

अपाच्छमुग्रं सहमानमभि—गीर्मिर्वध वृषभं चर्पणीनाम्

स युध्मः सत्वा खजकृत समद्रा तुविभ्रक्षो नदनुमां कंजीपी ।

बृहद्रेणुश्चरव्नो मानुषीणा मेकः कृष्टीनामभवत् सहावा

त्वं ह नु त्यददमायो दस्युं रेकः कृष्टीरवनोरायाय ।

अस्ति स्विन्नु वीर्यं तत् त इन्द्र न स्विदस्ति तदनुथा वि व्रोचः

सदिन्द्रि ते तुविजातस्य मन्ये सहः सहिष्ठ तुरतस्तुरस्य ।

उग्रमुग्रस्य तवसस्तवीयो ऽरधस्य रधतुरो बभूव

(१९९)

तन्नः प्रत्नं सख्यमस्तु युष्मे इत्था वदद्भिर्वलमङ्गिरोभिः ।
हन्नच्युतच्युद् दस्मेपर्यन्त—मृणोः पुरो वि दुरो अस्य विश्वाः ५ [४]

स हि धीभिर्हव्यो अस्त्युग्र ईशानकृन्महति वृत्रतूर्यै ।
स तोकसाता तनये स वज्री वितन्तसाय्यो अभवत् समत्सु ६

स मज्जना जनिम मानुषाणा मर्मत्येन नाम्नाति प्र सन्नै ।
स द्युधेन स शर्वसोत राया स वीर्येण नृतमः समोकाः ७

स यो न मुहे न मिथू जनो भूत् सुमन्तुनामा चुमुरिं धुनिं च ।
वृणक् पिभुं शम्बरं गुष्णमिन्द्रः पुरां च्यौत्ताय शयथाय नू चित् ८

उदावता त्वर्क्षसा पन्यसा च वृत्रहत्याय रथमिन्द्र तिष्ठ ।
धिष्व वज्रं हस्त आ दक्षिणत्रा ऽभि प्र मन्द पुरुदन्न मायाः ९

अग्निर्न गुष्कं वनमिन्द्र हेती रक्षो नि धक्ष्यशनिर्न भीमा ।
गम्भीरयं ऋष्वया यो रुरोजा ध्वानयद् दुरिता दम्भयच्च १० [५]

आ सहस्रं पृथिभिरिन्द्र राया तुविद्युन्न तुविवाजैभिर्वाक् ।
याहि सूनो सहसो यस्य नू चि—ददेव ईशे पुरुहूत योतोः ११

प्र तुविद्युन्नस्य स्थविरस्य वृष्वे—र्दिवो ररप्शे महिमा पृथिव्याः ।
नास्य शत्रुर्न प्रतिमानमस्ति न प्रतिष्ठिः पुरुमायस्य सह्योः १२

प्र तत् ते अद्या करणं कृतं भूत् कुत्सं यदायुर्मतिथिग्वमस्मै ।
पुरु सहस्रा नि शिंशा अभि क्षा—मुत् तूर्वयाणं धृषता निनेथ १३

अनु त्वाहिंघ्ने अर्धं देव देवा मदन् विश्वे कवितमं कवीनाम् ।
करो यत्र वरिवो बाधिताय दिवे जनाय तन्वे गृणानः १४

अनु द्यावापृथिवी तत् त ओजो ऽमर्त्या जिहत इन्द्र देवाः ।
कृष्वा कृत्नो अकृतं यत् ते अस्त्यु—कथं नवीयो जनयस्व यज्ञैः १५ [६] (२०३)

(१९)

१३ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

महाँ इन्द्रो नूवदा चर्षणिषा उत द्विबर्ही अमिनः सहोभिः ।
अस्मद्वागवृधे वीर्यायो—रुः पृथुः सुकृतः कर्तृभिर्भूत् १

इन्द्रमेव धिषणां सातये धाद् बृहन्तमृष्वमजरं युवानम् ।
अषाब्धेन शर्वसा शूशुवांसं सद्यश्चिद् यो वात्रधे अतामि २ (२०५)

पृथू कुरक्षा बहुला गर्भस्ती अस्मद्वाक् सं मिमीहि श्रवांसि ।
युथेव पश्वः पशुपा दम्भूना अस्माँ इन्द्राभ्या ववृत्स्वाजौ ३
तं व इन्द्रं चतिर्नमस्य शकैरिह नूनं वाजयन्तो हुवेम ।
यथा चित् पूर्वं जरितार आसु रनेद्या अनवद्या अरिंष्टाः ४
धृतव्रतो धनदाः सोमवृद्धः स हि वामस्य वसुनः पुरुक्षुः ।
सं जग्मिरे पथ्याडे रायो अस्मिन् त्समुद्रे न सिन्धवो यार्दमानाः ५ [७]

शविष्ठं न आ भर शूर शव ओजिष्ठमोजो अभिभूत उग्रम् ।
विश्वा द्युम्ना वृष्ण्या मानुपाणा मस्मभ्यं दा हरिवो मादृयध्वं ६
यस्ते मदः पृतनापाळमृध इन्द्र तं न आ भर शूशुवांसम् ।
येन तोकस्य तनयस्य सातौ मंसीमहिं जिगीवांसस्त्वोताः ७
आ नो भर वृषणं शुष्ममिन्द्र धनस्पृतं शूशुवांसं सुदर्शम् ।
येन वंसां पृतनासु शत्रून् तवोतिर्मरुत जामीरजामीन् ८
आ ते शुष्मो वृषभ एतु पश्वा दोत्तरादधरादा पुरस्तात् ।
आ विश्वतो अमि समेत्वर्वा इन्द्र द्युम्नं स्वर्वन्द्रेह्यस्मे ९
नूवत् तं इन्द्र नूतमाभिरूती वंसीमहिं वामं श्रोमतेभिः ।
ईक्षे हि वस्वं उभयस्य राजन् धा रत्नं महिं स्थूरं बृहन्तम् १०
मरुत्वंन्तं वृषभं वावृधान मकवारिं दिव्यं शासमिन्द्रम् ।
विश्वासाहमवसे नूतनायो ग्रं सहोदामिह तं हुवेम ११
जनं वज्रिन् महिं चिन्मन्यमान मेभ्यो नृभ्यो रन्धया येष्वस्मि ।
अधा हि त्वा पृथिव्यां शूरसातौ हवामहे तनये गोष्वप्सु १२
वयं तं एभिः पुरुहूत सख्यैः शत्रोः शत्रोरुत्तर इत स्याम ।
घ्नन्तो वृत्राण्युभयांनि शूर राया मदम बृहता त्वोताः १३ [८] (२१६)

(२०)

१३ वाहस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप्, ७ विराट् ।

द्यौर्न य इन्द्राभि भूमार्यस्तस्थौ रयिः शर्वसा पुत्सु जनान् ।
तं नः सहस्रभरमुर्वरासां वृद्धि मृनो सहसो वृत्रतुरम् १ (२१७)

द्विवो न तुभ्यमन्विन्द्र सत्राऽसुर्यं देवेभिर्धायि विश्वम् ।
 अहिं यद् वृत्रमपो वृत्रिवासं हवृजीपिन् विष्णुना सञ्चानः २
 तूर्वज्ञोर्जीयान् तवसस्तवीयान् कृतव्रह्मेन्द्रो वृद्धमहाः ।
 राजाभवन्मधुनः सोम्यस्य विश्वासां यत् पुरां दुर्नुमावत ३
 शतैरपद्रन् पणयं इन्द्रात्र दशौणये कवयेऽर्कसातो ।
 वधैः शुष्णास्याशुपस्य मायाः पित्वो नारिरेचीन् किं चन प्र ४
 महो ब्रह्मो अपं विश्वायुं धायि वज्रस्य यत् पतने पाद्वि शुष्णाः ।
 उरु य स्रथं सारथये क-रिन्द्रः कुत्साय सूर्यस्य सातो ५ [९]

प्र श्येनो न मदिरमंशुमस्मे शिरो दासस्य नमुचेर्मथायन् ।
 प्रावन्नमीं साप्यं ससन्तं पुणश्याया समिषा सं स्वस्ति ६
 वि पिभोरहिमायस्य वृद्धाः पुरो वज्रिच्छवसा न दद्वैः ।
 सुदामन् तद् रेक्णो अप्रमृध्य-मृजिष्वने दात्रं दाशुषे दाः ७
 स वेतसुं दशमायं दशौणिं तूतुजिमिन्द्रः स्वमिष्टिसुन्नः ।
 आ तुष्टं शश्वदिभं द्योतनाय मातुर्न सीमुप सृजा इयध्यै ८
 स ई स्पृधो वनते अप्रतीतो बिभ्रद् वज्रं वृत्रहणं गर्भस्तौ ।
 तिष्ठन्द्दरीं अध्यस्तेव गर्ते वचोयुजा वहत इन्द्रमृष्वम् ९
 सनेम तेऽवसा नव्यं इन्द्र प्र पूरवः स्तवन्त एना यज्ञैः
 सप्त यत् पुरः शर्म शारदीर्द-र्द्धन् दासीः पुरुकुत्साय शिक्षन् १०
 त्वं वृध इन्द्र पूर्यो भू-र्वरिवस्पन्नशने काव्याय ।
 परा नववास्त्वमनुदेयं महे पित्रे ददाथ्र स्वं नपातम् ११
 त्वं धुनिरिन्द्र धुनिमती-ऋणोरुपः सीरा न स्रवन्तीः ।
 प्र यत् समुद्रमतिं गूरु पर्षिं पारयां तुर्वशं यदुं स्वस्ति १२
 तव ह त्यदिन्द्र विश्वमाजो सस्तो धुनीचुमुरी या ह सिष्वप् ।
 वृदिद्यदित तुभ्यं सोमैभिः सुन्वन् कुभीतिरिध्मभृतिः प्रकश्यैः १३ [१०] (२२९)

(२१)

११ वाईस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः ९, ११ विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

इमा उ त्वा पुरुतमस्य कारो हव्यं वीर हव्यां हवन्ते ।
 धियो रथेष्टामजरुं नवीयो रयिर्विमूतिरीयते वचस्या १ (२३०)

तमुं स्तुष इन्द्रं यो विदोऽनो गिर्वाहसं गीर्भिर्यज्ञवृद्धम् ।	
यस्य दिवमतिं महा पृथिव्याः पुरुमायस्य रिरिचे महित्वम्	२
स इत् तमोऽवयुनं ततन्वत् सूर्येण वयुनवच्चकार ।	
कदा ते मतीं अमृतस्य धामे—यक्षन्तो न मिनन्ति स्वधावः	३
यस्ता चकार स कुहं स्विदिन्द्रः कमा जनं चरति कासुं विश्व ।	
कस्ते यज्ञो मनसि शं वराय को अर्क इन्द्र कतमः स होता	४
इदा हि ते वेविषतः पुराजाः प्रत्तासं आसुः पुरुकृत सखायः ।	
ये मध्यमास उत नूतनास उतावमस्य पुरुहूत बोधि	५ [११]
तं पृच्छन्तोऽवरासः पराणि प्रत्ता तं इन्द्र श्रुत्यानु येसुः ।	
अचीमसि वीर ब्रह्मवाहो यादेव विद्म तात् त्वा महान्तम्	६
अमि त्वा पाजो रक्षसो वि तस्थे महि जज्ञानमभि तत् सु तिष्ठ ।	
तव प्रत्नेन युज्येन सख्या वज्रेण धृष्णो अप ता नुदस्व	७
स तु श्रुधीन्द्र नूतनस्य ब्रह्मण्यतो वीर कारुधायः ।	
त्वं ह्याऽपिः प्रदिवि पितृणां शश्वद् बभूथ सुहव एष्टी	८
प्रोतये वरुणं मित्रमिन्द्रं मरुतः कृष्णार्चसे नो अद्य ।	
प्र पुषणं विष्णुमग्निं पुरंधिं सवितारमोषधीः पर्वतांश्च	९
इम उ त्वा पुरुशाक प्रयज्यो जरितारो अभ्यर्चन्त्यकैः ।	
श्रुधी हवमा हुवतो हुवानो न त्वावीं अन्यो अमृत त्वदस्ति	१०
नू म आ वाचमुप याहि विद्वान् विश्वेभिः सूनो सहसो यजत्रेः ।	
ये अग्निजिह्वा कृतसाप आसु—ये मनुं चक्रुरपुं दसाय	११
स नो बोधि पुरएता सुगेषु—त दुर्गेषु पथिकृद् विदानः ।	
ये अग्रमास उरवो वहिष्ठा—स्तेभिर्न इन्द्राभि वक्षि वाजम्	१२ [१२] (२४१)

(२२)

११ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

य एक इन्द्रव्यश्वर्षणीना—मिन्द्रं तं गीर्भिरभ्यर्च आभिः ।	
यः पत्यते वृषभो वृष्ण्यावान् त्सत्यः सत्वा पुरुमायः सहस्वान्	१
तमुं नः पूर्वे पितरो नवग्वाः सप्त विप्रांसो अमि वाजयन्तः ।	
नक्षद्वाभं ततुरिं पर्वतेष्वा—मद्रोघवाचं मतिभिः शर्विष्ठम्	२ (२४३)

तमीमह इन्द्रमस्य रायः पुरुवीरस्य नूतनः पुरुक्षोः ।
 यो अस्कृधोयुरजरः सर्वान् तमा भर हरिवो मावृयधै ३
 तन्नो वि वोचो यदि ते पुरा चिज्जरितार आनशुः सुममिन्द्र ।
 कस्ते भागः किं वयो दुध खिद्रः पुरुहूत पुरुषसोऽसुरघ्नः ४
 तं पृच्छन्ती वज्रहस्तं रथेष्ठा मिन्द्रं वेपी वक्वरी यस्य नू गीः ।
 तुविशामं तुविकूर्मि रभोदां गातुमिषे नक्षते तुममच्छ ५ [१३]

अया ह त्वं मायया वावृधानं मनोजुवा स्वतवः पर्वतेन ।
 अच्युता चिद् वीळिता स्वौजो रुजो वि हृच्छा धृषता विरप्तिन् ६
 तं वो धिया नव्यस्या शर्विष्ठं प्रत्नं प्रत्नवत् परितंसयधै ।
 स नो वक्षदनिमानः सुवहो न्हो विश्वान्यति दुर्गहाणि ७
 आ जनाय दुहणे पार्थिवानि दिव्यानि दीपयोऽन्तरिक्षा ।
 तपा वृषन् विश्वतः शोचिषा तान् ब्रह्मद्विषे शोचय क्षामपश्च ८
 मुवो जनस्य दिव्यस्य राजा पार्थिवस्य जगतस्त्वेषसंहक् ।
 धिष्व वज्रं दक्षिण इन्द्र हस्ते विश्वा अजुर्य दयसे वि मायाः ९
 आ संयतमिन्द्र णः स्वस्तिं शत्रुतूयाय बृहतीममृधाम् ।
 यया दासान्यार्याणि वृत्रा करो वज्रिन् सुतुका नाहुंषाणि १०
 स नो नियुद्धिः पुरुहूत वेधो विश्ववाराभिरा गहि प्रयज्यो ।
 न या अदेवो वरते न देव आभिर्याहि तूयमा मद्रश्द्रिक् ११ [१४] (२५२)

(२३)

१० बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

सुत इत् त्वं निर्मिश्र इन्द्र सोमे स्तोमे ब्रह्मणि शस्यमान उक्थे ।
 यद् वा युक्ताभ्यां मघवन् हरिभ्यां बिभ्रद् वज्रं बाह्वोरिन्द्र यासि १
 यद् वा द्विवि पार्ये सुष्विमिन्द्र वृत्रहृत्येऽवसि शूरसातौ ।
 यद् वा दक्षस्य बिभ्युषो अबिभ्युदरन्धयः शर्धत इन्द्र दस्यून् २
 पाता सुतमिन्द्रो अस्तु सोमं प्रणेनीरुग्रो जरितारमूती ।
 कर्ता वीराय सुष्वय उ लोकं दाता वसुं स्तुवते कीर्ये चित् ३ (२५५)

गन्तेयान्ति सर्वना हरिभ्यां बभ्रिर्वज्रं पपिः सोमं दुर्दिगाः ।

कतां वीरं नयं सर्ववीरं श्रोता हवं गृणतः स्तोमवाहाः

४

अस्मै वयं यद् वावान तद् विविष्म इन्द्राय यो नः प्रदिवो अपस्कः ।

सुते सोमे स्तुमसि शंसदुक्थेन्द्राय ब्रह्म वर्धनं यथासत्

५ [१५]

ब्रह्माणि हि चंकूपे वर्धनानि तावत् त इन्द्र मतिभिर्विविष्मः ।

सुते सोमे सुतपाः शंतमानि रान्द्रा क्रियास्म वक्षणाणि यज्ञैः

६

स नो बोधि पुरोळाशं रराणः पिबा तु सोमं गोक्रजीकमिन्द्र ।

एदं बर्हिर्यजमानस्य सीदो रं कृधि त्वायुत उं लोकम्

७

स मन्दस्वा ह्यनु जोषमुग्र प्र त्वा यज्ञास इमे अश्रुवन्तु ।

प्रेमे हवासः पुरुहूतमस्मे आ त्वेयं धीरवस इन्द्र यम्याः

८

तं वः सखायः सं यथा सुतेषु सोमेभिरीं पृणता भोजमिन्द्रम् ।

कुवित् तस्मा असीति नो भराय न सुष्विमिन्द्रेऽवसे मृधाति

९

एवेदिन्द्रः सुते अस्तावि सोमे भरद्वाजेषु क्षयदिन्मघोनः ।

असद् यथा जरित्र उत सूरिन्द्रो रायो विश्ववारस्य दाता

१० [१६] (२६२)

(२४)

[तृतीयोऽनुवाकः ॥३॥ सू० २४-४३]

१० बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

वृषा मद इन्द्रे श्लोक उक्था सचा सोमेषु सुतपा ऋजीषी ।

अर्चत्र्यो मघवा नुभ्य उक्थैर्द्युक्षो राजा गिरामक्षितोतिः

१

ततुरिर्वीरो नयो विचेताः श्रोता हवं गृणत उर्व्यूतिः ।

वसुः शंसो नरां कारुधाया वाजी स्तुतो विदथे दाति वार्जम्

२

अक्षो न चक्रयोः शूर बृहन् प्र ते मृह्ना रिरिचे रोदस्योः ।

वृक्षस्य नु ते पुरुहूत वया व्युत्तयो रुरुहुरिन्द्र पूर्वीः

३

शर्चावितस्ते पुरुशाक् शाका गवामिव सुतयः संचरणीः ।

वत्सानां न तन्तयस्त इन्द्र दामन्वन्तो अदामानः सुदामन्

४

अन्यदृद्य कर्वरमन्यदु श्वो ऽसच्च सन्मुहुराचकिरिन्द्रः ।

मित्रो नो अत्र वरुणश्च पूषा ऽर्यो वशस्य पर्येतास्ति

५ [१७] (२६७)

वि त्वदापो न पर्वतस्य पुष्ठा दुक्थेभिर्निन्दानयन्त यज्ञैः ।
 तं त्वाभिः सुष्टुतिभिर्वाजयन्त आजिं न जग्मुर्गिर्वाहो अश्वाः
 न यं जरन्ति शरदो न मासा न द्याव इन्द्रमवकर्शयन्ति ।
 वृद्धस्य चिद् वर्धतामस्य तनूः स्तोमेभिरुक्थैश्च शस्यमाना
 न वीळ्वे नमते न स्थिराय न शर्धते दस्युजूताय स्तवान् ।
 अज्रा इन्द्रस्य गिर्यश्विहृष्ट्वा गम्भीरे चिद् भवति गाधर्मस्मै
 गम्भीरेण न उरुणामत्रिन् प्रेषो यन्धि सुतपावन् वाजान् ।
 स्था ऊ पु ऊर्ध्व ऊती अरिषण्यन्नक्तोर्व्युष्टौ परितक्म्यायाम्
 सचस्व नायमवसे अभीक इतो वा तमिन्द्र पाहि रिषः ।
 अमा चैनमरण्ये पाहि रिषो मदेम शतहिमाः सुवीराः

६

७

८

९

१०[१८](२७२)

(२५)

९ बाहस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

या तं ऊतिरवमा या परमा या मध्यमेन्द्र शुष्मिन्नस्ति ।
 ताभिर्ह पु वृत्रहृत्येऽवीर्न एभिश्च वाजैर्महान् न उग्र
 आभिः स्पृधो मिथतीररिषण्यन्नमित्रस्य व्यथया मन्युमिन्द्र ।
 आभिर्विश्वा अमियुजो विपूची रायीय विशोऽव तारीर्दासीः
 इन्द्र जामय उत येऽजामयो ऽवाचीनासो वनुषो युयुजे ।
 त्वभेषां विथुरा शवांसि जहि वृण्यानि कृणुही पराचः
 शूरो वा शूरं वनते शरीरैस्तनुरुचा तरुषि यत् कृण्वैते ।
 तोके वा गोषु तनये यवृप्सु वि क्रन्दसी उर्वरासु ब्रवैते
 नहि त्वा शूरो न तुरो न धृष्णुर्न त्वा योधो मन्यमानो युयोध ।
 इन्द्र नकिङ्खा प्रत्यस्त्येषां विश्वा जातान्यभ्यसि तानि

१

२

३

४

५[१९]

स पत्यत उभयोर्नुम्णमयो यदी वेधसः समिथे हवन्ते ।
 वृत्रे वा महो नृवति क्षये वा व्यचस्वन्ता यदि वितन्तुसैते
 अथ स्मा ते चर्षणयो यदेजा निन्द्र त्रातोत भवा वरूता ।
 अस्माकासो ये नृतमासो अयं इन्द्र सूरयो दधिरे पुरो नः
 अनु ते दायि मह इन्द्रियाय सत्रा ते विश्वमनु वृत्रहृत्ये ।
 अनु क्षत्रमनु सहो यजत्रेन्द्र देवेभिरनु ते नृपह्ये

६

७

८

(२८०)

एवा नः स्पृधः समजा सम त्विन्द्र रारन्धि मिथ्यतीरदेवीः ।
विद्याम वस्तोरवसा गुणन्तो भरद्वाजा उत त इन्द्र नूनम्

९ [२०] (२८१)

(२६)

८ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

श्रुधी न इन्द्र ह्यामासि त्वा महो वाजस्य सातौ वावृषाणाः ।
सं यद् विशोऽयन्तु शूरसाता उग्रं नोऽवः पार्ये अहन् दाः
त्वां वाजी हवते वाजिनेयो महो वाजस्य गध्यस्य सातौ ।
त्वां वृत्रेष्विन्द्र सत्पतिं तरुत्रं त्वां चष्टे मुष्टिहा गोपु युध्यन्
त्वं क्विं चोदयोऽर्कसातौ त्वं कुत्साय शुष्णं दाशुषे वर्क ।
त्वं शिरो अमर्मणः पराह न्नतिथिग्वाय शंस्यं करिष्यन्
त्वं रथं प्र भरो योधमुष्व मावो युध्यन्तं वृषभं दशद्युम् ।
त्वं तुग्रं वेतसवे सचाहन् त्वं तुजिं गुणन्तमिन्द्र तूतोः
त्वं तदुक्थमिन्द्र बर्हणा कः प्र यच्छता सहस्रा शूर दधि ।
अव गिरेर्दासं शम्बरं हन् प्रावो दिवोदासं चित्राभिरूती

१

२

३

४

५ [२१]

त्वं अद्वाभिर्मन्दसानः सोमैर्वृभीतये चुमुरिमिन्द्र सिष्वप् ।
त्वं रजिं पिठीनसे दशस्यन् षष्टिं सहस्रा शच्या सचाहन्
अहं चन तत् सुरिभिरानश्यां तव ज्याय इन्द्र सुम्रमोजः ।
त्वया यत् स्तवन्ते सधवीर वीरा स्त्रिवरूथेन नहुषा शविष्ठ
वयं ते अस्यामिन्द्र द्युम्रहृतौ सखायः स्याम महिन प्रेष्ठाः ।
मातर्दनिः क्षत्रश्रीरस्तु श्रेष्ठो धने वृत्राणां सनये धनानाम्

६

७

८ [२२] (२८९)

(२७)

८ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः, ८ अभ्यावर्ती चायमानः (दानं) । त्रिष्टुप् ।

किमस्य मदे किम्वस्य पीता विन्द्रः किमस्य सख्ये चकार ।
रणां वा ये निषद्वि किं ते अस्य पुरा विविद्वे किमु नूतनासः
सदस्य मदे सद्रस्य पीता विन्द्रः सदस्य सख्ये चकार ।
रणां वा ये निषद्वि सत् ते अस्य पुरा विविद्वे सदु नूतनासः

१

२

(२९१)

नहि नु ते महिमनः समस्य न मघवन् मघवत्त्वस्य विद्म ।
 न राधसोराधसो नूतनस्येन्द्र नकिर्दृष्ट इन्द्रियं ते ३
 एतत् त्यत् त इन्द्रियमचेति येनावधीर्वरशिखस्य शेषः ।
 वज्रस्य यत् ते निहतस्य शुष्मात् स्वनाच्चिदिन्द्र परमो वृदारं ४
 वधीदिन्द्रो वरशिखस्य शेषो ऽभ्यावर्तिने चायमानाय शिक्षन् ।
 वृचीर्वतो यद्धरियूपीयायां हन् पूर्वे अर्धे मियसापरो दत् ५ [२३]

त्रिंशच्छतं वर्मिण इन्द्र साकं यव्यावत्यां पुरुहूत श्रवस्या ।
 वृचीर्वन्तः शर्वे पत्यमानाः पात्रा भिन्द्वाना न्यर्थान्यायन् ६
 यस्य गावावरुषा सूर्यवस्यू अन्तरू पु चरतो रेरिहाणा ।
 स सृञ्जयाय तुर्वशं परादाद् वृचीर्वतो दैववाताय शिक्षन् ७
 द्वयो अग्ने रथिनो विंशतिं गा वधूमतो मघवा मह्यं सम्राट् ।
 अभ्यावर्तो चायमानो ददाति दूणाशेयं दक्षिणा पार्थवानाम् ८ [२४] (२९७)

(२८)

८ वार्हस्पत्यो भरद्वाजः । गावः, २, ८ इन्द्रो गावो वा । त्रिष्टुप्, २-४ जगती, ८ अनुष्टुप् ।

आ गावो अगमन्नुत भद्रमक्रन् त्सीदन्तु गोष्ठे रणयन्त्वस्मे ।
 प्रजावर्तीः पुरुरूपा इह स्यु-रिन्द्राय पूर्वोरुषसो दुहानाः १
 इन्द्रो यज्वने पृणते च शिक्षत्युपेद् ददाति न स्वं मुषायति ।
 भूयोभूयो रयिमिदस्य वर्धय-न्नभिन्ने खिल्ये नि दधाति देवयुम् २
 न ता नशन्ति न दमन्ति तस्करो नासामामित्रो व्यथिरा दधर्षति ।
 देवाँश्च यामिर्यजते ददाति च ज्योगित्ताभिः सचते गोपतिः सह ३
 न ता अवीं रेणुककाटो अश्रुते न संस्कृतत्रमुप यन्ति ता अभि ।
 उरुगायमभयं तस्य ता अनु गावो मर्तस्य वि चरन्ति यज्वनः ४
 गावो भगो गाव इन्द्रो मे अच्छान् गावः सोमस्य प्रथमस्य भक्षः ।
 इमा या गावः स जनास इन्द्र इच्छामीद्भुदा मनसा चिदिन्द्रम् ५
 यूयं गावो मेदयथा कृशं चि-दश्रीरं चित् कृणुथा सुप्रतीकम् ।
 भद्रं गृहं कृणुथ भद्रवाचो बृहद् वो वयं उच्यते सभासु ६ (३०१)

प्रजावर्तीः सुयवसं रिशन्तीः शुद्धा अपः सुप्रपाणे पिबन्तीः ।

मा वः स्तेन ईशत माघशंसः परि वो हेती रुद्रस्य वृज्याः

उपेदमुपपचन मासु गोषूप पृच्यताम् ।

उप ऋषभस्य रेतु स्युपेन्द्र तव वीर्ये

७

८ [२५] (३०५)

— ३५८ —

[सप्तमोऽध्यायः ॥७॥ व० १-३५]

(२९)

६ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

इन्द्रं वो नरः सुख्याय सेपु मंहो यन्तः सुमतये चक्रानाः ।

महो हि वृता वज्रहस्तो अस्ति महामु रण्वमवसे यजध्वम्

आ यस्मिन् हस्ते नयी मिमिक्षु रा रथे हिरण्यये रथेष्ठाः ।

आ रश्मयो गर्भस्त्योः स्थूरयो राध्वन्नश्वासो वृषणो युजानाः

अिये ते पात्रा दुव आ मिमिक्षु धृष्णुर्वज्री शर्वसा दक्षिणावान् ।

वसानो अत्कं सुरमिं हृशे कं स्वर्णं नृतविपिरो बभूथ

स सोम आमिश्रतमः सुतो भूद् यस्मिन् पक्तिः पृच्यते सन्ति धानाः ।

इन्द्रं नरः स्तुवन्तो ब्रह्मकारा उक्था शंसन्तो देववाततमाः

न ते अन्तः शर्वसो धाय्यस्य वि तु बाबधे रोदसी महित्वा ।

आ ता सूरिः पृणति तूतुजानो युथेवाप्सु समीजमान ऊती

एवेदिन्द्रः सुहव ऋष्वो अस्तु ती अनूती हिरिणिप्रः सत्वा ।

एवा हि जातो असमात्योजाः पुरु च वृत्रा हनति नि दस्युन्

३

१

२

३

४

५

६ [१] (३११)

(३०)

५ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

भूय इद् बाबधे वीर्यीयै एको अजुर्यो दयते वसूनि ।

प्र रिंरिचे द्वि इन्द्रः पृथिव्या अर्धमिदस्य प्रति रोदसी उमे

अर्धा मन्ये बृहदसुर्यमस्य यानि द्वाधार नकिरा मिनाति ।

द्विवेदिवे सूर्यो दर्शतो भूद् वि सद्मान्युर्विया सुक्रतुर्धाव

अद्या चिन्न चित तदपो नदीनां यदाभ्यो अरदो गातुमिन्द्र ।

नि पर्वता अग्रसदो न सेवु स्वया हृळ्हानि सुक्रतो रजांसि

१

२

३

(३१४)

सत्यमित् तन्न त्वावौ अन्यो अस्तीन्द्र देवो न मर्त्यो ज्यायान् ।

अहन्नहिं परिशयानमर्णो ऽवासृजो अपो अच्छा समुद्रम्

४

त्वमपो वि दुरो विष्वचीरिन्द्र हृळ्मरुजः पर्वतस्य ।

राजामवो जगतश्चर्षणीनां साकं सूर्यं जनयन् द्यामुपासम्

५ [२] (३१६)

(३१)

५ सुहोत्रो भारद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप्, ४ शकरी ।

अभूरेको रयिपते रयीणा मा हस्तयोरधिथा इन्द्र कृष्टीः ।

वि तोके अप्सु तनये च सूर्ये ऽवोचन्त चर्षणयो विवाचः

१

त्वद् मियेन्द्र पार्थिवाणि विश्वा ऽच्युता चिच्छयावयन्ते रजांसि ।

द्यावाक्षामा पर्वतासो वनानि विश्वं हृळ्हं मयते अज्मन्ना तै

२

त्वं कुत्सेनाभि शुष्णमिन्द्रा ऽशुषं युध्य कुर्यवं गर्विष्ठौ ।

दर्शं प्रपित्वे अध सूर्यस्य मुषायश्चक्रमविधे रपांसि

३

त्वं शतान्यव शम्बरस्य पुरो जघन्थाप्रतीनि दस्योः ।

अशिक्षो यत्र शच्या शचीवो दिवोदासाय सुन्वते सुतक्रे भरद्वाजाय गृणते वसूनि ४

स सत्यसत्त्वं महुते रणांय रथमा तिष्ठ तुविनृष्ण भीमम् ।

याहि प्रपथिन्नवसोपं मद्रिक् प्र च श्रुत श्रावय चर्षणिभ्यः

५ [३] (३२१)

(३२)

५ सुहोत्रो भारद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

अपूर्व्या पुरुतमान्यस्मै महे वीराय तवसे तुराय ।

विरिञ्चिने वज्रिणे शंतमानि वचास्यासा स्थविराय तक्षम्

१

स मातरा सूर्येणा कवीना मवासयद् रुजद्विं गृणानः ।

स्वाधीभिर्कक्रभिर्वावशान उदुभियाणामसृजहिदानम्

२

स वह्निभिर्कक्रभिर्गोषु शश्वन् मितज्ञुभिः पुरुकृत्वा जिगाय ।

पुरः पुरोहा सखिभिः सखीयन् हृळ्हा रुरोज कविभिः कविः सन्

३

स नीव्याभिर्जगितारमच्छा महो वाजेभिर्महद्भिश्च शुष्मैः ।

पुरुवीराभिर्वृषभ क्षितीना मा गिर्वणः सुविताय प्र याहि

४ (३२५)

स सर्गेण शर्वसा तक्तो अत्यैरण इन्द्रो दक्षिणतस्तुरापाद् ।
इत्था सृजाना अनपावुदर्थं द्विवेदिवे विविपुरप्रमुष्यम्

५ [४] (३२६)

(३३)

५ शुनहोत्रो भारद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

य ओजिष्ठ इन्द्र तं सु नो वृ मदीं वृषन् त्वमिष्टिर्दास्वान् ।
सौवश्यं यो वनवत् स्वश्वो वृत्रा समत्सु सासहदुभिन्नान् १
त्वां हीन्द्रावसे विवाचो हवन्ते चर्षणयः शूरसातौ ।
त्वं विप्रैर्मिवि पुणोरशायस्त्वोत इत् सनिता वाज्रमर्वा २
त्वं तां इन्द्रोमयीं अमित्रान् दासा वृत्राण्यायां च शूर ।
वधीर्वनेव सुधितेमिरक्ते रा पृतसु वर्षि नृणां नृतम ३
स त्वं न इन्द्राकवाभिरुती सखा विश्वायुरविता वृधे भूः ।
स्वर्षाता यद्ध्वयामसि त्वा युध्यन्तो नेमधिता पृतसु शूर ४
नूनं न इन्द्राप्रारयं च स्या भवा मृळीक उत नो अभिष्टौ ।
इत्था गृणन्तो महिनस्य शर्मन् द्विवि ध्याम पायै गोपतमाः ५

५ [५] (३३१)

(३४)

५ शुनहोत्रो भारद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

सं च त्वे जग्मुगिरिं इन्द्र पूर्वीर्वि च त्वद् यन्ति विभ्वां मनीषाः ।
पुरा नूनं च स्तुतयः ऋषीणां पस्पृध इन्द्रे अद्युक्थार्का १
पुरुहूतो यः पुरुगूर्त क्रभ्वा एकः पुरुप्रशस्तो अस्ति यज्ञैः ।
रथो न महे शर्वसे युजानोऽऽऽस्माभिरिन्द्रो अनुमाद्यो भूत् २
न यं हिंसन्ति धीतयो न वाणीरिन्द्रं नक्षन्तीदृभि वर्धयन्तीः ।
यदि स्तोतारः शतं यत् सहस्रं गृणन्ति गिर्वीणसं शं तदस्मै ३
अस्मा एतद् द्विव्युचैव मासा मिमिक्ष इन्द्रे न्ययामि सोमः ।
जनं न धन्वन्नभि सं यदार्पः सत्रा वावृधुर्हवन्नानि यज्ञैः ४
अस्मा एतन्मह्याङ्गुपमस्मा इन्द्राय स्तोत्रं मतिभिरवाचि ।
असुद् यथा महति वृत्रतूर्य इन्द्रो विश्वायुरविता वृधश्च ५

५ [६] (३३६)

(३५)

५ नरो भारद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

कदा भुवन् रथक्षयाणि ब्रह्म	कदा स्तोत्रे सहस्रपोष्यं दाः ।	
कदा स्तोमं वासयोऽस्य राया	कदा धियः करसि वाजरत्नाः	१
कर्हिं स्विन् तदिन्द्र यच्चभिर्नृन्	वीरैर्वीरान् नीळयासे जयाजीन् ।	
त्रिधातु गा अधि जयासि गोष्विन्द्र	द्युम्नं स्ववन्द धेह्यस्मे	२
कर्हिं स्विन् तदिन्द्र यज्जरित्रे	विश्वप्सु ब्रह्म कृणवः शविण्ट ।	
कदा धियो न नियुतो युवासे	कदा गोमघा हवन्नानि गच्छाः	३
स गोमघा जरित्रे अश्वश्चन्द्रा	वाजश्रवसो अधि धेहि पृक्षः ।	
पीपिहीषः सुदुर्धामिन्द्र धेनुं	भरद्वाजेषु सुरुचो रुरुच्याः	४
तमा नूनं वृजनमन्यथा विच्छ्रो	यच्छक्र वि दुरो गृणीषे ।	
मा निररं शुक्रदुर्धस्य धेनो	राङ्गिरसान् ब्रह्मणा विप्र जिन्व	५ [७] (३४१)

(३६)

५ नरो भारद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

सत्रा मदासस्तव विश्वजन्त्याः	सत्रा रायोऽध ये पार्थिवासः ।	
सत्रा वाजानामभवो विभक्ता	यद् देवेषु धारयथा असुर्यम्	१
अनु प्र येजे जन ओजो अस्य	सत्रा दधिरे अनु वीर्याय ।	
स्यूमगृमे दुधयेऽर्वते च	क्रतुं वृश्नन्त्यपि वृत्रहत्ये	२
तं सघ्रीचीरूतयो वृष्ण्यानि	पौंस्यानि नियुतः सश्चुरिन्द्रम् ।	
समुद्रं न सिन्धव उक्थशुष्मा	उरुव्यचंसं गिर आ विशन्ति	३
स रायस्त्वामुप सृजा गृणानः	पुरुश्चन्द्रस्य त्वमिन्द्र वस्वः ।	
पतिर्बभूथासमो जनाना मेको	विश्वस्य भुवनस्य राजा	४
स तु श्रुधि श्रुत्या यो दुवोयु	द्यौर्नि भूमाभि रायो अर्यः ।	
असो यथा नः शर्वसा चक्रानो	युगेयुगे वयसा चेक्रितानः	५ [८] (३४६)

(३७)

५ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

अर्वाग्रथं विश्ववारं त उग्रेन्द्र	युक्तासो हरयो वहन्तु ।	
कीरिश्चिन्द्रि त्वा हवते स्वर्वा	नृधीमहि सधमादस्ते अद्य	१ (३४७)

प्रो द्रोणे हरयः कर्मिणम् पुनानास ऋज्यन्तो अभूवन् ।	
इन्द्रो नो अस्य पुर्व्यः पपीयाद् द्युक्षो मदस्य सोम्यस्य राजा	२
आसन्नाणासः शवसानमच्छेन्द्रं सुचक्रे रथ्यासो अश्वः ।	
अभि श्रव ऋज्यन्तो वहेयु नू चिन्नु वायोरमृतं वि दस्येत्	३
वरिष्ठो अस्य दक्षिणामियतीन्द्रो मघोनां तुविकुर्मितमः ।	
यया वज्रिवः परियास्यंहो मघा च धृष्णो दयसे वि सूरीन्	४
इन्द्रो वाजस्य स्थविरस्य दातेन्द्रो गीर्भिर्विधतां वृद्धमहाः ।	
इन्द्रो वृत्रं हनिष्ठो अस्तु सत्त्वा ऽऽ ता सूरिः पूर्णति तूतुजानः	५ [९] (३५१)

(३८)

५ वार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

अपादित उदु नश्चित्रतमो महीं भर्षद् द्युमतीमिन्द्रहृतिम् ।	
पन्यसीं धीतिं देव्यस्य यामञ्जनस्य रातिं वनते सुदानुः	१
दूराच्चिदा वसतो अस्य कर्णा घोषादिन्द्रस्य तन्यति ब्रुवाणः ।	
एयमेनं देवहृतिर्ववृत्ता न्मद्रा गिन्द्रमियमुच्यमाना	२
तं वो धिया परमया पुराजा मजरमिन्द्रमभ्यनूष्यकैः ।	
ब्रह्मा च गिरौ दधिरे समस्मिन् महौश्च स्तोमो अधि वर्धदिन्द्रे	३
वर्धाद् यं यज्ञ उत सोम इन्द्रं वर्धाद् ब्रह्म गिर उक्था च मन्म ।	
वर्धाहेनमुपसो यामन्नक्तो वर्धान् मासाः शरदो द्याव इन्द्रम्	४
एवा जज्ञानं सहसे असामि वावृधानं राधसे च श्रुताय ।	
महामुग्रमवसे विप्र नून मा विवासेम वृत्रतूर्येषु	५ [१०] (३५६)

(३९)

५ वार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

मन्द्रस्य कवेर्दिव्यस्य वहे विप्रमन्मनो वचनस्य मध्वः ।	
अपा नस्तस्य सचनस्य देवे पो युवस्व गृणते गोअग्राः	१
अयमुज्ञानः पर्यद्रिमुन्ना कृतधीतिभिर्कृतयुग्युज्ञानः ।	
रुजदरुगणं वि वलस्य सानुं पूर्णोर्वचोभिरुभि योधदिन्द्रः	२ (३५८)

अयं द्यौतयदृद्युतो व्य॑क्तून् द्रोषा वस्तोः शरद्व॑ इन्दुरिन्द्र ।

इमं केतुमदधुन॑ चिदह्नां शुचिजन्मन उपस॑श्चकार

३

अयं रोचयदुरुचो॑ रुचानोऽ॑ ऽयं वासयद्व्य॑तेन॑ पूर्वीः ।

अयमीयत क्रतयुग्मिरश्वैः स्ववि॑दा नाभिना चर्षणि॑षाः

४

नू गृणानो गृणते प्र॑त्न राज॑न्निषः पिन्व वसुदे॑याय॑ पूर्वीः ।

अप ओषधीरविषा वना॑नि गा अर्वतो॑ नूचसे॑ रिरिहि

५ [११] (३६१)

(४०)

५ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

इन्द्र पिब॑ तुभ्यं सुतो मदा॑या—ऽव स्य हरी॑ वि मु॒चा सखा॑या ।

उत प्र गा॑य गृण आ नि॒पद्या—ऽथा य॒ज्ञाय॑ गृणते वयो॑ धाः

१

अस्य॑ पिब॑ यस्य॑ जज्ञान इन्द्र॑ मदा॑य क्रत्वे अपि॑बो विर॒प्तिन् ।

तमु॑ ते गावो नर॑ आपो अ॒ग्नि—रिन्दु॑ सम॒ह्यन् पी॒तये॑ सम॒रम्

२

समि॑न्द्रे अ॒ग्नौ सु॒त इन्द्र॑ सोम॒ आ त्वा॑ वहन्तु॒ हर॑यो वहि॒ष्ठाः ।

त्वाय॑ता मन॑सा जोह॒वीमीन्द्रा॑ याहि सु॒विता॑य॒ महे नः॑

३

आ याहि॑ शश्व॒दुश॑ता य॒याथेन्द्र॑ म॒हा मन॑सा सोमपे॒र्यम् ।

उप॑ ब॒ह्माणि॑ गृणव इ॒मा नो॑ ऽथा ते य॒ज्ञस्त॒न्वेऽ॑ वयो॑ धात॒

४

यदि॑न्द्र द्वि॒वि पा॑र्ये य॒दध॑—ग्यद् वा स्वे स॒दने॑ य॒ज्ञ वा॑सि ।

अतो॑ नो य॒ज्ञम॒वसे॑ नि॒युत्वा॑न् त्स॒जोषाः॑ पाहि गिर्व॑णो म॒रुद्भिः॑

५ [१२] (३६६)

(४१)

५ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

अहे॑ळमान॑ उप॑ याहि य॒ज्ञं तुभ्यं॑ पवन्त॒ इन्द्र॑वः सु॒तासः॑ ।

गावो॑ न व॒ज्रिन् त्स्वमो॑को अच्छे—न्द्रा ग॒हि प्रथ॑मो य॒ज्ञिया॑नाम्

१

या ते॑ काकु॒त् सु॒कृता॑ या वरि॑ष्ठा य॒या शश्व॑त् पिब॑सि म॒ध्व ऊ॒र्मिम् ।

तया॑ पाहि प्र ते॑ अध्व॒र्युर॑स्थात् सं ते व॒ज्रो वर्त॑तामिन्द्र॒ गव्युः॑

२

एष॑ वृ॒प्सो वृ॒षभो॑ वि॒श्वरूप॑ इन्द्रा॑य वृ॒ष्णे सम॑कारि सोमः ।

एतं॑ पिब॑ हरि॒वः स्था॑तरु॒ग्न यस्ये॑शिपे॒ प्रदि॑वि य॒स्ते अ॒न्नम्

३

(३६९)

सुतः सोमो असुतादिन्द्र वस्या नयं श्रेयाश्चिकितुषे रणाय ।

एतं तितित्वं उप याहि यज्ञं तेन विश्वास्तविपीरा पुणस्व

४

ह्वयामसि त्वेन्द्र याह्यर्वा डरं ते सोमस्तन्वे भवाति ।

शतक्रतो मादयस्वा सुतेषु प्रास्मौ अब पृतनासु प्र विश्व

५ [१३] (३७१)

(४२)

४ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । अनुष्टुप्, ४ वृद्धती ।

प्रत्यस्मै पिपीपते विश्वानि विदुषे भर । अरंगमाय जग्मये ऽपश्चादध्वने नरे १

एमेनं प्रत्येतन सोमेभिः सोमपातमम् । अमत्रेभिर्ऋजीपिण मिन्द्रं सुतेभिरिन्दुभिः २

यदीं सुतेभिरिन्दुभिः सोमेभिः प्रतिभूषथ । वेदा विश्वस्य मेधिरो धूपत् तंतुमिदपते ३

अस्माअस्मा इदन्धसो ऽध्वर्यो प्र भरा सुतम् । कुवित् समस्य जेन्यस्य शर्धतो ऽभिशास्तेरवस्परत्, ४

[१४] (३७५)

(४३)

४ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । उष्णिक् ।

यस्य त्यच्छम्बरं मदे दिवोदासाय रुन्धयः । अयं स सोम इन्द्र ते सुतः पिब १

यस्य तीव्रसुतं मदं मध्यमन्तं च रक्षसे । अयं स सोम इन्द्र ते सुतः पिब २

यस्य गा अन्तरश्मनो मदे हृळ्हा अवासृजः । अयं स सोम इन्द्र ते सुतः पिब ३

यस्य मन्द्रानो अन्धसो मावोनं दधिपे शर्वः । अयं स सोम इन्द्र ते सुतः पिब ४ [१५] (३७९)

(४४)

। चतुर्थोऽनुवाकः ॥४॥ सू० ४४-४९]

२४ शंयुर्बार्हस्पत्यः । इन्द्रः । त्रिष्टुप्, १-६ अनुष्टुप्, ७-९ (८ वा) विराट् ।

यो रयिवो रयितमो यो द्युमैर्द्युमन्नवत्तमः ।

सोमः सुतः स इन्द्र ते ऽस्ति स्वधापते मदः १

यः शग्मस्तुविशग्म ते रायो द्रामा मतीनाम् ।

सोमः सुतः स इन्द्र ते ऽस्ति स्वधापते मदः २

येन वृन्द्रो न शर्वसा तुरो न स्वाभिरुतिभिः ।

सोमः सुतः स इन्द्र ते ऽस्ति स्वधापते मदः ३

न्यमुं वो अप्रहणं गृणीपे शर्वसुस्पतिम् ।

इन्द्रं विश्वासाहं नरं माहिष्ठं विश्वचर्षणिम् ४

(३८३)

यं वर्धयन्तीद् गिरः पतिं तुरस्य राधसः ।

तमिह्वस्य रोदसी देवी शुष्मं सपर्यतः

५ [१६]

तद् व उक्थस्य बर्हणेन्द्रायोपस्तृणपिणि ।

विपो न यस्योतयो वि यद् रोहन्ति सक्षितः

६

अविदुद् दक्षं मित्रो नवीयान् पपानो देवेभ्यो वस्यो अचैत् ।

ससवान् त्सौलाभिर्धैतरीभि रुरुप्या पायुरभवत् सखिभ्यः

७

ऋतस्य पथि वेधा अपायि श्रिये मनांसि देवासो अक्रन् ।

दधानो नाम महो वचोभि र्वपुहृशये वेन्यो व्यावः

८

द्युमत्तमं दक्षं धेह्यस्मे सेधा जनानां पूर्विररांतीः ।

वर्षीयो वयः कृणुहि शचीभि र्धनस्य सातावस्माँ अविद्धि

९

इन्द्रं तुभ्यमिन्मघवन्नभूम वयं द्वात्रे हरिवो मा वि वेनः ।

नकिरापिर्ददृशे मर्त्यत्रा किमङ्ग रध्रचोर्दनं त्वाहुः

१० [१७]

मा जस्वने वृषभ नो ररीथा मा ते रेवतः सख्ये रिपाम ।

पूर्वीष्ट इन्द्र निष्पिधो जनेषु जह्यसुष्वीन् प्र ब्रह्मपृणतः

११

उवृध्राणीव स्तनयन्नियतीन्द्रो राधांस्यश्व्यानि गव्या ।

त्वमसि प्रदिवः कारुधाया मा त्वाङ्गामान् आ दभन् मघोनः

१२

अध्वर्यो वीर प्र महे सुताना मिन्द्राय भर स ह्यस्य राजा ।

यः पूर्व्याभिरुत नूतनाभि र्गीर्भिर्वीवृधे गृणतामृषीणाम्

१३

अस्य मदे पुरु वर्षीसि विद्धा मिन्द्रो वृत्राण्यप्रती जघान

तमु प्र होषि मधुमन्तमस्मै सोमं वीराय शिप्रिणे पिबध्वै

१४

पाता सुतमिन्द्रो अस्तु सोमं हन्ता वृत्रं वज्रेण मन्दसानः ।

गन्ता यज्ञं परावतश्चिदच्छा वसुधीनामविता कारुधायाः

१५ [१८]

इदं त्यत् पात्रमिन्द्रपान मिन्द्रस्य प्रियममृतमपायि ।

मत्सद् यथा सौमनसाय देवं व्यस्मद् द्वेषो युयवद् ब्यंहः

१६

एना मन्वानो जहि शूरे शत्रू आमिमजामिं मघवन्नमित्रान् ।

अभिषेणो अभ्याहुर्देदिशानान् पराच इन्द्र प्र मृणा जही च

१७

आसु ध्मा णो मघवन्निन्द्र पू त्स्वस्मभ्यं महि वरिवः सुगं कः ।

अपां तोकस्य तनयस्य जेष इन्द्रं सूरीन् कृणुहि स्मा नो अर्धम्

१८

(३९७)

आ त्वा हरयो वृषणो युजाना वृषरथासो वृषरश्मयोऽत्याः ।	
अस्मन्नाञ्चो वृषणो वज्रवाहो वृष्णे मदाय सुयुजो बहन्तु	१९
आ ते वृषन् वृषणो द्रोणमस्थु र्वृतप्रपो नोर्मयो मदन्तः ।	
इन्द्र प्र तुभ्यं वृषभिः सुतानां वृष्णे भरन्ति वृषभाय सोमम्	२० [१९]
वृषासि द्विवो वृषभः पृथिव्या वृषा सिन्धूनां वृषभः स्तिर्यानाम् ।	
वृष्णे त इन्दुर्वृषभ पीपाय स्वाहू रसो मधुपेयो वराय	२१
अयं देवः सहसा जार्यमान इन्द्रेण युजा पुणिर्मस्तभायत ।	
अयं स्वस्य पितुरायुधानी इन्द्रमुष्णादशिवस्य मायाः	२२
अयमकृणोदुपसः सुपत्नी रयं सूर्ये अदधाज्ज्योतिरन्तः ।	
अयं त्रिधातुं द्विवि रौचनेषु त्रितेषु विन्दुमुतं निगूळहम्	२३
अयं द्यावापृथिवी वि प्रकमाय दयं रथमयुनक् सुतरश्मिम् ।	
अयं गोषु शच्यां प्रक्रमन्तः सोमो दाधार दशयन्त्रमुत्सम्	२४ [२०] (४०३)

(४५)

३३ शंयुर्बाहस्पत्यः । इन्द्रः, ३१-३३ वृषुस्तक्षा । गायत्री, २९ अतिनिवृत्त,
३१ फदनिवृत्त, ३३ अनुष्टुप् ।

य आनयत् परावतः सुनीती तुर्वशं यदुम् । इन्द्रः स नो युवा सखा ।	१
अविप्रे चिद् वयो दध दनाशुनां चिदर्वता । इन्द्रो जेता हितं धनम् ।	२
महीरस्य प्रणीतयः पूर्वीरुत प्रशस्तयः । नास्य क्षीयन्त ऊतयः ।	३
सखायो ब्रह्मवाहसे ऽर्चत प्र च गायत । स हि नः प्रमतिर्मही ।	४
त्वमेकस्य वृत्रह त्रविता द्वयोरसि । उतेहशे यथा वयम् ।	५ [२१]
नयसीद्विति द्विषः कृणोप्युक्थशंसिनः । नृभिः सुवीर उच्यसे ।	६
ब्रह्माणं ब्रह्मवाहसं गीभिः सखायमृगिर्यम् । गां न क्रोहसे हुवे ।	७
यस्य विश्वानि हस्तयो रुरुवर्षूनि नि द्विता । वीरस्य पृतनापहः ।	८
वि हृळ्हानि चिदद्विवा जनानां शचीपते । बृह माया अनानत ।	९
तमु त्वा सत्य सोमपा इन्द्र वाजानां पते । अहूमहि श्रवस्यवः ।	१० [२२]
तमु त्वा यः पुरासिथ यो वा नूनं हिते धने । हव्यः स श्रुधी हवम् ।	११ (४१४)

धीभिरर्विन्द्रिर्वतो वाजौ इन्द्र श्रवाय्यान् । त्वया जेष्म हितं धनम् १२
अमूरु वीर गिर्वणो महाँ इन्द्र धने हिते । भरे वितन्तसाय्यः १३
या त ऊतिरमित्रहन् मक्षुजवस्तमासति । तया नो हिनुही रथम् १४
स रथेन रथीतमो ऽस्माकेनाभियुग्वना । जेपि जिष्णो हितं धनम् १५ [२३]

य एक इत् तमुं षुहि कृष्णीनां विचर्षणिः । पतिर्जज्ञे वृषक्रतुः १६
यो गृणतामिदासिंथा ऽऽपिरूती शिवः सखा । स त्वं न इन्द्र मृळय १७
धिष्व वज्रं गर्भस्त्यो रक्षोहत्याय वज्रिवः । सासहीष्ठा अभि स्पृधः १८
प्रत्नं रयीणां युजं सखायं कीरिचोदनम् । ब्रह्मवाहस्तमं हुवे १९
स हि विश्वानि पार्थिवाँ एको वसूनि पत्यते । गिर्वणस्तमो अधिगुः २० [२४]

स नो नियुज्जिग पृण कामं वाजैभिरश्विभिः । गोमन्दिर्गोपते धृषत् २१
तद् वो गाय सुते सचा पुरुहूताय सत्त्वेन । शं यद् गवे न शाकिने २२
न घा वसुनि चमते दानं वाजस्य गोमंतः । यत् सीमुप श्रवद् गिरः २३
कुविर्त्सस्य प्र हि व्रजं गोमन्तं दस्युहा गर्मत । शर्चीभिरप नो वरत् २४
इमा उ त्वा शतक्रतो ऽभि प्र णोनुवुगिरिः । इन्द्र वत्सं न मातरः २५ [२५]

दुणाशं सुख्यं तव गौरसि वीर गव्यते । अश्वो अश्वायुते भव २६
स मन्दस्वा ह्यन्धसो राधसे तन्वा महे । न स्तोतारं निदे करः २७
इमा उ त्वा सुतेसुते नक्षन्ते गिर्वणो गिरः । वत्सं गावो न धेनवः २८
पुरुतमं पुरुणां स्तोतृणां विवाचि । वाजैर्भिर्वाजयताम् २९
अस्माकमिन्द्र भूतु ते स्तोमो वाहिंष्ठो अन्तमः । अस्मान् राये महे हिनु ३०
अधि बृबुः पर्णीनां वर्षिष्ठे मुधन्नस्थत् । उरुः कक्षो न गाङ्गव्यः ३१
यस्य वायोर्विव इवद् भद्रा रातिः सहस्रिणी । सद्यो दानाय महेते ३२
तत् सु नो विश्वे अर्य आ सदा गृणन्ति कारवः । बृवुं सहस्रदातमं सूरिं सहस्रसातमम् ३३ [२६] (४३६)

(४६)

१४ शंयुर्वाहस्पत्यः । इन्द्रः । प्रगाथः (=विपमा बृहती, समा सतोबृहती) ।

त्वामिन्द्रि हवामहे साता वाजस्य कारवः ।
त्वां वृत्रेर्विन्द्र सत्पतिं नरस्त्वां काष्ठास्वर्वतः

स त्वं नश्चित्र वज्रहस्त धृष्णुया महः स्तवानो अद्रिवः ।
 गामश्वं रुथ्यमिन्द्र सं किर सत्रा वाजं न जिग्युषे २
 यः सत्राहा विचर्षणि रिन्द्रं तं हूमहे वयम् ।
 सहस्रमुक्क तुर्विनृम्ण सत्पते भवा समत्सु नो वृधे ३
 बार्धसे जनान् वृषभेव मन्युना धृषीं मीळ्ह कचीपम ।
 अस्माकं बोध्यविता महाधने तनूष्वप्सु सूर्ये ४
 इन्द्र ज्येष्ठं न आ भरं ओजिष्ठं पपुरि श्रवः ।
 येनेमे चित्र वज्रहस्त रोदसी ओमे सुशिप्र प्राः ५ [२७]

त्वामुग्रमवसे चर्षणीसहं राजन् देवेषु हूमहे ।
 विश्वा सु नो विथुरा पिन्धुना वसो ऽमित्रान् त्सुपहान् कृधि ६
 यद्विन्द्र नाहुषीष्वौ ओजो नृम्णं च कृष्टिपु ।
 यद् वा पञ्च क्षितीनां द्युम्नमा भर सत्रा विश्वानि पौंस्या ७
 यद् वा तृक्षो मघवन् द्रुहावा जने यत् पूरौ कच्च वृष्ण्यम् ।
 अस्मभ्यं तद् रीरीहि सं नृपाह्ये ऽमित्रान् पुत्सु तुर्वणे ८
 इन्द्र त्रिधातु शरणं त्रिवरूथं स्वस्तिमत ।
 छर्दिष्यच्छ मघवन्त्यश्च मह्यं च यावया दिद्युर्मेभ्यः ९
 ये गन्वता मनसा शत्रुमादुभु रमिप्रन्नन्ति धृष्णुया ।
 अर्धं स्मा नो मघवन्निन्द्र गिर्वेण स्तनूपा अन्तमो भव १० [२८]

अर्धं स्मा नो वृधे भवेन्द्र नायमवा युधि ।
 यदुन्तरिक्षे पतरन्ति पर्णिनो दिद्यवस्तिग्ममूर्धानः ११
 यत्र शूरांसस्तन्वो वितन्वते प्रिया शर्म पितृणाम् ।
 अर्धं स्मा यच्छ तन्वेडं तने च छर्दि रचितं यावय द्वेषः १२

यद्विन्द्र सर्गे अर्वतश्चोदयासे महाधने ।
 असमने अध्वनि वृजिने पथि इयेनौ इव श्रवस्यतः १३
 सिन्धूरिव प्रवृण आशुया यतो यद्वि क्लोशमनु प्वणि ।
 आ ये वयो न वर्वृत्यामिधि गृभीता बाह्वोर्गवि १४ [२९] (४५०)

(४७)

३१ गणों भारद्वाजः । इन्द्रः, १-५ सोमः, २० देव-भूमि-बृहस्पतीन्द्राः, २२-२५ सार्जयः प्रस्तोकः
(दानस्तुतिः), २६-२८ रथः, २९-३० दुंदुभिः, ३१ दुंदुभीन्द्रौ । त्रिष्टुप् ; १९ बृहती, २३ अनुष्टुप्,
२४ गायत्री, २५ द्विपदा त्रिष्टुप्, २७ जगती ।

स्वादुष्किलायं मधुमौ उतायं तीव्रः किलायं रसवाँ उतायम् ।
उतो न्वस्य पपिवांसमिन्द्रं न कश्चन सहत आहवेषु १
अयं स्वादुरिह मर्दिष्ठ आसु यस्येन्द्रो वृत्रहत्ये ममाद ।
पुरुषि यश्चयौता शम्बरस्य वि नवति नव च देह्योऽहन् २
अयं मे पीत उदियति वाचमयं मनीषामुगतीर्मजीगः ।
अयं षड्वीरमिमीत् धीरो न याम्यो भुवनं कच्चनारे ३
अयं स यो वरिमाणं पृथिव्या वर्ष्माणं विवो अकृणोवयं सः
अयं पीयूषं तिसृषु प्रवत्सु सोमो दाधारोर्वन्तरिक्षम् ४
अयं विदच्चित्रहशीकर्मणः शुक्रसंघनामुपसामनीके ।
अयं महान् महता स्कम्भेनोद् द्यामस्तभ्राद् वृषभो मरुत्वान् ५ [३०]

धूषत् पिब कलशे सोममिन्द्र वृत्रहा शूर समरे वसूनाम् ।
माध्यन्दिने सध्वन् आ वृषस्व रयिस्थानो रयिस्मासु धेहि ६
इन्द्र प्र णः पुरतेव पश्य प्र नो नय प्रतरं वस्यो अच्छ ।
मवा सुपारो अतिपारयो नो मवा सुनीतिरुत वामनीतिः ७
उरुं नो लोकमनु नेषि विद्वान् त्वर्वज्ज्योतिरभयं स्वस्ति ।
ऋष्या तं इन्द्र स्थविरस्य बाहू उप स्थेयाम शरणा ब्रुहन्ता ८
वरिष्ठे न इन्द्र वन्धुरे धा वहिष्ठयोः शतावन्नश्वयोरा ।
इषुमा वक्षीषां वर्षिष्ठां मा नस्तारीन्मघवन् रायो अर्यः ९
इन्द्र मूल मह्यं जीवातुमिच्छ चोदय धियमर्यसो न धाराम् ।
यत् किं चाहं त्वापुरिदं वदामि तज्जुषस्व कृधि मा देववन्तम् १० [३१]

त्रातारमिन्द्रमवितारमिन्द्रं हवेहवे सुहवं शूरमिन्द्रम् ।
ह्वयामि शक्रं पुरुहूतमिन्द्रं स्वस्ति नो मघवा धात्विन्द्रः ११
इन्द्रः सुत्रामा स्ववाँ अवोभिः सुमूलीको भवतु विश्ववेदाः ।
बार्धतां द्वेयो अमयं कृणोतु सुवीर्यस्य पतयः स्याम १२ (४६२)

तस्य वयं सुमतौ यज्ञियस्याऽपि मन्त्रे सौमनसे स्याम ।
 स सुत्रामा स्ववाँ इन्द्रो अस्मे आराच्चिद् द्वेयः सनुतयुयोतु १३
 अव त्वे इन्द्र प्रवतो नोमि गिरी ब्रह्माणि नियुतो धवन्ते ।
 उरु न राधः सर्वना पुरुष्यपो गा वज्रिन् युवसे समिन्दून् १४
 क ई स्तवत् कः पृणात् को यजाते यदुग्रमिन्मघवा विश्वहावेत् ।
 पादाविव प्रहरन्नन्यमन्यं कृणोति पूर्वमपरं शचीभिः १५ [३२]

शृण्वे वीर उग्रमुग्रं दमायन्नन्यमन्यमतिनेनीयमानः ।
 एधमानद्विबुधस्य राजा चोष्कूयते विज्ञ इन्द्रो मनुष्यान् १६
 परा पूर्वेषां सख्या वृणक्ति वितर्तुराणो अपरेभिरेति ।
 अनानुभूतीरवधून्वानः पूर्वीरिन्द्रः शरदस्तर्तरीति १७
 रूपंरूपं प्रतीरूपो बभूव तदस्य रूपं प्रतिचक्षणाथ ।
 इन्द्रो मायामिः पुरुरूप ईयते युक्ता ह्यस्य हरयः शता दश १८
 युजानो हरिता रथे भूरि त्वष्टेह राजति ।

को विश्वाहा द्विषतः पक्ष आसत उतासीनेषु सूरिषु १९
 अग्न्युति क्षेत्रमार्गन्म देवा उर्वी सती भूमिरंहूराभूत् ।
 बृहस्पते प्र चिकित्सा गर्विष्ठा वित्था सते जरित्र इन्द्र पन्थाम् २० [३३]

दिवेदिवे सहशीरन्यमर्धं कृष्णा असेधदप सन्नो जाः ।
 अहन् दासा वृषभो वस्नयन्तो दवजे वर्चिनं शम्बरं च २१
 प्रस्तोक इष्टु राधसस्त इन्द्र दश कोशयीदश वाजिनोऽदात् ।
 दिवोदासादतिथिगवस्य राधः शाम्बरं वसु प्रत्यग्रभीष्म २२
 दशाश्वान् दश कोशान् दश वस्त्रार्थिभोजना ।

दशो हिरण्यपिण्डान् दिवोदासादसानिषम् २३
 दश रथान् प्रष्टिततः शतं गा अर्धवन्धयः । अश्वथः पायवेऽदात् २४
 महि राधो विश्वजन्यं दधानान् भरद्वाजान् त्साञ्जयो अभ्ययष्ट २५ [३४]

वनस्पते वीङ्मो हि भुया अस्मत्सखा प्रतरणः सुवीरः ।
 गोमिः सन्नन्द्रो असि वीळयस्वाऽऽस्थाता ते जयतु जेत्वानि २६
 दिवस्पृथिव्याः पर्योज उद्धृतं वनस्पतिभ्यः पर्याभृतं सहः ।
 अपामोज्मानं परि गोमिरावृतं मिन्द्रस्य वज्रं हविषा रथं यज २७ (४७७)

इन्द्रस्य वज्रो मरुतामनीकं मित्रस्य गर्भो वरुणस्य नामिः ।	
सेमां नो हव्यदाति जुषाणो देवं रथं प्रति हव्या गृभाय	२८
उप श्वासय पृथिवीमुत द्यां पुरुत्रा ते मनुतां विष्टितं जगत् ।	
स दुन्दुभे सजूरिन्द्रेण देवैर्दूराद् दवीयो अपं सेध शत्रून्	२९
आ क्रन्दय बलमोजो न आ धा निः प्दनिहि दुरिता बार्धमानः ।	
अपं प्रोथ दुन्दुभे दुच्छुना इत इन्द्रस्य मुष्टिरसि वीळयस्व	३०
आमूरजं प्रत्यावर्तयेमाः केतुमद् दुन्दुभिर्वीवदीति ।	
समश्वपणांश्चरन्ति नो नरो ऽस्माकमिन्द्र रथिनो जयन्तु	३१ [३५] (४८१)

[अष्टमोऽध्यायः ॥ ८॥ व० १-३२]

(४८)

२२ शंयुर्वाहस्पत्यः (तृणपाणिः) । १-१० अग्निः; ११-१५, २०-२१ मरुतः (१३-१५ लिंगोक्ता वा), १६-१९ पूषा, २२ द्यावाभूमी वा पृथिवी । प्रगाथः = (१, ३ बृहती; २, ४ सतो बृहती; ५ बृहती, ६ महासतो बृहती; ७ महाबृहती, ८ महासतो बृहती; ९ बृहती, १० सतो बृहती; ११ ककुप्, १२ सतो बृहती), १३ पुरउणिक्, १४ बृहती, १५ अतिजगती, १६ ककुप्, १७ सतो बृहती, १८ पुरउणिक्, १९-२० बृहती, २१ महाबृहती यवमध्या, २२ अनुष्टुप् ।

यज्ञार्यज्ञा वो अग्रये गिरागिरा च दक्षसे । प्रप्र वयममृतं ज्ञातवेदसं प्रियं मित्रं न शंसिषम् ।
ऊर्जो नपातं स हिनायमस्मयुर्दाशेम हव्यदातये ।

भुवद् वाजेष्वविता भुवद् वृध उत त्राता तनूनाम् २

वृषा हग्नि अजरो महान् विभास्यर्चिषा ।

अजस्रेण शोचिषा शोशुचच्छुचे सुवीतिभिः सु दीदिहि ३

महो देवान् यजसि यक्ष्यानुपक् तव क्रत्वोत दुंसना ।

अर्वाचिः सीं कृणुह्यग्नेऽवसे रास्व वाजोत वैस्व ४

यमापो अद्रयो वना गर्भमृतस्य पिप्रति ।

सहसा यो मथितो जायते नृभिः पृथिव्या अधि सानवि ५ [१]

आ यः पप्रौ मानुना रोदसी उमे धुमेन धावते विवि ।

तिरस्तमो दहश ऊर्म्यास्वा श्यावास्वरूपो वृषा श्यावा अरूपो वृषा ६
बृहद्भिरग्ने अर्चिभिः शुक्रेण देव शोचिषा ।

मरुद्वाजे समिधानो यविष्ण्य रेवन्नः शुक्र दीदिहि द्युमत पावक दीदिहि ७

विश्वासां गृहपतिर्विशामसि त्वमग्ने मानुषीणाम् ।

ज्ञातं प्रमिष्यविष्ठ पाह्यंहसः समेन्द्रारं ज्ञातं हिमाः स्तोतुभ्यो ये च ददति ८ (४८९)

त्वं नश्चित्र ऊत्या वसो राधांसि चोदय ।

अस्य रायस्त्वमग्ने रथीरसि विदा गाधं तुचे तु नः

९

पथिं तोकं तनयं पतुमिद्व—मदन्धैरप्रयुत्वभिः ।

अग्ने हेळांसि देवा युयोधि नो ऽदेवानि ह्वरांसि च

१० [२]

आ सखायः सबर्दुधां धेनुमजध्वसुप नव्यसा वचः । सूजध्वमनपस्फुराम् ११

या शर्धाय मारुताय स्वभानवे अवोऽमृत्यु धुक्षत । या मृळीके मरुतां तुराणां या सुन्नैरेव्यावरी १२

भरद्वाजायाव धुक्षत द्विता । धेनुं च विश्वदोहस मिषं च विश्वभोजसम् १३

तं व इन्द्रं न सुक्रतुं वरुणमिव मायिनम् । अर्यमणं न मन्द्रं सुप्रभोजसं विष्णुं न स्तुष आदिशे १४

त्वेपं शर्धो न मारुतं तुविष्व ण्यनर्वाणं पूषणं सं यथा ज्ञाता ।

सं सहस्रा कारिषच्चर्षणिभ्य आँ आविर्गूळहा वसू करत सुवेदा नो वसू करत १५

आ मां पूषन्नुप द्रव शंसिषं नु ते अपिकर्ण आधृणे । अघा अर्यो अरातयः १६ [३]

मा काकुम्भीरमुद् वृहो वनस्पति मशस्तीर्वि हि नीनशः ।

मोत सूरौ अह एवा च न ग्रीवा आदधते वेः

१७

हतेरिव तेऽब्रुकमस्तु सख्यम् । अच्छिद्रस्य दधन्वतः सुपूर्णस्य दधन्वतः १८

परो हि मर्त्यैरसि समो देवैरुत भिया । अभि ख्यः पूषन् पृतनासु नस्त्व मवां नूनं यथा पुरा १९

वामी वामस्य धूतयः प्रणीतिरस्तु सुनुता । देवस्य वा मरुतो मर्त्यस्य वे जानस्य प्रयज्यवः २०

सद्यश्चिद् यस्य चकृतिः परि छां देवो नैति सूर्यः ।

त्वेपं शवो दधिरे नाम यज्ञियं मरुतो वृत्रहं शवो ज्येष्ठं वृत्रहं शवः २१

सकृद् द्यौरजायत सकृद् भूमिरजायत । पृथ्वा दुग्धं सकृत् पयस्तद्वन्यो नानु जायते २२ [४]

(४९)

(५०३)

१५ ऋजिश्वा भारद्वाजः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप्, १५ शकरी ।

स्तुषे जनं सुव्रतं नव्यसीमि—गीर्भिर्मित्रावरुणा सुमन्यन्ता ।

त आ गमन्तु त इह श्रुवन्तु सुक्षत्रासो वरुणो मित्रो अग्निः

१

विशोर्विंश ईड्यमध्वरे—ज्वहसक्रतुमरति युवत्योः ।

विवः शिशुं सहसः सूनुमग्निं यज्ञस्य केतुमरुषं यजधै

२

अरुषस्य दुहितरा विरूपे स्तुभिरन्या पिपिशे सूरौ अन्या ।

मिथस्तुरा विचरन्ती पावके मन्म श्रुतं नक्षत ऋच्यमाने

३

(५०६)

प्र वायुमच्छा बृहती मनीषा बृहद्रथिं विश्ववारं रथप्राम् ।
 द्युतद्यामा नियुतः पत्यमानः कविः कविर्मियक्षसि प्रयज्यो ४
 स मे वपुश्छदयदृश्विनोर्यो रथो विरुक्मान् मनसा युजानः ।
 येन नरा नासत्येष्यध्वै वर्तिर्याथस्तनयाय तमने च ५ [५]

पर्जन्यवाता वृषभा पृथिव्याः पुरीषाणि जिवन्तमर्ण्यानि ।
 सत्यश्रुतः कवयो यस्य गीर्भिर्जगतः स्थातर्जगदा कृणुध्वम् । ६
 पावीरवी कन्या चित्रायुः सरस्वती वीरपत्नी धियं धातु । ७
 शमिरच्छिद्रं शरणं सजोषा दुराधर्षं गुणते शर्म यंसत् ७
 पथस्पथः परिपतिं वचस्या कामेन कृतो अभ्यानल्लोकम् ।
 स नो रासच्छ्रुध्वंश्चन्द्राग्रा धियं धियं सीषधाति प्र पूषा ८
 प्रथमभाजं यज्ञसं वयोधां सुपाणिं देवं सुगमस्तिष्ठस्वम् ।
 होता यक्षद् यजतं प्रस्थाता मग्निस्त्वष्टारं सुहवं विभवा ९
 भुवनस्य पितरं गीर्भिराभी रुद्रं दिवा वर्धया रुद्रमक्तौ ।
 बृहन्तमृष्वभजरं सुपुन्रमृधग्धुवेम कविर्नेषितासः १० [६]

आ युवानः कवयो यज्ञियासो मरुतो गन्त गृणतो वरस्याम् ।
 अचित्रं चिद्धि जिवन्था वृधन्त इथा नक्षन्तो नरो अङ्गिरस्वत् ११
 प्र वीराय प्र तवसे तुरायाऽजा यूथेवं पशुरक्षिरस्तम् ।
 स पिस्पृशति तन्वि श्रुतस्य स्तुभिर्न नाकं वचनस्य विपः १२
 यो रजांसि विममे पार्थिवानि त्रिश्चिद् विष्णुर्मनवे बाधिताय ।
 तस्य ते शर्मन्नुपदृद्यमानि राया मदेम तन्वाऽतनां च १३
 तन्नोऽहिर्बुध्न्यो अङ्गिरकैस्तत् पर्वतस्तत् सविता चनो धातु ।
 तदोषधीभिरभि रातिषाचो भगः पुर्धधिर्जिन्वतु प्र राये १४
 नू नो शयिं रथ्यं चर्षणिप्रां पुरुवीरं मह क्रतस्य गोपाम् ।
 क्षयं दाताजरं येन जनान् त्स्पृधो अदेवीरभि च क्रमाम विशा अदेवीरभ्यः श्रवाम १५ [७] (५१८)

(५०)

[पञ्चमोऽनुवाकः ॥ ५ ॥ सू० ५०-६१]

१५ ऋजिश्वा भारद्वाजः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

द्वे वो देवीमदितिं नमोभिर्मुलीकाय वरुणं मित्रमग्निम् ।
 अमिक्षदामर्यमणं सुशेवं त्रातृन् देवान् त्ववितां भगं च १ (५१९)

सुज्योतिषः सूर्यं दक्षपितृ-ननागास्वे सुमहो वीहि देवान् ।
 द्विजन्मानो य क्रतुसापः सत्याः स्वर्वन्तो यजता अग्निजिह्वाः २
 उत द्यावापृथिवी क्षत्रमुरु बृहद् रोदसी शरणं सुपुत्रे ।
 महस्करथो वरिवो यथा नो ऽस्मे क्षयाय धिषणे अनेहः ३
 आ नो रुद्रस्य सूनवो नमन्ता मद्या हूतासो वसवोऽधृष्टाः ।
 यदीमर्भे महति वा हितासो बाधे मरुतो अह्वाम देवान् ४
 मिम्यक्ष येषु रोदसी नु देवी सिषक्ति पूषा अभ्यर्धयज्वा ।
 श्रुत्वा हवँ मरुतो यद्ध याथ भूमा रेजन्ते अध्वनि प्रविक्ते ५ [८]

अभि त्वं वीरं गिर्वणसमर्चं न्द्रं ब्रह्मणा जरितनेवेन ।
 श्रवदिन्द्रवमुप च स्तवानो रासद् वाजो उप महो गृणानः ६
 ओमानमापो मानुषीरमुक्तं धातं तोकाय तनयाय शं योः ।
 यूयं हि ष्ठा मिषजो मानुतेमा विश्वस्य स्थातुर्जगतो जनित्रीः ७
 आ नो देवः सविता त्रायमाणो हिरण्यपाणिर्यजतो जगम्यात् ।
 यो दत्रवाँ उषसो न प्रतीकं व्यूणुते द्वाशुषे वार्याणि ८
 उत त्वं सूनो सहसो नो अद्या देवाँ अस्मिन्नावध्वरे ववृत्याः ।
 स्यामहं ते सद्रुमिद् रातौ तव स्यामग्नेऽवसा सुवीरः ९
 उत त्या मे हवमा जगम्यातं नासत्या धीभिर्युवमङ्ग विप्रा ।
 अत्रिं न महस्तमसोऽमुमुक्तं तूर्धतं नरा दुरितादुभीके १० [९]

ते नो रायो द्युमतो वार्जवतो द्वातारो भूत नृवतः पुरुक्षोः ।
 वृशस्यन्तो दिव्याः पार्थिवासो गोजाता अप्या मृळता च देवाः ११
 ते नो रुद्रः सरस्वती सजोषा मीळ्हुष्मन्तो विष्णुर्मृळन्तु वायुः ।
 ऋमुक्षा वाजो दैव्यो विधाता पर्जन्यावाता पिप्यतामिषं नः १२
 उत स्य देवः सविता भगो नो ऽपां नपादवतु दानु परिः ।
 त्वष्टा देवेभिर्जनिभिः सजोषा द्यौर्देवेभिः पृथिवी समुद्रैः १३
 उत नोऽहिर्बुध्न्यः शृणो त्वज एकपात् पृथिवी समुद्रः ।
 विश्वे देवा क्रतावृधो हुवानाः स्तुता मन्त्राः कविशस्ता अवन्तु १४
 एवा नपातो मम तस्य धीभिर्मेरुद्राजा अभ्यर्चन्त्यर्कैः ।
 मा हूतासो वसवोऽधृष्टा विश्वे स्तुतासो भूता यजत्राः १५ [१०] (५३३)

(५१)

१६ ऋजिश्वा भारद्वाजः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप्, १३-१५ उष्णिक्, १६ अनुष्टुप् ।

उदु त्यक्षुर्महिं मित्रयोराँ एतिं प्रियं वरुणयोरदब्धम् ।
 ऋतस्य शुचिं दर्शतमनीकं रुक्मो न द्विव उदिता व्यद्यौत् १
 वेदु यस्त्रीणि विदथान्येषां देवानां जन्म सनुतरा च विप्रः ।
 ऋजु मर्तेषु वृजिना च पश्यन्नामि चष्टे सूरौ अर्य एवान् २
 स्तुप उं वो मह ऋतस्य गोपा नदिंति मित्रं वरुणं सुजातान् ।
 अर्यमणं भगमदब्धधीती नच्छा वोचे सधन्यः पावकान् ३
 रिशादसः सत्पतीरदब्धान् महो राज्ञः सुवसनस्य दातृन् ।
 युनः सुक्षत्रान् क्षयतो द्विवो नृ नोदित्यान् याम्यदिंति दुवोयु ४
 द्यौःषितः पृथिवि मातरधु गग्ने भ्रातर्वसवो मूळता नः ।
 विश्वं आदित्या अदिते सजोषा अस्मभ्यं शर्म बह्वलं वि यन्त ५ [११]

मा नो वृकाय वृक्ये समस्मा अघायते रीरधता यजत्राः ।
 युयं हि ष्ठा रथ्यो नस्तनूनां युयं दक्षस्य वर्चसो बभूव ६
 मा व एनो अन्यकृतं भुजेम मा तत् कर्म वसवो यच्चर्यध्वे ।
 विश्वस्य हि क्षयथ विश्वदेवाः स्वयं रिपुस्तन्वं रीरिषीष्ट ७
 नम इदुग्रं नम आ विवासे नमो दाधार पृथिवीमुत द्याम् ।
 नमो देवेभ्यो नम ईश एषां कृतं चिदेनो नमसा विवासे ८
 ऋतस्य वो रथ्यः पूतदक्षा नूतस्य पस्त्यसद्वो अदब्धान् ।
 तौ आ नमोभिरुचक्षसो नृन् विश्वान्व आ नमे महो यजत्राः ९
 ते हि श्रेष्ठवर्चसस्त उं न स्तिरो विश्वानि दुरिता नयन्ति ।
 सुक्षत्रासो वरुणो मित्रो अग्निः ऋतधीतयो वक्मराजसत्याः १० [१२]

ते न इन्द्रः पृथिवी क्षामं वर्धन् पूषा भगो अदिंतिः पञ्च जनाः ।
 सुशमीणः स्ववसः सुनीथा भवन्तु नः सुत्रात्रासः सुगोपाः ११
 नू सन्नानि द्विवं नंशि देवा भारद्वाजः सुमतिं याति होता ।
 आसानेभिर्यजमानो मिथेधै देवानां जन्म वसूयुर्ववन्द १२
 अप त्यं वृजिनं रिपुं स्तेनमग्निं दुराध्यम् । वृषिष्ठमस्य सत्पते कुधी सुगम् १३ (५४५)

ग्रावाणः सोम नो हि कं सखित्वनाय वावशुः । जही न्यत्रिणं पणिं वृको हि षः १४
युयं हि ष्ठा सुदानव इन्द्रज्येष्ठा अभिद्यवः । कर्ता नो अध्वना सुगं गोपा अमा १५
अपि पन्थामगन्महि स्वस्तिगामनेहसम् । येन विश्वाः परि द्विषो वृणक्ति विन्दते वसु १६ [१३]
(५४९)

(५२)

१७ कजिश्वा भारद्वाजः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप्, ७-१२ गायत्री, १४ जगती ।

न तद् दिवा न पृथिव्यानु मन्ये न यज्ञेन नोत शर्माभिराभिः ।
उज्जन्तु तं सुभ्वः पर्वतासो नि हीयतामतिराजस्य युष्ठा १
अतिं वा यो मरुतो मन्यते नो ब्रह्म वा यः क्रियमाणं निनिंत्सात् ।
तपुषि तस्मै वृजिनानि सन्तु ब्रह्माद्विषममि तं शौचतु द्यौः २
किमुक्त्वा ब्रह्मणः सोम गोपां किमुक्त्वा हुरभिशस्तिपां नः ।
किमुक्त्वा नः पश्यसि निद्यमानान् ब्रह्माद्विषे तपुषि हेतिमस्य ३
अर्वन्तु मामुषसो जायमाना अर्वन्तु मा सिन्धवः पिन्वमानाः ।
अर्वन्तु मा पर्वतासो भ्रुवासो अर्वन्तु मा पितरो देवहूतौ ४
विश्वदानीं सुमनसः स्याम पश्येम नु सूर्यमुच्चरन्तम् ।
तथा कर्द वसुपतिर्वसूनां देवां ओहानोऽवसागमिष्ठः ५ [१४]

इन्द्रो नेदिष्ठमवसागमिष्ठः सरस्वती सिन्धुभिः पिन्वमाना ।
पर्जन्यो न ओषधीभिर्मयोभु रग्निः सुशंसः सुहवः पितेव ६
विश्वे देवास आ गतं शृणुता म इमं हवम् । एदं बर्हिर्नि धीदत ७
यो वो देवा घृतस्नुना हव्येन प्रतिभूषति । तं विश्व उप गच्छथ ८
उप नः सुनवो गिरः शृण्वन्त्वमृतस्य ये । समुळीका भवन्तु नः ९
विश्वे देवा कृतावधं क्रतुमिहवन्नश्रुतः । जुषन्तां युज्यं पर्यः १० [१५]

स्तोत्रमिन्द्रो मरुद्गण स्त्वष्टमान् मित्रो अर्यमा । इमा हव्या जुषन्त नः ११
इमं नो अग्ने अध्वरं होतर्वयुनशो यज । चिकित्वान् दैव्यं जनम् १२
विश्वे देवाः शृणुतेमं हव्यं मे ये अन्तरिक्षे य उप द्यवि ष्ठ ।
ये अग्निजिह्वा उत वा यजत्रा आसद्यास्मिन् बर्हिषि मादयध्वम् १३
विश्वे देवा मम शृण्वन्तु यज्ञिया उभे रोदसी अपां नपाच्च मन्म ।
मा वो वचांसि परिचक्ष्याणि वोचं सुन्नेष्विद् वो अन्तमा मदेम १४ (५६३)

ये के च उमा महिनो अहिमाया विधो जज्ञिरे अपां सधस्थे ।

ते अस्मभ्यमिषये विश्वमायुः क्षपं उस्मा वरिवस्यन्तु देवाः १५

अग्नीपर्जन्याववर्तं धियं मे ऽस्मिन् हव्यं सुहवा सुष्टुतिं नः ।

इळामन्यो जनयद् गर्भमन्यः प्रजावर्तीरिष आ धत्तमस्मे १६

स्तीर्णे बर्हिषि समिधाने अग्नौ सुक्तेन महा नमसा विवासे ।

अस्मिन् नो अद्य विदथे यजत्रा विश्वे देवा हविषि मादयध्वम् १७ [१६] (५६६)

(५३)

१० बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । पूषा । गायत्री, ८ अनुष्टुप् ।

घृयमु त्वा पथस्पते रथं न वार्जसातये । धिये पूषन्नयुज्महि १

अग्नि नो नयं वसु वीरं प्रयतदक्षिणम् । वामं गृहर्पतिं नय २

अदित्सन्तं चिदाघृणे पूषन् दानाय चोदय । पणेश्चिद् वि ब्रूवा मनः ३

वि पथो वार्जसातये चिनुहि वि मृधो जहि । सार्धन्तामुग्र नो धियः ४

परि तृन्धि पणीना मारया हृदया कवे । अथेमस्मभ्यं रन्धय ५ [१७]

वि पूषन्नारया तुद पणेरिच्छ हृदि प्रियम् । अथेमस्मभ्यं रन्धय ६

आ रिख किकिरा कृणु पणीनां हृदया कवे । अथेमस्मभ्यं रन्धय ७

यां पूषन् ब्रह्मचोदनी मारां बिभर्ष्याघृणे । तयां समस्य हृदय मा रिख किकिरा कृणु ८

या ते अष्टा गोओपशा ऽऽघृणे पशुसार्धनी । तस्यांस्ते सुन्नमीमहे ९

उत नो गोषणिं धियं मश्वसां वाजसामुत । नृवत् कृणुहि वीतये १० [१८] (४७६)

(५४)

१० बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । पूषा । गायत्री ।

सं पूषन् विदुषां नय यो अस्त्रसानुशासति । य एवेदमिति ब्रवत् १

समु पूष्णा गमेमहि यो गृह्णां अभिशासति । इम एवेति च ब्रवत् २

पूष्णाश्चक्रं न रिण्यति न कोशोऽव पद्यते । नो अस्य व्यथते पविः ३

यो अस्मै हविषाविधन्न तं पूषापि मृष्यते । प्रथमो विन्दते वसु ४

पूषा गा अन्वेतु नः पूषा रक्षत्वर्वतः । पूषा वाजं सनोतु नः ५ [१९]

पूषन्न प्र गा इहि यजमानस्य सुन्वतः । अस्माकं स्तुवतामुत ६ (५८२)

माकिर्नेशन्माकीं रिषन्माकीं सं शानि केवटे । अथारिष्टामिरा गहि	७
शृण्वन्तं पुषणं वयं मिर्यमनष्टवेदसम् । ईशानं राय ईमहे	८
पूषन् तव व्रते वयं न रिष्येम कदा चन । स्तोतारस्त इह स्मसि	९
परि पूषा परस्ताद्भस्तं दधातु दक्षिणम् । पुनर्नो नष्टमार्जतु	१० [२०] (५८६)

(५५)

६ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । पूषा । गायत्री ।

एहि वां विमुचो नपादाघृणे सं संचावहै । रथीर्कृतस्य नो भव	१
रथीर्तमं कपर्दिनमीशानं राधसो महः । रायः सखायमीमहे	२
रायो धारास्याघृणे वसो राशिरंजाश्व । धीर्वतोधीवतः सखा	३
पूषणं न्वर्जाश्वमुप स्तोषाम वाजिनम् । स्वसुर्यो जार उच्यते	४
मातुर्दिधिपुमं व्रवं स्वसुर्जारः शृणोतु नः । भ्रातेन्द्रस्य सखा मम	५
आजासः पूषणं रथे निशुम्भास्ते जलश्रियम् । देवं वहन्तु बिभ्रतः	६ [२१] (५९२)

(५६)

६ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । पूषा । गायत्री, ६ अनुष्टुप् ।

य एनमादिदंशति कर्म्भादिति पूषणम् । न तेनैव आदिशे	१
उत घा स रथीर्तमः सखा सत्पतिर्युजा । इन्द्रो वृत्राणि जिघ्रते	२
उतादः परुषे गवि सुरेश्चक्रं हिंरण्यगम् । न्यैरयद् रथीर्तमः	३
यदद्य त्वा पुरुष्टुत ब्रवाम दस्य मन्तुमः । तत् सु नो मन्म साधय	४
इमं च नो गवेषणं सातये सीषधो गणम् । आरात् पूषन्नसि श्रुतः	५
आ ते स्वस्तिमीमह आरेअघामुपावसुम् । अद्या च सर्वतातये श्वश्च सर्वतातये	६

[२२] (५९८)

(५७)

६ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रापूषणौ । गायत्री ।

इन्द्रा नु पूषणा वयं सखाय स्वस्तये । ह्रुवेम वाजसातये	१
सोममन्य उपासदुत पातव चम्बोः सुतम् । कर्म्भमन्य ईच्छति	२
अजा अन्यस्य वह्नयो हरीं अन्यस्य संभृता । ताभ्यां वृत्राणि जिघ्रते	३
यदिन्द्रो अनयद् रितो महीरपो वृषन्तमः । तत्र पूषामवत् सचा	४ (६०९)

तां पूष्णः सुमतिं वयं वृक्षस्य प्र वयामिव । इन्द्रस्य चा रमामहे ५
उत् पूष्णं युवामहे ऽभीशूँरिव साराथिः । मृह्या इन्द्रं स्वस्तये ६ [२३] (६०४)

(५८)

४. बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । पूषा । त्रिष्टुप्, १ जगती ।

शुकं ते अन्यद् यजतं ते अन्यद् विपुरुषे अहनी द्यौरिवासि ।
विश्वा हि माया अवसि स्वधावो भद्रा ते पूषन्निह रातिरस्तु १
अजाश्वः पशुपा वार्जपस्त्यो धियंजिन्वो भुवने विश्वे अपितः
अष्ट्रां पूषा शिथिरामुद्धरीवृजत संचक्षाणो भुवना देव ईधते २
यास्ते पूषन्नावो अन्तः संमुद्रे हिरण्ययीरन्तरिक्षे चरन्ति ।
ताभिर्यासि द्रुत्यां सूर्यस्य कामेन कृतं भवं इच्छमानः ३
पूषा सुबन्धुर्विव आ पृथिव्या इळस्पतिर्मघवा वृस्मवर्चाः ।
यं वेवासो अददुः सूर्यायै कामेन कृतं तवसं स्वञ्चम ४ [२४] (६०८)

(५९)

१०. बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्राग्नी । बृहती, ७-१० अनुष्टुप् ।

प्र नु वोँचा सुतेषु वां धीर्याँ यानि चक्रयुः ।
हतासो वां पितरो देवशत्रव इन्द्राग्नी जीवथो युवम् १
बल्लिन्था महिमा वा—मिन्द्राग्नी पनिष्ठ आ ।
समानो वां जनिता भ्रातरा युवं यमाविहेहमातरा २
ओकिवांसां सुते सचाँ अश्वा सप्ती इवादने ।
इन्द्रा न्वग्नी अवसेह वज्रिणा वयं वेवा हवामहे ३
य इन्द्राग्नी सुतेषु वां स्तवत् तेष्वृतावृधा ।
जोषवाकं वदतः पञ्चहोषिणा न देवा असर्थश्चन ४
इन्द्राग्नी को अस्य वां देवौ मर्तेश्विकेतति ।
विपूँचो अश्वान् युयुजान ईयत् एकः समान आ रथे ५ [२५]

इन्द्राग्नी अपाविंयं पूर्वागात् पद्धतीभ्यः । हित्वी शिरो जिह्वया वाववुच्चरत् त्रिंशत् पदान्यंक्रमीत् ६
इन्द्राग्नी आ हि तन्वते नरो धन्वानि बाह्वोः । मा नो अस्मिन् महाधने परां वर्तन् गर्विष्ठिषु

७ (६१५)

इन्द्राग्नी तर्पन्ति मा—ऽघा अर्यो अरातयः । अप द्वेषांस्या कृतं युयुतं सूर्याधि ८
इन्द्राग्नी युवोरपि वसुं विव्यानि पार्थिवा । आ न इह प्र यच्छतं रथिं विश्वायुपोषसम् ९
इन्द्राग्नी उक्थवाहसा स्तोमेभिर्हवनश्रुता । विश्वाभिर्गीर्मिरा गत—मुख्य सोमस्य पीतये १०
[२६] (६१८)

(६०)

१५ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्राग्नी । गायत्री; १-३, १३ त्रिष्टुप्, १४ बृहती, १५ अनुष्टुप् ।

श्रथद् वृत्रमुत संनोति वाज—मिन्द्रा यो अग्नी सहुरी सपर्यात् ।
इरज्यन्ता वसव्यस्य भूरेः सहस्तमा सहसा वाजयन्ता १
ता योधिष्टममि गा इन्द्र नून—मपः स्वरूपसो अग्न ऊळ्हाः ।
दिशः स्वरूपस इन्द्र चित्रा अपो गा अग्ने युवसे नियुत्वान् २
आ वृत्रहणा वृत्रहभिः शुष्मै—रिन्द्र यातं नमोभिरग्ने अर्वाक् ।
युवं राधोभिरकवेभिरिन्द्रा—ऽग्ने अस्मे भवतमुत्तमेभिः ३
ता हुवे ययोरिदं पदे विश्वं पुरा कृतम् । इन्द्राग्नी न मर्धतः ४
उग्रा विश्वनिना मृधे इन्द्राग्नी हवामहे । ता नो मृळ्यत ईदृशे ५ [२७]

हतो वृत्राण्यार्या हतो दासानि सत्पती । हतो विश्वा अप द्विपः ६
इन्द्राग्नी युवामिमे—ऽभि स्तोमा अनूपत । पिबतं शंभुवा सुतम् ७
या वां सन्ति पुरुस्पृहो नियुतो द्राशुपे नरा । इन्द्राग्नी तामिरा गतम् ८
तामिरा गच्छतं नरो—पेदं सर्वनं सुतम् । इन्द्राग्नी सोमपीतये ९
तमीळिष्व यो अर्चिषा वना विश्वा परिष्वजत । कृष्णा कृणोति जिह्वया १० [२८]

य इन्द्र आविवासति सुममिन्द्रस्य मर्त्यः । द्युम्नाय सुतरा अपः ११
ता नो वाजवतीरिष आशून् पिपृतमर्वतः । इन्द्रमग्निं च वोळ्हवे १२
उभा वामिन्द्राग्नी आहुवध्या उभा राधसः सह मावृयध्वै ।
उभा द्राताराविषां रयीणा—मुभा वाजस्य सातये हुवे वाम् १३
आ नो गव्येभिरद्वयै—र्वसुव्यैरुप गच्छतम् ।
सखायो देवौ सखाय शंभुवे—न्द्राग्नी ता हवामहे १४
इन्द्राग्नी शृणुत हवं यजमानस्य सुन्वतः । वीतं हव्यान्या गतं पिबतं सोम्यं मधु १५
[२९] (६३३)

(६१)

१४ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । सरस्वती । गायत्री, १-३, १३ जगती; १४ त्रिष्टुप् ।

इयमेददाद् रभसमृणच्युतं दिवोदासं वध्यश्वायं वाशुषे ।

या शश्वन्तमाचखादावसं पुणिं ता ते दात्राणि तविषा सरस्वती १

इयं शुष्मेभिर्विसखा इवारुजत् सानुं गिरीणां तविषेभिर्भूमिभिः ।

पारावतश्रीमवसे सुवृक्तिभिः सरस्वतीमा विवासेम धीतिभिः २

सरस्वति देवनिदो नि बर्हय प्रजां विश्वस्य वृसयस्य मायिनः ।

उत क्षितिभ्योऽवनीरविन्दो विषमेभ्यो अस्रवो वाजिनीवति ३

प्र णो देवी सरस्वती वाजेभिर्वाजिनीवती । धीनामवित्र्यवतु ४

यस्त्वा देवि सरस्वत्युपव्रूते धने हिते । इन्द्रं न वृत्रतूर्ये ५ [३०]

त्वं देवि सरस्वत्यवा वाजेषु वाजिनि । रदा पूषेवं नः सुनिम् ६

उत स्या नः सरस्वती शोरा हिरण्यवर्तनिः । वृत्रघ्नी वष्टि सुष्टुतिम् ७

यस्या अनुन्तो अहूतस्त्वेषश्चरिष्णुरणवः । अमश्चरति रोरुवत् ८

सा नो विश्वा अति द्विषः स्वसूरन्या कृतावरी । अतन्नहेव सूर्यः ९

उत नः प्रिया प्रियासु सप्तस्वसा सुजुष्टा । सरस्वती स्तोम्या भूत् १० [३१]

आपपुषी पार्थिवा न्युरु रजो अन्तरिक्षम् । सरस्वती निदस्पातु ११

त्रिषधस्था सप्तधातुः पञ्च जाता वर्धयन्ती । वाजेवाजे हव्या भूत् १२

प्र या महिम्ना महिनासु चेकिते द्युम्नेभिरन्या अपसामपस्तमा ।

रथं इव बृहती विश्वने कृतो पस्तुत्या चिकितुषा सरस्वती १३

सरस्वत्यभि नो नेषि वस्यो मार्ष स्फुरीः पर्यसा मा न आ धक् ।

जुषस्व नः सुख्या वेद्या च मा त्वत् क्षेत्राण्यरणानि गन्म १४ [३२] (६४७)

॥ इति चतुर्थोऽष्टकः ॥ ३ ॥

॥ अथ पञ्चमोऽष्टकः ॥ ५ ॥

[प्रथमोऽध्यायः ॥१॥ व० १-२७]

(६२)

[षष्ठोऽनुवाकः ॥६॥ सू० ६२-७५]

११ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

स्तुषे नरा विवो अस्य प्रसन्ताः । अश्विना हुवे जरमाणो अर्केः ।

या सद्य उप्ता व्युषि ज्मो अन्तान् युरूपतः पर्युक्त वरांसि १

ता यज्ञमा शुचिभिश्चक्रमाणा रथस्य मानुं रुरुचु रजोभिः ।

पुरु वरांस्यमिता मिमानाः । ऽपो धन्वान्यति याथो अजान् २

(६४९)

ता ह त्यद् वर्तिर्यदरध्रमुग्रे—त्या धिय ऊहथुः शश्वदश्वैः ।
मनोजवेभिरिधिरैः शयध्वै परि व्यथिर्वाशुषो मर्त्यस्य
ता नव्यसो जरमाणस्य मन्मो—प भूषतो युयुजानसंती ।
शुभं पृक्षमिषमूर्जं वहन्ता होता यक्षत् प्रत्तो अध्रुग्युवाना
ता वल्गू वृक्षा पुरुशार्कतमा प्रत्ता नव्यसा वचसा विवासे ।
या शंसते स्तुवते शंभविष्ठा बभूवतुर्गृणते चित्रराती

३

४

५ [१]

ता भुज्युं विभिरन्ध्याः समुद्रात् तुयस्य सुनुमूहथू रजोभिः ।
अरेणुभिर्योजनेभिर्मुजन्ता पतत्रिभिरर्णसो निरुपस्थात्
वि जुयुषां रथ्या यातमाद्रिं श्रुतं हवं वृषणा वधिमत्याः ।
वृशस्यन्ता शयवे पिप्यथुर्गामिति च्यवाना सुमतिं भुरण्य
यद् रोदसी प्रदिवो अस्ति भूमा हेळो देवानामुत मर्त्यत्रा ।
तदादित्या वसवो रुद्रियासो रक्षोयुजे तपुर्धं दधात
य ई राजानावृतुथा विदधद् रजसो मित्रो वरुणश्चिकेतत् ।
गम्भीराय रक्षसे हेतिमस्य द्रोघाय चिद् वचस आनवाय
अन्तरैश्चक्रैस्तनयाय वर्ति—र्युमता यातं नृवता रथेन ।
सनुत्येन त्यजसा मर्त्यस्य वनुप्यतामपि शीर्षा ववृक्तम्
आ परमाभिरुत मध्यमाभि—नियुद्धिर्यातमवमाभिरर्वाक् ।
हृक्कस्य चिद् गोमतो वि व्रजस्य दुरो वर्त गृणते चित्रराती

६

७

८

९

१०

११ [२] (६५८)

(६३)

११ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । अश्विनौ । त्रिष्टुप्, १ विराट्, ११ एकपदा त्रिष्टुप् ।

कः१ त्या वल्गू पुरुहताद्य दूतो न स्तोमोऽविदुन्नमस्वान् ।
आ यो अर्वाङ्गासत्या ववर्त प्रेष्टा ह्यसथो अस्य मन्मन्
अरं मे गन्तं हवनायास्मै गृणाना यथा पिबाथो अन्धः ।
परि ह त्यद् वर्तिर्योथो रिपो न यत् परो नान्तरस्तुतुयात
अकारि वामन्धसो वरीम—न्नस्तारि बर्हिः सुप्रायणतमम् ।
उत्तानहस्तो युवपुर्ववन्दा ऽऽ वां नक्षन्तो अद्रय आश्वन

१

२

३

(६६१)

ऊर्ध्वो वामगिरिध्वरेष्वस्थात्	प्र रातिरेति जुर्णिनीं वृताचीं ।	
प्र होतां गूर्तमना उराणो	ऽयुक्तो यो नासत्या हवीमन्	४
अधि श्रिये दुहिता सूर्यस्य	रथं तस्थौ पुरुभुजा शतोतिम् ।	
प्र मायाभिर्मायिना भूतमन्न	नरां नृत्तुं जनिमन् यज्ञियानाम्	५ [३]
युवं श्रीभिर्दर्शतामिरामिः	शुभे पुष्टिमूहथुः सूर्यायाः ।	
प्र वां वयो वपुषेऽनुं पप्तन्	नक्षद् वाणी सुदृता धिष्ण्या वाम	६
आ वां वयोऽश्वासो वहिष्ठा	अमि प्रयो नासत्या वहन्तु ।	
प्र वां रथो मनोजवा असर्जी	पः पृक्ष इषिधो अनुं पूर्वीः	७
पुरु हि वां पुरुभुजा वृष्णं	धेनुं न इषं पिन्वतमसक्राम ।	
स्तुतश्च वां माध्वी सुदुतिश्च	रसाश्च ये वामनु रातिमग्मन्	८
उत मं ऋग्रे पुरयस्य रध्वी	सुमीळहे शतं पैरुके च पक्वा ।	
शाण्डो दाद्विरणिनः स्मर्दिष्टीन्	दशं वशासो अभिषाच ऋष्वान्	९
सं वां शता नासत्या सहस्रा	ऽश्वानां पुरुपन्थां गिरिं दात ।	
भरद्वाजाय वीर नू गिरि दा	द्धता रक्षांसि पुरुदंससा स्युः	१०
आ वां सुमे वरिमन्त्सुरिभिः	ज्याम्	११ [४] (६६९)

(६४)

६ बाह्वस्पत्यो भरद्वाजः । उक्तः । त्रिष्टुप् ।

उदु श्रिय उषसो रोचमाना	अस्थुरपां नोर्मयो रुशन्तः ।	
कृणोति विश्वा सुपथा सुगा	न्यमूदु वस्वी दक्षिणा मघोनीं	१
मद्रा ददृक्ष उर्विया वि भा	स्युत ते शोचिर्मानवो द्यामपसन् ।	
आविर्वक्षः कृणुषे शुभमानो	पो देवि रोचमाना महोभिः	२
वहन्ति सीमरुणासो रुशन्तो	गावः सुभगां मुर्विया प्रथानाम् ।	
अपेजते शूरो अस्तेव शत्रून्	बाधते तमो अजिरो न वोळ्हा	३
सुगोत ते सुपथा पर्वते	ष्ववाने अपस्तरसि स्वमानो ।	
सा न आ वह पृथुयामन्नृष्वे	रयिं दिवो दुहितरिष्यध्वै	४
सा वह योक्षमिरवातो	षो वरं वहसि जायमनुं ।	
त्वं दिवो दुहितर्या ह वेवी	पूर्वह्वतौ मंहना दर्शता मूः	५ (६७४)

उत् ते वयश्चिद् वसतेरपप्तन् नरश्च ये पितृभाजो व्युद्यौ ।
अमा सते वहसि भूरि वाम-मुषो देवि द्वाशुषे मर्त्याय

६ [५] (६५५)

(६५)

६ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । उषाः । त्रिष्टुप् ।

एषा स्या नो दुहिता दिवोजाः क्षितीरुच्छन्ती मानुषीरजीगः ।

या मानुना रुशता राभ्या-स्यज्ञायि तिरस्तमसश्चिदुक्तून्

१

वि तद् ययुररुणयुगिभरश्चै-श्चित्रं मान्युषसश्चन्द्ररथाः ।

अग्रं यज्ञस्य बृहतो नयन्ती-र्वि ता बाधन्ते तम ऊर्म्यायाः

२

श्रवो वाजमिषमूर्जं वहन्ती-नि द्वाशुषं उषसो मर्त्याय ।

मयोनीर्वीरवत् पत्यमाना अवो धात विधते रत्नमद्य

३

इदा हि वो विधते रत्नमस्ती-दा वीराय द्वाशुषं उषासः ।

इदा विप्राय जरते यदुक्था नि ष्म मावते वहथा पुरा चित्

४

इदा हि त उषो अद्रिसानो गोत्रा गवामङ्गिरसो गृणन्ति ।

व्युर्केण विभिदुर्ब्रह्मणा च सत्या नृणामभवद् देवहृतिः

५

उच्छा दिवो दुहितः प्रत्नवन्नो भरद्वाजवद् विधते मघोनि ।

सुवीरं रयिं गृणते रिरिह्य-रुगायमधि धेहि श्रवो नः

६ [६] (६८१)

(६६)

११ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । मरुतः । त्रिष्टुप् ।

वपुर्नु तच्चिकितुषे चिदस्तु समानं नाम धेनु पत्यमानम् ।

मर्तेष्वन्यद् कोहसे पीपाय सकृच्छ्रकं दुदुहे पृश्निरुधः

१

ये अग्रयो न शोशुचन्निधाना द्विर्यत् त्रिर्मरुतो वावृधन्त ।

अरेणवो हिरण्ययास एषां साकं नृम्णैः पौंस्यैभिश्च भूवन्

२

रुद्रस्य ये मीळहुपः सन्ति पुत्रा यांश्चो नु दाधृविर्मरुधै ।

विदे हि माता महो मही षा सेत् पृश्निः सुम्वेडे गर्ममाधात्

३

न य ईषन्ते जनुषोऽया न्व-ऽन्तः सन्तोऽवद्यानि पुनानाः ।

निर्यद् दुहे शुचयोऽनु जोष-मनु श्रिया तन्वमुक्षमाणाः

४

(६८५)

मक्षू न येषु दोहसे चिद्वया आ नाम धृष्णु मारुतं दधानाः ।
न ये स्तौना अयासो म्हा नू चित सुदानुरव यासदुग्रान्

५ [७]

त इदुग्राः शर्वसा धृष्णुषेणा उभे युजन्त रोदसी सुमेके ।
अध स्मैषु रोदसी स्वशोचि रामवत्सु तस्थौ न रोकः

६

अनेनो वो मरुतो यामो अस्त्व नश्वश्चिद यमजत्यरथीः ।

७

अनवसो अनमीक्षू रजस्तू वि रोदसी पथ्या याति साधन्

नास्य वर्ता न तरुता न्वस्ति मरुतो यमवथ वार्जसातौ ।

८

तोके वा गोषु तनये यमप्सु स व्रजं दर्ता पार्ये अध द्योः

प्र चित्रमर्कं गृणते तुराय मारुताय स्वतवसे भरध्वम् ।

ये सहोसि सहसा सहन्ते रेजते अग्ने पृथिवी मखेभ्यः

९

त्विषीमन्तो अध्वरस्येव विद्युत् तृष्यच्यवसो जुहोऽ नाग्नेः ।

अर्चत्रयो धुनयो न वीरा भ्राजजन्मानो मरुतो अधृष्टाः

१०

तं बुधन्तं मारुतं भ्राजहृष्टि रुद्रस्य सुनुं हवसा विवासे ।

दिवः शर्धीय शुचयो मनीषा गिरयो नाप उग्रा अस्पृधन्

११ [८] (६९२)

(६७)

११ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । मित्रावरुणौ । त्रिष्टुप् ।

विश्वेषां वः सुतां ज्येष्ठतमा गीर्मिमित्रावरुणा वाबुधधै ।

सं या रुमेव यमतुर्यमिष्टा द्वा जना अस्मा बाहुभिः स्वैः

१

इयं मद वां प्र स्तृणीति मनीषो प प्रिया नमसा बर्हिरच्छ ।

यन्तं नो मित्रावरुणावधृष्टं छर्दिर्यद् वां वरुथ्यं सुदानू

२

आ यातं मित्रावरुणा सुशस्त्यु प प्रिया नमसा ह्वयमाना ।

सं यावन्तःस्थो अपसेव जना ऊधूधीयतश्चिद यतथो महित्वा

३

अश्वा न या वाजिना पूतबन्धू क्रता यद् गर्भमवितिर्भरधै ।

प्र या महि महान्ता जायमाना घोरा मतीय रिपवे नि दीधः

४

विश्वे यद् वां मंहना मन्दमानाः क्षत्रं देवासो अर्दधुः सजोषाः ।

परि यद् भूथो रोदसी चिदुर्वी सन्ति स्पशो अर्दन्धासो अमूराः

५ [९]

ता हि क्षत्रं धारयेथे अनु द्यून् हंहेथे सानुमुपमादिव द्योः ।

हृळ्हो नक्षत्र उत विश्वदेवो भूमिमातान् द्यां धासिनायोः

६

(६९८)

ता विग्रं धैथे जठरं पूणध्या आ यत् सद्यः समृतयः पूणन्ति ।

न मृष्यन्ते युवतयोऽर्वाणा वि यत् पर्यो विश्वजिन्वा भरन्ते

७

ता जिह्वा सवुमेदं सुमेधा आ यद् वां सत्यो अरतिर्ऋते भूत ।

तद् वां महित्वं घृतान्नावस्तु युवं वाशुषे वि चयिष्टमंहः

८

प्र यद् वां मित्रावरुणा स्पर्धन् प्रिया धाम युवर्धिता मिनन्ति ।

न ये देवास ओहसा न मर्ता अयज्ञसाचो अप्यो न पुत्राः

९

वि यद् वाचं कीस्तासो भरन्ते शंसन्ति के चिन्निविदो मनानाः ।

आद् वां ब्रवाम सत्यान्युक्था नर्किर्वैवेमिर्यतथो महित्वा

१०

अवोरिस्था वां छर्दिषो अभिष्टौ युवोर्मित्रावरुणावस्कृधोयु ।

अनु यद् गावः स्फुरानृजिप्यं धुष्णं यद् रणे वृषणं युनजन्

११ [१०] (७०३)

(६८)

११ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रावरुणौ । त्रिष्टुप्, ९-१० जगती ।

श्रुष्टी वां यज्ञ उद्यतः सजोषा मनुष्वद् वृक्तबर्हिषो यजध्वै ।

आ य इन्द्रावरुणाविषे अद्य महे सुन्नाय मह आवर्तत

१

ता हि श्रेष्ठा देवताता तुजा शूराणां शर्विष्ठा ता हि भूतम् ।

मघोनां महिष्ठा तुविशुष्म ऋतेन वृत्रतुरा सर्वसेना

२

ता गृणीहि नमस्येमिः शूषैः सुन्नेमिरिन्द्रावरुणा चक्राना ।

वज्रेणान्यः शर्वसा हन्ति वृत्रं सिषक्यन्त्यो वृजनेषु विप्रः

३

ग्राश्च यन्नरश्च वावृवन्त विश्वे देवासो नरां स्वर्गताः ।

प्रैभ्य इन्द्रावरुणा महित्वा द्यौश्च पृथिवि भूतसुवी

४

स इत् सुदानुः स्वर्वा ऋतावेन्द्रा यो वां वरुण दाशति त्मन् ।

इषा स द्विषस्तेरेद् दास्वान् वंसद् रयिं रयिवर्तश्च जनान्

५ [११]

यं युवं वाश्वध्वराय देवा रयिं धृत्यो वसुमन्तं पुरुक्षुम् ।

अस्मे स इन्द्रावरुणावर्षि प्यात् प्र यो भनक्ति वनुषामशस्तीः

६

उत नः सुन्नात्रो देवगोपाः सूरिभ्य इन्द्रावरुणा रयिः प्यात् ।

येन स्यात् तर्जनाय माह्वान प्र सद्यो द्युक्षा तिरते ततुरिः

७

(१०००)

नू न इन्द्रावरुणा गृणाना पृङ्गं रुधि सौश्रवसाय देवा ।

इत्था गृणन्तो महिनस्य शर्धो ऽपो न नावा दुरिता तरेम

८

प्र सुभ्राजे बृहते मन्म नु प्रियमर्चं देवाय वरुणाय सुप्रथः ।

अयं य उर्वी महिना महिब्रतः क्रत्वा विभात्यजरो न शोचिषा

९

इन्द्रावरुणा सुतपाविमं सुतं सोमं पिबतं मध्यं धृतव्रता ।

युवो रथो अध्वरं देववीतये प्रति स्वसरमुप याति पीतये

१०

इन्द्रावरुणा मधुमत्तमस्य वृष्णः सोमस्य वृषणा वृषेथाम् ।

इदं वामन्धः परिषिक्तमस्मे आसद्यास्मिन् बर्हिषि मादयेथाम्

११ [१२] (७१४)

(६९)

८ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्राविष्णू । त्रिष्टुप् ।

सं वां कर्मणा समिषा हिंनोमीन्द्राविष्णू अपसस्पारे अस्य ।

जुषेथां यज्ञं द्रविणं च धत्तमरिष्टैर्नः पृथिभिः पारयन्ता

१

या विश्वासां जनितारा मतीनामिन्द्राविष्णू कुलशा सोमधाना ।

प्र वां गिरः शस्यमाना अवन्तु प्र स्तोमासो गीयमानासो अर्कैः

२

इन्द्राविष्णू मदपती मदानामा सोमं यातं द्रविणो दधाना ।

सं वामञ्जन्त्वक्तुभिर्मतीनां सं स्तोमासः शस्यमानास उक्थैः

३

आ वामश्वासो अभिमातिषाह इन्द्राविष्णू सधमादो वहन्तु ।

जुषेथां विश्वा हवना मतीनामुप ब्रह्माणि शृणुतं गिरौ मे

४

इन्द्राविष्णू तत् पनयार्थं वां सोमस्य मदं उरु चक्रमाथे ।

अकृणुतमन्तरिक्षं वरीयो ऽप्रथतं जीवसे नो रजांसि

५

इन्द्राविष्णू हविषा वावृधाना ऽग्राद्वाना नमसा रातहन्या ।

घृतासुती द्रविणं धत्तमस्मे समुद्रः स्थः कुलशः सोमधानः

६

इन्द्राविष्णू पिबतं मध्वो अस्य सोमस्य दक्षा जठरं पृणेत्याम् ।

आ वामन्धांसि मदिराण्यग्मन्नुप ब्रह्माणि शृणुतं हव मे

७

उभा जिग्यथुर्न परा जयेथे न परा जिग्ये कतरश्चनैनोः ।

इन्द्रश्च विष्णो यदपस्पृषेथां त्रेधा सहस्रं वि तदैवेथाम्

८ [१३] (७११)

(७०)

६ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । द्यावापृथिवी । जगती ।

घृतवतीं मुवन्नानामभिधियोर्वी पृथ्वी मधुदुधे सुपेशसा ।	
द्यावापृथिवी वरुणस्य धर्मेणा विष्कमिभे अजरे भूरिरेतसा	१
असश्चन्ती भूरिधारे पर्यस्वती घृतं दुहाते सुकृते शुचिर्वते ।	
राजन्ती अस्य मुवन्नस्य रोदसी अस्मे रेतः सिञ्चतं यन्मनुर्हितम्	२
यो वामुजवे कर्मणाय रोदसी मर्तो वृदाशं धिपणे स साधति ।	
प्र प्रजामिर्जायते धर्मेणस्परि युवोः सिक्ता विपुरूपाणि सव्रता	३
घृतेन द्यावापृथिवी अभीवृते घृतधिया घृतपृचा घृतावृधा ।	
उर्वी पृथ्वी होतृवूर्ये पुरोहिते ते इद् विप्रा ईळते सुम्रमिष्टये	४
मधु नो द्यावापृथिवी मिमिक्षतां मधुश्रुता मधुदुधे मधुव्रते ।	
दधानि यज्ञं द्रविणं च देवता महि श्रवो वार्जमस्मे सुवीर्यम्	५
ऊर्जं नो द्यौश्च पृथिवी च पिन्वतां पिता माता विश्वविदा सुदंससा ।	
संरराणे रोदसी विश्वशम्भुवा सनि वार्जं रयिमस्मे समिन्वताम्	६ [१४] (७२८)

(७१)

६ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । सविता । जगती, ४-६ त्रिष्टुप् ।

उदु प्य देवः सविता हिरण्यया बाह्व अयंस्तु सर्वनाय सुकृतुः ।	
घृतेन पाणी अभि प्रुष्णते मखो युवा सुदक्षो रजसो विधर्मणि	१
देवस्य वयं सवितुः सर्वांमनि श्रेष्ठे स्याम वसुनश्च दावने ।	
यो विश्वस्य द्विपदो यश्चतुष्पदो निवेशने प्रसवे चासि भूमनः	२
अर्द्धधेभिः सवितः पापुभिर्द्वं शिवेभिरद्य परि पाहि नो गर्यम् ।	
हिरण्यजिह्वः सुविताय नव्यसे रक्षा मार्किर्नो अघशंस ईशत	३
उदु प्य देवः सविता दमूना हिरण्यपाणिः प्रतिदोषमस्थाय ।	
अयोहनुर्यजतो मन्द्रजिह्व आ दाशुषे सुवति भूरि वामम्	४ (७३१)

उदू अयाँ उपवक्तेव बाहू हिरण्यया सविता सुप्रतीका ।
 द्विवो रोह्याँस्यरुहत् पृथिव्या अरीरमत पतयत् कच्चिदश्वम्
 वाममद्य सवितर्वाममु श्वो द्विवेदिवे वाममस्मभ्यं सावीः ।
 वामस्य हि क्षर्यस्य देव भूरे रया धिया वामभाजः स्याम

५

६ [१५] (७३४)

(७२)

५ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रासोमौ । त्रिष्टुप् ।

इन्द्रासोमा महि तद् वां महित्वं युवं महानि प्रथमानि चक्रथुः ।
 युवं सूर्यं विविदथुर्युवं स्वः—विश्वा तमाँस्यहतं निदश्च
 इन्द्रासोमा वासयथ उपास—मुत् सूर्यं नयथो ज्योतिषा सह ।
 उप द्यां स्कम्भथुः स्कम्भनेना—प्रथतं पृथिवीं मातरं वि
 इन्द्रासोमावर्हिमपः परिष्ठां हथो वृत्रमनु वां द्यौरमन्यत ।
 प्राणीँस्यैरयतं नदीना—मा संमुद्राणि पप्रथुः पुरुषिणि
 इन्द्रासोमा एकमामास्वन्त—नि गवामिद् दधथुर्वक्षणासु ।
 जग्मथुरनपिनद्धमासु रुशच्चित्रासु जगतीष्वन्तः
 इन्द्रासोमा युवमङ्ग तरुत्र—मपत्यसाचं श्रुत्यं रराथे ।
 युवं शुष्मं नर्यं चर्षणिभ्यः सं विव्यथुः पृतनापाहमुग्रा

१

२

३

४

५ [१६] (७३९)

(७३)

३ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । बृहस्पतिः । त्रिष्टुप् ।

यो अद्विमित् प्रथमजा कृतावा बृहस्पतिराङ्गिरसो हविष्मान् ।
 द्विबर्हज्मा प्राघर्मसत् पिता न आ रोदसी वृषभो रौरवीति
 जनाय चिद् य ईवंत उ लोकं बृहस्पतिर्देवहूतौ चकार ।
 घ्नन् वृत्राणि वि पुरो दर्वरीति जयञ्छत्रैरामित्रान् पूत्सु साहन्
 बृहस्पतिः समजयद् वसूनि महो व्रजान् गोमतो देव एषः ।
 अपः सिषासन् त्वव्रप्रतीतो बृहस्पतिर्हन्यमित्रमर्कैः

१

२

३ [१७] (७४१)

(७४)

४ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । सोमारुद्रौ । त्रिष्टुप् ।

- सोमारुद्रा धारयेथामसुर्यः । प्र बामिष्टयोऽरमभुवन्तु ।
 वमेवमे सप्त रत्ना दधाना शं नो भूतं द्विपदे शं चतुष्पदे १
- सोमारुद्रा वि वृहत् विषूची ममीवा या नो गर्यमाविवेश ।
 आरे बधेथां निर्कृतिं पराचै रस्मे मद्रा सौभ्रवसानि सन्तु २
- सोमारुद्रा युवमेतान्यस्मे विश्वा तनूषु भेषजानि धत्तम् ।
 अब स्यतं मुञ्चतं यज्ञो अस्ति तनूषु बन्धं कृतमेनो अस्मत् ३
- तिग्मायुधौ तिग्महेती सुशेवौ सोमारुद्राविह सु मुळतं नः ।
 प्र नो मुञ्चतं वरुणस्य पाशाद् गोपायतं नः सुमनस्यमाना ४ [१८] (७४६)

(७५)

- १९ पायुमारुद्राजः । (संग्रामाशिपः) १ वर्म, २ धनुः, ३ ज्या, ४ आर्क्षी, ५ इषुधिः, ६ (पूर्वार्धः)
 सारथिः, ६ (उत्तरार्धः) रश्मयः, ७ अश्वाः, ८ रथः, ९ रथगोपाः, १० ब्राह्मण-पितृ-सोम-द्यावा-
 पृथिवी-पूषाणः, ११-१२, १५-१६ इषवः, १३ प्रतोदः, १४ हस्तघ्नः,
 १७ युद्धभूमि-कवच-ब्रह्मणस्पत्यादयः, १८ वर्म-सोम-वरुणाः,
 १९ देवब्रह्माणि । त्रिष्टुप्, ६, १० जगती, १२, १३, १५, १६, १९
 अनुष्टुप्, १७ पङ्क्तिः ।

- जीमूतस्येव भवति प्रतीकं यद् वर्मी याति सुमदामुपस्थे ।
 अनाविद्धया तन्वा जय त्वं स त्वा वर्मणो महिमा पिपर्तु १
- धन्वना गा धन्वनाजिं जयेम धन्वना तीव्राः सुमदो जयेम ।
 धनुः शत्रोरपक्रामं कृणोति धन्वना सर्वाः प्रदिशो जयेम २
- वृक्षयन्तीवेदा गनीगन्ति कर्णं प्रियं सखायं परिष्वजाना ।
 योषेव शिङ्गे वितताधि धन्व ऊया इयं समने पारयन्ती ३ (७४९)

ते आचरन्ती समनेव योषा मातेव पुत्रं बिमृतामुपस्थे ।
 अप शत्रून् विध्यतां संविद्वाने आर्त्ता इमे विष्फुरन्ती अमित्रान् ४
 बुद्धीनां पिता बहुरस्य पुत्रश्चिश्वा कृणोति समनावगत्य ।
 इषुधिः सङ्काः पृतनाश्च सर्वाः पुष्टे निनन्दो जयति प्रसूतः ५ [१९]

रथे तिष्ठन् नयति वाजिनः पुरो यत्रयत्र कामयते सुषारथिः ।
 अभीशूनां महिमानं पनायत मनः पश्चादनु यच्छन्ति रुश्मयः ६
 तीवान् घोषान् कृण्वते वृषपाणयो ऽश्वा रथेभिः सह वाजयन्तः ।
 अवक्रामन्तः प्रपदैरमित्रान् क्षिणन्ति शत्रून्पव्ययन्तः ७
 रथवाहनं हविरस्य नाम यत्रायुधं निहितमस्य वर्म ।
 तत्रा रथमुप शग्मं संदेम विश्वाहा वयं सुमनस्यमानाः ८
 स्वादुषंसदः पितरो वयोधाः कृच्छ्रेभितः शक्तीवन्तो गभीराः ।
 चित्रसेना इषुबला अमृधाः सुतोवीरा उरवो वातसाहाः ९
 बाह्याणासः पितरः सोम्यासः शिवे नो द्यावापृथिवी अनेहसा ।
 पूषा नः पातु दुरिताहतावृधो रक्षा मार्किर्नो अघशंस ईशत १० [२०]

सुपूर्णं वस्ते मृगो अस्या दन्तो गोभिः संनद्धा पतति प्रसूता ।
 यत्रा नरः सं च वि च द्रवन्ति तत्रास्मभ्यमिषवः शर्म यंसन् ११
 ऋजीति परि वृद्धि नो ऽश्मा भवतु नस्तनूः ।
 सोमो अधि ब्रवीतु नो ऽदितिः शर्म यच्छतु १२
 आ जङ्घन्ति सान्वेषां जघनौ उप जिघ्रते ।
 अश्वाजनि प्रचेतसो ऽश्वान् त्समत्सु चोदय १३
 अहिंरिव भोगैः पर्येति बाहुं ज्याया हेति परिवार्धमानः ।
 हस्तघ्नो विश्वा वयुनानि विद्वान् पुमान् पुमांसं परि पातु विश्वतः १४
 आलाक्ता या रुक्मीष्ण्यथो यस्या अयो मुखम् ।
 इदं पर्जन्यरेतस इष्वै वेव्यै बृहन्नमः १५ [२१] (७६१)

अवसृष्ट्वा परा पतु शरव्ये ब्रह्मसंशिते ।	
गच्छामित्रान् प्र पद्यस्व मामीषां कं चनोच्छिषः	१६
यत्र बाणाः संपतन्ति कुमारा विशिखा इव ।	
तत्रा नो ब्रह्मणस्पति रदितिः शर्म यच्छतु विश्वाहा शर्म यच्छतु	१७
ममीणि ते वर्मणा छादयामि सोमस्त्वा राजामृतेनानु वस्ताम् ।	
उरोर्वरीयो वरुणस्ते कृणोतु जयन्तं त्वानु देवा मदन्तु	१८
यो नः स्वो अरणो यश्च निष्ट्यो जिघांसति ।	
देवास्तं सर्वे धूर्वन्तु ब्रह्म वर्म ममान्तरम्	१९ [२२] (७६५)

॥ इति षष्ठं मण्डलं समाप्तम् ॥

मंत्र-संख्या

पञ्चममण्डलस्यान्तपर्यन्तं ४३६८

षष्ठमण्डलस्य ७६५

सर्वयोगः- ५१३३

अथ सप्तमं मण्डलम् ।

(१)

[प्रथमोऽनुवाकः ॥१॥ सू० १-१७]

१५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अग्निः । विराट्, १९-२५ त्रिष्टुप् ।

अग्निं नरो दीर्घितिभिरुण्यो—हस्तच्युती जनयन्त प्रशस्तम् । दूरेदृशं गृहपतिमथर्युम् १
 तमग्निस्ते वसवो न्यृण्वन् त्सुप्रतिचक्षमवसे कुतश्चित् । वृक्षाय्यो यो दम् आस नित्यः २
 मेद्धो अग्ने दीदिहि पुरो नो ऽजस्रया सुम्यां यविष्ठ । त्वां शश्वन्तु उर्प यन्ति वाजाः ३
 प्र ते अग्नयोऽग्निभ्यो वरं निः सुवीरांसः शोशुचन्त द्युमन्तः । यत्रा नरः समासते सुजाताः ४
 दा नो अग्ने धिया राधं सुवीरं स्वपत्यं सहस्य प्रशस्तम् । न यं यावा तरति यातुमावान् ५ [२३]

उप यमेति युवतिः सुदक्षं व्रोषा वस्तोहविष्मती घृताची । उप स्वैनमरमतिर्वसूयुः ६
 विश्वा अग्नेऽप वृहाराती—र्येभिस्तपोभिरदहो जरूथम् । प्र निस्वरं चातयस्वामीवाम् ७
 आ यस्ते अग्न इधते अनीकं वसिष्ठ शुक्र दीदिवः पार्वक । उतो न एभिः स्तवथैरिह स्याः ८
 वि ये ते अग्ने मेजिरे अनीकं भर्ता नरः पित्र्यांसः पुरुत्रा । उतो न एभिः सुमना इह स्याः ९
 इमे नरो वृत्रहत्येषु शूरा विश्वा अदेवीरभि सन्तु मायाः । ये मे धियं पनयन्त प्रशस्ताम् १० [२४]

मा शूने अग्ने नि षदाम नृणां माशेषसोऽवीरंता परि त्वा । प्रजावतीषु दुर्यासु दुयं ११
 यमश्वी नित्यमुपयाति यज्ञं प्रजावन्तं स्वपत्यं क्षयं नः । स्वर्जन्मना शेषसा वावृधानम् १२
 पाहि नो अग्ने रक्षसो अजुष्टात् पाहि धूर्तररूपो अघायोः । त्वा युजा पृतनायूरभि प्याम् १३
 सेवृग्निर्गौरत्यस्त्वन्यान् यत्र वाजी तनयो वीळुपाणिः । सहस्रपाथा अक्षरां समेति १४
 सेवृग्निर्यो वनुष्यतो निपाति समेन्द्रारमंहस उरुण्यात् । सुजातासः परि चरन्ति वीराः १५ [२५]

अयं सो अग्निराहुतः पुरुत्रा यमीशानः समिद्विन्दे हविष्मान् । परि यमेत्यध्वरेषु होता १६
 त्वे अग्न आहवनानि भूरी—ज्ञानास आ जुहुयाम नित्या । उभा कृण्वन्तो बहू मियेधे १७
 इमो अग्ने वीततमानि हव्या ऽजस्रो वक्षि देवतातिमच्छ । प्रति न ई सुरभीणि व्यन्तु १८

मा नो अग्नेऽवीरंते परा दा दुर्वाससेऽमृतये मा नो अस्यै ।

मा नः क्षुधे मा रक्षसं क्रतावो मा नो दमे मा वन आ जुह्वर्थाः

१९ (१९)

नू मे ब्रह्माण्यग्न उच्छशाधि त्वं देव मघवन्धः सुषुदः ।
रातौ स्यामोभयास आ ते युयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

२० [२६]

त्वमग्ने सुहवो रण्वसंहक्र सुदीती सूनो सहसो दिदीहि ।
मा त्वे सचा तनये नित्य आ धृच्छा वीरो अस्मन्नयो वि दासीत
मा नो अग्ने दुर्मतये सचैषु देवेन्द्रेष्वग्निषु प्र वोचः ।
मा ते अस्मान् दुर्मतयो भूमाच्चिद् देवस्य सूनो सहसो नशन्त
स मतो अग्ने स्वनीक रेवा नमर्त्ये य आजुहोति हव्यम् ।
स देवता वसुवर्नि दधाति यं सुरिर्थी पुच्छमान एति
महो नो अग्ने सुवितस्य विद्वान् रयिं सुरिभ्य आ वहा बृहन्तम् ।
येन वयं सहसावन् मदेमा विक्षितास आयुषा सुवीराः
नू मे ब्रह्माण्यग्न उच्छशाधि त्वं देव मघवन्धः सुषुदः ।
रातौ स्यामोभयास आ ते युयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

२१

२२

२३

२४

२५ [२७] (२५)

— ३९५ —

[द्वितीयोऽध्यायः ॥२॥ व० १-३०]

(२)

११ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । आग्नीषक्तं = (१ इध्मः समिद्धोऽग्निर्वा, २ नराशंसः, ३ इल्लः, ४ बर्हिः,
५ देवीर्द्वारः, ६ उपासानक्ता, ७ दैव्यो होतारौ प्रचेतसो, ८ तिस्रो देव्यः सरस्वतीळाभारत्यः,
९ त्वष्टा, १० वनस्पतिः, ११ स्वाहाकृतयः) । त्रिष्टुप् ।

जुषस्व नः समिधमग्ने अद्य शोचा बृहद् यजतं धूममुण्वन् ।

उप स्पृश द्विव्यं सानु स्तूपैः सं रश्मिभिस्ततनः सूर्यस्य

१

नराशंसस्य महिमानमिषा मुप स्तोषाम यजतस्य यज्ञैः ।

ये सुकृतवः शुचयो धियंधाः स्वदन्ति देवा उभयानि हव्या

२

इळेन्यं वो असुरं सुदक्षं मन्तर्द्वतं रोदसी सत्यवाचम् ।

मनुष्वदग्निं मनुना समिद्धं समध्वराय सवृमिन्महेम

३

सपर्यवो भरमाणा अभिजु प्र वृञ्जते नमसा बर्हिरग्नौ ।

आजुह्वाना घृतपृष्ठं पृषद् दध्वर्वयो हविषा मर्जयध्वम्

४

स्वाध्वोऽ वि दुरो देवयन्तो ऽशिथ्यू रथयुर्वेवताता ।

पूर्वी शिशुं न मातरा रिहाणे समग्रुवो न समनेष्वञ्जन्

५ [१]

उत योर्पणे द्विव्ये मही न उपासानक्ता सुदुधेव धेनुः ।

बर्हिषदा पुरुहूते मघोनी आ यज्ञिये सुविताय श्रयेताम्

६ (३१)

विप्रा यज्ञेषु मानुषेषु क्रावू मन्थे वां जातवेदसा यजध्वे ।	
ऊर्ध्वं नो अध्वरं कृतं हवेषु ता देवेषु वनथो वार्याणि	७
आ भारती भारतीभिः सजोषा इळा देवैर्मनुष्यैर्भिरग्निः ।	
सरस्वती सारस्वतेभिर्वाक् तिस्रो देवीर्बहिरेदं सदन्तु	८
तन्नस्तुरीपमधं पोषयित्नु देवं त्वष्टाविं रराणः स्यस्व ।	
यतो वीरः कर्मण्यः सुदक्षो युक्तग्रावा जायते देवकामः	९
वनस्पतेऽव सजोष देवा नग्निर्हविः शमिता सृदयाति ।	
सेदु होता सत्यतरो यजाति यथा देवानां जनिमानि वेदं	१०
आ याह्यग्ने समिधानो अर्वा द्वित्रेण देवैः सरथं तुरोभिः ।	
बर्हिर्न आस्तामदितिः सुपुत्रा स्वाहा देवा अमृता मादयन्ताम्	११ [२] (३६).

(३)

१० मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

अग्निं वो देवमग्निभिः सजोषा यजिष्ठं द्रुतमध्वरे कृणुध्वम् ।	
यो मर्त्येषु निर्धुर्विक्रतावा तपुर्मूर्धा घृतान्नः पावकः	१
प्रोथदध्वो न यवसेऽविष्यन् यदा महः संवरणाद् व्यस्थात् ।	
आदस्य वातो अनु वाति शोचिरधं स्म ते व्रजनं कृष्णमस्ति	२
उद् यस्य ते नवजातस्य वृष्णो ऽग्ने चरन्त्यजरा इधानाः ।	
अच्छा घामरुषो धूम एति सं द्रुतो अग्न इयंसे हि देवान्	३
वि यस्य ते पृथिव्यां पाजो अभेत तूषु यदन्ना समवृक्त जम्भैः ।	
सेनेव सुष्टा प्रसितिष्ट एति यवं न दस्म जुह्वा विवेक्षि	४
तमिद् वोषा तमुषसि यविष्ठ मग्निमत्यं न मर्जयन्त नरः ।	
निशिशाना अतिथिमस्य योनौ व्रीदाय शोचिराहुतस्य वृष्णः	५ [३]

सुसंहक् ते स्वनीक प्रतीकं वि यद् रुक्मो न रोचंस उपाके ।
 द्विवो न ते तन्यतुरेति शुष्म श्वित्रो न सूरः प्रति चक्षि भानुम्
 यथा वः स्वाहाग्नये दाशेम परीळाभिर्धृतवद्भिश्च हव्यैः ।
 तेभिर्नो अग्ने अमितैर्महोभिः शतं पुर्भिरायसीमिनि पाहि

या वां ते सन्ति द्वाशुषे अधृष्टा गिरो वा यामिर्नृवतीरुरुष्याः ।
 तामिर्नः सूनो सहसो नि पाहि स्मत् सुरीश्वरितृञ्जातवेदः
 निर्यत् पूतेव स्वार्धितिः शुचिर्गात् स्वया कृपा तन्वाँ रोचमानः ।
 आ यो मात्रोरुशेन्यो जर्निष्ट देवयज्याय सुक्रतुः पावकः
 एता नो अग्ने सौमगा दिदीह्य पि क्रतुं सुचेतंसं वतेम ।
 विश्वा स्तोतृभ्यो गृणते च सन्तु यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

८

९

१० [४] (४९)

(४)

१० मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

प्र वः शुक्राय भानवे भरध्वं हव्यं मतिं चाग्नये सुपूतम् ।
 यो दैव्यानि मानुषा जनूष्यन्तर्विश्वानि विघ्नना जिगाति
 स गृत्सो अग्निस्तरुणाश्चिदस्तु यतो यविष्ठो अर्जनिष्ट मातुः ।
 सं यो वना युवते शुचिं वृन् भूरिं चिदज्ञा समिदंति सद्यः
 अस्य देवस्य संसद्यनीके यं मर्तासः श्येतं जगृध्रे ।
 नि यो गृभं पौरुषेयीमुवोचं दुरोकमग्निरायवे शुशोच
 अयं कविरकविषु प्रचेता मतेष्वग्निर्मृतां नि धायि ।
 स मा नो अत्र जुहुः सहस्वः सदा त्वे सुमनसः स्याम
 आ यो योनिं देवकृतं ससाव कृत्वा ह्यग्निर्मृतां अतारीत् ।
 तमोपधीश्च वनिनश्च गर्भं भूमिश्च विश्वधायसं विमर्ति

१

२

३

४

५ [५]

ईशे ह्यग्निर्मृतस्य भूरे-रीशे रायः सुवीर्यस्य दातोः ।
 मा त्वा वयं सहसावन्नवीरा माप्संवः परि पदाम मादुवः
 परिपद्यं ह्यरणस्य रेक्णो नित्यस्य रायः पतयः स्याम ।
 न शेषो अग्ने अन्यजातमस्यचेतानस्य मा पृथो वि दुक्षः
 नहि ग्रभायारणः सुशेवो ऽन्योदर्यो मनसा मन्तवा उ ।
 अर्धा चिदोक्तः पुनरित् स एत्या ऽऽ नो वाज्यंभीपाळेत्तु नव्यः
 त्वमग्नं वनुष्यतो नि पाहि त्वमु नः सहसावन्नव्यात् ।
 सं त्वा ध्वस्मन्वदृभ्येतु पाथः सं रयिः स्पृहयाप्यः सहस्री

६

७

८

९

(५५)

एता नो अग्ने सौमंगा दिदीह्य—पि क्रतुं सुचेतसं वतेम ।

विश्वा स्तोतृभ्यो गृणते च सन्तु यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

१० [६] (५६)

(५)

९ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । वैश्वानरोऽग्निः । त्रिष्टुप् ।

प्राग्रये तवसे भरध्वं गिरं दिवो अरुतये पृथिव्याः ।

यो विश्वेषाममृतानामुपस्थे वैश्वानरो वावृधे जागृवद्भिः

१

पृष्टो विवि धाय्यग्निः पृथिव्यां नेता सिन्धूनां वृषभः स्तिर्यानाम् ।

स मानुषीरभि विशो वि भाति वैश्वानरो वावृधानो वरेण

२

त्वद् भिया विश आयन्नसिन्धो रसमना जहतीर्भोजनानि ।

वैश्वानर पुरवे शोशुचानः पुरो यदग्ने वुरयन्नदीदेः

३

तव त्रिधातुं पृथिवी उत द्यौर्वैश्वानर व्रतमग्ने सचन्त ।

त्वं मासा रोदसी आ ततन्था—ऽजन्नेण शोचिषा शोशुचानः

४

त्वामग्ने हरितो वावशाना गिरः सचन्ते धुनयो घृताचीः ।

पतिं कृष्टीनां रथ्यं रयीणां वैश्वानरमुषसां केतुमह्नाम्

५ [७]

त्वे असुर्यं वसवो नृण्वन् क्रतुं हि ते मित्रमहो जुपन्त ।

त्वं दस्युरोक्तो अग्न आज उरु ज्योतिर्जनयन्नायीय

६

स जार्यमानः परमे व्योमन् वायुर्न पाथः परिं पासि सद्यः ।

त्वं भुवना जनयन्नभि क्रन्नपत्याय जातवेदो दशस्यन्

७

तामग्ने अस्मे इषमेरयस्व वैश्वानर द्युमतीं जातवेदः ।

यया राधः पिन्वांसि विश्ववार पृथु श्रवो वाशुषे मर्त्यीय

८

तं नो अग्ने मघवन्न्यः पुरुक्षुं रयिं नि वाजं श्रुत्यं युवस्व ।

वैश्वानर महि नः शर्म यच्छ रुद्रेभिर्गमे वसुभिः सजोषाः

९ [८] (६५)

(६)

७ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । वैश्वानरोऽग्निः । त्रिष्टुप् ।

प्र सम्राजो असुरस्य प्रशस्तिं पुंसः कृष्टीनामनुमार्द्यस्य ।।

इन्द्रस्येव प्र तवसंस्कृतानि वन्दे वारं वन्दमानो विवक्मि

१

(६६)

कविं केतुं धासिं मानुमद्रे—हिंन्वन्ति शं राज्यं रोदस्योः ।	
पुरं पुरस्य ग्रीर्मिरा विवासे ऽग्नेर्व्रतानि पुन्या महानि	२
न्यक्रतून् ग्रथिनो मृधवाचः पूर्णोर्भ्रद्धौ अबुधौ अयुज्ञान् ।	
प्रप् तान् दस्यूरग्निर्विवाय पूर्वश्चकारापरौ अयज्यून	३
यो अपाचीने तमसि मदन्तीः प्राचींश्चकार नृतमः शचीभिः ।	
तमीशानं वस्वो अग्निं गृणीषे ऽनानतं वृमयन्तं पृतन्यून	४
यो देवोऽं अनमयद् वधुसै यो अर्यपत्नीरुपसश्चकार ।	
स निरुध्या नहुपो यद्वो अग्निं विशश्चक्रे बलिहृतः सहोभिः	५
यस्य शर्मन्नुप विश्वे जनास एवैस्तस्थुः सुमतिं भिक्षमाणाः ।	
वैश्वानरो वरमा रोदस्यो राग्निः संसाद पित्रोरुपस्थम्	६
आ देवो ददे बुध्याऽं वसूनि वैश्वानर उदिता सूर्यस्य ।	
आ समुद्रादवरादा परस्मा दग्निर्ददे विव आ पृथिव्याः	७ [९] (७९)

(७)

७ मैत्रावरुणिवसिष्ठः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

प्र वो देवं चित् सहसानमग्निं मध्वं न वाजिनं हिषे नमोभिः ।	
भवां नो द्रुतो अध्वरस्य विद्वान् त्मना देवेषु विविदे मितद्रुः	१
आ याह्यग्ने पथ्याऽं अनु स्वा मन्द्रो देवानां सख्यं जुषाणः ।	
आ सानु शुष्मैर्नदयन् पृथिव्या जस्मैर्भिर्विश्वमुशधग्वनानि	२
प्राचीनो यज्ञः सुधितं हि बर्हिः प्रीणीते अग्निरीळितो न होता ।	
आ मातरा विश्ववारि हुवानो यतो यविष्ठ जजिषे सुशेवः	३
सद्यो अध्वरे रथिरं जनन्त मानुषासो विचेतसो य एषाम् ।	
विशामधायि विस्पतिर्दुरोणेऽं ऽग्निर्मन्द्रो मधुवचा क्रतावा	४
असादि वृतो वह्निराजगन्वा नग्निर्ब्रह्मा नृषदने विधर्ता ।	
द्यौश्च यं पृथिवी वावृधाते आ यं होता यजति विश्ववारम्	५
एते द्युप्तेर्भिर्विश्वमातिरन्त मन्त्रं ये वारं नर्या अतक्षन् ।	
प्र ये विशस्तिरन्त श्रोषमाणा आ ये मे अस्य दीर्घयन्नृतस्य	६ (७८)

नू त्वामग्र ईमहे वसिष्ठा ईशानं सूनो सहसो वसूनाम् ।
इषं स्तोतृभ्यो मधवद्भ्य आनद्ध यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

७ [१०] (७९)

(८)

७ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

इन्धे राजा समर्थो नमोमि—र्यस्य प्रतीकमाहुतं धृतेन ।
नरो हव्येभिरीळते सबाध आग्निरग्र उपसामशोचि १
अयमु व्य सुमहौ अवेदि होता मन्द्रो मनुषो यद्दो अग्निः ।
वि मा अंकः ससृजानः पृथिव्यां कुष्णपविरोषधीभिर्वक्षे २
कया नो अग्ने वि वसः सुवृक्तिं कामु स्वधामृणवः शस्यमानः ।
कदा भवेम पतयः सुदत्र रांयो वन्तारो वृष्टरस्य साधोः ३
प्रपायमग्निर्भरतस्य शृण्वे वि यत् सूर्यो न रोचते बृहद् माः ।
अभि यः पूरं पृतनासु तस्थौ द्युतानो दैव्यो अतिथिः शुशोच ४
असन्नित त्वे आहवनानि भूरि भुवो विश्वेभिः सुमना अनीकैः ।
स्तुतश्चिदग्ने शृण्विषे गृणानः स्वयं वर्धस्व तन्वं सुजात ५
इदं वचः शतसाः संसहस्र—मुदग्रये जनिषीष्ट द्विबर्हीः ।
शं यत् स्तोतृभ्य आपये भवाति द्युमदमीवचातने रक्षोहा ६
नू त्वामग्र ईमहे वसिष्ठा ईशानं सूनो सहसो वसूनाम् ।
इषं स्तोतृभ्यो मधवद्भ्य आनद्ध यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ७ [११] (८६)

(९)

६ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

अबोधि जार उपसामुपस्था—न्द्रोता मन्द्रः कवितमः पावकः ।
वधाति केतुमुभयस्य जन्तो हव्या देवेषु द्रविणं सुकृतसु १
स सुकृतयो वि दुरः पणीनां पुनानो अकं पुरुभोजसं नः ।
होता मन्द्रो विशां दमूना स्तिरस्तमो दृष्टो राम्याणाम् २
अमूरः कविरदितिर्विस्वान् त्सुसंसन्मित्रो अतिथिः शिवो नः ।
चित्रभानुरुषसां भात्यग्ने ऽपां गर्भैः प्रस्व आ विवेश ३
ईळैन्यो वो मनुषो युगेषु समनगा अशुचज्जातवेदाः ।
संसंज्ञकां भानना गो विभानि प्रति गावः समिधानं बुधन्त ४ (९०)

अग्ने याहि द्रुत्यं । मा रिषण्यो देवाँ अच्छा ब्रह्मकृता गुणेन ।
 सरस्वतीं मरुतो अश्विनापो यक्षि देवान् रत्नधेयाय विश्वान्
 त्वामग्ने समिधानो वसिष्ठो जरूथं हन् यक्षि राये पुनर्धिम ।
 पुरुणीथा जातवेदो जरस्व यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

५

६ [१२] (९२)

(१०)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

उषो न जारः पृथु पाजो अश्रेद् दर्विद्युतद् दीद्यच्छोशुचानः ।
 वृषा हरिः शुचिरा माति भासा धियो हिन्वान उगतीरजीगः
 स्वर्गं वस्तोरुषसांमरोचि यज्ञं तन्वाना उशिजो न मन्म ।
 अग्निर्जन्मानि देव आ वि विद्वान् ब्रवद् द्रुतो देवयावा वसिष्ठः
 अच्छा गिरो मतयो देवयन्ती रग्निं यन्ति द्रविणं भिक्षमाणाः ।
 सुसंहशं सुप्रतीकं स्वर्चं हव्यवाहमरतिं मानुषाणाम्
 इन्द्रं नो अग्ने वसुभिः सजोषा रुद्रं रुद्रेभिरा वहा बृहन्तम् ।
 आवित्येभिरदितिं विश्वजन्यां बृहस्पतिमृक्भिविश्ववारम्
 मन्द्रं होतारमुशिजो यविष्ठ मग्निं विश ईळते अध्वरेषु ।
 स हि क्षपावो अमवद् रयीणा मतेन्द्रो द्रुतो यजथाय देवान्

१

२

३

४

५ [१३] (९७)

(११)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

महौ अस्यध्वरस्य प्रकेतो न क्रुते त्वदमृता मादयन्ते ।
 आ विश्वेभिः सरथं याहि देवै र्न्ध्यग्रे होता प्रथमः सदेह
 त्वामीळते अजिरं द्रुत्याय हविष्मन्तुः सवमिन्मानुषासः ।
 यस्य देवैरासदो बर्हिर्गने ऽहान्यस्मै सुदिना भवन्ति
 त्रिश्चिदुक्तोः प्र चिकितुर्वसूनि त्वे अन्तर्दाशुषे मर्त्याय ।
 मनुष्वदग्न इह यक्षि देवान् भवा नो द्रुतो अभिशस्तिपावा
 अग्निरीशे बृहतो अध्वरस्या ऽग्निर्विश्वस्य हविषः कृतस्य ।
 क्रतुं हास्य वसवो जुपन्ता ऽथा देवा दधिरे हव्यवाहम्

१

२

३

४ (१०१)

आग्नें वह हविरद्याय देवा—निन्द्रज्येष्ठास इह मादयन्ताम् ।
इमं यज्ञं द्विवि देवेषु धेहि यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

५ [१४] (१०२)

(१२)

३ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

अगन्म महा नमसा यविष्ठं यो वीदाय सभिन्द्रः स्वे देवोणे ।
चित्रभानुं रोदसी अन्तरुर्वी स्वाहुतं विश्वतः प्रत्यञ्चम्
स महा विश्वा दुरितानि साह्या नग्निः पृथ्वे दम आ जातवेदाः ।
स नो रक्षिषद् दुरितादेवद्या दुस्मान् गृणत उत नो मघोनः
त्वं वरुण उत मित्रो अग्ने त्वां वर्धन्ति मतिभिर्वसिष्ठाः ।
त्वे वसु सुषणनानि सन्तु यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

१

२

३ [१५] (१०५)

(१३)

३ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । वैश्वानरोऽग्निः । त्रिष्टुप् ।

प्राग्रये विश्वशुचं धियधेऽसुरघ्ने मन्म धीतिं भरध्वम् ।
भरे हविर्न बर्हिषि प्रीणानो वैश्वानराय यतये मतीनाम्
त्वमग्ने शोचिषा शोशुचान आ रोदसी अपृणा जार्यमानः ।
त्वं देवाँ अभिशस्तेरयुञ्जो वैश्वानर जातवेदो महित्वा
जातो यदग्ने भुवना व्यख्यः पशून् न गोपा इर्यः परिज्मा ।
वैश्वानर ब्रह्मणे विन्द गातुं यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

१

२

३ [१६] (१०८)

(१४)

३ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अग्निः । त्रिष्टुप्, १ बृहती ।

समिधा जातवेदसे देवाय देवहूतिभिः ।
हविर्भिः शुक्रशोचिषे नमस्विनो वयं दाशेमाग्रये
वयं ते अग्ने समिधा विधेम वयं दाशेम सुष्टुती यजत्र ।
वयं धूतेनाध्वरस्य होत वयं देव हविषा भद्रशोचे
आ नो देवेभिरुप देवहूतिमग्ने याहि वर्षद्धतिं जुषाणः ।
तुभ्यं देवाय दाशतः स्याम यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

१

२

३ [१७] (१११)

(१५)

१५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अग्निः । गायत्री ।

उपसद्याय मीळ्हुपं आस्ये जुहुता हविः । यो नो नेदिष्ठमाप्यम् १
 यः पञ्च चर्षणीरामि निपसादु दमेदमे । कुविर्गृहपतिर्युवा २
 स नो वेदो अमात्यं मग्नी रक्षतु विश्वतः । उतास्मान् पात्वंहसः ३
 नवं नु स्तोममग्रये दिवः श्येनाय जीजनम् । वस्वः कुविद् वनातिं नः ४
 स्पार्हा यस्य श्रियो हृशे रयिर्वीरवतो यथा । अग्रे यज्ञस्य शोचतः ५ [१८]

सेमां वेतु वपङ्कति मग्निजुपत नो गिरः । यजिष्ठो हव्यवाहनः ६
 नि त्वा नक्ष्य विश्वते द्युमन्तं देव धीमहि । सुवीरमग्र आहुत ७
 क्षपं उन्नश्च दीदिहि स्वग्नयस्त्वया वयम् । सुवीरस्त्वमस्मयुः ८
 उप त्वा सातये नरो विप्रासो यन्ति धीतिभिः । उपाक्षरा सहस्रिणी ९
 अग्नी रक्षांसि सेधति शुक्रशोचिरमर्त्यः । शुचिः पावक इड्यः १० [१९]

स नो राधांस्या भरे शानः सहसो यहो । भगश्च दातु वार्यम् ११
 त्वमग्ने वीरवद् यशो देवश्च सविता भगः । दितिश्च दाति वार्यम् १२
 अग्रे रक्षा णो अंहसः प्रतिं प्म देव रीपतः । तपिष्ठैरजरो दह १३
 अधा मही न आयस्य नाधृष्टो नृपीतये । पूर्ववा शतमुजिः १४
 त्वं नः पाहंहसो दोषावस्तरवायतः । दिवा नक्तमदाभ्य १५ [२०] (१२६)

(१६)

१२ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अग्निः । प्रगाथः (= विपमा बृहती, समा सतो बृहती) ।

एना वो अग्नि नमसो जों नपात्तमा हुवे ।
 प्रियं चेतिष्ठमरतिं स्वध्वरं विश्वस्य दूतममृतम् १
 स योजते अरुषा विश्वभोजसा स दुद्रवत् स्वाहुतः ।
 सुवह्मा यज्ञः सुशमी वसूनां देवं राधो जनानाम् २
 उदस्य शोचिरस्था द्राजुह्वानस्य मीळ्हुपः ।
 उद् धूमासो अरुषासो दिविस्पृशः समग्निमिन्धते नरः ३
 तं त्वा दूतं कृण्महे यशस्तमं देवो आ वीतये वह ।
 विश्वा सूनो सहसो मर्तभोजना रास्व तद् यत् त्वमेह ४ (१३०)

त्वमग्ने गृहपति—स्त्वं होता नो अध्वरे ।

त्वं पोता विश्ववार प्रचेता यक्षि वेधि च वार्यम्

५

कृधि रत्नं यजमानाय सुक्रतो त्वं हि रत्नधा असि ।

आ न ऋते शिशीहि विश्वमृत्विजं सुशंसो यश्च दक्षते

६ [२१]

त्वे अग्ने स्वाहुत प्रियासः सन्तु सूरयः ।

यन्तारो ये मधवानो जनाना—मूवान् दयन्त गोनाम्

७

येषामिळा घृतहस्ता दुरोण औ अपि प्राता निषीदति ।

तौस्त्रायस्व सहस्य द्रुहो निदो यच्छा नः शर्म दीर्घश्रुत

८

स मन्द्रया च जिह्या वह्निरासा विदुष्टरः ।

अग्ने रयि मधवज्यो न आ वह हव्यदाति च सूदय

९

ये राधांसि द्रुत्यश्वया मघा कामेन श्रवसो महः ।

तां अंहसः पिपृहि पृतृभिर्द्वं शतं पुर्मिर्विष्णु

१०

देवो वो द्रविणोदाः पूर्णा विवष्टशसिचम् ।

उद् वा सिञ्चध्वमुप वा पुणध्व—मादिद् वो देव ओहते

११

तं होतारमध्वरस्य प्रचेतसं वह्निं देवा अकृण्वत ।

दधाति रत्नं विधते सुवीर्यं—मग्निर्जनाय दाशुषे

१२ [२२] (१३८)

(१७)

७ मैत्रावरुणिर्वसिष्टः । अग्निः । द्विपदा त्रिपदुप ।

अग्ने भवं सुपमिथा समिन्द्र उत बर्हिर्ब्रिया वि स्तृणीताम्

१

उत द्वार उशतीर्वि श्रयन्ता—मुत देवा उशत आ वहहेह

॥१॥

२

अग्ने वीहि हविषा यक्षि देवान् त्वध्वरा कृणुहि जातवेदः

३

स्वध्वरा करति जातवेदा यक्षद् देवा अमृतान् पिप्रयञ्च

॥२॥

४

वंस्व विश्वा वार्याणि प्रचेतः सत्या भवन्त्वाशिषो नो अद्य

५

त्वामु ते दधिरे हव्यवाहं देवासो अग्न ऊर्ज आ नपातम्

॥३॥

६

ते ते देवाय दाशतः स्याम महो नो रत्ना वि दध हयानः

॥४॥

७ [२३] (१४५)

(१८)

[द्वितीयोऽनुवाकः ॥२॥ सू० १८-३३]

२५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रः, २२-२५ सुदाः पैजवनः । त्रिष्टुप् ।

त्वे ह यत् पितरंश्चिन्न इन्द्र विश्वा वामा जरितारो असन्वन् ।

त्वे गावः सुदुघास्त्वे ह्यश्वास्त्वं वसु देवयते वर्निष्ठः १

राजेषु हि जनिमिः क्षेप्येवाऽव द्युभिरभि विदुष्कविः सन् ।

पिशा गिरो मघवन् गोमिरश्वैस्त्वायतः शिशीहि राये अस्मान् २

इमा उ त्वा पस्पृधानासो अत्र मन्द्रा गिरो देवयन्तीरुप स्थुः ।

अर्वाची ते पथ्या राय एतु स्याम ते सुमताविन्द्र शर्मन् ३

धेनुं न त्वा सुयवसे दुदुक्षन्नुप ब्रह्माणि ससृजे वसिष्ठः ।

त्वामिन्मे गोपतिं विश्व आहा ऽऽ न इन्द्रः सुमतिं गन्त्वच्छ ४

अर्णासि चित् पप्रथाना सुदास इन्द्रो गाधान्यकृणोत् सुपारा ।

शर्धन्तं शिम्पुमुचथस्थ नव्यः शापं सिन्धूनामकृणोदशस्तीः ५ [२४]

पुरोळा इत् तुर्वशो यक्षुरासीद् राये मत्स्यासो निशिता अपीव ।

श्रुष्टिं चक्रुर्भृगवो द्रुह्यवश्च सखा सखायमतर्द्द विषूचोः ६

आ पक्थासो मलानसो भनन्ता ऽलिनासो विषाणिनः शिवासः ।

आ योऽनयत् सधमा आर्यस्य गव्या तृत्सुभ्यो अजगन् युधा नृन् ७

दुराध्योऽं अर्विति स्नेवयन्तो ऽचेतसो वि जगृभ्रे परुष्णीम् ।

महाविष्यक् पृथिवीं पत्यमानः पशुष्कविरशयच्चायमानः ८

ईयुरथ न न्यर्थ परुष्णी माशुश्चनेर्दभिपित्वं जंगाम ।

सुदास इन्द्रः सुतुकोऽमित्रा नरन्धयन्मानुषे वध्निवाचः ९

ईयुर्गावो न यवसादगोपा यथाकृतमभि मित्रं चितार्सः ।

पृश्निगावः पृश्निनिप्रेषितासः श्रुष्टिं चक्रुर्नियुतो रन्तयश्च १० [२५]

एकं च यो विंशतिं च अवस्या वैकर्णयोरजनान् राजा न्यस्तः ।

वृस्मो न सद्यन् नि शिशाति बर्हिः शूरः सर्गमकृणोदिन्द्र एषाम् ११

अध श्रुतं कवधं वृद्धमस्वन्तु ब्रह्मं नि वृणग्वज्रबाहुः ।

वृणाना अत्र सख्याय सख्यं त्वायन्तो ये अमन्तन्तु त्वा १२ (१५७)

वि सद्यो विश्वा हंहितान्येया—मिन्द्रः पुरः सहसा सप्त वदः ।
 न्यानवस्य तृत्सवे गयं भा—ग्जेष्म पूरं विदथे मृधवाचम् १३
 नि गन्धवोऽनवो दुह्यवश्च पृष्टिः शता सुपुपुः पद् सहस्रा ।
 पृष्टिर्वीरासो अधि पद् दुवोयु विश्वेदिन्द्रस्य वीर्यां कृतानि १४
 इन्द्रेणैते तृत्सवो वेविषाणा आपो न सृष्टा अधवन्त नीचीः ।
 दुर्मित्रासः प्रकलविन्मिमाना जह्वर्विश्वानि भोजना सुदासे १५ [२६]

अर्धं वीरस्य शृतपामनिन्द्रं परा शर्धन्तं नुनुदे अमि क्षाम् ।
 इन्द्रो मन्युं मन्युभ्यो मिमाय भेजे पथो वर्तनिं पत्यमानः १६
 आध्रेण चित् तद्वेकं चकार सिंध्यं चित् पेत्वेना जघान ।
 अव स्रक्तीर्वेश्यावृश्चदिन्द्रः प्रायच्छद् विश्वा भोजना सुदासे १७
 शश्वन्तो हि शत्रवो रारधुष्टे भेदस्य चिच्छर्धतो विन्दु रन्धिम् ।
 मतीं एनः स्तुवतो यः कृणोति तिग्मं तस्मिन् नि जहि वज्रमिन्द्र १८
 आवदिन्द्रं यमुना तृत्सवश्च प्रात्रं भेदं सर्वताता मुषायत् ।
 अजासश्च शिग्रवो यक्षवश्च बलिं शीर्षाणि जभ्रुरश्व्यानि १९
 न त इन्द्र सुमतयो न रायः संचक्षे पूर्वा उपसो न नूत्नाः ।
 देवकं चिन्मान्यमानं जघन्था—ऽव त्मना बृहतः शम्बरं भेत् २० [२७]

प्र ये गृहादममदुस्त्वाया पराशरः शतयातुर्वसिष्ठः ।
 न ते भोजस्य सख्यं मृपन्ता—ऽधा सूरिभ्यः सुदिना व्युच्छान् २१
 द्वे नप्तुर्वैवतः शते गो—र्द्धा रथा वधूमन्ता सुदासः ।
 अर्हन्नग्रे पैजवनस्य दानं होतैव सद्य पर्येमि रेभन् २२
 चत्वारो मा पैजवनस्य दानाः स्मर्हिष्टयः कृशनिनो निरेके ।
 क्रज्रासो मा पृथिविष्ठाः सुदास—स्तोकं तोकाय अर्धसे वहन्ति २३
 यस्य श्वो रोदसी अन्तरुर्वी शीर्ष्णोशीर्ष्णं विबभाजा विभक्ता ।
 सप्तेदिन्द्रं न स्रवतो गृणन्ति नि युध्यामधिमशिशादुमीके २४
 इमं नरो मरुतः सश्रतानु दिवोदासं न पितरं सुदासः ।
 अविष्टना पैजवनस्य केतं दूणाशं क्षत्रमजरं दुवोयु २५ [२८](१७०)

(१९)

११ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

यस्तिग्मशृङ्गो वृषभो न भीम एकः कृष्टीश्रयावयति प्र विश्वाः ।

यः शश्वतो अदाशुषो गर्यस्य प्रयन्तासि सुष्वितराय वेदः

१

त्वं ह त्वादिन्द्र कुत्समावः शुश्रूषमाणस्तन्वा समये ।

दासं यच्छुष्णं कुर्यवं न्यस्मा अरन्धय आर्जुनेयाय शिक्षन्

२

त्वं धृष्णो धृषता वीतहव्यं प्रावो विश्वामिरुतिभिः सुदासम् ।

प्र पौरुकुत्सि त्रसदस्युमावः क्षेत्रसाता वृत्रहत्येषु पूरुम्

३

त्वं नृभिर्नृमणो देववीतौ भूरीणि वृत्रा हर्यश्व हंसि ।

त्वं नि दस्युं चुमुर्णि धुनि चाऽस्वापयो वृभीतये सुहन्तु

४

तव च्यौत्नानि वज्रहस्त तानि नव यत् पुरो नवति च सद्यः ।

निवेशने शततमाविषेपी रहञ्च वृत्रं नमुचिमुताहन्

५ [२९]

सना ता त इन्द्र भोजनानि रातहव्याय वाशुषे सुदासे ।

वृष्णे ते हरी वृषणा युनज्म व्यन्तु ब्रह्माणि पुरुशाक वाजम्

६

मा ते अस्यां सहसावन् परिष्टा वधाय भूम हरिवः परादै ।

त्रायस्व नोऽवृकेभिर्वरुथैस्तव प्रियासः सूरिषु स्याम

७

प्रियास इत् ते मघवन्नभिष्टौ नरो मदेम शरणे सखायः ।

नि तुर्वशं नि याद्वं शिशी ह्यतिथिगवाय शंस्यं करिष्यन्

८

सद्यश्चिन्तु ते मघवन्नभिष्टौ नरः शंसन्त्युक्थशास उक्था ।

ये ते हवेभिर्वि पर्णारदाशन्नस्मान् वृणीष्व युज्याय तस्मै

९

एते स्तोमा नरा नृतम् तुभ्य मस्मद्यञ्चो ददतो मघानि ।

तेषामिन्द्र वृत्रहत्ये शिवो भूः सखा च शूरोऽविता च नृणाम्

१०

नू इन्द्र शूर स्तवमान ऊती ब्रह्मजूतस्तन्वा वावृधस्व ।

उप नो वाजान् मिमीह्युप स्तीन् यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

११ [३०] [१८१]

[तृतीयोऽध्यायः ॥३॥ व० १-३०]

(२०)

१० मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

उग्रो जज्ञे वीर्याय स्वधावा—ऋक्रिपो नर्यो यत् करिष्यन् ।
जग्मिर्युवा नृषर्दनमवोभि—स्त्राता न इन्द्र एनसो महश्चित् ।
हन्ता वृत्रमिन्द्रः शूशुवानः प्रावीन्नु वीरो जरितारमुती ।
कर्ता सुदासे अह वा उ लोकं दाता वसु मुहुरा वृशुषे भूत ।
युध्मो अनर्वा खजकृत समद्वा शूरः सत्रापाइ जनुषेमषाळ्हः ।
व्यास इन्द्रः पृतनाः स्वोजा अधा विश्वं शत्रूयन्तं जघान ।
उभे चिदिन्द्र रोदसी महित्वा ऽऽ पंप्राथ तविषीभिस्तुविष्मः ।
नि वज्रमिन्द्रो हरिवान् मिमिक्षन् त्समन्धसा मर्देषु वा उवोच
वृषां जजान वृषणं रणांय तमुं चित्रापी नर्यं ससूव ।
प्र यः सेनानीरध नृभ्यो अस्ती—नः सत्वां गवेर्षणः स धृष्णुः ।

नू चित् स भ्रेषते जनो न रेपन् मनो यो अस्य घोरमाविवांसात् ।
यज्ञैर्य इन्ध्रे दधति दुवांसि क्षयत् स राय क्रतुपा क्रतेजाः ।
यदिन्द्र पूर्वा अपराय शिक्ष—न्नयज्ज्यायान् कनीयसो वेष्णम् ।
अमृत इत् पर्यासीत दूर—मा चित्र चित्र्यं भरा रयि नः ।
यस्त इन्द्र प्रियो जनो ददांश—दसन्निरैके अद्रिवः सत्वा ते ।
वयं ते अस्यां सुमनौ चनिष्ठाः स्याम वरुथे अघ्नतो नृपीतो ।
एष स्तोमो अचिक्रदुद् वृषां त उत स्तामुर्मधवन्नक्रपिष्ट ।
रायस्कामो जरितारं त आगन् त्वमङ्ग शक्र वस्व आ शकोः ।
स न इन्द्र त्वर्यताया इषे धा—स्मना च ये मघवानो जुनन्ति ।
वस्वी धु ते जरित्रे अस्तु शक्ति—र्ययं पात स्वस्तिभिः सदा नः ।

(२१)

१० मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

असावि देवं गोक्रजीकमन्धो न्यस्मिन्निन्द्रो जनुषेमुवोच ।
बोधांमसि त्वा हर्यश्च यज्ञै—र्बोधा नः स्तोममन्धसो मर्देषु ।
प्र यन्ति यज्ञं विपर्यन्ति बर्हिः सोममादो विदथे दुधवाचः ।
न्यु भ्रियन्ते यशसो गुभादा दूरउपब्धो वृषणो नृषाचः ।

(११३)

त्वमिन्द्र सवितॄणा अपस्कः परिणिता अहिना शूर पूर्वाः ।
 त्वद् वाक्के रथ्योऽं न धेना रेजन्ते विश्वा कृत्रिमाणि भीषा ३
 भीमो विविषायुधेभिरेषा मपांसि विश्वा नर्याणि विद्वान् ।
 इन्द्रः पुरो जह्वेषाणो वि दूधोत् वि वज्रहस्तो महिना जघान ४
 न यातव इन्द्र जूजुवुर्नो न वन्दना शविष्ठ वेद्याभिः ।
 स शर्धदुर्यो विषुणस्य जन्तोर्मा शिश्रदेवा अपि गुर्कतं नः ५ [३]

अमि क्रत्वेन्द्र भूरध जमन् न ते विव्यङ् महिमानं रजांसि ।
 स्वेना हि वृत्रं शर्वसा जघन्थ न शत्रुरन्तं विविदद् युधा ते ६
 देवाश्चित् ते असुर्याय पूर्वे ऽनु क्षत्राय ममिरे सहांसि ।
 इन्द्रो मघानि दयते विषह्येन्द्रं वाजस्य जोहुवन्त सातौ ७
 कीरिश्रिद्धि त्वामवसे जुहावे शानमिन्द्र सौभगस्य भूरैः ।
 अवो बभूथ शतभूते अस्मे अभिक्षत्तुस्त्वावतो वरुता ८
 सखायस्त इन्द्र विश्वहं स्याम नमोवृधासो महिना तरुत्र ।
 वन्वन्तु स्मा तेऽर्वसा समीकेऽं ऽभीतिमर्यो वनूषां शवांसि ९
 स न इन्द्र त्वर्यताया इषे धा स्मना च ये मघवानो जुनन्ति ।
 वस्वी षु ते जरित्रे अस्तु शक्तिर्युयं पात स्वस्तिमिः सदा नः १० [४] (२०१)

(२२)

९ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रः । विराट्, ९ त्रिष्टुप् ।

पिबा सोममिन्द्र मन्दतु त्वा यं ते सुषाव हयश्वाद्रिः ।
 सोतुर्बाहुभ्यां सुर्यतो नार्या १
 यस्ते मद्रो युज्यश्चारुरास्ति येन वृत्राणि हर्यश्च हंसि ।
 स त्वामिन्द्र प्रभूवसो ममत्तु २
 बोधा सु मे मघवन् वाचमेमां यां ते वसिष्ठो अर्चन्ति प्रशस्तिम् ।
 इमा ब्रह्म सधमादे जुषस्व ३
 श्रुधी हवं विपिपानस्याद्वे बोधा विप्रस्यार्चतो मनीषाम् ।
 कृष्वा दुवांस्यन्तमा सचेमा ४
 न ते गिरो अपि मृष्ये तुरस्य न सुष्टुतिमसुर्यस्य विद्वान् ।
 सदा ते नाम स्वयशो विवक्मि ५ [५] (२०६)

भूरि हि ते सर्वना मानुषेषु भूरि मनीषी हवत त्वामित ।

मारे अस्मन्मघवञ्जयोक् कः

तुभ्येदिमा सर्वना शूर विश्वा तुभ्यं ब्रह्माणि वर्धना कृणोमि ।

त्वं नृभिर्हव्यो विश्वधासि

नू चिन्तु ते मन्यमानस्य वृस्मो—दश्रुवन्ति महिमानमुग्र ।

न वीर्यमिन्द्र ते न राधः

ये च पूर्व ऋषयो ये च नूत्ना इन्द्र ब्रह्माणि जनयन्त विप्राः ।

अस्मे ते सन्तु सख्या गिवाणि यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

(२३)

६ मैत्रावरुणर्वसिष्ठः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

उदु ब्रह्माण्यैरत अवस्ये—न्द्रं समर्थं महया वसिष्ठ ।

आ यो विश्वानि शर्वसा ततानो—पश्रोता म इवता वचांसि

अयामि घोषं इन्द्र देवजामि—रिरज्यन्त यच्छ्रुधो विवाचि ।

नहि स्वमायुश्चिकिते जनेषु तानीदंहास्यति पर्ण्यस्मान्

युजे रथं गवेषणं हरिभ्या—मुप ब्रह्माणि जुजुषाणमस्थुः ।

वि बाधिष्ट स्य रोदसी महित्वे—न्द्रो वृत्राण्यप्रती जघन्वान्

आपश्चित् पिप्युः स्तर्यो—न गावो नक्षत्रानं जरितारस्त इन्द्र ।

याहि वायुर्न नियुतो नो अच्छा त्वं हि धीभिर्दयसे वि वाजान्

ते त्वा मदा इन्द्र मादयन्तु शुष्मिणं तुविराधसं जरित्रे ।

एको देवत्रा दयसे हि मती—नस्मिञ्छूर सर्वन मादयस्व

एवेदिन्द्रं वृषणं वज्रबाहुं वसिष्ठासो अभ्यर्चन्त्यर्कैः ।

स नः स्तुतो वीरवद धातु गोमद यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

(२४)

६ मैत्रावरुणर्वसिष्ठः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

योनिष्ट इन्द्र सदेन अकारि तमा नृभिः पुरुहूत प्र याहि ।

असो यथा नोऽविता वृधे च ददो वसूनि ममदश्च सोमैः

६

७

८

९ [६] (२१०)

१

२

३

४

५

६ [७] (२१६)

१

(२१७)

गृभीतं ते मन इन्द्र द्विर्बर्हाः सुतः सोमः परिषिक्ता मधूनि ।

विसृष्टधेना भरते सुवृक्तिरियमिन्द्रं जाहुवती मनीषा

२

आ नो दिव आ पृथिव्या क्रंजीषिभिर्दं बर्हिः सोमपेयाय याहि ।

वहन्तु त्वा हरयो मद्रश्च माङ्गुपमच्छा तवसं मदाय

३

आ नो विश्वाभिरूतिभिः सजोषा ब्रह्म जुषाणा हर्यश्च याहि ।

वरीवृजत स्थविरेभिः सुशिप्राऽस्मे दधद वृषणं शुष्ममिन्द्र

४

एष स्तोमो मह उग्राय वाहं धुरीष्टवात्यो न वाजयन्नधायि ।

इन्द्र त्वायमर्क ईडे वसूनां द्विधीव द्यामधि नः श्रोमंतं धाः

५

एवा न इन्द्र वार्यस्य पूधिं प्र ते महीं सुमतिं वेविदाम ।

इषं पिन्व मघवन्धः सुवीरां यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

६

[८] (२२२)

(२५)

६ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रः । विष्टुप ।

आ ते मह इन्द्रोत्युगं समन्यवो यत् समरन्तु सेनाः ।

पताति द्रिद्यन्नयस्य बाह्वो मा ते मनो विष्टुद्राग्वि चारीत

१

नि दुर्गं इन्द्र श्रथिह्यमित्रा नभि ये नो मतीसो अमन्ति ।

आरे तं शंसं कृणुहि निमित्तो रा नो भर संभरणं वसूनाम्

२

गतं ते शिप्रिन्नृतयः सुदासे सहस्रं शंसा उत गतिरस्तु ।

जहि वर्धर्वनुषो मर्त्यस्याऽस्मे द्युम्नमधि रत्नं च धेहि

३

त्वावतो हीन्द्र क्रत्वे अस्मि त्वावतोऽवितुः शूर रातो ।

विश्वेदहानि तविपीव उग्रं ओकः कृणुष्व हरिवा न मर्धाः

४

कुत्सा एतं हर्यश्वाय शृपमिन्द्रे सहो देवजूतमियानाः ।

सत्रा कृधि सुहना शूर वृत्रा वयं तरुत्राः सनुयाम वाजम्

५

एवा न इन्द्र वार्यस्य पूधिं प्र ते महीं सुमतिं वेविदाम ।

इषं पिन्व मघवन्धः सुवीरां यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

६

[९] (२२८)

(२६)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

- न सोम इन्द्रमसुतो ममाद् नाब्रह्माणो मघवानं सुतासः ।
 तस्मा उक्थं जनये यज्जुजोष—ब्रुवन्नदीयः शृणुद् यथा नः १
- उक्थउक्थे सोम इन्द्रं ममाद् नीथेनीथे मघवानं सुतासः ।
 यदीं सबाधः पितरं न पुत्राः समानदक्षा अवसे हवन्तं २
- चकार ता कृणवन्नूनमन्या यानि ब्रुवन्ति वेधसः सुतेषु ।
 जनीरिव पतिरेकः समानो नि मासृजे पुर इन्द्रः सु सर्वाः ३
- एवा तमाहुरुत शृणु इन्द्र एको विभक्ता तुरणिर्मघानाम् ।
 मिथस्तुर ऊतयो यस्य पूर्वी—रस्मे भद्राणि सश्वत प्रियाणि ४
- एवा वसिष्ठ इन्द्रमूतये नृन् कृष्णीनां वृषमं सुते गुणाति ।
 सहस्रिण उप नो माहि वाजान् यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ५ [१०] (२३३)

(२७)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

- इन्द्रं नरो नेमर्धिता हवन्ते यत् पायी युनजति धियस्ताः ।
 शूरो नृषाता शर्वसश्वकान् आ गोमति ब्रजे मंजा त्वं नः १
- य इन्द्र शुष्मो मघवन् ते अस्ति शिक्षा सखिभ्यः पुरुहूत नृभ्यः
 त्वं हि दृळ्हा मघवन् विचेता अपा वृधि परिवृतं न राधः २
- इन्द्रो राजा जगतश्चर्यणीनामधि क्षमि विपुरुषं यदस्ति ।
 ततो ददाति द्राशुषे वसूनि चोदुद् राध उपस्तुतश्चिदुर्बाक् ३
- नू चिन्न इन्द्रो मघवा सहृती वानो वाजं नि यमते न ऊती ।
 अनूना यस्य दक्षिणा पीपाय वामं नृभ्यो अभिर्वाता सखिभ्यः ४
- नू इन्द्र राये वरिवस्कृधी न आ ते मनो ववृत्याम मघाय ।
 गोमदश्वावद रथवद व्यन्तो यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ५ [११] (२३८)

(२८)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

ब्रह्मा ण इन्द्रोप याहि विद्वा^{न्}नर्वाश्चस्ते हरयः सन्तु युक्ताः ।
विश्वे चिद्धि त्वां विहवन्त मतां अस्माकमिच्छृणुहि विश्वमिन्व १

हवं त इन्द्र महिमा व्यानङ् ब्रह्म यत पार्सि शवसिन्नृपीणाम् ।
आ यद् वज्रं दधिपे हस्त उग्र घोरः सन् क्रत्वा जनिष्ठा अपाळ्हः २

तव प्रणीतीन्द्र जाहुवानान् त्सं यन्नृन् न रोदसी निनेथ ।
महे क्षत्राय शर्वसे हि जज्ञे ऽतृतुजिं चित तृतुजिरशिश्नत ३

एभिर्न इन्द्रार्हभिर्दशस्य दुर्मित्रासो हि क्षितयः पवन्ते ।
प्रति यच्चष्टे अनृतमनेना अब द्विता वरुणो मायी नः सात ४

वोचेमेदिन्द्रं मघवानमेनं महो रायो राधसो यद् ददन्नः
यो अर्चतो ब्रह्मकृतिमविष्टो यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ५ [१२] (२४३)

(२९)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

अयं सोम इन्द्र तुभ्यं सुन्व आ तु प्र याहि हरिवृस्तदोकाः ।
पिबा त्व^{त्}स्य सुपुतस्य चारो^{र्}ददौ मघानि मघवन्नियानः १

ब्रह्मन् वीर ब्रह्मकृतिं जुषाणो ऽर्वाचीनो हरिभिर्याहि तूयम् ।
अस्मिन्न पु सर्वने मादयस्वो^प ब्रह्माणि शृणव इमा नः २

का ते अस्तरंकृतिः सूक्तैः कदा नूनं ते मघवन् दाशेम ।
विश्वा मतीरा तंतने त्वाया ऽर्धा म इन्द्र शृणवो हवेमा ३

उतो या ते पुरुष्या इदासन् येषां पूर्वेषामशृणोर्ऋपीणाम् ।
अधाहं त्वां मघवन्नोहवीमि त्वं न इन्द्रासि प्रमतिः पितेव ४

वोचेमेदिन्द्रं मघवानमेनं महो रायो राधसो यद् ददन्नः ।
यो अर्चतो ब्रह्मकृतिमविष्टो यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ५ [१३] (२४८)

(३०)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

आ नो देव शर्वसा याहि शुष्मिन् भवा वृध इन्द्र रायो अस्य ।	
महे नृम्णाय नृपते सुवज्र महि क्षत्राय पौर्याय शूर	१
हवन्त उ त्वा हव्यं विवाचि तनूषु शूराः सूर्यस्य सातौ ।	
त्वं विश्वेषु स्नेह्यो जनेषु त्वं वृत्राणि रन्धया सुहन्तु ।	२
अहा यदिन्द्र सुदिना व्युच्छान् दधो यत् केतुमुपमं समत्सु ।	
न्यग्निः सीवदसुरो न होता हुवानो अत्र सुभगाय देवान्	३
वयं ते त इन्द्र ये च देव स्तवन्त शूर ददतो मघानि ।	
यच्छा सूरिभ्य उपमं वरूथं स्वाभुवो जरणामश्रवन्त	४
वोचेमेदिन्द्रं मघवानमेनं महो रायो राधसो यद् ददन्नः ।	
यो अर्चतो ब्रह्माकृतिमविण्ठो यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	५ [१४] (२५३)

(३१)

१२ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रः । गायत्री. १०-१५ विराट् ।

प्र च इन्द्राय मादन्नं हर्यश्वाय गायत । सखायः सोमपात्रे	१
शंसेदुक्थं सुदानव उत द्युक्षं यथा नरः । चक्रमा सत्यराधमे	२
त्वं न इन्द्र वाजयुस्त्वं गव्युः शतक्रतो । त्वं हिरण्ययुवंसो	३
वयमिन्द्र त्वायवो ऽभि प्र णोनुमो वृषन् । विन्दी त्वस्य नो वसो	४
मा नो निदे च वक्तवे ऽयों रन्धीररावणे । त्वे अपि क्रतुर्मम	५
त्वं वर्मांसि सप्रथः पुरोयोधश्च वृत्रहन । त्वया प्रति ब्रुवं युजा	६ [१५]

महौ उतासि यस्य ते ऽनु स्वधावरी सहः । मन्नाते इन्द्र रोदसी	७
तं त्वा मरुत्वती परि भुवद् वाणी सयावरी । नक्षमाणा सह द्युभिः	८
ऊर्ध्वासस्त्वान्विन्दवो भुवन् दुस्ममुप द्यवि । सं ते नमन्त कृष्टयः	९

प्र वो महे महिवृधे भरध्वं प्रचेतसे प्र सुमतिं कृणुध्वम ।

विशः पूर्वीः प्र चरा चर्षणिप्राः

१०

(२६३)

उरुव्यचसे महिने सुवृक्षितमिन्द्राय ब्रह्म जनयन्त विप्राः ।

तस्य व्रतानि न भिनन्ति धीराः

११

इन्द्रं वाणीरनुत्तमन्युमेव सत्रा राजानं दधिरे सहध्वै ।

हर्यश्वाय बर्हया समापीन

१२ [१६] (२६५)

(३२)

२७ (१-२५) मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः, २६ पूर्वार्धचर्यस्य शक्तिर्वासिष्ठो वा (शात्र्यायने ब्राह्मणे).

२६-२७ शक्तिर्वासिष्ठो वा (ताण्डके ब्राह्मणे) । इन्द्रः । प्रगाथः- (वृहती, सतोवृहती), ३ द्विपदा विराट् ।

मो पु त्वा वाघतश्चनाऽऽरे अस्मन्नि रीरमन् ।

आरात्ताञ्चित सधमादं न आ गहीह वा सन्नुप श्रुधि

१

इमे हि ते ब्रह्मकृतः सुते सत्रा मधौ न मक्ष आसते ।

इन्द्रे कामं जरितारो वसूयवो रथे न पादुमा दधुः

२

रायस्कांमो वज्रहस्तं सुदक्षिणं पुत्रो न पितरं हुवे

३

इम इन्द्राय सुन्विरे सोमांसो दध्याशिरः ।

तां आ मदाय वज्रहस्त पीतये हरिभ्यां याह्योक् आ

४

श्वच्छ्रुत्कर्ण ईयते वसूनां नू चिन्नो मर्धिषद् गिरः ।

सद्यश्चिद् यः सहस्राणि ज्ञाता ददुन्नकिर्दित्सन्तमा भिनत

५ [१७]

स वीरो अप्रतिष्कृत इन्द्रेण शूशुवे नृभिः ।

यस्तै गभीरा सर्वनानि वृत्रहन् त्सुनान्त्या च धावति

६

भवा वरुथं मघवन् मघोनां यत् समजांसि शर्धतः ।

वि त्वाहृतस्य वेदनं भजेमह्या दूणाशो भरा गर्यम

७

सुनोता सोमपात्रे सोममिन्द्राय वज्रिणे ।

पचता पक्तीरवसे कृणुध्वमित् पूणञ्चित् पूणते मयः

८

मा छेधत सोमिनो दक्षता महे कृणुध्वं राय आतुजे ।

तरणिरिज्जयति क्षेति पुष्यति न देवासः कवन्नवे

९

नर्किः सुदासो रथं पर्याप्त न रीरमत् ।

इन्द्रो यस्याविता यस्य मरुतो गमन्त स गोमति व्रजे

१० [१८] (२७५)

गमद् वाजं वाजयन्निन्द्र मर्त्यो यस्य त्वमविता भुवः ।

अस्माकं बोध्यविता रथानां मस्माकं शूर नृणाम् ११

उदिन्नस्य रिच्यते—ऽशो धनं न जिग्युषः ।

य इन्द्रो हर्षिवान् न दमन्ति तं रिपो दक्षं दधाति सोमिनि १२

मन्त्रमखर्वं सुधितं सुपेशसं दधात यज्ञियेष्व ।

पूर्वाश्चन प्रसितयस्तरन्ति तं य इन्द्रे कर्मणा भुवत् १३

कस्तमिन्द्र त्वावसु—मा मर्त्यो दधर्यति ।

अन्द्रा इत् ते मघवन् पार्ये द्विवि वाजी वाजं सिषासति १४

मघोनः स्म वृत्रहत्येषु चोदय ये ददति प्रिया वसु ।

तव प्रणीती हर्यश्व सूरिमि—विश्वं तरेम दुरिता १५ [१९]

तवेदिन्द्रावमं वसु त्वं पुण्यासि मध्यमम् ।

सुत्रा विश्वस्य परमस्य राजसि नकिङ्क्षा गोषु वृण्वते १६

त्वं विश्वस्य धनदा असि श्रुतो य इ भवन्त्याजयः ।

तवायं विश्वः पुरुहूत पार्थिवो ऽवस्युर्नाम भिक्षते १७

यदिन्द्र यावत्स्त्व—मेतावद्वहमीशीय ।

स्तोतारमिद् दिधिषेय रदावसो न पोपत्वाय रासीय १८

शिक्षेयमिन्महयते द्विवेदिवे राय आ कुहचिद्विदे ।

नहि त्वद्वन्यन्मघवन् न आप्यं वस्यो अस्ति पिता चन १९

तरणिरित् सिषासति वाजं पुरंध्या युजा ।

आ व इन्द्रं पुरुहूतं नमे गिरा नेमि तप्येव सुद्वम् २० [२०]

न तुप्सुती मर्त्यो विन्दते वसु न संधन्तं रयिर्नशत ।

सुशक्तिरिन्मघवन् तुभ्यं मार्वते द्वेष्णं यत् पार्ये द्विवि २१

अभि त्वा शूर नोनुमो ऽद्वग्धा इव धेनवः ।

ईशानमस्य जगतः स्वर्हश—मीशानमिन्द्र तस्थुषः २२

न त्वावो अन्यो द्विव्यो न पार्थिवो न जाता न जनिष्यते ।

अश्वायन्तो मघवन्निन्द्र वाजिनो गव्यन्तस्त्वा हवामहे २३

अभी एतस्तदा भरेन्द्र ज्यायः कनीयसः ।

पुरुवसुहिं मघवन् त्सनादसि भरेभरे च हव्यः २४ (२८९)

परां णुदस्व मघवन्नमित्रान् त्सुवंदा नो वसू कृधि ।

अस्माकं बोध्यविता महाधने भवा वृधः सखीनाम

२५

इन्द्र कर्तुं न आ भेर पिता पुत्रेभ्यो यथा ।

शिक्षा णो अस्मिन् पुरुहूत यामनि जीवा ज्यातिर्गभीमहि

२६

मा नो अज्ञाता वृजना दुराध्यांश्च माशिवाभं अव क्रमुः ।

त्वया वयं प्रवतः शश्वतीरपो ऽति शूर तरामसि

२७ [२१] (१९२)

(३३)

१४ (१-९) मैत्रावरुणर्वांसष्टः, १०-१४ वसिष्ठपुत्राः । १-९ वसिष्ठपुत्राः इन्द्रो वा,

१०-१४ वसिष्ठः । त्रिष्टुप् ।

श्वित्यश्र्वां मा दक्षिणतस्कपदा धियंजिन्वासो अभि हि प्रमन्दुः ।

उत्तिष्ठेन वांचं परि बर्हिषो नून न मे दुरादवितव वसिष्ठाः

१

दुरादिन्द्रमनयन्ना सुतेन तिरो वैशन्तमति पान्तमुग्रम ।

गशद्युन्नस्य वायतस्य सोमात् सुतादिन्द्रोऽवृणीता वसिष्ठान्

२

एवेच्छु कं सिन्धुमेभिस्तारवेच्छु कं भेदमेभिर्जघान ।

एवेच्छु कं दाशराज्ञं सुदासं प्रावदिन्द्रो ब्रह्मणा वो वसिष्ठाः

३

जुष्टीं नरो ब्रह्मणा वः पितृणा मक्षमन्ययं न किलो रिपाथ ।

यच्छक्ररीपु बृहता र्वणेन्द्र शुष्ममदधाता वसिष्ठाः

४

उद् द्यामिवेत् तृष्णां नाथितासो ऽदीधयुर्दाशराज्ञं वृतासः ।

वसिष्ठस्य स्तुवत इन्द्रो अथो दुरं तत्सुभ्यो अकृणोदु लोकम्

५ [२२]

दृण्डा इवेद गां अर्जनास आसन् परिच्छिन्ना भरता अर्भकासः ।

अमवच्च पुरेता वसिष्ठ आदित तृत्सूनां विशो अपथन्त

६

त्रयः कृण्वन्ति भुवंतपु रंतस्तिन्नः प्रजा आर्या ज्योतिरग्राः ।

त्रयो घर्मास उपसं सचन्ते सर्वा इत तां अनु विदुर्वसिष्ठाः

७

सूर्यस्येव वक्षथो ज्योतिरिषां समुद्रस्येव महिमा गर्भीरः ।

वार्तस्येव प्रज्वा नान्येन स्तामो वसिष्ठा अन्वेतवे वः

८

त इन्निष्यं हृदयस्य प्रकृतेः सहस्रवल्शमभि सं चरन्ति ।

यमेन ततं परिधिं वर्यन्तो ऽप्सरस उप सेदुर्वसिष्ठाः

९

(३०२)

विद्युतो ज्योतिः परं संजिहानं मित्रावरुणा यदपश्यतां त्वा ।
तत् ते जन्मोतैकं वसिष्ठाऽगस्त्यो यत् त्वा विश आजुभारं

१० [२३]

उतासिं मैत्रावरुणो वसिष्ठोर्वश्या ब्रह्मन् मनसोऽधि जातः ।

११

द्वप्सं स्कन्नं ब्रह्मणा दैव्येन विश्वे देवाः पुष्करे त्वाददन्त

स प्रकेत उभयस्य प्रविद्वान् त्सहस्रदान उत वा सदानः ।

१२

यमेन ततं परिधिं वसिष्ठ्यन्नप्सरसः परं जज्ञे वसिष्ठः

सत्रे ह जाताविषिता नमोभिः कुम्भे रेतः सिपिचतुः समानम् ।

१३

ततो ह मान उदियाय मध्यात् ततो जातमृषिमाहुर्वसिष्ठम्

उक्थभृतं सामभृतं बिभर्ति ग्रावाणं बिभ्रत् प्र वदुत्यग्रे ।

उपैनमाध्वं सुमनस्यमाना आ वो गच्छाति प्रतृदो वसिष्ठः

१४ [२४] (३०६)

(३४)

[तृतीयोऽनुवाकः ॥३॥ सू० ३४-५५]

२५ मैत्रावरुणिवसिष्ठः । विश्वे देवाः, १६ अहिः, १७ अहिर्बुध्न्यः । द्विपदा विराट्, २२-२५ त्रिष्टुप् ।

प्र शुक्लेतुं देवी मनीषा अस्मत् सुतप्टो रथो न वाजी

१

विदुः पृथिव्या दिवो जनित्रं शृण्वन्त्यापो अध क्षरन्तीः

२

आपश्चिदस्मै पिन्वन्त पृथ्वी-वृत्रेषु शूरा मंसन्त उग्राः

३

आ धूर्ध्वस्मै दधाताश्वा-निन्द्रो न वज्री हिरण्यबाहुः

४

अभि प्र स्थाताहेव यज्ञं यातेव पत्नम् त्मनां हिनोत

५

त्मनां समत्सु हिनोत यज्ञं दधात केतुं जनाय वीरम्

६

उदस्य शुष्माद् भानुर्नर्ति बिभर्ति भारं पृथिवी न भूम

७

ह्वयामि देवां अयातुरग्रे सार्धन्नृतेन धियं दधामि

८

अभि वो देवीं धियं दधिध्वं प्र वो देवत्रा वाचं कृणुध्वम्

९

आ चष्ट आसां पार्थो नदीनां वरुण उग्रः सहस्रचक्षाः

१० [२५]

राजां राष्ट्रानां पेशो नदीना-मनुत्तमस्मै क्षत्रं विश्वायु

११

अविष्टो अस्मान् विश्वासु विश्व-द्युं कृणोत शंसं निनिस्तोः

१२

व्येतु विद्युद् द्वियामशैवा युयोत विष्वग्रपस्तनूनाम्

१३

अवीन्द्रो अग्निर्हव्यान्नमोभिः प्रेष्ठो अस्मा अधायि स्तोमः

१४

सज्जुर्वेभिरपां नपातं सखायं कृध्वं शिवो नो अस्तु

१५

(३२१)

अजामुक्थैरहिं गृणीषे बुध्रे नदीनां रजःसु षीदन् १६
 मा नोऽहिर्बुध्न्यो रिषे धा न्मा यज्ञो अस्य सिधदतायोः १७
 उत न एषु नृषु श्रवो धुः प्र शये यन्तु शर्धन्तो अर्यः १८
 तपन्ति शत्रुं स्वर्णं भूमां महासैनासो अमेभिरेषाम् १९
 आ यज्ञः पत्नीर्गमन्त्यच्छा त्वष्टा सुपाणिर्दधातु वीरान् २० [२६]

प्रति नः स्तोमं त्वष्टा जुषेत स्यादस्मे अरमतिर्वसुयुः २१
 ता नो रासन् रतिपात्रो वसू न्या रोदसी वरुणानी शृणोतु ।
 वरुत्रीभिः सुशरणो नो अस्तु त्वष्टा सुदत्रो वि दधातु रायः २२
 तन्नो रायः पर्वतास्तन्न आप स्तद् रतिपात्र ओषधीरुत द्यौः ।
 वनस्पतिभिः पृथिवी सजोषा उभे रोदसी परि पासतो नः २३
 अनु तदुर्वी रोदसी जिहाता मनु द्युक्षो वरुण इन्द्रसखा ।
 अनु विश्वे मरुतो ये सहासो रायः स्याम धरुणं धियध्वै २४
 तन्न इन्द्रो वरुणो मित्रो अग्नि राप ओषधीर्वनिनो जुषन्त ।
 शर्मन् तस्याम मरुतामुपस्थे यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः २५ [२७] (३३१)

(३५)

१५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

शं न इन्द्रोऽग्नी भवतामवोभिः शं न इन्द्रावरुणा रातहव्या ।
 शमिन्द्रासोमा सुविताय शं योः शं न इन्द्राप्पुषणा वाजसातौ १
 शं नो भगः शम् नः शंसो अस्तु शं नः पुरंधिः शम् सन्तु रायः ।
 शं नः सत्यस्य सुयमस्य शंसः शं नो अर्यमा पुरुजातो अस्तु २
 शं नो धाता शम् धर्ता नो अस्तु शं न उरुची भवतु स्वधामिभिः ।
 शं रोदसी बृहती शं नो अद्भिः शं नो देवानां सुहवानि सन्तु ३
 शं नो अग्निर्ग्योतिरनीको अस्तु शं नो मित्रावरुणावश्विना शम् ।
 शं नः सुकृतां सुकृतानि सन्तु शं न इषिरो अग्नि वातु वातः ४
 शं नो द्यावापृथिवी पूर्वहूतौ शमन्तरिक्षं हृशये नो अस्तु ।
 शं न ओषधीर्वनिनो भवन्तु शं नो रजसस्पतिरस्तु जिष्णुः ५ [२८] (३३६)

शं न इन्द्रो वसुभिर्देवो अस्तु शमावित्येभिर्वरुणः सुशंसः ।
 शं नो रुद्रो रुद्रेभिर्जलापः शं नस्त्वष्टा आग्निरिह शृणोतु ६
 शं न सोमो भवतु ब्रह्म शं नः शं नो ग्रावाणः शम् सन्तु यज्ञाः ।
 शं नः स्वरुणा मितर्यो भवन्तु शं नः प्रस्वः शम्बस्तु वेदिः ७
 शं नः सूर्य उरुचक्षा उर्वेतु शं नश्चतस्रः प्रदिशो भवन्तु ।
 शं नः पर्वता ध्रुवयो भवन्तु शं नः सिन्धवः शम् सन्त्वारपः ८
 शं नो अदितिर्भवतु व्रतेभिः शं नो भवन्तु मरुतः स्वर्काः ।
 शं नो विष्णुः शम् पूषा नो अस्तु शं नो भवित्रं शम्बस्तु वायुः ९
 शं नो देवः सविता त्रायमाणः शं नो भवन्तूपसो विभातीः ।
 शं नः पर्जन्यो भवतु प्रजाभ्यः शं नः क्षेत्रस्य पतिरस्तु शंभुः १० [२९]

शं नो देवा विश्वदेवा भवन्तु शं सरस्वती सह धीमिरस्तु ।
 शर्ममिषाचः शम् रातिषाचः शं नो विव्याः पार्थिवाः शं नो अप्याः ११
 शं नः सत्यस्य पतयो भवन्तु शं नो अर्वन्तः शम् सन्तु गावः ।
 शं नः ऋभवः सुकृतः सुहस्ताः शं नो भवन्तु पितरो हवेषु १२
 शं नो अज एकपाद् देवो अस्तु शं नोऽहिर्बुध्न्यः शं समुद्रः ।
 शं नो अपां नपात् पेरुरस्तु शं नः पृश्निर्भवतु देवगोपा १३
 आवित्या रुद्रा वसवो जुपन्ते दं ब्रह्म क्रियमाणं नवीयः ।
 शृण्वन्तु नो विव्याः पार्थिवासो गोजाता उत ये यज्ञियांसः १४
 ये देवानां यज्ञियां यज्ञियानां मनोर्यजत्रा अमृता क्रतुज्ञाः ।
 ते नो रासन्तामुरुगायमद्य यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः १५ [३०] (३४६)

[चतुर्थोऽध्यायः ॥४॥ व० १-३०]

(३६)

९ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

प्र ब्रह्मैतु सदेनाहृतस्य वि रुश्मिभिः ससृजे सूर्यो गाः ।
 वि सानुना पृथिवी संस्र उर्वी पृथु प्रतीकमध्येधे अग्निः १
 इमां वां मित्रावरुणा सुवृक्तिमिधं न कृण्वे असुरा नवीयः ।
 इनो वामन्यः पद्वीरद्वधो जनं च मित्रो यतति ब्रुवाणः २
 आ वातस्य ध्रजतो रन्त इत्या अपीपयन्त धेनवो न सूदाः ।
 महो विवः सदेने जायमानो ऽचिक्रदद् वृषभः सस्मिन्नूधन ३ (३४९)

गिरा य एता युनजद्धरीं त इन्द्रं प्रिया सुरथा शूर धायू ।
 प्र यो मुन्युं रिरिक्षतो मिना—त्या सुक्रतुर्मर्यमणं ववृत्याम् ४
 यजन्ते अस्य सुख्यं वर्यश्च नमस्विनः स्व क्रतस्य धामन ।
 वि पृक्षो बाबधे नृमिः स्तवान इदं नमो रुद्राय प्रेष्टम् ५ [१]

आ यत् साकं यशसो वावशानाः सरस्वती सप्तथी सिन्धुमाता ।
 याः सुष्वर्यन्त सुदुधाः सुधारा अभि स्वेन पर्यसा पीप्यानाः ६
 उत त्ये नो मरुतो मन्दसाना धियं तोकं च वाजिनोऽवन्तु ।
 मा नः परिं ख्यदक्षरा चरन्त्यवीवृधन् युज्यं ते रयिं नः ७
 प्र वो महीमरमतिं कृणुध्वं प्र पूषणं विदुथ्यं न वीरम् ।
 भगं धियोऽवितारं नो अस्याः सातौ वाजं रातिपाचं पुराधिम् ८
 अच्छायं वो मरुतः श्लोकं एत्वच्छा विष्णुं निपिक्तपामवोभिः ।
 उत प्रजायै गृणते वयो धुर्यं पात स्वस्तिभिः सदा नः ९ [२] (३५५)

(३७)

८ मैत्रावरुणिवसिष्ठः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

आ वो वहिष्ठो वहतु स्तवधै रथो वाजा ऋभुक्षणो अमृक्तः ।
 अभि त्रिपृष्ठैः सर्वनेषु सोमै—मदै सुशिषा महभिः पृणध्वम् १
 युयं ह रत्नं मघवत्सु धत्थ स्वर्दशं ऋभुक्षणो अमृक्तम् ।
 सं यज्ञेषु स्वधावन्तः पिबध्वं वि नो राधांसि मतिभिर्दयध्वम् २
 उवोचिथ हि मघवन् कृष्णं महो अर्भस्य वसुनो विभागे ।
 उभा ते पूर्णा वसुना गमस्ती न सूनृता नि रमते वसव्या ३
 त्वमिन्द्र स्वयंशा ऋभुक्षा वाजो न साधुरस्तमेप्यृक्वा ।
 वयं नु ते द्वाश्वांसः स्याम ब्रह्म कृण्वन्तो हरिवो वसिष्ठाः ४
 सनितासि प्रवतो द्वाशुषे चिद् यामिर्विवेपो हर्यश्च धीमिः ।
 ववन्मा नु ते युज्यामिहृती कदा न इन्द्र राय आ दशस्येः ५ [३]

वासयंसीव वेधसस्त्वं नः कदा न इन्द्र वचसो बुबोधः ।
 अस्तं तात्या धिया रयिं सुवीरं पृक्षो नो अवा न्युह्रीत वाजी ६ (३६१)

अभि यं देवी निर्रतिश्रिदीशे नक्षन्त इन्द्रं शरदः सुपृक्षः ।
 उपं त्रिबन्धुर्जरदंष्ट्रिमे त्यस्ववेशं यं कृणवन्त मतीः
 आ नो राधांसि सवितः स्तवध्या आ रायो यन्तु पर्वतस्य रातौ ।
 सदा नो विव्यः पायुः सिंषक्तु यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

७

८ [४] (३६३)

(३८)

८ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । १-६ सविता, ६ उत्तरार्धस्य भगो वा, ७-८ वाजिनः । त्रिष्टुप् ।

उदु ण्य देवः सविता ययाम हिरण्ययीममतिं यामशिभेत् ।
 नूनं भगो हव्यो मानुषेभिर्वि यो रत्नां पुरुवसुर्दधाति
 उदु तिष्ठ सवितः श्रुध्यस्य हिरण्यपाणे प्रभृतावृतस्य ।
 व्युर्वी पृथ्वीममतिं सृजान आ नृभ्यो मर्तभोजनं सुवानः
 अपि प्लुतः सविता देवो अस्तु यमा चिद् विश्वे वसवो गृणन्ति ।
 स नः स्तोमान् नमस्यश्चनो धाद् विश्वेभिः पातु पायुभिर्नि सूरिन्
 अभि यं देव्यदितिगृणाति सर्वं देवस्य सवितुर्जुषाणा ।
 अभि सम्राजो वरुणो गृणन्त्यभि मित्रासो अर्यमा सजोषाः
 अभि ये मिथो वनुषः सपन्ते रातिं दिवो रातिपाचः पृथिव्याः ।
 अहिर्बुध्न्य उत नः शृणोतु वरुण्येकधेनुभिर्नि पातु
 अनु तन्नो जास्पतिर्मसीष्ट रत्नं देवस्य सवितुरियानः ।
 भगमुग्रोऽवसे जोहवीति भगमनुग्रो अध याति रत्नम्
 शं नो भवन्तु वाजिनो हवेपु देवताता मितद्रवः स्वर्काः ।
 जम्भयन्तोऽहिं वृकं रक्षांसि सनेभ्यस्मद् युयवन्नमीवाः
 वाजेवाजेऽवत वाजिनो नो धनेषु विषा अमृता क्रतज्ञाः ।
 अस्य मध्वः पिबत मादयध्वं तृप्ता यात पृथिभिर्देवयानैः

१

२

३

४

५

६

७

८ [५] (३७१)

(३९)

७ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

ऊर्ध्वो अग्निः सुमतिं वस्वो अश्रेत् प्रतीची जुणिर्वेवतातिमेति ।
 मेजाते अद्रीं रथ्येव पन्था—मृतं होता न इषितो यजाति
 प्र वावृजे सुप्रया बहिरेषा—मा विश्पतीव वीरिं इयाते ।
 विशामक्तोरुषसः पूर्वहृतौ वायुः पृषा स्वस्तये नियुत्वान्

१

२

(३७३)

ज्मया अत्र वसवो रन्त देवा	उरावन्तरिक्षे मर्जयन्त शुभ्राः ।	
अर्वाक् पथ उरुजयः कृणुध्वं	श्रोता दूतस्य जग्मुषो नो अस्य	३
ते हि यज्ञेषु यज्ञियास ऊमाः	सधस्थं विश्वे अमि सन्ति देवाः ।	
तां अध्वर उग्रातो यक्ष्यग्ने	श्रुष्टी भगं नासत्या पुरंधिम्	४
आग्ने गिरौ दिव आ पृथिव्या	मित्रं वह वरुणमिन्द्रमग्निम् ।	
आर्यमणमर्दिति विष्णुमेषां	सरस्वती मरुतो मादयन्ताम्	५
रे हव्यं मतिर्भिर्यज्ञियानां	नक्षत् कामं मर्त्यानामसिन्वन् ।	
धाता रयिमविदुस्यं संव्रासां	संक्षीमहि युज्येभिर्नु देवैः	६
नू रोदसी अमिष्टुते वसिष्ठै	ऋतावानो वरुणो मित्रो अग्निः ।	
यच्छन्तु चन्द्रा उपमं नो अर्कं	युयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	७ [६] (३७८)

(४०)

७ मेधावरुणिर्वसिष्ठः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

ओ श्रुष्टिर्विदुश्याऽ समेतु	प्रति स्तोमं दधीमहि तुराणाम् ।	
यद्वद्य देवः संविता सुवाति	स्यामास्य रत्निनो विभागे	१
मित्रस्तन्नो वरुणो रोदसी च	द्युर्मक्तमिन्द्रो अर्यमा ददातु ।	
दिवेष्टु देव्यादित्ती रेक्णो	वायुश्च यज्ञियुवैते भगश्च	२
सेदुग्रो अस्तु मरुतः स शुष्मी	यं मर्त्यं पृषदश्वा अवाथ ।	
उतेमग्निः सरस्वती जुनन्ति	न तस्य रायः पर्येतास्ति	३
अयं हि नेता वरुण ऋतस्य	मित्रो राजानो अर्यमापो धुः ।	
सुहवा देव्यादितिरनर्वा	ते नो अंहो अति पर्षन्नरिष्टान्	४
अस्य देवस्य मीळ्वुषो वया	विष्णोरिषस्य प्रभूथे हविर्भिः ।	
विदे हि रुद्रो रुद्रियं महित्वं	यासिष्टं वर्तिरश्विनाविरावत्	५
मात्रं पूषन्नाघुण इरस्यो	वरुन्त्री यद् रतिषाचश्च रासन् ।	
मयोभुवो नो अर्वन्तो नि पान्तु	वृष्टिं परिज्मा वातो ददातु	६
नू रोदसी अमिष्टुते वसिष्ठै	ऋतावानो वरुणो मित्रो अग्निः ।	
यच्छन्तु चन्द्रा उपमं नो अर्कं	युयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	७ [७] (३८५)

(४१)

७ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । १ अग्नीन्द्रमित्रावरुणाश्विभगपुषत्रहणस्पतिसोमरुद्राः, २-६ भगः,
७ उपसः । त्रिष्टुप्, १ जगती ।

प्रातरग्निं प्रातरिन्द्रं हवामहे प्रातर्मित्रावरुणा प्रातरश्विना ।	
प्रातर्भगं पुषणं ब्रह्मणस्पतिं प्रातः सोममुत रुद्रं हुविम	१
प्रातर्जितं भर्गमुग्रं हुविम वयं पुत्रमर्दितेर्यां विधुता ।	
आध्रश्चिद् यं मन्यमानस्तुरश्चिद् राजा चिद् यं भगं भक्षीत्याहं	२
भग प्रणेतुर्भग सत्यराधो भगेमां धियमुदवा ददन्नः ।	
भग प्र णो जनय गोभिरश्वैर्भग प्र नृभिर्नृवन्तः स्याम	३
उतेदानीं भगवन्तः स्यामोत प्रपित्व उत मध्ये अह्नाम् ।	
उतोदिता मघवन् त्सूर्यस्य वयं देवानां सुमतौ स्याम	४
भग एव भगवाँ अस्तु देवास्तेन वयं भगवन्तः स्याम ।	
तं त्वा भग सर्व इज्जोहवीति स नो भग पुरेता भवेह	५
समध्वरायोषसो नमन्त दधिक्रावेव शुचये पदाय ।	
अर्वाचीनं वसुविदं भगं नो रथमिवाश्वा वाजिन आ वहन्तु	६
अश्वावतीगोमतीर्न उपासो वीरवतीः सवमुच्छन्तु भद्राः ।	
घृतं दुहाना विश्वतः प्रपीता यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	७ [८] (३९२)

(४२)

६ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

प्र ब्रह्माणो अङ्गिरसो नक्षन्त प्र क्रन्वन्तुर्नभ्यस्य वेतु ।	
प्र धेनवं उवृषुतो नवन्त युज्यातामर्द्रा अध्वरस्य पेशः	१
सुगस्ते अग्ने सनेवित्तो अध्वा युक्ष्वा सुते हरितो रोहितश्च ।	
ये वा सन्नन्नरुषा वीरवाहो हुवे देवानां जनिमानि सतः	२
समं वो यज्ञं महयन् नमोभिः प्र होता मन्द्रो रिरिच उपाके ।	
यजस्व सु पुर्वणीक देवा ना यज्ञियांमरमतिं ववृत्याः	३
यदा वीरस्य रेवतो दुरोणे स्योनशीरतिथिराचिकेतव ।	
सुपीतो अग्निः सुधितो दम आ स विशे दाति वार्यमियत्यै	४ (३९३)

इमं नो अग्ने अध्वरं जुषस्व मरुत्स्विन्द्रं यशसं कृधी नः ।
आ नक्ता बर्हिः सदातामुषासो शन्ता मित्रावरुणा यजेह
एवाग्निं सहस्यं वसिष्ठो रायस्कामो विश्वस्स्यस्य सतौत् ।
इषं रायि पप्रथद् वाजमस्मे यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

५

६ [९] (३९८)

(४३)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

प्र वो यज्ञेषु देवयन्तो अर्चन् द्यावा नमोभिः पृथिवी इषध्वे ।
येषां ब्रह्माण्यसमानि विप्रा विश्वग्वियन्ति वनिनो न शाखाः
प्र यज्ञ एतु हेत्वो न सन्ति रुद्यच्छध्वं समनसो घृताचीः ।
स्तुणीत बर्हिरध्वराय साधू ध्वा शोचींषि देवयून्यस्थुः
आ पुत्रासो न मातरं विमृत्राः सानौ देवासो बर्हिषः सदन्तु ।
आ विश्वाचीं विदुश्यामनक्त्वग्ने मा नो देवताता मुधस्कः
ते सीषपन्त जोषमा यजत्रा क्रतस्य धाराः सुदुघा दुहानाः ।
ज्येष्ठं वो अद्य मह आ वसूनामा गन्तन समनसो यति ष्ठ
एवा नो अग्ने विश्वा दशस्य त्वया वयं सहसावन्नास्काः ।
राया युजा सधमादो अरिष्ठा यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

१

२

३

४

५ [१०] (४०३)

(४४)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । दधिक्राः, १ दधिक्राद्व्युपोऽग्निभोगेन्द्रविष्णुपूपब्रह्मणस्पत्यादित्यद्यावापृथिव्यापः ।
त्रिष्टुप्, १ जगती ।

दधिक्रां वः प्रथममश्विनोषसं मग्निं समिन्द्रं भगंमूतये हुवे ।
इन्द्रं विष्णुं पुषणं ब्रह्मणस्पतिं मादित्यान् द्यावापृथिवी अपः स्वः
दधिक्रासु नमसा बोधयन्त उदीराणा यज्ञमुपप्रयन्तः ।
इळां देवीं बर्हिषि सादयन्तोऽश्विना विप्रा सुहवा हुवेम
दधिक्रावाणं बुबुधानो अग्निमुपं ब्रुव उपसं सूर्यं गाम् ।
ब्रधं मंश्चतोर्वरुणस्य बभ्रुं ते विश्वास्मद् दुरिता यावयन्तु
दधिक्रावां प्रथमो वाज्यवाऽग्ने रथानां भवति प्रजानन् ।
संविद्वान उपसा सूर्येणाऽऽदित्येभिर्वसुभिरङ्गिर्नोभिः

१

२

३

४

(४०७)

आ नो दधिकाः पश्यामनक्त्वु—तस्य पन्थामन्वेतवा उ ।

शृणोतु नो दैव्यं शर्धो अग्निः शृण्वन्तु विश्वे महिषा अमूराः

५ [११] (४०८)

(४५)

४ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । सविता । त्रिष्टुप् ।

आ वृंवा यातु सविता सुरतोऽन्तरिक्षपा वहमानो अश्वैः ।

हस्ते दधानो नर्यां पुरुणि निवेशयश्च प्रसुवश्च भूम

१

उदस्य बाह्व शिथिरा बृहन्ता हिरण्यया द्विवो अन्ता अनष्टाम् ।

नूनं सो अस्य महिमा पतिष्ट सूरश्चिदस्मा अनु दादपस्याम्

२

स धा नो वेवः सविता सहावा ऽऽ साविपद् वसुपतिर्वसूनि ।

विश्वर्यमाणो अमर्तिमुरुचीं मर्तभोजनमध रासते नः

३

इमा गिरः सवितारं सुजिह्वं पूर्णगमस्तिमीळते सुपाणिम् ।

चित्रं वर्यो बृहदुस्मे दधातु यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

४ [१२] (४१२)

(४६)

४ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । रुद्रः । जगती, ४ त्रिष्टुप् ।

इमा रुद्राय स्थिरधन्वने गिरः क्षिप्रैषवे देवाय स्वधात्रे ।

अषाळ्हाय सहमानाय वेधसे तिग्मायुधाय भरता शृणोतु नः

१

स हि क्षयेण क्षम्यस्य जन्मनः साम्राज्येन दिव्यस्य चेतति ।

अवृक्षवन्तीरुप नो दुरश्चरा—ऽनमीवो रुद्र जासु नो भव

२

या ते विद्युद्वंसृष्टा दिवस्परि क्षमया चरति परि सा वृणक्तु नः ।

सहस्रं ते स्वपिवात मेष्टजा मा नस्तोकेषु तनयेषु रीरिपः

३

मा नो वधी रुद्र मा परा वृ मा ते भूम प्रसितो हीळितस्य ।

आ नो भज बर्हिषि जीवशंसे यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

४ [१३] (४१६)

(४७)

४ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । आपः । त्रिष्टुप् ।

आपो यं वः प्रथमं देवयन्तं इन्द्रपानमूर्मिमकृण्वतलः ।

तं वो वयं शुचिमरिप्रमद्य घृतप्रुधं मधुमन्तं वनेम

१

(४१७)

तमुर्मिमाषो मधुमत्तमं वो ऽपां नपादवत्वाशुहेमा ।
 यस्मिन्निन्द्रो वसुभिर्मादयाति तमंश्याम देवयन्तो वो अद्य २
 ज्ञतर्पवित्राः स्वधया मदन्ती देवीर्देवानामपि यन्ति पार्थः ।
 ता इन्द्रस्य न भिनन्ति व्रतानि सिन्धुभ्यो हव्यं घृतवज्जुहोत ३
 याः सूर्यो रश्मिभिराततान याभ्य इन्द्रो अरदद् गातुमुर्मिम् ।
 ते सिन्धवो वरिवो धातना नो यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ४ [१४] (४२०)

(४८)

४ मैत्रावरुणर्वसिष्ठः । क्रमवः, ४ विश्वे देवा वा । त्रिष्टुप् ।

क्रमुक्षणो वाजा मादयध्वमस्मे नरो मघवानः सुतस्य ।
 आ वोऽर्वाचः कर्तवो न यातां विश्वो रथं नयै वर्तयन्तु १
 क्रमुर्क्रमुभिर्भि वः स्याम विश्वो विभुभिः शवसा शवांसि ।
 वाजो अस्माँ अवतु वाजसाता विन्द्रेण युजा तरुपेम वृत्रम् २
 ते चिद्धि पूर्वार्भि सन्ति गासा विश्वो अय उपरताति ववन् ।
 इन्द्रो विश्वो क्रमुक्षा वाजो अयः शत्रोर्मिथत्या कृणवन् वि नृष्णम् ३
 नू देवासो वरिवः कर्तना नो भूत नो विश्वेऽवसे सजोपाः ।
 समस्मे इपं वसवो ददीरन् यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ४ [१५] (४२४)

(४९)

४ मैत्रावरुणर्वसिष्ठः । आपः । त्रिष्टुप् ।

समुद्रज्येष्ठाः सलिलस्य मध्यात पुनाना युन्त्यनिविशमानाः ।
 इन्द्रो या वज्री वृषभो रराद् ता आपो देवीरिह मामवन्तु १
 या आपो द्विव्या उत वा स्रवन्ति खनित्रिमा उत वा याः स्वयंजाः ।
 समुद्रार्था याः शुचयः पावकास्ता आपो देवीरिह मामवन्तु २
 यासां राजा वरुणो याति मध्यं सत्यानूते अवपश्यञ्जनानाम् ।
 मधुश्रुतः शुचयो याः पावकास्ता आपो देवीरिह मामवन्तु ३
 यासु राजा वरुणो यासु सोमो विश्वे देवा यासूर्जं मदन्ति ।
 वैश्वानरो यास्वग्निः प्रविष्टस्ता आपो देवीरिह मामवन्तु ४ [१६] (४५८)

(५०)

४ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । १ मित्रावरुणौ, २ अग्निः, ३ विश्वे देवाः, ४ नद्यः ।

जगती, ४ अतिजगती शकरी वा ।

आ मां मित्रावरुणेह रक्षतं कुलाययद् विश्वयन्मा न आ गन् ।
 अजकावं दुर्हशीकं तिरो दधे मा मां पद्येन रपसा विदुत् त्सरुः ?
 यद् विजामन् परुपि वन्दनं भुव-दष्टीवन्तौ परि कुलफौ च देहन् ।
 अग्निष्टच्छोचन्नप बाधतामितो मा मां पद्येन रपसा विदुत् त्सरुः २
 यच्छलमलौ भवति यन्नदीषु यदोषधीभ्यः परि जायते विपम् ।
 विश्वे देवा निरितस्तत् सुवन्तु मा मां पद्येन रपसा विदुत् त्सरुः ३

याः प्रवतो निवत उद्वत उद्वन्वतीरनुदुकाश्च याः ।

ता अस्मभ्यं पर्यसा पिन्वमानाः शिवा देवीरग्निपदा भवन्तु सर्वा नद्यो अशिमिदा भवन्तु ४
[१७] (४३२)

(५१)

३ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । आदित्याः । त्रिष्टुप् ।

आदित्यानामवसा नूतनेन सक्षीमहि शर्मणा शंतमेन ।
 अनागास्त्वे अदितित्वे तुरास इमं यज्ञं दधतु श्रोपमाणाः ?
 आदित्यासो अदितिर्मादयन्ता मित्रो अर्यमा वरुणो रजिष्ठाः ।
 अस्माकं सन्तु भुवनस्य गोपाः पिबन्तु सोममवसे नो अद्य २
 आदित्या विश्वे मरुतश्च विश्वे देवाश्च विश्वे ऋभवश्च विश्वे ।
 इन्द्रो अगिरश्विना तुष्टुवाना यूयं पात स्वस्तिमिः सदा नः ३ [१८] (४३५)

(५२)

३ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । आदित्याः । त्रिष्टुप् ।

आदित्यासो अदितयः स्याम पूर्वैवत्रा वसवो मर्त्यत्रा ।
 सनेम मित्रावरुणा सनन्तो भवेम द्यावापृथिवी भवन्तः ?
 मित्रस्तन्नो वरुणो मामहन्त शर्म तोकाय तर्नयाय गोपाः ।
 मा वो भुजेमान्यजातमेनो मा तत् कर्म वसवो यच्चयध्वे २
 तुरण्यवोऽङ्गिरसो नक्षन्त रत्नं देवस्य सवितुरियाणाः ।
 पिता च तन्नो महान् यजन्नो विश्वे देवाः समनसो जुपन्त ३ [१९] (४३८)

(५३)

३ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । द्यावापृथिवी । त्रिष्टुप् ।

प्र द्यावा यज्ञैः पृथिवी नमोभिः सबाध ईळे बृहती यजत्रे ।
ते चिद्धि पूर्वं कवयो गुणन्तः पुरो मही दधिरे देवपुत्रे १
प्र पूर्वजे पितरा नव्यसीमिर्गीर्भिः कृणुध्वं सद्ने क्रतस्य ।
आ नो द्यावापृथिवी दैव्येन जनेन यातं महि वां वरुथम २
उतो हि वां रत्नधेयानि सन्ति पुरुणि द्यावापृथिवी सुदासे ।
अस्मे धत्तं यदसदस्कृधेयु यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ३ [२०] (४४१)

(५४)

३ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । वास्तोष्पतिः । त्रिष्टुप् ।

वास्तोष्पते प्रति जानीहिस्मान् त्स्वविशो अनमीवो भवा नः ।
यत् त्वेमहे प्रति तन्नो जुपस्व शं नो भव द्विपदे शं चतुष्पदे १
वास्तोष्पते प्रतरणो न एधि गयस्फानो गोभिरश्वैर्भिरिन्द्रो ।
अजरासस्ते सख्ये स्याम पितेव पुत्रान् प्रति नो जुपस्व २
वास्तोष्पते शग्मया संसदा ते सक्षीमहि रण्वया गातुमत्या ।
पाहि क्षेम उत योगे वरं नो यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ३ [२१] (४४४)

(५५)

८ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । वास्तोष्पतिः, २-८ इन्द्रः (२-८ प्रस्वापिनी उपनिषद्) ।

१ गायत्री, २-४ उपरिष्ठाद्बृहती, ५ ८ अनुष्टुप् ।

अमीवहा वास्तोष्पते विश्वा रूपाण्याविशन् । सखा सुशेव एधि नः १
यदर्जुन सारमेय द्रुतः पिशङ्ग यच्छसे ।
वीव भ्राजन्त ऋण्टय उप स्रक्तेषु बप्सतो नि पु स्वप २
स्तेनं राय सारमेय तस्करं वा पुनःसर ।
स्तोतृनिन्द्रस्य रायसि किमस्मान् दुच्छुनायसे नि पु स्वप ३
त्वं सूकरस्य ददहि तव ददतु सूकरः ।
स्तोतृनिन्द्रस्य रायसि किमस्मान् दुच्छुनायसे नि पु स्वप ४ (४४८)

सस्तु माता सस्तु पिता सस्तु श्वा सस्तु विश्वपतिः ।

ससन्तु सर्वे जातयः सस्त्वयमभितो जनः

५

य आस्ते यश्च चरति यश्च पश्यति नो जनः ।

तेषां संहन्मो अक्षाणि यथेदं हर्म्यं तथा

६

सहस्रशृङ्गो वृषभो यः समुद्रादुदाचरत् ।

तेना सहस्येना वयं नि जनान् त्वापयामसि

७

प्रोप्तेशया वह्येशया नारीर्यास्तल्पशीवरीः

स्त्रियो याः पुण्यगन्धास्ताः सर्वाः स्वापयामसि

८ [२२] (४५२)

(५६)

[चतुर्थोऽनुवाकः ॥४॥ सू० ५६-७०]

२५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । मरुतः । त्रिष्टुप, १-११ द्विपदा विराट् ।

क ई व्यक्ता नरः सनीळा रुद्रस्य मर्या अधा स्वश्वाः

१

नकिर्ह्येषां जनुंषि वेव ते अङ्ग विद्रे मिथो जनित्रम्

॥१॥ २

अभि स्वपूर्मिमिथो वपन्त वातस्वनसः श्येना अस्पृधन्

३

एतानि धीरो निण्या चिकेत पृश्निर्यदूधो मही जभारं

॥२॥ ४

सा विद् सुवीरा मरुद्भिरस्तु सनात् सहन्ती पुन्यन्ती नृम्णम्

५

यामं येष्ठाः शुभा शोभिष्ठाः श्रिया संमिश्रा ओजोभिरुग्राः

॥३॥ ६

उग्रं व ओजः स्थिरा शवांस्यधा मरुद्भिर्गणस्तुर्विष्मान्

७

शुभ्रो वः शुष्मः कुध्मी मनांसि धुनिर्मुनिरिव शर्धस्य धृष्णोः

॥४॥ ८

सनेम्यस्मद् युयोतं दिशुं मा वो दुर्मतिरिह प्रणङ्कः

९

प्रिया वो नाम हुवे तुराणा मा यत् तृपन्मरुतो वावशानाः

॥५॥ १० [२३]

स्वायुधास इमिणः सुनिष्का उत स्वयं तन्वः शुम्भमानाः

॥६॥ ११

शुचीं वो हव्या मरुतः शुचीनां शुचिं हिनोम्यध्वरं शुचिभ्यः ।

ऋतेन सत्यमृतसार्प आयुः ऋचिजन्मानः शुचयः पावकाः

१२

असेध्वा मरुतः खादयो वो वक्षःसु रुक्मा उपशिश्रियाणाः ।

वि विद्युतो न वृष्टिभी रुचाना अनु स्वधामायुधैर्यच्छमानाः

१३

प्र बुध्या व ईरते महांसि प्र नामानि प्रयज्यवस्तिरध्वम ।

सहस्रियं दम्यं भागमेतं गृहमेधीयं मरुतो जुषध्वम

१४

(४६६)

यदि स्तुतस्य मरुतो अधीथे—त्या विप्रस्य वाजिनो हवीमन् ।
मक्ष रायः सुवीर्यस्य दात नू चिद् यमन्य आदभदरावा

१५ [२४]

अत्यासो न ये मरुतः स्वश्चो यक्षदृशो न शुभयन्त मर्याः ।
ते हर्ष्येष्ठाः शिशवो न शुभ्रा वत्सासो न प्रक्रीळिनः पयोधाः
दृशस्यन्तो नो मरुतो मृळन्तु वरिवस्यन्तो रोदसी सुमेके ।
आरे गोहा नृहा वधो वो अस्तु सुमेभिस्मे वसवो नमध्वम्
आ वो होता जोहवीति सत्तः सत्राचीं रातिं मरुतो गृणानः ।
य ईवतो वृषणो अस्ति गोपाः सो अद्वयावी हवते व उक्थैः
इमे तुरं मरुतो रामयन्ती—मे सहः सहस आ नमन्ति ।
इमे शंसं वनुष्यतो नि पान्ति गुरु द्वेषो अरुरूपे दधन्ति
इमे रधं चिन्मरुतो जुनन्ति भूमिं चिद् यथा वसवो जुषन्त ।
अपं बाधध्वं वृषणस्तमांसि धत्त विश्वं तनयं तोकमस्मे

१६

१७

१८

१९

२० [२५]

मा वो द्वात्रान्मरुतो निरराम मा पश्चाद् दध्म रथ्यो विभागे ।
आ नः स्पार्हे मजतना वसव्येडं यदीं सुजातं वृषणो वो अस्ति
सं यद्वनन्त मन्युभिर्जनांसः शूरा यद्दीप्धोषधीषु विश्वु ।
अधं स्मा नो मरुतो रुद्रियास—छातारो भूत पृतनास्वर्यः
भूरिं चक्र मरुतः पित्र्याण्यु—कथानि या वः शस्यन्ते पुरा चित् ।
मरुद्भिरुग्रः पृतनासु साब्धहा मरुद्भिरित् सनिता वाजमवी
अस्मे वीरो मरुतः शुष्यस्तु जनानां यो असुरो विधृता ।
अपो येन सुक्षितये तरेमा—ऽध स्वमोको अभि वः स्याम
तन्न इन्द्रो वरुणो मित्रो अग्नि—राप ओषधीर्वनिनो जुषन्त ।
शर्मन् तस्याम मरुतामुपस्थं यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

२१

२२

२३

२४

२५ [२६] (४७७)

(५७)

७ मैत्रायण्युर्वसिष्ठः । मरुतः । त्रिष्टुप् ।

मध्वो वो नाम मारुतं यजत्राः प्र यज्ञेषु शर्वसा मदन्ति ।
ये रेजयन्ति रोदसी चिद्वीं पिन्वन्त्युत्सं यदयासुरायाः

१

(४७८)

निचेतारो हि मरुतो गुणन्तं प्रणेतारो यजमानस्य मन्त्रं ।	
अस्माकमद्य विदथेषु बर्हि—रा वीतये सद्य पिप्रियाणाः	२
नैतावदुन्ये मरुतो यथेमे भ्राजन्ते रुक्मैरायुधैस्तनूभिः ।	
आ रोदसी विश्वपिशः पिशानाः समानमरुण्यञ्जते शुभे कम्	३
ऋधक् सा वो मरुतो विद्युदस्तु यद् व आगः पुरुषता कराम ।	
मा वस्तस्यामपि भूमा यजत्रा अस्मे वो अस्तु सुमतिश्चर्निष्ठा	४
कृते चिदत्र मरुतो रणन्ता—ऽनवद्यासः शुचयः पावकाः ।	
प्र णोऽवत सुमतिभिर्यजत्राः प्र वार्जेभिस्तिरत पुण्यसे नः	५
उत स्तुतासो मरुतो व्यन्तु विश्वेभिर्नामभिर्नरो हवीर्षि ।	
ददात नो अमृतस्य प्रजये जिगृत रायः सूनृता मघानि	६
आ स्तुतासो मरुतो विश्व ऊती अच्छा सूरीन् त्सर्वताता जिगात ।	
ये नस्मना ज्ञातिनो वर्धयन्ति यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	७ [२७] (४८४)

(५८)

६ मैत्रावरुणिवसिष्ठः । मरुतः । त्रिष्टुप् ।

प्र साकमुक्षे अर्चता गुणाय यो दैव्यस्य धाम्नस्तुर्विष्मान् ।	
उत क्षोदन्ति रोदसी महित्वा नक्षन्ते नाकं निर्ऋतेरवशात	१
जनृश्चिद् वो मरुतस्त्वेष्येण भीमास्तुर्विमन्यवोऽयांसः ।	
प्र ये महोभिरोजस्रोत सन्ति विश्वो वो यामन् भयते स्वर्हक्	२
बुहद् वयो मघवन्वो दधात जुजोषन्निन्मरुतः सुष्टुतिं नः ।	
गतो नाध्वा वि तिराति जन्तुं प्र णः स्पार्हांमिह्रतिभिस्तिरेत	३
युष्मोतो विप्रो मरुतः शतस्वी युष्मोतो अर्वा सहुरिः सहस्री ।	
युष्मोतः सम्राळुत हन्ति वृत्रं प्र तद् वो अस्तु धूतयो वृष्णम्	४
ताँ आ रुद्रस्य मीळहुषो विवासे कुविन्नसन्ते मरुतः पुनर्नः ।	
यत् सुस्वतां जिहीळिरे यदावि—रव तदेन ईमहे तुराणाम्	५
प्र सा वाचि सुष्टुतिर्मघोना—मिदं सूक्तं मरुतो जुषन्त ।	
आराच्चिद् द्वेषो वृषणो युयोत यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	६ [२८] (४९०)

(५९)

१२ मैत्रावरुणर्वसिष्ठः । १-११ मरुतः; १२ रुद्रः (मृत्युविमोचनी ऋक्) ।

प्रगाथः = (विषमा बृंहती, समा सतोबृद्धती); ७-८ त्रिष्टुप्, ९-११ गायत्री, १२ अनुष्टुप् ।

यं त्रायध्व इदमिदं देवासो यं च नयथ ।

तस्मा अग्ने वरुण मित्रार्यमन् मरुतः शर्म यच्छत ?

युष्माकं देवा अवसाहनि प्रिय ईजानस्तरति द्विषः ।

प्र स क्षयं तिरते वि महीरिषो यो वो वराय दाशति २

नहि वंश्चरमं चन वसिष्ठः परिमंसति ।

अस्माकमद्य मरुतः सुते सचा विश्वं पिबत कामिनः ३

नहि वं ऊतिः पृतनासु मधेति यस्मा अराध्वं नरः ।

अभि व आवर्त सुमतिर्नवीयसी तूयं यात पिपीपवः ४

ओ पु घृष्टिराधसो यातनान्धांसि पीतये ।

इमा वो हव्या मरुतो ररे हि कं मो ष्वान्यत्र गन्तन ५

आ च नो बर्हिः सदैताविता च नः स्पार्हाणि दातवे वसु ।

अग्नेधन्तो मरुतः सोम्ये मधौ स्वाहेह मादयाध्वे ६ [२९]

सस्वश्चिद्वि तन्वः शुम्भमाना आ हंसासां नीलेपृष्ठा अपसन् ।

विश्वं शर्धो अभितो मा नि पेदु नरो न रणवाः सवने मदन्तः ७

यो नो मरुतो अभि दुर्हणायुस्तिरश्चित्तानि वसवो जिवांसति ।

दुहः पाशान् प्रति स मुचीष्ट तपिष्ठेन हन्मना हन्तना तम् ८

सांतपना इदं हवि मरुतस्तज्जुजुष्टन । युष्माकोती रिंशादसः ९

गृहमेधास आ गत मरुतो मापं भूतन । युष्माकोती सुदानवः १०

इहेह वः स्वतवसः कवयः सूर्यत्वचः । यज्ञं मरुत आ वृणे ११

त्र्यम्बकं यजामहे सुगन्धिं पुष्टिवर्धनम् ।

उर्वारुकमिव बन्धना न्मृत्योर्मुक्षीय मामृतात १२ [३०] (५०२)

-२७०९६-

[पञ्चमोऽध्यायः ॥१॥ व० १-२७]

(६०)

१२ मैत्रावरुणर्वसिष्ठः । १ सूर्यः, २-१२ मित्रावरुणौ । त्रिष्टुप् ।

यद्यद्य सूर्यं त्रयोऽनागा उद्यन् मित्राय वरुणाय सत्यम् ।

वयं देवत्रादिते स्याम तव प्रियासो अर्यमन् गृणन्तः १ (५०३)

एष स्य मित्रावरुणा नृचक्षा उमे उदेति सूर्यो अभि जम्न ।
 विश्वस्य स्थातुर्जगतश्च गोपा ऋजु मर्तेषु वृजिना च पर्यन् २
 अयुक्त सप्त हरितः सधस्थाद् या ई वहन्ति सूर्यं घृताचीः ।
 धामानि मित्रावरुणा युवाकुः सं यो यूथेव जनिमानि चष्टे ३
 उद् वां पृक्षासो मधुमन्तो अस्थुरा सूर्यो अरुहच्छुक्रमर्णः ।
 यस्मा आदित्या अध्वनो रदन्ति मित्रो अर्यमा वरुणः सजोपाः ४
 इमे चेतारो अनृतस्य भूरे मित्रो अर्यमा वरुणो हि सन्ति ।
 इम ऋतस्य वावृधुर्दुरोणे शग्मासः पुत्रा अदितेरदधाः ५
 इमे मित्रो वरुणो दूळभासो ऽचेतसं चिञ्चितयन्ति दक्षैः ।
 अपि क्रतुं सुचेतसं वर्तन्त स्तिरश्विदंहः सुपथा नयन्ति ६ [१]

इमे द्विवो अर्निमिषा पृथिव्या श्रिक्रित्वांसो अचेतसं नयन्ति ।
 प्रवाजे चिञ्चद्यो गाधर्मस्ति पारं नो अस्य विष्पितस्य पर्यन् ७
 यद् गोपावददितिः शर्म भद्रं मित्रो यच्छन्ति वरुणः सुदासे ।
 तस्मिन्ना तोकं तनयं दधाना मा कर्म देवहेळनं तुरासः ८
 अव वेदिं होत्राभिर्यजेत रिपः काश्चिद् वरुणधृतः सः ।
 परि द्वेषोभिर्यमा वृणक्तू रं सुदासे वृषणा उ लोकम् ९
 सस्वश्चिद्धि समृतिस्त्वेज्येषा मपीच्येन सहसा सहन्ते ।
 युष्मद् भिया वृषणो रेजमाना दक्षस्य चिन्महिना मूळता नः १०
 यो ब्रह्मणे सुमतिमायजति वाजस्य सातौ परमस्य रायः ।
 सीक्षन्त मन्युं मघवानो अर्य उरु क्षयाय चकिरे सुधातु ११
 इयं देव पुरोहितिर्युवभ्यां यज्ञेषु मित्रावरुणावकारि ।
 विश्वानि दुर्गा पिपृतं तिरो नो युयं पात स्वस्तिभिः सदा नः १२ [२] (५१४)

(६१)

७ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । मित्रावरुणौ । त्रिष्टुप् ।

उद् वां चक्षुर्वरुण सुप्रतीकं देवयैरेति सूर्यस्ततन्वान् ।
 अभि यो विश्वा भुवनानि चष्टे स मन्युं मर्त्येष्ववा चिकेत १ (५१५)

(५९)

१२ मैत्रावरुणर्वसिष्ठः । १-११ मरुतः; १२ रुद्रः (मृत्युविमोचनी ऋक्) ।

प्रगाथः = (विषमा बृहती, समा सतोबृहती); ७-८ त्रिष्टुप्, ९-११ गायत्री, १२ अनुष्टुप् ।

यं त्रायध्व इदमिदं देवासो यं च नयथ ।

तस्मा अग्रे वरुण मित्रार्यमन् मरुतः शर्म यच्छत १

युष्माकं देवा अवसाहनि प्रिय ईजानस्तरति द्विपः ।

प्र स क्षयं तिरते वि महीरियो यो वो वराय दाशति २

नहि वंश्चरमं चन वसिष्ठः परिमंसते ।

अस्माकमद्य मरुतः सुते सचा विश्वे पित्रत कामिनः ३

नहि व ऊतिः पृतनासु मधंति यस्मा अराध्वं नरः ।

अभि व आर्वतं सुमतिर्नवीयसी तूयं यात पिपीपवः ४

ओ पु वृष्टिराधसो यातनान्धांसि पीतये ।

इमा वो हव्या मरुतो रेरे हि कं मो ष्वान्यत्र गन्तन ५

आ च नो बहिः सदाविता च नः स्पर्हाणि दातवे वसु ।

अग्नेधन्तो मरुतः सोम्ये मधो स्वाहेह मादयाध्वे ६ [२९]

सस्वश्चिद्धि तन्वः शुम्भमाना आ हंसासां नीलपृष्ठा अपतन् ।

विश्वं शर्धो अभितो मा नि पेटु नरो न रणवाः सर्वन्ते मरुतः ७

यो नो मरुतो अभि दुर्हेणायुस्तिरश्चित्तानि वसवो जिघांसति ।

द्रुहः पाशान् प्रति स मुचीष्ट तपिष्ठेन हन्मना हन्तना तम् ८

सांतपना इदं हवि मरुतस्तज्जुजुष्टन युष्माकोती रिशावसः ९

गृहमघास आ गत मरुतो मापं भूतन युष्माकोती सुदानवः १०

इहेह वः स्वतवसः कवयः सूर्यत्वचः यज्ञं मरुत आ वृणे ११

त्र्यम्बकं यजामहे सुगन्धिं पुष्टिवर्धनम् ।

उर्वारुकमिव बन्धना न्मृत्योर्मुक्षीय मामृतात्

१२ [३०] (५०१)

-३३०५५-

[पञ्चमोऽध्यायः ॥ १॥ व० १- २७]

(६०)

११ मैत्रावरुणर्वसिष्ठः । १ सूर्यः, २-१२ मित्रावरुणौ । त्रिष्टुप् ।

यदद्य सूर्यं ब्रवोऽनागा उद्यन् मित्राय वरुणाय सत्यम् ।

वयं देवत्रादिते स्याम तव प्रियासो अर्यमन् गृणन्तः

१ (५०३)

एष स्य मित्रावरुणा नृचक्षा	उभे उदेति सूर्यो अभि जमन् ।	
विश्वस्य स्थातुर्जगतश्च गोपा	ऋजु मर्तेषु वृजिना च पश्यन्	२
अयुक्त सप्त हरितः सधस्थाद्	या ई वहन्ति सूर्यं घृताचीः ।	
धामानि मित्रावरुणा युवाकुः	सं यो युथेव जनिमानि चष्टे	३
उद् वां पृक्षासो मधुमन्तो अस्थु	रा सूर्यो अरुहच्छुक्रमर्णः ।	
यस्मा आदित्या अध्वनो रदन्ति	मित्रो अर्यमा वरुणः सजोषाः	४
इमे चेतारो अनृतस्य भूरे	मित्रो अर्यमा वरुणो हि सन्ति ।	
इम ऋतस्य वावृधुर्दुरोणे	शग्मासः पुत्रा अदितेरदन्धाः	५
इमे मित्रो वरुणो दूळभासो	ऽचेतसं चिञ्चितयन्ति दक्षैः ।	
अपि कर्तुं सुचेतसं वतन्त	स्तिरश्विदंहः सुपथा नयन्ति	६ [१]
इमे द्विवो अनिमिषा पृथिव्या	श्चिकित्वांसो अचेतसं नयन्ति ।	
प्रवाजे चिञ्चद्यो गाधर्मस्ति	पारं नो अस्य विष्पितस्य पर्यन्	७
यद् गोपावददितिः शर्म भद्रं	मित्रो यच्छन्ति वरुणः सुदासे ।	
तस्मिन्ना तोकं तनयं दधाना	मा कर्म देवहेळनं तुरासः	८
अव वेदिं होत्राभिर्यजेत्	रिपः काश्चिद् वरुणधृतः सः ।	
परि द्वेषोभिर्यमा वृणक्तू	रं सुदासे वृणणा उ लोकम्	९
सस्वश्चिद्धि समृतिस्त्वेष्येपा	मपीच्येन सहसा सहन्ते ।	
युष्मद् भिया वृषणो रेजमाना	दक्षस्य चिन्महिना मूळता नः	१०
यो ब्रह्मणे सुमतिमायजति	वाजस्य सातौ परमस्य रायः ।	
सीक्षन्त मन्युं मघवानो अर्य	उरु क्षयाय चक्रिरे सुधातु	११
इयं देव पुरोहितिर्युवभ्यां	यज्ञेषु मित्रावरुणावकारि ।	
विश्वानि दुर्गा पिपृतं तिरो नो	यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	१२ [२] (५१४)

(६१)

७ मित्रावरुणिवसिष्ठः । मित्रावरुणौ । त्रिष्टुप् ।

उद् वां चक्षुर्वरुण सुप्रतीकं देवयैरिति सूर्यस्ततन्वान् ।

अभि यो विश्वा भुवनानि चष्टे स मन्युं मर्त्येष्वा चिकेत

१

(५१५)

प्र वां स मित्रावरुणावृतावा विप्रो मन्मानि दीर्घश्रुद्विर्धार्ति ।	
यस्य ब्रह्माणि सुक्रतु अवाथ आ यत् क्रत्वा न शरदः पुणैथे	२
प्रोरोमित्रावरुणा पृथिव्याः प्र दिव ऋष्याद् बृहत्तः सुदानू ।	
स्पशो दधाथे ओषधीषु विश्वृधग्यतो अनिमिपं रक्षमाणा	३
शंसा मित्रस्य वरुणस्य धाम शुष्मो रोदसी बद्धधे महित्वा ।	
अयन् मासा अयज्वनामवीराः प्र यज्ञमन्मा वृजनं तिराते	४
अमूरा विश्वा वृषणाविमा वां न यासु चित्रं ददृशे न यक्षम् ।	
द्रुहः सचन्ते अनृता जनानां न वां निषयान्यचिते अभूवन्	५
समु वां यज्ञं मह्यं नमोमि ह्रुवे वां मित्रावरुणा सुबाधः ।	
प्र वां मन्मान्यचसे नवानि कृतानि ब्रह्म जुजुषन्निमानि	६
इयं देव पुरोहितिर्युवभ्यां यज्ञेषु मित्रावरुणावकारि	
विश्वानि दुर्गा पिपृतं तिरो नो यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	७ [३] (५२१)

(६२)

३ मित्रावरुणवसिष्ठः । १-३ सूर्यः । ४-६ मित्रावरुणौ । त्रिष्टुप् ।

उत् सूर्यो बृहदुर्चीर्ज्यश्रेत् पुरु विश्वा जनिम् मानुषाणाम् ।	
सुमो दिवा ददृशे रोचमानः क्रत्वा कृतः सुकृतः कर्तुमिभूत	१
स सूर्यं प्रति पुरो न उद् गा एभिः स्तोमैभिरेतशेभिरैवैः ।	
प्र नो मित्राय वरुणाय वोचो ऽनागसो अयम्णे अग्रये च	२
वि नः सहस्रं शुरुधो रदन्वृतावानो वरुणो मित्रो अग्निः ।	
यच्छन्तु चन्द्रा उपमं नो अर्कमा नः कामं पूपुरन्तु स्तवानाः	३
द्यावाभूमी अदिते त्रासीथां नो ये वां जज्ञुः सुजनिमान ऋष्वे ।	
मा हेळै भूम वरुणस्य वायोर्मा मित्रस्य प्रियतमस्य नृणाम्	४
प्र बाहवांसि स्मृतं जीवसे न आ नो गव्यंतिमुक्षतं वृतेन ।	
आ नो जनें श्रवयत युवाना श्रुतं मे मित्रावरुणा हवेमा	५
नू मित्रो वरुणो अयमा न स्मनें तोकाय वरिवो दधन्तु ।	
सुगा नो विश्वा सुपथानि सन्तु यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	६ [४] (५२७)

(६३)

६ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । १-४ सूर्यः, ५ सूर्य-मित्रावरुणाः, ६ मित्रावरुणौ अर्यमा च । त्रिष्टुप् ।

उद्वेति सुभगो विश्वचक्षाः साधारणः सूर्यो मानुषाणाम् ।

चक्षुर्मित्रस्य वरुणस्य देवश्चर्मैव यः समविष्यक् तमोसि १

उद्वेति प्रसवीता जनानां महान् केतुरर्णवः सूर्यस्य ।

समानं चक्रं पर्याविवृत्सन् यदेतशो वहति धूर्यु युक्तः २

विभ्राजमान उपसामुपस्थाद् रेमैरुदेत्यनुमद्यमानः ।

एष मे देवः संविता चच्छन्दु यः समानं न प्रमिनोति धाम ३

विबो रुक्म उरुचक्षा उदेति दूरेअर्थस्तरणिभ्राजमानः ।

नूनं जनाः सूर्येण प्रसूता अयन्नर्थानि कृणवन्नपांसि ४

यत्रा चक्रमृता गातुमस्मै श्येनो न दीयन्नन्वेति पार्थः ।

प्रति वां सूर उदिते विधेम नमोभिर्मित्रावरुणोत हव्यैः ५

नू मित्रो वरुणो अर्यमा न-स्मने तोकाय वरिवो दधन्तु ।

सुगा नो विश्वा सुपथानि सन्तु यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ६ [५] (५३३)

(६४)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । मित्रावरुणौ । त्रिष्टुप् ।

द्विवि क्षयन्ता रजसः पृथिव्यां प्र वां घृतस्य निर्णिजो ददीरन् ।

हव्यं नो मित्रो अर्यमा सुजातो राजा सुक्षत्रो वरुणो जुधन्त १

आ राजाना मह क्रतस्य गोपा सिन्धुपती क्षत्रिया यातमर्वाक् ।

इळो नो मित्रावरुणोत वृष्टि-मव द्विव इन्वतं जीरदानू २

मित्रस्तत्रो वरुणो देवो अर्यः प्र साधिष्ठेमिः पृथिभिर्नयन्तु ।

ब्रवद् यथा न आवुरिः सुदास इषा मदेम सह देवगोपाः ३

यो वां गतं मनसा तक्षवेत-मूर्ध्वा धीतिं कृणवद् धारयच्च ।

उक्षेथां मित्रावरुणा घृतेन ता राजाना सुक्षितीस्तर्पयेथाम् ४

एष स्तोमो वरुण मित्र तुभ्यं सोमः शुक्रो न वायवेऽयामि ।

अविष्टं धियो जिगृतं पुरंधी-र्ययं पात स्वस्तिभिः सदा नः ५ [६] (५३८)

(६५)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । मित्रावरुणौ । त्रिष्टुप् ।

प्रति वां सूर उदिते सूक्तैर्मित्रं हुवे वरुणं पुतदक्षम् ।	
ययोःसुर्यो मक्षितं ज्येष्ठं विश्वस्य यामन्नाचिता जिगत्सु	१
ता हि देवानामसुरा तावर्या ता नः क्षितीः करतमूर्जयन्तीः ।	
अश्याम मित्रावरुणा वयं वां द्यावा च यत्र पीपयन्नहा च	२
ता भूरिपाशावतृतस्य सेतू दुरत्येतू रिपवे मर्त्याय ।	
ऋतस्य मित्रावरुणा पथा वा मपो न नावा दुरिता तरेम	३
आ नो मित्रावरुणा हव्यजुष्टिं धृतैर्गव्यूतिमुक्षतमिच्छामिः ।	
प्रति वामन्न वरमा जनाय पृणीतमुद्रो द्विव्यस्य चारोः	४
एष स्तोमो वरुण मित्र तुभ्यं सोमः शुक्रो न वायवेऽयामि ।	
अविष्टं धियो जिगृतं पुरंधीर्युयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	५ [७] (५४३)

(६६)

११ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । मित्रावरुणौ, ४-१३ आदित्याः, १४-१६ सूर्यः ।

गायत्रीः १०-१५ प्रगाथः = (समा बृहती, विपमा सतोबृहती,)

१६ पुर उष्णिक् ।

प्र मित्रयोर्वरुणयोः स्तोमो न एतु श्रुप्यः । नमस्वान् तुविजातयोः	१
या धारयन्त देवाः सुदक्षा दक्षपितरा । असुर्याय प्रमहसा	२
ता नः स्तिपा तनूपा वरुण जरितृणाम् । मित्रं साधयन्तं धियः	३
यद्वद्य सूर उदिते ऽनां मित्रो अर्यमा । सुवातिं सविता भगः	४
सुग्रावीरस्तु स क्षयः प्र नु यामन् त्सुदानवः । ये नो अंहोऽतिपिप्रां	५ [८]

उत स्वराजो अदिति रदब्धस्य व्रतस्य ये । महो राजान ईशते	६
प्रति वां सूर उदिते मित्रं गृणीषे वरुणम् । अर्यमणं रिशार्दसम्	७
राया हिरण्यया मतिरियमवृकाय शर्वसे । इयं विप्रा मेधसातये	८
ते स्याम देव वरुण ते मित्र सूरिभिः सह । इयं स्वश्च धीमहि	९

बहवः सूरचक्षसो ऽग्निजिह्वा कृतावृधः ।

त्रीणि ये येमुर्विदधानि धीतिभिर्विश्वां परिभूतिभिः

१० [९] (५५३)

वि ये द्रुधुः शरदं मासमादहं—र्यज्ञमक्तुं चादृचम् ।	
अनाप्यं वरुणो मित्रो अर्यमा क्षत्रं राजान आशत	११
तद् वो अद्य मनामहे सूक्तैः सूर उदिते ।	
यदोहते वरुणो मित्रो अर्यमा यूयमृतस्य रथ्यः	१२
ऋतावान ऋतजाता ऋतावृधो घोरासो अनृतद्विर्षः ।	
तेषां वः सुभ्रे सुच्छर्दिष्टमे नरः स्याम ये च सूरयः	१३
उदु त्यद् दर्शितं वपुर्दिव एति प्रतिहरे ।	
यदीमाशुर्वहति देव एतंशो विश्वस्मै चक्षसे अरम्	१४
शीर्ष्णः शीर्ष्णो जगतस्तस्थुपस्पतिं समया विश्वमा रजः ।	
सप्त स्वसारः सुविताय सूर्यं वहन्ति हरितो रथे	१५ [१०]
तच्चक्षुर्विवहितं शुक्रमुचरत् । पर्येम शरदः शतं जीवेम शरदः शतम्	१६
काव्येभिरदाभ्या ऽऽ यातं वरुण शुमत । मित्रश्च सोमपीतये	१७
द्विवो धामभिर्वरुण मित्रश्चा यातमनुहा । पिबंतं सोममातुजी	१८
आ यातं मित्रावरुणा जुषाणावाहुतिं नरा । पातं सोममृतावृधा	१९ [११] (५६२)

(६७)

१० मेत्रावरुणिवसिष्ठः । अभिनो । त्रिष्टुप् ।

प्रति वां रथं नृपती जरध्वं हविर्मता मनसा यज्ञियेन ।	
यो वां द्रुतो न धिष्ण्यावजीग—रच्छां सूनुर्न पितरां विवक्मि	१
अशोच्यग्निः समिधानो अस्मे उपो अहश्चन् तमसश्चिदन्ताः ।	
अचेति केतुरुपसः पुरस्तां च्छ्रये द्विवो दुहितुर्जायमानः	२
अभि वां नूनमश्विना सुहोता स्तोमैः सिषक्ति नासत्या विवक्त्रान् ।	
पूर्वीभिर्यातं पथ्याभिरवाक् स्वविद्रा वसुमता रथेन	३
अवोवां नूनमश्विना युवाकु—हुवे यद् वां सुते माध्वी वसूयुः ।	
आ वां वहन्तु स्थविरासो अश्वाः पिवाथो अस्मे सुषुता मधूनि	४
प्राचीमु देवाश्विना धियं मे ऽमृधां सातये कृतं वसूयुम् ।	
विश्वं अविष्टं वाज आ पुरंधी—स्ता नः शक्तं शचीपती शचीभिः	५ [१२] (५६७)

अविष्टं धीर्वाश्विना न आसु प्रजावद् रेतो अह्नयं नो अस्तु ।	
आ वां तोके तनये तूतुजानाः सुरत्नांसो देववीतिं गमेम	६
एष स्य वां पूर्वगत्वेव सख्ये निधिर्हितो माध्वी रातो अस्मे ।	
अह्वेळता मनसा यातमर्वा गश्मन्ता हव्यं मानुषीषु विक्षु	७
एकस्मिन् योगे मुरणा समाने परिं वां सप्त स्रवतो रथो गात ।	
न वायन्ति सुभ्यो देवयुक्ता ये वां धूर्षु तरणयो वहन्ति	८
असश्चता मघवद्भ्यो हि भूतं ये राया मघदेयं जुनन्ति ।	
प्र ये बन्धुं सुनृतामिस्तिरन्ते गव्या पृश्नन्तो अश्व्या मघानि	९
नू मे हवमा शृणुतं युवाना यासिष्टं वर्तिरश्विनाविरावत् ।	
धत्तं रत्नानि जरतं च सुरीन् युयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	१० [१३] (५७२)

(६८)

१ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अश्विनौ । विराट्, ८-९ त्रिष्टुप् ।

आ शुभ्रा यातमश्विना स्वश्वा गिरो दप्ता जुजुषाणा युवाकोः ।	
हव्यानि च प्रतिभृता वीतं नः	१
प्र वामन्धांसि मद्यान्यस्थुरं गन्तं हविषो वीतये मे ।	
तिरो अर्यो हव्नानानि श्रुतं नः	२
प्र वां रथो मनोजवा इयतिं तिरो रजांस्यश्विना शतोतिः ।	
अस्मभ्यं सूर्यावसु इयानः	३
अयं ह यद् वां देवया उ अद्रिं रूध्वो विवक्षित सोमसुद् युवभ्याम् ।	
आ वल्गू विप्रो ववृतीत हव्यैः	४
चित्रं ह यद् वां भोजनं न्वस्ति न्यत्रये महिष्वन्तं युयोतम् ।	
यो वामोमानं दधते प्रियः सन्	५ [१४]
उत त्यद् वां जुरते अश्विना भूच्यवानाय प्रतीत्यं हविर्दे ।	
अधि यद् वर्षं इतर्कति धत्थः	६
उत त्यं भुज्युमश्विना सखायो मध्ये जहुर्दुरवासः समुद्रे ।	
निरीं पशुदग्वा यो युवाकृः	७ (५७९)

वृकाय चिज्जसमानाय शक्तमुत श्रुतं शयवं ह्यमाना ।
 यावद्वयामपिन्वतमपो न स्तयं चिच्छक्त्यश्विना शचीभिः
 एष स्य कारुर्जरते सुक्तेरग्रे बुधान उपसां सुमन्मा ।
 इषा तं वर्धद्वघ्न्या पयोभिर्युयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

१ [१५] (५८१)

(६९)

८ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

आ वां रथो रादसी बद्धधानो हिरण्ययो वृषभिर्यात्वश्वैः ।
 घृतवर्तनिः पविर्भी रुचान इषां वोळ्हा नृपतिर्वाजिनीवान्
 स पप्रधानो अभि पञ्च भूमा त्रिवन्धुरो मनसा यातु युक्तः ।
 विशो येन गच्छथो देवयन्तीः कुत्रा चिद् याममश्विना दधाना
 स्वश्वा यशसा यातमर्वाग् दसा निधिं मधुमन्तं पिबाथः ।
 वि वां रथो वध्वा इ यादमानो ऽन्तान् दिवो बांधते वर्तनिभ्याम्
 युवोः श्रियं परि योषावृणीत सूरौ दुहिता परितक्म्यायाम् ।
 यद् देवयन्तमवथः शचीभिः परिं ग्रंसमोमनां वां वयो गात
 यो ह स्य वां रथिरा वस्तं उसा रथो युजानः परियाति वर्तिः ।
 तेन नः शं योरुषसो व्युष्टौ न्यश्विना वहतं यज्ञे अस्मिन्
 नरा गौरेव विद्युतं तृषाणा ऽस्माकमग्न्य सवनोषं यातम् ।
 पुरुत्रा हि वां मतिभिर्हवन्ते मा वामन्ये नि यमन् देवयन्तः
 युवं मुज्युमर्वाविद्धं समुद्र उद्वहथुरणंसो अत्रिधानैः ।
 पतत्रिभिरथमैरव्यथिभिर्दुसनाभिरश्विना पारयन्ता
 नू मे हवमा गृणुतं युवाना यासिष्टं वर्तिरश्विनाविरावत ।
 धत्तं रत्नानि जरतं च सूरीन् युयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

१

२

३

४

५

६

७

८

[१६] (५८९)

(७०)

७ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

आ विश्ववाराश्विना गतं नः प्र तत् स्थानमवाचि वां पृथिव्याम् ।
 अश्वो न वाजी श्वनपृष्ठो अस्थादा यत् सेदयुध्वसे न योनिम्

१

(५९०)

सिषक्ति सा वां सुमतिश्च निष्ठा ऽतापि घर्मो मनुषो दुरोणे ।

यो वां समुद्रान् त्सरितः पिपत्ये तं गवा चित्र सुयुजा युजानः

२

यानि स्थानान्यश्विना दृधाथे दिवो यद्वाप्योषधीषु विश्व ।

नि पर्वतस्य मुर्धनि सदन्ते पुं जनाय द्वाक्षुषे वहन्ता

३

च निष्ठा देवा ओषधीष्वप्सु यद् योग्या अश्वेथे ऋषीणाम् ।

पुरुषि रत्ना दधतौ न्यस्मे अनु पूर्वाणि चर्यथुर्युगानि

४

शुश्रुवांसां चिदश्विना पुरुष्यमि ब्रह्माणि चक्षाथे ऋषीणाम् ।

प्रति प्र यातं वरमा जनाया ऽस्मे वामस्तु सुमतिश्च निष्ठा

५

यो वां यज्ञो नासत्या हविष्मान् कृतब्रह्मा समयोऽ भवाति ।

उप प्र यातं वरमा वसिष्ठ मिमा ब्रह्माण्युच्यन्ते युवभ्याम्

६

इयं मनीषा इयमश्विना गी रिमां सुवृक्तिं वृषणा जुपेथाम् ।

इमा ब्रह्माणि युवयून्यगमन् यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

७ [१७] (५९६)

(७१)

[पञ्चमोऽनुवाकः ॥५॥ सू० ७१-८९]

६ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अश्विनो । त्रिष्टुप् ।

अप स्वसुरूपसो नग्जिहीति रिणक्ति कृष्णीररूपाय पन्थाम् ।

अश्वामघा गोमघा वां हुवेम दिवा नक्तं शरुमस्मद् युयोतम्

१

उपायातं द्वाक्षुषे मर्त्याय रथेन त्राममश्विना वहन्ता ।

युयुतमस्मदनिराममीवां दिवा नक्तं माध्वी त्रासीथां नः

२

आ वां रथमवमस्यां व्युष्टौ सुम्नायवो वृषणो वर्तयन्तु ।

स्यूरगमस्तिमृतयुग्मिरश्वैराश्विना वसुमन्तं वहेथाम्

३

यो वां रथो नृपती अस्ति वोळ्हा त्रिवन्धुरो वसुमौ उन्नयामा ।

आ न एना नासत्योप यातमभि यद् वां विश्वस्न्यो जिगाति

४

युवं च्यवानं जरसोऽमुमुक्तं नि पेदव ऊहथुराशुमश्वम् ।

निरंहस्तमसः स्पर्तमत्रि नि जाद्विषं शिथिरे धातमन्तः

५

इयं मनीषा इयमश्विना गी रिमां सुवृक्तिं वृषणा जुपेथाम् ।

इमा ब्रह्माणि युवयून्यगमन् यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

६ [१८] (६०२)

(७२)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

आ गोमता नासत्या रथेना—ऽश्वावता पुरुश्चन्द्रेण यातम् ।	
अभि वां विश्वां नितुतः सचन्ते स्पर्हया श्रिया तन्वां शुभाना	१
आ नो देवेभिरुप यातमर्वाक् सजोपसा नासत्या रथेन ।	
युवोर्हि नः सुखा पित्र्याणि समानो बन्धुरुतं तस्य वित्तम्	२
उदु स्तोमासो अश्विनोरबुध—ऽहमि ब्रह्माण्युपसंश्च देवीः ।	
आविर्वासन् रोदसी धिण्येमे अच्छा विशो नासत्या विवक्ति	३
वि चेदुच्छन्त्यश्विना उषासः प्र वां ब्रह्माणि कारवो भरन्ते ।	
ऊर्ध्वं भानुं सविता देवो अश्वेद् बृहदुग्रयः समिधा जरन्ते	४
आ पश्वातान्नासत्या पुरस्ता—दाश्विना यातमधरादुदक्तात् ।	
आ विश्वतः पाञ्चजन्येन राया यूयं पात स्वास्तिभिः सदा नः	५ [१९] (६०७)

(७३)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

अतारिष्म तमसस्पा रमस्य प्रति स्तोमं देवयन्तो दधानाः ।	
पुरुदंसा पुरुतमा पुराजा ऽसर्त्या हवते अश्विना गीः	१
न्यु प्रियो मनुषः सावि होता नासत्या यो यजते वन्दते च ।	
अश्रीतं मध्वो अश्विना उपाक आ वां वोचे विदथेषु प्रयस्वान	२
अहेम यज्ञं पथामुराणा इमां सुवृक्तिं वृषणा जुपेथाम् ।	
श्रुष्टीवेव प्रेषितो वामबोधि प्रति स्तोमेर्जरमाणो वसिष्ठः	३
उप त्या वह्नीं गमतो विशं नो रक्षोहणा संभृता वीळुपाणी ।	
समन्धास्यगमत मत्सुराणि मा नो मधिष्टमा गतं शिवेन	४
आ पश्वातान्नासत्या पुरस्ता—दाश्विना यातमधरादुदक्तात् ।	
आ विश्वतः पाञ्चजन्येन राया यूयं पात स्वास्तिभिः सदा नः	५ [२०] (६१९)

(७४)

६ मैत्रावरुणिवसिष्ठः । अश्विनौ । प्रगाथः=(विपमा वृहती, समा सतोवृहती) ।

इमा उ वां दिविप्य उसा हवन्ते अश्विना ।

अयं वामहेऽवसे शचीवसू विशीविशं हि गच्छथः १

युवं चित्रं ददधुर्भोजनं नरा चोदेथां सुनुतावते ।

अर्वाग्रथं समनसा नि यच्छतं पिवतं सोम्यं मधु २

आ यातमुप भूपतं मध्वः पिवतमश्विना ।

दुग्धं पयो वृषणा जेन्यावसू मा नो मधिप्यमा गतम् ३

अश्वसो ये वामुप द्वाशुपो गुहं युवां दीर्यन्ति चित्रतः ।

मक्षुयुभिर्नरा हर्यैभिरश्विना ऽऽ देवा यातमस्मयू ४

अधो ह यन्तो अश्विना पृक्षः सचन्त सुरयः ।

ता यंसतो मध्वस्यो ध्रुवं यशं श्छर्दिरस्मभ्यं नासत्या ५

प्र ये ययुरवकासो रथा इव नृपातारो जनानाम् ।

उत स्वेन शर्वसा शूशुवर्नर उत क्षियन्ति साक्षितिम् ६ [२१] (६१८)

(७५)

८ मैत्रावरुणिवसिष्ठः । उपसः । त्रिष्टुप् ।

व्युपा आबो दिविजा ऋतेना ऽऽविष्कृण्वाना महिमानमागात् ।

अप द्रुहस्तम आवरजुष्ट मङ्गिरस्तमा पथ्या अजीगः १

महे नो अद्य सुवितार्य बो ध्युषो महे सौभगाय प्र यन्धि ।

चित्रं रयिं यशसं धेह्यस्मे देवि मर्तेषु मानुषि श्रवस्युम् २

एते त्वे भानवो दर्शतार्या श्रित्रा उपसो अमृतास आगुः ।

जनयन्तो देवानि व्रतान्या पूणन्तो अन्तर्गिक्षा व्यस्थुः ३

एषा स्या युजाना पराकात पञ्च क्षितीः परि सद्यो जिगाति ।

अभिपश्यन्ती वयुना जनानां द्विवो दुहिता भुवनस्य पत्नी ४

वाजिनीवती सूर्यस्य योषा चित्रामघा राय ईशे वसूनाम् ।

ऋषिपुता जरयन्ती मघो न्युपा उच्छति वह्निभिर्गृणाना ५

(६२३)

प्रति द्युतानामरुषासो अश्वाश्चित्रा अहश्चक्षुषसं वहन्तः ।
 याति शुभ्रा विश्वपिशा रथेन दधाति रत्नं विधत्ते जनाय
 सत्या सत्येभिर्महती महद्भिर्वैवी देवेभिर्यजता यजत्रैः ।
 रुजद् दृळ्हानि दददुस्त्रियाणां प्रति गाव उपसं वावशन्त
 नू नो गोमद् वीरवद् धेहि रत्नमुपो अश्वावत् पुरुभोजो अस्मे ।
 मा नो बर्हिः पुरुपता निदे कय्यं पात स्वस्तिभिः सदा नः

६

७

८ [२२] (६३६)

(७६)

७ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । उपसः । त्रिष्टुप् ।

उदु ज्योतिरमृतं विश्वजन्यं विश्वानरः सविता देवो अश्रेत ।
 कृत्वा देवानामजनिष्ट चक्षुः राविरकभुवनं विश्वमुषाः
 प्र मे पन्था देवयाना अहश्चन्नमर्धन्तो वसुभिरिष्कृतासः ।
 अभूदु केतुरुषसः पुरस्तात् प्रतीच्यागादधि हर्म्येभ्यः
 तानीदहानि बहुलान्यासन् या प्राचीनमुदिता सूर्यस्य ।
 यतः परं जार ईवाचरन्त्युपो ददृक्षे न पुनर्यतीव
 त इद् देवानां सधमाद् आसन्नृतावानः कवयः पूर्यासः ।
 गूळ्हं ज्योतिः पितरो अन्वविन्दन् तस्यमन्त्रा अजनयन्नुपासम
 समान ऊर्वे अधि संगतासः सं जानते न यतन्ते मिथस्ते ।
 ते देवानां न मिनन्ति व्रतान्यमर्धन्तो वसुभिर्यादमानाः
 प्रति त्वा स्तोमैरीळते वसिष्ठा उपबुधः सुभगे तुष्टुवांसः ।
 गवां नेत्री वार्जपती न उच्छोषः सुजाते प्रथमा जरस्व
 एषा नेत्री राधसः सुनृतानामुषा उच्छन्ती रिभ्यते वसिष्ठैः ।
 दीर्घश्रुतं रयिमस्मे दधाना यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

१

२

३

४

५

६

७ [२३] (६३७)

(७७)

६ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । उपसः । त्रिष्टुप् ।

उपो रुरुचे युवतिर्न योषा विश्वं जीवं प्रसुवन्ती चरायं ।
 अभूदग्निः समिधे मानुषाणा मकज्योतिर्बाधमाना तमांसि

१

(६३८)

विश्वं प्रतीची सप्रथा उदस्थाद् रुग्द वासो विभ्रती शुक्रमश्वैत् ।

हिरण्यवर्णा सुहशीकसंहृग् गवां माता नेत्र्यहामरोचि २

देवानां चक्षुः सुभगा वहन्ती श्वेतं नयन्ती सुहशीकमश्वम् ।

उपा अंदिशि रश्मिभिर्यक्ता चित्रार्मघा विश्वमनु प्रभूता ३

अन्तिवामा दूरे अमित्रमुच्छ्रो वीं गव्यूतिमभयं कृधी नः ।

यावय द्वेप आ भंग वसूनि चोदय राधो गृणते मघोनि ४

अस्मे श्रेष्ठेभिर्मानुभिर्वि माह्युपो देवि प्रतिरन्ती न आयुः ।

इपं च नो दधती विश्ववारे गोमदश्वावद रथवच्च राधः ५

यां त्वा दिवो दुहितर्वधयन्त्युपः सुजाते मतिभिर्वसिष्ठाः ।

सास्मासु धा रयिमृष्वं बृहन्तं यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ६ [२४] (६३०)

(७८)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । उपसः । त्रिष्टुप् ।

प्रति केतवः प्रथमा अहश्चक्षुर्धा अस्या अश्रयो वि श्रयन्ते ।

उपो अर्वाचा बृहता रथेन ज्योतिष्मता वाममस्मभ्यं वक्षि १

प्रति पीमग्निर्जरते समिद्धः प्रति विप्रासो मतिभिर्गृणन्तः ।

उपा याति ज्योतिषा वार्धमाना विश्वा तमांसि दुरितापं देवी २

एता उ त्याः प्रत्यहश्च पुरस्ता ज्योतिर्यच्छन्तीरुपसो विभातीः ।

अजीजनन् त्सूयं यज्ञमग्निं मपाचीनं तमो अगादजुष्टम् ३

अचेति दिवो दुहिता मघोनी विश्वे पश्यन्त्युपसं विभातीम् ।

आस्थाद् रथं स्वधया युज्यमाना मा यमश्वासः सुयुजो वहन्ति ४

प्रति त्वाद्य सुमनसो बुधन्ताऽस्माक्रासो मघवानो वयं च ।

तिल्विलायध्वमुपसो विभातीर्युयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ५ [२५] (६४४)

(७९)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । उपसः । त्रिष्टुप् ।

व्युपा आवः पथ्याऽजनानां पञ्च क्षितीर्मानुषीर्बोधयन्ती ।

सुसंहग्मिरुक्षमिर्मानुमभेद वि सूर्यो रोदसी चक्षसावः १ (६४५)

व्यञ्जते द्विवो अन्तेष्वक्तून् विशो न युक्ता उपसो यतन्ते ।	
सं ते गावस्तम आ वर्तयन्ति ज्योतिर्यच्छन्ति सवितेव बाहू	२
अभूदुषा इन्द्रतमा मधो न्यजीजनत् सुविताय श्रवांसि ।	
वि द्विवो देवी दुहिता दधात्यङ्गिरस्तमा सुकृते वसूनि	३
तावदुषो राधो अस्मभ्यं रास्व यावत् स्तोतृभ्यो अरदो गृणाना ।	
यां त्वा जजुर्वृषभस्या रवेण वि हव्हस्य दुरो अद्रेरीणोः	४
देवंदेवं राधसे चोदयन्त्य स्मद्व्यक् सुनृता ईरयन्ती ।	
व्युच्छन्ती नः सनये धियो धा यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	५ [२६] (६४०)

(८०)

३ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । उपसः । त्रिष्टुप् ।

प्रति स्तोमैभिरुपसं वसिष्ठा गीर्भेर्विप्रासः प्रथमा अबुधन् ।	
विवर्तयन्ती रजसी समन्ते आविष्कृण्वती भुवनानि विश्वा	१
एषा स्या नव्यमायुर्दधाना गुह्यी तमो ज्योतिपोषा अबोधि ।	
अत्र एति युवतिरह्याणा प्राचिकितत् सूर्यं यज्ञमग्निम्	२
अश्वावतीर्गोमतीर्न उपासो वीरवतीः सदेमुच्छन्तु भद्राः ।	
घृतं दुहाना विश्वतः प्रपीता यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	३ [२७] (६५२)

[अथ पष्ठोऽध्यायः ॥६॥ व० १-२५]

(८१)

६ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । उपसः । प्रगाथः = (धियमा बृहती, समा सतोबृहती) ।

प्रत्यु अदर्श्यायत्यु१ च्छन्ती दुहिता द्विवः ।	
अपो महि व्ययति चक्षसे तमो ज्योतिष्कृणोति सूनरी	१
उदुस्रियाः सृजते सूर्यः सचा उद्यन्नक्षत्रमर्चिवत् ।	
तवेदुषो व्युषि सूर्यस्य च सं भुक्तेन गमेमहि	२
प्रति त्वा दुहितर्दिव उपो जीरा अभुत्स्महि ।	
या वहसि पुरु स्पार्ह वनन्वति रत्नं न दाशुषे मयः	३
उच्छन्ती या कृणोषि मंहना महि प्रह्यै देवि स्वर्हृशे ।	
तस्यास्ते रत्नभाज ईमहे वयं स्याम मातुर्न सूनवः	४ (६५६)

तच्चित्रं राध आ भुरो यो यद् दीर्घश्रुतमम् ।

यत् ते दिवो दुहितर्मतमोजनं तद् रास्व भुनजामहे

श्रवः सुरिभ्यो अमृतं वसुत्वनं वाजो अस्मभ्यं गोमतः ।

चोदयित्री मघोनः सनृतावत्युपा उच्छदप सिधः

५

६ [१] (६५८)

(८२)

१० मैत्रावरुणिर्यसिष्ठः । इन्द्रावरुणो । जगती ।

इन्द्रावरुणा युवमध्वराय नो विशे जनाय महि शर्म यच्छतम् ।

दीर्घप्रयज्युमति यो वनुष्यति वयं जयेम पृतनासु दुह्यः

सम्राष्टन्यः स्वराष्टन्य उच्यते वा महान्ताविन्द्रावरुणा महावसू ।

विश्वे देवासः परमे व्योमनि सं वामोजो वृषणा सं बलं दधुः

अन्वृषा खान्यतुन्तमोजसा सूर्यमैरयतं द्विवि प्रभुम् ।

इन्द्रावरुणा मदे अस्य मायिनो ऽपिन्वतमपितः पिन्वतं धियः

युवामिद् युत्सु पृतनासु बह्वयो युवां क्षेमस्य प्रसवे मितज्ञवः ।

ईशाना वस्वं उभयस्य कारव इन्द्रावरुणा सुहवा हवामहे

इन्द्रावरुणा यद्विमानि चक्रथुर्विश्वा जातानि भुवनस्य मज्जमाना ।

क्षेमेण मित्रो वरुणं दुवस्यति मरुद्भिरुग्रः शुभमन्य ईयते

१

२

३

४

५ [२]

महे शुल्काय वरुणस्य नु त्विष ओजो मिमाते ध्रुवमस्य यत् स्वम् ।

अजामिमन्यः श्रथयन्तमातिरदं वृध्रेभिरन्यः प्र वृणोति भूर्यसः

न तमहो न दुरितानि मर्त्यं मिन्द्रावरुणा न तपः कुतश्चन ।

यस्य देवा गच्छन्थो वीथो अध्वरं न तं मर्तस्य नशते परिहृतिः

अर्वाङ्गना देव्येनावसा गतं शृणुतं हवं यदि मे जुजोपथः ।

युवोर्हि सख्यमुत वा यदायं मारुतीकमिन्द्रावरुणा नि यच्छतम्

अस्माकमिन्द्रावरुणा भरेभरे पुरोयोधा भवतं कृष्योजसा ।

यद् वां हवन्त उभये अर्धं स्पृधि नरस्तोकस्य तनयस्य सातिपुं

अस्मे इन्द्रो वरुणो मित्रो अर्यमा द्युध्नं यच्छन्तु महि शर्म सप्रथः ।

अवधं ज्योतिरदिनेर्कतावृधो देवस्य श्लोकं सवितुर्मनामहे

६

७

८

९

१० [३] (६६८)

(८३)

१० मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रावरुणौ । जगती ।

युवां नरा पश्यमानासु आप्यं प्राचा गव्यन्तः पृथुपर्शवो ययुः ।
 दासा च वृत्रा हतमार्याणि च सुदासमिन्द्रावरुणावसावतम् । ?
 यत्रा नरः समर्यन्ते कृतध्वजो यस्मिन्नाजा भवति किं च न प्रियम् ।
 यत्रा भर्यन्ते भुवना स्वर्हंशस्तत्रा न इन्द्रावरुणार्थि वोचतम् । २
 सं भूम्या अन्ता ध्वसिरा अहक्षतेन्द्रावरुणा द्विवि घोष आरुहत् ।
 अस्थुर्जनानामुप मामरातयो सर्वागवसा हवनश्रुता गतम् । ३
 इन्द्रावरुणा वधनाभिरप्रति भेदं वन्वन्ता प्र सुदासमावतम् ।
 ब्रह्माण्येषां शृणुतं हवीमनि सत्या तृत्सुनामभवत् पुरोहितः । ४
 इन्द्रावरुणावभ्या तपन्ति माघान्युर्यो वनुपामरातयः ।
 युवं हि वस्व उभयस्य राजथो ऽधं स्मा नोऽवतं पायं द्विवि ५ [४]

युवां हवन्त उभयास आजिप्विन्द्रं च वस्वो वरुणं च सातये ।
 यत्र राजभिर्दशमिर्निबाधितं प्र सुदासमावतं तृत्सुभिः सह । ६
 दश राजानः समिता अयंज्यवः सुदासमिन्द्रावरुणा न युंयुधुः ।
 सत्या नृणामस्रसकामुपस्तुतिर्देवा एषामभवन् देवहूतिषु । ७
 काशराज्ञे परियत्ताय विश्वतः सुदास इन्द्रावरुणावशिक्षतम् ।
 श्वित्यश्चो यत्र नमसा कपर्दिनो धिया धीवन्तो असपन्त तृत्सवः । ८
 वृत्राण्यन्यः समिथेषु जिघ्रते व्रतान्यन्यो अभि रक्षते सदा ।
 हवीमहे वां वृषणा सुवृक्तिभि रस्मे इन्द्रावरुणा शर्म यच्छतम् । ९
 अस्मे इन्द्रो वरुणो मित्रो अर्यमा द्युम्नं यच्छन्तु महि शर्म सप्रथः ।
 अवधं ज्योतिरादितेर्ऋतावृधौ देवस्य श्लोकं सवितुर्मनामहे । १० [५] (६७८)

(८४)

१ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रावरुणौ । प्रिष्टुप् ।

आ वां राजानावध्वरे ववृत्यां हव्येभिरिन्द्रावरुणा नमोभिः ।
 प्र वां घृताचीं बाह्वोर्दधाना परि त्मना विषुरुपा जिगाति । ? (६७९)

युवो राष्ट्रं बृहदिन्वति द्यौर्यै सेतुभिररज्जुभिः सिनीथः ।
 परि नो हेळो वरुणस्य वृज्या उरुं न इन्द्रः कृणवदु लोकम् २
 कृतं नो यज्ञं विदथेषु चारुं कृतं ब्रह्माणि सुरिषु प्रशस्ता ।
 उपो रयिर्वैवजूतो न एतु प्र णः स्पार्हाभिरुतिभिस्तिरेतम् ३
 अस्मे इन्द्रावरुणा विश्ववारं रयिं धत्तं वसुमन्तं पुरुक्षुम् ।
 प्र य आदित्यो अनृता मिनात्यमिता शूरो दयते वसूनि ४
 इयमिन्द्रं वरुणमष्ट मे गीः प्रावत् तोके तनये तूतुजाना ।
 सुरत्नासो देववीतिं गमेम युयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ५ [६] (६८३)

(८५)

५ मैत्रावरुणिवसिष्ठः । इन्द्रावरुणौ । त्रिष्टुप् ।

पुनीषे वामरक्षसं मनीषां सोममिन्द्राय वरुणाय जुह्वत् ।
 घृतप्रतीकामुषसं न देवीं ता नो यामन्तुरुष्यतामभीके १
 स्पधन्ते वा उ देवहूये अत्र येषु ध्वजेषु दिद्यवः पतन्ति ।
 युवं तौ इन्द्रावरुणावमित्रान् हतं परावः शर्वा विपूचः २
 आपश्चिन्द्रि स्वयंशसः सदाःसु देवीरिन्द्रं वरुणं देवता धुः ।
 कृप्टीरन्यो धारयति प्रविकता वृत्राण्यन्यो अप्रतीनि हन्ति ३
 स सुकर्तुर्कृतचिदस्तु होता य आदित्य शवसा वां नमस्वान् ।
 आववर्तदवसे वां हविष्मा नसदित् स सुविताय प्रयस्वान् ४
 इयमिन्द्रं वरुणमष्ट मे गीः प्रावत् तोके तनये तूतुजाना ।
 सुरत्नासो देववीतिं गमेम युयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ५ [७] (६८८)

(८६)

८ मैत्रावरुणिवसिष्ठः । वरुणः । त्रिष्टुप् ।

धीरा त्वस्य महिना जनुंषि वि यस्तस्तम्म रोदसी चिदुर्वी ।
 प्र नाकमुष्वं नुनुदे बृहन्तं द्विता नक्षत्रं प्रपथच्च भूम १
 उत स्वया तन्वाड सं वदे तत् कदा न्वन्तर्वरुणे मुवानि ।
 किं मे हव्यमहृणानो जुषेत कदा मृत्लीकं सुमना अभि ख्यम् २ (६९०)

पृच्छे तदेनो वरुण द्विदक्ष—पो एमि चिकितुपो विपृच्छम् । समानमिन्मे कवर्यश्चिदाहु—रयं ह तुभ्यं वरुणो हणीते	३
किमाग आस वरुण ज्येष्ठं यत् स्तोतारं जिघांससि सखायम् । प्र तन्मे वोचो दूळभ स्वधावो ऽव त्वानेना नमसा तुर ईयाम्	४
अव द्वाधानि पित्र्यां सृजा नो ऽव या वयं चक्रमा तनूभिः । अव राजन् पशुतृपं न तायुं सृजा वत्सं न दाम्नो वसिष्ठम्	५
न स स्वो दक्षो वरुण धृतिः सा सुरा मन्युर्विभीदको अर्चितिः । अस्ति ज्यायान् कनीयस उपारे स्वप्नश्चनेदनृतस्य प्रयोता	६
अरं दासो न मीळहुपे करा—ण्यहं देवाय भूर्णयेऽनागाः । अचेतयदचितो देवो अर्यो गृत्सं राये कवितरो जुनाति	७
अयं सु तुभ्यं वरुण स्वधावो हृदि स्तोम उपश्रितश्चिदस्तु । शं नः क्षेमे शमु योगे नो अस्तु यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	८ [८] (६९६)

(८७)

७ मैत्रावरुणिवसिष्ठः । वरुणः । त्रिष्टुप् ।

रदत् पथो वरुणः सूर्याय प्राणींसि समुद्रिया नदीनाम् । सर्गो न सुष्टो अर्वतीर्कृताय—श्चकार महीरवनीरहभ्यः	१
आत्मा ते वातो रज आ नवीनोत् पशुर्न भूर्णिर्यवसे ससवान् । अन्तर्मही बृहती रोदसीमे विश्वा ते धाम वरुण प्रियाणि	२
परि स्पशो वरुणस्य स्मदिष्टा उभे पश्यन्ति रोदसी सुमेके । ऋतावानः कवयो यज्ञधीराः प्रचेतसो य इपर्यन्त मन्म	३
उवाच मे वरुणो मेधिराय त्रिः सप्त नामाभ्यां विभर्ति । विद्वान् पदस्य गुह्या न वोचद् युगाय विप्र उपराय शिक्षन्	४
तिस्रो द्यावो निर्हिता अन्तरस्मिन् तिस्रो भूमीरुपराः पङ्क्तिधानाः । गृत्सो राजा वरुणश्चक्र एतं द्विवि प्रेङ्गं हिरण्ययं शुभे कम	५
अव सिन्धुं वरुणो द्यौरिव स्थाद् द्रप्सो न श्वेतो मृगस्तुर्विष्मान् । गम्भीरज्ञीसो रजसो विमानः सुपारक्षत्रः सुतो अस्य राजा	६ (७०२)

यो मूळयाति चक्रुषे चिदागो वयं स्याम वरुणे अनागाः ।
अनु व्रतान्यदितेऋधन्तो यूयं पात स्वस्तिमिः सदा नः

७ [९] (७०३)

(८८)

७ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । वरुणः, (७ पाशविमोचनी) । त्रिष्टुप् ।

प्र शुन्ध्युवं वरुणाय प्रेष्ठां मतिं वसिष्ठ मीळहुषे भरस्व ।
य ईमवाञ्चं करते यजत्रं सहस्रामघं वृषणं बृहन्तम् १
अध्वा न्वस्य संहशं जगन्वा नग्रेर्नीकं वरुणस्य मंसि ।
स्वर्गदश्मन्नधिपा उ अन्धो ऽमि मा वपुर्हृशये निनीयात् २
आ यद् रुहाव वरुणश्च नावं प्र यत् समुद्रमीरयाव मध्यम् ।
अधि यवपां स्नुमिश्रवा प्र मेह्व ईङ्गयावहै शुभे कम ३
वसिष्ठं ह वरुणो नान्याधा हृषिं चकार स्वपा महोभिः ।
स्तोतारं विप्रः सुदिनत्वे अह्नां याचु द्यावस्तुतनन् यादुपासः ४
क्व॑ त्यानि नौ सख्या बभूवुः सचावहे यदवृकं पुरा चित् ।
बृहन्तं मानं वरुण स्वधावः सहस्रद्वारं जगमा गृहं ते ५
य आपिर्नित्यो वरुण प्रियः सन् त्वामागांसि कृणवत् सखा ते ।
मा त एनस्वन्तो यक्षिन् भुजेम यन्धि ष्मा विप्रः स्तुवते वरुथम् ६
भ्रुवासु त्वासु क्षितिषु क्षियन्तो व्यस्मत् पात्रं वरुणो मुमोचत् ।
अवो वन्वाना अदितेरुपस्थाद् यूयं पात स्वस्तिमिः सदा नः ७ [१०] (७१०)

(८९)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । वरुणः । गायत्री, ५ जगती ।

मो पु वरुण मून्मयं गृहं राजन्नहं गमम् । मूळा सुक्षत्र मूळ्यं १
यदेभिं प्रस्फुरन्निव हतिर्न धमातो अद्रिवः । मूळा सुक्षत्र मूळ्यं २
क्वत्वः समह वीनतां प्रतीपं जगमा शुचे । मूळा सुक्षत्र मूळ्यं ३
अपां मध्ये तस्तिवांसं तृष्णाविदज्जितारम् । मूळा सुक्षत्र मूळ्यं ४
यत् किं चेदं वरुण दैव्ये जने ऽमिद्वोहं मनुष्याश्चरामसि ।
अर्चिन्ती गन तव धर्मा यगोपिम मा नुस्तस्मादेनसो देव रीरिषः ५ [११] (७१५)

(९०)

[पण्डोऽनुवाकः ॥ ६ ॥ सू० ९०-१०४]

७ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । वायुः, ५-७ इन्द्रवायू । त्रिष्टुप् ।

प्र वीर्या शुचयो दग्निरे वा—मध्वर्युभिर्मधुमन्तः सुतासः ।	
वह वायो नियुतो याह्यच्छा पिवा सुतस्यान्धसो मदाय	१
ईशानाय प्रहुतिं यस्त आनद्र शुचिं सोमं शुचिपास्तुभ्यं वायो ।	
कृणोषि तं मर्त्येषु प्रशस्तं जातोजातो जायते वाज्यस्य	२
राये नु यं जज्ञत रोदसीमे राये देवी धिपणा धाति देवम् ।	
अध वायुं नियुतः सश्वत स्वा उत श्वेतं वसुधितिं निरेके	३
उच्छन्नपसः सुदिना अरिप्रा उरु ज्योतिर्विविदुर्दीध्यानाः ।	
गव्यं चिदुर्वसुशिजो वि वद्वु—स्तेपामनु प्रदिवंः ससुरापः	४
ते सत्येन मनसा दीध्यानाः स्वेन युक्तासः क्रतुना वहन्ति ।	
इन्द्रवायू वीरवाहं रथं वा—मीशानयोऽभि पृक्षः सचन्ते	५
ईशानासो ये दधते स्वर्णो गोभिरश्वेभिर्वसुभिर्हिरण्यैः ।	
इन्द्रवायू सूरयो विश्वमायु—रवांद्भिर्वाः पृतनासु सद्यः	६
अर्वन्तो न शर्वसो भिक्षमाणा इन्द्रवायू सुप्तुतिभिर्वसिष्ठाः ।	
वाजयन्तः स्वर्वसे हुवेम ययं पात स्वस्तिभिः सदा नः	७ [१२] (७२२)

(९१)

७ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । १, ३ वायुः, २, ४-७ इन्द्रवायू । त्रिष्टुप् ।

कुविवृद्ध नमसा ये वृधासः पुरा देवा अनवद्यास आसन् ।	
ते वायवे मनवे बाधिताया—स्वासयन्नपसं सूर्येण	१
उशन्ता द्रुता न दमाय गोषा मासश्च पाथः शरदश्च पूर्वीः ।	
इन्द्रवायू सुप्तुतिर्वामियाना माडीकमीडे सुवितं च नव्यम्	२
पीवो'अन्नां रयिवृधः सुमेधाः श्वेतः सिषक्ति नियुताममिथीः ।	
ते वायवे समनसो वि तस्थु—र्विश्वेन्नरः स्वपत्यानि चक्रुः	३
यावत् तरस्तन्वोऽ यावदोजो यावन्नरश्चक्षसा दीध्यानाः ।	
शुचिं सोमं शुचिपा पातमस्मे इन्द्रवायू सवतं बहिरेदम्	४ (७२६)

नियुवाना नियुतः स्पर्हवीरा इन्द्रवायू सरथं यातमर्वाक् ।
 इदं हि वां प्रभृतं मध्वो अग्रमघं प्रीणाना वि मुमुक्षुतमस्मे
 या वां शतं नियुतो याः सहस्रमिन्द्रवायू विश्ववाराः सचन्ते ।
 आभिर्यातं सुविद्वद्वाभिरर्वाक् पातं नरा प्रतिभृतस्य मध्वः
 अर्वन्तो न श्रवसो मिक्षमाणा इन्द्रवायू सुष्टुतिभिर्वसिष्ठाः ।
 वाजयन्तः स्ववसे हुवेम यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

५

६

७ [१३] (७२०)

(९२)

५ मैत्रावरुणिवसिष्ठः । वायुः, २, ४ इन्द्रवायू । त्रिष्टुप् ।

आ वायो भूष शुचिषा उप नः सहस्रं ते नियुतो विश्ववार ।
 उपो ते अन्धो मद्यमयामि यस्य देव दधिपे पूर्वपेयम्
 प्र सोता जीरो अध्वरेष्वस्थात् सोममिन्द्राय वायवे पिबध्वे ।
 प्र यद् वां मध्वो अग्रियं मरन्त्यध्वर्यवो देवयन्तः शचीभिः
 प्र यामिर्यासिं द्वाश्वासमच्छां नियुद्धिर्वायविष्टये दुरोणे ।
 नि नो रयिं सुभोजसं युवस्व नि वीरं गव्यमश्व्यं च राधः
 ये वायव इन्द्रमार्दनास ओदेवासो नितोशनासो अर्यः ।
 घ्नन्तो वृत्राणि सुरिभिः प्याम सासह्वांसो युधा नृभिरमित्रान्
 आ नो नियुद्धिः शतिनीभिरध्वरं सहस्रिणीभिरुप याहि यज्ञम् ।
 वायो अस्मिन् त्सवने मादयस्व यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

१

२

३

४

५ [१४] (७३४)

(९३)

८ मैत्रावरुणिवसिष्ठः । इन्द्राग्नी । त्रिष्टुप् ।

शुचिं नु स्तोमं नवजातमध्येन्द्राग्नी वृत्रहणा जुषेथाम् ।
 उमा हि वां सुहवा जोहवीमि ता वाजं सद्य उज्ञते धेष्ठा
 ता सान्तिशी शवसाना हि भूतं साकंवृधा शवसा शूश्रुवांसा ।
 क्षर्यन्तौ रायो यवसस्य भूरैः पूङ्गं वाजस्य स्थविरस्य घृष्ट्वैः
 उपो ह यद् विदथं वाजिनो गुर्धीभिर्विप्राः प्रमतिमिच्छमानाः ।
 अर्वन्तो न काष्ठां नक्षमाणा इन्द्राग्नी जोहुवतो नरस्ते

१

२

३

(७३७)

गीर्भिर्विप्रः प्रमतिमिच्छमान इष्टे रयि यशसं पूर्वभाजम् ।

इन्द्राग्नी वृत्रहणा सुवज्रा प्र नो नव्येभिस्तिरतं द्रुष्णैः

सं यन्मही मिथ्यती स्पर्धमाने तनुरूचा शूरसाता रयंते ।

अदेवयुं विदथे देवयुभिः सत्रा हतं सोमसुता जनेन

४

५ [१५]

इमासु पु सोमसुतिमुप न एन्द्राग्नी सोमनसाय यातम् ।

नू चिद्धि परिमन्त्रार्थे अस्माना वां शश्वद्विर्ववृतीय वाजैः

सो अग्र एना नमसा समिद्धो ऽच्छा मित्रं वरुणमिन्द्रं वोचे ।

यत् सीमार्गश्चकूमा तत् सु मृल्ल तदयमादितिः शिश्रथन्तु

एता अग्र आशुषाणास इष्टीर्युवोः सचाभ्यश्याम वाजान् ।

मेन्द्रो नो विष्णुर्मरुतः परि रयन् यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

६

७

८ [१६] (७४२)

(९४)

१२ मैत्रावरुणिवसिष्ठः । इन्द्राग्नी । गायत्री, १२ अनुष्टुप ।

इयं वामस्य मन्मन इन्द्राग्नी पूर्व्यस्तुतिः

। अभ्राद् वृष्टिर्निवाजनि

१

शृणुतं जस्तिर्हव मिन्द्राग्नी वनतं गिरः

। ईशाना पिप्यतं धियः

२

मा पापत्वार्य नो नरेन्द्राग्नी माभिःस्तये

। मा नो रीरधतं निदे

३

इन्द्रे अग्रा नमो बृहत् सुवृत्तिमेरयामहे

। धिया धेना अवस्यवः

४

ता हि शश्वन्त ईळत इत्था विप्रांस ऊतये

। सबाधो वाजसातये

५

ता वां गीर्भिर्विपन्यवः प्रयस्वन्तो हवामहे

। मेधसाता सनिष्यवः

६ [१७]

इन्द्राग्नी अवसा गत मस्मभ्यं चर्षणीसहा

। मा नो दुःशंस ईशत

७

मा कस्य नो अररुपो धूर्तिः प्रणद्धत्यस्य

। इन्द्राग्नी शर्म यच्छतम्

८

गोमद्विरण्यवद् वसु यद् वामश्वोवदीमहे

। इन्द्राग्नी तद् वनेमहि

९

यत् सोम आ सुते नर इन्द्राग्नी अजोहवुः

। सतीवन्ता सपर्यवः

१०

उक्थेभिर्वृत्रहन्तमा या मन्दाना चिदा गिरा

। आङ्गुयैराविवांसतः

११

ताविद् दुःशंसं मर्त्यं दुर्विद्वांसं रक्षास्विनम्

। आभोगं हन्मना हत मुवुधि हन्मना हतम् १२

[१८] (७५४)

(९५)

६ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । सरस्वती, ३ सरस्वान् । त्रिष्टुप् ।

- प्र क्षोदसा धारसा सप्त एषा सरस्वती धरुणमार्यसी पूः ।
प्रवाबधाना रथ्येव याति विश्वा अपो महिना सिन्धुरन्याः १
- एकाचित्त सरस्वती नदीनां शुचिर्यती गिरिभ्य आ समुद्रात् ।
रायश्चेतन्ती भुवनस्य भूरे-धृतं पयो दुदुहे नाहुपाय २
- स वावुधे नयो योषणासु वृषा शिशुर्वृषभो यज्ञियासु ।
स वाजिनं मघवन्धो दधाति वि सातये तन्वै मामृजीत ३
- उत स्या नः सरस्वती जुषाणो-प श्रवत् सुभगा युज्ञे अस्मिन् ।
मित्तुभिर्नमस्त्वरियाना राया युजा चिदुत्तरा सखिभ्यः ४
- इमा जुह्वाना युष्मदा नमोभिः प्रति स्तोमै सरस्वति जुषस्व ।
तद् अर्भन् प्रियतेमे दधाना उप स्थेयाम शरणं न वृक्षम् ५
- अयमु त सरस्वति वसिष्ठो द्वारावृतस्य सुभगे व्यावः ।
वर्धं शुभ्रे स्तुवते रांसि वाजान् यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ६ [१९] (७६०)

(९६)

६ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । सरस्वती, ४-६ सरस्वान् । १-२ प्रगाथः = (१ बृहती, २ सतो बृहती), ३ प्रस्तारपङ्क्तिः, ४ ६ गायत्री ।

- बृहद् गाविषे वचो ऽसुर्या नदीनाम् ।
सरस्वतीमिन्महया सुवृक्तिभिः स्तोमैर्वसिष्ठ रोदसी १
- उमे यत् ते महिना शुभ्रे अन्धसी अधिक्षियन्ति पुरवः ।
सा नो बोध्यवित्री मरुत्सखा चोद राधो मघोनाम् २
- भद्रमिद् भद्रा कृणवत् सरस्व-त्यक्यारी चेतति वाजिनीवती ।
गृणाना जमदग्निवत् स्तुवाना च वसिष्ठवत् ३
- जनीयन्तो न्वग्रवः पुत्रीयन्तः सुदानवः । सरस्वन्तं हवामहे ४
- ये ते सरस्व ऊर्मयो मधुमन्तो घृतश्रुतः । तेभिर्नोऽविता भव ५
- पीपिवांस सरस्वतः स्तनं यो विश्वदर्शतः । भक्षीमहि प्रजामिषम् ६ [२०] (७६६)

(९७)

१० मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । १ इन्द्रः, २, ४-८ बृहस्पतिः, ३, ९ इन्द्राब्रह्मणस्पती,
१० इन्द्राबृहस्पती । त्रिष्टुप् ।

यज्ञो विवो नृषदने पृथिव्या नरो यत्र देवयवो मदन्ति ।
इन्द्राय यत्र सर्वानानि सुन्वे गमन्मदाय प्रथमं वयश्च १
आ दैव्या वृणीमहेऽवांसि बृहस्पतिर्नो मह आ संखायः ।
यथा भवेम मीळहुषे अनागा यो नो दाता परावतः पितेव २
तमु ज्येष्ठं नमसा हविर्भिः सुशेवं ब्रह्मणस्पतिं गृणीषे ।
इन्द्रं श्लोको महि दैव्यः सिषक्तु यो ब्रह्मणो देवकृतस्य राजा ३
स आ नो योनिं सदतु प्रेष्ठो बृहस्पतिर्विश्ववारो यो अस्ति ।
कामो रायः सुवीर्यस्य तं दात पथंभो अति सञ्चतो अरिष्टान् ४
तमा नो अकममृताय जुष्टमिमे धासुमृतासः पुराजाः ।
शुचिक्रन्दं यजतं पस्त्यानां बृहस्पतिमनर्वाणं हुवेम ५ [२१]
तं शग्मासो अरुषासो अश्वा बृहस्पतिं सहवाहो वहन्ति ।
सहश्चिद् यस्य नीलवत् सधस्थं नभो न रूपमरुधं वसानाः ६
स हि शुचिः शतपत्रः स शुन्ध्युर्हिरण्यवाशीरिषिः स्वर्पाः ।
बृहस्पतिः स स्वविश ऋष्वः पूरु सखिभ्य आसुतिं करिष्ठः ७
देवी देवस्य रोदसी जनित्री बृहस्पतिं वावृधतुमहित्वा ।
वृक्षाभ्याय दक्षता संखायः करद् ब्रह्मणे सुतरां सुगाधा ८
इयं वां ब्रह्मणस्पते सुवृक्तिर्ब्रह्मेन्द्राय वज्रिणे अकारि ।
अविष्टं धियो जिगृतं पुरंधीर्जजस्तमर्यो वनुषामरातीः ९
बृहस्पते युवमिन्द्रश्च वस्वो दिव्यस्येशाथे उत पार्थिवस्य ।
धत्तं रथिं स्तुवते कीरये चिद् यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः १० [२२] (७७६)

(९८)

७ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रः, ७ इन्द्राबृहस्पती । त्रिष्टुप् ।

अध्वर्यवोऽरुणं दुग्धमंशुं जुहोतन वृषभार्य क्षितीनाम् ।
गौराद् वेदीयां अवपानमिन्द्रो विश्वाहेद् याति सुतसोममिच्छन् १ (७७७)

यद् दधिषे प्रदिवि चार्वन्नं त्रिवेदिवे पीतिमिदस्य वक्षि ।
 उत हृदोत मनसा जुषाण उशन्निन्द्र प्रस्थितान् पाहि सोमान्
 जज्ञानः सोमं सहसे पपाथ प्र ते माता महिमानमुवाच ।
 एन्द्र पप्राथोर्वन्तरिक्षं युधा देवेभ्यो वरिवश्चक्रथ
 यद् योधया महतो मन्यमानान् त्साक्षाम तान् बाहुभिः शार्शदानान् ।
 यद् वा नृमिर्वृत इन्द्रामियुध्यास्तं त्वयार्जि सौश्रवसं जयेम
 प्रेन्द्रस्य वोचं प्रथमा कृतानि प्र नूतना मघवा या चकार ।
 यदेददेवीरसाहिष्ट माया अथाभवत् केवलः सोमो अस्य
 तवेदं विश्वमभितः पशव्यं यत् पश्यसि चक्षसा सूर्यस्य ।
 गर्वामसि गोपतिरेकं इन्द्र भक्षीमहि ते प्रयतस्य वस्वः
 बृहस्पते युवमिन्द्रश्च वस्वो त्रिव्यस्येशाथे उत पार्थिवस्य ।
 धत्तं रपिं स्तुवते कीरये चिद् यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

२

३

४

५

६

७ [२३] (७८३)

(११)

७ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । विष्णुः, ४-६ इन्द्राविष्णु । त्रिष्टुप् ।

परो मात्रया तन्वा वृधान न ते महित्वमन्वश्नुवन्ति ।
 उमे ते विष्ण रजसी पृथिव्या विष्णो देव त्वं परमस्य वित्से
 न ते विष्णो जायमानो न जातो देव महिन्नः परमन्तमाप ।
 उदस्तम्ना नार्कमुष्वं बृहन्तं दाधर्थं प्राचीं क्रकुभं पृथिव्याः
 इरावती धेनुमती हि भूतं सूर्यवसिनी मनुषे दशस्या ।
 व्यस्तम्ना रोदसी विष्णवेते दाधर्थं पृथिवीमभितो मयूखैः
 उरुं यज्ञाय चक्रथुरु लोकं जनयन्ता सूर्यमुपासमग्निम् ।
 दासस्य चिद् वृषशिप्रस्य माया जघ्रथुर्नरा पृतनाज्येषु
 इन्द्राविष्णु हंहिताः शम्बरस्य नव पुरो नवति च श्रथिष्टम् ।
 शतं वर्चिनः सहस्रं च साकं हथो अप्रत्यसुरस्य वीरान्
 इयं मनीषा बृहती बृहन्तो रुक्रमा तवसा वर्धयन्ती ।
 ररे वां स्तोमं विदथेषु विष्णो पिन्वतमिषो वृजनेष्विन्द्र
 वर्षद् ते विष्णवाः आ कृणोमि तन्मे जुपस्व शिपिविष्ट हव्यम् ।
 वर्धन्तु त्वा सुष्टुतयो गिरो मे यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

१

२

३

४

५

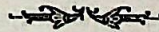
६

७ [२४] (७९०)

(१००)

७ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । विष्णुः । त्रिष्टुप् ।

नू मर्तो दयते सनिष्यन् यो विष्णव उरुगायाय दाशत ।	
प्र यः सुत्राचा मनसा यजात एतावन्तं नर्यमाविवासात्	१
त्वं विष्णो सुमति विश्वजन्त्या मप्रभुतामेवयावो मति दाः	
पचो यथा नः सुवितस्य भूरे रश्वावतः पुरुश्चन्द्रस्य रायः	२
त्रिवैवः पृथिवीमेष एतां वि चक्रमे ज्ञातर्चसं महित्वा ।	
प्र विष्णुरस्तु तवसस्तवीयान् त्वेपं ह्यस्य स्थविरस्य नाम	३
वि चक्रमे पृथिवीमेष एतां क्षेत्राय विष्णुर्मनुषे दशस्यन् ।	
ध्रुवासो अस्य कीरयो जनास उरुक्षितिं सुजनिमा चकार	४
प्र तत् ते अद्य शिपिविष्ट नाम्नाऽर्यः शंसामि वयुनानि विद्वान् ।	
तं त्वा गृणामि तवसमतव्यान् क्षयन्तमस्य रजसः पराके	५
किमित् ते विष्णो परिचक्ष्यं भूत् प्र यद् ववक्षे शिपिविष्टो अस्मि ।	
मा वर्षो अस्मदपं गूह एतद् यदन्यरूपः समिधे बभूथ	६
वर्षत् ते विष्णवासा आ कृणोमि तन्मे जुषस्व शिपिविष्ट हव्यम् ।	
वर्धन्तु त्वा सुष्टुतयो गिरो मे यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	७ [२५] (७७.७)

[सप्तमोऽध्यायः ॥७॥ व० १-१३]

(१०१)

६ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः (वृष्टिकामः), कुमार आग्नेयो वा । पर्जन्यः । त्रिष्टुप् ।

तिस्रो वाचः प्र वदु ज्योतिरग्रा या एतद् दुह्ने मधुकोषमूर्धः ।	
स वत्सं कृण्वन् गर्भमोषधीनां सद्यो जातो वृषभो रौरवीति	१
यो वर्धन् ओषधीनां यो अपां यो विश्वस्य जगतो वेव ईशे ।	
स त्रिधातु शरणं शर्म यंसत् त्रिवर्तु ज्योतिः स्वमिष्ट्यस्मे	२
स्तरिरे त्वद् भवति सूत उ त्वद् यथावशं तन्वं चक्र एषः ।	
पितुः पयः प्रति गृभ्णाति माता तेन पिता वर्धते तेन पुत्रः	३
यस्मिन् विश्वानि भुवनानि तस्थु स्तिस्रो द्यावर्त्तेधा समुरापः ।	
त्रयः कोशास उपसेचनासो मध्वः श्रोतन्त्यभितो विरजाम्	४
इदं वचः पर्जन्याय स्वराजे हृदो अस्त्वन्तरं तज्जुजोपत् ।	
मयोभुवो वृष्टयः सन्त्वस्मे सुपिप्पला ओषधीर्वेवगोपाः	५ (८०१)

स रेतोधा वृषभः शश्वतीनां तस्मिन्नात्मा जगतस्तस्थुषश्च ।

तन्म क्रतुं पातु शतशारदाय यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

६ [१] (८०३)

(१०२)

३ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः (वृष्टिकामः), कुमार आग्नेयो वा । पर्जन्यः । गायत्री, २ पादनिष्ठृत ।

पर्जन्याय प्र गायत द्विवस्पुत्राय मीळहुषे । स नो यवसमिच्छतु १

यो गर्भमोषधीनां गवां कृणोत्यवताम् । पर्जन्यः पुरुषीणाम् २

तस्मा इडास्ये हविर्जुहोता मधुमत्तमम् । इळां नः संयतं करत ३ [२] (८०६)

(१०३)

१० मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । मण्डूकाः (पर्जन्यः) । विष्टुप्, १ अनुष्टुप् ।

संवत्सरं शशयाना ब्राह्मणा व्रतचारिणः ।

वाचं पर्जन्यजिन्वितां प्र मण्डूका अवाविषुः १

द्विव्या आपो अभि यदेतमायन् हतिं न शुक्लं सरसी शयानम् ।

गवामह न मायुर्वत्सिनीनां मण्डूकानां वग्नुरत्रा समेति २

यदीमेनो उज्ञता अम्यवर्षति तृप्यावतः प्रावृष्यागतायाम् ।

अस्वलीकृत्या पितरं न पुत्रा अन्यो अन्यमुप वदन्तमिति ३

अन्यो अन्यमनु गृभ्णात्येनो रपां प्रसर्गे यदमन्दिपाताम् ।

मण्डूको यदुमिर्वष्टः कनिष्कन् पृश्निः संपृक्के हरितेन वाचम् ४

यदेपामन्यो अन्यस्य वाचं शाक्तस्येव वदति शिक्षमाणः ।

सर्वं तदेपां समुधेव पर्व यत् सुवाचा वदथ्यनाध्यप्सु ५ [३]

गोमायुरेको अजमायुरेकः पृश्निरेको हरित एक एषाम् ।

समानं नाम बिभ्रतो विरूपाः पुरुत्रा वाचं पिपिशुर्वदन्तः ६

ब्राह्मणासो अतिरात्रे न सोमे सरो न पूर्णमभितो वदन्तः ।

संवत्सरस्य तदहः परि प्ल यन्मण्डूकाः प्रावृषीणं बभूव ७

ब्राह्मणासः सोमिनो वाचमक्रत ब्रह्म कृण्वन्तः परिवत्सरीणम् ।

अध्वर्यवो धर्मिणः सिष्विद्वाना आविर्भवन्ति गुह्या न के चित् ८

देवहिंति जुगुप्सुर्द्विशस्य क्रतुं नरो न प्र मिनन्त्येते ।

संवत्सरे प्रावृष्यागतायां तप्ता घर्मा अश्रुवते विसर्गम् ९

गोमायुरद्रावुजमायुरद्राव पृश्निरेकाद्धरितो नो वसूनि ।

गवां मण्डूका ददन्तः शतानि सहस्रसावे प्र तिरन्त आयुः १० [४] (८१६)

(१०४)

२५ मैत्रावरुणिवसिष्ठः । (राक्षोघ्नं) इन्द्रासोमौ; ८, १६, १९-२२ इन्द्रः; ९, १२-१३ सोमः;
 १०, १४ अग्निः, ११ देवाः, १७ आवाणाः, १८ मरुतः, २३ (पूर्वार्धस्य) वासिष्ठाशीः, (उत्तरार्धस्य)
 पृथिव्यन्नरिक्षे । त्रिष्टुप्; १-६, १८, २१, २३ जगती; ७ जगती त्रिष्टुप्वा; २५ अनुष्टुप् ।

इन्द्रासोमा तर्पतं रक्षं उज्जतं न्यर्पयतं वृषणा तमोवृधः ।
 परां शृणीतमचितो न्योषतं हतं नृवेथां नि शिशीतमत्रिणः १
 इन्द्रासोमा समघशंसमभ्युधं तर्पयस्तु चरुरग्निवां इव ।
 ब्रह्माद्विषे कव्यादे घोरचक्षसे द्वेषो धत्तमनवायं किमीदिने २
 इन्द्रासोमा दुष्कृतो वव्रे अन्तर्नारम्भणे तमसि प्र विध्यतम् ।
 यथा नातः पुनरेकश्चनोदयत् तद् वामस्तु सहसे मन्युमच्छवः ३
 इन्द्रासोमा वर्तयतं द्विवो वधं सं पृथिव्या अघशंसाय तर्हणम् ।
 उत् तक्षतं स्वर्ग्यं पर्वतेभ्यो येन रक्षो वावृधानं निजुवंधः ४
 इन्द्रासोमा वर्तयतं द्विवस्पर्धं मितसेभिर्युवमश्महन्मभिः ।
 तर्पुर्वधेभिरजरैभिरत्रिणो नि पर्शानि विध्यतं यन्तु निस्वरम् ५ [५]

इन्द्रासोमा परिं वां भूतु विश्वत इयं मतिः कक्ष्याश्वेव वाजिना ।
 यां वां होत्रां परिहिनोमि मेधये मा ब्रह्माणि नृपतीव जिवन्तम् ६
 प्रति स्मरेथां तुजयद्विरेव हतं दुहो रक्षसो भङ्गुरावतः ।
 इन्द्रासोमा दुष्कृते मा सुगं भुद् यो नः कदा चिदभिदासति दुहा ७
 यो मा पाकेन मनसा चरन्तमभिचष्टु अनृतेभिर्वचोभिः ।
 आप इव काशिना संगृभीता असन्नस्त्वासत इन्द्र वक्ता ८
 ये पाकशंसं विहरन्त एवैर्ये वा भद्रं तर्पयन्ति स्वधाभिः ।
 अहये वा तान् प्रददातु सोम आ वा दधातु निक्क्रेतेरुपस्थे ९
 यो नो रसं दिप्सति पित्वो अग्ने यो अश्वानां यो गवां यस्तनूनाम् ।
 रिपुः स्तेनः स्तेयकृद् दुभ्रमेतु नि प हीयतां तन्वाड तनां च १० [६]

परः सो अस्तु तन्वाड तनां च तिस्रः पृथिवीरधा अस्तु विश्वाः ।
 प्रति शृण्वतु यशो अस्य देवा यो नो दिवा दिप्सति यश्च नक्तम् ११
 सुविज्ञानं चिकितुषे जनाय सच्चासच्च वचसी पस्पृधाते ।
 तयोर्यत सत्यं यतरहजीयस्तदित सोमोऽवति हन्त्यामन १२ (२५८)

- न वा उ सोमो वृजिनं हिनोति न क्षत्रियं मिथुया धारयन्तम् ।
 हन्ति रक्षो हन्त्यासद् वदन्त—मुभाविन्द्रस्य प्रसितौ शयाते १३
 यदि वाहमनृतवेव आसु मोघं वा देवाँ अप्युहे अग्ने ।
 किमस्मभ्यं जातवेदो हृणीपे द्रोघवाचस्ते निर्ऋथं संचन्ताम् १४
 अद्या मुरीय यदि यातुधानो अस्मि यद्वि वायुस्ततप पूरुपस्य ।
 अधा स वीरैर्दशभिर्वि यूया यो मा मोघं यातुधानेत्याह १५ [७]
- यो मायातुं यातुधानेत्याह यो वा रक्षाः शुचिरस्मीत्याह ।
 इन्द्रस्तं हन्तु महता वधेन विश्वस्य जन्तोरधमस्पदीष्ट १६
 प्र या जिगाति खर्गलेव नक्त—मपं ब्रुहा तन्वं गृहमाना ।
 ववाँ अनन्ताँ अव सा पदीष्ट आवाणो घ्नन्तु रक्षसं उपवैः १७
 वि तिष्ठध्वं मरुतो विक्ष्विच्छत गृभायत रक्षसः सं पिनष्टन ।
 वयो ये भूत्वी पतर्यन्ति नक्तमि—र्ये वा रिपो दधिर देवे अध्वरे १८
 प्र वर्तय द्विवो अश्मानमिन्द्र सोमशितं मधवन् त्सं शिशाधि ।
 प्राक्तादपाक्तादधरादुदक्ता—वृमि जहि रक्षसः पर्वतेन १९
 एत उ त्वे पतयन्ति श्वयातव इन्द्रं दिप्सन्ति दिप्सवोऽदाभ्यम् ।
 शिशीति शक्रः पिशुनेभ्यो वधं नूनं सृजदृशनिं यातुमज्यः २० [८]
- इन्द्रो यातुनामभवत् पराशरो हविर्मथीनामभ्याइविवांसताम् ।
 अमीदुं शक्रः परशुर्यथा वनं पात्रेव मिन्द्रन् त्सत एति रक्षसः २१
 उलूकयातुं शुशुलूकयातुं जहि श्वयातुमुत कोकयातुम् ।
 सुपर्णयातुमुत गृध्रयातुं हृषदेव प्र मृण रक्ष इन्द्र २२
 मा नो रक्षो अभि नड्यातुमावता—मपोच्छतु मिथुना या किमीदिना ।
 पृथिवी नः पार्थिवात् पात्वंहसो—उन्तरिक्षं दिव्यात् पात्वस्मान् २३
 इन्द्र जहि पुमांसं यातुधानं—मुत स्त्रियं मायया शाशदानाम् ।
 विग्नीवासो मूरदेवा ऋदन्तु मा ते हंसान् त्सूर्यमुच्चरन्तम् २४
 प्रति चक्ष्व वि चक्ष्वे—न्द्रश्च सोम जागृतम् । रक्षोभ्यो वधमस्यत—मशनिं यातुमज्यः २५ [९] (८४१)

॥ इति सप्तमं मण्डलं समाप्तम् ॥

मंत्र—संख्या

पष्ठमण्डलस्यान्तपर्यन्तं ५१३३

सप्तममण्डलस्य ८४१

सर्वयोगः— ५९७४

अथाष्टमं मण्डलम् ।

(१)

[प्रथमोऽनुवाकः ॥१॥ सू० १-५]

(३४) १-२ प्रगाथो (घौरः) काण्वः, ३-२९ मेघातिथि-मेघ्यातिथी काण्वो, ३०-३३ प्लायोगि-
रासङ्गः, ३४ आङ्गिरसी शश्वती ऋषिका । इन्द्रः, ३०-३४ आसङ्गः । १-४ प्रगाथः=
(विपमा बृहती, समा सप्तोबृहती), ५-३२ बृहती, ३३-३४ त्रिष्टुप् ।

मा चि॒व॒न्यद् वि शंस॒त॒ सखा॑यो मा रि॒प॒ण्यत॑ ।

इन्द्र॑मि॒त् स्तो॒ता वृष॑णं स॒चा सु॒ते मुहु॑रु॒क्था च॑ शंस॒त॒ १

अ॒व॒क्र॒क्षि॒णं वृष॑भं य॒थाजु॑रं गां न च॑र्प॒णीस॑हम् ।

वि॒द्वे॒र्ष॒णं सं॒वर्न॑नोभयं॒करं म॑हि॒ष्ठमु॒भया॑विर्नम् २

यच्चि॒द्धि त्वा॒ जना॑ इ॒मे ना॒ना ह॑र्वन्त॒ कृत॑ये ।

अ॒स्माकं॑ ब्र॒ह्मे॒दमि॑न्द्र भू॒तु ते ऽहा॑ वि॒श्वा च॑ वर्ध॒नम् ३

वि त॑र्तूर्यन्ते म॒घव॑न् वि॒पश्चि॒तो ऽर्यो॑ वि॒पो जना॑नाम् ।

उ॒प॒ क्रम॑स्व पु॒रुरूप॑मा भ॑र॒ वाजं॑ नेदि॒ष्ठमू॒तये॑ ४

म॒हे च॑न त्वा॒मद्रि॑वः॒ परा॑ शु॒ल्काय॑ देयाम् ।

न स॒हस्रा॑य॒ नायु॑ताय॒ वज्रि॑वो न श॒तार्य॑ श॒ताम॑घ ५ [१०]

व॒स्यो॑ इन्द्रा॒सि मे पि॒तु॒रु॒त भ्रा॑त॒रमु॑ञ्जतः ।

मा॒ता च॑ मे छ॒दय॑थः स॒मा व॑सो वसु॒त्व॒नाय॑ राध॒से ६

कै॒यथ॑ के॒दसि॑ पु॒रुत्रा॑ चि॒द्धि ते॒ मनः॑ ।

अ॒र्ल॒षि यु॒ध्म ख॑ज॒कृत् पु॑रंद॒र प्र॑ गा॒य॒त्रा अ॑गा॒सिपुः॑ ७

प्रा॒स्मै गा॒य॒त्रम॑र्च॒त वा॒वातु॑र्यः पु॒रंद॑रः ।

याभिः॑ का॒ण्वस्यो॑प॒ बर्हि॑रा॒सद्वं या॑स॒द् व॒ज्री मि॑न॒त् पु॑रः ८

ये ते॒ सन्ति॑ द॒श॒ग्वि॒नः श॒ति॒नो ये स॑ह॒स्रि॒णः ।

अ॒श्वा॒सो ये ते॒ वृष॑णो रघु॒द्व॒स्तेभि॑र्न॒स्तृ॒यमा॑ ग॒हि ९

आ त्व॑द्य संबर्द्धां हुवे गा॑यत्रवेपसम् ।	
इन्द्रं धेनुं सुदु॑धामन्यामिषं—मुरु॑धारा मरंकृतम्	१० [११]
यत् तुद॑त् सूर एत॑शं ब्रह्म॑ वातस्य पु॑र्णिना ।	
वहत॑ कुत्स॑मार्जुन॑यं शत॑क्रतुः त्सर॑द् गन्ध॑र्वमस्तृतम्	११
य ऋ॑ते चि॒दमि॑भिर्षिः पुरा ज॒त्रुभ्य॑ आ॒तृदः॑ ।	
संधा॑ता संधिं म॒धवा॑ पुरु॒वसु॑—रि॒ष्कर्ता॑ वि॒हृतं पुनः॑	१२
मा भू॑म नि॒ष्ट्या इवे॑न्दु त्वद॑रणा इव ।	
चना॑नि न प्र॒जहि॑तान्यद्वि॒वो दुरो॑पासो अमन्महि	१३
अमन्म॑हीर्दना॒शवा॑ः ऽनु॒ग्रासं॑श्च वृत्र॑हन ।	
सकृ॑त् सु ते मह॑ता शूर॑ राध॑सा ऽनु॒ स्तोमं॑ मुदीमहि	१४
यदि॑ स्तोमं॑ मम श्रव॑—कु॒स्माक॑मिन्द्रमिन्द्र॑वः ।	
तिरः॑ पवि॒त्रं ससृ॑वांसं आ॒शवो॑ मन्द॑न्तु तु॒ग्यावृ॑धः	१५ [१२]
अः त्व॑द्य स॒धस्तु॑तिं वा॒वातुः॑ सख्यु॒रा ग॑हि ।	
उप॑स्तुतिर्म॒योनां॑ प्र त्वाव॑—त्वधा॑ ते व॒श्मि सु॑प्नुति॒म	१६
सोता॑ हि सोम॑मद्रि॒मिरे॑मेनम॒प्सु धा॑वत ।	
गव्या॑ व॒स्त्रेव॑ वास॒र्यन्त॑ इ॒न्नरो॑ नि॒धुक्ष॑न् व॒क्षणा॑भ्यः	१७
अध॑ ज्मो अ॒ध वा॑ वि॒वा बृ॑हतो र॑चना॒दधि॑ ।	
अ॒या वर्ध॑स्व त॒न्वा गि॑रा ममा ऽऽ जा॒ता सु॑क्रतो पृ॒ण	१८
इन्द्रा॑य सु म॒दिन्त॑मं सोमं॑ सोता॒ वरे॑ण्यम् ।	
शक्र॑ ए॒ण पी॑पय॒द् विश्व॑या धि॒या हि॑न्वानं न वा॒जयु॑म	१९
मा त्वा॑ सोम॑स्य ग॒ल्दया॑ सदा॒ याच॑न्नहं गि॒रा ।	
भू॒र्णिं मृ॑गं न सर्व॑नेषु चु॒क्रुधं॑ क ई॒शानं॑ न या॒चिप॑त	२० [१३]
म॒देने॑षितं म॒द—मु॒ग्रमु॒ग्रेण॑ शर्व॑सा ।	
विश्वे॑षां तरु॒तारं॑ म॒दच्यु॑तं म॒दे हि॑ प्मा द॒दाति॑ नः	२१
शेवा॑रि वा॒र्या पुरु॑ द्वेवो म॒र्ताय॑ दा॒शुषे॑ ।	
स सु॑न्वते च स्तु॒वते च॑ रा॒सतं॑ विश्व॑गू॒र्तां अ॑रि॒ष्टुतः॑	२२
एन्द्र॑ याहि मत्स्व॑ चि॒त्रेण॑ दे॒व रा॑र्धसा ।	
मगे॑ न प्रा॒ग्यन्तं॑ म॒गीनि॑मि—ग सोम॑गिरू॒रु स्मि॑रग	२३

आ त्वा सहस्रमा ज्ञातं युक्ता रथे हिरण्यये ।	
ब्रह्मपुजो हरय इन्द्र केशिनो वहन्तु सोमपीतये	२४
आ त्वा रथे हिरण्यये हरीं मयूरशेप्या ।	
शितिपृष्ठा वहतां मध्वो अन्धसो विवर्क्षणस्य पीतये	२५ [१४]
पिबा त्वस्य गिर्वणः सुतस्य पूर्वपा इव ।	
परिष्कृतस्य रसिनं इयमासुति—आरुर्मदाय पत्यते	२६
य एको अस्ति वृंसर्ना महौ उग्रो अमि व्रतैः ।	
गमत् स शिप्री न स योषदा गम—द्धवं न परि वर्जति	२७
त्वं पुरं चरिष्णवं वधेः शुष्णस्य सं पिणक् ।	
त्वं मा अनु चरो अर्धं द्विता यदिन्द्र हव्यो भुवः	२८
मम त्वा सूर उदिते मम मध्यविने विवः ।	
मम प्रपित्वे अपिशर्वरे वस—वा स्तोमासो अवृत्सत	२९
स्तुहि स्तुहीदिते वा ते मंहिष्ठासो मघोनाम् ।	
निन्दिताश्वः प्रपथी परमज्या मघस्य मेघ्यातिथे	३० [१५]

आ यदश्वान् वनन्वतः श्रद्धयाहं रथे रुहम् ।	
उत वामस्य वसुनश्चिकेतति यो अस्ति याद्वः पशुः	३१
य ऋज्रा मह्यं मामहे सह त्वचा हिरण्यया ।	
एष विश्वान्यभ्यस्तु सौभगा SS संगस्य स्वनदथः	३२
अध प्रायोगिरति दासदुन्या—नासंगो अग्ने दृशभिः सहसैः ।	
अधोक्षणो दश मह्यं रुशन्तो नळा इव सरसो निरतिष्ठन्	३३
अन्वस्य स्थुरं दृष्टो पुरस्ता—दन्स्थ ऊरुरवरम्बमाणः ।	
शश्वती नार्यभिचक्ष्याह सुभद्रमयं भोजनं विभर्षि	३४ [१६] (३४)

(२)

(४१) १-४० मेघातिथिः काण्वः, आङ्गिरसः प्रियमेधश्च, ४१-४२ मेघातिथिः काण्वः ।

इन्द्रः, ४१-४२ विभिन्दुः । गायत्री, २८ अनुष्टुप् ।

इदं वसो सुतमन्धः पिबा सुपूर्णमुदरम् । अनाभयिन् ररिमा ते	१
नृमिधूतः सुतो अश्वै—रव्यो वारैः परिपूतः । अश्वो न निकतो नदीषु	२
तं ते यवं यथो गोभिः स्वादमकर्म श्रीणन्तः । इन्द्र त्वास्मिन् त्सधमादे	३ (३७)

इन्द्र इत सोमपा एक इन्द्रः सुतपा विश्वायुः । अन्तर्वैवान् मर्त्याश्च ४
न यं शुक्रो न दुराशी न तृपा उरुव्यचसम् । अपस्पृण्वते सुहार्दम् ५ [१७]
गोभिर्यदीमन्ये अस्मन् मृगं न वा मृगयन्ते । अभित्सरन्ति धेनुभिः ६
त्रय इन्द्रस्य सोमाः सुतासः सन्तु देवस्य । स्वे क्षये सुतपात्रः ७
त्रयः कोशासः श्रोतन्ति तिस्रश्चम्बः । सुपर्णाः । समाने अधि भामेन ८
शुचिरसि पुरुनिष्ठाः क्षीरैर्मध्यत आशीर्तः । दुग्धा मन्दिष्टः शूरस्य ९
इमे त इन्द्र सोमा स्तीवा अस्मे सुतासः । शुक्रा आशिरं याचन्ते १० [१८]

तां आशिरं पुरोञ्चाशमिन्द्रेमं सोमं श्रीणीहि । रेवन्तं हि त्वा शृणोमि ११
हत्सु पीतासो युध्यन्त दुर्मदासो न सुरायाम् । ऊधर्न नग्ना जरन्ते १२
रेवा इद् रेवतः स्तोता स्यात् त्वावतो मवोनः । प्रेदु हरिवः श्रुतस्य १३
उक्थं च न शस्यमानमगोररिरा चिकेत । न गायत्रं गीयमानं १४
मा न इन्द्र पीयन्तवे मा शर्धते परा दाः । शिक्षा शचीवः शचीभिः १५ [१९]

व्यमु त्वा तदिदंथा इन्द्र त्वायन्तः सखायः । कण्वा उक्थेभिर्जरन्ते १६
न धेमन्यदा पपन वज्रिभ्रपसो नविन्दौ । तवेदु स्तोमं चिकेत १७
इच्छन्ति देवाः सुन्वन्तं न स्वप्राय स्पृहयन्ति । यन्ति प्रमादुर्मतन्द्राः १८
ओ पु प्र याहि वाजेभिर्मा हृणीथा अभ्यस्मान् । महौ इव युवजानिः १९
मो प्वद्य दुर्हणावान् त्सायं करदारे अस्मत् । अश्रीर इव जामाता २० [२०]

विद्वा हस्य वीरस्य भूरिदावरीं सुमतिम् । त्रिषु जातस्य मनांसि २१
आ तू पिञ्च कण्वमन्तं न वा विद्वा शवसानात् । यशस्तरं ज्ञतमूतिः २२
ज्येष्ठेन सोतरिन्द्राय सोमं वीराय शक्राय । भरा पिबन्नयाय २३
यो वेदिष्ठो अव्यथि प्वश्वावन्तं जरितुभ्यः । वाजं स्तोतुभ्यो गोमन्तम् २४
पन्यं पन्यमित सोतार आ धावत मद्याय । सोमं वीराय शूराय २५ [२१]

पाता वृत्रहा सुतमा वा गमन्नारे अस्मत् । नि यमते ज्ञतमूतिः २६
एह हरी ब्रह्मयुजा शग्मा वक्षतः सखायम् । गीभिः श्रुतं गिर्विणसम् २७

स्वादवः सोमा आ याहि श्रीताः सोमा आ याहि ।

शिप्रिचृषीवः शचीवो नायमच्छा सधुमार्दम् २८

स्तुतश्च यास्त्वा वर्धन्ति महे राधसे नृम्णाय । इन्द्र कारिणं वृधन्तः २९

गिरिश्च यास्ते गिरिर्वाह उक्त्वा च तुभ्यं तानि । सूत्रा दधिरे शर्वांसि ३० [२२]

एवेकेष तुविकूर्मिर्वाजाँ एको वज्रहस्तः । सनादमृक्तो दयते ३१
हन्ता वृत्रं दक्षिणेनेन्द्रः पुरु पुरुहूतः । महान् महीभिः शचीभिः ३२
यस्मिन् विश्वाश्चर्पण्य उत च्यौत्ता जयांसि च । अनु घेन्मुन्दी मघोः ३३
एष एतानि चकारेन्द्रो विश्वा योऽति शृण्वे । वाजदावा मघोनाम् ३४
प्रभर्ता रथं गव्यन्तं मणाकाच्चिद् यमवति । इनो वसु स हि वोळ्हा ३५ [२३]

सनिता विशो अर्वाङ्गिर्हन्ता वृत्रं नृभिः शूरः । सत्योऽविता विधन्तम् ३६
यजध्वैनं प्रियमेधा इन्द्रं सूत्राचा मनसा । यो भूत सोमैः सत्यमद्रा ३७
गाथश्रवसं सत्पतिं शर्वस्कामं पुरुत्मानम् । कण्वांसो गात वाजिनम् ३८
य ऋते चिद् गास्पदेभ्यो दात सखा नृभ्यः शचीवान् । ये अस्मिन् काममश्रियन् ३९
इत्था धीर्वन्तमद्विवः काण्वं मेध्यातिथिम् । मेघो भूतोऽभि यज्ञर्यः ४०
शिक्षा विमिन्दो अस्मे चत्वार्ययुता ददत् । अण्टा परः सहस्रा ४१
उत सु त्वे पयोवृधा माकी रणस्य नप्या । जनिव्वनार्य मामहे ४२ [२४] (७६)

(३)

२४ मेध्यातिथिः काण्वः । इन्द्रः, २१-२४ कौरयाणः पाकस्थामा । प्रगाथः = (विपमा बृहती, समा सतोबृहती), २१ अनुष्टुप्, २२-२३ गायत्री, २४ बृहती ।

पिबा सुतस्य रसिनो मत्स्वा न इन्द्र गोमंतः ।

आपिनो बोधि सध्माद्यो बृधेऽऽस्माँ अवन्तु ते धियः १

भूयाम ते सुमतौ वाजिनो वयं मा नः स्तरभिमातये ।

अस्माञ्चित्राभिरवतादुभिष्टिभि—रा नः सुज्ञेषु यामय २

इमा उ त्वा पुरुवसो गिरो वर्धन्तु या मम ।

पावकवर्णाः शुचयो विपश्चितो अभि स्तोमैरनूपत ३

अयं सहस्रमृषिभिः सहस्कृतः समुद्र इव पप्रथे ।

सत्यः सो अस्य महिमा गूणे शवो यज्ञेषु विप्रराज्ये ४

इन्द्रमिदं देवतातय इन्द्रं प्रयत्यध्वरे ।

इन्द्रं समीके वनिनो हवामह इन्द्रं धनस्य सातये ५ [२५] (८१)

इन्द्रो म॒हा रो॒दसी॑ पप्रथच्छ॒व इन्द्रः॑ सूर्यमरोचयत् ।	
इन्द्रे॑ ह॒ विश्वा॑ भुव॒नानि॑ येमि॒र इन्द्रे॑ सु॒वाना॑स इन्द्रवः॒	६
अ॒भि त्वा॑ पु॒र्वपा॑तिय॒ इन्द्र॑ स्तोमे॑मि॒राय॑वः ।	
स॒मीची॑नास॒ क्रम॑वः॒ सम॑स्वरन् रु॒द्रा गृ॑णन्त॒ पूर्व्य॑म्	७
अ॒स्येदिन्द्रो॑ वावृ॒धे वृ॒ष्ण्यं श॒वो मदे॑ सु॒तस्य॑ वि॒ष्णावि॑ ।	
अ॒द्या तम॑स्य॒ महि॑मान॒माय॑वो ऽनु॒ ष्ठु॑वन्ति पु॒र्वथा॑	८
तत् त्वा॑ या॒मि सु॒वीर्यं॑ तद् ब्र॒ह्म पु॑र्वचि॒त्तये॑ ।	
येना॑ यति॒भ्यो भृ॒गवे॑ धने॒ हिते॑ येन॒ प्रस्क॑ण्व॒मावि॑थ	९
येना॑ समु॒द्रम॑सृ॒जो म॒हीर॑प॒स्तदिन्द्र॑ वृ॒ष्णि ते श॒वः ।	
सद्यः॑ सो अ॒स्य म॒हिमा॑ न सं॒नञ्जे॑ यं क्षोणी॑रनुचक्र॒दे	१० [२६]
श॒ग्धी न॑ इन्द्र॒ यत् त्वा॑ र॒यिं या॑मि सु॒वीर्य॑म् ।	
श॒ग्धि वा॒जाय॑ प्रथ॒मं सि॑पा॒सते॑ श॒ग्धि स्तो॑माय॒ पूर्व्य॑	११
श॒ग्धी नो॑ अ॒स्य यन्द्र॑ पौ॒रमा॑वि॒थ धि॒य इन्द्र॑ सि॒पास॑तः ।	
श॒ग्धि यथा॑ रु॒शमं॑ श्याव॒कं कृ॒पमिन्द्र॑ प्रावः॒ स्वर्ण॑रम्	१२
क॒न्नव्यो॑ अ॒तसी॑नां॒ तुरो॑ गृणी॒त म॒र्यः ।	
न॒ही न्व॑स्य॒ महि॑मान॒मिन्द्रि॑यं॒ स्वर्गु॑णन्त॒ आन॑शुः	१३
क॒दु स्तु॑वन्त॒ क्रत॑यन्त॒ देव॑त॒ ऋषिः॑ को वि॒प्र ओ॑हते ।	
क॒दा ह॒वं म॑घव॒न्निन्द्र॑ सु॒न्वतः॑ क॒दु स्तु॑वत॒ आ ग॑मः	१४
उ॒दु त्ये॑ म॒धुम॑त्त॒मा गि॒रः स्तो॑मा॒स ई॑रते ।	
स॒न्नाजि॑तो॒ धन॑सा अ॒क्षितो॑तयो॒ वाज॑यन्तो॒ रथा॑ इ॒य	१५ [२७]
क॒ण्वा इ॒व भृ॒गवः॑ सूर्यो॑ इ॒व वि॒श्वमि॑द॒ धीत॑मान॒शुः ।	
इन्द्रं॑ स्तोमे॑मि॒र्मह॑र्यन्त॒ आय॑वः॒ प्रिय॑मे॒धासो॑ अ॒स्वर॑न्	१६
यु॒क्ष्वा हि॑ वृ॒त्रह॑न्त॒म ह॒री इन्द्र॑ प॒राव॑तः ।	
अ॒र्वाची॑नो म॑घवन् त्सोम॑पीत॒य उ॒ग्र ऋ॒ध्वेमि॑रा ग॒हि	१७
इ॒मे हि॑ ते॒ का॒रवो॑ वाव॒शुर्धिया॑ वि॒प्रासो॑ मे॒धसा॑तये ।	
स त्वं नो॑ म॑घव॒न्निन्द्र॑ गि॒र्वणो॑ वे॒नो न॑ शृ॒णु॒धी ह॒वम्	१८
नि॒रिन्द्र॑ वृ॒हती॑भ्यो॒ वु॒त्रं धनु॑भ्यो अ॒स्फुरः॑ ।	
नि॒रु॒दस्य॑ मृ॒गाय॑स्य॒ मायि॑नो॒ निः प॑र्व॒तस्य॑ गा आ॒जः	१९ (९५)

निरग्रयो रुरुचुर्निरु सूर्यो निः सोमं इन्द्रियो रसः ।
निरन्तरिक्षादधमो महामहिं कृपे तदिन्द्र पौंस्यम्

२० [२८]

यं मे दुरिन्द्रो मरुतः पाकस्थामा कौरयाणः ।
विश्वेषां त्मना शोभिष्ठमुपेव द्विवि धावमानम्
रोहितं मे पाकस्थामा सुधुरं कक्ष्यग्राम् ।
अदाद् रायो विबोधनम्
यस्मा अन्ये दश प्रति धुरं वहन्ति वह्नयः ।
अस्तं वयो न तुयम्

२१

२२

२३

आत्मा पितुस्तनूवासं ओजोदा अभ्यञ्जनम् ।
तुरीयमिदं रोहितस्य पाकस्थामानं भोजं दातारमब्रवम्

२४ [२९] (१००)

(४)

२१ देवातिथिः काण्वः । इन्द्रः, १५-१८ पूषा वा, १९-२१ कुरुङ्गः । प्रगाथः= (विष्णो वृहती, सप्तमो सतो वृहती), २१ पुर उष्णिक् ।

यदिन्द्र प्रागपागुवद् न्यग्वा ह्यसे नृभिः ।
सिमां पुरु नृषूतो अस्यानवे असिं प्रशार्धं तुर्वशं
यद् वा रुमे रुशमे श्यावके कृप इन्द्र मादयसे सचा ।
कण्वासस्त्वा ब्रह्मभिः स्तोमवाहस इन्द्रा यच्छन्त्या गहि
यथा गौरो अपा कृतं तृण्यन्नेत्यवेरिणम् ।
आपित्वे नः प्रपित्वे तूयमा गहि कण्वेषु सु सचा पिब
मन्दन्तु त्वा मघवन्निन्द्रेन्दवो राधोदेयाय सुन्वते ।
आमुष्या सोममपिबश्चमू सुतं ज्येष्ठं तद् दधिषे सहः
प्र चक्रे सहसा सहो बभञ्ज मन्युमोजसा ।
विश्वे त इन्द्र पृतनायवो यहो नि वृक्षा इव येमिरे

१

२

३

४

५ [३०]

सहस्रेणेव सचते यवीयुधा यस्त आनळुपस्तुतिम् ।
पुत्रं प्रावर्गं कृणुते सुवीर्यं दाश्रोति नमउक्तिभिः
मा मेम मा श्रमिष्मो ग्रस्य सख्ये तव ।
महत ते वृष्णो अभिचक्ष्यं कृतं पश्येम तुर्वशं यदुम्

६

७

(१०७)

सुव्यामनुं स्फिग्यं वावसे वृषा न दानो अस्य रोपति ।
 मध्वा संपृक्ताः सारवेण धेनवस्तूयमेहि द्रवा पिब ८
 अश्वी रथी सुरूप इद गोमौ इदिन्द्र ते सखा ।
 श्वान्नभाजा वयसा सचते सदा चन्द्रो याति सभामुप ९
 ऋश्यो न तृप्यन्नवपानमा गहि पिबा सोमं वशौ अनु ।
 निमेघमानो मधवन् द्विवेदिव ओजिष्ठं दधिषे सहः १० [३१]

अध्वर्यो द्रावया त्वं सोममिन्द्रः पिपासति ।
 उप नूनं युयुजे वृषणा हरी आ च जगाम वृत्रहा ११
 स्वयं चित् स मन्यते दाशुरिर्जनो यत्रा सोमस्य तुम्पसि ।
 इदं ते अन्नं युज्यं समुक्षितं तस्येहि प्र द्रवा पिब १२
 रथेष्ठायाध्वर्यवः सोममिन्द्राय सोतन ।
 अर्धि ब्रध्नस्याद्रयो वि चक्षते सुन्वन्तो वाश्वध्वरम् १३
 उप ब्रध्नं वावाता वृषणा हरी इन्द्रमपसु वक्षतः ।
 अर्वाञ्च त्वा सतयोऽध्वरभियो वहन्तु सवनेदुषं १४
 प्र पूषणं वृणीमहे युज्याय पुरुवसुम् ।
 स शक्र शिक्ष पुरुहूत नो धिया तुजं राये विमोचन १५ [३२]

सं नः शिशीहि मुरिजोरिव क्षुरं रास्व रायो विमोचन ।
 त्वे तन्नः सुवेदमुन्नियं वसु यं त्वं हिनेपि मर्त्यम् १६
 वेमि त्वा पूषन्नृञ्से वेमि स्तोतव आघृणे ।
 न तस्य वेम्यरणं हि तद् वसो स्तुपे पञ्चाय सान्नं १७
 परा गावो यवसं कच्चिदाघृणे नित्यं रेवणो अमर्त्य ।
 अस्माकं पूषन्नविता शिवो भव मंहिष्ठो वार्जसातये १८
 स्थूरं राधः शताश्वं कुरुङ्गस्य दिविष्ठिषु ।
 राजस्त्वेषस्य सुभगस्य रातिषु तुर्वशेष्वमन्महि १९
 धीभिः सातानि काण्वस्य वाजिनः प्रियमैधिरभिद्युभिः ।
 षष्टिं सहस्रानु निर्मजामजे निर्यूथानि गवामृषिः २०

वृक्षाश्विन्मे अभिपित्वे अरारणुः ।
 गां भजन्त मेहना ऽश्वं भजन्त मेहना २१ [३३] (१२१)

[अष्टमोऽध्यायः ॥८॥ व० १-३६]

(५)

३९ ब्रह्मातिथिः काण्वः । अश्विनौ, ३७ (उत्तरार्धस्य)-३९ चैद्यः कशुः ।
गायत्री, ३७-३८ बृहती, ३०, अनुष्टुप् ।

दुराविहेव यत् स—त्यरुणप्सुराशिंश्चितत्	। वि भानुं विश्वधातनत्	१
नृवद् दक्षा मनोयुजा रथेन पृथुपाजसा	। सचैथे अश्विनोपसम्	२
युवाभ्यां वाजिनीवसू प्रति स्तोमां अदृक्षत	। वाचं द्रुतो यथोहिपे	३
पुरुषिया णं ऊतये पुरुमन्द्रा पुरुवम्	। स्तुपे कण्वांसो अश्विना	४
मंहिष्ठा वाजसातमे—पर्यन्ता शुभस्पती	। गन्तारा द्वाशुपो गृहम्	५ [१]

ता सुदेवाय द्वाशुपं सुमेधामचितारिणीम्	। घृतेर्गव्यूतिमुक्षतम्	६
आ नः स्तोममुप द्रवत् तूर्यं श्येनेभिराशुभिः	। यातमश्वेभिराश्विना	७
येभिस्तिष्ठः परावतो द्विवो विश्वानि रोचना	। त्रीरकून् परिदीयथः	८
उत नो गोमतीरिषं उत सातीरहर्विदा	। वि पथः सातये सितम्	९
आ नो गोमन्तमश्विना सुवीरं सुरथं रयिम	। वोळ्हमश्वीवतीरिषः	१० [२]

वावृधाना शुभस्पती दक्षा हिरण्यवर्तनी	। पिबंतं सोम्यं मधु	११
अस्मभ्यं वाजिनीवसू मघवन्श्व सप्रथः	। छर्दियन्तमदाभ्यम्	१२
नि पु ब्रह्म जनानां याविष्टं तूयमा गतम्	। मो प्वान्यो उपारतम्	१३
अस्य पिबतमश्विना युवं मदस्य चारुणः	। मध्वो रातस्य धिष्ण्या	१४
अस्मे आ वहंतं रयिं शतयन्तं सहस्रिणाम्	। पुरुक्षुं विश्वधायसम्	१५ [३]

पुरुत्रा चिद्धि वां नरा विह्वयन्ते मनीषिणः	। वाघज्जिराश्विना गतम्	१६
जनांसो वृक्तबर्हिषो हविष्मन्तो अरंकृतः	। युवां हवन्ते अश्विना	१७
अस्माकमग्र वाम्यं स्तोमो वाहिष्ठो अन्तमः	। युवाभ्यां भूत्वश्विना	१८
यो ह वां मधुनो हति—राहितो रथचर्षणे	। ततः पिबतमश्विना	१९
तेन नो वाजिनीवसू पश्वे तोकाय शं गवे	। वहंतं पीवरीरिषः	२० [४]

उत नो द्विव्या इषं उत सिध्वैरहर्विदा	। अप द्वारेव वर्षथः	२१
कदा वां तोदयो विधत् समुद्रे जहितो नरा	। यद् वां रथो विमिष्पतात्	२२
युवं कण्वाय नासत्याऽपिरिमाय हर्म्ये	। शश्वद्वृतीर्दिशस्यथः	२३
तामिरा यातमृतिभिर्नव्यसीभिः सुशन्तिभिः	। यद् वां वृषणवसु ह्रुवे	२४ (१४५)

यथा चित् कण्वमावतं प्रियमैधमुपस्तुतम् । आर्त्रिं शिञ्जार्मश्विना २५ [५]

यथोत कृत्वये धनें—ऽशुं गोष्वगस्त्यम् । यथा वाजेषु सोमैरिम् २६

एतावद् वां वृषण्वसू अतो वा भूयो अश्विना । गृणन्तः सुम्रमीमहे २७

रथं हिरण्यवन्धुरं हिरण्याभीशुमश्विना । आ हि स्थाथो दिविस्पृशम् २८

हिरण्ययीं वां रमिं—रीषा अक्षो हिरण्ययः । उभा चक्रा हिरण्यया २९

तेन नो वाजिनीवसू परावतंश्चिदा गतम् । उपेमां सुष्टुतिं मम ३० [६]

आ वहिथे पराकात् पूर्वीरश्वन्तावश्विना । इषो दासीरमत्या ३१

आ नो द्युमैरा श्रवोमि—रा राया यातमश्विना । पुरुश्रन्द्वा नासत्या ३२

एह वां प्रुषितप्सवो वयो वहन्तु पर्णिनः । अच्छा स्वध्वरं जनम् ३३

रथं वामर्नुगायसं य इषा वर्तते सह । न चक्रमभि बाधते ३४

हिरण्ययेन रथेन द्रवत्पाणिभिरश्वैः । धीर्जवना नासत्या ३५ [७]

युजं नृगं जागृवांसं स्वदथो वा वृषण्वसू । ता नः पृङ्गमिषा रयिम् ३६

ता मे अश्विना सनीनां विद्यातं नवानाम् ।

यथा चिच्चैद्यः कशुः शतमुष्ट्राणां ददत् सहस्रा दश गोनाम् ३७

यो मे हिरण्यसंहशो दश राजो अमंहत ।

अधस्पदा इच्चैद्यस्य कृष्ट्य—श्रमन्ना अभितो जनाः ३८

मार्किरेना पथा गाद् येनेमे यन्ति चेदयः ।

अन्यो नेत् सुरिरोहते भूरिदावर्तरो जनः ३९ [८] (१६०)

(६)

[द्वितीयोऽनुवाकः ॥१॥ सू० ६-११]

४८ वत्सः काण्वः । इन्द्रः , ४६-४८ तिरिन्दिरः पार्श्व्यः । गायत्री ।

महाँ इन्द्रो य ओजसा पर्जन्यो वृष्टिमाँ इव । स्तोमैर्वत्सस्य वावृधे १
प्रजामृतस्य पिप्रतः प्र यद् भरन्त वह्नयः । विप्रां क्रतस्य बाहसा २
कण्वा इन्द्रं यदक्रत स्तोमैर्यज्ञस्य साधनम् । जामि ब्रुवत आयुधम् ३
समस्य म्रन्यवे विशो विश्वा नमन्त कृष्टयः । समुद्रायैव सिन्धवः ४
ओजस्तदस्य तिविष उभे यत् समवर्तयत् । इन्द्रश्चर्मैव रोदसी ५ [९]

वि चिद् वृत्रस्य दोधतो वज्रेण शतपर्वणा । शिरो बिभेद वृष्णिना ६ (१६६)

इमा अभि प्र णोनुमो विपामग्रेषु धीतर्यः । अग्नेः शोचिनं विद्युतः ७
 गुहा सतीरुप त्मना प्र यच्छोचन्त धीतर्यः । कण्वा ऋतस्य धारया ८
 प्र तमिन्द्र नशीमहि रुधिं गोमन्तमश्विनम् । प्र ब्रह्म पूर्वचिन्तये ९
 अहमिन्द्रि पितृप्पारि मेधामृतस्य जग्रमं । अहं सूर्य इवाजनि १० [१०]

अहं प्रत्नेन मन्मेना गिरः शुभामि कण्ववत् । येनेन्द्रः शुभमिद वृधे ११
 ये त्वामिन्द्र न तुष्टुवु ऋषयो ये च तुष्टुवुः । ममेद वर्धस्व सुष्टुतः १२
 यदस्य मन्युरध्वनीद् वि वृत्रं पर्वशो रुजन् । अपः समुद्रमैरयत् १३
 नि शुष्णा इन्द्र धर्षसि वज्रं जघन्थ दस्यवि । वृषा ह्युग्र शृण्विषे १४
 न द्याव इन्द्रमोजसा नान्तरिक्षाणि वज्रिणम् । न विव्यचन्त भूमयः १५ [११]

यस्तं इन्द्र महीरुपः स्तंभूयमान आशयत् । नि तं पद्यासु शिश्रथः १६
 य इमे रोदसी मही संमीची समजग्रभीत् । तमोभिरिन्द्र तं गुहः १७
 य इन्द्र यतयस्त्वा भृगवो ये च तुष्टुवुः । ममेदुग्र शुधी हवम् १८
 इमास्तं इन्द्र पृथ्वी धृतं दुहत आशिरम् । एनामृतस्य पिप्पुषीः १९
 या इन्द्र प्रस्वस्त्वा ऽऽसा गर्भमचक्रिन् । परि धर्मेव सूर्यम् २० [१२]

त्वामिच्छेवसस्पते कण्वा उक्थेन वावृधुः । त्वां सुतास इन्दवः २१
 तवेदिन्द्र प्रणीतिपु त प्रशस्तिरद्रिवः । यज्ञो वितन्तसाध्यः २२
 आ न इन्द्र महीमिपं पुरं न दधिं गोमतीम् । उत प्रजां सुवीर्यम् २३
 उत त्यक्वाश्वश्रुयं यदिन्द्र नाहुपीष्वा । अग्ने विश्व प्रदीदयत् २४
 अभि व्रजं न तन्निषे सूर उपाकचक्षसम् । यदिन्द्र मूळयासि नः २५ [१३]

यवृङ्ग तविषीयस इन्द्र प्रराजसि क्षितीः । महौ अपार ओजसा २६
 तं त्वा हविष्मतीविश उप ब्रुवत ऊतये । उरुजयसमिन्दुभिः २७
 उपह्वरे गिरीणां संग्रथे च नदीनाम् । धिया विप्रो अजायत २८
 अतः समुद्रमुद्धत श्रिक्रित्वा अव पश्यति । यतो विपान एजति २९
 आदित प्रत्नस्य रेतसो ज्योतिष्पश्यन्ति वासरम् । परो यविध्यते विवा ३० [१४]

कण्वास इन्द्र ते मतिं विश्वे वर्धन्ति पौंस्यम् । उतो श्विष्व वृण्यम् ३१
 इमां म इन्द्र सुष्टुतिं जुपस्व प्र सु मामव । उत प्र वर्धया मतिम् ३२
 उत ब्रह्मण्या वयं तुभ्यं प्रवृद्धं वज्रिवः । विप्रो अतक्षम जीवसे ३३
 अभि कण्वा अनुषता ऽऽपो न प्रवता यतीः । इन्द्रं वनन्वती मतिः ३४ (१९४)

इन्द्रमुक्थानि वावृधुः समुद्रमिव सिन्धवः । अनुत्तमन्युमजरम्	३५ [१५]
आ नो याहि परावतो हरिभ्यां हर्यताभ्याम् । इममिन्द्र सुतं पिब	३६
त्वामिदं वृत्रहन्तम् जनासो वृक्तबर्हिषः । हवन्ते वाजसातये	३७
अनु त्वा रोदसी उमे चक्रं न वर्त्येतशम् । अनु सुवानास इन्दवः	३८
मन्दस्वा सु स्पर्णर उतेन्द्र शर्यणावति । मत्स्वा विवस्वतो मती	३९
वावृधान उप द्यवि वृषा वृज्यरोरवीत् । वृत्रहा सोमपातमः	४० [१६]
कपिर्हि पूर्वजा अस्येक ईशान ओजसा । इन्द्रं चोष्कूयसे वसु	४१
अस्माकं त्वा सुतां उप वीतपृष्ठा अभि प्रयः । शतं वहन्तु हरयः	४२
इमां सु पूव्यां धियं मधोर्ध्वतस्य पिप्युषीम् । कण्वा उक्थेन वावृधुः	४३
इन्द्रमिदं विमहीनां मेधे वृणीत मर्त्यः । इन्द्रं सनिप्युरुतये	४४
अर्वाञ्च त्वा पुरुषुत प्रियमेधस्तुता हरी । सोमपेयाय वक्षतः	४५
शतमहं तिरिन्दिरे सहस्रं पर्णावा ददे । राधांसि याद्वानाम्	४६
त्रीणि शतान्यवतां सहस्रा दश गोनाम् । वृदुपज्जाय साद्वं	४७
उदानद्र ककुहो दिव मुष्ट्राश्चतुर्युजो ददत् । श्रवसा याद्वं जनम्	४८ [१७] (२०८)

(७)

३६ पुनर्वन्तः काण्वः । मरुतः । गायत्री ।

प्र यद् वस्त्रिष्टभमिपं मरुतो विप्रो अक्षरन् । वि पर्वतेषु राजथ	१
यदुङ्ग तविषीयवो यामं शुभ्रा अर्चिध्वम् । नि पर्वता अहासत	२
उदीरयन्त वायुमिं वाश्वासः पृश्निमातरः । धुक्षन्तं पिप्युषीमिषम्	३
वर्पन्ति मरुतो मिहं प्र वैपयन्ति पर्वतान् । यद् यामं यान्ति वायुभिः	४
नि यद् यामाय वो गिरिर्नि सिन्धवो विधर्मणे । महे शुष्माय येमिरे	५ [१८]
युष्मां उ नक्तमुतये युष्मान् दिवा हवामहे । युष्मान् प्रयत्यध्वरे	६
उदु त्ये अरुणस्वश्चित्रा यामेभिरीरते । वाश्वा अधि प्णुनां द्विवः	७
सृजन्ति रश्मिमोजसा पन्थां सूर्याय यातवे । ते भानुभिर्वि तस्थिरे	८
इमां मे मरुतो गिरिं मिमं स्तोममृमुक्षणः । इमं मे वनता हवम्	९
त्रीणि सरांसि पृश्नयो दुदुहे वज्रिणे मधु । उत्सं कवन्धमुद्रिणाम्	१० [१९]
मरुतो यद्वं वो द्विवः सुम्नायन्तो हवामहे । आ तू न उप गन्तन	११ (११९)

यूयं हि ष्ठा सुदानवो रुद्रा ऋमुक्षणो दमे । उत प्रचेतसो मदे १२
 आ नो रयिं मवृच्युतं पुरुक्षुं विश्वधायसम् । इर्यता मरुतो द्विवः १३
 अधीव यद् गिरीणां यामं शुभ्रा अचिध्वम् । सुवानैर्मन्दध्व इन्दुभिः १४
 एतावतश्चिदेषां सुन्नं भिक्षेत मर्यः । अदाभ्यस्य मन्मभिः १५ [२०]

ये इप्सा इव रोदसी धमन्त्यनु वृष्टिभिः । उत्सं दुहन्तो अक्षितम् १६
 उदु स्वानेभिरीरत उद् रथैरुदु वायुभिः । उत स्तोमैः पृश्निमातरः १७
 येनाव तुर्वशं यदुं येन कण्वं धनस्पृतम् । राये सु तस्य धीमहि १८
 इमा उ वः सुदानवो घृतं न पिप्युषीरिषः । वधीन् काण्वस्य मन्मभिः १९
 कं नूनं सुदानवो मदथा वृक्तबर्हिषः । ब्रह्मा को वः सपर्यति २० [२१]

नहि ष्म यद्ध वः पुरा स्तोमेभिर्वृक्तबर्हिषः । शर्धो ऋतस्य जिन्वथ २१
 समु त्पे महतीरपः सं क्षोणी समु सूर्यम् । सं वज्रं पर्वशो दधुः २२
 वि वृत्रं पर्वशो रयुर्वि पर्वतां अराजिनः । चक्राणा वृष्णि पौंस्यम् २३
 अनु त्रितस्य युध्यतः शुष्ममावन्नत क्रतुम् । अन्विन्द्रं वृत्रतूर्ये २४
 विद्युद्धस्ता अभिद्यवः शिप्राः शीर्यन् हिरण्ययीः । शुभ्रा व्यञ्जत श्रिये २५ [२२]

उशना यत् परावत उक्षणो रन्ध्रमयातन । द्यौर्न चक्रदद् मिया २६
 आ नो मत्स्यं द्वावने ऽश्वैर्हिरण्यपाणिभिः । देवास उप गन्तन २७
 यदेषां पृषती रथे प्रष्टिर्वहति रोहितः । यान्ति शुभ्रा रिणन्नपः २८
 सुपोमं शर्यणावत्यार्जिके प्रस्थावति । ययुर्निचक्रया नरः २९
 कदा गच्छाथ मरुत इत्था विप्रं हवमानम् । मर्डीकेमिनाधमानम् ३० [२३]

कद्ध नूनं कधप्रियो यदिन्द्रमजहातन । को वः सखित्व ओहते ३१
 सुहो पु णो वज्रहस्तैः कण्वांसो अग्निं मरुद्भिः । स्तुपे हिरण्यवाशीभिः ३२
 ओ पु वृष्णः प्रयज्यु नानव्यसे सुविताय । ववृत्यां चित्रवाजान् ३३
 गिर्यश्चिन्नि जिहते पशीनासो मन्यमानाः । पर्वताश्चिन्नि येमिरे ३४
 आक्षणयावानो वहन्त्यन्तरिक्षेण पततः । धातारः स्तुवते वयः ३५
 अग्निर्हि जानिं पूर्यश्छन्दो न सूरौ अर्चिषा । ते भानुभिर्वि तस्थिरे ३६ [२४] (२४४)

(८)

२३ सध्वंसः काण्वः । अश्विनौ । अनुष्टुप् ।

आ नो विश्वाभिरुतिभिर्—रश्विना गच्छतं युवम् ।

दत्ता हिरण्यवर्तनी पिवतं सोम्यं मधु १

आ नूनं यातमश्विना रथेन सूर्यत्वचा ।

भुजी हिरण्यपेशसा कवी गम्भीरचेतसा २

आ यातं नहुषस्पर्या ऽऽन्तरिक्षात् सुवृक्तिभिः ।

पिबन्थो अश्विना मधु कण्वानां सर्वने सुतम् ३

आ नो यातं त्रिवस्पर्या ऽन्तरिक्षादध्रिया ।

पुत्रः कण्वस्य वामिह सुपाव सोम्यं मधु ४

आ नो यातमुपश्रुत्यश्विना सोमपीतये ।

स्वाहा स्तोमस्य वर्धना प्र कवी धीतिभिर्नरा ५ [२५]

यच्चिन्द्रि वां पुर ऋषयो जुहुरेऽवसे नरा ।

आ यातमश्विना गतमुपेमां सुष्टुतिं मम ६

त्रिवश्विद् रोचनादध्या नो गन्तं स्वर्विदा ।

धीभिर्वत्सप्रचेतसा स्तोमैभिर्हवनश्रुता ७

किमन्ये पर्यासते ऽस्मत् स्तोमैभिरश्विना ।

पुत्रः कण्वस्य वामिर्षीर्भिर्वत्सो अवीवृधत् ८

आ वां विप्र इहावसे ऽह्वत् स्तोमैभिरश्विना ।

अरिषा वृत्रहन्तमा ता नो भूतं मयोभुवा ९

आ यद् वां योषणा रथमतिष्ठद् वाजिनीवसू ।

विश्वान्यश्विना युवं प्र धीतान्यगच्छतम् १० [२६]

अतः सहस्रनिर्णिजा रथेना यातमश्विना ।

वत्सो वां मधुमद् वचो ऽशीसीत् काव्यः कविः ११

पुरुमन्द्रा पुरुवसू मनोतरा रयीणाम् ।

स्तोमं मे अश्विनाविममभि वहीँ अन्नपाताम् १२

आ नो विश्वान्यश्विना धत्तं राधांस्यह्वया ।

कृतं न ऋत्विर्वावता मा नो रीरधतं निदे १३

(२५७)

यन्नासत्या परावति यद् वा स्थो अध्यम्बरे ।

अतः सहस्रनिर्णिजा रथेना यातमश्विना

१४

यो वा नासत्यावृथिर्गीर्भिर्वत्सो अवीवृधत् ।

तस्मै सहस्रनिर्णिजमिपं धत्तं घृतश्रुतम्

१५ [२७]

प्रास्मा ऊर्जं घृतश्रुतमश्विना यच्छतं युवम् ।

यो वा सुम्नाय तुष्टवद् वसुयाद् दानुनस्पती

१६

आ नो गन्तं रिशादसेमं स्तोमं पुरुमुजा ।

कृतं नः सुभियो नरेमा दातमभिष्टये

१७

आ वां विश्वाभिरूतिभिः प्रियमैधा अहूपत ।

राजन्तावध्वराणामश्विना यामहूतिषु

१८

आ नो गन्तं मयोमुवाऽश्विना शंभुवा युवम् ।

यो वां विपन्यू धीतिभिर्गीर्भिर्वत्सो अवीवृधत्

१९

यामिः कण्वं मेधातिथिं यामिर्वशं दशव्रजम् ।

यामिर्गोशर्यमावतं तामिर्नोऽवतं नरा

२० [२८]

यामिर्नरा त्रसदस्युमावतं कृत्वये धने ।

तामिः ष्वस्माँ अश्विना प्रावतं वाजसातये

२१

प्र वां स्तोमाः सुवृक्तयो गिरो वर्धन्त्वश्विना

पुरुत्रा वृत्रहन्तमा ता नो भूतं पुरुस्पृहा

२२

त्रीणि पदान्यश्विनो राविः सान्ति गुहा परः ।

कवी ऋतस्य पत्न्यमि रवारिजीविभ्यस्परि

२३ [२९] (२७७)

(५.)

२१ शशकर्णः काण्वः । अश्विनौ । अनुष्टुप्; १, ४, ६, १४-१५ बृहती; २, ३, २०, २१ गायत्री;

५ ककुप्; १० त्रिष्टुप्; ११ विराट्; १२ जगती ।

आ नूनमश्विना युवं वत्सस्य गन्तमवसे ।

प्रास्मै यच्छतमवृकं पृथु चर्द्धिर्धुयुतं या अरातयः

१

यवन्तरिक्षे यद् द्विवि यत् पञ्च मानुषाँ अनु । नृम्णं तद् धत्तमश्विना

२

ये वां दंसाँस्यश्विना विप्रासः परिमामृशुः । एवेत काण्वस्य बोधतम्

३

(२७७)

- अयं वां वमो अश्विना स्तोमेन परि षिच्यते ।
 अयं सोमो मधुमान् वाजिनीवसू येन वृत्रं चिकेतथः ४
 यदुप्तु यद् वनस्पतौ यदोषधीषु पुरुदंससा कृतम् ।
 तेन माविष्टमश्विना ५ [३०]
- यन्नासत्या भुरण्यथो यद् वा देव मिषज्यथः ।
 अयं वां वत्सो मतिभिर्न विन्धते हविष्मन्तं हि गच्छथः ६
 आ नूनमश्विनोऽक्रपिः स्तोमं चिकेत वामया ।
 आ सोमं मधुमत्तमं वमं सिञ्चादथर्वणि ७
 आ नूनं रघुवर्तनि रथं तिष्ठाथो अश्विना ।
 आ वां स्तोमा इमे मम नमो न चुच्यवीरत ८
 यदुद्य वां नासत्यो कथैराचुच्युवीमहि ।
 यद् वा वाणीमिरश्विने वेत् काण्वस्य बोधतम् ९
 यद् वां कक्षीवो उत यद् व्यश्न ऋषिर्यद् वां वीर्यतमा जुहाव ।
 पृथी यद् वां वैन्यः सादनेष्वे वेदतो अश्विना चेतयेथाम् १० [३१]
- यातं छर्दिष्पा उत नः परस्पा भूनं जगत्पा उत नस्तनूपा ।
 वर्तिस्तोकाय तनयाय यातम् ११
 यदिन्नेण सरथं याथो अश्विना यद् वा वायुना भवथः समोकसा ।
 यदादित्येभिर्ऋभुभिः सजोषसा यद् वा विष्णोर्विक्रमणेषु तिष्ठथः १२
 यदुद्याश्विनावहं हुवेय वाजसातये ।
 यत् पुत्सु तुर्वणे सह स्तच्छ्रेष्ठमश्विनोरवः १३
 आ नूनं यातमश्विने मा हव्यानि वां हिता ।
 इमे सोमासो अधि तुर्वणे यदा विमे कण्वेषु वामथ १४
 यन्नासत्या पराके अवाके अस्ति मेयजम् ।
 तेन नूनं विमदाय प्रचेतसा छर्दिर्वत्साय यच्छतम् १५ [३२]
- अमुत्स्यु प्र वृष्या साकं वाचाहमश्विनोः ।
 व्याविर्द्वेया मतिं वि रातिं मर्त्येभ्यः १६
 प्र बोधयोपो अश्विना प्र देवि सूनते महि ।
 प्र यज्ञहोतरानुपक् प्र मदाय श्रवो ब्रुहत् १७ (१८४)

यदुपो यासि भानुना सं सूर्येण रोचसे ।

आ हायमश्विनो रथो वर्तिर्याति नृपाप्यम् १८

यदार्पितासो अंशवो गावो न दुह्म ऊर्धभिः ।

यद् वा वाणीरनूपत् प्र देवयन्तो अश्विना १९

प्र द्युम्नाय प्र शर्वसे प्र नृपाह्याय शर्मणे । प्र दक्षाय प्रचेतसा २०

यन्नून धीभिरश्विना पितुर्योना निपीदथः । यद् वा सुम्नेभिरुक्थ्या २१ [३३] (४८८)

(१०)

६ प्रगाथो (गौरः) काण्वः । अश्विनौ । १ बृहती, २ मध्येज्योतिः, ३ अनुष्टुप् (विगल्भतेन शंकुमती),

४ आस्तारपन्तिः, ५-६ प्रगाथः = (५ बृहती, ६ सनोपृहती) ।

यत् स्थो वीर्यप्रसन्नानि यद् वादो रोचने विवः ।

यद् वा समुद्रे अध्याकृते गृहे स्त आ यातमश्विना १

यद् वा यज्ञं मनवे संमिक्षथुं रेवेत् काण्वस्य बोधतम् ।

बृहस्पतिं विश्वान् देवाँ अहं हुव इन्द्राविष्णू अश्विनावाशुदेवसा २

त्या न्व अश्विना हुवे सुदत्तसा गुमे कृता ।

ययोरस्ति प्र णः सूर्यं देवेष्वध्याप्यम् ३

ययोरधि प्र यज्ञा असूरे सन्ति सूरयः ।

ता यज्ञस्याध्वरस्य प्रचेतसा स्वधाभिर्या पिबंतः सोम्यं मधु ४

यदुद्याश्विनावपाय यत् प्राक् स्थो वाजिनीवसू ।

यद् दुह्यव्यनवि तुर्वशे यदौ हुवे वामथ मा गतम् ५

यदन्तरिक्षे पतथः पुरुमुजा यद् वेमे रोदसी अनु ।

यद् वा स्वधाभिरधितिष्ठथो रथ मत् आ यातमश्विना ६ [३४] (२९४)

(११)

१० वत्सः काण्वः । अग्निः । गायत्री, १ प्रतिष्ठा, २ वर्धमाना, १० त्रिष्टुप् ।

त्वमग्ने व्रतपा असि देव आ मर्त्येष्वाम् । त्वं यज्ञेष्वीड्यः १

त्वमांसि प्रशस्यो विदथेषु सहन्त्य । अग्ने रथीरध्वराणाम् २

स त्वमस्मदप द्विषो युयोधि जातवेदः । अदेवीरग्ने अगतीः ३ (२९७)

अन्ति चित् सन्तमहं यज्ञं मर्तस्य रिपोः । नोप वेपि जातवेदः ४
मर्ता अमर्त्यस्य ते मूरि नाम मनामहे । विप्रसो जातवेदसः ५ [३५]

विप्रं विप्रसोऽवसे देवं मर्तास ऊतये । अग्निं गीर्भिर्हवामहे ६
आ ते वत्सो मनो यमत परमाञ्चित् सधस्थात् । अग्रे त्वांकामया गिरा ७
पुरुत्रा हि सृष्टुसि विश्वा अनु प्रमुः । समत्सु त्वा हवामहे ८
समत्स्वग्निमवसे वाजयन्तो हवामहे । वाजेषु चित्राधसम् ९

प्रतो हि कृमीड्यो अध्वरेषु सनाच्च होता नव्यश्च सत्ति ।

स्वां चाग्निं तन्वं पिप्रयस्वाऽऽस्मभ्यं च सौमगमा यजस्व १० [३६] (३०४)

[इति पंचमोऽष्टकः ॥५॥]

[अथ षष्ठोऽष्टकः ॥६॥]

[प्रथमोऽध्यायः ॥६॥ व० १-४०]

(१२)

३३ पर्वतः काण्वः । इन्द्रः । उष्णिक्, ३३ शंकुमती (पिंगलमतेन) ।

य इन्द्र सोमपातमो मदः शविष्ठ चेतति । येना हंसि न्यत्रिणं तमीमहे १
येना दशग्वमाग्निं वेपयन्तं स्वर्णरम् । येना समुद्रमाविथा तमीमहे २
येन सिन्धुं महीरपो रथो इव प्रचोदयः । पन्थामृतस्य यातवे तमीमहे ३
इमं स्तोममभिष्टये घृतं न पूतमद्विवः । येना नु सद्य ओजसा ववक्षिथ ४
इमं जुपस्व गिर्वणः समुद्र इव पिन्वते । इन्द्र विश्वामिरुतिभिर्ववक्षिथ ५ [१]

यो नो देवः परावतः सखित्वनाय मामहे । द्विवो न वृष्टिं प्रथयन् ववक्षिथ ६
ववक्षुरस्य केतव उत वज्रो गर्भस्थोः । यत् सूर्यो न रोदसी अवर्धयत् ७
यदि प्रवृद्ध सत्यते सहस्रं महिषां अर्धः । आदित् त इन्द्रियं महि प्र वावृधे ८
इन्द्रः सूर्यस्य रश्मिभिर्न्यर्शसानमोपाति । अग्निर्वनेव सासहिः प्र वावृधे ९
इयं तं ऋत्विषावती धीतिरेति नवीयसी । सपर्यन्ती पुरुप्रिया मिमीत इत् १० [२]

गर्भो यज्ञस्य देवयुः क्रतुं पुनीत आनुपक् । स्तोमैरिन्द्रस्य वावृधे मिमीत इत् ११
सनिर्मित्रस्य पप्रथ इन्द्रः सोमस्य पीतये । प्राची वाशीव सुन्वते मिमीत इत् १२
यं विप्र उक्थवाहसो अभिप्रमन्दुरायवः । घृतं न पिप्य आसन्युतस्य यत् १३
उत स्वराजे अदितिः स्तोममिन्द्राय जीजनत् । पुरुप्रशस्तमुतयं क्रतस्य यत् १४
अभि वह्नय ऊतये ऽनूपत प्रशस्तये । न देव विव्रता हरीं क्रतस्य यत् १५ [३]

यत् सोममिन्द्र विष्णवि यद् वा घ त्रित आप्ये । यद् वा मरुत्सु मन्दसे समिन्दुभिः १६

यद् वा शक्र परावति समुद्रे अधि मन्दसे । अस्माकमित सुते रणा समिन्दुभिः १७ (३०९)

यद् वासिं सुन्वतो वृधो यजमानस्य सत्पते । उक्थे वा यस्य रण्यसि समिन्दुभिः १८	
देवदेवं वोऽवस इन्द्रमिन्द्रं गृणीषणि । अथा यज्ञाय तुर्धणे व्यानशुः १९	
यज्ञेर्मिर्यज्ञवाहसं सोमेभिः सोमपातमम् । होत्राभिरिन्द्रं वावृधुर्व्यानशुः २० [४]	
महीरस्य प्रणीतयः पूर्वारुत प्रशस्तयः । विश्वा वसूनि द्वाशुषे व्यानशुः २१	
इन्द्रं वृत्राय हन्तवे देवासो दधिरे पुरः । इन्द्रं वाणीरनूपता समोजसे २२	
महान्तं महिना वयं स्तोमेभिर्हवनश्रुतम् । अर्कैरभि प्र णोनुमः समोजसे २३	
न यं विविक्तो रोदसी नान्तरिक्षाणि वज्रिणम् । अमादिदस्य तित्विषे समोजसे २४	
यदिन्द्र पृतनाज्ये देवास्त्वा दधिरे पुरः । आदित् ते हर्यता हरी ववक्षतुः २५ [५]	
यदा वृत्रं नदीवृतं शवसा वज्रिन्नवधीः । आदित् ते हर्यता हरी ववक्षतुः २६	
यदा ते विष्णुरोजसा त्रीणि पदा विचक्रमे । आदित् ते हर्यता हरी ववक्षतुः २७	
यदा ते हर्यता हरी वावृधाते द्विवेदिवे । आदित् ते विश्वा भुव्नानि येमिरे २८	
यदा ते मारुतीर्विशस्तुभ्यमिन्द्र नियेमिरे । आदित् ते विश्वा भुव्नानि येमिरे २९	
यदा सूर्यममुं द्विवि शुक्रं ज्योतिरधारयः । आदित् ते विश्वा भुव्नानि येमिरे ३०	
इमां तं इन्द्र सुष्ठुतिं विप्र इयति धीतिभिः । जामिं पदेव पिप्रतीं प्राध्वरे ३१	
यदस्य धामनि प्रिये समीचीनासो अस्वरन् । नामा यज्ञस्य द्रोहना प्राध्वर ३२	
सुवीर्यं स्वश्व्यं सुगव्यमिन्द्र दद्धि नः । होतेव पूर्वचित्तये प्राध्वरे ३३ [६] (३३७)	

(१३)

[तृतीयोऽनुवाकः ॥३॥ सू० १३-२०]

३३ नारदः काण्वः । इन्द्रः । उपनिष् ।

इन्द्रः सुतेषु सोमेषु क्रतुं पुनीत उक्थ्यम् । विदे वृधस्य दक्षसो महान् हि पः १	
स प्रथमे व्योमनि देवानां सदेने वृधः । सुपारः सुश्रवस्तमः समप्सुजित् २	
तमह्नि वार्जसातय इन्द्रं भराय शुभिणाम् । भवा नः सुप्ते अन्तमः सखा वृधे ३	
इयं तं इन्द्र गिर्वणो रातिः क्षरति सुन्वतः । मन्द्रानो अस्य बर्हिषो वि राजसि ४	
नूनं तदिन्द्र दद्धि नो यत् त्वा सुन्वन्त ईमहे । रयिं नश्चित्रमा भरां स्वविदम् ५ [७]	
स्तोता यत् ते विचर्षणि रतिप्रशर्धयद् गिरः । वया इवानु रोहते जुपन्त यत् ६	
प्रत्नवर्जनया गिरः शृणुधी जरितुर्हवम् । मदमदे ववक्षिथा सुकृत्वने ७	
क्रीलन्त्यस्य सुनृता आपो न प्रवता यतीः । अया धिया य उच्यते पतिर्दिवः ८	
उतो पतिर्य उच्यते कृष्टीनामेक इद् वशी । नमोवृधैरवस्युभिः सुते रण ९ (३४६)	

स्तुहि श्रुतं विपश्चितं हरी यस्य प्रसक्षिणा । गन्तारा द्वाशुषो गृहं नमस्विनः १० [८]

तूतुजानो महिमते ऽश्वेभिः प्रुषितप्सुभिः । आ याहि यज्ञमाशुभिः शमिद्धि तै ११
इन्द्रं शविष्ठ सत्पते रयिं गुणत्सु धारय । श्रवः सुरिभ्यो अमृतं वसुत्वनम् १२
हवे त्वा सूर उदिति हवे मध्यदिने द्विवः । जुषाण इन्द्र सतिभिर्न आ गंहि १३
आ तू गंहि प्र तु द्रव गत्स्वा सुतस्य गोमंतः । तन्तुं तनुष्व पूर्य यथा विदे १४
यच्छक्रासि परावति यदवावति वृत्रहन् । यद् वा समुद्रे अन्धसोऽवितेदसि १५ [९]

इन्द्रं वर्धन्तु नो गिर इन्द्रं सुतास इन्दवः । इन्द्रे हविष्मतीर्विशो अराणिषुः १६
तमिद् विप्रा अवस्यवः प्रवत्सतीभिरुतिभिः । इन्द्रं क्षोणीरवर्धयन् वया इव १७
त्रिकटुकपु चेतनं देवासो यज्ञमन्नत । तमिद् वर्धन्तु नो गिरः सदावृधम् १८
स्तोता यत ते अनुव्रत उक्थान्यृतथा दुधे । शुचिः पावक उच्यते सो अद्भुतः १९
तदिद् रुद्रस्य चेतति यद्दं प्रत्नेषु धामसु । मना यत्रा वि तद् दधुर्विचेतसः २० [१०]

यदि मे सख्यभावर इमस्य प्राह्यन्धसः । येन विश्वा अति द्विषो अतारिम २१
कदा तं इन्द्र गिर्वणः स्तोता भवति शंतमः । कदा नो गव्ये अरव्ये वसो दधः २२
उत ते सुपुता हरी वृषणा वहतो रथम् । अजुर्यस्य मदिन्तं यमीमहे २३
तमीमहे पुरुपुतं यद्दं प्रत्नाभिरुतिभिः । नि बर्हिषि प्रिये संदुधं द्विता २४
वर्धस्वा सु पुरुपुत कर्षिपुताभिरुतिभिः । धुक्षस्व पिप्युषीमिपमवा च नः २५ [११]

इन्द्र त्वमवितेदसीत्था स्तुवतो अद्रिवः । ऋतादियमि ते धियं मनोयुजम् २६
इह त्या संधमाद्या युजानः सोमपीतये । हरी इन्द्र प्रतद्रसू अमि स्वर २७
अमि स्वरन्तु ये तव रुद्रासः सक्षत श्रियम् । उतो मरुत्वतीर्विशो अमि प्रयः २८
इमा अस्य प्रतूर्तयः पदं जुपन्त यद् द्विवि । नाभा यज्ञस्य सं दधुर्यथा विदे २९
अयं द्वीर्वाय चक्षसि प्राचि प्रयत्यध्वरे । मिमीते यज्ञमनुषग्विचक्ष्य ३० [१२]
वृषायमिन्द्र ते रथ उतो ते वृषणा हरी । वृषा त्वं शतक्रतो वृषा हवः ३१
वृषा ग्रावा वृषा मदो वृषा सोमो अयं सुतः । वृषा यज्ञो यमिन्वसि वृषा हवः ३२
वृषा त्वा वृषणं हुवे वज्रिञ्जिन्नाभिरुतिभिः । वावन्थ हि प्रतिपुति वृषा हवः ३३ [१३]

(३७०)

(१४)

११ गोपूकन्यश्वसूक्तिनौ काण्वायनौ । इन्द्रः । गायत्री ।

यदिन्द्राहं यथा त्वमीशीय वस्व एक इत् । स्तोता मे गोपखा स्यात् १ (३७१)

शिक्षेयमस्मै दिसेयं शचीपते मनीषिणे । यदुहं गोपतिः स्याम् २
 धेनुष्टं इन्द्र सुनृता यजमानाय सुन्वते । गामश्वं पिप्युषीं दुहे ३
 न ते वर्तास्ति राधस इन्द्र देवो न मर्त्यः । यद् दिस्सि स्तुतो मघम् ४
 यज्ञ इन्द्रमवर्धयद् यद् भूमिं व्यवर्तयत् । चक्राण ओपशं दिवि ५ [१४]

बाबुधानस्य ते वयं विश्वा धनानि जिग्युषः । ऊतिमिन्द्रा वृणीमहे ६
 व्यन्तारिक्षमतिरन्मदे सोमस्य रोचना । इन्द्रो यदभिनद् वलम् ७
 उद् गा आजदङ्गिरोभ्य आविष्कृण्वन् गुहा सतीः । अर्वाश्वं नुनुदे वलम् ८
 इन्द्रेण रोचना दिवो हृक्कहानि हंहितानि च । स्थिराणि न पराणुदे ९
 अपामूर्मिर्मदन्निव स्तोम इन्द्राजिरायते । वि ते मदा अराजिपुः १० [१५]

त्वं हि स्तोमवर्धन इन्द्रास्युक्थवर्धनः । स्तोतृणामुत भद्रकृत् ११
 इन्द्रमित् केशिना हरी सोमपेयाय वक्षतः । उप यज्ञं सुरार्धसम् १२
 अपां फेनेन नमूचेः शिर इन्द्रोदवर्तयः । विश्वा यदजयः स्पृधः १३
 मायामिरुत्तिसृप्सत इन्द्र द्यामारुरुक्षतः । अव दस्यूरधूनुथाः १४
 असुन्वामिन्द्र संसदं विपूचीं व्यनाशयः । सोम्या उत्तरो भवन् १५ [१६] (३८५)

(१५)

१३ गोपृक्कन्यश्यसूक्तिनौ काण्वायनौ । इन्द्रः । उजिणक् ।

तम्बामि प्र गायत पुरुहूतं पुरुष्टुतं । इन्द्रं गीर्भिस्तंविपमा विंवासत १
 यस्य द्विर्हंसो बृहत् सहो द्वाधार रोदसी । गिरिरज्जौ अपः स्वर्धृपत्वना २
 स राजसि पुरुष्टुतं एको वृत्राणि जिघ्रसे । इन्द्र जैत्रा श्रवस्यां च यन्तवे ३
 तं ते मदं गृणीमसि वृषणं पुन्सु सांसहिम् । उ लोककृत्नुमद्विवो हरिश्चिरम् ४
 येन ज्योतींष्यायवे मनवे च विवेदिथ । मन्त्रानो अस्य बर्हिषो वि राजसि ५ [१७]

तदुद्या चित् त उक्थिनो ऽनु द्रुवन्ति पूर्वथा । वृषपत्नीरपो जया दिवेदिवे ६
 तव त्यदिन्द्रियं बृहत् तव शुष्ममुत क्रतुम् । वज्रं शिशति धिषणा वरेण्यम् ७
 तव द्यौरिन्द्र पौर्यं पृथिवी वर्धति श्रवः । त्वामापः पर्वतासश्च हिन्विरे ८
 त्वां विष्णुर्बृहन् क्षयो मित्रो गृणाति वरुणः । त्वां शर्धो मद्वत्यनु मारुतम् ९
 त्वं वृषा जनानां मंहिष्ठ इन्द्र जज्ञिषे । सत्रा विश्वा स्वपत्यानि दधिषे १० [१८]

सत्रा त्वं पुरुष्टुतं एको वृत्राणि तोशसे । नान्य इन्द्रात् करणं भूय इन्वति ११

(३९६)

यदिन्द्रं मन्मशस्त्वा नाना हवैत ऊतये । अस्माकैर्भिर्नृमिरत्रा स्वर्जय १२
अरं क्षयाय नो महे विश्वा रूपाण्याविशन् । इन्द्रं जैत्राय हर्षया शचीपतिम् १३ [१९] (३९८)

(१६)

१२ इरिस्त्रिभिः काण्वः । इन्द्रः । गायत्री ।

प्र सुम्राजं चर्पणीना मिन्द्रं स्तोता नव्यं गीर्मिः । नरं नृपाहं मंहिष्ठम् १
यस्मिन्नुक्थानि रण्यन्ति विश्वानि च श्रवस्या । अपामवो न समुद्रे २
तं सुष्टुत्या विवासे ज्येष्ठराजं भरे कृत्नुम् । महो वाजिनं सनिभ्यः ३
यस्यानूना गभीरा मदा उरयस्तरुत्राः । हर्षुमन्तः शूरसातौ ४
तमिद् धनेषु हिते प्वधिवाकाय हवन्ते । येषामिन्द्रस्ते जयन्ति ५
तमिच्चयौत्तरायन्ति तं कृतेभिश्चर्पणयः । एष इन्द्रो वरिवस्कृत ६ [२०]

इन्द्रो ब्रह्मेन्द्र ऋषि-रिन्द्रः पुरु पुरुहूतः । महान् महीभिः शचीभिः ७
स स्तोम्यः स हव्यः सत्यः सत्वा तुविकूर्मिः । एकश्चित् सन्नमिभूतिः ८
तमकैर्मिस्तं सामभि-स्तं गायत्रैश्चर्पणयः । इन्द्रं वर्धन्ति क्षितयः ९
प्रणेतारं वस्यो अच्छा कर्तारं ज्योतिः समत्सु । सासह्यांसं युधामित्रान् १०
स नः परिः पारयाति स्वस्ति नावा पुरुहूतः । इन्द्रो विश्वा अति द्विपः ११
स त्वं न इन्द्र वाजैर्मि-र्दशस्या च गात्रया च । अच्छा च नः सुन्नं नेपि १२ [२१] (४१०)

(१७)

१५ इरिस्त्रिभिः काण्वः । इन्द्रः । १४ वास्तोष्पतिर्वा । गायत्री, प्रगाथः = (१३ बृहती, १५ सतोबृहती) ।

आ याहि सुप्रमा हि त इन्द्र सोमं पिबा इमम् । एदं बर्हिः संवो मम १
आ त्वा ब्रह्मयुजा हरी वहतामिन्द्र केशिना । उप ब्रह्माणि नः शृणु २
ब्रह्माणस्त्वा वयं युजा सोमपामिन्द्र सोमिनः । सुतावन्तो हवामहे ३
आ नो याहि सुतावन्तो ऽस्माकं सुष्टुतीरुप । पिबा सु शिपिन्नन्धसः ४
आ ते सिञ्चामि कुक्ष्यो-रनु गात्रा वि धावतु । गृमाय जिह्वया मधु ५ [२२]

स्वादुष्टे अस्तु संसुदे मधुमान् तन्वेड तव । सोमः शमस्तु ते हृदे ६
अयमु त्वा विचर्षणे जनीरिवाभि संवृतः । प्र सोम इन्द्र सर्पतु ७
तुविग्रीवो वपोदः सुबाहुरन्धसो मदे । इन्द्रो वृत्राणि जिघ्रते ८ (४१८)

इन्द्र प्रेहि पुरस्त्वं विश्वस्येशान् ओजसा । वृत्राणि वृत्रहञ्चहि ९
वृथिंस्ते अस्त्वङ्कुशो येना वसु प्रयच्छसि । यजमानाय सुन्वते १० [२३]

अयं त इन्द्र सोमो निपूतो अधि बर्हिषि । एहीमस्य द्रवा पिब ११
शाचिङ्गो शाचिपूजना—ऽयं रणाय ते सुतः । आखण्डल प्र ह्वयसे १२
यस्ते शृङ्गवृषो नपात् प्रणपात् कुण्डपाय्यः । न्यस्मिन् दध्न आ मनः १३

वास्तोष्पते ध्रुवा स्थूणां—ऽसत्रं सोम्यानाम् ।

इप्सो भेत्ता पुरां शश्वतीना—मिन्द्रो मुनीनां सखा १४

पृदाकुसानुर्यजतो गवेर्षण एकः सन्नामि भूर्यसः ।

भूर्णिमश्वं नयत तृजा पुरो गृभे—न्द्रं सोमस्य प्रीतये १५ [२४] (४२५)

(१८)

१२ इरिम्बिः । काण्वः । आदित्याः, ४-६, ७, अदितिः, ८ अश्विनौ, ९ अग्निर्द्युर्निलः । उष्णिक् ।

इदं ह नूनमेपां सुन्नं भिक्षित् मर्त्यः । आदित्यानामर्पण्यं सर्वांमनि १
अनर्वाणो ह्येषां पन्था आदित्यानाम् । अदब्धाः सन्ति पायवः सुगेवृधः २
तत् सु नः सविता भगो वरुणो मित्रो अर्यमा । शर्म यच्छन्तु सप्रथो यदीमहे ३
देवेर्भिर्दिव्यदिते ऽरिष्टमर्मन्ना गहि । स्मत् सुरिभिः पुरुषिये सुशर्मभिः ४
ते हि पुत्रासो अदिते विदुर्द्वेषांसि योतवे । अंहोश्चिदुरुचक्रयोऽनेहसः ५ [२५]

अदितिर्नो दिवा पशु—मदितिर्नक्तमद्वयाः । अदितिः पात्वंहसः सदावृधा ६
उत स्या नो दिवा मति—रदितिरूत्या गमत । सा शंताति मयस्करदप सिधः ७
उत त्या दैव्या मिपजा शं नः करतो अश्विना । युयुयातामितो रपो अप सिधः ८
शमग्निरग्निभिः कर—च्छं नस्तपतु सूर्यः । शं वातो वात्वरुपा अप सिधः ९
अपामीवामप सिध—मप सेधत दुर्मतिम् । आदित्यासो युयोतना नो अंहसः १० [२६]

युयोता शरुमस्मदौ आदित्यास उतामतिम् । ऋधग्द्वेषः कृणुत विश्ववेदसः ११
तत् सु नः शर्म यच्छता—ऽऽदित्या यन्मुमौचति । एनस्वन्तं चिदेनसः सुदानवः १२
यो नः कश्चिद् रिरिक्षति रक्षस्वेन मर्त्यः । स्वैः प एवै रिरिपीष्ट युर्जनः १३
समित तमघमश्रवद् दुःशंसं मर्त्यं रिपुम् । यो अस्मन्ना दुर्हणावाँ उप द्रुयुः १४
पाकृत्रा स्थन देवा हत्सु जानीथ मर्त्यम् । उप द्रुयुं चाद्वयुं च वसवः १५ [२७]

आ शर्म पर्वताना—मोतापां वृणीमहे । आवाक्षामारे अस्मद् रपस्कृतम् १६

(४४१)

ते नो भद्रेण शर्मणा युष्मार्कं नावा वंसवः । अति विश्वानि दुरिता पिपर्तन १७
 तुचे तनाय तत् सु नो द्राघीय आयुर्जीवसे । आदित्यासः सुमहसः कृणोतन १८
 यज्ञो हीळो वो अन्तर आदित्या अस्ति मूळत । युष्मे इद वो अपि प्ससि सजात्ये १९
 बृहद् वरुणं मरुतां देवं त्रातारमश्विना । मित्रमीमहे वरुणं स्वस्तये २०
 अनेहो मित्रार्यमन् नृवद् वरुण शंस्यम् । त्रिवरुणं मरुतो यन्त नश्छदिः २१
 ये विद्धि मृत्युबन्धव आदित्या मनवः स्मसि । प्र सू न आयुर्जीवसे तिरितन २२ [२८] (४४७)

(१९)

३७ सोमरिः काण्वः । अग्निः, ३४-३५ आदित्याः, ३६-३७ वसवस्युः पौरकुत्स्यः ।

१-२६ प्रगाथः = (विपमा ककुप्, समा सतोवृहती), २७ द्विपदा विराट्,

२८-३३ प्रगाथः = (समा ककुप्, विपमा सतोवृहती), ३४ उष्णिक्,

३५ सतोवृहती, ३६ ककुप्, ३७ पङ्क्तिः ।

तं गूर्धया स्वर्णरं देवासो देवमरुतिं दधन्विरे । देवत्रा हव्यमोहिरे १
 विभूतरातिं विप्र चित्रशोचिप मग्निमीळिष्व यन्तुरम् ।
 अस्य मेघस्य सोम्यस्य सोमरे प्रेमध्वराय पूर्व्यम् २
 यजिष्ठं त्वा ववृमहे देवं देवत्रा होतारममर्त्यम् । अस्य यज्ञस्य सुकृतम् ३
 ऊर्जो नपातं सुभगं सुदीदिति मग्निं श्रेष्ठशोचिपम् ।
 स नो मित्रस्य वरुणस्य सो अपा मा सुभ्रं यक्षते द्विवि ४
 यः समिधा य आहुती यो वेदेन दृदाश मतो अग्रये । यो नमसा स्वध्वरः ५ [२९]

तस्येदर्वन्तो रंहयन्त आशवस्तस्य द्युन्नितमं यशः ।

न तमहो देवकृतं कृतश्चन न मर्त्यकृतं नशत् ६

स्वग्रयो वो अग्निभिः स्याम सूनो सहस ऊर्जा पते । सुवीरस्त्वमस्मयुः ७

प्रशंसमानो अतिथिर्न मित्रियो ऽग्नी रथो न वेद्यः ।

त्वे क्षेमासो अपि सन्ति साधवस्त्वं राजा रयीणाम् ८

सो अन्द्रा दृश्वध्वरो ऽग्ने मतोः सुभग स प्रशंस्यः । स धीभिरस्तु सनिता ९

यस्य त्वमुध्वो अध्वराय तिष्ठासि क्षयद्वीरः स साधते ।

सो अर्विद्धिः सनिता स विपन्नुभिः स शूरो सनिता कृतम् १० [३०]

यस्याग्निर्वर्गुहे स्तोमं चनो दधीत विश्ववार्यः । हव्या वा वेविपद विपः ११ (४५८)

विप्रस्य वा स्तुवतः सहसो यहो मश्रुतमस्य रातिपु ।

अवोदेवमुपरिमर्त्यं कृधि वसो विविदुपो वचः १२

यो अग्निं हव्यदातिभिर्नमोभिर्वा सुदक्षमाविवांसति । गिरा वाजिरशोचिपम् १३

समिधा यो निशिती दाशददिति धामभिरस्य मर्त्यः ।

विश्वेत स धीभिः सुभगो जनों अति द्युमैरुद्र इव तारिपत १४

तदग्ने द्युममा भेर यत् सासहत सदनं कं चिद्वित्रिणम् । मन्युं जनस्य दृढ्यः १५ [३१]

येन चष्टे वरुणो मित्रो अर्यमा येन नासत्या भगः ।

वयं तत् ते शर्वसा गातुवितमा इन्द्रत्वांता विधेमहि १६

ते धेदग्ने स्वाध्योऽ ये त्वा विप्र निदधिरे नृचक्षसम् । विप्रांसो देव सुक्रतुम् १७

त इद वेदिं सुभग त आहुतिं ते सातुं चक्रिरे द्विवि ।

त इद वाजेभिर्जिग्युर्महद् धनं ये त्वे कामं न्येरिरे १८

भद्रो नो अगिराहुतो भद्रा रातिः सुभग भद्रो अध्वरः । भद्रा उत प्रशस्तयः १९

भद्रं मनः कृणुष्व वृत्रतूर्ये येना समत्सु सासहः ।

अव स्थिरा तनुहि भूरि शर्धतां वनेमा ते अभिष्टिभिः २० [३२]

ईळे गिरा मनुहितं यं देवा दूतमराति न्येरिरे । यजिष्ठं हव्यवाहनम् २१

तिग्मजम्भाय तरुणाय राजते प्रयो गायस्यग्रये ।

यः पिशते सूनृताभिः सुवीर्यं मग्निधूतेभिराहुतः २२

यदी धृतेभिराहुतो वाशीमग्निर्भरत उच्चाव च । असुर इव निर्णिजम् २३

यो हव्यान्यैरयता मनुहितो देव आसा सुगन्धिना ।

विवांसते वार्याणि स्वध्वरो होता देवो अमर्त्यः २४

यदग्ने मर्त्यस्त्वं स्यामहं मित्रमहो अमर्त्यः । सहसः सूनवाहुत २५ [३३]

न त्वा रासीयामिशस्तये वसो न पापत्वार्य सन्त्य ।

न मे स्तोतामतीवा न दुहितः स्यादग्ने न पापया २६

पितुर्न पुत्रः सुभृतो दुरोण आ देवा एतु प्र णो हविः २७

तवाहमग्ने ऊतिभिर्नैदिष्ठाभिः सचेय जोषमा वसो । सदा देवस्य मर्त्यः २८

तव क्रत्वा सनेयं तव रातिभिर्रग्ने तव प्रशस्तिभिः ।

त्वामिदाहुः प्रमतिं वसो ममाग्ने हर्षस्व दातवे २९

प्र सो अग्ने तवोतिभिः सुवीराभिस्तिरते वाजभर्मभिः । यस्य त्वं सख्यमावरः ३० [३४] (४७७)

तव द्रुप्तो नीलवान् वाश ऋत्विय इन्धानः सिष्णवा देदे ।

त्वं महीनामुषसामसि प्रियः क्षपो वस्तुषु राजसि ३१

तमार्गन्म सोमरयः सहस्रमुष्कं स्वमिष्टिमवसे । स्रग्राजं त्रासदस्यवम् ३२

यस्य ते अग्रे अन्ये अग्रय उपक्षितो वया इव ।

विपो न द्युम्ना नि युवे जनानां तव क्षत्राणि वर्धयन् ३३

यमादित्यासो अद्भुहः पारं नयथ मर्त्यम् । मघोनां विश्वेषां सुदानवः ३४

युयं राजानः कं चिच्चर्षणीसहः क्षयन्तं मानुषां अनु ।

वयं ते वो वरुण मित्रार्यमन् तस्यामेतस्य रथयः ३५

अदान्मे पौरुकुत्स्यः पञ्चाशतं त्रसदस्युर्वधूनाम् । महिष्ठो अर्यः सत्पतिः ३६

उत मे प्रयिवोर्वयियोः सुवास्त्वा अधि तुर्वनि ।

तिसृणां सप्ततीनां श्यावः प्रणेता भुवद् वसुर्दिगानां पतिः ३७ [३५] (४८४)

(२०)

२६ सोमरिः काण्वः । मरुतः । प्रगाथः = (विषमा ककुप्, समा सतोवृहती), १४ सतो विराद ।

आ गन्ता मा रिपण्यत् प्रस्थावानो माप' स्थाता समन्यवः । स्थिरा चिन्नमयिष्णवः १

वीळुपविभिर्मरुत क्रमुक्षण आ रुद्रासः सुदीतिभिः ।

इषा नो अद्या गता पुरुस्पृहो यज्ञमा सोमरीयवः २

विन्ना हि रुद्रियाणां शुष्ममुग्रं मरुतां शिमीवताम् । विष्णोरिषस्य मीळहुषाम् ३

वि द्वीपानि पापतन् तिष्ठद् दुच्छुनो मे युजन्त रोदसी ।

प्र धन्वान्यैरत शुभ्रखादयो यदेजथ स्वमानवः ४

अच्युता चिद् वो अज्मन्ना नानदति पर्वतासो वनस्पतिः । भूमिर्यामेषु रेजते ५ [३६]

अमाय वो मरुतो यातवे द्यौर्जिहीत उत्तरा बृहत् ।

यत्रा नरो देदिशते तनू प्वा त्वक्षांसि बाह्वोजसः ६

स्वधामनु अयं नरो महि त्वेषा अमवन्तो वृषप्सवः । वहन्ते अह्नतप्सवः ७

गोभिर्वाणो अज्यते सोमरीणां रथे कोशे हिरण्यये ।

गोबन्धवः सुजातास इषे भुजे महान्तो नः स्पर्से नु ८

प्रति वो वृषदञ्जयो वृष्णे शर्धाय मारुताय भरध्वम् । हव्या वृषप्रयाणो ९

(४९३)

वृषणश्वेन मरुतो वृषप्सुना रथेन वृषनाभिना ।

आ श्येनासो न पक्षिणो वृथा नरो हव्या नो वीतये गत १० [३७]

समानमरुथेष्वां वि भ्राजन्ते रुक्मासो अधि बाहुषु । दर्विद्युतत्पुष्टयः ११

त उग्रसो वृषण उग्रबाहवो नर्किष्टनूप येतिरे ।

स्थिरा धन्वान्यायुधा रथेषु वो ऽनीकैष्वधि श्रियः १२

येषामर्णो न सप्रथो नाम त्वेषं शश्वतामेकमिदं मुजे । वयो न पित्र्यं सहः १३

तान् वन्दस्व मरुतस्तां उर्पं स्तुहि तेषां हि धुनीनाम् ।

अराणां न चरमस्तर्षेणां वाना मृगा तर्षेणाम् १४

सुभगः स व ऊतिप्लास पूर्वासु मरुतो व्युष्टिषु । यो वा नूनमुतासति १५ [३८]

यस्य वा यूयं प्रति वाजिनो नर आ हव्या वीतये गथ ।

अभि प द्युन्नैरुत वाजसातिभिः सुम्ना त्रौ धूतयो नशत् १६

यथा रुद्रस्य सूनवो द्विवो वशन्त्यसुरस्य वेधसः । युवानस्तथेदंसत् १७

ये चाहन्ति मरुतः सुदानवः स्मन्मीळहुषश्चरन्ति ये ।

अतश्चिदा न उप वस्यसा हृदा युवान आ ववृध्वम् १८

यून ऊ पु नर्विठया वृष्णः पावकां अभि सोमरे गिरा । गाय गा इव चक्रेपत् १९

साहा ये सन्ति मुष्टिहेव हव्यो विश्वासु पूत्सु होतृषु ।

वृष्णाश्चन्द्रान्न सुश्रवस्तमान् गिरा वन्दस्व मरुतो अहं २० [३९]

गार्वाश्चिद् घा समन्यवः सजात्येन मरुतः सर्वन्धवः । विहते ककुभो मिथः २१

मर्तश्चिद् वो नृतवो रुक्मवक्षस उर्पं भ्रातृत्वमारयति ।

अधि नो गात मरुतः सदा हि व आपित्वमस्ति निधुवि २२

मरुतो मारुतस्य न आ भेषजस्य वहता सुदानवः । यूयं संखायः सप्तयः २३

यामिः सिन्धुमवथ यामिस्तूर्वेथ यामिर्देशस्यथा क्विर्विम् ।

मयो नो भूतोतिभिर्मयोभुवः शिवाभिरसचद्विपः २४

यत् सिन्धो यदसिक्न्वां यत् संमुद्रेषु मरुतः सुबर्हिषः । यत् पर्वतेषु भेषजम् २५

विश्वं पश्यन्तो बिभृथा तनूष्वा ऽऽ तेना नो अधि वोचत ।

क्षमा रपो मरुत आतुरस्य न इष्कतां विहृतं पुनः २६ [४०] (५१०)

[द्वितीयोऽध्यायः ॥१॥ व० १-४०]

(२१)

[चतुर्थोऽनुवाकः ॥४॥ सू० २१-३०]

१८ सोमरिः काण्वः । इन्द्र, १७-१८ चित्रः । प्रगाथः = (विषमा ककुप, समा सतोवृहती) ।

वयमु त्वामपूर्व्यं स्थूरं न कच्चिद् भरन्तोऽवस्यवः । वाजं चित्रं हवामहे १

उप त्वा कर्मन्तये स नो युवो ग्रश्चक्राम यो ध्रुपत् ।

त्वामिन्द्रोऽवितारं ववूमहे सखाय इन्द्र सानसिम् २

आ याहीम इन्दुवो ऽश्वपते गोपत् उर्वरापते । सोमं सोमपते पिब ३

वयं हि त्वा वन्धुमन्तमवन्धवो विप्रांस इन्द्र येमिम् ।

या ते धामानि वृषभ तेमिरा गहि विश्वेमिः सोमपीतये ४

सीदन्तस्ते वयो यथा गोश्रीति मर्धा मद्विरे विवक्षणे । अभि त्वामिन्द्र नोनुमः ५ [१]

अच्छा च त्वैना नमसा वदामसि किं मुहुश्चिद् वि दीधयः ।

सन्ति कामासो हरिवो वृद्धिं स्मो वयं सन्ति नो धियः ६

नूत्ना इदिन्द्र ते वयमुती अभूम नहि नू तं अद्रिवः । विद्या पुरा परीणसः ७

विद्या सखित्वमुत् शूर भोज्यमा ते ता वज्रिन्नीमहे ।

उतो समस्मिन्ना शिशीहि नो वसो वाजं सुशिप्र गोमति ८

यो न इदमिदं पुरा प्र वस्य आनिनाय तमु वः स्तुपे । सखाय इन्द्रमूतये ९

हर्यश्वं सत्पतिं चर्पणीसहं स हि प्मा यो अमन्दत ।

आ तु नः स वयति गव्यमव्यं स्तोतृभ्यो मघवा शतम् १० [२]

त्वया ह स्विद् युजा वयं प्रतिं श्वसन्तं वृषभ व्रवीमहि । संस्थे जनस्य गोमतः ११

जयेम कारे पुरुहूत कारिणो ऽभि तिष्ठेम दुह्यः ।

नृमिर्वृत्रं हन्याम शूश्रूयाम चाऽवैरिन्द्र प्र णो धियः १२

अभ्रातृव्यो अना त्वमनापिरिन्द्र अनुषा सनादसि । युधेदापित्वमिच्छसे १३

नर्त्री रेवन्तं सख्याय बिन्दसे पीर्यन्ति ते सुराश्वः ।

यदा कृणोषि नवतुं समूहस्यादित् पितेर्व ह्यसे १४

मा तं अमाजुरो यथा मुरास इन्द्र सख्ये त्वावतः । नि पदाम सचा सुते १५ [३]

मा तं गोदत्र निरराम राधंस इन्द्र मा तं गृहामहि ।

दृळ्हा चिदुर्यः प्र मृशाभ्या भर न तं वामान आदमे १६

इन्द्रो वा घेदिर्यन्मघं सरस्वती वा सुभगा दुदिर्वसु । त्वं वा चित्र वृशुपे १७

चित्र इद् राजा राजका इदंन्यके यके सरस्वतीमनु ।

पर्जन्य इव ततनन्दि वृष्ट्या सहस्रमयुता ददत

१८ [४] (५२८)

(२२)

१८ सोमरिः काण्वः । अश्विनौ । १-६ प्रगाथः = (विपमा बृहती, समा सतोबृहती), ७ बृहती, ८ अनुष्टुप्, ११ ककुप्, १२ मध्येज्योतिः, प्रगाथः = (९, १३, १५, १७ ककुप्, १०, १४, १६, १८ सतोबृहती) ।

ओ त्यमह आ रथं मद्या दंसिण्टमूतये ।

यमश्विना सुहवा रुद्रवर्तनी आ सुर्याये तस्थथुः

१

पूर्वापुपं सुहवं पुरुस्पृहं भुज्युं वाजेपु पूर्व्यम् ।

सचनावन्तं सुमतिभिः सोमरे विद्वेषसमनेहसम्

२

इह त्या पुरुभूतमा देवा नमोभिरश्विना ।

अर्वाचीना स्ववसे करामहे गन्तारा द्वाशुषो गृहम्

३

युवो रथस्य परि चक्रमीयत ईमान्यद् वामिपण्यति ।

अस्माँ अच्छा सुमतिर्वा शुभस्पती आ धेनुरिव धावतु

४

रथो यो वां त्रिवन्धुरो हिरण्यामीशुरश्विना ।

परि द्यावापृथिवी भूपति श्रुतस्तेन नासत्या गतम्

५ [५]

दृशस्यन्ता मनवे पूर्व्यं द्विचि यवं वृक्रेण कर्पथः ।

ता वामद्य सुमतिभिः शुभस्पती अश्विना प्र स्तुवीमहि

६

उप नो वाजिनीवसू यातमृतस्य पृथिभिः ।

येभिस्तृक्षिं वृषणा त्रासदस्यवं महे क्षत्राय जिन्वथः

७

अयं वामद्विभिः सुतः सोमो नरा वृषण्वसू ।

आ यातं सोमपीतये पिबंतं द्वाशुषो गृहे

८

आ हि रुद्रतमश्विना रथे कोशे हिरण्यये वृषण्वसू । युक्ताथां पीवरीरिपः

९

यामिः पक्थमवथो यामिरिधिगुं यामिर्बुधुं विजोषसम् ।

तामिर्नो मक्षू तूयमश्विना गतं भिषज्यतं यदातुरम्

१० [६]

यदधिगावो अधिगू इदा चिदहो अश्विना हवामहे । वयं गीर्भिर्विपन्यवः

११

तामिरा यातं वृषणोप मे हवं विश्वप्सुं विश्ववार्यम् ।

इषा मंहिष्ठा पुरुभूतमा नरा यामिः क्रिर्वि वावृधुस्तामिरा गतम्

१२

(५४०)

ताविदा चिदहानां तावश्विना वन्दमान उर्षं ब्रुवे । ता ऊ नमोभिरीमहे १३

ताविद् वृषा ता उपसि शुभस्पती ता यामन् रुद्रवर्तनी ।

मा नो मर्ताय रिपवे वाजिनीवसू पुरो रुद्रावर्ति स्यतम् १४

आ सुग्म्याय सुग्म्यं प्राता रथेनाश्विना वा सक्षणी । ब्रुवे पितेव सोमरी १५ [७]

मनोजवसा वृषणा मदच्युता मक्षुगमार्भिरुतिभिः ।

आरात्ताच्चिद् भूतमस्मे अर्वसे पूर्वाभिः पुरुभोजसा १६

आ नो अश्वावदश्विना वर्तिर्यासिष्टं मधुपातमा नरा । गोमद् दम्ना हिरण्यवत् १७

सुप्रावर्गं सुवीर्यं सुपुटु वार्यमनाधृष्टं रक्षस्विना ।

अस्मिन्ना वामायाने वाजिनीवसू विश्वा वामानि धीमहि १८ [८] (५४६)

(२३)

३० विश्वमना वैयद्यः । अग्निः । उष्णिक् ।

इन्द्रिष्ठा हि प्रतीव्यं । यज्ञस्व जातवेदसम् । चरिष्णुधूममगृभीतशोचिपम् १
दामानं विश्वचर्पणे ऽग्निं विश्वमनो गिरा । उत स्तुषे विष्पर्धसो रथानाम् २
येषामावाध ऋग्मियं इषः पृथश्च निग्रमे । उपविद्वा वह्निर्वन्दते वसु ३
उदस्य शोचिरस्थाद् दीद्वियुषो व्यज्रम् । तपुर्जम्भस्य सुद्युतो गणथियः ४
उदु तिष्ठ स्वध्वर स्तवानो देव्या कृपा । अभिरुया भासा बृहता शुश्रुक्निः ५ [९]

अग्ने याहि सुशस्तिभिर्हव्या जुह्वान आनुपक् । यथा दूतो बभूव हव्यवाहनः ६
अग्निं वः पूर्य हुवे होतारं चर्पणीनाम् । तमया वाचा गृणे तमु वः स्तुषे ७
यज्ञेभिरुद्धतक्रतुं यं कृपा सुदर्यन्त इत । मित्रं न जने सुधितमृतावनि ८
ऋतावानमृतायवो यज्ञस्य सार्धनं गिरा । उपो एनं जुजुपुर्नमसस्पदे ९
अच्छा नो अङ्गिरस्तमं यज्ञासो यन्तु संयतः । होता यो अस्ति विश्वा यज्ञस्तमः १० [१०]

अग्ने तव त्वे अजरेन्धानासो बृहद् भाः । अश्वा इव वृषणस्तविषीयवः ११
स त्वं न ऊर्जा पते रयिं रास्व सुवीर्यम् । प्राव नस्तोके तनये समत्स्वा १२
यद् वा उ विशपतिः शितः सुप्रीतो मनुषो विशि । विश्वेदग्निः प्रति रक्षांसि सेधति १३
श्रुष्ट्यग्ने नवस्य मे स्तोमस्य वीर विशपते । नि मायिनस्तपुषा रक्षसो दह १४
न तस्य मायया चन रिपुर्नीशीत मत्यः । यो अग्रये वृदाशं हव्यदातिभिः १५ [११]

व्यश्वस्त्वा वसुविद् मुक्षण्युरप्रीणाहपिः । महो राये तमु त्वा समिधीमहि १६ (५६२)

उशाना काव्यस्त्वा नि होतारमसादयत् । आयजिं त्वा मनवे जातवेदसम् १७
 विश्वे हि त्वा सजोपसो देवासो द्रुतमकृत । श्रुष्टी देव प्रथमो यज्ञियो भुवः १८
 इमं घा वीरो अमृतं द्रुतं कृष्णीत मर्त्यः । पावकं कृष्णवर्तनिं विहायसम् १९
 तं हुवेम यत्सुचः सुभासं शुक्रशोचिपम् । विशामग्निमजरं प्रत्नमीड्यम् २० [१२]

यो अस्मै हव्यदातिमि—राहुतिं मर्तोऽविधत् । भूरि पोषं स धत्ते वीरवद् यशः २१
 प्रथमं जातवेदस—मग्निं यज्ञेषु पूव्यम् । प्रति सुगोतिं नमसा हविर्मती २२
 आभिर्विधेमाग्रे ज्येष्ठाभिर्व्यश्ववत् । महिष्ठाभिर्मितिभिः शुक्रशोचिपे २३
 नूनमर्चं विहायसे स्तोमैभिः स्थूरयूपवत् । ऋषे वैयश्व दम्यायाग्रे २४
 अतिथिं मानुषाणां सूनुं वनस्पतीनाम् । विप्रा अग्निमवसे प्रत्नमीळते २५ [१३]

महो विश्वौ अभि पतोऽऽभि हव्यानि मानुषा । अग्रे नि पत्सि नमसाधि बर्हिषि २६
 वंस्वा नो वार्या पुरु वंस्व रायः पुरुस्पृहः । सुवीर्यस्य प्रजावतो यशस्वतः २७
 त्वं वरो सुषाम्णे अग्रे जनाय चोदय । सदा वसो रातिं यविष्ठ शश्वते २८
 त्वं हि सुप्रतूरसि त्वं नो गोमतीरिपः । महो रायः सातिमग्रे अपा वृधि २९
 अग्रे त्वं यशा अस्या मित्रावरुणा वह । ऋतावाना सभ्राजा पृतदक्षसा ३० [१४] (५७३)

(२४)

३० चिद्वमना वैयश्वः । इन्द्रः, २८-३० वरुः सोपाम्निः । उष्णिक्, ३० अनुष्टुप् ।

सखाय आ शिषामहि ब्रह्मेन्द्राय वज्रिणे । स्तुप ऊ पु वो नृतमाय धृष्णवे १
 शर्वसा ह्यसि श्रुतो वृत्रहत्येन वृत्रहा । मधैर्मघोतो अतिं द्यूर दाशसि २
 स नः स्तवान् आ भर राधि चित्रश्वस्तमम् । निरेके चिद् यो हरिवो वसुर्दुदिः ३
 आ निरेकमुत प्रिय—मिन्द्र दधि जनानाम् । धृपता धृष्णो स्तवमान आ भर ४
 न ते सव्यं न दक्षिणं हस्तं वरन्त आमुरः । न परिबाधो हरिवो गविष्टिपु ५ [१५]

आ त्वा गोभिर्वि व्रजं गीर्भिक्रंणोम्यद्विवः । आ स्मा कामं जरितुरा मनः पूण ६
 विश्वानि विश्वमनसो धिया नो वृत्रहन्तम् । उग्रं प्रणेतुरधि पू वसो गहि ७
 वयं ते अस्य वृत्रहन् विद्याम शूर नव्यसः । वसोः स्पार्हस्यं पुरुहूत राधंसः ८
 इन्द्र यथा ह्यस्ति ते अपरीतं नृतो शवः । अमृक्ता रातिः पुरुहूत व्राशुपे ९
 आ वृषस्व महामह महे नृतम् राधसे । हव्यहश्चिद् दृष्ट मघवन् मघत्तये १० [१६]
 नू अन्यत्रा चिदद्वि—स्वन्नां जग्मुराशंसः । मघवञ्छग्धि तव तन्न ऊतिभिः ११ (५८७)

ननु त्वं नूनं त्वं दूनं विन्दामि राधसे । राये द्युम्नाय शर्वसे च गिर्वणः १२
 ननु मिन्द्राय सिञ्चत पिवाति सोम्यं मधु । प्र राधसा चोदयते महित्वना १३
 उजो हरीणां पतिं दक्षं पृश्नन्तमववम् । नूनं श्रुधि स्तुवतो अश्वयस्य १४
 ननु पुरा च न जज्ञे वीरतरस्त्वत् । नकीं राधा नेवथा न भुन्दना १५ [१७]

मधु मध्वो मदितरं सिञ्च वाध्वर्यो अन्धसः । एवा हि वीरः स्तवते सदावृधः १६
 इन्द्रं स्यातहरीणां नकिप्ते पूर्यस्तुतिम् । उदानंश शर्वसा न भुन्दना १७
 नं वो वाजानां पतिं महमहि श्रवस्यवः । अप्रायुभिर्यज्ञेभिर्वावृधेन्यम् १८
 एतो त्विन्द्रं स्तवाम सखायः स्तोम्यं नरम् । कृष्टीर्यो विश्वा अभ्यस्त्येक इत् १९
 अगोरुधाय गविषं द्युक्षाय दस्स्यं वचः । घृतात् स्वादीयो मधुनश्च वोचत २० [१८]

यस्यामितानि वीर्याः न राधः पर्येतवे । ज्योतिर्न विश्वमभ्यस्ति दक्षिणा २१
 स्तुहीन्द्रं व्यश्वव दनूर्मि वाजिनं यमम् । अर्यो गयं महमानं वि द्राशुपे २२
 एवा नूनमुप स्तुहि वैर्यश्व दशमं नवम् । सुविद्वांसं चकृत्यं चरणीनाम् २३
 वेत्था हि निर्कृतीनां वज्रहस्त परिवृजम् । अहंरहः शुन्ध्युः परिपदांमिव २४
 तदिन्द्राव आ भर येना दंसिष्ठ कृत्वने । द्विता कुत्साय शिश्रथो नि चोदय २५ [१९]

तमु त्वा नूनमीमहे नव्यं दंसिष्ठ सन्यसे । स त्वं नो विश्वा अभिमातीः सक्षणिः २६
 य कक्षादहंसो मुचद् यो वार्यात् सप्त सिन्धुषु । वधर्दासस्य तुविनृष्ण नीनमः २७
 यथा वरो सुपाष्णे सनिभ्यु आवहो रयिम् । व्यश्वेभ्यः सुभगे वाजिनीवति २८
 आ नार्यस्य दक्षिणा व्यश्वौ एतु सोमिनः । स्थूरं च राधः शतवत् सहस्रवत् २९
 यत् त्वा पृच्छादीजानः कुहया कुहयाकृते । एपो अपश्रितो वल्लो गोमृतीमव तिष्ठति ३०
 [२०] (६०६)

(२५)

२४ विश्वमना वैर्यदवः । मित्रावरुणौ, १०-१२ विश्वे देवाः । उष्णिक्, २३ उष्णिग्गर्भा ।

ता वां विश्वस्य गोपा देवा देवेषु यज्ञिया । ऋतावाना यजसे पूतदक्षसा १
 मित्रा तना न रथ्याः वरुणो यश्च सुक्रतुः । सुनात् सुजाता तनया धूतव्रता २
 ता माता विश्ववेदसा सुसुर्याय प्रमहसा । मही जजानादिनिर्ऋतावरी ३
 महान्ता मित्रावरुणा सप्रजा देवावसुरा । ऋतावानावृतमा घोपतो बृहत् ४
 नपाता शर्वसो महः सूनू दक्षस्य सुक्रतू । सुप्रदानू इपो वास्त्वधि क्षितः ५ [२१]

सं या दानूनि येमथु दिव्याः पार्थिवीरिपः । नभस्वतीरा वां चरन्तु वृष्टयः ६ (६१२)

अधि या बृहतो द्विवोऽ ॥ अमि यूथेव पश्यतः । ऋतावाना सम्राज्ञा नमसे हिता ७
 ऋतावाना नि पैदतुः साम्राज्याय सुक्रतू । धृतव्रता क्षत्रिया क्षत्रमांशतुः ८
 अक्षणाश्चिद् गातुवित्तरा ऽनुत्खणेन चक्षसा । नि चिन्मिषन्ता निचिरा नि चिक्क्यतुः ९
 उत नो देव्यदिति रुरुष्यतां नासत्या । उरुष्यन्तु मरुतो वृन्दशवसः १० [२२]

ते नो नावमुरुष्यत दिवा नक्तं सुदानवः । अरिष्यन्तो नि पायुभिः सचेमहि ११
 अग्रते विष्णवि वयमरिष्यन्तः सुदानवे । श्रुधि स्वयावन् सिन्धो पूर्वचित्तये १२
 तद् वार्यं वृणीमहे वरिष्ठं गोपयत्यम् । मित्रो यत् पान्ति वरुणो यदयमा १३
 उत नः सिन्धुरपां तन्मरुतस्तदश्विना । इन्द्रो विष्णुर्मीर्द्धांसः सजोपसः १४
 ते हि ष्मा वनुषो नरो ऽभिमातिं कयस्य चित् । तिग्मं न क्षोदः प्रतिघ्नन्ति भूर्णयः १५ [२३]

अयमेकं इत्था पुरूरु चष्टे वि विश्पतिः । तस्य व्रतान्यनु वश्वरामसि १६
 अनु पूर्वाण्योक्या साम्राज्यस्य सश्रिम । मित्रस्य व्रता वरुणस्य दीर्घश्रुत १७
 परि यो रश्मिना द्विवो ऽन्तान् ममे पृथिव्याः । उभे आ पयौ रोदसी महित्वा १८
 उदुष्य शरणे द्विवो ज्योतिरयस्त सूर्यः । अग्निर्न शुक्रः समिधान आहुतः १९
 वचो दीर्घप्रसञ्जनी शे वाजस्य गोमंतः । ईशे हि पित्वोऽविपस्यं क्वावेन २० [२४]

तत् सूर्यं रोदसी उभे द्रोपा वस्तोरुपं द्रुवे । भोजेप्वरुमाँ अभ्युच्चरा सदा २१
 ऋजमुक्षण्यायने रजतं हरयाणे । रथं युक्तमसनाम सुपार्मणि २२
 ता मे अश्व्यानां हरीणां नितोशना । उतो नु कृत्व्यानां नृवाहसा २३
 रमदभीशू कशावन्ता विप्रा नविष्ठया मती । महो वाजिनावर्धन्ता सचासनम २४ [२५] (६३०)

(२६)

२५ विद्वमना वैयद्यः, व्यद्यो वाङ्मिरसः । अद्विनौ, २०-२५ वायुः । उष्णिक्;
 १६-१९, २१, २५ गायत्री; २० अनुष्टुप् ।

युवोरु पू रथं हुवे सधस्तुत्याय सूरिपु । अतूर्तदक्षा वृषणा वृषण्वसू १
 युवं वरो सुपाग्णे महे तने नासत्या । अवोभिर्याथो वृषणा वृषण्वसू २
 ता वामद्य हवामहे हव्येभिर्वाजिनीवस् । पूर्वारिप इपयन्तावर्ति क्षपः ३
 आवां वाहिष्ठो अश्विना रथो यातु श्रुतो नरा । उप स्तोमान् तुरस्य दर्शथः श्रिये ४
 जुहुराणा चिदश्विना ऽऽ मन्येथां वृषण्वसू । युवं हि रुद्रा पर्पथो अति द्विपः ५ [२६]

वृसा हि विश्वमानुषङ् मक्षूभिः परिदीयथः । धियंजिन्वा मधुवर्णा शुभस्पती ६ (६३६)

उप नो यातमश्विना राया विश्वपुषा सह । मधवाना सुवीरावनपच्युता ७
 आ मे अस्य प्रतीव्यः । मिन्द्रनासत्या गतम् । देवा देवेभिरद्य सचनस्तमा ८
 वयं हि वां हवामह उक्षण्यन्तो व्यश्ववत् । सुमतिभिरुप विप्रविहा गतम् ९
 अश्विना स्वृषे स्तुहि कृवित ते श्रवतो हवम् । नेदीयसः कूळयातः पूर्णोरुत १० [२७]

वैयश्वस्य श्रुतं नरो तो मे अस्य वेदथः । सजोषसा वरुणो मित्रो अर्यमा ११
 युवादन्तस्य धिष्ण्या युवानीतस्य सूरिभिः । अहरहर्वृषणा मह्यं शिक्षतम् १२
 यो वां यज्ञेमिरावृतो ऽधिवस्त्रा वधूरिव । सपर्यन्तो शुभे चक्राते अश्विना १३
 यो वामुरुच्यचस्तमं चिकेतति नृपाप्यम् । वर्तिरश्विना परि यातमस्मयू १४
 अस्मभ्यं सु वृषण्वसू यातं वर्तिनृपाप्यम् । विप्रदुहेव यज्ञमूहश्रुर्गिरा १५ [२८]

वाहिष्ठो वां हवानां स्तोमो द्रुतो हुवन्नरा । युवाभ्यां भूत्वश्विना १६
 यवदो द्विवो अर्णव इपो वा मदथो गृहे । श्रुतमिन्मे अमर्त्या १७
 उत स्या श्वेतयावरी वाहिष्ठा वां नदीनाम् । सिन्धुर्हिरण्यवर्तनिः १८
 स्मदेतयां सुक्रीत्या ऽश्विना श्वेतया धिया । वहैथे शुभ्रयावाना १९
 युक्ष्वा हि त्वं रथासहा युवस्व पोष्यां वसो ।
 आन्नो वायो मधु पिबा ऽस्माकं सवना गहि २० [२९]

तव वायवृतस्पते त्वष्टुर्जामातरद्भुत । अवास्या वृणीमहे २१
 त्वष्टुर्जामातरं वयं मीशानं राय ईमहे । सुतावन्तो वायुं द्युम्ना जनांसः २२
 वायो याहि शिवा द्विवो वहस्वा सु स्वऋणम् । वहस्व महः पृथुपक्षसा रथे २३
 त्वां हि सुप्सरस्तमं नृपदनेषु ह्रमहे । ग्रावाणं नाश्वपृष्ठं मंहना २४
 स त्वं नो देव मनसा वायो मन्द्रानो अग्रियः । कृधि वाजो अपो धियः २५ [३०] (६५५)

(२७)

६२ मनुर्वयस्वतः । विद्ये देवाः । प्रगाथः = (विपमा बृहती, समा सतोबृहती) ।

अग्निरुक्थे पुरोहितो ग्रावाणो बर्हिरध्वरे ।
 ऋचा यामि मरुतो ब्रह्मणस्पतिं देवां अवो वरेण्यम् १
 आ पशुं गांसि पृथिवीं वनस्पतीं नृपासा नक्तमोषधीः ।
 विश्वे च नो वसवो विश्ववेदसो धीनां भूत प्रावितारः २

(६५७)

प्र सू न एत्वध्वरोऽऽग्ना देवेषु पूर्यः ।

आदित्येषु प्र वरुणे धृतव्रते मरुत्सु विश्वमानुषु ३

विश्वे हि ष्मा मनवे विश्ववेदसो भवन् वृधे रिशादसः ।

अरिष्टेभिः पायुभिर्विश्ववेदसो यन्ता नोऽवृकं छदिः ४

आ नो अद्य समनसो गन्ता विश्वे सजोपसः ।

ऋचा गिरा मरुतो देव्यदिते सदन्ते पस्त्ये महि ५ [३१]

अभि प्रिया मरुतो या वो अश्व्या हव्या मित्र प्रयाथन ।

आ बर्हिरिन्द्रो वरुणस्तुरा नर आदित्यासः सदन्तु नः ६

वयं वो वृक्तबर्हिषो हितप्रयस आनुषक् ।

सुतसोमासो वरुण हवामहे मनुष्वदिन्द्राग्रयः ७

आ प्र यात मरुतो विष्णो अश्विना पूषन् माकीनया धिया ।

इन्द्र आ यातु प्रथमः सनिप्युमिर्वृषा यो वृत्रहा गृणे ८

वि नो देवासो अद्भुहो ऽच्छिद्वं शर्म यच्छत ।

न यद् दुराद् वसवो नू चिदन्तितो वरूथमादुधर्षति ९

अस्ति हि वः सजात्यं रिशादसो देवासो अस्त्याप्यम् ।

प्र णः पूर्वस्मै सुविताय वोचत मक्षू सुन्नाय नव्यसे १० [३२]

इदा हि व उपस्तुतिमिदा वामस्य भक्तये ।

उप वो विश्ववेदसो नमस्युराँ असुक्षयन्यामिव ११

उदु प्य वः सविता सुप्रणीतयो ऽस्थादुध्वो वरेण्यः ।

नि द्विपादुश्चतुष्पादो अर्थिनो ऽविश्वन् पतयिष्णवः १२

देवदेवं वोऽवसे देवदेवमभिष्टये ।

देवदेवं हुवेम वाजसातये गृणन्तो देव्या धिया १३

देवासो हि ष्मा मनवे समन्यवो विश्वे साकं सरातयः ।

ते नो अद्य ते अपरं तुचे तु नो भवन्तु वरिवोविदः १४

प्र वः शंसाम्यद्भुहः संस्थ उपस्तुतीनाम् ।

न तं धूर्तिर्वरुण मित्र मर्त्यं यो वो धामभ्योऽविधत् १५

प्र स क्षयं तिरस्ते वि महीरिषो यो वो वराय दाशति ।

प्र प्रजाभिर्जायते धर्मेणस्पयं रिष्टुः सर्व एधते १६ [३३] (६७१)

ऋते स विन्दते युधः सुगेभिर्यात्यध्वनः ।

अर्यमा मित्रो वरुणः सरांतयो यं त्रायन्ते सजोषसः

१७

अज्रे चिदस्मै कृणुथा न्यञ्चनं दुर्गे चिदा सुसरणम् ।

एषा चिदस्मादृशानिः परो नु सात्त्रेधन्ती वि नश्यतु

१८

यदुद्य सूर्य उद्यति प्रियक्षत्रा ऋतं दध ।

यज्ञिष्ठाचिं प्रबुधिं विश्ववेदसो यद् वा मध्यंदिने द्विवः

१९

यद् वाभिषित्वे असुरा ऋतं यते ह्यर्दिर्यम वि दाशुपे ।

वयं तद् वो वसवो विश्ववेदस उप स्थेयाम मध्य आ

२०

यदुद्य सूर उदिते यन्मध्यंदिन आतुचि ।

वामं धत्थ मनवि विश्ववेदसो जुह्वानाय प्रचेतसे

२१

वयं तद् वः सम्राज आ वृणीमहे पुत्रो न बहुपाय्यम् ।

अश्याम तदादित्या जुह्वतो हवि र्येन वस्योऽनशामहे

२२ [३४] (६७७)

(२८)

१ मनुर्वैवस्वतः । विश्वे देवाः । गायत्री, ४ पुरउष्णिक् ।

ये त्रिंशति त्रयस्पुरो देवासो बर्हिंरासदन्

। विदन्नहं द्वितासन् १

वरुणो मित्रो अर्यमा स्मद्रातिपाचो अग्रयः

। पत्नीवन्तो वपद्रुताः २

ते नो गोपा अपाच्यास्त उदुक्त इत्था न्यक्

। पुरस्तात् सर्वथा विशा ३

यथा वशन्ति देवास्तथेदसन् तदेपां नकिरा मिनत्

। अरावा चन मर्त्यः ४

सप्तानां सप्त ऋण्यः सप्त द्युन्नान्येषाम्

। सप्तो अधि भिर्यो धिरे ५ [३५] (६८१)

(२९)

१० मनुर्वैवस्वतः, कश्यपो वा मारीचः । विश्वे देवाः । द्विपदा विराट् ।

बभुरेको विपुणः सुनरो युवाश्चर्यङ्के हिरण्ययम्

१

योनिमेक आ संसाद् द्योतनो ऽन्तर्देवेषु मेधिरः

॥१॥ २

वाशीमेको विभर्ति हस्त आयसीमन्तर्देवेषु निधुविः

३

वज्रमेको विभर्ति हस्त आहितं तेन वृत्राणि जिघ्रते

॥२॥ ४

तिग्ममेको विभर्ति हस्त आयुधं शुचिरुग्रो जलापभेजः

५

(६८७)

पृथ एकः पीपाय तस्करो यथौ पृथ वेद निधीनाम्	॥३॥	६
त्रीण्येकं उरुगायो वि चक्रमे यत्र देवासो मदन्ति		७
विभिर्द्वा चरत एकया सह प्र प्रवासेर्व वसतः	॥४॥	८
सद्यो द्वा चक्राते उपमा द्विवि सम्राजा सपिरासुती		९
अर्चन्त एके महि सामं मन्वत तेन सूर्यमरोचयन्	॥५॥	१० [३६] (६९२)

(३०)

४ मनुर्वेवस्वतः । विश्वे देवाः । १ गायत्री, २ पुरउष्णिक्, ३ बृहती, ४ अनुष्टुप् ।

नहि वो अस्वर्गको देवासो न कुमारकः । विश्वे सतोर्महान्त इत	१
इति स्तुतासौ असथा रिशादसो ये स्थ त्रयश्च त्रिंशच्च । मनोर्देवा यज्ञियासः २	
ते नस्त्राध्वं तेऽवत त उ नो अधि वोचत ।	
मा नः पृथः पित्र्यान्मानवाद्धि दूरं नैष्ट परावतः	३
ये देवास इह स्थन विश्वे वैश्वानरा उत ।	
अस्मभ्यं शर्म सप्रथो गवेऽश्वाय यच्छत	४ [३७] (६९३)

(३१)

[पञ्चमोऽनुवाकः ॥५॥ सू० ३१-४२]

१८ मनुर्वेवस्वतः । १-४ यज्ञः यजमानश्च, ५-९ दंपती, १०-१८ दंपत्याशिपः ।

गायत्री, ९, १४ अनुष्टुप्, १० पादनिवृत्, १५-१८ पङ्क्तिः ।

यो यजाति यजात इत् सुनवच्च पचाति च । ब्रह्मेदिन्द्रस्य चाकनत्	१
पुरोळाशं यो अस्मै सोमं ररत आशिरम् । पादित् तं शक्रो अंहसः	२
तस्य द्युमाँ अंसद् रथो देवजूतः स शशुवत् । विश्वा वृन्वन्नमित्रिया	३
अस्य प्रजावती गृहे ऽसश्नन्ती द्विवेदिवे । इळा धेनुमती दुहे	४
या दंपती समनसा सुनुत आ च धावतः । देवासो नित्ययाशिरा	५ [३८]

प्रति प्राश्व्यौ इतः सम्यश्चा बर्हिरोशाते । न ता वाजेषु वायतः	६
न देवानामपि हुतः सुमतिं न जुगुक्षतः । श्रवो बृहद् विवासतः	७
पुत्रिणा ता कुमारिणा विश्वमायुर्व्यश्रुतः । उभा हिरण्यपेशासा	८

वीतिहोत्रा कृतद्रसू दशस्यन्तामृताय कम् । समूर्धो रोमशं हंतो देवेषु कृणुतो दुवः ९	
आ शर्म पर्वतानां वृणीमहे नदीनाम् । आ विष्णोः सचामुवः	१० [३९]

पेतुं पुषा रयिर्भगः स्वस्ति सर्वधातमः । उरुरध्वा स्वस्तये	११ (७०७)
---	----------

अरमतिरनर्वणो विश्वो देवस्य मनसा । अदित्यानामनेह इत	१२
यथा नो मित्रो अर्थमा वरुणः सन्ति गोपाः । सुगा ऋतस्य पन्थाः	१३
अग्निं वः पुर्व्यं गिरा देवमीळे वसूनाम् ।	
स्पर्धन्तः पुरुप्रियं मित्रं न क्षेत्रसाधसम्	१४
मक्षू देववर्तो रथः शूरो वा पुत्सु कासु चित् ।	
देवानां य इन्मनो यजमान इयक्षत्यभीदयज्वनो भुवत्	१५
न यजमान रिप्यसि न सुन्वान न देवयो ।	
देवानां य इन्मनो यजमान इयक्षत्यभीदयज्वनो भुवत्	१६
नकिष्टं कर्मणा नशन्न प्र योषन्न योपति ।	
देवानां य इन्मनो यजमान इयक्षत्यभीदयज्वनो भुवत्	१७
असदन्न सुवीर्यं सुत त्यदाश्वदव्यम् ।	
देवानां य इन्मनो यजमान इयक्षत्यभीदयज्वनो भुवत्	१८ [४०] (७१४)

— ३३५५ —

[तृतीयोऽध्यायः ॥३॥ व० १-४९]

(३२)

३० मेधातिथिः काण्वः । इन्द्रः । गायत्री ।

प्र कृतान्यृजीपिणः कण्वा इन्द्रस्य गार्थया । मदे सोमस्य वोचत	१
यः सुविन्दुमर्नर्निं पिष्टुं दासमहीशुवम् । वर्धीदुग्रो रिणन्नपः	२
न्यवुदस्य विष्टपं वर्ष्माणं वृहतस्तिर । कृपे तदिन्द्र पौंस्यम्	३
प्रति श्रुतार्थं वो धूपत् तूर्णांशं न गिरिरधि । हुवे सुशिप्रमूतये	४
स गोरश्वस्य वि व्रजं मन्द्वानः सोम्येभ्यः । पुरं न शूर दर्पसि	५ [१]
यदि मे रारणः सुत उक्थे वा दधसे चनः । आरादुपं स्वधा गंहि	६
वयं घां ते अपि प्मसि स्तोतारं इन्द्र गिर्वणः । त्वं नो जिन्व सोमपाः	७
उत नः पितुमा भर संरराणो अविक्षितम् । मर्धवन् भूरि ते वसु	८
उत नो गोमत्स्कृधि हिरण्यवतो अश्विनः । इळाभिः सं रमेमहि	९
वृबर्दुक्थं हवामहे सुप्रकरस्मृतये । साधुं कृण्वन्तमवसे	१० [२]
यः संस्थे चिच्छतक्रतु—रादीं कृणोति वृत्रहा । जरितृभ्यः पुरुवसुः	११
स नः शक्रश्चिदा शक्रद दानवाँ अन्तराभरः । इन्द्रो विश्वाभिरुतिभिः	१२
यो रायोर्द्वर्निर्महान् त्सुपारः सुन्वतः सखा । तमिन्द्रमभि गायत	१३ (७२७)

आयन्तारं महिं स्थिरं पृतनासु श्रवोजितम् । भूरेरीशानमोजसा	१४
नकिरस्य शचीनां नियन्ता सुनृतानाम् । नकिर्वक्ता न द्वादिति	१५ [३]
न नूनं ब्रह्मणामृणं प्राशूनामस्ति सुन्वताम् । न सोमो अप्रता पपे	१६
पन्य इदुपं गायत पन्यं उक्थानिं शंसत । ब्रह्मा कृणोत पन्य इत्	१७
पन्य आ ददिरच्छता सहस्रा वाज्यवृतः । इन्द्रो यो यज्वनो वृधः	१८
वि पू चर स्वधा अनुं कृष्टीनामन्वाहुवः । इन्द्र पिब सुतानाम्	१९
पिब स्वधैनवानाम्—सुत यस्तुष्टये सचा । उतायमिन्द्र यस्तव	२० [४]

अतीहि मन्युषाविणं सुपुवांसमुपारणे । इमं रातं सुतं पिब	२१
इहि तिस्रः परावत इहि पञ्च जनाँ अति । धेना इन्द्रावचाकशत	२२
सूर्यो रश्मि यथा सृजा ऽऽ त्वा यच्छन्तु मे गिरः । निम्नमापो न सध्यक्	२३
अध्वर्यवा तु हि पित्र सोमं वीराय शिप्रिणे । भरा सुतस्य पीतये	२४
य उद्भः फलिगं भिन—र्यक् सिन्धूरवासृजत । यो गोपु पक्कं धारयत	२५ [५]

अहनृ वृत्रमृचीपम और्णवाभमहृशिवम् । हिमेनाविध्यवर्बुदम्	२६
प्र व उत्राय निन्दुरे ऽपाळहाय प्रसक्षिणे । देवत्तं ब्रह्म गायत	२७
यो विश्वान्यमि व्रता सोमस्य मदे अन्धसः । इन्द्रो देवेषु चेतति	२८
इह त्या संधमाद्या हरी हिरण्यकेश्या । वोळ्हामाभि प्रयो हितम्	२९
अर्वाञ्च त्वा पुरुष्टुत प्रियमेधस्तुता हरी । सोमपेयाय वक्षतः	३० [६] (७४४)

(३३)

१९ मेध्यातिथिः काण्वः । इन्द्रः । वृद्धती, १६-१८ गायत्री, १९ अनुष्टुप् ।

वयं घं त्वा सुतावन्त आपो न वृक्तबर्हिपः ।	
पवित्रस्य प्रसवणेषु वृत्रहन् परिं स्तोतार आसते	१
स्वरन्ति त्वा सुते नरो वसो निरेक उक्थिनः ।	
कदा सुतं तृपाण ओक आ गम इन्द्र स्वब्दीव वंसंगः	२
कण्वेभिर्धृष्णवा धुषद् वाजं दधिं सहस्रिणाम् ।	
पिशङ्गरूपं मघवन् विचर्यणे मक्षू गोमन्तमीमहे	३
पाहि गायान्धसो मनु इन्द्राय मेध्यातिथे ।	
यः संमिश्रो हयोर्यः सुते सचा वृजी रथो हिरण्ययः	४ (७४५)

यः सुपव्यः सुदक्षिण इनो यः सुकतुर्गुणे ।

य आक्ररः सहस्रा यः शतामघ इन्द्रो यः पूर्भिर्दारितः

५ [७]

यो धृषितो योऽवृतो यो अस्ति श्मश्रुषु श्रितः ।

विमृतद्युम्नश्च्यवनः पुरुषुतः क्रत्वा गौरिव शाक्निनः

६

क ई वेद सुते सचा पिबन्तं कद वयो दधे ।

अयं यः पुरो विभिनस्योजसा मन्दानः शिष्यन्धसः

७

द्वाना मुगो न वारणः पुरुत्रा चरथं दधे ।

नकिंद्वा नि यमदा सुते गमो महौश्चरस्योजसा

८

य उग्रः सन्ननिष्टृतः स्थिरो रणाय संस्कृतः ।

यदि स्तोतुर्मघवा शृणवद्धवं नेन्द्रो योपत्या गमत

९

सत्यमित्था वृषेवसि वृषजूतिर्नोऽवृतः

वृषा ह्युग्र शृण्विपे परावति वृषो अर्वावति श्रुतः

१० [८]

वृषणस्ते अभीशवो वृषा कशा हिरण्ययी ।

वृषा रथो मघवन् वृषणा हरी वृषा त्वं शतक्रतो

११

वृषा सोता सुनोतु ते वृषञ्चूजीपिन्ना भर ।

वृषा दधन्वे वृषणं नदीष्वा तुभ्यं स्थातर्हरीणाम्

१२

एन्द्र याहि पीतये मधु शविष्ठ सोम्यम् ।

नायमच्छा मघवा शृणवद् गिरो ब्रह्मोक्था च सुकतुः

१३

वहेन्तु त्वा रथेष्ठा मा हरयो रथयुजः

तिरश्चिर्वर्यं सर्वमानि वृत्रहन्त्येषां या शतक्रतो

१४

अस्माकमद्यान्तमं स्तोमं धिष्व महामह ।

अस्माकं ते सर्वना सन्तु शन्तमा मदाय द्युक्ष सोमपाः

१५ [९]

नहि पस्तव नो मम शास्त्रे अन्यस्य रण्यति । यो अस्मान् वीर आनयत्

इन्द्रश्चिद् घा तर्धववीत् स्त्रिया अंशास्यं मनः । उतो अहं क्रतुं रघुम्

सतीं चिद् घा मवृच्यता मिथुना वहतो रथम् । एवेद धूर्वृष्ण उत्तरा

अधः पश्यस्व मोषरि सैतरां पादुको हर ।

मा ते कशप्लुकी हंशन् त्वी हि ब्रह्मा बभूविथ

१९ [१०] (७६३)

(३४)

(१८) १ १५ नीपानिधिः काप्यः, १६-१८ सहस्रं वसुरोविषोऽङ्गिरसः। इन्द्रः।
अनुष्टुप्, १६-१८ गायत्री।

एन्द्र याहि हरिंभि—रुप कण्वस्य सुष्टुतिम् ।

द्विवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो १

आ त्वा गावा वदन्निह सोमी घोषेण यच्छतु ।

द्विवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो २

अत्रा वि नेमिरेपा—मुरां न धूनुते वृकः ।

द्विवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो ३

आ त्वा कण्वा इहावसे हवन्ते वार्जसातये ।

द्विवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो ४

दधामि ते सुतानां वृष्णे न पूर्वपाप्यम् ।

द्विवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो ५ [११]

स्मत्पुंरंघिर्न आ गंहि विश्वतोधीर्न ऊतये ।

द्विवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो ६

आ नो याहि महेमते सहस्रोते शतामघ ।

द्विवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो ७

आ त्वा होता मनुहितो देवत्रा वक्षदीड्यः ।

द्विवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो ८

आ त्वा मदच्युता हरीं श्येनं पक्षेव वक्षतः ।

द्विवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो ९

आ याह्यार्य आ परि स्वाहा सोमस्य पीतये ।

द्विवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो १० [१२]

आ नो याह्युपश्रु—त्युक्थेपु रणया इह ।

द्विवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो ११

सरूपैरा सु नो गहि संभूतैः संभूताश्वः ।

द्विवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो १२ (७५५)

आ याहि पर्वतेभ्यः समुद्रस्याधि विष्टपः ।	
द्विवो अमुप्य शासतो दिवं यय दिवावसो	१३
आ नो गव्यान्यश्वा सहस्रा शूर दर्हि ।	
द्विवो अमुप्य शासतो दिवं यय दिवावसो	१४
आ नः सहस्रशो भ्रातॄन्—ऽयुतानि शतानि च ।	
द्विवो अमुप्य शासतो दिवं यय दिवावसो	१५
आ यदिन्द्रश्च दद्वहे सहस्रं वसुरोचिषः । ओजिष्ठमश्च्यं पशुम्	१६
य ऋजा वार्तरहसो ऋपासो रघुप्यदः । भ्राजन्ते सूर्या इव	१७
पारावतस्य रातिपु द्ववच्चक्रेष्वाशुपु । तिष्ठ वनस्य मध्य आ	१८ [१३] (७८१)

(३५)

२४ इयावाश्व आत्रेयः । अश्विनौ । उपरिष्टाज्ज्योतिः (त्रिष्टुप्), २२, २४ पङ्क्तिः, २३ महावृद्धती ।

अग्निनेन्द्रेण वरुणेन विष्णुना ऽऽदित्यै रुद्रैर्वसुभिः सचामुवा ।	
सजोषसा उपसा सूर्येण च सोमं पिबतमश्विना	१
विश्वाभिर्धोभिर्मुर्वनेन वाजिना दिवा पृथिव्याद्रिभिः सचामुवा ।	
सजोषसा उपसा सूर्येण च सोमं पिबतमश्विना	२
विश्वेर्वैस्त्रिभिरेकादशैरिहा ऽद्भिर्मरुद्भिर्मृगुभिः सचामुवा ।	
सजोषसा उपसा सूर्येण च सोमं पिबतमश्विना	३
जुपेथां यज्ञं बोधतं हवस्य मे विश्वेह देवौ सवनाव गच्छतम् ।	
सजोषसा उपसा सूर्येण चे—पं नो वोळ्हमश्विना	४
स्तोमं जुपेथां युवशेव कन्यनां विश्वेह देवौ सवनाव गच्छतम् ।	
सजोषसा उपसा सूर्येण चे—पं नो वोळ्हमश्विना	५
गिरो जुपेथामध्वरं जुपेथां विश्वेह देवौ सवनाव गच्छतम् ।	
सजोषसा उपसा सूर्येण चे—पं नो वोळ्हमश्विना	६ [१४]
हारिद्वेव पतथो वनेदुप सोमं सुतं महिषेवाव गच्छथः ।	
सजोषसा उपसा सूर्येण च त्रिवर्तिर्यातमश्विना	७
हंसाविं पतथो अध्वगाविं सोमं सुतं महिषेवाव गच्छथः ।	
सजोषसा उपसा सूर्येण च त्रिवर्तिर्यातमश्विना	८ (७८१)

इयेनाविव पतथो हव्यदातये सोमं सुतं महिषेवाव गच्छथः ।

सजोषसा उपसा सूर्येण च त्रिवर्तिर्यातमश्विना

९

पिबतं च तृष्णुतं चा च गच्छतं प्रजां च धत्तं द्रविणं च धत्तम् ।

सजोषसा उपसा सूर्येण चो—जं नो धत्तमश्विना

१०

जयतं च प्र स्तुतं च प्र चावतं प्रजां च धत्तं द्रविणं च धत्तम् ।

सजोषसा उपसा सूर्येण चो—जं नो धत्तमश्विना

११

हृतं च शत्रून् यततं च मित्रिणः प्रजां च धत्तं द्रविणं च धत्तम् ।

सजोषसा उपसा सूर्येण चो—जं नो धत्तमश्विना

१२ [१५]

मित्रावरुणवन्ता उत धर्मवन्ता मरुत्वन्ता जरितुर्गच्छथो हवम् ।

सजोषसा उपसा सूर्येण चा—ऽऽद्वित्यैर्यातमश्विना

१३

अङ्गिरस्वन्ता उत विष्णुवन्ता मरुत्वन्ता जरितुर्गच्छथो हवम् ।

सजोषसा उपसा सूर्येण चा—ऽऽद्वित्यैर्यातमश्विना

१४

ऋभुमन्ता वृषणा वाजवन्ता मरुत्वन्ता जरितुर्गच्छथो हवम् ।

सजोषसा उपसा सूर्येण चा—ऽऽद्वित्यैर्यातमश्विना

१५

ब्रह्म जिन्वतमुत जिन्वतं धियो हृतं रक्षांसि सेधतममीवाः ।

सजोषसा उपसा सूर्येण च सोमं सुन्वतो अश्विना

१६

क्षत्रं जिन्वतमुत जिन्वतं नृन् हृतं रक्षांसि सेधतममीवाः ।

सजोषसा उपसा सूर्येण च सोमं सुन्वतो अश्विना

१७

धेनूजिन्वतमुत जिन्वतं विशो हृतं रक्षांसि सेधतममीवाः

सजोषसा उपसा सूर्येण च सोमं सुन्वतो अश्विना

१८ [१६]

अत्रैरिव शृणुतं पूर्व्यस्तुतिं श्यावाश्वस्य सुन्वतो मदच्युता ।

सजोषसा उपसा सूर्येण चा—ऽश्विना तिरोअह्वयम्

१९

सर्गो इव सृजतं सुप्तुतीरुषं श्यावाश्वस्य सुन्वतो मदच्युता ।

सजोषसा उपसा सूर्येण चा—ऽश्विना तिरोअह्वयम्

२०

रश्मीरिव यच्छतमध्वराँ उप श्यावाश्वस्य सुन्वतो मदच्युता ।

सजोषसा उपसा सूर्येण चा—ऽश्विना तिरोअह्वयम्

२१

अवाग् रथं नि यच्छतं पिबतं सोम्यं मधु ।

आ यातमश्विना गतमवस्युर्वामहं हुवे धत्तं रत्नानि वाशुषे

२२

(८०३)

नमोवाके प्रस्थिते अध्वरे नरा विवर्क्षणस्य पीतये ।

आ यातमश्विना गतमवस्युर्वामहं हुवे धत्तं रत्नानि दाशुषे

२३

स्वाहाकृतस्य तृप्पतं सुतस्य देवान्धसः ।

आ यातमश्विना गतमवस्युर्वामहं हुवे धत्तं रत्नानि दाशुषे

२४ [१७] (८०५)

(३६)

७ श्यावाश्व आज्ञेयः । इन्द्रः । शकरी, ७ महापङ्क्तिः ।

अवितासि सुन्वतो वृक्तर्वाहिपः पिबा सोमं मदाय कं शतक्रतो ।

यं ते भागमधारयन् विश्वाः सेहानः पृतना उरु जयः समप्सुजिन्मरुत्वौ इन्द्र सत्पते १

प्राव स्तोतारं मघवन्नव त्वां पिबा सोमं मदाय कं शतक्रतो ।

यं ते भागमधारयन् विश्वाः सेहानः पृतना उरु जयः समप्सुजिन्मरुत्वौ इन्द्र सत्पते २

ऊर्जा देवौ अवस्यो जसा त्वां पिबा सोमं मदाय कं शतक्रतो ।

यं ते भागमधारयन् विश्वाः सेहानः पृतना उरु जयः समप्सुजिन्मरुत्वौ इन्द्र सत्पते ३

जनिता द्विवो जनिता पृथिव्याः पिबा सोमं मदाय कं शतक्रतो ।

यं ते भागमधारयन् विश्वाः सेहानः पृतना उरु जयः समप्सुजिन्मरुत्वौ इन्द्र सत्पते ४

जनिताश्वानां जनिता गवामसि पिबा सोमं मदाय कं शतक्रतो ।

यं ते भागमधारयन् विश्वाः सेहानः पृतना उरु जयः समप्सुजिन्मरुत्वौ इन्द्र सत्पते ५

अत्रीणां स्तोममद्रिवो महस्कृधि पिबा सोमं मदाय कं शतक्रतो ।

यं ते भागमधारयन् विश्वाः सेहानः पृतना उरु जयः समप्सुजिन्मरुत्वौ इन्द्र सत्पते ६

श्यावाश्वस्य सुन्वतस्तस्था गृणु यथागृणो रत्रेः कर्माणि कृण्वतः ।

प्र त्रसदस्युमाविथ त्वमेक इन्द्रपाह्य इन्द्र ब्रह्माणि वर्धयन्

७ [१८] (८११)

(३७)

७ श्यावाश्व आज्ञेयः । इन्द्रः । महापङ्क्तिः, १ अतिजगतां ।

प्रेदं ब्रह्म वृत्रतूर्येष्वविथ प्र सुन्वतः शचीपत इन्द्र विश्वाभिरूतिभिः ।

माध्यंदिनस्य सर्वनस्य वृत्रहन्नेद्य पिबा सोमस्य वज्रिवः

१

सेहान उग्र पृतना अभि दुर्हः शचीपत इन्द्र विश्वाभिरूतिभिः ।

माध्यंदिनस्य सर्वनस्य वृत्रहन्नेद्य पिबा सोमस्य वज्रिवः

२

(८१४)

एकुराळस्य भुवर्नस्य राजसि शचीपत् इन्द्र विश्वाभिरुतिभिः ।	
माध्यंदिनस्य सर्वनस्य वृत्रहन्नेद्य पिबा सोमस्य वज्रिवः	३
सुस्थावाना यवयसि त्वमेक इच्छचीपत् इन्द्र विश्वाभिरुतिभिः ।	
माध्यंदिनस्य सर्वनस्य वृत्रहन्नेद्य पिबा सोमस्य वज्रिवः	४
क्षेमस्य च प्रयुजश्च त्वमीशिषे शचीपत् इन्द्र विश्वाभिरुतिभिः ।	
माध्यंदिनस्य सर्वनस्य वृत्रहन्नेद्य पिबा सोमस्य वज्रिवः	५
क्षत्राय त्वमवसि न त्वमाविथ शचीपत् इन्द्र विश्वाभिरुतिभिः ।	
माध्यंदिनस्य सर्वनस्य वृत्रहन्नेद्य पिबा सोमस्य वज्रिवः	६
इयावाश्वस्य रेमतस्तथा शृणु यथाशृणो रत्रेः कर्माणि कृण्वतः ।	
प्र त्रसदस्युमाविथ त्वमेक इच्छाह्य इन्द्र क्षत्राणि वर्धयन्	७ [१९] (८१९)

(३८)

१० इयावाश्व आत्रेयः । इन्द्राग्नी । गायत्री ।

यज्ञस्य हि स्थ ऋत्विजा सस्ती वाजेषु कर्मसु । इन्द्राग्नी तस्य बोधतम्	१
तोशासा रथयावाना वृत्रहणार्पराजिता । इन्द्राग्नी तस्य बोधतम्	२
इदं वां मविरं मध्वधुक्षत्राद्रिभिर्नरः । इन्द्राग्नी तस्य बोधतम्	३
जुषेथां यज्ञमिष्टये सुतं सोमं सधस्तुती । इन्द्राग्नी आ गतं नरा	४
इमा जुषेथां सर्वना येमिह्व्यान्युहथुः । इन्द्राग्नी आ गतं नरा	५
इमां गायत्रवर्तनिं जुषेथां सुष्टुतिं मम । इन्द्राग्नी आ गतं नरा	६ [२०]
प्रातर्यावमिरा गतं कुवेभिर्जेन्यावसु । इन्द्राग्नी सोमपीतये	७
इयावाश्वस्य सुन्वतो ऽग्नीणां शृणुतं हवम । इन्द्राग्नी सोमपीतये	८
एवा वामह्व ऊतये यथाहुवन्त मेधिराः । इन्द्राग्नी सोमपीतये	९
आहं सरस्वतीवतो रिन्द्राग्न्योर्वो वृणे । याभ्यां गायत्रमूच्यते	१० [२१] (८२९)

(३९)

१० नाभाकः काण्वः । अग्निः । महापङ्क्तिः ।

अग्निमस्तोष्युग्मियं मग्निमीळा यजध्वै ।

अग्निर्देवाँ अनक्तु न उमे हि विदथे कवि रन्तश्चरति दृत्यं । नभन्तामन्यके समे ? (८३०)

न्यग्ने नव्यसा वचस्तनूषु शंसमेषाम् ।

न्यराती सरावणां विश्वा अर्यो अरातीरितो युच्छन्त्वामुरो नभन्तामन्यके संमे २

अग्ने मन्मानि तुभ्यं कं घृतं न जुह्व आसनि ।

स देवेषु प्र चिकिद्धि त्वं ह्यसि पूर्यः शिवो दूतो विवस्वतो नभन्तामन्यके संमे ३

तत्तद्भिर्वयो दधे यथायथा कृण्वयति ।

ऊर्जाहुतिर्वसूनां शं च योश्च मयो दधे विश्वस्ये देवहृत्ये नभन्तामन्यके संमे ४

स चिकेत सहीयसा अग्निश्चित्रेण कर्मणा ।

स होता शश्वतीनां दक्षिणाभिरभीवृत इनोति च प्रतीव्यं नभन्तामन्यके संमे ५ [२२]

अग्निर्जाता देवानां मग्निर्वेदु मतीनामपीच्यम् ।

अग्निः स द्रविणोदा अग्निर्द्वारा च्यूर्णुते स्वाहुतो नवीयसा नभन्तामन्यके संमे ६

अग्निर्देवेषु संवसुः स विश्वु यज्ञियास्वा ।

स मुदा काव्यां पुरु विश्वं भूमेव पुण्यति देवो देवेषु यज्ञियो नभन्तामन्यके संमे ७

यो अग्निः सप्तमानुषः भितो विश्वेषु सिन्धुषु ।

तमागन्म त्रिपस्त्यं मन्धातुर्दस्युहन्तमग्निं यज्ञेषु पूर्य नभन्तामन्यके संमे ८

अग्निस्त्रीणि त्रिधातून्या क्षेति विदथा कविः ।

स त्रिरैकादृशां इह यक्षश्च पिप्रयश्च नो विप्रो दूतः परिष्कृतो नभन्तामन्यके संमे ९

त्वं नो अग्र आयुषु त्वं देवेषु पूर्य वस्व एकं इरज्यसि ।

त्वामार्षः परिस्मृतः परि यन्ति स्वसेतवो नभन्तामन्यके संमे

१० [२३] (८३९)

(४०)

१२ नाभाकः काण्वः । इन्द्राग्नी । महापंक्तिः, १ शकरी, १२ त्रिष्टुप ।

इन्द्राग्नी युवं सु नः सहन्ता दासथो रयिम् ।

येन हव्यहा समत्स्वा वीळु चित् साहिषीमह्यग्निर्वनेव वात इन्नभन्तामन्यके संमे १

नहि वां वययामहे अथेन्द्रमिदं यजामहे शविष्ठं नृणां नरम् ।

स नः क्रदा चिदर्वता गमदा वार्जसातये गमदा मेधसातये नभन्तामन्यके संमे २

ता हि मध्यं भराणां मिन्द्राग्नी अधिक्षितः ।

ता उ कवित्वना कवी पुच्छ्यमाना सखीयन्तं सं धीतमश्रुतं नग्न नभन्तामन्यके संमे ३

(८४१)

अभ्यर्चं नभाक्व दिन्द्वाग्नी यजसा गिरा ।

ययोर्विश्वमिदं जगं दियं द्यौः पृथिवी मद्भुवः पस्थे बिभृतो वसु नभन्तामन्यके संमे ४

प्र ब्रह्माणि नभाक्व दिन्द्वाग्निभ्यामिरज्यत ।

या सप्तबुधमर्णवं जिह्वारमपोर्णुत इन्द्र ईशान ओजसा नभन्तामन्यके संमे ५

अपि वृश्च पुराणवद् व्रततेरिव गुप्पितमोजो वासस्य दम्भय ।

वयं तदस्य संभृतं वस्विन्द्रेण वि भजेमहि नभन्तामन्यके संमे ६ [२४]

यदिन्द्वाग्नी जना इमे विह्वयन्ते तना गिरा ।

अस्माकैर्भिर्नृभिर्वयं सांसह्याम पृतन्यतो वनुयाम वनुज्यतो नभन्तामन्यके संमे ७

या नु श्वेताववो द्विव उच्चरात उप द्युभिः ।

इन्द्राग्न्योरनु व्रतमुहाना यन्ति सिन्धवो यान् त्सीं बन्धादमुञ्चतां नभन्तामन्यके संमे ८

पूर्वीष्ट इन्द्रोपमातयः पूर्वीरुत प्रशस्तयः सूनो ह्रिन्वस्य हरिवः ।

वस्वो वीरस्यापृचो या नु सार्धन्त नो धियो नभन्तामन्यके संमे ९

तं शिशीता सुवृक्तिभिस्त्वेयं सत्त्वानमुत्थियम् ।

उतो नु चिद् य ओजसा शुष्णस्याण्डानि भेदति जेषत् स्वर्वतीरपो नभन्तामन्यके संमे १०

तं शिशीता स्वध्वरं सत्यं सत्त्वानमुत्थियम् ।

उतो नु चिद् य ओहंत आण्डा शुष्णस्य भेवत्यजैः स्वर्वतीरपो नभन्तामन्यके संमे ११

एवेन्द्राग्निभ्यां पितृवन्नवीयो मन्धातुवदङ्गिरस्वदवाचि ।

त्रिधातुना शर्मणा पातमुस्मान् वयं स्याम पतयो रयीणाम् १२ [२५] (८५३)

(४१)

१० नभाक् काण्वः । वरुणः । महापङ्क्तिः ।

अस्मा ऊ पु प्रभूतये वरुणाय मरुद्भ्यो ऽर्ची विदुष्टरेभ्यः ।

यो धीता मानुषाणां पृथ्वो गा इव रक्षति नभन्तामन्यके संमे १

तमू पु समना गिरा पितृणां च मन्मभिः ।

नाभाकस्य प्रशस्तिभिर्यः सिन्धूनामुपोदये सप्तस्वसा स मध्यमा नभन्तामन्यके संमे २

स क्षपः परि पस्वजे न्युस्रो मायया दधे स विश्वं परि दर्शतः ।

तस्य वेनीरनु व्रतमपस्तिमो अवर्धयन् नभन्तामन्यके संमे

३ (८५४)

यः कुकुभो निधारयः पृथिव्यामधि दर्शतः ।

स मातां पुर्य्य पदं तद् वरुणस्य सप्त्यं स हि गोपा इवेर्यो नभन्तामन्यके समे ४

यो धर्ता भुवन्नानां य उन्नाणामपीच्याद् वेदु नामानि गुह्या ।

स कविः काव्यां पुरु रूपं द्यौरिव पुन्यति नभन्तामन्यके समे ५ [२६]

यस्मिन् विश्वानि काव्यां चक्रे नामिरेव श्रिता ।

त्रितं जूती संपर्यत ब्रजे गावो न संयुजे युजे अश्वौ अयुक्षत नभन्तामन्यके समे ६

य आस्वत्कं आशये विश्वां जातान्येषाम् ।

परि धामानि मर्षुंश्चाद् वरुणस्य पुरो गये विश्वे देवा अनु व्रतं नभन्तामन्यके समे ७

स संमुद्रो अपीच्यस्तुरो द्यामिव रोहति नि यदासु यजुर्दधे ।

स माया अर्चिना पदाऽस्तृणान्नाकमारुहन्नभन्तामन्यके समे ८

यस्य श्वेता विचक्षणा तिस्रो भूमीरधिक्षितः ।

त्रिरुत्तराणि पप्रतुर्वरुणस्य ध्रुवं सदुः स सप्तानामिरज्यति नभन्तामन्यके समे ९

यः श्वेतां अधिनिर्णिजश्चक्रे कृष्णौ अनु व्रता ।

स धामं पुर्य्य मम यः स्कम्भेन वि रोदसी अजो न द्यामधारयन्नभन्तामन्यके समे १०

[२७] (८६१)

(४२)

६ नामाकः काण्वः, अर्चनाना आत्रेयो वा । १-३ वरुणः, ४-६ अश्विनौ । १-३ त्रिष्टुप्, ४-६ अनुष्टुप् ।

अस्तंश्नाद् द्यामसुरो विश्ववेदुः अमिमीत वरिमाणं पृथिव्याः ।

आसीदुद् विश्वा भुवन्नानि सन्नाद् विश्वे तानि वरुणस्य व्रतानि १

एवा वन्दस्व वरुणं बृहन्तं नमस्या धीरममृतस्य गोपाम् ।

स नः शर्म त्रिवरुं वि यंसत पातं नो द्यावापृथिवी उपस्थे २

इमां धियं शिक्षमाणस्य देव क्रतुं दक्षं वरुणं सं शिक्षाधि ।

ययाति विश्वा दुरिता तरेम सुतमीणमधि नावं रुहेम ३

आ वां ग्रावाणो अश्विना धीभिर्विप्रा अचुच्यवुः ।

नासत्या सोमपीतये नभन्तामन्यके समे ४

यथा वामत्रिरश्विना गीभिर्विप्रो अजोहवीत ।

नासत्या सोमपीतये नभन्तामन्यके समे ५

(८६६)

एवा वामह ऊतये यथाहुवन्त मेधिराः ।
नासत्या सोमपीतये नभन्तामन्यके समे

६ [२८] (८६७)

(४३)

[पद्योऽनुवाकः ॥६॥ सू० ४३-४८]

३३ विरूप आङ्गिरसः । अग्निः । गायत्री ।

इमे विप्रस्य वेधसो ऽग्नेरस्तृतयज्वनः । गिरः स्तोमांस ईरते १
अस्मै ते प्रतिहर्यते जातवेदो विचर्षणे । अग्ने जनामि सुष्टुतिम २
आरोका इव वेदह तिग्मा अग्ने तव त्विपः । वृद्धिर्वनानि बप्सति ३
हरयो धूमकेतवो वार्तजूता उप द्यवि । यतन्ते वृथगग्रयः ४
एते ते वृथगग्रय इन्द्रासः समदृक्षत । उपसामिव केतवः ५ [२९]

कृष्णा रजांसि पत्सुतः प्रयाणे जातवेदसः । अग्निर्यद रोधति क्षमि ६
धासिं कृण्वान ओषधी बप्सदग्निं वायति । पुनर्यन् तरुणीरपि ७
जिह्वाभिरह नल्लम वृर्षिपा जञ्जणाभवन । अग्निर्यनेषु रोचते ८
अप्स्वग्ने सधिष्टव सौषधीरनु रुध्यसे । गर्मे सञ्जायसे पुनः ९
उदग्ने तव तद् घृता वृर्षी रोचत आहुतम् । निंसानं जुहोते मुखं १० [३०]

उक्षान्नाय वृक्षान्नाय सोमपृष्ठाय वेधसे । स्तोमैर्विधेसाग्रये ११
उत त्वा नमसा वयं होतवरेण्यकतो । अग्ने समिद्धिरीमहे १२
उत त्वा भृगुवच्छुचे मनुष्वदग्र आहुत । अङ्गिरस्वद्धवामहे १३
त्वं हग्ने अग्निना विप्रो विप्रेण सन् त्सता । सखा सख्या समिध्यसे १४
स त्वं विप्राय द्वाशुषे रयिं देहि सहस्रिणम् । अग्ने वीरवतीमिपम् १५ [३१]

अग्ने भ्रातुः सहस्कृत रोहिदश्व शुचिब्रत । इमं स्तोमं जुपस्व मे १६
उत त्वग्नि मम स्तुतो वाश्वाय प्रतिहर्यते । गोष्ठं गाव इवाशत १७
तुभ्यं ता अङ्गिरस्तम विश्वाः सुक्षितयः पृथक् । अग्ने कामाय येमिरे १८
अग्नि धीभिर्मनीषिणो मेधिरासो विपश्चितः । अन्नसद्याय हिन्विरे १९
तं त्वामज्मेषु वाजिनं तन्वाना अग्ने अध्वरम् । वह्निं होतारमीळते २० [३२]

पुरुत्रा हि सदङ्कुसि विशो विश्वा अनु प्रभुः । समत्सु त्वा हवामहे २१
तमीळिष्व य आहुतो ऽग्निर्विभ्राजते घृतैः । इमं नः शृण्वद्धवम् २२
तं त्वा वयं हवामहे शृण्वन्तं जातवेदसम् । अग्ने घन्तमप द्विपः २३

(८९०)

विशां राजानमद्भुतं मध्यक्षं धर्मणामिमम् । अग्निमीळे स उ श्रवत्	२४
अग्निं विश्वायुवेपसं मर्यं न वाजिनं हितम् । सप्तिं न वाजयामसि	२५ [३३]
ग्रन् मुघ्राण्यप द्वियो दहन् रक्षांसि विश्वहा । अग्ने तिग्मेन दीदिहि	२६
यं त्वा जनास इन्धते मनुष्वदङ्गिरस्तम । अग्ने स बोधि मे वचः	२७
यदग्ने दिविजा अस्य प्सुजा वा सहस्कृत । तं त्वा गीर्मिह्वामहे	२८
तुभ्यं घेत ते जना इमे विश्वाः सुक्षितयः पृथक् । धासिं हिन्वन्त्यत्तवे	२९
ते वेदग्ने स्वाध्याः ऽहा विश्वा नृचक्षसः । तरन्तः स्याम दुर्गहा	३० [३४]
अग्निं मन्द्रं पुरुप्रियं शीरं पावकशोचिपम् । हृदिर्मन्द्रेभिरीमहे	३१
स त्वमग्ने विभार्वसुः सृजन् त्सूर्यो न रुदिमभिः । शर्धन् तमांसि जिघ्रसे	३२
तत् ते सहस्व ईमहे दात्रं यन्नोपदस्यति । त्वदग्ने वार्यं वसु	३३ [३५] (९००)

(४४)

३० विरूप आङ्गिरसः । अग्निः । गायत्री ।

समिधाग्निं दुवस्यत घृतैर्वोधयतातिथिम् । आस्मिन् हव्या जुहोतन	१
अग्ने स्तोमं जुपस्व मे वर्धस्वानेन मन्मना । प्रति सूक्तानि हर्य नः	२
अग्निं द्रुतं पुरो दधे हव्यवाहमुपं ब्रुवे । देवाँ आ सादयाबुिह	३
उत् ते बृहन्तो अर्चयः समिधानस्य दीदिवः । अग्ने शुक्रास ईरते	४
उप त्वा जुहोऽ मम घृताचीर्यन्तु हर्यत । अग्ने हव्या जुपस्व नः	५ [३६]
मन्द्रं होतारमृत्विजं चित्रभानुं विभार्वसुम् । अग्निमीळे स उ श्रवत्	६
प्रत्नं होतारमीड्यं जुष्टमग्निं कविक्रतुम् । अध्वराणामभिधिर्यम्	७
जुषाणो अङ्गिरस्तमे मा हव्यान्यानुपक् । अग्ने यज्ञं नय क्रतुथा	८
समिधान उ सन्त्य शुक्रशोच इहा वह । चिकित्वान् दैव्यं जनम्	९
विप्रं होतारमद्भुतं धूमकेतुं विभार्वसुम् । यज्ञानां केतुमीमहे	१० [३७]
अग्ने नि पाहि नस्त्वं प्रति पम देव रीषतः । मिन्धि द्वेषः सहस्कृत	११
अग्निः प्रत्नेन मन्मना शुम्भानस्तन्वं स्वाम् । कविर्विप्रेण वावृधे	१२
ऊर्जो नपातमा ब्रुवे ऽग्निं पावकशोचिपम् । अस्मिन् यज्ञे स्वध्वरे	१३
स नो मित्रमहस्त्वमग्ने शुक्रेण शोचिषा । देवैरा संत्सि बर्हिषि	१४
यो अग्निं तन्वोऽ दमे देवं मर्तः सपर्यति । तस्मा इद दीदयद वम्	१५ [३८] (९१५)

अग्निमूर्धा दिवः क्रकुत् पतिः पृथिव्या अयम् । अपां रेतांसि जिन्वति १६
 उदग्ने शुचयस्तव शुक्रा भ्राजन्त ईरते । तव ज्योतीष्यचर्यः १७
 ईशिषे वार्यस्य हि वृत्रस्याग्ने स्वर्पतिः । स्तोता स्यां तव शर्मणि १८
 त्वामग्ने मनीषिणस्त्वां हिन्वन्ति चित्तिभिः । त्वां वर्धन्तु नो गिरः १९
 अर्द्धस्य स्वधावतो दूतस्य रेभतः सदा । अग्नेः सख्यं वृणीमहे २० [३९]

अग्निः शुचिर्व्रततमः शुचिर्विप्रः शुचिः कविः । शुचीं रोचत आहुतः २१
 उत त्वा धीतयो मम गिरों वर्धन्तु विश्वहा । अग्ने सख्यस्य बोधि नः २२
 यदग्ने स्यामहं त्वं त्वं वा या स्या अहम् । स्युष्टे सत्या इहाशिपः २३
 वसुर्वसुपतिर्हि क—मस्यग्ने विभावसुः । स्याम ते सुमतावपि २४
 अग्ने धृतव्रताय ते समुद्रायैव सिन्धवः । गिरों वाश्वास ईरते २५ [४०]

युवानं विश्पतिं कविं विश्वादं पुरुवेपसम् । अग्निं शुभ्रमग्निं मन्मभिः २६
 यज्ञानां रथ्ये वयं तिग्मजम्भाय वीळ्वे । स्तोमैरिषेमाग्रये २७
 अयमग्ने त्वे अपि जरिता भूतु सन्त्य । तस्मै पावक मृळ्य २८
 धीरो ह्यस्यञ्जसद् विप्रो न जागृविः सदा । अग्ने दीदर्यसि द्यवि २९
 पुराग्ने दुरितेभ्यः पुरा मूध्रेभ्यः कवे । प्र ण आयुर्वसो तिर ३० [४१] (१३०)

(४५)

४२ त्रिशोकः काण्वः । इन्द्रः, १ अग्नीन्द्रौ । गायत्री ।

आ घा ये अग्निमिन्धते स्तृणन्ति बर्हिर्ननुपक् । येषामिन्द्रो युवा सखा १
 बृहन्निदिधम एषां भूरि अस्तं पृथुः स्वरुः । येषामिन्द्रो युवा सखा २
 अयुद्ध इद युधा वृतं शूर आजति सत्वभिः । येषामिन्द्रो युवा सखा ३
 आ बुन्दं वृत्रहा ददे जातः पृच्छद् वि मातरम् । क उग्राः के ह गृण्वरे ४
 प्रति त्वा शवसी वदद् गिरावप्सो न योधिषत् । यस्ते शत्रुत्वमाचके ५ [४२]

उत त्वं मधवञ्जृणु यस्ते वष्टि ववक्षि तत् । यद् वीळ्यासि वीळु तत् ६
 यद्वजिं यात्याजिक्र—दिन्द्रः स्वश्चयुरूप । रथीतमो रथीनाम् ७
 वि पु विश्वा अभियुजो वजिन् विष्वग्यथा बृह । भवा नः सुश्रवस्तमः ८
 अस्माकं सु रथं पुर इन्द्रः कृणोत सातये । न यं धूर्वन्ति धूर्तयः ९
 वृज्याम ते परि द्विषो ऽरं ते शक्र द्वावेन । गमेमेदिन्द्र गोमतः १० [४३] (१४०)

शर्नश्चिद् यन्तो अद्रिवो ऽश्वावन्तः शतग्विनः । विवर्क्षणा अनेहसः ११
 ऊर्ध्वा हि ते द्विवेदिवे सहस्रा सुनृतां गता । जरितुभ्यो विमहते १२
 विद्या हि त्वा धनंजय मिन्द्रं हृच्छा चिदारुजम् । आदारिणं यथा गयम् १३
 कुक्कुहं चित् त्वा कवे मन्दन्तु धृष्णविन्दवः । आ त्वा पुणिं यदीमहे १४
 यस्तै रेवां अदाशुरिः प्रममये मघत्तये । तस्य नो वेदु आ भर १५ [४४]

इम उ त्वा वि चक्षते सखाय इन्द्र सोमिनः । पुष्टावन्तो यथा पशुम् १६
 उत त्वावधिरं वयं श्रुत्कर्णं सन्तमृतये । दूरादिह हवामहे १७
 यच्छुभ्रया इमं हवं दुर्मये चक्रिया उत । भवेशपिर्नो अन्तमः १८
 यच्चिच्छि ते अपि व्यथि जगन्वांसो अमन्महि । गोदा इदिन्द्र गोधि नः १९
 आ त्वा रम्भं न जिव्रयो रम्भा शवसस्पते । उश्मसि त्वा सुधस्थ आ २० [४५]

स्तोत्रमिन्द्राय गायत पुरुनुम्णाय सत्त्वेन । नक्रियं वृण्वते युधि २१
 अभि त्वा वृषभा सुते सुतं सृजामि पीतये । तृम्पा व्यश्रुही मर्दम् २२
 मा त्वा मूरा अविष्यवो मोपहस्वान् आ दभन् । मार्कीं ब्रह्मद्विषो वनः २३
 इह त्वा गोपरीणसा महे मन्दन्तु राधसे । सरो गौरो यथा पिब २४
 या वृत्रहा परावति सता नवा च चुच्युवे । ता संसत्सु प्र वोचत २५ [४६]

अपिबत क्रदुवः सुत मिन्द्रः सहस्रचाह्वे । अत्रादिदिष्ट पौंस्यम् २६
 सत्यं तत तुर्वशे यदौ विदानो अह्मवाय्यम् । व्यानद् तुर्वणे शमि २७
 तरणिं वो जनानां त्रदं वाजस्य गोमंतः । समानसु प्र शंसिषम् २८
 ऋभुक्षणं न वर्तव उक्थेषु तुष्टयावृधम् । इन्द्रं सोमे सचा सुते २९
 यः कून्तदिद् वि योन्यं त्रिशोकाय गिरिं पृथुम् । गोभ्यो गातुं निरेतवे ३० [४७]

यद् दधिपे मनस्यसि मन्दानः प्रेदियक्षासि । मा तत करिन्द्र मूळ्य ३१
 दृभ्रं चिच्छि त्वावतः कृतं शृण्वे अधि क्षमि । जिगात्विन्द्र ते मनः ३२
 तवेदु ताः सुकीर्तयो ऽसंभृत प्रशस्तयः । यदिन्द्र मूळयासि नः ३३
 मा न एकस्मिन्नागसि मा द्यौरुत त्रिपु । वधीर्मा शूर मूरिपु ३४
 बिमया हि त्वावत उग्रादभिप्रभङ्गिणः । वृस्मावृहसृतीपहः ३५ [४८]

मा सव्युः शूनमा विद्वे मा पुत्रस्य प्रभूवसो । आवृत्त्वद् भूतु ते मनः ३६
 को नु मर्या अमिथितः सखा सखायमब्रवीत् । जहा को अस्मदीपते ३७
 एवारं वृषभा सुते ऽसिन्वन् भूर्यावयः । श्वघ्नीव निवता चरन् ३८

आ त एता वचोयुजा हरीं गृभ्णे सुमद्रथा । यदीं ब्रह्मभ्य इहवः	३९
मिन्धि विश्वा अप द्विपः परि बाधो जही मृधः । वसुं स्पार्हं तदा भर	४०
यद्वीळाविन्द्र यत् स्थिरे यत् पर्शानि परामृतम् । वसुं स्पार्हं तदा भर	४१
यस्य ते विश्वमानुषो भूरर्कुत्तस्य वेदति । वसुं स्पार्हं तदा भर	४२ [४९] (९७२)

[चतुर्थोऽध्यायः ॥४॥ व० १-५४]

(४६)

३३ वशोऽङ्गयः । इन्द्रः, २१-२४ कानीतः पृथुश्रवाः, २५-२८, ३२ वायुः । गायत्री, १ पादनिवृत्तः
 ५ ककुप्, ७ बृहती, ८ अनुष्टुप्, ९ सतोबृहती, ११-१२ विपरीतोत्तरः प्रगाथः = (बृहती, विपरीता),
 १३ द्विपदा जगती, १४ बृहती पिपीलिकमध्या, १५ ककुम्भ्यकुशिरा, १६ विराट्, १७ जगती,
 १८ उपरिष्टाद् बृहती, १९ बृहती, २० विषमपदा बृहती, २१, २४ पङ्क्तिः, २२ संस्तारपङ्क्तिः,
 २५-२८ प्रगाथः = (बृहती, सतोबृहती), ३० द्विपदा विराट्, ३१ उष्णिक्, ३२ पङ्क्तिः ।

त्वावतः पुरुवसो वयमिन्द्र प्रणेतः । स्मर्तिं स्थातर्हरीणाम्	१
त्वां हि सत्यमर्द्रिवो विद्म वृतातरमिपाम् । विद्म वृतातरं रथीणाम्	२
आ यस्य ते महिमानं शतमूते शतक्रतो । गीर्भिर्गुणन्ति कारवः	३
सुनीथो घा स मर्त्यो यं मरुतो यमर्यमा । मित्रः पान्त्यबृहः	४
दधानो गोमदश्ववत् सुवीर्यमादित्यजूत एधते । सदा राया पुरुस्पृहा	५ [१]

तमिन्द्रं दानमीमहे शवसानमभीर्वम् । ईशानं राय ईमहे	६
तस्मिन् हि सन्त्युतयो विश्वा अभीरवः सचा ।	
तमा वहन्तु सतयः पुरुवसुं मदाय हरयः सुतम्	७
यस्ते मवो वरेण्यो य इन्द्र वृत्रहन्तमः ।	
य आदुविः स्वर्नृभिर्-र्यः पृतनासु दुष्टरः	८
यो दुष्टरो विश्ववार श्रवाप्यो वाजेष्वस्ति तरुता ।	
स नः शविष्ट सवना वसो गहि गमेम गोमति ब्रजे	९
गव्यो पु णो यथा पुरा ऽश्वयोत रथया । वरिवस्य महामह	१० [२]

नहि ते शूर राधसो ऽन्तं विन्दामि सत्रा ।	
वृशस्या नो मघवन्नू चिद्विद्वो धियो वाजैभिराविथ	११
य ऋष्वः आवयत्सखा विश्वेत् स वेदु जनिमा पुरुष्टुतः ।	
तं विश्वे मानुषा युगेन्द्रं हवन्ते तविषं यतस्रुचः	१२
स नो वाजेष्वविता पुरुवसुः पुरःस्थाता । मघवां वृत्रहा भुवत्	१३ (९८५)

- अभि वो वीरमन्धसो मदेषु गाय गिरा महा विचेतसम् ।
इन्द्रं नाम श्रुत्यै शाकिनं वचो यथा १४
- वृदी रेक्णस्तन्वे वृदिर्वसु वृदिर्वाजेषु पुरुहूत वाजिनम् । नूनमथ १५ [३]
- विश्वेषामिज्यन्तं वसूनां सासुह्रांसं चिदस्य वर्षसः । कृपयतो नूनमत्यथ १६
- महः सु वो अरमिषे स्तवामहे मीळहुपे अरंगमाय जग्मये ।
यज्ञेभिर्गीर्भिर्विश्वमनुषां मरुता मियक्षसि गायै त्वा नमसा गिरा १७
- ये पातर्यन्ते अजमभिर्गिरीणां स्नुभिरेषाम् ।
यज्ञं महिष्वणीनां सुष्ठं तुविष्वणीनां प्राध्वरे १८
- प्रभङ्गं दुर्मतीनामिन्द्र शविष्ठा भर । रयिमस्मभ्यं युज्यं चोदयन्मते ज्येष्ठं चोदयन्मते १९
- सनितः सुसनितरुग्र चित्र चेतिष्ठ सूनृत ।
प्रासहा सभ्राद् सहुषिं सहन्तं भुज्युं वाजेषु पूर्यम् २० [४]
- आ स एतु य ईवदौ अदेवः पुतमावृदे ।
यथा चिद्वशो अश्व्यः पृथुश्रवसि कानीतिऽऽस्या व्युष्यावृदे २१
- पृष्टिं सहस्राश्व्यस्यायुतासनमुष्ट्रानां विंशतिं ज्ञता ।
दश श्यावीनां ज्ञता दश त्र्यरुपीणां दश गवां सहस्रा २२
- दश श्यावा ऋधद्रयो वीतवारास आशवः । मथा नेमिं नि वावृतुः २३
- दानासः पृथुश्रवसः कानीतस्य सुरार्धसः ।
रथं हिरण्ययं दनुर्न्महिष्ठः सुरिरभूद्वर्षिष्ठमकृत श्रवः २४
- आ नो वायो महे तने याहि मखाय पाजसे ।
वयं हि ते चक्रुमा भूरि वावने सद्यश्चिन्महि वावने २५ [५]
- यो अश्वेभिर्वहेत वस्त उम्नास्त्रिः सप्त सप्ततीनाम् ।
एभिः सोमैभिः सोमसुद्धिः सोमपा दानाय शुक्रपूतपाः २६
- यो म इमं चिदु त्मना मन्दच्चित्रं वावने ।
अरद्धे अक्षे नहुषे सुकृत्वानि सुकृत्तराय सुकृतुः २७
- उच्चथ्येऽ वपुषि यः स्वरा लुत वायो वृतस्त्राः ।
अश्वेषितं रजेषितं शुनेषितं प्राजम् तद्विदं नु तत् २८ (१०००)

अध प्रियमिषिराय पृष्टिं सहस्रासनम् । अश्वानामिन्न वृष्णाम्	२९
गात्रो न यूथमुप यन्ति वध्रय उप मा यन्ति वध्रयः	३०
अध यच्चारथे गुणे शतमुष्ट्रौ अचिक्रदत् । अध श्विलेषु विंशतिं शता	३१
शतं व्रासे बलवृथे विप्रस्तरुक्ष आ ददे ।	
ते ते वायव्ये जना मदन्ति नृवर्गोपाः	३२
अध स्या योषणा मही प्रतीची वशमश्वयम् । अधिक्रमा वि नीयते	३३ [६] (१००५)

(४७)

१८ त्रित आप्त्यः । आदित्याः, १४-१८ आदित्योपसः (दुःस्वप्नः) । महापङ्क्तिः ।

महिं वो महताभवो वरुण मित्रं व्राशुपे ।
यमादित्या अग्निं ब्रुहो रक्षथा नेमघं नश—दनेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः १
विदा देवा अवाना—मादित्यासो अपाकृतिम् ।
पक्षा वयो यथोपरि व्य॑स्मे शर्म यच्छता—नेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः २
व्य॑स्मे अधि शर्म तत् पक्षा वयो न यन्तन ।
विश्वानि विश्ववेदसो वरुथ्या मनामहे ऽनेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः ३
यस्मा अरासत् क्षयं जीवातुं च प्रचेतराः ।
मनोर्विश्वस्य घेद्विम आदित्या राय ईशते ऽनेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः ४
परि णो वृणजन्नघा दुर्गाणि रथ्यो यथा ।
स्यामेदिन्द्रस्य शर्म—ण्यादित्यानामुतावस्य—नेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः ५ [७]

परिहृतेवुना जनो युष्मादन्तस्य वायति ।
देवा अर्धमाश वो यमादित्या अहेतना—नेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः ६
न तं त्रिमं चन त्यजो न द्रासवृभि तं गुरु ।
यस्मा उ शर्म सुप्रथ आदित्यासो अराध्व—मनेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः ७
युष्मे देवा अपि प्मसि युध्यन्त इव वर्मसु ।
यूयं महो न एनसो यूयमर्भादुरुप्यता—नेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः ८ (१०१३)

अदितिर्न उरुण्यत्व—दितिः शर्मं यच्छतु ।

माता मित्रस्य रेवतो ऽर्यम्णो वरुणस्य चा—नेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः ९

यदेवाः शर्मं शरणं यज्जदं यदनातुरम् ।

त्रिधातु यद्वरुण्यं तदस्मासु वि यन्तना—नेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः १० [८]

आदित्या अव हि ख्यता—धि कूलादिव स्पशः ।

सुतीर्थमर्वतो यथा—नु नो नेषथा सुग—मनेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः ११

नेह भद्रं रक्षस्विने नावयै नोपया उत ।

गवै च भद्रं धेनवै वीराय च श्रवस्यते ऽनेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः १२

यद्वाविर्यदपीच्यं देवासो अस्ति दुष्कृतम् ।

त्रिते तद्विष्वमाप्य अरे अस्मद् दधातना—नेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः १३

यच्च गोषु दुष्ष्वज्यं यच्चास्मे दुहितर्दिवः ।

त्रिताय तद्विभावया—प्याय परा वहा—नेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः १४

निष्कं वा धा कृणवति स्रजं वा दुहितर्दिवः ।

त्रिते दुष्ष्वज्यं सर्वं—माप्ये परि दध्नस्य—नेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः १५ [९]

तदन्नाय तदपसे तं भागमुपसेदुपे ।

त्रिताय च द्विताय चो—षो दुष्ष्वज्यं वहा—नेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः १६

यथा कलां यथा ज्ञाफं यथ ऋणं संनयामसि ।

एवा दुष्ष्वज्यं सर्वं—माप्ये सं नयामस्य—नेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः १७

अजैष्माद्यासनाम् चा—भूमानांगसो वयम् ।

उषो यस्माद् दुष्ष्वज्या—दमैष्माप तदुच्छत्व—नेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः १८ [१०]

(१०१३)

(४८)

१५ प्रगाथो घोरः काण्वः । सोमः । त्रिष्टुप्, ५ जगती ।

स्वादोरभक्षि वयसः सुमेधा स्वाधयो वरिवोवित्तरस्य ।

विश्वे यं देवा उत मर्त्यासो मधुं ब्रुवन्तो अमि संचरन्ति १

अन्तश्च प्रागा अदितिर्मवास्य वयाता हरसो दैव्यस्य ।

इन्द्रविन्द्रस्य सख्यं जुषाणः श्रौष्टीव धुरमनु राय क्रध्याः २ (१०१५)

अपां सोमममृता अभूमा गन्म ज्योतिरविदाम केवान् ।
 किं नूनमस्मान् कृणवदरातिः किमु धृतिरिमृत मर्त्यस्य ३
 शं नो भव हृद आ पीत इन्दो पितेव सोम सूनवे सुशेवः ।
 सखेव सख्य उरुशंस धीरः प्र ण आयुर्जीवसे सोम तारीः ४
 इमे मा पीता यशसं उरुष्यवो रथं नं गावः समनाह पर्वसु ।
 ते मा रक्षन्तु विम्रसंश्चरित्रा दुत मा सामाद्यवयन्त्विवन्दवः ५ [११]

अग्निं न मा मथितं सं विदीपः प्र चक्षय कृणुहि वस्यसो नः ।
 अथा हि ते मद्र आ सोम मन्ये रेवा इव प्र चरा पुष्टिमच्छ ६
 इषिरेण ते मर्नसा सुतस्य भक्षीमहि पित्र्यस्येव रायः ।
 सोमं राजन् प्र ण आयुं पि तारी रहानीव सूर्यो वासुराणि ७
 सोमं राजन् मूळया नः स्वस्ति तव स्मसि व्रत्यास्तस्य विद्धि ।
 अलर्तिं दक्ष उत मन्युरिन्द्रो मा नो अर्यो अनुकामं परा दाः ८
 त्वं हि नस्तन्वः सोम गोपा गात्रेगात्रे निषसत्था नुचक्षाः ।
 यत् ते वयं प्रमिनाम व्रतानि स नो मूळ सुपस्वा देव वस्यः ९
 क्रतुदरेण सख्या सचेय यो मा न रिप्येद्वर्यश्च पीतः ।
 अयं यः सोमो न्यधायस्मे तस्मा इन्द्रं प्रतिरमेभ्यायुः १० [१२]

अप त्या अस्थुरनिरा अमीवा निरत्रसन् तमिषीचिरमैषुः
 आ सोमो अस्मा अरुहद् विहाया अगन्म यत्र प्रतिरन्त आयुः ११
 यो न इन्द्रः पितरो हृत्सु पीतो ऽमर्त्यो मर्त्यो आविवेश ।
 तस्मै सोमाय हविषा विधेम मूळीके अस्य सुमतौ स्याम १२
 त्वं सोम पितृभिः संविद्वानो ऽनु द्यावापृथिवी आ ततन्थ ।
 तस्मै त इन्द्रो हविषा विधेम वयं स्याम पतयो रयीणाम् १३
 घ्रातारो देवा अधि वोचता नो मा नो निद्रा ईशत मोत जल्पिः
 वयं सोमस्य विश्वह प्रियासः सुवीरांसो विदथमा वदेम । १४
 त्वं नः सोम विश्वतो वयोधा स्त्वं स्वर्विदा विशा नुचक्षाः ।
 त्वं न इन्द्र ऊतिभिः सजोषाः पाहि प्रश्वातादुत वा पुरस्तात् १५ [१३] (१०३८)

अथ बालखिल्यम् ।

(४९) [१]

१० प्ररुक्णवः काण्वः । इन्द्रः । प्रगाथः= (विपमा वृद्धती, समा सनोवृद्धती) ।

अभि प्र वः सुरार्धसु—मिन्द्रमर्चं यथा विदे ।

यो जतिवृन्थो मघवा पुरुवसुः सहस्रेणैव शिक्षति

१

ज्ञातानीकेव प्र जिगाति धृष्णुया हन्ति वृत्राणि वृशुषे ।

गिरिरेव प्र रसा अस्य पिन्विरे वृत्राणि पुरुमोजसः

२

आ त्वा सुतासु इन्द्वो मवा य इन्द्र गिर्वणः ।

आपो न वज्रिन्नन्वोऽक्यं सरः पूणन्ति शूर राधसं

३

अनेहसं प्रतरणं विवक्षणं मध्वः स्वादिष्ठमी पिब ।

आ यथा मन्दसानः किरासि नः प्र क्षुद्रेव त्मना धूपन्

४

आ नः स्तोममुप द्वव—द्वियानो अश्वो न सोतृभिः ।

यं तै स्वधावन् त्वद्वयन्ति धेनव इन्द्र कण्वेषु रातयः

५ [१४]

उग्रं न वीरं नमसोप सेविम विभूतिमक्षितावसुम् ।

उद्रीव वज्रिन्नवतो न सिञ्चते क्षरन्तीन्द्र धीतर्यः

६

यन्द्रं नूनं यद्वा यज्ञे यद्वा पृथिव्यामधि ।

अतो नो यज्ञमाशुभिर्महेमत उग्र उग्रेभिरा गहि

७

अजिरासो हरयो ये त आश्वो वाता इव प्रसक्षिणः ।

येभिरपत्यं मनुषः परीर्यसे येभिविध्वं स्वर्हृशे

८

एतावतस्त ईमह इन्द्र सुन्नस्य गोमतः ।

यथा प्रावो मघवन् मेध्यातिथिं यथा नीपातिथिं धने

९

यथा कण्वे मघवन् त्रसदस्यवि यथा एकथे दशवजे ।

यथा गोशर्यि असनोर्ऋजिश्चनी—न्द्र गोमद्विरण्यवन्

१० [१५] : १०४८)

(५०) [२]

१० पुष्टिगुः काण्वः । इन्द्रः । प्रगाथः = (विपमा बृहती, समा सतोबृहती) ।

प्र सु श्रुतं सुरार्धसु मर्चा शक्रमभिष्टये ।

यः सुन्वते स्तुवते काम्यं वसु सहस्रेणैव मंहते १

ज्ञानीका हेतयो अस्य दुष्टरा इन्द्रस्य समिपो महीः ।

गिरिर्न भुज्मा मघवत्सु पिन्वते यदी सुता अमन्दिपुः २

यदी सुतासु इन्द्वो ऽभि प्रियममन्दिपुः ।

आपो न धायि सर्वनं म आ वसो दुर्वाड्वोप द्राशुपे ३

अनेहसं वो हवमानमूतये मध्वः क्षरन्ति धीतयः ।

आ त्वा वसो हवमानासु इन्द्व उरु स्तोत्रेषु दधिरे ४

आ नः सोमे स्वध्वर इयानो अत्यो न तोशते ।

यं ते स्वदावन् त्वदन्ति गूर्तयः पौरे छन्दयसे हवम् ५ [१६]

प्र वीरमुग्रं विविचिं धनस्पृतं विभ्रतिं राधसो मुहः ।

उद्रीव वज्रिन्नवतो वसुत्वना सदा पीपेथ द्राशुपे ६

यन्द्र नूनं परावति यद् वा पृथिव्यां द्विवि ।

युजान इन्द्र हरिर्भिर्महेमत ऋष्व ऋष्वेमिरा गहि ७

रथिरासो हरयो ये ते अस्मिध ओजो वातस्य पिप्रति ।

येभिर्नि दस्युं मनुषो निवोपयो येभिः स्वः परीयसे ८

एतावतस्ते वसो विद्यामं शूर नव्यसः ।

यथा प्राव एतं कृत्ये धने यथा वशं दशवजे ९

यथा कण्वे मघवन् मेधे अध्वरे वीर्यनीथे दमूनसि ।

यथा गोशर्यि असिपासो अद्रिवो मयि गोत्रं हरिभिर्यम् १० [१७] (१०५८)

(५१) [३]

१० ध्रुष्टिगुः काण्वः । इन्द्रः । प्रगाथः = (विपमा बृहती, समा सतोबृहती) ।

यथा मनौ सांवरणौ सोममिन्द्रापिबः सुतम् ।

नीपातिथौ मघवन् मेधातिथौ पुष्टिगौ श्रुतिगौ सचा १ (१०५९)

पार्थिवाणः प्रस्कण्वं समसादयच्छयानं जित्रिमुद्धितम् ।

सहस्राण्यसिषासद् गवामृषिस्त्वोतो दस्यवे वृकः

२

य उक्थेमिर्न विन्धते चिकिद्य कपिचोदनः ।

इन्द्रं तमच्छा वद नव्यस्या मृत्यरिप्यन्तं न भोजसे

३

यस्मा अर्कं सप्तशीर्षाणमानुचु स्त्रिधातुमुत्तमे पदे ।

स त्विमा विश्वा भुव्नानि चिक्रदु दादिज्जनिष्ट पौंस्यम्

४

यो नो वृता वसूनामिन्द्रं तं हूमहे वयम् ।

विद्या ह्यस्य सुमतिं नवीयसीं गुमेम गोमति वृजे

५ [१८]

यस्मै त्वं वंसो दानाय शिक्षसि स रायस्पोषमश्रुते ।

तं त्वा वयं मघवन्निन्द्र गिर्वणः सुतावन्तो हवामहे

६

कदा च न स्तरीरसि नेन्द्र सश्वासि वाङ्मुषे ।

उपोपेष्टु मघवन् भूय इष्टु ते दानं देवस्य पृच्यते

७

प्र यो ननुक्षे अभ्योर्जसा क्रिर्वि वधैः शुण्णं निघोषयन् ।

यदेदस्तम्भीत् प्रथयन्नमुं दिवमादिज्जनिष्ट पार्थिवः

८

यस्यायं विश्व आर्यो दासः शेवधिपा अरिः ।

तिरश्चिदुर्ये रुशमि पवीरवि तुभ्येत सो अज्यते रयिः

९

तुरण्यवो मधुमन्तं घृतश्रुतं विपांसो अर्कमानुचुः ।

अस्मे रयिः पप्रथे वृष्ण्यं शवो ऽस्मे सुवानास इन्दवः

१० [१९] (१०६८)

(५२) [४]

१० आयुः काण्वः । इन्द्रः । प्रगाथः = (विपमा बृहती, समा सतोबृहती) ।

यथा मनो विवस्वति सोमं शक्रार्पिबः सुतम् ।

यथा त्रिते छन्द इन्द्र जुजोधस्यायौ मादयसे सचा

१

पृषधे मेध्ये मातरिष्वनीन्द्र सुवाने अमन्दथाः ।

यथा सोमं दशशिप्रे दशोण्ये स्यूमरश्मावृजूनसि

२

य उक्था केवला वृधे यः सोमं धृषितापिबत् ।

यस्मै विष्णुस्त्रीणि पदा विचक्रम उप मित्रस्य धर्मभिः

३

(१०७१)

यस्य त्वमिन्द्र स्तोमेषु चाकनो वाजे वाजिञ्छतकतो ।
 तं त्वा वयं सुदुघामिव गोदुहो जुहुमसि अवस्यवः ४
 यो नो दाता स नः पिता महाँ उग्र ईशानकृत ।
 अयामन्नग्रो मघवा पुरुवसु—गौरिष्वस्य प्र दातु नः ५ [२०]

यस्मै त्वं वंसो वानाय मंहसे स रायस्पोषमिन्वति ।
 वसूयवो वसुपतिं शतक्रतुं स्तोमैरिन्द्रं हवामहे ६
 कदा चन प्र युच्छस्यु—मे नि पसि जन्मनी ।
 तुरीयादित्य हवन् त इन्द्रिय—मा तस्थावमृतं द्विवि ७
 यस्मै त्वं मघवन्निन्द्र गिर्वणः शिक्षो शिक्षसि दाशुषं ।
 अस्माकं गिर उत सुष्टुतिं वंसो कण्ववच्छृणुधी हवम् ८

अस्तावि मन्म पूर्य ब्रह्मेन्द्राय वोचत ।
 पूर्वाङ्गतस्य बृहतीरनूषत स्तोतुर्मधा अंसुक्षत ९
 समिन्द्रो रायो बृहतीरधूनुत सं क्षोणी समु सूर्यम् ।
 सं शुक्रासः शुचयः सं गवाशिरः सोमा इन्द्रममन्दिषुः १० [२१] (२०७८)

(५३) [५]

८ मध्यः काण्वः । इन्द्रः । प्रगाथः = (विपमा बृहती, समा सतांबृहती) ।

उपमं त्वा मघोनां ज्येष्ठं च वृषभाणाम् ।
 पूर्वर्त्तमं मघवन्निन्द्र गोविदु—मीशानं राय ईमहे १
 य आयुं कुत्समतिथिगवमर्दयो वावृधानो त्रिविदिवे ।
 तं त्वा वयं हर्यश्वं शतक्रतुं वाजयन्तो हवामहे २
 आ नो विश्वेषां रसं मध्वः सिञ्चन्त्वद्रयः ।
 ये परावतिं सुन्विरे जनेष्वा ये अर्वावतीन्दवः ३
 विश्वा द्वेपांसि जहि चाव चा कृधि विश्वे सन्वन्त्वा वसु ।
 शीर्षेषु चित्ते मदिरासो अंशवो यत्रा सोमस्य तृम्पसि ४ [२२]
 इन्द्र नेदीय एदिहि मितमैधामिच्छतिभिः ।
 आ शतम् शतमाभिरभिष्टिभि—रा स्वापे स्वापिभिः ५ (२०८३)

आजितुरं सत्पतिं विश्वचर्षणिं कृधि प्रजास्वार्भगम् ।	
प्र सू तिरा शचीमिर्ये त उक्थिनः कर्तुं पुनत आनुपक्	६
यस्ते साधिष्ठोऽवसे ते स्याम भरेषु ते ।	
वयं होत्राभिरुत देवहूतिभिः ससवांसो मनामहे	७
अहं हि ते हरिषो ब्रह्म वाजयु राजिं यामि सद्गोतिभिः ।	
त्वामिवेव तममे समंश्चयु गन्धुरये मथीनाम्	८ [२३] (१०८६)

(५४) [६]

८ मातरिद्वा काण्वः । इन्द्रः, ३-४ विद्दे देवाः । प्रगाथः = (विपमा बृहती, समा सतोषुहती) ।

एतत् त इन्द्र वीर्यं गीर्भिर्गुणन्ति कारवः ।	
ते स्तोमन्त ऊर्जमावन् घृतश्रुतं पौरासो नक्षन् धीतिभिः	१
नक्षन्त इन्द्रमवसे सुकृत्यया येषां सुतेषु मन्दसे ।	
यथा संवर्ते अमवो यथा कृश एवास्मे इन्द्र मत्स्व	२
आ नो विश्वे सजोषसो देवासो गन्तनोष नः	
वसवो रुद्रा अवसे न आ गम ऊर्ध्ववन्तु मरुतो हवम	३
पुषा विष्णुर्हवन् मे सरस्वत्यवन्तु सप्त सिन्धवः ।	
आपो वातः पर्वतासो वनस्पतिः शृणातु पृथिवी हवम	४ [२४]

यदिन्द्र राधो अस्ति ते माघोनं मघवत्तम ।	
तेन नो बोधि सध्माद्यो वृधे भगो दानाय वृत्रहन	५
आर्जिपते नृपते त्वमिद्धि नो वाज आ वक्षि सुकतो ।	
वीती होत्राभिरुत देववीतिभिः ससवांसो वि शृण्विरे	६
सन्ति ह्यर्य आशिष इन्द्र आयुर्जनानाम् ।	
अस्मान् नक्षस्व मघवन्नुपावसे धृक्षस्व पिप्युषीमिषम्	७
वयं त इन्द्र स्तोमेभिर्विधेम त्वमस्माकं शतक्रतो ।	
महि स्थूरं शशयं राधो अह्वयं प्रस्कण्वाय नि तोशय	८ [२५] (१०९४)

(५५) [७]

५ दृशः काण्वः । इन्द्रः, प्रस्कण्वश्च । गायत्री, ३, ५ अनुष्टुप् ।

- भूरीदिन्द्रस्य वीर्यं । व्यख्यंभ्यार्यति । राधस्ते दस्यवे वृक १
 ज्ञतं श्वेतासं उक्षणो विवि तारो न रोचन्ते । मुह्ना दिवं न तंस्तभुः २
 ज्ञतं वेणूच्छतं शुनः ज्ञतं चर्मीणि म्लानानि ।
 ज्ञतं मे बल्वजस्तुका अरुपीणां चतुःशतम् ३
 सुवेवाः स्थ काण्वायना वयोवयो विचरन्तः । अश्वानो न चङ्क्रमत ४
 आदित सासस्य चर्किरानानस्य महि श्रवः ।
 श्यावीरितिध्वसन् पथश्चक्षुषा च न संनशे ५ [२६] (१०९९)

(५६) [८]

५ पृषधः काण्वः । इन्द्रः, प्रस्कण्वश्च ५ अग्निर्सूर्यो । गायत्री, ५ पङ्क्तिः ।

- प्रति ते दस्यवे वृक राधो अदृश्यह्वयम् । द्यौर्न प्रथिना शवः १
 दश मह्यं पौतकृतः सहस्रा दस्यवे वृकः । नित्याद्वायो अमंहत २
 ज्ञतं मे गर्दभानां ज्ञतमूर्णीवतीनाम् । ज्ञतं दासो अति स्रजः ३
 तन्नो अपि प्राणीयत पूतकृतायं व्यक्ता । अश्वानामिन्न यूथ्याम् ४
 अचेत्यग्निश्चेकितुह्व्यवाद् स सुमद्रथः ।
 अग्निः शुक्लेण गोचिपा बृहत सूर्यो अरोचत विधि सूर्यो अरोचत ५ [२७] (११०४)

(५७) [९]

४ मेध्यः काण्वः । अभ्यिनो । त्रिष्टुप् ।

- युवं देवा क्रतुना पूर्व्येण युक्ता रथेन तविपं यजत्रा ।
 आगच्छतं नासत्या शचीभि र्दिवं तृतीयं सर्वनं पिबायः १
 युवां देवास्त्रयं एकावृशासः सत्याः सत्यस्य ददृशे पुरस्तात ।
 अस्माकं यज्ञं सर्वनं जुषाणा पातं सोममश्विना दीद्यमी २
 पनाय्यं तदश्विना कृतं वां वृषभो द्विवो रजसः पृथिव्याः ।
 सहस्रं शंसा उत ये गर्विष्टौ सर्वौ इत तौ उप याता पित्रधै ३ (११३७)

अयं वां भागो निहितो यजत्रे—मा गिरो नास्त्योर्ष यातम् ।
पिबंतं सोमं मधुमन्तमस्मे प्र द्वाश्वांसमवतं शचीभिः

४ [२८] (११०८)

(५८) [१०]

३ मेध्यः काण्वः । विश्वे देवाः, १ ऋत्विजो वा । त्रिष्टुप् ।

यमृत्विजो बहुधा कल्पयन्तः सचेतसो यज्ञमिमं वहन्ति ।
यो अनूचानो ब्राह्मणो युक्त आसीत् का स्वित् तन्न यजमानस्य संवित् १
एक एवाग्निर्बहुधा समिद्ध एकः सूर्यो विश्वमनु प्रभूतः ।
एकैवोषाः सर्वमिदं वि भ्रा—त्येकं वा इदं वि बभूव सर्वम् २
ज्योतिष्मन्तं केतुमन्तं त्रिचक्रं सुखं रथं सुपदं भूरिवारम् ।
चित्रामघा यस्य योगेऽधिजज्ञे तं वां हुवे अतिं रिक्तं पिबध्वै ३ [२९] (११११)

(५९) [११]

७ सुपर्णः काण्वः । इन्द्रावरुणौ । जगती ।

इमानि वां भागधेयानि सिद्धत इन्द्रावरुणा प्र महे सुतेपु वाम ।
यज्ञेयज्ञे ह सर्वना भुरण्यथो यत् सुन्वते यजमानाय शिक्षथः १
निष्पिध्वरीरोपधीराप आस्ता—मिन्द्रावरुणा महिमानमाशत ।
या सिद्धतू रजसः पारे अध्वनो ययोः शत्रुर्नकिरादेव ओहते २
सत्यं तदिन्द्रावरुणा कृशस्य वां मध्वं ऊर्मिं दुहते सप्त वाणीः ।
तामिर्द्वाश्वांसमवतं शुभस्पती यो वामदधो अभि पाति चित्तिभिः ३
घृतप्रुषः सौम्या जीरदानवः सप्त स्वसारः सदनं क्रतस्य ।
या ह वामिन्द्रावरुणा घृतश्रुत—स्तामिर्धत्तं यजमानाय शिक्षतम् ४ [३०]
अवोचाम महते सौभगाय सत्यं त्वेषाभ्यां महिमानमिन्द्रियम् ।
अस्मान् त्विन्द्रावरुणा घृतश्रुत—स्त्रिभिः साप्तेभिरवतं शुभस्पती ५
इन्द्रावरुणा यद्विष्वो मनीषां वाचो मतिं श्रुतमदत्तमग्रे ।
यानि स्थानान्यसृजन्त धीरा यज्ञं तन्वानास्तपसाभ्यर्पश्यम् ६
इन्द्रावरुणा सौमनसमहंतं रायस्पोषं यजमानेषु धत्तम् ।
प्रजां पुष्टिं भूतिमस्मासु धत्तं दीर्घायुत्वाय प्र तिरतं न आयुः ७ [३१] (१११८)

॥ इति बालखिल्यं समाप्तम् ॥

(६०)

[सप्तमोऽनुवाकः ॥ ७ ॥ सू० ६०-६९]

२० भर्गः प्रागाथः । अग्निः । प्रगाथः = (विषमा बृहती, समा सतोबृहती) ।

अग्र आ याह्यग्निमि—होतारं त्वा वृणीमहे ।

आ त्वामनक्तु प्रयता हविष्मती यजिष्ठं बर्हिःसर्वे १

अच्छा हि त्वा सहसः सूनो अङ्गिरः सुचश्चरन्त्यध्वरे ।

ऊर्जो नपातं घृतकेशमीमहे ऽग्निं यज्ञेषु पुन्यम् २

अग्ने कविर्विधा असि होता पावक यक्षयः ।

मन्द्रो यजिष्ठो अध्वरेष्वीड्यो विप्रेभिः शुक्र मन्मभिः ३

अद्रोघमा बहोगतो यविष्ठ्य देवाँ अजस्र वीतये ।

अभि प्रयांसि सुधिता वंसो गहि मन्दस्व धीतिभिर्हितः ४

त्वमित् सप्रथा अस्य—अग्ने त्रातर्कृतस्कविः ।

त्वां विप्रासः समिधान दीदिव आ विवासन्ति वेधसः ५ [३२]

शोचा शोचिष्ठ दीविहि विशे मयो रास्व स्तोत्रे महौ असि ।

देवानां शर्मन् मम सन्तु सूरयः शत्रूपाहः स्वग्रयः ६

यथा चिद् बुद्धमत्तस—मग्ने संजुर्वसि क्षमि ।

एवा बह मित्रमहो यो अस्मधुग दुर्मन्मा कश्च वेनति ७

मा नो मर्तीय रिपवे रक्षस्विने माघशंसाय रीरधः ।

अत्रेधद्भिस्तरणिभिर्यविष्ठ्य शिवेभिः पाहि पायुभिः ८

पाहि नो अग्र एकया पाह्युत द्वितीयया ।

पाहि गीर्भिस्तिष्ठमिर्बुजां पते पाहि चतसृभिर्वसो ९

पाहि विश्वस्माद्वक्षसो अराव्याः प्र स्म वाजेषु नोऽव ।

त्वामिद्धि नेदिष्ठं देवतातय आपि नक्षामहे वृधे १० [३३]

आ नो अग्ने वयोवृधं रयिं पावक शंस्यम् ।

रास्वा च न उपमाते पुरुस्पृहं सुनीती स्वयशस्तरम् ११

येन वंसां पृतनासु शर्धत—स्तरन्तो अर्य आदिशः ।

स त्वं नो वर्ध प्रयसा शचीवसो जिन्वा धियो वसुविदः १२

शिशानो वृषभो यथा—ग्निः शृङ्गे दविध्वत् ।

तिग्मा अस्य हनवो न प्रतिधृपे सुजग्मः महसां यद्गः १३

(११३६)

नहि ते अग्रे वृषभ प्रतिधूये जम्भासो यद्वितिष्ठसे ।
 स त्वं नो होतः सुहुतं हविष्कृधि वंस्वा नो वार्यां पुरु १४
 शेषे वनेषु मात्रोः सं त्वा मतींस इन्धते ।
 अतन्द्रो हव्या वहसि हविष्कृत आदिद् वेवेषु राजसि १५ [३४]

सप्त होतारस्तमिदीळते त्वा ऽग्ने सुत्यजमह्वयम् ।
 मिनत्स्यद्विं तपसा वि शोचिषा प्राग्ने तिष्ठ जनां अति १६
 अग्निर्मग्निं वो अधिगुं हुवेर्म वृक्तबर्हिषः ।
 अग्निं हितप्रयसः शश्वतीप्वा ऽऽ होतारं चर्पणीनाम् १७
 केतेन शर्मेन त्सचते सुषामण्यग्ने तुभ्यं चिकित्वना ।
 इषण्यया नः पुरुरूपमा भर वाजं नेदिष्टमूतये १८

अग्रे जरितविश्वपति स्तेपानो देव रक्षसः ।
 अप्रोपिवान् गृहपतिर्महो असि दिवस्पायुर्दुरोणयुः १९
 मा नो रक्ष आ वैशीदाघृणीवसो मा यातुर्यातुमावताम् ।
 परोगव्यत्यनिरामप क्षुधमग्रे सेध रक्षस्विनः २० [३५] (११३८)

(६१)

१८ भगः प्रागाथः । इन्द्रः । प्रगाथः = (विषमा वृद्धी, समा सतोवृद्धी,) १७ शंकुमती ।

उभयं शृणवच्च न इन्द्रो अर्वागिदं वचः ।
 सुत्राच्या मघवा सोमपीतये धिया शविष्ठ आ गमत् १
 तं हि स्वराजं वृषभं तमोजसे धिषणे निष्टतक्षतुः ।
 उतोपमानां प्रथमो नि पीदसि सोमकामं हि ते मनः २
 आ वृषस्व पुरुवसो सुतस्येन्द्रान्धसः ।
 विद्महि त्वा हरिवः पूरुसो सासहि मधृष्टं चिद् दधृष्वणिम ३
 अप्रामिसत्य मघवन् तथेदस दिन्द्र कत्वा यथा वशः ।
 सनेम वाजं तव शिप्रिन्नवसा मक्ष्चिद्यन्तो अद्रिवः ४
 अगध्यूष्टु शचीपत इन्द्र विश्वाभिरूतिभिः ।
 भगं न हि त्वा यशसं वसुविद् मनृ शूर चरगमसि ५ [३६] (११४१)

- पौरो अश्वस्य पुरुकृद् गवाम्—स्युत्सो देव हिरण्ययः ।
 नकिर्हि दानं परिमर्षिषत् त्वे यद्यद्यामि तदा भर ६
 त्वं होहि चरवे विदा भगं वसुत्तये ।
 उद् वावृषस्व मघवन् गविष्ठय उविन्द्राश्वमिष्ठये ७
 त्वं पुरू सहस्राणि शतानि च यूथा वृणाय मंहसे ।
 आ पुरंदुरं चक्रम विप्रवचस इन्द्रं गायन्तोऽवसे ८
 अविप्रो वा यदविध—द्विप्रो वेन्द्र ते वचः ।
 स प्र ममन्दत् त्वाया शतक्रतो प्राचामन्यो अहंसन ९
 उग्रबाहुर्भ्रक्षकृत्वा पुरंदुरो यदि मे शृणवद्भवंम् ।
 वसूयवो वसुपतिं शतक्रतुं स्तोमेरिन्द्रं हवामहे १० [३७]
- न पापासो मनामहे नारायासो न जल्हवः ।
 यदिन्विन्द्रं वृषणं सचा सुते सखायं कृणवामहे ११
 उग्रं युयुज्म पृतनासु सासहि—मृणकातिमदाभ्यम ।
 वेदां भूमं चित् सनिता रथीतमो वाजिनं यमिद्र नशत १२
 यत इन्द्र भयामहे ततो नो अभयं कृधि ।
 मघवञ्छृग्धि तव तन्न ऊतिभि—र्वि द्विषो वि मृधो जहि १३
 त्वं हि राधस्पते राधसो मूहः क्षयस्यासि विधतः ।
 तं त्वा वयं मघवन्निन्द्र गिर्वणः सुतावन्तो हवामहे १४
 इन्द्रः स्पृष्टुत वृत्रहा परस्पा नो वरेण्यः ।
 स नो रक्षिषच्चरमं स मधुमं स पश्चात् पातु नः पुरः १५ [३८]
- त्वं नः पश्चादधरावुत्तरात् पुर इन्द्र नि पाहि विश्वतः ।
 आरे अस्मत् कृणुहि दैव्यं भय—मारे हेतीरदेवीः १६
 अद्याद्या श्वःश्व इन्द्र त्रास्व परे च नः ।
 विश्वा च नो जरितृन् त्सत्पते अहा दिवा नक्तं च रक्षिषः १७
 प्रमङ्ग्री शूरो मघवा तुवीमघः संभिश्नो वीर्याय कम् ।
 जुमा ते बाहू वृषणा शतक्रतो नि या वज्रं मिमिक्षतुः १८ [३९] (११५६)

(६२)

१२ प्रगाथो घोरः काण्वः । इन्द्रः । पङ्क्तिः, ७-९ बृहती ।

प्रो अस्मा उपस्तुतिं मरता यज्जुजोपति ।
 उक्थैरिन्द्रस्य माहिन् वयो वर्धन्ति सोमिनो भद्रा इन्द्रस्य रातयः १
 अयुजो असमो नृमिरेकः कृष्टीरयास्यः ।
 पूर्वैरति प्र वावृधे विश्वा जातान्योजसा भद्रा इन्द्रस्य रातयः २
 अहितेन चिदर्वता जीरदानुः सिपासति ।
 प्रवाच्यमिन्द्र तत् तव वीर्याणि करिष्यतो भद्रा इन्द्रस्य रातयः ३
 आ याहि कृण्वाम त इन्द्र ब्रह्माणि वर्धना ।
 येभिः शविष्ठ चाकनो मद्रमिह श्रवस्यते भद्रा इन्द्रस्य रातयः ४
 धृपतश्चिद धूपन्मनः कृणोषीन्द्र यत् त्वम् ।
 तीव्रैः सोमैः सपर्यतो नमोभिः प्रतिभूर्पतो भद्रा इन्द्रस्य रातयः ५
 अत्र चष्ट ऋचीपमो ऽवतां इव मानुषः ।
 जुष्टी दक्षस्य सोमिनः सखायं कृणुते युजं भद्रा इन्द्रस्य रातयः ६ [४०]

विश्वे त इन्द्र वीर्यं देवा अनु क्रतुं ददुः ।
 भुवो विश्वस्य गोपतिः पुरुषुत भद्रा इन्द्रस्य रातयः ७
 गूणे तदिन्द्र ते शर्व उपमं देवतातये ।
 यद्वंसि वृत्रमौजसा शचीपते भद्रा इन्द्रस्य रातयः ८
 समनेव वपुष्यतः कृणवन्मानुषा युगा ।
 विदे तदिन्द्रश्चेतनमध श्रुतो भद्रा इन्द्रस्य रातयः ९

उज्जातमिन्द्र ते शर्व उत त्वामुत तव क्रतुम् ।
 भूरिगो भूरि वावृधुर्मर्धवन् तव शर्मणि भद्रा इन्द्रस्य रातयः १०
 अहं च त्वं च वृत्रहन्तं युज्याव सनिभ्य आ ।
 अरातीवा चिदद्विवो ऽनु नौ शूर मंसते भद्रा इन्द्रस्य रातयः ११
 सत्यमिद वा उ तं वयमिन्द्रं स्तवाम नानृतम् ।
 महाँ असुन्वतो वधो भूरि ज्योतीषि सुन्वतो भद्रा इन्द्रस्य रातयः १२ [४१] (११६८)

(६३)

१२ प्रगाथः काण्वः । इन्द्रः । १२ देवाः । गायत्रीः १, ४-५, ७ अनुष्टुप् ; १२ त्रिष्टुप् ।

स पूर्यो महानां वेनः क्रतुभिरानजे । यस्य द्वारा मनुष्यिता देवेषु धियं आनजे १
 विवो मानं नोत्सदुन् त्सोमपृष्ठासो अद्रयः । उक्था ब्रह्म च शंस्या २
 स विद्रौ अङ्गिरोभ्य इन्द्रो गा अवृणोदप । स्तुषे तदस्य पौंस्यम् ३
 स प्रतथा कविवृध इन्द्रो वाकस्य वृक्षणिः । शिवो अर्कस्य होमन्यस्मन्ना गन्त्ववसे ४
 आद्रु नु ते अनु क्रतुं स्वाहा वरस्य यज्यवः । श्वात्रमर्का अनूपतेन्द्र गोत्रस्य दावने ५
 इन्द्रे विश्वानि वीर्या कृतानि कर्त्वीनि च । यमर्का अध्वरं विदुः ६ [४२]

यत् पाञ्चजन्यया विशेन्द्रे घोषा असृक्षत । अस्तृणाद्बृहणा विपोडे ७
 इयमु ते अनुष्टुतिश्चकूपे तानि पौंस्या । प्रावश्चक्रस्य वर्तनिम् ८
 अस्य वृणो व्योदन उरु क्रमिष्ट जीवसे । यवं न पश्व आ ददे ९
 तद्वधाना अवस्यवो युष्माभिर्दक्षपितरः । स्याम मरुत्वन्तो वृधे १०
 बलृत्विषाय धाम्न क्रकभिः शूर नोनुमः । जेषामिन्द्र त्वया युजा ११
 अस्मे रुद्रा मेहना पर्वतासो वृत्रहत्ये मरुहूतौ सजोषाः ।
 यः शंसते स्तुवते धारिं पृज इन्द्रज्येष्ठा अस्माँ अवन्तु देवाः १२ [४३] (११८०)

(६४)

१२ प्रगाथः काण्वः । इन्द्रः । गायत्री ।

उत् त्वा मन्दन्तु स्तोमाः कृणुष्व राधो अद्रिवः । अव ब्रह्माद्रिषो जहि १
 पदा पर्णीराधसो नि बाधस्व महौ असि । नहि त्वा कश्चन प्रति २
 त्वमीशिषे सुताना मिन्द्र त्वमसुतानाम् । त्वं राजा जनानाम् ३
 एहि प्रेहि क्षयो विव्याडे घोषश्चर्षणीनाम् । ओमे पृणासि रोदसी ४
 त्यं चित् पर्वतं गिरिं शतवन्तं सहस्रिणाम् । वि स्तोतृभ्यो रुरोजिथ ५
 वयमु त्वा दिवा सुते वयं नक्तं हवामहे । अस्माकं काममा पृण ६ [४४]

क्र। स्य वृषभो युवा तुविग्रिवो अनानतः । ब्रह्मा कस्तं संपर्यति ७
 कस्य स्वित्र सर्वन् वृषा जुजुष्वौ अव गच्छति । इन्द्रं क उ स्विदा चके ८
 कं ते दाना असक्षत वृत्रहन् कं सुवीर्या । उक्थे क उ स्विदन्तमः ९ (११८९)

अयं ते मानुषे जने	सोमः पूरुषु सूर्यते	। तस्येहि प्र द्रवा पिब	१०
अयं ते शर्यणावति	सुषोमायामधि प्रियः	। आर्जीकीये मदन्तिमः	११
तमद्य राधसे महे	चारुं मदाय घृष्वये	। एहीमिन्द्र द्रवा पिब	१२ [४५] (११९९)

(६५)

१२ प्रगाथः काण्वः । इन्द्रः । गायत्री ।

यदिन्द्र प्रागपागुदुङ्	न्यग्वा हूयसे नृभिः	। आ याहि तूर्यमाशुभिः	१
यद्वा प्रस्रवणे दिवो	मादयसि स्वर्णरि	। यद्वा समुद्रे अन्धसः	२
आ त्वा गीर्भिर्महामुखं	ह्रुवे गार्मिव भोजसे	। इन्द्र सोमस्य पीतये	३
आ तं इन्द्र महिमानं	हरयो देव ते महः	। रथे वहन्तु बिभ्रतः	४
इन्द्रं गृणीष उं स्तुपे	महौ उग्र ईशानकृत	। एहि नः सुतं पिब	५
सुतावन्तस्त्वा वयं	प्रयस्वन्तो हवामहे	। इदं नो बर्हिणसदे	६ [४६]
यच्चिन्द्रि शश्वतामसी	न्द्र साधारणस्त्वम्	। तं त्वा वयं हवामहे	७
इदं ते सोम्यं मध्व	धुक्षन्नाद्रिमिनरः	। जुषाण इन्द्र तत् पिब	८
विश्वो अर्यो विप्रश्चितो	ऽति ख्यस्तूयमा गहि	। अस्मे धेहि श्रवो बृहत्	९
दाता मे प्रपतीनां	राजा हिरण्यवीनाम्	। मा देवा मघवा रिषत्	१०
सहस्रे प्रपतीना	मधि श्रन्द्रं बृहत् पृथु	। शुक्रं हिरण्यमा ददे	११
नपातो दुर्गहस्य मे	सहस्रेण सुरार्धसः	। श्रवो देवेष्वक्रत	१२ [४७] (१२०४)

(६६)

१५ कलिः प्रागाथः । इन्द्रः । प्रगाथः= (विषमा बृहती, समा सतोबृहती), १५ अनुष्टुप् ।

तरोभिर्वो विद्वत्सु	मिन्द्रं स्रवाधं कृतये ।	
बृहद्वायन्तः सुतसोमि	अध्वरे ह्रुवे भरं न कारिणम्	१
न यं दुधा वरन्ते न स्थिरा	मुरो मदं सुशिप्रमन्धसः ।	
य आदृत्या शशमानाय	सुन्वते दाता जरित्र उक्थ्यम्	२
यः शक्रो मुखो अश्वयो	यो वा कीजो हिरण्ययः ।	
स ऊर्वस्य रेजयत्यपावृति	मिन्द्रो गव्यस्य वृत्रहा	३
निखातं चिद्यः पुरुसंभृतं	वसू दिद्वपति द्वाशुपे ।	
वज्री सुशिप्रो हर्यश्व इत्	करदिन्द्रः क्रत्वा यथा वशात्	४ (१२०८)

यद्वावन्थ पुरुष्टुत पुरा चिच्छूर नृणाम् ।

वयं तत् त इन्द्र सं भ्रमामसि यज्ञमुक्थं तुरं वचः

५ [४८]

सचा सोमेषु पुरुष्टुत वज्रिवो मदाय द्युक्ष सोमपाः ।

त्वमिन्द्रि ब्रह्मकृते काम्यं वसु देष्टः सुन्वते भुवः

६

वयमेनमिदा ह्यो ऽपीपेमेह वज्रिणम् ।

तस्मा उ अद्य समना सुतं भ्रा ऽऽ नूनं भूषत श्रुते

७

वृकाश्चिदस्य वारण उरामथि—रा वयुनेषु भूषति ।

सेमं नः स्तोमं जुजुषाण आ गृही—न्द्र प्र चित्रया धिया

८

कद्रु न्व—स्याकृत—मिन्द्रस्यास्ति पौंस्यम् ।

केनो नु कं श्रोमतिन न शुश्रुवे जनुषः परि वृत्रहा

९

कद्रु महीरधृष्टा अस्य तविषीः कद्रु वृत्रघ्नो अस्तृतम् ।

इन्द्रो विश्वान् वेकनादौ अहर्हंश उत क्रत्वा पूर्णैरभि

१० [४९]

वयं घा ते अपूर्व्ये—न्द्र ब्रह्माणि वृत्रहन् ।

पुरुतमासः पुरुष्टुत वज्रिवो भूतिं न प्र भ्रमामसि

११

पूर्वाश्चिन्द्रि त्वे तुविकूर्मिन्नाशसो हवन्त इन्द्रोतयः ।

तिरश्चिदुर्यः सवना वसो गहि शविष्ठ श्रुधि मे हवम्

१२

वयं घा ते त्वे इ—न्द्रिन्द्र विप्रा अपि प्सि ।

नहि त्वदन्यः पुरुष्टुत कश्चन मघवन्नस्ति मर्द्धिता

१३

त्वं नो अस्या अमतेरुत क्षुधोऽभिशास्तेरव स्पृधि ।

त्वं न ऊती तव चित्रया धिया शिक्षा शचिष्ठ गातुवित्

१४

सोम इद्वः सुतो अस्तु कलयो मा बिभीतन ।

अपेक्षेप ध्वस्मारयति स्वयं घैपो अपायति

१५ [५०] (१२१९)

(६७)

११ मत्स्यः नाम्मदः, मैत्रावरुणिर्मान्यः, बहवो वा मत्स्या जालनद्धाः ।

आदित्याः, १०-१२ अदितिः । गायत्री ।

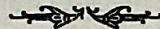
त्यान् नु क्षत्रियाँ अव आदित्यान् याचिषामहे । सुमूलीकाँ अभिष्टये १

मित्रो नो अत्यंहतिं वरुणः पर्षदर्यमा । आदित्यासो यथा विदुः २

तेषां हि चित्रमुक्थ्यं वरूथ्यमस्ति वाशुपे । आदित्यानामरुक्ते ३

(१२२९)

महिं वो महतामवो वरुण मित्रार्यमन् । अवांस्या वृणीमहे	४
जीवान् नो अमि धेतना ऽऽदित्यासः पुरा हथात् । कद्धं स्थ हवनश्रुतः	५ [५१]
यद्वः श्रान्ताय सुन्वते वरुथमस्ति यच्छर्दिः । तेनां नो अधि वोचत	६
अस्ति देवा अंहोरुर्वस्ति रत्नमनांसः । आदित्या अद्भुतैनसः	७
मा नः सेतुः सिषेद्वयं महे वृणक्तु नस्परि । इन्द्र इन्द्रि श्रुतो वशी	८
मा नो मूचा रिपूणां वृजिनानामविष्यवः । देवा अमि प्र मृक्षत	९
उत त्वामदिते म ह्यहं देव्युप बुवे । सुमृळीकामभिष्टये	१० [५२]
परिं द्वीने गंभीर आ उग्रपुत्रे जिघांसतः । माक्रिस्तोकस्य नो रिषत्	११
अनेहो न उरुव्रज उरुचि वि प्रसर्तवे । कृधि तोकार्य जीवसे	१२
ये मूर्धानः क्षितीना मदब्धासः स्वयंशसः । व्रता रक्षन्ते अद्भुतः	१३
ते न आभ्रो वृकाणा मादित्यासो मुमोचत । स्तेनं बद्धमिवादिता	१४
अपो पु ण इयं शरु रादित्या अप दुर्मतिः । अस्मदेवत्वजधनुषी	१५ [५३]
शश्वद्धि वः सुदानव आदित्या ऊतिमिर्वियम् । पुरा नूनं बुभुज्महे	१६
शश्वन्तं हि प्रचेतसः प्रतियन्तं चिदेनसः । देवाः कृणुथ जीवसे	१७
तत् सु नो नव्यं सन्यस आदित्या यन्मुमोचति । बन्धाद्बद्धमिवादिता	१८
नास्माकमस्ति तत् तर आदित्यासो अतिष्कदे । यूयमस्मभ्यं मृळत	१९
मा नो हेतिर्विष्वत् आदित्याः कुत्रिमा शरुः । पुरा नु जरसो वधीत्	२०
वि पु द्वेपो व्यंहति मादित्यासो वि संहितम् । विष्वग्वि वृहता रपः	२१ [५४] (१२४०)

[पञ्चमोऽध्यायः ॥५॥ व० १-३८]

(६८)

११ प्रियमेध आक्रिरसः । इन्द्रः १४-१९ ऋक्षाश्वमेधौ । गायत्री, अनुष्टुप्मुखः प्रगाथः= (अनुष्टुप्+गायत्र्यौ) १, ४, ७, १० अनुष्टुप्, १६ शंकुमती ।

आ त्वा रथं यथोतये सुभ्रायं वर्तयामसि । त्विक्कुर्मिमृतीपह मिन्द्र शर्विष्ठ सत्यते १
 तुर्विशुग्म तुर्विक्रतो शर्चीवो विश्वया मते । आ पंप्राथ महित्वना २
 यस्य ते महिना महः परि ज्मायन्तमीयतुः । हस्ता वज्रं हिरण्ययम् ३
 विश्वानरस्य वस्पति मनानतस्य शर्वसः । एवैश्च चर्पणीना मूती हुवे रथानाम् ४
 अभिष्टये सदावृधं स्वर्मीळहेषु यं नरः । नाना हवन्त ऊतये ५ [१]

परोमात्रमृचीपम मिन्द्रमुग्रं सुरार्धसम् । ईशानं चिद्वरूनाम् ६
 तंतमिद्रार्धसे मह इन्द्रं चोदामि पीतये । यः पूर्व्यामनुष्टुति मीशे कृष्णीनां नूतुः ७ (१२४७)

न यस्य ते शवसान	सुख्यमानंश्च मर्त्यः । नक्तिः शवांसि ते नशत्	८
त्वोतासस्त्वा युजा	ऽप्सु सूर्ये महद्भनम् । जयेम पृत्सु वज्रिवः	९
तं त्वा यज्ञेभिरीमहे	तं गीर्भिर्गिर्वणस्तम ।	
इन्द्र यथा चिदाविंश	वाजेपु पुरुमाप्यम्	१० [२]
यस्य ते स्वादु सुख्यं	स्वाद्भी प्रणीतिरद्विवः । यज्ञो वितन्तुसाप्यः	११
उरु णस्तन्वेऽतन	उरु क्षयाय नस्कृधि । उरु णो यन्धि जीवसे	१२
उरुं नृभ्य उरुं गव	उरुं रथाय पन्थाम् । देववीतिं मनामहे	१३
उप मा पद्म द्वाद्वा	नरः सोमस्य हृष्या । तिष्ठन्ति स्वादुरातयः	१४
ऋत्राविन्दोत आ ददे	हरी ऋक्षस्य सुनवि । आश्वमेधस्य रोहिता	१५ [३]
सुरथा आतिथिग्वे	स्वमीशूराक्षे । आश्वमेधे सुपेशसः	१६
पळभ्वा आतिथिग्व	इन्द्रोते वधूमतः । सचा पूतक्रतौ सनम्	१७
ऐषु चेतद्वृषण्व	त्यन्तर्क्रेष्वरुपी । स्वमीशुः कशावती	१८
न युष्मे वाजबन्धवो	निनिस्तुश्चन मर्त्यः । अवद्यमधि दीधरत्	१९ [४] (१२५९)

(६९)

१८ प्रियमेध आङ्गिरसः । इन्द्रः, ११ (अर्धर्चस्य) विश्वे देवाः, ११ (उत्तरार्धस्य)- १२ वरुणः ।

अनुष्टुप्, १ उष्णिक्, ४-६ गायत्री, ११, १६ पङ्क्तिः, १७-१८ बृहती ।

प्रप वल्लिष्ठुममिषं मन्दद्वीरायेन्दवे । धिया वो मेधसातये पुरंध्या विवासति १
 नदं व ओदतीनां नदं योयुवतीनाम् । पतिं वो अघ्न्यानां धेनूनामिषुध्यसि २
 ता अस्य सूददोहसः सोमं श्रीणन्ति पृश्नयः ।

जन्मन् देवानां विश-ल्लिप्त्वा रौचने विवः ३

अभि प्र गोपतिं गिरेन्द्रमर्च यथा विदे । सुनुं सत्यस्य सत्यतिम् ४

आ हरयः ससृजिरे ऽरुपीरधि बर्हिषि । यत्रामि संनवामहे ५ [५]

इन्द्राय गाव आशिरं दुदुहे वज्रिणे मधु । यत् सीमुपहरे विदत् ६

उद्यद्वभस्य विष्टपं गृहमिन्द्रश्च गन्वहि ।

मध्वः पीत्वा संचेवहि त्रिः सप्त सख्युः पदे ७

अर्चत प्रार्चत प्रियमेधासो अर्चत । अर्चन्तु पुत्रका उत पुरं न धृष्णवर्चत ८

अव स्वराति गर्गरो गोधा परि सनिष्वणत् ।

पिङ्गा परि चनिष्कवृ-दिन्द्राय ब्रह्मोद्यतम् ९ (१२६८)

आ यत् पतन्त्येन्यः सुदुधा अनपस्फुरः । अपस्फुरं गृभायत् सोममिन्द्राय पातवे १० [६]

अपालिन्द्रो अपावृशिर्विश्वे वेवा अमत्सत ।

वरुण इदिह क्षयत् तमापो अभ्यनूयत वत्सं संशिश्वरीरिव ११
सुदेवो असि वरुण यस्य ते सप्त सिन्धवः । अनुक्षरन्ति काकुदं सूर्यं सुषिरामिव १२

यो व्यतीरफाणयत् सुयुक्ताँ उप द्वाशुपे । तक्रो नेता तदिद्वपु रूपमा यो अमुच्यत १३
अतीदु शक्र ओहत इन्द्रो विश्वा अति द्विषः ।

मिनत् कनीनं ओदुनं पच्यमानं परो गिरा १४
अर्मको न कुमारको ऽधि तिष्ठन् नवं रथम् । स पक्षन्महिषं मृगं पित्रे मात्रे विमुक्तुम् १५

आ तू सुशिष दंपते रथं तिष्ठा हिरण्ययम् ।

अधं द्युक्षं संचेवहि सहस्रपादमरुषं स्वस्तिगामनेहसम् १६
तं धेमित्था नमस्विन उप स्वराजमासते ।

अर्थं चिदस्य सुधितं यदेतव आवर्तयन्ति द्वावने १७
अनु प्रत्नस्यौकसः प्रियमेधास एषाम् ।

पूर्वामनु प्रयतिं वृक्तबर्हिषो हितप्रयस आशत १८ [७] (११७७)

(७०)

[अष्टमोऽनुवाकः ॥ ८॥ सू० ७०-८०]

१५ पुरुहन्मा आङ्गिरसः । इन्द्रः । वृहती; १-६ प्रगाथाः = (विपमा वृहती, समा सतोवृहती),

१२ शंकुमती, १३ उष्णिक्, १४ अनुष्टुप्, १५ पुरुषणिक् ।

यो राजा चर्षणीनां याता रथेमिरध्रिगुः ।

विश्वासां तरुता पृतनानां ज्येष्ठो यो वृत्रहा गुणे १

इन्द्रं तं शुम्भ पुरुहन्मन्त्रवसे यस्य द्विता विधर्तरि ।

हस्ताय वज्रः प्रति धायि दर्शतो महो विवे न सूर्यः २

नकिष्टं कर्मणा नश द्यश्चकार सदावृधम् ।

इन्द्रं न यज्ञैर्विश्वगूर्तमृभ्वस मधृष्टं धृष्णवोजसम् ३

अषाढहमुग्रं पृतनासु सासहिं यस्मिन् महीरुरुज्यः ।

सं धेनवो जायमाने अनोनवु द्यावः क्षामो अनोनवुः ४

यद्वाव इन्द्र ते शतं शतं भूमीरुत स्युः ।

न त्वा वजिन् त्सहस्रं सूर्या अनु न जातमष्ट रोदसी ५ [८] (११८९)

आ पंप्राथ महिना वृष्ण्या वृषन् विश्वा शविष्ठ शर्वसा ।
 अस्माँ अव मघवन् गोमति वजे वज्रिञ्चित्राभिरुतिभिः ६
 न सीमदेव आप दिपं दीर्घायो मर्त्यः ।
 एतंवा चिद्य एतंवा युयोजते हरी इन्द्रो युयोजते ७
 तं वो महो महाय्यमिन्द्रं वानाय सक्षणिम् ।
 यो गाधेषु य आरणेषु हव्यो वाजेव्वस्ति हव्यः ८
 उदू पु णो वसो महे मृशस्व शूर राधसे ।
 उदू पु मह्यो मघवन् मघत्तय उदिन्द्र शर्वसे महे ९
 त्वं न इन्द्र क्रतयुस्त्वानिदो नि तृम्पसि ।
 मध्ये वसिष्व तुविनुम्णोवोर्नि वासं शिश्रथो हथैः १० [९]

अन्यवतममानुषमर्यज्वानमदेवयुम् ।

अव स्वः सखा दुधुवीत पर्वतः सुग्राय दस्युं पर्वतः ११
 त्वं न इन्द्रासां हस्ते शविष्ठ द्वावने । धानानां न सं गृमायास्मयुर्द्विः सं गृमायास्मयुः १२
 सखायः क्रतुमिच्छत कथा राधाम शरस्य । उपस्तुतिं भोजः सूरियो अह्नयः १३
 भूरिभिः समहृ कर्षिभिर्बर्हिष्मद्भिः स्तविष्यसे ।
 यद्वित्थमेकमेकमिच्छर वत्सान् पंगददः १४
 कर्णगृह्या मघवा शौरदेव्यो वत्सं नस्त्रिभ्य आनयत । अजां सूरिर्न धातवे १५ [१०] (१२९२)

(७१)

१५ सुदीति-पुरुमीळहावाक्किरसौ, तयोर्बान्यतरः । अग्निः । गायत्री,
 १०-१५ प्रगाथः= (विषमा बृहती, समा सतोबृहती) ।

त्वं नो अग्ने महोभिः प्राहि विश्वस्या अरतिः । उत द्विषो मर्त्यस्य १
 नहि मनुः पौरुषेय ईशे हि वः प्रियजात । त्वमिदं क्षपावान् २
 स नो विश्वेभिर्देवेभिर्बुजो नपाद्भद्रशोचे । इयिं देहि विश्वगारम् ३
 न तमग्ने अरातयो मर्तं युवन्त रायः । यं त्रायसे द्वाश्वांसम् ४
 यं त्वं विप्र मेधसाता वग्ने हिनोषि धनाय । स तवोती गोषु गन्ता ५ [११]

त्वं इयिं पुरुवीरमग्ने द्वाशुषे मर्ताय । प्र णो नय वस्यो अच्छ ६
 उरुण्या णो मा परा दा अचायते जातवेदः । दुराध्वेडं मर्ताय ७ (१२९२)

अग्ने माकिंष्टे देवस्य रातिमदेवो युयोत । त्वमीशिपे वसूनाम्	८
स नो वस्व उर्ष मा—स्यूजो नपान्माहिंस्य । सखे वसो जतिभ्यः	९
अच्छा नः शीरशोचिषं गिरो यन्तु दर्शतम् ।	
अच्छा यज्ञासो नमसा पुरुवसुं पुरुप्रशस्तमृतये	१० [१२]
अग्निं सूनुं सहसो जातवेदसं वृनाय वार्याणाम् ।	
द्विता यो भूदृमृतो मर्त्येष्व होता मन्द्रतमो विशि	११
अग्निं वो देवयज्यया ऽग्निं प्रयत्यध्वरे ।	
अग्निं धीषु प्रथममग्निमर्व—त्यग्निं क्षेत्राय साधसे	१२
अग्निरिषां सख्ये ददातु न ईशे यो वार्याणाम् ।	
अग्निं तोके तनये शश्वदीमहे वसुं सन्तं तनुपाम्	१३
अग्निमीळिष्वार्वसे गाथाभिः शीरशोचिपम् ।	
अग्निं राये पुरुमीळ्ह श्रुतं नरो ऽग्निं सुदीतये हृदिः	१४
अग्निं द्वेयो योतवे नो गृणीम—स्यग्निं शं योश्च दातवे ।	
विश्वासु विश्ववितेव हव्यो भुवद्वस्तुर्कपूणाम्	१५ [१३] (१३०७)

(७९)

१८ हर्यतः प्रागायः । अग्निः हवींषि वा । गायत्री ।

हविष्कृणुध्वमा गम—ध्वर्युर्वनते पुनः । विद्वौ अस्य प्रशार्सनम्	१
नि तिग्ममभ्यं शुं सीदृद्धोता मनावधि । जुषाणो अस्य सख्यम्	२
अन्तरिच्छन्ति तं जने रुद्रं परो मनीषया । गृभ्णन्ति जिह्वया ससम्	३
जाम्यतीतपे धनुर्वयोधा अरुहद्वनम् । हृषदं जिह्वयावधीत	४
चरन् वत्सो रुशश्निह निवातारं न विन्दते । वेति स्तोतव अभ्यम्	५ [१४]
उतो न्वस्य यन्मह—दश्वावद्योजनं बृहत । वृामा रथस्य दृष्टे	६
बृहन्ति सप्तैका—मुप द्वा पञ्च सृजतः । तीर्थे सिन्धोरधि स्त्रे	७
आ वृशभिर्विस्वत इन्द्रः कोशमचुच्यवीत । खेदया त्रिवृता द्विवः	८
परि त्रिधातुरध्वरं जूर्णिरिति नवीयसी । मध्वा होतारो अश्रते	९
सिञ्चन्ति नमसावत—मुच्चाचक्रं परिज्मानम् । नीचीनवारमक्षितम्	१० [१५]
अभ्यारमिदद्रयो निषिक्तं पुष्करे मधु । अवतस्य विसर्जने	११ (१३१८)

गाव उपावतावतं मही यज्ञस्य रप्सुदा । उभा कर्णी हिरण्यया १२
 आ सुते सिञ्चत थियं रोदस्योरभिथियम् । रसा दधीत वृषभम् १३
 ते जानित स्वमोकर्यं सं वत्सासो न मातृभिः । मिथो नंसन्त जामिभिः १४
 उप स्रक्तेषु बप्सतः कृण्वते धरुणं विवि । इन्द्रे अग्रा नमः स्वः १५ [१६]

अधुक्षत पिप्युषीमिष—मूर्जं सप्तपदीमरिः । सूर्यस्य सप्त रश्मिभिः १६
 सोमस्य मित्रावरुणो—दिता सूर आ ददे । तदातुरस्य भेषजम् १७
 उतो न्वस्य यत् पदं हर्यतस्य निधान्यम् । परि द्यां जिह्वयातनत् १८ [१७] (१३२५)

(७३)

१८ गोपवन आत्रेयः सप्तवध्विर्वा । अश्विनौ । गायत्री ।

उदीराथामृतायते युञ्ज्वाथामश्विना रथम् । अन्ति पङ्क्तु वामवः १
 निमिषाश्चिज्जवीयसा रथेना यातमश्विना । अन्ति पङ्क्तु वामवः २
 उप स्तृणीतमत्रये हिमेन धर्ममश्विना । अन्ति पङ्क्तु वामवः ३
 कुहं स्थः कुहं जग्मथुः कुहं श्येनेव पेतथुः । अन्ति पङ्क्तु वामवः ४
 यवद्य कर्हि कर्हि चिच्छुश्रूयातमिमं हवम् । अन्ति पङ्क्तु वामवः ५ [१८]

अश्विना यामहूतमा नेदिष्ठं याम्याप्यम् । अन्ति पङ्क्तु वामवः ६
 अवन्तमत्रये गुहं कृणुतं युवमश्विना । अन्ति पङ्क्तु वामवः ७
 वरथे अग्निमातपो वदते वृत्वत्रये । अन्ति पङ्क्तु वामवः ८
 प्र सप्तर्वाभिराशसा धारामग्नेरशायत । अन्ति पङ्क्तु वामवः ९
 इहा गतं वृषण्वसू शृणुतं म इमं हवम् । अन्ति पङ्क्तु वामवः १० [१९]

किमिदं वां पुराणव—ज्जरंतोरिव शस्यते । अन्ति पङ्क्तु वामवः ११
 समानं वां सजात्यं समानो बन्धुरश्विना । अन्ति पङ्क्तु वामवः १२
 यो वां रजांस्यश्विना रथो वियाति रोदसी । अन्ति पङ्क्तु वामवः १३
 आ नो गव्येभिरश्वैः सहस्रेरुप गच्छतम् । अन्ति पङ्क्तु वामवः १४
 मा नो गव्येभिरश्वैः सहस्रेभिराति ख्यतम् । अन्ति पङ्क्तु वामवः १५
 अरुणप्सुरुषा अभू—दकुज्योतिर्क्रतावरी । अन्ति पङ्क्तु वामवः १६
 अश्विना सु विचाकश—दृक्षं परशुमाँ इव । अन्ति पङ्क्तु वामवः १७
 पुरं न धृष्णवा रुज कृष्ण्या बाधितो विशा । अन्ति पङ्क्तु वामवः १८ [२०] (१३४३)

(७४)

१५ गोपयन आत्रेयः । अग्निः, १३-१५ आर्क्षः श्रुतर्वा । १-१२ अनुष्टुप्मुखः

प्रगाथः = (अनुष्टुप् + गायत्री), १३-१५ अनुष्टुप् ।

विशोर्विशो वो अतिथिं वाजयन्तः पुरुप्रियम् ।

अग्निं वो दुर्यं वचः स्तुपे शूपस्य मन्मभिः १

यं जनासो हविर्मान्तो मित्रं न सर्पिरासुतिम् । प्रशंसन्ति प्रशस्तिभिः २

पन्यासं जातवेदसं यो देवतात्युद्यता । हव्यान्यैरयद्वि ३

आर्गन्म वृत्रहन्तं ज्येष्ठमग्निमानवम् ।

यस्य श्रुतर्वा बृहन्नाक्षो अनीक एधते ४

अमृतं जातवेदसं तिरस्तमांसि दर्शतम् । घृताहवनमीड्यम् ५ [२१]

सवाधो यं जना इमेऽग्निं हव्येभिरीळते । जुह्वानासो यतस्तुचः ६

इयं ते नव्यसी मतिरग्रे अधाध्यस्मदा ।

मन्द्रं सुजातं सुकृतोऽमूरं दस्मातिथे ७

सा ते अग्रे शंतमा चनिष्ठा भवतु प्रिया । तया वर्धस्व सुष्टुतः ८

सा द्युमेद्युम्निनी बृहदुपोऽश्रवसि श्रवः । दर्शितं वृत्रतूर्यं ९

अश्वमिद्रां रथप्रां त्वेपमिन्द्रं न सत्पतिम् ।

यस्य श्रवांसि तूर्वथ पन्यपन्यं च कृष्टयः १० [२२]

यं त्वा गोपवनो गिरा चनिष्ठदग्ने अङ्गिरः । स पावक श्रुधी हवम् ११

यं त्वा जनासु ईळते सवाधो वाजसातये । स बोधि वृत्रतूर्यं १२

अहं हुवान आर्क्षे श्रुतर्वाणि मनुच्युति ।

शर्धासीव स्तुकाविनां मूक्षा शीर्षा चतुर्णाम् १३

मां चत्वार आशवः शर्विष्ठस्य द्रवित्रवः ।

सुरथासो अभि प्रयो वक्षन् वयो न तुभ्यम् १४

सत्यमित त्वा महेनद्रि परुण्यव देदिशम् ।

नेमापो अश्वदातरः शर्विष्ठादस्ति मर्त्यः १५ [२३] [१३५८]

(७५)

१६ विरूप आङ्गिरसः । अग्निः । गायत्री ।

युक्ष्वा हि देवदूतमां अश्वान् अग्रे रथारिव । नि होता पूव्यः संदः १

उत नो देव देवा अच्छा वोचो विदुष्टरः । अद्विश्वा वार्या कृधि २

(१३६०)

त्वं ह यद्यविष्टुच सहसः सूनवाहुत । ऋतावा यज्ञियो भुवः ३
अयमग्निः सहस्रिणो वाजस्य शतिनस्पतिः । मूर्धा कवी रयीणाम् ४
तं नेमिभूमवो यथा ऽऽ नमस्व सहतिभिः । नेदीयो यज्ञमङ्गिनः ५ [२४]
तस्मै नूनमभिद्यवे वाचा विरूप नित्यया । वृष्णे चोदस्व सुष्टुतिम् ६
कमुं ध्विदस्य सेनया ऽग्नेरपाकचक्षसः । पूर्णिं गोपुं स्तरामहे ७
मा नो वेवानां विशः प्रस्तातीरिवोक्षाः । कुशं न हासुरध्याः ८
मा नः समस्य दुह्यः । परिद्वेषसो अंहतिः । ऊर्मिर्न नावमा वधीत ९
नमस्ते अग्न ओजसे गुणाति देव कुण्डयः । अमैरभिन्नमदय १० [२५]
कुवित सु नो गविष्टुये ऽग्ने संवेधिपो रयिम् । उरुकुदुरु णस्कृधि ११
मा नो अस्मिन् महाधने परा वरभारभृद्यथा । संवर्गं सं रयिं जय १२
अन्यमस्मद्भिया इय—मग्ने सिपेक्तु दुच्छुना । वर्धा नो अमवच्छवः १३
यस्याजुषन्नमस्विनः शमीमर्दुर्मखस्य वा । तं घेदुग्निर्वुधावति १४
परस्या अधि संवतो ऽवरां अभ्या तर । यत्राहमस्मि तां अंव १५
विज्ञा हि ते पुरा वय—मग्ने पितुर्यथावसः । अधा ते सुन्नमीमहे १६ [२६] (१३-७८)

(७६)

१२ कुरुसुतिः काण्वः । इन्द्रः । गायत्री ।

इमं नु मायिनं हुव इन्द्रमीशानमोजसा । मरुत्वन्तं न वृञ्चसे १
अयमिन्द्रो गुरुत्सखा वि वृत्रस्याभिन्च्छिरः । वज्रेण ज्ञातपर्वणा २
वावृधानो मरुत्सखे—न्द्रो वि वृत्रमैरयत् । सृजन् त्समुद्रिया अपः ३
अयं ह येन वा इदं स्वर्गमरुत्वता जितम् । इन्द्रेण सोमपीतये ४
मरुत्वन्तमृजीषिण—मोजस्वन्तं विरप्शिनम् । इन्द्रं गीर्भिर्हवामहे ५
इन्द्रं प्रत्नेन मन्मना मरुत्वन्तं हवामहे । अस्य सोमस्य पीतये ६ [२७]
मरुत्वो इन्द्र मीङ्कः पिबा सोमं शतक्रतो । अस्मिन् यज्ञे पुरुष्टुत ७
तुभ्येदिन्द्र मरुत्वते सुताः सोमासो अद्रिवः । हृदा हूयन्त उक्थिनः ८
पिबेदिन्द्र मरुत्सखा सुतं सोमं दिविष्टिषु । वज्रं शिशान ओजसा ९
उत्तिष्ठन्नोजसा सह पीत्वी शिमे अवेषयः । सोममिन्द्र चमू सुतम् १०
अनु त्वा रोदसी उमे कक्षमाणमकृपेताम् । इन्द्र यदस्युहाभवः ११
वाचमण्टापदीमहं नवसक्तिमृत्स्पृशम् । इन्द्रात् परि तन्वं ममे १२ [२८] (१३८३)

(७७)

११ कुरुसुतिः काण्वः । इन्द्रः । गायत्री, १०-११ प्रगाथः=(वृहती, सतोवृहती) ।

जज्ञानो नु गतक्रेतुर्वि पृच्छदिति मातरम्	। क उयाः के ह शृण्विरे	१
आदीं शवस्यब्रवी दौर्णवाममहीशुवम्	। ते पुत्र सन्तु निन्दुरः	२
समित तान् वृत्रहाखिद्वत् खे अरौ इव खेदया	। प्रवृन्दो दस्युहामवत्	३
एकया प्रतिधापिबत् साकं सरांसि त्रिशतम्	। इन्द्रः सोमस्य काणुका	४
अभि गन्धर्वमृतुण दबुध्रेषु रजःस्वा	। इन्द्रो ब्रह्मभ्य इदृधे	५ [२९]
निराविध्यद्विरिभ्य आ धारयत् एकमोवुनम्	। इन्द्रो बुन्दं स्वाततम्	६
शतब्रध्न इयुस्तव सहस्रपणं एक इत्	। यमिन्द्र चकूपे युजम्	७
तेन स्तोतृभ्य आ भर नृभ्यो नारिभ्यो अत्तवे	। सद्यो जात क्रमुष्ठिर	८
एता च्यौत्नानि ते कृता वर्षिष्ठानि परीणसा	। हृदा वीङ्गधारयः	९
विश्वेत् ता विष्णुराभर दुरुक्रमस्त्वेपितः ।		
गतं महिषान् क्षीरपाकमोवुनं वराहमिन्द्र एमुपम्		१०
तुविक्षं ते सुकृतं सूमयं धनुः साधुर्वन्दो हिरण्ययः ।		
उमा ते बाहू रण्या सुसंस्कृत ऋदूपे चिह्नद्वधा		११ [३०] (१३९७)

(७८)

१० कुरुसुतिः काण्वः । इन्द्रः । गायत्री, १० वृहती ।

पुरोळाशं नो अन्धस इन्द्र सहस्रमा भर	। शता च शूर गोनाम्	१
आ नो भर व्यञ्जनं गामश्वमभ्यञ्जनम्	। सचा मना हिरण्यया	२
उत नः कर्णशोभना पुरुणि धृष्णवा भर	। त्वं हि शृण्विरे वंसो	३
नकी वृधीक इन्द्र ते न सुपा न सुदा उत	। नान्यस्त्वच्छूर वाघतः	४
नकीमिन्द्रो निकर्तवे न शक्रः परिशक्तवे	। विश्वं शृणोति पश्यति	५ [३१]
स मन्युं मर्त्याना मर्दधो नि चिकीपते	। पुरा निदश्चिकीपते	६
क्रत्व इत् पूर्णमुदरं तुरस्यास्ति विधतः	। वृत्रघ्नः सोमपात्रः	७
त्वे वसूनि संगता विश्वा च सोम सौमगा	। सुदात्वपरिहृता	८
त्वामिद्यवयुर्मम कामो गव्युर्हिरण्ययुः	। त्वामश्वयुरेपते	९
तवेदिन्द्राहमाशसा हस्ते दात्रं चना ददे ।		
दिनस्य वा मघवन् त्संभृतस्य वा पुधिं यवस्य काशिना		१० [३२] (१४०७)

(७९)

९ कृत्नुर्भागवः । सोमः । गायत्री, ९ अनुष्टुप् ।

अयं कृत्नुरगृभीतो विश्वजिदुद्भिदित् सोमः । ऋषिर्विश्वः काव्येन १
 अभ्यूर्णोति यन्नगं भिषक्ति विश्वं यत् तुरम् । प्रेमन्धः ख्यन्निः श्रोणो भूतः २
 त्वं सोम तन्नूकृद्भ्यो द्वेपोभ्योऽन्यकृतेभ्यः । उरु यन्तासि वरूथम् ३
 त्वं चित्ती तव दक्षैर्विव आ पृथिव्या ऋजीपिन् । यावीरघस्य चिद् द्वेपः ४
 अर्थिनो यन्ति चेदर्थं गच्छानिद्वदुपो रातिम् । ववृज्युस्तृप्यतः कामम् ५ [३३]

विदद्यत् पूर्वं नष्ट—मुदीमृतायुमीरयत् । प्रेमायुस्तारिदीर्णम् ६
 सुशेवो नो मृळयाकु रद्वसक्रतुरवातः । भवा नः सोम शं हृदे ७
 मा नः सोम सं वीविजो मा वि बीभिपथा राजन् । मा नो हार्दि त्विषा वधीः ८
 अव यत् स्वे सधस्थे देवानां दुर्मतीरीक्षे ।
 राजन्नप द्विषः सेध मीद्धो अप सिधः सेध ९ [३४] (१४१६)

(८०)

१० एकद्युर्नोधसः । इन्द्रः, १० देवाः । गायत्री, १० त्रिष्टुप् ।

नह्यन्यं बळाकरं मर्द्धितारं शतक्रतो । त्वं न इन्द्र मृळय १
 यो नः शश्वत् पुराविथा—ऽमृशो वाजसातये । स त्वं न इन्द्र मृळय २
 किमङ्ग रथचोदनः सुन्वानस्यावितेदसि । कुवित् स्विन्द्र णः शकः ३
 इन्द्र प्र णो रथमव पश्चाच्चित् सन्तमद्रिवः । पुरस्तादिनं मे कृधि ४
 हन्तो नु किमाससे प्रथमं नो रथं कृधि । उपमं वाजयु श्रवः ५ [३५]

अवा नो वाजयुं रथं सुकरं ते किमित् परि । अस्मान् त्सु जिग्युषस्कृधि ६
 इन्द्र हह्यस्व पूरसि भद्रा तं एति निष्कृतम् । इयं धीर्कृत्वियावती ७
 मा सीमवद्य आ भागु—वीं काष्ठा हितं धनम् । अपावृक्ता अरन्तयः ८
 तुरीयं नाम यजियं यदा करस्तदुश्मसि । आदित् पतिर्न ओहसे ९

अवीवृधद्वो अमृता अमन्दी देकद्युर्देवा उत याश्व देवीः ।

तस्मा उ राधः कृणुत प्रशस्तं प्रातर्मक्षु धियावसुर्जगम्यात्

१० [३६] (१४२६)

(८१)

[नवमोऽनुवाकः । ॥९॥ सू० ८१-९३]

९ कुसीदी काण्वः । इन्द्रः । गायत्री ।

आ तू न इन्द्र क्षुमन्तं चित्रं ग्रामं सं गृभाय	। म॒हाह॒स्ती दक्षिणेन	१
विद्वा हि त्वा तुविकूर्मिं तुविर्दे॒णं तुवीमघम्	। तुवि॒मात्रमवोभिः	२
नहि त्वा शूर देवा न मती॒सो दि॒त्सन्तम्	। भी॒मं न गां वारयन्ते	३
एतो न्विन्द्रं स्तवामे॒शानं वस्वः स्वराजम्	। न राध॑सां मर्धिपन्नः	४
प्र स्तो॒षदुप॑ गासिष॒च्छ्रव॑त् सामं गीयमानम्	। अ॒भि राध॑सा जुगुरत्	५ [३७]

आ नो भर दक्षिणेना॒ऽभि सव्येन॑ प्र मृश	। इन्द्र॑ मा नो वसो॒र्निभीकृ॑द्	
उप॑ क्रम॒स्वा भर॑ धृषता धृ॒णो जना॑नाम्	। अदा॑शू॒ष्टर॑स्य वेदः	७
इन्द्र॑ य उ नु ते अस्ति वा॒जो वि॒प्रेभिः स॑नित्वः	। अ॒स्माभिः सु॑ तं संनुहि	८
सद्योजुर्वस्ते वा॒जा अ॒स्मभ्यं वि॒श्वश्चन्द्राः॑	। वक्षी॑श्च म॒धू ज॑रन्ते	९ [३८] (१४३५)

[षष्ठोऽध्यायः । ॥६॥ व० १-३८]

(८२)

९ कुसीदी काण्वः । इन्द्रः । गायत्री ।

आ प्र द्रव परावतो॑ र्वावत॑श्च वृत्रहन्	। मध्वः॑ प्रति प्रभ॑र्मणि	१
ती॒वाः सोमा॑स आ ग॒हि सु॒तासो॑ मादयि॒ष्णवः॑	। पि॒बा वृ॒धृग्यथो॑चिपे	२
इ॒षा म॑न्द्र॒स्वादु॑ ते ऽ॒रं वरा॑य म॒न्यवे॑	। भुव॑त् त इन्द्र॒ शं हृ॒दे	३
आ त्व॑शत्र॒वा ग॒हि न्यु॑क्थानि॒ च हू॒यसे॑	। उ॒पमे॑ रो॒चने॑ द्वि॒वः	४
तुभ्या॑यम॒द्रिभिः॑ सुतो गोभिः॒ श्रूतो॑ मदा॒य कम्	। प्र सोम॑ इन्द्र॒ हूय॑ते	५ [१]

इन्द्र॑ शु॒धि सु मे॑ हव॒मस्मे सु॑तस्य गोम॑तः	। वि पी॑तिं तु॒त्तिर्म॑श्रुहि	६
य इन्द्र॑ चम॒सेष्वा सोम॑श्चमू॒पु ते सु॑तः	। पि॒बेद॑स्य त्वमी॒शिपे॑	७
यो अ॒प्सु च॒न्द्रमा॑ इव सोम॑श्चमू॒पु द॑र्द॒शे	। पि॒बेद॑स्य त्वमी॒शिपे॑	८
यं ते॑ श्येनः प॒दाम॑रत् ति॒रो र॒जांस्य॑स्पृ॒तम्	। पि॒बेद॑स्य त्वमी॒शिपे॑	९ [२] (१४४४)

(८३)

९ कुसीदी काण्वः । विद्ये दे॒वाः । गायत्री ।

दे॒वाना॑मिद॒वो म॒हत॑ तदा वृ॒णीम॑हे व॒यम्	। वृ॒ष्णा॒म॒स्मभ्य॑मू॒तये॑	१
ते नः॑ सन्तु यु॒जः स॒वा वरु॑णो मि॒त्रो अ॒र्यमा॑	। वृ॒धास॑श्च प्रचे॒तसः॑	२
अ॒ति नो॑ वि॒ष्पिता॑ पुरु॒ नौमि॑रपो न पर्प॑थ	। यू॒यमु॑तस्य॒ रथ्यः॑	३ (१४४७)

वामं नो अस्त्वयमन् वामं वरुण शंस्यम्	। वामं ह्यवृणीमहे	४
वामस्य हि प्रचेतस ईशानासो रिशादसः	। नेमादित्या अघस्य यत्	५ [३]
वयमिद्वः सुदानवः क्षियन्तो यान्तो अध्वन्ना	। देवा वृधाय हूमहे	६
अधि न इन्द्रैषां विष्णो सजात्यानाम्	। इता मरुतो अश्विना	७
प्र भ्रातृत्वं सुदानवो ऽर्धं द्विता समान्या	। मातुर्गर्भे भरामहे	८
यूयं हि ष्ठा सुदानव इन्द्रज्येष्ठा अभिरावः	। अर्धा चिद्व उतं ब्रुवे	९ [४] (१४५३)

(८४)

९ उशना काव्यः । अग्निः । गायत्री ।

प्रेष्ठं वो अतिथिं स्तुपे मित्रमिव प्रियम्	। अग्निं रथं न वेद्यम्	१
कुविमिव प्रचेतसं यं देवासो अर्धं द्विता	। नि मर्त्येष्वामुधुः	२
त्वं यविष्ठ वृशुषो नूः पाहि शृणुधी गिरः	। रक्षां तोकमुत त्मना	३
कया ते अग्ने अङ्गिर ऊर्जो नपादुपस्तुतिम्	। वराय देव मन्यवे	४
दाशेम कस्य मनसा यज्ञस्य सहसो यहो	। कर्तुं वोच इदं नमः	५ [५]
अथा त्वं हि नस्करो विश्वा अस्मभ्यं सुक्षितीः	। वार्जद्रविणसो गिरः	६
कस्य नूनं परीणसो धियो जिन्वसि दंपते	। गोषाता यस्य ते गिरः	७
तं मर्जयन्त सुक्रतुं पुरोयावानमाजिपुं	। स्वेषु क्षयेषु वाजिनम्	८
क्षेति क्षेमैभिः साधुभिर्नकिर्यं प्रन्ति हन्ति यः	। अग्ने सुवीर एधते	९ [६] (१४६२)

(८५)

९ कृष्ण आङ्गिरसः । अश्विनौ । गायत्री ।

आ मे हवँ नासत्या ऽश्विना गच्छतं युवम्	। मध्वः सोमस्य पीतये	१
इमं मे स्तोममश्विने मं मे शृणुतं हवम्	। मध्वः सोमस्य पीतये	२
अयं वां कृष्णो अश्विना हवते वाजिनीवसू	। मध्वः सोमस्य पीतये	३
शृणुतं जरितुर्हवं कृष्णस्य स्तुवतो नरा	। मध्वः सोमस्य पीतये	४
छर्दिर्यन्तमदाभ्यं विप्राय स्तुवते नरा	। मध्वः सोमस्य पीतये	५ [७]
गच्छतं वृशुषो गृहमिथा स्तुवतो अश्विना	। मध्वः सोमस्य पीतये	६
युआथां रासमं रथे वीङ्मङ्गे वृषण्वसू	। मध्वः सोमस्य पीतये	७ (१४६९)

त्रिवन्धुरेण त्रिवृता रथेना यातमश्विना । मध्वः सोमस्य पीतये ८
न मे गिरौ नास्त्या ऽश्विना प्रावतं युवम् । मध्वः सोमस्य पीतये ९ [८] (१४७१)

(८६)

५ कृष्ण आङ्गिरसः, विश्वको वा कार्णिः । अश्विनौ । जगती ।

उभा हि वृक्षा मिषजा मयोमुवो—भा दक्षस्य वचसो बभूवथुः ।
ता वां विश्वको हवते तनूकृथे मा नो वि यौष्टं सख्या मुमोचतम् १
कथा नूनं वां विमना उप स्तव—युवं धियं ददथुर्वस्यदृष्टये ।
ता वां विश्वको हवते तनूकृथे मा नो वि यौष्टं सख्या मुमोचतम् २
युवं हि प्मा पुरुभुजेममेधतुं विष्णाप्वे ददथुर्वस्यदृष्टये ।
ता वां विश्वको हवते तनूकृथे मा नो वि यौष्टं सख्या मुमोचतम् ३
उत त्वं वीरं धनसामृजीपिणं दूरे चित् सन्तमवसे हवामहे ।
यस्य स्वादिष्टा सुमतिः पितुर्यथा मा नो वि यौष्टं सख्या मुमोचतम् ४
ऋतेन देवः संविता शमायत ऋतस्य शृङ्गमुर्विया वि पप्रथे ।
ऋतं सासाह महिं चित् पृतन्यतो मा नो वि यौष्टं सख्या मुमोचतम् ५ [९] (१४७६)

(८७)

६ कृष्ण आङ्गिरसो, वासिष्ठो वा द्युम्नीकः, प्रियमेध आङ्गिरसो वा । अश्विनौ ।
प्रगाथः = (विपमा बृहती, समा सतोबृहती) ।

द्युम्नी वां स्तोमो अश्विना क्रिविर्न सेक आ गतम् ।
मध्वः सुतस्य स द्विवि प्रियो नरा पातं गौराविवेरिणे १
पिबतं घर्मं मधुमन्तमश्विना ऽऽ बर्हिः सीदतं नरा ।
ता मन्दसाना मनुषो दुरोण आ नि पातं वेदसा वयः २
आ वां विश्वाभिरुतिभिः प्रियमेधा अहूयत ।
ता वतिर्यातमुप वृक्तबर्हिषो जुष्टं यज्ञं दिविष्टिषु ३
पिबतं सोमं मधुमन्तमश्विना ऽऽ बर्हिः सीदतं सुमत् ।
ता वावृधाना उप सुष्टुतिं त्रिवो गन्तं गौराविवेरिणम् ४
आ नूनं यातमश्विना ऽश्वेभिः प्रुषितप्सुभिः ।
दक्षा हिरण्यवर्तनी शुभस्पती पातं सोममृतावृधा ५ (१४८१)

वयं हि वां हवामहे विपन्यवो विप्रांसो वाजसातये ।

ता वल्गू वृक्षा पुरुदंससा धिया ऽश्विना शुण्ड्या गतम्

६ [१०] (१४८९)

(८८)

६ नोधा गौतमः । इन्द्रः । प्रगाथः= (विपमा बृहती, समा सतोबृहती) ।

तं वो द्रुस्ममृतीपहं वसोर्मन्दानमन्धसः ।

अभि वृत्सं न स्वसरेषु धेनव इन्द्रं गीर्भिर्नवामहे

१

द्युक्षं सुदानुं तविपीमिरावृतं गिरिं न पुरुभोजंसम् ।

क्षुमन्तं वाजं श्रुतिनैः सहस्रिणं मक्षू गोमन्तमीमहे

२

न त्वा बृहन्तो अद्रयो वरन्त इन्द्र वीळवः ।

यद्वित्ससि स्तुवते मार्वते वसु नकिण्टदा मिनाति ते

३

योन्द्रासि क्रत्वा शर्वसोत वंसना विश्वा जाताभि मज्जमा ।

आ त्वायमर्क ऊतये ववर्तति यं गोतमा अजीजनन्

४

प्र हि रिरिक्ष ओजसा द्विवो अन्तेभ्यस्परि ।

न त्वा विव्याच रज इन्द्र पार्थिवमनु स्वधां ववक्षिथ

५

नकिः परिष्टिर्मघवन् मघस्य ते यद्वाशुपे दशस्यसि ।

अस्माकं बोध्युचथस्य चोक्ता मंहिष्ठो वाजसातये

६ [११] (१४८८)

(८९)

७ नृमेध-पुरुमेधावाङ्गिरसौ । इन्द्रः । १-४ प्रगाथः= (विपमा बृहती, समा सतोबृहती),

५-६ अनुष्टुप्, ७ बृहती ।

बृहदिन्द्राय गायत मरुतो वृत्रहन्तमम् ।

येन ज्योतिरजनयन्नृतावृधो देवं देवाय जागृवि

१

अपाधमकुमिशस्तीरशस्तिहा ऽथेन्द्रो द्युह्यामवत् ।

देवास्त इन्द्र सख्याय येमिरे बृहद्दानो मरुद्गण

२

प्र व इन्द्राय बृहते मरुतो ब्रह्मार्चत ।

वृत्रं हनति वृत्रहा शतक्रतुर्वज्रेण शतपर्वणा

३

अभिं प्र मर धृषता धृषन्मनः श्रवश्चित् ते असद्वृहत् ।

अर्धन्त्वापो जवसा वि मातरो हनो वृत्रं जया स्वः

४

(१४९१)

यज्जार्थथा अपूर्व्यं मध्वन् वृत्रहत्याय ।

तत् पृथिवीमप्रथय—स्तदस्तभा उत द्याम् ५

तत् ते यज्ञो अजायत तदुर्क उत हस्कृतिः ।

तद्विश्वमभिमूरसि यज्जातं यच्च जन्त्वम् ६

आमासु पक्वमैरय आ सूर्यं रोहयो विवि ।

धूमं न सामन् तपता सुवृक्तिमि—जुष्टं गिर्वणसे ब्रह्म ७ [१२] (१४९५)

(९०)

६ नृमेध-पुरुमेधावाहिरसौ । इन्द्रः । प्रगाथः= (विपमा बृहती, समा सतोबृहती) ।

आ नो विश्वासु हव्य इन्द्रः समत्सु भूषतु ।

उप ब्रह्माणि सर्वनानि वृत्रहा परमज्या ऋचीषमः १

त्वं व्राता प्रथमो राधसाम—स्यसि सत्य ईशानकृत् ।

तुविद्युन्नस्य युज्या वृणीमहे पुत्रस्य शर्वसो महः २

ब्रह्मा त इन्द्र गिर्वणः क्रियन्ते अनतिद्भुता ।

इमा जुषस्व हर्यश्च योजनेन्द्र या ते अमन्महि ३

त्वं हि सत्यो मध्वन्नानतो वृत्रा भूरि न्युक्षसे ।

स त्वं शविष्ठ वज्रहस्त व्राशुषे ऽर्वाञ्च रयिमा कृधि ४

त्वमिन्द्र यशा अस्यू—जीषी शवसरूपते ।

त्वं वृत्राणि हंस्यप्रतीन्येक इदं—नुत्ता चर्यणीधृता ५

तमु त्वा नूनमसुर प्रचेतसं राधो भागमिवेमहे ।

महीव कृत्तिः शरणा त इन्द्र प्र ते सुन्ना नो अभवन् ६ [१३] (१५०१)

(९१)

७ आग्नेयी अपाला । इन्द्रः । अनुष्टुप्, १-२ पङ्क्तिः ।

कन्याङ् वारवायती सोममपि सुताविदत् ।

अस्तं भरन्त्यब्रवी—दिन्द्राय सुनवै त्वा शक्राय सुनवै त्वा १

असौ य एषि वीरुको गृहंगृहं विचारकशत ।

इमं जम्भसुतं पिब धानावन्तं करम्भिण—मपूपवन्तमुक्थिनम् २ (१५०१)

आ च न त्वा चिकित्सामो ऽधि च न त्वा नेमसि ।

शनैरिव शनकैरिव—न्द्रयिन्द्रो परि स्रव

३

कुविच्छकं कुवित् करं कुविन्नो वस्यसुस्करं ।

कुवित् पतिद्विषो यती—रिन्द्रेण संगमामहै

४

इमानि त्रीणि विष्टपा तानीन्द्र वि रोहय ।

शिरस्ततस्योर्वरा—माविदं म उपोदरे

५

असौ च या न उर्वरा—विमां तन्वं१ मम ।

अथो ततस्य यच्छिरः सर्वा ता रोमशा कृधि

६

खे रथस्य खेऽनसः खे युगस्य शतक्रतो ।

अपालामिन्द्र त्रिष्णु—त्वयकृणोः सूर्यत्वचम्

७ [१४] (१५०८)

(९२)

३३ श्रुतकक्षः सुकक्षो वा आङ्गिरसः । इन्द्रः । गायत्री, १ अनुष्टुप् ।

पान्तमा वो अन्धस इन्द्रमभि प्र गायत । विश्वासाहं शतक्रतुं मंहिष्ठं चर्पणीनाम् १

पुरुहुतं पुरुहुतं गाथान्यं१ सनश्रुतम् । इन्द्र इति ब्रवीतन

२

इन्द्र इन्नो महानां वाता वाजानां नृतुः । महां अभिज्ञा यमम्

३

अपादु शिष्यन्धसः सुदक्षस्य प्रहोषिणः । इन्दोरिन्द्रो यवाशिरः

४

तम्बमि प्राचते—न्धं सोमस्य पीतये

। तदिन्द्रस्य वर्धनम्

५ [१५]

अस्य पीत्वा मदानां देवो देवस्यौजसा । विश्वामि भुवना भुवत्

६

त्यमुं वः सत्रासाहं विश्वासु गीर्ष्वार्यतम् । आ च्यावयस्युतये

७

युध्मं सन्तमनवाणिं सोमपामनपच्युतम् । नरमवार्यक्रतुम्

८

शिक्षा ण इन्द्र राय आ पुर विद्वौ क्रचीपम । अवा नः पार्ये धने

९

अतश्चिदिन्द्र ण उपा ऽऽ याहि शतवाजया । इषा सहस्रवाजया

१० [१६]

अयाम् धीवतो धियो ऽर्वन्धिः शक्र गोदरे । जयेम पृत्सु वज्रिवः

११

वयमुं त्वा शतक्रतो गावो न यवसेष्वा । उक्थेषु रणयामसि

१२

विश्वा हि मर्त्यत्वना ऽनुकामा शतक्रतो । अगन्म वज्रिन्नाशसः

१३

त्वे सु पुत्र शवसो ऽवृत्रन् कामकातयः । न त्वामिन्द्राति रिच्यते

१४

स नो वृषन् त्सनिष्ठया सं घोरया द्रवित्वा । धियावीङ्क्षि पुरंध्या

१५ [१७] (१५२३)

यस्ते नूनं शतक्रतुर्विन्द्रं द्युन्नितमो मदः । तेन नूनं मदं मदः १६
यस्ते चित्रश्रवस्तमो य इन्द्रं वृत्रहन्तमः । य औजोदातमो मदः १७
विद्या हि यस्ते अद्रिवस्त्वादत्तः सत्य सोमपाः । विश्वासु दस्म कृष्टिषु १८
इन्द्राय मद्रने सुतं परिं ष्टोमन्तु नो गिरः । अर्कमर्चन्तु कारवः १९
यस्मिन् विश्वा अधि श्रियो रणान्ति सप्त संसदः । इद्रं सुते हवामहे २० [१८]

त्रिकट्टकेषु चेतनं देवासो यज्ञमन्तत । तमिद्वर्धन्तु नो गिरः २१
आ त्वा विशन्तिवन्दवः समुद्रमिव सिन्धवः । न त्वामिन्द्रातिं रिच्यते २२
विष्यकथं महिना वृषन् मक्षं सोमस्य जागृवे । य इन्द्र जठरेषु ते २३
अरं त इन्द्र कुक्षये सोमो भवतु वृत्रहन् । अरं धामभ्य इन्द्रवः २४
अरमश्वाय गायति श्रुतकक्षो अरं गवे । अरमिन्द्रस्य धाम्ने २५
अरं हि प्मा सुतेषु णः सोमैष्विन्द्र भूषसि । अरं ते शक्र द्वावने २६ [१९]

पराकाताच्चिदद्रिवस्त्वां नक्षन्त नो गिरः । अरं गमाम ते वयम् २७
एवा ह्यसिं वीर्यु रेवा शूरं उत स्थिरः । एवा ते राध्यं मनः २८
एवा रातिस्तुवीमघ विश्वेभिर्धापि धातुभिः । अधां चिदिन्द्र मे सचा २९
मो पु ब्रह्मेवं तन्द्रयुर्भुवो वाजानां पते । मत्स्वां सुतस्य गोमतः ३०
मा न इन्द्राभ्या ईदिशः सूरों अक्तुष्वा यमन् । त्वा युजा वनेम तत् ३१
त्वयेदिन्द्र युजा वयं प्रतिं बुवीमहि स्पृधः । त्वमस्माकं तव स्मासि ३२
त्वामिन्द्रि त्वायवो ऽनुनोनुवतश्चरान् । सखाय इन्द्र कारवः ३३ [२०] (१५४१)

(९३)

३४ सुकक्ष आङ्गिरसः । इन्द्रः, ३४ इन्द्र-क्रभवश्च । गायत्री ।

उद्धेवुमि श्रुतामघं वृषमं नर्यापसम् । अस्तारमेपि सूर्य १
नव यो नवतिं पुरो बिभेद बाह्वोजसा । आहिं च वृत्रहावधीत् २
स न इन्द्रः शिवः सखा ऽश्वविद्रोमद्यवमत । उरुधरेव दोहते ३
यद्य कच वृत्रह चूदगा अभि सूर्य । सर्वं तदिन्द्र ते वशे ४
यद्वा प्रवृद्ध सत्यते न मरा इति मन्यसे । उतो तत् सत्यमित तव ५ [२१]

ये सोमासः परावति ये अर्वावतिं सुन्विरे । सर्वैस्तां इन्द्र गच्छसि ६
तामिन्द्रं वाजयामसि महे वृत्राय हन्तवे । स वृषा वृषभो भुवत् ७ (१५४८)

इन्द्रः स दामने कृत ओजिष्ठः स मदे हितः । द्युम्नी श्लोकी स सोम्यः ८
 गिरा वज्रो न संभृतः सर्बलो अनपच्युतः । ववक्ष ऋध्वो अस्तुतः ९
 दुर्गे चिन्नः सुगं कृधि गृणान इन्द्र गिर्वणः । त्वं च मघवन् वशः १० [२२]

यस्य ते नू चिदादिशं न मिनन्ति स्वराज्यम् । न देवो नाग्निगुर्जनः ११
 अधा ते अपतिष्कृतं देवी शुष्मं सपर्यतः । उभे सुशिप्र रोदसी १२
 त्वमेतदधारयः कृष्णासु रोहिणीषु च । परुष्णीषु रुशत् पयः १३
 वि यदहरेरध त्विपो विश्वे देवासो अक्रमुः । विदन्मुगस्य तौ अमः १४
 आहु मे निवरो भुव दृत्रहादिष्ट पौंस्यम् । अजातशत्रुरस्तृतः १५ [२३]

श्रुतं वो वृत्रहन्तमं प्र शर्धं चर्षणीनाम् । आ शुपे राधसे महे १६
 अया धिया च गव्यया पुरुषामन् पुरुषुत । यत् सोमैसोम आभवं १७
 बोधिन्मना इदस्तु नो वृत्रहा भूयांसुतिः । शृणोतु शक्र आशिषम् १८
 कया त्वं न ऊत्या ऽभि प्र मन्दसे वृषन् । कया स्तोतृभ्य आ भर १९
 कस्य वृषां सुते सचा नियुत्वान् वृषभो रणत् । वृत्रहा सोमपीतये २० [२४]

अभी धु णस्त्वं रयिं मन्दसानः सहस्रिणम् । प्रयन्ता बोधि दाशुषे २१
 पत्नीवन्तः सुता इम उशन्तो यन्ति वीतये । अपां जग्मिनिचुम्पुणः २२
 इष्टा होत्रा असृक्षते न्द्रं वृधासो अध्वरे । अच्छावभूथमोजसा २३
 इह त्या संधमाद्या हरी हिरण्यकेश्या । वोळ्हामभि प्रयो हितम् २४
 तुभ्यं सोमाः सुता इमे स्तीर्णं बर्हिर्विभावसो । स्तोतृभ्य इन्द्रमा वह २५ [२५]

आ ते दक्षं वि रोचना दधद्रत्ना वि दाशुषे । स्तोतृभ्य इन्द्रमर्चत २६
 आ ते दधामीन्द्रिय-मुक्था विश्वा शतक्रतो । स्तोतृभ्य इन्द्र मृळय २७
 मद्रंमद्रं न आ भरे-पमूर्जं शतक्रतो । यदिन्द्र मृळयासि नः २८
 स नो विश्वान्या भर सुवितानि शतक्रतो । यदिन्द्र मृळयासि नः २९
 त्वामिद्वृत्रहन्तम् सुतावन्तो हवामहे । यदिन्द्र मृळयासि नः ३० [२६]

उप नो हरिभिः सुतं ग्राहि मदानां पते । उप नो हरिभिः सुतम् ३१
 द्विता यो वृत्रहन्तमो विद इन्द्रः शतक्रतुः । उप नो हरिभिः सुतम् ३२
 त्वं हि वृत्रहन्तेषां पाता सोमानामसि । उप नो हरिभिः सुतम् ३३
 इन्द्र इपे ददातु न ऋभुक्षणमृभुं रयिम् । वाजी ददातु वाजिनम् ३४ [२७] (१५७५)

(९४)

[दशमोऽनुवाकः ॥१०॥ सू० ९४-१०३]

१२ विन्दुः पूतदक्षो वा आङ्गिरसः । मरुतः । गायत्री ।

गौर्धयति मरुतां	श्वस्युर्माता मघोनाम्	। युक्ता वह्नी रथानाम्	१
यस्या वेवा उपस्थे	व्रता विश्वे धारयन्ते	। सूर्यामासा हृशे कम	२
तत् सु नो विश्वे अयं आ	सदा गृणन्ति कारवः । मरुतः	सोमपीतये	३
अस्ति सोमो अयं सुतः	पिबन्त्यस्य मरुतः	। उत स्वराजो अश्विना	४
पिबन्ति मित्रो अयंमा	तना पूतस्य वरुणः	। त्रिषधस्थस्य जावतः	५
उतो न्वस्य जोषमाँ	इन्द्रः सुतस्य गोमंतः	। प्रातर्होतेव मत्सति	६ [२८]
कद्विपन्त सूर्यस्तिर आप इव सिधः	। अर्पन्ति पूतदक्षसः		७
कद्वो अद्य महानाँ	वेवानामवो वृणे	। तमना च वृस्मवर्चसाम्	८
आ ये विश्वा पार्थिवानि	पप्रथन् रोचना विवः । मरुतः	सोमपीतये	९
त्यान् नु पूतदक्षसो	विवो वो मरुतो हुवे	। अस्य सोमस्य पीतये	१०
त्यान् नु ये वि रोदसी	तस्तमुर्मरुतो हुवे	। अस्य सोमस्य पीतये	११
त्यं नु मारुतं गणं	गिरिष्ठां वृषणं हुवे	। अस्य सोमस्य पीतये	१२ [२९] (१५८७)

(९५)

१ तिरश्चीराङ्गिरसः । इन्द्रः । अनुष्टुप् ।

आ त्वा गिरो रथीरिवाऽस्थुः	सुतेषु गिर्वणः ।	
अमि त्वा समनूपतेन्द्र वत्सं	न मातरः	१
आ त्वा शुक्रा अचुच्यवुः	सुतासं इन्द्र गिर्वणः ।	
पिबा त्वस्यान्धसं	इन्द्र विश्वासु ते हितम् ।	२
पिबा सोमं मदाय क	मिन्द्र श्येनामृतं सुतम् ।	
त्वं हि शश्वतीनां	पती राजा विशामसि	३
श्रुधी हवँ तिरश्च्या	इन्द्र यस्त्वा सपर्यति ।	
सुवीर्यस्य गोमतो	रायस्पृधिं मुहौं असि	४
इन्द्र यस्ते नवीयसीं	गिरं मन्द्रामजीजनत् ।	
चिकित्विर्मनसं धियं	प्रत्नामृतस्य पिप्युषीम्	५ [३०]
तमुं प्त्वाम यं गिर	इन्द्रमुक्थानि वावृधुः ।	
पुरुण्यस्य पौस्या	सिपांसन्तो वनामहे	६ (१५९३)

एतो न्विन्द्रं स्तवाम शुद्धं शुद्धेन साक्षा ।
 शुद्धैरुक्थैर्वावृध्वासं शुद्ध आशीर्वात् ममत्तु
 इन्द्रं शुद्धो न आ गहि शुद्धः शुद्धामिच्छतिभिः ।
 शुद्धो रयिं नि धारय शुद्धो ममद्वि सोम्यः
 इन्द्रं शुद्धो हि नो रयिं शुद्धो रत्नानि वृक्षये ।
 शुद्धो वृत्राणि जिघ्रसे शुद्धो वाजं सिषाससि

७

८

९ [३१] (१५९६)

(९६)

११ तिरश्चीराङ्गिरसो, धृतानो वा मारुतः । इन्द्रः, १४ इन्द्रामरुतः १५ इन्द्रावृहस्पती ।
 त्रिष्टुप्, ४ विराट्, ११ पुरस्ताज्ज्योतिः ।

अस्मा उषास आतिरन्त याम्—मिन्द्राय नक्तमूर्ध्याः सुवाचः ।
 अस्मा आपो मातरः सप्त तस्थुर्नृभ्यस्तराय सिन्धवः सुपाराः
 अतिविद्धा विथुरेणा चिद्व्या त्रिः सप्त सानु संहिता गिरीणाम् ।
 न तद्देवो न मर्त्यस्तुतुर्याद्यानि प्रवृद्धो वृषभश्चकार
 इन्द्रस्य वज्रं आयसो निमिश्रत् इन्द्रस्य बाह्वोर्भूयिष्ठमोजः ।
 शीर्षन्निन्द्रस्य क्रतवो निरेक आसन्नेषन्तु भृत्या उपाके
 मन्ये त्वा यज्ञियं यज्ञियांनां मन्ये त्वा च्यवनमच्युतानाम् ।
 मन्ये त्वा सत्त्वनामिन्द्र केतुं मन्ये त्वा वृषभं चर्षणीनाम्
 आ यद्वज्रं बाह्वोरिन्द्र धत्से मवच्युतमहये हन्तवा उ ।
 प्र पर्वता अनवन्त प्र गावः प्र ब्रह्माणो अभिनक्षन्त इन्द्रम्
 तमु प्तवाम य इमा जजान विश्वा जातान्यवराण्यस्मात् ।
 इन्द्रेण मित्रं विधिषेम गीर्भिरुपो नमोभिर्वृषभं विशेम
 वृत्रस्य त्वा श्वसथादीर्षमाणा विश्वे देवा अजह्वये सखायः ।
 मरुद्भिर्निन्द्र सख्यं ते अस्त्वथेमा विश्वाः पृतना जयासि
 त्रिः षष्टिस्त्वा मरुतो वावृधाना उसा इव राशयो यज्ञियांसः ।
 उप त्वेमः कृधि नो भागधेयं शुष्मं त एना हविषा विधेम
 तिग्ममायुधं मरुतामनीकं कस्त इन्द्र प्रति वज्रं दधर्ष ।
 अनायुधासो असुरा अदेवाश्चक्रेण ताँ अप वप ऋजीषिन्
 मह उग्राय तवसे सुवृक्तिं प्रेरय शिवतमाय पश्वः ।
 गिर्वीहसे गिर इन्द्राय पूर्वीर्धेहि तन्वे कुविबृङ्ग वेदत

१

२

३

४

५ [३२]

६

७

८

९

१० [३३] (१६०६)

उक्थवाहसे विभ्वे मनीषां वृणा न पारमीरया नदीनाम् ।	
नि स्पृश धिया तन्वि श्रुतस्य जुष्टतरस्य कुविदुङ्ग वेदत्	११
तद्विविद्धि यत् त इन्द्रो जुजोषत् स्तुहि सुष्टुतिं नमसा विवास ।	
उप मूष जरितर्मा रुवण्यः श्रावया वाचं कुविदुङ्ग वेदत्	१२
अव वृप्सो अंशुमतीमतिष्ठ—दियानः कृष्णो वृशभिः सहस्रैः ।	
आवत् तमिन्द्रः शच्या धमन्त—मप स्नेहितीर्नुमणा अधत्	१३
वृप्समपश्यं विषुणे चरन्त—मुपह्वरे नद्यो अंशुमत्याः ।	
नमो न कृष्णमवतस्थिवांस—मिष्यामि वो वृषणो युध्यताजौ	१४
अध वृप्सो अंशुमत्या उपस्थे ऽधारयत् तन्वं तित्विषाणः ।	
विशो अदेवीरभ्याईचरन्ती—वृहस्पतिना युजेन्द्रः ससाहे	१५ [३४]
त्वं ह त्यत् सप्तभ्यो जायमानो ऽशत्रुभ्यो अमवः शत्रुरिन्द्र ।	
गूळ्हे द्यावापृथिवी अन्वविन्दो विभुमन्द्र्यो मुर्वनेभ्यो रणं धाः	१६
त्वं ह त्यदप्रतिमानमोजो वज्रेण वज्रिन् धृषितो जघन्थ ।	
त्वं शुष्णस्यावातिरो वधत्रै—स्त्वं गा इन्द्र शच्येदविन्द्रः	१७
त्वं ह त्यद्वृषभ चर्यणीनां घ्नो वृत्राणां तविषो बभूथ ।	
त्वं सिन्धूरसृजस्तस्तमानान् त्वमपो अजयो व्रासपत्नीः	१८
स सुक्रतू रणिता यः सुतेष्व—नुत्तमन्युर्यो अहेव रेवान् ।	
य एक इन्नर्यपांसि कर्ता स वृत्रहा प्रतीद्वन्यमाहुः	१९
स वृत्रहेन्द्रश्चर्यणीधृत् तं सुष्टुत्या हव्यं हुवेम ।	
स प्राविता मघवा नोऽधिवक्ता स वाजस्य श्रवस्यस्य कृता	२०
स वृत्रहेन्द्र क्रमुक्षाः सद्यो जज्ञानो हव्यो बभूव ।	
कृण्वन्नपांसि नयीं पुरुणि सोमो न पीतो हव्यः सखिभ्यः	२१ [३५] (१६१७)

(१७)

१५ रेभः काश्यपः । इन्द्रः । वृहती, १०, १३ अतिजगती, ११-१२ उपरिष्टाद्वृहती,
१४ त्रिष्टुप्, १५ जगती ।

या इन्द्र मुज आभरः स्ववीँ असुरेभ्यः
स्तोतारभिर्मघवन्नस्य वर्धय ये च त्वे वृक्तबर्हिषः

१

(१६१८)

- यमिन्द्र दधिधे त्वमश्वं गां भागमन्ययम् ।
यजमाने सुन्वति दक्षिणावति तस्मिन् तं धेहि मा प्रणो २
- य इन्द्र सस्त्यव्रतोऽनुष्वापमदेवयुः ।
स्वैः प एवैर्मुमुरत् पोष्यं रुधिं संनुतर्धेहि तं ततः ३
- यच्छक्रासिं परावति यदवावति वृत्रहन् ।
अतस्त्वा गीर्भिर्द्युर्गदिन्द्र केशिभिः सुतावाँ आ विवासति ४
- यद्वासिं रोचने दिवः समुद्रस्याधिं विष्टपि ।
यत् पार्थिवे सदेने वृत्रहन्तम् यदन्तरिक्ष आ गहि ५ [३६]
- स नः सोमेषु सोमपाः सुतेषु शवसस्पते ।
मादयस्व राधसा सुनृतावतेन्द्र राया परीणसा ६
- मा न इन्द्र परा वृणग्भवानः सधुमाद्यः ।
त्वं न ऊती त्वमिन्न आप्यं मा न इन्द्र परा वृणक् ७
- अस्मे इन्द्र सचा सुते नि पदा पीतये मधु ।
कूधी जरित्रे मघवन्नवो महदस्मे इन्द्र सचा सुते ८
- न त्वा देवास आशत न मर्त्यासो अद्विवः ।
विश्वा जातानि शर्वसाभिभूरसि न त्वा देवास आशत ९
- विश्वाः पृतना अभिभूतं नरं सजूस्ततक्षुरिन्द्रं जजनुश्च राजसे ।
क्रत्वा वरिष्ठं वरं आमुर्मृतोऽग्रमोजिष्ठं त्वसं तस्विनम् १० [३७]
- सभी रेभासो अस्वरन्निन्द्रं सोमस्य पीतये ।
स्वर्पतिं यदीं वृधे धुतव्रतो ह्योजसा समूतिभिः ११
- नेमिं नमन्ति चक्षसा मेघं विप्रां अभिस्वरा ।
सुवीतयो वो अद्भुहोऽपि कर्णे तस्विनः समृक्त्रभिः १२
- तमिन्द्रं जोहवीमि मघवानमुग्रं सत्रा दधानमप्रतिष्कुतं शवांसि ।
मंहिष्ठो गीर्भिरा च यज्ञियो ववर्तद्वाये नो विश्वा सुपथा कृणोतु वज्री १३
- त्वं पुर इन्द्र चिकिदेना व्योजसा शविष्ठ शक्र नाशयध्वै ।
त्वद्विश्वानि भुवन्नानि वज्रिन् द्यावा रेजेते पृथिवी च भीषा १४
- तन्म ऋतमिन्द्र शूर चित्र पात्वपो न वज्रिन् दुरितातिं पथि भूरि ।
कृदा न इन्द्र राय आ दशस्ये विश्वप्स्यस्य स्पृहयाप्यस्य राजन् १५ [३८] (१६३२)

[सप्तमोऽध्यायः ॥ ७॥ व० १-३९]

(९८)

११ नृमेध आङ्गिरसः । इन्द्रः । उष्णिक्ः ७, १०-११ ककुप्ः ९, ११ पुरउष्णिक् ।

इन्द्राय सामं गायत विप्राय बृहते बृहत् । धर्मकृते विपश्चिते पनस्यवे १
त्वमिन्द्रामिभूरसि त्वं सूर्यमरोचयः । विश्वकर्मा विश्वदेवो महौ असि २
विभ्राजन्त्योर्तिषा स्वः । रगच्छो रोचनं विवः । देवास्त इन्द्र सखाय येमिरे ३
एन्द्र नो गधि प्रियः संत्राजिदगोहाः । गिरिर्न विश्वतस्पृधुः पतिर्विवः ४
अभि हि संत्य सोमपा उमे बभूथ रोदसी । इन्द्रासि सुन्वतो वृधः पतिर्विवः ५
त्वं हि शश्वतीनामिन्द्र कृता पुरामसि । हन्ता दस्योर्मनोवृधः पतिर्विवः ६ [१]

अथा हीन्द्र गिर्वण उप त्वा कामान् महः संसृज्महे । उदेव यन्त उदभिः ७
वार्ष त्वा यव्यामिर्वर्धन्ति शूर ब्रह्माणि । वावृध्वासं चिदद्विवो विवेदिवे ८
युञ्जन्ति हरी इषिरस्य गार्थयो रौ रथ उरुपुगे । इन्द्रवाहा वज्रोयुजा ९
त्वं न इन्द्रा मरु ओजो नृम्णं शतक्रतो विचर्षणे । आ वीरं पृतनापहम् १०
त्वं हि नः पिता वंसो त्वं माता शतक्रतो बभूविथ । अथा ते सुमर्मीमहे ११
त्वां शुष्मिन् पुरुहूत वाजयन्त सुपं ब्रुवे शतक्रतो । स नो रास्व सुवीर्यम् १२ [२] (१६४४)

(९९)

८ नृमेध आङ्गिरसः । इन्द्रः । प्रगाथः = (विपमा गृहती, समा सतो गृहती) ।

त्वामिदा ह्यो नरो ऽपीप्यन् वञ्चिन् भूर्णयः
स इन्द्र स्तोमवाहसामिह शुध्युः । स्वसरमा गहि १
मत्स्वा सुशिप्र हरिवस्तदीमहे त्वे आ भूपन्ति वेधसः ।
तव श्रवांस्युपमान्युक्थ्या सुतेष्विन्द्र गिर्वणः २
श्रायन्त इव सूर्यं विश्वेदिन्द्रस्य भक्षत ।
वसूनि जाते जनमान् ओजसा प्रति भागं न दीधिम ३
अनर्शरानि वसुदामुपं स्तुहि मद्रा इन्द्रस्य रातरयः ।
सो अस्य कामं विधतो न रोपति मनो वानाय चोदयन् ४
त्वमिन्द्र प्रतूर्तिष्वभि विश्वा असि स्पृधः ।
अशस्तिहा जनिता विश्वतूरसि त्वं तूर्य तरुण्यतः ५ (१६४९)

अनु ते शुष्मं तुरयन्तमीयतुः क्षोणी शिशुं न म्मतरा ।

विश्वास्ते स्पृधः श्रथयन्त मून्यवे वृत्रं यदिन्द्र तूर्वासि

६

इत ऊती वो अजरं प्रहेतारमप्रहितम् ।

आशुं जेतारं हेतारं रथीतम् मूर्तं तुष्ट्यावृधम्

७

इष्कर्तारमनिष्कृतं सहस्कृतं शतमूर्तिं शतक्रतुम् ।

समानमिन्द्रमवसे हवामहे वसवानं वसूजुवम्

८ [३] (१६५२)

(१००)

(१२) १-३, ६-१२ नेमो भार्गवः, ४-५ इन्द्रः । इन्द्रः, ८ सुपर्णः, ९ वज्रो वा, १० ११ वाक् ।

त्रिष्टुप्, ६ जगती, ७-९ अनुष्टुप् ।

अयं त एमि तन्वा पुरस्ता द्विश्वे देवा अभि मा यन्ति पश्चात् ।

यदा मद्वा दीधरो भागमिन्द्राऽऽदिन्मया कृणवो वीर्यीणि

१

वधामि ते मधुनो मक्षमग्रे हितस्ते भागः सुतो अस्तु सोमः ।

असंश्च त्वं दक्षिणतः सखा मे ऽधा वृत्राणि जङ्घनाव भूरि

२

प्र सु स्तोमं भरत वाजयन्त इन्द्राय सत्यं यदि सत्यमस्ति ।

नेन्द्रो अस्तीति नेम उ त्व आह क ई ददर्शं कमभि ण्टवाम

३

अयमस्मि जरितः पश्य मेह विश्वा जातान्यभ्यस्मि मद्वा ।

क्रतस्य मा प्रदिशो वर्धय न्यादङ्गिरो भुवना ददर्शमि

४

आ यन्मा देना अरुहन्तस्यै एकमासीनं हर्यतस्यै पुष्टे ।

मनश्चिन्मे हृद आ प्रत्यवोच दक्षिं क्रवृञ्छिञ्छुमन्तः सखायः

५

विश्वेता ते ते सर्वनेषु प्रवाच्या या चकर्थं मघवन्निन्द्र सुन्वते ।

पारावतं यत् पुरुसंभूतं वस्वपावृणोः शरभाय कर्षिबन्धवे

६ [४]

प्र नूनं धावता पृथङ् नेह यो वो अवावरीत् ।

नि पी वृतस्य मर्मेणि वज्रमिन्द्रो अपीपतत्

७

मनोजवा अयमान आयसीमंतरत् पुरम् ।

दिवं सुपर्णो गत्वाय सोमं वज्रिण आभरत्

८

समुद्रे अन्तः शयत उद्रा वज्रो अभीवृतः ।

भरन्त्यस्मै संयतः पुरःप्रस्रवणा बलिम्

९

(१६५३)

यद्वाग्वदन्त्यविचेतनानि राष्ट्रीं देवानां निपसादं मन्द्रा ।
 चतस्र ऊर्जं दुदुहे पर्यामि कं स्वदस्याः परमं जंगाम १०
 देवीं वाचमजनयन्त देवास्तां विश्वरूपाः पशवो वदन्ति ।
 सा नो मन्द्रेषमूर्जं दुहाना धेनुर्वागस्मानुष सुप्नुतैतु ११
 सखे विष्णो वितरं वि क्रमस्व द्यौर्देहि लोकं वज्राय विष्कमे ।
 हनाव वृत्रं रिणचाव सिन्धु निन्द्रस्य यन्तु प्रसवे विमृष्टाः १२ [५] (१६६४)

(१०१)

१६ जमदग्निर्भागवः । मित्रावरुणो, ५ मित्रावरुणादित्याः, ६ आदित्याः, ७-८ अश्विनौ, ९-१० वायुः,
 ११-१२ सूर्यः, १३ उषाः सूर्यप्रभा वा, १४ पचमानः, १५-१६ गौः । १-२ प्रगाथः =
 (बृहती, सनोबृहती), ३ गायत्री, ४ सनोबृहती, ५-१३ प्रगाथः = (विषमा बृहती,
 समा सनोबृहती), १४-१६ त्रिष्टुप् ।

ऋधंगित्था स मर्त्यः शशमे देवतातये ।
 यो नूनं मित्रावरुणावमिष्टय आचक्रे हव्यदातये १
 वर्षिष्ठक्षत्रा उरुक्षसा नरा राजाना दीर्घश्रुत्तमा ।
 ता बाहुता न दुंसना रथर्यतः साकं सूर्यस्य रश्मिभिः २
 प्र यो वां मित्रावरुणा ऽजिरो दूतो अद्रवत । अयःशीर्षा मर्दंश्चुः ३
 न यः संपृच्छे न पुनर्हवीतवे न संवादाय रमते ।
 तस्मान्नो अद्य समृतेरुप्यत बाहुभ्यां न उरुप्यतम् ४
 प्र मित्राय प्रार्थ्यन्ते संचथ्यमृतावसो ।
 वरुथ्यं वरुणे छन्द्यं वचः स्तोत्रं राजसु गायत ५ [६]

ते हिंन्विरे अरुणं जेन्यं वस्वे कं पुत्रं तिसृणाम् ।
 ते धामान्यमृता मर्त्याना मर्दधा अभि चक्षत ६
 आ मे वचांस्युद्यता द्युमत्तमानि कर्त्वी ।
 उभा यातं नासत्या सजोषसा प्रति हव्यानि वीतये ७
 रार्तिं यद्वाग्वक्षसं हवामहे युवाभ्यां वाजिनीवसू ।
 प्राचीं होत्रां प्रतिरन्तावितं नरा गृणाना जमदग्निना ८
 आ नो यज्ञं दिविस्पृशं वायो याहि सुमन्मभिः ।
 अन्तः पवित्रं उपरि श्रीणानोऽं इयं शुक्रो अयामि ते ९ (१६७३)

वेत्यध्वर्युः पथिभी रजिदैः प्रति हव्यानि वीतये ।

अधा नियुत्व उभयस्य नः पिब शुचिं सोमं गवाशिरम्

१० [७]

बण्महाँ असि सूर्य बळादित्य महाँ असि ।

महस्ते सतो महिमा पनस्यते ऽद्धा देव महाँ असि

११

बद् सूर्य श्रवसा महाँ असि सत्रा देव महाँ असि ।

मह्ना देवानामसुधैः पुरोहितो विभु ज्योतिरदाम्यम्

१२

इयं या नीच्यकिर्णी रूपा रोहिण्या कृता ।

चित्रेव प्रत्यदर्शयत्युन्तर्दशसु बाहुषु

१३

प्रजा ह तिस्रो अत्यार्यमीयुर्न्या अर्कमभितो विविशे ।

बृहद्धं तस्थौ भुवनेष्वन्तः पर्वमानो हरित आ विवेश

१४

माता रुद्राणां दुहिता वसुनां स्वसाक्षित्यानाममृतस्य नाभिः ।

प्र नु वोचं चिकितुषे जनाय मा गामनागामदिति वधिष्ट

१५

वचोविदं वाचमुदीरयन्ती विश्वाभिर्धीभिरुपतिष्ठमानाम् ।

देवी देवेभ्यः पर्येयुषीं गा मा मावृक्त मर्यो वृध्रचेताः

१६ [८] (१६८०)

(१०२)

२५ भार्गवः प्रयोगः, अग्निर्बाह्वस्पत्यः, पाचको वा, सहस्रः पुत्रो गृहपति-यविष्टौ
तयोर्वान्यतरः । अग्निः । गायत्री ।

त्वमग्ने बृहद्वयो दधासि देव द्रागुषे ।

कविर्गृहपतिर्युवा

१

स न ईळानया सह देवाँ अग्ने दुवस्युवा ।

चिकिर्द्भिभानवा वह

२

त्वया ह स्विद्युजा वयं चोर्दिष्टेन यविष्ठ्य ।

अभि य्मो वाजसातये

३

और्वभृगुवच्छुचि मप्रवानवदा हुवे ।

अग्निं समुद्रवाससम्

४

हुवे वार्तस्वनं कृविं पर्जन्यकन्त्यं सहः ।

अग्निं समुद्रवाससम्

५ [९] (१६८५)

आ स्रवं सवितुर्यथा भगस्येव भुजिं हुवे ।

अग्निं समुद्रवाससम्

६

अग्निं वो वृधन्तं मध्वराणां पुरुतमम् ।

अच्छा नष्ट्रे सहस्वते

७

अयं यथा न आभुवत् त्वष्टा रूपेव तक्ष्या ।

अस्य कृत्वा यशस्वतः

८

अयं विश्वा अग्निं भियो ऽग्निर्वैवेधुं पत्यते ।

आ वाजैरुप नो गमत्

९

विश्वेषामिह स्तुहि होतॄणां यशस्तमम् ।

अग्निं यज्ञेषु पुर्व्यम्

१० [१०]

शीरं पावकशोचिषं ज्येष्ठो यो वमेष्वा ।

व्रीदाय दीर्घश्रुतमः

११

तमर्वन्तं न सोऽनसिं गुणीहि विप्र शुष्मिणम् ।

मित्रं न यातयर्जनम्

१२

उप त्वा जामयो गिरो देविंशतीर्हविष्कृतः ।

वायोरनीके अस्थिरन्

१३

यस्य त्रिधात्वृतं बर्हिस्तस्थावसंदिनम् ।

आपश्चिन्नि दधा पदम्

१४

पदं वेवस्य मीळहुषो ऽनाधृष्टाभिरूतिभिः ।

भद्रा सूर्यं इवोपहक्

१५ [११]

अग्ने घृतस्य प्रीतिभि स्तेषानो देव शोचिषा ।

आ वेवान् वक्षि यक्षि च

१६

तं त्वाजनन्त मातरः क्विं वेवासो अङ्गिरः ।

हव्यवाहममर्त्यम्

१७

प्रचेतसं त्वा कवे ऽग्ने कृतं वरेण्यम् ।

हव्यवाहं नि वेदिरे

१८

नहि मे अस्त्यध्या न स्वर्धितिर्वनन्वति ।

अथैताहगभरामि ते

१९

(१६९९)

यदग्रे कानि कानि चिदाते दारूणि वृध्मसि ।

ता जुषस्व यविष्ठ्य

२०

यदस्युपजिह्विका यद्वग्नो अतिसर्पति ।

सर्वं तदस्तु ते घृतम्

२१

अग्निमिन्धानो मनसा धियं सचेत मर्त्यः ।

अग्निमीधि विवस्वभिः

२२ [१२] (१७०२)

(१०२)

१४ सोभरिः काण्वः । अग्निः, १४ अग्नमरुतः । वृद्धती, ५ विराड्दरूपा; ७, ९, ११, १३ सतोवृद्धती;
८, १२ ककुप्; १० हसीयसी; १४ अनुष्टुप् ।

अदक्षिं गातुवित्तमो यस्मिन् व्रतान्यावृधुः ।

उपो धु जातमार्यस्य वर्धेन मग्निं नक्षन्त नो गिरः

१

प्र दैवोदासो अग्निर्वैवाँ अच्छा न मज्जना ।

अनु मातरं पृथिवीं वि वावृते तस्यौ नाकस्य सानवि

२

यस्माद्वेजन्त कृष्टयश्चकृत्यानि कृण्वतः ।

सहस्रसां मेघसाताविव त्मना ऽग्निं धीभिः संपर्यत

३

प्र यं राये निनीषसि मर्तो यस्ते वसो दाशत् ।

स वीरं धत्ते अग्न उक्थशंसिन् त्मना सहस्रपोषिणम्

४

स हृळ्हे चिद्वभि तृणति वाजमर्वता स धत्ते अक्षिति भवः ।

त्वे देवत्रा सदा पुरुवसो विश्वा वामार्नि धीमहि

५ [१३]

यो विश्वा दयते वसु होता मन्द्रो जनानाम् ।

मधोर्न पात्रा प्रथमान्यस्मै प्र स्तोमा यन्त्यग्रये

६

अश्वं न गीर्मी रथ्यं सुदानवो मर्मज्यन्ते देवयवः ।

उभे तोके तनये दस्म विशपते पथि राधो मघोनाम्

७

प्र मंहिष्ठाय गायत ऋताव्रे बृहते शुक्रशोचिषे ।

उपस्तुतासो अग्रये

८

आ वंसते मघवा वीरवद्यशः समिन्द्रो धुमन्याहुतः ।

कुविन्नो अस्य सुमतिर्नवीयस्य च्छा वाजेभिरागमत्

९

(१७११)

प्रेष्ठमु प्रियाणां स्तुह्यासावातिथिम् ।
अग्निं रथानां यमम्

१० [१४]

उदिता यो निदिता वेदिता वस्वा यज्ञियो ववर्तति ।
दुष्टरा यस्य प्रवणे नोर्मयो धिया वाजं सिषासतः
मा नो हृणीतामतिथिर्वसुरग्निः पुरुप्रज्ञस्त एषः ।

११

यः सुहोता स्वध्वरः

१२

मो ते रिषन्ये अच्छोक्तिमिर्वसो ऽग्ने केभिश्चिदेवैः ।

कीरिश्चिद्धि त्वामीष्टे दूत्याय रातहव्यः स्वध्वरः

१३

आग्ने याहि मरुत्सखा रुद्रेभिः सोमपीतये ।

सोमर्था उप सुष्टुतिं मादयस्व स्वर्णरे

१४[१५](१७१६)

॥ इत्यष्टमं मण्डलं समाप्तम् ॥

मंत्र-संख्या

सप्तममण्डलस्यान्तपर्यन्तं ५९७४

अष्टममण्डलस्य (बालखिल्यसंहिता) १७१६

„ (बालखिल्यरहिता १६३६)

सर्वयोगः ७६९०

अथ नवमं मण्डलम् ।

(१)

[प्रथमोऽनुवाकः ॥१॥ सू० १-२४]

१० मधुच्छन्दा वैश्वामित्रः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

स्वादिष्ठया मदिष्ठया पवस्व सोम धारया	। इन्द्राय पातवे सुतः	१
रक्षोहा विश्वर्चर्षणि रमि योनिमयोहतम्	। द्रुणां सधस्थमासदत्	२
वरिवोधातमो भव मंहिष्ठो वृत्रहन्तमः	। पर्षि राधो मघोनाम्	३
अभ्यर्ष महानां देवानां वीतिमन्धसा	। अभि वाजमुत श्रवः	४
त्वामच्छा चरामसि तदिदर्थं दिवेदिवे	। इन्द्रो त्वे न आशसः	५ [१६]
पुनाति ते परिस्रुतं सोमं सूर्यस्य दुहिता	। वारेण शश्वता तना	६
तमीमण्वीः समर्य आ गुष्णन्ति योषणो दश	। स्वसारः पार्यं विवि	७
तमीं हिन्वन्त्यगुवो धमन्ति बाकुरं दृतिम्	। त्रिधातु वारुणं मधु	८
अभीर्दममद्र्या उत श्रीणन्ति धेनवः शिशुम्	। सोममिन्द्राय पातवे	९
अस्येदिन्द्रो मदेष्वा विश्वा वृत्राणि जिघ्रते	। शूरो मघा च मंहते	१० [१७] (१०)

(२)

१० मेधातिथिः काण्वः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

पवस्व देववीरतिं पवित्रं सोम रंहा	। इन्द्रमिन्द्रो वृषा विंश	१
आ वच्यस्व महि प्सरो वृषेन्द्रो द्युमन्वत्तमः	। आ योनिं धर्णासिः संदः	२
अधुक्षत म्रियं मधु धारा सुतस्य वेधसः	। अपो वसिष्ठ सुक्रतुः	३
महान्तं त्वा महीरन्वापो अर्धन्ति सिन्धवः	। यद्वोभिर्वासयिष्यसे	४
समुद्रो अप्सु मामृजे विष्टम्भो धरुणो दिवः	। सोमः पवित्रे अस्मयुः	५ [१८]
अचिक्ववृद्धा हरिं महान् मित्रो न दर्शतः	। सं सूर्येण रोचते	६
गिरस्त इन्व ओजसा मर्मज्यन्ते अपस्युवः	। यामिर्मदाय शुम्भसे	७
तं त्वा मदाय घृष्वय उ लोककुलुमीमहे	। तव प्रशस्तयो महीः	८
अस्मभ्यमिन्द्रविन्द्रयुर्मध्वः पवस्व धारया	। पर्जन्यो वृष्टिमाँ इव	९
गोषा इन्द्रो नृषा अस्य श्वसा वाजसा उत	। आत्मा यज्ञस्य पुन्यः	१० [१९] (२०)

(३)

१० आजीगतिः शुनःशेषः, कृत्रिमो वैश्वामित्रो देवरातः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

एष देवो अमर्त्यः	पर्णवीरिव दीयति	। अमि द्रोणान्यासदम्	१
एष देवो विपा कृतो	ऽति ह्वरांसि धावति	। पवमानो अदाभ्यः	२
एष देवो विपन्युभिः	पवमान ऋतायुभिः	। हरिर्वाजाय मृज्यते	३
एष विश्वानि वार्या	शूरो यन्निव सत्त्वभिः	। पवमानः सिषासति	४
एष देवो रथर्यति	पवमानो दशस्यति	। आविष्कृणोति वग्वनुम्	५ [२०]
एष विप्रेरभिष्टुतो	ऽपो देवो वि गाहते	। दधद्रत्नानि वृशुषे	६
एष दिवं वि धावति	तिरो रजांसि धारया	। पवमानः कर्निकदत्	७
एष दिवं व्यासरत्	तिरो रजांस्यस्पृतः	। पवमानः स्वध्वरः	८
एष प्रत्नेन जन्मना	देवो देवेभ्यः सुतः	। हरिः प्रवित्रे अर्पति	९
एष उ स्य पुरुव्रतो	जज्ञानो जनयन्निषः	। धारया पवते सुतः	१० [२१] (३०)

(४)

१० हिरण्यस्तूप आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

सना च सोम जेषि च	पवमान महि श्रवः	। अथा नो वस्यसस्कृधि	१
सना ज्योतिः सना स्वः	विश्वो च सोम सौमगा	। अथा नो वस्यसस्कृधि	२
सना दक्षमुत क्रतु	मप सोम मृधो जहि	। अथा नो वस्यसस्कृधि	३
पर्वीतारः पुनीतन	सोममिन्द्राय पातवे	। अथा नो वस्यसस्कृधि	४
त्वं सूर्ये न आ भज	तव क्त्वा तवोतिभिः	। अथा नो वस्यसस्कृधि	५ [२२]
तव क्त्वा तवोतिभिः	ज्योक् पश्येम सूर्यम्	। अथा नो वस्यसस्कृधि	६
अभ्यर्ष स्वायुध	सोम द्विवर्हसं रयिम्	। अथा नो वस्यसस्कृधि	७
अभ्यर्षानपच्युतो	रयिं समत्सु सासहिः	। अथा नो वस्यसस्कृधि	८
त्वां यज्ञैर्वीवृधन्	पवमान विधर्मणि	। अथा नो वस्यसस्कृधि	९
रयिं नश्चित्रमश्विन	मिन्दो विश्वायुमा भर	। अथा नो वस्यसस्कृधि	१० [२३] (४०)

(५)

११ काश्यपोऽसितो देवलो वा । आप्रीसृक्तं= (१ इध्मः समिद्धोऽग्निर्वा, २ तनूनपात्, ३ इळः, ४ वह्निः,
५ देवीर्द्धारः, ६ उपासानकता, ७ दैव्यौ होतारौ प्रचेतसौ, ८ तिस्रो देव्यः सरस्वतीळाभारत्याः,
९ त्वष्टा, १० वनस्पतिः, ११ स्वाहाकृतयः) । गायत्री, ८-११ अनुष्टुप् ।

समिद्धो विश्वतस्पतिः पर्वमानो वि राजति । प्रीणन् वृषा कर्निक्रदत् १
तनूनपात् पर्वमानः शृङ्गे शिशानो अर्पति । अन्तरिक्षेण रारजत् २
ईलेन्यः पर्वमानो रयिर्वि राजति द्युमान् । मधोर्धाराभिरोजसा ३
वह्निः प्राचीनमोजसा पर्वमानः स्तूणन् हरिः । देवेषु देव ईयते ४
उदात्तैर्जिहते बृहद् द्वारो देवीर्हिरण्ययीः । पर्वमानेन सुष्टुताः ५ [२४]

सुशिल्पे बृहती मही पर्वमानो वृषण्यति । नक्तोषासा न दर्शते ६
उभा देवा नृचक्षसा होतारा दैव्या हुवे । पर्वमान इन्द्रो वृषा ७

भारती पर्वमानस्य सरस्वतीळा मही ।

इमं नो यज्ञमा गमन् तिस्रो देवीः सुपेशासः ८

त्वष्टारमग्रजां गोपां पुरोयावानमा हुवे ।

इन्दुरिन्द्रो वृषा हरिः पर्वमानः प्रजापतिः ९

वनस्पतिं पर्वमान मध्वा समेङ्गिधु धारया ।

सहस्रवल्शं हरितं भारजमानं हिरण्ययम् १०

विश्वे देवाः स्वाहाकृतिं पर्वमानस्या गत ।

वायुर्बृहस्पतिः सूर्योऽग्निरिन्द्रः सजोषसः ११ [२५] (५१)

(६)

९ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पर्वमानः सोमः । गायत्री ।

मन्द्रया सोम धारया वृषा पवस्व देवयुः । अन्यो वारेण्वस्मयुः १
अभि त्वं मद्यं मवृ—मिन्वुविन्द्र इति क्षर । अभि वाजिनो अर्वतः २
अभि त्वं पूर्यं मदं सुवानो अर्ष पवित्र आ । अभि वाजमुत श्रवः ३
अनु द्वप्सास इन्द्रव आपो न प्रवतासरन् । पुनाना इन्द्रमाशत ४
यमत्यमिव वाजिनं मृजन्ति योषणो दश । वने क्रीळन्तमत्यविम् ५ [२६]

तं गोभिर्वृषणं रसं मदाय देववीतये । सुतं भराय सं सृज ६

(५७)

देवो देवाय धारयेन्द्राय पवते सुतः । पयो यदस्य पीपयत् ७
आत्मा यज्ञस्य रंहा सुष्वाणः पवते सुतः । प्रत्नं नि पाति काव्यम् ८
एवा पुनान इन्द्रयुर्मदं मदिष्ट वीतये । गुहां चिद्वधिषे गिरः ९ [२७] (६०)

(७)

१ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

असृग्मिन्दवः पथा धर्मन्वृतस्य सुभिर्यः । विद्वाना अस्य योजनम् १
प्र धारा मध्वो अग्रियो महीरपो वि गाहते । हविर्हविष्यु वन्द्यः २
प्र युजो वाचो अग्रियो वृषाव चक्रवृद्धने । सद्गामि सत्यो अध्वरः ३
परि यत् काव्या कवि नृम्णा वसानो अर्पति । स्वर्वाजी सिंघासति ४
पवमानो अभि स्पृधो विशो राजेव सीदति । यदीमृष्वन्ति वेधसः ५ [२८]
अव्यो वारे परि प्रियो हरिर्वनेषु सीदति । रेभो वनुष्यते मती ६
स वायुमिन्द्रमश्विना साकं मदेन गच्छति । रणा यो अस्य धर्मभिः ७
आ मित्रावरुणा भगं मध्वः पवन्त ऊर्मयः । विद्वाना अस्य शक्मभिः ८
अस्मभ्यं रोदसी रयिं मध्वो वाजस्य सातये । श्वो वसूनि सं जितम् ९ [२९] (६१)

(८)

१ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

एते सोमा अभि प्रिय मिन्द्रस्य काममक्षरन् । वर्धन्तो अस्य वीर्यम् १
पुनानासश्मभूषदो गच्छन्तो वायुमश्विना । ते नो धान्तु सुवीर्यम् २
इन्द्रस्य सोम राधसे पुनानो हार्दि चोदय । ऋतस्य योनिमासदम् ३
मुजन्ति त्वा दश क्षिपो हिन्वति सप्त धीतयः । अनु विप्रा अमादिषुः ४
देवेभ्यस्त्वा मदाय कं सजानमति मेघ्यः । सं गोभिर्वासियामसि ५ [३०]

पुनानः कलशेष्वा वज्राण्यरुधो हरिः । परि गव्यान्वव्यत ६
मधोन आ पवस्व नो जहि विश्वा अप द्विषः । इन्द्रो सखायमा विश ७
वृष्टिं विवः परि स्रव द्युमं पृथिव्या अधि । सहो नः सोम पुत्सु धाः ८
नृचक्षंस त्वा वय मिन्द्रपीतं स्वर्विदम् । मक्षीमहि प्रजामिषम् ९ [३१] (७८)

(९)

१ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

परि प्रिया देवः कविर्वयांसि नृप्योर्हितः । सुवानो याति कविकृतुः १
 प्रप्र क्षयाय पन्यसे जनाय जुष्टो अद्बुहे । वीत्यर्थं चनिष्ठया २
 स सुनुर्मातरा ह्युचिर्जातो जाते असेचयत् । महान् मही कृतावृधा ३
 स सप्त धीतिर्मिहितो नद्यो अजिन्वद्बुहः । या एकमक्षिं बावुधुः ४
 ता अमि सन्तुमस्तृतं महे युवानमा वधुः । इन्दुमिन्द्र तव व्रते ५ [३२]

अमि वह्निरमर्त्यः सप्त पश्यति वावहिः । क्रिविर्वीरतरपयत् ६
 अवा कल्पेषु नः पुमस्तमांसि सोम योध्या । तानि पुनान जङ्घनः ७
 नू नव्यसे नवीयसे सुक्ताय साधया पथः । प्रत्नवद्रोचया रुचः ८
 पवमान महि भवो गामर्ध्वं रासि वीरवत् । सना मेधां सना स्वः ९ [३३] (८०)

(१०)

१ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

प्र स्वानासो रथा इवाऽर्वन्तो न श्रवस्यवः । सोमासो राये अक्रमुः १
 हिन्वानासो रथा इव दधन्विरे गर्भस्त्योः । भरांसः कारिणामिव २
 राजानो न प्रशस्तिभिः सोमासो गोभिरञ्जते । यज्ञो न सप्त धातृभिः ३
 परि सुवानास इन्दवो मदाय बर्हणा गिरा । सुता अर्पन्ति धारया ४
 आपानासो विवस्वतो जनन्त उपसो भगम् । सूरः अण्वं वि तन्वते ५ [३४]

अप द्वारा मतीनां प्रत्ना ऋणवन्ति कारवः । वृष्णो हरस आयवः ६
 समीचीनास आसते होतारः सप्तजामयः । पदमेकस्य पिप्रतः ७
 नामा नाभिं न आ ददे चक्षुश्चित् सूर्ये सचा । कवेरपत्यमा दुहे ८
 अमि प्रिया विवस्पदमध्वर्युभिर्गुहा हितम् । सूरः पश्यति चक्षसा ९ [३५] (९६)

(११)

१ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

उपास्मै गायता नरः पवमानयेन्दवे । अमि देवा इयक्षते १
 अमि ते मधुना पयोऽथर्वाणो अशिभ्युः । देवं देवाय देवयु २
 स नः पवस्व शं गवे शं जनायं शमव्रते । शं राजन्नोषधीभ्यः ३ (९९)

बभ्रवे नु स्वर्तवसे ऽरुणाय दिविस्पृशे । सोमाय गाथमर्चत	४
हस्तच्युतेभिरद्विभिः सुतं सोमं पुनीतन । मधावा धावता मधु	५ [३६]
नमसेदुप सीदत वृधेवृभि श्रीणीतन । इन्दुमिन्द्रे दधातन	६
अमित्रहा विचर्षणिः पर्वस्व सोम शं गवे । देवेभ्यो अनुकामकृत	७
इन्द्राय सोम पातवे मदाय परि पिच्यसे । मनश्चिन्मनस्स्पतिः	८
पर्वमान सुवीर्यं रयिं सोम रिरीहि नः । इन्दुविन्द्रेण नो युजा	९ [३७] (१०५)

(१२)

९ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पर्वमानः सोमः । गायत्री ।

सोमा असृग्रमिन्दवः सुता ऋतस्य सार्दने । इन्द्राय मधुमत्तमाः	१
अभि विप्रा अनूपत गावो वत्सं न मातरः । इन्द्रं सोमस्य पीतये	२
मदृच्युत क्षेति सार्दने सिन्धोर्हर्मा विपश्चित् । सोमो गौरी अधि श्रितः	३
विबो नामा विचक्षणो ऽव्यो वारं महीयते । सोमो यः सुक्रतुः कविः	४
यः सोमः कलशेष्वौ अन्तः पवित्र आहितः । तमिन्दुः परि पर्वजे	५ [३८]
प्र वाचमिन्दुरिष्यति समुद्रस्याधि विष्टपि । जिन्वन् कोशं मधुश्चुतम्	६
नित्यस्तोत्रो वनस्पतिर्धीनामन्तः सर्वर्षः । हिन्वानो मानुषा युगा	७
अभि प्रिया द्विवस्पदा सोमो हिन्वानो अर्पति । विप्रस्य धारया कविः	८
आ पर्वमान धारय रयिं सहस्रवर्चसम् । अस्मे इन्दो स्वामुर्वम्	९ [३९] (११४)

[अष्टमोऽध्यायः ॥८॥ व० १-३३]

(१३)

९ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पर्वमानः सोमः । गायत्री ।

सोमः पुनानो अर्पति सहस्रधारो अत्यविः । वायोऽरिन्द्रस्य निष्कृतम्	१
पर्वमानमवस्यवो विप्रमभि प्र गायत । सुष्त्राणं देववीतये	२
पर्वन्ते वाजसातये सोमाः सहस्रपाजसः । गुणाना देववीतये	३
उत नो वाजसातये पर्वस्व बृहतीरिपः । द्युमदिन्दो सुवीर्यम्	४
ते नः सहस्रिणं रयिं पर्वन्तामा सुवीर्यम् । सुवाना देवास इन्दवः	५ [१]
अत्या हियाना न हेतुमि रसृशं वाजसातये । वि वारमव्यमाश्वः	६
वाश्वा अर्पन्तीन्दवो ऽभि वत्सं न धेनवः । वृधन्विरे गर्भस्तयोः	७
जुष्ट इन्द्राय मत्सरः पर्वमान कर्निकदत् । विश्वा अप द्विषो जहि	८
अपमन्तो अराव्याः पर्वमानाः स्वर्हृशः । योनिकृतस्य सीदत	९ [२] (११३)

(१४)

८ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

परि प्रासिष्यदत् कविः	सिन्धोरुर्मावार्धि श्रितः ।	कारं बिभ्रत् पुरुस्पृहम्	१
गिरा यद्री सन्नध्वः	पञ्च व्राता अपस्यवः ।	परिष्कृण्वन्ति धर्णीसिम्	२
आर्दस्य शुष्मिणो रसे	विश्वे देवा अमत्सत ।	यद्री गोभिर्वसायते	३
निरिणानो वि धावति	जहृच्छर्याणि तान्वा ।	अत्रा सं जिघ्रते युजा	४
नप्तीभिर्यो विवस्वतः	शुभ्रो न मामृजे युवा ।	गाः कृण्वानो न निर्णिजम्	५ [३]
अति श्रिती तिरश्चता	गव्या जिगात्यण्व्या ।	वग्नुमिर्यति यं विदे	६
अभि क्षिपः समग्मत	मर्जयन्तीरिपस्पतिम् ।	पुष्टा गृभ्णत वाजिनः	७
परि दिव्यानि मर्मृशद्	विश्वानि सोम पार्थिवा ।	वसूनि याह्यस्मयुः	८ [४] (१३१)

(१५)

८ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

एष धिया यात्यण्व्या	शूरो रथैभिराशुभिः ।	गच्छन्निन्द्रस्य निष्कृतम्	१
एष पुरु धियायते	बृहते देवतातये ।	यत्रामृतास आसते	२
एष हितो वि नीयते	ऽन्तः शुभ्रावता पथा ।	यदी तुञ्जति मूर्णयः	३
एष शूङ्गाणि दोधुव	च्छिशीते यूथ्योऽ वृषा ।	नुम्णा दधान ओजसा	४
एष रुक्मिभिरीयते	वाजी शुभ्रेभिरंशुभिः ।	पतिः सिन्धूनां भवन्	५
एष वसूनि पिबुना	परुषा यष्टिवाँ अति ।	अव शार्देषु गच्छति	६
एतं मृजन्ति मर्ज्य	मुप द्रोणेण्वायवः ।	प्रचक्राणं महीरिषः	७
एतमु त्वं दश क्षिपो	मृजन्ति सप्त धीतयः ।	स्वायुधं मदिन्तमम्	८ [५] (१३२)

(१६)

८ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

प्र ते सोतार ओण्योऽ	रसं मदाय घृण्वये ।	सर्गो न तुक्येतशः	१
क्रत्वा दक्षस्य रुथ्य	मपो वसानमन्धसा ।	गोषामण्वेषु सश्विम	२
अनतमप्सु वुष्टरं	सोमं पवित्र आ सृज ।	पुनीहीन्द्राय पातवे	३
प्र पुनानस्य चेतसा	सोमः पवित्रे अर्षति ।	क्रत्वा सधस्थमासवत्	४ (१३३)

प्र त्वा नमोमिरिन्द्व	इन्द्र सोमा असृक्षत	। महे भराय कारिणः	५
पुनानो रूपे अव्यये	विश्वा अर्षन्नमि श्रियः	। शूरो न गोषु तिष्ठति	६
द्विषो न सानु पिप्युषी	धारा सुतस्य वेधसः	। वृथा पवित्रे अर्षति	७
त्वं सोम विप्रश्चितं	तना पुनान आयुषु	। अव्यो वारं वि धावसि	८ [६] (१४७)

(१७)

८ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

प्र निघ्नेनैव सिन्धवो	घ्नन्तो वृत्राणि भूर्णयः	। सोमा असृग्रमाशवः	१
अभि सुवानास इन्द्वो	वृष्टयः पृथिवीमिव	। इन्द्रं सोमासो अक्षरन्	२
अत्यूर्मिमत्सरो मवुः	सोमः पवित्रे अर्षति	। विघ्नन् रक्षांसि देवयुः	३
आ कुलशेषु धावति	पवित्रे परि पिच्यते	। उक्थैर्यज्ञेषु वर्धते	४
अति त्री सोम रोचना	रोहन् न भ्राजसे दिवम्	। इष्णन् त्सूर्यं न चोदयः	५
अभि विप्रा अनुषत	मूर्धन् यज्ञस्य कारवः	। दधानाश्चक्षसि प्रियम्	६
तमु त्वा वाजिनं नरो	धीभिर्विप्रा अनुस्यवः	। मृजन्ति देवतातये	७
मधोर्धारामानु क्षर	तीव्रः सधस्थमासदः	। चारुर्ऋताय पीतये	८ [७] (१५५)

(१८)

७ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

परि सुवानो गिरिष्ठाः	पवित्रे सोमो अक्षाः	। मर्देषु सर्वधा असि	१
त्वं विप्रस्त्वं कविर्मधु	प्र जातमन्धसः	। मर्देषु सर्वधा असि	२
तव विश्वे सजोपसो	देवासः पीतिमाशत	। मर्देषु सर्वधा असि	३
आ यो विश्वानि वार्या	वसूनि हस्तयोर्वुधे	। मर्देषु सर्वधा असि	४
य इमे रोदसी मही	सं मातरेव दोहते	। मर्देषु सर्वधा असि	५
परि यो रोदसी उभे	सद्यो वाजैर्मिरपति	। मर्देषु सर्वधा असि	६
स शुष्मी कुलशेषा	पुनानो अचिक्रदत्	। मर्देषु सर्वधा असि	७ [८] (१६२)

(१९)

७ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

यत् सोम चित्रमुक्थ्यं	दिव्यं पार्थिवं वसु	। तन्नः पुनान आ भर	१
युवं हि स्थः स्वर्पती	इन्द्रश्च सोम गोपती	। ईशाना पिप्यतं धियः	२ (१६४)

वृषा पुनान आयुषु	स्तनयन्नाधि बर्हिषि	। हरिः सन् येनिमासदत्	३
अवावशन्त धीतयो	वृषभस्याधि रेतसि	। सुनोर्वत्सस्य मातरः	४
कुविद्वेषण्यन्तीभ्यः	पुनानो गर्भमादधत्	। याः शुक्रं दुहते पर्यः	५
उप शिक्षापतस्थुपो	भियसमा धेहि शत्रुपु	। पर्वमान विदा रयिम्	६
नि शत्रोः सोम वृष्ण्यं	नि शुभ्रं नि वयस्तिर । दूरे वा सतो अन्ति वा	७ [९] (१६९)	

(२०)

७ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

प्र कुविर्वैवर्वातये	ऽभ्यो वारोभिरपति	। साह्वान् विश्वा अभि स्पृधः	१
स हि ष्मा जरितुभ्य आ	वाजं गोमन्तमिन्धति । पर्वमानः सहस्रिणम्	२	
परि विश्वानि चेतसा	मृशसे पर्वसे मती	। स नः सोम श्रवो विदः	३
अभ्यर्थ ब्रुहद्यशो	मघवज्यो ध्रुवं रयिम्	। इयं स्तोतुभ्य आ भर	४
त्वं राजेव सुव्रतो	गिरः सोमा विवेशिथ	। पुनानो वहे अद्भुत	५
स वह्निरप्सु दुष्टरो	मृज्यमानो गर्भस्त्योः	। सोमश्चमूपु सीदति	६
कीकुर्मन्त्रो न मंह्युः	पवित्रं सोम गच्छसि	। दधत् स्तोत्रे सुवीर्यम्	७ [१०] (१७३)

(२१)

७ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

एते धावन्तीन्दवः	सोमा इन्द्राय घृष्टयः	। मत्सरासः स्वर्विदः	१
प्रवृण्वन्तो अभियुजः	सुपर्वाये वरिवोविदः	। स्वयं स्तोत्रे वयुस्कृतः	२
वृथा क्रीळन्त इन्दवः	सधस्थमभ्येकमिह	। सिन्धोर्हर्मा व्यक्षरन्	३
एते विश्वानि वार्या	पर्वमानास आशत	। हिता न सतयो रथे	४
आस्मिन् पिशङ्गमिन्दवो	दधाता वेनमादिशे	। यो अस्मभ्यमरावा	५
ऋभुर्न रथ्यं नवं	दधाता केतमादिशे	। शुक्राः पवध्वमर्णसा	६
एत उ त्पे अवीवशन्	काष्ठां वाजिनो अकत । सतः प्रासाविपुर्मतिम्	७ [११] (१८३)	

(२२)

७ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

एते सोमास आशवो	रथा इव प्र वाजिनः	। सर्गाः सृष्टा अहेपत	१
एते वाता इवोरवः	पर्जन्यस्येव वृष्टयः	। अग्नेरिव भ्रमा वृथा	२ (१८५)

एते पुता विपाश्चितः सोमांसो दध्याशिरः । विपा व्यानशुर्धियः	३
एते मृष्टा अमर्त्याः ससृवांसो न शश्रमुः । इयक्षन्तः पथो रजः	४
एते पुष्टानि रोदंसो विप्रियन्तो व्यानशुः । उतेदमुत्तमं रजः	५
तन्तुं तन्वानमुत्तममनु प्रवर्त आशत । उतेदमुत्तमाय्यम्	६
त्वं सोम पणिभ्य आ वसु गव्यानि धारयः । ततं तन्तुमचिक्रदः	७ [१२] (१९०)

(२३)

७ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

सोमा असृग्रमाशवो मधोर्मदस्य धारया । अभि विश्वानि काव्या	१
अनु प्रत्नास आयवः पदं नवीयो अक्रमुः । रुचे जनन्त सूर्यम्	२
आ पवमान नो भराऽयं अदाशुषो गयम् । कृधि प्रजावतीरिषः	३
अभि सोमांस आयवः पर्वन्ते मद्यं मदम् । अभि कोशं मधुश्चुतम्	४
सोमो अर्पति धर्णसि र्दधान इन्द्रियं रसम् । सुवीरो अभिशस्तिपाः	५
इन्द्राय सोम पवसे देवेभ्यः सधमाद्यः । इन्द्रो वाजं सिषाससि	६
अस्य पीत्वा मदाना मिन्द्रो वृत्राण्यप्रति । जघान जघनञ्च नु	७ [१३] (१९७)

(२४)

७ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

प्र सोमांसो अधन्विषुः पवमानास इन्द्रवः । श्रीणाना अप्सु मृञ्जत	१
अभि गावो अधन्विषु रापो न प्रवर्ता यतीः । पुनाना इन्द्रमाशत	२
प्र पवमान धन्वसि सोमेन्द्राय पातवे । नृमिथ्यतो वि नीयसे	३
त्वं सोम नृमार्दनः पर्वस्व चर्पणीसहे । सस्त्रियो अनुमाद्यः	४
इन्द्रो यदद्रिभिः सुतः पवित्रं परिधावसि । अरमिन्द्रस्य धाम्ने	५
पर्वस्व वृत्रहन्तमो व्योमिरनुमाद्यः । शुचिः पावको अजुतः	६
शुचिः पावक उच्यते सोमः सुतस्य मध्वः । देवावीरवशंसहा	७ [१४] (२०४)

(२५)

[द्वितीयोऽनुवाकः ॥ १॥ सू० २५-६०]

६ दृळ्हच्युत आगस्त्यः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

पर्वस्व दक्षसाधनो देवेभ्यः पीतये हरे । मरुज्यो वायवे मदः	१
पवमान धिया हितोऽभि योनिं कर्निकदत् । धर्मणा वायुमा विश	२ (२०६)

सं वृवैः शोभते वृषा	कविर्योनावधि प्रियः । वृत्रहा देववीतमः	३
विश्वं रूपाण्याविशन्	पुनानो याति हर्यतः । यत्रामृतांस आसते	४
अरुणो जनयन् गिरः	सोमः पवत आयुषक् । इन्द्रं गच्छन् कविक्रतुः	५
आ पवस्व मदन्तम	पवित्रं धारया कवे । अर्कस्य योनिमासदम्	६ [१५] (२१०)

(२६)

६ इधमवाहो दाद्वच्युतः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

तममृक्षन्त वाजिन—	मुपस्थे अदितेरधि । विप्रांसो अण्वया धिया	१
तं गावो अभ्यनूयत	सहस्रधारमक्षितम् । इन्द्रं धृतरमा विवः	२
तं वेधां मेधयाहचन्	पवमानमधि द्यवि । धर्णसिं भूरिधायसम्	३
तमह्यन् भुरिजोर्धिया	संवसानं विवस्वतः । पतिं वाचो अदाभ्यम्	४
तं सानावधि जामयो	हरिं हिन्वन्त्यद्रिभिः । हर्यतं भूरिचक्षसम्	५
तं त्वा हिन्वन्ति वेधसः	पवमान गिरावृधम् । इन्दुविन्द्राय मत्सरम्	६ [१६] (२१६)

(२७)

६ नृमेध आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

एष कविरभिष्टुतः	पवित्रे अधि तोशते । पुनानो ब्रह्मप सिधः	१
एष इन्द्राय वायवे	स्वर्जित परि पिच्यते । पवित्रे दक्षसार्धनः	२
एष नृमिर्वि नीयते	विवो मूर्धा वृषा सुतः । सोमो वनेषु विश्ववित्	३
एष गव्युरचिक्रवृत्	पवमानो हिरण्ययुः । इन्द्रुः सत्राजिदस्तुतः	४
एष सूर्येण हासते	पवमानो अधि द्यवि । पवित्रे मत्सरो मदः	५
एष शुष्मसिष्यव	वृन्तरिक्षे वृषा हरिः । पुनान इन्दुरिन्द्रमा	६ [१७] (२२२)

(२८)

६ प्रियमेध आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

एष वाजी हितो नृभि—	र्विश्वविन्मनसस्पतिः । अव्यो वारं वि धावति	१
एष पवित्रे अक्षरत्	सोमो देवेभ्यः सुतः । विश्वा धामान्याविशन्	२
एष देवः शुभायते	ऽधि योनावमर्त्यः । वृत्रहा देववीतमः	३
एष वृषा कनिकद	दशभिर्जाभिर्मिर्यतः । अभि द्रोणानि धावति	४

(२२६)

एष सूर्यमरोचयत् पर्वमानो विचर्षणिः । विश्वा धामानि विश्ववित् ५
एष शुष्म्यर्धाम्यः सोमः पुनानो अर्षति । देवावीरधशंसहा ६ [१८] (२२८)

(२९)

६ नृमेध आङ्गिरसः । पचमानः सोमः । गायत्री ।

प्रास्य धारा अक्षरन् वृष्णः सुतस्यौजसा । देवाँ अनु प्रभूपतः १
सर्षि मृजन्ति वेधसो गृणन्तः कारवो गिरा । ज्योतिर्जज्ञानमुक्थ्यम् २
सुपहा सोम तानि ते पुनानाय प्रभूवसो । वर्धो समुद्रमुक्थ्यम् ३
विश्वा वसूनि संजयन् पर्वस्व सोम धारया । इनु द्वेषांसि सध्वक् ४
रक्षा सुनो अररुषः स्वनात् समस्य कस्य चित् । निदो यत्र मुमुचमहे ५
एन्द्रो पार्थिवं रयिं दिव्यं पर्वस्व धारया । द्युमन्तं शुष्ममा भर् ६ [१९] (२३४)

(३०)

६ बिन्दुराङ्गिरसः । पचमानः सोमः । गायत्री ।

प्र धारा अस्य शुष्मिणो वृथा पवित्रे अक्षरन् । पुनानो वाचमिष्यति १
इन्दुर्हियानः सोतुमि मृज्यमानः कर्निकदत् । इर्यति वरनुमिन्द्रियम् २
आ नः शुष्मं नृपाह्यं वीरवन्तं पुरुस्पृहम् । पर्वस्व सोम धारया ३
प्र सोमो अति धारया पर्वमानो असिष्यदत् । अभि द्रोणान्यासदम् ४
अप्सु त्वा मधुमत्तमं हरिं हिन्वन्त्यद्विभिः । इन्दुविन्द्राय पीतये ५
सुनोता मधुमत्तमं सोममिन्द्राय वज्रिणे । चारुं शर्धाय मत्सरम् ६ [२०] (२४०)

(३१)

६ गोतमो राह्वगणः । पचमानः सोमः । गायत्री ।

प्र सोमासः स्वाध्यः । पर्वमानासो अक्रमुः । रयिं कृण्वन्ति चेतनम् १
निवस्पृथिव्या अधि भवेन्दो द्युम्नवर्धनः । भवा वाजानां पतिः २
तुभ्यं वाता अमिप्रियस्तुभ्यमर्पन्ति सिन्धवः । सोम वर्धन्ति ते महः ३
आ प्यायस्व समेतु ते विश्वतः सोम वृष्ण्यम् । भवा वाजस्य संग्रथे ४
तुभ्यं गावो द्यूतं पयो बभ्रो दुदुह्ने अक्षितम् । वर्षिष्ठे अधि सानेवि ५
स्वायुधस्य ते सतो भुवन्स्य पते वयम् । इन्दो सखित्वमुश्मासि ६ [२१] (२४६)

(३२)

६ इयावाश्व आत्रेयः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

प्र सोमांसो मवृच्युतः	श्रवसे नो मघोनः ।	सुता विदथे अक्रमुः	१
अर्वां त्रितस्य योषणो	हरिं हिन्वन्त्यद्रिभिः ।	इन्दुमिन्द्राय पीतये	२
अर्वां हंसो यथा गणं	विश्वस्यावीवशन्मतिम् ।	अत्यो न गोमिरज्यते	३
उभे सोमावचार्कशन्	मुगो न तक्तो अर्षसि ।	सीदन्नुतस्य योनिमा	४
अभि गावो अनूपत	योषां जारमिव प्रियम् ।	अग्न्याजिं यथा हितम्	५
अस्मे धेहि द्युमद्यशो	मघवन्त्यश्च मह्यं च ।	सनिं मेधाभुत श्रवः	६ [२२] (२५२)

(३३)

६ त्रित आप्त्यः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

प्र सोमांसो विपश्चितो	ऽपां न यन्त्यूर्मयः ।	वनानि महिषा इव	१
अभि द्रोणानि बभ्रवः	शुक्रा क्रतस्य धारया ।	वाजं गोमन्तमक्षरन्	२
सुता इन्द्राय वायवे	वरुणाय मरुद्भ्यः ।	सोमा अर्षन्ति विष्णवे	३
तिस्रो वाच उदीरते	गावो मिमन्ति धेनवः ।	हरिरेति कर्निकदत्	४
अभि बह्वीरनूषत	यद्भीर्क्रतस्य मातरः ।	मर्मृज्यन्ते दिवः शिशुम्	५
रायः समुद्राश्चतुरो	ऽस्मभ्यं सोम विश्वतः ।	आ पवस्व सहास्रिणः	६ [२३] (२५८)

(३४)

६ त्रित आप्त्यः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

प्र सुवानो धारया तने	न्दुर्हिन्वानो अर्पति ।	रुजद्वृद्धा व्योजसा	१
सुत इन्द्राय वायवे	वरुणाय मरुद्भ्यः ।	सोमो अर्पति विष्णवे	२
वृषाणां वृषभिर्यतं	सुन्वन्ति सोममद्रिभिः ।	बुहन्ति शक्मना पर्यः	३
भुवंत त्रितस्य मज्यो	भुवदिन्द्राय मत्सरः ।	सं रूपैरज्यते हरिः	४
अमीमृतस्य विष्टपं	दुहते पृश्निमातरः ।	चारु प्रियतमं हविः	५
समेनमहुता इमा	गिरो अर्षन्ति सस्रुतः ।	धेनूवाश्चो अवीवशत्	६ [२४] (२६४)

(३५)

६ प्रभूवसुराङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

आ नः पवस्व धारया	पवमान रयिं पृथुम् ।	यया ज्योतिर्विदासि नः	१
इन्दो समुद्रमीद्वन्त्य	पवस्व विश्वमेजय ।	रायो धर्ता न ओजसा	२ (२६६)

त्वया वीरेण वीरवो ऽमि ध्याम पृतन्यतः । क्षरा णो अमि वार्यम् ३
 प्र वाजमिन्दुरिष्यति सिषासन् वाजसा ऋषिः । वृता विद्वान आयुधा ४
 तं गीर्मिर्वीचमीङ्गयं पुनानं वासयामसि । सोमं जर्नस्य गोपतिम् ५
 विश्वो यस्य वृते जनो द्वाधार धर्मेणस्पतेः । पुनानस्य प्रभूवसोः ६ [२५] (१७०)

(३६)

६ प्रभूवसुराङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

असर्जि रथ्यो यथा पवित्रे चम्बोः सुतः । कार्मन् वाजी न्यक्रमीत १
 स वह्निः सोम जागृविः पवस्व देववीरतिं । अमि कोशं मधुश्चुतम् २
 स नो ज्योतीषि पूर्य पवमान वि रौचय । कृत्वे दक्षाय नो हिनु ३
 शुभमान ऋतायुर्मिर्मृज्यमानो गर्भस्त्योः । पवते वारे अव्यये ४
 स विश्वा द्वाशुषे वसु सोमो विव्यानि पार्थिवा । पवतामान्तरिक्षया ५
 आ विवस्पृष्टमश्वयुर्मव्ययुः सोम रोहसि । वीरयुः शवसस्पते ६ [२६] (१७६)

(३७)

६ रहुगण आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

स सुतः पीतये वृषा सोमः पवित्रे अर्पति । विघ्नन् रक्षांसि देवयुः १
 स पवित्रे विचक्षणो हरिरर्पति धर्णसिः । अमि योनिं कनिक्कदत् २
 स वाजी रौचना द्विवः पवमानो वि धावति । रक्षोहा वारमव्ययम् ३
 स त्रितस्याधि सानवि पवमानो अरोचयत् । जामिभिः सूर्य सह ४
 स वृत्रहा वृषा सुतो वरिवोविददाभ्यः । सोमो वाजमिवासरत् ५
 स देवः कविर्नेषितोऽं ऽमि द्रोणानि धावति । इन्दुरिन्द्राय मंहना ६ [२७] (१८१)

(३८)

६ रहुगण आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

एष उ स्य वृषा रथो ऽव्यो वारैरभिरर्पति । गच्छन् वाजं सहास्रिणम् १
 एतं त्रितस्य योषणो हरिं हिन्वन्त्यद्रिभिः । इन्दुमिन्द्राय पीतये २
 एतं त्वं हरितो दश मर्मज्यन्ते अश्वसुवः । यामिमदाय शुभ्रमेते ३
 एष स्य मानुषीप्वा श्येनो न विश्व सीदति । गच्छन् श्वारो न योषितम् ४
 एष स्य मद्यो रसो ऽत्र चप्ते द्विवः शिशुः । य इन्दुर्वारमाविशत् ५
 एष स्य पीतये सुतो हरिरर्पति धर्णसिः । क्रन्वन् योनिमभि प्रियम् ६ [२८] (१८८)

(३९)

६ बृहन्मतिराङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

आशुरर्षं बृहन्मते परिं प्रियेण धाम्ना । यत्र देवा इति ब्रवन्	१
परिष्कृण्वन्ननिष्कृतं जनाय यातयन्निषः । वृष्टिं द्विवः परिं स्रव	२
सुत एति पवित्र आ त्विधिं दधान ओजसा । विचक्षाणो विरोचयन्	३
अयं स यो द्विवस्परिं रघुयामा पवित्र आ । सिन्धोरुर्मा व्यक्षरत्	४
आविवासन् परावतो अथो अर्वावतः सुतः । इन्द्राय सिच्यते मधुं	५
समीचीना अनूषत हरिं हिन्वन्त्यद्रिभिः । योनावृतस्य सीदत	६ [२९] (२९४)

(४०)

६ बृहन्मतिराङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

पुनानो अक्रमीवृमि विश्वा मृधो विचर्षणिः । शुम्भन्ति विषं धीतिभिः	१
आ योनिमरुणो रुह द्रमदिन्द्रं वृषा सुतः । ध्रुवे सदासि सीदति	२
नू नो रयिं महामिन्द्वो ऽस्मभ्यं सोम विश्वतः । आ पवस्व सहस्रिणाम्	३
विश्वा सोम पवमान शुन्नानीन्दुवा भर । विदाः सहस्रिणीरिषः	४
स नः पुनान आ भर रयिं स्तोत्रे सुवीर्यम् । जरितुर्वर्धया गिरः	५
पुनान इन्दुवा भर सोम द्विचर्षं रयिम् । वृषन्निन्दो न उक्थ्यम्	६ [३०] (३००)

(४१)

६ मेध्यातिथिः काण्वः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

प्र ये गावो न भूर्णीयस्त्वेपा अयासो अक्रमुः । घ्नन्तः कृष्णामप त्वचम्	१
सुवितस्य मनामहे ऽति सेतुं दुराव्यम् । साह्यांसो दस्युमव्रतम्	२
शृण्वे वृष्टेरिव स्वनः पवमानस्य शुष्मिणः । चरन्ति विद्युतो द्विवि	३
आ पवस्व महीमिषं गोमदिन्द्रो हिरण्यवत् । अश्वावद्वार्जवत् सुतः	४
स पवस्व विचर्षण आ मही रोदसी पृण । उषाः सूर्यो न रश्मिभिः	५
परि णः शर्मयन्त्या धारया सोम विश्वतः । सरा रसेव विष्टपम्	६ [३१] (३०६)

(४२)

६ मेध्यातिथिः काण्वः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

जनयन् रोचना द्विवो जनयन्नप्सु सूर्यम् । वसानो गा अपो हरिः	१
एष प्रत्नेन मन्मना देवो देवेभ्यस्परि । धारया पवते सुतः	२ (३०८)

वावुधानाय तूवेये पर्वन्ते वाजसातये । सोमोः सहस्रपाजसः	३
दुहानः प्रत्नमित् पर्यः पवित्रे परि विच्यते । क्रन्दन् देवाँ अजीजनत्	४
अमि विश्वानि वार्या ऽमि देवाँ क्रतावृधः । सोमः पुनानो अर्पति	५
गोमन्त्रः सोम वीरव दश्वावद्वाजवत् सुतः । पर्वस्व बृहतीरिषः	६ [३२] (३१२)

(४३)

६ मेध्यातिथिः काण्वः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

यो अत्यं इव मुज्यते गोभिर्मदाय हर्यतः । तं गीर्भिर्वासयामसि	१
तं नो विश्वा अवस्युवो गिरः शुम्भन्ति पूर्वथा । इन्दुमिन्द्राय पीतये	२
पुनानो याति हर्यतः सोमो गीर्भिः परिष्कृतः । विप्रस्य मेध्यातिथेः	३
पर्वमान विदा रयि मस्मभ्यं सोम सुश्रियम् । इन्दो सहस्रवर्चसम्	४
इन्दुरत्यो न वाजसृत् कर्निक्रन्ति पवित्र आ । यदक्षारति देवयुः	५
पर्वस्व वाजसातये विप्रस्य गृणतो वृधे । सोम रास्व सुवीर्यम्	६ [३३] (३१८)

॥ इति पष्ठोऽष्टकः ॥६॥

॥ अथ सप्तमोऽष्टकः ॥७॥

[प्रथमोऽध्यायः ॥१॥ व० १-४१]

(४४)

६ अयास्य आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

प्र ण इन्दो महे तन ऊर्मि न बिभ्रदर्शसि । अमि देवाँ अयास्यः	१
मती जुष्टो धिया हितः सोमो हिन्वे परावति । विप्रस्य धारया कविः	२
अयं देवेषु जागृविः सुत एति पवित्र आ । सोमो याति विचर्षणिः	३
स नः पवस्व वाज्युश्चक्राणश्चारुमध्वरम् । बर्हिष्माँ आ विवासति	४
स नो भगाय वायवे विप्रवीरः सदावृधः । सोमो देवेष्वायमत	५
स नो अद्य वसुत्तये क्रतुविद्रातुवित्तमः । वाजं जेषि श्रवो बृहत्	६ [१] (३२४)

(४५)

६ अयास्य आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

स पवस्व मदाय कं नृचक्षा देववीतये । इन्दुविन्द्राय पीतये	१
स नो अपर्षामि द्रुत्यं त्वमिन्द्राय तोशसे । देवान् त्सर्विभ्य आ वरम्	२
उत त्वामरुणं वयं गोभिरेज्जमो मदाय कम् । वि नो राये दुरो वृधि	३
अत्यं पवित्रमक्रमीद् वाजी धुरं न यामनि । इन्दुर्देवेषु पत्यते	४
समी सखायो अस्वरन् वने क्रीळन्तमत्यविम् । इन्दुं नावा अनूपत	५
तया पवस्व धारया यया पीतो विचक्षसे । इन्दो स्तोत्रे सुवीर्यम्	६ [२] (३३०)

(४६)

६ अयास्य आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

असृग्रन् देववीतये	उत्यासः कृत्या इव	। क्षरन्तः पर्वतावृधः	१
परिष्कृतास इन्दवो	योपेव पित्र्यावती	। वायुं सोमा असुक्षत	२
एते सोमास इन्दवः	प्रयस्वन्तश्चमू सुताः	। इन्द्रं वर्धन्ति कर्मभिः	३
आ धावता सुहस्यः	शुका गृष्णीत मन्थिना	। गोभिः श्रीणीत मत्सरम्	४
स पवस्व धनंजय	प्रयन्ता राधसो महः	। अस्मभ्यं सोम गातुवित्	५
एतं मृजन्ति मर्ज्यं	पर्वमानं दश क्षिपः	। इन्द्राय मत्सरं मदम्	६ [३] (३३६)

(४७)

५ कविर्भार्गवः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

अया सोमः सुकृत्या	महश्चिदुभ्यवर्धत	। मन्द्वान उद्धृपायते	१
कृतानीदस्य कर्त्वा	चेतन्ते दस्युतर्हणा	। ऋणा च धुष्णुश्चयते	२
आत् सोम इन्द्रियो रसो	वज्रः सहस्रसा भुवत्	। उक्थं यदस्य जायते	३
स्वयं कविर्विधर्तरि	विप्राय रत्नामिच्छति	। यदी मर्ज्यते धियः	४
सिपासतू रयीणां	वाजेष्वर्वतामिव	। भरेषु जिग्युषामसि	५ [४] (३४१)

(४८)

५ कविर्भार्गवः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

तं त्वा नृम्णानि बिभ्रतं	सधस्थेषु महो दिवः	। चारुं सुकृत्ययेमहे	१
संवृक्तधृष्णुमुक्थ्यं	महामहिवतं मदम्	। ज्ञातं पुरो रुरुक्षणम्	२
अतस्त्वा रयिमभि	राजानं सुक्रतो दिवः	। सुपर्णो अव्यथिर्भरत्	३
विश्वस्मा इत् स्पर्द्धशे	साधारणं रजस्तुरम्	। गोपामृतस्य विर्भरत्	४
अर्धा हिन्वान इन्द्रियं	ज्यायो महित्वमानशे	। अमिष्टिकुद्विचर्षणिः	५ [५] (३४६)

(४९)

५ कविर्भार्गवः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

पवस्व वृष्टिमा सु नो	ऽपामूर्मिं दिवस्पतिं	। अयक्ष्मा बृहतीरिषः	१
तया पवस्व धारया	यया गाव इहागमन्	। जन्यास उर्प नो गृहम्	२
धृतं पवस्व धारया	यज्ञेषु देववीतमः	। अस्मभ्यं वृष्टिमा पव	३
स न ऊर्जे व्यय्ययं	प्रवित्रं धाव धारया	। देवासः शुण्वन् हि कम्	४
पर्वमानो असिष्यव	द्रक्षांस्यपजङ्घनत्	। प्रत्नवद्वोचयन् रुचः	५ [६] (३५१)

(५०)

५ उचथ्य आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

उत् ते शुष्मास ईरते	सिन्धोर्होर्मेरिव स्वनः । वाणस्य चोदया पविम्	१
प्रसवे त उदीरते	तिष्ठो वाचो मखस्युवः । यदव्य एषि सानवि	२
अव्यो वारे परि प्रियं	हरिं हिन्वन्त्याद्रिभिः । पवमानं मधुश्चुतम्	३
आ पवस्व मदिन्तम्	पवित्रं धारया कवे । अर्कस्य योनिमासदम्	४
स पवस्व मदिन्तम्	गोमिरञ्जनानो अकतुभिः । इन्दुविन्द्राय पीतये	५ [७] (३५६)

(५१)

५ उचथ्य आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

अध्वर्यो अद्रिभिः सुतं	सोमं पवित्र आ सृज । पुनीहीन्द्राय पातवे	१
द्विवः प्रीयुषमुत्तमं	सोममिन्द्राय वज्रिणे । सुनोता मधुमत्तमम्	२
तव त्य इन्दो अन्धसो	वेवा मधोव्यंश्नते । पवमानस्य मरुतः	३
त्वं हि सोम वर्धयन्	त्सुतो मदाय मूर्णये । वृषन् त्तोतारमूतये	४
अभ्यर्ष विचक्षण	पवित्रं धारया सुतः । अमि वाजमुत अयः	५ [८] (३६१)

(५२)

५ उचथ्य आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

परि द्युक्षः सनद्वयि	भरद्वाजं नो अन्धसा । सुवानो अर्ष पवित्र आ	१
तव प्रत्नेमिरध्वमि	रव्यो वारे परि प्रियः । सहस्रधारो यात तना	२
चरुर्न यस्तमीह्वये	न्दो न दानमीह्वय । वधैर्वधस्त्रवीह्वय	३
नि शुष्ममिन्दवेषां	पुरुहूत जनानाम् । यो अस्माँ आदिदेशति	४
शतं न इन्द अतिभिः	सहस्रं वा शुचीनाम् । पवस्व मह्यद्वयिः	५ [९] (३६६)

(५३)

४ अवत्सारः काश्यपः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

उत् ते शुष्मासो अस्थु	रक्षो मिन्दन्तो अद्रिवः । नृदस्व याः परिस्पृधः	१
अया निजग्निरोजसा	रथसङ्के धने हिते । स्तवा अर्बिभ्युषा हृदा	२
अस्य व्रतानि नाधूषे	पवमानस्य द्रुढ्या । रुज यस्त्वा पृतन्यति	३
तं हिन्वन्ति मद्रुच्युतं	हरिं नदीषु बाजिनम् । इन्दुमिन्द्राय मत्सरम्	४ [१०] (३७०)

(५४)

४ अवत्सारः काश्यपः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

अस्य प्रत्नामनु द्युतं शुक्रं दुदुह्रे अह्नयः । पर्यः सहस्रसामृषिम्	१
अयं सूर्य इवोपहृग्यं सरांसि धावति । सप्त प्रवत् आ दिवम्	२
अयं विश्वानि तिष्ठति पुनानो भुव्नोपरि । सोमो देवो न सूर्यः	३
परि णो देववीतये वाजौ अर्पसि गोमंतः । पुनान इन्दविन्द्रयुः	४ [११] (३७४)

(५५)

४ अवत्सारः काश्यपः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

यवैयवं नो अन्धसा पुष्टं पुष्टं परि स्रव । सोम विश्वा च सौमंगा	१
इन्द्रो यथा तव स्तवो यथा ते जातमन्धसः । नि बर्हिषि प्रिये सन्दः	२
उत नो गोविद्ववित् पर्वस्व सोमान्धसा । मक्षतमेभिरहभिः	३
यो जिनाति न जीयते हन्ति शत्रुमभीत्य । स पर्वस्व सहस्रजित्	४ [१२] (३७८)

(५६)

४ अवत्सारः काश्यपः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

परि सोमं क्रतुं ब्रह्म द्वाशुः पवित्रे अर्पति । विघ्नन् रक्षांसि देवयुः	१
यत् सोमो वाजमर्षति ज्ञातं धारा अपस्युवः । इन्द्रस्य सुख्यमाविशन्	२
अभि त्वा योषणो दशं जारं न कन्यानूषत । मुज्यसे सोम सातये	३
त्वमिन्द्राय विष्णवे स्वादुरिन्द्रो परि स्रव । नृन् त्स्रोतृन् पाह्यंहसः	४ [१३] (३८२)

(५७)

४ अवत्सारः काश्यपः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

प्र ते धारा असृश्रतो द्विवो न यन्ति वृष्टयः । अच्छा वाजं सहस्रिणम्	१
अभि प्रियाणि काव्या विश्वा चक्षाणो अर्पति । हरिस्तुञ्जान आयुधा	२
स मर्षजान आयुमि-रिमो राजैव सुव्रतः । श्येनो न वंसु पीदति	३
स नो विश्वा द्विवो वसूतो पृथिव्या अधि । पुनान इन्द्रवा भर	४ [१४] (३८६)

(५८)

४ अवत्सारः काश्यपः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

तरत् स मन्दी धावति धारा सुतस्यान्धसः । तरत् स मन्दी धावति	१
उक्षा वैव वसूनां मर्तस्य वेव्यवसः । तरत् स मन्दी धावति	२ (३८८)

ध्वस्योः पुरुषन्त्यो—रा सहस्राणि ददहे । तस्त्वं स मन्दी धावति ३
आ ययोस्त्रिशतं तना सहस्राणि च ददहे । तस्त्वं स मन्दी धावति ४ [१५] (३९०)

(५९)

४ अवत्सारः काश्यपः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

पवस्व गोजिदश्वजि—द्विश्वजित् सोम रण्यजित् । प्रजावद्वत्तमा भर १
पवस्वान्द्र्यो अदाभ्यः पवस्वौषधीभ्यः । पवस्व धिपणाभ्यः २
त्वं सोम पवमानो विश्वानि दुरिता तर । कविः सीदु नि बर्हिषि ३
पवमान स्वर्विदो जायमानोऽभवो महान् । इन्द्रो विश्वौ अभीदासि ४ [१६] (३९४)

(६०)

४ अवत्सारः काश्यपः । पवमानः सोमः । गायत्री, ३ पुरउष्णिक् ।

प्र गायत्रेण गायत पवमानं विचर्षणिम् । इन्द्रं सहस्रचक्षसम् १
तं त्वा सहस्रचक्षस—मथो सहस्रमर्णसम् । अति वारमपाविषुः २
अति वारान् पवमानो असिष्यदत् कलशौ अभि धावति । इन्द्रस्य हाद्यौ विशान् ३
इन्द्रस्य सोम राधसे शं पवस्व विचर्षणे । प्रजावद्वेत् ओ भर ४ [१७] (३९८)

(६१)

[तृतीयोऽनुवाकः ॥३॥ सू० ६१-६७]

३० अमहीयुराङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

अया वीती परि स्रव यस्तं इन्द्रो मध्वेष्व । अवाहन् नवतीर्नव १
पुरः स्रव इत्थाधि दिवोदासाय शम्बरम् । अधु त्वं तुर्वशं यदुम् २
परि णो अश्वमश्ववि—द्रोमदिन्द्रो हिरण्यवत् । क्षरा सहस्रिणीरिपः ३
पवमानस्य ते वयं पवित्रमभ्युन्दतः । सखित्वमा वृणीमहे ४
ये ते पवित्रमूर्मयो ऽमिक्षरन्ति धारया । तेभिर्नः सोम मृळय ५ [१८]

स नः पुनान आ भर रायं वीरवतीमिषम् । ईशानः सोम विश्वतः ६
एतमु त्वं दश क्षिपो मृजन्ति सिन्धुमातरम् । समान्वित्येभिरख्यत ७
समिन्द्रेणोत वायुना सुत एति पवित्र आ । सं सूर्यस्य रुदिमभिः ८
स नो भर्गाय वायवे पूष्णे पवस्व मधुमान् । चारुमित्रे वरुणे च ९
उच्चा ते जातमन्धसो द्विवि पद्भ्या ददे । उग्रं शर्म महि श्रवः १० [१९]
एना विश्वान्यर्थ आ द्युन्नानि मानुषाणाम् । सिर्षासन्तो वनामहे ११ (४०९)

स न इन्द्राय यज्यवे वरुणाय मरुद्भ्यः । वरिवोवित् पारि स्रव १२
 उपो पु जातमप्सुरं गोभिर्मङ्गं परिष्कृतम् । इन्दुं देवा अयासिषुः १३
 तमिद्वर्धन्तु नो गिरो वृत्सं संशिश्वरीरिव । य इन्द्रस्य हवुंसनिः १४
 अर्षी णः सोमं शं गवे ध्रुक्षस्व पिप्युषीमिषम् । वर्धा समुद्रमुक्थ्यम् १५ [२०]

पर्वमानो अजीजन द्विवश्विन्नं न तन्यतुम् । ज्योतिर्वैश्वानरं बृहत् १६
 पर्वमानस्य ते रसो मदो राजन्नदुच्छ्रुतः । वि वारमव्यमर्षति १७
 पर्वमान रसस्तव दक्षो वि राजति द्युमान् । ज्योतिर्विश्वं स्वर्हृशे १८
 यस्ते मदो वरेण्यस्तेना पवस्वान्धसा । देवावीरघशंसहा १९
 जग्निर्वृत्रममित्रियं सस्निर्वाजं दिवेदिवे । गोपा उ अश्वसा असि २० [२१]

संमिश्रो अरुणो भव सूपस्थाभिर्न धेनुभिः । सीदच्छयेनो न योनिमा २१
 स पवस्व य आविथेन्द्रं वृत्राय हन्तवे । वत्रिवांसं महीरुपः २२
 सुवीरांसो वयं धना जयेम सोम मीढुः । पुनानो वर्ध नो गिरः २३
 त्वोतासस्तवावसा स्याम वन्वन्त आमुरः । सोमं व्रतेषु जागृहि २४
 अपन्नं पवते मृधो ऽप सोमो अरावणः । गच्छन्निन्द्रस्य निष्कृतम् २५ [२२]

महो नो राय आ भर पर्वमान जही मृधः । रास्वेन्दो वीरवद्यशः २६
 न त्वा शतं च न हृतो राधो दित्सन्तमा भिनन् । यत् पुनानो मखस्यसे २७
 पवस्वेन्दो वृषा सुतः कृधी नो यशसो जने । विश्वा अप द्विषो जहि २८
 अस्य ते सख्ये वयं तवेन्दो द्युम्न उतमे । सामह्याम पृतन्यतः २९
 या ते भीमान्यायुधा तिग्मानि सन्ति धूर्वणे । रक्षा समस्य नो निदः ३० [२३] (४२८)

(६२)

३० जमदग्निर्भार्गवः । पर्वमानः सोमः । गायत्री ।

एते असृग्रमिन्दवस्तिरः पवित्रमाशवः । विश्वान्यमि सौमगा १
 विघ्नन्तो वुरिता पुरु सुगा तोकार्य वाजिनः । तना कृण्वन्तो अर्वते २
 कृण्वन्तो वरिवो गत्रे ऽभ्यर्षन्ति सुधुतिम् । इळांस्मभ्यं संयतम् ३
 असाव्यंशुर्मदायाः—ऽप्सु दक्षो गिरिठाः । श्येनो न योनिमासदत् ४
 शुभ्रमन्धो देववात—ऽप्सु धृतो नृभिः सुतः । स्वदन्ति गावः पयोभिः ५ [२४]

आवृमश्वं न हेतारो ऽशूशुभ्रमृताय । मध्वो रसं सधमावे ६ (४३४)

यास्ते धारा मधुश्चुतो ऽसृग्मिन्द ऊतये । तारिभिः पवित्रमासदः	७
सो अर्षेन्द्राय पीतये तिरो रोमाण्यव्यया । सीकुन् योना वनेष्वा	८
त्वमिन्द्रो परि स्रव स्वादिष्ठो अङ्गिरोभ्यः । वरिवोविद्धृतं पर्यः	९
अयं विचर्षणिर्हितः पर्वमानः स चेतति । हिन्वान आप्यं बृहत्	१० [२५]
एष वृषा वृषवतः पर्वमानो अशस्तिहा । करद्वसूनि वाशुषे	११
आ पर्वस्व सहस्रिणं रयिं गोमन्तमश्विनम् । पुरुश्चन्द्रं पुरुस्पृहम्	१२
एष स्य परि पिच्यते मर्मज्यमान आयुमिः । उरुगायः कविकृतुः	१३
सहस्रोतिः ज्ञातामघो विमानो रजसः कविः । इन्द्राय पवते मदः	१४
गिरा जात इह स्तुत इन्दुरिन्द्राय धीयते । वर्योना वसुताविं	१५ [२६]
पर्वमानः सुतो नृभिः सोमो वाजमिवासरत् । चमूषु शकर्मनासदम्	१६
तं त्रिपुण्ड्रे त्रिवन्धुरे रथे युञ्जन्ति यातवे । ऋषीणां सप्त धीतिभिः	१७
तं सौतारो धनस्पृत् माशुं वाजाय यातवे । हरिं हिनोत वाजिनम्	१८
आविशन् कलशं सुतो विश्वा अर्षेभ्यो भिर्यः । शूरो न गोषु तिष्ठति	१९
आ तं इन्द्रो मदाय कं पर्यो दुहन्त्यायवः । देवा देवेभ्यो मधुं	२० [२७]
आ नः सोमं पवित्र आ सृजता मधुमत्तमम् । देवेभ्यो देवशुत्तमम्	२१
एते सोमा असृक्षत गृणानाः श्रवसे महे । मदिन्तमस्य धारया	२२
अमि गव्यानि वीतये नृम्णा पुनानो अर्षसि । सनद्वाजः परि स्रव	२३
उत नो गोमतीरिषो विश्वा अर्ष परिष्टुभः । गृणानो जमदग्निना	२४
पर्वस्व वाचो अग्रियः सोमं चित्रार्भिरुतिभिः । अमि विश्वानि काव्या	२५ [२८]
त्वं समुद्रिया अपो ऽग्रियो वाच ईरयन् । पर्वस्व विश्वमेजय	२६
तुभ्येमा भुवना कवे महिन्ने सोम तस्थिरे । तुभ्यमर्षन्ति सिन्धवः	२७
प्र ते विवो न वृष्टयो धारा यन्त्यसुश्रुतः । अमि शुक्रामुपस्तिरम्	२८
इन्द्रायेन्दुं पुनीतनो ग्रं दक्षाय सार्धनम् । ईशानं वीतिराधसम्	२९
पर्वमान ऋतः कविः सोमः पवित्रमासदत् । दधत् स्तोत्रे सुवीर्यम्	३० [२९] (४५८)

(६३)

३० निधुविः काश्यपः । पर्वमानः सोमः । गायत्री ।

आ पर्वस्व सहस्रिणं रयिं सोम सुवीर्यम् । अस्मे श्रवांसि धारय	१
इषमूर्जं च पिन्वस इन्द्राय मत्सरिन्तमः । चमूष्वा नि पीदसि	२ (४६०)

सुत इन्द्राय विष्णवे सोमः कलशे अक्षरत् । मधुमौ अस्तु वायवे ३
एते असृग्रमाशवो ऽति हरांसि बभ्रवः । सोमां ऋतस्य धारया ४
इन्द्रं वर्धन्तो अप्तुरः कृण्वन्तो विश्वमार्यम् । अपघ्नन्तो अरावणः ५ [३०]
सुता अनु स्वमा रजो ऽभ्यर्षन्ति बभ्रवः । इन्द्रं गच्छन्त इन्दवः ६
अया पवस्व धारया यया सूर्यमरौचयः । हिन्वानो मानुषीरपः ७
अयुक्त सूर एतंशं पवमानो मनावधि । अन्तरिक्षेण यातवे ८
उत त्या हरितो दश सूरौ अयुक्त यातवे । इन्दुरिन्द्र इति ब्रुवन् ९
परीतो वायवे सुतं गिर इन्द्राय मत्सरम् । अव्यो वारेषु सिञ्चत १० [३१]

पवमान विदा रयि—मस्मभ्यं सोम दुष्टरम् । यो दुणाशो वनुष्यता ११
अभ्यर्ष सहस्रिणं रयिं गोमन्तमश्विनम् । अभि वाजमुत भवः १२
सोमो देवो न सूर्यो ऽद्रिभिः पवते सुतः । दधानः कलशे रसम् १३
एते धामान्यार्या शुक्रा ऋतस्य धारया । वाजं गोमन्तमक्षरन् १४
सुता इन्द्राय वज्रिणे सोमांसो दध्याशिरः । पवित्रमत्यक्षरन् १५ [३२]
प्र सोम मधुमत्तमो राये अर्धं पवित्र आ । मदो यो देववीतमः १६
तमीं मृजन्त्यायवो हरिं नदीषु वाजिनम् । इन्दुमिन्द्राय मत्सरम् १७
आ पवस्व हिरण्यव—दश्वावत् सोम वीरवत् । वाजं गोमन्तमा भर १८
परि वाजे न वाजयु—मव्यो वारेषु सिञ्चत । इन्द्राय मधुमत्तमम् १९
कविं मृजन्ति मज्यं धीभिर्विषा अवस्यवः । वृषा कनिकदर्थति २० [३३]

वृषणं धीभिरप्तुरं सोममुतस्य धारया । मती विषाः समस्वरन् २१
पवस्व देवायुष—गिन्द्रं गच्छतु ते मदः । वायुमा रोह धर्मणा २२
पवमान नि तोशसे रयिं सोम भ्रवाग्यम् । प्रियः संमुद्रमा विश २३
अपघ्नन् पवसे मृधः क्रतुवित् सोम मत्सरः । नुदस्वाद्वेद्युं जनम् २४
पवमाना असृक्षत् सोमाः शुक्रास इन्दवः । अभि विश्वानि काव्या २५ [३४]
पवमानास आशवः शुभ्रा असृग्रमिन्दवः । घ्नन्तो विश्वा अप द्विषः २६
पवमाना विवस्प—र्यन्तरिक्षादसृक्षत् । पृथिव्या अधि सानवि २७
पुनानः सोम धारये—न्दो विश्वा अप सिधः । जहि रक्षांसि सुक्रतो २८
अपघ्नन् त्तोम रक्षसो ऽभ्यर्ष कनिकदत् । शुमन्तं शुष्ममुत्तमम् २९
अस्मे वसूनि धारय सोमं विव्यानि पार्थिवा । इन्दो विश्वानि वार्या ३० [३५] (४८८)

(६४)

३० कश्यपो मारीचः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

वृषा सोम द्युमाँ असि	वृषा देव वृषव्रतः । वृषा धर्मीणि दधिपे	१
वृष्णस्ते वृष्ण्यं शवो	वृषा वनं वृषा मदः । सत्यं वृषन् वृषेदसि	२
अश्वो न चक्रद्वो वृषा	सं गा इन्द्रो समर्वतः । वि नो राये दुरो वृधि	३
असृक्षत प्र वाजिनो	गव्या सोमासो अश्वया । शुक्रासो वीरयाशवः	४
शुम्भमाना क्रतायुभिर्मृज्यमाना	गर्भस्त्योः । पर्वन्ते वारं अव्यये	५ [३६]
ते विश्वां द्वाशुषे वसु	सोमां दिव्यानि पार्थिवा । पर्वन्तामान्तरिक्ष्या	६
पर्वमानस्य विश्ववित्	प्र ते सर्गां असृक्षत । सूर्यस्येव न रश्मयः	७
केतुं कृण्वन् दिवस्पति	विश्वा रूपाभ्यर्पसि । समुद्रः सोम पिन्वसे	८
हिन्वानो वार्चमिष्यसि	पर्वमान विधर्मणि । अक्रान् देवो न सूर्यः	९
इन्द्रुः पविष्ट चेतनः	प्रियः कवीनां मती । सृजदश्वं रथीरिव	१० [३७]
ऊर्मिर्यस्ते पवित्र आ	देवावीः पर्यक्षरत् । सीदन्नृतस्य योनिमा	११
स नो अर्ष पवित्र आ	मदो यो देववीतमः । इन्द्रविन्द्राय प्रीतये	१२
इषे पवस्व धारया	मृज्यमानो मनीषिभिः । इन्द्रो रुचाभि गा इहि	१३
पुनानो वरिवस्कृधू	र्ज जनाय गिर्वणः । हरे सृजान आशिरम्	१४
पुनानो देववीतय	इन्द्रस्य याहि निष्कृतम् । द्युतानो वाजिमिर्यतः	१५ [३८]
प्र हिन्वानास इन्द्रवो	ऽच्छा समुद्रमाशवः । धिया जुता असृक्षत	१६
मर्मृजानास आयवो	वृथा समुद्रमिन्दवः । अगमन्नृतस्य योनिमा	१७
परि णो याह्यस्मयु	विश्वा वसून्योर्जसा । पाहि नः शर्म वीरवत्	१८
मिमाति वह्निरेतशः	पदं युजान क्रकभिः । प्र यत् समुद्र आर्हितः	१९
आ यद्योनिं हिरण्यय	माशुर्कृतस्य सीदति । जहात्यप्रचेतसः	२० [३९]
अभि वेना अनूपते	यक्षन्ति प्रचेतसः । मज्जन्त्यविचेतसः	२१
इन्द्रायेन्दो मरुत्वते	पवस्व मधुमत्तमः । क्रतस्य योनिमासदम्	२२
तं त्वा विप्रा वचोविदुः	परिष्कृण्वन्ति वेधसः । सं त्वा मृजन्त्यायवः	२३
रसं ते मित्रो अर्यमा	पिबन्ति वरुणः कवे । पर्वमानस्य मरुतः	२४
त्वं सोम विपश्चितं	पुनानो वार्चमिष्यसि । इन्द्रो सहस्रभर्णसम्	२५ [४०] (५१३)

उतो सहस्रमर्गसं वाचं सोम मखस्युवम् । पुनान इन्दुवा भर	२६
पुनान इन्दुवेपां पुरुहूत जनानाम् । प्रियः समुद्रमा विश	२७
दर्विद्युतया रुचा परिष्टोर्धन्त्या कृपा । सोमाः शुक्रा गवांशिरः	२८
हिन्वानो हेटुभिर्युत आ वाजं वाज्यकमीत । सीदन्तो वनुषो यथा	२९
ऋधक् सोम स्वस्तये संजग्मानो दिवः कविः । पवस्व सूर्यो हृशे	३० [४१] (५१८)

-७७०८६-

[द्वितीयोऽध्यायः ॥१॥ व० १-३३]

(६५)

३० भृगुर्वारुणिर्जमदग्निर्भार्गवो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

हिन्वन्ति सूरमुद्युः स्वसारो जामयस्पतिम् । महामिन्दुं महीयुवः	१
पवमान रुचारुचा देवो देवेभ्यस्पतिं । विश्वा वसून्त्या विश	२
आ पवमान सुष्ठुतिं वृष्टिं देवेभ्यो दुवः । इषे पवस्व संयतम्	३
वृषा ह्यसिं भानुना द्युमन्तं त्वा हवामहे । पवमान स्वाध्वः	४
आ पवस्व सुवीर्यं मन्दमानः स्वायुध । इहो ध्विन्दुवा गंहि	५ [१]
यदुद्भिः परिषिच्यसे मूज्यमानो गर्भस्तयोः । दुणां सधस्थमश्रुषे	६
प्र सोमाय व्यश्ववत् पवमानाय गायत । महे सहस्रचक्षसे	७
यस्य वर्णं मधुश्रुतं हरिं हिन्वन्त्यद्विभिः । इन्दुमिन्द्राय पीतये	८
तस्य ते वाजिनो वयं विश्वा धनानि जिग्युषः । सखित्वमा वृणीमहे	९
वृषा पवस्व धारया मरुत्वते च मत्सुरः । विश्वा दधान ओजसा	१० [२]
तं त्वा धर्तारिमोण्योऽः पवमान स्वर्हशम् । हिन्वे वाजेषु वाजिनम्	११
अया चित्तो विपानया हरिः पवस्व धारया । युजं वाजेषु चोदय	१२
आ न इन्दो महीमिषं पवस्व विश्वदर्शतः । अस्मभ्यं सोम गातुवित	१३
आ कुलशा अनूपतेन्द्रो धाराभिरोजसा । एन्द्रस्य पीतये विश	१४
यस्य ते मद्यं रसं तीव्रं दुहन्त्यद्विभिः । स पवस्वाभिमातिहा	१५ [३]
राजा मेधामिरीयते पवमानो मनावधि । अन्तरिक्षेण यातवे	१६
आ न इन्दो शतग्विनं गवां पोषं स्वश्व्यम् । बहा भगन्तिमूतये	१७
आ नः सोम सहो जुवो रूपं न वर्चसे भर । सुष्वाणो देववीतये	१८
अर्षी सोम द्युमत्तमो ऽभि द्रोणानि रोरुवत् । सीदन्त्येनो न योनिमा	१९
अप्सा इन्द्राय वायवे वरुणाय मरुत्यः । सोमो अर्षति विष्णवे	२० [४] (५३८)

इयं तोकाय नो दधं दुस्मभ्यं सोम विश्वतः । आ पवस्व सहस्रिणाम् २१
 ये सोमासः परावति ये अवावति सुन्विरे । ये वादः शर्यणावति २२
 य अर्जिकेपु कृत्वसु ये मध्ये पुस्त्यानाम् । ये वा जनेषु पञ्चसु २३
 ते नो वृष्टिं दिवस्पति पवन्तामा सुवीर्यम् । सुवाना देवास इन्दवः २४
 पवते हर्यतो हरिर्गृणानो जमदग्निना । हिन्वानो गोरधि त्वचि २५ [५]

प्र शुक्रासो वयो जुवो हिन्वानासो न सतयः । श्रीणाना अप्सु मृक्षत २६
 तं त्वा सुतेष्वाभुवो हिन्विरे देवतातये । स पवस्वानया रुंचा २७
 आ ते दक्षं मयोभुवं वह्निमद्या वृणीमहे । पान्तमा पुरुस्पृहम् २८
 आ मन्द्रमा वरेण्यमा विप्रमा मनीषिणाम् । पान्तमा पुरुस्पृहम् २९
 आ रुयिमा सुचेतुनमा सुक्रतो तनूष्वा । पान्तमा पुरुस्पृहम् ३० [६] (५४८)

(६६)

३० शतं वैखानसाः । पवमानः सोमः, १९-२१ अग्निः पवमानः । गायत्री, १८ अनुष्टुप् ।

पवस्व विश्वचर्यणे ऽभि विश्वानि काव्या । सखा सखिभ्य ईड्यः १
 ताभ्यां विश्वस्य राजसि ये पवमान धामनी । प्रतीची सोम तस्थतुः २
 परि धामानि यानि ते त्वं सोमासि विश्वतः । पवमान ऋतुभिः कवे ३
 पवस्व जनयन्निपो ऽभि विश्वानि वार्या । सखा सखिभ्य ऊतये ४
 तव शुक्रासो अर्चयो द्विस्पृष्टे वि तन्वते । पवित्रं सोम धामभिः ५ [७]

तवेभे सप्त सिन्धवः प्रशिषं सोम सिन्नते । तुभ्यं धावन्ति धेनवः ६
 प्र सोम याहि धारया सुत इन्द्राय मत्सरः । दधानो अक्षिति श्रवः ७
 समु त्वा भीमिरस्वरन् हिन्वतीः सप्त जामयः । विप्रमाजा विवस्वतः ८
 मृजन्ति त्वा समग्रुवो ऽव्ये जीरावधि प्वणि । रेभो यदुज्यसे वने ९
 पवमानस्य ते कवे वाजिन् त्सर्गा असृक्षत । अर्धन्तो न श्रवस्यवः १० [८]

अच्छा कोशं मधुश्चुतमसृगं वारं अव्यये । अवावशन्त धीतर्यः ११
 अच्छा समुद्रमिन्द्रुवो ऽस्तं गावो न धेनवः । अगमन्नुतस्य योनिमा १२
 प्र ण इन्दो महे रण आपो अर्पन्ति सिन्धवः । यद्रोभिर्वासयिष्यसे १३
 अस्य ते सुर्ये वय मिर्यक्षन्तस्त्वोतयः । इन्दो सखित्वमुश्मसि १४
 आ पवस्व गविष्ठये महे सोम नृचक्षसे । एन्द्रस्य जठरे विश १५ [९] (५६३)

महौ असि सोम ज्येष्ठ उग्राणामिन्दु ओजिष्ठः । युध्वा सञ्छश्चज्जिगेथ १६	
य उग्रेभ्यश्चिदोर्जीया उद्धरेभ्यश्चिच्छूरतरः । मुरिदाम्यश्चिन्मंहीयान् १७	
त्वं सोम सूर एष स्तोकरस्य साता तनूनाम् । वृणीमहे सख्याय वृणीमहे युज्याय १८	
अग्न आरूँपि पवस आ सुवोर्जमिषं च नः । आरे बाधस्व दुच्छुनाम् १९	
अग्निरर्कषिः पर्वमानः पाञ्चजन्यः पुरोहितः । तमीमहे महागयम् २० [१०]	
अग्रे पर्वस्व स्वपा अस्मे वर्चः सुवीर्यम् । दधद्वयिं मयि पोषम् २१	
पर्वमानो अति सिधो ऽभ्यर्षति सुमुतिम् । सूरौ न विश्वदर्शतः २२	
स मर्मृजान आयुभिः प्रयस्वान् प्रयसे हितः । इन्दुरत्यो विचक्षणः २३	
पर्वमान ऋतं बृहच्छुक्रं ज्योतिरजीजनत् । कृष्णा तमांसि जङ्घनत् २४	
पर्वमानस्य जङ्घतो हरैश्चन्द्रा असृक्षत । जीरा अजिरशोचिपः २५ [११]	
पर्वमानो रथीतमः शुभ्रेभिः शुभ्रशस्तमः । हरिश्चन्द्रो मरुद्वणः २६	
पर्वमानो व्यश्रव द्रश्मिर्मिर्वाजसातमः । दधत् स्तोत्रे सुवीर्यम् २७	
प्र सुवान इन्दुरक्षाः पवित्रमत्यव्ययम् । पुनान इन्दुरिन्द्रमा २८	
एष सोमो अधि त्वचि गवां क्रीळत्यद्रिभिः । इन्द्रं मदाय जोहुवत् २९	
यस्य ते द्युम्रवत् पयः पर्वमानाभृतं द्विवः । तेन नो मृळ जीवसे ३० [१२] (५८८)	

(६७)

(१-३२) १-३ भरद्वाजो बार्हस्पत्यः, ४-६ कश्यपो मारीचः, ७-९ गोतमो राहुगणः, १०-१२ अत्रिभौमः, १३-१५ विश्वामित्रो गाथिनः, १६-१८ जमदग्निर्भार्गवः, १९-२१ वसिष्ठो मैत्रावरुणिः, २२-३२ पवित्र आङ्गिरसो वा वसिष्ठो वा उभौ वा । पर्वमानः सोमः, १०-१२ पर्वमानः पूषा वा, २३-२७ पर्वमानोऽग्निः, २५ पर्वमानः सविता वा, २६ पर्वमानाग्निसवितारः, २७ विश्वे देवा वा, ३१-३२ पावमान्यध्येता । गायत्री, १६-१८ नित्यद्विपदा गायत्री, ३० पुरउष्णिक्, २७, ३१, ३२, अनुष्टुप् ।

त्वं सोमासि धारयु मन्द्र ओजिष्ठो अध्वरे । पर्वस्व मंहयद्रपिः १	
त्वं सुतो नृमादनो दधन्वान् मत्सरिन्तमः । इन्द्राय सूरिरन्धसा २	
त्वं सुव्वाणो अद्रिभि रभ्यर्ष कनिकदत् । द्युमन्तं शुष्ममुत्तमम् ३	
इन्दुर्हिन्वानो अर्षति तिरो वाराण्यव्यया । हरिर्वाजमचिक्रदत् ४	
इन्द्रो व्यव्यमर्षसि वि श्रवांसि वि सौमंगा । वि वाजान् त्सोम गोमंतः ५ [१३]	
आ न इन्द्रो शतृग्विनं रयिं गोमन्तमश्विनम् । भरा सोम सहस्रिणाम् ६	
पर्वमानासु इन्द्रव स्तिरः पवित्रमाशवः । इन्द्रं यामैभिराशत ७	

(५८५)

ककुहः सोम्यो रस इन्दुरिन्द्राय पूर्यः । आयुः पवत आयवे	८
हिन्वन्ति सूरमुग्रयः पर्वमानं मधुश्चुतम् । अभि गिरा समस्वरन्	९
अविता नो अजाश्वः पूषा यामनियामनि । आ भक्षत् कन्यासु नः	१० [१४]
अयं सोमः कपर्दिने घृतं न पवते मधु । आ भक्षत् कन्यासु नः	११
अयं तं आघृणे सुतो घृतं न पवते शुचि । आ भक्षत् कन्यासु नः	१२
वाचो जन्तुः कवीनां पर्वस्व सोम धारया । देवेषु रत्नधा असि	१३
आ कलशेषु धावति श्येनो वर्म वि गाहते । अभि द्रोणा कर्निकदत्	१४
परि प्र सोम ते रसो ऽसर्जि कलशे सुतः । श्येनो न तक्तो अर्पति	१५ [१५]
पर्वस्व सोम मन्द्यन्निन्द्राय मधुमत्तमः	१६
असृग्रन् देववीतये वाजयन्तो रथा इव	१७
ते सुतासो मदन्तिमाः शुक्रा वायुमसृक्षत	१८
ग्राण्या तुन्नो अभिष्टुतः पवित्रं सोम गच्छसि । दधत् स्तोत्रे सुवीर्यम्	१९
एष तुन्नो अभिष्टुतः पवित्रमति गाहते । रक्षोहा वारमव्ययम्	२० [१६]
यदन्ति यच्च दूरके भयं विन्दति मामिह । पर्वमान वि तज्जहि	२१
पर्वमानः सो अद्य नः पवित्रेण विचर्षणिः । यः पोता स पुनातु नः	२२
यत् ते पवित्रमर्चिष्य-ग्रे विततमन्तरा । ब्रह्म तेन पुनीहि नः	२३
यत् ते पवित्रमर्चिष्य-दग्रे तेन पुनीहि नः । ब्रह्मसवैः पुनीहि नः	२४
उभाभ्यां देवं सवितः पवित्रेण सवेन च । मां पुनीहि विश्वतः	२५ [१७]
त्रिमिष्टं देव सवित-वर्षिष्ठैः सोम धामभिः । अग्रे दक्षैः पुनीहि नः	२६
पुनन्तु मां देवजनाः पुनन्तु वसवो धिया ।	
विश्वे देवाः पुनीत मा जातवेदः पुनीहि मां	२७
प्र प्यायस्व प्र स्यन्दस्व सोम विश्वेभिर्गुभिः । देवेभ्य उत्तमं हविः	२८
उप प्रियं पनिप्रतं युवानमाहुतीवृधम् । अगन्म विश्रतो नमः	२९
अलाप्यस्य परगुर्ननाश त-मा पर्वस्व देव सोम । आखुं चिदेव देव सोम	३०
यः पावमानीरध्ये-त्यृषिभिः संभृतं रसम् ।	
सर्वं स पूतमश्नाति स्वदितं मातरिर्वना	३१
पावमानीर्यो अध्ये-त्यृषिभिः संभृतं रसम् ।	
तस्मै सरस्वती दुहे क्षीरं सर्पिर्मधूदुकम्	

(६८)

[चतुर्थोऽनुवाकः ॥४॥ सू० ६८-८५]

१० यत्सप्रिर्भालन्दनः । पवमानः सोमः । जगती, १० त्रिष्टुप् ।

प्र देवमच्छा मधुमन्त इन्दुवो ऽसिप्यदन्त गाव आ न धेनवः ।
 बर्हिषदो वचनावन्त ऊर्धभिः परिस्रुतमुस्त्रिया निर्णिजं धिरे १
 स रोरुवदुभि पूर्वा अचिक्रद दुपारुहः श्रथयन् त्स्वादते हरिः ।
 तिरः पवित्रं परियन्नुरु ज्यो नि शर्याणि दधते देव आ वरम् २
 वि यो ममे युभ्या संयती मदः साकंबुधा पर्यसा पिन्वदक्षिता ।
 मही अपारे रजसी विवेविद दभिवज्रक्षितं पाज आ ददे ३
 स मातरा विचरन् वाजयन्नपः प्र मेधिरः स्वधया पिन्वते पदम् ।
 अंशुर्यवेन पिपिशे यतो नृभिः सं जामिभिर्नसते रक्षते शिरः ४
 सं दक्षेण मनसा जायते कवि कृतस्य गर्भो निहितो यमा पुरः ।
 यूना ह सन्ता प्रथमं वि जज्ञतु गुहा हितं जनिम नेममुद्यतम् ५ [१९]

मन्द्रस्य रूपं विविदुर्मनीषिणः श्येनो यदन्धो अभरत् परावतः ।
 तं मर्जयन्त सुवृधं नदीप्वा उशन्तमंशुं परियन्तमृगिमयम् ६
 त्वां मृजन्ति दश योषणः सुतं सोम ऋषिभिर्मतिभिर्धीतिभिर्हितम् ।
 अन्यो वारेभिरुत देवहूतिभिर्नृभिर्यतो वाजमा दर्पि सातये ७
 परिप्रयन्तं वयं सुषंसदं सोमं मनीषा अभ्यनूषत स्तुभः ।
 यो धारया मधुमाँ ऊर्मिणा द्विव इयति वाचं रयिषाळमर्त्यः ८
 अयं द्विव इयति विश्वमा रजः सोमः पुनानः कुलशेषु सीदति ।
 अद्भिर्गोभिर्मृज्यते अद्भिभिः सुतः पुनान इन्दुर्वरिवो विदत् प्रियम् ९
 एवा नः सोम परिषिच्यमानो वयो दधच्चित्रतमं पवस्व ।
 अद्वेपे द्यावापृथिवी हुवेम देवा धत्त रयिमस्मे सुवीरम् १० [२०] (६९०)

(६९)

१० हिरण्यस्त्रूप आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । जगती, ९-१० त्रिष्टुप् ।

इषुर्न धन्वन् प्रति धीयते मतिर्वत्सो न मातुरूपं सज्यूर्धनि ।
 उरुधारिव दुहे अग्र आयत्यस्य व्रतेष्वपि सोम इप्यते १
 उपो मतिः पूच्यते सिच्यते मधु मन्द्रार्जनी चोदते अन्तरासनि ।
 पवमानः संतनिः प्रध्नतामिव मधुमान् द्रप्सः परि वारमर्षति २ (६९१)

अव्ये वधूयुः पवते परि त्वचि श्रथनीते नृसीरदितेऋतं यते ।
हरिरक्रान् यजतः संयतो मदो नृम्णा शिशानो महियो न शोभते
उक्षा मिमाति प्रति यन्ति धेनवो देवस्य देवीरुपं यन्ति निष्कृतम् ।
अत्यक्रमीदर्जुनं वारमव्ययमत्कं न निक्तं परि सोमो अव्यत
अमृक्तेन रुशता वाससा हरिरमृत्यो निर्णिजानः परि व्यत ।
दिवस्पूष्ठं बर्हणा निर्णिजे कृतोपस्तरणं चम्बोर्नमस्मयम् ।

३

४

५ [२१]

सूर्यस्येव रश्मयो द्रावयित्त्वो मत्सुरासः प्रसुपः साकमीरते ।
तन्तुं ततं परि सर्गास आशवो नेन्द्राहते पवते धाम किं चन
सिन्धोरिव प्रवणे निम्न आशवो वृषच्युता मदासो गातुमाशत ।
शं नो निवेशे द्विपदे चतुष्पदे ऽस्मे वाजाः सोम तिष्ठन्तु कृष्टयः
आ नः पवस्व वसुमद्विरण्यवदश्वावद्रोमद्यवमत सुवीर्यम् ।
युयं हि सोम पितरो मम स्थनं द्विवो मूर्धानः प्रस्थिता वयस्कृतः
एते सोमाः पर्वमानास इन्द्रं रथा इव प्र ययुः सातिमच्छ ।
सुताः पवित्रमतिं यन्त्यव्यं हित्वी वविं हरितो वृष्टिमच्छ
इन्दुविन्द्राय बृहते पवस्व सुमुष्ठीको अनवद्यो रिशादाः ।
भरा चन्द्राणि गृणते वसूनि देवैद्यावापृथिवी प्रावतं नः

६

७

८

९

१० [२२] (६३०)

(७०)

१० रेणुर्वैश्वामित्रः । पवमानः सोमः । जंगती, १० त्रिष्टुप् ।

त्रिरस्मै सप्त धेनवो दुदुहे सत्यामाशिरं पूर्व्ये व्योमनि ।
चत्वार्यन्या भुव्नानि निर्णिजे चारुणि चक्रे यहतैरवर्धत
स मिक्षमाणो अमृतस्य चारुण उमे द्यावा काव्येना वि श्रथे ।
तेजिष्ठा अपो मंहना परि व्यत यदी देवस्य श्रवसा सदा विदुः
ते अस्य सन्तु केतवोऽमृत्यवो ऽदाभ्यासो जनुपी उमे अनु ।
येभिर्नृम्णा च देव्या च पुनत आदिद्राजानं मनना अगृभ्णत
स मुज्यमानो वृशभिः सुकर्मभिः प्र मध्यमासु मातृषु प्रमे सचा ।
वृतानि पानो अमृतस्य चारुण उमे नृचक्षा अनु पश्यते विशौ
स मर्मजान इन्द्रियाय धार्यस ओमे अन्ता रोदसी हर्षते हितः ।
वृषा शुष्मेण बाधते वि दुर्मती रादेविशानः शर्यहेव शुरुधः

१

२

३

४

५ [२३] (६३५)

स मातरा न ददृशान उग्रियो नानददेति मरुतामिव स्वनः ।	
जानन्नुतं प्रथमं यत् स्वर्णरं प्रशस्तये कर्मवृणीत सुक्रतुः	६
रुवति भीमो वृषमस्तविष्यया शृङ्गे शिशानो हरिणी विचक्षणः ।	
आ योनिं सोमः सुक्रतं नि पीदति गव्ययी त्वग्भवति निर्णिगव्ययी	७
शुचिः पुनानस्तन्वमरेपस मव्ये हरिन्धधाविष्ट सानवि ।	
जुष्टो मित्राय वरुणाय वायवे त्रिधातु मधु क्रियते सुकर्मभिः	८
पवस्व सोम देववीतये वृषेन्द्रस्य हार्दिं सोमधानमा विश ।	
पुरा नो बाधादुरितातिं पारय क्षेत्रविद्धि दिश आहा विपुच्छते	९
हितो न सतिरुभि वार्जमर्थेन्द्रस्येन्दो जठरमा पवस्व ।	
नावा न सिन्धुमतिं पयि विद्राञ्छूरो न युध्यन्नव नो निदः स्पः	१० [२४] (६४०)

(७१)

१ ऋषभो वैश्वामित्रः । पवमानः सोमः । जगती, ९ त्रिष्टुप् ।

आ दक्षिणा सृज्यते शुष्म्याऽसद्वं वेतिं दुहो रक्षसः पाति जागृविः ।	
हरिरोपशं कृणुते नमस्पय उपस्तिरे चम्वोऽर्बन्त निणिजं	१
प्र कृष्टिहेव शूप एति रोखदसुर्यं वर्णं नि रिणीते अस्य तम् ।	
जहाति वविं पितुरेति निष्कृत मुपपुतं कृणुते निर्णिजं तना	२
अद्रिभिः सुतः पवते गर्भस्त्योवृषायते नमसा वेपते मती ।	
स मोदते नसते साधते गिरा नेनिकते अप्सु यजते परीमणि	३
परिं द्युक्षं सहसः पर्वतावृधं मध्वः सिञ्चन्ति हर्म्यस्य सुक्षणिम् ।	
आ यस्मिन् गावः सुहुताव ऊर्धनि मूर्धञ्छीणन्त्यग्रियं वरीमभिः	४
समी रथं न मुरिजोरहेषत दश स्वसारो अदितेरुपस्थ आ ।	
जिगादुप जयति गोरेपीच्यं एदं यदस्य मतुथा अजीजनन्	५ [२५]

श्येनो न योनिं सदं धिया कृतं हिरण्ययमासदं देव एपति ।	
ए रिणन्ति बर्हिषि प्रियं गिरा ऽश्वो न देवाँ अप्येति यज्ञियः	६
परा व्यक्तो अरुपो द्विवः कविर्वृषा त्रिपुण्ड्रो अनविष्ट गा अभि ।	
सहस्रणीतिर्यतिः परायती रेभो न पूर्वोरुपसो वि राजति	७
त्वेवं रूपं कृणुते वर्णो अस्य स यत्राशयत् समृता सेधति धिधः ।	
अप्सा याति स्वधया दैव्यं जन् सं सुष्टुती नसते सं गोअग्रया	८ (६४८)

उक्षेवं यूथा परियन्नरावी—दधि त्विषीरधित् सूर्यस्य ।

द्विव्यः सुपणोऽव चक्षत क्षां सोमः परि क्रतुना पश्यते जाः

१ [२६] (६४९)

(७२)

१ हरिमन्त आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । जगती ।

हरिं मृजन्त्यरुपो न युज्यते सं धेनुभिः कलशे सोमो अज्यते ।

उद्धाचमीरयति हिन्वते मती पुरुषुतस्य कति चित् परिप्रियः

१

साकं वदन्ति बहवो मनीषिण इन्द्रस्य सोमं जठरे यदादुहुः ।

यदीं मृजन्ति सुगमस्तयो नरः सनीळाभिर्दुशभिः काम्यं मधु

२

अरममाणो अत्येति गा अभि सूर्यस्य प्रियं दुहितुस्तिरो रवम् ।

अन्वस्मै जोषमभराद्विनंगुसः सं हृयीभिः स्वसृभिः क्षेति जामिभिः

३

नृधूतो अद्रिपुतो बर्हिषि प्रियः पतिर्गवां प्रदिव इन्दुर्कृत्वियः ।

पुरंधिवान् मनुषो यज्ञसाधनः शुचिर्धिया पवते सोम इन्द्र ते

४

नृबाहुभ्यां चोदितो धारया सुतोऽनुज्वधं पवते सोम इन्द्र ते ।

आप्राः क्रतुन् त्समजैरध्वरे मतीर्वेन द्रुपच्चम्बोऽरासद्वृद्धरिः

५ [२७]

अंशुं दुहन्ति स्तनयन्तमक्षितं कविं कवयोऽपसो मनीषिणः ।

समी गावो मतयो यन्ति संयतं क्रतस्य योना सदर्ने पुनर्भुवः

६

नाभां पृथिव्या धरुणो महो द्विवोऽपामूमौ सिन्धुष्वन्तरुक्षितः ।

इन्द्रस्य वज्रो वृषभो विभूवसुः सोमो हृदे पवते चारु मत्सरः

७

स तू पवस्व परि पार्थिवं रजः स्तोत्रे शिक्षन्नाधून्वते च सुक्रतो ।

मा नो निर्माग्वसुनः सादनुस्पृशो रयिं पिशङ्गं बहुलं वसीमहि

८

आ तू न इन्दो गतवात्वश्व्यं सहस्रदातु पशुमन्द्रिरण्यवत् ।

उप मास्व बृहती रेवतीरिपोऽधि स्तोत्रस्य पवमान नो गहि

१ [२८] (६५८)

(७३)

१ पवित्र आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । जगती ।

सक्रे द्रुप्तस्य धर्मतः समस्वरं श्रुतस्य योना समरन्त नाभयः ।

त्रीन् त्स मूर्धो असुरश्चक्र आरभे सत्यस्य नावः सुकृतमपीपरन्

१

(६५९)

सुम्यक् सुम्यञ्चो महिषा अहेपत् सिन्धोरुर्मावधि वेना अवीविपन् ।
 मधोर्धाराभिर्जनयन्तो अर्कमित् प्रियामिन्द्रस्य तन्वमवीवृधन् २
 पवित्रवन्तः परि वाचमासते पितृषां प्रत्नो अमि रक्षति व्रतम् ।
 महः संमुद्रं वरुणास्तिरो दधे धीरा इच्छेकुर्धरुणेष्वारभम् ३
 सहस्रधारेऽव ते समस्वरन् दिवो नाके मधुजिह्वा असञ्चतः ।
 अस्य स्पशो न नि मिपन्ति भूर्णयः पदेपदे पाशिनः सन्ति सेतवः ४
 पितुर्मतुरध्या ये समस्वरं ब्रूचा शोचन्तः संहन्तो अव्रतान् ।
 इन्द्रद्विष्टामप धमन्ति मायया त्वचमसिक्नीं भूर्मनो द्विस्परिं ५ [२९]

प्रत्नान्मानादध्या ये समस्वरं उल्लोकेयन्त्रासो रभसस्य मन्तवः ।
 अपानक्षार्सो बधिरा अहासत क्रतस्य पन्थां न तरन्ति दुष्कृतः ६
 सहस्रधारे वितति पवित्र आ वाचं पुनन्ति कुवयो मनीषिणः ।
 रुद्रास एषामिषिरासो अद्रुहः स्पशः स्वश्चः सुहृशो नृचक्षसः ७
 क्रतस्य गोपा न दभाय सुक्रतुस्त्री प पवित्रा हृद्यन्तरा दधे ।
 विद्वान् त्स विश्वा भुवनामि पश्यत्यवाजुष्टान् विध्यति कर्ते अव्रतान् ८
 क्रतस्य तन्तुर्विततः पवित्र आ जिह्वाया अग्रे वरुणस्य मायया ।
 धीराश्चित् तत् समिर्नक्षन्त आगताऽत्रा कर्तमव पदात्यप्रभुः ९ [३०] (६६७)

(७४)

९ कक्षीवान् दैर्घतमसः । पवमानः सोमः । जगती, ८ त्रिष्टुप् ।

शिशुर्न जातोऽव चक्रदुद्वने स्वर्ग्यद्वाज्यरूपः सिपांसति ।
 दिवो रेतसा सचते पयोवृधा तमीमहे सुमती शर्म सप्रथः १
 दिवो यः स्कम्भो धरुणः स्वातत् आपूर्णो अंशुः पर्येति विश्वतः ।
 सेमे मही रोदसी यक्षदावृता समीचीने दाधार समिपः कुविः २
 महि प्सरः सुकृतं सोम्यं मधूवीं गव्यतिरदितेऽर्कतं यते ।
 ईशे यो वृष्टेरित उस्त्रियो वृषाऽपां नेता य इतर्कतिर्ऋग्मियः ३
 आत्मन्वन्नभो दुह्यते घृतं पर्य क्रतस्य नाभिरमृतं वि जायते ।
 समीचीनाः सुदानवः प्रीणन्ति तं नरो हितमव मेहन्ति परेवः ४
 अरावीदृशुः सचमान ऊर्मिणा देवाव्यं मनुषे पिन्वति त्वचम् ।
 दधाति गर्भमदितेरुपस्थ आ येन लोकं च तनयं च धामहे ५ [३१] (६७२)

सहस्रधारेऽव ता असञ्चत—स्तुतीये सन्तु रजसि प्रजावतीः ।
 चतस्रो नामो निहिता अवो दिवो हविर्भरन्त्यमृतं घृतञ्चुतः
 श्वेतं रूपं कृणुते यत् सिषासति सोमो मीढ्वा असुरो वेदु भूमनः ।
 धिया शमी सचते सेममि प्रवद—दिवस्कर्तव्यमव दर्पदुद्रिणम्
 अर्धं श्वेतं कलशं गोभिरुक्तं कार्पमन्ना वाज्यंक्रमीत् ससवान् ।
 आ हिंन्विरे मनसा देवयन्तः कक्षीवते शतहिमाय गोनाम्
 अद्भिः सोम पपृचानस्य ते रसो ऽव्यो वारं वि पवमान धावति ।
 स भुज्यमानः कविभिर्मदित्तम् स्वदुस्वेन्द्राय पवमान पीतये

६

७

८

९ [३२] (६७६)

(७५)

५ कविर्भागवः । पवमानः सोमः । जगती ।

अमि प्रियाणि पवते चनोहितो नामानि यद्वा अधि येषु वर्धते ।
 आ सूर्यस्य बृहतो बृहन्नाधि रथं विष्वञ्चमरुहद्विचक्षणः
 ऋतस्य जिह्वा पवते मधु प्रियं वृक्ता पतिर्धियो अस्या अदाभ्यः ।
 दधाति पुत्रः पित्रोरपीच्यं नाम तृतीयमधि रोचने दिवः
 अव द्युतानः कलशां अचिक्रवु नृभिर्भ्यमानः कोश आ हिंरुण्यये ।
 अभीमूतस्य द्रोहना अनूषता ऽधि त्रिपुष्ट उपसो वि राजति
 अद्भिभिः सुतो मतिमिश्रनोहितः प्ररोचयन् रोदसी मातरा शुचिः ।
 रोमाण्यव्या समया वि धावति मधोधारा पिन्वमाना द्विवेदिवे
 परिं सोम प्र धन्वा स्वस्तये नृभिः पुनानो अभि वासयाशिरम् ।
 ये ते मदा आह्वनसो विहायस स्तेमिरिन्द्रं चोदय दातवे मधम्

१

२

३

४

५ [३३] (६८१)

[दृतीयोऽध्यायः ॥३॥ व० १-२६]

(७६)

५ कविर्भागवः । पवमानः सोमः । जगती ।

धर्ता दिवः पवते कृत्व्यो रसो दक्षो देवानामनुमाद्यो नृभिः ।
 हरिः सृजानो अत्यो न सत्त्वमि—वृथा पाजांसि कृणुते नदीष्वा
 शूरो न धत्त आयुधा गर्भस्त्योः स्वः सिषासन् रथिरो गविंष्टिपु ।
 इन्द्रस्य शुभ्रमीरयन्नपस्युभि—रिन्दुहिंन्वानो अज्यते मनीषिभिः

१

२

(६८३)

इन्द्रस्य सोम पवमान ऊर्मिणा तविष्यमाणो जठरेष्वा विश ।	
प्र णः पिन्व विद्युदग्नेव रोदसी धिया न वाजौ उप मासि शश्वतः	३
विश्वस्य राजा पवते स्वर्हंश क्रतस्य धीतिमृषिषाळवीवशात् ।	
यः सूर्यस्यासिरेण मृज्यते पिता मतीनामसमष्टकाव्यः	४
वृषेव युथा परि कोशमर्ष स्यपामुपस्थे वृषभः कर्निकदत् ।	
स इन्द्राय पवसे मत्सुरन्तमो यथा जेषाम समिधे त्वोतयः	५ [१] (६८६)

(७७)

५ कविर्भागवः । पवमानः सोमः । जगती ।

एष प्र कोशे मधुमौ आचिक्रव दिन्द्रस्य वज्रो वपुषो वपुष्टरः ।	
अभीमुतस्य सुदुघा घृतश्रुतो वाथा अर्षन्ति परसेव धेनवः	१
स पूर्व्यः पवते यं द्विवस्परि श्येनो मथायदिषितस्तिरो रजः ।	
स मध्व आ युवते वेविजान इत् कृशानोरस्तुर्मनसाह बिभ्युषा	२
ते नः पूर्वांस उपरास इन्दवो महे वाजाय धन्वन्तु गोमते ।	
ईक्षेण्यासो अह्योऽ न चारवो ब्रह्मब्रह्म ये जुजुपुर्हविर्विः	३
अयं नो विद्वान् वनवद्वनुष्यत इन्दुः सत्राचा मनसा पुरुष्टुतः	
इनस्य यः सदेने गर्भमावृधे गवामुरुजमभ्यर्षति व्रजम्	४
चकिर्विवः पवते कृत्यो रसो महौ अदब्धो वरुणो ह्रुरुग्यते ।	
असावि मित्रो वृजनेषु यज्ञियो ऽत्यो न युथे वृषयुः कर्निकदत्	५ [२] (६९१)

(७८)

५ कविर्भागवः । पवमानः सोमः । जगती ।

प्र राजा वाचं जनयन्नसिष्यद वृषो वसानो अभि गा इयक्षति ।	
गृभ्णाति रिप्रमविरस्य तान्वा शुद्धो देवानामुप याति निष्कृतम्	१
इन्द्राय सोम परि षिच्यसे नृभिर्नृचक्षा ऊर्मिः कविरज्यसे वने ।	
पूर्वाहिं ते सुतयः सन्ति यातवे सहस्रमश्व हारयश्चमूषदः	२
समुद्रिया अप्सरसो मनीषिण मासीना अन्तरभि सोममक्षरन् ।	
ता ई हिन्वन्ति हर्म्यस्य सक्षणिं याचन्ते सुन्नं पवमानमक्षितम्	३ (६९१)

गोजिह्वाः सोमो रथजिह्विरण्यजित् स्वर्जिह्वजित् पवते सहस्रजित् ।
यं देवासंश्चक्रिरे पीतये मवुं स्वादिष्टं द्रप्समरुणं मयोमुवम्
एतानि सोम पवमानो अस्मयुः सत्यानि कृण्वन् द्रविणान्यध्वंसि ।
जहि शत्रुमन्तिके दूरके च य उर्वी गव्यूतिमभयं च नस्कृधि

४

५ [३] (६९६)

(७९)

५ कविर्भार्गवः । पवमानः सोमः । जगती ।

अचोदसो नो धन्वन्तिवन्दवः प्र सुवानासो बृहद्विषे हुरयः ।
वि च नशन् न इषो अरातयो ऽयो नशन्त सनिषन्त नो धियः
प्र णो धन्वन्तिवन्दवो मदृच्युतो धनां वा येभिरवतो जुनीमसि ।
तिरो मर्तस्य कस्य चित् परिहृतिं वयं धनानि विश्वधा भरेमहि
उत स्वस्या अरात्या अरिहिं ष उतान्यस्या अरात्या वृको हि षः ।
धन्वन् न तृष्णा समरीत् तां अभि सोम जहि पवमान दुराध्वः
द्विवि ते नामा परमो य आदृदे पृथिव्यास्ते रुरुहुः सानवि क्षिपः ।
अद्रयस्त्वा वप्सति गोरधिं त्वच्यप्सु त्वा हस्तैर्दुदुहर्मनीषिणः
एवा त इन्दो सुभ्वं सुपेशसं रसं तुञ्जन्ति प्रथमा अमिश्रियः ।
निर्दनिदं पवमान नि तारिष आविस्ते शुभ्रो भवतु प्रियो मदः

१

२

३

४

५ [४] (७०१)

(८०)

५ वसुभारद्वाजः । पवमानः सोमः । जगती ।

सोमस्य धारा पवते नुचक्षस ऋतेन देवान् हवते द्विस्परि ।
बृहस्पते र्वथेना वि दिद्युते समुद्रासो न सर्वनानि विद्ययुः
यं त्वा वाजिह्वया अभ्यनूषता ऽयोहतं योनिमा रोहसि द्युमान् ।
मघोनामायुः प्रतिरन् महि श्रव इन्द्राय सोम पवसे वृषा मदः
एन्द्रस्य कुक्षा पवते मदिन्तम् ऊर्जं वसानः श्रवसे सुमङ्गलः ।
प्रत्यङ् स विश्वा भुवनाभि पप्रथे क्रीळन् हरिरत्यः स्यन्दते वृषा
तं त्वा देवेभ्यो मधुमत्तमं नरः सहस्रधारं दुहते दश क्षिपः ।
नृभिः सोम प्रच्युतो शर्वभिः सुतो विश्वान् देवां आ पवस्वा सहस्रजित्
तं त्वा हस्तिनो मधुमन्तमद्रिभिर्दुहन्त्यप्सु वृषभं दश क्षिपः ।
इन्द्रं सोम मादयन् दैव्यं जन् सिन्धोरिवोभिः पवमानो अर्षसि

१

२

३

४

५ [५] (७०६)

(८१)

५ वसुभारद्वाजः । पवमानः सोमः । जगती, ५ त्रिष्टुप् ।

प्र सोमस्य पवमानस्योर्मय इन्द्रस्य यन्ति जठरं सुपेशसः ।

वृष्णा यद्वीमुन्नीता यशसा गवां दानाय शूरमुदमन्दिपुः सुताः १

अच्छा हि सोमः कलशां असिष्यदुदत्यो न वोळ्हा रघुवर्तनिर्वृषा ।

अथा देवानामुभयस्य जन्मनो विद्वान् अश्नोत्यमुत इतश्च यत् २

आ नः सोम पवमानः किरा वस्विन्दो भवं मधवा राधसो महः ।

शिक्षा वयोधो वसवे सु चेतुना मा नो गर्यमारे अस्मत् परां सिचः ३

आ नः पूषा पवमानः सुरातयो मित्रो गच्छन्तु वरुणः सजोषसः ।

बृहस्पतिर्मरुतो वायुरश्विना त्वष्टा सधिता सुयमा सरस्वती ४

उभे द्यावापृथिवी विश्वमिन्वे अर्यमा देवो अर्दितिर्विधाता ।

भगो नृशंस उर्वान्तरिक्षं विश्वे देवाः पवमानं जुषन्त ५ [६] (७११)

(८२)

५ वसुभारद्वाजः । पवमानः सोमः । जगती, ५ त्रिष्टुप् ।

असावि सोमो अरुषो वृषा हरी राजेव दुस्मो अमि गा अचिक्रदत् ।

पुनानो वारं पर्येत्यव्ययं श्येनो न योनिं घृतवन्तमासदम् १

कविर्वधस्या पर्येषि माहिन्मत्यो न मृष्टो अमि वाजर्मधसि ।

अपसेधन् दुरिता सोम मृळय घृतं वसानः परि यासि निर्णिजम् २

पर्जन्यः पिता महिषस्य पर्णिनो नाभा पृथिव्या गिरिषु क्षयं दधे ।

स्वसार आपो अमि गा उतासरन् त्सं ग्रावभिर्नसते वीते अध्वरे ३

जायेव पत्यावधि शेव महसे पञ्चाया गर्भं शृणुहि बर्वामि ते ।

अन्तर्वाणीषु प्र चरा सु जीवसे ऽनिन्द्यो वृजनें सोम जागृहि ४

यथा पूर्वभ्यः शतसा अमृधः सहस्रसाः पर्यया वाजमिन्दो ।

एवा पवस्व सुविताय नव्यसे तव व्रतमन्वापः सचन्ते ५ [७] (७११)

(८३)

५ पवित्र आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । जगती ।

पवित्रं ते विततं ब्रह्मणस्पते प्रभुर्गात्राणि पर्येषि विश्वतः ।

अतस्ततनूर्न तवामो अश्रुते शूतास इद्वहेन्तस्तत् समाशत १

(७१७)

तपोष्पवित्रं विततं द्विवस्पदे शोचन्तो अस्य तन्तवो व्यस्थिरन् ।

अवन्यस्य पवीतारमाशवो द्विवस्पृष्टमधि तिष्ठन्ति चेतसा २

अरुरुचतुषसः पृश्निरग्रिय उक्षा बिमर्ति भुवनानि वाजयुः ।

मायाविनो ममिरे अस्य मायया नृचक्षसः पितरो गर्भमा दधुः ३

गन्धर्व इत्या पदमस्य रक्षति पाति देवानां जनिमान्यद्भुतः ।

गृष्णाति रिपुं निधया निधार्पतिः सुकृत्तमा मधुनो भक्षमाशत ४

हविर्हविष्मो महि सद्य दैव्यं नमो वसानः परि यास्यध्वरम् ।

राजा पवित्ररथो वाजमारुहः सहस्रमृष्टिर्जयसि श्रवो बृहत् ५ [८] (७९१)

(८४)

५ वाच्यः प्रजापतिः । पवमानः सोमः । जगती ।

पर्वस्व देवमार्दनो विचर्षणि रप्सा इन्द्राय वरुणाय वायवे ।

कृधी नो अद्य वरिवः स्वस्तिम दुरुक्षितौ गृणीहि दैव्यं जनम् १

आ यस्तस्यौ भुवनान्यमर्त्यो विश्वानि सोमः परि तान्यर्पति ।

कृण्वन् त्वंचूतं विचूतमभिष्टय इन्दुः सिपक्युषसं न सूर्यः २

आ यो गोभिः सुज्यत ओषधीष्वा देवानां सुन्न इषयन्नुपावसुः ।

आ विद्युता पवते धारया सुत इन्द्रं सोमो मादयन् दैव्यं जनम् ३

एष स्य सोमः पवते सहस्रजि-द्विन्वानो वार्चमिषिरामुषर्बुधम् ।

इन्दुः समुद्रमुदिर्यति वायुमि-रेन्द्रस्य हार्दि कलशेषु सीदति ४

अभि त्वं गावः पर्यसा पयोवृधं सोमं श्रीणन्ति मतिभिः स्वर्धिदम् ।

धनंजयः पवते कृत्वो रसो विप्रः कविः काव्येना स्वर्चनाः ५ [९] (७९६)

(८५)

११ वेनो मार्गवः । पवमानः सोमः । जगती, ११-१२ त्रिष्टुप् ।

इन्द्राय सोम सुपुतः परि सुवा-ऽपामीवा भवतु रक्षसा सह ।

मा ते रसस्य मत्सत दद्याविनो द्रविणस्वन्त इह सन्तिवन्दवः १

अस्मान् त्समर्थे पवमान चोदय दक्षो देवानामसि हि प्रियो मदः ।

जहि शत्रूरभ्या भन्दनायतः पिबेन्न सोममव नो मृधो जहि २

(७९८)

अर्द्धं इन्द्रो पवसे मदिन्तम आत्मेन्द्रस्य भवसि धासिरुत्तमः ।

अभि स्वरन्ति बृहवो मनीषिणो राजानमस्य भुवनस्य निंसेते ३

सहस्रणीथः ज्ञतधरो अर्द्धत इन्द्रायेन्दुः पवते काम्यं मधु ।

जयन् क्षेत्रमभ्यर्षा जयन्नप उरुं नो गातुं कृणु सोम मीद्वः ४

कर्त्तिकदत् कलशे गोभिरज्यसे व्ययं समया वारमर्षसि ।

मर्मज्यमानो अत्यो न सानसि रिन्द्रस्य सोम जठरे समक्षरः ५

स्वादुः पवस्व विव्याय जन्मने स्वादुरिन्द्राय सुहवीतुनाम्ने ।

स्वादुर्मित्राय वरुणाय वायवे बृहस्पतये मधुमां अदाभ्यः ६ [१०]

अत्यं मृजन्ति कलशे दश क्षिपः प्र विप्राणां मतयो वाच ईरते ।

पवमाना अभ्यर्षन्ति सुष्ठुति मेन्द्रं विशन्ति मदिरास इन्द्रवः ७

पवमानो अभ्यर्षा सुवीर्यं मुवीं गव्यंति महि शर्म सप्रथः ।

मार्किर्नो अस्य परिपूतिरीज्ञते न्वो जयेम त्वया धनं धनम् ८

अधि द्यामस्थाद्वपभो विचक्षणो ऽरुरुचद्वि दिवो रौचिना कविः ।

राजा पवित्रमत्येति रोरुवद् दिवः पीयूषं दुहते नृचक्षसः ९

दिवो नाके मधुजिह्वा असश्चतो वेना दुहन्त्युक्षणं गिरिष्ठां ।

अप्सु वृप्सं वावृधानं समुद्र आ सिन्धोरूर्मा मधुमन्तं पवित्र आ १०

नाके सुपर्णमुपपत्तिवांसं गिरो वेनानामकृपन्त पूर्वीः ।

शिशुं रिहन्ति मतयः पतिप्रतं हिरण्ययं शकुनं क्षामणि स्थाम् ११

ऊर्ध्वो गन्धर्वो अधि नाके अस्थाद् विश्वा रूपा प्रतिचक्षाणो अस्य ।

भानुः शुक्रेण शोचिषा व्यद्यौत् प्रारुरुचद्रोदसी मातरा शुचिः १२ [११] (७३८)

(८६)

[पञ्चमोऽनुवाकः ॥५॥ सू० ८६-९६]

(१-४८) १-१० अकृष्टा मापाः, ११-२० सिकता निवावरी, २१-३० पृक्षियोऽजाः, ३१-४० अकृष्टमाषादय-
क्षयः, ४१-४५ भौमोऽग्निः, ४६-४८ गृत्समदः शौनकः । पवमानः सोमः । जगती ।

प्र ते आशवः पवमान धीजवो मदा अर्षन्ति रघुजा इव त्मना ।

विव्याः सुपर्णा मधुमन्त इन्द्रवो मदिन्तमासः परि कोशमासते १

प्र ते मदासो मदिरास आशवो ऽसृक्षत रथ्यासो यथा पृथक् ।

धेनुर्न वत्सं पर्यसाभि वज्रिण मिन्द्रमिन्द्रवो मधुमन्त ऊर्मयः २

(७४०)

अत्यो न हियानो अमि वाजमर्थ स्वर्वित कोशं द्विवो अद्रिमातरम् ।

वृषा पवित्रे अधि सानो अन्यये सोमः पुनान इन्द्रियाय धार्यसे ३

प्र त आश्विनीः पवमान धीजुवो द्विव्या असृग्रन् पर्यसा धरीमणि ।

प्रान्तर्कषयः स्थाविरिरसृक्षत ये त्वा मृजन्त्यृषिषाण वेधसः ४

विश्वा धामानि विश्वचक्ष ऋभ्वसः प्रभोस्ते सतः परि यन्ति केतवः ।

व्यानशिः पवसे सोम धर्मभिः पतिर्विश्वस्य भुवनस्य राजसि ५ [१२]

उभयतः पवमानस्य रुमयो ध्रुवस्य सतः परि यन्ति केतवः ।

यदी पवित्रे अधि मृज्यते हरिः सत्ता नि योनां कुलशेषु सीदति ६

यज्ञस्य केतुः पवते स्वध्वरः सोमो देवानामुप याति निष्कृतम् ।

सहस्रधारः परि कोशमर्षति वृषा पवित्रमत्येति रोरुवत् ७

राजा समुद्रं नद्योऽं वि गाहते ऽपामूर्मिं संचते सिन्धुषु श्रितः ।

अध्यस्थात् सानु पवमानो अन्ययं नामा पृथिव्या धरुणो महो द्विवः ८

द्विवो न सानु स्तनयन्नचिक्रवृद् द्यौश्च यस्य पृथिवी च धर्मभिः ।

इन्द्रस्य सख्यं पवते विवेविदुत् सोमः पुनानः कुलशेषु सीदति ९

ज्योतिर्वृक्षस्य पवते मधु म्रियं पिता देवानां जनिता विभूवसुः ।

दधाति रत्नं स्वधयोरपीच्यं मदन्तमो मत्सर इन्द्रियो रसः १० [१३]

अभिकन्दन् कुलशं वाज्यर्षति पतिर्दिवः शतधारो विचक्षणः ।

हरिर्मित्रस्य सद्नेषु सीदति मर्मज्ञानोऽविभिः सिन्धुभिर्वृषा ११

अग्रे सिन्धूनां पवमानो अर्षत्यग्रे वाचो अग्रियो गोपु गच्छति ।

अग्रे वाजस्य भजते महाधनं स्वायुधः सोतृभिः पूयते वृषा १२

अयं मतवाञ्छकुनो यथा हितो ऽग्रे ससार पवमान ऊर्मिणा ।

तव क्रत्वा रोदसी अन्तरा कवे शुचिर्धिया पवते सोम इन्द्र ते १३

द्यापि वसानो यजतो दिविस्पृश मन्तरिक्षया भुवनेष्वर्पितः ।

स्वर्जज्ञानो नमसाभ्यक्रमीत् भूतमस्य पितरमा विवासति १४

सो अस्य विशे महि शर्म यच्छति यो अस्य धाम प्रथमं व्यानशे ।

पदं यदस्य परमे व्योमन् यतो विश्वा अमि सं याति संयतः १५ [१४]

प्रो अयासीदिन्दुरिन्द्रस्य निष्कृतं सखा सख्युर्न प्र मिनाति संगिरम् ।

मर्यं इव युवतिभिः समर्षति सोमः कुलशे शतयान्ना पथा १६

प्र वो धियो मन्द्वयुवो विपन्युवः पनस्युवः संवसनेष्वक्रमुः ।
 सोमं मनीषा अभ्यनूयत स्तुभो ऽभि धेनवः परसिमशिश्रुयुः १७
 आ नः सोम संयन्तं पिप्युषीमिष—मिन्द्रो पर्वस्व पर्वमानो अस्त्रिधम् ।
 या नो दोहेते त्रिरहुज्ञसश्श्रुषी क्षुमद्वाजवन्मधुमत् सुवीर्यम् १८
 वृषा मतीनां पवते विचक्षणः सोमो अहः प्रतरीतोपसो द्विवः ।
 क्राणा सिन्धूनां कुलशौ अवीवश—दिन्द्रस्य हाद्याविशन् मनीषिभिः १९
 मनीषिभिः पवते पूर्यः कवि—नृभिर्मितः परि कोशौ अचिक्रदत् ।
 त्रितस्य नाम जनयन् मधु क्षर—दिन्द्रस्य वायोः सख्याय कर्तवे २० [१५]

अयं पुनान उपसो वि रोचय—द्वयं सिन्धुभ्यो अभवदु लोककृत् ।
 अयं त्रिः सप्त दुदुहान आशिरं सोमो हृदे पवते चारु मत्सरः २१
 पर्वस्व सोम द्विवेषु धामसु सृजान इन्दो कुलशे पवित्र आ ।
 सीदन्निन्द्रस्य जठरे कर्निकद्व—चृभिर्मितः सूर्यमारोहयो द्विवि २२
 अद्रिभिः सुतः पवसे पवित्र औ इन्दुविन्द्रस्य जठरेष्वाविशन् ।
 त्वं नृचक्षा अभवो विचक्षण सोम गोत्रमङ्गिरोभ्योऽवृणोरप २३
 त्वां सोम पर्वमानं स्वाध्याऽनु विप्रासो अमदन्नवस्यवः ।
 त्वां सुपर्ण आभरद् द्विवस्परी—न्दो विश्वाभिर्मतिभिः परिष्कृतम् २४
 अव्ये पुनानं परि वार ऊर्मिणा हरिं नवन्ते अभि सप्त धेनवः ।
 अपामुपस्थे अध्यायवः कवि—मृतस्य योनां मङ्गिषा अहेपत २५ [१६]

इन्दुः पुनानो अति गाहते मृधो विश्वानि कृण्वन् त्सुपथानि यज्यवे ।
 गाः कृण्वानो निर्णिजं हर्यतः कवि—रत्यो न क्रीळन् परि वारमर्षति २६
 असश्चतः शतधारा अभिभ्रियो हरिं नवन्तेऽव ता उद्वन्युवः ।
 क्षिपो मृजन्ति परि गोमिरावृतं तृतीये पृष्ठे अर्धे रोचने द्विवः २७
 तवेमाः प्रजा विव्यस्य रेतस—स्त्वं विश्वस्य भुवनस्य राजसि ।
 अथेदं विश्वं पवमान ते वशे त्वमिन्द्रो प्रथमो धामधा असि २८
 त्वं संमुद्रो असि विश्ववित कवे तवेमाः पञ्च प्रदिशो विधर्मणि ।
 त्वं द्यां च पृथिवीं चार्ति जग्निषे तव ज्योतींषि पवमान सूर्यः २९
 त्वं पवित्रे रजसो विधर्मणि देवेभ्यः सोम पवमान पूयसे ।
 त्वामुशिजः प्रथमा अगृणन्त तुभ्येमा विश्वा भुवनानि येमिरे ३० [१७] (७६८)

प्र रेभ एत्यति वारमव्ययं वृषा वनेष्वव चक्रदृद्धरिः ।
 सं धीतयो वावशाना अनूपत शिशुं रिहन्ति मतयः पतिप्रतम् ३१
 स सूर्यस्य रश्मिभिः परि व्यत तन्तुं तन्वानस्त्रिवृतं यथा विदे ।
 नयन्नृतस्य प्रशिषो नवीयसीः पतिर्जनीनामुप याति निष्कृतम् ३२
 राजा सिन्धूनां पवते पतिर्विव कृतस्य याति पृथिभिः कर्निकदत् ।
 सद्गन्धारः परि पिच्यते हरिः पुनानो वाचं जनयन्नुपावसुः ३३
 पर्वमान मह्यणो वि धावसि सूरौ न चित्रो अर्घ्ययानि पर्वया ।
 गर्भस्तिपूतो नृमिरद्विभिः सुतो महे वाजाय धन्याय धन्वसि ३४
 इपमूर्जं पयमानार्घ्यसि श्येनो न वंसु कलशेषु सीदसि ।
 इन्द्राय मद्रा मद्यो मदः सुतो द्विवो विष्टम्भ उपमो विचक्षणाः ३५ [१८]

सुत स्वसारो अभि मातरः शिशुं नवं जज्ञानं जेन्यं विपश्चितम् ।
 अपां गन्धर्वं द्विव्यं नुचक्षंसं सोमं विश्वस्य भुवनस्य राजसे ३६
 ईशान इमा भुवनानि वीर्यसे युजान इन्द्रो हरितः सुपण्यः ।
 तास्ते क्षरन्तु मधुमद्धृतं पयस्तव व्रते सोम तिष्ठन्तु कुण्डर्यः ३७
 त्वं नुचक्षा असि सोम विश्वतः पर्वमान वृषभ ता वि धावसि ।
 स नः पवस्व वसुमद्भिरण्यवद्वयं स्याम भुवनेषु जीवसे ३८
 गोवित पवस्व वसुविद्भिरण्यविद्वरेतोधा इन्द्रो भुवनेष्वर्पितः ।
 त्वं सुवीरो असि सोम विश्ववित तं त्वा विप्रा उप गिरेम आसते ३९
 उन्मध्व ऊर्मिर्विनना अतिष्ठिपद्वपो वसानो महिषो वि गाहते ।
 राजा पवित्ररथो वाजमारुहत् सहस्रमृष्टिर्जयति श्रवो ब्रूहत् ४० [१९]

स भन्वना उदियति प्रजावती विश्वायुर्विश्वाः सुभरा अर्हद्वि ।
 ब्रह्म प्रजावद्वयिमश्वपस्त्यं पीत इन्द्रविन्द्रमस्मभ्यं याचतात् ४१
 सो अग्रे अह्नां हरिर्हर्यतो मदः प्र चेतसा चेतयते अनु द्युभिः ।
 द्वा जना यातयन्नन्तरीयते नरा च शंसं देव्यं च धर्तरि ४२
 अश्रते व्यश्रते समश्रते कर्तुं रिहन्ति मधुनाभ्यश्रते ।
 सिन्धोरुच्छ्रवासे पतयन्तमुक्षणं हिरण्यपावाः पशुमासु गृभ्णते ४३
 विपश्चिते पर्वमानाय गायत मही न धारात्यन्धो अर्पति ।
 अहिर्न जुर्णामति संपति त्वचमत्यो न क्रीळन्नसरद्वया हरिः ४४ (७८१)

अग्नेगो राजाप्यस्तविष्यते विमानो अह्नां भुवनेष्वर्पितः ।
हरिर्धृतस्तुः सुदशीको अर्णवो ज्योतीरथः पवते राय ओक्यः

४५ [२०]

असर्जिं स्कम्भो विव उद्यतो मदः परि त्रिधातुर्भुवनान्यर्पति ।
अंशुं रिहन्ति मतयः पर्निमतं गिरा यदि निर्णिजमुग्मिणो ययुः
प्र ते धारा अत्यण्वानि मेप्यः पुनानस्य संयतो यन्ति रंहयः ।
यद्वोभिरिन्दो चम्बोः समज्यस आ सुवानः सोम कलशेषु सीदसि
पवस्व सोम क्रतुविन्न उक्थ्यो ऽव्यो वारे परि धाव मधु प्रियम् ।
जहि विश्वान् रक्षस इन्दो अत्रिणो बृहद्वदेम विदथे सुवीराः

४७

४८ [२१] (७८६)

(८०)

१ उशाना काव्यः । पवमानः सोमः । त्रिधृप् ।

प्र तु द्रव परि कोशं नि धीव नृभिः पुनानो अभि वार्जमर्ष ।
अश्वं न त्वा वाजिनं मर्जयन्तो ऽच्छा बर्ही रशानाभिर्नयन्ति
स्वायुधः पवते देव इन्दु रशस्तिहा वृजनं रक्षमाणः ।
पिता देवानां जनिता सुदक्षो विष्टुम्भो दिवो धरुणः पृथिव्याः
ऋषिर्विप्रः पुरेता जनानां मृमुर्धिर उशाना काव्येन ।
स चिद्विवेदु निहितं यदासा मपीच्यं गुह्यं नाम गोनाम्
एष स्य ते मधुमा इन्द्र सोमो वृषा वृष्णे परि पवित्रे अक्षाः ।
सहस्रसाः शतसा मूरिदावा शश्वत्तमं इहिरा वाज्यस्थात्
एते सोमा अभि गव्या सहस्रा महे वाजायामृताय श्रवांसि ।
पवित्रेभिः पवमाना असृग् जृह्वस्थयो न पृतनाजो अत्याः

१

२

३

४

५ [२२]

परि हि प्मा पुरुद्वतो जनानां विश्वासंरुद्रोर्जना पूयमानः ।
अथा भर इयेनभृत प्रयांसि रयिं तुआनो अभि वार्जमर्ष
एष सुवानः परि सोमः पवित्रे सर्गो न सुष्टो अदधावदवी ।
तिग्मे शिशानो महियो न शृङ्गे गा गव्यन्नाभि दूरो न सत्वा
एषा ययौ परमावृन्तरुद्रेः कूर्चित सतीरुर्वे गा विवेद ।
दिवो न विद्युत् स्तनयन्त्यग्नैः सोमस्य ते पवत इन्द्र धारा
उत स्म राशिं परि यासि गोना मिन्द्रेण सोम सरथं पुनानः ।
पूर्वीरिषो बृहतीर्जीरदानो शिक्षा शचीवस्तव ता उपष्टुत्

६

७

८

९ [२३] (७९५)

(८८)

८ उशाना काव्यः । पवमानः सोमः । त्रिष्टुप् ।

अयं सोमं इन्द्र तुभ्यं सुन्वे तुभ्यं पवते त्वमस्य पाहि ।
 त्वं ह यं चंकुषे त्वं ववृष इन्द्रं मदाय युज्याय सोमम् १
 स ई रथो न मुषिषाळ्योजि महः पुरुणि सातये वसूनि ।
 आदीं विश्वा नहुष्याणि जाता स्वर्पाता वन ऊर्ध्वा नवन्त २
 वायुर्न यो नियुत्वा इष्ट्यामा नासत्येव हव आ शंभविष्ठः ।
 विश्ववारो द्रविणोदा इव तमन् पूपेव धीजवनोऽसि सोम ३
 इन्द्रो न यो महा कर्माणि चक्रि हन्ता वृत्राणामसि सोम पूभिर्न ।
 पैदो न हि त्वमहिनाम्ना हन्ता विश्वस्यासि सोम दस्योः ४
 अग्निर्न यो वन आ सृज्यमानो वृथा पाजांसि कृणुते नदीषु ।
 जनो न युध्वा महत उपब्धि रियतिं सोमः पवमान ऊर्मिम् ५
 एते सोमा अति वाराण्यव्या दिव्या न कोशासो अभ्रवर्पाः ।
 वृथा समुद्रं सिन्धवो न नीचीः सुतासो अभि कलशौ असृग्रन् ६
 शुष्मी शर्धो न मारुतं पवस्वाऽनभिश्वास्ता दिव्या यथा विद्र ।
 आपो न मक्षु सुमतिर्मधा नः सहस्राप्ताः पृतनापाणन यज्ञः ७
 राज्ञो नु ते वरुणस्य व्रतानि बृहद्रभीरं तव सोम धाम ।
 शुचिद्वमसि प्रियो न मित्रो वृक्षाभ्यो अर्यमेवांसि सोम ८ [२४] (८०३)

(८९)

७ उशाना काव्यः । पवमानः सोमः । त्रिष्टुप् ।

प्रो स्य वह्निः पृथ्याभिररयान् दिवो न वृष्टिः पवमानो अक्षाः ।
 सहस्रधारो असवृक्ष्यस्मे मातुरुपस्थे वन आ च सोमः १
 राजा सिन्धूनामवसिष्ठ वास ऋतस्य नावमारुहद्रजिष्ठाम् ।
 अप्सु वृप्सो वावृधे इयेनजूतो दुह ई पिता दुह ई पितुर्जाम् २
 सिंहं नसन्त मध्वो अयास हरिर्मरुपं दिवो अस्य पतिम् ।
 शूरो युत्सु प्रथमः पृच्छते गा अस्य चक्षसा परि पात्युक्षा ३ (८०६)

मधुपुष्टं घोरमयासमश्वं रथे युञ्जन्त्युरुचक्र कृण्वम् ।
 स्वसार ई जामयो मर्जयन्ति सनाभयो वाजिनमूर्जयन्ति ४
 चतस्र ई धृतदुहः सचन्ते समाने अन्तर्धरुणे निपत्ताः ।
 ता ईमर्यन्ति नमसा पुनाना—स्ता ई विश्वतः परि पन्ति पूर्वाः ५
 विष्टम्भो द्विवो धरुणः पृथिव्या विश्वा उत क्षितयो हस्ते अस्य ।
 असत् त उत्सो गृणते नियुत्वान् मध्वो अंशुः पवत इन्द्रियाय ६
 वन्वन्नवातो अभि देववीति—मिन्द्राय सोम वृत्रहा पवस्व ।
 शग्धि महः पुरुश्चन्द्रम्य रायः सुवीर्यस्य पतयः स्याम ७ [२५] (८९०)
 (९०)

६ वसिष्ठो मैत्रावरुणिः । पवमानः सोमः । त्रिष्टुप् ।

प्र हिंन्वानो जनिता रोदस्यो रथो न वाजं सनिप्यन्नयासीत ।
 इन्द्रं गच्छन्नायुधा संशिशानो विश्वा वसु हस्तयोऽदधानः १
 अभि त्रिपुष्टं वृषणं वयोधा—माङ्गपाणामवावशन्त वाणीः ।
 वना वसानो वरुणो न सिन्धून् वि रत्नधा दयते वार्याणि २
 शूरग्रामः सर्ववीरः सहावा—अता पवस्व सनिता धनानि ।
 तिग्मायुधः क्षिप्रधन्वा समत्स्व—पाळहः साह्वान् पृतनासु शत्रून् ३
 उरुगव्यूतिरभयानि कृण्वन् त्समीचीने आ पवस्वा पुरंधी ।
 अपः सिपासन्नपसः स्वर्गाः सं चिक्रदो महो अस्मभ्यं वाजान् ४
 मत्सि सोम वरुणं मत्सि मित्रं मत्सीन्द्रमिन्द्रो पवमान विष्णुम् ।
 मत्सि शर्धो मारुतं मत्सि देवान् मत्सि महामिन्द्रमिन्द्रो मदाय ५
 एवा राजेव क्रतुमौ अमेन विश्वा घनिघ्नदुरिता पवस्व ।
 इन्द्रो सुकताय वचसे वयो धा यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ६ [२६] (८९६)
 [चतुर्थोऽध्यायः ॥४॥ व० १-२८] (९१)

६ कश्यपो मारीचः । पवमानः सोमः । त्रिष्टुप् ।

असंजि वक्त्रा रथ्ये यथाजौ धिया मनोता प्रथमो मनीषी ।
 दश स्वसारो अधि सानो अय्ये ऽजन्ति वह्निं सदर्शन्यच्छे १
 वीती जनस्य द्विव्यस्य कव्यै—रधि सुवानो नहुव्येभिरिन्द्रः ।
 प्र यो नृभिरमृतो मर्त्येभि—र्मृजानोऽर्विभिर्गोभिरिन्द्रः २ (८९८)

वृषा वृष्णे रोरुवदुंशुरस्मै पवमानो रुशदीर्ति पयो गोः ।	
सहस्रमृकां पथिभिर्वचोवि दधस्मभिः सूरौ अण्वं वि याति	३
रुजा हृळ्हा चिद्वक्षसः सदांसि पुनान इन्द ऊर्णुहि वि वाजान् ।	
वृक्षोपरिष्ठात् तुजता वधेन ये अन्ति दुरादुपनायमेषाम्	४
स प्रत्नवन्नव्यसे विश्ववार सुक्ताय पथः कृणुहि प्राचः ।	
ये दुष्यहांसो वनुषा बृहन्तस्तौस्ते अश्याम पुरुकृत पुरुक्षो	५
एवा पुनानो अपः स्वर्गा अस्मभ्यं तोका तनयानि भूरि ।	
शं नः क्षेत्रमरु ज्योतींषि सोम ज्योङ्गः सूर्यं हृशये रिरिहि	६ [१] (८१२)

(९२)

६ कदथपो मारीचः । पवमानः सोमः । त्रिष्टुप् ।

परि सुवानो हरिरंशुः पवित्रे रथो न सर्जि सनये हियानः ।	
आपच्छोकेमिन्द्रियं पुनमानः प्रति देवाँ अजुपत् प्रयोभिः	१
अच्छा नृचक्षा असरत् पवित्रे नाम दधानः कविरस्य योनौ ।	
सीदन् होतेव सदेन चमूपू पैममृष्टपयः सप्त विप्राः	२
प्र सुमेधा गातुविद्विष्वेदेवः सोमः पुनानः सदै एति नित्यम् ।	
मुवद्विष्वेषु काव्येषु रन्ता ऽनु जनान् यतते पञ्च धीरः	३
तव त्वे सोम पवमान निणये विश्वे देवास्त्रय एकादशासः ।	
दश स्वधामिरधि सानो अव्ये मृजन्ति त्वा नद्यः सप्त यहीः	४
तच्च सत्यं पवमानस्यास्तु यत्र विश्वे कारवः संनसन्त ।	
ज्योतिर्यदह्ने अकृणोदु लोकं प्रावन्मनुं दस्यवे कर्भीकम्	५
परि सदैव पशुमान्ति होता राजा न सत्यः समितीरियानः ।	
सोमः पुनानः कलशौ अयासीत् सीदन् मृगो न महिपो वनेषु	६ [२] (८१८)

(९३)

५ नोधा गीतमः । पवमानः सोमः । त्रिष्टुप् ।

साकमुक्षो मर्जयन्त स्वसारो दश धीरस्य धीतयो धनुत्रीः ।	
हरिः पर्यद्रवजाः सूर्यस्य द्रोणं ननक्षे अत्यो न वाजी	१
सं मातृभिर्न शिशुर्वावशानो वृषा दधन्वे पुरुवारो अद्भिः ।	
मर्यां न योषामभि निष्कृतं यन त्सं गच्छते कलश उन्नियाभिः	२ (८१०)

उत प्र पिप्य ऊधुरधन्याया इन्दुर्धाराभिः सचते सुमेधाः ।

मूर्धानं गावः पयसा चमूष्वभि श्रीणन्ति वसुभिर्न निक्तेः

३

स नो देवेभिः पवमान रवेन्दो रयिसुश्विनं वावशानः ।

रथिरायतामुशती पुरंधि रस्मद्रगा वावने वसूनाम्

४

न नो रयिमुप मास्व नृवन्तं पुनानो वाताप्यं विश्वश्चन्द्रम् ।

प्र वन्धितुरिन्दो तार्यायुः प्रातर्मक्षू धियावसुर्जगम्यात्

५ [३] (८३३)

(९४)

१ कण्वो द्यौरः । पवमानः सोमः । त्रिष्टुप् ।

अधि यदस्मिन् वाजिनीव शुभः स्पर्धन्ते धियः सूर्यं न विशाः ।

अपो वृणानः पवते कवीयन् व्रजं न पशुवर्धनाय मन्म

२

द्विता व्युर्ष्वन्नमृतस्य धाम स्वर्दिद्रे भुवनानि प्रथन्त ।

धियः पिन्वानाः स्वसरे न गाव ऋतायन्तीरभि वावश्च इन्दुम्

२

परि यत् कविः काव्या भरते शूरो न रथो भुवनानि विश्वा ।

देवेषु यशो मर्ताय भूषन् दक्षाय रायः पुरुभूषु नव्यः

३

श्रिये जातः श्रिय आ निरियाय श्रियं वयो जगितृभ्यो दधाति ।

श्रियं वसाना अमृतत्वमायन् भवन्ति संत्या समिथा मितदो

४

इषमूर्जमभ्यर्षाश्वं गा—मुरु ज्योतिः कृणुहि मत्सि देवान् ।

विश्वानि हि सुपहा तानि तुभ्यं पवमान वाधसे सोम शत्रून्

५ [४] (८३८)

(९५)

५ प्रस्कण्वः काण्वः । पवमानः सोमः । त्रिष्टुप् ।

कनिक्रान्ति हरिरा सृज्यमानः सीदन् वनस्य जठरे पुनानः ।

नृभिर्यतः कृणुते निर्णिजं गा अतो मृतीर्जनयत स्वधाभिः

२

हरिः सृजानः पृथ्यामृतस्येयंति वाचमरितेव नावम् ।

देवो देवानां गुह्यानि नामा—विष्कृणोति बर्हिषि प्रवाचं

२

अपामिवेदुर्मयस्तर्तुराणाः प्र मनीषा ईरते सोममच्छ ।

नमस्यन्तीरुप च यन्ति सं चा—विशन्त्युशतीरुशन्तम्

३

(८३९)

तं मर्मज्ञानं महिषं न साना—वंगुं दुहन्त्युक्षणं गिरिष्ठां ।
 तं वावज्ञानं मतयः सचन्ते त्रितो विभर्ति वरुणं समुद्रे
 इष्यन् वाचमुपवक्तेषु होतुः पुनान इन्द्रो वि प्या मनीषाम् ।
 इन्द्रश्च यत् क्षयथः सौमगाय सुवीर्यस्य पतयः स्याम

४

५ [५] (८४३)

(९६)

२४ दैवोदासिः प्रतर्दनः । पयमानः सोमः । त्रिष्टुप् ।

प्र सेनानीः क्षूरो अग्रे रथानां गव्यज्ञेति हर्षते अस्य सेना ।
 भद्रान् कृण्वन्निन्द्रहवान् त्सर्विभ्य आ सोमो वस्त्रा रभसानि दत्ते
 समस्य हरिं हरयो मृजन्त्य—श्वहृयैरनिशितं नमोभिः ।
 आ तिष्ठति रथमिन्द्रस्य सखा विद्रा एना सुमतिं यात्यच्छ
 स नो देव देवताति पवस्व महे सोम प्सरस इन्द्रपानः ।
 कृण्वन्नपो वर्षयन् द्यामुतेमा—मुरोरा नो वरिवस्या पुनानः
 अर्जीतयेऽहृतये पवस्व स्वस्तये सर्वतातये बृहते ।
 तदुशन्ति विश्व इमे सखाय—स्तदहं वशिम पवमान सोम
 सोमः पवते जनिता मतीनां जनिता द्विवो जनिता पृथिव्याः
 जनिताग्नेर्जनिता सूर्यस्य जनितेन्द्रस्य जनितोत विष्णोः

१

२

३

४

५ [६]

ब्रह्मा देवानां पदवीः कवीना—मृषिर्विप्राणां महिषो मृगाणाम्
 श्येनो गृध्राणां स्वधितिर्वनानां सोमः पवित्रमत्येति रेभन्
 प्रावीविपद्वाच ऊर्मिं न सिन्धु—गिरः सोमः पवमानो मनीषाः ।
 अन्तः पश्यन् वृजतेमावरा—ण्या तिष्ठति वृषभो गोपुं जानन्
 स मत्सरः पुत्सु वन्वन्नवातः सहस्रेता अभि वाजमर्प ।
 इन्द्रयिन्द्रो पवमानो मनी—ष्यं शोरुर्मिमीरय गा इपण्यन्
 परि प्रियः कलशे देववात इन्द्राय सोमो रण्यो मदाय ।
 सहस्रधारः शतवाज इन्दु—वाजी न सप्तिः समना जिगाति
 स पूर्वो वसुविजार्थमानो मृजानो अप्सु दुदुहानो अर्द्रा ।
 अभिशस्तिषा भुवनस्य राजा विदद्रातुं ब्रह्मणे पूयमानः

६

७

८

९

१० [७]

त्वया हि नः पितरः सोम पूर्वे कर्माणि चक्रुः पवमान धीराः ।
 वन्वन्नवातः परिधीर्येषुं वीरेभिरश्वैर्मघवा भवा नः

११

(८५४)

यथापवथा मनवे वयोधा अमित्रहा वरिवोविन्द्रविष्मान् ।
 एवा पवस्व द्रविणं दधान इन्द्रे सं तिष्ठ जनयार्युधानि १२
 पवस्व सोम मधुमाँ ऋतावा ऽपो वसानो अधि सानो अव्ये ।
 अव द्रोणानि घृतवान्ति सीद मदिन्तमो मत्सर इन्द्रपानः १३
 वृष्टिं दिवः शतधारः पवस्व सहस्रसा वाजयुर्देववीतौ ।
 सं सिन्धुभिः कुलशै वावशानः समुस्त्रियाभिः प्रतिरन् न आयुः १४
 एष स्य सोमो मतिभिः पुनानो ऽत्यो न वाजी तरतीदरातीः ।
 पयो न दुग्धमदितेरिषिर—मुर्विव गातुः सुयमो न वोक्त्वा १५[८]

स्वायुधः सोतृभिः पूयमानो ऽभ्यर्षे गुह्यं चारु नाम ।
 अभि वाजं सप्तिरिव श्रवस्या ऽभि वायुमभि गा देव सोम १६
 शिशुं जज्ञानं हयंतं मृजन्ति शुम्भन्ति वह्निं मरुतो गणेन ।
 कविर्गीर्भिः काव्येना कविः सन् त्सोमः पवित्रमत्येति रेभन् १७
 ऋषिमना य ऋषिकृत स्वर्षाः सहस्रणीथः पद्वीः कवीनाम् ।
 तृतीयं धाम महिषः सिषासन् त्सोमो विराजमनु राजति षुप १८
 चमूपच्छयेनः शकुनो विभृत्वा गोविन्दुर्द्वप्स आयुधानि बिभ्रत् ।
 अपामूर्मि सचमानः समुद्रं तुरीयं धाम महिषो विवक्ति १९
 मर्यो न शुभ्रस्तन्वं मृजानो ऽत्यो न सृत्वा सनये धनानाम् ।
 वृषेव यूथा परि कोशमर्षन् कनिकदच्छम्बोऽंरा विवेश २० [९]

पवस्वेन्द्रो पवमानो महोभिः कनिकदत्त परि वाराण्यर्ष ।
 क्रीळश्चम्बोऽंरा विंश पूयमान इन्द्रं ते रसो मद्विरो ममत्तु २१
 प्रास्य धारा बृहतीरसृग्—ज्ञातो गोभिः कुलशौ आ विवेश ।
 साम कृण्वन् त्सामन्यो विपश्चित् क्रन्दन्नेत्यभि सख्युर्न जामिम् २२
 अपन्नन्नेपि पवमान शत्रून् प्रियां न जारो अभिगीत इन्द्रुः ।
 सीदन् वनेषु शकुनो न पत्वा सोमः पुनानः कुलशेषु सत्ता २३
 आ ते रुचः पवमानस्य सोम योषेव यन्ति सुदुधाः सुधाराः ।
 हरिरानीतः पुरुवारो अप्सव चिकदत्त कुलशै देवयूनाम् २४ [१०](८६७)

(९७)

[पद्योऽनुवाकः ॥६॥ सू० ९७-१०३]

(५८) १-३ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः, ४-६ वासिष्ठ इन्द्रप्रमतिः, ७-९ वासिष्ठो वृषगणः,
१०-१२ वासिष्ठो मन्युः, १३-१५ वासिष्ठ उपमन्युः, १६-१८ वासिष्ठो व्याघ्रपादः,
१९-२१ वासिष्ठः शक्तिः, २२-२४ वासिष्ठः कर्णध्रुवः, २५-२७ वासिष्ठो मृळीकः,
२८-३० वासिष्ठो वसुक्रः, ३१-४४ पराशरः शाक्यः, ४५-५८ कुन्स
आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । त्रिष्टुप् ।

अस्य प्रेपा हेमनां पूयमानो देवो देवेभिः समपृक्त रसम् ।

सुतः पवित्रं पर्येति रेभन् मितेव सद्यः पशुमान्ति होता ।

भद्रा वक्त्रा समन्याः वसानो महान् कविर्निर्वचनानि शंसन् ।

आ वच्यस्व चम्ब्रोंः पूयमानो विचक्षणो जागृविर्देववीतौ ।

समुं प्रियो मृज्यते सानो अव्यं यशस्तरो यशसां क्षेतो अस्मे ।

अभि स्वरं धन्वां पूयमानो यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ।

प्र गांयताभ्यर्चामि देवान् त्सोमं हिनोत महते धनाय ।

स्वादुः पवाते अति वारमव्यमा सीदाति कुलशं देवयुनः ।

इन्दुर्ववानामुप सख्यमायन् त्सहस्रधारः पवते मदाय ।

नृभिः स्तवानो अनु धाम पूर्वं मगन्निन्द्रं महते सौमगाय ।

स्तोत्रे राये हरिरर्षा पुनान इन्द्रं मदो गच्छतु ते भराय ।

देवैर्याहि सरथं राधो अच्छा यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ।

प्र काव्यमुशनेव बुवाणो देवो देवानां जर्निमा विवक्ति ।

महिं व्रतः शुचिबन्धुः पावकः पदा वराहो अभ्येति रेभन् ।

प्र हंसासस्तुपलं मन्युमच्छा मादस्तं वृषगणा अयासुः ।

आङ्गुयं पवमानं सखायो दुर्मर्षं साकं प्र वदन्ति वीणम् ।

स रहत उरुगायस्य जूतिं वृथा क्रीलन्तं मिमते न गावः ।

परीणसं कृणुते तिग्मशृङ्गो दिवा हरिर्ददृशे नक्तं मूञ्चः ।

इन्दुर्ववाजी पवते गोन्योद्या इन्ने सोमः सह इन्वन् मदाय ।

हन्ति रक्षो बाधते पर्यराती वरिवः कृण्वन् वृजनस्य राजा ।

अध धारया मध्वां पृचान स्तिरो रोमं पवते अद्रिदुग्धः ।

इन्दुरिन्द्रस्य सख्यं जुषाणो देवो देवस्य मत्सरो मदाय ।

अभि प्रियाणि पवते पुनानो देवो देवान् त्वेन रसेन पृश्नन् ।
 इन्द्रधर्माण्यृतुथा वसानो दश क्षिपो अव्यत सानो अव्ये १२
 वृषा शोणो अभिकर्निकद्रुद्रा नदयन्नेति पृथिवीमुत द्याम् ।
 इन्द्रस्येव वरुनुरा शृण्व आजौ प्रचेतयन्नर्पति वाचभेमाम् १३
 रसाप्यः पर्यसा पिन्वमान ईरयन्नेषि मधुमन्तमंशुम् ।
 पर्वमानः संतनिर्मेषि कृण्वन्निन्द्राय सोम परिषिच्यमानः १४
 एवा पवस्व मन्त्रिरो मदायो दद्यामस्य नमयन् वधक्षैः ।
 परि वर्ण भरमाणो रुशन्तं गव्युर्नो अर्प परि सोम सिक्तः १५ [१३]

जुष्टी न इन्द्रो सुपथा सुगा—न्युरौ पवस्व वरिवांसि कृण्वन् ।
 घनेव विष्वग्दुरितानि विघ्नन्नाधि ण्णुना धन्व सानो अव्ये १६
 वृष्टि नो अर्प द्विव्या जिगत्सु मिळावतीं शंगयीं जीरदानुम् ।
 स्तुकेव वीता धन्वा विचिन्वन् बन्धूरिमां अवरां इन्द्रो वायून् १७
 ग्रन्थि न वि प्य ग्रथितं पुनान ऋजुं च गातुं वृजिनं च सोम ।
 अत्यो न क्रदो हरिरा सृजानो मर्यो देव धन्व प्रस्त्यावान् १८
 जुष्टो मदाय देवतां इन्द्रो परि ण्णुना धन्वं सानो अव्ये ।
 सहस्रधारः सुरभिरदब्धः परि स्रव वाजसातौ नृपह्ये १९
 अरुमानो येऽरथा अयुक्ता अत्यासो न संसृजानास आजौ ।
 एते शुक्रासो धन्वन्ति सोमा देवासस्तौ उप याता पिबध्वै २० [१४]

एवा न इन्द्रो अभि देववीतिं परि स्रव नभो अर्णश्चमूपु ।
 सोमो अस्मभ्यं काम्यं बृहन्तं रथि ददातु वीरवन्तमुग्रम् २१
 तक्षद्यवी मनसो वेनतो वाग्—ज्येष्ठस्य वा धर्मेणि क्षोरनीके ।
 आदीमायन् वरमा वावशाना जुष्टं पतिं कलशे गाव इन्द्रम् , २२
 प्र दानुवो द्विव्यो दानुपिन्व ऋतमृताय पवते सुमेधाः ।
 धर्मा भुवद्वृज्यस्य राजा प्र रश्मिभिर्दृशभिर्भारि भूम २३
 पवित्रेभिः पर्वमानो नृचक्षा राजा देवानामुत मर्त्यानाम् ।
 द्विता भुवद्वयिपती रयीणा—मृतं भरत सुभृतं चार्विन्दुः २४
 अवी इव भवसे सातिमच्छेन्द्रस्य वायोऽभि वीतिमर्प ।
 स नः सहस्रा बृहतीरिषो दा भवा सोम द्रविणोवित पुनानः २५ [१५] (८९१)

देवाव्यो नः परिषिच्यमानाः क्षयं सुवीरं धन्वन्तु सोमाः ।
 आयज्यवः सुमतिं विश्ववारा होतारो न दिवियजो मन्द्रतमाः २६
 एवा देव देवतति पवस्व महे सोम प्सरसे देवपानः ।
 महाश्चिद्विष्मसि हिताः समर्थे कृधि सुष्ठाने रोदसी पुनानः २७
 अश्वो न क्रवो वृषभिर्युजानः सिंहो न भीमो मनसो जवीयान् ।
 अर्वाचीनैः पृथिभिर्ये रजिष्ठा आ पवस्व सौमनसं न इन्दो २८
 शतं धारा देवजाता असृग्रन् त्सहस्रमेनाः कवयो मृजन्ति ।
 इन्दो सनित्रं दिव आ पवस्व पुरएतासि महतो धनस्य २९
 दिवो न सर्गी अससृग्रमह्नां राजा न मित्रं प्र मिनाति धीरः ।
 पितुर्न पुत्रः क्रतुभिर्यतान आ पवस्व विशे अस्या अजीतिम् ३० [१६]

प्र ते धारा मधुमतीरसृग्रन् वारान् यत् पूतो अत्येप्यव्यान् ।
 पवमान पवसे धाम गोनां जजानः सूर्यमपिन्वो अर्कैः ३१
 कर्निक्रवदनु पन्थामृतस्य शुक्रो वि भास्यमृतस्य धाम ।
 स इन्द्राय पवसे मत्सरवान् हिन्वानो वाचं मतिभिः कवीनाम् ३२
 दिव्यः सुपणोऽव चक्षि सोम पिन्वन् धाराः कर्मणा देववीतौ ।
 एन्दो विश कलशं सोमधानं क्रन्दन्निहि सूर्यस्योप रश्मिम् ३३
 तिस्रो वाच ईरयति प्र वह्निं कृतस्य धीतिं ब्रह्मणो मनीषाम् ।
 गावो यन्ति गोपीतिं पूच्छमानाः सोमं यन्ति मृतयो वावशानाः ३४
 सोमं गावो धेनवो वावशानाः सोमं विप्रा मतिभिः पूच्छमानाः ।
 सोमः सुतः पूयते अज्यमानः सोमे अर्कास्त्रिष्टुभः सं नवन्ते ३५ [१७]

एवा नः सोम परिषिच्यमान आ पवस्व पूयमानः स्वास्ति ।
 इन्द्रमा विश बृहता रवेण वर्धया वाचं जनया पुरंधिम् ३६
 आ जागृविर्विप्रं क्रता मतीनां सोमः पुनानो असदच्चमूषु ।
 सपन्ति यं मिथुनासो निकामा अध्वर्यवो रथिरासः सुहस्ताः ३७
 स पुनान उप सरे न धातो मे अग्रा रोदसी वि ष आवः ।
 प्रिया चिद्यस्य प्रियसास ऊती स तू धनं कारिणे न प्र यंसत् ३८
 स वर्धिता वर्धनः पूयमानः सोमो मीढ्वा अभि नो ज्योतिषावीत् ।
 येना नः पूर्वे पितरः पदज्ञाः स्वर्विदो अभि गा आद्रिमुष्णन् ३९ (१०६)

अक्रात् त्समुद्रः प्रथमे विधर्म—अन्नयन् प्रजा भुवनस्य राजा ।
वृषा पवित्रे अधि सानो अव्ये बृहत् सोमो वावृधे सुवान इन्दुः ४० [१८]

महत् तत् सोमो महिषश्चकारा—ऽपां यद्रभोऽवृणीत देवान् ।
अवधादिन्द्रे पर्वमान ओजो ऽजनयत् सूर्ये ज्योतिरिन्दुः ४१

मत्सि वायुमिदये राधसे च मत्सि मित्रावरुणा पूयमानः ।
मत्सि शर्धो मारुतं मत्सि देवान् मत्सि द्यावापृथिवी देव सोम ४२

ऋजुः पवस्व वृजिनस्य हन्ता ऽपामीवां बाधमानो मृधश्च ।
अभिशीणन् पयः पर्यसामि गोना—मिन्द्रस्य त्वं तव वयं सखायः ४३

मध्वः सूदं पवस्व वस्व उत्सं वीरं च न आ पवस्वा भर्गं च ।
स्वदुस्वेन्द्राय पर्वमान इन्दो रयिं च न आ पवस्वा समुद्रात् ४४

सोमः सुतो धारयात्यो न हित्वा सिन्धुर्न निम्नमभि वाज्यक्षाः ।
आ योनिं वन्यमसदत् पुनानः समिन्दुर्गोभिरसरत् समद्भिः ४५ [१९]

एष स्य ते पवत इन्द्र सोम—अमूपु धीरं उगते तवस्वान् ।
स्वर्चक्षा रथिरः सत्यशुष्मः कामो न यो देवयतामसर्जि ४६

एष प्रत्नेन वर्यसा पुनान—स्तिरो वर्षासि दुहितुर्दधानः ।
वसानः शर्मं त्रिवरूथमप्सु होतेव याति समनेषु रेभन् ४७

नू नस्त्वं रथिरो देव सोम परिं स्रव चम्बोः पूयमानः ।
अप्सु स्वादिष्टो मधुमौ ऋतावा देवो न यः सविता सत्यमन्मा ४८

अभि वायुं वीत्यर्षा गृणानोऽभि मित्रावरुणा पूयमानः ।
अभी नरं धीजवनं रथेष्टा—मभीन्द्रं वृषणं वज्रबाहुम् ४९

अभि वज्रा सुवसनान्यर्षा—ऽभि धेनुः सुदुघाः पूयमानः ।
अभि चन्द्रा भर्तवे नो हिरण्या ऽभ्यश्वान् रथिनो देव सोम ५० [२०]

अभी नो अर्धं दिव्या वसू—न्यमि विश्वा पार्थिवा पूयमानः
अभि येन द्रविणमश्रवामा—ऽभ्यर्षियं जमदग्निवन्नः ५१

अया पवा पवस्वैना वसूनि माँश्चत्व इन्द्रो सरसि प्र धन्व ।
ब्रधश्चिदन्न वातो न जूतः पुरुमेधश्चित् तर्कवे नरं दात् ५२

उत न एना पवया पवस्वा—ऽधि श्रुते श्रवाप्यस्य तीर्थे ।
षष्टिं सहस्रा नैगुतो वसूनि वृक्षं न पक्वं धूनवद्रणाय ५३ (१२०)

महीमे अस्य वृषनामं शूषे माँश्चत्वे वा पृशने वा वधत्रे ।

अस्वापयन्निगुतः स्नेहयन्वा ऽपामित्राँ अपाचितौ अचेतः

५४

सं त्री पवित्रा विततान्येष्यन्वेकं धावसि पूयमानः ।

असि भगो असि द्वात्रस्य द्वाता ऽसि मघवा मघवन्द्ध्य इन्दो

५५ [२१]

एष विश्ववित पवते मनीषी सोमो विश्वस्य भुवन्स्य राजा ।

द्वृप्ताँ ईरयन् विदथेज्विन्दुर्वि वारमव्यं समयाति याति

५६

इन्दुं रिहन्ति महिषा अर्दब्धाः पदे रैभन्ति कुवयो न गृध्राः ।

हिन्वन्ति धीरां वृशभिः क्षिपाभिः समञ्जते रूपमपां रसेन

५७

त्वया व्यं पवमानेन सोम भरे कृतं वि चिनुयाम शश्वत् ।

तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता मर्दितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः

५८ [२२] (९२५)

(९८)

१२ अम्बरीषो वार्षागिरः, ऋजिश्वा भारद्वाजश्च । पवमानः सोमः । अनुष्टुपः ११ बृहती ।

अमि नो वाजसातमं रुयिमर्षं पुरुस्पृहम् ।

इन्दो सहस्रमर्णसं तुविद्युन्नं विंश्वासहम्

१

परि प्य सुवानो अव्ययं रथे न वर्मोव्यत ।

इन्दुरभि द्रुणां हितो हिंयानो धाराभिरक्षाः

२

परि प्य सुवानो अक्षा इन्दुरव्ये मर्दच्युतः ।

धारा य ऊर्ध्वो अर्ध्वरे भ्राजा नैति गव्ययुः

३

स हि त्वं देव शश्वते वसु मर्ताय द्वाशुषे ।

इन्दो सहस्रिणं रुयिं जतात्मानं विवाससि

४

वयं ते अस्य वृत्रहन् वसो वस्वः पुरुस्पृहः ।

नि नेदिष्ठतमा इयः स्याम सुस्रस्याभिगो

५

द्विर्यं पञ्च स्वयंशंसं स्वसारो अद्रिंसंहतम् ।

प्रियमिन्द्रस्य काम्यं प्रस्तापयन्त्युर्मिर्णम्

६ [२३]

परि त्यं हर्यतं हरिं वृधुं पुनन्ति वारेणं ।

यो देवान् विश्वाँ इत् परि मर्देन सह गच्छति

७

अस्य वो ह्यवसा पान्तो दक्षसाधनम् ।

यः सूरिषु श्रवो बृहद्वधे स्वर्णं हर्यतः

८

(९३३)

स वाँ यज्ञेषु मानवी इन्दुर्जनिष्ट रोदसी ।

देवो देवी गिरिष्ठा अस्त्रेधन् तं तुविष्वणि १

इन्द्राय सोम पातवे वृत्रघ्ने परि पिच्यसे ।

नरं च दक्षिणावते देवाय सदनासदे १०

ते प्रत्नासो व्युष्टिषु सोमाः पवित्रे अक्षरन् ।

अप्रोथन्तः सनुतर्हुरश्वितः प्रातस्तौ अप्रचेतसः ११

तं संखायः पुरोरुचं यूयं व्यं च सूरयः ।

अश्याम वाजगन्धं सनेम वाजपस्त्यम् १२ [२४] (१३७)

(९९)

८ रेभस्वन् काश्यपा । पवमानः सोमः । अनुष्टुप्, १ बृहती ।

आ हर्षताय धृष्णवे धनुस्तन्वन्ति पौर्यम् ।

शुक्रां वयन्त्यसुराय निर्णिजं विषामं महीयुषः १

अध क्षपा परिष्कृतो वाजौ अभि प्र गाहते ।

यदी विवस्वतो धियो हरिं ह्रिन्वन्ति यातवे २

तमस्य मर्जयामसि मदो य इन्द्रपातमः ।

यं गाव आसमिर्दधुः पुरा नूनं च सूरयः ३

तं गार्थया पुराण्या पुनानमभ्यनूपत ।

उतो कृपन्त धीतयो देवानां नाम चिभ्रतीः ४

तमुक्षमाणमव्यये वारं पुनन्ति धर्णसिम् ।

दूतं न पूर्वचित्तय आ शासते मनीषिणः ५ [२५]

स पुनानो मदिन्तमः सोमश्चमूषु सीदति ।

प्रशौ-न रेत आदधत् पतिर्वचस्यते धियः ६

स मृज्यते सुकर्मभिर्देवो देवेभ्यः सुतः ।

विदे यदासु संदुदि महीरपो वि गाहते ७

सुत इन्द्रो पवित्र आ नृभिर्द्युतो वि नीयसे ।

इन्द्राय मत्सरिन्तमश्चमूष्वा नि वीदसि ८ [२६] (१४५)

(१००)

९ रेभसन् काश्यपौ । पवमानः सोमः । अनुष्टुप् ।

अभी नवन्ते अद्गुहः प्रियमिन्द्रस्य काम्यम् ।
वत्सं न पूर्व आरुणि जातं रिहन्ति मातरः
पुनान इन्दुवा भर सोमं द्विर्हंसं रुयिम् ।
त्वं वसूनि पुण्यसि विश्वानि वृक्षुषो गृहे
त्वं धियं मनोयुजं सृजा वृष्टिं न तन्यतुः ।
त्वं वसूनि पार्थिवा विव्या च सोम पुण्यसि
परि ते जिग्युषो यथा धारां सुतस्य धावति ।
रंहमाणा व्यव्यं वारं वाजीव सानसिः
क्रत्वे दक्षाय नः कवे पर्वस्व सोम धारया ।
इन्द्राय पातवे सुतो मित्राय वरुणाय च

१

२

३

४

५

[२७]

पर्वस्व वाजसातमः पवित्रे धारया सुतः ।
इन्द्राय सोम विष्णवे देवेभ्यो मधुमत्तमः
त्वां रिहन्ति मातरो हरिं पवित्रे अद्गुहः ।
वत्सं जातं न धेनवः पवमान विधर्मणि
पवमान महि श्रवश्चित्रेमिर्यासि रुश्मिभिः ।
शर्धेन् तमांसि जिघ्रसे विश्वानि वृक्षुषो गृहे
त्वं द्यां च महिमत पृथिवीं चार्तिं जन्निषे ।
प्रतिं द्वापिममुश्चथाः पवमान महित्वना

६

७

८

९

[२८] (९५४)

[पञ्चमोऽध्यायः ॥ ५ ॥ व० १-३३]

(१०१)

(१६) १-३ अन्धीगुः श्यावाश्विः, ४-६ ययातिर्नाहुषः, ७-९ नहुषो मानवः, १०-१२ मनुः सांवरणः,
१३-१६ वैश्वामित्रो वाच्यो वा प्रजापतिः । पवमानः सोमः । अनुष्टुप्, १-३ गायत्री ।

पुरोजिती वो अन्धसः सुताय मादयित्वे ।
अप श्वानं श्रथिष्टन सखायो दीर्घजिह्वयम्

यो धारया पावकया परिप्रस्यन्दते सुतः । इन्द्रश्चो न कृत्यः
तं दुरोषमभी नरः सोमं विश्वाच्या धिया । यज्ञं हिन्वन्त्यद्विभिः

१

२

३

(९५७)

सुतासो मधुमत्तमाः सोमा इन्द्राय मन्दिनः ।

पवित्रवन्तो अक्षरन् देवान् गच्छन्तु वो मदाः ।

४

इन्दुरिन्द्राय पवत इति देवासो अनुवन् ।

वाचस्पतिर्मखस्यते विश्वस्येशान ओजसा

५. [१]

सहस्रधारः पवते समुद्रो वाचमीह्वयः ।

सोमः पती रयीणां सखेन्द्रस्य द्विवेदिवे

६

अयं पूषा रयिर्मगः सोमः पुनानो अर्पति ।

पतिर्विश्वस्य भूमनो व्यख्यद्रोदसी उभे

७

समु प्रिया अनूपत गावो मदाय वृष्वयः ।

सोमासः कृण्वते पथः पर्वमानास इन्दवः

८

य ओजिष्ठस्तमा भर पर्वमान श्रवाय्यम् ।

यः पञ्च चर्षणीरभि रयिं येन वनामहै

९

सोमाः पवन्त इन्दवो ऽस्मभ्यं गातुवित्तमाः ।

मित्राः सुवाना अरेपसः स्वाध्यः स्वर्विदः

१० [२]

सुष्वाणासो व्यद्विमि श्रिताना गोरधिं त्वचि ।

इर्षमुस्मभ्यमभितः समस्वरन् वसुविदः

११

एते पूता विप्रश्चितः सोमासो दध्याशिरः ।

सूर्यासो न दर्शतासो जिगत्नवो ध्रुवा घृते

१२

प्र सुन्वानस्यान्धसो मर्तो न वृत तद्वचः ।

अप श्वानमराधसं हुता मखं न भृगवः

१३

आ जामिरत्के अव्यत भुजे न पुत्र ओण्योः

सरज्जारो न योषणां वरो न योनिमासदम्

१४

स वीरो दक्षसार्धनो वि यस्तुस्तम्भ रोदसी ।

हरिः पवित्रे अव्यत वेधा न योनिमासदम्

१५

अव्यो वारोभिः पवते सोमो गव्ये अधिं त्वचि ।

कर्निकवृद्धा हरि रिन्द्रस्याभ्येति निष्कृतम्

१६ [३] (१७०)

(१०२)

८ त्रित आप्त्यः । पवमानः सोमः । उष्णिक् ।

क्राणा शिशुर्महीनां हिन्वन्नृतस्य दीधितिम् । विश्वा परिं प्रिया भुवदधं द्विता १
उप त्रितस्य पाप्योऽ—रमक्त यदुहा पदम् । यज्ञस्य सप्त धामभिरधं प्रियम् २
त्रीणि त्रितस्य धारया पूष्ठेष्वेरया रुयिम् । मिमीते अस्य योजना वि सुक्रतुः ३
जज्ञानं सप्त मातरां वेधामशासत श्रिये । अयं ध्रुवो रयीणां चिक्रेत यत् ४
अस्य त्रते सजोषसो विश्वे देवासो अद्रुहः । स्पार्हा भवन्ति रन्तयो जुपन्त यत् ५ [४]

यमी गर्भमृतावृधो हृशे चारुमजीजनन् । क्विं मंहिष्ठमध्वरे पुरुस्पृहम् ६
समीचीने अमि त्मना यही क्रतस्य मातरां । तन्वाना यज्ञमानुषग्यदेञ्जते ७
क्रत्वा शुक्रेभिरभि—र्कणोरप ब्रजं दिवः । हिन्वन्नृतस्य दीधितिं प्राध्वरे ८ [५] (९७८)

(१०३)

६ द्वित आप्त्यः । पवमानः सोमः । उष्णिक् ।

प्र पुनानाय वेधसे सोमाय वच उद्यतम् । भूतिं न मरा मतिभिर्जुजोषते १
परि वाराण्यव्यया गोभिरञ्जानो अर्पति । त्री पृथस्था पुनानः कृणुते हरिः २
परि कोशं मधुश्चुत मव्यये वारं अर्पति । अमि वाणीर्कधीणां सप्त नूपत ३
परि णेता मंतीनां विश्वदेवो अदाभ्यः । सोमः पुनानश्चम्वोविशेन्द्रिः ४
परि दैवीरनु स्वधा इन्द्रेण याहि सरथम् । पुनानो वाचद्वावद्भिरमर्त्यः ५
परि सप्तिर्न वाजयु—र्वेवो देवेभ्यः सुतः । व्यानशिः पवमानो वि धावति ६ [६] (९८४)

(१०४)

[सप्तमोऽनुवाकः ॥ ७ ॥ सू० १०४-११४]

६ पर्वतनारदौ काण्वौ, काश्यप्यौ शिखण्डिन्यावप्सरसौ वा । पवमानः सोमः । उष्णिक् ।

सखाय आ नि पीदत पुनानाय प्र गांयत । शिशुं न यज्ञैः परि भूषत श्रिये १
समी वृत्सं न मातृभिः सृजता गयसाधनम् । देवाव्यं मर्दमभि द्विशवसम् २
पुनाता दक्षसाधनं यथा शर्धाय वीतये । यथा मित्राय वरुणाय शतमः ३
अस्मभ्यं त्वा वसुविदं मभि वाणीरनूपत । गोभिष्टे वर्णमभि वासयामसि ४
स नो मदानां पत् इन्द्रो देवप्तरा असि । सखेव सख्ये गातुवित्तमो भव ५
सनेमि कृध्यस्मदा रक्षसं कं चिद्विर्णम् । अपादेवं ह्युमंहो युयोधि नः ६ [७] (९९०)

(१०५)

६ पर्वतनारदौ काण्वौ । पवमानः सोमः । उष्णिक् ।

तं वः सखायो मदाय पुनानमभि गांयत । शिशुं न यज्ञैः स्वदयन्त गृतिभिः १
 सं वत्स इव मातृभि—रिन्दुहिन्वानो अज्यते । देवाबीमदौ मतिभिः परिष्कृतः २
 अयं दक्षाय सार्धनो ऽयं शर्धाय वीतर्ये । अयं देवेभ्यो मधुमत्तमः सुतः ३
 गोमन्त्र इन्द्रो अश्ववत् सुतः सुदक्ष धन्व । शुचिं ते वर्णमधि गोपु दीधरम् ४
 स नो हरीणां पत् इन्दो देवप्सरस्तमः । सखेव सख्ये नर्यो रुचे भव ५
 सनेमि त्वमस्मदाँ अदेवं कं चिद्विणिमम् । साह्वौ इन्द्रो परि बाधो अपद्वयुम् ६ [८] (११६)

(१०६)

(१४) १-३, १०-१४ अग्निश्वाधुपः, ४-६ चक्षुर्मानवः, ७-९ मयुराप्सवः । पवमानः सोमः । उष्णिक् ।

इन्द्रमच्छ सुता इमे वृषणं यन्तु हरयः । ध्रुष्टी जातास इन्द्रवः स्वर्विदः १
 अयं भराय सानसि—रिन्द्राय पवते सुतः । सोमो जैत्रस्य चेतति यथा विदे २
 अस्येदिन्द्रो मदेष्वा ग्राभं गृष्णीत सानसिम् । वज्रं च वृषणं भरत् समप्सुजित् ३
 प्र धन्वा सोम जागृवि—रिन्द्रायिन्द्रो परि स्रव । द्युमन्तं शुष्ममा भरा स्वर्विदम् ४
 इन्द्राय वृषणं मधुं पर्वस्व विश्वदर्शतः । सहस्रयामा पथिकृद्विचक्षणः ५ [९]

अस्मभ्यं गातुवित्तमो देवेभ्यो मधुमत्तमः । सहस्रं याहि पथिभिः कनिक्कदत् ६
 पर्वस्व देववीतय इन्द्रो धाराभिरोजसा । आ कलशं मधुमान् त्सोम नः सदः ७
 तव वृप्सा उद्वुत्त इन्द्रं मदाय वावृधुः । त्वां देवासो अमृताय कं पपुः ८
 आ नः सुतास इन्द्रवः पुनाना धावता रयिम् । वृष्टिद्यावो रीत्यापः स्वर्विदः ९
 सोमः पुनान ऊर्मिणा ऽन्यो वारुं वि धावति । अग्रे वाचः पवमानः कनिक्कदत् १० [१०]

धीभिर्हिन्वन्ति वाजिनं वने क्रीळन्तमत्यविम् । अभि त्रिपृष्ठं मतयः समस्वरन् ११
 असर्जि कलशौ अभि मीळहे सप्तिर्न वाजयुः । पुनानो वाचं जनयन्नासिष्यदत् १२
 पर्वते हर्यतो हरि—रति ह्वरांसि रंहा । अभ्यर्पन् त्सोतुभ्यो वीरव्यशः १३
 अया पर्वस्व देवयु—र्मधोर्धारा असृक्षत । रेभन् पवित्रं पर्येयि विश्वतः १४ [११] (१०१०)

(१०७)

२६ सतर्पयः (१ भरद्वाजो बार्हस्पत्यः, २ कश्यपो मारीचः, ३ गोतमो राहूगणः, ४ भौमोऽत्रिः,

५ विश्वामित्रो गाथिनः, ६ जमदग्निर्मर्गिषः, ७ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः) । पवमानः सोमः ।

प्रगाथः= (१, ४, ६, ८, ९, १०, १२, १४, १७ बृहती; २, ५, ७, ११, १३,

१५, १८ सतोबृहती,) ३, १६ द्विपदा विराट्; १९-२६ प्रगाथः=

(विपमा बृहती, समा सतोबृहती) ।

परीतो पिञ्चता सुतं सोमो य उतुमं हविः ।

बुधन्वाँ यो नर्यो अप्स्व॑न्तरा सुपाव सोममद्रिभिः ।

नूनं पुनानोऽर्विभिः परि स्रवा॑-ऽदधः सुरमितरः ।

सुते चित् त्वाप्सु मदामो अर्धसा श्रीणन्तो गोभिरुत्तरम् ।

परि सुवानंश्चक्षसे देवमार्दनः क्रतुरिन्दुर्विचक्षणः ।

पुनानः सोम धारया ऽपो वसानो अर्पसि ।

आ रत्नधा योनिमृतस्य सीदु॑-स्युत्सो देव हिरण्ययः ।

दुहान ऊर्ध्विद्व्यं मधु प्रियं प्रत्नं सधस्थमासदत् ।

आपृच्छयं धरुणं वाज्यर्पति नृभिर्धृतो विचक्षणः ।

पुनानः सोम जागृवि॑-रव्यो वारं परि प्रियः ।

त्वं विप्रो अभवोऽङ्गिरस्तमो मध्वा यज्ञं मिमिक्ष नः ।

सोमो मीढ्वान् पवते गातुवित्तम् ऋषिर्विप्रो विचक्षणः ।

त्वं कविरभवो देववीतम् आ सूर्यं रोहयो द्विवि ।

सोम उ पुवाणः सोतृभि॑-रधि ण्णुभिरवीनाम् ।

अश्वयेव हरिता याति धारया मन्द्रया याति धारया ।

अनूपे गोमान् गोभिरक्षाः सोमो वृग्धामिरक्षाः ।

समुद्रं न संवरणान्यग्मन् मन्दी मदाय तोशते ।

आ सोम सुवानो अद्रिभि॑-स्तिरो वाराण्युव्यया ।

जनो न पुरि चम्बोर्विशद्भरिः सदो वनेषु दधिपे ।

स मामृजे तिरो अण्वानि मेघ्यो मीळहे सप्तिर्न वाजयुः ।

अनुमाद्यः पर्वमानो मनीषिभिः सोमो विप्रैर्मिक्रैः क्रभिः ।

प्र सोम देववीतये सिन्धुर्न पिप्ये अर्णसा ।

अंशोः पर्यसा मद्विरो न जागृवि॑-रच्छा कोशं मधुश्चुतम् ।

आ ह॑र्यतो अ॒र्जुने॑ अ॒त्वे अ॒व्यत॑ प्रि॒यः सु॒नुर्न॑ म॒र्ज्यः ।

तमी॑ हि॒न्वन्त्य॒पसो॑ यथा॒ रथं॑ न॒दीष्वा॑ ग॒र्भ॒स्त्योः १३

अ॒भि सोमा॑स आ॒यवः॑ प॒वन्ते॑ म॒द्यं म॒दम् ।

स॒मु॒द्र॒स्याधि॑ वि॒ष्टापि॑ मनी॒षिणो॑ म॒त्स॒रासः॑ स्व॒र्विदः॑ १४

त॒रत् स॒मु॒द्रं प॒र्व॒मान॑ ऊ॒र्मिणा॑ रा॒जा दे॒व ऋ॒तं बृ॒हत् ।

अ॒र्ध॒न्मि॒त्रस्य॑ व॒रुण॑स्य ध॒र्मणा॑ प्र हि॒न्वान॑ ऋ॒तं बृ॒हत् १५ [१४]

नृ॒भिर्भ्यो॑मा॒नो ह॑र्यतो वि॒चक्ष॑णो रा॒जा दे॒वः स॒मु॒द्रि॒यः १६

इ॒न्द्रा॒य प॒वते॑ म॒दुः सोमो॑ म॒रु॒त्व॒ति सु॒तः ।

स॒हस्र॑धा॒रो अ॒त्य॒व्य॑म॒र्पति॑ तमी॑ मु॒ज॒न्त्या॒यवः॑ १७

पु॒नान॑श्च॒भू ज॒नय॑न् म॒तिं क॒विः सोमो॑ दे॒वेपु॑ रण॒यति॑ ।

अ॒पो व॑सानः प॒रि गो॑भि॒रुत्त॑रः सी॒वुन् व॒नेष्व॑व्यत १८

त॒वाहं॑ सोम॒ रार॑ण स॒ख्य इ॒न्द्रो द्वि॒वेदि॑वे ।

पु॒रू॒णि ब॒भ्रो नि॑ च॒रन्ति॑ मा॒मव॑ परि॒धीर॑ति॒ ताँ इ॒हि १९

उ॒ताहं॑ न॒क्त॒मुत॑ सोम॒ ते दि॒वा स॒ख्याय॑ ब॒भ्र ऊ॒र्धनि॑ ।

धृ॒णा त॑प॒न्त॒मति॑ सूर्ये॑ प॒रः श॑कु॒ना इ॒व प॑तिम २० [१५]

मृ॒ज्यमा॑नः सु॒ह॒स्त्य स॒मु॒द्रे वा॑च॒मि॒न्वसि॑ ।

र॒थि पि॒शङ्गं॑ ब॒हुलं॑ पु॒रु॒स्पृ॒हं प॒र्वमा॑नाभ्य॒र्पसि॑ २१

मृ॒जानो॑ वा॒रे प॒र्वमा॑नो अ॒व्यये॑ वृ॒षाव॑ च॒क्रदो॑ व॒ने ।

दे॒वानां॑ सोम॒ प॒र्वमा॑न नि॒ष्कृ॒तं गो॑भि॒रञ्जानो॑ अ॒र्धसि॑ २२

प॒र्वस्व॑ वा॒ज॒सात॑ये ऽभि वि॒श्वानि॑ का॒व्या ।

त्वं स॒मु॒द्रं प्र॑थ॒मो वि॑ धा॒रयो॑ दे॒वेभ्यः॑ सोम॒ मत्स॑रः २३

स तू॑ प॒र्वस्व॑ प॒रि पा॑थि॒व र॒जो द्वि॒व्या च॑ सोम॒ धर्म॑भिः ।

त्वां वि॒प्रासो॑ म॒तिमि॑र्वि॒चक्ष॑ण शु॒भ्रं हि॒न्वन्ति॑ धी॒तिभिः॑ २४

प॒र्वमा॑ना अ॒सृ॒क्षत॑ प॒वि॒त्रम॑ति धा॒रया॑ ।

म॒रु॒त्व॒न्तो म॑त्स॒रा इ॒न्द्रिया॑ ह॒या मे॒धाम॑भि प्र॒यांसि॑ च २५

अ॒पो व॑सानः प॒रि को॒शम॑र्प॒ती न्दु॑र्हि॒यानः॑ सो॒तृभिः॑ ।

ज॒नय॑न्त्यो॒तिर्म॑न्द॒ना अ॒वी॒वश॑द गाः कृ॒ण्वानो॑ न नि॒र्णिज॑म २६ [१६] (१०३६)

(१०८)

(१-१६) १-२ गौरिवीतिः शाक्त्यः, ३, १४-१६ शक्तिर्धासिष्ठः, ४-५ ऊरुराङ्गिरसः,
६-७ ऋजिश्वा भारद्वाजः, ८-९ ऊर्ध्वसन्धा आङ्गिरसः, १०-११ कृतयशा आङ्गिरसः,
१२-१३ ऋणचयो राजर्षिः । पवमानः सोमः । काकुभः प्रगाथः= (विपमा
ककुप, समा सतोवृहती), १३ यवमध्या गायत्री ।

पवस्व मधुमत्तम इन्द्राय सोम क्रतुवित्तमो मदः । महि द्युक्षतमो मदः १
यस्य ते पीत्वा वृषभो वृषायते ऽस्य पीता स्वविदः ।
स सुप्रकैतो अभ्यक्रमीदिपो ऽच्छा वाजं नैतशः २
त्वं ह्यङ्ग दैव्या पवमान जनिमानि द्युमत्तमः । अमृतत्वाय घोषयः ३
येना नवगवो दृध्यङ्गुषोर्णुते येन विप्रास आपिरे ।
देवानां सुज्ञे अमृतस्य चारुणो येन श्रवांस्यानशुः ४
एष स्य धारया सुतो ऽद्यो वारिभिः पवते मदिन्तमः । क्रीळन्नूमिरेपामिव ५ [१७]

य उमिया अप्या अन्तरश्मनो निर्गा अकृन्तदोजसा ।
अमि व्रजं तन्निपे गव्यमश्व्यं वर्मवि धृष्णवा रुज ६
आ सोता परि पिश्रुता—ऽश्वं न स्तोममपुतुरं रजस्तुरम् । वनक्रक्षमुदपुतम् ७
सहस्रधारं वृषभं पयोवृधं प्रियं देवाय जन्मने ।
ऋतेन य ऋतजातो विवावृधे राजा देव ऋतं बृहत ८
अमि द्युमं बृहद्यश इपस्पते दिव्रीहि देव देवयुः । वि कोशं मध्यमं युव ९
आ वच्यस्व सुदक्ष चम्बोः सुतो विशां वह्निर्न विस्पतिः ।
वृष्टिं दिवः पवस्व रीतिमपां जिन्वा गविष्टये धियः १० [१८]

एतमु त्पं मवुच्युतं सहस्रधारं वृषभं दिवो दुहः । विश्वा वसूनि विभ्रतम् ११
वृषा वि जज्ञे जनयन्नमर्त्यः प्रतपञ्ज्योतिपा तमः ।
स सुपुतः कविभिर्निर्णिजं दधे त्रिधात्वस्य दंससा १२
स सुन्वे यो वसूनां यो रायामनिता य इळानाम् । सोमो यः सुक्षितीनाम् १३
यस्य न इन्द्रः पिवाद्यस्य मरुतो यस्य वार्यमणा भगः ।
आ येन मित्रावरुणा करोमह एन्द्रमवसे महे १४
इन्द्राय सोम पातवे नृभिर्यतः स्वायुधो मदिन्तमः । पवस्व मधुमत्तमः १५
इन्द्रस्य हार्दिं सोमधानमा विश समुद्रमिव सिन्धवः ।
जुष्टो मित्राय वरुणाय वायवे दिवो विष्टम्भ उत्तमः १६ [१९] (१०५२)

(१०९)

२२ अग्नयो धिषण्या ऐश्वरयः । पवमानः सोमः । द्विपदा विराट् ।

परि प्र धन्वेन्द्राय सोम स्वादुर्मित्राय पूष्णे भगाय	१
इन्द्रस्ते सोम सुतस्य पेयाः क्रत्वे दक्षाय विश्वे च देवाः	॥१॥ २
एवामृताय महे क्षयाय स शुक्रो अर्प विन्यः पीयूषः	३
पवस्व सोम महान् त्समुद्रः पिता देवानां विश्वाभि धाम	॥२॥ ४
शुक्रः पवस्व देवेभ्यः सोम द्विवे पृथिव्यै शं च प्रजायै	५
द्विवो धर्तासि शुक्रः पीयूषः सत्ये विधर्मन् वाजी पवस्व	॥३॥ ६
पवस्व सोम द्युम्नी सुधारो महामवीनामनु पूर्यः	७
नृभिर्येमानो जज्ञानः पूतः क्षरद्विश्वा नि मन्द्रः स्वर्वित	॥४॥ ८
इन्दुः पुनानः प्रजामुराणः करद्विश्वा नि द्रविणानि नः	९
पवस्व सोम क्रत्वे दक्षायाऽश्वो न निक्तो वाजी धनाय	॥५॥ १० [२०]

तं ते सोतारो रसं मदाय पुनन्ति सोमं महे द्युम्नाय	११
शिङ्गुं जज्ञानं हरिं मृजन्ति पवित्रे सोमं देवेभ्य इन्दुम्	॥६॥ १२
इन्दुः पविष्ट चारुर्मदायाऽपामुपस्थे कविर्मगाय	१३
विर्मति चार्विन्द्रस्य नाम येन विश्वानि वृत्रा जवानि	॥७॥ १४
पिबन्त्यस्य विश्वे देवासो गोभिः श्रितस्य नृभिः सुतस्य	१५
प्र सुवानो अक्षाः सहस्रधारस्तिरः पवित्रं वि वारमव्यम्	॥८॥ १६
स वाज्यक्षाः सहस्ररिता अद्भिर्मृजानो गोभिः श्रीणानः	१७
प्र सोम याहीन्द्रस्य कुक्षा नृभिर्येमानो अद्भिभिः सुतः	॥९॥ १८
असर्जि वाजी तिरः पवित्रमिन्द्राय सोमः सहस्रधारः	१९
अक्षन्त्येनं मध्वो रसेनेन्द्राय वृष्ण इन्दुं मदाय	॥१०॥ २०
देवेभ्यस्त्वा वृथा पाजसे ऽपो वसानं हरिं मृजन्ति	२१
इन्दुरिन्द्राय तोशते नि तोशते श्रीणद्यो रिणन्नपः	॥११॥ २२ [२१] (१०७४)

(११०)

११ इयुणस्त्रैवृष्णः, त्रसदस्युः पौरुकुत्स्यः । पवमानः सोमः । १-३ पिपीलिकमध्या अनुष्टुप्,
४-९ ऊर्ध्वबृहती, १०-१२ विराट् ।

- पर्यु पु प्र धन्व वाजसातये परि वृत्राणि सुक्षणिः ।
 द्विषस्तरध्या ऋणया न ईयसे १
 अनु हि त्वा सुतं सोम मदांसि महे समर्थराज्यं ।
 वाजा अभि पवमान प्र गाहसे २
 अर्जीजनो हि पवमान सूर्यं विधारे शकर्मना पर्यः ।
 गोर्जीरया रंहमाणः पुरंध्या ३
 अर्जीजनो अमृत मर्त्येष्वौ ऋतस्य धर्मममृतस्य चारुणः ।
 सदासरो वाजमच्छा सनिष्यदत् ४
 अभ्यमि हि श्रवसा ततर्द्धितो त्सं न कं विज्जनपानमक्षितम् ।
 शर्याभिर्न भरमाणो गर्भस्त्योः ५
 आवीं के चित् पश्यमानास आप्यं वसुरुचो विव्या अभ्यनूषत ।
 वारं न कुवः सविता व्यूर्णुते ६ [२२]
 त्वे सोम प्रथमा वृक्तबर्हिषो महे वाजाय श्रवसे धियं दधुः ।
 स त्वं नो वीर वीर्याय चोदय ७
 विवः पीयूषं पूज्यं यदुक्थ्यं महो गाहादिव आ निरधुक्षत ।
 इन्द्रमभि जार्यमानं समस्वरन् ८
 अध यद्विमे पवमान रोदसी इमा च विश्वा भुवनाभि मज्जना ।
 यूथे न निःष्ठा वृषमो वि तिष्ठसे ९
 सोमः पुनानो अव्यये वारे शिशुर्न क्रीळन् पवमानो अक्षाः ।
 सहस्रधारः शतवाज इन्दुः १०
 एष पुनानो मधुमौ ऋतावेन्द्रायेन्दुः पवते स्वादुरुमिः ।
 वाजसनिर्वरिवोविद्वयोधाः ११
 स पवस्व सहमानः पृतन्यून त्सेधन् रक्षांस्यपं दुर्गहाणि ।
 स्वायुधः सासहान त्सोम शत्रून् १२ [२३] (१०८६)

(१११)

३ अनानतः पारुच्छेपिः । पवमानः सोमः । अत्यष्टिः ।

अया रुचा हरिण्या पुनानो विश्वा द्वेपांसि तरति स्वयुग्वभिः स्रो न स्वयुग्वभिः ।

धारा सुतस्य रोचते पुनानो अरुपो हरिः ।

विश्वा यद्वपा परियात्यृक्कभिः सप्तास्यंमिर्ऋकभिः

१

त्वं त्यत् पणीनां विद्रो वसु सं मातृभिर्मर्जयसि स्व आ दमं ऋतस्य धीतिमिदमे ।

परावतो न साम तद् यत्रा रणन्ति धीतर्यः ।

त्रिधातुभिररुपीभिर्वयो दधे रोचमानो वयो दधे

२

पूर्वामनु प्रदिशं याति चेकितत् सं रश्मिभिर्यतते दर्गतो रथो देव्यो दर्गतो रथः ।

अगमन्नुक्तानि पौंस्येन्द्रं जैत्राय हर्षयन् ।

वज्रश्च यद्भवथो अनपच्युता समत्स्वनपच्युता

३ [३४] (१०८९)

(११२)

४ शिशुराङ्गिरसः । पवमानः सोमः । पङ्क्तिः ।

नानानं वा उ नो धियो वि व्रतानि जनानाम् ।

तक्षा रिष्टं रुतं मिषम् ब्रह्मा सुव्रन्तमिच्छतीन्द्रायिन्द्रो परि स्रव

१

जरतीभिरोपधीभिः पर्णेभिः शकुनानाम् ।

कारारो अश्मभिर्द्युभिर्हिरण्यवन्तमिच्छतीन्द्रायिन्द्रो परि स्रव

२

कारुरहं ततो मिषं गुपलप्रक्षिणीं नना ।

नानाधियो वसूयवो ऽनु गा इव तस्थिमेन्द्रायिन्द्रो परि स्रव

३

अश्वो वोढ्वा सुखं रथं हसनामुपमन्त्रिणः ।

शेपो रोमण्वन्तौ भेदौ वारिन्मण्डूक इच्छतीन्द्रायिन्द्रो परि स्रव

४ [२५] (१०९३)

(११३)

११ कश्यपो मारीचः । पवमानः सोमः । पङ्क्तिः ।

अर्यणावति सोममिन्द्रः पिबतु वृत्रहा ।

बलं दधाना आत्मनि करिष्यन् वीर्यं मुहं दिन्द्रायिन्द्रो परि स्रव

१

आ पवस्व दिशां पत आर्जीकात् सोम मीढ्वः ।

ऋतवाकेन सत्येन अन्द्रया तपसा सुत इन्द्रायिन्द्रो परि स्रव

२

पर्जन्यवृद्धं महिषं तं सूर्यस्य दुहिताभरत् ।

तं गन्धर्वाः प्रत्यगृभ्णन् तं सोमे रसमादधु रिन्द्रायिन्द्रो परि स्रव

३

(१०९६)

कृतं वदन्तद्युम्न सत्यं वदन् तस्यकर्मन् ।	
अन्त्रां वदन् त्सोम राजन् धात्रा सोमं परिष्कृत इन्द्रायेन्द्रो परि स्रव	४
सत्यमुग्रस्य बृहतः सं स्रवन्ति संस्रवाः ।	
सं यन्ति रसिनो रसाः पुत्रानो ब्रह्मणा हर इन्द्रायेन्द्रो परि स्रव	५ [२६]
यत्र ब्रह्मा पवमान छन्दस्यां वाचं वदन् ।	
ग्राव्णा सोमं महीयते सोमेनानन्दं जनयन्त्रिन्द्रायेन्द्रो परि स्रव	६
यत्र ज्योतिरजस्रं यस्मिन् लोके स्विहितम् ।	
तस्मिन् मां धेहि पवमानाऽमृतं लोके अक्षित इन्द्रायेन्द्रो परि स्रव	७
यत्र राजा वैवस्वतो यत्रावरोधनं द्विवः ।	
यत्रामूर्त्यहतीरापस्तत्र माममृतं कृधीन्द्रायेन्द्रो परि स्रव	८
यत्रानुकामं चरणं त्रिनाके त्रिदिवे द्विवः ।	
लोका यत्र ज्योतिष्मन्तस्तत्र माममृतं कृधीन्द्रायेन्द्रो परि स्रव	९
यत्र कामा निकामाश्च यत्र ब्रध्नस्य विष्टपम् ।	
स्वधा च यत्र तृप्तिश्च तत्र माममृतं कृधीन्द्रायेन्द्रो परि स्रव	१०
यत्रानन्दाश्च मोदाश्च मुदः प्रमुद आसते ।	
कामस्य यत्राप्ताः कामास्तत्र माममृतं कृधीन्द्रायेन्द्रो परि स्रव	११ [२७] (११०४)
(११४)	
४ कश्यपो मारीचः । पवमानः सोमः । पङ्क्तिः ।	
य इन्द्रोः पवमानस्याऽनु धामान्यकमीत् ।	
तर्माहुः सुप्रजा इति यस्ते सोमाविधन्मन् इन्द्रायेन्द्रो परि स्रव	१
ऋषे मन्त्रकृतां स्तोमैः कश्यपोद्धयन् गिरः ।	
सोमं नमस्य राजानं यो जज्ञे वीरुधां पतिरिन्द्रायेन्द्रो परि स्रव	२
सप्त दिशो नानासूर्याः सप्त होतार ऋत्विजः ।	
देवा अदित्या ये सप्त तेभिः सोमाभि रक्ष न इन्द्रायेन्द्रो परि स्रव	३
यत् ते राजञ्छृतं हविस्तेन सोमाभि रक्ष नः ।	
अरातीवा मा नस्तारी न्मो च नः किं चनाममन्दिन्द्रायेन्द्रो परि स्रव	४ [२८] (११०८)
॥ इति नवमं मण्डलं समाप्तम् ॥	

मंत्रसंख्या

अष्टममण्डलस्यान्तर्पर्यन्तं ७६९०

नवममण्डलस्य ११०८

सर्वयोगः ८७९८

अथ दशमं मण्डलम् ।

(१)

[प्रथमोऽनुवाकः ॥१॥ सू० १-१६]

७ त्रित आप्त्यः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

अग्ने बृहन्नुपसामुध्वो अस्था—निर्जगन्वान् तमसो ज्योतिषागात् ।

अग्निर्मानुना रुशता स्वङ्ग आ जातो विश्वा सन्नान्यप्राः

१

स जातो गर्भो असि रोदस्यो—रग्ने चारुर्विभृत ओषधीषु ।

चित्रः शिशुः परि तर्मास्यक्तून् प्र मातृभ्यो अधि कनिकदद्वाः

२

विष्णुरिस्था परमस्य विद्वा—श्चातो बृहन्नाभि पाति तृतीयम् ।

आसा यदस्य पयो अकृत स्व सचेतसो अर्भ्यर्चन्त्यत्र

३

अत उ त्वा पितृभृतो जनित्री—रज्ञावृधं प्रति चरन्त्यज्ञैः ।

ता ई प्रत्येपि पुनरन्यरूपा असि त्वं विश्व मानुषीषु होता

४

होतारं चित्ररथमध्वरस्य यज्ञस्ययज्ञस्य केतुं रुशन्तम् ।

प्रत्यर्धि देवस्यदेवस्य मुह्ना श्रिया त्वग्निमतिथिं जनानाम्

५

स तु वस्त्राण्यध पेशनानि वसानो अग्निर्नाभा पृथिव्याः ।

अरुणो जातः पद इळायाः पुरोहितो राजन् यक्षीह देवान्

६

आ हि द्यावापृथिवी अग्न उमे सदा पुत्रो न मातरा ततन्थ ।

प्र याह्यच्छोशतो यविष्ठा—ऽथा बह सहस्येह देवान्

७ [२९] (७)

(२)

७ त्रित आप्त्यः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

पिभीहि देवाँ उशतो यविष्ठ विद्वाँ ऋतूँर्ऋतुपते यजेह ।

ये दैव्या ऋत्विजस्तेभिस्ते त्वं होतृणामस्यायजिष्ठः

१

वेधि होत्रमुत पोत्रं जनानां मन्धातासि द्रविणोदा ऋतावा ।

स्वाहा वयं कृणवामा हवींषि देवो देवान् यजत्वग्निरहन्

२

आ देवानामपि पन्थामगन्म यच्छ्रक्तवाम तदनु प्रवोळ्ळुम् ।

अग्निर्विद्वान् तस यजात् सेदु होता सो अध्वरान् तस ऋतून् कल्पयाति

३

(१०)

यद्गो वयं प्रमिनाम व्रतानि विदुषां देवा अविदुष्टरासः ।
 अग्निष्टद्विध्वमा पृणाति विद्वान् येभिर्वैवा ऋतुभिः कल्पयाति ४
 यत् पाकत्रा मनसा वीनदक्षा न यज्ञस्य मन्वते मर्त्यासः ।
 अग्निष्टद्वेतां क्रतुविद्विजानन् यजिष्ठो देवाँ ऋतुशो यजाति ५
 विश्वेषां ह्यध्वराणामनीकं चित्रं केतुं जनिता त्वा जजान ।
 स आ यजस्व नृवतीरनु क्षाः स्पाहा इषः क्षुमतीर्विश्वजग्याः ६
 यं त्वा द्यावापृथिवी यं त्वापस्त्वष्टा यं त्वा सुजनिमा जजान ।
 पन्थामनु प्रविद्वान् पितृयाणं द्युमदग्ने समिधानो वि भाहि ७ [३०] (१४)

(३)

७ त्रित आप्त्यः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

इनो राजन्नरतिः समिन्द्रो रौद्रो दक्षाय सुषुमाँ अदर्शि ।
 चिकिद्भि भाति भासा बृहता ऽसिक्तीमेति रुशतीमपाजन् १
 कृष्णां यदेनीममि वर्षसा भूज्जनयन् योषां बृहतः पितुर्जाम् ।
 ऊर्ध्वं भानुं सूर्यस्य स्तभायन् द्विवो वसुभिररतिर्वि भाति २
 भद्रो भद्रया सचमान आगात् स्वसारं जारो अभ्येति पश्चात् ।
 सुप्रकेतैद्युभिरग्निर्वितिष्ठन् रुशद्भिर्वर्णैरभि राममस्थान् ३
 अस्य यामासो बृहतो न वरनूनिन्धाना अग्नेः सख्युः शिवस्य ।
 ईर्ध्वस्य वृष्णो बृहतः स्वासो भामासो यामन्नक्तवश्चिकित्रे ४
 स्वना न यस्य भामासः पवन्ते रोचमानस्य बृहतः सुदिवः ।
 ज्येष्ठैर्मिर्यस्तेजिष्ठैः क्रीळुमद्भिर्वर्षिष्ठेभिर्भानुभिर्नक्षति द्याम् ५
 अस्य शुष्मासो दृष्टशानपवे जेहमानस्य स्वनयन् नियुद्धिः ।
 प्रलेभिर्गो रुशद्भिर्वैवतमो वि रेभद्भिररतिर्भाति विभ्वा ६
 स आ वक्षि महि न आ च सत्सि द्विस्पर्धिवोररतिर्युवत्योः ।
 अग्निः सुतुर्कः सुतुर्कैर्मिरश्चै रमस्वज्जी रमस्वोँ एह गम्याः ७ [३१] (११)

(४)

७ त्रित आप्त्यः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

प्र ते यक्षि प्र त इयमि मन्म भुवो यथा वन्द्यो नो हवेषु ।
 धन्वन्निव प्रपा असि त्वमग्न इयक्षवे पुरवे प्रल राजन् १ (२२)

यं त्वा जनासो अभि संचरन्ति गाव उष्णमिव ब्रजं यविष्ठ ।
 दूतो वृवानामसि मर्त्याना मन्तमहौश्वरसि रोचनेन
 शिशुं न त्वा जेन्यं वर्धयन्ती माता विभर्ति सचनस्यमाना ।
 धनोरधि प्रवता यासि हर्यस्त्रिगीपसे पशुनिवावसृष्टः
 मूरा अमूर न वयं चिकित्वो महित्वमग्ने त्वमङ्ग वित्से ।
 शयं वविश्वरति जिह्वायान् रेरिह्यते युवतिं विस्पतिः सन्
 कूचिज्जायते सनयासु नव्यो वने तस्थौ पलितो धुमकेतुः ।
 अस्नातापो वृषभो न प्र वेति सचेतसो यं प्रणयन्त मतीः
 तनूत्यजेव तस्करा वनगू रशनाभिर्वृशभिरभ्यधीताम् ।
 इयं ते अग्ने नव्यसी मनीषा युक्ष्वा रथं न शुचयन्निरङ्गैः
 ब्रह्म च ते जातवेदो नमश्चेयं च गीः सदुमिद्वर्धनी भूत् ।
 रक्षा णो अग्ने तनयानि तोका रक्षोत नस्तन्वोऽप्रयुच्छन्

२

३

४

५

६

७ [३२] (१८)

(५)

७ जित आप्त्यः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

एकः समुद्रो धरुणो रयीणा मस्मद्भूदो भूरिजन्मा वि चण्टे ।
 सिषक्त्यूर्ध्वनिर्णयोरुपस्थ उत्सस्य मध्ये निहितं पदं वेः
 समानं नीलं वृषणो वसानाः सं जग्मिरे महिषा अर्वतीभिः ।
 ऋतस्य पदं कवयो नि पान्ति गुहा नामानि दधिरे पराणि
 ऋतायिनीं मायिनीं सं दधाते मित्वा शिशुं जज्ञतुर्वर्धयन्ती ।
 विश्वस्य नाभिं चरतो ध्रुवस्य कवेश्चित् तन्तुं मर्नसा वियन्तः
 ऋतस्य हि वर्तनयः सुजातमिपो वाजाय प्रदिवः सचन्ते ।
 अधीवासं रोदसी वावसाने धृतैरङ्गैर्वावृधाते मधूनाम्
 सप्त स्वसुररूपीर्वावशानो विद्वान् मध्व उज्जभारा हृशे कम् ।
 अन्तर्यैमे अन्तरिक्षे पुराजा इच्छन् वत्रिमाविदत् पूषणस्य
 सप्त मर्यादाः कवयस्ततश्चुस्तासामेकामिदुभ्यंहुरो गात् ।
 आयोर्हं स्कम्भ उपमस्य नीले पथां विसर्गे धरुणेषु तस्थौ
 असच्च सच्च परमे व्योमन् दक्षस्य जन्मन्नदितेरुपस्थे ।
 अग्निर्ह नः प्रथमजा ऋतस्य पूर्वं आयुनि वृषभश्च धेनुः

१

२

३

४

५

६

७ [३३] (३५)

[पष्ठोऽध्यायः ॥ ६॥ व० १-२८]

(६)

७ त्रित आप्त्यः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

अयं स यस्य शर्मन्नवोभि—रग्नेरेधते जरितामिष्टौ ।
 ज्येष्ठेभिर्यो भानुभिर्कषूणां पर्येति परिवीतो विभावा १
 यो भानुभिर्विभावा विभा—त्यग्निर्वेवेभिर्कृतावाजसः ।
 आ यो विवायं सख्या सखिभ्यो ऽपरिहृतो अत्यो न सतिः २
 ईशे यो विश्वस्या देववीति—रीशे विश्वायुरुपसो व्युष्टौ ।
 आ यस्मिन् मना हवींष्यग्ना—वरिष्टरथः स्कन्नाति शूषैः ३
 शूषेभिर्वृधो जुषाणो अकै—र्वैवा अच्छां रघुपत्वा जिगाति ।
 मन्द्रो होता स जुह्वा—यजिष्ठः संमिश्रो अग्निरा जिघर्ति देवान् ४
 तमुन्नामिन्द्रं न रेजमान—मग्निं गीर्भिर्नमोभिरा कृणुध्वम् ।
 आ यं विप्रसो मतिभिर्गृणन्ति जातवेदसं जुह्वं सहानाम् ५
 सं यस्मिन् विश्वा वसूनि जग्मु—र्वाजे नाश्वाः सर्तीवन्त एवैः ।
 अस्मे ऊतीरिन्द्रवाततमा अर्वाचीना अग्र आ कृणुष्व ६
 अधा ह्यग्निं मन्त्रा निपद्यां सद्यो जज्ञानो हव्यो बभूथ ।
 तं ते देवासो अनु केतमाय—न्नधावर्धन्त प्रथमास ऊमाः ७ [१] (४२)

(७)

७ त्रित आप्त्यः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

स्वस्ति नो विवो अग्ने पृथिव्या विश्वायुर्धेहि यजथाय देव ।
 सचेमहि तव दस्म प्रकेतै—रुरुण्या ण उरुभिर्देव शंसैः १
 इमा अग्ने मतयस्तुभ्यं जाता गोभिरश्वैरभि गृणन्ति राधः ।
 यदा ते मतो अनु भोगमानङ्—वसो दधानो मतिभिः सुजात २
 अग्निं मन्ये पितरमग्निमापि—मग्निं भ्रातरं सवृमित् सखायम् ।
 अग्नेरनीकं बृहतः संपर्यं द्विवि शुकं यजतं सूर्यस्य ३
 सिन्धो अग्ने धियो अस्मे सनुत्री—र्यं त्रायसे दम आ नित्यं होता ।
 क्रतावा स रोहिदश्वः पुरुक्षु—र्द्युभिर्रस्मा अहर्भिर्वा ममस्तु ४ (४६)

द्युभिर्हितं मित्रमिव प्रयोगं प्रत्नमृत्विजमध्वरस्य जारम् ।
 बाहुभ्यामग्निमायवोऽजनन्त विश्वु होतारं न्यसादयन्त ५
 स्वयं यजस्व द्विवि देव देवान् किं ते पाकः कृणवदप्रचेताः ।
 यथायज्ञ ऋतुभिर्देव देवा नेवा यजस्व तन्वं सुजात ६
 भवा नो अग्नेऽवितोत गोपा भवा वयस्कृदुत नो वयोधाः ।
 रास्वा च नः सुमहो हव्यदाति त्रास्वोत नस्तन्वोऽप्रयुच्छन् ७ [२] (४९)

(८)

१ त्रिशिरास्वाष्टः । अग्निः, ७-९ इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

प्र केतुना बृहता यात्यग्नि—रा रोदसी वृषभो रोरवीति ।
 द्विविश्चिदन्तौ उपमां उदान लपामुपस्थे महिपो ववर्ध १
 मुमोवृ गर्भो वृषभः ककुद्वा नस्रेमा वत्सः शिमीवा अरावीत् ।
 स देवतात्युद्यतानि कृण्वन् त्वेषु क्षयेषु प्रथमो जिगाति २
 आ यो मूर्धानं पित्रोररन्ध्र न्यध्वरे दधिरे सूरौ अर्णः ।
 अस्य पत्नन्नरुषीरश्वबुध्ना ऋतस्य योनौ तन्वो जुषन्त ३
 उषउषो हि वसो अग्रमेपि त्वं यमयोरभवो विभावा ।
 ऋतार्य सप्त दधिषे पदानि जनयन् मित्रं तन्वेऽस्वार्य ४
 भुवश्चक्षुर्मह ऋतस्य गोपा भुवो वरुणो यदृताय वेपि ।
 भुवो अपां नपाज्जातवेदो भुवो दूतो यस्य हव्यं जुजोषः ५ [३]

भुवो यज्ञस्य रजसश्च नेता यत्रा नियुद्भिः सचसे शिवामिः ।
 द्विवि मूर्धानं दधिषे स्वर्पा जिह्वामग्ने चकृषे हव्यवाहम् ६
 अस्य त्रितः क्रतुना ववे अन्त रिच्छन् धीतिं पितुरेवैः परस्य ।
 सचस्यमानः पित्रोरुपस्थे जामि जुवाण आयुधानि वेति ७
 स पित्र्याण्यायुधानि विद्वा निन्द्रेपित आप्तयो अभ्ययुध्यत् ।
 त्रिशिर्षाणं सप्तारिंमं जघन्वान् त्वाष्ट्रस्य चिन्निः संसृजे त्रितो गाः ८
 भूरीदिन्द्रं उदिनक्षन्तमोजो स्वाभिनत् सत्यतिर्मन्यमानम् ।
 त्वाष्ट्रस्य चिद्विश्वरूपस्य गोना माचक्राणस्त्रीणि शिर्षा परा वर्क ९ [४] (५८)

(९)

९ त्रिशिरास्त्वाष्टः, सिन्धुद्वीप आम्बरीपो वा । आपः । गायत्री, ५ वर्धमाना गायत्री,
७ प्रतिष्ठा गायत्री, ८-९ अनुष्टुप् ।

आपो हि ष्ठा मयोभुवस्ता न ऊर्जे दधातन । महे रणाय चक्षसे	१
यो वः शिवतमो रसस्तस्य भाजयतेह नः । उशतीरिव मातरः	२
तस्मा अरं गमाम वो यस्य क्षयाय जिन्वथ । आपो जनयथा च नः	३
शं नो देवीरभिष्टय आपो भवन्तु पीतये । शं योग्भि स्रवन्तु नः	४
ईशाना वार्याणां क्षयन्तीश्वर्यणीनाम् । अपो याचामि भेषजम्	५
अप्सु मे सोमो अबवीद्वन्तर्विश्वानि भेषजा । अग्निं च विश्वशंभुवम्	६
आपः पूणीत भेषजं वरूथं तन्वेडे मम । ज्योक् च सूर्यं हृशे	७
इदमापः प्र वहत यत् किं च दुरितं मयि ।	
यद्वाहर्मभिदुद्रोह यद्वा शेष उतानृतम्	८
आपो अद्यान्वचारिषं रसेन समगस्महि ।	
पर्यस्वानग्र आ गहि तं मा सं सृज वर्चसा	९ [५] (६७)

(१०)

१४ नवमीवर्ज्यानामयुजां पण्ड्याश्च वैवस्वती यमी ऋषिका । यमः । पण्डीवर्ज्यानां
युजां नवम्याश्च वैवस्वतो यमः ऋषिः । यमी । त्रिष्टुप्, १३ विरादस्थाना ।

ओ चित सखायं सख्या ववृत्यां तिरः पुरु चिदर्णवं जगन्वान् ।	
पितुर्नपातुमा दधीत वेधा अधि क्षमिं प्रतरं दीध्यानः	१
न ते सखा सख्यं वष्टयेतत् सलक्ष्मा यद्विपुरुषा भवाति ।	
महस्पृत्रासो असुरस्य वीरा विवो धर्तारं उर्विया परिं ख्यन्	२
उशन्ति घा ते अमृतांस एत देकस्य चित त्यजसं मर्यस्य ।	
नि ते मनो मनसि धायस्मे जन्युः पतिस्तन्वमा विविश्याः	३
न यत् पुरा चकूमा कद्ध नूनमुता वदन्तो अनृतं रपेम ।	
गन्धर्वो अप्सवप्या च योषा सा नो नाभिः परमं जामि तत्रौ	४
गर्भे नु नौ जनिता दंपती क वैवस्वष्टा सविता विश्वरूपः ।	
नकिरस्य प्र मिनन्ति व्रतानि वेद नावस्य पृथिवी उत द्यौः	५ [६] (७२)

को अस्य वेद प्रथमस्याहः क ई ददर्श क इह प्र वोचत् ।
 बृहन्मित्रस्य वरुणस्य धाम कर्तुं ब्रव आहनो वीच्या नृन् ६
 यमस्य मा यम्यं काम आगन् त्समाने योनौ सहशेय्याय ।
 जायेव पत्ये तन्वं रिरिच्यां वि चिद्वहेव रथ्येव चक्रा ७
 न तिष्ठन्ति न नि मिषन्त्येते देवानां रपश इह ये चरन्ति ।
 अन्येन मदाहनो याहि तूयं तेन वि बृह रथ्येव चक्रा ८
 रात्रीभिरस्मा अहमिदंशस्येत् सूर्यस्य चक्षुर्मुहुर्नुमिमीयात् ।
 दिवा पृथिव्या मिथुना सबन्धू ग्रमीर्यमस्य विभूयादजामि ९
 आ घा ता गच्छानुत्तरा युगानि यत्र जामयः कृणवन्नजामि ।
 उप बर्बहि वृषभार्य बाहु मन्पमिच्छस्व सुभगे पतिं मत् १० [७]

किं भ्रातासद्यर्दनाथं भवति किमु स्वसा यन्निर्कृतिर्निगच्छात् ।
 कामभूता बृहतेतद्रपामि तन्वा मे तन्वं सं पिपृग्धि ११
 न वा उ ते तन्वा तन्वं सं पपृच्यां पापमाहुयः स्वसारं निगच्छात् ।
 अन्येन मत् प्रमुदः कल्पयस्व न ते भ्राता सुभगे वष्टयेत १२
 ब्रतो ब्रतासि यम नैव ते मनो हृदयं चाविदाम् ।
 अन्या किल त्वां कुक्ष्येव युक्तं परि प्वजाते लिबुजेव वृक्षम् १३
 अन्यम् पु त्वं यम्यन्त्य उ त्वां परि प्वजाते लिबुजेव वृक्षम् ।
 तस्य वा त्वं मन इच्छा स वा तवा—ऽधा कृणुष्व संविदं सुभद्राम् १४ [८] (८१)

(११)

९ आङ्गिर्हविर्धानः । अग्निः । जगती, ७-९ त्रिष्टुप् ।

वृषा वृष्णे दुदुहे दोहसा दिवः पयांसि यद्वो अदितिरदाभ्यः ।
 विश्वं स वेद वरुणो यथा धिया स यज्ञियौ यजतु यज्ञियौ ऋतून् १
 रपद्वन्धर्वीरप्या च योषणा नदस्य नादे परि पातु मे मनः ।
 इष्टस्य मध्ये अदितिर्नि धातु नो भ्राता नो ज्येष्ठः प्रथमो वि वोचति २
 सो चिन्नु भद्रा क्षुमती यशस्व—त्युषा उवास् मनवे स्वर्वती ।
 यदीमुशान्तमुशतामनु क्रतु मग्निं होतारं विदथाय जीजनन् ३ (८४)

अध त्वं द्रुप्तं विभ्वं विचक्षणं विरामरदिषितः श्येनो अध्वरे ।

यद्री विशो वृणते वृस्ममार्था अग्निं होतारमध धीरजायत ।

४

सदासि रण्वो यवसेव पुण्यते होत्राभिरग्रे मनुषः स्वध्वरः ।

विप्रस्य वा यच्छेदमान उक्थ्यं वाजं सस्रवो उपयासि भूरिभिः

५ [९]

उदीरय पितरां जार आ भग—मिर्यक्षति हर्यतो हृत्त ईष्यति ।

विवक्ति वार्हिः स्वपस्यते मख—स्तविष्यते असुरो वेपते मती

६

यस्ते अग्ने सुमतिं मतो अक्षत् सहसः सूनो अति स प्र गृण्वे ।

इपं दर्धानो वहमानो अश्वै—रा स द्युमौ अमवान् भूपति द्यून्

७

यदग्न एषा समितिर्भवाति देवी देवेषु यजता यजत्र ।

रत्नां च यद्विभजासि स्वधावो भागं नो अत्र वसुमन्तं वीतात्

८

श्रुधी नो अग्ने सदेने सधस्थे युक्ष्वा रथममृतस्य द्रवितुम् ।

आ नो वह रोदसी देवपुत्रे मार्किर्देवानामप भूरिह स्याः

९ [१०] (९०)

(११)

९ आह्निर्हविर्धानः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

द्यावां ह क्षामा प्रथमे ऋतेनाऽभिश्चावे भवतः सत्यवाचा ।

देवो यन्मर्तान् यजथाय कृण्वन् त्सीदुद्धोता प्रत्यङ् स्वमसुं यन्

१

देवो देवान् परिभूऋतेन वहा नो हव्यं प्रथमश्चिकित्वान् ।

धूमकेतुः समिधा भार्गजीको मन्द्रो होता नित्यो वाचा यजीयान्

२

स्वावृग्देवस्यामृतं यद्री गो—रतो जातासो धारयन्त उर्वी ।

विश्वे देवा अनु तत् ते यजुर्गु—र्द्वहे यदेनीं दिव्यं घृतं वाः

३

अर्चामि वां वर्धायापो घृतस्नू द्यावाभूमी गृणुतं रोदसी मे ।

अहा यद् द्यावोऽसुनीतिमयन् मध्वा नो अत्र पितरां शिशीताम्

४

किं स्विहो राजा जगृहे कवस्या—ऽति वतं चकृमा को वि वेद ।

मित्रश्चिद्विष्मा जुहुराणो देवा—ऽल्लोको न यातामपि वाजो अस्ति

५ [११]

दुर्मन्त्वन्नामृतस्य नाम सलक्ष्मा यद्विपुरुषा भवाति ।

यमस्य यो मनवते सुम—न्त्वग्ने तमृष्व पाह्यप्रयुच्छन्

६

(९६)

यस्मिन् देवा विदथे मादर्यन्ते विवस्वतः सदेने धारयन्ते ।
 सूर्ये ज्योतिरदधुर्मास्यः क्तून् परि द्योतनिं चरतो अर्जस्रा ७
 यस्मिन् देवा मन्मनि संचरन्त्यपीच्येडं न वयमस्य विद्म ।
 मित्रो नो अत्रादितिरनागान् त्सविता देवो वरुणाय वोचत् ८
 श्रुधी नो अग्ने सदेने सधस्थे युक्ष्वा रथममृतस्य ब्रवितुम् ।
 आ नो वह रोदसी देवपुत्रे मार्किर्देवानामप भूरिह स्याः ९ [१२] (११)

(१३)

५ अङ्गिर्हविर्धानः, विवस्वानादित्यो वा । हविर्धाने । त्रिष्टुप्, ५ जगती ।

युजे वां ब्रह्म पुर्व्यं नमोमि विं श्लोकं एतु पृथयेव सूरः ।
 शृण्वन्तु विश्वे अमृतस्य पुत्रा आ ये धामानि विव्यानि तस्थुः १
 यमे इव यतमाने यदैतं प्र वां भरन् मानुषा देवयन्तः ।
 आ सीदतं स्वमु लोकं विदनि स्वासस्थे मवतमिन्दवे नः २
 पञ्च पदानि रूपो अन्वरोहं चतुष्पदीमन्वेमि व्रतेन ।
 अक्षरेण प्रति मिम एता मृतस्य नाभावधि सं पुनामि ३
 देवेभ्यः कर्मवृणीत मृत्युं प्रजायै कर्ममृतं नावृणीत ।
 बृहस्पतिं यज्ञमकृण्वत् ऋषिं प्रियां यमस्तन्वं प्रारिरेचीत् ४
 सप्त क्षरन्ति शिशवे मरुत्वते पित्रे पुत्रासो अप्यवीवतश्चतम् ।
 उभे इदस्योभयस्य राजत उभे यतेते उभयस्य पुष्यतः ५ [१३] (१०४)

(१४)

१६ वैवस्वतो यमः । यमः, ६ अङ्गिरःपित्रथर्वभृगुसोमाः, ७-९ लिङ्गोक्तदेवताः, पितरो वा,
 १०-१२ श्वानौ । त्रिष्टुप्, १३, १४, १६, अनुष्टुप्, १५ बृहती ।

परेयिवांसं प्रवतो महीरनु बहुभ्यः पन्थामनुपस्पशानम् ।
 वैवस्वतं संगमनं जनानां यमं राजानं हविषा दुवस्य १
 यमो नो गातुं प्रथमो विवेदु नैषा गव्यतिरपभर्तवा उ ।
 यत्रा नः पूर्वे पितरः परेयु रेना जज्ञानाः पथ्याडं अनु स्वाः २
 मातली कव्यैर्यमो अङ्गिरोमि बृहस्पतिर्ऋकमिर्वावृधानः ।
 याँश्च देवा वावृधुर्यं च देवान् त्स्वाहान्ये स्वधयान्ये मदन्ति ३ (१०७)

इमं यम प्रस्तुरमा हि सीदा ऽङ्गिरोभिः पितृभिः संविद्वानः ।
 आ त्वा मन्त्राः कविशस्ता वहन्त्वेना राजन् हविषा मादयस्व ४
 अङ्गिरोभिरा गहि यज्ञियेभि र्यमं वैरूपैरिह मादयस्व ।
 विवस्वन्तं हुवे यः पिता ते ऽस्मिन् यज्ञे बर्हिष्या निषद्य ५ [१४]

अङ्गिरसो नः पितरो नवग्वा अथर्वाणो भृगवः सोम्यासः ।
 तेषां वयं सुमतौ यज्ञियाना मपि मद्रे सौमनसे स्याम ६
 ग्रेहि ग्रेहि पथिभिः पुर्व्येभि र्यत्रा नः पूर्वे पितरः परेयुः ।
 उमा राजाना स्वधया मर्दन्ता यमं पश्यसि वरुणं च देवम् ७
 सं गच्छस्व पितृभिः सं यमेने ष्टापूर्तेन परमे व्योमन् ।
 हित्वायावद्यं पुनरस्तमेहि सं गच्छस्व तन्वा सुवर्चाः ८
 अपेत वीति वि च सर्पतातो ऽस्मा एतं पितरो लोकमक्रन् ।
 अहोभिरन्द्रिरक्तुमिर्व्यक्तं यमो ददात्यवसानमस्मै ९
 अतिं द्रव सारमेयौ श्वानौ चतुरक्षौ शबलौ साधुना पथा ।
 अथा पितृन् त्सुविदत्रा उपेहि यमेन ये सध्रमावुं मर्दन्ति १० [१५]

यौ ते श्वानौ यम रक्षितारौ चतुरक्षौ पथिरक्षौ नृचक्षसौ ।
 ताभ्यामिन् परि देहि राजन् त्वयस्ति चास्मा अनमीवं च धेहि ११
 उरूणसावसुतृपा उदुम्बलौ यमस्य दूतौ चरतो जना अनु ।
 तावस्मभ्यं हृशये सूर्याय पुनर्दातामसुमद्येह मद्रम १२

यमाय सोमं सुनुत यमार्य जुहुता हविः ।
 यमं ह यज्ञो गच्छ त्यग्निदूतो अरंकृतः १३
 यमार्य घृतवद्भवि जुहोत प्र च तिष्ठत ।
 स नो देवेष्वा यमद् वीर्यमायुः प्र जीवसे १४

यमाय मधुमत्तमं राज्ञे हव्यं जुहोतन ।
 इदं नम कर्षिभ्यः पूर्वजेभ्यः पूर्वेभ्यः पथिकृज्यः १५

त्रिकद्रुकेभिः पतति पल्लवैरेकमिद्रुहत् ।
 त्रिण्डुगायत्री छन्दांसि सर्वा ता यम आहिता १६ [१६] (१२०)

(१५)

१४ शङ्खो यामायनः । पितरः । त्रिष्टुप्, ११ जगती ।

उदीरतामवर उत परास उन्मध्यमाः पितरः सोम्यासः ।

अस्य य ईयुरवृका कृतज्ञास्ते नोऽवन्तु पितरो हवेषु

१

इदं पितृभ्यो नमो अस्त्वद्य ये पूर्वासो य उपरास ईयुः ।

२

ये पार्थिवे रजस्या निर्घत्ता ये वा नूनं सुवृजनासु विश्व
आहं पितृन् त्सुविदत्राँ अवित्सि नपातं च विक्रमणं च विष्णोः ।

बर्हिषदो ये स्वधया सुतस्य भजन्त पित्वस्त इहागमिष्ठाः

३

बर्हिषदः पितर ऊत्यर्वाँ गिमा वो हव्या चक्रमा जुषध्वम् ।

त आ गतावसा शंतमेनाऽथा नः शं योररपो दधात

४

उपहृताः पितरः सोम्यासो बर्हिष्येषु निधिषु प्रियेषु ।

त आ गमन्तु त इह श्रुवन्त्वधि ब्रुवन्तु तेऽवन्त्वस्मान्

५ [१७]

आच्या जानु दाक्षिणतो निष्ये मं यज्ञमभि गृणीत विश्वे ।

मा हिंसिष्ट पितरः केन चिन्नो यद्वा आगः पुरुषता करांम

६

आसीनासो अरुणीनामुपस्थे रयिं धत्त वाशुषे मर्त्याय ।

पुत्रेभ्यः पितरस्तस्य वस्वः प्र यच्छत त इहोर्जं दधात

७

ये नः पूर्वे पितरः सोम्यासोऽनूहिरे सोमपीथं वसिष्ठाः ।

तेभिर्यमः संरराणो हवींष्यु शन्नशद्भिः प्रतिक्राममन्तु

८

ये तातृषुर्देवत्रा जेहमाना होत्राविदुः स्तोमंतयासो अर्कैः ।

आग्ने याहि सुविदत्रेभिरर्वाङ् सत्यैः कृत्यैः पितृभिर्धर्मसद्भिः

९

ये सत्यासो हविर्दो हविष्पा इन्द्रेण देवैः सरथं दधानाः ।

आग्ने याहि सहस्रं देववन्दैः परैः पूर्वैः पितृभिर्धर्मसद्भिः

१० [१८]

अग्निष्वात्ताः पितर एह गच्छत सदःसदः सदत सुप्रणीतयः ।

अत्ता हवींषि प्रयतानि बर्हिष्यथा रयिं सर्ववीरं दधातन

११

त्वमग्न ईळितो जातवेदोऽवाङ्मयानि सुरभीणि कृत्वी ।

प्रादाः पितृभ्यः स्वधया ते अक्षन्नद्धि त्वं देव प्रयता हवींषि

१२

ये चेह पितरो ये च नेह याँश्च विद्म याँ उ च न प्रविद्म ।

त्वं वेत्थ यति ते जातवेदः स्वधाभिर्यज्ञं सुकृतं जुषस्व

१३

(१३३)

ये अग्निदग्धा ये अनग्निदग्धा मध्ये दिवः स्वधया मादयन्ते ।
तेभिः स्वराळुसुनीतिमेतां यथावशं तन्वं कल्पयस्व

१४ [१९] (१३४)

(१६)

१४ दमनो यामायनः । अग्निः । त्रिष्टुप्, ११-१४ अनुष्टुप् ।

मैनमग्ने वि व्हो माभि शोचो मास्य त्वचं चिक्षिपो मा शरीरम् ।

यदा शृतं कृणवो जातवेदो ऽथेमेनं प्र हिणुतात् पितृभ्यः

१

शृतं यदा करसि जातवेदो ऽथेमेनं परि दत्तात् पितृभ्यः ।

२

यदा गच्छान्यसुनीतिमेतां मथा देवानां वशनीर्भवाति

सूर्यं चक्षुर्गच्छतु वार्तमात्मा द्यां च गच्छ पृथिवीं च धर्मणा ।

३

अपो वा गच्छ यदि तत्र ते हित मोषधीषु प्रति तिष्ठा शरीरैः

४

अजो भागस्तपसा तं तपस्व तं ते शोचिस्तपतु तं ते अर्चिः ।

यास्ते शिवास्तन्वो जातवेदस्ताभिर्वहेनं सुकृतां लोके

अव सृज पुनरग्ने पितृभ्यो यस्त आहुतश्चरति स्वधार्मिः ।

आयुर्वसान उप वेतु शेषः सं गच्छतां तन्वा जातवेदः

५ [२०]

यत् ते कृष्णः शकुन आतुतोद पिपीलः सर्प उत वा श्वापदः ।

अग्निष्टद्विश्वादेगदं कृणोतु सोमश्च यो ब्राह्मणो अविवेश

६

अग्नेर्वर्मं परि गोभिर्व्ययस्व सं प्रोषुष्व पीवसा मेदसा च ।

नेत् त्वा धृष्णुर्हरसा जह्वापाणो वृधृग्विधक्ष्यन् पर्यङ्क्षयति

७

इममग्ने चमसं मा वि जिह्वरः प्रियो देवानामुत सोम्यानाम् ।

एष यश्चमसो देवपानस्तस्मिन् देवा अमृतां मादयन्ते

८

क्रव्यादमग्निं प्र हिणोमि दुरं यमराजो गच्छतु रिप्रवाहः ।

इहैवायमितरो जातवेदा देवेभ्यो हव्यं वहतु प्रजानन्

९

यो अग्निः क्रव्यात् प्रविवेश वो गृहमिमं पश्यन्नितरं जातवेदसम् ।

तं हरामि पितृयज्ञाय देवं स घर्ममिन्वात् परमे सुधस्थे

१० [२१]

यो अग्निः क्रव्यवाहनः पितृन् यक्षहतावुधः ।

प्रेतु हव्यानि वोचति देवेभ्यश्च पितृभ्य आ

११

उशन्तस्त्वा नि धीम ह्युशन्तः समिधीमहि ।

उशन्तुशत आ वह पितृन् हविषे अत्तवे

१२

(१४६)

यं त्वमग्ने समर्द्धं स्तमु निर्वापया पुनः ।

क्रियाम्बवत्र रोहतु पाकदूर्वा व्यल्कशा

१३

शीतिके शीतिकावति ह्लादिके ह्लादिकावति ।

मण्डूक्याडे सु सं गम इमं स्वाग्निं हर्षय

१४ [२२] (१४८)

(१७)

[द्वितीयोऽनुवाकः ॥२॥ सू० १७-२९]

१४ देवभवा यामायनः । १-२ सरण्यूः, ३-६ पूषा, ७-९ सरस्वती, १०-१४ आपः,

११-१३ सोमो वा । त्रिष्टुप्, १३-१४ अनुष्टुप्, १३ पुरस्ताद्वृहती वा ।

त्वष्टा दुहित्रे बहंतु कृणोतीतीदं विश्वं भुवनं समेति ।

यमस्य माता पर्युह्यमाना महो जाया विवस्वतो ननाश

१

अपागूहन्नमृतां मर्त्येभ्यः कृत्वी सर्वणामददुर्विवस्वते ।

उताश्विनावभरद्यत् तदासीर्दजहादु द्वा मिथुना सरण्यूः

२

पूषा त्वेत्श्च्यावयतु प्र विद्वा ननष्टपशुर्भुवनस्य गोपाः ।

स त्वैतेभ्यः परिर ददत् पितृभ्यो ऽग्निर्वैवेभ्यः सुविद्वित्रियेभ्यः

३

आयुर्विश्वायुः परिर पासति त्वा पूषा त्वा पातु प्रपथे पुरस्तात् ।

यत्रासते सुकृतो यत्र ते ययुस्तत्र त्वा देवः सविता दधातु

४

पूषेमा आशा अनु वेव सर्वाः सो अस्मौ अमयतमेन नेपत् ।

स्वस्तिदा आर्घृणिः सर्ववीरो ऽप्रयुच्छन् पुर एतु प्रजानन्

५ [२३]

प्रपथे पथामजनिष्ट पूषा प्रपथे विवः प्रपथे पृथिव्याः ।

उमे अभि प्रियतमे सधस्थे आ च परां च चरति प्रजानन्

६

सरस्वतीं देवयन्तो हवन्ते सरस्वतीमध्वरे तायमानि ।

सरस्वतीं सुकृतो अह्वयन्तु सरस्वती वृशुषे वार्यं दातु

७

सरस्वति या सरथं ययार्थं स्वधाभिर्देवि पितृभिर्मदन्ती ।

आसद्यास्मिन् बर्हिषि मादयस्वाऽनमीवा इष आ धेह्यस्मे

८

सरस्वतीं यां पितरो हवन्ते दक्षिणा यजमभिनक्षमाणाः ।

सहस्रार्धमिलो अत्र मागं रायस्पोषं यजमानेषु धेहि

९

आपो अस्मान् मातरः शुन्धयन्तु घृतेन नो घृतप्वः पुनन्तु ।

विश्वं हि रिपं प्रवहन्ति देवी रुदिदाभ्यः शुचिरा पूत एमि

१० [२४] (१५८)

द्वप्सश्चस्कन्द प्रथमौ अनु द्यू—निमं च योनिमनु यश्च पूर्वः ।

समानं योनिमनु संचरन्तं द्वप्सं जुहोम्यनु सप्त होत्राः

११

यस्ते द्वप्सः स्कन्दति यस्ते अंशु—बाहुच्युतो धिपणाया उपस्थात ।

अध्वर्योर्वा परि वा यः पवित्रात् तं ते जुहोमि मनसा वर्षद्रकृतम्

१२

यस्ते द्वप्सः स्कन्नो यस्ते अंशु—रवश्च यः परः सुचा ।

अयं देवो बृहस्पतिः सं तं सिंश्चतु राधंसे

१३

पर्यस्वतीरोपधयः पर्यस्वन्मामकं वचः ।

अपां पर्यस्वदित् पयस्तेन मा सह शुन्धत

१४ [२५] (१६२)

(१८)

१४ संकुसुको यामायनः । १-४ मृत्युः, ५ धाता, ६ त्वष्टा, ७-१४ पितृमेधा, १४ प्रजापतिर्वा ।

त्रिष्टुप्, ११ प्रस्तारपङ्क्तिः, १३ जगती, १४ अनुष्टुप् ।

परं मृत्यो अनु परेहि पन्थां यस्ते स्व इतरो देवयानात् ।

चक्षुष्मते शृण्वते ते ब्रवीमि मा नः प्रजां रीरिपो मोत वीरान्

१

मृत्योः पदं योपर्यन्तो यदैत द्राघीय आयुः प्रतरं दर्शनाः ।

आप्यार्यमानाः प्रजया धनेन शुद्धाः पूता भवत यज्ञियासः

२

इमे जीवा वि मृतैराववृत्रं नमूद्भद्रा देवहूतिर्नो अद्य ।

प्राञ्चो अगाम नूतये हसाय द्राघीय आयुः प्रतरं दर्शनाः

३

इमं जीवेभ्यः परिधिं दधामि मैषां नु गादपरो अर्थमेतम् ।

शतं जीवन्तु शरदः पुरुची—रन्तमृत्युं दधतां पर्वतेन

४

यथाहान्यनुपूर्वं भवन्ति यथं क्रतव क्रतुभिर्यन्ति साधु ।

यथा न पूर्वमपरो जहात्ये—वा धातरायूषि कल्पयैषाम्

५ [२६]

आ रोहतायुर्जरसं वृणाना अनुपूर्वं यतमाना यति ष्ठ ।

इह त्वष्टा सुजनिमा सजोषा दीर्घमायुः करति जीवसे वः

६

इमा नारीरविधवाः सुपत्नी—राश्वनेन सर्पिषा सं विशन्तु ।

अनश्रवोऽनमीवाः सुरत्ना आ रोहन्तु जनयो योनिमग्रे

७

उदीर्ष्व नार्यभि जीवलोकं गतासुमेतमुषं शेष एहि ।

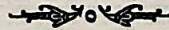
हस्तग्राभस्य दिधिषोस्तवेदं पत्युर्जनित्वमभि सं बभूथ

८

(१७०)

धनुर्हस्ताद्वाददानो मृतस्या—ऽस्मे क्षत्राय वर्चसे बलाय ।
 अत्रैव त्वमिह वयं सुवीरा विश्वाः स्पृधो अमिमातीर्जयेम १
 उप सर्प मातरं भूमिमेता—मुरुव्यचंसं पृथिवीं सुशेवाम् ।
 ऊर्णम्रदा युवतिर्दक्षिणावत एषा त्वा पातु निर्ऋतेरुपस्थात् १० [२७]

उच्छ्वश्चस्व पृथिवि मा नि बांधथाः सूपायनास्मै भव सूपवञ्चना ।
 माता पुत्रं यथा सिचा ऽभ्येनं भूम ऊर्णुहि ११
 उच्छ्वश्चमाना पृथिवी सु तिष्ठतु सहस्रं मित उप हि अयन्ताम् ।
 ते गृहासो घृतश्चुतो भवन्तु विश्वाहास्मै शरणाः सन्त्वत्र १२
 उत् ते सन्तामि पृथिवीं त्वत् परी—मं लोगं निदधन्मो अहं रिषम् ।
 एतां स्थूणां पितरौ धारयन्तु तेऽत्रा यमः सार्दना ते मिनोतु १३
 प्रतीचीने मामहनी—ज्वाः पूर्णमिवा दधुः ।
 प्रतीचीं जग्रभा वाच—मश्वं रश्नया यथा १४ [२८] (१७६)

[सप्तमोऽध्यायः ॥७॥ व० १-३०]

(१९)

८ मथितो यामायनः, भृगुर्वारुणिर्वा, भार्गवश्च्यवनो वा । आपः, गावो वा,
 १ उत्तरार्धर्चस्य अग्नीषोमौ । अनुष्टुप्, ६ गायत्री ।

नि वर्तध्वं मानुं गाता—ऽस्मान् त्सिषक्त रेवतीः ।
 अग्नीषोमा पुनर्वसू अस्मे धारयतं रुयिम् १
 पुनरेता नि वर्तय पुनरेता न्या कुरु ।
 इन्द्र एणा नि यच्छ—त्वग्निरेना उपार्जतु २
 पुनरेता नि वर्तन्ता—मस्मिन् पुष्यन्तु गोपतौ ।
 इहेवाग्ने नि धारये—ह तिष्ठतु या रुयिः ३
 यज्ञियानं न्ययनं संज्ञानं यत् परायणम् ।
 आवर्तनं निवर्तनं यो गोपा अपि तं हुवे ४
 य उदानद् व्ययनं य उदानद् परायणम् ।
 आवर्तनं निवर्तनं—मपि गोपा नि वर्तताम् ५
 आ निवर्तं नि वर्तय पुनर्न इन्द्र गा वेहि । जीवामिर्भुजजामहे ६ (१८९)

परि वो विश्वतो दध ऊर्जा घृतेन पर्यसा ।
 ये देवाः के च यज्ञियास्ते रय्या सं सृजन्तु नः
 आ निर्वर्तन वर्तय नि निर्वर्तन वर्तय ।
 भूम्याश्चतस्रः प्रदिशस्ताभ्य एना नि वर्तय

७

८ [१] (१८४)

(२०)

१० ऐन्द्रो विमदः, प्राजापत्यो वा, वासुक्रो वसुकृद्वा । अग्निः । गायत्री, १ एकपदा विराट्
 (एष मन्त्रः शान्त्यर्थः) . २ अनुष्टुप्, ९ विराट् १० त्रिष्टुप् ।

मद्रं नो अपि वातय मनः

१

अग्निमीळे भुजां यविष्ठं शासा मित्रं दुर्धरीतुम् ।

यस्य धर्मन् त्ववरेनीः सपर्यन्ति मातुरुधः

२

यमासा कृपनीळं भासाकेतुं वर्धयन्ति

। धाजते श्रेणिदन्

३

अर्यो विशां गातुरेति प्र यदानेद् द्विवो अन्तान् । कविरभ्रं दीद्यानः

४

जुषद्भ्या मानुषस्यो ध्वस्तस्थावृभ्वा यज्ञे

। मिन्वन् त्सद्ग पुर एति

५

स हि क्षेमो हविर्यज्ञः श्रुष्टीदस्य गातुरेति

। अग्निं देवा वाशीमन्तम्

६

[२]

यज्ञासाहं दुर्व इषे ऽग्निं पूर्वस्य शेवस्य

। अद्रेः सुनुमायुमाहुः

७

नरो ये के चास्मदा विश्वेत् ते वाम आ स्युः

। अग्निं हविषा वर्धन्तः

८

कृष्णः श्वेतोऽरूपो यामो अस्य ब्रध क्रज उत शोणो यशस्वान् ।

हिरण्यरूपं जनिता जजान

९

एवा ते अग्ने विमदो मनीषा मूर्जो नपाद्रुमृतेभिः सजोषाः ।

गिर आ वक्षत् सुमतीरिगान इषमूर्जं सुक्षितिं विश्वमाभाः

१०

[३] (१९४)

(२१)

८ ऐन्द्रो विमदः, प्राजापत्यो वा, वासुक्रो वसुकृद्वा । अग्निः । आस्तारपङ्क्तिः ।

आग्निं न स्ववृक्षितामि ह्येतारं त्वा वृणीमहे ।

यज्ञाय स्तीर्णवर्हिषे वि वो मदे शीरं पावकशोचिपं विवक्षसे

१

त्वामु ते स्वाभुवः शुभमन्त्यश्वराधसः ।

वेति त्वामुपसेचनी वि वो मद्रु कर्जीतिरग्न आहुतिर्विवक्षसे

२

त्वे धर्माण आसते जुह्वभिः सिञ्चतीरिव ।

कृष्णा रूपाण्यर्जुना वि वो मदे विश्वा अधि अग्नौ धिषे विवक्षसे

३

(१९७)

यमग्ने मन्थसे रयिं सहसावन्नमर्त्य ।	
तमा नो वाजसातये वि वो मदे यज्ञेषु चित्रमा भरा विवक्षसे	४
अग्निर्जातो अथर्वणा विदद्विर्श्वानि काव्या ।	
मुर्वद्भूतो विवस्वतो वि वो मदे प्रियो यमस्य काम्यो विवक्षसे	५ [४]
त्वां यज्ञेष्वीळिते अग्ने प्रयत्यध्वरे ।	
त्वं वसूनि काम्या वि वो मदे विश्वा दधासि वृशुषे विवक्षसे	६
त्वां यज्ञेष्वृत्विजं चारुमग्ने नि पेंदिरे ।	
घृतप्रतीकं मनुषो वि वो मदे शुक्रं चेतिष्ठमक्षमिविवक्षसे	७
अग्ने शुक्रेण शोचिषोरु प्रथयसे बृहत् ।	
अमिक्रन्दन् वृषायसे वि वो मदे गर्भं दधासि जामिषु विवक्षसे	८ [५] (२०२)
(२२)	

१५ ऐन्द्रो विमदः प्राजापत्यो वा, वासुक्रो वसुरुद्रा । इन्द्रः । पुरस्ताद्वृहती, ५, ७, ९ अनुष्टुप्; १५ त्रिष्टुप् ।

कुहं श्रुत इन्द्रः कस्मिन्नद्य जने मित्रो न श्रूयते ।	
ऋषीणां वा यः क्षये गुहां वा चर्कूपे गिरा	१
इह श्रुत इन्द्रो अस्मे अद्य स्तवे वृज्यूचीषमः ।	
मित्रो न यो जनेष्वा यशश्चक्रे असाम्या	२
महो यस्पतिः शर्वसो असाम्या महो नृमणस्य तूतुजिः ।	
भर्ता वज्रस्य धृष्णोः पिता पुत्रमिव प्रियम्	३
युजानो अश्वा वार्तस्य धुनीं देवो देवस्य वज्रिवः ।	
स्यन्ता पथा विरुक्मता सृजानः स्तोष्यध्वनः	४
त्वं त्या चिद्रातस्याश्वागां ऋज्वा त्मना वहध्वै ।	
ययोर्विवो न मर्त्यो यन्ता नकिर्विदार्यः	५ [६]

अध गमन्तोशनां पृच्छते वां कदर्था न आ गृहम् ।	
आ जग्मथुः पराकाद् विवश्च गमश्च मर्त्यम्	६
आ न इन्द्र पृक्षसे ऽस्माकं ब्रह्मोद्यतम् ।	
तत् त्वां याचामहेऽवः शुष्णं यद्धन्नमानुषम्	७ (२०९)

अकर्मा वस्युमि नो अमन्तु रन्यव्रतो अमानुषः ।

त्वं तस्यामित्रहन् वर्धवसिर्त्य दम्भय

त्वं न इन्द्र शूर शूरैरुत त्वोतासो बर्हणा ।

पुरुत्रा ते वि पुर्तयो नवन्त क्षोणयो यथा

त्वं तान् वृत्रहत्ये चोदयो नृन् कार्पाणे शूर वज्रिवः ।

गुहा यदी कवीनां विशां नक्षत्रशवसाम्

मक्ष ता त इन्द्र वानाप्रस आक्षणे शूर वज्रिवः ।

यद्ध शुष्णस्य वृम्भयो जातं विश्वं सयावभिः

माकुभ्यगिन्द्र शूर वस्वी रस्मे मूवन्नभिष्टयः ।

वयंवयं त आसां सुम्ने स्याम वज्रिवः

अस्मे ता त इन्द्र सन्तु सत्या ऽर्हिसन्तीरुपस्पृशः ।

विद्याम यासां मुजो धेनूनां न वज्रिवः

अहस्ता यदुपवी वर्धत क्षाः शचीर्भिर्वेद्यानाम् ।

शुष्णं परि प्रदक्षिणिद् विश्वार्ये नि शिश्रथः

पिबापिबेदिन्द्र शूर सोमं मा रिषण्यो वसवान् वसुः सन् ।

उत त्रायस्व गृणतो मघोने महश्च रायो रेवतस्कृधी नः

(२३)

७ ऐन्द्रो विमदः प्राजापत्यो वा, वासुको वसुकृद्वा । इन्द्रः । जगती, १, ७ त्रिष्टुप्, ५ अभिसारिणी ।

यजामह इन्द्रं वज्रदक्षिणं हरीणां रथ्यं विव्रतानाम् ।

प्र श्मश्रु दोधुवदूर्ध्वा भूद वि सेनाभिर्दयमानो वि राधसा

हरी न्वस्य या वने विदे बस्विन्द्रो मघैर्मघवा वृत्रहा भुवत् ।

ऋमुर्वाज ऋमुक्षाः पत्यते शवो ऽव क्षणौमि दासस्य नाम चित्

यदा वज्रं हिरण्यमिदथा रथं हरी यमस्य वहतो वि सूरिभिः ।

आ तिष्ठति मघवा सनश्नुत इन्द्रो वाजस्य कीर्धश्चसस्पतिः

सो चिन्नु वृष्टिर्युध्याऽ स्वा सचौ इन्द्रः श्मश्रूणि हरितामि पुष्पुते ।

अव वेति सुक्षयं सुते मधूदिदू नोति वातो यथा वनम्

यो वाचा विवाचो मुधवाचः पुरु सहस्राशिवा जघान ।

तत्तद्विदस्य पौंस्यं गृणीमसि पितेव यस्तर्विषी वावृधे शवः

५

(२२२)

स्तोमं त इन्द्र विमदा अजीजन—न्नपूर्व्यं पुरुतमं सुदानवे ।

विद्या ह्यस्य भोर्जनमिनस्य य—दा पशुं न गोपाः करामहे

६

मार्किर्न एना सख्या वि यौपु—स्तव चेन्द्र विमदस्य च ऋषेः ।

विद्या हि ते प्रमतिं देव जामिव—दस्मे तं सन्तु सख्या शिवानि

७ [९] (११४)

(२४)

६ ऐन्द्रो विमदः, प्राजापत्यो वा, वासुको वसुकृद्वा । इन्द्रः, ४-६ अश्विनौ ।

आस्तारपङ्क्तिः, ४-६ अनुष्टुप् ।

इन्द्र सोममिमं पिब मधुमन्तं चमू सुतम् ।

अस्मे रयिं नि धारय वि वो मदे सहास्रिणं पुरुवसो विवक्षसे

१

त्वां यज्ञेभिर्बुक्थै—रुप हव्येभिरीमहे ।

शचीपते शचीनां वि वो मदे श्रेष्ठं नो धेहि वार्यं विवक्षसे

२

यस्पतिर्वार्याणा—मसि रधस्य चोद्विता ।

इन्द्र स्तोतृणामविता वि वो मदे द्विपो नः पाह्यंहसो विवक्षसे

३

युवं शक्रा मायाविना समीची निरमन्थतम् ।

विमदेन यदीळिता नासत्या निरमन्थतम्

४

विश्वे देवा अकृपन्त समीच्योर्निष्पतन्त्योः ।

नासत्यावन्नुवन् देवाः पुनरा बहतादिति

५

मधुमन्मे परार्यणं मधुमत पुनरार्यनम् ।

ता नो देवा देवतया युवं मधुमतस्कृतम्

६ [१०] (११०)

(२५)

११ ऐन्द्रो विमदः, प्राजापत्यो वा, वासुको वसुकृद्वा । सोमः । आस्तारपङ्क्तिः ।

मद्रं नो अपि वातय मनो दक्षमुत क्रतुम् ।

अधा ते सख्ये अन्धसो वि वो मदे रणन् गावो न यवसे विवक्षसे

१

हृविस्पृशस्त आसते विश्वेषु सोम धामसु ।

अधा कामा इमे मम वि वो मदे वि तिष्ठन्ते वसूयवो विवक्षसे

२

उत व्रतानि सोम ते प्राहं मिनामि प्राक्या ।

अधा पितेव सूनवे वि वो मदे मृळा नो अभि चिह्वाद्विवक्षसे

३

(१११)

समु प्र यन्ति धीतयः सर्गांसोऽवताँ इव ।

कर्तुं नः सोम जीवसे वि वो मदे धारया चमसौ इव विवक्षसे

४

तव त्वे सोम शक्तिमि—निकांमासो व्यृण्वरे ।

गृत्सस्य धीरास्तवसो वि वो मदे व्रजं गोमन्तमश्विनं विवक्षसे

५ [११]

पशुं नः सोम रक्षसि पुरुत्रा विष्टितं जगत् ।

समाकृणोषि जीवसे वि वो मदे विश्वा संपश्यन् भुवना विवक्षसे

६

त्वं नः सोम विश्वतो गोपा अदाभ्यो भव ।

सेधं राजन्नप सिधो वि वो मदे मा नो दुःशंस ईशता विवक्षसे

७

त्वं नः सोम सुकर्तुर्वयोधेयाय जागृहि ।

क्षेत्रवित्तरो मनुषो वि वो मदे ब्रुहो नः पाह्यहंसो विवक्षसे

८

त्वं नो वृत्रहन्तमेन्द्रस्येन्दो शिवः सखा ।

यत् सीं हवन्ते समिथे वि वो मदे युध्यमानास्तोकसातौ विवक्षसे

९

अयं घ स तुरो मदु इन्द्रस्य वर्धत प्रियः ।

अयं कक्षीर्वतो महो वि वो मदे मतिं विप्रस्य वर्धयद्विवक्षसे

१०

अयं विप्राय दाशुषे वाजौ इयति गोमतः ।

अयं सप्तस्य आ वरं वि वो मदे प्रान्धं श्रोणं च तारिपद्विवक्षसे

११ [१२] (२४१)

(२६)

१ ऐन्द्रो विमदः, प्राजापत्यो वा, वासुको वसुकृद्वा । पूषा । अनुष्टुप्, १, ४ उष्णिक् ।

प्र ह्यच्छा मनीषाः स्पर्हा यन्ति नियुतः ।

प्र वृक्षा नियुदथः पूषा अविष्टु माहिनः

१

यस्य त्यन्महित्वं वाताप्यमयं जनः ।

विप्र आ वंसद्भीतिमि—श्चिकेत सुष्टुतीनाम्

२

स वेद सुष्टुतीना—मिन्दुर्न पूषा वृषा ।

अभि प्सुरः प्रुपायति व्रजं न आ प्रुपायति

३

मंसीमहि त्वा वय मस्माकं देव पूषन् ।

मतीनां च साधनं विप्राणां चाध्वमम्

४

प्रत्यर्धिर्यज्ञाना—मश्वहयो रथानाम् ।

कपिः स यो मनुर्हितो विप्रस्य यावयत्सुखः

५ [१३] (२४६)

आधीर्पमाणायाः पतिः शुचायाश्च शुचस्य च ।

वासोवायोऽर्वीनामा वासांसि ममृजत्

६

इनो वाजानां पतिरिनः पुंष्टीनां सखा ।

प्र इमश्रु हृतो दूधोद् वि वृथा यो अदाभ्यः

७

आ ते रथस्य पूषन्नृजा धुरं ववृत्युः ।

विश्वस्यार्थिनः सखा सनोजा अनपच्युतः

८

अस्माकमूर्जा रथं पूषा अविष्टु माहिनः ।

मुवद्वाजानां वृध इमं नः शृणवद्ववम्

९ [१४] (२५०)

(२७)

२४ ऐन्द्रो वसुक्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

असत् सु मे जरितः साभिवेगो यत् सुन्वते यजमानाय शिक्षम् ।

अनाशीर्दामहमस्मि प्रहन्ता संत्यध्वतं वृजिनायन्तंगामुम्

१

यदीदृहं युधये संनयान्यदेवयून् तन्वाऽं शृशुजानान् ।

अमा ते तुश्रं वृषभं पंचानि तीव्रं सुतं पञ्चदृशं नि पिञ्चम्

२

नाहं तं वेदु य इति ब्रवीत्यदेवयून् त्समरणे जघन्वान् ।

यदावाख्यत समरणमुधावदादिद्ध मे वृषभा प्र जुवन्ति

३

यदज्ञातेषु वृजनेष्वासं विश्वे सतो मघवानो म आसन् ।

जिनामि वेत् क्षेम आ सन्तमामुं प्र तं क्षिणां पर्वते पादगृह्य

४

न वा उ मां वृजने वारयन्ते न पर्वतासो यदृहं मनस्ये ।

मम स्वनात् कृधुकर्णो मयात् एवेदन् द्यून् किरणः समेजात्

५ [१५]

दर्शन्वत्र श्रुतपाँ अन्निद्रान् बाहुक्षुः शरवे पत्यमानान् ।

घृषुं वा ये निनिदुः सखायमध्यु न्वेषु पवयो ववृत्युः

६

अमूर्वैक्षीर्व्युः आयुरान्द्र दर्पन्तु पूर्वी अपरो नु दर्पत ।

द्वे पवस्ते परि तं न भूतो यो अस्य पारे रजसो विवेष

७

गावो यदं प्रयुता अर्यो अक्षन् ता अपश्यं सहगोपाश्चरन्तीः ।

हवा इवुर्यो अमितः समायन् किर्यदासु स्वपतिश्छन्दयाते

८

(२५८)

सं यद्वयं यवसावो जनानां—महं यवाद् उर्वज्रे अन्तः ।
अत्रा युक्तोऽवसातारमिच्छा—दथो अयुक्तं युनजद्वन्वान् ९
अत्रेदु मे मंससे सत्यमुक्तं द्विपाच्च यच्चतुष्पात् संसृजानिं ।
स्त्रीमिर्यो अत्र वृषणं पृतन्या—दयुद्धो अस्य वि मंजानि वेदः १० [१६]

यस्यानक्षा दुहिता जात्वास कस्तां विद्वौ अभि मन्याते अन्धाम् ।
कतरो मेनिं प्रति तं मुचाते य ईं वहति य ईं वा वरेयात् ११
कियती योपां मर्यतो वंधुयोः परिप्रीता पन्यसा वार्येण ।
मद्रा वधूर्भवति यत् सुपेशाः स्वयं सा मित्रं वनुते जने चित् १२
पुत्तो जंगार प्रत्यश्चमत्ति शीष्णां शिरः प्रति दधौ वरूथम् ।
आसीन ऊर्ध्वासुपासिं क्षिणाति न्यदुक्तानामन्वेति भूमिम् १३
बृहन्नच्छायो अपलाशो अवीं तस्थौ मातां विषितो अत्ति गर्भः ।
अन्यस्यां वत्सं रिहती भिमाय कयां भुवा नि दधे धेनुरूधः १४
सप्त वीरासो अधरादुदाय—नृष्टोत्तरात्तात् समजगिरन्ते ।
नव पश्चातात् स्थविमन्त आयन् दश प्राक् सानु वि तिरन्त्यश्रः १५ [१७]

दुशानामेकं कपिलं समानं तं हिन्वन्ति कर्तवे पार्याय ।
गर्भं माता सुधितं वृक्षणा—स्ववेनन्तं तुषयन्ती त्रिमर्ति १६
पीवानं मेषमपचन्त वीरा न्युता अक्षा अनु वीव आसन् ।
द्वा धनुं बृहतीमप्स्व—न्तः पवित्रवन्ता चरतः पुनन्ता १७
वि क्रोशनासो विष्वश्च आयन् पचाति नेमो नहि पक्षदुर्धः ।
अयं मे वृवः सविता तदाह वृक्ष इद्वनवत् सर्पिरन्नः १८
अपश्यं ग्रामं वहमानमारा—दचक्रया स्वधया वर्तमानम् ।
सिषक्त्यर्थः प्र युगा जनानां सद्यः शिक्षा प्रभिन्नानो नवीयान् १९
एतौ मे गावौ प्रमरस्य युक्तौ मो पु प्र संधीर्मुद्गुरिन्ममन्धि ।
आपश्चिदस्य वि नशन्त्यर्थं सूरश्च मर्क उपरो बभूवान् २० [१८]

अयं यो वज्रः पुरुधा विवृत्तो ऽवः सूर्यस्य बृहतः पुरीषात् ।
श्व इद्रेना परो अन्यदस्ति तदव्यथी जग्निमाणास्तरन्ति २१
वृक्षेवृक्षे निर्यता मीमयद्वौ—स्ततौ वयः प्र पतान् पूरुषादः ।
अथेदं विश्वं मुवनं भयात् इन्द्राय सुन्वहपये च शिक्षत् २२

देवानां माने प्रथमा अतिष्ठन् कुन्तत्रदिषामुपरा उदायन् ।
 त्रयस्तपन्ति पृथिवीमनुपा द्वा बृवृकं वहतः पुरीषम्
 सा ते जीवातुरुत तस्य विद्धि मा स्मैताह्वगर्प गूहः समर्थे ।
 आविः स्वः कृणुते गूहते ब्रुसं स पादुरस्य निर्णिजो न मुच्यते

२३

२४ [१९] (२७४)

(१८)

(१२) १ इन्द्रस्तुपा वसुकपली ऋषिकाः २, ६, ८, १०, १२ इन्द्र ऋषिः ३, ४, ५, ७, ९, ११ ऐन्द्रो वसुक ऋषिः ।
 २, ६, ८, १०, १२ ऐन्द्रो वसुको देवताः १, ३, ४, ५, ७, ९, ११ इन्द्रो देवता । शिष्टम् ।

विश्वो ह्य॑न्यो अरिरा॑जगाम ममेदह॑ श्वशुरो॑ ना जगाम ।
 जक्षीया॑द्भाना उत सोमं॑ पपीयात् स्वा॑शितः पुनरस्तं॑ जगायात्
 स रो॑रुवद्वृष॑भस्तिग्मशृङ्गो॑ वर्ध॑मन् तस्थौ॑ वरि॑मन्ना पृथि॑व्याः ।
 विश्वे॑ष्वेनं॑ ब्रजने॑षु पामि॑ यो मे॑ कुक्षी सुतसो॑मः पूणातिं॑
 अद्रि॑णा ते म॒न्दिनं॑ इन्द्र॒ तूयान्॑ त्सुन्वन्ति॑ सोमान् पिब॑सि त्वमे॑षाम् ।
 पच॑न्ति ते वृष॑भौ अ॒स्ति तेषां॑ पृ॒क्षेण॑ यन्म॑घवन् ह्यु॒यमानः॑
 इदं॑ सु मे॑ जरित॒रा चि॑किद्धि॒ प्रतीपं॑ शापं॒ नद्यो॑ वहन्ति ।
 लोपा॑शः सि॒ंहं प्र॒त्यञ्च॑मत्साः क्रो॒ष्टा व॑राहं॒ निर॑तक्त कक्षात्
 कथा॑ त एत॒द्रुमा॑ चि॒केतं॑ गृ॒त्सस्य॑ पा॒कस्त॒वसो॑ मनी॒षाम् ।
 त्वं नो॑ वि॒द्वौ क्र॑तुथा वि वो॒चो यम॑धै ते मघवन् क्षेम्या धूः
 ए॒वा हि मां॑ तवसं॑ वर्धयन्ति॒ द्विव॑श्चिन्मे॒ ब्रुह॑त उत्त॑रा धूः ।
 पुरू॑ सह॒स्रा नि॑ शि॒शामि॑ सा॒क म॑शत्रुं॒ हि मा॑ जानि॒ता ज॒जान

१

२

३

४

५

६ [२०]

ए॒वा हि मां॑ तवसं॑ ज॒जुरु॑ग्रं क॒र्मन्क॑र्मन् वृष॑णामिन्द्र॒ देवाः ।
 वर्ध॑मी वृ॒त्रं व॒ज्रेण॑ म॒न्दसानो॑ ऽप॒ व्रजं॑ म॒हिना॑ द्वा॒शुषे॑ वम्
 दे॒वास आय॑न् पर॒शुर॑विभ्रन् वना॑ वृ॒श्चन्तो॑ अ॒भि वि॒द्धिरा॑यन् ।
 नि सु॒द्वं॑ द॒धतो॑ वृ॒क्षणा॑सु यत्रा॑ कृपी॒टम॑नु तद॑हन्ति
 अ॒शः क्षुरं॑ प्र॒त्यञ्च॑ जग॒रा ऽदि॑ लो॒गेन॑ व्य॒भेद॑मारात् ।
 ब्रु॒हन्तं॑ चि॒द्वह॑ते रन्ध॒यानि॑ व॒र्यद्व॑त्तो वृष॑मं शू॒शुवानः॑
 सु॒पूर्णं॑ इ॒त्था न॒खमा॑ सि॒षया॑ व॒रुद्धः॑ परि॒पुं न सि॑ंहः ।
 नि॒रुद्ध॑श्चिन्महि॒षस्त॒र्प्यावा॑न् गो॒धा तस्मा॑ अ॒यथ॑ कर्ष॒वेत॑त्

७

८

९

१०

(२८४)

तेभ्यो गोधा अयथं कर्षेदुतये ब्रह्मणः प्रतिपीयन्त्यन्नैः ।
 सिम उक्ष्णोऽवसुष्टौ अदन्ति स्वयं बलानि तन्वः शृणानाः
 एते शर्मीभिः सुशर्मी अमूवन् ये हिंन्विरे तन्वः सोम उक्थैः ।
 नूवद्ववृचुप नो माहि वाजान् दिवि श्रवो दधिषे नाम वीरः

११

१२ [२१] (२८६)

(२९)

८ ऐन्द्रो वसुकः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

वने न वा यो न्यधायि चाकञ्जुचिर्वा स्तोमो भुरणावजीगः ।
 यस्थेदिन्द्रः पुरुदिनेषु होता नृणां नर्यो नृतमः क्षपावान्
 प्र ते अस्या उषसः प्रार्परस्या नृतौ स्याम नृतमस्य नृणाम् ।
 अनु विशोकः शतमावहृन् कुत्सेन रथो यो असन् ससवान्
 कस्ते मद इन्द्र रन्त्यो भूदुरो गिरो अभ्युग्रो वि धाव ।
 कद्राहो अर्वागुप मा मनीषा आ त्वा शक्यामुपमं राधो अन्नैः
 कटुं द्युन्नमिन्द्र त्वावतो नृन् कया धिया कस्ते कन्न आगन् ।
 मित्रो न सत्य उरुगाय भृत्या अन्नैः समस्य यदसेन् मनीषाः
 प्रेरय सूरौ अर्थं न पारं ये अस्य कामं जनिधा इव गमन् ।
 गिरश्च ये ते तुविजात पूर्वीर्नर इन्द्र प्रतिशिक्षन्त्यन्नैः

१

२

३

४

५ [२२]

मात्रे नु ते सुमिते इन्द्र पूर्वी द्यौर्मज्मना पृथिवी काव्येन ।
 वराय ते घृतवन्तः सुतासः स्वाध्वान् भवन्तु पीतये मधूनि
 आ मध्वो अस्मा असिचक्ष्ममत्र मिन्द्राय पूर्णं स हि सत्यराधाः ।
 स वावृधे वरिमन्त्रा पृथिव्या अभि कृत्वा नर्यः पौंस्यैश्च
 व्यानलिन्द्रः पुतनाः स्वोजा आस्मै यतन्ते सुग्याय पूर्वीः ।
 आ स्मा रथं न पुतनासु तिष्ठ यं मद्रया सुमत्या चोदयासि

६

७

८ [२३] (२९४)

(३०)

[चतुर्थोऽनुवाकः ॥३॥ सू० ३०-४१]

१५ कवय ऐल्यः । आपः, अपां न पात् वा । त्रिष्टुप् ।

प्र दधन्ना ब्रह्मणे गातुरेत्वपो अच्छा मनसो न प्रयुक्ति ।
 महीं मित्रस्य वरुणस्य धासिं पृथुज्यसे रीरधा सुवृक्तिम्

१

(२९५)

अध्वर्यवो हविष्मन्तो हि भूता—ऽच्छाप इतोशतीरुशन्तः ।
 अब याश्चष्टे अरुणः सुपर्ण—स्तमास्यध्वमुर्मिमद्या सुहस्ताः २
 अध्वर्यवोऽप इता समुद्र—मुपां नपातं हविषा यजध्वम् ।
 स वो दददूर्मिमद्या सुपूतं तस्मै सोमं मधुमन्तं सुनोत ३
 यो अनिधमो दीदयदुप्स्व—न्त—यं विप्रास इळते अध्वरेषु ।
 अपां नपान्मधुमतीरपो द्वा याभिरिन्द्रो वावूधे वीर्याय ४
 याभिः सोमो मोदते हर्षते च कल्याणीभिर्युवतिभिर्न मर्यः ।
 ता अध्वर्यो अपो अच्छा परेहि यदासिञ्चा ओषधीभिः पुनीतात ५ [२४]

एवेद्यूने युवतयो नमन्त यदीमुशच्छुशतीरित्यच्छ ।
 सं जानते मनसा सं चिकित्ते ऽध्वर्यवो धिपणापश्च देवीः ६
 यो वो वृताभ्यो अकृणोदु लोकं यो वो मह्या अभिशस्तेरमुञ्चत ।
 तस्मा इन्द्राय मधुमन्तमूर्मिं देवमादन् प्र हिणोतनापः ७
 प्रास्मै हिनोत मधुमन्तमूर्मिं गर्भो यो वः सिन्धवो मध्व उत्सः ।
 घृतपृष्ठमीड्यमध्वरेष्वा—ऽऽपो रेवतीः शृणुता हवं मे ८
 तं सिन्धवो मत्सरमिन्द्रपान—मूर्मिं प्र हेत य उमे इर्यति ।
 मदच्युतमौज्ञानं नभोजां परि त्रितन्तुं विचरन्तमुत्सम् ९
 आवर्षततीरध नु द्विधारा गोपुयुधो न नियवं चरन्तीः ।
 ऋषे जनित्रीर्भुवनस्य पत्नी—रपो वन्दस्व सवुधः सयोनीः १० [२५]

हिनोता नो अध्वरं देवयज्या हिनोत ब्रह्म सनये धनानाम ।
 ऋतस्य योगे वि प्यध्वमूधः श्रुष्टीवरीभूतनास्मभ्यमापः ११
 आपो रेवतीः क्षयथा हि वस्वः क्रतुं च मद्रं विभुथामृतं च ।
 रायश्च स्थ स्वपत्यस्य पत्नीः सरस्वती तद्वृणते वयो धात । १२
 प्रति यदापो अहश्चमायती—धृतं पर्यासि विभ्रतीर्मधूनि ।
 अध्वर्युभिर्मनसा संविद्वाना इन्द्राय सोमं सुपूतं भरन्तीः १३
 एमा अगमन् रेवतीर्जीवधन्या अध्वर्यवः सादयता सखायः ।
 नि ब्रहिषि धत्तन सोम्यासो ऽपां नप्रां संविद्वानास एनाः १४
 आगमन्नाप उशतीर्बहिरेदं न्यध्वरे असदन् देवयन्तीः ।
 अध्वर्यवः सुनुतेन्द्राय सोम—ममृदु वः सुशका देवयज्या १५ [२६] (३०५)

(३१)

११ कवच पेल्लपः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

आ नो देवानामुप वेतु शंसो विश्वेभिस्तुरैरवसे यजत्रः ।
 तेभिर्वयं सुषस्त्रायो भवेम तरन्तो विश्वा दुरिता स्याम
 परि चिन्मर्तो द्रविणं ममन्या हृतस्य पथा नमसा विवासेत् ।
 उत स्वेन कर्तुना सं वेदित श्रेयांसं दक्षं मनसा जगृभ्यात् ।
 अधायि धीतिरसंसृग्रमंशा स्तीर्थे न वृस्ममुप यन्त्यूमाः ।
 अम्यानिश्म सुवितस्य शूषं नवेदसो अमृतानामभूम
 नित्यंश्चाकन्यात् स्वर्पतिर्दमूना यस्मा उ देवः संविता जजान ।
 भगो वा गोभिरयमेमनज्यात् सो अस्मै चारुश्छदयदुत स्यात्
 इयं सा भूया उषसांमिव क्षा यद्ध क्षुमन्तः शर्वसा समारयन् ।
 अस्य स्तुतिं जरितुर्मिक्षमाणा आ नः शग्मास उप यन्तु वाजाः

१

२

३

४

५ [२७]

अस्येवेषा सुमतिः पप्रथाना ऽमवत् पूर्वा भूमना गौः ।
 अस्य सनीळा असुरस्य योनौ समान आ भरणे बिभ्रमाणाः
 किं स्विद्वनं क उ स वृक्ष आस यतो द्यावापृथिवी निष्ठतक्षुः ।
 संतस्थाने अजरे इतऊती अहानि पूर्वीरुषसो जरन्त
 नैतावदेना परो अन्यद स्त्युक्षा स द्यावापृथिवी बिभर्ति ।
 त्वचं पवित्रं कृणुत स्वधावान् यद्रीं सूर्यं न हरितो वहन्ति
 स्तेगो न क्षामत्येति पृथ्वीं मिहं न वातो वि ह वाति भूम ।
 मित्रो यत्र वरुणो अज्यमानो ऽग्निर्वने न व्यसृष्ट शोकम्
 स्तरीर्यत् स्रत सद्यो अज्यमाना व्यथिरव्यथीः कृणुत स्वगोपा ।
 पुत्रो यत् पूर्वः पित्रोर्जनिष्ट शम्यां गौर्जगार यद्धं पृच्छान्
 उत कण्वं नृषदः पुत्रमाहु रुत श्यावो धनमादत्त वाजी ।
 प्र कृष्णाय रुशदपिन्वतो धर्कतमत्र नर्किरस्मा अपीपेत् ।

६

७

८

९

१०

११ [२८] (३२०)

(३२)

१ कवच पेल्लपः । इन्द्रः । जगती, ६-९ त्रिष्टुप् ।

प्र सु गमन्ता धियसानस्य सक्षणि वरेभिर्वरौ अभि पु प्रसीदतः ।
 अस्माकमिन्द्र उभयं जुजोषति यत् सोम्यस्यान्धसो बुबोधति

१

(३२१)

वीन्द्र यासि विव्यानि रोचना वि पार्थिवानि रजसा पुरुष्युत ।
 ये त्वा वहन्ति मुहुरध्वराँ उप ते सु वन्वन्तु वग्वनाँ अंराधसः २
 तदिन्मे छन्तसद्वपुषो वपुष्टरं पुत्रो यज्जानं पित्रोरधीयति ।
 जाया पतिं वहति वग्वनां सुमत् पुंस इन्द्रो वहतुः परिष्कृतः ३
 तदित् सधस्थमभि चारु दीधय गावो यच्छासन् वहतुं न धेनवः ।
 माता यन्मन्तुर्यथस्य पूर्या ऽभि वाणस्य सप्तधातुरिज्जनः ४
 प्र वोऽच्छा रिरिचे देवयुष्पद मेको रुद्रेभिर्याति तुर्वणिः ।
 जरा वा येष्वमृतेषु वावने परि व ऊर्मेभ्यः सिञ्चता मधु ५ [२९]

निधीयमानमपंगूळहमसु प्र मे देवानां व्रतपा उवाच ।
 इन्द्रो विद्वान् अनु हि त्वा चक्ष तेनाहमग्निं अनुशिष्ट आगाम् ६
 अक्षेत्रवित् क्षेत्रविवं ह्यभ्राद् स प्रैति क्षेत्रविद्वानुशिष्टः ।
 एतद्वै भद्रमनुशासनस्योत सुतिं विन्दत्यज्ञसीनाम् ७
 अद्येदु प्राणीदममग्निमाहा ऽपीवृतो अधयन्मातुरूधः ।
 एमेनमाप जरिमा युवान महँळन् वसुः सुमनां बभूव ८
 एतानि भद्रा कलश क्रियाम् कुरुश्रवण ददतो मघानि ।
 वान इद्वौ मघवानः सो अस्त्वयं च सोमो हृदि यं बिभर्मि ९ [३०] (३३९)

—ॐ—

[अष्टमोऽध्यायः ॥८॥ व० १-२९]

(३३)

१ कवच पेल्लपः । १ विश्वे देवाः, २-३ इन्द्रः, ४-५ कुरुश्रवणस्त्रासदस्यवः, ६-९ उपमश्रवा मैत्रातिथिः ।
 १ त्रिष्टुप्; प्रगाथः= (१ बृहती, ३ सतोषुहती), ४-९ गायत्री ।

प्र मा युयुजे प्रयुजो जनानां वहामि स्म पूषणमन्तरेण ।
 विश्वे देवासो अध मामरक्षन् दुःशासुरागादिति घोषं आसीत् १
 सं मा तपन्त्यभितः सुपत्नीरिव पशवः ।
 नि बाधते अमतिर्नम्रता जसुर्वेन वेदीयते मतिः २
 मूषो न शिश्वा व्यदन्ति माध्यः स्तोतारं ते शतक्रतो ।
 सकृत् सु नो मघवन्निन्द्र मूळ्या-ऽधो पितेव नो भव ३
 कुरुश्रवणमावृणि राजानं त्रासदस्यवम् । मंहिष्ठं वाघतामृषिः ४
 यस्य मा हरितो रथे तिस्रो वहन्ति साधुया । स्तवै सहस्रदक्षिणे ५ [१] (३३४)

यस्य प्रस्वादसो गिरं उपमश्रवसः पितुः । क्षेत्रं न रण्वमूचुषे ६
 अर्धं पुत्रोपमश्रवो नपान्मित्रातिथेरिहि । पितुष्टे अस्मि वन्दिता ७
 यदीशीयामृतांना—मुत वा मर्त्यानाम् । जीवेदिन्मघवा मम ८
 न देवानामति व्रतं शतात्मा च न जीवति । तथा युजा वि वावृते ९ [२] (३३८)
 (३४)

१४ कवप ऐलूपः अश्वो मौजवान् वा । १, ७, ९, १२ अक्षाः, १३ कृषिः २-६, ८, १०, ११,
 १४ अश्व-कितव-निन्दा । विष्टुप्, ७ जगती ।

प्रावेपा मां बृहतो मादयन्ति प्रवातेजा इरिणे वर्वतानाः ।
 सोमस्येव मौजवतस्य मक्षो विभीदको जागृविर्मह्यमच्छान् १
 न मां मिमेथ न जिहीळ एषा शिवा सखिभ्य उत मह्यमासीत् ।
 अक्षस्याहमेकपरस्य हेतो रनुव्रतामप जायामरोधम् २
 द्वेष्टि श्वश्रुरप जाया रुणाद्धि न नाथितो विन्दते मर्द्धितारम् ।
 अश्वस्येव जरतो वस्यस्य नाहं विन्दामि कितवस्य भोगम् ३
 अन्ये जायां परि मृशन्त्यस्य यस्यागृधद्वेदेने वाज्यक्षः ।
 पिता माता भ्रातर एनमाहुर्न जानीमो नयता बद्धमेतम् ४
 यदादीध्ये न दविषाण्येभिः परायद्भ्योऽव हीये सखिभ्यः ।
 न्युप्ताश्च बभ्रवो वाचमकृतं एमीदेषां निष्कृतं जारिणीव ५ [३]
 सुभामेति कितवः पृच्छमानो जेप्यामीति तन्वाडं शूशुजानः ।
 अक्षासो अस्य वि तिरन्ति कामं प्रतिदित्रे दधत् आ कृतानि ६
 अक्षास इदं कुशिने नितोदिनो निक्नुत्वानस्तपनास्तापयिष्णवः ।
 कुमारदेष्णा जयतः पुनर्हणो मध्वा संपृक्ताः कितवस्य बर्हणा ७
 निपञ्चाशः कीळति वार्त एषां देव इव सविता सत्यधर्मा ।
 उग्रस्य चिन्मन्यवे ना नमन्ते राजां चिदेभ्यो नम इत् कृणोति ८
 नीचा वर्तन्त उपरि स्फुरन्त्य हस्तासो हस्तवन्तं सहन्ते ।
 दिव्या अङ्गारा इरिणे न्युप्ताः गीताः सन्तो हृदयं निर्वहन्ति ९
 जाया तप्यते कितवस्य हीना माता पुत्रस्य चरतः कं स्वित् ।
 कृणावा बिभ्यद्भनमिच्छमानो ऽन्येषामस्तमृप नक्तमेति १० [४] (३४८)

स्त्रियं हृद्वायं कितवं ततापा—ऽन्येषां जायां सुकृतं च योनिम् पूर्वाह्ने अश्वान् युजुजे हि बभूव त्सो अग्नेरन्ते वृषलः पपाद	११
यो वः सेनानीर्महतो गणस्य राजा व्रातस्य प्रथमो बभूव । तस्मै कृणोमि न धना रुणधिम दशाहं प्राचीस्तद्वृतं वदामि	१२
अक्षैर्मा दीव्यः कृषिमित कृषस्व वित्ते रमस्व ब्रुहु मन्यमानः । तत्र गावः कितव तत्र जाया तन्मे वि चष्टे सवितायमर्यः	१३
मित्रं कृणुध्वं खलु मृळता नो मा नो घोरेण चरतामि धुष्णु । नि वो नु मन्युर्विशतामराति—रन्यो बभूणां प्रसितौ न्वन्तु	१४ [५] (३५२)

(३५)

१४ लुशो धानाकः । विश्वे देवाः । जगती. १३-१४ त्रिष्टुप् ।

अबुधमु त्प इन्द्रवन्तो अग्रयो ज्योतिर्भरन्त उपसो व्युष्टिषु । मही द्यावापृथिवी चेततामपो ऽद्या देवानामव आ वृणीमहे	१
द्विवस्पृथिव्योरव आ वृणीमहे मातृन् त्सिन्धुन् पर्वताञ्छर्यणावतः । अनागास्त्वं सूर्यमुपासमीमहे भद्रं सोमः सुवानो अद्या कृणोतु नः	२
द्यावा नो अद्य पृथिवी अनागसो मही त्रियेतां सुविताय मातरा । उषा उच्छन्त्यर्ष बाधतामघं स्वस्त्य॥शिं समिधानमीमहे	३
इयं न उस्मा प्रथमा सुद्वेव्यं रेवत सनिभ्यो रेवती व्युच्छतु । आरे मन्युं दुर्विदत्रस्य धीमहि स्वस्त्य॥शिं समिधानमीमहे	४
प्र याः सिन्धते सूर्यस्य रश्मिभिर्ज्योतिर्भरन्तीरुपसो व्युष्टिषु । भद्रा नो अद्य श्रवसे व्युच्छत स्वस्त्य॥शिं समिधानमीमहे	५ [६]

अनमीवा उपस आ चरन्तु न उदग्रयो जिहतां ज्योतिषा ब्रुहत । आयुक्षातामश्विना तूतुजिं रथं स्वस्त्य॥शिं समिधानमीमहे	६
श्रेष्ठं नो अद्य सवितर्वरेण्यं भागमा सुव स हि रत्नधा असिं । रायो जनित्रीं धिषणामुप ब्रुवे स्वस्त्य॥शिं समिधानमीमहे	७
पिपर्तु मा तद्वतस्य प्रवाचनं देवानां यन्मनुष्या अमन्महि । विश्वा इदुस्माः स्पल्लदेति सूर्यः स्वस्त्य॥शिं समिधानमीमहे	८ (३६०)

अद्भेधो अद्य बर्हिषः स्तरीमणि ग्रावणां योगे मन्मनः साध ईमहे ।

आदित्यानां शर्मणि स्था भुरण्यसि स्वस्त्यग्निं समिधानमीमहे

९

आ नो बर्हिः संधमादे बृहद्वि देवाँ ईळे सादया सप्त होतृन् ।

इन्द्रं मित्रं वरुणं सातये भगं स्वस्त्यग्निं समिधानमीमहे

१० [७]

त आदित्या आ गता सर्वतातये वृधे नो यज्ञमवता सजोषसः ।

बृहस्पतिं पुषणमश्विना भगं स्वस्त्यग्निं समिधानमीमहे

११

तन्नो देवा यच्छत सुप्रवाचनं छर्दिरादित्याः सुभरं नृपाय्यम् ।

पश्वे तोकाय तनयाय जीवसे स्वस्त्यग्निं समिधानमीमहे

१२

विश्वे अद्य मरुतो विश्वं ऊती विश्वे भवन्त्वग्रयः समिद्धाः ।

विश्वे नो देवा अवसा गमन्तु विश्वमस्तु द्रविणं वाजो अस्मे

१३

यं देवासोऽव्यं वार्जसातौ यं त्रायध्वे यं पिपृथात्यंहः ।

यो वो गोपीधे न भयस्य वेद ते स्याम देववीतये तुरासः

१४ [८] (३६६)

(३६)

१४ लुशो धानाकः । विश्वे देवाः । जगती, १३-१४ त्रिष्टुप् ।

उषासानक्ता बृहती सुपेशसा द्यावाक्षामा वरुणो मित्रो अर्यमा ।

इन्द्रं हुवे मरुतः पर्वतो अप आदित्यान् द्यावापृथिवी अपः स्वः

१

द्यौश्च नः पृथिवी च प्रचेतस ऋतावरी रक्षतामहसो रिपः ।

मा दुर्विद्वत्रा निर्ऋतिर्न ईशत तद्देवानामवो अद्या वृणीमहे

२

विश्वस्माहो अदितिः पात्वहसो माता मित्रस्य वरुणस्य रेवतः ।

स्वर्बज्ज्योतिरिवृकं नशीमहि तद्देवानामवो अद्या वृणीमहे

३

ग्रावा वदन्नप रक्षांसि सेधतु दुष्यग्रं निर्ऋतिं विश्वमत्रिणम् ।

आदित्यं शर्म मरुतामशीमहि तद्देवानामवो अद्या वृणीमहे

४

एन्द्रो बर्हिः सीवतु पिन्वतामिळा बृहस्पतिः सामभिर्ऋको अंचतु ।

सुप्रकेतं जीवसे मन्म धीमहि तद्देवानामवो अद्या वृणीमहे

५ [९]

द्विविस्पृशी यज्ञमुस्माकमश्विना जीराध्वरं कृणुतं सुस्रमिष्टये ।

प्राचीनरश्मिमाहुतं घृतेन तद्देवानामवो अद्या वृणीमहे

६

(३७२)

उप ह्वये सुहृवं मारुतं गणं पावकमुष्वं सख्याय शंभुवम् ।
 रायस्पोषं सौश्रवसाय धीमहि तद् देवानामवो अद्या वृणीमहे ७
 अपां परं जीवधन्यं भरामहे देवाव्यं सुहृवमध्वरश्रियम् ।
 सुरश्मिं सोममिन्द्रियं यमीमहि तद् देवानामवो अद्या वृणीमहे ८
 सनेम तत् सुसनिता सन्तिर्वभिर्वयं जीवा जीवपुत्रा अनागसः
 ब्रह्माद्विपो विष्वगेनो भरेरत् तद् देवानामवो अद्या वृणीमहे ९
 ये स्था मनोर्यज्ञियास्ते ऋणोतन् यद्रो देवा ईमहे तद्देदातन ।
 जैत्रं क्रतुं रयिमद्वीरवद्यज्ञस्तद् देवानामवो अद्या वृणीमहे १० [१०]

महद्वद्य महतामा वृणीमहे ऽवो देवानां बृहतामनवर्णाम् ।
 यथा वसु वीरजातं नशामहे तद् देवानामवो अद्या वृणीमहे ११
 महो अग्नेः समिधानस्य शर्मण्यनागा मित्रे वरुणे स्वस्तये ।
 श्रेष्ठे स्याम सवितुः सर्वांमनि तद् देवानामवो अद्या वृणीमहे १२
 ये सवितुः सत्यसंवस्य विश्वे मित्रस्य व्रते वरुणस्य देवाः ।
 ते सौमगं वीरवद्वेदमदन्तो दधातन् द्रविणं चित्रमस्मे १३
 सविता पश्चात्तात् सविता पुरस्तात् सवितोत्तरात्तात् सविताधरात्तात् ।
 सविता नः सुवतु सर्वताति सविता नो रासतां दूर्धमायुः १४ [११] (३०)

(३७)

१२ सौम्योऽभितपाः । सूर्यः । जगती, १० त्रिष्टुप् ।

नमो मित्रस्य वरुणस्य चक्षसे महो देवाय तदृतं संपर्यत ।
 दूरेदृशे देवजाताय केतवे द्विवस्पुत्राय सूर्याय शंसत १
 सा मां सत्योक्तिः परि पातु विश्वतो द्यावा च यत्र ततन्नहानि च ।
 विश्वमन्यन्नि विशते यदेजति विश्वाहापो विश्वाहोदेति सूर्यः २
 न ते अदेवः प्रदिवो नि वासते यदेतशोभिः पतुरै रथर्यसि ।
 प्राचीनमन्यदनु वर्तते रज उदुन्येन ज्योतिषा यासि सूर्य ३
 येन सूर्य ज्योतिषा बाधसे तमो जगच्च विश्वमुद्विषि भानुना ।
 तेनास्मद्विश्वामनिरामनाहुति मपामीवामप दुष्पवर्ण्यं सव ४
 विश्वस्य हि प्रेषितो रक्षसि व्रत महेळयन्नुच्चरसि स्वधा अनु ।
 यद्वद्य त्वा सूर्योपब्रवामहे तं नो देवा अनु मंसीरित क्रतुम् ५ (३८५)

तं नो द्यावापृथिवी तन्न आप इन्द्रः शृण्वन्तु मरुतो हवं वचः ।
मा शूने भूम सूर्यस्य संहृशि भद्रं जीवन्तो जरुणामशीमहि

६ [१२]

विश्वाहा त्वा सुमनसः सुचक्षसः प्रजावन्तो अनमीवा अनागसः ।
उद्यन्तं त्वा मित्रमहो दिवेदिवे ज्योग्जीवाः प्रति पश्येम सूर्य
महि ज्योतिर्विभ्रतं त्वा विचक्षण भास्वन्तं चक्षुषेचक्षुषे मयः ।
आरोहन्तं बृहतः पार्जसस्परि वयं जीवाः प्रति पश्येम सूर्य
यस्य ते विश्वा भुवनानि केतुना प्र चरेते नि चं विशन्ते अक्तुभिः ।
अनागास्त्वेन हरिकेश सूर्याऽह्लाह्ला नो वस्यसावस्यसोर्दिहि
शं नो भव चक्षसा शं नो अह्ला शं मानुना शं हिमा शं वृणेन ।
यथा शमध्वञ्छमसद दुरोणे तत् सूर्यं द्रविणं धेहि चित्रम्
अस्माकं देवा उभयाय जन्मने शमं यच्छत द्विपदं चतुष्पदे ।
अदत् पिबदूर्जयमानमाशितं तदस्मे शं योररपो दधातन
यद्वो देवाश्चक्रुम जिह्वाया गुरु मनसो वा प्रयुती देवहेळनम् ।
अरावां यो नो अमि दुच्छुनायते तस्मिन् तदेनो वसवो नि धेतन

७

८

९

१० [१३] (३९२)

(३८)

५ मुष्कवानिन्द्रः । इन्द्रः । जगती ।

अस्मिन् न इन्द्र पृत्सुतौ यशस्वाति शिमीवति क्रन्दसि प्रावं सातये ।
यत्र गोपाता धृषितेषु खादिषु विध्वक् पतन्ति दिद्यवो नृपाहो
स नः क्षुमन्तं सर्वने व्यूर्णुहि गोअर्णसं रयिमिन्द्र श्रवाय्यम् ।
स्याम ते जयतः शक्र मेदिनो यथा वयमुमसि तद्वसो कृधि
यो नो दास आर्यो वा पुरुषुताऽदेव इन्द्र युधये चिकेतति ।
अस्माभिष्टे सुपहाः सन्तु शत्रवस्त्वया वयं तान् वनुयाम संगम
यो दुभ्रेभिर्हव्यो यश्च भूरिभिर्यो अमीकै वरिवोविन्नृपाहो ।
तं विखादे सन्निमद्य श्रुतं नर मर्वाश्चमिन्द्रमवसे करामहे
स्त्रवृजं हि त्वामहमिन्द्र शुश्रवा नानुदं वृषभ रभ्रचोदनम् ।
प्र मुश्चस्व परि कुत्सादिहा गहि किमु त्वावान् मुष्कयोर्विन्द्र आसंत

१

२

३

४

५ [१४] (३९७)

(३९)

१४ काक्षीवती घोषा । अश्विनौ । जगती, १४ त्रिष्टुप् ।

- यो वां परिज्मा सुवृद्धश्चिना रथो दोषामुपासो हव्यो हविर्मता ।
 शश्वत्तमासस्तमुं वामिदं वयं पितुर्न नाम सुहवं हवामहे १
- चोदयतं सूनृताः पिन्वतं धिय उत पुरंधीरीरयतं तदुश्मसि ।
 यशसं भागं कृणुतं नो अश्विना सोमं न चारुं मघवत्सु नस्कृतम् २
- अमाजुरश्विद्भवथो युवं भगो ऽनाशोश्चिद्वितारापमस्य चित ।
 अन्धस्य चिन्नासत्या कृशस्य चिद्युवामिदाहुर्भिषजा रूतस्य चित ३
- युवं च्यवानं सनयं यथा रथं पुनर्युवानं चरथाय तक्षथुः ।
 निष्टौड्यमूहथुरद्भ्यस्परि विश्वेत ता वां सर्वनेषु प्रवाच्या ४
- पुराणा वां वीर्यांश्च प्र ब्रवा जने ऽथो हासथुर्भिषजा मयामुवा ।
 ता वां नु नव्याववसे करामहे ऽयं नासत्या श्रुत्वरियथा दधत् ५ [१५]
- इयं वामहे शृणुतं मे अश्विना पुत्रायैव पितरा मह्यं शिक्षतम् ।
 अनापिरज्ञा असजात्यामतिः पुरा तस्यां अभिशस्तेरव स्पृतम् ६
- युवं रथेन विमदार्य शुन्ध्युवं न्यूहथुः पुरुमित्रस्य योषणाम् ।
 युवं हवं वधिमत्या अगच्छतं युवं सुपुतिं चक्रथुः पुरंधये ७
- युवं विप्रस्य जरणामुपेयुषः पुनः कलेरकृणुतं युवद्रयः ।
 युवं वन्दनमृश्यादादुदुपथु—युवं सद्यो विष्पलामेतवे कथः ८
- युवं ह रेभं वृषणा गुहा हितमुदैरयतं ममूवांसमश्विना ।
 युवमृषीसमुत तप्तमत्रय ओमन्वन्तं चक्रथुः सप्तवधये ९
- युवं श्वेतं पेदवेऽश्विनाश्वं नवभिर्वाजिनवती च वाजिनम् ।
 चकृत्यं ददथुर्द्रावियत्सखं भगं न नृभ्यो हव्यं मयोमुवम् १० [१६]
- न तं राजानावदिते कुतश्चन नाहो अश्रोति दुरितं नकिर्मयम् ।
 यमश्विना सुहवा रुद्रवर्तनी पुरोरथं कृणुथः पत्न्या सह ११
- आ तेन यातं मनसो जवीयसा रथं यं वामुभवश्चक्ररश्विना ।
 यस्य योगे दुहिता जायते द्विव उभे अहनी सुदिने विवस्वतः १२
- ता वर्तिर्यातं जगुषा वि पर्वतमपिन्वतं शयवे धेनुमश्विना ।
 वृकस्य चिद्वर्तिकामन्तरास्याद्युवं शर्चीभिर्गसिताममुञ्जतम् १३ (४१०)

एतं वां स्तोममश्विनावकर्मा—तक्षाम भृगवो न रथम् ।

न्यमृक्षाम योषणां न मर्ये नित्यं न सुनुं तनयं दधानाः

१४ [१७] (४११)

(४०)

१४ काक्षीवती घोषा । अश्विनौ । जगती ।

रथं यान्तं कुह को ह वां नरा प्रति द्युमन्तं सुविताय भूपति ।

प्रातर्यावाणं विश्वं विशेर्विशे वस्तोर्वस्तोर्वहमानं धिया शमि

१

कुहं स्विद् दोषा कुह वस्तोरश्विना कुहामिपित्वं करतः कुहोपतुः ।

को वां शयुत्रा विधेर्वे देवरं मर्यं न योषा कृणुते सुधस्थ आ

२

प्रातर्जरथे जरणेव कार्पया वस्तोर्वस्तोर्यजता गच्छथो गृहम् ।

कस्य ध्वसा भवथः कस्य वा नरा राजपुत्रेव सवनाव गच्छथः

३

युवां मुगेवं वारणा मृगण्यवो दोषा वस्तोर्हविषा नि ह्वयामहे ।

युवं होत्रामृतथा जुह्वते नरेपं जनाय वहथः शुभस्पती

४

युवां ह घोषा पर्यश्विना यती राज ऊचे दुहिता पृच्छे वां नरा ।

भूतं मे अह उत भूतमक्तवे ऽश्वीवते रथिने शक्तमवते

५ [१८]

युवं कवी ष्टः पर्यश्विना रथं विशो न कुत्सो जरितुर्नशायथः ।

युवोर्ह मक्षा पर्यश्विना मध्वासा मरत निष्कृतं न योषणा

६

युवं ह भुज्युं युवमश्विना वशं युवं शिञ्जारमुशनामुपारथुः ।

युवो ररावा परि सख्यमासते युवोरहमवसा सुममा चके

७

युवं ह कुशं युवमश्विना शयुं युवं विधन्तं विधवामुरुप्यथः ।

युवं सनिभ्यः स्तनयन्तमश्विना ऽपं व्रजमूर्ण्युधः सप्तास्यम्

८

जनिष्ट योषा पतयन्त कनीनकी वि चारुहन् वीरुथो दंसना अनु ।

आस्मै रीयन्ते निवनेव सिन्धवो ऽस्मा अहं भवति तत् पतित्वनम्

९

जीवं रुदन्ति वि मयन्ते अध्वरे दूर्धामनु प्रसिति दीधियुर्नरः ।

वामं पितृभ्यो य इदं संभिरि मयः पतिभ्यो जनयः परिष्वजे

१० [१९]

न तस्य विद्म तद् पु प्र बोचत युवां ह यद्युवत्याः क्षेति योनिषु ।

प्रियोस्त्रियस्य वृषभस्य रेतिनो गृहं गमेमाश्विना तदुश्मसि

११

आ वामगन् त्सुमतिवीजिनीवसु न्यश्विना हत्सु कामा अयंसत ।

अभूतं गोषा मिथुना शुभस्पती प्रिया अर्यम्णो दुर्धो अशीमहि

१२

(४२३)

ता मन्दसाना मनुषो दुरोण आ धुतं रयिं सहवीरिं वचस्यवे ।

कृतं तीर्थं सुप्रपाणं शुभस्पती स्थाणुं पथेष्ठामपं दुर्मतिं हतम्

१३

कं स्विदुद्य कतमास्त्रश्विना विक्षु दुष्मा मादयेते शुभस्पती ।

क ई नि येमे कतमस्य जगमु विप्रस्य वा यजमानस्य वा गृहम्

१४ [२०] (४२५)

(४१)

३ सुहस्यो घोपेयः । अश्विनी । जगती ।

समानमु त्वं पुरुहूतमुक्थ्यं । रथं त्रिचक्रं सर्वना गनिगमतम् ।

परिजमानं विदुथ्यं सुवृक्तिभिर्वयं व्युष्टा उपसो हवामहे

१

प्रातर्युजं नासत्याधि तिष्ठथः प्रातर्यावाणं मधुवाहनं रथम् ।

विशो येन गच्छथो यज्वरीनरा कीरेश्चिद्यज्ञं होतुमन्तमश्विना

२

अध्वर्युं वा मधुपाणिं सुहस्यं मग्निं वा धृतदक्षं दमूनसम्

विप्रस्य वा यत् सर्वनानि गच्छथो अत आ यातं मधुपेयमश्विना

३ [२१] (४२८)

(४२)

११ कृष्ण आङ्गिरसः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

अस्तेव सु प्रतरं लायमस्यन् भूपन्नियं प्र भरा स्तोममस्मै ।

वाचा विप्रास्तरत् वाचमयो नि रामय जरितः सोम इन्द्रम्

१

दोहेन गामुप शिक्षा सखायं प्र बोधय जरितज्जरमिन्द्रम् ।

कोशं न पूर्णं वसुना न्युष्टमा च्यावय मघदेयाय शूरम्

२

किमङ्ग त्वां मघवन् भोजमाहुः शिशीहि मां शिशयं त्वां शृणोमि ।

अप्रस्वती मम धीरस्तु शक्र वसुविद्रं भगमिन्द्रा भरा नः

३

त्वां जनां ममसत्येष्ट्विन्द्र संतस्थाना वि ह्वयन्ते समीके ।

अत्रा युजं कृणुते यो हविष्मान् नासुन्वता सुखं वष्टि शूरः

४

धनं न स्पन्दं बहुलं यो अस्मै तीव्रान् त्सोमां आसुनोति प्रयस्वान् ।

तस्मै शत्रून् त्सुतुकान् प्रातरङ्गो नि स्वप्नान् युवति हन्ति वृत्रम्

५ [२२]

यस्मिन् वयं दक्षिमा शंसमिन्द्रे यः शिश्राय मघवा काममस्मै ।

आराचिन्त सन् भयतामस्य शत्रुन्धमस्मै द्युम्ना जन्या नमन्ताम्

६

(४३४)

आराच्छत्रुमर्षं बाधस्व दूर—मुग्रो यः शम्भः पुरुहूत तेन ।
 अस्मे धेहि यवमद्गोमदिन्द्र कृधी धियं जरित्रे वाजरत्नाम् ७
 प्र यमन्तवृषसुवासो अगमन् तीव्राः सोमा बहुलान्तास इन्द्रम् ।
 नाहं वामानं मघवा नि यंसं—भि सुन्वते वहति भूरि वामम् ८
 उत प्रहामतिदीव्या जयाति कृतं यच्छुभी विचिनोति काले ।
 यो देवकामो न धनां रुणद्धि समित् तं राया सृजति स्वधावान् ९
 गोभिष्टरेमामति दुरेवां यवेन क्षुधं पुरुहूत विश्वाम् ।
 वयं राजभिः प्रथमा धना—न्यस्माकेन वृजनेना जयेम १०
 बृहस्पतिर्नः परि पातु पश्चा—दुतोत्तरस्मादधरादघायोः ।
 इन्द्रः पुरस्तादुत मध्यतो नः सखा सखिभ्यो वरिवः कृणोतु ११ [२३] (४३९)

(४३)

[चतुर्थोऽनुवाकः ॥४॥ सू० ४२-६०]

११ कृष्ण आङ्गिरसः । इन्द्रः । जगती, १०-११ त्रिष्टुप् ।

अच्छां म इन्द्रं मतयः स्वविदः सधीचीर्विश्वा उशतीरनूपत ।
 परिं प्वजन्ते जनयो यथा पतिं मयं न शुन्ध्युं मघवानमृतये १
 न घा त्वद्विगर्ष वेति मे मनस्त्वे इत् कामं पुरुहूत शिश्रय ।
 राजेवं दस्म नि षदोऽधि बर्हि—ग्यस्मिन् त्सु सोमेऽवपानमस्तु ते २
 विषुवदिन्द्रो अमतेरुत क्षुधः स इन्द्रायो मघवा वस्व ईशते ।
 तस्येविमे प्रवणे सप्त सिन्धवो वयो वर्धन्ति वृषभस्य शुष्मिणः ३
 वयो न वृक्षं सुपलाशमासदन् त्सोमास इन्द्रं मन्दिनश्चमूषदः ।
 प्रेषामनोकिं शर्वसा दविद्युत—द्विदत् स्वर्गमनवे ज्योतिरायम् ४
 कृतं न श्वघ्नी वि चिनोति देवने संवर्गं यन्मघवा सूर्यं जयत् ।
 न तत् ते अन्यो अनु वीर्यं शक्र—न्न पुराणो मघवन् नोत नूतनः ५ [२४]

विशंविशं मघवा पर्येशायत् जनानां धेना अवचाकंशदृषा ।
 यस्याहं शक्रः सर्वनेषु रण्यति स तीव्रैः सोमैः सहते पृतन्यतः ६
 आपो न सिन्धुममि यत् समक्षरन् त्सोमास इन्द्रं कुल्या इव हृदम् ।
 वर्धन्ति विप्रा महो अस्य सार्दने यवं न वृष्टिर्दिव्येन दानुना ७ (४४६)

वृषा न क्रुद्धः पतयद्रजःस्वा यो अर्यपत्नीरकृणोविमा अपः ।
 स सुन्वते मघवा जीरदानवे ऽविन्दुज्ज्योतिर्मनवे हविष्मते
 उज्जायतां परशुज्योतिपा सह भूया ऋतस्य सुदुर्घा पुराणवत् ।
 वि रोचतामरुषो भानुना शुचिः स्वर्णं शुक्रं शुशुचीत सत्पतिः
 गोभिष्टरेमामतिं दुरेवां यवेन क्षुधं पुरुहूत विश्वाम् ।
 वयं राजभिः प्रथमा धना न्यस्माकेन वृजनेना जयेम
 बृहस्पतिर्नः परि पातु पश्चाद्भुतोत्तरस्मादधरादघायोः ।
 इन्द्रः पुरस्ताद्भुत मध्यतो नः सखा सखिभ्यो वरिवः कृणोतु

८

९

१०

११ [२५] (४५०)

(४४)

११ कृष्ण आङ्गिरसः । इन्द्रः । जगती, १-३, १०-११ त्रिष्टुप् ।

आ यात्विन्द्रः स्वपतिर्मदाय यो धर्मेणा तूतुजानस्तुविष्मान् ।
 प्रत्वक्षाणो अति विश्वा सहांस्य पारेण महता वृष्ण्येन
 सुष्ठामा रथः सुयमा हरीं ते मिम्यक्ष वज्रो नृपते गर्भस्तौ ।
 शीमं राजन् त्सुपथा याह्यर्वाङ् वधीम ते पपुषो वृष्ण्यानि
 एन्द्रवाहो नृपतिं वज्रबाहु मुग्रमुग्रासस्तविषास एनम् ।
 प्रत्वक्षसं वृषभं सत्यशुष्म मेमस्मन्ना संधमादो वहन्तु
 एवा पतिं द्रोणसात्रं सचेतस मूर्जः स्क्रुभं धरुण आ वृषायसे ।
 ओजः कृष्टं सं गृभाय त्वे अप्य सो यथा केनिपानामिनो वृधे
 गर्भस्मे वसून्या हि शंसिषं स्वाशिषं भरमा याहि सोमिनः ।
 त्वमीशिषे सास्मिन्ना संत्सि बर्हिष्य नाधृष्या तव पात्राणि धर्मेणा

१

२

३

४

५ [२६]

पृथक् प्रायन् प्रथमा देवहूतयो ऽकृणवत् श्रवस्यानि दुष्टरा ।
 न ये शेकुर्यज्ञियां नार्वमारुह मीमैव ते न्यविशन्त केपयः
 एवैवापागर्गरे सन्तु दूह्यो ऽश्वा येषां दुर्युज आयुयुञ्जे ।
 इत्था ये प्रागुपरे सन्ति द्वावने पुरुणि यत्र वयुनानि भोजना
 गिरीरञ्जान् रेजमानौ अधारयद् द्यौः क्रन्दवन्तरिक्षाणि कोपयत् ।
 समीचीने धिषणे वि ष्कभायति वृष्णाः पीत्वा मदं उक्थानि शंसति

६

७

८

(४५८)

इमं विमर्षिं सुकृतं ते अङ्गुशं येनारुजासि मघवञ्छफारुजः ।	
अस्मिन् त्सु ते सर्वने अस्त्वोक्त्यं सुत इष्टौ मघवन् बोध्यामंगः	९
गोभिष्टरेमार्मतिं दुरेवां यवेन क्षुधं पुरुहूत विश्वाम् ।	
वयं राजभिः प्रथमा धना न्यस्माकेन वृजनेना जयेम	१०
बृहस्पतिर्नः परि पातु पश्चादुतोत्तरस्मादधरादघायोः ।	
इन्द्रः पुरस्तादुत मध्यतो नः सखा सखिभ्यो वरिवः कृणोतु	११ [२७] (४६१)

(४५)

१२ चन्सप्रिभालन्दनः । अग्निः । शिष्टपृ ।

द्विवस्परिं प्रथमं जज्ञे अग्नि-रस्मद् द्वितीयं परि जातवेदाः ।	
तृतीयमप्सु नृमणा अजस्रमिन्धान एनं जरते स्वाधीः	१
विद्वा तं अग्ने त्रेधा त्रयाणि विद्वा ते धाम विभृता पुरुत्रा ।	
विद्वा ते नाम परमं गुहा यद्विद्वा तमुत्सं यत आजगन्थ	२
समुद्रे त्वा नृमणा अपस्वन्त नृचक्षा इधे द्विवो अग्र ऊधन् ।	
तृतीयं त्वा रजसि तस्थिवांसं मृपामुपस्थं महिषा अवर्धन्	३
अक्रन्ददग्निः स्तनयन्निव द्यौः क्षामा रेरिहद्वीरुधः समञ्जन् ।	
सद्यो जज्ञानो वि हीमिद्धो अख्यदा रोदसी भानुना भात्यन्तः	४
श्रीणामुद्गरो धरुणो रयीणां मनीषाणां प्रार्पणः सोमंगोपाः ।	
वसुः सूनुः सहसो अप्सु राजा वि भात्यग्र उपसामिधानः	५
विश्वस्य केतुर्मुर्वनस्य गर्भ आ रोदसी अपृणाज्जार्यमानः ।	
वीळुं चिदद्रिमभिनत् परायञ्जना यदग्निमयजन्तु पञ्च	६ [२८]

उशिक् पावको अरतिः सुमेधा मर्तेष्वग्निरसुतो नि धायि ।	
इर्यति धूममरुपं मरिभ्रदुच्छुकेण शोचिषा द्यामिनक्षन्	७
हृशानो रुक्म उर्विया व्यद्यौद् दुर्मर्षमायुः श्रिये रुचानः ।	
अग्निरसुतो अभवद्वयोभि र्यदेन द्यौर्जनयत् सुरेताः	८
यस्ते अद्य कृणवद्भद्रशोचेऽपूपं देव घृतवन्तमग्ने ।	
प्र तं नय प्रतरं वस्यो अच्छान्ऽभि सुप्तं देवभक्तं यविष्ठ	९ (४७०)

आ तं भज सौश्रवसेष्वग्र उक्थउक्थ आ भज शस्यमनि ।

प्रियः सूर्ये प्रियो अग्रा भवा त्युज्जातेन भिनवृदुज्जानित्वैः

त्वामग्रे यजमाना अनु द्यून् विश्वा वसु दधिरे वार्याणि ।

त्वया सह द्रविणमिच्छमाना ब्रजं गोमन्तमुशिजो वि वसुः

अस्ताव्यग्निर्नरां सुशेवो वैश्वानर ऋषिभिः सोमगोपाः ।

अद्वेधे द्यावापृथिवी हुवेम देवा धत्त रयिमस्मे सुवीरम्

॥ इति सप्तमोऽष्टकः ॥ ७ ॥

॥ अथाष्टमोऽष्टकः ॥ ८ ॥

[प्रथमोऽध्यायः ॥ १॥ व० १-३०]

(४६)

१० वत्सप्रिर्माँलन्दनः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

प्र होता जातो महान् नभोवि नृपद्वा सीददुपासुपरस्थे ।

दधिर्यो धायि स ते वर्यासि यन्ता वसूनि विधत्ते तनुपाः

इमं विधन्तो अपां सुधस्थे पशुं न नष्टं पदेरनु गमन् ।

गुहा चतन्तमुशिजो नमोमि रिच्छन्तो धीरा भृगवोऽविन्दन्

इमं त्रितो भूर्यविन्दुचिच्छन् वैभूवसो मुधन्यद्रयायाः ।

स शेर्वधो जात आ हर्म्येषु नाभिर्युवा भवति रोचनस्य

मन्द्रं होतारमुशिजो नमोमिः प्राञ्चं यज्ञं नेतारमध्वराणाम् ।

विशार्मकृण्वन्नरतिं पावकं हव्यवाहं दधतो मानुषेषु

प्र भूर्जर्यन्तं मह्यं विपोधां मूरा अमूरं पुरां दुर्माणाम् ।

नर्यन्तो गर्भं वनां धियं धु-हिरिश्मशुं नार्वीणं धनर्चम्

नि पुस्त्यासु त्रितः स्तम्भयन् परिवीतो योनौ सीददुन्तः ।

अतः संगृभ्या विशां दमूना विधर्मणायन्त्रैरीयते नृन्

अस्याजरासो दुमामरित्रा अर्चद्भूमासो अग्रयः पावकाः ।

श्वितीचर्यः श्वात्रासो मुरण्यवो वनर्षदो वायवो न सोमाः

प्र जिह्वया भरते वेपो अग्निः प्र वयुनानि चेतसा पृथिव्याः ।

तमायवः शुचर्यन्तं पावकं मन्द्रं होतारं दधिरे यजिष्ठम्

द्यावा यमग्निं पृथिवी जनिष्टा मापस्त्वष्टा भृगवो यं सहोभिः ।

ईळेन्यं प्रथमं मातरिश्वा देवास्ततश्चुर्मनवे यजत्रम्

यं त्वा देवा दधिरे हव्यवाहं पुरुस्पृहो मानुषासो यजत्रम् ।

स यामन्नग्रे स्तुवते वर्यो धाः प्र देवयन् यशसः सं हि पूर्वीः

(४७)

८ सप्तगुरांगिरसः । वैकुण्ठ इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

जगृभ्मा ते दक्षिणमिन्द्र हस्तं वसुयवो वसुपते वसूनाम् ।
 विद्वा हि त्वा गोपतिं शूर गोना मस्मभ्यं चित्रं वृषणं रयिं दाः १
 स्वायुधं स्ववसं सुनीथं चतुःसमुद्रं धरुणं रयीणाम् ।
 चर्कृत्यं शंस्यं भूरिवार मस्मभ्यं चित्रं वृषणं रयिं दाः २
 सुत्रह्माणं देववन्तं बृहन्तं मुरुं गभीरं पृथुबुधमिन्द्र ।
 श्रुतक्रपिमुग्रमभिमातिपाह मस्मभ्यं चित्रं वृषणं रयिं दाः ३
 सनद्वाजं विप्रवीरं तरुत्रं धनस्पतं शूशुवांसं सुदक्षम् ।
 दुस्युहनं पुमिदमिन्द्र सत्य मस्मभ्यं चित्रं वृषणं रयिं दाः ४
 अश्ववन्तं रथिनं वीरवन्तं सहस्रिणं जितिनं वाजमिन्द्र ।
 भद्रवातं विप्रवीरं स्वर्षा मस्मभ्यं चित्रं वृषणं रयिं दाः ५ [३]

प्र सप्तगुमृतधीतिं सुमेधां बृहस्पतिं मतिरच्छा जिगाति ।
 य आङ्गिरसो नमसोपसद्यो ऽस्मभ्यं चित्रं वृषणं रयिं दाः ६
 वर्नीवानो मम दूतास इन्द्रं स्तोमाश्चरन्ति सुमतीरियाणाः ।
 हृदिस्पृशो मनसा वच्यमाना अस्मभ्यं चित्रं वृषणं रयिं दाः ७
 यत् त्वा यामिं वृद्धिं तन्न इन्द्र बृहन्तं क्षयमसंमं जनानाम् ।
 अभि तद् द्यावापृथिवी गृणीता मस्मभ्यं चित्रं वृषणं रयिं दाः ८ [४] (४९१)

(४८)

११ वैकुण्ठ इन्द्रः । इन्द्रः । जगती ; ७, १०-११ त्रिष्टुप् ।

अहं भुवं वसुनः पूर्व्यस्पतिं रहं धनानि सं जयामि शश्वतः ।
 मां हवन्ते पितरं न जन्तवो ऽहं दाशुपे वि भजामि भोजनम् १
 अहमिन्द्रो रोधो वक्षो अथर्वणं खिताय गा अजनयमहेरधि ।
 अहं दस्युभ्यः परि नृम्णमा ददे गोत्रा शिक्षन् दधीचे मातरिश्वने २
 मह्यं त्वष्टा वज्रमतक्षदायसं मयि देवासोऽवृजन्नपि क्रतुम् ।
 ममानीकं सूर्यस्येव दुष्टरं मामार्यन्ति कुतेन कर्त्वेन च ३ (४९४)

अहमेतं गव्ययमश्वयं पुशुं पुरीषिणं सार्यकेना हिरण्ययम् ।
 पुरु सहस्रा नि शिशामि दाशुपे यन्मा सोमास उक्थिनो अमन्दिपुः ४
 अहमिन्द्रो न परा जिग्य इन्द्रं न मृत्यवेऽव तस्थे कदा चन ।
 सोममिन्मा सुन्वन्तो याचता वसु न मे पूरवः सख्ये रिपाथन ५ [५]

अहमेताञ्छाश्वसतो द्वाद्वे—न्धं ये वज्रं युधयेऽकृण्वत ।
 आह्वयमाना अव हन्मनाहनं हृळ्हा वदृन्ननमस्पुर्नमस्विनः ६

अभीदमेकमेको अस्मि निष्पा—ळमी द्वा किमु त्रयः करन्ति ।
 खले न पर्षान् प्रति हन्मि भूरि किं मा निन्दन्ति शत्रवोऽतिन्द्राः ७

अहं गुङ्गुभ्यो अतिथिग्वमिष्कर—मिपं न वृत्रतुरं विश्वु धारयम् ।
 यत् पर्णयघ्न उत वा करञ्जहे प्राहं महे वृत्रहत्ये अशुश्रवि ८

प्र मे नमी साप्य इपे भुजे भू—द्रवामेपे सख्या कृणुत द्विता ।
 विद्युं यदस्य समिथेषु मंहय—मादिदेनं शंस्यमुक्थ्यं करम् ९

प्र नेमस्मिन् ददृशे सोमो अन्त—र्गोपा नेममाविरस्था कृणोति ।
 स तिग्मशङ्कं वृषमं युयत्सन् दुहस्तस्थौ बहुले बृद्धो अन्तः १०

आवित्यानां वसूनां रुद्रियाणां देवो देवानां न मिनामि धाम ।
 ते मा भद्राय शवसे ततक्षु—रपराजितमस्तृतमपाळहम् ११ [६] (५००)

(४९)

११ वैकुण्ठ इन्द्रः । इन्द्रः । जगती; २, १२ त्रिष्टुप् ।

अहं दां गृणते पूर्यं वस्व—हं ब्रह्म कृणवं मह्यं वर्धनम् ।
 अहं भुवं यजमानस्य चोविता—ऽयज्वनः साक्षि विश्वस्मिन् भरे १

मां धुरिन्धं नाम देवतां द्विवश्च रमश्चापां च जन्तवः ।
 अहं हरी वृषणा विव्रता रघू अहं वज्रं शवसे धृष्णवा ददे २

अहमत्कं कवये शिश्रथं हथै—रहं कुत्समावमाभिरुतिभिः ।
 अहं शुष्णस्य श्रथिता वर्धयमं न यो रर आर्यं नाम दस्यवे ३

अहं पितेव वेतुर्धरमिष्टये तुयं कुत्साय स्मदिमं च रन्धयम् ।
 अहं भुवं यजमानस्य राजनि प्र यद्धरे तुजये न प्रियाधृपे ४ (५०६)

अहं रन्ध्रं मृगं श्रुतर्वणे यन्माजिहीत वयुना चनानुषक् ।

अहं वेशं नम्रमायवेऽकरं महं सव्याय पङ्कमिमरन्ध्रयम्

५ [७]

अहं स यो नववास्त्वं बृहद्वथं सं बृत्रेव दासं बृत्रहारुजम् ।

यद्वर्धयन्तं प्रथयन्तमानुषगं दूरे पारे रजसो रोचनाकरम्

६

अहं सूर्यस्य परि गाम्याशुभिः प्रैतशेभिर्वहमान ओजसा ।

यन्मां सावो मनुष आहं निर्णिज् ऋधक् कृषे दासं कृत्यं हथैः

७

अहं सप्तहा नहुषो नहुष्टरः प्राश्रावयं शर्वसा तुर्वशं यदुम्

अहं न्यून्यं सहसा सहस्करं नव ब्राधतो नवतिं च वक्षयम्

८

अहं सप्त स्रवतो धारयं वृषां द्रवित्वः पृथिव्यां सीरा अधि ।

अहमणींसि वि तिरामि सुकतुर्गुधा विदुं मनवे गातुमिष्टये

९

अहं तदासु धारयं यदासु न देवश्चन त्वष्टाधारयदुशत् ।

स्पाहं गवामूर्धःसु वक्षणास्वा मधोर्मधु श्वाड्यं सोममाशिरम्

१०

एवा देवा इन्द्रो विव्ये नृन् प्र च्यौत्तेन मधवा सत्यराधाः ।

विश्वेत्ता ता तै हरिवः शचीवो ऽमि तुरासः स्वयशो गृणन्ति

११ [८] (५१३)

(५०)

७ वैकुण्ठ इन्द्रः । इन्द्रः । जगती; ३, ४ अभिसारिणी, ५ त्रिष्टुप् ।

प्र वो महे मन्दमानायान्धसो ऽर्ची विश्वानराय विश्वाभुवे ।

इन्द्रस्य यस्य सुमत्सं सहो महि श्रवो नृमणं च रोदसी सपर्यतः

१

सो चिच्छु सख्या नर्यं इनः स्तुतश्चकृत्य इन्द्रो मावते नरं ।

विश्वासु धूर्षु वाजकृत्येषु सत्पते वृत्रे वाप्स्वमि शूर मन्दसे

२

के ते नर इन्द्र ये त इषे ये तै सुमं सधन्यमियक्षान् ।

के ते वाजायासुर्याय हिन्विरे के अप्सु स्वासूर्वरासु पौंस्ये

३

भुवस्त्वमिन्द्र ब्रह्मणा महान् भुवो विश्वेषु सर्वनेषु यज्ञियः ।

भुवो नृश्च्यौत्ते विश्वस्मिन् भरे ज्येष्ठश्च मन्त्रो विश्वचर्षणे ।

४

अवा नु कं ज्यायान् यज्ञवन्सो महीं त ओमात्रां कृष्टयो विदुः ।

असो नु कं मजरो वर्धाश्च विश्वेदेता सर्वना तूतुमा कृषे

५

(५१८)

एता विश्वा सर्वना तूतुमा कृपे स्वयं सूनो सहस्रो यानि दधिपे ।

वराय ते पात्रं धर्मणे तना यज्ञो मन्त्रो ब्रह्मोद्यतं वचः

६.

ये ते विप्र ब्रह्मकृतः सुते सचा वसूनां च वसुनश्च द्रुवने ।

प्र ते सुमनस्य मनसा पथा भुवन् मदे सुतस्य सोम्यस्यानर्धसः

७ [९] (५२०)

(५१)

(९) १, ३, ५, ७, ९. देवाः । २, ४, ६, ८. सौचीकोऽग्निः । २, ४, ६, ८. देवाः ।
१, ३, ५, ७, ९. अग्निः । त्रिष्टुप् ।

महत् तदुल्लं स्थविरं तदासी—द्येनाविष्टितः प्रविवेशिथापः ।

विश्वा अपश्यद्बहुधा ते अग्ने जातवेदस्तन्वो देव एकः

१

को मां ददर्श कतमः स देवो यो मे तन्वो बहुधा पर्यर्पश्यत् ।

काहं मित्रावरुणा क्षियन्त्यग्नेर्विश्वाः समिधो देवयानीः

२

ऐच्छाम त्वा बहुधा जातवेदः प्रविष्टमग्ने अप्सवोर्पधीषु ।

तं त्वां यमो अचिकेच्चित्रमानो दशान्तरुण्यदतिरोचमानम्

३

होत्रादहं वरुण बिभ्यदायं नेदेव मां युनजन्नत्र देवाः ।

तस्य मे तन्वो बहुधा निविष्टा एतमर्थं न चिकेताहमग्निः

४

एहि मनुर्देवयुर्यज्ञकामो ऽरंक्त्या तमसि क्षेप्यग्ने ।

सुगान् प्रथः कृणुहि देवयानान् वहं हव्यानि सुमनस्यमानः

५ [१०]

अग्नेः पूर्वे भ्रातरो अर्धमितं रथीवाध्वानमन्वावरीषुः ।

तस्माद्भिया वरुण दूरमायं गौरो न क्षेप्रोरविजे ज्यायाः

६

कुर्मस्तु आयुरजरं यदग्ने यथा युक्तो जातवेदो न रिण्याः ।

अथा वहसि सुमनस्यमानो भागं देवेभ्यो हविषः सुजात

७

प्रयाजान् मे अनुयाजोश्च केवलं नूजस्वन्तं हविषो दत्त भागम् ।

घृतं चापां पुरुषं चौपधीना मग्नेश्च दीर्घमायुरस्तु देवाः

८

तव प्रयाजा अनुयाजाश्च केवलं ऊजस्वन्तो हविषः सन्तु भागाः ।

तवाग्ने यज्ञोऽयमस्तु सर्वस्तुभ्यं नमन्तां प्रविशश्चतस्रः

९ [११] (५२९)

(५२)

६ सौचीकोऽग्निः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

विश्वे देवाः ज्ञास्तन मा यथेह होता ब्रूतो मनवै यज्ञिषद्य ।
 प्र मे ब्रूत भागधेयं यथा वो येन पथा हव्यमा वो वहानि
 अहं होता न्यसीदुं यजीयान् विश्वे देवा मरुतो मा जुनन्ति ।
 अहरहरश्विनाध्वर्यवं वां ब्रह्मा समिन्द्रवति साहुतिर्वाम्
 अयं यो होता किरु स यमस्य कमप्यूहे यत समञ्जन्ति देवाः ।
 अहरहरजीयते मासिमास्यथा देवा दधिरे हव्यवाहम्
 मां देवा दधिरे हव्यवाहमपम्लुक्तं बहु कृच्छ्रा चरन्तम् ।
 अग्निर्विद्वान् यज्ञं नः कल्पयाति पञ्चयामं त्रिवृतं सप्ततन्तुम्
 आ वो यक्षयमृतत्वं सुवीरं यथा वो देवा वरिवः कराणि ।
 आ बाह्वोर्वज्रमिन्द्रस्य धेया मथेमा विश्वाः पृतना जयाति
 त्रीणि शता त्री सहस्राण्यग्निं त्रिंशच्च देवा नव चासपर्यन्त ।
 औक्षन् घृतैरस्तृणन् बर्हिर्स्मा आदिद्धोतारं न्यसादयन्त

१

२

३

४

५

६ [१२] (५३५)

(५३)

११ देवाः, ४-५ सौचीकोऽग्निः । अग्निः, ४-५ देवाः । १-५, ८ त्रिष्टुप्; ६-७, ९-११ जगती ।

यमैच्छाम मनसा सोऽयमागाद्यज्ञस्य विद्वान् परुषश्चिकित्वान् ।
 स नो यक्षद् देवताता यजीयान् नि हि पत्सदन्तरः पूर्वी अस्मत्
 अराधि होता निषदा यजीया नभि प्रयांसि सुधितानि हि ख्यत ।
 यजामहै यज्ञियान् हन्त देवा ईळामहा ईड्यौ आज्येन
 साध्वीमकर्द्वेववीति नो अद्य यज्ञस्य जिह्वामविदाम गुह्याम् ।
 स आयुरागात् सुरभिर्वसानो भद्रामकर्द्वेवह्वीति नो अद्य
 तदुद्य वाचः प्रथमे मसीय येनासुरौ अभि देवा असांम ।
 ऊर्जाद उत यज्ञियासः पञ्च जना मम होत्रं जुषध्वम्
 पञ्च जना मम होत्रं जुपन्तां गोजाता उत ये यज्ञियासः ।
 पृथिवी नः पार्थिवात् पात्वहंसोऽन्तरिक्षं विव्यात् पात्वस्मान्

१

२

३

४

५ [१३] (५४०)

तन्तुं तन्वन् रजसो भानुमन्विहि ज्योतिष्मतः पृथो रक्ष धिया कृतान् ।

अनुल्बणं वयत जोगुवामपो मनुर्भव जनया देव्यं जनम्

६

अक्षानहो नह्यतनोत सौम्या इष्कृणुध्वं रक्षना ओत पिंशत ।

अष्टावन्धुरं वहताभितो रथं येन देवासो अनयन्नाभि प्रियम्

७

अश्मन्वती रीयते सं रभध्वमुत्तिष्ठत प्र तरता सखायः ।

अत्रा जहाम ये असन्नशेवाः शिवान् वयमुत्तरेभामि वाजान् ।

८

त्वष्टा माया वैवृपसामपस्तमो बिभ्रत पात्रा देवपानानि शंतमा ।

शिशीति नूनं परशुं स्वायसं येन वृश्वादेतशो ब्रह्मणस्पतिः

९

सतो नूनं कवयः सं शिशीत वाशीभिर्याभिरमृताय तक्षथ ।

विद्रासः पद्मा गुह्यानि कर्तन येन देवासो अमृतत्वमानशुः

१०

गर्भे योषामदधुर्वत्समास न्यपीच्येन मनसोत जिह्वया ।

स विश्वाहा सुमना योग्या अभि सिंघासनिर्वनते कार इज्जितिम्

११ [१४] (५४६)

(५४)

६ बृहदुक्थो वामदेव्यः । इन्द्रः । जिष्टुप् ।

तां सु ते कीर्तिं मघवन् महित्वा यत् त्वां भूति रोदसी अह्वयेताम् ।

प्रावो देवाँ आतिरो दासमोजः प्रजायै त्वस्यै यदशिक्ष इन्द्र

१,

यदचरस्तन्वा वावृधानो बलानीन्द्र प्रनुवाणो जनेषु ।

मायेत् सा ते यानि युद्धान्याहुर्नाद्य शत्रुं ननु पुरा विवित्से

२

क उ नु ते महिमनः समस्याऽस्मत् पूर्व ऋषयोऽन्तर्मापुः ।

यन्मातरं च पितरं च साकमर्जनयथास्तन्वः स्वायाः

३

चत्वारिं ते असुर्याणि नामाऽदाभ्यानि महिषस्य सन्ति ।

त्वमङ्ग तानि विश्वानि वित्से येभिः कर्माणि मघवश्चक्रथ

४

त्वं विश्वा दधिषे केवलानि यान्याविर्या च गुहा वसूनि ।

काममिन्मे मघवन् मा वि तारीस्त्वमाज्ञाता त्वमिन्द्रासि वाता

५

यो अदधाज्ज्योतिषि ज्योतिरन्तर्यो असृजन्मधुना सं मधूनि ।

अधे प्रियं शूषमिन्द्राय मन्म ब्रह्मकृतो बृहदुक्थादवाचि

६ [१५] (५५२)

(५५)

८ बृहदुक्थो वामदेव्यः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

दूरं तन्नाम गुह्यं पराचैर्यत् त्वा भीति अह्वयेतां वयोधै ।
 उदस्तभ्राः पृथिवीं द्यामभीके भ्रातुः पुत्रान् मघवन् तित्विषाणः १
 महत् तन्नाम गुह्यं पुरुस्पृग् येन भूतं जनयो येन भव्यम् ।
 प्रज्ञं जातं ज्योतिर्यदस्य प्रियं प्रियाः समविशन्त पञ्च २
 आ रोदसी अपृणादोत मध्यं पञ्च देवाँ क्रतुशः सप्तसप्त ।
 चतुर्विंशता पुरुधा वि चष्टे सरूपेण ज्योतिषा विव्रतेन ३
 यदुष्य औच्छः प्रथमा विभाना मर्जनयो येन पुष्टस्य पुष्टम् ।
 यत् ते जामित्वमवरं परस्या महन्महत्या असुरत्वमेकम् ४
 विधुं दंष्ट्राणं समने बहूनां युवानं सन्तं पलितो जंगार ।
 देवस्य पश्य काव्यं महित्वा ऽद्या ममार स ह्यः समान ५ [१६]

शाकर्मना शाको अरुणः सुपर्ण आ यो महः शूरः सनादनीलः ।
 यच्चिकेत सत्यमित् तन्न मोघं वसुं स्पार्हमुत जेतोत दाता ६
 ऐभिर्ददे वृष्ण्या पौंस्यानि येभिरौक्षद्वृत्रहत्याय वज्री ।
 ये कर्मणः क्रियमाणस्य मह कर्तेकर्ममुदजायन्त देवाः ७
 युजा कर्माणि जनयन् विश्वौजा अशस्तिहा विश्वमनास्तुराषाद् ।
 पीत्वी सोमस्य द्विव आ वृधानः शूरो नियुधार्धमदस्यून् ८ [१७] (५६०)

(५६)

७ बृहदुक्थो वामदेव्यः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप्, ४-६ जगती ।

इदं त एकं पर ऊं त एकं तृतीयेन ज्योतिषा सं विशस्व ।
 संवेशने तन्वः श्वारुरेधि प्रियो देवानां परमे जनित्रे १
 तनूष्टे वाजिन् तन्वः नयन्ती वाममस्मभ्यं धातु शर्म तुभ्यम् ।
 अह्नतो महो धरुणाय देवान् द्विवीच ज्योतिः स्वमा मिमीयाः २
 वाज्यसि वाजिनेना सुवेनीः सुवितः स्तोमं सुवितो दिवं गाः ।
 सुवितो धर्मं प्रथमानु सत्या सुवितो देवान् त्सुवितोऽनु पत्न ३
 महिन्न एषां पितरश्चनेशिरे देवा देवेष्वदधुरपि क्रतुम् ।
 समविव्यचुरुत यान्यत्विषुरैषां तनूषु नि विविशुः पुनः ४ (५६४)

सहोभिर्विश्वं परि चक्रम रजः पूर्वा धामान्यमिता मिमानाः ।
 तन्नृषु विश्वा मुवना नि येमिरे प्रासारयन्त पुरुध प्रजा अनु ५
 द्विधा सूनवोऽसुरं स्वर्विदु मास्थापयन्त तृतीयेन कर्मणा ।
 स्वां प्रजां पितरः पित्र्यं सह आर्वरेष्वदधुस्तन्नुमार्ततम् ६
 नावा न क्षोदः प्रदिशः पृथिव्याः स्वस्तिभिरति दुर्गाणि विश्वा ।
 स्वां प्रजां बृहदुक्थो महित्वा ऽऽ वरेष्वदधादा परेषु ७ [१८] (५६७)

(५७)

६ वन्धुः श्रुतवन्धुर्विप्रवन्धुर्गौपायनाः । विश्वे देवाः । गायत्री ।

मा प्र गाम पथो वयं मा यज्ञादिन्द्र सोमिनः । मान्तः स्थुनो अरातयः १
 यो यज्ञस्य प्रसाधनस्तन्तुर्वेष्वार्ततः । तमाहुतं नशीमहि २
 मनो न्वा हुवामहे नाराज्ञसेन सोमेन । पितृणां च मन्मभिः ३
 आ त पतु मनः पुनः क्रत्वे दक्षाय जीवसे । ज्योक् च सूर्यं हृशे ४
 पुनर्नः पितरो मनो ददातु देव्यो जनः । जीवं व्रातं सचेमहि ५
 वयं सोम व्रते तव मनस्तनूपु बिभ्रतः । प्रजावन्तः सचेमहि ६ [१९] (५७३)

(५८)

११ वन्धुः श्रुतवन्धुर्विप्रवन्धुर्गौपायनाः । मन आवर्तनम् । अनुष्टुप् ।

यत् ते यमं वैवस्वतं मनो जगाम दूरकम् । तत् त आ वर्तयामसीह क्षयाय जीवसे १
 यत् ते दिवं यत् पृथिवीं मनो जगाम दूरकम् । तत् त आ वर्तयामसीह क्षयाय जीवसे २
 यत् ते भूमिं चतुर्भुष्टिं मनो जगाम दूरकम् । तत् त आ वर्तयामसीह क्षयाय जीवसे ३
 यत् ते चतस्रः प्रदिशो मनो जगाम दूरकम् । तत् त आ वर्तयामसीह क्षयाय जीवसे ४
 यत् ते समुद्रमणवं मनो जगाम दूरकम् । तत् त आ वर्तयामसीह क्षयाय जीवसे ५
 यत् ते मरीचीः प्रवतो मनो जगाम दूरकम् । तत् त आ वर्तयामसीह क्षयाय जीवसे ६ [२०]
 यत् ते अपो यदोपधी मनो जगाम दूरकम् । तत् त आ वर्तयामसीह क्षयाय जीवसे ७
 यत् ते सूर्यं यदुषसं मनो जगाम दूरकम् । तत् त आ वर्तयामसीह क्षयाय जीवसे ८
 यत् ते पर्वतान् बृहतो मनो जगाम दूरकम् । तत् त आ वर्तयामसीह क्षयाय जीवसे ९
 यत् ते विश्वमिदं जगन्मनो जगाम दूरकम् । तत् त आ वर्तयामसीह क्षयाय जीवसे १०
 यत् ते पराः परावतो मनो जगाम दूरकम् । तत् त आ वर्तयामसीह क्षयाय जीवसे ११
 यत् ते भूतं च भव्यं च मनो जगाम दूरकम् । तत् त आ वर्तयामसीह क्षयाय जीवसे १२

[२१] (५८५)

(५९)

१० वन्धुः श्रुतवन्धुर्विप्रवन्धुर्गोपायनाः । १-३ निर्ऋतिः, ४ निर्ऋतिः सोमश्च, ५-६ असुनीतिः,
७ पृथिवी-द्वयन्तरिक्ष-सोम-पूष-पथ्या-स्वस्तयः, ८-१० द्यावापृथिवी, १० (पूर्वार्धस्य)
इन्द्र-द्यावापृथिव्यः । जिह्दुप्, ८ पङ्क्तिः, ९ महापङ्क्तिः, १० पञ्चयुत्तरा ।

प्र तार्यायुः प्रतरं नवीयुः स्थातरिव क्रतुमता रथस्य ।
अध च्यवान् उत तवीत्यथ परातरं सु निर्ऋतिर्जिहीताम् १
सामन् नु राये निधिमक्रवन्नं करामहे सु पुरुध श्रवांसि ।
ता नो विश्वानि जरिता ममन्तु परातरं सु निर्ऋतिर्जिहीताम् २
अमी प्वर्यः पौंस्यैर्भवेमं द्यौर्न भूमिं गिरयो नाजान् ।
ता नो विश्वानि जरिता चिकेत परातरं सु निर्ऋतिर्जिहीताम् ३
मो पु णः सोम मृत्यवे परा द्वाः पश्येम नु सूर्यमुच्चरन्तम् ।
द्युर्मिहितो जरिमा स नो अस्तु परातरं सु निर्ऋतिर्जिहीताम् ४
असुनीते मनो अस्मासु धारय जीवातवे सु प्र तिरा न आयुः
रारन्धि नः सूर्यस्य संदृशि द्युतेन त्वं तन्वं वर्धयस्व ५ [२२]
असुनीते पुनरस्मासु चक्षुः पुनः प्राणमिह नो धेहि भोगम् ।
ज्योक् पश्येम सूर्यमुच्चरन्तं मनुमते मूढया नः स्वस्ति ६
पुनर्नो असुं पृथिवी ददातु पुनर्द्यौर्विषी पुनरन्तरिक्षम् ।
पुनर्नः सोमस्तन्वं ददातु पुनः पूषा पथ्यांश्च या स्वस्तिः ७
शं रोदसी सुबन्धवे यद्वी क्रतस्य मातरा ।
भरतामप यद्रपो द्यौः पृथिवि क्षमा रपो मो पु ते किं चनाममत् ८
अव द्रुके अव त्रिका विवश्वरन्ति भेषजा ।
क्षमा चरिष्ण्वेककं भरतामप यद्रपो द्यौः पृथिवि क्षमा रपो मो पु ते किं चनाममत् ९
समिन्द्रेरय गार्मन्द्वाहं य आवहदुशीनराण्या अनः ।
भरतामप यद्रपो द्यौः पृथिवि क्षमा रपो मो पु ते किं चनाममत् १० [२३] (५९५)

(६०)

११ वन्धुः श्रुतवन्धुर्विप्रवन्धुर्गोपायनाः, ६ अगस्त्यस्वसा एषां माता ऋषिका । १-४, ६ असमातिः,
५ इन्द्रः, ७-११ जीवः, १२ हस्तः । अनुष्टुप्, १-५ गायत्री, ८-९ पङ्क्तिः ।

आ जनं त्वेषसंहं माहीनानामुपस्तुतम् । अगन्म विभ्रतो नमः १
असमातिं नितोर्शनं त्वेषं निययिनं रथम् । भजेरथस्य सत्पतिम् २ (५९७)

यो जनान् महिषाँ ईवा—ऽतितस्थौ पवीरवान् । उतापवीरवान् युधा ३

यस्यैक्ष्वाकुरुषं व्रते रेवान् मराव्येधति । द्विवीव पञ्च कृष्टयः ४

इन्द्रं क्षत्रासमातिषु रथप्रोष्ठेषु धारय । द्विवीव सूर्यं वृशे ५

अगस्त्यस्य नद्भ्यः सतीं युनक्षि रोहिता ।

पणीन् न्यक्रमीरमि विश्वान् राजन्नराधसः ६ [२४]

अयं मातायं पिता ऽयं जीवातुरागमत् । इदं तव प्रसर्पणं सुबन्धवेहि निरिहि ७

यथा युगं वरत्रया नहन्ति धरुणाय कम् ।

एवा दाधार ते मनो जीवातवे न मृत्यवे ऽथो अरिष्टतातये ८

यथेयं पृथिवी मही द्वाधारेमान् वनस्पतीन् ।

एवा दाधार ते मनो जीवातवे न मृत्यवे ऽथो अरिष्टतातये ९

यमावुहं वैवस्वतात् सुबन्धोर्मन् आभरम् । जीवातवे न मृत्यवे ऽथो अरिष्टतातये १०

न्यग्वातोऽव वाति न्यक् तपति सूर्यः । नीचीनमध्या दुहे न्यग्भवतु ते रपः ११

अयं मे हस्तो भगवा—नयं मे भगवत्तरः । अयं मे विश्वमेपजो ऽयं शिवाभिर्मर्शनः १२

[२५] (६०७)

(६१)

[पञ्चमोऽनुवाकः ॥५॥ सू० ६१-६८]

२७ नाभानेदिष्ठो मानधः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

इवमिथा रौद्रं गूर्तवंचा ब्रह्म क्त्वा शच्यामन्तराजौ ।

क्राणा यदस्य पितरां मंहनेष्टाः पर्यत् पक्थे अहन्ता सप्त होतृन् १

स इद्वानाय दम्पाय वृन्व ऊच्यवान् सूर्यैरमिमीत वेदिम् ।

तूर्वयाणो गूर्तवंचस्तमः क्षोद्रो न रेत इत ऊति सिञ्चत् २

मनो न येषु हवनेषु त्रिमं विपः शच्या वनुथो द्रवन्ता ।

आ यः शयींभिस्तुविनुम्णो अस्या—ऽश्रीणीतादिशं गर्भस्तौ ३

कृष्णा यद्रोष्वकृणीषु सीदद् द्विवो नपाताश्विना हुवे वाम् ।

वीतं मे यज्ञमा गतं मे अन्नं ववन्वासा नेपमस्मृतधू ४

प्रथिष्ट यस्य वीरकर्मिष्ण दनुष्ठितं नु नर्यो अपौहत् ।

पुनस्तदा वृहति यत् कनाया दुहितुरा अनुभूतमनर्वा ५ [२६]

मध्या यत् कर्त्तृमभवदुभीके कामं कृण्वाने पितरि युवत्याम् ।

मनानग्रेतो जहतुर्वियन्ता सानौ निषिक्तं सुकृतस्य योनौ ६

(६१३)

पिता यत् स्वां दुहितरमधिष्कन् क्षमया रेतः संजग्मानो नि पिञ्चत् ।
 स्वाध्यांजनयन् ब्रह्म देवा वास्तोष्पतिं व्रतपां निरतक्षन्
 स ईं वृषा न केनमस्यवाजौ स्मदा परैदपं वृश्चवेताः ।
 सरत् पदा न दक्षिणा परावृद्ध न ता नु मे पृश्न्यो जगृभ्रे
 मक्षू न वह्निः प्रजाया उपब्धि-रग्निं न नग्न उप सीवृद्धः ।
 सन्तिधेधं सन्तिधेधं वाजं स धर्ता जज्ञे सहसा यवीयुत्
 मक्षू कनायाः सख्यं नवग्वा ऋतं वदन्त ऋतयुक्तिमग्मन् ।
 द्विर्हंसो य उप गोपमागु-रदक्षिणासो अच्युता दुदुक्षन्

७

८

९

१० [२७]

मक्षू कनायाः सख्यं नवीयो राधो न रेतः ऋतमित् तुरण्यन् ।
 शुचि यत् ते रेकण आर्यजन्त सबर्द्धायाः पर्य उस्त्रियायाः
 पश्वा यत् पश्वा-विर्युता बुधन्ते-ति ब्रवीति वक्तरी रराणः ।
 वसोर्वसुत्वा कारवोऽनेहा विश्वं विवेष्टि द्रविणमुप क्षु
 तदिह्वस्य परिषद्धानो अग्मन् पुरू सदर्न्तो नार्पदं विमित्सन् ।
 वि शुष्णस्य संग्रथितमनर्वा विदत् पुरुप्रजातस्य गुहा यत्
 भर्गो ह नामोत यस्य देवाः स्वर्णं ये त्रिषधस्थे निषिद्धः ।
 अग्निर्ह नामोत जातवेदाः शुधी नो होतर्ऋतस्य होताधुक्
 उत त्या मे रौद्रावर्चिमन्ता नासत्याविन्द्र गूतये यजधै ।
 मनुष्वद्वक्तवर्हिषे रराणा मन्द्रू हितप्रयसा विक्षु यज्यू

११

१२

१३

१४

१५ [२८]

अयं स्तुतो राजा वन्दि वेधा अपश्च विप्रस्तरति स्वसेतुः ।
 स कक्षीर्वन्तं रेजयत् सो अग्निं नोमं न चक्रमर्वतो रघुद्रु
 स द्विबन्धुर्वैतरणो यष्टा सबर्धु धेनुमस्वं दुहधै ।
 सं यन्मित्रावरुणा वृश्च उक्थै-ज्येष्ठोभिर्यमणं वरुथैः
 तद्वन्धुः सूरिर्विवि ते धियंधा नामानेदिष्ठो रपति प्र वेनन् ।
 सा नो नामिः परमास्य वा घा-ऽहं तत् पश्वा कतिथश्चिदास
 इयं मे नाभिर्हि मे सुधस्थ-मिमे मे देवा अयमस्मि सर्वः ।
 द्विजा अहं प्रथमजा ऋतस्ये-दं धेनुर्दुहज्जायमाना
 अर्धासु मन्द्रो अरतिर्विभावा ऽव स्यति द्विर्तनिर्वनेषाद् ।
 ऊर्ध्वा यच्छ्रेणिर्न शिशुर्दन् मक्षू स्थिरं शैवूधं सूत माता

१६

१७

१८

१९

२० [२९] (६३७)

अधा गाव उपमाति कनाया अनु श्वान्तस्य कस्य चित् परैयुः ।	
श्रुधि त्वं सुद्रविणो नस्त्वं या—लाश्वघ्नस्य वावृधे सुनृताभिः	२१
अध त्वमिन्द्र विद्धयस्मान् महो राये नृपते वज्रबाहुः ।	
रक्षा च नो मघोनः पाहि सूरि—ननेहसस्ते हरिवो अभिष्टौ	२२
अध यद्राजाना गविष्टौ सरत् सरण्युः कारवै जरण्युः ।	
विप्रः प्रेष्ठः स ह्येषां बभूव परा च वक्षदुत पयदेनान्	२३
अधा न्वस्य जेन्यस्य पुष्टौ वृथा रेभन्त ईमहे तदू नु ।	
सरण्युरस्य सुनुरश्वो विप्रश्चासि श्रवसश्च सातौ	२४
युवोर्यदि सख्यायास्मे शर्धाय स्तोमं जुजुपे नमस्वान् ।	
विश्वत्र यस्मिन्ना गिरः समीचीः पूर्वीव गातुर्दाशत् सुनृतायि	२५
स गृणानो अद्भिर्वैववानिति सुबन्धुर्नमसा सुक्तैः ।	
वधेदुक्थैर्वचोभिरा हि नूनं व्यध्वैति पर्यस उस्त्रियायाः	२६
त ऊ पु णो महो यजत्रा भूत देवास ऊतये सजोषाः ।	
ये वाजाँ अनयता वियन्तो ये स्था निचेतारो अमूराः	२७ [३०] (६१४)

— २०५६ —

[द्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥ व० १-२४]

(६२)

११ नामानेदिष्टो मानवः । विश्वे देवाः, १-६ अङ्गिरसो वा, ८-११ सावर्णेर्दानम् । जगती;
५, ८, ९ अनुष्टुप्; प्रगाथः= (६ बृहती, ७ सतोबृहती); १० गायत्री, ११ त्रिष्टुप् ।

ये यज्ञेन दक्षिणया समंक्ता इन्द्रस्य सख्यममृतत्वमानश ।	
तेभ्यो मद्रमङ्गिरसो वो अस्तु प्रति गृणीत मानवं सुमेधसः	१
य उदाजन् पितरो गोमयं वस्व—तेनाभिन्दन् परिवत्सरे वलम् ।	
व्रीर्धायुत्वमङ्गिरसो वो अस्तु प्रति गृणीत मानवं सुमेधसः	२
य ऋतेन सूर्यमारोहयन् विव्य—प्रथयन् पृथिवीं मातरं वि ।	
सुप्रजास्त्वमङ्गिरसो वो अस्तु प्रति गृणीत मानवं सुमेधसः	३
अयं नामा वदति वल्गु वो गृहे देवपुत्रा ऋषयस्तच्छृणोतन ।	
सुब्रह्मण्यमङ्गिरसो वो अस्तु प्रति गृणीत मानवं सुमेधसः	४
विरूपास इहपय—स्त इद्रमीरवेपसः । ते अङ्गिरसः सुनव—स्ते अग्नेः परिं जज्ञिरे ५ [१]	

ये अग्नेः परिं जज्ञिरे विरूपासो विवस्परिं ।

नववो नु दशवो अङ्गिरस्तमः सचा देवेषु महेते

६

(६४०)

इन्द्रेण युजां निः सृजन्त वाघतो ब्रजं गोमन्तमश्विनम् ।
 सहस्रं मे ददतो अष्टकुर्यः । श्रवो देवेष्वक्रत ७
 प्र नूनं जायतामयं मनुस्तोक्मेव रोहतु । यः सहस्रं ज्ञाताश्वं सद्यो वानाय मंहते ८
 न तमश्नोति कश्चन दिव इव सान्वारभम् ।
 सावर्ण्यस्य दक्षिणा वि सिन्धुरिव पप्रथे ९
 उत दासा परिविषे स्मर्द्धिष्टी गोपरीणसा । यदुस्तुर्वश्च मामहे १०
 सहस्रदा ग्रामणीर्मा रिपन्मनुः सूर्येणास्य यतमानैतु दक्षिणा
 सार्वर्णेर्देवाः प्र तिरन्त्वायु—र्यस्मिन्नश्रान्ता असनाम वाजम् ११ [२] (६४५)

(६३)

१७ गयः प्लातः । विश्वे देवाः १५-१६ पथ्या स्वस्तिः । जगती, १५ त्रिष्टुप्वाः १६-१७ त्रिष्टुप् ।

परावतो ये दिधिपन्त आप्यं मनुप्रीतासो जज्जिमा विवस्वतः ।
 ययातेर्ये नहुष्यस्य बर्हिषि देवा आसति ते अधि ब्रुवन्तु नः १
 विश्वा हि वो नमस्यानि वन्द्या नामानि देवा उत यज्ञियानि वः ।
 ये स्थ जाता अदितेरज्यस्परि ये पृथिव्यास्ते म इह श्रुता हवम् २
 येभ्यो माता मधुमत् पिन्वते पयः पीयूषं द्यौरदितिरद्विर्बर्हाः ।
 उक्थशुष्मान् वृषभरान् त्वग्रसस्तौ आदित्या अनु मदा स्वस्तये ३
 नृचक्षसो अर्निमिषन्तो अर्हणा बृहद्देवासो अमृतत्वमानशुः ।
 ज्योतीरथा अहिमाया अनागसो द्विवो वर्ष्माणं वसते स्वस्तये ४
 सम्राजो ये सुवृधो यज्ञमाययु—रपरिहृता दधिरे द्विवि क्षयम् ।
 तौ आ विवास नमसा सुवृक्तिभिर्महो आदित्या अदितिं स्वस्तये ५ [३]

को वः स्तोमं राधति यं जुजोषथ विश्वे देवासो मनुषो यति ष्ठन ।
 को वोऽध्वरं तुविजाता अरं करद् यो नः पर्यदत्यंहः स्वस्तये ६
 येभ्यो होत्रां प्रथमामायेजे मनुः समिन्द्राग्निर्मनसा सप्त होतृभिः ।
 त आदित्या अर्भयं शर्म यच्छत सुगा नः कर्त सुपथा स्वस्तये ७
 य ईशिरि भुर्वनस्य प्रचेतसो विश्वस्य स्थातुर्जगतश्च मन्तवः ।
 ते नः कृतादकृतादेनसस्पर्य—द्या देवासः पिपृता स्वस्तये ८ (६५३)

भरेष्विन्द्रं सुहवं हवामहे—ऽहोमुचं सुकृतं देव्यं जनम् ।

अग्निं मित्रं वरुणं सातये भगं द्यावापृथिवी मरुतः स्वस्तये

९

सुत्रामाणं पृथिवीं धामनेहसं सुशर्माणमदिति सुप्रणीतिम् ।

दैवीं नावं स्वर्त्रिभामनागसु—मस्रवन्तीमा रुहेमा स्वस्तये

१० [४]

विश्वे यजत्रा अधि वोचतोतये त्रायध्वं नो दुरेवाया अभिह्रुतः ।

सत्यया वो देवहूत्या हुवेम शृण्वतो देवा अवसे स्वस्तये

११

अपामीवामप विश्वामनाहुति—मपारातिं दुर्विदत्रामघायतः ।

आरे देवा द्वेपो अस्मद्युयोतनो—रु णः शर्म यच्छता स्वस्तये

१२

अरिष्टः स मर्तो विश्व एधते प्र प्रजामिजयिते धर्मणस्पति ।

यमादित्यासो नयथा सुनीतिमि—रति विश्वानि दुरिता स्वस्तये

१३

यं देवासोऽवथ वाजसातौ यं शूरसाता मरुतो हिते धने ।

प्रातर्यावाणं रथमिन्द्र सानसि—मरिष्यन्तमा रुहेमा स्वस्तये

१४

स्वस्ति नः पृथ्यासु धन्वसु स्वस्त्यप्सु वृजने स्वर्वति ।

स्वस्ति नः पुत्रकृथेषु योनिषु स्वस्ति राये मरुतो दधातन

१५

स्वस्तिरिद्धि प्रपथे श्रेष्ठा रेक्णस्वत्यभि या वाममेति ।

सा नो अमा सो अरणे नि पातु स्वावेशा मवतु देवगोपा

१६

एवा प्लुतेः सुनुरवीवृधद्वो विश्व आदित्या अदिते मनीषी ।

ईशानासो नरो अमर्त्येना—ऽस्तावि जनो दिव्यो गयेन

१७ [५] (६६२)

(६४)

१७ गयः प्लातः । विश्वे देवाः । जगतीः १२, १६, १७ त्रिष्टुप् ।

कथा देवानां कतमस्य यामनि सुमन्तु नाम शृण्वतां मनमहे ।

को मृळाति कतमो नो मयस्करत् कतम ऊती अभ्या ववर्तति

१

क्रतूयन्ति क्रतवो ह्रत्सु धीतयो वेनन्ति वेनाः पतयन्त्या दिशः ।

न मर्द्धिता विद्यते अन्य एभ्यो देवेषु मे अधि कामा अयंसत

२

नरा वा शंसं पूषणमगोह्य—मग्निं देवेन्द्रमभ्यर्चसे गिरा ।

सूर्यामासा चन्द्रमसा यमं दिवि त्रितं वार्तमुपसमक्तुमश्विना

३

(६६५)

कथा क्विस्तुवीरवान् कया गिरा बृहस्पतिर्वावृधते सुवृक्तिभिः ।

अज एकपात सुहवेभिर्ऋक्मि—रहिः शृणोतु बुधयोऽहं हवींमनि
दक्षस्य वादिते जन्मनि व्रते राजाना मित्रावरुणा विवाससि ।

अतूर्तपन्थाः पुरुरथो अयमा सप्तहोता विष्णुरूपेषु जन्मसु

ते नो अर्वन्तो हवनश्रुतो हवं विश्वे शृण्वन्तु वाजिनो मितद्रवः ।

सहस्रसा मेघसाताविव त्मना महो ये धनं समिथेषु जग्निरे
प्र वो वायुं रथयुजं पुरंधिं स्तोमैः कृणुध्वं सख्याय पूषणाम् ।

ते हि देवस्य सवितुः सर्वीमनि क्रतुं सचन्ते सचितः सचेतसः

त्रिः सप्त सप्ता नद्यो महीरपो वनस्पतीन् पर्वतां अग्निभूतये ।

कृशानुमस्तृन् तिष्यं सुधस्थ आ रुद्रं रुद्रेषु रुद्रियं हवामहे
सरस्वती सरयुः सिन्धुरुर्मिभिर्महो महीरवसा यन्तु वक्षणीः ।

देवीरापो मातरः सूदधित्वो घृतवत् पयो मधुमन्नो अर्चत

उत माता बृहद्दिवा शृणोतु न—स्त्वष्टा देवेभिर्जनिभिः पिता वचः ।

ऋभुक्षा वाजो रथस्पतिर्मगो रणवः शंसः शशमानस्य पातु नः

रणवः संहृष्टौ पितुमां इव क्षयो भद्रा रुद्राणां मरुतामुपस्तुतिः ।

गोभिः प्याम यशसो जनेष्वा सदा देवास इळया सचेमहि

यां मे धियं मरुत इन्द्र देवा अर्ददात वरुण मित्र युयम् ।

तां पीपयत पर्यसेव धेनुं कुविद्विरो अधि रथे वहांथ

कुविद्वङ्ग प्रति यथा चिदस्य नः सजात्यस्य मरुतो बुबोधथ ।

नाभा यत्र प्रथमं संनसामहे तत्र जामित्वमदितिर्दधातु नः

ते हि द्यावापृथिवी मातरा मही देवी देवाऽन्मना यज्ञिये इतः ।

उमे विभूत उभयं भरीमभिः पूरु रेतोसि पितुभिश्च सिञ्चतः

वि पा होत्रा विश्वमश्नोति वार्यं बृहस्पतिररमतिः पनीयसी ।

ग्रावा यत्र मधुपुदुच्यते बृह—दवीवशन्त मतिभिर्मनीषिणः

एवा क्विस्तुवीरवां क्रतुज्ञा द्रविणस्युर्द्रविणसश्चक्रानः ।

उक्थेमिरत्र मतिभिश्च विप्रो ऽपीपयद्भयो विद्वानि जन्म

एवा प्लुतेः सुनुरवीवृधद्वो विश्वं आदित्या अदिते मनीषी ।

ईशानासो नरो अर्मत्येना—ऽस्तावि जनो विव्यो गर्धन

४

५ [६]

६

७

८

९

१० [७]

११

१२

१३

१४

१५

१६

१७ [८] (६७९)

(६५)

१५ वसुकर्णो वासुकः । विश्वे देवाः । जगती, १५ त्रिष्टुप् ।

अग्निरिन्द्रो वरुणो मित्रो अर्यमा वायुः पूषा सरस्वती सजोषसः ।
 आवृत्या विष्णुर्मरुतः सर्व्वहृत् सोमो रुद्रो अदितिर्व्वह्मणस्पतिः १
 इन्द्राग्नी वृत्रहत्येषु सत्पती मिथो हिंन्वाना तन्वाऽर्द्धं समोकसा ।
 अन्तरिक्षं मह्या पशुरोजसा सोमो घृतश्रीर्महिभानमीरयन् २
 तेषां हि मद्भा महतामनर्व्वणां स्तोमो इर्यमृतज्ञा क्रतावृधाम् ।
 ये अप्सवर्मणवं चित्रराधस—स्ते नो रासन्तां मह्ये सुमित्र्याः ३
 स्वर्णरमन्तरिक्षाणि रोचना द्यावाभूमी पृथिवीं स्कम्भुरोजसा ।
 पूषा इव मह्यन्तः सुरातयो देवाः स्तवन्ते मनुपाय सुरयः ४
 मित्राय शिक्ष वरुणाय दाशुषे या सम्राजा मनसा न प्रयुच्छतः ।
 ययोर्धाम धर्मणा रोचते बृहद् ययोरुभे रोदसी नार्धसी वृता ५ [९]

या गौर्व्वेतांनि पर्येति निष्कृतं पयो दुर्हाना व्रतनीरवारतः ।
 सा प्रब्रुवाणा वरुणाय दाशुषे देवेभ्यो दाशद्भविषां विवस्वते ६
 विवर्क्षसो अग्निजिह्वा क्रतावृधं क्रतस्य योनिं विमुशन्त आसते ।
 द्यां स्कमित्व्यर्द्धं आ चक्रुरोजसा यज्ञं जन्तिव्यी तन्वीर्द्धं नि मांमृजुः ७
 परिक्षिता पितरां पूर्वजावरी क्रतस्य योनां क्षयतः समोकसा ।
 द्यावापृथिवी वरुणाय सव्रते घृतवत् पयो महिषाय पिन्वतः ८
 पर्जन्यावाता वृषभा पुरीषिणेन्द्रवायू वरुणो मित्रो अर्यमा ।
 देवां आवृत्या अदितिं हवामहे यं पार्थिवासो द्विव्यासो अप्सु ये ९
 त्वष्टारं वायुमृभवो य ओहते दैव्या होतारा उपसं स्वस्तये ।
 बृहस्पतिं वृत्रखादं सुमेधसं—मिन्द्रियं सोमं धनसा उ ईमहे १० [१०]

ब्रह्म गामश्वं जनयन्त ओषधी—र्वन्तस्पतीन् पृथिवीं पर्वतां अपः ।
 सूर्यं द्विवि रोहयन्तः सुदानव आर्या व्रता विसृजन्तो अधि क्षमि ११
 भुज्युमंहसः पिपृथो निरश्विना श्यावं पुत्रं वधिमत्या अजिन्वतम् ।
 क्रमद्युवं विमदायोहथुर्युवं विष्णाप्वर्द्धं विश्वकायाव मृजथः १२
 पावीरवी तन्यतुरेकपादुजो द्विवो धर्ता सिन्धुरापः समुद्रियः ।
 विश्वे देवासः शृणवन् वचांसि मे सरस्वती सह धीमिः पुरंध्या १३ (६९)

विश्वे देवाः सह धीभिः पुरंध्या मनोर्यजत्रा अमृतां क्रतुज्ञाः ।

रातिपाचो अमिपाचः स्वर्विदुः स्वर्गिरी ब्रह्म सूक्तं जुषेत्

१४

देवान् वसिष्ठो अमृतान् ववन्दे ये विश्वा भुवनाभि प्रतस्थुः ।

ते नो रासन्तामृगायमद्य यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

१५ [११] (६९४)

(६६)

१५ वसुकर्णो वासुकः । विश्वे देवाः । जगती, १५ त्रिष्टुप् ।

देवान् हुवं बृहच्छ्रवसः स्वस्तये ज्योतिष्कृतो अध्वरस्य प्रचेतसः ।

ये वावृधुः प्रतरं विश्ववेदस इन्द्रज्येष्ठासो अमृतां क्रतावृधः

१

इन्द्रप्रसूता वरुणप्रशिष्टा ये सूर्यस्य ज्योतिषो भागमानशुः ।

मरुद्गणे वृजने मन्म धीमहि माघेने युज्ञं जनयन्त सूरयः

२

इन्द्रो वसुभिः परि पातु नो गय मादित्यैर्नो अदितिः शर्म यच्छतु ।

रुद्रो रुद्रेभिर्देवो मृळयाति न स्वप्ता नो ग्रामिः सुविताय जिन्वतु

३

अदितिर्द्यावापृथिवी क्रतं मह दिन्द्राविष्णू मरुतः स्वर्बृहत ।

देवा आदित्या अवसे हवामहे वसून् रुद्रान् त्वावितारं सुदंसम

४

सरस्वान धीमिर्वरुणो धृतव्रतः पूषा विष्णुर्महिमा वायुरश्विना ।

ब्रह्मकृतो अमृता विश्ववेदसः शर्म नो यंसन् त्रिवरुथमंहसः

५ [१२]

वृषा यज्ञो वृषणः सन्तु यज्ञिया वृषणो देवा वृषणो हविष्कृतः ।

वृषणा द्यावापृथिवी क्रतावरी वृषा पर्जन्यो वृषणो वृषन्तुमः

६

अग्नीषोमा वृषणा वाजसातये पुरुप्रज्ञस्ता वृषणा उप ब्रुवे ।

यावीर्जिर वृषणो देवयज्यया ता नः शर्म त्रिवरुथं वि यंसतः

७

धृतव्रताः क्षत्रिया यज्ञनिष्कृतो बृहद्विवा अध्वराणामभिधियः ।

अग्निहोतार क्रतुसापो अद्रुहो ऽपो असृजन्ननु वृत्रतूर्य

८

द्यावापृथिवी जनयन्नाभि व्रता ऽऽप ओषधीर्वनिनानि यज्ञिया ।

अन्तरिक्षं स्वर्गं पप्रुतये वशं देवासस्तन्वीः नि मामृजुः

९

धृतरौ त्रिव क्रमवः सुहस्ता वातापर्जन्या महिषस्य तन्यतोः ।

आप ओषधीः प्र तिरन्तु नो गिरो भगो रातिर्वाजिनो यन्तु मे हवम

१० [१३] (७०४)

समुद्रः सिन्धु रजो अन्तरिक्षमज एकपात् तनयित्सुरर्णवः ।

अहिर्बुध्नयः शृणवद्वचांसि मे विश्वे देवास उत सूर्यो मम ११

स्याम वो मनवो देववीतये प्राश्नं नो यज्ञं प्र णयत साधुया ।

आदित्या रुद्रा वसवः सुदानव इमा ब्रह्म अस्यमानानि जिन्वत १२

दैव्या होतारा प्रथमा पुरोहित क्रतस्य पन्थामन्वेमि साधुया ।

क्षेत्रस्य पतिं प्रतिवेशमीमहे विश्वान् देवाँ अमृतौ अप्रयुच्छतः १३

वसिष्ठस्यः पितृवद्वाचमक्रत देवाँ ईळाना ऋषिवत् स्वस्तये ।

प्रीता इव ज्ञातयः काममेत्याऽस्मे देवासोऽव धूनुता वसु १४

देवान् वसिष्ठो अमृतान् ववन्द्रे ये विश्वा भुवन्ताभि प्रतस्थुः ।

ते नो रासन्तामुरुगायमद्य यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः १५ [१४] (७०९)

(६७)

१२ अयास्थ आङ्गिरसः । बृहस्पतिः । त्रिष्टुप् ।

इमा धियं सप्तशीर्ष्णीं पिता न क्रतप्रजातां बृहतीमविन्दत ।

तुरीयं स्विज्जनयद्विश्वजन्यो ऽयास्यं उक्थमिन्द्राय शंसन् १

क्रतं शंसन्त क्रजु दीध्याना द्विस्पुत्रासो असुरस्य वीराः ।

विप्रं पदमङ्गिरसो दधाना यज्ञस्य धाम प्रथमं मनन्त २

हंसैरिव सखिभिर्वावदद्भि रश्मन्मयानि नहन्ता व्यस्यन् ।

बृहस्पतिरभिकनिक्कवृद्रा उत प्रास्तोदुच्चं विद्रौ अगायत । ३

अवो द्वाभ्यां पर एकया गा गुहा तिष्ठन्तीरनुतस्य सेतौ ।

बृहस्पतिस्तमसि ज्योतिरिच्छन्नुदुसा आकूर्वि हि तिस्र आवः ४

विभिद्या पुरं शयथेमपाचीं निस्त्रीणि साकमुदुधेरकृन्तत ।

बृहस्पतिरुपसं सूर्यं गा मर्कं विवेद स्तनयन्निध द्यौः ५

इन्द्रो वलं रक्षितारं दुधानां करेणैव वि चकता रवेण ।

स्वेदास्त्रिभिराशिरमिच्छमानो ऽरोदयत् पणिमा गा अमुष्णात ६ [१५]

स ई सत्येभिः सखिभिः शुचद्भिर्गोधायसं वि धनसैरददः ।

ब्रह्मणस्पतिर्वृषभिर्वराहैर्धर्मस्वेदेभिर्द्रविणं व्यानद् ७

ते सत्येन मनसा गोपतिं गा इयानास इषणयन्त धीभिः ।

बृहस्पतिर्मिथो अवद्यपेभिरुदुन्निया असृजत स्वयुग्भिः ८

(७१७)

तं वर्धयन्तो मतिभिः शिवाभिः सिंहमिव नानदतं सुधस्थे ।
 बृहस्पतिं वृषणं शूरसातौ भेरंभरे अनु मदेम जिष्णुम् ९
 यदा वाजमसंनद्विश्वरूपमाद्यामरुक्षदुत्तराणि सदा ।
 बृहस्पतिं वृषणं वर्धयन्तो नाना सन्तो विभ्रतो ज्योतिरासा १०
 सत्यामाशिषं कृणुता वयोधै कीरिं चिद्धयवथ स्वभिरैवैः ।
 पश्चा मृधो अप भवन्तु विश्वास्तद्रोदसी शृणुतं विश्वमिन्वे ११
 इन्द्रो महा महतो अर्णवस्य वि मूर्धानमभिनद्वुदस्य ।
 अहन्नहिमरिणात् सप्त सिन्धून् देवैर्द्यावापृथिवी प्रावतं नः १२ [१६] (७२१)

(६८)

१२ अयास्थ आङ्गिरसः । बृहस्पतिः । त्रिष्टुप् ।

उवृषुतो न वयो रक्षमाणा वावदतो अभ्रियस्येव घोषाः ।
 गिरिभ्रजो नोर्मयो मर्दन्तो बृहस्पतिमभ्यर्का अनावन् । १
 सं गोभिराङ्गिरसो नक्षमाणो भग इवेदर्यमणं निनाय ।
 जने मित्रो न वंषती अनक्ति बृहस्पते वाजयाश्चरिवाजौ २
 साध्वर्या अतिथिनीरिषिराः स्पर्हाः सुवर्णा अनवद्यरूपाः ।
 बृहस्पतिः पर्वतेभ्यो वितूर्या निर्गा ऊपे यवमिव स्थिविभ्यः ३
 आप्रपायन् मधुन ऋतस्य योनिमवक्षिपन्नर्क उल्कामिव द्योः ।
 बृहस्पतिरुद्धरन्नश्मनो गा भूम्या उद्वेव वि त्वचं विभेद ४
 अप ज्योतिषा तमो अन्तरिक्षा दुद्रः शीपालमिव वात आजत् ।
 बृहस्पतिरनुमृश्या वलस्याऽभ्रमिव वात आ चक्र आ गाः ५
 यदा वलस्य पीर्यतो जसुं भेद बृहस्पतिरग्नितपोभिरर्कैः ।
 दुद्धिर्न जिह्वा परिविष्टमाद द्वाविर्नधीरकृणोदुस्त्रियाणाम् ६ [१७]
 बृहस्पतिरमत हि त्यदासां नाम स्वरीणां सद्ने गुहा यत् ।
 आण्डेवं भित्त्वा शकुनस्य गर्भमुदुस्त्रियाः पर्वतस्य त्मनाजत् ७
 अश्रापिनद्धं मधु पर्यपश्यन्मत्स्यं न वृन उदानि क्षियन्तम ।
 निष्टजभार चमसं न वृक्षाद् बृहस्पतिर्विरवेणा विकृत्य ८ (७२१)

सोषामविन्दुत् स स्वः१ सो अग्निं सो अर्केण वि बंधाधे तमांसि ।

बृहस्पतिर्गोवपुषो बलस्य निर्मज्जानं न पर्वणो जभार ९

हिमेव पर्णा मुषिता वनानि बृहस्पतिनाकूपयद्बलो गाः ।

अनानुकृत्यमपुनश्चकार यात् सूर्यामासा मिथ उच्चरातः १०

अभि श्यावं न कृशनिभिरश्वं नक्षत्रेभिः पितरो ग्रामपिंशन् ।

रात्र्यां तमो अर्धधुर्योतिरहन् बृहस्पतिर्भिन्नदद्वि विदद्गाः ११

इदमकर्म नमो अश्रियाय यः पूर्वोरन्वानोनवीति ।

बृहस्पतिः स हि गोभिः सो अश्वैः स वीरेभिः स नृभिर्नो वयो धात १२ [१८] (७३३)

(६९)

[पद्योऽनुवाकः ॥६॥ सू० ६९-८४]

१२ सुमित्रो वाध्यश्वः । अग्निः । त्रिष्टुप्, १-२ जगती ।

भद्रा अग्नेर्वध्यश्वस्य संहशो वामी प्रणीतिः सुरणा उपेतयः ।

यदीं सुमित्रा विशो अग्र इन्धते घृतेनाहुतो जस्ते दर्विद्युतत १

घृतमग्नेर्वध्यश्वस्य वर्धनं घृतमन्नं घृतम्वस्य मेदनम् ।

घृतेनाहुत उर्विया वि पप्रथे सूर्य इव रोचते सर्पिरासुतिः २

यत् ते मनुष्यदनीकं सुमित्रः समीधे अग्ने तद्विदं नवीयः ।

स रेवच्छोच स गिरो जुषस्व स वाजं दर्पि स इह श्रवो धाः ३

यं त्वा पूर्वमीळितो वध्यश्वः समीधे अग्ने स इदं जुषस्व ।

स नः स्तिपा उत भवा तनूपा वात्रं रक्षस्व यद्विदं ते अस्मे ४

भवा द्यूह्री वाध्यश्वोत गोपा मा त्वा तारीदृभिर्मातिर्जनानाम् ।

शूर इव धृष्णुश्च्यवनः सुमित्रः प्र नु वोचं वाध्यश्वस्य नाम ५

समज्या पर्वत्याऽ वसूनि दासा वृत्राण्यार्या जिगेथ ।

शूर इव धृष्णुश्च्यवनो जनानां त्वमग्ने पृतनार्यैरभि प्याः ६ [१९]

वृधतन्तुर्बृहदुक्षायमग्निः सहस्रस्तरीः शतनीथ क्रम्वा ।

द्युमान् द्युमत्सु नृभिर्मृज्यमानः सुमित्रेषु दीदयो देवयत्सु ७

त्वे धेनुः सुदुघा जातवेदो ऽसश्चतैव समना संबर्धुक् ।

त्वं नृभिर्दक्षिणावज्जिरग्रे सुमित्रेभिरिध्यसे देवयज्भिः ८

देवाश्चित् ते अमृता जातवेदो महिमानं वाध्यश्च प्र वोचन् ।

यत् संपृच्छं मानुषीर्विश आयन् त्वं नृभिरजयस्त्वावृधेभिः ९ (७४४)

पितेव पुत्रमविभरुपस्थे त्वामग्ने वध्यश्वः संपर्यन् ।
 जुषाणो अस्य समिधं यविष्ठो त पूर्वा अवनोर्बाधतश्चित् १०
 शश्वदुग्निर्वध्यश्वस्य शत्रून् नृभिर्जिगाय सुतसोमवद्भिः ।
 समनं चिददहाश्चित्रभानो ऽव बाधन्तमभिनद्वृधश्चित् ११
 अयमग्निर्वध्यश्वस्य वृत्रहा सनकात् प्रेद्धो नर्मसोपवाक्यः ।
 स नो अजामीनूत वा विजामी नमि तिष्ठ शर्धतो वाध्यश्व १२ [२०] (७४५)

(७०)

११ सुमित्रो वाध्यश्वः । आप्रीसूक्तं = (१ इध्मः समिद्धोऽग्निर्वा, २ नराशंसः, ३ इलः,
 ४ वह्निः, ५ देवीर्द्वारः, ६ उपासानक्ता, ७ दैव्यौ होतारौ प्रचेतसौ, ८ तिस्रो देव्यः
 सरस्वतीळामारत्यः, ९ त्वष्टा, १० वनस्पतिः, ११ स्वाहाकृतयः) । जिपुप् ।

इमां मे अग्ने समिधं जुषस्वे—ळस्पदे प्रति हर्या घृताचीम् ।
 वर्ष्मन् पृथिव्याः सुदिनत्वे अह्ना—मूर्ध्वो भव सुक्रतो देवयज्या १
 आ देवानामग्रयावेह यातु नराशंसो विश्वरूपेभिरश्वैः ।
 ऋतस्य पथा नर्मसा मियेधो देवेभ्यो देवतमः सुषुदत् २
 शश्वत्तममीळते दुत्याय हविर्ष्मन्तो मनुष्यासो अग्निम् ।
 वह्निष्टैरश्वैः सुवृता रथेना ऽऽ देवान् वक्षि नि पदेह होता ३
 वि प्रथतां देवजुष्टं तिरश्चा दीर्घं द्वाध्मा सुरभि भूत्वस्मे ।
 अहेळता मर्नसा देव बर्हि—रिन्द्रज्येष्ठो उशतो यक्षि देवान् ४
 विवो वा सानु स्पृशता वरीयः पृथिव्या वा मात्रया वि श्रयध्वम् ।
 उशतीर्द्वीरो महिना महन्दि—द्वैवं रथं रथयुधीरयध्वम् ५ [२१]
 देवी विवो दुहितरा सुशिल्पे उपासानक्ता सदतां नि योनौ ।
 आ वां देवास उशती उशन्त उरो सीदन्तु सुभगे उपस्थे ६
 ऊर्ध्वो ग्रावा बृहदुग्निः समिद्धः प्रिया धामान्यदितिरुपस्थे ।
 पुरोहितावृत्विजा यज्ञे अस्मिन् विदुष्टरा द्रविणमा यजेथाम् ७
 तिस्रो देवीर्बर्हिरिदं वरीय आ सीदत चक्रमा वः स्योनम् ।
 मनुष्वद्यज्ञं सुधिता हवींषी—ळा देवी घृतपदी जुपन्त ८
 देव त्वष्टर्यद्ध चारुत्वमान—ज्यदङ्गिरसाममवः सचाभूः ।
 स देवानां पाथ उप प्र विद्रा—नुशान् यक्षि द्रविणोदः सुरतः ९ (७५४)

वनस्पते रञ्जनया नियूया देवानां पाथ उप वक्षि विद्वान् ।

स्वदाति देवः कृणवद्भवी व्यर्वतां द्यावापृथिवी हवँ मे

१०

आग्ने वह वरुणमिष्टये न इन्द्रं दिवो मरुतो अन्तरिक्षात् ।

सीदन्तु बर्हिर्विश्व आ यजत्राः स्वाहा देवा अमृता मादयन्ताम्

११ [२२] (७५६)

(७१)

११ बृहस्पतिराङ्गिरसः । ज्ञानम् । त्रिष्टुप्, ९ जगती ।

बृहस्पते प्रथमं वाचो अग्रं यत् प्रैरत नामधेयं दर्धानाः ।

यदेपां श्रेष्ठं यदरिप्रमासीत् प्रेणा तदेपां निहितं गुहाविः

१

सक्तुमिव तितउना पुनन्तो यत्र धीरा मनसा वाचमकृत ।

अत्रा सखायः सख्यानं जानते भद्रैषां लक्ष्मीर्निहिताधि वाचि

२

यज्ञेन वाचः पदवीर्यमायन् तामन्वविन्दुर्वापिषु प्रविष्टाम् ।

तामाभृत्या व्यदधुः पुरुत्रा तां सप्त रेभा अभि सं नवन्ते

३

उत त्वः पश्यन् न ददर्श वाचं मुत त्वः शृण्वन् न शृणोत्येनाम् ।

उतो त्वस्मै तन्वं वि संसे जायेव पर्य उशती सुवासाः

४

उत त्वं सख्ये स्थिरपीतमाहुर्नैनं हिन्वन्त्यपि वार्जिनेषु ।

अधेन्वा चरति माययैष वाचं शुश्रुवाँ अफलामपुष्पाम्

५ [२३]

यस्तित्याजं सचिविदं सखायं न तस्य वाच्यपि भागो अस्ति ।

यदीं शृणोत्यलकं शृणोति नहि प्रवेदं सुकृतस्य पन्थाम्

६

अक्षण्वन्तः कर्णवन्तः सखायो मनोजवेष्वसमा बभूवुः ।

आवृणासं उपकक्षासं उ त्वे हृदा इव स्नात्वा उ त्वे दृष्टे

७

हृदा तृष्टेषु मनसो ज्वेषु यद्वाह्मणाः संयजन्ते सखायः ।

अत्राह त्वं वि जहुर्वेद्याभि रोहन्नह्मणो वि चरन्त्यु त्वे

८

इमे ये नार्वाङ्ग पुरश्चरन्ति न ब्राह्मणासो न सुतेकरासः ।

त एते वाचमभिपद्य पापया सिरीस्तन्त्रं तन्वते अप्रजज्ञयः

९

सर्वे नन्दन्ति यशसागतेन सभासाहेन सख्या सखायः ।

क्लिबिषस्पृत् पितृपणिर्होषा मरं हितो भवति वार्जिनाय

१०

ऊचां त्वः पोषमास्ते पुपुष्वान् गायत्रं त्वो गायति शक्करीषु ।

ब्रह्मा त्वो वर्दति जातविद्यां यज्ञस्य मात्रां वि मिमीत उ त्वः

११ [२४] (७६७)

[तृतीयोऽध्यायः ॥३॥ व० १-२८]

(७२)

१ लौक्यो बृहस्पतिः, बृहस्पतिराङ्गिरसो वा, दाक्षायणी अदितिर्वा । देवाः । अनुष्टुप् ।

देवानां नु वयं जाना प्र वोचाम विपन्यया ।

उक्थेषु शस्यमानेषु यः पश्यादुत्तरे युगे

१

ब्रह्मणस्पतिरेता सं कुमारं इवाधमत ।

देवानां पूर्ये युगे ऽसतः सदर्जायत

२

देवानां युगे प्रथमे ऽसतः सदर्जायत ।

तदाशा अन्वजायन्त तदुत्तानपदुस्परि

३

भूर्जज्ञ उत्तानपदो भुव आशा अजायन्त ।

अदितेर्दक्षो अजायत दक्षाद्वदितिः परि

४

अदितिर्हर्जनिष्ट दक्ष या दुहिता तव ।

तां देवा अन्वजायन्त भद्रा अमृतबन्धवः

५ [१]

यद्वेवा अदः सलिले सुसंरब्धा अतिष्ठत ।

अत्रा वो नृत्यतामिव तीव्रो रेणुरपायत

६

यद्वेवा यतयो यथा भुवन्नान्यपिन्वत ।

अत्रा समुद्र आ गूळह मा सूर्यमजमर्तन

७

अष्टौ पुत्रासो अदिते र्ये जातास्तन्व ऽस्परि ।

देवा उप प्रेत सप्तभिः परा मार्ताण्डमास्थत

८

सप्तभिः पुत्रैरदिति रूप प्रेत पूर्य युगम् ।

प्रजार्ये मृत्यवे त्वत् पुनर्मार्ताण्डमामरत

९ [२] (७७६)

(७३)

११ गौरिवीतिः शाक्यः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

जनिष्ठा उग्रः सहसं तुराय मन्द्र ओजिष्ठो बह्वलार्भिमानः ।

अवर्धन्निन्द्रं मरुतश्चिद्वं माता यद्वीरं दुधनन्द्रनिष्ठा

१

ब्रह्मो निर्पता पृशनी चिदैवैः पुरु शसेन वावृधुष्ट इन्द्रम् ।

अभीवृतेव ता महापदेन ध्वान्तात् प्रपित्वादुर्दरन्त गर्भाः

२

ऋष्या ते पात्रा प्र यजिगा स्यवर्धन् वाजा उत ये चिद्वं ।

त्वमिन्द्र सालावृकान् त्सहस्र मासन् दधिपे अश्विना ववृत्याः

३

(७७९)

समना तूष्णिर्प यासि यज्ञमा नासत्या सख्याय वक्षि ।
 वसाव्यामिन्द्र धारयः सहस्रा ऽश्विना शूर ददतुर्मघानि ४
 मन्दमान ऋतादधि प्रजायै सखिमिरिन्द्र इषिरेभिरथम् ।
 आमिहि माया उप दस्युमागा न्मिहः प्र तत्रा अचपत् तमांसि ५ [३]

सनामाना चिद्ध्वसयो न्यस्मा अवाहन्निन्द्र उपसो यथानः ।
 ऋष्वैरगच्छः सखिमिर्निकमैः साकं प्रतिष्ठा हृद्या जघन्थ ६
 त्वं जघन्थ नमुचिं मस्रस्युं दासं कृण्वान ऋषये विमायम् ।
 त्वं चकर्थ मनवे स्योनान् पथो देवत्राञ्जसेव यानान् ७
 त्वमेतानि पप्रिषे वि नामे शान इन्द्र दधिषे गर्भस्तौ ।
 अनु त्वा देवाः शर्वसा मद न्युपरिबुधान् वनिनश्चकर्थ ८
 चकं यदस्याप्स्वा निषत्त मुतो तदस्मै मध्विच्चच्छद्यात् ।
 पृथिव्यामतिषितं यद्वधः पयो गोष्वदधा ओषधीषु ९
 अश्वादिषायेति यद्वद न्योर्जसो ज्ञातमुत मन्य एनम् ।
 मन्योरियाय हर्म्येषु तस्थौ यतः प्रजज्ञ इन्द्रो अस्य वेद १०
 वयः सुपर्णा उप सेवुरिन्द्रं प्रियमेधा ऋषयो नार्धमानाः ।
 अप ध्वान्तमूर्णुहि पूरि चक्षुर्मुग्धयस्मान् निधयेव बुद्धान् ११ [४] (७८७)

(७४)

६ गौरिवीतिः शाक्यः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

वसूनां वा चर्कृष इयक्षन् धिया वा यज्ञैर्वा रोदस्योः ।
 अर्वन्तो वा ये रयिमन्तः सातौ वनुं वा ये सुश्रुणं सुश्रुतो धुः १
 हव एषामसुरो नक्षत द्या अर्वस्यन्ता मनसा निसत् क्षाम् ।
 चक्षाणा यत्र सुविताय देवा द्यौर्न वारैभिः कृणवन्त स्वैः २
 इयमेषाममृतानां गीः सर्वताता ये कृणवन्त रत्नम् ।
 धियं च यज्ञं च सार्धन्तस्ते नो धान्तु वसव्यमसामि ३
 आ तत् त इन्द्रायवः पनन्ता ऽभि य ऊर्व गोमन्तं तितृत्सान् ।
 सकृत्स्वं ये पुरुपुत्रा महीं सहस्रधारां बृहतीं दुदक्षन् ४ (७९१)

शचीव इन्द्रमवसे कृणुध्व—मनानतं वृमयन्तं पृतनून् ।

ऋमुक्षर्णं मघवानं सुवृत्तिं भर्ता यो वज्रं नयं पुरुक्षुः

यद्वावानं पुरुतमं पुराषा—ळा वृत्रहेन्द्रो नामान्यप्राः ।

अचेति प्रासहस्पतिस्तुर्विमान् यदीमृश्मसि कर्तवे कर्तुं तत्

५

६ [५] (७९१)

(७५)

१ सिन्धुक्षित् प्रेयमेधः । नद्यः । जगती ।

प्र सु व आपो महिमानमुत्तमं कारुर्वीचाति सदेने विवस्वतः ।

प्र सप्तसप्त त्रेधा हि चक्रमुः प्र सृत्वरिणामति सिन्धुरोजसा

प्र तेऽरद्वृद्धरुणो यातवे पथः सिन्धो यद्वाजौ अभ्यद्रवस्त्वम् ।

भूम्या अधि प्रवता यासि सानुना यदेधामग्रं जगतामिरज्यसि

दिवि स्व्नो यतते भूम्योपर्यनन्तं शुष्ममुदियति मानुना ।

अभ्रादिव प्र स्तनयन्ति वृष्टयः सिन्धुर्देति वृष्टभो न रोरुवत्

अमि त्वा सिन्धो शिशुमित्र मातरो वाधा अर्पन्ति पर्यसेव धेनवः ।

राजैव युध्वा नयसि त्वमित्ति सचौ यदासामग्रं प्रवतामिनक्षसि

इमं मे गङ्गे यमुने सरस्वति शुतुद्वि स्तोमं सचता परुष्ण्या ।

असिक्न्या मरुद्वेधे वितस्तया ऽऽर्जीकीये शृणुह्या सुषोमया

१

२

३

४

५

सिन्धुक्षित्
११७

[६]

तुष्टामया प्रथमं यातवे सजुः सुसर्त्वा रसया श्वेत्या त्या ।

त्वं सिन्धो कुर्मया गोमतीं कुमुं मेहन्त्वा सरथं याभिरियसे

ऋजीत्येनी रुशती महित्वा परि ज्रयांसि भरते रजांसि ।

अदग्धा सिन्धुर्पसामपस्तमा ऽश्वा न चित्रा वपुषीव दर्शता

स्वश्वा सिन्धुः सुरथा सुवासा हिरण्ययी सुकृता वाजिनीवती ।

ऊर्णावती युवतिः सीलमाव—त्युताधि वस्ते सुभगा भधुवर्धम्

सुखं रथं युयुजे सिन्धुरश्विनं तेन वाजं सनिषवृस्मिन्नाजौ ।

सिन्धुः स्वयंशसो विरुद्धानः

६

७

८

९

[७] (८०१)

(७६)

८ सर्पं गेरावतो जरत्कर्णः । ग्रावाणः । जगती ।

आ वं कञ्चस ऊर्जा व्युष्टि—प्विन्द्रं मरुतो रोदसी अनक्तन ।	
उभे यथा नो अहनी सचामुवा सर्वःसदो वरिवस्यातं उद्भिदा	१
तद्बु श्रेष्ठं सर्वनं सुनोतना—ऽत्यो न हस्तयतो अद्रिः सोतरि ।	
विद-द्वय्यो अभिभूति पौंस्यं महो राये चित् तरुते यदवतः	२
तदिद्वयस्य सर्वनं विवेरपो यथा पुरा मनवे गातुमथेत् ।	
गोअर्णसि त्वाष्ट्रे अश्वनिर्णिजि प्रेमध्वरेष्वध्वराँ अशिथयुः	३
अप हत रुक्षसो भङ्गुरावतः स्कभायत निर्क्रतिं सैधतामतिम् ।	
आ नो रयिं सर्ववीरं सुनोतन देवाव्यं भरत श्लोकमद्रयः	४
द्विवश्विदा वोऽमवत्तरेभ्यो विभ्वना चिदाश्वपस्तरेभ्यः ।	
वायोश्विदा सोमरभस्तरेभ्यो ऽग्नेश्विदच पितृकुत्तरेभ्यः	५ [८]

भुरन्तु नो यज्ञसः सोत्वन्धसो ग्रावाणो वाचा द्विवितां द्विवित्मता ।	
नरो यत्र दुहते काम्यं मध्वा—घोषयन्तो अभितो मिथस्तुरः	६
सुन्वन्ति सोमं रथिरासो अद्रयो निरस्य रसं गविपो दुहन्ति ते ।	
दुहन्त्यूरुपसेचनाय कं नरो हव्या न मर्जयन्त आसमिः	७
एते नरः स्वपंसो अभूतन य इन्द्राय सुनुथ सोममद्रयः ।	
वामंवामं वो द्विव्याय धाम्ने वसुवसु वः पार्थिवाय सुन्वते	८ [९] (८१०)

(७७)

८ स्यूमरदिमर्भागवः । मरुतः । त्रिष्टुप्, ५ जगती ।

अभ्रप्रुषो न वाचा प्रुषा वसु हविष्मन्तो न यज्ञा विजानुषः ।	
सुमारुतं न ब्रह्माणमर्हसे गणमस्तोप्येषां न शोभसे	१
श्रिये मयीसो अश्वीरकृण्वत सुमारुतं न पूर्वीरति क्षपः ।	
द्विवस्पुत्रास एता न येतिर आदित्यासस्ते अक्रा न वावृधुः	२
प्र ये द्विवः पृथिव्या न बर्हणा त्मना रिश्रे अभ्राज्ञ सूर्यः ।	
पार्जस्वन्तो न वीराः पनस्यवो रिशादसो न मयी अभिद्यवः	३ (८१३)

युष्माकं बुध्रे अपां न यामनि विथुर्यति न मही श्रथुर्यति ।
 विश्वप्सुर्यज्ञो अर्वाग्यं सु वः प्रयस्वन्तो न सत्राच आ गत
 यूयं धूर्धु प्रयुजो न रश्मिभिर्ज्योतिष्मन्तो न भासा व्युष्टिषु ।
 श्येनासो न स्वयंशसो रिशादसः प्रवासो न प्रसितासः परिप्रुषः

४

५ [१०]

प्र यद्गृहध्वे मरुतः पराकाद् यूयं महः संवरणस्य वस्वः ।
 विव्रानासो वसवो राध्यस्याऽऽराच्चिद् द्वेषः सनुतर्प्योत
 य उद्वर्चि यज्ञे अध्वरेष्ठा मरुद्भ्यो न मानुषो ददाशत् ।
 रेवत् स वयो दधते सुवीरं स देवानामपि गोपीथे अस्तु
 ते हि यज्ञेषु यज्ञियांस ऊमा आदित्येन नाम्ना शंभविष्ठाः ।
 ते नोऽवन्तु रथतूर्मनीषा महश्च यामन्नध्वरे चकानाः

६

७

८ [११] (८१८)

(७८)

८ स्युसरश्मिभार्गवः । मरुतः । त्रिष्टुप्, २, ५-७ जगती ।

विप्रासो न मन्मभिः स्वाध्यो देवाव्योऽं न यज्ञैः स्वप्नसः ।
 राजानो न चित्राः सुसंहशः क्षितीनां न मर्यो अरेपसः
 अग्निं ये भार्जसा रुक्मवक्षसो वातासो न स्वयुजः सद्यऊतयः ।
 प्रजातारो न ज्येष्ठाः सुनीतयः सुशमीणो न सोमा क्रतं यते
 वातासो न ये धुनयो जिगलवो ऽग्नीनां न जिह्वा विरोकिणः ।
 वर्मण्वन्तो न योधाः शिमीवन्तः पितृणां न शंसाः सुरातयः
 रथानां न येऽराः सनाभयो जिगीवांसो न शूरा अभिद्यवः ।
 वरेषवो न मर्या घृतप्रुषो ऽभिस्वतारो अकं न सुष्टुभः

१

२

३

४

अश्वांसो न ये ज्येष्ठास आशवो दिधिषवो न रथ्यः सुदानवः ।

आपो न निन्नैरुदमिर्जिगलवो विश्वरूपा अङ्गिरसो न सामभिः

५ [१२]

ग्रावाणो न सुरयः सिन्धुमातर आदर्विरासो अद्रयो न विश्वहा ।

शिशूला न क्रीळयः सुमातरौ महाग्रामो न यामन्नत त्विषा

६

उषसां न केतवोऽध्वराभियः शुभ्यवो नास्त्रिभिर्व्यश्वितन् ।

सिन्धवो न ययियो भार्जहृष्टयः परावतो न योजनानि ममिरे

७

सुमागान्नो देवाः कृणुता सुरजा नस्मान् त्स्तोतृन् मरुतो वावृधानाः ।

अधि स्तोत्रस्य सख्यस्य गात सनाद्धि वो रत्नधेयानि सन्ति

८ [१३] (८१६)

(७९)

७ सौचीकोऽग्निर्वैश्वानरो वा, सतिर्वाजंभरो वा । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

अपश्यमस्य महतो महित्वमर्मत्यस्य मर्त्यासु विश्व ।

नाना हनू विभृते सं भेरेते असिन्वती बप्सती भूर्यतः १

गुहा शिरो निहितमृधगक्षी असिन्वन्नत्ति जिह्वया वनानि ।

अत्राण्यस्मै पद्भ्यः सं भरन्त्युत्तानहस्ता नमसाधि विश्व २

प्र मातुः प्रतरं गुह्यामिच्छन् कुमारो न वीरुधः सर्पदुर्वीः ।

ससं न पक्कमविदच्छुचन्तं रिहिंसां रिप उपस्थे अन्तः ३

तद्गामृतं रोदसी प्र ब्रवीमि जायमानो मातरा गर्भे अत्ति ।

नाहं देवस्य मर्त्यश्चिकेताऽग्निरङ्ग विचेताः स प्रचेताः ४

यो अस्मा अन्नं तुष्ट्वाधेदधात्याज्यैधृतैर्जुहोति पुष्यति ।

तस्मै सहस्रमक्षमिर्वि चक्षे ऽग्ने विश्वतः प्रत्यङ्मसि त्वम् ५

किं देवेषु त्यज एनश्चकुर्याऽग्ने पृच्छामि नु त्वामविद्वान् ।

अक्रीळन् क्रीळन् हरित्तवेऽदन् वि पर्वशश्चकृतं गार्मिवासिः ६

विषूचो अश्वान् युयुजे वनेजा ऋजीतिभी रशनाभिर्गृभीतान् ।

चक्षदे मित्रो वसुभिः सुजातः समानृधे पर्वभिर्वावृधानः ७ [१४] (८३३)

(८०)

७ सौचीकोऽग्निः वैश्वानरो वा, सतिर्वाजंभरो वा । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

अग्निः सतिं वाजंभरं ददात्यग्निर्वीरं श्रुत्यं कर्मनिष्ठाम् ।

अग्नी रोदसी वि चरत् समञ्जः अग्निर्ग्रीं वीरकुक्षिं पुरंधिम १

अग्नेरप्रसः समिदस्तु भद्रा ऽग्निर्मही रोदसी आ विवेश ।

अग्निरैकं चोदयत् समत्स्वग्निर्वृत्राणि दयते पुरुणि २

अग्निहं त्यं जरत् कर्णमावाऽग्निरुद्भयो निरदहज्जकथम् ।

अग्निरत्रिं घर्म उरुष्यवन्तः अग्निर्नुमैषं प्रजयासृजत् सम ३

अग्निर्वाद् द्रविणं वीरपेशा अग्निर्कथिं यः सहस्रां सनोति ।

अग्निर्विवि हव्यमा ततानाऽग्नेर्धामानि विमृता पुरुत्रा ४ (८३७)

अग्निमुक्थैर्ऋषयो वि ह्वयन्ते अग्निं नरो यामनि बाधितासः ।
 अग्निं वयो अन्तरिक्षे पतन्तो अग्निः सहस्रा परि याति गोनाम्
 अग्निं विश ईळते मानुषीयां अग्निं मनुषो नहुषो वि जाताः ।
 अग्निर्गान्धर्वी पृथ्यामृतस्याग्नेर्गन्धर्वतिर्घृत आ निषत्ता
 अग्नये ब्रह्म ऋभवस्ततक्षुरग्निं महामवोचामा सुवृक्तिम् ।
 अग्ने प्रावं जरितारं यविष्ठा अग्ने महि द्रविणमा यजस्व

५

६

७ [१५] (८४०)

(८१)

७ विश्वकर्मा भौवनः । विश्वकर्मा । त्रिष्टुप्, २ विराड् रूपा ।

य इमा विश्वा भुवनानि जुह्वन्तृषिर्होता न्यसीदत् पिता नः ।
 स आशिषा द्रविणमिच्छमानः प्रथमच्छद्वराँ आ विवेश
 किं स्विदासीदधिष्ठानमारम्भणं कृतमत् स्वित् कथासीत् ।
 यतो भूमिं जनयन् विश्वकर्मा वि द्यामौर्णोन्महिना विश्वचक्षाः
 विश्वतश्चक्षुरुत विश्वतोमुखो विश्वतोबाहुरुत विश्वतस्पात ।
 सं बाहुभ्यां धमति सं पतत्रैर्द्यावाभूमीं जनयन् देव एकः
 किं स्विद्वनं क उ स वृक्ष आस यतो द्यावापृथिवी निष्टतक्षुः ।
 मनीषिणो मनसा पृच्छतेदु तद् यदध्यतिष्ठद्भुवनानि धारयन्
 या ते धामानि परमाणि यावमा या मध्यमा विश्वकर्मन्नुतेमा ।
 शिक्षा सखिभ्यो हविषि स्वधावः स्वयं यजस्व तन्वं वृधानः
 विश्वकर्मन् हविषा वावृधानः स्वयं यजस्व पृथिवीमुत द्याम् ।
 मुह्यन्त्यन्ये अभितो जनास इहास्माकं मधवा सुरिरस्तु
 वाचरुषाँ विश्वकर्माणामृतये मनोजुवं वाजे अद्या हुवेम ।
 स नो विश्वानि हवनानि जोषद् विश्वशम्भूरवसे साधुकर्मा

१

२

३

४

५

६

७ [१६] (८४७)

(८२)

७ विश्वकर्मा भौवनः । विश्वकर्मा । त्रिष्टुप् ।

चक्षुषः पिता मनसा हि धीरो घृतमेने अजनन्नन्नमाने ।
 यदेदन्ता अर्दहन्त पूर्वं आदिह्यावापृथिवी अग्रथेताम्
 विश्वकर्मा विमन्ता आद्विहाया धाता विधाता परमोत संहक् ।
 तेषामिष्टानि समिषा मदन्ति यत्रा सप्तऋषीन् पर एकमाहुः

१

२

(८४९)

यो नः पिता जनिता यो विधाता धामानि वेदु भुवनानि विश्वा ।

यो देवानां नामधा एक एव तं संप्रश्रं भुवना यन्त्यन्या ३

त आर्यजन्तु द्रविणं समस्मा ऋषयः पूर्वे जरितारो न भूना ।

असूर्ते सूर्ते रजसि निषते ये भूतानि समकृण्वन्निमानि ४

पुरो दिवा पर एना पृथिव्या पुरो देवेभिरसुरैर्यदस्ति ।

कं स्विद्धर्मं प्रथमं दध्न आपो यत्र देवाः समर्पयन्त विश्वे ५

तमिद्धर्मं प्रथमं दध्न आपो यत्र देवाः समर्गच्छन्त विश्वे ।

अजस्य नामावध्येकमर्पितं यस्मिन् विश्वानि भुवनानि तस्थुः ६

न तं विदाथ य इमा जजानाऽन्यद्युष्माकमन्तरं बभूव ।

नीहारेण प्रावृता जल्पा चाऽसुतुर्प उक्थशासंश्चरन्ति ७ [१७] (८५४)

(८३)

७ मन्युस्तापसः । मन्युः । ि ; प, १ जगती ।

यस्ते मन्योऽर्विधद्वज्र सायक सह ओजः पुष्यति विश्वमानुषक ।

साह्याम दासमार्यं त्वया युजा सहस्कृतेन सहसा सहस्वता १

। न्युरिन्द्रो मन्युरेवास देवो मन्युर्होता वरुणो जातवेदाः ।

मन्युं विश ईळते मानुषीर्याः पाहि नो मन्यो तर्पसा सजोषाः २

अभीहि मन्यो तवसस्तवीयान् तर्पसा युजा वि जहि शत्रून् ।

अमित्रहा वृत्रहा दंष्ट्रुहा च विश्वा वसून्त्या मरा त्वं नः ३

त्वं हि मन्यो अभिभूत्योजाः स्वयंभूर्भामो अभिमातिपाहः ।

विश्वचर्षणिः सहुरिः सहावा नस्मास्वोजः पृतनासु धेहि ४

अमागः सन्नप परेतो अस्मि तव क्रत्वा तविषस्य प्रचेतः ।

तं त्वा मन्यो अक्रतुर्जिहीळा हं स्वा तनूर्बलदेयाय मेहि ५

अयं ते अस्म्युप मेह्यर्वाद् प्रतीचीनः सहुरे विश्वधायः ।

मन्यो वज्रिभामि मामा ववृत्स्व हनाव दस्यूरुत बोध्यापेः ६

अमि मेहि दक्षिणतो मवा मे ऽथा वृत्राणि जङ्घनाव भूरि ।

जुहोमि ते धरुणं मध्वो अग्रमुभा उपांशु प्रथमा पिबाव ७ [१८] (८५१)

(८४)

७ मन्युस्तापसः । मन्युः । जगती, १-३ त्रिष्टुप् ।

- त्वया मन्यो सरथमारुजन्तो हर्षमाणासो धृषिता मरुत्वः ।
 तिमेषव आयुधा संशिशाना अमि प्र यन्तु नरो अग्निरूपाः १
 अग्निरिव मन्यो त्विषितः सहस्व सेनानीर्नः सहुरे हूत एधि ।
 हत्वाय शत्रून् वि भजस्व वेद ओजो मिमानो वि मृधो नुदस्व २
 सहस्व मन्यो अभिमातिमस्मे रुजन् मृणन् प्रमृणन् प्रेहि शत्रून् ।
 उग्रं ते पाजो नन्वा रुरुधे वशी वशं नयस एकज त्वम् ३
 एको बहुनामसि मन्यवील्लितो विशंविशं युधये सं शिशाधि ।
 अकृत्तरूक् त्वया युजा वयं द्युमन्तं घोषं विजयाय कृणमहे ४
 विजेषकृदिन्द्र इवानववोऽऽस्माकं मन्यो अधिपा भवेह ।
 प्रियं ते नाम सहुरे गृणीमसि विद्वा तमुत्सं यत आबभूथ ५
 आभूत्या सहजा वज्र सायक सहो विमर्ष्यभिभूत उत्तरम् ।
 कृत्वा नो मन्यो सह मेधेधि महाधनस्य पुरुहूत संसृजि ६
 संसृष्टं धनमुभयं समाकृत मस्मभ्यं दत्तां वरुणश्च मन्युः ।
 मियं दधाना हृदयेषु शत्रवः पराजितासो अप नि लयन्ताम् ७ [१९] (८६८)

(८५)

[सप्तमोऽनुवाकः ॥७॥ सू० ८५-९०]

४७ सावित्री सूर्या ऋषिका । १-५ सोमः, ६-१६ सूर्याविवाहः, १७ देवाः, १८ सोमाकौ, १९ चन्द्रमाः,
 २०-२८ नृणां विवाहमन्त्रा आशीर्वादाः, २९-३० वधूवासःसंस्पर्शनिन्दा,
 ३१ दम्पत्योर्यक्षमनाशनं, ३२-४७ सूर्या सावित्री । अनुष्टुप्; १४, १९-२१, २३-२४,
 २६, ३६-३७, ४४ त्रिष्टुप्; १८, २७, ४३ जगती; ३४ उरोबृहती ।

- सत्येनोत्तमिता भूमिः सूर्येणोत्तमिता द्यौः ।
 ऋतेनावित्यास्तिष्ठन्ति द्विवि सोमो अधि श्रितः १
 सोमेनावित्या बलिनः सोमेन पृथिवी मही ।
 अथो नक्षत्राणामेषा मुपस्थे सोम आर्हितः २
 सोमं मन्यते पपिवान् यत् संपिपन्त्योर्पधिम् ।
 सोमं यं ब्रह्माणो विदुर्न तस्याश्नाति कश्चन ३
 आच्छद्विधानैर्गुपितो बर्हितैः सोम रक्षितः ।
 ग्राव्णामिच्छुण्वन् तिष्ठसि न ते अश्नाति पार्थिवः ४ (८७१)

यत् त्वां देव प्रपिबन्ति तत् आ प्यायसे पुनः ।

वायुः सोमस्य रक्षिता समानां मास आकृतिः

५ [२०]

रैभ्यासीदनुदेर्यी नाराशंसी न्योचनी । सूर्याया भद्रमिद्रासो गार्थयैति परिष्कृतम् ६
चित्तिरा उपबर्हणं चक्षुरा अभ्यञ्जनम् । द्यौर्ममिः कोश आसीद् यदयात् सूर्या पतिम् ७
स्तोमा आसन् प्रतिधयः कुरीरं छन्द आप्शः ।

सूर्याया अश्विना वरा ऽग्निरासीत् पुरोगवः

सोमो बहुयुरभवदश्विनास्तामुमा वरा । सूर्या यत् पत्ये शंसन्तीं मनसा सवितावदात् ९

मनो अस्या अन आसीद् द्यौरासीदुत च्छदिः । शुक्रावन्द्वाहावास्तां यदयात् सूर्या गृहम् १० [२१]

ऋक्सामाभ्यामाभिर्हितौ गावो ते सामनावितः ।

श्रोत्रं ते चक्रे आस्तां विवि पन्थाश्चराचरः

११

शुचीं ते चक्रे यात्या व्यानो अक्ष आहतः । अनें मनस्मयं सूर्या ऽऽरोहत् प्रयती पतिम् १२

सूर्याया वहतुः प्रागात् सविता यमवासृजत् । अघासु हन्यन्ते गावो ऽर्जुन्योः पर्युह्यते १३

यदश्विना पृच्छमानावयातं त्रिचक्रेण वहतुं सूर्यायाः ।

विश्वे देवा अनु तद्वाभजानन् पुत्रः पितराववृणीत पूषा

१४

यदयातं शुभस्पती वरेयं सूर्यामुप । कैकं चक्रं वामासीत् कं वेष्टाय तस्थयुः १५ [२२]

द्वे ते चक्रे सूर्यं ब्रह्माणं ऋतुथा विदुः । अथैकं चक्रं यद्रुहा तदद्भ्यातय इद्विदुः १६

सूर्यायै देवेभ्यो मित्राय वरुणाय च । ये भूतस्य प्रचेतस इदं तेभ्योऽकरं नमः १७

पूर्वापरं चरतो माययैतौ शिशू क्रीळन्तौ परि यातो अध्वरम् ।

विश्वान्यन्यो भुवनामिचष्ट ऋतूरन्यो विदधजायते पुनः

१८

नवोनवो भवति जायमानो ऽह्नां केतुरुषसामित्यग्रम् ।

भागं देवेभ्यो वि दधात्यायन् प्र चन्द्रमास्तिरते दीर्घमायुः

१९

सुक्लिंशुकं शलमलिं विश्वरूपं हिरण्यवर्णं सुवृतं सुचक्रम् ।

आ रोह सूर्ये अमृतस्य लोकं स्योनं पत्ये वहतुं कृणुष्व

२० [२३]

उदीर्ष्वान्तः पतिवती ह्येषा विश्वावसुं नमसा गीर्भिरीळे ।

अन्यामिच्छ पितृषवुं व्यक्तां स ते भागो जनुषा तस्य विद्धि

२१

उदीर्ष्वान्तो विश्वावसो नमसेळामहे त्वा ।

अन्यामिच्छ प्रफुर्व्यं स जायां पत्या सृज

२२

(८९०)

- अनुक्षरा ऋजवः सन्तु पन्था येभिः सखायो यन्ति नो वरेयम् ।
 समर्थमा सं भगो नो निनीयात् सं जास्पत्यं सुयममस्तु देवाः २३
- प्र त्वा मुञ्चामि वरुणस्य पाशाद् येन त्वाबध्नात् सविता सुशेवः ।
 ऋतस्य योनौ सुकृतस्य लोके ऽरिष्टां त्वा सह पत्या दधामि २४
- प्रेतो मुञ्चामि नामुतः सुवृद्धाममुतस्करम् ।
 यथेयमिन्द्र मीढः सुपुत्रा सुभगासन्ति २५ [२४]
- पृषा त्वेतो नयतु हस्तगृह्या—ऽश्विना त्वा प्र वहतां रथेन ।
 गृहान् गच्छ गृहपत्नी यथासौ वशिनी त्वं विदथ्यमा वदासि २६
- उह प्रियं प्रजयां ते समृध्यता—मस्मिन् गृहे गार्हपत्याय जागृहि ।
 एना पत्या तन्वं—सं सृजस्वा—ऽधा जित्री विदथ्यमा वदाथः २७
- नीललोहितं भवति कृत्यासक्तिर्व्यज्यते ।
 एधन्ते अस्या जातयः पतिर्वन्धेषु बध्यते २८
- परा देहि शामुत्यं ब्रह्मभ्यो वि भञ्जा वसु ।
 कुत्येषा पद्धती भूत्या जाया विशते पतिम् २९
- अश्रीरा तनूभवति रुशती पापयामुया ।
 पतिर्यद्वध्वो—वाससा स्वमङ्गमभिधित्सते ३० [२५]
- ये वध्वश्चन्द्रं वहतुं यक्ष्मा यन्ति जनादनुं ।
 पुनस्तान् यज्ञिया देवा नयन्तु यत् आगताः ३१
- गा विदन् परिपन्थिनो य आसीदन्ति दंपती ।
 सुगोभिर्गुर्मतीता—मप द्रान्त्वारतयः ३२
- सुमङ्गलिरियं वधू—रिमां समेत पश्यत ।
 सौभाग्यमस्ये वृत्वाया—ऽथास्तं वि परेतन ३३
- तृप्समेतत् कटुकमेत—दपाण्डवद्विपवन्नैतद्वत्तव ।
 सूर्या यो ब्रह्मा विद्यात् स इन्द्रार्थयमहति ३४
- आशसनं विशसनं—मथो अधिविकर्तनम् ।
 सूर्यायाः पश्य रूपाणि तानि ब्रह्मा तु शुन्धति ३५ [२६]
- गृभ्णामि ते सौभगत्वाय हस्तं मया पत्या जरदप्रियथासः ।
 भगो अर्यमा सविता पुरंधि—मह्यं त्वादुर्गार्हपत्याय देवाः ३६ (१०४)

तां पूषजिह्वतमामेरयस्व यस्यां बीजं मनुष्याऽवपन्ति ।	
या न ऊरु उशती विश्रयति यस्यामुशन्तः प्रहराम शेषम् ।	३७
तुभ्यमग्रे पर्यवहन् त्सूर्यां वहतुना सह ।	
पुनः पतिभ्यो जायां दा अग्रे प्रजया सह	३८
पुनः पत्नीमग्निरेवा दायुषा सह वर्चसा ।	
वीर्ययुरस्या यः पतिर्जीवाति शरदः शतम्	३९
सोमः प्रथमो विविदे गन्धर्वो विविदु उत्तरः ।	
तृतीयो अग्निष्टे पतिस्तुरीयस्ते मनुष्यजाः	४० [२७]
सोमो ददद्गन्धर्वाय गन्धर्वो दददुग्रये ।	
रथि च पुत्रांश्चादा वृश्निर्मह्यमथो इमाम्	४१
इहैव स्तं मा वि यौष्टं विश्वमायुर्व्यश्रुतम् ।	
कीळन्तौ पुत्रैर्नप्तृभिर्मोदमानौ स्वे गृहे	४२
आ नः प्रजां जनयतु प्रजार्पतिराजरसाय समनक्त्वयमा ।	
अदुर्मङ्गलीः पतिलोकमा विश्वा शं नो भव द्विपदे शं चतुष्पदे	४३
अघोरचक्षुरपतिभ्योधि शिवा पशुभ्यः सुमनाः सुवचाः ।	
वीरसूदैवकांमा स्योना शं नो भव द्विपदे शं चतुष्पदे	४४
इमां त्वमिन्द्र मीढः सुपुत्रां सुभगां कृणु ।	
दशास्यां पुत्राना धेहि पतिमेकावृशं कृधि	४५
सुम्राजी श्वशुरे भव सुम्राजीं श्वश्रवां भव ।	
ननान्दरि सुम्राजीं भव सुम्राजीं अधि देवेषु	४६
समञ्जन्तु विश्वे देवाः समापो हृदयानि नौ ।	
सं मातरिश्वा सं धाता समु देव्रीं दधातु नौ	४७ [२८] ११५)

[चतुर्थोऽध्यायः ॥ ४४ ॥ व० १-३१]

(८३)

(२३) इन्द्रः ७, १३, २३ ऐन्द्रो वृषाकपिः २-६, ९-१०, १५-१८ इन्द्राणी । इन्द्रः । पशुक्तिः ।

वि हि सोतोऽरसृक्षत नेन्द्रं देवममंसत ।

यत्रामदवृषाकपि रयः पुष्टेऽपु मत्सखा विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः

१

(९६६)

परा हीन्द्र धावसि वृषाकपेरति व्यथिः ।

नो अहं प्र विन्द-स्थन्यन्न सोमपीतये विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः

२

किमयं त्वां वृषाकपि-श्चकार हरितो मृगः ।

यस्मा इरस्यसीदु न्व-र्यो वा पुष्टिमद्वसु विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः

३

यमिमं त्वं वृषाकपिं प्रियमिन्द्राभिरक्षसि ।

श्वा न्वस्य जम्भिप-दपि कर्णे वराहयु-विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः

४

प्रिया तृष्टानि मे कृपि-व्यक्ता व्यदुषत् ।

शिरो न्वस्य राविपं न सुगं दुष्कृते भुवं विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः

५ [१]

न मत् स्त्री सुमसत्तरा न सुयाशुतरा भुवत् ।

न मत् प्रतिच्यवीयसी न सक्थ्युद्यमीयसी विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः

६

उवे अम्व सुलाभिके यथेवाङ्ग भविष्यति ।

भसन्मे अम्व सक्थि मे शिरो मे वीव हृष्यति विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः

७

किं सुबाहो स्वङ्गुरे पृथुष्टो पृथुजाघने ।

किं शूरपति नस्त्व-मभ्यमीपि वृषाकपिं विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः

८

अवीरामिव मामयं शरारुरभि मन्यते ।

उताहमस्मि वीरिणी-न्द्रपत्नी मरुत्सखा विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः

९

संहोत्रं स्म पुरा नारी समनं वाव गच्छति ।

वेधा क्रतस्य वीरिणी-न्द्रपत्नी महीयते विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः

१० [२]

इन्द्राणीमासु नारिषु सुभगामहमश्रवम् ।

नह्यस्या अपरं च न जरसा मरति पति-विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः

११

नाहमिन्द्राणि रारण सक्थ्युर्वृषाकपेकृते ।

यस्येदमप्यं हविः प्रियं देवेषु गच्छति विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः

१२

वृषाकपायि रेवति सुपुञ्ज आदु सुस्तुपे ।

यसंत त इन्द्र उक्षणः प्रियं काचित्कुरं हवि-विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः

१३

उक्षणो हि मे पञ्चदश साकं पचन्ति विंशतिम् ।

उताहमग्नि पीत इ-दुभा कुक्षी पूणन्ति मे विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः

१४

वृषभो न तिग्मशृङ्गो ऽन्तर्युथेषु रोरुवत् ।

मन्थस्त इन्द्र शं हृदे यं ते सुनोति भावयु-विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः

१५ [३] (१३०)

न सेशे यस्य रम्बते	उन्तरा सक्थ्याऽ कपृत् ।	
सेदींशे यस्य रोमशं	निषेदुषो विजृम्भते विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः	१६
न सेशे यस्य रोमशं	निषेदुषो विजृम्भते ।	
सेदींशे यस्य रम्बते	उन्तरा सक्थ्याऽ कपृद् विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः	१७
अयमिन्द्र वृषाकपिः	परस्वन्तं हतं विदत् ।	
असिं सुनां नवं चरु-	मादेधस्यान् आचितं विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः	१८
अयमेमि विचाकशद्	विचिन्वन् दासमार्यम् ।	
पिबामि पाकसुत्वन्तो	ऽभि धीरमचाकशं विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः	१९
धन्वं च यत् कृन्तन्नं च	कर्ति स्वित् ता वि योजना ।	
नेदीयसो वृषाकपे	ऽस्तमेहिं गृह्णो उप विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः	२०
पुनरोहिं वृषाकपे	सुविता कल्पयावहै ।	
य एष स्वप्ननंशानो	ऽस्तमेषिं पृथा पुन विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः	२१
यदुदञ्चो वृषाकपे	गृहमिन्द्राजगन्तन ।	
क्व स्य पुल्वघो मृगः	कर्मगञ्जनयोपनो विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः	२२
पशुर्हि नाम मानवी	साकं संसृव विंशतिम् ।	
भद्रं भलं त्यस्या अभूद्	यस्या उदरमार्गयद् विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः	२३ [४] (९३८)

(८७)

२५ पायुर्भारद्वाजः । रक्षोहाग्निः । त्रिष्टुप्, २२-२५ अनुष्टुप् ।

रक्षोहणं वाजिनमा जिघमि	मित्रं प्रथिष्ठमुप यामि शर्म ।	
शिशनो अग्निः क्रतुभिः समिन्द्रः	स नो दिवा स रिषः पातु नक्तम्	१
अयोदंष्ट्रो अर्चिषा यातुधाना-	नुप स्पृश जातवेदः समिन्द्रः ।	
आ जिह्वया मूरदिवान् रभस्व	क्रव्यादो वृक्त्वयपि धत्स्वांसन्	२
उमोर्मयाविन्नुप धेहि दंष्ट्रां	हिंस्रः शिशानोऽवरं परं च ।	
उतान्तरिक्षे परि याहि राज-	श्चम्यैः सं धेह्यमि यातुधानान्	३
यज्ञैरिषूः संनममानो अग्ने	वाचा शल्यौ अशनिर्मिर्दिहानः ।	
ताभिर्विध्य हृदये यातुधानान्	प्रतीचो बाहून् प्रति भङ्ध्येषाम्	४
अग्ने त्वचं यातुधानस्य भिन्धि	हिंसाशनिर्हरसा हन्त्वेनम् ।	
प्र पर्वाणि जातवेदः शृणीहि	क्रव्यात् क्रेविष्णुर्वि चिंनोतु वृक्णम्	५ [५] (९४३)

यत्रेदानीं पश्यसि जातवेद स्तिष्ठन्तमग्न उत वा चरन्तम् ।

यद्वान्तरिक्षे पृथिमिः पतन्तं तमस्ता विध्य शर्वा शिशानः

६

उतालब्धं स्पृणहि जातवेद आलेभानाहृष्टिभिर्यातुधानात् ।

अग्ने पूर्वं नि जहि शोशुचान आमादुः क्षिबङ्कास्तमदुन्वेनीः

७

इह प्र ब्रूहि यतमः सो अग्ने यो यातुधानो य इदं कृणोति ।

तमा रभस्व समिधा यविष्ठ नृचक्षसश्चक्षुषे रन्ध्रयैनम्

८

तीक्ष्णेनग्नि चक्षुषा रक्ष यज्ञं प्राञ्चं वसुभ्यः प्र णय प्रचेतः ।

हिंसं रक्षांस्यग्नि शोशुचानं मा त्वा दभन् यातुधाना नृचक्षः

९

नृचक्षा रक्षः परि पश्य विक्षु तस्य त्रीणि प्रति शृणीह्यग्रा ।

तस्याग्नि पृष्टीर्हरसा शृणीहि त्रेधा मूलं यातुधानस्य वृश्च

१० [६]

त्रियातुधानः प्रसितिं त एत्वृतं यो अग्ने अनृतेन हन्ति ।

तमर्चिषा स्फूर्जयज्जातवेदः समक्षमेनं गृणते नि वृद्धि

११

तदग्ने चक्षुः प्रति धेहि रेमे शफारुजं येन पश्यसि यातुधानम् ।

अथर्ववज्ज्योतिषा देव्येन सत्यं धूर्वन्तमचितं न्योष

१२

यदग्ने अद्य मिथुना शपातो यद्वाचस्तृष्टं जनयन्त रेभाः ।

मन्योर्मनसः शरव्याऽजयते या तया विध्य हृदये यातुधानान्

१३

परा शृणीहि तपसा यातुधानान् पराग्ने रक्षो हरसा शृणीहि ।

पराचिषा मूरदेवाञ्छृणीहि परासुतृपो अभि शोशुचानः

१४

पराद्य देवा वृजिनं शृणन्तु प्रत्यगेनं शपथा यन्तु तृष्टाः ।

वाचास्तेनं शरवं ऋच्छन्तु ममन् विश्वस्येतु प्रसितिं यातुधानः

१५ [७]

यः पौरुषेयेण क्रुविषा समङ्के यो अश्व्येन पशुना यातुधानः ।

यो अघ्न्याया मरति क्षीरमग्ने तेषां शीर्षाणि हरसापि वृश्च

१६

संवत्सरीणं परं उमियायास्तस्य माशीद्यातुधानो नृचक्षः ।

पीयूषमग्ने यतमस्तिर्तृप्सात् तं प्रत्यञ्चमर्चिषा विध्य ममन्

१७

विषं गवां यातुधानाः पिबन्त्वा वृश्च्यन्तामर्दितये दुरेवाः ।

परैरान् देवः सविता ददातु परा भागमोषधीनां जयन्ताम्

१८

सनादग्ने मृणसि यातुधानान् न त्वा रक्षांसि पृतनासु जिग्युः ।

अनु दह सहमूरान् क्रव्यादो मा ते हत्या मुक्षत देव्यायाः

१९

(९५७)

त्वं नो अग्रे अधरादुदक्तात् त्वं पश्चादुत रक्षा पुरस्तात् ।

प्रति ते ते अजरासस्तपिष्ठा अघशंसं शोशुचतो वहन्तु

२० [८]

पश्चात् पुरस्तादधरादुदक्तात् कविः काव्येन परि पाहि राजन् ।

सखे सखायमजरो जरिभ्यो अग्रे मर्ता अमर्त्यस्त्वं नः

२१

परि त्वाग्रे पुरं वयं विप्रं सहस्य धीमहि ।

धुषद्वर्णं द्विवेदिवि हन्तारं भङ्गगुरावताम्

२२

विषेण भङ्गगुरावतः प्रति पम रक्षसो दह ।

अग्रे तिग्मेन शोचिषा तपुरग्राभिर्ऋष्टिभिः

२३

प्रत्यग्रे मिथुना दह यातुधाना किमीदिना ।

सं त्वा शिशामि जागृ ह्यदब्धं विप्र मन्मभिः

२४

प्रत्यग्रे हरसा हरः शृणीहि विश्वतः प्रति ।

यातुधानस्य रक्षसो बलं वि रुज वीर्यम्

२५ [९] (९६३)

(८८)

१९ आङ्गिरसो मूर्धन्वान्, वामदेव्यो वा । सूर्य-वैश्वानरोऽग्निः । त्रिष्टुप् ।

हविष्पान्तमजरं स्वविदि दिविस्पृश्याहुतं जुष्टमग्नौ ।

तस्य भर्मेणे भुवनाय देवा भर्मेणे कं स्वधर्या पप्रथन्त

१

गीर्णं भुवनं तमसापगृह्णन्माविः स्वरंभवज्जाते अग्नौ ।

तस्य देवाः पृथिवी द्यौरुतापो अरण्यन्नोषधीः सख्ये अस्य

२

देवेभिर्निषितो यज्ञियेभि रग्निं स्तोषाण्यजरं ब्रूहन्तम् ।

यो भानुना पृथिवीं द्यामुतेमा मातृतान् रोदसी अन्तरिक्षम्

३

यो होतासीत् प्रथमो देवजुष्टो यं समाञ्जन्नाज्येना वृणानाः ।

स पतन्नीत्वरं स्था जगद्य च्छ्वात्रमग्निरंकुणोज्जातवेदाः

४

यज्जातवेदो भुवनस्य मूर्धन्नतिष्ठो अग्रे सह रोचनेन ।

तं त्वहिम मतिभिर्गीर्भिरुक्थैः स यज्ञियो अभवो रोदसिप्राः

५ [१०]

मूर्धा भुवो भवति नक्तमग्निस्ततः सूर्यो जायते प्रातरुद्यन् ।

मायामु तु यज्ञियानामेता मणो यत् तूष्णिंश्चरति प्रजानन्

६

हृशेन्यो यो महिना समिद्धो अरोचत विवियोनिर्विभावा ।

तस्मिन्नग्नौ सूक्तवाकेन देवा हविर्विश्व आजुहवुस्तनुपाः

७

(९७०)

सुक्तवाकं प्रथममादिदग्निमादिद्विरंजनयन्त देवाः ।	
स एषां यज्ञो अंभवत् तनूपास्तं द्यौर्वेदं तं पृथिवी तमापः	८
यं देवासोऽजंनयन्ताग्निं यस्मिन्नाजुहवुर्भुवनानि विश्वा ।	
सो अर्चिषा पृथिवीं द्यामुतेमा मृज्जयमानो अतपन्मह्निवा	९
स्तोमेन हि विवि देवासो अग्निं मजीजनञ्छक्तिभी रोदसिप्राम् ।	
तमू अकृण्वन् त्रेधा भुवे कं स ओषधीः पचति विश्वरूपाः	१० [११]
यदेदेनमर्धुर्यज्ञियासो विवि देवाः सूर्यमादितेयम् ।	
यदा चरिष्णू मिथुनावभूतामादित प्रापश्यन् भुवनानि विश्वा	११
विश्वस्मा अग्निं भुवनाय देवा वैश्वानरं केतुमह्नामकृण्वन् ।	
आ यस्ततानोषसो विमातीरपो ऊर्णोति तमो अर्चिषा यन्	१२
वैश्वानरं कवयो यज्ञियासो अग्निं देवा अंजनयन्नजुर्यम् ।	
नक्षत्रं प्रलममिनच्चरिष्णु यक्षस्याध्यक्षं तविषं बृहन्तम्	१३
वैश्वानरं विश्वहा दीदृवांसं मन्त्रैरग्निं कविमच्छा वदामः ।	
यो महिम्ना परिवभूवोर्वी उतावस्तादुत देवः प्रस्तात्	१४
द्वे सुती अंशृणवं पितृणा महं देवानामुत मर्त्यानाम् ।	
ताभ्यामिदं विश्वमेजत् समेति यदन्तरा पितरं मातरं च	१५ [१२]
द्वे समीची बिभृतश्चरन्तं शीर्षतो जातं मनसा विमृष्टम् ।	
स प्रत्यङ् विश्वा भुवनानि तस्था वप्रयुच्छन् तुरणिभ्राजमानः	१६
यत्रा वदेते अवरः परश्च यज्ञन्योः कतरो नो वि वेद ।	
आ शंकुरित संध्रमावुं सखायो नक्षन्त यज्ञं क इदं वि वोचत	१७
कत्युग्रयः कति सूर्यासः कत्युषासः कत्यु स्विदापः ।	
नोपस्पिजं वः पितरो वदामि पृच्छामि वः कवयो विघ्नने कम	१८
यावन्मात्रमुषसो न प्रतीकिं सुपण्योऽवसते मातरिभ्यः ।	
तावद्धात्युप यज्ञमायन् ब्राह्मणो होतुरवरो निषीदन्	१९ [१३] (९८२)

(८९)

१८ रेणुवंशामित्रः । इन्द्रः, ५ इन्द्रासोमो । त्रिष्टुप् ।

इन्द्रं स्तवा नृतमं यस्य महा विववाधे रोचना वि ज्मो अन्तान् ।
आ यः प्रौ चर्षणीधृद्वरोभिः प्र सिन्धुभ्यो रिरिचानो महित्वा

१

(९८३)

स सूर्यः पर्युक्तं वरांस्येन्द्रो ववृत्याद्रथ्येव चक्रा ।
 अतिष्ठन्तमपर्यं न सर्गं कृष्णा तर्मांसि त्विष्या जघान २
 समानमस्मा अनपावृद्धं क्षमया द्विवो असमं ब्रह्म नव्यम् ।
 वि यः पुष्टेव जनिमान्यय इन्द्रश्चिकाय न सखायमीपि ३
 इन्द्राय गिरो अर्निशितसर्गा अपः प्रेरयं सर्गरस्य बुधात् ।
 यो अक्षेणेव चक्रिया शचीभिर्विष्वक् तस्तम्म पृथिवीमुत द्याम् ४
 आपान्तमन्युस्तुपलंप्रभर्मा धुनिः शिमीवाञ्छरुमौ ऋजीषी ।
 सोमो विश्वान्यतसा वनानि नार्वागिन्द्रं प्रतिमानानि देभुः ५ [१४]

न यस्य द्यावापृथिवी न धन्व नान्तरिक्षं नाद्रयः सोमो अक्षाः ।
 यदस्य मन्युरधिनीयमानः शृणोति वीळु रुजति स्थिराणि ६
 जघान वृत्रं स्वधितिर्वनेव रुरोज पुरो अरुद्ध सिन्धून् ।
 बिभेद गिरिं नवमिन्न कुम्भमा गा इन्द्रो अकृणुत स्वयुग्भिः ७
 त्वं ह त्यह्णया इन्द्र धीरो ऽसिर्न पर्वं वृजिना शृणासि ।
 प्र ये मित्रस्य वरुणस्य धाम युजं न जनां मिनन्ति मित्रम् ८
 प्र ये मित्रं प्रार्यमाणं दुरेवाः प्र संगिरः प्र वरुणं मिनन्ति ।
 न्यमित्रेषु वधमिन्द्र तुष्टं वृषन् वृषाणमरुपं शिशीहि ९
 इन्द्रो द्विव इन्द्र ईशे पृथिव्या इन्द्रो अपामिन्द्र इत् पर्वतानाम् ।
 इन्द्रो वृधामिन्द्र इन्मेधिराणां मिन्द्रः क्षेमे योगे हव्य इन्द्रः १० [१५]

प्राक्तुभ्य इन्द्रः प्र वृधो अहभ्यः प्रान्तरिक्षात् प्र समुद्रस्य धासेः ।
 प्र वार्तस्य प्रथसः प्र ज्मो अन्तात् प्र सिन्धुभ्यो रिरिचे प्र क्षितिभ्यः ११
 प्र शोशुचत्या उपसो न केतु रसिन्वा ते वर्ततामिन्द्र हेतिः ।
 अश्मेव विध्य द्विव आ सृजानस्तपिष्ठेन हर्षसा द्रोघमित्रान् १२
 अन्वह मासा अन्विद्वना न्यन्वोषधीरनु पर्वतासः ।
 अन्विन्द्रं रोदसी वावशाने अन्वापो अजिहत जार्यमानम् १३
 कर्हि स्वित् सा त इन्द्र चेत्यास दुधस्य यद्भिन्वो रक्ष एषत् ।
 मित्रकुवो यच्छसने न गावः पृथिव्या आपृगमुया शयन्ते १४
 शत्रूयन्तो अभि ये नस्ततश्चे महि ब्राधन्त ओगणास इन्द्र ।
 अन्धेनामित्रास्तमसा सचन्तां सुज्योतिषो अक्तवस्तां अभि ष्युः १५ (११७)

पुरुणि हि त्वा सर्वना जनांनां ब्रह्माणि मन्दन् गृणतामृषीणाम् ।

इमामाघोपन्नवसा सहृति तिरो विश्वाँ अर्चतो याह्यर्वाङ्

१६

एवा ते वयमिन्द्र भुञ्जतीनां विद्याम सुमतीनां नवानाम् ।

विद्याम वस्तोरवसा गृणन्तो विश्वामित्रा उत ते इन्द्र नूनम्

१७

गुनं हुवेम मधवानमिन्द्र मस्मिन् भरे नृतमं वाजसातो ।

गृणवन्तमुग्रभूतये समत्सु घ्नन्तं वृत्राणि संजितं धनानाम्

१८ [१६] (१०००)

(९०)

१६ नारायणः । पुरुषः । अनुष्टुप्, १६ त्रिष्टुप् ।

सहस्रशीर्षा पुरुषः सहस्राक्षः सहस्रपात् ।

स भूमिं विश्वतो वृत्वा ऽत्यतिष्ठद्वशाङ्गुलम्

१

पुरुष एवेदं सर्वं यद्भूतं यच्च भव्यम् ।

उतामृतत्वस्येशानो यदन्नेनातिरोहति

२

एतावानस्य महिमा ऽतो ज्यायौश्च पुरुषः ।

पादोऽस्य विश्वा भूतानि त्रिपादस्यामृतं विवि

३

त्रिपादूर्ध्व उदुत पुरुषः पादोऽस्येहामवत् पुनः ।

ततो विष्वङ् व्यक्रमत् साशनानग्ने अभि

४

तस्माद्विराळजायत विराजो अधि पुरुषः ।

स जातो अत्यरिच्यत पश्चाद्भूमिमथो पुरः

५ [१७]

यत् पुरुषेण हविषा देवा यज्ञमर्तन्वत ।

वसन्तो अस्यासीदाज्यं ग्रीष्म इध्मः शरद्धविः

६

तं यज्ञं बर्हिषि प्रौक्षन् पुरुषं जातमग्रतः ।

तेन देवा अयजन्त साध्या ऋषयश्च ये

७

तस्माद्यज्ञात् सर्वहुतः संभृतं पृषदाज्यम् ।

पशून् तौश्रके वायव्या नारण्यान् ग्राम्याश्च ये

८

तस्माद्यज्ञात् सर्वहुत ऋचः सामानि जज्ञिरे ।

छन्दांसि जज्ञिरे तस्माद्यजुस्तस्मादजायत

९

तस्मादश्वा अजायन्त ये के चोभयादतः ।

गावो ह जज्ञिरे तस्मात् तस्माज्जाता अजावयः

१० [१८] (१०१०)

यत् पुरुषं व्यदधुः कतिधा व्यकल्पयन् ।

मुखं किमस्य कौ बाहू का ऊरू पादा उच्येते ११

ब्राह्मणोऽस्य मुखमासीद्बाहू राजन्यः कृतः ।

ऊरू तदस्य यद्वैश्यः पद्भ्यां शूद्रो अजायत १२

चन्द्रमा मनसो जातश्चक्षोः सूर्यो अजायत ।

मुखादिन्द्रश्चाग्निश्च प्राणाद्वायुरजायत १३

नाभ्यां आसीद्वन्तरिक्षं शीर्ष्णो द्यौः समवर्तत ।

पद्भ्यां भूमिर्दिशः श्रोत्रात् तथा लोकाँ अकल्पयन् १४

सप्तास्यासन् परिधयस्त्रिः सप्त समिधः कृताः ।

देवा यद्यज्ञं तन्वाना अबध्नन् पुरुषं पशुम् १५

यज्ञेन यज्ञमयजन्त देवास्तानि धर्माणि प्रथमान्यासन् ।

ते ह नाकं महिमानः सचन्त यत्र पूर्वं साध्याः सन्ति देवाः १६ [१९] (१०१६)

(११)

[अष्टमोऽनुवाकः ॥८॥ सू० ११-१९]

१५ अरुणो वैतहव्यः । अग्निः । जगती, १५ त्रिष्टुप् ।

सं जागृवद्भिर्जर्माण इध्यते दमे द्यूना इषयन्निलस्पदे ।

विश्वस्य होता हविषो वरेण्यो विभुर्विभावा सुपखा सखीयते १

स दर्शतश्चीरतिथिर्गृहेर्गृहे वनेवने शिश्रिये तक्ववीरिव ।

जनंजनं जन्यो नाति मन्यते विश आ क्षेति विश्योऽं विशंविशम् २

सुदक्षो दक्षैः क्रतुनासि सुक्रतुर्ग्रे कविः काव्येनासि विश्ववित् ।

वसुर्वसूनां क्षयसि त्वमेक इद् द्यावा च यानि पृथिवी च पुण्यतः ३

प्रजानन्नग्ने तव योनिमृत्वियमिळायास्पदे घृतवन्तमांसदः ।

आ ते चिकित्र उपसांमिवेतयो ऽरेपसः सूर्यस्येव रश्मयः ४

तव श्रियो व्यर्थस्येव विद्युतश्चित्राश्चिकित्र उपसां न केतवः ।

यदोषधीरभिसृष्टो वनानि च परि स्वयं चिनुषे अन्नमास्ये ५ [२०]

तमोषधीर्दधिरे गर्भमृत्विद्यं तमापो अग्निं जनयन्त मातरः ।

तमित् संमानं वनिनश्च वीरुधो ऽन्तर्वतीश्च सुवते च विश्वहा ६

वातोपधूत इषितो वशाँ अनु तृषु यदज्ञा वेविषद्वितिष्ठसे ।

आ ते यतन्ते रुध्योऽं यथा पृथक् शर्धाँस्यग्ने अजराणि धक्षतः ७

(१०२३)

मेधाकारं विदथेस्य प्रसाधनं मग्निं होतारं परिभूतमं मतिम् ।

तमिदमे हविष्या समानमित् तमिन्महे वृणते नान्यं त्वत्

त्वामिदत्र वृणते त्वायवो होतारमग्ने विदथेषु वेधसः ।

यद्वैवयन्तो दधति प्रयांसि ते हविष्मन्तो मन्वो वृक्तबर्हिषः

तवाग्ने होत्रं तव पोत्रमृत्विष्यं तव नेष्ट्रं त्वमग्निहतायतः ।

तव प्रशान्तं त्वमध्वरीयसि ब्रह्मा चासि गृहपतिश्च नो दमे

यस्तुभ्यमग्ने अमृताय मर्त्यः समिधा दाशदुत वा हविष्कृति ।

तस्य होता भवसि यासि द्रुत्यः—मुप ब्रूये यजस्यध्वरीयसि

इमा अस्मै मृतयो वाचो अस्मदौ ऋचो गिरः सुष्टुतयः समग्मत ।

वसूयवो वसवे जातवेदसे वृद्धासु चिद्वर्धनो यासु चाकनत्

इमां प्रजाय सुष्टुतिं नवीयसी वोचेयमस्मा उशते शृणोतु नः ।

भूया अन्तरा हृद्यस्य निस्पृशे जायेव पत्यं उशती सुवासाः

यस्मिन्नश्वास ऋपभास उक्षणे वशा मेषा अवसृष्टास आहुताः ।

कीलालपे सोमपृष्ठाय वेधसे हृदा मतिं जनये चारुमग्र्ये

अहान्यग्ने हविरास्ये ते सुचीव घृतं चम्बीव सोमः ।

वाजसानि रयिमस्मे सुवीरं प्रशस्तं धेहि यशसं बृहन्तम्

(१२)

१५ शार्यातो मानवः । विश्वे देवाः । जगती ।

यज्ञस्य वो रुथ्यं विशपतिं विशां होतारमक्तोरतिथिं विभावसुम् ।

शोचच्छृङ्कासु हरिणीषु जर्भुरद वृषां केतुर्थ्यजतो द्यामशायत

इममञ्जस्पाभयै अकृण्वत धर्माणमग्निं विदथेस्य साधनम् ।

अक्नुं न यद्वमुपसः पुरोहितं तन्नूनपातमरुषस्य निसते

बलस्य नीथा वि पृगेश्वं मन्महे वया अस्य प्रहुता आसुरत्तवि ।

यदा घोरासो अमृतत्वमाशता दिज्जनस्य दैव्यस्य चर्किरन्

ऋतस्य हि प्रसितिद्यौरुरु व्यचो नमो मह्यः रमतिः पनीयसी ।

इन्द्रो मित्रो वरुणः सं चिकिन्त्रिरे ऽथो भगः सविता पूतदक्षसः

प्र रुद्रेण ययिना यन्ति सिन्धव स्तिरो महीमरमतिं दधन्विरे ।

येभिः परिज्मा परियन्नरु ज्ञयो वि रोरुवज्जठरे विश्वमुक्षते

५ [२३] (१०३६)

क्राणा रुद्रा मरुतो विश्वकृष्टयो दिवः श्येनासो असुरस्य नीळयः ।
 तेभिश्चष्टे वरुणो मित्रो अर्यमेन्द्रो देवेभिर्विश्वेभिरर्षभः ६
 इन्द्रे भुजं शशमानासं आशत सूरौ दृशीके वृषणश्च पौंस्ये ।
 प्र ये न्वस्याहर्णा ततश्चिरे युजं वज्रं नृपदनेषु कारवः ७
 सूरश्चिदा हरितो अस्य रीरम्—दिन्द्रादा कश्चिद्भयते तवीयसः ।
 भीमस्य वृष्णो जठरादभिश्वसो द्विवेदिवे सहुँरिः स्तन्नवाधितः ८
 स्तोमं वो अद्य रुद्राय शिक्त्रसे क्षयद्वीराय नर्मसा दिदिष्टन ।
 येभिः शिवः स्ववा एवयावमि—द्विवः सिर्यक्ति स्वयंशा निकामभिः ९
 ते हि प्रजाया अभरन्त वि श्रवो बृहस्पतिर्वृषभः सोमजामयः ।
 यज्ञैरथर्वा प्रथमो वि धारय—द्वेवा दक्षैर्भृगवः सं चिकिञ्चिरे १० [२४]

ते हि द्यावापृथिवी भूरिरेतसा नराशंसश्चतुरङ्गो यमोऽदितिः ।
 देवस्त्वष्टा ब्रविणोदा कम्भुक्षणः प्र रोदसी मरुतो विष्णुरहिरे ११
 उत स्य न उशिजामुर्विया कवि—रहिः शृणोतु बुध्योऽहं हवीमनि ।
 सूर्यामासा विचरन्ता दिविक्षिता धिया शमीनहृषी अस्य बोधतम् १२
 प्र नः पूषा चरथं विश्वदैव्यो ऽपां नपादवतु वायुरिष्टये ।
 आत्मानं वस्यो अभि धातमर्चत तदश्विना सुहवा यामनि श्रुतम् १३
 विशामासामभयानामधिक्षितं गीर्भिरु स्वयंशंसं गृणीमसि ।
 ग्रामिर्विश्वामिरदितिमनुर्वण—मुक्तोर्युवानं नृमणा अधा पतिम् १४
 रेभदत्रं जनुषा पूर्वो अङ्गिरा ग्रावाण ऊर्ध्वा अभि चक्षुरध्वरम् ।
 येभिर्विहाया अभवद्विचक्षणः पार्थः सुमेकं स्वर्धितिर्वनन्वति १५ [२५] (१०४६)

(९३)

१५ तान्यः पार्थः । विश्वे देवाः । प्रस्तारपंक्तिः; २, ३, १३ अनुष्टुप्; ९ अक्षरैः पंक्तिः,
 ११ न्यङ्कुसारिणी, १५ पुरस्ताद्वृहती ।

महि द्यावापृथिवी भूतमुर्वी नारीं यही न रोदसी सदै नः ।
 तेभिर्नः पातं सदांस एभिर्नः पातं शूषणि १
 यज्ञेयज्ञे स मर्त्यो देवान् तत्पर्यति । यः सुज्ञेर्दधिभुत्तम् आविवासात्येनान् २
 विश्वेषामिरज्यवो देवानां वार्महः । विश्वे हि विश्वमहसो विश्वे यज्ञेषु यज्ञियाः ३ (१०४९)

ते घा राजानो अमृतस्य मन्द्रा अयमा मित्रो वरुणः परिज्मा ।

कद्रुद्रो नृणां स्तुतो मरुतः पूषणो भगः

४

उत नो नक्तमपां वृषण्वसू सूर्यामासा सदानाय सधन्या ।

सचा यत् साद्येण मर्हिर्बुधेषु बुध्यः

५ [२६]

उत नो देवावश्विना शुभस्पती धार्मभिर्मित्रावरुणा उरुष्यताम् ।

महः स राय एषते ऽति धन्वेव दुरिता

६

उत नो रुद्रा चिन्मुळतामश्विना विश्वे देवासो रथस्पतिर्भगः ।

ऋभुर्वार्ज ऋभुक्षणः परिज्मा विश्ववेदसः

७

ऋभुर्ऋभुक्षा ऋभुर्विधतो मद आ ते हरीं जूजुवानस्य वाजिना ।

दुष्टरं यस्य सामं चिद्वर्धग्यज्ञो न मानुषः

८

कृधी नो अह्नयो देव सवितः स च स्तुषे मघोनाम् ।

सहो न इन्द्रो वह्निर्मिन्येषां चर्षणीनां चक्रं रश्मिं न योयुवे

९

ऐषु द्यावापृथिवी धातं महदस्मे वीरेषु विश्वचर्षणि श्रवः ।

पृक्षं वार्जस्य सातये पृक्षं रायोत त्वर्णे

१० [२७]

एतं शंसमिन्द्रास्मयुद्धं कूचित सन्तं सहसावन्नमिष्टये सदा पाह्यमिष्टये ।

मेदतां वेदता वसो

११

एतं मे स्तोमं तना न सूर्ये द्युतद्यामानं वावृधन्त नृणाम् ।

संवर्ननं नाश्व्यं तष्टेवानपच्युतम्

१२

वावर्त येपां राया युक्तैषां हिरण्ययी । नेमर्धिता न पौस्या वृथेव विप्टान्ता १३

प्र तद्गुःशीमे पृथ्वाने वेने प्र रामे वोचमसुरे मघवत्सु ।

ये युक्त्वाय पञ्च शतास्मयु पथा विश्राव्येषाम्

१४

अधीन्वन्न सप्ततिं च सप्त च ।

सद्यो दिदिष्ट तान्वः सद्यो दिदिष्ट पार्थ्यः सद्यो दिदिष्ट मायवः १५ [२८] (१०६१)

(९४)

१४ अर्बुदः काद्रवेयः सर्पः । ग्रावाणः । जगती, ५, ७, १४ त्रिष्टुप् ।

प्रेते वदन्तु प्र वयं वदाम ग्रावभ्यो वाचं वदता वदन्त्यः ।

यद्वद्रयः पर्वताः साकमाश्वः श्लोकं घोषं भरथेन्द्राय सोमिनः

१

(१०६२)

एते वदन्ति शतवत् सहस्रवद्भूमि क्रन्दन्ति हरितेमिरासभिः ।
 विष्ठी ग्रावाणः सुकृतः सुकृत्यया होतुश्चित् पूर्वं हविरद्यमाशत २
 एते वदन्त्यविदज्ञाना मधु न्युङ्क्ष्यन्ते अधि पक्क आमिपि ।
 वृक्षस्य शाखामरूणस्य बप्सत स्ते सुभर्वा वृषभाः प्रेमराविषुः ३
 बृहद्वदन्ति मविरणं मन्दिने न्वं क्रोशन्तोऽविदज्ञाना मधु ।
 संरभ्या धीराः स्वसृभिरनर्तिषु राघोषयन्तः पृथिवीमुपवृद्धिभिः ४
 सुपर्णा वार्चमक्रतोप द्यव्या खरे कृष्णा इषिरा अनर्तिषुः ।
 न्युङ्क्षि युन्युपरस्य निष्कृतं पुरु रेतो दधिरे सूर्यश्चितः ५ [२९]

उग्रा इव प्रवहन्तः समार्यमुः साकं युक्ता वृषणो बिभ्रतो धुरः ।
 यच्छ्वसन्तो जग्रसाना अराविषुः शृण्व एषां प्रोथथो अर्वतामिव ६
 दशावनिभ्यो दशकक्षेभ्यो दशयोक्त्रेभ्यो दशयोजनेभ्यः ।
 दशाभीशुभ्यो अर्चताजरेभ्यो दश धुरो दश युक्ता वहद्भ्यः ७
 ते अद्रयो दशयन्त्रास आशव स्तेषामाधानं पर्येति हर्यतम् ।
 त ऊ सुतस्य सोम्यस्यान्धसां ऽशोः पीयूषं प्रथमस्य मेजिरे ८
 ते सोमादो हरी इन्द्रस्य निसर्तं ऽशुं दुहन्तो अध्यासते गर्वि ।
 तेभिर्दुग्धं पपिवान् त्सोम्यं मध्विन्द्रो वर्धते प्रथते वृषायते ९
 वृषा वो अंशुर्न किला रिपाथने लावन्तः सवृमित स्थनाशिताः ।
 रैवत्येव महसा चारवः स्थन यस्य ग्रावाणो अर्जुषध्वमध्वरम् १० [३०]

तुविला अतृदिलासो अद्रयो ऽश्रमणा अशृथिता अमृत्यवः ।
 अनातुरा अजराः स्थामविष्णवः सुपीवसो अतृषिता अतृष्णजः ११
 ध्रुवा एव वः पितरो युगेयुगे क्षेमकामासः सर्वसो न युञ्जते ।
 अजुर्यासो हरिपाचो हरिद्रव आ द्यां रवेण पृथिवीमशुश्रुवः १२
 तदिद्वदन्त्यद्रयो विमोचने यामन्नञ्जस्वा इव घेदुपवृद्धिभिः ।
 वरन्तो बीजमिव धान्याकृतः पुञ्चन्ति सोमं न मिनन्ति बप्सतः १३
 सुते अध्वरे अधि वार्चमक्रता ऽऽक्रीळ्यो न मातरं तुदन्तः ।
 वि पू मुञ्चा सुषुवुषो मनीषां वि वर्तन्तामद्रयश्चायमानाः १४ [३१] (१०७५)

[पञ्चमोऽध्यायः ॥५॥ व० १-२७]

(१५)

१८ ऐलः पुरुरवाः । उर्वशी देवता । २, ४-५, ७, ११, १३, १५-१६, १८,
उर्वशी ऋषिका । पुरुरवा देवता । त्रिष्टुप् ।

हये जाये मनसा तिष्ठ घोरे वचांसि मिश्रा कृणवावहै नु ।
न नौ मन्त्रा अनुदितास एते मयस्करन् परंतरे चनाहन् १
किमेता वाचा कृणवा तवाहं प्राक्रमिषमुपसामग्नियेव ।
पुरुरवः पुनरस्तं परेहि दुरापना वार्त इवाहमस्मि २
इपुर्न श्रिय इषुधेरसना गोषाः शतसा न रंहिः ।
अवीरे क्रतौ वि दविद्युतन्नो रा न मायुं चितयन्त धुनयः ३
सा वसु दर्धती श्वशुराय वय उपो यदि वष्यन्तिगृहात् ।
अस्तं ननक्षे यस्मिञ्चाकन् दिवा नक्तं श्रथिता वैतसेन ४
त्रिः स्म माह्नः श्रथयो वैतसेनो त स्म मेऽव्यत्यै पृणासि ।
पुरुरवोऽनु ते केतमायं राजा मे वीर तन्वस्तदासीः ५ [१]

या सुजृणिः श्रेणिः सुस्रआपि हृदेचक्षुर्न ग्रन्थिनीं चरण्युः ।
ता अश्रयोऽरुणयो न संसुः श्रिये गावो न धेनवोऽनवन्त ६
समस्मिन्नायमान आसतु ग्रा उतेमवर्धन् नद्यः स्वर्गताः ।
महे धेत त्वा पुरुरवो रणाया स्वर्धयन् दस्युहत्याय देवाः ७
सचा यदासु जर्हतीष्वत्क ममानुषीषु मानुषो निपेवे ।
अप स्म मत् तुरसन्ती न भुज्युस्ता अत्रसन् रथस्पृशो नाश्वाः ८
यदासु मर्तो अमृतासु निस्पृक् सं क्षोणीभिः क्रतुभिर्न पृङ्क्ते ।
ता आतयो न तन्वः शुम्भत स्वा अश्वासो न क्रीळयो दन्दशानाः ९
विद्युन्न या पतन्ती दविद्यो ऽदरन्ती मे अप्या काम्यानि ।
जनिष्ठो अपो नर्यः सुजातः प्रोर्वशीं तिरत दीर्धमायुः १० [२]

जजिष इत्था गोपीथ्याय हि दुधाथ तत् पुरुरवो म ओजः ।
अशासं त्वा विदुषी सस्मिन्नहन् न म आशृणोः किमभुग्वदासि ११
कदा सुनुः पितरं जात इच्छा च्चक्रन्नाशु वर्तयद्विजानन् ।
को दंपती समनसा वि यूयो दध यदुमिः श्वशुरेषु दीर्धयत् १२

- प्रति ब्रवाणि वर्तयते अश्रुं चक्रन् न केन्दुदधेयं शिवायै ।
 प्र तत् ते हिनवा यत् ते अस्मे परोह्यस्तं नहि मूर मापः १३
 सुदेवो अद्य प्रपतेदनावृत् परावर्तं परमां गन्तवा उ ।
 अधा शयीत निर्ऋतेरुपस्थे ऽधेनं वृकां रभसासौ अद्युः १४
 पुरुरवो मा मृथा मा प्र पन्तो मा त्वा वृकासो अशिवास उ क्षन् ।
 न वै क्षैणानि सख्यानि सन्ति सालावृकाणां हृदयान्येता १५ [३]
 यद्विरूपाचरं मर्त्ये—ष्ववसं रात्रीः शरदुश्चर्तस्रः ।
 घृतस्य स्तोत्रं सकृदहं आभ्रां तादेवेदं तातृपाणा चरामि १६
 अन्तरिक्षप्रां रजसो विमानी—मुप शिक्षाम्युर्वशीं वसिष्ठः ।
 उप त्वा रातिः सुकृतस्य तिष्ठन्नि वर्तस्व हृदयं तप्यते मे १७
 इति त्वा देवा इम आहुरैल्ल यथेमेतद्भवसि मृत्युबन्धुः ।
 प्रजा ते देवान् हविषा यजाति स्वर्ग उ त्वमपि मादयासे १८ [४] (१०९३)

(९६)

१३ वरुणाङ्गिरसः, सर्वहरिर्वा पेन्द्रः । हरिः । जगती, ११-१३ त्रिष्टुप् ।

- प्र ते महे विदथे शंसिषं हरी प्र ते वन्वे वृनुषो हर्यतं मदम् ।
 घृतं न यो हरिभिश्चारु सेचत आ त्वा विशन्तु हरिर्वर्षसं गिरः १
 हरिं हि योनिमामि ये समस्वरन् हिन्वन्तो हरीं विव्यं यथा सदः ।
 आ यं पुणन्ति हरिभिर्न धेनव इन्द्राय शूषं हरिर्वन्तमर्चत २
 सो अस्य वज्रो हरितो य आयसो हरिर्निकांभो हरिरा गर्भस्त्योः ।
 द्युम्नी सुशिप्रो हरिमन्युसायक इन्द्रे नि रूपा हरिता मिमिक्षिरे ३
 विवि न केतुरधि धायि हर्यतो विव्यचद्वज्रो हरितो न रंहा ।
 तुददहिं हरिंशिप्रो य आयसः सहस्रशोका अभवद्धरिभरः ४
 त्वं त्वमहर्हया उपस्तुतः पूर्वैर्मिरिन्द्र हरिकेश यज्वभिः ।
 त्वं हर्षसि तव विश्वमुक्थ्य—मसामि राधो हरिजात हर्यतम् ५ [५]
 ता वज्रिणीं मन्दिनं स्तोम्यं मवु इन्द्रं रथे वहतो हर्यता हरी ।
 पुरुण्यस्मै सर्वनानि हर्यत इन्द्राय सोमा हरयो दधन्विरे ६
 अरं कामाय हरयो दधन्विरे स्थिराय हिन्वन् हरयो हरी तुरा ।
 अर्वेन्द्रियो हरिभिर्जोषमीयते सो अस्य कामं हरिर्वन्तमानशे ७ (११००)

हरिंमशारुहरिकेश आयसस्तुरस्पेये यो हरिपा अवर्धत ।
 अवर्द्धिर्यो हरिभिर्वाजिनीवसुरति विश्वा दुरिता पारिपद्धरी
 सुवेव यस्य हरिणी विपेततुः शिप्रे वाजाय हरिणी दर्विध्वतः ।
 प्र यत् कृते चमसे मर्मजद्धरी पीत्वा मर्दस्य हर्यतस्यान्धसः
 उत स्म सन्न हर्यतस्य पस्त्योऽरत्यो न वाजं हरिर्वा अचिक्रदत् ।
 मही चिद्धि धिपणार्ह्यदोजसा बृहद्रयो दधिपे हर्यतश्चिदा

८

९

१० [६]

आ रोदसी हर्यमाणो महित्वा नयनव्यं हर्यसिं मन्म नु प्रियम् ।
 प्र पस्त्यमसुर हर्यतं गोराविष्कृधि हरये सूर्याय

११

आ त्वा हर्यन्तं प्रयुजो जनानां रथे वहन्तु हरिंशिप्रमिन्द्र ।
 पिबा यथा प्रतिभृतस्य मध्वो हर्यन् यज्ञं सधमादे दशौणिम ।

१२

अपाः पूर्वेषां हरिवः सुताना मथो इदं सर्वनं केवलं ते ।
 समद्धि सोमं मधुमन्तमिन्द्र सन्ना वृषञ्छठर आ वृषस्व

१३ [७] (११०६)

(९७)

२३ आथर्वणो मियग् । आपधयः । अनुष्टुप् ।

या ओषधीः पूर्वा जाता देवेभ्यस्त्रियुगं पुरा ।
 मनै नु बभूणामिहं शतं धामानि सप्त च
 शतं वो अम्ब धामानि सहस्रमुत वो रुहः ।
 अधो शतकत्वा यूयमिमं मे अगदं कृत
 ओषधीः प्रति मोदध्वं पुष्पवतीः प्रसूवरीः ।
 अश्वा इव सजित्वरीर्वीरुधः पारयिष्णवः
 ओषधीरिति मातरस्तद्वो देवीरुपं ब्रुवे ।
 सनेयमश्वं गां वासं आत्मानं तव पूरुष
 अश्वत्थे वो निपदनं पर्णे वो वसतिष्कृता ।
 गोभाज इत किलासथ यत् सनवथ पूरुषम

१

२

३

४

५ [८]

यत्रौषधीः समग्मत राजानः समिताविव ।
 विप्रः स उच्यते मियग् रक्षोहामीवचातनः

६

(११११)

अश्वावतीं सोमावती—मूर्जयन्तीमुदोजसम् । आवित्सि सर्वा ओषधी—रस्मा अरिष्टतातये ७
 उच्छृण्मा ओषधीनां गावो गोष्ठादिधेरते । धनं सनिष्यन्तीना—मात्मानं तव पूरुष ८
 इष्टकृतिर्नाम वो माता ऽथो यूयं स्थ निष्कृतीः ।
 सीराः पतत्रिणीः स्थन् यदामयति निष्कृथ ९
 अति विश्वाः परिष्ठाः स्तेन इव वृजमकमुः । ओषधीः प्राचुच्यवु—र्यत् किं च तन्योऽं रपः १०[९]

यदिमा वाजयन्तह—मोषधीर्हस्त आदधे । आत्मा यक्षप्रस्य नश्यति पुरा जीवगृभो यथा ११
 यस्यौषधीः प्रसर्पथा—ङ्गमङ्गं परुषपरुः । ततो यक्षं वि बाधध्व उग्रो मध्यमशीरिव १२
 साकं यक्षं प्र पत चापेण किकिद्विविना ।
 साकं वातस्य ध्राज्या साकं नश्य निहाकया १३
 अन्या वो अन्यामव—त्वन्यान्यस्या उपावत ।
 ताः सर्वाः संविद्वाना इदं मे प्रावता वचः १४
 याः फलिनीर्या अफला अपुष्पा याश्च पुष्पिणीः
 बृहस्पतिप्रसूता—स्ता नो मुञ्चन्वहंसः १५[१०]

मुञ्चन्तु मा शपथ्या—दथो वरुण्यादुत ।
 अथो यमस्य पङ्क्तिंशात् सर्वस्माद्देवकित्विषात् १६
 अवपतन्तीरवदन् दिव ओषधयस्परि । यं जीवमश्रवामहे न स रिप्याति पूरुषः । १७
 या ओषधीः सोमराज्ञी—बृह्नीः शतविचक्षणाः । तासां त्वमस्युत्तमा—रं कामाय शं हृदे १८
 या ओषधीः सोमराज्ञी—विष्टिताः पृथिवीमनु । बृहस्पतिप्रसूता अस्यै सं दत्त वीर्यम् १९
 मा वो रिषत् खनिता यस्मै चाहं खनामि वः । द्विपञ्चतुष्पदस्माकं सर्वमस्त्वनातुरम् २०
 याश्चेदमुपशृण्वन्ति याश्च दूरं परागताः । सर्वाः संगत्य वीरुधो ऽस्यै सं दत्त वीर्यम् २१
 ओषधयः सं वदन्ते सोमेन सह राजा । यस्मै कृणोति ब्राह्मण—स्तं राजन् पारयामसि २२
 त्वमुत्तमास्योषधे तव वृक्षा उपस्तयः ।
 उपस्तिरस्तु सोऽस्माकं यो अस्माँ अभिदासति २३[११] ११७९।

(९८)

१२ अतिष्ठिषणा देवापिः (वृष्टिकामः) । देवाः । त्रिपुष् ।

बृहस्पते प्रति मे देवतामिहि मित्रो वा यद्वरुणो वासि पूषा ।
 आवित्यैर्वा यद्वसुभिर्मरुत्वान् त्स पर्जन्यं शतनवे वृषाय

आ देवो वृतो अजिरश्चिकित्वान् त्वद्देवापे अभि मामगच्छत् ।
 प्रतीचीनः प्रति मामा ववृत्स्व दधामि ते द्युमतीं वाचमासन् २
 अस्मे धेहि द्युमतीं वाचमासन् बृहस्पते अनमीवामिषिराम् ।
 यया वृष्टिं शंतनवे वनाव दिवो ब्रह्मो मधुमाँ आ विवेश ३
 आ नो ब्रह्मा मधुमन्तो विशन्तिवन्द्र देहाधिरथं सहस्रम् ।
 नि पीद होत्रमुत्तुथा यजस्व देवान् देवापे हविषा सपर्य ४
 आप्तिषेणो होत्रमुपिनिपीदन् देवापिर्देवसुमतिं चिकित्वान् ।
 स उत्तरस्मादधरं समुद्रमपो दिव्या असृजद्वर्ष्याँ अभि ५
 अस्मिन् त्समुद्रे अधुत्तरस्मिन्नापो देवेभिर्निवृता अतिष्ठन् ।
 ता अद्रवन्नाप्टिषेणेन सृष्टा देवापिना प्रेषिता मृक्षिणीषु ६ [१२]

यद्देवापिः शंतनवे पुरोहितो होत्राय वृतः कृपयन्नदीधेत् ।
 देवश्रुतं वृष्टिर्वनि रराणो बृहस्पतिर्वाचमस्मा अयच्छत् ७
 यं त्वा देवापिः शुशुचानो अग्रे आप्तिषेणो मनुष्यः समीधे ।
 विश्वेभिर्देवैरनुमद्यमानः प्र पर्जन्यमीरया वृष्टिमन्तम् ८
 त्वां पूर्वं ऋषयो गीर्भिरायन् त्वामध्वरेषु पुरुहूत विश्वे ।
 सहस्राण्यधिरथान्यस्मे आ नो यज्ञं रोहिदुश्चोष याहि ९
 एतान्यग्ने नवतिर्नव त्वे आहुतान्यधिरथा सहस्रा ।
 तेभिर्वधस्व तन्वः शूर पूर्वीर्दिवो नो वृष्टिमिपितो रिरिहि १०
 एतान्यग्ने नवतिं सहस्रा सं प्र यच्छ वृष्ण इन्द्राय भागम् ।
 विद्वान् पथ ऋतुशो देवयानान्नप्यैलानं दिवि देवेषु धेहि ११
 अग्ने वाधस्व वि मृधो वि दुर्गहा ऽपामीवामप रक्षांसि सेध ।
 अस्मात् समुद्राद्बृहतो दिवो नो ऽपां भूमानमुषं नः सृजेह १२ [१३] (११४१)

(११)

१२ वज्रो वैखानसः । इन्द्रः । त्रिषुप् ।

कं नश्चित्रमिपण्यसि चिकित्वान् पृथुरमानं वाश्रं वावृधधै ।
 कत तस्य दातु शर्वसो व्युष्टौ तक्षद्वज्रं वृत्रतुरमपिन्वत् १
 स हि द्युता विद्युता वेति सामं पृथुं थोनिमसुरत्वा ससाद ।
 स सनीळिभिः प्रसहानो अस्य भ्रातुर्न ऋते सप्तथस्य मायाः २ (११४३)

स वाजं यातापदुष्पदा यन् त्वर्षाता परि षदत् सन्निष्यन् । अनर्वा यच्छतदुरस्य वेदो घञ्छिन्नशर्देवाँ अमि वर्षसा भूत्	३
स यद्वचोऽवनीर्गोष्वर्वा ऽऽ जुहोति प्रधन्यासु सप्तिः । अपादो यत्र युज्यासोऽरथा द्रोण्यश्वास ईरते घृतं वाः	४
स रुद्रेभिरशस्तवार ऋभ्वा हित्वी गर्यमारेअवद्य आगात् । वन्नस्य मन्ये मिथुना विवन्त्री अन्नमभीत्यारोदयन्मुपायन्	५
स इद्दासं तुवीरवं पतिर्दन् पल्लक्षं त्रिशीर्षाणं दमन्यत् । अस्य त्रितो न्वोजसा वृधानो विपा वराहमयोअग्रया हन्	६ [१४]
स दुहृणो मनुष ऊर्ध्वसान आ साविषदर्शसानाय शरुम् । स नृत्तमो नहृपोऽस्मत् सुजातः पुरोऽमिन्दर्हेन दस्युहृत्ये	७
सो अग्नियो न यवस उदून्यन् क्षयाय गातुं विदन्नो अस्मे । उप यत् सीधुदिन्दुं शरीरैः श्येनोऽयोपाष्टिर्हन्ति दस्यून्	८
स ब्राधतः शवसानेभिरस्य कुत्साय शुष्णं कूपणे परादात् । अयं कविर्मनयच्छस्यमानमत्कं यो अस्य सन्नितोत नृणाम्	९
अयं दशस्यन् नयोभिरस्य वृस्मो देवेभिर्वरुणो न मायी । अयं कनीर्न क्रतुपा अवेद्यमिमीतारुं यश्चतुष्पात्	१०
अस्य स्तोमेभिरौगिज क्रजिश्वा ब्रजं दरयदृषभेण पिप्रोः । सुत्वा यद्यजतो व्रीदयद्वीः पुर इयानो अमि वर्षसा भूत्	११
एवा महो असुर वक्षथाय वन्नकः पङ्क्तिरुप सर्पदिन्द्रम् । स इयानः करति स्वस्तिमस्मा इषमूर्जं सुक्षितिं विश्वमाभाः	१२ [१५] (११५३)

(१००)

[नवमोऽनुवाकः ॥९॥ सू० १००-११२]

१२ दुवस्युर्वानन्दनः । विद्वे देवाः । जगती, १२ त्रिष्टुप् ।

इन्द्र हृद्यं मघवन् त्वावदिन्द्रज इह स्तुतः सुतपा बोधि नो वृधे । देवेभिर्नः सविता प्रावतु श्रुतमा सर्वतातिमर्दिति वृणीमहे	१
भराय सु भरत भागमृत्वियं प्र वायवे शुचिपे क्रन्ददिष्टये । गौरस्य यः पर्यसः पीतिमानश आ सर्वतातिमर्दिति वृणीमहे	२ (११५५)

आ नो देवः सविता साविपद्वयं ऋजूयते यजमानाय सुन्वते ।
 यथा देवान् प्रतिभूयैम पाकव—दा सर्वतातिमदिति वृणीमहे ३
 इन्द्रो अस्मे सुमना अस्तु विश्वहा राजा सोमः सुवितस्याध्येतु नः ।
 यथायथा मित्रधितानि संदध—रा सर्वतातिमदिति वृणीमहे ४
 इन्द्र उक्थेन शर्वसा परुर्दधे बृहस्पते प्रतरीतास्यायुधः ।
 यज्ञो मनुः प्रमतिर्नः पिता हि क—मा सर्वतातिमदिति वृणीमहे ५
 इन्द्रस्य नु सुकृतं दैव्यं सहो ऽग्निर्गृहे जरिता मेधिरः कविः ।
 यज्ञश्च भूद्धिद्ये चारुरन्तम आ सर्वतातिमदिति वृणीमहे ६ [१६]

न वो गुहा चक्रम भूरि दुष्कृतं नाविप्यं वसवो देवहेळनम् ।
 मार्किर्नो देवा अनृतस्य वर्षस आ सर्वतातिमदिति वृणीमहे ७
 अपामीवां सविता साविपद्वयं—ग्वरीय इदं सेधन्त्वद्रयः
 ग्रावा यत्र मधुषुदुच्यते बृह—दा सर्वतातिमदिति वृणीमहे ८
 ऊर्ध्वो ग्रावा वसवोऽस्तु सोतरि विश्वा द्वेपांसि सनुतर्युयोत ।
 स नो देवः सविता पायुरिडय आ सर्वतातिमदिति वृणीमहे ९
 ऊर्जं गावो यवसे पीवो अत्तन ऋतस्य याः सर्वने कोशे अङ्ध्वे ।
 तनूरेव तन्वो अस्तु मेपज—मा सर्वतातिमदिति वृणीमहे १०
 क्रतुप्रावा जरिता शर्वतामव इन्द्र इन्द्रदा प्रमतिः सुतावताम् ।
 पूर्णमूर्धर्द्धिव्यं यस्य सिक्तय आ सर्वतातिमदिति वृणीमहे ११

चित्रस्ते मानुः क्रतुप्रा अमिष्टिः सन्ति स्पृधो जरणिप्रा अधृष्टाः ।

रजिष्ठया रज्या पृथ्व आ गो—स्तूर्तृपति पर्यग्रं दुवस्युः

१२ [१७] (११६५)

(१०१)

१२ बुधः सौम्यः । विद्ये देवा, ऋत्विजो वा । त्रिष्टुप् ४, ६ गायत्री; ५ बृहती; ९, १२ जगती ।

उदुध्यध्वं समनसः सखायः समग्निमिन्ध्वं बहवः सनीलाः ।

वृधिक्रामग्निमुपसं च देवी—मिन्द्रावतोऽवसे नि ह्वये वः १

मन्द्रा कृणुध्वं धिय आ तनुध्वं नावमरित्रपरणीं कृणुध्वम् ।

इकृणुध्वमायुधारं कृणुध्वं प्राञ्चं यज्ञं प्र णयता सखायः २

(११६७)

युनक्त सीरा वि युगा तनुध्वं कृते योनौ वपतेह बीजम् ।	
गिरा च श्रुष्टिः समरा असन्नो नेदीय इत् सुण्यः पक्रमेयात्	३
सीरा युञ्जन्ति कवयो युगा वि तन्वते पृथक् । धीरा देवेषु सुमन्या	४
निराहावान् कृणोतन् सं वरत्रा दधातन् ।	
सिञ्चामहा अवतमुद्रिणं वयं सुषेकमनुपक्षितम्	५
इष्कृताहावमवतं सुवरत्रं सुषेचनम् । उद्रिणं सिञ्चे अक्षितम्	६ [१८]
प्रीणीताश्वान् हितं जयाथ स्वस्तिवाहं रथमित् कृणुध्वम् ।	
द्रोणाहावमवतमश्मचक्र—मंसत्रकोशं सिञ्चता नृपाणम्	७
व्रजं कृणुध्वं स हि वो नृपाणो वर्मं सीव्यध्वं बहुला पृथूनि ।	
पुरः कृणुध्वमार्यसीरधृष्टा मा वः सुस्रोच्चमसो हंहता तम्	८
आ वो धियं यज्ञियां वर्त ऊतये देवा देवीं यजतां यनियामिह ।	
सा नो दुहीयद्यवसेव गत्वी सहस्रधारा पर्यसा मही गौः	९
आ तू विञ्च हरिमीं द्रोरुपस्थे वाशीभिस्तक्षताश्मन्मयीभिः ।	
परि ष्वजध्वं दश कश्याभि—रुमे धुरौ प्रति वह्निं युनक्त	१०
उमे धुरौ वह्निरापिबद्मानो ऽन्तर्योनेव चरति द्विजानिः ।	
वनस्पतिं वन आस्थापयध्वं नि पू दधिध्वमखनन्त उत्सम्	११
कपृन्नरः कपृथमुदधातन् चोदयत सुदत वाजसातये ।	
निष्टिड्यः पुत्रमा च्यावयोतय इन्द्रं सुबाध इह सोमपीतये	१२ [१९] [११७७]

(१०२)

१२ मुद्रलो भास्यस्वः । द्रुघण, इन्द्रो वा । त्रिष्टुप् १, ३, १२ बृहती ।

प्र ते रथं मिथुकृत—मिन्द्रोऽवतु धृष्णुया ।	
अस्मिन्नाजौ पुरुहूत श्रवाय्ये धनभक्षेषु नोऽव	१
उत् स्म वातो वहति वासो अस्या अधिरथं यदजयत सहस्रम् ।	
रथीरभून्मुद्रलानी गविष्टौ भरे कृतं व्यचेदिन्द्रसेना	२
अन्तर्यच्छ जिघांसतो वज्रमिन्द्रामिदासतः ।	
दासस्य वा मघवन्नार्यस्य वा सनुतर्यवया वधम्	३ (११८०)

उद्गो हृदमपिबज्जहंषाणः कूटं स्म तृंहवुमिमातिमेति ।

प्र मुष्कभारः श्रव इच्छमानो ऽजिरं बाहू अभरत् सिषासन्

४

न्यक्रन्दयन्नपयन्त एन ममेहयन् वृषभं मध्यं आजैः ।

तेन सूभर्वं शतवत् सहस्रं गवां मुद्गलः प्रधने जिगाय

५

कुकर्दवे वृषभो युक्त आसी दवावचीत् सारथिरस्य केशी ।

दुर्धैर्युक्तस्य द्रवतः सहानस ऋच्छन्ति प्मा निष्पदो मुद्गलानीम्

६ [२०]

उत प्रधिमुदहन्नस्य विद्वा नुपायुनवसंगमन्न शिक्षन् ।

इन्द्र उदावत् पतिमध्याना मरुहत् पद्याभिः ककुद्भान्

७

शुनमध्याव्यचरत् कपर्दी वरत्रायां दार्वानह्यमानः ।

नृम्णानि कृण्वन् बहवे जनाय गाः पस्पशानस्तविषीरधत्

८

इमं तं पश्य वृषभस्य युञ्जं काष्ठाया मध्ये द्रुघणं शयानम् ।

येन जिगाय शतवत् सहस्रं गवां मुद्गलः पृतनाज्येषु

९

आरे अघा को न्वि॒त्था ददर्श यं युञ्जन्ति तम्वा स्थापयन्ति ।

नास्मै तृणं नोद्रुकमा भर न्युत्तरो धुरो वहति प्रदेदिशत्

१०

परिवृक्तेव पतिविद्यमानद् पीप्याना कूर्चक्रेणेव सिञ्चन् ।

एष्य्या चिद्व्या जयेम सुमङ्गलं सिनवदस्तु सातम्

११

त्वं विश्वस्य जगतं श्रक्षुरिन्द्रासि चक्षुषः ।

वृषा यदाजिं वृषणा सिषाससि चोदयन् वधिणा युजा

१२ [२१] (११८९)

(१०३)

१३ ऐन्द्रोऽप्रतिरथः । इन्द्रः, ४ बृहस्पतिः, १२ अप्वा देवी, १३ मरुतो वा । त्रिष्टुप्, १३ अनुष्टुप् ।

आद्युः शिशानो वृषभो न भीमो घनाघ्नः क्षोभणश्र्वर्षणीनाम् ।

संक्रन्दनोऽनिमिष एकवीरः शतं सेना अजयत् साकमिन्द्रः

१

संक्रन्दनेनानिमिषेण जिष्णुना युत्कारेण दुश्श्रवणेन धृष्णुना ।

तदिन्द्रेण जयत् तत् सहध्वं युधौ नर इषुहस्तेन वृष्णा

२

स इषुहस्तैः स निषङ्गिभिर्वशी संस्पृष्टा स युध इन्द्रो गणेन ।

संसृष्टजित् सौमपा बाहुशर्धुः—ग्रधन्वा प्रतिहिताभिरस्ता

३

(११९२)

बृहस्पते परि दीया रथेन रक्षोहामित्रौ अपबाधमानः ।

प्रमञ्जन्त्सेनाः प्रमृणो युधा जय—स्माकमेध्यविता रथानाम्

बलविज्ञायः स्थविरः प्रवीरः सहस्वान् वाजी सहमान उग्रः ।

अभिर्वीरो अभिसत्त्वा सहोजा जैत्रमिन्द्र रथमा तिष्ठ गोवित्

गोत्रमिदं गोविदं वज्रबाहुं जयन्तमज्म प्रमृणन्तमोजसा ।

इमं संजाता अनु वीरयध्व—मिन्द्रं सखायो अनु सं रमध्वम्

अभि गोत्राणि सहसा गाहमानो ऽद्रयो वीरः शतमन्युरिन्द्रः ।

बुश्च्यवनः पृतनापाल्युध्योऽं ऽस्माकं सेना अवतु प्र युत्सु

इन्द्र आसा नेता बृहस्पति—र्दक्षिणा यज्ञः पुर एतु सोमः ।

देवसेनानामभिमञ्जतीनां जयन्तीनां मरुतो यन्त्वग्रम्

इन्द्रस्य वृष्णो वरुणस्य राजा आकित्यानां मरुतां शर्धे उग्रम् ।

महार्मनसां भुवनच्यवानां घोषो देवानां जयतामुदस्थात्

उद्धर्षय मघवन्नायुधा—न्युत् सत्त्वनां मामकानां मनांसि ।

उद्धृत्रहन् वाजिनां वाजिना—न्युद्रथानां जयतां यन्तु घोषाः

अस्माकमिन्द्रः समृतेषु ध्वजे—ष्वस्माकं या इषवस्ता जयन्तु ।

अस्माकं वीरा उत्तरे भव—न्त्वस्माकं उ देवा अवता हवेषु

अमीषां चित्तं प्रतिलोभयन्ती गृहाणाङ्गान्यध्वे परेहि ।

अभि प्रेहि निर्वह हस्तु शोकै—रन्धेनामित्रास्तमसा सचन्ताम्

प्रेता जयता नर इन्द्रो वः शर्म यच्छतु ।

उग्रा वः सन्तु बाहवो ऽनाध्व्या यथासथ

(१०४)

११ अष्टको वैश्वामित्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

असावि सोमः पुरुहूत तुभ्यं हरिभ्यां यज्ञमुप याहि तूयम् ।

तुभ्यं गिरो विप्रवीरा इयाना दधन्विर इन्द्र पिबा सुतस्य

अप्सु धूतस्य हरिवः पिबेह नृभिः सुतस्य जठरं पृणस्व ।

मिमिक्षुर्यमद्रय इन्द्र तुभ्यं तेभिर्वर्धस्व मदमुक्थवाहः

प्रोग्रां पीति वृष्ण इयर्मि सत्यां प्रये सुतस्य हर्यश्च तुभ्यम् ।

इन्द्र धेनामितिह मादयस्व धीभिर्विश्वाभिः शच्या गृणानः

ऊती शचीवस्तव वीर्येण वयो दधाना उशिज ऋतज्ञाः ।
प्रजावदिन्द्र मनुषो दुरोणे तस्थुर्गुणन्तः सधमाद्यासः
प्रणीतिमिष्टे हर्यश्च सुष्टोः सुपुत्रस्य पुरुचो जनासः ।
महिष्ठाभूतिं वितिरे दधानाः स्तोतारं इन्द्र तव सुनृताभिः

४

५ [२४]

उप ब्रह्माणि हरिवो हरिभ्यां सोमस्य याहि प्रीतये सुतस्य ।
इन्द्रं त्वा यज्ञः क्षममाणमानद् द्वाश्वौ अस्यध्वरस्य प्रक्रेतः
सहस्रवाजमभिमातिषाहं सुतेरेण मघवानं सुवृक्तिम् ।
उप भूपन्ति गिरो अप्रतीत—मिन्द्रं नमस्या जरितुः पनन्त
सप्तापो देवीः सुरणां अमृक्ता यामिः सिन्धुमतरं इन्द्र पुर्मित ।
नवतिं द्योत्या नव च स्रवन्ती—देवेभ्यो गातुं मनुषे च विन्दः
अपो महीरमिशस्तेरमुञ्चो ऽजागरास्वधिं देव एकः
इन्द्र यास्त्वं वृत्रतुर्ये चकथ ताभिर्विश्वायुस्तन्वं पुपुष्याः
वीरेण्यः क्रतुरिन्द्रः सुशस्ति—रुतापि धेनां पुरुहूतमीदृ ।
आर्क्षयद्भुत्रमकृणोदु लोकं ससाहे शक्रः पृतना अमिष्टिः
शुनं हुवेम मघवानमिन्द्र—मस्मिन् मरे नृतमं वाजसातौ ।
शृण्वन्तमुग्रमूतये समत्सु घ्नन् वृत्राणि संजितं धनानाम्

६

७

८

९

१०

११ [२५] (१२१३)

(१०५)

११ कौत्सां दुर्मित्रः सुमित्रो वा । इन्द्रः । उष्णिक् १ गायत्री वा २, ७ पिपीलिकमध्या ११ बिन्दुपू ।

कदा वसो स्तोत्रं हर्यतं आव इमंशा रुधद्राः । द्विषं सुतं वाताप्याय
हरी यस्य सुयुजा विव्रता वे—रवन्तानु शेपा । उभा रजी न केशिना पतिवन्
अप योरिन्द्रः पारपज आ मर्तो न शश्रमाणो बिभीवान् । शुभे यद्युजे तविषीवान्
सचायोरिन्द्रश्चक्रेण औ उपानसः सपर्यन् । नद्योर्विव्रतयोः शूर इन्द्रः
अधि यस्तस्थौ केशवन्ता व्यचस्वन्ता न पुञ्च्यै । वनोति शिप्राभ्यां शिपिणीवान्

१

२

३

४

५ [२६]

प्रास्ताह्वजौजा ऋध्वेभि—स्ततक्ष शूरः शवसा । क्रमुर्न क्रतुभिर्मातरिश्वा
वज्रं यश्चक्रे सुहनाय दस्यवे हिरीमशो हिरीमान् । अरुतहनुरद्भुतं न रजः
अव नो वृजिना शिशी—वृचा वनेमानृचः । नाब्रह्मा यज्ञ ऋध्वजोषति त्वे
ऊर्ध्वा यत् ते त्रेतिनी भू—यज्ञस्य धूर्धु सवन् । सजूर्नावं स्वयंशसं सचायोः

६

७

८

९

(१२२२)

श्रिये ते पृश्निरुपसेचनी भू-च्छ्रिये दर्विरेपाः । यया स्वे पात्रे सिञ्चस उत १०

शतं वा यदसुर्यं प्रति त्वा सुमित्र इत्थास्तौर्दुर्मित्र इत्थास्तौत ।

आवो यदस्युहत्ये कुत्सपुत्रं प्रावो यदस्युहत्ये कुत्सवत्सम् ११ [२७] (१०२४)

—❀❀❀—

[षष्ठोऽध्यायः ॥६॥ व० १-२७]

(१०६)

११ भूतांशः काश्यपः । अश्विनौ । मिष्टुप ।

उभा उ नूनं तदिदर्थयेथे वि तन्वाथे धियो वस्त्रापसेव ।

सन्धीचीना यातवे प्रेमजीगः सुदिनेव पृक्ष आ तंसयेथे १

उष्टारेव फर्वरेषु श्रयेथे प्रायोगेव श्वाङ्या शसुरेथः ।

दूतेव हि ष्ठो यशसा जनेषु मार्पं स्थातं महिषेवावपानात् २

साक्युजां शकुनस्येव पक्षा पश्वेव चित्रा यजुरा गमिष्टम् ।

अश्रिर्वि देवयोर्दीदृवांसा परिज्मानेव यजथः पुरुत्रा ३

आपी वो अस्मे पितरेव पुत्रो-ग्रेव रुचा नृपतीव तुर्यै ।

इर्येव पुष्ट्यै किरणेव भुज्यै श्रुष्टीवानेव हवमा गमिष्टम् ४

वंसगेव पूष्यां शिम्बाता मित्रेव कृता शतरा शातपन्ता ।

वाजेवोच्चा वयसा घर्म्येष्टा मेघेवेषा संपर्याङ् पुरीपा ५ [१]

सृण्येव जर्भरीं तुर्फरीतू नैतोशेव तुर्फरीं पर्फरीका ।

उदून्यजेव जेर्मना मकुरु ता मे जराय्वजरं मरायु ६

पजेव चर्चरं जारं मरायु क्षत्रेवार्थेषु तर्तरीथ उग्रा ।

ऋभू नापत् खरमज्रा खरज्जु-र्वायुर्न पर्फरत् क्षयद्रयीणाम् ७

घर्मेव मधु जठरे सनेरु भगेविता तुर्फरी फारिवारम् ।

पतरेव चचरा चन्द्रनिर्णि-द्वानकङ्गा मनन्याङ् न जग्मी ८

बृहन्तेव गम्भरेषु प्रतिष्ठा पादेव गाधं तरते विदाथः ।

कर्णेव शासुरनु हि स्मराथो-ऽशेव नो भजतं चित्रमप्रः ९

आरङ्गरेव मध्वरेयेथे सारधेव गवि नीचीनबारे ।

कीनारेव स्वेदमासिष्विद्वाना क्षामेवोर्जा सूर्यवसात् सचेथे १०

ऋध्याम् स्तोमं सनुयाम वाज-मा नो मन्त्रं सरथेहोप यातम् ।

यज्ञो न पृक् मधु गोष्वन्त-रा भूतांशो अश्विनोः काममपाः ११ [२] (१०२५)

(१०७)

११ दिव्य आक्षिरसः, दक्षिणा वा प्राजापत्या । दक्षिणा, दक्षिणादातारो वा ।
शिष्टुप्, ४ जगती ।

आविरेभून्महि माघोनमेषां विश्वं जीवं तमसो निरमोचि ।
महि ज्योतिः पितृभिर्वृत्तमागा दुरुः पन्था दक्षिणाया अदर्शि १
उच्चा विवि दक्षिणावन्तो अस्थुर्ये अश्वदाः सह ते सूर्येण ।
हिरण्यदा अमृतत्वं भजन्ते वासोदाः सोम प्र तिरन्त आयुः २
देवीं पूर्तिर्दक्षिणा देवयज्या न कवारिभ्यो नहि ते पूणन्ति ।
अथा नरः प्रयतदक्षिणासो ऽवद्यभिया बहवः पूणन्ति ३
शतधारं वायुमर्कं स्वर्विदं नृचक्षस्ते अभि चक्षते हविः ।
ये पूणन्ति प्र च यच्छन्ति संगमे ते दक्षिणां दुहते सप्तमातरम् ४
दक्षिणावान् प्रथमो हूत एति दक्षिणावान् ग्रामणीरग्रमेति ।
तमेव मन्ये नृपतिं जनानां यः प्रथमो दक्षिणामाविवायं ५ [३]

तमेव ऋषिं तमु ब्रह्माणमाहु र्यज्ञन्यं सामगामुक्थशासम् ।
स शुक्रस्य तन्वो वेद तिम्रो यः प्रथमो दक्षिणया रराध ६
दक्षिणाश्वं दक्षिणा गां वदाति दक्षिणा चन्द्रमुत यद्विरण्यम् ।
दक्षिणाघ्नं वनुते यो न आत्मा दक्षिणां वर्म कृणुते विजानन् ७
न भोजा मभुनं न्यर्थमीयु न रिष्यन्ति न व्यथन्ते ह भोजाः ।
इदं यद्विश्वं भुवनं स्वश्चैतत् सर्वं दक्षिणैभ्यो वदाति ८
भोजा जिग्युः सुरभिं योनिमग्रे भोजा जिग्युर्वध्वं या सुवासाः ।
भोजा जिग्युरन्तःपेयं सुराया भोजा जिग्युर्वे अद्वृताः प्रयन्ति ९
भोजायाश्वं सं भृजन्त्याशुं भोजायास्ते कन्याश्च शुभ्रभमाना ।
भोजस्येदं पुष्करिणीव वेश्म परिष्कृतं देवमानेवं चित्रम् १०
भोजमश्वाः सुपुवाहो वहन्ति सुवृद्धो वर्तते दक्षिणायाः ।
भोजं देवासोऽवता भरेषु भोजः शत्रून्समनीकेषु जेता ११ [४] (१२४६)

(१०८)

११ पणयोऽसुराः । सरमा देवता । २, ४, ६, ८, १०-११ सरमा देवशुनी ऋषिका ।
पणयो देवता । त्रिष्टुप् ।

किमिच्छन्तीं सरमा प्रेदमानङ् दूरे ह्यध्वा जगुरिः पराचैः ।
कास्मेहिंतिः का परितक्म्यासीत् कथं रसाया अतरः पर्यासि १
इन्द्रस्य दूतीरिपिता चरामि मह इच्छन्तीं पणयो निधीन् वः ।
अतिष्कर्वो भियसा तन्न आवत् तथा रसाया अतरं पर्यासि २
कीदृङ्किन्द्रः सरमे का हंतीका यस्येदं दूतीरसरः पराकात् ।
आ च गच्छान्मित्रमेना दधामा—स्था गवां गोपतिर्नो भवाति ३
नाहं तं वैदु दभ्यं दभत् स यस्येदं दूतीरसरं पराकात् ।
न तं गूहन्ति स्रवतो गभीरा हता इन्द्रेण पणयः शयध्वे ४
इमा गावः सरमे या ऐच्छुः परि दिवो अन्तान् सुभगे पतन्ती ।
कस्त एना अवं सृजादयुध्व्यु—तास्माक्रमायुधा सन्ति त्रिमा ५ [५]

असेन्या वः पणयो वचांस्य निपव्यास्तन्वः सन्तु पापीः ।
अधृष्टो व एतवा अस्तु पन्था बृहस्पतिर्व उभया न मृळात् ६
अयं निधिः सरमे अद्रिबुध्नो गोभिरश्वेभिर्वसुभिर्न्युष्टः ।
रक्षन्ति तं पणयो ये सुगोपा रेकु पदमलक्रमा जगन्थ ७
एह गमन्नृषयः सोमशिता अयास्यो अङ्गिरसो नवग्वाः ।
त एतमूर्ध्वं वि भजन्त गोना मथैतद्वचः पणयो वमन्ति ८
एवा च त्वं सरम आजगन्थ प्रबाधिता सहसा दैव्येन ।
स्वसारं त्वा कृण्वै मा पुनर्गा अप ते गवां सुभगे भजाम ९
नाहं वैद भ्रातृत्वं नो स्वसृत्व—मिन्द्रो विदुरङ्गिरसश्च घोराः ।
गोकामा मे अच्छदयन् यदाय—मपात हत पणयो वरीयः १०
दूरमित पणयो वरीय उद्रावो यन्तु मिनतीर्कृतेन ।
बृहस्पतिर्या अविन्दुन्निगूळ्हाः सोमो ग्रावाण ऋषयश्च विप्राः ११ [६] (११५७)

(१०९)

७ जुह्वन्ब्रह्मजाया, ब्राह्मः ऊर्ध्वनाभा वा । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप्, ६-७ अनुष्टुप् ।

तेऽवदन् प्रथमा ब्रह्मकिल्बिषे ऽकूपारः सलिलो मातरिश्वा ।	
वीळुह्रास्तप उग्रो मयोभू-रापो देवीः प्रथमजा ऋतेन	१
सोमो राजा प्रथमो ब्रह्मजायां पुनः प्रायच्छदहणीयमानः ।	
अन्वर्तिता वरुणो मित्र आसी-दुग्निर्होता हस्तगृह्या निनाय	२
हस्तेनैव ग्राह्य आधिरस्या ब्रह्मजायेयमिति चेदवौचन् ।	
न दूताय प्रह्ये तस्थ एषा तथा राष्ट्रं गुपितं क्षत्रियस्य	३
देवा एतस्यामवदन्त पूर्वे सप्तऋषयस्तपसे ये निषेदुः ।	
मीमा जाया ब्राह्मणस्योपनीता दुर्धा दधाति परमे व्योमन्	४
ब्रह्मचारी चरति वेविषद्विषः स देवानां भवत्येकमङ्गम् ।	
तेन जायामन्वविन्दुर्बृहस्पतिः सोमैर्न नीतां जुह्वं न देवाः	५
पुनर्वै देवा अददुः पुनर्मनुष्या उत ।	
राजानः सत्यं कृण्वाना ब्रह्मजायां पुनर्ददुः	६
पुनर्दाय ब्रह्मजायां कृत्वा देवैर्निकिल्बिषम् ।	
ऊर्जं पृथिव्या भक्त्वायो-रुगायमुपासते	७ [७] (१२६४)

(११०)

११ जमदग्निर्भागवः, जामदग्न्यो रामो वा । आर्षीरूक्तं = (१ इध्मः समिद्धोऽग्निर्वा, २ तनूनपात्,

३ इळः, ४ बर्हिः, ५ देवीर्हारः, ६ उपासानक्ता, ७ दैव्यां होतारौ प्रचेतसौ, ८ तिस्रो देव्यः

सरस्वतीळाभारत्यः, ९ त्वष्टा, १० वनस्पतिः, ११ स्वाहाकृतयः) । त्रिष्टुप् ।

समिद्धो अद्य मनुषो दुरोणे देवो देवान् यजसि जातवेदः ।	
आ च वह मित्रमहश्चिकित्वान् त्वं दूतः कृविरसि प्रचेताः	१
तनूनपात् पथ ऋतस्य यानान् मध्वा समञ्जन्त्स्वदया सुजिह्व ।	
मन्मानि धीमिरुत यज्ञमून्धन् देवत्रा च कृणुह्यध्वरं नः	२
आजुह्वान ईड्यो वन्द्यश्वा ऽऽ याह्यग्ने वसुभिः सजोषाः ।	
त्वं देवानामसि यह होता स एनान् यक्षीषितो यजीयान्	३
प्राज्नीर्न बर्हिः प्रदिशा पृथिव्या वस्तोरस्या वृज्यते अग्ने अह्नाम् ।	
व्यु प्रथते वितरं वरीयो देवेभ्यो अर्धितये स्योनम्	४ (१०६८)

व्यचस्वतीरुर्विया वि श्रयन्तां पतिभ्यो न जनयः शुभ्रमाणाः ।
देवीर्द्वारो बृहतीर्विश्वमिन्वा देवेभ्यो भवत सुप्रायणाः

५ [८]

आ सुष्वयन्ती यजते उपाके उपासानक्ता सदतां नि योनौ ।
द्विष्ये योषणे बृहती सुरुक्मे अधि श्रियं शुक्रपिङ्गं दधानि
देव्या होतारा प्रथमा सुवाचा मिमाणा यज्ञं मनुषो यजध्वै ।
प्रचोदयन्ता विदथेषु कारू प्राचीनं ज्योतिः प्रदिशा दिशन्ता
आ नो यज्ञं भारती तूर्यमे—त्वित्वा मनुष्वदिह चेतयन्ती ।
तिस्रो देवीर्बाहिरदं स्योनं सरस्वती स्वपसः सदन्तु
य इमे द्यावापृथिवी जनित्री रूपैरपिङ्गज्जुवनानि विश्वा ।
तमद्य होतरिषितो यजीयान् देवं त्वष्टारमिह यक्षि विद्वान्
उपावसृज त्मन्यां समस्त्रन् देवानां पार्थ ऋतुथा हवीषि ।
वनस्पतिः शमिता देवो अग्निः स्वदन्तु हव्यं मधुना घृतेन
सद्यो जातो व्यमिमीत यज्ञ—मग्निर्देवानामभवत् पुरोगाः ।
अस्य होतुः प्रदिश्युतस्य वाचि स्वाहाकृतं हविरदन्तु देवाः

६

७

८

९

१०

११ [९] (११७५)

(१११)

१० वैरूपोऽष्टादंष्ट्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

मनीषिणः प्र भरध्वं मनीषां यथायथा मतयः सन्ति नृणाम् ।
इन्द्रं सत्यैरेरयामा कृतेभिः स हि वीरो गिर्वणस्युर्विदानः
ऋतस्य हि सदसो धीतिरद्यौत् सं गर्धियो वृषभो गोभिरानद्र ।
उदतिष्ठत् तविषेणा रवेण महान्ति चित् सं विव्याचा रजांसि
इन्द्रः किल श्रुत्या अस्य वेदु स हि जिष्णुः पथिकृत् सूर्याय ।
आन्मेनां कृण्वन्नच्युतो भुवद्भोः पतिर्विवः सनुजा अप्रतीतः
इन्द्रो मुह्यो महतो अर्णवस्य व्रतामिनादङ्गिरोभिर्गृणानः ।
पुरुषि चिन्नि तताना रजांसि दाधार यो धरुणं सत्यताता
इन्द्रो विवः प्रतिमानं पृथिव्या विश्वा वेदु सर्वना हन्ति शुष्णाम् ।
महीं चिद् द्यामातनोत् सूर्येण चास्कम्भं चित् कम्भेनेन स्कभीयान्

१

२

३

४

५ [१०]

वज्रेण हि वृत्रहा वृत्रमस्त—रदेवस्य शूशुवानस्य मायाः ।
वि धृष्णो अत्र धृषता जघन्था—ऽथामवो मधवन् बाह्वोजाः

६

(११८१)

सचन्त यदुपसः सूर्येण चित्रामस्य केतवो रामविन्दन् ।
 आ यन्नक्षत्रं ददृशे दिवो न पुनर्यतो नकिरन्द्वा नु वेद ७
 दूरं किल प्रथमा जग्मुरासा—मिन्द्रस्य याः प्रसवे ससुरारपः ।
 के स्विदग्रं के बुध्न आसा—मापो मध्यं के वो नूनमन्तः ८
 सृजः सिन्धूरहिना जग्रसानाँ आदिदेताः प्र विविजे जवेन ।
 मुमुक्षमाणा उत या मुमुत्रे ऽधेदेता न रमन्ते नितिक्ताः ९
 सध्रीचीः सिन्धुमुशतीरिवायन् त्सनाज्जार अरितः पूर्भिदासाम् ।
 अस्तमा ते पार्थिवा वसू—न्यस्मे जग्मुः सृजता इन्द्र पूर्वीः १० [११] (१२८५)

(११२)

१० चैरूपो नभःप्रभेदनः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

इन्द्र पिबं प्रतिकामं सुतस्य प्रातःसावस्तव हि पूर्वपीतिः ।
 हर्षस्व हन्तवे शूर शत्रू—नुक्थेभिष्टे वीर्याँऽ प्र ब्रवाम १
 यस्ते रथो मनसो जवीया—नेन्द्र तेन सोमपेयाय याहि ।
 तूयमा ते हरयः प्र द्रवन्तु येभिर्यासि वृषभिर्मन्दमानः २
 हरित्वता वर्चसा सूर्यस्य श्रेष्ठं रूपैस्तन्वं स्पर्शयस्व ।
 अस्माभिरिन्द्र सखिभिर्हुवानः सध्रीचीनो मादयस्वा निपद्य ३
 यस्य त्यत् ते महिमानं मदे—ष्विमे मही रोदसी नाविंविक्ताम् ।
 तदोक आ हरिभिरिन्द्र युक्तैः प्रियेभिर्याहि प्रियमन्नमच्छ ४
 यस्य शश्वत् पपिवाँ इन्द्र शत्रू—ननानुकृत्या रण्या चकथ ।
 स ते पुण्धिं तविषीमियति स ते मदाय सुत इन्द्र सोमः ५ [१२]
 इदं ते पात्रं सनवित्तमिन्द्र पिबा सोममेना शतक्रतो ।
 पूर्ण आहावो मङ्गिरस्य मध्वो यं विश्व इदमिहयन्ति देवाः ६
 वि हि त्वामिन्द्र पुरुधा जनासो हितप्रयसो वृषभ ह्वयन्ते ।
 अस्माकं ते मधुमत्तमानी—मा भुवन्त्सर्वाना तेषु हर्य ७
 प्र त इन्द्र पूर्याणि प्र नूनं वीर्यां वोचं प्रथमा कृतानि ।
 सतीनमन्युरथथायो अर्द्रि सुवेदनामकृणोर्ब्रह्मणे गाम् ८ (१२९१)

नि पु सीद गणपते गणेषु त्वामाहुर्विप्रतमं कवीनाम् ।

न ऋते त्वत् क्रियते किं चनारे महामकं मघवश्चित्रमर्च

९

अमिख्या नो मघवन् नार्धमानान् तस्वै बोधि वसुपते सखीनाम् ।

रणं कृधि रणकृत् सत्यशुष्मा ऽभक्ते चिदा भजा राये अस्मान्

१० [१३] (१२९५)

(११३)

[दशमोऽनुष्ठाकः ॥१०॥ सू० ११३-११८]

१० वैरूपः शतप्रभेदनः । इन्द्रः । जगती, १० त्रिष्टुप् ।

तमस्य द्यावापृथिवी सचेतसा विश्वेभिर्देवैरनु शुष्ममावताम् ।

यदैत् कृण्वानो महिमानमिन्द्रियं पीत्वी सोमस्य क्रतुमाँ अवर्धत

१

तमस्य विष्णुर्महिमानमोजसां—ऽशुं दधन्वान् मधुनो वि रक्षते ।

वेवेमिन्द्रो मघवा स्यावभि—वृत्रं जघन्वाँ अभवद्वरेण्यः

२

वृत्रेण यदहिना बिभ्रदायुधा समस्थित्वा युधये शंसमाविदे ।

विश्वे ते अत्र मरुतः सह त्मना ऽवर्धन्नुग्र महिमानमिन्द्रियम्

३

जजान एव व्यबाधत् स्पृधः प्रापश्यद्दीरो अभि पौंस्यं रणाम् ।

अवृश्चद्विमव सस्यदः सृज—दस्तम्नान्नाकं स्वपस्यया पृथुम्

४

आदिन्द्रः सत्रा तविपीरपत्यत् वरीयो द्यावापृथिवी अबाधत ।

अवाभरद्भूषितो वज्रमायसं शेवं मित्राय वरुणाय द्वाशुपे

५ [१४]

इन्द्रस्यात्र तविषीभ्यो विरिञ्चिन ऋघायतो अरंहयन्त मन्यवे ।

वृत्रं यवुग्रो व्यवृश्चदोजसा ऽपो बिभ्रतं तमसा परीवृतम्

६

या वीर्याणि प्रथमानि कर्त्वा महित्वेभिर्यतमानौ समीयतुः ।

ध्वान्तं तमोऽव दध्वसे हत इन्द्रो मत्वा पुर्वहृतावपत्यत

७

विश्वे वेवासो अघ वृण्वानि ते ऽवर्धयन्त्सोमवत्या वचस्यया ।

रुद्धं वृत्रमहिमिन्द्रस्य हन्मना ऽग्निं जम्भैस्तृप्त्वन्नमावयत्

८

भूरि दक्षेभिर्वचनेभिर्ऋक्भिः सख्येभिः सख्यानि प्र वोचत ।

इन्द्रो धुनिं च चुमुरिं च वृम्भय—उद्धृष्टामनस्या शृणुते वृभीतये

९

त्वं पुरुण्या भरा स्वश्रया येमिर्मसं निवचनानि शंसन् ।

सुगेभिर्विश्वा दुरिता तरेम विदो पु ण उर्विया गाधमद्य

१० [१५] (१३०५)

(११४)

१० वैरूपः सध्रिः, तापसो धर्मो वा । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप्, ४ जगती ।

- यस्मां समन्ता त्रिवृतं व्यापतु—स्तयोर्जुष्टि मातरिश्वां जगाम ।
 द्विस्वपयो दिधिषाणा अवेषन् विदुर्देवाः सहसामानमर्कम् १
 तिस्रो देष्ट्राय निर्ऋतीरुपासन् दीर्घश्रुतो वि हि जानन्ति वङ्गयः ।
 तासां नि चिक्युः कवयो निदानं परेषु या गुह्येषु व्रतेषु २
 चतुष्कपर्दा युवतिः सुपेशा घृतप्रतीका वयुनानि वस्ते ।
 तस्यां सुपर्णा वृषणा नि षेदतु—र्यत्र देवा दधिरे भागधेयम् ३
 एकः सुपर्णः स समुद्रमा विवेश स इदं विश्वं भुवनं वि चष्टे ।
 तं पाकेन मनसापश्यमन्तित—स्तं माता रेळ्हि स उ रेळ्हि मातरम् ४
 सुपर्ण विप्राः कवयो वचोमि—रेकं सन्तं बहुधा कल्पयन्ति ।
 छन्दांसि च दधन्ते अध्वरेषु ग्रहान्सोमस्य मिमन्ते द्वादश ५ [१६]
 पञ्चत्रिंशं चतुरः कल्पयन्त—छन्दांसि च दधन्त आद्वावुशम् ।
 यज्ञं विमार्य कवयो मनीष ऋक्सामाभ्यां प्र रथं वर्तयन्ति ६
 चतुर्दशान्ये महिमानो अस्य तं धीरा वाचा प्र णयन्ति स्रत ।
 आत्मानं तीर्थं क इह प्र वोच—द्येनं पथा प्रपिबन्ते सुतस्य ७
 सहस्रधा पञ्चदशान्युक्था यावद् द्यावापृथिवी तावदित् तत् ।
 सहस्रधा महिमानः सहस्रं यावद्ब्रह्म विष्टितं तावती वाक् ८
 कच्छन्दांसां योगमा वेदु धीरः को धिष्ण्यां प्रति वाचं पपाद ।
 कमृत्विजामष्टमं शूरमाहु—हरी इन्द्रस्य नि चिकाय कः स्विन्त ९
 भूम्या अन्तं पर्येकं चरन्ति रथस्य धूर्पु युक्तासो अस्युः ।
 श्रमस्य द्वायं वि भोजन्येभ्यो यदा यमो भवति हर्म्ये हितः १० [१७] (१३१५)

(११५)

९ वाष्टिहव्य उपस्तुतः । अग्निः । जगती, ८ त्रिष्टुप्, ९ शकती ।

- चित्र इच्छिगोस्तर्णस्य वक्षथो न यो मातरावप्यंति धातवे ।
 अनुधा यदि जीर्जनुदधा च नु ववक्षं सद्यो महि दूत्यं चरन् १
 अग्निर्हि नाम धायि दक्षपस्तमः सं यो वना युवते भस्मना वृता ।
 अमिप्रमुरा जुह्वा स्वध्वर इनो न प्रोथमानो यवसे वृषा २ (१३१७)

तं वो विं न द्रुषद्वं देवमन्धस इन्दुं प्रोथन्तं प्रवर्पन्तमर्णवम् ।
 आसा वह्निं न शोचिषां विरिष्णिनं महिन्नतं न सरजन्तमध्वनः ३
 वि यस्य ते अयसानस्याजर् धक्षोर्न वाताः परि सन्त्यन्युताः ।
 आ रण्वासो युयुधयो न सत्वनं त्रितं नशन्त प्र शिपन्ते इष्टये ४
 स इवृग्निः कण्वतमः कण्वसखा ऽयः परस्यान्तरस्य तरुषः ।
 अग्निः पातु गृणतो अग्निः सूरि नग्निर्देदातु तेषामवो नः ५ [१८]

वाजिन्तमाय सहस्रे सुपिड्य तृषु च्यवानो अनु जातवेदसे ।
 अनुदे चिद्यो धृषता वरं सते महिन्तमाय धन्वनेदविष्यते ६
 एवाग्निर्मतेः सह सूरिभिर्वसुः ण्वे सहसः सुनरो नृभिः ।
 मित्रासो न ये सुधिता कृतायवो द्यावो न द्युन्नैरभि सन्ति मानुषान् ७
 ऊर्जो नपात् सहसावन्निति त्वोपस्तुतस्य वन्दते वृषा वाक् ।
 त्वां स्तोषाम त्वया सुवीरा दार्धीय आयुः प्रतरं दधानाः ८

इति त्वाग्ने वृष्टिहव्यस्य पुत्रा उपस्तुतासु ऋषयोऽवोचन् ।
 तौश्च पाहि गृणतश्च सूरिन् वपङ्गुष्वित्युध्वासोऽनक्षन् नमो नम इत्युध्वासोऽनक्षन् ९ [१९]

(११६)

(१३२४)

९ स्थानोऽग्निभ्युतः स्थौरोऽग्निभ्युपो वा । इन्द्रः । विष्णुः ।

पिबा सोमं महत् इन्द्रियाय पिबा वृत्राय हन्तवे शविष्ठ ।
 पिब राये शवसे हूयमानः पिब मध्वस्तृपदिन्द्रा वृषस्व १
 अस्य पिब क्षुमतः प्रास्थितस्येन्द्र सोमस्य वरमा सुतस्य ।
 स्वस्तिदा मनसा मादयस्वा—ऽर्वाचीनो रेवते सौभगाय २
 ममत्तु त्वा दिव्यः सोम इन्द्र ममत्तु यः सूयते पार्थिवेषु ।
 ममत्तु येन वरिवश्चकथं ममत्तु येन निरिणासि शत्रून् ३
 आ द्विर्हो अमिनो यात्विन्द्रो वृषा हरिभ्यां परिषिक्तमन्धः ।
 गव्या सुतस्य प्रभृतस्य मध्वः सत्रा खेदामरुशहा वृषस्व ४
 नि तिग्मानि आशयन् आशयान्वयं स्थिरा तनुहि यातुजनाम् ।
 उग्राय ते सहो बलं वदामि प्रतीत्या शत्रून् विगवेषु वृश्च ५ [२०] (१३२९)

व्य॑यं इन्द्र॑ तनुहि॑ श्रवांस्यो॒जः स्थिरे॑व धन्व॑नोऽभिमा॑तीः
 अ॒स्मद्वा॑ग्वानु॒धानः सहो॑मि॒रनि॑भृष्टस्त॒न्वं वावृ॑धस्व
 इदं॑ हविर्म॑धवन् तुभ्यं॑ रातं॑ प्रति॑ स॒म्राळ॑हणानो गृ॒भाय॑ ।
 तुभ्यं॑ सुतो॑ म॑धवन् तुभ्यं॑ प॒क्वोऽ॒ऽर्द्धीन्द्र॑ पिब॑ च प्रस्थि॑तस्य
 अ॒र्द्धीर्दिन्द्र॑ प्रस्थि॑तेमा ह॒वींषि॑ चनो॑ दधिष्व॑ पच॑तोत सोम॑म् ।
 प्रय॑स्वन्तः प्रति॑ ह॒र्याम॑सि त्वा स॒त्याः सं॑न्तु यज॑मानस्य॒ कामाः॑
 भेन्द्रा॑ग्निभ्यां॑ सुव॑चस्यामि॒यमि॑ सिन्धा॑विव॒ प्रेर॑यं॒ नाव॑म॒कैः ।
 अया॑ इव॒ परि॑ चरन्ति॒ देवा॑ ये अ॒स्मभ्यं॑ धन॑दा उ॒द्भिद॑श्च

६

७

८

९. [२१] (१३३३)

(१३७)

१ भिक्षुराङ्गिरसः । धनान्नदानं । त्रिष्टुप्, १-२ जगती ।

न वा उ॑ दे॒वाः क्षु॒धमि॒द्वधं॑ द॒दु॒रुता॑शितमुप॑ गच्छन्ति॒ मृत्य॑वः ।
 उ॒तो रु॑यिः पृ॒णतो॑ नोप॑ दस्य॒त्युता॑पृ॒णन् म॑डितारं॒ न वि॑न्दते
 य आ॒धाय॑ च॒कमाना॑य॒ पितॄ॑ो ऽन्न॑वान्त्सन् र॒क्षिता॑योप॒जग्मु॑षे ।
 स्थि॒रं मनः॑ कृ॒णुते॑ सेवते॒ पुरो॑तो॒ चित॑ स म॑डितारं॒ न वि॑न्दते
 स इ॒न्द्रो॒जो यो गृ॑ह्वे द॒दा॒त्यन्न॑कामाय॒ चरते॑ कुशाय॑ ।
 अ॒रम॑स्मै भवति॒ याम॑हृता॒ उ॒ताप॑रीपुं कृ॒णुते॑ सखाय॑म्
 न स स॒खा यो न द॑दाति सख्यं॑ स॒चाभु॑वे स॒चमाना॑य॒ पितॄ॑वः ।
 अ॒पा॒स्मात् प्रे॒यान्न॑ तदो॒को अ॑स्ति पृ॒णन्त॑म॒न्यम॑रणं॒ चिदि॑च्छेत
 पु॒णीया॑दि॒न्नाध॑मानाय॒ तव्या॑न् द्रा॒घीयां॑स॒मनु॑ पश्येत् पन्था॑म् ।
 ओ हि॑ वर्त॑न्ते रथ्ये॑व च॒क्रा ऽन्य॑म॒न्यमु॑प॒ तिष्ठ॑न्त॒ रायः॑

१

२

३

४

५. [२२]

मा॒घम॑न्नं विन्दते॒ अप्र॑चेताः स॒त्यं ब्र॑वीमि व॒ध इ॒त स॑ तस्य॑ ।
 ना॒र्यम॑णं पु॒ष्यति॑ नो सखा॑यं के॒वला॑घो भवति॒ केव॒ला॒दी
 कृ॒पन्न॑ति॒ फाल॑ आ॒शितं॑ कृ॒णोति॑ य॒न्नध्वा॑न्मप॑ वृ॒द्धक्ते॑ च॒रिर्त्रिः॑ ।
 व॒दन् ब्र॑ह्माव॒दतो॑ वनी॒यान् पु॑ण॒न्नापि॑रपृ॒णन्त॑मा॒भि प्या॑त्
 ए॒कपा॑द्भूयो॒ द्वि॒पदो॑ वि च॒क्रमे॑ द्वि॒पात् त्रि॒पाद॑म॒भ्येति॑ प॒श्चात् ।
 चतु॑ष्पादेति॒ द्वि॒पद॑म॒भिस्वरे॑ संप॒श्यन् प॒ङ्कती॑रुपतिष्ठ॑मानः

६

७

८

(१३४१)

समौ चिद्धस्तौ न समं विविष्टः संमातरां चिन्नं समं दुहाते ।
यमयांश्चिन्नं समा वीर्याणि ज्ञाती चित सन्तौ न समं पृणीतः

९ [२३] (१३४२)

(११८)

१ उरुक्षय आमहीयवः । गन्धोहाऽग्निः । गायत्री ।

अग्ने हंसि न्युत्रिणं दीद्यन्मर्येण्वा । स्वे क्षये शुचिव्रत । १
उत्तिष्ठसि स्वाहुतो घृतानि प्रति मोदस । यत् त्वा सुचः समस्थिरन । २
स आहुतो वि रोचते ऽग्निरीलेन्यो गिरा । सुचा प्रतीकमज्यते । ३
घृतेनाग्निः समज्यते मधुप्रतीक आहुतः । रोचमानो विभावसुः । ४
जरमाणः समिध्यसे देवेभ्यो हव्यवाहन । तं त्वा हवन्त मत्याः । ५ [२४]

तं मर्ता अमर्त्यं घृतेनाग्निं संपर्यत । अदाभ्यं गृहपतिम् । ६
अदाभ्येन गोचिषा ऽग्ने रक्षस्त्वं दह । गोपा कृतस्य दीदिहि । ७
स त्वमग्ने प्रतीकेन प्रत्योष यातुधान्यः । उरुक्षयेषु दीद्यत । ८
तं त्वा गीर्भिरुरुक्षया हव्यवाहं समीधिरे । यजिष्ठं मानुषे जने । ९ [२५] (१३५१)

(११९)

१३ तन्द्रो लवः । आत्मा (इन्द्रः) । गायत्री ।

इति वा इति मे मनो गामभ्यं सनुयामिति । कुवित सोमस्यापामिति । १
प्र वार्ता इव दोधत उन्मा पीता अयंसत । कुवित सोमस्यापामिति । २
उन्मा पीता अयंसत रथमभ्या इवाशवः । कुवित सोमस्यापामिति । ३
उप मा मतिरस्थित वाश्रा पुत्रमिव प्रियम् । कुवित सोमस्यापामिति । ४
अहं तष्टेव वन्धुरं पर्यचामि हृदा मतिम् । कुवित सोमस्यापामिति । ५
नहि मे अक्षिपच्चना—ऽच्छान्तसुः पञ्च कृष्टयः । कुवित सोमस्यापामिति । ६ [२६]

नहि मे रोदसी उभे अन्यं पक्षं चन प्रति । कुवित सोमस्यापामिति । ७
अभि द्यां महिना भुव—मभी—मां पृथिवीं महीम् । कुवित सोमस्यापामिति । ८
हन्ताहं पृथिवीमिमां नि दधानीह वेह वा । कुवित सोमस्यापामिति । ९
ओपमित पृथिवीमहं जङ्घनानीह वेह वा । कुवित सोमस्यापामिति । १०
विवि मे अन्यः पक्षो—ऽधो अन्यमचीकृषम् । कुवित सोमस्यापामिति । ११ (१३६०)

अहमस्मि महामहो ऽमिनभ्यमुदीपितः
गृहो याम्यरंक्रतो देवेभ्यो हव्यवाहनः

। कुवित सोमस्यापामिति १२
। कुविज सोमस्यापामिति १३ [२७] (१३६४)

[सप्तमोऽध्यायः ॥७॥ व० १-३०]

(१२०)

१ आथर्वणो बृहद्विषः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

तदिदांसु भुवनेषु ज्येष्ठं यतो जज्ञ उग्रस्त्वेपनुभूः ।

सद्यो जज्ञानो नि रिणाति शत्रु-ननु यं विश्वे मदन्त्यूमाः

१

वावृधानः शर्वसा भूयोजाः शत्रुर्दासाय भियसं दधाति ।

अव्यनच्च व्यनच्च सस्मि सं ते नवन्त प्रमृता मदेषु

२

त्वे क्रतुमपि वृक्षन्ति विश्वे द्विर्यदेते त्रिभ्वन्त्यूमाः ।

स्वादोः स्वादीयः स्वादुनां मुजा स-मदः सु मधु मधुनाभि योधीः

३

इति चिद्धि त्वा धना जयन्तं मदमदे अनुमदन्ति विषाः ।

ओजीयो धृष्णो स्थिरमा तनुष्व मा त्वा दभन् यातुधानां दुरेवाः

४

त्वया वयं शाश्वद्गहे रणेपु प्रपश्यन्तो युधेन्यानि भूरि ।

चोदयामि त आयुधा वचोभिः सं ते शिशामि ब्रह्मणा वयसि

५ [१]

स्तुषेप्यं पुरुवर्षसमृभ्व-मिनतममाप्त्यमाप्त्यानाम् ।

आ दधेते शर्वसा सप्त दानून् प्र साक्षते प्रतिमानानि भूरि

६

नि तद्वधिषेऽवरं परं च यस्मिन्नाविथावसा दुरोणे ।

आ मातरां स्थापयसे जिगत्सू अत इनोपि कवरा पुरुणि

७

इमा ब्रह्म बृहद्विषो विवक्तीन्द्राय शूपमग्निः स्वर्पाः ।

महो गोत्रस्य क्षयति स्वराजो दुरेश्व विश्वा अवृणोदप स्वाः

८

एवा महान् बृहद्विषो अथर्वा ऽवोचत स्वां तन्वमिन्द्रमेव ।

स्वसारो मातरिभ्वरीरिषा हिन्वन्ति च शर्वसा वर्धयन्ति च

९ [२] (१३७३)

(१२१)

१० हिरण्यगर्भः प्राजापत्यः । कः (प्रजापतिः) । त्रिष्टुप् ।

हिरण्यगर्भः समवर्तताग्रे भूतस्य जातः पतिरेक आसीत् ।

स दाधार पृथिवीं द्यामुतेमां कस्मै देवाय हविषा विधेम

१

य आत्मदा बलदा यस्य विश्वं उपासते प्रशिषं यस्य देवाः ।

यस्य द्यायामृतं यस्य मृत्युः कस्मै देवाय हविषा विधेम

२

(१३७५)

यः प्राणतो निमिषतो महित्वै क इन्द्राजा जगतो बभूव ।

य इदं अस्य द्विपदश्चतुष्पदः कस्मै देवाय हविषा विधेम

३

यस्येमे हिमवन्तो महित्वा यस्य समुद्रं रसया सहाहुः ।

यस्येमाः प्रदिशो यस्य बाहू कस्मै देवाय हविषा विधेम

४

येन द्यौरुग्रा पृथिवी च हृळ्हा येन स्वः स्तमितं येन नाकः ।

यो अन्तरिक्षे रजसो विमानः कस्मै देवाय हविषा विधेम

५ [३]

यं क्रन्दसी अर्वासा तस्तमाने अभ्यैक्षेतां मनसा रजमाने ।

यत्राधि सूर उदितो विभाति कस्मै देवाय हविषा विधेम

६

आपो ह यद्वृहतीर्विश्वमायन् गर्भं दधाना जनयन्तीरुग्निम् ।

ततो देवानां समवर्ततासुरेकः कस्मै देवाय हविषा विधेम

७

यश्चिदापो महिना पर्यपश्यद् दक्षं दधाना जनयन्तीरुग्निम् ।

यो देवेष्वधि देव एक आसीत् कस्मै देवाय हविषा विधेम

८

मा नो हिंसीज्जनिता यः पृथिव्या यो वा दिवं सत्यधर्मा जुजान ।

यश्चापश्चन्द्रा बृहतीर्जजान कस्मै देवाय हविषा विधेम

९

प्रजापते न त्वदेतान्यन्यो विश्वा जातानि परि ता बभूव ।

यत् कामास्ते जुहुमस्तन्नो अस्तु वयं स्याम पतयो रयीणाम्

१० [४] (१३८३)

(१२२)

८ चित्रमहा वासिष्ठः । अग्निः । जगतीः १, २, त्रिष्टुप् ।

वसु न चित्रमहसं गृणीष वामं शेवमतिथिमद्विषेण्यम् ।

स रासते गुरुधो विश्वधायसो अग्निर्होता गृहपतिः सुवीर्यम्

१

जुषाणो अग्ने प्रति हर्य मे वचो विश्वानि विद्वान् वयुनानि सुकतो ।

घृतनिर्णिग्ब्रह्मणे गातुमेरय तव देवा अजनयन्तु व्रतम्

२

सप्त धामानि परियन्नमर्त्यो दाशद्वाशुषे सुकृते मामहस्व ।

सुवीरेण रयिणाग्ने स्वाभुवा यस्त आनद्र समिधा तं जुषस्व

३

यज्ञस्य केतुं प्रथमं पुरोहितं हविष्मन्त ईळते सप्त वाजिनम् ।

गुणवन्तमग्निं घृतपृष्ठमुक्षणं पुणन्तं देवं पुणते सुवीर्यम्

४

(१३८७)

त्वं दूतः प्रथमो वरेण्यः स हूयमानो अमृताय मत्स्व ।
 त्वां मर्जयन् मरुतो द्वाशुषो गृहे त्वां स्तोमेभिर्भृगवो वि रुरुचुः
 इयं दुहन्तुसुदुषां विश्वधायसं यज्ञमियं यजमानाय सुकृतो ।
 अग्ने घृतस्नुस्त्रिंशतानि दीय—द्वितीयं परियन्तुसुकृतयसे
 त्वामिवृष्या उपसो व्युष्टिषु दूतं कृण्वाना अयजन्त मानुषाः ।
 त्वां देवा महयाप्याय वावृधु—राज्यमग्ने निमृजन्तो अध्वरे
 नि त्वा वसिष्ठा अहन्त वाजिनं गृणन्तो अग्ने विदथेषु वेधसः ।
 रायस्पोषं यजमानेषु धारय यूयं पात स्वास्तिभिः सदा नः

५ [५]

६

७

८ [६] (१३९१)

(१३३)

८ वेनो भार्गवः । वेनः । त्रिष्टुप् ।

अयं वेनश्चोदयन् पृथ्निगभां ज्योतिर्जगयू रजसो विमानं ।
 इममपां संगमे सूर्यस्य शिशुं न विप्रां मतिर्भी रिहन्ति
 समुद्रादूर्ध्वमुदियति वेनो नमोजाः पृष्ठं हर्यतस्य दर्शि ।
 क्रतस्य सानावधिं विष्टपि भ्रातृ समानं योनिमभ्यनूत वाः
 समानं पूर्वारभि वावशाना—स्तिष्ठन् वत्सस्य मातरः सनीळाः ।
 क्रतस्य सानावधिं चक्रमाणा रिहन्ति मध्वो अमृतस्य वाणीः
 जानन्तो रूपमकृपन्त विप्रां मृगस्य घोषं महिषस्य हि ग्मन् ।
 क्रतेन यन्तो अधि सिन्धुमस्थु—विदद्गन्धर्वो अमृतानि नाम
 अप्सरा जारमुपसिष्मियाणा योषां विभर्ति परमे व्योमन् ।
 चरत प्रियस्य योनिषु प्रियः सन् त्सीदत पक्षे हिरण्यये स वेनः

१

२

३

४

५ [७]

नाकं सुपर्णमुप यत पतन्तं हृदा वेनन्तो अभ्यचक्षत त्वा ।

हिरण्यपक्षं वरुणस्य दूतं यमस्य योनौ शकुनं भुरण्युम

६

ऊर्ध्वो गन्धर्वो अधि नाकं अस्थान प्रत्यङ् चित्रा बिभ्रदुस्यायुधानि ।

वसानो अत्कं सुरभिं हृशे कं स्वर्णं नाम जनत प्रियाणि

७

वृत्सः समुद्रमभि यजिगीति पश्यन् गृध्रस्य चक्षसा विधमन् ।

भानुः शुकेण शोचिषा चक्रान—स्तृतीयं चक्रे रजसि प्रियाणि

८ [८] (१३९२)

(१२४)

९ अग्निः, १, ५-९ अग्नि-वरुण-सोमाः । १ अग्निः; २-४ अग्नेरात्मा; ५, ७-८ वरुणः;
६ सोमः, ९ इन्द्रः । जिष्णुप्, ७ जगती ।

इमं नो अग्र उर्य यज्ञमेहि पञ्चयामं त्रिवृतं सप्ततन्तुम् ।
असौ हव्यवाळुत नः पुरोगा ज्योगेव दीर्घं तम आशयिष्ठाः १
अदेवाद्देवः प्रचता गुहा यन् प्रपश्यमानो अमृतत्वमेमि ।
शिवं यत् सन्तमशिवो जहामि स्वात् सख्यादरणीं नाभिमेमि २
पश्यन्नन्यस्या अतिथिं वयायां क्रतस्य धाम वि मिमे पुरुणि ।
शंसामि पित्रे असुराय शैवमयजियाद्यज्ञियं भागमेमि ३
बह्वीः समा अकरमन्तरस्मिन्निन्द्रं वृणानः पितरं जहामि ।
अग्निः सोमो वरुणस्ते च्यवन्ते पर्यावर्त्तं तदेवाभ्यायन् ४
निर्माया उ त्वे असुरा अभूवन् त्वं च मा वरुण कामयासि ।
ऋतेन राजन्ननृतं विविञ्चन् मम राष्ट्रस्याधिपत्यमेहि ५ [९]

इदं स्वरिदमिदास वाममयं प्रकाश उर्वन्तरिक्षम् ।
हनाव वृत्रं निरेहि सोम हविष्ठा सन्तं हविषा यजाम ६
कविः कवित्वा विवि रूपमासजदप्रभूती वरुणो निरपः सृजत् ।
क्षेमं कृण्वाना जनयो न सिन्धवस्ता अस्य वर्णं शुचयो भरिभ्रति ७
ता अस्य ज्येष्ठमिन्द्रियं संचन्ते ता इमा क्षेति स्वधया मदन्तीः ।
ता इ विज्ञो न राजानं वृणाना बीभत्सुवो अप वृत्रादतिष्ठन् ८
बीभत्सूनां सयुजं हंसमाहु रपां विव्यानां सख्ये चरन्तम् ।
अनुष्टुभमनु चर्चुर्यमाणमिन्द्रं नि चिक्युः कवयो मनीषा ९ [१०] (१४०८)

(१२५)

८ वागाम्भृणी । आत्मा । जिष्णुप्, १ जगती ।

अहं रुद्रेभिर्वसुभिश्चराभ्यहमावित्यैरुत विश्वदेवैः ।
अहं मित्रावरुणोभा बिभर्म्यहमिन्द्राग्नी अहमश्विनोभा १
अहं सोममाहनसं बिभर्म्यहं त्वष्टारमुत पूषणं भर्गम् ।
अहं दधामि द्रविणं हविष्मते सुप्रान्येयं यजमानाय सुन्वते २ (१४१०)

अहं राष्ट्रीं संगमनीं वसूनां चिकितुषीं प्रथमा यज्ञियानाम् ।
तां मा देवा व्यदधुः पुरुत्रा भूरिस्थात्रां भूर्यविशयन्तीम् ३
मया सो अन्नमन्ति यो विपश्यति यः प्राणिति य ईं शृणोत्युक्तम् ।
अमन्तवो मां त उप क्षियन्ति श्रुधि श्रुत श्रद्धिवं ते वदामि ४
अहमेव स्वयमिदं वदामि जुष्टं देवेभिरुत मानुषेभिः ।
यं कामये तंतमुग्रं कृणोमि तं ब्रह्माणं तमूषिं तं सुमेधाम् ५ [११]

अहं रुद्राय धनुरा तनोमि ब्रह्मद्विषे शरवे हन्तवा उ ।
अहं जनाय समदं कृणोम्यहं द्यावापृथिवी आ विवेश ६
अहं सुवे पितरमस्य मूर्धन् मम योनिरप्स्वन्तः समुद्रे ।
ततो वि तिष्ठे भुवनानु विश्वोतामूं द्यां वर्ष्मणोर्प स्पृशामि ७
अहमेव वार्ता इव प्र वास्या रभमाणा भुवनानि विश्वा ।
परो विवा पर एना पृथिव्यै तावती महिना सं बभूव ८ [१२] (१४१६)

(१२६)

८ शौलषिः कुलमलवर्हिषो, वामदेव्योऽहोमुग्धा । विश्वे देवाः । उपरिष्टाद्बृहती, ८ शिष्टम् ।

न तमंहो न दुरितं देवासो अप्ठ मर्त्यम् ।
सजोषसो यमर्यमा मित्रो नयन्ति वरुणो अति द्विषः १
तद्धि वयं वृणीमहे वरुण मित्रार्यमन् ।
येना निरहंसो यूयं पाथ नेथा च मर्त्यमति द्विषः २
ते नूनं नोऽयमृतये वरुणो मित्रो अर्यमा ।
नयिष्ठा उ नो नेषणि पयिष्ठा उ नः पर्षण्यति द्विषः ३
यूयं विश्वं परि पाथ वरुणो मित्रो अर्यमा ।
युष्माकं शर्मणि प्रिये स्याम सुप्रणीतयोऽति द्विषः ४
आदित्यासो अति मिथो वरुणो मित्रो अर्यमा ।
उग्रं मरुद्भी रुद्रं हुवेमेन्द्रमग्निं स्वस्तयेऽति द्विषः ५
नेतार ऊ पु णस्तिरो वरुणो मित्रो अर्यमा ।
अति विश्वानि दुरिता राजानश्चर्षणीनामति द्विषः ६
शूनमस्मभ्यमृतये वरुणो मित्रो अर्यमा ।
शर्म यच्छन्तु सप्रथ आदित्यासो यदीमहे अति द्विषः ७

(१४१६)

यथा ह त्यद्वसवो गौर्यं चित् पदि षिताममुञ्चता यजत्राः ।

एवो ध्वस्मन्मुञ्चता व्यंहः प्र तार्थ्ये प्रतरं न आयुः

८ [१३] (१४२४)

(१३७)

८ कुशिकः सौभरः, रात्रिर्वा भारद्वाजी । रात्रिः । गायत्री ।

रात्री व्यख्यवायुती पुरुत्रा देव्यक्षमिः । विश्वा अधि भियोऽधित १
 ओर्विप्रा अमर्त्या निवतो देव्युद्धतः । ज्योतिषा बाधते तमः २
 निरु स्वसारमस्कृतो पसं देव्यायती । अपेदु हासते तमः ३
 सा नो अद्य यस्या वयं नि ते यामन्नविक्षमहि । वृक्षे न वसति वयः ४
 नि ग्रामासो अविक्षत नि पृदन्तो नि पक्षिणः । नि श्येनासश्चिदर्थिनः ५
 यावया वृक्ष्यं वृकं यवय स्तेनमूर्धये । अथा नः सुतरां भव ६
 उप मा पेपिशत तमः कृष्णं व्यक्तमस्थित । उप ऋणेव यातय ७
 उप ते गा इवाकरं वृणीष्व दुहितर्दिवः । रात्रि स्तोमं न जिग्युषे ८ [१४] (१४३२)

(१२८)

९ विह्व्य आङ्गिरसः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप्, ९ जगती ।

ममष्टि वचो विह्वेध्वस्तु वयं त्वेन्धानास्तन्वं पुषेम ।
 मह्यं नमन्तां प्रदिशश्चतस्रस्त्वयाध्यक्षेण पृतना जयेम १
 मम देवा विह्वे संन्तु सर्व इन्द्रवन्तो मरुतो विष्णुरग्निः । २
 ममान्तरिक्षमुरुलोकमस्तु मह्यं वातः पवतां कामे अस्मिन् ३
 मयि देवा द्रविणमा यजन्तां मय्याशीरस्तु मयि देवहूतिः ।
 दैव्या होतारो वनुषन्तु पूर्वे ऽरिष्टाः स्याम तन्वा सुवीराः ४
 मह्यं यजन्तु मम यानि हव्या ऽऽकूतिः सत्या मनसो मे अस्तु ।
 एनो मा नि गां कतमच्चनाहं विश्वे देवासो अधि वोचता नः ५
 देवीः पळुर्वीरु नः कृणोत विश्वे देवास इह वीरयध्वम् ।
 मा होस्माहि प्रजया मा तनूभिर्मा रधाम द्विष्टे सोम राजन् ६ [१५]

अग्ने मय्यं प्रतिनुवन् परेषां मदधो गोपाः परि पाहि नस्त्वम् ।
 प्रत्यञ्चो यन्तु निगुतः पुनस्ते धमैषां चित्तं प्रबुधां वि नेशत

६

(१४३८)

धाता धातॄणां भुवनस्य यस्पतिर्वैवं ज्ञातारमभिमातिषाहम् ।
 इमं यज्ञमश्विनोभा बृहस्पतिर्वैवाः पान्तु यजमानं न्यथात् ७
 उरुव्यचा नो महिषः शर्नं यंस वृस्मिन् हवै पुरुहूतः पुरुक्षुः ।
 स नः प्रजायै हर्यश्व मृळयेन्द्र मा नो रीरिषो मा परा दाः ८
 ये नः सपत्ना अप ते भवन्ति न्द्राग्निभ्यामव बाधामहे तान् ।
 वसवो रुद्रा आवित्या उपरिस्पृशं मोग्रं चेत्तारमधिराजमक्रन् ९ [१६] (१४४१)

(१२९) [एकादशोऽनुवाकः ॥११॥ सू० १२९-१५१]

७ प्रजापतिः परमेष्ठी । भाववृत्तम् । त्रिष्टुप् ।

नासदासीन्नो सदासीत् तदानीं नासीद्रजो नो व्योमा परो यत् ।
 किमावरीवः कुह कस्य शर्मन्नम्भः किमासीद्रहं गभीरम् १
 न मृत्युरासीदमृतं न तर्हि न रात्र्या अहं आसीत् प्रकेतः ।
 आनीदवातं स्वधया तदेकं तस्मान्द्वान्यन्न परः किं चनासं २
 तम आसीत् तमसा गूळहमग्रे ऽप्रकेतं संलिलं सर्वमा इदम् ।
 तुच्छयेनाभ्वर्षिहितं यदासीत् तपस्स्तन्महिनाजायतैकम् ३
 कामस्तदग्रे समवर्तताधि मनसो रेतः प्रथमं यदासीत् ।
 सतो बन्धुमसति निर्विन्दन् हृदि प्रतीप्या कवयो मनीषा ४
 तिरश्चीनो विततो रश्मिरेषा मधः स्विदासीद्वपुर्नि स्विदासीत् ।
 रेतोधा आसन् महिमानं आसन् त्वधा अवस्तात् प्रयतिः परस्तात् ५
 को अन्द्रा वैवृ क इह प्र वोचत् कुत आजाता कुत इयं विसृष्टिः ।
 अर्वादेवा अस्य विसर्जनेना ऽथा को वैवृ यत आबभूव ६
 इयं विसृष्टिर्यत आबभूव यदि वा वृधे यदि वा न ।
 यो अस्याध्यक्षः परमे व्योमन् त्सो अङ्ग वैवृ यदि वा न वेद ७ [१७] (१४४८)

(१३०)

७ यज्ञः प्राजापत्यः । भाववृत्तम् । त्रिष्टुप्, १ जगती ।

यो यज्ञो विश्वतस्तन्तुभिस्तत् एकशतं देवकर्मेभिरारयतः ।
 इमे वयन्ति पितरो य आययुः प्र वयाप वयेत्यासते तृते १ (१४४९)

पुमौ एनं तनुत उत कृणति पुमान् वि तत्ने अधि नाके अस्मिन् ।
 इमे मयूखा उप सेदुरु सवः सामानि चक्रुस्तसराण्योतवे २
 कासीत् प्रमा प्रतिमा किं निदानं माज्यं किमासीत् परिधिः क आसीत् ।
 छन्दः किमासीत् प्रउगं किमुकथं यद्देवा देवमयजन्त विश्वे ३
 अग्नेर्गायत्र्यभवत् सयुग्वो णिहया सविता सं बभूव ।
 अनुष्टुभा सोम उक्तैर्महस्वान् बृहस्पतेर्वृहती वाचमावत् ४
 विराणिमन्त्रावरुणयोरभिथी रिन्द्रस्य त्रिष्टुबिह भागो अह्नः ।
 विश्वान् देवाश्चगत्या विवेश तेन चाकलप्र ऋषयो मनुष्याः ५
 चाकलप्रे तेन ऋषयो मनुष्या यज्ञे जाते पितरो नः पुराणे ।
 पश्यन् मन्ये मनसा चक्षा तान् य इमं यज्ञमयजन्त पूर्वे ६
 सहस्तोमाः सहछन्दस आवृतः सहप्रमा ऋषयः सप्त दैव्याः ।
 पूर्वेषां पन्थामनुदृश्य धीरा अन्वालेभिरे रथ्योऽं न रश्मीन् ७ [१८] (१४५५)

(१३१)

७ सुकीर्तिः काक्षीवतः । इन्द्रः, ४-५ अभिनौ । त्रिष्टुप्, ४ अनुष्टुप् ।

अप प्राच इन्द्र विश्वा अमित्रा नपापाचो अभिभूते नुदस्व ।
 अपोदीचो अप शूराधराच उरौ यथा तव शर्मन् मदेम १
 कुविबुद्ध यवमन्तो यवं चि यथा दान्त्यनुपूर्वं वियूय ।
 इहेहैषां कृणुहि भोजनानि ये बर्हिषो नमोवृत्तिं न जग्मुः २
 नहि स्थूर्युतथा यातमस्ति नोत श्रवो विविदे संगमेपु ।
 गव्यन्त इन्द्र सख्याय विषा अश्वायन्तो वृषणं वाजयन्तः ३
 युवं सुराममश्विना नमुचावासुरे सचा ।
 विपिपाना शुभस्पती इन्द्रं कर्मस्वावतम् ४
 पुत्रमिव पितरावश्विनोभेन्द्रावधुः काव्यैर्वसनाभिः ।
 यत् सुरामं व्यपिबुः शचीभिः सरस्वती त्वा मघवन्नमिष्णक् ५
 इन्द्रः सुत्रामा स्ववाँ अवीभिः सुमूळीको भवतु विश्ववेदाः ।
 बाधतां द्वेषो अभयं कृणोत सुवीर्यस्य पतयः स्याम ६

(१४६१)

तस्य वयं सुमती यज्ञियस्याऽपि भद्रे सौमनसे स्याम ।
स सुत्रामा स्ववाँ इन्द्रो अस्मे आरान्चिद् द्वेषः सनुतयुयोतु

७ [१९] (१४६२)

(१३२)

७ शकपुतो नामधेः । मित्रावरुणो, १ शुभ्रस्यश्विनः । विराड्रूपा, १ न्यङ्कुसारिणी,
२, ६ प्रस्तारपङ्क्तिः, ७ महासतोबृहती ।

ईजानमिद् द्यौर्गुतावसु—रीजानं भूमिरभि प्रभूषणि ।
ईजानं देवावश्विना वभि सुमैरवधताम् १
ता वाँ मित्रावरुणा धारयत्क्षिती सुपुम्नेपितत्वता यजामसि ।
युवोः क्राणाय सख्यै रभि प्याम रक्षसः २
अधा चिन्नु यद्विधिपामहे वा मभि प्रियं रेक्णः पत्यमानाः ।
दुद्रौ वा यत् पुष्यति रेक्णः सम्बारन् नकिरस्य मघानि ३
असावन्यो असुर सूर्यत द्यौस्त्वं विश्वेषां वरुणासि राजा ।
मूर्धा रथस्य चाकुन् नैतावतैनसान्तकधुक् ४
अस्मिन्स्वेऽतच्छकपूत एनो हिते मित्रे निर्गतान् हन्ति वीरान् ।
अवोवाँ यद्धात् तनूष्ववः प्रियासु यज्ञियास्ववाँ ५
युवोर्हि मातादितिर्विचेतसा द्यौर्न भूमिः पर्यसा पुपूतनि ।
अव प्रिया दिदिष्टन् सूर्यो निनिक्त रश्मिभिः ६
युवं ह्यप्नराजावसीदतं तिष्ठद्वथं न धूर्षदं वनर्षदम् ।
ता नः कणूकयन्ती नुमेधस्तत्रे अंहसः सुमेधस्तत्रे अंहसः ७ [२०] (१४६९)

(१३३)

७ सुदाः पैजवनः । इन्द्रः । शकरी, ४-६ महापङ्क्तिः, ७ त्रिष्टुप् ।

प्रो प्वस्मै पुरोरथ—मिन्द्राय शूषमर्चत ।
अभीकै चिदु लोककृत् संगे समत्सु वृत्रहा ऽस्माकं बोधि चोक्षिता
नर्मन्तामन्यकेषां ज्याका अधि धन्वसु १
त्वं सिन्धूरवासृजो ऽधराचो अहन्नहिम् ।
अशत्रुरिन्द्र जज्ञिषे विश्वं पुष्यसि वार्यं तं त्वा परि प्वजामहे
नर्मन्तामन्यकेषां ज्याका अधि धन्वसु २

(१४७१)

वि षु विश्वा अरातयो ऽर्यो नशन्त नो धियः ।

अस्तासि शत्रवे वधं यो न इन्द्र जिघांसति या ते रातिर्द्विर्वसु

नभन्तामन्युकेषां ज्याका अधि धन्वसु

३

यो न इन्द्राभितो जनो वृकायुरादिदेशति ।

अधस्पदं तमीं कृधि विवाधो असि सासहि नभन्तामन्युकेषां ज्याका अधि धन्वसु ४

यो न इन्द्राभिदासति सनाभिर्यश्च निष्यः ।

अव तस्य बलं तिर महीव द्यौरध त्मना नभन्तामन्युकेषां ज्याका अधि धन्वसु ५

वयमिन्द्र त्वायवः सखित्वमा रमामहे ।

ऋतस्य नः पथा नयाऽति विश्वानि दुरिता नभन्तामन्युकेषां ज्याका अधि धन्वसु ६

अस्मभ्यं सु त्वमिन्द्र तां शिक्ष या दोहते प्रति वरं जरित्रे ।

अच्छिद्रोक्षी पीपयद्यथा नः सहस्रधारा पर्यसा मही गौः

७ [२१] (१४७६)

(१३४)

७, १-६ (पूर्वाधिस्य) मान्धाता यांबनाश्वः, ६ (उत्तरार्धस्य)-- ७ गोधा ऋषिका । इन्द्रः ।
महापशुक्तिः, ७ पंक्तिः ।

उभे यदिन्द्र रोवसी आपप्रार्थोपा इव ।

महान्तं त्वा महीनां स्रग्राजं चर्षणीनां देवी जनित्र्यजीजन ऋद्रा जनित्र्यजीजनत् १

अव स्म दुर्हणायतो मर्तस्य तनुहि स्थिरम् ।

अधस्पदं तमीं कृधि यो अस्माँ आदिदेशति देवी जनित्र्यजीजन ऋद्रा जनित्र्यजीजनत् २

अव त्या बृहतीरिषो विश्वश्चन्द्रा अमित्रहन् ।

शचीभिः शक्र धनुहीन्द्र विश्वामिच्छतिभिर्देवी जनित्र्यजीजन ऋद्रा जनित्र्यजीजनत् ३

अव यत् त्वं शतक्रतु बिन्द्र विश्वानि धनुषे ।

रयिं न सुन्वते सचां सहास्रिणीं भिरुतिभिर्देवी जनित्र्यजीजन ऋद्रा जनित्र्यजीजनत् ४

अव स्वेदा इवाभितो विष्वक् पतन्तु दिद्यवः ।

दूर्वाया इव तन्तवो व्यस्रस्मदंतु दुर्मतिर्देवी जनित्र्यजीजन ऋद्रा जनित्र्यजीजनत् ५

दूर्ध्वं ह्यङ्कुशं यथा शक्तिं बिर्मणि मन्तुमः ।

पूर्वेण मघवन् पदा ऽजो वयां यथा यमो देवी जनित्र्यजीजन ऋद्रा जनित्र्यजीजनत् ६

नकिर्देवा मिनीमसि नकिरा योपयामसि मन्त्रश्रुत्यं चरामसि ।

पक्षेभिरपि पक्षेभि रत्राभि सं रमामहे

७ [२२] (१४८३)

(१३५)

७ कुमारो यामायनः । यमः । अनुष्टुप् ।

यस्मिन् वृक्षे सुपलाशे वृवैः संपिबते यमः ।
 अत्रा नो विश्वपतिः पिता पुराणौ अनु वेनति १
 पुराणौ अनुवेनन्तं चरन्तं पापयामुया । असूयन्नभ्यचाकशं तस्मा अस्पृह्यं पुनः २
 यं कुमार नवं रथं मचक्रं मनसाकृणोः । एकैषं विश्वतः प्राञ्च मपश्यन्नधि तिष्ठसि ३
 यं कुमार प्रार्वर्तयो रथं विप्रैभ्यस्परि । तं सामानु प्रार्वर्तत समितो नाव्याहितम् ४
 कः कुमारमजनय द्रथं को निर्वर्तयत् । कः स्वित्र तदृद्य नो ब्रूया दनुदेयी यथाभवत् ५
 यथामयदनुदेयी ततो अग्रमजायत । पुरस्ताद्बुध आततः पश्चात्तिर्यणं कृतम् ६
 इदं यमस्य सार्दनं देवमानं यदुच्यते ।
 इयमस्य धम्यते नाली रथं गीर्भिः परिष्कृतः ७ [२३] (१४९०)

(१३६)

[७] १ जूतिः, २ वातजूतिः, ३ विप्रजूतिः, ४ वृषाणकः, ५ करिकतः, ६ एतशः, ७ ऋष्यशृङ्गः
 (एते वातरशना मुनयः) । केशिनः= अग्नि-सूर्य-वायवः । अनुष्टुप् ।

केश्यग्निं केशी विषं केशी बिभर्ति रोदसी ।
 केशी विश्वं स्वर्दृशे केशीदं ज्योतिरुच्यते १
 मुनयो वातरशनाः पिशङ्गा वसते मला ।
 वातस्यानु ध्राजिं यन्ति यद्देवासो अविक्षत २
 उन्मदिता मौनेयेन वाता आ तस्थिमा व्रयम् ।
 शरीरिषुस्माकं यूयं मर्तासो अग्निं पश्यथ ३
 अन्तरिक्षेण पतति विश्वा रूपावचाकशत् ।
 मुनिर्दिवस्यदेवस्य सौकृत्याय सखा हितः ४
 वातस्याश्वो वायोः सखा ऽथो वृवेषितो मुनिः ।
 उभौ समुद्रावा क्षेति यश्च पूर्वं उतापरः ५
 अप्सरसां गन्धर्वाणां मुगाणां चरणे चरन् ।
 केशी केतस्य विद्वान् तसखा स्वादुर्मदित्तमः ६
 वायुरस्मा उपामन्थत् पिनाष्टि स्मा कुनन्मा ।
 केशी विषस्य पात्रेण यद्वद्रेणापिबत् सह ७ [२४] (१४९७)

(१३७)

७, १ भरद्वाजः, २ कश्यपः, ३ गोतमः, ४ अत्रिः, ५ विश्वामित्रः, ६ जमदग्निः,
७ वसिष्ठः । विश्वे देवाः । अनुष्टुप् ।

उत देवा अवहितं देवा उन्नयथा पुनः ।
उतागश्चक्षुषं देवा देवा जीवयथा पुनः १
द्वाविमौ वार्ता वात आ सिन्धोरा परावतः ।
दक्षं ते अन्य आ वातु परान्यो वातु यद्रपः २
आ वात वाहि मेषजं वि वात वाहि यद्रपः ।
त्वं हि विश्वमेषजो देवानां दूत ईर्यसे ३
आ त्वागमं शन्तातिमि रथो अरिष्टतातिमिः
दक्षं ते भद्रमार्भ्यं परा यश्मं सुवामि ते ४
त्रार्यन्तामिह देवा त्रार्यतां मरुतां गणः ।
त्रार्यन्तां विश्वा भूतानि यथायमरपा असत ५
आप इद्रा उ मेषजी रापो अमीवचातनीः ।
आपः सर्वस्य मेषजी स्तास्ते कृण्वन्तु मेषजम् ६
हस्ताभ्यां दशशास्त्राभ्यां जिह्वा वाचः पुरोगवी ।
अनामयित्नुभ्यां त्वा ताभ्यां त्वोप स्पृशामसि ७ [२५] (१५०३)

(१३८)

६ अङ्ग औरवः । इन्द्रः । जगती ।

तव त्य इन्द्र सख्येषु वह्नय ऋतं मन्वाना व्यदर्विरुर्वलम् ।
यत्रा दशस्यन्नुषसो रिणन्नपः कुत्साय मन्मन्नाश्च वंसयः १
अवांसृजः प्रस्वः श्वश्रयो गिरी नुदाज उस्मा अपिन्नो मधु प्रियम् ।
अवर्धयो वनिनो अस्य दंससा शुशोच सूर्यं ऋतजातया गिरा २
वि सूर्यो मध्ये अमुचद्रथं विवो विदद्वासाय प्रतिमानमार्यः ।
हृव्हानि पिशोरसुरस्य मायिन इन्द्रो व्यास्यच्चकुर्वो ऋजिश्चन्ना ३
अनाधृष्टानि धृषितो व्यास्य निधोरदेवाँ अमृणवुयास्यः ।
मासेव सूर्यो वसु पुर्यमा देवे गृणानः शत्रौरशुणाद्विरुक्मता ४ (१५०८)

अयुद्धसेनो विश्वा विभिन्नुता दाशद्विगृहा तुज्यानि तेजंत ।
इन्द्रस्य वज्राद्विभेदमिश्रथः प्राक्रामच्छुन्ध्यूरजहादुषां अतः
एता त्वा ते श्रुत्यानि केवला यदेक एकमकृणोरयज्ञम् ।
मासां विधानमदधा अधि द्यवि त्वया विमिन्नं भरति प्रधि पिता

५

६ [२६] (१५१०)

(१३९)

६ देवगन्धर्वो विश्वायसुः । सविता, ४-६ आत्मा । विष्टुप् ।

सूर्यरश्मिर्हरिकेशः पुरस्तात् सविता ज्योतिरुदयौ अजस्रम् ।
तस्य पूषा प्रसवे याति विद्वान् त्संपश्यन् विश्वा भुवनानि गोपाः
नृचक्षा एष द्विवो मध्य आस्त आपमिवान् रोदसी अन्तरिक्षम् ।
स विश्वार्चीरमि चण्टे घृताचीं रन्तरा पूर्वमपरं च केतुम्
रायो बुध्नः संगमनो वसूनां विश्वा रूपाभि चण्टे शचीभिः ।
देव ईव सविता सत्यधर्मेन्द्रो न तस्थौ समरे धर्नानाम्
विश्वावसुं सोम गन्धर्वमापो ददृशुषीस्तद्वतेना व्यायन् ।
तदुन्ववैदिन्द्रो रारहाण आसां परि सूर्यस्य परिधीरंपश्यत्
विश्वावसुरमि तन्नो गृणातु द्विव्यो गन्धर्वो रजसो विमानः ।
यद्वा घा सत्यमुत यन्न विन्न धियो हिन्नानो धिय इन्नो अव्याः
सल्लिमिविन्दुच्चरणे नदीनामपावृणोद्गो अश्मव्रजानाम् ।
प्रासां गन्धर्वो अमृतानि वोच दिन्द्रो वक्षं परि जानाद्वहीनाम्

१

२

३

४

५

६ [२७] (१५१६)

(१४०)

६ अग्निः पावकः । अग्निः । सतोबृहती, १-२ चिष्टारपङ्क्तिः, ३ उपरिष्टाज्ज्योतिः ।

अग्ने तव श्रवो वयो महिं भ्राजन्ते अर्चयो विभावसो ।
बृहद्भानो शर्वसा वाजमुक्थ्यं दधासि दाशुषे कवे
पावकवर्चाः शुक्रवर्चा अनूनवर्चा उदियर्षि भानुना ।
पुत्रो मातरां विचरन्नुपावसि पूणक्षि रोदसी उभे
ऊर्जो नपाज्जातवेदः सुशस्तिमि मन्दस्व धीतिभिर्हितः ।
त्वे इष्टः सं दधुर्भूरिवर्षसश्चित्रोतयो वामजाताः

१

२

३

(१५१९)

इज्यन्नेग्रि प्रथयस्व जन्तुभिर्—रस्मे रायो अमर्त्य ।

स दर्शतस्य वपुषो वि राजसि पूणाक्षे सानसिं क्रतुम् ४

इष्कर्तारमध्वरस्य प्रचेतसं क्षयन्तं राधसो महः ।

रातिं वामस्य सुभगां महीमिपं दधासि सानसिं रयिम् ५

ऋतावानं महिषं विश्वदर्शतं—मग्निं सुम्नाय दधिरे पुरो जनाः ।

शुत्कर्णं सप्रथस्तमं त्वा गिरा दैव्यं मानुषा युगा ६ [२८] (१५००)

(१४१)

६ अग्निस्तापसः । विश्वे देवाः । अनुष्टुप् ।

अग्ने अच्छा ववेह नः प्रत्यङ् नः सुमना भव ।

प्र नो यच्छ विशस्पते धनदा असि नस्त्वम् १

प्र नो यच्छत्वर्थमा प्र भगः प्र बृहस्पतिः ।

प्र देवाः प्रोत सुनुता रायो देवी ददातु नः २

सोमं राजानमवसे अग्निं गीभिर्हवामहे ।

आदित्यान् विष्णुं सूर्यं ब्रह्माणं च बृहस्पतिम् ३

इन्द्रवायू बृहस्पतिं सुहवेह हवामहे ।

यथा नः सर्व इज्जनः संगत्यां सुमना असन्त ४

अर्यमणं बृहस्पतिं—मिन्द्रं दानाय चोदय ।

वातं विष्णुं सरस्वतीं सवितारं च वाजिनम् ५

त्वं नो अग्ने अग्निमि—ब्रह्म यज्ञं च वर्धय ।

त्वं नो देवतातये रायो दानाय चोदय ६ [२९] (१५२८)

(१४२)

८ शार्ङ्गः— १-२ जरिता, ३-४ द्रोणः, ५-६ सारिखकः, ७-८ स्तम्भमित्रः । अग्निः ।

त्रिष्टुप्, १-२ जगती, ७-८ अनुष्टुप् ।

अर्यमग्ने जरिता त्वे अमुदपि सहसः सूनो नह्यन्यदस्त्याप्यम् ।

भद्रं हि शर्म त्रिवरुथमस्ति त आरे हिंसानामपं विद्युमा कृधि १

प्रवत् ते अग्ने जनिमा पितृयतः साचीव विश्वा भुवना न्यृञ्जसे ।

प्र सप्तयः प्र सनिषन्त नो धियः पुरश्चरन्ति पशुपा इव त्मना २ (१५३०)

उत वा उ परि वृणक्षि बप्स—द्वहोरग्न उलपस्य स्वधावः ।	
उत खित्या उर्वराणां भवन्ति मा ते हेति तविषीं चुक्रुधाम	३
यदुद्रतो निवतो यासि बप्सत् पृथगेषि प्रगार्धिनीं व सेना ।	
यदा ते वातो अनुवाति शोचि—वर्तेव श्मश्रु वपसि प्र भूम	४
प्रत्यस्य श्रेणयो ददृश्र एकं नियानं बहवो रथासः ।	
बाहू यदशे अनुममृजानो न्यङ्कुत्तानामन्वेपि भूमिम्	५
उत ते शुष्मा जिहतामुत ते अर्चि—रुत ते अग्ने शशमानस्य वाजाः ।	
उच्छ्वस्व नि नम वर्धमान आ त्वाद्य विश्वे वसवः सदन्तु	६
अपामिदं न्ययनं समुद्रस्य निवेशनम् ।	
अन्यं कृणुष्वेतः पन्था तेन याहि वशां अनु	७
आयने ते परायणे दूर्वा रोहन्तु पुष्पिणीः ।	
दृदाश्च पुण्डरीकाणि समुद्रस्य गृहा इमे	८ [३०] (१५३६)

[अष्टमोऽध्यायः ॥८॥ व० १-४९]

(१४९)

६ अग्निः सांख्यः । अश्विनो । अनुष्टुप् ।

त्यं चिदत्रिमृतजुर—मथमश्वं न यातवे ।	
कक्षीवन्तं यदी पुना रथं न कृणुथो नवम्	१
त्यं चिदश्वं न वाजिन—मरेणवो यमन्तत ।	
दृब्धं ग्रन्थि न वि प्यत—मत्रिं यविष्ठमा रजः	२
नरा दंसिष्ठावत्रये शुभ्रा सिपासतं धियः ।	
अथा हि वां विवो नरा पुनः स्तोमो न विशसे	३
चिते तद्वां सुराधता शातिः सुमतिरश्विना ।	
आ यन्नः सदेने पृथौ समने पर्यथो नरा	४
युवं मुज्युं समुद्र आ रजसः पार ईक्षितम् ।	
यातमच्छा पतत्रिभि—र्नासत्या सातये कृतम्	५
आ वां सुमैः शंयू इव मंहिष्ठा विश्वेवदसा ।	
समस्मे मूपतं नरो—त्सं न पिप्युषीरिषः	६ [१] (१५४९)

(१४४)

६ तार्क्ष्यः सुपर्णः, यामायन ऊर्ध्वकृशानो वा । इन्द्रः । गायत्री, २ बृहती,
५ सतोबृहती, ६ विष्टारपङ्क्तिः ।

अयं हि ते अमर्त्य इन्द्रत्यो न पत्यते । दक्षो विश्वार्युर्वधसे १
अयमस्मासु काव्य ऋभुर्वज्रो दास्वते ।
अयं बिभर्त्यूर्ध्वकृशानं मदमृभुर्न कृत्वयं मदम् २
घृषुः श्येनाय कृत्वन आसु स्वासु वंसगः । अवं दीधेदहीशुवः ३
यं सुपर्णः परावतः श्येनस्य पुत्र आभरत् । अतर्चक्रं योऽह्यो वर्तनिः ४
यं ते श्येनश्चारुमवुकं पदामरदरुणं मानमन्धसः ।
एना वयो वि तार्यायुर्जीवस एना जागार बन्धुतां ५
एवा तदिन्द्र इन्दुना देवेषु चिन्द्रारयाते महि त्यजः ।
कृत्वा वयो वि तार्यायुः सुक्रतो कृत्वायमस्मदा सुतः ६ [२] (१५४८)

(१४५)

६ इन्द्राणी । सपन्नीवाधनम् (उपनिषत्) । अनुष्टुप, ६ पङ्क्तिः ।

इमां खनाभ्योषधि वीरुधं बलवत्तमाम् ।
यया सपत्नीं बार्धते यया संविन्दते पतिम् १
उत्तानपर्णे सुभगे देवजूते सहस्वति ।
सपत्नीं मे परां धम पतिं मे केवलं कुरु २
उत्तराहमुत्तर उत्तरेदुत्तराभ्यः ।
अर्था सपत्नी या ममाधरा साधराभ्यः ३
नद्यस्या नाम गृभ्णामि नो अस्मिन् रमते जने ।
परमिव परावतं सपत्नीं गमयामसि ४
अहमस्मि सहमाना सथ त्वमसि सासहिः ।
उभे सहस्वती भूत्वी सपत्नीं मे सहावहे ५
उप तेऽधां सहमाना ममि त्वाधां सहीयसा ।
मामनु प्र ते मनो वत्सं गौरिव धावतु पथा वारिव धावतु ६ [३] (१५५४)

(१४६)

६ ऐरम्मदो देवमुनिः । अरण्यानी । अनुष्टुप् ।

अरण्यान्यरण्यान्यसौ या प्रेव नश्यसि ।	
कथा ग्रामं न पृच्छसि न त्वा भीरिव विन्दतीऽ	१
वृषारवाय वईते यदुपावति चिच्छिकः ।	
आघाटिभिरिव धावयन्नरण्यानिर्महीयते	२
उत गाव इवादन्त्युत वेश्मेव दृश्यते ।	
उतो अरण्यानिः सायं शंकटीरिव सर्जति	३
गामङ्गैष आ ह्वयति दारुङ्गैषो अपावधीत ।	
वसन्नरण्यान्यां सायमक्रुक्षदिति मन्यते	४
न वा अरण्यानिहन्त्यन्यश्चेन्नाभिगच्छति ।	
स्वादोः फलस्य जग्ध्वाय यथाकामं नि पद्यते	५
आञ्जनगन्धिं सुरभिं बह्वन्नामकृषीवलाम् ।	
प्राहं मृगाणां मातरमरण्यानिर्मशंसिषम्	६ [४] (१५६०)

(१४७)

५ सुवेदाः शैरीषिः । इन्द्रः । जगती, ५ त्रिष्टुप् ।

शक्ते दधामि प्रथमार्य मन्यवे ऽहन्यद्वृत्रं नर्यं विवेरपः ।	
उभे यत्त्वा भवतो रोदसी अनु रेजते शुष्मात् पृथिवी चिदद्विषः	१
त्वं मायाभिरनवद्य मायिनं श्रवस्यता मनसा वृत्रमर्दयः ।	
त्वामिन्नरो वृणते गर्विष्टिषु त्वां विश्वासु हव्यास्विष्टिषु	२
ऐषु चाकन्धि पुरुहूत सूरिषु वृधासो ये मघवन्नानुशर्मधम् ।	
अर्चन्ति तोके तनये परिष्टिषु मेधसाता वाजिनमह्वये धने	३
स इन्द्र रायः सुभृतस्य चाकनन्मदं यो अस्य रंह्यं चिकेतति ।	
त्वावृधो मघवन् कुश्वध्वरो मक्षू स वाजं भरते धना नृभिः	४
त्वं शर्धाय महिना गृणान उरु कृधि मघवञ्छगधि रायः ।	
त्वं नो मित्रो वरुणो न मायी पित्वो न दस्म दयसे विभक्ता	५ [५] (१५६५)

(१४८)

१ पृथुर्वेन्यः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

सुधाणासं इन्द्रं स्तुमसिं त्वा ससुवांसंश्च तुविनुम्णं वार्जम् ।
 आ नो भर सुवितं यस्य चाकन् तमना तना सनुयाम त्वोताः
 ऋषस्त्वभिन्द्र शूर जातो दासीर्विष्णुः सूर्येण सह्याः ।
 गुहां हितं गुह्यं गूळहमप्सु बिभ्रुमसिं प्रस्रवणे न सोमम्
 अर्यो वा गिरो अभ्यर्च विद्वा नृषीणां विप्रः सुमतिं चकानः ।
 ते स्याम ये रणयन्त सोमैरेनोत तुभ्यं रथोळ्ह भक्षैः
 इमा ब्रह्मैन्द्र तुभ्यं शंसि दा नृभ्यो नृणां शूर शवः ।
 तेभिर्भव सक्रतुर्येषु चाकन्नुत त्रायस्व गृणत उत स्तीन्
 शुधी हवमिन्द्र शूर पृथ्या उत स्तवसे वेन्यस्याकैः ।
 आ यस्ते योनिं धृतवन्तमस्वा रुमिर्न निक्षेद्रवयन्त वक्ताः

१

२

३

४

५ [६] (१५७०)

(१४९)

१ अर्चन् ह्यरण्यस्तूपः । सविता । त्रिष्टुप् ।

सविता यन्त्रेः पृथिवीमरम्णा दस्कम्भने सविता द्यामहंहत् ।
 अश्वमिवाधुक्षद्भुनिमन्तरिक्षं मूर्तेर्बद्धं सविता संमुद्रम्
 यत्रां समुद्रः स्कर्मितो व्यौन दपां नपात् सविता तस्य वेद ।
 अतो भूरत आ उत्थितं रजो ऽतो द्यावापृथिवी अप्रथेताम्
 पश्चेदमन्यदभवद्यजत्र मर्मर्त्यस्य भुवनस्य भूना ।
 सुपर्णो अङ्ग सवितुर्गरुत्मान् पूर्वी जातः स उ अस्यानु धर्मं
 गाव इव ग्रामं यूयुधिरिवाश्वान् वाश्वेव वत्सं सुमना दुहाना ।
 पतिरिव जायाममि नो न्येतु धर्ता दिवः सविता विश्ववारः
 हिरण्यस्तूपः सवितुर्यथा त्वा ऽऽङ्गिरसो जुह्वे वाजे अस्मिन् ।
 एवा त्वार्चन्नवसे वन्दमानः सोमस्येवांशुं प्रलीं जागराहम्

१

२

३

४

५ [७] (१५७५)

(१५०)

१ मृळीको वासिष्ठः । अग्निः । बृहती, ४-५ उपरिष्टाज्ज्योतिः, ४ जगती वा ।

समिद्धश्चित् समिध्यसे वेवेभ्यो हन्यवाहन ।
 आदित्यै रुद्रैर्वसुभिर्न आ गहि मृळीकार्यं न आ गहि

१

(१५७६)

इमं यज्ञमिदं वचो जुजुषाण उपागहि ।

मर्तासस्त्वा समिधान हवामहे मृत्नीकार्यं हवामहे

२

त्वामु जातवेदसं विश्ववारं गृणे धिया ।

अग्ने देवाँ आ वह नः प्रियव्रतान् मृत्नीकार्यं प्रियव्रतान्

३

अग्निर्देवो देवानामभवत् पुरोहितो अग्निं मनुष्याः ऋषयः समीधिरे ।

अग्निं महो धनसातावहं हुवे मृत्नीकं धनसातये

४

अग्निरग्निं भस्त्राजं गविष्ठिरं प्रावन्नः कण्वं त्रसदस्युमाहवे ।

अग्निं वसिष्ठो हवते पुरोहितो मृत्नीकार्यं पुरोहितः

५ [८] (१५८०)

(१५१)

५ अद्वा कामायनी । अद्वा । अनुष्टुप् ।

अद्वायाग्निः समिध्यते अद्वाया हूयते हविः ।

अद्वां भगस्य मुर्धनि वचसा वेदयामसि

१

प्रियं अद्वे ददतः प्रियं अद्वे विदासतः ।

प्रियं भोजेषु यज्वस्विदं म उदितं कृधि

२

यथा देवा असुरेषु अद्वाभुगेषु चक्रिरे ।

एवं भोजेषु यज्वस्वस्माकमुदितं कृधि

३

अद्वां देवा यजमाना वायुगोपा उपासते ।

अद्वां हव्ययाकूत्या अद्वाया विन्दते वसु

४

अद्वां प्रातर्हवामहे अद्वां मध्यंदिनं परि ।

अद्वां सूर्यस्य निष्ठुचि अद्वे अद्वायेह नः

५ [९] (१५८१)

(१५२)

[ब्राह्मणोऽनुवाकः ॥११॥ सू० १५२-१९१]

५ शास्त्रो भारद्वाजः । इन्द्रः । अनुष्टुप् ।

शास्त्र इत्था महौ अस्य मित्रखादो अद्भुतः ।

न यस्य हन्यते सखा न जीर्यते कदा चन

१

स्वस्तिदा विशस्पतिर्वृत्रहा विमृधो वशी ।

वृषेन्द्रः पुर एतु नः सोमपा अभयंकरः

२

(१५८७)

वि रक्षो वि मृधो जहि वि वृत्रस्य हनू रुज ।

वि म॒न्युमिन्द्र वृ॒त्रह—हमि॒त्रस्यामि॒दास॑तः ।

३

वि न इन्द्र मृधो जहि नीचा यच्छ पृतन्यतः ।

यो अ॒स्मौ अ॒मि॒दास—त्यर्धं॑ गमया तमः ।

४

अपेन्द्र द्विषतो मनो ऽप जिज्यासतो वृधम् ।

वि म॒न्योः शर्म॑ यच्छ वरीयो यवया वृधम् ।

५ [१०] (१५९०)

(१५३)

५ देवजामय इन्द्रमातरः । इन्द्रः । गायत्री ।

ई॒ङ्घ्र्यन्ती॑रप॒स्युव॑ इन्द्रं जा॒तमुपा॑सते । मे॒जाना॑सः सुवीर्यम् ।

१

त्वमिन्द्र ब॒लादधि॑ सहस्रो जा॒त ओज॑सः । त्वं वृ॒षन् वृ॒षेद॑सि ।

२

त्वमिन्द्रासि वृ॒त्रहा व्य॑न्त॒रिक्ष॑मतिरः । उद् द्याम॑स्त॒भ्ना ओज॑सा ।

३

त्वमिन्द्र स॒जोष॑स—मर्कं बि॒भर्षि॑ बा॒ह्वोः । वज्रं॑ शि॒शा॒न ओज॑सा ।

४

त्वमिन्द्राभि॒भूरा॑सि वि॒श्वा जा॒तान्यो॑जसा । स वि॒श्वा मु॒व आ॑मवः ।

५ [११] (१५९५)

(१५४)

५ यमी वैवस्वती । भाववृत्तम् । अनुष्टुप् ।

सोम॑ एकेभ्यः पवते घृतमेक॑ उपा॑सते ।

येभ्यो॑ मधु॑ प्रधा॒वति॑ तौ॒श्चिदे॒वापि॑ गच्छतात् ।

१

तप॑सा ये अ॒नाधृ॑ष्या—स्तप॑सा ये स्व॒र्ययुः॑ ।

तपो॑ ये च॒क्रिरे॑ मह—स्ताँश्चिदे॒वापि॑ गच्छतात् ।

२

ये यु॒धन्ते॑ प्र॒धने॑षु शूरा॑सो ये त॒नूत्य॑जः ।

ये वा॑ स॒हस्र॑दक्षिणा—स्ताँश्चिदे॒वापि॑ गच्छतात् ।

३

ये चि॒त् पूर्वं॑ क॒तसा॑प क॒तावा॑न क॒तावृ॑धः ।

पि॒तृन् तप॑स्वतो यम॑ तौ॒श्चिदे॒वापि॑ गच्छतात् ।

४

स॒हस्र॑णीथाः क॒वयो॑ ये गो॒पाय॑न्ति सूर्य॑म् ।

क॒षीन् तप॑स्वतो यम॑ तपो॒जौ अपि॑ गच्छतात् ।

५ [१२] (१६००)

(१५५)

५ शिरिम्बिठो भारद्वाजः । अलस्मीनम्, २-३ ब्रह्मणस्पतिः, ५ विश्वे देवाः । अनुष्टुप् ।

अरायि काणे विकटे गिरिं गच्छ सदान्वे ।
 गिरिम्बिठस्य सत्वमिस्तेभिष्ठा चातयामसि १
 चतो इतश्चत्तामुतः सर्वा भ्रूणान्यारुपी ।
 अराप्यं ब्रह्मणस्पते तीक्ष्णशृङ्गोदृषन्निहि २
 अदो यदारु पर्वते सिन्धोः पारे अपूरुषम् ।
 तदा रभस्व दुर्हणो तेन गच्छ परस्तरम् ३
 यद्ध प्राचीरजगन्तो रौ मण्डूरधाणिकीः ।
 हता इन्द्रस्य शत्रवः सर्वे बुद्धुदयाशवः ४
 परीमे गामनिपत् पर्यग्निर्महृषत ।
 देवेर्ष्वक्तं श्रवः क इमां आ दधर्षति ५ [१३] (१६०५)

(१५६)

५ केतुराग्नेयः । अग्निः । गायत्री ।

अग्निं हिन्वन्तु नो धियः सतिमाशुभिर्वाजिषु । तेन जेष्म धनं धनम् १
 यया गा आकरामहे सेनयाग्रे तवोत्या । तां नो हिन्व मघत्तये २
 आग्नें स्थूरं रयिं भर पृथुं गोमन्तमश्विनम् । अङ्घ्रिं खं वर्तया पणिम् ३
 अग्ने नक्षत्रमजरमा सूर्यं रोहयो विवि । दधज्ज्योतिर्जनैभ्यः ४
 अग्ने केतुर्विशामसि प्रेष्ठः श्रेष्ठ उपस्थसत । बोधां स्तोत्रे वयो दधत ५ [१४] (१६१०)

(१५७)

५ भुवन आन्यः, साधनो वा भौवनः । विश्वे देवाः । छिपदा त्रिष्टुप् ।

इमा नु कं भुवना सीपधामेन्द्रश्च विश्वे च देवाः १
 यज्ञं च नस्तन्वं च प्रजां चाऽऽदित्यैरिन्द्रः सह चीक्लपाति ॥ १ ॥ २
 आदित्यैरिन्द्रः सर्गणो मरुद्भिर्-रस्माकं भूत्वविता तनूनाम् ३
 हत्वायं देवा असुरान् यदार्थं देवा देवत्वमभिरक्षमाणाः ॥ २ ॥ ४
 प्रत्यश्चर्मकर्मनयच्छचीभि रादित् स्वधार्मिषिरां पर्यपश्यन् ॥ ३ ॥ ५ [१५] (१६१५)

(१५८)

५ चक्षुः सौर्यः । सूर्यः । गायत्री, २ स्वराद् ।

सूर्यो नो दिवस्पातु वातो अन्तरिक्षात् । अग्निर्नः पार्थिवेभ्यः १
 जोषा सवितर्यस्य ते हरः शतं सुवाँ अर्हति । पाहि नो दिद्युतः पतन्त्याः २
 चक्षुर्नो देवः सविता चक्षुर्न उत पर्वतः । चक्षुर्धाता दधातु नः ३
 चक्षुर्नो धेहि चक्षुषे चक्षुर्विष्यै तनूभ्यः । सं चेदं वि च पश्येम ४
 सुसंहशं त्वा वयं प्रति पश्येम सूर्य । वि पश्येम नृचक्षसः ५ [१६] (१६२०)

(१५९)

६ पौलोमी शची । शची (आत्मानं तुष्टाव) । अनुष्टुप् ।

उदुसौ सूर्यो अगा—दुदुयं मांसको भगः ।
 अहं तद्विह्वला पतिं मभ्यसाक्षि विपासहिः १
 अहं केतुरहं मूर्धा ऽहमुग्रा विवाचनी ।
 ममेदनु कर्तुं पतिः सेहानाया उपाचरेत् २
 मम पुत्राः शत्रुहणो ऽथो मे दुहिता विराट् ।
 उताहमस्मि संजया पत्यौ मे श्लोकं उत्तमः ३
 येनेन्द्रो हविषा कृत्वय—मवद् द्युमन्युत्तमः ।
 इदं तदकि देवा असपत्ना किलाभुवम् ४
 असपत्ना सपत्नघ्नी जयन्त्यभिभूवरी ।
 आवृक्षमुन्यासां वर्चो राधो अस्थेयसामिव ५
 समजैषमिमा अहं सपत्नीरभिभूवरी ।
 यथाहमस्य वीरस्य विराजानि जनस्य च ६ [१७] (१६२६)

(१६०)

५ पूरणो वैश्वामित्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

तीव्रस्याभिवयसो अस्य पाहि सर्वरथा वि हरी इह मुञ्च ।
 इन्द्र मा त्वा यजमानासो अन्ये नि रीरमन् तुभ्यमिमे सुतासः १
 तुभ्यं सुतास्तुभ्यमु सोत्वांस—स्त्वां गिरः श्वात्र्या आ ह्वयन्ति ।
 इन्द्रेदमद्य सर्वनं जुषाणो विश्वस्य विद्वो इह पाहि सोमम् २
 य उशता मनसा सोममस्मै सर्वहृदा देवकामः सुनोति ।
 न गा इन्द्रस्तस्य परा ददाति प्रशस्तमिच्चारुमस्मै कृणोति ३ (१६२९)

अनुस्पष्टो भवत्येषो अस्य यो अस्मै रेवान् न मुनोति सोमम् ।

निरुत्तौ मघवा तं दधाति ब्रह्माद्विषो हन्त्यनानुदिष्टः

४

अश्वायन्तो गव्यन्तो वाजयन्तो हवामहे त्वोपगन्तवा उ ।

आमूषन्तस्ते सुमतौ नवायां वयमिन्द्र त्वा शुनं हुवेम

५ [१८] (१६३१)

(१६१)

५ प्राजापत्यो यक्ष्मनाशनः । इन्द्राग्नी, राजयक्ष्मन् वा । त्रिष्टुप्, ५ अनुष्टुप् ।

मुञ्चामि त्वा हविषा जीवनाय कर्मज्ञातयक्ष्मादुत राजयक्ष्मात् ।

ग्राहिर्जग्राह यदि वैतदेनं तस्या इन्द्राग्नी प्र मुमुक्तमेनम्

१

यदि क्षितायुर्यदि वा परेतो यदि मृत्योरन्तिकं नीत एव ।

तमा हरामि निष्कितेरुपस्था दस्पाधमेनं शतशारदाय

२

सहस्राक्षेण शतशारदेन शतायुषा हविषाहार्धमेनम् ।

शतं यथेमं शरदो नयातीन्द्रो विश्वस्य दुरितस्य पारम्

३

शतं जीव शरदो वर्धमानः शतं हेमन्ताञ्छतमु वसन्तान् ।

शतमिन्द्राग्नी सविता बृहस्पतिः शतायुषा हविषेमं पुनर्दुः

४

आहार्धं त्वार्धिदं त्वा पुनरागाः पुनर्नव ।

सर्वाङ्ग सर्वे ते चक्षुः सर्वमायुश्च तेऽविदम्

५ [१९] (१६३६)

(१६२)

६ ब्राह्मो रक्षोहा । रक्षोहा । अनुष्टुप् ।

ब्रह्मणाग्निः संविवानो रक्षोहा बाधतामितः ।

अमीवा यस्ते गर्भं दुर्णामा योनिमाशये

१

यस्ते गर्भममीवा दुर्णामा योनिमाशये ।

अग्निष्टं ब्रह्मणा सह निष्कृत्यादमनीनशत्

२

यस्ते हन्ति पुतर्यन्तं निष्त्तुं यः सरीसृपम् ।

जातं यस्ते जिघांसति तमितो नाशयामसि

३

यस्त ऊरु विहरत्यन्तरा दंपती शये ।

योनिं यो अन्तरारेळ्हि तमितो नाशयामसि

४

यस्त्वा भ्राता पतिर्भूत्वा जारो भूत्वा निपद्यते ।

प्रजां यस्ते जिघांसति तमितो नाशयामसि

५

(१६४१)

यस्त्वा स्वप्नेन तमसा मोहयित्वा निपद्यते ।
प्रजां यस्ते जिघांसति तमितो नाशयामसि

६ [२०] (१६४२)

(१६३)

६ विवृहा काश्यपः । यक्षमनाशनम् । अनुष्टुप् ।

अक्षीभ्यां ते नासिकाभ्यां कर्णाभ्यां द्युबुकादधि ।

यक्ष्मं शीर्षण्यं मुस्तिष्कां जिह्वाया वि वृहामि ते

१

ग्रीवाभ्यस्त उष्णिहाभ्यः कीकसाभ्यो अनुक्यात् ।

यक्ष्मं दोषण्यं मंसाभ्यां बाहुभ्यां वि वृहामि ते

२

आन्त्रेभ्यस्ते गुदाभ्यो वनिष्ठोर्हृदयादधि ।

यक्ष्मं मत्तस्त्राभ्यां युक्तः प्लाशिभ्यो वि वृहामि ते

३

ऊरुभ्यां ते अक्षीवद्भ्यां पाष्णिभ्यां प्रपदाभ्याम् ।

यक्ष्मं श्रोणिभ्यां भासव्वां जंसंसो वि वृहामि ते

४

मेहनाद्धनंकरणां लोमभ्यस्ते नखेभ्यः ।

यक्ष्मं सर्वस्मावात्मनस्तमिदं वि वृहामि ते

५

अङ्गदङ्गलोलोलोन्नो जातं पर्वणिपर्वणि ।

यक्ष्मं सर्वस्मावात्मनस्तमिदं वि वृहामि ते

६ [२१] (१६४८)

(१६४)

५ प्रचेता आङ्गिरसः । दुःस्वप्ननाशनम् । अनुष्टुप्, ३ त्रिष्टुप्, ५ पङ्क्तिः ।

अपेहि मनसस्पते उप क्राम परश्वर ।

परो निक्कृत्या आ चक्ष्व बहुधा जीवतो मनः

१

भद्रं वै वरं वृणते भद्रं युञ्जन्ति दक्षिणम् ।

भद्रं वैवस्वते चक्षुर्बहुत्रा जीवतो मनः

२

यदाशसा निःशसाभिशासो पारिम जाग्रतो यत् स्वपन्तः ।

अग्निर्विश्वान्यपं दुष्कृता न्यजुष्टान्यारे अस्मद् दधातु

३

यदिन्द्र ब्रह्मणस्पते अभिद्रोहं चरामसि ।

प्रचेता न आङ्गिरसो द्विपतां पात्वंहसः

४

अजैष्माद्यासनाम् चाऽभूमानागसो वयम् ।

जाग्रत्स्वप्नः संकल्पः पापो यं द्विष्मस्तं स कच्छतु यो नो द्वेष्टि तमुच्छतु ५ [२२] (१६५३)

(१६५)

५ नैर्ऋतः कपोतः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

देवाः कपोत इषितो यद्विच्छन् दूतो निर्ऋत्या इदमाजगाम ।	
तस्मा अर्चाम कृण्वाम निष्कृतिं शं नो अस्तु द्विष्वे शं चतुष्पदे	१
शिवः कपोत इषितो नो अस्त्वनागा देवाः शकुनो गृहेषु ।	
अग्निर्हि विप्रो जुषतां हविर्नः परि हेतिः पक्षिणी नो वृणक्तु	२
हेतिः पक्षिणी न दमात्यस्मान्नाष्ट्यां पदं कृणुते अग्निधाने ।	
शं नो गोभ्यश्च पुरुषेभ्यश्चास्तु मा नो हिंसीद्विह देवाः कपोतः	३
यदुल्लूको वदति मोघमेतद्यत् कपोतः पद्मग्रौ कृणोति ।	
यस्य दूतः प्रहित एष एतत् तस्मै यमाय नमो अस्तु मृत्यवे	४
ऋचा कपोतं नुदत प्रणोवुमिषं मदन्तः परि गां नयध्वम् ।	
संयोपयन्तो दुरितानि विश्वा हित्वा न ऊर्जं प्र पतात् पतिष्ठः	५ [२३] (१६५८)

(१६६)

५ ऋषभो वैराजः, ऋषभः गाकरो वा । सपत्नघ्नम् । अनुष्टुप्, ५ महापङ्क्तिः ।

ऋषभं मा समानानां सपत्नानां विपासहिम् ।	
हन्तारं शत्रूणां कृधि विराजं गोपतिं गवाम्	१
अहमस्मि सपत्नहेन्द्र इवारिष्टो अक्षतः ।	
अधः सपत्ना मे पदो रिमे सर्वे अभिष्ठिताः	२
अत्रैव वोऽपि नह्याम्युमे आत्नी इव ज्यया ।	
वारचस्पते नि धेमान् यथा मदधरं वदान्	३
अभिभूहमार्गमं विश्वकर्मेण धाम्ना ।	
आ वंश्चित्तमा वो व्रतमा वोऽहं समितिं वदे	४
योगक्षेमं व आदायाऽहं भूयासमुत्तम आ वो भूर्धानमकमीम् ।	
अधस्पदान्म उद्वदत मण्डूका इवोवुका न्मण्डूका उवुकाविंव	५ [२४] (१६६३)

(१६७)

४ विश्वामित्र-जमदग्नी । इन्द्रः, ३ सोम-वरुण-वृत्रस्पति-अनुमति-मघवत्-धातु-विधातारः । जगती ।

तुभ्येवमिन्द्र परि पिच्यते मधु त्वं सुतस्य कलशस्य राजसि ।
 त्वं रायि पुरुवीरामु नस्कृधि त्वं तपः परितप्याजयः स्वः

१ (१६६४)

स्वर्जितं महि मन्दानमन्धसो हवामहे परि शक्रं सुतौ उप ।
 इमं नो यज्ञमिह बोध्या गहि स्पृधो जयन्तं मघवानमीमहे २
 सोमस्य राज्ञो वरुणस्य धर्मणि बृहस्पतेरनुमत्या उ शर्मणि ।
 तवाहमद्य मघवन्नृपस्तुतौ धातुर्विधातः कलशौ अभक्षयम् ३
 प्रसृतो भक्षमकरं चरावपि स्तोमं चेमं प्रथमः सूरिरुन्मृजे ।
 सुते सातेन यद्यागमं वां प्रति विश्वामित्रजमदग्री दमे ४ [२५] (१६६७)

(१६८)

४ अनिलो वातायनः । वायुः । त्रिष्टुप् ।

वार्तस्य नु महिमानं रथस्य रुजन्नेति स्तनयन्नस्य घोषः ।
 द्विविस्पृग्यात्यरुणानि कुण्वन्त्युतो एति पृथिव्या रेणुमस्यन् १
 सं प्रेरति अनु वार्तस्य विष्टा ऐनं गच्छन्ति समनं न योषाः ।
 ताभिः सयुक् सरथं देव ईयते ऽस्य विश्वस्य भुवनस्य राजा २
 अन्तरिक्षे पृथिमिरीयमानो न नि विंशते कतमच्चनाहः ।
 अपां सखा प्रथमजा ऋतावा क्रं स्वज्जातः कुत आ बभूव ३
 आत्मा देवानां भुवनस्य गर्भो यथावशं चरति देव एषः ।
 घोषा इदस्य शृण्विरे न रूपं तस्मै वाताय हविषा विधेम ४ [२६] (१६७१)

(१६९)

४ शबरः काक्षीवतः । गावः । त्रिष्टुप् ।

मयोभूर्वाते अमि वातुस्मा ऊर्जस्वतीरोषधीरा रिशन्ताम् ।
 पीवस्वतीर्जीविर्धन्याः पिबन्त्ववसायं पृथ्वे रुद्र मृळ १
 याः सरूपा विरूपा एकरूपा यासामग्निरिष्ट्या नामानि वेद ।
 या अङ्गिरसस्तपसेह चक्रुस्ताभ्यः पर्जन्य महि शर्म यच्छ २
 या देवेषु तन्वमैरयन्त यासां सोमो विश्वा रूपाणि वेद ।
 ता अस्मभ्यं पर्यसा पिन्वमानाः प्रजावतीरिन्द्र गोष्ठे रिरीहि ३
 प्रजापतिर्मह्यमिता रराणो विश्वैर्वैः पितृभिः संविक्रानः ।
 शिवाः सतीरुप नो गोष्ठमाकृस्तासां वयं प्रजया सं संवेम ४ [२७] (१६७५)

(१७०)

४ विभ्राद् सौर्यः । सूर्यः । जगती, ४ आस्तारपङ्क्तिः ।

विभ्राद् बृहत् पिबतु सोम्यं मध्वायुर्दधद्यज्ञपतावविहृतम् ।	
वार्तजूतो यो अमिरक्षति त्मना प्रजाः पुपोष पुरुधा वि राजति	१
विभ्राद् बृहत् सुभृतं वाजसातमं धर्मेन् दिवो धुरणे सत्यमर्पितम् ।	
अमित्रहा वृत्रहा दस्युहंतमं ज्योतिर्जज्ञे असुरहा संपत्नहा	२
इदं श्रेष्ठं ज्योतिषां ज्योतिरुत्तमं विश्वजिद्धनजिदुच्यते बृहत् ।	
विश्वभ्राद् भ्राजो महि सूर्यो हृश उरु पप्रथे सह ओजो अच्युतम्	३
विभ्राजुञ्ज्योतिषा स्वर्गच्छो रोचनं दिवः ।	
येनेमा विश्वा सुर्वनान्यामृता विश्वकर्मणा विश्वदेव्यावता	४ [२८] (१६७९)

(१७१)

४ इटो भार्गवः । इन्द्रः । गायत्री ।

त्वं त्यमिटतो रथमिन्द्र प्रावः सुतावतः । अशृणोः सोमिनो हवम्	१
त्वं मखस्य दोधतुः शिरोऽव त्वचो मरः । अगच्छः सोमिनो गृहम्	२
त्वं त्यमिन्द्र मर्त्यमास्त्रबुधार्थं वेन्यम् । मुहुः श्रमा मनस्यवे	३
त्वं त्यमिन्द्र सूर्यं पश्चा सन्तं पुरस्कृधि । देवानां चित्तिरो वशम्	४ [२९] (१६८३)

(१७२)

४ संवर्त आक्रिरसः । उपाः । द्विपदा विराट् ।

आ याहि वनसा सह गावः सचन्त वर्तनिं यदूर्धमिः	१
आ याहि वर्या धिया मर्हिष्ठो जारयन्मखः सुदानुभिः	॥१॥ २
पितुभृतो न तन्तुमिह सुदानवः प्रति दध्मो यजामसि	३
उषा अप स्वसुस्तमः सं वर्तयति वर्तनिं सुजाततां	॥२॥ ४ [३०] (१६८७)

(१७३)

६ ध्रुव आक्रिरसः । राजा । अनुष्टुप् ।

आ त्वाहार्धमन्तरेधि ध्रुवस्तिष्ठाविचाचलिः ।	
विशस्त्वा सर्वा वाञ्छन्तु मा त्वद्वाङ्मधिं अशत	१ (१६८८)

इहैवैधि मापं च्योष्टाः पर्वत इवाविचाचलिः ।

इन्द्र इवेह ध्रुवस्तिष्ठेह राष्ट्रम् धारय

२

इममिन्द्रो अदीधरद् ध्रुवं ध्रुवेण हविषा ।

तस्मै सोमो अधि ब्रवत् तस्मा उ ब्रह्मणस्पतिः

३

ध्रुवा द्यौर्ध्रुवा पृथिवी ध्रुवासुः पर्वतो इमे ।

ध्रुवं विश्वमिदं जगद् ध्रुवो राजा विशामयम्

४

ध्रुवं ते राजा वरुणो ध्रुवं देवो बृहस्पतिः ।

ध्रुवं त इन्द्रश्चाग्निश्च राष्ट्रं धारयतां ध्रुवम्

५

ध्रुवं ध्रुवेण हविषा ऽभि सोमं मृशामसि ।

अथो त इन्द्रः केवली विंशो बलिहृतस्करत्

६ [३१] (१६९३)

(१७४)

५ अभीवर्त आङ्गिरसः । राजा । अनुष्टुप् ।

अभीवर्तेन हविषा येनेन्द्रो अभिवावृते ।

तेनास्मान् ब्रह्मणस्पते ऽभि राष्ट्रार्थं वर्तय

१

अभिवृत्य सपत्नान् नमि या नो अरातयः ।

अभि पृतन्यन्तं तिष्ठतः ऽभि यो न इरस्यति

२

अभि त्वा देवः सविता ऽभि सोमो अवीवृतत् ।

अभि त्वा विश्वा भूतान्यमीवर्ते यथासंसि

३

येनेन्द्रो हविषा कृत्य भवद् द्युम्युत्तमः ।

इदं तदक्रि देवा असपत्नः किलांभुवम्

४

असपत्नः सपत्नहा ऽभिराष्ट्रो विषासहिः ।

यथाहमेषां भूतानां विराजानि जनस्य च

५ [३२] (१६९८)

(१७५)

४ ऊर्ध्वग्रावा सर्प आर्बुदिः । ग्रावाणः । गायत्री ।

प्र वो ग्रावाणः सविता देवः सुवतु धर्मणा । धूर्षु युज्यध्वं सुनुत

१

ग्रावाणो अप दुच्छुना मर्षं सेधत दुर्मतिम् । उन्नाः कर्तन मेयजम्

२

(१७००)

ग्रावाण उपरेण्वा महीयन्ते सजोषसः । वृष्णे दधतो वृष्ण्यम् ३
ग्रावाणः सविता नु वो देवः सुवतु धर्मेणा । यजमानाय सुन्वते ४ [३३](१७०९)

(१७६)

४ स. सुराभेवः । १ ऋभवः, २-४ अग्निः । अनुष्टुप्, १ गायत्री ।

प्र सुनव क्रभूणां बृहन्नवन्त वृजना ।
क्षामा ये विश्वधांसो ऽश्वन् धेनुं न मातरम् १
प्र देवं देव्या धिया भरता जातवेदसम् ।
हव्या नो वक्षदानुषक् २
अयमु प्य प्र देवयु—होता यज्ञाय नीयते ।
रथो न योर्भीवृतो घृणीवाञ्चेतति त्मना ३
अयमग्निरुरुक्ष्य—त्यमृतादिव जन्मनः ।
सहसश्चित सहीयान देवो जीवातवे कृतः ४ [३४](१७०६)

(१७७)

३ पतङ्गः प्राजापत्यः । मायाभेदः । त्रिष्टुप्, १ जगती ।

पतङ्गमुक्तमसुरस्य मायया हृदा पश्यन्ति मनसा विपश्चितः ।
समुद्रे अन्तः कवयो वि चक्षते मरीचीनां पदमिच्छन्ति वेधसः १
पतङ्गो वाचं मनसा बिभर्ति तां गन्धर्वोऽवदुर्ध्वे अन्तः ।
तां द्योतमानां स्वयं मनीषा—मृतस्य पदे कवयो नि पान्ति २
अपश्यं गोपामनिपद्यमान—मा च परा च पथिमिश्रन्तम् ।
स सधीचीः स विपूचीर्वसान आ वरीवर्ति भुवनेष्वन्तः ३ [३५](१७०९)

(१७८)

३ अरिष्टनेमिस्तार्क्ष्यः । तार्क्ष्यः । त्रिष्टुप् ।

त्यमु पु वाजिनं देवजूतं महावानं तरुतारं रथानाम् ।
अरिष्टनेमिं पृतनार्जमाशुं स्वस्तये तार्क्ष्यमिहा हुविम १
इन्द्रस्येव रातिमाजोर्हुवानाः स्वस्तये नार्वमिवा रुंहम् ।
उर्वी न पृथ्वी बहुले गर्भीरु मा वामेतौ मा पोती रिषाम २ (१७११)

सद्यश्चिद्यः शर्वसा पञ्च कृष्टीः सूर्य इव ज्योतिषापस्तुतान् ।
सहस्रसाः शतसा अस्य रंहि—र्न स्मा वरन्ते युवतिं न शयीम

३ [३६] (१७१८)

(१७९)

३ क्रमेण- विविरोहीनरः, काशिराजः प्रतर्दनः, रौहिदश्वो वसुमनाः । इन्द्रः । त्रिष्टुप्. १ अनुष्टुप् ।

उत्तिष्ठताव पश्यते—न्द्रस्य भागमृत्विष्यम् ।

यदि श्रातो जुहोतन यद्यश्रातो ममत्तन

१

श्रातं हविरो विन्द्व प्र याहि जगाम सूर्यो अध्वनो विमध्यम् ।

परि त्वासते निधिमिः सखायः कुलपा न ब्राजपतिं चरन्तम्

२

श्रातं मन्य ऊर्धनि श्रातमग्नी सुश्रातं मन्ये तद्धतं नवीयः ।

माध्यंदिनस्य सर्वनस्य दध्नः पिबेन्द्र वज्रिन् पुरुकृज्जुषाणः

३ [३७] (१७१९)

(१८०)

३ जय पेन्द्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

प्र संसाहिषे पुरुहूत शत्रू—ज्येष्ठस्ते शुष्म इह रातिरस्तु ।

इन्द्रा भर दक्षिणेना वसूनि पतिः सिन्धूनामसि रेवतीनाम्

१

मृगो न भीमः कुचरो गिरिष्ठाः परावत् आ जगन्था परंभ्याः ।

सुकं संशायं पविमिन्द्र तिमं वि शत्रून् ताळिह वि मृधो नुदम्ब

२

इन्द्र क्षत्रमभि वाममोजो ऽजायथा वृषभ चर्षणीनाम् ।

अपानुको जनममित्रयन्तं—मुरं देवेभ्यो अकृणोरु लोकम्

३ [३८] (१७२०)

(१८१)

३ क्रमेण- प्रथो वासिष्ठः, सप्रथो भारद्वाजः, धर्मः सौर्यः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

प्रथश्च यस्य सप्रथश्च नामा—ऽऽनुष्टुभस्य हविषो हविर्यत ।

धातुर्द्युतानात् सवितुश्च विष्णो रथन्तरमा जभारा वासिष्ठः

१

अविन्वन्ते अतिहितं यदासी—द्यज्ञस्य धाम परं गुहा यत् ।

धातुर्द्युतानात् सवितुश्च विष्णो—भरद्वाजो बृहदा चक्रि अग्नेः

२

तेऽविन्वन् मनसा दीधाना यजुः ऋक्षं प्रथमं देवयानम् ।

धातुर्द्युतानात् सवितुश्च विष्णो—रा सूर्यादभरन् धर्ममेते

३ [३९] (१७२१)

(१८१)

३ तपुर्मूर्धा बार्हस्पत्यः । बृहस्पतिः । त्रिष्टुप् ।

बृहस्पतिर्नयतु दुर्गहां तिरः पुनर्नैषवृषशंसाय मन्म ।

क्षिपदशस्तिमपं दुर्मतिं ह—अथा करद्यजमानाय शं योः १

नराशंसो नोऽवतु प्रयाजे शं नो अस्त्वनुयाजो हवेषु ।

क्षिपदशस्तिमपं दुर्मतिं ह—अथा करद्यजमानाय शं योः २

तपुर्मूर्धा तपतु रक्षसो ये ब्रह्मद्विषः शखि हन्तवा उ ।

क्षिपदशस्तिमपं दुर्मतिं ह—अथा करद्यजमानाय शं योः ३ [४०] (१७९४)

(१८२)

३ प्रजावान् प्राजापत्यः । १ यजमानः, २ यजमानपत्नी, ३ होत्राशिषः । त्रिष्टुप् ।

अपश्यं त्वा मनसा चेकितानं तपसो जातं तपसो विमूतम् ।

इह प्रजामिह रथिं रराणः प्र जायस्व प्रजया पुत्रकाम १

अपश्यं त्वा मनसा दीर्घानां स्वायां तनू ऋत्वे नाधमानाम् ।

उप मामुच्चा युवतिर्बभूयाः प्र जायस्व प्रजया पुत्रकामे २

अहं गर्भमदधामोषधीं ष्वहं विश्वेषु भुवनेष्वन्तः ।

अहं प्रजा अजनयं पृथिव्या—महं जनिभ्यो अपरीपु पुत्रान् ३ [४१] (१७९७)

(१८४)

३ त्वष्टा गर्भकर्ता, विष्णुर्वा प्राजापत्यः । १ विष्णु-त्वष्ट-प्रजापति-धाताः, २ सिनीवाली-सरस्वत्यद्वितः, ३ अश्विनौ । अनुष्टुप् ।

विष्णुर्योनिं कल्पयतु त्वष्टा रूपाणि पिशतु ।

आ सिञ्चतु प्रजापति—र्धाता गर्भं दधातु ते १

गर्भं धेहि सिनीवालि गर्भं धेहि सरस्वति ।

गर्भं ते अश्विनौ देवा—वा धत्तां पुष्करस्रजा २

हिरण्ययीं अरणी यं निर्मन्थतो अश्विना ।

तं ते गर्भं हवामहे दशमे मासि सृतवे ३ [४२] (१७९०)

(१८५)

३ सत्यधृतिर्वाकणिः । आदित्यः (स्वस्वजनम्) । गायत्री ।

महिं त्रीणामवोऽस्तु द्युक्षं मित्रस्यार्थिभ्यः । वराधर्षं वरुणस्य १

नहि तेषाममा चन नाध्वंसु वारणेषु । ईशे रिपुर्घईसः २
यस्मै पुत्रासो अदितेः प्र जीवसे मर्त्येय । ज्योतिर्यच्छन्त्यजस्रम् ३ [४३] (१७३३)

(१८६)

३ वातायन उलः । वायुः । गायत्री ।

वात आ वातु भेषजं शंभु मयोभु नो हृदे । प्र ण आयूषि तारिषत् १
उत वात पितासि न उत भ्रातोत नः सखा । स नो जीवातवे कृधि २
यवदो वात ते गृहेष्टः ऽमृतस्य निधिर्हितः । ततो नो देहि जीवसे ३ [४४] (१७३६)

(१८७)

५ आग्नेयो वत्सः । अग्निः । गायत्री ।

प्राग्नये वार्चमीरय वृषभाय क्षितीनाम् । स नः पर्षदति द्विषः १
यः परस्याः परावर्तस्तिरो धन्वातिरोचते । स नः पर्षदति द्विषः २
यो रक्षीसि निजूर्धति वृषां शुक्रेण शोचिषा । स नः पर्षदति द्विषः ३
यो विश्वामि विपश्यति भुवना सं च पश्यति । स नः पर्षदति द्विषः ४
यो अस्य पारे रजसः शुक्रो अग्निरजायत । स नः पर्षदति द्विषः ५ [४५] (१७४१)

(१८८)

३ आग्नेयः इयेनः । जातवेदा अग्निः । गायत्री ।

प्र नूनं जातवेदसमश्वं हिनोत वाजिनम् । इदं नो बर्हिःसदे १
अस्य प्र जातवेदसो विप्रवीरस्य मीळहुषः । महीर्मियमि सुष्टुतिम् २
या रुचो जातवेदसो देवत्रा हव्यवाहनीः । तामिर्नो यज्ञमिन्वतु ३ [४६] (१७४४)

(१८९)

३ सार्वराज्ञी । आत्मा, सूर्यो वा । गायत्री ।

आयं गौः पृश्निरकमीदसदन्मातरं पुरः । पितरं च प्रयन्त्स्वः १
अन्तश्चरति रोचना ऽस्य प्राणादपानती । व्यंख्यन्महिषो दिवम् २
त्रिंशन्नाम वि राजति वाक् पतङ्गाय धीयते । प्रति वस्तोरह द्युभिः ३ [४७] (१७४७)

(१९०)

३ माधुच्छन्दसोऽघमर्वणः । भाववृत्तम् । अनुष्टुप् ।

ऋतं च सत्यं चामीन्द्रात् तपसोऽर्धजायत । ततो राऽर्धजायत ततः समुद्रो अर्णवः १
समुद्रावर्णवावधि संवत्सरो अजायत । अहोरात्राणि विदध-द्विष्वस्य मिषतो वशी २
सूर्याचन्द्रमसौ धाता यथापूर्वमकल्पयत् । दिवं च पृथिवीं चा-ऽन्तरिक्षमथो स्वः ३ [४८] (१७५०)

(१९१) .

४ संवनन आग्निरसः । १ अग्निः, २-४ संज्ञानम् । अनुष्टुप्, ३ त्रिष्टुप् ।

संसमिद्युवसे वृष-क्षेत्रे विश्वान्यर्य आ ।

इलस्पदे समिध्यसे स नो वसुन्या भर

सं गच्छध्वं सं वदध्वं सं वो मनांसि जानताम् ।

वेवा भ्रागं यथा पूर्वे संजानाना उपासते

समानो मन्त्रः समितिः समानी समानं मनः सह चित्तमेषाम् ।

समानं मन्त्रमभि मन्त्रये वः समानेन वो हविषा जुहोमि

समानी व आकूतिः समाना हृदयानि वः ।

समानमस्तु वो मनो यथा वः सुसहासति

४ [४९] (१७५४)

॥ इति दशमं मण्डलं समाप्तम् ॥

॥ ऋग्वेदसंहिता समाप्ता ॥

मन्त्रसंख्या

नवममण्डलस्यान्तपर्यन्तं ८७९८

दशममण्डलस्य १७५४

(वाल्मिल्यसहितः) सर्वयोगः १०५५२

वाल्मिल्यमन्त्राः ८०

(वाल्मिल्यरहितः) सर्वयोगः १०४७२

ऋग्वेदे मण्डलानुसारेण मन्त्रसंख्या ।

मण्डलानि ।	सूक्तसंख्या ।	मन्त्रसंख्या ।
प्रथममण्डलस्य	१९१	२००६
द्वितीयमण्डलस्य	४३	४२९
तृतीयमण्डलस्य	६२	६१७
चतुर्थमण्डलस्य	५८	५८२
पञ्चममण्डलस्य	८७	७२७
षष्ठमण्डलस्य	७५	७६५
सप्तममण्डलस्य	१०४	८४१
अष्टममण्डलस्य	९२	१६३६
नवममण्डलस्य	११४	११०८
दशममण्डलस्य	१९१	१७५४
	<hr/> १०१७	<hr/> १०४७१
वालखिल्यसूक्तानाम्	११	८०
	<hr/> १०२८	<hr/> १०५५१

अष्टकानुसारेण मन्त्रसंख्या ।

अष्टकानाम् ।	सूक्तानि ।	वर्गाः ।	ऋचाः ।	अक्षराणि ।
प्रथमाष्टकस्य	१२१	२६५	१३७०	४८९३१
द्वितीयाष्टकस्य	११९	२२१	११४७	५१७१८
तृतीयाष्टकस्य	१२२	२२५	१२०९	४७६३६
चतुर्थाष्टकस्य	१४०	२५०	१२८९	४२७६२
पञ्चमाष्टकस्य	१२९	२३८	१२६३	४८०२२
षष्ठाष्टकस्य	१२४	३१३	१६५०	४८४१२
सप्तमाष्टकस्य	११६	२४८	१२६३	४७५६२
अष्टमाष्टकस्य	१४६	२४६	१२८१	५२१७८
	<hr/> १०१७	<hr/> २००६	<hr/> १०४७१	<hr/> ३९४२२१
वालखिल्यसूक्तानाम्	११	१८	८०	३०४४
	<hr/> १०२८	<hr/> २०२४	<hr/> १०५५१	<hr/> ३९७२६५

ऋग्वेदे गायत्र्यादिछन्दसां मन्त्रसंख्या ।

छन्दोनामानि ।	अक्षरसंख्या ।	छन्दसां मन्त्रसंख्या ।	अक्षराणि ।
१ गायत्री	२४	२४४९	५८,७७०
२ उष्णिक्	२८	३९८	११,१४४
३ अनुष्टुप्	३२	८५८	२७,४५६
४ बृहती	३६	३७१	१३,३०६
५ पर्कुक्तिः	४०	४९८	१९,९२०
६ त्रिष्टुप्	४४	४५५१	१,८७,००४
७ जगती	४८	१३४६	६४,६०८
८ अतिजगती	५२	१७	८८४
९ शकरी	५६	१९	१,०६४
१० अतिशकरी	६०	१०	६००
११ अष्टिः	६४	७	४४८
१२ अत्यष्टिः	६८	८२	५,५७६
१३ धृतिः	७२	२	१४४
१४ अतिधृतिः	७६	१	७६
१५ द्विपदा गायत्री	१६	३	४८
१६ द्विपदा विराट्	२०	१३९	१,७८०
१७ द्विपदा त्रिष्टुप्	२२	१४	३०८
१८ द्विपदा जगती	२४	१	२४
१९ एकपदा विराट्	१०	५	५०
२० एकपदा त्रिष्टुप्	११	१	११
		<u>१०४७२</u>	<u>३,९४,२२१</u>

वाल्खिल्यादि सूक्तानां छन्दसां मन्त्रसंख्या ।

छन्दोनामानि ।	अक्षरसंख्या ।	छन्दसां मन्त्रसंख्या ।	अक्षराणि ।
१ गायत्री	२४	७	१६८
२ अनुष्टुप्	३२	२	६४
३ बृहती	३६	५६	२१२८
४ पर्कुक्तिः	४०	१	४०
५ त्रिष्टुप्	४४	७	३०८
६ जगती	४८	७	३३६
		<u>८०</u>	<u>३०४४</u>
		सर्वयोगः १०५५२	३९७२६५

अथ परिशिष्टानि ।

(अथ खिलसूक्तानि ।)

(१) [क्र० अ० १-४-८] [क्र० मं० १।५० सूक्तानन्तरम्]

शनैश्चिदद्य सूर्येणा—ऽऽवृत्त्येन सहीयसा । अहं यशस्विनां यशो विद्यारूपमुपा ददे १
उद्यन्नद्य वि नो भज पिता पुत्रेभ्यो यथा । वीर्यायुत्वस्य हेर्शिषे तस्य नो धेहि सूर्य २
उद्यन्तं त्वा मित्रमह आरोहन्तं विचक्षण । पर्येम शरदः शतं जीवेम शरदः शतम् ३

(२) [क्र० अ० १-५-१६] [ऋग्वेदस्य प्रथममण्डलस्यान्ते ।]

मा विभ्रेन मरिष्यसि परि त्वा पामि सर्वतः । घनेन हन्मि वृश्चिक—महिं वृण्डेनार्गतम् १
आवृत्त्यरथवेगेन विष्णुबाहुबलेन च । गरुडपक्षनिपातेन भूमिं गच्छ महायशाः २
गरुडस्य पातमात्रेण त्रयो लोकाः प्रकंपिताः । प्रकंपिता मही सर्वा सुशैलवनकानना ३
गगनं नष्टचन्द्रार्कं ज्योतिषं न प्रकाशते ।

वृवता भयभीताश्च मारुतो न प्लवारयति [मारुतो न प्लवारयत्यो नमः] ४
भो सर्प भद्रं भद्रं ते दूरं गच्छ महाविष । जनमेजयस्य यज्ञान्ते आस्तीकवचनं स्मर ५
आस्तीकवचनं श्रुत्वा यः सर्पो न निवर्तते । शतधा भिद्यते मूर्ध्नि शिशवृक्षफलं यथा ६
नर्मवृष्यै नमः प्रातः—नर्मदायै नमो निशि । नमोऽस्तु नर्मदे तुभ्यं ब्राहि मां विषसर्पतः ७
यो जरत्कारुणा जातो जरत्कार्वा महायशाः । तस्य स्मराभि भद्रं ते दूरं गच्छ महाविष ८
[असितिं चार्थसिद्धिं च सुनीतिं चापि यः स्मरेत् । दिवा वा यदि वा रात्रौ नास्ति सर्पभयं भवेत् ९*
अगस्तिर्माधवश्चैव मुचुकुंदो महामुनिः । कपिलो मुनिरास्तीकः पञ्चैते सुखशायिनः १०*]

खिललक्षणं= “ परशास्त्रीयं स्वशास्त्रायामपेक्षावशात्पठ्यते तत्खिलमुच्यते । ”

[म० मा० शा० ३२३।१० (कुं०) नीलकण्ठ-टीका]

सू० १ पाठभेदाः— १ शनैश्चित्सूर्येण आ० । ०रूपाण्या ददे । २ । देहि (तै० ब्रा० ७।६।२२) ।

सू० २ पाठभेदाः— १-०महं वृण्डेना० । [१ घनेन० । अथर्व० १०।४।९] ३ जातमात्रेण । ४ भयवित्रस्ता ।

५ महायशाः । जनमेजयस्य । १० अगस्त्यो माधव० । [* ९-१० बहुषु पुस्तकेषु नोपलभ्येते ।]

(५-६ महाभारते आदि० ५८।२५-२६ कुं०)—

सर्पापसर्प भद्रं ते गच्छ सर्प महाविष । जनमेजयस्य यज्ञान्ते आस्तीकवचनं स्मर ॥

आस्तीकस्य वचः श्रुत्वा यः सर्पो न निवर्तते । शतधा भिद्यते मूर्ध्ना शिशवृक्षफलं यथा ॥

८ जरत्कारुणाज्जातो, जगत्कारुणाज्जातो । भूमिं गच्छ । महायशाः ।

(महाभारते आदि० ५८।२४ कुं०) यो जरत्कारुणा जातो जरत्कारौ महायशाः ।

८-९ हरेत् । (महाभारते आदि० ५८।२३ कुं०)

असितं चार्तिमन्तं च सुनीथं चापि यः स्मरेत् । दिवा वा यदि रात्रौ वा नास्य सर्पभयं भवेत् ॥

(३) [अ० अ० २-७-१५] [अ० मं० २-३२ सूक्तस्यानन्तरम् ।]

८ हिरण्यगर्भः । १-२ कुहूः, ३-४ अनुमतिः, ५-८ धाता ।

त्रिष्टुप्, ५ गायत्रीः ३, ४, ७ अनुष्टुप् ।

कुहूमहं सुवृतं विद्यानापस—मस्मिन् यजे सुहवां जोहवीमि ।	
सा नो ददातु भवणं पितॄणां तस्मै ते देवि हविषा विधेम	१
कुहूर्वेवानाममृतस्य पत्नी हव्या नो अस्य हविषः गृणोतु ।	
सं द्रागुषे किरतु भूरि वामं रायस्पोषं यजमाने दधातु	२
अनु नोऽद्यानुमतिर्यज्ञं वेवेषु मन्यताम् ।	
अग्निश्च हव्यवाहनो भवतं द्रागुषे मयः	३
अन्विदनुमते त्वं मन्यासि शं च नस्कृधि ।	
क्रत्वे दक्षाय नो हिनु प्र ण आर्यंपि तारिषत्	४
धाता दधातु नो रयिमीशानो जगतस्पतिः । स नः पूर्णेन वावनत्	५
धाता ददातु द्रागुषे वसूनि प्रजाकामाय मीळहुषे दुरोणे ।	
तस्मै देवा अमृताः सं व्ययन्तां विश्वे देवासो अदितिः सजोपाः	६
धाता ददातु द्रागुषे प्राची जीवातुमक्षिताम् ।	
वयं वेवस्य धीमहि सुमतिं वाजिनीघतः	७
धाता प्रजानामुत राय ईशे धातेदं विश्वं भुवनं जजान ।	
धाता कृष्ठीरनिमिवाभिवष्टे धात्र इन्द्रव्यं वृतवज्जुहोत	८

(४) [अ० अ० २-८-१२] [ऋग्वेदरय द्वितीयमण्डलस्यान्ते ।]

मद्रं वद दक्षिणतो मद्रमुत्तरतो वद । मद्रं पुरस्तान्नो वद मद्रं पश्चात् कपिजल	१
मद्रं वद पुत्रैर्मद्रं वद गृहेषु च । मद्रमस्माकं नो वद मद्रं नो अभयं वद	२
मद्रमपस्तान्नो वद मद्रमुपरिष्ठान्नो वद । मद्रंमद्रं न आ वद मद्रं नः सर्वतो वद	३
असपत्नः पुरस्तान्नः शिवं दक्षिणतस्कृधि । अभयं सततं पश्चाद् मद्रमुत्तरतो गृहे	४
यौवनानि महयसि जिग्युषामिव दुन्दुभिः । शकुंतक प्रदक्षिणं शतपत्राभि नो वद	५
आवकुंस्त्वं शकुने मद्रमा वद तूष्णीमासीनः सुमतिं चिकिद्भि नः ।	
यदुत्पत्तन् वर्धसि कर्करियंथा बृहद्वदेम विदथे सुवीराः	६

सू० ४ पाठभेदाः— १ क-पिंगलः (निरु० ३।४।१८) । २ ०स्माकं वदः ०भयं कृधि । ४ असपत्नं ।
६ (अ० २।४।११) ॥

(५) [क्र० अ० ४-२-२५] [क्र० मं० ५।४४ सूक्तस्यानन्तरम् ।]

जागर्षि त्वं भुवने जातवेदो जागर्षि यत्र यजते हविष्मान् ।
इदं हविः श्रद्धधानो जुहोमि तेन पासि गुह्यं नाम् गोनाम्

१

(६) [क्र० अ० ४-३-३] [क्र० मं० ५।४९ सूक्तस्यानन्तरम् ।]

सूक्तान्तेऽस्येत्तृणान्यग्ना—विरिणे वोदुकेऽपि वा । यदुस्तृणैरधीतं तत् तृणानि भवति ध्रुवम् ?
वापीकृपतडागानां समुद्रं गच्छ स्वाहा [अग्निं गच्छ स्वाहा]

२

(७) [क्र० अ० ४-३-७] [क्र० मं० ५।५१ सूक्तस्यानन्तरम् ।]

स्वस्त्ययनं ताक्ष्यमरिष्टनेमिं महद्भूतं वायसं देवतानाम् ।
असुरघ्नमिन्द्रसखं समत्सु बृहद्यशो नार्वमिवा रुहेम्
अंहोमुचमाङ्गिरसं गयं च स्वस्त्यात्रियं मनसा च ताक्ष्यम् ।
प्रयतपाणिः शरणं प्र पद्ये स्वस्ति सैन्नाधेवभयं नो अस्तु

१

२

(८) [क्र० अ० ४-४-२९] [क्र० ५।८४ सूक्तस्यानन्तरम् ।]

वर्षन्तु ते विभायि दिवो अभ्रस्य विद्युतः । रोहन्तु सर्वबीजा—न्यव ब्रह्माद्विषो जहि ?

(९) [क्र० अ० ४-४-३४] [अग्नयश्च पञ्चममण्डलस्यान्ते ।]

आ ते गर्भो योनिमैतु पुमान् बाण इवेपुधिम् ।
आ वीरो जायतां पुत्रस्ते दशमास्यः
करोमि ते प्राजापत्य—मा गर्भो योनिमैतु ते
अनूनः पूर्णो जायता—मश्लोणोऽपिशाचधीतः
पुमौस्ते पुत्रो नारि तं पुमाननुजायताम् ।
तानि भद्राणि बीजा—न्यूपमा जनयन्ति नौ
यानि भद्राणि बीजा—न्यूपमा जनयन्ति नः ।
तैस्त्वं पुत्रान् विन्दस्व सा प्रसूधेनुका भव

१

२

३

४

सू० ५।१ (क्र० ५।३।३) 'तेन पासि०' । सू० ६ पाठभेदाः— १ [निक्षिपेत्तत्प्रयत्नेन त्यक्तेऽन्यत्र भयावहम् । (क्रविषधने) । २ तृणं हस्ते धृत्वा उदके निक्षिपेत् ।] यत् स्तृणैरध्ययनं तदधीतं स्तृणानि भव ते भव । सू० ७ पाठभेदाः— १ महादसुतं । २ भयं च नो ।

कामः समृद्धयतां मृह्य मपराजितमेव मे ।

यं कामं कामये देव तं मे वाचो समर्द्धय

५

(१०) [अ० अ० ४-४-३४] [ऋग्वेदस्य पञ्चममण्डकस्थान्ते ।]

अग्रिरैतु प्रथमो देवतानां सोऽस्यै प्रजां मुञ्चतु मृत्युपाशात् ।

तदयं राजा वरुणोऽनुमन्यतां यथेयं स्त्री पौत्रमधं न रोदात्

१

इमामग्निस्त्रायतां गार्हपत्यः प्रजामस्यै नयतु वीर्धमायुः ।

अशून्योपस्था जीवतामस्तु माता पौत्रमानन्दमग्नि प्रबुद्धयतामियम्

२

मा ते गृहे निशि घोष उत्था दन्यत्र त्वद्बुद्धयः सं विशन्तु ।

मा त्वं विकैश्युर आवधिष्ठा जीवपत्नी पतिलोके विराज

पश्यन्ती प्रजां सुमनस्यमाना

३

अग्रजस्तां पौत्रमृत्युं प्राप्मानमुत वाचम् ।

शीर्ष्णः स्रजमिवोन्मुच्य द्विर्पद्भ्यः प्रतिमुञ्चामि पाशम्

४

देवकृतं ब्राह्मणं कल्पमानं तेन हन्मि योनिषदः पिशाचान् ।

क्रव्यादो मृत्यूनधरान् पातयामि वीर्धमायुस्तव जीवन्तु पुत्राः

५

(११) [अ० अ० ४-४-३४] [ऋग्वेदस्य पञ्चममण्डकस्थान्ते ।]

॥ अथ श्रीसूक्तम् ॥

(ऋषयः- आनन्द-कर्म-श्रीद-चिह्नीताः श्रीपुत्राः । देवता- श्रीरग्निश्च ।

छन्दः- अनुष्टुप्, ४ बृहती, ५-६ त्रिष्टुप्, १५ आस्तारपंक्तिः)

हिरण्यवर्णा हरिणीं सुवर्णरजतस्रजाम् । चन्द्रां हिरण्ययीं लक्ष्मीं जातवेदो म आ वह १

तां म आ वह जातवेदो लक्ष्मीमनपगामिनीम् । यस्यां हिरण्यं विन्देयं गामश्वं पुरुषानहम् २

अश्वपूर्वां रथमध्यां हस्तिनादप्रमोदिनीम् । अयं देवीमुप ह्वये श्रीमीं देवी जुषताम् ३

कां सोस्मितां हिरण्यश्रकारामाद्रां ज्वलन्तीं तृप्तां तर्पयन्तीम् ।

पद्मेस्थितां पद्मवर्णां तामिहोप ह्वये अयम्

४

चन्द्रां प्रभासां यशसा ज्वलन्तीं अयं लोके देवजुष्टामुवाराम् ।

तां पद्मिनीमीं शरणं प्र पद्ये ऽलक्ष्मीमीं नश्यतां त्वां वृणे

५ [१]

सू० ११ पाठभेदाः- १ ० स्रजम्; ममा वह । ३ अश्वपूर्णां; ० प्रमोदिनीम्, देवीर्जु० । ५ पद्मनेमि, पद्मनेमी, शरणमदं प्र०, वृणोमि ।

आदित्यवर्णे तपसोऽधि जातो वनस्पतिस्तव वृक्षोऽथ बिल्वः ।

तस्य फलानि तपसा नुदन्तु या अन्तरा याश्च बाह्या अलक्ष्मीः

उपैतु मां देवसखः—कीर्तिश्च मणिना सह । प्रादुर्भूतोऽस्मि राष्ट्रेऽस्मिन् कीर्तिमृद्धिं वृद्धातु मे ६
क्षुत्पिपासामलां ज्येष्ठा—मलक्ष्मीं नाशयाम्यहम् । अभूतिमसंमृद्धिं च सर्वां निर्णुद मे गृहात् ७
गन्धद्वारां दुराधर्षां नित्यपुष्टां करीपिणीम् । ईश्वरीं सर्वभूतानां तमिहोप ह्वये श्रियम् ८
मनस्रः काममाकूतिं वाचः सत्यमशीमहि । पशूनां रूपमन्नस्य मयि श्रीः श्रयतां यशः १० [२]

कर्दमेन प्रजा भूता मयि संभव कर्दम । श्रियं वासय मे कुले मातरं पद्ममालिनीम् ११
आपः सृजन्तु स्निग्धानि चिह्नीत वस मे गृहे । नि च देवीं मातरं श्रियं वासय मे कुले १२
आर्द्रां पुष्करिणीं पुष्टिं पिङ्गलां पद्ममालिनीम् । चन्द्रां हिरण्मयीं लक्ष्मीं जातवेदो म आ वह १३
आर्द्रां यः करिणीं यष्टिं सुवर्णां हेममालिनीम् । सूर्यां हिरण्मयीं लक्ष्मीं जातवेदो म आ वह १४
तां म आ वह जातवेदो लक्ष्मीमनपगामिनीम् ।

यस्यां हिरण्यं प्रभूतं गावो द्वास्त्योऽश्वान् विन्देयं पुरुषानहम् १५ [३]

यः शुचिः प्रयतो भूत्वा जुहुयादाज्यमन्वहम् । सूक्तं पञ्चदशर्चं च श्रीकामः सततं जपेत् १६
पद्मानने पद्मविपद्मपत्रे पद्मप्रिये पद्मदलायताक्षि ।

विश्वप्रिये विष्णुमनोऽनुकुले त्वत्पादपद्मं मयि सं नि धत्स्व १७

पद्मानने पद्मऊरु पद्माक्षि पद्मसंभवे । तन्मे भजसि पद्माक्षि येन सौख्यं लभाम्यहम् १८
अश्वदार्यं गोदार्यं धनदार्यं महाधने । धनं मे जुषतां देवि सर्वकामांश्च देहि मे १९
पुत्रपौत्रधनं धान्यं हस्त्यश्वाश्वतरी रथम् । प्रजानां भवसि माता आयुष्मन्तं करोतु मे २०
धनमग्निधनं वायु—धनं सूर्यो धनं वसुः । धनमिन्द्रो बृहस्पति—वरुणो धनमश्विना २१ [४]

वैनतेय सोमं पिब सोमं पिबतु वृत्रहा । सोमं धनस्य सोमिनो मह्यं वृद्धातु सोमिनः २२

न क्रोधो न च मात्सर्यं न लोभो नाशुभा मतिः ।

भवन्ति कृतपुण्यानां भक्त्या श्रीसूक्तजपिनाम् । २३

६ मा यान्तरा०, ममान्तरा । ७ भूतःसु, ० भूतोऽस्तु, ० भूतोऽसि । ऋद्धि, वृद्धि । ११ मे गृहे ।
१२ सृजन्तु, सृजन्ति । १३ यः करि० । यष्टीं, पुष्टीं० । पिङ्गलां पद्म०, चन्द्रां हिर० । ममा वह । १४, ० यष्टीं,
पुष्करिणीं यष्टीं, यः करिणीं यष्टिं, पुष्करिणीं पुष्टीं, पुष्करिणीं पुष्टि । १५, लक्ष्मी मलय० । प्रभूति ।
१६ श्रियः पञ्च० । १८ पद्मानने पद्म । पद्मिनि पद्मपात्रे० । १९ अश्वदार्यं च गौदार्यं धनदार्यं, लभतां ।
२० इत्यश्वविगवैडकम् । करोतु मां । २१ वरुणं धनमस्तु मे, वरुण धनममस्तु ते, ० धनममस्तु ते ।
२२ मघं । २३ श्रीसूक्तजपकारिणाम् भक्तानां श्रीसूक्तं जपेत् ।

सरसिजनि लये सरोजहस्ते धवलतरांशुकगंधमाल्यशोभे ।
 भगवति हरिवल्लभे मनोज्ञे त्रिभुवनभूतिकरि प्र सीद मह्यम् २४
 विष्णुपत्नीं क्षमां देवीं माधवीं माधवप्रियाम् । लक्ष्मीं प्रियसखीं भूमिं नमाम्यर्च्युत्तुवल्भाम् २५
 महालक्ष्म्यै च विद्महे—विष्णुपत्न्यै च धीमहि । तन्नो लक्ष्मीः प्र चोदयात् २६
 आनन्दः कर्दमः श्रीद—श्रिकृती इति विश्रुताः । ऋषयः श्रियः पुत्राश्च श्रीर्देवीर्देवता मताः २७
 ऋणरोगादिदारिद्र्यपापक्षुदपमृत्यवः । भयशोकमनस्तापा नश्यन्तु मम सर्वदा २८ [५]
 श्रीवर्चस्वमायुष्यमारोग्यमाविधा—च्छोभमानं महीयते ।
 धनं धान्यं पशुं बहुपुत्रलाभं शतसंवत्सरं दीर्घमायुः २९

॥ इति श्रीसूक्तम् ॥ x

२४ धवलतरा । शुभगन्धमाल्यशोभे, ०शुकगन्धमाल्यशो(शु)भे । ०भूतिकरी । २५ विष्णोः प्रिय० ।
 २६ महादेव्यै । २७ मा विधाच्छुभमानं, ०माविधाच् शुभमानं । २८ आनन्दकर्दमश्रीदिवि० । २९ रोगशोक० ।

x श्रीसूक्तस्यान्ते एते श्लोकाः केपुचित्पुस्तकेषु दृश्यन्ते—

(१)

विश्वेश्वर विरूपाक्ष विश्वरूप सदाशिव । शरणं भव भूतेश करुणाकर शंकर १
 हर शंभो महादेव विश्वेशामरवल्लभ । शिव शंकर सर्वात्मन् नीलकंठ नमोऽस्तु ते २
 मृत्युञ्जयाय रुद्राय नीलकंठाय शंभवे । अमृतेशाय शर्वाय महादेवाय ते नमः ३
 एतानि शिवनामानि यः पठेन्नियतः सकृत् । नास्ति मृत्युभयं तस्य पापयोगादि किञ्चन ४

(२)

यज्ञेशाच्युत गोविन्द माधवानन्त केशव । कृष्ण विष्णो हृषीकेश वासुदेव नमोऽस्तु ते १
 कृष्णाय गोपिनाथाय चक्रिणे मुरवैरिणे । अमृतेशाय गोपाय गोविन्दाय नमो नमः २
 एतान्यनन्तनामानि मण्डलान्ते (सदा) पठेत् । ३

(३)

वासनाद् वासुदेवोऽसि वासितं ते जगत्त्रयं । सर्वभूतनिवासोऽसि वासुदेव नमोऽस्तु ते १
 दश सप्त च नामानि मण्डलान्तेषु यः पठेत् । स शिवस्य पदं गत्वा शिवलोके महीयते २
 एतानि शिवनामानि मण्डलान्ते सकृत्पठेत् ।

(१) ३ श्रीमहादेवाय० ।

(१२) [अ० अ० ४-७-२०] [अ० सं० ६।४४ सूक्तस्थानान्तरम् ।]

चक्षुश्च श्रोत्रं च मनश्च वाक् च प्राणापानौ देह इदं शरीरम् ।
 द्वौ प्रत्यश्चावनुलोमौ विसर्गवितं तं मन्ये दशयन्त्रमुत्सम् १
 नखश्च पृष्ठश्च करौ च बाहू जघे चोक्त उदरं शिरश्च ।
 रोमाणि मांसं रुधिरास्थिमज्जमेतच्छरीरं जलबुद्बुदोपमम् २
 भुवीं ललाटे च तथा च कर्णौ हनू कपोलौ ह्रुबुक्तस्तथा च ।
 ओष्ठौ च वृन्ताश्च तथैव जिह्वा मे तच्छरीरं मुखरत्नकोशम् ३

(१३) [अ० अ० ४-८-४] [अ० सं० ६।४८ सूक्तस्थानान्तरम् ।]

सूक्तान्तेऽस्येतृणान्यग्रा-विरिणे वोवुकेऽपि वा । यवस्तृणैरधीतं तत् तृणानि भवति ध्रुवम् १
 वापीकूपतडागानां समुद्रं गच्छ स्वाहा [अग्निं गच्छ स्वाहा] २

(१४) [अ० अ० ५-३-३०] [अ० सं० ७।३५ सूक्तस्थानान्तरम् ।]

शंवतीः पारयन्त्येते तं पृच्छन्ति वचो युजा । अभ्यारं तं यमाकेतुं य एवेदमिति ब्रवन् १
 भासाकेतुं परिसृतं भारतीर्ब्रह्मवर्धनीः । संजानाना मही माता य एवेदमिति ब्रवन् २
 इन्द्रस्तं किं विभुं प्रभुं भानुनेयं सरस्वतीम् । येन सूर्यमरोचय-द्येनेमे रोदसी उभे ३
 जुषस्वाग्ने अङ्गिरः काण्वं मेधयातिथिम् । मा त्वा सोमस्य बर्बुहत् सुतस्य मधुमत्तमः ४
 त्वमग्ने अङ्गिरः शोचस्व देववीतमः । आ शंतम् शंतमाभि-रुभिष्टिभिः शान्तिः स्वस्तिमकुर्वन्त ५
 शं नः कर्निकदद् देवः पर्जन्यो अभि वर्षतु ।
 शं नो द्यावापृथिवी शं प्रजाभ्यः शं न एधि द्विपदे शं चतुष्पदे ६

(१५) [अ० अ० ५-४-२२] [अ० सं० ७।५५ सूक्तस्थानान्तरम् ।]

स्वप्न स्वप्नाधिकरणे सर्वं निष्ठापया जनम् । आसूर्यमन्यान् त्वापया-व्युषं जाग्रियामहम् १
 अजंगरो नाम सर्पः सर्पिरविषो महान् । तस्मिन् हि सर्पः सुधित-स्तेन त्वा स्वापयामसि २
 सर्पः सर्पो अजंगरः सर्पिरविषो महान् । तस्य सर्पात् सिन्धव-स्तस्य गाधर्मशीमहि ३

सू० १२ पाठभेदाः- २ उरश्च पृष्ठश्च, उरश्च पृष्ठश्च, उरश्च पृष्ठिश्च । लोमानि । ३ हनुः ।
 सू० १३ पाठभेदाः- १ यस्तृणैरध्ययनं तदधीति ०, यस्तृणैरध्ययनस्तदधीति तृणानि भवते भव ।
 स्तृणान्य ० । यत् स्तृणैरध्ययनं ० । सूक्तान्ते स्तृणान्यग्रा ॥ २ ॥ (पश्य षष्ठं परिशिष्टम्)
 सू० १४ पाठभेदाः- १ ०यन्त्येते तं, यन्त्येतेदं । अभ्यारं सं । ब्रवत् । २ पुनस्तृहं । ३ सरस्वती ।
 ५ शान्तिं स्व०, शान्तिं स्व० ।
 सू० १५ पाठभेदाः- १ स्वप्नः, यामिनं । ०व्युषं यद्वथूः १ळहं । ३ यस्य शुष्कार्तिस्तध्व ० ।

कालिको नाम स्रपो नवनागसहस्रबलः । यमुनहृदे ह सो जातोऽ ४ यो नारायणवाहनः
 यदि कालिकद्रुतस्य यदि काःकालिकाद्भयात् ।
 जन्मभूमिर्मतिक्रान्तो निर्विषो याति कालिकः ५
 आ याहीन्द्र पृथिविरीक्षितेभिर्—र्यज्ञमिमं नो भागधेयं जुषस्व ।
 तूमां जहुर्मातुलस्येव योषां भागस्ते पैतृष्वसेयी वृषामिव ६
 यशस्करं बलवन्तं प्रभुत्वं तमेव राजाधिपतिर्बभूव ।
 संकीर्णनागाश्वपतिर्नराणां सुमंगल्यं सततं वीर्यमायुः ७
 कर्कोटिको नाम स्रपो यो दृष्टीविष उच्यते । तस्य स्रपस्य स्रपत्वं तस्मै स्रपं नमोऽस्तु ते ८
 येऽवो रोचने द्विवो ये वा सूर्यस्य रुश्मिषु । येषामप्सु सदस्कृतं तेभ्यः स्रपेभ्यो नमः ९x
 या इषवो यातुधानानां ये वा वनस्पतीननु । ये वावृक्षेषु शेरते तेभ्यः स्रपेभ्यो नमः १०
 नमो अस्तु स्रपेभ्यो ये के च पृथिवीमनु । ये अन्तरिक्षे ये द्विवि तेभ्यः स्रपेभ्यो नमः ११
 उग्रायुधाः प्रमतिनः प्रवीरा मायाविनो बलिनो मिच्छमानाः ।
 ये देवानसुराः परामेवन् तांस्त्वं वज्रेण मघवन् निवारय १२

(१६) [अ० अ० ५।६।२०] [अ० मं० ७।९६ सूक्तस्थानान्तरम् ।]

यस्य व्रतं पशवो यन्ति सर्वं यस्य व्रतमुपतिष्ठन्त आपः ।
 यस्य व्रते पुष्टिपतिर्निर्विष्ट—स्तं सरस्वन्तमवसे हुवेम १

(१७) [अ० अ० ५।७।१३] [अ० मं० ७।१०३ सूक्तस्थानान्तरम् ।]

उपप्लवत मण्डूकि वर्षमा वद तादुरि । मध्ये हृदस्य प्लवस्वं निगृह्य चतुरः पदः १

(१८) [अ० अ० ७।१।१८] [अ० मं० ९।६७ सूक्तस्थानान्तरम् ।]

पावमानीः स्वस्त्ययनीः सुदुषा हि घृतश्रुतः । ऋषिभिः संभृतो रसो ब्राह्मणेष्वमृतं हितम् १
 पावमानीर्दिशन्तु न इमं लोकमथो अमुम् । कामान् त्समर्धयन्तु नो देवीर्देवैः समाहिताः २
 येन देवाः पवित्रेणा—त्मानं पुनते सदा । तेन सहस्रधारेण पावमान्यः पुनन्तु माम् । ३

४ यामुनहृदे संजातो ह । ५ काकालिकाद्भयात्, काकालिकाद्भयम्, काःकालिकाद्भयम् । ० भूमिपरिक्रान्तो ।
 x ९-११ ये वामी (वा० य० १३-८, ७, ६) । (१६) १ [औ० सू० ५० अ० १।८]
 सू० १७ पाठभेदाः— १ उपप्लवद । मण्डूकी । प्लवस्य । विगृह्य । परः ।
 सू० १८ पाठभेदाः— १ म इमं । देवैर्देवीः । ३ सहस्रेण धारेण ।

- प्राजापत्यं पवित्रं शतोद्यामं हिण्मयम् । तेन ब्रह्मविदो वयं पूतं ब्रह्म पुनीमहे ४
- इन्द्रः पुनीती सह मा पुनातु सोमः स्वस्त्या वरुणः समीच्या ।
- यमो राजा प्रमुणार्भिः पुनातु मा जातवेदा मूर्जर्यन्त्या पुनातु ५
- ऋषयस्तु तपस्तेषुः सर्वे स्वर्गजिगीषवः । तपन्तस्तपसोऽग्रेण पावमानीर्ऋचोऽब्रुवन् ६ [१]
- यन्मे गर्भे वसतः प्रापमुग्रं यज्जायमानस्य च किञ्चिदन्यत् ।
- जातस्य च यच्चापि च वर्धतो मे तत् पावमानीभिर्हं पुनामि ७
- मातापित्रोर्द्युन्न कृतं वचो मे यत् स्थावरं जङ्गममावभूव ।
- विश्वस्य तत् प्रहृषितं वचो मे तत् पावमानीभिर्हं पुनामि ८
- गोघ्नात् तस्करत्वात् स्त्रीवधाद्यच्च किल्बिषम् ।
- पापकं च चरणेभ्यस् तत् पावमानीभिर्हं पुनामि ९
- ब्रह्मवधात् सुरापानात् स्वर्गस्तेयाद् वृषलिगमनमैथुनसंगमात् ।
- गुरोर्द्वाराधिगमनाच्च तत् पावमानीभिर्हं पुनामि १०
- बालघ्नान्मातृपितृवधाद्भूमितस्करात् सर्ववर्णगमनमैथुनसंगमात् ।
- पापेभ्यश्च प्रतिग्रहात् सद्यः प्रहरति सर्वदुष्कृतं तत् पावमानीभिर्हं पुनामि ११
- कर्यविक्रयाद्योनिदोषाद् भक्षान्द्रोज्यात् प्रतिग्रहात् ।
- असंभोजनाच्चापि नृशंसं तत् पावमानीभिर्हं पुनामि १२
- दुर्यष्टं दुरधीतं पापं यच्चाज्ञानतो कृतम् ।
- अयजिताश्वासंयाज्यास् तत् पावमानीभिर्हं पुनामि १३
- अमन्त्रमन्नं यत् किञ्चिद्भूयते च हुताशने ।
- संबत्सरकृतं पापं तत् पावमानीभिर्हं पुनामि १४
- ऋतस्य योनयोऽमृतस्य धाम विश्वा देवेभ्यः पुण्यगन्धाः ।
- ता न आपः प्र वहन्तु पापं शुद्धा गच्छामि सुकृतामु लोकं तत् पावमानीभिर्हं पुनामि १५ [२]
- पावमानीः स्वस्त्ययनी र्याभिर्गच्छति नान्वुनम् ।
- पुण्यांश्च भक्षान् भक्षयत्यमृतत्वं च गच्छति १६
- पावमानीः पितृन् देवान् ध्यायेद्यश्च सरस्वतीम् । पितृस्तस्योप वर्तेत क्षीरं सर्पिर्मधूदकम् १७

५ पुनीती, पुनीहि । मां । मोर्जर्यन्त्या, ऊर्जर्यन्त्या । १० वृषलि(ली)गमन० । १० दारादि ग०, दाराभिग० । १७ पावमानीः, पावमानी, पावमानं । ऋषीस्तस्योप तिष्ठे० ।

पावमानं परं ब्रह्म शुक्रं ज्योतिः सनातनम् । कर्षींस्तस्योप तिष्ठेत क्षीरं सर्पिर्मधूदुकम् १८
 पावमानं परं ब्रह्म ये पठन्ति मनीषिणः । सप्त जन्म भवेद्विप्रो धनाढ्यो वेदुपारंगः १९
 दशोत्तराण्यृचांश्चैव पावमानाः शतानि पट् । एतज्जुह्वन्जपेन् मन्त्रं घोरमृत्युमयं हरेत् २०
 एतत्पुण्यं पापहरं रोगमृत्युभयापहम् । पठतां शृण्वतां चैव बुधाति परमां गतिम् । २१[३]

(१९) [अ० अ० ६।७।२०] [अ० मं० ९।३।५ मन्त्रस्यानन्तरम्]

इष्टेव त्रामनु वस्तां घृतेन यस्याः पदे पुनते देवयन्तः ।
 वृतपद्मी शक्ररी सोमपृष्ठो—प यज्ञमस्थित वैश्वदेवी ?
 वैश्वदेवी पुनती देव्या गा—यस्यामिमा बह्वर्चस्तन्वो वीतपृष्ठाः ।
 तथा मर्दन्तः सधमादेपु वयं स्याम पतयो रयीणाम् २

(२०) [अ० अ० ७।१।२८] [अग्नेदस्य नवममण्डलस्यान्ते ।]

यत्र तत् परमं पदं विष्णोर्लोके महीयते ।
 देवैः सुकृतकर्मभि—स्तत्र माममृतं कृधी—न्द्रायिन्दो परि स्रव ?
 यत्र तत् परमाप्यं भूतानामधिपतिम् ।
 भावभावी च योगीश्च तत्र माममृतं कृधी—न्द्रायिन्दो परि स्रव २
 यत्र लोकास्तनुत्यजः श्रद्धया तपसा जिताः ।
 तेजश्च यत्र ब्रह्म च तत्र माममृतं कृधी—न्द्रायिन्दो परि स्रव ३
 यत्र देवा महात्मानः सेन्द्राश्च समरुद्धणाः ।
 ब्रह्मा च यत्र विष्णुश्च तत्र माममृतं कृधी—न्द्रायिन्दो परि स्रव ४
 यत्र गंगा च यमुना च यत्र प्राची सरस्वती ।
 यत्र सोमेश्वरो देव—स्तत्र माममृतं कृधी—न्द्रायिन्दो परि स्रव ५
 यत्र तद्विष्णुर्महीयते नराणामधिपतिम् ।
 यत्र शङ्खचक्रगदाधरस्मरणं मुक्तिश्च तत्र माममृतं कृधी—न्द्रायिन्दो परि स्रव ६

(२१) [अ० अ० ७।६।५] [अ० मं० १०।९ सूक्तस्यानन्तरम्]

समुपिस्तदपसो दिवा नक्तं च समुपिः । वरेण्यक्रतूरहमा देवीरयसि हुवे ?

१८ पितृस्तस्योप वर्ते । १९ सप्तजन्मा । २० ऽण्वृचश्चैव; घोरं मृतं । सू० १९ पाठभेदाः— १ इत्येव ।
 पदेषु न । ऽण्वृष्टो । सू० २० पाठभेदाः— २ ऽमाव्यं । भूतानामधिपतिः, देवानामधिपतिः, भूतानामधिपतिः ।
 भावभावि । च योगी च, वयो गीश्च । ३ त्यजाः । ब्रह्मा । ४ ब्रह्म च । [१९।२] (वा० य० १९।४४)

(२२) [क्र०अ०८।३।३] [क्र० १०।७५।५ सूक्तस्थानान्तरम् ।]

सितासिते सरिते यत्र संगथे तत्रापुतासो दिवमुत्पतन्ति ।

ये वै तन्वन् वि सृजन्ति धीरास्ते जनासो अमृतत्वं भजन्ते

१

(२३) [क्र०अ०८।३।२८] [क्र०मं० १०।८५ सूक्तस्थानान्तरम् ।]

अविधवा भव वर्षाणि शतं साग्रं तु सुव्रता । तेजस्वी च यशस्वी च धर्मपत्नी पतिव्रता १
जनयद्बहुपुत्राणि मा च दुःखं लभेत् क्वचित् । भर्ता ते सोमपा नित्यं भवेद्धर्मपरायणः २
अष्टपुत्रा भव त्वं च सुभगा च पतिव्रता । भर्तुश्चैव पितुर्भ्रातुर्हृदयानंदिनी सदा ३
इन्द्रस्य तु यथेन्द्राणीं श्रीधरस्य यथा श्रिया । शंकरस्य यथा गौरीं तद्भर्तुरपि भर्तरि ४
अत्रैर्यथानुसूया स्याद् वसिष्ठस्याप्यरुन्धती । कौशिकस्य यथा सतीं तथा त्वमपि भर्तरि ५
ध्रुवैधि पोष्या मयि मह्यं त्वाद्वाद्बृहस्पतिः । मया पत्या प्रजावती सं जीव शरदः शतम् ६

(२४) [क्र०अ०८।५।२३] [क्र०मं० १०।१०३ सूक्तस्थानान्तरम् ।]

असौ या सेना मरुतः परेषामभ्यैति न ओजसा स्पर्धमाना ।

तां गूह्यत तमसापर्वतेन यथामीषामन्यो अन्यं न जानात्

१

अन्धा अमित्रा भवता शीर्षाणा अहंय इव ।

तेषां वो अग्निर्दग्धाना मग्निमूळहानामिन्द्रो हन्तु वरंवरम्

२

(२५) [क्र०अ०८।६।२] [क्र०मं० १०।१०६ सूक्तस्थानान्तरम् ।]

हविर्मिरेके स्वरितः सचन्ते सुन्वन्त एके सर्वनेषु सोमान् ।

शचीर्मदन्त उत दक्षिणाभिर्नैज्जिह्वायन्यो नरके पताम

१

(२६) [क्र०अ०८।७।१४] [क्र०मं० १०।१०७ सूक्तस्थानान्तरम् ।]

॥ अथ रात्रीसूक्तम् ॥

आ रात्रि पार्थिवं रजः पितरः प्रायु धामभिः ।

त्रिवः सदांसि बृहती वि तिष्ठस आ त्वेपं वर्तते तमः

१

ये ते रात्रि नृचक्षसो युक्तासो नवतिर्नव । अशीतिः संत्युष्टा उतो ते सप्त सप्ततीः २

रात्रीं न पद्ये जननीं सर्वभूतनिवेशनीम् । भद्रां भगवतीं कृष्णां विश्वस्य जगतो निशाम ३

सू० २१ पाठभेदाः- १ सरितो । संगते ।

सू० २३ पाठभेदः- ३ ०नंदनी । [सू० २४] १ यथामीषा अन्यो । १ [अथ० ३।२।६; वा० य० १।७।७, साम० १८६०] २ [अथ० ६।६।१; साम० १८७१] [सू० २५] नरकं । सू० २६ पाठभेदाः- १ पितुरः प्रायि, पितरप्रायु, पितुरप्रायि, पितुरः प्रायु, । २ सन्त्युष्टा । सप्ततिः, सप्तति । ३ दिशां ।

संवेशिनीं संयमिनीं ग्रहनक्षत्रमालिनीम् ।

प्रपन्नोऽहं शिवां रात्रीं भद्रे पारमशीमहि [भद्रे पारमशीमह्यो नमः]

४

स्तोष्यामि प्रयतो देवीं शरण्यां बह्वचप्रियाम् ।

सहस्रसंमितां दुर्गां जातवेदसे सुनवाम सोमम्

५ [१]

शान्त्यर्थं तद् द्विजातीनां मृषिभिः सोमपाश्रिताः ।

ऋग्वेदे त्वं समुत्पन्नाऽरातीयतो नि दहाति वेदः

६

ये त्वां देवि प्र पद्यन्ति ब्राह्मणा हव्यवाहनीम् ।

अविद्या बहुविद्या वा स नः पर्षदति दुर्गाणि विश्वा

७

ये अग्निवर्णां शुभां सौम्यां कीर्तयिष्यन्ति ये द्विजाः ।

तांस्तारयति दुर्गाणि नावेव सिन्धुं दुरितात्यग्निः

८

दुर्गेषु विपमे घोरं संग्रामं रिपुसंकटे । अग्निचोरनिपातेषु दुष्टग्रहनिवारिणि

९

दुर्गेषु विपमेषु त्वं संग्रामेषु घनेषु च ।

मोहयित्वा प्र पद्यन्ते तेषां मे अभयं कुरु [तेषां मे अभयं कुर्वो नमः]

१० [२]

केशिनीं सर्वभूतानां पञ्चमीति च नाम च ।

सा मां समा निशा देवीं सर्वतः परि रक्षतु [सर्वतः परि रक्षत्वो नमः]

११

तामग्निवर्णां तपसा ज्वलन्तीं वैरोचनीं कर्मफलेषु जुष्टां ।

दुर्गां देवीं शरणमहं प्र पद्ये सुतरसि तरसे नमः सुतरसि तरसे नमः

१२

दुर्गां दुर्गेषु स्थानेषु शं नो देवीरभिष्टये । य इमं दुर्गास्तवं पुण्यं रात्रीरात्री सदा पठत १३

[रात्रिः कुशिकः सोमरो रात्रिवां भारद्वाजो रात्रिस्तवो गायत्री ।]

रात्रीसूक्तं जपेन्नित्यं तत्कालमुपपद्यते ।

न योनिं पुनरायाति सर्वपापैः प्रमुच्यते ।

१४

सू० २६ पाठभेदाः— ४ संवेशनीं, संयमनीं । गृह० । ६ समुपाश्रिताः । ७ त्वां देव । प्रपद्यन्ते । सा नः । ८ अग्निवर्णां सौम्यां । ९ दुष्टग्रहनिवारणे, ० पु सर्वग्रहनिवारणे, अग्निचोरनिपाते च सर्वग्रह-निवारणे (रिणि) सर्व (दुष्ट) ग्रहनिवार (रि) ण्यो नमः । १० त्वां? कृणु; तेषां मे अभयं कुर्वो (कृण्वो) नमः । ११ नामुत । समां दिशां देवीं देवी । १३ पुण्यं । रात्रीसूक्तं जपेत्सदा । १४ रात्रिः कुशिकः सोमरो रात्रिस्तवो गायत्री, रात्रि कुशिकं सोमरो रात्रिवां भारद्वाजी रात्रिस्तवं गायत्रं; रात्रिः कुशिकसोमरो रात्रिस्तवो गायत्री । तत्काल उपपद्यते ।

क्षीरेण स्नापिता दुर्गा चन्दनेन विलेपिता बिल्वपत्रकृतापीडा नमो दुर्गे नमो नमः	१५ [३]
सर्वभूतपिशाचेभ्यः सर्वसर्पसरीसृपैः । दैवेभ्यो मानुषेभ्यश्च उभयेभ्योऽभिरक्ष माम्	१६
या ऋग्वेदे स्तुता देवी काश्यपेन उदाहृता । जातवेदप्रभा गौरी जातवेदसे सुनवाम सोमम्	१७
सुरासुरैर्द्विजवरैः पिशाचौरगराक्षसैः । अरातिभय उत्पन्ने अरातीयतो नि दहति वेदः	१८
गजहारेऽपथे घोरे संग्रामेषु च गौतमी । सर्वं रक्षतु दुरितं स नः पर्षदाति दुर्गाणि विश्वा	१९
महाभये संमुत्पन्ने स्मरन्ति च जपन्ति च । सर्वं तारयते दुर्गा नावेव सिन्धुं दुरितात्यग्निः	२० [४]
य इमं दुर्गास्तवं पुण्यं शृण्वन्ति च जपन्ति च । त्रिषु लोकेषु विख्यातं त्रिषु लोकेषु पूजितम्	२१
अपुत्रो लभते पुत्रान् धनहीनो धनं लभेत् । अचक्षुर्लभते चक्षुर्बद्धो मुच्येत बन्धनात्	२२
व्याधितो मुच्यते रोगा दुरोगी भियमाप्नुयात् । ददाति कार्मितं सर्वं कात्यायनि नमोऽस्तु ते	२३ [५]

[उलूकयातुं शुश्रूलूकयातुं जहि श्वयातुमुत कोकयातुम् ।

सुपर्णयातुमुत गृध्रयातुं हृषदेव प्रमृण रक्ष इन्द्र	[क्र० मं० ७।१०४।२२] १
पिशङ्गभृष्टिमम्भुणं पिशाचिमिन्द्र सं मृण । सर्वं रक्षो निर्बर्हय]	[क्र० मं० १।१३३।५] २

(२७) [क्र० अ० ८।७।१६] [क्र० मं० १०।१२८ सूक्तस्यानन्तरम् ।]

११ सनक-सनन्दन-सनाननादयः । हिरण्यम् । अनुष्टुप्; ५, ८-९ त्रिष्टुप्, ७ अतिशकरी, ११ जगती ।

आयुष्यं वर्चस्यं रायस्पोषमौर्द्धिदम् । इदं हिरण्यं वर्चस्व-जैत्राया विशतादिमाम्	१
उच्चैर्वाजि पृतनाषाद् सभासाहं धनंजयम् । सर्वाः समग्रा क्रद्धयो हिरण्येऽस्मिन् समाहिताः	२

[उलूकयातुं १-२ इमौ मन्त्रौ ऋग्वेदस्यो विलेपे गणयितुं न योग्यौ ।]

सू० २७ पाठभेदाः- १ विशताडु मां० । (या० य० ३४।५०) २ समाहिताः ।

शुनमहं हिरण्यस्य पितुर्मानेव जग्रभं । तेन मां सूर्यत्वचमकरं पुरुषं प्रियम्	३
सम्राजं च विराजं चाभिष्टिर्या च मे ध्रुवा ।	
लक्ष्मी राष्ट्रस्य या मुखे तया मामिन्द्र सं सृज	४
अग्नेः प्रजातं परि यद्विरण्यममृतं यज्ञे अधि मर्त्येषु ।	
य एनद्रेव स इदेनमर्हति जरामृत्युर्भवति यो विभर्ति	५ [१]
यद्रेव राजा वरुणो यदु देवी सरस्वती । इन्द्रो यद्वृत्रहा वेव तन्मे वर्चस आयुषे	६
न तद्रक्षसि न पिशाचाश्चरन्ति देवानामोजः प्रथमजं ह्येतत् ।	
यो विभर्ति दाक्षायणा हिरण्यं स देवेषु कृणुते दीर्घमायुः स मनुष्येषु कृणुते दीर्घमायुः ७	
यदावधन् दाक्षायणा हिरण्यं शतानीकाय सुमनस्यमाना ।	
तन्न आ ब्रह्मामि शतशारदाया युष्मान् जरदष्टिर्यथासत्	८
घृतादुल्लुप्तं मधुमत्सुवर्णं धनंजयं धरुणं धारयिष्णु ।	
ऋणक् सपत्नादधरांश्च कृण्वदाऽऽरोह मां महते सौमगाय	९
प्रियं मां कुरु देवेषु प्रियं राजसु मा कुरु । प्रियं विश्वेषु गोप्त्रेषु मयि धेहि रुचा रुचम् १०	
अग्रियेन विराजति सूर्यो येन विराजति ।	
विराज्येन विराजति तेनास्मान् ब्रह्मणस्पते विराज समिधं कुरु	११ [२]

(२८) [अ० अ० ८।७।१६] [अ० मं० १।१२८ सूक्तस्यानन्तरम्]

(विहव्य आंगिरसः । इन्द्रः । जगती ।)

अर्वाऽमिन्द्रममुतो हवामहे यो गोजिद्धं न जिद्वश्च जिद्यः ।
इमं नो हव्यं विहवे जुषस्वाऽस्म कुल्पो हरिवो मेदिनं त्वा

१

(२९) [अ० अ० ८।७।१६] [अ० मं० १०।१२८ सूक्तस्यानन्तरम्]

ग्रां कल्पयन्ति नोऽरयः कूरां कृत्यां वधूमिव ।
तां ब्रह्मणार्प निर्णुद्यः प्रत्यक्कृतरिमृच्छतु
शीर्षिण्वतीं कर्णवतीं विषुरूपां भयंकरीम् ।
यः प्रार्हिणो विहाद्य त्वां वि तं त्वं योजयासुभिः

१

२

[२७] ३ हिरण्यस्य पितुर्मानेव । ० नोमेव । पुरुषप्रियं । ५ इदेयमर्हति, इदेनमर्हति, इवेदमर्हति, इदेनदर्हति ।
७ दाक्षायणं हिरण्यं । (वा० य० ३४।५१) ८ आनाः । तन्म आ, तत्ते, तदा । यथासन्, ० सन्, ० सत् वा,
यथासम् । (वा० य० ३४।५२) ९ घृतादुल्लुप्तं, घृतादुल्लुप्तं । सपत्नानध० । (अथ० १९।६२।१) १० गोप्त्रेषु ।
११ विराज्येन । [तै० सं० ४।७।१४।४, तै० ब्रा० २।४।३।३]

येन दिष्टेह वहसि प्रतिकूलमघायिनि ।
 तमेवेतो निर्वर्तस्व मास्मान् मृच्छो अनागसः ३
 अभिवर्तस्व कर्तारं निरस्तास्माभिरोजसा ।
 आयुरस्य निकृन्तस्व प्रजां च पुरुषादिनि ४
 यस्त्वा कृत्ये चकारेह तं त्वं गच्छ पुनर्नवे ।
 अरातीः कृत्ये नाशय सर्वाश्च यातुधान्यः ५ [१]

क्षिप्रं कृत्ये निर्वर्तस्व कर्तुरेव गृहान् प्रति ।
 पशूँश्चैवास्य नाशय वीरांश्चास्य नि बर्हय ६
 यस्त्वा कृत्ये प्रजिघाय विद्वान् अविदुषो गृहान् ।
 तस्यैवेतः परेत्याशु तनुं कृधि परुष्परुः ७
 प्रतीचीं त्वापसेधतु ब्रह्म रोचिष्णवमित्रहा ।
 अग्निश्च कृत्ये रक्षोहा रिप्रहा चार्ज एकपात् ८
 यथा त्वाङ्गिरसः पूर्वे भृगवश्चाप सेधिरे ।
 अत्रयश्च वसिष्ठाश्च तथैव त्वाप सेधिम ९
 यस्ते परुषि सन्दधौ रथस्येव विमुर्धिया ।
 तं गच्छ तत्र तेऽयं मज्जातस्ते अयं जनः १० [२]

यो नः कश्चिद्वृणस्थो वा कश्चिद्वान्योऽमि हिंसति ।
 तस्य त्वं द्रोणवेद्वोऽग्निस्तनूमृच्छस्व हेळिता ११
 भवांशर्वा देवहेळि मस्यत पापकृत्वने ।
 हरस्वती त्वं च कृत्ये मोच्छिषस्तस्य किञ्चन १२
 यो नः कश्चिदुहाराति र्मनसा प्रतिभूषति ।
 दूरस्थो वान्तिकस्थो वा तस्य हृद्यमसृक् पिब १३
 येनासि कृत्ये प्रहिता दुर्व्येनास्मज्जिघांसया ।
 तस्य व्यानच्चाव्यानच्च हिनस्तु हरसाशनिः १४
 ये नः शिवासः पन्थानः परायन्ति परावतम् ।
 तेदेवि राज्याः कृत्या नो गुमयस्वानुकृतये १५ [३]
 यद्वि वैषि द्विपद्यस्मान् यद्वि वैषि चतुष्पदी ।
 निरस्तेतो व्रजास्माभिः कर्तुरष्टापदी गृहान् १६

यो नः शपादशपतो यश्च नः शपतुः शपात् ।
 वृक्षमिव विद्युदाशु तमामूलादनु शोषय १७
 यं द्विष्मो यश्च नो द्वेष्ट्यधायुर्यश्च नः शपात् ।
 शुने पिष्टमिव क्षामं तं प्रत्यस्य स्वमृत्यवे १८
 यश्च सापत्नः शपथो यश्च यामी शपार्ति नः ।
 ब्रह्मा च यत् क्रुद्धः शपात् सर्वं तत् कृध्यधस्पदम् १९
 सर्वन्धुश्चाप्यबन्धुश्च यो अस्माँ अभि दासति ।
 तस्य त्वं भिन्ध्यधिष्ठाय पदा विस्फूर्य तच्छिरः २० [४]

अभि प्रेहिं सहस्राक्षं युक्त्वा तु शपथं रथे ।
 शत्रुनन्विच्छती कृत्ये वृकीवाविमतो गृहान् २१
 परि णो वृद्धि शपथान् दहन्मिनिव ह्वदम् ।
 शत्रुनेवाभितो जहि विव्या वृक्षमिवाशनिः २२
 शत्रून् मे प्रोथ शपथात् कृत्याश्च सुहृदोऽसुहृत् ।
 जिह्वाः श्लक्षणाश्च दुर्हवः समिद्धं जातवेदसम् २३
 असपत्नं पुरस्तान्नः शिवं दक्षिणतः कृधि ।
 अमयं सततं पश्चात् भद्रमुत्तरतो गृहे २४
 परेहि कृत्ये मा तिष्ठ विद्धस्येव पदं नय ।
 मृगस्य हि मृगारिप्रो न त्वा नीकर्तुमर्हति २५ [५]

अघ्न्यास्येव घोररूपे विपुरुषेऽविनाशिनि ।
 जृम्भिता प्रतिगृभ्णीष्व स्वयमादाय चाद्धतम् २६
 त्वमिन्द्रो यमो वरुणस्त्वमापोऽग्निरथानिलः ।
 त्वं ब्रह्मा चैव रुद्रश्च त्वष्टा चैव प्रजापतिः २७
 आवर्तध्वं निवर्तध्वं मृतवः परिवत्सराः ।
 अहोरात्राश्चाब्दाश्च त्वं दिशः प्रदिशश्च मे २८
 त्वं यमं वरुणं सोमं त्वमापोऽग्निमथानिलम् ।
 अत्राहृत्य पशूंश्चैव मृत्पादयसि चाद्धतम् २९

ये मे दमे दारुगर्भे शयानं धिया सहितं पुरुषं निजह्नुः ।

कुम्भीपाकं नरकं ग्रीवबद्धं हुता एवं पुरुषासो यमस्य

अभ्यक्ताक्ता स्वलङ्कृता सर्वं नो दुरितं दह ।
 जानीथाश्चैव कृत्यानां कर्तृन् नृन् पापचेतसः ३१
 यथा हन्ति पुरासीनं तथैवेष्वा सुकृन्नरः ।
 तथा त्वया युजा वयं निकृण्म स्थास्तु जङ्गमम् ३२
 उत्तिष्ठैव परेहीतो ऽजति किमिहेच्छसि ।
 ग्रीवास्ते कृत्ये पादौ चा—ऽभि केत्स्यामि विद्रव ३३
 स्वायसाः सन्ति नोऽसयो विद्म चैव परूपि ते ।
 तैस्ते निकृण्मस्तान्युग्रे यदि नो जीवयस्वरीन् ३४
 मास्योच्छिषो द्विपदं मोत किञ्चित्चतुष्पदम् ।
 मा ज्ञातीननुजान् पूर्वान् मा वैशि प्रतिवेशिनौ ३५ [७]

ज्ञान्यता प्रहितासि दुह्येनाभि यथायतः ।
 ततस्तथा त्वा नुदतु योऽयमन्तर्मयि श्रितः ३६
 एवं त्वं निकृतास्माभि—र्ब्रह्मणा देवि सर्वशः ।
 यथेतमार्भिता गत्वा पापधीनिव नो जहि ३७
 यथा विद्युद्धतो वृक्ष आमूलादनु शुष्यति ।
 एवं स प्रतिशुष्यतु यो मे पापं चिकीर्षति ३८
 यथा प्रतिशुको भूत्वा तमेव प्रतिधावति ।
 पापं तमेवं धावतु यो मे पापं चिकीर्षति ३९
 यो नः स्वो अरणो यश्च निष्टयो जिघांसति ।
 देवास्तं सर्वे धूर्वन्तु ब्रह्म वरं ममान्तरम् + ४० [८]

उत्त्वा मन्दन्तु स्तोमाः कृणुष्व राधो अद्रिवः । अव ब्रह्मद्विषो जहि ४१
 कुबेर ते मुखं रौद्रं नन्दिन्नानन्दुमावह ।
 ज्वरमृत्युभयं घोरं विश नाशय मे ज्वरम् ४२
 यो मे करोति प्रहारे यो गृहे यो निवेशने ।
 यो मे केशनखे कुर्या वृक्षेने दन्तधावने ४३
 प्रतिसरु प्रतिधाव कुमारीव पितुर्गृहान् ।
 मूर्धनमेषां स्फोटय पदमेषां कुले कृधि ४४

ये नो रयिं दुश्चरितासो अग्ने जुह्वर्तुमसो अमृतं वदन्तः ।

तेषां वपुंष्यर्चिषा जातवेदः शुष्कं न वृक्षमभि सं वहस्व ४५

कृष्णवर्णे महद्गुणे बृहत्कर्णे महद्गुणे । देवि देवि महादेवि मम शत्रून् विनाशय ४६

खद्र फद्र जहि महाकृत्ये विधूमाग्निसमप्रभे ।

जहि शत्रून्क्षिणूलेन क्रुध्यस्व पिब शोणितम् ४७

ये दुह्युर्जवे मह्यमग्ने कदाधियो दुर्मदा अश्मनासः ।

आवधैतान् शोचिषा विध्य तन्तून् वैवस्वतस्य सदनं नयस्व ४८ [९]

(३०) [ऋ० अ० ८।७।३०] [ऋ० मं० १०।१४२ सूक्तस्थानन्तरम्]

हिमस्य त्वा जरायुणा शाले परि व्ययामसि । [उत ह्रदो हि नो धियो ऽग्निर्देदातु मेपजम्*] १

शीतह्रदो हि नो धियो ऽग्निर्देदातु मेपजम् । अन्तिकामग्निमजनय दूर्वादिः शशहागमत् २

अजातपुत्रपक्ष्या हृदयं मम दूयते । विपुलं वनं ब्रह्माकाशं चर जातवेदः कामाय ३

मां च रक्ष पुत्रांश्च शरणमभूत् तव । पिंगाक्ष लोहितग्रीव कृष्णवर्ण नमोऽस्तु ते ४

अस्मान्निबर्ह्यस्योनां सागरस्योर्मयो यथा । इन्द्रः क्षत्रं देदातु वरुणमभि पिचतु ५

शत्रवो निर्धनं यान्तु जय त्वं ब्रह्मतेजसा । ६ [१]

कपिलजटीं सर्वभक्षं चाग्निं प्रत्यक्षदैवतम् ७

वरुणं च वशाम्यग्रे मम पुत्रांश्च रक्षतु [मम पुत्रांश्च रक्षत्वो नमः ।] ८

साग्रं वर्षशतं जीव पिब खाद च मोद च ९

दुःखितांश्च द्विजांश्चैव प्रजां च पशु पालय १०

यार्वदादित्यस्तपति यार्वद्भाजति चन्द्रमाः । यावद्वायुः प्लवायति तावज्जीव जया जय ११

सू० ३० पाठभेदाः- १ जरायुणाम्ने । भुवोऽग्नि०, तुवोऽग्नि०, भवोऽग्नि०, भियोऽग्नि० । २ शीतह्रदो, शीतह्रदा । ० जरदूर्वादः, ० जनयदूर्वास्तः, ० जनयदूर्वादः, ० जनयदूर्वादः ० जनयदूर्वारः । शिशुरागमत् । ३ दूयते, दूयते । ४ मांश्च । ५ अस्मादि बर्ह्यस्योनां, अस्यान्निबर्ह्यस्योनां, अस्मान्नि बर्ह्यस्योनां, अस्मान्निबर्ह्यस्योनां, अस्मान्नि वर्जय स्थानं । इन्द्रं, इन्द्र शस्त्रं । ६ जयस्त्वं, जय त्वं । १० दुःखितां च, दुःखितात०, ० क्षात्रम् । ११ वायुः प्रवाजति । जय तावज्जीव जया जय ।

* [३०।१] नैष मन्त्रस्य भागः, पाठभेद एव ।

येन केन प्रकारेण को हि नाम नु जीवति ।

परेषामुपकारार्थं यज्जीवति स जीवति । एतां वैश्वानरीं सर्वदेवानामोऽस्तु ते १२

न चोर्ध्वं न च सर्पभयं न च व्याघ्रभयं न च मृत्युभयम् ।

यस्यापमृत्युर्न च मृत्युः सर्वं लभते सर्वं जयते १३ [२]

(३१) [क्र० अ० ८।८।९] [क्र० सं० १०।१५१ सूक्तस्थानन्तरम् ।]

अथ मेधा-सूक्तम् ।

मेधां मह्यमङ्गिरसो मेधां सप्त ऋषयो ददुः । मेधामिन्द्रश्चाग्निश्च मेधां धाता ददातु ते १

मेधां ते वरुणो राजा मेधां देवी सरस्वती । मेधां ते अश्विनौ देवा वा धत्तां पुष्करस्रजा २

या मेधा अप्सरस्सु गन्धर्वेषु च यन्मनः । देवी या मानुषी मेधा सा मामा विशताद्विमाम ३

यन्मे नोक्तं तद्रमतां शक्यं यदनुबुधे ।

निशामतं नि शामहे मयि व्रतं सह व्रतेषु भूयासं ब्रह्मणा सं गमेमहि ४

शरीरं मे विचक्षणं वाङ् मे मधुमद् दुहाम् ।

अवृद्धमहमसौ सूर्यो ब्रह्मणानी रथः श्रुतं मे मा प्र हासीः ५ [१]

मेधां देवीं मनसा रेजमानां गन्धर्वजुष्टां प्रति नो जुपस्व ।

मह्यं मेधां वदु मह्यं धियं वद मेधावी भूयासमजराजिष्णु ६

सर्वसस्पतिमद्भुतं प्रियमिन्द्रस्य काम्यम् । सुनिं मेधामयासिपम् ७

यां मेधां देवगणाः पितरश्चोपासते । तया मामद्यमेधयाऽग्ने मेधाविनं कुरु ८

मेधाव्युहं सुमनाः सुप्रतीकः अन्धामनाः सत्यमतिः सुशेवः ।

महायश धारयिष्णुः प्रवक्ता भूयासमस्मै शरया प्रयोगे ९

सु० ३० पाठभेदाः—११ विनामनु, हि नाम न, विनामनु, हीनमनु । वैश्वानरं०, वैश्वानरं देवं सर्वदेव । अग्निं वैश्वानरं वन्दे सर्वदैव नमोऽस्तु ते । १३ यस्यापि मृ० । स सर्वं लभते स सर्वं जयते ।

सु० ३० पाठभेदाः— १ मेधां मह्यं दधातु ते, ददातु मे । २ मेधां मे । ३ अप्सरासु, अप्सरासो, अप्सरेषु । मानुषी युगा । सा माया; मेधा विशतादुमां, मामा विशतादिह । ४ तद्रमतां । यदनुबुधे । निशामहे मयि व्रतं सह ब्रह्मणा-संगमेमहि, निशामयि मयि... प्रियेण भूयासं ब्र० । ५ विचक्षण, मधुमद्दुहा, ०मद्द्रहा, ०मद्द्रहां, मधुमत्तमा । अवृतम० । प्र हासीत् । ६ देवीमनसो, देवीं समनसां । मेधावि । ०जरिष्णुः । ८ ०मेधया मेधा०, ०मामह्यमेधाने मेधाविनयं ९ ०समनाः, मेधाव्यसगणः, मेधाव्यं सुमनः । ०मनाः सत्यमुपः सु०, ०मनास्यप्रमतिं सुवीरः । प्रवक्ता-भूयासमस्ये, ०समये, स्वधया प्रयोगे ।

३१७-८ (वा० य० ३२।१३-१४) २ (वा० य० ३२।१५ सहशः)

नाशायित्री पलाशस्या—रुषसौ पथिकामंसु । अथो ततस्य यक्षमाण—मपापा रोगनाशिनी १०
ब्रह्मवृक्ष पलाश त्वं श्रद्धां मेधां च देहि मे । वृक्षाधिप नमस्तेऽस्तु अत्र त्वं संनिधौ भव ११ [२]

(३२) [क्र० अ० ८।८।१९] [क्र० सं० १०।१६१ सूक्तस्यानन्तरम्]

ऊर्ध्वरेखा प्र दहन्ते विष्णुरिममिन्द्राग्नी अमृतं जुषेथाम् ।
मह्यं दधाना उप दीर्घमायुरस्मे धत्तं पुरुभुजा पुरन्धिः ।

(३३) [क्र० अ० ८।८।२४] [क्र० सं० १०।१६६ सूक्तस्यानन्तरम्]

येनेदं भूतं भुवनं भविष्यत् परिं गृहीतममृतेन सर्वम् ।
येन यज्ञस्तायते सप्तहोता तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु १
येन कर्माण्यपसो मनीषिणो यज्ञे कृण्वन्ति विदथेषु धीराः ।
यदपूर्वं यक्षमन्तःप्रजानां तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु २
यज्जाग्रतो दुरमुदैति दैवं तदु सुप्तस्य तथैवेति ।
दुरंगमं ज्योतिषां ज्योतिरेकुं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु ३
यत् प्रज्ञानमुत चेतो धृतिश्च यज्ज्योतिरन्तरमृतं प्रजासु ।
यस्मान्न ऋते किञ्चन कर्म क्रियते तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु ४
यस्मिन्नुचः साम यजूंषि यस्मिन् प्रतिष्ठिता रथनाभाविवाः
यस्मिंश्चित्तं सर्वमोतं प्रजानां तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु ५
सुषारथिरश्वानि यन्मनुष्यान् नेनीयतेऽभीशुभिर्वाजिन इव ।
हृत्प्रतिष्ठं यदजिरं यद्विष्ठं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु ६ [१]

ये पञ्च पञ्चाशतः शतं च सहस्रं च नियुतं चाबुदं च ।
ते यज्ञचित्तेष्टकाटं शरीरं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु ७
वेवाहमेतं पुरुषं महान्तं मादित्यवर्णं तमसुः परस्तात् ।
तस्य योनिं परिपश्यन्ति धीरा—स्तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु ८
येन कर्माणि प्रचरन्ति धीरा विप्रा वाचा मनसा कर्मणा वा ।
यत् स्वां दिशमनु संयन्ति प्राणिनस्तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु ९
ये मे मनो हृदयं ये च वेवा ये अन्तरिक्षं बहुधा कल्पयन्ति ।
ये श्रोत्रं च चक्षुषी संचरन्ति तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु १०

[३३।१-६] (वा० य० ३४।१-६) । ८ (वा० य० ३१।१८)

- यस्येदं धीराः पुनन्ति कवयो ब्रह्माणमेतं व्यावृणत इन्दुम् ।
स्थावरं जङ्गमं च द्यौराकाशं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु ११ [२]
- येन द्यौरुग्रा पृथिवी चान्तरिक्षं येन पर्वताः प्रदिशो दिशश्च ।
येनेदं सर्वं जगद्व्याप्तं प्रजानत तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु १२
- अव्यक्तं चाप्रमेयं च व्यक्ताव्यक्तपरं शिवम् ।
सूक्ष्मात् सूक्ष्मतरं ज्ञेयं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु १३
- कैलासशिखरे रम्ये शंकरस्य गृहालयम् ।
देवतास्तत् प्रमोदन्ते तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु १४
- आदित्यवर्णं तपसा ज्वलन्तं यत् पश्यसि गुहासु जायमानः ।
शिवरूपं शिवमुदितं शिवालयं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु १५
- येनेदं सर्वं जगतो बभूव यद्देवा अपि महतो जातवेदाः ।
यद्देवाग्र्यं तपसो ज्योतिरेकं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु १६ [३]
- गोभिर्जुष्टो धनेन ह्यायुषा च बलेन च ।
प्रजया पशुभिः पुष्करार्थं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु १७
- योऽसौ सर्वेषु वेदेषु पठ्यतेऽनन्द ईश्वरः ।
अकार्यो निर्बणो ह्यात्मा तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु १८
- यो वेदादिषु गायत्री सर्वव्यापी महेश्वरः ।
तदुक्तं च यदा ज्ञेयं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु १९
- प्रयत्नप्राणं ओंकारं प्रणवं च महेश्वरम् ।
यः सर्वं यस्य चित् सर्वं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु २०
- यो वै वेद महादेवं प्रणवं पुरुषोत्तमम् ।
ओंकारं परमात्मानं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु २१ [४]
- ओंकारं चतुर्भुजं लोकनाथं नारायणम् ।
सर्वस्थितं सर्वगतं सर्वव्याप्तं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु २२
- तत् परात् परतो ब्रह्मा तत् परात् परतो हरिः ।
परात् परतरं ज्ञानं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु २३
- य इदं शिवसंकल्पं सदाधीयन्ति ब्राह्मणाः ।
ते परं मोक्षमाप्स्यन्ति तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु २४

अस्ति नास्ति शयित्वा सर्वमिदं नास्ति पुनस्तथैव हृष्टं ध्रुवम् ।

अस्ति नास्ति हितं मध्यमं पदं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु २५

अस्ति नास्ति विपरीतो प्रवादो ऽस्ति नास्ति गुह्यं वा इदं सर्वम् ।

अस्ति नास्ति परात् परो यत् परं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु २६ [५]

(३४) [ऋ० अ० ८।८।४२] [ऋ० मं० १०।१८४ सूक्तस्थानम्तरम् ।]

त्वष्टारूपकर्ता (नेजमेपः) विष्णुः । अनुपुप् ।

नेजमेष परां पत् सुपुत्रः पुनरा पत । अस्यै मे पुत्रकामायै गर्भमा धेहि यः पुमान् १

यथेयं पृथिवी मह्युत्ताना गर्भमावुधे । एवं तं गर्भमा धेहि दशमे मासि सूतवे २

विष्णोः श्रेष्ठेन रूपेणा ऽस्यां नार्यां गवीन्याम् । पुमांसं पुत्राना धेहि दशमे मासि सूतवे ३

(३५) [ऋ० अ० ८।८।४५] [ऋ० मं० १०।१८७ सूक्तस्थानम्तरम् ।]

वत्स आग्नेयः । अग्निः । गायत्री ।

अनीकवन्तमृतयेऽग्निं गीर्भिर्हवामहे । स नः पर्षदति द्विवः १

(३६) [ऋ० मं० ८।८।४९] [ऋग्वेदस्य दशममण्डलस्थान्ते ।]

संज्ञानमुशनावदत् संज्ञानं वरुणोऽवदत् । संज्ञानमिन्द्रश्चाग्निश्च संज्ञानं सवितावदत् १

संज्ञानं वः स्वेभ्यः संज्ञानमरणेभ्यः । संज्ञानमश्विना युव मिहास्मासु नि यच्छताम् २

यत् कुक्षीवां संवननं पुत्रो अङ्गिरसां भवेत् । तेन नोऽद्य विश्वे देवाः सं प्रियां समजीजनन् ३

सं वो मनांसि जानतां समाकूतिर्मनामसि । असौ यो विमना मनः सं समावर्तयामसि ४

नैर्हस्यं सेनादरणं परि वर्तेतु यन्द्रविः । तेनामित्राणां बाहून् हविषा शोषयामसि ५

परिवर्तमान्येषामिन्द्रः पूषा च सप्ततुः ।

तेषां वो अग्निर्दग्धानामग्निर्मूळहाना मिन्द्रो हन्तु वरवरम् ६

ऐषु नह्यवृषाजिनं हरिणस्य धियं यथा । परौ अमित्रौ ऐष त्वर्वाची गौरुपाजंतु ७

प्राध्वराणां पते वसो होतर्वरेण्यक्रतो । तुभ्यं गायत्रमृच्यते ८

सू० ३४ पाठभेदः- १ दशास्यां पुत्राना ।

सू० ३६ पाठभेदः- १ वः स्वेभ्यः, वस्वभ्यः, नः स्वेभ्यः । ३ ०वांसंवननो, ०वांसंवननो । ०सामवे, ०सामवेत् समजीवनन् । ४ नमामसि । ५ जनस्तं समावर्त० ।

गोका॒मो अन्न॑का॒मः प्र॒जाका॑म उ॒त क॑श्यपः ।	
भूतं भ॒विष्य॑त् प्र॒स्तौति॑ सह ब्र॒ह्मैक॑मक्षरं बहुब्र॒ह्मैक॑मक्षरम्	९
यदु॒क्षरं॑ भूत॒कृतं॑ वि॒श्वेदे॒वा उ॒पास॑ति । महं ऋषि॒मस्य॑ गो॒प्तारं॑ ज॒मद॑ग्नि॒स्कुर्व॑तम्	१०
ज॒मद॑ग्निरा॒प्याय॑ते छन्दो॑भिश्चतु॒रुत्त॑रैः । राजा॑ सोम॑स्य भ॒क्षेण॑ ब॒ह्मणा॑ वी॒र्यो॑वत्	११
शि॒वा नः॑ प्रदि॒शो दि॒शः स॒त्या नः॑ प्रदि॒शो दि॒शः ।	
अ॒जो यत् ते॒जो द॑द॒त्ते शु॒क्रं ज्योतिः॑ प॒रो गुह॑	१२
यद्वि॒षिः क॑श्यपः स्तौति॑ स॒त्यं ब्र॒ह्म च॑राच॒रं ध्रु॒वं ब्र॒ह्म च॑राच॒रम् ।	
त्र्या॒युषं॑ ज॒मद॑ग्नेः क॑श्यपस्य त्र्या॒युषम्—ऽग॑स्त्यस्य त्र्या॒युषम्	१३
यद्दे॒वानां॑ त्र्या॒युषं॑ त॒न्मे अ॑स्तु त्र्या॒युषं॑ स॒र्वम॑स्तु श॒तायु॑षं ब॒लायु॑षम् ।	१४
तच्छृ॒ङ्गोरा॑ वृ॒णीम॑हे गा॒तुं य॒ज्ञाय॑ गा॒तुं य॒ज्ञप॑तये ।	
दै॒वीं स्वा॑स्तिरस्तु नः स्वा॑स्तिर्मानु॒षेभ्यः॑ ।	
ऊ॒र्ध्वं जि॑गातु भेष॒जं शं ना॑ अस्तु द्वि॒पदे॑ शं चतु॑ष्पदे	१५

॥ इति परिशिष्टानि ॥

अष्टौ विकृतयः ।

संहितालक्षणम् ।

परः समिधर्षः संहिता । (अष्टाध्याया १।४।१०९ पाणिनिः) (वर्णानामतिशयितः संनिधिः संहितासंज्ञः स्यात्)

[१] संहितामन्त्रः ।

ओषधयः संवदन्ते सोमेन सह राजा । यस्मै कृणोति ब्राह्मणस्तं राजन् पारयामसि ॥

(ऋ० अष्टक ८, अ० ५, व० ११; मं० १०, सू० ९७, मं० २२)

(पदच्छेदपूर्वको) मंत्रपाठः ।

ओषधयः सं वदन्ते सोमेन सह राजा । यस्मै कृणोति ब्राह्मणम् तं राजन् पारयामसि ॥

पदसंहितालक्षणम् ।

पदविच्छेदोऽसंहितः ॥ (प्रातिशाख्यसूत्रे कात्यायनः)

[२] पदपाठः ।

ओषधयः । सं । वदन्ते । सोमेन । सह । राजा ।

यस्मै । कृणोति । ब्राह्मणः । तं । राजन् । पारयामसि ॥ १ ॥

क्रमलक्षणम् ।

क्रमेण पदद्वयस्य पाठः । क्रमपाठे 'योगरूढा संहिता' इत्युच्यते । 'क्रमः स्मृतिप्रयोजनः' (प्रा० सू० ४।१८ कात्यायनः)

[३] क्रमपाठः ।

ओषधयः सं । सं वदन्ते । वदन्ते सोमेन । सोमेन सह । सह राजा । राज्ञेति राजा ॥

यस्मै कृणोति । कृणोति ब्राह्मणः । ब्राह्मणस्तं । तं राजन् । राजन् पारयामसि ।

पारयामसीति पारयामसि ॥ १ ॥

[४] पञ्चसन्धिः ।

पञ्चसंधिलक्षणम् ।

अनुक्रमश्चोत्क्रमश्च व्युत्क्रमोऽभिक्रमस्तथा । संक्रमश्चेति पञ्चैते जटारायां कथिताः क्रमाः ॥

क्रमः = १ + २; २ + ३ । उत्क्रमः = २ + २; ३ + ३ । व्युत्क्रमः = २ + १; ३ + २ ।

अभिक्रमः = १ + १; २ + २ । संक्रमः = १ + २; २ + ३ ।

(क्रमः) (उत्क्रमः) (व्युत्क्रमः) (अभिक्रमः) (संक्रमः)
१-२ २-२ २-१ १-१ १-२

ओषधयः सं । सं सं । समोषधयः । ओषधय ओषधयः । ओषधयः सं ।
१ २ २ २ २ १ १ १ १ २

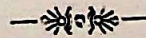
सं वदन्ते । वदन्ते वदन्ते । वदन्ते सं । सं सं । सं वदन्ते ।
२ ३ ३ ३ ३ २ २ २ २ ३

वदन्ते सोमेन । सोमेन सोमेन । सोमेन वदन्ते । वदन्ते वदन्ते । वदन्ते सोमेन ।
३ ४ ४ ४ ४ ३ ३ ३ ३ ४

सोमेन सह । सह सह । सह सोमेन । सोमेन सोमेन । सोमेन सह ।
४ ५ ५ ५ ५ ४ ४ ४ ४ ५

सह राज्ञा । राज्ञा राज्ञा । राज्ञा सह । सह सह । सह राज्ञा ।
५ ६ ६ ६ ६ ५ ५ ५ ५ ६

राज्ञेति राज्ञा ।
६ ६

‘ तत्सवितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धीमहि । ’ (ऋ० अ० ३।१।१०। मं० ३।६०।१०) इत्यस्य —

पञ्चसन्धिः ।

तत्सवितुः । सवितुस्सवितुः । सवितुस्तत् । तत्तत् । तत्सवितुः ।
सवितुर्वरेण्यं । वरेण्यं वरेण्यं । वरेण्यं सवितुः । सवितुस्सवितुः । सवितुर्वरेण्यं ।
वरेण्यं भर्गः । भर्गो भर्गः । भर्गो वरेण्यं । वरेण्यं वरेण्यं । वरेण्यं भर्गः ।
भर्गो देवस्य । देवस्य देवस्य । देवस्य भर्गः । भर्गो भर्गः । भर्गो देवस्य ।
देवस्य धीमहि । धीमहि धीमहि । धीमहि देवस्य । देवस्य देवस्य । देवस्य धीमहि ।
धीमहीति धीमहि । (पृथग्वेदेषु)

विकृति-लक्षणानि ।

शैशिरीये समास्त्राये व्यालिनैव^१ महर्षिणा ।

जटाद्या विकृतीरष्टौ लक्ष्यन्ते नातिविस्तरम् ॥ १ ॥

जटा माला शिखा रेखा ध्वजो दण्डो रथो घनः ।

अष्टौ विकृतयः प्रोक्ताः क्रमपूर्वा महर्षिभिः ॥ २ ॥

अष्टौ विकृतयः क्रमपूर्वा भवन्ति । तासु जटा-दण्डसंज्ञके द्वे विकृती मुख्ये । यत एताभ्यामेवान्या विकृतयः सम्भवन्ति । तत्र जटा शिखाऽनुसरति । तथा च दण्डं माला-रेखा-ध्वज-रथा अनुसरन्ति । घनस्तु जटादण्डावनुसरति ।

[१] जटा ।

प्रथमं जटालक्षणम् ।

अनुलोमविलोमाभ्यां त्रिवारं हि पठेत् क्रमम् । विलोमे पदव्यसंधिः अनुलोमे यथाक्रमम् ॥

द्वितीयं जटालक्षणम् ।

क्रमे यथाक्ते पदजातमेव द्विरभ्यसेदुत्तरमेव पूर्वम् ।

अभ्यस्य पूर्वं च तथोत्तरे पदे ऽवसानमेवं हि जटाभिधीयते ॥

जटा= अनुलोमः १-२ + विलोमः २-१ + अनुलोमः १-२ ॥ [क्रमः १-२ + व्युत्क्रमः २-१ + संक्रमः १-२]

जटापाठः ।

ओषधयस् सं, समोषधय, ओषधयस् सम् ॥
१ २ २ १ २

सं वदन्ते, वदन्ते सं, सं वदन्ते ॥
१ ३ ३ २ २ ३

वदन्ते सोमेन, सोमेन वदन्ते, वदन्ते सोमेन ॥
३ ४ ४ ३ ३ ४

सोमेन सह, सह सोमेन, सोमेन सह ॥
४ ५ ५ ४ ४ ५

सह राजा, राजा सह, सह राजा ॥
५ ६ ६ ५ ५ ६

राज्ञेति राजा ॥
६ ६

यस्मै कृणोति, कृणोति यस्मै, यस्मै कृणोति ॥
७ ८ ८ ७ ७ ८

कृणोति ब्राह्मणो, ब्राह्मणः कृणोति, कृणोति ब्राह्मणः ॥
८ ९ ९ ८ ८ ९

ब्राह्मणस्तं, तं ब्राह्मणो, ब्राह्मणस्तं ॥
९ १० १० ९ ९ १०

तं राजन्, राजस्तं, तं राजन् ॥
१० ११ ११ १० १० ११

राजनपारयामसि, पारयामसि राजन्, राजनपारयामसि ॥ पारयामसीति पारयामसि ॥ १ ॥
११ १२ १२ ११ ११ १२ १२ १२

[२] माला ।

मालाया द्वौ भेदौ पुष्पमाला-क्रममाला चेति । तत्र क्रममालायाः लक्षणम्-

क्रम-मालालक्षणम् ।

श्रुयात्क्रमविपर्यासावर्धचस्यादिताऽन्ततः । अन्तं चादि नयेद्वं क्रममालेति गीयते ॥

(१ क्रम-माला)

ओषधयः सं । राज्ञेति राज्ञा ॥ सं वदन्ते । राज्ञा सह ॥ वदन्ते सोमेन । सह सोमेन ॥
 १ २ ६ ६ २ ३ ६ ५ ३ ४ ५ ४
 सोमेन सह । सोमेन वदन्ते ॥ सह राज्ञा । वदन्ते सं ॥ राज्ञेति राज्ञा । समोषधयः ॥
 ४ ५ ४ ६ ५ ६ ३ २ ६ ६ २ १
 यस्मै कृणोति । पारयामसीति पारयामसि ॥ कृणोति ब्राह्मणः । पारयामसि राजन् ॥
 ७ ८ १२ १२ ८ ९ १२ ११
 ब्राह्मणस्तं । राज्ञस्तं ॥ तं राजन् । तं ब्राह्मणः ॥ राजन्पारयामसि । ब्राह्मणः कृणोति ॥
 ९ १० ११ १० १० ११ १० ९ ११ १२ ९ ८
 पारयामसीति पारयामसि ॥ कृणोति यस्मै ॥
 १५ ११

+ क्रम-माला

ओषधयः सं । १ राज्ञेति राज्ञा
 सं वदन्ते । ३ ४ राज्ञा सह ।
 वदन्ते सोमेन । ५ ६ सह सोमेन ।
 सोमेन सह । ७ ८ सोमेन वदन्ते ।
 सह राज्ञा । ९ १० वदन्ते सं ।
 राज्ञेति राज्ञा । ११ १२ समोषधयः ।
 यस्मै कृणोति । १३ १४ पारयामसीति पारयामसि ।
 कृणोति ब्राह्मणः । १५ १६ पारयामसि राजन् ।
 ब्राह्मणस्तं । १७ १८ राज्ञस्तं ।
 तं राजन् । १९ २० तं ब्राह्मणः ।
 राजन् पारयामसि । २१ २२ ब्राह्मणः कृणोति ।
 पारयामसीति पारयामसि । २३ २४ कृणोति यस्मै ।

+ क्रममालायाः पठनक्रमोऽत्राहः प्रदर्शितः ।

(क्रम-माला)

[आदितोऽन्ततः] = [अन्तं चादि नयेत्]

[१] १ ओषधयः सं	— राज्ञेति राज्ञा	६
२ सं वदन्ते	— राज्ञा सह	७
३ वदन्ते सोमेन	— सह सोमेन	४
४ सोमेन सह	— सोमेन वदन्ते	३
५ सह राज्ञा	— वदन्ते सं	२
६ राज्ञेति राज्ञा	— समोषधयः	१

[आदितोऽन्ततः] = [अन्तं चादि नयेत्]

[२] ७ यस्मै कृणोति	— पारयामसीति पारयामसि	१२
८ कृणोति ब्राह्मणः	— पारयामसि राजन्	११
९ ब्राह्मणस् तं	— राज्ञस्तं	१०
१० तं राजन्	— तं ब्राह्मणः	९
११ राजन् पारयामसि	— ब्राह्मणः कृणोति	८
१२ पारयामसीति पारयामसि	— कृणोति यस्मै	७

(२ पुष्पमाला ।)

पुष्पमाला-लक्षणम् ।

माला मालेव पुष्पाणां पदानां ग्रन्थिनी हि सा । आवर्तन्ते त्रयस्तस्यां क्रमव्युत्क्रमसंक्रमाः ॥

जटावदेव पुष्पमाला भवति । तत्र प्रतिपदं विराम इतिकारश्चेति विशेषः । केचिच्च पुष्पमालाया-
मितिकारं पदसन्धिस्थानेऽपि वदन्ति । यथा- "समोषधयः" इति 'सम् ओषधयः' । "ब्राह्मणस्तं"
इति 'ब्राह्मणः तम्' । "राज्ञस्तं" इति राजन् तम् । इत्यादिः ।

(क्रमः) विरामः (व्युत्क्रमः) विरामः (संक्रमः)

१ ओषधयः सं	समोषधयः	ओषधयः सं ।	इति । (विराम)
२ सं वदन्ते	वदन्ते सं	सं वदन्ते	" "
३ वदन्ते सोमेन	सोमेन वदन्ते	वदन्ते सोमेन	" "
४ सोमेन सह	सह सोमेन	सोमेन सह	" "
५ सह राज्ञा	राज्ञा सह	सह राज्ञा	" "
६ राज्ञेति राज्ञा			" "
७ यस्मै कृणोति	कृणोति यस्मै	यस्मै कृणोति	" "
८ कृणोति ब्राह्मणः	ब्राह्मणः कृणोति	कृणोति ब्राह्मणः	" "
९ ब्राह्मणस्तं	तं ब्राह्मणः	ब्राह्मणस्तं	" "
१० तं राजन्	राज्ञस्तं	तं राजन्	" "
११ राजन्पारयामसि	पारयामसि राजन्	राजन्पारयामसि	" "
१२ पारयामसीति पारयामसि ।			

[३] शिक्षा ।

शिक्षा-लक्षणम् ।

पदोत्तरां अटामेव शिक्षामार्याः प्रचक्षते ।

ओर्षधयः सं, समोर्षधय, ओर्षधयः सं, — वदन्ते ।
 १ २ २ १ १ २ ३

सं वदन्ते, वदन्ते सं, सं वदन्ते, — सोमेन ।
 १ ३ ३ २ २ ३ ४

वदन्ते सोमेन, सोमेन वदन्ते, वदन्ते सोमेन, — सह ।
 ३ ४ ४ ३ ३ ४ ५

सोमेन सह, सह सोमेन, सोमेन सह, — राज्ञा ।
 ४ ५ ५ ४ ४ ५ ६

सह राज्ञा, राज्ञा सह, सह राज्ञा ।
 ५ ६ ६ ५ ५ ६

राज्ञेति राज्ञा ।
 ६ ६

यस्मै कृणोति, कृणोति यस्मै, यस्मै कृणोति, — ब्राह्मणः ।
 ७ ८ ८ ७ ७ ८ ९

कृणोति ब्राह्मणो, ब्राह्मणः कृणोति, कृणोति ब्राह्मणस—तम् ।
 ८ ९ ९ ८ ८ ९ १०

ब्राह्मणस्तं, तं ब्राह्मणो, ब्राह्मणस्तं, — राजन् ।
 ९ १० १० ९ ९ १० ११

तं राजन्, राजंस्तं, तं राजन्, — पारयामसि ।
 १० ११ ११ १० ११ १२

राजन्पारयामसि, पारयामसि राजन्, राजन् पारयामसि ।
 ११ १२ १२ ११ ११ १२

पारयामसीति पारयामसि ।
 १२ १२

[४] रेखा ।

रेखा-लक्षणम् ।

क्रमाद् द्वित्रिचतुष्पञ्चदशक्रममुदाहरेत् । पृथक्पृथग्विपर्ययस्य लेखामाहुः पुनः क्रमात् ॥

पूर्वार्धस्य—

२ (पदद्वयं) = ओर्षधयः सं । समोर्षधयः । ओर्षधयः सं ॥

३ (पदत्रयं) = सं वदन्ते सोमेन । सोमेन वदन्ते सं । सं वदन्ते ॥

४ (पदचतुष्कं) = वदन्ते सोमेन सह राजा । राजा सह सोमेन वदन्ते । वदन्ते सोमेन ॥
सोमेन सह । सह राजा । राज्ञेति राजा ॥

उत्तरार्धस्य—

२ = यस्मै कृणोति । कृणोति यस्मै । यस्मै कृणोति ॥

३ = कृणोति ब्राह्मणस्तं । तं ब्राह्मणः कृणोति । कृणोति ब्राह्मणः ॥

४ = ब्राह्मणस्तं राजन् पारयामसि । पारयामसि राजंस्तं ब्राह्मणः । ब्राह्मणस्तं ॥
तं राजन् । राजन् पारयामसि । पारयामसीति पारयामसि ॥

[यद्वा सर्वस्य मन्त्रस्य]

२ (पदद्वयं) = ओर्षधयः सं । समोर्षधयः । ओर्षधयः सम ॥

३ (पदत्रयं) = सं वदन्ते सोमेन । सोमेन वदन्ते सं । सं वदन्ते ॥

४ (पदचतुष्कं) = वदन्ते सोमेन सह राजा । राजा सह सोमेन वदन्ते । वदन्ते सोमेन ॥

५ (पदपञ्चकं) = सोमेन सह राजा यस्मै कृणोति । कृणोति यस्मै राजा सह सोमेन । सोमेन सह ।

६ (पदषड्कं) = सह राजा यस्मै कृणोति ब्राह्मणस्तं । तं ब्राह्मणः कृणोति यस्मै राजा सह ।

सह राजा ॥

७ (पदसप्तकं) = राजा यस्मै कृणोति ब्राह्मणस्तं राजन् पारयामसि ।

पारयामसि राजंस्तं ब्राह्मणः कृणोति यस्मै राजा । राजा यस्मै ॥

यस्मै कृणोति । कृणोति ब्राह्मणः । ब्राह्मणस्तं । तं राजन् । राजन् पारयामसि ।

पारयामसीति पारयामसि ॥

[५] ध्वजः ।

ध्वज-लक्षणम् ।

ब्रूयादादेः क्रमं सम्यगन्तादुत्तरयेद्यदि । वर्गे च ऋषि वा यत्र पठनं स ध्वजः स्मृतः ॥

(आदेः क्रमः)

(अन्तादुत्तरणं)

१ ओषधयः सं ।	२ पारयामसीति पारयामसि ।
३ सं वदन्ते ।	४ राजन् पारयामसि ।
५ वदन्ते सोमेन ।	६ तं राजन् ।
७ सोमेन सह ।	८ ब्राह्मणस्तं ।
९ सह राज्ञा ।	१० कृणोति ब्राह्मणः ।
११ राज्ञेति राज्ञा ।	१२ यस्मै कृणोति ।
१३ यस्मै कृणोति ।	१४ राज्ञेति राज्ञा ।
१५ कृणोति ब्राह्मणः ।	१६ सह राज्ञा ।
१७ ब्राह्मणस्तं ।	१८ सोमेन सह ।
१९ तं राजन् ।	२० वदन्ते सोमेन ।
२१ राजन् पारयामसि ।	२२ सं वदन्ते ।
२३ पारयामसीति पारयामसि ।	२४ ओषधयः सं ।

अत्र विशेषः ।

- १ अत्र ध्वजस्य पठनक्रमोऽङ्केः प्रदर्शितः ।
 २ यथा मन्त्रस्वैकस्यैवं ध्वजो भवति, तथैव पञ्च-षट्-सप्त-मन्त्रसंख्याकस्य वर्गस्याप्येवमेव ध्वजो भवति ।
 तत्र वर्गादिस्थितस्य पदद्वयस्य वर्गान्तस्थेन पदेन द्विरुक्तेनेतिकारसहितेन च संबद्धो ज्ञातव्यः ।
 यथा 'अग्निमीळे...आ गमदिति आ गमत्' इति प्रथमस्य वर्गस्य ऋग्वेदस्य ध्वजो बोद्धव्यः ।

ॐ वर्गे वा ऋषि वा यः स्थापयितः स ध्वजः स्मृतः । इति वा पाठः ।

[६] दण्डः ।

दण्ड-लक्षणम् ।

क्रममुक्त्वा विपर्यस्य पुनश्च क्रममुत्तरम् । अर्धर्चादेवमुक्तोऽयं क्रमदण्डोऽभिधीयते ॥

पूर्वार्धस्य-

२ = ओषधयः सं ॥ समोषधयः ।

३ = ओषधयः सं । सं वदन्ते ॥ वदन्ते समोषधयः ।

४ = ओषधयः सं । सं वदन्ते । वदन्ते सोमेन ॥ सोमेन वदन्ते समोषधयः ।

५ = ओषधयः सं । सं वदन्ते । वदन्ते सोमेन । सोमेन सह ॥ सह सोमेन वदन्ते समोषधयः ।

६ = ओषधयः सं । सं वदन्ते । वदन्ते सोमेन । सोमेन सह । सह राज्ञा ॥

राज्ञा सह सोमेन वदन्ते समोषधयः ।

ओषधयः सं । सं वदन्ते । वदन्ते सोमेन । सोमेन सह । सह राज्ञा ॥ राज्ञेति राज्ञा ।

उत्तरार्धस्य-

२ = यस्मै कृणोति ॥ कृणोति यस्मै ।

३ = यस्मै कृणोति । कृणोति ब्राह्मणः ॥ ब्राह्मणः कृणोति यस्मै ।

४ = यस्मै कृणोति । कृणोति ब्राह्मणः । ब्राह्मणस्तं ॥ तं ब्राह्मणः कृणोति यस्मै ।

५ = यस्मै कृणोति । कृणोति ब्राह्मणः । ब्राह्मणस्तं । तं राजन् ॥ राजंस्तं ब्राह्मणः कृणोति यस्मै ।

६ = यस्मै कृणोति । कृणोति ब्राह्मणः । ब्राह्मणस्तं । तं राजन् । राजन् पारयामसि ॥

पारयामसि राजंस्तं ब्राह्मणः कृणोति यस्मै ।

यस्मै कृणोति । कृणोति ब्राह्मणः । ब्राह्मणस्तं । तं राजन् । राजन् पारयामसि ॥

पारयामसीति पारयामसि ।

[७] रथः ।

रथ-लक्षणम् ।

पादशोऽर्धचशो वापि सहोक्त्या दण्डवद्रथः ।

रथस्त्रिविधः । द्विचक्रश्चक्रश्चतुश्चक्रश्चेति । तत्र द्विचक्रो रथोऽर्धचशो भवति । त्रिचक्रस्तु रथः प्रतिपादे समानपद-
संख्यायुतस्य गायत्रीछन्दस्कस्यैव मन्त्रस्य भवति । चतुश्चक्रो रथस्तु पादस्य एव भवति ।

(१) द्विचक्रो रथः (अर्धचशः)

(पूर्वाधः) (उत्तराधः)

[१] (१) ओषधयः सं । यस्मै कृणोति ।

(प्रथम एकपात्कमः)

समोषधयः । कृणोति यस्मै ।

(व्युत्क्रमः)

[२] (१) ओषधयः सं । यस्मै कृणोति ।

(द्वितीयो द्विपात्कमः)

(२) सं वदन्ते । कृणोति ब्राह्मणः ।

”

वदन्ते समोषधयः । ब्राह्मणः कृणोति यस्मै ।

(व्युत्क्रमः)

[३] (१) ओषधयः सं । यस्मै कृणोति ।

(तृतीयस्त्रिपात्कमः)

(२) सं वदन्ते । कृणोति ब्राह्मणः ।

”

(३) वदन्ते सोमेन । ब्राह्मणस्तं ।

”

सोमेन वदन्ते समोषधयः । तं ब्राह्मणः कृणोति यस्मै ।

(व्युत्क्रमः)

[४] (१) ओषधयः सं । यस्मै कृणोति ।

(चतुर्थश्चतुष्पात्कमः)

(२) सं वदन्ते । कृणोति ब्राह्मणः ।

”

(३) वदन्ते सोमेन । ब्राह्मणस्तं ।

”

(४) सोमेन सह । तं राजन् ।

”

सह सोमेन वदन्ते समोषधयः । राजंस्तं ब्राह्मणः कृणोति यस्मै ।

(व्युत्क्रमः)

[५] (१) ओषधयः सं । यस्मै कृणोति ।

(पञ्चमः पञ्चपात्कमः)

(२) सं वदन्ते । कृणोति ब्राह्मणः ।

”

(३) वदन्ते सोमेन । ब्राह्मणस्तं ।

”

(४) सोमेन सह । तं राजन् ।

”

(५) सह राजा । राजन् पारयामसि ।

”

राज्ञेति राजा । पारयामसीति पारयामसि ।

(समाप्तिः)

(२) द्विचक्रो रथः ।

अग्निमीळे पुरोहितं यज्ञस्य देवमुत्विजम् । होतारं रत्नधातमम् ॥ ऋ० १।१।१
अयं देवाय जन्मने स्तोमो विप्रैभिरासया । अकारि रत्नधातमः ॥ ऋ० १।२०।१

मन्त्रद्वयस्य सहोक्त्याऽपि द्विचक्रो रथो भवति । सहोक्तिपाठभेदेन स द्विधा विभज्यते । तत्र प्रथमः—

(ऋ० १।१।१) (ऋ० १।२०।१)

[१] अग्निमीळे । अयं देवाय ॥

ईळेऽग्निं । देवायायं ॥

[२] अग्निमीळे । ईळे पुरोहितं ॥ अयं देवाय । देवाय जन्मने ॥
पुरोहितमीळेऽग्निं । जन्मने देवायायं ॥

[३] अग्निमीळे । ईळे पुरोहितं । पुरोहितं यज्ञस्य ॥ अयं देवाय । देवाय जन्मने । जन्मने स्तोमः ॥
यज्ञस्य पुरोहितमीळेऽग्निं । स्तोमो जन्मने देवायायं ॥

[४] अग्निमीळे । ईळे पुरोहितं । पुरोहितं यज्ञस्य । 'पुरोहितमिति पुरःऽहितं' । यज्ञस्य देवं ॥
अयं देवाय । देवाय जन्मने । जन्मने स्तोमः । स्तोमो विप्रैभिः ॥
देवं यज्ञस्य पुरोहितमीळेऽग्निं ॥ विप्रैभिः स्तोमो जन्मने देवायायं ॥

[५] अग्निमीळे । ईळे पुरोहितं । पुरोहितं यज्ञस्य । 'पुरोहितमिति पुरःऽहितं' । यज्ञस्य देवं ।
देवमुत्विजं ॥

अयं देवाय । देवाय जन्मने । जन्मने स्तोमः । स्तोमो विप्रैभिः । विप्रैभिरासया ॥
ऋत्विजं देवं यज्ञस्य पुरोहितमीळेऽग्निं ॥ आसया विप्रैभिः स्तोमो जन्मने देवायायं ॥

[६] अग्निमीळे । ईळे पुरोहितं । पुरोहितं यज्ञस्य । 'पुरोहितमिति पुरःऽहितं' । यज्ञस्य देवं ।
देवमुत्विजं ॥

अयं देवाय । देवाय जन्मने । जन्मने स्तोमः । स्तोमो विप्रैभिः । विप्रैभिरासया ।
ऋत्विजमित्युत्विजं । आसयेत्यासया ॥

[७] होतारं रत्नधातमं । अकारि रत्नधातमः ॥
रत्नधातमं होतारं । रत्नधातमोऽकारि ॥

होतारं रत्नधातमं । अकारि रत्नधातमः ॥

रत्नधातममिति रत्नऽधातमं । रत्नधातम इति रत्नऽधातमः ॥

(३) द्विचक्रो रथः ।

पूर्वोक्तयोर्द्वयोर्मन्त्रयोः सहोक्त्या द्विचक्रो रथो भवति । तस्य द्वितीयः प्रकारो यथा—

(क्र० ११११)	(क्र० ११२०११)	(क्र० ११११)	(क्र० ११२०११)
१ अग्निमीले । अयं देवाय ॥	इलेऽग्निं । देवायायं ॥	[५](१) अग्निमीले । अयं देवाय ॥	(२) ईले पुरोहितं । देवाय जन्मने ॥
[२](१) अग्निमीले । अयं देवाय ॥	(२) ईले पुरोहितं । देवाय जन्मने ॥	(३) पुरोहितं यज्ञस्य । जन्मने स्तोमः ॥	'पुरोहितमिति पुरःऽहितं' ।
(२) ईले पुरोहितं । देवाय जन्मने ॥	पुरोहितमीलेऽग्निं । जन्मने देवायायं ॥	(४) यज्ञस्य देवं । स्तोमो विप्रेभिः ॥	(५) देवमृत्विजं । विप्रेभिरासया ॥
[३](१) अग्निमीले । अयं देवाय ॥	(२) ईले पुरोहितं । देवाय जन्मने ॥	ऋत्विजं देवं यज्ञस्य पुरोहितमीलेऽग्निं ।	आसया विप्रेभिः स्तोमो जन्मने देवायायं ।
(२) ईले पुरोहितं । देवाय जन्मने ॥	(३) पुरोहितं यज्ञस्य । जन्मने स्तोमः ॥	[६](१) अग्निमीले । अयं देवाय ॥	(२) ईले पुरोहितं । देवाय जन्मने ॥
यज्ञस्य पुरोहितमीलेऽग्निं ॥	स्तोमो जन्मने देवायायं ॥	(३) पुरोहितं यज्ञस्य । जन्मने स्तोमः ॥	'पुरोहितमिति पुरःऽहितं' ।
[४](१) अग्निमीले । अयं देवाय ॥	(२) ईले पुरोहितं । देवाय जन्मने ॥	(४) यज्ञस्य देवं । स्तोमो विप्रेभिः ॥	(५) देवमृत्विजं । विप्रेभिरासया ॥
(२) ईले पुरोहितं । देवाय जन्मने ॥	(३) पुरोहितं यज्ञस्य । जन्मने स्तोमः ॥	(६) ऋत्विजमित्यूत्विजं । आसयेत्यासया ॥	[७](१) होतारं रत्नधातमं । अकारि रत्नधातमः ॥
'पुरोहितमिति पुरःऽहितं' ।	(४) यज्ञस्य देवं । स्तोमो विप्रेभिः ॥	देवं यज्ञस्य पुरोहितमीलेऽग्निं ॥	रत्नधातमं होतारं । रत्नधातमोऽकारिः ॥
विप्रेभिः स्तोमो जन्मने देवायायं ॥			होतारं रत्नधातमं । अकारि रत्नधातमः ॥
			रत्नधातममिति रत्नऽधातमं ।
			रत्नधातम इति रत्नऽधातमः ॥

(४) त्रिचक्रो रथः ।

विष्णोः कर्माणि पश्यत यतो ब्रतानि पस्पशे । इन्द्रस्य युज्यः सखा ॥ (ऋ० १।२२।१९)

इत्यस्य त्रिपदागायत्रीछन्दस्कस्य मन्त्रस्य प्रतिपादं समानपदसंख्यस्वास्तित्रिचक्रो रथो भवति, यथा—

(प्रथमः पादः) (द्वितीयः पादः) (तृतीयः पादः)

[१] (१) विष्णोः कर्माणि । यतो ब्रतानि । इन्द्रस्य युज्यः । (प्रथमः क्रमः)

कर्माणि विष्णोः । ब्रतानि यतः । युज्य इन्द्रस्य । (व्युत्क्रमः)

[२] (१) विष्णोः कर्माणि । यतो ब्रतानि । इन्द्रस्य युज्यः । (द्वितीयः क्रमः)

(२) कर्माणि पश्यत । ब्रतानि पस्पशे । युज्यः सखा । "

पश्यत कर्माणि विष्णोः । पस्पशे ब्रतानि यतः । सखा युज्य इन्द्रस्य । (व्युत्क्रमः)

(प्रथमः पादः) विष्णोः कर्माणि । कर्माणि पश्यत । पश्यतेति पश्यत । (समाप्तिः)

(द्वितीयः ") यतो ब्रतानि । ब्रतानि पस्पशे । पस्पश इति पस्पशे । "

(तृतीयः ") इन्द्रस्य युज्यः । युज्यः सखा । सखेति सखा । "

(५) चतुश्चक्रो रथः ।

चतुश्चक्रो रथश्चतुष्पान्मन्त्रस्य पादशो भवति, यथा—

(प्रथमः पादः) (द्वितीयः पादः) (तृतीयः पादः) (चतुर्थः पादः)

[१] (१) ओषधयः सं । सोमेन सह । यस्मै कृणोति । तं राजन् । (प्रथमः क्रमः)

समोषधयः । सह सोमेन । कृणोति यस्मै । राजंस्तं । (व्युत्क्रमः)

[२] (१) ओषधयः सं । सोमेन सह । यस्मै कृणोति । तं राजन् । (द्वितीयः क्रमः)

(२) सं वदंते । सह राजा । कृणोति ब्राह्मणः । राजन्पारयामसि । "

वदंते समोषधयः । राजा सह सोमेन । ब्राह्मणः कृणोति यस्मै । पारयामसि राजंस्तं । (व्युत्क्रमः)

(प्रथमः पादः) ओषधयः सं । सं वदंते । वदंत इति वदन्ते । (समाप्तिः)

(द्वितीयः ") सोमेन सह । सह राजा । राजेति राजा । "

(तृतीयः ") यस्मै कृणोति । कृणोति ब्राह्मणः । ब्राह्मण इति ब्राह्मणः । "

(चतुर्थः ") तं राजन् । राजन्पारयामसि । पारयामसीति पारयामसि । "

[८] घनः ।

घनश्चतुर्विधः । घनो घनवल्लभश्च । तौ च प्रत्येकं द्विधा भवतः ।

[१] प्रथमं घन-लक्षणम् ।

अन्तात्क्रमं पठेत्पूर्वमादिपर्यन्तमानयेत् । आदिक्रमं नयेदन्तं घनमाहुर्मनीषिणः ॥

(१) पूर्वार्धस्य (अन्तादादिपर्यन्तम्)

[१] राज्ञेति राज्ञा । सह राज्ञा । सोमेन सह । वदन्ते सोमेन । सं वदन्ते । ओषधयः सं-

(आदितोऽन्तपर्यन्तम्)

सं वदन्ते । वदन्ते सोमेन । सोमेन सह । सह राज्ञा । राज्ञेति राज्ञा ।

(२) उत्तरार्धस्य (अन्तादादिपर्यन्तम्)

[२] पारयामसीति पारयामसि । राजन् पारयामसि । तं राजन् । ब्राह्मणस्तं । कृणोति ब्राह्मणः ।

यस्मै कृणोति-

(आदितोऽन्तपर्यन्तम्)

कृणोति ब्राह्मणः । ब्राह्मणस्तं । तं राजन् । राजन् पारयामसि । पारयामसीति पारयामसि ।

[२] द्वितीयं घनलक्षणम् ।

शिखाभुक्त्वा विपर्यस्य तत्पदानि पुनः पठेत् । अयं घन इति प्रोक्त [इत्यष्टौ विकृतीः पठेत्] ॥

[१]

← शिखापाठः → ← तस्य विपर्यासः → ← तत्पदानां पुनःपाठः →

ओषधयः सं	समोषधय	ओषधयः सं वदन्ते	वदन्ते	समोषधय	ओषधयः सं वदन्ते ॥
सं वदन्ते	वदन्ते सं	सं वदन्ते सोमेन	सोमेन	वदन्ते सं	सं वदन्ते सोमेन ॥
वदन्ते सोमेन	सोमेन वदन्ते	वदन्ते सोमेन सह	सह	सोमेन वदन्ते	वदन्ते सोमेन सह ॥
सोमेन सह	सह सोमेन	सोमेन सह राज्ञा	राज्ञा	सह सोमेन	सोमेन सह राज्ञा ॥
सह राज्ञा	राज्ञा सह	सह राज्ञा	॥	राज्ञेति राज्ञा ॥	

[२]

यस्मै कृणोति कृणोति यस्मै यस्मै कृणोति ब्राह्मणो ब्राह्मणः कृणोति यस्मै यस्मै कृणोति ब्राह्मणः ॥
 कृणोति ब्राह्मणो ब्राह्मणः कृणोति कृणोति ब्राह्मणस्तं तं ब्राह्मणः कृणोति कृणोति ब्राह्मणस्तं ॥
 ब्राह्मणस्तं तं ब्राह्मणो ब्राह्मणस्तं राजन् राजस्तं ब्राह्मणो ब्राह्मणस्तं राजन् ॥
 तं राजन् राजस्तं तं राजन् पारयामसि पारयामसि राजस्तं तं राजन् पारयामसि ॥
 राजन् पारयामसि पारयामसि राजन् ॥ राजन् पारयामसि ॥ पारयामसीति पारयामसि ।

वनपाठः ।

द्वितीयघनलक्षणस्यान्यदुदाहरणम् ।

(१ शिल्पापाठः, २ तस्यविपर्ययः, ३ तस्यदानां च पुनः पाठो घनः ।)

गायन्ति त्वा गायत्रिणोऽर्चन्त्यर्कमर्किणः ।

ब्रह्माणस्त्वा शतक्रतु उद्वंशमिव येमिरे ।

(क्र० ११०११)

(१) प्रथमोऽर्धः ।

[१] गायँति त्वा, त्वा गायँति, गायँति त्वा, गायत्रिणो; गायत्रिणस्त्वा गायँति । गायँति त्वा
गायत्रिणः ॥

[२] त्वा गायत्रिणो, गायत्रिणस्त्वा, त्वा गायत्रिणो, ऽर्च्य;—ऽर्चति गायत्रिणस्त्वा ।

त्वा गायत्रिणोऽर्चति ॥

[३] गायत्रिणोऽर्च्य, -ऽर्चति गायत्रिणो, गायत्रिणोऽर्च्यर्कम् -ऽर्कमर्चति गायत्रिणो ।

गायत्रिणोऽर्चत्यर्कम् ॥

[४] अचैत्यर्कम्—ऽकर्मचैत्य—ऽचैत्यर्कम्—ऽकिणो; ऽकिणोऽकर्मचैत्य—ऽचैत्यर्कमकिणः ॥

[५] अ॒र्कम॒र्किणो॒, — ऽर्किणो॒ ऽर्कम॒ — ऽर्कम॒र्किणः॑ ॥ अ॒र्किण॑ इत्य॒र्किणः॑ ॥

(२) द्वितीयोऽर्थः ।

[१] ब्रह्माणस्त्वा, त्वा ब्रह्माणो, ब्रह्माणस्त्वा, शतक्रतो; शतक्रतो त्वा ब्रह्माणो, ब्रह्माणस्त्वा
शतक्रतो ॥

[२] त्वा शतक्रतो, शतक्रतो त्वा, त्वा शतक्रत, उदु—च्छतक्रतो त्वा । त्वा शतक्रत उत् ॥

[३] शतक्रत उदुच्छतक्रतो, शतक्रत उद्वंशमिव; वंशमिवोच्छतक्रतो, शतक्रत उद्वंशमिव ॥

शतक्रतो इति शतऽक्रतो ॥

[४] उद्वंशमिव, वंशमिवोदुद्वंशमिव, येमिरे; येमिरे वंशमिवोदुद्वंशमिव येमिरे ॥

[५] वंशमिव येमिरे, येमिरे वंशमिव, वंशमिव येमिरे ॥

वंशमिवेति वंशमऽह्व । येमिर इति येमिरे ॥

पञ्चसन्धियुक्तो घनपाठः ।

(वनबल्लभः)

पद्मद्वयस्य क्रमोत्क्रमयुक्ताभिक्रमसंक्रमैः पञ्चसन्धिपाठो भवति । अनुलोमत्रिलोमानुलोमैर्जटापाठो जायते । जटया सहोत्तरपदपाठेन शिखापाठो भवति । क्रममुत्तरा, विपर्यय, पुनश्च क्रमपाठे कृते ध्वजो भवति । जटादण्डाभ्यां घनपाठः सिद्ध्यति । सर्वमैवेतत्पञ्चसंधियुक्ते घनपाठे वनबल्लभे समुच्चयेन संगच्छते । पञ्चसंधियुक्तेन अन्तादादि-पर्यन्तमादेरन्तपर्यन्तं च पाठेन द्वितीयो घनबल्लभः सिध्यति ।

परां मे यन्ति धीतयो गावो न गव्यूतीरनु ।

इच्छन्तीरुरुचक्षसम् ॥

(ऋ० १।२।१।२६)

[१] परां मे । मे मे । मे परां । परा परां । परां मे ॥

परां मे, मे परा, परां मे, यन्ति; यन्ति मे परा, परां मे यन्ति ॥

[२] मे यन्ति । यन्ति यन्ति । यन्ति मे । मे मे । मे यन्ति ॥

मे यन्ति, यन्ति मे, मे यन्ति, धीतयो; धीतयो यन्ति मे, मे यन्ति धीतयः ॥

[३] यन्ति धीतयः । धीतयो धीतयः । धीतयो यन्ति । यन्ति यन्ति । यन्ति धीतयः ॥

यन्ति धीतयो, धीतयो यन्ति, यन्ति धीतयो, गावो; गावो धीतयो यन्ति, यन्ति धीतयो गावः ॥

[४] धीतयो गावः । गावो गावः । गावो धीतयः । धीतयो धीतयः । धीतयो गावः ।

धीतयो गावो, गावो धीतयो, धीतयो गावो, न; न गावो धीतयो, धीतयो गावो न ॥

[५] गावो न । न न । न गावः । गावो गावः । गावो न ॥

गावो न, न गावो, गावो न, गव्यूती; गव्यूतीर्न गावो, गावो न गव्यूतीः ॥

[६] न गव्यूतीः । गव्यूतीर्गव्यूतीः । गव्यूतीर्न । न न । न गव्यूतीः ।

न गव्यूती, गव्यूतीर्न, न गव्यूतीरन्व; ऽनु गव्यूतीर्न, न गव्यूतीरनु ॥

[७] गव्यूतीरनु । अन्वनु । अनु गव्यूतीः । गव्यूतीर्गव्यूतीः । गव्यूतीरनु ।

गव्यूतीरन्व ऽनु गव्यूतीर्गव्यूतीरनु ॥ अन्वित्यनु ॥

[८] इच्छन्तीरुरुचक्षसं । उरुचक्षसमुरुचक्षसं । उरुचक्षसमिच्छन्तीः । इच्छन्तीरिच्छन्तीः ।

इच्छन्तीरुरुचक्षसं ॥

इच्छन्तीरुरुचक्षसं मुरुचक्षसमिच्छन्ती रिच्छन्तीरुरुचक्षसम् ॥

उरुचक्षसमित्युरुचक्षसं ॥

॥३॥ अंशुश्रेष्ठुपरिष्ठाद्वृहती ॥४॥ अष्टिनोर्मध्ये दशकौ विष्टारवृहती ॥५॥ त्रिजागतोर्ध्ववृहती ॥६॥ त्रयोदशिनोर्मध्येऽष्टकः विपीलिकमध्या ॥७॥ युजावष्टकावयुजौ नवैकादशिनौ वृहती विषमपदा ॥८॥ चतुर्नवका वृहत्येव ॥९॥ [७]

पंचमं पंक्तिः पंचपदा ॥१॥ अथ चतुष्पदा ॥२॥ विराड् दशकैः ॥३॥ अयुजौ जागतौ सतोवृहती ॥४॥ युजौ चेद्विपरीता ॥५॥ आद्यौ चेत्पत्तारपंक्तिः ॥६॥ अंशौ चेदास्तारपंक्तिः ॥७॥ आद्यांशौ चेत्सस्तारपंक्तिः ॥८॥ मध्यमौ चेद्विष्टारपंक्तिः ॥९॥ [८]
पष्ठं त्रिष्टुप् त्रैष्टुभपदा ॥१॥ द्वौ तु जागतौ यस्याः सा जागते जगती ॥२॥ त्रैष्टुभे त्रिष्टुप् ॥३॥ वैराजौ जागतौ चाभि-
सारिणी ॥४॥ नवकौ वैराजौष्टुभश्च द्वौ वा वैराजौ नवकौष्टुभश्च विराट्स्थाना ॥५॥ एकादशिनश्चयोऽष्टकश्च विराड्स्था
॥६॥ द्वादशिनश्चयोऽष्टकश्च ज्योतिष्मती ॥७॥ यतोऽष्टकस्ततो ज्योतिः ॥८॥ चत्वारोऽष्टका जागतश्च महावृहती ॥९॥ मध्ये
वैश्वानमध्या ॥१०॥ आद्यौ दशकावष्टकाश्च पंचस्युत्तरा विराट्पूर्वा वा ॥११॥ [९]

सप्तमं जगती जागंतपदा ॥१॥ अष्टिनश्चयः स्वौ च द्वौ महासतोवृहती ॥२॥ अष्टकौ सप्तकः पदको दशको नवकश्च
पल्लविका वा महापंक्तिः ॥३॥ [१०]

अथ प्रगाथाः ॥१॥ वृहतीसतोवृहत्यां बार्हतः ॥२॥ ककुप् चेत्पूर्वा काकुभः ॥३॥ महावृहतीमहासतोवृहत्यां महा-
बार्हतः ॥४॥ वृहतीविपरीते विपरीतोत्तरः ॥५॥ अनुष्टुप्गायत्र्यौ चानुष्टुभोऽनुष्टुभमुखास्तृचा इत्युक्ते ॥६॥ [११]

सूक्तसंख्यानुवर्तत आन्यस्याः सूक्तसंख्यायाः ॥१॥ ऋषिश्चान्यस्मादपेखाविशिष्टः ॥२॥ तु-हि-ह-वै-तच्छब्दविशिष्टा-
न्यृषिदैवतच्छंदांसि द्वि-त्रि-चतु-पंच-षट्-सूक्तमात्रं यथासंख्यं ॥३॥ अनिरुक्ता संख्या विंशतिः ॥४॥ अनादेशो त्विन्द्रो
देवता ॥५॥ त्रिष्टुप् छंदः ॥६॥ प्रगाथा बार्हताः ॥७॥ विंशतिका द्विपदा विराजः ॥८॥ तदर्धमेकपदाः ॥९॥ द्विद्विपदास्तृचः
समामंति ॥१०॥ अयुक्ष्वंत्या द्विपदैव ॥११॥ मंडलादिष्वाग्नेयमैन्द्रात् ॥१२॥ त्रिष्टुभंतस्य सूक्तस्य शिष्टा जगत्यः ॥१३॥ आद्यौ
गायत्रं प्राग्वैरण्यस्तूपीयात् ॥१४॥ [१२]

॥ इति द्वादशकांडी तु परिभाषा प्रवर्णिता ॥

१ अग्निं नव मधुच्छंदा वैश्वामित्रः । २ वायो वायव्यैन्द्रवायवमैत्रावरुणास्तृचाः । ३ अश्विनान् द्वादशाश्विवैन्द्र-
दैवदेव्यसारस्वतास्तृचाः । सप्तैताः प्रथमदेवताः । ४ सुरूपकृत्तुं दशैत्रं । ५ आ तु । ६ युंजंत्यादहेत्येताः पण्मास्यो
वीळु चिद्विद्रेणैत्र्यौ च । ७ इंद्रमित् । ८ पृंद्र सानसि । ९ इंद्रेहि । १० गायंति द्वादशानुष्टुभं तु । ११ इंद्रमष्टौ
जेता माधुच्छंदसः । १२ अग्निं द्वादश मेधातिथिः काण्व आग्नेयमग्निनेति पादो ब्रह्मिदैवतो निर्मथ्याहवनीयो । १३
सुसमिद् इतीधमः समिद्धो वाग्निस्तनूनपाशराशंस इहो बहिर्देवीद्वार उपासानक्ता दैव्यौ होतारौ प्रचेतसौ तिस्रो देव्यः
सरस्वतीकाभारत्यस्वष्टा जनस्पतिः स्वाहाकृतय इति प्रत्युचं देवताः । एतदाग्रीसूक्तं । एतेनान्यान्युक्तदैवतानि । एकादशकानि
तु नाराशंसान्यामशब्दोक्तान्यतनूनपाति । १४ ऐभिर्वैश्वदेवं । १५ इंद्र सोमसृतयं । तत्रैत्री मास्ती स्वाष्ट्याग्नेयैत्री
मैत्रावरुणी चतस्रो द्रविणोदस आश्विन्याग्नेयीत्युदेवताः सर्वत्र । १६ आ त्वा नव । १७ इंद्रावरुणयोरैन्द्रावरुणं युवाकु
गादनिचूतौ इन्द्रो हसीयसी वा । १८ सोमानमिति पंच ब्राह्मणस्पत्याश्चतुर्ध्यामैन्द्रश्च सोमश्च पंचम्यां दक्षिणा चान्याः
सादत्तस्पत्या नाराशंसी वात्या । १९ प्रति त्यमाग्निमास्तं ॥ [१] (मन्त्राः १९४)

२० अयमष्टात्राभवं । २१ इह पळेंद्राभं । २२ प्रातर्युजा सैका चतस्र आश्विन्यस्तथा सावित्र्य आनेय्यौ द्वे देवीनामे-
कैकेंद्राणीवरुणान्यग्नायीनां घायाश्रुष्ये पार्थिवी पश्यैष्योऽतो देवा देवी वा । २३ तीव्राश्चतुर्विंशतिर्वायव्यैकैन्द्रवायव्यौ
मैत्रावरुणमस्वर्वीयवैश्वदेवपौष्गास्तृचाः शिष्टा आप्योऽस्याध्वार्थमैत्र्यप्स्वंतः पुरडिग्लिक् परानुष्टुप्तिज्ञायां एकाविंशति प्रतिष्ठा ।

[७] (३) ऽवृहती स्कंधोमीवी वा । (८) नवकाष्टकैकादशाष्टिनो विषमपदा; नवकाष्ट्येकादश्याष्टिनो विषमपदा ।

[८] चतुष्पदा । (३) दशकाः । वैराजैर्विराट् ।

[१२] (८) विंशिका । (१०) तृचः; ऽदा ऋचः ।

(१३) शेषा । (१४) प्राग्वैरण्यस्तृचात् ।

(१२) निर्मथ्य; निर्मथ्य । निर्मथ्य आहवनीयश्च । निर्मथ्याहवनीयाभ्याम् ।

(१३) देवता । (१५) ऽनेच्युतदेवताः । (१८) वा; चात्या । (२२) देवीनामेकेंद्राणीवरुणानि । (२३) शेषा ।

१४ कस्य पंचोनाजीगतिः क्षुण्णः शेषः स कृत्रिमो वैश्वामित्रो देवरातो वारुणं तु त्रैष्टुभमादौ कात्याग्र्येभ्यो सावित्रस्तुचो गायत्रोऽप्येता भागी वा । १५ यच्चित्तैका । १६ वसिष्ठ दशमेयं तु । १७ अथ ससोना गायत्रेऽस्या दैवी त्रिष्टुप् । १८ यत्र प्रावा नव पळनुष्टुपादि यच्चिद्वयौल्लङ्घ्यौ परे मौसल्यौ च प्रजापतेर्हरिश्चंद्रस्यास्या चर्मप्रसांसा वा । १९ यच्चित्तस पातं । ३० आ वो अधिकास्माकं पादनिचृच्छत्रिष्टुप्परो तृचावाधिनोपस्यौ । ३१ स्वमसे द्यूना हिरण्यस्तुप आग्नेयं त्रिष्टुवंत्याष्टमीपोलक्ष्यौ च । ३२ इन्द्रस्य पंचोना ॥ [२] (मन्त्राः १८९)

३३ एत । ३४ त्रिष्टिद्वादशाश्विनं नवम्यंत्ये त्रिष्टुभौ । ३५ ह्ययाम्येकादश सावित्रं नयमी जगत्याद्या च सा किंगो-
क्तदैवतपादा । ३६ प्र वो विंशतिः कण्वो घोर आग्नेयं प्रागायमूर्ध्वं ऊ पु यौन्यौ । ३७ क्रीळं पंचोना मारुतं हि गायत्रं
तु । ३८ कद् । ३९ प्र यद्दश प्रागायं तु । ४० उत्तिष्ठष्टौ ब्राह्मणस्पत्यं । ४१ यं रक्षंति नव वरुणमित्रार्यम्णां मध्ये तृच
आदित्येभ्यो गायत्रं हि । ४२ संप्रपन्दश पौणं । ४३ कद्रुद्राय नव रौद्रं तृतीया मैत्रावरुणी चांस्वस्तुचः सौम्योऽस्यानुष्टुप् ।
४४ असे षळूना प्ररूपवः काण्व आग्नेयं तु प्रागायमाद्यो द्वचोऽभ्युपसौ च । ४५ स्वमसे दशानुष्टुभमर्धचोऽन्त्यो देवः ।
४६ एषो पंचोनाश्विनं तु गायत्रं ॥ [३] (मन्त्राः १७३)

४७ अयं दश प्रागायं तु । ४८ सह पोळशोपस्यं तु । ४९ उपश्वतुष्कमानुष्टुभं तु । ५० उदु स्यं ससोना सौर्यं
नवाद्या गायत्रोऽन्त्यस्तुचो रोगप्र उपनिपत् । ५१ अभि स्यं पंचोना सव्यो द्वित्रिष्टुवंतं । अंगिरा इन्द्रतुल्यं पुत्रमिच्छन्नभ्य-
ध्यायस्त्वस्य इतींद्र पंचास्य पुत्रोऽजायत । ५२ स्यं सु त्रयोदश्यंत्ये त्रिष्टुभौ । ५३ न्यू त्वेकादश्यांत्ये त्रिष्टुभौ । ५४ मा
नोऽस्या त्रिष्टुप् पष्ठयष्टमी नवमी च । ५५ दिवश्चिदष्टौ जागतं हि । ५६ एष प्र पद् । ५७ प्र महिष्ठाय । ५८ नृचिन्नव
नोधा गौतम आग्नेयं हि चतुस्त्रिष्टुवंतं । ५९ वया इत्सस वैश्वानरीयं । ६० वाहं पंच । ६१ अस्मा इदु पोळश ॥ [४]
(मन्त्राः १५२)

६२ प्र ससोना । ६३ त्वं नव । ६४ वृष्णे पंचोना मारुतं त्रिष्टुवंतं । परमाग्नेयमैन्द्रात् । ६५ पश्चा दश पराशरः
शाकल्यो द्वैपदं तत् । ६६ रयिः । ६७ वनेपु । ६८ श्रीणन् । ६९ शुक्रः । ७० वनेमैकादश । ७१ उप प्र दश ।
७२ नि कात्या । ७३ रयिनं । ७४ उपप्रयंतो नव गौतमो राहूगणो गायत्रं तु । ७५ जुपस्व पंच । ७६ का ते ।
७७ कथा । ७८ अभि स्वा गायत्रं तु । ७९ हिरण्यकेशो द्वादशाद्यौ तृचौ त्रैष्टुभौ गिरौ पूर्वोऽग्नेये वा मध्यमाय । ८०
इथा षोळैर्द्रं पातं हि यामित्यस्यां निपातिनो दध्यङ्मनुरधर्वा चेति ॥ [५] (मन्त्राः १८५)

८१ इन्द्रो नव । ८२ उपो पु पद् जगत्यंतं । ८३ अन्वायति जागतं । ८४ असावि विंशतिः पळनुष्टुभ औगिहर्पांक्तः
गायत्रत्रैष्टुभास्तुचाः प्रागायः । ८५ प्र ये द्वादश मारुतं ह पंचम्यंत्ये त्रिष्टुभौ । ८६ मरुतो दश गायत्रं । ८७ प्रत्तक्षसः
पद् जागतं । ८८ आ विष्णुमद्रिआद्यांते प्रस्तारपंक्ती पंचमी विराड् रूपा । ८९ आ नो दश वैश्वदेवं तु पंचाद्याः ससती
च जगत्यः षष्ठी विराट्स्थाना । ९० ऋजुनीती नव गायत्रमस्यानुष्टुप् । ९१ त्वं सोम त्र्ययिका सौम्यं पंचम्यादि
गायत्र्यो द्वादशोष्णिक् च । ९२ एता उ त्या द्यूनोपस्यं चतुर्जंगत्यादि पळुगिगंतं तृचोऽय आश्विनः । ९३ अग्नौपोभौ
द्वादशाग्नीपोमीयमाथास्तित्तोऽनुष्टुभ उपार्यास्तित्तो गायत्रोऽष्टमी जगती वा । ९४ इमं पोळश कुत्स आग्नेयं तद् द्वित्रिष्टुवंतं
पूर्वो देवास्तस्यः पादा देवास्ततो मित्रोऽर्धचो किंगोक्तदैवतो यद्वैवस्यं वा सुक्तं ॥ [६] (मन्त्राः १६३)

९५ द्वे एकादशौषसाय चाग्नेये । ९६ स प्रमथान नव द्रविणोदसे । ९७ अप नोऽष्टौ शुचये गायत्रं । ९८ वैश्वानरस्व
तृचं वैश्वानरीयं । ९९ जातवेदस एका जातवेदस्यमेतदादीत्येकभूयांसि सूक्तसहस्रमेतत्कश्यपार्प । १०० स यो वृषेकोना
बापांगिरा ऋज्जाश्वरीपसहदेवभयमानसुराधसः । १०१ प्र मंदिन एकादश कुत्स आद्या गर्भस्त्राविष्णुपनिपचनुस्त्रिष्टुवंतं ।

(२४) अस्याता । (२६) वसिष्ठा । (२९) यच्चिद्धि । (३०) तृचावाधिनोपस्यं । (३३) नवम्यंते । (३५) किंगोक्तदैवतोः
पादास्त्रयः, दैवतपादाः । (३६) घोर । (५०) उपनिपद् अंत्योऽर्धचः शत्रुघ्नश्च । द्विपक्षः । (८५) पंचम्यंते । (९४) देवस्योः
दैवतो । यद्वैवस्यं । (९५) एकादशोपसाय । (९९) सूक्तसहस्रमेतत् कश्यपार्प । (१०१) कुत्सश्चतुस्त्रिष्टुवंतं गायत्रा
गर्भस्त्राविष्णुपनिपत् ।

१०२ इमां तैऽस्या त्रिष्टुप् । १०३ तत्तेऽष्टौ । १०४ योनिर्नव । १०५ चंद्रमा एकोनाप्यस्त्रितो वा वैश्वदेवं हि पांक्तमंशा त्रिष्टुपयमी महावृहती यवमध्या । १०६ इदं मित्रं सप्त त्रिष्टुवंतं । १०७ यज्ञस्तृचं । १०८ य इन्द्राग्नी सप्तोर्नैन्द्राग्रं तु । १०९ वि ह्यष्टौ । ११० तत् नवार्भवं तु पंचम्यंस्ते त्रिष्टुभौ । १११ तक्षन्पंचोत्था त्रिष्टुप् । ११२ ईळे पंचा-
धिकाश्विनमाद्यौ पादौ लिंगोक्तदेवतावंस्ते त्रिष्टुभौ ॥ [७] (मन्त्राः १७९)

११३ इदं विंशतिरुपस्यं द्वितीयोऽर्धेर्चो रात्रेश्च । ११४ इमा एकादश रौद्रं द्वित्रिष्टुवंतं । ११५ चित्रं पट् सौर्यं । ११६ नासत्याम्नां पंचाधिका कक्षीवान्दैर्घतमस उशिकप्रसूत आश्विनं वै । ११७ मध्वः । ११८ आचामेकादश । ११९ आ वां रथं दश जागतं । १२० का राधद्वादशांस्या दुःस्वप्ननाशिन्याद्या गायत्री द्वितीया ककुप्तृतीयाचतुर्थ्यां काविराण-
ष्टरूप्यौ पंचमी तनुशिरा पष्ठयक्षरैरुणिविष्टारवृहती कृतिर्विराट् तिलो गायत्र्यः । १२१ कदित्था पंचोना वैश्वदेवं वा । [८]
(मन्त्राः १३५) [इति प्रथमोऽष्टकः । मन्त्राः १३७०]

१२२ प्र वो वैश्वदेवमा वो विराड्रूपे । १२३ पृथुः सप्तोर्नोषस्यं तु । १२४ उपा उच्छंती । १२५ प्राता रत्नं सप्त स्वनयस्य दानस्तुतिरुपजगत्स्यौ । १२६ अमं दानिति कक्षीवान्दानतुष्टः पंचभिर्भावयस्यं तुष्टावांस्ते अनुष्टुभौ भावय-
ष्यरोमसद्योर्दपत्योः संवादः । १२७ अग्निमेकादश पश्येत्ते देवोदासिराग्रेयं तु पारुच्छेपं सर्वमाल्यत्वं तत्रातिष्ठतिः पृथी । १२८ अयं जायताष्टौ । १२९ यं त्वमेकादश पश्येदधी प्रमा बोसितशक्यावष्टिरंस्या । १३० पुंश्चरिह दशांस्या त्रिष्टुप् । १३१ इन्द्राय सप्त । १३२ त्वया पञ्चयुवंतं मेद्रापावंतोऽर्धेर्चः । १३३ उमे ससादौ त्रिष्टुसिन्धोऽनुष्टुभो गायत्री धृतिरष्टिः । १३४ आ त्वा पदेवायस्यं त्वंस्याष्टिः । १३५ स्तीर्णं नव चतुर्थ्याद्याः पंचैश्वर्योपांस्ते अष्टी । १३६ प्र सु सप्त मैत्रावरुणं त्वंस्ते लिंगोक्तदेवस्ये अस्या त्रिष्टुप् ॥ [९] (मन्त्राः १३७)

१३७ सुपुम तृचमतिशाकं । १३८ प्र चतुष्कं पौष्णं । १३९ अस्तु औपलेकादश वैश्वदेवी मैत्रावरुण्याश्विन्य-
स्त्रिस्त पेंद्याग्नेमी मारुत्यैन्द्राग्नी बाहैस्पत्या वैश्वदेवस्यस्या त्रिष्टुपंचमी वृहती वैश्वदेवमेतदेवमन्यासामपि सूक्तप्रयोगे वैश्वदेवत्वं सूक्तप्रयोगे यल्लिङ्गं सा देवता । १४० वेदिपदे सप्तोना दीर्घममा औचक्ष्य आग्नेयं तु द्वित्रिष्टुवंतं तु त्रिष्टुदशमी वा । १४१ बलिस्था । १४२ समिद्ध आग्रिय आनुष्टुभमंल्यैर्द्री । १४३ प्र तस्यसीमष्टावाग्नेयं तु तस्त्रिष्टुवंतं । १४४ एति प्र सप्त जागतं । १४५ तं पृच्छत पंचांस्या त्रिष्टुप् । १४६ त्रिसूधानं । १४७ कथा । १४८ मथीयत् । १४९ महः स वैराजं । १५० पुरु तृचमैगणिर्दं । १५१ मित्रं नव मैत्रावरुणं हि जागतं मैत्राद्या । १५२ युवं सप्त । १५३ यजामहे चतुष्कं । १५४ विष्णोः पश्येत्पगत्रं हि । १५५ प्र वो जागतं त्वैत्रश्चायस्तृचः । १५६ भव पंच । १५७ अबोधि पळाश्विनं त्वंस्ते त्रिष्टुभौ ॥ [१०] (मन्त्राः १३८)

१५८ वसू अंथानुष्टुप् । १५९ प्र यावा पंच यावापृथिवीयं तु जागतं तु । १६० ते हि । १६१ किमु अष्टः पळ्नामर्भं त्रिष्टुवंतं । १६२ सा नो द्व्यधिकाश्वस्तुतिस्तु तृतीयापळ्ण्यौ जगत्स्यौ । १६३ यद्वक्त्रं सप्तोना । १६४ अस्य द्विपंचाश्वस्तुत्तं त्वेतत्संशयोऽथापनप्रश्नप्रतिवाक्यान्यत्र प्रायेण ज्ञानमोक्षाक्षरप्रसंसा च पंचपादं साकंजावां यद्वायत्रेऽयं स शिक्तं सप्तार्धगर्भा गौरीरिति जगत्स्यः । एतदंतं वैश्वदेवं तस्याः समुद्रा इति वाचः समुद्रा आपोऽश्वरं सा प्रस्तार-
पंक्तिः शकमयमिति शकधूम उक्षाणं पृथिमिति सोमस्त्रयः केशिन इत्यग्निः सूर्यो वायुश्च केशिनश्चत्वारि वारवाच इदं मित्रं सौर्यौ द्वादशेति संवत्सरसंस्थं कालचक्रवर्णनं यस्ते सरस्वत्यं यज्ञेन साध्वेभ्यः परानुष्टुपसौरी पञ्चन्यासिनदेवता वांस्या सरस्वते सूर्याय वा । १६५ कथा पंचोना संवादोऽगस्त्यैद्रमरुतां तृतीयाद्ययुजो मरुतां वाक्यमंत्यस्तृचोऽगस्त्यस्य शिष्टा इन्द्रस्यैकादशी च मरुत्यांस्त्रिष्टो देवता ॥ [११] (मन्त्राः १३९)

(१०५) त्रिष्टुवंतं । (११०) पंचम्यंते । (१२०) पंचम्यं । का राधद्वादशांस्या दुःस्वप्ननाशिनी गायत्रानुष्टुभौगणिहा दृचा विष्टारवृहती कृतिर्विराट् तिलो गायत्र्यो द्वितीयोऽर्धेर्चो नृतीयाचतुर्थ्यां काविराणनष्टरूप्यौ पंचमी तनुशिरा वा । (१२५) उप चरंति । (१२९) अतिशक्यावष्टिरंस्या । (१३२) त्वया वयं । (१३६) ०देवते । (१४८) मथीयत् । (१५९) यावापृथिव्यं । (१६४) ०एतदंतं तु । (१६५) ०संवादसूक्तीयाद्याऽग० । ०संवादस्तृतीया० । च शिष्टा० ।

१६६ तन्मन्त्रगस्त्यो मारुतं हि द्वित्रिष्टुबन्तं मित्रावरुणयोर्दक्षितयोरुर्वशीमन्सरसं दृष्ट्वा वासतीवरे कुंभे रेतोऽपतत्ततोऽ-
गस्त्य-चसिष्ठावजायेतां । १६७ सहस्रमेकादशाष्टौ । १६८ यज्ञायज्ञा दश त्रिष्टुबन्तं । १६९ महोऽष्टौ द्वितीया
विराट् । १७० न नूनं पंचागस्त्येनैन्ने हविषि मरुतामुद्यत इन्द्रागस्त्ययोः संवाद ऐन्द्रस्तत्राद्या तृतीया चंद्रवाक्यं चतुर्थी
चादौ बृहती तिस्रोऽनुष्टुभः । १७१ प्रति वः पण्मासं तु चतस्रोऽस्या मरुत्वतीयाः । १७२ चित्रस्तृचं गायत्रं ।
१७३ गायस्सोना । १७४ एवं राजा दश । १७५ मरिस पकानुष्टुभं तु त्रिष्टुबन्तं स्वाद्या रुंधोमीवा । १७६ मरिस नः ।
१७७ आ चर्षणि प्राः पंच । १७८ यद् स्या । १७९ पूर्वीः पद् जाया-पत्योलोपासुद्राया अगस्त्यस्य च द्रुचाभ्यां रत्यं
संवादं ध्रुवातेवासी ब्रह्मचार्यस्य बृहत्यादी अपश्यत् । १८० युवोर्दशाश्विनं वै । १८१ कहु नव । १८२ अमूदिदमष्टौ
पण्ड्ये त्रिष्टुभौ । १८३ तं युजायो पद् ॥ [१२] (मन्त्राः १४२)

१८४ ता वां । १८५ कर्तरेकादश द्यावापृथिवीयं । १८६ आ नो वैश्वदेवं । १८७ पितुं न्वन्नस्तुतिर्गायत्रं स्वाद्या-
नुष्टुभार्मा तृतीया पंचम्याधश्च तिस्रोऽनुष्टुभोऽस्या च बृहती वा । १८८ समिद्ध आग्रियः । १८९ अग्ने नयाष्टावानेयं ।
१९० अनर्वाणं बार्हस्पत्यं । १९१ कंकतः पोलशोपनिपदानुष्टुभमप्युत्तृणसौयं विपशंकावानगस्त्यः प्राग्रवीदशम्याद्यास्तिस्रो
महापंकयो महाबृहती च ॥

॥ शतर्चिनां मण्डलं तु समाप्तं प्रथमं स्थिति ॥ [प्रथममण्डलस्य मन्त्राः २००६]

य आगिरसः शौनहोत्रो भूत्वा भार्गवः शौनकोऽभवत्स गृत्समदो द्वितीयं मंडलमपश्यत् । १ स्वमग्ने जागतं तु ।
२ यज्ञेन ससोना । ३ समिद्ध एकादशार् ससमी जगती । ४ हुवे नव सोमाहुतिर्भागवो ह । ५ होताष्टावानुष्टुभं ।
६ इमां मे गायत्रं हि । ७ श्रेष्ठ पद् । ८ वाजयज्ञिवास्यानुष्टुप् ॥ [१३] (मन्त्राः १५९)

९ नि होता । १० जोहूत्रः । ११ भुधि सैकेंद्रं विराट्स्थानमृतेऽस्यां । १२ यो जातः पंचोना । १३ ऋतुः
ससोनास्या त्रिष्टुप् । १४ अध्वर्यवो द्वादश । १५ प्र व दश । १६ प्र वो नवास्या त्रिष्टुप् । १७ तदस्मै द्वित्रिष्टुबन्तं ।
१८ प्रातः । १९ अपायि । २० वयं ते स नो विराट् रूपा । २१ विव्रजिते पद् त्रिष्टुबन्तं । २२ त्रिकहुकेषु चतुष्क-
मष्ट्याद्यतिशक्रमंस्याष्टिवां । २३ गणानामेकोना ब्राह्मणस्पत्यं ह बार्हस्पत्यास्तु दृष्टलिंगाः पंचदश्यं त्रिष्टुभौ ॥ [१४]

(मन्त्राः १५७)

२४ सेमां पोलशास्या त्रिष्टुवद्वादशी च सैन्त्री च । २५ हंघानः पंच जागतं तु । २६ ऋतुश्चतुष्कं । २७ इमा-
स्प्यूना कूर्मो गार्त्समदो हि चादित्येभ्यः । २८ इदमेकादश वारुणं । २९ धृतव्रताः सप्त वैश्वदेवं । ३० ऋतमेकादश
जगत्थं वष्ट्यैद्रासौमी सरस्वति स्वमिति सारस्वतोऽर्धर्चो यो नो बार्हस्पत्या तं वो मारुती । ३१ अस्माकं सप्त वैश्वदेवं
त्रिष्टुबन्तं । ३२ अस्य मेऽष्टौ जागतं म्यनष्टुबन्तं द्यावापृथिव्यैका द्वे ऐंद्रयौ स्वाष्ट्यौ वा द्वे द्वे राकासिनीवात्योरम्या लिंगोक्त
देवता । ३३ आते पंचोना रौद्रं । ३४ धारावरा मारुतं त्रिष्टुबन्तं । ३५ उपेमपोनप्त्रीयं । ३६ तुभ्यं पकृतस्यं तु
जागतं तु ॥ [१५] (मन्त्राः १३०)

३७ मंदस्व । ३८ उडु प्य एकादश सावित्रं । ३९ प्रावाणेवाष्टावाश्विनं । ४० सोमापूषणा पद् सोमापूषणमंभोऽ-
र्धर्चोऽप्यदितेः । ४१ वायो सैका गायत्रमुक्ता देवताः प्रवगोणाद्ये तु तृचैऽयैन्द्रवायवी द्यावापृथिव्योऽस्यस्तृचो हविर्धानो
वा तृतीयः पादो वाग्नेयोऽवितमेऽनुष्टुभौ बृहती च । ४२ कनिकदत्तं । ४३ प्रदक्षिणजगातं मध्येऽतिशक्यंष्टिवां ।
पुताभ्यामृचिरध्वनि वाश्यमानं शकुंतं तुष्टाव ॥

॥ इति गार्त्समदं द्वितीयं मंडलं समाप्तम् ॥ [द्वितीयमण्डलस्य मन्त्राः ४२९]

(१६९) ० विराट्पंक्तिः । (१७०) वादौ च बृहती । (१८७) (ऋविधाने, ११२६।६॥) तृतीयां त्वे । ० अस्या बृहती-
वानुष्टुभा । (१९१) ० दशम्याधःश्च तिस्रोः । ० निपदप्युत्तृणसौयमासुष्टुभं ।

(३) पण्ड्यादि जगत्स्यः; जगत्यौ । (२३) ब्राह्मणस्पत्यं ह । (२७) इमा गिरः । चादित्यं । (२८) वारुणमुपांश्या
दुःस्वप्ननाशिनी । (३०) पण्ड्यैद्रासौमी..... नो बृहस्पतिस्तर्षोऽस्या । (३५) ० नप्त्रियं, ० नप्त्रियं ।

कुशिकस्त्वैरीरथिरिन्द्रतुल्यं पुत्रमिच्छन्मन्त्रचर्यं चचार तस्यैन्द्र एव गाथी पुत्रो जज्ञे गाथिनो विश्वामित्रः स तृतीयं मंडलम् पश्यत् । १ सोमस्य प्रथिका । २ वैश्वानराय पंचोना वैश्वानरीयं तु जागतं तु । ३ वैश्वानरायैकादश । ४ समिस्त-मिदामियः । ५ प्रत्यनिनः । ६ प्र कारवः । इत्याग्नेययोरन्यासामपि निपातो दृश्यते ॥ [१६] (मन्त्राः १४०)

[द्वितीयोऽष्टकः । मन्त्राः ११४७]

७ प्र ये । ८ अंजंति यूपस्तुतिः पृथगाद्याभिर्बहवोऽस्या ब्रश्चिन्यष्टमी वैश्वदेवी वा तृतीयासप्तम्यावनुष्टुभौ । ९ सखायो नव बार्हतं त्रिष्टुपंतं । १० त्वामग्न औष्णिहं । ११ अग्निर्होता गायत्रं तु । १२ इंद्राग्नी पेंद्राग्नं । १३ प्र वः सप्त ऋषभस्त्वानुष्टुभं । १४ आ होता । १५ विपाजसा कात्य उत्कीलस्तु । १६ अयमग्निः पद प्रागाथं । १७ समिध्य-मानः पंच कृतो वैश्वामित्रस्तु । १८ भवा नः । १९ अग्निं होतारं गाथी ह । २० अग्निमुपसमाचांत्ये वैश्वदेव्यौ । २१ इमं न उपाधे अनुष्टुभौ विराड्रूपा सतोयूहती चांत्या । २२ अयं स उपांत्यानुष्टुप्पुत्रीष्येभ्योऽतिभ्यः । २३ निर्मथितो देवश्रवा देववातश्च भारतौ तृतीया सतोयूहती । २४ अग्ने सहस्र गायत्रमात्मानुष्टुप् । २५ अग्ने दिवो वैराजमुपांत्या-मैत्री । २६ वैश्वानरं नव तृचौ वैश्वानरीयमारुतौ जागतौ दृच आत्मस्तुतिर्वा पूर्वोत्तमगीतांत्योपाध्यायस्तुतिः । २७ प्र वः पंचोना गायत्रं स्तुतव्या वाचा । २८ अग्ने जुषस्व पद तृतीयापुष्णिक् त्रिष्टुब्जगत्यः । २९ अस्तीदं पोळशाद्याचतुर्थी-दशमीद्वादशयोऽनुष्टुभः पृथ्येकादश्यापंत्ये च जगत्यः पंचम्युत्थिगम्यो वा ॥ [१७] (मन्त्राः १७६)

३० इच्छति अथिकैर्दं । ३१ शासत्कुशिको विश्वामित्र एव वा श्रुतेः । ३२ इंद्र सोमं न्यूना । ३३ प्र पर्वतानां सप्तोना संवादो नदीभिर्विश्वामित्रस्त्योत्तितीर्षोस्तत्र नदीवाक्यं चतुर्थीषष्ठयष्टमीदशम्यः पृष्टीसप्तम्योस्तिवद्रस्तुतिरंत्यानुष्टुप् । ३४ इंद्रः पूर्वैकादश । ३५ तिष्ठा हरी । ३६ इमाम् पूर्वाणां घोरोऽपश्यसा निर्द्वेष्टस्यमानेति श्रूयते । ३७ वात्रहत्याय गायत्रमंत्यानुष्टुप् । ३८ अभि तष्टेव दश प्रजापतिः स वैश्वामित्रो वाच्यो वा द्वौ वा तौ न वैकोऽपि । ३९ इंद्रं मतिनैव ॥ [१८] (मन्त्राः १३७)

४० इंद्र त्वा गायत्रं हि । ४१ आ नः । ४२ उप नः । ४३ आ याक्यौ । ४४ अयं ते पंच बार्हतं तु । ४५ आ मैत्रेः । ४६ युष्मस्य । ४७ मरुत्वान् । ४८ सद्यो ह । ४९ शंसा महा । ५० इंद्रः स्वाहा । ५१ चर्वणी-धृतं द्वादशायांत्यौ तृचौ जागतगायत्री । ५२ धानावंतमष्टौ पूर्वांश्च गायत्रं पृष्टी जगती । ५३ इंद्रापर्वता चतुर्विंशति-राष्ट्रैर्पापर्वती पंचदश्यादिदे वाचे सप्तपयं चतस्रो रथांगस्तुतयोऽस्या अभिशापास्ता वसिष्ठेऽपिण्यो न वसिष्ठाः शृण्वंति । दशमीपोळश्यौ जगत्यौ प्रयोदशी गायत्री द्वादशीर्विंशीद्वादशयोऽनुष्टुभोऽष्टादशी बृहती । ५४ इमं महे अधिकोक्तगोत्रः प्रजापतिर्हि वैश्वदेवं ह । ५५ उपसः ॥ [१९] (मन्त्राः १५८)

५६ न ताष्टौ । ५७ प्र मे पद । ५८ जेजुर्नवाश्विनं । ५९ मित्रो मैत्रं चतुर्गायम्यंतं । ६० इहेह वः सप्तार्भवं जागतं तृचोऽस्य पेंद्रश्च । ६१ उप उपस्यं । ६२ इमा उ द्यूर्नैर्द्रावरुणवार्हस्पत्यपौष्णसावित्रसौम्यमैत्रावरुणास्तृचा अंत्यो जमदग्न्यापो वा चतुर्ध्याद्या गायत्र्यः ॥

॥ इति वैश्वामित्रं तृतीयं मंडलं समाप्तम् ॥ [तृतीयमण्डलस्य मन्त्राः ६१७]

X वामदेवो गौतमश्चतुर्थं मंडलमपश्यत् । १ त्वां ह्यग्ने विश्वतिरिष्टयतिजगतीधृतय आद्या उपाद्याश्चतस्रो वारुण्यश्च वा । २ यो मर्त्येषु । ३ आ वः पोळशाद्या रोद्री । ४ कृणुष्व पंचोना राक्षोमं ॥ [२०] (मन्त्राः १३५)

५ वैश्वानराय वैश्वानरीयं । ६ ऊर्ध्वं ऊ ध्वेकादश । ७ अयमिहादौ जगती पंचानुष्टुभः । ८ वृत्तं वोऽप्यौ गायत्रं तु । ९ अग्ने मृळ । १० अग्ने तमश्च पदपान्तं पंचमी महापदपंक्तिरंत्योष्णिक् चतुर्थी षष्ठ्युपांत्या वा सप्तम्याः पंचको मुक्यौ तृतीयः सप्तको नवकश्चाष्टम्याः पंचकः पादश्चतुष्कः सप्तकश्चैष्टुभश्च । ११ भद्रं पद । १२ यस्वो । १३ प्रत्यनिनः पंच छिगोक्तदैवतं त्वेके । १४ प्रत्यनिनः । १५ अग्निर्होता दश गायत्रमृषिर्बोधित्याभ्यां सोमकं साहदेव्यमभ्यवदत्पराभ्या-

(१५) कात्योत्की० (५३) अभिशापार्वास्ता । (६०) इहेह सप्तार्भवं । (६१) उप औपस्यं ।

(१५) गायत्रमृषिर्बोधिति ह्याभ्यां । X यः पूजयितुं देवपितृमनुष्यान् पेचे आन्त्राणि क्षुनः श्येनरूपेणेन्द्रो वृत्त्य-भंसाहरन्मधु यस्य स वामदेवो० ।

मस्याश्विनावायुरयाचत । १६ आ सत्यः सैकेंद्रं । १७ त्वं मह्यो असिक्म्यामेकपदा । १८ अयं पंथाः ससोना संवाद
इन्द्रादितिवामदेवानां ॥ [२१] (मन्त्राः १४८)

१९ एवैकादश । २० आ नः । २१ आ यातु । २२ यन्नः । २३ कथोपात्तास्तिस्र ऋतवेभ्यो वा । २४ का
सुष्टुतिरुपात्यानुष्टुप् । २५ को अद्याष्टौ । २६ अहं मनुः ससाद्याभिस्तिष्ठमिन्द्रमिवात्मानमृषिस्तुष्टावैन्द्रो वात्मानं
परा नवाष्टौ वा इयेनस्तुतिः । २७ गर्भे नु पंचात्मा शकरी । २८ स्वा युजैद्रासोमं वा । २९ आ नः स्तुतः । ३०
नकिंश्रुतुर्विशतिर्दिवाश्चित्तुच उपस्यश्च गायत्रं ह्यष्टम्यंसे अनुष्टुभौ । ३१ कथा पंचोनामी पु पादनित्तुत् । ३२ आ त् नश्च-
तुर्विशतिरंस्याभ्यामिन्द्राश्वौ स्तुतौ ॥ [२२] (मन्त्राः १५९)

३३ प्र ऋभुभ्य एकादशार्भवं वै । ३४ ऋभुर्विभ्वा । ३५ इहोप नव । ३६ अनश्वोऽस्या त्रिष्टुप् । ३७ उप नोऽष्टौ
चतुरनुष्टुवंतं । ३८ उतो हि दश दधिकं हि धावायुधिव्याधा । ३९ आहुं पळंस्यानुष्टुप् । ४० दधिक्रावणः पंच चतस्रो-
त्या जगत्थोऽस्या सौरी । ४१ इन्द्रा को वामेकादशैन्द्रावरुणं तु । ४२ मम द्विवा दश त्रसदस्युः पौरुकुस्यः पलाघा
आत्मस्तवः । ४३ क उ श्रवत्सस पुरुमीळहाजमीळहौ सौहोत्रौ त्वाश्विनं हि । ४४ तं वा । ४५ एप स्य त्रिष्टुवंतं ।
४६ अग्रं वायव्याधिन्द्रवायवं तु गायत्रं । ४७ वायो चतुष्कमाद्या वायव्यानुष्टुभं तु । ४८ विहि पंच वायव्यं । ४९ इदं
वा षळैन्द्रावार्हस्पत्यं गायत्रं । ५० यस्तस्त्वमैकादश वार्हस्पत्यमंत्ये ऐश्वर्यौ चोपात्मा जगती ॥ [२३] (मन्त्राः १४४)

५१ इदमुपस्यं तु । ५२ प्रति ध्या सस गायत्रं । ५३ तदेवस्य सावित्रं तु जागतं । ५४ अश्वदेवः षट् त्रिष्टुवंतं ।
५५ को वा दश वैश्वदेवं त्रिगायम्यंतं तु । ५६ मही सस धावायुधिवीर्यं । ५७ क्षेत्रस्याष्टौ तिस्रः क्षेत्रपत्याः शुना-
यैका परा पुरउष्णिक् सांस्या च शुनासीराभ्यामुपात्त्ये सीतायै ते चानुष्टुभावाद्याचतुर्थ्यौ च । ५८ समुद्रादेकादशाग्नेयं
जगत्स्यंतं सौर्यं वापं वा गव्यं वा घृतस्तुतिर्वा ॥

॥ इति वामदेव्यं चतुर्थं मंडलं समाप्तम् ॥ [चतुर्थमण्डलस्य मन्त्राः ५८९]

नमोऽग्निभ्यो भौमोऽग्निः पंचमे मंडलेऽनुकगोत्रमात्रेयं विद्यात्पंक्यंतस्य च सुकतस्य शेषमानुष्टुभं । १ अश्वोधि द्वादश
बुधगविष्टिरा । २ कुमारं कुमारो वृशो वा जान उभौ वा शक्यंतं कं वीत्यृचोस्तु वृश एव । ३ त्वमग्ने वसुभुतः + । ४
त्वामग्ने एकादश । ५ सुसमिद्धायामं गायत्रं । ६ अग्निं तं दश पांक्तं । ७ सखाय इषः पंक्यंतं । ८ त्वामग्ने सस
जागतं ॥ [२४] (मन्त्राः १५२) [इति तृतीयोऽष्टकः । मन्त्राः १२०९]

९ त्वामग्ने गयोऽस्यापंचम्यौ पंक्ती । १० अग्ने ओजिष्ठमंस्याचतुर्थ्यौ च । ११ जनस्य षट् सुतंभरो जागतं । १२
प्रातये । १३ अर्चतो गायत्रं तु । १४ अग्निं स्तोमेन । १५ प्र वेधसे पंचागिरसो धरुणः । १६ बृहस्पृहः पंक्यंतं
हि । १७ आ यज्ञैः । १८ प्रातश्चक्रेतवाहा द्वितः । १९ अभ्यवस्था त्रिर्गायम्यावनुष्टुभौ विराड्द्रुपा । २० यमग्ने
चतुष्कं प्रयस्वतः पंक्यंतं ह । २१ मनुष्वत्ससः । २२ प्र विश्वसामान्निषसामा । २३ अग्ने शुक्रो विश्वचर्षणिः ।
२४ अग्ने त्वं गोपायना लौपायना वा बंधुः सुबंधुः श्रुतबंधुर्विप्रबंधुश्चैकर्वा द्वैपदं । २५ अच्छा वो नव वसुयव आनु-
ष्टुभं । २६ अग्ने गायत्रमन्त्या लिंगोक्तदेवता । २७ अनस्वता षट् त्रैवृष्णपौरुकुस्यौ द्वौ श्वरुणत्रसदस्यू राजानौ भारत-
श्चाश्वमेधोऽस्यास्तिस्रोऽनुष्टुभो नात्मात्मने दद्यादिति सर्वास्वर्णि केचिदंत्यैद्राग्नी । २८ समिद्धो विश्ववारात्रेयो त्रिष्टुजगती
त्रिष्टुवनुष्टुगायम्यौ । २९ श्र्यर्यमा पंचोना गौरिवीतिः शाक्य पेंद्रशुशाना यदौशनसो वा पादः । ३० क स्य बभ्रुर्कण-

(२८) युजैद्रासोमं । (३०) ह्यष्टम्यंते । (४२) आत्मसंस्तवः । (४७) ० मानुष्टुभं त्वाधा वायव्या ।
(५७) आद्या चतुर्थी च; ते अनुष्टुभावाद्या च चतुर्थी च ।

+ (३) आद्या विराट् तृतीया मातरौद्रावैष्णवी ।

(१०) अंस्या चतुर्थी च । (२१) मनुष्वच्छसः । (२२) प्र विश्वसामा । (२६) अंस्या वैश्वदेवी; अंस्या
वैश्वदेवी वा । (२७) वृष्णिपौरुकुस्यौ । त्रैवृष्णः पौरुकुस्यो० ।

चयोऽप्यत्र राजा स्तुतः । ३१ इंद्रो रथाय ससोनावस्युरुप्रमिति कौस्थ्यौशनसौ वा पादौ परेंद्राकौसी । ३२ अददद्वावसौ गातुः ॥ २५ ॥ (मन्त्राः १६८)

३३ महि दश प्राजापत्यः संवरणः । ३४ अजातशत्रुं नव त्रिष्टुवंत । ३५ यस्तेऽष्टौ प्रभूवसुरागिरसः पंकस्थंत । ३६ स आ गमत् षट् तृतीया जगती । ३७ सं आनुना पंचात्रिः । ३८ उरोतानुष्टुभं । ३९ यदिद्र पंकस्थंत । ४० आ याहि नव श्युणिगाद्यंयानुष्टुभमध्ये च सा सौरी तदादीतिहासः स्तुतिकर्मस्वादत्रिर्वैतैव । ४१ को नु विंशतिर्वैश्वदेवं वै तत् पोलइपाद्यतिजगत्याव्यंलैकपदा । ४२ प्र शंतमा द्वयनैकादशी रौद्री । ४३ आ घेनवस्म्यूना । एतयोर्लप्यलैकपदा । ४४ तं प्रनत्था पंचोना काश्यपोऽवस्रोऽग्न्ये च ऋपयोऽत्र दृष्टलिंगा द्वित्रिष्टुवंत । ४५ विद्राएकादश सदापृणः । ४६ हयोऽष्टौ प्रतिक्षत्रोऽस्यो दृचो देवपत्नीस्तवोऽस्या त्रिष्टुद्वितीया च ॥ [२६] (मन्त्राः १४६)

४७ प्रयुजंती सप्त प्रतिरथः । ४८ कदु पंच प्रतिमानुजागतं । ४९ देवं वः प्रतिप्रमोऽस्या तृणपाणिः । ५० विश्वः स्वस्यात्रेयः पंकस्थंत । ५१ अग्ने पंचोना चतस्रो गायत्र्यः पळुग्निहस्तिस्त्रो जगत्पस्त्रिष्टुभो वांत्ये अनुष्टुभौ । ५२ प्र इयावाइव श्यूना इयावाडो मारुं ह तत्पंकितः पष्ठयंत्ये च । ५३ को वेद पोलश ककुब्बहस्यनुष्टुप्पुरवणिक् ककुप्सतो-बृहस्यौ गायत्री सतोबृहती ककुभौ गायत्री सतोबृहस्यौ ककुप्सतोबृहती । ५४ प्र शार्धाय पंचोना जागतमुपांस्या त्रिष्टुप् । ५५ प्रयउयवो दशांस्या त्रिष्टुप् । ५६ अग्ने नव बार्हतं तृतीयाससम्यौ सतोबृहस्यौ । ५७ आ रुद्रासोऽष्टौ द्वित्रिष्टुवंत । ५८ तनु । ५९ प्र वस्त्रिष्टुवंत । ६० इंके द्विजगत्पंतमानेयं च वा । ६१ के छैकोना गायत्रं इयावाडोऽत्र वैदवइवी तरंतुरुमीकहौ दाह्यं रथवीति मरुतश्च दानतुष्टः प्रशशंस बुद्ध्वा च तरंतमाहिरीं शशीयसीं पंचम्यनुष्टुप्नवमी सतोबृहती । ६२ ऋतेन नव भुतविन्मैत्रावरुणं वै तत् ॥ २७ ॥ (मन्त्राः १६४)

६३ ऋतस्य सप्तार्चनाना जागतं । ६४ वरुणं पंकस्थंतं तु । ६५ यश्चिकेत पद्मातहव्यः । ६६ आ चिकित्तानानुष्टुभं तु । ६७ बळित्था पंच यजतः । ६८ प्र वो गायत्रं । ६९ त्री रोचना चतुष्कमुचक्रिः । ७० पुरूरुणा गायत्रं तु । ७१ आ नस्तृचं बाहुवृक्तः । ७२ आ मित्र औष्णिहं । ७३ यदद्य दश पौर आश्विनं तदानुष्टुभं तु । ७४ कृष्टः । ७५ प्रति नवावस्युः पांक्तं । ७६ आ माति पंचात्रिः । ७७ प्रातर्थावाणा । ७८ अश्विनौ नव सप्तवश्रिस्त्र्युष्णिगादि चतुर्थी त्रिष्टुपंचानुष्टुभोऽस्याः पंच गर्भेक्षाविष्युपनिषत् । ७९ महे दश सत्यश्वा उपस्थं तु पांक्तं । ८० घुतधामानं पद् । ८१ युंजते पंच इयावाडवः सावित्रं तु जागतं । ८२ तत्सवितुर्नैव गायत्रमाद्यानुष्टुप् । ८३ अच्छ दशात्रिः पार्जन्य-मुपायास्तिस्त्रो जगत्प उपांस्यानुष्टुप् । ८४ बळित्था तृचं पार्थिवमानुष्टुभं । ८५ प्र सत्राजिऽष्टौ वारुणं । ८६ इंद्राग्नी पळैद्राग्नमानुष्टुभं विराट्पूर्वांतं । ८७ प्र वो नवैवयामरुममारुतमतिजागतं ।

॥ इति आत्रेयं पंचमं मेडलं समाप्तम् ॥ [पञ्चममण्डलस्य मन्त्राः ७२७]

बार्हस्पत्यो भरद्वाजः पष्ठं मेडलमपश्यत् । १ एवं ह्यग्ने ससोना ॥ [२८] (मन्त्राः १७७)

२ एवं होकादशानुष्टुभं शक्यंतं । ३ अग्नेऽष्टौ । ४ यथा होतः । ५ हुवे सप्त । ६ प्र नव्यसा । ७ सूर्यान् वैश्वानरीयं हि द्विजगत्पंतं । ८ पृक्षस्यांस्या त्रिष्टुप् । ९ अहश्च । १० पुरो वो द्विपदांतं । ११ यजस्व पद् । १२ मध्ये । १३ स्वद्विष्टा । १४ अग्ना य आनुष्टुभं शक्यंतं । १५ इमम् एवेकोना वीतहव्य ऋषिर्वा जागतं प्रातर्दशम्या-स्तृतीयापंचदश्यौ शक्यौ पष्ठयतिशक्यंनुष्टुप्बृहत्या उपांत्ये । १६ त्वमग्नेऽष्टाचत्वारिंशद्गायत्रं वर्धमानाद्या पष्ठी च सप्त-विंशत्यनुष्टुप्त्रिष्टुप्पूर्वं चांत्ये ॥ [२९] (मन्त्राः १६०)

(४०) तदादीतिहासः स० । अत्रिरेव देवः । (५१) ० पंचोना चतुर्थ्यैन्द्रवायवी वायव्यैकैन्द्रवायव्यौ गा० । (५२) पष्ठयंते च; अंस्या च । (६१) दाह्यं । (७८) त्रिष्टुपंचांस्या अनुष्टुभो गर्भेक्षाविष्यः; त्रिष्टुपंचानुष्टुभः । (७७) वैश्वानरं ।

१७ पिच पंचोर्नैर्द्रं त्रैष्टुभं द्विपदांतं । १८ तमु द्रुहि । १९ महात्ससोना । २० धौनं वि विप्रोर्विराद् । २१ इमा उ द्वादश नवम्येकादशौ वैश्वदेव्यौ । २२ य एक एकादश । २३ सुत इदश । २४ वृषा । २५ या ते नव । २६ शुधी नोऽष्टौ । २७ किमस्यास्या चायमानस्याभ्यावर्तिनो दानस्तुतिः । २८ आ गावो गव्यं द्वितीयैर्द्वौ चांत्यश्च पादोऽस्यानुष्टुब्जागतस्तृचो द्वितीयादिः ॥ [३०] (मन्त्राः १३२)

२९ इद्रं पद् । ३० भूयः पंच । ३१ अभूरेकः सुहोत्रस्तु चतुर्थी शकरी । ३२ अपूर्या । ३३ य ओजिष्ठः सुन-
होत्रस्तु । ३४ सं च त्वे । ३५ कदा नरस्तु । ३६ सत्रा । ३७ अर्वाक् । ३८ अपात् । ३९ मंद्रस्य । ४० इद्रं पिच । ४१ अहेलमानः । ४२ प्रत्यस्मै चतुष्कमानुष्टुभं बृहस्पतं । ४३ यस्यौष्णिहं । ४४ यो रयिवश्चतुर्विंशतिः
शंयुर्बाहस्पत्यो ह्यादौ पलनुष्टुभस्तिस्रश्च विराजो मध्यमैव वासां । ४५ य आनयस्त्रयस्त्रिंशद्वायत्रं पुरुतममतिनिचू-
दधि वृष्टः पादनिचूदं त्यानुष्टुप्त्वंस्ये वृष्टस्तथा देवतं । ४६ स्वामिद्धि पक्वता प्रागाथं । ४७ स्वादुरेकत्रिंशद्गौः पंचादौ
सौम्योऽगव्यस्यैर्धौ लिंगोक्तदेवतः प्रस्तोक इति त्रिष्टुबनुष्टुब्गायत्री द्विपदा साक्ष्यस्य प्रस्तोकस्य दानस्तुतिः परौ नृचौ
रथदुंदुभिदेवस्यैर्धौऽस्योऽर्धौ युजानो बृहती त्रिष्टुभमहि द्विपदा दिवस्त्वयिष्या जगती ॥ [३१] (मन्त्राः १७६)

४८ यज्ञायज्ञा अधिका शंयुस्तृणपाणिक् पृथिसूक्तं प्रगाथौ बृहती महासतोबृहती महाबाहंतबाहंतौ प्रगाथावित्याग्नेय्यः
काकुभः प्रगाथः पुरउणिग्वृहस्यतिजगतीति मारुथ्योऽप्रास्तिको वासां लिंगोक्तदेवताः काकुभः प्रगाथः पुरउणिग्वृहतीति
पौष्ण्यो बृहती महाबृहती यवमध्यां त्यानुष्टुभमारुथ्योऽप्राथावाभूम्योर्वा पृथेर्वा । ४९ स्तुपे पंचोने ऋजिश्वा ह वैश्वदेवं ह
शक्यतं । ५० हुवे वः । ५१ उदुस्यस्योऽलश न्युणिगनुष्टुभं । ५२ न तत्पूना ससम्याद्याः पद्गायत्र्यश्चतुर्दशी जगती ।
सुहोत्रादयोऽनुक्तगोत्रा भारद्वाजाः पौत्रा बृहस्पतेर्दौःपंतैर्वा भरतस्य । ५३ वयं दश पौष्णं तद्गायत्रं वै यां पूषन्नुष्टुप् ।
५४ सं पूषन् । ५५ एहि वां पद् । ५६ य एनमंस्यानुष्टुप् । ५७ इद्रा न्वैर्द्रं च । ५८ शुक्लं चतुष्कं द्वितीया
जगती । ५९ प्र नु दशैर्द्राग्नं तु बाहंतं चतुरनुष्टुभं । ६० अथसंचोना गायत्रं तु त्रिष्टुब्बादि त्रिष्टुब्बृहस्पत्यनुष्टुभं ।
६१ इयं पक्वता सारस्वतं त्रिजगत्यादि जगती त्रिष्टुभं ॥ [३२] (मन्त्राः १६६) [इति चतुर्थोऽष्टकः । मन्त्राः १२८९]

६२ स्तुप एकादशाश्विनं तु । ६३ वयं त्रैकपदांतं त्रैष्टुभं । ६४ उदु श्रिये षष्ठपस्यं तु । ६५ एषा स्या । ६६
वपुर्नेकादश मारुतं । ६७ विश्वेषां मैत्रावरुणं । ६८ शुष्टी वामैर्द्रावरुणमुपारये जगत्यौ । ६९ सं वामष्टावैर्द्रावैष्णवं ।
७० घृतवती पद् थावापृथिवीयं जागतं । ७१ उदु प्य सावित्रं त्रिष्टुभं । ७२ इद्रासोमा पंचैर्द्रासोमं । ७३ यो
अद्रिभित्त्वं बाहस्पत्यं । ७४ सोमारुद्रा चतुष्कं सौमारौद्रं । ७५ जीमूतस्यैवैकोना पायुर्भारद्वाजः संप्राप्तोऽगान्पृक्शो-
भितुष्टाव वर्म धनुर्ज्यामास्तीं इषुधिं जगत्यर्थे सारथिमर्थे रश्मीनश्चान् रथं रथगोपान्जगत्याद्या लिंगोक्तदेवता द्वाभ्यामिपून्
प्रतोदं हस्तं द्वाभ्यामिपून् पराः पंस्यादयो लिंगोक्तदेवताः संप्राप्ताशिषोऽस्यानुष्टुब्जीत आलाक्तेति च द्वे द्वे ॥

॥ इति भारद्वाजं षष्ठं मंडलं समाप्तम् ॥ (षष्ठमण्डलस्य मन्त्राः ७६५)

सप्तमं मंडलं × वसिष्ठोऽपश्यत् । १ अग्निं पंचाधिका विराजोऽष्टादशाद्याः ॥ [३३] (मन्त्राः १४३)

२ जुषस्वैकादशप्रं । ३ अग्निं वो दश । ४ प्र वः । ५ प्राग्नये नव वैश्वानरीयं तु । ६ प्र सत्राजः सप्त । ७
प्र वो देवं । ८ इधे । ९ अशोधि पद् । १० उषो न पंच । ११ महान् । १२ अगन्म तृचं । १३ प्राग्नये
वैश्वानरीयं । १४ समिधा बृहत्यादि । १५ उपसथाय पंचोना गायत्रं । १६ एना वो द्वादश प्रागाथं । १७ अग्ने
भव सप्त द्वैपदं त्रैष्टुभं । १८ त्वे ह पंचाधिकैर्द्रं सुदासः पैजवनस्यास्याश्चतस्रो दानस्तुतिः । १९ यस्तिगमश्वं एका-
दश ॥ [३४] (मन्त्राः १६६)

(२८) द्वितीयैर्द्वौ चांत्यश्च । (४७) बृहती त्रिष्टुब्गिद्विपदा । (६३) त्रैष्टुभं आथा विराद् । (७४) सोमारौद्रं ।
(७५) गोपान्जगत्यादि । ताभ्यामिपूः । × योऽबृह्यः संभूतो वसतीवरीषु गृह्यमाणानु पुष्करे स्थितवान्सर्वतः पुष्करं
तत्रं विश्वेदेवा अधारयन्त्यापयन्ततो महत्तपश्चकाराष्टमिन्द्रमन्यैर्ऋषिभिर्भ्यो इष्ट्वोस्तपसा पूर्वं स्तोमभागान्पितुष्टः शक्रः
प्रभूते यस्य स गुणतो नाम जज्ञे घसताः श्रेष्ठयकर्मणः स ।

२० उग्रो दश । २१ असावि । २२ पिब नव वैराजसृतेऽस्यां । २३ उडु पट् । २४ योनिः । २५ आ ते । २६ न सोमः पंच । २७ इंद्रं नरः । २८ ब्रह्माणः । २९ अयं सोमः । ३० आ नः । ३१ प्र वो द्वादश गायत्रं त्रिविराळंतं । ३२ मो पु सप्ताधिका प्रागाथं तृतीया द्विपदा सौदासैरग्नौ प्रक्षिप्यमाणः शक्तिरस्यं प्रगाथमालेभे सोऽर्धे च उक्तेऽदृष्टत् । तं पुत्रोक्तं वसिष्ठः समापयतेति शाठ्यायनकं वसिष्ठस्यैव हतपुत्रस्यायमिति तांडकं । ३३ श्वित्यं चः पक्ष्मना संस्तवो वसिष्ठस्य सपुत्रस्येद्रेण वा संवादः । ३४ प्र शुक्रा पंचाधिका वैश्वदेवं हाथा एकविंशतिद्विपदा अठ्ठाभहेरधे च उत्तरोऽहिर्बुध्न्याय । ३५ सं नः पंचोना श्वातिः ॥ [३५] (मन्त्राः १५५)

३६ प्र ब्रह्म नव । ३७ आ वोऽष्टौ । ३८ उडु प्य सावित्रमस्यै वाजिन्यौ भगमिति भागो वार्धचं । ३९ ऊर्ध्वः सप्त वैश्वदेवं तु । ४० ओ ध्रुष्टिः । ४१ प्रातर्भागं जगत्याद्या लिंगोक्तदेवतांस्तोषस्या । ४२ प्र ब्रह्माणः पञ्चवैश्वदेवं तु । ४३ प्र वः पंच । ४४ दधिकां दाधिकं जगत्याद्या लिंगोक्तदेवता । ४५ आ देवश्चतुष्कं सावित्रं । ४६ इमा रौद्रं त्रिष्टुभंतं । ४७ आपो यमापं । ४८ ऋभुक्षण आर्भवंसंथा वैश्वदेवी वा । ४९ समुद्रस्येष्टा आपं । ५० आ मां मैत्रावरुणायनेयी वैश्वदेवी नदीस्तुतिर्जागतमंस्यातिजगती शकरी वा । ५१ आदित्यानां तृचमादित्यं तु । ५२ आदि-त्यासः । ५३ प्र धावा धावापृथिवीयं । ५४ वास्तोष्पते वास्तोष्पस्यं । ५५ अमीवहाष्टौ वास्तोष्पस्याद्या गायत्री शेषा-रुमुपरिष्टादबृहत्यादयोऽनुष्टुभः प्रस्वापिन्य उपनिषत् । ५६ क ई पंचाधिका मारुतं हाथा एकादश द्विपदाः । ५७ मध्वः सप्त । ५८ प्र साकमुक्ते पट् । ५९ यं प्रायध्वे द्वादश त्रिप्रगाथादि नवम्याद्या गायत्र्योऽस्यानुष्टुभौद्री मृत्युविमोचनी ॥ [३६] (मन्त्राः १५६)

६० यदय मैत्रावरुणं तु वै सौर्याद्या । ६१ उडो सप्त । ६२ उत्सूर्यः पळाद्यास्तित्तः सौर्यः । ६३ उद्वेतीति चार्ध-पंचमाः । ६४ दिवि पंच । ६५ प्रति वा । ६६ प्र मित्रयोरेकोना गायत्रं दशम्यादयस्त्रयः प्रगाथाः पुरउष्णिक् चतु-र्याद्या दशादित्यास्तित्तः सौर्यः । ६७ प्रति वां दशाश्विनं तु तत् । ६८ आ शुभ्रा नव सप्ताद्या विराजः । ६९ आ वां रथोऽष्टौ । ७० आ विश्ववारा सप्त । ७१ अप स्वसुः पट् । ७२ आ गोमृता पंच । ७३ अतारिभ्यः । ७४ इमा उ वां पट् प्रागाथं । ७५ व्युपा अष्टा उपस्यं तु वै । ७६ उडु सप्त । ७७ उपो रुक्चे पट् । ७८ प्रति पंच । ७९ व्युपाः । ८० प्रति तृचं ॥ [३७] (मन्त्राः १५०)

८१ प्रत्यु पट् प्रागाथं । ८२ इंद्रावरुणा दशैन्द्रावरुणं ह जागतं तु । ८३ युवां नरा । ८४ आ वां पंच । ८५ पुनीये । ८६ धीराष्टौ वारुणं ह । ८७ रदस्सप्त । ८८ प्र शुंभ्युवमंस्या पाशविमोचनी । ८९ मो पु पंच गायत्रं जग-त्यंतं । ९० प्र वीरया सप्त वायव्यं दैव्यश्च या द्विवदुक्ताः । ९१ कुविदंग । ९२ आ वायो पंच । ९३ शुचिं न्वष्टा-वैद्वानं तु । ९४ इयं वां द्वादश गायत्रमंस्यानुष्टुप् । ९५ प्र क्षोदसा पट् सारस्वतं तु तृतीया सरस्वते । ९६ बृहदु प्रगाथः प्रस्तारपांकिः परास्तित्तो गायत्र्यः सरस्वते । ९७ यज्ञे दशैन्द्रादि बार्हस्पत्यमंत्यैद्री च तृतीयानवम्यावैन्द्राद्याग्नस्यले । ९८ अप्यर्थवः सप्तोक्तदेवतांस्या । ९९ परो वैष्णवं त्रुमिस्यैश्च तित्तः । १०० नू मर्तः ॥ [३८] (मन्त्राः १४५)

१०१ तित्तः पट् पार्जन्यं तु । १०२ पर्जन्याय तृचं गायत्रं । एते कुमार आग्नेयोऽपइद्वसिष्ठ एव वा वृष्टिकामः । १०३ संवत्सरं दश पर्जन्यस्तुतिसंहृष्टानमंद्वांस्तुष्टावाद्यानुष्टुप् । १०४ इंद्रासोमा पंचार्धैर्द्विजसौमं राक्षोमं शापाभि-शापप्रायं पट् सप्त वाद्या जगत्य एकविंशतित्रयोविंशयो चाष्टादशी मारुती च दशमी चतुर्दश्यावाग्नेयौ दैव्येकादश्यानुष्टु-अवमी द्वादशी त्रयोदशी सौम्यः सप्तदशी प्राण्यष्टमीषोडश्यावैद्वौ प्र वर्तयेति चतस्र ऐंशो मा नो रक्ष इत्युपेरात्मन आशी-रुत्तरोऽर्धे चः पृथिव्यंतरिक्षदैवतः ॥

॥ इति वासिष्ठं सप्तमं मंडलं समाप्तं ॥ (सप्तममण्डलस्य मन्त्राः ८४१)

परं गायत्रं प्राग्वत्समेः । ऋषिश्चानुक्तगोत्रः प्राच्यास्यात्काण्वः । १ मा चिन्वतुर्गिरिशन्मेधातिथिमेध्यातिथी ऐंरं बार्हंतं

(३२) प्रगाथमारेभे । (५४) वास्तोर्वास्तोष्पत्यम् । (१०२) गायत्रं द्वितीया पादनिचूत् । (१०३) पर्जन्यस्तुतिः । (१०४) पंचार्धैर्द्विजसौमं । (१) पाथोगिद्वांसगो ।

द्विप्रगाथादि द्वित्रिष्टुबंतमाद्यं द्रवृचं प्रगाथोऽपश्यत्स धौरः सम्भ्रातुः कण्ठस्य पुत्रतामगात् झायोगिद्विचासंगो यः स्त्रीभूत्वा पुमानभूत्स मेध्यातिथये दानं दत्त्वा स्तुति स्तुहीति चतसृभिरात्मानं तुष्टाव पत्नी चास्यांगिरसी शश्वती पुंसस्वमुपलभ्यैनं प्रीतांल्यया तुष्टाव । २ इदं वसो द्विचत्वारिंशन्मेधातिथिरांगिरसस्य त्रियमेधः स्वाद्वोऽनुष्टुबंत्याभ्यां मेधातिथिर्विभिन्नोदानं तुष्टाव । ३ पिब चतुर्विंशतिर्मेध्यातिथिः प्रागाथं त्वनुष्टुप् गायत्र्यो बृहती चास्याः कौरयाणस्य पाकस्याज्ञो दानस्तुतिः । ४ यदिदं सैका देवातिथिस्तुचोऽस्यः पुरउणिगतंः कुरुंगस्य दानस्तुतिस्तत्पूर्वाश्चतस्रः पौण्यो वा ॥ [३९] (मन्त्राः १६५)

५ दूरादेकोनचत्वारिंशद् ब्रह्मातिथिराश्विने द्विबृहत्यनुष्टुबंतोऽस्याः पंचार्धचाश्चैद्यस्य कशोर्दानस्तुतिः । ६ महौ इन्द्रोऽष्टाचत्वारिंशद्वसस्तुचोऽस्यस्तिरिदिरस्य पार्श्वस्य दानस्तुतिः । ७ प्र यद्वः पट्विंशत्पुनर्वसो मारुतं । ८ आ नस्यधिका सध्वंस आश्विनं ह्यानुष्टुभं तु । ९ आ नूनं सैका शशकणोऽस्ये गायत्र्या उपाये चाद्या चतुर्थी पष्टी चतुर्दश्याद्ये च बृहत्यः पंचमी ककुब्दशम्याद्यास्त्रिष्टुप्तिराद् जगत्यः । १० यस्यः पट् प्रगाथोऽपश्यद् बृहती मध्येऽयोतिरनुष्टुबास्तारपंक्तिः प्रागाथः । ११ त्वमग्ने दश वसस आग्नेये गायत्र्यंस्या देवी त्रिष्टुबाद्या प्रतिष्ठोपाद्या वर्धमाना ॥ [४०] (मन्त्राः १८३) [इति पञ्चमोऽष्टकः । मन्त्राः १२६३]

१२ य इन्द्र त्रयस्त्रिंशत्पर्वत औष्णिहं तु । १३ इन्द्रः सुतेषु नारदः । १४ यदिन्द्र पंचोना गोपूक्यश्चसूक्तिनो काण्व्यायनौ । १५ तन्वमि ससोनौष्णिहं । १६ प्र सन्नाजं द्वादशेरिंशतिः । १७ आ याहि पंचोना प्रगाथांतं । १८ इदं ह अधिकादित्यमौषिहमष्टम्यश्विभ्यां परागिनसूर्यानिजानां देवेभिरित्यदितेरदितिर्न इति च द्वे द्वे । १९ तं गूर्ध्व ससत्रिंशत्सोभरिराग्नेयं काकुभं प्रागाथं ह पितुर्न द्विपदांये ककुप्पंक्ती त्रसदस्योर्दानस्तुतिस्तत्पूर्वं उणिक्तसतोबृहत्यावादिष्येभ्यः । २० आ गंता षड्विंशतिर्मारुतं ॥ [४१] (मन्त्राः २०६)

२१ वयमु द्व्यूनास्ये द्रवृचे चित्रस्य दानस्तुतिः । २२ ओ त्वमाश्विनं त्रिप्रगाथादि बृहत्यनुष्टुवेकादश्याद्ये ककुभमध्ये-ज्योतिषी । २३ ईळिक्व त्रिंशद्विंशमना वैश्व आग्नेयमौष्णिहं ह । २४ सन्नायस्तुचोऽस्यः सौपाम्णस्य वरोर्दानस्तुतिरस्या-नुष्टुप् । २५ ता वां चतुर्विंशतिर्मेधावरुणं दशम्याद्यास्तिस्त्रो वैश्वदेव्य उपात्योष्णिगर्भा । २६ युवोः पंचाधिका षड्वो वांगिरस आश्विनं विंश्याद्या वायव्यास्तत्पूर्वाश्चतस्रो गायत्र्योऽयैकविंश्या च विंशत्यनुष्टुप् । २७ अग्निरुक्थे अधिका मनुर्वैवस्वतो वैश्वदेवे ह प्रागाथं । २८ ये त्रिंशति पंचोपास्या पुरउणिक् । २९ बरुदश कश्यपो वा मारीचो द्वैपदं । ३० नहि वदचतुष्कं पुरउणिगबृहत्यनुष्टुबंतं । ३१ यो यजाति द्व्यूनात्रेज्यास्तवो यजमानप्रशंसा च येत्यादि पंच दंपत्योः शिष्टास्तदाशिपोऽनुष्टुप् चतुष्पंक्यंतं नवम्यनुष्टुदशमी पादनिचूत् ॥ [४२] (मन्त्राः २०४)

३२ प्र कृतानि त्रिंशन्मेधातिथिः । ३३ वयं वैकोना मेध्यातिथिराहंतं त्रिगायत्र्यनुष्टुबंतं । ३४ पुंश्च याहि द्व्यूना नीपातिथिरानुष्टुभं तृचोऽस्यो गायत्रस्तं सहस्रं वसुरोचिषोऽंगिरसोऽपश्यत् । ३५ अग्निना चतुर्विंशतिः श्यावाश्व आश्विन-मुपरिष्टाज्यौतिषं पंक्तिमहाबृहतीपंक्यंतं । ३६ अविता सस शाकरं महापंक्यंतं । ३७ प्रेदं महापांक्तमाद्यातिजगती । ३८ यज्ञस्य दशैद्वानं । ३९ अग्निमस्तोपि नामाक आग्नेयं महापांक्तं हि । ४० इन्द्राग्नी द्वादशैद्वानं त्रिष्टुबंतं द्वितीया शकरी । ४१ अस्मा ऊ पु दश वारुणं तु । ४२ अस्तन्नात्यलक्षनाना वा त्रैष्टुभमस्यं वा तृचमाश्विनमानुष्टुभ-मपश्यत् । ४३ इमे त्रयस्त्रिंशद्विरूप आंगिरस आग्नेयं तु । ४४ सभिधार्गिन त्रिंशत् । ४५ आ घ द्विचत्वारिंशत्त्रिस्तोक आद्याग्नेद्री ॥ [४३] - (मन्त्राः २५८)

(५) ब्रह्मातिथिराश्विनं द्विबृहत्यनुष्टुबंतं । (६) अन्यस्तिरिदिरस्य पार्श्वस्य । (१८) द्व्यधिकादित्यमौष्णिहं चतुर्ध्याद्याश्चतस्रोऽदितेः अष्टम्यश्विभ्यां, द्व्यधिकादित्यमौष्णिहं चतुर्थीपंचमीपष्टीसप्तमीष्वदितिः अष्टम्यश्विभ्यां । (१९) ससत्रिंशत्सोभरिराग्नेयं, ससत्रिंशत्सोभरमानेयं । काकुभप्रागाथं, काकुभः प्रागाथः । (२२) ऽस्यमश्विनौ । (२५) वैश्वदेव्यो वोपात्योष्णिगर्भा, ऽवैश्वदेव । (३५) आश्विनमुपरिष्टाज्योतिषं । (३७-३९) माहापांक्तं ।

४६ स्वावतस्त्रयस्त्रिंशद्दशोऽज्य आ स आदि कानीतस्य पृथुश्वसो दानस्तुतिराद्या पादमिचूत् पंचम्यादि ककुब्गायत्री बृहस्पत्युप् सतोबृहती गायत्री विपरीतोत्तरः प्रगाथो द्विपदा चतुर्विंशिका बृहती पिपीलिकमध्या ककुब्म्यंकुक्षिरा विराड्जगत्सु-परिष्टाद्बृहतीबृहत्स्यौ विषमपदोत्तरे पंक्ती गायत्री पंक्तिः प्रगाथौ च वायव्यौ गायत्री द्विपदोष्णिक् पंक्तिर्वायव्या गायत्री । ४७ महि वो ह्यूना त्रित आप्य आदित्येभ्योऽस्याः दुःस्वप्नः पंचोपसेऽपि महापांक्त । ४८ स्वादोः पंचोना प्रगाथः सौम्यं त्रैष्टुभं पंचमी जगती । ४९ अमि प्र दश प्रस्कण्वः प्रागाथं तत् । ५० प्र सुभुतं पुष्टिगुः । ५१ यथा मनौ भुष्टिगुः । ५२ यथा मनावायुः । ५३ उपमं स्वाष्टौ मेध्यः । ५४ एतत्ते मातरिश्वा नो विश्व इति वैश्वदेवः प्रगाथः । ५५ भूरीशं च कृशः प्रस्कण्वस्य दानस्तुतिगाथं तृतीयापंचम्यावनुष्टुभौ । ५६ प्रति ते पृषध्नोऽज्याग्निः सौरी पंक्तिः । ५७ युवं देवा चतुष्कं मेध्य आशिनं त्रैष्टुभं । ५८ यस्तुविजस्तुचं वैश्वदेवमाथ ऋक्विजस्तुतिर्वा । ५९ इमानि वा सप्त सुपर्ण ऐन्द्रावरुणं जागतं । ६० अरन आ विंशतिर्भगः प्रागाथ अग्नेयं प्रागाथं तु । ६१ उभयं ह्यूना । ६२ प्रो अस्मै द्वादश प्रगाथः पांक्तं सप्तम्याद्या स्तिष्ठो बृहत्स्यः । ६३ स पूर्व्यो गायत्रमाद्या चतुर्ध्यादिद्वे सप्तमी चानुष्टुभोऽस्या दैवी गायत्रेऽस्या दैवी त्रिष्टुप् । ६४ उत्त्वा । ६५ यदिद्र । ६६ तरोमिः पंचोना कंलिः प्रागाथः प्रागाथमंत्थानुष्टुप् । ६७ त्याह्यु सैका मत्स्यः सामदो भैत्रावरुणिर्मन्यो वा बहवो वा मत्स्या जालनद्धा आदित्यानस्तुवन् दशम्याद्यास्तिष्ठोऽप्यदितेः ॥ [४४] (मन्त्राः १६८)

६८ आ त्वैकोना प्रियमेध आदावनुष्टुभमुखास्तृचाश्चत्वारोऽस्याः पक्ष्वाश्चमेधयोर्दानस्तुतिः । ६९ प्रम ह्यूनानुष्टुभं द्विबृहत्स्यं द्वितीयोष्णिक् चतुर्ध्याद्यास्तिष्ठो गायत्र्यः पोलक्ष्येकादशौ पंक्ती अपाद्वैश्वदेवोऽर्धचैस्त्रयो वारुणाः । ७० यो राजा पंचोना पुरुहन्मा बार्हतं त्रिप्रगाथायुष्णिगनुष्टुप्पुरउष्णिगतं । ७१ त्वं नः सुदीतिपुरुमीळहो तयोवाग्न्यतर आग्नेयं तु त्रिप्रगाथातं । ७२ हविर्द्वयूना हयंतः प्रागाथो हविषां स्तुतिर्वा । ७३ उदीराथां गोपवन आग्नेयः सप्तवभ्रिर्वाशिवनं । ७४ विशो विशो वः पंचोनाग्नेयं त्वनुष्टुभमुखास्तृचाश्चत्वारोऽस्यास्तिष्ठोऽनुष्टुभ आर्क्षस्य श्रुतवर्णो दानस्तुतिः । ७५ युद्धवा हि पोलक्ष विरूपः । ७६ इमं तु द्वादश कुरुसुतिः काण्वः । ७७ जज्ञान एकादश प्रगाथातं । ७८ पुरोळाशं दश बृहत्स्यं । ७९ अयं कृतुर्नव कृतुर्भागेवः सौम्यमंत्थानुष्टुप् । ८० न ह्यन्यं दशैकयूनौचसो गायत्रेऽस्या दैवी त्रिष्टुप् । ८१ आ तु नो नव कुसीदी काण्वः ॥ [४५] (मन्त्राः १९५)

८२ आ प्र । ८३ देवानां वैश्वदेवं । ८४ प्रेष्ठमुशना काण्व अग्नेयं । ८५ आ मे कृष्ण आशिवनं हि । ८६ उभा हि पंच विद्वको वा कार्ष्णिजागतं । ८७ सुक्षी पद्वासिष्ठो वा सुक्षीकः प्रियमेधो वा प्रागाथं ह । ८८ तं वो दत्तं नोधाः । ८९ बृहर्दिद्राय सप्त नृमेधपुरुमेधौ ह्यनुष्टुभबृहत्स्यं । ९० आ नो विद्वानुष्टुप् । ९१ कन्या वाः सप्तत्रिपदाकेतिहास ऐंद्र आनुष्टुभं द्विपंक्त्यादि । ९२ पातं त्रयस्त्रिंशत् श्रुतकक्षः सुकक्षो वाद्यानुष्टुप् । ९३ उद्र चतु-स्त्रिंशत्सुकक्षोऽर्धैन्द्रार्भवी । ९४ गौर्धपति द्वादश बिभुः एतदक्षो वा मारुतं । ९५ आ त्वा नव तिरश्चीरांगिरस आनुष्टुभं । ९६ अस्मै सैका सुवानो वा मारुतिस्त्रैष्टुभं चतुर्थी विराळिष्यामीति मारुतः पादः पौंद्राबार्हस्पत्या । ९७ या इन्द्र पंचोना रेभः काश्यपो बार्हतमतजगत्सुपरिष्टाद्बृहत्स्वावतजगती त्रिष्टुब्जगतीत्यंतः ॥ [४६] (मन्त्राः १९७)

९८ इन्द्राय द्वादश नृमेध औष्णिहं सप्तम्युपांत्वे च ककुब्भोऽज्यानवम्यौ पुरउष्णिहौ । ९९ स्वाभिदाष्टौ प्रागाथं । १०० अयं ते द्वादश नेमो भार्गवस्त्रैष्टुभं षष्ठी जगती परास्तिष्ठोऽनुष्टुभोऽज्यमिति द्रुवचेन्द्र आत्मानमस्तौदुपांत्वे वाच्यौ ।

(४६) एकविंशती पंक्तिः । द्वाविंशती संस्वारपंक्तिः माहापांक्त । विषमपदोत्तरा पंक्तिः संस्वारपंक्तिः, विषमपदोत्तरा पंक्तिः संस्वारपंक्तिः । प्रगाथौ वायव्यौ । वायव्यौ बृहत्स्यौ च । (५६) अंत्वा सौरी । (६३) स पूर्व्य आद्या चतुर्ध्यादिद्वे सप्तमी चानुष्टुभो गायत्रेऽस्या दैवी त्रिष्टुप् । स पूर्व्यो गायत्रमाद्या चतुर्ध्यादिद्वे सप्तमी चानुष्टुभो गायत्रेऽस्या दैवी त्रिष्टुप् । (६७) आदित्यानस्तुवन् दशम्याद्यास्तिष्ठोऽप्यदितेः । (७१) त्वं न सुदीतिः पुरुमीळहो राजोऽयं हपतिविष्टयोवाग्न्यतर आयं तु त्रिप्रगाथातं । (७४) आर्क्षस्य । (९४) द्वादश बिभुः । (९५) तिरश्ची-रानुष्टुभं । (९६) मारुतस्त्रैष्टुभं । (१००) आत्मानमस्तौदृष्टमी सौपर्णी (सौवर्णी) नवमी वज्रसंस्तुतिरुपांत्वे वाच्यौ ।

१०१ ऋचक् पोकश जमदग्निर्भार्गवो मैत्रावरुणं प्रागाथं त्रिभिष्टुवंतं तृतीयादि गायत्री परा सतोवृहती स्तोत्रं राजस्वृक्षपादादि-
त्यादिवन्धौ वायव्ये सौर्वौ बृहस्पत्यस्या सूर्यप्रभास्तितिर्वा पावमानी गव्ये । १०२ त्वमग्ने द्व्यधिका भार्गवः प्रयोगो बार्ह-
स्पत्यो वासिः पावकः सहस्रः सुतयोर्वाग्न्योर्गृहपतियद्विष्टयोर्वाग्न्यतर आमेयं तु । १०३ अदर्शिं षक्नुना सोमरिर्वाहंतं
पंचमी विराड्कृपा सप्तम्याद्युजः सतोवृहत्योऽष्टम्यादि युजः ककुब्जसीयसी ककुब्जनुष्टुबंत्याग्निमाकृती ।

॥ इत्यष्टमं मंडलं समाप्तं ॥ [अष्टममण्डलस्य मन्त्राः १७१६]

नवमं मंडलं पावमानं सौम्यं । १ स्वादिष्टया दश मधुच्छंदाः । २ पवस्व मेघातिथिः । ३ एष शुनःशेषः । ४
सन हिरण्यस्तूपः । ५ समिद्ध एकादश काश्यपोऽसितो देवलो वा विंशतिः सूक्तान्याद्यमाप्रियश्चतुर्नुष्टुवंतं । ६ मंद्रया
नव । ७ असृग्रं । ८ एते सोमाः । ९ परि मिया । १० प्र स्वानासः । ११ उपास्मै । १२ सोमा असृग्रं ॥ [४७]
(मन्त्राः १९८)

१३ सोमः । १४ परि प्राप्यौ । १५ एष धिया । १६ प्र ते । १७ प्र निज्जेनेव । १८ परि सुवानः सस ।
१९ यस्सोम । २० प्र कविः । २१ एते धावंति । २२ एते सोमासः । २३ सोमा असृग्रं । २४ प्र सोमासः ।
२५ पवस्व पङ्कड्युत आगस्यः । २६ तममृक्षंतं धमवाहो दाहं च्युतः । २७ एष कविर्नृमेघः । २८ एष बाजी
प्रियमेघः । २९ प्रास्य नृमेघः । ३० प्र धारा धिदुः । ३१ प्र सोमासो गोतमः । ३२ प्र सोमासः श्यावाश्वः ।
३३ प्र सोमासस्त्रितः । ३४ प्र सुवानः । ३५ आ नः पवस्व प्रभूवसुः । ३६ असर्जि । ३७ स सुतो रहुगणः ।
३८ एष उ स्यः । ३९ आश्रुपर्प बृहन्मतिः । ४० पुनानः । ४१ प्र ये गावो मेघातिथिः । ४२ जनयन् । ४३ यो
अत्य इव ॥ [४८] (मन्त्राः २०४) [इति पष्ठोऽष्टकः । मन्त्राः १७३०]

४४ प्र णोऽयास्यः । ४५ स पवस्व । ४६ असृग्रन् । ४७ अया सोमः पंच कविर्भार्गवः । ४८ तं त्वा । ४९
पवस्व । ५० उक्ते शुक्मास उचध्यः । ५१ अध्वर्यो । ५२ परि युक्षः । ५३ उक्ते चतुष्कमवत्सारः । ५४ अस्य
प्रस्ता । ५५ यवयवं । ५६ परि सोमः । ५७ प्र ते धाराः । ५८ तरसः । ५९ पवस्व । ६० प्र गायत्रेणोपात्या
पुरउष्णिक् । ६१ अया वीती त्रिंशद्महीयुः । ६२ एते असृग्रं जमदग्निः । ६३ आ पवस्व निधुविः काश्यपः । ६४
वृषा सोम कश्यपः ॥ [४९] (मन्त्राः २००)

६५ हिन्वंति भृगुर्वाकृणिर्जमदग्निर्वा । ६६ पवस्व शतं वैखानसा अष्टादश्यनुष्टुप्परास्त्रिंश आग्नेयः । ६७ त्वं
सोमासि द्वात्रिंशद्भ्राजः कश्यपो गोतमोऽग्निर्विंशमिन्द्रो जमदग्निर्वैसिष्ट इतीह तुचाः सस ऋषयः शेषे पवित्रो वसिष्ठो
वोमौ वा पवस्व सोम तिम्रो नित्यद्विपदा गायत्र्योऽविता नस्त्रिंशः पौण्यो वा यत्ते पवित्रं पंचामेयः सावित्र्यमिसावित्री
वैश्वदेवी वासामंस्थास्त्रिंशो पुरउष्णिक् सप्तविंश्यनुष्टुबंत्ये च ते पावमान्यध्येतृस्तुती । जागतमूर्ध्वं प्रागुशनसः । ६८ प्र देवं
दश वत्समिर्भालंदनस्त्रिष्टुवंतं ह । ६९ इपुर्न हिरण्यस्तूपोऽस्ये त्रिष्टुभौ । ७० त्रिरसौ रेणुः । ७१ आ दक्षिणा नव
ऋषभः । तौ वैश्वामित्रौ । ७२ हरिं हरिमंतः । ७३ त्रके पवित्रः । ७४ शिशुर्न कक्षीर्वास्त्रिष्टुवष्टमी । ७५ अभि
प्रियाणि पंच कविः ॥ [५०] (मन्त्राः १६३)

७६ घर्ता । ७७ एषः । ७८ प्र राजा । ७९ अचोदसः । ८० सोमस्य वसुभारद्वाजः । ८१ प्र सोमस्य । ८२
असावीति त्रिष्टुवंते । ८३ पवित्रं ते पवित्रः । ८४ पवस्व वाच्यः प्रजापतिः । ८५ इन्द्राय द्वादश वेनो भार्गवो
द्वित्रिष्टुवंतं । ८६ प्र तेऽष्टाचत्वारिंशदपिगणा दशर्चा अकृष्टा माषाः प्रथमे सिकता निर्वावरी द्वितीये पृथ्व्योऽज्ञास्तृतीयेऽ-

(१०२) गृहपतियद्विष्टयः । (१०३) पंचम्याद्युजः । ककुब्जसीयसी, ककुब्ज गायत्री ।

(५८) तरसः । (६८) वत्समिर्भालंदनस्त्रिष्टुवंतं । (६९) हिरण्यस्तूपोऽस्ये । (८६) अज्ञास्तृतीये त्रयः ।
पंचात्या तिस्रः ।

अयश्चतुर्थेऽग्निः पंचांस्या गुत्समदः । ८७ प्र तु नवोक्षना । ८८ अयं सोमोऽष्टौ । ८९ प्रो स्य सप्त । ९० प्र हिन्वानः पद्मसिद्धः ॥ [५१] (मन्त्राः १३५) .

९१ असर्जि कश्यपः । ९२ परि सुवानः । ९३ साकमुक्षः पंच नोधाः । ९४ अवि यत्कण्वः । ९५ कनिकंति अस्कण्वः । ९६ प्र सेनानीश्चतुर्विंशतिर्द्वौदासिः प्रतर्दनः । ९७ अस्य त्रेपाष्टापंचाशदाद्यं तृचं वसिष्ठोऽपश्यदुत्तराश्व पृथग्वासिष्ठा इन्द्रप्रमतिर्वृषगणो मन्थुरुपमन्थुर्याग्रापच्छक्तिः कर्णश्रुन्मूलीको वसुक इति चतुर्दश पराशरोऽस्याः कुत्सः । ९८ अग्नि नो द्वादशांबरीय क्रजिष्ठा चानुष्टुभं ह बृहस्पतांस्या । ९९ आ हर्षतायाष्टौ रेभसून् काश्यपौ बृहस्पता । १०० अग्नी नवन्ते नव ॥ [५२] (मन्त्राः १३८)

१०१ पुरोजिती पोळशांभीगुः इयावाशिर्ययातिर्नाहुपो नहुपो मानवो मनुः सांवरण इति तृचाः शेषे प्रजापतिरुपाधे गायत्र्यौ । १०२ क्राणाष्टौ त्रित औष्णिहं वै । १०३ प्र पुनानाय षड् द्वित आप्यः । १०४ सखायः पर्वतनारदौ काश्यपौ द्वे शिखंडिन्यौ वात्सरसौ । १०५ तं वः । १०६ इन्द्रमच्छ पक्ष्मनाशिश्रुपक्ष्मश्रुमानवो मनुराप्सव इति तृचाः पंचाग्निः । १०७ परीतः पद्मविंशतिः सप्त ऋषयः प्रागाथं तृतीयापोळश्यौ द्विपदे अष्टम्याधे बृहत्यौ । १०८ पवस्व पोळश गौरिवीतिद्वृचं शक्तिरेकामूर्त्तंजिश्चोर्ध्वेसग्ना कृतयशा ऋणंचय इत्युपयो दृवास्तितः शक्तिः काकुभाः प्रगाथाः स सुन्वे गायत्री यवमध्या । १०९ परि प्र ब्यधिकाग्नयो धिष्ण्या ऐश्वरयो द्वैपदं । ११० पर्यु पु द्वादश स्यरुणप्रसदस्य राजानी तिस्रोऽनुष्टुभः पिपीलिकमध्याः पक्ष्मर्ध्वबृहस्पतिस्तक्ष विराजः । १११ अया रुचा तृचमनानतः पारुच्छेपिरात्यष्टं । ११२ नानानं चतुष्कं शिशुः पांस्तं हि । ११३ शर्यणावत्येकादश कश्यपः । ११४ य इंदोश्चतुष्कं ॥

॥ इति नवमं मंडलं समाप्तं ॥ (नवममण्डलस्य मन्त्राः ११०८)

१ अग्ने सप्त त्रितः । २ पिपीहि । ३ इनः । ४ प्र ते । ५ एकः ॥ [५३] (मन्त्राः १८९)

६ अयं । ७ स्वस्ति । ८ प्र केतुना नव त्रिगिरास्त्वाष्टृचोऽस्य यैत्रः । ९ आपो हि सिंधुद्वीपो वांबरीष आपं गायत्रं द्व्यनुष्टुवंतं पंचमी वर्षमानाः सप्तमी प्रतिष्ठा । १० ओ चित्पक्ष्मना वैवस्वतयोर्यमययोः संवादः षष्ठ्ययुनिमर्षमी मिथुनाथं यमं प्रोवाच स तां नवमीयुगिभरनिच्छन् प्रत्याचष्टे । ११ वृषा नवागिर्हविर्धानं आग्नेयं तु त्रिभिष्टुवंतं । १२ यावा । १३ युजे पंच विवस्वान्वादित्यो हाविर्धानं जगत्थ्यंतं । १४ परेयिवांसं पोळश यमो यामं षष्ठी किंगोक्तदेवता पराश्च तिस्रः पित्र्या वा तिस्रः इवम्यां परा अनुष्टुभो बृहस्पतांस्या । यामायनाः परे पंच । १५ उदीरतां पक्ष्मना शंसः पित्र्यं जगत्येकादशी । १६ मैत्रं दमन आग्नेयं चतुरनुष्टुवंतं । १७ त्वष्टा देवश्रवा द्वे सरण्यूदेवते पौष्ण्यश्चतस्रः सारस्वत्यस्त्रिजः पंचाग्नौ द्रप्सस्तिस्रः सौम्यो वात्ये अनुष्टुभा उपांस्या पुरस्ताद्बृहती वा । १८ परं सृष्ट्यो संकुसुकश्चतस्रोऽसृष्ट्युदेवताः परा धात्री परा त्वाष्ट्री पराः पितृमेधा एकादशी प्रस्तारपंक्तिर्जगत्पुपांस्यायानुष्टुप् प्राजापत्या वा सानिरुक्ता ॥

[५४] (मन्त्राः १४१)

१९ नि वर्तप्वमष्टौ मथितो भृगुवांणिर्भागवद्व्यवनो वापं गन्धं वानुष्टुभमग्नीपोमीयो द्वितीयोऽर्धेचः षष्ठी गायत्री । सतोत्तराग्न्यैत्रो विमदः प्राजापत्यो वा वासुक्रो वसुकृद्वा । २० भद्रं दशार्धेयं तु गायत्रमायैकपदा पाद एव वा क्षात्यर्थः परानुष्टुवंत्ये विराट् त्रिष्टुभौ । २१ आग्निं नाष्टावास्तारपांक्तं । २२ कुह पंचोना पुरस्ताद्वाहंतं त्रिष्टुवंतं त्वं स्या चिदा नस्वं नोऽनुष्टुभः । २३ यजामहे सप्ताधांथे त्रिष्टुभौ पंचम्यभिसारिणी । २४ इन्द्र सोमं पळास्तापपांक्तं त्वाशिर्योऽस्यास्तिन्नोऽनुष्टुभः । २५ भद्रमेकादश सौम्यं । २६ प्र हि नव पौष्णमानुष्टुभमायाचतुर्थ्यो उष्णिहौ । २७ असत्सु

(१०१) इयावाशिर्यधीगुः । (१०८) ० यवमध्या परा सतोबृहती । (१०९) ऐश्वरा द्वैपदं ।

(११) तु त्रिभिष्टुवंतं । (१३) विवस्वानादित्यो । हावर्धानं, हविर्धानं । (१७) वाते । (१९) वानुष्टुभमग्नीपोमीयो वा । द्वितीयोऽर्धेचः आनुष्टुभं षष्ठी । षष्ठी गायत्र्यैत्री च । प्राजापत्यो वासुक्रपुत्रो वा । (२६) आया चतुर्थी च ।

चतुर्विंशतिरैन्द्रो वसुकः । २८ विश्वो हि द्वादशैन्द्रवसुकयोः संवाद ऐन्द्रः सूक्तस्य प्रथमयेंद्रस्य स्तुषा परोक्षवर्दिद्रमाहेंद्रस्य युजः शिष्टा ऋषेःश्रुतुर्थी च । २९ वने नाष्टौ । ३० प्र देवत्रा पंचोना कवप पेक्ष्य आपमपोनप्त्रीयं वा । ३१ आ न एकादश वैश्वदेवं । ३२ प्र सु र्गमता नव पंचाद्या जगल्यः ॥ [५५] (मन्त्राः १५३)

३३ प्र माषा वैश्वदेवैन्द्रः प्रगाथः परा गायत्र्यो द्वे कुरुश्रवणस्य त्रासदस्यवस्य दानस्तुतिः पराभिर्भुते मित्रातिथौ राशि तरक्षेऽहिरूपमश्रवसं पुत्रमस्य व्यशोकयत् । ३४ प्रावेपाः पक्ष्ना मौजवान्वाक्षोऽक्षकृपिणंसा चाक्षकितवर्दिदा च सप्तमी जगती । ३५ अश्रुभ्रं लुशो धानाको वैश्वदेवं तु द्वित्रिष्टुबंतं तु । ३६ उषासानक्ता । ३७ नमो द्वादश सौर्योभितपाः सौर्यं जागतं वै त्रिष्टुब्दशमी । ३८ अस्मिन्नः पंच मुष्कवार्निद्रः । ३९ यो वां पक्ष्ना काक्षीवती वोपाश्विनं हि त्रिष्टुबंतं । ४० रथं यांतं । ४१ समानं तृचं सुहस्यो घौपेयः । ४२ अस्तेवैकादश कृष्णः । ४३ अच्छा मे द्वित्रिष्टुबंतं त्र । ४४ आ यातु त्रिष्टुबादि । ४५ दिवस्परि द्वादश वत्सप्रीराग्नयं तु ॥ [५६] (मन्त्राः १४४) [इति सप्तमोऽष्टकः । मन्त्राः १२६३]

४६ प्र होता दश । ४७ जगृभ्माष्टौ सप्तगुर्वैकुण्ठमिन्द्रं तुष्टाव । विकुंठा नामासुरीन्द्रतुल्यं पुत्रमिच्छती महत्तपस्तेपे तस्याः स्वयमेवैन्द्रः पुत्रो जज्ञे । स सप्तगुस्तुतिसंहृष्ट आत्मानमुत्तरेष्विभितुष्टाव । ४८ अहं भुवमेकादशांये त्रिष्टुभौ सप्तमी च । ४९ अहं दामंत्योपाधे च त्रिष्टुभौ । ५० प्र वो महे सप्त द्विजगत्याद्यंतं के तेऽभिसारिण्यौ । वपट्कारेण वृक्केषु आनुष्य सौचीकोऽग्निरपः प्रविश्य देवैः समवददुत्तरैश्चिभिः । ५१ महत्तज्जवात्र युजोऽग्निरवाक्यं । ५२ विश्व इत्युत्तरं च पट्कम-युजो देवानां । ५३ यमैच्छामेस्युत्तरं चेकादशकं तदयेति तु द्वचोऽग्नेस्तनुमाषा जगत्योऽष्टमीवर्जं । ५४ तां सु पट् बृहदुक्त्यो वामदेव्यः । ५५ दूरेऽष्टौ । ५६ इदं ते सप्त वैश्वदेवं तु चतुर्थ्याद्यास्तिस्रो जगल्यः । पराणि चत्वारि सूक्ता-न्युक्ता ऋषयो द्वैपदे स्वस्त्रिमंडले । अथ हैक्ष्वाको राजासमातिगौपायनान्बंध्वादीन्पुरोहितांस्त्यक्त्वान्यौ मायाविनौ अष्टतमौ मत्स्य पुरोदधे । तमितरे क्रुद्धा अभिचेरुः । अथ तौ मायाविनौ सुबंधोः प्राणानाक्षिपतुरथ हास्य आतरन्त्यः । ५७ सा प्र गामेति पट्कं गायत्रं स्वस्थयतं जपत्वा । ५८ यत्ते यममिति द्वादशर्चमानुष्टुभं मनभावतं जेषुः । ५९ प्र त्वारिति दशर्चं चतस्रो निर्ऋत्यपनोदार्थं जेषुश्चतुर्थ्यां सोमं चास्तुवन्मृत्योरपगमायोत्तराभ्यां देवीमसुनीतिं सप्तम्यां किंनोक्तदेवताः शिष्टाभिः पंक्तिमहापंक्तिपंक्त्युत्तराभिर्घावापृथिव्यौ सर्भिर्त्रेतींद्रं चार्धर्चनं । ६० आ जनमिति द्वादशर्चं आनुष्टुभे चतस्र-भिरसमातिमस्तुवन् पंचम्येंद्रं पठ्यागस्यस्य स्वसा मातैषां राजानमस्तौत्तराभिः सुबंधोर्जीवमाह्वयंस्तमंत्यया लब्धसंज्ञमस्तृशन् पंचाद्या गायत्र्योऽष्टम्याये पंक्तौ । ६१ इदमिस्था ससाधिका नामानेदिष्ठो मानवो वैश्वदेवं तत् ॥ [५७] (मन्त्राः १६१)

६२ ये यज्ञेनैकादशाद्याः पंक्तिगिरसां स्तुतिर्वास्या त्रिष्टुप्चम्यनुष्टुप्प्रगाथोऽनुष्टुभौ गायत्री चतस्रोऽस्याः सावर्णेदोन-स्तुतिः । ६३ परावतस्त्यूना गंयः झ्रातो द्वित्रिष्टुबंतं तु स्वति नस्त्रिष्टुष्टवा सा सहोत्तरया पथ्यास्वस्तिदेवत्या । ६४ कथा यां मे त्रिष्टुप् । ६५ अमिर्निद्रः पंचोना वसुकर्णो वासुकस्त्रिष्टुबंतं तु । ६६ देवान्हुवे । ६७ इमां धियं द्वादशायांस्यो बाहैस्पर्यं तु । ६८ उदप्रुतः । ६९ भद्राः सुमित्रो वाष्पमश्र आग्नेयं द्विजगत्यादि । ७० इमां म एकादशार्चं । ७१ बृहस्पते बृहस्पतिर्ज्ञानं तुष्टाव नवमी जगती ॥ [५८] (मन्त्राः १३३)

७२ देवानां नव लौक्यो वा बृहस्पतिर्दाक्षायण्यदितिर्वा देवमानुष्टुभं । ७३ जनिष्ठा एकादश गौरिवीतिः । ७४ वसूनां षट् । ७५ प्र सु नव सिधुक्षिद्यैयमेधो नदीस्तुतिर्जागतं तु । ७६ आ वोऽष्टौ सर्पं ऐरावतो जरत्कार्णो प्राण्योऽ-स्तौत् । ७७ अन्नमुषः स्युमरश्मिर्भार्गवो मारुतं तु पंचमी जगती । ७८ त्रिप्रासो द्वितीया पंचम्याद्याश्च तिस्रो जगल्यः ।

(२८) युजः शेषाः । (४१) सुहस्तो । (४५) वत्सभिः । (४७) पुत्रमिच्छन्ति तपस्तेपे तस्याः । (४९) दामंत्योपाधे च, दामंत्योपाधे च त्रिष्टुभौ । (५१) महत्तज्जव तत्र । (५४) वामदेव्यः वा । (५६) प्राणाना-क्षिपतुरथ अस्य आतरः । (५९) चार्धर्चनं । (६०) द्वादशर्चमानुष्टुभं । (६३) सा सहोत्तरया, चोत्तरया, सहोत्तरया । (७१) ज्ञानं ह्य शिष्टा ।

७२ अपश्यं सस सौचीकोऽभिर्वैश्वानरो वा ससिर्वा वाजंभर आभेयं तु । ८० अग्निः ससि । ८१ य इमा विश्वकर्मा भौवनो वैश्वकर्माणं तु द्वितीया विराड्रूपा । ८२ चक्षुषः । ८३ यस्ते मन्यो मन्द्युस्तापसो मान्यवं त्वाद्या जगती । ८४ त्वया मन्यो चतुर्जगत्वंतं । ८५ सत्वेन सप्तचत्वारिंशत्सावित्री सूर्यामदेवतमानुष्टुभं पंचभिः सोममस्तौत्पराभिः स्वविवाहं सप्तद्वया देवान्परया सोमाकौ परया चंद्रमसं परा नृणां विवाहमंत्रा आशीःप्रायाः परा देहीति द्वे बधूवासःसंस्पर्शमोचन्मौ परा यक्षमनाशिनी दंपत्योर्नवोत्तमवस्त्रोऽनुक्षरा गुण्यामीनि द्वे यदक्षिना पूषाघोरचक्षुरिति त्रिष्टुभस्त्रिष्टुभसुरोवृहती पूर्वा-परमिह प्रियमा नः प्रजां जगत्स्य ॥ [५९] (मन्त्राः १४८)

८६ वि हि न्यधिकेन्द्रो वृषाकपिर्दिर्गान्द्रिश्च समुद्विरे पांक्तं । ८७ रक्षोहणं पंचाधिका पाथुराभेयं रक्षोः चतुरनुष्टुवंतं । ८८ हविरेकोनागिरसो सूर्यन्वान्वाग्मदेव्यो वा सौर्यवैश्वानरथि । ८९ इन्द्रं स्तव ह्यनूना रेणुः पंचम्यैद्रासोमी । ९० सहस्रशीर्षा षोडश नारायणः पौरुषमानुष्टुभं त्रिष्टुवंतं तु । ९१ सं जायुषद्भिः पंचोनारुणो वेतहव्य आभेयं । ९२ यज्ञस्य शार्वातो मानवो वैश्वदेवं तु जागतं । ९३ महि तान्वः पार्थः प्रास्तावरपांक्तं पुरस्ताद्वृहत्वंतं त्रयोद्वयुपाघे चानु-ष्टुभो नवम्यक्षरैः पंक्तिरेकादशी न्यंकुसारिणी । ९४ प्रैते पक्वना सर्पांश्चुदः काद्रवेयो प्राणोऽस्तौत्पंचम्यं त्रिष्टुभौ ससमी च ॥ [६०] (मन्त्राः १६०)

९५ हये द्व्यनोर्वैशीमैलः पुरुरवाः पूर्वोषितां कामाप्सुनरासाद्यावरोद्धुमैच्छसा तमनिच्छंती प्रत्याचष्टे हय द्वयुयां कदा सुदेवोत्तरिक्षमां सचेति तिस्रश्चैलवाक्यं शिष्टा उर्वद्वयाः । ९६ प्र ते सप्तोना वरुः सर्वहरिवैन्द्रो हरिस्तुतिर्द्वित्रिष्टुवंतं । ९७ या ओषधीस्त्यधिकाथर्वणो भिपगोपधित्तिरानुष्टुभं । ९८ बृहस्पते द्वादशाष्टिपणो देवापिष्टिकासो देवांस्तु-ष्टाव । ९९ कं नो वज्रो वैश्वानसः । १०० इन्द्रं दुवस्युर्वादनो वैश्वदेवं तु त्रिष्टुवंतं । १०१ उद्बुध्यध्वं वृषः सौम्य ऋत्विक्स्तुतिर्वा नवम्यंते जगत्पौ पंचमी वृहती गायत्र्योर्मध्ये । १०२ प्र ते सुत्रलो भार्गवो वृषणेन ऋपभेज चाजि जिगायेति जौघणं वाधा तृतीयांत्या च बृहत्स्यः । १०३ आशुः ससोर्नैद्रोऽप्रतिरथश्चतुर्थी बाह्विस्त्योपांत्याश्चतुर्थ्यानुष्टु-म्मासती वा । १०४ असाव्येकादशाष्टको वैश्वामित्रः । १०५ कदा कोसो दुर्मित्रो नाज्ञा सुमित्रो गुणतः सुमित्रो वा नाज्ञा दुर्मित्रो गुणत औष्णिहं हरी वज्रं पिपीलिकमध्ये त्रिष्टुवंत्याद्या गायत्री वा ॥ [६१] (मन्त्राः १४९)

१०६ उभौ मृतांशः काश्यप आश्विनं । १०७ आविर्दिग्धो दक्षिणा वा प्राजापत्या दक्षिणां तद्वान्वास्तौचतुर्थी जगती । १०८ किमिच्छंती पणिभिरसुरैर्निरूढा गा अन्नेष्टुं सरमा देवश्रुतीर्मिद्रेण प्रहितामयुग्मिः पणयो मित्रीयन्तः प्रोक्षुः सा तान्युग्मांत्याभिरनिच्छंती प्रत्याचष्टे । १०९ तेऽवदंसस जुहूर्मन्त्राया प्राज्ञो वोध्वनाभा वैश्वदेवं द्वयनुष्टुवंतं । ११० समिद्धं पृकादश जमदग्निस्तत्सुतो वा राम आभियः । परे चत्वारो वैरूपाः । १११ मनीषिणो दशाष्टादंष्टः । ११२ इन्द्रं पिब नमःप्रभेदनः । ११३ तमस्य शतप्रभेदोऽस्या त्रिष्टुप् । ११४ घर्मा सप्रिस्तापसो वा घर्मा वैश्वदेवं चतुर्थी जगती । ११५ चित्र इक्षव वाहिहव्यं उपस्तुत आग्नेयं जागतं त्रिष्टुप्पाकृतं । ११६ पिब स्थौरोऽग्निस्तुतोऽ-ग्निस्तुतो वा । ११७ न वा उ भिक्षुर्वेनाज्ञदानप्रशंसाद्ये जगत्पौ । ११८ अग्ने हंस्युक्षयभानहीयव आग्नेयं राक्षोभं गायत्रं तु । ११९ इति वै ससोर्नैद्रो क्व आत्मानं तुष्टाव ॥ [६२] (मन्त्राः १४०)

१२० सद्विज्ञवाथर्वणो वृहद्विः । १२१ हिरण्यगर्भो दक्ष हिरण्यगर्भः प्राजापत्यः कायं । १२२ वसुं नाष्टौ चित्रमहा वासिष्ठ आभेयं जागतमाष्टौ पंचमी चर्ते । १२३ अयं वेनो वैन्यं । १२४ इमं नो नचैद्रयुत्तमा निहवोऽभिवरुणसोमाना-

(८५) विवाहमंत्राशीःप्रायाः; विवाहमंत्राआशीः प्रायाः । संस्पर्शनिर्दार्यः; संस्पर्शमोचिन्मौ; परा देहीत्यृग्वये बधूवासःस्पर्शनिर्दा । यक्षमनाशिनी परा । (८९) पंचम्यैद्रासोमी । (९१) वीतहव्य । (९३) पार्थः । चानुष्टुभौ । (९५) पूर्वोषितात् । (१००) त्वंत्या त्रिष्टुप् । (१०२) वृषणेन वृषभेन । तृतीयांत्या बृहत्स्यः । (१०७) दक्षिणा; दक्षिणाः । (१०८) निगूढाः । प्रेषिता अयुग्मिः । प्रोक्षुः स । तान्युग्मांताभिः । (१११) दशाष्टादंष्टः । (११३) त्रिष्टुवंतं । (११६) स्थौलः; स्थौवः । अभियूतो । (११७) भिक्षुर्वेनाज्ञदानप्रशंसा चाद्ये । (११९) ससोर्नैद्रो क्व ।

आद्यामेयी तिस्रश्चाग्नेरात्मस्तवः शिष्टा यथानिपातं सप्तमी जगती । १२५ अहमष्टौ वागाभृगी आत्मानं तुष्टाय द्वितीया जगती । १२६ न तं शैलपिः कुलमलबहिपो वामदेव्यो बाहोमुखैश्च देवसुपरिष्टादुवाहंतमस्या त्रिष्टुप् । १२७ रात्री कुशिकः सौभरो रात्रिर्वा भारद्वाजी रात्रिस्तवं गायत्रं । १२८ ममाग्ने नय विहव्यो वैश्वदेवं जगयंतं । १२९ नासत्सप्त प्रजापतिः परमेष्ठी भाववृत्तं तु । १३० यो यज्ञो यज्ञः प्राजापरयो जगत्याद्या । १३१ अप प्राचः सुकीर्तिः काशीवतो मध्येऽनुष्टुप्सोत्तरा चाधिन्यौ । १३२ ईजानं शकपूरो नामेभ्यो भ्राववरुणमाद्या लिंगोक्तदेवता न्यकुसारीपयस्या महासतो- नृहृन्प्राचोपांशं प्रस्तारपंक्तीं शेषा विराड्रूपाः । १३३ प्रो पु सुदाः पञ्चवनः शाकरमहापांकावाचौ तृचौ त्रिष्टुपस्या । १३४ उभे यन्मांधाता यौवनाथो महापांक्तं पंक्तिरस्या तामथ्यर्धा गोधाऽपश्यत् । १३५ यस्मिन्कुमारो यामायनो याममा- नुष्टुमं हि । १३६ केनी मुनयो वातरक्षना जृतिर्चातजृतिर्विप्रजृतिवृषाणकः करिक्त एतदा ऋष्यशृंगश्चैकचाः कैशिनं । १३७ उत देवाः सप्त ऋषय एकचा वैश्वदेवं । १३८ तव ले पळंग औरवो जागंतं । १३९ सूर्यरश्मिर्देवगंधर्वो विश्वा- वधुरात्मानमस्तौत्पुर्वार्धं सवितारं । १४० अग्ने तवाग्निः पावक आग्नेयं विष्टारपंक्तिस्तवः सतोऽनृदस्य उपरिष्टाज्ज्योतिः । १४१ अग्ने अचछाग्निस्तापसो वैश्वदेवमानुष्टुमं हि । १४२ अयमष्टौ नृचाः शार्ङ्गा जरिता ढोणः सारिणकः श्रंतवमित्र- इचाग्नेयमाधे जगयौ चतस्तच्च त्रिष्टुमः ॥ [६३] (मन्त्राः १७०)

१४३ एवं पदं सांख्योऽग्निराश्विनं । १४४ अयं हि ताक्ष्यपुत्रः सुपर्णो यामायनो बोध्वंकृतानो गायत्री शृङ्गी गायत्र्यो सतोऽनृदो विष्टारपंक्तिः । १४५ इमामिन्द्रायुषुपनिपत्यपानीयाधनमानुष्टुमं तु पंचयंतं । १४६ अरण्यार्धैरमदो देवमुनि- ररण्यानीं तुष्टाय । १४७ अग्ने पंच तुष्टेदाः सौरीपित्रिष्टुयंतं । १४८ मुष्टवाणासः पृथुर्धन्यः । १४९ सवितार्चन्तौ रण्य- स्तृपः सावित्रं । १५० समिद्धो वासिष्ठो मृळीक अग्नेयं बार्हतमस्ये उपरिष्टाज्ज्योतिषी जगत्सुपर्णा या । १५१ अद्वया अद्वा कामायनी अद्वामानुष्टुमं तु । १५२ नासः शावो भारद्वाजः । १५३ ईत्ययंतीर्देवजामय इन्द्रमातरो गायत्रं । १५४ सोमो यमी भाववृत्तमानुष्टुमं तु । १५५ अरायि शिरीषियो भारद्वाजोऽरुक्ष्मीघ्नं द्वितीयातृतीये ब्राह्मणस्पत्ये अस्या वैश्वदेवी । १५६ अर्पिणं केतुराग्नेय आग्नेयं गायत्रं । १५७ इमा तु कं भुवन आपयः साधनो वा भौवनो वैश्वदेवं द्वैपदं द्वैष्टुमं । १५८ सूर्यो नश्रधुः सौर्यः सौर्यं गायत्रं । १५९ उदसौ पदं पौलोमी वाचयात्मानं तुष्टानानुष्टुमं । १६० तीमस्य पंच पूरणो वैश्वाभिन्नः । १६१ सुंचामि प्राजापरयो यक्षमनादानो राजयक्षमतामस्यानुष्टुप् । १६२ ब्रह्मणा पदं ब्राह्मो रक्षोहा गर्भसंयावे प्रायश्चित्तमानुष्टुमं हि । १६३ अक्षीरगां विवृहा काश्यपो यक्षमंतं । १६४ अपेहि पंच प्रचेता दुःस्वप्नस्तं पंचयंतं त्रिष्टुमध्वं । १६५ देवा नर्कतः कपोतः कपोतोपहर्ता प्रायश्चित्तं वैश्वदेवं । १६६ ऋषभस्तृपभो वैराजः शाकरो वा सप्तस्रमानुष्टुमं महापंचयंतं । १६७ तुष्टेदे चतुर्के विश्वामित्रजमदक्षी जागंतं तृतीया लिंगोक्तदेवता । १६८ वातस्यानिलो वातायनो वायव्यं । १६९ मयोभूः शवः काशीवतो गव्यं । १७० विभ्राड्विभ्राड् सौर्यः सौर्यं जागन्मास्तारपंचयंतं । १७१ त्वं त्यमिष्टो भार्गवो गायत्रं । १७२ आ याहि संवत उपस्यं द्वैपदं । १७३ आ या पृष्टा पृष्टो राज्ञः स्तुतिस्त्वानुष्टुमं तु । १७४ अमीवर्तेन पंचाभीवर्तः । १७५ प्र यश्चतुर्हस्त्वर्ध्वप्राचा सर्वोऽनुदिम्रांशोऽस्तौ- द्रायत्रं । १७६ प्र सूनवः सुतुगाभय आग्नेयमानुष्टुमं द्वितीया गायत्र्याचार्यमी । १७७ पतंगे नृचं पतंगः प्राजापरयो मायाभेदं जगत्यादि । १७८ त्वम् ऋषिष्टेनेमिस्ताक्ष्यंस्ताक्ष्यं । १७९ उत्तिष्ठतैकचाः शिबिरौक्षीनरः काशिराजः प्रत- र्दनो रौहिदक्षो वसुमना आद्यानुष्टुप् । १८० प्र सगाहिपे जय पंङ्गः । १८१ प्रथमैकचाः प्रथो वासिष्ठः सप्तथो भार- द्वाजो घर्मः सौर्यो वैश्वदेवं । १८२ नृहृत्स्वनिरतपुष्ट्यर्धा बार्हस्पत्यो बार्हस्पत्यं । १८३ अपश्यं प्रजावात्प्राजापरयोऽनृचं यजमानपत्नी-होत्राशिपः । १८४ विष्णुस्त्वष्टा गर्भकर्ता विष्णुर्वा प्राजापरयो गर्भाशोकीलिंगोक्तदेवमानुष्टुमं ।

(१२६) न तं शैलपिः । कुलमलबहिपो । (१२७) रात्रिः भारद्वाजो । (१३३) त्रिष्टुयंतम् । (१३५) यामानुष्टुमं हि । (१३९) पृथुर्धन्यः । (१४०) आग्ने विष्टारपंक्तीः आद्या विष्टारपंक्तिः । (१४२) सारिणकः । (१४४) बोध्वंकृतानो । (१४९) सवितार्चिनो ह्यरण्यस्तृपः सवितार्चन्तौ रण्यम् । सवितार्चन्तोः । (१५०) मृळीको वासिष्ठः । (१५५) द्वितीया तृतीया । (१६५) प्रायश्चित्तमिदं वैश्वदेवं । (१६७) लिंगोक्तदेवता वा । (१६९) शवः । (१७६) द्वितीयं गायत्र्यार्चमी । (१७९) शिबिरौक्षीनरः । रौहिदपुष्ट्यर्धा । (१८४) लिंगोक्तदेवतमानुष्टुमं ।

१८५ महि सत्यवृत्तिर्वाणिरादिः स्वस्वयनं गायत्रं वै । १८६ वातो वातायन उक्तो वायव्यं । १८७ प्राप्नोये पंचान्वेयो वत्स आग्नेयं तु । १८८ प्र नूनं तृचमाग्नेयः इयेनो जातवेदस्यं । १८९ आयं गौः सारंपाश्यात्मदैवतं सौर्यं वा । १९० ऋतं च माधुच्छंदसोऽभ्रमर्षणो भाववृत्तमानुष्टुभं तु । १९१ संसं चतुष्कं संवननः संज्ञानमाध्याग्नेयी तृतीया त्रिष्टुप्, तृतीया त्रिष्टुप् । [६४] (मन्त्राः ११८) (इत्यष्टमाष्टकः । मन्त्राः ११८१)

इति दशमं मण्डलम् । (दशममण्डलस्य मन्त्राः १७५४)

॥ इति कात्यायनमुनिकृता सर्वानुक्रमणी समाप्ता ॥

—३०९६—

॥ अथ शौनकाचार्यकृतानुवाकानुक्रमणी ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

सर्वं कर्म सफलं यत्र तुष्टेऽतुष्टे न किञ्चित्तमहं नमामि ।
विनायकं गिरिराजेंद्रपुत्रीमहेश्वरप्रियसूनुं घृणाद्धि १
बभ्रूचानां जनानां तु शौनकस्य प्रसादतः । अनुवाकानुक्रमणीरूपं किञ्चिप्रवर्णयते २
पितृदेवर्षिभ्राद्धेभ्यो बाह्येभ्यश्च सर्वशः । आचार्येभ्यो गुरुभ्यश्च प्रणम्य प्रयतः शुचिः ३
मधुच्छंदः प्रभृतिभिर्ऋषिभिर्हि तपोबलात् । दृष्टानामनुवाकानामष्टु वक्ष्याम्यसंक्षिप्तः ४
सूक्तादिपरिमाणं तु संख्यां च क्रममेव च । मंडले मंडले चैव यावंतो हि समीरिताः ५
सूक्तसंख्यानुवाकानां सूक्तानामृक्समाहिता । पदाक्षरसमाज्ञायं छंदस्येव प्रतिष्ठितं ६
एकैकमनुवाकं तु खिलानि ब्राह्मणानि च । संवत्सरे संवत्सरे पठेद्गृहस्थः शुचिः ७
श्रावणस्य तु मासस्य पौर्णमास्यामुपक्रमः । समाप्य तर्पयेद्देवानृषीन्पितृनुक्रमान् ८
ऋग्वेदे शैतिरीयायां संहितायां यथाक्रमं । प्रमाणमनुवाकानां सूक्तैः शृणुत शाकलाः ९

आग्नीद्रष्टारः ।

१ कण्वाऽगिरोऽगस्त्यश्चुत्तका विन्धामिभ्रोऽग्निरेव च । वसिष्ठकश्यपवाष्पश्च । जमदग्निश्चोत्तरं १०

आग्नीसूक्तानि ।

श्लोकस्यास्य यथासंख्यं सूक्तानि द्वा वै विदुः । न आ बहा, १० आ बहा, १० राजसी, १० त्विभिर्हि, च ११
समिस्समित्यु, शोचिषे, जुषस्व, विश्वस्तथा । इमां मे, अथ मन्विमा यथर्षिपक्ष आग्रियः १२
वसिष्ठश्चुत्तकौ विना समिद्धसर्वपक्षता । जुषस्वाद्वितीयया तनूनपाद्दिरोधिना ।

यजुः श्रुतौ तथाश्रुतेः समिद्धसूक्तमध्यतः

१३

प्रजापतेः पशोः सदा भवेयुरथ मन्विमाः । हवीरितं हि बद्धुर्चैर्यथापि वेति सूत्रतः

१४

(१) कर्मफलं । (२) पितृदेवर्षिभ्राद्धेभ्यो, पितृदेवर्षिसाध्येभ्यो, पितृदेवर्षिसिद्धेभ्यो । (४) मधुच्छंदप्रभृ-
तिभिर्ऋषिभिर्हि; दृष्टानामनुवाकानामष्टु । दृष्टानामनुवाकानां संख्यां । (५) आदिं सूक्तपरिमाणं संख्यां च क्रममेव च ।
(११) यथासंख्यं, राजसीत्यग्निर्निहितः । [१०-१२] (१) ऋ० १।१३; (२) ऋ० १।१४२ (दीर्घतमा); (३)
ऋ० १।१८८; (४) ऋ० १।३; (५) ऋ० ३।४; (६) ऋ० ५।५; (७) ऋ० ७।२; (८) ऋ० ९।५; (९)
ऋ० १०।७०; (१०) ऋ० १०।११०; (११) जुषस्व द्वितीयया यजू याद्दिरोधिनां, जुषस्व द्वितीयया यजू यद्दिरोधिनां
यजुः श्रुतौ । (१४) यथो, यशो, यशः । यदा ।

अथानुवाकाः ।

(१) अग्निमीले त्रिषूक्तस्तु (२) सुख्यै (३) व्र चतुःसूक्तौ । (४) अग्निं (५) सोमानमिष्येतां पट्कां (६) कस्येति सप्तकः १५
 (७) स्वगमे पंचकं विद्यात् (८) प्र वो यद्वहमथाष्टकं । (९) अग्ने विवस्वद (१०) मि एवं (११) नू चित्ते सप्तकाख्यः १६
 (१२) पश्चा न नवकं विद्यात् (१३) प्रप्रयतो दशैकं च । खैलिकानामनादेशोऽस्मिन्प्रयेऽनुवाकानां १७
 यस्तु चर्चयते वेदे तस्य संख्येति नः श्रुतिः । (१४) प्र ये क्षुंमते नवक (१५) मिमं द्वादशकं विद्यात् १८
 (१६) इन्द्रं मिमं दशैवाथ (१७) नासत्याभ्यां तु पंचकं । (१८) कवित्वा पट् परः सप्ता (१९) सिमा (२०) त्वा जुवः पट्कं १९
 (२१) वेदिपदे सप्तदशा (२२) बोधोत्वष्टौ सूक्तानि । (२३) कथा त्रिपंचसूक्तस्तु (२४) युवोर्द्वादशकं विद्यात् २०
 इत्याद्ये मण्डले दृष्टाश्चवारो विंशतिश्चैव ।

प्रथमे मण्डले बाष्कलसंहिताक्रमः ।

गौतमादींशजः कुत्सः परुच्छेपादयेः परः । कुत्सादीर्वेतमा इत्येव तु बाष्कलकः क्रमः २१

द्वितीयादिमण्डलानामनुवाकाः ।

(२५) एवं (२६) यो (२७) गणानामा (२८) ते दश तृतीय एकादशाख्यः परे ।
 (२९) सोमस्य मा तवसं द्वादशोक्तं (३०) प्र वो देवायेति सप्तदशकं तु विद्यात् २२
 (३१) वृच्छति त्वा नवै (३२) व्रं मतिस्त्रिपंचको नवक (३३) इमं महे ।
 (३४) त्वां ह्यग्ने दश (३५) भद्रं (३६) यज्ञस्त्वेकादशकावुभाविसां २३
 त्रयोदशाथं (३७) प्र क्रसुस्य ईरितो (३८) अं पिबेत्येव चापि त्रयोदश ।
 (३९) अयोधमिः समिधा चतुर्दशातः परोऽष्टादशकः (४०) प्र वेधसे २४
 (४१) महि महे द्वादशको (४२) विदास्तथा (४३) ऽऽरुद्रासः षोडश (४४) यस्त्रिपंचकः ।
 (४५) एवं ह्यग्ने पंचदश (४६) स्वमष्टौ (४७) दृवा महो विंशति (४८) यो रयिवस्तु पट्कः २५
 द्विषद् (४९) जुवे (५०) स्तुयेऽथ द्विसप्तकः षष्ठः षष्ठे मंडले योऽनुवाकः ।
 (५१) अग्निं नरः सप्तदशाथ षोडश (५२) एवे ह (५३) प्र शुका व्याधिका तु विंशतिः २६
 (५४) क इं वृक्ताः पंचदशोना विंशतिर (५५) प स्वसुः पंचदश (५६) प्र वीरया ।
 (५७) मा चिन् (५८) महौ इन्द्र (५९) इन्द्रः सुतेषु पंचाथ सप्ताष्ट (६०) वयं द्विपंचकः २७
 (६१) यो यजाति द्वादशे (६२) मे ह पट्को (६३) अग्ने दशैकादशको (६४) य इत्युत ।
 त्रयोदशा (६५) नू न इन्द्रं क्षुमंतमतः परो दशको (६६) गौर्वयत्ययं २८
 (६७) स्वाविष्टया व्यष्टसूक्तः (६८) पवस्व त्रिंशत्सप्तकः परः सप्तको (६९) ऽया ।
 (७०) प्राष्टादशैकादशकः (७१) प्र ते (७२) ऽस्य प्रेषाः सप्तैकादशकः (७३) सत्तायः २९
 (७४) अग्ने वृहन् षोडशकस्त्रयोदश (७५) त्वाष्टा (७६) प्र देवत्रेति चाष्टादशा (७७) च्छ ।
 अष्टा (७८) विदं षोडशकस्तु (७९) भद्राः (८०) सत्येन पट् (८१) सं नवै (८२) व्र त्रयोदश ३०
 (८३) तमस्य द्वावापृथिवी व्यष्टकः परस्त्रयोविंशति (८४) नांसदासीत् ।

(१५) चतुष्ककं । (१७) उपप्रयतो दशैवं च, विद्यादुर्पैकादशकं तथा । अस्मिन्प्रयेऽनुवाकानामिह स्मृतः ।
 (१८) न श्रुति । नवकमिदं । द्वादशकं विदुः द्वादशके विदुः । (१९) जुवपट्कं, जुवश्च पट् । (२०) सप्त-
 दशाबोधीत्येवोऽष्टसूक्तकः । विदुः । (२१) विंशतिस्तथैव, विंशतिस्तथा । (२१) बाष्कलकः क्रमान् । (२५)
 षोडश । यस्त्रिपंचकः यत् पंचकः । रयिवः पट् । (२६) द्विपट्दुवे । द्विपट्दुवे । द्विः षडस्तु य । षोडश । एवे-ह यत् ।
 (२७) पंचदश ऊना विंशतिरप । पंचदशैकोनविंशति (प, पंचदशैको नु विंशतिपः । (२८) इत्यथ इत्थ । इन्द्र ...
 अतः । (२९) सप्तकोऽया । प्राष्टादशैकादश । (३०) षोडशकस्त्रयोदश । चाष्टादशाष्ट । चाष्टादशाथ । चाष्टादश ।

अग्नेदांस्तो द्वादशकोऽनुवाकश्चत्वारिंशच् (८५) छास इत्येति चास्मिन्

३१

मण्डलेऽनुवाकसंख्या ।

[१] आद्ये चतुर्विंशतिर्हानुवाका [२] अतः परं मंडलं यच्चतुष्कं ।

[३-४] द्वेपंचके [५-६-७] त्रीणि पट्टकानि चैव [८] दशाष्टमं [९] सप्त नवमं [१०] द्वादशांस्तं

३२

मण्डलेषु सूक्तसंख्या ।

एकाधिका स्यान्नवतिः शतं [११] च वदंति वै मण्डलमादितो यत् ।

चत्वारिंशत्त्रीणि [४३] चाहुर्विंशत्यं सूक्ते [६२] च पष्टिं च तृतीयमाहुः

३३

अष्टापंचाशदपि [५८] यच्चतुर्थं सप्ताधिकाशीतिरतः [८७] परं स्यात् ।

पंचाधिका [७५] सप्ततिरुत्तरं तु चत्वारि वासिष्ठमथो शतं [१०४] च

३४

द्वे चैव सूक्ते नवति [९२] च विद्यादशाष्टमं नवमं वै शतं [११४] स्यात् ।

चतुर्दश स्वाहुरथाधिका न्यस्याद्ये यदुक्तं दशमे [१११] तथैव

३५

अग्नेदस्य सूक्तसंख्या ।

एतन्महत्तं दश सप्त [१०१७] चैवाष्टावतो वाक्कलकेऽधिकानि [१०२५] ।

चैवपारायणफलम् ।

तान्पारणे शाकले शैशिरीये वदंति शिष्टा न खिलेषु विप्राः

३६

पंचाशीति [८५] द्वादशतयेऽनुवाका दष्टाः पुराणैर्कपिभिर्महात्मभिः ।

यस्त्रानृषिवद्देवैर्वाप्यधीते स नाकपृष्ठं भजते ह शश्वत्

३७

अध्यायानां (३४) चतुः पष्टिमंडलानि दशैव (१०) तु । वर्गाणां (२००६) तु सहस्रे द्वे संख्याते च पञ्चत्तरे

३८

सहस्रेनैवसुखतानां निश्चितं खैलिकैर्विना । दश सप्त च पञ्चते संख्याते वै पट्टकमं

३९

अग्नेदस्य वर्गाः ।

एकचं एकवर्गः (१) स्यादेकश्च (१) नवकस्तथा । द्वौ (२) वर्गौ तु द्वौ जेयौ, श्यूनं तु चशतं (१७) स्युतं

४०

चतुष्कं शतमेकं (१७४) च अस्त्रागः सप्ततिस्तथा । पंचकानां सहस्रे तु द्वे च सप्तोत्तरे शते (१२०७)

४१

त्रीणि शतानि (३४६) पट्टकानां, चत्वारिंशच् पट्ट च वर्गाः ।

शतमूनर्विंशतिः (११९) सप्तकानां न्यूना पष्टिरष्टकानां (५९)

४२

अर्चां दश सहस्राणि अर्चां पंचशतानि च । ऋचामत्रीतिः पादश्च पारणं संप्रकीर्तितं ॥ (ऋचः १०५८०)

४३

अर्घ्यर्चनां सहस्राणामेकविंशतिकं तथा । शतद्वयं तु द्वात्रिंशत्सपादं मुनिभिः पुरा ॥ (अर्घ्यचः २१२३२)

४४

शाकल्यपट्टे पट्टलभ्रमकं सार्धं च वेदे त्रिसहस्रयुक्तं ।

शतानि चाष्टा दशकद्वयं च पदानि पट्टं चेति हि चर्चितानि ॥ (चर्चितानि पदानि १५३८१६)

४५

एकं च शतमहत्तं दश च सहस्राणि सप्त शतानि चर्चापदानि जेयानि, पदानि चान्यानि चत्वारि (चर्चापदानि ११०७०४) ।

अथ्यागि नाव प्रतसहस्राणि द्वात्रिंशत्पाक्षरसहस्राणि द्वात्रिंशत्पाक्षरसहस्राणि । (अक्षराणि ४३२०००)

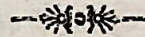
॥ इत्यनुवाकाश्चतुक्रमणी समाप्ता ॥

(३१) छास इत्या चारिमन् । चत्वारिंशच्छास इत्येति चास्मिन् अग्नेदान्ते द्वादशकोऽनुवाकः । (३२) आद्यं । चतुर्विंशतिरिहानुवाका अतः । यन् ... अतः परं मंडलं चतुष्कं । द्वादशांस्तं च । (३५) स्वाहुरथाधिकांस्तथा । (३६) वाक्कलकेऽधिकारे । वाक्कलधिकारे । पारण्ये शाकले शैशिरीये तान्पारणे शाकले शैशिरीये तु । शैशिरीया वदंति शिष्टान्खिलेषु विप्रा इति पठेत्त्यन्ये । (३७) पंचाशीतिर्द्वादशतये । भजेतेह । (४०) एकवर्गं स्यात् । वर्गौ ... द्वौचौ । (४२) पट्टकवर्गाः । पट्टकवर्गः । शतमूनर्विंशकं । श्यूनं द्विपष्टिरष्टकानां । (४३) पादश्चेतत्पारायणमुच्यते । (४५) सार्धं ... वेदे ।

॥ अथ छन्दःसंख्या ॥

एकपञ्चाशद्वेदे गायत्र्यः शाकलेयके । सहस्रद्वितयं चैव चत्वार्येव शतानि तु	॥ १ ॥
त्रीणि शतानि सैकानि चत्वारिंशत्तथोष्णिहः । अनुष्टुभां शतान्यष्टौ पञ्चाशत्पञ्चसंयुता	॥ २ ॥
बृहतीनां शतं ज्ञेयमेकाशीत्यधिकं सुर्थः । शतानि त्रीणि पञ्चीनां द्वादशाभ्यधिकानि तु	॥ ३ ॥
पञ्चाशत्त्रिष्टुभः प्रोक्तास्तिस्रश्चैव ततोऽधिकाः । सहस्राण्येव चत्वारि विज्ञेयं तु शतद्वयं	॥ ४ ॥
चत्वारिंशत्तथाष्टौ च तथा चापि शतत्रयं । जगतीनामियं संख्या सहस्रं तु प्रकीर्तितं	॥ ५ ॥
दशैवातिजगत्सोऽपि तथा सप्त न संशयः । शक्योऽपि तथैवोक्तास्तथा न च विचक्षणैः	॥ ६ ॥
न च चैवातिशक्तयः पृच्छयः प्रकीर्तिताः । अतीतिश्च चतस्रश्च तथात्यष्टिश्चः स्मृताः	॥ ७ ॥
धृतिद्वयं विनिर्दिष्टमेकातिष्ठतिरेव च । एकपदास्तु पदं प्रोक्ता द्विपदा दश सप्त च	॥ ८ ॥
प्रगाथा बार्हता येऽत्र तेषां शतमुदाहृतं । चतुर्नवतिरेवोक्तास्तद्वद् द्विचास्रवसंशयः	॥ ९ ॥
काकुभानां तु पञ्चाशद्विज्ञेया पञ्चसंयुता । महायार्हत एवैक एव सायं शतद्वयं	॥ १० ॥
एवं दश सहस्राणि शतानां तु चतुष्टयं । क्वचो व्यधिकमाख्यातमृषिभिस्तत्सर्वानभिः	॥ ११ ॥

॥ इति छन्दः संख्या समाप्ता ॥

परिभाषा—खण्डौ ।

(१३)

गोधा घोषा विश्ववारा, ऽपाकोपनिषन्निपत् ॥ ब्रह्मजाया ऋतुर्नामगस्यस्य स्वसादितिः ॥
 इन्द्राणी चन्द्रमाता च मरमा रोमशोर्वशी ॥ कोषामुद्रा च नयश्च यमी नारी च शश्वती ॥
 भीर्लाक्षा मार्पराज्ञी वाक् भद्रा मेधा च दक्षिणा ॥ रात्री सूर्या च मावित्री वल्लवादिभ्य ईरिताः ॥ १३ ॥

(१४)

पादा अतिजगत्स्यां तु त्रयो द्वादशकाः परौ ॥ अष्टौ शकरीपादाः ससैवाष्टाक्षराः स्मृताः ॥
 अतिशक्तिरपादां द्वावादितः पोलशाक्षरां + ॥ जागतश्चाष्टकावष्टिपादाः पोलशाक्षराः ॥
 अष्टौ चात्यष्टिपादैः जागतां चाष्टकाक्षराः ॥ जागतश्चाष्टकाक्षराधृतिपादां तु जागती ॥
 पादाक्षरयोऽष्टकाक्षराध पोलशाक्षर एव च ॥ अष्टकाक्षराधृतिपादां द्वा पादां जागती ततः ॥
 अयोऽष्टका जागतश्च तथैवाष्टक इत्यपि ॥ परः समकपादास्तु प्रसंगात्स्वयसीरिताः ॥ १४ ॥

॥ श्रीः लाक्षा मेधा चेति तिसृणां मन्त्राः संहितायां न दृश्यन्ते । तथा च (१) काश्यप्यौ शिखण्डिन्यौ
 अप्सरसौ (१.१०४) (२) इन्द्रस्तुपा वसुकपती (१.०२८.१६) (३) पौलोमी शर्ची (१.०११.०)
 (४) नीवावरी सिकता (१.८६.११-२०, पृष्ठयोऽजाः ३१-४०) अत्र संमहीता न दृश्यन्ते ।
 { (५) ० क्षराश्च ते । +) ० पादां द्वौ कर्तव्यौ पोलशाक्षरा । (५) जागत पोलशाक्षराः ।
 ॥ तथैवाष्टाक्षरावपि ।

अथ छन्दसामुदाहरणानि ।

अयं देवाया, —ऽऽमिष्टे अद्या, —ऽमे तमद्य, ता मे अश्व्यानां, त्वावतः, पुरुतमं,
सं सुन्वे य, ईशाना, आपः पूणीत, प्रेष्ठं दश ॥ ४ ॥ (१)

य इन्द्र, यंजंति हरी, शर्धेशर्ध वो, ददी रेक्णः, प्र या घोषे, हरी यस्य, पितुं
नु, मंसीमहाष्टौ ॥ ५ ॥ (२)

छन्दोमेदः	अक्षर- संख्या	क्षराणि	सूत्रं	उदाहरणमंत्रप्रतीकं ।	मंत्रस्थानं म० सू० मं०
-----------	------------------	---------	--------	----------------------	---------------------------

१ (४) गायत्री

गायत्री +	२४	८।८।८	(प्रथमं छंदः) त्रिपदा गायत्री ।	अयं देवाय० ।	१ २० ७
पदपंक्तिः ॐ	२६	५।५।५।५।६	पंचकादक्षरवारः पदकदचैकः पदपंक्तिः ।	आमिष्टे अद्य० ।	४ १० ४
पदपंक्तिः	२५	५।५।५।५।५	(वा) चतुर्थदक्षतुष्कः पदपंक्तिः ।	अग्ने तमद्य० ।	४ १० १
उष्णिगर्गो	२४	६।७।११	पदसप्तकादशा उष्णिगर्गो ।	ता मे अश्व्यानां० ।	८ २५ २३
पादनिचृत्	२१	७।७।७	त्रयः सप्तकाः पादनिचृत् ।	त्वावतः पुरुवसो० ।	८ ४६ १
अतिनिचृत्	२०	७।६।७	मध्यमः पदकदचेत् अतिनिचृत् ।	पुरुतमं पुरुणां० ।	६ ४५ २९
यवमध्या	२४	७।१०।७	दशकदचेत् यवमध्या ।	स सुन्वे यो वसूनां० ।	९ १०८ २३
वर्धमाना	२१	६।७।८	यस्मास्तु पदसप्तकाष्टकाः सा वर्धमाना ।	ईशाना वार्याणां० ।	१० ९ ५
प्रतिष्ठा	२१	८।७।६	विपरीता प्रतिष्ठा ।	आपः पूणीत मेघजं० ।	१० ९ ७
ऋसीयसी	१९	६।६।७	द्वौ षट्कौ सप्तकदच ऋसीयसी ।	प्रेष्ठमु प्रियाणां० ।	८ १०३ १०
[विपरीता ऋसीयसी,]		७।६।६	"	इन्द्रः सहस्रदाशां० ।	१ १७ ५]

२ (५) उष्णिक्

उष्णिक्	२८	८।८।१२	(द्वितीयम्) उष्णिक् त्रिपदाद्यो द्वादश ।	य इन्द्र सोम पातमः ।	८ १२ १
पुरउष्णिक्	२८	१२।८।८	आद्यश्चेत् पुरउष्णिक् ।	यंजंति हरी इषिर० ।	८ ९८ ९
ककुप्	२८	८।१२।८	मध्यमश्चेत् ककुप् ।	शर्धेशर्ध व पर्णा० ।	५ ५३ ११
ककुब्भ्यंकुशिरा	२७	११।१२।४	त्रैष्टुभजागतचतुष्काः ककुब्भ्यंकुशिरा ।	ददी रेक्णस्तन्वे० ।	८ ४६ १५
ननुशिरा	२८	११।११।६	एकादशिनोः परः पदकस्तनुशिरा ।	प्र या घोषे भृगवा० ।	१ १२० ५
पिपीलिकमध्या	२८	११।६।११	मध्ये चेत् पिपीलिकमध्या ।	हरी यस्य सुयुजा० ।	१० १०५ २
अनुष्टुप् गर्भा	२९	५।८।८।८	आद्यः पंचकक्षयोष्टका अनुष्टुप्गर्भा ।	पितुं नु स्तोषं० ।	१ १८७ १
उष्णिक् x	२८	७।७।७।७	चतुः सप्तकोष्णिगोव ।	मंसीमहि त्वा वयं० ।	१० २६ ४

+ ओमासश्रवणी० (मं० १, सू० ३, मं० ७) । ॐ घृतं न पृतं० । (मं० ४, सू० १०, मं० ६) । [उष्णिगवा]
x नदं प ओदतीना० । (मं० ८, सू० ३०, मं० ८) ।

अ॒ग्न ओजि॑ष्ठं, त॒व स्वा॑दिष्ठ, मा॒ कस्मै॑, पर्यु॑षु, तां वि॒ द्वांसा॑, वि॒ पृच्छा॑मि,
प्रे॒च्छो अ॒ग्ने, अ॒ग्निं नरो॑ऽष्टौ ॥ ६ ॥ (३)

मा चि॒द्वन्य॑न्, म॒हो यस्पति॑, ई॒जानमि॑द्वयौ, — ये पा॒तय॑न्ते, यु॒वं ह्यास्त॑, म॒ध
यदि॑मे, अ॒मि वो॑ वी॒रं, स॒नित॑स्, तं त्वा व॒यं पि॑तो नव ॥ ७ ॥ (४)

छन्दोमेदः	अक्षर- संख्या	चरणा- क्षराणि	सूत्रं	उदाहरणमंत्रप्रतीकं ।	मंत्रस्थानं म०सू०मं०
-----------	------------------	------------------	--------	----------------------	-------------------------

३ (६) अनुष्टुप्

अनुष्टुप्	३२	८।८।८।८	(तृतीयम्) अनुष्टुप् ।	अ॒ग्न ओजि॑ष्ठमा भर० ।	५ १० १
महापदपंक्तिः	३१	५।५।५।५।५	पंचपंचकाः षट्कद्वयैको महापदपंक्तिः ।	तव स्वा॑दिष्टा० ।	४ १० ५
कृतिः	३२	१२।१२।८	जागतावष्टकद्वय कृतिः ।	मा कस्मै॑ धातमभ्य० ।	१ १२० ८
पिपीलिकमध्या	३२	१२।८।१२	मध्ये चेदष्टकः पिपीलिकमध्या ।	पर्यु॑ष प्र धन्व वाजसा० ।	९ ११० १
काविराट्	३०	९।१२।९	नवकयोर्मध्ये जागतः काविराट्	ता वि॒द्वंसा॑ हवामहे० ।	१ १२० ३
नष्टरूपी	३२	९।१०।१३	नव वैराजस्त्रयोदशो नष्टरूपी ।	वि पृच्छा॑मि पाक्या० ।	१ १२० ४
विराट्	३०	१०।१०।१०	दशकास्त्रयो विराट् ।	प्रे॒च्छो अ॒ग्ने वी॒दिहि॑ ।	७ १ ३
विराट्	३३	११।११।११	एकादशका (वा) ।	अ॒ग्निं नरो॑ वी॒दिति॑ ।	७ १ १

४ (७) बृहती

बृहती	३६	८।८।१२।८	(चतुर्थं) बृहती तृतीयो द्वादशकः ।	मा चि॒द्वन्य॑स्त्रि शं० ।	८ १ १
पुरस्ताद्बृहती	३६	१२।८।८।८	आषष्ठेपुरस्ताद्बृहती ।	म॒हो यस्पति॑ शव० ।	१० २२ ३
१ न्यंकुसारिणी	३६	८।१२।८।८	द्वितीयश्चेत् (१) न्यंकुसारिणी	ई॒जानमि॑द्व यौ० ।	१० १३२ १
२ उरोबृहती वा +	११	"	(१) उरोबृहती वा	" "	"
३ स्कंधोप्रीवी वा	११	"	(३) स्कंधोप्रीवी वा ।	" "	"
उपरिष्टाद्बृहती	३६	८।८।८।१२	अंश्वश्चेत् उपरिष्टाद्बृहती ।	ये पा॒तय॑न्ते अ॒जम० ।	८ ४६ १८
विष्टारबृहती	३६	८।१०।१०।८	अष्टिनोर्मध्ये दशको विष्टारबृहती ।	यु॒वं ह्यास्त॑ म॒हो-र॒न्० ।	१ १२० ७
ऊर्ध्वबृहती	३६	१२।१२।१२	त्रिजागतोर्ध्वबृहती ।	अ॒ध यदि॑मे प॒वमा० ।	९ ११० ९
पिपीलिकमध्या	३४	१३।८।१३	त्रयोदशिनोर्मध्येऽष्टकः पिपीलिकमध्या ।	अ॒मि वो॑ वी॒रम॒न्धसो० ।	८ ४६ १४
विषमपदा	३६	९।८।११।८	नवकाष्ट्येकादश्यष्टिनो विषमपदा ।	स॒नितः सु॒स॒नित० ।	८ ४६ २०
बृहती	३६	९।९।९।९	चतुर्नवका बृहती एव ।	तं त्वा व॒यं पि॑तो नवो०	१ १८७ ११

+ एतं वांसमिन्द्रास्मयुः० । (मं० १०, सू० ९३, मं० ११)

॥ वृष्टमेतत्कटुकमेतत्० । (मं० १०, सू० ८५, मं० ३४)

॥ मत्स्यपायि मे महः । (मं० १, सू० १७५, मं० १)

॥ शुनमस्मभ्यमूतये० । (मं० १०, सू० १२६, मं० ७)

दानासो, वि पिप्रो, रायं नरा, य ऋष्वम, तस्याः समुद्रा, आग्निं न, षष्टिं
सहस्रा, —स्तीर्याम निदोऽष्टौ ॥ ८ ॥ (५)

कस्य नूनं, यूपवस्का, ये वाजिनं, यो वाचा, स्वस्ति न इन्द्रः, श्रुधी हवै, श्रुतं
मे, अग्निनेद्रेण, तामिरा यातं, नवानां, सं मा तपन्त्ये, वैत्राग्निभ्यां द्वादश ॥ ९ ॥ (६)

छन्दोभेदः	अक्षर- संख्या	चरणा- क्षराणि	सूत्रं	उदाहरणमंत्रप्रतीकं ।	मंत्रस्थानं म० सू० मं०
-----------	------------------	------------------	--------	----------------------	---------------------------

५ (८) पंक्तिः

पंक्तिः ५	४०	८।८।८।८।८	पंचमं । पंक्तिः पंचपदा ।	दानासः पृथुश्रवसः ।	८ ४६ १४
विराट्	४०	१०।१०।१०।१०	अथ चतुष्पदा विराट् दशकैः ।	वि पिप्रोरहिमायस्यः ।	६ २० ७
मत्तोबृहती	४०	११।८।१२।८	अथुजौ जागतौ सतोबृहती ।	आ यं नरः सुदानवो ।	५ ५३ ६
विपरीता	४०	८।१२।८।१२	युजौ चेत् विपरीता ।	य ऋषवः भावयस्सः ।	८ ४६ १२
प्रस्तारपंक्तिः	४०	१२।१२।८।८	आद्यौ चेत् प्रस्तारपंक्तिः ।	तस्याः समुद्रा अधिः ।	१ १६४ ४२
आस्तारपंक्तिः	४०	८।८।१२।१२	अंत्यौ चेत् आस्तारपंक्तिः ।	आग्निं न स्ववृः ।	१० २१ १
संस्तारपंक्तिः	४०	१२।८।८।१२	आद्यांत्यौ चेत् संस्तारपंक्तिः ।	पष्टिं सहस्राः ।	८ ४६ २२
विष्टारपंक्तिः +	४०	८।१२।१२।८	मध्यमौ चेत् विष्टारपंक्तिः ।	अतीर्याम निदस्तिरः ।	५ ५३ १४

६ (९) त्रिष्टुप

त्रिष्टुप ६	४४	११।११।११।११	(षष्ठं) त्रिष्टुप् त्रैष्टुभपदा ।	कस्य नूनं कतमस्याः ।	१ २४ १
जगती	४६	११।१२।११।१२	द्रौ तु जागतौ यस्याः सा जागते जगती ।	यूपवस्का उत ये यूः ।	१ १६२ ६
त्रिष्टुप्	४६	१२।११।१२।११	त्रैष्टुभे त्रिष्टुप् ।	(सनेमि चक्रमजरं ।	१ १६४ १४)
		११।११।१२।१२	वा " "	ये वाजिनं परिपः ।	१ १६२ १२
अभिमारिणी	४४	१०।१०।१२।१२	वैराजौ जागतौ च अभिमारिणी ।	यो वाचा विवाचोः ।	१० २३ ५
	३९	१०।१०।११	विराट्स्थाना ।	स्वस्ति न इन्द्रः ।	१ ८९ ६
वैराजत्रिष्टुप्	३९	१०।१०।११	नवकौ वैराजस्त्रैष्टुभश्च ।	शुभ्रं नु ते शुष्मं वः ।	२ ११ ४]
विराट्स्थाना	४०	१०।१०।११	द्रौ वा वैराजौ नवकः त्रैष्टुभश्च विराट्स्थाना ।	श्रुधी हवमिद्र मा रिः ।	२ ११ १

[विपरीता विराट्स्था ४१ ८।११।११।११]

विराट्स्था ४१ ११।११।११।११

ज्योतिष्मती ४४ १०।१०।१२।१२

कादशिनस्त्रयोऽष्टकश्च विराट्स्था ।

श्रुतं मे मित्रावरुणाः ।

द्वादशिनस्त्रयोऽष्टकश्च ज्योतिष्मती ।

अग्निनेद्रेण वरुणेनः ।

५ इत्यादि सोम इन्मदे । (मं० १, सू० ८०, मं० १)

+ अमे तव भवो वयः । १०।१४०।१

५ सो विन्तु बृष्टिर्युष्याः । (मं० १०, सू० २३, मं० ४)

प्र देवमच्छा, ऽऽयः प्रप्रा, विपत्तिका, तदन्नाय चत्वारि ॥ १० ॥

अयं वा, मा संस्वायो, बृहद्भिरग्ने, न हि ते क्षुरा, ऽऽन्वा रथं पञ्च ॥ ११ ॥

छन्दोभेदः	अक्षर- संख्या	वर्णा- क्षराणि	सूत्रं	उदाहरणमंत्रप्रतीकं ।	मंत्रस्थानं म० सू० मं०
ज्योतिः ×	४४	१२।८।१२।१२	यतोऽष्टकस्ततो ज्योतिः ।	ताभिरायातं वृषणो० ।	८ २२ १२
महाबृहती	४४	८।८।८।८।१२	चत्वारोऽष्टका जागतश्च महाबृहती ।	नवानां नवतीनां० ।	१ १९१ १३
यवमध्या	४४	८।८।१२।८।८	मध्ये चेत् यवमध्या ।	सं मा तपन्त्यभितः ।	१ १०५ ८
पंचयुत्तरा	४४	१०।१०।८।८।८	आद्यौ दशकावष्टकाश्चयः पंचयुत्तरा	एवैद्राग्निभ्यामह्ना० ।	५ ८६ ६
विराट्पूर्वा			विराट्पूर्वा वा ।		

(१०) जगती

जगती	४८	१२।१२।१२।१२	(सप्तमं) जगती जागतपदा ।	प्र देवमच्छा मधुमं० ।	९ ६८ १
महासतोबृहती	४८	१२।८।१२।८।८	अष्टितस्त्रयः स्त्रौ च द्वौ महासतोबृहती ।	आ यः पप्रौ मानुना० ।	६ ४८ ६
महापंक्तिः	४८	८।८।७।६।१०।९	अष्टकौ सप्तकः पदको दशको नवकश्च ।	इयत्तिका शकुंति० ।	१ १९१ ११
,,	,,	८।८।८।८।८।८	षलष्टका वा महापंक्तिः ।	तदन्नाय तदपसे० ।	८ ४७ १६

(११) प्रगाथाः

बार्हतः प्रगाथः	७६	८।८।१२।८= ३६	अथ प्रगाथा बृहतीसतोबृहत्यौ बार्हतः ।	अयं वां मधुमत्तमः० ।	१ ४७ १
((३६+४०)	१२।८।१२।८=४०			त्रिवन्धुरेण त्रिवृता० ।	२)
काकुभः प्रगाथः	६८	८।१२।८= २८	ककुप् चेत्पूर्वा काकुभः ।	आ सखायः सषट्कुं० ।	६ ४८ ११
((२८+४०)	१२।८।१२।८=४०			या शर्घाय मारुताय० ।	१२)
महाबार्हतः प्रगाथः	९२	८।८।१२।८।८=४४	महाबृहतीमहासतोबृहत्यौ महाबार्हतः ।	बृहद्भिरग्ने अर्चि० ।	६ ४८ ७
((४४+४८)	१२।८।१२।८।८=४८			विश्वासां गृहपतिः० ।	८)
विपरीतोत्तरः	७६	८।८।१२।८= ३६	बृहतीविपरीते विपरीतोत्तरः ।	नहि-त शूर राधसः० ।	८ ४६ ११
प्रगाथः	((३६+४०)	८।१२।८।१२= ४०		य ऋत्वाः श्रावयत्० ।	१२)
आनुष्टुभः	८०	८।८।८।८= ३२	अनुष्टुब्गायम्यौ आनुष्टुभः ।	आ त्वा रथं यथोत० ।	८ ६८ १
(गायम्यौ)	((३२+२४)	८।८।८= २४		तुविशुष्म तुविश्रुतो० ।	२)
प्रगाथः	+२४)	,,	२४	यस्य ते महिना महः ।	३)

× पुरस्ताज्ज्योतिः, मध्येज्योतिः, उपरिष्टाज्ज्योतिः ।

प्र वो महे, प्रोष्वस्मै, साकं जात, खिकद्रुके, ध्वग्निं होतार, मवर्मह ईह, स हि शर्धो न सतः ॥ १२ ॥

छंदोभेदः	अक्षर- संख्या	वरणा- क्षराणि	सूत्रं	उदाहरणमंत्रप्रतीकं ।	मंत्रस्थानं म० सू० म०
----------	------------------	------------------	--------	----------------------	--------------------------

(१२) संकीर्णम्

१ अतिजगती	५२	१२।१२।१२।८।८	पादा अतिजगत्यां तु त्रयो- द्वादशकाः परौ अष्टकौ ।	प्र वो महे मतयो वंतु० । ५ ८७ १	
२ शक्ती	५६	८।८।८।८।८।८	शक्तीपादाः सप्तैवाष्टाक्षराश्च ते ।	प्रोष्वस्मै पुरोरथं० । १० १३३ १	
३ अतिशक्ती	६०	१६।१६।१२।८।८	अतिशक्तीपादौ द्वौ आदितः कर्तव्यौ	साकं जातः क्रतुना० । २ २२ ३	
४ अष्टिः	६४	१६।१६।१६।८।८	अष्टिपादाः षोडशकाक्षयः अष्टकौ च ।	त्रिकद्रुकेषु माह्वो० । २ २२ १	
५ अत्यष्टिः	६८	१२।१२।८।८।८।१२।८	अत्यष्टिपादौ जागतौ	अग्निं होतारं मन्ये वा० । १ १२७ १	
६ छतिः	७२	१२।१२।८।८।८।१६।८	छतिपादौ तु जागतौ ।	पादास्त्रयोष्टकाश्चाथ षोडशाक्षर	अवर्मह ईह द्राह्वि० । १ १३३ ६
			एव च अष्टकश्च ॥		
७ अतिछतिः	७६	१२।१२।८।८।८।१२।८।८	अतिछतिपादौ जागतौ ।	त्रयोऽष्टका जागतश्च तथैवाष्टकौ इत्यपि ।	स हि शर्धो न माकृतं तु० । १ १२७ ६

१ कृतिः-	(त्रिगुणधर्मो विभातु मे० । तै० आ० ४।२।११)	[८० अक्षराणि]
२ प्रकृतिः-	(भगो अनुप्रयुक्तां० ।)	[८४ "]
३ आकृतिः-	(तच्छुद्धैवहितं० । तै० आ० ४।३।५।३२; वा० सं० ३४।२४)	[८८ "]
४ विकृतिः-	(इमे सोमाः सुरामाणः० । वा० सं० २१।४२)	[९२ "]
५ संकृतिः-	(देवो अग्निः स्वष्टकृत्० । तै० आ० ३।५।१।१)	[९६ "]
६ अभिकृतिः-	(देवो अग्निः स्वष्टकृद्देवान्यक्षत्० । वा० सं० २१।५८)	[१०० "]
७ उत्कृतिः-	(छागस्य हविष आत्तामघ । वा० सं० २१।४३)	[१०४ "]

ऋग्वेद-मन्त्राणां वर्णानुक्रमसूची ।

अँष्ठु दुहन्ति स्तनयन्तं ९, ७२, ६
 अँसेषु व ऋषयः ५, ५४, ११
 अँसेष्वा मरुतः स्वाद्यो ७, ५६, १३; तै. ब्रा. २, ८, ५, ५
 अँहोयुवस्तन्वस्तन्वते वि वयः ५, १५, ३
 अकर्म ते स्वपसो अभूम ४, २, १९, अथर्व. १८, ३, २४
 अकर्मा दस्युरभि नो अभन्तु १०, २२, ८
 अकारि त इन्द्र गोतमेभिः १, ६३, ९
 अकारि ब्रह्म समिधान तुभ्यं ४, ६, ११
 अकारि वामन्यसो ६, ६३, ३
 अक्रान्दमिस्तनयन् १०, ४५, ४; वा. य. १२, ६; तै. सं. १, ३, १४, २; ४, २, १; २, २, २
 अक्रविहस्ता सुकृते ५, ६२, ६
 अक्रान्तसमुद्रः प्रथमे ९, ९७, ४०; साम. ५२९, १२५३;
 तैत्ति. भार. १०, १, १५; नि. १४, १६
 अक्रो न बन्धिः समिधे ३, १, १२; नि. ६, १७
 अक्षयन्तः कर्णवन्तः सखायो १०, ७१, ७; नि. १, ९
 अक्षजमीमदंत द्यव १, ८२, २; साम. ४१५; वा. य. ३, ५१, तै. सं. १, ८, ५, २
 अक्षानहो नक्षतनोत १०, ५३, ७
 अक्षास हवं कुशिनः १०, ३४, ७
 अक्षितोति सनेदिमं १, ५, ९, अथर्व. २०, ६९, ७
 अक्षीम्यां ते नासिकाम्यां १०, १६३, १; अथर्व. २, ३३, १;
 २०, ९६, १७
 अक्षेत्रविक्षेत्रविदं १०, ३२, ७
 अक्षैर्मा दीभ्यः कृषिमित् १०, ३४, १३
 अक्षोदयच्छवसा क्षाम ४, १९, ४; तै. ब्रा. २, ४, ५, २
 अक्षो न चक्रयोः शूर ६, २४, ३; नि. १, ४
 अक्ष्णश्चिद्रातुविचारा ८, २५, ९
 अगच्छतं कृपमाणं परावति १, ११९, ८
 अगच्छदु विप्रतमः सखीयन् ३, ३१, ७
 अगक्षिन्द्र भवो बृहत् ३, ३७, १०; अथर्व. २०, २०, ३; २०, ५७, ६
 अगन्म महा नमसा ७, १२, १; साम. १३०४; तै. ब्रा. ३, ११, ६, २
 अगव्यूति क्षेत्रमागन्म ६, ४७, २०
 अगस्त्यः स्तनमानः स्तनित्रैः १, १७९, ६
 अगस्त्यस्य नक्षयः १०, ६०, ६

अगोरुधाय गविवे ८, २४, २०; अथर्व. २०, ६५, २
 अग्न आ याहि वीतये ६, १६, १०; साम. १, ६६०; तै. सं. २, ५, ७, ३; ८, १; तै. ब्रा. ३, ५, २, १
 अग्न आ याह्यभिभिः ८, ६०, १; साम. १५५२; अथर्व. २०, १०३, २
 अग्न आयुषि पवसे ९, ६६, १९; साम. ६२७, १४६४, १५१८;
 वा. य. १९, ३८; ३५, १६; तै. ब्रा. २, ६, ३, ४; तै. आ. २, ५, १ तै. सं. १, ३, १४, ७, ४, २९, १; ५, ५, १, ६, ६, २
 अग्न इळा समिष्यसे ३, २४, २
 अग्न इन्द्र वरुण मित्र देवाः ५, ४६, २; वा. य. ३३, ४८
 अग्न इन्द्रश्च दाक्ष्यो ३, २५, ४
 अग्न ओजिह्मा भर ५, १०, १; साम. ८१
 अग्नये ब्रह्म ऋभवः १०, ८०, ७
 अग्ना यो मर्यां दुवो ६, १४, १
 अग्नि यंतुरमन्तुरं ३, २७, ११
 अग्नि वः पूर्व्वं हुवे ८, २३, ७
 अग्नि वः पूर्व्वं गिरा ८, ३१, १४; तै. सं. १, ८, २२, ३
 अग्नि वर्षन्तु नो गिरः ३, १०, ६
 अग्नि विशा ईकते १०, ८०, ६
 अग्नि विश्वा अभि पृक्षाः १, ७१, ७
 अग्नि विश्वायुवेपसं ८, ४३, २५
 अग्नि वो देवमभिभिः ७, ३, १; साम. १२१९
 अग्नि वो देवयज्यया ८, ७१, १२
 अग्नि वो वृषन्तं अश्वराणाम् ८, १०२, ७; साम. २१, २४६
 अग्नि सुदीतिं सुहंसं ३, १७, ४; तै. ब्रा. ३, ६, ९, १
 अग्नि सुम्नाय दधिरे पुरो जनः ३, २, ५
 अग्नि सुतं सनधुतं ३, ११, ४
 अग्नि सुतं सहसो जातवेदसं ८, ७१, ११; साम. १५५५
 अग्नि स्वोमेन बोधय ५, १४, १; वा. य. २२, १५;
 तै. सं. ४, १, ११, ४
 अग्नि हिन्वंतु नो धियः १०, १५६, १; साम. १५२७
 अग्नि होतारमीकते वसुधितिं १, १२८, ८
 अग्नि होतारं प्र वृणे ३, १९, १
 अग्नि होतारं मग्ये दाखंतं १, १२७, १; साम. ४६५;
 १८१३; अथर्व. २०, ६७, ३; वा. य. १५, ४७;
 तै. सं. ४, ४, ४, ८; निरुक्तं ६, ८

अग्निः पूर्वैर्भिर्ज्वलिभिः १, १, २; नि. ७, १६
 अग्निः प्रत्येन सम्मना ८, ४४, १२; साम. १७११ तै. ब्रा.
 ३, ५, ६, १
 अग्निः क्षुचिभ्रततमः ८, ४४, २१, तै. सं. १, ३, १४, ८,
 ५, ५, ३
 अग्निः सनोति वीर्याणि ३, २५, २
 अग्निः सस्ति वाजंभरं १०, ८०, १
 अग्निं वृतेन वाक्युः ५, १४, ६
 अग्निनाभिः समिध्यते १, १२, ६; साम. ८४४, तै. सं.
 १, ४ ४६, ३, ३, ५, ११, ५; तै. ब्रा. २, ७, १२, ३
 अग्निना तुर्वं वा यदुं १, ३६, १८
 अग्निना रयिमश्नवत् १; १, ३; तै. सं. ३, १, ११, १,
 ४, ३, १३, ५
 अग्निनेन्द्रण वरुणेन ८, ३५, १; नि. ५, ५
 अग्निं तं मन्ये यो वसुः ५, ६, १; साम. ४२५; १७३७;
 वा. य. १५, ४१
 अग्निं दूतं वृणीमहे १, १२, १; साम. ३; ७९०; अथर्व.
 २०, १०१, १; तै. सं. २, ५, ८, ५; तै. ब्रा. ३, ५, २, ३
 अग्निं दूतं पुरो वधे ८, ४४, ३
 अग्निं दूतं प्रति यद्वशीत न १, १६१, ३
 अग्निं देवासो अग्रियं ६, १६, ४८
 अग्निं देवासो मानुषीषु विष्णु २, ४, ३
 अग्निं द्वेयो योतवै नो गुणीमसि ८, ७१, १५
 अग्निं धीभिर्मनीषिणः ८, ४३, १९
 अग्निं न मा मथितं सं दिदीपः ८, ४८, ६
 अग्निं नरो दीक्षितभिः ७, १, १; साम. ७२; १३७३;
 नि. ५, १०
 अग्निमाग्निं वः समिधा ६, १५, ६
 अग्निमाग्निं वो अग्निं ८, ६०, १७
 अग्निमग्निं हवीमभिः १, १२, २; साम. ७९१; अथर्व.
 २०, १०१, २; तै. सं. ४, ३, १३, ८
 अग्निमष्टा देवयतां ५, १, ४
 अग्निमस्तोष्युग्मिभ्यं ८ ३९, १; नि. ५, २३
 अग्निमिधानो मनसा ८, १०२, २२; साम. १९
 अग्निमीक्षिष्यावसे ८, ७१, १४; साम. ४९; अथर्व.
 २०, १०३, १
 अग्निमीक्षेभ्यं कविं ५, १४, ५
 अग्निमांके पुरोहितं १, १, १; तै. सं. ४, ३, १३, ३;
 नि. ७, १५
 अग्निमीके भुजां यविष्मं १०, २०, २
 अग्निमुच्यैः ऋषयः १०, ८०, ५

अग्निमुच्यसमिधिना ३, २०, १
 अग्निं मंत्रं पुरुषिभ्यं ८, ४३, ३१
 अग्निं मन्ये पितरमग्निमापि १०, ७, ३
 अग्निरग्निं भरद्वाजं १०, १५०, ५
 अग्निरप्तासृतीषहं ६, १४, ४
 अग्निरस्मि जन्मना जातवेदा ३, २६, ७; वा. य. १८, ६६;
 नि. १४, २
 अग्निरिद्धिं प्रचेता ६, १४, २
 अग्निरिद्धो वरुणो मित्रः १०, ६५, १
 अग्निरिव मन्यो विपितः १०, ८४, २; अथर्वं ४, ३१, २;
 नि. १, १७
 अग्निरिषां सख्ये ददातु नः ८, ७१, १३
 आग्नीरीशे बृहतः क्षत्रियस्य ४, १२, ३
 अग्निररीशे बृहतो अध्वरस्य ७, ११, ४
 अग्निररीशे वसवस्य ४, ५५, ८
 अग्निरुच्ये पुरोहितः ८, २७, १; साम. ४८
 आग्नीर्ऋषिः पवमानः ९, ६६, २०; साम. १५१९; वा. य.
 २, ६, २; तै. ब्रा. २, ५, २
 अग्निर्जंशे शुक्लः रश्मिमानः ३ ३१, ३
 आग्नीर्जागार तस्य चः कामयन्ते ५, ४४, १५; साम. १८२७
 अग्निर्जाता देवानां अग्निः ८, ३९, ६
 अग्निर्जातो अथर्वणः १०, २१, ५
 अग्निर्जातो अरोचत ५ १४, ४
 अग्निर्भुषत नो गिरः ५, १३, ३; साम. १४०६
 अग्निर्देवति सत्यति ५, २५, ६
 अग्निर्दाव् द्रविणं १०, ८०, ४; तै. सं. २, २, १२, ६
 अग्निर्देवभिर्मनुष्यैश्च जंतुभिः ३, ३, ६
 अग्निर्देवेषु राजति ५, २५, ४
 अग्निर्देवेषु संवसुः ८, ३२, ७
 अग्निर्देवो देवानामभवत् १०, १५०, ४
 अग्निर्द्यावापृथिवी ३, २५, ३
 अग्निर्धिया स चेतति ३, ११, ३
 अग्निर्न ये आजसा १०, ७८, २; नि. ३, १५
 अग्निर्न यो वन आ २, ८८, ५
 अग्निर्न क्षुष्कं वनं ६, १८, १०
 अग्निर्नेता भग इव ३, २०, ४
 अग्निर्नो यज्ञसुष वेतु साधुषा ५, ११, ४
 अग्निर्मूर्धा दिवः ककुत् ८, ४४, १६; साम. २७; १५३२;
 वा. य. ३, १२; १३, १४; १५, २०; तै. सं.
 १, ५, ५, १, ४, ४, १, १; तै. ब्रा. ३, ५, ७, १
 अग्निर्वंश सुवीर्यमग्निः १, ३६, १७

अग्निर्वृत्राणि जघनत् ६, १६, ३४; साम. ४; १३९६;
 वा. य. ३३, ९; तै. सं. ४, ३, १३, १; तै. ब्रा. ३, ५, ६, १
 अग्निर्हं स्वं जरतः कर्णम् १०, ८०, ३
 अग्निर्हं नाम धावि १०, ११५, २
 अग्निर्हि जानि पूर्व्यः ८, ७, ३६
 अग्निर्हि वाजिनं विभो ५, ६, ३; साम. १७३८; तै. ब्रा.
 ३, ११, ६, ४
 अग्निर्हि विघ्नना निदः ६, १४, ५
 अग्निर्होता कविक्रतुः १, १, ५
 अग्निर्होता गृहपतिः ६, १५, १३; तै. ब्रा. ३, ५, १२, १
 अग्निर्होता दास्वतः ५, ९, २
 अग्निर्होता नो अध्वरे ४, १५ १; तै. ब्रा. ३, ६, ४, १
 अग्निर्होता न्यसीदत् ५, १, ६; तै. ब्रा. १, ३, १४, १
 अग्निर्होता पुरोहितो ३, ११, १
 अग्निश्च यन्मरुतो ५, ६०, ७
 अग्निभियो मरुतो ३, २६, ५; तै. ब्रा. १, ७, १२, ३
 अग्निचक्षात्ताः पितरः १०, १५, ११; अधर्व. १८, ३, ४४;
 वा. य. १९, ५९; तै. सं. २, ६, १२, २
 अग्निस्तिग्मेन शोचिषा ६, १६, २८; साम. २२; वा. य.
 १७, १६; तै. सं. ४, ६, १, ५
 अग्निस्तुविश्वस्तमं ५, २५, ५
 अग्निस्त्रीणि त्रिधातुनि ८, ३९ ९; तै. सं. ३, २, ११, ३
 अग्नीपजैन्यावतं ६, ५२, १६
 अग्नी रक्षांसि सेषति ७, १५, १०; अधर्व. ८, ३, २६;
 तै. ब्रा. २, ४, १, ६
 अग्नीपोमा चेति तद् १, ९३, ४; तै. ब्रा. २, ८, ७, १०
 अग्नीपोमा पिपृतं १, ९३, १२
 अग्नीपोमा य आहुतिं १, ९३, ३; तै. ब्रा. २, ८, ७, १०
 अग्नीपोमा यो अथ वां १, ९३, २; तै. ब्रा. २, ८, ७, ९
 अग्नीपोमावनेन वां १, ९३, १०
 अग्नीपोमाविमं सु मे १, ९३, १; तै. सं. २, ३, १४, २
 अग्नीपोमाविमानि नो १, ९३, ११
 अग्नीपोमा वृषणा वाजं १०, ६६, ७
 अग्नीपोमा सवेदसा १, ९३, ९; तै. सं. २, ३, १४, १;
 तै. ब्रा. ३, ५, ७, २
 अग्नीपोमा हविषः प्रस्थितस्य १, ९३, ७; तै. सं. २, ३, १४, २
 अग्ने अच्छा वदेह नः १०, १४१, १; अधर्व. ३, २०, २;
 वा. य. ९, २८; तै. सं. १, ७, १०, २
 अग्ने अपां समिध्यसे ३, २५, ५
 अग्ने पूर्वं आतरो १०, ५१, ६
 अग्ने इच्छा समिध्यसे ३, २४, २

अग्ने कदा त आनुपक् ४, ७, २
 अग्ने कविर्धेया असि ८, ६०, ३
 अग्ने केतुर्विशामसि १०, १५६, ५; साम. १५३१
 अग्ने घृतस्य धीतिभिः ८, १०२, १६
 अग्ने चिकिद्घस्य नः ५, २२, ४
 अग्ने जरस्व स्वपस्य आयुनि ३, ३, ७
 अग्ने जरितविश्वपतिः ८, ६०, १९; साम. ३९
 अग्ने जुपस्व नो हविः ३, २८, १
 अग्ने जुपस्व प्रति हर्यं तद्वचः १, १४४, ७
 अग्ने तमद्याधं न स्तोमैः ४, १०, १; साम. ४३४, १७७७;
 वा. य. १५, ४४; १७, ७७; तै. सं. ४, ४, ४, ७
 अग्ने तव त्वदुक्थ्यं १, १०५, १३
 अग्ने तव त्वे अजर ८, २३, ११
 अग्ने तव श्रवो वयः १०, १४०, १; साम. १८१६; वा. य.
 १२, १०६; तै. सं. ४, २, ७, २
 अग्ने तृतीयो सवने हि ३, २८, ५
 अग्ने त्री ते वाजिना ३, २०, २; तै. सं. ३, २, ११, १
 अग्ने त्वं यशा अस्या ८, २३, ३०
 अग्ने त्वचं यातुधानस्य १०, ८७, ५; अधर्व. ८, ३, ४
 अग्ने त्वं नो अंतमः ५, २४, १; साम. ४४८, ११०७;
 वा. य. ३, २५; १५, ४८; २५, ४७; तै. सं.
 १, ५, ६, २; ४, ४, ४, ८
 अग्ने त्वमस्ययुयोधि १, १८९, ३; तै. ब्रा. २, ८, २, ४
 अग्ने त्वं पारया नव्यः १, १८९, २; तै. सं. १, १, १४, ४;
 तै. ब्रा. २, ८, २, ५; तै. आ. १०, २, १
 अग्ने दा दाह्ये रथि ३, २४, ५; तै. सं. २, २, १२, ६
 अग्ने दिवः सुतुरसि ३, २५, १
 अग्ने दिवो अर्णमच्छा ३, २२, ३; वा. य. १२, ४९;
 तै. सं. ४, २, ४, २
 अग्ने देवां इहा वह जज्ञानः १, १२, ३; साम. ७९२;
 अधर्व. २०, १०१, ३; तै. ब्रा. ३, ११, ६, २
 अग्ने देवां इहा वह सादया १, १५, ४
 अग्ने धुम्नेन जागृवे ३, २४, ३
 अग्ने धृतव्रताय ते ८, ४४, २५
 अग्ने नक्षत्रमजरं १०, १५६, ४; साम. १५३०
 अग्ने नय सुपथाराये १, १८९, १; वा. य. ३, ३६; ७, ४३
 ४०, १६; तै. सं. १, १, १४, ३; ४, ४३, १;
 तै. ब्रा. २, ८, २, ३; तै. आ. १, ८, ८, ४४. ब्रा.
 १४, ८, ३, १
 अग्ने नि पाहि नस्त्वं ८, ४४, ११
 अग्ने नेमिरां इव ५, १३, ६; तै. सं. २, ५, ९, ३

अग्ने पत्नीरिहा वह १, २२, ९; वा. य. २६, २०
 अग्ने पवस्व स्वपाः ९, ६६, २१; साम. १५२०; वा. य.
 ८, ३८; तै. सं. १, ३, १४, ८; ५, ५, २; ६, ६, २;
 तै. ब्रा. २, ६, ३, ४; तै. आ. २, ५, १
 अग्ने पवक रोचिषा ५, २६, १; साम. १५२१; वा. य.
 १७, ८; तै. सं. १, ३, १४, ८; ५, ५, ३; ४, ६, १, २
 अग्ने पूर्वो अनुवसो १, ४४, १०
 अग्ने वाचस्व वि सृषो १०, ९८, १२; तै. ब्रा. २, ५, ८, ११
 अग्ने मव सुषमिषा ७, १७, १
 अग्ने भूरीणि तव ३, २०, ३; तै. सं. ३, १, ११, ६
 अग्ने आतः सहस्कृत् ८, ४३, १६
 अग्ने मग्मानि सुग्मं कं ८, ३९, ३
 अग्ने मनुं प्रतिबुद्ध १०, १२८, ६; अथर्व. ५, ३, २;
 तै. सं. ४, ७, १४, २
 अग्ने मरुद्भिः शुभयद्भिः ५, ६०, ८
 अग्ने माकिष्टे देवस्य ८, ७१, ८
 अग्ने मृक महौ असि ४, ९, १; साम. २३
 अग्ने यं यज्ञमध्वरं १, १, ४; तै. सं. ४, १, ११, १
 अग्ने यजस्व हविषा २, ९, ४
 अग्ने यजिष्ठो अध्वरे ३, १०, ७; साम. १००
 अग्ने यजे विवि वर्चः ३, २२, २; वा. य. १२, ४८; तै. ब्रा.
 ४, २, ४, २
 अग्ने यव्य विषो ६, १५, १४; तै. सं. ४, ३, १३, ४;
 तै. ब्रा. ३, ५, ७, ६; ६, १२, २
 अग्ने याहि दूषं ७, ९, ५; तै. ब्रा. २, ८, ६, ४
 अग्ने याहि सुशस्तिभिः ८, २३, ६
 अग्ने युक्त्वा हि ये तवा ६, १६, ४३; साम. २५; १३८३;
 वा. य. १३, ३६; तै. सं. ४, २, ९, ५
 अग्ने रक्षा णो अंहसः ७, १५, १३; साम. २४; तै. ब्रा.
 २, ४, १, ६
 अग्नेरमसः समिदस्य १०, ८०, २
 अग्नेरिन्द्रस्य सोमस्य २, ८, ६
 अग्नेर्गायत्र्यभवत् १०, १३०, ४
 अग्नेर्वयं प्रथमस्यावृत्तानां १, २४, २
 अग्नेर्वयं परि गोभिः १०, १६, ७; अथर्व. १८, २, ५८;
 तै. आ. ६, १, ४
 अग्ने वाजस्य गोमतः १, ७९, ४; साम. ९९; १५६१;
 वा. य. १५, ३५; तै. सं. ४, ४, ४, ५
 अग्ने विवस्वदुषसः १, ४४, १; साम. ४०; १७८०
 अग्ने विश्वानि वायां ३, ११, २
 अग्ने विश्वेभिः स्वनीक ६, १५, १६; तै. सं. ३, ५, ११, २

अग्ने विश्वेभिरग्निभिः ३, २४, ४
 अग्ने विश्वेभिरा गहि ५, २६, ४
 अग्ने वीहि पुरोळाशं ३, २८, ३
 अग्ने वीहि हविषा ७, १७, ३
 अग्ने वृषान आहुतिं ३, २८, ६
 अग्ने शकेम ते वयं ३, २७, ३; तै. ब्रा. २, ४, २, ५.
 अग्ने शर्वतमा गणं ५, ५६, १
 अग्ने शर्व महते सौभगाय ५, २८, ३; अथर्व. ७, ७३, १०;
 वा. य. ३३, १२; तै. ब्रा. २, ४, १, १; ५, २, ४
 अग्ने शुक्रेण शोचिषा विश्वाभिः १, १२, १२
 अग्ने शुक्रेण शोचिषो १०, २१, ८
 अग्ने सक्षेपदत्ता ६, ३, १
 अग्ने सहन्तमा भर ५, २३, १; तै. सं. १, ३, १४, ६
 अग्ने सहस्व वृत्तना ३, २४, १; वा. य. ९, ३७
 अग्ने सुखतमे रथे १, १३, ४; साम. १३५०
 अग्ने सुतस्य पीतये ५, ५१, १
 अग्ने स्तोमं जुषस्व मे ८, ४४, २
 अग्नेः स्तोमं मनामहे ५, १३, २; साम. १४०५
 अग्ने हंसि ज्यश्रिणं १०, ११८, १; तै. ब्रा. २, ४, १, ७
 अग्रं पिवा मधूनां सुतं ४, ४६, १
 अग्रो राजाप्यस्तविष्य ९, ८६, ४५; साम. १६१६
 अग्रे बृहन्नुपसामूध्वो १०, १, १; वा. य. १२, १३;
 तै. सं. ४, २, १, ४
 अग्रे सिधूनां पवमानः ९, ८६, १२; साम. १०३३
 अघोरचक्षुःपतिष्ण्वेधि १०, ८५, ४४; अथर्व. १४, २, १७
 अघ्नते विष्णवे वयं ८, २५, १२
 अगाधं गाहोन्नोन्नोन्नः १०, १६३, ६; अथर्व. २, ३३, ७;
 २०, ९६, २२
 अंगिरसो नः पितरः १०, १४, ६; अथर्व. १८, १, ५८;
 वा. य. १९, ५०; तै. सं. २, ६, १२, ६; नि. ११, १९
 अंगिरस्वन्ता उत विष्णुवंता ८, ३५, १४
 अंगिरोभिरा गहि १०, १४, ५; अथर्व. १८, १, ५९;
 तै. सं. २, ६, १२, ६
 अचिकित्वास्त्रिकितुषः १, १६४, ६; अथर्व. ९, २, ७
 अचिक्रद्वृषा हरिः ९, २, ६; साम. ४९७; १०४२; वा. य.
 ३८, २२; तै. आ. ४, ११, ६
 अचिन्ती यच्चक्रमा ४, ५४, ३; तै. सं. ४, १, ११, १
 अचेति दक्षा न्युनाकस्यवथः १, १३९, ४
 अचेति दिवो दुहित्वा मघोनि ७, ७८, ४
 अचेत्यभिप्रिकितुः ८, ५६, ५; साम. ४४७
 अचोदसो नो धन्वन्तु ९, ७९, १; साम. ५५५

अच्युता चिह्नो अजमला ८, २०, ५
 अच्छ ऋषे मारुतं गणं ५, ५२, १४
 अच्छा कविं नृमणो गा ४, १६, ९
 अच्छा कोशं मधुश्च्युतं ९, ६६, ११; साम. ६५८
 अच्छा गिरो मतयो ७, १०, ३; तै. ब्रा. २, ८, २, ४
 अच्छा चत्वेना नमसा ८, २१, ६
 अच्छा नः शीरशोचिषं ८, ७१, १०; साम. १५५४
 अच्छा नृचक्षा असरत् ९, ९२, २
 अच्छा नो अंगिरस्त्वमं ८, २३, १०
 अच्छा नो मित्रमहो देव ६, २, ११
 अच्छा नो मित्रमहो देव देवान् ६, १४, ६
 अच्छा नो याछा वह ६, १६, ४४; साम. १३८४
 अच्छा म इन्द्रं मतयः १०, ४३, १; अथर्व. २०, १७, १
 अच्छा मही बृहती शंतमा ५, ४३, ८
 अच्छायं वो मरुतः ७, ३६, ९
 अच्छा यो गंता नाधमान ४, २९, ४
 अच्छा वदा तना गिरा १, ३८, १३
 अच्छा वद तवसं गीर्भिः ५, ८३, १; तै. ब्रा. २, ४, ५, ५
 अच्छा विवस्मि बोदसी ३, ५७, ४
 अच्छा वो अग्निमवसे ५, २५, १
 अच्छा वोच्य शुश्रुचानं ४, १, १२
 अच्छा वो देवीश्रुषं ३, ६१, ५
 अच्छा समुद्रमिद्वः ९, ६६, १२; साम. ६५९
 अच्छा सिंधुं मातृतमां ३, ३३, ३
 अच्छा हि त्वा सहस्रः सूनो ८, ६०, २; साम. १५५३;
 अथर्व. २०, १०३, ३
 अच्छा हि सोमः कलशात् ९, ८१, २
 अच्छिद्रा शर्म जरितः ३, १५, ५
 अच्छिद्रा सूनो सहस्रो नो १, ५८, ८
 अजा अन्यस्य बह्व्यः ६, ५७, ३
 अजातशत्रुमजरा स्वर्वती ५, ३४, १
 अजा वृत्त इन्द्र क्षरपत्नीः १, १७४, ३
 अजाश्वः पशुपा वाजपत्न्यो ६, ५८, २; तै. ब्रा. २, ८, ५, ४
 अजिरासस्तदप ईयमाना ५, ४७, २
 अजिरासो हरयो येत आश्व ८, ४९, ८
 अजीजनस्तुतं मर्यासः ३, २९, १३; तै. ब्रा. १, २, १, १९
 अजीजनो अमृतं ९, ११०, ४; साम. १५०८
 अजीजनो हि पवमान २, ११०, ३; साम. १३६५;
 वा. य. २२, १८
 अजीतयेऽहृतये ९, ९६, ४
 अजैष्माद्यासनाम च ८, ४७, १८; १०, १६४, ५

अजैष्माद्यासनाम च १०, १६४, ५
 अजो न क्षां दाधार पृथिवीं १, ६७, ५
 अजो भागस्तपसा तं १०, १६, ४; अथर्व. १८, २, ८;
 तै. आ. ६, १, ४
 अजोहवीद्विना तौग्यो १, ११७, १५
 अजोहवीद्विना वर्तिका १, ११७, १६; नि. ५, २१
 अजोहवीक्षासत्या करा वां १, ११६, १३
 अज्येष्ठासो अकनिष्ठासः ५, ६०, ५
 अज्जे चिदस्मै कृणुया न्यंचनं ८, २७, १८
 अंजते व्यंजते ९, ८६, ४३; साम. ५६४; १६१४; अथर्व.
 १८, ३, १८
 अंजंति त्वामप्वरे ३, ८, १; तै. ब्रा. ३, ६, १, १; नि. ८, १८
 अंजंति यं प्रययंतो न विप्राः ५, ४३, ७; तै. आ. ४, ५, २
 अंजंत्येनं मध्वो रसेन ९, १०२, २०
 अत उ त्वा पितुभृतः १०, १, ४
 अतः परिज्मन्ना गहि १, ६, ९; अथर्व. २०, ७०, ५
 अतः समुद्रमुद्वतः ८, ६, २९
 अतः सहस्रनिर्णिजा ८, ८, ११
 अतप्यमाने अवसावन्ती १, १८५, ४
 अतश्चिदिन्द्र ग उपा ८, ९२, १०; साम. २१५
 अतस्त्वा रयिमभि ९, ४८, ३; साम. ८३८
 अतारिपुर्भरता गव्यवः सं ३, ३३, १२
 अतारिष्म तमसस्सारमस्य प्रति १, १८३, ६; १, १८४, ६
 अतारिष्म तमसस्सारमस्य प्रति स्तोमं ७, ७३, १
 अतारिष्म तमसस्सारमस्योपा १, ९२, ६
 अतिवृष्टं ववक्षिया ३, ९, ३
 अति ग्री सोम रोचना ९, १७, ५
 अतिथिं मातृपाणां ८, २३, २५
 अति द्रव सारमेयो १०, १४, १०; अथर्व. १८, २, १२;
 तै. आ. ६, ३, १
 अति नः सश्वतो नय १, ४२, ७
 अति नो विविता पुरु ८, ८३, ३
 अति वा यो मरुतो ६, ५२, २; अथर्व. २, १२, ६
 अति वायो ससतो याहि १, १३५, ७
 अति वारान्पवमानो असिपवत् ९, ६०, ३
 असिषिद्धा विशुरेणा चिदक्षा ८, ९६, २
 अति विन्धाः परिष्ठाः १०, ९७, १०; वा. य. १२, ८४;
 तै. सं. ४, २, ६, ३
 अति क्षिती तिरश्चता ९, १४, ६
 असिष्ठंतीनामनिवेशानां १, ३२, १०; नि. २, १६
 अतीदु शुक्र मोहत ८, ६९, १४; अथर्व. २०, ९२, ११

अतीयाम निदक्षिरः ५, ५३, १४
 अतीहि मनुष्याविणं ८, ३२, २१; साम. २२३
 अतुण्युवंतं वियतम ४, १९, ३
 अतो देवा अवन्तु नः १, २२, १६; साम. १६७४
 अतो न आ नूनतिथी ५, ५०, ३
 अतो वयमंतमभिर्युजानाः १, १६५, ५
 अतो विश्वान्यद्भुता १, २५, ११
 अलं हविः सचते सच्च धातुः ५, ४४, ३
 अलं सृजंति कलशे ९, ८५, ७
 अत्यायातमग्निना ५, ७५, २; साम. १७४४
 अत्या बृधस्तू रोहिता ४, २, ३
 अत्यासो न ये मरुतः ७, ५६, १६; तै. सं. ४, ३, १३, ७
 अत्या हियाना न हेतुभिः ९, १३, ६; साम. ११९१
 अत्यु पवित्रमक्रमीत् ९, ४५, ४
 अत्यूर्मिर्मेत्सरो मदः ९, १७, ३
 अत्यो न हियानो अभि ९, ८६, ३
 अत्यो नात्मन्सर्गप्रतक्तः १, ६५, ६
 अत्रा ते रूपमुत्तमं १, १६३, ७; वा. य. २२, १८;
 तै. सं. ४, ६, ७, ३; नि. ६, ८
 अत्रा वि नेमिरेषां ८, ३४, ३; साम. १८०८
 अत्राह गोरमन्वत १, ८४, १५; साम. १४७; २१५
 अथर्व. २०, ४१, ३; तै. ब्रा. १, ५, ८, १; नि. ४, २५
 अत्राह तद्गृहेये मध्व आहुतिं १, १३५, ८
 अत्राह ते हरिवस्त्रा उ ४, २२, ७
 अत्रिमनु स्वराज्यं २, ८, ५
 अत्रिर्यद्वाभवरोहन् ५, ७८, ४
 अत्रीणां स्त्रोममद्रिवो मह ८, ३६, ६
 अत्रेदु मे मंससे सत्यमुक्तं १०, २७, १०
 अत्रेरिव शृणुवं पूर्वस्तुतिं ८, ३५, १९
 अत्रैव वोपि नह्यामि १०, १६६, ३
 अथा ते अंगिरस्त्रमः १, ७५, २
 अथा ते अन्तमानास् १, ४, ३; साम. १०८९; अथर्व.
 २०, ५७, ३; ६८, ३
 अथा न उभयेषां १, २६, ९
 अदन्नया द्यते वार्याणि ५, ४९, ३
 अददा अमां महते वचस्यवे १, ५१, १३
 अदब्ध इदो पवसे ९, ८५, ३
 अदब्धस्य स्वधावतः ८, ४४, २०
 अदब्धेभिः सवितः ६, ७१, ३; वा. य. ३३, ६९, ८४;
 तै. सं. १, ४, २४, १; तै. ब्रा. २, ४, ४, ७
 अदब्धेभिरिव गोपार्भिः ६, ८, ७

अदर्वस्समसृजो वि खानि ५, ३२, १; साम. ३१५;
 नि. १०, ९
 अदर्शि गातुस्ववे वरीयसी १, १३६, २
 अदर्शि गातुवित्तमः ८, १०३, १; साम. ४७; १५१५
 अदान्मे पौरकुत्स्यः ८, १९, ३६
 अदान्भ्यः पुरपता ३, ११, ५; साम. १५५६; तै. ब्रा.
 २, ४, ८, १
 अदान्भ्येन शोचिषा १०, ११८, ७
 अदान्भ्यो भुवनानि ४, ५३, ४
 अदितिर्द्यौवापृथिवी क्रतुं १०, ६६, ४
 अदितिर्द्यौरदितिरंतरिक्षं १, ८९, १०; अथर्व. ७, ६, १;
 वा. य. २५, २३; तै. ब्रा. १, १३, २; नि. ४, २३
 अदितिर्न उरुष्यतु ८, ४७, ९; तै. सं. १, ५, ११, ५
 अदितिर्नो दिवा ८, १८, ६
 अदितिर्हजनिष्ट १०, ७२, ५
 अदिते मित्र वरुणोत २, २७, १४
 अदित्संतं चिदाद्युणे ६, ५३, ३
 अदियुतस्त्वपाको ६, ११, ४; अथर्व. ३, ३, १
 अदक्षमस्य केतवः १, ५०, ३; अथर्व. १३, २, १८;
 २०, ४७, १५; वा. य. ८, ४०
 अदष्टान्हंस्त्रायती १, १९१, २
 अदेदिष्ट बृहदा गोपतिर्गाः ३, ३१, २१
 अदेवादेवः प्रचता १०, १२४, २
 अदेवेन मनसा २, २३, १२
 अदो यद्वाह ऋवते १०, १५५, ३
 अद्वीदिन्द्र प्रस्थितेमा १०, ११६, ८; नि. ६, १६
 अग्निः सोम पृष्ठानस्य ९, ७४, ९
 अद्या चिन्तु चित्तदयो ६, ३०, ३; नि. ४, १७
 अद्या दूतं वृणीमहे १, ४४, ३
 अद्या देवा उदिता सूर्यस्य १, ११५, ६; वा. य. ३३, ४२;
 तै. ब्रा. २, ८, ७, २
 अद्याद्या श्वश्व इन्द्रः ८, ६१, १७; साम. १४५८
 अद्या नो देव सवितः ५, ८२, ४; साम. १४१; तै. ब्रा.
 २, १४, ६, ३; तै. ब्रा. १०, १०, २
 अद्या सुरीय यदि यातुषानः ७, १०४, १५; अथर्व. ८, ४, १५;
 नि. ७, ३
 अद्येदु प्राणीदममग्निमा १०, ३२, ८
 अद्रिणा ते मन्दिनः १०, २८, ३
 अद्रिभिः सुतः पवते गमस्योः ९, ७१, ३
 अद्रिभिः सुतः पवसे पवित्र ९, ८६, २३
 अद्रिभिः सुतो मतिभिः ९, ७५, ४

अद्रोचमा बहोवर्तो यविष्ण्व ८, ६०, ४
 अद्रोच सत्यं तव तन्महित्वं ३, ३२, ९
 अद्रौ चिदस्मा अन्तर्दुरोणे १, ७०, ४
 अद्वेयो अद्य बर्हिषः १०, ३५, ९
 अद्वेयो नो मरुतो गातुं ५, ८७, ८
 अधः पश्यस्व मोपरि ८, ३३, १९
 अध क्रत्वा मघवन्तुभ्यं देवाः ५, २९, ५
 अध क्षपा परिष्कृतः २, ९९, २; साम. १६३१
 अध गमंता नहुषो हवं सुरैः १, १२२, ११
 अध गमंतोशना पृच्छतेवां १०, २२, ६
 अध जिह्वा पापनीति ६, ६, ५; नि. ४, १७
 अध उमो अध वा दिवः ८, १, १८; साम. ५२
 अध ते विश्वमनु हासद्वि १, ५७, २; अथर्व. २०, १५, २
 अध त्वं द्रष्टुं विश्वं विचक्षणं १०, ११, ४; अथर्व. १८, १, २१
 अध त्वमिन्द्र विद्धि १०, ६१, २०
 अध त्वष्टा ते महः ६, १७, १०
 अध स्वा विश्वे पुरः ६, १७, ८
 अध त्विषीमौ अभ्योजसा २, २२, २; साम. १४८८
 अध धृतानः पित्रोः ४, ५, १०
 अध द्यौश्चित्ते अपसा ६, १७, ९
 अध द्रष्टो अंशुमत्या उपस्थे ८, ९६, १५; अथर्व. २०, १३७, ९
 अध धारया मध्वा ९, ९७, ११; साम. १०२०
 अध प्र जज्ञे तरणिर्ममनु १, १२१, ६
 अध प्रियमिषिराय ८, ४६, २९
 अध ध्यायोगिरित दासदन्यान् ८, १, ३३
 अध यच्चारथे गणे ८, ४६, ३१
 अध यदिमे पवमान ९, ११०, ९; साम. १४९६
 अध यद्राजाना गविष्टौ १०, ६१, २३
 अध श्रुतं कवचं बृह ७, १८, १२
 अध श्वेतं कलशं ९, ७४, ८
 अध श्वेतं कलशं गोभिरक्तम् ४, २७, ५
 अध स्म यस्यार्चयः ५, ९, ५
 अध स्मा ते चर्षणयो ६, २५, ७
 अध स्मा न उद्वत्ता २, ३१, २
 अध स्मा नो बृधे भव ६, ४६, ११
 अध स्मास्य पनयन्ति ६, १२, ५
 अध स्या योषणा मही ८, ४६, ३३
 अध स्वनादुत विष्णुः १, ९४, ११
 अध स्वनामरुतां विश्व १, ३८, १०
 अध स्वमस्य निर्विदे १, १२०, १२
 अधाकृणोः पृथिवीं २, १३, ५

अधाकृणोः पथमं वीर्यं २, १७, ३
 अधा गाव उपमार्ति १०, ६१, २१
 अधा चिन्तु यदिषियामहे १०, १३२, ३
 अधा ते अप्रतिष्कृतं ८, ९३, १२
 अधा त्वं हि नस्करः ८, ८४, ६; साम. १५५१
 अधा नरो न्योहतेऽथा ५, ५२, ११
 अधा नो विश्वसीमग १, ४२, ६
 अधा न्वस्य जेन्यस्य १०, ६१, २४
 अधा न्वस्य संदशं जगन्मा ७, ८८, २
 अधा मन्ये बृहदसुपथं ६, ३०, २
 अधा मन्ये श्रुते अस्मा अधा १, १०४, ७
 अधा मही न आयस्यना ७, १५, १४
 अधा मातुरुपसः सप्त विप्रा ४, २, १५
 अधा यथा नः पितरः परासः ४, २, १६; अथर्व. १८, ३, २१;
 वा. य. १९, ६९; तै. सं. २, ६, १२, ४
 अधायि धीतिरसस्रमं १०, ३१, ३
 अधा यो विश्वा भुवनाभिः २, १७, ४
 अधारयन्तिमोनुपीषु विष्णु ३, ५, ३
 अधारयतं पृथिवीं ५, ६२, ३
 अधारयंत बह्वयः १, २०, ८
 अधासु मन्द्रो भरतिः १०, ६१, २०
 अधा ह यद्वयमग्ने त्वया ४, २, १४
 अधा ह यन्तो अभिना ७, ७४, ५
 अधा हि कान्था युवं ५, ६६, ४
 अधा हिन्वान इन्द्रियं ९, ४८, ५; साम. ८३९
 अधा हि विश्वीक्योऽसि ६, २, ७
 अधा हीन्द्र गिर्वेणः ८, ९८, ७; साम. ४०६; ७१०; अथर्व.
 २०, १००, १
 अधा होतान्यसीदो ६, १, २; तै. ब्रा. ३, ६, १०, १
 अधा ह्यस एषां ५, १६, ४
 अधा ह्यग्ने क्रनोमंद्रस्य ४, १०, २; साम. १७७८; वा. य.
 १५, ४५; तै. सं. ४, ४, ४, ७
 अधा ह्यग्ने मद्वा निपथा १०, ६, ७
 अधि घामस्याद् वृषभो ९, ८१, ९
 अधि द्वयोरद्वा उक्थ्यं वचः १, ८३, ३; अथर्व. २०, २५, ३
 अधि न इन्द्रपां ८, ८३, ७; वा. य. ३३, ४७
 अधि पुत्रोपनश्रवः १०, ३३, ७
 अधि पेक्षांसि वपते नृत्तरिव १, ९२, ४
 अधि बृहः पणीनां ६, ४५, ३१
 अधि यदस्मिन्वाजिनीव ९, ९४, १; साम. ५३९; तै. सं.
 ७, १, २०, १

अधि यस्तस्यै केशवन्ता १०, १०५, ५
 अधि या बृहतो दिवः ८, २५, ७
 अधि धियं नि दृष्टुश्चात् १, ७२, १०
 अधि धिये दुहिता ६, ६३, ५
 अधि सानो नि अग्नते १, ८०, ६
 अधीन्वन्न सप्तति च सप्त च १०, ९३, १५
 अधीव यन्त्रिणी ८, ७, १४
 अधीवासं परि मात् १, १४०, ९
 अधुक्षत मियं मधु ९, २, ३; साम. १०३९
 अधुस्तप्युषीमिप ८, ७२, १६
 अधेनुं दत्ता स्वयं वि षक्ताम् १, ११७, २०
 अध्वर्यवः कर्तना २, १४, ९
 अध्वर्यवः पयसोधरं २, १४, १०
 अध्वर्यवश्चक्रवांसो मधूनि ५, ४३, ३
 अध्वर्यवा नु हि पिञ्च ८, ३२, २४
 अध्वर्यवोऽप इवा समुद्रं १०, ३०, ३
 अध्वर्यवो भरतेन्द्राय २, १४, १; नि. ५, १
 अध्वर्यवो य उरणं २, १४, ४
 अध्वर्यवो यः शतं शबरस्य २, १४, ६
 अध्वर्यवो यः शतं २, १४, ७
 अध्वर्यवो यः स्वशनं २, १४, ५
 अध्वर्यवो यं नरः २, १४, ८
 अध्वर्यवो यो अपो वज्रिवांसं २, १४, २
 अध्वर्यवो यो दिव्यस्य २, १४, ११; नि. ३, २०
 अध्वर्यवो यो दृभीकम् २, १४, ३
 अध्वर्यवोऽरणं दुरधमंश्च ७, ९८, १; अथर्व. २०, ८७, १
 अध्वर्यवो हविष्मन्तो हि १०, ३०, २
 अध्वर्युं वा मधुपाणिं १०, ४१, ३
 अध्वर्युभिः पंचभिः ३, ७, ७
 अध्वर्यां अद्रिभिः सुतं ९, ५१, १; साम. ४९९; १२२५;
 वा. य. २०, ३१
 अध्वर्यां द्रावया त्वं ८, ४, ११; साम. ३०८
 अध्वर्यो वीर प्र महे ६, ४४, १३
 अनच्छये तुरगानु जीवं १, १६४, ३०; अथर्व. ९, १०, ८
 अनसमप्नु दुष्टं ९, १३, ३
 अनमीवा उपस आ १०, ३५, ६
 अनमीवास इक्षया मदन्तो ३, ५९, ३; तै. सं. २, ८, ७, ५
 अनवांणं वृषभं मंद्रजिह्वं १, १९०, १; नि. ६, २३
 अनवांणो ह्येषां पन्था ८, १८, २
 अनशंरतिं वसुदामुप स्तुहि ८, ९९, ४; साम. १३२०;
 अथर्व. २०, ५८, २; नि. ६, २३

अनवद्यौरभि युभिः १, ६, ८; अथर्व. २०, ४०, २, ७०, ४
 अनवस्ते रथमश्वाय तक्षन् ५, ३१, ४; सा. ४३९, ४४०;
 तै. सं. १, ६, १२, ६
 अनश्चो जातो अगभीक्षुरर्वा १, १५२, ५
 अनश्चो जातो अनभीक्षु ४, ३६, १
 अनस्त्रन्ता सप्ततिर्माहेमं ५, २७, १
 अनागसो अदितये ५, ८२, ६
 अनापृष्टानि धृषितः १०, १३८, ४
 अनाजुदो वृषभो जग्मिः २, २३, ११
 अनाजुदो वृषभो दोषतः २, २१, ४
 अनागतो अनिबद्धः कथायं ४, १३, ५; ४, १४, ५
 अनारम्भणे तदवीरयेथा १, ११६, ५
 अनिरेण वचसा फल्गवेन ४, ५, १४
 अनुकामं तर्पयेथां १, १७, ३
 अनु कृष्णे वसुधित्ती जिहति ३, ३१, १७
 अनु कृष्णे वसुधित्ती येमाते ४, ४८, ३
 अनु तदुर्वी रोदसी ७, ३४, २४
 अनु तन्नो जास्पतिः ७, ३८, ६
 अनु ते दाधि मह इन्द्रियाय ६, २५, ८; तै. सं. १, ६, १२, १;
 तै. ब्रा. २, ८, ५, ७
 अनु ते शुभ्रं तुरयंतमीयतुः ८, ९९, ६; साम. १६३८;
 अथर्व. २०, १०५, २; वा. य. ३३, ६७
 अनुत्तमा ते मघवन्नकिर्तुं १, १६५, ९; वा. य. ३३, ७९
 अनु त्रितस्य युध्यतः ८, ७, २४
 अनु त्वा मही पाजसी अचक्रे १, १२१, ११
 अनु त्वा रथो अनु मर्यां अर्वन् १, १६३, ८; वा. य. २९, १९;
 तै. सं. ४, ६, ७, ३
 अनु त्वा रोदसी उभे क्रक्षमाणं ८, ७६, ११; साम. ९८९;
 अथर्व. २०, ४२, २
 अनु त्वा रोदसी उभे चक्रे ८, ६, ३८
 अनु त्वाहिमे अध देव ६, १८, १४
 अनु चावापृथिवी ६, १८, १५
 अनु द्रप्सास इंदवः ९, ६, ४
 अनु द्वा जहिता नयः ४, ३०, १९
 अनु पूर्वाण्योक्या ८, २५, १७
 अनु प्रत्नस्यौकसः ८, ६९, १८; अथर्व. २०, ९२, १५
 अनु प्रत्नस्यौकसः १, ३०, ९; साम. ७४४; अथर्व. २०, २६, ३
 अनु प्रत्नास आयवः ९, २३, २; साम. ५०२
 अनु प्र येजे जन आजो ६, ३६, २
 अनु यदीं मरुतो मन्दसानं ५, २२, २
 अनु वताय रन्ध्रयज्ञपत्रता १, ५१, ९

अनु भुताममति वर्षत् ५, ६२, ५
 अनुस्पष्टो भवत्येषा १०, १६०, ४; अथर्व. २०, ९६, ४
 अनु स्वधामक्षरज्ञापो १, ३३, ११; तै. ब्रा. २, ८, ३, ४
 अनु हि स्वा सुतं सोम ९, ११०, ९; साम. ४३२; १३६६
 अनुतोदत्र हस्तपतो अग्नि ५, ४५, ७
 अनुपे गोमान्गोभिरक्षाः ९, १०७, ९; साम. ९९८; नि. ५, ३
 अनुक्षरा ऋजवः १०, ८५, २३; अथर्व. १४, १, ३४
 अनेनो वो मरुतः ६, ६६, ७
 अनेहसं वो हवमानमृतये ८, ५०, ४
 अनेहसं प्रतरणं वि वक्ष्णं ८, ४२, ४
 अनेहो दाप्रमदितेरनर्व १, १८५, ३
 अनेहो न उरुजने ८, ६७, १२
 अनेहो मित्रार्यमन् ८, १८, २१
 अन्तरिक्षमां रजसो १०, ९५, १७
 अन्तरिक्षेण पजति १०, १३६, ४; अथर्व. ६, ८०, १
 अन्तरिक्षे पथिभिः १०, १६८, ३
 अन्तरिक्षंति तं जने ८, ७२, ३
 अन्तरिक्षैस्तनयाय ६, ६२, १०
 अन्तर्द्वतो रोदसी द्रुम ईयते ३, ३, २
 अन्तर्यच्छ जिघांसतः १०, १०२, ३
 अन्तर्ह्यस ईयसे २, ६, ७
 अन्तश्च प्रागा अदितिर्मेवा ८, ४८, २
 अन्तश्चरति रोचना १०, १८९, २; साम. १३७७; अथर्व.
 ६, ३६, २; २०, ४८, ५; वा. य. ३, ७, तै. सं.
 १, ५, ३, १
 अन्ति चित् संतमह ८, ११ ४
 अन्तिवामा दूरे अमित्रमुच्छ ७, ७७, ४
 अन्यदद्य कर्षरमन्ददु ६, २४, ५
 अन्यमस्मद्भिया इयम् ८, ७५, १३; तै. सं. २, ६, ११, ३
 अन्यम् सु वं यम्यन्धः १०, १०, १४; अथर्व. १८, १, १६;
 नि. ११, ३४
 अन्यतममातुषं ८, ७०, ११
 अन्यस्या वसं रिहती ३, ५५, १३
 अन्धा वो अन्यामवतु १०, ९७, १४; वा. य. १२, ८८;
 तै. सं. ४, २, ६, ३
 अन्ये जायां परिसृशंस्य १०, ३४, ४
 अन्योऽन्यमनु गृष्णाति ७, १०३, ४
 अन्यपो स्वधनुस्तमोजसा ७, ८२, ३
 अन्यस्य स्थूरं ददसो पुरस्तात् ८, १, ३४
 अन्यवह मासा अन्विद्वानि १०, ८९, १३; तै. सं. १, ७, १३, १
 अन्येको वदति यददाति २, १३, ३

अपन्नतो अरागः ९, १३, ९; साम. ११९५
 अपन्नोपि पयमान ९, ९६, २३
 अपन्नपवते मृधः ९, ६१, २५; साम. ५१०; १२१३
 अपन्नपवसे मृधः ९, ६३, २४; साम. ४२२; १२३७
 अपन्नस्सोम रक्षसः ९, ६३, २९
 अप उयोतिषा तमो १०, ६८, ५; अथर्व. २०, १६, ५
 अप त्वं वृजिनं रिपुं ६, ५१, १३; साम. १०५
 अप त्वं परिपंथिनं १, ४२, ३
 अप त्या अस्थुरनिरा ८, ४८, ११
 अप त्ये तायवो यथा १, ५०, २; अथर्व. १३, २, १७;
 २०, ४७, १४
 अप द्वारा मतीनां ९, १०, ६; साम. ११२४
 अप नः शोष्णचदवं १, ९७, १-८; अथर्व. ४, ३३, १; तै. आ.
 ६, १०, १; ११, १
 अप प्राच इंद्र विश्वा १०, १३१, १; अथर्व. २०, १२५, १;
 तै. ब्रा. २, ४, १, २
 अप योरिन्द्रः पापजे १०, १०५, ३
 अपश्चिदेव विश्वो दमूताः ३, ३१, १६
 अपश्यं गोपामनिपद्यमानं १, १६४, ३६; १०, १७७, ३;
 ऐ. आ. २, ६; अथर्व. ९, १०, ११; वा. य. ३७, १७;
 तै. आ. ४, ७, १; नि. १४, ३
 अपश्यं ग्रामं वहमानं १०, २७, १९
 अपश्यं स्वा मनसा चेकितानं १०, १८३, १
 अपश्यं स्वा मनसादीध्यानां १०, १८३, २
 अपश्यमस्थ महतः १०, ७९, १; नि. ६, ४
 अप स्वसुरूपसो नगिजहीते ७, ७१, १
 अप हत रक्षसो अंगुरावतः १०, ७६, ४
 अपाः पूर्वेषां हरिवः १०, ९६, १३; अथर्व. १०, ३२, ३
 अपाः सोममस्तमिन्द्र ३, ५३, ६
 अपागृह्णमृतां १०, १७, २; अथर्व. १८, २, ३३;
 नि. १२, १०
 अपां गर्भं दर्शतम् ३, १, १३
 अपाह प्राहेति स्वधया १, १६४, ३८; ग. आ. २, ८; अथर्व.
 ९, १०, १६; नि. १४, २३
 अपादहस्तो अश्रुतन्यत् १, ३२, ७
 अपादित उदु नश्चित्तमः ६, ३८, १
 अपादिन्द्रो अपादितः ८, ६९, १६; अथर्व. २०, ९२, ८
 अपादुहित्वं धसः ८, ९२, ४; साम. १४५
 अपादेति प्रथमापद्वतीनां १, १५२, ३; अथर्व. ९, १०, २३
 अपाद्वोत्रादुत पोत्रादमत्र २, ३७, ४
 अपाचमदमिशस्वीः ८, ८९, २; वा. य. ३३, ९५

अपां नपातमवसे १, २२, ६
 अपां नपादा ह्यस्थानुपस्थं २, ३५, ९; तै. सं. २, ५, १२, १
 अपान्यदेत्यभ्याः न्यदेति १, १२३, ७
 अपामतिष्ठद्भरुणह्वरं तमः १, ५४, १०
 अपाम सोमममृता अभूम ८, ४८, ३; तै. सं. ३, २, ५, ४
 अपामिदं न्ययनं १०, १४२, ७; अथर्व. ६, १०६, २; तै. सं.
 ४, ६, १, ३; वा. य. १७, ७
 अपामिवेदूर्ध्वस्ततुराणाः ९, ९५, ३; साम. ५४४
 अपामीनां सविता १०, १००, ८
 अपामीधामप विश्वा १०, ६३, १२
 अपामीवाप स्निधं ८, १८, १०; साम. १०४७
 अपामुपस्थे महिषा ६, ८, ४; नि. ७, २६
 अपामूर्धर्मिदक्षिण ८, १४, १०; अथर्व. २०, २८, ४; ३९, ५
 अपां पेरुं जीवधन्यं १०, ३६, ८
 अपां फेनेन नमुचेः ८, १४, १३; साम. २११; अथर्व.
 २०, २९, ३; वा. य. १९, ७१
 अपां मध्ये तस्थिवांसं ७, ८९, ४
 अपाव्यस्थान्धसः २, ११, १
 अपारो वो महिमा ५, ८७, ६
 अपि पंथासगन्महि ३, ५१, १६; वा. य. ४, २९; तै. सं.
 १, २, ९, १
 अपिबल्लुवः सुतम् ८, ४५, २६; साम. १३१
 अपि बृध पुराणवत् ८, ४०, ६; अथर्व. ७, ९०, १
 अपि धुतः सविता ७, ३८, ३
 अपूर्व्यां पुरुतमानि ६, ३२, १; साम. ३२२
 अपेत वीत वि च सपेतातः १०, १४, ९; अथर्व. १८, १, ५५;
 वा. य. १२, ४५; तै. सं. ४, २, ४, १; तै. ब्रा.
 १, २, १, १६; तै. आ. १, २७, ५; ६, ६, १
 अपेन्द्र द्विपतो मनः १०, ५५२, ५; अथर्व. १, २१, ४
 अपेहि मनस्स्पते १०, १६४, १; अथर्व. २०, ९६, २३;
 नि. १, १७
 अपो देवीरुपह्वये १, २३, १८; अथर्व. १, ४, ३
 अपो महोर्भिमस्तः १०, १०४, ९
 अपो यदाद्रिं पुरुहूत ४, १६, ८; अथर्व. २०, ७७, ८
 अपो वसानः परिक्रीशमर्षति २, १०७, २६
 अपो वृष्टं यागिवांसं ४, १६, ७; अथर्व. २०, ७७, ७
 अपोया अनसः सरस्वं ४, ३०, १०; नि. ११, ४७
 अपो पुण इयं दारुः ८, ६७, १५
 अपो सुम्यक्ष वरुण २, २८, ६; नि. १३, १
 अपो ह्येयानमुपेत देवाः ४, ३३, ९
 अपूर्णे मरुत आपिः ३, ५१, ९

अमस्तीमक्षिना वाचम् १, ११२, २४; वा. य. ३४, २९
 अमक्षितं वसु विमर्षि हस्तयो १, ५५, ८
 अमतीतो जयति सं धनानि ४, ५०, ९
 अमयुच्छन्न प्रयुच्छन्निरसे १, १४३, ८
 अग्रामिसत्य मघवन् ८, ६१, ४
 अपसरसां गंधर्वाणां १०, १३६, ६
 अपसरा जारमुपसिप्मियाणा १०, १२३, ५
 अपसा इन्द्राय वायवे ९, ६५, २०; साम. ९९५
 अप्सु त्वा मधुमत्तमं ९, ३०, ५
 अप्सु धूतस्य हरिवः १०, १०४, २; अथर्व. २०, ३३, १
 अप्सु मे सोमो अन्नवीत् १, २३, २०; १०, ९, ६; अथर्व.
 १, ६, २; तै. ब्रा. २, ५, ८, ६
 अपस्वने सधिष्ठव ८, ४३, ९; वा. य. १२, ३६; तै. सं.
 ४, २, ३, २; ११, ३
 अपस्वन्तरमृतमप्सु मेज्यं १, २३, १९; अथर्व. १, ४, ४;
 वा. य. ९, ६; तै. सं. १, ७, ७, १
 अबुधे राजा वरुणो यनस्य १, २४, ७
 अबुधसु त्व इन्द्रवंतः १०, ३५, १
 अबोधि जार उपसां ७, ९, १
 अबोधि होता यजथाय ५, १, २; साम. १७४७; नि. ६, १३
 अबोध्यमिः समिधा ५, १, १; साम. ७३; १७४६; अथर्व.
 १३, २, ४६; वा. य. १५, २४; तै. सं.
 ४, ४, ४, १
 अबोध्यमिजम् उदेति सूर्यः १, १५७, १; साम. १७५८
 अहजामुक्थैरहिं ७, ३४, १६; नि. १०, ४४
 अभागः सन्नप परेतः १०, ८३, ५; अथर्व. ४, ३२, ५
 अमि कण्वा अनृत ८, ३, ३४
 अमि क्रवेन्द्र भूरध ७, २१, ६; तै. सं. ७, ४, १५, १
 अमि क्रदन्कलशं ९, ८६, ११; साम. १०३२
 अमि क्रद स्तनयं ५, ८३, ७; तै. सं. ३, १, ११, ६;
 अथर्व. ४, १५, ६
 अमि क्षिपः समरमत ९, १४, ७
 अभिसया नो मघवन् १०, ११२, १०
 अभि गंधर्वमनृणत् ८, ७७, ५
 अभि गन्धानि वीतये ९, ६२, २३; साम. १०६२
 अभि गावो अधन्विषुः ९, २४, २; साम. ९६२
 अभि गावो अनृत योषा ९, ३२, ५
 अभि गोत्राणि सहसा १०, १०३, ७; साम. १८५५; अथर्व.
 १९, १३, ७; वा. य. १७, ३९; तै. सं. ४, ६, ४, २
 अभि जंघीरसचत स्पृधानं ३, ३१, ४
 अभि तष्टेय दीधया मनीषां ३, ३८, १

अभि ते मधुना पयः ९, ११, २; साम. ६५२
 अभि त्वं वीरं गिर्वणसं ६, ५०, ६
 अभि त्वं गावः पयसा ९, ८४, ५
 अभि त्वं पृथ्व्यं मदं ९, ६, ३
 अभि त्वं मह्यं मदं ९, ६, २
 अभि त्वं मेपं पुरुहूतमृगिमयं १, ५१, १; साम. ३७६
 अभि त्रिपृष्ठं वृषणं ९, ९०, २; साम. ५२८; १४०८
 अभि त्वा गोतमा गिरा जातवेदः १, ७८, १
 अभि त्वा गोतमा गिरानृषत ४, ३२, ९
 अभि त्वा देवः सवितामिः १०, १७४, ३; अथर्व. १, २९, ३
 अभि त्वा देव सवितः १, २४, ३; तै. सं. ३, ५, ११. ३
 अभि त्वा नक्तीरूपसः २, २, १, २
 अभि त्वा पाजो रक्षसः ६, २१, ७
 अभि त्वा पूर्वपीतये ८, ३, ७; साम. २५६; १५७३;
 अथर्व. २०, ९९, १
 अभि त्वा पूर्वपीतये १, १९, ९; नि. १०, ३७
 अभि त्वा योषणो दश ९, ५६, ३
 अभि त्वा वृषभा सुते ८, ४५, २२; साम. १६१; ७३८;
 अथर्व. २०, २२, १
 अभि त्वा शूर नोनुमः ७, ३२, २२; साम. २३३; ६८०;
 अथर्व. २०, १२१, १; वा. य. २७, ३५; तै. सं.
 २, ४, १४, २
 अभि त्वा सिधो शिञ्जुमिन् १०, ७५, ४
 अभि वां महिना शुवं १०, ११९, ८
 अभि युष्मं बृहद्यशः ९, १०८, ९; साम. ५७९, १०११
 अभि युष्मानि वनिनः ३, ४०, ७; अथर्व. २०, ६, ७
 अभि द्रोणानि बभ्रवः ९, ३३, २; साम. ७६५
 अभि द्विजन्मा त्रिवृद् १, १४०, २
 अभि द्विजन्मा श्री रोचनामि १, १४९, ४; साम. १७५५
 अभि न इहा यूथस्य माता ५, ४१, १९; नि. ११, ४९
 अभि नक्षतो अभि ये तं २, २४, ६
 अभि नो देवीरवसा १, २२, ११
 अभि नो नयं वसु ६, ५३, २
 अभि नो वाजसातमं ९, ९८, १; साम. ५४९; १२३८
 अभि प्र गोपतिं गिरा ८, ६९, ४; साम. १६८; १४८९;
 अथर्व. २०, २२, ४; ९, १
 अभि प्र दधुर्जनयो न ४, १९, ५
 अभि प्र भर ष्यता ष्यत् ८, ८९, ४
 अभि प्रयांसि वाहसा ३, ११, ७; साम. १५५७
 अभि प्रयांसि सुधितानि ६, १५, १५

अभि प्र वः सुराधसः ८, ४९, १; साम. २३५; ८११;
 अथर्व. २०, ५१, १
 अभि प्रवत समनेव ४, ५८, ८; वा. य. १७, ९६; नि. ७, १७
 अभि प्र स्थाताहेव ७, ३४, ५
 अभि प्रियाणि काव्या ९, ५७, २; साम. १७६२
 अभि प्रियाणि पवते ९, ७५, १; साम. ५५४; ७००
 अभि प्रियाणि पवते पुनानः ९, ९७, १२; साम. १०२१
 अभि प्रिया दिवस्पदं ९, १०, ९; साम. ११२७
 अभि प्रिया दिवस्पदा ९, १९, ८; साम. १२०४
 अभि प्रिया मरुतो वा ८, २७, ६
 अभि प्रेहि दक्षिणतः १०, ८३, ७; अथर्व. ४, ३२, ७
 अभि ब्रह्मीरनृषत ९, ३३, ५; साम. ८७०
 अभि भुवेऽभिभंगाय २, २१, २
 अभिभूरहमागमं १०, १६६, ४
 अभि यजं गृणीहि नः १, १५, ३; वा. य. २६, २१
 अभि यं देवी निरुक्तिः ७, ३७, ७
 अभि यं देव्यदितिः ७, ३८, ४
 अभि ये त्वा विभावरी ५, ७९, ४
 अभि ये मिथो वनुषः ७, ३८, ५
 अभि यो महिना दिवं ३, ५९, ७; वा. य. ३८, १७; तै. सं.
 ४, १, ६, ३; तै. आ. ४, ३, १
 अभि वक्षा सुवसनानि ९, ९७, ५०; साम. १४२७
 अभि वह्नय ऊतये ८, १२, १५
 अभि वह्निरमर्त्यः ९, ९, ६
 अभि वां नूनमधिना ७, ६७, ३
 अभि वायुं वीत्यपां ९, ९७, ४५; साम. १४२६
 अभि विप्रा अनृषत गावः ९, १२, २; साम. ११९७
 अभि विप्रा अनृषत मूर्धन् ९, १७, ६
 अभि विश्वानि वार्यां ९, ४२, ५
 अभि वृष्य सपत्नान् १०, १७४, २; अथर्व. १, २९, २
 अभि वेना अनृषत ९, ६४, २१
 अभि वो अर्चं पोष्यावतो ५, ४१, ८
 अभि वो देवीं धियं ७, ३४, ९
 अभि वो वीरमन्त्रो मदेयु ८, ४६, १४; साम. ९, १५
 अभि व्ययस्य सविरस्य ३, ५३, १९
 अभि व्रजं न तस्मिन् ८, ६, २५
 अभि वृक्षया चिद्विषः १, १३३, २
 अभि इयावं न कृशनेभिः १०, ६८, ११; अथर्व. २०, १६, ११
 अभिष्टने ते अद्रिवः १, ८०, १४
 अभिष्टमे सदावृधं ८, ६८, ५

आमे सिध्मो अजिगात १, ३३, १३; तै. ब्रा. २, ८, ४, ४;
नि. ६, १६

अभि सुवानास इदवः ९, १७, २

अभि सुयवसं नय १, ४२, ८

अभि सोमास आयवः ९, २३, ४

अभि सोमास आयवः ९, १०७, १४; साम. ५२८, ८५६

अभि स्वधर्मिणिः ७, ५६, ३

अभि स्वरंतु ये तव ८, १३, २८

अभि स्ववृष्टिं मेदे अस्य युष्य १, ५२, ५

अभि हि सत्य सोमपाः ८, ९८, ५; साम. १२४८; अथर्व.
२०, ६४, २

अभीक आसां पदवीः ३, ५६, ४

अभीक्ष्णमेकमेकः १०, ४८, ७; नि. ३, १०

अभी न आ ववृत्स्व ४, ३१, ४

अभी नवते अमुहः ९, १००, १; साम. ५५०

अभी नो अरन उक्थस् १, १४०, १३

अभी नो अर्पा दिव्या ९, ९७, ५१; साम. १४२८

अभीक्ष्ममभ्या उत ९, १, ९

अभीमवम्बस्त्वभिष्टितयः १, ५१, २

अभीष्टतस्य दोहना अनृत १, १४४, २

अभीष्टतस्य विष्टपं ९, ३४, ५

अभीवर्तेन हविषा १०, १७४, १; अथर्व. १, २९, १

अभीवृत्तं कृशैर्निविष्टरूपं १, ३५, ४; तै. ब्रा. २, ८, ६, १

अभी पतस्तदाभर ७, ३२, २४; साम. ३०९

अभी पु णः सन्नीनां ४, ३१, ३; साम. ६८४; अथर्व.
२०, १२४, ३; वा. य. २७, ४१; ३६, ६; तै. आ.
४, ४२, ३

अभी पु णस्त्वं रयिं ८, ९३, २१

अभीध्वर्यः पौंस्यैः १०, ५९, ३

अभीहि मन्यो तवसः १०, ८३, ३; अथर्व. ४, ३२, ३

अभुस्तु प्र देव्या ८, ९, १६; अथर्व. २०, १४२, १

अभूदिदं वयुनमो पु भूयत १, १८२, १

अभूदु पारमेतवे १, ४६, ११

अभूदु मा उ अंशवे १, ४६, १०

अभूदु वो विष्टते रत्नधेयं ४, ३४, ४

अभूदुया इद्रतमा मघोनी ७, ७९, ३

अभूदुया रुताप्युः ५, ७५, ९

अभूदेवः सविता वंशः ४, ५४, १; तै. ब्रा. ३, ७, १३, ४

अभूरु वीर गिर्वंशः ६, ४५, १३

अभूरेको रयिपते ६, ३१, १

अभूर्वांक्षीर्युः आयुः १०, २७, ७

अभ्यभि हि अवसा ९, ११०, ५; साम. १५०७; नि. ५, ४

अभ्यर्चं नभाकवत् ८, ४०, ४

अभ्यर्पत सुधुतिं गव्यम् ४, ५८, १०; अथर्व. ७, ८२, १;

वा. य. १७, ९८

अभ्यर्षं बृहद्यज्ञः ९, २०, ४; साम. ९७१

अभ्यर्षं महानां ९, १, ४

अभ्यर्षं विचक्षणं ९, ५१, ५

अभ्यर्षं सहस्रिणं ९, ६३, १२

अभ्यर्षं स्वायुष ९, ४, ७; साम. १०५३

अभ्यर्षानपच्युतः ९, ४, ८; साम. १०५४

अभ्यवस्थाः प्रजायंते ५, १९, १

अभ्यारमिद्वयः ८, ७२, ११; साम. १६०३

अभ्यूर्णोति यन्नरं ८, ७९, २

अभ्युपो न वाचा १०, ७७, १

अभ्यानि सार्धो मरुतः ५, ५४, ६; नि. ६, ४

अभ्यातरो न योषणः ४, ५, ५

अभ्यातुव्यो अना त्वं ८, २१, १३; साम. ३९९; १३८९;

अथर्व. २०, ११४, १

अभ्यातेव पुंस एति १, १२४, ७; नि. ३, ५

अभ्यधिष्टां भारता ३, २३, २

अभेदन्मा मरुत स्त्रोमः १, १६५, ११

अभेदान्स्त्रोमान्म भरेम १, १२६, १; नि. ९, १०

अभन्महीदनाश्वः ८, १, १४; अथर्व. २०, ११६, २;

तांक्ष्यमा. ९, १०, १

अमाश्रुस्त्रिजंघी युवं १०, ३९, ३

अमाश्रुर्व पित्रोः २, १७, ७

अमादेवां मियसा ५, ५९, २

अमाय वो मरुतः ८, २०, ६

अभिप्रहा विचर्षणिः ९, ११, ७; साम. १४४७

अभिप्रायुषो मरुतामिव ३, २९, १५

अभिनेती दैव्यानि व्रतानि १, १२४, २

अमी य क्रक्षानि हितासः १, २४, १०; तै. आ. १, ११, १;

नि. ३, २०

अमी ये देवा स्थन १, १०५, ५; साम. ३६८

अमी ये पंचोक्षणः १, १०५, १०

अमी ये सप्त रश्मयः १, १०५, ९

अमीवहा वास्त्रोप्यते ७, ५५, १; नि. १०, १७

अमीषां चित्तं प्रति १०, १०३, १२; साम. १८६१; अथर्व.

३, २, ५; वा. य. १७, ४४; नि. ६, १२; ९, ३३

अमूरः कविरदितिः ७, ९, ३

अमूरा विश्वा कृपणाविमा ७, ६१, ५

अमृतो होताम्यसादि ४, ६, २
 अमृत्यो उप सूर्ये १, २३, १७; अथर्व. १, ४, १; वा. य. ६, २४
 अमृतेन रुताता ९, ६९, ५
 अमृतं जातवेदसं ८, ७४, ५
 अमेव नः सुहवा २, ३६, ३; वा. य. २६, २४
 अमृत्यो यम्यध्वभिः १, २३; १६; अथर्व. १, ४, १
 अमृतमे नदीतमे २, ४१, १६
 अमृतसा त इन्द्र ऋषिरस्मे १, १६९, ३; नि. ६, १५
 अमं यः संजये पुरः ४, १५, ४
 अमं यज्ञो देवया अमं १, १७७, ४
 अमं यथा न आ भुवत् ८, १०२, ८; साम. ९४७
 अमं यो निश्चक्रमायं वयन्ते ४, ३, २
 अमं यो वज्रः पुरुषा १०, २७, २१
 अमं यो होता किरु स १०, ५२, ३; नि. ६, ३५
 अमं रोचयदरुचः ६, ३९, ४
 अमं वां कृष्णो अश्विना ८, ८५, ३
 अमं वां घर्मो अश्विना ८, ९, ४; अथर्व. २०, १३९, ४
 अमं वामद्विभिः सुतः ८, २२, ८
 अमं वां परि विच्यते ४, ४९, २; तै. आ. ३, ३, ११, १
 अमं वां भागो निहितः ८, ५७, ४
 अमं वां मधुमत्तमः १, ४७, १; साम. ३०६
 अमं वां मित्रावरुणा २, ४१, ४; साम. ९१०; वा. य. ७, १९;
 तै. सं. १, ४, ५, १
 अमं विचर्येनिहितः ९, ६२, १०; साम. ५०८
 अमं विदक्षिप्रदशीकं ६, ४७, ५
 अमं विप्राय दाक्षुये १०, २५, ११
 अमं विश्वा अभि श्रियः ८, १०२, ९; साम. ९४८
 अमं विश्वानि तिष्ठति ९, ५४, ३; साम. ७५७
 अमं वृत्तश्चातयते ४, १७, ९
 अमं वेनश्चोदयत् १०, १२३, १; वा. य. ७, १६; तै. सं.
 १, ४, ८, १; नि. १०, ३९
 अमं वो यज्ञ ऋभवः ४, ३४, ३
 अमं शृण्वे अघजयन्नुत ४, १७, १०; तै. ब्रा. २, ८, ३, ३
 अमं समह मा तनू १, १२०, ११
 अमं स यस्य शर्मन् १०, ६, १
 अमं स यो दिवस्पति ९, ३९, ४; साम. ९००
 अमं स यो वरिमाणं ६, ४७, ४
 अमं स शिक्ते १, १६४, २९; अथर्व. ९, १०, ७; नि. २, ९
 अमं सहस्रसृषिभिः ८, ३, ४; साम. १६०८; अथर्व.
 २०, १०४, २; वा. य. ३३, ८३
 अमं स होता यो द्विजन्मा १, १४९, ५; साम. १७७६

अमं सु तुभ्यं वरुण स्वधावः ७, ८६, ८
 अमं सूर्यं हवोपदक् ९, ५४, २; साम. ७५६
 अमं सो अग्निराहुतः ७, १, १६
 अमं सो अग्निर्वस्मिन् ३, २२, १; वा. य. १२, ४७; तै. सं.
 ४, २, ४, २
 अमं सोम इन्द्र तुभ्यं सुन्वे ७, २९, १
 अमं सोम इन्द्र तुभ्यं ९, ८८, १; साम. १४७१
 अमं सोमः कपर्दिने ९, ६७, ११
 अमं सोमश्चमसुतो ५, ५१, ४
 अमं स्तुतो राजा वंदि १०, ६१, १६
 अमं स्वादुरिह मदिष्ठः ६, ४७, २
 अमं ह यद्वां देवया उ ७, ६८, ४
 अमं ह येन वा इदं ८, ७६, ४
 अमं हि ते अमर्त्यः १०, १४४, १
 अमं हि नेता वरुणः ७, ४०, ४
 अमं होता प्रथमः ६, ९, ४
 अमं कविरकविषु ७, ४, ४
 अमं कृत्स्नरगुभीतः ८, ७९, १; तै. ब्रा. २, ४, ७, ६
 अमं व स तुरो मद्रः १०, २५, १०
 अमं चक्रमिपणः सूर्यस्य ४, १७, १४
 अमं जायत मनुषो धरीमणि १, १२८, १
 अमं त आ घृणे सुतः ९, ६७, १२
 अमं त इन्द्र सोमः ८, १७, ११; साम. १५९; ७२५,
 अथर्व. २०, ५, ५
 अमं त मृमि तन्वा ८, १००, १
 अमं ते अस्तु हर्यतः ३, ४४, १
 अमं ते अस्म्युपमेहवाङ् १०, ८३, ६; अथर्व. ४, ३२, ६
 अमं ते मानुषे जने ८, ६४, १०
 अमं ते योनिर्ऋतियः ३, २९, १०; अथर्व. ३, २०, १; वा. य.
 ३, १४; १२, ५२; १५, ५६; तै. सं. १, ५, ५, २;
 ४, २, ४, ३; ७, १३, ५; तै. ब्रा. १, २, १, १६;
 २, ५, ८, ८
 अमं ते शर्यणावति ८, ६४, ११
 अमं ते स्तोमो अग्निः १, १६, ७
 अमं दक्षाय साधनः ९, १०५, ३; साम. ११००
 अमं दक्षस्यश्रयोभिः १०, ९९, १०
 अमं दिव ह्यति विश्वं ९, ६८, ९
 अमं दीर्घाय चक्षसे ८, १३, ३०
 अमं देवः सहसा ६, ४४, २२
 अमं देवानामपसामपस्त १, १६०, ४
 अमं देवाय जन्मने १, २०, १

अयं देवेषु जागृविः ९, ४४, ३
 अयं घावापृथिवी ६, ४४, २४
 अयं द्योतयद्द्युतः ६, ३९, ३
 अहं नामा वदति वल्लु वः १०, ६२, ४
 अयं निधिः सरमे १०, १०८, ७
 अयं नो विद्वान् ९, ७७, ४
 अयमकृणोदुपसः ६, ४४, २३
 अयमग्निः सहस्रिणः ८, ७५, ४; वा. य. १५, २१; तै. सं. २, ६, ११, १; ४, ४, ४, १
 अयमग्निः सुवीर्यस्येते ३, १६, १; साम. ६०
 अयमग्निरुप्यति १०, १०६, ४; तै. सं. ३, ५, ११, १
 अयमग्निर्वैद्यश्च १०, ६९, १२
 अयमग्ने जरिता स्वे १०, १४२, १
 अयमग्ने स्वे अग्नि ८, ४४, २८
 अयमस्मान्वनस्पतिः ३, ५३, २०
 अयमस्मासु काव्यः १०, १४४, २
 अयमस्मि जरितः पश्य ८, १००, ४
 अयमिन्द्र वृषाकपिः १०, ८६, १८; अथर्व. २०, १२६, १८
 अयमिन्द्रो मरुत्सला ८, ७६, २
 अयमिह प्रयमो धावि ४, ७, १; वा. य. ३, १५, १५, २६; ३३, ६; तै. सं. १, ५, ५, १
 अयमु ते समतसि १, ३०, ४; साम. १८३; १५९९; अथर्व. २०, ४५, १; नि. १, १०
 अयमु ते सरस्वति वसिष्ठः ७, ९५, ६
 अयमु त्वा विचर्षणे ८, १७, ७; अथर्व. २०, ५, १
 अयमु वां पुरुतमो रथीणां ३, ६२, २
 अयमुक्षानः पर्यग्निं ६, ३९, २
 अयमु ध्य प्र देवयुः १०, १७६, ३; तै. सं. ३, ५, ११, १
 अयमु ध्य सुमहौ ७, ८, २
 अयमेक इत्या पुरुष ८, २५, १६
 अयमेमि विचाकशात् १०, ८६, १९; अथर्व. २०, १२६, १९
 अयं पंथा अयुविताः ४, १८, १
 अयं पुनान जयसः ९, ८६, २१; साम. ८२३
 अयं पूषा रथिर्भगः ९, १०१, ७; साम. ५४६; ८१८
 अयं भराय सानसिः ९, १०६, २; साम. ६९५
 अयं मतवाञ्छकुनः ९, ८६, १३
 अयं मातायं पिता १०, ६०, ७
 अयं मित्रस्य वरुणस्य १, ९४, १२
 अयं मित्राय वरुणाय शतमः १, १३६, ४
 अयं मित्रो नमस्यां ३, ५९, ४; तै. ब्रा. २, ८, ७, ५
 अयं मे पीत उदियति ६, ४७, ३

अयं मे हस्तो भगवान् १०, ६०, १२; अथर्व. ४, १३, ६
 अयांसमो सुक्षितिं २, ३५, १५
 अया चित्तो विषानया ९, ६५, १२; साम. ८०५
 अया ते अग्ने विधेमोर्जे २, ६, २
 अया ते अग्ने सामिघा ४, ४, १५; तै. सं. १, २, १४, ६; नि. ३, २१
 अया धिया च गव्यया ८, ९३, १७; साम. १८८
 अया निजग्निरोजता ९, ५३, २; साम. १७१५
 अया पवस्व देवयुः ९, १०६, १४; साम. ७७२
 अया पवस्व धारया ९, ६३, ७; साम. ४९३; १२१६
 अया पवा पवस्वैना ९, ९७, ५२; साम. ५४१; ११०४
 अयाम धीवतो धियाः ८, ९२, ११
 अयामि घोष इन्द्र ७, २३, २; अथर्व. १०, १२, २
 अयामि ते नमउक्तिं ३, १४, २
 अया रुचा हरिण्या ९, १११, १; साम. ४६३; १५९०
 अया वाजं देवहितं ६, १७, १५; साम. ४५४; अथर्व. १९, १२, १; २०, ६३, ३; १२४, ६
 अया वीति परि स्त्राव ९, ६२, १; साम. ४९५; १२१०
 अया सोमः सुकृत्यया ९, ४७, १; साम. ५०७
 अया ह त्वं मायया वावृधानं ६, २२, ६; अथर्व. २०, ३६, ६; अयुक्त सप्त शुंषुवः १, ५०, ९; अथर्व. १३, २, २४ २०, ४७, २१; तै. ब्रा. २, ४, ५, ४
 अयुक्तं सप्त हरितः ७, ६०, ३
 अयुक्त सूर एतशं ९, ६३, ८; साम. १२१७
 अयुजो असमो नृभिः ८, ६२, २
 अयुजंत इन्द्र विश्वकृष्टीः १, १६९, २
 अयुज ह्युषा वृतं ८, ४५, ३; साम. १३४०
 अयुजसेनो विष्वा १०, १३८, ५
 अयुजुत्सन्ननवद्यस्य सेनां १, ३३, ६
 अयो वृन्दो आर्चया १०, ८७, २; अथर्व. ८, ३, २
 अयोदेव दुर्मद आ हि जुह्वे १, १२६, ६; तै. ब्रा. २, ५, ४, ३; नि. ६, ४
 अरं हि ष्मा सुतेयु नः ८, ९२, २६
 अरं कामाय हरयः १०, ९६, ७; अथर्व. २०, ३१, २
 अरं कृण्वंशु वेदिं १, १७०, ४
 अरं क्षयाय नो महे ८, १५, १३
 अरण्यान्यरण्यानि १०, १४६, १; तै. ब्रा. २, ५, ५, ६; नि. ९, ३०
 अरण्योर्निहितो जातवेदाः ३, २९, २; साम. ७९
 अरं त इन्द्र कृण्वे ८, ९२, २४; साम. १६६२
 अरं दासो न मीकृण्वे कराणि ७, ८६, ७

अरमतिरनर्वणो ८, ३१, १२
 अरममाणो अत्येति ९, ७२, ३
 अरमयः सरपसः २, १३, १२
 अरमन्नाय गायति ८, २२, २५, साम. ११८
 अरं म उल्लयाग्ण ४, ३२, २४
 अरं मे गन्तं हवनायास्मै ६, ६३, २
 अरम्मानो येऽयथा ९, ९७, २०
 अरा इवेद्वचरमा ५, ५८, ५; तै. ब्रा. २, ८, ५, ७
 अराधि होता निषदा १०, ५३, २
 अराधि होता स्वर्निषदा १, ७०, ८
 अरायि काणे विकटे १०, १५५, १; मि. ६, ३०
 अरावीदंशुः सचमानः ९, ७४, ५
 अरिं वा दिवस्पृष्टु १, ४६, ८
 अरिष्टः स मतो विश्व १०, ६३, १३
 अरुणप्सुरा अभूत् ८, ७३, १६
 अरुणो मा सकृद् ब्रूकः १, १०५, १८; मि. ५, २१
 अरुणस्य ब्रुहितरा ६, ४४, ३
 अरुणो जनयन्मिगरो ९, २५, ५
 अरुणचतुषसः प्रभिः ९, ८३, ३; साम. ८७७
 अरोरवीद् वृष्णो अस्य २, ११ १०
 अर्चत प्राचैत ८, ६९, ८; साम. ३६२; अथर्व. २०, ९२, ५
 अर्चद् वृषा वृषभिः १, १७३, २
 अर्चत एके महि साम मन्वत ८, २९, १०
 अर्चतस्त्वा हवामहे ५, १३, १
 अर्चन्ति नारीरपसो न विष्टिभिः १, ९२, ३; साम. १७५७
 अर्चा दिवे बृहते शूष्यं १, ५४, ३; मि. ६, १८
 अर्चामि ते सुमतिं ४, ४, ८; तै. सं. १, २, १४, ३
 अर्चामि वा वर्षायापो १०, १२, ४; अथर्व. १८, १, ३१
 अर्चा शक्राय शक्रिने शची १, ५४, २
 अर्णांसि चित्प्रधाना ७, १८, ५
 अर्थमिद्वा उ अर्थिन १, १०५, २
 अर्थिनो संति चेदर्थं ८, ७९, ५
 अर्थं वीरस्य वृत्तपां ७, १८, १६
 अर्थको न कुमारकः ८, ६९, १५; अथर्व. २०, ९२, १२
 अर्थमणं वरुणं मित्रमेषां ४, २, ४
 अर्थमणं बृहस्पतिं १०, १४१, ५; अथर्व. ३, २०, ७;
 वा. य. ९, २७; तै. सं. १, ७, १०, २
 अर्थमा णो अदितिः ३, ५४, १८
 अर्थम्यं वरुण मित्र्यं वा ५, ८५, ७
 अर्थो वा गिरो अर्थ्यर्च १०, १४८, ३
 अर्थो विशां गातुरेति १०, २०, ४

अर्चन्तिर्ग्रे अर्चतो नृभिः १, ७३, ९
 अर्चन्तो न अर्चसो मित्रमाणा ७, ९०, ७; ९१, ७
 अर्चाग्रयं विश्ववारं ते ६, ३७, १
 अर्चाग्रयं नि यच्छतं ८, ३५, २२
 अर्चाहेहि सोमकामं द्वाहुः १, १०४, ९; अथर्व. २०, ८, ९
 अर्चाद् त्रिचक्रो मधुवाहनो १, १५७, ३; साम. १७६०
 अर्चाङ्गना दैव्येनावसा ७, ८२, ८
 अर्वाचीनं सु ते मनः ३, ३७, २; अथर्व. २०, १९, २
 अर्वाचीनो वसो भव ४, ३२, १४
 अर्वाची सुभगे भव ४, ५७, ६; अथर्व. ३, १७, ८; तै. आ
 ६, ६, २
 अर्वाचं द्वा पुरुषदुत ८, ६, ४५; ३२, ३०
 अर्वाचं द्वा सुखे रथे ३, ४१, ९; अथर्व. २०, २३, ९
 अर्वाचं दैव्यं जनं १, ४५, १०
 अर्वाचमद्य यद्यं नृवाहनं २, ३७, ५
 अर्वाचा वा सप्तयो १, ४७, ८
 अर्वाच्यो अद्या भवता २, २९, ६; वा. य. ३३, ५१
 अर्धो हव अर्चसे साति ९, ९७, २५
 अर्वावतो न आ गहि परा ३, ४०, ८; अथर्व. २०, ६, ८
 अर्वावतो न आ गद्यथो शक्र ३, ३७, ११; अथर्व. २०, २०, ४;
 ५७, ७
 अर्वा णः सोम शं गवे ९, ६१, १५; साम. १३३७
 अर्वां सोम शुमन्तमो ९, ६५, १९; साम. ५०३; ९९४
 अर्हन्तो ये सुदात्रवः ५, ५२, ५
 अर्हन्विमर्षि सायकानि २, ३३, १०; तै. आ. ४, ५, ७
 अलातृणो वल हन्त्र ३, ३०, १०; मि. ६, २
 अलातृस्य परशुर्ननाश ९, ६७, ३०
 अवंशे घामस्तभायद् २, १५, २
 अवः परेण पर एवा १, १६४, १७; अथर्व. ९, ९, १७
 अवः परेण पितरं यः १, १६४, १८; अथर्व. ९, ९, १८
 अवक्रक्षिणं वृषभं यथारं ८, १, २; साम. १३६१; अथर्व.
 २०, ८५, २
 अव क्रन्द दक्षिणतो गृहाणां २, ४२, ३
 अव क्षिप दिवो अर्हमानं २, ३०, ५
 अव चष्ट ऋचीपमो ८, ६२, ६
 अव ते हेळो वरुण नमोभिः १, २४, १४; तै. सं. १, ५, ११, ३
 अव त्मना भरते केतवेदाः १, १०४, ३
 अव स्या बृहतीरिषो १०, १३४, ३
 अव स्वे इन्द्र प्रवतो ६, ४७, १४
 अवद्यमिव मन्यमाना ४, १८, ५
 अव धुतानः कलशां ९, ७५, ३; साम. ७०२

अवासां मघवञ्जहि १, १३३, ३
अवासृजः प्रश्नः श्वचयः १०, १३८, २
अवासृजंत जिघ्रयो न ४, १९, २
अविता नो अजाश्वः ९, ६७, १०
अवितासि सुन्वतो ८, ३६, १
अविददक्षं मित्रो ६, ४४, ७
अविन्दद्बिबो निहितं १, १३०, ३
अविन्दं ते अतिहितं १०, १८१, २
अविश्रे चिद्वयो दधत् ६, ४५, २
अविश्रो वा यद्विधत् ८, ६१, ९
अविष्टं धीव्वभिना ७, ६७, ६; तै. ब्रा. २, ४, ३, ७
अविष्टो अस्मान्निश्वास्तु ७, ३४, १२
अवीश्रो अग्निर्हव्यान् ७, ३४, १४
अवीरामिव मामयं १०, ८६, ९; अथर्व. २०, १२६, ९;
नि. ६, ३१
अवीवृषद्वो अमृता ८, ८०, १०
अवीवृषन्त गोतमा ४, ३२, १२
अवेयमश्वेषुवतिः १, १२४, ११
अवोचाम कवये ५, १, १२; वा. य. १५, २५; तै. सं. ४, ४, ४, २
अवोचाम नमो अस्मा १, ११४, ११
अवोचाम निवचनानि १, १८९, ८
अवोचाम महवे सौमगाय ८, ५९, ५
अवोचाम रङ्गगणा १, ७८, ५
अवो द्वाभ्यां पर एक्या १०, ६७, ४; अथर्व. २०, ९१, ४
अवोरित्था वां छर्विषः ६, ६७, ११
अवोर्वा नूनमभिना युवाक्कुः ७, ६७, ४
अव्ये पुनानं परि वार ९, ८६, २५
अव्ये वधूयुः पवते ९, ६९, ३
अव्यो वारे परि प्रियं ९, ५०, ३; साम. १२०७
अव्यो वारे परि प्रियो ९, ७, ६; साम. ११३३
अव्यो वारेभिः पवते ९, १०१, १६
अशोच्यग्निः सभिधानो ७, ६७, २
अश्नापिनद्धं मधु १०, ६८, ८; अथर्व. २०, १६, ८; नि. १०, १२
अशमन्वती रीयते १०, ५३, ८; अथर्व. १२, २, २६; वा. य.
३५, १०; तै. भा. ६, ३, २
अशमस्यमवतं ब्रह्मणः २, २४, ४; नि. १०, १३
अश्याम तं काममग्ने ६, ५, ७; वा. य. १८, ७४; तै. सं.
१, ३, १४, ३
अश्याम ते सुमतिं देव १, ६१४, ३
अश्वं हि भूतिदावत्तरा वां १, १०९, २; तै. सं. १, १, १४, १;
नि. ६, ९

अश्रीरा तन्मूर्ध्वति १०, ८५, ३०; अथर्व. १४, १, २७
 अश्वेधे वो निषदन् १०, ९७, ५; वा. य. १२, ७७; ३५, ४;
 तै. सं. ४, २, ६, २
 अश्वं न गीर्मी रथं ८, १०३, ७; साम. १५८४
 अश्वं न गृह्णमश्विना १, ११७, ४
 अश्वं न स्वा वारवन्तं १, २७, १; साम. १७; १६३४;
 नि. १, २०
 अश्वमिह्रां रथमां ८, ७४, १०
 अश्वस्यात्र जनिमास्य २, ३५, ६
 अश्वा इवेदस्यासः ५, ५९, ५
 अश्वादिषायति यद्वदन्ति १०, ७३, १०
 अश्वा न या वाजिना ६, ६७, ४
 अश्वायन्तो गव्यन्तो १०, १६०, ५; अथर्व. २०, ९६, ५;
 तै. ब्रा. २, ५, ८, १२
 अश्वावति प्रथमो गोधु १, ८३, १; अथर्व. २०, २५, १
 अश्वावतीं सोमावतीं १०, ९७, ७; वा. य. १२, ८१; तै. सं.
 ४, २, ६, ४
 अश्वावतीर्गोमतीर्न ७, ४१, ७; ८०, ३; अथर्व. ३, १६, ७;
 वा. य. ३४, ४०; तै. ब्रा. २, ८, ९, ९
 अश्वावतीर्गोमतीर्विश्ववारा १, १२३, १२
 अश्वावतीर्गोमतीर्विश्वसुविदो १, ४८, २
 अश्वावन्तं रथिनं वीरा १०, ४७, ५
 अश्वासो न ये ज्येष्ठास १०, ७८, ५
 अश्वासो ये वासुप ७, ७४, ४
 अश्विना परि वामिपः ३, ५८, ८
 अश्विना पिबतं मधु १, १५, ११; तै. ब्रा. २, ७, १२, १
 अश्विना पुष्टं ससा १, ३, २
 अश्विना मधुमत्तमं १, ४७, ३
 अश्विना मधुपुत्तमो ३, ५८, ९
 अश्विना यज्वरीरिपः १, ३, १
 अश्विना यद्व कर्हिचित् ५, ७४, १०
 अश्विना यामहूतमा ८, ७३, ६
 अश्विना वर्तिरस्मदा १, ९२, १६; साम. १७३४
 अश्विना वाजिनीवसु ५, ७८, ३
 अश्विना वायुना युवं ३, ५८, ७
 अश्विनावेह गच्छतं ५, ७५, ७; नि. ३, २०
 अश्विनावेह गच्छतं ५, ७८, १
 अश्विना सु विचाकशात् ८, ७३, १७
 अश्विना स्तृषे स्तुहि ८, २६, १०
 अश्विना हरिणाविष ५, ७८, २
 अश्विनोरसनं रथं १, १२०, १०

अश्वी रथी सुरूप इत् ८, ४, ९; साम. २७७
 अश्वेव चित्रारुषी ४, ५२, २; साम. १७२६
 अश्वो न क्रदो वृषभिः ९, ९७, २८
 अश्वो न क्रदन्जनिभिः ३, २६, ३
 अश्वो न चक्रदो वृषा ९, ६४, ३
 अश्वो वोळ्हा सुलं ९, ११२, ४; नि. ९, २
 अश्वस्य रमना रथस्य ४, ४१, १०
 अश्वो वारो अमवः १, ३२, १२
 अपाळई युस्तु पृतना १, ९१, २१; वा. य. ३४, २०; तै. ब्रा.
 २, ४, ३, ८; ७, ४, १
 अपाळइसुप्रं पृतनासु ८, ७०, ४; साम. ११५६; अथर्व.
 २०, ९२, १९
 अपाळइो अग्ने वृषमो ३, १५, ४
 अष्टा महो दिवो १, १२१, ८
 अष्टौ पुत्रासो अदितेः १०, ७२, ८; तै. आ. १, १३, २;
 तांड्य ब्रा. २४, १२, ६
 अष्टौ व्यस्यत् ककुभः १, ३५, ८; वा. य. ३४, २४
 असच्च सच्च परमे व्योमन् १०, ५, ७
 असत्सु मे जरितः १०, २७, १
 असद्वन्न सुवीर्यं ८, ३१, १८
 असन्नित्वे आहवनानि ७, ८, ५
 असपत्नः सपत्नहा १०, १७४, ५; अथर्व. १, २९, ६
 असपत्न सपत्नघ्नी १०, १५२, ५
 असमं क्षत्रमसमा मनीषा १, ५४, ८
 असमार्तिं नितोशनं १०, ६०, २
 असंसृष्टो जायसे मात्रोः ५, ११, ३; तै. ब्रा. २, ४, ३, ३
 असर्जिं कलशौ अभि ९, १०६, १२; साम. ९४२
 असर्जिं रथो यथा ९, ३६, १; साम. ४९०
 असर्जिं वक्त्रा रथे ९, ९१, १; साम. ५४३
 असर्जिं वां स्थविरा वेधसा १, १८१, ७
 असर्जिं वाजी निरः पवित्रं ९, ३०९, १९
 असर्जिं रश्मो दिव ९, ८६, ४६
 असश्नतः शतधारा ९, ८६, २७
 असश्नता मघवद्भ्यो हि ७, ६७, ९
 असश्नस्ती सूरिधारे ६, ७०, २; नि. ५, २
 असादि वृषो वह्निः ७, ७, ५
 असाम यथा सुवसाय १, १७३, ९
 असामि हि प्रयज्यवः १, ३९, ९
 असाम्योजो विश्रुया १, ३६, १०; नि. ६, २३
 असावम्यो असुर १०, १३२, ४

असावि ते जुष्टाणाय ५, ४३, ५
 असावि देवं गोक्षजीकं ७, २१, १; साम. ३१३
 असावि सोम इन्द्र ते १, ८४, १; साम. ३४७; १०२८;
 तै. सं. १, ४, ३९, १
 असावि सोमः पुरुहूत १०, १०४, १
 असावि सोमो अरुणो ९, ८२, १; साम. ५६२; १३१६
 असाव्यंशुर्मदायाम् ९, ६२, ४; साम. ४७३; १००८
 असिक्न्यां यजमानो ४, १७, १५
 असि यमो अस्यादिह्यः १, १६३, ३; वा. य. २९, १४;
 तै. सं. ४, ६, ७, १
 असि हि वीर सेन्यो १, ८१, २; साम. १००३; अथर्व.
 २०, ५६, २
 असुनीते पुनरस्मासु १०, ५९, ६
 असुनीते मनो अस्मासु १०, ५९, ५; नि. १०, ४०
 असुन्वन्तं समं जहि १, १७६, ४
 असुन्वाभिन्द्र संसवं ८, १४, १५; अथर्व. २०, २९, ५
 असूत पूर्वो वृषभो ३, ३८, ५
 असूत पृथिमं हते १, १६८, ९
 असूत प्र वाजिनो ९, ६४, ४; साम. ४८२; १०३४
 असूतदेववीतये ९, ४६, १
 असूतदेववीतये वाजयन्तो ९, ६७, १७; साम. १८१२
 असूतमिन्द्रवः पया ९, ७, १; साम. ११२८
 असूतमिन्द्र ते गिरः १, ९, ४; साम. २०५; अथर्व.
 २०, ७१, १०
 असेन्या वः पणयो १०, १०८, ६
 असौ च या न उर्वराद् ८, ९१, ६
 असौ य एषि वीरको ८, ९१, २
 असौ यः पंथा आदिलो १, १०५, १६
 अस्त्राद्यामसुरो ८, ४२, १; वा. य. ४, ३०; तै. सं.
 १, २, ८, १
 अस्त्रावी मन्म पूर्व्य ८, ५२, ९; साम. १६७७; अथर्व.
 २०, ११९, १
 अस्त्रान्यग्निः शिमीवज्जिः १, १४१, ३३
 अस्त्रान्यग्निर्नरां सुशोवो १०, ४५, २२; वा. य. १२, २९
 अस्ति देवा अंहोहः ८, ६७, ७
 अस्ति सोमो अयं सुतः ८, ९४, ४; साम. १७४; १७८५
 अस्ति हि वः सजालं ८, २७, १०; नि. ६, १४
 अस्ति हि वामिह स्तोता ५, ७४, ६
 अस्ति हि द्या मदायः १, ३७, १५
 अस्तीदुर्मभिर्मन्यं ३, २९, १
 अस्तु श्रीवद् प्रतो १, ३३९, १; साम. ४६१

अस्तेव सु प्रतरं १०, ४२, १; अथर्व. २०, ८९, १
 अस्तोद्वं स्तोम्या १, १२४, १३
 अस्तु चित्रा उपसः ४, ५१, २
 अस्मभ्यं रोदसी रयि ९, ७, ९; साम. ११३६
 अस्मभ्यं वाजिनीवसु ८, ५, १२
 अस्मभ्यं सु त्वमिन्द्र १०, १३३, ७
 अस्मभ्यं सु वृषण्वसु ८, २६, १५
 अस्मभ्यं गातुवित्तमः ९, १०६, ६
 अस्मभ्यं तद्विबो अन्नधः २, ३८, ११
 अस्मभ्यं तद्विबो दानाय २, ३, १३; १४, १२
 अस्मभ्यं तौ अपा वृषि ४, ३१, १३
 अस्मभ्यं त्वा वसुविदं ९, १०४, ४; साम. ५७५
 अस्मभ्यमिदर्विब्रयुः ९, २, ९; साम. १०४६
 अस्मा-अस्मा इद्वन्धसो ६, ४२, ४; साम. १४४३
 अस्मा इत्काव्यं वचः ५, ३९, ५
 अस्मा इदु रनाभिद् १, ६१, ८; अथर्व. २०, ३५, ८
 अस्मा इदु खवतु १, ६१, १५; अथर्व. २०, ३५, १५
 अस्मा इदु खमुपमं १, ६१, ३; अथर्व. २०, ३५, ३
 अस्मा इदु खष्टा तक्षत् १, ६१, ६; अथर्व. २०, ३५, ६
 अस्मा इदु प्र तवसे तुराय १, ६१, १; अथर्व. २०, ३५, १;
 नि. ५, ११
 अस्मा इदु प्र मरा १, ६१, १२; अथर्व. २०, ३५, १२;
 नि. ६, २०
 अस्मा इदु प्रय इव १, ६१, २; अथर्व. २०, ३५, २
 अस्मा इदु ससिमिव १, ६१, ५; अथर्व. २०, ३५, ५
 अस्मा इदु स्तोमं १, ६१, ४; अथर्व. २०, ३५, ४
 अस्मा उक्थाय पर्वतस्य ५, ४५, ३
 अस्मा उ ते महि महे ६, १, १०; तै. ब्रा. ३, ६, १०, ४
 अस्मा उपास आतिरंत ८, ९६, १
 अस्मा ऊ पु प्रभूतये ८, ४१, १
 अस्मा एतदिह्य चैव ६, ३४, ४
 अस्मा एतन्मह्यागूषं ६, ३४, ५
 अस्माकं व इन्द्रमुदमसि १, १२२, ४
 अस्माकं सिप्रिणीनां १, ३०, ११
 अस्माकं सु रयं पुर ८, ४५, ९
 अस्माकं जोष्यध्वरं ४, ९, ७
 अस्माकं त्वा मतीनां ४, ३२, १५
 अस्माकं त्वा सुतां उप ८, ६, ४७
 अस्माकं देवा उभयाय १०, ३७, ११
 अस्माकं धृष्णुया रथो ४, ३१, १४
 अस्माकमग्न अश्वरं ५, ४, ८

अस्माकमग्रे मघवत्सु दीदिह्य १, १४०, १०
 अस्माकमग्रे मघवत्सु धास्या ६, ८, ६; तै. सं. १, ५, ११, २
 अस्माकमग्र पितरः ४, ४२, ८
 अस्माकमग्र पितरो मनुष्या ४, १, १३
 अस्माकमग्र वामयं ८, ५, १८
 अस्माकमग्रान्तमं ८, ३३, १५
 अस्माकमायुर्वधेय ३, ६२, १५
 अस्माकमित्सु शृणुहि ४, २२, १०
 अस्माकमिन्द्रः समृतेषु १०, १०३, ११; साम. १८५९;
 अथर्व. १९, १३, ११; वा. य. १७, ४३; तै. सं.
 ४, ६, ४, ३
 अस्माकमिन्द्र दुष्टं ५, ३५, ७
 अस्माकमिन्द्र भूतं ते ६, ४५, ३०
 अस्माकमिन्द्रावरुणा अरे ७, ८२, ९
 अस्माकमिन्द्रेहि नो ५, ३५, ८
 अस्माकमुत्तमं कृधि ४, ३१, १५
 अस्माकमूर्जो रयं १०, २६, ९
 अस्माकं मिश्रावरुणावतस्य २, ३१, १
 अस्माकेभिः सत्वभिः २, ३०, १०
 अस्मादहं तविषादीयमाणः १, १७१, ४
 अस्माँ अवतु ते शतं ४, ३१, १०
 अस्माँ अविद्धि विषहेन्द्र ४, ३१, १२
 अस्माँ हृहा वृणीष्व ४, ३१, ११
 अस्मान्तसमयं पवमान ९, ८५, २
 अस्मान्तसु तत्र चोदय १, ९, ६; अथर्व. २०, ७१, १२
 अस्मिन्न इन्द्र पृथुतो १०, ३८, १
 अस्मिन्पदे परमे २, ३५, १४
 अस्मिन्पदे अदास्या ५, ७५, ८
 अस्मिन्समुद्रे अभ्युत्तर १०, ९८, ६
 अस्मिन्स्वेक्ष्यच्छकपत १०, १३२, ५
 अस्मे आ बहत् रयि ८, ५, १५
 अस्मे इन्द्र सचा सुते ८, ९७, ८
 अस्मे इन्द्रावृहस्पती ४, ४९, ४; तै. सं. ३, ३, ११, १
 अस्मे इन्द्रावरुणा विष्ववारं ७, ८४, ४
 अस्मे इन्द्रो वरुणो ७, ८२, १०; ८३, १०
 अस्मे ऊ पु वृषणा १, १८४, २
 अस्मे तदिन्द्रावरुणा ३, ६२, ३
 अस्मे ता त इन्द्र सन्तु १०, २२, १३
 अस्मे वेदि युमती १०, ९८, ३
 अस्मे वेदि युमथशो ९, ३२, ६
 अस्मे वेदि भवो बृहत् १, ९, ८; अथर्व. २०, ७१, १४

अस्मे प्र वंधि मघवन् ३, ३६, १०; नि. ६, ७
 अस्मे रयि न स्वयं १, १४१, ११
 अस्मे रायो दिवेदिवे ४, ८, ७
 अस्मे रुद्रा मेहना ८, ६३, १२; वा. य. ३३, ५०
 अस्मे वत्सं परि वतं १, ७२, २
 अस्मे वर्षिष्ठा कृणुहि ४, २२, ९
 अस्मे वसुनि धारय ९, ६३, ३०
 अस्मे वीरो मरुतः ७, ५६, २४
 अस्मे श्रेष्ठेभिर्मनुभिः ७, ७७, ५
 अस्मे सा वा माध्वी रातिः १, १८४, ४
 अस्मे सोम श्रियमधि १, ४३, ७
 अस्मै तिलो अयध्याय २, ३५, ५
 अस्मै ते प्रतिहर्षते ८, ४३, २
 अस्मै बहूनामवसाय २, ३५, १२
 अस्मै भीमाय नमसा १, ५७, ३; अथर्व. २०, १५, ३
 अस्मै वयं यद्वावान ६, २३, ५
 अस्य क्रत्वा विचेतसो ५, १७, ४
 अस्य वा वीर ईवतो ४, १५, ५
 अस्य ते सख्ये वयं ९, ६१, २९; साम. ७७९
 अस्य ते सख्ये वयमियक्षतः ९, ६६, १४
 अस्य त्रितः क्रतुना १०, ८, ७
 अस्य खेषा अजरा अस्य १, १४३, ३
 अस्य देवस्य मीळहुषः ७, ४०, ५
 अस्य देवस्य ससदि ७, ४, ३
 अस्य पिब क्षुमतः १०, ११६, २
 अस्य पिबतमग्निना ८, ५, १४
 अस्य पिब यस्य जज्जान ६, ४०, २
 अस्य पीत्वा मदानां देवो ८, ९२, ६
 अस्य पीत्वा मदानामिन्द्रो ९, २३, ७
 अस्य पीत्वा शतक्रतो १, ४, ८; अथर्व. २०, ६८, ८
 अस्य प्र जातवेदसो १०, १८८, २
 अस्य प्रजावती गृहे ८, ३१
 अस्य प्रलामनु युतं ९, ५४, १; साम. ७५५; वा. य.
 ३, १६; तै. सं. १, ५, ५, १
 अस्य प्रेषा हेमना ९, ९७, १; साम. ५२६; १३९९
 अस्य मदे पुरु वर्षासि ६, ४४, १४
 अस्य मदे स्वयं वा क्षताय १, १२१, ४
 अस्य मंदालो मध्वो २, १९, १
 अस्य मे घावापृथिवी २, ३२, १
 अस्य यामासो बृहतो १०, ३, ४
 अस्य रणवा स्वस्वेव पुहिः २, ४, ६

अस्य वामस्य पलितस्य १, १६४, १; अथर्व. ९, ९, १;
नि. ४, २६
अस्य वासा उ अर्चिषा ५, १७, ३
अस्य वीरस्य बर्हिषि १, ८६, ४
अस्य वृष्णो ज्योदन ८, ६३, ९
अस्य वो ह्यवसा ९, ९८, ८
अस्य व्रतानि नाष्टये ९, ५३, ३; साम. १७१६
अस्य व्रते सजोषतो ९, १०२, ५
अस्य शाश्वरुमयासः १, ६०, २
अस्य शुष्मासो दृशानपवे १०, ३, ६
अस्य अत्रो नष्टः सप्त १, १०२, २; तै. ब्रा. २, ८, ९, २
अस्य श्रिये समिधानस्य ४, ५, १५
अस्य श्रेष्ठा सुभगस्य ४, १, ६
अस्य श्रोतृवा शुवः १, ८६, ५
अस्य श्लोको दिवीयते १. १९०, ४
अस्य सुवानस्य मन्दिनः २, ११, २०
अस्य स्तुपे महिमघस्य राघः १, १२२, ८
अस्य स्तोमेमिरौशिजः १०, ९९, ११
अस्य स्तोमे मघोनः ५, १६, ३
अस्य हि स्वयशास्तरः ५, १७, २
अस्य हि स्वयशास्तरं ५, ८१, २
अस्या ऊ पु ण उप सातये १, १३८, ४; नि. ४, २५
अस्याजरासो दमां १०, ४६, ७; वा. य. ३३, १; तै. ब्रा.
२, ७, १२, १
अस्येदिन्द्रो मदेष्वा ग्रमं ९, १०६, ३; साम. ६९६
अस्येदिन्द्रो मदेष्वा विश्वा ९, १, १०
अस्येदिन्द्रो बाधुवे वृष्णयस ८, ३, ८; साम. १५७४;
अथर्व. २०, ९९, २; वा. य. ३३, ९७
अस्येदु त्वेपसा १, ६१, ११; अथर्व. २०, ३५, ११
अस्येदु प्र ब्रूहि पूष्याणि १. ६१, १३; अथर्व. २०, ३५, १३
अस्येदु मिषा गिरयश्च १, ६१, १४; अथर्व. २०, ३५, १४
अस्येदु मातुः सवनेषु १, ६१, ७; अथर्व. २०, ३५, ७;
नि. ५, ४
अस्येदेव प्र रिरिचे १, ६१, ९; अथर्व. २०, ३५, ९; तै. सं.
२, ४, १४, २
अस्येदेव शवसा शुषन्तं १, ६१, १०; अथर्व. २०, ३५, १०
अस्येदेषा सुमतिः प्रमथाना १०, ३१, ६
अस्वमजस्तारणयः ४, ४, १२; तै. सं. १, २, १४, ५
अस्वापयद्भीतये ४, ३०, ११
अहं रन्ध्रं मृगं १०, ४९, ५
अहं राजा वरुणो मघो ४, ४२, १

अहं राक्षी संगमनी १०, १२५, ३; अथर्व. ४, ३०, २
अहं रुद्राय धनुरा १०, १२५, ६; अथर्व. ४, ३०, ५
अहं रुद्रेभिर्वसुभिः १०, १२५, १; अथर्व. ४, ३०, १
अहं सप्त स्रवतो १०, ४९, ९
अहं सप्तहा नहुषो १०, ४९, ८
अहं स यो नववास्वं १०, ४९, ६
अहं सुवे पितरमस्य १०, १२५, ७; अथर्व. ४, ३०, ७
अहं सूर्यस्य परि यामि १०, ४९, ७
अहं सो अस्मि यः पुरा १, १०५, ७
अहं सोममाहनसं १०, १२५, २; अथर्व. ४, ३०, ६
अहं हि ते हरिवो ब्रह्म ८, ५३, ८
अहं हुवान आर्क्षे ८, ७४, १३
अहं होता न्यसीदं १०, ५२, २
अहं केतुरहं मूर्धा १०, १५९, २
अहं गर्भमदधां १०, १८३, ३
अहं गुह्यगुह्यो अतिथिवं १०, ४८, ८
अहं च त्वं च वृत्रहन् ८, ६२, ११; तै. सं. ७, ४, १५, १;
नि. १, ४
अहं चन तत्सूरिभिः ६, २६, ७
अहं तदासु धारयं १०, ४९, १०
अहं तष्टेव वन्धुरं १०, ११९, ५
अहं ता विश्वा चकरं ४, ४२, ६
अहं दां गृणते पूष्यं १०, ४९, १
अहन्नहिं परिशयानं ३, ३२, ११; शत. ब्रा. ४, ५, ३, ३
अहन्नहिं पर्वते शिश्रियाणं १, ३२, २; अथर्व. २, ५, ६;
तै. ब्रा. २, ५, ४, २
अहन्निन्द्रो अदहदसि ४, २८, ३
अहन्वृत्रं वृत्रतरं व्यंसं १, ३२, ५; तै. ब्रा. २, ५, ४, ३;
नि. ६, ४
अहन्वृत्रमृचीपमः ८, ३२, २६
अहमत्कं कवये १०, ४९, ३
अहमपो अपिन्वमुक्षमाणा ४, ४२, ४
अहमसि महामहो १०, ११९, १२
अहमसि सपत्नहेन्द्र १०, १६६, २
अहमसि सहमाना १०, १४५, ५; अथर्व. ३, १८, ५
अहमिद्धि पितुष्पति ८, ६, १०; साम. १५२, १५००;
अथर्व. २०, ११५, १
अहमिन्द्रो न परा जित्य १०, ४८, ५
अहमिन्द्रो रोषो वक्षो १०, ४८, २
अहमिन्द्रो वरुणस्ते मभि ४, ४२, ३

अहमेतं गव्ययमङ्ग्यं १०, ४८, ४
 अहमेतान्छाश्वसतो १०, ४८, ६
 अहमेव वात इव १०, १२५, ८; अथर्व. ४, ३०, ८
 अहमेव स्वयमिदं १०, १२५, ५; अथर्व. ४, ३०, ३
 अहं पितेव वेतसू १०, ४९, ४
 अहं पुरो मंदसानो ४, २६, ३
 अहं प्रत्नेन मन्मना ८, ६, ११; साम. १५०१; अथर्व.
 २०, ११५, २
 अहं भुवं वसुनः १०, ४८, १
 अहं भूमिमददामायां ४, २६, २
 अहं मनुभवं सूर्यश्चाहं ४, २६, १
 अहश्च कृष्णमहरजुनं ६, ९, १; नि. २, २१
 अहस्ता यदपदी १०, २२, १४
 अहानि गृध्राः पयाव १, ८८, ४
 अहा यद्विन्द्र सुदिना ७, ३०, ३
 अहाश्वमे हविरास्मे १०, ९१, १५; वा. य. २०, ७९;
 तै. ब्रा. १, ४, २, १
 अहितेन चिद्वेता ८, ६२, ३
 अहिरिव भोगैः पर्येति ६, ७५, १४; वा. य. २९, ५१;
 तै. सं. ४, ६, ५, ५; नि. ९, १५
 अहेळता मनसा शुष्टि २, २३, ३
 अहेळमान उप याहि ६, ४१, १; तै. ब्रा. २, ४, ३, १२
 अहेम यज्ञं पथामुराणा ७, ७३, ३
 अहेयातारं कमपश्यदं १, ३२, १४
 आकरे वसोर्जरिता ३, ५१, ३
 आ कलशा अनूपत २, ६५, १४
 आ कलशेषु धावति पवित्रे ९, १७, ४
 आ कलशेषु धावति द्येनः ९, ६७, १४
 आर्की सूर्यस्य रोचनात् १, १४, ९
 आ कृष्णेन रजसा वर्तमानः १, ३५, २; वा. य. ३३, ४३;
 ३४, ३१; तै. सं. ३, ४, ११, २
 आकेनिपासो अहमिः ४, ४५, ६
 आ क्रन्दय बलमोजो ६, ४७, ३०; अथर्व. ६, १२६, २;
 वा. य. २९, ५६; तै. सं. ४, ६, ७, ७
 आक्षिप्यर्वास्वपरा ३, ५५, ५
 आ क्षोदो महि वृत्तं ६, १७, १२
 आक्षेपावानो वहन्ति ८, ७, ३५
 आगधिता परिगधिता १, १२६, ६; नि. ५, १५
 आ गन्ता मा तिष्यत ८, २०, १; साम. ४०१
 आगन्देव ऋतुभिर्वर्षतु ४, ५३, ७
 आगान्दुभूणामिह ४, ३५, २

आगन्म वृषहन्तमं ८, ७४, ४; साम. ८९
 आ गावो अगमन्तुत ६, २८, १; अथर्व. ४, २१, १;
 तै. ब्रा. २, ८, ८, ११
 आ गोमता नासत्या रथेन ७, ७२, १
 आ ग्ना अग्न इहावसे १, २२, १०
 आग्निं न स्ववृत्कभिः १०, २१, १; साम. ४२०
 आग्निरगामि आरतो ६, १६, १९
 आग्ने गितो दिव आ ७, ३९, ५
 आग्ने याहि मरुत्सखा ८, १०३, १४
 अग्ने वह वरुणं १०, ७०, ११
 आग्ने वह हविरघाय ७, ११, ५
 आग्ने स्थूरं रयिं भर १०, १५६, ३; साम. १५२९
 आगमन्नाप उवातीर्वहिः १०, ३०, १५
 आ ग्रावमिरहन्त्येभिः ५, ४८, ३
 आ घ स्वावो त्मना १, ३०, १४; साम. १०८५; अथर्व.
 २०, १२२, २
 आ घा गमद्यदि अवत् १, ३०, ८; साम. ७४५; अथर्व.
 २०, २६, २
 आ घा ता गच्छानुत्तरा १०, १०, १०; अथर्व. १८, १, ११;
 नि. ४, २०
 आ घा ये अतिमिन्धते ८, ४५, १; साम. १३३; १३३८;
 वा. य. ७, ३३; तै. ब्रा. २, ४, ५, ७; नि. ६, १४
 आ घा योपेव सुतरी १, ४८, ५
 आ च स्वामेता वृषणा ३, ४३, ४
 आ चन त्वा चिकित्सामो ८, ९१, ३
 आ च नो बर्हिः सदा ७, ५९, ६
 आ चर्यणिप्रा वृषमो १, १७७, १; तै. ब्रा. २, ४, ३, ११
 आ च वहासि तां इह १, ७४, ६
 आ चष्ट आसां पायो ७, ३४, १०; नि. ६, ७
 आ चिकितान सुकृद् ५, ६६, १
 आच्या जानु दक्षिणतो १०, १५, ६; अथर्व. १८, १, ५२;
 वा. य. १९, ६२
 आच्छादितैर्गुपितः १०, ८५, ४; अथर्व. १४, १, ५
 आ जिह्वन्ति साम्नेषां ६, ७५, १३; वा. य. २९, ५०;
 तै. सं. ४, ६, ५, ५; नि. ९, २०
 आ जनं रवेरसंदां १०, ६०, १
 आ जनाय दुष्णे ६, २२, ८; अथर्व. २०, ३६, ८
 आ जायुर्विर्मि क्रता ९, ९७, ३७; साम. १३५७
 आ जातं जातवेदसि ६, १६, ४२; तै. सं. ३, ५, ११, ४
 आ जाभिरत्के अव्यत ९, १०१, १४; साम. १३८७
 आज्ञासः पूषणं रये ६, ५५, ६
 आजिह्वं सत्यतिं विभ ८, ५३, ६

आजिपते नृपते त्वमिदं ८, ५४, ६
 आ जुहोता दुवसता ५, २८, ६; तै. ब्रा. ३, ५, २, ३
 आ जुहोता स्वध्वरं ३, ९, ८; नि. ४, १४
 आशुक्लान ईक्ष्यो वंशः १०, ११०, ३; अथर्व. ५, १२, ३;
 वा. य. २९, २८; तै. ब्रा. ३, ६, ३, २; नि. ८, ८
 आशुक्लानो न ईक्ष्यो देवां १, १८८, ३
 आक्षनगर्भि सुराभिं १०, १४६, ६; तै. ब्रा. २, ५, ५, ७
 आ त इन्द्रो मद्राय कं ९, ६२, २०
 आ त इन्द्र महिमानं ८, ६५, ४
 आ त एता वचोयुजा ८, ४५, ३९
 आ त एतु मनः पुनः १०, ५७, ४; वा. य. ३, ५४; तै. सं.
 १, ८, ५, २
 आ तक्षत सातिमस्मभ्यं १, १११, ३
 आ तत्त इन्द्रायवः १०, ७४, ४; वा. य. ३३, २८
 आ तत्ते दक्षमेतुमः १, ४२, ५
 आ तं भज सौम्रवेपु १०, ४५, १०; वा. य. १२, २७;
 तै. सं. ४, २, २, ३
 आ तिष्ठतं सुवृत्तं यो रथः १, १८३, ३
 आतिष्ठन्तं परि विश्वे ३, ३८, ४; अथर्व. ४, ८, ३; वा. य.
 ३३, २२; तै. ब्रा. २, ७, ८, १
 आ तिष्ठ रथं वृषणं १, १७७, ३
 आ तिष्ठ वृत्रहत्रयं १, ८४, ३; वा. य. ८, ३३; तै. सं.
 १, ४, ३७, १
 आ तू गहि प्र तु ज्व ८, १३, १४
 आ तू न इन्द्रो सतदातु ९, ७२, ९
 आ तू न इन्द्र कौशिक १, १०, ११
 आ तू न इन्द्र क्षुमन्त ८, ८१, १; साम. १६७; ७२८
 आ तू न इन्द्र मद्राय ३, ४१, १; अथर्व. २०, २३, १
 आ तू न इन्द्र वृत्रहत्रयं ३, ३३, १; साम. १८१; वा. य.
 ३३, ६५
 आ तू भर माकिरेत ३, ३६, ९; तै. सं. १, ७, १३, ३
 आ तू पिब कण्वमतं ८, १, २२
 आ तू पिब हरिमिन्द्रो १०, १०१, १०; नि. ४, १९
 आ तू शुशिम दम्पते ८, ६९, १६; अथर्व. २०, ९२, १३
 आ ते अन्न हवीमहि ५, ६, ४; साम. ४१९; १०२२; अथर्व.
 १८, ४, ८८; तै. सं. ४, ४, ४, ६
 आ ते अन्न ऋचा हविः ५, ६, ५; साम. १०२३; तै. सं.
 ४, ४, ४, ६
 आ ते अन्न ऋचा हविः ६, १६, ४७
 आ ते कारो क्षुण्वामा ३, ३३, १०; नि. २, २७
 आ तेऽक्षं वि रोचना ८, ९३, २६

आ ते दक्षं मयोयुवं ९, ६५, २८; साम. ४९८; ११३७
 आ ते दक्षार्मीदियं ८, ९३, २७
 आ तेन यातं मनसो १०, ३२, १२
 आ ते पितर्मरुतां सुन्न २, ३३, १; तै. ब्रा. २, ८, ६, ९
 आ ते मह इन्द्रोऽयुध ७, २५, १; तै. सं. १, ७, १३, २
 आ ते रथस्य पूषन् १०, २६, ८
 आ ते रुचः पवमानस्य ९, ९६, २४
 आ ते वत्सो मनो यमत् ८, ११, ७; साम. ८; ११६६;
 वा. य. १२, ११५
 आ ते वृषन् वृषणो ६, ४४, २०
 आ तेऽवो वरेण्यं ५, ३५, ३
 आ ते शुष्मो वृषम एतु ६, १९, ९; तै. ब्रा. २, ५, ८, १;
 ८, ५, ९
 आ ते सपयं जवसे ३, ५०, २
 आ ते सिञ्चामि कुक्षयोः ८, १७, ५; अथर्व. २०, ४, २
 आ ते सुपर्णा अभिनन्तं एवैः १, ७९, २; तै. सं. ३, १, ११, ५
 आ ते स्वस्तिमीमह ६, ५६, ६
 आ ते हनू हरिवः आरतिमे ५, ३६, २
 आत्मन्वन्नभो दुहते ९, ७४, ४
 आत्मा ते वातो रज ७, ८७, २
 आत्मा देवानां भुवनस्य १०, १६८, ४
 आत्मानं ते मनसा रादजा १, १६३, ६; वा. य. २९, १७;
 तै. सं. ४, ६, ७, २
 आत्मा पितृसन्वांसः ८, ३, २४
 आत्मा यज्ञस्य रंभा ९, ६, ८
 आ त्व१थ सधस्तुतिं ८, १, १६
 आ त्व१थ सवर्दुषां ८, १, १०; साम. २९५
 आ त्वशत्रवा गहि ८, ८२, ४
 आ त्वा कण्वा अहूपत १, १४, २
 आ त्वा कण्वा इहावसे ८, ३४, ४
 आ त्वागमं शन्तातिभिः १०, १३७, ४; अथर्व. ४, १३, ५
 आ त्वा गिरोरथीरिवास्थुः ८, ९५, १; साम. ३४९
 आ त्वा गीर्भिमहासुक् ८, ६५, ३
 आ त्वा गोमिरिव व्रजं ८, २४, ६
 आ त्वा ग्रावा वदन्निह ८, ३४, २; साम. १८०९
 आ त्वा जुवो रारहाणा अभि १, १३४, १
 आ त्वा वृद्धन्तो हरयो ३, ४३, ६
 आ त्वा वृद्धयुजा हरी ८, १७, २; साम. ६६७, अथर्व.
 २०, ३, २; ३८, २; ४७, ८
 आ त्वा मवप्युता हरी ८, ३४, ९

आ स्वा रथं यथोत्तये ८, ६८, १; साम. ३५४; १७७१;
 नि. ५, ३
 आ स्वा रथे हिरण्यये ८, १, २५; साम. १३९२
 आ स्वा रथं न निम्रयो ८, ४५, २०; नि. ३, २१
 आ स्वा वदन्तु हरयो १, १६, १
 आ स्वा विष्ठा अनुच्यतुः १, ४५, ८
 आ स्वा विशन्वाशवः १, ५, ७; अथर्व. २०, ६९, ५
 आ स्वा विशन्विन्दवः ८, ९२, २२; साम. १९७; १६६०
 आ स्वा शुक्रा अनुच्यतुः ८, ९५, २
 आ स्वा सहस्रमा शतम् ८, १, २४; साम. २४५; १३९१
 आ स्वा सुतास इन्दवो ८, ४९, ३
 आ स्वा हरयो वृषणो ६, ४४, १२
 आ स्वा हर्यतं प्रयुजो १०, ९६, १२; अथर्व. २०, ३२, २
 आ स्वाहार्पमंतरेधि १०, १७३, १; अथर्व. ६, ८७, १;
 वा. य. १२, ११; तै. सं. ४, २, १, ४; तै. ब्रा.
 २, ४, २, ८
 आ स्वा होता मनुहिंतो ८, ३४, ८
 आ त्वेवा नि धीदत् १, ५, १; साम. १६४; ७४०; अथर्व.
 २०, ६८, ११
 आस्तोम इन्द्रियो रसो ९, ४७, ३
 आथर्वणायाश्विना दधीचे १, ११७, २२
 आ दक्षिणा सृजते ९, ७१, १
 आदक्षिराः प्रथमं दधिरे १, ८३, ४; अथर्व. २०, २५, ४
 आ दधिकाः शवसा ४, ३८, १०; तै. सं. १, ५, ११, ४;
 नि. १०, ३१
 आ दशभिर्विंशत् ८, ७२, ८
 आदस्य ते ध्वसयंतो १, १४०, ५
 आदस्य शुभिमणो रसे ९, १४, ३
 आ दस्युष्मा मनसा ४, १६, १०
 आदह स्वधामनु १, ६, ४; साम. ८५१; अथर्व. २०, ४०, ३;
 ६२, १२
 आदाय श्वेनो अमरत् ४, २६, ७; नि. ११, १
 आदातो वां मतीनां १, ४६, ५
 आदिसे अस्य वीर्यस्य १, १३१, ५; अथर्व. २०, ७५, ३
 आदिसे विश्वे क्रतुं १, ६८, ३
 आदित्यश्चा बुधधाना ४, १, १८
 आदित्यस्य रेतसो ८, ६, ३०; साम. २०
 आदित्या अव हि क्यता ८, ४७, ११
 आदित्यानां वसूनां १०, ४८, ११
 आदित्यानामवसा ७, ५१, १; तै. सं. २, १, ११, ६
 आदित्या रुद्रा वसवः सुनीया ३, ८, ८

आदित्या रुद्रा वसवो ७, ३५, १४; अथर्व. १२, ११, ४
 आदित्या विश्वे मरुतश्च ७, ५१, ३
 आदित्यासो अति क्षियो १०, १२६, ५
 आदित्यासो अदितयः ७, ५२, १
 आदित्यासो अदितिः ७, ५१, २
 आदित्यैरिन्द्रः सगणो १०, १५७, ३; साम. १११२; अथर्व.
 २०, ६३, २; १२४, ५; तै. आ. १, २७, १
 आदिस्तास्य चर्किस्त् ८, ५५, ५
 आदिष्ठ नेम इन्द्रियं ४, २४, ५
 आदिष्ठोत्तारं वृणते १, १४१, ६
 आदिन्द्रः सत्रा तविपीर १०, १२३, ५
 आदिन्मातृराविशद् १, १४१, ५
 आ दिवस्वृष्टमश्वयुः ९, ३६, ६
 आदीं शवस्यमवीद् ८, ७७, २
 आदीं हंसो यथा गणम् ९, ३२, ३; साम. ७७०
 आदीं के चित्पश्यमानास २, ११०, ६; साम. १४९५
 आदीं त्रितस्य योषणो ९, ३२, २; साम. ७७१
 आदीमश्वं न हतारो ९, ६२, ६; साम. १०१०
 आद् मे निचरो भुवत् ८, ९३, १५
 आद् तु ते अनु क्रतुं ८, ६३, ५
 आदध्नाति हविष्कृतिं १, १८, ८
 आ देवानामग्रयावेह १०, ७०, २
 आ देवानामपि पन्थां १०, २, ३; अथर्व. १९, ५९, ३
 तै. सं. १, १, १४, ३
 आ देवानामभवः केतुरग्ने ३, १, १७
 आ देवो ददे वृष्या ७, ६, ७
 आ देवो दूतो अजिरः १०, ९८, २
 आ देवो यागु सविता ७, ४५, १; तै. ब्रा. २, ८, ६, १
 आ दैव्यानि पार्थिवानि ५, ४१, १४
 आ दैव्यानि व्रता चिकित्वा १, ७०, २
 आ दैव्या वृणीमहे ७, ९७, २
 आद्य रथं भानुमो ५, १, ११
 आ द्यां तनोपि रश्मिभिः ४, ५२, ७
 आद्रोदसी वितरं विष्कंभा ५, २९, ४
 आ द्वाभ्यां हरिभ्यां २, १८, ४; नि. ७, ६
 आ द्विर्वा भिमिनो १०, ११६, ४
 आ धर्णसिद्धिदिवो ५, ४३, १३
 आ धावता सुहस्यः ९, ४६, ४; नि. २, ५
 आधीयमाणायाः पतिः १०, २६, ६
 आ धूध्वस्मै दधाता ७, ३४, ४
 आ धेनवः पयसा ५, ४३, १

आ धेनवो युनयंताम् ३, ५५, १६
 आ धेनवो सामतेयं १, १५२, ६
 आप्रेग चित्तद्वेकं ७, १८, १७
 आ न इन्द्राभिर्विदये १, १८६, १; वा. य. ३३, ३४, ४७
 आ न इन्द्रो महीमिपं ९, ६५, १३
 आ न इन्द्रो सतसिवनं ९, ६७, ६
 आ न इन्द्रो सतसिवनं गवो ९, ६५, १७; साम. ८३५
 आ न इन्द्र पृथसे १०, २२, ७
 आ न इन्द्र महीमिपं ८, ६, २३
 आ न इन्द्रावृहस्पती ४, ४९, ३
 आ न इन्द्रो दूरादा ४, २०, १; वा. य. २०, ४८
 आ न इन्द्रो हरिमियां ४, २०, २; वा. य. २०, ४९
 आ न ऊनं वदतमश्विना युवं १, १५७, ४
 आ नः पवस्व धारया ९, ३५, १.
 आ नः पवस्व वसुमद् ९, ६९, ८
 आ नः पूषा पवमानः ९, ८१, ४
 आ नः प्रजां जनयतु १०, ८५, ४३
 आ नः क्षुप्तं नृपाद्यं ९, ३०, ३
 आ नः सहस्रशो भरा ८, ३४, १५
 आ नः सुतास इन्द्रवः ९, १०३, ९; साम. १३२८
 आ नः सोम पवमानः किरा ९, ८१, ३
 आ नः सोमं पवित्रा आ ९, ६२, २१
 आ नः सोमं संयतं ९, ८६, १८; साम. ११५४
 आ नः सोम सहो जुवो ९, ६५, १८; साम. ८३४
 आ नः सोमे स्वप्वर ८, ५०, ५
 आ नपातः शवसो ४, ३४, ६
 आ नस्तुजं रथि ३, ४५, ४
 आ नस्तो गन्तुं मत्सरः १, १७५, २; साम. १४३३
 आ नस्तुत उप वाजेभिः ४, २९, १
 आ नस्तोमसुप द्रवत् ८, ५, ७
 आ नस्तोमसुप द्रविष्यानो ८, ४९, ५
 आ नामभिर्मरुतो वक्षि ५, ४३, १०
 आ नार्यस्य दक्षिणा ८, २४, २९
 आ नासत्या गच्छतं हूयते १, ३४, १०
 आ नासत्या त्रिभिः १, ३४, ११; वा. य. ३४, ४७
 आ निरेकमुत त्रिवं ८, २४, ४
 आ निवर्तनं वर्तय १०, १९, ८; तै. सं. ३, ३, १०. १
 आ निवर्तं नि वर्तय युनः १०, १९, ६
 आ नूनं यातमश्विना रथेन ८, ८, २
 आ नूनं यातमश्विनाश्विभिः ८, ८७, ५
 आ नूनं यातमश्विनेमा ८, ९, १४; अथर्व. २०, १४१, ४

आ नूनं रघुवर्तेनि ८, ९, ८; अथर्व. २०, १४०, ३
 आ नूनमश्विना युवं ८, ९, १; अथर्व. २०, १३९, १
 आ नूनमश्विनोऽश्विभिः ८, ९, ७; अथर्व. २०, १४०, २
 आ नो अग्ने रथि भर १, ७९, ८; साम. १५२५
 आ नो अग्ने वयोवृष्टं ८, ६०, ११; साम. ४३
 आ नो अग्ने सुचेतना १, ७९, ९; साम. १५२६; तै. वा.
 १, ४, ५, ३
 आ नो अथ समनसो ८, २७, ५
 आ नो अश्ववदश्विना ८, २२, १७
 आ नो अश्विना त्रिवृता १, ३४, १२
 आ नो गन्तं रिशादसा ५, ७१, १
 आ नो गन्तं रिशादसेमां ८, ८, १७
 आ नो गन्तं मयोयुवा ८, ८, १९
 आ नो गन्त्यन्त्यभ्य्या ८, ३४, १४
 आ नो गन्त्येभिरभ्यैः ८, ७३, १४
 आ नो गन्त्येभिरभ्यैर्वसव्यैः ६, ६०, १४
 आ नो गहि सव्येभिः शिवे ३, १, १९
 आ नो गोम्रा दहहि गोपते ३, ३०, २१
 आ नो गोमन्तमश्विना ८, ५, १०
 आ नो दक्षिणाः पथ्यां ७, ४४, ५
 आ नो दिव आ पृथिव्या ७, २४, ३
 आ नो दिवो बृहतः ५, ४३, ११; तै. सं. १, ८, २२, १
 आ नो देवः सविता त्रायमाणो ६, ५०, ८
 आ नो देवः सविता साविश्व १०, १००, ३
 आ नो देव शवसा ७, ३०, १
 आ नो देवानामुप वेतु १०, ३१, १
 आ नो देवेभिरुप देवहृति ७, १४, ३
 आ नो देवेभिरुप यातं ७, ७२, २
 आ नो सुमैरा श्रवोभिः ८, ५, ३२
 आ नो द्रप्सा मधुमन्तो १०, ९८, ४
 आ नो नावा मतीनां १, ४६, ७
 आ नो नियुजिः शतिनीभिः ७, २२, ५; वा. य. २७, २८;
 तै. वा. २, ८, १, २
 आ नो नियुजिः शतिनीभिः १, १३५, ३
 आ नो बहिः सधमादे १०, ३५, १०
 आ नो बर्ही रिशादसो १, २६, ४
 आ नो बृहन्ता बृहतीभिः ४, ४१, ११
 आ नो ब्रह्माणि मरुतः २, ३४, ६
 आ नो भज परमेयु १, २७, ५; साम. १४९९
 आ नो भद्राः कृतवो यंतु १, ८९, १; वा. य. २५, १४;
 नि. ४, १९

आ नो भर दक्षिणेनामि ८, ८१, ६
 आ नो भर भगमिद्र ३, ३०, १९; तै. ब्रा. २, ५, ४, १;
 नि. ६, ७
 आ नो भर वृषणं शुष्मं ६, १९, ८
 आ नो भर व्यंजनं ८, ७८, २
 आ नो मखस्य दावने ८, ७, २७
 आ नो महीमरमति ५, ४३, ६
 आ नो मित्र सुदीतिभिः ५, ६४, ५
 आ नो मित्रावरुणा घृतेः ३, ६२, १६; साम. २२०, ६६३;
 वा. य. २१, ८; तै. सं. १, ८, २२, ३
 आ नो मित्रावरुणा हव्यजुष्टि ७, ६५, ४; तै. ब्रा. २, ८, ६, ७
 आ नो यज्ञं दिविस्पृशं ८, १०१, ९; वा. य. ३३, ८५
 आ नो यज्ञं नमोवृषं ३, ४३, ३
 आ नो यज्ञं भारती १०, ११०, ८; अथर्व. ५, १२, ८;
 वा. य. २९, ३३; तै. ब्रा. ३, ६, ३, ४; नि. ८, १३
 आ नो यज्ञाय तक्षत १, १११, २
 आ नो यातं दिवस्पृशं ८, ८, ४
 आ नो यातं दिवो अच्छा ४, ४४, ५; अथर्व. २०, १४३, ५
 आ नो यातसुपश्रुति ८, ८, ५
 आ नो याहि परावतो ८, ६, ३६
 आ नो याहि महेमते ८, ३४, ७
 आ नो याहि सुतावतो ८, १७, ४; अथर्व. २०, ४, १
 आ नो याह्युपश्रुति ८, ३४, ११
 आ नो रत्नानि विभ्रता ५, ७५, ३; साम. १७४५
 आ नो रथि मदच्युतं ८, ७, १३
 आ नो राधांसि सवित ७, ३७, ८
 आ नो रुद्रस्य सूनवो ६, ५०, ४
 आ नो वायो महे तने ८, ४६, २५
 आ नो विश्व आस्का १, १८६, २; तै. ब्रा. २, ८, ६, ३
 आ नो विश्वान्यश्विना ८, ८, १३
 आ नो विश्वामिरुतिभिः सजोषा ७, २४, ४; तै. ब्रा.
 २, ४, ३, ६; ७, १३, ४
 आ नो विश्वामिरुतिभिरश्विना ८, ८, १
 आ नो विश्वासु हव्य ८, ९०, १; साम. २६९; १४९२;
 अथर्व. २०, १०४, ३
 आ नो विद्मेषां रसं ८, ५३, ३
 आ नो विद्मेष सजोषसो ८, ५४, ३
 आ नोऽजोभिर्मरुतो १, १६७, २
 आग्नेभ्यस्तो १०, १६३, ३; अथर्व. २, ३३, ४; २०, ९६, २०
 आन्यं दिवो मातरिश्वा १, ९३, ६; तै. सं. २, ३, १४, २
 आप इद्वा उ मेघजी १०, १३७, ६; अथर्व. ३, ७, ५; ६, ९१, ३

आपः पृणीत मेघजं १, २३, २१; १०, ९, ७; अथर्व.
 १, ६, ३

आ पक्थासो मलानसो ७, १८, ७

आपथयो विपथयो ५, ५२, १०

आ पप्राथ महिना ८, ७०, ६; साम. ८६३; अथर्व.
 २०, ८१, २; ९२, २१

आपमुषी पार्थिवान्युरु ६, ६१, ११

आपमुषी विभावरी ४, ५२, ६

आ पप्रौ पार्थिवं १, ८३, ५

आ परमाभिरुत ६, ६२, ११

आ पर्वतस्य मरुतां ४, ५५, ५

आ पवमान धारय ९, १२, ९; साम. १२०३

आ पवमान नो भरायो ९, २३, ३

आ पवमान सुधुति ९, ६५, ३; साम. ९०६

आ पवस्व गविष्टये ९, ६६, १५

आ पवस्व द्विशां पत ९, ११३, २

आ पवस्व मदिन्तम ९, २५, ६; ५०, ४; साम. १२०८

आ पवस्व महीमिषं ९, ४१, ४; साम. ८९५

आ पवस्व सहस्रिणं रथि सोम ९, ६३, १; साम. ५०१

आ पवस्व सहस्रिणं रथि गोमन्तं ९, ६२, १२

आ पवस्व सुवीर्यं ९, ६५, ५; साम. ७८६

आ पवस्व हिरण्यवद् ९, ६३, १८; वा. य. ८, ६३

आ पशुं गांसि पृथिवीं ८, २७, २

आ पश्चाताज्ञासत्या ७, ७२, ५; ७३, ५

आपश्चित्प्यु स्रव्यो ७, २३, ४; अथर्व. २०, १२, ४;

वा. य. ३३, १८

आपश्चिद्सैमि पिन्वन्त ७, ३४, ३

आपश्चिद्धि स्वयशसः ७, ८५, ३

आपानासो विवस्वतो ९, १०, ५; साम. ११२३

आपान्तमन्युः १०, ८९, ५; तै. सं. २, २, १२, ३;

तै. आ. १०, १, ९; नि. ५, १२

आपी वो अस्मि पितरेव १०, १०६, ४

आ पुत्रासो न मातरं ७, ४३, ३

आपूर्णा अस्य कलशः ३, ३२, १५; अथर्व. २०, ८, ३

आ पूषजिन्नवर्हिषं १, २३, १३

आपो अद्यान्वचारियं १, २३, २३; १०, ९, ९; वा. य.

२०, २२; तै. सं. १, ४, ४५, ३; ४६, २; तै. ब्रा.

२, ६, ६, ५

आपो अस्मान्मातरः १०, १७, १०; अथर्व. ३, ५२, २;

वा. य. ४, २; तै. सं. १, २, १, १

आपो न देवीरुप गति १, ८३, २; अथर्व. २०, २५, २

आपो न सिंधुमभि यत् १०, ४३, ७; अथर्व. २०, १७, ७
 आपो भूयिष्ठा इत्येको १, १६१, ९
 आपो यं वः प्रथमं ७, ४७, १
 आपो रेवतीः क्षयथा १०, ३०, १२
 आपो ह यद् बृहतीविंश १०, १२१, ७; अथर्व. ४, २, ६;
 वा. य. २७, २५, ३२, ७; तै. सं. २, २, १२, १;
 ४, १, ८, ५; तै. आ. १, २३, ८
 आपो हि ष्ठा मयोभुवः १०, ९, १; साम. १८३७, अथर्व.
 १, ५, १; वा. य. ११, ५०; ३६, १४; तै. सं.
 ४, १, ५, १; ५, ६, १, ४; ७, ४, १९, ४; तै. आ.
 ४, ४२, ४; १०, १, ११; नि. ९, २७
 आ प्यायस्व मद्विन्तम् १, ९१, १७; वा. य. १२, ११४;
 तै. सं. १, ४, ३२, १; तै. आ. ३, १७, १
 आ प्यायस्व समेतु १, ९१, १६; ९, ३१, ४; वा. य.
 १२, ११२; तै. सं. ३, २, ५, ३; ४, २, ७, ४;
 तांज्य प्रा. १, ५, ८
 आ प्र द्रव परावतो ८, ८२, १
 आ प्र द्रव हरिवो ५, ३१, २; नि. ३, २१
 आ प्र यात मरुतो ८, २७, ८
 आप्रा रजांसि दिव्यानि ४, ५३, ३
 आमुषायन्मधुन १०, ६८, ४; अथर्व. २०, १६, ४
 आ मुन्दं वृत्रहा ८, ४५, ४; साम. २१६
 आ भन्दमाने उपके १, १४२, ७
 आ भन्दमाने उपसा ३, ४, ६
 आ भरतं शिक्षतं वज्रबाहू १, १०९, ७; तै. प्रा. ३, ६, ११, १
 आ भायतिनिरुपतां ५, ७६, १; साम. १७५०
 आ भानुना पार्थिवानि ६, ६, ६
 आ भारती भारतीभिः ३, ४, ८; ७, २, ८
 आभिर्विधेमाग्रये ८, २३, २३
 आभिष्टे अष्ट गीर्भिः ४, १०, ४; तै. सं. ४, ४, ४, ७
 आभि स्पृशो मिथतीः ६, २५, २; तै. प्रा. २, ८, ३, ३
 आभूत्या सहजा वज्र १०, ८४, ६; अथर्व. ४, ३१, ६
 आभूयेण्यं वो मरुतो ५, ५५, ४
 आभोग्यं प्र १, ११०, २
 आ मध्वो अस्मा अभिचन् १०, २९, ७; अथर्व. २०, ७६, ७
 आ मनीषामन्तरिक्षस्य १, ११०, ६
 आ मन्द्रमा वरेण्यं ९, ६५, २९; साम. ११३८
 आ मन्द्रस्य सनिष्यतो ३, २, ४
 आ मंड्रैरिद्र हरिभिः ३, ४५, १; साम. २४६; १७१८;
 अथर्व. ७, ११७, १; वा. य. २०, ५३; तै. आ.
 १, १२, ०

आ मन्येथामा गतं ३, ५८, ४
 आ मा पृषन्नुप द्रव ६, ४८, १६
 आ मा मित्रावरुणेह ७, ५०, १
 आमास्तु पक्कैरय ८, ८९, ७; साम. १४३१; तै. सं.
 १, ६, १२, २; नि. ६, १४
 आ मित्रावरुणा भगं ९, ७, ८; साम. ११३५
 आ मित्रे वरुणे वयं ५, ७२, १
 आमूरज प्रत्यावर्तये ६, ४७, ३१; अथर्व. ६, १२६, ३;
 वा. य. २९, ५७; तै. सं. ४, ६, ६, ७
 आ मे अस्य प्रतीत्यं ८, २६, ८
 आ मे वचांस्त्युषता ८, १०१, ७
 आ मे हवं नासत्याभिना ८, ८५, १
 आ यं हस्ते न खादिनं ६, १६, ४०; तै. सं. ३, ५, ११, ४
 आ यः पशौ जायमान ६, १०, ४
 आ यः पशौ भानुना ६, ४८, ६
 आ यः पुरं नामिणीम् १, १४९, ३; साम. १७७४
 आ यः सोमेन जतरं ५, ३४, २
 आ यः स्वर्णं भानुना २, ८, ४
 आयं गौः शुक्लीरकमीत् १०, १८९, १; साम. ६३०; १३७६;
 अथर्व. ६, ३१, १; २०, ४८, ४; वा. य. ३, ६;
 तै. सं. १, ५, ३, १
 आयजी वाजसातमा १, २८, ७; नि. ९, ३६
 आ यजैर्देव मलं ५, १७, १
 आयं जना अभिचक्षे ५, ३१, १२
 आ यत्पतंत्येन्यः ८, ६९, १०; अथर्व. २०, ९२, ७
 आ यसाकं यशसो ७, ३६, ६
 आ यदश्वान्वनन्यतः ८, १, ३१
 आ यद्विद्रश्च दृढदे ८, ३४, १६
 आ यद्विषे नृपतिं तेज आनद १, ७१, ८; वा. य. ३३, ११;
 तै. सं. १, ३, १४, ६
 आ यद् दुवः शतक्रत १, ३०, १५; साम. १०८६; अथर्व.
 २०, १२२, ३
 आ यद् दुवस्याद् दुवसे न कारुः १, १६५, १४
 आ यद्री हन्द्र विव्रता १, ६३, २
 आ यद्योनिं हिरण्यं वरुण ५, ६७, २
 आ यद्योनिं हिरण्यं आशुः ९, ६४, २०
 आ यद्द्राव वरुणश्च नावं ७, ८८, ३
 आ यद्द्राव हन्द्र धरसे ८, ९६, ५
 आ यद्द्रां योषणा रथं ८, ८, १०
 आ यद्द्रां सूर्यो रथं ५, ७३, ५
 आ यद्द्रामीयचक्षमा ५, ६६, ६

आयने ते परायणे १०, १४२, ८; अथर्व. ६, १०६, १
 आयन्तारं महि स्थिरं ८, ३२, १४
 आ यज्ञः पत्नीर्गमन् ७, ३४, २०
 आ यं नरः सदानवो ५, ५३, ६; तै. सं. २, ४, ८, १
 आ यन्मा वेना भरुहन्नुतस्य ८, १००, ५
 आ यन्मे अम्बं २, ४, ५; नि. ६, १७
 आयमद्य सुकृतं प्रातरिच्छ १, १२५, ३
 आ यं वृणन्ति दिवि १, ५२, ४
 आ ययोस्त्रिशतं तना ९, ५८, ४; साम. १०६०
 आ यस्तन्तश्च रोदसी ६, १, ११; तै. ब्रा. ३, ६, १०, ५
 आ यस्तस्यौ भुवनानि ९, ८४, २
 आ यस्ते अग्न इधते ७, १, ८
 आ यस्ते सपिरासुते ५, ७, ९
 आ यस्मिन्ते स्वपाके ६, १२, २
 आ यस्मिन्तस रश्मयः २, ५, २
 आ यस्मिन्हस्ते नर्या ६, २९, २
 आ यस्य ते महिमानं ८, ४६, ३
 आ यातं नहुषस्परि ८, ८, ३
 आ यात मरुतो दिव ५, ५३, ८
 आ यावत्सुप भूषतं ७, ७४, ३; वा. य. ३३, १८
 आ यातं मित्रावरुणा जुषाणा ७, ६६, १९
 आ यातं मित्रावरुणा सुशस्त्रि ६, ६७, ३
 आ यास्विन्नः स्वपतिः १०, ४४, १; अथर्व. २०, ९४, १
 आ यास्विन्नो दिव आ ४, २१, ३
 आ यास्विन्नोऽवस उप ४, २१, १; वा. य. २०, ४७
 आ याहि कृणवाम त ८, ६२, ४
 आ याहि पर्वतेभ्यः ८, ३४, १३
 आ याहि पूर्वैरिति ३, ४३, २
 आ याहि वनसा सह १०, १७२, १; साम. ४४३
 आ याहि वस्या भिया १०, १७२, २
 आ याहि शश्वदुक्षत ६, ४०, ४
 आ याहि सुषुमा हि ते ८, १७, १; साम. १९१; ६६६; अथर्व.
 २०, ३, १; ३८, १; ४७, ७
 आ याहीम इन्द्रवो ८, २१, ३; साम. ४०२
 आ याह्यसे पथ्या अनु ७, ७, २
 आ याह्यसे समिधानो अवा ३, ४, ११; ७, २, ११
 आ याह्यद्रिभिः सुतं ५, ४०, १
 आ याह्यर्य आ परि ८, ३४, १०
 आ याह्यवाङ् उप ३, ४३, १
 आयुर्विद्यायुः परि १०, १७, ४; अथर्व. १८, २, ५५;
 तै. अ. ६, १, २

आ युवानः कवयो ६, ४२, ११
 आ यूथेव क्षुमति पश्चा ४, २, १८; अथर्व. १८, ३, २३
 आ ये तन्वन्ति रादिमभिः १, १९, ८
 आ ये तस्थुः वृषतीषु ५, ६०, २
 आ ये रजांसि तविपीभिः १, १६६, ४
 आ ये विश्वा पाथिबानि ८, ९४, ९
 आ ये विश्वा स्वपत्यानि तस्थुः १, ७२, ९; तै. ब्रा. २, ५, ८, १०
 आ यो गोभिः सृज्यतं ९, ८४, ३
 आ योनिमभिर्धृतवन्तम ३, ५, ७
 आ योनिमरुणो रुहन् ९, ४०, २; साम. ९२५
 आ यो सूर्यान् पित्रोः १०, ८, ३
 आ यो योनिं देवकृतं ७, ४, ५
 आ यो वना तातृषाणो २, ४, ६
 आ यो विवाय सचथाय १, १५६, ५
 आ यो विश्वानि वार्या ९, १८, ४
 आरक्षरेव मध्ये १०, १०६, १०
 आ रयिमा सुचेतुनं ९, ६५, ३०; साम. ११३९
 आराच्छुमप वाधस्व १०, ४२, ७; अथर्व. २०, ८९, ७;
 तै. ब्रा. २, ८, २, ७; नि. ५, २४
 आ राजाना सह क्रतस्य ७, ६४, २
 आ रिख किकिरा कृणु ६, ५३, ७
 आ रुमैरा युषा ५, ५२, ६; नि. ६, १६
 आ रुद्रास इन्द्रवंतः ५, ५७, १; नि. ११, १५
 आरे अघा को निवस्था १०, १०२, १०
 आरे अस्मदमतिमारे ४, ११, ६
 आरे ते गोम्रसुत १, ११४, १०; तै. सं. ४, ५, १०, ३
 आरे सा वः सुदानवो १, १७२, २
 आरोका इव वेदहो ८, ४३, ३
 आ रोदसी अपृणादा स्वः ३, २, ७; वा. य. ३३, ७५
 आ रोदसी अपृणा जायमान ३, ६, २
 आ रोदसी अपृणादोत १०, ५५, ३
 आ रोदसी बृहती वेविदानः १, ७२, ४
 आ रोदसी हव्यमाणो १०, ९६, ११; अथर्व. २०, ३२, १
 आ रोहत्यायुः १०, १८, ६; अथर्व. १२, २, २४; तै. आ.
 ६, १० १
 आर्वेक्षन्न मरुतः १, ५२, १५
 आर्द्धिषेणो होत्रस्य १०, ९८, ५; नि. २, ११
 आलाक्षा या रुक्षीर्णी ६, ७५, १५
 आ व इन्द्रं किंवि यथा १, ३०, १; साम. २१४
 आय कक्षम ऊजां १०, ७६, १; नि. ६, २१

आ वंसते मनवा वीरवधश्च ८, १०३, ९; साम. ८७९
 आवः कुत्समिन्द्र यस्मिन् १, ३३, १४
 आवः शमं वृषमं तुग्व्या १, ३३, १५
 आ वक्षि देवो हह विप्र २, ३६, ४; अथर्व. २०, ६७, ५
 आ वक्ष्यस्व महि प्सरो ९, २, २; साम. १०३८
 आ वक्ष्यस्व सुदक्ष ९, १०८, १०; साम. १०१२
 आवदंस्त्वं शकुने भद्रमा २, ४३, ३
 आवद्भिर्द्रं यमुना ७, १८, १९
 आवर्तुततीरध नु १०, ३०, १०
 आवहन्ती पोष्या बावाणि १, ११३, १५
 आवहन्त्यरुणीजोतिषा ४, १४, ३
 आ वहेथे पराकात् ८, ५, ३१
 आ वां येष्टाश्विना ५, ४१, ३
 आ वां रथं युवतिः १, ११८, ५
 आ वां रथं दुहिता सूर्यस्य १, ११६, १७
 आ वां रथमवस्थां न्युष्टौ ७, ७१, ३
 आ वां रथं पुरुमायं मनोजुवं १, ११९, १
 आ वां रथो अश्विना १, ११८, १
 आ वां रथो निशुत्वान्वक्षद १, १३५, ४
 आ वां रथो रथानां ५, ७४, ८
 आ वां रथो रोदसी ७, ६९, १; तै. ब्रा. २, ८, ७, ६
 आ वां रथोऽवनिर्न १, १८१, ३
 आ वां राजानावध्वरे ७, ८४, १
 आ वां वयोऽश्वातो ६, ६३, ७
 आ वां वहिष्ठा हह ते ४, १४, ४
 आ वां वाहिष्ठो अश्विना ८, २६, ४
 आ वां विप्र इहावसे ८, ८, ९
 आ वां विश्वामिद्विभिः ८, ८७, ३
 आ वां विश्वामिद्विभिः ८, ८, १८
 आ वां इयेनासो अश्विना वह १, ११८, ४
 आ वां सहस्रं हरय ४, ४६, ३
 आ वां सुम्ने वरिमन् ६, ६३, ११
 आ वां सुम्नेः शंयू इव १०, १४३, ६
 आ वां प्रावाणो अश्विना ८, ४२, ४
 आ वाजा यातोप न ऋशुः ४, ३४, ५
 आ वात वाहि मेपजं १०, १३७, ३; अथर्व. ४, १३, ३;
 तै. ब्रा. २, ४, १, ७; तै. आ. ४, ४२, १
 आ वातस्य भ्रजतो ७, ३६, ३
 आ वां दानाय ववृतीय दक्षा १, १८०, ५
 आ वां धियो ववृत्पुरुषवरा १, १३५, ५
 आ वां नरा मनोजुजो ५, ७५, ६

आ वामगन्धुमतिर्वा १०, ४०, १२; अथर्व. १४, २, ५
 आ वामश्वातः शुचयः १, १८१, २
 आ वामश्वातः सुयुजो ५, ६२, ४
 आ वामश्वातो अभिमातिषाह ६, ६९, ४
 आ वासुपस्वमद्गहा २, ४१, २१; नि. ९, ३७
 आ वासुताय केशिनीरजुप १, १५१, ६
 आ वां भूपन्क्षितयो जन्म १, १५१, ३
 आ वां मित्रावरुणा हव्यं १, १५२, ७; तै. ब्रा. २, ८, ६, ५
 आ वायो भूप शुचिपा ७, ९२, १; वा. य. ७, ७; तै. सं.
 १, ४, ४, १; ३, ४, २, १
 आ विश्वत्वा विश्वता २, १८, ५
 आ विश्वन्मन्त्रिर्मरुतः १, ८८, १; नि. ११, १४
 आ विश्वध्या परिप्रापः २, २३, ३
 आबिरभून्महि माघोनं १०, १०७, १
 आ विवासन्परावतो ९, ३९, ५; साम. ९०२
 आविशन्मकलशं सुतो ९, ६२, १९; साम. ४८९
 आ विश्वतः प्रत्यञ्चा २, १०, ५; वा. य. ११, २४; तै. सं.
 ४, १, २, ५
 आ विश्वदेवं सत्यं ५, ८२, ७; तै. सं. ३, ४, ११, २
 आ विश्ववाराश्विना गतं नः ७, ७०, १
 आ विष्णो वर्धते चारुसासु १, ९५, ५; तै. ब्रा. २, ८, ७, ४;
 नि. ८, १५
 आ वृत्रहणा वृत्रहभिः ६, ६०, ३; तै. ब्रा. ३, ६, ८, १
 आ वृषस्व पुरुवसो ८, ६१, ३
 आ वृषस्व महामह ८, २४, १०
 आ वेधसं नीलपृष्ठं वृहन्तं ५, ४३, १२; तै. ब्रा. २, ५, ५, ४
 आ वो धियं यज्ञियां १०, १०१, ९
 आ वो मक्षूतनाय कं १, ३९, ७
 आ वो यक्ष्यसृत्स्वं १०, ५२, ५
 आ वो यन्तद्वाहासो ५, ५८, ३; तै. ब्रा. २, ५, ५, ३
 आ वो यस्य द्विर्वहसो १, १७६, ५
 आ वो राजानं अध्वरस्य ४, ३, १; साम. ६९; तै. सं.
 १, ३, १४, १
 आ वो रुवण्युमौक्षिजो १, १२२, ५
 आ वो वहंतु ससरो रघुपयवः १, ८५, ६; अथर्व. २०, १३, २
 आ वो वाहिष्ठो वहतु ७, ३७, १
 आ वो होता जोहवीति ७, ५६, १८
 आ शर्म पर्वतानां वृणीमहे ८, ३१, १०
 आ शर्म पर्वतानामोतापां ८, १८, १६
 आशसनं विशासनं १०, ८५, ३५; अथर्व. १४, १, २८
 आशीत्या नवत्याया २, १८, ६

आहुः शिशानो वृषभो १०, १०३, १; साम. १८४९;
अथर्व. १९, १३, २; वा. य. १७, ३३; तै. सं.
४, ६, ४, १; नि. १, १५

आहुं दधिकां तमु बुष्ट ४, ३९, १

आहुं दूतं विवस्वतो ४, ७, ४

आहुभिश्चिद्यान्वि २, ३८, ३

आ हुभा यातमश्विना ७, ६८, १

आहुर्षे बृहन्मते ९, ३९, १; साम. ८९८

आ श्रण्वते अटपिता ४, ३, ३

आ इयेनस्य जवसा १, ११८, ११; नि. ६, ७

आशुक्लणं शुभी हवं १, १०, ९; नि. ७, ६

आश्विनावश्वावत्येषा १, ३०, १७

आ श्वेत्रेयस्य जंतवो ५, १९, ३

आ स एतु य ईवदा ८, ४६, २१

आ संयतमिन्द्र नः ६, २२, १०; अथर्व. २०, ३६, १०

आ सखायः सयवृषां ६, ४८, ११

आ सत्यो यातु मघवां ४, १६, १; अथर्व. २०, ७७, १

आ सवं सवितुर्यथा ८, १२२, ६; तै. सं. ३, १, ११, ८

आसस्त्राणासः शवसानं ६, ३७, ३; नि. १०, ३

आ सहस्रं पथिभिरिन्द्र ६, १८, ११

आसां पूर्वोसामहसु १, १२४, ९

आसीनासो अरुणीनां १०, १५, ७; अथर्व. १८, ३, ४३;

वा. य. १९, ६३

आ सीमरोहस्तुयमा ३, ७, ३

आ सुगम्याय सुगम्यं ८, २२, १५

आ सुते सिंचत श्रियं ८, ७२, १३; साम. १४८०; वा. य.
३३, २१

आ सुष्टुती नमसा वर्तयथ्यै ५, ४३, २

आहुष्मा णो मघवन् ६, ४४, १८

आ सुवयन्ती यजते १०, ११०, ६; अथर्व. ५, १२, ६; वा. य.
२९, ३१; तै. ब्रा. ३, ६, ३, ३; नि. ८, ११

आ सूर्ये न रश्मयो भुवासः १, ५२, ३

आ सूर्यो अरुह्युक् ५, ४५, १०

आ सूर्यो न भातुमग्निः ६, ४, ६

आ सूर्यो यातु सप्ताश्वः ५, ४५, ९

आ सोता परि पिचता ९, १०८, ७; साम. ५८०; १३९४

आ सोम सुवानो अग्निभिः ९, १०७, १०; साम.
५१३; १६८९

आ स्तुतासो मरुतो ७, ५७, ७

आस्थापयन्त युवतिं युवानः १, १६७, ६

आसो वृकस्य वर्तिकां १, ११६, १४

आ स्मा स्मं वृषपाणेषु १, ५१, १२

आस्मिन्पिशंगमिन्द्रवो ९, २१, ५

आ स्ममन् युवमानो अजरः १, ५८, २

आहं सरस्वतीवतोः ८, ३८, १०

आहं पितृन्सुविदत्रां १०, १५, ३; अथर्व. १८, १, ४५;
वा. य. १९, ५६; तै. सं. २, ६, १२, ३

आ हरयः ससृजिरे ८, ६९, ५; साम. १४९०; अथर्व.
२०, २२, ५; ९२, २

आ हर्यताय छण्वे ९, ९९, १; साम. ५५१

आ हर्यतो अर्जुने अत्के ९, १०७, १३; साम. ७६८

आहार्यं त्वाविदं त्वा १०, १६१, ५; अथर्व. ८, १, २०;
२०, ९६, १०

आ हि यावापृथिवी अन्न १०, १, ७

आ हि रुहतमभिना ८, २२, ९

आ हिष्मा याति नर्यः ४, २९, २

आ हिष्मा सूनवे पिता १, २६, ३

आ होता मन्द्रो विदधानि ३, १४, १

इच्छन्त रेतो मिथस्तनूषु १, ६८, ८

इच्छन्ति त्वा सोम्यासः सखा ३, ३०, १; वा. य. ३४, १८

इच्छन्ति देवाः सुन्वतं ८, २, १८; साम. ७२१; अथर्व.
२०, १८, ३

इच्छन्तश्चस्य यच्छिरः १, ८४, १४; साम. ९१४; अथर्व.
२०, २१, २; तै. ब्रा. १, ५, ८, १

इकामग्ने पुरदंसं ३, १, २३; ५, ११; ६, ११; ७, ११;
१५, ७; २२, ५; २३, ५; साम. ७६; वा. य.

१२, ५१; तै. सं. ४, २, ४, ३

इकायास्त्वा पदे वयं ३, २९, ४; वा. य. ३४, १५; तै. सं.
३, ५, ११, १

इका सरस्वती मही १, १३, ९; ५, ५, ८

इत जती वो अजरं ८, ९९, ७; साम. २८३; अथर्व.
२०, १०५, ३

इति चिद्धि त्वा धना १०, १२०, ४; अथर्व. ५, २, ४

इति चिन्तु प्रजायै ५, ४१, १७

इति चिन्मन्नुमग्निजः ५, ७, १०

इति त्वाग्ने वृष्टिहव्यस्य १०, ११५, ९

इति त्वा देवा इम १०, २५, १८

इति वा इति मे मनो १०, ११९, १

इति स्तुतासो असथा ८, ३०, २

इतो वा सातिं १, ६, १०; अथर्व. २०, ७०, ६

इत्या धीवन्तमग्निवः ८, २, ४०; नि. ३, १६

इत्या यथा त ऊतये ५, २०, ४
 इत्या हि सोम इन्मदे १, ८०, १; साम. ४१०
 इदं यमस्य सादनं १०, १३५, ७
 इदं वचः पर्जन्याय ७, १०१, ५; तै. आ. १, २९, १
 इदं वचः शतसाः ७, ८, ६
 इदं वपुर्विवचनं ५, ४७, ५
 इदं वसो सुतमंघः ८, २, १; साम. १२४; ७३४
 इदं वामास्ये हविः ४, ४९, १; तै. सं. ३, ३, ११, १
 इदं वां भविरं मधु ८, ३८, ३; साम. १०७५
 इदं विष्णुविं चक्रमे १, २२, १७; साम. २२२; १६६९;
 अथर्व. ७, २६, ४; वा. य. ५, १५; तै. सं.
 १, २, १३, १; नि. १२, १२
 इदं श्रेष्ठं ज्योतिषां ज्योतिरागाच् १, ११३, १; साम. १७४९;
 नि. २, १९
 इदं श्रेष्ठं ज्योतिषां ज्योतिरुत्तमं १०, १७०, ३; साम. १४५५
 इदं सु मे जरितः १०, २८, ४; नि. ५, ३
 इदं स्वरिदमिदं १०, १२४, ६
 इदं ह नूनमेपां ८, १८, १
 इदं हविर्मेघवत् १०, ११६, ७; नि. ७, ६
 इदं हि वां प्रदिषि ५, ७६, ४
 इदं ह्यन्वोजसा ३, ५१, १०; साम. १६५; ७३७
 इदं कवेरादित्यस्य २, २८, १
 इदं त एकं पर ऊत १०, ५६, १; साम. ६५; अथर्व.
 १८, ३, ७; तै. आ. ३, ७, १, ३; तै. आ. ६, ३, १, ४, २
 इदं ते पात्रं सनवित्तं १०, ११२, ६
 इदं ते सोम्यं मधु ८, ६५, ८
 इदं सत्यान्मिन्द्रपानं ६, ४४, १६
 इदं धावापृथिवी सखं १, १८५, ११; तै. आ. २, ८, ४, ८
 इदं नमो वृषभाय १, ५१, १५
 इदमकर्म नमो १०, ६८, १२; अथर्व. २०, १६, १२
 इदममे सुधितं १, १४०, ११
 इदमापः म वहत १, २३, २२; १०, ९, ८; अथर्व. ७, ८९, ३;
 वा. य. ६, १७
 इदमित्या रौद्रं १०, ६१, १
 इदसु त्वयुरुत्तमं ४, ५१, १; नि. ४, २५
 इदसु त्वन्महि महां ४, ५, ९
 इदसुदकं पिबतेति १, १६१, ८
 इदं पितृभ्यो नमो अस्तु १०, १५, २; अथर्व. १८, १, ४६;
 वा. य. १२, ६८; तै. सं. २, ६, १२, ४
 इदं पित्रे महतां १, ११४, ६
 इदं मे अमे कियते ४, ५, ६

इदा हि त उपो अद्रिसानो ६, ६५, ५
 इदा हि ते वेविषतः ६, २१, ५
 इदा हि व उपस्तुतिं ८, २७, ११
 इदा हि वो विधते ६, ६५, ४
 इदाहः पीतिं ४, ३३, १११
 इध्मं यस्ते जमर ४, १२, २
 इध्मेनाम इच्छमानो ३, १८, ३; अथर्व. ३, १५, ३
 इनोत पृच्छ ३, ३८, २
 इनो राजन्नरतिः १०, ३, १; साम. १५४६
 इनो वाजानां पतिः १०, २६, ७
 इन्द्रधिद्राय बृहते ९, ६९, १०
 इन्द्रं रिहति महिषा ९, ९७, ५७
 इन्द्रः पविष्ट चारुमंदाय ९, १०९, १३; साम. ४३१
 इन्द्रः पविष्ट चेतनः ९, ६४, १०; साम. ४८१
 इन्द्रः पुनानः प्रजां ९, १०९, ९
 इन्द्रः पुनाये अति ९, ८६, २६
 इन्द्रुर्यो न पाजस्य ९, ४३, ५
 इन्द्रुरिद्राय तोषते ९, १०९, २२
 इन्द्रुरिद्राय पवत ९, १०१, ५; साम. ८७३; अथर्व.
 २०, १३७, ५
 इन्द्रुर्देवानामुपसख्यं ९, ९७, ५
 इन्द्रुर्वाजी पवते ९, ९७, १०; साम. ५४०, १०१९
 इन्द्रुर्हिन्वानो अर्षति ९, ६७, ४
 इन्द्रुर्हियानः सोतृभिः ९, ३०, २
 इन्द्रो यथा तव स्तवो ९, ५५, २; साम. ९७६
 इन्द्रो यदादिभिः सुतः ९, २४, ५; साम. ९६४
 इन्द्रो व्यग्यमर्षति ९, ६७, ५
 इन्द्रो समुद्रमालय ९, ३५, २
 इन्द्र आशाभ्यस्परि २, ४१, १२; अथर्व. २०, २०, ७;
 ५७, १०; तै. आ. २, ५, ३, १; नि. ६, १
 इन्द्र आसां नेता १०, १०३, ८; साम. १८५६; अथर्व.
 १९, १३, २; वा. य. १७, ४०; तै. सं. ४, ६, ४, ३
 इन्द्र इत्सोमपा एक ८, २, ४
 इन्द्र इन्द्र्योः १, ७, २; साम. ५९७; ७९७ अथर्व.
 २०, ३८, ५; ४७, ५; ७०, ८; तै. आ. १, ५, ८, २
 इन्द्र इन्नो महानां ८, ९२, ३; साम. ७१५
 इन्द्र इषे ददातु नः ८, ९३, ३४; साम. १९९
 इन्द्र उक्थेन शवसा १०, १००, ५
 इन्द्र ऋषुभिर्वाजवज्रिः ३, ६०, ५
 इन्द्र ऋषुभिर्वाजिभिः ३, ६०, ७
 इन्द्र ऋषुमाम्वाजवाज ३, ६०, ६

इन्द्र ओषधीरसनो ३, ३४, १०; अथर्व. २०, ११, १०
 इन्द्रं वयं महाधन १, ७, ५; साम. १३०; अथर्व.
 २०, ७०, ११; तै. ब्रा. २, ७, १३. १
 इन्द्रं वधेयु नो गिर ८, १३, १६
 इन्द्रं वधेतो अप्सुरः ९, ६३, ५
 इन्द्रं वाणीरनुतमन्मुमेव ७, ३१, १२; साम. १७९५
 इन्द्रं विश्वा अवीवृधन् १, ११, १; साम. ३४३; ८२७;
 वा. य. १२, ५६; १५, ६१; १७, ६१; तै. सं.
 ४, ६, ३, ४; तै. ब्रा. २, ७, १५, ५
 इन्द्रं वृत्राय हन्तवे देवसो ८, १२, २२
 इन्द्रं वृत्राय हन्तवे पुरुहूतं ३, ३७, ५; अथर्व. २०, १९, ५
 इन्द्रं वो नरः सख्याय ६, २९, १
 इन्द्रं वो विश्वतः परि १, ७, १०; साम. १६२०; अथर्व.
 २०, ३९, १; ७०, १६; तै. सं. १, ६, १२, १
 इन्द्रं सोमस्य पीतये ३, ४२, ४; अथर्व. २०, २४, ४
 इन्द्रं स्तवा नृतमं १०, ८९, १
 इन्द्रः किल ध्रुव्या अस्य १०, १११, ३
 इन्द्रः पूर्वदिवातिरद् ३, ३४, १; अथर्व. २०, ११, १; नि. ४, १७
 इन्द्रः स दामने कृत ८, ९३, ८; साम. १२२३; अथर्व.
 २०, ४७, २; १३७, १३; तै. ब्रा. १, ५, ८, ३
 इन्द्रः समस्तु यजमानं १, १३०, ८
 इन्द्रः सहस्रदाज्ञां १, १७, ५
 इन्द्रः सीतां नि ४, ५७, ७; अथर्व. ३, १७, ४
 इन्द्रः सुतेषु सोमेषु ८, १३, १; साम. ३८१; ७४६
 इन्द्रः सुप्रामा स्वर्गो ६, ४७, १२; १०, १३१, ६; अथर्व.
 ७, ९१, १; २०, १२५, ६; वा. य. २०, ५१;
 तै. सं. १, ७, १३, ४
 इन्द्रः सु पया वृषणा ३, ५७, २
 इन्द्रः सुमित्रो मघवा ३, ३०, ३
 इन्द्रः सूर्यस्य राक्षसिभिः ८, १२, ९
 इन्द्रः स्वर्पा जनयन् ३, ३४, ४; अथर्व. २०, ११, ४;
 तै. ब्रा. २, ४, ३, ६
 इन्द्रः स्वाहा पिबतु ३, ५०, १
 इन्द्रं क्रतुं न आ भर ७, ३२, २६; साम. २५९; १४५६;
 अथर्व. १८, ३, ६७; २०, ७९, १; तै. सं. ७, ५, ७, ४
 इन्द्रं क्रतुविदं सुतं ३, ४०, २; अथर्व. २०, ६, २; ७, ४
 इन्द्रं क्षत्रमभि वामं १०, १८०, ३; अथर्व. ७, ८४, २;
 तै. सं. १, ६, १२, ४
 इन्द्रं क्षत्रासमातिषु १०, ६०, ५
 इन्द्रं गृणीष उ स्तुपे ८, ६५, ५
 इन्द्रं कामा नस्यन्तो ४, १६, १५

इन्द्रं कुत्सो वृत्रहणं १, १०६, ६
 इन्द्रं जहि पुमांसं ७, १०४, २४; अथर्व. ८, ४, २४
 इन्द्रं जामय उत ये ६, २५, ३
 इन्द्रं जयेत् न आ मर् ६, ४६, ५; अथर्व. २०, ८०, १
 इन्द्रज्येष्ठान्वृद्धयः ४, ५४, ५
 इन्द्रज्येष्ठा मरुद्गणा १, २३, ८; २, ४१, १५
 इन्द्रतमा हि धिष्ण्या १, १८२, २
 इन्द्रं तुभ्यमिदमिदो १, ८०, ७; साम. ४१२
 इन्द्रं तुभ्यमिन्मघवन् ६, ४४, १०
 इन्द्रं त्रिधातु शरणं ६, ४६, ३; साम. २६६; अथर्व. २०, ८३, १
 इन्द्रं त्वमवितेदसी ८, १३, २६
 इन्द्रं त्वा वृषमं वयं ३, ४०, १; अथर्व. २०, १, १; ६, १
 इन्द्रं त्वोतास आ वयं १, ८, ३; अथर्व. २०, ७०, १९
 इन्द्रं दद्या मघवन् १०, १००, १
 इन्द्रं दद्या यामकोशा ३, ३०, १५
 इन्द्रं दद्यास्व पूरसि ८, ८०, ७
 इन्द्रं नेदीय एदिहि ८, ५३, ५; साम. २८२
 इन्द्रं तं जुम ८, ७०, २; साम. ९३४; अथर्व. २०, २२, १७;
 १०५, ५
 इन्द्रं नरो नेमधिता ७, २७, १; साम. ३१८; तै. सं. १, ६, १२, १
 इन्द्रं नो अग्ने वसुभिः ७, १०, ४
 इन्द्रं पिब तुभ्यं सुतो ६, ४०, १
 इन्द्रं पिब प्रतिकामं १०, ११२, १
 इन्द्रं पिब वृषधूतस्य ३, ४३, ७
 इन्द्रं पिब स्वधया चित्सुतस्य ३, ३५, १०
 इन्द्रं प्र णः पुरतेव ६, ४७, ७
 इन्द्रं प्र णो धितावानं ३, ४०, ३; अथर्व. २०, ६, ३
 इन्द्रं प्र णो रथमव ८, ८०, ४
 इन्द्रं प्रसूता वरुणप्रसिष्टा १०, ६६, २
 इन्द्रं प्रेहि पुरस्त्वं ८, १७, ९; अथर्व. २०, ५, ३
 इन्द्रं ब्रह्म क्रियमाणा जुषस्व ५, २९, १५
 इन्द्रमग्निं कविच्छवा ३, १२, ३; साम. ६७१
 इन्द्रमच्छ सुता इमे ९, १०६, १; साम. ५६६; ६९४
 इन्द्रं मरुत्वं इह पाहि ३, ५१, ७; वा. य. ७, ३५; तै. सं.
 १, ४, १८, १
 इन्द्रमित्केशिना हरी ८, १४, १२; अथर्व. २०, २९, २
 इन्द्रमित्था गिरो ३, ४२, ३; अथर्व. २०, २४, ३
 इन्द्रमित्राथिनो बृहत् १, ७, १; साम. १९८, ७९६; अथर्व.
 २०, ३८, ४; ४७, ४; ७०, ७; तै. सं. १, ६, १२, २;
 तै. ब्रा. १, ५, ८, १; नि. ७, २

इन्द्रमिहेवतातय ८, ३, ५; साम. २४९; १५८७; अथर्व.
२०, ११८, ३
इन्द्रमिह्वी बहतो १, ८४, २; साम. १०३०; वा. य. ८, ३५;
तै. सं. १, ४, ३८, १
इन्द्रमिह्वीहीनां ८, ६, ४४
इन्द्रमिवेदुजये ४, ३९, ५
इन्द्रमीशानमोजसामि १, ११, ८; साम. १२५२
इन्द्रमुक्तानि वायुधुः ८, ६, ३५
इन्द्र मृळ मर्षं ६, ४७, १०
इन्द्रमेव धिपणा ६, १९, २
इन्द्र परेऽवरे ४, २५, ८
इन्द्रं प्रलेन मन्मना ८, ७६, ६
इन्द्रं प्रातर्हवामह १, १६, ३
इन्द्रं मतिर्हृद आ ३, ३९, १
इन्द्रं मित्रं वरुणमग्निमाहुः १, १६४, ४६; अथर्व.
९, १०, २८; नि. ७, १८
इन्द्रं मित्रं वरुणमग्निमृतये १, १०६, १
इन्द्र य उ नु ते अस्ति ८, ८१, ८
इन्द्र यथा ह्यस्ति ते ८, २४, ९
इन्द्र यस्ते नवीयसीं ८, ९५, ५; साम. ८८४
इन्द्र वाजेयु नोजव १, ७, ४; साम. ५९८; ७९८;
अथर्व. २०, ७०, १०; तै. ब्रा. १, ५, ८, २
इन्द्रवायू अयं सुतः ४, ४६, ६
इन्द्रवायू इमे सुता १, २, ४; वा. य. ७, ८; ३३, ५६;
तै. सं. १, ४, ४, १
इन्द्रवायू बृहस्पति सुहवेह १०, १४१, ४; अथर्व. ३, २०, ६;
वा. य. ३३, ८६
इन्द्रवायू बृहस्पति मित्राग्निम् १, १४, ३; वा. य. ३३, ४५
इन्द्रवायू मनोजुवा १, २३, ३
इन्द्र वाविष्ट सत्यते ८, १३, १२
इन्द्र जुहो न आ गहि ८, ९५, ८; साम. १४०३
इन्द्र जुहो हि नो रयि ८, ९५, ९; साम. १४०४
इन्द्रश्च मृळयाति नः २, ४१, ११; अथर्व. २०, २०, ६; ५७, ९
इन्द्रश्च वायवेपां सुतानां ५, ५१, ६
इन्द्रश्च वायवेपां सोमानां ४, ४७, २; साम. १६१९
इन्द्रश्च सोमं पिबतं ४, ५०, १०; अथर्व. २०, १३, १
इन्द्रश्चिद्रातद्व्रवीत् ८, ३३, १७
इन्द्र क्षुधि सु मे हवं ८, ८२, ६
इन्द्र अष्टानि द्रविणानि २, २१, ६
इन्द्र सोमं सोमपते ३, ३२, १
इन्द्र सोममिनं पिब २०, २४, १

इन्द्र सोमं पिब ऋतुना १, १५, १
इन्द्र सोमाः सुता इमे तव ३, ४०, ४; अथर्व. २०, ६, ४
इन्द्र सोमाः सुता इमे ताव ३, ४२, ५; अथर्व. २०, १४, ५
इन्द्रस्तुजो बर्हणा आ ३, ३४, ५; अथर्व. २०, ११, ५
इन्द्रस्ते सोम सुतस्य ९, १०९, २; साम. १३६९
इन्द्र स्थातर्हरीणां ८, २४, १७; साम. १६८५; अथर्व.
२०, ६४, ५
इन्द्रः स्पृष्टत वृत्रहा ८, ६१, १५
इन्द्रस्य कर्म सुकृता पुरुणि ३, ३२, ८
इन्द्रस्य वृत्तीरिविता १०, १०८, २
इन्द्रस्य नु वीर्याणि प्रवोचं १, ३२, १; साम. ६१२; अथर्व.
२, ५, ५; तै. ब्रा. २, ५, ४, १; नि. ७, २
इन्द्रस्य नु सुकृतं देव्यं १०, १००, ६
इन्द्रस्य वज्र आयसो निमि ८, ९६, ३
इन्द्रस्य वज्रो मरुतां ६, ४७, २८; अथर्व. ६, १२५, ३;
वा. य. २९, ५४; तै. सं. ४, ६, ६, ६
इन्द्रस्य वृष्णो वरुणस्य १०, १०३, ९; साम. १८५७; अथर्व.
१९, १३, १०; वा. य. १७, ४१; तै. सं. ४, ६, ४, ३
इन्द्रस्य सत्यमृभवः ३, ६०, ३
इन्द्रस्य सोम पवमानं ९, ७६, ३; साम. १२३०
इन्द्रस्य सोम राधसे पुनानो ९, ८, ३; साम. ११८०
इन्द्रस्य सोम राधसे ९, ६०, ४
इन्द्रस्य हादिं सोमधानं ९, १०८, १६
इन्द्रस्यागिरसां चेदौ १, ६२, ३
इन्द्रस्यात्र तविषीभ्यः १०, ११३, ६
इन्द्रस्येव रातिमा १०, १७८, २
इन्द्राकुत्सा वहमाना रथेन ५, ३१, ९
इन्द्रा को वां वरुणा ४, ४१, १
इन्द्राग्नी अपसस्पयुष ३, १२, ७; साम. १५७७; १६९४
इन्द्राग्नी अपादियं ६, ५९, ६; साम. २८१; वा. य. ३३, ९३
इन्द्राग्नी अवसागतं ७, २४, ७
इन्द्राग्नी आगतं सुवं ३, १२, १; साम. ६६९; वा. य. ७, ३१;
तै. सं. १, ४, १५, १
इन्द्राग्नी आहि तम्वते ६, ५९, ७
इन्द्राग्नी उक्थवाहसा ६, ५९, १०
इन्द्राग्नी को अस्य वां ६, ५९, ५
इन्द्राग्नी जरितुः सचा ३, १२, २; साम. ६७०
इन्द्राग्नी तपंति माघा ६, ५९, ८
इन्द्राग्नी तविषाणि वां ३, १२, ८; साम. १५७८; १६९५
इन्द्राग्नी नवतिं पुरो ३, १२, ६; साम. १५७६; १७०४;
तै. सं. १, १, १५, १

इंद्राप्ती मित्रावरुणादिति ५, ४६, ३; वा. य. ३३, ४९
 इंद्राप्ती यमवथ उभा ५, ८६, १
 इंद्राप्ती युवं सु नः ८, ४०, १
 इंद्राप्ती युवामिने ६, ६०, ७; साम. २९१
 इंद्राप्ती युवोरपि ६, ५९, ९
 इंद्राप्ती रोचना दिवः ३, १२, ९; साम. १६९३; तै. सं.
 ४, २, ११, १; तै. ब्रा. ३, ५, ७, ३
 इंद्राप्ती वृषहलेषु १०, ६५, २
 इंद्राप्ती शतदाक्षि ५, २७, ६
 इंद्राप्ती शृणुतं हवं ६, ६०, १५
 इंद्राणीमासु नारियु १०, ८६, ११; अथर्व. २०, १२६, ११;
 तै. सं. १, ७, १३, १; नि. ११, ३८
 इंद्रासु वृषणा वयम् ६, ५७, १; साम. २०२
 इंद्रापरवता बृहता रथेन ३, ५३, १; साम. ३३८
 इंद्रावृहस्पती वयं ४, ४९, ५
 इंद्राय गाव आशिर् ८, ६२, ६; साम. १४९१; अथर्व.
 २०, २२, ६; ९२, ३; तै. ब्रा. २, ७, १३, ४; नि. ६, ८
 इंद्राय गिरो अनिशित १०, ८९, ४; साम. ३३९; तै. ब्रा.
 २, ४, ५, २
 इंद्राय नूनमवैतो १, ८४, ५; साम. ९५१
 इंद्राय पवते मदः ९, १०७, १७; साम. ५२०
 इंद्राय मद्गने सुवं ८, ९२, १९; साम. १५८; ७२२; अथर्व.
 २०, ११०, १
 इंद्राय वृषणं मदं ९, १०६, ५
 इंद्राय साम गायत ८, ९८, १; साम. ३८८; १०२५,
 अथर्व. २०, ६२, ५; नि. ७, २
 इंद्राय सु मर्दितम् ८, १, १९
 इंद्राय सोम परि विच्यसे ९, ७८, २
 इंद्राय सोम पवसे ९, २३, ६
 इंद्राय सोम पातवे नृभिः ९, १०८, १५
 इंद्राय सोम पातवे मदाय ९, ११, ८; साम. १४४८
 इंद्राय सोम पातवे वृषणे ९, ९८, १०; साम. १३३१; १६७९
 इंद्राय सोम सुपुतः ९, ८५, १; साम. ५६१
 इंद्राय सोमाः प्र दिवो ३, ३६, २; तै. ब्रा. २, ४, ३, १२
 इंद्राय हि धौरसुरो अनज्जत १, १३१, १
 इंद्रा याहि चित्रमानो १, ३, ४; साम. ११४६; अथर्व.
 २०, ८४, १; वा. य. २०, ८७
 इंद्रा याहि द्युसुजानः १, ३, ६; साम. ११४८; अथर्व.
 २०, ८४, ३; वा. य. २०; ८९
 इंद्रा याहि धिरेषितो १, ३, ५; साम. ११४७; अथर्व.
 २०, ८४, २; वा. य. २०, ८८

इंद्रा युवं वरुणा ४, ४१, ४
 इंद्रा युवं वरुणा भूतं ४, ४१, ५
 इंद्रायदुं पुनीतनो ९, ६२, २९
 इंद्रायदो मरुत्वते ९, ६४, २२; साम. ४७२; १०७६
 इंद्रावरुण नू तु वां १, १७, ८
 इंद्रावरुणयोरहं १, १७, १; तै. सं. २, ५, १२, २
 इंद्रावरुण वामहं १, १७, ७
 इंद्रावरुणा मधुमत्तमस्य ६, ६८, ११; अथर्व. ७, ५८, २
 इंद्रावरुणा यद्विमानि चक्रधुः ७, ८२, ५
 इंद्रावरुणा यद्विष्मो ८, ५९, ६
 इंद्रावरुणा युवमध्वरायो नः ७, ८२, १; तै. सं. २, ५, १२, २;
 तै. ब्रा. २, ८, ४, ५; नि. ५, २
 इंद्रावरुणा वधनाभिरप्रति ७, ८३, ४
 इंद्रावरुणावभ्या तपंति ७, ८३, ५
 इंद्रावरुणा सुतपाविमं ६, ६८, १०; अथर्व. ७, ५८, १
 इंद्रावरुणा सौमनसं ८, ५९, ७
 इंद्राविष्णू तत्पनयाच्यं ६, ६९, ५
 इंद्राविष्णू दंदिताः शंवरस्य ७, ९९, ५; तै. सं. ३, २, ११, ३
 इंद्राविष्णू पिबतं ६, ६९, ७
 इंद्राविष्णू मदपती ६, ६९, ३
 इंद्राविष्णू हविषा ६, ६९, ६
 इंद्रासोमा तपतं रस उज्जतं ७, १०४, ३; अथर्व. ८, ४, १
 इंद्रासोमा दुष्कृतो ७, १०४, ३; अथर्व. ८, ४, ३
 इंद्रासोमा पक्वामासु ६, ७२, ४
 इंद्रासोमा परि वां भूत वि ७, १०४, ६; अथर्व. ८, ४, ६
 इंद्रासोमा महि तद्रां ६, ७२, १
 इंद्रासोमा युवमंग ६, ७२, ५
 इंद्रासोमा वर्तयतं दिवसरि ७, १०४, ५; अथर्व. ८, ४, ५
 इंद्रासोमा वर्तयतं दिवो ७, १०४, ४; अथर्व. ८, ४, ४
 इंद्रासोमावहिमपः ६, ७२, ३
 इंद्रासोमा वासयथ ६, ७२, २
 इंद्रासोमा समघशंसं ७, १०४, २; अथर्व. ८, ४, २;
 नि. ६, ११
 इंद्रा ह यो वरुणा ४, ४१, २
 इंद्रा ह रत्नं वरुणा ४, ४१, ३
 इंद्रियाणि शतक्रतो ३, ३७, ९; अथर्व. २०, २०, २;
 ५७, ५; तै. सं. १, ६, १२, १
 इंद्रे अस्मा नमो बृहव ७, ९४, ४; साम. ८००
 इंद्रेण याथ सरथं सुते ३, ६०, ४
 इंद्रेण युजा निःसृजत १०, ६२, ७
 इंद्रेण रोचना दिवो ८, १४, ९; अथर्व. २०, २८, ३; ३९, ४

इन्द्रेण सं हि दक्षसे १, ६, ७; साम. ८५०; अथर्व. २०, ४०, १;
 ७०, ३; नि. ४, १२
 इन्द्रेणैते वृत्सवो ७, १८, १५; नि. ६, ६; ७, २
 इन्द्रे सुर्वे शशमानासः १०, ९२, ७
 इन्द्रे विश्वानि वीर्या ८, ६३, ६
 इन्द्रेयिते प्रसवं. भिक्षमाणे ३, ३३, २
 इन्द्रे हि मत्स्यं यतो १, ९, १; साम. १८०; अथर्व. २०, ७१, ७;
 वा. य. ३३, २५
 इन्द्रो अंग महद्भय २, ४१, १०; साम. २००; अथर्व.
 २०, २०, ५, ५७, ८
 इन्द्रो अश्रापि सुष्यो निरेके १, ५१, १४; नि. ६, ३१
 इन्द्रो अस्माँ अरदद्भ्यबाहुः ३, ३३, ६; नि. २, २६
 इन्द्रो अस्मे सुमना अस्तु १०, १००, ४
 इन्द्रोतिभिर्बहुलाभिर्नो ३, ५३ २१; अथर्व. ७, ३१, १
 इन्द्रो दधीचो अस्थमिः १, ८४, १३; साम. १७९; ९१३;
 अथर्व. २०, ४१, १; तै. ब्रा. १, ५, ८, १
 इन्द्रो दिव इन्द्र इक्षे १०, ८९, १०; नि. ७, २
 इन्द्रो दिवः प्रतिमानं १०, १११, ५
 इन्द्रो दीर्घाय चक्षसे १, ७, ३; साम. ७९९; अथर्व.
 २०, ३८, ६; ४७, ६; ७०, ९; तै. ब्रा. १, ५, ८, २
 इन्द्रो न यो महा कर्माणि ९, ८८, ४
 इन्द्रो नेदिष्ठमवसा ६, ५२, ६
 इन्द्रो ब्रह्मं जपिः ८, १६, ७
 इन्द्रो मद्राय बावृधे १, ८१; १; साम. ४११; १००२;
 अथर्व. २०; ५६, १
 इन्द्रो मधु संभृतमुत्तिषायां ३, ३९, ६
 इन्द्रो महा सिन्धुमाषायां २, ११, ९
 इन्द्रो महा महतो १०, ६७, १२; अथर्व. २०, ९१, १२
 इन्द्रो महा महतो १०, १११, ४
 इन्द्रो महा रोदसी पप्रथच्छव ८, ३, ६; साम. १५८८; अथर्व.
 २०, ११८, ४
 इन्द्रो यज्वने घृणते ६, २८, २; अथर्व. ४, २१, २; तै. ब्रा.
 २, ८, ८, ११
 इन्द्रो यातुतामभवत्परा ७, १०४, २१; अथर्व. ८, ४, २१;
 नि. ३, २०, ६, ३०
 इन्द्रो यातो वसितस्य राजा १, ३२, १५; तै. ब्रा. २, ८, ४, ३
 इन्द्रो रथाय प्रवतं कृणोति ५, ३१, १
 इन्द्रो राजा जगतः ७, २७, ३; अथर्व. १९, ५, १; तै. ब्रा.
 २, ८, ५, ८
 इन्द्रो वलं राक्षितारं १०, ६७, ६; अथर्व. २०, ९१, ६
 इन्द्रो वसुभिः परि पातु १०, ६६, ३

इन्द्रो वा वेदियन्मवं ८, २१, १७
 इन्द्रो वाजस्य स्थविरस्य ६, ३७, ५
 इन्द्रो विश्वैर्वीर्यैः ३, ५४, १५
 इन्द्रो वृत्रमवृणोच्छेदनीतिः ३, ३४, ३; अथर्व. २०, ११, ३;
 वा. य. ३३, २६
 इन्द्रो वृत्रस्य तविपी १, ८०, १०
 इन्द्रो वृत्रस्य दोषतः १, ८०, ५
 इन्द्रो हरी युयुजे अश्विना रथं १, १६१, ६
 इन्द्रो हर्यतमसुर्वं ३, ४४, ५
 इधन्वभिर्धेनुभिः २, ३४, ५
 इधानो अग्निं वनवत् २, २५, १; तै. ब्रा. २, ८, ५, २
 इधे राजा समर्थो ७, ८, १; साम. ७०
 इम आ यातमिद्वः १, १३७, २
 इम इन्द्र भरतस्य ३, ५३, २४
 इम इन्द्राय सुन्विरे ७, ३२, ४; साम. २९३
 इम उ त्वा पुष्पाक ६, २१, १०
 इम उ त्वा वि चक्षते ८, ४५, १६; साम. १३६
 इमं यज्ञं सहसावन् ३, १, २२
 इमं यज्ञं चनो धा ६, १०, ६
 इमं यज्ञं स्वमस्माकं ४, २०, ३
 इमं यज्ञमिदं वचो १०, १५०, २
 इमं यज्ञमिदं वचो १, ९१, १०
 इमं यम प्रस्तरमा हि १०, १४, ४; अथर्व. १८, १, ६०;
 तै. सं. २, ६, १२, ६
 इमं रथमधि ये सप्त तस्थुः १, १६४, ३; अथर्व. ९, ९, ३
 इमं विधेतो अपां सधस्ये द्विता २, ४, २
 इमं विधंते अपां सधस्ये पञ्च १०, ४६, २
 इमं स्तोमं रोदसी ३, ५४, १०
 इमं स्तोमं सक्तवो २, २७, २
 इमं स्तोममभिष्टये ८, १२, ४
 इमं स्तोममर्हते जातवेदसे १, ९४, १; साम. ६६; १०६४;
 अथर्व. २०, १३, ३
 इमं स्वसौ हृद आ सु तष्टं २, ३५, २
 इमं कामं मंदया गोभिरश्वैः ३, ३०, २०; ३, ५०, ४;
 तै. ब्रा. २, ५, ४, १
 इमं वा वीरो अमृतं ८, २३, १९
 इमं च नो गवेयणं ६, ५६, ५
 इमं जीवेभ्यः परिधिं १०, १८, ४; अथर्व. १२, २, २३;
 वा. य. ३५, १५; तै. ब्रा. ३, ७, ११, ३; तै. आ. ६, १०, २
 इमं शुषस्व गिर्वेणः ८, १२, ५
 इमं तं पश्य वृषभस्य १०, १०२, ९; नि. ९, २४

इमं त्रितो भूर्यविन्दु १०, ४६, ३
 इमं नराः पर्वतास्तुभ्यमापः ३, ३५, ८
 इमं नरो मरुतः सञ्चतास्तु ७, १८, २५
 इमं नरो मरुतः सञ्चता वृधं ३, १६, २
 इमं नु माथिनं हुव ८, ७६, १
 इमं नु सोममंतितो १, १७९, ५; नि. ६, ४
 इमं नो अम उप यज्ञं १०, १२४, १
 इमं नो अग्ने अध्वरं होतः ६, ५२, १२
 इमं नो अग्ने अध्वरं जुपस्व ७, ४२, ५
 इमं नो यज्ञममृतोपु ३, २१, १; तै. ब्रा. ३, ६, ७, १
 इममग्ने चमसं मा वि १०, १६, ८; अथर्व. १८, ३, ५३;
 तै. आ. ६, १, ४
 इममंजस्पासुभये १०, ९२, २
 इममिन्द्र गवाशिरं ३, ४२, ७; अथर्व. २०, २४, ७
 इममिन्द्र सुतं पिब १, ८४, ४; साम. ३४४; ९४९
 इममिन्द्रो अदीधरत् १०, १७३, ३; अथर्व. ६, ८७, ३;
 तै. ब्रा. २, ४, २, ९
 इमस्तु त्वमधर्ववद् ६, १५, १७
 इमस्तु पु त्वमस्माकं १, २७, ४; साम. २८; १४९७;
 तै. आ. ४, ११, ८
 इमस्तु पु वो अतिथिं ६, १५, १
 इमं बिभर्मि सुकृतं ते १०, ४४, ९; अथर्व. २०, २४, ९
 इमं महे विदध्याय ३, ५४, १
 इमं मे गंगे १०, ७५, ५; तै. आ. १०, १, १३; नि. ९, २६
 इमं मे वरुण भूधि १, २५, १२; साम. १५८५; वा. य.
 २१, १; तै. ब्रा. २, १, ११, ६
 इमं मे स्तोममथिना ८, ८५, २
 इमा अग्ने मतयस्तुभ्यं १०, ७, २
 इमा अभि प्र णोलुमो ८, ६, ७
 इमा अग्ने मतयो वाचो १०, ९१, ११
 इमा अस्य प्रतूर्तयः ८, १३, २९
 इमा इन्द्रं वरुणं मे ४, ४१, ९
 इमा उ त्वा पस्पृधाना ७, १८, ३
 इमा उ त्वा पुरुतमस्य ६, २१, १
 इमा उ त्वा पुरुशाक ६, २१, १०
 इमा उ त्वा पुरुवसो ८, ३, ३; साम. २५०; १६०७;
 अथर्व. २०, १०४, १; वा. य. ३३, ८१
 इमा उ त्वा वातक्रतो ६, ४५, २५; साम. १४६
 इमा उ त्वा सुतेसुते ६, ४५, २८
 इमा उ वाः सुदानवो ८, ७, १९
 इमा उ वां दिविष्टयः ७, ७४, १; साम. ३०४; ७५३
 इमा उ वां भृमयो मन्यमा ३, ६२, १; नि. ५, ५

इमां वा मित्रावरुणा ७, ३६, २
 इमां सुपूर्या धियं ८, ६, ४३
 इमां गावः सरमेयाः १०, १०८, ५
 इमा गिर आदिलेभ्यो २, २७, १; नि. १२, ३६
 इमा गिरः सवितारं ७, ४५, ४
 इमां स्नान्भ्योपधि १०, १४५, १; अथर्व. ३, १८, १
 इमां गायत्रवर्तनिं ८, ३८, ६
 इमा जुषेथां सवना ८, ३८, ५
 इमा जुह्वाणा युध्मदावनो ७, ९५, ५; तै. ब्रा. २, ४, ६, १
 इमां च नः पृथिवीं ३, ५५, २१
 इमा ते वाजिज्व माज्जनानि १, १६३, ५; वा. य. २९, १६;
 तै. सं. ४, ६, ७, २
 इमा धाना घृतस्तुनो १, १६, २; तै. ब्रा. २, ४, ३, १०
 इमा नारीरविधवाः १०, १८, ७; अथर्व. १२, २, ३१;
 १८, ३, ५७; तै. आ. ६, १०, २
 इमानि त्रीणि विष्टपा ८, ९१, ५
 इमानि वां भागधेयानि ८, ५९, १
 इमा तु कं सुवना १०, १५७, १; साम. ४५२; १११०
 अथर्व. २०, ६३, १; १२४, ४; वा. य. २५, ४६;
 तै. आ. १, २७, १
 इमां त इन्द्र सुष्टुतिं ८, १२, ३१
 इमां ते धियं प्र भरे महोमहोम् १, १०२, १; वा. य. ३३, २९;
 तै. ब्रा. २, ७, १३, ४
 इमां ते वाचं वसूयंत आयवो १, १३०, ६
 इमां त्वमिन्द्र मीद्वः १०, ८५, ४५
 इमां धियं शिक्षमाणस्य देव ८, ४२, ३; तै. सं. १, २, २, २
 इमां धियं सप्तशीर्ष्वा १०, ६७, १; अथर्व. २०, ९१, १
 इमा ब्रह्म बृहद्विो १०, १२०, ८; अथर्व. ५, २, ८;
 २०, १०७, ११
 इमा ब्रह्म ब्रह्मवाहः ३, ४१, ३; अथर्व. २०, २३, ३
 तै. ब्रा. २, ४, ६, २; नि. ४, १९
 इमा ब्रह्म सरस्वति २, ४१, १८
 इमा ब्रह्माणि वर्धना ५, ७३, १०
 इमा ब्रह्मैन्द्र तुभ्यं संति १०, १४८, ४
 इमामग्ने शरणि मीमृषः १, ३१, १६; अथर्व. ३, १५, ४;
 नि. ६, २०
 इमा सु पु सोमसुतिमुप नः ७, ९३, ६
 इमास्तु तु कवितमस्य ५, ८५, ६; नि. ६, १३
 इमास्तु पु प्रभृतिं सातये धाः ३, ३६, १
 इमास्तु स्वासुरस्य ५, ८५, ५
 इमां प्रत्नाय सुष्टुतिं १०, ९१, १३

इमां स इन्द्र सुष्टुतिं ८, ६, ३२
 इमां मे अग्ने समिधं जुषस्व १०, ७०, १
 इमां मे अग्ने समिधमिमां २, ६, १
 इमां मे मरुतो गिरं ८, ७, ९
 इमा रुद्राय तवसे कपर्दिने १, ११४, १; वा. य. १६, ४८;
 तै. सं. ४, ५, १०, १
 इमा रुद्राय स्थिरधन्वने ७, ४६, १; तै. ब्रा. २, ८, ६, ८;
 नि. १०, ६
 इमास्त इन्द्र पृथग्यो ८, ६, १९; साम. १८७
 इमे चित्तव मन्यवे १, ८०, ११
 इमे चेतारो अनृतस्य भूतेः ७, ६०, ५
 इमे जीवा वि सृतेः १०, १८, ३; अथर्व. १२, २, २२; तै. आ.
 ६, १०, २
 इमे स इन्द्र ते वयं पुरुषुत १, ५७, ४; साम. ३७३;
 अथर्व. २०, १५, ४
 इमे त इन्द्र सोमाः ८, २, १०
 इमे तुलं मरुतो ७, ५६, १९; तै. ब्रा. २, ८, ५, ६
 इमे दिवो अग्निमिषा ७, ६०, ७; नि. ६, २०
 इमे नरो वृत्रहस्तेषु ७, १, १०
 इमे भोजा अंगिरसो ३, ५३, ७
 इमे मा पीता यज्ञस उरुम्यवः ८, ४८, ५
 इमे मित्रो वरुणो बृहभासो ७, ६०; ६
 इमे यामासस्तव द्विगभूवत् ५, ३, १२
 इमे ये ते सु बायो बाह्यो जसः १, १३५, ९
 इमे ये नावाङ् न परः १०, ७१ ९
 इमे रथं चिन्मरुतो ७, ५६, २०
 इमे वां सोमा अप्सा सुवा १, १३५, ६
 इमे विप्रस्य वेधसो ८, ४३, १
 इमे सोमास इंदवः १, १६, ६
 इमे हि ते कारवो वावशुचिं ८, ३, १८
 इमे हि ते ब्रह्मकृतः ७, ३२, २; साम. १६७६
 इमो अग्ने वीतवमानि ७, १, १८; तै. सं. ४, ३, १३, ६
 इमौ देवौ जायमानौ जुषंत २, ४०, २; तै. सं. १, ८, २२, ५
 इयं या नीच्यर्किणी ८, १०१, १३
 इयं वामस्य मन्मन ७, ९४, १; साम. २१६
 इयं वामह्ने शृणुवं १०, ३२, ६
 इयं वां ब्रह्मणस्पते सुवृत्तिः ७, ९७, ९
 इयं विसृष्टिर्यत आ १०, १२२, ७; तै. ब्रा. २, ८, ९, ६
 इयं वेदिः परो अंतः १, १६४, ३५; अथर्व. ९, १०, १४;
 वा. य. २३, ६२
 इयं शुष्मेभिर्विसखा ६, ६१, २; तै. ब्रा. २, ८, २, ८; नि. २, २४

इयं सा भूया उपसामिव क्षाः १०, ३१, ५
 इयं सा वो अग्ने दीधितिः १, १८६, ११
 इयत्तकः कुपुंसकः १, १९१, १५
 इयत्तिका बाकुंतिका १, १९१, ११
 इयं त इन्द्र गिर्वणो ८, १३, ४
 इयं त ऋत्विगावती ८, १२, १०
 इयं ते नम्यसी मतिः ८, ७४, ७
 इयं ते पूषन्ना घृणे ३, ६२, ७
 इयं देव पुरोहितिर्युवम्नां ७, ६०, १२; ६१, ७
 इयं न उक्ता प्रथमास्तु १०, ३५, ४
 इयमवदाद्रभसं ६, ६१, १
 इयमिन्द्रं वरुणमष्टमे गीः ७, ८४, ५; ८५, ५
 इयस्तु ते अनुष्टुतिः ८, ६३, ८
 इयमेषा सृतानाम् १०, ७४, ३
 इयं मद्रां प्र स्तुणीते ६, ६७, २
 इयं मनीषा इयमग्निना गीः ७, ७०, ७; ७१, ६
 इयं मनीषा बृहती बृहंतः ७, ९९, ६
 इयं मे नाभिः हि मे १०, ६१, १२
 इरज्यक्षसे प्रथयस्व १०, १४०, ४; साम. १८१९;
 वा. य. १२, १०९; तै. सं. ४, २, ७, २
 इरावती धेनुमती ७, ९९, ३; वा. य. ५, १६; तै. सं.
 १, २, १३, १; तै. आ. १, ८, २
 इरावती वरुण धेनवो वां ५, ६९, २
 इयं तोकाय नो वधत् ९, ६५, २१; साम. ९९६
 इयं दुहन्सुदुवां १०, १२२, ६
 इयमूर्जं च पिन्वस ९, ६३, २
 इयमूर्जं मभ्यषां ९, ९४, ५
 इयमूर्जं पवमान ९, ८६, ३५
 इषा मंदस्वातु ते ८, ८२, ३
 इषिरेण ते मनसा सुतस्य ८, ४८, ७; नि. ४, ७
 इयुर्न धन्वन्प्रति ९, ६९, १
 इयुर्न श्रिय इयुधेः १०, ९५, ३
 इषे पवस्व धारया ९, ६४, १३; साम. ५०५; ८४१
 इष्कतारमध्वरस्य १०, १४०, ५; साम. १८२०; वा. य.
 १२, ११०; तै. सं. ४, २, ७, ३
 इष्कतारमनिष्कृतं सहस्कृत ८, ९९, ८
 इष्कृताहावमवतं १०, १०१, ६; तै. सं. ४, २, ५, ५
 इष्कृतिर्नाम वो माता १०, ९७, ९; वा. य. १२, ८३;
 तै. सं. ४, ५, ६, २
 इष्टा होत्रा अष्टक्षत ८, ९३, २३; साम. १५१
 इष्यन्वाचमुप वक्षेव ९, ९५, ५

इह त्या पुरुभूतमा देवा ८, २२, ३
 इह त्या पुरुभूतमा पुरु ५, ७३, २
 इह त्या सधमाथा युजानः ८, १३, २७; नि. ६, २१
 इह त्या सधमाथा हरी ८, ३२, २९; ९३, २४
 इह त्वं सुनो सहस्रो नो ४, २, २
 इह त्वष्टारमभियं १, १३, १०; तै. सं. ३, १, ११, १
 इह त्वा गोपरीणसा ८, ४५, २४; साम. ७३३; अथर्व.
 २०, २२, ३
 इह त्वा भूयं चरेदुप ४, ४, ९; तै. सं. १, २, १४, ४
 इह प्रजामिह रयि ४, ३६, ९
 इह प्रमूहि यत्तमः १०, ८७, ८; अथर्व. ८, ३, ८
 इह प्रयाणमस्तु वां ४, ४६, ७
 इह मियं प्रजया ते १०, ८५, २७; अथर्व. १४, १, २१;
 नि. ३, २१
 इह मवीतु य ईमंग वेद १, १६४, ७; अथर्व. ९, ९, ५
 इह भुत इन्द्रो अस्मे १०, २२, २; नि. ६, २३
 इहागतं वृषण्वसू ८, ७३, १०
 इह तित्रः परावतः ८, ३२, २२
 इहैवाप्सी उप ह्ये १, २२, १
 इहैवाप्सीभुप ह्ये १, २२, १२; नि. ९, ३४
 इहेव ऋण्व पुषां १, ३७, ३; साम. १३५
 इहेह जाता समवावशीतां १, १८१, ४; नि. १२, ३
 इहेह यद्वां समना ४, ४३, ७; ४४, ७; अथर्व. २०, १४३, ७
 इहेह वः स्वतवसः ५, ५९, ११; तै. आ. १, ४, ३
 इहेह वो मनसा बंधुता ३, ६०, १
 इहेव स्तं मा वि यौष्टं १०, ८५, ४२; अथर्व. १४, १, २२;
 नि. १, १६
 इहैवैधि माप च्योष्टाः १०, १७३, २; अथर्व. ६, ८७, २;
 तै. आ. २, ४, २, ८
 इहोप यात शवसो नपातः ४, ३५, १
 ईक्षे रायः क्षयस्य ४, २०, ८
 ईक्षयंतीरपस्युवो १०, १५३, १; साम. १७५; अथर्व.
 २०, ९३, ४
 ईजानमिहयौगतां वसुः १०, १३२, १
 ईजे यज्ञेभिः शशमे ६, ३, २
 ईक्षते त्वामवस्यवः १, १४, ५
 ईक्षानायावस्यवे २, ६, ६
 ईक्षितो अग्न आ वह १, १४२, ४
 ईक्षितो अग्न आ वह ५, ५, ३
 ईक्षितो अग्ने मन्सा नः २, ३, ३

ईक्षित्वा हि प्रतीज्यं ८, २३, १; साम. १०३
 ईक्षे अग्नि विपश्चितं ३, २७, २; तै. आ. २, ४, २, ४
 ईक्षे अग्निं स्ववसं ५, ६०, १ अथर्व. ७, ५०, ३; तै. आ.
 २, ७, १२, ४
 ईक्षे गिरा मनुर्हितं ८, १९, २१
 ईक्षे च त्वा यजमानो हविभिः ३, १, १५
 ईक्षे धावापृथिवी पूर्वचित्तये १, ११२, १
 ईक्षेन्यं वो असुरं ७, २, ३
 ईक्षेन्यः पवमानो ९, ५, ३
 ईक्षेन्यो नमस्यः ३, २७, १३; साम. १५३८; अथर्व.
 २०, १०२, १; तै. आ. ३, ५, २, २
 ईक्षेन्यो वो मनुष्यो ७, ९, ४
 ईषिवांसमति क्षिप्रः ३, ९, ४
 ईषुरथं न न्यथं ७, १८, ९
 ईषुर्गावो न यवसाद् ७, १८, १०
 ईषुदे ये पूर्वतरामपश्यन् १, ११३, ११; तै. सं. १, ४, ३३, १;
 तै. आ. ३, १८, १
 ईर्मान्तासः सिलिकमध्यमा १, १६३, १०; वा. य. २९, २१;
 तै. सं. ४, ६, ७, ४; नि. ४, १३
 ईर्मान्यद्वपुषे धायि ५, ७३, ३
 ईशान इमा भुवनानि ९, ८६, ३७; साम. ९५७
 ईशानकृतो धुनयो १, ६४, ५
 ईशानाय प्रभुतिं यस्त आ न ७, ९०, २
 ईशाना वायुणां १०, ९, ५; अथर्व. १, ५ ४; तै. आ.
 २, ५, ८, ५; तै. आ. ४, ४२, ४
 ईशानासो ये दधते स्वर्णः ७, ९०, ६
 ईशिषे वार्यस्य हि ८, ४४, १८; साम. १५३३
 ईसे यो विश्वस्या देववीतेः १०, ६, ३
 ईसे ह्यग्निरसृजस्य ७, ४, ६
 उक्थ उक्थे सोम इन्द्रं ७, २६, २; तै. सं. १, ४, ४६, १
 उक्थं चन शस्यमानं ८, २, १४; साम. २२५; १८०५
 उक्थभूतं सामभूतं ७, ३३, १४
 उक्थमिन्द्राय शंसं १, १०, ५; साम. ३६३
 उक्थवाहसे विश्वे मनीषां ८, ९६, ११
 उक्थेभिरवागवसे १, ४७, १०
 उक्थेभिर्ब्रह्मन्तमा ७, ९४, ११; वा. य. ३३, ७६
 उक्थेस्विन्तु शूर येपु २, ११, ३
 उक्षंते अर्धो अर्धो हव २, ३४, ३
 उक्षाहाय वशाहाय ८, ४३, ११; अथर्व. ३, २१, ६;
 १०, १, ३; तै. सं. १, ३, १४, ७

उक्षा महौ अभि ववक्ष एने १, १४६, २
 उक्षा मिसाति प्रति ९, ६९, ४; साम. १३७२
 उक्षा समुद्रो अरुषः ५, ४७, ३; वा. य. १७, ६०; तै. सं.
 ४, ६, ३, ३
 उक्षेव यूथा परियन् ९, ७१, ९
 उक्षो हि मे पंच दश १०, ८६, १४; अथर्व. २०, १२६, १४
 उग्रं युयुज्म वृतनासु सास ८, ६१, १२
 उग्रं व ओजः स्थिरा ७, ५६, ७
 उग्रं न वीरं नमसोप सेदिम ८, ४२, ६
 उग्रबाहुर्ग्रेक्ष कृत्वा पुरंदर ८, ६१, १०
 उग्रस्तुरापाळभि भूयोजा ३, ४८, ४
 उग्रा इव प्रवहंतः समा यमुः १०, ९४, ६
 उग्रा विघनिना मृध ६, ६०, ५; साम. ८५४; वा. य. ३३, ६१
 उग्रा संता हवामह १, २१, ४
 उग्रेष्व शूर इन्तु २, ११, १७
 उग्रो जज्ञे वीयाय ७, २०, १
 उग्रो वां ककुहो ययिः ५, ७३, ७
 उचथ्ये वपुषि यः स्वराद् ८, ४६, २८
 उक्षा ते जातमंधसो ९, ६१, १०; साम. ४६७; ६७२;
 वा. य. २६, १६
 उक्षा दिवि दक्षिणावंतो १०, १०७, २
 उच्छिष्टं चर्मोर्मर १, २८, ९
 उच्छृप्ता ओषधीनां १०, ९७, ८; वा. य. १२, ८२;
 तै. सं. ४, २, ६, ३
 उच्छोचिषा सहसस्तुत्र ३, १८, ४
 उच्छ्रयस्व वनस्पते ३, ८, ३; तै. ब्रा. ३, ६, १, १
 उच्छ्वंचमाना पृथिवी १०, १८, १२; अथर्व. १८, ३, ५१;
 तै. आ. ६, ७, १
 उच्छ्वंचस्व पृथिवि १०, १८, ११; अथर्व. १८, ३, ५०;
 तै. आ. ६, ७, १
 उच्छंती या-कृणोति मंहना ७, ८१, ४
 उच्छंतीरथ चित्तयंत ४, ५१, ३
 उच्छंत्यां मे वजता ५, ६४, ७
 उच्छन्नपसः सुदिना अरिमाः ७, ९०, ४
 उच्छा दिवो दुहितः ६, ६५, ६
 उज्जातमिन्द्र ते शव ८, ६२, १०
 उजायतां परशुः १०, ४३, ९; अथर्व. २०, १७, ९
 उत ऋतुभिर्ऋतुपाः ३, ४७, ३
 उत कण्वं नृपदः १०, ३१, ११
 उत गाव इवाद्वंति १०, १४६, ३; तै. ब्रा. २, ५, ५, ६
 उत मा अभिरध्वर ४, ९, ४

उत मा व्यंतु देवपत्नीः ५, ४६, ८; अथर्व. ७, ४९, २; तै. ब्रा.
 ३, ५, १२, १; नि. १२, ४६
 उत घा नेमो अस्तुतः ५, ६१, ८
 उत घा स रथीतमः ६, ५६, २
 उत ते सुद्युता हरी ८, १३, २३
 उत त्वं वीरं धनसासृजीपिणं ८, ८६, ४
 उत त्वं चमसं नवं १, २०, ६
 उत त्वदा स्वभ्यं ८, ६, २४; तै. ब्रा. २, ७, १३, २
 उत त्वद्वां जुरते ७, ६८, ६
 उत त्वन्नो मारुतं शार्ध ५, ४६, ५
 उत त्वं पुत्रमश्रुवः ४, ३०, १६
 उत त्वं भुज्युमग्निना सखा ७, ६८, ७
 उत त्या तुर्वशायद् ४, ३०, १७
 उत त्या दैव्या भिषजा ८, १८, ८; तै. ब्रा. ३, ७, १०, ५
 उत त्या मे यशसाश्वतनायै १, १२२, ४; नि. ६, २१
 उत त्या मे रौद्रावर्चिमन्ता १०, ६१, १५
 उत त्या मे हवमा जग्म्यातं ६, ५०, १०
 उत त्या यजता हरी ४, १५, ८
 उत त्या सद्य आर्या ४, ३०, १८
 उत त्या हरितो दश २, ६३, ९; साम. १२१८
 उत त्वे देवी सुभगे २, ३१, ५
 उत त्वे नः पर्वतासः सुशस्त ५, ४६, ६
 उत त्वे नो मरुतो ७, ३६, ७
 उत त्वे मा ध्वन्यस्य जुष्टाः ५, ३३, १०
 उत त्वे मा पौरुकुलस्य सुरेः ५, ३३, ८
 उत त्वे मा मारुताश्वस्य ५, ३३, ९
 उत त्वं सख्ये स्थिरपीतं १०, ७१, ५; नि. १, ८, २०
 उत त्वं सुतो सहसो ६, ५०, २
 उत त्वः पश्यत्र ददर्श १, ७१, ४; नि. १, ८, १९
 उत त्वं मघवन्मृणु ८, ४५, ६
 उत त्वाग्ने मम स्तुतो ८, ४३, १७
 उत त्वा धीतयो मम ८, ४४, २२
 उत त्वा नमसा वयं ८, ४३, १२
 उत त्वा बधिरं वयं ८, ४५, १७
 उत त्वा भृगुवच्छुचे ८, ४३, १३
 उत त्वा मदिते महि ८, ६७, १०
 उत त्वा मरुतं वयं ९, ४५, ३
 उत त्वा स्त्री शशीयसी ५, ६१, ६
 उत दासं कौलितरं ४, ३०, १४
 उत दासस्य वर्धिनः ४, ३०, १५
 उत दासा परिविधे १०, ६२, २

उत देवा अवहितं १०, १३७, १; अथर्व. ४, १३, १
 उत षावापृथिवी क्षत्र ६, ५० ३
 उत धुमसुवीर्यं १, ७४, ९
 उत द्वार उशतीः ७, १७, २
 उत न ई त्वष्टा गन्तव्यच्छास्त्र १, १८६, ६
 उत न ई मत्तयोऽश्वयोगाः १, १८६, ७
 उत न ई मरुतो वृद्धसेना १, १८६, ८
 उत न पना पवथा ९, ९७, ५३; साम. ११०५
 उत न एषु नृपु ७, ३४, १८
 उत नः कर्णशोभमाना ८, ७८, ३
 उत नः पितृमा भर ८, ३२, ८
 उत नः प्रिया प्रियासु ६, ६१, १०; साम. १४६१; तै. ब्रा.
 २, ४, ६, १
 उत नः सिंधुरपां ८, २५, १४
 उत नः सुत्राग्नो देव गोपाः ६, ६८, ७
 उत नः सुयोत्मा जीराश्वः १, १४१, १२
 उत नः सुमर्गो भरिः १, ४, ६; अथर्व. २०, ६८, ६
 उत नूनं यद्विद्विषं ४, ३०, २३
 उत नो गोमतस्कृधि ८, ३२, ९
 उत नो गोमतीरिप आ वहा ५, ७९, ८
 उत नो गोमतीरिप उत ८, ५, ९
 उत नो गोमतीरियो विश्वा ९, ६२, २४; साम. १०६३
 उत नो गोविदश्वविष् ९, ५५, ३; साम. ९७७
 उत नो गोषणि धियं ६, ५३, १०; साम. १५९३
 उत नो दिव्या इष ८, ५, २१
 उत नो देव देवान् ८, ७५, २; तै. सं. २, ६, ११, १
 उत नो देवावश्विना १०, ९३, ६
 उत नो देव्यदितिः ८, २५, १०
 उत नो धियो गोभद्राः १, ९०, ५
 उत नो नक्षमपां १०, ९३, ५
 उत नो ब्रह्मजविष ३, १३, ६
 उत नो रुद्रा चिन्मृकत १०, ९३, ७
 उत नो वाजसातये ९, १३, ४, साम. ११९०
 उत नो विष्णुरुत वातो भस्मि ५, ४६, ४
 उत नोऽहिर्बुध्न्यः शृणोतु ६, ५०, १४; वा. य. ३४, ५३;
 नि. १२, ३३
 उत नोऽहिर्बुध्न्योऽभयस्कः १, १८६, ५
 उत प्रथिमुदहजस्य १०, १०२, ७
 उत प्र पिप्य ऊधरज्यावाः ९, ९३, ३; साम. १४२०
 उत प्रहामतिदीव्या १०, ४२, ९; अथर्व. ७, ५०, ६; १०, ८९, ९
 उत ब्रह्मण्या वयं ८, ६, ३३

उत ब्रह्माणो मरुतो मे भस्य ५, २९, ३
 उत भुवंतु जंतव १, ७४, ३; साम. १३८२; तै. सं.
 ३, ५, ११, ४
 उत भुवंतु नो निदो १, ४, ५; अथर्व. २०, ६८, ५
 उत म ऋग्रे पुर यस्य ६, ६३, ९
 उत मन्ये पितुरनुहो १, १५९, २
 उत माता वृहदिवा १०, ६४, १०
 उत माता महिषमन्त्रवेन ४, १८, ११; तै. सं. ३, २, ११, ३
 उत मे प्रथियोर्वधियोः ८, १९, ३७; नि. ४, १५
 उत मे रपयुवतिः ५, ६१, ९
 उत मे वोचतादिति ५, ६१, १८
 उत यासि सवितस्त्रीणि ५, ८१, ४
 उत यो मानुषेष्वा १, २५, १५
 उत योषणे दिव्ये मही ७, २, ६
 उत वः शंसमुशिक्षा २, ३१, ६
 उत वा उ परि वृणक्षि १०, १४२, ३
 उत वां विष्णु मद्यास्वधो १, १५३, ४; नि. ४, १९
 उत वाजिनं पुरुनिष्पिध्वानं ४, ३८, २
 उत वात पितासि न १०, १८६, २
 उत वा यः सहस्य प्र विद्वान् १, १४७, ५
 उत वा यस्य वाजिनो १, ८६, ३
 उत वा यो नो मर्चयाद् २, २३, ७
 उत व्रतानि सोम ते १०, २५, ३
 उत झुण्णस्य धृष्ण्या ४, ३०, १३
 उत सखास्यश्विनोरुत ४, ५२, ३; साम. १७२७
 उत सिंधुं विद्यास्यं ४, ३०, १२
 उत सु त्ये पयोवृथां ८, २, ४२
 उत स्तुतासो मरुतो ७, ५७, ६
 उत स ते परुष्यां ५, ५२, ९; नि. ५, ५
 उत स ते वनस्पते १, २८, ६
 उत स दुर्गुभीयसे ५, ९, ४
 उत स यं शिङ्गुं यथा ५, ९, ३
 उत स राशिं परि ९, ८७, ९
 उत स सप्त हर्यतस्य १०, ९६, १०; अथर्व. २०, ३१, ५
 उत सा सद्य ह्यपरि ४, ३१, ८
 उत सासु प्रथमः सरिष्य ४, ३८, ६
 उत सास्य तन्यतो रिष ४, ३८, ८
 उत सास्य द्रवतस्तुर ४, ४०, ३; वा. य. ९, १५, तै. सं.
 १, ७, ८, ३
 उत सास्य पनयति ४, ३८, ९
 उत सा हि त्वामाहुः ४, ३१, ७

उत स्त्रो न वस्त्रमयिता ४, ३८, ५; नि. ४, २४
 उत स्य देवः सविता ६, ५०, १३
 उत स्य देवो भुवनस्य २, ३१, ४
 उत स्य न इंद्रो विश्व २, ३१, ३
 उत स्य न उशिजामुर्विया १०, ९२, १२
 उत स्य बाजी क्षिपणि ४, ४०, ४; वा. य. ९, १४; तै. सं.
 १, ७, ८, ३; नि. २, २८
 उत स्य बाजी सङ्घर्षिता ४, ३८, ७
 उत स्य बाज्यरूपः ५, ५६, ७
 उत स्या नः सरस्वती घोरा ६, ६१, ७
 उत स्या नः सरस्वती क्षुपाणोप ७, ९५, ४
 उत स्या नो दिवा ८, १८, ७; साम. १०२; तै. ब्रा.
 ३, ७, १०, ४
 उत स्या वां रक्षतो बप्ससो १, १८१, ८
 उत स्या वां मधुमन्मक्षिकार १, ११९, ९
 उत स्या श्वेतयावरी ८, २६, १८
 उत स्वया तन्वा ३ सं वदे तत् ७. ८६, २
 उत स्वराजे अदितिः स्त्रोमं ८, १२, १४
 उत स्वराजो अदितिः ७, ६६, ६; साम. १३५३
 उत स्वस्य अराधाः ९, ७९, ३
 उत स्वानासो दिवि ५, २, १०; तै. सं. १, २, १४, ७
 उतादः परुषे गवि ६, ५६, ३; नि. २, ६
 उतामये पुरुहूत श्रवोमिः ३, ३०, ५; नि. ६, १; ७, ६
 उतायातं संगवे प्रातः ५, ७६, ३; साम. १७५४
 उतालब्धं स्पृणुहि १०, ८७, ७; अथर्व. ८, ३, ७
 उताशिष्टा अनु शृण्वन्ति २, २४, १३
 उतासि मैत्रावरुणो ७, ३३, ११; नि. ५, १४
 उताहं नक्तमुत सोम ते दिवा ९, १०७, २०; साम. ९२३
 उतेदानीं भगवतः ७, ४१, ४; अथर्व. ३, १६, ४; वा. य.
 ३४, ३७; तै. ब्रा. २, ८, ९, ८
 उतेक्षिपे प्रसवस्य ५, ८१, ५
 उतो वा ते पुरुषा ७, २९, ४
 उतो नो अस्य कस्यचित् ५, ३८, ४
 उतो नो अस्या उपसो क्षुपेत् १, १३१, ६; अथर्व. २०, ७२, ३
 उतो न्वस्य जोषमौ ८, ९४, ६; साम. १७८७
 उतो न्वस्य यत्पदं ८, ७२, १८
 उतो न्वस्य यन्महत् ८, ७२, ६
 उतो पतिर्य उच्यते ८, १३, ९
 उतो पितृभ्यां प्रविद्वानु ३, ७, ६
 उतो स मद्यामिन्दुभिः १, २३, १५
 उतो सहस्रभर्गसं ९, ६४, २६

उतो हि वां रत्नधेयानि ७, ५३, ३
 उतो हि वां दात्रा संति ४, ३८, १
 उतो हि वां पूर्व्यां आ विविद्र ३, ५४, ४
 उत्तराहमुत्तरः १०, १४५, ३; अथर्व. ३, १८, ४
 उत्तानपर्णे सुभगे १०, १४५, २; अथर्व. ३, १८, २
 उत्तानायामजनयन् २, १०, ३
 उत्तानायामव भरा ३, २९, ३; वा. य. ३४, १४
 उत्तिष्ठाव पश्यते १०, १७९, १; अथर्व. ७, ७२, १
 उत्तिष्ठ नूनमेपां ५, ५६, ५
 उत्तिष्ठोज्जसा सह ८, ७६, १०; साम. ९८८; अथर्व.
 २०, ४२, ३; वा. य. ८, ३९; तै. सं. १, ४, ३०, १
 उत्तिष्ठ ब्रह्मणस्पते १, ४०, १; वा. य. ३४, ५६; तै. आ.
 ४, २, २
 उत्तिष्ठसि स्वाहुतो १०, ११८, २
 उते बृहन्तो अर्चयः ८, ४४, ४; साम. १५४१
 उते वयश्चिद्वसतेरपसन् १, १२४, १२; ६, ६४, ६
 उते शतान्मधवन्नुच्च भूय १, १०२, ७
 उते क्षुप्मा जिहतां १०, १४२, ६
 उते क्षुप्मास ईरते ९, ५०, १; साम. १२०५
 उते क्षुप्मासो अस्थुः ९, ५३, १; साम. १७१४
 उते क्षात्राणि पृथिवीं १०, १८, १३; अथर्व. १८, ३, ५२;
 तै. आ. ६, ७, १
 उ त्वा मवन्तु क्षोमाः ८, ६४, १; साम. १९४; १३५४;
 अथर्व. २०, ९३, १
 उत्पुस्त्यास्य १, १९१, ८; अथर्व. ५, २३, ६
 उत्पृणं युवामहे ६, ५७, ६
 उत्सूयो बृहदचींष्यश्नेत् ७, ६२, १
 उत्स्य वातो वहति १०, १०२, २
 उद्गादयमादित्यो १, ५०, १३; तै. ब्रा. ३, ७, ६, २३
 उद्गमे तव तद् घृतात् ८, ४३, १०
 उद्गमे तिष्ठ प्रत्यातनुच्च ४, ४४, ४; वा. य. १३, १२; तै. सं.
 १, २, १४, २
 उद्गमे भारत क्षुमत् ६, १६, ४५; साम. १३८५
 उद्गमे क्षुचयस्तव ८, ४४, १७; साम. १५३४; तै. सं.
 १, ३, १४, ८; ५, ५, ३; २, ४, १४, ४
 उद्गपत्तदसौ सूर्यः १, १९१, ९; अथर्व. ६, ५२, १
 उद्गपत्तदरुणा भातवो बृथा १, ९२, २; साम. १७५६
 उद्गुतो न वयो १०, ६८, १; अथर्व. २०, १६, १; तै. सं.
 ३, ४, ११, ३
 उद्ग्राणीव स्तनयन् ६, ४४, १२
 उद्गसौ सूर्यो अगात् १०, १५९, १; अथर्व. १, २९, ५

उदस्तर्भीलसमिधा ३, ५, १०
 उदस्य बाहू शिथिरा ७, ४५, २
 उदस्य शुष्माज्जातुः ७, ३४, ७
 उदस्य शोचिरस्थादाज्जुहा ७, १६, ३; तै. सं. ४, ४, ४, ५
 उदस्य शोचिरस्थाद् दीदियुषो ८, २३, ४
 उदातैर्जिह्वते बृहद् ९, ५, ५
 उदानत्ककुहो दिवं ८, ६, ४८
 उदावता स्वक्षसा ६, १८, ९
 उदिता यो निदिता वेदिता ८, १०३, ११
 उदिन्मवस्य रिच्यते ७, ३२, १२; अथर्व. २०, ५९, ३
 उदीरतां सुचृता उत १, १२३, ६
 उदीरतामवर उत १०, १५, १; अथर्व. १८, १, ४४;
 वा. य. १९, ४९; तै. ब्रा. २, ६, १२, ३; नि. ११, १८
 उदीरय कवितमं ५, ४२, ३
 उदीरयथा मरुतः ५, ५५, ५; तै. सं. २, ४, ८, २
 उदीरयन्त वायुभिः ८, ७, ३
 उदीरय पितरा १०, ११, ६; अथर्व. १८, १, २३; नि. ३, १६
 उदीराथाश्रुतायते ८, ७३, १
 उदीरध्वं जिवो अमुः १, ११३, १६
 उदीर्ध्वं नार्यमि १०, १८, ८; अथर्व. १८, ३, २; तै. आ. ६, १, ३
 उदीर्ध्वातः पतिवती १०, ८५, २१; अथर्व. १४, २, ३३
 उदीर्ध्वातो विश्वावसो १०, ८२, २२; अथर्व. १४, २, ३३;
 वा. ब्रा. १४, ९, ४, १८
 उदु ज्योतिरश्रुतं ७, ७६, १; नि. ११, १०
 उदु तिष्ठ सवितः क्षुधि ७, ३८, २
 उदु तिष्ठ स्वधावर ८, २३, ५; वा. य. ११, ४१; तै. सं.
 ४, १, ४, १
 उदुत्तमं वरुण १, २४, १५; अथर्व. ७, ८३, ३; १८, ४, ६९;
 वा. य. १२, १२; तै. सं. १, ५, ११, ३; ४, २, १, ३;
 नि. २, १३
 उदुत्तमं सुमुनिष नो १, २५, २१; तै. ब्रा. २, ४, २, ६
 उदु त्यच्चक्षुर्मही ६, ५१, १
 उदु त्यं जातवेदसं १, ५०, १; साम. ३१; अथर्व. १३, २, १६;
 २०, ४७, १३; वा. य. ७, ४१, ८, ४१, ३३, ३१;
 तै. सं. १, २, ८, २; ४, ४३, १; नि. १२, १५
 उदु त्यर्हर्षतं वयुः ७, ६६, १४
 उदु त्ये अरुणत्सव ८, ७, ७
 उदु त्ये मधुमत्तमा गिरा ८, ३, १५; साम. २५१, १३६२;
 अथर्व. २०, १०, १, ५९, १
 उदु त्ये सूतवो गिरः १, ३७, १०; साम. २२१
 उदु त्रु म्हायैरत ७, २३, १; साम. ३३०; अथर्व. २० १२, १

उदु श्रिय उपसो ६, ६४, १
 उदु द्रुतः समिधा ३, ५, २
 उदु ष्य देवः सविता दमूना ६, ७१, ४
 उदु ष्य देवः सविता ययाम ७, ३८, १
 उदु ष्य देवः सविता सवाय २, ३८, १
 उदु ष्य देवः सविता हिरण्यया ६, ७१, १
 उदु ष्य वः सविता ८, २७, १२
 उदु ष्य शरणे दिवो ८, २५, १९
 उदु स्तोमासो अश्विनोः ७, ७२, ३
 उदु स्त्रियाः सूत्रते सूर्याः ७, ८१, २; साम. ७५२; तै. भा.
 ३, १, ३, २
 उदु स्थानेभिरित ८, ७, १७
 उदू अर्यो उपक्तेव ६, ७१, ५
 उदू पु णो वतो महे ८, ७०, ९
 उद्गा आजदङ्गिरोभ्य ८, १४, ८; साम. १६४१; अथर्व.
 २०, २८, २; ३९, ३
 उद्गातेव शकुने २, ४३, २
 उद्देदमि श्रुतामर्ष ८, ९३, १; साम. १२५; १४५०;
 अथर्व. २०, ७, १
 उद् धामिवेव वृष्णजो ७, ३३, ५
 उद्ध्यय मघवन् १०, १०३, १०; साम. १८५८; वा. य.
 १७, ४२; तै. सं. ४, ६, ४, ४
 उद्गो हृदमपिबज्जह्मपाणः १०, १०२, ४
 उद् बुध्यध्वम् १०, १०१, १
 उद्यत् सहः सहस ५, ३२, ३
 उद्यदिन्द्रो महते दानवाय ५, ३२, ७
 उद्यद् ब्रह्मस्य विष्टं ८, ६९, ७; अथर्व. २०, ९२, ४
 उद्यत्तय मित्रमह १, ५०, ११; तै. ब्रा. ३, ७, ६, २२
 उद्यम्यमीति १, ९५, ७
 उद्यस्य ते नवजातस्य ७, ३, ३; साम. १२२१
 उद् ऊर्मिः शम्या ३, ३३, १३; अथर्व. १४, २, १६
 उद्गस्वस्मा अङ्गुगोतना १, १६१, ११; नि. ११, १६
 उद्गन्धनमैरतम् १, ११८, ६
 उद्गयं तमसस्पति १, ५०, १०; अथर्व. ७, ५३, ७; वा. य.
 २०, २१, २७, १०; ३५, १४; ३८, २४; तै. सं. ४, १, ७, ४;
 तै. ब्रा. २, ४, ४, ९; ३, ६, ४; तै. आ. ६, ३, २
 उद्गो चक्षुर्वरुण ७, ६१, १
 उद्गो वृक्षासो मधुमन्त ईरते ४, ४५, २
 उद्गो वृक्षासो मधुमन्तो अस्थुः ७, ६०, ४
 उद्गृहा रक्षः सह ३, ३०, १७; नि. ६, ३
 उद्देति प्रसवीता जनानां ७, ६३, २

उद्वेति सुमगो विश्वचक्षाः ७, ६३, १
 उनसि भूमिं पृथिवीं ५, ८५, ४
 उन्मदिता मौनेयेन १०, १३६, ३
 उन्मध्व ऊर्मिर्वनना ९, ८६, ४०
 उन्मा पीता अयंसत १०, ११९, ३
 उन्मा ममंद् वृषभो २, ३३, ६
 उप क्रमस्वा भर ८, ८१, ७
 उप क्षत्रं धृंचीत हंति १, ४०, ८
 उप क्षरंति सिंशवो मयोभुवः १, १२५, ४; तै. सं. १, ८, २२, ४
 उपक्षेतारस्तव सुप्रणीते ३, १, १६
 उप छायायामिव घृणेः ६, १६, ३८; तै. ब्रा. २, ४, ४, ६
 उप ते गा इवाकरं १०, १२७, ८; तै. ब्रा. २, ४, ६, १०
 उप तेष्वां सहमाना १०, १४५, ६; अथर्व. ३, १८, ६
 उप ते स्तोमान्पञ्चपा इवाकरं १, ११४, ९
 उप त्मन्या वनस्पते १, १८८, १०
 उप त्वा वह्नी गमतो विशाङ्गः ७, ७३, ४
 उप त्रितस्य पाप्मोः ९, १०२, २; साम. १०१४
 उप त्वा कर्मन्तये ८, २१, २; साम. ७०९; अथर्व.
 २०, १४, २; ६२, २
 उप त्वासे दिवेंदिवे १, १, ७; साम. १४; वा. य. ३, २२;
 तै. सं. १, ५, ६, २
 उप त्वा जामयो गिरो ८, १०२, १३; साम. १३; १५७०;
 तै. ब्रा. १, ८, ८, १
 उप त्वा जुहोति मम ८, ४४, ५; साम. १५४२
 उप त्वा रणवसंशं ६, १६, ३७; साम. १७०५
 उप त्वा सातये नरो ७, १५, ९
 उप नः पितवा चर १, १८७, ३
 उप नः सवना गहि १, ४, २; साम. १८८८; अथर्व.
 २०, ५७, २; ६८, २
 उप नः सुतमागतम् ५, ७१, ३
 उप नः सुतमा गहि सोमं ३, ४२, १; अथर्व. २०, २४, १
 उप नः सुतमा गहि हरिभिः १, १६, ४
 उप नः सूनवो गिरः ६, ५२, ९; साम. १५९५; वा. य.
 ३३, ७७; तै. सं. २, ४, १४, ५
 उप नो देवा अवसा गमंतु १, १०७, २
 उप नो यातमश्विना ८, २६, ७
 उप नो बाजा अध्वर ४, ३७, १
 उप नो बाजिनीवसू ८, २२, ७
 उप नो हरिभिः सुतं ८, ९३, ३१; साम. १५०; १७९०
 उप प्र जिन्वंन्नुशतीः १, ७१, १

उपप्रयंतो अध्वरं १, ७४, १; साम. १३७९; वा. य. ३, ११;
 तै. सं. १, ५, ५, १
 उप प्रागाच्छसनं वाज्यर्वा १, १६३, १२; वा. य. २९, २३;
 तै. सं. ४, ६, ७, ४
 उप प्रागात्परमं यस्तधस्थं १, १६३, १३; वा. य. २९, २४
 तै. सं. ४, ६, ७, ५
 उप प्रागात्सुमन्मे धायि म १, १६२, ७; वा. य. २५, ३०
 तै. सं. ४, ६, ८, ३; नि. ६, २२
 उप प्रियं पनिप्लतं ९, ६७, २९; अथर्व. ७, ३२, १
 उप प्रेत कुशिकाश्वेतय ३, ५३, ११; नि. ७, २
 उप ब्रह्मं वावाता वृषणा हरी ८, ४, १४
 उप ब्रह्माणि हरिवो १०, १०४, ६
 उपमं त्वा मघोनां ८, ५३, १
 उप मा पेपिपुत्तमः १०, १२७, ७
 उप मा मतिरस्थित १०, ११९, ४
 उप मा दयावाः स्वनयेन १, १२६, ३
 उप मा षड् द्वा द्वा ८, ६८, १४
 उप यमेति युवतिः ७, १, ६; तै. सं. ४, ३, १४, ६
 उप यो नमो नमसि ४, २१, ५
 उप व एषे नमसा जिगीषा १, १८६, ४
 उप व एषे वंघेभिः श्यैः ५, ४१, ७
 उप शिक्षाय तस्थुषः ९, १९, ६; साम. ७६१
 उप श्वासय पृथिवीं ६, ४७, २९; अथर्व. ६, १२६, १;
 वा. य. २९, ५५; तै. सं. ४, ६, ६, ६; नि. ९, १३
 उपसधाय मीळुषः ७, १५, १
 उप सर्पं मातरं भूमिं १०, १८, १०; अथर्व. १८, ३, ४९;
 तै. आ. ६, ७, १
 उपस्तुतिं नमस उद्यतिं च १, १९०, ३
 उपस्तुतिरौचथ्यसुहये १, १५८, ४
 उपस्तुहि प्रथमं रत्नधेय ५, ४२, ७
 उपस्तृणीतमन्त्रे ८, ७३, ३
 उपस्थायं चरति यस्तमारत १, १४५, ४
 उपस्थाय मानरमन्त्रं ३, ४८, ३
 उपस्रक्तेषु बन्धतः ८, ७२, १५; साम. १४८२
 उपहूताः पितरः सोम्यासः १०, १५, ५; अथर्व. १८, ३, ४५;
 वा. य. १९, ५७; तै. सं. २, ६, १२, ३
 उप ह्ये सुदुधां धेनुमेतां १, १६४, २६; अथर्व. ७, ७३, ७;
 ९, १०, ४; नि. ११, ४३
 उप ह्ये सुहवं मारुतं १०, ३६, ७
 उपह्वे गिरीणां ८, ६, २८; साम. १४३; वा. य. २६, १५
 उपह्वेषु यदधिध्वं १, ८७, २; तै. सं. ४, ३, १३, ७

अपाजिरा पुरुहूताय सतिः ३, ३५, २
 अपायातं दाशुषे मर्त्याय ७, ७१, २
 अपावसृज रमण्या १०, ११०, १०; अथर्व. ५, १२, १०;
 वा. य. २९, ३५; तै. ब्रा. ३, ६, ३, ४; नि. ८, १७
 अपास्त्रे गायता नरः ९, १११, १; साम. ६५१; ७६३; वा. य.
 ३३, ६२; तै. ब्रा. १, ५, ९, ७
 अपेदसुपपचनं ६, २८, ८; अथर्व. ९, ४, २३; तै. ब्रा.
 २, ८, ८, १२
 अपेदहं धनदामप्रतीत १, ३३, २
 अपेम सृक्षि वाजयुः २, ३५, १
 अपो अर्द्धशि शुन्ध्युवो न वक्षः १, १२४, ४; नि. ४, १६
 अपो नयस्व वृषणा तपुष्योतेमव ३, ३५, ३
 अपोप मे परा मृग मा मे १, १२६, ७; नि. ३, २०
 अपो मतिः पृच्यते ९, ६९, २; साम. १३७१
 अपो रथेषु पृषतीरयुगध्वं १, ३९, ६
 अपो रुरुचे ध्रुवतिर्न योपा ७, ७७, १
 अपो पु जातमन्त्रं ९, ६१, १३; साम. ४८७, ७६२;
 १३३५
 अपो पु शृणुही गिरः ६, ८२, १; साम. ४१६
 अपो ह यद्विदथं वाजिनो गुः ७, २३, ३; तै. ब्रा. ३, ६, १२, १
 अपो हरीणां पतिं ८, २४, १४; साम. १५१०
 अभयं शृणवच्च नो ८, ६१, १; साम. २९०; १२३३; अथर्व.
 २०, ११३, १
 अभयतः पवमानस्य ९, ८६, ६; साम. ८८७
 अभयं ते न क्षीयते २, ९, ५
 अभयासो जातवेदः स्याम २, २, १२
 उभा उ नूनं तद्विदथं १०, १०६, १
 उभा जिग्यधुर्न परा ६, ६९, ८; अथर्व. ७, ४४, १; तै. सं.
 ३, २, ११, २; ७, १, ६, ७
 उभा देवा दिवि स्पृशा १, २३, २
 उभा देवा नृचक्षसा ९, ५, ७
 उभा पिबतमग्निना १, ४६, १५; वा. य. ३४, २८
 उभाभ्यां देव सवितः ९, ६७, २५; वा. य. १९, ४३;
 तै. ब्रा. १, ४, ८, २; २, ६, ३, ४
 उभा वामिन्द्राग्नी आहुवध्या ६, ६०, १३; वा. य. ३, १३;
 तै. सं. १, १, १४, १; ५, ५, १
 उभा शंसा नयोमामविष्टा १, १८५, ९
 उभा हिं दक्षा भिपजामयो ८, ८६, १
 उमे अस्मै पीपयतः २, २७, १५
 उमे चिदिद्र रोदसी ७, २०, ४
 उमे धावापृथिवी विश्वमिन्धे ९, ८१, ५

उमे धुरौ वह्निरा पिबमानः १०, १०१, ११
 उमे पुनामि रोदसी ऋतेन १, १३३, १
 उमे भद्रे जोषयेते न मेने १, ९५, ६
 उमे यत्ते महिना शुभ्रे अंध ७, २६, २
 उमे यदिद्र रोदसी १०, १३४, १; साम. ३७९, १०९०
 उमे सुभ्रं सग्निं ५, ६, ९; साम. १०२४; वा. य. १५, ४३;
 तै. सं. २, २, १२, ७, ४, ४, ४, ६
 उमे सोमावचाकशन् ९, ३२, ४
 उभोभयाविन्दुपधेहि १०, ८७, ३; अथर्व. ८, ३, ३
 उरं यज्ञाय चक्रधुहिं ७, ९९, ४
 उरं हि राजा वरुणश्चकार १, २४, ८; वा. य. ८, २३;
 तै. सं. १, ४, ४५, १
 उरु गव्यतिरभयानि ९, ९०, ४; साम. १४१०
 उरं गभीरं जनुपा ३, ४६, ४
 उरु गस्तन्वे ३ तने ८, ६८, १२
 उरु ते ज्ञयः पर्येति वृष १, ९५, ९
 उरं नृभ्य उरं गव ८, ६८, १३
 उरं नो लोकमनु नेपि ६, ४७, ८; अथर्व. १९, १५, ४;
 तै. सं. २, ७, १३, ३; नि. ७, ६
 उरु वां रथः परि नक्षति ४, ४३, ५
 उरुव्यचसा महिनी असश्च १, १६०, २
 उरुव्यचसे महिने ७, ३१, ११; साम. १७९४
 उरुव्यचा नो महिपः १०, १२८, ८; अथर्व. ५, ३, ८;
 तै. सं. ४, ७, १४, ३
 उरुशंसा नमोवृधा ३, ६२, १७; साम. ६६४
 उरुव्या णो अभिशक्तेः १, ९१, १५
 उरुव्या णो मा परा दाः ८, ७१, ७
 उरुणसावसुतृपा १०, १४, १२; अथर्व. १८, २, १३;
 तै. आ. ६, ३, १
 उरोष्ट इन्द्र राघसो ५, ३८, १; साम. ३६६
 उरौ देवा अनिबाधे स्याम ५, ४२, १७; ४३, १६
 उरौ महौ अनिबाधे ववर्ध ३, १, ११
 उरौ वा मे अंतक्षिरे मर्दति ३, ६, ८
 उर्वी पृथिवी बहुले दूरे १, १८५, ७; तै. ब्रा. २, ८, ४, ८
 उर्वी सन्ननी वृहती ऋतेन १, १८५, ६
 उल्लूपातुं शुशुलूपातुं ७, १०४, २२; अथर्व. ८, ४, २२
 उवाच मे वरुणो मेधिराय ७, ८७, ४
 उवालोपा उच्छाच नु १, ४८, ३
 उवे अभ्य सुलाभिके १०, ८६, ७; अथर्व. २०, १२६, ७
 उवोचिथ हि मघवन् ७, ३७, ३
 उशना काव्यस्वा ८, २३, १७

उक्षाना यत्परावत ८, ७, २६
 उक्षाना यत्सहस्यैः ५, २९, ९
 उक्षंतस्त्वा नि भीमहि १०, १६, १२; अथर्व. १८, १, ५६;
 वा. य. १९, ७०; तै. सं. २, ६, १२, १
 उक्षता वृता न दमाय गोपा ७, ९१, २
 उक्षति घा ते अमृतास १०, १०, ३; अथर्व. १८, १, ३
 उक्षन्तु पु णः सुमना उपाके ४, २०, ४
 उक्षिप्वावको अरतिः १०, ४५, ७; वा. य. १२, २४;
 तै. सं. ४, २, २, २
 उक्षिप्वावको वसुमं तु १, ६०, ४
 उष आ साहि भातुना १, ४८, ९
 उष उषो हि वसो अग्रं १०, ८, ४
 उषः प्रतीची भुवनानि ३, ६१, ३
 उषसः पूर्वा अध यत् ३, ५५, १
 उषसां न केतवो १०, ७८, ७
 उषस्तच्चित्रमा भरा १, ९२, १३; साम. १७३१; वा. य.
 ३४, ३३; नि. १२, ६
 उषस्तमश्यां यज्ञसं सुवीरं १, ९२, ८
 उषा अप स्वसुस्तमः १०, १७२, ४; साम. ४५१; अथर्व.
 १९, १२, १
 उषा उच्छन्ती समिधाने १, १२४, १
 उषासानका बृहती १०, ३६, १
 उषो अघेह गोमति १, ९२, १४; साम. १७३२
 उषो देव्यमर्षा वि साहि ३, ६१, २
 उषो न जारः वृधुपाजो ७, १०, १
 उषो न जारो विभावो १, ६९, ९
 उषो मग्नेमिरा गहि १, ४९, १
 उषो मघोन्या वह सूनुते ४, ५५, ९
 उषो यदग्निं समिधे चकर्म १, ११३, ९
 उषो ब्रह्म भातुना १, ४८, १५
 उषो ये ते प्र यामेयु १, ४८, ४
 उषो वाजं हि वंस्व १, ४८, ११
 उषो वाज्रेन वाजिनी प्रचेता ३, ६१, १
 उष्टारेव फर्वरेषु १०, १०६, २
 उक्षा वेद वसुनां ९, ५८, २; साम. १०५८
 ऊती देवानां वयमिन्द्रवतः १, १३६, ७
 ऊती शचीवस्तव १०, १०४, ४; अथर्व. २०, ३३, ३
 ऊरुम्यां ते अहीवज्रया १०, १६३, ४; अथर्व. २, ३३, ५;
 १०, ९६, २०
 ऊतं गावो यवसे १०, १००, १०

ऊर्जं नो यौश्च पृथिवी ६, ७०, ६
 ऊर्जा देवां अवस्योजसा स्वां ८, ३६, ३
 ऊर्जो नपाज्जातवेदः १०, १४०, ३; साम. १८१८; वा. य.
 १२, १०८; तै. सं. ४, २, ७, २
 ऊर्जो नपातं स दिन्यां ६, ४८, २; साम. ७०४; वा. य.
 २७, ४४
 ऊर्जो नपातं सुभगं ८, १९, ४; साम. १४१४
 ऊर्जो नपातमध्वरे ३, २७, १२
 ऊर्जो नपातमा हुवे ८, ४४, १३; साम. १७१२
 ऊर्जो नपात्सहसावन् १०, ११५, ८
 ऊर्गज्जदा वि प्रयस्त्राम्य ५, ५, ४
 ऊर्ध्वं ऊषु ण ऊतये १, ३६, १३; साम. ५७; वा. य.
 ११, ४२; तै. सं. ४, १, ४, २; तै. ब्रा. ३, ६, १, २
 ऊर्ध्वं ऊषु णो अध्वरस्य ४, ६, १
 ऊर्ध्वं केतुं सविता देवो ४, १४, २
 ऊर्ध्वं सुनुदेवतं त ओजसा १, ८५, १०
 ऊर्ध्वं भातुं सविता देवो ४, १३, २
 ऊर्ध्वंस्त्रिष्टा न ऊतये १, ३०, ६; साम. १६०१; अथर्व.
 २०, ४५, ३
 ऊर्ध्वो धीतिः प्रत्यस्य प्रयाम १, ११९, २
 ऊर्ध्वो यत्ते त्रेतिनी भूत १०, १०५, ९
 ऊर्ध्वोसस्वाम्बिन्दवः ७, ३१, ९
 ऊर्ध्वो हि ते दिवेदिवो ८, ४५, १२
 ऊर्ध्वो अग्निः सुमति ७, ३९, १
 ऊर्ध्वो गन्धर्वो अधि १०, १२३, ७; साम. १८४४
 ऊर्ध्वो गन्धर्वो अधि नाके ९, ८५, १२
 ऊर्ध्वो ग्रावा बृहदग्निः १०, ७०, ७
 ऊर्ध्वो ग्रावा वसवो १०, १००, ९
 ऊर्ध्वो नः पाहंसो १, ३६, १४; तै. ब्रा. ३, ६, १, २
 ऊर्ध्वो भव प्रति विध्या ४, ४, ५; वा. य. १३, १३;
 तै. सं. १, २, १४, २
 ऊर्ध्वो वां गापुरध्वरे अकारि ३, ४, ४
 ऊर्ध्वो वामगिरध्वरेषु ६, ६३, ४
 ऊर्ध्वो ह्यस्यादध्यन्तरिक्षे २, ३०, ३
 ऊर्मिर्यस्ते पवित्र आ ९, ६४, ११
 ऊरुसामाम्ब्यामभिहितौ १०, ८५, ११; अथर्व. १४, १, ११
 ऊचा कपोतं तुदत १०, १६५, ५; अथर्व. ६, २८, १
 ऊचां स्वः पोषमासे १०, ७१, ११; नि. १, ८
 ऊचो अक्षरे परमे व्योमन् १, १६४, ३२; अथर्व. ९, १०, १८;
 तै. ब्रा. ३, १०, ९, १४; तै. आ. २, ११, १;
 नि. १३, १०

ऋजिष्य ईमिन्द्रावतो ४, २७, ४
 ऋजीते परि वृद्धि ६, ७५, १२; वा. य. २९, ४९, तै. सं.
 ४, ६, ६, ४
 ऋजीत्येनी रुजती १०, ७५, ७
 ऋजीपी इयेनो वदमानो ४, २६, ६
 ऋजीपी वज्री वृषभस्तुरापाद् ५, ४०, ४; अथर्व. २०, १२, ७
 ऋजुः पवस्व वृजिनस्य ९, ९७, ४३
 ऋजुनीती नो वरुणो १, ९०, १; साम. २१८; नि. ६, २१
 ऋजुरिच्छंती वनवत् २, २६, १
 ऋज्रमुक्षण्यायने ८, २५, २२; नि. ५, १५
 ऋज्राविन्द्रोत आ वदे ८, ६८, १५
 ऋतं येमान ऋतामिद्वो ४, २३, १०
 ऋतं वदन्वृत्तमुष्म ९, ११३, ४
 ऋतं वोचे नमसा पृच्छथ ४, ५, ११
 ऋतं शंसन्त ऋजुदीध्यानाः १०, ६७, २; अथर्व. २०, ९१, २
 ऋतज्येन क्षिप्रेण २, २४, ८
 ऋतं च सत्यं चाभीक्षात् १०, १९०, १; तै. आ. १०, १, १३
 ऋतं चिकित्स्व ऋतमित् ५, १२, २
 ऋतधीतय आ गत ५, ५१, २
 ऋतं दिवे तद्वोचं पृथिव्यै १, १८५, १०
 ऋतं देवाय कृण्वते २, ३०, १
 ऋतमृतेन सपन्तेषिरं ५, ६८, ४; साम. १४६६
 ऋतस्य गोपा न दभाय ९, ७३, ८
 ऋतस्य गोपावधि ५, ६३, १
 ऋतस्य जिह्वा पवते मधु ९, ७५, २; साम. ७०१
 ऋतस्य तन्तुर्विततः ९, ७३, ९
 ऋतस्य इळहा धरुणानि ४, २३, ९
 ऋतस्य देवा अनु व्रता १, ६५, ३
 ऋतस्य पथि वेधा ६, ४४, ८
 ऋतस्य प्रेषा ऋतस्य धीतिः १, ६८, ५
 ऋतस्य बुध्न उपसामिपण्य ३, ६१, ७
 ऋतस्य रश्मिमनुयच्छमाना १, १२३, १३
 ऋतस्य वा केशिना योग्याभि ३, ६, ६
 ऋतस्य वो रथ्यः पूत ६, ५१, ९
 ऋतस्य हि घेनवो वावशानः १, ७३, ६
 ऋतस्य हि प्रसितिर्घाँः १०, ९२, ४
 ऋतस्य हि वर्तनयः १०, ५, ४
 ऋतस्य हि शुरुधः सन्ति ४, २३, ८; नि. ६, १६; १०, ४१
 ऋतस्य हि सद्सो १०, १११, २
 ऋतायिनी मायिनी १०, ५, ३
 ऋतावरी दिवो अर्कैरबोध्या ३, ६१, ६

ऋतावान ऋतजाता ऋतावृधो ७, ६६, १३
 ऋतावानं यज्ञियं विप्रमुक्थ्यं ३, २, १३
 ऋतावानं विचेतसं ४, ७, ३
 ऋतावानः प्रतिचक्ष्या २, २४, ७
 ऋतावानमृतायवो ८, २३, ९
 ऋतावानं महियं १०, १४०, ६; साम. १८२१; वा. य.
 १२, १११; तै. सं. ४, २, ७, ३
 ऋतावाना नि पेदतुः ८, २५, ८
 ऋतावा यस्य रोदसी ३, १३, २
 ऋतुर्जनित्री तस्या २, १३, १
 ऋतेन ऋतं धरुणं धारयन्त ५, १५, २
 ऋतेन ऋतं नियतमीळ ४, ३, ९
 ऋतेन ऋतमपिहितं ५, ६२, १
 ऋतेन देवः सविता शमायत ८, ८६, ५
 ऋतेन देवीरमृता ४, ३, १२
 ऋतेन मित्रावरुणा १, २, ८; साम. ८४८
 ऋतेन यावृतावृधा १, २३, ५; साम. ७९४
 ऋतेन हि ऋता वृषभर्षिदक्षः ४, ३, १०
 ऋतेनाग्निं व्यसन्मिदन्तः ४, ३, ११
 ऋते स विन्दते युधः ८, २७, १७
 ऋदूदरेण सख्या सचेय ८, ४८, १०; तै. सं. २, २, १२, ३;
 नि. ६, ४
 ऋधक्सा वो मरुतो ७, ५७, ४
 ऋधक्स्तोम स्वस्वये ९, ६४, ३०; साम. ६५६
 ऋधगित्या स मर्यः ८, १०१, १; वा. य. ३३, ८७
 ऋधक्से सुदानवे ६, २, ४; साम. ३६५
 ऋध्याम स्तोमं सनुयाम १०, १०६, ११
 ऋशुक्षणं न वर्तव ८, ४५, २९
 ऋशुक्षणाभिद्रमा हुव ऊतये १, १११, ४
 ऋशुक्षणो वाजा ७, ४८, १
 ऋशुतो रथिः प्रथमश्व ४, ३६, ५
 ऋशुमन्ता वृषणा वाजवन्ता ८, ३५, १५
 ऋशुशुक्षणो रथिं ४, ३७, ५
 ऋशुर्कशुक्षा ऋशुर्विधतः १०, ९३, ८
 ऋशुर्कशुभिरभि वः ७, ४८, २; नि. ५, २
 ऋशुर्न इन्द्रः शवसान १, ११०, ७
 ऋशुर्न रथ्यं नवं ९, २१, ६
 ऋशुर्भराय सं शिशानु सातिं १, १११, ५
 ऋशुर्विश्वा वाज इन्द्रो ४, ३४, १
 ऋशुश्रक् ईळ्यं चारु नाम ३, ५, ६
 ऋश्यो न तृष्यश्व ८, ४, १०

अपमं मा समानानां १०, १६६, १
अपि नरावहसः पांचजन्यं १, ११७, ३
अपिमना य ऋषिकृत ९, ९६, १८; साम. ११७६
अपिर्न स्तुम्बा विश्व प्रशस्तः १, ६६, ४
अपिर्विमः पुरस्ता ९, ८७, ३; साम. ६७९
अपिर्हि पूर्वजा असि ८, ६, ४१
अपे मंत्रकृतां स्तोमैः ९, ११४, २
अष्टयो वो मरुतो ५, ५७, ६
अप्स्वस्वमिन्द्र शूर जातः १०, १४८, २
अप्त्रा ते पादा प्र यजिगासी १०, ७३, ३

एक एवाग्निर्बहुधा ८, ५८, २

एकं वि चक्र चमसं चतुर्वयम् ४, ३६, ४

एकः समुद्रो धरुणः १०, ५, १

एकः सुपर्णः स समुद्रं १०, ११४, ४; मे. आ. ३, ६;
नि. १०, ४६

एकं चमसं चतुरः कृणोतन १, १६१, २

एकं च यो विंशति ७, १८, ११

एकं नु स्वा सत्यति पांचजन्यं ५, ३२, ११

एकपाद्भ्यो द्विपदो १०, ११७, ८; अथर्व. १३, २, २७; ३, २५

एकया प्रतिधापिवत् ८, ७७, ४; नि. ५, १०

एकराजस्य भुवनस्य राजसि ८, ३७, ३

एकस्वष्टुरश्वस्याविशस्ता १, १६२, १९; वा. य. २५, ४२;
तै. सं. ४, ६, ९, ३

एकसिन्योगे मुरणा समाने ७, ६७, ८

एकस्य चिन्मे विम्बस्वोजः १, १६५, १०

एकस्या वस्तोरावतं रणाथ १, ११६, २१

एकाचेतस्तरस्वती नदीनां ७, ९५, २

एको द्वे वसुमती समीची ३, ३०, ११

एको बहुनामसि मन्यवीलि १०, ८४, ४; अथर्व. ४, ३१, ४

एत उ त्वे अवीवशन् ९, २१, ७

एत उ त्वे पतयन्ति श्रया तवः ७, १०४, २०; अथर्व. ८, ४, २०

एत उ त्वे प्रत्यदश्रु १, १९१, ५

एतं वां स्तोममश्विना १०, ३९, १४

एतं शंसमिन्द्रामस्मयुद्धं १०, ९३, ११

एतं शर्धं धाम यस्य सूरैः १, १२२, १२

एतच्चन त्वो विचिकेतदेषास् १, १५२, २

एतच्च इन्द्र वीर्यम् ८, ५४, १

एतस्यत्त इन्द्र वृष्ण उक्थं १, १००, १७

एतस्यत्त इन्द्रियं ६, २७, ४

एतस्यश्च योजनमचेति १, ८८, ५; नि. ५, ४

एतदस्या अनः शये ४, ३०, ११; नि. ११, ४८

एतद्वेदुत वीर्यं ४, ३०, ८

एतद्वचो जरितर्मापि मृष्टाः ३, ३३, ८

एतं ते स्तोतं तुविजात ५, २, ११; तै. ब्रा. २, ४, ७, ४

एतं त्वं हरितो दश ९, ३८, ३; साम. १२७९

एतं त्रितस्य थोपणो ९, ३८, २; साम. १२७५

एतमु त्वं दश क्षिपो ९, १५, ८; साम. १२७३

एतमु त्वं दश क्षिपः ९, ६१, ७; साम. १०८१

एतमु त्वं मदच्युतं सहस्रा ९, १०८, ११; साम. ५८१

एतं मृजन्ति मज्यं पवमानं ९, ४६, ६

एतं मृजन्ति मज्यंमुप द्रोणे ९, १५, ७; साम. १२६८

एतं मे स्तोमं तना १०, ९३, १२

एतं मे स्तोममूयं ५, ६१, १७

एता अग्न आशुपाणास हृष्टीः ७, ९३, ८

एता अर्पन्ति ह्यघात ४, ५८, ५; वा. य. १७, ९३;
१३, ३८

एता अर्पन्त्यलला भवन्ती ४, १८, ६

एता उ त्या उपसः १, ९२, १; साम. १७५५; नि. १२, ७

एता उ त्याः प्रत्यदश्रु ७, ७८, ३

एता चिकित्वो भूमा १, ७०, ६

एता चोत्तानि ते कृता ८, ७७, ९

एता ते अग्न उचथानि वेधो जुष्टानि १, ७३, १०

एता ते अग्न उचथानि वेधोऽवोचम ४, २, २०

एता ते अग्ने जनिमा ३, १, २०

एता त्यां ते श्रुत्यानि १०, १३८, ६

एता धियं कृणवामा ५, ४५, ६

एतानि धीरो निपया चिकेत ७, ५६, ४

एतानि भद्रा कलश १०, ३२, ९

एतानि वां श्रवसा १, ११७, १०

एतानि वामश्विना वर्धनानि २, ३९, ८

एतानि वामश्विना वीर्याणि १, ११७, २५

एतानि सोम पवमानो ९, ७८, ५

एता नो अग्ने सौभगा ७, ३, १०; ४, १०

एताम्यग्ने नवतिं सहस्रा १०, ९८, ११

एताम्यग्ने नवतिर्नव १०, ९८, १०

एतायामोप गम्यन्त १, ३३, १

एतावताश्विदेवां सुजं ८, ७, १५

एतावतस्त ईमह इन्द्र ८, ४२, ९

एतावतस्ते वसो विधाम ८, ५०, ९

एतावद्वा वृषण्वस् ८, ५, २७

एतावद्वेदुपस् ५, ७९, १०

पुतावानस्य महिमा १०, ९०, ३; अथर्व. १९, ६, ३;
 वा. य. ३१, ३; तै. आ. ३, १२, १
 पुता विश्वा चक्रवर्त्त ५, २९, १४
 पुता विश्वा विदुषे ४, ३, १६
 पुता विश्वा सवना तुतुमा १०, ५०, ६; नि. ५, २५
 पुता वो वरुमुद्यता २, ३१, ७
 पुति प्र होता व्रतमस्य १, १४४, १
 पुते असृग्रमाश्वो ९, ६३, ४
 पुते असृग्रमिन्द्रवः ९, ६२, १; साम. ८३०
 पुते त इन्द्र जन्तवो १, ८१, ९; अथर्व. २०, ५६, ६
 पुते स्ये मानवो दर्शतायाः ७, ७५, ३
 पुते स्ये वृथगक्षय ८, ४३, ५
 पुते शुक्लेभिर्विश्वं ७, ७, ६
 पुते धामान्यार्या ९, ६३, १४
 पुते धावन्तीन्द्रवः ९, २१, १
 पुते नरः स्वपसो १०, ७६, ८
 पुतेनाग्ने ब्रह्मणा १, ३१, १८
 पुते पूता विपश्चितः (०। विपा) ९, २२, ३
 पुते पूता विपश्चितः (०। सूर्यासो) ९, १०१, १२; साम. ११०२
 पुते प्रष्टानि रोदसोः ९, २२, ५
 पुते मृष्टा अमस्याः ९, २२, ४
 पुते वदन्ति शतवत् १०, ९४, २
 पुते वदन्त्यविदक्षना १०, ९४, ३
 पुते वाता हवोरवः ९, २२, २
 पुते विश्वानि वार्या ९, २१, ४
 पुते शमीभिः सुशमी १०, २८, १२
 पुते सोमा अति वाराण्यया ९, ८८, ६
 पुते सोमा अभि गन्वा ९, ८७, ५
 पुते सोमा अभि प्रियं ९, ८, १; साम. ११७८
 पुते सोमा असृक्षत ९, ६२, २; साम. १०६१
 पुते सोमाः पवमानास ९, ६९, ९
 पुते सोमास आश्वो ९, २२, १
 पुते सोमास इन्द्रवः ९, ४६, ३
 पुते स्तोमा नरा नृत्तम ७, १९, १०; अथर्व. २०, ३७, १०
 पुतो न्वष सुष्यो ५, ४५, ५
 पुतोन्विन्द्रं स्ववाम शुद्धं ८, ९५, ७; साम. ३५०; १४०२
 पुतोन्विन्द्रं स्ववाम सख्यायः ८, २४, १९; अथर्व.
 २०, ६५, १
 पुतो न्विन्द्रं स्ववाममेधानं ८, ८१, ४
 पुतो मे गावौ प्रमरस्य १०, २७, २०
 पुदं मरुतो अश्विना ५, २६, ९
 ऋ० १११

पुदु मध्वो मदित्वरं ८, २४, १६; साम. ३८५; १६८४;
 अथर्व. २०, ६४, ४
 पुनाङ्गुषेण वयमिन्द्रवन्तो १, १०५, १९; नि. ५, ११
 पुना मन्दानो जहि क्षार ६, ४४, १७
 पुना वयं पयसा ३, ३३, ४
 पुना विश्वान्ययं आ ९, ६१, ११; साम. ५९४; ६७४;
 वा. य. २६, १८
 पुना वो अग्निं नमसो ७, १६, १; साम. ४५; ७४९;
 वा. य. १५, ३२; तै. सं. ४, ४, ४, ४; नि. ३, २१
 पुन्दुमिन्द्राय सिञ्चत ८, २४, १३; साम. ३८६; १५०९
 पुन्दो पार्थिवं रथि ९, २९, ६
 पुन्द्र नो गधि म्रियः ८, ९८, ४; साम. ३९३; १२४७;
 अथर्व. २०, ६४, १
 पुन्द्र याहि पीतये ८, ३३, १३
 पुन्द्र याहि मत्स्य ८, १, २३
 पुन्द्र याहि हरिभिः ८, ३४, १; साम. ३४८; १८०७
 पुन्द्र याक्षुष नः १, १३०, १; साम. ४५९
 पुन्द्रवाहो नृपतिं १०, ४४, ३; अथर्व. २०, ९४, ३
 पुन्द्र सानसि रथि १, ८, १; साम. १२९; अथर्व. २०, ७०, १७;
 तै. सं. ३, ४, ११, ३; तै. आ. ३, ५, ७, ३
 पुन्द्रस्य कुक्षा पवते ९, ८०, ३
 पुन्द्रो बर्हिः सीदतु १०, ३६, ५
 पुमिष्टुभिः सुमना १, ५३, ४; अथर्व. २०, २१, ४
 पुमिर्न इन्द्राहभिः ७, २८, ४
 पुमिर्नुमिभिर्नृत्तं स्वायुभिः ४, १६, १९
 पुमिर्नो अकैर्मवा ४, १०, ३; साम. १७७३; वा. य.
 १५, ४६; तै. सं. ४, ४, ४, ७
 पुमिर्मेव सुमना अग्ने ४, ३, १५
 पुमा अगमन्नेवतीः १०, ३०, १४
 पुमाश्रुमाश्वे १, ४, ७; अथर्व. २०, ६८, ७
 पुमेनं सृजता १, ९, २; अथर्व. २०, ७१, ८; नि. १, १०
 पुमेनं प्रत्येतन ६, ४२, २; साम. १४४१
 पुर्वो अग्निं वसुधवः ५, २५, ९
 पुर्वो अग्निमश्वर्यसुः ५, ६, १०
 पुवा कविस्तुवीरवाँ १०, ६४, १६
 पुवाग्निं सहस्यं ७, ४२, ६
 पुवाग्निर्गोतमेभिर्भ्रातावा १, ७७, ५
 पुवाग्निर्मतैः सह १०, ११५, ७
 पुवा च त्वं सरम १०, १०८, ९
 पुवा जज्ञानं सहसे ६, ३८, ५
 पुवा त इन्द्रो सुम्वस्य ९, ७९, ५

एवा त इन्द्रोचथमहेम २, १९, ७
 एवा तदिन्द्रं इन्द्रुना १०, १४४, ६
 एवा तमाहुस्त ७, २६, ४
 एवा ता विश्वा चक्रुर्वांसं ६, १७, १३
 एवा ते अग्ने विमदो १०, २०, १०
 एवा ते अग्ने सुमतिं ५, २७, ३
 एवा ते गुत्समदाः २, १९, ८
 एवा ते वयमिन्द्रं शुजतीनां १०, ८९, १७
 एवा ते हारियोजना १, ६१, १६; अथर्व. २०, ३५, १६
 एवा स्वामिन्द्र वज्रिञ्च ४, १९, १
 एवा देव देवताते ९, ९७, २७
 एवा देवाँ इन्द्रो विव्ये १०, ४९, ११
 एवा न इन्द्रो अभि ९, ९७, २१
 एवा न इन्द्र वार्यस्य ७, २४, ६; २५, ६
 एवा न इन्द्रोतिभिरव ५, ३३, ७
 एवा न इन्द्रो मघवा ४. १७, २०
 एवा नः सोम परिपिच्यमान आ पवस्व ९, ९७, ३६;

साम. ८६१

एवा नः सोम परिपिच्यमानो ववो ९, ६८, १०
 एवा नपातो मम तस्य ६, ५०, १५
 एवा न स्पृघः सम ६, २५, ९
 एवा नूनमुप स्तुहि ८, २४, २३; अथर्व. २०, ६६, २
 एवा नृमितिन्द्रः सुभवस्या १, १७८, ४
 एवा नो अग्ने अमृतेषु २, २, ९
 एवा नो अग्ने विहवा ७, ४३ ५
 एवा नो अग्ने समिधा १, ९५, ११; ९६, ९
 एवा पतिं द्रोणसाचं १०, ४४, ४; अथर्व. २०, ९४, ४
 एवा पवस्व मदितो ९, ९७, १५; साम. ८०८
 एवा पाहि प्रतया ६, १७, ३; अथर्व. २०, ८, १; तै. ब्रा. २, ५, ८, ११
 एवा पित्रे विश्वदेवाय ४, ५०, ६; अथर्व. २०, ८८, ६;
 तै. सं. १, ८, २२, २
 एवा पुनान इन्द्रयुः ९, ६, ९
 एवा पुनानो अपः स्वः ९, ९१, ६
 एवा ऋतेः सूनुवीर्यधः १०, ६३, १७; ६४, १७
 एवा वज्रो वृषभ २, ३३, १५; तै. ब्रा. २, ८, ६, ९
 एवा महस्तुविजातः १, १९०, ८
 एवा महान्वृहदिवो १०, १२०, ९; अथर्व. ५, २, ९,
 २०, १०७, १२

• एवा महो असुर १०, ९९, १२; नि. ५, ३
 एवास्तुताय महे क्षयाय ९, १०९, ३; साम. १३६८

एवा राजेव ऋतुमाँ ९, ९०, ६
 एवा रातिस्तुवीमघ ८, ९२, २९; साम. ८२५; अथर्व.
 २०, ६०, २
 एवारे वृषभा सुते ८, ४५, ३८
 एवा वन्दस्व वरुणं बृहन्तं ८, ४२, २; तै. ब्रा. २, ५, ८, ४
 एवा वसिष्ठ इन्द्रं ७, २६, ५
 एवा वस्वः इन्द्रः सद्यः ४, २१, १०
 एवा वामह ऊतये (०। इन्द्राग्नी) ८, ३८, ९
 एवा वामह ऊतये (०। नासत्या) ८, ४२, ६
 एवा सत्यं मघवाना युवं ४, २८, ५
 एवा हि ते विभूतय १, ८, ९; अथर्व. २०, ६०, ५, ७१, ५
 एवा हि ते शं सवना १, १७३, ८
 एवा हि स्वास्तुथा यातयन्त ५, ३२, १२
 एवा हि मां तवसं वर्धयन्ति १०, २८, ६
 एवा द्वि मां तवसं जज्जुः १०, २८, ७
 एवा ह्यसि वीरयुः ८, ९२, २८; साम. २३२, ८२४;
 अथर्व. २०, ६०, १

एवा ह्यस्य कात्या १, ८, १०; अथर्व. २०, ६०, ६; ७१, ६
 एवा ह्यस्य सूनुता १, ८, ८; अथर्व. २०, ६०, ४; ७१, ४
 एवेदिन्द्रं वृषणं ७, २३, ६; अथर्व. २०, १२, ६; वा. व.
 २०, ५४

एवेदिन्द्रः सुते अस्तावि ६, २३, २०
 एवेदिन्द्रः सुहव ६, २९, ६
 एवेदिन्द्राय वृषभाय ४, १६, २०
 एवेदेते प्रति मा १, १६५, १२
 एवेदेष तुविह्वलिः ८, २, ३१
 एवेदेया पुरुतमा दशकं १, १२४, ६
 एवेदूने युवतयो नमन्त १०, ३०, ६
 एवेन सद्यः पर्येति १, १२८, ३
 एवेन्द्राग्निभ्यामहावि ५, ८६, ६
 एवेन्द्राग्निभ्यां पितृवर् ८, ४०, १२
 एवेन्द्राग्नी पविवांसा १, १०८, १३
 एवेन्नु कं सिधुमेधिः ७, ३३, ३
 एवैवापागपरे १०, ४४, ७; अथर्व. २०, ९४, ७
 एष इन्द्राय वायवे ९, २७, २; साम. १२८७
 एष उ स्य पुरुततो ९, ३, १०; साम. १२६५
 एष उ स्य वृषा रथो ९, ३८, १; साम. १२७४
 एष एतानि चकारेन्द्रो ८, २, ३४
 एष कविरभिष्टुतः ९, २७, १; साम. १२८६
 एष क्षेति रथवीतिः ५, ६१, १९
 एष गव्युरचक्रदत् ९, २७, ४; साम. १२८९

एष प्रावेव जतिता ५, ३६, ४
 एष च्छागः पुरो १, १६२, ३; वा. य. २५, २६; तै. सं.
 ४, ६, ८, १
 एष जुन्नो अभिद्युतः ९, ६७, २०
 एष ते देव नेता ५, ५०, ५
 एष दिवं वि धावति ९, ३, ७; साम. १२६२
 एष दिवं व्यासरात् ९, ३, ८; साम. १२६३
 एष देवः शुभायते ९, २८, ३; साम. १२८२
 एष देवो अमर्त्यः ९, ३, १; साम. १२५६
 एष देवो रथयति ९, ३, ५; साम. १२५९; नि. ६, २८
 एष देवो विपन्युभिः ९, ३, ३; साम. १२६०
 एष देवो विपा कृतो ९, ३, २; साम. १२६१
 एष द्रष्टो वृषभो ६, ४१, ३
 एष धिया गालगव्या ९, १५, १; साम. १२६६
 एष नृभिर्वि नीयते ९, २७, ३; साम. १२८८
 एष पवित्रे अक्षरात् ९, २८, २; साम. १२८१
 एष पुनानो मधुमौ ९, ११०, ११
 एष पुरु धियायते ९, १५, २; साम. १२६७
 एष प्र कोशे मधुमौ ९, ७७, १; साम. ५५६
 एष प्रलेन जन्मना ९, ३, ९; साम. ७५८; १२६४
 एष प्रलेन मन्मना ९, ४२, २; साम. ७५९
 एष प्रलेन वयसा ९, ९७, ४७
 एष प्र पूर्वैरिव १, ५६, १
 एष रुक्मिभिरायते ९, १५, ५; साम. १२७०
 एष वसुनि पिबन्ना ९, १५, ६; साम. १२७२
 एष व स्तोमो मरुत इयं १, १६५, १५; १६६, १५;
 १६७, ११; १६८, १०
 एष वः स्तोमो मरुतो नमस्तात् १, १७१, २
 एष वां स्तोमो अश्विनावकारि १, १८४, ५
 एष वाजी हितो नृभिः ९, २८, १; साम. १२८०
 एष वां देवावश्विना ४, १५, ९
 एष विप्रैरभिष्टुतो ९, ३, ६; साम. १२५७
 एष विश्वविस्पवते ९, ९७, ५६
 एष विश्वानि वार्या ९, ३, ४; साम. १२५८
 एष वृषा कनिक्रदत् ९, २८, ४; साम. १२८३
 एष वृषा वृषवतः ९, ६२, ११
 एष शुक्लमदाभ्यः ९, २८, ६; साम. १२९१
 एष शुक्लमसिच्यदत् ९, २७, ६ साम. १२९०
 एष श्रद्धाणि दोधुवत् ९, १५, ४; साम. १२७१
 एष सुवानः परि सोमः ९, ८७, ७
 एष सूर्यमरोचयत् ९, २८, ५; साम. १२८४

एष सूर्येण हासते ९, २७, ५; साम. १२८५
 एष सोमो अधि स्वाधि ९, ६६, २९
 एष स्तोम इन्द्र तुभ्य १, १७३, १३
 एष स्तोमो अचिक्रदत् ७, २०, ९
 एष स्तोमो मह उग्राय ७, २४, ५; दे. आ. १, २१
 एष स्तोमो मारुतं शर्धो अच्छ ५, ४२, १५
 एष स्तोमो वरुण मित्र ७, ६४, ५; ६५, ५
 एष स्य कारुर्जरते ७, ६८, ९
 एष स्य ते तन्वो २, ३६, ५; अथर्व. २०, ६७, ६
 एष स्य ते पवत ९, ९७, ४६
 एष स्य ते मधुमौ ९, ८७, ४; साम. ५३१
 एष स्य धारया सुतो ९, १०८, ५; साम. ५८४
 एष स्य परि पिच्यते ९, ६२, १३
 एष स्य पीतये सुतो ९, ३८, ६; साम. १२७८
 एष स्य भाजुरुदियति ४, ४५, १
 एष स्य मद्यो रसो ९, ३८, ५; साम. १२७७
 एष स्य माजुपीध्वा ९, ३८, ४; साम. १२७६
 एष स्य मित्रावरुणा नृचक्षाः ७, ६०, २
 एष स्य वां पूर्वगस्वेव सख्ये ७, ६७, ७
 एष स्य सोमः पवते ९, ८४, ४
 एष स्य सोमो मतिभिः ९, ९६, १५
 एष हितो वि नीयते ९, १५, ३; साम. १२६२
 एषा गोभिररुणेभिः ५, ८०, ३
 एषा जन् दक्षता बोधयन्ती ५, ८०, २
 एषा दिवो दुहिता प्रत्यदक्षिं ज्योतिः १, १२४, ३
 एषा दिवो दुहिता प्रत्यदक्षिं व्युच्छन्ती १, ११३, ७
 एषा नेत्री राघसः ७, ७६, ७
 एषा प्रतीची दुहिता ५, ८०, ६
 एषा यथो परमादन्तः ९, ८७, ८
 एषाथुक्त परावतः १, ४८, ७
 एषा ज्येनी भवति ५, ८०, ४
 एषा शुद्धा न तन्वो ५, ८०, ५
 एषा स्या नव्यमायुर्दधाना ७, ८०, २
 एषा स्या नो दुहिता दिवोजाः ६, ६५, १
 एषा स्या युजाना ७, ७५, ४
 एषा स्या वो मरुतोऽनुभर्त्री १, ८८, ६
 एषो उषा अपूर्या १, ४६, १; साम. १७८; १७२८
 एह गमन्तुष्यः सोम १०, १०८, ८
 एह देवा मयोमुवा १, ९२, १८; साम. १७३५
 एह वां मुषितप्सवो ८, ५, ३३

एह हरी ब्रह्मयुजा ८, २, २७; साम. १६५८

एहि प्रेहि क्षयो दिवीहि ८, ६४, ४

एहि मनुदेवयुः १०, ५१, ५

एहि वां विमुचो ६, ५५, १; नि. ५, ९

एहि स्तोमो अमि स्वराभिः १, १०, ४

एह्यन इह होता नि १, ७६, २

एह्यु पु ब्रवाणि ६, १६, १६; साम. ७, ७०५; वा. य. २६, १३

ऐच्छाम त्वा बहुधा १०, ५१, ३;

ऐताग्रयेषु तस्थुषः ५, ५३, २

ऐतु पूषा रयिर्भगः ८, ३१, ११

ऐमिरग्ने दुवो गिरो १, १४, १

ऐमिरग्ने सरथं ३, ६, ९; अथर्व. २०, १३, ४

ऐमिर्देवे वृष्या पौल्यानि १०, ५५, ७; साम. १७८४

ऐषु चाकन्धि पुरुहूत १०, १४७, ३

ऐषु चेतद् वृषण्वती ८, ६८, १८

ऐषु धावाष्ट्रयित्री १०, ९३, १०

ऐषु धा वीरवधशः ५, ७९, ६

ओकिवांसा सुते सचो ६, ५९, ३

ओ चिस्तलायं सख्या १९, १०, १; साम. ३४०;

अथर्व. १८, १, १

ओजस्तदस्य तित्विषे ८, ६, ५; साम. १८२; १६५३; अथर्व.

२०, १०७, २

ओजिष्ठं ते मध्यतो ३, २१, ५; तै. ब्रा. ३, ६, ७, २

ओ त्वमह आ रथं ८, २२, १

ओ त्वे नर इन्द्र मृतये १, १०४, २

ओमानमापो मान्सी ६, ५०, ७

ओमासश्चर्यणीष्ठतो १, ३, ७; ऐ. आ. १, ४; वा. य.

७, ३३; तै. सं. १, ४, १६, १; नि. १२, ४०

ओर्वप्रा अमर्त्या १०, १२७, २

ओ ऋष्टिर्विद्व्या ७, ४०, १

ओपध्याः सं वदन्ते १०, ९७, २२; वा. य. १२, ९६;

तै. सं. ४, २, ६, ५

ओषधीः प्रति मोदध्वं १०, ९७, ३; वा. य. १२, ७७;

तै. सं. ४, २, ६, १

ओषधीरिति मातरः १०, ९७, ४; वा. य. १२, ७८; तै. सं.

४, २, ६, १; नि. ६, ३

ओषमिष्टुथिवीमहं १०, ११९, १०

ओ पु वृत्तिराधंसो ७, ५९, ७

ओ पु म्र याहि वाजेभिः ८, २, १९; साम. २२७

ओ पु वृष्णः प्रयज्यन् ८, ७, ३३

ओ पु स्वसारः कारवे शृणोत ३, ३३, ९

ओ पू णो अग्ने शृणुहि त्वं १, १३९, ७

ओष्टाविष मध्वाक्षे वदन्ता २, ३९, ६

ओ सुष्टु इन्द्र याहि १, १७७, ५

ओच्छसा रात्री परितक्म्या ५, ३०, १४

ओर्वशृगुवच्छुचि ८, १०२, ४; साम. १८; तै. सं.

३, १, ११, ८

का इमं वो निष्यमा चिकेत १, ९५, ४

क इमं दशभिर्मम ४, २४, १०

क ई वेद सुते सचा ८, ३३, ७; साम. २९७; १६९६;

अथर्व. २०, ५३, १; ५७, ११

क ई व्यक्ता नरः सनीळाः ७, ५६, १; साम. ४३३

क ई स्तवस्कः पृणास्को यजाते ६, ४७, १५

क ईपते तुज्यते १, ८४, १७; नि. १४, २६

क उ जु ते महिमनः समस्था १०, ५४, ३

क उ श्रवस्कतमो यज्ञियानां ४, ४३, १

कं याथः कं ह गच्छथः कः ५, ७४, ३

कः कुमारमजनयत् १०, १३५, ५

कः श्विद् वृक्षो निष्ठितो मध्ये १, १८२, ७

ककर्वदे वृषभो युक्त आसीत् १०, १०२, ६

ककुहः सोम्यो रस ९, ६७, ८

ककुहं चित्वा कवे ८, ४५, १४

कंकतो न कङ्कतो १, १९१, १

कण्वा इन्द्रं यदकृत ८, ६, ३; साम. १३०८; अथर्व.

२०, १३८, ३

कण्वा हव शृगवः सूर्या हव ८, ३, १६; साम. १३६३;

अथर्व. २०, १०, २, ५९, २

कण्वास इन्द्र ते मति ८, ६, ३१

कण्वेभिर्धृष्णवा धृषत् ८, ३३, ३; ८६६; अथर्व. २०, ५२, ३;

५७, १६

कतरा पूर्वा कतरा परायोः १, १८५, १; नि. ३, २२

कत्यमयः कति सूर्यासः १०, ८८, १८

कथा कदस्या उपसो ४, २३, ५

कथा कविस्तुवीरवान्कथा १०, ६४, ४

कथा त एतदहमा चिकेतं १०, २८, ५

कथा ते अग्ने श्रुचयन्त आयोः १, १४७, १

कथा दाशेम नमसा सुदान् ५, ४१, १६

कथा दाशेमाग्रये १, ७७, १

कथा देवानां कतमस्य याम १०, ६४, १

कथा नूनं वां विमना उपस्तव ८, ८६, २

कथा महामवृषस्कस्य होतुः ४, २३, १
 कथामहे पुष्टि भराय पृष्णे ४, ३, ७
 कथामहे रुद्रियाय ब्रवाम ५, ४१, ११
 कथा राधाम सत्ताय १, ४१, ७
 कथा शार्धाय मरुतामृताय ४, ३, ८
 कथा शृणोति हूयमानमिन्द्र ४, २३, ३
 कथा सबाधः शशमानो अस्य ४, २३, ४
 कथा ह तद्वरुणाय त्वमग्ने ४, ३, ५
 कथो नु ते परिचराणि विद्वान् ५, २९, १३
 कदस्विपन्त सूरयः ८, ९४, ७
 कदा क्षत्रभियं नरं १, २५, ५
 कदा गच्छाथ मरुतः ८, ७, ३०
 कदा चन प्रयुच्छस्य ८, ५२, ७; वा. य. ८, ३; तै. सं. १, ४, २२, १
 कदा चन स्त्रीरसि ८, ५१, ७; साम. ३००; वा. य. ३, ३४; ८, २; तै. सं. १, ४, २२, १; ५, ६, ४
 कदा त इन्द्र गिर्वण ८, १३, २२
 कदा भुवन्नथक्षयाणि ब्रह्म ६, ३५, १
 कदा मर्तमराधसं १, ८४, ८; साम. १३४३; अथर्व. २०, ६३, ५; नि. ५, १७
 कदा वसो स्तोत्रं हर्यतः १०, १०५, १; साम. २२८; नि. ५, १२
 कदा वां तौग्यो विधत् ८, ५, २२
 कदा सुतुः पितरं जात इच्छात् १०, ९५, १२
 कदिस्था नूः पात्र देवयतां १, १२१, १
 कदु युष्ममिन्द्र त्वावतो नृन् १०, २९, ४; अथर्व. २०, ७६, ४
 कदु भियाय धास्ते मनामहे ५, ४८, १; नि. ५, ५
 कदु प्रेष्ठा विपां रयीणां १, १८१, १
 कदु स्तुवंत ऋतयन्त देवता ८, ३, १४; अथर्व. २०, ५०, २
 कदू न्वः स्याकृतं ८, ६६, ९; अथर्व. २०, ९७, ३
 कदू महीरष्टा अस्य तविषीः ८, ६६, १०; नि. ६, २६
 कदू नूनं कथप्रियः पिता १, ३८, १
 कदू नूनं कथप्रियो यद् ८, ७, ३१
 कद्विष्ण्यासु वृषसानो अग्ने ४, ३, ६
 कदुद्राय प्रचेतसे १, ४३, १; तै. आ. १०, १७, १
 कदू ऋतस्य धर्णसि १, १०५, ६
 कदो अय महानां ८, ९४, ८
 कनिकद्वजनुपं प्रमुवाणः २, ४२, १, नि. ९, ४
 कनिकद्वक्कशो गोभिरज्य ९, ८५, ५
 कनिकद्वनु पन्थासुतस्य ९, ९७, ३२
 कनिक्रन्ति हरिरा सृजमानः ९, ९५, १; साम. ५३०

कनीनकेव विद्रधे ४, ३२, २३; नि. ४, १५
 कं ते दाना असक्षत ८, ६४, २
 कन्नव्यो अतसीनां ८, ३, १३; अथर्व. २०, ५०, १
 कं नक्षित्रमिषण्यसि १०, २९, १
 कन्या हव वहङ्ग मे तवा उ ४, ५८, ९; वा. य. १७, ९७
 कन्याः वारवायती ८, ९१, १
 कन्येव तन्वाः शासदाना १, १२३, १०
 कपृष्ठाः कपृष्ठमुद्घातन १०, १०१, १२; अथर्व. २०, १३७, २
 कमु क्षिदस्य सेनयाग्नेः ८, ७५, ७; तै. सं. २, ६, ११, २
 कमेतं त्वं युवते कुमारं ५, २, २
 कया तच्छृण्वे शब्द्या शचिष्ठ ४, २०, ९
 कया ते अग्ने अङ्गिरः ८, ८४, ४; साम. १५४२
 कया त्वं न ऊत्थांभि ८, ९३, १९; साम. १५८६; वा. य. ३६, ७
 कया नक्षित्र आ भवदूति ४, ३१, १; साम. १६९; ६८२; अथर्व. २०, १२४, १; वा. य. २७, ३९; ३६, ४; तै. सं. ४, २, ११, २; तै. आ. ४, ४२, २
 कया नो अग्न ऋतयन्मुतेन ५, १२, ३
 कया नो अग्ने वि वसः ७, ८, ३
 कया शुभा सवयसः १, १६५, १
 करंम ओषधे भव १, १८७, १०
 कर्णगुह्या मघवा शौरदेव्यः ८, ७०, १५
 कर्हिस्त्रितदिन्द्र यज्जतिरे ६, ३५, ३
 कर्हिस्त्रितदिन्द्र यन्मृमिर्नृन् ६, ३५, २
 कर्हिस्त्रित्सा त इन्द्र चेत्सासत् १०, ८९, १४.
 कर्षि शाशासुः कवयो वृष्या ४, २, १२
 कविः कवित्वा दिवि रूपमास १०, १२४, ७
 कर्वि केतुं घासिं भातुमग्ने ७, ६, २
 कविमग्निमुप स्तुहि १, १२, ७; साम. ३२
 कविमिव प्रचेतसं ८, ८४, २; साम. १२४५
 कर्वि सृजन्ति मर्ज्यं २, ६३, २०
 कविर्न निष्यत् ४, १६, ३; अथर्व. २०, ७७, ३
 कविर्नुचक्षा अग्निं पीमचष्ट ३, ५४, ६
 कविर्वैधस्या पर्येषि ९, ८९, २; साम. १३१८
 कवी नो मित्रावरुणा १, २, ९; साम. ८४९
 कद्विन्दसां योगं १०, ११४, ९
 कस्त उपः कथप्रियो १, ३०, २०
 कस्तमिन्द्र त्वावहुं ७, ३२, १४; साम. २८०; १६८२
 कस्ते जामिर्जनानां १, ७५, ३; साम. १५३५
 कस्ते मद इन्द्र रम्यो १०, २९, ३; अथर्व. २०, ७६, ३
 कस्ते मातरं विषवामचिक्व ४, १८, १२

कस्वा सलो मदानां ४, ३१, २; साम. ६८३; अथर्व. २०, १२४, २; वा. य. २७, ४०; ३६, ५; तै. आ. ४, ४२, ३
 कस्मा अथ सुजाताय ५, ५३, १२
 कस्य नूनं कतमस्यामृतानां १, २४, १
 कस्य नूनं परीणसो ८, ८४, ७; साम. ३४
 कस्य बह्माणि जुजुषुर्बुवा १, १६५, २
 कस्य वृषां सुते सचा ८, ९३, २०; तै. ब्रा. २, ४, ५, १; ७, १३, १
 कस्य स्त्रिस्तवनं वृषा ८, ६४, ८
 का त उपेतिमैनसो १, ७६, १
 का ते अस्तरांकृतिः सूक्तैः ७, २९, ३
 का मर्यादा वयुना कच्च वामं. ४, ५, १३
 कामस्तदग्रे समवर्तताधि १०, १२९, ४; तै. ब्रा. २, ४, १, १०; ८, ९, ४; तै. आ. १, २३, १
 कायमानो वनात्वां ३, ९, २; साम. ५३; नि. ४, १४
 का राधद्वोत्राश्विना १, १२०, १
 कारुहं ततोऽभिपक् ९, ११२, ३; नि. ६, ६
 का वां भृदुपमातिः कथानः ४, ४३, ४
 काव्येऽभिरदाम्बा ७, ६६, १७
 कासीत्यमा प्रतिमा १०, १३०, ३
 का सुष्टुतिः शवसः सुष्टुमिन्द्रः ४, २४, १
 किं स ऋधक् कृणवण सहसं ४, १८, ४
 किं सुबाहो स्वंगुरे १०, ८६, ८; अथर्व. २०, १२६, ८
 किं स्विदासीदधिष्ठानमारंभ १०, ८१, २; वा. य. १७, १८; तै. सं. ४, ६, २, ४
 किं सिद्धनं क उ स वृक्ष आस (०। मनीषिणो) १०, ८१, ४; वा. य. १७, २०; तै. सं. ४, ६, २, ५; तै. ब्रा. २, ८, ९, ६
 किं सिद्धनं क उ स वृक्ष आस (०। संतस्थाने) १०, ३१, ७
 किं स्विष्टो राजा जगृहे १०, १२, ५; अथर्व. १८, १, ३३
 किं तवासो यद्विरिपुर्न ५, ८५, ८; तै. सं. ३, ४, ११, ६
 किं ते कृणवन्ति कीकटेषु गावः ३, ५३, १४; नि. ६, ३२
 किं देवेषु त्यज पुनश्चकथं १०, ७९, ६
 किं न हन्म जिघांससि १, १७०, २
 किं नो अस्व द्रविणं कच्च रत्नं ४, ५, १२
 किं नो आतरणस्य १, १७०, ३
 किमयं त्वां ब्रह्मणः सोम ६, ५२, ३
 किमंग त्वा मघवन्भोजमाहुः १०, ४२, ३; अथर्व. २०, ८९, ३
 किमङ्ग रभ्रचोदनः ८, ८०, ३
 किमङ्ग दक्षा कृणुयः १, १८२, ३
 किमन्ये पयांसते ८, ८, ८

किमयं त्वां वृषाकपिः १०, ८६, ३; अथर्व. २०, १२६, ३
 किमस्य मदे किम्वस्य ६, २७, १
 किमाग आस वरुण ज्येष्ठ ७, ८६, ४
 किमादमत्रं सख्यं सखिभ्यः ४, २३, ६
 किमादुतासि वृत्रहन् ४, ३०, ७
 किमिच्छती सरमा प्रेदमान १०, १०८, १; नि. ११, २५
 किमित्ते विष्णो परि चक्ष्यं भूत् ७, १००, ६; साम. १६२५; तै. सं. २, २, १२, ५; नि. ५, ८
 किमिदं वां पुराणवत् ८, ७३, ११
 किमु श्रेष्ठः किं यविष्ठान आ १, १६१, १
 किमु प्विदस्यै निविदो ४, १८, ७
 किम् तु वः कृणवामा २, २९, ३
 किमेता वाचा कृणवा तवाहं १०, ९५, २; वात. ब्रा. ११, ५, १, ७
 किं आतासघदनार्थं भवाति १०, १०, ११; अथर्व. १८, १, १२
 किमयः शिखमस एष आस ४, ३५, ४
 कियती योषा मर्यतो वधूयो १०, २७, १२
 कियस्त्रिदिन्द्रो अध्येति ४, १७, १२
 कियात्या यस्त्रमया भवाति १, ११३, १०
 कीदृक्किन्द्रः सरमे का दसीका १०, १०८, ३
 कीरिश्चिद्धि स्वामवसे जुहाव ७, २१, ८
 कुतस्त्वमिन्द्र माहिनः १, १६५, ३; वा. य. ३३, २७
 कुत्राचिद्यस्य समृतौ ५, ७, २; तै. सं. २, १, ११, ३
 कुत्सा एते हयंश्वाय श्वयं ७, २५, ५
 कुत्साय शुण्णमश्रुयं निवर्ही ४, १६, १२
 कुमारं माता युवतिः समुत्थं ५, २, १
 कुमारश्चिरपितरं २, ३३, १२
 कुरुश्रवणमावृणि १०, ३३, ४
 कुर्मस्त आयुरवरं यदमे १०, ५१, ७
 कुविच्छककुविस्तरत् ८, ९१, ४
 कुविस्त देवीः सनयो नवो ४, ५१, ४
 कुविस्तस्य प्र हि व्रजं ६, ४५, २४; साम. १६६८; अथर्व. २०, ७८, ३
 कुविस्तु नो गविष्ट्ये ८, ७५, ११; साम. १६४९; तै. सं. २, ६, ११, ३
 कुविदङ्ग नमसा ये वृषासः ७, ९१, १
 कुविदङ्ग प्रति यथा चिदस्यन १०, ६४, १३
 कुविदङ्ग यवमन्तो यवंचित १०, १३१, २; अथर्व. २०, १२५, २; वा. य. १०, ३२; १९, ६; २३, ३८; तै. सं. १, ८, २१, १; ५, २, ११, २; तै. ब्रा. २, ६, १, ३
 कुविद् वृषपयन्तीभ्यः ९, १९, ५

कुविन्नो अग्निहव्यस्य १, १४३, ६
 कुविन्मा गोपां करसे जनस्य ३, ४३, ५
 कुपुंमकस्तदग्रवीच १, १९१, १६
 कुह त्या कुह न श्रुता ५, ७४, २
 कुह यान्ता सुष्टुति कान्यस्य १, ११७, १२
 कुह श्रुत इन्द्रः कस्मिन्नद १०, २२, १
 कुह स्थः कुह जग्मथुः ८, ७३, ४
 कुह स्त्रिहोषा कुह वस्तोरश्चि १०, ४०, २; नि. ३, १५
 क्वचिज्जायते सनयासु नव्यः १०, ४, ५
 कूष्ठो देवावधिनाद्या ५, ७४, १
 कृणुष पाजः प्रसितिं न दृष्ट्वीं ४, ४, १; वा. य. १३, ९;
 तै. सं. १, २, १४, १; नि. ६, १२
 कृणोत धूमं वृषणं ३, २९, ९
 कृणोत्यसौ वरिवो य इत्या ४, २४, ६
 कृण्वंतो वरिवो गवे ९, ६२, ३; साम. ८३२
 कृतं चिद्धि ष्मा सनेमि हेयः ४, १०, ७
 कृतं न श्मन्नी वि चिनोति देवने १०, ४३, ५; अथर्व.
 २०, १७, ५; नि. ५, २२
 कृतं नो यज्ञं विदथेयु चाहं ७, ८४, ३
 कृतानीदस्य कर्त्वा ९, ४७, २
 कृते चिदत्र मरुतो रणन्त ७, ५७, ५
 कृधि रत्नं यज्ञमानाय ७, १६, ६
 कृधि रत्नं सुमनितः ३, १८, ५
 कृधी नो अहयो देव १०, ९३, ९
 कृषस्त्रिफाल १०, ११७, ७
 कृष्णः श्वेतोऽरुषो १०, २०, ९
 कृष्णं त एम रुशतः ४, ७, ९
 कृष्णं नियानं हरयः सुपर्णा १, १६४, ४७; अथर्व. ६, २२, १;
 ९, १०, २२; १३, ३, ९; तै. सं. ३, १, ११, ४; नि. ७, २४
 कृष्णपृती वेविजे अस्य १, १४०, ३
 कृष्णां यदेनीमभि १०, ३, २; साम. १५४७
 कृष्णा यद्गोव्वरुणीयु सोदत् १०, ६१, ४
 कृष्णा रजांसि पस्सुतः ८, ४३, ६
 केतुं यज्ञानां विदथस्य साधनं ३, ३, ३
 केतुं कृषवन्दिदस्परि ९, ६४, ८; साम. ९५९
 केतुं कृषवन्नकेतवे १६, ३; साम. १४७०; अथर्व. २०, २६, ६;
 ४७, १२, ६९, ११; वा. य. २९, ३७; तै. सं.
 ७, ४, २०, १; तै. ब्रा. ३, ९, ४, ३
 के ते अग्ने रिपवे ५, १२, ४
 के ते नर इन्द्र १०, ५०, ३
 केतेन शर्मन्सचते ८, ६०, १८

के मे मर्यकं वि यवन्त ५, २, ५
 केइयः१भि केवी १०, १३६, १; नि. १२, २६
 के छा नरः श्रेष्ठतमा ५, ६१, १
 को अग्निमीहे हविषा १, ८४, १८; नि. १४, २७
 को अद्वा वेद क इह प्र वोचत् कुत १०, १२९, ६; तै. ब्रा.
 २, ८, ९, ५
 को अद्वा वेद क इह प्र वोचदेवां ३, ५४, ५
 को अथ नर्यो देवकामः ४, २५, १
 को अथ युङ्क्ते १, ८४, १६; साम. ३४१; अथर्व. १८, १, ६;
 तै. सं. ४, २, ११, ३; नि. १४, २५
 को अस्य वीरः सधमादमाप ४, २३, २
 को अस्य वेद प्रथमस्याहः १०, १०, ६; अथर्व. १८, १, ७
 को अस्य शुष्मं तविषी ५, ३२, ९
 को ददर्श प्रथमं १, १६४, ४; अथर्व. ९, ९, ४
 को देवयन्तमभवत् १, ४०, ७
 को देवानामवो अद्या ४, २५, ३
 को नानाम वचसा ४, २५, २
 को नु मर्या अमिथितः ८, ४५, ३७; तै. आ. १, ३, १; नि. ४, २
 को नु वां मित्रावरुणावृतायन् ५, ४१, १
 को नु वां मित्रास्तुतो ५, ६७, ५
 को न्वन्न मरुतो १, १६५, १३
 को मा ददर्श कतमः १०, ५१, २
 को मृत्वाति कतम ४, ४३, २
 को व स्तोमं राधति १०, ६३, ६
 को वस्त्राता वसवः ४, ५५, १
 को वां दाशस्सुमतये १, १५८, २
 को वामद्या पुङ्गवां ५, ७४, ७
 को वामद्या करते ४, ४४, ३; अथर्व. २०, १४३, ३
 को वेद जानमेवां ५, ५३, १
 को वेद नूनमेवां ५, ६१, १४
 को वोऽन्तमेकत् १, १६८, ५
 को वो महान्ति महता ५, ५९, ४
 को वो वर्षिष्ठ आ नरो १, ३७, ६
 क्रतुप्रावा जरिता १०, १००, ११
 क्रतुयन्ति क्रतवो १०, ६४, २
 क्रतुयन्ति क्षितयो ४, २४, ४
 क्रत्व इत्पूणमुदरं ८, ७८, ७
 क्रत्वः समह दीनता ७, ८९, ३
 क्रत्वा दक्षस्य तरुषो ३, २, ३
 क्रत्वा दक्षस्य रथ्यं ९, १६, २
 क्रत्वा वा अस्तु श्रेष्ठः ६, १६, २६; तै. ब्रा. १, ४, ६, २

कृत्वा महौ अनुत्पद्यं १, ८१, ४; साम. ४२३
 कृत्वा यदस्य तविषीषु १, १२८, ५
 कृत्वा शुक्रभिरक्षभिः ९, १०२, ८
 कृत्वा हि द्रोणे अज्यसे ६, २, ८
 कृत्वे दक्षाय नः कवे ९, १००, ५
 कृत्वा दमसि प्र हिणोमि १०, १६, ९; अथर्व. १२, २, ८;
 वा. य. ३५, १९
 क्राणा रुद्रा मरुतो १०, ९२, ६
 क्राणा रुद्रैर्भिवसुभिः १, ५८, ३
 क्राणा शिशुर्महीनां ९, १०२, १; साम. १७०; १०१३
 क्रीकं वः शार्धो १, ३७, १; तै. सं. ४, ३, १३, ६; नि. ७, २
 क्रीकं यस्य सनुता ८, १३, ८
 क्रीकजो रश्म ५, १९, ५
 क्रीकर्मलो ९, २०, ७; साम. ९७४
 क१ त्यानि नौ सख्या ७, ८८, ५
 क्व१ त्या वल्गु पुरुहूताय ६; ६३, १
 क्व१ श्री चक्रा त्रिहृतो १, ३४, ९
 क्व नूनं सुदानवो ८, ७, २०
 क्व नूनं कद्रो अर्थ १, ३८, २
 क्व वः सुज्ञा नव्यांसि १, ३८, ३
 क्व१ वोऽथाः क्वा१ भीशवः ५, ६१, २
 क्व१ स्य ते रुद्र सुलयाकुः २, ३३, ७
 क्व१ स्य वीरः को अपदयद् ५, ३०, १
 क्व१ स्य वृषभे युवा ८, ६४, ७; साम. १४२
 क्व१ स्या वो मरुतः १, १६५, ६; तै. ब्रा. २, ८, ३, ५
 क्व सिदध कतमास्त्रिभिना १०, ४०, १४
 क्व सिदध रजसो महः १, १६८, ६
 क्व सिदासां कतमा पुराणी ४, ५१, ६
 क्वेयथ क्वेदसि ८, १, ७; साम. २७१
 क्षत्रं जिन्वतमुत ८, ३५, १७
 क्षत्राय त्वं श्रवसे १, ११३, ६
 क्षत्राय त्वमवसि ८, ३७, ६
 क्षप उरश्च दीदिहि ७, १५, ८
 क्षपो राजन्नुत १, ७९, ६; साम. १५६३; वा. य. १५, ३७,
 तै. सं. ४, ४, ४, ५
 क्षियन्तं त्वमक्षियन्तं ४, १७, १३
 क्षेति क्षेमेभिः साधुभिः ८, ८४, ९
 क्षेत्रमिव वि मनुः १, ११०, ५
 क्षेत्रस्य पतिना चयं ४, ५७, १; तै. सं. १, १, १४, २,
 नि. १०, १५

क्षेत्रस्य पते मधुमन्तं ४, ५७, २; तै. सं. १, १, १४, ३;
 नि. १०, १६
 क्षेत्रादपश्यं सजुतः ५, २, ४
 क्षेमस्य च प्रयुजश्च ८, ३७, ५
 क्षेमो न साधुः १, ६७, २
 स्त्रे रथस्य स्त्रेऽनसः ८, ९१, ७; अथर्व. १४, १, ४१
 गच्छतं दाशुषो गृहं ८, ८५, ६
 गणानां स्वा गणपतिं २, २३, १; तै. सं. २, ३, १४, ३
 गंता नो यज्ञं यज्ञियाः ५, ८७, ९
 गन्तारा हि स्थोऽवसे १, १७, २
 गंत्यामि सवना हरिभ्यां ६, २३, ४
 गन्धर्व इत्या पदमस्य रक्षति ९, ८३, ४
 गमद्वाजं वाजयन्निन्द्र मर्त्यः ७, ३२, ११
 गमन्नस्य वसुन्या हि शंसिषं १०, ४४, ५; अथर्व. २०, ९४, ५
 गंभीरौ उद्धीरिच ३, ४५, ३; साम. १७२०
 गंभीरेण न उरुणामत्रिन्मेयः ६, २४, ९
 गयस्फानो भमीवहा १, ९१, १२; तै. सं. ४, ३, १३, ५
 गर्भं धेहि सिनीवालि १०, १८४, २; अथर्व. ५, २५, ३;
 शत. ब्रा. १४, ९, ४, २०
 गर्भे नु नौ जनिता वृषती कः १०, १०, ५; अथर्व. १८, १, ५
 गर्भे नु सं नन्वेवामवेद ४, २७, १; यै. आ. २, २४
 गर्भे मातुः पिबुषिता ६, १६, ३५; साम. १३९७
 गर्भे योषामदधुवेत्समासनि १०, ५३, ११
 गर्भो यज्ञस्य देवयुः ८, १२, ११
 गर्भो यो अपां गर्भः १, ७०, ३
 गवामिव श्रियसे शृंगमुत्तमं ५, ५९, ३
 गवाशिरं मन्थिनमिन्द्र शुक्रं ३, ३२, २
 गव्यन्त इन्द्रं सख्याय विप्राः ४, १७, १६
 गव्यो पु णो यथा पुरा ८, ४६, १०; साम. १८६
 गाथपतिं मेघपतिं १, ४३, ४
 गाथश्रवसं सत्यपतिं ८, २, ३८
 गामज्जैष आ ह्वयति १०, १४६, ४; तै. ब्रा. २, ५, ५, ७
 गायत्रेण प्रति मिमीते अर्कं १, १६४, २४; अथर्व. ९, १०, २
 गायत्साम नमन्यं १, १७३, १
 गायन्ति स्वा गायत्रिणो १, १०, १; साम. ३४२; १३४४;
 तै. सं. १, ६, १२, २; नि. ५, ५
 गार्हपत्येन संत्य १, १५, १२
 गाव इव ग्रामं यूयधिरिवासा १०, १४२, ४
 गाव उपावतावतं ८, ७२, १२; साम. ११७; १६०२;
 वा. य. १३, १९, ७१

गावश्चिदा समन्यवः ८, २०, २१; साम. ४०४
 गावो न युथमुप यन्ति ८, ४६, ३०
 गावो भगो गाव इन्द्रो मे अच्छा ६, २८, ५; अथर्व.
 ४, २१, ५; तै. ब्रा. २, ८, ८, १२
 गावो यवं प्रयुता अयो अक्षन् १०, २७, ८
 गिरयश्चिन्नि जिहते ८, ७, ३४
 गिरश्च यास्ते गिर्वाहः ८, २, ३०
 गिरस्त इदं ओजसा ९, २, ७; साम. १०४३
 गिरा जात इह स्तुत ९, ६२, १५
 गिरा य एता युनजद्वरी ते ७, ३६, ४
 गिरा यदी सबंधवः ९, १४, २
 गिरा ब्रजो न संभृतः ८, ९३, २; साम. १२२४; अथर्व.
 २०, ४७, ३; १३७, १४; तै. ब्रा. १, ५, ८, ३
 गिरिर्न यः स्वतवाँ ऋक् इन्द्रः ४, २०, ६
 गिरिर्ब्राज्रेजमानाँ अथारय १०, ४४, ८; अथर्व. २०, ९४, ८
 गिरो जुषेयामध्वरं जुषेयाँ ८, ३५, ६
 गिर्वेणः पाहि नः सुतं ३, ४०, ६; साम. १९५; अथर्व. २०, ६, ६
 गीणं शुवनं तमसापगूहं १०, ८८, २
 गीर्भिर्विप्रः प्रसतिभिच्छमान ७, ९३, ४; तै. ब्रा. ३, ६, ९, १
 गुहा क्षिरो निहितमृगक्षी १०, ७९, २
 गुहा सतीरुप त्मना ८, ६, ८
 गुहा हितं गुणं गूहं २, ११, ५
 गूहता गुणं तमो १, ८६, १०
 गृणाना जमदग्निना ३, ६२, १८; साम. ६६५
 गृणानो अङ्गिरोभिर्वस १, ६२, ५
 गृणे तदिन्द्र ते शव ८, ६२, ८; साम. ३९१
 गृभीतं ते मन इन्द्र द्विवर्हाः ७, २४, २
 गृभ्णामि ते सौमगावाय हस्तं १०, ८५, ३६; अथर्व. १४, १, ५०
 गुष्टिः ससुवः स्थविरं तवागां ४, १८, १०
 गृहं गृहमहना यात्य १, १२३, ४
 गृहमेधास आगत ७, ५९, १०; तै. सं. ४, ३, १३, ५
 गृहो याम्यरंकृतो १०, ११९, १३
 गोमिता बाहू अमितक्रतुः १, १०२, ६
 गोमिन्नः सोमो रथजिद् ९, ७८, ४
 गोमिन्नं गोविदं वज्रबाहुं १०, १०३, ६; साम. १८५४;
 अथर्व. ६, ९७, ३; १९, १३, ६; वा. य. १७, ३८;
 तै. सं. ४, ६, ४, २
 गोमिर्मिच्छुं वधिरे सुपारं ३, ५०, ३
 गोमिर्वदीमभ्ये अक्षत् ८, २, ६; नि. ५, ३
 गोमिर्वाणो अजयते सोमरी ८, २०, ८

गोमिष्टरेमामतिं दुरेवा १०, ४२, १०; ४३, १०; ४४, १०;
 अथर्व. ७, ५०, ७; २०, १७, १०; ८९, १०; ९४, १०
 गोमदश्चावद्वथवत्सुवीरं ५, ५७, ७
 गोमदं पु नारत्या २, ४१, ७; वा. य. २०, ८१
 गोमदिरण्यवद्भु ७, ९४, ९
 गोमन्न इन्द्रो अश्ववत् २, १०५, ४; साम. ५७४; १६११
 गोमन्नः सोम वीरवद् ९, ४२, ६
 गोमातरो यच्छुभयन्ते १, ८५, ३
 गोमाँ अमंश्चिमाँ अश्वी यज्ञः ४, २, ५; तै. सं. १, ६, ६, ४;
 ३, १, ११, १
 गोमायुरदादजमायुरदाद् ७, १०३, २०
 गोमायुरेको अजमायुरेकः ७, १०३, ६
 गोवित्पवस्व वसुविद्विरण्य ९, ८६, ३९; साम. ९५५
 गोपा इन्द्रो नृपा ९, २, १०; साम. १०४५
 गोपु प्रशस्तिं वनेषु धिये १, ७०, ९
 गौरमीमेदनु वत्सं मियतं १, १६४, २८; अथर्व. ९, १०, ६;
 १, ८; नि. ११, ४२
 गौरीर्मिमाय सल्लिनि १, १६४, ४१; अथर्व. ९, १०, २१;
 १३, १, ४२; तै. ब्रा. २, ४, ६, ११; तै. आ. १, ९, ४;
 नि. ११, ४०
 गौर्धयति मरुतां ८, ९४, १; साम. १४९
 ग्राश्च यज्ञरश्च वावृधन्त ६, ६८, ४
 ग्रन्थि न वि ष्य ग्रथितं ९, ९७, १८
 ग्रावाण उपरेषवा १०, १७५, ३
 ग्रावाणः सविता नु वो १०, १७५, ४
 ग्रावाणः सोम नो हि कं ६, ५१, १४
 ग्रावाणेव तदिदं जरेये २, ३९, १
 ग्रावाणो अप दुच्छुनां १०, १७५, २
 ग्रावाणो न सुरयः सिन्धुमात १०, ७८, ६
 ग्रावा वदन्नप रक्षांसि सैधतुः १०, ३६, ४
 ग्राव्णा तुको अभि द्रुतः ९, ६७, १९
 ग्राव्णो ब्रह्मा युयुजानः सपर्य ५, ४०, ८
 ग्रीवाम्यस्त उणिहाम्यः १०, १६३, २; अथर्व. २, ३३, २;
 २०, ९६, १८
 घृनेव विष्ववि जघ्ना १, ३६, १६
 घर्मा समन्ता विवृतं व्यापतुः १०, ११४, १
 घर्मेव मधु जठरे सनेरु १०, १०६, ८
 घृतं न पूतं तनूरेयाः ४, १०, ६; तै. सं. २, २, १२, ७
 घृतपृष्ठा मनोयुजो १, १४, ६
 घृतप्रतीकं व क्षातस्य १, १४३, ७; तै. ब्रा. १, २, १, २२
 घृतपृष्ठः सौम्या ८, ५९, ४

घृतमन्त्रेण्यश्वस्य वर्धनं १०, ६९, २
 घृतं पदस्य धारया ९, ४९, ३; साम. १४३७
 घृतं मिमिक्षे घृतस्य २, ३, ११; वा. य. १७, ८८, तै. आ.
 १०, १०, २
 घृतवती भुवनानामभिनि ६, ७०, १; साम. ३७८;
 वा. य. ३४, ४५
 घृतवन्ताः पावकं ते ३, २१, २; तै. आ. ३, ६, ७, १
 घृतवन्तमुप मासि १, १४२, २
 घृताहवन दीदिवः १, १२, ५
 घृताहवन संत्येमा १, ४५, ५
 घृतेन चावापृथिवी अभीवृते ६, ७०, ४
 घृतेनाग्निः समज्यते १०, ११८, ४
 घृपुः इयेनाय कृत्स्ने १०, १४४, ३
 घृपुं पावकं वानिनं १, ६४, १२
 गतो वृत्रमतम्रोदसी १, ३६, ८
 गन्धुप्राण्यप द्विपो ८, ४३, २६
 चत्वार ता कृणवन्तु नमन्या ७, २६, ३
 चक्रवांस क्रमवस्तद्वृच्छत १, १६१, ४
 चक्रं यदस्याप्स्वा निपत्तं १०, ७३, ९; साम. ३३१
 चक्रं न घृतं पुरुहूत वेपते ५, ३६, ३
 चक्राणामः परीणहं पृथिव्या १, ३३, ८
 चक्राये हि सधयङ् नाम भद्रं १, १०८, ३
 चाक्रिर्दिवः पवते कृत्वो रसः २, ७७, ५
 चाक्रियो विश्वा भुवना ३, १६, ४
 चक्षुर्नो देवः सविता १०, १५८, ३
 चक्षुर्नो घेहि चक्षुषे १०, १५८, ४
 चक्षुषः पिता मनसा हि धीरः १०, ८२, १; वा. य. १७, २५;
 तै. सं. ४, ६, २, ४
 चतस्र ई घृतदुहः सचंते ९, ८९, ५
 चतुःसहस्रं गव्यस्य ५, ३०, १५
 चतुर्गच्छिद्दमानात् १, ४१, ९; नि. ३, १६
 चतुर्दशान्य महिमानो अस्य १०, ११४, ७
 चतुर्भिः साकं नवतिं च नाम १, १५५, ६
 चतुष्कपर्दा युवतिः सुपेशाः १०, ११४, ३; तै. आ.
 १, २, १, २७; ३, ७, ६, ५, ७, १४
 चतुस्त्रिंशद्वाजिनो देव १, १६२, १८; वा. य. २५, ४१;
 तै. सं. ४, ६, ९, ३
 चत्तो इतश्चत्तायुतः १०, १५५, २
 चत्वार ई विभ्रति क्षेमयन्तः ५, ४७, ४
 चत्वारिंशद्दशरथस्य १, १२६, ४
 चत्वारि ते असुर्याणि नाम १०, ५४, ४

चत्वारि वाक्परिमिता पदानि १, १६४, ४५; अथर्व.
 ९, १०, २७; तै. आ. २, ८, ८, ५; शत. आ.
 ४, १, ३, १७; नि. १३, ९
 चत्वारि ऋगा त्रयो अस्य पादा ४, ५८, ३; वा. य. १७, ९१;
 तै. आ. १०, १०, २; नि. १३, ७
 चत्वारो मा पैजवनस्य दानाः ७, १८, २३
 चत्वारो मा मशशारस्य १, १२२, १५
 चनिष्टं देवा ओपधीषु ७, ७०, ४
 चन्द्रमग्निं चन्द्ररथं हरिप्रतं ३, ३, ५
 चन्द्रमा अप्सवन्तरा १, १०५, १; साम. ४१७; अथर्व.
 १८, ४, ८९; वा. य. ३३, २०
 चन्द्रमा मनसो जातः १०, ९०, १३; अथर्व. १९, ६, ७;
 वा. य. ३१, १२; तै. आ. ३, १२, ६
 चमूपच्छयेनः शकुनो ९, ९६, १९; साम. ११७७
 चरन्वत्सो रुशस्त्रिह ८, ७२, ५
 चरित्रं हि वेरिवाच्छेद्विपणं १, ११६, १५
 चरुर्न यस्तर्मी लय २, ५२, ३
 चर्कृत्यं मरुतः प्रसु १, ६४, १४
 चर्पणीष्टं मघवानसुक्थं ३, ५१, १; साम. ३७४
 चाकल्ये तेन ऋपयो मनुष्याः १०, १३०, ६
 चिकित्स्विमनसं ५, २२, ३
 चिते तद्वा सुराधसा १०, १४३, ४
 चित्तिमचितिं चित्तवद् ४, २, ११; तै. सं. ५, ५, ४, ४
 चित्तिरपामे विश्वायुः १, ६७, १०
 चित्तिरा उपवर्हणं १०, ८५, ७; अथर्व. १४, १, ६
 चित्र इच्छितोस्तरुणस्य १०, ११५, १; साम. ६४
 चित्र इन्द्राजा राजका इवन्त्यके ८, २१, १८
 चित्रं ह यद्वा भोजनं न्वस्ति ७, ६८, ५
 चित्रं तद्वा मरुतो याम २, ३४, १०
 चित्रं देवानामुदगादनीकं १, ११५, १; ऐ. आ. ३, ९; अथर्व.
 १३, २, ३५; २०, १०७, १४; वा. य. ७, ४२;
 १३, ४६; तै. सं. १, ४, ४३, १, २, ४, १४, ४; तै. आ.
 २, ८, ७, ३; तै. आ. १, ७, ६; २, १३, १; नि. १२, १६
 चित्रस्ते भातुः ऋतुमा अभि १०, १००, १२
 चित्रा वा येषु दीचितिः ५, १८, ४
 चित्रैरजिभिर्वपुषे १, ६४, ४
 चित्रो यदभ्राद् धेतो न विक्षु १, ६६, ६
 चित्रो वोऽस्तु यामः १, १७२, १
 चोदयतं सृजताः पिन्वतं धिय १०, ३९, २
 चोदयित्री सृजतानां १, ३, ११; वा. य. २०, ८५; तै. सं.
 ४, १, ११, २

कुण्डस्तुभः कुम्भन्यवः ५, ५२, १२

कुर्विष्यन्तमदाभ्यं ८, ८५, ५

जगता सिन्धुं दिव्यस्तभाय १, १६४, २५; अथर्व. ९, १०, ३

जगृभ्मा ते दक्षिणमिन्द्र हस्तं १०, ४७, १; साम. ३१७;
तै. ब्रा. २, ८, २, ५

जघने चोद एषां ५, ६१, ३

जघन्वाँ इन्द्र मित्रेरुञ्जोद० १, १७४, ६

जघन्वाँ उ हरिभिः संभृत १, ५२, ८

जघान वृत्रं स्वधितिर्वनेव १०, ८९, ७

जग्मिर्वृत्रममित्रियं ९, ६१, २०; साम. ८१६

जज्ञान एव व्यवाधत स्पृधः १०, ११३, ४

जज्ञानं सप्तमातरो ९, १०२, ४; साम. १०१

जज्ञानः सोमं सहसे पपाथ ७, ९८, ३; अथर्व. २०, ८७, ३

जज्ञानो जु सतक्रतुः ८, ७७, १

जज्ञानो हरितो वृषा ३, ४४, ४

जज्ञिष हृत्था गोपीध्याय हि १०, ९५, ११

जनं वज्रिन्महि चिन् ६, १९, १२

जनयप्रोचना दिवो ९, ४२, १

जनस्य गोपा अजनिष्ट ५, ११, १; साम. ९०७; वा. य.
१५, २७; तै. सं. ४, ४, ४, २

जनाय चिद्वा ईवत उ लोकं ६, ७३, २; अथर्व. २०, ९०, २

जनासो अग्निं दधिरे सहः १, ३६, २

जनासो वृकवर्हिषो ८, ५, १७

जनिता दिवो जनिता पृथिव्या ८, ३६, ४

जनिताश्चानां जनिता गवां ८, ३६, ५

जनिष्ट योषा पतयत्कनीनक १०, ४०, ९

जनिष्ट हि जेन्यो अग्ने अह्नां ५, १, ५; तै. सं. ४, १, ३, ४

जनिष्टा उग्रः सहसे तुराय १०, ७३, १; वा. य. ३३, ६४;
तै. ब्रा. २, ८, ३, ४

जनिष्वा देववीतये ६, १५, १८

जनीयन्तो न्वग्रवः ७, ९६, ४; साम. १४६०; अथर्व.
१४, २, ७२

जर्नूँश्चिह्नो मरुतस्वेव्येण ७, ५८, २

जने न शेव आहूयः १, ६९, ४

जनो यो मित्रावरुणा १, १२२, ९

जन्मजन्मक्षिहितो जातवेदा ३, १, २१

जन्मयतमभितो १, १८२, ४

जयतं च प्र स्तुतं च ८, ३५, ११

जयतामिव तन्यतुः १, २३, ११

जयेम कारे पुरुहूत कारिणः ८, २१, १२

ज्वरतीमिरोषधीभिः ९, ११२, २

जरमाणः समिष्यसे १०, ११८, ५

जरायोध तद्विविद्धि १, २७, १०; साम. १५; १६६३;
नि. १०, ८

जातवेदसे सुनवाम सोममराति १, ९९, १; तै. आ. १०, २, १;
नि. १४, ३३

जातो अग्नी रोचते ३, २९, ७

जातो जायते सुदिनस्वे ३, ८, ५; तै. ब्रा. ३, ६, १, ३

जातो यदग्ने शुभना व्यस्यः ७, १३, ३; तै. सं. १, ५, ११, २

जामत्यहः प्रथमस्य १, १२३, ९

जानन्ति वृष्णो अरुषस्य ३, ७, ५

जानन्तो रूपमकृपन्त विप्राः १०, १२३, ४

जामिः सिंधूनां आतवे १, ६५, ७

जाम्यतीतये धनुः ८, ७२, ४

जाया तप्यते कितवस्य होना १०, ३४, १०

जायेदस्तं मघवन्सेद्वयो निः ३, ५३, ४

जायेव पत्यावधि शेव मंहसे ९, ८२, ४

जिघर्षामि हविषा २, १०, ४; वा. य. ११, २३; तै. सं.
४, १, २, ४

जिह्वं जुजुद्वेध्वतं तथा १, ८५, ११

जिह्वाद्ये चरितवे मघोनी १, ११३, ५

जिह्वाभिरह नक्षमद् ८, ४३, ८

जीमूतस्येव भवति प्रतीकं ६, ७५, १; वा. य. २९, ३८;
तै. सं. ४, ६, ६, १

जीवं रुद्रनि वि मयन्ते १०, ४०, १०; अथर्व. १४, १, ४६

जीवाहो अग्नि धेतना ८, ६७, ५; नि. ६, २७

जुषुरुषो नासत्योव वशिं १, ११६, १०

जुषव्यया मातुषस्य १०, २०, ५

जुषस्व नः समिधमग्ने अघ ७, २, १

जुषस्व प्रमथस्तमं १, ७५, १; तै. ब्रा. ३, ६, ७, १

जुषस्वाग्र इक्या सजोपाः ५, ४, ४

जुषाणो अग्ने प्रति हयमेव १०, १२२, २

जुषाणो अङ्गिरस्तमेमा ८, ४४, ८

जुषेथां यज्ञमिष्टये ८, ३८, ४

जुषेथां यज्ञं बोधतं हवस्य मे विश्वेह ८, ३५, ४

जुषेथां यज्ञं बोधतं हवस्य मे सत्तो २, ३६, ६

जुष्ट इन्द्राय मरुतः ९, १३, ८; साम. ११९४

जुष्टो नरो ब्रह्मणा वः पितृणां ७, ३३, ४; तै. ब्रा. २, ४, ३, १

जुष्टो दसूना अग्निधितुरीणो ५, ४, ५; अथर्व. ७, ७३, ९;
तै. ब्रा. २, ४, १, १; नि. ४, ५

जुष्टो मदाय देवतात इन्द्रो ९, ९७, १९

शुद्धो हि दूतो अस्ति १, ४४, २; साम. १७८१
 शुद्धो न इन्द्रो सुपथा सुगानि १, ९७, १६
 शुद्धराणां चिद्विना ८, २६, ५
 शुद्धरे वि चितयन्तो ५ १९, २; नि. ४, १९
 जेतादुमिरिन्द्रः धृष्टुः १, १७८, ३
 जोषधदीमसुषो सचध्वे १, १६७, ५
 जोषा सवितर्यस्य ते १०, १५८, २
 जोष्यग्ने समिधं जोष्याहुति २, ३७, ६
 जोहुत्रो अग्निः प्रथमः २, १०, १
 ज्येष्ठा भागं सहसा नो २, १०, ६
 जमया अन्नं वसवो रन्त देवा ७, ३९, ३; नि. १२, ४३
 जयायांसमस्य यतुनस्य केतु ५, ४४, ८; नि. ६, १५
 ज्येष्ठ आह चमसाद्वाक्रेति ४, ३३, ५
 ज्येष्ठेन सोतरिन्द्राय सोमं ८, २, २३
 ज्योतिर्वजस्य पवते मधुमित्रं ९, ८६, १०; साम. १०३१
 ज्योतिर्वज्राय रोदसी अनु ३, ३९, ८
 ज्योतिर्वृणीत तमसो विजान ३, ३९, ७
 ज्योतिष्मतीमदिति धारयत् १, १३६, ३
 ज्योतिष्मन्तं केतुमन्तं ८, ५८, ३

त आदित्या आ गता सर्वतातये भूत १, १०६, २
 त आदित्या आ गता सर्वतातये धृष्टे नो १०, ३५, ११
 त आदित्यास उरवो २, २७, ३
 त आयजन्तं द्रविणं समस्या १०, ८२, ४; वा. य. १७, २८, १
 तै. सं. ४, ६, २, २; नि. ६, १५
 त इन्द्राः शवसा धृष्ट्युपेणाः ६, ६६, ६
 त इहेवानां सधमाद् आसन् ७, ७६, ४
 त इहेदि सुभग त आहुतिं ८, १९, १८
 त इक्षिण्यं हृदयस्य प्रकैः ७, ३३, ९
 त इन्वस्य मधुमद्वि विप्र ३, ३२, ४
 त उक्षितासो महिमानं १, ८५, २
 त उग्रास वृषण ८, २०, १२
 त ऊ पु णो महो यजन्नाः १०, ६१, २७
 तं यज्ञं वहिषि १०, ९०, ७; अथर्व. १९, ६, ११; वा. य.
 ३१, ९; तै. आ. ३, १२, ३

तं यज्ञसाधमपि १, १२८, २
 तं युक्तायां मनसो यो १, १८३, १
 तं युवं देवावक्षिना ४, १५, १०
 तं व इन्द्रं चतिनं ६, १९, ४
 तं व इन्द्रं न सुकृतम् ६, ४८, १४
 तं वः शर्धं रथानाम् ५, ५३, १०

तं वः शर्धं रथेभ्युमम् ५, ५६, ९
 तं वः शर्धं मरुतं २, ३०, ११
 तं वः सखायः सं ६, २३, ९
 तं वः सखायो मदाय ९, १०५, १; साम. ५६९; १०९८
 तं वर्धयन्तो मतिभिः १०, ६७, ९; अथर्व. २०, ९१, ९
 तं वक्षराथा १, ६६, ९; नि. १०, २१
 तं वां रथं वयमद्या हुवेम पृथुज्यम् ४, ४४, १; अथर्व.
 २०, १४३, १

तं वां रथं वयमद्या हुवेम स्तोमैः १, १८०, १०
 तं वृधन्तं मारुतं ६, ६६, ११
 तं वेधां मेधयाह्वन् ९, २६, ३
 तं वो दस्यमृतीपहम् ८, ८८, १; साम. २३६; ६८५;
 अथर्व. २०, ९, १, ४२, ४; वा. य. २६, ११
 तं वो दीर्घांशुवोचिपं ५, १८, ३
 तं वो धिया नव्यस्या ६, २२, ७; अथर्व. २०, ३६, ७
 तं वो धिया परमया ६, ३८, ३
 तं वो महो महाव्यम् ८, ७०, ८
 तं वो वाजानां पतिं ८, २४, १८; साम. १६८६; अथर्व.
 २०, ६४, ६

तं वो विं न द्रुपदम् १०, ११५, ३
 तं शर्मसा अरुपासो ७, ९७, ६
 तं शम्भतीषु मातृषु ४, ७, ६
 तं शिशीता सुवृक्षिभिः ८, ४०, १०
 तं शिशीता स्वध्वरम् ८, ४०, ११
 तं शुभ्रमग्निमवसे ३, २६, २
 तं सखायः पुरोहचम् ९, २८, १२; साम. १६८०; नि. ५, १५
 तं सध्रीचीकृतयो ६, ३६, ३; तै. ब्रा. २, ४, ५, २
 तं सबाधो यतस्तुच ३, २७, ६; तै. ब्रा. ३, ६, १, ३
 तं सानावधि जामयो ९, २६, ५
 तं सिन्धवो मसरं १०, ३०, ९
 तं सुप्रतीकं सुरशम् ६, १५, १०; तै. सं. २, ५, १२, ५
 तं सुधुत्या विवासे ८, १६, ३; अथर्व. २०, ४४, ३
 तं सोता नो धनस्पृतं ९, ६२, १८
 तं स्मा रथं मवचम् १, १०२, ३
 तं हिन्वन्ति मवच्युतं ९, ५३, ४; साम. १७१७
 तं हि शम्भन्त ईळते ५, १४, ३; तै. सं. ४, ३, १३, ८
 तं हि स्त्राजं वृषमं ८, ६१, २; साम. १२३४; अथर्व.
 २०, ११३, २

तं हुवेम यतस्तुचः ८, २३, २०
 तं होतारमध्वरस्य ७, १६, १२; साम. १५१४
 तन्ना न भूर्णिः १, ६६, २

तक्षयत्त उशना १, ५१, १०
 तक्षयदी मनसो ९, ९७, २२; साम. ५३७
 तक्ष्मासत्याम्बा १, २०, ३
 तक्ष्मयं सुवृत्तं १, १११, १
 तं गायया पुराण्या ९, ९९, ४; साम. १६३३
 तं गावो अभ्यनूयत ९, २६, २
 तं गीर्भिर्वाचमीक्ष्यस्व ९, ३५, ५
 तं गूर्तयो नेमक्षिपः १, ५६, २
 तं गूर्वया ८, १९, १; साम. १०९; १६८७
 तं गोभिर्वृणं रसं ९, ६, ६
 तं वेमिस्था (०। अर्थं चिद्) ८, ६९, १७; अथर्व. २०, ९२, १४
 तं वेमिस्था (०। होत्राभिः) १, ३६, ७
 तच्छुद्धैवहितं ७, ६६, १६; वा. य. ३६, २४; तै. आ. ४, ४२, ५
 तद्धिं राध आ मरोयो ७, ८१, ५
 तत्तं मे अपः १, ११०, १; तै. ब्रा. ३, ७, ११, २
 तत्तुर्विरो नर्यो विचेताः ६, २४, २
 तत्तृदानाः सिन्धवः ५, ५३, ७
 तत्त इन्द्रियं परमं पराचैः १, १०३, १
 तत्तद्विषयो वचे ८, ३९, ४
 तत्तद्विद्विधोः १, ४६, १२
 तत्तद्विद्वस्य पौंस्यं १, १५५, ४
 तत्तु ते वंसो १, ६९, ८
 तत्तु प्रयः प्रत्यथा ते १, १३२, ३
 तत्ते मद्रं यत् १, ९४, १४
 तत्ते यज्ञो अजायत ८, ८९, ६; साम. १४३०
 तत्ते सहस्व ईमहे ८, ४३, ३३
 तत्त्वा यामि ब्रह्मणा १, २४, ११; वा. य. १८, ४९; २१, २;
 तै. सं. २, १, ११, ६
 तत्त्वा यामि सुवीर्यम् ८, ३, ९; अथर्व. २०, ९, ३; ४९, ६
 तन्नो अपि प्राणीयत ८, ५६, ४
 तत्सविता नोऽमृतत्वं १, ११०, ३
 तत्सवितुर्वरेण्यम् ३, ६२, १०; साम. १४६२; वा. य. ३, ३५,
 २२, ९; ३०, २; ३६, ३; तै. सं. १, ५, ६, ४;
 ४, १, ११, १; तै. आ. १, ११, २
 तत्सवितुर्वृणीमहे वयं ५, ८२, १; तै. आ. १, ११, ३
 तत्सु नः शर्म यच्छतां ८, १८, १२
 तत्सु नः सविता भगो (०। इन्द्रो) ४, ५५, १०
 तत्सु नः सविता भगो (०। शर्म) ८, १८, ३
 तत्सु नो नम्यं सम्यस ८, ६७, १८
 तत्सु नो विभे (०। वृद्धम्) ६, ४५, ३३
 तत्सु नो विभे (०। मरुतः) ८, ९४, ३

तत्सु वा मित्रावरुणा ५, ६२, २; तै. ब्रा. २, ८, ६, ६
 तत्सूर्यं रोदसी उमे ८, २५, २१
 तत्सूर्यस्य देवत्वं १, ११५, ४; अथर्व. २०, १२३, १;
 वा. य. ३३, ३७; तै. ब्रा. २, ८, ७, १; नि. ४, ११
 तथा तदस्तु सोमपाः १, ३०, १२
 तदग्ने चक्षुः प्रति १०, ८७, १२; अथर्व. ८, ३, २१
 तदग्नं युज्यामा भर ८, १९, १५; साम. ११३
 तदग्नं वाचः प्रथमं १०, ५३, ४; नि. ३, ८
 तदग्नं चित्तं उक्थितो ८, १५, ६; साम. ८८२; अथर्व.
 २०, ६१, ३
 तदज्ञाय तदपते ८, ४७, १६
 तदस्तु मित्रावरुणा ५, ४७, ७; अथर्व. १९, ११, ३
 तदस्मै नम्यमङ्गिरस्वद् २, १७, १
 तदस्य प्रियमभि १, १५४, ५; तै. ब्रा. २, ४, ६, २
 तदस्यानीकमुत चारु २, ३५, ११
 तदस्येदं पश्यता १, १०३, ५
 तद्विस्मयस्त्वमभि चाव १०, ३२, ४
 तद्विस्मानमाशाते १, २५, ६
 तदिदास भुवनेषु १०, १२०, १; ऐ. आ. १, १२, अथर्व.
 ५, २, १; २०, १०७, ४; नि. १४, २४
 तदिद्वयस्य सवनं विवेरपः १०, ७६, ३
 तदिद्वयस्य चेतति ८, १३, २०
 तदिद्वयस्य यो विमोचने १०, ९४, १३
 तदिन्द्रं प्रेव वीर्यं १, १०३, ७
 तदिन्द्राव आ मर ८, २४, २५
 तदिज्ञात्तं तद्वा मक्षमाहुः १, २४, १२
 तदिन्द्रो ते करणं ५, ३१, ७
 तदिन्द्रस्य परिपद्मानो १०, ६१, १३
 तदिन्द्रस्य वृषभस्य ३, ३८, ७
 तदिन्द्रस्य सवितुः ३, ३८, ८
 तदिन्मे च्छन्सद्वपुषो १०, ३२, ३
 तदु प्रयक्षतमस्य १, ६२, ६
 तदु श्रेष्ठं सवनं १०, ७६, २
 तद्वृक्षे मातुषेना १, १०३, ४
 तदु पु वामेना कृतं ५, ७३, ४
 तद्वत्तं प्रथिवि बृहत् ५, ६६, ५
 तद्वाना अवस्यवो ८, ६३, १०
 तद्वास्य सवितुर्वार्यं ४, ५३, १
 तद्वानां देवतमाय २, २४, ३
 तद्वि वयं वृणीमहे १०, १२६, २
 तद्वन्धुः स्मृतिर्वि १०, ६१, १८

तद्भ्रं तव दंसवा ३, ९, ७
 तद्वाधो अथ सवितुर्वरेण्यं १, १५२, ५
 तद् उक्त्यस्य बर्हणे ६, ४४, ६
 तद्वाः सुजाता मरुतो १, १६६, १२
 तद्वां नरा नासत्यावजुष्पात् १, १८२, ८
 तद्वां नरा शंसं राध्वं १, ११६, ११
 तद्वां नरा शंसं पञ्चिणेन १, ११७, ६
 तद्वां नरा सनये १, ११६, १२
 तद्वाभ्युतं रोदसी प्र मवीमि १०, ७९, ४
 तद्वायं वृणीमहे ८, २५, १३; नि. ५, १
 तद्विप्रासो विपन्यवो १, २२, २१; साम. १६७३; वा. य. ३४, ४४
 तद्विभिद्वि यत् इन्द्रो जुजोषत् ८, ९६, १२
 तद्विष्णोः परमं पदं १, २२, २०; साम. १६७२; अथर्व.
 ७, २६, ७; वा. य. ६, ५; तै. सं. १, ३, ६, २; ४, २, ९, ३
 तद्वीर्यं वो मरुतो ५, ५४, ५
 तद्वो अथ मनामहे ७, ६६, १२
 तद्वो गाय सुते सचा ६, ४५, २२; साम. ११५; १६६६;
 अथर्व. २०, ७८, १
 तद्वो जामिस्वं मरुतः १, १६६, १३
 तद्वो दिवो दुहितरो विमातीः ४, ५१, ११
 तद्वो यामि द्रविणं ५, ५४, १५
 तद्वो वाजा ऋभवः ४, २६, ३
 तनूत्यजेव तस्करा १०, ४, ६; नि. ३, १४
 तनूनपात्पथ ऋतव्यः १०, ११०, २; अथर्व. ५, १२, २; वा. य.
 २९, २६; तै. ब्रा. ३, ६, ३, १; नि. ८, ६
 तनूनपात्पथमानः ९, ५, २
 तनूनपादुच्यते ३, २९, ११
 तनूनपाद्वतं यते १, १८८, २
 तनूष्टे वाजिन्तन्वं १०, ५६, २
 तं तमिद्राधसे मह ८, ६८, ७
 तन्तुं तन्वज्जसो १०, ५३, ६; तै. सं. ३, ४, २, २
 तन्तुं तन्वानमुत्तमं ९, २२, ६
 तं ते मदं गृणीमसि ८, १५, ४; साम. ३८३; ८८०; अथर्व.
 २०, ६१, १
 तं ते यवं यथा गोमिः ८, २, ३; साम. ७३६
 तं ते सोतारो रसं मदाय ९, १०९, ११; साम. १३३३
 तं त्रिष्टुष्टं त्रिंशुष्टे ९, ६२, १७
 तं स्वा गीर्भिरुक्षवा १०, ११८, ९
 तं स्वा गीर्भिर्गिर्वजं २, ६, ३
 तं स्वा घृतज वीमहे ५, २६, २; साम. १५२२
 तं स्वाजनन्त मातरः ८, १०२, १७

तं स्वा दूतं कृण्महे ७, १६, ४
 तं स्वा देवेभ्यो मधुमत्तमं ९, ८०, ४
 तं स्वा धर्तारमोष्योः ९, ६५, ११; साम. ८०४
 तं स्वा नरो दम आ १, ७३, ४
 तं स्वा नृणाणि विभ्रतं ९, ४८, १; साम. ८३६
 तं स्वा मध्येषु ८, ४३, २०
 तं स्वा मदाय घृत्वय ९, २, ८; साम. १०४४
 तं स्वा मरुत्वती परि ७, ३१, ८
 तं स्वा मती अगृह्णत ३, ९, ६
 तं स्वा यज्ञेभिरीमहे ८, ६८, १०
 तं स्वा वयं विश्ववारा १, ३०, १०
 तं स्वा वयं सुध्यो ६, १, ७; तै. ब्रा. ३, ६, १०, ३
 तं स्वा वयं हवामहे ८, ४३, २३
 तं स्वा वयं पतिं १, ६०, ५
 तं स्वा वयं पितो १, १८७, ११
 तं स्वा वाजेषु वाजिन्त १, ४, ९; अथर्व. २०, ६८, ९
 तं स्वा विप्रा वचोविदः ९, ६४, २३; साम. १०७७
 तं स्वा विप्रा विपन्यवो ३, १०, ९
 तं स्वा शोचिष्ठा दीदिवः ५, २४, ४; साम. ११०९; वा. य.
 ३, २६; १५, ४८; तै. सं. १, ५, ६, ३; ४, ४, ८
 तं स्वा समिन्द्रिङ्गो ६, १६, ११; साम. ६६१; वा. य. ३, ३;
 तै. सं. २, ५, ८, १; तै. ब्रा. १, २, १, १०; ३, ५, १, १
 तं स्वा सहस्रक्षसं ९, ६०, २
 तं स्वा सुतेष्वाभुवो ९, ६५, २७
 तं स्वा हविष्मतीः ८, ६, २७
 तं स्वा हस्तिनो मधुमन्तं ९, ८०, ५
 तं स्वा हिन्वन्ति वेधसः ९, २६, ६
 तं दुरोपमभी नराः ९, १०१, ३; साम. ६९९
 तं देवा जुष्टे रजसः २, २, ३
 तज्ज ह्यद्रुद्ररुणः १, १०७, ३
 तज्ज ह्यद्रो वरुणो ७, ३४, २५; ५६, २५
 तज्ज प्रलं सकयं ६, १८, ५
 तं नव्यसी हृद आ १, ६०, ३
 तज्जस्तुरीपमज्जुतं १, १४२, १०; वा. य. २७, २०; तै. सं.
 ४, १, ८, ३; नि. ६, २१
 तज्जस्तुरीपमध ३, ४, ९; ७, २, ९; तै. सं. ३, १, ११, १
 तं नाकमयी ५, ५४, १२
 तन्नु वोचाम रभसाय १, १६६, १
 तन्नु सत्यं पवमानस्यास्तु ९, ९२, ५
 तं नेमिष्टमवो यथा ८, ७५, ५; तै. सं. २, ६, ११, १
 तं नो अमे अभि नरो ५, ९, ७

तं नो अग्ने मघवज्जयः ७, ५, ९
 तन्नो अनवी सविता ५, ४९, ४
 तं नो दात मरुतो २, ३४, ७
 तन्नो देवा यच्छत १०, ३५, १२
 तं नो धावापृथिवी १०, ३७, ६
 तन्नो रायः पर्वताः ७, ३४, २३
 तं नो वाजा ऋभुक्षण ४, ३७, ८
 तन्नो वातो मयोभु १, ८९, ४; वा. य. २५, १७
 तन्नो वि वोचो यदि ६, २२, ४; अथर्व. २०, ३६, ४
 तं नो विश्वा अवस्युवो ९, ४३, २
 तन्नोऽहिर्बुध्न्यो अग्निः ६, ४९, १४
 तम्म ऋतमिन्द्र खूर ८, ९७, १५
 तन्मित्रस्य वरुणस्यामि १, ११५, ५; अथर्व. २०, १२३, २
 वा. य. ३३, ३८; तै. ब्रा. २, ८, ७, २
 तपन्ति शत्रुं स्वर्णं ७, ३४, १९
 तपसा ये अनापृथ्व्याः १०, १५४, २; अथर्व. १८, २, १६;
 तै. आ. ६, ३, २
 तपुर्बुध्नो वन आ १, ५८, ५
 तपुर्भूयां तपतु रक्षसो १०, १८२, ३
 तपोष्पवित्रं विततं ९, ८३, २; साम. ८७६
 तपोष्वज्ञं अंतरां ३, १८, २; तै. आ. ४, ५, ५
 तम आसीत्तमसा १०, १२९, ३; तै. ब्रा. २, ८, ९, ४; नि. ७, ३
 तमस्मिन्स्ते ७, १, २; साम. १३७४
 तमस्य पास्त्युत ६, १५, ११
 तमस्यै वृत्तापहं ५, २३, २; तै. सं. १, ३, १४, ७
 तमस्युवः केशिनीः १, १४०, ८
 तमस्मिन्स्ते ३, ३१, १९
 तमस्य राधसे महे ८, ६४, १२
 तमध्वरोष्वीकृते ५, १४, २
 तमप्लसन्त शवस उरसवेषु १, १००, ८
 तमसृक्षन्त वाजिनं ९, २६, १
 तमर्कैभिर्ह्यं सामभिः ८, १६, ९
 तमर्वन्तं न सानसिं गुणीहि ८, १०२, १२
 तमर्वन्तं न सानसिमरुषं ४, १५, ६
 तमस्मेरा युवतयो २, ३५, ४; तै. सं. २, ५, १२, २
 तमस्य धावापृथिवी सचेत १०, ११३, १
 तमस्य धृक्षमुपरासु १, १२७, ५
 तमस्य मर्जयामसि ९, ९९, ३; साम. १६३२
 तमस्य राजा वरुणः १, १५६, ४
 तमस्य विष्णुर्महिमानमोज १०, ११३, २
 तमस्यन्सुरिजोर्बिषा ९, २६, ४

तमह्ये वाजसातय ८, १३, ३; साम. ७४८
 तमागन्म सोमरयः ८, १९, ३२
 तमावृत्तं व्रजनमन्यथा ६, ३५, ५
 तमा नो अर्कमसृताय ७, ९७, ५
 तमिच्छयौहैरार्यन्ति ८, १६, ६
 तमित्युच्छन्ति न सिमो १, १४५, २
 तमित्सालित्व १, १०, ६
 तमित्सुहृद्व्यमङ्गिरः १, ७४, ५
 तमिन्द्रच्छन्ति शुक्लसर्वम १, १४५, ३
 तमिन्द्रं प्रथमं दध्न आपः १०, ८२, ६; वा. य. १७, ३०;
 तै. सं. ४, ६, २, ३
 तमिहोषा तमुपसि यविष्ठं ७, ३, ५
 तमिच्छन्तेषु हितेषु ८, १६, ५
 तमिद्व हन्तं सुहवं हुवेम ४, १६, १६
 तमिद्वर्धन्तु नो गिरो ९, ६१, १४; साम. १३३६
 तमिद्विप्रा अवस्यवः ८, १३, १७
 तमिद्वोचेम विद्वेषु १, ४०, ६
 तमिन्द्रं वाजयामसि ८, ९३, ७; साम. ११९, १२२२; अथर्व.
 २०, ४७, १; १३७, १२; तै. ब्रा. १, ५, ८, ३; २, ४, १, ३
 तमिन्द्रं जोहवीमि ८, ९७, १३; साम. ४६०; अथर्व.
 २०, ५५, १; तै. ब्रा. २, ५, ८, ९
 तमिन्द्रं दानमीमहे ८, ४६, ६
 तमिन्द्र मद्मा गहि ३, ४२, २; अथर्व. २०, २४, २
 तमिन्द्रो वि ह्वन्ते समीके ४, २४, ३
 तमिन्वेऽव समना समान ४, ५, ७; नि. ६, १७
 तमीं हिन्वन्ति धीतयो १, १४४, ५
 तमीं हिन्वत्यमुवो ९, १, ८
 तमीं होतारमातुषक् ४, ७, ५
 तमीकृत प्रथमं यज्ञसाधं १, ९६, ३
 तमीक्षिष्व य आहुतो ८, ४३, २२
 तमीक्षिष्व यो अर्चिषा ६, ६०, १०; साम. ११४९
 तमीमण्वीः समर्थ आ ९, १, ७
 तमीमह हन्द्रमस्य रायः ६, २२, ३; अथर्व. २०, ३६, ३;
 नि. ६, ३
 तमीमहे पुरुष्टुतं ८, १३, २४
 तमीं सृजन्त्यायवो ९, ६३, १७
 तमीशानं जगतः १, ८९, ५; वा. य. २५, १८
 तमुक्षमाणं राजसि २, २, ४
 तमुक्षमाणमन्यये ९, ९९, ५
 तसु जयेष्वं नमसा हविर्भिः ९, ९७, ३
 तसु स्वा गोतमा गिरा १, ७८, २

तस्य स्वा दध्यङ्गः ऋषिः ६, १६, १४; वा. य. ११, ३३; तै. सं. ३, ५, ११, ३; ४, १, ३, २
 तस्य स्वा नूनमसुर ८, ९०, ६; साम. १४१२; नि. ५, २२
 तस्य स्वा नूनमीमहे ८, २४, २६
 तस्य स्वा पाथ्यो वृषा ६, १६, १५; वा. य. ११, ३४; तै. सं. ३, ५, ११, ४; ४, १, ३, ३
 तस्य स्वा यः पुरासिध ६, ४५, ११
 तस्य स्वा वाजसातमं १, ७८, ३
 तस्य स्वा बाजिनं नरो १, १७, ७
 तस्य स्वा वृषहन्तमं १, ७८, ४
 तस्य स्वा सस्य सोमपा ६, ४५, १०
 तस्य घुमः ६, १०, २
 तस्य नः पूर्वं पितरो ६, २२, २; अथर्व. २०, ३६, २
 तस्य नूनं तविषीमन्मेषां ५, ५८, १
 तस्य वृषाम य इमा जजान ८, ९६, ५
 तस्य वृषाम यं गिर ८, ९५, ६; साम. ८८५
 तस्य वृषि यः स्त्रिषुः सुधन्वा ५, ४२, ११
 तस्य वृषि यो अभिभूत्योजाः ६, १८, १; तै. ब्रा. २, ८, ५, ८
 तस्य वृषीन्द्रं यो ह १, १७३, ५
 तस्य स्तुप इन्द्रं यो विदानः ६, २१, २
 तस्य स्तुप इन्द्रं तं गृणीषे २, २०, ४
 तस्य स्तोतारः पूर्व १, १५६, ३; तै. ब्रा. २, ४, ३, ९
 तस्य स्तोत्रमिन्द्रं न १०, ६, ५
 तस्य तयो रणयन्मसुरसातो १, १००, ७
 तस्य मीमापो ७, ४७, २
 तस्य पु समना गिरा ८, ४१, २; नि. १०, ५
 तस्य त्रिया उप वाचः १, १९०, २
 तस्यैव ऋषि तसु १०, १०७, ६
 तस्योषधीर्विरे गर्मसृष्टिवं १०, ९१, ६; साम. १८२४
 तं पृच्छता स १, १४५, १
 तं पृच्छन्ति वज्रहस्तं ६, २२, ५; अथर्व. २०, ३६, ५
 तं पृच्छन्तोऽवरातः ६, २१, ६
 तं प्रत्नया पूर्वया ५, ४४, १; वा. य. ७, १२; तै. सं. १, ४, ९, १; नि. ३, १६
 तं मर्जयन्ता सुक्रतुः ८, ८४, ८; तै. सं. ३, ५, ११, ५
 तं मतां अमर्त्य १०, ११८, ६
 तं मर्त्यजानं महियं ९, ९५, ४
 तस्य नि प्र गावत ८, १५, १; साम. ३८२, अथर्व. २०, ६१, ४; ६२, ८
 तस्य नि प्रार्थयेन्द्र ८, ९२, ५
 तथा पवस्व धारया यया गाव ९, ४९, २; साम. १४३६

तथा पवस्व धारया यया पितो ९, ४५, ६
 तयो रिदमवच्छवः ५, ८६, ३
 तयो रिदवसा वयं १, १७, ६
 तयो रिदु वृत्तवत्यः १, २२, १४
 तयिं वो जनानां ८, ४५, २८; साम. २०४
 तरणि रिसिपासति ७, ३२, २०; साम. २३८, ८६७
 तरणि रिविषदसो १, ५०, ४; अथर्व. १३, २, १९; २०, ४७, १६; वा. य. ३३, ३६; तै. सं. १, ४, ३१, १; तै. भा. ३, १६, १
 तरस्स मन्दी धावति १, ५८, १; साम. ५००; १०५७; नि. १३, ६
 तरस्समुद्रं पवमान ऊर्मिणा ९, १०७, १५; साम. ८५७
 तरोभिर्बो विदद्वसुं ८, ६६, १; साम. २३७; ६८७
 तव ऋवा तव तहसनाभिः ६, १७, ६
 तव ऋवा तवोतिभिः २, ४, ६; साम. १०५२
 तव ऋवा सनेयं ८, १९, २९
 तव ऋवास्नानि वज्रहस्त ७, १९, ५; अथर्व. २०, ३७, ५
 तव त्य इन्द्रो अन्धसो ९, ५१, ३; साम. १२२६
 तव त्य इन्द्र सस्येषु वह्नयः १०, १३८, १; नि. ४, २५
 तव त्यदिन्द्रं वृहत् ८, १५, ७; साम. १६४५; अथर्व. २०, १०६, १
 तव त्यस्य २, २२, ४, साम. ४६६
 तव त्ये अग्ने अर्चयो आजन्तो ५, १०, ५
 तव त्ये अग्ने अर्चयो महि ५, ६, ७
 तव त्ये अग्ने हरितो ४, ६, ९
 तव त्ये पितो ददतः १, १८७, ५
 तव त्ये पितो रसा १, १८७, ४
 तव त्ये सोम पवमान ९, ९२, ४
 तव त्ये सोम वाकिभिः १०, २५, ५
 तव त्रिधातु पृथिवी ७, ५, ४
 तव त्रियो जनिम ४, १७, २
 तव घुमन्तो अर्चयो ५, २५, ८
 तव यौरिन्द्र पौंस्यं ८, १५, ८; साम. १६४६; अथर्व. २०, १०६, २
 तव द्रप्सा वदप्रुत ९, १०६, ८; साम. १३२७
 तव द्रप्सो नीलवान् ८, १९, ३१; साम. १८२३
 तव प्रणीतीन्द्र जोडुवान् ७, २८, ३
 तव प्रत्नेभिरध्वनिः ९, ५२, २
 तव प्र वक्षि संवसं ६, १६, ८
 तव प्रवाजा अनुवाजा १०, ५१, ९; नि. ८, २२

तव अमास आशुया ४, ४, २; वा. य. १३, १०; तै. सं. १, २, १४, १

तव वायव्यतस्पते ८, २६, २१; वा. य. २७, ३४

तव विश्वे सजोषसो ९, १८, ३; साम. १०९५

तव मते सुभगासः २, २८, २

तव शरीरं पतयिष्यवर्च १, १६३, ११; वा. य. २९, २२; तै. सं. ४, ६, ७, ४

तव शुक्रासो अर्चयो दिवः ९, ६६, ५

तव श्रिया सुदशो ५, ३, ४

तव श्रिये मरुतो मर्जयन्त ५, ३, ३

तव श्रिये व्यजिहीत २, २३, १८

तव श्रियो वर्त्यस्वेव १०, ९१, ५; साम. ९८२

तव स्वाम पुरुवीरस्य २, २८, ३

तव स्वादिष्टाग्ने ४, १०, ५

तव ह त्वदिन्द्र विश्वमाजौ ६, २०, १३

तवाने होत्रं तव २, १, २; १०, ९१, १०

तवायं सोमस्त्वमेष्टवाक ३, ३५, ६; वा. य. २६, २३

तवाहं शूर रातिभिः १, ११, ६

तवाहं सोम रारण ९, १०७, १९; साम. ५१६; ९२२;

तांष्य आ. १२, ९, ३

तवाहमग्न ऊतिभिर्नेदिष्टाभिः ८, १९, २६

तवाहमग्न ऊतिभिर्मित्रस्य ५, ९, ६

तवेदं विश्वमभितः पशव्यं ७, ९८, ६; अथर्व. २०, ८७, ६; तै. आ. २, ८, २, ६

तवेदिन्द्र प्रणीतिपूत ८, ६, २२

तवेदिन्द्रावमं वसु ७, ३२, १६; साम. २७०

तवेदिन्द्राहमाशसा ८, ७८, १०

तवेदु ताः सुकीर्तयो ८, ४५, ३३

तवेमाः प्रजा दिव्यस्य रेतसः ९, ८६, २८

तवेमे सप्त सिन्धवः ९, ६६, ६

तवोतिभिः सचमाना ५, ४२, ८

तस्मा अग्निर्भारत ४, २५, ४

तस्मा अरं गमाम वो १०, ९, ३; साम. १८३९; अथर्व.

१, ५, ३; वा. य. ११, ५२; ३६, १६; तै. सं. ४, १,

५, १; ५, ६, १, ४; ७, ४, १९, ४; तै. आ. ४, ४२, ४,

१०, १, १२

तस्मा अर्पति दिव्या २, २५, ४

तस्मा इवास्ये हविः ७, १०२, ३; तै. आ. २, ४, ५, ६

तस्मा इक्षिसे धुनयंत २, २५, ५

तस्मादक्षा अजायन्त १०, ९०, १०; अथर्व. १९, ६, १२;

वा. य. ३१, ८; तै. आ. ३, १२, ५

अ० ११३

तस्माद्यज्ञात्सर्वहुत ऋचः १०, ९०, ९; अथर्व. १९, ६, १३;

वा. य. ३१, ७, तै. आ. ३, १२, ४

तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतः संवृतं १०, ९०, ८; अथर्व. १९, ६, १४;

वा. य. ३१, ६, तै. आ. ३, १२, ४

तस्माद्विराळजायत १०, ९०, ५; अथर्व. १९, ६, ९; वा. य.

३१, ५; तै. आ. ३, १२, २

तस्मिन्ना वेशया गिरो १, १७६, २

तस्मिन्निह सन्वृतयो ८, ४६, ७

तस्मै तवस्यमनु २, २०, ८

तस्मै नूनमभिषवे ८, ७५, ६; तै. सं. २, ६, ११, २

तस्य ते वाजिनो वयं ९, ६५, ९

तस्य शुभ्रौ असद्रथो ८, ३१, ३

तस्य वज्रः क्रंदति १, १००, १३

तस्य वयं सुमतौ ६, ४७, १३; १०, १३१, ७; अथर्व.

७, ९२, १; २०, १२५, ७; वा. य. २०, ५२; तै. सं.

१, ७, १३, ५; नि. ६, ७

तस्याः समुद्रा १, १६४, ४२; तै. आ. २, ४, ६, ११; नि. ११, ४१

तस्वेदर्वन्तो रंहयंत ८, १९, ६

तस्येदिह स्तवय वृण्वानि ४, २१, २

ता अस्तत वयुनं ५, ४८, २

ता अभि सन्वतमस्वृतं ९, ९, ५

ता अस्य ज्येष्ठमिन्द्रियं १०, १२४, ८

ता अस्य नमसा सहः १, ८४, १२; साम. १००७; अथर्व.

२०, १०९, ३

ता अस्य प्रशनायुवः १, ८४, ११; साम. १००६; अथर्व.

२०, १०९, २

ता अस्य वर्णमायुवो २, ५, ५

ता अस्य सुवदोहसः ८, ६९, ३; वा. य. १२, ५५; १५, ६०;

तै. सं. ४, २, ४, ४; तै. आ. ३, ११, ६, २

ता आ चरंति समना ४, ५१, ८

ता इन्वेव समना ४, ५१, ९

ता इं वर्धति मल्लस्य १, १५५, ३

तां वो धेनुं न १, १३७, ३

तां वो देवाः सुमतिं ५, ४१, १८

तां सु ते कीर्तिम् १०, ५४, १

ता कर्मावतरास्मै १, १७३, ४

ता गृणीहि नमस्तेभिः ६, ६८, ३

ता वा ता भद्रा वषसः ४, ५१, ७

ता जिह्वया सदमेदं ६, ६७, ८

तां शुषस्व गिरं मम ३, ६२, ८

ता दू त इन्द्र महतो ४, २२, ५

ता सूते सत्या सुवि ४, २२, ६
 ता ते गृणन्ति वेधयो ४, ३२, ११
 ता न आ वोळ्डमखिना २, ४१, ९; वा. य. २०, ८३
 ता नः शक्तं पार्थिवस्य ५, ६८, ३; साम. ११४५; १४६५
 ता नः क्षिपा तनूपा ७, ६६, ३
 ता मय्यसो जरमाणस्य ६, ६२, ४
 तौ आ रुद्रस्य मीळुहो ७, ५८, ५; नि. ४, १५
 तौ आक्षिरं पुरोळाशं ८, २, ११
 तौ हयानो महि २, ३४, १४
 तानीदहानि बहुलान्यासन् ७, ७६, ३
 तौ उक्तातो वि बोधय १, १२, ४
 ता नृम्य आ सोमवसा ६, १३, ५
 ता नो अय वनस्पती १, २८, ८
 ता नो रासत्रातिषाचो ७, ३४, २२; नि. ६, १४
 ता नो वाजवलीरिष ६, ६०, १२; साम. ११५१
 तान्पूर्वया निविदा १, ८९, ३; वा. य. २५, १६
 तान्यजत्रौ ऋतावृथो १, १४, ७
 तान्वन्दस्व मरुतस्तौ ८, २०, १४
 तान्वो महो मरुत २, ३४, ११
 ता वाइवा सुचेतुना ५, ६४, २
 तामिरा गच्छतं नरो ६, ६०, ९; साम. ९९३
 तामिरायातं वृषणोप ८, २२, १२
 तामिरायातमूषिभिः ८, ५, २४
 ता मुकुं विभिरजयः ६, ६२, ६
 ता मृषिपासावृक्षस्य ७, ६५, ३
 ताभ्यां विश्वस्य राजसि ९, ६६, २
 तामने अस्मे हयं ७, ५, ८
 ता मन्दसाना मनुषो १०, ४०, १३; अथर्व. १४, २, ६
 तामस्य रीति ५, ४८, ४
 तामहान्ता सद्रस्पती १, २१, ५
 ता माता विश्वेदसा ८, २५, ३
 ता मित्रस्य प्रशस्तये १, २१, ३
 ता मे अखिना सनीनां ८, ५, ३७
 ता मे अभ्ययानां ८, २५, २३
 तौ वृषन्विष्टवतमासु १०, ८५, ३७; अथर्व. १४, २, ३८
 नि. ३, २१
 तां पूषाः सुमतिं वय ६, ५७, ६
 ता यशमा सुचिभिश्चक्रमा ६, ६२, २
 ता यज्ञेषु प्र संसते १, २१, २
 ता योषिष्टमभि गा ६, ६०, २
 रा राजाना सुचिमत ६, १६, २४

ता वज्रिगं मन्दिनं १०, ९६, ६; अथर्व. २०, ३१, १
 तावदुयो राधो अस्मभ्यं ७, ७९, ४
 ता वर्तिर्यातं जयुपा १०, ३२, १३
 ता वरुणूदना पुरु ६, ६२, ५
 ता वां वास्तुन्युदमसि १, १५४, ६; वा. य. ६, ३; तै. सं. १, ३, ६, १; नि. २, ७
 ता वां विश्वस्य गोपा ८, २५, १
 ता वां सम्यगदुह्याणे ५, ७०, २; साम. ९८६
 ता वां गीर्भिर्विपन्यवः ७, ९४, ६; साम. ८०२
 ता वां धियोऽवसे ४, ४१, ८
 ता वां नरा स्ववसे १, ११८, १०
 ता वामथ तावपरं १, १८४, १
 ता वामथ हवामहे ८, २६, ३
 ता वामिथानोऽवसे ५, ६५, ३
 ता वामेपे रथानां इन्द्रायनी ५, ८६, ४
 ता वामेपे रथानां उर्वीम् ५, ६६, ३
 ता वां मित्रावरुणा १०, १३२, २
 ता विमं धेये ६, ६७, ७
 ताविदा विदहानां ८, २२, १३
 ताविद्वंशं मरुतं ७, ९४, १२
 ताविहोपा ता उपसि ८, २२, १४
 ता विद्वंसा हवामहे वा १, १२०, ३
 ता वृषन्तावतु वृत् ५, ८६, ५
 ता सत्राजा वृनासुती २, ४१, ६; साम. ९१२; नि. २, १३
 ता सानसी शवसाना ७, ९३, २
 ता सुजिह्वा उप ह्वये १, १३, ८
 ता सुदेवाय दाशुपे ८, ५, ६
 ता ह त्यहृतिर्यव ६, ६२, ३
 ता हि क्षत्रं धारयेथे ६, ६७, ६
 ता हि क्षत्रमविहृतं ५, ६६, २
 ता हि देवानामसुगा ता ७, ६५, २
 ता हि मध्ये भराणां ८, ४०, ३
 ता हि शश्वत ईळत ७, ९४, ५; साम. ८०१
 ता हि श्रेष्ठवर्चसा ५, ६५, २
 ता हि श्रेष्ठा देवताता ६, ६८, २
 ता हुवे ययोरिदं ६, ६०, ४; साम. ८५३
 तिरमजम्भाय तरुणाय ८, १९, २२
 तिरमं चिदेस ६, ३, ४
 तिरममायुधं मरुतां ८, ९६, ९
 तिरममेको विभर्ति ८, २९, ५
 तिरमा यद्वत्तशनिः ४, १६, १७

तिग्माशुचौ तिग्महेती ६, ७४, ४
 तिरः पुरु चिद्विना ३, ५८, ५
 तिरश्चीनो विततो १०, १२९, ५; वा. य. ३३, ७४; तै. ब्रा. २, ८, ९, ५
 तिष्ठा सु कं मघवन् ३, ५३, २
 तिष्ठा हरी रथ आ ३, ३५, १; तै. ब्रा. २, ७, १३, १
 तिष्ठः क्षपस्त्रिः १, ११६, ४; तै. आ. १, १०, ३
 तिष्ठो देवार्वाहिरिदं वरीय १०, ७०, ८
 तिष्ठो देष्टाय १०, ११४, २
 तिष्ठो धावः सवितुः १, ३५, ६
 तिष्ठो धावो निहिता ७, ८७, ५
 तिष्ठो भूमिर्धारयन् २, २७, ८; तै. सं. २, १, ११, ५
 तिष्ठो मातृह्नीम्पितृन् १, १६४, १०; अथर्व. ९, ९, १०
 तिष्ठो यद्वेष्टे शरदः १, ७२, ३; तै. ब्रा. २, ४, ५, ६
 तिष्ठो यद्वेष्ट्य समिधः ३, २, ९
 तिष्ठो वाच ईरयति प्र वज्रिः ९, ९७, ३४; साम. ५२५, ८५९; नि. १४, १४
 तिष्ठो वाच उदीरते ९, ३३, ४; साम. ४७१; ८६९
 तिष्ठो वाचः प्र वज्र ७, १०१, १
 तीक्ष्णेनाने चक्षुषा १०, ८७, ९; अथर्व. ८, ३, ९
 तीक्ष्ण्यभिवयसो १०, १६०, १; अथर्व. २०, ९६, १
 तीव्राः सोमास आ गहि सुतासो ८, ८२, ८
 तीव्राः सोमास आ गद्यानीर्वतः १, २३, १
 तीव्रान्धोषान्कृण्वते ६, ७५, ७; वा. य. २९, ४४; तै. सं. ४, ६, ६, ३
 तीव्रो वो मधुर्मा अयं २, ४१, १४
 तुग्रो ह मुज्युमन्विनो १, ११६, ३; तै. आ. १, १०, २
 तुचे तगाय तस्यु नो ८, १८, १८; साम. ३९५
 तुजे नक्षते पर्वताः ५, ४१, ९
 तुजेतुजे य १, ७, ७; अथर्व. २०, ७०, १३; नि. ६, १८
 तुभ्यं वाता अभिप्रियः ९, ३१, ३
 तुभ्यं शुक्रासः शुचयस्तु १, १३४, ५
 तुभ्यं श्रोतन्त्यग्निगो ३, २१, ४; तै. ब्रा. ३, ६, ७, २
 तुभ्यं सुतास्तुभ्यस्तु १०, १६०, २; अथर्व. २०, ९६, २
 तुभ्यं सोमाः सुता इमे ८, ९३, २५; साम. २१३
 तुभ्यं स्तोका घृत ३, २१, ३; तै. ब्रा. ३, ६, ७, २
 तुभ्यं हिन्वानो वसिष्ठ २, ३६, १
 तुभ्यं गावो घृतं ९, ३१, ५
 तुभ्यं वेत्ते जना ८, ४३, २९
 तुभ्यं ता अङ्गिरस्म ८, ४३, १८; वा. य. १२, ११६;
 तै. सं. १, ३, १४, ३; तै. ब्रा. ३, ७, १, १

तुभ्यं वक्ष कविक्रतो ३, १४, ७
 तुभ्यमग्ने पर्यवहन् १०, ८५, ३८; अथर्व. १४, २, १
 तुभ्यमुपासः शुचयः १, १३४, ४
 तुभ्यं पयो यत् १, १२१, ५
 तुभ्यं ब्रह्माणि गिर ३, ५१, ६
 तुभ्यं भ्रान्ति क्षिप्तयो ५, १, १०; तै. ब्रा. २, ४, ७, ९
 तुभ्यायं सोमः परिपूतो १, १३५, २
 तुभ्यायमग्निभिः सुतो ८, ८२, ५
 तुभ्येदमग्ने मधुमत्तमं ५, ११, ५
 तुभ्येदमिन्द्र परि पिच्यते १०, १६७, १
 तुभ्येदिन्द्र जल्वते ८, ७६, ८
 तुभ्येदिन्द्र स्व ओक्ते ३, ४२, ८; अथर्व. २०, २४, ८
 तुभ्येदिमा सवना ७, २२, ७; अथर्व. २०, ७३, १
 तुभ्येदेते बहुला १, ५४, ९
 तुभ्येदेते मरुतः ५, ३०, ६
 तुभ्येमा भुवना कवे ९, ६२, २७; साम. ७७७
 तुण्यवोऽङ्गिरसो ७, ५२, ३
 तुण्यवो मधुमन्तं ८, ५१, १०; साम. १६१०; अथर्व. २०, ११९, २
 तुरीयं नाम यज्ञियं ८, ८०, ९
 तुविक्षं ते सुकृतं ८, ७७, ११; नि. ६, ३३
 तुविम्रीवो वपोदरः ८, १७, ८; अथर्व. २०, ५, २
 तुविम्रीवो वृषभो वावृचानो ५, २, १२
 तुविशुपम तुविक्रतो ८, ६८, २; साम. १७७२
 त्वत्तुजानो महेमते ८, १३, ११
 तुर्वन्नो जीधान् ६, २०, ३
 तृणरुन्दस्य तु विशाः १, १७२, ३
 तृणीये धानाः सवने ३, ५२, ६
 तृदिला अतृदिलासो १०, ९४, ११
 तृपु यदक्षा तृपुणा ४, ७, ११
 तृष्टमेतत्कटुकमेतत् १०, ८५, ३४; अथर्व. १४, १, २९
 तृष्टामया प्रथमं १०, ७५, ६
 ते अज्येष्टा अकनिष्ठास ५, ५९, ६
 ते अद्रयो दशयंशस १०, ९४, ८
 ते अस्मभ्यं धर्मं १, ९०, ३
 ते अस्य सन्तु केतवो ९, ७०, ३; साम. १४२५
 ते आचरन्ती समनेव ६, ७५, ४; वा. य. २९, ४१;
 तै. सं. ४, ६, ६, २; नि. ९, ४०
 ते क्षोणीभिरुणेभिः २, ३४, १३
 ते गव्यता मनसा ४, १, १५
 ते घा राजानो अमृतस्य १०, ९३, ४

ते वेदमे स्वाध्याये ये त्वा ८, १९, १७
 ते वेदमे स्वाध्यायेऽहा विश्वा ८, ४३, ३०
 ते विद्धि पूर्वीरभि ७, ४८, ३
 ने जज्ञिरे दिव ऋत्वांस १, ६४, २
 ते जानत स्वमोक्षं ८, ७२, १४; साम. १४८१
 तेजिष्ठया तपनी २, २३, १४
 तेजिष्ठा यस्यारतिः ६, १२, ३
 ते ते अग्ने त्वोता ६, १६, २७
 ते ते देव नेतः ५, ५०, २
 ते ते देवाय दाक्षतः ७, १७, ७
 ते त्वा मदा अमदन् १, ५३, ६; अथर्व. २०, २१, ६
 ते त्वा मदा इन्द्र मानयन्तु ७, २३, ५; अथर्व. २०, १२, ५
 ते त्वा मदा बृहर्विद्व ६, १७, ४
 ते दक्षन्वाः प्रथमा २, ३४, १२
 ते न आस्तो वृकाणां ८, ६७, १४
 ते न इन्द्रः वृथिवी ६, ५१, ११
 ते नः पूर्वास उपरास ९, ७७, ३
 ते नः सन्तु युजः सदा ८, ८३, २
 ते नः सहस्रिण रथि ९, १३, ५; साम. ११९२
 तेन नासत्या गतं १, ४७, ९
 तेन नो वाजिनीवस् परावतः ८, ५, ३०
 तेन नो वाजिनीवस् पथे ८, ५, २०
 तेन सत्येन जागृतम् १, २१, ६
 तेन स्तोतृभ्य आ भर ८, ७७, ८
 ते नष्ठाष्वं ते ८, ३०, ३
 ते नूनं नोऽयसूतये १०, १२६, ३
 ते नो अर्वतो हवनश्रुतो १०, ६४, ६; वा. य. ९, १७;
 तै. सं. १, ७, ८, २
 ते नो गृणाने महिनी १, १६०, ५
 ते नो गोपा अपाष्वः ८, २८, ३
 ते नो नावसुह्यत ८, २५, ११
 ते नो भद्रेण शर्मणा ८, १८, १७
 ते नो मिश्रो वरुणो अर्यमा ५, ४१, २
 ते नो रत्नानि धत्तन १, २०, ७
 ते नो रायो शुमतो वाजवतः ६, ५०, ११
 ते नो रुद्रः सरस्वती ६, ५०, १२
 ते नो वसूनि काम्या ५, ६१, १६
 ते नो वृष्टि दिवस्पति ९, ६५, २४; साम. ११६५
 ते प्रत्नासो न्युष्टिषु ९, ९८, ११
 तेभ्यो गोधा अयथं १०, २८, ११
 तेभ्यो शुम्नं वृद्धशः ५, ७९, ७

ते म आहुय आययुः ५, ५३, ३
 ते मन्वत प्रथमं नाम धेनोः ४, १, १६
 ते मरुजत दृष्टासो अग्नि ४, १, १४
 ते मायिनो ममिरे १, १५९, ४
 ते राया ते सुवीर्यैः ४, ८, ६
 तेऽरुणेभिर्वरमागैः १, ८८, २
 ते रुद्रासः सुमत्वा ५, ८७, ७
 तेऽवदन् प्रथमा १०, १०९, १; अथर्व. ५, १७, १
 तेऽवधेन्त स्वतवसो १, ८५, ७; तै. सं. ४, १, ११, ३
 तेऽविदन्मनसा १०, १८१, ३
 ते विश्वा दाक्षुपे वसु ९, ६४, ६; साम. १०३६
 ते वो हृदे मनसे ४, ३७, २
 तेषां हि विप्रमुक्ष्यं ८, ६७, ३
 तेषां हि मद्वा महतां १०, ६५, ३
 ते सत्येन मनसा गोपति १०, ६७, ८; अथर्व. २०, ९१, ८
 ते सत्येन मनसा दीप्यानाः ७, ९०, ५
 ते सीषपन्त जोषम् ७, ४३, ४
 ते सुतासो मदन्तमाः ९, ६७, १८; साम. १८११
 ते सुनवः स्वपसः १, १५९, ३
 ते सोमादो हरी १०, ९४, ९; नि. २, ५
 ते स्पंदासो नोक्ष्णो ५, ५२, ३
 ते स्याम देव वरुण ७, ६६, ९; साम. १०६९
 ते स्याम ये अग्नये ४, ८, ५
 ते हि यावावृथिवी शूरितेतसः १०, ९२, ११
 ते हि यावावृथिवी मातरा १०, ६४, १४
 ते हि यावावृथिवी विश्व १, १६०, १
 ते हिम्वरे अरुण ८, १०१, ६
 ते हि पुत्रासो अदितेः ८, १८, ५
 ते हि प्रजाया अमरन्त १०, ९२, १०
 ते हि यज्ञेषु यज्ञियास ऊमा आदित्येन १०, ७७, ८
 ते हि यज्ञेषु यज्ञियास ऊमाः सधस्थम् ७, ३९, ४; नि. ६, १३
 ते हि वस्तो वसवानाः १, ९०, २
 ते हि श्रेष्ठवर्चसः ६, ५१, १०
 ते हि यमा वसुषो नरो ८, २५, १५
 ते हि सत्या ऋतस्पृश ५, ६७, ४
 ते हि स्थिरस्य शवसः ५, ५२, २
 तोकै हिते तनय ४, ४१, ६
 तोशा वृत्रहणा हुवे ३, १२ ४; साम. १७०२
 तोशासा रथयावाना ८, ३८, २; साम. १०७४
 तमना वहन्तो १, ६२, १०
 तमना समस्तु हिनीत ७, ३४, ६

त्वं सु मेवं १, ५२, १; साम. ३७७
 त्वं विस्पर्धतं गिरिं ८, ६४, ५
 त्वं विद्विष्यतुं १०, १४३, १
 त्वं विद्वं ५, ३२, ८
 त्वं विद्वं १०, १४३, २
 त्वं विद्वस्य क्रतुभिः ५, ३२, ५
 त्वं विद्विष्या कल्पयं ५, ३२, ६; नि. ६, ३
 त्वं विद्वेषां स्वधया ५, ३२, ४
 त्वं विद्वद्दीर्घं १, ३७, ११
 त्वं तु मारुतं गणं ८, ९४, १२
 त्वमु वः सत्रसाहं ८, २२, ७; साम. १७०; १६४२
 त्वमु नो अप्रहणं ६, ४४, ४; साम. ३५७
 त्वमूषु वाजिनं १०, १७८, १; साम. ३३२; अथर्व. ७, ८५, १;
 नि. १०, २८
 त्वस्यचिन्महतो निर्मुगस्य ५, ३२, ३
 त्वान्नु सत्रियो ८, ६७, १; तै. सं. २, १, ११, ५
 त्वान्नु पूतदक्षसो ८, ९४, १०
 त्वान्नु ये वि रोदसी ८, ९४, ११
 त्वा न्वधिना हुवे ८, १०, ३
 त्रय इन्द्रस्य सोमाः ८, २, ७
 त्रयः कृण्वन्ति भुवनेषु ७, ३३, ७
 त्रयः केशिन १, १६४, ४४; अथर्व. ९, १०, २६; नि.
 १२, २७
 त्रयः कोशासश्चोतन्ति ८, २, ८
 त्रयः पवयो मधुवाहने १, ३४, २
 त्राता नो त्रोधि दृष्टान ४, १७, १७
 त्रातारं त्वा तनूनां २, २३, ८
 त्रातारमिन्द्रमवितारमिन्द्रं ६, ४७, ११; साम. ३३३; अथर्व.
 ७, ८६, १; वा. य. २०, ५०; तै. सं. १, ६, १२, ५
 त्रातारो देवा अधि वोचता ८, ४८, १४
 त्रायन्तामिह देवाः १०, १३७, ५; अथर्व. ४, १३, ४
 त्रिंशच्छतं वर्णिगं ६, २७, ६
 त्रिंशद्धाम वि राजति १०, १८९, ३; साम. ६३२; १३७८;
 अथर्व. ६, ३१, ३; २०, ४८, ६; वा. य. ३, ८;
 तै. सं. १, ५, ३, १
 त्रिः षष्टिस्त्वा मरुतो ८, ९६, ८
 त्रिः सप्त मयूर्यः १, १९१, १४
 त्रिः सप्त यद्वह्मनि १, ७२, ६
 त्रिः सप्त विष्टुलिङ्गका १, १९१, १२
 त्रिः सप्त सन्ना नद्यो १०, ६४, ८
 त्रिः स्मा माहः १०, ९५, ५; नि. ३, २१

त्रिकहुकेभिः पतति १०, १४, १६; अथर्व. १८, २, ६;
 तै. आ. ६, ५, ३
 त्रिकहुकेषु चेतनं १० नो गिरः ८, ९२, २१; साम. ७२४;
 अथर्व. २०, ११०, ३
 त्रिकहुकेषु १० नो गिरः सदाबुधस्य ८, १३, १८; नि. १, १०
 त्रिकहुकेषु महियो २, २२, १; साम. ४५७; १४८६;
 अथर्व. २०, ९५, १; तै. ब्रा. २, ५, ८, ९
 त्रितः कृते १, १०५, १७; नि. ६, २७
 त्रिषा हितं पणिभिः ४, ५८, ४; वा. य. १७, २२; तै. आ.
 १०, १०, २
 त्रिपञ्चाशः क्रीळति १०, ३४, ८
 त्रिपाजस्यो वृषभो ३, ५६, ३
 त्रिपादूर्ध्वं १०, ९०, ४; अथर्व. १९, ६, २; वा. य.
 ३१, ४; तै. आ. ३, १२, २
 त्रिभिः पवित्रैरुपुषाद् ३, २६, ८
 त्रिभिष्टवं देव सवितः ९, ६७, २६
 त्रिमूर्धानं सप्तारामं १, १४६, १
 त्रिरन्तरिक्षं सविता ४, ५३, ५
 त्रिरग्निना सिंघुभिः १, ३४, ८
 त्रिरसौ सप्तधेनवो ९, ७०, १; साम. ५६०; १४२३
 त्रिरस्य ता परमा ४, १, ७
 त्रिरा दिवः सवितर्वीर्याणि ३, ५६, ६
 त्रिरा दिवः सविता सोपवीति ३, ५६, ७
 त्रिरुत्तमा वृणवा ३, ५६, ८
 त्रिर्देवः पृथिवी ७, १००, ३; तै. ब्रा. २, ४, ३, ५
 त्रिर्नो अग्निना दिव्यानी १, ३४, ६
 त्रिर्नो अग्निना यजता १, ३४, ७
 त्रिर्नो रयिं वहतमग्निना १, ३४, ५
 त्रिर्यानुधानः प्रसितिं १०, ८७, ११; अथर्व. ८, ३, ११
 त्रिर्वर्तिर्यातं त्रिरनुव्रते १, ३४, ४
 त्रिवन्धुरेण त्रिवृता रथेन त्रिचक्रेण १, ११८, २
 त्रिवन्धुरेण त्रिवृता रथेन यातं ८, ५८, ८
 त्रिवन्धुरेण त्रिवृता सुपेशता १, ४७, २
 त्रिविष्टिधातु प्रतिमानं १, १०२, ८
 त्रिश्चिद्वक्तोः प्र चिकितुः ७, ११, ३
 त्रिश्चिन्नो अथा १, ३४, १
 त्रिषधस्था सप्तधातुः ६, ६१, १२
 त्रिषधस्ये बर्हिषि १, ४७, ४
 त्रीणि जाना परि १, ९५, ३
 त्रीणि व आहुर्वि १, १६३, ४; वा. य. २९, १५; तै. सं.
 ४, ६, ७, २

त्रीणि त्रितस्य धारया ९, १०२, ३; साम. १०१५
 त्रीणि पदान्यश्विनोः ८, ८, २३
 त्रीणि पदा वि चक्रमे १, २२, १८; साम. १६७०; अथर्व.
 ७, २६, ५; वा. य. ३४, ४३; तै. ब्रा. २, ४, ६, १
 त्रीणि राजाना विद्ये ३, २८, ६
 त्रीणि क्षत्ता त्री सहस्राणि ३, ९, ९; १०, ५२, ६; वा. य.
 ३३, ७; तै. ब्रा. २, ७, १२, २
 त्रीणि शतान्यवतां ८, ६, ४७
 त्रीणि सरांसि पृथगो ८, ७, १०
 त्रीण्यायुषि तव ३, १७, ३; तै. सं. ३, २, ११, २
 त्रीण्येक उरुगायो ८, २९, ७
 त्री यच्छता महिषाणाम् ५, २९, ८
 त्री रोचना दिव्या धारयंत २, २७, ९
 त्री रोचना वरुण ५, ६९, १
 त्री पथस्था सिंधवः ३, ५६, ५
 त्र्यंबकं यजामहे ७, ५९, १२; अथर्व. १४, १, १७; वा. य.
 ३, ६०; तै. सं. १, ८, ६, २; नि. १४, ३५
 त्र्यर्चमा मनुषो ५, २९, १
 त्र्युदायं देवहितं ४, ३७, ३
 त्वं यविष्ठ दाशुषो ८, ८४, ३; साम. १२४६; वा. य.
 १३, ५२; १८, ७७
 त्वं रथं प्र भरो ६, २६, ४
 त्वं रथि पुरुषीरं ८, ७१, ६
 त्वं-नाजेन्द्र ये च १, १७४, १
 त्वं राजेव सुवतो ९, २०, ५; साम. ९७२
 त्वं वरुण उत मित्रो ७, १२, ३; साम. १३०६; तै. ब्रा.
 ३, ५, २, ३; ६, १, ३
 त्वं वरो सुषाम्णे ८, २३, २८
 त्वं वर्मांसि सप्रथः ७, ३१, ६; अथर्व. २०, १८, ६
 त्वं वलस्य गोमतो १, ११, ५; साम. १२५१
 त्वं विष्णु प्रदिवः सीद ६, ५, ३
 त्वं विप्रस्त्वं कविः ९, १८, २; साम. १०९४
 त्वं विश्वस्य जगतश्चक्षुः १०, १०२, १२
 त्वं विश्वस्य धनदा ७, ३२, १७
 त्वं विश्वस्य मेधिरः १, २५, २०
 त्वं विश्वा दधिषे १०, ५४, ५
 त्वं विश्वायां वरुणांसि २, २७, १०
 त्वं विष्णो सुमतिं विश्व ७, १००, २
 त्वं वृषा नद्य इन्द्र १, १३०, ५
 त्वं वृष इन्द्र पूषो ६, २०, ११
 त्वं वृषा जनानां ८, १५, १०

त्वं शतान्यव शम्बरस्य ६, ३१, ४
 त्वं शर्षाय महिना १०, १४७, ५
 त्वं श्रद्धाभिर्मन्दसानः ६, २६, ६
 त्वं सस्य इन्द्र धृष्युता १, ६३, ३
 त्वं सद्यो अपिबो जात ३, ३२, १०
 त्वं समुद्रिया अपो ९, ६२, २६; साम. ७७६
 त्वं समुद्रो असि विश्वविद् ९, ८६, २९
 त्वं सिधूरवासजो १०, १३३, २; साम. १८०२; अथर्व.
 २०, ९५, ३; नि. १, १५
 त्वं सुतस्य पीतये १, ५, ६; अथर्व. २०, ६९, ४; तै. सं.
 ३, ४, ११, ४
 त्वं सुतो नृमादनो ९, ६७, २; साम. १३२४
 त्वं सुष्वाणो आद्रिभिः ९, ६७, ३; साम. १३२५
 त्वं सूकरस्य ददृहि ७, ५५, ४
 त्वं सूर्यो हरितो रामयो १, १२१, १३
 त्वं सूर्ये न आ भज ९, ४, ५; साम. १०५१
 त्वं सोम क्रतुभिः १, ९१, २; तै. ब्रा. २, ४, ३, ८
 त्वं सोम तनूकृद्भ्यो ८, ७९, ३; वा. य. ५, ६५; तै. सं.
 १, ३, ४, १
 त्वं सोम नृमादनः ९, २४, ४; साम. ९६५
 त्वं सोम पणिभ्य आ ९, २२, ७
 त्वं सोम पवमानो ९, ५९, ३
 त्वं सोम पिबुभिः संविदानो ८, ४८, १३; वा. य. १९, ५४;
 तै. सं. २, ६, १२, २
 त्वं सोम प्र चिकितो १, ९१, १; वा. य. १९, ५२; तै. सं.
 २, ६, १२, १
 त्वं सोम महे १, ९१, ७; तै. ब्रा. २, ४, ५, ३
 त्वं सोम विपश्चितं तना ९, १६, ८
 त्वं सोम विपश्चिन् पुनानो ९, ६४, २५
 त्वं सोम सूर पपस्तोकस्य ९, ६६, १८
 त्वं सोमांसि धारयुः ९, ६७, १; साम. १३२३
 त्वं सोमांसि सपतिः १, ९१, ५; तै. सं. ४, ३, १३, १;
 तै. ब्रा. ३, ५, ६, १
 त्वं ह त्वस्तसम्भो जायमानो ८, ९६, १६; साम. ३२६;
 अथर्व. २०, १३७, १०
 त्वं ह त्वदप्रतिमानमोजः ८ ९६, १७; अथर्व. २०, १३७, ११
 त्वं ह त्वदिन्द्र कुसमावः ७, १९, २; अथर्व. २०, ३७, २
 त्वं ह त्वदिन्द्र चोदीः १, ६३, ४
 त्वं ह त्वदिन्द्र सप्त १, ६३, ७
 त्वं ह त्वदिन्द्रा रिषण्वन् १, ६३, ५
 त्वं ह त्वदणया इन्द्र १०, ८९, ८

एवं ह त्वद्वृषभ ८, ९६, १८
 एवं ह तु त्वद्वृषभो ६, १८, ३
 एवं ह यद्यविष्टय ८, ७५, ३; तै. सं. २, ६, ११, १
 एवं हि क्षैतवद्यशो ६, २, १, साम. ८४
 एवं हि नः पिता वसो ८, ९८, ११; साम. ११७०; अथर्व.
 २०, १०८, २
 एवं हि नस्तन्वः सोमगोपाः ८, ४८, १
 एवं हि मन्यो अभिभूत्योजा १०, ८३, ४; अथर्व. ४, ३२, ४
 एवं हि मानुषे जने ५, २१, २
 एवं हि राधस्पते ८, ६१, १४; साम. १३२२
 एवं हि विश्वतोमुख १, ९७, ६; अथर्व. ४, ३३, ६;
 तै. भा. ६, ११, २
 एवं हि वृत्रहञ्जपां ८, ९३, ३३; साम. १७९२
 एवं हि शश्वतीनामिन्द्र ८, ९८, ६; साम. १२४९; अथर्व.
 २०, ६४, ३
 एवं हि शूरः सन्तिता १, १७५, ३; साम. १४३४
 एवं हि यमा व्याथयन्नच्युता ३, ३०, ४
 एवं हि सत्यो मघवन्नानतः ८, ९०, ४
 एवं हि सुप्रतारि ८, २३, २९
 एवं हि सोम वर्धयन् ९, ५१, ४
 एवं हि स्तोमवर्धन ८, १४, ११; अथर्व. २०, २९, १
 एवं होता मनुहितोऽग्ने १, १४, ११
 एवं होता मनुहितो वह्निः ६, १६, ९
 एवं होता मन्त्रतमो ६, ११, २
 एवं ह्यग्ने अग्निना ८, ४३, १४; तै. सं. १, ४, ४६, १;
 ३, ५, ११, ५
 एवं ह्यग्ने दिव्यस्य १, १४४, ६
 एवं ह्यग्ने प्रथमो ६, १, १; तै. ब्रा. ३, ६, १०, १
 एवं ह्यङ्ग देव्या ९, १०८, ३; साम. ५८३, ९३८
 एवं ह्येक ईशिष ४, ३२, ७
 एवं ह्येहि चेरवे ८, ६१, ७; साम. २४०, १५८१
 एवं करञ्जमुत १, ५३, ८; अथर्व. २०, २१, ८
 एवं कविं चोदयो ६, २६, ३
 एवं कुसं शुष्णहस्त्यु १, ५१, ६
 एवं कुन्तेनाभि. शुष्णं ६, ३१, ३
 एवं गोत्रमङ्गिरोभ्यो १, ५१, ३
 एवं च सोम नो वशो १, ९१, ६; तै. सं. ३, ४, ११, १
 एवं चित्ती तव वक्षैः ८, ७२, ४
 एवं चित्रः शम्वा ४, ३, ४
 एवं जघन्य नमुचिं १०, ७३, ७
 एवं जामिर्जनानां १, ७५, ४; साम. १५३६

एवं जिगेथ न धना १, १०२, १०
 स्वदग्ने काव्या ४, ११, ३
 स्वदि पुत्र सहसो ३, १४, ६
 स्वद्विषा विषा आयन्नसि ७, ५, ३
 स्वद्विषेन्द्र पार्थिवानि ६, ३१, २
 स्वद्विषी वाजंमरो ४, ११, ४
 स्वद्विषो जायते ६, ७, ३
 स्वद्विषा सुभगा ६, १३, १
 एवं तदुक्तं इन्द्र ६, २६, ५
 एवं तं देव सिद्धया ६, १६, ३२
 एवं तमग्ने अमृतत्व १, ३१, ७
 एवं तमिन्द्र पर्वतं न १, ५५, ३
 एवं तमिन्द्र पर्वतं महां १, ५७, ६; अथर्व. २०, १५, ६
 एवं तमिन्द्रमस्य ५, ३५, ५
 एवं तमिन्द्र वायुधानो १, २३१, ७
 एवं तं प्रहृणस्पते १, १८, ५
 एवं तस्य द्रवायिनो १, ४२, ४
 एवं तौ अन्न उभयान्वि १, १८९, ७
 एवं तौ इन्द्रोभयो ६, ३३, ३
 एवं तान्बुध्नहस्ये १०, २२, १०
 एवं तान्सं च प्रति चासि २, १, १५,
 एवं तू न इन्द्र तं १, १६९, ४
 एवं त्वस्पनीनां विदो ९, १११, २; साम. १५९२
 एवं त्वमिदतो रथं १०, १७१, १
 एवं त्वमिन्द्र मर्त्यम् १०, १७१, ३
 एवं त्वमिन्द्र सूर्य १०, १७१, ४
 एवं त्वा चिद्वच्युतान्ने ६, २, ९; तै. सं. ३, १, ११, ६
 एवं त्वा चिद्वातस्यावा १०, २२, ५
 एवं त्वा न इन्द्र देव १, ६३, ८
 एवं त्वोमिरा गहि १, ३०, २२
 एवं त्वमहर्गया १०, २६, ५; अथर्व. २०, ३०, ५
 एवं दाता प्रथमो ८, ९०, २; साम. १४९३; अथर्व.
 २०, १०४, ४
 एवं दिवो धरुणं धिष १, ५६, ६
 एवं दिवो वृत्रतः सातु १, ५४, ४
 एवं दूतः प्रथमो १०, १२२, ५
 एवं दूतस्त्वमु नः २, ९, २; तै. सं. ३, ५, ११, २
 एवं दूतो अमस्य आ ६, १६, ६
 एवं देवि सरस्वत्यावा ६, ६१, ६
 एवं धां च महिषत ९, १००, ९; साम. १०१८
 एवं धियं मनोयुजं ९, १००, ३

त्वं धुनिर्दि १, १७४, ९; ६, २०, १२
 त्वं घृणो घृषता ७, १९, ३; अथर्व. २०, ३७, ३
 त्वं न इन्द्र क्रतयुः ८, ७०, १०
 त्वं न इन्द्र त्वामिरुती २, २०, २
 त्वं न इन्द्र राया तरुषसो १, १२९, १०
 त्वं न इन्द्र राया परीणसा १, १२९, ९
 त्वं न इन्द्र वाजयुः ७, ३१, ३; साम. ७१८
 त्वं न इन्द्र शूर १०, २२, ९
 त्वं न इन्द्रा भरौ ओजो ८, ९८, १०; साम. ४०५; ११६९;
 अथर्व. २०, १०८, १
 त्वं न इन्द्रासां हस्ते ८, ७०, १२
 त्वं नः पश्चादधराद् ८, ६१, १६
 त्वं नः पाह्यहसो जातवेदो ६, १६, ३०
 त्वं नः पाह्यहसो दोषावस्ताः ७, १५, १५
 त्वं नः सोम विश्वतो गोपा १०, २५, ७
 त्वं नः सोम विश्वतो रक्षा १, ९१, ८; तै. सं. २, ३, १४, १
 त्वं नः सोम विश्वतो वयोधाः ८, ४८, १५
 त्वं नः सोम सुक्रतुः १०, २५, ८
 त्वं नक्षिन्न ऊर्या ६, ४८, ९; साम. ४१; १६२३
 त्वं नृचक्षा असि सोम ९, ८६, ३८; साम. ९५६
 त्वं नृचक्षा वृषभाजु ३, १५, ३
 त्वं नृभिर्नृमणो ७, १९, ४; अथर्व. २०, ३७, ४; तै. ब्रा.
 २, ५, ८, १०
 त्वं नो अग्न आयुषु ८, ३९, १०
 त्वं नो अग्न एषां ५, १०, ३
 त्वं नो अग्ने अग्निभिः १०, १४१, ६; साम. १५०५; अथर्व.
 ३, २०, ५
 त्वं नो अग्ने अक्षिर स्तुतः ५, १०, ७
 त्वं नो अग्ने अद्भुत ५, १०, २
 त्वं नो अग्ने अधराद् १०, ८७, २०; अथर्व. ८, ३, १९
 त्वं नो अग्ने तव देव १, ३१, १२; वा. य. ३४, १३
 त्वं नो अग्ने पित्रोरुपस्थे १, ३१, ९
 त्वं नो अग्ने महोभिः ८, ७१, १; साम. ६
 त्वं नो अग्ने वरुणस्य ४, १, ४; वा. य. २१, ३; तै. सं.
 २, ५, १२, ३
 त्वं नो अग्ने सनये १, ३१, ८
 त्वं नो असि भारताग्ने २, ७, ५
 त्वं नो अस्या अमतेरुत ८, ६६, १४
 त्वं नो अस्या इन्द्र दुर्हणायाः १, १२१, १७
 त्वं नो अस्या उषसो ३, १५, २
 त्वं नो गोपाः पथिकृद् २, २३, ६

त्वं नो वायवेपामपूर्यः १, १३४, ६
 त्वं नो वृत्रहन्तमे १०, २५, ९
 त्वमग्न इन्द्रो वृषभः २, १, ३
 त्वमग्न ईक्षितो जातवेदो १०, १५, १२; अथर्व. १८, ३, ४२;
 वा. य. १९, ६६; तै. सं. २, ६, १२, ५
 त्वमग्न उरुसांसा १, ३१, १४
 त्वमग्न ऋशुराके २, १, १०
 त्वमग्ने अदितिर्वेव २, १, ११
 त्वमग्ने गृहपतिः ७, १६, ५; साम. ६१
 त्वमग्ने स्वष्टा २, १, ५
 त्वमग्ने धुमिस्त्वमा २, १, १; वा. य. ११, २७; तै. सं.
 ४, १, २, ५; तै. आ. १०, ७६, १; नि. ६, १, १३, १
 त्वमग्ने द्रविणोदा २, १, ७
 त्वमग्ने पुरुषो ५, ८, ५
 त्वमग्ने प्रथमो अक्षिरस्तमः १, ३१, २
 त्वमग्ने प्रथमो अक्षिरा १, ३१, १; वा. य. ३४, १२
 त्वमग्ने प्रथमो मातरिश्चन १, ३१, ३
 त्वमग्ने प्रमतिस्त्वं १, ३१, १०
 त्वमग्ने प्रयतदक्षिणं १, ३१, १५
 त्वमग्ने वृहद्वयो ८, १०२, १; तै. सं. ३, ४, ११, १
 त्वमग्ने मनवे धाम् १, ३१, ४
 त्वमग्ने यज्ञानां ६, १६, १; साम. २; १४७४
 त्वमग्ने यज्यवे पायुः १, ३१, १३
 त्वमग्ने राजा वरुणो २, १, ४
 त्वमग्ने रुद्रो असुरो २, १, ६; तै. सं. १, ३, १४, १; तै. ब्रा.
 ३, ११, २, १
 त्वमग्ने वजुष्यतो ६, १५, १२; ७, ४, ९
 त्वमग्ने वरुणो जायसे ५, ३, १
 त्वमग्ने वर्धिरिह १, ४५, १; साम. ९६
 त्वमग्ने वाचते ४, २, १३
 त्वमग्ने वीरवधशो ७, १५, १२
 त्वमग्ने वृजिनवर्तनिं १, ३१, ६
 त्वमग्ने वृषभः १, ३१, ५
 त्वमग्ने व्रतपा असि ८, ११, १; अथर्व. १९, ५९, १; वा. य.
 ४, १६; तै. सं. १, १, १४, ४; २, ३, १
 त्वमग्ने शशमानाय १, १४१, १०
 त्वमग्ने शोचिषा चानः ७, १३, २; तै. सं. १, ५, ११, २
 त्वमग्ने सप्रथा असि ५, १३, ४; साम. १४०७; तै. ब्रा.
 २, ४, १, ६; नि. ६, ७
 त्वमग्ने सहसा १, १२७, ९
 त्वमग्ने सुभृत २, १, १२

स्वमज्ञे सुहृदो ७, १, २१
 स्वमङ्ग जरितारं ५, ३, ११
 स्वमङ्ग प्र वंसिपो १, ८४, १९; साम. २४७; १७२३;
 वा. य. ६, ३७; नि. १४, २८
 स्वमध प्रथमं जायमानः ४, १७, ७
 स्वमध्वयुक्त होतासि १, ९४, ६
 स्वमपामपिधाना वृणोरप १, ५१, ४
 स्वमपो यद्वे तुर्वशा य० ५, ३१, ८
 स्वमपो यद्ध वृत्रं जघन्वान् ३, ३२, ६
 स्वमपो वि दुरो ६, ३०, ५
 स्वमर्थमा भवसि यत् ५, ३, २
 स्वमसि प्रशस्यो ८, ११, २
 स्वमस्त्राकमिन्द्र विश्वध १, १७४, १०
 स्वमस्य पारे रजसो १, ५२, १२
 स्वमायसं प्रति १, १२१, ९
 स्वमाविथ नयं तुर्वशां १, ५४, ६
 स्वमाविथ सुश्रवसं १, ५३, १०; अथर्व. २०, २६, १०
 स्वमित्सप्रथा अस्य ८, ६०, ५; साम. ४२
 स्वमिन्दो परि स्रव ९, ६२, ९; साम. ९८१
 स्वमिन्द्र नयो यौ १, १२१, १२
 स्वमिन्द्र प्रतुर्तिषु ८, ९९, ५; साम. ३११; १६३७; अथर्व.
 २०, १०५, १; वा. य. ३३, ६६
 स्वमिन्द्र वलादधि १०, १५३, २; साम. १२०; अथर्व.
 २०, ९३, ५; नि. ७, २
 स्वमिन्द्र यशा असि ८, ९०, ५; साम. २४८; १४११
 स्वमिन्द्र सजोषसं १०, १५३, ४; अथर्व. २०, ९३, ७
 स्वमिन्द्र सवितवा अपस्कः ७, २१, ३
 स्वमिन्द्र स्वयशा ऋषुक्षाः ७, ३७, ४
 स्वमिन्द्राभिभूरसि त्वं सूर्यं ८, ९८, २; साम. १०२६;
 अथर्व. २०, ६२, ६
 स्वमिन्द्राभिभूरसि विश्वा १०, १५३, ५; अथर्व. २०, ९३, ८
 स्वमिन्द्राय विष्णवे ९, ५६, ४
 स्वमिन्द्रालि वृत्रहा १०, १५३, ३; अथर्व. २०, ९३, ६
 स्वमिमा ओषधीः सोम १, ९१, २२; वा. य. ३४, २२;
 तै. ब्रा. २, ८, ३, १
 स्वमिमा वार्या पुरु ६, १६, ५
 स्वमीशिषे वसुपते वसूनां १, १७०, ५
 स्वमीशिषे सुतानां ८, ६४, ३; साम. १३५६; अथर्व.
 २०, ९३, ३
 स्वमुत्तमास्त्योषधे १०, ९७, २३; अथर्व. ६, १५, १; वा. य.
 १२, १०१
 ऋ० ११४

स्वमुत्सां ऋतुभिर्वक्ष्यानां ५, ३२, २
 स्वमेकस्य वृत्रहन् ६, ४५, ५
 स्वमेतदधारयः ८, ९३, १३
 स्वमेताभनराज्ञो द्विर्देवा १, ५३, ९; अथर्व. २०, २१, ९
 स्वमेतानि प्रपिपे १०, ७३, ८
 स्वमेतान्दत्तो जक्षतः १, ३३, ७
 त्वं पवित्रे रजसो विधमणि ९, ८६, ३०
 त्वं पाहीन्द्र सहीयसो नृन् १, १७१, ६
 त्वं पिमुं मृगयं ४, १६, १३
 त्वं पुर इन्द्र चिकिद् ८, ९७, १४
 त्वं पुरं चरिष्णवं ८, १, २८
 त्वं पुरुण्या भरा १०, ११३, १०
 त्वं पुरु सहस्राणि शतानि च ८, ६६, ८; साम. १५८२
 त्वं भगो न आ हि ६, १३, २
 त्वं भुवः प्रतिमानं पृथिव्या १, ५२, १३
 त्वं मखस्य दोधतः १०, १७१, २
 त्वं महौ इन्द्र तुभ्यं ४, १७, १
 त्वं महौ इन्द्र यो १, ६३, १
 त्वं महीमवनि विश्वधेनां ४, १२, ६
 त्वं मानेभ्य इन्द्र विश्वजम्बा १, १६९, ८
 त्वं मायाभिरनवध १०, १४७, २
 त्वं मायाभिरप १, ५१, ५
 त्वया मन्यो सतर्यं १०, ८४, १; अथर्व. ४, ३६, १; तै. ब्रा.
 २, ४, १, १०; नि. १०, ३०
 त्वया यथा गुत्समदासो २, ४, ९
 त्वया वयं शाश्वतहे १०, १२०, ५; अथर्व. ५, २, ५;
 २०, १०७, ८
 त्वया वयं सधन्यस्त्वोताः ४, ४, १४; तै. सं. १, २, १४, ६;
 नि. ५, १५
 त्वया वयं सुवृषा २, २३, २; नि. ३, ११
 त्वया वयमुत्तमं २, २३, १०
 त्वया वयं पवमानेन सोम ९, ९७, ५८
 त्वया वयं मघवक्षिन्द्र १, १७८, ५
 त्वया वयं मघवन्पुण्यं १, १३२, १; नि. ५, २
 त्वया वीरेण वीरवो ९, ३५, ३
 त्वया हं स्थिषुजा वयं चोदितेन ८, १०२, ३
 त्वया हं स्थिषुजा वयं प्रति ८, २१, ११; साम. ४०३
 त्वया हितमप्यमप्यु २, ३८, ७
 त्वया हि नः पितरा ९, ९६, ११; वा. य. १९, ५३; तै. सं.
 २, ६, १२, १
 त्वया ह्यस्ते वरुणो वृत्तमतो १, १४१, ९

न्यवेदिन्द्र युजा वयं ८, ९२, ३२
 न्यष्टा दुहित्रे वष्टुं १०, १७, १; अथर्व. १८, १, ५३;
 ३, ३१, ५; नि. १२, ११
 न्यष्टा माया वेदपत्ता १०, ५३, ९
 न्यष्टा यद्वज्रं सुकृतं १, ८५, ९
 न्यष्टारं बाधुसुभयो १०, ६५, १०
 न्यष्टारं अग्रजां गोपां ९, ५, ९
 न्यष्टा रूपाणि हि प्रभुः १, १८८, ९
 न्यष्टुर्जोमातरं वयं ८, २६, २२
 न्यां यज्ञेभिर्हव्यैः १०, २४, २
 न्यां यज्ञेष्वीकृते १०, २१, ६
 न्यां यज्ञेष्वीकृतिं चारुं १०, २१, ७
 न्यां यज्ञेष्वीकृतं अग्ने ३, १०, २
 न्यां यज्ञेष्वीकृतं ९, ४, ९; साम. १०५५
 न्यां रिहन्ति मातरो ९, १००, ७; साम. १०१७
 न्यां वर्धति क्षितयः पृथिव्या ६, १५; तै. ब्रा. ३, ६, १०, २
 न्यां वाजी हवते वाजिनेयो ६, २६, २
 न्यां विश्वे अमृतं जायमानं ६, ७, ४; साम. ११४१
 न्यां विश्वे सजोपदो ५, २१, ३
 न्यां विष्णुर्हव्यो ८, १५, ९; साम. १६४७; अथर्व.
 २०, १०६, ३
 न्यां शुभिम्युरुक्तं याजयं ८, ९८, १०; साम. ११७१; अथर्व.
 २०, १०८, ३
 न्यां सुतस्त्वं पीतये ३, ४२, ९; अथर्व. २०, २४, ९
 न्यां सोम पवमानं स्वाध्वः ९, ८६, २४
 न्यां स्तोमा अवीकृतं १, ५, ८; अथर्व. २०, ६९, ६
 न्यां ह त्वदिन्द्रार्णसातो १, ६३, ६
 न्यां हि मंजुतममर्कशोकैः ६, ४, ७; वा. य. ३३, १३; नि. १, १७
 न्यां हि प्त्वा चर्पणयो ६, २, २
 न्यां हि सत्यमद्विबो ८, ४६, २
 न्यां हि सुप्तरस्तमं ८, २६, २४
 न्यां हीन्द्रावसे विवाचो ६, ३३, २
 न्यां ह्यग्ने सद्मिससमन्वयः ४, १, १
 न्यां चित्रभवस्तम १, ४५, ६; वा. य. १५, ३१; तै. सं.
 ४, ४, ४, ३
 न्यां जना ममस्येष्विन्द्र १०, ४२, ४; अथर्व. २०, ८९, ४
 न्यादत्तेभी रुद्र शंतमेभिः २, ३३, २; तै. ब्रा. २, ८, ६, ८
 न्यां दूतमग्ने अमृतं युगयुगे ६, १५, ८; साम. १५६८
 न्यां देवेषु प्रथमं हवामहे १, १०२, ९
 न्यामग्न आदित्यासः २, १, १३; तै. ब्रा. २, ७, १२, ६
 न्यामग्न ऋतायवः समीधि ५, ८, १

स्वामग्ने अङ्गिरसो गुहा हितं ५, ११, ६; साम. ९०८;
 वा. य. १५, २८; तै. सं. ४, ४, ४, २
 स्वामग्ने अतिथिं पूर्व्यं विशः ५, ८, २
 स्वामग्ने दम आ विश्वपति २, १, ८
 स्वामग्ने धर्णसि विश्वधा वयं ५, ८, ४
 स्वामग्ने पितरमिष्टिभिः २, १, ९
 स्वामग्ने पुष्करादधि ६, १६, १३; साम. ९; वा. य. ११, ३२;
 १५, २२; तै. सं. ३, ५, ११, ३; ४, १, ३, ९;
 ४, ४, १
 स्वामग्ने प्रथमं देवयन्तो ४, ११, ५
 स्वामग्ने प्रथममायुम् १, ३१, ११
 स्वामग्ने प्रदिव आहुतं ५, ८, ७; तै. ब्रा. १, २, १, १२
 स्वामग्ने मनीषिणः सज्जां ३, १०, १
 स्वामग्ने मनीषिणस्त्वम् ८, ४४, १९
 स्वामग्ने गानुपीरीकृते ५, ८, ३; तै. सं. ३, ३, ११, २
 स्वामग्ने यजमाना अनुयुम् १०, ४५, ११; वा. य. १२, २८;
 तै. सं. ४, २, २, ४
 स्वामग्ने वसुपतिं वसुतां ५, ४, १; तै. सं. १, ४, ४६, २
 स्वामग्ने वाजसातमं ५, १३, ५; तै. सं. १, ४, ४६, ३
 स्वामग्ने समिधानं यविष्ठम् ५, ८, ६; तै. ब्रा. १, २, १, १२
 स्वामग्ने समिधानो वसिष्ठो ७, ९, ६; नि. ६, १७
 स्वामग्ने स्वाध्वो ६, १६, ७
 स्वामग्ने हरितो वावशाना ७, ५, ५
 स्वामग्ने हविष्मन्तो ५, ९, १; तै. ब्रा. २, ४, १, ४
 स्वामग्ने चरामसि ९, १, ५
 स्वामस्या व्युपि देव पूर्व्यं ५, ३, ८
 स्वामिच्छवसस्पते ८, ६, २१
 स्वामिद्वज्र वृगते स्वायवः १०, ९१, ९
 स्वामिदस्या उपसो व्युष्टिपु १०, १२२, ७
 स्वामिदा ह्यो नरो ८, ९९, १; साम. ३०२; ८१३
 स्वामिद्धि स्वावयो ८, ९२, ३३
 स्वामिद्धि सहसस्पुत्र १, ४०, २
 स्वामिद्धि इवामहे साता ६, ४६, १; साम. २३४; ८०९;
 अथर्व. २०, ९८, १; वा. य. २७, ३७; तै. सं.
 २, ४, १४, ३
 स्वामिद्यवयुमं ८, ७८, ९
 स्वामिद् वृत्रहन्तम् (०) उग्रम् ५, ३५, ६
 स्वामिद् वृत्रहन्तम् (०) हवन्ते ८, ६, ३७
 स्वामिद् वृत्रहन्तम् सुनावन्तो ८, ९३, ३०
 स्वामीकृते अजिरं ७, ११, २; तै. ब्रा. ३, ६, ८, २
 स्वामीके अथ द्विता ६, १६, ४

स्वायम्भुवसे चर्षणी सह ६, ४६, ६; अधर्व. २०, ८०, २
 स्वायु जातवेदसं १०, १५०, ३
 स्वायु ते दधिरे हृष्यवाहं ७, १७, ६
 स्वायु ते स्वायुवः १०, २१, २
 स्वां पूर्वा ऋषयो १०, २८, ९
 स्वां वृजन्ति दश ९, ६८, ७
 स्वा युजा तव तत्सोम सख्यः ४, २८, १
 स्वा युजा नि सिद्धसूर्यस्य ४, २८, २
 स्वायेन्द्र सोमं सुयुवा सुदक्ष १, १०१, ९
 स्वावतः पुरुवसो ८, ४६, १; साम. १९३
 स्वावतो हीन्द्र ऋषे अस्मि ७, २५, ४
 स्विपीमन्तो अध्वरस्येव हि ६, ६६, १०
 स्वे अग्न आहवनानि ७, १, १७
 स्वे अग्ने विधे अमृतासो २, १, १४
 स्वे अग्ने सुमतिं भिक्ष १, ७३, ७; तै. ब्रा. २, ७, १२, ५
 स्वे अग्ने स्वाहुत मियासः ७, १६, ७; साम. ३८; वा. य.
 ३३, १४
 स्वे असुर्य वसवो न्युण्वन् ७, ५, ६
 स्वे इदग्ने सुभगे १, ३६, ६
 स्वे इन्द्राप्सभूम विप्रा २, ११, १२
 स्वे क्रतुमपि वृजन्ति विधे १०, १२०, ३; साम. १४८५,
 अधर्व. ५, २, ३, २०, १०७, ६; ऐ. आ. १, १२;
 तै. सं. ३, ५, १०, १
 स्वे धर्माण आसते १०, २१, ३
 स्वे धेनुः सुयुवा जातवेदः १०, ६९, ८
 स्वे पितो महानां देवानां १, १८७, ६
 स्वे राघ इन्द्र तोशातमाः १, १६९, ५
 स्वे वसुनि पुर्वणीक ६, ५, २; तै. सं. १, ३, १४, २
 स्वे वसुनि संगता ८, ७८, ८
 स्वे विश्वा तविषी सप्रयगि १, ५१, ७
 स्वे विश्वा सरस्वती २, ४१, १७
 स्वेयं रूपं कृणुत उत्तरं यत् १, ९५, ८
 स्वेयं रूपं कृणुते वर्णो अस्य ९, ७१, ८
 स्वेयं वयं रुद्रं यज्ञसाधं १, ११४, ४
 स्वेयं शधो नं मास्तं तुविध्व ६, ४८, १५
 स्वेयं गणं तवसं ५, ५८, २
 स्वेयमित्था समरणं शिमी १, १५५, २; नि. ११, ७
 स्वेयस्ते धूम ऋषवति ६, २, ६; साम. ८३; अधर्व.
 १८, ४, ५९
 स्वेवासो अग्नेरसवन्तो १, ३६, २०
 स्वे सु पुत्र शवसो ८, ९१, १४; तै. सं. १, ४, ४६, १

स्वे सोम प्रथमा वृष्टवर्हिपः ९, ११०, ७; साम. १५०६
 स्वे ह यत्पितरन्वि ७, १८, १
 स्त्रोतासस्तवावसा ९, ६१, २४
 स्त्रोतासस्त्वा युजाप्सु ८, ६८, ९
 स्त्रोतासो मघवन्ति विप्राः ४, २९, ५
 स्त्रोतो वाज्यहयो १, ७४, ८
 सूक्ष्मस्य वाहिते जन्मनि १०, ६४, ५; नि. ११, २३
 दक्षिणावतामिदमिति १, १२५, ६
 दक्षिणावान्प्रथमो १०, १०७, ५
 दक्षिणांश्च दक्षिणा १०, १०७, ७
 दण्डा इवेन्द्रोभजनास ७, ३३, ६
 ददानमिच्छ ददभन्त १, १४८, २
 ददि वेकणस्तन्वे ददिवसु ८, ४६, १५
 दधन्तं धनयज्ञस्य १, ७१, ३
 दधन्वे वा यदीमनु २, ५, ३; साम. ९४; तै. सं. ३, ३, ३, ३
 दधानो गोमदध्वसु ८, ४६, ५
 दधामि ते मधुनो ८, १००, २
 दधामि ते सुतानां ८, ३४, ५
 दधिकां वः प्रथम ७, ४४, १
 दधिकामतिनमुपसं ३, २०, ५
 दधिकासु नमसा बोधयन्तः ७, ४४, २
 दधिकावाणं वृधुधानो ७, ४४, ३
 दधिकावा प्रथमो वाज्यवां ७, ४४, ४
 दधिकावण इदु नु ४, ४०, १
 दधिकावण इव ऊर्जो ४, ३९, ४
 दधिकावणो अकारिषं ४, ३९, ६; साम. ३५८; अधर्व.
 २०, १३७, ३; वा. य. २३, ३२; तै. सं. १, ५, १२, ४;
 ७, ४, १९, ४; ताव्य ब्रा. १, ६, १७
 दधिपवा जठरे सुतं ३, ४०, ५; अधर्व. २०, ६, ५
 दधुद्वा भृगवो मानुषे वा १, ५८, ३
 दध्यह्न ह मे जनुपं पूर्वां १, १३९, ९
 दनो विश इन्द्र १, १७४, २; नि. ६, ३१
 दधं चिद्धि स्वावतः ८, ४५, ३२
 दधंभिश्चिच्छसीयांसं ४, ३२, ३
 दधूनसो अपसो ये सुस्ताः ५, ४२, १२
 दधं नु विश्वदर्शितं १, २५, १८
 दशैवन्ध्रं भृगवो अनिन्द्रान् १०, २७, ६
 दधियुतरया रुचा ९, ६४, २८; साम. ३५४
 दशक्षिपः पूर्व्यं सीम् ३, २३, ३
 दशक्षिपो युजते वाहू ५, ४३, ४
 दश ते कलशानां ४, ३२, १९

दश मह्यं पौतकृतः ८, ५६, २
 दश मासाञ्छशयानः ५, ७८, ९
 दश रथान् प्रष्टिमतः ६, ४७, २४
 दश राजानः समिता अयज्य ७, ८३, ७
 दश रात्रीरशिवेनानवयुत् १, ११६, २४
 दश इयावा ऋधद्रयो ८, ४६, २३
 दशस्थन्ता मनवे पृथ्वी ८, २२, ६
 दशस्थन्तो नो मरुतो मृलन्तु ७, ५६, १७
 दशस्या नः पुर्वणीक होतः ६, ११, ६
 दशावामेकं कपिलं समानं १०, २७, १६
 दशावनिन्यो दश कक्षेभ्यः १०, ९४, ७; ति. ३, ९
 दशाश्वान्दश कोशान् ६, ४७, २३
 दशोमं स्वर्गुर्जनयन्त गर्भं १, ९५, २; तै. ब्रा. २, ८, ७, ४
 दस्यो हि द्वा वृषणं १, १२९, ३
 दस्युन्मिन्मूर्ध्नि पुरुहूत एवैः १, १००, १८
 दत्ता युवाकवः सुता १, ३, ३; वा. य. ३३, ५८
 दत्ता हि विश्वमाजुषङ् ८, २६, ६
 दत्ता मे पृथ्वीनां ८, ६५, १०
 दादहाणो वज्रमिन्द्रो १, १३०, ४
 दाधार क्षेमं १, ६६, ३
 दाना मृगो न वारणः ८, ३३, ८; साम. १६९७; अथर्व.
 २०, ५३, २; ५७, १२
 दानाय मनः सोमपावज १, ५५, ७
 दानासः पृथुअवसः ८, ४६, २४
 दा नो अग्ने धिया रथि ७, १, ५
 दा नो अग्ने बृहतो दाः २, २, ७; तै. सं. २, २, १२, ६
 दामानं विश्वचर्षणे ८, २३, २
 दाशराज्ञे परियत्ताय विश्व ७, ८३, ८
 दाशोम कक्ष मनसा ८, ८४, ५; साम. १५५०
 दासपत्नीरहिगोपा १, ३२, ११; ति. २, १७
 दिदक्षन्त उपसो ३, ३०, १३
 दिदक्षेण्यः परि काशानु १, १४६, ५
 दिवः पीयूषमुत्तमं ९, ५१, २; साम. १२२७
 दिवः पीयूषं पृथ्वी ९, ११०, ८; साम. १४९४
 दिवक्षसो अग्निजिह्वा १०, ६५, ७
 दिवक्षसो धेनवो ३, ७, २
 दिवक्षितो बृहतो जातवेदः १, ५९, ५
 दिवक्षिदस्य वरिमा १, ५५, १
 दिवक्षिदा ते रुचयन्त ३, ६, ७
 दिवक्षिदा पृथ्वी ३, ३९, २
 दिवक्षिदा वोमवसरेभ्यो १०, ७६, ५

दिवक्षिद् वा दुहितरं ४, ३०, ९
 दिवक्षिद्रोचनादधि ८, ८, ७
 दिवस्त्ववास इन्द्रवो १, ४६, ९
 दिवस्परि प्रथनं जज्ञे आग्निः १०, ४५, १; वा. य. १२, १८;
 तै. सं. १, ३, १४, ५; ४, २, २, १; ति. ४, २४
 दिवस्पृथिव्या अधि भवेन्दो ९, ३१, २
 दिवस्पृथिव्या पर्योज ६, ४७, २७; अथर्व. ६, १२५, २;
 वा. य. २९, ५३; तै. सं. ४, ६, ६, ५
 दिवस्पृथिव्योरव आ १०, ३५, २
 दिवा चित्तमः कृण्वन्ति १, ३८, ९; तै. सं. २, ४, ८, १
 दिवा यान्ति मरुतो भूयामि १, १६१, १४
 दिवि क्षयन्ता रजसः पृथिव्यां ७, ६४, १
 दिवि ते नामा परमो य ९, ७९, ४
 दिवि न केतुरधि १०, ९६, ४; अथर्व. २०, ३०, ४
 दिवि मे अन्यः पक्षो १०, ११९, ११
 दिविस्त्वृशं यज्ञमस्माकं १०, ३६, ६
 दिवि स्वनो यतते मृष्योप १०, ७५, ३
 दिवेदिवे सद्वीरन्यमर्धं ६, ४७, २१
 दिवो धर्ता भुवनस्य ४, ५३, २
 दिवो धर्तासि शुक्रः पीयूषः ९, १०९, ६; साम. १२४३
 दिवो धामभिर्वरुण ७, ६६, १८
 दिवो न तुभ्यमन्दिन्द्र ६, २०, २
 दिवो न यस्य रेतसो दुधानाः १, १००, ३
 दिवो न यस्य विधतो ६, ३, ७
 दिवो न सर्गा असृष्टमह्ना ९, ९७, ३०
 दिवो न सानु पिप्युवी ९, १६, ७
 दिवो न सानु स्तनयन्नचिक् ९, ८६, ९
 दिवो नाके मधुजिह्वा ९, ८५, १०
 दिवो नामा विचक्षणो ९, १२, ४; साम. ११९९
 दिवो नो वृष्टिं मरुतो ५, ८३, ६; तै. सं. ३, १, ११, ७
 दिवो मानं नोऽसद्वत् ८, ६३, २
 दिवो य स्कम्भो धरुणः ९, ७४, २
 दिवो रुक्म उरुक्ष्मा ७, ६३, ४; तै. ब्रा. २, ८, ७, ३
 दिवो वराहमरुधं १, ११४, ५
 दिवो वा सानु स्पृशता १०, ७०, ५
 दिव्यं सुपर्णं वायसं १, १६४, ५२; अथर्व. ७, ३९, १;
 तै. सं. ३, १, ११, ३
 दिव्यः सुपर्णोऽव चक्षि ९, ९७, ३३
 दिव्यन्यः सदनं २, ४०, ४; तै. ब्रा. २, ८, १, ५
 दिव्या आप अभि यदेनम् ७, १०३, २
 दिवा मूर्धो न मिनाति ३, ३०, १२

दीदिवांसमपूर्व ३, १३, ५
 दीर्घं ह्यङ्कुशं १०, १३४, ६; साम. १०९१
 दीर्घतन्तुर्द्विहृक्षायमग्निः १०, ६२, ७
 दीर्घतमा मामतेयो १, १५८, ६
 दीर्घस्ते अस्वङ्कुशो ८, १७, १०; अथर्व. २०, ५, ४
 दुराधो अदितिं स्नेयन्तो ७, १८, ८
 दुरो अश्वस्य १, ५३, २; अथर्व. २०, २१, २
 दुरोकशोचिः क्रतुर्न १, ६६, ५
 दुर्यं चित्रः सुगं कृषि ८, ९३, १०
 दुर्मन्त्रमामृतस्य नाम १०, १२, ६; अथर्व. १८, १, ३४
 दुहन्ति ससैकामुप ८, ७२, ७
 दुहान ऊषार्विष्यं २, १०७, ५; साम. ६७६
 दुहानः प्रलमिष्य ९, ४२, ४; साम. ७६०
 दुहीयन्मित्रधितये युवाङ्कुः १, १२०, ९
 दूणां सख्यं तव ६, ४५, २६
 दूतं वो विश्ववेदसं ४, ८, १; साम. १२
 दूरं किल प्रथमा १०, १११, ८
 दूरमित पणयो वरीयः १०, १०८, ११
 दूराचिदा वसतो ६, ३८, २
 दूरादिन्द्रमनयज्ञा ७, ३३, २
 दूरादिहेव यस्सती ८, ५, १; साम. २१९
 दूरे तन्नाम गुह्यं पराचैः १०, ५५, १
 दृक्का चिदस्मा अनु दुः १, १२७, ४
 दृक्का चिद्या वनस्पतीन् ५, ८४, ३
 दृतेरिव तेऽवृकमस्तु ६, ४८, १८
 दृक्षान रूपम उर्विया १०, ४५, ८; वा. य. १२, १; २५;
 तै. सं. १, ३, १४, ५; ४, १, १०, ४, २, २, ४
 दृशेन्यो यो महिना १०, ८८, ७
 देवं वो अद्य सवितारमेव ५, ४९, १
 देवं वो देवयज्यया ५, ११, ४
 देव त्वष्टर्यं १०, ७०, ९
 देवंदेवं राधसे चोदयन्ति ७, ७९, ५
 देवंदेवं वोऽवस हन्द्वाहन्द् ८, १२, १९
 देवंदेवं वोऽवसे देवंदेवं ८, २७, १३; वा. य. ३३, ९१
 देवं नरः सवितारं ३, ६२, १२
 देवं वहिर्वर्धमानं २, ३, ४
 देवयन्तो यथा मति १, ६, ६; अथर्व. २०, ७०, २
 देवस्त्वष्टा सविता विश्वरूपः ३, ५५, १९; नि. १०, ३४
 देवस्य वयं सवितुः सवीमनि ६, ७१, २; नि. ६, ७
 देवस्य सवितुर्वयं ३, ६२, ११
 देवसिनि सुगुह्यादशस्य ७, १०३, ९

देवा एतस्यामवदन्त पूर्वे १०, १०९, ४; अथर्व. ५, १७, ६
 देवाः कपोत इषितो १०, १६५, १; अथर्व. ६, २७, १;
 नि. १, १७
 देवानां युगे प्रथमे १०, ७२, ३
 देवानां चक्षुः सुभगा वहन्ति ७, ७७, ३
 देवानां दूतः पुरुष ३, ५४, १९
 देवानां नु वयं जाना १०, ७२, १
 देवानामिद्वो महत् ८, ८३, १; साम. १३८
 देवानां पत्नीरुशतीरवन्तु ५, ४६, ७; अथर्व. ७, ४९, १;
 तै. ब्रा. ३, ५, १२, १; नि. १२, ४५
 देवानां भद्रा सुमतिर्ऋजू १, ८९, २; वा. य. २५, १५;
 नि. १२, ३९
 देवानां माने प्रथमातिष्ठ १०, २७, २३; नि. २, २२
 देवान्वसिष्ठो अमृतान् १०, ६५, १५; ६६, १५
 देवान्वा यच्चक्रमा १, १८५, ८
 देवान्हुवे बृहच्छ्रवसः १०, ६६, १
 देवाभ्यो नः पतिषिष्यमानाः ९, ९७, २६
 देवाश्रिते अमृता जातवेदः १०, ६९, ९
 देवाश्रिते असुर्यं २, २३, २
 देवाश्रिते असुर्याय पूर्वे ७, २१, ७
 देवास आयन् परशूरविभ्रन् १०, २८, ८
 देवासुवा वरुण मिश्रो १, ३६, ४
 देवासो हि ऽमा मनवे ८, २७, १४; वां. य. ३३, ९४
 देवीं वाचमजनयन्त देवाः ८, १००, ११; तै. ब्रा. २, ४, ६, १०;
 नि. ११, २९
 देवीः पल्लुर्वीरु नः क्रुणोत १०, १२८, ५; अथर्व. ५, ३, ६;
 तै. सं. ४, ७, १४, २
 देवीं दिवो दुहितरा मुनि १०, ७०, ६
 देवी देवस्य रोदसी जनित्री ७, ९७, ८
 देवी देवेभिर्देवजते यजत्रैः ४, ५६, २
 देवी यदि तविषी १, ५६, ४
 देवीर्ह्यो वि अयध्वम् ५, ५, ५
 देवेन नो मनसा देव १, ९१, २३; वा. य. ३४, २३
 देवेभिर्देव्यदिते ८, १८, ४
 देवेभिर्निष्प्रितो यज्ञियेभिः १०, ८८, ३
 देवेभ्यः कमवृणीत स्युः १०, १३, ४; अथर्व. १८, ३, ४१
 देवेभ्यस्त्वा मदाय कं ९, ८, ५; साम. ११८२
 देवेभ्यस्त्वा द्या पाजसे २, १०९, २२
 देवेभ्यो हि प्रथमं ४, ५४, २; वा. य. ३३, ५४
 देवेनो देव्यदितिनि पातु (०। तन) १, १०६, ७
 देवेनो देव्यदितिनि पातु (०। नहि) ४, ५५, ७

देवो देवानामसि मित्रो १, ९४, १३
 देवो देवानपरिभूक्ततेन १०, १२, २; अथर्व. १८, १, ३०;
 नि. ६, ४
 देवो देवाय धारयेन्द्राय ९, ६, ७
 देवो न यः पृथिवी १, ७३, ३
 देवो न यः सविता १, ७३, २
 देवो अगः सविता रायो ५, ४२, १
 देवो वो द्रविणोदाः ७, १६, ११; साम. ५५; १५१३
 देवी पुतिर्दक्षणा देवयज्वा १०, १०७, ३
 देव्या होतारा प्रथमा न्युक्ते ३, ४, ७, ८
 देव्या होतारा प्रथमा पुगेहित १०, ६६, १३
 देव्या होतारा प्रथमा विदुष्टरा २, ३, ७
 देव्या होतारा प्रथमा सुवाचा १०, ११०, ७; अथर्व. ५, १२, ७;
 वा. य. २९, ३२; तै. ब्रा. ३, ६, ३, ३; नि. ८, १२
 दोहेन गामुप शिक्षा सत्ताय १०, ४२, २; अथर्व. २०, ८९, २
 द्यामिन्द्रो हरिघायसं ३, ४४, ३
 द्यावा चिदसौ पृथिवी २, १२, १३; अथर्व. २०, ३४, १४
 द्यावा नः पृथिवी इमं २, ४१, २०; तै. सं. ४, १, ११, ४;
 नि. ९, ३८
 द्यावा नो अद्य पृथिवी १०, ३५, ३
 द्यावापृथिवी जनयन्नभि १०, ६६, ९
 द्यावाभूमौ अदिते ७, ६२, ४
 द्यावा यमसि पृथिवी १०, ४६, ९
 द्यावा ह क्षामा प्रथमे १०, १२, १; अथर्व. १८, १, २९
 द्यावो न यस्य पनयन्ति ६, ४, ३
 द्यावो न स्तुभिश्चित २, ३४, २
 दुक्षं सुदातुं तविधीमिरावृत्तं ८, ८८, २; साम. ६८६; अथर्व.
 २०, ९, २; ४९, ५
 द्युतयामानं बृहतीसृतेन ५, ८०, १
 द्युतानं वो अतिथिं स्वर्णं ६, १५, ४
 द्युभिरंक्नुभिः परिपातम १, ११२, २५; वा. य. ३४, ३०;
 तै. आ. ४, ४२, ३
 द्युभिर्हितं मित्रमिव प्रयोगं १०, ७, ५
 द्युमत्तमं दक्षं घेह्यसे ६, ४४, २
 द्युम्नी वां स्तोमो अश्विना ८, ८७, १
 द्युन्नेषु दृतनाज्ये ३, ३७, ७; अथर्व. २०, १९, ७
 द्यौर्न य इन्द्राभि भूमार्यः ६, २०, १
 द्यौर्मै पिता जनिता नाभि १, १६४, ३३; अथर्व. ९, १०, १२;
 नि. ४, २१
 द्यौर्वै पिता पृथिवी १, १९१, ६
 द्यौश्च द्या पृथिवी यमियासः ३, ६, ३

द्यौश्च नः पृथिवी च प्रचेतसा १०, ३६, २
 द्यौश्चिदस्यामवां अहेः १, ५२, १०
 द्यौष्पितः पृथिवीमातर ६, ५१, ५; तै. ब्रा. २, ८, ६, ५
 द्रप्सः समुद्रमभि यजिगा १०, १२३, ८; साम. १८४८
 द्रप्समपश्यं विपुणे चरन्तं ८, ९६, १४; अथर्व. २०, १३७, ८
 द्रप्सश्चस्कन्द प्रथमौ १०, १७, ११; अथर्व. १८, ४, २८;
 वा. य. १३, ५; तै. सं. ३, १, ८, ३; ४, २, ८, २;
 ९, ५; तै. आ. ६, ६, १
 द्रवतान्त उपसा ३, १४, ३
 द्रविणोदाः पिपीपति १, १५, ९; वा. य. २६, २२
 द्रविणोदा ददातु नो १, १५, ८
 द्रविणोदा द्रविणस्तुगस्य १, ९६, ८
 द्रविणोदा द्रविणतो प्रावा १, १५, ७; नि. ८, २
 द्रापि वसानो यजतो दिवि ९, ८६, १४
 द्रुहं जिघांसं ध्वरसमं ४, २३, ७
 द्रुहो निपत्तापृथनीचिदेवैः १०, ७३, २
 द्रवन्नः सर्पिरासुतिः २, ७, ६; वा. य. ११, ७०; तै. सं.
 ४, १, ९, २
 द्रव्यौ अमे रथिनो विशतिं ६, २७, ८
 द्वादश धून्वदगोष्ठस्य ४, ३३, ७
 द्वादश प्रथयन्नक १, १६४, ४८; अथर्व १०, ८४; नि. ४, २७
 द्वादशारं नहि तज्जराय १, १६४, ११; अथर्व. ९, ९, १३;
 नि. ४, २७
 द्वाधिमौ पातौ वातः १०, १३७, २; अथर्व. ४, १३, २;
 तै. ब्रा. २, ४, १, ७; तै. आ. ४, ४२, १
 द्वा सुपर्णा सयुजा सखाया १, १६४, २०; अथर्व. ९, ९, २०;
 नि. १४, ३०
 द्विता यदीं कीस्तासो १, १२७, ७
 द्विताय मृक्कवाहसे ५, १८, २
 द्विता यो वृत्रहन्तमो ८, ९३, ३२; साम. १७९१; तै. ब्रा.
 २, ७, १३, २
 द्विता वि वंसे सनजा १, ६२, ७
 द्विता न्यूनवंससूतस्य ९, ९४, २
 द्विधा सूनयोऽसुरं स्वर्दिदं १०, ५६, ६
 द्विमाता होता विदधेपु ३, ५५, ७
 द्विर्यं पञ्च जीजनमसंवसा ४, ६, ८
 द्विर्यं पञ्च स्वयत्तासं ९, ९८, ६; साम. १३३०
 द्वियो नो विश्वतोमुखा १, ९७, ७; अथर्व. ४, ३३, ७;
 तै. आ. ६, ११, २
 द्वे इदस्य क्रमणे स्वर्दशो १, १५५, ५
 द्वे ते चक्रे सूर्ये १०, ८५, १६; अथर्व. १४, १, १६

द्वे नभुर्देववतः ७, १८, २२
 द्वे विरूपे चरतः स्वर्ग १, ९५, १; वा. य. ३३, ५; तै. ब्रा. २, ७, १२, २
 द्वेष्टि शश्वरप जाया १०, ३४, ३
 द्वे समीची विभूतश्चरतं १० ८८, १६
 द्वे क्षुती अश्वणवं पितृणां १०, ८८, १५; वा. य. १९, ४७; तै. ब्रा. १, ४, २, ३; २, ६, ३, ५; श. ब्रा. १४, २, १, ४
 धनं न स्पन्दं बहुलं यो अस्ते १०, ४२, ५; अथर्व. २०, ८९, ५
 धनुर्हस्तादाददातो १०, १८, ९; अथर्व. १८, २, ५९-६०; तै. आ. ६, १, ३
 धन्या विद्धि त्वे धिपणान ६, १२, ३
 धन्य च यत्कृत्यं च १०, ८६, २०; अथर्व. २०, १२६, २०
 धन्वना गा धन्वनाजि जये ६, ७५, २; वा. य. २९, ३९; तै. सं. ४, ६, १; नि. ९, १७
 धन्वन्स्त्रोतः कृणुते गांस्तु १, ९५, १०
 धर्ता दिवः पवते कृत्योरसः ९, ७६, १; साम. ५५८; १२२८
 धर्ता दिवो रजस्वष्ट ऊ ३, ४९, ४
 धर्तारो दिव ऋभवः १०, ६६, १०
 धर्मणा मिश्रावरुणा ५, ६३, ७
 धाता धातृणां भुवनस्य १०, १२८, ७; अथर्व. ५, ३, ९; तै. सं. ४, ७, १४, ३
 धानावन्तं करम्भिणं ३, ५२, १; साम. २१०; वा. य. २०, २९
 धामन्ते विश्वं भुवनमधि ४, ५८, ११; वा. य. १७, ९९
 धायोभिर्वा यो युज्येमिरकै ६, ३, ८
 धारयन्त आदित्यासो २, २७, ४; तै. सं. २, १, ११, ४
 धारावरा मरुतो २, ३४, १; तै. ब्रा. २, ५, ५, ४
 धासिं कृण्वान ओषधीः ८, ४३, ७
 धियं वो अम्बु दधिषे स्वर्ग ५, ४५, ११
 धियं पूषा जिन्वतु २, ४०, ६; तै. ब्रा. २, ८, १, ६
 धिया चक्रे वरेण्यो ३, २७, ९; साम. १४७९
 धिया यदि धिपण्यन्तः ४, २१, ६
 धिष्व वज्रं गमस्यो ६, ४५, १८
 धिष्वा शवः शूर ये नः २, ११, १८
 धीमिः सातानि काण्वस्य ८, ४, २०
 धीमिरर्वैरिर्वैतो ६, ४५, १२
 धीमिर्हिन्वन्ति वाजिनं ९, १०६, ११; साम. ९४१
 धीरा त्वस्य महिना जर्द्विषि ७, ८६, १
 धीरास्तः पदं कवयो नयन्ति १, १४६, ४
 धीरो ह्यस्यसद् ८, ४४, २९
 धुनेतयः सुमकेतं ४, ५०, १; अथर्व. २०, ८८, १

धूनुय यां पर्वतां दाशुये ५, ५७, ३
 धुन्यता आदित्या ह्यपिरा २, २९, १
 धृतवताः क्षत्रिया १०, ६६, ८
 धृतवतो धनदाः सोमबुद्धः ६, १९, ५
 धृतवत्क्षिप्रपन्मनः ८, ६२, ५
 धृपत्पिष कलशो ६, ४७, ६; अथर्व. ७, ७६, ६
 धेनुः प्रत्यस्य काव्यं ३, ५८, १
 धेनुं न स्वा सुपवसे दुदुक्षन् ७, १८, ४
 धेनुष्ट इन्द्रं सनुता ८, १४, ३; साम. १८३६; अथर्व. २०, २७, ३
 धेनुर्जिन्वतस्तुत ८, ३५, १८
 ध्रुव ज्योतिर्निहितं ६, ९, ५
 ध्रुवं ते राजा वरुणो १०, १७३, ५; अथर्व. ६, ८८, २
 ध्रुवं ध्रुवेण हविषा १०, १७३, ६; अथर्व. ७, २४, १; वा. य. ७, २५, १; तै. सं. ३, २, ८, ६
 ध्रुवा एव वः पितरो युगेयुगे १०, ९४, १२
 ध्रुवा धांभुवा पृथिवी १०, १७३, ४; अथर्व. ६, ८८, १; तै. ब्रा. २, ४, २, ८
 ध्रुवासु त्वासु क्षितिषु ७, ८८, ७
 ध्वन्त्रयोः पुरुषन्त्योः २, ५८, ३; साम. १०५९
 नकिः परिष्टिर्मघवन् ८, ८८, ६
 नकिः सुदासो रथं ७, ३२, १०
 नकिरस्य शचीनां ८, ३२, १५
 नकिरस्य सहस्य १, २७, ८; साम. १४१६
 नकिरिन्द्र त्वदुत्तरो ४, ३०, १; साम. २०३
 नकिरेषां निदिता मल्लेषु ३, ३९, ४
 नकिर्देवा मनीमसि १०, १३४, ७; साम. १७६
 नकिर्द्वेषां जर्द्विषि ७, ५६, २
 नकिष्ट एता व्रता १, ६९, ७
 नकिष्टं कर्मणा नशद्यन् ८, ७०, ३; साम. २४३; ११५५; अथर्व. २०, ९२, १८
 नकिष्टं कर्मणा नशद्य प्र ८, ३१, १७; तै. सं. १, ८, २२, ४
 नकिष्टवद्वधीतरो १, ८४, ६; साम. ९५०
 नकीं वृषीक इन्द्रं ते ८, ७८, ४
 नकीमिन्द्रो विकर्तवे ८, ७८, ५
 नकीरेवन्तं सद्यथाय विन्दसे ८, २१, १४; साम. १३९०; अथर्व. २०, ११४, २
 नकोपासा वर्णमासेम्याने १, ९६, ५; वा. य. १२, २, १७, ७०; तै. सं. ४, १, १०, ४; ६, ५, २, ७, १२, ३
 नकोपासा सुपेससामिन् १, १३, ७
 नक्षत्रमक्षणीः पूर्व राद १, १२१, ३

नक्षत्रोता परि सप्त १, १७३, ३
 नक्षन्त इन्द्रमवसे ८, ५४, २
 न क्षोणीभ्यां परिभवे २, १६, ३
 न वा त्वद्रिगप १०, ४३, २; अथर्व. २०, १७, २
 न वा राजेन्द्र आ दमस्तः १, १७८, २
 न वा वसुभिर् यमते ६, ४५, २३; साम. १६६७; अथर्व.
 २०, ७८, २
 न वा स मामप जोषं जभार ४, २७, २
 न वेमन्यदा पपन ८, २, १७; साम. ७२०; अथर्व. २०, १८, २
 न जामये तान्यो रिक्थमा ३, ३१, २; नि. ३, ६
 न त इन्द्र सुमत्तयो न रावः ७, १८, २०
 न तं राजानावदिते कुतश्चन १०, ३९, ११
 न तं विदाथ य इमा जजान १० ८२, ७; वा.य. १७, ३१;
 तै. सं. ४, ६, २, २; नि. १४, १०
 न तं जिनन्ति बहवो न दक्षा ४, २५, ५
 न तद्दिवा न दृष्टिभ्या ६, ५२, १
 न तं तिर्यग् चन त्यजो ८, ४७, ७
 न तर्महो न दुरितां कुतः २, २३, ५
 न तर्महो न दुरितं देवासो १०, १२६, १; साम. ४२६
 न तर्महो न दुरितानि ७, ८२, ७
 न तमग्ने अरातयो ८, ७१, ४
 न तमश्नोति कश्चन १०, ६२, ९
 न तस्य मायया चन ८, २३, १५; साम. १०४
 न तस्य विप्र तदु पु १०, ४०, ११
 न ता अर्वा रेणुकफाटो अञ्जुते ६, २८, ४; अथर्व. ४, २१, ४;
 तै. ब्रा. २, ४, ६, ९
 न ता नक्षन्ति न दधाति ६, २८, ३; अथर्व. ४, २१, ३;
 तै. ब्रा. २, ४, ६, ९
 न ता भिनन्ति मायिनो ३, ५६, १
 न तिष्ठन्ति न नि १०, १०, ८; अथर्व. १८, १, ९; नि. ५, २
 न ते अदेवः प्रदिवो निवारते १०, ३७, ३
 न ते अन्तः शवसो धारयस्य ६, २९, ५
 न ते गिरो अपि सुप्ये तुरस्य ७, २२, ५; साम. १७९९
 न ते त इन्द्राभ्यस्मदूच्य ५, ३३, ३; वा. य. १०, २२
 न ते दूरे परमा चिद्रजांसि ३, ३०, २; वा. य. ३४, १९
 न ते वर्तास्ति राधस ८, १४, ४; अथर्व. २०, २७, ४
 न ते विष्णो जायमानो ७, ९९, २
 न ते सखा सख्यं बध्नेतत् १०, १०, २; अथर्व. १८, १, २
 न ते सख्यं न दक्षिण ८, २४, ५
 न त्वद्धोवा पूर्वो अग्ने ५, ३, ५
 न त्वा गमीरः पुरुहूत सिन्धुः ३, ३२, १६

न त्वा देवास आशत ८, ९७, २
 न त्वा वृद्धन्तो अद्रयो ८, ८८, ३; साम. २९६
 न त्वा रासीयाभिश्चस्तये ८, १९, २६
 न त्वा वरन्ते अन्यथा ४, ३२, ८
 न त्वावो अन्यो दिव्यो ७, ३२, २३; साम. ६८१; अथर्व.
 २०, १२१, २; वा. य. २७, ३६
 न त्वा शतं चन हुतो ९, ६१, २७; साम. १२१५
 नदं व ओदतीनां ८, ६९, २; साम. १५१२; ऐ.आ. १.१३;
 न दक्षिणा वि चिकिते २, २७, ११; तै. सं. २, १, ११, ५
 नदं न भिन्नममुया १, ३२, ८
 नदस्य मा दधतः काम १, १७९, ४; नि. ५, २
 न दुष्टो मर्त्यो विन्दते ७, ३२, २१; साम. ८६८
 न देवानामसि व्रतं १०, ३३, ९
 न देवानामपिहृतः ८, ३१, ७
 न द्याव इन्द्रमोजसा ८, ६, १५
 न नूनमस्ति नोऽश्वः १, १७०, १; नि. १, ६
 न नूनं ब्रह्मणाभ्युजं ८, ३२, १६
 न पञ्चभिर्दशभिः ५, ३४, ५
 न पर्वता न नद्यो ५, ५५, ७
 नपासा शवसो महः ८, २५, ५
 नपातो दुर्गहस्य मे ८, ६५, १२
 न पापासो मनामहे ८, ६१, ११; नि. ६, २५
 न पूषणं मेधामसि १, ४२, १०
 नसीभिर्यो विवस्वतः ९, १४, ५
 न प्रमिये सवितुर्द्वयस्य ४, ५४, ४
 न भोजा मर्कन् १०, १०७, ८
 नम इदुग्ं नम आ विवासे ६, ५१, ८
 न म इन्द्रेण सख्यं २, १८, ८
 नमः पुरा ते वरुणोत २, २८, ८
 न मत्स्त्री सुमसत्तरा १०, ८६, ६; अथर्व. २०, १२६, ६
 नमसेदुप सीदत ९, ११, ६; साम. १४४६
 नमस्ते अग्न भोजसे ८, ७५, १०; साम. ११; १६४८;
 तै. सं. २, ६, ११, २
 नमस्यत हव्यदाति स्वध्वरं ३, २, ८
 न मा गरज्यो मातुतमा १, १५८, ५
 न मा तमन्न श्रमश्नोत २, ३०, ७
 न मा मिमेथ १०, ३४, २
 न स्युरासीदस्यतं न १०, १२९, २; तै. ब्रा. २, ८, ९, ४;
 नि. ७, ३
 न स्युषा आन्तं यदवन्ति देवाः १, १७९, ३
 नमो दिवे वृहते रोदसीभ्यां १, १३६, ६

नमो महज्जयो नमो १, २७, १३; नि. ३, २०
 नमो मित्रस्य वरुणस्य १०, ३७, १; वा. य. ४, ३५;
 तै. सं. १, २, ९, १
 नमो वाके प्रस्थिते ८, ३५, २३
 न य ह्यपन्ते जलुपोऽया ६, ६६, ४
 न यं रिपवो न रिपयवो १, १४८, ५
 न यं विविक्तो रोदसी ८, १२, २४
 न यं शुक्रो न दुरासी ८, २, ५
 न यं हिंसन्ति धीतयो ६, ३४, ३
 न यः संपृच्छे न पुनर्हवीतवे ८, १०१, ४
 न यजमान रिपयसि ८, ३१, १६; तै. सं. १, ८, २२, ४
 न यं जरन्ति शरवो ६, २४, ७
 न यत्परो नान्तर १, ४१, ८; वा. य. २०, ८२
 न यत्पुरा चक्रमा कब्ध नूनं १०, १०, ४; अथर्व. १८, १, ४
 न यं दिप्सन्ति १, २५, १४
 न यं दुष्ठा वरन्ते ८, ६६, २; साम. ६८८
 नयसीद्वति द्विपः ६, ४५, ६
 न यस्य ते शवसान ८, ६८, ८
 न यस्य देवा देवता १, १००, १५
 न यस्य छावापृथिवी अनु १, ५२, १४
 न यस्य छावापृथिवी न धन्व १०, ८९, ६; नि. ५, ३
 न यस्य वती जनुपा न्वस्ति ४, २०, ७
 न यस्य सातुर्जनितो ४, ६, ७
 न यस्मेन्द्रो वरुणो २, ३८, ९
 न यातव इन्द्र जलुधुनैः ७, २१, ५; नि. ४, १९
 न युष्मे वाजवन्धवो ८, ६८, १९
 न ये दिवः पृथिव्या १, ३३, १०
 न योरुपदिदरभ्यः १, ७४, ७
 न यो वराय महतां १, १४३, ५
 नरा गौरेव विद्युतं तृपाणा ७, ६९, ६
 नरा दंसिष्टावग्रये १०, १४३, ३
 नरा वा शंसं पृषणमगोहां १०, ६४, ३
 नराशंसं वाजिनं वाजयस्त्रिह १, १०६, ४
 नराशंसं सुष्टमं १, १८, ९
 नराशंसः प्रतिष्ठामानि २, ३, २
 नराशंसः सुपूदति ५, ५, ३
 नराशंसमिह मियं १, १३, ३; साम. १३४९
 नराशंसस्य महिमानमेवां ७, २, २; वा. य. २९, २७; तै. ब्रा.
 ३, ६, ३, १; नि. ८, ७
 नराशंसो नोऽवतु १०, १८२, २
 न रेवता पणिता सक्कमिन्द्रः ४, २५, ७

नरो ये के चासदा १०, २०, ८
 नवगवासः सुतसोमास इन्द्रं ५, २९, १२
 नवं जु स्तोममग्नये ७, १५, ४; तै. ब्रा. २, ४, ८, १
 नव वदस्य नवति च भोगान् ५, २९, ६
 नव योनवति पुरो ८, ९३, २; साम. १४५१; अथर्व. २०, ७, २
 न वा अरण्यानिर्हन्ति १०, १४६, ५; तै. ब्रा. २, ५, ५, ७
 न वा उ एतन्मित्रसे १, १६२, २१; वा. य. २३, १६;
 २५, ४४; तै. सं. ४, ६, ९, ४; तै. ब्रा. ३, ७, ७, १४
 न वा उ ते तन्वा तन्वं १०, १०, १२; अथर्व. १८, १, १३-१४
 न वा उ देवाः क्षुधमिद्वचं १०, ११७, १
 न वा उ मां वृजने वारयन्ते १०, २७, ५
 न वा उ सोमो वृजिनं ७, १०४, १३; अथर्व. ८, ४, १३
 नवानां नवतीनां १, १९१, १३
 नवा नो अग्न आ भर ५, ६, ८
 न वि जानामि १, १६४, ३७; अथर्व. ९, १०, १५; नि.
 ७, ३; १४, २२
 न वीळवे नमते न स्थिराय ६, २४, ८
 न वेपसा न तन्यतेन्द्रस्य १, ८०, १२
 न वो गुहा चक्रम १०, १००, ७
 नवोनवो भवति जायमानो १०, ८५, १९; अथर्व.
 ७, ८१, २; १४, १, २४; तै. सं. २, ३, ५, ३;
 ४, १४, १; नि. ११, ६
 नव्यं तदुक्त्यं हितं १, १०५, १२
 न संस्कृतां प्र मिमीतो ५, ७६, २; साम. १७५३
 न स जीयते महतो ५, ५४, ७
 न स राजा ज्यथते यस्मिन् ५, ३७, ४
 न स सखा यो न ददाति सस्ये १०, ११७, ४
 न स स्वो दक्षो वरुण भृतिः ७, ८६, ६
 न सायकस्य चिकिते जनासः ३, ५३, २३; नि. ४, १४
 न सीमदेव आपदिषं ८, ७०, ७; साम. २६८
 न सेक्षे यस्य रन्वते १०, ८६, १६; अथर्व. २०, १२६, १६
 स सेक्षे यस्य रोमकां १०, ८६, १७; अथर्व. २०, १२६, १७
 न सोम इन्द्रमसुतो ७, २६, १
 नहि ग्रभायारणः सुशेवः ७, ४, ८; नि. ३, ३
 नहि ते अग्ने वृषभ ८, ६०, १४
 नहि ते क्षत्रं न सहो १, २४, ६
 नहि ते पूर्वमक्षिपत् ६, १६, १८; साम. ७०७
 नहि ते शूर राघवो ८, ४६, ११
 नहि तेवाममा चन १०, १८५, २; वा. य. ३, ३२
 नहि त्वा रोदसी उमे १, १०, ८
 नहि त्वा शूर देवा ८, ८१, ३; साम. ७३०

नहि स्वा शूरो न हुरो ६. २५, ५
 नहि देवो न मर्त्यो १, १९, २
 नहि जु ते महिमानः समस्या ६, २७, ३
 नहि जु यादधीमसि १, ८०, १५
 नहि मन्दुः पौरुषेय ८, ७१, २
 नहि मे अक्षिपन्न १०, ११९, ६
 नहि मे अस्त्यज्या ८, १०२, १९
 नहि मे रोदसी उमे १०, ११९, ७,
 नहि व ऊतिः पृतनासु ७, ५९, ४
 नहि वः शत्रुर्विधिदे १, ३९, ४
 नहि वक्षारमं चन ७, ५९, ३; साम. २४१
 नहि वां वज्रयामहे ८, ४०, २
 नहि वामस्ति दूरके १, २२, ४
 नहि वो अस्त्यमंको ८, ३०, १
 नहि पक्षव नो मम ८, ३३, १६
 नहि णम यद् वः पुरा ८, ७, २१
 नहि ण्मा ते शतं चन ४, ३१, ९
 नहि स्थूयुष्या यातमस्ति १०, १३१, ३; अथर्व. १०, १२५, ३
 नही जु वो मरुतो अन्त्यक्षे १, १६७, ९
 नक्षत्रं नृतो र्यम् ८, २४, १२
 नक्षत्रं पुरा चन ८, २४, १५; साम. १५११
 नक्षत्रं वलाकरं ८, ८०, १
 नक्षत्रा नाम गुण्यामि १०, १४५, ४; अथर्व. ३, १८, ३
 नाकस्य पृष्ठे अधि १, १२५, ५
 नाके सुपर्णसुपपत्तिवांसं ९, ८५, ११
 नाके सुपर्णसुप पत्पतन्तं १०, १२३, ६; साम. ३२०, १८४६,
 अथर्व. १८, ३, ६६; तै. ब्रा. २, ५, ८, ५; तै. ब्रा. ६, ३, १
 नाना चक्राते यस्या ३, ५५, ११
 नानानं वा उ नो धियो ९, ११२, १
 नाना हि स्वा हवमाना १, १०२, ५
 नाना ह्यग्नेऽवसे ६, १४, ३
 नानौकांसि दुर्यो २, ३८, ५
 नापाभूत न वो ४, ३४, ११
 नाभा नाभिं न आ ददे ९, १०, ८; साम. ११२६
 नाभा पृथिव्या धरुणो ९, ७२, ७
 नाभिं यज्ञानां सदनं ६, ७, २; साम. ११४२
 नाभ्या आसीदन्तरिक्षं १०, ९०, १४; अथर्व. १९, ६, ८,
 वा. य. ३१. १३; तै. आ. ३, १२, ६
 नामानि ते शतक्रतो ३, ३७, ३; अथर्व. २०, १९, ३
 नावा न क्षोदः प्रदिशः १०, ५६, ७
 नावेव नः पारयन्तं २, ३९, ४

नासत्याभ्यां बर्हिर्वि १. ११६, १
 नासत्या मे पितरा बन्धुपृच्छा ३, ५४, १६
 नासदासीन्नो १०. १२९, १; तै. ब्रा. २, ८, ९, ३; वा. ब्रा.
 १०, ५, ३, २
 नासाकमस्ति तत्तरः ८, ६७, १९
 नासौ विद्युश्च तन्मृतुः १, ३२, १३
 नास्य वतां न तरुता ६, ६६, ८
 नाहं वेद आतृत्वं नो १०, १०८, १०
 नाहं तं वेद दयं दमस्तः १०, १०८, ४
 नाहं तं वेद य इति ब्रवीति १०, २७, ३
 नाहं तन्तुं न वि जानाम्येतुं ६, ९, २
 नाहमतो निरया ४, १८, २
 नाहमिन्द्राणि राखण १०, ८६, १२; अथर्व. २०, १२६, १२,
 तै. सं. १, ७, १३. २; नि. ११, ३९
 नि कात्या वेधसः शश्वत् १, ७२, १; तै. सं. २, २, १२. १
 निक्रमणं निषदं विवर्तनं १, १६२, १४; वा. य. २५, ३८,
 तै. सं. ४, ६, २, १
 निस्त्रातं विद्यः पुरुषंभृतं ८, ६६, ४
 नि गन्धता मनसा सेदुरकैः ३, ३१, ९
 नि गन्धवोऽनवो हृद्यवश्च ७, १८, १४
 नि गावो गोष्ठे असदृश् १, १९१, ४; अथर्व. ६, ५२, २
 नि ग्रामासो अविज्ञत १०, १२७, ५
 निचेतारो हि मरुतो गुणस्तं ७, ५७, २
 नि तदधिपेऽवरं परं च १०, १२०, ७; अथर्व. ५, २, ६;
 २०, १०७, २
 निमिक्ति यो वाणममृश्च ६, ४, ५
 नि तिरममम्यंशुं ८, ७२, २
 नि तिरमानि आशयश्च १०, ११६, ५
 नित्यं न सुप्तं मधु विभ्रत १, १६६, २
 नित्यव्याकन्यात्सपतिर्वन् १०, ३१, ४
 नित्यस्तोत्रो वनस्पतिः ९, १२, ७; साम. १२०२
 नित्ये चिन्तु यं सद्ने १, १४८, ३
 नि स्वा दधे वर आ ३, २३, ४
 नि स्वा दधे वरेण्यं ३, २७, १०
 नि स्वा नक्षय विदधते ७, १५, ७; साम. २६
 नि स्वांशे मजुर्दधे १, ३६, १९; साम. ५४
 नि स्वा यज्ञस्य साधनं १, ४४, ११; तै. ब्रा. २, ७, १२, ६
 नि स्वा वसिष्ठा अहन्त १०, १२२, ८
 नि स्वा होतारमृत्विजं १, ४५, ७
 नि दुरोगे अमृतो मर्त्यानां ३, १, १८
 नि दुर्गं हन्म सधिक्षमिन्नाश्च ७, २५, २

निधीयमानमपगृहहमस्य १०, ३२, ६
 नि नो होता वरेण्यः १, २६, २
 नि पर्वतः साद्यप्रयुच्छन् २, ११, ८
 नि पस्त्यासु त्रित स्तभूयन् १०, ४६, ६
 निमिपश्चिज्जीवीयसा ८, ७३, २
 नि यथामाय चो गिरिः ८, ७, ५
 नि यष्टुवेये नियुतः सुदानू १, १८०, ६
 नि यद् वृणक्षि श्वसनस्य सूर्य १, ५४, ५; नि. ५, १६
 नियुत्वन्तो ग्रामजितो यथा ५, ५४, ८
 नियुत्त्वान्वायवा गहि २, ४१, २; वा. य. २७, २९
 नियुवाना नि युतः स्पाह्वी ७, २१, ५
 नि येन मुष्टिहल्यया १, ८, २; अथर्व. २०, ७९, १८
 नि ये रिणन्त्योजसा ५, ५६, ४
 निरग्नयो रुक्नुर्निरुस्यः ८, ३, २०
 निराविद्ययद्विरिभ्य आ ८, ७७, ६; नि. ६, ३४
 निराहावान्कृणोतन १०, १०१, ५; तै. सं. ४, २, ५; ५
 निरिणानो वि धावति ९, १४, ४
 निरिन्द्र बृहतीभ्यो ८, ३, १९
 निरिन्द्र भूम्या अधि १, ८०, ४
 निरु स्वसारमस्कृतोपसं १०, १२७, ३
 निरुमथितः सुधित आ ३, २३, १
 निरुमाया उ स्ये असुरा अभूवन् १०, १२४, ५
 निरुत्पूतेव स्वधितिः सुधि ७, ३, ९
 निरुदीर्घा बुध्नान्महिषस्य १, १४१, ३
 निरुवाणो अशस्त्रीः ४, ४८, २
 नि वर्तध्वं मानु गाता १०, १९, १
 नि वेवेति पलितो वृत् ३, ५५, ९
 नि वो यामाय मानुषो १, ३७, ७
 नि शत्रोः सोम वृष्यं ९, १९, ७
 नि शुष्ण इन्द्र धर्णीति ८, ६, १४
 नि शुष्ममिन्द्रवेवा ९, ५२, ४
 निश्चर्मण ऋभवो गामपिंश १, ११०, ८
 निश्चर्मणो गामरिणीत १, १६१, ७
 नि षसाद् धृतवतो १, २५, १०; वा. य. १०, २७, २०, २;
 तै. सं. १, ८, १६, १; तै. ब्रा. १, ७, १०, २;
 २, ६, ५, १
 नि धीमिदन्न गुह्या ३, ३८, ३
 नि धु ब्रह्म जनानां ८, ५, १३
 नि धु सीद् गणपते गणेषु १०, ११२, ९
 नि धू नमातिमतिं १, १२९, ५
 निष्कं वा वा कृणवते ८, ४७, १५

नि द्वापया मिथुदशा १, २९, ३; अथर्व. २०, ७४, ३
 निष्पिध्वरीरोपधीराप ८, ५९, २
 निष्पिध्वरीस्त ओपधीरुता ३, ५५, २२
 नि सर्वसेन ह्युधीर १, ३३, ३
 नि सामनामिधिरामिन्द्र ३, ३०, ९
 नि होता होतृपदने २, ९, १; वा. य. ११, ३६; तै. सं.
 ३, ५, ११, २; ४, १, ३, ३
 नीचावया अभवद् वृष्युत्र १, ३२, ९
 नीचा वर्तत उपरि १०, ३४, ९
 नीचीनयारं वरुणः कथन्च ५, ८५, ३; नि. १०, ४
 नीललोहितं भवति १०, ८५, २८; अथर्व. १४, १, २६
 नू अन्यत्रा चिद्विजः ८, २४, ११
 नू इत्या ते पूर्वथा च १, १३२, ४
 नू इन्द्र राये वरिवस्कुषी नः ७, २७, ५
 नू इन्द्र ह्यूर स्ववमान ७, १९, ११; अथर्व. २०, ३७, ११
 नू गृणानो गृणते प्रतराजन् ६, ३९, ५
 नू च पुरा च सदनं रयीणाम् १, ९६, ७; नि. ४, १७
 नू चित्स ज्ञेयते जनो नरेषन् ७, २०, ६
 नू चित्सहोजा असुतो १, ५८, १
 नू चित्स इन्द्रो मघवा ७, २७, ४
 नू चिन्तु ते मन्यमानस्य ७, २२, ८; अथर्व. २०, ७३, २
 नू त आमिरमिष्टिभिः ५, ३८, ५
 नू ते पूर्वस्वावसो २, ४, ८
 नूना इदिन्द्र ते वयं ८, २१, ७
 नू त्वामग्न ईमहे वसिष्ठाः ७, ७, ७; ८, ७
 नू देवासो वरिवः कर्तना नः ७, ४८, ४
 नू न इद्धि वार्यमासा ५, १७, ५
 नू न इन्द्रा वरुणा गुणानां ६, ६८, ८
 नू न एहि वार्यमग्ने ५, १६, ५
 नूनं सा ते प्रति वरं जतिरे १, ११, २१; १५, १०; १६, ९;
 १७, ९; १८, ९; १९, ९; २०, ९; नि. १, ७
 नूनं तदिन्द्र दद्धि नो ८, १३, ५
 नूनं न इन्द्रापराय च ६, ३३, ५
 नूनमर्चं विहायसे ८, २३, २४
 नूनं पुनानोऽविभिः परि ऋव ९, १०७, २; साम. १३१४
 नू नभ्यसे नवीयसे ९, ९, ८
 नू नक्षिन्नं पुरुवाजाभिरुती ६, १०, ५
 नू नस्त्वं रथिरो देवसोम ९, ९७, ४८
 नू नो अग्न ऊनये सवाधसाः ५, १०, ६
 नू नो अग्नज्जुकेभिः स्वस्ति ६, ४, ८
 नू नो गोमहीरवद्धेहि ७, ७५, ८

नू नो रयिं रयं चरणिमां ६, ४९, १५
 नू नो रयिं उप मास ९, ९३, ५; नि. ६, २८
 नू नो रयिं पुस्वीं वृत्तं ४, ४४, ६; अथर्व. २०, १४३, ६
 नू नो रयिं नडादिन्द्रो ९, ४०, ३; साम. ९२६
 नू नो रास सक्षवत् ३, १७, ७
 नू म आ वाचमुप याहि ६, २१, ११
 नू मन्त्रान् एषां ५, ५२, १५
 नू मतो दयते सनिधन् ७, १००, १; तै. ब्रा. २, ४, ३, ४
 नू मित्रो वरुणो अयमा नः ७, ६२, ६; ६३, ६
 नू मे गिरो नासत्याशिता ८, ८५, ९
 नू मे ब्रह्माण्डम् उच्छवाधि ७, १, २०; २५
 नू मे हवमा गृणुनं युवाना ७, ६७, १०; ६९, ८
 नू रोदसी अभिष्टुते वसिष्ठे ७, ३९, ७; ४०, ७
 नू रोदसी अहिना बुध्न्येन ४, ५५, ६
 नू रोदसी वृहन्निनो ४, ५६, ४
 नू द्रुत इन्द्र नू गृगानः ४, १६, २१; १७, २१; १९, ११;
 २०, ११; २१, ११; २२, ११; २३, ११; २४, ११
 नू छिरं मरुतो वीरवन्तं १, ६४, १५
 नू सप्तान् दिव्यं ६, ५१, १२
 नू चक्षसं स्वा वयं ९, ८, ९; साम. ११८५
 नू चक्षसो अभिमिपन्तो १०, ६३, ४
 नू चक्षा एष दिवो मध्य १०, १३९, २; वा. य. १७, ५९;
 तै. सं. ४, ६, ३, ३
 नू चक्षा रक्षः परि पश्य १०, ८७, १०; अथर्व. ८, ३, १०
 नू नासु स्वा नूतमं गीर्भिः ३, ५१, ४
 नू द्युतो अग्निपुतो बर्हिषि ९, ७२, ४
 नू बाहुभ्यां चोदितो धारया ९, ७२, ५
 नू भिर्षुतः सुतो ८, २, २; साम. ७३५
 नू भिर्यमानो जज्ञानः पूतः ९, १०९, ८
 नू भिर्यमानो हर्यतो विचक्ष ९, १०७, १६; साम. ८५८
 नू वच इन्द्र नूतमाभिरूतो ६, १९, १०; नि. ६, ६
 नू दहसा मनोयुजा ८, ५, २
 नू वद्वसो सदभिद्वहस्मे ६, १, १२; तै. ब्रा. ३, ६, १०, ५
 नू तार ऊ पु गच्छितो १०, १२६, ६
 नैमि नमन्ति चक्षसा ८, ९७, १२; साम. ९३१, अथर्व.
 २०, ५४, ३
 नैकात्तमो दुधितं ४, १, १७
 नैह मद्रं रक्षस्विने ८, ४७, १२
 नैतावद्वन्ये मरुतो यथेमे ७, ५७, ३
 नैतावदेना परो अन्यदस्ति १०, ३१, ८
 न्यक्रतुमथिनो ७, ६, ३

न्यक्रतुमथिनो १०, १०२, ५; नि. ९, २३
 न्यमि जातवेदसं होत्रवा ५, २६, ७
 न्यमि जातवेदसं दधाता ५, २२, २
 न्यन्ते नव्यसा वचः ८, ३९, २
 न्यग्वातोऽव वाति १०, ६०, ११; अथर्व. ६, ९१, २
 न्यग्न्यस्य मूर्धनि १, ३०, १९
 न्यर्तुदस्य विष्टपं ८, ३२, ३
 न्यस्मै देवी स्वधितिर्जिहीत ५, ३२, १०
 न्याविध्यद्विलीबिषास्य १, ३३, १२; नि. ६, १९
 न्यु प्रियो मनुषः ७, ७३, २
 न्यु पु वाचं १, ५३, १; अथर्व. २०, २१, १
 एज्रेव चर्चरं आरं १०, १०६, ७
 पञ्च जना मम होत्रं सुपन्तां १०, ५३, ५;
 पञ्च पदानि रूपो अन्वरोहम् १०, १३, ३; अथर्व. १८, ३, ४०
 पञ्चपादं पितरं द्वादशाकृतिं १, १६४, १२; अथर्व. ९, ९, १२
 पञ्चारे चक्रे परिवर्तमाने १, १६४, १३; अथर्व. ९, ९, ११;
 नि. ४, २७
 पतङ्गमक्षमसुरस्य १०, १७७, १; तै. ब्रा. ३, ११, १०
 पतङ्गो वाचं मनसा १०, १७७, २; तै. ब्रा. ३, ११, ११
 पताति कुण्डणाद्या १, २९, ६; अथर्व. २०, ७४, ६
 पतिर्भव वृत्रहन्सुनूतानां ३, ३१, १८
 पतिर्ह्यध्वराणां १, ४४, ९
 पत्तो जगार प्रत्यञ्चं १०, २७, १३; नि. ६, ६
 पत्नीवन्तः सुता हम् ८, ९३, २२; नि. ५, १८
 पत्नीव पूर्वहूतिं १, १२२, २
 पथ एकः पीपाय तस्करो ८, २९, ६
 पथस्पथः परिपतिं ६, ४२, ८; वा. य. ३४, ४२; तै. सं.
 १, १, १४, २; नि. १२, १८
 पदं देवस्य नमसा ६, १, ४; तै. ब्रा. ३, ६, १०, २;
 नि. ४, १९
 पदं देवस्य मीलहृषो ८, १०२, १५; साम. १५७२
 पदापणीराघसो ८, ६४, २; साम. १३५५; अथर्व. २०, ९३, २
 पदे हव निहिते दक्षं ३, ५५, १५
 पदेपदे मे जरिमा निघाधि ५, ४१, १५
 पद्या वक्षे पुरुषाः ३, ५५, १४
 पनाद्यं तदधिना ८, ५७, ३; अथर्व. २०, १४३, ९
 पन्य आ दर्दिरच्छता ८, ३२, १८
 पन्य ह्रुप गायत ८, ३२, १७
 पन्यं पन्यमिस्तोतारः ८, २, २५; साम. १२३; १६५७
 पन्यासं जातवेदसं ८, ७४, ३; साम. १५६६

पशुक्षेपयमिन्द्र स्वे झोजः ५, ३३, ६
 पशुध क्षां महि ६, १७, ७
 पयस्वतीरोपधयः १०, १७, १४; अथर्व. ३, २४, १;
 १८, ३, ५६; तै. सं. १, ५, १०, २
 पर ऋणा सायीः २, २८, ९
 परः सो अस्तु तन्वा ७, १०४, ११; अथर्व. ८, ४, ११
 परं मृत्यो अजु १०, १८, १; अथर्व. १२, २, २१; वा. य.
 ३५, ७; तै. ब्रा. ३, ७, १४ ५; तै. आ. ३, १५, १;
 ६, ७, ३; नि. ११, ८
 परशुं चिद्धि तपति ३, ५३, २२
 परस्या अधि संवतो ८, ७५, १५; वा. य. ११, ७१; तै. सं.
 २, ६, ११, ३; ४, १, ९, २
 पराकात्ताचिदद्रिवः ८, ९२, २७
 परा गावो यवसं कश्चिद् ८, ४, १८
 परा चिच्छीपां वधुल्ल इन्द्र १, ३३, ५
 परा णुदस्व मघवन्नमित्रा ७, ३२, २५
 परा देहि क्षामुष्यं १०, ८५, २९; अथर्व. १४, १, २५
 पराध देवा वृजिनं १०, ८७, १५; अथर्व. ८, ३, १४
 परा पूर्वेषां सख्या वृणक्ति ६, ४७, १७
 परा मे यन्ति धीतयो १, २५, १६
 परायतीनामन्वेति पाथः १, ११३, ८
 परायतीं मातरं ४, १८, ३
 परा याहि मघवन् ३, ५३, ५
 परावतं नासत्या २, ११६, ९
 परावतो ये दिक्षिषन्तं १०, ६३, १
 परा वीरास एतन ५, ६१, ४
 परा व्यक्तो अरुपो ९, ७१, ७
 परा शुभ्रा अयासो १, १६७, ४
 परा शृणीहि तपसा १०, ८७, १४; अथर्व. ८, ३, १३
 परा ह यत्स्थिरं १, ३९, ३
 परा हि मे विमन्यवः १, २५, ४
 परा हीन्द्र धावसि १०, ८६, २; अथर्व. २०, १२६; ४
 परि कोशं मधुव्युतं ९, १०३, ३; साम. ५७७
 परिक्षिता पितरा १०, ६५, ८
 परि चिन्मतो ब्रविणं १०, ३१, २
 परि णः क्षम्यन्त्या ९, ४१, ६; साम. ८९७
 परि नेता मतीनां ९, १०३, ४
 परि णो अश्वमश्ववित् ९, ६१, ३; साम. १२१२
 परि णो देववीतये ९, ५४, ४
 परि णो यादस्ययुः ९, ६४, १८
 परि णो वृणजस्रधा ८, ४७, ५

परि णो हेती रुद्रस्य वृजयाः २, ३३, १४; वा. य. १६, ५०;
 तै. सं. ४, ५, १०, ४
 परि तृन्धि पणीनां ६, ५३, ५
 परि ते जिरयुपो यया ९, १००, ४
 परि ते दूळभो रथो ४, ९, ८; वा. य. ३, ३६
 परि त्मना मितद्वेरेति ४, ६, ५
 परि त्वं हव्यंतं हरिं ९, ९८ ७; साम. ५५२; १३२९; १६८१
 परि त्रिधातुरध्वरं ८, ७२, ९
 परि त्रिविष्टयध्वरं ४, १५, २; तै. ब्रा. ३, ६, ४, १
 परि त्वा गिर्जणो गिर १, १०, १२; वा. य. ५, २९; तै. सं.
 १, ३, १, २
 परि त्वांसं पुरं वयं १०, ८७, २२; अथर्व. ७, ७१, १;
 ८, ३, २२; वा. य. ११, २६; तै. सं. १, ५, ६, ४;
 ४, १, २, ५
 परि दिव्यानि मश्वेतात् ९, १४, ८
 परि देवीरजु स्वधा ९, १०३, ५
 परि युक्षं सहसः ९, ७१, ४
 परि युक्षः सनद्रयिः ९, ५२, १; साम. ४९६
 परि धामानि यानि ते ९, ६६, ३
 परि पूर्वा पुरस्ताद् ६, ५४, १०; अथर्व. ७, २, ४
 परि प्रजातः क्रत्वा १, ६९, २
 परि प्र धन्वेन्द्राय सोम ९, १०२, १; साम. ४२७; १३६७
 परिप्रयन्तं वयं सुप्रसदं ९, ६८, ८
 परि प्र सोम ते रसो ९, ६७, १५
 परि प्रासिष्यदत्कविः ९, १४, १; साम. ४८६
 परि प्रियः कलशे ९, ९६, ९
 परि प्रिया दिवः कविः ९, ९, १; साम. ४७६; ९३५
 परि यत्कविः काव्या ९, ९४, ३
 परि यत्काव्या कविः ९, ७, ४; साम. ११३१
 परि यदिन्द्र रोदसी उमे १, ३३, ९
 परि यदेवामेको १, ६८, २
 परि यो रदिमना दिवो ८, २५, १८
 परि यो.रोदसी उमे १, १८, ६
 परि वाजपतिः कविः ४, १५, ३; साम. ३०; वा. य. ११, २५;
 तै. सं. ४, १, २, ५; तै. ब्रा. ३, ६, ४, १
 परि वाजे न वाजयुं ९, ६३, १९
 परि वाराण्यव्यया ९, १०३, २
 परि विश्वानि चेतसा ९, २०, ३; साम. ९७०
 परि विश्वानि शुधितासः ३, ११, ८
 परिविष्टं जाहुषं विश्वतः १, ११६, २०
 परिवृक्षेव पतिविष्टं १०, १०२, ११

परि चो विद्यतो वध १०, १९, ७
 परिषद्यं वारणस्य ७, ४, ७; नि. ३, २
 परिष्कृतवक्त्रिष्कृतं ९, ३९, २; साम ८९२
 परिष्कृतास इन्द्रवो योवेव ९, ४६, २
 परि ष्य सुवानो अक्ष इन्द्रः ९, ९८, ३; साम. १२४०
 परि ष्य सुवानो अग्नयं ९, ९८, २
 परि सस्रेव पञ्चमानि ९, ९२, ६
 परि ससिर्न वाज्युः ९, १०३, ६
 परि सुवानश्चक्षसे ९, १०७, ३; साम. १३१५
 परि सुवानास इन्द्रवो ९, १०, ४; साम. ४८५; ११२२
 परि सुवानो गिरिष्ठाः ९, १८, १; साम. ४७५; १०९३
 परि सुवानो हरिश्छुः ९, ९२, १
 परि सोम ऋतं वृहत् ९, ५६, १
 परि सोम प्र धन्वा ९, ७५, ५; नि. ४, १५
 परि स्पशो वरुणस्य ७, ८७, ३
 परि हि ष्मा पुरुहूतो ९, ८७, ६
 परिहृतेदना जनो ८, ४७, ६
 परीं घृगा चरति १, ५२, ६
 परीतो वायवे सुतं ९, ६३, १०
 परीतो पिन्वता सुतं सोमो ९, १०७, १; साम. ५१२;
 १३१३; वा.य. १९, २; तै. ब्रा. २, ६, १, १
 परीमे गामनेषत् १०, १५५, ५; अथर्व. ६, २८, २; वा.य.
 ३५, १८
 परेषिर्वांसं प्रवतो १०, १४, १; अथर्व. १८, १, ४९; तै. आ.
 ६, १, १; नि. १०, २०
 परेहि विग्रमस्तुवं १, ४, ४; अथर्व. २०, ६८, ४
 परो दिवा पर पृना १०, ८२, ५; वा. य. १७, २९; तै. सं.
 ४, ६, २, २
 परो मात्रसृचीपमं ८, ६८, ६
 परो मात्रया तन्वा ७, ९९, १; तै. ब्रा. २, ८, ३, २
 परो यत्वं परम आ जनिष्ठाः ५, ३०, ५
 परो हि मर्त्यैरसि ६, ४८, १९
 पर्जन्यः पिता महिषस्य ९, ८२, ३; साम. १३१७
 पर्जन्यवाता वृषभा ६, ४९, ६
 पर्जन्यवृद्धं महिषं ९, ११३, ३
 पर्जन्याय प्र गायत ७, १०२, १; तै. ब्रा. २, ४, ५, ५;
 तै. आ. १, २९, १
 पर्जन्यावाता वृषभा १०, ६५, २
 पयूं पुत्र धन्व वाजसातये ९, ११०, १; साम. ४२८, १३६४,
 अथर्व. ५, ६, ४
 पर्वतश्चिन्महि वृद्धो विभाय ५, ६०, ३; तै. सं. ३, १, ११, ५;

पशुर्हं नाम मानवी १०, ८६, २३; अथर्व. २०, १२६ २३
 पर्विं लोकं तनयं पतुर्भिष्टवं ६, ४८, १०; साम. १६२४
 पर्विं दीने गभीर आँ ८, ६७, ११
 पवते हर्षतो हरिरति ९, १०६, १३; साम. ५७६; ७७३
 पवते हर्षतो हरिर्युगानो ९, ६५, २५
 पवन्ते वाजसातये ९, १३, ३; साम. ११८९; तांज्य ब्रा. ४, २, १५
 पवमान ऋतः कविः ९, ६२, ३०
 पवमान ऋतं वृहत् ९, ६६, २४
 पवमानः सुतो नृभिः ९, ६२, १६
 पवमानः सो अथ नः ९, ६७, २२; वा. य. १९, ४२
 पवमान धिया हितो ९, २५, २; साम. ९२१
 पवमान नि तोक्षसे ९, ६३, २३; साम. १२३६
 पवमानमवस्थवो ९, १३, २; साम. ११८८
 पवमान महि अत्रश्चित्रेभिः ९, १००, ८
 पवमान महि अत्रो गाम् ९, ९, ९
 पवमान मङ्गणो ९, ८६, ३४; नि. ५, ६
 पवमान रत्नस्तव ९, ६१, १८; साम. ८९०
 पवमान रुचारुचा ९, ६५, २; साम. ९०५
 पवमान विदा रथिमस्त्रभ्यं सोम दुष्टरम् ९, ६३, ११
 पवमान विदा रथिमस्त्रभ्यं सोम सुभियम् ९, ४३, ४
 पवमान सुवीर्यं ९, ११, ९; साम. १४४९
 पवमानस्य जङ्घतो ९, ६६, २५; साम. १३१०
 पवमानस्य ते कवे ९, ६६ १०; साम. ६५७
 पवमानस्य ते रसो ९, ६१, १७; साम. ८९१
 पवमानस्य ते वयं ९, ६१, ४; साम. ७८७
 पवमानस्य विश्ववित् ९, ६४, ७; साम. ९५८
 पवमाना स्वर्विदो ९, ५९, ४
 पवमाना अक्षत पवित्रमति ९, १०७, २५; साम. ५२२
 पवमाना अक्षत सोमाः ९, ६३, २५; साम. १६९९
 पवमाना दिवस्पति ९, ६३, २७; साम. १७००
 पवमानास आकावः ९, ६३, २६; साम. १७०१
 पवमानास इन्द्रवः ९, ६७, ७
 पवमानो क्षजीजनद् ९, ६१, १६; साम. ४८४; ८८९
 पवमानो अति सिधो ९, ६६, २२
 पवमानो अमि स्पृधो ९, ७, ५; साम. ११३२
 पवमानो अग्नयं सुवीर्यम् ९, ८५, ८
 पवमानो असिष्यदद्रक्षसि ९, ४९, ५; साम. १४३९
 पवमानो रथीतमः ९, ६६, २६; साम. १३११
 पवमानो व्यभवत् ९, ६६, २७; साम. १३१२
 पवस्व गोजिद्वज्रित् ९, ५९, १
 पवस्व जनयस्त्रियो ९, ६६, ४

पवस्व दक्षसाधनो ९, २५, १, साम. ४७४; ९१९
 पवस्व देवमाद्वनो ९, ८४, १
 पवस्व देववीतय इन्द्रो ९, १०६, ७, साम. ५७१, १३२६
 पवस्व देववीरति ९, २, १, साम. १०३७
 पवस्व देवायुषम् ९, ६३, २२, साम. ४८३, १२३५
 पवस्व मधुमत्तम इन्द्राय ९, १०८, १, साम. ५७८, ६९२
 पवस्व वाचो अग्निः ९, ६२, २५, साम. ७७५
 पवस्व वाजसातमः ९, १००, ६, साम. १०१६
 पवस्व वाजसातयेऽभिविश्वानि ९, १०७, २३, साम. ५२१
 पवस्व वाजसातये विप्रस्य ९, ४३, ६
 पवस्व विश्वचर्यणे ९, ६६, १
 पवस्व वृत्रहन्तमोकथेमिः ९, २४, ६, साम. ९६६
 पवस्व वृष्टिमा सु नो ९, ४९, १, साम. १४३५
 पवस्व सोम ऋतुविन् ९, ८६, ४८
 पवस्व सोम ऋतवे दक्षाय ९, १०९, १०, साम. ४३०, १३३२
 पवस्व सोम दिव्येषु ९, ८६, २२
 पवस्व सोम देववीतये ९, ७०, ९
 पवस्व सोम शुक्ली सुधारो ९, १०९, ७, साम. ४३६
 पवस्व सोम मधुमो ९, ९६, १३, साम. ५३२
 पवस्व सोम मन्दयन् ९, ६७, १६, साम. १८१०
 पवस्व सोम महान्समुद्रः ९, १०२, ४, साम. ४३९, १२४१
 पवस्वाज्ञयो अदाभ्यः ९, ५९, २
 पवस्वेन्द्रो पवमानो ९, ९६, २१
 पवस्वेन्द्रो ब्रुवा सुतः ९, ६१, २८, साम. ४७९, ७७८
 पवित्रं ते विततं ९, ८३, १, साम. ५६५, ८७५, तै. आ.
 १, ११, १, ताण्ड्य ब्रा. १, २, ८
 पवित्रवन्तः परि वाचं ९, ७३, ३, तै. आ. १, ११, १, नि.
 १२, ३२
 पवित्रेभिः पवमानो ९, ९७, २४
 पवीतारः पुनीतन ९, ४, ४, साम. १०५०
 पशुं नः सोम रक्षसि १०, २५, ६
 पशून् चित्रा सुभगा १, ९२, १२
 पश्चात्पुरस्तादधरात् १०, ८७, २१, अथर्व. ८, ३, ३०
 पश्वेदमन्यदभवत् १०, १४९, ३
 पश्यन्नन्यस्या अतिथिं १०, १२४, ३
 पश्चा न तामुं गुहा १, ६५, १
 पश्चा यत्पश्चा विमुता १०, ६१, १२
 पाकः प्रच्छामि मनसा १, १६४, ५, अथर्व. ९, ९, ५
 पाकत्रा स्थन देवा ८, १८, १५
 पातं नो रुद्रा पायुभिः ५, ७०, ३, साम. ९८७
 पाता वृत्रहा सुतं ८, २, २६, साम. १६५९

पाता सुतमिन्द्रो अस्तु सोमं हन्ता ६, ४४, १५
 पाता सुतमिन्द्रो अस्तु सोमं प्रणेनीः ६, २३, ३
 पाति प्रियं रिपो अग्रं पदं ३, ५, ५
 पान्तं आ वो अन्वस ८, ९२, १, साम. १५५, ७१३
 पान्ति मित्रावरुणाववद्यात् १, १६७, ८
 पारावतस्य रातिषु ८, ३४, १८
 पार्षद्वाणः प्रस्कण्वं ८, ५१, २
 पावकया यश्चिन्नया ६, १५, ५, वा. य. १७, १०, तै. सं.
 ४, ६, १, २
 पावकवर्चाः शुक्रवर्चाः १०, १४०, २, साम. १८१७, वा. य.
 १२, १०७, तै. सं. ४, २, ७, ३
 पावकशोचे सव हि अयं ३, २, ६
 पावका नः सरस्वती १, ३, १०, साम. १८९, वा. य.
 २०, ८४, तै. ब्रा. २, ४, ३, १, नि. ११, २६
 पावमानीयो अध्येति ९, ६७, ३२, साम. १२९९
 पावीरवी कन्या चित्रायुः ६, ४९, ७, तै. सं. ४, १, ११, २
 पावीरवी तन्वतुरेकपाव्यः १०, ६५, १३, नि. १२, ३०
 पाहि नायाण्यसो मवे ८, ३३, ४, साम. २८९
 पाहि न इन्द्र सुष्टुत १, १२९, ११
 पाहि नो अग्न एकया ८, ६०, ९, साम. ३६, १५४४,
 वा. य. २७, ४३
 पाहि नो अग्रे पायुभिः १, १८९, ४
 पाहि नो अग्रे रक्षसः पाहि १, ३६, १५
 पाहि नो अग्रे रक्षसो अशुष्टात् ७, १, १३
 पाहि विश्वस्माद्रक्षसो ८, ६०, १०, साम. १५४५
 पिता यज्ञानामसुरो ३, ३, ४, नि. ५, २
 पिता यस्त्वां दुहितरं १०, ६१, ७
 पितुः प्रसव्य जन्मना १, ८७, ५
 पितुं तु क्षीवं महो १, १८७, १, वा. य. ३४, ७, नि.
 ९, २५
 पितृश्रुतो न तन्मुमिह १०, १७२, ३
 पितुर्न पुत्रः सुश्रुतो ८, १२, १७
 पितुर्न पुत्राः ऋतुं १, ६८, ९
 पितुर्मातुरस्या ये ९, ७३, ५
 पितुश्च गर्भं जनिषुश्च ३, १, १०
 पितृभिर्दूर्ध्वजुषा ३, १, ९
 पितेव पुत्रमभिभः १०, ६९, १०
 पित्रे विश्वकुः सदनं समसं ३, ३१, १२
 पित्र्यमन्यपो मरुतः सुदान १, ६४, ६, तै. सं. ३, १, ११, ७
 पिपतुं नो अदिवी राजपुत्रा २, २७, ७
 पिपतुं मा तद्वत्स्य १०, ३५, ८

पिपीले अङ्गुर्मणो न ४ २२, ८
 पिपीले देवा उवाचो १०, २, १; तै.सं. ४, ३, १३, ४; तै.ब्रा.
 ३, ५, ७, ५; ६, ११, ४
 पिबतं सोमं मधुमन्तं ८, ८७, ४
 पिबतं घर्मं मधुमन्तम् ८, ८७, २
 पिबतं च कृष्युतं च ८, ३५, १०
 पिबन्ति मित्रो अयमा ८, ९४, ५, साम. १७८६
 पिबन्त्यस्य विषे देवासो ९, १०९, १५
 पिब स्वधेनवानां ८, ३२, २०
 पिबा स्वस्य गिर्येणः ८, १, २६; साम. १३९३
 पिबापिबेदिन्द्र क्षुर सोमं मन्दन्तु २, ११, ११
 पिबापिबेदिन्द्र क्षुर सोमं मा रिष्यथो १०, २२, १५
 पिबा वर्षस्व तव वा सुतासः ३, ३६, ३
 पिबा सुतस्य रासिनो ८, ३, १; साम. २३९; १४२१
 पिबा सोममभि यमुग्रतः ६, १७, १
 पिबा सोममिन्द्र मन्वतु ७, २२, १; साम. ३९८; ९२७;
 अथर्व. २०, ११७, १; तै. सं. २, ४, १४, ३
 पिबा सोममिन्द्र सुवानम् १, १३०, २
 पिबा सोमं मदाय कं ८, ९५, ३
 पिबा सोमं महत १०, ११६, १
 पिबेदिन्द्र मरुसखा ८, ७६, ९
 पिबन्त्यष्टिममृष्टं १, १३३, ५
 पिबन्त्यष्टिः सुमगो २, ३, ९; तै. सं. ३, १, ११, २
 पीपाय धेनुदितिः १, १५३, ३
 पीपाय स श्रवसा मर्त्येषु ६, १०, ३
 पीपिवासं सरस्वत ७, ९६, ६; तै. सं. ३, १, ११, २
 पीवानं मेघमपचन्त १०, २७, १७
 पीवोअर्चो रविष्टुघः ७, ९१, ३; वा. य. २७, ३३; तै. ब्रा.
 १, ८, १, १
 पीवोअर्चाः शुचद्रथा ४, ३७, ४
 पुत्रमिव पितरा १०, १३१, ५; अथर्व. २०, १२५, ५; वा. य.
 १०, ३३; २०, ७७; तै. ब्रा. १, ४, २, १
 पुत्रिणा ता कुमरिणा ८, ३१, ८
 पुत्रो न जातो रण्वो १, ६९, ५
 पुनः पत्नीमग्निरवाद् १०, ८५, ३९; अथर्व. १४, २, २;
 नि. ४, २५
 पुनः पुनर्जायमाना १, ९२, १०
 पुनः समव्यहितं २, ३८, ४; नि. ४; ११
 पुनन्तु मां देवजनाः ९, ६७, २७; वा. य. १९, ३९; तै. ब्रा.
 १, ४, ८, १; २, ६, ३, ४
 पुनरेता जि वर्तन्ताम् १०, १९, ३

पुनरेता नि वर्तय १०, १९, २
 पुनरेहि वृषाकपे १०, ८६, २१; अथर्व. २०, १२६, २१;
 नि. १२, २८
 पुनर्वाय प्रह्लाजायां १०, १०९, ७; शथर्व. ५, १७, ११
 पुनर्नः पितरो मनो १०, ५७, ५; वा. य. ३, ५५; तै. सं.
 १, ८, ५, ३
 पुनर्नो अमुं पृथिवी १०, ५९, ७
 पुनर्ये चक्रुः पितरा युवाना ४, ३३, ३
 पुनर्वै देवा अद्भुः १०, १०९, ६; अथर्व. ५, १७, १०
 पुनाता दक्षसाधनं ९, १०४, ३; साम. ११५९
 पुनाति ते परिक्षुतं ९, १, ६; वा. य. १९, ४; तै. सं.
 १, ८, २१, १; तै. ब्रा. २, ६, १, २
 पुनाय इन्द्रवा भर (०। त्वं वसूनि०) ९, १००, २
 पुनान इन्द्रवा भर (०। वृषन्०) ९, ४०, ६
 पुनान इन्द्रवेपां पुरुहूत ९, ६४, २७
 पुनानः कलशेवा ९, ८, ६; साम. ११८३
 पुनानः सोम जागृविः ९, १०७, ६; साम. ५१२
 पुनानः सोम धारयापो ९, १०७, ४; साम. ५११; ६७५
 पुनानः सोम धारयेन्दो ९, ६३, २८
 पुनानश्चमू जनयन् ९, १०७, १८
 पुनानासश्चमूषदो ९, ८, २; साम. ११७९
 पुनाने तन्वा मिथः ४, ५६, ६; साम. १५९७
 पुनानो अक्रमीदभि ९, ४०, १; साम. ४८८; ९२४
 पुनानो देववीतय ९, ६४, १५; साम. ८४३
 पुनानो याति हयंतः ९, ४३, ३
 पुनानो रूपे अयये ९, १६, ६
 पुनानो वरिवस्क्रुधि ९, ६४, १४; साम. ८४२
 पुनीवे वामरक्षसं मनीषां ७, ८५, १
 पुनो एनं तनुत उव १०, १३०, २; अथर्व. १०, ७; ४३-४४
 पुनः सद्य इत्याधिये ९, ६१, २; साम. १२११
 पुनर्वरा शिक्षतं वज्रहस्ता १, १०९, ८
 पुनं न वृष्णवा रुज ८, ७३, १८
 पुनामे दुरितेभ्यः ८, ४४, ३०
 पुनामोक्तः सत्यम् ३, ५८, ६
 पुनाणो अमुवेनन्तं १०, १३५, २
 पुनाणा वां वीर्यां १०, ३९, ५
 पुनां भिन्दुर्युवा कविः १, ११, ४; साम. ३५९; १२५०;
 तत्त्व ब्रा. १४, १२, ३
 पुना यस्वरुतमसो अपीतेः १, १२१, १०
 पुना संवाधादभ्यावदुस्व २, १६, ८

पुरीष्यासो अग्रयः ३, २२, ४; वा. य. १२, ५०; तै. सं.

४, २, ४, ३

पुरुकुसुमानी हि वामदाशत् ४, ४२, ९

पुरुषा चिद्धि वां नरा ८, ५, १६

पुरुषा हि सद्युक्तसि ८, ११, ८; ४३, २१; साम. ११६७;

तै. ब्रा. २, ४, ४, ४

पुरु त्वा दाक्षान्योचे १, १५०, १; साम. ९७; नि. ५, ७

पुरुक्षसा अजिमन्तः ५, ५७, ५

पुरुमिया ण ऊतये ८, ५, ४

पुरुमन्दा पुरुवसु ८, ८, १२

पुरुष एवेदं सर्वं १०, ९०, २; साम. ६१९; अथर्व. १९, ६, ४,

वा. य. ३१, २; तै. आ. ३, १२, १

पुरुष्टव्य धाममिः ३, ३७, ४; अथर्व. २०, १९, ४

पुरु हि वां पुरुषुजा ६, ६३, ८; नि. ६, २९

पुरुष्टवं पुरुष्टवं ८, ९२, २; साम. ७१४

पुरुष्टो यः पुरुष्टः ६, ३४, २

पुरुणि दसो नि रिणाति १, १४८, ४

पुरुणि हि त्वा सवना १०, ८९, १६

पुरुषयस्ते पुरुषा त्वाया ६, १, १३; तै. ब्रा. ३, ६, १०, ५

पुरुक्तमं पुरुणां स्तोतृणां ६, ४५, २९

पुरुक्तमं पुरुणामीशानं १, ५, २; साम. ७४१; अथर्व.

२०, ६८, १२

पुरु यत्त इन्द्र सन्त्युक्था ५, ३३, ४

पुरुवर्यो मा सृष्टा १०, ९५, १५; शत. ब्रा. ११, ५, १, ९

पुरुक्षणा चिद्धयस्ति ५, ७०, १; साम. ९८५

पुरु वपांस्यश्विना दधाना १, ११७, २

पुरोगा अभिदेवानां १, १८८, ११

पुरोजिती वो अन्धसः ९, १०१, १; साम. ५४५, ६९७

पुरोळा अग्ने पचतः ३, २८, २; नि. ६, १६

पुरोळा इतुर्वशो ७, १८, ६

पुरोळाशं यो अस्मै सोमं ८, ३१, २

पुरोळाशं सनभुत ३, ५२, ४

पुरोळाशं च नो वसो ३, ५२, ३; ४, १२, १६

पुरोळाशं नो अन्धस ८, ७८, १

पुरोळाशं पचत्यं ३, ५२, २

पुरो वो मन्द्रं दिव्यं सुष्टाकि ६, १०, १

पुष्टिर्न रण्वा क्षितिर्न १, ६५, ५

पुष्याक्षमे अभियोगे ५, ३७, ५

पूर्वापरं चरतो १०, ८५, १८; अथर्व. ७, ८१, १; १३, २, ११;

१४, १, २३; तै. ब्रा. २, ७, १२, १; ८, ९, ३

पूर्वापुषं सुहवं पुरुष्टवं ८, २२, २

क्र० ११६

पूर्वामनु प्रदिशं याति ९, १११, ३; साम. १५९१

पूर्वामनु प्रयतिम् १, १२६, ५

पूर्वां विश्वामनुवनाद् १, १२३, २

पूर्वांभिर्हि वृदाशिम १, ८६, ६; तै. सं. ४, ३, १३, ५

पूर्वारस्य निष्पिषो ३, ५१, ५

पूर्वारहं शरदः शश्रमाणा १, १७९, १

पूर्वारिद्रस्य रातयो १, ११, ३; साम. ८२९

पूर्वारूपसः शरदश्च ४, १९, ८

पूर्वांश्चिद्धि त्वे तुविकृमि ८, ६६, २२

पूर्वांश्च इन्द्रोपमातयः ८, ४०, ९

पूर्वं अर्थे रजसो १, १२४, ५

पूर्वां देवा भवतु १, ९४, ८

पूर्व्यं होतरस्य नो १, २६, ५

पूषणं न्वजाश्वं ६, ५५, ४

पूषण्वते ते चक्रमा ३, ५२, ७

पूषण्वते मरुत्वते १, १४२, २२

पूषन्तव वने वयं ६, ५४, ९; अथर्व. ७, ९, ३; वा. य.

३४, ४१; तै. ब्रा. २, ५, ५, ५

पूषन्तु प्र गा इहि ६, ५४, ६

पूषा गा अन्नेतु नः ६, ५४, ५; तै. सं. ४, १, १२, २;

तै. ब्रा. २, ४, १, ५

पूषा त्वेत्तद्व्यावयतु १०, १७, ३; अथर्व. १८, २, ५४;

तै. आ. ६, १, १, नि. ७, ९

पूषा त्वेतो नयतु १०, ८५, २६; अथर्व. १४, १, २०

पूषा राजानमावृणिः १, २३, १४

पूषा विष्णुर्हवनं मे ८, ५४, ४

पूषा सुबन्धुर्दिवं ६, ५८, ४; तै. ब्रा. २, ८, ५, ४

पूषेमा आशा अनु वेद १०, १७, ५; अथर्व. ७, ९, २;

तै. ब्रा. २, ४, १, ५; तै. आ. ६, १, १

पूष्णश्चक्रं न रिष्यति ६, ५४, ३

पूष्णप्रयजो ब्रविणः ३, ७, १०

पूष्णस्य वृष्णो अरुषस्य ६, ८, १

पूष्णे ता विश्वा भुवना २, ३४, ४

पूष्णो वपुः पितुमान् १, १४१, २

पूष्णमि त्वा परमन्तं १, १६४, ३४; अथर्व. ९, १०, २३;

वा. य. २३, ६१

पूष्णे तदेनो वरुण ७, ८६, ३

पूष्णीयादिज्ञाघमानाय १०, ११७, ५

पूष्कपायनप्रथमा १०, ४४, ६; अथर्व. २०, ९४, ६; नि.

५, २५

पूष्पपाजा असत्यो ३, २७, ५; तै. ब्रा. ३, ६, १, ३.

पृथू करच्छा बहुला ६, १९, ३
 पृथू रथो दक्षिणाया १, १२३, १
 पृदाकुसानुर्वजतो गयेषणः ८, १७, १५
 पृषदश्वा मरुतः पृश्नि १, ८९, ७; वा. य. २५, २०
 पृषत्रे मेध्ये मातरिश्चर्नि ८, ५२, २
 पृष्टो दिवि धाव्यभिः ७, ५, २
 पृष्टो दिवि पृष्टो अभिः १, ९८, २; वा. य. १८, ७३; तै. सं. १, ५, ११, १; तै. ब्रा. ३, ११, ६, ४
 पौरं चिद्वयुवमुत्तं ५, ७४, ४
 पौरो अभस्य पुरुक्कृद् ८, ६१, ६; साम. १५८०; अथर्व. २०, ११८, २
 प्र क्रमुभ्यो दूतमिव ४, ३३, १
 प्र कविद्वेधवीतये ९, २०, १; साम. ९६८
 प्र कारवो मनना ३, ६, १; तै. ब्रा. २, ८, २, ५
 प्र काव्यमुक्षानेन ९, ९७, ७; साम. ५२४; १११६
 प्र कृपः नृजीपिणः ८, ३२, १
 प्र कृष्टिह्य श्रुप गति ९, ७३, २
 प्र केनुना ब्रह्मा वाव्यभिः १०, ८, १; साम. ७१; अथर्व. १८, ३, ६५; तै. आ. ६, ३, १
 प्र श्रोदसा धायसा ७, २५, १
 प्र गायताभ्यर्चाम ९, ९७, ४; साम. ५३५
 प्र गायत्रेण गायत ९, ६०, १
 प्र वा न्यस्य महतो २, १५, १
 प्र चके महसा महो ८, ४, ५
 प्र वर्षगिभ्यः पृदना १, १०९, ६; तै. सं. ४, २, ११, १
 प्र चित्रमर्कं गृणते ६, ६६, ९; तै. सं. ४, १, ११, ३; तै. ब्रा. २, ८, ५, ५; नि. ३, २१
 प्रचेतसं त्वा कवे ८, १०२, १८
 प्र व्यनानाग्लुल्लुषो ५, ७४, ५
 प्रजानश्चमे तव योनिं १०, ९१, ४
 प्रजापतिर्महमेता १०, १६९, ४; तै. सं. ७, ४, १७, २
 प्रजापते न त्वदेतानि १०, १२१, १०; अथर्व. ७, ७९, ४; ८०, ३; वा. य. १०, २०; २३, ६५; तै. सं. १, ८, १४, २; ३, २, ५, ६; तै. ब्रा. २, ८, १, २; ३, ५, ७, १; नि. १०, ४३
 प्रजाभ्यः पुष्टिं विभजंत २, १३, ४
 प्रजामृतस्य पिप्रतः ८, ६, २; साम. १३०९; अथर्व. २०, १३८, २
 प्रजावता वचसा १, ७६, ४
 प्रजावतीः मयसं ६, २८, ७; अथर्व. ४, २१, ७; तै. ब्रा. २, ८, ८, १२

प्रजा हासितो अत्यायम् ८, १०१, १४; ऐ. आ. २, १; अथर्व. १०, ८, ३
 प्र जिह्मया भरते वेपो १०, ४६, ८
 प्र ण इन्दो महे तन ९, ४४, १; साम. ५०९
 प्र ण इन्दो महे रण ९, ६६, १३
 प्रणीतिभिष्टे हयैश्च १०, १०४, ५
 प्र णु त्वं विप्रमन्त्रेषु साधुं ५, १, ७
 प्रणेतारं वस्यो अच्छा ८, १६, १०; अथर्व. २०, ४६, १
 प्र णो देवी सरस्वती ६, ६१, ४; तै. सं. १, ८, २२, १
 प्र णो धन्वतिवन्द्यो ९, ७९, २
 प्र त आशवः पवमान ९, ८६, १
 प्र त आश्विनीः पवमान ९, ८६, ४; साम. ८८६
 प्र त इन्द्र पृथ्याणि १०, ११२, ८
 प्र तं विविक्किम १, १६७, ७
 प्र तत्त अद्य शिपिविष्ट ७, १००, ५; साम. १६२६; तै. सं. २, २, १२, ५; नि. ५, ९
 प्र तसे अद्या कारणं कृतं भूत् ६, १८, १३
 प्र तद्दुःशीमे पृथवाने १०, ९३, १४
 प्र तद्विष्णु स्तवते १, १५४, २; अथर्व. ७, २६, २-३; तै. ब्रा. २, ४, ३, ४; नि. १, २०
 प्र तद्दोषेयं भव्याये १, १२९, ६; नि. १०, ४२
 प्र तमिन्द्र नशीमहि ८, ६, ९
 प्र तम्यसीं नव्यसीं १, १४३, १
 प्र तम्यसो नमउक्तिं तुरस्य ५, ४३, ९
 प्र तौ अग्निर्वभसत् ४, ५, ४
 प्र तार्योयुः प्रतरं १०, ५९, १
 प्रति केतवः प्रथमा अटभन् ७, ७८, १
 प्रति घोराणामेतानाम् १, १६९, ७
 प्रति चक्ष्व वि चक्ष्वे ७, १०४, २५; अथर्व. ८, ४, २५
 प्रति ते दस्यवे वृक ८, ५६, १
 प्रति त्वं चारुमध्वरं १, १९, १; साम. १६; नि. १०, ३६
 प्रति त्वा दुहितर्दिवः ७, ८१, ३
 प्रति त्वाद्य सुमनसो ७, ७८, ५
 प्रति त्वा शवसी वदत् ८, ४५, ५
 प्रति त्वा स्तोमैरीकते ७, ७६, ६
 प्रति युतानामरुपासो ७, ७५, ६
 प्रति धाना भरत ३, ५२, ८
 प्रति न स्तोमं त्वष्टा जुपेत ७, ३४, २१
 प्रति प्रयाणमसुरस्यं विद्वान् ५, ४९, २
 प्रति प्र याहीन्द्र मीळुपो नृन् १, १६९, ६
 प्रति प्राशर्या हतः ८, ३१, ६

प्रति मियत्तमं रथं ५, ७५, १; साम. ४१८; १७४३
 प्रति भ्रवाणि वर्तयते १०, ९५, १३
 प्रति भद्रा अदक्षत ४, ५२, ५
 प्रति मे स्तोममदितिर्जगृ ५, ४२, २
 प्रति यस्या नीथा दक्षि १, १०४, ५; नि. ५, १६
 प्रति यदापो अदक्षं १०, ३०, १३
 प्रति वा पुना नमसाहमेभि १, १७१, १
 प्रति वा रथं नृपती जरथ्ये ७, ६७, १
 प्रति वा सूर उदिते मित्रं ७, ६६, ७; साम. १०६७
 प्रति वा सूर उदिते सूक्तैः ७, ६५, १
 प्रति वो वृषदज्ये ८, २०, १
 प्रति श्रुताय वो धृपत् ८, ३२, ४; नि. ५, १६
 प्रति वीमभिर्जरते समिद्धः ७, ७८, २
 प्रति द्योमन्ति सिंघवः १, १६८, ८
 प्रति व्या सूनरी जनी ४, ५२, १; साम. १७२५
 प्रति स्तोमेभिरुपसं वसिष्ठाः ७, ८०, १
 प्रति स्पशो वि सृज ४, ४, ३; वा. य. १३, ११; तै. सं. १, २, १४, १
 प्रति स्मरेथां तुजयन्तिरेवैः ७, १०४, ७; अथर्व. ८, ४, ७
 प्रतीचीने मामहनी १०, १८, १४
 प्र तु द्रव परि कोशं ९, ८७, १; साम. ५२३; ६७७
 प्र तुविद्युक्तस्य स्थविरस्य ६, १८, १२
 प्र ते अग्नयोऽग्निभ्यो वरं ७, १, ४
 प्र ते अग्ने हविष्मती ३, १९, २
 प्र ते अक्षोतु कुक्षोः ३, ५१, १२; साम. ७३९
 प्र ते अस्या उपसः १०, २९, २; अथर्व. २०, ७६, २
 प्र ते दिवो न वृष्टयो २, ६२, २८
 प्र ते धारा अत्युष्णानि ९, ८६, ४७
 प्र ते धारा असञ्चतो ९, ५७, १; साम. १७६१
 प्र ते धारा मधुमतीः ९, ९७, ३१; साम. ५३४
 प्र ते नावं न समने २, १६, ७
 प्र ते पूर्वाणि करणानि विभ्रा ४, १९, १०
 प्र ते पूर्वाणि करणानि वोचं ५, ३१, ३
 प्र ते बभू विचक्षण ४, ३२, २२
 प्र ते मदांसो मदिरास ९, ८६, २
 प्र ते महे विदधे संसिधं १०, ९६, १; अथर्व. २०, ३०, १;
 तै. ब्रा. २, ४, ३, १०; ३, ७, ९, ३
 प्र ते यक्षि प्र त इयमि १०, ४, १; तै. सं. २, ५, १२, ४
 प्र ते रथं मिथूकृतं १०, १०२, १
 प्र तेऽवद्वह्णो यातवे १०, ७५, २
 प्र ते वोचाम वीर्यां ४, ३२, १०

प्र ते स्रोतार ओणयोः ९, १६, १
 प्रत्नं रथीणां युजं ६, ४५, १२
 प्रत्नं होतारमीह्यं ८, ४४, ७
 प्रत्नवज्जनया गिरः ८, १३, ७
 प्रत्नान्मानादध्या ये ९, ७३, ६
 प्रत्नो हि कमीह्यो अध्वरेषु ८, ११, १०; तै. ब्रा. १०, २, १
 प्रत्यग्निरुपसञ्चकितानो ३, ५, १
 प्रत्यग्निरुपसामग्रम् ४, १३, १
 प्रत्यग्निरुपसो जातवेदाः ४, १४, १
 प्रत्यग्ने मिथुना १०, ८७, २४
 प्रत्यग्ने हरसा हरः १०, ८७, २५; साम. ९५; नि. ४, १९
 प्रत्यङ् देवानां विशाः १, ५०, ५; अथर्व. १३, २, २०;
 २०, ४७, १७; नि. १२, २४
 प्रत्यञ्चमकर्मनयन् १०, १५७, ५; अथर्व. २०, ६३, ३;
 १२४, ६
 प्रत्यर्चाकृशदस्वा १, ९२, ५
 प्रत्यर्थिर्वज्ञानां १०, २६, ५
 प्रत्यस्यै विपीयते ६, ४२, १; साम. ३५२; १४४०; तै. ब्रा. ३, ७, १०, ६
 प्रत्यस्यै अणयो वृक्ष १०, १४२, ५
 प्रत्यु अवर्थायती ७, ८१, १; साम. ३०३; ७५१; तै. ब्रा. ३, १, ३, १
 प्रत्यक्षसः प्रतवसो १, ८७, १
 प्र स्वा दूतं वृणीजहे १, ३६, ३
 प्र स्वा नमोभितिन्द्रव ९, १६, ५
 प्र स्वा मुन्चामि वरुणस्य १०, ८५, २४; अथर्व. १४, १, १९, १८
 प्रथगं जातवेदसमि ८, २३, २२
 प्रथमभाजं यशसं वयोवां ६, ४९, ९
 प्रथना हि सुवाचसा १, १८८, ७
 प्रथश्च पश्य सप्रथश्च १०, १८१, १
 प्रथिष्ठ यस्य वीरकर्म १०, ६१, ५
 प्रथिष्ठ यामन्युधित्री चिदेपां ५, ५८, ७
 प्रदक्षिणिदभि गृणन्ति २, ४३, १
 प्र दासुदो दिव्यो दासु ९, ९७, २३
 प्र दीधितिर्विश्ववारा ३, ४, ३
 प्र देवत्रा ब्रह्मणे १०, ३०, १
 प्र देवं देवधीतये ६, १६, ४१; तै. सं. ३, ५, ११, ४
 प्र देवं देव्या धिया १०, १७६, २; तै. सं. ३, ५, १२, १
 प्र देयमच्छा मधुमन्न ९, ६८, १; साम. ५६३
 प्र देयोदासो अग्निः ८, १०३, २; साम. ५१, १५२७
 प्र द्यावा यज्ञैः पृथिवी कृतावृथा १, १५९, १

प्र सावा यज्ञेः पृथिवी नमोभिः ७, ५३, १
 प्र सुत्राय प्र सवसे ८, ९, २०; अथर्व. २०, १४२, ५
 प्र घन्वा सोम जागृभिः ९, १०६, ४; साम. ५६७
 प्र धारा अस्य जुष्टिणो ९, ३०, १
 प्र धारा मन्त्रो अग्निषो ९, ७, २; साम. ११२९
 प्र नः पूषा चरथं विश्वदेव्यः १०, ९२, १३
 प्र नम्यसा महसः सुतुं ६, ६, १
 प्र निज्ञेनेव सिन्धवो ९, १७, १
 प्र जु यदेवां महिना १, १८६, ९
 प्र जु वयं सुते वा ५, ३०, ३
 प्र जु बोवा सुतेषु वा ६, ५९, १
 प्र नूनं जानयेदसं १०, १८८, १; नि. ७, २०
 प्र नूनं जायतामयं १०, ६२, ८
 प्र नूनं धावता पृथक् ८, १००, ७
 प्र नूनं ब्रह्मणस्पतिः १, ४०, ५; वा. य. ३४, ५७
 प्र नृ मदिग्वं वृषभस्य १, ५९, ६; नि. ७, २३
 प्र नृ स मर्तः शवसा १, ६४, १३
 प्र नेमस्मिन्दृष्टो १०, ४८, १०
 प्र नो यच्छस्वयंसा १०, १४१, २; अथर्व. ३, २०, ३;
 वा. य. ९, २९; तै. सं. १, ७, १०, २
 प्र पथं पथामजनिष्ट १०, १७, ६; अथर्व. ७, ९, १; तै. ब्रा.
 २, ८, ५, ३
 प्र पर्वतानामुसती उपस्था ३, ३३, १; नि. ९, ३९
 प्र पवमान घन्वभि ९, २४, ३; साम. ९३३
 प्र पत्न्यामदिति सिन्धुसु ४, ५५, ३
 प्र पीपय वृषभ जिन्व वाजानमे ३, १५, ३
 प्र पुनामस्य घेतसा ९, १६, ४
 प्र पुनानाय वेधसे ९, १०३, १; साम. ५७३
 प्र पुतास्मिगमशोचिषे १, ७९, १०
 प्र पूर्वजे पितरा नम्यसीभिः ७, ५३, २; तै. सं. ४, १, ११, ४;
 तै. ब्रा. २, ८, ४, ७
 प्र पूषणं वृणीमहे ८, ४, १५
 प्र पूषास्व प्र स्पन्दस्व ९, ६७, २८
 प्र प्र क्षयाय पन्थसे ९, ९, २; साम. ९३७
 प्र प्र पूषस्तुविजातस्य १, १३८, १
 प्र प्र वस्त्रिष्टुभं ८, ६९, १; साम. ३६०
 प्र प्रायसमिर्भतस्य ७, ८, ४; वा. य. १२, ३४; तै. सं.
 २, ५, १२, ४; ४, २, ३, २
 प्र प्रा वो अग्ने १, १२९, ८; नि. ६, ४
 प्र वधवे वृषभाय २, ३३, ८

प्र वाहवा सिंसुनं ७, ६२, ५; वा. य. २१, ९; तै. सं.
 १, ८, २२, ३; तै. ब्रा. २, ७, १५, ६; ८, ६, ७
 प्र वृष्ण्या व इहेते ७, ५६, १४; तै. सं. ४, ३, १३, ६
 प्र वोधयोषः पृणतो १, १२४, १०
 प्र वोधयोषो अधिना ८, ९, १७; अथर्व. २०, १४२, २
 प्र ब्रह्माणि नभाकवद् ८, ४०, ५
 प्र ब्रह्माणो अक्षिरसो नक्षन्त ७, ४२, १
 प्र ब्रह्मेतु सद्नादतस्य ७, ३६, १
 प्र ब्रह्मणो दुर्मतीनां ८, ४६, १९
 प्र ब्रह्मणी द्यौः मववा तुवीमषः ८, ६१, १८; साम. १४५९
 प्र भर्तो रथं गव्यन्त ८, २, ३५
 प्र भूर्जयन्तं महां १०, ४६, ५; साम. ७४
 प्र आतृत्वं सुदानवो ८, ८३, ८
 प्र मंहिष्ठाय गायत ८, १०३, ८; साम. १०७, ८७८
 प्र मंहिष्ठाय बृहते त १, ५७, १; अथर्व. २०, १५, १
 प्र मन्दिने पितुमर्द्वता १, १०१, १; साम. ३८०; नि.
 ४, २४
 प्र मन्महे शवसानाय १, ६२, १; वा. य. ३४, १६
 प्र मातुः प्रतरं गुह्यं १०, ७९, ३; नि. ५, ३
 प्र मात्राभी रिचिचे ३, ४६, ३
 प्र मा युयुज्रे प्रयुजो १०, ३३, १
 प्र मित्रयोर्वरुणयो ७, ६६, १
 प्र मित्राय प्रार्यग्मे ८, १०१, ५; साम. २५५
 प्र मे नमी साप्य १०, ४८, ९
 प्र मे पंथा देवयाना अदधन् ७, ७६, २
 प्र मे विविक्कं अविदन् ३, ५७, १
 प्र य आरुः क्षितिपृष्ठस्य ३, ७, १
 प्र यं राये निनीपसि ८, १०३, ४; साम. ५८
 प्र यज्ञ एतु हेत्वो न ससिः ७, ४३, २
 प्र यज्ञ एत्वायुष्य ५, २६, ८
 प्र यज्यवो मरुतो आजदष्टयः ५, ५५, १
 प्र यत्ते अग्ने सूरयो १, ९७, ४; अथर्व. ४, ३३, ४; तै. आ.
 ६, ११, १
 प्र यतिपतुः परमान् १, १४१, ४
 प्र यत्सिन्धवः प्रसवं ३, ३६, ६; तै. ब्रा. २, ४, ३, ११
 प्र यवमोः सहस्वतो १, ९७, ५; अथर्व. ४, ३३, ५; तै. आ.
 ६, ११, १
 प्र यदित्था परावतः १, ३९, १
 प्र यदित्था महिना नृभ्यो १, १७३, ६
 प्र यज्ञन्दिष्ट एषां १, ९७, ३; अथर्व. ४, ३३, ३; तै. आ.
 ३, ११, १

प्र यद्रथेषु पृथ्वीरयुग्मं १, ८५, ५
 प्र यद्रक्षिणमभिषे ८, ७, १
 प्र यद्रहस्ये मरुतः १०, ७७, ६
 प्र यद्रहस्ये महिना रथस्य १, १८०, ९
 प्र यद्रो मित्रावरुणा ६, ६७, ९
 प्र यन्तमिस्परि जारं १, १५२, ४
 प्र यन्ति यज्ञं विपयन्ति बर्हिः ७, २६, २
 प्र यन्तु वाजास्तविषीभिः ३, २६, ४
 प्र यमन्तवृषसवासो १०, ४२, ८; अथर्व. २०, ८९, ८
 प्र याः सिञ्चते सूर्यस्य १०, ३५, ५
 प्र या घोवे ऋगवाणे १, १२०, ५
 प्र याजान्मे अयुयाजान् १०, ५६, ८; नि. ८, २२
 प्र या जिगाति खर्गलेव ७, १०४, १७; अथर्व. ८, ४, १७
 प्र यात शीभमाशुभिः १, ३७, १४
 प्र याभिर्योसि दाश्यांसम् ७, ९२, ३; वा. य. २७, २७;
 तै. सं. २, २, १२, ७
 प्र या महिष्ठा महिनासु ६, ६१, १३
 प्र युजो वाचो अभियो ९, ७, ३; साम. ११३०
 प्र युञ्जती दिव पृति भुवाणा ५, ४७, १
 प्र ये गावो न भूयैः ९, ४१, १; साम. ४९१; ८९२
 प्र ये गृहादममदुस्त्वाया ७, १८, २१; नि. ६, ३०
 प्र ये जाता महिना ५, ८७, २
 प्र ये दिवः पृथिव्या न १०, ७७, ३
 प्र ये दिवो बृहतः ऋषिर्वे ५, ८७, ३
 प्र ये धामानि पूर्वोप्यर्चा ४, ५५, २
 प्र ये मित्रं प्रार्यमणं १०, ८९, ९
 प्र ये मे बन्धवे ५, ५२, १६
 प्र ये ययुरवृकास्तो रथा इव ७, ७४, ६
 प्र ये वसुभ्य ईवदानमोदुः ५, ४९, ५
 प्र ये शुम्भन्ते जनयो १, ८५, १
 प्र यो ननक्षे अभ्योजसा ८, ५१, ८
 प्र यो वां मित्रावरुणाजितो ८, १०१, ३
 प्र राजा वाचं जनयन् ९, ७८, १
 प्र रुद्रेण ययिता यंति १०, ९२, ५
 प्र रेम पृषति वारं ९, ८६, ३१
 प्र व इन्द्राय बृहते ८, ८९, ३; साम. २५७; वा. य. ३३, ९६
 प्र व इन्द्राय मादवं ७, ३१, १; साम. १५६; ७१६
 प्र व उग्राय निहुरे ८, ३२, २७
 प्र व एको मिमय २, २९, ५
 प्र व एते सुयुजो ५, ४४, ४
 प्र वः पान्तं रक्षुमन्यवो १, १२२, १

प्र वः पान्तमन्यवो १, १५५, १
 प्र वः शोसाभ्यद्रुहः ८, २७, १५
 प्र वः शार्धाय घृत्वये १, ३७, ४
 प्र वः शुक्राय भानवे ७, ४, १; तै. ब्रा. २, ८, २, ३
 प्र वः सखायो अग्नये ६, १६, २२
 प्र वः सतां ज्येष्ठतमाय २, १६, १
 प्र वता हि क्रतूनां ४, ३१, ५
 प्र वत्ते अग्ने जनिमा १०, १४२, २
 प्र वरवतीयं पृथिवी मरुद्भ्यः ५, ५४, ९
 प्र वद्यामना सुवृता रथेन १, ११८, ३
 प्र वर्तय दिवो अश्मानमिन्द्र ७, १०४, १९; अथर्व. ८, ४, १७
 प्र व स्पलकम्सुति ५, ५९, १
 प्र वो रथो मनोजवा इष्यति ७, ६८, ३
 प्र वो शरद्वान्वृषभो १, १८१, ६
 प्र वो स मित्रावरुणावृता ७, ६१, २
 प्र वो स्तोमाः सुवृक्तयो ८, ८, २२
 प्र वाचमिन्दुरिष्यति ९, १२, ६; साम. १२०१
 प्र वाच्यं वचसः ४, ५, ८
 प्र वाच्यं क्षत्रया वीर्यं तव ३, ३३, ७
 प्र वाजमिन्दुरिष्यति ९, ३५, ४
 प्र वाता इव वोपत १०, ११९, २
 प्र वाता वाग्नि पतयंति ५, ८३, ४; तै. ब्रा. ६, ६, २
 प्र वो दंसांस्तविनाववोचं १, ११६, २५
 प्र वो निचेरः कुकुहो वशो १, १८१, ५
 प्र वामन्धोसि मघान्यस्तुः ७, ३८, २
 प्र वामर्चस्त्युविधनो ३, १२, ५; साम. १५७५; १७०३
 प्र वामवोचमग्निना ४, ४५, ७
 प्र वामभोतु सुष्टुतिः १, १७, ९
 प्र वो महि ष्वति ४, ५६, ५; साम. १५९६
 प्र वायुमच्छा बृहती ६, ४९, ४; वा. य. ३३, ५५; तै. ब्रा.
 २, ८, १, १
 प्र वावृजे सुप्रया बर्हिरेषा ७, ३९, २; वा. य. ३३, ४४.
 नि. ५, २८
 प्र विश्वसामन् ५, २२, १
 प्र विष्णवे शूषमेतु १, १५४, ३
 प्र वीरसुप्रं विविषिं ८, ५०, ६
 प्र वीरया शुचयो वदन्ति ७, ९०, १; वा. य. ३३, ७७
 प्र वीरया प्र तवसे तुराय ६, ४९, १२
 प्र वृषवन्तो अभियुजः ९, २१, २
 प्र वेष्टसे कवये वेद्याव ५, १५, १; तै. ब्रा. १, २, १, ९
 प्र वेपयन्ति पर्वतान् १, ३९, ५; तै. ब्रा. २, ४, ४, ३

प्र वो प्रावाणः सविता १०, १७५, १
 प्र वोऽष्टा रिरिचे देवयुः १०, ३२, ५
 प्र वो देवं चित्सहसानमसि ७, ७, १
 प्र वो देवायाम्ये ३, १३, १; आश्व. औ. ५, ९, २१
 प्र वो धियो मन्त्रयुवो ९, ८६, १७; साम. ११५३
 प्र वो अयन्त इन्दवो १, १४, ४
 प्र वो मरुतस्तविषा ५, ५४, २
 प्र वो महेमरमतिं कृणुष्वं ७, ३६, ८
 प्र वो महे मतयो यन्तु ५, ८७, १; साम. ४६२
 प्र वो महे मन्दमानायान्वसः १०, ५०, १; वा. य. ३३, २३;
 नि. ११, ९
 प्र वो महे महि नमो १, ६२, २; वा. य. ३४, १७
 प्र वो महे महिबुधे भरध्वं ७, ३१, १०; साम. ३२८, १७९३;
 अथर्व. २०, ७३, ३
 प्र वो महे सहसा १, १२७, १०
 प्र वो मित्राय गायत ५, ६८, १; साम. ११४३
 प्र वो यज्ञेय देवयन्तो अर्चन् ७, ४३, १
 प्र वो बह्वं पुरुणां १, ३६, १; साम. ५९
 प्र वो रयि युक्ताश्च भरध्वं ५, ४१, ५
 प्र वो बाजा अमिषवो ३, २७, १; तै. सं. २, ५, ७, २;
 तै. ब्रा. ३, ५, २, १
 प्र वो वारुं रययुजं कृणुष्वं ५, ४१, ६
 प्र वो वारुं रययुजं पुरंधिम् १०, ६४, ७
 प्र वंसमानो अतिथिर्न ८, १९, ८
 प्र वंसो गोष्वध्वं १, ३७, ५
 प्र वान्तमा वरुणं ५, ४२, १
 प्र वार्यं आर्तं प्रथमं ४, १, १२
 प्र वार्यं मास्तय ५, ५४, १
 प्र शुक्रासो वयोयुवो ९, ६५, २६
 प्र शुक्रैस्तु देवी मनीषा ७, ३४, १; तै. आ. ४, १७, १;
 तांश्च ब्रा. १, २, ९
 प्र शुन्युवं वरुणाय ७, ८८, १
 प्र शोशुचत्या उपसो १०, ८९, १२
 प्र इयावाश्च हृणुया ५, ५२, १
 प्र इयेनो न मदिरं ६, २०, ६
 प्र सक्षणो दिव्यः ५, ४१, ४
 प्र स क्षवं तिरते ८, २७, १६
 प्र सद्यो अग्ने अलेप्यव्यान् ५, १, ९; तै. ब्रा. २, ४, ७, १०
 प्र ससगुह्यतधीतिं १०, ४७, ६
 प्र ससवधिराक्षसा ८, ७३, ९
 प्र ससहोता मनकावरोचद् ३, २९, १४

प्र स मित्र मतो अस्तु ३, ५९, २; तै. सं. ३, ४, ११, ५;
 नि. २, १३
 प्र सन्नजं चर्वणीनां ८, १६, १; साम. १४४; अथर्व. २०, ४४, १
 प्र सन्नजे बृहते मन्मनु ६, ६८, ९
 प्र सन्नजे बृहदर्चा गमीरं ५, ८५, १
 प्र सन्नजो असुरस्य प्रशस्तिं ७, ६, १; साम. ७८
 प्र सवे त उदीरते ९, ५०, २; साम. १२०६
 प्र ससाहिषे पुरुहूत १०, १८०, १; तै. सं. ३, ४, ११, ४;
 तै. ब्रा. २, ६, ९, १; ३, ५, ७, ४
 प्र साकमुक्षे अर्चता गणाय ७, ५८, १
 प्र सा क्षितिरसुर १, १५१, ४
 प्र सा वाचि सुष्टुतिर्मघोनां ७, ५८, ६
 प्र सीमादित्यो असृजत् २, २८, ४; नि. १, ७
 प्र सु रमन्ता धियसानस्य १०, ३२, १
 प्र सु ज्येष्ठं निचिराम्नां १, १३६, १
 प्र सुन्वानस्यान्धसो ९, १०१, १३; साम. ५५३; ७७४;
 १३८६
 प्र सुमेधा गातुवित् ९, ९२, ३
 प्र सु व आपो महिमानं १०, ७५, १
 प्र सुवान इन्दुरक्षाः ९, ६६, २८
 प्र सुवानो अक्षाः सहस्र ९, १०९, १६; साम. ११६०
 प्र सुवानो धारया ९, ३४, १
 प्र सु विश्वाम्रक्षसो १, ७६, ३
 प्र सु श्रुतं सुराधसं ८, ५०, १; अथर्व. २०, ५१, ३
 प्र सु ष विम्यो मरुतो ४, २६, ४
 प्र सुष्टुतिः स्तनयन्तं रुवंतं ५, ४२, १४
 प्र सु स्तोमं भरत वाजयंतः ८, १००, ३
 प्र सु त इन्द्र प्रवता हरिभ्यां ३, ३०, ६; अथर्व. ३, १, ४
 प्र सुतो भक्षमकरं १०, १६७, ४
 प्र सु न पृथ्वरो ८, २७, ३
 प्र सुनव क्रभूणां १०, १७६, १
 प्र सु महे सुशरणाय ५, ४२, १३
 प्र सेनानीः क्षुरो अग्ने ९, ९६, १; साम. ५३३
 प्र सो अग्ने तवोतिभिः ८, १९, ३०; साम. १०८; १८२२;
 तै. सं. ३, २, ११, १
 प्र सोता विरो अश्वरेषु ७, ९२, २
 प्र सोम देववीतये ९, १०७, १२; साम. ५१४; ७६७
 प्र सोम मधुमत्तमो ९, ६३, १६
 प्र सोम याहि धारया ९, ६६, ७
 प्र सोम याहीन्द्रस्य कुक्षा ९, १०९, १८; साम. ११६२
 प्र सोमस्य पवमानयोर्मया ९, ८१, १

प्र सोमाय व्यथवत् ९, ६५, ७
 प्र सोमासः स्वाध्वः ९, ३१, १
 प्र सोमासो अघम्विष्णुः ९, २४, १, साम. ९६१
 प्र सोमासो मद्युतः ९, ३२, १; साम. ४७७; ७६२
 प्र सोमासो विपश्चितो ९, ३३, १; साम. ४७८; ७६४
 प्र सोमो अति धारया ९, ३०, ४
 प्र स्कम्भदेव्या अनवन्न १, १६६, ७
 प्रस्तुतिर्वा धाम १, १५३, २
 प्रस्त्रोक इन्नु राधसस्त इन्द्र ६, ४७, २२
 प्र स्त्रोषदुप गासिपत् ८, ८१, ५
 प्र स्वानासो रथा इवार्वन्तो ९, १०, १; साम. १११९
 प्र हंसासस्तृपलं मन्युं ९, ९७, ८; साम. १११७
 प्र हि ऋतुं बृहथो २, ३०, ६
 प्र हि त्वा पूषन् १, १३८, २
 प्र हिन्वानास इन्द्रवो ९, ६४, १६
 प्र हिन्वानो जनिता ९, ९०, १; साम. ५३६
 प्र हि रिदिक ओजसा ८, ८८, ५; साम. ३१२
 प्र होता जातो महान् १०, ४६, १; साम. ७७
 प्र होत्रे पूषन् वचो ३, १०, ५; साम. ९८; तै. सं.
 ३, २, ११, १
 प्र ह्यच्छा मनीषा १०, २६, १
 प्राक्तुम्य इन्द्रः प्र १०, ८९, ११
 प्राज्ञये तवसे भरध्वं ७, ५, १
 प्राज्ञये बृहते यज्ञियाय ५, १२, १
 प्राज्ञये वाचमीरय १०, १८७, १; अथर्व. ६, ३४, १
 प्राज्ञये विश्वशुचे धियं ७, १३, १
 प्राप्नुवो नमन्वो ४, १९, ७
 प्राचीनां बर्हिः प्रदिशा १०, ११०, ४; अथर्व. ५, १२, ४;
 वा. य. २९, २९; तै. ब्रा. ३, ६, ३, २; नि. ८, ९
 प्राचीनं बर्हिरोजसा १, १८८, ४
 प्राचीनो यज्ञः सुधितं ७, ७, ३
 प्राचीनु देवाग्निना धियं ७, ६७, ५
 प्राज्वं यज्ञं चक्रुम वर्षतो गीः ३, १, २
 प्रातः सुतमपिबो ४, ३५, ७
 प्रातरग्निः पुरुप्रियो ५, १८, १; साम. ८५
 प्रातरग्निं प्रातरिन्द्रं ७, ४१, १; अथर्व. ३, १६, १; वा. य.
 ३४, ३४; तै. ब्रा. २, ८, ९, ७
 प्रातर्जरेये जरणेव १०, ४०, ३
 प्रातर्जितं भगमुग्रं हुवेम ७, ४१, १; अथर्व. ३, १६, २;
 वा. य. ३४, ३५; तै. ब्रा. २, ८, ९, ७; नि. १२, १४
 प्रातर्देवीमर्दिति जोहवीमि ५, ६२, ३

प्रातर्देव्यजध्वमग्निना ५, ७७, २; तै. ब्रा. २, ४, ३, १३; नि. १२, ५
 प्रातर्देवाभिरागतं ८, ३८, ७
 प्रातर्देवाणां प्रथमा यजध्वं ५, ७७, १; तै. ब्रा. २, ४, ३, १३
 प्रातर्देवाणां रथ्येव २, ३९, २
 प्रातर्देव्यः सहस्कृत १, ४५, ९
 प्रातर्देव्यं नासत्याधि तिष्ठतः १०, ४१, २
 प्रातर्देवा वि बोधय १, २२, १; तै. सं. १, ४, ७, १; तै. ब्रा.
 २, ४, ३, १३; नि. १२, ४
 प्राता रत्नं प्रातरित्वा १; १२५, १
 प्राता रथो नवो २, १८, १
 प्रान्यच्चक्रमबृहः सूर्यस्य ५, २९, १०
 प्राव स्तोतारं मघवन्नव ८, ३६, २
 प्रावीविषद्वाच ऊर्मि ९, ९६, ७; साम. ९४५
 प्रावेपा मा बृहतो १०, ३४, १; नि. ९, ८
 प्रास्त्रोह्यवौजा ऋषेभिः १०, १०५, ६
 प्रास्त्रा ऊर्जं घृतश्चुतं ८, ८, १६
 प्रास्त्रौ गायत्रमर्चेत ८, १, ८
 प्रास्त्रौ हिनीत मधुमन्तं १०, ३०, ८
 प्रास्त्र धारा अक्षरन् ९, २९, १; साम. १७६५
 प्रास्त्र धारा बृहतीः ९, ९६, २२
 प्रियं अद्दे ददतः १०, १५१, २; तै. ब्रा. २, ८, ८, ६
 प्रियं दुग्धं न काम्यं ५, १९, ४
 प्रियमेघवदग्निवत् १, ४५, ३; नि. ३, १७
 प्रिया तष्टानि मे कपिः १०, ८६, ५; अथर्व. २०, १२६, ५
 प्रिया पदानि पशो १, ६७, ६
 प्रिया वो नाम हुवे जुराणां ७, ५६, १०; तै. सं. २, १, ११, १
 प्रियास इत्ते मघवन्नभिष्टौ ७, १९, ८; अथर्व. २०, ३७, ८
 प्रियो नो अस्तु विस्पतिः १, २६, ७; साम. १६१९
 प्रीणीताग्निहितं जयाथ १०, १०१, ७; नि. ५, २६
 प्रेतां यज्ञस्य शम्भुवा २, ४३, १९
 प्रेता जयता नरा १०, १०३, १३; साम. १८६२; अथर्व.
 ३, १९, ७; वा. य. १७, ४६; तै. सं. ४, ६, ४, ४
 प्रेतो मुंचामि नास्तुतः १०, ८५, २५; अथर्व. १४, १, १८
 प्रेवं ब्रह्म वृत्रतर्देवाविध ८, ३७, १
 प्रेद्धो अग्ने दीदिहि पुरो ७, १, ३; साम. १३७५; वा. य.
 १७, ७६; तै. सं. ४, ६, ५, ४
 प्रेद्धभिर्वाहुये स्त्रोमेभिः ३, ५, २
 प्रेन्द्रस्य वोचं प्रथमा कृतानि ७, ९८, ५; अथर्व. २०, ८७, ५
 प्रेन्द्राग्निभ्यां सुवचस्यां १०, ११६, ९
 प्रेरय स्रो अर्थं न १०, २९, ५; अथर्व. २०, ७६, ५
 प्रेष्ठं वो अतिथिं स्तुवे ८, ८४, १; साम. ५; १२४४

प्रेहं वो अतिथिं गृणीचे १, १८६, ३
 प्रेहसु प्रियाणां ८, १०३, १०
 प्रेहि प्रेहि पथिभिः १०, १४, ७; अथर्व. १८, १, ५४
 प्रेहमीहि वृष्णुहि १, ८०, ३; साम. ४१३
 प्रेतु ब्रह्मणस्पतिः १, ४०, ३; साम. ५६; वा. य. ३३, ८९;
 ३७, ७; तै. आ. ४, २, २
 प्रेतै वदन्तु प्र वयं १०, २४, १; नि. १, ९
 प्रेष लोमः पृथिवीमन्तरि ५, ४२, १६
 प्रेषामजेयु विश्वेव १, ८७, ३; तै. सं. ४, ३, १३, ७
 प्रो अयासीदिन्दुस्त्रिन्दस्य ९, ८६, १६; साम. ५५७, ११५२;
 अथर्व. १८, ४, ६०
 प्रो अधिनाववसे १, १८६, १०
 प्रो असा उपस्तुतिं ८, ६२, १
 प्रोमां पीतिं वृष्ण इयमि १०, १०४, ३ अथर्व. २०, २५, ७;
 ३३, २
 प्रोतये वरुण मित्रमिन्द्रं ६, २१, ९
 प्रो ह्ये अग्नयोऽग्निषु ५, ६, ६
 प्रोयद्वयो न यवसे ७, ३, २; साम. १२२०; वा. य.
 १५, ६२; तै. सं. ४, ४, ३, ३
 प्रो द्रोणे हरयः ६, ३७, २
 प्रोरोमिप्रावरुणा ७, ६१, ३
 प्रोष्ठेसया बह्वेसया ७, ५५, ८; अथर्व. ४, ५, ३
 प्रो प्वसै पुरोरथं १०, १३३, १; साम. १८०१; अथर्व.
 २०, ९५, २; तै. सं. १, ७, १३, ५; तै. आ. २, ५, ८, १
 प्रो स्व बह्विः पथ्याभिः ९, ८९, १
 वृद्धं सुर्वं भवसा ८, १०१, १२; साम. १७८९; अथर्व.
 २०, ५८, ४; वा. य. ३३, ४०
 वलस्य नीथा वि १०, ९२, ३
 वलिस्था तद्वयुवे १, १४१, १
 वलिस्था देव निष्कृतं ५, ६७, १
 वलिस्था पर्वतानां ५, ८४, १; तै. सं. २, २, १२, २; नि. ११, ३७
 वलिस्था महिमा वां ६, ५९, २
 वल् कस्त्रियाय धात्र ८, ६३, ११
 वषमहो अति सुर्वं ८, १०१, ११; साम. २७६; १७८८;
 अथर्व. १३, २, २२; २०, ५८, ३; तै. आ. १, ४, ५, ३
 वतो वतासि १०, १०, १३; अथर्व. १८, १, १५; नि. ६, २८
 वम्बवे नु स्वतवसे ९, ११, ४; साम. १४४४
 वभ्राणः सुवो सहसो ३, १, ८
 वम्बरेको विपुणः ८, २९, १
 वहिः प्राचीनमोजसा ९, ५, ४

वहिर्वा यत्स्वपत्याय १, ८३, ६; अथर्व. २०, २५, ६
 वहिषवः पितर ऊति १०, १५, ४; अथर्व. १८, १, ५१; वा. य.
 १९, ५५; तै. सं. २, ३, १२, २; नि. ४, २१
 वलं धेहि तन्नु नो ३, ५३, १८
 वलविज्ञाय स्थविरः १०, १०३, ५; साम. १८५३; अथर्व.
 १९, ३, ५; वा. य. १७, ३७; तै. सं. ४, ६, ४, २
 वहवः सूरचक्षसो ७, ६६, १०
 वह्नीः समा अकरमंतः १०, १२४, ४
 वह्नीनां पिता ६, ७५, ५, वा. य. २९, ४२; तै. सं. ४, ६, २;
 नि. ९, १४
 वाधसे जनान्दृषमेव मन्तु ६, ४६, ४
 विभया हि स्वावतः ८, ४५, ३५
 विभर्ति चाविन्द्रस्य ९, १०९, १४
 विभ्रद्वापिं हिरण्यं १, २५, १३
 वीमत्सुनां सयुजं हंसं १०, १२४, ९
 वृषदुक्तं हवामहे ८, ३२, १०; साम. २१७; नि. ६, ४, १७
 वृहती इव सून्वे रोदसी १, ५९, ४
 वृहत्सुक्तः प्रसवीता निवेश ४, ५३, ६
 वृहत्स्वधन्ममवद्य १, ५२, ९
 वृहदिन्द्राय गायत ८, ८९, १; साम. २५८; वा. य.
 २०, ३०; तै. आ. २, ५, ८, ३
 वृहद् गायिषे वचो सर्वा ७, ९६, १
 वृहन्निरसे अर्चिभिः ६, ४८, ७; साम. ३७
 वृहद्वदन्ति मदिरेण १०, ९४, ४
 वृहद्वयो वृहते नुम्यमसो ५, ४३, १५
 वृहद्वयो मववन्नयो ७, ५८, ३
 वृहद्वयो हि मानवे ५, १६, १; साम. ८८
 वृहद्वरुणं मरुतां ८, १८, २०
 वृहन्त इज्जानवो ३, १, १४
 वृहन्त इन्दु ये ते २, ११, १६
 वृहन्तेव गम्भरो १०, १०६, ९
 वृहज्ज्वायो अपलाशः १०, २७, १४
 वृहद्विदिष्म एवां ८, ४५, २; साम. १३३९; वा. य.
 ३३, २४
 वृहस्पत इन्द्र वर्धेत ४, ५०, ११
 वृहस्पतिः प्रथमं जायमानो ४, ५०, ४; अथर्व. २०, ८८, ४;
 तै. आ. २, ८, २, ७
 वृहस्पतिः समजयद्वसुनि ६, ७३, ३; अथर्व. २०, ९०, ३;
 तै. आ. २, ८, २, ८
 वृहस्पतिरमत हि स्वत १०, ६८, ७; अथर्व. २०, १६, ७

बृहस्पतिर्नः परि पातु १०, ४२, ११; ४३, ११; ४४, ११;
अथर्व. ७, ५१, १; २०, १७, ११; ८९, ११; ९४, ११;
तै. सं. ३, ३, ११, १

बृहस्पतिर्नयतु दुर्गाहा १०, १८२, १

बृहस्पते अति यद्वर्गो २, २३, १५; वा. य. २६, ३; तै. सं.
१, ८, २२, २

बृहस्पते ज्येष्ठ नो ३, ६२, ४; तै. सं. १, ८, २२, २

बृहस्पते तपुषाश्वेव २, ३०, ४

बृहस्पते परि दीया १०, १०३, ४; साम. १८५२; अथर्व.
१९, १३, ८; वा. य. १७, ३६; तै. सं. ४, ६, ४, १

बृहस्पते प्रति मे देवताम् १०, ९८, १

बृहस्पते प्रथमं वाचो १०, ७१, १; ऐ. आ. १, ११, १४

बृहस्पते या परमा परावत् ४, ५०, ३; अथर्व. २०, ८८, ३

बृहस्पते युवमिन्द्रश्च ७, ९७, १०; ९८, ७; अथर्व.

२०, १७, १२; ८७, ७; तै. ब्रा. २, ५, ६, ३

बृहस्पते सदमिक्षः १, १०६, ५

बोधधन्मा हरिभ्यां ४, १५, ७

बोधा मे अस्य वचसो १, १४७, २; वा. य. १२, ४२;
तै. सं. ४, २, ३, ४; नि. ३, २०

बोधा सु मे मघवन्वाचमेमां ७, २२, ३; साम. ९२९;
अथर्व. २०, ११७, ३

बोधिन्मनसा रथ्वे ५, ७५, ५

बोधिन्मना हृदस्तु नो ८, ९३, १८; साम. १४०

ब्रह्म गामश्वं जनयन्त १०, ६५, ११

ब्रह्म च ते जातवेदो १०, ४, ७

ब्रह्मचारी चरति १०, १०९, ५; अथर्व. ५, १७, ५

ब्रह्म जिन्ववसुत जिन्वतं ८, ३५, १६

ब्रह्मणस्पतिरेता १०, ७२, २

ब्रह्मणस्पते स्वमस्य यन्ता २, २३, १९; २४, १६; वा. य.
३४, ५८; तै. ब्रा. २, ८, ५, १

ब्रह्मणस्पतेरभवद्यथा २, २४, १४; तै. ब्रा. २, ८, ५, २

ब्रह्मणस्पते सुयमस्य २, २४, १५; तै. ब्रा. २, ८, ५, २

ब्रह्मणाभिः संघिदानो १०, १६२, १; अथर्व. २०, ९६, ११

ब्रह्मणा ते ब्रह्मयुजा ३, ३५, ४; अथर्व. २०, ८६, १

ब्रह्मन्वीर ब्रह्मकृतिं जुषाण ७, २९, २

ब्रह्म प्रजावदा भर ६, १६, ३६; साम. १३९८

ब्रह्मा कृणोति वा गो १, १०५, १५

ब्रह्मा ण इन्द्रोण याहि ७, २८, १

ब्रह्माणं ब्रह्मवांसं ६, ४५, ७

ब्रह्माणस्त्वा वयं युजा ८, १७, ३; साम. ६६८; अथर्व.
२०, ३, ३; ३८, ३; ४७, ९

ब्रह्माणि मे मलयः १, १६५, ४; वा. य. ३३, ७८

ब्रह्माणि हि चक्रुषे वचनानि ६, २३, ६

ब्रह्मा त इन्द्र गिर्वेणः ८, ९०, ३

ब्रह्मा देवानां पदवीः ९, ९६, ६; साम. ९४४; तै. सं.
३, ४, ११, १; तै. आ. १०, १०, १; नि. १४, १३

ब्राह्मणादिन्द्र राधसः १, १५, ५; साम. २२९

ब्राह्मणासः पितरः ६, ७५, १०; वा. य. २९, ४७;
तै. सं. ४, ६, ६, ३

ब्राह्मणासः सोमिनो वच ७, १०३, ८

ब्राह्मणासो अतिरात्रि ७, १०३, ७

ब्राह्मणोऽस्य सुवत्मासीत् १०, ९०, १२; अथर्व. १९, ६, ६;
वा. य. ३१, ११; तै. आ. ३, १२, ५

भृग एव भगवो अस्तु देवाः ७, ४१, ५; अथर्व. ३, १६, ५;

वा. य. ३४, ३८; तै. ब्रा. २, ५, ५, १; ८, ९, ८

भगं धियं वाजयन्तः २, ३८, १०; तै. ब्रा. २, ८, ६, ३

भग प्रणेतर्येग सत्यराधः ७, ४१, ३; अथर्व. ३, १६, ३;
वा. य. ३४, ३६; तै. ब्रा. २, ५, ५, २; ८, ९, ८

भगभक्त्य ते वयं १, २४, ५

भगस्य स्वसा वरुणस्य १, १२३, ५

भजन्त विधे देवत्वं १, ६८, ४

भद्रं वै वरं वृणते १०, १६४, २

भद्रं कर्णेभिः शृणुयाम १, ८९, ८; साम. १८७४; वा. य.
२५, २१; तै. आ. १, १, १

भद्रं ते अग्ने सहसिन् ४, ११, १; तै. सं. ४, ३, १३, १

भद्रं नो अपि वातय मनः १०, २०, १

भद्रं नो अपि वातय मनो १०, २५, १; साम. ४२२

भद्रमिदं रुशमा अग्ने अक्रून् ५, ३०, १२

भद्रमिन्द्रा ७, ९६, ३

भद्रंभद्रं न आ भर ८, ९३, २८; साम. १७३

भद्रं मनः कृणुष्व वृत्रतर्क्ये ८, १९, २०; साम. १५६०;
वा. य. १५, ३९, ४०

भद्रा अग्नेर्वैश्यस्य १०, ६९, १

भद्रा अग्ना हरितः सूर्यस्य १, ११५, ३; तै. ब्रा. २, ८, ७, १

भद्रा ते अग्ने स्वनीक ४, ६, ६; तै. सं. ४, ३, १३, १

भद्रा ते हस्ता सुकृणोत ४, २१, ९

भद्रा दक्ष जर्विया ६, ६४, २

भद्रा वक्षा संमन्या ९, ९७, २; साम. १४००

भद्रो नो अग्निराहुतो ८, १९, १९; साम. १११; १५५९;
वा. य. १५, ३८-३९

भद्रो भद्रया सचमान १०, ३, ३; साम. १५४८

भरषदि विरतो ४, २६, ५

भरद्वाजाय सप्रयः ६, १६, ३३
 भरद्वाजायाव बुक्षत द्विता ६, ४८, १३
 भरामेधमं कृणवा १, ९४, ४; साम. १०६५
 भारय सु भरत भागं १०, १००, २
 भरेयु हव्यो नमसोप २, २३, १३
 भरेत्विन्द्रं सुष्टवं १०, ६३, ९; तै. सं. २, १, ११, १; तै. ब्रा. २, ७, १३, ३
 भगो ह नामोत यस्य १०, ६१, १४
 भवा शुक्नी वाऽयश्चोत १०, ६९, ५
 भवा नो अग्नेऽवितोत १०, ७, ७
 भवा नो अग्ने सुमना उपेतौ ३, १८, १
 भवा मित्रो न दोष्यो १, १५६, १; तै. ब्रा. २, ४, ३, ८
 भवा बरुथं गृणते १, ५८, ९
 भवा बरुथं मघवन्मघोनां ७, ३२, ७
 भारतीळे सरस्वति १, १८८, ८
 भारती पवमानस्य २, ५, ८
 भास्वती नेत्री सुरुतानां दिव १, ९२, ७
 भास्वती नेत्री सुरुतानामचेति १, ११३, ४
 भिनत्सुरो नवतिं हन्द्र १, १३०, ७
 भिनद्भिर् शवसा ४, १७, ३
 भिनद्बलमक्षिरोभिः २, १५, ८; तै. सं. २, ३, १४, ५
 भिंधि विश्वा अपद्विपः ८, ४५, ४०; साम. १३४; १०७०,
 अथर्व. २०, ४३, १
 भीताय नाधमानाय ५, ७८, ६
 भीमो विवेषायुधेभिरेषां ७, २१, ४
 भुज्युमंहसः पिष्टयो १०, ६५, १२
 भुरन्तु नो यज्ञसः १०, ७६, ६
 भुवस्त्रितस्य मज्यौ ९, ३४, ४
 भुवनस्य पितरं गीमिराभिः ६, ४९, १०
 भुवश्चक्षुर्महं क्रतस्य १०, ८, ५
 भुवस्त्वमिन्द्रं ग्रहणा १०, ५०, ४; तै. सं. ३, ४, ११, ४
 भुवो जनस्य दिव्यस्य राजा ६, २२, ९; अथर्व. २०, ३६, ९
 भुवो यज्ञस्य रजसश्च १०, ८, ६; वा. य. १३, १५;
 १५, २३; तै. सं. ४, ४, ४, १; तै. ब्रा. ३, ५, ७, १
 भुवोऽविता वामदेवस्य ४, १६, १८
 भूम्या अन्तं पर्येके चरन्ति १०, ११४, १०
 भूय इद्रावृषे वीर्यां ६, ३०, १
 भूयसा वस्नमचरत् ४, २४, ९
 भूयाम ते सुमतौ ८, ३, २; साम. १४२२
 भूयामो पु त्वावतः ४, ३२, ६
 भूरिकर्मणे वृषभाय १, १०३, ६

भूरि चकयं युज्येभिः १, १६५, ७; नि. ६, ७
 भूरि चक्र मरुतः पित्र्याणि ७, ५६, २३
 भूरि त हन्द्र वीर्यं १, ५७, ५; अथर्व. २०, १५, ५
 भूरि दक्षेभिर्नचनेभिः १०, ११३, ९
 भूरिदा भूरि देहि ४, ३२, २०
 भूरिदा ऋषि श्रुतः पुरुत्रा ४, ३२, २१
 भूरि नाम वन्दमानो दधाति ५, ३, १०
 भूरिं द्वे अचरंती चरंतं १, १८५, २; तै. ब्रा. २, ८, ४, ८
 भूरिभिः समह ऋषिभिः ८, ७०, १४
 भूरि हि ते सवना मातुषेयु ७, २२, ६; साम. १८००
 भूरीणि भद्रा नयेयु १, १६६, १०
 भूरीणि हि त्वे दधिरे ३, १९, ४
 भूरीदिन्द्र उदिनक्षंतं १०, ८, ९
 भूरीदिन्द्रस्य वीर्यं ८, ५५, १
 भूर्जेज उच्चानपदः १०, ७२, ४
 भूषण योऽधि बभूयु १, १४०, ६
 भूमिश्चिद्वासि दधुभिः ४, ३२, २
 भोजं त्वामिन्द्र २, १७, ८
 भोजमग्नाः सुषुवाहः १०, १०७, ११
 भोजा जिग्युः सुरभिं १०, १०७, ९
 भोजायाचं समृजन्ति १०, १०७, १०; नि. ७, ३
 भंसीमहि त्वा वयं १०, २६, ४; नि. ६, २९
 भंहिष्ठं वो मघोनां ५, ३९, ४
 भंहिष्ठा वाजसातमेपा ८, ५, ५
 भक्षू कनायाः सख्यं नवरवा १०, ६१, १०
 भक्षू कनायाः सख्यं नवीयो १०, ६१, ११
 भक्षू ता त हन्द्र दानामस १०, २२, ११
 भक्षू देववतो रथः ८, ३१, १५; तै. सं. १, ८, २२, ३
 भक्षू न येयु दोहसे चिदया ६, ६६, ५
 भक्षू न वह्निः प्रजाया १०, ६१, ९
 भक्षू हि प्मा गच्छथ ईवतोषू ४, ४३, ३
 भक्षू ते तविषस्य प्रजृतिं ३, ३४, २; अथर्व. २०, ११, २
 भघोन आ पवस्व नो २, ८, ७; साम. ११८४
 भघोनः स्म वृत्रहृत्पेयु चोदय ७, ३२, १५; साम. १६८३
 भतयः सोमपायुर्न ३, ४१, ५; अथर्व. २०, २३, ५
 भती जुष्टो धिया हितः ९, ४४, २
 भस्ति नो वस्य इष्टये १, १७६, १
 भस्ति वायुमिष्टये ९, ७७, ४२; साम. १२५४
 भस्ति सोम वरुणं ९, ९०, ५
 भस्त्वपायि ते महः १, १७५, १; साम. १४३२
 भस्त्रा सुषिप्र मंदिभिः १, ९, ३; अथर्व. २०, ७१, ९

मत्स्वा सुशिप्र हरिवस्तदीम ८, ९९, २; साम. ८१४
 मथीषदीं विष्टो १, ७१, ४
 मथीषदीं विष्टो मा १, १४८, १
 मदच्युक्तेति सादने ९, १२, ३; साम. ११९८
 मदेनेषितं मदं ८, १, २१
 मदेमदे हि नो ददि: १, ८१, ७; अथर्व. २०, ५६, ४;
 तै. ब्रा. २, ४, ४, ७
 मधु नक्तमुनोपसो १, ९०, ७; वा. य. १३, २८; तै. सं.
 ४, २, ९, ३; तै. आ. १०, १०, २; श. ब्रा.
 १४, ९, ३, १२
 मधु नो घावापृथिवी ६, ७०, ५
 मधुपृष्ठं घोरमयासं ९, ८९, ४
 मधुमतीरोपधीर्घाव आप: ४, ५७, ३; अथर्व. २०, १४३, ८
 मधुमन्तं तनूनपाद् १, १३, २; साम. १३४८
 मधुमन्मे परायणं १०, २४, ६
 मधुमाचो वनस्पति: १, ९० ८; वा. य. १३, २९; तै. सं.
 ४, २, ९, ३; तै. आ. १०, १०, २; श. ब्रा.
 १४, ९, ३, १३
 मधु वाता ऋतायते १, ९०, ६, वा. य. १३, २७; तै. सं.
 ४, २, ९, ३; तै. आ. १०, १०, २; श. ब्रा.
 १४, ९, ३, ११
 मधोर्धारामनु क्षर ९, १७, ८
 मध्या यत्कत्वंमभवत् १०, ६१, ६
 मध्ये होता दुरोणे बर्हिषोरा ६, १२, १
 मध्व ऊ पु मधुयुवा ५, ७३, ८
 मध्व: पिबतं मधुपेभिरास ४, ४५, ३
 मध्व: सूदं पवस्व ९, ९७, ४४
 मध्व: सोमस्याम्बिना १, ११७, १
 मध्वो वो नाम मारुतं ७, ५७, १
 मनीषिण: प्र भरध्वं १०, १११, १
 मनीषिभि: पवते पूर्व्य: ९, ८६, २०; साम. ८२२
 मनुष्वत्वा नि धीमहि ५, २१, १; तै. ब्रा. ३, ११, ६, ३
 मनुष्वदमे अङ्गीरस्वदक्षि: १, ३१, १७
 मनुष्वदिन्द्र सवनं जुषाण: ३, ३२, ५
 मनो अस्या अन आसीत् १०, ८५, १०; अथर्व. १४, १, १०
 मनोजवसा वृषणा मदच्यु-८, २२, १६
 मनोजवा अयमान ८, १००, ८
 मनो न येषु हवनेषु १०, ६१, ३; वा. य. ७, १७
 मनो न योऽध्वन: १, ७१, ९
 मनो न्वा हुवामहे १०, ५७, ३; वा. य. ३, ५३; तै. सं.
 १, ८, ५, २

मन्त्रमखर्वं सुधितं सुपेक्षसं ७, ३२, १३; अथर्व. २०, ५१, ४
 मंथला नर: कविमद्वयन्तं ३, २९, ५
 मन्दन्तु त्वा मघवन्निन्द्रेन्दव: ८, ४, ४; साम. १७२२
 मन्दन्तु त्वा मन्दिनो १, १३४, २
 मन्दमान कृतादधि १०, ७३, ५
 मन्दस्व होत्रादनु जोषमन्धस: २, ३७, १
 मन्दस्वा सु स्वर्णर ८, ६, ३९
 मन्दामहे दशतयस्य १, १२२, १३
 मन्दिष्ठ यदुशने काव्ये १, ५१, ११
 मन्द्रं होतारं शुचिमद्वया ३, २, १५
 मन्द्रं होतारसुशिजो नमोभि: १०, ४६, ४
 मन्द्रं होतारसुशिजो यविष्ठं ७, १०, ५
 मन्द्रं होतारसृष्टिजं ८, ४४, ६; साम. १५४३
 मन्द्रजिह्वा जुगुर्वणि: १, १४२, ८
 मन्द्रया सोम धारया ९, ६, १; साम. ५०६
 मन्द्रस्य कवेर्दिव्यस्य ६, ३९, १
 मन्द्रस्य रूपं विविदु: ९, ६८, ६
 मन्द्रा कृणुध्वं धिय १०, १०१, २
 मन्द्रो होता गृहपति: १, ३६, ५
 मनुयुरिन्द्रो मनुयुरेवास १०, ८३, २; अथर्व. ४, ३२, २;
 तै. ब्रा. २, ४, १, ११
 मन्ये त्वा यज्ञियं यज्ञियानां ८, ९६, ४
 ममचन ते मघवन् ४, १८, ९
 ममचन त्वा युवति: ४, १८, ८
 ममत्तु त्वा दिव्य: सोम: १०, ११६, ३
 ममत्तु न: परिज्मा १, १२२, ३; तै. सं. २, १, ११, १
 मम त्वा सूर उदिते ८, १, २९
 मम देवा विहवे सन्तु १०, १२८, २; अथर्व. ५, ३, ३;
 तै. सं. ४, ७, १४, १
 मम द्विता राधं क्षत्रियस्य ४, ४२, १
 मम पुत्रा: शत्रुहणो १०, १५९, ३
 मम ब्रह्मेन्द्र याज्ञच्छ २, १८, ७
 ममामे वचो विहवेषु १०, १२८, १; अथर्व. ५, ३, १;
 तै. सं. ४, ७, १४, १
 मया सो अन्नमस्ति १०, १२५, ४; अथर्व. ४, ३०, ४
 मयि देवा द्रविणम् १०, १२८, ३; अथर्व. ५, ३, ५;
 तै. सं. ४, ७, १४, १
 मयो दधे मेधिर: पूतदक्ष: ३, १, ३
 मयोभूवोतो अभि वातु १०, १६९, १; तै. सं. ७, ४, १७, १;
 वि. १, १७
 मरुत: पिबत ऋतुना १, १५, २

मरुतो मारुतस्य न ८, २०, २३
मरुतो यद्ध वो दिवः ८, ७, ११; तै. सं. १, ५, ११, ४
मरुतो यद्ध वो बलं १, ३७, १२
मरुतो यस्य हि क्षये १, ८६, १; अथर्व. २०, १, २; वा. य.
८, ३१; तै. सं. ४, २, ११, १
मरुतो वीक्षुपाणिभिः १, ३८, ११
मरुत्वतो अमतीतस्य ५, ४२, ६
मरुत्वन्तं वृषमं ३, ४७, ५; ६, १९, ११; वा. य. ७, ३६;
तै. सं. १, ४, १७, १; तै. ब्रा. २, ८, ३, ४
मरुत्वन्तं हवामह १, २३, ७
मरुत्वन्तं सृजोषिणं ८, ७६, ५
मरुत्वाँ इन्द्रमीद्वः ८, ७६, ७
मरुत्वाँ इन्द्र वृषभो ३, ४७, १; वा. य. ७, ३८; तै. सं.
१, ४, १९, १; नि. ४, ९
मरुत्सु वो दधीमहि ५, ५२, ४
मरुत्सोवस्य वृजनस्य १, १०१, ११
मरुत्सिद्धो नृतवो रुक्मवक्ष ८, २०, २२
मरुतां अमर्त्यस्य ते ८, ११, ५
मरुताणि ते वर्मणा ६, ७५, १८; साम. १८७०; अथर्व.
७, ११८, १; वा. य. १७, ४९; तै. सं. ४, ६, ४.५
मरुतजानास आयवो ९, ६४, १७
मरुतो न शुभ्रस्तन्वं ९, ९६, २०
मह उग्राय तवसे सुवृक्षं ८, ९६, १०
महः स राय पृषते १, १४९, १
महः सु वो अरमिषे स्त्रवाम ८, ४६, १७
महत्तत्सोमो महिषः ९, ९७, ४१; साम. ५४२; १२५५;
नि. १४, १७
महत्तदुर्ध्वं स्थविरं १०, ५१, १; नि. ६, ३५
महत्तद्वः क्रवयः ३, ५४, १७
महत्तत्राम गुह्यं पुरुषं १०, ५५, २
महद्वय महतामावृणीमहे १०, ३६, ११
महश्चक्रेभ्यर्वैतः क्रतुवाः ४, ३९, २
महश्चित्स्वमिन्द्र यत एतान् १, १६९, १
महश्चिदस एतसो ४, १२, ५
महौ अमरो वृजने चिरप्सी ३, ३६, ४; नि. ६, २३
महौ असि महिष ३, ४६, २
महौ असि सोम ज्येष्ठ ९, ६६, १६
महौ अस्यध्वरस्य ७, ११, १
महौ आदित्यो नमोषे ३, ५२, ५; तै. ब्रा. २, ८, ७, ६
महौ इन्द्रः परश्च १, ८, ५; साम. १६६; अथर्व. २०, ७१, १

महौ इन्द्रो नृवदा चर्यामिद्रा ६, १९, १; वा. य. ७, ३९;
तै. सं. १, ४, २१, १; तै. ब्रा. ३, ५, ७, ४; नि. ६, १६-१७
महौ इन्द्रो य ओजसा ८, ६, १; साम. १३०७; अथर्व.
२०, १३८, १; वा. य. ७, ४०; तै. सं. १, ४, २०, १;
तै. ब्रा. ३, ५, ७, ४
महौ उग्रो वावृषे वीर्याय ३, ३६, ५
महौ उतासि यस्य ते ७, ३१, ७
महौ ऋषिर्देवजा ३, ५३, ९
महान्तं कोशमुदचा ५, ८३, ८; अथर्व. ४, १५, १६
महान्तं त्वा महीरनु ९, २, ४; साम. १०४०
महान्तं महिना वयं ८, १२, २३
महान्ता मित्रावरुणा ८, २५, ४
महान्तो मद्वा विश्वो १, १६६, ११
महान्तसधस्ये ध्रुव आनिप ३, ६, ४
महिकेरव ऊतये १, ४५, ४
महि क्षेत्रं पुरुषं विविद्वा ३, ३१, १५; तै. ब्रा. २, ७, १३, ३
महि ज्योतिर्निहितं वक्षणा ३, ३०, १४
महि ज्योतिर्विभ्रनं त्वा १०, ३७, ८
महि श्रोणामवोऽस्तु १०, १८५, १; साम. १९२;
वा. य. ३, ३१
महि त्वाष्ट्रमूर्जयन्तीरजुषं ३, ७, ४
महि चावापृथिवी भूतं १०, ९३, १
महि पसरः सुकृतं सोमं ९, ७४, ३
महि महे तवसे दीध्ये नृन् ५, ३३, १
महि महे दिवे अर्चा ३, ५४, २
महिन्न एषां पितरः १०, ५६, ४
महि राधो विश्वजन्यं ६, ४७, २५
महि वो महतामवो वरुण मित्र दाक्षुषे ८, ४७, १
महि वो महतामवो वरुण मित्रायमन् ८, ६७, ४
महिषासो मायिनश्चिन् १, ६४, ७
मही अन्न महिना १, १५१, ५
मही चावापृथिवी इह ज्येष्ठ ४, ५६, १
मही द्यौः पृथिवी चनः १ २२, १३; वा. य. ८, ३२; १३, ३२;
तै. सं. ३, ३, १०, २; ५, ११, ३; ४, २, ९, ३
मही मित्रस्य साधयः ४, ५६, ७; साम. १५९८
महीमे अस्य वृषनाम ९, ९७, ५४; साम. ११०६
मही यदि धिपणा शिष्ये ३, ३१, १३
महीरस्य प्रणीतयः (०नास्य) ६, ४५, ३
महीरस्य प्रणीतयः (०विष्या वसुनि) ८, १२, २१
मही वामूतिरक्षिना मनोऽनु १, ११७, १९

मही समैरच्चम्वा ३, ५५, २०
 महं चन त्वामद्विवः ८, १, ५; साम. २९१
 महं नो अद्य बोधयोषो ५, ७९, १; साम. ४२१; १७४०
 महं नो अद्य सुविताय बोधि ७, ७५, २
 महं यत्पित्र ई रसं १, ७१, ५
 महं शुक्काय वरुणस्य ७, ८२, ६
 महो अग्नेः समिधानस्य १०, ३६, १२; वा. य. ३३, १७
 महो अर्णः सरस्वती १, ३, १२; वा. य. २०, ८६; नि. ११, २७
 महो देवान्यजसि यक्ष्यातु ६, ४८, ४
 महो द्रुहो अप विश्वायु ६, २०, ५
 महो नो अग्ने सुवितस्य ७, १, २४
 महो नो राय आ भर ९, ६१, २६; साम. १२१४
 महो महानि पनयन्त्यस्य ३, ३४, ६; अथर्व. २०, ११, ६
 महो यस्पतिः शवसो १०, २२, ३
 महो रुजामि बन्धुता ४, ४, ११; तै. सं. १, २, १४, ४
 महो विश्वां अभि पतो ८, २३, २६
 मह्यं यजन्तु मम १०, १२८, ४; अथर्व. ५, ३, ४; तै. सं. ४, ७, १४, २
 मह्यं त्वष्टा वज्रमतक्षत् १०, ४८, ३
 मह्या ते सख्यं ३, ३१, १४
 मा कस्य धातमभ्यमित्रिणे १, १२०, ८
 मा कस्य नो अरूपो ७, ९४, ८
 माः कस्य यक्षं सद्मिन् ४, ३, १३
 मा कस्याहुनक्रतू ५, ७०, ४
 मा काकम्बीरमुदहो ६, ४८, १७
 माकिरेना पथा गात् ८, ५, ३९
 माकिर्न एना सख्या १०, २३, ७
 माकिर्नैशान्माकीं ६, ५४, ७
 माकुक्ष्यगिन्द्र शूर वरुणीः १०, २२, १२
 मा चिदन्यद्वि क्षंसत् ८, १, १; साम. २४२; १३६०; अथर्व. २०, ८५, १; नि. ७, २
 मा षष्ठेय रश्मीरिति १, १०९, ३; तै. ब्रा. ३, ६, ९, १
 मा जस्त्रने वृषभ ६, ४४, ११
 मां चत्वार आशवः ८, ७४, १४
 मातली कश्यपमो १०, १४, ३; अथर्व. १८, १, ४७; तै. सं. २, ६, १२, ५
 माता च यत्र दुहिता ३, ५५, १२
 माता देवानामद्विजेः १, ११३, १९
 माता पितरमृत आ भज १, १६४, ८; अथर्व. ९, ९, ८
 माता रुद्राणां दुहिता ८, १०१, १५; तै. भा. ६, १२, १

मातुर्दिधिषुस् ६, ५५, ५; नि. ३, १६
 मातृष्पदे परमे ५, ४३, १४
 मा ते अमात्रो यया ८, २१, १५
 मा ते अस्यां सहसावन्परि ७, १९, ७; अथर्व. २०, ३७, ७; तै. सं. १, ६, १२, ५
 मा ते गोदन्न निरराम राधसः ८, २१, १६
 मा ते राधांसि मा त ऊतयो १, ८४, २०; साम. १७२४; नि. १४, ३७
 मातेव यन्नरसे पप्रथानः ५, १५, ४
 मा ते हरि वृषणा वीतष्टा ३, ३५, ५
 मात्र पूयन्नाष्ट्रण हरस्यः ७, ४०, ६
 मात्रे तु ते सुमिते १०, २९, ६; अथर्व. २०, ७६, ६
 मा त्वाग्निध्वनयीदूमगंधिः १, १६२, १५; वा. य. २५, ३७; तै. सं. ४, ६, ९, २
 मा त्वा तपस्त्रिय आत्मापि १, १६२, २०; वा. य. २५, ४३; तै. सं. ४, ६, ९, ३
 मा त्वा मूरा अविष्यवो ८, ४५, २३; साम. ७३२; अथर्व. २०, २२, २
 मा त्वा रुद्र चुकुचामा नमो २, ३३, ४
 मा त्वा इयेन उद्वधीन् २, ४२, २
 मा त्वा सोमस्य गच्छया ८, १, २०; साम. ३०७; नि. ६, २४
 मादयस्व सुते सचा १, ८१, ८; अथर्व. २०, ५६, ५
 मादयस्व हरिभिः १, १०१, १०; नि. ६, १७
 माध्यन्दिनस्य सवनस्य घानाः ३, ५२, ५
 माध्यन्दिने सवने जातवेदः ३, २८, ४
 मा न इन्द्र परा वृणक् ८, ९७, ७; साम. २६०
 मा न इन्द्र पीयत्नवे ८, २, १५; साम. १८०६
 मा न इन्द्राम्यादिवाः ८, ९२, ३१; साम. १२८
 मा न एकस्मिन्नागसि ८, ४५, ३४
 मा नः क्षंसो अरुहो १, १८, ३; वा. य. ३, ३०
 मा नः समस्त वृक्षाः ८, ७५, ९; तै. सं. २, ६, ११, २; नि. ५, २३
 मा नः सेतुः सिषेदयं ८, ६७, ८
 मा नः सोमपरिवायो १, ४३, ८
 मा नः सोम सं वीविजो ८, ७९, ८; तै. सं. ३, २, ५, २
 मा नः स्तेनेभ्यो ये अभि २, २३, १६
 मा नस्तोके तनये १, ११४, ८; वा. य. १६, १६; तै. सं. ३, ४, ११, २; ४, ५, १०, ३
 मा निन्दत य इमां ४, ५, २
 मा नो अग्ने दुर्धृतये ७, १, २२

मा नो अग्नेऽमृतये ३, १६, ५
 मा नो अग्नेऽवच्यजो १, १८९, ५
 मा नो अग्नेऽवीरते परादा ७, १, १९
 मा नो अग्ने सख्या १, ७१, १०
 मा नो अज्ञाता वृजना ७, ३२, २७; साम. १४५७; अथर्व. २०, ७९, २; तांछ्य ब्रा. ४, ७, ५, ६
 मा नो अरातिरीहात २, ७, २
 मा नो अस्मिन्मघवन् १, ५४, १
 मा नो अस्मिन्महाघने ८, ७५, १२; साम. १६५०; तै.सं. २, ६, ११, ३
 मा नो गन्धेभिरभ्यैः ८, ७३, १५
 मा नो गुह्या रिप आधोरहन्द २, ३२, २
 मा नो देवानां विहाः ८, ७५, ८; तै. सं. २, ६, ११, २
 मा नो निदे च वक्तवे ७, ३१, ५; अथर्व. २०, १८, ५
 मा नो मतां अभि दुहन् १, ५, १०; अथर्व. २०, ६९, ८
 मा नो मतांय रिपवे ८, ६०, ८
 मा नो मर्षारा भरा ४, २०, १०; तै. सं. १, ७, १३, ३
 मा नो महान्तमुत १, ११४, ७; वा. य. १६, १५; तै.सं. ४, ५, १०, २
 मा नो मित्रो वरुणो अर्यमायुः १, १६२, १; वा. य. २५, २४; तै. सं. ४, ६, ८, १; नि. ९, ३
 मा नो मृचा रिपुणां ८, ६७, ९
 मा नो रक्ष आ वेशीदाघृणीव ८, ६०, २०
 मा नो रक्षो अभि नव्यातु ७, १०४, २३; अथर्व. ८, ४, २३
 मा नो वधाय हस्ते १, २५, २
 मा नो वधीरिन्द्र मा १, १०४, ८
 मा नो वधी रुद्र मा ७, ४६, ४
 मा नो वधैर्वरुण २, २८, ७
 मा नो वृकार्यं वृक्ये समस्यै ६, ५१, ६
 मा नो हिंसीजनिता १०, १२१, २; वा. य. १२, १०२; तै. सं. ४, २, ७, १
 मा नोऽहिर्बुध्न्यो रिषेधाव ७, ३४, १७; नि. १०, ४५
 मा नो हृणीतामतिथिर्वसु ८, १०३, १२; साम. ११०
 मा नो हेतिर्विबस्वत ८, ६७, २०
 मां देव दधिरे हव्यवाहं १०, ५२, ४
 मां धुरिन्द्रं नाम देवता १०, ४९, २
 मां नरः स्वस्था वाजयन्तः ४, ४२, ५
 मा पापस्वाय नो नरेन्द्रासी ७, ९४, ३; साम. ९१८
 मा वृणन्तो दुरितम् १, १२५, ७
 मा प्र गाम पथो वयं १०, ५७, १; अथर्व. १३, १, ५९

मा भूम निष्क्या हवे ८, १, १३; अथर्व. २०, ११६, १;
 तांछ्य ब्रा. ९, १०, १
 मा भेम मा अमिष्मो ८, ४, ७; साम. १६०५
 मा मामिमं तव ५, ४०, ७
 मायामिरिन्द्र मायिनं १, ११, ७
 मायामिरुस्मिष्टस्त ८, १४, १४; अथर्व. २०, २९, ४
 माया वा मित्रावरुणा दिवि ५, ६३, ४
 मारे अस्मद्भि सुसुचो ३, ४१, ८; अथर्व. २०, २३, ८
 मार्जान्यो मृज्यते स्वे ५, १, ८
 मा व एनो अन्यकृतं मुजेम ६, ५१, ७
 मा वां वृको १, १८३, ४
 मा विद्वन्परिपंथिनो १०, ८५, ३२; अथर्व. १४, २, ११
 मा वो भ्रन्तं मा शपंतं १, ४१, ८
 मा वो दात्रान्मरुतो ७, ५६, २१
 मा वो मृगो न यवसे १, ३८, ५
 मा वो रसानितमा ५, ५३, ९
 मा वो रिषस्त्वानिता १०, ९७, २०; वा. य. १२, ९५; तै. सं. ४, २, ६, ५
 मा शूने अग्ने नि षदाम नृणां ७, १, ११
 मा सस्युः शूनमा विदे ८, ४५, ३६
 मा सा ते अस्मात्सुमतिर्विद १, १२१, १५
 मा सीमवच आ माग् ८, ८०, ८
 मा सेधत सोमिनो दक्षता ७, ३२, ९
 माहं मघोनो वरुण २, २७, १७; २८, ११, २९, ७
 मित्रं वयं हवामहे १, २३, ४; साम. ७९३
 मित्रं हुवे पूतदक्षं १, २, ७; साम. ८४७; वा. य. ३३, ५७
 मित्रं कृणुष्वं खलु १०, ३४, १४
 मित्रं न यं शिष्या गोपु १, १५१, १; तै. ब्रा. २, ८, ७, ६
 मित्रं न यं सुधितं ६, १५, २
 मित्रश्च तुभ्यं वरुणः ३, १४, ४
 मित्रश्च नो वरुणश्च ५, ७२, ३
 मित्रस्तन्नो वरुणो देवो अर्यः ७, ६४, ३
 मित्रस्तन्नो वरुणो मामहन्त ७, ५२, २
 मित्रस्तन्नो वरुणो रोदसी ७, ४०, २
 मित्रस्य चर्यणीष्टतो ३, ५९, ६; वा. य. ११, ६२; तै. सं. ३, ४, ११, ५; ४, १, ६, ३; तै. आ. ४, ३, २
 मित्रा तना न रथ्या ८, २५, २
 मित्राय पञ्च येमिरे ३, ५९, ८
 मित्राय शिक्ष वरुणाय १०, ६५, ५
 मित्रावरुणवन्ता उत ८, ३५, १३
 मित्रो अहोभिदादुरु ५, ६५, ४

मित्रो अग्निर्भवति यत् ३, ५, ४
 मित्रो जनान्यातयति ३, ५९, १; तै. सं. ३, ४, ११, ५;
 तै. ब्रा. ३, ७, २, ३; नि. १०, २२
 मित्रो देवेष्वायुषु ३, ५९, ९
 मित्रो नो अत्यंहति ८, ६७, २
 मिमाति वह्निरेतशः ९, ६४, १९
 मिमातु घौरदितिर्वातये नः ५, ५९, ८
 मिमीहि श्लोकमाख्ये १, ३८, १४
 मिम्यक्ष येपु रोदसी ६, ५०, ५; नि. ६, ६
 मिम्यक्ष येपु सुधिता १, १६७, ३
 मिहः पावकाः प्रतता अभूव ३, ३१, २०
 मीळहुप्मतीव पृथिवी ५, ५६, ३
 मुञ्चन्तु मा शपस्याद् १०, ९७, १६; अथर्व. ६, ९६, २;
 ७, ११२, २; वा. य. १२, ९०
 मुञ्चामि त्वा हविषा जीवनाय १८, १६१, १; अथर्व.
 ३, ११, १; २०, ९६, ६
 मुनयो वातरक्षानाः १०, १३६, २
 मुमुक्ष्वो मनवे १, १४०, ४
 मुनोद गर्भो वृषभः १०, ८, २
 मुषाय सूर्यं कवे १, १७५, ४
 मूरा अमूरा न वयं १०, ४, ४; नि. ६, ८
 मूर्ध्ना दिवो नाभिरग्निः १, ५९, २
 मूर्धानं दिवो अरतिं ६, ७, १; साम. ६७; ११४०; वा. य.
 ७, २४; ३३, ८; तै. सं. १, ४, १३. १
 मूर्ध्नां भुवो भवति नक्तं १०, ८८, ६; नि. ७, २७
 मूषो न शिखा व्यदन्ति १०, ३३, ३
 मृगो न भीमः कुचरो गिरि १०, १८०, २; साम. १८७३;
 अथर्व. ७, ८४, ३; वा. य. १८, ७१; तै. सं.
 १, ६, १२, ४
 मृजन्ति त्वा दश क्षिपो ९, ८, ४; साम. ११८१
 मृजन्ति त्वा समध्रुवो ९, ६६, ९
 मृजानो वारे पवमानो ९, १०७, २२; साम. १०८०
 मृज्यमानः सुहस्य ९, १०७, २१; साम. ५१७; १०७९
 मृळत नो मरुतो मा वधि ५, ५५, ९
 मृळा नो रुद्रोत् १, ११४, २; तै. सं. ४, ५, १०, २
 मृत्योः पदं योपयन्तो १०, १८, २, अथर्व. १२, २, ३०;
 तै. आ. ६, १०, २
 मेघन्तु ते वह्नयो २, ३७, ३; नि. ८, ३
 मेघाकारं विदथस्य १०, ९१, ८; साम. ९८४; तै. ब्रा.
 ३, ११, ६, ३
 मेघनाहनंकरणाद् १०, १६३, ५; अथर्व. २०, ९६, २१

मेनमग्ने वि दहो १०, १६, १; अथर्व. १८, २, ४; तै. आ.
 ६, १, ४
 मोघमर्द्धं विन्दते १०, ११७, ६; तै. ब्रा. २, ८, ८, ३;
 नि. ७, ३
 मो ते रिषन्त्ये अच्छोक्तिभिः ८, १०३, १३
 मो पु णः परापरा १, ३८, ६
 मो पु णः सोम मृत्यवे १०, ५९, ४
 मो पु त्वा वायवश्चनारे ७, ३२, १; साम. २८४; १६७५
 मो पु देवा अदः स्वर १, १०५, ३
 मो पु मल्लेव ८, ९२, ३०; साम. ८२६; अथर्व. २०, ६०, ३
 मो पु वरुण मृण्मयं ७, ८९, १
 मो पु वो अस्मदग्निं तानि १, १३९, ८; अथर्व. २०, ६७, २
 मो पु ण इन्द्रात्र पृत्सु १, १७३. १२; वा. य. ३, ४६
 मो पु णो अत्र सुहुरन्त ३, ५५, २
 मो प्वद्य दुर्हणावान् ८, २, २०
 य आत्मदा बलदा यस्य १०, १२१, २; अथर्व. ४, २, १;
 १३, ३, २४; वा. य. २५, १३; तै. सं. ४, १, ८, ४;
 ७, ५, १७, १
 य आधाय चक्रमानाय १०, ११७, २
 य आनयत्परावतः ६, ४५, १; साम. १२७
 य आपिर्निह्यो वरुण मिषः ७, ८८, ६
 य आयुं कुत्समतिथिग्व ८, ५३, २
 य आर्जिकेषु कृत्वसु ९, ६५, २३; साम. ११६४
 य आस्तेयश्च चरति ७, ५५, ६; अथर्व. ४, ५, ५
 य आस्त्वक आशये ८, ४१, ७
 य इदं आविवासति ६, ६०, ११; साम. ११५०
 य इन्द्रोः पवमानस्यानु ९, ११४, १
 य इन्द्रं चमसेत्वा ८, ८२, ७; साम. १६२
 य इन्द्रं यतयस्त्वा ८, ६, १८
 य इन्द्रं जुष्टो मघवन्ते अस्ति ७, २७, २; तै. ब्रा. २, ८, ५, ७
 य इन्द्रं सस्यम्रतो ८, ९७, ३
 य इन्द्रं सोमपातमो ८, १२, १; साम. ३९४; अथर्व.
 २०, ६३, ७
 य इन्द्राग्नी चित्रतमो रथे १, १०८, १
 य इन्द्राग्नी सुतेषु वां ६, ५९, ४; नि. ५, २२
 य इन्द्राय वचोयुजा १, २०, २
 य इन्द्राय सुनवद् सोमं ४, २४, ७
 य इमा विश्वा जातानि ५, ८२, ९
 य इमा विश्वा भुवनानि सुहृद् १०, ८१, १; वा. य. १७, १७;
 तै. सं. ४, ६, २, १

य इमे उमे अहनी ५, ८२, ८
य इमे धावायुषिवी जनित्री १०, ११०, ९; अथर्व. ५, १२, ९; वा. य. २९, ३४; तै. आ. ३, ६, ३, ४; नि. ८, १४
य इमे रोदसी उमे अहं ३, ५३, १२
य इमे रोदसी मही समीची ८, ६, १७
य इमे रोदसी मही सं मातरेव ९, १८, ५
य ई राजानावृत्तया ६, ६२, ९
य ई वहन्त आद्युभिः ५, ६१, ११
य ईक्षयन्ति पर्वतान् १, १९, ७
य ई चकार न सो अस्य १, १६४, ३२; अथर्व. ९, १०, १०; नि. २, ८
य ई चिकेत गुहा १, ६७, ७
य ईश्वरे भुवनस्य १०, ६३, ८
य उक्था केवला दधे ८, ५२, ३
य उक्थेभिर्न विन्धते ८, ५१, ३
य उग्र इव शर्वहा ६, १६, ३९; साम. १७०७; तै. सं. २, ६, ११, ४
य उग्रः सन्ननिष्ठः ८, ३३, ९; साम. १६९८; अथर्व. २०, ५३, ३; ५७, १३
य उग्रा अर्कमानुषुः १, १९, ४
य उग्रेभ्यश्चिदोजियाय ९, ६६, १७
य उदाजम्पितरो १०, ६२, २
य उदांनद् व्ययनं १०, १९, ५; अथर्व. ६, ७७, २
य उदचि यज्ञे अश्वरेष्ठा १०, ७७, ७
य उदचीन्द्र देवगोपाः १, ५३, ११; अथर्व. २०, २१, ११
य उद्गः फलितं भिनत् ८, ३२, २५
य उशता मनसा सोमं १०, १६०, ३; अथर्व. २०, ९६, ३
य उ श्रिया दमेष्वा २, ८, ३
य उल्लिया अप्या अन्तः ९, १०८, ६; साम ५८५
य कक्षादंहसो सुचव ८, २४, २७
य क्कामां मांमहे ८, १, ३२
य क्कामा वातरंहसो ८, ३४, १७
य क्कते चिद्विभिषिः ८, १, १२; साम. २४४; अथर्व. १४, २, ४७; तै. आ. ४, २०, १; काला. औ. सू. २५, ५, ३०; ताण्ड्य. आ. ९, १०, १
य क्कते चिद्रास्पदेभ्यः ८, २, ३९
य क्कतेन सूर्यमारोहन् १०, ६२, ३
य क्कन्तः आचवत्सला ८, ४६, १२
य क्कत्वा रिष्टिविद्युतः ५, ५२, १३
य एक इक्ष्वावयती ४, १७, ५

य एक इक्ष्मृष्टुहि ६, ४५, १६
य एक इक्ष्मृष्टुणीनां ६, २२, १; अथर्व. २०, ३६, १
य एक इक्ष्मृष्टुते १, ८४, ७; साम. ३८९; १३४१; अथर्व. २०, ६३, ४; नि. ४, १७
य एकक्ष्मणीनाम् १, ७, ९; अथर्व. २०, ७०, १५
य एको अस्ति दंसना ८, १, २७
य एनमादिदेशति ६, ५६, १
य ओजिष्ठ इन्द्र तं ६, ३३, १
य ओजिष्ठस्तमा भर ९, १०१ ९; साम. ८२०
य ओहते रक्षसो देववीतौ ५, ४२, १०
यं यज्ञं नयथा नरः १, ४१, ५
यं युवं दाक्षध्वराय देवा ६, ६८, ६
यं रक्षन्ति प्रचेतसो १, ४१, १; साम. १८५
यं वर्धयन्तीक्षिरः ६, ४४, ५
यं विप्रा उक्थवाहसो ८, १२, १३
यं वै सूर्य स्वर्मानुः ५, ४०, ९
यं सीमकृष्णन्तमसे ४, ३३, ३
यं सीमनु प्रवतेव ब्रवन्तं ४, ३८, ३
यं सुपर्णः परावतः १०, १४४, ४
यं सोममिन्द्र पृथिवीं ३, ४६, ५
यं सा पृच्छन्ति कुह २, १२, ५; अथर्व. २०, ३४, ५
यः ककुभो निधारयः ८, ४१, ४
यः कुक्षिः सोमपातमः १, ८, ७; अथर्व. २०, ७१, ३
यः कृन्तद्विद्युतं योन्यं ८, ४५, ३०
यः पंचचर्षणीरभि ७, १५, २
यः परस्माः परावतः १०, १८७, २; अथर्व. ६, ३४, ३; नि. ५, ५
यः पावमानीरध्येति ९, ६७, ३१; साम. १२९८
यः पुष्पिणीश्च २, १३, ७
यः पूष्योय वेचसे १, १५६, २; तै. आ. २, ४, ३, ९
यः पृथिवीं व्यथमांताम् २, १२, २; अथर्व. २०, ३४, २
यः पौकषेयेण ऋषिषा १०, ८७, १६; अथर्व. ८, ३, १५
यः प्राणतो निमिषतो १०, १२१, ३; अथर्व. ४, २, २; वा. य. २३, ३; २५, ११; तै. सं. ४, १, ८, ४; ७, ५, १६, १
यः शक्रो यशो अश्वयः ८, ६६, ३
यः शरमस्तुविशरम ते ६, ४४, २
यः शम्बरं पर्वतेषु २, १२, ११; अथर्व. २०, ३४, ११
यः शशतो मद्यो २, २२, १०; अथर्व. २०, ३४, १०
यः शुक्र इव सूर्यो १, ४३, ५
यः शूरेभिर्हन्तो १, १०१, ६

यः श्वेता अधिनिर्गिजः ८, ४१, १०
 यः संख्ये चिच्छतक्रतुः ८, ३२, ११
 यः सत्राहा विचर्यणिः ६, ४६, ३; साम. २८६
 यः सप्तदिग्भुषणः २, १२, १२; अथर्व. २०, ३४, १३
 यः समिधा य आहुती ८, १९, ५
 यः सुनीथो ददाशुषे २, ८, २
 यः सुन्वते पचते २, १२, १५; अथर्व. २०, ३४, १८
 यः सुन्वतमवति यः २, १२, १४; अथर्व. २०, ३४, १५
 यः सुपयः सुदक्षिणः ८, ३३, ५
 यः सुविन्दमनसि ८, ३२, २
 यः सोमः कलशेषाँ ९, १२, ५; साम. १२००
 यः सोम सख्ये तव १, ९१, १४
 यः स्नीहितीपु पुर्यः १, ७४, २; साम. १३८०
 यः सारुधानो गध्यासम ४, ३८, ४
 यं कुमार नवं रयं १०, १३५, ३
 यं कुमार प्रावर्तयो १०, १३५, ४
 यं क्रन्दसी अवसा १०, १२१, ६; अथर्व. ४, २, ३; वा. य.
 ३२, ७; तै. सं. ४, १, ८, ५
 यं क्रन्दसी संयती २, १२, ८; अथर्व. २०, ३४, ८
 यद्य गोषु दुष्यन्त्यं ८, ४७, १४
 यद्यित्रमप्यन उषसो वहन्ती १, ११३, २०
 यद्यिद्धि ते अपि व्यथिः ८, ४५, १९
 यद्यिद्धि ते गणा इमे ५, ७९, ५
 यद्यिद्धि ते पुरुषत्रा ४, १२, ४; तै. सं. ४, ७, १५, ६
 यद्यिद्धि ते विशो यथा १, २५, १; तै. सं. ३, ४, ११, ४
 यद्यिद्धि त्वं गृहेगृह १, २८, ५; नि. ९, २१
 यद्यिद्धि त्वा जना इमे ८, १, ३; अथर्व. २०, ८५, ३
 यद्यिद्धि वां पुर ऋषयो ८, ८, ६
 यद्यिद्धि शश्वता तना १, २६, ६; साम. १६१८
 यद्यिद्धि शश्वतामसीन्द्र ४, ३२, १३; ८, ६५, ७
 यद्यिद्धि सत्य सोमपा १, २९, १; अथर्व. २०, ७४, १
 यच्छक्राति परावति (०। अतरूवा) ८, ९७, ४;
 साम. २६४

यच्छक्राति परावति (०। यद्वा) ८, १३, १५
 यच्छक्रमलौ भवति ७, ५०, ३
 यच्छक्रभूया इमं हवं ८, ४५, १८
 यजध्वेन प्रियमेधा ८, २, ३७
 यजन्ते अस्य सख्यम् ७, ३६, ५
 यजमानाय सुन्वत आग्ने ५, २६, ५
 यजस्व वीर प्र विहि २, २६, २
 यजस्व होतरिषितो ६, ११, १

यजा नो भिन्नावरुणा १, ७५, ५; साम. १५३७; वा. य.
 ३३, ३; तै. ब्रा. २, ७, १२, १
 यजाम इक्ष्मसा वृद्धमिन्द्र ३, ३२, ७
 यजामह इन्द्रं वज्रं १०, २३, १; साम. ३३४
 यजामहे वां महः १, १५३, १
 यजिष्ठ त्वा यजमाना १, १२७, २; साम. १८१४
 यजिष्ठ त्वा ववृमहे ८, १९, ३; साम. ११२; १४१३
 यजातवेदो भुवनस्य १०, ८८, ५
 यजायथा अपूर्वम् ८, ८९, ५; साम. ६०१; १४२९
 यजायथास्तदहरस्य ३, ४८, २
 यज्ञ इन्द्रमवर्षयत् ८, १४, ५; साम. १२१; १६३९; अथर्व.
 २०, २७, ५
 यज्ञं च नस्तन्वं च १०, १५७, २; साम. ११११; अथर्व.
 २०, ६३, १; १२४, ४
 यज्ञं पृच्छामि १, १०५, ४
 यज्ञस्य केतुः पचते ९, ८६, ७
 यज्ञस्य केतुं प्रथमं पुरोहितं हविष्मन्त १०, १२२, ४
 यज्ञस्य केतुं प्रथमं पुरोहितमग्निम् ५, ११, २; साम. ९०९;
 तै. सं. ४, ४, ४, ३
 यज्ञस्य वो रथ्यं विश्पतिं १०, ९२, १
 यज्ञस्य हि स्थ ऋत्विजा ८, ३८, १; साम. १०७३
 यज्ञानां रथ्ये वयं ८, ४४, २७
 यज्ञायज्ञा वः समना तुतुर्वणिः १, १६८, १
 यज्ञायज्ञा वो अग्नये ६, ४८, १; साम. ३५; ७०३; वा. य.
 २७, ४२
 यज्ञासाहं दुव इये १०, २०, ७
 यज्ञे दिवो नृपदने पृथिव्या ७, २७, १
 यज्ञेन गातुमस्तुतो २, २१, ५
 यज्ञेन यज्ञमयजन्त देवाः १, १६४, ५०; १०, ९०, १६;
 अथर्व. ७, ५, १; वा. य. ३१, १६; तै. सं. ३, ५, ११, ५;
 तै. आ. ३, २, ७; श. ब्रा. १०, २, २, २
 यज्ञेन वर्षत जातवेदसम् २, २, १
 यज्ञेन वाचः पदवीयं १०, ७१, ३
 यज्ञेनेन्द्रमवसा चक्रे अर्वाक् ३, ३२, १३
 यज्ञभिर्गन्तुकृतं ८, २३, ८
 यज्ञभिर्यज्ञवाहसं ८, १२, २०
 यज्ञेयज्ञे स सर्थो १०, ९३, २
 यज्ञेः समिन्धः पृषतीभिः २, ३६, २; अथर्व. २०, ६७, ४
 यज्ञैरथर्वा प्रथमः १, ८३, ५; अथर्व. २०, २५, ५
 यज्ञैरिषूः संनममानः १०, ८७, ४; अथर्व. ८, ३, ६
 यज्ञैर्वा यज्ञवाहसो १, ८६, २; तै. सं. ४, २, ११, १

यज्ञो देवानां प्रत्येति सुखं १, १०७, १; वा. य. ८, ४,
३३, ६८; तै. सं. १, ४, २२, १; २, १, ११, ४
यज्ञो हि त इन्द्र वर्धनो भूय ३, ३२, १२
यज्ञो हि धेन्द्र १, १७३, ११
यज्ञो हीको वो अन्तर ८, १८, १९
यं जनासो हविष्मन्तो ८, ७४, २; साम. १५६५
यत इन्द्र मयामहे ८, ६१, १३; साम. २७४; १३२१,
अथर्व. १९, १५, १; तै. ब्रा. ३, ७, ११, ४; तै. आ.
१०, १, १; तां. ब्रा. १५, ४, ३
यदा सुवर्णं रातिनी ४, ६, ३
यत्किं चेदं वरुण ७, ८९, ५; अथर्व. ६, ५१, ३; तै. सं.
३, ४, ११, ६
यत्तुदस्वर एतसं ८, १, ११
यत्तुतीयं सवनं रत्नधेयं ४, ३५, ९
यत्तं अपो यदोषधीः १०, ५८, ७
यत्ते कृष्णः वाकुन १०, १६, ६; अथर्व. १८, ३, ५५; तै. आ.
६, ४, २
यत्ते गात्रादग्निना १, १६२, ११; वा. य. २५, ३४; तै. सं.
४, ६, ८, ४
यत्ते चतस्रः प्रदिशो १०, ५८, ४
यत्ते दिस्तु प्रराध्वं ५, ३९, ३; साम. ११७४
यत्ते दिवं यत्पृथिवीं १०, ५८, २
यत्ते पराः परावतो १०, ५८, ११
यत्ते पर्वतान्वृहतो १०, ५८, ९
यत्ते पवित्रमर्चिषत् ९, ६७, २४
यत्ते पवित्रमर्चिषि ९, ६७, २३; वा. य. १९, ४१; तै. ब्रा.
१, ४, ८, २
यत्ते भूतं च मध्यं च १०, ५८, १२
यत्ते भूमिं चतुर्भुवि १०, ५८, ३
यत्ते मनुष्यदनीकं १०, ६९, ३
यत्ते मरीचीः प्रवतो १०, ५८, ६
यत्ते यमं वैवस्वतं १०, ५८, १
यत्ते राजन्भूतं हविः ९, ११४, ४
यत्ते विश्वमिदं जगत् १०, ५८, १०
यत्ते समुद्रमर्णवम् १०, ५८, ५
यत्ते सादे महसा १, १६२, १७; वा. य. २५, ४०; तै. सं.
४, ६, ९, २
यत्ते सूर्यं यदुपसं १०, ५८, ८
यत्ते सोमं गवाशिरौ १, १८७, ९
यत्वा तुरीयमृतुभिः १, १५, १०

यत्वा देवा प्रपियन्ति १०, ८५, ५; अथर्व. १४, १, ४; नि.
११, ५
यत्वा पृच्छादीजानः ८, २४, ३०
यत्वा यामि दद्धि तक्षः १०, ४७, ८
यत्वा सूर्यं स्वमीनुः ५, ४०, ५
यत्वा होतारमनजन् ३, १२, ५
यत्वेयया मा नद्यन्त १, १६६, ५
यत्पर्जन्य कनिक्रदत् ५, ८३, ९
यत्पाकत्रा मनसा १०, २, ५; तै. ब्रा. ३, ७, ११, ५
यत्पाञ्चजन्यया विशोद्वे ८, ६३, ७; नि. ३, ८
यत्पुरुषं व्यदधुः १०, ९०, ११; अथर्व. १९, ६, ५; वा. य.
३१, १०; तै. आ. ३, १२, ५
यत्पुरुषेण हविषा १०, ९०, ६; अथर्व. १९, ६, १०; वा. य.
३१, १४; तै. आ. ३, १२, ३
यत्पृथ्व्यं मरुतो यच्च नूतन ५, ५५, ८
यत्प्रायःसिष्ट पृथतीभिरश्वैः ५, ५८, ६
यत्प्र कामा निकामाश्च ९, ११३, १०
यत्प्र क च ते मनो ६, १६, १७; साम. ७०६
यत्प्र प्रावा पृथुवृष १, २८, १
यत्प्र ज्योतिरजसं ९, ११३, ७
यत्प्र देवो ऋचायतो ४, ३०, ५
यत्प्र द्वाविज जघना १, २८, २
यत्प्र नार्यपच्यवं १, २८, ३
यत्प्र बाणाः संपतन्ति ६, ७५, १७; साम. १८६६; वा. य.
१७, ४८; तै. सं. ४, ६, ४, ४
यत्प्र ब्रह्मा पवमान ९, ११३, ६
यत्प्र मंथां वि बभूवते १, २८, ४
यत्प्र राजा वैवस्वतो ९, ११३, ८
यत्प्र वह्निरभिहितो ५, ५०, ४
यत्प्र वेत्थ वनस्पते ५, ५, १०; तै. ब्रा. ३, ७, २, ५
यत्प्र झूरासस्तनो वितन्वते ६, ४६, १२
यत्प्रा चक्रुरमृता गातुमसौ ७, ६३, ५; नि. ६, ७
यत्प्रानन्दाश्च मोदाश्च ९, ११३, ११
यत्प्रा नरः समयन्ते कृतध्वजो ७, ८३, २
यत्प्रातुकामं चरणं ९, ११३, ९
यत्प्रा वदेते अवरः १०, ८८, १७; नि. ७, ३०
यत्प्रा समुद्रः स्कमितो १०, १४९, २
यत्प्रा सुपर्णा अमृतस्य १, १६४, २१; अथर्व. ९, ९, २२;
नि. ३, १२
यत्प्रेदानीं इयसि १०, ८७, ६; अथर्व. ८, ३, ५

यत्रोत बाधितेभ्यः ४, ३०, ४
 यत्रोत मर्त्याय कं ४, ३०, ६
 यत्रोपधीः समग्रमत १०, ९७, ६; वा. य. १२, ८०; तै. सं.
 ४, २, ६, २
 यत्संवत्समृभवो गामरक्षन् ४, ३३, ४
 यत्सानोः सानुमाकहत् १, १०, २; साम. १३४५
 यत्सिन्धौ यदसिक्क्यां ८, २०, २५
 यत्सोम आ सुते नर ७, ९४, १०
 यत्सोम चित्रमुक्थं ९, १९, २; साम. ९९९
 यत्सोममिन्द्र विष्णवि ८, १२, १६; साम. ३८४; अथर्व.
 २०, १११, १
 यत्सोमो वाज्रमर्पति ९, ५६, २
 यत्सो दीर्घमसन्नानि ८, १०, १
 यथा कण्वे मघवन्मसदस्यवि ८, ४९, १०
 यथा कण्वे मघवन्मघे ८, ५०, १०
 यथा कलां यथा शफं ८, ४७, १७; अथर्व. ६, ४६, ३;
 १९, ५७, १
 यथा गौरी अपा कृतं ८, ४, ३; साम. २५२: १७२१; नि.
 ३, २०
 यथा चिस्क्णवमावतं ८, ५, २५
 यथा चिद्वृद्धमतसं ८, ६०, ७
 यथा चिन्मन्यसे हृदा ५, ५६, २
 यथा देवा असुरेण १०, १५१, ३; तै. ब्रा. २, ८, ८, ७
 यथा नो अदितिः कर्त्तु १, ४३, २; तै. सं. ३, ४, ११, २
 यथा नो मित्रो अर्यमा ८, ३१, १३
 यथा नो मित्रो वरुणो १, ४३, ३
 यथापवथा मनवे ९, ९६, १२
 यथा पूर्वैभ्यः शतसा ९, ८२, ५
 यथा पूर्वैभ्यो जतिभ्यः १, १७५, ६; १७६, ६
 यथाभवदनुदेथी १०, १३५, ६
 यथा मनौ विवस्वति ८, ५२, १
 यथा मनौ सावरणौ ८, ५१, १
 यथायजो होत्रमग्ने पृथिव्या ३, १७, २
 यथा युगं वरत्रया १०, ६०, ८
 यथा रुद्रस्य सूनवो ८, २०, १७
 यथा वः स्वाहा अग्नये दाशेम ७, ३, ७
 यथा वरो सुषाक्षे ८, २४, २८
 यथा वशन्ति देवास्तथेदसत् ८, २८, ४
 यथा वातः पुष्करिणीं ५, ७८, ७; श. ब्रा. १४, ९, ४, २२
 यथा वातो यथा वनं ५, ७८, ८; वा. य. ८, २८; नि. ३, १५
 यथा वामशिरश्चिन्ता ८, ४२, ५

यथा विद्वौ अरं कर्त्तु २, ५, ८
 यथा विषस्य मनुषो १, ७६, ५
 यथा ह त्वद्वत्सो ४, १२, ६; १०, १२६, ८; तै. सं.
 ४, ७, १५, ७
 यथाहान्यनुपूर्वं १०, १८, ५; अथर्व. १२, २, २५; तै. आ.
 ६, १०, १
 यथा होतमनुषो देवताता ६, ४, १; तै. सं. ४, ३, १३, २
 यथेयं पृथिवी मही १०, ६०, ९
 यथोत कृत्ये घने ८, ५, २६
 यदकन्दः प्रथमं जायमानः १, १६३, १; वा. य. २९, १२;
 तै. सं. ४, २, ८, १; ६, ७, १
 यदग्न एषा समितिः १०, ११, ८; अथर्व. १८, १, २६
 यदग्ने अथ मिथुना १०, ८७, १३; अथर्व. ८, ३, १२
 यदग्ने कानि कानि चित् ८, १०२, २०; अथर्व. १९, ६४, ३;
 वा. य. ११, ७३; तै. सं. ४, १, १०, १
 यदग्ने दिविजा असि ८, ४३, २८
 यदग्ने मर्त्यस्वं ८, १९, २५
 यदग्ने स्थानहं त्वं ८, ४४, २३
 यदङ्गा तविपीयसो ८, ७, २
 यदङ्गा तविपीयस ८, ६, २६
 यदङ्गा त्वा भरताः सं तरेणु ३, ३३, ११
 यदङ्गा दाक्षुपे त्वं १, १, ६
 यदचरस्तन्मा वाकृधानो १०, ५४, २; श. ब्रा. ११, १, ६, १०
 यदज्ञातेषु वृजनेषु १०, २७, ४
 यदस्युपजिह्मिका ८, १०२, २१; वा. य. ११, ७४; तै. सं.
 ४, १, १०, १; नि. ३, २०
 यददो दिवो अणय ८, २६, १७
 यददो पितो अजगन् १, १८७, ७
 यददो वात ते गृहे १०, १८६, ३; साम. १८४२; तै. ब्रा.
 २, ४, १, ८; तै. आ. २, ४२, २
 यदङ्गिः परिपिच्यसे ९, ६५, ६; साम. ७८५
 यदद्य कच्च वृत्रहन् ८ ९३, ४; साम. १२६; अथर्व. २०, ११२, १;
 वा. य. ३३, ३५
 यदद्य कर्हि कर्हि चित् ८, ७३, ५
 यदद्य त्वा पुरुषुत ६, ५६, ४
 यदद्य त्वा प्रयति यज्ञे अस्मिन् ३, २९, १६; अथर्व. ७, ९७, १;
 वा. य. ८, २०; तै. सं. १, ४, ४४, २
 यदद्य मागं विभजासि १, १२३, ३
 यदद्य वा नास्त्योक्यैः ८, ९, ९; अथर्व. २०, १४०, ४
 यदद्य सूर उदितेऽनागा ७, ६६, ४; साम. १३५१; वा. य. ३६, २०
 यदद्य सूर उदिने यन् ८, २७, २१

यद्य सूर्य उच्यते ८, २७, १९
यद्य सूर्यं ब्रवीत नागाः ७, ६०, १
यद्य स्याः परावति ५, ७३, १
यद्यश्मिनावपाक ८, १०, ५
यद्यश्मिनावहस्य ८, ९, १३; अथर्व. २०, १४१, ३
यद्यश्मिनावो अग्निगू ८, २२, ११
यद्यंतरा परावतस्य ३, ४०, २; अथर्व. २०, ६, ९
यद्यन्तरिक्षे पतथः पुरुसुजा ८, १०, ६
यद्यन्तरिक्षे यद्विदि ८, ९, २; अथर्व. २०, १३९, २
यद्यन्ति यच्च दूरके २, ६७, २१
यद्यन्पासु नृषभो ३, ५५, १७
यद्यन्पासोषधीनां १, १८७, ८
यद्यन्पासु यद्वनस्पती ८, ९, ५; अथर्व. २०, १३९, ५
यद्यन्पासं प्रथमं वां वृणानः १, १०८, ६
यद्यन्पासं शुभस्पती १०, ८५, १५; अथर्व. १४, १, १५
यद्यन्पासं दिवोदासाय वर्तिः १, ११६, १८
यद्यन्पासा अरुपा १, ९४, १०
यद्यन्पासं सारमेय ७, ५५, २
यद्यन्पासं ऋषयो मक्षिका १, १६२, ९; वा. य. २५, ३२;
तै. सं. ४, ६, ८, ३
यद्यन्पासं पृथ्वीर्युग्मं ५, ५५, ६
यद्यन्पासं वास उपस्तृणति १, १६२, १६; वा. य. २५, ३९;
तै. सं. ४, ६, ९, २
यद्यन्पासं पृच्छमानाव १०, ८५, १४; अथर्व. १४, १, १४
यद्यन्पासं धामनि मित्रे ८, १२, ३२
यद्यन्पासं मन्त्रध्वनी ८, ६, १३
यद्यन्पासं यास्याजिकृत ८, ४५, ७
यदा ते मारुतीर्विशः ८, १२, २९
यदा ते विष्णुरोजसा ८, १२, २७
यदा ते हव्यता हरी ८, १२, २८
यदादीध्ये नदविषाणि १०, ३४, ५; नि. १२, ७
यदादीतासो अंशवो ८, ९, १९; अथर्व. २०, १४२, ४
यदादमकन्तुभवः पितृभ्यां ४, ३३, २
यदा वज्रं हिरण्यमिदं १०, २३, ३; अथर्व. २०, ७३, ४
यदा वलस्य पीयतो १०, ६८, ६; अथर्व. २०, १६, ६
यदा वाजमसनत् १०, ६७, १०; अथर्व. २०, ९१, १०
यदा वीर्यदीप्यं ८, ४७, १३
यदा वीरस्य रेवतो दुरोगे ७, ४२, ४
यदा वृत्रं नदीवृत्रं ८, १२, २६
यदावासा निःशसा १०, १६४, ३; अथर्व. ६, ४५, २;
तै. ब्रा. ३, ७, १०, ४

यदा समयं व्यचेद् ४, २४, ८
यदासु मतो अमृतासु १०, ९५, ९
यदा सूर्यमसुं दिवि ८, १२, ३०
यदि क्षितायुर्वेदि वा १०, १६१, २; अथर्व. ३, ११, २;
२०, ९६, ७
यदिन्द्र चित्र मेहनास्ति ५, ३९, १; साम. ३४५, ११७२;
तां वृत्रा. १४, ६, ४; नि. ४, ४
यदिन्द्र ते चतस्रो ५, ३५, २
यदिन्द्र दिवि पार्थे यद्यक् ६, ४०, ५
यदिन्द्र नाहुषीष्वां ६, ४६, ७; साम. २६२
यदिन्द्र पूर्वो अपराय शिक्षत् ७, २०, ७
यदिन्द्र पृतनाज्ये ८, १२, २५
यदिन्द्र प्रागपायुदह (०। आ याहि) ८, ६५, १
यदिन्द्र प्रागपायुदह (०। सिमा) ८, ४, १; साम. २७९;
१२३१; अथर्व. २०, १२०, १
यदिन्द्र ब्रह्मणस्पते १०, १६४, ४; अथर्व. ६, ४५, ३
यदिन्द्र मन्मशास्त्वा ८, १५, १२
यदिन्द्र यावत्तस्त्वं ७, ३२, १८; साम. ३१०; १७९६;
अथर्व. २०, ८२, १
यदिन्द्र राधो अस्ति ८, ५४, ५
यदिन्द्र सरो अवेतः ६, ४६, १३
यदिन्द्राग्नी अवमस्यां १, १०८, ९
यदिन्द्राग्नी उदिता सूर्यस्य १, १०८, १२
यदिन्द्राग्नी जना इमे ८, ४०, ७
यदिन्द्राग्नी दिवि द्यौ १, १०८, ११
यदिन्द्राग्नी परमस्यां १, १०८, १०; नि. १२, ३१
यदिन्द्राग्नी मदयः स्वे १, १०८, ७
यदिन्द्राग्नी यदुषु १, १०८, ८
यदिन्द्राहं यथा त्वं ८, १४, १; साम. १२२; १८३४; अथर्व.
२०, २७, १
यदिन्द्राहमग्रमजामहीनां १, ३२, ४; तै. ब्रा. २, ५, ४, ३
यदिन्द्रेण सरथं याधो ८, ९, १२; अथर्व. २०, १४१, २
यदिन्द्रो अनयद्रितो ६, ५७, ४; साम. १४८
यदिन्विन्द्र पृथिवी १, ५२, ११
यदि प्रबुद्ध सत्यते ८, १२, ८
यदिमा वाजयज्ञं १०, ९७, ११; वा. य. १२, ८५; तै. सं.
४, २, ६, २; नि. ३, १५
यदि मे रारणः सुत ८, ३२, ६
यदि मे सत्यमावर ८, १३, २१
यदि वाहमनृतदेव ७, १०४, १४; अथर्व. ८, ४, १४
यदि स्तुतस्य मरुतो अग्नि ७, ५६, १५
यदि स्तोमं मम अवन् ८, १, १५

यदी सुतास इन्द्रवोसि ८, ५०, ३
 यदी सोमा बम्बूता ५, ३०, ११
 यदी घृतेभिराहुतो ८, १९, २३
 यदी गणस्य रक्षानामजीगाः ५, १, ३; साम. १७४८
 यदीवहं युधये १०, २७, २
 यदी मग्नन्ति बाहुभिः ३, २९, ६
 यदी मातुरुप स्वसा २, ५, ६
 यदीमिन्द्र श्रवाय्यं ५, ३८, २
 यदीमृतस्य पयसा १, ७९, ३
 यदीमनां उक्षतो ७, १०३, ३
 यदीवीयासुतानां १०, ३३, ८
 यदी सुतेभिरिन्दुभिः ६, ४२, ३; साम. १४४२
 यदुत्तमे मरुतो ५, ६०, ६; तै. ब्रा. २, ७, १२, ४
 यदुदञ्चो वृषाकपे १०, ८६, २२; अथर्व. २०, १२६, २२;
 नि. १३, ३
 यदुदीरत आजयो १. ८१, ३; साम. ४१४; १००४;
 अथर्व. २०, ५६, ३
 यदुद्वतो निवतो यासि १०, १४२, ४
 यदुल्लोको वदति मोचं १०, १६५, ४
 यदुष मौच्छः प्रथमा १०, ५५, ४
 यदुषो यासि आनुना ८, ९, १८; अथर्व. २०, १४२, ३
 यद्वच्यमुदरस्यापवाति १, १६२, १०; वा. य. २५, ३३;
 तै. सं. ४, ६, ८, ४
 यदेवेनमदधुर्यज्ञियासो १०, ८८, ११; नि. ७, २९
 यदेमि प्रस्फुल्लिव ७, ८९, २
 यदेयामन्यो अन्यस्य वाचं ७, १०३, ५
 यदेयां प्रवती रये ८, ७, २८; अथर्व. १३, १, २१
 यद्वायत्रे अधि गायत्रं १, १६४, २३; अथर्व. ९, १०, १
 यद्गोपावददितिः ७, ६०, ८
 यद्वाषिषे प्रदिवि चार्वक्षं ७, ९८, २; अथर्व. २०, ८७, २
 यद्वाषिषे मनस्यसि ८, ४५, ३१
 यद्देवा अदः सकृते १०, ७२, ६
 यद्देवाः बार्मे शरणं ८, ४७, १०
 यद्देवानां मिश्रमहः पुरोहित १, ४४, १२
 यद्देवापिः शंतनवे १०, ९८, ७; नि. २, १२
 यद्देवा यतयो यथा १०, ७२, ७
 यद्दयाव इन्द्र ते क्षतम् ८, ७०, ५; साम. २७८; ८६२;
 अथर्व. २०, ८१, १; ९२, २०; तै. सं. २, ४, १४, ३;
 तै. ब्रा. १, ७, ५; नि. १३, १
 यद्द त्वद्वां पुरुमीकहस्य १, १५१, २
 यद्द त्स्मिन्नावरुणा १, १३९, २

यद्द नूनं यद्वा यज्ञे ८, ४२, ७
 यद्द नूनं परावति ८, ५०, ७
 यद्द प्राचीरजगन्तोरो १०, १५५, ४; अथर्व. २०, १३७, १
 यद्द यान्ति मरुतः १, ३७, १३
 यद्दविष्यस्तुतो देवयानं १, १६२, ४; वा. य. २५, २७;
 तै. सं. ४, ६, ८, २
 यद्द स्या त इन्द्र शृष्टिरसि १, १७८, १
 यद्दहिष्ठं यातिविधे सुदान् ५, ६२, ९; तै. ब्रा. २, ८, ६, ७
 यद्युज्जते मरुतो रुमवक्षसः २, ३४, ८
 यद्युज्जायं वृषणमधिना १, १५७, २; साम. १७५९
 यद्युयं पृथिमातरो १, ३८, ४
 यद्यौघया महतो मन्यमानः ७, ९८, ४; अथर्व. २०, ८७, ४
 यद्गोदसी प्रदिवो अस्ति ६, ६२, ८
 यद्दः आन्ताय सुन्वते ८, ६७, ६
 यद्वा उ विष्पतिः क्षितः ८, २३, १३; साम. ११४
 यद्वावदन्त्यविचेतनानि ८, १००, १०; तै. ब्रा. २, ४, ६, ११;
 नि. ११, २८
 यद्वां कक्षीवां उत ८, ९, १०; अथर्व. २०, १४०, ५
 यद्वाजिनो दाम १, १६२, ८; वा. य. २५, ३१; तै. सं.
 ४, ६, ८, ३
 यद्वातज्जुतो वना १, ६५, ८
 यद्वा वृक्षौ मघवं हृत्वावाज ६, ४६, ८
 यद्वा दिवि पायें सुष्विमिन्द्र ६, २३, २
 यद्वा प्रवृद्ध सत्यते ८, ९३, ५; अथर्व. २०, ११२, २
 यद्वा प्रक्षवणे दिवो ८, ६५, २
 यद्वाभिपित्वे असुरा ८, २७, २०
 यद्वा मरुतः परमे सधस्ये १, १०१, ८
 यद्वा यज्ञं मनवे संमिमिक्ष ८, १०, २
 यद्वा कमे रुक्षमे ८, ४२, २; साम. १२३२; अथर्व. २०, १२०, २
 यद्वावन्थ पुरुष्टुत ८, ६६, ५
 यद्वावान पुरुतमं १०, ७४, ६
 यद्वा शक्र परावति ८, १२, १७; अथर्व. २०, १११, २
 यद्वासि रोचने दिवः ८, ९७, ५
 यद्वासि सुन्वतो वृषो ८, १२, १८; अथर्व. २०, १११, ३
 यद्वाहिष्ठं तदग्रे ५, २५, ७; साम. ८६; वा. य. २६, १२;
 तै. सं. १, १, १४, ४
 यद्विजामन्यरुषि ७, ५०, २
 यद्विरूपाचरं मर्त्येषु १०, ९५, १६; वा. ब्रा. ११, ५, १, १०
 यद्वीकाविन्द्र यस्तिथरे ८, ४५, ४१; साम. २०७; १०७२;
 अथर्व. २०, ४३, २
 यद् वृक्षं तव चाक्षि १, ८०, १३

यद्वा देवाश्चक्रम जिह्वा १०, ३७, १२
यद्वा वयं प्रमिताम १०, २, ४; अथर्व. १९, ५९, २; तै. सं.
१, १, १४, ४
यं ते इयेनः पदाभरत् ८, ८२, ९
यं ते इयेनश्चाक्रमवृत् १०, १४४, ५
यं त्रायध्व इदमिदं ७, ५९, १
यं त्वं रथमिन्द्र मेघसा १, १२९, १
यं त्वं विप्र मेघसातौ ८, ७१, ५
यं त्वमग्ने समदहः १०, १६, १३; अथर्व. १८, ३, ६;
तै. आ. ६, ४, १
यं त्वा गोपवनो गिरा ८, ७४, ११; साम. २९
यं त्वा जनास इन्धते ८, ४३, २७
यं त्वा जनास इक्ते ८, ७४, १२
यं त्वा जनासो अग्नि संचरन्ति १०, ४, २; नि. ५, १
यं त्वा देवा दधिरे हव्यवाहं १०, ४६, १०
यं त्वा देवाग्निः शुशुचानो १०, ९८, ८
यं त्वा देवासो मनवे वृष्टिह १, ३६, १०
यं त्वा द्यावापृथिवी यं १०, २, ७
यं त्वा पूर्वमीकितो १०, ६९, ४; नि. ६, १७
यं त्वा वाजिह्वन्या अग्नि ९, ८०, २
यं देवासस्त्रिरहन् ३, ४, २
यं देवासोऽज्जनयन्वाग्निं १०, ८८, ९
यं देवासोऽव्य वाजसातौ यं शूरसाता १०, ६३, १४
यं देवासोऽव्य वाजसातौ यं त्रायध्वे १०, ३५, १४
यत्न इन्द्रो शुशुचे ४, २२, १
यज्ञासत्या पराके अर्वाके ८, ९, १५; अथर्व. २०, १४१, ५
यज्ञासत्या परावति यद्वा स्यो अग्नि तुर्वणे १, ४७, ७
यज्ञासत्या परावति यद्वा स्यो अथ्यम्बरे ८, ८, १४
यज्ञासत्या सुरपथो ८, ९, ६; अथर्व. २०, १४०, १
यज्ञियानं न्ययनं १०, १९, ४
यज्ञिणिजा रेणसा १, १६२, २; वा. य. २५, २५; तै. सं.
४, ६, ८, १
यज्ञीक्षणं मां स्पचन्या १, १६२, १३; वा. य. २५, ३६;
तै. सं. ४, ६, ९, १
यं नु नकिः पृत्वासु ३, ४९, २; नि. ५, ९
यन्मूनं धीमिराश्विना ८, ९, २१; अथर्व. २०, १४२, ६
यन्मूनमश्यां गतिं ५, ६४, ३
यन्मन्यसे वरेण्यं ५, ३९, २; साम. ११७३; नि. ४, १८
यन्मरुतः सरभसः स्वर्गरः ५, ५४, १०
यमसि मेघ्यातिभिः १, ३६, ११

यमग्ने पृक्षु मर्त्यं १, २७, ७; साम. १४१५; वा. य. ६, २९;
तै. सं. १, ३, १३, २
यमग्ने मन्यसे रथिं १०, २१, ४
यमग्ने वाजसातम ५, २०, १; वा. य. १९, ६४
यमस्यमिच वाजिन् ९, ६, ५
यमश्विना ददधुः श्वेतमश्वं १, ११६, ६
यमश्वी नित्यमुपयाति य ७, १, १२
यमस्य मा यम्यं कामः १०, १०, ७; अथर्व. १८, १, ८
यमाचिद्वन्न यमसूरसूत ३, ३९, ३
यमादहं वैवस्वतात् १०, ६०, १०
यमादित्यासो अद्भुतः ८, १९, ३४
यमापो अद्भयो वना ६, ४८, ५
यमाय दृतवद्धविः १०, १४, १४; अथर्व. १८, २, ३; तै. आ.
६, ५, १
यमाय मधुमत्तमं १०, १४, १५; अथर्व. १८, २, २; तै. आ.
६, ५, १
यमाय सोमं सुनुत १०, १४, १३; अथर्व. १८, २, १; तै. आ.
६, ५, १
यमासा कृपनीळं १०, २०, ३
यमिन्द्र दधिरे त्वं ८, २७, २; अथर्व. २०, ५५, ३
यमिमं त्वं वृषाकपिं १०, ८६, ४; अथर्व. २०, १२६, ४
यमी गर्भश्रुतावृधो ९, १०२, ६
यमीं ह्या सवयसा १, १४४, ४
यसु पूर्वमद्भुवे तमिदं हुवे २, ३७, २; अथर्व. २०, ६७, ७
यसृत्विजो बहुधा ८, ५८, १
यमे ह्य यतमाने १०, १३, २; अथर्व. १८, ३, ३८; तै. आ.
६, ५, १
यमेन दत्तं त्रित पुनमायुन १ १६३, २; वा. य. २९, १३;
तै. सं. ४, ६, ७, १; नि. ४, १३
यमेरिरे शृगवो १, १४३, ४; नि. ४, २३
यमेच्छाम मनसा सो १०, ५३, १
यमो नो गातुं प्रथमो १०, १४, २; अथर्व. १८, १, ५०
यमो ह जातो यमो १, ६६, ८; नि. १०, २१
यं बहुतेव पिप्रती १, ४१, २
यं मर्त्यः पुरुस्पृहं ५, ७, ६
यं मे कुरिन्द्रो मरुतः ८, ३, २१; नि. ५, १५
यया गा आकरामहे १०, १५६, २; साम. १५२८
यया रथं पारयथात्यहो २, ३४, १५
ययोरधि प्र यज्ञा ८, १०, ४
ययंवयं नो अन्धसा ९, ५५, १; साम. २७५
ययं वृकेणाश्विना वपन्ता १, ११७, २१; नि. ६, २६

यश्चिकेत स सुक्रतुः ५, ६५, १
 यश्चिदापो महिना १०, १२१, ८; वा. य. २७, २६; ३२, ७;
 तै. सं. ४, १, ८, ६
 यश्चिद्धि त इत्या भगः १, २४, ४
 यश्चिद्धि त्वा बहुभ्यः १, ८४, ९; साम. १३४२; अथर्व.
 २०, ६३, ६
 यस्त हृष्मं जभरत्सि ४, २, ६; तै. आ. ६, २, १
 यस्त इन्द्र प्रियो जनो ७, २०, ८
 यस्त इन्द्र महीरप ८, ६, १६
 यस्त ऊरु विहरति १०, १६२, ४; अथर्व. २०, ९६, १४
 यस्तस्तम्भ सहसा विज्मः ४, ५०, १; अथर्व. २०, ८८, १
 यस्ता चकार स ऊह ६, २१, ४
 यस्तिग्मशृङ्गो वृषभो ७, १९, १; अथर्व. २०, ३७, १
 यस्तित्याज सचिविदं १०, ७१, ६; ऐ. आ. ३, १०; तै. आ.
 १, ३, १; २, १५, १
 यस्तुभ्यं दाशाद्यो १, ६८, ६
 यस्तुभ्यमग्ने अमृताय दाशद् ४, २, ९
 यस्तुभ्यमग्ने अमृताय मर्त्यः १०, ९१, ११
 यस्ते अग्ने नमसा यज्ञमीहे ५, १२, ६
 यस्ते अग्ने सुमर्तिं मर्तो १०, ११, ७; अथर्व. १८, १, २४
 यस्ते अय कृणवन्नद्रशोचे १०, ४५, ९; वा. य. १२, २६;
 तै. सं. ४, २, २, ३
 यस्ते अयु स्वधामसत् ३, ५१, ११; साम. ७३८
 यस्ते गर्भममीवा १०, १६२, २; अथर्व. २०, ९६, १२;
 नि. ६, १२
 यस्ते चित्रश्रवस्तमो ८, ९२, १७
 यस्ते द्रप्स स्कन्दति यः १०, १७, १२; वा. य. ७, २६;
 तै. सं. ३, १, १०, १
 यस्ते द्रप्स स्कन्धो यस्ते १०, १७, १३
 यस्ते दूतं शतक्रतव ८, ९९, १६; साम. ११६
 यस्ते भरादन्नियते ४, २, ७
 यस्ते मदः पृतनाषाब् ६, १९, ७
 यस्ते मदो युज्यश्वाहः ७, २२, १; साम. ९२८; अथर्व.
 २०, ११७, २
 यस्ते मदो वरेण्यस्तेना ९, ६१, १९; साम. ४७०, ८१५
 यस्ते मदो वरेण्यो य ८, ४६, ८
 यस्ते मन्योऽविषद्वज्र १०, ८३, १; अथर्व. ४, ३२, १
 यस्ते यज्ञेन समिधा ६, ५, ५
 यस्ते रथो मनसा १०, ११२, २
 यस्ते रेवो अवाधुरिः ८, ४५, १५

यस्ते शृङ्गवृषो नपात् ८, १७, १३; साम. ७२७; अथर्व.
 २०, ५, ७; तै. आ. २, ४, ५, १
 यस्ते साधिष्ठोऽवस इन्द्र ५, ३५, १
 यस्ते साधिष्ठोऽवसे ते सा ८, ५३, ७
 यस्ते सुनो सहसो गीर्भिः ६, १३, ४
 यस्ते स्तनः क्षाशयो १, १६४, ४९; अथर्व. ७, १०, १;
 वा. य. ३८, ५; तै. आ. ४, ८, २; तै. आ.
 १४, ९, ४, २८
 यस्ते हन्ति पतयन्त १०, १६२, ३; अथर्व. २०, ९६, १३
 यस्त्वद्दोता पूर्वो ३, १७, ५; नि. ५, ३
 यस्त्वा देवि सरस्वति ६, ६१, ५
 यस्त्वा दोषा य उषसि ४, २, ८
 यस्त्वा आता पतिभ्युत्वा १०, १६२, ५; अथर्व. २०, ९६, १५
 यस्त्वामग्न इन्धते ४, १२, १
 यस्त्वामग्ने हविष्पतिः १, १२, ८; साम. ८४५
 यस्त्वा स्वमेन तमसा १०, १६२, ६; अथर्व. २०, ९६, १६
 यस्त्वा स्वश्वः सुहिरण्यो ४, ४, १०; तै. सं. १, २, १४, ४
 यस्त्वा हृदा कीरिणा मन्यमानः ५, ४, १०; तै. सं.
 १, ४, ४६, १
 यस्पतिर्वायानामसि १०, २४, ३
 यस्मा अन्ये दश प्रति ८, ३, २३
 यस्मा अरासत श्वं ८, ४७, ४
 यस्मा अर्कं सप्तशीर्षाणम् ८, ५१, ४
 यस्मा ऊमासो अमृता १, १६६, ३
 यस्मादिन्द्राद् बृहत् २, १६, २
 यस्मादृते न सिध्यति १, १८, ७
 यस्माद्वेजन्त कृष्टयः ८, १०३, ३; साम. १५१६
 यस्माक्ष ऋते विजयन्ते २, १२, ९; अथर्व. २०, ३४, ९
 यस्मिन्देवा मम्मनि १०, १२, ८; अथर्व. १८, १, ३६
 यस्मिन्देवा विदये १०, १२, ७; अथर्व. १८, १, ३५
 यस्मिन्नश्वास ऋषभासः १०, ९१, १४; वा. य. २०, ७८;
 तै. आ. १, ४, २, २
 यस्मिन्नुक्थानि रण्यन्ति ८, १६, २; अथर्व. २०, ४४, २
 यस्मिन्वयं दधिमा १०, ४२, ६; अथर्व. २०, ८९, ६
 यस्मिन्विशा अघि श्रियो ८, ९२, २०; साम. ७२३; अथर्व.
 २०, ११०, २
 यस्मिन्विशानि काश्या चक्रे ८, ४१, ६
 यस्मिन्विशानि भुवनानि ७, १०१, ४
 यस्मिन्विशाश्चर्षणयः ८, २, ३३
 यस्मिन्वृक्षे मध्वदः सुपर्णा १, १६४, २२; अथर्व. ९, ९, २१
 यस्मिन्वृक्षे सुपर्णा १०, १३५, १; तै. आ. ६, ५, ३

यस्यै त्वं वसो दानाय मंहसे ८, ५२, ६
यस्यै त्वं वसो दानाय शिक्षति ८, ५१, ६
यस्यै त्वं सुकृते जातवेदः ५, ४, ११; तै. सं. १, ४, ४६, १
यस्यै त्वं सुद्रविणो १, ९४, १५; नि. ११, २४
यस्यै त्वमायजसे १, ९४, २; नि. ४, २५
यस्यै त्वं मघवन्नन्द्र ८, ५२, ८
यस्यै धायुरदधा मर्त्याय ३, ३०, ७
यस्यै पुत्रासो अदितेः १०, १८५, ३; वा. य. ३, ३३
यस्य गा अन्तरश्मनो ६, ४३, ३
यस्य गावावरुषा ६, २७, ७
यस्य तीव्रमुतं मदं ६, ४३, २
यस्य ते अग्ने अन्वे अग्नय ८, १९, ३३
यस्य ते युञ्जवत्ययः ९, ६६, ३०
यस्य ते नृ चिदादिशं ८, ९३, ११
यस्य ते पोत्वा वृषभो ९, १०८, २; साम. ६९३
यस्य ते पूषन्सस्ये १, १३८, ३
यस्य ते मघं रसं ९, ६५, १५
यस्य ते महिना महः ८, ६८, ३; साम. १७७३
यस्य ते विश्वमाजुषो ८, ४५, ४२; साम. १०७१, अथर्व.
२०, ४३, ३
यस्य ते विश्वा सुबनानि केतुना १०, ३७, ९
यस्य ते स्वादु सस्यं ८, ६८, ११
यस्य स्याच्छन्वरं मदे ६, ४३, १; साम. ३९२
यस्य स्यसे महिमानं १०, ११२, ४
यस्य स्यमहिस्त्वं वाताप्यम् १०, २६, २
यस्य त्रिधात्ववृत्तं ८, १०२, १४; साम. १५७१
यस्य त्री पूर्णा मधुना १, १५४, ४
यस्य इवमग्ने अघ्वरम् ४, २, १०
यस्य त्वमिन्द्र स्तोमेषु ८, ५२, ४
यस्य त्वमूर्ध्वो अघ्वराय ८, १९, १०
यस्य दूतो असि क्षत्रे १, ७४, ४
यस्य धावापृथिवी पौत्वं १, १०१, ३
यस्य द्विर्होती वृहत् ८, १५, २; अथर्व. २०, ६१, ५; ६२, ९
यस्य न इन्द्रः पिबाद्यस्य ९, १०८, १४; साम. १०९७
यस्य प्रयाणमन्वय ५, ८१, ३; वा. य. ११, ६; तै. सं.
४, १, १, २
यस्य प्रस्तादसो गिर १०, ३३, ६
यस्य मन्दासो अन्वसो ६, ४३, ४
यस्य मा परुषाः क्षतं ५, २७, ५
यस्य मा हरितो रये १०, ३३, ५
यस्य वर्णं मधुमुतं ९, ६५, ८

यस्य वा यूयं प्रति वाजिनो ८, २०, १६
यस्य वायोरिव द्रवत् ६, ४५, ३२
यस्य विश्वानि हस्तयोः पञ्च १, १७६, ३
यस्य विश्वानि हस्तयोर्वृत्तुः ६, ४५, ८
यस्य व्रते पृथिवी नक्षमीति ५, ८३, ५
यस्य शर्मन्नुप विश्वे जनासः ७, ६, ६
यस्य शश्वत्पिबो इन्द्र १०, ११२, ५
यस्य अत्रो रोदसी ७, १८, २४
यस्य श्वेता विचक्षणा ८, ४१, ९
यस्य संस्थे न वृण्वते १, ५, ४; अथर्व. २०, ६९, २
यस्या अनन्तो अहुतः ६, ६१, ८
यस्याग्निर्वपुर्गृहे ८, १९, ११
यस्याजस्रं वावसा १, १००, १४
यस्याजुषश्चमस्विनः ८, ७५, १४; तै. सं. २, ६, ११, ३
यस्या देवा उपस्थे व्रता ८, ९४, २
यस्यानक्षा बुहिता १०, २७, ११
यस्यानासः सूर्यस्येव यामः १, १००, २
यस्यानूना गभीरा ८, १६, ४
यस्यामितानि वीर्या ८, २४, २१, अथर्व. २०, ६५, ३
यस्यायं विश्व आर्यो ८, ५१, ९; साम. १६०९, वा. य. ३३, ८२
यस्या रुशन्तो अर्चयः १, ४८, १३
यस्यावधीत्यतरं ५, ३४, ४
यस्याश्वासः प्रदिशि २, १२, ७; अथर्व. २०, ३४, ७
यस्येद्वाकुरुप व्रते १०, ६०, ४
यस्येमे हिमवन्तो १०, १२१, ४; अथर्व. ४, २, ५; वा. य.
२५, १२; तै. सं. ४, १, ८, ४
यस्यौषधीः प्रसर्पया १०, ९७, १२; वा. य. १२, ८६
या आपो दिव्या उत वा ७, ४९, २
या इन्द्र प्रत्नस्वसा ८, ६, २०
या इन्द्र भुज आभरः ८, ९७, १; साम. २५४; अथर्व.
२०, ५५, २
या ओषधीः पूर्वा जाताः १०, ९७, १; वा. य. १२, ७५;
तै. सं. ४, २, ६, १; नि. ९, २८
या ओषधीः सोमराज्ञीर्वह्नीः १०, ९७, १८; अथर्व.
६, ९६, १; वा. य. १२, ९२; तै. सं. ४, २, ६, ४
या ओषधीः सोमराज्ञीर्विष्टिताः १०, ९७, १९; वा. य.
१२, ९३; तै. सं. ४, २, ६, ४
याः प्रवतो निवृत्ता ७, ५०, ४
याः फलिनोर्या १०, ९७, १५; वा. य. १२, ८९; तै. सं.
४, २, ६, ४
याः सरूपा विरूपाः १०, १६९, २; तै. सं. ७, ४, १७, १

याः सूर्यो रश्मिभिराततान ७; ४७, ४
 या गुङ्गुर्वा सिनीवाली २, ३२, ८
 या गोमतीरूपसः सर्ववीरा १, १३३, १८
 या गौर्वर्तनि पथेति १०, ६५, ६
 या जामयो वृष्ण इच्छन्ति ३, ५७, ३
 या त कतिरमिग्रहन् ६, ४५, १४
 या त कतिरवमा ६, २५, १
 या तं च्छर्त्विष्या उत नः परः ८, ९, ११; अथर्व
 २०, १४१, १
 याति देवः प्रवता १, ३५, ३
 या ते अग्ने पर्वतस्येव ३, ५७, ६
 या ते अष्टा गोभोपशा ६, ५३, ९
 या ते काकुत्स्थकृता यावति ६, ४१, २; तै. ब्रा. २, ४, ३, १३
 या ते जिह्वा मधुमती ३, ५७, ५
 या ते दिष्टुद्वसृष्टा ७, ४६, ३; नि. १०, ७
 या ते धामानि दिवि १, ९१, ४; तै. सं. २, ३, १४, १
 तै. ब्रा. २, ८, ३, २
 या ते धामानि परमाणि १९, ८१, ५; वा. य. १७, २१
 तै. सं. ४, ६, २, ५
 या ते धामानि हविषा १, ९१, १९; वा. य. ४, ३७; तै. सं.
 १, २, १०, १
 या ते भीमान्यायुवा ९, ६१, ३०; साम. ७८०
 या दम्पती समनसा ८, ३१, ५
 या दक्षा सिन्धुमातरा १, ४६, २; साम. १७२९
 यादगेव दक्षो तादगुच्यते ५, ४४, ६
 या देवेषु तन्वमैरयन्त १०, १६९, ३; तै. सं. ७, ४, १७, १
 याद्वाप्यं वरुणो २, ३८, ८
 या धर्तारा रजसो रोचनस्यो ५, ६९, ४
 या धारयन्त देवाः ७, ६६, २; तै. ब्रा. २, ४, ६, ४
 या नः पीपरदक्षिणा १, ४६, ६
 यो आमजो मरुत ३, ३५, ९
 याति स्थानानि अश्विना ७, ७०, ३
 यानीन्द्राग्नी चक्रधुरीयो १, १८८, ५
 या नु श्रताववो दिव ८, ४०, ८
 यां त्वां दिवो दुहितवर्धय ७, ७७, ६
 यात्राये मतांस्सुपूरो १, ७३, ८
 यान्वो नरो देवयन्तो ३, ८, ६
 या पृतनासु दुष्टा ५, ८६, २
 याभिः कण्वमभिष्टिभिः १, ४७, ५
 याभिः कण्वं मेधातिथिं ८, ८, २०
 याभिः कुत्समाशुनेयं १, ११२, २३

याभिः कृशानुमसने १, ११२, २१
 याभिः पक्थमवथो ८, २२, १०
 याभिः पठर्वा जठरस्य १, ११२, १७
 याभिः पक्षीर्विमदाय १, ११२, १९
 याभिः परिजमा तनयस्य १, ११२, ४
 याभिः शचीभिर्बुधणा १, ११२, ८
 याभिः शचीभिश्चमसौ ३, ६०, २
 याभिः शंताती भवथो १, ११२, २०
 याभिः शुचन्ति घनसां १, ११२, ७
 याभिः सिन्धुमवथ याभि ८, २०, २४
 याभिः सिन्धु मधुमन्तं १, ११२, ९
 याभिः सुदान् औशिजाय १, ११२, ११
 याभिः सूर्यं परिथायः १, ११२, १३
 याभिः सोमो मोदते १०, ३०, ५
 याभिरंगितो मनसा १, ११२, १८
 याभिरन्तकं जसमानस्य १, ११२, ६
 याभिर्नरं गोबुधुं १, ११२, २२
 याभिर्नरा ब्रह्मवस्तुं ८, ८, २१
 याभिर्नरा शयवे याभिः १, ११२, १६
 याभिर्महामतिधिरवं १, ११२, १४
 याभिर्वज्र विपियानं १, ११२, १५
 याभिर्विष्णो घनसां १, ११२, १०
 याभीरसां क्षोदसो १, ११२, १२
 याभी रेभं निवृत्तं १, ११२, ५
 यामं वेष्टाः क्षुमासोभिष्टाः ७, ५६, ६
 यामथवा मनुष्यिता १, ८०, १६; नि. १२, ३४
 यां पूषन्महाचोदनीस्य ५३, ८
 यां मे धियं मरुत १०, ६४, १२
 या रुचो जातवेदसो १०, १८८, ३
 या वः शर्म १, ८५, १२; तै. सं. १, ५, ११, ५;
 २, ८, ५, ६
 यावत्तरस्तनो ७, ९१, ४
 यावदिदं भुवनं विश्वं १, १०८, २
 यावन्मातरमुंषसो १०, ८८, १९; नि. ७, ३१
 यावयद्देवसं स्वा ४, ५२, ४
 यावयद्देवा क्रतुपा क्रतेजाः १, ११२, १२
 यावया वृक्षं वृक्षं १०, १२७, ६
 या वां शतं निपुतो योः ७, ९१, ६
 या वां सन्ति पुरुषद्वयः (०१ अस्ते ता) ४, ४७, ४
 या वां सन्ति पुरुषद्वयः (०२ इन्द्राग्नी) ६, ६०, ८;
 साम. ९९२

या वां कक्षा मधुमति १, २२, ३; वा. य. ७, ११; तै. सं. १, ४, ६, १

या वा ते सन्ति द्राक्षये ७, ३, ८

यावित्था श्लोकमादिब १, ९२, १७; साम. १७३६

या विश्वासां जनितारा ६, ६९, २

या वीर्याणि प्रथमानि १०, ११३, ७

या वृत्रहा परावति ८, ४५, २५

या वो भेषजा मरुतः २, ३३, १३

या वो माया अभिद्रुहे २, २७, १६

या शर्वाय मारुताय ६, ४८, १०

याश्चेदं उपशृण्वन्ति १०, ९७, २१; वा. य. १२, ९४; तै. सं. ४, २, ६, ५

यासां राजा वरुणो याति ७, ४९, ३; अथर्व. १, ३३, २; तै. सं. ५, ६, १, १

यासां तिस्रः पंचाक्षतो १, १३३, ४

यासि कुत्सेन सरथं ४, १६, ११; नि. ५, १५

या सुवृषिः श्रेणिः सुक्ले १०, ९५, ६

या सुनीये शौचद्रुये ५, ७९, २; साम. १७४१

या सुबाहुः सांगुरिः २, ३२, ७; अथर्व. ७, ४६, २; तै. सं. ३, १, ११, ४

या सुरथा रथीवमोमा १, २२, २

यासु राजा वरुणो यासु ५, ४९, ७

यास्ते धारा मधुच्युतो ९, ६२, ७; साम. २७२

यास्ते पृथक्तावो ६, ५८, ३; तै. ब्रा. २, ५, ५, ५

यास्ते प्रजा अमृतस्य १, ४३, ९

यास्ते-राके सुमत्तयः २, ३२, ५; अथर्व. ७, ४८, २; तै. सं. ३, ३, ११, ५

युक्ते अस्तु दक्षिण १, ८२, ५

युक्ता मातासीदुरि दक्षिणाया १, १६४, ९; अथर्व. ९, ९, ९

युक्तो ह यद्वा तौगन्वाय १, १५८, ३

युक्त्वा हि कैशिनो हरी १, १०, ३; साम. १३४६; वा. य. ८, ३४

युक्त्वा हि स्वं रथासहा ८, २६, २०

युक्त्वा हि देवहूतमो अश्वौ ८, ७५, १; वा. य. १३, ३७; ३३, ४; तै. सं. २, ६, ११, १

युक्त्वा हि वाजिनीवती १, ९२, १५; साम. १७३३

युक्त्वा हि वृत्रहन्तम ८, ३, १७; साम. ३०१

युक्त्वा हारुपी रथे १, १४, १२

युगेयुगे विदध्यं गृणद्मः ६, ८, ५

युद्धं हारुपी रथे ५, ५६, ६

युजं हि मामकृथा आदिदि ५, ३०, ८

युजा कर्माणि जनयन् १०, ५५, ८

युजानो अश्वा वातस्य १०, २२, ४

युजानो हरिता रथे ६, ४७, १९

युजे रथं गवेषणं हरिभ्यां ७, २३, ३; अथर्व. २०, १२, ३; तै. ब्रा. २, ४, १, ३

युजे वां ब्रह्म पूर्णं १०, १३, १; अथर्व. १८, ३, ३९; वा. य. ११, ५; तै. सं. ४, १, १, २

युजते मन उत युजते धियः ५, ८१, १; वा. य. ५, १४; ११, ४; ३७, २; तै. सं. १, २, १३, १; ४, १, १, १; तै. आ. ४, २, १

युजन्ति ब्रह्मरूप १, ६, १; साम. १४६८; अथर्व. २०, २६, ४; ४७, १०; ६९, ९; वा. य. २३, ५; तै. सं. ७, ४, २०, १

युजन्ति हरी इषिरस्य ८, ९८, ९; साम. ७१२; अथर्व. २०, १००, ३

युजन्त्यस्य काम्या १, ६, २; साम. १४६९; अथर्व. २०, २६, ५; ४७, ११; ६९, २०; वा. य. २३, ६; तै. सं. ७, ४, २०, १

युजायां रासमं रथे ८, ८५, ७; वा. य. ११, १३

युधा युधस्य धेदि १, ५३, ७; अथर्व. २०, २१, ७

युधेन्द्रो मङ्गा वरिश्वाकार ३, ३४, ७; अथर्व. २०, ११, ७

युधम सन्तमनर्वाणं ८, ९२, ८; साम. १६४३

युधमस्य ते वृषमस्य ३, ४६, १

युधमो अनर्वा खजकृतसम ७, २०, ३

युनक्त सीरा वि युगा १०, १०२, ३; अथर्व. ३, १७, २; वा. य. १२, ६८; तै. सं. ४, २, ५, ५; नि. ५, २८

युनक्ति ते ब्रह्मणा १, ८२, ६

युयुपतः सवयसा १, १४४, ३

युयोता शरुमस्यौ ८, १८, ११

युयोप नाभिरुपरस्थायो १, १०४, ४

युवं रथेन विमदाय १०, ३२, ७

युवं रेभं परिपूनेरुत्थयः १, ११९, ६

युवं यन्दनं निर्गतं जंरुष्यया १, ११९, ७

युवं वगो सुपाग्यो ८, २६, २

युवं वस्त्राणि पीवसा १, १५२, १; तै. ब्रा. २, ८, ६, ६

युवं विप्रस्य जरेणां १०, ३९, ८

युवं शक्ना मस्याविना १०, २४, ४

युवं श्यावाय रुसातीमदत्तं १, ११७, ८; नि. ६, ६

युवं श्रियमेषिना देवताता ४, ४४, २; अथर्व. २०, १४३, २

युवं श्रीभिर्देशताभिः ६, ६३, ६

युवं श्वेतं पेदव इन्द्रजुतं १, ११८, ९

युवं श्वेतं पेदवेऽश्विना १०, ३९, १०

युवं सुराममश्विना १०, १३१, ४; अथर्व. २०, १२५, ४; वा. य. १०, ३३; २०, ७६; तै. ब्रा. १, ४, २, १

युवं ह कर्म युवमश्विना १०, ४०, ८
 युवं ह गर्भं जगतीषु १, १५७, ५
 युवं ह धर्मं मधुमन्तमध्वे १, १८०, ४
 युवं ह भुज्यं युवमश्विना १०, ४०, ७
 युवं ह रंभं वृषणा १०, ३९, ९
 युवं ह स्थो भिपजा १, १५७, ६
 युवं हि यमा पुरुमुजेममेधत् ८, ८६, ३
 युवं हि स्थः स्वर्गती ९, १९, २; साम. १००१
 युवं ह्यप्नराजाय सीदत् १०, १३२, ७
 युवं ह्यास्तं महो रन्युवं १, १२०, ७
 युवं कण्वाय नासत्या ८, ५, २३
 युवं कवी छः पर्यश्विनारयं १०, ४०, ६
 युवं चित्रं ददधुर्भोजनं ७, ७४, २; साम. ७५४
 युवं च्यवानं सनयं १०, ३९, ४; नि. ४, १९
 युवं च्यवानं जरसो मुमुक्तं ७, ७१, ५
 युवं च्यवानमश्विना जरन्तं १, ११७, १३
 युवं तमिन्द्रापर्वता १, १३२, ६; वा.य. ८, ५३
 युवं तासां दिव्यस्य १, ११२, ३
 युवं तुषाय पूर्व्येभिरेवैः १, ११७, १४
 युवं दक्षं धृतव्रता १, १५, ६
 युवं देवा क्रतुना ८, ५७, १
 युवं धेनुं शयवे १, ११८, ८
 युवं नरा स्तुवते कृष्ण्याय १, ११७, ७
 युवं नरा स्तुवते पञ्ज्रियाय १, ११३, ७
 युवं नो येषु वरुणा ५, ६४, ६
 युवमत्यस्याव नक्षत्रो १, १८०, २
 युवमन्नयेऽवनीताय तसं १, ११८, ७
 युवमेतं चक्रधुः सिंघुषु स्रवं १, १८२, ५
 युवमेतानि दिवि १, ९३, ५; तै. सं. २, ३, १४, १; तै. ब्रा. ३, ५, ७, २
 युवं पय उत्तियाग्रामधत् १, १८०, ३
 युवं पेद्वे पुरुवारमश्विना १, ११९, १०
 युवं प्रतनस्य साधयो महो यत् ३, ३८, ९
 युवं सुज्यं समुद्र आ १०, १४३, ५
 युवं सुज्यमवविद्धं समुद्र ७, ६९, ७; तै. ब्रा. २, ८, ७, ८
 युवं सुज्य भुरमाणं १, ११९, ४
 युवं मित्रमं जनं ५, ६५, ६
 युवं सृगं जागृवांसं ८, ५, ३६
 युवां यज्ञैः यथमा १, १५१, ८
 युवां क्षोमेभिर्देवयन्तो १, १३९, ३
 युवां ह घोषा पर्यश्विनायती १०, ४०, ५

युवां हवन्त उभयास ७, ८३, ६
 युवाकु हि शचीनां १, १७, ४
 युवां गोतमः पुरुमीजहो १, १८३, ५
 युवां चिद्धि यमाश्विनावनु १, १८०, ८
 युवादत्तस्य धिष्ण्या ८, २६, १२
 युवानं विश्वपतिं कर्वि ८, ४४, २६
 युवाना पितरा पुनः १, २०, ४
 युवानो रुद्रा भजरा १, ६४, ३
 युवां देवास्त्रय ८, ५७, २
 युवां नरा पश्यमानास ७, ८३, १
 युवाभ्यां वाजिनोवसु ८, ५, ३
 युवाभ्यां देवी धिपणा १, १०९, ४
 युवाभ्यां मित्रावरुणोपमां ५, ६४, ४
 युवामिद्धयवसे पूर्व्याय ४, ४१, ७
 युवामियुसु इतनासु ७, ८२, ४
 युवामिन्द्राक्षी वसुनो १, १०९, ५
 युवां पूर्ववादिश्विना १, १८१, ९
 युवां मृगेव वारणा १०, ४०, ४
 युवा स मारुतो गणः ५, ६१, १३
 युवा युवासाः परिवीत ३, ८, ४; तै. ब्रा. ३, ६, १, ३
 युवो श्रियं परि योषावृणीत ७, ६९, ४; तै. ब्रा. २, ८, ७, ८; ति. ६, ४
 युवो राजांसि सुयमासो १, १८०, १
 युवोरग्निश्चिकेतति ५, ७३, ६
 युवो रथस्य परि चक्रमीयते ८, २२, ४
 युवोरश्विना वसुषे युवा युनं १, ११९, ५
 युवो राष्ट्रं बृहदिन्वतिधौः ७, ८४, २
 युवोरुपा अनु श्रियं १, ४६, १४
 युवोरुप रथं हुवे ८, २६, १
 युवोर्क्तं रोदसी ३, ५४, ३
 युवोर्दानाय सुमरा १, ११२, २
 युवोर्दधि सहस्रांयास्ते १०, ६१, २५
 युवोर्हि मातादितिः १०, १३२, ६
 युष्माकं स्मा रथो अनु ५, ५३, ५
 युष्माकं देवा भवसाहनि ७, ५९, २
 युष्माकं बुध्ने अपां १०, ७७, ४
 युष्मादत्तस्य मरुतो विचेत ५, ५४, १३
 युष्मो व नक्तं ८, ७, ६
 युष्मे देवा अपि यमसि ८, ४७, ८
 युष्मेपितो मरुतो १, ३९, ८
 युष्मोतो विमो मरुतः ७, ५८, ४

यून ऊ पु नविष्ठया ८, २०, १९

यूपवस्त्रा उत ये १, १६२, ६; वा. य. २५, २९; तै. सं.

४, ६, ८, २

यूयं रथि मरुत ५, ५४, १४

यूयं राजानः कञ्चिच्चरणी ८, १९, ३५

यूयं राजानमियं जनाय ५, ५८, ४

यूयं विश्वं परि पाय १०, १२६, ४

यूयं ह रत्नं मघवस्तु धत्थ ७, ३७, २

यूयं हि देवीर्भक्तुयुतिमरुतैः ४, ५१, ५

यूयं हि छा सुदानव (०। अघा चिद्) ८, ८३, ९

यूयं हि छा सुदानव (०। कर्ता) ६, ५१, १५

यूयं हि छा सुदानवो रुद्रा ८, ७, १२

यूयं गावो मेदयथा कृशं ६, २८, ६; अथर्व. ४, २१, ६;

तै. ब्रा. १. ८, ८, १२

यूयं तत्सत्यशवस १, ८६, ९

यूयं देवाः प्रभतियूय २, २२, २

यूयं धृष्टं प्रयुजो न १०, ७७, ५

यूयं न उग्रा मरुतः १, १६६, ६; ६, ३०

यूयमस्मभ्यं धिषणाभ्यः ४, ३६, ८

यूयमस्मान्नयत वस्यो ५, ५५, १०

यूयं मर्तं विपन्यवः ५, ६१, १५

ये अंस्या ये अङ्गयाः १, १९१, ७

ये अग्नयो न क्षोभुवन्निधाना ६, ६६, २

ये अग्निदग्धा ये अनग्निदग्धा १०, १५, १४; अथर्व.

१८, २, ३५; वा. य. १९, ६०

ये अग्नेः परि जज्ञिरे १०, ६२, ६

ये अग्ने चन्द्र ते गिरः ५, १०, ४

ये अग्ने नेरयन्ति ते ५, २०, २

ये अज्ञियु ये वाक्सीयु ५, ५३, ४

ये अर्वाचस्तौ १, १६४, १९; अथर्व. ९, ९, १९.

ये अश्विना ये पितरा ४, ३४, ९

ये के च उमा. सहिनो ६, ५२, १५

ये गव्यता मनसा शत्रुमाद ६, ४६, १०; अथर्व. २०, ८३, २

ये गोमन्तं वाञ्छन्तं सुवीरं ४, ३४, १०

ये च पूर्वं ऋषयो ये ७, २२, ९

ये चाकनन्त चाकनन्त नू ते ५, ३१, १३

ये चहन्ति मरुतः सुदानवः ८, २०, १८

ये चित्पूर्वं ऋतसाप १०, १५४, ४; अथर्व. १८, २, १५

ये चिद्धि त्वाष्टपयः पूर्वं १, ४८, १४

ये चिद्धि पूर्वं ऋतसाप १, १७९, २

ये चिद्धि मृत्युवन्धव ८, १८, २२

ये चेह पितरो ये च १०, १५, १३; वा. य. १९, ६७

ये तानुपुर्देवश्रा १०, १५, ९; अथर्व. १८, ३, ४७;

तै. ब्रा. २, ६, १६. २; नि. ६, १४

ये ते त्रिरहन्सवितः ४, ५४, ६

ये ते पन्थाः सवितः पूर्यासः १, ३५, ११; वा. य. ३४, २७;

तै. सं. ७, ५, २४. १

ये ते पवित्रमूर्मयो ९, ६१. ५; साम. ७८८

ये ते विप्रं ब्रह्मकृतः १०, ५०, ७

ये ते वृषणो वृषभास इन्द्र १, १७७, २

ये ते शुक्रासः शुचयः शुचि ६, ६, ४

ये ते शुष्मं ये तविपीमवर्धन् ३, ३२, ३

ये ते सन्ति दशग्विनः ८, १, ९

ये ते सरस्य ऊर्मयो ७, ९६, ५; तै. सं. ३, १, ११. ३; नि. १०, २४

ये त्रिधाति त्रयस्परो ८, २८, १

ये स्वा देशोक्तिं मन्ये १, १९०, ५; नि. ४, २५

ये स्वाभिन्द्र न तुष्टुः ८, ६, १२; साम. १५०२; अथर्व.

२०, ११५, ३

ये स्वाहिहये मघवन् ३, ४७, ४; वा. य. ३३, ६३, ६. ब्रा.

३, २०

ये देवानां यज्ञिया यज्ञिया ७, ३५, १५; अथर्व. १९, ११, ५

ये देवास इह स्थन विश्वे ८, ३०, ४

ये देवासो अभवता सुकृत्वा ४, ३५, ८

ये देवासो दिव्येकादश १, १३९, ११; वा. य. ७, १९,

तै. सं. १, ४, १०, १

ये द्रप्सा इव रोदसी ८, ७, १६

ये नः पूर्वं पितरः सोम्यासो १०, १५, ८, अथर्व. १८, ३, ४६;

वा. य. १९, ५१

ये नः सपत्ना अप ते १०, ११८, ९; अथर्व. ५, ३, १०;

वा. य. ३४, ४६; तै. सं. ४, ७, १४, ४

येन चष्टे वरुणो मित्रो अर्यमा ८, १९, १६

येन उग्रोतीत्यायवे ८, १५, ५; साम. ८८१; अथर्व. २०, ६१, २

येन तोकायं तनयाय घान्यं ५, ५३, १३

येन दीर्घं मरुतः १, १६६, १४

येन यौरुग्रा पृथिवी १०, १२१, ५; अथर्व. ४, २, ४;

वा. य. ३२, ६; तै. सं. ४, १, ८, ५

येन मानासाश्रितयन्त उक्षाः १, १७१, ५

येन वंसाम पृथनासु शर्धंतः ८, ६०, १२

येन वृद्धो न शवसा ६, ४४, ३

येन सिन्धुं महीरपो ८, १२, ३; अथर्व. २०, ६३, ९

येन सूर्यं ज्योतिषा १०, ३७, ४

ये नाकस्याधि रोचने १, १९, ६

येना दशरवमश्रिगुं ८, १२, २; अथर्व. २०, ६३, ८
 येना नवगवो दध्यङ्कु ९, १०८, ४; साम. ९३९
 येना पावक चक्षसा १, ५०, ६; साम. ६३७; अथर्व.
 १३, २, २१; २०, ४७, १८; वा. य. ३३, ३२;
 नि. १२, २२-२५
 येनाव तुर्वशं यदुं ८, ७, १८
 येना समुद्रमसृजो ८, ३, १०; अथर्व. २०, ९, ४; ४९, ७
 येनेन्द्रो हविषा कृत्वी (१० ... अमपन्नः।) १०, १७४, ४
 येनेन्द्रो हविषा कृत्वी (१० असपत्ना।) १०, १५९, ४
 येनेमा विश्वा च्यवना २, १२, ४; अथर्व. २०, ३४, ४
 ये पाकशंसं विहरन्त एवैः ७, १०४, ९; अथर्व. ८, ४, ९
 ये पातयन्ते अजमभिर्गिरी ८, ४६, १८
 ये पायवो मामतेयं १, १४७, ३; ४, ४, १३; तै. सं.
 १, २, १४, ५
 ये पृथतीभिर्कष्टिभिः १, ३७, २
 येभिः सूर्यमुषसं भन्दसानः ६, १७, ५
 येभिस्त्रिभ्यः परावतो ८, ५, ८
 येभ्यो माता मधुमत् १०, ६३, ३
 येभ्यो होत्रां प्रथमां १०, ६३, ७
 ये महो रजसो विदुः १, १९, ३
 ये मूर्धनः क्षितीनां ८, ६७, १३
 ये मे पञ्चाशत् वदुः ५, १८, ५; तै. ब्रा. २, ७, ५, २
 ये यजन्ना य ईक्ष्याः १, १४, ८
 ये यज्ञेन दक्षिणया समक्ताः १०, ६२, १
 ये युध्यन्ते प्रधनेषु १०, १५४, ३; अथर्व. १८, २, १७;
 तै. आ. ६, ३, २
 ये राधोसि ददत्यङ्ग्या ७, १६, १०
 ये वध्वन्नन्दं वहतुं १०, ८५, ३१; अथर्व. १४, २, १०
 ये वाजिनं परिपश्यन्ति १, १६२, १२; वा. य. २५, ३५;
 तै. सं. ४, ६, ९, १
 ये वां दुंसांस्यधिना ८, ९, ३; अथर्व. २०, १३९, ३
 ये वायव इन्द्रमादनास ७, ९२, ४
 ये वाधुचन्त पार्थिवा ५, ५२, ७
 ये वृकणासो अक्षि क्षमि ३, ८, ७
 ये शुभ्रा घोरवर्षसः १, १९, ५
 येषां भियाधि रोदसी ५, ६१, १२
 येषामजमेषु पृथिवी १, ३७, ८
 येषामर्णो न संप्रयो ८, २०, १३
 येषामाबाध क्रिमय ८, २३, ३
 येषामिळा घृतहस्ता ७, १६, ८
 ये सत्यासो हविरदो १०, १५, १०; अथर्व. १८, ३, ४८

ये सवितुः सत्यसवस्य १०, ३६, १३; तै. ब्रा. २, ८, ६, ४
 ये सोमासः परावति (०।ये वादः) ९, ६५, २२; साम. ११६३
 ये सोमासः परावति (०। सर्वास्तौ) ८, ९३, ६; अथर्व.
 २०, ११२, ३

ये स्तोत्रभ्यो गोअग्राम् २, १, १६; २, १३
 ये स्था मनोर्वैजियास्ते १०, ३६, १०
 ये ह त्ये ते सहमाना ४, ६, १०
 ये हरी मेधयोक्था मदन्तः ४, ३३, १०
 यो अग्निं हव्यदातिभिः ८, १९, १३
 यो अग्निः कव्यवाहनः १०, १६, ११; वा. य. १९, ६५
 यो अग्निः कव्याष्टविवेश १०, १६, १०; अथर्व. १२, २, ७
 यो अग्निः ससमानुषः ८, ३९, ८
 यो अग्निं तन्वो दमे ८, ४४, १५
 यो अग्निं देववीतये १, १२, ९; साम. ८४६
 यो अग्नीषोमा हविषा १, ९३, ८; तै. ब्रा. २, ८, ७, ९
 यो अत्य इव. सृज्यते ९, ४३, १
 यो अदधाज्योतिषि १०, ५४, ६
 यो अद्विभित्प्रथमजा ऋता ६, ७३, १; अथर्व. २०, ९०, १
 यो अध्वरेषु शन्तम १, ७७, २
 यो अनिधनो दीदयत् १०, ३०, ४; अथर्व. १४, १, ३७;
 नि. १०, १९

यो अपाचीने तमसि ७, ६, ४
 यो अप्सु चन्द्रमा इव ८, ८२, ८
 यो अप्स्वा क्षुचिना देव्येन २, ३५, ८
 यो अर्यो मर्तभोजनं १, ८१, ६
 यो अश्वस्य दक्षिणाग्नौ ४, ३९, ३
 यो अश्वानां यो गवां गोपति १, १०१, ४; नि. ५, १५
 यो अश्वेभिर्वहते ८, ४६, २६
 यो अस्मा अन्नं तृषु १०, ७९, ५
 यो अस्मै अन्नं उत वाय ५, ३४, ३; नि. ६, १९
 यो अस्मै हविषाविधम् ६, ५४, ४
 यो अस्मै हव्यदातिभिः ८, २३, २१
 यो अस्मै हव्यैर्वृत २, २६, ४
 यो अत्य पारे रजसः १०, १८७, ५; अथर्व. ६, ३४, ५
 योगक्षेमं व आदायाहं १०, १६६, ५
 यो गर्भमोषधीनां ७, १०२, २; तै. ब्रा. २, ४, ५, ६;
 तै. आ. १, २९, १
 यो गुणतामिसासियापिः ६, ४५, १७
 योगे-योगे तवस्वरं १, ३०, ७; साम. १६३; ७४३; अथर्व.
 २०, २६, १; वा. य. ११, १४; तै. सं. ४, १, २, १
 यो जनान्महिषां इवा १०, ६०, ३

यो जागार तच्छवः ५, ४४, १४; साम. १८२६
 यो जात एव प्रथमो २, १२, १; अथर्व. २०, ३४, १;
 तै. सं. १, ७, १३, २; नि. ३, २१; १०, १०
 यो जिनाति न जीयते ९, ५५, ४; साम. ९७८
 यो दक्षमिर्हो यश्च १०, ३८, ४
 यो दुष्टो विस्ववारः अवाच्य ८, ४६, ९
 यो देवो देवतमो ४, २२, ३
 यो देहो अनमयद्वयैः ७, ६, ५; तै. ब्रा. २, ४, ७, ९
 योद्धासि ऋचा शवसो ८, ८८, ४
 यो धतो सुव्रतानां ८, ४१, ५
 यो धारया पावक्य २, १०१, २; साम. ६९८
 यो दृषितो योऽङ्गो ८, ३३, ६
 यो न आगो अग्नेनेऽसौ ५, ३, ७
 यो न हृदमिदं पुरा ८, २१, ९; साम. ४००; अथर्व.
 २०, १४, ३; ६२, ३
 यो न हन्तुः पितरो हस्तुर्णीतः ८, ४८, १२
 यो न हन्त्रामितो जनो १०, १३३, ४
 यो न हन्त्रामिदासति १०, १३३, ५; अथर्व. ६, ६, ३
 यो नः कश्चिद्विरिक्वति ८, १८, १३
 यो नः पिता जनिता यो १०, ८२, ३; अथर्व. २, १, ३;
 वा. य. १७, २७; तै. सं. ४, ६, २, १; तै. आ.
 १०, १, ४
 यो नः पूषन्नघो वृकः १, ४२, २
 यो नः शश्वपुराविधा ८, ८० २
 यो नः सनुत्य उत २, ३०, ९
 यो नः सनुत्यो अभिदासद् ६, ५, ४
 यो नः स्त्रो अरणो यश्च ६, ७५, १९; साम. १८७२
 यो नः स्वान्यनमन् २, ४४, २
 यो नार्मरं सहवन् २, ३, ८
 यो निमिर्हो यश्च ८, २९, २
 यो निमिर्हो यश्च १, १०४, १; कि. १, १७
 यो निमिर्हो यश्च ७, २४, १; साम. ३१४
 यो नो अग्ने अग्निर्वि १, १४७, ४
 यो नो अग्ने दुष्ट आ ५, १६, ३१
 यो नो अग्नेमिदासति १, ७९, ११
 यो नो दाता यश्च ८, ५१, ५
 यो नो दाता यश्च ८, ५२, ५
 यो नो दास यश्च १०, ३८, ३
 यो नो दंशः परावतः ८, १२, ६
 यो नो मरुतो अभि दुर्हणायुः ७, ५९, ८; अथर्व. ७, ७७, २;
 तै. सं. ४, ३, १३, ३

यो नो मरुतो वृकताति २, ३४, ९
 यो नो रसं दिवसति पित्वो ७, १०४, १०; अथर्व. ८, ४, १०
 यो ब्रह्मणे सुमतिमायजाते ७, ६०, ११
 यो आनुभिर्विमावा १०, ६, २
 यो भूयिष्ठो नासत्याभ्यां ५, ७७, ४
 यो भोजनं च दयसे २, १३, ६
 यो म इति प्रवोचति ५, २७, ४
 यो म इमं चिदु स्मना ८, ४६, २७
 यो मर्येष्टवृत्तं ऋतावा ४, २, १
 यो मा पाकेन मनसा चरन्तं ७, १०४, ८; अथर्व. ८, ४, ८
 यो मायातुं यातुधानेत्याह ७, १०४, १६; अथर्व. ८, ४, १६
 यो मित्राय वरुणाय विधेय १, १३६, ५
 यो मृलयाति चक्रुषे चिदा ७, ८७, ७
 यो मे धेनुनां शत ५, ६१, १०
 यो मे राजन्युज्यो वा २, २८, १०
 यो मे शता च विंशति च ५, २७, २
 यो मे हिरण्यसंस्तो ८, ५, ३८
 यो यजाति यजात इत् ८, ३१, १
 यो यज्ञस्य प्रसाधनः १०, ५७, २; अथर्व. १३, १, ६०
 यो यज्ञो विश्वतस्तनुभिः १०, १३०, १
 यो रक्षांसि निजूर्वति १०, १८७, ३; अथर्व. ६, ३४, २
 यो रक्षांसि विममे पार्थिवानि ६, ४९, १३
 यो रघस्य चोदिता २, १२, ६; अथर्व. २०, ३४, ६
 यो रथिवो रथिन्तमो ६, ४४, १; साम. ३५१
 यो राजभ्य कृतनिभ्यो २, २७, १२
 यो राजा चर्षणीनां याता ८, ७०, १; साम. २७३; ९३३;
 अथर्व. २०, ९२, १६; १०५, ४
 यो रायो अवनिर्महान् (०। तमिन्त्रम्) ८, ३२, १३
 यो रायो अवनिर्महान् (०। तस्मा इन्द्राय) १, ४, १०
 अथर्व. २०, ६८, २०
 यो रेवान्यो अमीवहा १, १८, २; वा. य. ३, २९;
 नि. ३, २१
 यो रोहितौ वाजिनौ ५, ३६, ६
 यो वः शिवतमो रसः १०, ९, २; साम. १८३८; अथर्व.
 १, ५, २; वा. य. ११, ५१; ३६, १५; तै. सं.
 ४, १, ५, १; ७, ४, १९, ४; तै. आ. ४, ४२, ४;
 १०, १, ११
 यो वः सुनोत्यभिपित्वे ४, ३५, ६
 यो वः सेनानीर्महतो १०, ३४, १३
 योऽवरे वृजने विश्वयाविभु २, २४, ११
 यो वर्धनं आपधीनां यो अपाः ७, १०१, २

यो वां यज्ञेभिरावृतो ८, २६, १३
 यो वां यज्ञैः वासामानो १, १५१, ७; नि. ६, ८
 यो वां यज्ञो नामस्या ७, ७०, ६
 यो वां रजांस्यस्थिना ८, ७३, १३
 यो वां रथो चृपती अस्ति वो ७, ७१, ४
 यो वाघते ददाति सुनुतं १, ४०, ४
 यो वां गतं जनसा ७, ६४, ४
 यो वाचा विवाचो १०, २३, ५; अथर्व. २०, ७३, ६
 यो वां नासत्यावृषि ८, ८, १५
 यो वामश्विना मनसो १, ११७, २
 यो वामुरुच्यचक्षसं ८, २६, १४
 यो वामृजने क्रमणाय ६, ७०, ३
 यो वां परिजमा सुवृद्ध १०, ३९, १
 यो विश्वतः सुप्रलीकः १, ९४, ७; नि. ३, ११
 यो विश्वस्य जगतः १, १०१, ५
 यो विश्वा दयते वसु ८, १०३, ६; साम. ४४, १५८३
 यो विश्वान्यभि व्रता ८, ३२, २८
 यो विश्वाभि विपश्यति (०। स नः पर्यद्) १०, १८७, ४;
 अथर्व. ६, ३४, ४
 यो विश्वाभि विपश्यति (०। स नः पूषा) ६, ६२, ९
 यो वृत्राय सिनमग्रा २, ३०, २
 यो वेदिष्ठो अव्यथिष्ठु ८, २, २४
 यो वो देवा वृनस्तुना ६, ५२, ८
 यो वो वृताभ्यो अकृणोद् १०, ३०, ७
 यो व्यसं जाह्नपाणेन १, १०१, २
 यो व्यतीरफाणयत् ८, ६२, १३; अथर्व. २०, ९२, १०
 यो इत्वाहिमरिणात् २, १२, ३; अथर्व. २०, ३४, ३
 यो ह वां मधुनो दृतिः ८, ५, १२
 यो हव्याभ्यैर्यता मनुर्हितः ८, १९, १४
 यो ह स्व वां रथिरा ७, ६४, ५; तै. सं. २, ८, ७ ८
 यो होता सीमथमो १०, ८८, ४; नि. ५, ३
 यो ते श्वानौ यम रक्षितारौ १०, १४, ११; अथर्व. १८, २, १२;
 तै. आ. ६, ३, १

रक्षा णो अग्रे तव ४, ३, १४
 रक्षा सु नो अररुषः २, २९, ५
 रक्षोहणं वाजिनमा जिघर्षिं १०, ८७, १; अथर्व. ८, ३, १;
 तै. सं. १, २, १४, ६
 रक्षोहा विश्वचर्षणिः ९, ३, २; सांम. ६९०; वा. य. २६, २६
 रणवः संदष्टौ पितुमात्र १०, ६४, ११
 रथं यान्तं कुह १०, ४०, १

रथं सुजते मरुतः शुभे ५, ६३, ५; तै. आ. २, ४, ५, ३;
 नि. ४, १९
 रथं ये चक्रुः सुवृतं नरेष्ठां ४, ३३, ८
 रथं ये चक्रुः सुवृतं सुवेतसो ४, ३६, २
 रथं वामनुगायसं ८, ५, ३४
 रथं हिरण्यवन्धुरं हिरण्याभीशुम् ८, ५, २८
 रथं हिरण्यवन्धुरं इन्द्रवायू ४, ४६, ४
 रथं जु मारुतं वयं ५, ५६, ८; नि. ११, ५०
 रथवाहनं हविरस्व ६, ७५, ८; वा. य. २९, ४५; तै. सं.
 ४, ६, ६, ३
 रथानां न वेऽगाः १०, ७८, ४
 रथाय नावमुतनो १, १४०, १२
 रथिरासो हरयो ये ते अस्ति ८, ५०, ८
 रथीतमं कपदिनं ६, ५५, २
 रथीव कक्षयाश्वौ ५, ८३, ३
 रथो तिष्ठन्नयति वाजिनः ६, ७५, ६; वा. य. २९, ४३; तै. सं.
 ४, ६, ६, २; नि. ९, १६
 रथेन पृथुपाजसा ४, ४६, ५
 रथेष्टायाश्चर्यवः ८, ४, १३
 रथो न यातः शिक्कभिः १, १४१, ८
 रथो यो वां त्रिवन्धुरो ८, २२, ५
 रदत्पथो वरुणः सूर्यो ७, ८७, १
 रपत्कविनिन्द्रार्कसातौ १, १७४, ७
 रपद्गन्धर्वीरप्या १०, ११, २; अथर्व. १८, १, १२
 रमध्वं मे वचसे सोम्याय ३, ३३, ५; नि. २, २५
 रथिं सुजतं स्वपत्यं १, ११६, १९
 रथिं दिवो दुहितरो ४, ५१, १०
 रथिं नश्चित्रमश्विनं ९, ४, १०; साम. १०५६
 रथिर्न चित्रा सरो १, ६६, १
 रथिर्न यः पितृवित्तो १, ७३, १
 रथे हव्यं मतिभिर्व्यजिषानां ७, ३९, ६
 रथमीरिव यच्छतमध्वरौ ८, ३५, २१
 रसं ते मित्रो अर्यमा ९, ६४, २४; साम. १०७८
 रसाव्यः पयसा पिबमान ९, ९७, १४; साम. ८०७
 राकामहं सुहवां सुधुती हुवे २, ३२, ४; अथर्व. ७, ४८, १;
 तै. सं. ३, ३, ११, ५; नि. ११, ३१
 राजन्तमध्वराणां १, १, ८; वा. य. १, २३; तै. सं.
 १, ५, ६, २
 राजानावनभिमुहा २, ४१, ५; साम. ९११
 राजानो न प्रशस्तिभिः ९, १०, ३; साम. ११२१
 राजा मेधाभिरियते ९, ६५, १६; साम. ८३३

राजा राष्ट्राणां पेशो नवीनां ७, ३४, ११
 राजा समुद्रं नद्यो ९, ८६, ८
 राजा सिन्धूनामवासिष्ठ ९, ८९, २
 राजा सिन्धूनां पवते पतिः ९, ८६, ३३
 राजेव हि जनिभिः ७, १८, २
 राज्ञो नु ते वरुणस्य १, ९१, ३; ९, ८८, ८
 राति यद्वाग्मरक्षसं हवामहे ८, १०१, ८
 रात्रीभिरस्मा अहभिः १०, १०, ९; अथर्व. १८, १. १०
 रात्री व्यस्यदायती १०, १२७, १; तै. ब्रा. २, ४, ६, १०
 रायः समुद्रोऽक्षतुरो ९, ३३, ६; साम. ८७१
 रायस्कामो बभ्रहस्तं ७, ३२, ३
 रायस्यूर्ध्वं स्वधाको १, ३६, १२
 राया वयं ससवानो ४, ४२, १०; वा. य. ७, १०
 राया हिरण्यया मतिः ७, ६६, ८; साम. १०६८
 राये नु यं जज्ञु रोदसी मे ७, ९०, ३; वा. य. २७, २४;
 तै. ब्रा. २, ८, १, १
 रायो धारास्याष्टणे ६, ५५, ३
 रायो ब्रुक्षः संगमनो वसूनां यज्ञस्य १, २६, ६
 रायो ब्रुक्षः संगमनो वसूनां विश्वा रूपाभिः १०, १३९, ३;
 अथर्व. १०, ८, ४२; वा. य. १२, ६६; तै. सं.
 ४, २, ५, ४
 रारन्धि सवनेषु ण ३, ४१, ४; अथर्व. २०, २३, ४
 रासि क्षयं रासि मित्र २, ११, १४
 रिशादसः सत्यतीरदक्षा ६, ५१, ४
 रुजा रुद्रा चिद्रक्षसः ९, ९१, ४
 रुद्रस्य ये मीळहुषः सन्ति ६, ६६, ३
 रुद्राणामेति प्रदिशा १, १०१, ७
 रुद्रति भीमो वृषभः ९, ७०, ७
 रुद्रादसः रुद्राती १, ११३, २; साम. १७५०; नि. २, २०
 रूपंरूपं प्रतिरूपो बभूव ६, ४७, १८
 रूपंरूपं मघवा बोभवीति ३, ५३, ८
 रेभदन्नं जनुषा पूर्वः १०, ९२, १५
 रेवतीर्नः सधमाद १, ३०, १३; साम. १५३; १०८४, अथर्व.
 २०, १२२, १; तै. सं. १, ७, १३, ५; २, २, १२, ८;
 ४, १४, ४
 रेवद्वयो दधायि १, १५१, ९
 रेवो इद्रेवत स्वेष्ट्य ८, २, १३; साम. १८०४; तै. सं.
 २, २, १२, ८
 रेव्यासीदनुदेयां १०, ८५, ६; अथर्व. १४, १, ७
 रोदसी आ वदता १, ६४, ९
 रोहिण्याया १, १००, १६

रोहितं मे पाकस्थामा ८, ३, २२
 वंसगेव पृथ्यां १०, १०६, ५
 वंस्व विश्वा वार्याणि ७, १७, ५
 वंस्वा नो वार्यां पुरु ८, २३, २७
 वक्ष्यन्तीवेदा ६, ७५, ३; वा. य. २९. ४०; तै. सं. ४, ६, ६, १;
 नि. ९, १८
 वचो दीर्घप्रसन्ननीशे ८, २५, २०
 वचोविदं वाचमुदीरयन्ती ८, १०१, १६
 वच्यन्ते वां ककुहासो १, ४६, ३; साम. १७३०
 वज्रं यज्जम्बे सुहनाय १०, १०५, ७
 वज्रमेको विभक्तिं ८, २९, ४
 वज्रेण हि वृत्रहा वृत्रं १०, १११, ६
 वज्रा सूनो सहसो ६, १३, ६
 वज्रा हि सूनो अस्य प्रसदा ६, ४, ४; तै. सं. १. ३, १४, ७
 वर्धी वृत्रं मरुत १, १६५, ८; तै. ब्रा. २, ८, ३, ६
 वर्धीदिन्द्रो वरशिखस्य ६, २७, ५
 वर्धीर्हि वस्तुं धनिनं धनेन १, ३३, ४
 वधूरियं पतिमिच्छन्त्येति ५, ३७, ३
 वधेन वस्तुं प्र हि ५, ४, ६
 वधेर्दुःखांसो अप १, ९४, ९
 वनस्पतिं पवमान ९, ५, १०
 वनस्पतिरवसृजन्नुप २, ३, १०
 वनस्पते रक्षनया नियूयः १०, ७०, १०; नि. ६, ७
 वनस्पतेऽवसृजोप देवान् ३, ४, १०; ७, २, १०; वा. य.
 २७, २१; तै. सं. ४, १, ८, ३
 वनस्पते वीद्वंगो हि भूयाः ६, ४७, २६; अथर्व. ६, १२५, १;
 वा. य. २९, ५२; तै. सं. ४, ६, ६, ५; नि. २, ५; ९, १२
 वनस्पते शतवक्षो ३, ८, ११; तै. सं. १. ३. ५, १
 वनीवानो मम वृतास १०, ४७, ७
 वने न वा. यो न्यधायि १०, २९, १; अथर्व. २०, ७६, १;
 नि. ६, २८
 वनेम तद्वोन्नपा १, १३२, ७
 वनेम पूर्वारयो १, ७०, १
 वनेषु जायुर्मतेषु १, ६७, १
 वनेषु व्यतरिक्षं ततान ५, ८५, २; वा. य. ४, ३१; तै. सं.
 १, २, ८, १
 वनोति हि सुन्व १, १३३, ७; अथर्व. २०, ६७, १
 वन्दस्व मारुतं गणम् १, ३८, १५
 वन्दस्ववातो अभि ९, ८९, ७
 वपन्ति मरुतो मिहं ८, ७, ४
 वपुर्नु ताचिकितुषे ६, ६६, १

वज्रीभिः पुत्रममुत्रो ४, १९, ९; नि. ३, २०
 वयं वो वृक्षार्द्धिपो ८, २७, ७
 वयं क्षेमिरस्तुभिः १, ८, ४; अथर्व. २०, ७०, २०
 वयं सोम व्रते तव १०, ५७, ६; वा. य. ३, ५६; तै. ब्रा.
 २, ४, २, ७; ३, ७, १४, ३
 वयं हि ते अमन्महि १, ३०, २१
 वयं हि स्वा वन्धुमन्तं ८, २१, ४
 वयं हि वां हवामह उक्षयन्तो ८, २६, ९
 वयं हि वां हवामह विपन्मवो ८, ८७, ६
 वयः सुपर्णा उप सेतुः १०, ७३, ११; साम. ३१९; तै. ब्रा.
 २, ५, ८, ३; तै. आ. ४, ४२, ३; नि. ४, ३
 वयं घ स्वा सुतावन्त ८, ३३, १; साम. २६१; ८६४;
 अथर्व. २०, ५२, १; ५७, १४
 वयं घा ते अपि स्मसि ८, ३२, ७; साम. २३०
 वयं घा ते अपूर्व्येन्द्र ८, ६६, ११
 वयं घा ते स्वे इत् ८, ६६, १३
 वयं विद्धि वां जरितातः १, १८०, ७
 वयं जयेम स्वया युजा वृतं १, १०२, ४; अथर्व. ७, ५०, ४
 वयं त इन्द्र सोमेभिः ८, ५४, ८
 वयं त एभिः पुरुहूत सव्यैः ६, १९, १३
 वयं तद्गः सन्नाज ८, २७, २२
 वयं ते अग्न उक्थैर्विधेम ५, ४, ७
 वयं ते अग्नं समिधा विधेम ७, १४, २
 वयं ते अघ ररिमा ३, १४, ५; वा. य. १८, ७५
 वयं ते अस्य वृत्रहन् वसो ९, ९८, ५; साम. १२३९
 वयं ते अस्य वृत्रहन् विधाम ८, २४, ८
 वयं ते अस्त्वामिन्द्र शुम्भहूतो ६, २६, ८
 वयं ते त इन्द्र ये च देव ७, ३०, ४
 वयं ते त इन्द्र ये च नरः ५, ३३, ५
 वयं ते वय इन्द्र विद्धि २, २०, १
 वयं नाम प्र ब्रवामा वृत्तस्य ४, ५८, २; वा. य. १७, ६७;
 तै. आ. १०, १०, २
 वयमग्रे अवता २, २, १०
 वयमग्ने वजुयाम स्वोता ५, ३, ६
 वयमद्येन्द्रस्य मेधा १, १६७, १०
 वयमिन्द्र सुदानवः ८, ८३, ६
 वयमिन्द्र स्वायवः सखित्वं १०, १३३, ६
 वयमिन्द्र स्वायवोऽभि प्र जोनुमो ७, ३१, ४; साम. १३२;
 अथर्व. २०, १८, ४
 वयमिन्द्र स्वायवो हविषमन्तो ३, ४१, ७; अथर्व. २०, २३, ७
 वयमिन्द्र स्वे सचा ४, ३२, ४

वयमु स्वा गृहपते जनानो ६, १५, १९; तै. ब्रा. ३, ५, १२, १
 वयमु स्वा तद्विद्या ८, २, १६; साम. १५७, ७१९;
 अथर्व. २०, १८, १
 वयमु स्वा दिवा सुने ८, ६४, ६
 वयमु स्वा पथस्पते ६, ५३, १; तै. सं. १, १, १४, २
 वयमु स्वामपूर्य ८, २१, १; साम. ४०८, ७०८; अथर्व.
 २०, १४, १; ६२, १
 वयमु स्वा शतक्रतो ८, ९२, १२
 वयमेनमिदा ह्यो ८, ६६, ७; साम. २७२; १६९१; अथर्व.
 २०, ९७, १
 वयं मित्रस्यावसि ५, ६५, ५
 वयश्चित्ते पतत्रिणो १, ४९, ३; साम. ३६७
 वया इदमे अग्नयस्ते १, ५९, १
 वयो न ये श्रेणीः ५, ५९, ७
 वयो न वृक्षं सुपलाशं १०, ४३, ४; अथर्व. २०, १७, ४
 वरा इवेन्द्रवतालो हिरण्यैः ५, ६०, ४
 वरिवो धातमो भव ९, १, ३; साम. ६९१
 वरिष्ठे न इन्द्र वन्धुरे ६, ४७, ९
 वरिष्ठो अस्य दक्षिणां ६, ३७, ४
 वरुण वो रिसादसं ५, ६४, १
 वरुणः प्रावितां भुवन् १, २३, ६; साम. ७९५; वा. य.
 ३३, ४६
 वरुणो मित्रो अर्यमा ८, २८, २
 वरेथे अग्निमातपो ८, ७३, ८
 वर्धन्तीमापः पन्था १, ६५, ४
 वर्धस्वा सु पुरुहुत ८, १३, २५
 वर्धोषं यज्ञ उत ६, ३८, ४
 वर्धोष्यं विश्वं मरुतः ६, १७, ११
 वर्धोष्यं पूर्वीः क्षपो १, ७०, ७
 वर्पिष्ठ क्षत्रा उरुक्षसा ८, १०२, २
 ववक्ष हन्त्रो अमितं ४, १६, ५; अथर्व. २०, ७७, ५
 ववक्षुरस्य केतवो ८, १२, ७
 वज्राजा सीमनदत्तो ३, १, ६
 वज्रासो न ये स्वजास्वतवसः १, १६८, २
 वषट् ते विष्णवासा ७, ९९, ७; १००, ७; साम. १६२७;
 तै. सं. २, २, १२, ४
 वसां राजानं वसति ५, २, ६
 वसिष्ठ ह वरुणो ७, ८८, ४
 वसिष्ठामः पितृवत् १०, ६६, १४
 वसिष्ठा हि मियेष्य १, २६, १
 वसुं न चित्रमहसं १०, १२२, १

वसुगन्धर्वसुभवा ५, २४, २; साम. ११०८; वा. य.
 ३, २५; १५, ४८; तै. सं. १, ५, ६, ३; ४, ४, ४, ८
 वसुगन्धर्वसुभवा ८, ४४, २४; तै. सं. १, ४, ४, ६, २
 वसुनां वा चक्रं १०, ७४, १
 वसु रुद्रा पुरुमन्त्र १, १५८, १
 ययोतिन्द्र वसुपति १, ९, ९; अथर्व. २०, ७१, १५
 वस्यो इन्द्राभि मे पितुः ८, १, ६; साम. २९२
 वस्यो ते अंश संदष्टिः ३, १६, २५
 वह कृत्स्नमिन्द्र यस्मिन् १, १७४, ५
 वहस्मि स्त्रीमरुणासो ६, ६४, ३
 वहन्तु रवा मनोयुजो ४, ४८, ४
 वहन्तु रवा रथेष्टो ८, ३३, १४
 वहिष्ठोभिर्विहरन् ४, १३, ४; तै. ब्रा. २, ४, ५, ४
 वह्नि यशसं विदथस्य १, ६०, १
 वाचं सु मित्रावरुणाविराव ५, ६३, ३; तै. ब्रा. २, ४, ५, ४
 वाचमष्टापदीमहं ८, ७३, १०; साम. ९९०; अथर्व.
 २०, ४०, १
 वाचस्याति तिष्ठकर्मणं १०, ८१, ७; वा. य. ८, ४५, १७, २३
 तै. सं. ४, ३, २, ५
 वाचो जन्तुः कवीनां ९, ३७, १३
 वाजयन्त्रि नृत्थान् २, ८, १
 वाजिनीवती सूर्यस्य यो ७, ७५, ५
 वाजिन्तमाय सहस्रमे १०, ११५, ३
 वाजो वाजेषु धीयते ३, २७, ८; साम. १४७८
 वाजोभिर्नो वाजसाना १, ११०, ९
 वाजोवाजोवत वाजिनो नः ७, ३८, ८; वा. य. ९, १८;
 २३, ११; तै. सं. १, ७, ८, २; ४, ७, १२, १
 वाजेषु सामहिमेव ३, ३७, ६; अथर्व. २०, १९, ६
 वाजो नु ते शयसस्यात्यन्तं ५, १५, ५
 वाज्यमि वाजिनेना १०, ५३, ३
 वात आ धानु मेपजं १०, १८३, १; साम. १८४; १८४०;
 तै. ब्रा. २, ४, १, ८; तै. ब्रा. ४, ४२, २; नि.
 १०, ३५
 वागर्ध्वपो मरुतो वर्षति ५, ५७, ४
 वातस्य नु महिमानं १०, १३८, १
 वातस्य यमस्त्रीकृता ५, ५, ७
 वातस्य युष्मत्सुयुजश्चिद ५, ३१, १०
 वातस्याश्वो वायोऽसन्ना १०, १३६, ५
 वाताभ्यो न यं धुनयो १०, ७८, ३
 वागवायुयां नद्यवरीत्रिः २, ३६, ५
 वातोपधन इषितो १०, ९१, ७; साम. ९८३

वामं वामं त आदुरे ४, ३०, २४; नि. ६, ३१
 वामं नो अस्त्वर्चसन् ८, ८३, ४
 वाममथ सवितवामस्य ६, ७१, ६; वा. य. ८, ६; तै. सं.
 १, ४, २३, १; २, २, १२, २
 वामस्य हि प्रचेतसो ८, ८३, ५
 वामी वामस्य भूतयः ६, ४८, २०
 वाय उक्थेभिर्जग्मते १, २, २
 वायवा याहि दर्शतेमे १, २, १; नि. १०, २
 वायवा याहि वीतये ५, ५३, ५
 वायविन्द्रश्च चेतयः १, २, ५
 वायविन्द्रश्च शुष्मिणा ४, ४७, ३; साम. १६३०
 वायविन्द्रश्च सुन्वत १, २, ६
 वायुरस्मा उपामन्थन् १०, १३६, ७
 वायुर्न यो नियुक्तो ९, ८८, ३
 वायुर्युक्ते रोहिता १, १३४, ३
 वायो तव प्रवृत्तौ १, २, ३
 वायो याहि शिवा विवो ८, २६, २३
 वायो ये ते सहस्रिणो २, ४१, १; वा. य. २७, ३२
 वायो शतं हरीणां ४, ४८, ५; तै. सं. २, २, १२, ७
 वायो शक्रो अयामि ते ४, ४७, १; साम. १६२८; वा. य.
 २७, ३०; तै. ब्रा. २, ४, ७, ६
 वाणं रवा अयामिभिः ८, ९८, ८; साम. ७११ अथर्व.
 २०, १००, २
 वार्धस्याय शवसे ३, ३७, १; अथर्व. २०, १९, १; वा. य.
 १८, ६८; तै. ब्रा. २, ५, ६, १
 वावर्त. एषां राया १०, ९३, १३
 वावसाना विवस्वतो १, ४६, १३
 वावृधान उप धवि ८, ६, ४०
 वावृधानः शवसा भूयाजाः १०, १२०, २; तै. ब्रा. १, ११;
 साम. १४८४; अथर्व. ५, २, २; २०, १०७, ५
 वावृधानस्य तं वयं ८, १४, ६; अथर्व. २०, २७, ६
 वावृधानाय तूर्वये ९, ४२, ३
 वावृधाना शुभस्पती ८, ५, ११
 वावृधानो मरुतस्त्रेन्द्रो ८, ७६, ३
 वाशीमंत ऋष्टिमंतो ५, ५७, ०
 वाशीमंको विभर्ति ८, २९, ३
 वाश्रा अर्पन्तीन्द्रवो ९, १३, ७; साम. ११९३
 वाश्वेव विशुष्मिमाति १, ३८, ८; तै. सं. ३, १, ११, ५
 वासयसीव वेधसस्त्वं नः ७, ३७, ६
 वासोप्यते ध्रुवा स्थूणा ८, १७, १४; साम. २७५
 वासोप्यते प्रतरणो ७, ५४, २

वास्तोष्पते प्रति जानीहि ७, ५४, १; तै. सं. ३, ४, १०, १
 वास्तोष्पते शम्भया संसदा ७, ५४, ३; तै. सं. ३, ४, १०, १
 वाहिष्ठो वां हवानां ८, २६, १६; नि. ५, १
 वि क्रोधानासो १०, २७, १८
 वि घ त्वावां क्रतुजात १, १८९, ६
 विमन्तो दुरिता पुरु ९, ६२, २; साम. ८३१
 वि चक्रमे पृथिवीमेप ७, १००, ४; तै. ब्रा. २, ४, ३, ५
 वि चिद् वृत्रस्य दोधतो ८, ६, ६; साम. १६५२; अथर्व.
 २०, १०७, ३

वि चेदुच्छन्त्यश्विना ७, ७०, ४
 वि जनान्छयावाः १, ३५, ५; तै. ब्रा. २, ८, ३, २
 वि जयुषा रथ्या या ६, ६२, ७
 वि जानीष्यायां १, ५१, ८
 वि जिहीष्व वनस्पते ५, ७८, ५
 विजेषकृदिन्द्र इव १०, ८४, ५; अथर्व ४, ३१, ५; नि. ६, २९
 वि ज्योतिषा वृहता भाति ५, २, ९; अथर्व. ८, ३, २४;
 तै. सं. १, २, १४, ७; नि. ४, १८

वि तद्युररुण्युगिरमरौ ६, ६५, २
 वि तन्वते धियो अस्मा अपां ५, ४७, ६
 वि तर्क्यन्ते मधवन् ८, १, ४; अथर्व. २०, ८५, ४
 वि तिष्ठध्वं मरुतो ७, १०४, १८; अथर्व. ८, ४, १८
 वि ते वज्रासो अस्थिरन् १, ८०, ८
 वि ते विश्वश्चातजूतासो ६, ६, ३; तै. सं. ३, ३, ११, १
 विश्वक्षणः संसृतौ चक्रमास ५, ३४, ३

वि रवदापो न पर्वतस्य ६, २४, ६; साम. ८८
 वि स्वा. ततर्क्षे मिथुना १, १३१, ३; अथर्व २०, ७२, २; ७५, १
 वि स्वा. रक्षं पुरुषां १, ७०, १०
 विदध्यापर्व नष्टं ८, ७९, ६
 विदध्यादी सरमा ३, ३१, ६; वा. य. ३३, ५९; तै. ब्रा.
 १, ५, ८, १०

विद्वन्तीमन्न नरो १, ६७, ४
 विद्या चिन्तु महान्तो ५, ४१, १३
 विद्या दिवो विष्यन्नद्रिमुक्थैः ५, ४५, १
 विद्या देवा अघानां ८, ४७, २
 विद्यानासो जन्मनो ४, ३४, २

विदुः पृथिव्या दिवो ७, ३४, २; तात्त्व्य ब्रा. १, २, ९
 वि दुर्गा वि द्विपः पुरः १, ४१, ३
 विदुष्टे अर्यं वीर्यस्य १, ३३१, ४; अथर्व. २०, ७५, २
 विदुष्टे विश्वा भुवनानि ४, ४२, ७
 विरुद्धानि चिद्विद्वो ६, ४५, ९

विद्या ते अग्ने त्रेधा १०, ४५, २; वा. य. १२, १९; तै. सं.
 ४, २, १, ६

विद्या सखित्वमुत ८, २१, ८; नि. ६, १७
 विद्या हि ते पुरा वयं ८, ७५, १६; तै. सं. २, ६, ११, ४
 विद्या हि स्वा नुभिकृमि ८, ८१, २; साम. ७२९
 विद्या हि स्वा धनंजयं वाजेषु ३, ४२, ३; अथर्व. २०, ७४, ३
 विद्या हि स्वा धनंजयमिन्द्र ८, ४५, १३
 विद्या हि स्वा वृषन्तमं ३, १०, १७
 विद्या हि यस्ते अदिवः ८, ९२, १८
 विद्या हि रुद्रियाणां ८, २०, ३
 विद्या ह्यस्य वीरस्य ८, २, २१
 विद्यामादिष्या अवयो २, २७, ५
 वि यामेपि रजस्पृष्ट १, ५०, ७; अथर्व. १३, २, २०;
 २०, ४७, १९; नि. १०, २३

विद्युतो ज्योतिः परि ७, ३३, १०
 विद्युद्वस्ता अभिषवः ८, ७, २५
 विद्युद्वथा मरुत ३, ५४, १३
 विद्युद्वथा पतन्ती १०, ९५, १०; नि. ११, ३३
 विद्युन्महसो नरो ५, ५४, ३
 विद्वान् अमे वयुनानि १, ७२, ७
 विद्वान्ताविद्वदुरः पृच्छेत् १, १२०, २
 वि द्वीपानि पापतन् ८, २०, ४
 वि द्वीपांसोऽनुहि वधेयकां ३, १०, ७

विधु दद्राण समने १०, ५५, ५; साम. ३०५, १७८२;
 अथर्व. ९, १०, ९; तै. ब्रा. ५, २०, १; नि. १४, १८
 विधेम ते परमे जन्मक्षमे २, ९, ३; वा. य. १७, ७५;
 तै. सं. ४, ३, ५, ४

वि न इन्द्रमृधो जहि १०, १५२, ४; साम. १८३८;
 अथर्व. १, २१, २; वा. य. ८, ४४; १८, ७०;
 तै. सं. १, ६, १२, ४; नि. ७, २

वि नः पथः सुविताय १, ९०, ४
 वि नः सहजं शुरुषो ७, ३०, ३
 वि नो देवासो अद्रुहो ८, २७, ९
 वि नो वाजा क्रमुक्षणः ४, ३७, ७
 वि पथो वाजसानये ३, ५३, ४
 विपाक्षिते परमानाय ९, ८३, ४४; साम. १६१५; तै. ब्रा.
 ३, १०, ८, १

वि पाजसा पृथुना ३, १५, १; वा. य. ११, ४९; तै. सं.
 ४, १, ५, १

वि विप्रोर्दिमायस्य रुद्धाः ३, २०, ७
 वि पृषकारया ३, ५३, ३

वि पृक्षो अग्ने मघवानो १ ७३, ५
 वि पृच्छामि पाक्या न देवाः १. १२०, ४
 विप्रं विमालोऽवसे ८, ११, ६; नि १४, ३२
 विप्रं होतारमहुहं ८, ४४, १०
 वि प्रथतां देवमुष्टं १०, ७०, ४
 विप्रस्य वा स्तुवतः सहस्रो ८, १९, १२
 विप्रा यज्ञेषु सानुषेषु ७, २, ७
 विमालो न मन्मभिः १०, ७८, १
 विप्रंभिर्विप्र सन्ध ५, ५१, ३
 विभक्तारं हवामहे १, २२, ७; वा. य. ३०, ४; तै. आ.
 १०, १०, २
 विभक्तानि चित्रमानो १, २७ ३; साम. १४९८
 विभावा देवः सुरणः ३, ३, ९
 विभिद्या पुरं शयथा १०, ६७, ५; अथर्व. २०, ९१, ५
 विभिद्वां चरत ८, २९, ८
 विशु प्रभु प्रथमं मेढनां २, २४, १०
 विश्रुतगानि विप्र ८, १९, २; साम. १६८८
 विश्रुतज्ञ उन्मथं ६, १५, ९; साम १५६९
 विभ्राजोतिपा स्तः (०। देवास्त) ८, ९८, ३; साम.
 १०२७; अथर्व. २०, ६२, ७
 विभ्राजोतिपा स्तः (०। वनेमा) १०, १७०, ४
 विभ्राजमान उपमामुपस्थाः ७, ६३, ३
 विभ्राह् दृष्टपिबतु सोम्यं १०, १७०, १; साम. ६२८;
 १४५३; वा. य. ३३, ३०
 विभ्राह् दृष्टसुभृतं १०, १७०, २; साम. १४५४
 वि मच्छयाय रक्षानाम् २, २८, ५
 वि मृळीकाय ते मनो १, २५, ३
 वि मे कर्णा पतयतो विचक्षुः ६, ९, ६
 वि मे पुष्टना पतयन्ति ३, ५५, ३
 वि यत्तिरो धरुणमच्युतं १, ५६, ५
 वि यदस्थाधजतो १, १४१, ७
 वि यदहेरथ स्थिषो ८, ९३, १४
 वि यद्वरांसि पर्वतस्य ४, २१, ८
 वि यद्वाचं कीस्तासो भरन्ते ६, ६७, १०
 वि यस्य ते जयसानस्याः १०, ११५, ४
 वि यस्य ते पृथिव्यां पाजो ७, ३, ४
 वि या जानाति जसुरि ५, ६१, ७
 वि या मृजति समनं १, ४८, ६
 वि ये वृतम्यूता सपन्त १, ६७, ८
 वि ये ते अग्ने मेजिरेऽनीकं ७, १, ९
 वि ये दधुः शरदं मासमावहः ७, ६६, ११

वि ये आजन्ते सुमस्ता १, ८५, ४
 वि यो ममे यन्वा संयती २, ६८, ३
 वि यो रजांस्त्वमिमीत ६, ७, ७
 वि यो ररप्ता ऋषिभिः ४, २०, ५
 वि यो वीरुस्तु रोध १, ६७, ९
 वि रक्षो वि सुषो जहि १०, १५२, ३; साम. १८६७;
 अथर्व. १, २१, ३
 विराट् सम्राड्विम्बीः १, १८८, ५
 विराणिमन्त्रावरुणयोः १०, १३०, ५
 वि राय और्णोदुरः १, ६८, १०
 विरूपास इष्टपयः १० ६२, ५; नि. ११, १७
 वि वातजूतो अतसेषु तिष्ठते १, ५८, ४
 वि वृक्षाहन्त्युत हन्ति ५ ८३, २; नि. १०, ११
 वि वृषं पर्वशो ययुः ८, ७, २३
 विवेष यन्मा धिपणा जजार ३, ३२, १४; तै. सं.
 १, ६, १२, ३
 विव्यक्त्य महिना वृषन् ८, ९२, २३; साम. १६६१
 विशंविशं मघवा परि १०, ४३, ६; अथर्व. २०, १७, ६
 विशां राजानमनुतं ८, ४३, २४
 विशां कवि विष्पतिं शश्वतीनां ६, १, ८; तै. आ.
 ३, ६, १०, ३
 विशां कवि विष्पतिं मानुषीणां ५, ४, ३
 विशां कवि विष्पतिं मानुषीः ३, २, १०
 विशां गोपा अस्य चरन्ति १, ९४, ५
 विशामासामभयानां १०, ९२, १४
 विशो यदङ्गे नृभिः १, ६९, ६
 विशोविश इक्ष्यमध्वरोषु ६, ४९, २
 विशोविशो वा अतिथिं ८ ७४, १; साम. ८७, १५६४
 विष्पतिं यङ्गमतिथिं नरः ३, ३, ८
 वि श्रयन्तामृतां २, ३, ५
 वि श्रयन्तामृतावृषः प्रयै १, १४२, ६
 वि श्रयन्तामृतावृषो द्वारो १, १३, ६
 विश्वं सत्यं मघवाना २, २४, १२
 विश्वकर्मन् हविषा वावृषानः १०, ८१, ६; साम. १५८९;
 वा. य. १७, २२५; तै. सं. ४, ६, २, ६; नि. १०, २७
 विश्वकर्मा विमना १०, ८२, २; वा. य. १७, २६; तै. सं.
 ४, ६, २, १; नि. १०, २६
 विश्वजिते धनजिते २, २१, १
 विश्वमध्वरुण १०, ८१, ३; अथर्व १३, २, २६; वा. य.
 १७, १९; तै. सं. ४, ६, २, ४; तै. आ. १०, १, ३

विश्वदानीं सुमनसः स्वाम ३, ५२, ५
 विश्वमस्या नानाम चक्षसे १, ४८, ८
 विश्वमित्सवनं सुतं १, १६, ८
 विश्वं पश्यंतो विश्व्या ८, २०, २६
 विश्व प्रतीची सप्रथा ७, ७७, २
 विश्ववेदसो रविभिः १, ६४, १०
 विश्वस्या आग्निं भुवनाय १०, ८८, १२
 विश्वस्या इत्स्वदेनो ९, ४८, ४; साम. ८४०
 विश्वस्मार्त्तलीमधमो ४, २८, ४
 विश्वस्मात्तो अदितिः १०, ३६, ३
 विश्वस्य केतुभुवनस्य १०, ४५, ६; वा. य. १२, २३;
 तै. सं. ४, २, २, २
 विश्वस्य राजा पवते ९, ७६, ४
 विश्वस्य हि प्रचेतसा ५, ७१, २
 विश्वस्य हि प्राणनं जीवनं १, ४८, १०
 विश्वस्य हि प्रेषितो १०, ३७, ५
 विश्वस्य हि सुष्टये देव ऊर्ध्वः २, ३८, २
 विश्वा अग्नेऽप द्वाहारीः ७, १, ७
 विश्वा उत स्वया वयं २, ७, ३
 विश्वाः घृतना अभिशूतं ८, ९७, १०; साम. ३७०; ९३०;
 अथर्व. २०, ५४, १
 विश्वा द्वेपांसि जहि ८, ५३, ४
 विश्वा वामानि विश्वचक्ष ९, ८६, ५; साम. ८८८
 विश्वानरस्य वस्यति ८, ६८, ४; साम. ३६४; नि. १२, २१
 विश्वा अर्थो विपश्चितो ८, ६५, ९
 विश्वानि देव सवितर्दुस्तिता ५, ८२, ५; वा. य. ३०, ३;
 तै. ब्रा. २, ४, ६, ३; तै. आ. १०, १०, २
 विश्वानि देवी भुवना १, ९२, ९
 विश्वानि नो दुर्गेहा जातवेदा ५, ४, ९; तै. ब्रा. २, ४, १, ५;
 तै. आ. १०, २, १
 विश्वानि भद्रा मरुतो १, १६६, ९
 विश्वानि विश्वमनसो ८, २४, ७
 विश्वानि शुक्रो नर्वाणि ४, १६, ६; अथर्व. २०, ७७, ६
 विश्वान्देवाँ आ वह १, ४८, १६
 विश्वान्देवान्द्रवामहे १, २३, १०
 विश्वान्यन्यो भुवना २, ४०, ५; तै. ब्रा. २, ८, १, ६
 विश्वामिर्धामिभुवनं ८, ३५, २
 विश्वामित्रा अरासत-३, ५३, १३
 विश्वा रूपाणि प्रति सुष्ठते ५, ८१, २; वा. य. १२, ३;
 तै. सं. ४, १, १०, ४; नि. १२, १३
 विश्वा रूपाण्याविना ९, २५, ४

विश्वा रोधांसि प्रवत्तश्च ४, २२, ४
 विश्वावसुं सोमगन्धर्वम् १०, १३९, ४; तै. आ. ४, ११, ७
 विश्वावसुरभि तन्नो १०, १३९, ५; तै. आ. ४, ११, ७
 विश्वा वसूनि संजयन् ९, २९, ४
 विश्वासां गृहपतिर्विशाम् ६, ४८, ८
 विश्वासां त्वा विशां १, १२७, ८
 विश्वा सोम पवमान ९, ४०, ४
 विश्वाहा त्वा सुमनसः १०, ३७, ७
 विश्वा हि मर्त्यत्वेना ८, ९२, १३
 विश्वा हि वो नमस्यानि १०, ६३, २
 विश्वाहेन्द्रो अधिवक्ता नो १, १००, १९; १०२, १६
 विश्वे अद्य मरुतो विश्वे १०, ३५, १३; वा. य. १८, ३१;
 ३३, ५२; तै. सं. ४, ७, १२, १
 विश्वे अस्या न्युपि माहिना ५, ४५, ८
 विश्वे सनेदना त्वा ४, ३०, ३
 विश्वे त इन्द्र वीर्यं ८, ६२, ७
 विश्वेतां ते सवनेषु ८, १००, ६
 विश्वेता विष्णुराभरत् ८, ७७, १०; नि. ५, ४
 विश्वद्वसु रोधना २, १३, १०
 विश्वेदेते जनिमा ३, ५४, ८
 विश्वे देवा अक्रुपन्त १०, २४, ५
 विश्वे देवा अनमस्यन् ६, ९, ५
 विश्वे देवा क्रतावृक्ष ६, ५२, १०; तै. सं. २, ४, १४, ५
 विश्वे देवाः शास्त्रन मा १०, ५२, १; वा. ब्रा. १, ५, १, २६
 विश्वे देवाः शृणुनेमम् ६, ५२, १३; वा. य. ३३, ५३;
 तै. सं. २, ४, १४, ५; तै. ब्रा. २, ८, ६, ५
 विश्वे देवाः सह धीभिः १०, ६५, १४
 विश्वे देवाः स्वाहाकृतिं ९, ५, ११
 विश्वे देवा नो अद्या स्वस्त्यं ५, ५१, १३
 विश्वे देवा मम शृण्वन्तु ६, ५२, १४
 विश्वे देवास आ गत २, ४१, १३; ६, ५२, ७; वा. य. ७, ३४
 विश्वे देवासो अथ वृष्यानि १०, ११३, ८
 विश्वे देवासो अप्तुरः १, ३, ८; नि. ५, ४
 विश्वे देवासो अस्त्रिण १, ३, ९
 विश्वेभिः सोम्यं १, १४, १०; वा. य. ३३, १०
 विश्वेभिरग्रे आग्निभिः १, २६, १०; साम. १६१७
 विश्वेभ्यो हि त्वा भुवनेभ्यः २, २३, १७
 विश्वे यजत्रा अधि १०, ६३, ११
 विश्वे यद्वा मंहना मन्त्रमानाः ६, ६७, ५
 विश्वेषां वः सतां ज्येष्ठतमा ६, ६७, १
 विश्वेषां ज्येष्ठराणामनीकं १०, २, ३

विशेषामदितिर्यङ्गिणानां ४, १, २०; वा. य. ३३, १६;

तै. ब्रा. २, ७, १२, ५

विशेषामिरज्यन्तं वसुनां ८, ४६, १६

विशेषामिरज्यवो १०, ९३, ३

विशेषामिह स्तुहि ८, १०२, १०

विशेषु हि त्वा सवनेषु १, १३१, २; अथर्व. २०, ७२, १

विश्वे हि त्वा सजोपसो जनासो ५, २३, ३

विश्वे हि त्वा सजोपसो देवासो ८, २३, १८

विश्वे हि विश्ववेदसो ५, ६७, ३

विश्वे हि त्मा मनवे ८, २७, ४

विश्वे ह्यसौ यजताय २, १६, ४

विश्वेदेवैस्त्रिभिरेकादशैः ८, ३५, ३

विश्वो देवस्य नेतुः ५, ५०, १; वा. य. ४, ८; ११, ६७;

२२, २१; तै. सं. १, २, २, १; ४, १, ९, १

विश्वो यस्य अते जनो ९, ३५, ६

विश्वो विहाया अरतिः १, १२८, ६; तै. ब्रा. २, ५, ४, ४

विश्वो ह्यन्यो अरिः १०, २८, १

विषं गवां यातुधानाः १०, ८७, १८; अथर्व. ८, ३, १६

वि वा होत्रा विश्वमस्मोति १०, ६४, १५

वि पाशमे गृणते ४, ११, २

वि पु द्वेपो स्यंहति ८, ६७, २१

वि पु विश्वा अभियुजो ८, ४५, ८

वि पु विश्वा अरातवो १०, १३३, ३; साम. १८०३; अथर्व. २०, २५, ४

वि पु चर स्वधा अनु ८, ३२, १९

विपूवो अश्वान्युयुजे १०, ७९, ७

वि पू सृष्टो जनुषा ५, ३०, ७

विपूवृद्धिर्द्रो अमतेः १०, ४३, ३; अथर्व. २०, १७, ३

विपेण अङ्गुरावतः १०, ८७, २३; अथर्व. ८, ३, २३

विष्टमो दिवो धरुणः ९, ८९, ६

विष्ट्वो शमो तरणित्वेन १, ११०, ४; नि. ११, १६

विष्णुं कोमासः पुरुदसं ३, ५४, १४

विष्णुतिथ्या परममस्य १०, १, ३

विष्णुगोपाः परमं ३, ५५, १०

विष्णुर्गोनि कल्पयतु १०, १८४, १; अथर्व. ५, २५, ५;

तै. ब्रा. १४, ९, ४, २०

विष्णोः कर्माणि पश्यत १, २२, १९; साम. १६७१; अथर्व.

७, २६, ६; वा. य. ६, ४; १३, ३३; तै. सं. १, ३, ६, २

विष्णोर्नु कं वीर्याणि १, १५४, १; अथर्व. ७, २६, १; वा. य.

५, १८; तै. सं. १, २, १३, २

विष्णुर्नमो नमो नमो १, १७३, १०

वि सद्यो विश्वा दंष्ट्रानि ७, १८, १३

विसर्माणं कृणुहि विचमेषां ५, ४२, ९

वि सुपर्णो अन्तरिक्षाण्यस्य १, ३५, ७; तै. ब्रा. २, ८, ६, २

वि सूर्यो अमर्ति न श्रियं ५, ४५, २

वि सूर्यो मध्ये अमुचत् १०, १३८, ३

वि हि त्वामिन्द्र पुरुषा १०, ११२, ७

वि हि सोतोरोस्रत १०, ८६, १; अथर्व. २०, १२६, १;

नि. १, ४; १३, ४

विहि होत्रा अवीता ४, ४८, १

वि ह्यस्य मनसा १, १०९, १; तै. ब्रा. ३, ६, ८, १

वीक्षु चिदाकजस्तुभिः १, ६, ५; साम. ८५२; अथर्व. २०, ७०, १

वीक्षु चिद् दृढा पितरो १, ७१, २

वीक्षुपरमभिराशुहेमभिर्वा १, ११६, २

वीक्षुपविभिर्मरुत ८, २०, २

वीक्षो सतीरभि धीरा ३, ३१, ५

वीतिहोत्रं त्वा कवे ५, २६, ३; साम. १५२३

वीतिहोत्रा कृतद्वसु ८, ३१, ९

वीती जनस्य दिव्यस्य ९, २१, २

वीती यो देवं मर्तो दुवस्येत् ६, १६, ४६

वीन्द्र यासि दिव्यानि १०, ३२, २

वीरस्य नु स्वभ्यं ३, ५५, १८

वीरेण्यः क्रतुरिन्द्रः १०, १०४, १०

वीरोर्भिर्वीरान्वनवद् २, २५, २

वृकश्चिदस्य वारण ८, ६६, ८; साम. १६९२; अथर्व.

२०, ९७, २; नि. ५, २१

वृकाय चिज्जसमानाय ७, ६८, ८

वृक्षाश्विन्मे अमिपित्वे ८, ४, २१

वृक्षेवृक्षे नियता १०, २७, २२; नि. २, ६

वृक्ष्याम ते परि द्विषो ८, ४५, १०

वृक्षे ह यजमसा बर्हिर्गमो ६, ११, ५; तै. ब्रा. २, ४, ३, २

वृक्षेव यन्तं बहुभिर्वेस्यैः ६, १, ३; तै. ब्रा. ३, ६, १०, १

वृक्ष्मादो वक्रम्हजः ३, ४५, २; साम. १७१९

वृक्षस्य त्वा इवसथादीयमाणा ८, ९६, ७; साम. ३२४;

तै. ब्रा. २, ८, ३, ५; तै. ब्रा. ३, २०

वृक्षाण्यन्यः समिधेषु ७, ८३, ९

वृक्षेण यदहिना विश्रत् १०, ११३, ३

वृथा क्रीळन्त इन्द्रवः ९, २१, ३

वृषणं त्वा वयं वृषन् ३, २७, १५; साम. १५४०; अथर्व.

२०, १०२, ३; तै. ब्रा. ३, ५, २, ६

वृषणं धीभिरस्तुरं ९, ६३, २६

वृषणइवेन मरुतो ८, २०, १०

वृषणस्ते अभीषावो ८, ३३, ११
 वृषस्मिन् वृषपाणास १, १३९, ६
 वृषभं चर्षणीनां ३, ६२, ६
 वृषभो न तिमम्हङ्गो १०, ८६, १५; अथर्व. २०, १२६, १५
 वृषाकपायि रेवति १०, ८६, १३; अथर्व. २०, १२६, १३;
 नि. १२, ९
 वृषा ग्रावा वृषा मदो (०। वृषस्मिन्) ५, ४०, ३
 वृषा ग्रावा वृषा मदो (०। वृषा यज्ञो) ८, १३, ३२
 वृषा जजान वृषणं रणाय ७, २०, ५
 वृषाणं वृषभिर्यतं ९, ३४, ३
 वृषा ते वज्र उत ते २, १६, ६
 वृषा रवा वृषणं वर्धतु ५, ३६, ५
 वृषा रवा वृषणं हुवे (०। वावन्थ) ८, १३, ३३
 वृषा रवा वृषणं हुवे (०। वृषस्मिन्) ५, ४०, ३
 वृषा न क्रुद्धः पतयत् १०, ४३, ८; अथर्व. २०, १७, ८
 वृषा पवस्य धारया ९, ६५, १०; साम. ४६९; ८०३
 वृषा पुनान आयुषु ९, १९, ३; साम. १०००
 वृषां मरीनां पवते ९, ८६, १९; साम. ५५९; ८२१; अथर्व.
 १८, ४, ५८
 वृषा मदं हन्त्रे श्लोक उक्त्वा ६, २४, १
 वृषा यज्ञो वृषणः १०, ६६, ६
 वृषायन्ते महं अत्याय पूर्वाः ३, ७, ९
 वृषावमाणोऽवृणीत सोमं १, ३२, ३; अथर्व. २, ५, ७;
 तै. ब्रा. २, ५, ४, २
 वृषायस्मिन् ते रथ ८, १३, ३१
 वृषा यूयेव वंसगाः १, ७, ८; साम. १६२२; अथर्व.
 २०, ७०, १४
 वृषां रवाय वदते १०, १४६, २; तै. ब्रा. २, ५, ५, ६
 वृषां वि जज्ञे जनयत् ९, १०८, १२
 वृषाः वृषभिश्च चतुरः ४, २२, २
 वृषा वृष्णे दुदुहे दोहसा १०, ११, १; अथर्व. १८, १, १८
 वृषा वृष्णे रोहवद् ९, ९१, ३
 वृषा वो अंशुर्न किला १०, ९४, १०
 वृषा शोणो अभिकनिकृद् ९, ९७, १३; साम. ८०६
 वृषासि द्विषो वृषभो ६, ४४, २१; नि. ६, १७
 वृषा सोता सुनोतु ते ८, ३३, १२
 वृषा सोम धुमो अंसि ९, ६४, १; साम. ५०४, ७८१;
 तै. सं. ४, २, ११, ३; ३, १३, ३
 वृषा ह्यमे अजरो ६, ४८, ३
 वृषा ह्यसि मांनुना ९, ६५, ४; साम. ४८०, ७८४
 वृषा ह्यसि राधसे ५, ३५, ४

वृषेव यूथा परि कोशं ९, ७६, ५
 वृषो अग्निः समिध्यते ३, २७, १४; साम. १५३९; अथर्व.
 २०, १०२, २; तै. ब्रा. ३, ५, २, २
 वृष्टिद्यावा रीत्यापेयः ५, ६८, ५; साम. १४६७
 वृष्टिं दिवः परि स्रव ९, ८, ८; साम. ११८६
 वृष्टिं दिवः शतधारः ९, ९६, १४
 वृष्टिं नो अर्प दिव्यां ९, ९७, १७
 वृष्णः कोशः पवते २, १६, ५
 वृष्णास्ते वृष्ण्यंशवो ९, ६४, २; साम. ७८२
 वृष्णे यत्ते वृषणो अर्कमसां ५, ३१, ५; तै. सं. १, ६, १२, ६
 वृष्णे शार्धाय सुमस्ताय १, ६४, १
 वृष्णो अस्तोपि भूयस्य ५, ४१, १०
 वेत्था हि निर्वर्त्तीनां ८, २४, २४; साम. ३९६; अथर्व.
 २०, ६६, ३
 वेत्था हि वेधो अध्वनः ६, १६, ३; साम. १४७६
 वेत्युमुर्जानिवान्वा ५, ४४, ७
 वेत्यध्वर्युः पृथिवी रजिष्ठो ८, १०१, १०
 वेदं मुमुक्षो वृत्तवतो १, २५, ८
 वेदं वंस्त्रीणि विदधान्येषां ६, ५१, २
 वेदं वातस्य वर्तनिं १, २५, ९
 वेदा यो वीनां पदं १, २५, ७
 वेदेषुदे प्रियधामाय १, १४०, १
 वेधा अदसो अग्निः १, ६९, ३
 वेमि रवा पूषन्मृजसे ८, ४, १७
 वेरध्वरस्य कृत्यानि ४, ७, ८; नि. ६, १७
 वेपि होत्रमुत पोत्रं जनानां १०, २, २
 वेपि ह्यध्वरीयतामग्ने ६, २, १०
 वेपी ह्यध्वरयितामुपवक्ता ४, ९, ५
 वेपीहस्य कृत्यं ४, ९, ६
 वैश्वरस्य श्रुतं नरोतो ८, २६, ११
 वैश्वानरं विश्वहा १०, ८८, १४
 वैश्वानरः प्रत्यथा नाकम् ३, २, १२; तांज्य ब्रा. २, ७, ६
 वैश्वानरं कवयो यज्ञियासो १०, ८८, १३
 वैश्वानर तव तत्सत्यमस्तु १, ९८, ३
 वैश्वानर तव तानि व्रतानि ६, ७, ५
 वैश्वानर तव धामान्या ३, ३, १०
 वैश्वानरं मनसाग्निं ३, २६, १
 वैश्वानरस्य दंसनाभ्यो ३, ३, ११; तै. सं. २, ५, ११, २
 वैश्वानरस्य विमित्तानि ६, ७, ६; नि. ६, ३
 वैश्वानरस्य सुमतौ स्याम १, ९८, १; वा. य. २६, ७; तै. सं.
 १, ५, ११, ३; नि. ७, २२

वैश्वानराय धिपणाम् ३, २, १
 वैश्वानराय पृथुपाजसे ३, ३, १
 वैश्वानराय मीळहुये ४, ५, १
 वैश्वानरो महिम्ना १, ५९, ७
 वोचमेदिन्द्रं मघयानमेनं ७, २८, ५; २९, ५; ३०, ५
 व्यकृणोत चमसं चतुर्धा ४, ३५, ३
 व्यक्तुर्गद्वा व्यहानि ५, ५४, ४
 व्यचस्वतिरुधिया १०, ११०, ५; अथर्व. ५, १२, ५; वा. य.
 २९, ३० तै. ब्रा. ३, ६, ३, ३; नि. ८, १०
 व्यजते दिव्यो अंतेव्यक्तुर् ७, ७९, २
 व्यंजिभिर्दिव आतास्तः १, ११३, १४
 व्यनिनस्य घनिनः १, १५०, २
 व्यन्तरिक्षमस्ति ८, १४, ७; साम. १६४०; अथर्व. २०, २८, १;
 ३९, २
 व्यन्तिवन्तु वेष्टु मन्दसानः २, ११, १५
 व्यर्च इन्द्र तनुहि श्रवांसि १०, ११६, ६
 व्यर्थमा वरुणश्चेति पन्थां ४, ५५, ४
 व्यश्नस्वा वसुविदम् ८, २३, १६
 व्यस्तज्ञाद्रोदसी मित्रो ६, ८, ३
 व्यसो अधि शर्म तत् ८, ४७, ३
 व्यानक्रिन्द्रः प्रतनाः १०, २२, ८; अथर्व. २०, ७६, ८
 व्युच्छन्ती हि रदिमभिः १, ४९, ४
 व्युच्छा दृष्टिर्दिवा ७, ७९, ९
 व्युषा आधः पथ्या जनां ७, ७९, १
 व्युषा आधो दिविजा कृते ७, ७५, १
 व्युर्नती दिवो अन्तौ १, ९२, ११
 व्येतु दिष्टुद् द्विषास् ७, ३४, १३
 व्रजं कृणुष्वं १०, १०१, ८
 व्रता ते अग्ने महतो ३, ६, ५
 व्रतेन स्थो भुवक्षेमा ५, ७९, २
 व्रातं-व्रातं गणं-गणं सुवास्ति ३, २६, ६
 व्रां रोदसी सुवन्धवे १०, ५९, ८
 व्रांसा महामिन्द्रं ३, ४९, १
 व्रांसा मित्रस्य वरुणस्य ७, ६१, ४
 व्रांसावाध्वयौ ३, ५३, ३; नि. ४, १६
 व्रांसेदुवथं सुदानव ७, ३१, २; साम. ७१७
 व्रकमयं भूममारादपथं १, १६४, ४३; अथर्व. ९, १०, २५
 व्रकमे स्वा समिधं १, ९४, ३; साम. १०६६
 व्रमिध पृथिं प्र वंसि १, ४२, ९
 व्रगिथ याजस्य सुभग प्रजा ३, १६, ६

व्रगिथी न इन्द्र वरवा ८, ३, ११
 व्रगिथी नो अस्य यद्ध ८, ३, १२
 व्रगिथ्यु पु व्रगिपत ८, २१, ५; साम. २५३; १५७९; अथर्व.
 २०, ११८, १
 व्रगिथिर्नः व्रगिथस् १, १३९, ५; साम. २८७
 व्रगिथ इन्द्र पुरुक्वृद् धुमत्तम १, ५३, ३; अथर्व. २०, २१, ३
 व्रगिथ इन्द्रमवसे १०, ७४, ५
 व्रगिथस्तस्ते पुरुक्षाक ६, २४, ४
 व्रगिथस्तस्ते पितरा युवाना ४, ३५, ५
 व्रतं राज्ञो नाधमानस्य १, १२३, २
 व्रतं वा यः शुचीनां १, ३०, २
 व्रतं वा यदसुयं १०, १०५, ११
 व्रतं वा यस्य वृक्ष साकं २, १३, ९
 व्रतं वेणुच्छतं शुनः ८, ५५, ३
 व्रतं वो अग्न्य धामानि १०, ७७, २; वा. य. १२, ७६; तै. सं.
 ४, २, ६, १
 व्रतं श्वेतास उक्षणो ८, ५५, २
 व्रतक्रतुमर्णवं शाकिनं ३, ५१, २
 व्रतं जीव व्रदो १०, १६१, ४; अथर्व. ३, ११, ४;
 २०, ९६, ९; नि. १४, ३६
 व्रतधारं वायुमर्कं १०, १०७, ४; अथर्व. १८, ४, २९
 व्रतधारस्तुत्तमक्षीयमाणं ३, २६, ९
 व्रतं ते राजन् मिपजः सहस्रस्य १, २४, ९; तै. सं. १, ४, ४५, १
 व्रतं ते मिमिन्तयः सुरासे ७, २५, ३
 व्रतं दासे वद्वृथे ८, ४६, ३२
 व्रतं धारा देवजाताः ९, ९७, २९
 व्रतं न इन्द्र कृतिभिः ९, ५२, ५
 व्रतपवित्राः स्वधया मदं ७, ४७, ३; नि. ५, ६
 व्रतव्रत इयुस्तव ८, ७७, ७
 व्रतशुजिभिस्तमभिहृते १, १६६, ८
 व्रतमइमन्मयीनां ४, ३०, २०
 व्रतमहं तिरिम्बिरे ८, ६, ४६
 व्रतमिन्द्र व्रदो १, ८९, ९; वा. य. २५, २२
 व्रतं मे गर्दमानां ८, ५६, ३
 व्रतं मेयाम्बुव्ये चक्षदानं १, ११६, १६; नि. ५, २१
 व्रतं मेयाम्बुव्ये मामहानं १, ११७, १७
 व्रतानीका हेतयो अस्य ८, ५०, २; अथर्व. २०, ५१, ४
 व्रतानीकेव प्र जिगाति ८, ४९, २; साम. ८१२; अथर्व.
 २०, ५१, २
 व्रतेना नो अभिष्टिभिः ४, ४६, २
 व्रतैरपन्नपणय ६, २०, ४

शत्रुयन्तो अभि ये नः १०, ८९, १५
 शनैश्चिन्तो अद्रिवो ८, ४५, ११
 शं न इन्द्रास्त्री भवतामघो ७, ३५, १; अथर्व. १९, १०, १;
 वा. य. ३६, ११
 शं न इन्द्रो वसुभिर्देवो ७, ३५, ६; अथर्व. १९, १०, ६
 शं नः करस्यदेते १, ४३, ६
 शं नः सत्यस्य पतयो भवन्तु ७, ३५, १२; अथर्व. १९, ११, १
 शं नः सूर्य उरुचक्षा ७, ३५, ८; अथर्व. १९, १०, ८
 शं नः सोमो भवतु ७, ३५, ७; अथर्व. १९, १०, ७
 शं नो अग्निर्धियोतिरनीको ७, ३५, ४; अथर्व. १९, १०, ४
 शं नो अज एकपादेवो ७, ३५, १३; अथर्व. १९, ११, ३
 शं नो अदितिर्मवतु व्रतेभिः ७, ३५, ९; अथर्व. १९, १०, ९
 शं नो देवः सविता त्रायमाण ७, ३५, १०; अथर्व. १९, १०, १०
 शं नो देवा विश्वदेवा भवन्तु ७, ३५, ११; अथर्व. १९, ११, २;
 तै. ब्रा. २, ८, ६, ३
 शं नो देवीरभीष्टय १०, ९, ४; साम. ३३; अथर्व. १६, १;
 वा. य. ३६, १२; तै. ब्रा. १, २, १, १; २, ५, ८, ५;
 तै. आ. २, ४२, ४
 शं नो धातापृथिवी ७, ३५, ५; अथर्व. १९, १०, ५
 शं नो धाता शत्रु धर्ता ७, ३५, ३; अथर्व. १९, १०, ३
 शं नो भगः शत्रु नः ७, ३५, २; अथर्व. १९, १०, २
 शं नो भव चक्षसा १०, ३७, १०; तै. ब्रा. २, ८, ७, ३
 शं नो भवन्तु वाजिनो हवेयु ७, ३८, ७; वा. य. ९, १६;
 २१, १०; तै. सं. १, ७, ८, २; नि. १२, ४४
 शं नो भव हृद ८, ४८, ४
 शं नो मित्रः शं वरुणः १, ९०, ९; अथर्व. १९, ९, ६;
 वा. य. ३६, ९
 शंसमिदमिभिः करव ८, १८, ९; तै. ब्रा. ३, ७, १०, ५
 शम् पु नो मधुयुवा ५, ७४, ९
 शयुः परस्तावच तु ३, ५५, ६
 शरस्य चिदाचकस्या १, ११६, २२
 शरासः कुमारासो १, १११, ३
 शर्वाशर्वा व एवा ५, ५३, ११
 शर्वो मातुमुच्छंस ५, ५२, ८
 शर्वणावति सोमं हव्यः ९, ११३, १
 शक्वसा कालि कुतो ८, २४, २; अथर्व. १८, १, ३८
 शविष्ठं न आ भद्र ३, १९, ६
 शवाः सुतं प्रसन्न १०, २८, ९
 शवासांश्वयं न भद्रः १, ८६, ८; साम. १५९४
 शक्वतमस्त्रीकते नृणां १०, ७०, ३
 शक्वतुरोवा नृणां १, ११३, १३

शश्वदग्निर्वधयश्च शत्रु १०, ६९, ११
 शश्वदिन्द्रः पोमुयजिः १, ३०, १६
 शश्वदि वः सुवानव ८, ६७, १६
 शश्वन्त हि प्रचेतसः ८, ६७, १७
 शश्वन्तो हि शत्रवो ७, १८, १८
 शाकमना शाको अरुणः १०, ५५, ६; साम. १७८३
 शाचिगो शाचिपूजना ८, १७, १२; साम. ७२६; अथर्व.
 २०, ५, ६; नि. ३, १०
 शास इत्या महां अति १०, १५२, ६; अथर्व. १, २०, ४
 शासद्विहृतिरुत्तम्यङ्गाव ३, ३१, १; नि. ३, ४
 शिक्षा ण इन्द्र राय ८, ९२, ९; साम. १६४४
 शिक्षा विभिन्दो अस्मै ८, २, ४१
 शिक्षेयमस्मै दिसेयं ८, १४, २; साम. १८३५; अथर्व.
 २०, २७, २
 शिक्षेयमिन्द्र महयते विदेविदे ७, ३२, १९; साम. १७९७;
 अथर्व. २०, ८२, २
 शिमिन्नाजानां पते १, २९, २; अथर्व. २०, ७४, २; तै. ब्रा.
 २, ४, ४, ८
 शिवाः कपोत इयितो नो १०, १६५, २; अथर्व. ६, २७, २
 शिवस्त्वष्टरिहा गहि ५, ५, ९; तै. सं. ३, १, ११, २
 शिवा नः सख्या सन्तु ४, १०, ८
 शिक्षानो वृषभो यथाग्निः ८, ६०, १३
 शिक्षुं जज्ञानं हरि ९, १०९, १२; साम. १३३४
 शिक्षुं जज्ञानं हर्यते ९, ९६, १७; साम. ११७५
 शिक्षुं न स्वां जेयं वधयन्ति १०, ४, ३
 शिक्षुर्न जातोऽव चक्रश्च ९, ७४, १
 शीतिके शीतिकावति १०, १६, १४; अथर्व. १८, ३, ६०;
 तै. आ. ६, ४, १
 शीरं पावकबीचिपन्न ८, १०२, ११
 शीर्ष्णः शीर्ष्णो जगतः ७, ६६, १५
 शुकेयु मे हरिमानं १, ४०, १२; अथर्व. १, २२, ४; तै. ब्रा.
 ३, ७, ६, २२
 शुक्रः पवस्व देवेभ्यः ९, १०२, ५; साम. १२४२
 शुक्रः शुक्रको वयो न १, ६९, १
 शुक्रं ते अम्यघ्नन्ते ६, ५८, १; साम. ७५; तै. सं.
 ४, १, ११, २; तै. आ. १, २, ४; १०, १; ४, ५, ६;
 नि. १२, ४७
 शुक्रस्याय गवाशिर ३, ४१, ३
 शुक्रमिदं वज्र आ वतम्वा ३, १, ५
 शुचिः पावक उच्यते ९, २४, ७; साम. ९६७
 शुचिः पावक वज्रोमे २, ७, ४; तै. सं. १, ३, १४, ५
 शुचिः पावको कृत्वा १, १४२, ३

शुचिः पुनानस्तन्वं १, ७०, ८
 शुचिः यम यस्मा अत्रिवत् ५, ७, ८
 शुचि न यामक्षिणिरे ३, २, १४
 शुचि नु स्तोमे नवजातम ७, १३, १; त. म. १, १४, १;
 त. ब्रा. २, ४, ८, ३
 शुचिमर्द्धं बुद्धयति ३, ६२, ५; त. ब्रा. २, ४, ६, ३
 शुचिरयः स्वययसा २, २७, १३; त. सं. २, १, १३, ४
 शुचिराम पुरुमिष्टाः ८, २, ९
 शुचिर्भूयेषु अपिता १, १४२, ९
 शुची न चक्रं १०, ८५, १२; अथर्व. १४, १, १०
 शुची यो हृदया मरुतः ७, ५६, १२; त. ब्रा. २, ८, ५, ५
 शुचं वाहाः शुचं नरः ४, ५७, ४; अथर्व. ३, १७, ३; त. आ.
 ३, ३, २
 शुचं हवम मयवानमिन्द्रं ३, ३०, २२; ३१, २२; ३२, १७;
 ३३, १२; ३५, १२; ३६, १२; ३८, १०;
 ३९, १; ४३, ८; ४८, ५; ४९, ५; ५०, ५;
 १०, ८९, १८; १०४, ११; साम. ३२९, अथर्व.
 २०, १२, १२; त. ब्रा. २, ४, ४, ३
 शुचःशपो हृद्दृष्ट शुचीतः १, २४, १३
 शुचं न. काला ४, ५७, ८; अथर्व. ३, १७, ५; वा. य. १२, ६९;
 त. सं. ४, २, ५, ६
 शुचताभ्याम भरमहयसा १, ११७, १८
 शुचमष्टा व्यचरत् १०, १०२, ८
 शुचमस्मभ्यमृतये १०, १०६, ७
 शुचिश्चक्षुषं ५, ७, ७
 शुचासीराविमां वाचं त्रयं ४, ५७, ५; त. आ. ३, ६, १;
 नि. ९, ४१
 शुभं नु ते शुचमं वर्षयन्तः २, ११, ४
 शुभमन्यो देववातं ९, ६२, ५; साम. १००९
 शुभो नः शुचमः कुप्यो ७, ५६, ८
 शुभमान क्रतायुभिः ९, ३६, ४
 शुभमाना क्रतायुभिः ९, ६४, ५; साम. १०३५
 शुश्रुवांसाचिदक्षिणा ७, ७०, ५
 शुष्णं पिमुं कुयवं वृत्रमिन्द्र १, १०३, ८
 शुष्मासो ये ते अद्रिषो ५, ३८, ३
 शुष्मिन्तमं न ऊचये ३, ३७, ८; अथर्व. १०, २०, १, ५७, ४
 शुष्मिन्तमो हि ते मद्रो १, १७५, ५
 शुष्मी सद्यो न मारुतं २, ८८, ७; साम. १४७३
 शुश्रामः सर्वधीः ९, १०, ३; साम. १४०९
 शुश्रयेव युष्यतो ३, ५५, ८
 शुश्रा इवेष्टुयुधयो १, ८५, ८

शूरो न धत्त आयुधा ९, ७६, २; साम. १२२९
 शूरो वा शूरं यनते शूरैः ६, २५, ४
 शूरोमिर्धुषो नृपाणो १०, ३, ४
 शृङ्गाणीवेच्छृङ्गां ३, ८, १०; त. आ. २, ४, ७, ११
 शृङ्गव नः प्रथमा २, ३९, ३
 शृणुतं जरितुर्हवं कृष्णस्य ८, ८५, ४
 शृणुतं जरितुर्हवमिन्द्राग्नौ ७, ९४, २; साम. ९१७
 शृणोतु न ऊजां पतिगिरिः ५, ४६, १०
 शृण्वन्तं पूषणं वयं ६, ५४, ८
 शृण्वन्तु नो वृषणः ३, ५४, २०
 शृण्वन्तु स्तोमं मरुतः १, ४४, १४
 शृण्वे वीर उग्रमुग्रं दमायन् ६, ४७, १६; नि. ३, २२
 शृण्वे वृष्टेरिव स्वनः ९, ४१, ३; साम. ८९४
 शृतं यदा कारसि १०, १६, २; अथर्व. १८, २, ५; त. आ. ६, १, ४
 शेवारे वार्या ८, १, २२
 शेपन्तु त इन्द्र सस्त्रिभोर्नो १, १७४, ४
 शेपे वनेषु मात्रोः ८, ६०, १५; साम. ४६
 शोचा शोचिष्ठ दीदिहि ८, ६०, ६
 शनथद्वृष्टमुत सनोति वा ६, ६०, १; त. सं. ४, २, ११, १;
 त. ब्रा. ३, ५, ७, ३
 श्यावाश्वस्य रेमतस्तथा ८, ३७, ७
 श्यावाश्वस्य सुन्वतस्तथा ८, ३६, ७
 श्यावाश्वस्य सुन्वतोऽग्नीषो ८, ३८, ८
 श्येन आसामदितिः कश्यो ५, ४४, ११
 श्येनाविव पतथो ८, ३५, ९
 श्येनो न योनिं सदनं ९, ७१, ६
 श्रुते दधामि प्रथमाय १०, १४७, १; साम. ३७१
 श्रुदयामिः समिध्यते १०, १५१, १; त. ब्रा. २, ८, ८, ६;
 नि. ९, ३१
 श्रद्धां देवा यजमाना १०, १५१, ४; त. ब्रा. २, ८, ८, ७
 श्रद्धां प्रातर्हवामहे १०, १५१, ५; त. ब्रा. २, ८, ८, ७
 श्रवः सूरिभ्यो अमृतं ७, ८१, ६
 श्रवच्छुर्कर्ण इयते वसूनां ७, ३२, ५
 श्रवो वाजमिषसूत्रं वहन्ती ६, ६५, ३
 श्रातं हविरोऽपिन्द्र प्रयाहि १०, १७९, २; अथर्व. ७, ७२, २
 श्रातं मन्य ऊधनि १०, १७९, ३; अथर्व. ७, ७२, ३
 श्रायन्त इव सूर्यं ८, ९९, ३; साम. २६७, १३१९;
 अथर्व. २०, ५८, १; वा. य. ३३, ४१; नि. ६, ८
 श्रावयेदस्य कर्णां ४, २९, ३
 श्रियसे कं भाजुभिः १, ८७, ६; त. सं. २, १, ११, २;
 ४, २, ११, २; नि. ४, १६

श्रिये कं वो अधि तन्पु १, ८८, ३
 श्रिये जातः श्रिय आ ९, ९४, ४
 श्रिये ते पादा दुव आ ६, २२, ३
 श्रिये ते पृश्निरूपसेचनी १०, १०५, १०
 श्रिये पूषन्निपुक्रुतेव देवाः १, १८४, ३
 श्रिये मर्यासो अर्जी १०, ७७, २
 श्रिये सुदशीरुपरस्य यास्वः ५, ४४, २
 श्रीणन्नुप स्थाहिवं १, ६८, १
 श्रीणामुदारो १०, ४५, ५; वा. य. १२, २२; तै. सं. ४, २, २, ३
 श्रुतं वो बृहहन्तमं ८, ९३, १६; साम. २०८
 श्रुतं गायत्रं सकवानस्याहं १, १२०, ६
 श्रुतं मे मित्रावरुणा १, १२२, ६
 श्रुधि श्रुकर्णं वल्लिभिः १, ४४, १३; साम. ५०; वा. य. ३३, १५; तै. ब्रा. २, ७, १२, ५
 शुधी न इन्द्र ह्यमसि ६, २६, १
 शुधी नो अग्ने सदने १०, ११, ९, १२, ९; अथर्व. १८, १, २५
 शुधी हवं विरिपानस्याद्रेः ७, २२, ४; साम. १७९८
 शुधी हवं तिरिक्त्वा ८, ९५, ४; साम. ३४६; ८८३
 शुधी हवमिन्द्र मा रियण्यः २, ११, १
 शुधी हवमिन्द्र शूर १०, १४८, ५
 शुधी वां यज्ञ उद्यतः सजोषा ६, ६८, १
 शुधीबालो हि दाक्षुषे १, ४५, २
 शुष्यसे नवस्य मे ८, २३, १४; साम. १०६
 श्रूया अग्निश्चित्रभाजुः २, १०, २
 श्रेष्ठं यविष्ठ भारतामे २, ७, १; तै. सं. १, ३, १४, ३
 श्रेष्ठं यविष्ठमतिथिं १, ४४, ४
 श्रेष्ठं वः पेशो अधि धावि दशतं ४, ३६, ७
 श्रेष्ठं नो अय सवितः १०, ३५, ७
 श्रेष्ठो जातस्य रुद्रा श्रियांसि २, ३३, ३
 श्रीणामेक उदकं गामवाज १, १६१, १०
 क्षसिल्यप्सु हंसो न १, ६५, ९
 क्षिप्रश्चो मा दक्षिणत ७, ३३, १
 इवेतं रूपं कृणुते यत् ९, ७४, ७
 छद्भिर्शास्त्र चतुरः १०, ११४, ६
 छद्भारो एको अचरन् ३, ५६, २
 छलश्च आतिथिरव ८, ६८, १७
 छदि सहस्राश्वस्य ८, ४६, २२
 स आगमदिन्द्रो यो वसूनां ५, ३६, १
 स आ नो योनिं सदतु प्रेष्टो ७, ९७, ४
 स आ अग्नि मति न आ च १०, ३, ७; नि. ४, १८

स आहुतो वि रोचते १०, ११८, ३
 स इज्जनेन स विद्वा २, २६, ३; तै. सं. ८, ३, ४४, ३
 तै. ब्रा. २, ८, ५, ३
 स इक्षेति सुधित ४, ५०, ८; तै. ब्रा. २, ८, ३, ४
 स इत्तन्तुं स वि जानाद्योतुं ६, ९, ३
 स इत्तमोऽवयुनं तत्तन्वत् ६, २१, ३; नि. ५, १
 स इत्सुदानुः स्वर्वा ६, ६८, ५
 स इत्स्वपा भुवनेप्वास ४, ५६, ३; तै. ब्रा. २, ८, ४, ७
 स इदमिः कण्वतमः १०, ११५, ५
 स इदस्तेव प्रति भाद ६, ३, ५
 स इधानाय द्रव्याय १०, ६१, ७
 स इहासं तुवीरवं १०, ९९, ६
 स इक्षोजो यो गृहवे १०, ११७, ३
 स इन्द्राजा प्रतिजन्मानि ४, ५०, ७
 स इन्द्रे नमस्तुभिर्वचस्यते १, ५५, ४
 स इधान उपसी राभ्या २, २, ८
 स इधान वसुष्कविः १, ७९, ५; साम. १५६७; वा. य. १५, ३६; तै. सं. ४, ४, ४, ५
 स इन्दु रायः सुभृतस्य १०, १४७, ४
 स इन्महानि समिधानि १, ५५, ५
 स इन्दुहस्तोऽनिपङ्क्तिभिः १०, १०३, ३; साम. १८५१; अथर्व. १९, १३, ४; वा. य. १७, ३५; तै. सं. ४, ६, ४, १
 स इ रथो न अरिषाङ् ९, ८८, २; साम. १४७७
 स इ रेभो न प्रति वल्ल उलाः ६, ३, ६
 स इ वृषा जनयन्तासु गर्भे २, ३५, १२
 स इ वृषा न फेनमस्य १०, ६१, ८
 स इ सत्येभिः सलिभिः १०, ६७, ७; अथर्व. २०, ६१, ७; तै. ब्रा. २, ८, ५, १; नि. ५, ४
 स इ स्पृधो वनते अपतीतः ३, २०, ९
 स इ पाहि य ऋजोयी ६, ६७, २; तै. ब्रा. २, ५, ८, १
 स इ महीं पुनि २, १५, ५
 स इ मृगो अय्यो १, १४५, ५
 सं यं स्तुभोऽवनयो न १, १९०, ७
 सं यज्जनात् ऋतुभि १, १३२, ५
 सं यज्जनो सुधनो विश्वसर्व ५, ३४, ८
 सं यत्त इन्द्र मन्थवः ३, ३१, ६
 सं यद्विषो वनामेह ५, ७, ३; तै. सं. २, १, ११, ३
 सं यद्धनन्त संयुभिर्जवा ७, ५६, २२
 सं यद्धयं यवसादो १०, २७, ९
 सं यन्मदाय झुपिमण १, ३७, ३
 सं यन्मही मिथली ७, ९३, ५
 सं यमिमथः पस्वधानासो १, ११९, ३

सं यस्मिन्निष्ठा वसुनि १०, ६, ६
 सं था दान्नि येमधुः ८, २५, ६
 सं वसत इव मातृभिः ९, १०५, २, साम. १०९९
 संवत्सरं शक्यानाः ७, १०३, १; अथर्व. ४, १५, १३;
 नि. ९, ६
 संवत्सरीणं पय उस्त्रियायाः १०, ८७, १७; अथर्व. ८, ३, १७
 सं वां शतानासत्या सहस्रा ६, ६३, १०
 सं वां कर्मणा समिधा ६, ६९, १; तै. सं. ३, २, ११, १
 संवृत्तवृत्तमुत्तमं ९, ४८, २, साम. ८३७
 सं वो मन्त्रासो अगमते १, २०, ५
 संसमिधुवसे वृषन् १०, १९१, १; अथर्व. ६, ६३, ४;
 वा. य. १५, ३०; तै. सं. २, ६, ११, ४; ४, ४, ४, ४
 सं भीदस्व महो असि १, ३६, ९; वा. य. ११, ३७; तै. सं.
 ४, १, ३, ३; तै. आ. ४, ५, २
 संसृष्टं धनमुभयं १०, ८४, ७; अथर्व. ४, ३१, ७
 संहोत्रं सा पुरातारीः १०, ८६, १०; अथर्व. २०, १२६, १०
 संकुन्त घोरजायत ६, ४८, २२
 सं तैरुध्वराणां ३, १०, ४
 संस्तुमिव तितउना १०, ७१, २; नि. ४, १०
 सं क्षयः परि यस्त्रजे ८, ४१, ३
 संज्ञाय आ नि धीवत पुनानाय ९, १०४, १; साम. ५६८,
 १६५७
 संज्ञाय आ नि धीवत सविता १, २२, ८
 संज्ञाय आ भिषामहि ८, २४, १; साम. ३९०; अथर्व.
 १८, २, ३७
 संज्ञायः क्रतुमिच्छत ८, ७०, १३
 संज्ञायः सं वः सम्यजं ५, ७, १, वा. य. १५, २९; तै. सं.
 २, ६, ११, ४; ४, ४, ४, ३
 संज्ञायस्त इन्द्र विश्वह स्यात् ७, २१, ९
 संज्ञायस्ते विपुण ५, १२, ५
 संज्ञायस्त्वा ववृमहे ३, ९, १, साम. ६२
 संज्ञायो ब्रह्मवाहसे ६, ४५, ४
 संज्ञा सख्ये अपचक्षुमग्निः ५, २९, ७
 संज्ञा ह यत्र सस्मिन्नैवगवै ३, ३९, ५
 संज्ञीयतामविता बोधि ४, १७, १८
 संज्ञे विष्णो वितरं ८, १००, १२
 संज्ञे संज्ञायमभ्या ४, १, ३
 संज्ञे त इन्द्र वार्जिनो १, ११, १; साम. ८२८
 सं गृणानो अग्निर्वैववा १०, ६१, ३६
 सं गृणो अग्निस्तरुणश्च ७, ४, ३
 सं गोमघा नग्निरे ६, ३५, ४

स गोरक्षस्य वि व्रजं ८, ३२, ५
 स ग्रामेभिः समिता रथे १, १००, १०
 स घा तं वृषणं रथमधि १, ८२, ४; साम. ४२४
 स घा नः सुजुः शवसा १, २७, २; साम. १६३५
 स घा नो देवः सविता सहा ७, ४५, ३; तै. ब्रा. २, ८, ६, १
 स घा नो योग आ भुवत् १, ५, ३; साम. ७४२; अथर्व.
 २०, ६२, १
 स घा यस्ते वृदाशति ३, १०, ३
 स घा राजा सत्पतिः १, ५४, ७
 स घा वीरो न रिष्यति १, १८, ४
 स धेनुतासि वृत्रहन् ४, ३०, २२
 संकदनेनानिमिषेण १०, १०३, २; साम. १८५०;
 अथर्व. १९, १३, ३; वा. य. १७, ३४; तै. सं.
 ४, ६, ४, १
 सं गच्छध्वं सं वदध्वं १०, १९१, २; अथर्व. ६, ६४, १;
 तै. ब्रा. २, ४, ४, ४
 संगच्छमाने भुवति १, १८५, ५
 सं गच्छस्व पिबुभिः १०, १४, ८; अथर्व. १८, ३, ५८;
 तै. आ. ६, ४, २
 सं गोभिरङ्गिरसो १०, ६८, २; अथर्व. २०, १६, २
 सं गोमदिन्द्र वाजवद् १, ९, ७; अथर्व. २०, ७१, १३
 सं घोषः शृण्वे वमैरमित्रैः ३, ३०, १६
 स चक्रमे महतो निरुः ५, ८७, ४
 सचस्त यदुपसः सूर्येण १०, १११, ७
 स चन्द्रो विप्र मर्षो १, १५०, ३
 सचस्त नायमवसे अभीके ६, २४, १०
 सचा यदासु जहतीषु १०, ९५, ८
 सचापोनिन्द्रमर्क्य १०, १०५, ४
 सचा सोमेषु पुण्ड्रत ८, ६६, ६
 सं चिकेत संहियसाभिः ८, ३९, ५
 स चित्रचित्रं चितयन्तमस्मे ६, ६, ७
 स चेतयन्मनुषो ४, १, २
 स जादुमर्मा अद्धाने १, १०३, ३
 स जातेभिर्बृत्रहा ३, ३१, ११
 स जातो गर्भो असि १०, १, २; वा. य. ११, ४३; तै. सं.
 ४, १, ४, २
 स जामिनिर्वत्समजाति १, १००, ११
 स जायत प्रथमः पस्त्वासु ४, १, ११
 स जायमानः परमे व्योमनि व्रतानि ६, ८, २
 स जायमानः परमे व्योमन्याविः १, १४३, २
 स जायमानः परमे व्योमन् वायुर्न ७, ५, ७

स जिन्वते जठरेषु प्रजति ३, २, ११
 स जिह्वा चतुरनीक ५, ४८, ५
 सज्जरादित्यैर्वसुभिः ५, ५१, १०
 सज्जैर्वेभिरपा नपातं ७, ३४, १५
 सज्जमिन्नावहणाभ्यां ५, ५१, ९
 सज्जविश्वेभिर्वेभिः ५, ५१, ८
 सजोयस आदित्यैर्मादय ४, ३४, ८
 सजोयस्वा दिवो नरो ६, २, ३
 सजोपा इन्द्र वरुणेन सोमं ४, ३४, ७
 सजोपा इन्द्र सगणो ३, ४७, २; वा. य. ७, ३७; तै. सं.
 १, ४, ४२, १; तै. आ. १०, १, ११
 सजोपा भीराः पदैरनु १, ६५, २
 सं च त्वे जग्मुर्गिर इन्द्र ६, ३४, १
 सं चोदय चित्रमर्वाक १, ९, ५; अथर्व. २०, ७१, ११
 सं जर्जुराणस्तुभिः सुते ५, ४४, ५
 सं जागृवज्जिर्जरमाण १०, ९१, १
 संजानाना उप सीदन् १, ७२, ५
 संतः संतः प्रतिमानं ३, ३१, ८
 सं तत्कृषीपितस्त्यमसे ६, ५, ६
 सं तुर्वणिर्माहो अरेणु १, ५६, ३; नि. ६, १४
 स तु वस्त्राण्यधपेक्षानानि १०, १, ६
 स तु भुवि भ्रुत्या यो ६, ३६, ५
 स तु भुवीन्द्र नूतनस्य ६, ११, ८
 स तु नो अग्निर्नयतु ४, १, १०
 स तु पवस्व परि पार्थिवं राजा स्तोत्रे ९, ७२, ८
 स तु पवस्व परि पार्थिवं राजो दिव्या च ९, १०७, २४
 स ते जानाति सुमतिं यविष्ठ ४, ४, ६; तै. सं. १.२.१४, २
 स तेजीयसा मनसा त्वोतः ३, १९, ३; तै. सं. १, ३, १४, ६
 सतो नूनं कवयः सं १०, ५३, १०
 सतो होता न ऋतव्यः ३, ४१, १; अथर्व. २०, २३, २
 सतो होता मनुष्यदा १, १०५, १४
 सत्यं तसुर्वशो यदौ ८, ४५, २७
 सत्यं तदिन्द्रा वरुणा ८, ५२, ३
 सत्यं त्वेषा अमवन्तो १, ३८, ७
 सत्यमित्तज्ञ स्वावो ६, ३०, ४; तै. ब्रा. २, ६, ९; १
 सत्यमिवा महेनदि ८, ७४, १५
 सत्यमिथा वृषेदसि ८, ३३, १०; साम. २६३
 सत्यमिद्वा उ अश्विना ५, ७३, ९
 सत्यमिद्वा उ तं वयं ८, ६२, १२
 सत्यमुग्रस्य वृहतः ९, ११३, ५

सत्यमुत्तैर एवा हि चक्रः ४, ३३, ६
 सत्यामाशिवं कृणुता १०, ६७, ११; अथर्व. २०, ९१, ११
 सत्या सत्येभिर्महती ७, ७५, ७
 सत्येनोत्तमिता भूमिः १०, ८५, १; अथर्व. १४, १, १
 सत्रा ते अनु कृष्टयो ४, ३०, २
 सत्रा त्वं पुरुष्टुतं ८, १५, ११
 सत्रा मद्रासस्तव ६, ३६, १
 सत्रा यदीं भावैरस्य ४, २१, ७
 सत्रासाहं वरेण्यं सहोदां ३, ३४, ८; अथर्व. २०, ११, ८
 सत्रासाहो जनभक्षो २, २१, ३
 सत्रा सोमा अभवन् ४, १७, ६
 सत्राहणं दाष्टुमि ४, १७, ८; साम. ३३५
 स त्रितस्याधि सानवि ९, ३७, ४; साम. १२९५
 सत्रे ह जाताविषिता नमो ७, ३३, १३
 स त्वं विप्राय दाक्षुषे ८, ४३, १५
 स त्वं वंक्षस्यावृकी ६, १५, ३
 स त्वं न इन्द्र धियसानो अक्षैः ५, ३३, २
 स त्वं न इन्द्र वाजेभिः ८, १६, १२; अथर्व. २०, ४६, ३
 स त्वं न इन्द्र सूर्ये सो अप्सु १, १०४, ६
 स त्वं न इन्द्राकवाभिः ६, ३३, ४
 स त्वं न ऊर्जो वते ८, २३, १२
 स त्वं नक्षत्रि वज्रहस्त क्षण्यु ६, ४६, २; साम. ८१०; अथर्व.
 २०, ९८, २; वा. य. २७, ३८
 स त्वं नो अग्नेऽश्वमो ४, १, ५; वा. य. २१, ४; तै. सं.
 २, ५, १२, ३
 स त्वं नो अर्वक्षिदाया ६, १२, ६
 स त्वं नो देव मनसा ८, २६, २५
 स त्वं नो रायः शिशीहि ३, १६, ३
 स त्वमग्ने प्रतीकेन १०, १३६, ८; तै. सं. २, ५, १०, ५
 स त्वमग्ने विशावसुः ८, ४३, ३२
 स त्वमग्ने सौमगत्वस्य १, ९४, १६
 स त्वमस्वादप द्विपो ८, ११, ३
 सत्वा भरिषो गविषो बुव ४, ४०, २
 स त्वामदद् वृषा मदः १, ८०, २
 स दशैतश्रीरतिथिः १०, ९१, २
 सदसस्पतिमनुतं १, १८, ६; साम. १७१; वा. य. ३२, १३;
 तै. आ. १०, १, ४
 सदस्य मदे सदस्य ६, १७, २
 सदा कवी सुमतिमस्मि ६, १२७, २३
 सदापृणो यजतो विश्वेयो ५, ४४, १२
 सदाभि रणो यवसेव १०, ११, ५; अथर्व. १८, १, २०

सदा सुगः पितृमौ ३, ५४, २१
 सद्विदि ते तुविजातस्य ६, १८, ४
 स दूतो विषेदमि वष्टि ४, १, ८
 स दळ्हे चिदमि तृणति ८, १०३, ५
 सदशीरस्य सदनी १, १२३, ८
 स देवः कविनेपितो ९, ३७, ६; साम. १२९७
 सदो हा चक्राते उप ८, २९, ९
 सद्येव प्राचो विमिमाय २, १५, ३; तै. सं. २, ३, १४, ५
 सद्यश्चिपः शवसा पञ्च १०, १७८, ३; नि. १०, २९
 सद्यश्चिपस्य चकृतिः ६, ४८, २१
 सद्यश्चिन्नु ते मद्यवल्मि ७, १९, ९; अथर्व. २०, ३७, ९
 सद्यो अध्वरे रथिरं जनन्त ७, ७, ४
 सद्यो जात क्षोषधीभिः ३, ५, ८
 सद्यो जातस्य दृढशानं ४, ७, १०
 सद्यो जातो ग्यमिमीत १०, ११०, ११; अथर्व. ५, १२, ११;
 वा. य. २९, ३६; तै. मा. ३, ६, ३, ४; नि. ८, ११
 सद्योजुवन्तो वाजा ८, ८१, ९
 सद्यो ह जातो वृषभः ३, ४८, १
 स दृक्कणे मनुष्य १०, ९९, ७
 स द्विबन्धुर्वैतरणो १०, ६१, १७
 स धारयस्पृथिवीं पप्रथ १, १०३, २
 सध्रीचीः सिन्धुमुखासीरिवा १०, १११, १०
 सध्रीमा यन्नि परि २, १३, २
 स न इन्द्रः गिवः मखा ८, ९३, ३; साम. १४५२;
 अथर्व. २०, ७, ३
 स न इन्द्र स्वयवाया ह्येषाः ७, २०, १०; २१, १०
 स न इन्द्र यज्यवे ९, ६१, १२; साम. ५९२; ६७३;
 वा. य. २६, १७
 स न ईकानया सह ८, १०३, १
 स न ऊर्जे व्यध्ययं ९, ४९, ४; सण्. १४३८
 स नः क्षुमन्तं सदने १०, ३८, २
 स नः पमिः पारयाति ८, १६, ११; अथर्व. २०, ४६, २
 स नः पवस्व वाज्युः ९, ४४, ४
 स नः पवस्व शं गवे ९, ११, ३; साम. ६५३
 स नः पावक दीदिहो १, १२, १०; वा. य. १७, ३;
 तै. सं. १, ३, १४, ८; ५, ५, १; ४, ४, १, ३
 स नः पावक दीदिहि ३, १०, ८
 स नः पितेव सूनवे १, १, ३; मा. य. ३, २४; तै. सं.
 १, ५, ६, २; नि. ३, २१
 स नः पुनान आ भर रथि वीरयसीम् ९, ६१, ६; साम.
 ७८९

स नः पुनान आ भर रथि स्तोत्रे ९, ४०, ५
 स नः पृथु श्रवायं ६, १६, १२; साम. ६६२; तै. मा.
 ३, ५, २, १
 स नः शक्रश्चिदाशकम् ८, ३२, १४
 स नः शर्माणि वीतये ३, १३, ४
 स नः सिन्धुमिव नावयाति १, ९७, ८; अथर्व. ४, ३३, ८;
 तै. मा. ६, ११, २
 स नः सोमेषु सोमपाः ८, ९७, ६
 सनस्ताभ्यं पञ्च ५, ६१, ५
 सनद्वाजं विप्रवीरं १०, ४७, ४
 स नश्चित्राभिरद्विषो ४, ३२, ५
 स न स्तवान आ भर गायत्रेण १, १२, ११
 स न स्तवान आ भर रथि ८, २४, ३
 सना च सोम जेषि च ९, ४, १; साम. १०४७
 सना ज्योतिः सना स्वः ९, ४, २; साम. १०४८
 सना ता का चिन्नुवना २, २४, ५
 सना ता त इन्द्र नग्या १, १७४, ८
 सना ता त इन्द्र भोजनानि ७, १९, ६; अथर्व. २०, ३७, ६
 सनास्सनीळा भवनीरवा १, ६२, १०
 सना वक्षस्युत क्रतुं ९, ४, ३; साम. १०४९
 सनादग्ने सृणसि यातुधानाम् १०, ८७, १६; साम. ८०;
 अथर्व. ५, २९, ११; ८, ३, १८
 सनादेव तव रायो १, ६२, १२
 सनादिवं परि भूमा १, ६२, ८
 सना पुराणमप्येभि ३, ५४, ९
 सनामाना चिद् ध्वसयो १०, ७३, ६
 सनायेत गोतम इन्द्र १, ६२, १३
 सनायुवो जमसा नग्यो १, ६२, ११
 सनितः क्षुसनितस्य ८, ४६, २०
 सनिता विप्रो अर्वजिः ८, २, ३६
 सनितासि प्रवतो दाक्ष्ये ७, ३७, ५
 सनिर्मित्रस्य पप्रथः ८, १२, १६
 स नीग्याभिर्बर्तितारः ६, ३२, ४
 सनेम तस्सुसनिता १०, ३६, ९
 सनेम तेजसा नग्य इन्द्र ६, २०, १०
 सनेम ये त ऊविभिः ९, ११, १९
 सनेमि कृष्यास्वादा ९, १०४, ६
 सनेमि चक्रमकरं १, १६४, १४; अथर्व. ९, ३, १४
 सनेमि स्वमन्त्रावां भवेवं ३, १०५, ६; साम. १६१३
 सनेमि सद्यं दृढपत्यमानः १, ६२, ९
 सनेम्यक्षयुयोत विष्णुं ७, ५६, २

स नो अण वसुत्तये ९, ४४, ६
 स नो अर्प पवित्र आ ९, ६४, १२
 स नो अर्पाणि कृत्यं ९, ४५, २
 स नो ज्योतींषि पूर्व ९, ३६, ३
 स नो दूरावासाच्च १, २७, ३; साम. १६३६
 स नो देव देवताते ९, ९६, ३
 स नो देवेभिः पवमान ९, ९३, ४
 स नो धीती वरिष्ठया ५, २५, ३
 स नो नच्येभिर्दृष्टमन्त्र १, १३०, १०
 स नो नियुज्जिः पुरुहूत ६, २२, ११; अथर्व. २०, ३६, ११
 स नो नियुज्जिरा घृण ६, ४५, २१
 स नो नृणां नृत्तमो १, ७७, ४
 स नो नेदिष्ठ दृष्टान १, १२७, ११
 स नो बोधि पुराणा सुगोपत ६, ११, १२
 स नो बोधि पुरोकाशं ६, २३, ७
 स नो बोधि भूषी हवं ५, २४, ३; वा. य. ३, २६
 स नो बोधि सहस्य २, २, ११
 स नो भगाय वायवे पूज्ये ९, ६१, १; साम. १०८३
 स नो भगाय वायवे विप्रवीरः ९, ४४, ५
 स नो सदानां पत ९, ४४, ५
 स नो मन्त्राभिरध्वरे ६, १६, २; साम. १४७५
 स नो मूर्धो धनिमानो १, २७, ११; साम. १६६४
 स नो मिश्रमहस्वं ८, ४४, १४; साम. १७१३
 स नो युवेन्द्रो जोहूतः २, २०, ३
 स नो राधांस्त्या मरे ७, १५, ११
 स नो रेवस्समिधानः २, २, ६
 स नो वस्व उप मासि ८, ७१, ९
 स नो वाजाय श्रवस ह्ये च ६, १७, १४
 स नो वाजेध्वविता पुरुव ८, ४६, १३
 स नो विभावा चक्षुर्निर्व ६, ४, २
 स नो विश्वा दिवो वसुतो ९, ५७, ४; साम. १७६४
 स नो विश्वान्धा भर सुवितामि ८, ९३, २९
 स नो विश्वाहा सुकृत्तः १, २५, १२
 स नो विचेभिर्देवेभिः ८, ७१, ३
 स नो वृषज्यं चवं १, ७, ६; साम. १६२१; अथर्व.
 २०, ७०, १२; नि. ६, १६
 स नो वृषन्सनिष्ठया ८, ९२, १५
 स नो वृष्टि दिवस्परि २, ६, ५
 स नो वेदो अमाल्यं ७, १५, ३; साम. १३८१
 स नो हरीणां पत ९, १०५, ५; साम. १६१२
 स नो ह्यर्व आशिष ८, ५४, ७

सं ते पर्यासि ससु १, ९१, १८; वा. य. १२, १२३; तै.सं.
 ४, २, ७, ४
 सं श्री पवित्रा विततानि ९, ९७, ५५
 सं वक्षणे मनसा जायते ९, ६८, ५
 सं देवैः शोभते वृषा ९, २५, ३; साम. ९२०
 सं नः शिशीहि सुरिजो ८, ४, १६
 सं तु बोचावहे पुनः १, २५, १७
 सं नो राया वृद्धता विश्वपेश १, ४८, १६
 स पत्यत उभयोर्मुष्णमयोः ६, २५, ६
 स प्रथानो अभि पञ्च ७, ६९, २; तै. ब्रा. २, ८, ७, ७
 स पर्यवो भरमाणा अभिजु ७, २, ४
 स पर्येणयः स प्रियो विद्व ६, १, ६; तै. ब्रा. ३, ६, १०, ३
 स पर्वतो न धरुणेष्वच्युतः १, ५२, २
 स पर्वस्व धनंजय ९, ४६, ५
 स पर्वस्व मदाय कं ९, ४५, १
 स पर्वस्व मदित्तम ९, ५०, ५; साम. १२०९
 स पर्वस्व य अधिधेन्द्रं ९, ६१, २२; साम. ४९४
 स पर्वस्व विचर्षण ९, ४१, ५; साम. ८९६
 स पर्वस्व सहमानः ९, ११०, १२
 स पवित्रे विचक्षणो ९, ३७, २; साम. १२९३
 स विद्याण्यायुधानि १०, ८, ८
 स पुनान उप खरे न ९, ९७, ३८; साम. १३५८
 स पुनानो मदित्तमः ९, ९९, ६
 स पूर्व्या निविदा १, ९६, २
 स पूर्व्यः पवते ९, ७७, २
 स पूर्व्यो महानां ८, ६३, १; साम. ३५५
 स पूर्व्यो वसुविज्जायमानो ९, ९६, १०
 सप्त क्षरन्ति शिवावे १०, १३, ५; अथर्व. ७, ५९, २
 सप्त त्वा इति तो रये १, ५४, ८; अथर्व. १२, २, २३;
 २०, ४७, २०; तै. सं. २, ४, १४, ४
 सप्त दिवो नातासुराः २, ११४, ३; तै. आ. १, ७, ४
 सप्त धामानि परियन् १०, १२२, ३
 सप्तभिः पुनैरदितिः १०, ७२, ९; तै. आ. १, १३, ३
 सप्त मयोदाः कवयः १०, ५, ६; अथर्व. ५, १, ६; नि. ६, २७
 सप्त मे सप्त शाकिनः ५, ५२, १७
 सप्त युजन्ति रथमेकचक्रं १, १६४, २; अथर्व. ९, ९, २;
 १३, ३, १८; तै. आ. ३, ११, ८; नि. ४, २७
 सप्त वीरासो अधराव १०, २७, १५
 सप्त स्वसागो अभि मातरः ९, ८६, ३६
 सप्त स्वसूरक्षीबावसानः १०, ५, ५; नि. ५, १
 सप्त होतारक्षमिदीकते ८, ६०, १६

सप्त ङीमाणि मनसा ३, ४. ५
 सप्तानां सप्त ऋषयः ८, २८, ५
 सप्तारो देवाः सुरणा १०, १०४, ८
 सप्तार्धगर्भा भुवनस्य रेतः १, १६४, ३६; अथर्व. ९, १०, १७;
 नि. १४, २१
 सप्तास्थासम्प्रदायः १०, ९०, १५; अथर्व. १९, ६, १५;
 वा. य. ३१, १५; तै. आ. ३, १२, ३
 सप्तं सृजन्ति वेधसो ९, २९, २; साम. १७६६
 सप्तौ चिद्धा मद्व्युता ८, ३३, १८
 न प्रकृत उभयस्य प्रविष्टान् ७, ३३, १२
 स प्रलथा कविबुध ८, ६३, ४
 स प्रलथा सहसा जायमानः १, ९६, १
 स प्रलवन्नधीयसा ६, १६, २१; तै. सं. २, २, १२, १;
 तै. ब्रा. २, ४, ८, १
 स प्रलवन्नध्यसे ९, ९१, ५
 स प्रथमे व्योमनि ८, १३, २; साम. ७५७
 स प्रबोद्धन्परिगत्या २, १५, ४
 स प्राचीनाम्पर्वतात् २, १७, ५
 सबाधो यं जना हूमे ८, ७४, ६
 स बोधि सुरिर्मधवा २, ६, ४; वा. य. १२, ४३, तै. सं.
 ४, २, ३, ४
 स भन्दना उद्विषति ९, ८६, ४१; नि. ५, २
 सभासेति दिनवः १०, ३४, ६
 स भिक्षमाणो नृपस्य ९, ७०, २; साम. १४२४
 स शूलो यो प्रथमाय २, १७, २
 स भ्रातरं वरुणमद्य ४, १, २
 समजैपमिमा अहं १०, १५९, ६
 समजमना जनिम मातुषाणां ६, १८, ७
 समक्रया पर्वथा वसुनि १०, ६९, ६
 समजन्तु विन्धे देवाः १०, ८५, ३७
 समग्र गावोऽभितो ५, ३०, १०
 स मत्सरा धृष्टु वन्वत् ९, ९६, ८
 समस्तु त्वा शूर सतामुराणं १, १७३, ७
 समस्तमिमवसे ८, ११९, १; साम. ११६८; तै. ब्रा. २, ४, ४, ४
 समध्वरापोषतो ७, ४१, ६; अथर्व. ३, १६, ६; वा. य.
 ३४, ३९; तै. ब्रा. २, ८, ९, ९
 समना वर्णिरूप यासि १०, ७३, ४
 समनेव वपुष्यतः ८, ६२, ९
 स मन्दस्वा शूलो जोषत् ६, २३, ८
 स मन्दस्वा श्वन्वतो ३, ४१, ६, ४५, २७, अथर्व.
 १०, २३, ६

स मन्द्रया च जिह्वा ७, १६, ९
 समन्या यन्त्युप गन्ति २, ३५, ३; साम. ६०७; तै. सं.
 २, ५, १२, १
 स मयुनाः समदमस्यक १, १००, ६
 स मन्तु नरयोनां ८, ७८, ६
 स मत्तो अग्ने स्खनीकोवान् ७, १, २३
 स मर्त्यजन आयुभिः प्रयस्यान् ९, ६६, २३
 स मर्त्यजन आयुभिरिभो ९, ५७, ३; साम. १७६३
 स मर्त्यजान् हन्तित्रयाय ९, ७०, ५
 समन्धिनोरवसा ५, ४२, १८; ४३, १७; ७६, ५; ७७, ५
 समस्त्रिज्ञायमान आसत् १०, ९५, ७; नि. १०, ४७
 समस्य मन्यवे विशो ८, ६, ४; साम. १३७; १६५१;
 अथर्व. २०, १०७, १
 समस्य हरिं हरयो ९, ९६, २
 स मद्धा विश्वा कुरितानि ७, १२, २; साम. १३०५
 स मातरा न वृक्षान् ९, ७०, ६
 स मातरा विचरन् वाजयन् ९, ६८, ४
 स मातरा सूर्येणा ६, ३२, २
 स मातरिश्वा पुरुवार १, ९६, ४
 समान ऊर्वे अधि संगतासः ७, ७६, ५
 समानं वत्समभि १, १४६, ३
 समानं वां सजास्यं ८, ७३, १२
 समानं नीलं वृषणो १०, ५, २
 समानमन्त्येषां ८, २०, ११
 समानमन्त्या अनपाष्टत् १०, ८९, ३
 समानमु त्वं पुरुहूतं १, ४१, १
 समानमेतदुद्वत् १, १६४, ५१; तै. ब्रा. १, ९, ५; नि.
 ६, २३; ७, २३
 समानं पूर्वैरभि वावशाना १०, १२३, ३
 समानयोजनो हि धां १, ३०, १८
 समानी व आकृतिः १०, १९१, ४; अथर्व. ६, ६४, ३;
 तै. ब्रा. २, ४, ४, ५
 स मातृवीर्य वृक्षमो ४, ९, २
 स मातृवीर्य वृक्षमो १, १२८, ७
 समाने अहन्तिरवशानोहना १, ३४, ३
 समानी अथवा स्वलोरेनम् १, ११३, ३; साम. १७५१
 समानो मन्त्रः समितिः १०, १९१, ३; अथर्व. ६, ६४, २
 तै. ब्रा. २, ४, ४, ५
 समानो राजा विश्रुतः ३, ५५, ४
 समान्या विद्युते हरे ३, ५४, ७; नि. ४, २५
 स मातृवे तिरौ अन्वति ९, १०७, ११; साम. १६९०

समावर्ति विष्ठितो २, ३८, ६
 स माहिन इन्द्रो अणो २, १९, ३
 समित्तमधमभवत् ८, १८, १४
 समित्तान्द्रहास्त्रिवद् ८, ७७, ३
 समित्समित्सुमना ३, ४, १
 समित्समिं समिधा गिरा ६, १५, ७; साम. १५६७
 समित्समित्समिध्यसे १०, १५०, १
 समित्सस्य प्रमहसो ५, २८, ४
 समित्सस्य अयमाणः ३, ८, २; तै. ब्रा. ३, ६, १, १
 समित्समिधेनवस्तीर्णो ५, ३७, २
 समित्ते अग्नौ सुत इन्द्र ६, ४०, ३
 समित्तेष्वमिध्वानजाना १, १०८, ४
 समित्दो अग्न आ वह १, १४२, १
 समित्दो अग्न आहूत देवान् ५, २८, ५; तै. सं. २, ५, ८, ६;
 तै. ब्रा. ३, ५, २, ३
 समित्दो अग्निर्दिवि ५, २८, १
 समित्दो अग्निर्निहितः पृथिव्यां २, ३, १
 समित्दो अय मनुषो दुरोणे १०, ११०, १; अथर्व. ५, १२, १;
 वा. य. २९, २५; तै. ब्रा. ३, ६, ३, १; नि. ८, ५
 समित्दो अय राजसि १, १८८, १
 समित्दो विश्वतस्पतिः ९, ५, १
 समिधाग्निं दुषस्यत ८, ४४, १; वा. य. ३, १; १२, ३०;
 तै. सं. ४, २, ३, १; तै. ब्रा. १, २, १, ९
 समिधा जातवेदसे ७, १४, १
 समिधान उ सन्त्य ८, ४४, ९
 समिधानः सहस्रजित् ५, २६, ६
 समिधा यस्त आहुतिं निशितं ६, २, ५
 समिधा यो निशितो दाशत् ८, १९, १४
 समिध्यमानः २ गात्र ३, १७, १; तै. ब्रा. १, २, १, १०
 समिध्यमानो अघ्वरेऽग्निः ३, २७, ४; तै. ब्रा. ३, ५, २, ३
 समिध्यमानो अमृतस्य ५, २८, २
 समिन्द्र गर्दभं १, २२, ५; अथर्व. २०, ७४, ५
 समिन्द्र णो मनसा नेषिगो ५, ४२, ४; अथर्व. ७, ९७, २;
 वा. य. ८, १५; तै. सं. १, ४, ४४, १; तै. ब्रा. २, ८, ८, ६
 समिन्द्र राया समिषा १, ५३, ५; अथर्व. २०, २१, ५
 समिन्द्रेणोत वायुना ९, ६१, ८; साम. १६७८
 समिन्द्रेण गामनद्वाहं १०, ५९, १०
 समिन्द्रो गां अजयत् ४, १७, ११
 समिन्द्रो रायो बृहती ८, ५२, १०; साम. १७३२
 समीं रेभसो अस्वरत् ८, ९७, ११; साम. ९३२; अथर्व.
 २०, ५४, २

समीचीना अनूपत ९, ३९, ६; साम. ९०३
 समीचीनास आसते ९, १०, ७; साम. ११२५
 समीचीने अग्नि रमना यज्ञो ३, १०२, ७
 समीं पणेरजति ५, ३४, ७
 समी रथं न भुरिजोः ९, ७१, ५
 समी वत्सं न मातृभिः ९, १०४, २; साम. ११५८
 समी सत्तायो अस्वरत् ९, ४५, ५
 समु त्वे महतीरपः ८, ७, २२
 समु त्वा धीभिरस्वरत् ९, ६६, ८
 समुद्रः सिन्धू रजो १०, ६६, ११
 समुद्रज्येष्ठाः सलिलस्य ७, ४९, १
 समुद्रमासामव तस्ये अग्निः ५, ४४, ९
 समुद्रादर्णवादिधि १०, १९०, २; तै. आ. १०, १, १४
 समुद्रादग्निंमुदियति १०, १२३, २
 समुद्रादग्निमेधुमां ४, ५८, १; वा. य. १७, ८९; तै. आ.
 १०, १०, २
 समुद्रिया अप्सरसो ९, ७८, ३
 समुद्रे अन्तः शयत ८, १००, २
 समुद्रेण सिन्धवो ३, ३६, ७
 समुद्रे त्वा नृमणा १०, ४५, ३; वा. य. १२, २०; तै. सं.
 ४, २, २, १
 समुद्रो अप्सु मासृजे ९, २, ५; साम. १०४१
 समु पूर्णा गमेमहि ६, ५४, २
 समु प्र ऋत्वि धीतयः १०, २५, ४
 समु प्रिया अनूपत ९, १०१, ८; साम. ८१९
 समु प्रियो सृज्यते ९, ९७, ३; साम. १४०१
 समु वां यज्ञं महयज्ञभोभिः ७, ६२, ६
 समु वो यज्ञं महयज्ञभोभिः ७, ४२, ३
 स सृज्यते सुकर्मभिः ९, ९९, ७
 स सृज्यमानो दशभिः ९, ७०, ४
 समेनमहुता इमा ९, ३४, ६
 स मे व पुच्छदयदधिभोयः ६, ४२, ५
 समोहे वा य आसत १, ८, ६; अथर्व. २०, ७१, २
 समौ चिद्वसौ १०, ११७, ९
 सं पश्यमाना अमदक्षभि ३, ३१, १०
 सं पूषन्विदुषा नय ६, ५८, १
 सं प्रेरते अनु वातस्य १०, १६८, २
 सं भानुना यतते सूर्यस्य ५, ३७, १; नि. ५, ७
 सं भूत्या अन्ता ७, ८३, ३

सं माने वर्षसा १, २३, २४; अथर्व. ७, ८९, २;
 ९, १, १५; तै. सं. १०, ५, ४७
 सं मा तपस्यमितः (० नि बाधते) १०, ३३, २
 सं मा तपस्यमितः (० मूयो) १, १०५, ८; नि. ४, ६
 सं मातृभिर्न शिष्टः ९, ९३, २; साम. १४१९
 संमिष्टो अरुषो भव ९, ६१, २१; साम. ८१७
 संमीर्य यजुर्वचा १, १६१, १२
 सम्यक्सम्यञ्चो महिषा ९, ७३, २
 सम्यक्सन्वि सरितो न ४, ५८, ६; वा. य. १३, ३८;
 १७, ९४; तै. सं. ४, २, ९, ६
 सं यज्जनान्क्रतुमिः १, १३२, ५
 सम्राजा उग्रा वृषभादिव ५, ६३, ३
 सम्राजा या घृतयोनी ५, ६८, २; साम. ११४४
 सम्राजावस्य भुवनस्य ५, ६३, २
 सम्राजो ये सुवृधो यज्ञं १०, ६३, ५
 सम्राज्ञी यजुरे भव १०, ८५, ४६; अथर्व. १४, १, ४४
 सम्राज्यः स्वराज्य ७, ८२, २
 स यन्तः विप्र एषां ३, १३, ३
 स यज्ञयोऽवनीगोष्वर्वा १०, ९९, ४
 स युष्मः सत्वा खजकुत्सम ६, १८, २
 सं योजते अरुषा विश्वभोज ७, १६, २; साम. ७५०; वा. य.
 १५, ३३; तै. सं. ४, ४, ४, ४
 स यो न मुहे न मिथू ६, १८, ८
 सं यो-वृषा नरां न १, १४९, २
 स यो वृषा वृष्यामिः १, १००, १; तै. मा. २, ८, ३, ६
 स यो व्यस्थादमि २, ४, ७
 स रंहत उरुगायस् ९, ९७, ९; साम. १११८
 स रत्नं मर्यां वसु १, ४१, ६
 स रयेन रयीतमो ६, ४५, १५
 स रन्ध्रवत्सदिवः २, १९, ६
 सरस्वति त्वमस्माँ २, ३०, ८
 सरस्वति देवविदो नि ६, ६१, ३
 सरस्वति वा सरयं १०, १७, ८; अथर्व. १८, १, ४३
 सरस्वती वा पितरो १०, १७, ९; अथर्व. १८, १, ४२
 सरस्वती देववन्तो हवन्ते १०, १७, ७; अथर्व. १८, १, ४१
 सरस्वती सरयुः सिंधुः १०, ६४, ९
 सरस्वती साधवन्ती २, ३, ८
 सरस्वती वा नांयं ६, ६१, १४; तै. मा. २, ४, ३, १
 सरस्वतीविर्बन्धः १०, ६६, ५
 स राजसिं प्रवृष्टं एको ८, १५, ३; अथर्व. २०, ६१, ६; ६२, १०
 स रायस्सायुष सृजा ६, ३६, ४

स रुद्रैरभिरास्तवार १०, ९९, ५
 सरूपैरा सु नो गहि ८, ३४, १२
 स रेतोषा वृषमः ७, १०१, ६
 स रेवो हव विप्रपतिः १, २७, १२; साम. १६६५
 स रोचयज्जलुषा रोदसी ३, २, २
 स रोरुवदमिपूर्वा ९, ६८, २
 स रोरुवद् वृषमः १०, २८, २
 सर्गा हव सृजतं सुष्टुतीरुप ८, ३५, २०
 सर्वं परिक्रोशं जहि १, २९, ७; अथर्व. २०, ७४, ७
 सर्वे नन्दन्ति यशसा १०, ७१, १०
 स वज्रमृदस्सुहा १, १००, १२
 स वर्धिता वर्धनः ९, ९७, ३९; साम. १३५९
 स वह्निः पुत्रः पित्रोः १, १६०, ३
 स वह्निः सोम जायुषिः ९, ३६, २
 स वह्निभिर्देवभिः ६, ३२, ३
 स वह्निरप्सु दुष्टरो ९, २०, ६; साम. ९७३
 स वां यज्ञेषु मानवी ९, ९८, ९
 स वाजं यातापदुष्यदायन् १०, ९९, ३
 स वाजं विश्वचर्वणिः १, २७, ९; साम. १४१७
 स वाजी रोचना दिवः ९, ३७, ३; साम. १२९४
 स वाज्यक्षाः सहस्रेताः ९, १०९, १७; साम. ११६१
 स वाज्यर्वा स ऋषिर्वचस्य ४, ३६, ६
 स वावृधे नर्यो योषणासु ७, ९५, ३
 सविता पश्चातासविता १०, ३६, १४
 सविता यन्त्रैः प्रथिवी १०, १४९, १; नि. १०, ३२
 सवितारमुपसमश्चिना १, ४४, ८
 स विद्वाँ अङ्गिरोऽय इन्द्रो ८, ६३, ३
 स विद्वाँ अपगोहं १, १५, ७
 स विद्वाँ आ च विप्रयो २, ६, ८
 स विप्रश्चर्वणीनां ४, ८, ८
 स विश्वा दाशुवे वसु ९, ३६, ५
 स वीरो अप्रतिष्कृत ७, ३२, ६
 स वीरो वृक्षराघनो ९, १०१, १५; साम. १३८८
 स वृत्रहस्ये हव्यः स ४, २४, २
 स वृत्रहा वृषा सुतो ९, ३७, ५; साम. १२९६
 स वृत्रहेन्द्रः क्रमुक्षाः ८, ९६, २१
 स वृत्रहेन्द्रः कृष्णयोनीः २, २०, ७
 स वृत्रहेन्द्रश्चर्वणीष्ट ८, ९६, २०
 स वेतसुं दशमायं दशोणि ६, २०, ८
 स वेद देव आनमं ४, ८, ३
 स वेद सुष्टुतीनां १०, २६, ३

स वायुमिन्द्रमथिना ९, ७, ७; साम. ११३४
 स वावसान दृष्ट पाहि ३, ५१, ८
 सव्यामनु स्तिरयं वावसे ८, ४, ८; साम. १६०६
 स ब्राधतः शवसानेभिः १०, ९९, ९
 स ब्राधतो नहुषो १, १२२, १०
 स झुष्मी कल्लोष्वा ६, १८, ७
 स नैवृधमधि धा युज्जमस १, ५४, ११; तै. ग्रा. २.६, ९, १
 स शुधि यः साः पृतनासु १, १२२, २
 स श्वितानस्तन्यसू ६, ६, २; तै. सं. १, ३, १४, ४
 सं संस्तिरो विष्टरः १, १४०, ७
 स सत्पतिः शवसा हम्ति ६, १३, ३
 स सत्यसत्त्वन्महते ६, ३१, ५
 स सप्ता परि णीयते ४, ९, ३
 ससन्तु त्या अरातयो १, २९, ४; अथर्व. २०, ७४, ४
 स संनयः स विनयः २, २४, ९
 स सप्त धीतिभिर्हितो ९, ९, ४
 स सल्लुगो अपीच्यः ८, ४१, ८
 स सगेण शवसा तक्तो ६, ३२, ५
 ससर्परीरभरत् ३, ५३, १६
 ससर्परीरमतिं ३, ५३, १५
 स सज्येन यभति ब्राधतः १, १००, २
 ससत्य यद्वियुता ४, ७, ७
 ससानास्यो उत सूर्यं ससान ३, ३४, ९; अथर्व. २०, ११, ९
 स सुकृतः पुरोहितो १, १२८, ४
 स सुकृतकृतचिदस्तु ७, ८५, ४
 स सुकृतयो वि दुरः पणीनां ७, ९, २
 स सुकृद् रणिता यः सुतेषु ८, ९६, १९
 स सुतः पीतये न्या ९, ३७, १; साम. १२९२
 स सुन्वस हन्त्रः २, १, १९, ५
 स सुन्वे यो वसूनां ९, १०८, १३; साम. ५८२; १०९६
 स सुष्टुभा स झ्रकना गणेन ४, ५०, ५; अथर्व. २०, ८८, ५;
 तै. सं. २, ३, १४, ४
 स सुष्टुभा स स्तुभा १, ६२, ४
 स सुसुभिर्न हवेभिर्झन्वा १, १००, ५
 स सुसुमातरा सुधिः ९, ९, ३; साम. ९३६
 स सूर्यः पर्युक्त वरांसि १०, ८९, २
 स सूर्यं प्रति पुरो न उद्गाः ७, ६२, २
 स सूर्यस्य रहिमभिः परि व्यत ९, ८६, ३२
 ससुधांसमिध स्मना ३, २, ५
 स सोम आसिष्ठतमः ६, २९, ४
 सस्तु माता सस्तु पिता ७, ५५, ५; अथर्व. ४, ५, ६

स स्रोम्यः स हव्यः ८, १६, ८
 सस्थावाना यवयसि ८, ३७, ४
 सस्त्रिमविन्दक्षणे १०, १३९, ६; तै. भा. ४, ११, ८;
 नि. ५, १
 स स्मा कृणोति केतुमा ५, ७, ४
 सस्त्रिद्वि तन्नः ७, ५९, ७
 सस्त्रिद्वि समृतिस्तवे ७, ६०, १०
 सहवातुं पुरुहूत क्षियन्तं ३, ३०, ८; वा. य. १८, ६९;
 नि. ६, १
 सह वामेन न उवो १, ४८, १
 स हव्यवाळमर्त्यः ३, ११, १; वा. य. २२, १६; तै. सं.
 ४, १, ११, ४
 स ह श्रुत इन्द्रो नाम २, २०, ६
 सहस्रोमाः सहच्छन्दस १०, १३०, ७; वा. य. ३४, ४९
 सहस्र व्यतीनाम् ४, ३२, १७
 सहस्रं साकनर्चत १, ८०, ९
 सहस्रणीयः शतधारे ९, ८५, ४
 सहस्रणीयाः कवयो १०, १५४, ५; अथर्व. १८, २, १८
 सहस्रदा आमणीः १०, ६२, ११
 सहस्रधा पञ्चदशानि १०, ११४, ८; तै. भा. १, १४
 सहस्रधारं वृषभं ९, १०८, ८; साम. १३९५
 सहस्रधारेः पवते समुद्रो ९, १०१, ६; साम. ८७४;
 अथर्व. २०, १३७, ६
 सहस्रधारे व ता असञ्चतः ९, ७४, ६
 सहस्रधारेऽथ ते सं ९, ७३, ४; अथर्व. ५, ६, ३
 सहस्रधारे वितते पवित्र ९, ७३, ७
 सहस्रं त इन्द्रोतपो १, १६७, १
 सहस्रनाजमभिमातिपाहम् १०, १०४, ७
 सहस्रशीर्षो पुरुषः १०, ९०, १; साम. ६१७; अथर्व.
 १९, ६, १; वा. य. ३१, १; तै. भा. ३, ६२, २
 सहस्रश्वो वृषभो यः ७, ५५, ७; अथर्व. ४, ५, १
 सदस्रसामासिर्वेदिः ५, ३४, ९
 सहस्राक्षेण शतशारदेन १०, १६१, ३; अथर्व. ३, ११, ३;
 २०, २६, ८
 सहस्राक्षो विचर्यणिः १, ७९, १२
 सहस्रा ते जाता प्रयं ४, ३२, १८
 सहस्रेणैव सचते यवीयुधा ८, ४, ६
 सहस्रे वृषतीनां ८, ३५, ११
 सहस्रोतिः शतामघो ९, ६२, १४
 सहस्र मन्यो अभिमातिं १०, ८४, ३; अथर्व. ४, ३१, ३
 सहावा दृष्टु दारणिः ३, ४९, ३

स हि ऋतुः स मर्यः १, ७७, ३
 स हि क्षत्रस्य मनसस्य ५, ४४, १०
 स हि क्षपावो अग्नी १, ७०, ५
 स हि क्षयेण क्षम्यस्य ७, ४६, २
 स हि क्षेमो हविर्यज्ञः १०, २०, ६
 स हि त्वं देव शस्यते ९, ९८, ४
 स हि सुता विद्युता १०, ९९, २
 स हि शुभिर्जनानां ५, १६, २
 स हि द्वरो इरिगु १, ५२, ३
 स हि भीमिर्हव्यो अस्त्युग्र ६, १८, ६
 स हि गुरु चिदोजसा १, १२७, ३; साम. १८१५
 स हि यो मानुषा युगा ६, १६, २३
 स हि रक्षानि दाक्षुषे ५, ८२, ३
 स हि विश्वाति पार्थिवा ६, १६, २०
 स हि विश्वानि पार्थिवो एको ६, ४५, २०
 स हि वेदा वसुधिति ४, ८, २
 स हि शर्थो न सारुतं १, १२७, ६
 स हि क्षुचिः शतपत्रः ७, ९७, ७; तै. ब्रा. २, ५, ५, ४
 स हि श्रवस्युः सदनानि १, ५५, ६
 स हि यमा जरितृम्य आ ९, २०, २; साम. ९६९
 स हि यमा धन्वाक्षितं ५, ७, ७
 स हि यमा विश्वचर्षणिः ५, २३, ४
 स हि सत्यो यं पूर्वं ५, २५, २
 स हि स्वसृष्ट्युगो १, ८७, ४
 स होता यस्य रोदसी ३, ६, १०
 स होता विश्वं परि २, २, ५
 स होता सेदु ४, ८, ४
 सहोभिर्विश्वं परि चक्रम् १०, ५६, ५
 सहो यु जो वज्रहस्तैः ८, ७, ३२
 साकं यक्ष्म प्र पत १०, ९७, १३; वा. य. १२, ८७; तै. सं. ४, २, ६, ४
 साकंयुजा शङ्कुनस्येव १०, १०६, ३
 साकं यदन्ति बहवो ९, ७२, २
 साकं हि क्षुचिना क्षुचिः २, ५, ४
 साकं जातः क्रतुना २, २२, ३; साम. १४८७
 साकं जाताः सुम्नः ५, ५५, ३
 साकंजानां सस्यमाहुः १, १६४, १५, अथर्व. ९, ९, १६;
 तै. आ. १, ३, १, नि. १४, १९
 साकमुक्षो मर्जयन्त ९, ९३, १; साम. ५३८; १४१८
 सातिर्न बोडमवती १, १६८, ७
 सा ते अग्ने शतमा ८, ७४, ८

सा ते जीवानुरक्त तस्य १०, २७, २४; नि. ५, १९
 सा युक्तेयुजिनी वृद्ध ८, ७४, ९
 साधुर्न गृधुरस्तेव १, ७०, ११
 साध्वर्षाति सनता २, ३, ६
 साध्वर्षा अतिथिनीः १०, ६८, ३; अथर्व. २०, १६, ३
 साध्वीमकर्देववीति १०, ५३, ३; तै. सं. १, ३, १४, २
 सा नो अघ यस्या वयं १०, १२७, ४
 सा नो अघा भरद्गुः ५, ७९, ३; साम. १७४२
 सा नो विश्वा अति द्विषः ६, ६१, ९
 सातपना इदं हविः ७, ५९, ९; अथर्व. ७, ७७, १, तै. सं. ४, ३, १३, ३
 साम द्विर्वा महि ४, ५, ३
 सामन्तु राये निधिमत् १०, ५९, २
 सा मा सत्योक्तिः परि पातु १०, ३७, २
 सा वसु वधती शत्रुराय १०, ९५, ४
 सा वह योक्षभिः ६, ६४, ५
 सा विट् सुवीरा मरुक्षिरस्तु ७, ५६, ५
 साक्षा कर्तुं प्रथमं २, १८, २
 साक्षा अरं बाहुभ्यां २, १७, ६
 साक्षाकेभिरेतरी न शूयैः ६, १२, ४; नि. ६, १५
 साहा ये सन्ति मुष्टिहेव हव्यः ८, २०, २०
 साह्यान्विश्व आभियुजः ३, ११, ६; साम. १५५८
 सिंहं नसन्त मध्वो ९, ८९, ३
 सिंहा हव नानदति १, ६४, ८
 सिञ्चन्ति नमसावतं ८, ७२, १०; साम. १६०४
 सिन्ध्रा अग्ने धियो अस्मे १०, ७, ४
 सिनीवालिं वृषुष्टुके २, ३२, ६; अथर्व. ७, ४६, १; वा. य. ३४, १०; तै. सं. ३, १, ११, ३; नि. १, ३२
 सिंघुर्न क्षोदः १, ६६, १०
 सिंघुर्न क्षोदः क्षिमीवो २, २५, ३
 सिंघुर्न वा रसया ४, ४३, ६
 सिंघोरिव प्रवण आश्रुया ६, ४६, ४
 सिंघोरिव प्रवणे निम्न ९, ६९, ७
 सिंघोरिव प्राप्नोते ४, ५८, ७; वा. य. १७, ९५
 सिधन्ति सा वा सुमतिश्चानि ७, ७०, २
 सिधन्तु न ऊर्जयस्य पुष्टेः ५, ४१, २०; नि. ११, ४९
 सिपासम् रयीणां ९, ४७, ५
 सीदन्तस्ते वयो यथा ८, २१, ५; साम. ४०७
 सीद होतः स्व उ लोके ३, २९, ८; वा. य. ११, ३५; तै. सं. ३, ५, ११, २; ४, १, ३, ३

सीरा युष्मन्ति कवयो १०, १०१, ४; अथर्व. ३, १७, १।
 वा. य. १२, ६७; तै. सं. ४.२.५, ५
 सुक्रमणिः सुकचो ४, २, १७; अथर्व. १८, ३, २२
 सुकिञ्चलं शर्मलि १०, ८५, २०; अथर्व. १४, १, ६१;
 नि. १२, ८
 सुकृष्णपाणिः स्वर्वा ३, ५४, १२
 सुक्षेत्रिया सुगायुया १, ९७, २; अथर्व. ४, ३३, २; तै. आ.
 ६, ११, १
 सुकृत् रथं युयुजे सिन्धुः १०, ७५, ९
 सुगः पन्था अनृक्षरः १, ४१, ४
 सुगव्यं नो वाजी स्वभ्यं पुंसः १, १६२, २२; वा. य. २५, ४२;
 तै. सं. ४, ६, ९, ४
 सुगको भमे सनवित्तो ७, ४२, २
 सुगुरसस्तुहिरण्यः १, १२५, २; नि. ५, १२
 सुगोष्ठ ते सुपथा पर्वते ६, ६४, ४
 सुगो हि वो अर्ममन् २, २७, ६
 सुज्योतिषः सूर्यं दक्षपितृन् ६, ५०, २
 सुत इव न निमिष इन्द्र ६, २३, १
 सुत इन्द्रो पवित्र आ ९, ९९, ८
 सुत इन्द्राय वायवे ९, ३४, २
 सुत इन्द्राय विष्णवे ९, ६३, ३
 सुत एति पवित्र आ ९, ३९, ३; साम. ९०१
 सुतः सोमो अमुतादिन्द्र ६, ४१, ४
 सुतवान् सुता इमे १, ५, ५; अथर्व. २०, ६९, ३
 सुतंभो यजमानस्य सप्त ५, ४४, १३
 सुता अबु स्वमारजो ९, ६३, ६
 सुता इन्द्राय विष्णवे ९, ६३, १५
 सुता इन्द्राय वायवे वरुणाय ९, ३३, ३; साम. ७६६
 सुता इन्द्राय वा ५ सोमासो ५, ५१, ७
 सुतावन्तस्त्वा वयं ८, ६५, ६
 सुतासो मधुमत्तमाः ९, १०१, ४; साम. ५४७; ८७२;
 अथर्व. २०, १३७, ४
 सुते अश्वरे अवि वाचं १०, ९४, १४
 सुतेसुते न्योक्ते १, ९, १०; अथर्व. २०, ७१, १६
 सुत्रमाणं पृथिवीं यां १०, ६३, १०; अथर्व. ७, ६, ३; वा. य.
 २१, ६; तै. सं. १.५, ११, ५
 सुत्रो दक्षैः क्रतुना १०, ९१, ३
 सुदासे दत्रा वसु विभ्रता १, ४७, ६
 सुदेवः समहासति ५, ५३, १५
 सुदेवा स्व काण्वायुना ८, ५५, ४

सुदेवो अथ प्रपतेद् १०, ९५, १४; वा. आ. ११, ५, १, ८;
 नि. ७, ३
 सुदेवो असि वरुण ८, ६२, १२; अथर्व. २०, ९२, २;
 नि. ५, २७
 सुनिर्मथा निर्मथितः ३, २२, १२
 सुनीतिभिर्नयसि त्रायसे २, २३, ४
 सुनीथो वा स मर्त्यो ८, ४६, ४; साम. २०६
 सुनोता मधुमन्तमं सोमं २, ३०, ६
 सुनोता सोमपात्रे सोमं ७, ३२, ८; साम. २८५; अथर्व.
 ६, २, ३
 सुन्वन्ति सोमं रथिरासो १०, ७६, ७
 सुपर्ण इत्या नखमासि १०, २८, १०
 सुपर्ण वस्ते मृगो ६, ७५, ११; वा. य. २९, ४८; तै. सं.
 ४, ६, ६, ४; नि. २, ५, ९, १९
 सुपर्ण विप्राः कवयो १०, ११४, ५
 सुपर्णा एत आसते १, १०५, ११
 सुपर्णा वाचमक्रनोप १०, ९४, ५; अथर्व. ६, ४९, ३
 सुपेक्षसं सुलं रथं १, ४९, २
 सुपेक्षसं माव सृजन्त्यस्तं ५, ३०, १३
 सुप्रतीके वयोवृधा ५, ५, ६
 सुप्रवाचनं तव वीर २, १३, ११
 सुप्रावर्ग सुवीर्यं ८, २२, १८
 सुप्रावीरस्तु स क्षया ७, ६६, ५; साम. १३५२
 सुप्राव्यः प्राक्षुपाळ ४, २५, ६
 सुप्रेतुः सूचसो १, १९०, ६
 सुप्रहाणं देववन्तं १०, ४७, ३; तै. आ. २, ५, ६, १
 सुभगः स प्रयज्यवो १, ८६, ७
 सुभगः स व ऊतिषु ८, २०, १५
 सुभगासो देवाः कृणुत १०, ७८, ८
 सुमङ्गलीरियं वधूः १०, ८५, ३३; अथर्व. १४, २, २८
 सुयुग्मिभरथैः सुवृता ३, ५८, ३
 सुयुग्मवन्ति प्रति ३, ५८, २
 सुरथो आतिथिरवे ८, ६८, १६
 सुरक्मे हि सुपेक्षमाधि १, १८८, ६
 सुरूपकृत्सुयुतये १, ४, १; साम. १६०; १०८७; अथर्व.
 २०, ५७, १; ६८, १
 सुविज्ञानं चिकित्से ७, १०४, १२; अथर्व. ८, ४, १२
 सुवितस्य मनामहेऽसि ९, ४१, २; साम. ८९३
 सुविहृतं सुनिरजं १, १०, ७
 सुवीरं रथिमा भर ६, १६, २९
 सुवीरस्ते जनिता मय्यत ४, १७, ४

सुवीरासो वयं धना २, ६१, २३
 सुवीर्यं स्वस्व्यं सुगव्य ८, १२, ३३
 सुवृद्धयो वसंते यत्र १, १८३, २
 सुशसो बोधि गुणते १, ४४, ६
 सुशिर्यो वृद्धी मही ९, ५, ६
 सुशोवो नो सुकयाकुः ८, ७९, ७
 सुषहा सोम तानि ९, २९, ३; साम. १७६७
 सुषुप्तां कभवस्तदृष्ट १, १६१, १३
 सुषुप्तां न निक्कंतेरुपरणे १, ११७, ५
 सुषुमा यातमद्रिभिः १, १३७, १
 सुपोमे शर्यणावति ८, ७, २९
 सुपुमो वा वृषणव ५, ७५, ४
 सुषामा रथः सुषमा १०, ४४, २; अथर्व. २०, ९४, २
 सुषाणाम इन्द्र स्तुमसि १०, १४८, १; साम. ३१६
 सुषाणामो व्यद्रिभि ९, १०१, ११; साम. ११०३
 सुमंकाशा मातृमृष्टेव १, १२३, ११
 सुमंरक्तं स्तनीक प्रतीकं ७, ३, ६
 सुमंरक्षां स्वा वयं प्रति पश्येम १०, १५८, ५
 सुमंरक्षां स्वा वयं मघवन् १, ८२, ३; वा. य. ३, ५२, तै. सं. १, ८, ५, १
 सुममिन्द्राय शोचिये ५, ५, १; वा. य. ३, २
 सुममिन्द्रो न आ वह १, १३, १; साम. १३४७
 सुकवाकं प्रथमम् १०, ८८, ८
 सुक्तेभिर्वो वज्रोभिः ५, ४५, ४
 सुनोमंनेनाश्विना गुणाना १, ११७, ११
 सुयवसाज्जगवनी १, १६४, ४०; अथर्व. ७, ७३, ११; ९, १०, २०; नि. ११, ४४
 सूर उपाके तन्वं दधानो ४, १६, १४
 सूरश्चक्रं प्र वृहत् १, १३०, २
 सूरश्चिदा हरितो अस्थ १०, ९२, ८
 सूरश्चिद्रथं परितकम्पायां ५, ३१, ११
 सूर्यो न यस्य दनतिररेयाः ६, ३, ३
 सूर्यं चक्षुर्गच्छतु १०, १६, ३; अथर्व. १८, २, ७; तै. आ. ६, १, ४, ७, ३
 सूर्यराक्षिमर्हिकेक्षाः १०, १३९, १; वा. य. १७, ५८, तै. सं. ४, ६, ३, ३
 सूर्यस्वयं रश्मयो द्वावयिनवो ९, ६९, ६; साम. १३७०; नि. ७, २
 सूर्यस्वेव वक्ष्यो ज्योतिरेयां ७, ३३, ८; नि. ११, २०
 सूर्याचन्द्रमसौ घाता १०, १९०, ३; तै. आ. १०, १, १४
 सूर्याया वहतुः प्रागात् १०, ८५, १३; अथर्व. १४, १, १३

सूर्याये देवेभ्यो १०, ८५, १७; अथर्व. १४, २, ४६
 सूर्ये विषमा सजामि १, १२१, १०
 सूर्यो देवीसुप्तं रोचमाना १, ११५, २; अथर्व. २०, १०७, १५; तै. आ. २, ८, ७, १
 सूर्यो नो दिवस्पातु १०, १५८, १
 सूर्यो रश्मि यथा सृजा ८, ३२, २३
 सृजः दिव्यहिना १०, १११, ९
 सृजन्ति रश्मिमोजसा ८, ७, ८
 सृजो महीगिन्त्र या २, ११, २
 सृष्येव जमंगी १०, १०६, ६; नि. १३, ५
 सेदग्निग्रीरस्यस्वन्या ७, १, १४; तै. आ. २, ५, ३, ३
 सेदग्निर्वा वनुष्यतो ७, १, १५
 सेदग्ने अस्तु सुभगः ४, ४, ७; तै. सं. १, २, १४, ३
 सेदुग्ने अस्तु मरुतः ७, ४०, ३
 सेदभवो यमवध ४, ३७, ६
 सेनेव सृष्टां दधा १, ६६, ७; नि. १०, २१
 सेमं नः काममा युण १, १६, ९
 सेमं नः स्तोमसागहि १, १६, ५
 सेमां वेतु वपदृक्कितम् ७, १५, ६
 सेनामविद्धि प्रभृति २, २४, १
 सेहान उग्र पृतना ८, ३७, २
 सेगानीकेन सुविद्वो २, ९, ६; तै. सं. ४, ३, १३, २
 सो अग्न इजे क्षामे च मर्तः ६, १, ९; तै. आ. ३, ६, १०, ४
 सो अग्न पुनः नमसा ७, ९३, ७
 सो अग्निर्वा वनुगृणे ५, ६, २; साम. १७३९; वा. य. १५, ४२
 सो अग्ने अह्ना हरिः ९, ८६, ४२
 सो अङ्गिरसा उचथा २, २०, ५
 सो अङ्गिगोभिः १, २००, ४
 सो अह्ना दाक्षधरो ८, १९, ९
 सो अमतीनि मनवे २, १९, ४
 सो अग्निर्वा न यवस १०, ९९, ८
 सो अर्णवो न नद्याः १, ५५, २
 सो अर्घ्येन्द्राय पीतये ९, ६२, ८; साम. ९८०
 सो अस्य वज्रो हरितो १०, ९६, ३; अथर्व. २०, ३०, ३
 सो अस्य धियो मङ्गि दामे ९, ८६, १५
 सो चिन्तु भद्रा क्षुमती १०, ११, ३; अथर्व. १८, १, २०
 सो चिन्तु वृष्टिर्ध्या १०, २३, ४; अथर्व. २०, ७३, ५
 सो चिन्तु सध्या नयं हनः १०, ५०, २
 सोता हि सोममद्रिभिः ८, १, १७
 सोदृष्ट सिन्धुमतिनाम् २, १५, ६
 सोम इन्द्रा सुतो अस्तु ८, ६६, १५

सोम उ पुत्राणः सोमभिः १, १०७, ८; साम. ५१५; ६९७
 सोम एकैश्चः पवते १०, १५४, १; अथर्व. १८, २, १४;
 तै. भा. ६, ३, २
 सोमं राज्ञः नमस्ते १०, १४१, ३; साम. ९१; अथर्व.
 ३, २०, ४; वा. य. ९, २६; तै. सं. १.७, १०, ३
 सोमः पवते जनिता ९, ९६, ५; साम. ५२७; ९४३;
 नि. १४, १२
 सोमः पुनान् जमिणाव्यो ९, १०६, १०; साम. ५७२; ९४०
 सोमः पुनानो अर्धति ९, १३, १; साम. ११८७
 सोमः पुनानो अयं ९, ११०, १०
 सोमः प्रथमो विविदे १०, ८५, ४०; अथर्व. १४, २, ३
 सोमः सुतो आरयाव्यो ९, ९७, ४५
 सोम गीर्षिद्वा वयं १, ९१, ११; तै. ब्रा. ३, ५, ६, १;
 तांड्य ब्रा. १, ५, ७
 सोमं गावो धेनवो ९, ९७, ३५; साम. ८६०; नि. १४, १५
 सोममभ्य उपासदत् ६, ५७, २
 सोममिन्द्रा वृत्स्पती ४, ४९, ६
 सोमं मन्थते पपिवान् १०, ८५, ३; अथर्व. १४, १, ३;
 नि. ११, ४
 सोम यास्ते मयोभुव १, ९१, ९; तै. सं. ४, १, ११, १
 सोम राजन्मुक्तया नः ८, ४८, ८
 सोम रारन्धि नो हृदि १, ९१, १३; तांड्य ब्रा. १, ५, ६
 सोमस्य धारा पवते ९, ८०, १
 सोमस्य मा तवसं वक्षसे ३, १, १
 सोमस्य मित्रावरुणादिता ८, ७२, १७
 सोमस्य राज्ञो वरुणस्य १०, १६७, ३; नि. ११, १२
 सोमा अष्टप्रमाशवो ९, २३, १
 सोमा अष्टप्रमिन्दवः ९, १२, १; साम. ११९६
 सोमाः पवन्त हः १९, १०१, १०; साम. ५४८; ११०१
 सोमानं स्वरणं १, १८, १; साम. १३९; १४६३; वा. य.
 ३, १८, १; तै. सं. १.१, ६, ४; तै. भा. १०, १, ११; नि. ६, १०
 सोमापृषणा जनना रयीणां २, ४०, १; तै. सं. १.८, २२, ५
 सोमापृषणा रजसो विगानं २, ४०, ३; तै. सं. १.८, २२, ५;
 तै. ब्रा. २, ८, १, ५
 सोमाह्वा धारयेथाय् ६, ७४, १
 सोमाह्वा युवमेतान्यस्ये ६, ७४, ३; अथर्व. ७, ४२, २;
 तै. सं. १, ८, २२, ५
 सोमाह्वा नि वृहत् ६, ७४, २; अथर्व. ७, ४२, २; तै. सं.
 १, ८, २२, १
 सोमासो न ने सुताः १, १६८, ३
 सोमेनादित्या बलिना १०, ८५, २; अथर्व. १४, १, २

सोमो अर्धति घर्जसिः ९, २३, ५
 सोमो अस्मभ्यं द्विपदे ३, ६२, १४
 सोमो जिगाति गातुवित् ३, ६२, १३; तै. सं. १, ३, ४, १
 सोमो ददद्गन्धर्वाय १०, ८५, ४१; अथर्व. १४, २, ४
 सोमो देवो न सूर्यो ९, ६३, १३
 सोमो धेनुं सोमो १, ९१, २०; वा. य. ३४, २१; तै. ब्रा.
 २, ८, ३, १
 सोमो न वेधा ऋतं १, ६५, १०
 सोमो मीद्वान्पवते ९, १०७, ७
 सोमो राजा प्रथमो ब्रह्मं १०, १०९, २; अथर्व. ५, १७, २
 सोमो वधुगुरभान् १०, ८५, ९; अथर्व. १४, १, ९
 सोमामिन्दस्य स्वः १०, ६८, ९; अथर्व. २०, १६, ९
 रुम्नीद्वा जां १, १२१, २
 स्तरीक स्वज्ञवति ७, १०२, ३
 स्तरीकं सूत १०, ३१, १०
 स्तवा नु न इन्द्र पूय्यो २, ११, ६
 स्तविष्यामि त्वामहं १, ४४, ५
 स्तीर्णं ते बर्हिः सुत ३, ३५, ७
 स्तीर्णं बर्हिष्य नो याहि १, १३५, १
 स्तीर्णा अस्य संहतो ३, १, ७
 स्तीर्णे बर्हिषि-समिधाने अग्नौ ऊर्ध्वो ४, ६, ४
 स्तीर्णे बर्हिषि समिधाने अग्नौ सूक्तेन ६, ५२, १७
 स्तुत इन्द्रो मधवा यद् ४, १७, १९
 स्तुतश्च यस्त्वा वर्धन्ति ८, २, २९
 स्तुतासो ना मदो १, १७१, ३
 स्तुष उ वो मह ऋतस्य ६, ५१, ३
 स्तुषे जनं सुमते नम्यसोमिः ६, ४९, १
 स्तुषे नरा दिवो अस्य प्रसन्ता ६, ६२, १
 स्तुषेऽयं पुरुवर्यसं १०, १२०, ६; अथर्व. ५, २, ७;
 २०, १०७, ९; नि. ११, २१
 स्तुषे सा दां वरुण मित्र १, १२२, ७
 स्तुहि भोजान्स्तुवतो अस्य ५, ५३, १६
 स्तुहि भुतं विपश्चितं ८, १३, १०
 स्तुहि भुतं गर्तसदं युवानं २, ३३, ११; अथर्व. १८, १, ४०;
 तै. सं. ४, ५, १०, ३
 स्तुहि स्तुहीदेते वा ते ८, १, ३०
 स्तुहीन्द्रं व्यश्ववद् ८, २४, २२; अथर्व. २०, ६६, १
 स्तुणानासो यत्सुवो १, १४२, ५
 स्तुणीत बर्हिराशुषक् १, १३, ५
 स्तेगो न क्षामत्येति १०, ३१, ९; अथर्व. १८, १, ३९
 स्तेनं राय सारमेय ७, ५५, ३

स्तोता यत्ते अनुव्रत ८, १३, १९
 स्तोता यत्ते विचर्यणिः ८, १३, ६
 स्तोत्रं राधानां पते १, ३०, ५; साम. १६००, अथर्व.
 २०, ४५, २
 स्तोत्रमिन्द्राय गायत ८, ४५, २१
 स्तोत्रमिन्द्रो मरुद्गणः ६, ५२, ११
 स्तोत्रे राये हरिरर्षा ९, २७, ६
 स्तोमं वो अथ रुद्राय १०, ९२, ९
 स्तोमं जुषेथां युवशेव कन्ये ८, ३५, ५
 स्तोमं त इन्द्र विमदा १०, २३, ६
 स्तोमा आसन् प्रतिययः १०, ८५, ८; अथर्व. १४, १, ८
 स्तोमासस्वा गौर्वीतेरवर्धन् ५, २९, ११
 स्तोमासस्वा विचारिणी ५, ८४, २; तै. सं. २, २, १२, ३
 स्तोमेन हि दिवि देवासो १०, ८८, १०; नि. ७, २८
 स्त्रियः सगोस्तौ १, १६४, २६; अथर्व. ९, २, १५; तै. आ.
 १, ११, ४; नि. ५, १, १४, २०
 स्त्रियं दृष्ट्वाय कितवं १०, ३४, ११
 स्त्रियो हि दास आयुधानि ५, ३०, ९
 स्थिरं हि जानमेपा १, ३७, ९
 स्थिरं मनश्चकृषे ५, ३०, ४
 स्थिरा वः सन्तु नेमयो १, ३८, १२
 स्थिरा वः सन्त्वायुधा १, ३९, २
 स्थिरेभिरङ्गैः पुरुरूप २, ३३, ९
 स्थिरा गावो मदतां ३, ५३, १७
 स्थूरं राघः शता- ८, ४, १९; नि. ६, २२
 स्थुरस्य रायो वृद्धो ४, २१, ४; तै. ब्रा. २, ८, ५, ८
 स्थधन्ते वा उ देवहृते ७, ८५, २
 स्वाहा यस्य श्रियो ह्यते ७, १५, ५; तै. ब्रा. २, ४, ८, १
 स्वाधुरंधिर्न आ गहि ८, ३४, ६
 स्वादभीष्ट कृत्वावन्ता ८, २५, २४
 स्वादेतया सुभीत्या ८, २६, १९
 स्वाम ते त इन्द्र ये त २, ११, १३
 स्वाम वो मनवो देवधीतये १०, ६६, १२
 स्यूमना वाच उदियति १, ११३, १७
 स्थोना पृथिवि भवा १, २२, १५; अथर्व. १८, २, १९;
 वा. य. ३५, २१; ३६, १३; तै. आ. १०, १, १०;
 नि. ९, ३२
 सके द्रप्सस्य भमतः ९, ७३, १
 सुवेव यस्य हरिणी १०, ९६, ९; अथर्व. २०, ३१, ४
 स आ दमे सुवुधा यस्य २, ३५, ७
 स आ यस्तुभ्यं दम १, ७१, ६

स्वः स्वाय घायसे २, ५, ७
 स्वप्नयो वो अग्निभिः ८, १९, ७
 स्वप्नयो हि वायं १, २६, ८
 स्वदस्व हव्या समिपो ३, ५४, २२
 स्वधामनु श्रियं नरो ८, २०, ७
 स्वध्वरा करति जातवेदा ७, १७, ४
 स्वध्वरासो मधुमन्वो ४, ४५, ५
 स्वना न यस्य भामासः १०, ३, ५
 स्वनो न वोऽमवाग्नेजयद्वृषा ५, ८७, ५
 स्वमेनाभ्युप्या सुसुरि २, १५, ९
 स्वयं यजस्व दिवि देव १०, ७, ६
 स्वयं कविर्विधर्तरी ९, ४७, ४
 स्वयं चित्स मन्यते ८, ४, १२
 स्वयं दधिध्वे तविषीं यया ५, ५५, २
 स्वयुग्मिन्द्र स्वराकसि ३, ४५, ५
 स्वरन्ति स्वा सुते नरो ८, ३३, २; साम. ८६५; अथर्व.
 २०, ५२, २; ५७, १५
 स्वर्जितं महि मन्दानं १०, १६७, २
 स्वर्जये भर आपस्य १, १३२, २
 स्वर्णैरमन्तरिक्षाणि १०, ६५, ४
 स्वर्णवस्त्रोरुषसाय ७, १०, २
 स्वर्भानोरथ यदिन्द्रमायाः ५, ४०, ६
 स्वर्ध्वेदि सुदतीकं ४, १६, ४; अथर्व. २०, ७७, ४
 स्वष्टुजं हि श्वाभिमिन्द्र १०, ३८, ५
 स्वहवा यथासा यातमवाङ् ७, ६९, ३; तै. ब्रा. २, ८, ७, ७
 स्वश्वा सिन्धुः सुरथा १०, ७५, ८
 स्वता स्वजे ज्यायस्यै १, १२४, ८
 स्वस्तये वाजिभिश्च ३, ३०, १८
 स्वस्तये वायुमुप ब्रवामहे ५, ५१, १२
 स्वस्तिदा विसस्पतिः १०, १५२, २; ५. १६. १, ११, १;
 तै. ब्रा. ३, ७, ११, ४; तै. आ. १०, १, ९
 स्वस्ति न इन्द्रो वृद्धश्रवाः १, ८९, ६; साम. १८७५;
 वा. य. २५, १९; तै. आ. १, १, १; २१, ३;
 १०, १, ९
 स्वस्ति नः पथ्यासु १०, ६३, १५
 स्वस्ति नो दिवो अग्ने १०, ७, १; तै. सं. ४, ३, १३, २
 स्वस्ति नो मिमीतामहिना ५, ५१, ११
 स्वस्ति पन्थामसु चरेम ५, ५१, १५
 स्वस्ति मित्रावरुणा स्वस्ति ५, ५१, १४
 स्वस्तिरिद्धि प्रपये अष्टा १०, ६३, १६; नि. ११, ४६
 स्वादवः सोमा आ वाहि ८, २, २८

स्वादिष्ठया मदिष्ठया ९, १, १, साम. ४६८, ६८५; वा. य.

२६, २५; नि. ११, ३

स्वाद्युः पयस्व दिव्याय ९, ८५, ६

स्वाद्युपसदः पितरो बयो ६, ७५; ९; वा. य. २९, ४६;

तै. सं. ४, ६, ६, ३

स्वाद्युविकलायं मधुमौ ६, ४७, १; अथर्व. १८, १, ४८

स्वाद्युष्टे अस्तु संजुष्टे ८, १७, ६; अथर्व. २०, ४, ३

स्वादो पितो मधो पितो १. १८७, २

स्वादोरभक्षि वयसः ८, ४८, १

स्वादोरित्या विष्वतो १, ८४, १०; साम. ४०९; १००५;

अथर्व. २०, १०९, १

स्वाध्वो दिव जा सप्त १, ७९, ८; तै. भा. २, ५, ८, १०

स्वाध्वो वि हुरो वेधयस्ते ७, २, ५

स्वाद्युषं स्वधरां सुनीयं १०, ४७, २

स्वाद्युषः पयसे देव इन्द्रः ९, ८७, २; साम. ६७८

स्वाद्युषः सोवृभिः एरमाभो ९, ९९, १६

स्वाद्युषस्य ते सतो ९, ३१, ६

स्वाद्युषास इभिणः ७, ५६, ११

स्वाद्युषेयस्यामृतं यदी १०, १२, ३; अथर्व. १८, १, ३२

स्वाहा कृतस्य सृपतं ८, ३५, २४

स्वाहा कृतान्या गच्छुप १, १४२, १३

स्वाहास्ये वरुणाय ५, ५, ११

स्वाहा यज्ञं कृणोतने १, १३, १९

दिग्भ्या बह्वनधितिः १, १२१, ७

हंसः क्षुषिपदसु ४, ४०, ५; वा. य. १०, २४, १२; १४;

तै. सं. १, ८, १५, २; ४, २, १, ५; तै. भा.

१०, १०, २

हंसा इव कृषुय २, ५३, १०

हंसा इव अणिशो ३, ८, ९

हंसावि पतधो ८, ३५, ८

हंसासो वे नां मधुमन्तो ४, ४५, ४

हंसैरिव सक्षिभिः १०, ६७, ३; अथर्व. २०, ९१, १;

तै. सं. ३, ४, ११, ३

हंतं च क्षत्रम्यतं ८, ३५, १२

हंतं वृत्रं सुदानव १, २३, ९

हतो वृषाण्याय ६, ६०, ६; साम. ८५५

हत्वाव देवा असुरान्यवाय १०, १५७, ४; अथर्व. २०, ६३, २

हनामैर्नो इति स्वता १, १६१, ५

हन्ता वृत्रं इभिणेनेन्द्रः ८, २, ३२

हन्ता वृत्रमिन्द्रः ७, २०, २

हन्ताहं पृथिवीमिमां १०, ११९, ९; नि. १, ४

हन्तो वु किमाससे ८, ८०, ५

हये जाये मनसा १०, ९५, १; म. भा. ११, ५, १, ६

हये देवा यूयमिदं २, २९, ४

हये नरो मरुतो मृळता ५, ५७, ८, ५८, ८

हयो न विद्वौ अयुजि ५, ४६, १

हरयो धूमकेतवो ८, ४३, ४

हरिं हि योनिमभि १०, ९६, २; अथर्व. २०, ३०, २

हरिः सृजनः पथ्याम् ९, ९५, २

हरिस्वता वर्चसा सूर्यस्य १०, ११२, ३

हरिं सृजन्त्यरुधो न २, ७२, १

हरिश्मन्नाकर्तुरि १०, ९६, ८; अथर्व. २०, ३१, ३

हरी वु कं रथ इन्द्रस्य २, १८, ३

हरी वु त इन्द्र वाजपन्ता २, ११, ७

हरी न्वस्य या वने १०, २३, २

हरी यस्य सुयुजा विमता १०, १०५, २

हर्यन्तुरसमर्चयः ३, ४४, २

हर्यश्च सत्पतिं ८, २१, १०; अथर्व. २०, १४, ४; ६२, ४

हव एषामसुरो १०, ७४, २

हवं त इन्द्र महिमा ७, २८, २

हवन्त उ त्वा हव्यं ७, ३०, २

हविर्हविर्गो महि ९, ८३, ५

हविषा जारो अपां १, ४६, ४; नि. ५, २४

हविष्कृणुत्ता गमत् ८, ७२, १

हविष्पान्तमजरं १०, ८८, १; नि. ७, २५

हवीमभिर्हवते यो हविभिः २, ३३, ५

हवे त्वा सृग् उदिते ८, १३, १३

हव्यवाकमिजरः ५, ४, २; तै. सं. ३, ४, ११, १

हस्काराद्विपुतस्पर्धतो १, २३, १२

हस्तप्युतेभिरद्विभिः ९, ११, ५; साम. १४४५

हस्ताभ्यां दशशालाभ्यां १०, १३७, ७; अथर्व. ४, १३, ७

हस्ते दधानो मृग्णा १, ६७, ३

हस्तेनैव प्राण १०, १०९, ३; अथर्व. ५, १७, ३

हस्तैव सक्षिभामि २, ३६, ७

हस्तिवैव पतथो वनेषु ८, ३५, ७

हिङ्गुवली वसुपत्नी १, १६४, २७; अथर्व. ७, ७१, ८;

९, १०, ५; नि. ११, ४५

हिनी न सक्षिभि ३, ७८, १०

हिनीतः नो अप्वरं १०, १०, ११; नि. ६, २२

हिम्वन्ति सृग्मुखाः पवमानं ३, ६७, ९

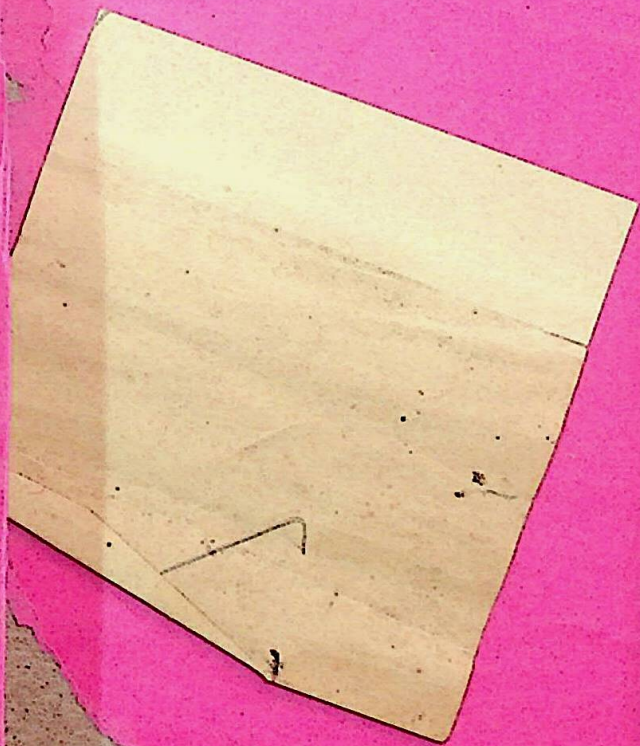
हिम्वन्ति सृग्मुखाः स्वरातो ९, ३५, १; साम. ९०४

हिन्वानासो रथा इव ९, १०, २; साम. ११२०
 हिन्वानो वाचमिष्यसि ९, ६४, ९; साम. ९६०
 हिन्वानो हेतुमिष्यत ९, ६४, २९; साम. ६५५
 हिमेनाग्निं प्रसमवारयेयां १, ११६, ८; नि. ६, ३६
 हिमेव पर्णां सुपिता वनानि १०, ६८, १०; अथर्व. २०, १६, १०
 हिरण्यकर्णं मणिम्रीचं १, १२२, १४
 हिरण्यकेशो रजसो १, ७९, १; तै. सं. ३, १, ११, ४
 हिरण्यगर्भः समवर्ततामे १०, १२१, १; अथर्व. ४, २७, वा. य.
 १३, ४; २३, १; २५, १०; तै. सं. ४, १, ८, ३; २, ८, २;
 तांश्च प्रा. ९, ९, १२; नि. १०, २३
 हिरण्यस्वङ्गमधुवर्णो ५, ७७, ३
 हिरण्यदन्तं शुचिर्वर्णं ५, २, ३
 हिरण्यनिर्णिगयो अस्त्र ५, ६१, ७
 हिरण्यपाणिः सवित्रा विचर्यणिः १, ३५, ९; वा. य. ३४, २५
 हिरण्यपाणिः सविता सुजिह्वः ३, ५४, ११
 हिरण्यपाणिमृतये १, २२, ५; वा. य. २२, १०; तै. सं.
 १, ४, २५, १; २, २, १२, २
 हिरण्ययी मरणी १०, १८४, ३; श. प्रा. १४, २, ४, २१
 हिरण्ययी वां रभिः ८, ५, २९
 हिरण्ययेन पुरुभू ४, ४४, ४; अथर्व. २०, १४३, ४
 हिरण्ययेन रथेन द्रवत् ८, ५, ३५
 हिरण्ययेभिः पविभिः १, ६४, ११
 हिरण्यरूपः स हिरण्यसदृग् २, ३५, १०; नि. ३, १६
 हिरण्यरूपमु. पृष्ठो ५ ६२, ८; वा. य. १०, १, १; तै. सं.
 १, ८, १२, ३; नि. ३, ५
 हिरण्यशृङ्गो अरुव १, १६३, २; वा. य. २९, २०; तै. सं.
 ४, ६, ७, ४

हिरण्यस्तूपः सवितर्यथा १०, १४९, ५; नि. १०, ३३
 हिरण्यहस्तमग्निना रराणा १, ११७, २४
 हिरण्यहस्तो असुरः १, ३५, १०; वा. य. ३४, २६
 हुवे वः सुषोरमानं २, ४, १
 हुवे वः सुजुं सहसो ६, ५, १
 हुवे वातस्वनं कथिं ८, १०२, ५; तै. सं. ३, १, ११, ८
 हुवे वो देवीमदितिं ६, ५०, १
 हृणीयमानो अप हि मद् ५, २, ८
 हृष्टु पीतालो मुष्यन्ते ८, २, १२; नि. १, ४
 हृदा तष्टु मनसो १०, ७१, ८; नि. १३, १३
 हृदिस्पृशस्त आसते १०, २५, २
 हेतिः पक्षिणी १०, १६५, ३; अथर्व. ६, २७, ३
 होताजनिष्ट चेतनः २, ५, १
 होता देवो अमर्त्यः ३, २७, ७; साम. १४७७; नि. ६, ७
 होताघ्नर्षुरावया १, १६२, ५; वा. य. २५, २८; तै. सं. ४, ६, ८, १
 होता निपत्तो मनोरपत्ये १, ६८, ७
 होतायक्षहृनिनो १, १३९, १०
 होतारं विश्वेदसं १, ४४, ७
 होतारं ससजुहो यजिष्ठं १, ५८, ७
 होतारं चित्ररथं १०, १, ५; तै. प्रा. २, ४, ३, ६
 होतारं रवा वृणीमहं ५, २०, ३
 होत्रादहं वरुण विभ्यदाय १०, ५१, ४
 हवं न हि त्वान्यृषन्मयः १, ५२, ७
 हृदा इव कुक्षयः सोमधानाः ३, ३६, ८
 हृयामसि त्वेन्द्र याहि ६, ४१, ५; तै. प्रा. २, ४, ३, ११
 हृयामि देवा अघातुः ७, ३४, ८
 हृयाम्यग्निं प्रथमं रुन्मये १, ३५, १

2011/10

142

- * अथर्ववेदसंहिता । 'सायणभाष्य' तथा पं. रामस्वरूप गौड़ कृत हिन्दी भाषानुवाद सहित । (1-8 भाग सम्पूर्ण)
- * अथर्ववेद-संहिता । मूलमात्र
- * ऋग्वेदसंहिता । पदपाठ, सायणाचार्य कृत भाष्य एवं हिन्दी अनुवाद सहित । (1-9 भाग सम्पूर्ण)
- * ऋग्वेद संहिता । मूलमात्र । (पोथी) (निर्णयसागर संस्करण)
- * ऋग्वेदसंहिता । मूलमात्र ।
- * ऋग्वेदसंहिता । भाषामात्र । रामगोविन्द त्रिवेदी
- * ऋग्वेदीय ब्रह्मकर्मसमुच्चय । सजिल्द
- * कर्मकाण्डप्रदीप । अण्णा शास्त्रीवारें ।
- * काण्व-संहिता । (शुक्लयजुर्वेदीय) । मूलमात्र
- * तैत्तिरीय-संहिता । (कृष्णयजुर्वेदीय) । मूलमात्र
- * मैत्रायणी-संहिता । (शुक्लयजुर्वेदीय) । मूलमात्र
- * काठक-संहिता । (शुक्लयजुर्वेदीय) । मूलमात्र
- * धर्मसिन्धुः । हिन्दी-टीका सहित । पं. राजवैद्य रविदत्त शास्त्री
- * निर्णयसिन्धुः । श्रीनारायणरामआचार्य 'काव्यतीर्थ' (मूलमात्र)
- * निर्णयसिन्धुः । हिन्दी अनुवाद सहित । म.म. श्रीव्रजरत्न भट्टाचार्य
- * शुक्लयजुर्वेदसंहिता । (गुटका) सम्पादक-दौलतराम गौड़
- * शुक्लयजुर्वेदसंहिता । मूलमात्र । (पोथी) (निर्णयसागर संस्करण)
- * शुक्लयजुर्वेदसंहिता । मूलमात्र ।
- * शुक्लयजुर्वेदसंहिता । पदपाठ-उव्वट-महीधरभाष्यसंवलित 'तत्त्वबोधिनी' हिन्दी व्याख्या सहित । डॉ. रामकृष्णशास्त्री
- * शुक्लयजुर्विधानसूत्र । श्रीकात्यायनमहर्षि प्रणीतं । श्रीकालनाथप्रणीत यजुर्मञ्जर्याख्य व्याख्या एवं स्वाहाकार प्रयोग प्रदीप सहितम् ।
- * सामवेदसंहिता । 'सायणभाष्य' तथा पं. रामस्वरूप शर्मा 'गौड़' कृत हिन्दी भाषानुवाद सहित
- * सामवेदसंहिता । मूलमात्र
- * सामवेद-कौथुमशाखीयः । ग्रामेगेय (वेय, प्रकृति) गानात्मकः ।